LX LIBRORVM

ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ,

ID EST,

VNIVERSI IVRIS ROMANI, AVCTORITATE

principum Rom. Græcam in linguam traducti, ECLOGA siue SYNOPSIS, hactenus desiderata, nunc edita,

per

IOAN. LEVNCLAIVM.

EX IOAN. SAMBVCI V. C. Bibliotheca.

ITEM

NOVELLARVM ANTEHAC NON PVBLICATARVM LIBER.

Adiuncta sunt & ADNOTATIONES interpretis, quibus multa leges multaque loca iuris ciuilis restituuntur & emendantur.

1540

Cum priuilegio Cæsareæ Maiestatis ad annos X.

BASILEAE,
PER EVSEBIVM EPISCOPIVM
& Nicolai Fr. heredes.
M D LXXV.

IOANNI SAMBVCO PANNONIO
Imp. Cæſ. Diui Maximiliani II.
Aug. opt. max.

conſiliario, hiſtorico, archiatro, de præclaro
nobilis bibliothecæ, nec ſine lautæ
rei iactura comparatæ
theſauro

præſtantiſs. ueterum monumenta promenti,
& regia prope quadam beneficentia omnes
omnium bibliothecas liberaliter
exornanti,

ob communicatam ſecum priuatim, &
publice cum eruditis omnibus,
regij Baſilicorum operis
eclogam,

ex publico bonorum uoto, priuatæque
uoluntatis teſtandæ
ſtudio

IOAN. LEVNCLAIVS SA.
ex opt. ſynopſ. interp.
p. m. p.

IO. LEVNCLAI
IN ECLOGAM LX
LIBRORVM ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ,
AB SE LATINVM IN SERmonem conuersam, ad

FRANCISCVM DE STITEN, NOBILEM *amplißimumq́ uirum, & iuris ciuilis cognitione præstantem,*

PROOEMIVM.

EX quo sic uisum Deo fuit, ut Fl. Constantinus imp. suo quodam consilio, à plerisq; laudato, repræhenso ab alijs, fatali quidem certe, Romæ ueteri uelut æmulā excitaret, instaurato & aucto Byzantio, quam Constantinopolim ab suo nomine dixit: eà cōsequuta sunt tempora, quibus extincto per continuas ferocißimarum nationum incursiones, ad solem occidentem Romanorum imperio, ipsaq; urbe diruta, paullatim neglectis priscæ parietinis, nouam sibi Romam illam Romani principes excolendam putarunt. Videbāt enim longius eam remotam ab earum gentium perpetua quasi exundatione, quæ semel atque iterum inescatæ diuitijs ornatarum ex orbis uniuersi spolijs regionum; nullum Gallias, Hispanias, Italiam, uexādi & obruendi finem faciebant. Quum autem Romanos se dici principes uellent, quibus adhuc maxima prouinciarum imperij Romani pars, in Asia præsertim & Europa, pareret; hoc in primis efficiundum sibi perspiciebant, ut apud Romani nominis gentes, ex æquißimis populi Romani legibus ius diceretur. Inde sequutum, ut non modo publicas præstantißimorum uirorum opera, duabus in urbibus, Constantinopoli & Beryto, iuris ciuilis scholas aperirent; uerumetiam scriptos de uniuerso iure Romano libros Græcam in linguam, quæ nationibus illis familiarior esset, auctoritate sua, studio laboreq; tam iuris, quā utriusque linguæ peritißimorum hominum, transferri curarent. Eas interpretationes propterea fieri luculentiores oportebat, quod multa in iure Romano Græcis tum moribus, tum disciplinis ignota, obiter quasi declaranda ueniebant. ac fuit sane tam feruens eruditißimæ sapientißimæq; nationis in explicādo omni

iure Romano ſtudium, complures ut etiam uias atque rationes eius tractandi, quaſique ſuæ in linguæ latifundia deriuandi, excogitaret. Alij latam & amplam iuris ac legum quaſi compræhenſionem inſtituerũt, quam τὸ πλάτος τῶν νόμων, non numquam & τὸ πλάτος τῶν βασιλικῶν appellari uideo. uiciſsim alij breues quaſdam ueluti periochas ad titulos atq; capita Pandectarũ & Codicis adiecerunt. Rurſus alij diuerſam ſequuti rationem, & fortaſsis illam, cuius antea mentionem Iuſtinianus fecerat, elaborarunt eam interpretationem, quam τὸ κατὰ πόδας uocarunt, quaſi dicas legum ueſtigijs inſiſtentem. Citatur & paſsim ὁ παλαιὸς, ac ſi priſcum interpretem nuncupes. hoc enim ſequi malo, quam quod τὸ παλαιὸν alio genere uocant alij. in quibus eſt uir doctiſsimus, cuius mihi pace diuerſum ſentire liceat: præſertim quum adijcit, intelligi de opere, quod ſubtiliter ueteris cõtextus ueſtigia conſequatur. id uero uideri eſſe τὸ κατὰ πόδας, modo ſignificabamus. Denique factũ eſt auctoritate LEONIS, ſapientiſsimi principis, qui ſecũdum M. ANTONINVM, philoſophus inter Auguſtos uſurpatur, uolumen quoddã ceteris αὐθεντικώτερον, quod ἑξηκοντάβιβλον, uelut in libros ſexaginta diuiſum, & quia principem laudaret auctorem, τὰ βασιλικὰ dixerunt. Hi libri ſexaginta, num adhuc omnes exſtent, equidem ex nemine hactenus cognoſcere certo potui: quoſdã ſuperare non neſcio, de quibus pauci fœde corrupti Latine prodierunt, ultimus ſummi uirum ingenij, doctrinæ, ac facundiæ nanctus eſt interpretem; qui quidem & alios habet, quos utinam aliquando publicos faciat. Sambucus noſter, uir præſtantiſsimus, & in communicandis ijs, quæ pleraq; rara collegit, liberaliſsimus; ut alijs exemplo ſane laudabili præiret, ad me Baſilicorum hanc eclogam miſit, quam in otio meo, ſi quidem ita uideretur, Latinam facerem, & in uſum elegantis doctrinæ ſtudioſorum ederem. Reperit eam ſuis in peregrinationibus Tarenti apud Calabros, quæ omnis regio ſicut olim magna Grçcia dicebatur; ita cum uicina Sicilia diutiſsime Byzantini iuris mãſit, etiam poſtea, quam exarchatum Rauennatem Longobardi & Franci ſuſtuliſſent. itaque uidere eſt in recentioribus Grçcorum ſynhodis metropoles & epiſcopatus καλαυρίας, (quę non Calauria, ſicut in uerſione ſua quidam ſcripſit, ſed Calabria eſt) & Hydruntis, & Neapolis. Atque his in locis reperiri talia Græcorum monumenta, non miror; quum ſerius à Normanis tamdẽ ea Byzantinis principibus ademta fuerint:

& instituta, mores, leges, disciplinas deniq; Græcas, etiam mutato imperio, (sicut in rebus humanis fieri uidemus, ut semel recepta nó facile deseramus) haud dubie retinuerint. Vt autem de meo consilio dicam, arbitrabar ego me, qui tanta in otij copia, quo apud illustrem Baronem Kitlizium fruor, otiũ animo meo imperare nequeam, facturum aliquod operæ pretiũ transscribédis in sermonem Latinum hisce Basilicorum integris reliquijs, quæ licet de Latinis prius Gręca facta fuerint; tamen, uti iam monuimus, eos habuere Græcos interpretes, qui enixe dederunt operam, ut si quid in uulgaribus libris uitiose legeretur, de uetustis exemplaribus restitutum exprimerent: si quid ambigue posse uideretur accipi, de perspicua uersione Græca declarationem indubitatam haberet: si deniq; repetendũ aliquid ex antiquitatis memoria foret, de eo fideliter & prolixe lector erudiretur. Ipsa linguarum Græcæ Latinæq; collatio, mirum quãtum lucis obscuris rebus adfert. quæ me caussa perpulit, ut Sambuco monente, Græca cum Latinis coniungerem; præsertim quum & A. Contius, uir doctisimus, non abs re uituperet eos, qui hactenus ex iure uel ciuili, uel canonico Græcorum, aliquid Latine seorsum ex interpretatione sua publicarunt. Videri sibi dicit eos pessime de nobis omnibus mereri, qui quum habeant Græca uel βασιλικῶν, uel Nomocanonis exemplaria, ceteraq; ad ius pertinentia, suppresis Græcis suas futiles & indoctas translationes duntaxat edunt, quo minus eorum fœdisima pleraq; peccata ex Græcorum collatione coargui posint. Quamquam grauem censuram audio notantis in alijs, quæ ne quidem ipse fortasis ubiq; pręstiterit; tamẽ quando dicit aliquid, sequi consilium eius perlubenter uolui: ne ceterorum numero me quoq; compræhenderet, & si quem in hac opera mea sentiret accuratæ conatum interpretationis, eum nó tam ingenij, quam laboris indefessi fructũ existimaret. Non dubitabam & alijs de caussis mihi policeri futurũ, ut iuris nostri studiosis hæc editio grata foret. Nam παραπομπὰς elegantes & iustas habet, quæ sunt locorum similium indicationes: quidam frigidus interpres, de quo in adiectis ad finẽ notis dicturi sumus, adnotationes inepte reddidit. Inueniet Lector & παραγραφὰς siue παραφράσεις constitutionum intellectu difficilium non paucas, quas ita Græci interpretantur, ut casum (libet enim cum Barbaris nostris loqui) figurent, eumq; præmittant; deinde constitutionem ipsam declarent.

rent. quam diligentiam in ijs, quæ tam ardua nõ sunt, ueluti superuacaneam, minime præstant. Corriguntur & Digestorum atq; Codicis iura nõ paucis in locis de posteriorum principum sanctionibus, quas non contemnendas Basilicis inseruerũt. Deniq; uidebam multa de his in iure nostro restitui posse, præsertim in Iustinianei Codicis constitutionibus: quarũ rerũ exempla licet ex notis nostris lector petat. nec tamen omnes leges hactenus incognitas, & heic expositas, indicauimus; sed eas tantũ, quæ inter uertendum memoriæ semet offerrent. omnium certe recordari sapiẽs imperator noster diuinitatis esse potius, quã humanæ naturæ statuit. & properandum arbitrabar, ut publici commodi caussa liber eo citius prodiret. Licuisset & imitari alios, qui ante me tales indicationes prorsus omiserũt: quorum tamen exemplum probare non poteram, multo minus imitari; quum usum cuiusque libri, qui publice profertur, saltem digito quasi commonstrari æquissimum sit. Industrio denique lectori materiem cogitandi de ceteris, eademq; diligenter explorandi relinquere uolui; cuius de meis quoq; coniecturis honestam liberamq; censuram non defugio. Quod ordinem titulorum attinet, Græci sequuti sunt eum, quem primæ singulorum in uerbis litteræ poscerent. Eum quum uiderem non parum confusionis propterea pariturũ, quod nullo modo fieri posit, ut hac in parte Latina conuersio Græcis elementis respondeat: ipsum ordinem librorum, qui fuisset in Basilicis, sequi malui; uel hac quoq; de caussa, quamdam ut quasi speciem integrorum lectori repræsentaremus. Ad te uero, uir clarissime, lucubrationem hanc mittendam duxi; quod meo cum animo constituerim, dumtaxat eorum iudicijs probandũ offerre, si quid à me deinceps elaboretur, quos idoneos & liberali doctrina instructos æstimatores cognouero. Te uero nomophylacis amplissimo munere propemodum adolescentem apud Liuonios, florentibus adhuc opulentissimæ prouinciæ rebus, functum meminimus; & ea doctrina, rerum usu, sapientia præstare scimus, ut nisi te patria summos ad honores euehit; parum erga magnam uirtutem grata futura uideatur. Sed in eam mechristus hoc numquam cadet, & te propediem nos dignum tuis meritis honorẽ consequuturum, magna cum bonorum gratulatione, confidimus. Accedebat caussa priuatim hoc à me uelut officij nomine deposcens, qui ex quo cepi notus esse tibi de patrui mei, deque

propin-

propinqui Matthæi, Bornolmianæ insulæ præsidis, & aliorum sermonibus; abs te me diligi sensi, & anno superiore perhumaniter exceptum memini: quum à Megalburgio duce meum ad principem reuertẽtem, sane quam comiter ad te inuitares. Accipies ergo nobile munus de Græcorum iurisconsultorum scholis petitum, iuris ipse consultissimus; & auctoritate tua permouebis alios, ne temere de Græcorum interpretationibus hisce prius statuant, quam accurate de ijsdem cogitarint. Non enim abs re Graijs sapientissimus uates & ingenium, & oris rotundi laudem tribuit. Quod deniq; pro more potius abs te petendum arbitror, quam quod de beneuolẽtia in me tua dubitem; etiam atq; etiam rogo, meam hanc lucubrationem, tuæ dicatam uirtuti & honori, testem esse meæ in te non uulgaris obseruantiæ existimes; & eo, quo tibi offertur, animo excipias.

DIXI.

ΠΙΝΑΞ ΑΚΡΙΒΗΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ξ βιβλίων, κατὰ στοιχεῖον.

Α.

INDEX ACCVRATVS BASILICORVM sexaginta librorum, secundum seriem litterarum Græcarum.

 rum

† προφέρειν.
† προφέρειν.

μασιν ἀποστελλομένων, καὶ τῷ δημοσίῳ ἀνήκοντα ἀπὸ παντοίας ὑποθέσεως ἀπαργυρίζοντων, καὶ ἀναψηλαφόντων, καὶ εἰσπραττομένων. καὶ ὅτι ἐν ἑκάστῃ λίτρᾳ τῶν ἀπαιτουμένων παρ' αὐτῶν N N ἓξ λαμβάνουσιν.

Περὶ ἀνδραποδιστῶν.

Περὶ ἀνήβων, καὶ ποῦ ἀνάγεσθαι καὶ διαιτᾶσθαι ὀφείλουσι. καὶ περὶ δαπανημάτων αὐτῶν.

Περὶ ἀνθρώπων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων, καὶ εὐγενῶν, καὶ ἀπελευθέρων. καὶ περὶ καταστάσεως, καὶ ποιότητος, καὶ διαιρέσεως αὐτῶν, καὶ ἐναλλαγῆς τῆς τούτων καταστάσεως.

Περὶ ἀννόνων διδομένων τῇ τε Κωνσταντινουπόλει, καὶ τοῖς σχολαρίοις.

Περὶ ἀνταλλαγῆς, καὶ τί διαφέρει ἀνταλλαγὴ πράσεως.

Περὶ ἀντιαγοραστοῦ.

Περὶ ἀντιφωνητῶν.

Περὶ ἀπαργυρισμοῦ.

Περὶ ἀπελατῶν.

Περὶ ἀπαιτήσεως τῶν ἀπὸ καταδίκης, ἤτοι ἀποφάσεως, καὶ ψήφου δικαστικῆς. καὶ περὶ τῶν μὴ χρεωστουμένων μέν, καταβληθέντων δὲ κατὰ ἀπάτην ἢ ἄγνοιαν, ὡς κεχρεωστημένων, καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτουμένων.

Περὶ ἀπογραφῆς τῶν πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος.

Περὶ ἀποκαταστάσεως.

Περὶ ἀποδείξεων. καὶ τίς, καὶ πῶς ὀφείλει ἀποδεικνύειν.

Περὶ ἀπολέσαντος τὸ δοθὲν αὐτῷ.

Περὶ τῶν ἀπελαυνομένων ὡς ἀχαρίστων καὶ ἀναξίων τὸν ἐασθέντα αὐτοῖς κλῆρον, ἢ λεγάτον, ἢ καὶ τὰ παρανόμως αὐτοῖς καταλειφθέντα, ἢ δωρηθέντα.

Περὶ ἀπόντων καὶ ἀναζητουμένων, ὡς ἐπὶ ἐγκλήματι κατηγορουμένων.

Περὶ τοῦ ἀποσπῶντος βίᾳ ἢ δόλῳ τὸν καλούμενον εἰς δικαστήριον, ἢ καὶ ἐμποδίζοντος.

Περὶ ἀποστατῶν ἀφισταμένων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Περὶ ἀργυροπρατῶν, καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς συναλλαγμάτων.

Περὶ ἁρπαγῆς παρθένων τε καὶ χηρῶν, καὶ καθιερωμένων, καὶ μεμνηστευμένων, εὐγενῶν τε, καὶ ἀπελευθέρων, καὶ δούλων, εἴτε μεθ' ὅπλων ἡ ἁρπαγὴ γέγονεν, εἴτε χωρὶς ὅπλων. καὶ περὶ τῶν συναγωνισαμένων αὐτοῖς κατὰ οἱονδήποτε τρόπον ἐν τῇ τοιαύτῃ ἁρπαγῇ.

Περὶ τῶν ἁρπαγὰς ἐξ ἐφόδου ποιούντων, εἴτε ἀπ' ἀγροῦ, εἴτε ἐξ ἐμπρησμοῦ, ἢ καταπτώσεως.

Περὶ ἀρραβώνων.

Περὶ ἀρχόντων συγκλητικῶν τε καὶ ἀξιωματικῶν, καὶ περὶ παντοίων ὀφφικιαλίων, καὶ περὶ τάξεων καὶ προνομιῶν αὐτῶν, καὶ καθεδρῶν, καὶ περὶ παίδων αὐτῶν, καὶ γαμετῶν, καὶ περὶ συνέδρων αὐτῶν.

prouincias, & ad fiscum ex caussa quacunque pertinentia aderant, & tractant, & exigunt. Item quod in libra qualibet eorum, quæ exiguntur, sex aureos accipiant.

De plagiarijs.

De pupillis, ubi educari & morari debeant. & de sumtibus eorum.

De hominibus liberis & seruis, ingenuis & libertis, deque statu, qualitate, discrimine hominum, & capitis deminutione.

De annonis, quæ urbi Constantinopolitanæ, & Scholaribus præbentur.

De permutatione, quid que differat a uenditione permutatio.

Pro emtore.

De constituentibus pro alijs soluere.

De adaratione.

De abigeis.

De petitione rerum, quæ ex condemnatione, siue pronuntiatione, sententiaque iudiciali debentur. tum de indebitis solutis per errorem, uel ignorantiam, tamquam si debita essent, & propterea peterentur.

De inuentario rerum defuncti.

De in integrum restitutionibus.

De probationibus, & quis, quó ue modo probare debeat.

De eo, qui rem sibi datam perdidit.

De ijs, quibus ut ingratis & indignis aufertur relicta hereditas, uel legatum, uel etiam illa, quæ eis illicite relicta donatá ue sunt.

De absentibus, & requirendis, ut criminis reis.

De eo, qui ui doló ue quem in ius uocatum eximit, aut impedit.

De apostatis ab orthodoxa fide recedentibus.

De argentarijs, & eorum contractibus.

De raptu uirginum, & uiduarum, & sanctimonialium, & desponsarum, tam ingenuarum, quam libertinarum, & ancillarum: siue cum armis raptus fiat, siue absque armis. tum de his, qui eos quocũque modo in raptu adiuuerunt.

De rapinam ex impreßione facientibus, seu ex agro, seu ex incendio, seu ruina.

De arris.

De magistratibus, tam senatoribus, quam alijs in dignitate constitutis: de omnis generis officialibus, & de officijs, & priuilegijs, & seßionib. & liberis, & uxorib. & adsessorib. eorũ.

μακροῦ

μακροῦ χρόνου παραγραφῇ, καὶ ὅτι οὐκ ἀντίκειται. καὶ τίνα μὲν διὰ τριετίας ἢ τετραετίας, τίνα δὲ διὰ δεκαετίας ἢ εἰκοσαετίας, ἢ τριακονταετίας, ἢ τεσσαρακονταετίας δεσπόζονται.

Περὶ δεσποτῶν ἀπηχθῶς καὶ οὐ προσηκόντως κεχρημένων τοῖς ἑαυτῶν δούλοις.

Περὶ δευτερογαμούντων, ἢ μὴ δευτερογαμούντων. καὶ περὶ διαδοχῆς τῶν παίδων αὐτῶν. καὶ περὶ τῶν πρὸ τοῦ τὸν πένθιμον χρόνον πληρωθῆναι, εἰς δεύτερον γάμον ἐρχομένων.

Περὶ δημευομένων.

Περὶ τοῦ δημοσίου δρόμου, καὶ τῶν τοῖς κουντούροις χρωμένων.

Περὶ δημοσίων ἵππων, καὶ ἀγώνων, καὶ ἡνιόχων, καὶ θυμελικῶν.

Περὶ δημοσίων οἰκοδομημάτων, καὶ τῆς εἰς αὐτὰ γινομένης συνεισφορᾶς, καὶ ὑπηρεσίας, ἤτοι λειτουργίας.

Περὶ τοῦ δημοσίου, καὶ τῶν προνομίων, καὶ ἀγωγῶν αὐτοῦ.

Περὶ τῶν δημόσια χρήματα ὑφελομένων, ἢ εἰς τὰς ἰδίας χρείας τρεψάντων, ἢ ὅλως νοσφισαμένων, ἢ δόλον ἐν αὐτοῖς ποιησάντων, ἢ ἐν τῷ ἄρχειν κλοπήν τινα πεπραχότων.

Περὶ διαθηκῶν, καὶ διατιθεμένων. καὶ τίνες οὐ δύνανται διατίθεσθαι, ἢ κωλύονται μαρτυρεῖν ἐν διαθήκῃ.

Περὶ τῶν κωλυόντων γενέσθαι διαθήκην.

Περὶ διαθηκῶν, ποίῳ τρόπῳ ἀνοίγονται, καὶ μεταγράφονται.

† καγκελλωθέντων. Περὶ τῶν ἐν διαθήκῃ χαραγέντων, ἢ περὶ † κλυβλιαθέντων, ἢ ἀπαλειφθέντων.

Περὶ διαθήκης ῥηγνυμένης ἀπὸ ἀμνημονευθέντων παίδων.

Περὶ διαθήκης παρανόμου, καὶ ἀκύρου, καὶ ῥηγνυμένης.

Περὶ ἀκαθηκούσης διαθήκης, παρὰ τίνι ὀφείλει ἡ διαθήκη παρατίθεσθαι.

Περὶ τῶν διαθήκην ἀνοιγόντων, ἢ μεταγραφόντων, ἢ ἀναγινωσκόντων παρανόμως, ἢ ἀπαλειψάντων, ἢ κρυψάντων, ἢ κλεψάντων, ἢ γραψάντων ἐν αὐτῇ ληγάτον, εἴτε ἑαυτοῖς, εἴτε ἑτέροις, ἢ ἄλλο τι περὶ αὐτὴν ἁμαρτησάντων.

Περὶ διατιθεμένων, τῶν ἐν εὐσεβέσιν αἰτίαις καταλιμπανόντων τι, τυχὸν ἐπὶ τῷ κτισθῆναι ἐκκλησίαν, ἢ καλλωπισθῆναι, εἴτε ἐπὶ αἰχμαλώτων ἀναρρύσει, εἴτε ἐπὶ ἀποτροφῇ πενήτων, ἢ γενέσθαι ξενῶνα, ἢ ὀρφανοτροφεῖον, ἢ πτωχεῖον.

Περὶ τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως, καὶ πότε, καὶ παρὰ τίνων δύναται κινεῖσθαι, ἢ μὴ δύναται. καὶ περὶ εὐτρεπισμοῦ † διαθήκης. † δίκης.

Περὶ τῆς κατὰ διαθήκης ἐναντιώσεως, καὶ περὶ διακατοχῶν.

Περὶ διαγνώσεων, καὶ τάξεως αὐτῶν.

Περὶ διακατοχῆς.

Περὶ δικαζομένων, ἤτοι ἐναγόντων καὶ ἐναγομένων, αὐτεξουσίων τε καὶ ὑπεξουσίων. καὶ τίνες δύνανται ἐνάγειν ἢ ἐνάγεσθαι, καὶ τίνες οὐ δύνανται.

opponatur, quando non opponatur. quæ nã triennio, uel quadriennio, quæ decem, uel uiginti, uel triginta, uel quadraginta annis adquirantur.

De dominis, qui duriter, nec uti conueniebat, seruos suos tractarunt.

De contrahẽtibus secundas nuptias, uel non cõtrahentibus: deq; successione liberorum ipsorum: & de his, qui ante tẽpus luctus exactũ secundas ad nuptias conuolant.

De his, quorum bona publicantur.

De cursu publico, & ijs, qui conturis utuntur.

De equis publicis, & certaminibus, & agitatoribus, & thymelicis.

De publicis ædificijs, & collatione, quæ in ea fit, & ministerio, siue functione.

De fisco, deq; priuilegijs & actionibus eius.

De ijs, qui pecuniam publicam abstulerunt, uel in rem suam uerterunt, uel prorsus alienarunt, uel eam dolo malo tractarunt, uel furtum aliquod administrationis tempore commiserunt.

De testamentis, & testantib. & qui testari non possint, uel esse testes in testamẽto phibeãtur.

De prohibentibus fieri testamentum.

De testamentis, quemadmodum aperiãtur, & describantur.

De his, quæ in testamento cancellata sunt, uel inducta, uel deleta.

De testamento rupto a liberis præteritis.

De iniusto, & irrito, & rupto testamento.

De inofficioso testamento, & apud quem testamenti tabulæ deponi debeant.

De his, qui aduersus senatusconsultum testamẽtum aperiunt, uel describunt, uel recitant, uel inducunt; qui ue celauerunt, uel amouerunt, uel adscripserunt in eo legatum, aut sibimet ipsis, aut alijs; uel quid aliud circa id commiserunt.

De testatorib. qui pias ad caussas aliquid relinquunt, uelut ad structurã, uel exornationem ecclesiæ, uel ad redemtionẽ captiuorũ, uel ad alimenta pauperũ, uel ad conficiendũ xenonem, aut orphanotrophium, aut ptochium.

De querela inofficiosi, & quando, & a quibus institui possit, uel non possit. & de præparatione litis.

De possessione bonorũ contra tabulas, & de bonorum possessionibus.

De cognitionibus, & earum ordine.

De bonorum possessione.

De litigantibus, hoc est, actoribus & reis, tam qui sunt iuris sui, quam qui non sunt. & qui agere, uel cõueniri possint, qui non possint.

 & quan-

E.

Περὶ

H.	
Περὶ ἡμερῶν ἀπράκτων, ἤτοι σχολαζουσῶν, καὶ τίνες ἐν αὐταῖς τιμωροῦνται, ἢ τῆς φυλακῆς οὐκ ἐκβάλλονται, καὶ τίνες οὐ τιμωροῦνται, ἢ τῆς φυλακῆς ἐκβάλλονται. καὶ ὅτι ἡ ἡμέρα ἀπὸ ζ ὥρας τῆς νυκτὸς ἄρχεται.	*De dieb. feriatis siue uacātib. & quinā in eis puniantur, aut custodia nō emittantur; qui nō puniantur, aut emittātur e custodia. Quod item dies ab hora* V I I. *noctis incipiat.*
Θ.	
Περὶ θεάτρων καὶ θυμελικῶν.	*De spectaculis & thymelicis.*
Περὶ θησαυρῶν εὑρισκομένων.	*De thesauris inuentis.*
Περὶ θυσιῶν.	*De sacrificijs.*
I.	
Περὶ ἱερῶν.	*De sacris.*
Περὶ ἱεροσυλίας.	*De sacrilegio.*
Περὶ ἱκανοδοσίας διδομένης ἐπὶ ἐκπληρώσει τῶν κριθέντων ἢ κριθησομένων. καὶ τίνες ταύτην διδόασιν, ἢ λαμβάνουσιν. καὶ περὶ τῶν παρ' αὐτῶν διδομένων ἐγγυητῶν τε καὶ ἐντολέων. καὶ πότε, καὶ ἐν τίσιν εὐθύνονται.	*De satisdatione indicatū solui, & qui eam præstent, uel accipiant. Item de datis ab his fideiussoribus atq; procuratoribus. tum quando, & in quibus teneantur.*
K.	
Περὶ κακοτρόπων ἤτοι πανούργων, καὶ δολίων, τῶν τὸ ἑτέρῳ ὑποκείμενον ἢ πραθὲν ὡς ἴδιον καὶ ἀνεύθυνον πρὸς ἕτερον μεταφερόντων, οἵτινες καὶ τῷ στελλιονάτους ὑπόκεινται ἐγκλήματι, ὡς ἀντιβαδιασταί.	*De impostoribus, siue stellionib. & subdolis, qui rem alij obligatam uenditamue, tamquam suā & non obligatam, ad alium transferūt: qui & stellionatus crimine tenentur, ut antibadiastæ.*
Περὶ κανόνων διαφόρων νομίμων.	*De diuersis regulis iuris.*
Περὶ καρπῶν, καὶ τῶν κακῇ πίστει καρπωσαμένων.	*De fructibus, & his, qui mala fide fructus perceperunt.*
Περὶ καταμηνυόντων, ἤτοι προσαγγελλόντων θησαυρούς τε καὶ λοιπὰ τῷ δημοσίῳ ἀνήκοντα, καὶ τίνες κωλύονται καταμηνύειν.	*De deferentibus siue nuntiantib. thesauros, ceteraq; ad fiscum pertinentia. tum qui deferre prohibeantur.*
Περὶ καταδικασθέντων, καὶ περὶ κεκριμένου πράγματος.	*De condemnatis, & de re iudicata.*
Περὶ καταδίκων δημευομένων ἢ συγχωρουμένων.	*De sententiam paßis, qui uel proscribuntur, uel indulgentiam impetrant.*
Περὶ καταλυόντων οἴκους.	*De diruentibus ædificia.*
Περὶ κατηγορούντων καὶ κατηγορουμένων ἐγκληματικῶς, καὶ τίνες δύνανται κατηγορεῖν ἐγκληματικῶς, καὶ τίνες οὐ δύνανται. καὶ ὅτι εἴσω διετίας ὀφείλει πληροῦν ὁ κατήγορος τὴν ἰδίαν κατηγορίαν. καὶ ὅτι ὁ κατήγορος χωρὶς συγχωρήσεως ἀποστὰς ὑποπίπτει τῷ περὶ συκοφαντίας ἐγκλήματι. καὶ περὶ τῶν προδιδόντων τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν κατηγόρων. καὶ πότε δεῖ τοὺς κατηγορουμένους φυλακῇ ἐμβάλλεσθαι, ἢ στρατιώταις παραδίδοσθαι, ἢ ἐγγυηταῖς, ἢ ἑαυτοῖς καταπιστεύεσθαι.	*De accusantibus, & accusatis criminaliter: & qui criminaliter accusare poßint, qui nō poßint: & quod intra biennium accusator implere suam accusationem debeat. item, quod is qui sine abolitiōe destitit, in calumniæ crimen incidat. & de accusatorib. caussam suā prodentib. Item, quando mitti reos in custodiam oporteat, uel militib. tradi, uel fideiussoribus, uel ipsismet committi.*
Περὶ καινοτομιῶν, ἤτοι καινοῦ ἔργου γινομένου ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ, εἴτε δημοσίῳ, εἴτε ἰδιωτικῷ, ἐπὶ καινοτομίᾳ τινός. καὶ πότε, καὶ πῶς ὁ καινοτομῶν παραγγέλλεται.	*De nouis operibus, in quocunq; loco, siue publico siue priuato, factis: tum quādo, & quomodo nouum opus nuntietur.*
Περὶ κεκωλυμένων εἰδῶν.	*De prohibitis speciebus.*
Περὶ κηπουρῶν.	*De hortulanis.*
Περὶ κιχρώντων καὶ κιχρωμένων, καὶ τίνες οὐκ ἐνέχονται τῇ ἀγωγῇ τῆς ἐν χρήσει διδομένων, καὶ ἐν τίσιν οἱ εὐθυνόμενοι ἐνέχονται.	*De accipientibus & dantibus commodato. tum qui nam actione commodati non teneātur, & in quibus conuenti teneantur.*
Περὶ κλεψιτελωνήματος.	*De uectigalibus commißis.*
Περὶ κληρονομίας, καὶ ἐνστάσεως ἀνιόντων καὶ κατιόντων, καὶ κυοφορουμένων. καὶ περὶ ἀποκλήρων ἢ ἀμνημονεύτων ἐαθέντων, εἴτε ὡς ἀχαρίστων, εἴτε ἄλλως πῶς. καὶ περὶ τῆς ἀχαριστίας αἰτιῶν. καὶ περὶ συνεισφορᾶς.	*De hæreditate, ac institutione tam adscendentium, quam descendentiū, & postumorum. Item de exheredatis uel præteritis, siue tamquam ingratis, siue alio quo modo. deque caussis ingratitudinis, & de collatione.*

Περὶ

De

De

Περὶ

De fal-

FINIS INDICIS SECVNdum seriem litterarum.

Ψ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ κατὰ στοιχεῖον.

INDEX ACCVRATVS TITVLORVM HVIVS ECLOges, *iuxta seriem litterarum Latinarum.*

A

B

C

de Com-

de Iure-

FINIS TIT. BASILICORVM INDICIS.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ Α.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ πίστεως τῶν χριστιανῶν, καὶ τοῦ μηδένα κατατολμᾶν περὶ αὐτῆς δημοσίᾳ ἀμφισβητεῖν.

ΤΙΤΛ. Α. ΚΕΦ. Α.

Χριστιανός ἐστιν, ὁ πιστεύων μίαν εἶναι θεότητα, ἐν ἴσῃ ἐξουσίᾳ, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁ γὰρ παρὰ τὰ εἰρημένα δοξάζων, αἱρετικός ἐστιν.

Κεφ. δ.

Μηδεὶς ἢ κληρικὸς, ἢ μοναχὸς, ἢ στρατευόμενος, ἢ ἄλλος οἱοσδήποτε, πλῆθος συνάγων, δημοσίᾳ περὶ τῆς πίστεως διαλεγέσθω. ὑβρίζειν γὰρ δοκεῖ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, τὴν δεόντως πάντα διατυπώσασαν· ἥ τις καὶ τοῖς αἱρετικοῖς πᾶσι, δίδωσι γινώσκειν τὰ ἡμέτερα. ὥστε οὖν εἰ μὲν κληρικὸς εἴη ὁ ταῦτα ποιῶν, τοῦ συλλόγου τῶν κληρικῶν ἐκπεσεῖται· εἰ δὲ στρατευόμενος, τῆς στρατείας· οἱ δὲ λοιποὶ, κατὰ τὴν οἰκείαν τύχην τιμωρείσθωσαν.

ΠΕΡΙ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ.

ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν μβ. καὶ με. καὶ ρθ. καὶ ρλα. κεφ. ι.

Ἀνάγνωθι βιβλίον α. κεφάλαιον β. καὶ γ. καὶ ιη. μέχρι τοῦ λη. ἐν ᾧ φησὶ περὶ τῶν σεβομένων τὸν οὐρανόν. καὶ κεφάλαιον μη. καὶ μθ. καὶ να. καὶ νβ. καὶ βιβλίον ε. τίτλον γ. κεφάλαιον ια. περὶ ἰουδαίων καὶ σαμαρειτῶν καὶ ἑλλήνων. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον νδ. κεφάλαιον ιθ. ἐν ᾧ φησί.

μεταλαβόντας.

μηδενὶ ἐξέστω αἱρετικῷ εὐγενεῖς ἀνθρώπους, ἢ δούλους ἰδίους, τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὄντας, καὶ τῶν ὀρθοδόξων μεταλαμβάνοντας μυστηρίων, εἰς τὴν οἰκείαν αἵρεσιν μεταβαπτίζειν· μηδὲ οὓς ἂν ἀγοράσωσιν, ἢ καθ' οἱονδήποτε τρόπον κτήσωνται, μήπω τῆς αὐτῶν αἱρέσεως γενομένους, κωλυέτωσαν τῇ καθολικῇ προστρέχειν ἐκκλησίᾳ. εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσειεν, ἢ παθὼν ἀνάσχοιτο εὐγενὴς ὤν, καὶ μὴ τὸ γενόμενον διελέγξῃ, ἐξορίᾳ καὶ δέκα λιτρῶν χρυσίου προστίμῳ καταδικασθήσονται. οὐδετέρῳ δὲ αὐτῶν ἢ διατίθεσθαι, ἢ δωρεὰς ποιεῖν ἔξεστιν· ἀλλὰ δίδομεν παντὶ ἄρχοντι ἐξουσίαν ταῦτα φυλάττειν: μὴ συγχωροῦντες αὐτοῖς ἢ ἐλαττοῦν, ἢ παραχωρεῖν τὴν τοιαύτην τιμωρίαν. ἐὰν γὰρ ἢ ἐλαττώσουσιν, ἢ παραχωρήσωσι τὴν ὡρισμένην ἐκ τῆς διατάξεως τιμωρίαν, αὐτοὶ ταύτην ὑποστήσονται, ἣν ἑτέροις ἐπαγαγεῖν οὐκ ἠβουλήθησαν.

BASILICORUM

LIBER I.

DE FIDE CHRISTIANORUM orthodoxa, & ut nemo de ea publice contendere audeat.

TIT. I. CAP. I.

Christianus[1] *est, qui unam esse deitatem, in pari maiestate, patris, & filij, & spiritus sancti; credit. Nam qui diuersum ab his iam dictis sentit, hæreticus est.* 1 L.1. C. de sum.

Cap. IV.

Nemo uel clericus, uel monachus, uel militaris, uel alius cuiuslibet condicionis, turbis coadunatis publice de fide disputet. Nam Chalcedonensi synhodo iniuriam facere uidetur, quæ omnia satis dyudicauit ac definiuit, & nostra cunctis hæreticis cognoscenda exhibet. Quapropter is, qui hæc commiserit, si clericus erit, a consortio clericorum remouetor: si miles, exauctorator: ceteri, pro sua quilibet condicione, puniuntor.

DE HAERETICIS.

Legendum huius tituli caput II, III, XIIX, *usq; ad* XXXIIX, *in quo de cælicolis tractat. Item caput* XLIIX, XLIX, LI, *&* LII. *Consulendus & lib.* V, *tit.* III, *cap.* XI, *de Iudæis, Samaritis, & Græcis siue paganis. Item lib.* LX, *tit.* LIV, *cap.* XIX, *cuius hæc uerba sunt:* Huc pertinent & nouellæ 42. 45. 109. & 131. cap. 10.

Nulli[1] *hæretico liceat homines liberos, uel* 1 L.3. C. ne sanc. bapt. iter.
seruos suos, qui orthodoxæ fidei sunt, & orthodoxorum mysteriorum participes, ad sectam suam rebaptissare: néue quos emerint, aut quouis alio modo adquisiuerint, si necdum ipsorum sectæ fuerint, ad ecclesiam catholicam adcurrere prohibeant. Quod si quis fecerit, uel quum ingenuus sit, perpessus fuerit, & factum non detulerit: exsilio, & X auri librarum multa damnabitur. Deinde neutri eorum uel testandi, uel donationis faciundæ ius esto: sed cuiuis magistratui potestatem hæc seruandi damus, non permittentes eis, ut huiusmodi pœnam uel minuant, uel remittant. Quippe si definitam hac constitutione pœnam uel minuerint, uel cōdonauerint: ipsimet eam luent, quam alijs irrogare noluerunt.

De

DE RELIQVIIS SANctorum.

Cap. V.

1 l. 26. C. de episc. & cler. Nec[1] monachus, nec alius quispiam in locū publicū, uel ubi spectacula populo exhibentur, aut crucem, aut reliquias sacras inferat.

Huc pertinet libri V. tit. I, cap. IV. cuius uerba sunt:

2 l. 3. C. de sacros. eccl. Nemo[2] reliquias sanctorum distrahat.

DE SACRIFICIIS.

Cap. VIII, IX, & XII, cuius hæc uerba sunt:

1 l. 7. C. de pag. & sacrif. Qui[1] contra legum statuta sacrificauerit, una cum criminis conscijs, ac sacrificiorum ministris, præter bonorum proscriptionem, ultimū quoq; supplicium subeat: iudice, si post conuictionem criminis in puniendo negligentior fuerit, & ipso etiam officio, singulis ex æquo quinquaginta libras auri fisco inferentibus. Item uide cap. XVI. ibid.

Pertinet huc & lib. LX, tit. XXXIX, cap. XI, cuius uerba sunt:

2 l. 13. D. ad leg. Corn. de sic. Qui[2] uetita sacrificia fecerit, habuerit, capitaliter punitur. Adde his cap. XXVI. them. III.

DE IVDAEIS.

Cap. XI.

1 l. 6. C. de pag. & sacrif. Lege & nouel. cxlv. Iudæis[1] quiete degentibus, si Christiani tumultus concitauerint, eorumq; bona diripuerint: in duplum damnantor.

XXXIII. XXXIV. XXXV.

2 l. 7. C. de Iudæis. Iudæi[2] secundum leges communes matrimonia contrahunto.

XXXVI.

Iudæi secundum iura communia uiuant, agant, & cōueniantur. Si uero pactione cōmuni, apud Iudæos, in negotio * pecuniario litigabūt: ualeat sententia, tamquam legitimi cognitoris & arbitri dati, eamq; iudices exsequantur.

* ciuili.

XXXVII.

Iudæi & eorum proceres, ipsi sibi rerum uenalium pretia statuunto. Quod si quis alius eius rei curam sibi sumpserit, multator.

XXXIX. & XL.

Nemo Iudæos nihil delinquentes uiolet, aut synagogas eorum, aut habitacula concremet. Quod si quid deliquerint, apud iudicē accusantor. Non tamen ulli Iudæo fas esto quidquā contra reuerentiam Christiani cultus insolenter admittere.

XLI. & XLII.

Si Iudæi Christianū hominē circumciderint, uel circumcidendum mandauerint: & proscriptione bonorū, & exsilio perpetuo damnantor.

ΠΕΡΙ ΛΕΙΨΑΝΩΝ ἁγίων.

κεφ. ε.

Μήτε μοναχὸς, μήτε ἕτερός τις, ἐν δημοσίῳ τόπῳ, ἢ ἐν ᾧ θέα ἐπιτελεῖται, σταυρὸν ἐπιβαλλέτω, ἢ λείψανον ἅγιον.

ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ε. τίτλον α. κεφάλαιον δ. ἐν ᾧ φησίν.

Μηδεὶς λείψανα ἁγίων πιπρασκέτω.

ΠΕΡΙ ΘΥΣΙΩΝ.

κεφάλαιον η. καὶ θ. καὶ ιβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ παρὰ τὰ διωρισμένα θύσας, ἅμα τοῖς κοινωνήσασιν ἢ ὑπηρετησαμένοις δημευθεὶς τὴν ἐσχάτην ὑπομενέτω ποινήν: τοῦ ἄρχοντος μετὰ ἀπόδειξιν ῥαθυμοῦντος, καὶ τῆς τάξεως, ἀνὰ πεντήκοντα καταβαλλόντων λίτρας. καὶ κεφάλαιον ις.

ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον λθ. κεφάλαιον ια. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ποιῶν ἢ ἔχων ἀπηγορευμένας θυσίας, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. καὶ κεφάλαιον κς. θεμ. γ.

ΠΕΡΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

κεφ. ια.

Ἡσυχάζοντας τοὺς ἰουδαίους ἐὰν οἱ χριστιανοὶ θορυβήσωσι καὶ διαρπάσωσιν, εἰς τὸ διπλάσιον καταδικαζέσθωσαν. ἀνάγνωθι καὶ παρακ[?] ρμε.

καὶ κεφάλαιον λγ. καὶ λδ. καὶ λε.

Κατὰ τοὺς κοινοὺς ἰουδαῖοι γαμείτωσαν νόμους.

λς.

Κατὰ τοὺς κοινοὺς νόμους, οἱ ἰουδαῖοι πολιτευέσθωσαν, καὶ κινείτωσαν ἢ ἐναγέσθωσαν. εἰ δὲ κατὰ συναίνεσιν, περὶ χρημάτων αἰτίας παρὰ ἰουδαίοις δικάσονται, ἐρρώσθω ὡς ἡ τοῦ νομίμου δικαστοῦ ψῆφος, καὶ παρὰ τῶν ἀρχόντων ἐκβιβαζέσθω.

λζ.

ἰουδαῖοι καὶ οἱ τούτων ἔξαρχοι, τὰς τιμὰς ἑαυτοῖς τῶν ὠνίων ὁριζέτωσαν. Κἄν τις ἕτερος ἐπιχειρήσῃ τοῦτο, τιμωρείσθω.

λθ. καὶ μ.

Μηδεὶς βιαζέσθω τοὺς μηδὲν ἁμαρτάνοντας ἰουδαίους, ἢ τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, ἢ τὰς οἰκίας καιέτω. Ἐὰν δέ τι ἁμάρτωσι, παρὰ τῷ ἄρχοντι κατηγορείσθωσαν. ἀλλὰ μὴ ἐξέστω κατὰ τῆς τῶν χριστιανῶν θρησκείας ἰουδαίῳ θρασύνεσθαι.

μα. καὶ μβ.

ἰουδαῖοι χριστιανὸν περιτέμνοντες, ἢ περιτμηθῆναι ἐντειλάμενοι, δημευθέντες ἐξοριζέσθωσαν.

μγ. καὶ μθ. καὶ μζ. ἐν.

Ἰουδαῖος χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἐχέτω, μήτι κατηχούμενον περιτεμνέτω: μήτε ἄλλος αἱρετικὸς χριστιανὸν ἀνδράποδον ἐχέτω. καὶ κεφάλαιον νζ.

ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον λθ.

κεφάλαιον ια. ἐν ᾧ

φησίν.

Τοῖς ἰουδαίοις ἐφεῖται τὰ ἴδια τέκνα περιτέμνειν. ἂν δὲ περιτέμωσιν ἕτερον, κεφαλικῶς τιμωροῦνται καὶ δημεύονται.

ἀνάγνωθι καὶ τίτλον νδ. κεφάλαιον κθ.

Ἐὰν ἰουδαῖος πρὸς χριστιανισμὸν ἰδὼν, λιθοβολίας, ἢ ἑτέραν τινὰ στάσιν παρὰ ἰουδαίων ὑπομείνῃ: ὁ τοῦτο τολμήσας, ἅμα τοῖς μετέχουσι καιέσθω.

Καὶ κεφάλαιον λ.

Ἰουδαῖοι χριστιανὸν περιτέμνοντες, ἢ περιτμηθῆναι ἐντελλόμενοι, δημευθέντες ἐξορίζεσθωσαν.

λα.

Ἐὰν ἰουδαῖος χριστιανὸν πρὸς τὴν οἰκείαν θρησκείαν ἐφελκύσαι τολμήσῃ, δημεύεται καὶ τὴν διὰ αἵματος τιμωρίαν ὑφίσταται.

λγ.

Πᾶς μὴ χριστιανὸς οἰκέτην ἔχων χριστιανὸν, λ χρυσίου καταθήσει λίτρας τῷ δημοσίῳ: εἰς ἐλευθερίαν ἀναρπαζομένου τοῦ οἰκέτου.

ΠΕΡῚ ἙΛΛΗΝΩΝ

κεφάλαιον ιγ. καὶ ιδ. καὶ ιε.

Ὅσοι μὲν μετὰ τὸ ἅγιον ἑλλήνων βάπτισμα, τὴν ἐσχάτην τιμωρηθῶσαν. ὅσοι δὲ μήπω ἠξίωνται, προσιέτωσαν ἅμα γαμεταῖς καὶ παισὶ, καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ, καὶ διδαχθέντες ἱκανῶς φωτιζέσθωσαν, ἢ μηδενὸς τῶν ἐν πολιτείᾳ ἢ περιουσίᾳ μετεχέτωσαν. καὶ κεφάλαιον ις.

ΠΕΡῚ ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΙΜΙΟΥ.

κεφάλαιον ιε.

Μήτι μοναχὸς, μήτι ἕτερός τις, ἐν δημοσίῳ τόπῳ, ἢ ἐν ᾧ θέα ἐπιτελεῖται, σταυρὸν ἐπιβαλλέτω, ἢ λείψανον ἅγιον.

Μηδεὶς ἐν ἐδάφει, ἢ μυλίτῃ λίθῳ ἢ ἐν μαρμάρῳ ἐδαφικῷ, γλυφέτω, ἢ γραφέτω σταυρόν. ἀλλὰ περιαιρείσθω: τὴν βαρυτάτην τοῦ παραβαίνοντος ὑφισταμένου ποινήν.

ΠΕΡῚ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩ͂Ν.

κεφ. ιζ.

Οἱ μαθηματικοὶ τὰς οἰκείας βίβλους ἐπ' ὄψεσι τῶν ἐπισκόπων καιέτωσαν: οὕτω τῇ ὀρθο-

XLIII. XLIV. XLVII. & L.

Iudæus[1] Christianum mancipium ne habeto, néue sua religione docēdo imbutum circumcidito. Nec item quiuis alius hæreticus mancipium Christianum habeto. Idem reperies cap. LVII. *1 L.un. C. ne Chr. mancip.*

Huc etiam pertinet libri LX. titul. XXXIX. cap. XI. in quo dicitur:

Iudæis[2] filios suos circumcidere permittitur. uerum si alium circumciderint, capite puniuntur & proscribuntur. *2 l. 11. D. ad leg. Corn. de sicar.*

Ibidem tit. LIV. cap. XXIX.

Si[3] Iudæus, qui ad Christianismum respexit, lapidum iactus, uel quam aliam seditionem à Iudæis perpessus fuerit: is qui hoc fuerit ausus, una cum participibus concremetur. *3 l. 3. C. de Iudæ. & cæl.*

Cap. XXX.

Iudæi Christianum circumcidentes, aut circumcidi mandantes, proscriptis bonis in exsilium mittuntor.

XXXI.

Si Iudæus pertrahere Christianum ad religionem suam ausus fuerit, proscribitur, & sanguinis pœnam sustinet.

XXXIII.

Quicunque non Christianus seruum Christianum habet, triginta libras auri fisco deponat, seruo in libertatem erepto.

DE GRAECIS SEV PAGANIS.

Cap. XIII. XIV. XV.

Quicunq; post sacrum baptismum errorem paganorum retinuerint, ultimo supplicio plectuntor. Quotquot autem nondum eum consequuti sunt, una cum uxoribus, & liberis, & familia tota se ad eum conferunto, & quantum satis erit edocti, eius lumine collustrantor: absque quo fuerit, nec reipublicæ, nec ullius patrimonij bonorúmue participes sunto. Addito & cap. XVI. *Hæc quum esse cōstitutio decima debeat, Cod. de pagan. & sacrif. in libris hactenus editis desideratur.*

DE VENERABILI CRVCE.

Cap. XV.

Nec[1] monachus, nec alius quispiam in locū publicum, uel ubi spectacula populo exhibētur, aut crucem, aut reliquias sacras inferat. *1 sup. de rel. sanc.*

Nemo[2] uel in solo, uel silice, uel marmore humi posito, crucē sculpat aut pingat: sed [sculpta pictáue] tollatur, grauissima pœna multando eo, qui contrarium tentauerit. *2 l. un. C. nem. lic. sig. sal.*

DE MATHEMATICIS.

Cap. XVII.

Mathematici[1] codices suos in conspectu episcoporum concrement, & hoc modo ad reli- *1 l. 10. C. de ep. aud.*

gionis orthodoxæ cultum traducantur, nullam reditus ad errorem suum spem fouentes. Id facere recusantes, tam urbe Roma, quam cuiuslibet alterius ciuitatis habitatione depellentur. Quod si postea uel in urbe conspecti fuerint, uel disciplinis suis utentur: deportationis pœnam excipiant.

Huc pertinet lib. LX. tit. XXXIX. cap. XXIIX. Item nouel. IIII. cap. IIII.

DE MANICHAEIS.

Cap. XXV.

a l. 11. C. de hær. & Man. in edit. A. Cont.

Manichæo[a] in loco Romano degere deprehenso, caput amputator.

Cap. XXVII.

a l. 15. C. eod. in edit. Cont.

Manichæi[a] si liberos habent orthodoxos, in eos, & quidem solos, ab intestato facultates suas transmittant: nec alij cuiquam uel uiui, uel morientes ea, seu per institutionem, seu per legatum, seu per donationem alienato: bonis eorum prorsus ad rationem fiscalem rediturís.

BASILICORVM

LIBER II.

DE IVSTITIA.

Tit I. Cap. X.

Quid iustitia.

1 §. 1. Inst. l. 10. de iust. & iur. l. 10. D. eo.

Iustitia[1] est constans & perpetua uoluntas, suum cuiq. ius tribuens.

XI.

Iuris significata.

Ius uno modo dicitur, quod semper bonũ & instum est. ut ius naturale. Ius etiam dicitur, quod omnibus in ciuitate, uel pluribus est utile. ut est ius ciuile. Iudicis quoq. sententia ius dicitur, etiam si inequa sit. Itidem locus hoc nomine uenit, in quo magistratus salua imperij sui maiestate, saluoq. maiorum more, ius reddit.

DE LEGE ET LONGA consuetudine:

Cap. XIII.

a l. 1. D. hoc tit.

Lex[a] est commune præceptum, uirorum prudentium consultum, delictorum sponte uel inuite commissorum coercitio, cõmunis sponsio ciuitatis, atq. diuinum inuentum.

XIV.

a l. 1. D. de iust. et iur.

Ius[a] est appellatum à iustitia. Nam ius est ars boni & æqui. Tribuitur autem in ius publicum & priuatum. ac publicum quidẽ est, quod rempublicam spectat, & in sacerdotibus atque magistratibus consistit. Priuatum uero spectat ad singulorum utilitatẽ, & colligitur uel ex iure naturali, uel gentium, uel ciuili. Naturale ius est, quo & omnia animalia, non homines tãtum utuntur. ut est maris atque feminæ coniunctio, & procreatio, & liberum educatio. Ad ius gentium pertinet religio erga Deũ, &

δόξῳ θρησκείᾳ παραδιδόσθωσαν· μηδεμίαν ἐπανόδου πρὸς τὴν οἰκείαν πλάνην ἐλπίδα φυλάττοντες. μὴ ἀνεχόμενοι δὲ τῆς ῥώμης αὐτῆς, καὶ τῆς ἐν ἑκάστῃ πόλει διαγωγῆς ἐκβληθήσονται. εἰ γὰρ μετὰ ταῦτα ἢ ἐν πόλει φανῶσιν, ἢ ταῖς αὐτῶν χρώμενοι διδασκαλίαις: ἐξοριζέσθωσαν.

ἀνάγνωθι βιβλίον ξ. τίτλον λθ. κεφάλαιον κη. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν δ. κεφάλαιον δ.

ΠΕΡΙ ΜΑΝΙΧΑΙΩΝ.

κεφ. κε.

Ὁ μανιχαῖος ἐν ῥωμαϊκῷ τόπῳ διάγων ὀφθεὶς, ἀποτεμνέσθω.

Εν δὲ τῷ κζ. κεφαλαίῳ.

Οἱ μανιχαῖοι παῖδας μὲν ἔχοντες ὀρθοδόξους, ἐπ' αὐτοὺς καὶ μόνους ἐξ ἀδιαθέτου παραπεμπέτωσαν τὴν οὐσίαν, μηδενὶ ἑτέρῳ ζῶντες ἢ τελευτῶντες ἐκποιείτωσαν, † παντελῶς, τῆς αὐτῶν οὐσίας εἰς τὸν δημόσιον περιελευσομένης λόγον.

† διαγατάτωσαν, ἢ διαπρατέτωσαν παντελῶς.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Β.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.

τιτ. α. κεφ. ι.

Δικαιοσύνη ἐστὶ, σταθερὰ καὶ διηνεκὴς βούλησις, ἑκάστῳ τὸ ἴδιον ἀπονέμουσα δίκαιον. τί ἐστι δικαιοσύνη.

ια.

Δίκαιον λέγεται, καὶ τὸ ἀεὶ καλὸν καὶ δίκαιον, ὡς τὸ φυσικὸν νόμιμον. λέγεται δίκαιον, καὶ τὸ πᾶσι τοῖς ἐν πόλει ἢ τοῖς πλείοσι χρήσιμον ὂν, ὡς τὸ δίκαιον πολιτικὸν λέγεται δίκαιον, καὶ ἡ τοῦ ἄρχοντος ψῆφος, κἂν παράνομος εἴη. καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ δικαιοδοτεῖ, σωζομένης τῆς μεγαλειότητος τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἔθους τῶν πατέρων. τί ἐστι δίκαιον.

ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ μακρᾶς συνηθείας.

κεφ. ιγ.

Νόμος ἐστὶ κοινὸν παράγγελμα, φρονίμων ἀνδρῶν δόγμα, ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων ἐπιστροφὴ, πόλεως συνθήκη κοινή. ἔστι δὲ καὶ θεῖον εὕρημα.

ιδ.

Ὁ νόμος ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης ὠνόμασται. ἔστι γὰρ τέχνη τοῦ καλοῦ καὶ ἴσου. διαιρεῖται δὲ εἰς δημόσιον καὶ ἰδιωτικόν. καὶ τὸ μὲν δημόσιον, τὴν πολιτείαν ὁρᾷ: καὶ συνίσταται ἐν ἱερεῦσι καὶ ἄρχουσι. τὸ δὲ ἰδιωτικὸν, πρὸς τὸ ἑκάστου χρήσιμον: καὶ σύγκειται, ἢ ἀπὸ φυσικοῦ νόμου, ἢ ἐθνικοῦ, ἢ πολιτικοῦ. καὶ φυσικὸς μέν ἐστι νόμος, ᾧ τινι πάντα τὰ ζῶα, καὶ οὐκ ἄνθρωποι μόνοι κέχρηνται· ὡς ἡ τοῦ ἄρσενος καὶ ἡ τοῦ θήλεως συνάφεια, καὶ ὁ τοκετὸς, καὶ ἡ ἀναγωγὴ τῶν παίδων. τοῦ ἐθνικοῦ δὲ νόμου ἐστὶν ἡ περὶ τὸ θεῖον θρησκεία, καὶ

τὸ πει-

τὸ πείθεσθαι γονεῦσι καὶ πατρίδι, καὶ τὸ ἀπωθεῖσθαι τὴν ἐπιφερομένην βίαν καὶ ὕβριν. ὅσα γάρ τις εἰς φυλακὴν τοῦ ἰδίου σώματος ποιεῖ, νομίμως ποιεῖ. καὶ τὴν ἐλευθερίαν ὁ ἐθνικὸς εἰσηγήσατο νόμος. πάντας γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἡ φύσις, ἐλευθέρους προήγαγε. καὶ τὰ συναλλάγματα καὶ αἱ ἐνοχαὶ, πάντα σχεδὸν τοῦ ἐθνικοῦ ἐστι. τινὰ δὲ καὶ ὁ πολιτικὸς ἔφερεν, ὡς τὴν ἀγωγὴν τὴν μετατιθεῖσαν παλαιὸν χρέος εἰς † καινόν, καὶ τὴν περὶ ἐμφυτεύσεως. τὸ δὲ πολιτικὸν νόμιμον, οὔτε τελείως ἀπέδει τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ, οὔτε τελείως αὐτοῖς ἕπεται. καὶ ἔστιν ἔγγραφος ἢ ἄγραφος. εἰσήχθη δὲ ἢ ἀπὸ δυοδεκαδέλτου, ἢ τῶν τοῦ δημοτικοῦ δογμάτων, ἢ τῶν τῆς συγκλήτου ψηφισμάτων, ἢ τῶν βασιλικῶν δογμάτων, ἢ τῆς αὐθεντίας τῶν σοφῶν. καὶ τὸ πραιτώριον νόμιμον, ζῶσα φωνὴ τοῦ πολιτικοῦ ἐστι. πολιτικόν ἐστι νόμιμον, καὶ ὅπερ ἑκάστη πόλις ἑαυτῇ ὁρίσει: καὶ ἔστιν αὐτῇ ἰδία.

† καινόν.

ιε.

† Τοὺς νόμους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαινόντων, οὐ μὴν τῶν σπανίως εἰσάγεσθαι δεῖ· οὐδὲ ἀπὸ τῶν δυναμένων ἑνὶ συμβῆναι θέματι. παραβαίνουσι γὰρ οἱ νομοθέται τὸ ἅπαξ ἢ δίς. ἀρετὴ νόμου, τὸ κελεύειν, τὸ κωλύειν, τὸ ἐπιτρέπειν, τὸ τιμωρεῖσθαι. οὐ περὶ τὸ καθ' ἕκαστον, ἀλλὰ κοινῶς οἱ νόμοι τίθενται. καὶ ἡ σύγκλητος νομοθετεῖ. οὐ πάντα τὰ θέματα περιλαμβάνει ὁ νόμος, ἀλλὰ τὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνοντα. τὰ ἐν πρώτοις νομοθετούμενα, τὸν βασιλέα δεῖ ἑρμηνεύειν. ἐκ τῶν ὁμοίων τέμνεσθαι δεῖ, τὰ περὶ ὧν οὐ κεῖται νόμος. τὸ δὲ παρὰ κανόνας εἰσδεχθὲν, οὐχ ἕλκεται πρὸς ὑπόδειγμα. ἰδικὸς νόμος ἐστὶν, ὁ διὰ χρήσιμον παρὰ κανόνας εἰσαγόμενος αὐθεντίᾳ τοῦ νομοθετοῦντος.

† τὸν νόμον ἐπὶ τῶν [illegible]

ιζ.

Εἰδέναι νόμους ἐστὶν, οὐ τὸ γινώσκειν τὰ ῥήματα, ἀλλὰ τὴν δύναμιν αὐτῶν.

ιη.

Φιλαγάθως δεῖ τοὺς νόμους ἑρμηνεύειν. ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις, καὶ ἀνεπίληπτον ἑρμηνείαν προσιέμεθα. οὐ δυνατὸν πάντων τῶν νόμων ἀποδιδόναι λογισμόν. οὐ δεῖ οὖν αὐτῶν ζητεῖν λογισμούς. οὐ δεῖ μεταποιεῖν, τὰ πρόδηλον ἑρμηνείαν ἔχοντα. τὰ ὑπέρ τινος εἰσαχθέντα, κατ' αὐτοῦ οὐχ ἑρμηνεύεται.

ἐν δὲ τῷ λβ. κεφαλαίῳ.

περὶ συνηθείας.

Περὶ ὧν ἔγγραφος οὐ † κεῖται νόμος, παραφυλάττειν δεῖ τὸ ἔθος † κατὰ τὴν συνήθειαν. εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἐκλείπει, ἀκολουθεῖν δεῖ τοῖς πλησιάζουσι καὶ ἐοικόσι τῷ ζητουμένῳ. εἰ δὲ μήτε ταῦτα εὑρίσκεται, τότε τὸ νόμιμον, ᾧ τινι ῥώμη κέχρηται, παραφυλάττειν δεῖ. ἡ παλαιὰ συνήθεια, ἀντὶ νόμου φυλάττεται. ὥσπερ ἡ θέσις τοῦ νόμου ἢ ἔγγραφός ἐστιν, ἢ ἄγραφος, οὕτω καὶ ἡ ἀναίρεσις αὐτοῦ, ἢ διὰ ἐγγράφου γίνεται νόμου ἢ διὰ ἀγράφου: τουτέστι τῆς ἀχρηστίας.

† κεῖται.
† ἢ τὴν συνήθειαν.

obedientia parentibus ac patriæ debita, & illata uis atq; iniuria propulsatio. Nam quidquid ob tutelam corporis sui quisque facit, iure facit. Libertatem quoq; ius gentium introduxit. Omnes enim ab initio natura liberos edidit. Etiã contractus & obligationes prope omnes iuris gentium sunt. Quædam tamen & a ciuili iure sunt introducta, ut actio, qua antiquum debitum in nouum transfert, & emphyteutici cõtractus. Ius autem ciuile nec in uniuersum a naturali gentiũq; iure dissentit, nec in uniuersum ea sequitur. estq; uel scriptum, uel non scriptum. Venit autem uel ex XII. tabularum, uel plebis scitis, uel senatus consultis, uel decretis principum, uel auctoritate prudentium. Ius quoq; prætorium uiua iuris ciuilis uox est. Præterea ciuile ius est, quod qualibet ciuitas sibi constituit, & proprium peculiariter habet.

XV.

Leges[1] in his, quæ plurimum, non quæ raro eueniunt, constitui oportet: nec ex ijs, quæ uno casu accidere possunt. Nam quod semel aut bis, legum conditores prætermittunt. Legis uirtus est imperare, uetare, permittere, punire. Nõ de singulis, sed generatim iura constituuntur. Etiam senatus ius facit. Non omnes casus lex cõprahendit, sed ea quæ ut plurimum accidunt. Quæ[2] primo cõstituuntur, interpretari principem oportet. Ex similibus ea decidi debent, de quibus lex lata non est. Quod[3] aũt contra regulas est receptum, in exemplum non trahitur. Ius singulare est, quod propter aliquã utilitatẽ contra regulas introducitur, eius auctoritate, qui ius condit.

1 L. 4. & 5. D. de legib.
2 L. tanta. §. 14. de confirmat. Digestor.
3 l. quod contra. D. de reg. iur.

XVII.

Scire leges est, non uerba, sed uim earũ nosse.

XIIX.

Benigne leges interpretandæ sunt. In ambiguis interpretationẽ uitio carẽtem accipimus. Fieri non potest, ut omnium legum ratio reddatur. ideo rationes earũ requiri nõ oportet. Mutanda nõ sunt, quæ manifestam interpretationẽ habent. Quæ pro aliquo producta sunt, aduersus eum interpretari non conuenit.

Et cap. XXXII.

De quibus scripta lex non est, in ijs id custodiri oportet, qđ morib. & cõsuetudine inductũ est. quod si hoc etiã deficit, ea sequẽda sunt, quæ proxima & cõsentanea sunt ei, quod quæritur. Si nec illa quidem appareãt, tunc ius, quo urbs Roma utitur, obseruandum erit. Inueterata cõsuetudo pro lege custoditur. Quẽadmodũ legis promulgatio uel scripto fit, uel absq; scripto: sic & eius abrogatio fit uel per legẽ scriptã, uel non scriptam, hoc est, per desuetudinem.

De consuetudine.

XXXIII.

Diuturna consuetudo pro lege ualet in his, quæ legem scriptam non habent.

XXXIV.

Tunc ciuitatis alicuius uel prouinciæ consuetudine utimur, quum aliquando in dubiũ uocata, iudicio firmata fuerit.

XXXV.

Etiam ea, quæ longa cõsuetudine comprobata sunt, ac per annos plurimos obseruata, non minus, quam quæ scripta sunt iura, ualent: uelut in tantum probata, ut ne quidẽ necesse fuerit ea scripto comprehẽdere. In legum interpretatione consuetudo ciuitatis est inspicienda, & quo pacto in similib. perpetuo iudicatũ fuerit.

XXXIX.

Quod ratione non est introductum, sed errore & consuetudine obtentum: in similibus obtinere non debet.

XL.

Omne ius uel consensu, uel necessitate constitutum est, uel consuetudine firmatum.

XLIII.

¶ l. 1. C. quæ sit long. consue. & l. 34. D. de reg. iu.

Præses quod in opido freqũeter aliquo in negotio seruatum inuenerit, id seruabit. Nam & consuetudo præcedens, & ratio, quæ consuetudinem induxit, custodiendæ sunt. Non etiam permittet aliquid contra longã consuetudinẽ fieri.

XLV.

Consuetudinis & usus auctoritas tantũ nõ ualet, ut & rationem & legem uincat. Diuturna probataq; consuetudo legis locum obtinet. Item officijs, uel ciuitatib. uel principijs, uel collegijs præstita, firma sunt & in perpetuũ ualent.

SCHOLION.

Legenda & nouella LXVI. in qua dicitur, nouas constitutiones post duos menses ab insinuatione ualere. Item nouel. XXI. quæ Armenios etiam Rom. leges sequi iubet.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

Tit. II. Cap. IIII.

Nominis appellatione res debita significatur.

V.

Rei appellatio latior est, quam pecuniæ. quoniam & ea, quæ extra computationem patrimonij nostri sunt, continet, quum pecuniæ significatio ad illa, quæ in patrimonio sunt, referatur.

VI.

Nominis & rei appellatio ad omnem cõtractum & obligationem spectat.

λγ.

Ἡ μακρὰ συνήθεια ἀντὶ νόμου κρατεῖ, ἐν οἷς οὐκ ἔστιν ἔγγραφος.

λδ.

Τότε κεχρήμεθα τῇ συνηθείᾳ τινὸς πόλεως ἢ ἐπαρχίας, ὅτε ἀμφισβητηθεῖσα ἐν δικαστηρίῳ ἐβεβαιώθη.

λε.

Καὶ τὰ μακρᾷ συνηθείᾳ δοκιμασθέντα, καὶ ἐπὶ πολλοῖς ἐνιαυτοῖς φυλαχθέντα, οὐχ ἧττον τῶν ἐγγράφων κρατοῦσιν, ὡς τοσοῦτον δοκιμασθέντα, ὥστε καὶ μὴ δεηθῆναι ἐγγράφου. ἐν τῇ τῶν νόμων ἑρμηνείᾳ, τῇ συνηθείᾳ δεῖ προσέχειν τῆς πόλεως, καὶ ὅπως ἐπὶ τῶν ὁμοίων διὰ παντὸς ἐψηφίσθη.

λθ.

Τὸ μὴ μετὰ λογισμοῦ εἰσενεχθὲν, ἀλλὰ κατὰ πλάνην, καὶ συνηθείᾳ κρατῆσαν, οὐ δεῖ κρατεῖν ἐν τοῖς ὁμοίοις.

μ.

Πᾶς νόμος, ἢ ἀπὸ † συνέσεως ἐτέθη, ἢ ἀνάγκης, ἢ ἀπὸ συνηθείας ἐβεβαιώθη. † συναινέσεως.

μγ.

Ὁ ἄρχων ὃ εὑρήσει συχνάζον ἐν πόλει ἐπί τινος πράγματος, φυλάξει αὐτό. καὶ γὰρ καὶ ἡ συνήθεια ἡ προλαβοῦσα, καὶ ὁ λογισμὸς ὁ εἰσάγων αὐτὴν, φυλακτέα ἐστί: καὶ οὐκ ἐάσει τι παρὰ τὴν μακρὰν συνήθειαν γίνεσθαι.

με.

Τῆς συνηθείας καὶ τῆς χρήσεως ἡ αὐθεντία, οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον ἰσχύει, ὡς καὶ τὸν λογισμὸν καὶ τὸν νόμον ὑπερνικᾶν. ἡ μακρὰ συνήθεια, καὶ δοκιμασθεῖσα, τάξιν ἔχει νόμου: καὶ ὅτι, τὰ δοθέντα ὀφφικίοις, ἢ πόλεσιν, ἢ ἄρχουσιν, ἢ συστήμασιν, ἰσχυρά ἐστι καὶ βέβαια, εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύοντα.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ [illegible] νεαρὰν, ἐν ᾗ φησί, τὰς νεαρὰς διατάξεις μετὰ β. μῆνας τῆς ἐμφανίσεως κρατεῖν. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν κα. ἐν ᾗ φησὶ περὶ ἀρμενίων, τὸ ἀκολουθεῖν αὐτοὺς τοῖς ῥωμαίων νόμοις.

ΠΕΡΙ ΡΗΜΑΤΩΝ σημασίας.

ΤΙΤ. Β. ΚΕΦ. Δ.

Τῷ ὀνόματι τοῦ χρεωστουμένου τὸ κεχρεωστημένον πρᾶγμα σημαίνεται.

ε.

Ἡ τοῦ πράγματος προσηγορία πλατυτέρα ἐστὶ τῆς τῶν χρημάτων. ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔξω τῆς ψήφου τῆς οὐσίας ἡμῶν ὄντα περιέχει: ἐπειδὴ ἡ τῶν χρημάτων σημασία εἰς ταῦτα τὰ πράγματα ἀναφέρεται.

ς.

Ἡ τοῦ χρεωστουμένου καὶ τοῦ πράγματος προσηγορία εἰς πᾶν συνάλλαγμα καὶ ἐνοχὴν ὁρᾷ.

ζ. Ἡ

ζ.

Ἡ συνθήκη πᾶσαν ἐπερώτησιν καὶ ὁμολογίαν δηλοῖ.

η.

Τὸ ὀπορτέβιτ, καὶ τὸν ἐνεστῶτα καὶ τὸν μέλλοντα χρόνον δηλοῖ.

τῶ αὐτοῦ κεφ.

Τῆς ἀγωγῆς τὸ ὄνομα, οὐ δηλοῖ τὴν παραγραφήν.

θ.

Τῷ ῥήματι τοῦ ἀπολέσθαι, καὶ τὸ σχισθὲν, καὶ τὸ κλασθὲν, καὶ τὸ βίᾳ ἁρπαγὲν δηλοῦται.

ι.

Δανειστής ἐστιν, ὁ ἐξ οἱασοῦν αἰτίας χωρὶς διηνεκοῦς παραγραφῆς χρεωστούμενος. οὐ γὰρ μόνοι οἱ δανείσαντές τις, δανεισταὶ λέγονται, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἀπὸ συναλλάγματος ἢ ἁμαρτήματος χρεωστούμενοι. καὶ ἀπὸ ὀρφανικῆς ἀγωγῆς μετὰ προκατάρξιν, οὐ μὴν πρὶν ἢ προκατάρξηται.

ιβ.

Ἧττον καταβάλλει ὁ βραδύτερον καταβάλλων, καὶ ὁ μηδὲ ὅλως, ὡς ἐν τῷ λδ. κεφαλαίῳ φησί.

ιγ.

Τῷ ὀνόματι τῆς γυναικὸς καὶ ἡ ἔφηβος παρθένος δηλοῦται.

τῶ αὐτοῦ κεφ.

Πράγματα ἀπεῖναι δοκεῖ καὶ ταῦτα, ὧν τὸ μὲν σῶμα μένει, ἡ δὲ μορφὴ ἐνηλλακται. διά τι τοῦτο ἐὰν διεφθορότα ἀποδοθῇ, ἢ μεταπλασθέντα, δοκεῖ ἀπεῖναι.

ιε.

Ἡ οὐσία τῆς πόλεως καταχρηστικῶς δημοσία εἴρηται. μόνα γὰρ ταῦτα δημόσιά ἐστι, τὰ τοῦ ῥωμαίων ὄντα δήμου.

ις.

Καὶ ἐν τῷδε τῷ κεφαλαίῳ ὁμοίως περὶ δημοσίων φησί.

ιη.

Τὸ μουνοὺς τρία σημαίνει· δωρεὰν, καὶ βάρος, καὶ ὀφφίκιον.

κα.

Ὁ βασιλεὺς παραχωρῶν πράγματα, καὶ τὰς ἀγωγὰς παραχωρεῖ.

κβ.

Παριστᾶν ἐστι, τὸ παραστῆσαι τὸ ἐπιζητούμενον πρᾶγμα.

κγ.

Τῇ τοῦ πράγματος προσηγορίᾳ καὶ αἰτίαι, καὶ τὰ δίκαια περιέχονται.

κδ.

Κληρονομία ἐστὶ διαδοχὴ εἰς ὁλόκληρον δίκαιον, ὅπερ ὁ τελευτήσας εἶχεν.

κϛ.

Ὁ τοκετὸς τῆς κλοπιμαίας, οὐκ ἔστι μέρος αὐτῆς.

κζ.

Ἀγρὸς λέγεται ὁ χωρὶς τῆς κώμης, ἤτοι τῶν οἰκημάτων τόπος.

τῶ αὐτοῦ κεφ.

Στίπενδιουμ λέγεται, διὰ τὸ ἀπὸ λεπτῶν ἀργυρίων συνάγεσθαι. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ τριβοῦτον λέγεται, ἀπὸ τοῦ κλᾶσθαι τοῖς καταβάλλουσιν, ἢ ἐπιμερίζεσθαι τοῖς στρατιώταις.

VII.

Sponsione significatur omnis stipulatio & promissio.

VIII.

Verbum OPORTEBIT *tam præsens quã futurum tempus significat.*

Eod.

Actionis nomine non continetur exceptio.

IX.

Verbo PERISSE *& quod scissum est, & quod fractum, & ui raptum, significatur.*

X.

*Creditor est, cui ex quacunq; caussa, sine perpetua exceptione debetur. Non enim hi tãtum appellatione creditorum accipiuntur, qui pecuniam crediderunt: sed omnes, quibus ex contractu, uel delicto debetur. Etiam ex * pupillari caussa, post litis contestationem, non autem prius, quam ea contestata sit.* *In Latinis ubiq; populari.

XII.

Minus soluit, qui tardius soluit, & qui nihil omnino soluit, ut est in cap. XXXIIII.

XIII.

Mulieris appellatione etiam uirgo pubes cõtinetur.

Eod.

Res abesse uidentur etiam hæ, quarũ corpus quidem manet, sed forma mutata est. & ideo si corruptæ redditæ sint, uel transfiguratæ, uidentur abesse.

XV.

Bona ciuitatis abusiue publica dicta sunt. nã ea sola publica sunt, quæ populi Romani sunt.

XVI.

Itidem de PVBLICIS *dicitur.*

XIIX.

Munus tria significat, donum, onus, & officium.

XXI.

Princeps bona cõcedẽs, actiones etiã cõcedit.

XXII.

Exhibere, est præsentiã petitæ rei præstare.

XXIII.

Rei appellatione & caussæ & iura cõtinẽtur.

XXIV.

Hereditas est successio in uniuersum ius, quod defunctus habuit.

XXVI.

Partus furtiuæ, non est pars eius.

XXVII.

Ager dicitur locus sine uilla seu ædificijs.

Eod.

Stipendium ex eo dicitur, quod per stipes siue minutos numulos colligatur. Idem & tributum uocatur, ex eo, quod diuidatur [siue distribuatur] in soluentes [uel conferentes:] uel quod tribuatur [hoc est, distribuatur] in milites.

XXIIX.

Rem alienat, & qui patitur usucapi, uel qui non utendo, seruitutes eius amittit. Qui uero non adquirit, non uidetur alienare: ueluti qui hereditatem omittit, uel optione concessa non utitur.

XXIX.

Oratio quae neque coniunctionem, neq. disiunctionem habet, ex mente pronuntiantis uel disiuncta uel coniuncta intelligitur.

XXX.

Noualis est terra praecisa, quae anno cessauit, a Graecis ΝΕΑΣΙΣ *dicta.*

XXXI.

Pratum est, in quo ad fructum percipiendũ falce duntaxat opus est.

XXXV.

Is RESTITVIT*, qui actori sic reddit, ut habiturus erat accepti iudicij tempore.*

XXXVIII.

Ostentum Labeo definit, quidquid contra naturam cuiusq. rei genitum & factum est.

XXXIX.

Subsignatum dicitur, quod ab aliquo subscriptum est. Nam ueteres subsignationis nomine pro subscriptione uti solebant.

Eod.

Detestari est per testes denuntiare.

XL.

Familiae liberi quoq. continentur. Vnicus autem, uel duo serui, familiam non faciunt.

XLI.

Armorum appellatione tam ligna, quã lapides continentur.

XLIII.

Nomine VICTVS *& esculenta & potulenta continentur. item uestis, & res ad uiuendum necessaria, tum quae ad tuẽdũ curandũ ue corpus idonea sunt.*

XLV.

Nomine INSTRATVS *omne uestimentũ cõtinetur, & stragula, & pallia, & omne quod iniicimus.* VICTVS *autẽ uocabulo uestis, non etiam stragula, continetur.*

XLVI.

Pronuntiare ac statuere idem significant.

Eod.

Matrem familias accipere debemus eam, quae non inhoneste uixit. Etenim matrem familias a ceteris feminis mores discernunt atq. separant. Proinde nihil interest, nupta sit, an uidua: ingenua sit, an libertina. nã neq. nuptiae, neque natiuitas faciunt matrem familias, sed boni mores.

κη.

Ἐκποιεῖ πρᾶγμα καὶ ὁ ἀνεχόμενος αὐτοῦ τῇ χρήσει διαπατοθῆναι, ἢ τῇ ἀχρησίᾳ ἀπόλλων τὰς δουλείας αὐτοῦ. ὁ δὲ μὴ ἐπικτώμενος, οὐ δοκεῖ ἐκποιεῖν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀπαγορεύοντος κληρονομίαν, ἢ μὴ χρωμένου τῇ καταλειφθείσῃ αὐτῷ ἐπιλογῇ.

κθ.

Ὁ λόγος ὁ μὴ ἔχων συμπλοκὴν ἢ διάζευξιν, ἀπὸ τῆς διαθέσεως τοῦ εἰπόντος ἢ διαζευκτικὸς ἢ συμπλεκτικὸς νοεῖται.

λ.

Νεατὴ γῆ ἐστιν, ἡ περιτμηθεῖσα, ἡ ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀργήσασα· ἣν οἱ Γραικοὶ ΝΕΑΣΙΝ καλοῦσι.

λγ.

Λειμών ἐστιν, ἐν ᾧ εἰς τὸ λαβεῖν καρπὸν, δρεπάνου μόνου ἐστὶ χρεία.

λε.

Ἐκεῖνος ἀποκαθιστᾷ, ὁ διδοὺς οὕτως τῷ ἐνάγοντι, ὡς ἔμελλεν αὐτὸ ἔχειν ἐν καιρῷ προκατάρξεως.

λη.

Τέρας ὁρίζεται ὁ Λαβέων, ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν ἑκάστου πράγματος γεννηθὲν καὶ γεγονός.

λθ.

Ὑποσημανθὲν λέγεται, τὸ ὑφ᾽ ἑτέρου ὑπογραφόμενον. οἱ γὰρ παλαιοὶ τῷ τῆς ὑποσημειώσεως ὀνόματι, ἀντὶ τῆς ὑπογραφῆς χρῆσθαι εἰώθεσαν.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Διαμαρτύρεσθαί ἐστι, τὸ ἐπὶ μαρτύρων παραγγεῖλαι.

μ.

Τῇ φαμιλίᾳ καὶ οἱ ἐλεύθεροι περιέχονται. εἷς δὲ ἢ δύο δοῦλοι φαμιλίαν οὐ ποιοῦσιν.

μα.

Τῷ ὀνόματι τῶν ὅπλων καὶ τὰ ξύλα, καὶ οἱ λίθοι περιέχονται.

μγ.

Τῷ τῆς τροφῆς ὀνόματι, καὶ τὰ βρώσιμα, καὶ τὰ πόσιμα περιέχεται. καὶ τὸ ἔνδυμα, καὶ τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα, καὶ τὰ πρὸς φυλακὴν ἢ φροντίδα τοῦ σώματος ἐπιτήδεια.

με.

Τῷ ὀνόματι τῆς στρωμνῆς πᾶσα ἐσθὴς περιέχεται, καὶ τὰ στραγλία, καὶ τὰ παλλία, καὶ πᾶν, ὃ περιβαλλόμεθα. τῷ ὀνόματι δὲ τῆς τροφῆς, ἡ ἐσθὴς, οὐ μὴν τὰ στραγλία περιέχεται.

μϛ.

Τὸ ψηφίσασθαι τῷ διορίσασθαι τὸ αὐτὸ δηλοῖ.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Σεμνὴν γυναῖκα νοεῖν ὀφείλομεν, τὴν μὴ ἀπρεπῶς ζήσασαν. τὴν γὰρ σεμνὴν γυναῖκα ἐκ τῶν λοιπῶν γυναικῶν οἱ τρόποι διακρίνουσι καὶ χωρίζουσιν. ἀμέλει οὐδὲν διαφέρει πότερον γεγάμηται, ἢ χήρα ἐστίν· εἴτε εὐγενής, εἴτε ἀπελευθέρα ἐστίν. οὔτε γὰρ γάμος, οὔτε γέννησις ποιεῖ τὴν σεμνὴν γυναῖκα, ἀλλὰ τρόποι χρηστοί.

μζ.

Τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχει τῷ τῆς καταβολῆς ὀνόματι.

ν.

Τῷ ὀνόματι τῆς νύμφης, καὶ προνύμφη, καὶ ἡ περαιτέρω δηλοῦται.

να.

Τῇ τοῦ γονέως προσηγορίᾳ πάντες οἱ ἀνιόντες, ἄρρενες καὶ θήλειαι δηλοῦνται.

νβ.

Τῇ προσηγορίᾳ τοῦ πάτρωνος, ἡ πατρώνισσα περιέχεται.

νγ.

Ὁ συμπλεκτικὸς καὶ διαζευκτικὸς ἔσθ' ὅτε ἀντ' ἀλλήλων παραλαμβάνονται. καὶ παρατίθεται τὰ παραδείγματα, ἐν οἷς φησὶν, ὅτι ἐπίτροπος χωρὶς οὐσίας οὐ δίδοται. ὁμοίως καὶ ἐν τῷ κθ κεφαλαίῳ ἔφη. καὶ ἐρεῖται εἰς τὸ Η.

νδ καὶ νε.

ὁμοίως φησὶ περὶ δανειστῶν.

νϛ.

Γινώσκειν δικαίωμα, ἐστὶν ἀναγινώσκειν καὶ καταγινώσκειν. διαστίζειν δέ ἐστι δικαιώματα, τὸ ἀντεξετάζειν τὰς λήψεις καὶ τὰς δόσεις.

Τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Παῖδες λέγονται, καὶ οἱ αὐτεξούσιοι, καὶ οἱ ἐξ ἀρρενογενείας, καὶ οἱ ἐκ θηλυγενείας κατιόντες. τῷ παίδων καὶ ὁ εἷς μόνος περιέχεται.

νζ.

Μαγίστροι λέγονται, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀρχόντων, οἱ πλέον τῶν ἄλλων προνοεῖν ὀφείλοντες τῶν ἐπιτεταγμένων αὐτοῖς πραγμάτων. καὶ οἱ διδάσκαλοι οἱασδήποτε ἐπιστήμης.

νθ.

Λιμήν ἐστι τόπος περικεκλεισμένος, εἰς ὃν εἰσάγονται τὰ φορτία, καὶ ἐξ οὗ ἐξάγονται. τὸ αὐτὸ καὶ στατίων λέγεται.

ξ.

Ὁ τόπος μέρος ἀγροῦ ἐστιν, ὁ δὲ ἀγρὸς ὁλόκληρόν ἐστι, καὶ ὡς ἐπίπαν χωρὶς τῶν οἰκημάτων. δύναται δὲ ἀπὸ τῆς διαθέσεως τοῦ κεκτημένου καὶ ὁ τόπος ἀγρὸς εἶναι. ὡς ὅταν ἀντὶ ἀγροῦ παραδῶμεν αὐτόν: καὶ ὁ ἀγρὸς εἶναι τόπος, ὡς ὅταν αὐτὸν ἑτέρῳ παραθήσωμεν ἀγρῷ. ὁ δὲ τόπος καὶ ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ἐπὶ ἀγροικικῶν λέγεται. καὶ ὁ ἀγρὸς ἰδίοις ὅροις περικλείεται, ὁ δὲ τόπος δύναται λανθάνειν μέχρι τοῦ διήκει.

ξα.

Τῇ προσηγορίᾳ τῆς ἱκανοδοσίας ἔσθ' ὅτε καὶ ὁμολογία περιέχεται.

ξβ.

Τῇ προσηγορίᾳ τοῦ ξύλου πᾶσα ὕλη πρὸς οἰκοδομὴν ποιοῦσα δηλοῦται.

XLVII.

Liberationis nomen eandem uim habet, quã solutionis.

L.

Appellatione nurus & pronurus, & si qua ulterior etiam est, significatur.

LI.

Appellatione parentis omnes adscendẽtes, tam mares, quam feminæ, continentur.

LII.

Patroni appellatione patrona continetur.

LIII.

Coniuncta & disiuncta oratio non nũquã pro se inuicem accipiuntur. Adijcit & exempla [iurisconsultus] inter alia dicens, tutorem separatim sine bonis non dari. Consimile quiddam in XXIX. capite protulit. dicitur etiam aliquid [de hoc] in coniunctione AVT.

LIV. LV.

Loquitur de creditoribus.

LVI.

Cognoscere instrumentum est relegere ac recognoscere. Dispungere autem instrumenta, est conferre accepta & data.

Eod.

Liberi dicuntur & qui sui iuris sunt, & qui ex uirili, siue feminino sexu descendunt. Appellatione liberorum etiam unus continetur.

LVII.

Magistri dicuntur per deriuationem à magistratibus, qui magis quam ceteri sollicitudinem & curam rebus sibi commissis debent; & cuiuslibet scientiæ præceptores.

LVIIII.

Portus est conclusus locus, quo importantur & exportantur merces. Idem & statio dicitur.

LX.

Locus est fundi portio. Fundus autem integrum aliquid est, & plerumq́ sine ullis seu ædificijs. Potest autẽ ex animo & adfectione possidentis etiam locus esse fundus. ut quum pro fundo eum tradimus. itidem fundus esse locus potest, ueluti quum eum alij fundo adiugimus. locus quoq́ tam de urbanis, quam rusticis [prædijs] dicitur. & fundus quidem suis finibus includitur, locus autem latere potest, quatenus porrigatur.

LXI.

Satisdationis appellatione interdum & repromissio continetur.

LXII.

Tigni appellatione omnis materia, ad ædificium apta, significatur.

LXIII.

PENES TE amplius est, quã APVD TE. nã APVD TE est, quod qualiter qualiter à te tenetur: PENES TE est, quod modo quodam possidetur.

LXIIII.

Intestatus est, non tantum qui testamentum non fecit: sed etiam cuius hereditas ex testamento adita non est.

LXV.

Heres dicitur, non solum primus, sed etiam heredis heres, & ceteri deinceps.

LXVII.

Quod uenditum est, & adhuc est apud uenditorem, non alienatum dicitur, sed uenditum.

LXX.

Appellatio heredis & ad ulteriores porrigitur. raro autem * primus significatur. uelut in substitutione impuberis. Nã si dixero, QVI HERES MIHI EST, IDEM [FILII] IMPVBERIS HERES ESTO, heres heredis mei non continetur.

* proximus.

LXXI.

Aliud est capere, aliud est accipere. Capere, cum effectu intelligitur. Accipere, & si quis non sic accepit, ut habeat. ideoque non uidetur quis capere, quod erit restituturus. sicut PERVENISSE proprie illud dicitur, quod est remansurum.

Eod.

Hac uerba, IN HIS REBVS RECTE PRAESTARI PROMISIT, hoc significant, ne quod periculum uel damnum ex ea re stipulator sentiat.

LXXIII.

Stipulari, REM RECTE RESTITVI, significat cum fructibus.

LXXV.

Is restituere uidetur, qui reddit actori, quod habiturus erat, si controuersia facta non esset.

LXXVII.

Frugem pro reditu appellari placuit, non solum quod ex frumẽtis aut leguminibus: uerum etiam quod ex uino, uel siluis caeduis [capitur.]

LXXVIII.

Interdum quoque nomine POSSESSIONIS proprietas significatur. Veluti quum quis possessiones suas legat.

LXXIX.

Vtiles impẽsas esse placuit, quae meliorẽ dotẽ faciant, * non etiam deteriorem eam esse sinant; ex quibus mulieri reditus adquiratur. sicut in arbusti pastinatione, ultra quam erat necesse. item in doctrina puerorum. quorũ nomine onerari mulierẽ ignorantem uel inuitã non oportet. ne fundo uel mancipijs carere cogatur.

* Sic Graeci legũt. aliter Florant. editio.

ξγ.

Τὸ παρὰ σοὶ πλέον ἐστὶ, τοῦ πρὸς σέ. πρὸς σὲ γάρ ἐστι, τὸ ὁπωσοῦν ὑπὸ σοῦ κρατούμενον: παρὰ σοὶ δέ ἐστι, τρόπῳ τινὶ νεμόμενον.

ξδ.

Αδιάθετός ἐστιν, οὐ μόνον ὁ μὴ διαθέμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ κληρονομούμενος ἐκ διαθήκης.

ξε.

Κληρονόμος λέγεται, οὐ μόνον ὁ πρῶτος, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ κληρονόμου κληρονόμος, καὶ οἱ ἑξῆς.

ξζ.

Τὸ πραθὲν καὶ ὂν παρὰ τῷ πράτῃ, οὐ λέγεται ἐκποιηθὲν, ἀλλὰ πραθέν.

Ἡ τοῦ κληρονόμου προσηγορία καὶ εἰς τοὺς πορρωτέρω ἐκτείνεται. σπανίως δὲ ὁ πρῶτος δηλοῦται, ὡς ἐπὶ τῆς ἀνήβου ὑποκαταστάσεως. ἐὰν γὰρ εἴπω, κληρονόμον εἶναι τοῦ ἀνήβου τὸν γενόμενόν μου κληρονόμον, οὐ περιέχεται ὁ τοῦ κληρονόμου μου κληρονόμος.

οα.

Ἕτερον λαβεῖν, καὶ ἕτερον δέξασθαι. τὸ λαβεῖν ἐνδυνάμως νοεῖται. δέξασθαι δὲ, κἂν οὐχ οὕτως τις ἐδέξατο, ἵνα ἔχῃ. διὰ τοῦτο οὐ δοκεῖ τις λαβεῖν, ὅπερ μέλλει ἀποκαταστῆσαι. ὥσπερ ἐληλυθέναι κυρίως ἐκεῖνο λέγεται, τὸ ἀπομένειν μέλλον.

τῷ αὐτῷ κεφ.

Ταῦτα τὰ ῥήματα, ΕΠΙ ΤΟΥΤΟΙΣ ΤΟΙΣ ΠΡΑΓΜΑΣΙ ΤΟ ΟΡΘΩΣ ΠΑΡΑΣΧΕΘΗΝΑΙ ΩΜΟΛΟΓΗΣΕ, τοῦτο σημαίνει, ἵνα μή τινα κίνδυνον ἢ ζημίαν ἐκ τούτου τοῦ πράγματος ὁ ἐπερωτήσας ὑπομείνῃ.

ογ.

Τὸ ἐπερωτῆσαι ΠΡΑΓΜΑ ΟΡΘΩΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΗΝΑΙ, δηλοῖ μετὰ τῶν καρπῶν.

οε.

Ἀποκαταστῆσαι δοκεῖ, ὁ διδοὺς τῷ ἐνάγοντι, ὅπερ ἤμελλεν ἔχειν μὴ δικαζόμενος.

ος.

Τὸν καρπὸν αὐτὸ πρόσοδον καλεῖσθαι ἤρεσεν, οὐ μόνον τὸν ἀπὸ πυρῶν, ἢ ὀσπρίων, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπὸ οἴνου, ἢ ὑλῶν τεμνομένων.

οη.

Ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τῷ ὀνόματι τῆς νομῆς ἡ δεσποτεία δηλοῦται. ὡς ἐνθάδε τις τὰς νομὰς αὐτοῦ ληγατεύει.

οθ.

Χρησίμους δαπάνας ἤρεσεν εἶναι, τὰς βελτίω ποιούσας τὴν προῖκα, οὐ μὴν συγχωρούσας εἶναι αὐτὴν χείρω. ἐξ ὧν πρόσοδος τῇ γυναικὶ προσπορίζεται. οἷον ... τοῦ ἄλσους φιλοκαλίας, πέρα οὗ ἐπαναγκες ἦν. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῆς † διδασκαλίας τῶν παίδων, ὧν ἕνεκα βαρύνεσθαι τὴν γυναῖκα ἀγνοοῦσαν ἢ ἄκουσαν οὐ χρὴ, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ τοῦ ἀγροῦ ἢ τῶν ἀνδραπόδων στερεῖσθαι.

† διδαχῆς.

ἐπι-

ἐπιτερπεῖς δὲ δαπάναι εἰσὶν, αἱ τὸ εἶδος μόνον κοσμοῦσαι, οὐ μὴν καὶ τὸν καρπὸν αὔξουσαι, ὡς ἔστι τὰ χλοηφόρα γήδια, καὶ τὰ ἀναβρυτὰ ὕδατα, καὶ αἱ μαρμαρώσεις, καὶ αἱ λωρικατίωνες, καὶ αἱ ζωγραφίαι.

π.

Τῇ γενικῇ τῶν λεγάτων ἐπαναλήψει, καὶ ἐλευθερίαι περιέχονται.

πα.

Ὅτι διακαλεῖται, ἀποκαταστῆναι κτίσμα, καὶ τὴν συμβᾶσαν ζημίαν λαμβάνει ὁ ἐνάγων. τῷ γὰρ ῥήματι τῆς ἀποκαταστάσεως ἡ χρησιμότης τοῦ ἐνάγοντος περιέχεται.

πγ.

Τῇ τοῦ υἱοῦ προσηγορίᾳ πάντας τοὺς παῖδας νοοῦμεν.

πδ.

Τρεῖς σύστημα ποιοῦσι.

πε.

Τὰ δικαιώματα τῶν ἀγρῶν, αὐτοὶ οἱ ἀγροί εἰσι, τουτέστιν ἡ καλλονή, ἡ ὑγεία, καὶ τὸ μέγεθος.

πη.

Σχεδὸν τοσαῦτα ἕκαστος χρήματα καταλιμπάνει, ὅσα ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἀθροισθῆναι δύναται. οὕτω λέγομεν, ἑκατοντάκις ἑκατὸν χρυσοῦς ἔχειν, τὸν † μόνον ἐν κτήμασι καὶ τοῖς λοιποῖς πράγμασιν ἔχοντα οὐσίαν.

† Rectius uertisset, τὸν τοσαῦτα ἐν κτήμ.

πθ.

Οἱ βόες τῶν βουκολίων εἰσὶ μᾶλλον, ἢ τῶν ὑποζυγίων.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Διαφέρει ἀποδοῦναι λόγους τοῦ ἐκδοῦναι. ὁ γὰρ κελευσθεὶς ἐκδοῦναι, οὐ δίδωσι τὰ λειπαζόμενα.

ϙγ.

Τὸ, κινητὰ καὶ κινούμενα, τὸ αὐτὸ δηλοῖ. εἰ μὴ ἄρα δειχθῇ ὁ διαθέμενος τό, κινούμενα, νοήσας ἐπὶ τῶν ἐμψύχων.

ϙδ.

Ἀναδοῦναι καὶ τὴν δόσιν δηλοῖ.

ϙε.

Τῷ ὀνόματι τῶν λοιπῶν, καὶ τὸ πᾶν σημαίνεται.

ϙζ.

Ἐὰν ἐπερωτήσωσι, ΟΣΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΕΙΣ ΣΕ ΠΕΡΙΕΛΘΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥΔΕ, αὐτὰ τὰ πράγματα δοκῶ ἐπερωτᾶν, οὐ μὴν τὰ τιμήματα αὐτῶν.

ϙθ.

Γνῶσιν νοεῖν δυνάμεθα, καὶ τὴν διάγνωσιν, καὶ τὴν δικαιοδοσίαν.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Δικαιώματά ἐστι, καὶ τὰ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς δίκης συμβαλλόμενα πρόσωπα.

Voluptaria uero impensa sunt, quæ speciem duntaxat ornant, non etiam fructum augent. Vt sunt uiridia, & aquæ salientes, & incrustationes, & loricationes, & pictura.

LXXX.

In generali repetitione legatorum etiam libertates continentur.

LXXXI.

Quum interdicitur, ut opus factum restituatur: etiam damnum datum actor consequitur. nam uerbo RESTITVTIONIS *utilitas actoris continetur.*

LXXXIII.

Filij appellatione omnes liberos intelligimus.

LXXXIV.

Tres collegium faciunt.

LXXXV.

Iura prædiorum sunt ipsa prædia, hoc est, bonitas, salubritas, & amplitudo.

LXXXIIX.

Fere tantum quisque pecuniæ relinquit, quantum ex bonis eius colligi potest. Sic dicimus, centies centenos aureos eum habere, qui tantum bonorum in prædijs ceterisq́ rebus habeat.

LXXXIX.

Boues ad armenta potius pertinent, quam ad iumenta.

Eod.

Differunt REDDERE *rationes, &* EDERE. *Nam qui* EDERE *iussus est, non reddit reliqua.*

XCIII.

Hæ uoces, MOVENTIA, *&* MOBILIA, *idem significant. nisi si probetur, testatorem per* MOVENTIA *intellexisse animantia.*

XCIIII.

Verbum REDDERE *etiam dare significat.*

XCV.

Nomine RELIQVORVM *& uniuersum significatur.*

XCVII.

Si abs te stipuler, QVANTA PECVNIA AD TE PERVENERIT EX ILLIVS HEREDITATE, *res ipsas stipulari uideor, non earum pretia.*

XCIX.

Notionẽ accipere possumus, & cognitionem, & iurisdictionem.

Eod.

Instrumenta sunt etiã personæ, quæ ad litis instructionem facere possunt.

ς.Spe-

C.

Speciosæ personæ dicuntur personæ clarissimorum uirorum & mulierum.

CI.

Inter stuprum & adulterium hoc interesse quidam putant, quod adulterium in nuptam, stuprum in uiduam committatur. sed lex Iulia de adulterijs hoc uerbo indifferenter utitur.

Eod.

Diuortium inter uirum & uxorem fieri dicitur. Repudium uero & sponsæ mitti uidetur, quod in uxoris personam non absurde cadit.

Eod.

Verum est, MORBVM esse temporalem corporis imbecillitatem. at VITIVM, perpetuum corporis impedimentum est.

Eod.

Seruis legatis etiam ancillæ debentur.

CII.

DEROGATVR *quid legi, uel* ABROGATVR. . . . .

ABROGATVR, *quum lex prorsus tollitur.*

CIII.

CAPITALIA *mortem significant, & ciuitatis amißionem.*

CIIII.

Liberorum appellatio etiam ad nepotes extenditur.

CV.

Hæc uerba, LIBERTI MEI, *non significant & libertorum libertos.*

CVIIII.

Bonæ fidei emtor esse uidetur, qui ignorauit eam rem alienam esse: uel putauit eum, qui uendidit, ius uendendi habere. puta, procuratorem uel tutorem esse.

CX.

Sequester est, apud quem multi rem, de qua controuersia est, deponunt.

CXI.

Censere, est aliquid præcipere, ut fiat. item aliquid apud se constituisse. Inde Censoris nomen uidetur tractum.

CXII.

Litus est, quousque maximus maris fluctus excurrit.

CXIII.

Morbus sonticus est, qui cuique rei nocet.

CXV.

*Fundus * est omne, quicquid solo tenetur.*

* Vide cap. ccxj. hoc tit. ubi tractatur & de ædificijs, & uillis, & solo, & agro.

ρ.

Ἐπίσημα πρόσωπα λέγεται, τὰ τῶν λαμπροτάτων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν.

ρα.

Μεταξὺ φθορᾶς καὶ μοιχείας τοῦτο διαφέρειν τινὲς δοξάζουσιν, ὅτι ἡ μοιχεία εἰς τὴν γεγαμημένην, ἡ δὲ φθορὰ εἰς τὴν χήραν πλημμελεῖται. ὁ δὲ περὶ μοιχείας † λόγος, * ἀδιαφόρως τούτῳ τῷ λόγῳ χρῆται. † νόμος * ἀδιαφόρως.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Διαζύγιον μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γαμετῆς γίνεσθαι λέγεται. διαζύγιον δὲ καὶ μνηστῇ πέμπεσθαι δοκεῖ, ὅπερ εἰς πρόσωπον τῆς γαμετῆς οὐκ ἀηθῶς πίπτει.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Ἀληθές ἐστι τὸ ΝΟΣΟΝ εἶναι τὴν πρόσκαιρον τοῦ σώματος ἀσθένειαν. πάθος δέ ἐστι διηνεκὲς τοῦ σώματος ἐμπόδιον.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Δούλων ληγατευομένων, καὶ δοῦλαι κεχρεώστηνται.

ρβ.

Ἀπομειοῦται νόμου τι, ἢ ἀποδαπανᾶται. ἀποδαπανᾶται, ὅταν παντελῶς ὁ νόμος ἀναιρεῖται.

ργ.

Τὰ κεφαλικὰ θάνατον δηλοῦσι, καὶ πολιτείας ἔκπτωσιν.

ρδ.

Ἡ τῶν τέκνων προσηγορία καὶ εἰς τοὺς ἐκγόνους ἐκτείνεται.

ρε.

Τὸ εἰπεῖν, ΤΟΥΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ ΜΟΥ, οὐ δηλοῖ καὶ τῶν ἀπελευθέρων τοὺς ἀπελευθέρους.

ρθ.

Καλῇ πίστει ἀγοραστὴς εἶναι δοκεῖ, ὁ ἀγνοήσας τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἀλλότριον εἶναι, ἢ νομίσας τὸν πωλήσαντα δίκαιον ἔχειν τοῦ πωλεῖν. οἷον φροντιστὴν, ἢ ἐπίτροπον εἶναι.

ρι.

† Μεσεγγυητής ἐστι, παρ' ᾧ πολλοὶ ἐπιδίδωσι παρατίθενται πρᾶγμα. † μεσεγγυητής.

ρια.

Κενσερὲ ἐστι, τὸ διατάττεσθαί τι ποιῆσαι. καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν τί ποτε κεκρικέναι. ἐκεῖθεν τὸ τοῦ κένσωρος ὄνομα δοκεῖ εἱλκύσθαι.

ριβ.

Αἰγιαλός ἐστι, μέχρις οὗ τὸ μέγιστον τῆς θαλάσσης ἐκτρέχει κῦμα.

ριγ.

Νόσος ὀλεθρία ἐστὶν, ἡ ἑκάστῳ πράγματι λυμαινομένη.

ριε.

Φοῦνδός ἐστι, πᾶν † ὅ τι δή ποτε ὑπὸ τοῦ ἐδάφους κρατεῖται. † ἐπιδέχεται.

ρις. τῷ

ρις.

Τῇ τοῦ υἱοῦ προσηγορίᾳ καὶ ἡ θυγάτηρ περιέχεται.

ριη.

Πολέμιοι εἰσίν, οἱ πρὸς ἡμᾶς, ἢ πρὸς οὓς ἡμεῖς δημόσιον ψηφιζόμεθα πόλεμον. οἱ δὲ ἄλλοι, λῃσταὶ ἢ κλέπται εἰσίν.

ρκ.

Ὁ τόκος τοῦ ἀργυρίου οὐκ ἔστι καρπός.

ρκβ.

Τὸ ῥῆμα τὸ, ΕἼΗ, ἐνίοτε καὶ τὸν παρῳχηκότα δηλοῖ. ὅπερ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν εἰδέναι. καὶ ὅταν κωδίκελλοι οὕτω βεβαιωθῶσιν ἐν διαθήκῃ, ΟΠΕΡ ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΩΔΙΚΕΛΛΟΙΣ ΓΡΑΦΕΝ ΕΙΗ, πότερον τοῦ μέλλοντος χρόνου δήλωσις ἔσται, ἢ καὶ τοῦ παρελθόντος, εἴγε προγραφέντας κωδικέλλους τις καταλίπῃ; ἅπερ ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ γράψαντος ἑρμηνευτέον ἐστίν.

ρκγ.

† ἐνεστῶτα. Τὸ, ΕΣΤἸ, καὶ τὸν † ἑστῶτα καὶ τὸν παρεληλυθότα σημαίνει, ὥσπερ καὶ τὸ ΕΙΗ.

ρκδ.

Τὸ εἰπεῖν, ΤΟ͂ΔΕ Ἢ ΤΟ͂ΔΕ ἼΝΑ ΓΈΝΗΤΑΙ, Ἢ ΔΟΘΗ͂, οὐ πάντως διαζευκτικόν ἐστιν, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε καὶ ὑποδιαζευκτικὸν, καὶ δεῖ τὰ δύο γενέσθαι ἢ δοθῆναι.

ρκη.

Ὁ τεχθεὶς νεκρὸς, οὔτε γεννᾶσθαι δοκεῖ, οὔτε παῖς λέγεται.

ρλα.

Ἕτερόν ἐστι βλάβος, καὶ ἕτερον ποινή. βλάβος μὲν γὰρ, δίχα ποινῆς δύναται εἶναι· ποινὴ δὲ δίχα βλάβους, οὐ δύναται. ποινή ἐστιν ἁμαρτήματος ἐκδίκησις· βλάβος δὲ καὶ τὸ ἁμάρτημα λέγεται, καὶ ὡσανεὶ ποινῆς προπαρασκευή τις.

ρλβ.

Ἐνιαυσιαῖος δοκεῖ τελευτᾶν, ὁ ἐν τῇ ὑστέρᾳ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμέρᾳ τελευτῶν. καὶ ὅτι γὰρ λέγομεν, ΠΡΟ ΔΕΚΑΤΗΣ ΚΑΛΑΝΔΩΝ, ἢ ΜΕΤΑ ΔΕΚΑΤΗΝ ΤΩΝ ΚΑΛΑΝΔΩΝ, οὐ δηλοῦμεν τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν.

Καὶ κεφάλαιον ρλε. ὁμοίως φησί.

ρλγ.

Οὐ λέγεται γεννῆσαι ἡ ἀνατμηθεῖσα.

ρλη.

Καὶ ἡ διακατοχὴ, κληρονομία λέγεται.

ρμα.

Δοκεῖ ἡ γυνὴ υἱὸν ἔχειν ἐν τῷ τελευτᾶν, ἧς ἀνατμηθείσης ἐξῆλθε τὸ βρέφος.

ρμγ.

Ἔχειν δοκῶ τὸ πρᾶγμα, ἐφ' ᾧ ἁρμόζει μοι ἀγωγή.

ρμδ.

Παλλακή ἐστιν, ἡ συζῶσα τινὶ, ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ νομίμως χωρὶς γάμου.

CXVI.

Filij appellatione filia quoque continetur.

CXVIII.

Hostes sunt, qui nobis, uel quibus nos publicum bellum decernimus. Ceteri, latrones aut pradones sunt.

CXX.

Vsura pecunia, non est fructus.

CXXII.

Verbum ERIT *interdum etiam praeteritũ significat. quod est nobis necessarium scire. Et quum codicilli sic confirmati fuerint testamẽto,* QVOD IN CODICILLIS SCRIPTVM ERIT, *utrum'ne futuri temporis erit significatio, an etiam praeteriti, siquidẽ antea scriptos codicillos quis relinquat? Haec ex uoluntate scribentis interpretanda sunt.*

CXXIII.

Verbum EST, *tam praesens, quam praeteritũ tẽpus significat, sicut & uerbum* ERIT.

CXXIV.

Haec uerba, ILLVD AVT ILLVD, *nimirum* FIERI AVT DARI, *nõ omni modo disiunctiua sunt oratio, sed interdum & subdisiunctiua: & oportet utrũque fieri aut dari.*

CXXIIX

Qui mortuus nascitur, neque procreari uidetur, neque filius appellatur.

CXXXI.

Aliud est fraus, aliud poena. fraus enim sine poena esse potest, poena sine fraude, non potest. Poena est noxa uindicta, fraus uero et ipsa noxa dicitur, & quasi poenae praeparatio quaedam.

CXXXII.

Anniculus uidetur mori, qui ultimo anni die moritur. Nam quum dicimus, ANTE DIEM DECIMVM KALENDARVM, *uel,* POST DIEM DECIMVM KALENDARVM, *undecimum diẽ non significamus. Simile quiddam in capite* CXXXV *traditur.*

CXXXIII.

Peperisse nõ dicitur, cui partus exsectus est.

CXXXVIII.

Etiã bonorũ possessio hereditas appellatur.

CXLI.

Videtur ea mulier, quum moreretur, filium habere, cuius exciso utero infans est editus.

CXLIII.

Habere uideor rem, in quã mihi actio competit.

CXLIV.

Pellex est, quae cum aliquo, in eius domo, legitime sine nuptijs uiuit.

CXLV.

Virilis portionis appellatione tota interdum hereditas significatur.

CXLVI.

Soceri appellatio, prosocerū quoq; continet.

CLII.

Hominis appellatione tam masculus quam femina continetur.

CLIII.

Etiam qui in utero est, relictus fuisse mortis tempore uidetur.

CLV.

Proximus dicitur etiam qui solus est.

CLVII.

Paries est sine murus ambiens, sine materia.

CLVIII.

Quæ sunt eiusdem generis, etiam quum plura sunt, appellatione singulari efferri possunt. ueluti quum dicimus multum hominem, multum piscem. Vel, quum mihi & heredi meo stipulor. nam & plures continentur.

CLVIIII.

Etiam aureos numos as dicimus.

CLX.

Pupillus non dicitur, qui in utero est.

CLXII.

Etiam quum unicus tantum superstes est, recte substituimus his uerbis, EI QVI SVPREMVS MORIETVR. Nam & solus adgnatus, proximus dicitur.

Eod.

Hæc uerba, SI QVID FILIO MEO ACCIDERIT, mortem significant.

CLXIIII.

Nomine filiarum etiam postuma continentur.

CLXV.

Qui portionem dicit, nec adiecit quotam, dimidiam significat.

CLXVI.

Nihil ad heredem uenisse uidetur, nisi deducto ære alieno.

CLXVII.

Tractat de materia ad fabricandum idonea.

CLXXI.

Peruenire uidetur etiam id, quod per adquisitionem alij factam peruenit.

CLXXIII.

Appellatione liberti etiam liberta continetur.

CLXVV.

Faciendi uerbo, reddendi etiam caussa continetur.

ρμε.

Τῇ τοῦ ἀναλογοῦντος μέρους προσηγορίᾳ, ἐσθ᾽ ὅτε καὶ ἡ πᾶσα κληρονομία δηλοῦται.

ρμϛ.

Ἡ τοῦ πενθεροῦ προσηγορία καὶ τὸν προπενθερὸν δηλοῖ.

ρνβ.

Τῇ τοῦ ἀνθρώπου προσηγορίᾳ καὶ ἀνὴρ, καὶ γυνὴ δηλοῦται.

ρνγ.

Καὶ ὁ ἐν γαστρὶ ὢν, δοκεῖ καταλελεῖφθαι ἐν καιρῷ τελευτῆς.

ρνε.

Ἐγγύτερος λέγεται, καὶ ὁ μόνος ὤν.

ρνζ.

Τοῖχός ἐστιν, ἔιτε περίβολος, ἔιτε θριγκός.

ρνη.

Τὰ τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα, δύναται καὶ πολλὰ ὄντα ἑνικῶς ἐκφωνεῖσθαι. ὡς ὅταν λέγωμεν, πολὺς ἄνθρωπος, πολὺς ἰχθύς. ἢ ὅτι ἐμοὶ καὶ τῷ κληρονόμῳ μου ἐπερωτήσω. καὶ ἡ πολλοὶ γὰρ περιέχονται.

ρνθ.

Καὶ τὰ νομίσματα νοῦμμος λέγεται.

ρξ.

Οὐ λέγεται ἄνηβος, ὁ ἐν γαστρὶ ὤν.

ρξβ.

Καὶ ἑνὸς μόνου ὑπόντος, καλῶς ὑποκαθιστῶμεν λέγοντες, ΤΩ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΑΠΟΘΝΗΣΚΟΝΤΙ. καὶ ὁ μόνος γὰρ συγγενὴς, πλησιάζων λέγεται.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Τὸ εἰπεῖν, ἐὰν συμβῇ τῷ υἱῷ μου τί ποτε, θάνατον δηλοῖ.

ρξδ.

Τῇ τῶν θυγατέρων προσηγορίᾳ, καὶ αἱ κυοφορούμεναι δηλοῦνται.

ρξε.

Ὁ λέγων μέρος, καὶ μὴ προστιθεὶς ποῖον, τὸ ἥμισυ δηλοῖ.

ρξϛ.

Οὐ δοκεῖ περιελθεῖν εἰς τὸν κληρονόμον, εἰ μὴ τὸ μετὰ τὰ χρέα.

ρξζ.

Περὶ ἐργασίμης ὕλης.

ροα.

Περιέρχεσθαι δοκεῖ, καὶ τὸ διὰ προσπορισμοῦ κτώμενον.

ρογ.

Τῇ προσηγορίᾳ τοῦ ἀπελευθέρου, καὶ ἀπελευθέρα δηλοῦται.

ροε.

Τῷ ῥήματι τοῦ ποιῆσαι, καὶ ἡ τοῦ ἀποδοῦναι αἰτία περιέχεται.

ροζ. σω-

ροζ.

Σωρείτης λέγεται, ὁ παραλογισμὸς, ἤτοι ἡ εἰρωνεία.

ροη.

Οὐ μόνον τὰ ἀργυρᾶ περιλαμβάνεται τῇ τῶν χρημάτων προσηγορίᾳ, ἀλλὰ πάντα τὰ σώματα.

ρπ.

Καλύβη καλεῖται, πᾶν ἀγροικικὸν οἰκοδόμημα.

ρπβ.

Τὸ διαφέρειν δηλοῖ καὶ τὰ ὄντα τῆς δεσποτείας ἡμῶν, καὶ ἅτινα νεμόμεθα, ἢ ἐλπίζομεν κτᾶσθαι, ἢ νέμεσθαι.

ρπγ.

Σκηνὴ λέγεται πᾶσα οἴκησις.

ρπδ.

Εὐτρεπισμένον ἐργαστήριον, τὸ καὶ πράγμασι, καὶ ἀνθρώποις, πρὸς πραγματείαν ἕτοιμον.

ρπη.

Επαρχιῶταί εἰσιν, οἱ τὴν οἴκησιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἔχοντες, οὐ μὴν οἱ ἐν αὐταῖς τεχθέντες.

ρπθ.

Τὸ προστιθέμενον ἐν τοῖς συμβολαίοις, ΔΕΚΑ Ἢ ΠΛΕΟΝ, οὐκ εἰς ἄμετρον, ἀλλ' εἰς ἐλαχίστην ἀναφέρεται ποσότητα.

ρϙ.

Τὸ εἰπεῖν, ΟΣΟΥ ΦΑΝΗ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑ, οὐ πρὸς τὸ διαφέρον, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ πράγματος διατίμησιν † φέρεται.

† ἀναφέρεται.

ρϙγ.

Τὰ λεγόμενα περὶ ἄρρενος, ὡς περὶ τὸ πλεῖστον καὶ περὶ θηλείας λέγεται.

ρϙδ.

Ἡ φαμιλία καὶ πρᾶγμα δηλοῖ, ὡς ὅταν ὁ νόμος λέγῃ, ἐγγύτερος συγγενὴς ἐχέτω τὴν φαμιλίαν. δηλοῖ καὶ πρόσωπα, ὡς ὅταν λέγομεν περὶ τοῦ πάτρωνος καὶ τῶν ἀπελευθέρων. λέγεται καὶ φαμιλία κοινῶς ἐπὶ παντὸς γένους. λέγεται καὶ περὶ τῶν ὑπεξουσίων τοῦ ἑνὸς προσώπου.

ρϙϛ.

Μεμηνυκέναι ἐστὶ τὸ προσηγγελκέναι, τὸ ἐλέγξαι, τὸ κατηγορῆσαι, * τὸ συναλλάξαι.

* καὶ τὸ συνελέγξαι.

ρϙζ.

Ἀστικὰ κτήματα, τὰ οἰκήματα δεχόμεθα, οὐ μόνον τὰ ἐν πόλεσιν ὄντα, ἀλλὰ καὶ εἰ τύχοι σταθμοὶ εἰσιν, ἢ ἄλλα ἐργαστήρια ἐν ταῖς χώραις καὶ ἐν ταῖς κώμαις· ἢ ἐὰν ἐπαύλια τέρψει μόνον δουλεύοντα. ἐπειδὴ τὸ ἀστικὸν κτῆμα οὐχ ὁ τόπος ποιεῖ, ἀλλ' ἡ ὕλη. ἀμέλει καὶ τοὺς κήπους, οἵτινες εἰσὶν ἐν οἰκήμασι κατεσκευασμένοι, λεκτέον τῇ τῶν ἀστικῶν προσηγορίᾳ περιέχεσθαι. δηλαδὴ δὲ καὶ εἰ τὸ πλέον οἱ κῆποι ἐν προσόδῳ εἰσὶν, ἀμπελικοὶ τυχὸν, ἢ λαχανικοὶ ὄντες, μᾶλλον οὐκ εἰσὶν † ἀστικοί.

† ἀστικά. scilicet κτήματα.

ρϙη.

Ἄπεστιν, ὁ μὴ παρὼν ἔνθα ἀπαιτεῖται, καὶ ὁ μὴ περιὼν ἐν τῇ περιοικίδι.

σ.

Τῇ τοῦ υἱοῦ προσηγορίᾳ, καὶ τῇ τῶν ὑπεξουσίων, καὶ οἱ ἔκγονοι περιέχονται.

CLXXVII.

Sorites dicitur captiosa ratiocinatio, siue cauillatio.

CLXXVIII.

Non numerata tantum pecunia continetur appellatione pecuniæ, sed omnia corpora.

CLXXX.

Tugurium appellatur omne rusticum ædificium.

CLXXXII.

Verbum PERTINERE *cõtinet & ea, quæ dominij nostri sunt, & quæ possidemus, uel quæ speramus nos adquisituros, aut possessuros.*

CLXXXIII.

Taberna dicitur omne ædificium.

CLXXIV.

Instructa taberna dicitur, quæ & rebus, & hominibus, ad negotiationem est parata.

CLXXXVIII.

Prouinciales sunt, qui domicilium in prouincijs habent: non ij, qui sunt in prouincijs nati.

CLXXXIX.

Quod in instrumentis adijcitur, DECEM PLVRISVE, *non ad infinitam, sed minutissimã quantitatẽ refertur.*

CXC.

Hæc uerba, QVANTI PAREBIT EAM REM ESSE, *non ad quod interest, sed ad rei æstimationem referuntur.*

CXCIII.

Quæ de masculo dicuntur, ut plurimum & de femina intelliguntur.

CXCIV.

Familia nomen & rem significat, ut quum lex inquit: ADGNATVS PROXIMVS FAMILIAM HABETO. *Significat & personas, ut quum de patrono & libertis loquimur. Præterea dicitur familia communiter de uniuersa gente. Itẽ de ijs, qui sunt in unius personæ potestate.*

De familia uide tract. de legatis.

CXCVI.

INDICASSE *est detulisse, arguisse, accusasse, & conuicisse.*

CXCVII.

Vrbana prædia intelligimus ædificia, non ea solũ, quæ sunt in oppidis, sed & si forte stabula sint, uel alia meritoria in uillis & in uicis. uel si prætoria, uoluptati tãtũ deseruientia. quia prædiũ urbanum non locus facit, sed materia. proinde hortos quoque, quicũque sunt in ædificijs constituti, dicendũ est urbanorum appellatione contineri. plane si plus horti in reditu sunt, puta uinearij uel olitorij, potius non sunt urbana.

CXCVIII.

Absens est, qui non adest eo loci, in quo petitur. itẽ qui non adest intra urbis continentia.

CC.

Appellatione filij, & filiorum familias, etiã nepotes continentur.

CCI.

Appellatiõe patris, auus quoq; significatur.

CCII.

Pueri appellatio tres significationes habet. unam, quum omnes seruos, pueros appellamus. alteram, quum puerum nomine puellæ contrario, dicimus tertiam; quum quamlibet ætatem puerilem significamus.

CCVII.

Mercis appellatione homines non continentur. ob eam rem mangones non mercatores, sed uenaliciarij uocantur.

CCXI.

Fundus appellatur & ædificium, & ager. Aedificia uero in urbe dicuntur ædes, ruri uillæ. Locus sine ædificio in urbe quidem area: rure autem ager appellatur.

CCXII.

Munus proprie dicitur, quod obimus necessario, uel lege, uel more, uel magistratu iubente.

CCXIIII.

Lata culpa est nimia negligentia, id est, non intelligere, quod omnes intelligunt.

CCXVI.

Qui simpliciter est in carcere, uinctus esse non uidetur.

CCXVII.

Hoc uerbũ, QVVM FARI POTVERIT, ab illo, POSTEA QVAM FARI POTVERIT, differt: Nam in priori existit condicio, ut primum fari potuerit.

Eod.

Qui iubet facere IN DIEBVS, nec quot diebus adiecit: intra biduum dicere uidetur.

CCXVIII.

Verbum FACERE, omnem faciundi caussam complectitur: dandi, soluendi, numerandi, iudicandi, ambulandi.

CCXIX.

In conuentionibus non uerba, sed mentẽ contrahentiũ spectamus. ideo si a municipio sic conducam, ut ad heredes conductio trãseat: etiam transit ad legatarios.

CCXX.

Liberorum & filiorum familias appellatiõe nepotes, & pronepotes, & omnes ex eis [descendentes] significantur.

CCXXI.

Falsus tutor est, qui non est tutor. itidem falsum testamentum est, quod testamentum nõ est. & falsus modius, qui modius non est.

CCXXII.

Pecuniæ nomine non solum numerata pecunia, sed omnes res mobiles, & immobiles, & corporales, & iura continentur.

σα.

Τῇ τοῦ πατρὸς προσηγορίᾳ καὶ ὁ πάππος περιέχεται.

σβ.

Ἡ τοῦ παιδὸς προσηγορία τρεῖς ἔχει σημασίας. μίαν, ὅταν πάντας δούλους παῖδας προσαγορεύομεν. ἑτέραν, ἐπειδὰν παῖδα τῷ ὀνόματι † αὐτοῦ τῆς κόρης † ἐναντίως τῷ λέγωμεν. τρίτην, ἣν ἑκάστην παιδικὴν ἡλικίαν δηλοῦμεν.

σζ.

Τῇ τοῦ φορτίου προσηγορίᾳ οὐ περιέχονται οἱ ἄνθρωποι. οὔτε οἱ σωματέμποροι οὐ λέγονται ἔμποροι, ἀλλὰ σωματέμποροι.

σια.

Φοῦνδος καλεῖται καὶ τὸ οἴκημα, καὶ ὁ ἀγρός. αἱ δὲ οἰκοδομίαι ἐν μὲν τῇ πόλει οἰκίαι λέγονται, ἐν δὲ τοῖς χωρίοις βίλλαι. ὁ δὲ χωρὶς οἰκοδομῆς τόπος, ἐν πόλει μὲν ἔδαφος λέγεται, ἐν χωρίῳ δὲ ἀγρὸς προσαγορεύεται.

σιβ.

Μουνοὺς κυρίως μὲν, τὸ ἐξ ἀνάγκης νόμου, ἢ ἔθους, ἢ ἄρχοντος γινόμενον, λέγεται.

σιδ.

Πλατεῖα ῥαθυμία ἐστὶν, ἡ σφοδρὰ ἀμέλεια, τουτέστι, τὸ μὴ νοεῖν, ὃ πάντες νοοῦσιν.

σις.

Ὁ ψιλῶς ὢν ἐν φυλακῇ, οὐ δοκεῖ δεδέσθαι.

σιζ.

Διαφέρει τὸ, ΟΤΕ δυνηθῇ λαλῆσαι, τοῦ ΜΕΘ' Ὃ δυνηθῇ λαλῆσαι. ἐπὶ γὰρ τοῦ πρώτου ἐκβαίνει ἡ αἵρεσις, ὅτε πρῶτον λαλῆσαι δυνηθῇ.

Τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Ὁ λέγων ποιῆσαι εἴσω ἡμερῶν, καὶ μὴ προσθεὶς πόσων, εἴσω δύο δοκεῖ λέγειν.

σιη.

Τῷ ῥήματι τῷ ΠΟΙΗΣΑΙ, πάντα τὰ ποιητὰ περιέχεται, δοῦναι, καταβαλεῖν, ἀριθμῆσαι, δικάσαι, περιπατῆσαι.

σιθ.

Ἐν τοῖς συναλλάγμασιν οὐ τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ τῶν συναλλασσόντων προσέχομεν. ὅθεν ἐὰν παρὰ πόλεως μισθώσωμαι, ἐφ' ᾧ διαβῇ καὶ τὴν μίσθωσιν εἰς κληρονόμους, διαβαίνει καὶ εἰς λεγαταρίους.

σκ.

Τῇ τῶν παίδων προσηγορίᾳ, καὶ τῇ τῶν ὑπεξουσίων, ἔκγονοι καὶ ἀπέκγονοι, καὶ πάντες οἱ ἐξ αὐτῶν, δηλοῦνται.

σκα.

Πλαστὸς ἐπίτροπός ἐστιν, ὁ μὴ ὢν ἐπίτροπος. καὶ πλαστὴ διαθήκη, ἡ μὴ οὖσα διαθήκη. καὶ πλαστὸς μόδιος, ὁ μὴ ὢν μόδιος.

σκβ.

Τῷ ὀνόματι τῶν χρημάτων οὐ μόνα τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ κινητὰ, καὶ τὰ ἀκίνητα, καὶ τὰ σωματικὰ, καὶ τὰ δίκαια δηλοῦνται.

σκδ

σκδ.

Δεσμὰ λέγεται καὶ τὰ ἰδιωτικὰ, καὶ τὰ δημόσια. Φυλακὴ δὲ μόνη ἡ δημοσία.

σκε.

Κλέπτην, καὶ φυγάδα, καὶ ῥέμβον, καὶ μοιχὸν, καὶ κοττιστὴν, οὐκ ἀπὸ τῆς προθέσεως αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἀπὸ τοῦ πρᾶξαι λέγομεν.

σκϛ.

Κοῦλπα ἐστὶν, ἡ μεγάλη ἀμέλεια. ἡ δὲ μεγάλη κοῦλπα, δόλος ἐστίν.

σλγ.

Ακόντιον λέγεται, οὐ μόνον τὸ ἀπὸ τόξου, ἀλλὰ καὶ τὸ ὁπωσοῦν βαλλόμενον.

σλδ.

Κυρίως ΦΕΡΕΣΘΑΙ λέγομεν, τὰ τῷ σώματι ἡμῶν βασταζόμενα. ΚΟΜΙΖΕΣΘΑΙ δὲ, διὰ τῶν ὑποζυγίων. ΑΓΕΣΘΑΙ δὲ, τὰ ἔμψυχα ὄντα.

σλε.

† τέκτονας ξύλων. † Τέκτον ξύλον λέγομεν, οὐ μόνον τοὺς τὰ ξύλα πελεκοῦντας, ἀλλὰ πάντας τοὺς οἰκοδομοῦντας.

σλϛ.

Τῶν μέσων ἐστὶ τὸ ὄνομα τοῦ φαρμάκου, καὶ δεῖ προστίθεσθαι καλὸν ἢ κακόν.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Τῷ ὀνόματι τῆς βαλάνου πάντες οἱ καρποὶ δηλοῦνται.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Τῷ ὀνόματι τῶν ἀκροδρύων ὁμοίως πάντες οἱ καρποὶ δηλοῦνται.

σλη.

Πλῆθός ἐστιν, οἱ λοιποὶ πολῖται, χωρὶς τῶν ἀξιωματικῶν.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Κυρίως ἐνέχυρον τὸ κινητὸν λέγεται, διὰ τὸ ἐν χειρὶ δίδοσθαι.

σλθ.

Τῷ ὀνόματι τῆς νόξης πᾶν ἁμάρτημα περιέχεται.

τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Πούπιλός ἐστιν, ὁ ἄνηβος αὐτεξούσιος.

τοῦ αὐτοῦ.

Σέρβοι ἀπὸ τοῦ φυλάττεσθαι καὶ μὴ φονεύεσθαι ἐκλήθησαν.

τοῦ αὐτοῦ.

Ἴγκολα ἐστὶν, ὁ λεγόμενος πάροικος, ὃς ἀλλαχοῦ ἐν πόλει ἢ ἐν χωρίῳ τὴν οἴκησιν ἐκτήσατο.

τοῦ αὐτοῦ.

Αδβενα λέγεται ὁ ἄποικος.

σμ.

Οὖρβις ἡ πόλις λέγεται, ἀπὸ τοῦ οὐρβάρε, τουτέστιν ἀρότρῳ περιχαράξαι τὸν μέλλοντα πολίζεσθαι τόπον.

τοῦ αὐτοῦ.

Ὀππιδοὺμ, ἀπὸ τοῦ ἔργου τῆς τειχῶν κατασκευῆς.

τοῦ αὐτοῦ.

Τερριτώριουμ, πάντες οἱ ὑπὸ τὴν πόλιν ἀγροί.

CCXXIIII.

Vincula dicuntur tam ea, quæ priuata sunt, quam quæ publica. Custodia uero tantum intelligitur ea, quæ publica est.

CCXXV.

Furem, & fugitiuum, & erronem, & adulterum, & aleatorem, non ex eorum animi propositione, sed ex actu dicimus.

CCXXVI.

Magna negligentia, culpa est: magna culpa, dolus.

CCXXXIII

Telum dicitur, non solum quod ab arcu, sed etiam quod quocunque modo mittitur.

CCXXXIIII.

FERRI de ijs proprie dicimus, quæ corpore nostro baiulantur. PORTARI, *quod per iumenta fit.* AGI, *quæ animalia sunt.*

CCXXXV.

Fabros tignarios dicimus, nō eos dumtaxat, qui tigna dolant: sed omnes, qui ædificant.

CCXXXVI.

Appellatio ueneni media est, & adijci oportet bonum uel malum.

Eod.

Glandis appellatione oēs fructus cōtinentur.

Eod.

Itidem ΑΚΡΟΔΡΥΑ *quosuis fructus significant.*

CCXXXVIII.

Plebs est, ceteri ciues, sine ijs, qui positi sunt in dignitate.

Eod.

Proprie pignus de re mobili dicitur, quod in pugnum, hoc est, manum tradatur.

Eod.

Appellatione noxæ omne delictū cōtinetur.

CCXXXIX.

Pupillus est, qui impubes in potestate esse desinit.

Eod.

Serui ex eo dicti sunt, quod seruentur, nec occidantur.

Eod.

Incola est, quem πάροικον *uocant, qui alicubi uel in opido, uel in agro domiciliū adquisiuit.*

Eod.

Aduena dicitur, qui est ἄποικος, *quasi dicas domo extorrem.*

CCXL.

Vrbs dicitur ab urbare, quod aratro locū ei definiret, qui urbem aliquo loco cōditurus erat.

Eod.

Opidum, * *ab opere cōstructionis mœnium.* * *uel a re, duo* ꝗ ἔργο. *h. e. a caussa, propter quam mœnia struuntur.*

Eod.

Territorium, uniuersi agri sub una ciuitate.

 CCXLI.

CCXLI.

Proiectum est, quod prouehitur & eminet, ut ei mentana imponantur.

Eod.

Immissum dicitur trabs, quæ parieti immittitur.

CCXLII.

Vidua dicitur, non solum matrimonio soluta: sed etiam ea, quæ omnino uirum nō habuit.

Eod.

Vecors & uesanus dicuntur, qui sine corde uel sanitate sunt.

CCXLIII.

De pœna prouocatio non est, sed simul atque quis condemnatus est, pœna legum tenetur. Singulis autem maleficijs a lege pœna statuta est.

CCXLV.

Restituere uidetur, qui nō solum petitū corpus, sed & totam corporis caussam condicionē q́; præstat. Omnis enim restitutio non solum corporis, sed & iuris est.

DE DIVERSIS REGVLIS Iuris.

TIT. III. CAP. I.

Regula est breuis rei enarratio & cōstrictio, quæ simul ac in aliquo impegit, rē subiectā non significat. Regula uerò ex iure, non ius ex regula sumitur.

III.

Qui potest uelle, potest & nolle.

IIII.

Velle non uidetur, qui patris aut domini paret imperio.

VIII.

Heres idem ius habet, quod defunctus.

IX.

In obscuris quod minus est eligimus.

XI.

Qui rei cōmodum habet, habet & damnū.

XV.

Qui actionem habet ad rei recuperationē, ipsam rem habere uidetur.

XVI.

Non est imaginaria uenditio, quum pretiū soluitur.

XVIIII.

Seruus nec tenetur, nec obligatur.

XX.

Casus animalium fortuitos, & mortem quæ sine culpa accidit, & fugam seruorū qui custodiri non solent, & rapinam, & tumultum, & incendium, & aquarum magnitudines, & impetum prædonum nemo agnoscit.

σμα.

Προκείμενόν ἐστι, τὸ ἐξέχον, ὥστε ἐπιτίθεσθαι αὐτῷ ἐξώστην.

τῶ αὐτῶ.

Ἰμμίσσυμ λέγεται, ἡ ἐμβαλλομένη τῷ τοίχῳ δοκός.

σμβ.

Χήρα λέγεται οὐ μόνον ἡ διαζευχθεῖσα, ἀλλὰ καὶ ἡ μηδὲ ὅλως ἄνδρα ἐσχηκυῖα.

τῶ αὐτῶ.

Ἀκάρδιος καὶ † ἄνοος λέγεται, ὁ μὴ ἔχων καρδίας ἢ ὑγείας. † ἀνυγίδα

σμγ.

Ἐπὶ τῆς ποινῆς οὐκ ἔστιν ἔκκλητος, ἀλλ' ἅμα τις καταδικασθῇ, ὑπόκειται τῇ ἀπὸ τῶν νόμων ποινῇ. ὥρισται δὲ ἡ ποινὴ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐφ' ἑκάστῳ ἁμαρτήματι.

σμε.

Ἀποκαθιστᾶν δοκεῖ, ὁ μὴ μόνον τὸ σῶμα τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν τοῦ σώματος αἰτίαν καὶ τύχην διδούς. πᾶσα γὰρ ἀποκατάστασις οὐ μόνον τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ δικαίου ἐστίν.

ΠΕΡΙ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΑφόρων νομίμων.

ΤΙΤ. Γ. ΚΕΦ. Α.

Κανών ἐστι σύντομος τοῦ πράγματος ἀφήγησις καὶ σύνδεσμος, ὅστις ἅμα τῷ περί τι πταίσῃ, οὐ σημαίνει τὸ ὑποκείμενον. ὁ δὲ κανὼν ἐκ τῶν νόμων, οὐ μὴν ὁ νόμος ἐκ τοῦ κανόνος λαμβάνεται.

γ.

Ὁ δυνάμενος θέλειν, δύναται καὶ μὴ θέλειν.

δ.

Οὐ δοκεῖ θέλειν, ὁ πειθαρχῶν πατρὶ καὶ δεσπότῃ.

η.

Ὁ κληρονόμος τὸ αὐτὸ δίκαιον ἔχει, ὅπερ ὁ τελευτήσας.

θ.

Ἐπὶ τῶν ἀσαφῶν, τὸ ἧττον ἐπιλεγόμεθα.

ια.

Τὴν ὠφέλειαν ἔχων τοῦ πράγματος, καὶ τὴν βλάβην αὐτοῦ ἔχει.

ιε.

Ὁ περὶ πράγματος ἀγωγὴν ἔχων εἰς ἀπαίτησιν, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δοκεῖ ἔχειν.

ις.

Οὐκ ἔστιν εἰκονικὴ πρᾶσις, καταβαλλομένου τιμήματος.

ιθ.

Δοῦλος οὐκ ἐνέχεται, οὔτε ἐνοχοποιεῖται.

κ.

Τὰ τυχηρὰ τῶν ἀλόγων, καὶ τὸν χωρὶς ῥαθυμίας θάνατον, καὶ τὴν φυγὴν τῶν μὴ φυλάττεσθαι εἰωθότων δούλων, καὶ τὴν ἁρπαγήν, καὶ τὸν θόρυβον, καὶ τὸν ἐμπρησμόν, καὶ τὰ πλήθη τῶν ὑδάτων, καὶ τὴν ἐπέλευσιν τῶν λῃστῶν, οὐδεὶς διαγινώσκει.

κϛ.

Ἐὰν δύο ἀγωγαὶ περίκεινται, ἡ μὲν ποσότητα μείζονα ἕλκουσα, ἡ δὲ ἀτιμοποιός, προτιμᾶται ἡ ἀτιμοποιός. εἰ δὲ δύο ἀτιμοποιοί εἰσι, καὶ διάφορον ἔχωσι ποσὸν, ἴσαι νομίζονται.

κζ.

Ἀπὸ ἰδιωτικοῦ συμφώνου τὸ νόμιμον οὐκ ἐναλλάσσεται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα κατ᾽ ἀρχὰς αἱ ἀγωγαὶ ἀπὸ συμφώνου ἐναλλάσσονται τῷ αὐτῷ δικαίῳ, ἢ διὰ παραγραφῆς.

κθ.

Τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀνυπόστατον, οὐ βεβαιοῦται τῇ χρονίᾳ παραδρομῇ.

λ.

Τὸν γάμον οὐ τὸ συγκαθευδῆσαι, ἀλλ᾽ ἡ συναίνεσις ἀποτελεῖ.

λγ.

Δύο περὶ κέρδους ἀγωνιζομένων, χείρων ἐστὶν ἡ τοῦ ἐνάγοντος αἵρεσις.

λδ.

Καὶ ἐν τῇ ἐπερωτήσει, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς συναλλάγμασιν, εἰ μὴ δηλοῦται τὸ δόξαν τοῖς μέρεσιν, ἀκολουθοῦμεν τῷ ἔθει τοῦ κλίματος, ἐν ᾧ γέγονε τὸ συνάλλαγμα. εἰ δὲ καὶ αὐτὸ ἄδηλον εἴη, ἢ διάφορον, τότε τῷ ἥττονι ἀκολουθοῦμεν.

λζ.

Ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων οὐκ εἰς τὴν ποινὴν, ἀλλ᾽ εἰς τὸ περιελθὸν ὁ κληρονόμος ἐνέχεται.

μ.

Ἐπὶ τοῦ ἀσαφοῦς πράγματος κρεῖττόν ἐστιν εὐνοεῖν τῇ ἀπαιτήσει, ἤπερ τῷ ἐπεισάκτῳ κέρδει.

μα.

Ὁ γινώσκων καὶ συναινῶν, οὐκ ἀπατᾶται.

μβ.

Ὁ ἀρνησάμενος χρεωστεῖν, οὐ κωλύεται καὶ ἑτέρᾳ δικαιολογίᾳ χρήσασθαι, εἰ μὴ νόμος ἐμποδίζει.

μγ.

Πολλῶν ἀγωγῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ συντρεχουσῶν, τὴν μίαν τις κινεῖν ὀφείλει.

μδ.

Τότε εἰς τὸ περιελθὸν ὁ κληρονόμος ἐνάγεται, ὅτε οὐκ ἐξ οἰκείου δόλου, ἀλλὰ τοῦ τελευτήσαντος ἐνάγεται.

με.

Οὔτε ἐνέχυρον, οὔτε παραθήκη, οὔτε παράκλησις, οὔτε ἀγορασία, οὔτε μίσθωσις, ἐπὶ ἰδίῳ πράγματι συνίσταται.

τῷ αὐτῷ κεφ.

Τὸ ἰδιωτικὸν σύμφωνον οὐκ ἀναιρεῖ τὸ κοινὸν νόμιμον.

μϛ.

Ἡ ἄδολος συμβουλὴ οὐκ ἐνοχοποιεῖ. ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ δόλον, ἁρμόζει ἡ περὶ δόλου.

μζ.

Ὁ κοινωνὸς τοῦ κοινωνοῦ μου, οὐκ ἔστι μου κοινωνός.

μη.

Τὸ κατ᾽ ὀργὴν ἢ θερμότητα λεγόμενον, οὐκ ἔστι βέβαιον, † εἰ μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμείνῃ.

† ἐμμένειν.

XXII.

Si duabus actionibus propositis, una summã maiorem trahat, altera infamiam irroget: praponitur infamia caussa. Si uero utraq; famosa est, licet imparem summã habeant, pares existimantur.

XXVII.

Conuentione priuatorum ius non immutatur, quamuis maxime ab initio actiones conuentione immutentur, ipso iure uel per exceptionẽ.

XXIX.

Quod ab initio ualere nequit, diuturno temporis decursu non confirmatur.

XXX.

Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

XXXIII.

Duobus de lucro certantibus, deterior est actoris conditio.

XXXIV.

Tam in stipulatione, quam in ceteris contractibus, ut pareat quid a partibus actum est, mores eius regionis sequimur, in qua actum est. quod si mos regionis non appareat, aut uarius sit: quod minus est, sequimur.

XXXVII.

In delictis heres non pœna, sed de eo, quod ad eum peruenit, tenetur.

XL.

In re obscura melius est fauere repetitioni, quam aduenticio lucro.

XLI.

Qui scit & consentit, non defraudatur.

XLII.

Qui negauerit se debere, nõ prohibetur etiã alia defensione uti, nisi lex impedit.

XLIII.

Quoties plures actiones eiusdem rei nomine concurrunt, una quis experiri debet.

XLIIII.

Tunc in heredem de eo, quod ad eum peruenit, agitur: quum non ex suo dolo, sed defuncti conuenitur.

XLV.

Neq; pignus, neq; depositum, neq; precariũ, neq; emtio, neq; locatio in re sua consistit.

Eod.

Priuatorũ cõuentio iuri publico nõ derogat.

XLVI.

Consilij non fraudulenti nulla est obligatio. ceterũ si dolus & calliditas intercessit; actio de dolo competit.

XLVII.

Socij mei socius, meus socius non est.

XLIIX.

Quod iracundia uel calore dicitur, ratũ non est, nisi quis in eisdem perseueret.

XLIX.

Furiosi & prodigi nulla uoluntas est.

LII.

Non uidetur quis id capere, quod ei necesse sit alij restituere.

LV.

Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habeat.

LVII.

In dubijs quod benignius est, ualet.

LX.

Licet unicuiq; domum suam reficere, quatenus alteri non officit inuito: nisi ius habeat.

LXI.

Hæc definitio, nō regula est. propterea uidetur male repeti hoc loco, ex tit. præcedente, l. 24.

Hereditas est successio in uniuersum ius, quod testator habuit.

LXIII.

Quæ raro accidunt, non facile in agēdis negotijs computamus.

LXIIII.

Qui iustam exceptionem habet, non est debitor.

LXV.

Si idem sermo dupliciter intelligatur, id ualet, quod iuri, & rei, quæ agitur, magis consentaneum est.

LXVI.

Priuilegia personis concessa, cum eis extinguuntur. quæ uero ad actiones siue caussas pertinent, ad omnes transeunt.

LXVII.

Ius puniendi, quod quis habet, alij nō mādat.

LXXI.

Nemo paciscendo uel stipulādo alteri cauet.

LXXIII.

Quo hereditas, eodem & tutela peruenit. excepta muliere (herede.)

LXXVI.

Quum de fraude disputatur, non quid non habuerit actor, curiose inquirimus: sed quid per aduersarium prohibitus sit habere.

LXXVII.

Fraus & euentum, & consilium requirit.

LXXVIII.

Quæ in testamento non intelligūtur, perinde sunt, ac si scripta non essent.

LXXIX.

Quæ dubitationis tollendæ caussa cōtractibus inseruntur, ius commune non tollunt.

LXXX.

Donatio est, quum quid sine coactione conceditur.

LXXXII.

In ambiguis pro dote respondemus.

μθ.

Ὁ μαινόμενος καὶ ὁ ἄσωτος οὐδεμίαν ἔχει βούλησιν.

νβ.

Οὐ δοκεῖ τις λαμβάνειν, ὅπερ ἄλλῳ ἀποκαταστῆσαι ἀναγκάζεται.

νε.

Οὐ δύναταί τις πλέον οὗ ἔχει δικαίου, μετάγειν εἰς ἕτερον.

νζ.

Ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις τὸ φιλανθρωπότερον ἐπικρατεῖ.

ξ.

Ἔξεστιν ἑκάστῳ τὸν ἴδιον οἶκον ἀνανεοῦν, ἐφ' ὅσον ἕτερον ἄκοντα μὴ βλάπτει, † ἢ μὴ δίκαιον ἔχει. † ἐ μή.

ξα.

Κληρονομία ἐστὶν ἡ εἰς ὁλόκληρον διαδοχὴ τοῦ δικαίου, ὅπερ ὁ διαθέμενος εἶχεν.

ξγ.

Τὰ † σπανία συμβαίνοντα, οὐκ εὐχερῶς ἐν τοῖς πραττομένοις συναλλάγμασι καταλογιζόμεθα. † σπανίως.

ξδ.

Ὁ δικαίαν ἔχων παραγραφήν, οὐκ ἔστι χρεώστης.

ξε.

Ἐὰν ἡ αὐτὴ φράσις διχῶς νοῆται, ἡ ἁρμόζουσα τῷ δικαίῳ καὶ κινουμένῳ πράγματι ἐπικρατεῖ.

ξϛ.

Τὰ προσώποις ὑπάρχοντα προνόμια, σβέννυται αὐτοῖς. τὰ δὲ προσόντα ταῖς ἀγωγαῖς, πρὸς πάντας μετέρχονται.

ξζ.

Τὸ δίκαιον, ὅπερ ἔχει τις, τοῦ τιμωρεῖσθαι, οὐκ ἐντέλλεται ἄλλῳ.

οα.

Οὐδεὶς συμφωνῶν ἢ ἐπερωτῶν ἀσφάλειαν ἑτέρῳ περιποιεῖ.

ογ.

Ὅπου κληρονομία, ἐκεῖ καὶ ἐπιτροπή. χωρὶς γυναικός.

οϛ.

Ὅτε περὶ ἀπάτης ζητεῖται, οὐ πολυπραγμονοῦμεν τί οὐκ ἔσχεν ὁ ἐνάγων, ἀλλὰ τί διὰ τοῦ ἐναγομένου σχεῖν † ἐνεποδίσθη. † ἐνεποδίσθη.

οζ.

Ἡ ἀπάτη καὶ ἀποτέλεσμα, καὶ σκέμμα ἐπιζητεῖ.

οη.

Τὰ ἐν διαθήκῃ † νοούμενα, αὐτὶ μὴ γεγραμμένων εἰσίν. † μὴ νοούμενα.

οθ.

Τὰ διὰ τὸ ἀνελεῖν ἀμφισβήτησιν ἐντιθέμενα τοῖς συναλλάγμασιν, οὐκ ἀναιρεῖ τὸ κοινὸν νόμιμον.

π.

Δωρεά ἐστι, τὸ χωρὶς ἀνάγκης διδόμενον.

πβ.

Ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις ὑπὲρ τῆς προικὸς ἀποκρινόμεθα.

πδ. Τὰ

πδ.

Τὰ ἐξ ἀρχῆς βέβαια, ἐκ τῶν ἐπισυμβαινόντων οὐκ ἀκυροῦται.

LXXXIIII.

Quæ ab initio rata sunt, ex post factis non uitiantur.

πε.

Διὰ τῆς προκατάρξεως ὡς ἐπίπαν κρείττων ἡ αἵρεσις γίνεται τοῦ ἐνάγοντος. λοιπὸν γὰρ ἁρμόζει κληρονόμοις, καὶ κατὰ κληρονόμων.

LXXXV.

Per litis contestationem plerumq. melior fit actoris conditio deinceps enim heredibus, & in heredes actio competit.

πϛ.

Οὐ δοκεῖ γίνεσθαι ὑπέρθεσις, ἔνθα μὴ ἁρμόζει ἀπαίτησις.

LXXXVI.

Mora fieri non uidetur, ubi petitio nulla competit.

πζ.

Ἐν πᾶσι μὲν, μάλιστα δὲ τῷ νόμῳ τὸ δίκαιον σκοπεῖται.

LXXXVII.

In omnibus quidem, maxime tamen in iure, æquitas spectatur.

ϛδ.

Ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις ἀφηγήσεσι, τῇ διανοίᾳ δεῖ προσέχειν τοῦ ἀφηγησαμένου.

XCIIII.

In ambiguis orationibus eius spectanda sententia est, qui eas protulit.

ϛη.

Τὰ νόμῳ συνιστάμενα, ἐναντίῳ νόμῳ ἀναιρεῖται.

XCVIII.

Quæ iure cōtrahūtur, cōtrario iure tollūtur.

ρα.

Οὐδεὶς ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου ἕλκεται.

CI.

Nemo de domo sua extrahitur.

ρδ.

Ἡ ἐλευθερία πρᾶγμα ἐστὶν ἀτίμητον.

CIIII.

Libertas est res inæstimabilis.

ρε.

Δοῦλος οὐκ ἐνάγεται οἱαδήποτε ἀγωγῇ.

CV.

Seruus actione nulla, quæcumq. tamdem sit, conuenitur.

ρϛ.

Σχεδὸν ἐν πάσαις ταῖς ποιναλίαις ἀγωγαῖς, καὶ τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ ἀγνοίᾳ συντρέχομεν.

CVI.

Fere in omnibus pœnalibus iudiciis & ætati, & imprudentiæ succurrimus.

ρζ.

Οὐδὲν ἔγκλημα ὑπομένει ὁ δυνάμενος κωλῦσαι, καὶ μὴ κωλύων.

CVII.

Nullum crimen patitur is, qui nō prohibet, quum prohibere possit.

ρη.

Τὰ ἰδικὰ τῶν γενικῶν ἐπικρατέστερα.

CVIII.

Specialia plus ualent, quam generalia.

Τοῦ αὐτοῦ κεφ. θεμ. ε.

Ibid. them. v.

Ταῖς γυναιξὶν εἰς τὸ ἐκδικηθῆναι συντρέχομεν, οὐ μὴν συκοφαντούσαις.

Mulieribus ut defendantur, succurrimus: non si calumnientur.

ρθ.

Ὁ πλησιάζων τῇ ἥβῃ, καὶ κλοπῆς καὶ ὕβρεως ἐστὶ δεκτικός.

CIX.

Pubertati proximus & furti, & iniuriæ capax est.

ρια.

Ἐν τοῖς ἀσαφέσι τὸ πιθανὸν, ἢ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γινόμενον, δεῖ σκοπεῖν.

CXI.

In obscuris inspici debet quod uerisimilius est, aut quod plerumq. fieri solet.

ριγ.

Οὐδὲν οὕτως ὑπεναντίον τῇ ἀγαθῇ πίστει, ὡς ἡ βία καὶ ὁ φόβος.

CXIII.

Nihil tam contrarium est bonæ fidei, quam uis atq. metus.

ριδ.

Ὁ τῷ κοινῷ νομίμῳ χρώμενος, οὐκ ἀπατᾶται.

CXIIII.

Qui utitur communi iure, non decipitur.

ριε.

Ὁ διάδοχος ἐν πᾶσι τόπον ἐπέχει κληρονόμου.

CXV.

Successor in omnibus locum heredis obtinet.

ριϛ.

Ὁ ἐν δουλείᾳ ὢν, οὐ διὰ τὸ χρῆσθαι διαστοζει· ἐπειδὴ νέμεσθαι οὐ δοκεῖ.

CXVI.

Qui in seruitute est, non usucapit: quum possidere non uideatur.

ριζ.

Οὐκ ἐκποιεῖ, ὁ μόνον τὴν νομὴν ἀποβαλλόμενος.

CXVII.

*Non alienat, qui dumtaxat * amittit possessionem.*

* In Florē. editione legitur Omittit.

CXVIII.

CXVIII.

Nemo plus ad heredem suum transmittit quam ipse habet.

CXIX.

Libertati magis, quam alli rei, fauemus.

CXXII.

Magis fauetur reis, quam actoribus.

CXXIII.

Non est malæ fidei possessor, qui pretium dedit.

CXXIV.

Quum ex dolo defuncti cõuenitur heres de eo, quod ad eũ peruenit, sufficit uel momẽto ad eum peruenisse.

CXXV.

In pari caussa potior est possessor.

CXXVI.

Qui succesit in uniuersum, heredis loco habetur.

CXXIIX.

Qui dolo posidere desijt, quasi posidẽs damnatur.

CXXX.

Per seruos melior fit dominorum condicio, non deterior.

CXXXII.

Nemo ex suo dolo condicionem suam meliorem facit.

CXXXIV.

Qui emit auctore iudice, bona fidei possessor est.

CXXXV.

Imperitia culpæ adnumeratur.

CXXXVII.

Absentia eius, qui abest reipublicæ caussa, neq; ei, neq; alij damnosa est.

CXXXVIII.

Quæ contra iuris regulas recepta sunt, ad similia non trahuntur.

CXXXIX.

Qui tacet, fateri non uidetur: sed tamen non negat.

CXL.

Non omne quod licet, mox & honestum est.

CXLI.

Semper specialia generalibus insunt.

CXLII.

Qui uim fecerit, uel in legem de ui publica, uel de ui priuata, incidit.

CL.

In pari delicto deterior est condicio petitoris, & melior habetur caussa possessoris.

CLII. them. III.

In petendo ac defendendo eamdẽ plerumq; caussam habet emtor, quam uenditor.

ρια.

Οὐδεὶς πλέον, ὃ ἔχει, τῷ ἰδίῳ παρεχπέμπει κληρονόμῳ.

ριθ.

Πλέον παντὸς πράγματος θάλπομεν τὴν ἐλευθερίαν.

ρκβ.

Θάλπονται μᾶλλον οἱ ἐναγόμενοι, ἤπερ οἱ ἐνάγοντες.

ρκγ.

Οὐκ ἔστι κακῇ πίστει νομεὺς, ὁ δεδωκὼς τίμημα.

ρκδ.

Ὅτι ἀπὸ δόλου τοῦ τελευτήσαντος εἰς τὸ περιελθὸν ὁ κληρονόμος ἐνάγεται, ἀρκεῖ πρὸς ῥοπὴν περιελθεῖν εἰς αὐτόν.

ρκε.

Ἐν ἴσῃ αἰτίᾳ κρείσσων ἐστὶν ὁ νεμόμενος.

ρκϛ.

Ὁ εἰς ὁλόκληρον διαδεξάμενος, ἀντὶ κληρονόμου ἐστίν.

ρκη.

Ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι, ὡς νεμόμενος καταδικάζεται.

ρλ.

Διὰ τῶν δούλων κρείττων ἡ αἵρεσις δεσποτῶν γίνεται, οὐ μὴν χείρων.

ρλβ.

Οὐδεὶς ἐκ τοῦ ἰδίου δόλου κρείττονα ποιεῖ τὴν ἰδίαν αἵρεσιν.

ρλδ.

Ὁ κατὰ κέλευσιν ἀρχικὴν ἀγοράσας, καλῇ πίστει νομεύς ἐστι.

ρλε.

Ἡ ἀπειρία τῇ ἀμελείᾳ συναριθμεῖται.

ρλζ.

Ἡ ἀπουσία τοῦ διὰ πρᾶγμα δημόσιον ἀπόντος, οὔτε αὐτῷ οὔτε ἄλλῳ γίνεται ἐπιζήμιος.

ρλη.

Τὰ παρὰ κανόνας νόμου δεχθέντα, οὐχ ἕλκεται εἰς ὅμοια.

ρλθ.

Ὁ σιωπῶν οὐ δοκεῖ ὁμολογεῖν, ἀλλ᾽ ὅμως οὐκ ἀρνεῖται.

ρμ.

Οὐ πᾶν ὅπερ ἔξεστιν, ἤδη καὶ εὐπρεπές ἐστιν.

ρμα.

Τὰ ἰδικὰ τοῖς γενικοῖς ἔνεισι πάντοτε.

ρμβ.

Ὁ ποιήσας βίαν, ἢ τῷ περὶ βίας δημοσίας, ἢ τῷ περὶ βίας ἰδιωτικῆς ὑποπίπτει νόμῳ.

ρν.

Ἐν ἴσῳ ἁμαρτήματι χείρων ἐστὶν ἡ αἵρεσις τοῦ ἐνάγοντος, καὶ ὁ νεμόμενος κρείττων ἐστίν.

ρνβ. θεμ. γ.

Εἰς τὸ ἀπαιτεῖν καὶ ἐκδικεῖσθαι, τὴν αὐτὴν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τάξιν ὁ ἀγοραστὴς ἔχει τῷ πράτῃ.

τῷ

τῷ αὐτῷ κεφ. θεμ. ε.

Ἐπὶ τοῖς μὴ τραχέσιν ἢ μυσαροῖς ἁμαρτήμασι, συγγινώσκονται οἱ δοῦλοι πειθαρχοῦντες τοῖς δεσπόταις, ἢ τοῖς ἐν τάξει δεσποτῶν, οἷον ἐπιτρόποις καὶ κουράτορσιν.

ρνς.

Εἰ ἐκεῖνος ἐμποδίσειε μὴ πληρωθῆναι τὴν αἵρεσιν, ᾧ τινι διαφέρει πληρωθῆναι αὐτὴν, ὡς ἀπὸ πεπληρωμένης ἐστίν. ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ ἐλευθεριῶν, καὶ λεγάτων, καὶ † ἱστάσεων, καὶ ἐπερωτήσεων.

† ἰνστάσιων.

ρνη.

Ὁ ἔχων ἐξουσίαν δωρεῖσθαι πρᾶγμα, καὶ πιπράσκειν καὶ ἐκχωρεῖν αὐτὸ δύναται.

ρνθ.

Αἱ ποιναλίαι ἀγωγαὶ προκαταρχθεῖσαι παραπέμπονται κατὰ κληρονόμων.

ρξβ.

Τὰ δι' ἀνάγκην παρὰ κανόνα νόμου δεχθέντα, οὐχ ἕλκεται εἰς ὑπόδειγμα.

ρξδ.

Ἐν τοῖς ἀσαφέσι τὸ φιλάγαθον ἑρμηνεύομεν.

ρξς.

Τὸ ἔξω τῆς δικαιοδοσίας ἐκ τοῦ δικαστοῦ γινόμενον, οὐκ ἔρρωται.

ρξζ.

Τὸ ἀμφίβολον σύμφωνον κατὰ τοῦ πράτου ἐστίν· ἡ δὲ ἀμφίβολος ἐναγωγὴ τὸ πρᾶγμα τοῦ ἐνάγοντος οὐ καταβλάπτει.

ρξη.

Τὸ ἐπηρτημένον, οὐ δοκεῖ εἶναι.

ρξθ.

Οἱ μέχρις εὐπορίας καταδικαζόμενοι, οὐκ ἀπαιτοῦνται πᾶν, ὅσον ἔχουσιν· ἵνα μὴ πτωχεύσωσιν.

τῷ αὐτῷ κεφ.

Τῷ τῆς ἀποκαταστάσεως ῥήματι καὶ καρποὶ περιέχονται, κἂν μὴ οὗτος ῥητῶς ἐκφωνηθῇ.

ροα.

Οἱ ἰδιῶται τὰ τῶν ἀρχόντων πράττειν οὐ δύνανται.

ροβ.

Δυσχερῶς μὲν, ὅμως δὲ τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦντος, † ἐναλλάσσομεν τὴν συνήθειαν.

† ἐναλλάσσομεν τὴν

ρογ.

Ὁ τὴν ἑτέρου δεσποτείαν ὑπεισιὼν, ἢ τὸ δίκαιον, τοῖς αὐτοῦ δικαίοις ὀφείλει κεχρῆσθαι.

ροδ.

Τῆς πρωτοτύπου αἰτίας μὴ ἐρρωμένης, οὐδὲ τὰ παρακολουθήματα ὡς ἐπίπαν ἔρρωται.

τοῦτο τὸ θέμα εὑρήσεις καὶ ἐν τῷ περὶ τόκων.

ροε.

Ἀδήλου τῆς γνώμης οὔσης τοῦ ἐλευθεροῦντος, ἡ ἐλευθερία θάλπεται.

ρος.

Ἐγὼ δοκῶ λαμβάνειν, ὅπερ κατὰ κέλευσίν μου ἑτέρῳ δοθῇ.

Eodem, them. V.

In delictis nõ atrocibus aut nefarijs, ignoscitur seruus, si uel dominis, uel his qui uice dominorum sunt, uelutι tutoribus & curatoribus, obtemperant.

CLVI.

Si per eum, cuius interest condicionẽ impleri, fiat quo minus impleatur: perinde est, ac si sit impleta. quod obtinet in libertatibus, & legatis, & heredum institutionibus, & stipulationib.

CLVIII.

Qui rem donandi potestatem habet, etiam uendere potest, & cedere.

CLVIIII.

Actiones pœnales quum occeptæ sunt, in heredes transmittuntur.

CLXII.

Quæ propter necessitatem contra iuris regulam recepta sunt, in exemplum nõ trahuntur.

CLXIIII.

In obscuris benignã interpretationẽ capimus.

CLXVI.

Quod a iudice fit, extra eius officium; ratũ non est.

CLXVII.

Ambiguum pactum contra uenditorem est. ambigua uero intentio, actoris caussæ non officit.

CLXVIII.

Quod adhuc pendet, non uidetur esse.

CLXVIIII.

Ab his, qui condemnantur in id, quod facere possunt, totum quod habent, non extorquetur; ne ad egestatem redigantur.

Eod.

Verbo restitutionis, etiam fructus continentur: quamuis hoc diserte non sit expressum.

CLXXI.

Quæ per magistratus fieri debẽt, priuati facere non possunt.

CLXXII.

Non facile quidem, sed tamen ubi sic poscit æquitas, consuetudinem mutamus.

CLXXIII.

Qui in dominium uel ius alterius succedit, iure eius uti debet.

CLXXIV.

*Quum * principalis caussa non consistit, plerumq; nec ea, quæ sequuntur, rata sunt.*

* Hoc thematium inuenies & in tit. de usuris.

CLXXV.

Quum uoluntas manumittẽtis obscura est, libertati fauetur.

CLXXVI.

Quod iussu meo alteri datur, egomet accipere uideor.

CLXXVIII.

CLXXVIII.

Inutiliter stipulamur, quod alicuius esse nequit. Nam in eo nulla contrahitur obligatio.

CLXXX.

Absurdus & uanus timor nihil prodest.

CLXXXI.

Impoßibilium nulla est obligatio.

CLXXXII.

Nihil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturā persolui poßit: nec prius, quam id tempus praterierit, quod solutioni est cōstitutū.

CLXXXIII.

Sine liberis decedere nō uidetur, q̄ pragnatē uxorem reliquit.

CLXXXIIII.

Qua inter se pugnant in testamēto, rata nō sunt. Eod.

Nulla lege confirmatur, quod rerum natura prohibitum est.

CLXXXV.

Pupillus nec uelle, nec nolle, sine tutoris auctoritate, creditur.

CLXXXVII.

Si princeps iam defuncto, quasi uiuenti, beneficium concesserit: ratum id quidem non est, attamen ipsius fuerit, liberalitatis sua modum astimare. CLXXXIIX.

In ambiguis quod benignius est, recipimus.

CXCII.

Concessa causis priuilegia, non personis; etiā ad heredes transeunt.

CXCIII.

Non solū in nuptijs quid liceat, sed & quid honestum sit, consideramus.

CXCIIII.

Siue soluendo sit tutor, siue non sit: dolus eius pupillo non nocet.

CXCV.

Quoties aliquid sine captione fieri nō potest, quod minus iniquum est eligimus.

CXCVII.

Tunc ea, qua ex testamento proficiscuntur, statum euentus capiunt; quum et initiū expers uitij ceperunt.

CXCVIII.

Omnis in iure regula debilis est. nam facile subuertitur.

CXCVIIII.

Qui damnum ex suo delicto sentit, damnū sentire non uidetur.

CC.

Nō oportet quemquā ex alterius detrimento fieri locupletiorem. CCI. them. III.

Seruitus fere morti adsimilatur.

ροη.

Ἀχρήστως ἐπερωτῶμεν τὸ μὴ δυνάμενον εἶναι τινός. οὐδεμία γὰρ ἐπὶ τούτῳ ἐνοχὴ συνίσταται.

ρπ.

Ὁ ἄλογος καὶ μάταιος φόβος οὐ συμβάλλεται.

ρπα.

Περὶ τῶν ἀδυνάτων οὐδεμία ἐστὶν ἐνοχή.

ρπβ.

Οὐδὲν ἀπαιτεῖσθαι δύναται πρὸ τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων δύναται καταβάλλεσθαι· οὐδὲ πρὶν ἢ παρέλθῃ ὁ ἐπὶ τῇ καταβολῇ ὁρισθεὶς καιρός.

ρπγ.

Οὐ δοκεῖ ἄπαις τελευτᾶν, ὁ καταλιπὼν ἔγκυον γαμετήν.

ρπδ.

Τὰ ἐν διαθήκῃ ἀλλήλοις ἐναντιούμενα, οὐκ ἔρρωται. τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Οὐδενὶ νόμῳ βεβαιοῦται, τὸ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων κεκωλυμένον.

ρπε.

Οὔτε θέλειν, οὔτε μὴ θέλειν ὁ ἄνηβος, ἄνευ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου πιστεύεται.

ρπζ.

Ἐὰν ὁ βασιλεὺς τῷ ἤδη τελευτήσαντι, ὡς περιόντι δωρήσηται, οὐκ ἔρρωται μέν, αὐτοῦ δέ ἐστι τὰ περὶ τῆς ἰδίας φιλοτιμίας διακρίνειν.

ρπη.

Ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις τὸ καλοθελὲς δεχόμεθα.

ρϛβ.

Τὰ τοῖς πράγμασι διδόμενα προνόμια, οὐ μόνον τοῖς προσώποις, καὶ εἰς κληρονόμους διαβαίνει.

ρϛγ.

Ἐν τοῖς γάμοις οὐ μόνον τὸ ἔξεστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐπρεπὲς ζητοῦμεν.

ρϛδ.

Εἴτε εὔπορός ἐστιν ὁ ἐπίτροπος, εἴτε ἄπορος, ὁ δόλος αὐτοῦ τὸν ὀρφανὸν οὐ βλάπτει.

ρϛε.

Ὅτι χωρὶς βλάβης οὐκ ἐνδέχεται γίνεσθαί τι, τὸ ἧττον ἄδικον ἐπιλεγόμεθα.

ρϛζ.

Τότε τὰ ἐν διαθήκῃ ἀποτελέσματα λαμβάνουσιν, ὅτε καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνεπίψογον ἐσχήκασιν.

ρϛη.

Πᾶς νομικὸς κανὼν σαθρός ἐστιν. εὐχερῶς γὰρ ἀνατρέπονται.

ρϛθ.

Ὁ ἐξ οἰκείου ἁμαρτήματος ζημιούμενος, οὐ δοκεῖ ζημιοῦσθαι.

σ.

Οὐ δεῖ γίνεσθαι τινὰ πλουσιώτερον ἐκ τῆς ἑτέρου ζημίας.

σα. θεμ. γ.

Ἡ δουλεία σχεδὸν ἔοικε τῷ θανάτῳ.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΑΓΝΟΙΑΣ ΝΟΜΟΥ Η ΦΑκτου, καὶ τίνες βοηθοῦνται ἐξ αὐτῶν.

ΤΙΤ. Δ. ΚΕΦ. Α.

Ἡ ἄγνοια, ἢ φάκτου, ἢ νόμου ἐστίν. ἐὰν γάρ τις ἀγνοήσῃ τελευτῆσαι τὸν συγγενῆ αὐτοῦ, οὐ τρέχει ὁ χρόνος τῆς διακατοχῆς. εἰ δὲ γινώσκει μὲν αὐτὸν τελευτῆσαι ἢ καὶ τυχὸν διαθέσθαι εἰς αὐτόν: ἀγνοεῖ δὲ ἐξ ἀδιαθέτου ἁρμόζειν αὐτῷ ἢ ἐκ διαθήκης διακατοχὴν, τρέχει ὁ χρόνος. περὶ γὰρ τὸν νόμον πλανᾶται. τὸ αὐτό ἐστιν κἂν ὁ ὁμοπάτριος ἀδελφὸς νομίζῃ προτιμᾶσθαι αὐτοῦ τὴν μητέρα.

ἀμφότεροι γὰρ ἐξ ἴσου καλοῦνται.

γ.

Τὴν τοῦ φάκτου ἄγνοιαν τοῦ ἀπολλυμένου καὶ τοῦ λίαν ἀμελοῦς, οὐ προσδεχόμεθα.

ζ.

Ἡ τοῦ νόμου ἄγνοια τοὺς μὲν ἀπαιτοῦντας τὰ ἴδια οὐ βλάπτει: ἐπὶ δὲ κέρδους οὐ συμβάλλεται.

η.

Ἡ τοῦ φάκτου ἄγνοια, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ βοηθεῖ ἐπὶ κέρδους καὶ ζημίας. ἡ δὲ τοῦ νόμου ἄγνοια, ἐπὶ κέρδους οὔτε γυναιξὶ βοηθεῖ. ἐπὶ ζημίας οὐδένα βλάπτει θέλοντα τὸ ἴδιον ἀπαιτῆσαι.

θ.

Κανονικῶς ἡ μὲν τοῦ φάκτου ἄγνοια οὐδένα βλάπτει: ἡ δὲ τοῦ νόμου πάντας βλάπτει, πλὴν τῶν ἀφηλίκων καὶ ἔστιν τῶν γυναικῶν, ἔνθα μὴ ἐστιν ἁμάρτημα, ἀλλὰ νόμου ἄγνοια. ὁ γὰρ ἀφῆλιξ δανείσας ὑπεξουσίῳ, βοηθεῖται. καὶ ὅτι, ἡ τοῦ νόμου ἄγνοια τότε οὐ συμβάλλεται, ὅταν τις εἶχε τοὺς ὀφείλοντας ἐρωτηθῆναι καὶ τὸν νόμον, ἢ αὐτὸς διὰ τῆς οἰκείας φρονήσεως ἐγίγνωσκεν. ὁ γὰρ εἰδέναι δυνάμενος, ἐκ τῆς ἀγνοίας τοῦ νόμου βλάπτεται: ὅπερ σπανίως δεχόμεθα.

ιϛ.

Ἡ τοῦ φάκτου ἄγνοια τοῖς τμηθεῖσιν οὐ συμβάλλεται φάκτοις· ὅτι τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας πραχθὲν καὶ τμηθὲν φάκτον, τῷ προκαλύμματι τῆς ἀγνοίας οὐκ ἀνανεοῦται.

κα.

Μηδεὶς ἀγνοείτω, ἢ ἀποπροσποιείσθω διατάξεις βασιλικάς.

ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΑΝΤΙΓΡΑφῶν καὶ διατάξεων καὶ κελεύσεως, καὶ τύπων.

ΤΙΤ. Ε. ΚΕΦ. Β. καὶ δ, καὶ ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐρρώσθω παράνομος ἀντιγραφὴ βασιλέως, ἐξ ὧν ἕτερον οὐκ ἀδικεῖ, ἢ ἄνευ ἐγκληματος χαρίζεται παραχώρησιν.

Ἀνάγνωθι καὶ κεφάλαιον θ. καὶ ιθ.

Ἀργείτω πᾶσα εἰαδήποτε πρὸς τὸ τυχόντα

DE IVRIS AVT FACTI IGNOrantia, & quibus hoc nomine subueniatur.

TIT. IIII. CAP. I.

Ignorantia [1] *uel facti, uel iuris eſt. Nam ſi quis neſciat deceſſiſſe cognatum ſuum, tempus poſſeſſionis non cedit. Si uerò ſciat quidem eum defunctum eſſe, uel etiam ſe ab ipſo ſcriptum heredem, neſciat autem num ex inteſtato ſibi poſſeſſio competat, an ex teſtamento: cedit tempus, quum in iure erret. Idem eſt, ſi frater conſanguineus matrem potiorem eſſe credat.*

1 l.1.D. hoc tit.

Ambo enim ex æquo uocantur.

III.

Ignorantiam facti in homine deperdito & ualde negligente non admittimus.

VII.

Ignorantia iuris ſua quidem petentibus non nocet, uerum in lucro non prodeſt.

VIII.

Facti ignorantia tam maribus quam feminis ſubuenit, in lucro & damno. Iuris autẽ ignorantia in lucro ne feminis quidem ſubuenit. In damno nemini nocet, ſuum petere uolenti.

VIIII.

Regulariter ignorantia facti nemini nocet, iuris autẽ omnibus nocet: exceptis minoribus, & feminis, in quibuſdam ſcilicet cauſſis, ubi nõ eſt delictum, ſed iuris ignorantia. Nam minori, ſi filiofamilias crediderit, ſubuenitur. Præterea iuris ignorantia tunc non prodeſt, quum quis eorum copiam habuit, qui de iure conſulendi erant: uel ipſe ſua prudentia ius intelligebat. Nam qui ſcire poteſt, ei iuris ignorantia detrimento eſt. quod raro tamen accipimus.

XVI.

Error [2] *facti negotijs deciſis nõ prodeſt. Nã quod ex ignorantia factum eſt, ac deinde deciſum negotium, uelamento erroris non inſtauratur.*

2 l.7.C.hoc tit.

XXI.

Nemo principum cõſtitutiones uel ignoret, uel diſsimulet.

DE RESCRIPTIS, ET CONSTItutionibus, & iuſſu, & ſanctionibus principum.

TIT. V. CAP. II. IV. VII. cuius hæc uerba ſunt.

Reſcriptũ [1] *principis contra ius elicitum, eatenus ratum eſto, qua non lædit alium, uel citra criminis accuſationem ueniam indulget.*

1 l.penult. C. de prec. imp. off.

Item cap. IX. & XIX.

Omne [2] *reſcriptũ, cuicuimodi ſit, ad quemcumq;*

2 l.ult. C. ſi cont. ius uel util.

cumq; iudicem, quod iuri generali aduersatur, uel utilitati publicæ nocet, irritum esto.

XXI.

3 l. 2. C. de diu. rescr. *Principum*[3] *rescripta perennia sunto, nisi certum tempus in eis specialiter sit definitum.*

XXII.

Non exempla rescriptorum imperialium, sed ipsamet authentica, cum subscriptione principis, sunt insinuanda.

XXIII. & XXIV.

Qui cuicumque rescripto principis aduersatus fuerit, instar sacrilegi punitor.

XXV & XXVI.

Omne rescriptum contineat omnino hæc uerba, SI PRECES OFFERENS VERA PRODIT, *nec aliter ualeat. absq; quo sit, tam is qui dictauerit, quam iudex qui susceperit, reprehensionem subibunt: qui uero scripserint, cingulum amittent.*

XXVII.

Sacra uero pragmatica sanctio non ad singulorum preces, super priuatis negotijs, proferatur: sed tantum ad preces alicuius corporis, uel alterius collegij, uel ciuitatis, uel prouinciæ: sic tamen, ut in his quoq; spectetur ueritas.

Refer huc tit. VI. cap. IIII. cuius hæc uerba sunt:

4 l. 4. D. de const. princ. *Posteriores*[4] *cõstitutiones sunt potiores prioribus.*

ET VII.

5 l. 2. C. de legi. & const. *Quæ*[5] *ex relatione, uel suggestione, uel occasione motæ litis impetrata sunt imperialia rescripta, constitutio tantum ipsis personis esse rata iubet: & eos punit, qui hæc uel subuertere, uel non seruare audent.*

IX.

Leges generales etiam contra principem ualeant, & omnis illegitima reijciatur exceptio.

XXIII.

6 Nouel. 113. §. 1. *Sancimus,*[6] *ut dum lis examinatur, siue in pecuniarijs, siue criminalibus, siue alijs quibuscumque caussis emergentibus, apud iudices uel hic in urbe, uel in prouincijs, neque pragmatica sanctio, neq; rescriptum aliud, neque diuina quæpiam nostra uel scripto comprehensa, uel nõ scripta iussio, uel commissio in hac imperatoria urbe a spectabilibus nostris referendarijs, aut alio quopiam, quæ præscribat eis, quo pacto caussam inchoatam examinare uel iudicare oporteat, iudicibus insinuetur, uel insinuata ualeat: sed caussa secundum generales leges nostras examinetur. Nam quod ex legum auctoritate decernitur, alicuius extrinsecus accedentis mandati non indiget.*

δικαστὴν ἀντιγραφὴ, γενικῷ παλαιομένη νόμῳ, ἢ τὸ δημόσιον καταβλάπτουσα.

κα.

Διηνεκῶς κρατείτωσαν αἱ βασιλικαὶ ἀντιγραφαὶ, ῥητοῦ μὴ διορισθέντος ἐπ' αὐτοῖς ἰδικῶς χρόνου.

κβ.

Μηδεὶς τὰ ἴσα τῶν βασιλικῶν ἀντιγραφῶν, ἀλλὰ τὰ μεθ' ὑπογραφῆς βασιλικῆς, τὰ αὐθεντικὰ προσφερέτω.

κγ. καὶ κδ.

Ὁ οἱαδήποτε ἐναντιωθεὶς βασιλικῇ ἀντιγραφῇ, ὡς ἱερόσυλος τιμωρείσθω.

κε. καὶ κϛ.

Ἐχέτω πάντως πᾶσα ἀντιγραφὴ, † τὰ ἀληθῆ ἐδίδαξεν, καὶ μὴ ἄλλως ἐρρώσθω. τοῦ μὲν ὑπαγορεύσαντος ἢ δεξαμένου δικαστοῦ ὑπὸ μέμψιν ὄντος: τῶν γραψάντων, ἐκπιπτόντων τῆς ζώνης. † ἐὰν τὰ ἀλ.

κζ.

Πραγματικὸς δὲ θεσμὸς μὴ ἐκφωνείσθω τύπος πρὸς ἰδικὴν τινὸς ἰδιωτικοῦ πράγματος δέησιν: ἀλλὰ μόνον πρὸς σωματεῖον, ἢ ἕτερον σύστημα, ἢ πόλιν, ἢ ἐπαρχίαν: τῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ τούτων σκοπουμένης.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ϛ. ὅτι ὁ ἐν τῷ δ κεφαλαίῳ φησίν.

Αἱ μεταγενέστεραι διατάξεις, ἰσχυρότεραι τῶν πρὸ αὐτῶν εἰσίν.

ἐν δὲ τῷ ζ.

Τὰς † ἀναφορὰς ἢ μηνύσεως ἢ κινουμένης δίκης ἐξενεχθείσας βασιλικὰς ἀντιγραφὰς, κυροῖ ἀπὸ μόνων αὐτῶν τῶν προσώπων ἡ διάταξις, καὶ τιμωρεῖται τοὺς ἀνατρέψαι αὐτὰς ἢ μὴ φυλάξαι πειρωμένους. † Lege, τὰς ἐξ ἀναφορᾶς ἢ μηνύσεως

θ.

Καὶ κατὰ βασιλέως, οἱ γενικοὶ κρατείτωσαν νόμοι, καὶ πᾶσα παράνομος ἐκβαλλέσθω παραγραφή.

κγ.

Θεσπίζομεν, ὥστε δίκης ἐξεταζομένης, εἴτε ἐπὶ χρηματικαῖς, ἢ ἐγκληματικαῖς, ἢ ἑτέραις οἱαισοῦν ἀναφυομέναις αἰτίαις παρὰ δικασταῖς: εἴτε ἐνταῦθα, εἴτε ἐν ἐπαρχίαις: μήτε πραγματικὸν τύπον, μήτε ἑτέραν ἀντιγραφὴν, μήτε θείαν τινὰ ἡμῶν ἔγγραφον, ἢ ἄγραφον κέλευσιν, ἢ κατάθεσιν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει παρὰ τῶν περιβλέπτων ἡμῶν † φερενδαρίων, ἢ ἑτέρου τινὸς, διατυποῦσαν αὐτοῖς, ὅπως δέοι τὴν ἀρχθεῖσαν αὐτοῖς ἐξετάζειν ἢ κρίνειν ὑπόθεσιν, καταφανῆ γίνεσθαι τοῖς δικάζουσιν, ἢ καταφανῆ γενομένην κρατεῖν: ἀλλὰ κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τὴν δίκην ἐξετάζεσθαι. τὸ γὰρ ἐπὶ τῇ τῶν νόμων κρατούμενον ἐξουσίᾳ, οὐκ ἂν δεηθείη τινὸς ἔξωθεν διατυπώσεως. † ῥεφερενδαρίων

Ἀνάγνωθι

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον η. τίτλον α. κεφάλαιον μ. καὶ βιβλίον ια. τίτλον β. κεφάλαιον κδ. καὶ νς. τίτλον η. κεφάλαιον ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ εἰς περιγραφὴν δημοσίων βασιλέως ἀντιγραφὴν λαβὼν, μὴ ὠφελείσθω. χρὴ γὰρ πάντας συντελεῖν τὰ δημόσια.

Ἀνάγνωθι δὲ τίτλον ιθ. ἐν ᾧ φησὶ περὶ βασιλικῶν κελεύσεων ἤτοι θείων τύπων, ὥστε μὴ ἐρρῶσθαι αὐτοὺς, εἰ μὴ γένοιντο καταφανεῖς τοῖς τῶν πραιτωρίων ἐνδόξοις ὑπάρχοις.

ΠΕΡΙ ΑΙΤΗΣΕΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙ προσφερομένων, καὶ περὶ τῶν αἰτούντων ἄρχειν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ.

Τοῦ αὐτοῦ τιτλ. κεφ. γ.

Μηδεὶς αἰτείτω τι τὸ δημόσιον ἢ τὸ δίκαιον ἀδικοῦν.

Καὶ κεφάλαιον ε. καὶ η. καὶ ιβ. καὶ βιβλίον ξ. τίτλον με. κεφάλαιον ιη. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις ἐπαρχιώτης ὢν, αἰτήσῃ παρὰ βασιλέως ἄρχειν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ, ἱεροσυλίᾳ ὑπόκειται, εἰ μὴ ἄρα ἑκουσίως αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἄρχοντα ποιήσοι.

ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ἤτοι αὐγούστης.

ΤΙΤ. ς. ΚΕΦ. Α.

Ὁ βασιλεὺς τοῖς νόμοις οὐχ ὑπόκειται. ἡ αὐγούστα δὲ ὑπόκειται. δίδωσι δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ ἑαυτοῦ προνόμια.

β.

Ὅπερ ἀρέσει τῷ βασιλεῖ, νόμος ἐστίν. ἔστι δὲ ἐπιστολῆς ἐνυπογράφου ὁρίσοι ἢ διαγινώσκων ψηφίσηται, ἢ ἐξ ἐπιπέδου ὁρίσει, ἢ διὰ δόγματος προαγορεύει. καὶ λέγεται ταῦτα διατάξεις. τινὰ δὲ τούτων προσωπικά ἐστι, καὶ οὐχ ἕλκονται πρὸς ὑπόδειγμα, εἴτε πρὸς φιλοτιμίαν, εἴτε πρὸς ποινήν τινος ἐτέθησαν.

γ.

Ἡ μεταξὺ δύο τινῶν, βασιλέως ἀπόφασις, καὶ ἐπὶ τῶν παραπλησίων κρατείτω.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. Γ.

ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΙΚΩΝ, ΙΕΡΕΩΝ ΤΕ καὶ λοιπῶν τῶν ἐν ἐκκλησιαστικῷ βαθμῷ καταλεγομένων.

ΤΙΤ. Α. ΚΕΦ. Α.

Τοῦ μὴ ἀναγκάζεσθαι αὐτοὺς ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας γίνεσθαι· ἀλλ' οὐδὲ ἐκλήπτορα ἤ φησιν ἀπαιτητὴν δημοσίων συντελεστῶν, ἢ μισθωτὴν τελῶν, ἢ ἀλλο-

Legito quoque lib. VIII, tit. I. cap XL. & lib. XI, tit. I, cap. XXIV & LVI. item tit. VIII, cap. VII. cuius hæc uerba sunt:

Qui in præiudicium fisci rescriptum principis acceperit, nullum ex eo commodum sentiat. Omnes enim soluere quæ publica sunt, oportet.

Legendus & tit. XIX, in quo tractatur de mādatis imperialibus, siue sacris sanctionibus, ne robur scilicet accipiat, nisi gloriosis prætoriorum præfectis insinuentur.

DE PRECIBVS IMPERATORI offerendis, & de iis, qui administrationem in prouincia sua petunt.

Eod. tit. cap. III.

Nemo [1] quid fisco, uel iuri dānosum postulet. Adde cap. V. VIII. XII. Refer huc etiam libri LX. tit. XLV, cap. XVIII, cuius hæc uerba sunt: [1] l.3.C. hoc tit.

Si [2] quis prouincialis a principe petierit administrationis officium in sua prouincia, sacrilegij tenetur: nisi ultro princeps eum magistratum fecerit. [2] l.un. [illegible] C. de crim. sacr.

DE IMPERATORE AC IMperatrice, uel augusta.

TIT. VI. cap. I.

Imperator [1] legibus non tenetur. Augusta uero tenetur illa quidem, sed imperator ei sua priuilegia tribuit. [1] l.31. D. de leg. & sen. cons.

II.

Quod [2] principi placet, lex est: siue p epistolam ab se subscriptam statuat, siue cognoscens decernat, uel de plano interloquatur, uel edicto præcipiat. Et hæ dicuntur constitutiones. Quædam autem harum personales sunt, & in exemplum non trahuntur: siue beneficij nomine, siue ad pœnam alicuius sint facta. [2] l.1. D. de cōst. princ. & Instit. de iur. nat.

XX.

Sententia, [3] quam in caussa duorū quorundam protulit imperator, in similibus quoque uim habeat. [3] l.ult. C. de leg. & const.

BASILICORVM LIBER III.

DE CLERICIS, SACERDOTIBVS, & ceteris, qui gradu ecclesiastico censentur.

TIT. I. cap. I.

Nō [1] debere cogi clericū ait, ut tutor uel curator fiat, nec ut susceptor, uel exactor publicarū collationū, uel cōductor uectigaliū, alienarūue [1] Nouell. 123. cap. 5. & seq.

possessionum, uel curator domus, uel procurator litis. Nec item permittimus, ut harum caussarum nomine fideiussor sit episcopus, uel œconomus, uel alius clericus, cuiuscumque gradus, uel monachus, neque suo, neque ecclesiæ, uel monasterij nomine: ne hac occasione tum sacris domibus damnum accidat, tum diuina ministeria præpediantur.

VII.

Tractat de ijs, qui aduersus eum, qui uel episcopus, uel presbyter, uel diaconus ordinandus est, accusationem instituunt.

Ibid. them. II.

Dicitur de iureiurando, quod ab electis episcopis præstatur.

XXV.

Clericos autem non aliter ordinari permittimus, nisi litteras norint, & rectæ fidei uitæq́; honestæ sint: & neq; concubinam, neque naturales liberos uel habeant, uel habuerint: sed uel caste uiuant, uel uxorem legitimam, eamque solam & primam uel habuerint, uel habeant, ac ne uiduam quidem, nec separatam a marito, nec alia qua ratione legibus aut sacris etiam canonibus interdictam.

XXX.

Generaliter quoq; sancimus, ut nemini, cuiuscumque gradus ecclesiastici fuerit, ab eo discedere, sæcularemq; fieri liceat: scientibus ijs, qui sic agūt, se (ceu par est) cingulo, quo ornati fuerint, uel dignitate, uel militia spoliandos, & in cohortem ciuitatis suæ tradendos.

XXXI.

Ne quidquam ratione donatiui dent ad quamcumque curam ecclesiasticam uel religiosę domus electi.

*Non etiam clericum cuiuscumque gradus illi quidquam dare, a quo ordinatur, uel alteri cuicumque personæ permittimus; sed ut tantū consueta præbeat ijs, qui ordinantis ministerio subseruiunt, & hæc ex more accipiunt; sic tamen, ut unius anni diaria non excedant. In sanctissima uero ecclesia, in qua diuini cultus perficiendi caussa constituitur, nihil omnino suis collegis pro insinuatione sua præbeat, nec ob eam caussam suis * emolumentis, alijsúe portionibus defraudetur. Non item concedimus, ut xenodochus, uel ptochotrophus, uel nosocomus, uel alius cuiuscumque religiosæ domus administrator, uel quamcumq; curationem ecclesiasticam gerēs, nomine creditæ sibi administrationis aliquid illi, a quo præficitur, uel alij cuicūq; personæ donet. Qui aūt cōtra hæc a nobis statuta uel donat, uel accipit, uel intercedit: sacerdotio siue clero, uel cōmissa sibi, quæcūq; tandē ea sit, administratione spoliabitur; ijs, quæ dantur,*

* solatijs.

προεστώτων κτήσεων, ἢ κουράτωρα οἴκου, ἢ ἐντολέα δίκης, ἢ ἐγγυητὴν ὑπὲρ τούτων τῶν αἰτιῶν ἐπίσκοπον, ἢ οἰκονόμον, ἢ ἄλλον κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ, ἢ μοναχὸν ἰδίῳ ὀνόματι, ἢ τῆς ἐκκλησίας, ἢ τοῦ μοναστηρίου ὑπεισιέναι συγχωροῦμεν, ἵνα μὴ διὰ ταύτης τῆς προφάσεως, καὶ τοῖς ἁγίοις οἴκοις ζημία γένηται, καὶ αἱ θεῖαι ὑπηρεσίαι ἐμποδίζονται.

ζ.

Φησὶ περὶ τῶν κατηγορίαν τινὰ ποιούντων κατὰ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου, ἢ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου.

τοῦ αὐτοῦ κεφ. θεμ. β.

Φησὶ περὶ ὅρκου διδομένου παρὰ τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων.

κε.

Κληρικοὺς δὲ οὐκ ἄλλως χειροτονεῖσθαι συγχωροῦμεν, εἰ μὴ γράμματα ἴσασι, καὶ ὀρθὴν πίστιν, καὶ βίον σεμνὸν ἔχουσι, καὶ οὐδὲ παλλακὴν, οὐδὲ φυσικοὺς ἢ ἔχουσιν ἢ ἔσχον παῖδας: ἀλλ' ἢ σωφρόνως βιοῦντας, ἢ γαμετὴν νόμιμον καὶ αὐτὴν μίαν, καὶ πρώτην ἐσχηκότας ἢ ἔχοντας, καὶ μηδὲ χήραν, μηδὲ διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς, μηδὲ ἄλλως τοῖς νόμοις ἢ καὶ τοῖς θείοις κανόσιν ἀπηγορευμένην.

λ.

Καθολικῶς νομοθετοῦμεν, μηδενὶ ἐξεῖναι ἐν οἱῳδήποτε ἐκκλησιαστικῷ βαθμῷ καθεστῶτι ἀναχωρεῖν ἐξ αὐτοῦ, καὶ κοσμικὸν γίνεσθαι: ἐπισταμένων τῶν οὕτω ποιούντων, ὅτι καὶ τῆς (ὡς εἰκὸς) ἐπικειμένης αὐτοῖς ζώνης, ἢ ἀξίας, ἢ στρατείας γυμνωθήσονται, καὶ τῇ τάξει τῆς ἰδίας πόλεως παραδοθήσονται.

λα.

Ἀλλ' οὐδὲ κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ δίδοσθαί τι ἐκείνῳ ὑφ' οὗ χειροτονεῖται, ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε προσώπῳ συγχωροῦμεν· † μόνας δὲ παρέχειν αὐτὸν τὰς συνηθείας τοῖς τῷ χειροτονοῦντι ὑπηρετουμένοις, καὶ ἐξ ἔθους κομιζομένοις, ἐνιαυτοῦ διάρια μὴ ὑπερβαινούσας. ἐν δὲ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ καταστήσεται τὴν θείαν πληρῶν λειτουργίαν, καὶ μηδὲν παντελῶς ἰδίοις συγκληρικοῖς διδόναι ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐμφανείας, μηδὲ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τῶν ἰδίων παραμυθιῶν, ἢ τῶν ἄλλων † μερικῶν αὐτὸν ἀποστερεῖσθαι. ἀλλὰ μηδὲ ξενοδόχον, ἢ πτωχοτρόφον, ἢ νοσοκόμον, ἢ ἄλλον οἱουδήποτε εὐαγοῦς οἴκου διοικητὴν, ἢ οἱονδήποτε ἐκκλησιαστικὸν φρόντισμα χειρίζοντα, δίδοσθαί τι ἐκείνῳ † ὑπὲρ οὗ προβάλλεται, ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε προσώπῳ ὑπὲρ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ διοικήσεως. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ἅπερ διετυπώσαμεν, ἢ διδοὺς, ἢ λαμβάνων, ἢ μεσίτης γινόμενος τῆς ἱερωσύνης, ἢ τοῦ κλήρου, ἢ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ οἱασδήποτε διοικήσεως γυμνωθήσεται, τῶν διδομένων ἐκδι-

περὶ τοῦ μὴ διδόναι τι τῷ χειροτονήσαντι λόγῳ ξενίων, ἢ εἰσαγωγικῶν, ἢ εὐαγοῦς οἴκου φροντίδα.

† περὶ συνηθειῶν.

† μερικῶν αὐτῶν.

† ὑφ' οὗ.

ἐκδικουμένων τῷ εὐαγεῖ τόπῳ. εἰ ἐπίτροπος τοιοῦτο προσώπου τὴν χειροτονίαν, ἢ φρόντισμα, ἢ διοίκησιν ἔλαβεν. εἰ δὲ κοσμικὸς εἴη ὁ λαμβάνων, ἢ μεσίτης γινόμενος: τὸ δοθὲν διπλοῦν ἀπαιτηθήσεται, καὶ τῷ εὐαγεῖ τόπῳ, ἐν ᾧ τὸ τοιοῦτο πρόσωπον τὴν διοίκησιν, ἢ τὴν χειροτονίαν, ἢ τὴν φροντίδα ἔλαβε παρεχέσθω.

μα.

Τοῖς δὲ πρεσβυτέροις, καὶ διακόνοις, καὶ ὑποδιακόνοις, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐν κλήρῳ τεταγμένοις, μὴ ἔχουσι γαμετὰς κατὰ τοὺς θείους κανόνας, ἀπαγορεύομεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν τῶν ἁγίων κανόνων δύναμιν γυναῖκα τινὰ ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἐπείσακτον ἔχειν, δίχα μέντοι μητρὸς, καὶ θυγατρὸς, καὶ ἀδελφῆς, καὶ τῶν ἄλλων προσώπων, ἅτινα πᾶσαν ὑποψίαν ἐκφεύγει. ἐπίσκοπον δὲ μηδεμίαν παντελῶς γυναῖκα ἔχειν, ἢ μετ᾽ αὐτῆς οἰκεῖν συγχωροῦμεν. εἰ δὲ ἀποδειχθείη τοῦτο μηδαμῶς φυλάξας, τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβαλλέσθω. αὐτὸς γὰρ ἑαυτὸν δείκνυσιν ἀνάξιον τῆς ἱερωσύνης.

περίσσακτον. (margin)

μβ.

Διακόνισσαν δὲ οὐδενὶ τρόπῳ μετὰ ἀνδρὸς ἐξ οὗ δύναται ἀσέμνου βίου ἀναφαίνεσθαι ὑποψία, οἰκεῖν συγχωροῦμεν. εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλάξει: ὁ ἱερεὺς ὑφ᾽ ὃν τέτακται, ὑπομιμνησκέτω ταύτην, ἵνα πᾶσι τρόποις ἐκβάλῃ τὸν τοιοῦτον ἄνδρα, ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου. εἰ δὲ τοῦτο ὑπερθῆται πρᾶξαι: τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἰδίων διαρίων ἀλλοτριουμένη, ἐν μοναστηρίῳ παραδιδόσθω, κἀκεῖ πάντα τὸν τῆς ἰδίας ζωῆς χρόνον διατελείτω: τῶν πραγμάτων αὐτῆς, εἰ μὲν παῖδας ἔχοι, μεταξὺ αὐτῆς κἀκείνων κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν προσώπων διαιρουμένων. ἵνα τὸ ἁρμόζον τῇ αὐτῇ γυναικὶ τὸ μοναστήριον λαμβάνον, ταύτην ἀποτρέφοι. εἰ δὲ μὴ ἔχοι παῖδας: πᾶσα ἡ αὐτῆς περιουσία μεταξὺ τοῦ μοναστηρίου. ὅπου † ἐκβάλλεται, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐν ᾗ πρότερον ἐτέτακτο, ἐξ ἴσης μοίρας διαιρείσθω.

† [illegible] (margin)

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ τὴν ρκγ΄ νεαρὰν ἣ φησὶ περὶ χειροτονίας καὶ περὶ [illegible] αὐτῶν καὶ τὴν ρλζ΄ [illegible] περὶ [illegible] φησί. καὶ τὴν [illegible] ἀπὸ τοῦ ια΄ κεφ. φησὶ γὰρ περὶ τῆς χειροτονίας αὐτῶν. καὶ περὶ διακονισσῶν. καὶ τὴν νς΄ ἐν ᾗ φησὶ περὶ τῶν διδομένων [illegible], παρὰ τῶν χειροτονουμένων κληρικῶν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. ε.

Δυνατὸν καὶ παρὰ τῷ πατριάρχῃ πρῶτον αἰτιᾶσθαι, καὶ αἰτεῖν διὰ γραμμάτων αὐτοῦ † δοθῆναι παρὰ δικαστὴν τῶν κατὰ τόπον ἐπισκόπων· οὗ παραιτηθείσης τῆς ψήφου, πάλιν ὁ πατριάρχης δικάσει.

† [illegible] δικαστὴν παρά [illegible]. (margin)

uindicandis religioso loco, cuius præfecturam, uel curationem, uel administrationem, eiusmodi persona consequuta fuerit. Quod si secularis est is, qui accipit, aut intercedit: duplum ab eo dati exigetur, idq́ loco religioso, cuius administrationem, uel præfecturam, uel curationem eiusmodi persona impetrauerit, prabetor.

XLI.

Presbyteris autem, & diaconis, & subdiaconis, & omnibus alijs, qui clero accensiti sunt, & secundum diuinos canones [1] uxores nō habent, nos quoque iuxta sacrorum canonum uim edicimus, ne quam in domo sua mulierem extraneam habeant, excepta uidelicet matre, filia, sorore, ceterisq́ personis, quæ ab omni suspicione sunt immunes. At episcopum nullam omnino mulierem habere, nec habitare cum ea permittimus. quod si nequaquam obseruasse conuictus fuerit, episcopatu deijcitor. nam ipsius sacerdotio semet indignum ostendit.

1 d. nouel. 123. & l. 19. C. de ep. & cler. (margin)

De episcoporum cælibatu (margin)

XLII.

Diaconissam uero nullo modo cum uiro, de quo possit inhonesta uitæ suboriri suspicio, habitare permittimus. quæ si non obseruet, sacerdos is, cui subdita est, eam admoneto, ut omnibus modis e sua domo uirum talem eijciat. Id uero si facere differat, ecclesiasticum ei ministerium cū diarijs adimatur, & monasterio traditur, ubi suæ uitæ tempus uniuersum exigat: bonis eius, si liberos habeat, inter ipsam & illos, pro numero personarum diuidendis: ut portionem mulieri competentem monasterium capiens, eam alat. sin liberos nullos habeat, omnis eius substantia inter monasterium, in quod conijcitur, & eam ecclesiam, in qua prius ordinata erat, æqua portione diuidatur.

SCHOLION.

Legito quoque nouellam CXXIII, in qua dicitur de electione, deque priuilegijs clericorum. & nouel. CXXXVII, in qua de clericorum numero dicitur. & nouel. VI ab XI. capite. Loquitur enim de clericorum electione, deque diaconissis. Item nouel. LVI, quæ loquitur de insinuatiuis, quæ ab electis magnæ ecclesiæ clericis dantur.

DE PATRIARCHA.

Eiusd. tit. cap. V.

Potest [1] quis etiam apud patriarchā primū accusationem instituere, ac petere per litteras eius, dari sibi iudicem a locorum episcopis: cuius sententia si recusata fuerit, rursus patriarcha iudicabit.

1 Pan. græcal. 29 C. de ep. aud. (margin)

DE CONDVCTIONIBVS ET Alienationibus, quæ per uenditionem, uel donationem, uel emphyteusim, uel elocationem, uel alium modum fiunt ab ecclesijs, & monasterijs, & ceteris religiosis domibus.

Eiusd. titul. caput XII.

[1] Nouella 120. cap. 6. §. licentiã.

Si [1] iuxta ecclesias uel monasteria prædia quædam sita sint, & ipsarum religiosarum domuum administratores ea cõducere uoluerint, uel in emphyteusin accipere: tunc omnibus monachis & clericis eiusmodi caussarum nomine uel in ipso instrumento, uel in actus monumentis, adsentientibus & declarantibus id ex usu atque commodo religiosarum domuum fieri, talem locationem & emphyteusin procedere permittimus. Quinetiam [2] ipsis sanctissimis ecclesijs, & alijs uenerandis domibus licentiam faciundi locationes & emphyteuses inter se concedimus: itidemq; clericis, ut suarum ecclesiarũ prædia conducant & administrent, uoluntate tamen episcopi & œconomi, permittimus: exceptis personis, quas per aliam legem id facere prohibuimus.

[2] dicta nouel. cap. 7.

Huc pertinet libri V tit. II. cap. I. & II, ubi dicitur:

[3] d. nou. cap. 1.

Sancimus, [3] ut qui sanctissima in urbe imperatoria magna ecclesiæ, uel orphanotrophij, uel xenodochij, uel ptochotrophij, uel nosocomij, uel alterius religiosæ domus in hac imperatoria urbe, uel eius finibus sitæ, solis religiosis monasterijs exceptis, res administrant, nullam licentiam habeant uendendi, uel donandi, uel permutandi, uel remunerationis caussa dandi, uel quocumque alio modo alienandi rem immobilem, aut annonam ciuilem, aut rusticum mancipium: nisi cum imperiali domo tantum commutatio fiat. Quin ne colonario quidẽ iure dari quidquam permittimus. Emphyteuses autem a dicta sanctissima ecclesia urbis imperatoriæ, commemoratisq; religiosis domibus fieri iubemus tum in persona ipsius accipientis, tum aliorum deinceps duorum heredum: ne tamen amplius sexta parte subsistentis canonis et remittatur, qui emphyteusin accipit.

IIII.

Quod si quædam loca sunt, uel ad sanctissimam hanc ecclesiam, uel ad aliquam dictarũ religiosarum domuum pertinentia, quibus in locis antiqua ædificia collapsa sunt, & ex quibus nullus reditus prouenit, commemorata uero religiosæ domus ad quas ea loca pertinent,

ΠΕΡΙ ΕΚΛΗΨΕΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ἐκποιήσεων τῶν † κατὰ πρόφασιν ἢ δωρεὰν ἢ ἐμφύτευσιν, ἢ ἐκμίσθωσιν, ἢ καθ' ἕτερον τρόπον γινομένων, ἀπό τε ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων, καὶ τῶν λοιπῶν εὐαγῶν οἴκων. † κατὰ πρᾶσιν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. ιβ.

Εἰ μέν τοι ἐκκλησίαις ἢ μοναστηρίοις κτήσεις τινὲς παρακείμεναι εὑρεθεῖεν, καὶ βουληθεῖεν οἱ διοικηταὶ τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων εἰς μίσθωσιν ἢ ἐμφύτευσιν ταύτας λαβεῖν: τηνικαῦτα πάντων τῶν μοναχῶν καὶ τῶν κληρικῶν ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν, ἢ ἐν αὐτῷ τῷ συμβολαίῳ, ἢ διὰ πράξεως ὑπομνημάτων, καὶ συναινούντων καὶ φανερούντων ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις τοῦτο γίνεσθαι: τὴν τοιαύτην μίσθωσιν καὶ ἐμφύτευσιν προϊέναι συγχωροῦμεν. ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, καὶ ταῖς ἄλλαις σεπτοῖς οἴκοις δίδομεν ἄδειαν μισθώσεις καὶ ἐμφυτεύσεις πρὸς ἀλλήλους ποιεῖν: καὶ τοῖς κληρικοῖς ὁμοίως τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν τὰς κτήσεις μισθοῦσθαι καὶ διοικεῖν, γνώμῃ μέν τοι τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ οἰκονόμου, συγχωροῦμεν: ἐξῃρημένων τῶν προσώπων, ἅ τινα δι' ἑτέρου νόμου τοῦτο ποιεῖν, ἐκωλύσαμεν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ε. τίτλον β. τοῦ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ καὶ β.

Φησίν.

Θεσπίζομεν μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τοὺς διοικοῦντας τὰ πράγματα τῆς κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ἢ ὀρφανοτροφείου, ἢ ξενοδοχείου, ἢ πτωχοτροφείου, ἢ νοσοκομείου, ἢ ἄλλου εὐαγοῦς οἴκου ἐν τῇ βασιλίδι πόλει ἤτοι τῇ ταύτης ἐνορίᾳ τυγχάνοντος, ἐξῃρημένων μόνων τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων, πιπράσκειν ἢ δωρεῖσθαι, ἢ ἀνταλλάττειν, ἢ διὰ ἀντιδώρου διδόναι, ἢ οἱῳδήποτε ἄλλῳ τρόπῳ ἐκποιεῖν πρᾶγμα ἀκίνητον, ἢ πολιτικὴν σίτησιν, ἢ γεωργικὸν ἀνδράποδον, εἰ μὴ πρὸς βασιλικὸν οἶκον ἡ ἀνταλλαγὴ γένοιτο † μόνη, ἀλλ' ὅτι παροικικῷ δικαίῳ δίδοσθαί τι συγχωροῦμεν. τὰς δὲ ἐμφυτεύσεις † περὶ τῆς εἰρημένης ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως, καὶ τῶν μνημονευθέντων εὐαγῶν οἴκων γίνεσθαι κελεύομεν, ἐπί τε τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τοῦ λαμβάνοντος, καὶ ἄλλων δύο ἐφεξῆς κληρονόμων, μὴ πλέον τῆς ἕκτης μοίρας τοῦ ὑφεστῶτος κανόνος συγχωρουμένου τῷ τὴν ἐμφύτευσιν κομιζομένῳ. † μόνον. † παρά.

δ.

Εἰ δέ τινες εἰσὶ τόποι, ἢ τῇ αὐτῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, ἢ τινὶ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων προσήκοντες, ἐν οἷς παλαιαὶ οἰκήσεις τυγχάνουσι κατενεχθεῖσαι, καὶ ἐξ ὧν οὐδεμία παρέχεται πρόσοδος: οἱ δὲ μνημονευθέντες εὐαγεῖς οἶκοι οἷς διαφέρουσιν οἱ τόποι,

τόποι, τούτους ἀνοικοδομῆσαι μὴ δυνάμενοι, ἄδειαν δίδομεν τοῖς τούτων διοικηταῖς τῷ τῆς ἐμφυτεύσεως διηνεκεῖ δικαίῳ ἐκδιδόναι τοὺς αὐτοὺς τόπους. οὕτω μέντοι γε, ὥστε τὴν ἐμφύτευσιν ἢ ἐπὶ τρίτῃ μοίρᾳ τῶν στεγονομίων, ἅ τινα ἐκ τῶν οἰκημάτων ἔτι ἑστώτων συνήγετο, ἐκ προοιμίων τοῦ χρόνου τοῦ ἐμφυτεύματος προϊέναι· ἢ εἴπερ ὁ ἐμφυτευτὴς βουληθείη μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ ὅρῳ λαβεῖν τοὺς τόπους, ὥστε πρότερον ἀνοικοδομῆσαι, καὶ ἐκ τῶν προσγινομένων ἐκεῖσε κατὰ διατίμησιν στεγονομιῶν τὸ ἥμισυ μέρος διδόναι τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἐξ οὗ τοὺς αὐτοὺς τόπους λαμβάνει, καὶ τοῦτο γίνεσθαι συγχωροῦμεν. κεχρῆσθαι δὲ καὶ τὸν τοιοῦτον ἐμφυτευτὴν καὶ ταῖς ἐκεῖθεν εὑρισκομέναις ἐκ τῶν κατενεχθέντων οἰκημάτων ὕλαις.

ς.

Τὰς μισθώσεις δὲ παρὰ τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων γίνεσθαι συγχωροῦμεν, εἰς ὅσους ἂν τοῖς συναλλάττουσιν ἐνιαυτοὺς συναρέσει· μὴ ὑπερβαινούσας δηλαδὴ τὸν τριακονταετῆ χρόνον.

θ.

Ἐπὶ ταῖς ἄλλαις ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ μοναστηρίοις, καὶ ξενῶσι, καὶ νοσοκομείοις, καὶ λοιποῖς εὐαγέσιν οἴκοις τοῖς ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστηρίοις ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ τῇ αὐτῆς περιοικίδι τυγχάνουσιν, ἀκολούθως διατάξαι συνείδομεν. ἄδειαν τοίνυν δίδομεν τοῖς εἰρημένοις εὐαγέσιν οἴκοις, μὴ μόνον πρόσκαιρον † ἐμφυτευτικῷ δικαίῳ τοῖς βουλομένοις ἐκδοῦναι. καὶ εἰ μὲν ἁγιώταται ὦσιν ἐκκλησίαι, ἢ ἕτεροι εὐαγεῖς οἶκοι, ὧν τὴν διοίκησιν ὁ κατὰ τόπον ὁσιώτατος ἐπίσκοπος, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ τοῦ εὐαγοῦς αὐτοῦ κλήρου ποιεῖται, κατὰ γνώμην αὐτοῦ καὶ συναίνεσιν γίνεσθαι τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα, ὀμνυόντων παρόντος αὐτοῦ τῶν οἰκονόμων καὶ διοικητῶν, καὶ χαρτουλαρίων τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου, ὡς ἐκ ταύτης τῆς ἐμφυτεύσεως, οὐδεμία ζημία τῷ αὐτῷ εὐαγεῖ οἴκῳ ἐπάγεται. εἰ δὲ πτωχεῖα, ἢ ξενῶνες, ἢ νοσοκομεῖα, ἢ ἕτεροι εὐαγεῖς οἶκοι εἰσὶν, ἰδίαν διοίκησιν ἔχοντες, εἰ μὲν ἁγίους εὐκτηρίους οἴκους εἶναι συμβαίη, κατὰ γνώμην τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐκεῖσε λειτουργούντων κληρικῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ οἰκονόμου. εἰ δὲ ξενὼν, ἢ πτωχεῖον, ἢ νοσοκομεῖον, ἢ ἕτερος εὐαγὴς οἶκος εἴη· τὸν προεστῶτα τούτων τὸ συνάλλαγμα ποιεῖσθαι· ὀμνυόντων τῶν διοικητῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου, παρ' οὗ προβάλλονται ἢ χειροτονοῦνται· ὡς οὐδὲν πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων, ἐπὶ τῷ τοιούτῳ συναλλάγματι γίνεται.

† Desunt, ἐμφυτεύειν πρόσκαιρα τῶν ἀκινήτων πραγμάτων τῶν αὐτοῖς προσηκόντων, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς ταῦτα ἐμφυτ. &c.

rursus hęc exædificare nequeant: potestatem facimus illarum administratoribus, ut ea iure perpetuo emphyteuseos elocent. ita tamen, ut emphyteusis uel in tertia parte pensionum, quæ ex [illegible]ntibus adhuc ædificijs colligebãtur, ab ipso initio temporis, quo contractus est initus, procedat: uel si emphyteuta potius ea condicione uoluerit accipere loca, ut ea prius exædificet, & accedentium inde pensionum æstimatione facta, det partem earum dimidiam religiosæ domui, a qua loca conduxit; hoc quoque fieri permittimus, atque etiam ut ijs materijs emphyteuta, quæ supersunt ex collapsis ædificijs, utatur.

VI.

Locationem uero ab ijsdem religiosis domibus fieri permittimus in tot annos, quot contrahentibus una placuerint: modo ne tricenos excedant.

VIIII.

De ceteris quoq; sanctissimis ecclesijs, & monasterijs, & hospitalibus, & nosocomijs, & reliquis religiosis domibus, quæ in uniuersis prouincijs reipublicæ nostræ sitæ sunt, atq; etiam de monasterijs, quæ tam in urbe sunt imperatoria, quam in eius continentibus, secundum hæc statuere lubet. Itaque potestatem facimus indicatis religiosis domibus, non solum ut rerum immobilium ad se pertinentium temporariam emphyteusim faciant: uerum ut etiam illas in perpetuum emphyteutico iure fruendas eis concedant, qui uolent. Ac si quidem sanctissimæ fuerint ecclesiæ, uel aliæ religiosæ domus, quas pijssimus loci episcopus uel per se, uel per religiosum clerum suum administrat: eius uoluntate & consensu contractus huiusmodi fiat, iurantibus eo præsente æconomis, & administratoribus, & chartularijs ipsius religiosæ domus, nihil damni ex hac emphyteusi religiosæ domui adferri. Quod si pauperum domus sint, uel hospitales, uel nosocomia, uel aliæ domus religiosæ, quæ suam administrationem habeant, siquidẽ etiam sacra contigerit esse oratoria, uoluntate maioris partis seruientium illic diuino cultui clericorum, nec non æconomi fiat: sin hospitalis, uel pauperum, uel ægrotorum, uel alia religiosa domus fuerit, præpositus ei contractum perficiat, iurantibus ipsarum religiosarum domuum administratoribus in episcopi Dei amantissimi, a quo præficiuntur aut ordinantur, præsentia; nihil ad detrimentum uel circumscriptionem ipsarum religiosarum domuum in hoc contractu fieri.

X.

Hoc quoque de religiosis domibus statuendum censuimus, ut si qua illarum uel ob collationes publicas, uel ob aliam necessariã caussam alieno æri obnoxiæ fiant, nec de rebus mobilibus id dissolui possit; primo quidem loco res immobilis pignori detur, ut fructus creditores in usuras quadrantales centesimæ, & in sortem reputent. Sin æs alienum hoc pacto dissolutum non fuerit, monumenta conficiantur, & per VIII dies inuitentur ij, qui rem immobilem emere uoluerint, ut qui plus offert, ceteris præferatur, & pretium modis omnibus in æris alieni dissolutionem expendatur. Quod si non fuerit inuentus emtor, rem immobilem creditor accipiat iure dominij, æstimatione facta; & addita pretio decima totius pretij parte. Res autem hæc immobilis non ex delectu creditoris detur, sed secundum æqualitatem, partim ex fertilibus, partim ex sterilibus religiosæ domus prædijs. In religiosis uero monasterijs antistites eorum cum maiori parte seruientium illic diuino cultui monachorum contractum perficiant. & in omnibus hisce, quæ diximus, inscribi iubemus instrumento cum iureiurando, rem quæ agatur, non ad detrimentum neque circumscriptionem earumdem religiosarum domuum spectare. Hac cautione in hunc modum præcedente, fiat releuatio non maior sexta parte reditus, quem in emphyteusin data res habet. Ceterum quæ de collapsis ædificijs, ad religiosas domus in hac urbe imperatoria sitas pertinentibus, supra statuimus; in religiosis etiam monasterijs obtinere iubemus.*

* in editis xx.

ι.

Περὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων καὶ τοῦτο διατυπῶσαι συνείδομεν, ὥστε εἴτινες, ἐξ αὐτῶν ὑπὲρ δημοσίων συντελειῶν, ἢ ἑτέρας ἀναγκαίας χρείας, χρεῶσται ἔνοχοι γένωνται, καὶ οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐκ πραγμάτων κινητῶν διαλυθῆναι τὰ χρέα: κατὰ πρώτην μὲν τάξιν δίδοσθαι εἰς ἐνέχυρον ἀκίνητον, ἵνα τοὺς καρποὺς λογίζωνται οἱ δανεισταὶ εἰς τόκους τοὺς ἀπὸ δ' ἑκατοστῶν, καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον: εἰ δὲ μὴ διαλυθῇ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸ χρέος, ὑπομνήματα γίνεσθαι: καὶ † ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας προτρέπεσθαι τοὺς ἀγοράσαι βουλομένους τὸ ἀκίνητον, ἵνα ὁ πλείω παρέχων προτιμηθῇ: καὶ τὸ τίμημα πᾶσι τρόποις, ὑπὲρ τοῦ ὀφλήματος δοθῇ. εἰ δὲ μὴ εὑρεθῇ ἀγοραστὴς, λαμβάνειν τὸν δανειστὴν τὸ ἀκίνητον κατὰ δεσποτείαν, διατιμήσεως γινομένης, καὶ προστιθεμένης τῷ τιμήματι τῆς ι. μοίρας τοῦ παντὸς τιμήματος. μὴ κατ' ἐπιλογὴν δὲ δίδοσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰσότητα, τοῦτο μὲν τῶν εὐπόρων, τοῦτο δὲ τῶν ἀπόρων κτήσεων τοῦ εὐαγοῦς οἴκου. ἐπὶ δὲ τῶν εὐαγῶν † τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν, μετὰ τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐκεῖσε λειτουργούντων μοναχῶν, τὸ συνάλλαγμα ποιεῖσθαι. καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων δὲ πάντων κελεύομεν ἐγγράφεσθαι τῷ συμβολαίῳ μεθ' ὅρκου, ὡς οὐ πρὸς βλάβην, καὶ περιγραφὴν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων τὸ πρᾶγμα πράττεται: καὶ ταύτης δὲ τῆς παραφυλακῆς οὕτω προϊούσης, κουφισμὸν μὴ πλείονα γίνεσθαι τοῦ ἕκτου μέρους τῆς προσόδου, ἣν ἔχει τὸ εἰς ἐμφύτευσιν διδόμενον πρᾶγμα. ὅσα δὲ περὶ τῶν καταπεπτωκότων οἴκων τῶν προσηκόντων τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, τοῖς ἐν τῇ βασιλίδι πόλει κειμένοις ἀνωτέρω διετυπώσαμεν, ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν εὐαγῶν † κρατεῖν παρακελευόμεθα.

† al. ἐπὶ εἴκοσιν.

† μοναστηρίων τούς.

† μοναστηρίων κρατεῖν.

XV.

Quia uero cognouimus, a quibusdam fieri monasteriorum alienationes in hoc, ut ex sacra forma in priuatorum contubernium transformentur: hoc quoque modis omnibus prohibemus. quod si quid eiusmodi fieri deprehensum fuerit, pijssimo loci episcopo uindicandi monasterij, & ad formam pristinam reducendi potestatem facimus. Si qua uero dictarum religiosarum domuum, quæ tam in urbe imperatoria, quam in prouincijs sunt, excepta sanctissima maiori ecclesia urbis imperatricis, prædiũ habeat multis fiscalibus tributis grauatum, ex quo domui religiosæ nullus reditus inferatur: eius religiosæ domus administratoribus licentiã prædij talis alienandi concedimus. Ipsis autem œconomis, & administratoribus, & chartularijs religiosarum, ubiubi sint, domuum; & horum parentibus atque liberis, & alijs,

ιε.

Ἐπειδὴ δὲ ἔγνωμεν παρά τινων γίνεσθαι καὶ ἐκποιήσεις μοναστηρίων ἐπὶ τῷ ταῦτα ἀπὸ ἱερατικοῦ σχήματος εἰς ἰδιωτικὴν διαγωγὴν μετασχηματίζεσθαι, καὶ τοῦτο πᾶσι τρόποις κωλύομεν. εἰ δέ τι τοιοῦτο γινόμενον εὑρεθείη, ἄδειαν παρέχομεν † τὸ κατὰ τόπον ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ τὸ τοιοῦτο μοναστήριον ἐκδικεῖν, καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα ἐπαναγαγεῖν. εἰ δέ τις ἐκ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων, τῶν τε ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, τῶν τε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὄντων, ἐξῃρημένης τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως, κτῆσιν ἔχοι πολλοῖς δημοσίοις τελέσμασι βεβαρημένην, ἐξ ἧς οὐδεμία εἰσάγεται πρόσοδος τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἄδειαν παρέχομεν τοῖς τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου διοικηταῖς τὴν τοιαύτην κτῆσιν ἐκποιεῖν. τοῖς δὲ οἰκονόμοις καὶ διοικηταῖς καὶ χαρτουλαρίοις τῶν ὁπουδήποτε ὄντων εὐαγῶν οἴκων, καὶ τοῖς αὐτῶν γονεῦσι τε καὶ παισί, καὶ τοῖς ἄλλοις

† τῷ.

τοῖς ἢ κατὰ γένος, ἢ κατὰ γαμικὸν δίκαιον αὐτοῖς συναπτομένοις, μισθώσεις ἢ ἐμφυτεύσεις, ἢ ἀγορασίας, ἢ ὑποθήκας πραγμάτων ἀκινήτων τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσιν οἴκοις προσηκόντων, ὑπευθύνους ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ παρενθέτου † λαβεῖν, καθὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ βασιλίδι πόλει οὖσιν, ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ποιναῖς ἀπαγορεύομεν.

† προσώπου.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κ. τίτλον β. κεφάλαιον δ. καὶ ε. ἐν ᾧ φησίν.

περὶ τῶν μὴ διδόντων τὸ ἐμφυτευτικὸν κτλ.

Εἰδέναι δὲ τοὺς ἐμφυτευτὰς προσήκει, ὡς εἴπερ ἐπὶ διετίαν ἐφεξῆς μὴ καταθεῖεν τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα (τοῦτον γὰρ τὸν χρόνον ἀντὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τριετίας ἀρκεῖν εἰς ἔκπτωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ πτωχικῶν ἐμφυτεύσεων ἐξ ἀγνωμοσύνης τιθέμεθα) γυμνοῦνται παντελῶς ἔξω τοῦ ἐμφυτεύματος, καὶ βουλομένοις τοῖς προεστῶσι τῶν εὐαγῶν οἴκων, ἐξέσται τῶν χωρίων ἢ τῶν οἴκων ἀντιλαμβάνεσθαι μηδεμίαν εὐλαβουμένοις βελτιωμάτων ἀπόδοσιν. ἀλλ' εἴπερ χεῖρον πεποίηκε τὸ χωρίον, ἢ τὸ προάστειον, ἢ τὴν οἰκίαν ὁ τὴν ἐμφύτευσιν δεξάμενος, ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν οἴκοθεν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ὄψεως ποιῆσαι, καὶ ὑποκεῖσθαι τούτῳ αὐτόν τε, καὶ κληρονόμους αὐτοῦ, καὶ διαδόχους, καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα, πρὸς τὸ καὶ τὴν ὀφειλομένην πᾶσαν πρόσοδον, ἀνυπερθέτως εἰσπράττεσθαι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ζ. καὶ μ. καὶ μϛ. καὶ νδ. καὶ νε. καὶ ξζ. κεφ. γ. καὶ νεαρὰν ρκ. ἐν δὲ τῇ νδ. νεαρᾷ, λέγει περὶ τῶν καταλλαγῶν.

ΠΕΡΙ ΤΑΒΛΙΖΟΝΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. ιθ.

Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ ὑποδιακόνοις καὶ ἀναγνώσταις καὶ παντὶ ἄλλῳ † οἱουδήποτε εὐαγοῦς τάγματος ἢ σχήματος καθεστῶτι, ταβλίζειν, ἢ τῶν τοιαῦτα παιζόντων κοινωνοὺς ἢ θεωρητὰς γίνεσθαι, ἢ εἰς οἱανδήποτε θέαν τοῦ θεωρῆσαι χάριν παραγίνεσθαι.

† εἰωθότι.

ΠΕΡΙ ΨΕΥΔΟΜΑΡΤΥΡΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. λζ.

Τοῖς εὐλαβεστάτοις πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, εἰ εὑρεθεῖεν ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας ψευδομαρτυρήσαντες, ἀρκέσει ἀντὶ βασάνων ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς χωρίζεσθαι τῆς θείας ὑπηρεσίας, καὶ μοναστηρίοις παραδίδοσθαι. ὑπὲρ δὲ ἐγκληματικῶν αἰτιῶν εἰ ψευδῆ μαρτυρίαν εἴποιεν, τῆς ἐν τῷ κλήρῳ ἀξίας γυμνουμένους, ταῖς νομίμοις ὑποβάλλεσθαι ποιναῖς κελεύομεν. τοὺς δὲ λοιποὺς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησιαστικαῖς τάξεσιν ἀναφερομένους, εἰ πλαστὴν μαρτυρίαν ἐν οἱῳδήποτε πράγματι, εἴτε χρηματικῷ

qui eis uel genere, uel iure nuptiarum iuncti sunt, ne locationes, aut emphyteuses, aut emtiones, aut hypothecas rerũ immobilium ad easdẽ religiosas domus pertinẽtium, uel per se, uel per interpositam personam accipiant, sicut & illis, qui in urbe imperatoria sunt, sub iisdem pœnis interdicimus.

Legẽdus & liber XX. tit. II; cap. IIII & V, cuius hæc uerba sunt:

Emphyteutas autem scire conuenit, si biennio continuo canonem emphyteuticum non soluerint, (hoc enim tempus pro aliorum hominum triennio sufficere ad amissionem ecclesiasticarum uel ptochicarum emphyteusium, quæ propter contumaciam fiat, statuimus) omnino futurum, ut emphyteusi excidant: & religiosarum domuum præpositis ita uolentibus licebit uel prædia uel domos occupare, nullam meliorationum repetitionem metuentibus: sed si prædium, uel suburbanum, uel domum deteriorem fecerit is, qui emphyteusim accepit, de suo diligentiam & restitutionem prisci status facere cogetur, & ad hoc tam ipse, quam heredes eius atque successores, una cum bonis, obligati erũt; ut etiam totus ille reditus, qui debetur, sine mora exigatur.

De his, qui emphyteutæ suo canonem non soluunt. Nouel. 7. cap. 3. §. scire autem.

SCHOLION.

Legito & nouellam VII, & XL, & XLVI. & LIIII, & LV, & LXVII, ca. III, & nouel. CXX. In nouella LIIII de permutationibus dicitur.

DE LVDENTIBVS TABVLA personis ecclesiasticis.

Eiusd. tit. cap. XVIIII.

Interdicimus [1] piissimis episcopis, & presbyteris, & diaconis, & subdiaconis, & lectoribus, & cuiuis alii cuiuscumque religiosi ordinis uel habitus, ne tabulis ludant, uel aliorum tales ludos exercentium socii spectatoresue sint, aut ullum ad spectaculum, eius inspiciendi caussa, accedant.

1 Nouel 123. coniunge l. ult. C. de episc. aud.

DE FALSIS TESTIBVS.

Eiusd. tit. cap. XXXVII.

Religiosissimis [2] presbyteris & diaconis, si falsum dixisse testimonium pro caussa pecuniaria deprehensi fuerint; uerberum loco triennium remoueri a diuino ministerio, & in monasteria tradi sufficiat. Sin falsum testimonium pro caussis criminalibus dixerint, exutos dignitate, quam habebant in clero, legitimis pœnis subiici præcipimus. Reliqui uero, qui ad alios ecclesiasticos ordines referuntur, si falsum testimonium in quacumque re, siue pecuniaria,

2 ead. nouel. 123. cap. 20.

siue

siue criminali, dixisse conuicti fuerint: non clero solum & ordine ecclesiastico summoueantur, uerum etiam uerberibus subyciantur.

Refer huc e libri XXI, titul. I, caput XXXIIII, in quo dicitur.

a Debet esse l.12. C. de testibus. *Qui[a] falsa in testimonio dicendo protulerit, primum quidem de periurio, deinde falsi crimine cōuenitur. quod si eum in ipso testimony tempore mentiri suspicio sit, uerberatur. Quod si is, qui ex falso testimonio damnatus est, ciuiliter agere contra testem uoluerit; quidquid damni fecit ab eo recipiet, ac praeterea falsus ille testis definitam legibus pœnā sustinebit. Quod si etiā in ipsa lite principali conuictus mēdacy fuerit, officium iudicis esto, ut eum uel in totam litem, quae illi mota est, contra quem testimonium dixit, uel in minus condemnet, uel etiam pœnis subyciat; seruatis omnibus, quae iā statuta sunt de his, qui falsum testimonium perhibent. Adde caput XXXV.*

DE COTTISTIS SIVE aleatoribus.

TIT. II. CAP. III.

1 l.25. quae graca tantum extat, C. de epis. aud. *Prohibitionem[1] aleae sine cotti episcoporum curae constitutio committit, & per indicatas ab se personas castigari, quos oporteat, iubet.*

Refer huc ex libri LX, tit. VIII, caput I, in quo dicitur:

2 l.1. D. de aleatoribus. *Qui[2] eum uerberauit, eiúe damnum dedit, apud quem alea luditur, uel qui dum alea luderetur, ei quid subtraxit, non tenetur. Praetor autem de eo cognoscit, qui alium coēgit alea ludere. Non tantum alea ludentes, sed & quilibet ubicumque & quandocumque susceptorem impune uerberant, eiq́; damnum dant. Sed furtum ei facere, tantummodo in eius domo, & eo tempore, quo alea luditur, licet: quamuis ille, qui furtum fecit, non sit ex aleatoribus. Qui aliquem cogit alea ludere, uel multatur, uel in latumias mittitur, uel in carcerem publicum conycitur.*

DE ECCLESIIS, ET PRIVILEgijs earum, & canonibus, & clericorum in eis numero, praesertim in illa magna (Constantinopolis) ecclesia, deq́; diuina liturgia, quo pacto perfici debeat; itemq́; de his, qui oratorium, uel aliam uenerabilem domū exstruunt.

TIT. III. CAP. I.

1 Nouel.16. *Sancimus,[1] ut si qdē in aliquib. sanctißima-*

ἔτι ἐγκληματικῶς εἰρηκέναι διελέγχθησαν: μὴ μόνον τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἐκβάλλεσθαι, ἀλλὰ καὶ βασάνοις ὑποβάλλεσθαι.

Ἀνάγνωθι κ. βιβλίον κα. τίτλον α. κεφ. λδ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ τὰ ψευδῆ μαρτυρήσας, πρότερον μὲν ἐπιορκῶν, δεύτερον δὲ καὶ ὡς πλαστογράφος ἐνάγεται. καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ καιρῷ τῆς μαρτυρίας ὑπονοηθεὶς ψεύδεσθαι, βασάνοις ὑπόκειται. εἰ δὲ βουληθείη ὁ ἐκ τῆς ψευδοῦς μαρτυρίας καταδικασθεὶς, πολιτικῶς κινῆσαι κατὰ τοῦ μαρτυρήσαντος, λήψεται παρ᾽ αὐτοῦ πᾶσαν ἣν ὑπέστη ζημίαν, πρὸς τῷ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νόμων ὡρισμένην τιμωρίαν ὑφίστασθαι. εἰ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτοτύπῳ δίκῃ ψευσάμενος † ἐλεγχθείη, ἔργον ἔστω τοῦ † ἐλεγχθῇ. δικάζοντος, ἢ εἰς πᾶσαν τὴν ἐπιφερομένην ἐκείνῳ καθ᾽ οὗ ἐμαρτύρηκε δίκην καταδικάζειν αὐτὸν, ἢ εἰς ἔλαττον, ἢ καὶ τιμωρίαις αὐτὸν ὑποβάλλειν, φυλαττομένων πάντων τῶν ἤδη νενομοθετημένων, περὶ τῶν ψευδῆ μαρτυρούντων. καὶ κεφάλαιον λε.

ΠΕΡΙ ΚΟΤΤΙΣΤΩΝ ΗΤΟΙ κυβιστῶν.

ΤΙΤ. Β. ΚΕΦ. Γ.

Τὸ κεκωλῦσθαι τὴν κύβον ἤτοι τὸν κόττον, τῇ περιφυλακῇ τῶν ἐπισκόπων παραδίδωσιν ἡ διάταξις: καὶ διὰ τῶν εἰρημένων ἐν αὐτῇ προσώπων, οὓς ἂν δεήσοι, σωφρονίζειν κελεύουσα.

Ἀνάγνωθι ξ. βιβλίον ξ. τίτλον η. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Ὁ τύψας ἢ ζημιώσας τὸν παρ᾽ ᾧ γίνεται κύβος, ἢ ἐν τῷ κυβεύειν ἐξ αὐτοῦ κλέψας, οὐκ ἐνέχεται. ὁ δὲ πραίτωρ διασκοπεῖται περὶ τοῦ ἀναγκάσαντος τινὰ κυβεῦσαι. ἀκινδύνως οὐ μόνον οἱ κυβεύοντες, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος ὅπου δήποτε καὶ ὅτε δήποτε τὸν ὑποδοχέα, τύπτει καὶ ζημιοῖ. ἐν δὲ τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ κύβου μόνον ἔξεστιν ἐπ᾽ αὐτοῦ κλέπτειν, κἂν ὁ κλέψας οὐκ ἦν τῶν κυβευόντων. ὁ ἀναγκάζων τινὰ κυβεῦσαι, ἢ τιμωρεῖται, ἢ εἰς λατομίας πέμπεται, ἢ δημοσίᾳ εἱρκτῇ ἐμβάλλεται.

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ προνομίων αὐτῶν καὶ κανόνων, καὶ περὶ ἀριθμοῦ τῶν κληρικῶν αὐτῶν, καὶ μάλιστα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. καὶ περὶ τῆς θείας λειτουργίας, ὅπως ὀφείλει πληροῦσθαι. καὶ περὶ τῶν κατασκευαζόντων εὐκτήριον, ἢ ἕτερον σεβάσμιον οἶκον.

ΤΙΤ. Γ. ΚΕΦ. Α.

Θεσπίζομεν, ὥστε εἰ ἔν τισι τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλη-

ἐκκλησιῶν, ὧν αὐτὴ ἡ ἁγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία τὴν διοίκησιν καὶ τὰς δαπάνας εἵλετο, συμβαίη πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ ἀναγνώστην, ἢ ψάλτην τελευτῆσαι: μὴ ἑτέρους εὐθὺς ἔξωθεν εἰσάγεσθαι, ἀλλὰ σκοπεῖν πόσον ἐστὶ τηνικαῦτα τὸ μέτρον τῶν ἐκεῖσε λειτουργούντων εὐλαβεστάτων κληρικῶν. καὶ εἰ μὲν οὔπω τὸ τῶν κληρικῶν ἠλαττώθη μέτρον, ἀλλ' ἔτι πλεονάζουσιν ὅσον πρὸς τὸ ἄνωθεν ὡρισμένον καὶ τὸ καλούμενον στατοῦτον: μηδεμίαν γίνεσθαι ἀντ' αὐτοῦ χειροτονίαν, μέχρις ἂν ὁ ἀριθμὸς εἰς ἑαυτὸν ἀποκατασταίη.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ. διαλαμβάνει γὰρ περὶ κληρικῶν. ἀνάγνωθι ε. βιβλίου α. τίτλον α. οὗτινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν. μηδεὶς ἐν ἐκκλησίᾳ θαπτέτω νεκρόν. ἐν δὲ τῷ η. κεφαλαίῳ. ὁ συνησάμενος δωρεαστικὸν ἐπὶ τῷ ἀνεγεῖραι οἶκον εὐκτήριον, ἢ ξενῶνα, ἢ νοσοκομεῖον: ἀπαιτείσθω παρὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ οἰκονόμων τὰ ὑποσχεθέντα. διοικούμενος μέντοι κατὰ τὸ δίκαιον αὐτοῦ. ἀνάγνωθι καὶ τίτλον β. οὗτινος ἐν τῷ κγ. κεφαλαίῳ φησίν. πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ, εἴτε προσωπικὴ, εἴτε ὑποθηκαρία ἐστὶν, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ μ. ἔτη τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ εὐαγεῖ προσκαίρων παραγραφῶν φυλαττουσῶν μέντοι γε τοὺς οἰκείους χρόνους. Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν. θεσπίζομεν τάξιν νόμων ἐπέχειν τοὺς ἁγίους ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων ἑπτὰ συνόδων τεθέντας ἢ βεβαιωθέντας.

rum ecclesiarum, quarum administrationē & sumtus hæc sanctissima magna ecclesia suscepit, uel presbyterum, uel diaconum, uel lectorem, uel cantorem mori contigerit; non alius statim extrinsecus introducatur, sed uti consideretur, quantus id temporis numerus sit religiosissimorum clericorum, istic cultui diuino seruientiū, ac si quidem nondum imminutus est clericorū numerus, sed adhuc redundat, eius numeri ratione, quem superiori tempore definitum, statutum uocant: nulla fiat in eius locum electio, donec sibi numerus ipse restitutus constet.

Legito & tit. IV. tractat enim de clericis. Itidem legendus liber V, tit. I. cuius Secundo cap. dicitur: Nemini [2] licere, ut in ecclesia mortuū sepeliat. Capite autem VIII dicitur: Ab [3] eo, qui donationis instrumentum confici curauit, ad extruendum uel oratorium, uel xenonem, uel nosocomium, promissa per episcopos & œconomos exigantur: nihilo tamē minus arbitratu suo rem administret. Legito & tit. II, in cuius XXIII cap. dicitur: Omnis actio, quæ domui religiosæ competit, siue personalis, siue hypothecaria sit, annos XL non excedit: exceptionibus temporalibus, quæ cuilibet tali domui competunt, sua nihilo minus tempora seruantibus. Legendus ibidem tit. III, in cuius I cap. dicitur: Sancimus, [4] ut legum uicem obtineant sacri canones ecclesiastici, qui a sacris * VII synhodis constituti sunt, uel confirmati.

[2] l. 2. C. de sacros. eccles.

[3] debet esse l. 15. C. de sacros. eccl.

[4] Nou. 131. cap. 1.

* In dicta nouella legitur, IIII. synhodis. sed hæc auctores basilic. ita statuerunt.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ τοῦ βιβλίου τούτου τίτλ. α. κεφάλ. ιϛ. καὶ λε. καὶ λϛ. καὶ μγ. καὶ κεφάλ. θ. ἐν ᾧ φασὶ περὶ τῆς ἐκκλησίας ῥώμης τὸ ἔχειν αὐτὴν τὴν τῶν ρ. χρόνων παραγραφήν. ἀνάγνωθι καὶ κεφ. μγ. καὶ νθ. ἐν οἷς φασὶ περὶ τῶν ἐργαστηρίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, περὶ ὧν εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ ταφῆς καὶ κηδείας τῶν τελευτώντων. ἀνάγνωθι καὶ κεφ. ξζ. ἐν ᾧ φασὶ περὶ εὐκτηρίων οἰκοδομουμένων, περὶ οὗ ἄρξαι καὶ ἐν τῷ περὶ διαδιδομένων τῶν ἐν διαθήκαις εὐσεβεῖς αἰτίας καταλιμπανόντων. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ρλα ἐν ᾗ φασὶ καὶ περὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ προνομίων. καὶ ὅτι τεσσαρακοντα[illegible] βοηθεῖται. ἀνάγνωθι καὶ τοῦ γ. τίτλ. κεφ. γ. ὅπερ ἀνήχθη ἐν τῷ περὶ δεσποτείας.

SCHOLION.

Legendus etiam libri huius tit. I. cap. XVI, & XXXV, & XXXVI, & XLIII. Cap. IX. dicitur, Ecclesiam Romanam habere C annorū præscriptionem. Legito quoque lib. huius tit. I, cap. XLIII & LVIIII, in quibus tractatur de officinis magnæ ecclesiæ, de quibus inuenies in tit. de sepultura & exsequijs defunctorū. Legito & cap. LXVII, in quo tractatur de oratorijs ædificandis. de quo dicitur in titulo, De his qui testamento pias ad caussas relinquunt. Item lege nouel. CXXXI, in qua & de canonib. & de priuilegijs ecclesiasticis tractatur, & quod eis annorum XL præscriptione subueniatur. Lege & tit. III cap. III, quod ad tit. de dominio retulimus.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ, ΚΑΙ ΧΕΙροτονιῶν αὐτῶν καὶ προνομίων.

ΤΙΤ. Δ. ΚΕΦ. ϛ. καὶ ζ.

Περὶ τῶν συνηθειῶν τῶν παρεχομένων παρὰ τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων πρὸς τὴν εἴσοδον τῶν ἰδίων ἐπισκοπῶν καὶ μητροπόλεων κατὰ τὰ θεσπισθέντα φησί.

DE EPISCOPIS, ET EORVM electionibus atq; priuilegijs.

TIT. IIII. CAP. VI. & VII.

Loquitur [1] de consuetudinibus eorum, quæ secundum præscripta canonum ab ordinatis episcopis ad introitum in suos episcopatus atque metropoles præbentur.

[1] Nouel. 123.

SCHO-

SCHOLION.

Legenda & nouel. VI. & LXVII. cap. II. Item nouel. CXXI. in qua dicitur de cõsuetudinibus, quæ dãtur ab ordinatis. Legito & nou. CXXXI, cap. IX, & nouel. CXXXVII.

CAP. XI.

Hoc XI. cap. in titulo de clericis latius inuenies.

Amantißimos Dei episcopos atque monachos nulla lege tutores, uel curatores cuiuscũq. persona fieri permittimus.

SCHOLION.

Legendũ & XLI caput, in quo dicitur, episcopum non debere uxorem habere. quod ipsum & in titulo de clericis reperies.

CAP. XIII.

Nulli iudicum amantißimos Dei episcopos cogere licebit, ut testimony perhibẽdi caussa in iudicium ueniant: sed iudex ad eos quosdam ex personis sibi ministrantibus mittat, ut propositis sacrosanctis euangelys, ceu sacerdotes decet, sibi cognita dicant. Nec item ob pecuniariam uel criminalem quam caussam episcopum ad iudicem, uel ciuilem, uel militarem, inuitum perduci, uel sisti, absq. mandato imperiali permittimus: sed iudicem, qui hoc uel scripto uel citra scriptum iubere fuit ausus, post ademtionem cinguli, XX librarum pœnam illi ecclesiæ soluere præcipimus, cuius episcopus in iudicium perduci, uel comparere iussus fuit: etiam ipso executore consimiliter post ademtionem cinguli uerberibus multando, & in exsilium mittendo.

XIIII.

Interdicimus amantißimis Dei episcopis, ne suas ecclesias relinquant, & in alias prouincias sese conferant. quod si necessitas quædam accidat, ob quam hoc fieri oporteat; non aliter faciant, nisi cum litteris sui beatißimi patriarchæ, uel metropolitani, uel imperiali mandato. & quidem ita, ut nec illis episcopis, qui sub beatißimo archiepiscopo Constantinopolis atque patriarcha sunt, citra permißionem ipsius, uel mandatum nostrum, ad urbem imperatricem uenire liceat. quo pacto si episcopus cuiuscumq. loci peregre abeat, amplius uno anno ecclesiam suam ne relinquito.

XXIII.

Nec episcopo suis manibus quemquam percutere liceat. hoc enim a sacerdotibus alienum est.

Legendus & liber V, tit. III, cap. X, cuius hæc uerba sunt.

Nouel. 131. cap. 13.

Interdicimus pyßimis episcopis, ne res mobiles, uel immobiles, uel se mouentes, quacũq. post episcopatũ quoquo modo ad eos peruenerint, in suos cognatos uel alias quascũq. psonas

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ϛ. καὶ ξζ. κεφ. β. καὶ νεαρὰν ρκα. ἐν ᾗ φησὶ περὶ συνηθειῶν τῶν διδομένων παρὰ τῶν χειροτονουμένων. καὶ νεαρὰν ρλα. κεφ. θ. καὶ νεαρὰν ρλζ.

ια.

τοῦτο ια. κεφ. εὑρήσεις καὶ ἐν τῷ περὶ κληρικῶν πλατύτερον.

Τοὺς δὲ θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους καὶ μοναχοὺς ἐκ μηδενὸς νόμου, ἐπιτρόπους ἢ κουράτορας οἱουδήποτε προσώπου γίνεσθαι συγχωροῦμεν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ τὸ μα. κεφ. φησὶ γὰρ τὸ μὴ ἔχειν γυναῖκα τὸν ἐπίσκοπον. εὑρήσεις καὶ τοῦτο ἐν τῷ περὶ κληρικῶν.

ιγ. κεφ.

Οὐδενὶ δὲ τῶν ἀρχόντων ἐξέσται τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀναγκάζειν εἰς δικαστήριον παραγενέσθαι ὑπὲρ τοῦ νέμαι μαρτυρίαν: ἀλλ᾽ ὁ δικαστὴς πεμπέτω πρὸς αὐτοὺς τινὰς ἐκ τῶν προσώπων τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῷ, ἵνα προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων κατὰ τὸ πρέπον ἱερεῦσιν, εἴπωσιν, ἅπερ γινώσκουσιν. ἀλλ᾽ οὐδὲ ὑπέρ τινος χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς αἰτίας ἐπίσκοπον πρὸς ἄρχοντα πολιτικὸν, ἢ στρατιωτικὸν ἄκοντα, ἢ διάγεσθαι, ἢ παρίστασθαι, δίχα βασιλικῆς κελεύσεως συγχωροῦμεν: ἀλλὰ τὸν ἄρχοντα τὸν τοῦτο, εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως προστάξαι τολμήσαντα, μετὰ τὴν τῆς ζώνης ἀφαίρεσιν εἴκοσι λιτρῶν ποινὴν καταβαλεῖν κελεύομεν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἧς ὁ ἐπίσκοπος διαχθῆναι ἢ παραστῆναι προσετάχθη, δηθησομένην, καὶ τοῦ ἐκβιβαστοῦ ὁμοίως, μετὰ τὴν τῆς ζώνης ἀφαίρησιν καὶ βασάνοις ὑποβαλλομένου, καὶ ἐξορίᾳ παραπεμπομένου.

περὶ ποινῆς λιτρῶν κ.

ιδ.

Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, τὰς οἰκείας καταλιμπάνειν ἐκκλησίας, καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας παραγίνεσθαι. εἰ δὲ καὶ ἀνάγκη τις τοῦ ποιῆσαι τοῦτο συμβῇ, μὴ ἄλλως, εἰ μὴ μετὰ γραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου αὐτῶν πατριάρχου ἢ μητροπολίτου, ἢ κατὰ βασιλικὴν δηλαδὴ κέλευσιν, τοῦτο ποιείτωσαν. οὕτω μέντοι, ἵνα μηδὲ ἐκείνοις τοῖς ἐπισκόποις, οἵ τινες ὑπὸ τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον κωνσταντινουπόλεως καὶ πατριάρχην εἰσὶν, ἐξείη δίχα ἐπιτροπῆς αὐτοῦ ἢ ἡμετέρας κελεύσεως, εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν εἰσελθεῖν. εἰ δὲ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπίσκοπος οἱουδήποτε τόπου ἀποδημήσοι, μὴ πλέον ἑνὸς ἐνιαυτοῦ, τὴν ἰδίαν καταλιμπανέτω ἐκκλησίαν.

κγ.

Ἀλλ᾽ οὐδὲ οἰκείαις χερσὶν ἔξεστιν ἐπισκόπῳ τινὰ πλήττειν. τοῦτο γὰρ ἀλλότριόν ἐστιν ἱερέων.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ε. τίτλον γ. κεφ. ι.

ἐν ᾧ φησίν.

Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις πράγματα κινητὰ, ἢ ἀκίνητα, ἢ αὐτοκίνητα, ὅσα μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν εἰς αὐτοὺς οἱῳδήποτε τρόπῳ περιέλθοι, εἰς ἰδίους συγγενεῖς ἢ ἄλλα οἱαδήποτε πρόσωπα, οἱῳδή-

πα, οἱωδήποτε τρόπῳ μεταφέρειν. εἰς αἰχμαλώτων ἢ ἀνάῤῥυσιν καὶ πτωχῶν ἀποτροφὰς, καὶ εἰς ἄλλας εὐσεβεῖς αἰτίας, ἢ ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς ἰδίας ἐκκλησίας, ἐκ τούτων δαπανᾶν ἄδειαν ἐχέτωσαν. καὶ εἴτι ἐκ τῶν τοιούτων πραγμάτων μετὰ τελευτὴν αὐτῶν εἰς τὴν αὐτῶν περιουσίαν μείνοι, κελεύομεν τοῦτο ἢ δεσποτείᾳ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ὧν τὴν ἱερωσύνην εἶχον, διαφέρειν. ἐπ' ἐκείνοις γὰρ μόνοις τοῖς πράγμασιν ἄδειαν αὐτοῖς τοῦ ἐκποιεῖν, ἢ καταλιμπάνειν, οἷς ἂν βουληθείησαν συγχωροῦμεν, ἅπερ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἀναδειχθῶσιν ἐσχηκότες, ἢ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν ἀπὸ τῶν κατὰ γένος αὐτοῖς συνημμένων εἰς αὐτοὺς περιέλθοι, οὓς ἐξ ἀδιαθέτου δύνανται μέχρι τετάρτου βαθμοῦ διαδέχεσθαι. ταῦτα δὲ ἅπαντα, ἅπερ εἰρήκαμεν περὶ τῶν πραγμάτων τῶν μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν περιερχομένων εἰς τοὺς ὁσιωτάτους ἐπισκόπους, καὶ ἐπὶ τῶν εὐλαβεστάτων ὀρφανοτρόφων, καὶ πτωχοτρόφων, καὶ νοσοκόμων, καὶ γεροντοκόμων, καὶ ξενοδόχων, καὶ πάντων τῶν ἄλλων διοικητῶν τῶν σεβασμίων οἴκων, κρατεῖν θεσπίζομεν ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἰδίας διοικήσεως κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον εἰς αὐτοὺς † περιερχομένων. εἰ δέ τις ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς, ἢ οἱουδήποτε ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ ὑπηρέτης, ἢ ἐκκλησίας διακόνισσα τελευτήσει ἄνευ διαθηκῶν καὶ νομίμων διαδόχων: ἡ τούτων διαδοχὴ τῇ ἐκκλησίᾳ διαφερέτω, ἐν ᾗ ἔτυχον κεχειροτονημένοι.

† περιερχομένους.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ϛ. τίτλον γ. κεφάλαιον κη. θεμ. β. καὶ τίτλον κβ. ἐν οἷς φησίν.

Ὅτι δεῖ αὐτοὺς ὑπερτιθεμένους τοὺς ἄρχοντας ἀκούειν τοῦ προσιόντος δικαίων, συνελαύνειν αὐτοὺς τοῦτο πράττειν. καὶ ἡνίκα τὶς ἐν ὑπονοίᾳ ἔχει καὶ τὸν ἄρχοντα, συνακροατὴν τῆς δίκης λαμβάνειν τὸν ἐπίσκοπον: μὴ πειθομένου δὲ τοῦ ἄρχοντος, καταμηνύειν περὶ αὐτοῦ τὸν ἐπίσκοπον τῷ βασιλεῖ.

ἀνάγνωθι συνεχῶς.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ϛ. κεφάλαιον κα. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅτι ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος συγχωρήσῃ παραβαθῆναι τὸν νόμον, καὶ μὴ μηνύσει: καὶ τῷ θεῷ προσκρούει, καὶ βασιλικῆς κινήσεως πειραθήσεται.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. Δ.

ΠΕΡΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ οἰκοδομῆς, καὶ περὶ μοναζόντων, καὶ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν καὶ προνομίων.

Τίτλ. α. κεφ. α.

Τὸν οἰκοδομεῖν βουλόμενον μοναστήριον, προσκαλεῖσθαι δεῖν φησὶ τὸν ἐπίσκοπον, καὶ ποιεῖν σταυροπήγιον.

β.

Περὶ τοῦ γίνεσθαι τὸν ἡγούμενον οὐ κατὰ βαθμὸν, ἀλλ' ὃν πάντες οἱ μοναχοὶ ἐκλέξονται.

quocunque modo transferant. Verum in redemtionem captiuorum, & alimenta pauperum, & alias pias caussas, uel in ecclesiæ suæ emolumentum ex ijs sumtum faciundi potestatem habento. Si quid etiam de rebus eiusmodi post eorum mortem in bonis ipsorum remanserit, hoc ad dominium sanctissimarum ecclesiarum, quarum sacerdotium habuerūt, pertinere iubemus. Nā in ijs tantum rebus alienandi, uel quibus noluerint relinquendi licentiam ipsis concedimus, quas res ante episcopatum eos habuisse probatū fuerit, uel quæ post episcopatum ab genere coniunctis ad ipsos peruenerint: quibus ex intestato poterunt ad quartum usque gradum succedere. Hæc autem omnia, quæ de rebus ad pijssimos episcopos a suscepto episcopatu peruenientibus diximus, etiam in religiosissimis orphanotrophis, & ptochotrophis, & nosocomis, & gerōtocomis, & xenodochis, & omnibus alijs uenerabilium domorum administratoribus ualere sancimus, in ijs scilicet rebus, quæ res ad eos administrationis tempore per indicatum modū peruenerint. Quod si quis episcopus, uel clericus, uel cuiuscumque gradus ecclesiastici minister, uel ecclesiæ diaconissa, sine testamēti tabulis & legitimis heredibus decedat: eorum successio pertineat ad eam ecclesiam, in qua constituti fuerant.

Legēdus & liber VI. tit. III. ca. XXVIII. them. II. itemq; tit. XXII. in quib. traditur, debere indices, qui allegata interpellantis audire differunt, ut hoc faciant, ab episcopis compelli. Et ubi quis iudicem suspectum habeat, adhibendum & episcopum ad caussam pariter audiendam. quod si iudex non obtemperet, episcopū id deferre ad imperatorem debere. Nouel. 86.

Legito etiam librū VII. tit. VI. cap. XXI. cuius hæc uerba sunt: Si peccari episcopus in legem permittat, nec indicet: & Deum offendit, & urgorem principis lacesset.

BASILICORVM LIBER IIII.

DE MONASTERIORVM EXTRVctione, deque monasticam agentib. eorum uitæ instituto, & priuilegijs.

Tit. I. Cap. I.

Qui monasterium ædificare uult, arcessere debet episcopum, & crucem in loco defigere. Nouel. 5. 133. cap. 33.

II.

Antistes non ratione gradus fiat, sed is quē omnes monachi elegerint.

III.

Intra trienium ne sumat habitum sacrum, qui uitam monasticã uult agere, nisi notus sit.

γ.

Περὶ τοῦ ἐντὸς τριῶν ἐνιαυτῶν μὴ λαμβάνειν τὸ ἅγιον σχῆμα τὸν μονάσαι βουλόμενον, εἰ μὴ τῶν γνωρίμων ἐστίν.

IIII.

Omnes monachi una in domo habitent atq; dormiant, & pariter cibum sumant.

δ.

Τοῦ ἐνὶ οἴκῳ οἰκεῖν πάντας τοὺς μοναχοὺς καὶ καθεύδειν, καὶ κοινῶς τρέφεσθαι.

V.

Si sub cõdicione matrimonij, uel susceptorũ liberorũ, alicui legatũ uel hereditas relicta fuerit, eaq; persona monachus aut clericus fiat: irrita istac condicio est, extra quã si ad captiuorũ redemtionẽ, uel alimẽta pauperũ fuerint ordinata.

ι.

Ὅτι ἐὰν ἐπὶ αἱρέσει γάμου ἢ παιδοποιίας καταλειφθῇ τινὶ λεγάτον ἢ κληρονομία, καὶ τὸ τοιοῦτο πρόσωπον μοναχὸς ἢ κληρικὸς γένηται, ἀνίσχυρός ἐστιν ἡ τοιαύτη αἵρεσις, εἰ μή τι γε πρὸς ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων ἢ τροφὴν πενήτων ἀφωρίσθησαν.

VIII. usq; ad XI.

De ijs tractatur, qui per caussam uitæ monasticæ, matrimonium uel sponsalia soluunt.

η. καὶ μέχρι τοῦ ια.

Περὶ τῶν ἐπὶ τῷ μονάσαι διαλυσάντων τὸν γάμον ἢ τὴν μνηστείαν.

XII.

Loquitur de parẽtib. & liberis amplexis uitã monasticã, ne tamquã ingrati successiõe sua excludantur.

ιβ.

Περὶ γονέων καὶ παίδων μονασάντων φησίν, τοῦ μὴ ὡς ἀχαρίστους αὐτοὺς ἀποκλείεσθαι τῆς ἰδίας κληρονομίας.

XIII.

Si monachus suum monasteriũ reliquerit, & aliud ingressus fuerit, uel res quasdam id tẽporis, quo monasterium reliquit, habere cõpertus fuerit: ad prius illas monasteriũ, in quod ab initio se contulit, pertinere iubemus.

ιγ.

Ἐὰν μοναχὸς καταλείψει τὸ ἴδιον μοναστήριον, καὶ εἰς ἄλλο ἔλθῃ, ἤ τινα πράγματα ἐν τῷ καιρῷ, καθ' ὃν τὸ μοναστήριον καταλέλοιπεν ἔχειν φανείη: τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἐξ ἀρχῆς εἰσῆλθε, ταῦτα διαφέρειν κελεύομεν.

XV.

Si monasterium monachus reliquerit, & ad uitã secularẽ fuerit reuersus: militia primũ, et honore, si quo præditus est, per episcopũ loci, ac prouinciæ præsidẽ exutus, in monasteriũ remittatur: & quascumq; res eum secundum hæc habere cõstiterit, eæ res ad illud monasteriũ pertineãt, in quod detruditur, quod si etiã denuo monasteriũ reliquerit, tunc eius prouinciæ præses, in qua repertus fuerit, hominẽ retineat, & officio sibi subiecto adnumeret.

ιε.

Ἐὰν μοναχὸς καταλείψῃ τὸ μοναστήριον, καὶ εἰς κοσμικὸν βίον μετέλθῃ: οὗτος τῆς στρατείας καὶ τῆς τιμῆς, εἴ τινα ἔχει, πρῶτον γυμνωθέντα ἐκ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ τόπου καὶ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος, εἰς μοναστήριον βάλλεσθαι, καὶ τὰ πράγματα, ὅσα ἔχειν μετὰ ταῦτα δειχθείη, τῷ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἐμβάλλεται, διαφέρειν. εἰ δὲ καὶ πάλιν καταλείψῃ τὸ μοναστήριον: τότε αὐτὸν ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας, ἐν ᾗ ἂν εὑρεθῇ, κρατείτω, καὶ τῇ ὑποκειμένῃ αὐτῷ τάξει συναριθμείτω.

XVII.

Prorsus aũt omnib. uitam secularẽ agentib. & maximè scenicã tractantib. artem uiris atq; mulierib. & ipsis etiã prostitutis interdicimus, ne monachi uel ascetriæ habitu utãtur, eumue quocumq; modo imitẽtur: sciẽtib. uniuersis, qui uel uti eiusmodi habitu, uel illũ imitari, uel in quemcumq; statũ ecclesiasticũ illudere fuerint ausi, se & corporis supplicia subituros, & exsilio tradendos.

ιζ.

Πᾶσι δὲ καθάπαξ τοῖς ἐν κοσμικῷ † ἀναστρεφομένοις, καὶ μάλιστα τοῖς τὰ σκηνικὰ μετερχομένοις ἀνδράσι τε καὶ † γυναῖκας, καὶ μὴν καὶ ταῖς πεπορνευμέναις ἀπαγορεύομεν κεχρῆσθαι σχήματι μοναχοῦ, ἢ ἀσκητρίας, ἢ οἱῳδήποτε τρόπῳ τοῦτο μιμεῖσθαι· ἐπισταμένων πάντων τῶν τολμώντων, ἢ χρήσασθαι τῷ τοιούτῳ σχήματι, ἢ μιμήσασθαι, ἢ ἐμπαίζειν † οἱανδήποτε ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ὅτι καὶ σωματικὰς τιμωρίας ὑποστήσονται, καὶ ἐξορίᾳ παραδοθήσονται.

† deest βίῳ.
† γυναιξί.
† deest εἰς.

XVIII.

Sancimus, ut nullus omnino peculiare domicilium habeat, neue cellula, quã uocant, in monasterio sit, ut uno quis scilicet uel duob. ministris utẽs, eorũ more, qui in cõtẽplatione ac trãquillitate degunt, uiuat: sed prorsus etiã si plures sint, unicus tamen eorum sit cõuentus, tam precantium, quã opera naturalia facientiũ, quæcũque reprehensionis expertia sunt. Una nimirum, ceu diximus, uictitent, & una dormiant;

ιη.

Θεσπίζομεν μηδένα παντελῶς ἰδίαν ἔχειν οἴκησιν, μηδὲ τὸ καλούμενον κελλίον εἶναι κατὰ μοναστήριον, ἵνα τυχὸν ἢ δύο χρώμενον ὑπουργοῖς κατὰ τὸ τῶν ἐν θεωρίᾳ τε καὶ ἡσυχίᾳ διαζώντων βίον, ἀλλ' ὅλως ὄντων πλειόνων ἀνδρῶν, μίαν εἶναι τὴν αὐτῶν συνέλευσιν, καὶ εὐχομένων, καὶ τὰ τῆς φύσεως ἔργα πραττόντων, ὅπως ἄμεμπτά τε καὶ ἀδιάβλητα καθέστηκε, καὶ κοινῇ μὲν (ὡς εἴρηται) σιτεῖσθαι, κοινῇ δὲ καθεύδειν·

εἰ μὲν

εἰ μὲν τοσοῦτον εἴη τὸ πλῆθος, ὅσον εἰς ἕνα οἶκον χωρεῖσθαι. ἐπεί τοι γε τυχὸν δύο ἢ τρεῖς οἴκους εἶναι, τοὺς δεχομένους αὐτούς. μηδενὶ μέντοι παντελῶς ἴδιον ἔχειν μηδέν, ἀλλ' ἐν κοινῷ ζῆν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν, ἵνα αἱ νύκτες αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ταῖς ἡμέραις ἔχοιεν παρατήρησιν. οὐ γὰρ καθεύδουσιν ἅπαντες ἀεί, ἀλλὰ πρόδηλον, ὡς οἱ μὲν ἐν τῷ καθεύδειν εἰσίν, οἱ δὲ ἐγρηγόρησαν, καὶ πάντως ἔσονταί τινες οἱ τοὺς καθεύδοντας ἐποπτεύοντες. μὴ πολλὰς δὲ ἔχειν τὰς εἰς τὸ μοναστήριον εἰσόδους, ἀλλὰ μίαν ἢ δύο τυχόν. ἐφεστάναι τε τῇ πυλίδι ἄνδρας γεγηρακότας, καὶ σώφρονας, καὶ μεμαρτυρημένους ἐξ ἁπάντων, οἵπερ οὔτε τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς συγχωρήσουσι χωρὶς τῆς τοῦ ἡγουμένου γνώμης ἐκφοιτᾶν ἐκ τοῦ μοναστηρίου, ἀλλ' εἴσω τούτους καθέξουσι τὰ πρὸς θεὸν † ζηλοῦντας, καὶ μὴ διασπῶντας ἑαυτούς: οὔτε ἑτέρους γενέσθαι τινὰς κατὰ τὸ μοναστήριον νύκτωρ τε καὶ καθ' ἡμέραν ἐάσουσιν. οὐκ εἰσελεύσεται δὲ οὔτε γυνὴ παντελῶς εἰς ἀνδρικὸν μοναστήριον, οὔτε ἀνὴρ εἰς γυναικεῖον, ἢ προφάσει τελευτήσαντος κἀκεῖσε κειμένου μνήμης, ἢ κατὰ ἄλλην † τινά· καὶ μάλιστα εἴ τις ἀδελφὸν τυχὸν ἢ ἀδελφὴν ἤ τινα τῶν ἐκ τοῦ γένους ἔχειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ φήσειε. συγγένεια γὰρ τοῖς μοναχοῖς ἐπὶ γῆς οὐκ ἔστι, τοῖς γε τὸν ἐν οὐρανῷ ζηλοῦσι βίον. καὶ μήτε ἄνδρας ἐν γυναικείων μοναστηρίων τάφοις ἀποτίθεσθαι, μήτε γυναῖκες ἐν ἀνδρικοῖς ἀσκητηρίοις κατορυττέσθωσαν, ἵνα μὴ πάροδος ἐντεῦθεν γένοιτο τῇ φύσει πρὸς ἑαυτήν, ἃ μὴ θέμις, τρυφᾶν τε καὶ παίζειν καὶ τὰ θεῖα καταισχύνειν πράγματα. ἀλλ' εἰ καὶ γυνή τις ἐν γυναικείῳ θάπτεσθαι μέλλοι μοναστηρίῳ, μόνους τοὺς τὴν κλίνην φέροντας, καὶ τοὺς ὀρύττοντας εἰς φοιτᾶν εἰς τὸ μοναστήριον: καὶ τὰς μὲν μοναχὰς ἐν τῷ ἰδίῳ μένειν καταγωγίῳ, μόνην δὲ τὴν θυρωρὸν καὶ τὴν ἡγουμένην (εἴγε βουληθείη) παρεῖναι τοῖς γινομένοις. καὶ θᾶττον ἐκείνους πράξαντας τὰ περὶ τὴν ὁσίαν νενομισμένα, καὶ τὸν τάφον ὀρύξαντας, καὶ τὸ σῶμα καλύψαντας, εὐθὺς ἀποχωρεῖν, μή τε θεασαμένους τινὰς τῶν εὐλαβεστάτων γυναικῶν, μή τε παρά τινος αὐτῶν θεαθέντας. ἀλλὰ μηδὲ προφάσει τῶν περὶ τὴν ὁσίαν πραττομένων, ἃς δὴ μνήμας καλοῦσιν, εἰς τρίτην καὶ ἐνάτην συνιόντες ἡμέραν, ἢ ἡνίκα μ. ἐξήκοι, ἢ καὶ ἐνιαυτός: τὴν εἰς τὰ γυναικεῖα πάροδον ἄνδρες ἐπινοείτωσαν μοναστήρια: ἐξόν, εἰ μὲν γυναικεῖον εἴη τὸ μοναστήριον, γυναῖκας ἅπαντα πράττειν, εἰ δὲ ἀνδρεῖον, ἄνδρας. κἀκεῖνο μέν γε πᾶσι φυλάττεσθαι βουλόμεθα τρόποις, ὥστε εἰ φανείη τις τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν εἰς τι καπηλεῖον ἀναστρεφόμενος, τοῦτον εὐθὺς παραδίδοσθαι τοῖς τῶν πόλεων ἐκδίκοις, ἢ ἐνταῦθα τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς σωφρονίζεσθαί τε διελεγχόμενον, καὶ μηνύεσθαι τοῦτο τῷ ἡγουμένῳ, ὥστε αὐτὸν ἐξελαύνειν τοῦ μοναστηρίου, τὸν ταῦτα πλημμε-

† βιοῦντας.

† αἰτίαν.

*si quidem is numerus est, ut eos una capere domus possit. ceteroqui duæ tresue domus sint, quæ eos capiant. Nullus quidem omnino peculiare quid habeat, sed in commune tam noctu quam interdiu uiuant: ut etiam noctes eamdem obseruationem, quam dies, habeant. Non enim semper omnes dormiunt, sed palam est, dum alij cubant, nonnullos uigilare. quo fiet, ut omnino quidam sint, qui dormientes inspiciant. Aditus ad monasterium multos ne habeant, sed unum uel alterum: & ianuæ præficiantur uiri graues ætate, casti, & omnium testimonijs probati, qui nec religiosissimos monachos citra uoluntatem antistitis egredi monasterio permittant, sed intus eos contineant, cum feruore diuinis rebus incumbentes, & sese nequaquam distrahentes: nec alios & extraneos quosdam in monasterio uel noctu esse, uel interdiu sinant. Prorsus uero neq; mulier in uirile monasteriũ, neque uir in muliebre, prætextu memoriæ defuncti & in eo sepulti, uel ex alia caussa quadam ingredietur: præsertim si quis fratrem, uel sororem, uel cognatum in monasterio se habere dicat. Quippe cognationem in terra monachi, qui uitam cælestem æmulantur, nullam habent. Nec item uiri in monasteriorum muliebrium sepulcris condantur, nec mulieres in uirilibus asceterijs defodiantur: ne patefiat hinc aditus sexui mutuas ad libidines, easque nefarias, & ad illusiones atque dehonestationes rerum diuinarum. Quod si etiam mulier quapiam sepelienda sit in monasterio muliebri, tantum ingredientur ij monasterium, qui capulum gestant, & defodiunt: manentibus monachis in contubernio suo, & sola ianitrice cum antistite, siquidem uelit, ijs præsente, quæ aguntur. Simul atque uero perfecerint illi, quæ in funere solent, sepulcrum foderint, cadauer humauerint: statim discedant, nec spectatis religiosis feminis, nec ipsi ab earum aliqua conspecti. Nec item prætextu eorum, quæ in funere fiunt, & memoriæ dicuntur, tertio nonoue die conuenientes, aut ubi dies quadragesimus, aut annus effluxerit, aditum sibi ad muliebria monasteria uiri moliantur. quum fieri possit, ut si muliebre sit monasterium, mulieres; sin uirile, uiri omnia peragant. Hoc quoque modis omnibus seruari uolumus, ut si quis religiosissimorum monachorum in taberna quadam uersari conspectus fuerit; mox ciuitatum defensoribus, uel heic * sublimitatis tuæ iudicio tradatur, & conuictus castigetur, & antistiti res indicetur, ut eum qui deliquit, & angelicam

*Hoc ad præf. prætorio dicitur. quamquã titulus habeat inscriptionem ad patriarchã.

hanc conditionem atque statum cum uita turpi commutauit, monasterio depellat. Debet enim duplex hoc monachorum opus esse, uel ut diuinis sint occupati litteris, uel ut operas manuarias ipsos decentes tractent & exerceant. quippe mens ignauiter otiosa, nihil boni parit.

Refer huc e libri III. titulo I. cap. XIIII. cuius hæc uerba sunt:

Nouel. 123, ca. 6.

Monachus neq; tutor, neque curator cuiuscumq; personæ fiat: nec itē susceptor uel exactor publicarum collationū, uel cōductor uectigaliū, alienorumue prædiorū, uel curator domus, uel procurator litis, uel fideiussor. Adde caput XII, XIX, XXIX, XXXIIX, XXXIX, & XL.

SCHOLION.

Lege nouellam CV, & LXXVI, in quo dicitur, quo pacto monachi testari debeant. Item nouel. LXXIX, in qua traditur, coram quibus litigare debeāt & nouellā CXXIII, a capite XLIX, in qua dicitur, ei qui sæcularem uitā agit, non esse fas uti habitu monachorū aut ascetrię, uel illū quocunq; modo imitari. Cōiūge deniq; nouellā CXXXIII.

BASILICORVM LIBER V.

DE ANGARIIS, ET PARANGArijs: tum qui, & quando cogantur ad eas præstandas, uel non cogantur.

Tit. I. Cap. V.

1 l. 4. C. de priu. dom. aug. l. 5. de sac. eccl.
2 l. 7. eod.
3 l. 11. eod. & l. 2. C. de quib. mun. uel præst.

Ecclesias[1] à muneribus, præsertim sordidis, esse immunes oportet: exceptis[2] reparationibus pontium, & itinerum instructionibus. Ceterū[3] obnoxiæ sunt angarijs & parangarijs expeditionis tempore. VII.

Ne quidem ecclesia, nec alius quisquam, ab oneribus expeditionis excusetur, uelut ab angaria, uel parangaria, uel alio tali.

Legendus etiam liber LVI. tit. XVII. cap. XXI. & XXII. ubi dicitur:

4 l. 11. C. de curs. publ.

Nec[4] dignitas ulla, nec ecclesia, nec regia domus expeditionis tempore uel ab angaria, uel a parangaria excusationem habeat.

Quid angaria sit, & parangaria.

*Est autem angaria, transitus per uiam publicā, quæ & cursum habet. uelut ex hoc loco Tyrū usq;. Parāgaria uero transitus per uiā transuersam. Fuit olim & latus cursus, qui * clabularis dicitur. Atq; hūc[5] cōstitutio tollit, opus hoc esse dicēs in transitu militū, uel legatorū, uel armorū. Animaliū uero domini mercedes præbeātur*

* Clabula uehiculi genus. Vide Cuiac. ad d. l. 22. C. de curs. publ.
5 l. 22. C. d. tit.

Legito & XV. tit. eiusd. LVI libri, cap. XXIII.

DE TESTATORIBVS, QVI PIAS ad caussas aliquid relinquūt, uelut ad structuram uel exornationem ecclesię, uel ad redemtionē captiuorum, uel ad alimenta pauperum, uel ad conficiendum xenonem, aut orphanotrophiū, aut ptochiū.

λήσωσι, καὶ τὸν ἐν αἰσχύνῃ βίον τῆς ἀγγελικῆς ταύτης καταστάσεως ἀλλαξάμενον. δεῖ γὰρ διπλοῦν τοῦτο ἔργον τοῖς μοναχοῖς καθεστάναι, ἢ ταῖς θείαις ἐνασχολεῖσθαι γραφαῖς, ἢ τὰ μοναχοῖς πρέποντα ἐργόχειρα μελετᾶν τε καὶ ἐργάζεσθαι. διάνοια γὰρ μάτην σχολάζουσα, οὐδὲν ἂν τῶν ἀγαθῶν ἀποτίκτοι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον γ. τίτλ. α. κεφ. ιδ. ἐν ᾧ φησί.

Τοῦ μήτε ἐπίτροπον, μήτε κουράτωρα οἱουδήποτε προσώπου γίνεσθαι μοναχόν· ἀλλ' οὐδὲ ἐκληπτορα ἢ ἀπαιτητὴν δημοσίων συντελειῶν, ἢ μισθωτὴν τελῶν, ἢ ἀλλοτρίων κτήσεων, ἢ κουράτωρα οἴκου, ἢ ἐντολέα δίκης, ἢ ἐγγυητήν. καὶ κεφ. ιβ, καὶ ιθ, καὶ κθ, καὶ λη, καὶ λθ, καὶ μ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι νεαρὰν ρε. καὶ ος. ἐν ᾗ φησι, πῶς ὀφείλουσι διατίθεσθαι. καὶ νεαρὰν οθ. ἐν ᾗ φησὶ, παρὰ τίσιν ὀφείλουσιν δικάζεσθαι. καὶ νεαρὰν ρκγ. ἀπὸ τοῦ μθ. κεφαλ. ἐν ᾧ φησὶν, καὶ περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι τὸν ἐν κοσμικῷ βίῳ τυγχάνοντα σχήματι μοναχῶν ἢ ἀσκητριῶν χρῆσθαι, ἢ καθ' οἱονδήποτε τρόπον μιμεῖσθαι. καὶ νεαρὰν ρλγ.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Ε.

ΠΕΡΙ ΑΓΓΑΡΕΙΩΝ ΚΑΙ παραγγαρειῶν καὶ τίνες καὶ πότε ἀγγαρεύωνται ἢ οὐκ ἀγγαρεύονται.

Τίτλ. α. κεφ. ε.

Δεῖ τὰς ἐκκλησίας μὴ λειτουργεῖν, μάλιστα ῥυπαρὰς λειτουργίας: εἰ μὴ εἰς † ἀνέωσιν γεφύρας, καὶ ὁδοστρωσιῶν. ὑποκείσθωσαν δὲ ἀγγαρείαις καὶ παραγγαρείαις ἐν καιρῷ στρατοπέδου. † ἀνανέωσιν.

ζ.

Μὴ δὲ ἡ ἐκκλησία, μήτε ἕτερός τις τοῦ στρατοπέδου ἐξκουσατευέσθω βαρῶν: ἀγγαρείας τυχὸν, ἢ παραγγαρείας, ἢ τοιούτου τινός.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νς. τίτλον ιζ. κεφάλαιον κα. καὶ κεφάλαιον κβ. ἐν οἷς φησί.

Μήτε ἀξία, μήτε ἐκκλησία, μηδὲ † οἶκος, ἐν καιρῷ στρατοπέδου ἀπαλλαχθῶσιν ἀγγαρείας ἢ παραγγαρείας. † legendum οἶκος βασιλικός.

Καὶ ἔστιν ἀγγαρεία μὲν, ἡ πάροδος ἡ διὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, τῆς καὶ δρόμον ἐχούσης. ὡς τυχὸν ἐντεῦθεν ἐπὶ Τύρον. παραγγαρεία δὲ, ἡ διὰ τῆς πλαγίας ὁδοῦ. καὶ ὅτι, τὸ παλαιὸν ἦν, ὁ πλατὺς δρόμος, ὁ λεγόμενος διὰ † σχημάτων. οὗτον τοίνυν ἀναιρεῖ ἡ διάταξις, λέγουσα εἶναι, ἡνίκα δεήσει παρερχομένων στρατιωτῶν, ἤτοι πρεσβευτῶν, ἤτοι ὅπλων. τοῖς δὲ δεσπόταις τῶν ζώων παρεχέσθωσαν τὰ μισθώματα. τί ἐστιν ἀγγαρεία καὶ τί παραγγαρεία. † ὀχημάτων.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιε. τοῦ αὐτοῦ νς. βιβλ. κεφ. κγ.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΤΙΘΕΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ἐν εὐσεβέσιν αἰτίαις καταλιμπανόντων τί, τυχὸν ἐπὶ τῷ κτισθῆναι ἐκκλησίαν, ἢ καλλωπισθῆναι. εἴτε ἐπὶ αἰχμαλώτων ἀναρρύσει, εἴτε ἐπὶ ἀποτροφῇ πτωχῶν, ἢ γενέσθαι ξενῶνα, ἢ ὀρφανοτροφεῖον, ἢ πτωχεῖον.

τοῦ αὐ-

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. ζ.

Εἴ τις κατασκευὴν σεβασμίου εὐκτηρίου, ἢ ξενῶνος, ἢ πτωχείου, ἢ ὀρφανοτροφείου, ἢ νοσοκομείου, ἢ ἄλλου σεβασμίου οἴκου ἐν τελευταίᾳ βουλήσει γενέσθαι διατυπώσει. τὸ εὐκτήριον μὲν, εἴσω ε. ἐνιαυτῶν πληροῦσθαι κελεύομεν, προνοίᾳ τοῦ τε τῶν τόπων ἐπισκόπου, καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἄρχοντος. τὸν δὲ ξενῶνα, καὶ τὸ πτωχεῖον, ἢ ἄλλον σεβάσμιον οἶκον, εἴσω ἑνὸς ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι. εἰ δὲ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ μὴ ποιήσουσιν οἱ κληρονόμοι τὸν ξενῶνα, ἢ οἱονδήποτε σεβάσμιον οἶκον ὑπὸ τοῦ διατιθεμένου τυπωθέντα γενέσθαι: κελεύομεν τούτους οἶκον ἢ ἀγοράζειν, ἢ μισθοῦσθαι, ὅπου δύνανται τὰ κελευσθέντα πληρῶσαι, ἕως ἂν ὁ τοιοῦτος σεβάσμιος οἶκος πληρωθῇ.

Eiusd. tit. cap. VII.

Si quis uenerabilis oratorij, uel xenonis, uel ptochij, uel orphanotrophij, uel nosocomij, uel alterius uenerabilis domus exstructionem in ultima uoluntate fieri ordinauerit: oratoriũ quidem intra quintum annũ perfici iubemus, tum episcopi locorum, tum magistratus ciuilis prouidentia: xenon uero, & ptochium, aliaue domus uenerabilis intra unũ annũ absoluatur. Quod si heredes intra spatium anni xenonem, uel aliã quamcunq. uenerabilẽ domum, quam testator fieri iussit, non exstruxerint: mandamus eis, ut uel emant, uel conducant domũ, in qua tãtisper exsequi iussa possint, donec uenerabilis eiusmodi domus absoluatur. Nouel. 131. ca. 10.

η. καὶ ἐνάτῳ κεφαλ.

Εἰ δὲ καί τινες ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων, ἢ ἀποτροφῆς πενήτων τι καταλίποιεν, τοῦτο τρόποις ἅπασι κατὰ τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην πληροῦσθαι. εἰ δὲ μὴ ἰδικῶς εἴποι, ποίου τόπου πένησι ταῦτα καταλέλοιπε, καὶ διὰ ποίου χρὴ γίνεσθαι τὴν τῶν αἰχμαλώτων ἀνάρρυσιν· παραλαμβάνειν τὰ πράγματα τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον τῆς πόλεως, ἐν ᾗ τὴν οἴκησιν ὁ διαθέμενος εἶχε, καὶ τοῖς τῆς αὐτῆς πόλεως διανέμειν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ εἰς τοὺς αἰχμαλώτους ἔργον ἀποπληροῦν. εἰ δὲ οἱ ταῦτα ποιῆσαι κελευσθέντες ἅπαξ καὶ δὶς παρὰ τῶν ἐπισκόπων ὑπομνησθέντες, ὑπερθῶνται τὰ διατυπωθέντα πληρῶσαι: κελεύομεν τούτους ἅπαν κέρδος καταλειφθὲν αὐτοῖς παρὰ τοῦ ταῦτα κελεύσαντος ἀπολλύναι. εἰ δὲ ὁ κληρονόμος τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλελειμμένα μὴ πληρώσει, λέγων τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῷ περιουσίαν μὴ ἀρκεῖν πρὸς ταύτας: κελεύομεν παντὸς τοῦ ἐκ τοῦ Φαλκιδίου κέρδους σχολάζοντος, ὅσον δήποτε εὑρεθῇ ἐν τῇ τοιαύτῃ οὐσίᾳ, προχωρεῖν προνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου εἰς τὰς αἰτίας εἰς ἃς καταλέλειπται. εἰ δὲ λεγάτον εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλειφθῇ παρά τινος, εἴσω μηνῶν ἓξ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς διαθήκης ἀριθμουμένων παρέχεσθαι. εἰ δὲ ὑπερθῶνται οἱ τούτῳ βεβαρημένοι παρασχεῖν: καὶ καρποὺς, καὶ τόκους, καὶ πᾶσαν νόμιμον ἐπαύξησιν ἀπαιτηθήσονται, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τελευτῆς τοῦ καταλιπόντος.

VIII & IX.

Si qui pro redemtione captiuorum, uel ad alimonia pauperum aliquid reliquerint: id omnibus modis secundum testatoris uoluntatẽ impleri iubemus. Quod si specialiter non dixit, cuius loci pauperibus ea reliquerit, & per quẽ redemtio captiuorum fieri debeat: iubemus, ut pijssimus ciuitatis illius episcopus, in qua domiciliũ testator habuit, res testamẽto relictas accipiat, & in eiusdẽ ciuitatis pauperes distribuat. Consimiliter & alterum in captiuos opus impleat. Sin ij, quibus horum exsequendorum cura mandata est, semel & iterum ab episcopis admoniti, ordinata perficere distulerint: mandamus, ut omne relictum eis lucrum ab eo, qui hac iussit, amittant. Si autem heres pias ad caussas relicta non praestet, ac relicta sibi bona neget ad eas sufficere: iubemus, ut omni lucro uacante, quod ex Falcidia prouenit, quantumcunq. repertum in hisce bonis fuerit, prouidentia episcopi ad eas caussas, quibus relictum est, impendatur. Quod si legatum pias ad caussas ab aliquo relictũ fuerit, intra sex menses, ab insinuatione testamenti numerãdos, praestetur. Sin illi, qui eo praestando grauati sunt, rem distulerint; tam fructus, quam usurae, cum omni accessione legitima, inde usque a tempore mortis illius, qui reliquit, ab eis exigentur.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ριθ. κεφάλαιον η. καὶ νεαρὰν ρλα. ἀπὸ τοῦ ς. κεφ. ἐν ᾗ φησὶ περὶ τῶν εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλιμπανόντων τι. καὶ νεαρὰν ξζ. ἐν ᾗ φησὶ περὶ εὐκτηρίων κτιζομένων.

SCHOLION.

Legito & nouellam CXIX, cap. VIII. & nouellam CXXXI, à cap. VI, in qua tractatur de his, qui ad pias caussas aliquid relinquunt. & nouellam LXVII, in qua dicitur de oratorijs exstruendis.

ΠΕΡΙ' ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΩΝ.

Τίτλ. γ. κεφ. ιβ.

περὶ ὀρφανοτρόφων, νεαρὰ ρλγ. κεφ. ιβ.

Οἱ δὲ ὀρφανοτρόφοι ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων τάξιν ἐχέτωσαν, οὕτω μέντοι ἵνα καὶ χωρὶς ἱκανοδοσίας καὶ ἐνάγωσι καὶ ἐνάγωνται περὶ τῶν πραγμάτων τοῖς ὀρφανοῖς κυρίως καὶ αὐτοῖς τοῖς ὀρφανοτρόφοις ἀνηκόντων. τὰ δὲ πράγματα ἅπερ ἔτυχον τινὶ

DE ORPHANOTROPHIS.

Tit. III. cap. XII.

Orphanotrophi tutorum curatorumq. locum obtinento, & ita quidem, ut etiam sine satisdatione tum agant, tum conueniatur de rebus ijs, quae propriẽ tã ad pupillos, quã ipsos etiã orphanotrophos pertinent. Ea uero bona, quae alicuius L. 31. C. de ep. & cler. Lege de orphanotrophis & nouellam 133. cap. 12.

orphani sunt, præsentibus publicis tabularijs, aut monumētis gestorum interuenientibus, in urbe quidem imperatrice apud magistrum censuum, in prouincijs uero apud earum præsides, & locorum defensores, accipiāt orphanotrophi & custodiant. ac si quidem necessarium duxerint, ut alienentur; etiam illorū pretia pupillis custodiāt, uel alias res pro eis emāt. Tutelaribus autē curatorijsue rationibus obnoxij ne sunto.

DE XENONE RELIGIOSI
Samsonis.
Eiusd. tit. & cap. themat. II.

Nouel. 131. cap. ult.

Religioso huius imperatricis urbis orphanotrophio, & hospitali piæ memoriæ Samsonis, & cōstitutis sub eius administratione oratorijs, uel xenodochijs, uel alijs uenerādis domibus, omnia priuilegia, quæ sanctissima illa maior ecclesia Constantinopolis habet, seruari iubemus.

DE CONFVGIENTIBVS AD sanctam ecclesiam tam seruis, quam liberis: & qui nam eorum securitatē non habeant. Tit. V. Cap. XI.

1 l. 3. quæ græca est, C. de his qui ad eccl.

Qui[1] ad ecclesiam confugerunt, ad eius usq; fines, ante forum publicū, securitatem habeāt, & interioribus balneis, uel hortulis, uel domibus utētes, intra ipsum templum comedere uel dormire prohibeantur. Armis autem sese ne muniant, sed apud episcopum ea deponant; idq; uel primum persuasi faciant, uel secundum hac eijciantur. Seruus,[2] qui ad ecclesiam confugit armatus, statim eijciatur. resistens autem, maiore ui abripiatur. quod si pugnās interficiatur, nulla erit domini noxa, qui eum ut fuit adortus.

2 l. 4. eod.

Legendus & libri VI titulus III. cap. XVII. them. IIII. in quo dicitur:

3 l. 2. quæ græca est, C. de mand. princ. cap. 7.

Nec[3] homicidis, nec adulteris, nec uirginum raptoribus delinquentibus securitatem, quam fines [ecclesiarum] præstant, seruabis: sed etiam illinc eos extrahes, & supplicium inferes. Non enim huiusmodi delicta cōmittentibus, sed reliquis potius est parcendum, ne quid eiusmodi ab audacioribus patiantur. Præterea templorum securitas nō inferētibus iniurias sed læsis a lege datur. Neq; confieri poterit, ut uterq;, lædēs atq; læsus, inuiolabiliū locorū securitate muniatur.

Legendus & libri XIX. tit. VII. cap. I. in quo dicitur:

4 l. 1. D. de his qui sui uel al.

Serui[4] ad ædes religiosas confugientes, & aqua postulantes, negligendi non sunt; sed si caussa cognita domini uel supra modum in eos sæuire, uel fame necare, uel ad turpe facinus eos impellere deprehendantur: cogendi sunt ob has caussas, ut eos uendant, ne in ipsorum potestatem atque dominium reuertantur. Sed & bona

τῶν ὀρφανῶν διαφέρειν, δημοσίων ταβουλαρίων παρόντων καὶ ὑπομνημάτων πραττομένων, ἐν μὲν τῇ βασιλίδι πόλει παρὰ τῷ μαγίστρῳ τῶν κήνσων: ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις, παρὰ τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ἢ τοῖς ἐκδίκοις τῶν τόπων, λαμβάνειν, τοὺς ὀρφανοτρόφους καὶ φυλάττειν. καὶ εἰ ἀναγκαῖον νομίσουσι ἐκποιεῖν, καὶ τὸ τούτων τίμημα, τοῖς ὀρφανοῖς φυλάττειν, ἢ ἕτερα πράγματα ἀντ' ἐκείνων ἀγοράζειν. μὴ ὑποκεῖσθαι δὲ ἐπιτροπικοῖς ἢ κουρατωρικοῖς λογισμοῖς.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΞΕΝΩ͂ΝΟΣ
τοῦ ὁσίου σαμψών.
τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ κεφ. θεμ. β.

Φυλάττεσθαι δὲ κελεύομεν τῷ εὐαγεῖ ὀρφανοτροφείῳ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως, καὶ τῷ ξενῶνι τῷ καλουμένῳ τῆς ὁσίας μνήμης σαμψών, καὶ τοῖς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ διοίκησιν καθεστῶσιν εὐκτηρίοις ἢ ξενοδοχείοις, ἢ ἄλλοις σεβασμίοις οἴκοις πάντα τὰ προνόμια, ἅπερ ἔχει ἡ ἁγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία κωνσταντινουπόλεως.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΠΡΟΣΦΕΥΓΟ΄ΝΤων τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ δούλων τε καὶ ἐλευθέρων: καὶ τίνες μὲν αὐτῶν οὐκ ἔχουσιν ἀθῴωσιν.
Τίτλου ε. κεφ. ια.

Μέχρι τῶν πρὸ τῆς δημοσίας ἀγορᾶς τῆς ἐκκλησίας ὅρων, τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ προσφυγόντες τοῖς ἐνδοτέροις λουτροῖς ἢ κήποις, ἢ οἰκήμασι χρώμενοι, καὶ κωλυέσθωσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἐσθίειν, ἢ ὑπνοῦν. ὅπλοις δὲ ἑαυτοὺς μὴ ἀσφαλιζέσθωσαν, ἀλλὰ ἀποτιθέσθωσαν ταῦτα παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ πειθόμενοι πρῶτον, ἢ μετὰ ταῦτα ἐκβαλλόμενοι. μεθ' ὅπλων ὁ οἰκέτης προσφυγὼν, εὐθὺς ἐκβαλλέσθω. ἀνθιστάμενος δὲ, μείζονι βιαζέσθω δυνάμει. κἂν μαχόμενος πληγῇ τῆσῃ, ἀνεύθυνος ἔσται ὁ ἐπελθὼν δεσπότης.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ς. τίτλ. γ. κεφ. ιζ. θεμ. δ ἐν ᾧ (φησίν.

Οὔτε δὲ ἀνδροφόνοις, οὔτε μοιχοῖς, οὔτε παρθένων ἁρπαξιν ἁμαρτάνουσι, τὴν ἐκ τῶν ὅρων φυλάξεις ἀσφάλειαν: ἀλλὰ κἀκεῖθεν ἐξελκύσεις: καὶ τιμωρίαν αὐτοῖς ἐπάξεις. οὐ γὰρ τῶν τὰ τοιαῦτα ἁμαρτανόντων φείδεσθαι προσήκει, ἀλλὰ τῶν πασχόντων: ἵνα μὴ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν τολμηροτέρων πάσχοιεν. ἄλλως τε ἡ ἐκ τῶν ἱερῶν ἀσφάλεια, οὐ τοῖς ἀδικοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις δίδοται παρὰ τοῦ νόμου. καὶ οὐκ ἂν εἴη δυνατὸν ἑκάτερον ἀντιποιεῖσθαι τῇ παρὰ τῶν ἀσύλων τόπων ἀσφαλείᾳ, καὶ τὸν ἀδικοῦντα καὶ τὸν ἀδικούμενον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ιθ. τίτλ ζ. κεφ. α. ἐν ᾧ φησίν.

Τοὺς καταφεύγοντας οἰκέτας εἰς σεβασμίους οἴκους καὶ δίκαια αἰτοῦντας, οὐ χρὴ παρορᾶν: ἀλλ' εἴπερ διαγνώσεως γινομένης, εὑρέθησαν οἱ δεσπόται ἢ ἀμέτρως αὐτοὺς βασανίζοντες, ἢ λιμοκτονοῦντες, ἢ εἰς πρᾶξιν αἰσχρὰν ἕλκοντες, ἐκ τούτων διαπιπράσκειν αὐτοὺς ἀναγκάζεσθαι πρὸς τὸ μηκέτι ὑποστρέφειν πρὸς τὴν † ἑαυτῶν δεσποτείαν: ἀλλὰ καὶ τὴν † [illegible]
πράσιν

πράσιν καλῆ αἱρέσει ποιεῖν, ὥς τι μὴ διὰ τινων συσοφισμένων αἱρέσεων, καὶ μετὰ τὴν ἐκποίησιν, αὐτοὺς κακοποιεῖν, ἢ ἐν δεσμοῖς εἶναι συμφωνοῦντας, ἢ ἐπὶ τῷ οἰκεῖν ἐν χώρᾳ βαρυτάτους ἐχούσῃ τοὺς ἀέρας.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον με. κεφάλαιον ιζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ τὸν προσφεύγοντα εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἰδίᾳ αὐθεντίᾳ ἀποσπάσας, τυπτόμενος καὶ κειρόμενος ἐξοριζέσθω.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ς.

ΠΕΡΙ ΑΡΧΟΝΤΩΝ, ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩΝ τε καὶ ἀξιωματικῶν. περὶ παντοίων ὀφφικιαλίων καὶ περὶ τάξεων, καὶ προνομιῶν αὐτῶν καὶ καθεδρῶν, καὶ περὶ παίδων αὐτῶν καὶ γαμετῶν, καὶ περὶ συνέδρων αὐτῶν. καὶ ὅτι οἱ ἄτιμοι καὶ αἰσχροὶ οὐ γίνονται συγκλητικοί. καὶ ὅπως ὀφείλει ἕκαστος αὐτῶν διαπρέπειν ἐν αἷς ἄρχουσιν ἐπαρχίαις.

Τίτλ. α. κεφ. ζ.

Ὅτι γαμεταὶ μετὰ λαμπροτάτων, λαμπρόταται εἰσιν: οὐ μὴν αἱ τῶν συγκλητικῶν θυγατέρες. καὶ ὅτι, τῇ τοῦ πατρὸς, ἀξίᾳ κέχρηται ἡ θυγάτηρ, ἕως οὗ γαμηθῇ ἰδιώτῃ. καὶ ὅτι: λαμπροτάτη ἐστὶν ἡ γυνὴ τοῦ λαμπροτάτου καὶ τοῦ ὑπάτου: καὶ αἱ διαζευχθεῖσαι τούτων, εἰ μὴ γαμηθῶσιν ἑτέροις ἥττονος ἀξίας.

η.

† συγκλήτ. Συναπτομένης θυγατρὸς ἀξιωματικοῦ ἀπελευθέρῳ, καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς ἀποκινηθῇ τῆς † συγκλητικῆς, ὁ γάμος οὐ βέβαιος). ἡ γὰρ τοῦ πατρὸς συμφορὰ τὴν προεπιγενηθεῖσαν τοῖς παισὶν ἀξίαν οὐκ ἀφαιρεῖται. πάντες οἱ τοῦ συγκλητικοῦ κατιόντες, συγκλητικοῦ λέγονται παῖδες.

ια.

† συγκλήτου. Ὅτι: οἱ ἀπὸ πατρικίων, ἕως ἰλλουστρίων, εἰσὶν οἱ συγκλητικοί: καὶ οὗτοι μόνοι βουλὴν ἐν τῇ † συγκλήτου δύνανται λέγειν. καὶ ὅτι: ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ ὀφείλουσι συνάγεσθαι.

ιβ.

Οἱ ἔπαρχοι προκαθεζέσθωσαν ὅλων: καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ συγκλητικοί.

ιη.

Οἱ ἄτιμοι καὶ οἱ αἰσχροὶ, οὐ δύνανται γίνεσθαι συγκλητικοί. κβ.

Μηδεὶς ἔμπορος, ἢ μονετάριος, ἢ τελώνης, ἢ ἀπὸ εὐτελοῦς ὀφφικίου, ἐπιχειρείτω γίνεσθαι ἀξιωματικὸς εἰ δὲ καὶ γένηται, πάλιν ἀποδιδόσθω τῷ ἰδίῳ σωματείῳ. κδ.

† ὑβρίζεσθαι. Τὸ δίκαιον τῶν συγκλητικῶν, καὶ τὴν αὐθεντίαν τῆς τάξεως, ἐν ᾗ καὶ ἡμεῖς συναριθμούμεθα, οὐ δεῖ † ὑβρίζεσθαι. καλῶς δὲ εἶπεν ὁ βασιλεὺς συναριθμεῖσθαι τοῖς συγκλητικοῖς, ἐπειδὴ καὶ ὑπατεύειν ἀνέχεται.

condicione uenditio facienda est, ne per astute fictas quasdam cōdiciones etiam post alienationem eos lædant; uel ut in uinculis habeantur paciscendo, uel ut in regione degant, quæ aera maxime grauem ac pestilentem habeat.

Legito & libri LX. tit. XLV. cap. XVII. cuius hæc uerba sunt.

*Qui * confugiētem ad sacram ecclesiam abstraxerit auctoritate sua, uerberatus & tonsus deportator.* * Hæc debet esse l. 2. C. de crim. sacr. Coniunge l. 2. C. de his qui ad eccl.

BASILICORVM LIBER VI.

DE MAGISTRATIBVS, TAM SEnatoribus, quam alijs in dignitate constitutis. de omnis generis officialibus, & de officijs, & priuilegijs, & sessionibus, & liberis, & uxoribus, & adsessoribus eorum. tum quod infames & turpes non fiant senatores. quoue pacto singuli se in prouincijs, quibus præsunt, ex ratione decori gerere debeant.

Tit. I. Cap. VII.

Feminæ[1] *clarissimis uiris nupta, clarissimæ censentur: non etiam filiæ senatorum. Item, filia dignitate patris fruitur, donec plebeio nupserit. Item, femina clarissima est, quæ uiri clarissimi, uel consulis est uxor: eodemq; nomine continentur et ab ijs separatæ, si alys inferioris dignitatis nō nupserint.* VIII. 1 l. 8. D. de senat.

Si[2] *filia senatoris liberto copuletur, etiā si pater eius senatu motus fuerit, nuptiæ ratæ non erunt. Nam calamitas patris adquisitam liberis dignitatē non aufert. Omnes a senatore descendentes, senatoris liberi dicuntur.* 2 l. 34. §. ult. D. de rit. nupt.

XI.

A[3] *patricijs usq; ad illustres, senatores sunt: ac hi soli sententiam in senatu dicere possunt, & Circensibus conuocari debent.* 3 l. ult. de senat.

XII.

Præfectorum prima sit ante uniuersos sedes, post eos senatorum. XVIII.

Infames & inhonesti nō possūt fieri senatores. 4 l. 2. C. de dign.

XXII.

Nullus negotiator, uel monetarius, uel publicanus, uel abiecti officij, dignitatem aliquā consequi pertentet. quod si etiam consequatur, rursum collegio suo reddatur.

XXIIII.

Ius senatorum, & eius ordinis auctoritatem, quo nos etiam comprehendimur, iniuria non oportet adfici. Præclare uero dixit imperator, se quoque senatoribus adnumerari; quum etiam consulatus administrationem sustineat.

XXV.

Libertorum filij senatores fieri possunt. nam ipsis tantum libertis est interdictum.

XXXII.

Constitutio præcipit, ut a senatore uel ob pecuniariam caussam, uel criminalem conuento fideiussiones non exigãtur; sed ut iuratoria tantum cautioni committantur.

XXXVIIII.

l.6.§.8.D.de off.præs. *Qui uniuersas prouincias regunt, ius gladij, & in metallum dandi, habent.*

XL.

Præses compellat ædificiorum dominos, ut ea reficiant. sin illi moram faciant, ipse competenti ratione deformitati ciuitatis subueniat.

L.

Ne munus accipiat, nisi esculentum potulentumue, quod intra dies paucos prodigatur.

LI.

Facilis esto [præses] accedentibus, ut tamen non contemnatur. Nec in æqualem cõuersationẽ subditos admittat, nec uultu misericordiam uel iram præseferat.

LXXI.

l.ult.C.de adsess. offi.præs. *Nemo simul & aduocati, & adsessoris officio fungatur, nec duobus pariter magistratibus operas suas præstet.*

LXXX.

l.9.C.de off. rec.pro. *Nullus prouinciæ moderator sine diuina iussione Constantinopolin, conuenientẽ pœnã ueritus, adeat.*

CXV.

l.ult.C.de offi. diuers.iudic. *Principes, & cornicularij, & officiorum primates, una cum iudice, tribus auri libris singuli multantor, ubi uir honoratus ad iudices ingredi prohibitus, uel cum honore non exceptus fuerit, uel cum iudice non sederit.*

Nouel.8. *Legendus & tit. III. qui de eo tractat, quod uidelicet sine quacumq; largitione fieri præsides oporteat, & quo pacto ex decori ratiõe se gerere debeãt. tum quod nec ipsi capere quid ab aliquo nomine muneris, nec alij permittere debeãt, ut id faciat: quodq; illi, qui audẽt accipere, nõ modo quadruplum eius, quod acceperũt, reddituri sint; uerumetiã cingulũ bonaq; sua sint amissuri, conuenientibus præterea pœnis subijciẽdi. Itẽ, subditos ab iniurijs immunes seruẽt, & tam in litibus, quam publicis quæstionibus æquis sunto. Innocẽtes undiq; custodiãt puros, nocentibus pœ-*

l.un.C.ut om. iudic. *nã legitimã irrogẽt. Quũ uero cingulũ deposuerint, quinquaginta dies in prouincia degant, actiones omniũ exspectãtes. Quod si lis intra dies illos 50. finita nõ fuerit, si ciuilis est, procuratorẽ cõstituat: sin criminalis, ad caussæ finem usq; maneat. Itẽ, ut circa tributa publica diligẽtiã adhibeãt, & iusiurandũ præstẽt, omnia se imperata*

Nota, de quinquaginta diebus a successione præsidi facta numerandis.

κε.

Οἱ τῶν ἀπελευθέρων παῖδες δύνανται γίνεσθαι συγκλητικοί. αὐτοὶ γὰρ οἱ ἀπελεύθεροι μόνοι κεκώλυνται.

λβ.

Ἡ διάταξις κελεύει τὸν συγκλητικὸν, εἴτε ἐπὶ χρηματικῇ αἰτίᾳ, εἴτε ἐπὶ ἐγκλήματι ἐναγόμενον, ἐγγύας μὴ ἀπαιτεῖσθαι· ἀλλὰ μόνον ἐξωμοσίᾳ καταπιστεύεσθαι.

λθ.

Οἱ πάσας ἐπαρχίας διοικοῦντες, δίκαιον ἔχουσι ξίφους καὶ τοῦ μεταλλίζειν.

μ.

Ὁ ἄρχων ἀναγκαζέτω τοὺς τῶν οἴκων δεσπότας ἀνανεοῦν αὐτούς. εἰ δὲ ὑπερθῶνται, ἁρμοδίως αὐτὸς θεραπευέτω τὴν ἀμορφίαν τῆς πόλεως.

ν.

Μὴ δεχέσθω δὲ ξένιον, μὴ τὸ δι' ὀλίγων ἡμερῶν δαπανώμενον, βρώσιμον ἢ πόσιμον.

να.

Εὐχερὴς ἔστω τοῖς προσιοῦσι καὶ ἀκαταφρόνητος. καὶ μὴ ἐξ ἴσου συναναστρεφέσθω τοῖς ἀρχομένοις. καὶ μὴ δηλούτω τῇ ὄψει, ἐλεῶν ἢ ὀργιζόμενος.

οα.

Μηδεὶς ἅμα καὶ συνηγορείτω καὶ ἑτέροις συνεδρευέτω· ἢ καὶ δύο † κατ' αὐτὸ ἄρχουσι συμπονείτω. † κατ' αὐτό.

π.

Μηδεὶς ἄρχων ὢν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἄνευ θείας καταλαμβανέτω κελεύσεως, τὴν ἁρμοδίαν ποινὴν εὐλαβούμενος.

ριε.

Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ὑπασπισταὶ καὶ οἱ τῆς τάξεως πρῶτοι μετὰ τοῦ ἄρχοντος, ἀνὰ τρεῖς λίτρας προστιμάσθωσαν χρυσοῦ, ἀξιωματικοῦ κωλυθέντος παρὰ τοῖς ἄρχουσιν εἰσελθεῖν, † εἰ μὴ μετὰ τιμῆς εἰσελθόντες, ἢ μὴ † συγκαθεύδοντος τῷ ἄρχοντι. † ὁ μή. † συγκαθίζοντος.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. διαλαμβάνει γὰρ περὶ τοῦ χωρὶς τῆς οἱασοῦν δόσεως γίνεσθαι τοὺς ἄρχοντας. καὶ ὅπως διαπρέπειν ὀφείλουσι. καὶ τοῦ μήτι αὐτοὺς λαμβάνειν τι παρά τινος λόγῳ ξενίου, μήτε ἕτερον συγχωρεῖν τοῦτο πράττειν. καὶ ὅτι οἱ λαβεῖν τολμῶντες, οὐ μόνον εἰς τὸ τετραπλάσιον ἀποδώσουσιν ὃ εἰλήφασιν, ἀλλὰ καὶ ζώνης καὶ οὐσίας ἐκπεσοῦνται, πρὸς τῷ καὶ τιμωρίαις ὑποβληθῆναι περιπτώσεις. καὶ περὶ τοῦ φυλάττειν τοὺς ὑπηκόους ἀνεπηρεάστους· καὶ ἴσους μὲν ἐν ταῖς δίκαις, ἴσους δὲ ἐν ταῖς δημώδεσι καταστάσεσιν εἶναι. καὶ τοὺς μὲν ἀνευθύνους πανταχόθεν φυλάττειν καθαρούς· τοῖς δὲ ὑπευθύνοις ἐπιτιθέναι πρὸς τὸν νόμον τὴν ποινήν. ἐπειδὰν δὲ καταθοῖντο τὴν ζώνην, πεντήκοντα ἡμέρας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ διατρίβειν τὰς παρὰ πάντων δεχομένους ἐναγωγάς. μὴ περατωθείσης δὲ τῆς δίκης ἔσω τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν· χρηματικῆς μὲν οὔσης, διδόναι προκουράτορα· ἐγκληματικῆς δὲ, μέχρι πέρατος μένειν τῆς ὑποθέσεως. καὶ περὶ τοὺς δημοσίους φόρους ἐπιμέλειαν ἔχειν, καὶ ὅρκον δὲ ὑπέχειν, τοῦ παραφυλάττειν πάντα τὰ δια-

Σημείωσαι περὶ τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν τῶν μετὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ ἄρχοντος.

τὰ διαπεπραγμένα. καὶ τὸ μὴ συγχωρεῖν, εἰ καὶ θεῖον τύπον τις ἐξενέγκοι, ἀδικίας γίνεσθαι, ἢ καὶ προστασίας ἀδίκους: ἢ σανίδας ἐπιτίθεσθαι χωρίοις ἢ ἐργαστηρίοις ἀλλοτρίοις παρά τινος: μήτε μὴν γεωργοὺς † ἐὰν ἀλλοτρίους εἰσδέχεσθαί τινα: † ἀναγκάζειν τοὺς τῶν δημοσίων ἀπαιτητὰς, ἀποδείξεις ποιεῖν, καὶ τοὺς ἐπικτωμένους ἀγροὺς ἢ χωρία ἀπογράφεσθαι τοῦ συντελεῖν: ὡς ἂν μὴ ἄλλοι μὲν εἶεν οἱ νεμόμενοι, ἕτεροι δὲ οἱ συντελοῦντες. καὶ περὶ τοῦ ἐπισκέπτεσθαι ἐν ταῖς κυριακαῖς τοὺς ἐν φυλακαῖς καὶ μανθάνειν εἰ φιλανθρώπως αὐτοῖς οἱ φύλακες κέχρηνται. καὶ μηδὲ ἀγγαρείαις ἢ δαπανήμασι βαρύνειν τοὺς ὑποτελεῖς. καὶ τὸ μὴ ἐπικτᾶσθαί τι τοὺς ἄρχοντας ἐν αἷς ἄρχουσιν ἐπαρχίαις: μηδὲ τοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κινητὸν ἢ ἀκίνητον, δίχα θείας κελεύσεως μηδὲ δωρεὰν εἰς αὐτοὺς ἐρρῶσθαι.

†ἐὰν. †ἢ ἀναγκ.

Ἐν δὲ τῷ λα. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλ. διαλαμβάνεται ὁ ὅρκος, ὃν ὑπέχουσιν οἱ λαμβάνοντες ἀρχήν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κα. ἐν ᾧ φησι. τὸν ἕκαστον τῶν ἀρχόντων κατὰ τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν διοικεῖν τάς τε ἐγκληματικὰς καὶ χρηματικὰς δίκας.

Καὶ τίτλον κδ. ἐν ᾧ φησι:

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΤῊΝ ἸΔΊΑΝ δικαιοδοσίαν ἑτέρῳ ἀνατιθεμένων.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κγ. τίτλ. α. κεφ. λγ. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς κεκώλυνται πραγματεύεσθαι ἢ δανείζειν, ἢ τοκίζειν, οἱ δὲ ταξεῶται, καὶ δανείζουσι καὶ τοκίζουσι. καὶ ὁ ἄρχων ἐντόκως δανείζεται.

Καὶ κεφ. με.

Ὁ ἀρχὴν ἢ ὀφφίκιον ἐν ἐπαρχίᾳ πράττων, οὔτε δι' ἑαυτοῦ, οὔτε διὰ μέσου προσώπου ἐν τῷ καιρῷ τῆς οἰκείας ἀρχῆς, δανείζειν δύναται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον λθ. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησιν.

Ὅτι ὁ ἄρχων χρήματα λαβὼν ἐπὶ τῷ καταδικάσαι τινὰ, κεφαλικῶς τῷ τῶν ἀνδροφόνων νόμῳ ὑπόκειται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν η. καὶ ιγ. καὶ ιε. καὶ ιζ. καὶ κ. καὶ κδ. καὶ κε. καὶ κς. καὶ κζ. καὶ κη. καὶ κθ. καὶ λ. καὶ λα. καὶ μα. καὶ π. ἐν ᾗ φησι περὶ τοῦ κυαισίτωρος, ἤτοι ἐρευνητοῦ. καὶ νεαρὰν ϙε. ἐν ᾗ φησι περὶ τοῦ μετὰ τὴν διαδοχὴν ν. ἡμέρας διατρίβειν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοὺς ἄρχοντας. καὶ ρβ. καὶ ργ. καὶ ρε. καὶ ρκη. ἀπὸ τοῦ ις. κεφαλαίου καὶ ρλδ. καὶ ρμε.

ΠΕΡῚ ΜΑΙΝΟΜΈΝΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ α. τίτλ. κεφ. μς.

Ὅτι ἄρχων τοὺς μαινομένους ἐν εἱρκτῇ βαλλέτω, εἰ μὴ διὰ τῶν συγγενῶν φυλαχθῆναι δύνανται: ἢ δεσμείτω. εἰ δὲ φονεύουσι, δεῖ ζητεῖν μήποτε προσποιήσωνται μαίνεσθαι, ἢ ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀνακωχῶν ἐφόνευσαν καὶ τιμωρεῖσθαι. δεῖ δὲ καὶ τοὺς φύλακας αὐτῶν ἐπεξιέναι ῥᾳθυμοῦσι. οὐ γὰρ .... φυλάττουσιν ἀλλὰ καὶ διὰ ....

seruaturos, nec permissuros, ut tametsi quis sacrã formã proferat, iniusta designẽtur, uel iniqua patrocinia suscipiatur, uel ab aliquo tituli prædijs aut officinis alienis adsigẽtur. Non etiã sinent aliquem agricolas alienos recipere. Publicos exactores adigent, ut scripturas faciant, & ut agri atque prædia, quæ emuntur, ad contributionem describantur: ne alij sint qui possideãt, alij qui conferant. Vt præterea diebus dominicis in custodijs detentos inuisant, & cognoscãt, num a custodibus humaniter tractentur. Ne uel angarijs, uel sumtibus ij grauentur, qui cõferunt. Itẽ, ne magistratus in prouincijs, quibus cũ imperio præsunt, nec item Cõstãtinopolitani, mobile uel immobile quidquã sine iussione diuina emãt, neue facta in eos donatio rata sit.

Nouel. 113. Nouel. 17. l. un. C. de contrac. iud.

Et in XXXI. cap. eiusdem tit. iusiurandum cõtinetur, quod præstãt q magistratũ suscipiũt.

Legendus & tit. XXI. in quo dicitur; quemlibet iudicem in sua prouincia posse tam de criminalibus, quam pecuniarijs caussis cognoscere.

Nouel. 69.

Item tit. XXIIII. dicitur DE IIS, QVI SVAM IVRISDICTIONEM ALTERI MANDANT.

Legendus & libri XXIII. tit. I. in cuius XXXIII. cap. dicitur:

Qui prouincias regunt, quiue circa eos sunt, negotiari, mutuamue pecuniã dare, uel fœnus exercere prohibẽtur. Verum officiales mutuam dare pecuniã, & fœnebrẽ exercere possunt. Præsidi quoq; mutua pecuniã fœnebrẽ sumere licet.

l. 33. D. de reb. cred. / si cert. pet.

Item cap. XLV.

Qui magistratum uel officium in prouincia gerit, nec per se, nec per subiectam personam officij sui tempore fœnus exercere potest.

l. 3. C. si cert. pet.

Item legendus libri LX. titul. XXXIX. in cuius I. cap. dicitur:

Magistratus, qui pecuniã accepit, ut quẽ condẽnaret, capitaliter ex lege Cornelia de sicarijs punitur.

L. 1. §. præterea. D. ad l. Cor. de sic.

SCHOLION.

Legito & nouellã VIII, & XIII, & XV, & XVII, & XX, & XXIIII, & XXV, & XXVI, & XXVII, & XXVIII, & XXIX, & XXX, & XXXI, & XLI, & LXXX, in qua dicitur de Quęsitore, siue inquisitore. Itẽ XCV, in qua tractatur, Vt magistratus post, quã eis successum est, quinquaginta dies in prouincia commorentur. Item CII, & CIII, & CV, & CXXVIII, a cap XVI, & CXXXIIII, & CXLV.

DE FVRIOSIS Eiusd. tit cap XLVI.

Furiosos in carcerẽ præses mittat, nisi a cognatis custodiri possũt, aut uinculis coerceat. Quod si cædẽ perpetrauerint, explorãdũ est, nũ dementiã simularint, uel interuallorũ momẽto facinꝰ admiserint, ac supplicio sint adficiẽdi. Plectendi sunt & custodes eorũ, si negligẽtes fuerint. qppe nõ ideo tãtũ eos, ne quid in se perniciosi admittant, custodiũtur: uerũ etiã ne alijs sint exitio.

l. 14. D. de off. præs.

Legendus & libri XV. tit. I. cap. LX. in quo dicitur:

l.60.D.de rei uendic.

Si quid infans, aut furiosus possessor corrupit uel perdidit: impunitum est.

DE CONTEMTV IVS DICENTIS.

Tit. eiusd. cap. LIIII.

Lege & tit. de ui. l.1.C ut dig. ord. seruet.

Qui locum indebitũ sibi usurpauerit, sacrilegij tenetur: nec ignorãtiam prætexere potest.

Item libri IX. tit. III. cap. VI. dicitur:

l.6.§.qui iudicati.D.de re iud.

Qui auctoritate sua rem iudicati distrahit, & fur & raptor est.

SCHOLION.

Si de contemtu ius dicentis intra annum non agitur, in duplum actio non datur.

DE DEFERENTIBVS SIVE nuntiantibus thesauros, ceteraq; ad fiscum pertinentia. tum qui deferre prohibeantur.

Eiusd. tit. cap. CXVII.

Debet esse l.2.C. de off. com. rer. priuat.

Neq; comes rerum [priuatarum], neq; magistratuum aliorum quisquam, tam eorum qui Constantinopoli, quam qui sunt in prouincijs, eum qui super thesauro quem defert, admittat. Quod si de alia fiscali [re] nuntiat, mox sub fideiussione non minus auri quinq; librarum hoc fiat: & ne sigillum aliquod, uel descriptio, uel alia quæuis innouatio, super rebus nuntiatis ante sententiam ex scripto latam interueniat.

Legendus etiam libri LVI. titul. II. cap. I. cuius hæc uerba sunt.

l.1.D.de iu.fi.

Ex multis caussis ad fiscũ fit nuntiatio. Nam seipsum uel alium quis defert, de hereditate contra leges adita, quod mortẽ heredes non uindicauerint, uel quod indignus sit heres, uel quod princeps heres institutus, & testamentum aut codicilli subrepti sint: uel quod thesaurum quis inuenerit, uel quod magni pretij rem minoris ex fisco cõparauerit, uel quod præuaricatione fiscus uictus sit, uel quod capitali crimini quis obnoxius decesserit, uel quod etiam post mortem reus sit, uel quod domus destructa sit, uel quod ab accusatione quis recesserit, uel quod res uenũ data sit, de cuius dominio controuertitur: uel quod ex contractu priuato pœna fisco debeatur, uel quod ob celationem commissum factum sit. Vacãtium bonorũ, siue quorum hereditas nõ aditur, nuntiatio quadriennio finitur: idq; tẽpus incipit, ex quo palã fit, heredẽ defuncto nullum exstare. Viginti autẽ annorum præscriptio, quæ cõpetit etiã in bonis eius, qui ob crimẽ requirendus adnotatus est, incipit ex eo tempore, ex quo fisco quid competere potuit. Caussæ uero statim motæ, ac protractæ, uel a priori nũtiatore proditæ, possunt etiam post annos uiginti nuntiari.

De præscriptione in rebus ad fiscum pertinẽtibus.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλον α. κεφάλαιον ξ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν νεμόμενος νήπιος ἢ μαινόμενος φθείρῃ τι ἢ ἀπολέσῃ, ἀνεκδίκητόν ἐστιν.

ΠΕΡΙ ΑΝΑΡΧΙΑΣ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. νδ.

Ὅτι τὸν μὴ κεχρεωστημένον τόπον ὑπεισελθὼν, ἱεροσυλίᾳ ὑποκείσθω: μὴ δυνάμενος ἄγνοιαν προβάλλεσθαι.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον γ. κεφάλαιον ϛ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ κατ᾽ αὐθεντίαν πρᾶγμα τοῦ κατακριθέντος πιπράσκων, καὶ κλέπτης καὶ ἅρπαξ ἐστί.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ δὲ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ [illegible] ἀναρχίας, [illegible].

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΜΗΝΥΟΝΤΩΝ ἤτοι προσαγγελλόντων θησαυρούς τε καὶ λοιπὰ τῷ δημοσίῳ ἀνήκοντα. καὶ τίνες κωλύονται καταμηνύειν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλαιον ριζ.

Μήτε ὁ κόμης * τῶν πραγμάτων, μήτε τις ἕτερος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἢ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων, τὸν περὶ θησαυροῦ καταμηνύοντα † προσδέχεσθαι. εἰ δὲ περί τινος ἑτέρου † προσαγγέλλει, ὑπὸ ἐγγύην εὐθὺς οὐχ ἧττον πέντε λιτρῶν γινέσθω. καὶ μηδεὶς σφραγὶς, ἢ ἀναγραφὴ, ἢ καινισμὸς ὁ τυχὼν, ἐπὶ τοῖς προσαγγελθεῖσι προσαρχέσθω πράγμασι πρὸ † διαγνώσεως ἐγγράφου.

* τῆς ἰδικῆς περιουσίας.

† προσδέχεσθαι.

† ἑτέρου φισκαλίου.

† διακρίσεως.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον β. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐκ πολλῶν αἰτιῶν γίνεται προσαγγελία τῷ δημοσίῳ: προσαγγέλλει γάρ τις ἑαυτὸν ἢ ἕτερον ἐπὶ παρανόμῳ κληρονομίᾳ, ὅτι τὴν τελευτὴν οὐκ ἐξεδίκησαν οἱ κληρονόμοι, ἢ ὅτι ἀνάξιός ἐστιν ὁ κληρονόμος, ἢ ὅτι κληρονόμος ἐγράφη ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀπεκρύβη ἡ διαθήκη ἢ οἱ κωδίκελλοι, ἢ ὅτι θησαυρόν τις εὗρεν, ἢ ὅτι πολύτιμον πρᾶγμα παρὰ τοῦ δημοσίου † ἢ ὀλίγου ἠγόρασεν, ἢ ὅτι κατὰ προδοσίαν ἡττήθη ὁ δημόσιος, ἢ ὅτι ἀπέθανέ τις ὑποκείμενος ἐγκλήματι κεφαλικῷ, ἢ ὅτι μετὰ θάνατόν τις ὑπεύθυνος, ἢ ὅτι οἶκος κατελύθη, ἢ ὅτι κατηγορίας ἀπέστη τις, ἢ ὅτι πρᾶγμα ἐπράθη, οὗ τινος ἡ δεσποτεία φιλονεικεῖται, ἢ ὅτι ἀπὸ ἰδιωτικοῦ συναλλάγματος ποινὴ τῷ δημοσίῳ κεχρεώστηται, ἢ ὅτι γέγονεν ἐκ τοῦ κλεπτοπλωτηθῆναι δημόσιον. ἡ τῶν σχολαζόντων ἤτοι ἀκληρονομήτων πραγμάτων προσαγγελία, τετραετίᾳ περαιοῦται, ἀρχομένη ἀφ᾽ οὗ γνώσηται δῆλον μὴ ἔχειν τὸν τελευτήσαντα κληρονόμον. ἡ δὲ τῶν εἴκοσι ἐτῶν, ἡ ἁρμόζουσα καὶ ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῦ δι᾽ ἔγκλημα ἀναζητουμένου, ἄρχεται ἐξ ὅτου τι ἁρμόσαι τῷ δημοσίῳ ἠδύνατο. αἱ δὲ προκαταρχθεῖσαι καὶ ὑπερτεθεῖσαι, ἢ προδοθεῖσαι παρὰ τοῦ πρώτου μηνυτοῦ, δύνανται καὶ μετὰ τὴν εἰκοσαετίαν προσαγγέλλεσθαι.

† Al.

ιη. κεφάλ.

Γυνὴ οὐ καταμηνύει, οὐδὲ οἱ λαμπρότατοι, ὅτι οἱ καταδικασθέντες, τὰς δὲ προσαγγελθείσας καὶ προκαταρχθείσας πρὸ τῆς καταδίκης, πληροῦν δύνανται μετὰ τὴν εἰς μέταλλον ἢ εἰς ἔργον μετάλλου καταδίκην. καὶ ἀπεστρατευμένοι, καὶ στρατιῶται κωλύονται καταμηνύειν. ὅς τις δήποτε δὲ κοινὸν ἔχων μετὰ τοῦ δημοσίου πρᾶγμα, δύναται προσαγγέλλειν αὐτό, καὶ κἂν μὴ ἀποδείξῃ τὸ ἴδιον, οὐκ ἀτιμοῦται. ὅτι οἱ γενόμενοι ἐπίτροποι τινῶν, ἢ κουράτωρες, ἢ διοικηταὶ πραγμάτων, καταμηνύουσιν αὐτοὺς ἀλλὰ τούτων ἐγχειροῦντες, ἢ ἑτέρῳ ἐντελλόμενοι καταμηνύσαι, τιμωροῦνται. ἐρωτᾶσθαι δὲ ὁ προκουράτωρ κατὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων, οὐ κεκώλυται. καὶ ὁ πωλῶν πρᾶγμα, οὐ καταμηνύει αὐτὸ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ μέσου: ἀλλὰ καὶ ποινὴν ὑφίσταται ἀξίαν τοῦ ἰδίου προσώπου.

κϐ.

Ὁ μηνυτὴς βαρεῖται τῇ ἀποδείξει, καὶ οὐχ ὁ καταμηνυόμενος, πόθεν ἔχει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ζ. τοῦ τινος ἐν τῷ ε. κεφαλαίῳ φησίν.

Χρὴ διὰ τοῦ συνηγόρου τοῦ δημοσίου προσαγγέλλειν τὸν βουλόμενον. πᾶς δὲ καταμηνύσας καὶ μὴ ἀποδείξας, διὰ τοῦ ἄρχοντος σιδήρῳ κολαζέσθω.

ς.

Ὁ δοῦλος τὸν δεσπότην καταμηνύων, εἰς ὑπόδειγμα πάντων τῶν † διδομένων, αὐστηροτάτῃ ἀποφάσει τιμωρείσθω, κἂν ἀποδείξῃ: ὑπεξῃρημένου τοῦ ἐγκλήματος τῆς καθοσιώσεως.

† προδιδομένων.

η.

Οἰκέτης δὲ ἐπὶ δημοσίᾳ αἰτίᾳ, ἢ ἐπὶ ἄλλῃ τινὶ τοῦ δεσπότου κατηγορῶν, ἐν αὐτῷ τῷ ἐπαγγείλασθαι τὴν κατηγορίαν ἀποτεμνέσθω, εἰ καὶ ἀληθεύει κατὰ τοῦ δεσπότου.

Ἐν δὲ τῷ ς. θέμ. τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου φησίν.

Ὅτι οἱ μηνυταὶ ἐὰν διελέγξωσι τὰ μηνυθέντα τὴν ὀγδόην μοῖραν τῶν προσαγγελθέντων λαμβάνουσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον α. κεφάλαιον ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ ποιοῦντες πιττακώματα, ἀπαιτοῦνται αὐτὰ συστῆναι.

ΠΕΡΙ ἈΝΘΥΠΑΤΩΝ ΚΑΙ ὑπάτων, καὶ λεγάτων.

Τιτλ. ϐ. κεφ. ς.

Οὐκ ὀφείλει μιτάτοις τὴν ἐπαρχίαν βαρεῖν ὁ ἀνθύπατος.

ζ.

Μετὰ τὸ εἰσελθεῖν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ποιείτω τοὺς λεγάτους: πρὸ τούτου γάρ, ὅτι αὐτὸς δικαιοδοσίαν ἔχει, καὶ οὐ δύναται ἣν οὐκ ἔχει ἐντέλλεσθαι ἑτέρῳ.

η.

Δέχεσθαι δὲ ξένια ἢ ἀγοράζειν ὁ ἀνθύπατος, ἢ ὁ

XVIII. cap.

Mulier non defert, nec qui clarißimi sunt, nec qui damnati; sed iam nuntiatas & occeptas ante damnationem caussas exsequi post in metallum, uel in opus metalli damnationem possunt. Prohibentur & ueterani atq. milites deferre sed deferre quiuis potest, qui communem cum fisco rem habet: ac licet suam non probauerit, infamia tamen non notatur. Item hi, qui tutores aliquorum, uel curatores, uel negotiorum gestores fuerũt, non possunt eos deferre: sed hoc molientes, uel alÿ mandantes, ut deferat, puniuntur. In dominum uero, cuius negotia gessit, interrogari procuratorem, prohibitum non est. Et qui rem uendit, eamdem nec per se deferre potest, nec per subiectam personam: sed [hoc faciens] dignam suæ personæ pœnam patitur. l. 18. D. eod.

XXII.

Delator probationibus grauatur, non delatus, [ut probet] unde habeat.

Legendus ibid. tit. VII. cuius V. cap. dicitur:

Per aduocatum fisci nuntiare debet, qui uolet. Quicumque uero detulerit, nec probauerit, per iudicem ferro plectitor. l. 5. C. de delat.

VI.

Seruus, qui dominum defert, etiam si probauerit, in exemplum omnium proditorum seuerißima sententia punitor; excepto crimine maiestatis.

VIII.

Seruo, qui dominum in caussa fiscali, uel alia quadam accusat, in ipsa accusationis pronuntiatione caput amputator: etiam si uera contra dominum profert. l. 8. cuius restat tantum epitome Græca hæc, C. d. t.

Ibid. them. VI.

Delatores, si delata probauerint, octauam partem delatorum bonorum accipiunt.

Legendus & libri LX titulus I. cap. XV. in quo dicitur:

*Qui notoria * faciunt, eis adsistere iubentur.* * siue libellos delatorios. l. 6. D. ad s. c. Turpil. & l. 7. C. de accus.

DE PROCONSVLIBVS, ET consulibus, & legatis.

Tit. II. cap. VI.

Proconsul prouinciam metatis onerare non debet. l. 4. D. de off. procons.

VII.

Postquam ingressus fuerit prouinciam, legatos faciat. nam ante id tempus nec ipse iurisdictionem habet, & quam nõ habet, alteri mandare non potest.

VIII.

Permissum non est proconsuli, uel alind offi-

cium gerenti, ut accipiat munera, uel ut quid emat, præter uictum cottidianum.

ἕτερον χειρίζων ὀφφίκιον, πλὴν τῆς ἐφημέρου τροφῆς οὐκ ἐπιτέτραπται.

XIII.

Legati nihil habent proprium, nisi a proconsulibus eis mandata iurisdictio fuerit.

ιγ.

Οἱ λεγάτοι οὐδὲν ἔχουσιν ἴδιον, εἰ μὴ παρὰ τῶν ἀνθυπάτων αὐτοῖς ἡ δικαιοδοσία ἐνταλθῇ.

DE SENTENTIAM PASSIS, QVI uel proscribuntur, uel indulgentiam impetrant.

Tit. III. Cap. XXI.

Lege & nouel. CXXXIIII. ca. XVI.
l. 1. cap. 12. C. de mand. princ. quæ est & nouel. 17.

In id quoque te prouidentiam omnem oportet impendere, ut quum supplicio dignus quis uisus fuerit, illum quidem punias, eius uero bona non attingas: sed ea sinas & generi, & legi, & ordini eius deferri. Non enim bona delinquunt, sed qui bona possident. At isti ordinem peruertentes, pœna quidem dignos dimittunt; bona uero ipsorum auferunt, alios pro illis punientes, quos forte lex ad eorum successionem uocabat.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑΔΙΚΩΝ δημευομένων ἢ συγχωρουμένων.

Τίτλος γ. κεφάλαιον κα.

Δεῖ δέ σε καὶ τούτῳ πᾶσαν τίθεσθαι πρόνοιαν τῷ ἡνίκα τις ἄξιος φανείη ποινῆς, ἐκεῖνον μὲν κολάζειν: τῶν δὲ πραγμάτων αὐτῶν μὴ προσάπτεσθαι: ἀλλὰ συγχωρεῖν ταῦτα τῷ γένει καὶ τῷ νόμῳ καὶ τῇ κατ' ἐκεῖνον φέρεσθαι τάξει. οὐ γὰρ τὰ πράγματά ἐστι τὰ πλημμελοῦντα, ἀλλ' οἱ τὰ πράγματα κεκτημένοι: † οὐδὲ ἀντιστρέφοντες τὴν τάξιν, τοὺς μὲν ἀξίους ποινῆς ἀφιᾶσι, τὰ δὲ ἐκείνων ἀφαιροῦνται πράγματα, ἑτέρους ἀντ' αὐτῶν τιμωρούμενοι, οὓς ὁ νόμος ἴσως ἐπὶ τὴν ἐκείνων ἐκάλει διαδοχήν.

ἀνάγνωθι καὶ παρὰ ... κεφ. ιε.
† οἱ δὲ.

Legendus & libri LX. titulus LXVIII, in cuius VIII. Cap. dicitur:

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον ξη. οὗ τινος ἐν τῷ η. κεφαλαίῳ φησίν.

l. 4. C. de sent. pass.

Si missus in metallum, postea reuocetur, quamuis deinceps locuples fiat, nemini tenetur eorum nomine, quæ ante metalli damnationem debuit: nisi pristina eius bona fuerint ei restituta.

Ἐάν τις πεμφθεὶς εἰς μέταλλον, μετὰ ταῦτα ἀνακληθείη, καὶ πλούσιος γένηται μετὰ ταῦτα, οὐκ ἐνάγεται ὑπὲρ τῶν πρὸ τοῦ μετάλλου κεχρεωστημένων παρ' αὐτοῦ: εἰ μὴ ἄρα ἡ ἀρχαία αὐτοῦ οὐσία ἀποκατέστη αὐτῷ.

XI.

Si generali principis indulgentia redeant omnes relegati, & deportati; neque militias suas recipiunt, & infames manent.

ια.

Ἐὰν † βασιλεὺς γενικῶς συγχωρήσῃ, ὑποστρέφουσι πάντες οἱ ἐξόριστοι καὶ οἱ περιωρισμένοι: οὔτε τὰς στρατείας τὰς ἰδίας ἐπαναλαμβάνουσιν, ἀλλὰ καὶ ἄτιμοι μένουσιν.

† βασιλέως γενικῇ συγχωρήσει.

XIII.

Pater in insulam deportatus, nec iam liberos habens in potestate, si restitutus sit, patriam in liberos potestatem non recipit. quapropter usumfructum maternæ hereditatis ei non adquirunt, quum sui iuris sint. quod ita intelliges, nisi specialiter in restitutione fiat & patriæ potestatis mentio.

ιγ.

Ὁ πατὴρ ἐξορισθεὶς ἐν νήσῳ, καὶ μηκέτι ἔχων παῖδας ὑπεξουσίους ἀποκαταστᾶθεὶς, οὐκ ἀναλαμβάνει τὴν κατὰ τῶν παίδων ὑπεξουσιότητα. ὅθεν οὐδὲ προσπορίζουσιν αὐτῷ τὴν χρῆσιν τῆς μητρῴας κληρονομίας, ἐπειδὴ αὐτεξούσιοι εἰσί. ταῦτα δὲ νόησον, ἐὰν μὴ ἰδικῶς ἐν τῇ ἀποκαταστάσει μνήμη γένηται καὶ τῆς κατὰ τῶν παίδων ἐξουσίας.

DE PRAEFECTO VRBI, ET officio atque priuilegio eius. Item de præfecto prætorio.

Tit. IIII. Cap. XI.

l. 3. C. de off. præf. urb.

Omnibus quæ Constantinopoli sunt, potestatibus præfectura urbis antecellat. ita tamen, ut nulla scilicet iniuria reliquas adficiat.

ΠΕΡΙ ΕΠΑΡΧΟΥ ΠΟΛΕΩΣ καὶ τάξεως, καὶ προνομίας αὐτοῦ. καὶ ὑπάρχου πραιτωρίων.

τίτλ. δ. κεφάλ. ια.

Πασῶν τῶν ἐν κωνσταντινουπόλει ἀρχῶν, ἡ ὑπαρχότης προεχέτω τῆς πόλεως. καὶ μηδὲν δηλονότι τὰς λοιπὰς ἀδικούτω.

XII.

Omnia Constantinopoli corpora, cum ciuib. & popularibus uniuersis, præfecto urbi subiecti sint.

ιβ.

Πάντα τὰ ἐν κωνσταντινουπόλει σωμάτια, καὶ οἱ πολῖται, καὶ οἱ ἀπὸ δημοσίου πάντες, τῷ ὑπάρχῳ τῆς πόλεως ὑποκείσθωσαν.

Legito & libri LVI. tit. VII. cap. XXV. XXVI. XXVII. XXVIII. Et lib. LVII. tit. II. cap. XXVI. in quo dicitur:

Ἀνάγνωθι βιβλίον νς. τίτλον ζ. κεφάλ. κε. καὶ κς. καὶ κζ. καὶ κη. καὶ βιβλίον νζ τίτλον β. κεφάλαιον κς. ἐν ᾧ φησίν.

l. ult. C. de cast. pec. mil.

Ius peculij castrensis tam scriniarij, quam

Δίκαιον στρατιωτικοῦ πεκουλίου ἔχουσι, καὶ οἱ σκρινιάριοι,

νιάριοι, καὶ οἱ ἐξσκέπτωρες τοῦ ἐπάρχου πραιτωρίων.
† λεγεῶνος. δοκοῦσι γὰρ τῆς πρώτης † λεγεῶνος εἶναι, τῆς τῷ βασιλεῖ βοηθούσης.

ΠΕΡῚ ΝΥΚΤΕΠΑ'ΡΧΟΥ Ἤ'ΤΟΙ πραίτωρος δήμου.

Τίτλ. ε. κεφ. α.

Διὰ τοὺς ἐμπρησμοὺς ἐπενοήθη ὁ νυκτέπαρχος, ἤτοι ὁ πραίτωρ. διαγινώσκει γὰρ περὶ τῶν ποιούντων ἐμπρησμούς τε καὶ τοιχωρυχίας, καὶ κλοπάς, καὶ ἁρπαγάς, καὶ περὶ τῶν ὑποδεχομένων. τοὺς δὲ τραχεῖς καὶ περιφανεῖς, διαπέμπει τῷ ἐπάρχῳ.

ΠΕΡῚ ΚΟΙΑΊΣΤΩΡΟΣ ΚΑῚ τάξεως καὶ προνομίων αὐτοῦ. καὶ περὶ κοιαισίτωρος, τουτέστιν ἐρευνητοῦ.

Τίτλ. ς. κεφαλ. α.

† καὶ βασιλέως. † βουλεύονται. Ἀδιάφορόν ἐστι ἐξ ἰδιωτῶν εἴτε ἀπὸ πατρικίων οἱ κοιαίστωρες γίνονται. ἀναγινώσκουσι δὲ † καὶ βασιλέως βίβλους, καὶ † βουλεύονται ἐν τῇ συγκλήτῳ, καὶ τὰς βασιλικὰς ἀναγινώσκουσι κελεύσεις. καὶ σχεδὸν πασῶν τῶν ἀρχῶν τῶν ἄλλων, αὕτη ἀρχαιοτέρα ἐστί. καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν εἰς ἐπαρχίας ἐπὶ ζητήσει πόρων ἐξῄεσαν· οἱ δὲ διαλάμποντες, παρὰ τῷ βασιλεῖ ἔμενον.

ιε.

περὶ κοιαισίτωρος ἤγουν ἐρευνητοῦ. Θεσπίζομεν τὸν τὴν ἀρχὴν τοῦ κοιαισίτωρος, ἤτοι ἐρευνητοῦ ἔχοντος ταύτην, ἀφορῶντα πρὸς θεόν, καὶ τὸ ἡμέτερον δέος, καὶ τὸν νόμον, ἀναζητεῖν, τοὺς ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιδημοῦντας πόλεως, ἐξ οἵας δήποτε χώρας εἶεν· εἴτε ἄνδρας, εἴτε γυναῖκας, εἴτε κληρικούς, ἢ μοναχούς, ἢ ἀσκητρίας, εἴτε τῶν ἔξω πόλεων συνηγόρους, εἴτε καὶ ἄλλης οἱασοῦν τύχης τε καὶ ἀξίας. καὶ περιεργάζεσθαι τίνες τε εἶεν, καὶ πόθεν ἥκοιεν, καὶ ἐπὶ ποίᾳ προφάσει. καὶ εἰ μὲν γεωργοί: σκοπεῖν τοὺς οἷς τῶν ἡμετέρων δικαστῶν αἱ κατ' † τούτους. αὐτοὺς προσήκουσιν ὑποθέσεις, καὶ † τούτους ἐπικεῖσθαι, συντόμως τε αὐτοὺς ἀπαλλάττειν δυσκόλων, δι' ἅπερ αὖ ἐνταυθοῖ † γεγόνασι, καὶ ὅτι τάχιστα τούτους, ὅθεν ἥκουσιν, ἐκπέμπειν, τῶν προσηκόντων ἀπολαύσαντας. εἰ δέ τινες εἶεν γεωργοὶ τελοῦντες ὑπὸ δεσποτείας, καὶ δεόμενοι τούτων εἰς ταύτην παραγεγόνασι τὴν βασιλίδα πόλιν: παρασκευάζειν τοὺς κεκτημένους θᾶττον αὐτοῖς διακρίνειν, τὰ ἐφ' οἷς ἀφίκοιντο πράγματα, καὶ ἐκπέμπειν αὐτίκα, τυχόντας τῶν δικαίων. εἰ δὲ (ὡς εἰκὸς) εἰς ἐναντίωσιν τῶν κεκτημένων παρεγένοντο, καὶ πρὸς αὐτοὺς λέγοιεν δίκας: εἰ μὲν πλῆθος εἴη, τοὺς μὲν πολλοὺς ἀποπέμπειν παραχρῆμα εἰς τὴν χώραν, δύο ἢ τριῶν καταλιμπανομένων, οἵπερ κατὰ τοῦ συνδίκου σχῆμα τὴν δίκην ἀγωνιοῦνται. καὶ οὕτως δὲ αὐτὸν ἐπικεῖσθαι τῷ τῆς δίκης ἀκροατῇ, καὶ παρασκευάζειν, ὅτι τάχιστα † τέμνειν τὰς ὑποθέσεις, ἵνα μὴ μῆκος αὐτοῖς ἐγγίνοιτο χρόνου, καὶ μάλιστα γεωργοῖς, ὧν ἥ τε ἐνταῦθα παρουσία περιττή, ἥ τε ἐκ τῆς γεωργίας σχολή, βλάβος αὐτοῖς τε † κεκτημένοις ποιεῖ.

† παραγεγόνασι. † τέμνειν. † τί χρὴ τοῖς.

exceptores praefecti praetorio habent. Nam in legione prima, quae imperatoris adiutrix est, uidentur esse.

DE PRAEFECTO NOCTURNO, siue praetore populi.

Tit. V. cap. I.

Propter incendia praefectus nocturnus siue praetor est institutus. Cognoscit enim de incendiarys, effractoribus, furibus, raptoribus, & receptatoribus. Atroces autem famosasque personas ad praefectum urbis remittit. l.1.& 3.D.de off.praef.uig. Item nouel.13.

DE QUAESTORE, DEQUE OFficio ac priuilegijs eius. Item de Quaesitore, hoc est, inquisitore.

Tit. VI. Cap. I.

Indifferenter tam ex plebeis, quam patricijs quaestores creantur. Libros principi legunt, & sententias in senatu dicunt, & ibidem principum iussiones legũt, & prope aliorum omnium magistratuum antiquissimus hic est. Quidam ex eis in prouincias redituum conquirendorum caussa proficiscebantur, quidã apud principem, qui & Candidati, manebant. l.un.D.de off. quaes.

XV.

Sancimus, ut qui magistratum Quaesitoris uel Inquisitoris gerit, cum respectu Dei, metus nostri, & iuris, eos perquirat, qui hãc magnam ad urbem peregre ueniunt, quacumque tandem ex regione sint, uiri siue mulieres, uel clerici, uel monachi, uel ascetria, uel exterarum ciuitatũ aduocati, uel alterius cuiuscumque fortunae ac dignitatis: & ut curiose peruestiget, qui sint, unde, quam ob caussam ueniant. quod si agricolae fuerint, consideret ad quos nostrorum iudicum caussa ipsorum pertineant; eos urgeat, & uia cõpendiaria liberet illos ys difficultatibus, quarum huc caussã se contulerũt, ac quamprimum eo dimittat, unde uenerunt, impetratis ys, quae ipsis competebant. Sin agricolae fuerint, qui aliquorum dominio subditi, ab ysdem aliquid postulantes ad urbem imperatricem accesserunt; det operã, ut domini citius eorum negotia, quorum caussa uenere, cognoscãt: ac statim, ubi ius suum obtinuerint, dimittant. Sin, ut esse consentaneum potest, acturi cõtra dominos adsint, & in eos caussas dicant; si quidem aliqua multitudo sit, mox illam dimittat ad suam regionẽ, duobus uel tribus relictis, qui sub specie syndici litẽ exerceant. atque hoc pacto cognitorem litis urgeat, & perficiat, ut quamprimum caussae decidantur, ne longũ ad tempus extrahantur, praesertim agricolis; quorum & in urbe praesentia superuacanea est, & ab agricultione cessatio tam ipsis, quam dominis detrimentum adfert.

Nouel.80. De Quaesitore siue Inquisitore.

Sin adueniens huc peregre multitudo non sit ex agricolis, sed forte quidam alij, uel etiam litigaturi aduersus alios, & longius heic commorentur; ne remissius agat, sed omni contentione iudices impellat, ut cum festinatione de controuersiis eos negotijs expediant, & a litibus liberatos ad inhabitandum suas regiones & opida dimittant. Si uero magistratus a nobis institutus cognitorem litis, uel agricolarum dominos sepius interpellauerit, ut litigantes uel heic desidentes absoluant, sed in hoc ipsi moras nexuerint, nec celeriter eos uel a lite, uel desidendo apud ipsos, liberauerint: tunc is, cui magistratus hic a nobis mandatus est, ad se litigantes, uel a dominis suis aequum aliquid postulantes, nec id consequentes, traducet, & examinabit, & cito compositis rebus ob quas in hac magna urbe desidebant, ad patrias suas, uel omnino ad ea loca, quibus ex locis aduenerant, omni priuilegio forique praescriptione in hoc sublata, remittet. Sin aliqui uictus gratia, nullam litis caussam habentes, in hac urbe nostra sint, ut uel mendicando uictum quaeritent, uel eo cupiditatibus eorum non sufficiente, iam quoque delinquant: corporum ipsorum constitutionem, qualis ea sit, inspiciat. ac si quidem ea robusta fuerint, & ferre labores potuerint, atque ipsi quorundam serui sint; cognoscat, ad quos pertineant, & inuitos quoque dominis remittat. Si uero condicione liberi sint, & ex aliquibus prouincijs aut opidis oriundi; ad illas prouincias, unde originem ducunt, eos remittat. quod si indigenae sint, & corporibus robustis praediti, sed quaerendi uictus honesta ratione destituti; non permittet, ut inutile pondus terrae sint, sed eos statim tradet ad ministrandum artificibus operum publicorum, & praepositis officinarum pistoriarum, & hortorum cultoribus, alijsque diuersis artificibus, aut etiam opificijs, in quibus & laborare simul queant, & alimenta consequi, segnemque uitam hoc modo cum meliore commutare. quod si qui opificijs, ad quae traditi fuerint, uacare nolint; eos hac urbe imperatrice pellat. quippe sic ista monemus, ut ipsismet parcamus: ne ad absurda facinora impellente otio, leges eos magistratibus nostris traditos ad poenas abripiant. At qui queue laeso corpore fuerint, uel canicie graues, minime molestari uolumus, atque in hac bona & imperatoria urbe ab ijs ali, qui pietatem exercere uolent. Itidem unumquemque aliorum interroget, cuius rei caussa uenerint; eaque cognita, quae par erit aget, ne heic otiosi desideant, sed confectis rebus ad se pertinentibus,

εἰ δὲ ὅτι γεωργικὸν εἴη τὸ ἐπιδημοῦν πλῆθος, ἀλλά τινες τυχὸν ἕτεροι, ἢ καὶ δικασόμενοι πρὸς ἑτέρους, καὶ ἐνταῦθα χρονίζοιεν· μὴ ἐνδιδόναι· ἀλλὰ σὺν πάσῃ συντονίᾳ τοὺς δικαστὰς † ἐλέγχειν, μετὰ σπουδῆς αὐτοὺς τῶν ἀμφισβητουμένων ἀπαλλάττειν τε, καὶ τῶν δικῶν ἐλευθερουμένους ἐκπέμπειν, ὥστε αὐτοὺς τὰς οἰκείας χώρας τε καὶ πόλεις οἰκεῖν. εἰ δὲ πολλάκις ἐνοχλήσαντος τὸν ἀκροώμενον τῆς δίκης, ἢ τοὺς τῶν † γεγῶν κυρίους τοῦ παρ' ἡμῖν καταστάντος ἄρχοντος, ἐφ' ᾧ τοὺς δικαζομένους ἢ προσεδρεύοντας ἐλευθερῶσαι, αὐτοὶ πρὸς τοῦτο ἀναβάλλοιντο, καὶ μὴ θᾶττον αὐτοὺς ἢ τῆς δίκης ἢ τοῦ προσεδρεύειν αὐτοῖς ἀπαλλάξουσι· τηνικαῦτα αὐτὸν τὸν παρ' ἡμῶν ἐπὶ ταύτης τῆς ἀρχῆς προβληθέντα, ἄγειν εἰς ἑαυτὸν τοὺς δικαζομένους, ἢ δεομένους τινὸς τῶν δικαίων παρὰ τῶν κεκτημένων, εἶτα μὴ τυγχάνοντας καὶ ἐξετάζειν καὶ ἐν τάχει διατιθέντας, ἐφ' οἷς ἐκεῖνοι ταύτῃ τῇ μεγάλῃ προσεδρεύουσι πόλει, πρὸς τὰς οἰκείας ἐκπέμπειν πατρίδας, ἢ ὅλως ἐξ ὧν ἥκουσι τόπων, πάσης ἀνῃρημένης πρὸς τοῦτο προνομίας τε καὶ φόρου παραγραφῆς. εἰ δὲ βίου † πρόφασιν τινὲς, ἢ δίκης αἰτίαν οὐκ ἔχοντες, ἐπὶ ταύτης εἰσὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, ὥστε διαζῆν ἢ ἐκ τοῦ μεταιτεῖν, ἢ τούτου πρὸς τὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας οὐκ ἀρκοῦντος ἤδη καὶ πλημμελεῖν· τὴν τῶν σωμάτων αὐτῶν κατάστασιν, ὁποία τίς ἐστιν, ἐποπτεύειν. καὶ εἰ μὲν ἔρρωται αὐτοῖς τὰ σώματα, δυνατοὶ δὲ ἀρκεῖν πρὸς πόνους εἰσὶν, εἰ μὲν οἰκέται τινῶν εἶεν, μανθάνειν τινῶν εἰσὶ, καὶ τούτους καὶ ἄκοντας τοῖς κεκτημένοις ἐκπέμπειν. εἰ δὲ ἐλεύθεροι τὴν τύχην, καὶ ἔκ τινων ἐπαρχιῶν ἢ πόλεων ὁρμώμενοι, τούτους ἐκπέμπειν εἰς τὰς, ἐξ ὧν εἰσὶν, ἐπαρχίας. εἰ δὲ αὐτόχθονες εἶεν, καὶ σώμασι μὲν ἐρρωμένοις χρῶνται, βίου δὲ αὐτοῖς εὐπρεπὴς οὐκ ἔστι πρόφασις· τούτους μὴ μάταιον εἶναι τῆς γῆς ἄχθος συγχωρεῖν· ἀλλὰ παραδιδόναι θᾶττον αὐτοὺς τοῖς τε τῶν ἔργων τῶν δημοσίων τεχνίταις εἰς ὑπουργίαν, τοῖς τε προεστῶσι † ἀρτοκοπιῶν ἐργαστηρίων, καὶ τοῖς τοὺς κήπους ἐργαζομένοις, καὶ ἄλλοις διαφόροις † ἢ καὶ ἐργασίαις, ἐν αἷς ἰσχύουσιν, ἅμα μὲν κάμνειν, ἅμα δὲ † ὠποτρέφεσθαι, καὶ τὸν ἀργὸν οὕτως ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβάλλειν βίον. εἰ δέ τινες μὴ βουληθῶσι προσεδρεύειν ταῖς ἐργασίαις, αἷς παρεδόθησαν, τούτους ἀπελαύνειν ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως. φειδόμενοι γὰρ αὐτῶν ταῦτα νουθετοῦμεν, ὅπως ἂν μὴ τῆς ἀργίας αὐτοὺς εἰς ἀτόπους πράξεις ὠθούσης, οἱ νόμοι τούτους ἁρπάζοιεν πρὸς ποινὰς, τοῖς ἡμετέροις παραδιδόντες ἄρχουσι. τοὺς δέ γε βεβλαμμένους, ἢ βεβλαμμένας τὸ σῶμα, ἢ τῇ πολιᾷ βαρεῖς, τούτους ἀνενοχλήτους εἶναι κελεύομεν ἐπὶ ταύτης τῆς ἀγαθῆς καὶ βασιλίδος πόλεως παρὰ τῶν εὐσεβεῖν βουλομένων ἀποτρεφομένους, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον † ἐρωτᾶν, τίνος παραγένοιντο χάριν, καὶ πυνθανόμενον, τὰ εἰκότα ἐπ' αὐτοῖς πράττειν· ὥστε μὴ ἀργοὺς ἐνταῦθα καθῆσθαι, ἀλλὰ τὰ προσήκοντα πράξαντας, εἰς τὰς

† ἐπάγειν.
† γεωργῶν.
† προφάσει.
† ἀρτοκοπείων.
† τεχνίταις.
† ἀποτρέφεσθαι.
† ἀνερῶντα.

εἰς τὰς οἰκείας ἐπανελθεῖν χώρας. εἰ δέ τινες ἢ τῶν ἐπὶ ταύτης οἰκούντων τῆς πόλεως, ἢ καὶ τῶν ἔξωθεν παραγινομένων, μέμφοιντό τισιν, ὡς παρ᾽ αὐτῶν ζημιωθέντες, κατὰ πρόφασιν τυχὸν τῶν λεγομένων † συνηθειῶν, ἢ καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀδικιῶν, καὶ φάσκοιεν αὐτοὺς ἢ παραβῆναι τοὺς ὑπὲρ τούτων ἡμῶν νόμους, ἢ καὶ χωρὶς ἀρχικῆς προστάξεως, ὑπόμνησιν αὐτοῖς προσαγαγεῖν: ζητεῖν ἀκριβῶς τοὺς ταῦτα πλημμελήσαντας, ὁποίας εἰσὶν ἀξίας τε καὶ στρατείας, καὶ ὑφ᾽ οἱανοῦν τελοῖεν ἀρχὴν, καὶ τούτους ἅμα μὲν συλλαμβάνειν, ἅμα δὲ μετ᾽ ἐλέγχους τὰς ἠπειλημένας κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους εἰσπράττειν ποινὰς, οὐδενὸς τῶν προσφόρων ἀρχόντων ἀντιποιεῖσθαι δυναμένου, καὶ οὕτω μὲν ἀζημίους φυλάττειν τοὺς ἠδικημένους, ἀπολαμβάνοντας, ἅπερ παρὰ τὸν νόμον ἀπῃτήθησαν: οὕτω δὲ τὰς ποινὰς τὰς παρὰ τῶν ἡμετέρων ὡρισμένας διατάξεων προσαπαιτεῖν, καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ περὶ αὐτῶν ἀναφέρειν, εἴπερ αὖ συνείδοιμεν δοθησομένας. πρὸς τοῖς δὲ, καὶ ὅσας μέμψιν λαμβάνοι παραποιήσεως, ἤτοι τῆς καλουμένης πλαστογραφίας ἐν οἵῳ δήποτε πράγματι, ταῦτα ἀναζητεῖν, καὶ τοὺς ἐπὶ τούτοις προσαγγελομένους συνέχειν, καὶ μετὰ γραφὴν καὶ ἐλέγχους τιμωρεῖσθαι τούτους. δίδομεν δὲ τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι παρρησίαν, καὶ ἄρχουσι ἐνοχλεῖν, καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναφέρειν, καὶ οἴκοθεν πράττειν τὰ προσήκοντα, ἵνα μήτε ἀσθένειαν, μήτε ἄλλο τι παντελῶς αἰτιώμενος, τῆς ἡμετέρας ἐπ᾽ αὐτῷ κρίσεως ἐλάττων φανείη. λαμβάνειν δὲ αὐτὸν λόγῳ δαπάνης, χρυσίου λίτρας δέκα. ὁ δὲ τούτου πάρεδρος NN ρ.

† σπορτέλων.

ψευδογραφίας.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νδ. τίτλ. κη. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησιν περὶ σκρίβα.

suas ad regiones reuertantur. Si qui uero uel huius urbis incolarum, uel aduenientium peregre, de quibusdam querantur, se damno ab eis adfectos, puta per occasionem * cõsuetudinum, quas uocant, uel iniuriarum, quæ hinc prouenire solent; eosq́ dicant in leges de his nostras deliquisse, uel absque iussu magistratus citationem eis obtulisse: in horum facinorum auctores accurate perquiret, cuius dignitatis aut militiæ sint, & sub quo magistratu censeantur, eosque simul comprehendet, ac ubi de facto constiterit, pœnas quas nostræ leges interminantur, exiget; nec quisquam iudicum eis competentium contra hæc facere poterit. Atq; hoc modo partim iniuriis adfectos indemnes præstabit, recipientes ea, quæ contra ius extorta fuerunt: partim multas nostris constitutionibus definitas exiget, deq́; iis ad nos referet, præstandus scilicet, si nobis ita uisum fuerit. Præterea de iis, quæcumque falsi querelam, quam πλαστογραφίαν uocant, recipiunt; in quocumque negotio fuerit, inquiret: & eo nomine delatos prabendet, ac post inscriptionem atque probationes puniet. Damus autem ei, qui magistratum hunc gerit, liberam potestatem ipsis quoque iudicibus obstrependi, & ad nos referendi, & ex se agendi, quæ agere conueniet: ut nec imbecillitatem, nec aliud omnino quidquam prætexens, nostro de ipso iudicio minus respondeat. Ceterum nomine sumtus ipse quidem auri decem libras, adsessor uero centum aureos, accipiet.

* al. sportularum.

De crimine falsi.

Legendus & libri LIIII. titulus XXVIII. cap. I. in quo de scriba dicitur:

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΠΡΑΊΤΩΡΟΣ Πισιδίας.

Ἀνάγνωθι βιβλίον ς. τίτλον ζ.

DE PRAETORE PISIDIAE.

Lege libri huius titulum VII.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΠΡΑΊΤΩΡΟΣ λυκαονίας.

Τίτλον η.

DE PRAETORE LYCAONIAE.

Tit. VIII.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΠΡΑΊΤΩΡΟΣ θράκης.

Τίτλον θ.

DE PRAETORE THRACIAE.

Tit. VIIII.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΚΌΜΗΤΟΣ ἰσαυρίας.

Τίτλον ι.

DE COMITE ISAVRIAE.

Tit. X.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΜΟΔΕΡΆΤΩΡΟΣ, τουτέστιν ἁρμοστοῦ ἑλενοπόντου.

Τίτλον ια.

DE HARMOSTA, ID EST, moderatore Helenoponti.

Tit. XI.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΠΡΑΊΤΩΡΟΣ Ἢ τοῦ στρατηγοῦ τῆς παφλαγονίας.

Τίτλον ιβ.

DE PRAETORE SEV DVCE Paphlagoniæ.

Tit. XII.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΠΡΑΊΤΩΡΟΣ σικελίας.

Τίτλ. ιγ.

DE PRAETORE SICILIAE.

Tit. XIII.

ΠΕΡῚ ΤΗ͂Σ ΔΙΑΤΥΠΏΣΕΩΣ τῶν τεσσάρων ἀρχόντων ἀρμενίας.

Τίτλον ιδ.

DE QVATVOR ARMENIAE præsidum descriptione.

Tit. XIIII.

DE MODERATORE ARABIAE. Tit. XV.

DE PROCONSVLE CAPPADOCIAE. Tit. XVI.

DE PROCONSVLE PALAEstinæ. Tit. XVII.

DE DEFENSORIBVS. Tit. XVIII.

DE VICARIIS SIVE LOCVM tenentibus, & uiolentiæ coercitoribus. Tit. XIX.

DE LYCAONIAE AC LYDIAE duce, siue uiolentiæ coercitore. Tit. XX.

DE PROCVRATORE PRINCIpis, quem nunc Logothetam dicimus. Tit. XXVII.

DE PRAEPOSITO, ET CVbicularijs. Tit. XXV. cap. 1. cuius hæc uerba sunt:

l. 1. C. de præp. sac. cub. *Præpositi eamdem habent potestatem, quam præfecti prætorijs uel urbi, uel magistri militum, tam in adorationibus principis quam priuatis festiuitatibus, & alijs omnibus officijs: uti uidelicet pro ratione gradus, quem tempus tribuit, alijs alij præferantur.*

DE COMITIBVS, ET TRIBVnis, & medicis Palatij. Tit. XXI.

DE ARCHIATRIS, ET PROfessoribus, & silentiarijs. Tit. XXVII.

DE DOMESTICIS, ET PROTEctoribus. Tit. XXVIII.

DE HIS, QVI IN GESTOrum scrinijs militant. Tit. XXVIIII.

DE PRINCIPE, ET MAGISTEriano, & alijs quibusdam militantibus. Tit. XXX.

DE CVRATORIBVS CVRSVS. Tit. XXXI.

DE PALATINIS. Tit. XXXII.

DE STRATORIBVS, ET ALIIS quibusdam militantibus. Tit. XXXIII.

DE DECANIS. ITEM QVOD IN palatio militantes ijs præferantur, qui in prouincijs magistratum gesserunt. Tit. XXXIIII.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΜΟΔΕΡΆΤΩΡΟΣ ἀραβίας. Τίτλον ιε.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ἈΝΘΥΠΆτου καππαδοκίας. Τίτλον ις.

ΠΕΡῚ ἈΝΘΥΠΆΤΟΥ ΠΑλαιςίνης. Τίτλον ιζ.

ΠΕΡῚ ἘΚΔΊΚΩΝ. Τίτλον ιη.

ΠΕΡῚ ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΩ͂Ν ΚΑῚ βιοκωλυτῶν. Τίτλ. ιθ.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΔΟΥΚῸΣ ἬΤΟΙ βιοκωλυτῶν λυκαονίας ϗ λυδίας. Τίτλον κ.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ † ΚΟΥΡΆΤΩΡΟΣ τοῦ βασιλέως, νυνὶ δὴ λογοθέτου. Τίτλον κζ. † πριγκιπάτωρος.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΠΡΑΙΠΟΣΊΤΟΥ καὶ κυβικουλαρίου. Τίτλ. κε. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Οἱ πραιπόσιτοι, τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἐξουσίαν τοῖς γενομένοις ὑπάρχοις πραιτωρίων ἢ πόλεως, ἢ ςρατηλάταις: καὶ ἐν ταῖς προσκυνήσεσι ταῖς βασιλικαῖς γενομέναις: καὶ ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς ἑορταῖς, καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἄλλαις τάξεσιν, ἵνα κατὰ βαθμὸν, ὃν ὁ χρόνος δίδωσι, προτιμῶνται.

ΠΕΡῚ ΚΟΜΗΤΩΝ ΚΑῚ ΤΡΙβούνων καὶ ἰατρῶν τοῦ παλατίου. Τίτλον κα.

ΠΕΡῚ ἈΡΧΙΑΤΡΩ͂Ν ΚΑῚ ΠΑΙδευτῶν καὶ σιλεντιαρίων. Τίτλον κζ.

ΠΕΡῚ ΔΟΜΕΣΤΙΚΩ͂Ν ΚΑῚ προτεκτόρων. Τίτλ. κη.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ἘΝ ΤΟΙ͂Σ ΣΚΡΙνίοις τῶν ὑπομνημάτων ςρατευομένων. Τίτλ. κθ.

ΠΕΡῚ ΠΡΊΓΚΙΠΟΣ ΚΑῚ ΜΑγιςριανοῦ καὶ ἑτέρων τινῶν ςρατευομένων. Τίτλον λ.

ΠΕΡῚ ΦΡΟΝΤΙΣΤΩ͂Ν ΤΟΥ͂ δρόμου. Τίτλον λα.

ΠΕΡῚ ΠΑΛΑΤΙΝΩ͂Ν. Τίτλον λβ.

ΠΕΡῚ ΣΤΡΑΤΌΡΩΝ ΚΑῚ ἙΤΈρων τινῶν ςρατευομένων. Τίτλον λγ.

ΠΕΡῚ ΔΕΚΑΝΩ͂Ν. ΚΑῚ ὍΤΙ προτιμῶνται οἱ ἐν τῷ παλατίῳ ςρατευόμενοι τῶν ἐν ἐπαρχίαις ἀρξάντων. Τίτλον λδ.

ΠΕΡῚ

ΠΕΡΙ ἈΞΙΩΜΑΤΩΝ ἹΠΠΕΩΝ, καὶ περὶ ἀποεπάρχων.

Τίτλος λε.

ΠΕΡΙ ΤΑΒΟΥΛΛΑΡΙΩΝ, ΚΑῚ χαρτουλαρίων, βοηθῶν ἤτοι σκρινιαρίων, καὶ ἐξκεπτόρων τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχόντων.

Τίτλ. λϛ.

ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑῚ ΠΡΟνομιῶν αὐτ. καὶ πότε εὐθυνόνται ἢ πότε οὐκ εὐθυνόνται. καὶ περὶ τοῦ μὴ ἐγκλείεσθαι αὐτάς.

Τιτλ. ιθ. κεφ. θ.

Μηδεμία γυνὴ περὶ οἱουδήποτε πράγματος χρηματικοῦ ἐξ οἱουδήποτε ἄρχοντος ἐγκλειέσθω, ἢ φυλαττέσθω. τὸν δὲ τοιοῦτό τι τολμῶντα, εἰ μὲν μείζων εἴη ὁ ἄρχων, κ. χρυσίου λιτρῶν: εἰ δὲ ἥττων, δέκα χρυσίου λιτρῶν ποινῇ ὑποκεῖσθαι. τοὺς δὲ ὑπουργοῦντας αὐτοῖς, γυμνουμένους τῆς ζώνης, βασάνοις ὑποβάλλεσθαι, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι. εἰ δὲ ἔγκλημα εἴη τὸ ἐπαγόμενον τῇ γυναικί, ἐφ' ᾧ ἀνάγκη ἐστὶν αὐτὴν φυλαχθῆναι: εἰ μὲν ἐγγυητὴν δυνηθείη παρασχεῖν, αὐτῷ πιστευθῇ. εἰ δὲ ὀμόσει μὴ δύνασθαι δοῦναι ἐγγυητήν: ἐξωμοσίαν ποιήσει περὶ τοῦ εἰς τὸ δικαστήριον προσεδρείας. εἰ δὲ βαρύτατον εὑρεθείη τὸ ἔγκλημα, ἐφ' ᾧ κατηγορεῖται: εἰς μοναστήριον, ἢ εἰς ἀσκητήριον ἐμβάλλεσθαι, ἢ γυναιξὶ παραδίδοσθαι αὐτήν, δι' ὧν δυνατὸν σωφρόνως καὶ ἐλευθερίως αὐτ. φυλαχθῆναι, ἕως οὗ τὸ πρᾶγμα φανερωθῇ. καὶ τότε ἐκεῖνα προβαίνειν ἐπ' αὐτήν, τὰ τοῖς νόμοις διωρισμένα. οὐδεμίαν γὰρ γυναῖκα ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας, δημοσίας, ἢ ἰδιωτικῆς, ἢ ὑπὲρ ἐγκλήματος οἱουδήποτε, ἢ εἰς φρουρὰν βάλλεσθαι συγχωροῦμεν, ἢ διὰ ἀνδρῶν φυλάττεσθαι, ἵνα μὴ διὰ τῶν τοιούτων ἀφορμῶν εὑρεθῶσι περὶ τὴν σωφροσύνην ὑβριζόμεναι. μονάστριαν μέντοι ἢ ἀσκήτριαν, δι' οὐδεμίαν ἐναγωγὴν ἀφέλκεσθαι συγχωροῦμεν ἐκ τῶν οἰκείων ἀσκητηρίων ἢ μοναστηρίων.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον β. κεφάλαιον λ. ἐν ᾧ φησιν.

Ἐὰν γυνὴ ἀλλοτρίῳ ὀνόματι, ἤτοι ὑπὲρ μὴ διαφέροντος αὐτῇ προσώπου αἱρετὸν δικαστὴν εἰληφῇ, ἐπερωτηθείσης ποινῆς, οὐκ ἔρρωται τὸ αἱρετὸν δικαστήριον, οὐδὲ βεβαιοῦται ἡ ποινή.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον θ. κεφάλαιον η. καὶ βιβλίον ιε. τίτλον δ. ιδ. καὶ κδ. ἐν οἷς φησι περὶ ἐκδικήσεως πραγμάτων αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐκποιηθέντων. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιζ. τίτλον α. κεφ. λβ. ἐν ᾧ φησιν.

DE DIGNITATIBVS EQVItum, & de expræfectis.

Tit. XXXV.

DE TABVLARIIS, ET CHARTVlarijs, adiutoribus, siue scriniarijs, & exceptoribus tam ciuilium, quam militarium iudicum

Tit. XXXVI.

DE MVLIERIBVS, ET EARVM priuilegijs. tum quando uel conueniantur, uel non conueniantur; quodque carceribus non includantur.

Ex tit. XIX. cap. VIIII.

Nulla mulier ob ullam rem pecuniariam a quocumque iudice includatur aut custodiatur. quod si quis audebit facere, si maior sit magistratus, uiginti librarum auri; sin minor, decem auri librarum pœna obnoxius erit. qui uero sunt administri eorum, cingulo spoliati uerberentur, & in exsilium mittantur. Quod si mulieri crimen intentetur, cuius caussa necesse sit eam custodiri: si quidem fideiussorem dare possit, ei committatur. sin iurauerit, se fideiussorem dare non posse; de iudicio non deserendo iuratoriam cautionem præstet. Si uero crimen inuentum fuerit esse grauissimum, de quo aduersus eam instituitur accusatio; in monasterium uel asceterium mittatur, uel mulieribus tradatur, per quas pudice liberaliterque tantisper adseruari possit, donec res pareat. quo tempore procedant in eam, quæ legibus definita sunt. Nullam enim mulierem ob pecuniariam caussam, publicam uel priuatam, uel ob quodcumque crimen in carcerem mitti, uel a uiris custodiri permittimus: ne per huiusmodi occasiones earum pudicitia læsa deprahendatur. At monastriam uel ascetriam nullius actionis caussa suis ex asceterijs aut monasterijs extrahi permittimus. Nouel. 134. ca. 9.

Legendus & libri VII. titulus II. cap. XXX. cuius hæc uerba sunt:

Si mulier alieno nomine, siue pro persona nihil ad se pertinente, iudicem compromissarium receperit, cum pœna stipulatione: nec compromissum hoc ualet, nec pœna committitur. l. 32. §. 1. D. de rec. qui arb. recep.

Item lege libri IX. titulum IX. cap. VIII. & libri XV. tit. IIII. XIIII. & XXIIII. in quibus tractatur de uindicatione rerum mulieris, a marito alienatarum. Et lib. XVII. tit. I. cap. XXXII. in quo dicitur:

l.33.D.de neg. gest. *Heres uiri non postulat uxorem compilatæ hereditatis, etiamsi post uiri mortem habeat in sua potestate, quæ uiro superstite habebat: sed ad exhibendum, & negotiorum gestorum, si quidem negotia uiri eo superstite gessit, aget. Simile quiddam traditur in titulo de actione rerum amotarum.*

Legito etiam libri XXIIII. titul. IIII. cap. I. II. & III. in quo dicitur:

Mulier ex uiri contractibus non obligatur, etiamsi pro eo fideiusserit: quum ex senatus consulto Velleano ei subueniatur. Nec item marito proscripto res uxoris publicationem sequuntur, neque parapherna mariti oneribus obnoxia sunt.

Legito & libri XXV. titulũ VII. cap. XXXII. in quo dicitur:

l.11.C. de distrac.pig. *Licet mulier pro alio pignus dederit, non tamen id creditor distrahere potest, nisi marito res uxoris obligãte, simulans ipsa non esse suas, creditorem ignorantem circumscripserit.*

Item lege libri XXXV. titul. XXI. cap. XXXVI. Mulier quæ suspicionem turpitudinis sustinet, nec e militari testamento quidquam capere potest.

Et libri LVI. tit. II. cap. III. dicitur: Mulieri, quæ ius suum ignorauit, ignoscitur. cui consimile quiddam in titulo de iuris ignorantia dictum est.

Et libri XXVI. tit. VII. cap. XLVII. cuius hæc uerba sunt:

l.14.D.ad s.c. Vell. *Etiam fideiussori mulieris, quæ intercessit, subuenitur: licet aduersus eam mandati actionem non habeat. Nam obligatio tota fit irrita, & creditori restituitur in primum debitorem.*

De his dictum est latius in titulo de constituentibus pro alijs soluere.

Et cap. LXVII.

l.3.C.ad s.c. Vell. *Etiam quum pro filio mulier intercedit, exceptione uti potest.*

Et cap. LXXV. & LXXXVII.

Mulieri dotem promittenti, non subuenitur.

l.12.C. de his qui accus. non poss. *Item libri LX. titulum XLI. cap. XXIIII. dicitur, mulierem non posse de crimine accusare, nisi in sua caussa.*

BASILICORVM LIBER VII.

DE IVDICIBVS, ET IVRISdictione, officio, adsessoribus eorum; & de iudicibus compromissarijs.

Οτι ὁ κληρονόμος τοῦ ἀνδρὸς οὐ κινεῖ κατὰ τῆς γυναικὸς τὴν περὶ συληφθέντων πραγμάτων κληρονομίας ἀγωγὴν, εἰ καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελευτὴν κατέχει ἅπερ καὶ ἔτι τοῦ ἀνδρὸς περιόντος κατεῖχεν. ἀλλὰ τὴν ἐνδικοῦσαν τὰ ἀποκρυβέντα πράγματα, καὶ τὴν περὶ διοίκησιν ἀγωγὴν, εἴγε διῴκει τὰ τοῦ ἀνδρος καὶ ἔτι περιόντος αὐτοῦ. ὁμοίως φησὶ καὶ ἐν τῷ περὶ ἀγωγῆς ἀφαιρέσεως πράγματος.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον κδ. τίτλ. δ. κεφάλαιον α. καὶ β. καὶ γ. ἐν ᾧ φησι.

Οτι οὐ κατέχεται ἡ γυνὴ ἐκ τῶν τοῦ ἀνδρὸς συναλλαγμάτων, κἂν ἐγγυήσηται αὐτὸν, ὡς ἐκ τοῦ Βελλιανείου δόγματος βοηθουμένη. καὶ οὐδὲ δημευομένου τοῦ ἀνδρος συνεπάγονται τῇ δημεύσει τὰ πράγματα τῆς γυναικὸς, οὐδὲ τὰ ἐξώπροικα ὑπόκεινται ταῖς τοῦ ἀνδρὸς λειτουργίαις.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον κε. τίτλον ζ. κεφάλαιον λβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ γυνὴ κἂν ὑπὲρ ἄλλου δέδωκεν ἐνέχυρον, ὅμως οὐ δύναται ταῦτα πιπράσκειν ὁ δανειστὴς, εἰ μὴ ὑποτιθεμένου αὐτὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, προσεποιεῖτο μὴ εἶναι ἴδια, καὶ περιεγράψατο τὸν δανειστὴν ἀγνοοῦντα.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον λε. τίτλον κα. κεφάλαιον λϛ.

Γυνὴ δυναμένη αἰσχρὰν ἔχειν ὑποψίαν, οὐδὲ ἀπὸ στρατιωτικῆς διαθήκης δύναταί τι λαβεῖν.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον β. κεφάλαιον γ. ἐν ᾧ φησιν.

Οτι συγγινώσκεται γυνὴ, τὸ ἴδιον ἀγνοήσασα δίκαιον. ὁμοίως καὶ ἐν τῷ περὶ ἀγνοίας νόμου εἴρηται.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον κϛ. τίτλον ζ. κεφάλαιον μζ. ἐν ᾧ φησιν.

Οτι καὶ ὁ ἐγγυητὴς ἀντιφωνησάσης βοηθεῖται κἂν μὴ ἔχῃ κατ᾽ αὐτῆς τὴν περὶ τοῦ μανδάτου ἀγωγὴν. πᾶσα γὰρ ἡ ἐνοχὴ ἀκυροῦται καὶ ἀποκαθίσταται τῷ δανειστῇ, κατὰ τοῦ πρώτου χρεώστου. περὶ τούτων εὑρεται πλατύτερον ἐν τῷ περὶ ἀντιφωνητῶν.

Καὶ κεφάλαιον ξζ.

Οτι καὶ ὑπὲρ παιδὸς ἀντιφωνοῦσα γυνὴ, κέχρηται τῇ παραγραφῇ.

Καὶ κεφάλαιον οε. καὶ πζ.

Οτι ἡ γυνὴ προῖκα ἐπαγγειλαμένη, οὐ βοηθεῖται.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον μα. κεφάλαιον κδ. ἐν ᾧ φησίν. ὅτι ἡ γυνὴ οὐ δύναται κινεῖν ἔγκλημα, εἰ μὴ ἐπὶ ἰδίᾳ αἰτίᾳ.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Ζ.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙκαιοδοσίας αὐτῶν, καὶ τάξεως, καὶ παρέδρων αὐτῶν, καὶ περὶ αἱρετῶν δικαστῶν.

Τίτλος

Τίτλος α. κεφάλ. α.

Μηδέποτε χωρὶς τῶν ἀρχόντων οἱ σύμπονοι δικαζέτωσαν, τὰ ἐκείνων τιθέντες ὀνόματα.

β.

Μηδεὶς ἅμα καὶ συνηγορείτω καὶ ἑτέροις συνεδρευέτω, ἢ καὶ δυσὶ κατ' αὐτὸ ἄρχουσι συμπονείτω: μηδὲ εἰ μετά τινος αὐτὸς πρᾶγμα μετέρχεται μηχανῆς, ἀλλ' ἐκβαλλέσθω τῶν συνηγόρων: προσέτι καὶ ταῖς † λαργιτίωσι, * λίτραν καταβαλλέτω χρυσοῦ καὶ βασιλικῆς πειρώμενος † κινήσεως.

† ταῖς δωρεαῖς.
* περὶ αὐτοῦ λίτραν μίαν.
† γράφεται ὀργῆς, ἀγανακτήσεως.

γ. κεφαλαίῳ, θεμ. β.

Θεσπίζομεν τὰς μὲν προκατάρξεις ἐκ τρόπου παντὸς παρ' αὐτοῖς γίνεσθαι τοῖς ἄρχουσιν, εἴτε μείζους, εἴτε ἐλάττους εἶεν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῃ τῆς δίκης εἰσάγεσθαι πάλιν παρ' αὐτοῖς πρὸς ἅπαξ γοῦν τὴν ὑπόθεσιν, ὥς τι αὐτοὺς τὰ προηγωνισμένα μαθεῖν. ἐπειδὰν δὲ αὐτοτελὴς ἀπόφασις ἐκφέρεσθαι μέλλοι, κατὰ μηδένα τρόπον τολμᾶν τοὺς παρέδρους χωρὶς τῶν ἀρχόντων ἀκούειν: ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης σεμνότητος, ἣν ἤδη διετάξαμεν τῶν θείων προκειμένων λογίων, αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας καὶ ἀκούειν τῶν ἠγωνισμένων ἐφεξῆς, καὶ κρίνειν τὰς ὑποθέσεις αὐτούς, καὶ δέχεσθαι τὰς ἐφέσεις (εἴπερ τις ἐφείη) χωρὶς ἁπάσης † ὑπερθέσεως, ἔνθα ὁ νόμος τοῦτο γίνεσθαι συγχωρεῖ. καὶ αὖθις τοὺς ἐφέτας ἐκ τρόπου παντὸς δι' ἑαυτῶν ἀκροᾶσθαι τῶν ὑποθέσεων, οὐδενὸς ἑτέρως πράττειν τολμῶντος.

† ὑπερθέσεως.

ζ.

Περὶ τοῦ μὴ προχείρως καὶ ἀπὸ ἀνάγκης γίνεσθαι τὰς προκατάρξεις, ἀλλ' ἔχειν τὴν τῶν κ. ἡμερῶν προθεσμίαν.

ια. καὶ ιβ. καὶ ιγ.

Περὶ τοῦ τέμνεσθαι τὰς δίκας κατὰ τοὺς γενικοὺς νόμους, καὶ μήτε πραγματικὸν τύπον, μήτε βασιλικὴν ἔγγραφον ἢ ἄγραφον κέλευσιν, τυποῦσαν ὅπως δέοι τὴν ἀρχθεῖσαν δίκην ἐξετάζειν, κρατεῖν.

ιη.

Περὶ αἱρετῶν δικαστῶν φησίν.

Τίτλος β. κεφ. α.

Τὸ αἱρετὸν δικαστήριον ἔοικε προσφόρῳ δικαστηρίῳ, καὶ ἀνήκει πρὸς τὸ περατοῦσθαι τὰς δίκας.

ιγ.

Αἱρετὸς δικαστής ἐστιν, ὁ δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξάμενος, καὶ ἐπαγγειλάμενος ψήφῳ τεμεῖν τὸ φιλονεικούμενον, οὐ μὴν ὁ παρεμβαλὼν † ἰσ' ψ. † ἐμφῶ συμβουλῇ τὴν δίκην ἀπαλλάξαι.

κ.

Κἂν πλανηθῇ ἐν τῷ ψηφίζεσθαι, οὐ διορθοῦται. ψηφισάμενος γὰρ πέπαυται εἶναι δικαστής.

TIT. I. CAP. I.

Numquam sine magistratibus consiliarij, eorum nomina ponentes, ius dicant. Debet esse l. penul. C. de adsess.

II.

*Nemo pariter & aduocati munere fungatur, & alijs adsessor sit; uel etiam duobus magistratibus eodem tempore suam operam praestet, quamuis cum aliqua callida machinatione rem peragat: sed aduocatorum ordine submoueatur, & praeterea largitionibus * auri libram inferat, indignationem principis quoque subiturus.* Lub. eod.

*hoc est, thesauris. De unius librae poena. Sed alij legunt X libras.

III. them. II.

Sancimus, ut litium contestationes omni modo fiant apud ipsos magistratus, siue maiores, siue minores fuerint. quin etiam medijs in litibus caussa uel semel saltem apud ipsos rursus introducatur, ut ipsimet ea, quae prius in certamine prolata sunt, cognoscant. Quum uero definitiua sententia proferenda est, nullo modo sine iudicibus audire caussam adsessores audeant: sed cum reuerentia conueniente, de qua iam praecepimus, propositis diuinis oraculis ipsi iudices in certamine discussa ordine audiant, & ipsimet caussas dijudicent, & appellationes (si quis appellauerit) absque omni mora suscipiant, ubi quidem lex id fieri permittit. Rursus & appellationum iudices omni modo per seipsos caussas audiant, nec quisquam aliter agere praesumat. Nouel. 60. ca. 1.

VII.

Ne temere, neue cum necessitate litium contestationes fiant, sed spatium uiginti dierum concedatur. Nouel. 53.

XI. & XII. & XIII.

Lites secundum leges generales decidantur, neque uel pragmatica sanctio, uel imperatoria scripto comprehensa, uel non scripta iussio, quae praescribat, quo pacto inchoata caussa sit examinanda, ualeat. Nouel. 113. §. 1.

XVIII.

Tractatur de iudicibus compromissarijs.

TIT. II. CAP. I.

Compromissum iudicio competenti simile est, & ad finiendas lites pertinet. l. 1. D. de recep. qui arb. rec.

XIII.

Iudex compromissarius est, qui iudicis partes suscepit, finemque se sua sententia controuersijs impositurum pollicitus est: non qui hactenus interuenit, ut consilio suo litem discutiat.

XX.

Et si errauerit in sententia, tamen ea non corrigitur. nam quum sententiam dixit, iudex esse desijt.

XXII. them. VII.

Non debent obtemperare compromisso litigatores, si quid indecori & inhonesti iubeat.

XXVII.

Siue sit aqua, siue iniqua arbitri sententia, standum est ei.

XXXI.

*Arbiter ex compromisso sumtus sententiam dicere uetatur in actione famosa ex delicto, uel de crimine publico. quod si etiam dixerit, non competit exsequutio. Non item de quaestione libertatis uel ingenuitatis, nec si dicatur ex fideicommisso libertas deberi, nec de actione * pupillari.*

* sic Graeci nostri populari.

LI.

Si iudex compromissarius, qui nequit intra diem constitutum sententiam dicere, diem compromissi proferat, quum uim rei potestatem non acceperit: non incidit in poenam, qui dicto audiens non fuerit.

LV.

l. 3. C. de recep. arb.

Qui in aduersarij sui gratiam, uel propter arbitri sordes condemnatus est; non solum de poena conuentus, exceptionem doli habeat: uerumetiam ex clausula solleni, quae arbitrio subiici solet, conuenire poterit.

TIT. III. CAP. I.

De ius dicentibus. L. 1. D. de iurisd.

Qui habet iurisdictionem, & bonorum dat possessionem, & in possessionem mittit, & tutores atque iudices dat.

V.

Qui iure suo, non alieno iurisdictionem habet, potest eam alij mandare.

XVIII.

De incompetenti iudice.

Etiamsi pactus fuero de simul adeundo incompetenti iudice, tamen ante aditionem mutare uoluntatem possum.

XXXII.

l. un. C. ne quis in sua caus. & l. 10. D. d. tit.

Nemo sibimet iudex sit, uel ius dicat. hoc enim iniquum est.

Pertinet huc tituli V. caput XIV. cuius haec uerba sunt:

De dicentibus iniquam sententiam. L. 15. D. de iudic. & ubi quisq.

Filiusfamilias iniquam sententiam ferens, in tantum tenetur, quantum habebat in peculio, quum sententiam diceret.

XV.

Iniquam sententiam fert, qui dolo malo in fraudem legis sententiam dicit, ob euidentem gratiam, uel lucrum. & ueram litis hic aestimationem praestat.

LXXII.

In priuatis negotijs, siue caussis pecuniarijs, pater & filius inuicem sibi ius recte dicunt. quippe iudicare munus publicum est.

κβ. θεμ. ζ.

Οὐκ ὤφειλον πειθαρχεῖν τῷ αἱρετῷ δικαστηρίῳ οἱ δικαζόμενοι, † ἀσχημόνι προστάττοντι. † γράφεται ἢ ἀτίμιον.

κζ.

Εἴτε δικαία, εἴτε ἄδικός ἐστιν ἡ τοῦ αἱρετοῦ ψῆφος, ἐμμένειν αὐτῇ δεῖ.

λα.

Κωλύεται ὁ αἱρετὸς δικαστὴς ψηφίζεσθαι ἐπὶ ἀπρεπεῖ ἐξ ἁμαρτήματος ἀγωγῇ, ἢ δημοσίῳ ἐγκλήματι. κἂν ψηφίσηται, οὐχ ἁρμόζει ἀπαίτησις. ὅτι περὶ καταστάσεως ἐλευθερίας ἢ εὐγενείας. ὅτι εἰ λέγεται ἀπὸ φιδεικομμίσσου ἐλευθερία χρεωστεῖσθαι: ὅτι περὶ ὀρφανικῆς ἀγωγῆς.

να.

Ἐὰν ἐμπροθέσμως μὴ δυνάμενος ψηφίσασθαι ὁ αἱρετὸς δικαστὴς ἐπεκτείνῃ τὴν προθεσμίαν, ἄδειαν τούτου μὴ λαβών: μὴ πειθαρχῶν οὐχ ὑποπίπτει τῇ ποινῇ.

νε.

περὶ δικαστῶν.

Ὁ πρὸς χάριν τοῦ ἰδίου ἀντιδίκου, ἢ διὰ ῥυπαρίαν τοῦ διαγνώμονος καταδικασθεὶς, μὴ μόνον περὶ τῆς ποινῆς ἐναγόμενος ἐχέτω δόλου παραγραφὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγωγὴν κινείτω, ἀπὸ τοῦ ἐγκειμένου περὶ δήλου κεφαλαίου διαγνώμοσι.

Τίτλος γ. κεφάλ. α.

Ὁ ἔχων δικαιοδοσίαν, καὶ διακατοχὴν δίδωσι, καὶ εἰς νομὴν πέμπει, καὶ ἐπιτρόπους καὶ δικαστὰς δίδωσιν.

ε.

Ὁ οἰκείῳ δικαίῳ, καὶ οὐκ ἀλλοτρίῳ ἔχων δικαιοδοσίαν, δύναται αὐτὴν ἐντέλλεσθαι.

ιη.

περὶ ἀπροσφόρου δικαστοῦ.

Κἂν συμφωνήσω συνελθεῖν παρὰ δικαστῇ ἀπροσφόρῳ, δύναμαι πρὸ τῆς εἰσόδου μεταμελεῖσθαι.

λβ.

Μηδεὶς ἑαυτῷ δικαζέτω, ἢ δικαιοδοτείτω. τοῦτο γὰρ ἄδικόν ἐστιν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ε. οὗ τινος ἐν τῷ ιδ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὑπεξούσιος παρὰ νόμον κρίσιν, ἐνέχεται εἰς ὅσον εἶχε πεκούλιον ὅτε ἐψηφίζετο.

ιε.

περὶ τῶν παρανόμων κρίσιν ποιούντων.

Παράνομον κρίσιν ποιεῖ, ὁ ἀπατηλῶς εἰς παραγραφὴν τοῦ νόμου ψηφιζόμενος ἐπὶ προφανεῖ χάριτι ἢ κέρδει: καὶ δίδωσι τὴν ἀληθῆ τῆς δίκης διατίμησιν.

οβ.

Ἐπὶ τῶν ἰδιωματικῶν πραγμάτων, ἤτοι χρηματικῶν δικαστηρίων, πατὴρ καὶ υἱὸς ἀλλήλους καλῶς δικάζουσι. τὸ γὰρ δικάζειν, δημόσιόν ἐστι λειτούργημα.

οϛ. Οὐ

ϛ.

Οὐ δύναται δικαστὴς εἶναι, ὁ μήτε δικαιοδοσίαν ἔχων, μήτε ἀπὸ βασιλέως ἐξουσίαν λαβὼν, μήτε δοθεὶς ἀπὸ τοῦ δυναμένου δοῦναι δικαστὴν, μήτε ἀπὸ νόμου βεβαιούμενος, μήτε αἱρετὸς ὤν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ϛ. τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ η. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐπὶ παντὸς πράγματος προτιμάσθω τῆς ἀκριβείας, τὸ δίκαιον.

ια.

Τῆς ἀκριβείας τῶν νόμων, ὁ δικαστὴς φροντιζέτω, μηδὲ τοῖς παρανόμως ῥηθεῖσι παρὰ βασιλέως προσέχων.

ιβ.

Πάντες οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ θεῖοι δικασταὶ, συντόμως τὰς δίκας τεμνέτωσαν, κἄν τις τῶν δικαζομένων πολλάκις τῷ προσφόρῳ δικαστῇ προσελθὼν, μὴ δι' ἀναγκαίαν αἰτίαν ὑπερτιθείη, προσίτω τῷ βασιλεῖ, τὴν ἐκεῖθεν ἀναμένων βοήθειαν.

ιδ.

περὶ τοῦ προκειμένου τῶν ἁγίων εὐαγγελίων δικάζειν, καὶ ὅρκον ὑπέχειν τοὺς συνηγόρους.

Πάντες οἱ οἱοδήποτε δικασταὶ ἐκ προοιμίων τῆς δίκης μέχρι τῆς ἀποφάσεως, καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τῆς ἀποφάσεως τὴν ἀνάγνωσιν: προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων δικαζέτωσαν, τῶν ἑκατέρου μέρους συνηγόρων ἐν αὐτῇ τῇ προκατάρξει ὀμνυόντων κατὰ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, ὡς ὅτι παραλείψει σπουδὴν ὑπὲρ τοῦ οἰκείου προσφυγος, καὶ ὅτι καλὸν ἡγεῖται τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐ σύνοιδεν αὐτῷ δικαιολογίαν ψευδῆ. εἰ δὲ καὶ μεταξὺ τῆς διαγνώσεως καταγνῶ τοῦ πράγματος, ἀφιστάσθω, μὴ ἔχοντος ἄδειαν τοῦ δικαζομένου, ἕτερον δικολόγον προτρέπεσθαι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον η. τίτλον α. κεφάλαιον μη. ἐν ᾧ φησιν.

Ὅσα παρὰ τῶν δικαζομένων ἢ τῶν συνηγόρων παραλιμπάνεται. ταῦτα παρὰ τῶν δικαζόντων ἀναπληρούσθωσαν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νδ. τίτλον ιδ. κεφάλ. ε. ἐν ᾧ φησιν.

Ὁ δικαστὴς κἂν ἐν ἀγνοίᾳ ποιήσῃ κρίσιν ἰδίαν, ἐνέχεται ὡσανεὶ ἀπὸ πλημμελήματος κρατεῖσθαι, τῇ ἰν φακτοὺμ ἀγωγῇ. καὶ εἰς ὃ συνίδῃ ὁ δικαστὴς, κατακρίνεται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον γ. κεφάλαιον κθ. καὶ λ. ἐν οἷς φησὶν περὶ χαμαιδικαστῶν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι περὶ δικαστῶν καὶ νεαρὰν πβ. καὶ ργ. φησὶ γὰρ, δεῖ κατὰ τοὺς γενικοὺς νόμους ἐξετάζειν, καὶ μηδὲ δέησιν τύπον ἢ κέλευσιν ἀναμένειν παρὰ τὸν νόμον τι ποιεῖν. καὶ νεαρὰν ριε. κεφ. α. καὶ β. καὶ νεαρὰν κε. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ξ. κεφ. β. ἐν ᾧ φησι, τοῦ μὴ γίνεσθαι τὰς τῶν δικῶν προκατάρξεις παρὰ τοῖς παρέδροις.

ΠΕΡῚ ΔΙΑΦΘΕΙΡΌΝΤΩΝ ΤῸ προτεθὲν ἢ μέλλον προτίθεσθαι διὰ δικαιοσύνην αἰτίᾳ πρόσταγμα.

LXXVI.

Qui neque iurisdictionem habet, nec a principe potestatem accepit, nec datus est ab eo, qui iudicis dandi ius habet, nec ex aliqua lege confirmatus est, nec ex compromisso sumtus; index esse non potest.

Item lege tit. VI. in cuius VIII. cap. dicitur:

In omnibus rebus aequitatis & iustitiae ratio potior sit, quam stricti iuris. l. placuit. C. de iudic.

XI.

Stricti legum iuris curam index gerat, ne illis quidem animum aduertens, quae a principe contra leges dicta prolatane sunt. Debet esse l. xi. C. eod.

XII.

Omnes magistratus, & diuini iudices, cõpendiaria ratione caussas decidãt; & si quis litigantium saepius adito competenti iudice, nullam ob necessariam caussam diuturnis dilationibus uexatus fuerit, principẽ accedat, & eius opem exspectet. Debet esse l. 12. eod.

XIIII.

Omnes iudices, quicumque tamdem fuerint, ab ipsis litis primordiis usque ad sententiam, & in ipsa sententiae recitatione, collocatis ante se sanctis euangeliis ius dicant: utriusque partis aduocatis in ipsa litis cõtestatione per sacra sancta euangelia iurantibus, se in clientis sui caussa nullam operam nullumque studium intermissuros, & caussam bonam existimare, nec falsi patrocinii sibi conscios esse. Quod si etiam interea, dum cognitio fit, caussam improbauerint; ab ea desistant, nec licentiam litigator habeat, alterum patronum inuitandi. L. 14. eod. Quod propositis sanctis euangeliis iudicandum sit, & quod aduocati iusiurãdum praestent.

Legito & libri VIII. tit. I. cap. XLVIII. cuius haec uerba sunt:

Quaecumque uel a litigantibus, uel aduocatis omittuntur, a iudicibus suppleantur. L. un. C. ut quae desunt aduoc. part.

Item lib. LIIII. tit. XIIII. cap. V. dicitur:

Iudex etiamsi per imprudẽtiam litem suam fecerit, quasi ex delicto in factum actione tenetur: & in quantum iudicanti uisum fuerit, damnatur. L. ult. D. de extraord. cogn.

Legito & hunc lib. VII. tit. III. cap. XXIX & XXX. in quibus agitur de pedaneis iudicib.

SCHOLION.

Legenda de iudicibus & nouella LXXXII & CXIII. Tractatur enim in his, quod secundum leges generales examinare caussas debeãt, nec uel sacram formam uel iussionem exspectãtes, quidquam cõtra ius facere. Item nouel. CXV. cap. I & II. & nouel. XXV. & LX cap. II. ubi dicitur, litium contestationes apud adsessores non fieri.

DE CORRVMPENTIBVS EDIctum perpetuae iurisdictionis caussa propositum, uel proponendum.

Tit.

Tit. III. cap. VII.

Si quis edictum propositum, uel proponendum perpetuæ, non temporariæ, iurisdictionis caussa, dolo malo corruperit; in eum quingentorum aureorum iudicium datur, quod est perpetuum: siue seruus, siue filiusfamilias, siue uir, siue mulier sit. Serui autem, si a dominis non defendantur, & qui soluendo non sunt, corporaliter puniuntur. Qui uero per imperitiam, uel rusticitatem, uel casu, uel iussu prætoris corrupit, non tenetur. Etiam tenetur, qui non corrupit quidem, sed sustulit: & qui per se facit, & qui alij mandat. Is uero, cui mandatum est, non tenetur; nisi dolo malo fecerit. Etiam plures, si corruperint, uel mandauerint, tenentur: nec sufficit, unum pœnam luere. Coniunge caput IX.

DE LITIGANTIBVS, HOC EST, actoribus & reis, tam qui sunt iuris sui, quam qui non sunt. & qui agere uel conueniri possint, qui non possint. & quando, apud quem, in quo foro quis agere debeat. & de ijs, qui latitant.

Eiusd. tit. III. cap. XXIII.

l. 1. D. quod quisq. iur. *Quod iuris quis habet, uel in alium dixerit, uel dici effecerit; eodem & ipse tenetur.*

XXV. them. III.

Si quid iniqui contra meum aduersarium postulauero, eodem & ipse teneor, quamuis eo non utar. uerum si me non postulante iudicatum inique fuerit, non teneor.

Them. V.

Qui hoc in edictum incidit, non solum postulante læso tenetur: sed etiã quouis, qui in eum experitur, & exceptione utitur.

Adde ca. XXVI. XXVII. & XXXVIII. in quo dicitur:

De foro. l. 2. C. de iurisd. omn. iudic. *Actor forum rei sequitur. & forum est, ubi nunc domicilium habet, uel tempore contractus habuit. Coniungito & tit. IIII. cap. I. cuius hæc uerba sunt:*

Nouel. 96. *Sancimus, ut si quis obligatum sibi putat eum, qui accusationem in ipsum deposuit; non apud alium iudicem, sed apud illum ipsum mox agat, & ut idem utriusque caussæ iudex sit. Quod si forte iudex, apud quem sortitus est litem, ipsi displicuerit; hoc quoque corrigere poterit. Nam quum nos spatium uiginti dierum post oblationem libelli concesserimus, quo decurso, litem contestari oporteat: licet intra dictum interuallum, illum quidem recusare, alium uero consequi, apud quem rursus*

De xx. dierum spatio similiter & in 1. tit. 7. cap. eiusdem libri 7 loquitur.

Τίτλ. γ. κεφάλαιον ζ. ἐν ᾧ φησιν.

Ὁ τὸ προτεθὲν πρόσταγμα ἢ μέλλον προτίθεσθαι ἐπὶ διηνεκεῖ, οὐ μὴν προσκαίρῳ αἰτίᾳ, δόλῳ διαφθείρας, πεντακόσια Ν Ν δίδωσι διηνεκῶς ἀγωγῆς· εἴτε δοῦλός ἐστιν, εἴτε ὑπεξούσιος, ἢ ἀνὴρ, ἢ γυνή. δοῦλοι δὲ μὴ διεκδικούμενοι παρὰ τῶν δεσποτῶν, καὶ οἱ ἄποροι, σωματικῶς τιμωροῦνται. ὁ δὲ κατὰ ἀπειρίαν, ἢ ἀγροικότητα, ἢ κατὰ τύχην, ἢ κελεύσει τοῦ πραίτωρος διαφθείρας, οὐχ ὑπόκειται. ἐνέχεται καὶ ὁ μὴ διαφθείρας, ἀλλὰ ὑφελὼν, καὶ ὁ δι' ἑαυτοῦ ποιῶν, καὶ ὁ ἄλλῳ ἐντελλόμενος. οὐκ ἐνέχεται δὲ ὁ ἐντελθεὶς, εἰ μὴ κατὰ δόλον ἐποίησε. καὶ πολλοὶ γὰρ διαφθείραντες, ἢ ἐντειλάμενοι ἐνέχονται. καὶ οὐκ ἀρκεῖ τὸν ἕνα δοῦναι τὴν ποινήν. καὶ κεφάλαιον θ.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΖΟΜΕΝΩΝ ΗΤΟΙ ἐναγόντων καὶ ἐναγομένων, αὐτεξουσίων, καὶ ὑπεξουσίων. καὶ τίνες δύνανται ἐνάγειν ἢ ἐνάγεσθαι, καὶ τίνες οὐ δύνανται. καὶ πότε, παρά τινι, καὶ ἐν ποίῳ φόρῳ τις ἐνάγειν ὀφείλει. καὶ περὶ † λαμβανόντων ἢ ἀποκρυπτομένων.

† λανθανόντων.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. γ. κεφ. κγ.

Ὅπερ δίκαιόν τις ἔχει, ἢ εἴπῃ κατά τινος, ἢ † ἐλεγχθῆναι παρασκευάσει, τῷ αὐτῷ καὶ αὐτὸς ὑπόκειται.

† λεχθῆναι.

κε. θέμ. γ. φησίν.

Ἐὰν ἄδικόν τι κατὰ τοῦ ἀντιδίκου μου αἰτήσω, τῷ αὐτῷ ὑπόκειμαι, κἂν μὴ χρήσωμαι αὐτῷ. εἰ δὲ μὴ ἀπαιτοῦντός μου ψηφισθῇ τὸ ἄδικον, οὐχ ὑπόκειμαι.

θέμ. ε.

Οὐ μόνον τοῦ ἀδικηθέντος αἰτοῦντος, ὑπόκειται ὁ τῷ παρόντι δόγματι ὑποπεσών: ἀλλὰ ἑκάστου δικαζομένου πρὸς αὐτὸν καὶ κεχρημένου τῇ παραγραφῇ.

Καὶ κεφάλαιον κς. καὶ κζ. καὶ λη. ἐν ᾧ φησιν.

Ὁ ἐνάγων ἀκολουθεῖ τῷ φόρῳ τοῦ ἐναγομένου. φόρος δέ ἐστιν ἔνθα νῦν ἔχει τὴν κατοίκησιν, ἢ ὅπου εἶχεν ἐν καιρῷ τοῦ συναλλάγματος.

περὶ φόρου.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Θεσπίζομεν εἴ τις ὑπεύθυνον οἴεται ἔχειν τὸν κατ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν ἀποθέμενον, μὴ παρ' ἑτέρῳ δικαστῇ, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ εὐθὺς αἰτιάσασθαι, καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι δικαστὴν ἐφ' ἑκατέρας ὑποθέσεως. εἰ δέ τι τυχὸν ἀπαρέσειεν αὐτῷ ὁ παρ' ᾧ τὴν δίκην ἀποκληρώσαιτο δικαστὴς: ἐξέστιν αὐτῷ καὶ τοῦτο ἐπανορθοῦσθαι. † εἴκοσι γὰρ ἡμερῶν προθεσμίαν ἐνδόντων ἡμῶν μετὰ τὴν τοῦ βιβλίου πομπὴν, μεθ' ἣν δεῖ προκατάρχεσθαι, ἔξεστιν ἔσω τῆς εἰρημένης ἀναχωχῆς παραιτήσασθαι μὲν ἐκεῖνον, ἑτέρου δὲ τυχεῖν, παρ' ᾧ πάλιν ὁμοίως

Nouel. 96.

† περὶ τῶν εἰκοσι ἡμερῶν προθεσμίας ὁμοίως φησὶ καὶ ἐν τῷ α. τίτλῳ, κεφ. ζ. τοῦ αὐτοῦ ζ. βιβλίου.

ὁμοίως ἑκατέραν ἀγωνίζεσθαι προσήκει δίκην, καὶ τὰς τοιαύτας τέχνας κατὰ μηδὲν γίνεσθαι, ἀλλ' ἕκαστον τοῖς ἰδίοις χρῆσθαι δικαίοις. εἰ μέντοι σιγήσειεν, εἶτα ὕστερον βουληθείη τὴν δίκην παρ' ἑτέρῳ δικαστῇ κινεῖν, ἀνάγκην ἔχειν ἀναμένειν τὸ πέρας τῆς δίκης τῆς ἐπαγομένης αὐτῷ παρὰ τοῦ εἰς δικαστήριον αὐτὸν ἑλκύσαντος. καὶ ἐπειδὰν πέρας ἡ δίκη λάβοι, τηνικαῦτα αὐτὸν τὴν οἰκείαν δίκην παρ' ἑτέρῳ δικαστῇ προθεῖναι, ἵνα οὕτω τὰς τοιαύτας αὐτῶν ἀνέλωμεν τέχνας τε καὶ κατ' ἀλλήλων ἐπηρείας.

β.

περὶ τῆς προκατάρξεως. νεαρὰ ριβ. διάταξις δ.

Θεσπίζομεν πάντας τοὺς δικαστὰς, εἴ ποτέ τινα συσχεθῆναι ἤγουν ὑπομνησθῆναι βουληθεῖεν, ταύτην τὴν αἵρεσιν ταῖς ἑαυτῶν διαλαλιαῖς προστιθέναι, ὥστε μὴ ἄλλως τὰ τῶν αἰτιάσεων βιβλία τοῖς ἐναγομένοις ἐπιδίδοσθαι, ἢ συνηθείας τοῖς ἐκβιβασταῖς παρέχεσθαι, εἰ μὴ πρότερον καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ ὁ ἐνάγων ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ ταβουλλαρίου ὑπογράψοι, καὶ πράξεως ὑπομνημάτων συνισταμένης, ἐγγυητὴν ἀξιόπιστον παράσχοι, κινδύνῳ τῆς ἁρμοδίου τάξεως ὁμολογοῦντα, ὅτι περ καὶ μέχρι πέρατος τῆς δίκης προσεδρεύει, καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ νομίμου ἐντολέως ἐγγυμνάζει. καὶ εἰ μετὰ ταῦτα ἐλεγχθείη ἀδίκως τὴν δίκην κινήσας, ὀνόματι ἀναλωμάτων καὶ δαπανημάτων δέκατον μέρος τῆς περιεχομένης τῷ βιβλίῳ ποσότητος ἀποκαταστήσει τῷ αἰτιαθέντι. εἰ δὲ εἴποι μὴ εὐπορεῖν ἐγγυητὴν δοῦναι, τηνικαῦτα παρὰ τῷ δικαστῇ παρ' ᾧ περ ἡ ὑπόθεσις μέλλει ἐξετάζεσθαι, τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων, δι' ὅρκου τοῦτο αὐτὸ διαβεβαιώσασθαι, καὶ οὕτως ἐνώμοτον αὐτὸν ἐκτίθεσθαι ὁμολογίαν, καὶ δι' αὐτῆς, ἅπερ ἀνωτέρω εἴρηται, ὁμολογῆσαι. εἰ δὲ μὴ ταῦτα ἅπαντα κατὰ τὸν εἰρημένον πραχθείη τρόπον, οὐδεμίαν τὸν ἐναγόμενον ἀπόκρισιν τῷ ἐκβιβαστῇ ποιήσασθαι συγχωροῦμεν.

γ.

Θεσπίζομεν τὸν ἐνάγοντα τὸ ἀρχθὲν πρᾶγμα μέχρι πέρατος τῆς δίκης ἐγγυμνάζειν. εἰ δὲ ὑπεξελθεῖν τῷ πράγματι ὑπερτίθεται: δίδομεν ἄδειαν τῷ ἐναχθέντι τὸν δικαστὴν αἰτεῖν, παρ' ᾧ ἡ δίκη προκατήρχθη, ὥστε δι' αὐτοῦ τὸν ἐνάγοντα ὑπομνησθῆναι εἰς τὸ δικαστήριον, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ νομίμου ἐντολέως παραγίνεσθαι. καὶ εἰ τοῦτο μηδαμῶς ποιήσοι, προτιθεμένων τριῶν προγραμμάτων αὐτὸν καλεῖσθαι, μιᾶς ἑκάστης κλήσεως οὐκ ἔλαττον ἢ τριάκοντα ἡμερῶν διαστήματι περικλειομένης. κελεύομεν γὰρ τοὺς ἐμβάθμους δικαστὰς, μὴ μόνον ταῖς τῶν κηρύκων φωναῖς, ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ προγραμμάτων προτιθεμένων, οἷον δήποτε τῶν δικαζομένων μέρος, ἀπολιμπανόμενον καλεῖν εἰς τὸ δικαστήριον.

δ.

Εἰ δὲ προτιθεμένων τῶν προγραμμάτων κληθεὶς εἰς τὸ δικαστήριον ἐλθεῖν καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ νομίμου (καθάπερ εἴρηται) ἐντολέως προθεῖναι μὴ βουληθείη: τηνικαῦτα ἑτέραν ἑνὸς ἐνιαυτοῦ προθεσμίαν αὐτῷ συγχωροῦμεν, ἧς ἐν-

utraq. caussa similiter est disceptanda, nec utendum eiusmodi artibus, sed cuiq. suis iuribus fruendum. Quod si tacuerit, ac deinceps apud alium iudicem mouere litem uoluerit: necesse habebit exspectare terminum intẽtatæ litis ab eo, qui in ius ipsum traxit. qua lite finita, caussam suam apud alium iudicẽ proponat: ut in hũc modum tales ipsorũ artes, et mutuas iniurias tollamus.

II.

Sancimus, ut omnes iudices, si quando quem prahendi uel citari uoluerint, hanc interloqutionibus suis condicionem adyciant, ne aliter accusationum libelli reis porrigantur, uel * consuetudines exsequutoribus præstentur: nisi prius actor libello uel per se, uel per tabularium subscripserit, & interuenientibus actis publicis det fideiussorem idoneum, periculo competentis officij spondentem, se ad terminum usque litis permansurum, & actiones suas uel per se, uel per legitimum procuratorem exerciturum: ac si deinceps probatum fuerit, inique litem ab ipso motam, expensarum sumtuumque nomine decimam comprehensæ libello summæ partem accusato restituturum. Quod si fideiussorem dare se posse neget, tunc apud iudicem, coram quo caussa erit examinanda, propositis sacris sanctis euangelijs idipsum sacramento confirmabit, & hoc pacto iuratoriam cautionem exponet, ac per eam superius indicata promittet. quæ omnia si iuxta prædictum modũ peracta non fuerint, non permittimus, ut reus ullum exsequutori responsum prabeat.

De litis contestatione. Nouel. 112. constitu. 4.

* al. sportulæ.

III.

Sancimus, ut actor ceptum negotium ad litis usq. finem expediat. Quod si persequutionẽ caussæ differat, reo damus licentiam postulandi a iudice, apud quem lis contestata est, ut ipsius auctoritate commoneatur actor, ad comparẽdum in iudicio uel per se, uel per legitimum procuratorem. quod si non fecerit, tribus edictis propositis uocetur: singulis citationibus non minori, quam triginta dierum, interuallo concludendis. quippe iubemus, ut iudices ordinarij non præconum modo uocibus; uerumetiam per edicta proposita quamcumq. litigatorum partem, quæ abest, ad iudicium uocent.

IIII.

Sin is, qui propositis edictis uocatus est, in ius uenire, ac intẽtiones suas uel per se, uel p legitimũ (ceu dictũ est) procuratorẽ proponere noluerit: tũc alterũ illi unius anni spatiũ cõcedimus, intra

intra quod nisi suam persequutus actionem fuerit, iudici licentiam damus allegata partis obseruantis iudicium etiam absente aduersario secundum leges nostras examinandi, & accurate peruestigata ueritate, legitimam sententiam proferendi. Si uero intra dictum unius anni spatium comparuerit, & suas actiones exercere uoluerit: iubemus, ut iudex omnibus modis expensas siue sumtus, quos litis caussa reus in iudicio persistens sustinuit, ab actore præ omnibus exigat, & accusato præbeat: quo facto, liti adsit actor, donec secundum leges negotium terminetur. Nam si tantum modo compareat, & sumtibus siue dispendijs redditis, dumtaxat annuum tempus diffindere uoluerit; atque rursus a iudicio discedens, ad litis usque terminum non permanserit: iubemus, ut post indicatas edictorum, & annui temporis interualli obseruationes, omni excidat actione, quam aduersus reum sibi competere putabat. Ceterum priuilegio legis, quæ suas actiones mouendi necessitatem nolentibus non imponit, illis tantum uti concedimus, qui secundum modos iam indicatos nullam suis aduersarijs quæstionem mouent.

VI.

Nouel. 124. ca. 1.

Iubemus, ut quoties apud quoscumque iudices uel inchoantur lites, uel appellationes examinantur, ante omnia principales litigantium personæ, uel illi, ad quos (ceu fieri potest) in medio caussa translata fuerit, in præsentia iudicum tactis sacris sanctis euangelijs iurent, se nihil omnino iudicibus patrocinij gratia, uel alij cuicumque personæ huius caussæ nomine, quocumque modo dedisse uel promisisse, uel deinceps daturos, siue per se, siue per aliam quamcumque subiectam personam: exceptis ijs, quæ suis aduocatis patrocinij nomine præbent, uel alijs personis, quibus ut detur, leges nostræ præscripserunt. Quod si quis litigantium dixerit, se dedisse uel promisisse, personamque nuncuparit, & rem probauerit: ipse quidem in euentu litis ueniam promereatur, sed ab eo qui donum uel promissum acceptasse conuictus erit, si pecuniaria caussa sit, dati triplum, promissi duplum a comite priuati patrimonij [principis] exigatur: idemque dignitatem, siue magistratum, quem gerit, utroque casu amittat. Sin criminalis sit accusatio, publicationem patrimonij sui patitor, & in exsilium ablegator, qui ob captum munus crimen alienum in se transferre studuerit. At si largitionem uel promissionem factam litigator probare nō poterit, iuret ea per-

De his, qui aliquid largiuntur, uel accipiunt.

ἧς ἐντός, εἰ μὴ τῇ ἰδίᾳ ἐπεξέλθοι διαγωγῇ, δίδομεν ἄδειαν τῷ δικαστῇ, καὶ ἀπόντος τοῦ ἀντιδίκου, τὰς τοῦ προσεδρεύσαντος μέρους δικαιολογίας, κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους ἐξετάζειν, καὶ τῆς ἀληθείας ἀκριβῶς ζητουμένης, νόμιμον προφέρειν ψῆφον. εἰ δὲ ἐντὸς τῆς εἰρημένης τοῦ ἑνὸς ἐνιαυτοῦ προθεσμίας παραγένηται, καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς ἐγγυμνάσαι βουληθείη, κελεύομεν τὸν δικαστὴν πᾶσι τρόποις τὰ ἀναλώματα ἤγουν δαπανήματα, ἅπερ διὰ τὴν δίκην ὁ ἐναχθεὶς προσεδρεύων τῷ δικαστηρίῳ ὑπέμεινε, πρὸ πάντων εἰσπρᾶξαι τὸν ἐνάγοντα, καὶ τῷ αἰτιαθέντι παρασχεῖν, καὶ οὕτω τὸν ἐνάγοντα προσεδρεῦσαι μέχρις ὅτου τὸ πρᾶγμα πέρας δέξηται κατὰ τοὺς νόμους. εἰ γὰρ μόνον παραγένηται, καὶ τῶν δαπανημάτων ἢ ζημιωμάτων ἀποδομένων μόνον τὸν ἐνιαυσιαῖον χρόνον διακόψαι βουληθείη, καὶ πάλιν ἀναχωρῶν τοῦ δικαστηρίου μέχρι πέρατος τῆς ὑποθέσεως μὴ παραμένοι, κελεύομεν αὐτὸν μετὰ τὰς εἰρημένας τῶν προγραμμάτων καὶ τοῦ ἐνιαυσιαίου χρόνου διαστήματος παρατηρήσεις, πάσης ἀγωγῆς ἐκπίπτειν, ἣν ἁρμόζειν αὐτῷ κατὰ τοῦ ἐναχθέντος ὑπελάμβανε. τῷ δὲ τοῦ νόμου προνομίῳ, τοῦ μὴ ἐπιτιθέντος ἀνάγκην τοῖς μὴ βουλομένοις τὰς οἰκείας ἐναγωγὰς κινεῖν, ἐκείνοις καὶ μόνοις συγχωροῦμεν κεχρῆσθαι, τοῖς οὐδεμίαν ζήτησιν κατὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους κατὰ τῶν ἀντιδίκων κινοῦσιν.

ς.

Κελεύομεν ὁσάκις † παρ' οἱῳδήποτε ἄρχοντι δίκαι † ἢ ἐξετάζονται, πρὸ πάντων τὰ πρωτότυπα τῶν δικαζομένων πρόσωπα, ἢ ἐκείνους, εἰς οὓς (ὡς εἰκὸς) ἐν μέσῳ ἡ ὑπόθεσις μετηνέχθη † παρουσίᾳ τῶν δικαστῶν, ἁπτομένους τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ὀμνύναι, ὅτι οὐδὲν παντελῶς τοῖς δικασταῖς προστασίας χάριν, ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε προσώπῳ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας καθ' οἱονδήποτε τρόπον δεδώκασιν, ἢ ὑπέσχοντο, ἢ μετὰ ταῦτα δώσουσι, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ ἄλλου οἱουδήποτε μέσου † τρόπου. ἐξῃρημένων τούτων, ἅτινα τοῖς ἰδίοις συνηγόροις ὑπὲρ τῆς συνηγορίας παρέχουσιν, ἢ τοῖς ἄλλοις προσώποις, † ἅπερ οἱ ἡμέτεροι νόμοι δίδοσθαι διετύπωσαν. εἰ δέ τις ἐκ τῶν δικαζομένων εἴπῃ δεδωκέναι, ἢ ὑποσχέσθαι, καὶ τὸ πρόσωπον ἐξείποι, καὶ τοῦτο ἀποδείξει, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῇ τῆς δίκης ἐκβάσει, συγγνώμης ἀξιούσθω. ὁ δὲ ἢ δόσιν, ἢ ὑπόσχεσιν καταδέξασθαι δεικνύμενος, εἰ μὲν χρηματικὴ εἴη ἡ ὑπόθεσις, τὸ μὲν δεδομένον τριπλοῦν, τὸ δὲ ὑποσχεθὲν διπλοῦν ὑπὸ τοῦ κόμητος τῆς ἰδικῆς περιουσίας εἰσπραττέσθω, καὶ τὴν ἀξίαν ἤτοι ἀρχὴν, ἣν ἔχει, ἐφ' ἑκατέρου θέματος ἀπολλύτω. εἰ δὲ ἐγκληματικὴ εἴη ἡ κατηγορία, δήμευσιν τῆς ἰδίας περιουσίας ὑπομενέτω, καὶ εἰς ἐξορίαν πεμπέσθω, ὅστις διὰ λῆψιν ἀλλότριον ἔγκλημα εἰς ἑαυτὸν ἐσπούδασε μετενεγκεῖν. εἰ δὲ τὴν δόσιν, ἢ τὴν ὑπόσχεσιν ὁ διάδικος μὴ δυνηθῇ δεῖξαι, ὀμνύτω τὸ πρόσ-

Νεαρὰ ρκδ. κεφ. α.
† παρ' οἱῳδήποτε δικάζοντι ἄρχοντι.
† οἱ ἐκκλητοι ἐξετάζ.
† ἐν παρ.
† προσώπου.
† οἵπερ.
περὶ τῶν διδόντων τι ἢ λαμβανόντων.

σωπον

σωπον τὸ τὴν δόσιν ἢ τὴν ὑπόσχεσιν λεγόμενον καταδέξασθαι, ὅτι οὔτε δι' ἑαυτοῦ, οὔτε δι' ἄλλου προσώπου ἔλαβεν, ἢ ὑπόσχεσιν ἔσχε. καὶ τοῦ τοιούτου ὅρκου παρεχομένου, αὐτὸς μὲν ἐλεύθερος ἔστω, ὁ δὲ διάδικος ὁ μὴ δυνηθεὶς δεῖξαι, ἐπὶ μὲν ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις, τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης ὑπὸ τοῦ κόμητος τῆς ἰδικῆς περιουσίας εἰσπραττέσθω, † δηλονότι τὴν ἰδίαν ἔκβασιν ἀναμενούσης. ἐπὶ δὲ ταῖς ἐγκληματικαῖς, δήμευσιν τῶν οἰκείων πραγμάτων ὑπομενέτω, καὶ τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις δικασταῖς, κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν περαιούσθω.

† τῆς δίκης δηλον.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. ε. τοῦ τινος ἐν τῷ γ. κεφαλ.

Οὐ δοκεῖ λανθάνειν, ὃς εἰ καὶ παρῆν, οὐκ ἠναγκάζετο εἰσάγεσθαι.

δ.

περὶ ὑπεξουσίων.

Πρὸς τοὺς ὑπεξουσίους ἡμῶν, οὐ δυνάμεθα δικάζεσθαι, εἰ μὴ ἐπὶ τῷ ἰδιοκτήτῳ πεκουλίῳ.

ε.

Ὁ καλούμενος εἰς δικαστήριον, λέγων ἕτερον ἔχειν φόρον, ὀφείλει ἀπιέναι πρὸς καλοῦντα, ἵνα τὰ περὶ τούτου παρ' αὐτῷ γνωσθῇ, καὶ μὴ καταφρονείτω αὐτοῦ.

ζ.

Ὁ κληθεὶς εἰς δικαστήριον καὶ μετὰ ταῦτα στρατευσάμενος, ἢ ἄλλου φόρου γεγονώς, οὐ δύναται περὶ τῆς αὐτῆς δίκης ἐπικαλεῖσθαι τὸν ἴδιον φόρον.

κα.

περὶ τετραμήνου.

Ὁ μέλλων ἐνάγεσθαι, καλῶς ἐπιζητεῖ ἐνδοθῆναι αὐτῷ, ἀξιοπίστως ἀσφαλιζομένῳ, ὅτι μετὰ τετράμηνον δίδωσιν.

κβ.

Ὁ μὴ ἀναγκαζόμενος ἔν τινι τόπῳ ἐνάγεσθαι, ἐὰν ἐκεῖνος † ἐνάγῃ, ἀναγκάζεται παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ ἐνάγεσθαι.

† ἐὰν ἐνάγῃ.

λα.

Ὁ ἐκκαλεσάμενος ἐνάγων ἐστί.

καὶ.

Ὅτι ἔνθα ἡ προκάταρξις, ἐκεῖ καὶ τὸ πέρας.

λδ.

Καὶ πρὸ τῆς ἐνοχῆς τοῦ ἐναγομένου, δίδοται ἐγγυητής, καὶ ἤρτηται ἡ ἐνοχὴ αὐτοῦ: δικαστήριον δὲ περὶ μελλούσης ἀγωγῆς οὐ συνίσταται.

μη.

Ὁ πράτης καλούμενος εἰς τὸ διεκδικῆσαι τὸν ἀγοραστὴν ἐκνικώμενον τοῦ πράγματος, οὐ δύναται τὸν ἴδιον ἐπικαλεῖσθαι φόρον.

ογ.

Ὁ προπετῶς εἰς δίκην τινὰ καλῶν, καὶ τὰ τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ τῆς δίκης δίδωσιν αὐτῷ δαπανήματα.

πζ.

Καὶ ὅτι περὶ τύχης ἐστὶν ἡ δίκη, χώρα τῷ κανόνι τῷ λέγοντι, ὁ ἐνάγων τὸν τοῦ ἐναγομένου φόρον μεταδιώκει: κἀκεῖ τέμνεται τὸ δικαστήριον, ἔνθα διάγει ἡ δουλαγωγουμένη, κἂν τὰ μάλιστα συγκλητικός ἐστιν ὁ ἐνάγων.

sona, quae donum uel promissionem acceptasse dicitur, se neque per seipsam, neque per aliam personam quid cepisse, uel promissionẽ habuisse. quo iureiurando praestito, ipse quidem liber esto, uerum a litigatore, qui probare non potuerit, in caussis pecuniarijs aestimatio litis a comite priuati patrimonij [principis] exigitor, lite nihilo minus euentũ suum praestolatura: in criminalibus autem, facultatũ idem suarum publicationẽ sustineto, lisque nihilo secius apud iudices competentes iuxta legum ordinem terminator.

Huc etiam refer e tit. V. cap. III. in quo dicitur:

Latitare non uidetur, qui etiam si adesset, iudicium suscipere non compelleretur. l. 3. D. de iudic.

IIII.

Cum ijs, quos nostra in potestate habemus, lis nulla nobis esse potest, nisi ex castrensi peculio. De filijsfamilias.

V.

In ius uocatus, qui aliud se forum habere dicit, uocantem adire debet, ut eius rationes apud ipsum cognoscantur, nec eum contemnat.

VII.

In ius uocatus, si secundum ea miles, uel alterius esse fori ceperit; eãdem caussam ad forum suum reuocare non potest.

XXI.

Qui conueniendus est, recte petit dari sibi diem, idonee cauenti, quod post quatuor menses soluturus sit. De quatuor mensium spatio.

XXII.

Qui non cogitur in aliquo loco iudicium pati, si ipse ibi agat; pati cogitur, ut apud eumdem iudicem conueniatur.

XXXI.

Qui appellat, actor est.

Item,

Vbi fit cõtestatio litis, ibidẽ & finis esse debet.

XXXIIII.

Etiam ante obligationẽ rei, fideiussor datur, & in pendenti est eius obligatio: sed iudicium de actione futura nequit existere.

XLVIII.

Venditor denuntiatus, ut emtorem in euictione rei defenderet; litem ad forum suum reuocare non potest.

LXXIII.

Qui temere quem in ius uocat, tam uiatica, quam litis sumtus ei reddit.

LXXXVII.

Etiã quũ de statu quaestio est, locũ habet regula, quae tradit; actorẽ rei forũ sequi debere. Ideoque caussa deciditur istic, ubi quae ancilla dicitur, consistit; quamuis actor senatoria sit dignitatis. l. 3. C. ubi causs. stat.

XC.

De senatoribus. l.2.C.ubi Senat. uel clar.

Senatores in pecuniarijs caussis, Constantinopoli uel in suburbanis degentes, tantum apud præfectum prætorio, uel præfectum urbi, uel gloriosissimum magistrum [officiorum], interueniente sacra iussione, conueniuntur. Sin agāt in prouincijs, uel ubi consistunt, uel ubi maiorem bonorum partem possident, respondeant.

XCI.

*Si quis patricius, uel expatricius, uel exprafectus prætorio, uel exprafectus urbi, uel consularis in actu * constitutus, uel dignitate tantum honoratus, uel qui magister militum, uel magister sacrorum officiorum fuit, uel sacri palatij quæstor, uel [cubiculo] præpositus, uel qui scholæ domesticorum præfuit, uel comitis largitionum functus est officio, uel comitis rerū priuatarum augusti uel augustæ, ciuiliter aut criminaliter accusetur, dum in urbe imperatrice commoratur, apud principem tantum conuenitur; aut iussu principis, apud iudicē a principe cōstitutū. Nec ante delicti probationem, qui criminaliter accusatus erit, iniurijs afficitor; & in aliqua secretarij parte sedeat, ut indice quidem inferior, litigantibus uero superior esse uideatur.*

* aut, ordinarius.

Legito & tit. VI. cap. II. in quo dicitur:

L. apertissimi. C. de iudic. & l. 4. de iurisd. om. iud.

Potest iuste recusari index, ante litis contestationem. sin abśq. ratione quis, & iniuste recuset, hoc est, post contestationem litis, repelletur.

VII.

L.1.C. de sportul.

Qui exhibitus fuerit, usque ad caussæ terminum sub eodem apparitore sit, cui primo traditus fuit.

Item tit. VII. cap. IIII.

De ius dicenti non obtemperantibus. L.un. §.3. si quis ius dicen.

Non tantum reus, qui ius dicenti non obtemperauit, uerumetiam petitor edicto tenetur: & pœna non in id, quod interest; sed in uerā quantitatem rei competit. Actio uero nec post annum, nec heredibus datur. quippe tantum pœnalis est.

*De ius dicenti non obtemperātibus legito & lib. X. tit. III. cap. LIII. & lib. XV. tit. I. cap. LXVIII. & * tit. III. ubi dicitur:*

* tit. III. cap. III.

L.3. §.2. D. ad exhib.

Reus contumax per in litem iusiurandum damnatur, cum taxatione.

SCHOLION.

Lege itidem nouellam LIII. in qua dicitur de litis contestatione, deque uiginti diebus, & iuramento quod litigantes præstant. Item nouel. LXIX. quæ agit de prouincialibus. Et nouel. LXXI. dicit, pecuniarias caussas agi debere per procuratorem a uiris clarissimis, usq; ad illustres.

ϟ.

Οἱ συγκλητικοὶ ἐν ταῖς χρηματικαῖς ὑποθέσεσιν· ἐν μὲν κωνσταντινουπόλει ὄντες, ἢ ἐν τοῖς προαστείοις, παρὰ μόνῳ τῷ ἐπάρχῳ τῶν πραιτωρίων καὶ τῷ τῆς πόλεως ἐπάρχῳ, καὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστρῳ, κατὰ θείαν κέλευσιν ἐνάγονται. εἰ δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις εἰσὶν, ἐναγέσθωσαν ἢ ὅπου διάγουσιν, ἢ ὅπου τὸ μεῖζον μέρος ἔχουσι τῆς ἰδίας οὐσίας. περὶ συγκλητικῶν.

ϟα.

Ἐάν τις πατρίκιος ὢν ἢ ἀποπατρικίων, ἢ ἀπὸ ἐπάρχων πραιτωρίων ἢ ἀπὸ ἐπάρχων πόλεως, ἢ ὑπατικὸς † ἔμπρακτος, ἢ στρατηλάτης, ἢ μαγίστρος τῶν θείων ὀφφικίων γεγονὼς, ἢ κοιαίστωρ τοῦ θείου παλατίου, ἢ πραιπόσιτος, ἢ ἄρξας τῶν δομεστίκων σχολῆς, ἢ κόμης παροχῶν, ἢ κόμης τῶν ἰδικῶν † γενόμενος μέρους δεσπότου ἢ δεσποίνης· χρηματικῶς ἢ ἐγκληματικῶς ἐνάγηται, διάγων ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, παρὰ μόνῳ βασιλεῖ ἐναγέσθω· ἢ κατὰ κέλευσιν βασιλέως παρὰ τῷ ἀφοριζομένῳ δικαστῇ. καὶ μήτε πρὸ ἀποδείξεως τοῦ ἁμαρτήματος ὁ κατηγορούμενος ἐγκληματικῶς, ὑβριζέσθω· ἀλλὰ καὶ καθεζέσθω ἐν τινι μέρει τοῦ δικαστηρίου, ὥς τι τοῦ μὲν δικάζοντος εἶναι αὐτὸν κατώτερον, τῶν δὲ δικαζομένων ἀνώτερον εἶναι δοκεῖν.

† ὑπατεύσας, ὁ μόνον τῇ ἀξίᾳ τετιμημένος, ὁ τρατελ.

† γενόμενος δεσπότου.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ϛ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Περὶ τοῦ δύνασθαι παραιτεῖσθαι τὸν δικαστὴν εὐλόγως πρὸ τῆς προκατάρξεως· εἰ δὲ ἀλόγως, τουτέστι μετὰ προκάταρξιν, ὠθηθήσεται.

ζ.

Ὁ παραστάσιμος γενόμενος, ὑπὸ τὸν αὐτὸν πραξεύτην πραττέσθω, ᾧ τινι πρότερον παρεδόθη, μέχρι πέρατος τῆς ὑποθέσεως.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ζ. οὗ τινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

Οὐ μόνος ὁ ἐναγόμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐνάγων ὑπόκειται, μὴ πειθαρχήσας. καὶ ἡ ποινὴ, οὐκ εἰς τὸ διαφέρον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀληθὲς ποσὸν ἁρμόζει. ἡ δὲ ἀγωγὴ, οὔτε μετ' ἐνιαυτὸν, οὔτε κληρονόμοις δίδοται. μόνον γάρ ἐστι ποιναλία. περὶ τῶν μὴ πειθαρχούντων.

Ἀνάγνωθι περὶ τῶν μὴ πειθαρχούντων, καὶ βιβ. θ. τίτλ. γ. κεφ. νγ. καὶ βιβ. ιε. τίτ. α. κεφ. ξη. καὶ † τίτ. γ. ἐν ᾧ φησιν. † τίτλου δ. κεφ. γ.

Ὁ μὴ πειθαρχῶν ἐναγόμενος, ὑπόκειται τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ μετὰ προθεσμίας.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν νγ. ἐν ᾗ φησὶ καὶ περὶ προκατάρξεως τῆς δίκης, καὶ περὶ τῶν κ. ἡμερῶν. καὶ τοῦ ὅρκου ὃν ὑπέχουσιν οἱ δικαζόμενοι. καὶ νεαρὰν ξθ. ἐν ᾗ φησὶ περὶ ἐπαρχιωτῶν. καὶ νεαρὰν οα. φησὶ γὰρ ὅτι τὰς χρηματικὰς δίκας διὰ ἐντολέως κινεῖσθαι τοὺς λαμπροτάτους ἄχρι τῶν ἰλλουστρίων.

καὶ νεαρ

καὶ νεαρὰν πγ. ἐν ᾗ φησὶ περὶ κληρικῶν. καὶ πς. ὅτι εἴ τις ὑπερτιθέμενος τὸν ἄρχοντα ἀκούειν τὰς προσελεύσεις δικαζόμενος συναλλάσσεσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦτο πράττειν. ἀλλὰ δὴ ὅταν τις ἐν ὑποψίᾳ ἔχει τὸν ἄρχοντα συνακροατὴν δὲ δίκης λαβεῖν τὸν ἐπίσκοπον. καὶ τῷ προσιέναι τὸν ἐπηρεαζόμενον τῷ ἐπισκόπῳ. καὶ νεαρὰν ϟς. ἐν ᾗ φησὶ περὶ ἀντικαλούντων καὶ ἀντικαλουμένων. καὶ νεαρὰν ριβ. φησὶ γὰρ περὶ δικαζομένων, καὶ δὲ διδομένης παρ' αὐτῶν ἀσφαλείας καὶ νεαρὰν ρκδ.

ΠΕΡΙ ΕΚΒΙΒΑΣΤΩΝ ΤΩΝ ἀποστελλομένων ἐπὶ τὸ ἀπαιτεῖν δημόσιον πρᾶγμα, καὶ περὶ τῶν διδομένων αὐτοῖς συνηθειῶν.

Τίτλ. δ. κεφάλαιον ς. θέμ. δ.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν παρὰ πάντων τῶν δικαστῶν τῶν μὲν στρατιωτικῶν, τῶν δὲ πολιτικῶν, ἐν παντὶ τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας παραφυλάττεσθαι, ἵνα μήτε τοῖς μαγιστριανοῖς, μήτε τοῖς ἐπαρχικοῖς, μήτε † ἄλλῳ οἱῳδήποτε ἐκβιβαστῇ συγχωρῶσι πλέον τι παρ' οἱουδήποτε προσώπου συνηθειῶν ὀνόματι λαμβάνειν, τῶν τοῖς ἡμετέροις * διηγορευμένων νόμοις. οὐδὲ εἰ θείαν τοῦ ἡμετέρου κράτους προφέροιεν κέλευσιν.

† ἄλλ.

*ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐν γὰρ τῷ α. τίτλῳ τοῦ ζ. βιβλίου θεμ. ε. τοῦ ς. κεφ. φησὶ περὶ τῶν ἐνταῦθα ἐπισημαινομένων συνηθειῶν. διαλαμβάνει γὰρ τὸ λαμβάνειν τοὺς δικαστὰς ἐν τῇ προκατάρξει ἀνὰ δύο χρυσοῦς παρ' ἑκατέρου μέρους: ἀνὰ β. δὲ ἐν τῷ πέρατι ἐπὶ τῶν ὑπερβαινουσῶν τὰ ρ. ΝΝ. δικῶν. ἐν δὲ μέχρι τῶν ρ. ΝΝ. ἐπὶ μηδὲν αὐτοὺς λαμβάνειν.

Ἀλλ' εἴ τινα εὕροιεν πλέον τι ἀπαιτοῦντα, ἄδειαν ἐχέτωσαν καὶ συνέχειν καὶ ἐγκλείειν τοῦτον, καὶ τετραπλάσιον ἀπαιτεῖν, ὅπερ πλέον λάβοι, ἵνα τὸ μὲν ἁπλοῦν τῷ τὴν ζημίαν ὑπομείναντι ἀποδίδωται, τὸ δὲ τριπλοῦν, τῷ δημοσίῳ εἰσφέρηται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ς. κεφάλαιον ιθ. καὶ βιβλίον θ. τίτλον α. κεφάλ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Κατὰ τῆς ψήφου τοῦ † δικαστοῦ οὐκ ἔξεστιν ἐκκαλεῖσθαι, εἰ μὴ ἄρα παρερμηνεύσῃ τὴν ψῆφον. εἴγε δίκαιον εἶχε τοῦ ἑρμηνεύειν, οἷον ἄρχων ἢ φροντιστὴς τοῦ βασιλέως. Καὶ οὐδὲν ἕτερον ἐν τῇ ἐκκλήτῳ σκοπεῖται, πλὴν εἰ μὴ ἄρα παρερμηνεύθησαν.

† ἐκβιβαστοῦ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. κεφάλαιον πε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐκβιβαστής ἐστιν ὁ μετὰ τὴν ἀπόφασιν παρεχόμενος ἐπὶ τῷ ἐκβιβάσαι τὰ ἀποφανθέντα.

τίς ἐστιν ἐκβιβαστής.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιζ. τίτλον α. κεφάλαιον γ. θεμ. ε. Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νς. τίτλον ιζ. ἀπὸ τοῦ νβ. κεφαλαίου ἕως τέλους. ἐν δὲ τῷ νγ. κεφαλαίῳ.

Μήτε μαγιστριανὸς, μήτε παλατῖνος, ἤ τις ἄλλος τῶν ἐκ τῆς πράξεως τῶν ἰλλουστρίων ἀρχόντων,

Adiunge nouel. LXXXIII. quæ de clericis tractat. Et nouel. LXXXVI quæ præcipit, ut iudices, qui allegata interpellãtium audire differunt, ab episcopis id facere compellantur. Quinetiam ut quum iudicem quis suspectum habet, in cognitionem litis episcopum adhibeat. Item, ut iniurijs adfecti episcopum adeant. Legito & nouel. XCVI. ubi de ijs dicitur, qui conueniuntur & reconueniuntur. Et nouel. CXII. quæ tractat de litigantibus, deque cautione ab ipsis præstanda. Et nouel. CXXIIII.

DE EXSEQVVTORIBVS, QVI mittuntur ad persequendas res fiscales: deque * consuetudinibus, quæ ijs dantur.

* sportulis.

Tit. IIII. cap. VI. them. IIII.

*Hoc quoque seruari ab omnibus iudicibus, tam militaribus, quam ciuilibus, in omni nostræ reipublicæ loco iubemus, ut neque magisterianis, neq. præfectianis, nec alij cuiquam exsequutori permittant amplius aliquid a quacũq. persona nomine consuetudinũ, legibus * nostris sancitarum, accipere: ne si diuinam quidem maiestatis nostræ iussionem proferant.* Nouel. 124. ca. 3.

* SCHOLION.

Nam in huius libri VII. titulo I. cap. VI. them. V. loquitur de his ipsis cõsuetudinibus, quas heic denotat & significat. Quippe statuit, ut pedanei iudices in occeptione litis binos aureos ab utraque parte accipiant, itidemque binos in fine litis: ijs quidem in caussis, quæ centum aureos excedunt. sin aureorum centum dumtaxat numerum attingant, nihil accipiant. Nouel. 82. ca. 9.

Sed si quem plus petentem inuenerint, eius & prehendendi, & in carcerem mittendi potestatem habeant, & quadruplum illius exigendi, quod amplius acceptum est: ut simplum reddatur ei, qui damnum perpessus est, triplum fisco inferatur.

Coniunge tit. VI. cap. XIX. & lib. IX. tit. I. cap. IIII. in quo dicitur:

Ab exsequutoris sententia non licet appellare, nisi male sententiam interpretetur: si quidem interpretandi ius habuit. ueluti prouinciæ præses, aut procurator Cæsaris. Nec aliud quid in appellatione consideratur, quam num male sit interpretatum. l. 4. D. de appell. & rel.

Lege ibidem & tit. III. cap. LXXXV. in quo dicitur:

Exsequutor est, qui post sententiam adhibetur, ut quæ iudicata sunt exsequatur. Quis sit exsequutor. l. 8. C. de exseq. rei iud.

Lege & lib. XVII. tit. I. cap. III. them. V. Et lib. LVI. tit. XVII. a LII. cap. usque ad finem. cap. autem LIII. dicitur:

Nec magisterianus, nec palatinus, nec alius quisquam apparitor illustrium magistratuum, l. 2. C. de exseq. & exact.

titulorum exigendorum nomine commeās, uel mandatum adferens, & illud ipsum exsequens, extra limites specialiter sibi praescriptos agat: nec quae alij mandata sunt, alius facere praesumat.

Et cap. LIIII.

Tam praefectiani, quam palatini, & omnes apparitores alij, qui ad exsequutionem mittuntur, ad iudicem suum intra spatium anni sese conferant, eiq. declarent, quid exactum fuerit, quid sit in residuis, & penes quos superet.

DE IN REM ACTIONE.

Tit. V. cap. LXXXI.

l.1.C. ubi in rem act. *In rem actio non contra uenditorem alienae rei competit, sed contra emtorem, qui rem possidet. Emtor uero conuentus non recte petit a domino rei, ut aduersus uenditorem in rem agat: quum ipse possessor sit, non uenditor.*

LXXXII.

Tam in personalibus, quam in rem actionibus, ea regula seruatur, quae actorem uult rei forum sequi. Ipsa quidem in rem actio moueri potest etiam ubi res constituta sunt.

LXXXIIII.

l.1.C. ubi de ratioc. *In eum, qui de administratione conuenitur, ijs in locis agitur, ubi res ipsas administrauit.*

SCHOLION.

Aliena re uendita, non contra uenditorem mouetur in rem actio, siue rei uindicatio: sed contra rei possessorem. & frustra reus petit, ut actor in rem actione uenditorem conueniat, quum ipse rem possideat. Sed oportet reum denuntiare uenditori, ut euictionis periculum pro ipso subeat. Quapropter quum in eadem prouincia constituti sint tam is, qui rem uindicat, quam qui emit: absurdum fuerit ideo, quod in alia prouincia sit uenditor, iudicium differri.

DE IVDICIIS PVBLICIS ET criminalibus. tum quaenam sint capitalia, quae non capitalia, quae famosa.

Tit. VI. cap. III.

l. properandum. 13. C. de iudic. *Caussae criminales biennio finiuntor. In pecuniarijs uero, cuiuscumque fuerint quantitatis, a quacumque persona, in quacumque caussa, (excepta dumtaxat caussa fisci, publicarumque functionum) solo triennio lites ab omnibus iudicibus, quicumque fuerint, deciduntor.*

Huc refer e lib. LX. tit. XXXIII. cap. I. cuius uerba sunt:

l.1.D. de publ. iud. *Non omnia criminalia iudicia publica sunt, sed ea tantum, quae ex legibus publicis*

εἰς ἀπαίτησιν τίτλων καταλθὼν, ἢ πρόσταγμα ἐπιφερόμενος, καὶ τοῦτο ἐκβιβάζων, † περάτων † ἐκτὸς περάτων. ἰδικῶς ἐνταλθέντων αὐτῷ, ποιείτω· μήτι μὴν τὰ ἄλλῳ ἐνταλθέντα, ἀλλος ἐγχειρείτω.

Ἐν δὲ τῷ νδ. κεφαλαίῳ.

Καὶ οἱ ἐπαρχικοὶ, καὶ οἱ παλατῖνοι, καὶ οἱ οἱοιδήποτε ταξεῶται, εἰς ἐκβιβασμὸν ἀποστελλόμενοι, ἔσω ἐνιαυτοῦ πρὸς τὸν ἴδιον ἐπανερχέσθωσαν ἄρχοντα, καὶ λεγέτωσαν αὐτῷ, τί μὲν ἀπῄτηται, τί δὲ ἐν λοιπάσιν ἐστὶ, καὶ παρὰ τίσι λοιπάζεται.

ΠΕΡῚ ἈΓΩΓΗ͂Σ ΤΗ͂Σ ΤᾺ ἴδια ἐκδικούσης.

Τίτλος ε. κεφάλ. πα.

Ὅτι ἡ τὰ ἴδια ἐκδικοῦσα ἀγωγὴ, οὐ κινεῖται κατὰ τοῦ τὸ ἀλλότριον πεπρακότος· ἀλλὰ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ νεμομένου τὸ πρᾶγμα. ἐναγόμενος δὲ ὁ ἀγοραστὴς, † οὐκ ἄλλως ἀπαιτεῖ τὸν δεσπότην τοῦ πράγματος κινῆσαι κατὰ τοῦ πράτου τὴν τὰ ἴδια ἐκδικοῦσαν ἀγωγήν· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ νεμόμενος, οὐχ ὁ πράτης. † ὀρθῶς.

πβ.

Ἐν ταῖς τὰ ἴδια ἐκδικούσαις ἀγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς προσωπικαῖς, φυλάττεται ὁ κανὼν ὁ βουλόμενος τὸν ἐνάγοντα ἀκολουθεῖν τῷ φόρῳ τοῦ ἐναγομένου. ἡ μέντοι τὰ ἴδια ἐκδικοῦσα ἀγωγὴ, καὶ ὅπου τὰ πράγματα διάκεινται, δύναται κινηθῆναι.

πδ.

Πᾶς ἀπὸ διοικήσεως ἐναγόμενος, ἐν οἷς διῴκησε τόποις ἐνάγεται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀλλοτρίου πράγματος πραθέντος οὐ κατὰ τοῦ πεπρακότος κινεῖται ὁ ἰν ῥέμ, ἤτοι ὁ περὶ ἐκδικήσεως ἀγωγὴ, ἀλλὰ κατὰ τοῦ νεμομένου τὸ πρᾶγμα. καὶ μάτην ὁ ἐναγόμενος ἀπαιτεῖ τὸν ἐνάγοντα κατὰ τὸν πεπρακότα αὐτὸν κινῆσαι τὴν ἰν ῥέμ, αὐτὸς τὸ πρᾶγμα νεμόμενος. ἀλλὰ δεῖ τὸν ἐναγόμενον παραγγέλλειν τῷ πεπρακότι, ὡς αὐτὸν κινδυνεύσοντα διὰ τὴν ἐκνίκησιν. ἐν μιᾷ τοίνυν ἐπαρχίᾳ διαγόντων, καὶ τοῦ ἐκδικοῦντος τὸ πρᾶγμα, καὶ τοῦ ἀγοράσαντος· ἄτοπόν ἐστι διὰ τὸ εἶναι ἐν ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ τὸν πεπρακότα, ὑπερτίθεσθαι τὸ δικαστήριον.

ΠΕΡῚ ΔΙΚΑΣΤΗΡΊΩΝ ΔΗΜΟσίων τε καὶ ἐγκληματικῶν. καὶ ποῖα μὲν εἰσὶ κεφαλικὰ, ποῖα δὲ οὐ κεφαλικὰ, καὶ ποῖα ἀτιμωτικά.

Τίτλος ς. κεφάλαιον γ.

Διὰ † διετίας, τὰ ἐγκληματικὰ περατούσθωσαν δικαστήρια. ἐπὶ δὲ τῶν χρηματικῶν ὅσης ἂν ποσότητος, ἐξ οἱουδήποτε προσώπου, ἐφ' οἱασδήποτε αἰτίας (ὑπεξῃρημένης μόνον τῆς δημοσίου ἢ τῶν δημοσίων λειτουργιῶν) μόνη τριετία, τὰ τῆς καταδίκης τιμνέσθω ἐπὶ παντὸς οἱουδήποτε δικαστοῦ. † διετίας.

Ἀνάγνωθι βιβλίον ξ. τίτλον λγ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Οὐ πάντα τὰ ἐγκληματικὰ δικαστήρια δημόσιά εἰσιν, ἀλλὰ μόνα τὰ ἀπὸ νόμων δημοσίων κατα-

κατηγόρια, ὡς τὸ περὶ καθοσιώσεως, τὸ περὶ μοιχείας, τὸ περὶ ἀνδροφόνων καὶ φαρμακῶν, τὸ περὶ πατροκτόνων, τὸ περὶ κλοπῆς ἱερῶν καὶ δημοσίων, τὸ περὶ πλαστογραφίας, τὸ περὶ ἀρχόντων ἢ δικαστῶν, ἢ καὶ συνέδρων ἐν δίκῃ κεκλοφότων τὸ περὶ ἀννώνας.

β.

Τῶν ἐγκληματικῶν δικαστηρίων, τὰ μὲν κεφαλικὰ, ὡς τὰ θάνατον ἐπιφέροντα, ἢ περιορισμὸν, δι' ὧν ἡ κεφαλὴ ἀπὸ τῆς πολιτείας ἐξαιρεῖται. τὰ γὰρ ἄλλα, οὐ περιορισμοὶ, ἀλλ' ἐξορίαι κυρίως λέγονται. τὰ δὲ, οὐ κεφαλικὰ, ὡς τὰ ἔχοντα χρηματικὴν ποινὴν, ἢ σωματικὸν σωφρονισμόν.

ιζ.

Ἐν τοῖς ἐγκληματικοῖς δικαστηρίοις, οὔτε κατηγορεῖν, οὔτε κατηγορεῖσθαι διὰ ἐντολέως δυνατόν.

ΠΕΡΙ ΔΟΥΛΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. ϛ.

ἢ ὅρον τ. δουλείας εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ ἀνθρώπων.

Ὁ οἰκέτης μὴ δικαζέσθω, μηδὲ ἐῤῥώσθω κατ' αὐτοῦ δίκη.

Καὶ τίτλον ις. κεφάλαιον ιγ. ἐν ᾧ φησίν.

Δοῦλος εἴτε ἐπερωτήσει, εἴτε ἐπερωτηθῇ παράστασιν, ἐπὶ τῷ αὐτὸν δικάσασθαι, οὐ βεβαιοῦται, οὔτε οἱ ἐγγυηταὶ ἐνέχονται. δοῦλος γὰρ οὔτε ἐνάγει, οὔτε ἐνάγεται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον η. τίτλον β. κεφάλαιον ϛγ. ἐν ᾧ φησίν.

Δοῦλος διοικῶν τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα, οὐδὲ κινητὸν, οὐδὲ ἀκίνητον πρᾶγμα τὸ τοῦ δεσπότου δύναται περιουσίας ἐκποιεῖν παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου. εἰ δὲ εἰς πρᾶγμα τοῦ δεσπότου τὸ τίμημα παρεχώρησεν, ἀποκαθίσταται τὸ τίμημα τῷ ἀγοραστῇ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ια. τίτλον α. κεφάλαιον με. καὶ κεφάλαιον νβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ δοῦλος τοῦ δανειστοῦ, βελτίονα τὴν τύχην τοῦ δεσπότου ποιῆσαι δύναται. εἰς τὸ χεῖρον δὲ μεταμορφῶσαι διὰ καινοῦ συμφώνου οὐ δύναται τὴν ἐνοχὴν τὴν ὀρθῶς συνεστῶσαν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιη. τίτλον β. κεφάλαιον ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ οἰκέτης ἔχων ἐλευθερίαν πεκουλίου διοικήσιν, δύναται πωλῆσαι πρᾶγμα τοῦ πεκουλίου. οὐκ ἔτι δὲ καὶ ὁ μὴ ἔχων. ἀλλ' οὐδὲ δικαίαν ἀρχὴν νομῆς ποιεῖ τῷ ἐν δημοσίῳ ἀγοράσαντι. εἰ δὲ κινητὸν ἦν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγὴ ἁρμόζει κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ε. κεφάλαιον ξζ. ἐν ᾧ φησίν.

περὶ τ. ἀγορασθέντος ἀπὸ τῶν ἰδίων χρημάτων καὶ ἐλευθερωθέντος.

Ὁ ἰδίοις ἀργυρίοις ἀγορασθεὶς, ἐξότε ἠγοράσθη, δοκεῖ ἐλευθερωθῆναι· καὶ ἀναγκάζεται ὁ ἀγοράσας ἐλευθερῶσαι. εἰ δὲ λανθάνει, γίνεται τὰ ἐπὶ τῇ φιδεικομισσαρίᾳ ἐλευθερίᾳ νενομοθετημένα.

ueniunt, ut maiestatis, adulterij, hominis occisi & ueneno necati, parricidij, furti sacrorum & publicorum, falsi, magistratuum uel iudicum uel adsessorum in lite subripientium, annonæ.

II.

Iudiciorum criminalium quædam capitalia sunt, ueluti quæ mortem inferunt, aut exsilium. per quæ scilicet caput eximitur de ciuitate. nam cetera, non exsilia, sed relegationes propriæ dicuntur. Quædã uero non capitalia sunt, ueluti quæ pecuniariam pœnam, uel corporalem castigationem habent.

XVII.

In criminalibus iudicijs nec accusare per procuratorem, nec accusari quisquam potest. l.penult.cod.

DE SERVIS.

Eiusd. tit. cap. VI.

Seruus ne litiget, nec facta in eum condemnatio subsistat. Definitionem seruitutis inuenies in tit. de hominib. l.6.C.de iudic.

Item tit. XVI. cap. XIII. dicitur:

Seruus siue stipuletur, siue promittat iudicio sisti, ut ipse litiget; non subsistit, nec fideiussores tenentur. quia seruus nec conuenire, nec conueniri potest. l.13.D.si quis caut. in iud.

Legito & lib. VIII. tit. II. cap. XCIII. in quo dicitur:

Seruus, qui domini res administrat, nec rem mobilem, nec immobilem, quæ est in bonis domini, alienare potest citra domini uoluntatem. Si uero in rem domini pretium processit, emtori pretium restituitur. l.19.C.de procur.

Item lib. XI. tit. I. cap. XLV. & cap. LII. dicitur:

Seruus creditoris, meliorem condicionem domini facere potest; uerum obligationem recte contractam nouo pacto in deterius transformare non potest.

Item lib. XVIII. tit. II. cap. XV.

Seruus, qui administrationem peculij liberam habet, rem peculij uendere potest. Secus in eo, qui non habet. quippe is ne iustum quidem possessionis initium adfert ei, qui in publico emit. Quod si res mobilis erat, etiam furti in duplum actio aduersus emtorem competit. l.10.C.quod cũ eo, qui in alien.

Adde huius VII. libri tit. V. cap. LXVII. in quo dicitur:

*Qui suis numis redemtus est, liber esse uidetur. ex quo fuit redemtus: & qui redemit eum, manumittere compellitur. Quod si latitet, fiũt ea, quæ in * fideicommissaria libertate senatus consulta statuerunt.* De eo, qui ex suo peculio redemtus, & libertatẽ consequutus est, l.67.D.de iudic.

***SCHOLION.**

Fideicommissum est legatum, quod prius creditur & committitur alterius fidei, uel quod tacita fide relinquitur.

Et lib. XIII. tit. II. cap. X. cuius uerba sunt:

l.1.§.elegantur. D.deposit. *Seruus tuus pecuniam apud me deposuit, ut eam tibi pro eiusdem libertate darem. quod si eam dando, te certiorem de ijs feci, quæ simul gesta sunt, non teneor. sin quasi meam dedi, actione depositi teneor. Nam qui quasi sua dat, reddere non uidetur.*

Et lib. XIIII. tit. I. cap. LIIII. & LXXXIIII. in quo dicitur:

l.un.C.si seruus se emi mand. *Si seruus alicui se mandauerit emendum a domino, & emancipandum, stricta quidem ratione dominus actionem non habet: uerũ quia propter mandatum alius contractus emtionis nascitur, iccirco emtor domino soluens pretium ex serui peculio, ab emti actione non liberatur, quum seruus de suo soluerit. Sed in arbitrio domini est, utrumne mancipium recipere uelit, an pretium petere.*

Et lib. XVIII. tit. VII. cap. II. dicitur:

l.5.D.de in rem uerso. * in alijs legitur, eo peculio *Cum eo qui acceptis a seruo numis, emancipauit eum; de in * rem uerso non potest agi. non enim locupletior factus est. nisi ultra serui pretium datũ sit. nam in id de in rem uerso cõpetit.*

† al.XVII. Et lib. XIX. tit. † VII. cap. XIIII.

l.4.C.si ser. exp.uen. *Serui, qui dominum suum uendiderunt, capite plecti iubentur.*

Lege & lib. III. tit. I. cap. XXXIII. cuius hæc uerba sunt:

Nouel.123. cap.17. *Si seruus domino sciente, nec contradicente, lectus in clerum fuerit: eo ipso, quod allegitur, liber & ingenuus esto. Nam si domino ignorante fiat ordinatio, liceat domino dumtaxat intra unius anni spatium condicionem eius probare, suumq. mancipium recipere.*

Et lib. IIII. tit. I. cap. III. dicitur:

De seruo militante, uel clerico monacho ue facto. *Si seruus in monasterio triennium permanserit, ut monachus fiat, habitumq. sacrum sumserit: non potest amplius in seruitutem dominus eum retrahere, nisi forte qui semel uitam solitariam fuit amplexus, relinquere monasterium conatus fuerit, & habitum alterius uitæ sequi. Reperies antẽ hoc apertius in V nouella.*

Et lib. LVII. tit. I. cap. XLIII. & XLIIII. dicitur:

De his dictum est in titulo, de militibus. l.6 & 7.C.qui mil.poss. *Si seruus sciente domino militauerit, tam dominio serui, quam patronatus iure dominus excidit. Quod si etiam seruus ad dignitatem aliquam euectus fuerit, eadem proce-*

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Φιδεϊκομμισσόν ἐστι ληγάτον ὃ πίστει ἑτέρου πρῶτον ἀνατίθεται, ἢ τὸ σιωπηρᾷ πίστει καταλιμπανόμενον λεγάτον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιγ. τίτλον β. κεφάλαιον ι. ἐν ᾧ φησίν.

Δοῦλός σου παρέθετό μοι χρήματα ἐπὶ τῷ δοῦναί σοι ὑπὲρ τοῦ ἐλευθερῶσαι αὐτόν: εἰ μὲν διδοὺς ἐπίνησά σε τῶν παρακολουθησάντων ἐν εἰδήσει, οὐκ ἐνέχομαι. εἰ δὲ ὡς ἴδια δέδωκα, ὑπόκειμαι τῇ περὶ παρακαταθήκης ἀγωγῇ. ὁ γὰρ ὡς ἴδια διδοὺς, οὐκ ἀποδοῦναι δοκεῖ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιδ. τίτλον α. κεφάλαιον νδ. καὶ κεφάλαιον πδ. ἐν ᾧ φησίν.

Τοῦ δούλου ἐντειλαμένου τινὶ ἀγοράσαι αὐτὸν παρὰ τοῦ δεσπότου καὶ ἐλευθερῶσαι, τῇ μὲν ἀκριβείᾳ, οὐκ ἔχει ὁ δεσπότης ἀγωγήν. πλὴν ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐντολῆς ἄλλο συνάλλαγμα πράττεται τὸ τῆς ἀγορασίας. ὁ τοίνυν ἀγοραστὴς καταβαλὼν τῷ δεσπότῃ τὸ τίμημα ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ οἰκέτου, οὐκ ἠλευθέρωται τῆς ἐπὶ τῇ ἀγορασίᾳ ἀγωγῆς. τὰ γὰρ ἴδια κατέβαλεν. ἀλλ᾽ ἐξουσίαν ἔχει ὁ δεσπότης, εἴτε βούλεται τὸ ἀνδράποδον ἀναλαβεῖν, εἴτε βούλεται τὸ τίμημα ἀπαιτῆσαι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ιη. τίτ. ζ. κεφ. β. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ λαβὼν ἐκ τοῦ δούλου ΝΝ. καὶ ἐλευθερώσας αὐτὸν, οὐκ ἐνάγεται τῇ περὶ τῶν δαπανηθέντων † ἀγωγῇ. οὐ γὰρ γέγονεν εὐπορώτερος. εἰ μὴ ἄρα πλέον τῆς τοῦ δούλου τιμῆς ἐδόθη. ἐπ᾽ αὐτὸ γὰρ ἁρμόζει τὸ δαπανηθέν. † χρήσιμον καί, τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ιθ. τίτ. ζ. κεφ. ιδ. ἐν ᾧ φησίν.

Τοὺς δούλους τοὺς τὸν ἴδιον διαπράσαντας δεσπότην, κεφαλικῶς τιμωρηθῆναι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. γ. τίτ. α. κεφ. λγ. ἐν ᾧ φησίν.

περὶ δούλων στρατευομένων ἢ κληρικῶν ἢ μοναχῶν γινομένων. Ἐὰν δοῦλος εἰδότος καὶ οὐκ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου ἐν κλήρῳ καταλεγῇ, ἐξ αὐτοῦ τοῦ καταλεγῆναι ἐλεύθερος καὶ εὐγενὴς ἔστω. εἰ γὰρ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου ἡ χειροτονία γένηται, ἐξέστω τῷ δεσπότῃ εἴσω προθεσμίας ἐνιαυτοῦ καὶ μόνου τὴν τύχην ἀποδεικνύναι, καὶ τὸν ἴδιον δοῦλον ἀναλαμβάνειν.

Ἐν δὲ τῷ γ. κεφαλαίῳ τοῦ α. τίτλου τοῦ δ. βιβλίου φησίν.

Ὅτι μετὰ τὸ προσκαρτερῆσαι τὸν δοῦλον ἔν τινι μοναστηρίῳ ἐφ᾽ ᾧ γενέσθαι μοναχὸς ἐπὶ τριετίας, καὶ λαβεῖν τὸ ἅγιον σχῆμα, μηκέτι δύνασθαι τὸν δεσπότην αὐτοῦ πρὸς δουλείαν αὐτὸν ἕλκειν: εἰ μή τι γε πειραθείη ὁ ἅπαξ μονάσας, τὸ μοναστήριον καταλιπεῖν, καὶ ἑτέρου βίου σχῆμα μεταδιώκειν. εὑρήσεις δὲ τοῦτο σαφέστερον ἐν τῇ ε. νεαρᾷ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νζ. τίτλον α. κεφάλαιον μγ. καὶ μδ. ἐν οἷς φησίν.

περὶ τοῦ δούλου στρατευομένου. Ὅτι ἐὰν ἐν εἰδήσει δεσπότου στρατεύσηται δοῦλος, ἀπόλλυσιν ὁ δεσπότης καὶ τὴν ἐπὶ τῷ δούλῳ δεσποτείαν καὶ τὸ πατρωνικὸν δίκαιον. εἰ δὲ καὶ ἀξίας ἐπίβῃ ὁ δοῦλος, τὰ αὐτὰ προβαίνει.

βαίνει. ὁρίζει δὲ ἡ διάταξις αὕτη τριάκοντα ἡμερῶν ἀριθμὸν ἐπὶ τῶν προσελθέντων ἀξιώματι οἰκετῶν. εἰ δὲ ἀγνοοῦντος αὐτοῦ, ἔξεστιν αὐτῷ προσελθεῖν τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ, καὶ τοῦτον εἰς τὴν ἰδίαν δεσποτείαν ἕλκειν.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον λε. τίτλον ιδ. κεφάλαιον νϛ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἰ ἀλλότριον δοῦλον ἀγοράσω παρὰ τῶν πολεμίων καὶ σὺν ἐλευθερίᾳ κληρονόμον αὐτὸν γράψω, ἀναγκαῖός μου κληρονόμος γίνεται. καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος, οὐκ ἀποδίδοται τῷ πρώτῳ δεσπότῃ. ὑπόκειται μέν τοι αὐτῷ, ἕως οὗ παράσχῃ τὸ ἴδιον τίμημα.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον μα. κεφάλαιον ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ δοῦλος οὐ δύναται τῷ δεσπότῃ δικάζεσθαι. ὅτι γὰρ τῷ νόμῳ γνωρίζεται. καλῶς δὲ λόγῳ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ κατηγορεῖ, λέγων αὐτὸν ἀποκρύψαι τὴν διαθήκην, ἐν ᾗ ἐλευθερία αὐτῷ κατελείφθη.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον να. κεφάλαιον ια. καὶ κεφάλαιον λδ. θεμ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Δοῦλος, ὁ λέγων ἐξ ἰδίων ἀγορασθῆναι νομισμάτων, καὶ μὴ δεικνύς, ἀποδίδοται τῷ δεσπότῃ ἐπὶ τῷ εἶναι ἐν δεσμοῖς, ἢ μεταλλίζεσθαι, βουλομένου τοῦ δεσπότου.

Καὶ κεφάλαιον κθ. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ δοῦλοι τῇ σωτηρίᾳ τῶν δεσποτῶν ἐπιβουλεύοντες, καίονται.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον α. κεφάλ. ε. ἐν ᾧ φησίν.

Δούλου κατηγορηθέντος καὶ βασανισθέντος,
† αὐτοῦ. εἶτα ἀπολυθέντος, τὸ διπλοῦν τῆς † αὐτῆς τιμῆς, ὁ
† ὑπόκειται. κατήγορος δίδωσι τῷ δεσπότῃ, καὶ † ἀπόκειται τῷ ἐγκλήματι τῆς συκοφαντίας.

Καὶ κεφάλαιον λγ. ἐν ᾧ φησίν.

περὶ τῶν βασανιζομένων. Ὁ νόμος κελεύει τὸν δεσπότην τοῦ δούλου τοῦ βασανισθέντος, λαμβάνειν † παρ' αὐτοῦ κατὰ συκοφαντίαν ἐνάγοντος τὸ διπλάσιον τῆς διατιμήσεως.
† παρὰ τοῦ.

Ανάγνωθι καὶ τίτ. ν. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Οὐ δεῖ τῆς ζητήσεως, ἀπὸ βασάνων ἄρχεσθαι. τότε γὰρ οἱ δοῦλοι βασανίζονται, ὅτε καὶ ὕποπτός ἐστιν ὁ κατηγορούμενος, καὶ ὑπεισι τεκμήρια ὥς τι μόνην τὴν τῶν δούλων ἐλλείπειν κατάθεσιν. πρῶτοι δὲ βασανίζονται ὕποπτοι, καὶ δι' ὧν δυνατὸν γνωσθῆναι τὸ ἀληθές.

γ.

Οὐ δεῖ τοὺς δούλους λεγομένους συγκλέψαι τῷ
† ἕνι. δεσπότῃ βασανίζεσθαι κατ' αὐτοῦ: † οὕτως λέγοντας ἑκουσίως, βλάπτειν αὐτόν. ὁ καλῇ πίστει τινὶ δουλεύων, οὐκ ἐρωτᾶται κατ' αὐτοῦ, εἴτε δοῦλός ἐστιν, εἴτε ἐλεύθερος. οὔτε ἀπελεύθερος κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ πάτρωνος, οὐδὲ ἀδελφὸς κατὰ ἀδελφοῦ, οὔτε οἱ μὴ ἀναγκαζόμενοι κατά τινων μαρτυρεῖν, βασανίζονται κατ' αὐτῶν. ὁ δὲ τοῦ ἀνδρὸς δοῦλος βασανίζεται κατὰ τῆς γυναικός· καὶ

dunt. Definit quoque constitutio triginta dierum numerū his, qui adire seruos dignitatem nactos uolunt. Quod si domino factum sit ignorante, licet ei competentem adire iudicem, ac seruum ad dominium suum retrahere.

Et lib. XXXV. tit. XIIII. cap. LVI. dicitur:

Si seruum alienum ab hostibus emero, & heredem cum libertate scripsero; necessarius mihi fit heres. atque hoc casu priori domino non redditur. Obligatus ei quidem est, donec pretium suum persoluat.

Coniunge lib. LX. tit. XLI. cap. VII. in quo dicitur:

Seruus cum domino litigare non potest. l. 7. D. ad l.
Nam iure non agnoscitur. Recte tamen ratio- Corn. de fals.
ne libertatis eum accusat, si queratur ab ipso testamenti tabulas subprimi, quibus ei libertas relicta fuerit.

Et tit. LI. cap. XI. & cap. XXXIIII. them. IIII.

Seruus, qui se suis numis redemtum dicit, l. 38. §. 4. D.
nec id probat, domino redditur, ut in uinculis de pen.
sit, uel si malit dominus, in metallum detur.

Ibidem cap. XXVIIII.

Serui, qui saluti dominorum insidiantur, i- l. 28. §. igni eod.
gni cremantur.

Eiusdem lib. tit. I. cap. V.

Si seruus accusatus, & quaestionibus subie- De seruis, qui
ctus, deinde fuerit absolutus; duplum eius, quā- per tormenta
ti est, accusator domino dat, & de calumnia te- examinantur. l. ult. D. de
netur. calumn.

Et cap. XXXIII.

Lex iubet dominum serui, qui subiectus quae- l. 6. C. eod.
stioni fuit, accipere duplum aestimationis ab eo, qui per calumniam accusauit.

Item tit. L. cap. I.

Quaestionem a tormentis incipere non opor- l. 1. D. de quaest.
tet. Tunc enim serui torquentur, quum & suspectus est reus, & argumenta sunt talia, ut sola seruorum depositio desit. Primi uero torquentur suspecti, & a quibus uerum sciri potest.

III.

Serui, qui pariter cum domino furtum fecisse dicuntur, in dominum torquendi non sunt: neque, si quid ultro dixerint, ei debet obesse. Qui bona fide seruit alicui, non interrogatur in eum; siue seruus, siue liber sit. Nec libertus in caput patroni, nec frater in fratrem; nec qui testimonium in aliquos inuiti dicere coguntur, in eosdem torquentur. Mariti uero seruus in uxorem torquetur, &

serui eius, qui damnatus est, in eumdem damnantur. nam ipsius esse desierunt.

IIII. them. III.

Si serui, quasi delicti participes, apud iudicem aliquid de domino confessi fuerint; admittendi non sunt.

VI. them. V.

Quum de falso testamento quaeritur, etiam hereditarij serui torquentur.

VII.

Statuliber in adulterij crimine recte torquetur, quasi qui heredis adhuc seruus sit.

VIII.

De pecuniarijs quoq; caussis, in probationum inopia, serui torquentur, & quidem etiam alieni. In quaestione stupri uirginis aut uiduae, in dominum serui non torquentur. Verum in quaestione suppositi partus, uel quum petit hereditatem a fratribus, qui se quoq; defuncti filium dicit, quaestio de seruis hereditarijs habetur. Itidem communis seruus, quum alter dominorum accusatus est de caede socij, torquetur.

XXII.

l. 1. & 2. C. hoc tit. *Seruus contra dominum non torquetur, nisi dumtaxat in adulterij uel maiestatis quaestione. Sin praeter illa, quae seruus deposuit, sunt & alia contra dominum probationes: non propterea, quae seruus deposuit, & ceteras illas probationes criminari possumus. In pecuniarijs uero caussis ne quidem in probationum inopia serui contra dominos, neq; contra dominorum tutorem, neq; matrem interrogandi sunt, nisi actio tutelae instituatur.*

XXIIII.

Si mulier accusetur, quasi maritum suum ueneno necauerit: non eius in eam serui tantum, sed & alieni torquentur. prius tamen alieni. ac si quidem ueritatis argumentum demonstratum fuerit, ipsa quoq; mulier torquetur.

XXXI.

Quum testamentum falsum esse dicitur, hereditarij serui torquentur.

XXXII.

Quoties de dominio mancipiorum tractatur, si ueritas alijs probationibus illuminari nõ potest, ipsa de se cum tormentis interroganda sunt mancipia.

XXXIII.

Seruos non solum pro dominis, in quorum dominio sunt, sed ne pro illis quidem, quorũ prius erant, interrogari posse constat.

Refer huc & lib. XX. tit. IIII. cap. VIII. cuius uerba sunt;

οἱ δοῦλοι τοῦ καταδικασθέντος, βασανίζονται κατ' αὐτοῦ. ἐπαύσαντο γὰρ αὐτοῦ εἶναι.

δ. θεμ. γ.

Ἐὰν δοῦλοι ὡς ἁμαρτήματος μετέχοντες εἴπωσί τι κατὰ τοῦ δεσπότου κρινόμενοι, οὐκ εἰσὶ δεκτοί.

ς. θεμ. ε.

Ὅτι περὶ πλαστῆς διαθήκης ζητεῖται, καὶ οἱ κληρονομιαῖοι δοῦλοι βασανίζονται.

ζ.

Ὁ ὑπὸ ὅρον ἐλευθερωθησόμενος, ἐν τῷ περὶ μοιχείας ἐγκλήματι καλῶς βασανίζεται, ὡς ἔτι δοῦλος ὢν τοῦ κληρονόμου.

η.

Καὶ ἐπὶ χρηματικῶν αἰτιῶν ἐν ἀπορίᾳ ἀποδείξεων βασανίζονται οἱ δοῦλοι καὶ ἀλλότριοι ὄντες. [ἐξ ὧν αἰτιῶν] οὐ βασανίζονται οἱ δοῦλοι κατὰ τῶν δεσποτῶν καὶ ἐν τῷ περὶ φθορᾶς παρθένου ἢ χήρας. καὶ ἐν τῇ περὶ τοῦ ὑποβολιμαίου τικτοῦ ζητήσει, καὶ ὅταν τις ἐκ δίκης κληρονομίαν παρὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, λέγων καὶ ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ τελευτήσαντος, βασανίζονται οἱ κληρονομιαῖοι δοῦλοι. καὶ ὁ κοινὸς δοῦλος, ὅταν ὁ εἷς τῶν δεσποτῶν κατηγόρηται ὡς φονεύσας τὸν ἄλλον.

κβ.

Ὁ δοῦλος κατὰ δεσπότου οὐ βασανίζεται, εἰ μὴ μόνον ὅτι περὶ μοιχείας ἐστὶν ἡ ζήτησις, ἢ περὶ καθοσιώσεως. ἐὰν δὲ πρὸς οἷς δοῦλος κατέθετο, κατὰ τοῦ δεσπότου εἰσὶ καὶ ἕτεραι ἀποδείξεις, οὐ δυνάμεθα τὰς ἄλλας ἀποδείξεις διαβάλλειν, ἐξ ὧν ὁ δοῦλος κατέθετο. ἐν δὲ ταῖς χρηματικαῖς δίκαις, οὐδὲ ἐν ἀπορίᾳ τῶν ἀποδείξεων χρὴ τοὺς δούλους κατὰ τῶν δεσποτῶν ἐρωτᾶσθαι: οὔτε κατὰ ἐπιτρόπου τῶν δεσποτῶν, οὔτε κατὰ μητρός. εἰ μὴ ἄρα ἡ περὶ ἐπιτροπῆς ἀγωγὴ κινεῖται.

κδ.

Ἐὰν γυνὴ ἐγκαλῆται ὡς φαρμάκοις φονεύσασα τὸν ἄνδρα τὸν ἴδιον, καὶ δοῦλοι κατ' αὐτῆς, οὐ μόνον ἴδιοι, ἀλλὰ καὶ ἀλλότριοι ἐξετάζονται. πρῶτον δὲ οἱ ἀλλότριοι. καὶ ἐὰν δεῖγμα δειχθῇ ἀληθείας, καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ βασανίζεται.

λα.

Τῆς διαθήκης πλαστῆς εἶναι λεγομένης, βασανίζονται οἱ κληρονομιαῖοι δοῦλοι.

λβ.

Ὁσάκις ἐπὶ δεσποτείας ἀνδραπόδων ζητεῖται, ἐὰν ἄλλαις ἀποδείξεσιν ἡ ἀλήθεια φωτισθῆναι μὴ δύνηται, περὶ ἑαυτῶν αὐτὰ εἶναι μετὰ βασάνων ἐρωτητέα τὰ ἀνδράποδα.

λγ.

Τοὺς δούλους οὐ μόνον ὑπὲρ τῶν δεσποτῶν ὧν ἐν τῇ δεσποτείᾳ ὑπῆρχον, ἀλλ' οὐδὲ ὑπὲρ ἐκείνων ὧν πρότερον ἦσαν, δύνασθαι ἐρωτᾶσθαι ὡμολόγηται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κ. τίτλον δ. κεφάλαιον η. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν

περὶ δούλου ὡς γενομένου κλέπτου.

Ἐὰν ὡς κλέπτην παράσχω σοι δοῦλόν μου εἰς ἐμβάσανον ζήτησιν, καὶ εὑρεθῇ ἀναίτιος· ἐπιλογὴν ἔχω, ἢ αὐτὸν, ἢ τὴν συμφωνηθεῖσαν διατίμησιν αὐτοῦ λαβεῖν, διὰ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγῆς, εἴπερ μὴ ἐπηρώτησα. εἰ δὲ ἔνοχος εὑρεθῇ, κρατεῖς αὐτὸν καὶ ἀποδίδωμι τὸ τίμημα, εἴγε λαβὼν ἔτυχον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μη. τίτλον ιδ. κεφάλαιον δ. ἐν ᾧ φησίν.

περὶ ἀποτιμήσεως δούλων.

Ἔστω δὲ τὸ τίμημα τοῦ δούλου, ἔστε ἄρρενος ἔστε θηλείας. εἰ μὲν ἀτεχνής ἐστιν εἴκοσι ΝΝ. ἐὰν ἐστιν ὑπὲρ τοὺς δέκα ἐνιαυτούς. εἰ δὲ ἐλάττων ἐστὶ δέκα ΝΝ. εἰ δὲ τέχνην ἐπίσταται χωρὶς νοταρίου καὶ ἰατροῦ, τριάκοντα ΝΝ. ἐὰν δὲ νοτάριος ἐστὶν ἢ ἰατρὸς, ὁ μὲν νοτάριος ἕως πεντήκοντα ΝΝ. ὁ δὲ ἰατρὸς ἑξήκοντα. ἐὰν δὲ εὐνοῦχοι ὦσιν οἱ δοῦλοι μείζονες τῶν δέκα ἐνιαυτῶν χωρὶς τέχνης, ΝΝ. πεντήκοντα. ἐὰν δὲ τέχνην ἴσασιν ο. ΝΝ. ἐὰν δὲ τῶν δέκα ἐνιαυτῶν ἥττονες ὦσι, λ. ΝΝ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μδ. τίτλον κζ. κεφάλαιον γ. ὁμοίως γὰρ καὶ αὐτὸ περὶ τῆς τῶν δούλων ἀποτιμήσεως φησίν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κζ. τίτλον ε. κεφάλαιον ιε. ἐν ᾧ φησίν.

περὶ φυγάδος δούλου.

Ἐὰν ὁ δοῦλός μου κλέψας ΝΝ. φύγῃ, καὶ ὡς ἐλεύθερος διάγων δανείσῃ αὐτὰ, ποιεῖ μοι ἔνοχον τὸν λαβόντα, εἰ μέντοι νομίζων αὐτὸν ἐλεύθερον καταβάλῃ αὐτῷ, ἐλευθεροῦται. οὐ μὴν ἐὰν κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ἑτέρῳ καταβάλῃ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον ζ. οὗ τινος ἐν τῷ ϛ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ φυγὰς οἰκέτης, αὐτὸς ἑαυτὸν κλέπτειν πιστεύεται. ὡς οὖν ἐπὶ κλοπιμαίῳ οὐδὲ ἡ διὰ τῆς χρήσεως κυριότης χώραν ἔχει, οὐδὲ μακροῦ χρόνου παραγραφή.

η.

Ἐὰν φυγὰς οἰκέτης συλληφθῇ ἐπὶ τὸ βαρβαρικὸν ἀπιὼν, ἢ ὁ ποὺς αὐτοῦ κοπτέσθω, ἢ εἰς μέταλλον παραδιδόσθω, ἢ ἄλλῃ οἱαδήποτε τιμωρίᾳ ὑποπιπτέτω.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον μη. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

Δύναται τὸν ἀπόντα δοῦλον πωλεῖν ὁ δεσπότης, οὐ μὴν τὸν φυγάδα. καλῶς δὲ ἐντέλλεταί τινι ζητῆσαι τὸν φυγάδα καὶ ἔχειν ἠγορασμένον † ἑτέρῳ πωλῆσαι. οἱ γὰρ τὴν φυγὴν τῶν ἰδίων δούλων πωλοῦντες, ὑπόκεινται τῷ νόμῳ.

† Deest καὶ.

Καὶ κεφάλαιον ι.

Τὸν μὲν ἐν φυγῇ δοῦλον, οὔτε πωλεῖν δύναταί τις, οὔτε δωρεῖσθαι, οὔτε ἀγοράζειν. ἀλλ' ὁ ἓν ἐκ τούτων ποιήσας, ὑπόκειται τῷ νόμῳ τῷ περὶ ἀνδραποδισμοῦ: ὑπεξῃρημένου συγκληρονόμου. οὗτοι γὰρ ἐν τῷ διαιρεῖσθαι τὰ ἐπίκοινα πράγματα ἀνάγκην ἔχουσι καὶ περὶ τοῦ ὄντος ἐν φυγῇ οἰκέτου συμφωνεῖν,

Si seruum meum quasi furem tibi dedero torquendum, & expers culpæ repertus fuerit: optionem habeo, uel ut ipsum, uel ut æstimationem eius, de qua conuenit, eligam; per æstimationem præscriptis uerbis, siquidem non sum stipulatus. Sin reus inuentus fuerit, tu eum retines, & ipsum quoque pretium ego, si quidem acceperim, restituo.

De seruo, qui furari dicitur. l.8 D. de præscrip. uerb.

Item lib. XLVIII. tit. XIIII. cap. IIII. in quo dicitur:

De seruorum æstimatione.

Serui pretium tam maris quam feminæ, si rudis est, ac decem annis maior, uiginti aureorum; sin minor, decem esto. Quod si nouit artem, non tamen notarius aut medicus est, aureorum erit triginta. Sin notarius est uel medicus, notarius quidem aureorum erit ad quinquaginta, medicus sexaginta. Quod si eunuchi fuerint serui, decem annis maiores, artis imperiti, aureorum quinquaginta: sin artem nouerint, septuaginta aureorum erunt. Si uero decem annis minores fuerint, aureorum triginta sunto. Legito & lib. XLIIII. tit. XXVII. cap. III. nam & illud consimiliter de seruorum æstimatione tractat.

Item lib. XXVII. tit. V. cap. XV. dicitur:

De seruo fugitiuo.

Si seruus meus numos furatus aufugerit, & pro libero se gerens, alicui eos crediderit: obligat illum mihi, qui mutuo numos accepit. Ceterum si liberum putans soluerit, liberatur. non etiam, si iussu eius alteri soluerit.

Legito & lib. LX. tit. VII. cap. VI. in quo dicitur:

l.1. C. de ser. fug.

Seruus fugitiuus ipse seipsum furari creditur. Ideo quasi in furtiuo, nec usucapio locũ habet, nec longi temporis præscriptio.

VIII.

Si fugitiuus seruus comprehensus fuerit ad barbaricum transiens, uel ei pes amputator, uel in metallum traditor, uel alia pœna qualibet adficitor.

Item tit. XLVIII. cap. I. dicitur:

Dominus absentem seruum uendere potest, sed non fugitiuum. Recte autem alicui mãdat, ut fugitiuum requirat, & emtum habeat, uel alij uendat. Nam qui fugam seruorum suorum uendunt, legi subijciuntur.

Et cap. X.

Seruum fugitiuum nec uendere quis potest, nec donare, nec emere: sed qui horum quid fecerit, lege de plagiarijs tenetur, excepto coherede. Nam hos necesse est in diuisione rerum communium de fugitiuo quoque seruo pacisci,

num

num huius uel illius esse debeat. Potest & ita uenditio fieri, uidelicet sub condicione: Si repertus fuerit, emtus esto tibi tot aureis.

Et tit. VI. cap. XIIII. dicitur:

De seruo, qui pecuniā cum muliercula consumsit. l. penult. D. de ser. corr.

Si seruus, qui solebat administrare, uel fenori occupare pecuniam domini, post libertatem rationibus redditis, inuentus fuerit cum muliere quadam pecuniam consumsisse: competit in eam actio serui corrupti, & furti, de pecunijs, quas seruus ad eam detulit.

DE APPARITORIBVS.

Eiusd. tit. XVII. cap.

l. 1. C. de spon.

Qui exhibitus fuerit, usque ad caussæ terminum, sub eodem sit apparitore, cui primum traditus fuit. quæ legis huius præceptiones si uiolatæ fuerint, primiscrinius qui alium exsequutorem dederit, quinque librarum auri condemnatione multator.

Legito & lib. LVI. tit. XVII. a cap. XXIX. In XXX. autem cap. dicitur:

l. 1. C. de appar. mag. mil.

Apparitores magistrorum militum, milites esse uidentur. Hoc autem iccirco dicitur, ut ostendatur; eos castrense peculium habere posse.

DE CONSVETVDINIBVS, QVAE a prouincialibus dantur perferentibus & insinuantibus missas a principe sacras, siue iudiciales litteras. Item de consuetudinibus, quæ dantur perferentibus constitutiones eorum, qui magistratum ciuilem uel militarem gesturi sunt.

Eiusd. tit. XVIII. cap.

Qui perferunt constitutiones eorum, qui ciuilem militaremue magistratum gesturi sunt, aureos dumtaxat ex prouincia quindecim accipiant. quod si plus acceperint, quadruplum reddant; nec ad excusationem proferre poterunt, se quid amplius ab ipsis lubentibus accepisse.

Refer huc e lib. LVI. tit. XVII. cap. LXVII.

Debet esse l. ult. C. publ. lætit.

Constitutio uult a qualibet prouincia dumtaxat aureos sex dari sacrarum litterarum, uel generalium constitutionū, uel publicorum commonitoriorum, uel statuarum insinuatoribus; & eum, qui plus acceperit, quadruplum reddere: uetantibus hoc fieri tam præside, quam episcopo, & primoribus ciuitatis, & omnibus ciuilibus atque publicis adiutoribus. Nam ceteroqui principis indignationem episcopus incurret. præses dignitate cadet, ac proscriptus in exsilium mittetur; nec suo denique periculo carebit officium.

ὥς τι † τοῦδε αὐτὸν εἶναι. δύναται δὲ οὕτως πρᾶσιν συμφωνηθῆναι ὑπὸ αἵρεσιν τυχὸν, ὅτι ἐὰν εὑρεθῇ, πιπράσκω σοι αὐτὸν χρυσῶν δὲ N N. † τὸ δεῖνα δοῦλον.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ϛ. κεφάλαιον ιδ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν τοῦ εἰωθότος δούλου διοικεῖν ἢ δανείζειν τὰ δεσποτικὰ χρήματα, λογοθετοῦντος: μετὰ τὸ ἐλευθερωθῆναι εὑρεθῇ χρήματα δαπανήσας μετὰ γυναικὸς, ἁρμόζει κατ' αὐτῆς ἡ περὶ ὑποφθορᾶς δούλου ἀγωγὴ, καὶ ἡ περὶ κλοπῆς, περὶ ὧν πρὸς αὐτὴν ὁ δοῦλος ἀπηγάγετο. περὶ δαπανήσαντος μετὰ γυναικὸς χρήματα.

ΠΕΡῚ ΤΑΞΕΩΤΩ͂Ν.

Τοῦ αὐτοῦ ϛ. τίτλου κεφάλαιον ιζ.

Ὁ παρασταθεὶς γενόμενος, ὑπὸ † τῶν αὐτῶν ταξεωτῶν πραττέσθω ᾧ τινι πρότερον παρεδόθη, μέχρι πέρατος τῆς ὑποθέσεως. εἰ δὲ καὶ παραβαθῇ τὰ νομοθετηθέντα, ὁ πρῶτος τοῦ σκρινίου † ἑτέρου δὲ ἐκβιβαστὴν, ε. λίτρας χρυσοῦ προστιμάσθω. † ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ταξεωτοῦ. † Ἴσως.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. καὶ τίτλον ιζ. ἀπὸ τοῦ κθ. κεφαλαίου. ἐν δὲ τῷ λ. κεφαλαίῳ φησίν.

Οἱ ταξεῶται τῶν στρατηλατῶν στρατιῶται δοκοῦσιν εἶναι. τοῦτο δὲ εἶπεν, ἵνα δείξῃ ὅτι δύνανται στρατιωτικὸν πεκούλιον ἔχειν.

ΠΕΡῚ ΣΥΝΗΘΕΙΩ͂Ν ΤΩ͂Ν ΔΙΔΟΜΕΝΩΝ παρὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν τοῖς διακομίζουσι καὶ ἐμφανίζουσι τὰς ἐκ βασιλέως ἀποστελλομένας σάκρας, ἤτοι ἐπαναγνωστικά. καὶ περὶ τῶν διδομένων συνηθειῶν τοῖς διακομίζουσι τὰ † διδάγματα τῶν μελλόντων ἄρχειν πολιτικῆς ἢ στρατιωτικῆς ἀρχῆς. † διατάγματα.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλαιον ιη.

Οἱ τὰ διατάγματα κομίζοντες τῶν μελλόντων ἄρχειν πολιτικῆς ἢ στρατιωτικῆς ἀρχῆς ιε. μόνους χρυσοῦς ἐκ τῆς ἐπαρχίας κομιζέσθωσαν. εἰ δὲ πλέον λάβωσι, τὸ τετραπλάσιον διδότωσαν: μὴ δυνάμενοι πρὸς ἀπολογίαν προφέρειν, ὡς παρ' ἑκόντων τὸ πλεῖστον εἰλήφασιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον ιζ. κεφάλαιον ξζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ διάταξις βούλεται, ἓξ N N. μόνον παρέχεσθαι ἀφ' ἑκάστης ἐπαρχίας ὑπὲρ τῶν ἐμφανιζομένων θείων ῥημάτων, ἢ γενικῶν προστάξεων, ἢ δημοσίων συμβολαίων, ἢ ἀνδριάντων. τὸν δὲ πλέον λαβόντα, τετραπλασίονα δίδοναι, κωλυόντων τοῦ τε ἄρχοντος καὶ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρώτων τῆς πόλεως, καὶ πάσης πολιτικῆς καὶ δημοσίας βοηθείας. ὁ μὲν γὰρ ἐπίσκοπος, ὑπὸ ἀγανάκτησιν ἔσται βασιλικήν: ὁ δὲ ἄρχων καὶ ἐκπεσεῖται τῆς ἀρχῆς, καὶ δημευθήσεται καὶ ἐξορισθήσεται. καὶ ἡ τάξις δὲ κινδυνεύσει.

ΠΕΡῚ

ΠΕΡῚ ΧΡΈΟΥΣ ἈΠΑΙΤΉΣΕΩΣ,

καὶ περὶ τῶν χρεωστούντων καὶ χρεωστουμένων: καὶ περὶ ἐκστάσεως καὶ χωρισμοῦ καὶ πράσεως τῶν ὑπαρχόντων χρεωστῶν, καὶ τίνες προτιμῶνται εἰς τὴν ἐξώνησιν αὐτῶν. καὶ περὶ τῶν ἐκποιουμένων παρὰ χρεώστου εἰς περιγραφὴν δανειστοῦ. καὶ περὶ διαφορᾶς χρέους καὶ δανείου. καὶ περὶ τῶν ἀρνουμένων τὰ ἴδια χειρόγραφα. καὶ τοῦ μὴ ἐνέχεσθαι γαμετὴν ὑπὲρ ἀνδρὸς εἰ καὶ συνήνεσεν ἐν τῷ δανειακῷ γραμματείῳ, μήτε μητέρα ὑπὲρ τῶν τοῦ παιδὸς χρεῶν, εἰ καὶ μερικὴν ἐποιήσατο καταβολήν, μήτε πατέρα ὑπὲρ παίδων, μήτε παῖδας ὑπὲρ πατρός. καὶ περὶ τοῦ μὴ κατέχεσθαι τὰ τῶν χρεωστῶν τέκνα παρὰ τῶν δανειστῶν εἰς ἐνέχυρον, ἢ δουλικὴν ὑπηρεσίαν: μηδὲ ἐνυβρίζεσθαι τὰ λείψανα τῶν χρεωστῶν. καὶ περὶ ἀντιλόγου χρέους.

Τίτλος ϛ. κεφάλαιον κβ. ἐν ᾧ φησίν.

Πᾶς τῶν ἐναγόντων καὶ ἄρρενες καὶ γυναῖκες πρὸ τῆς ὡρισμένης προθεσμίας τῶν χρεῶν ἐνάγοντες, καὶ κατὰ τοῦτο τὸν ἐναγόμενον βλάπτοντες, [ἀλλὰ] τοσοῦτον περιμενέτωσαν χρόνον (μηδένα τόκον ἐν τῷ μέσῳ λαμβάνοντες) ὅσον αὐτοὶ προφθάσαι τὴν προθεσμίαν ἐπεχείρησαν. καὶ χρόνου δὲ παρατρέχοντος μὴ ἄλλως ἐναγέτωσαν, εἰ μὴ τὰ δαπανήματα τῆς πρώτης εἰσόδου τὰ ὑπὲρ τῆς μεθοδείας συμβάντα τῷ † ἀδίκῳ καταβάλωσιν. † ἀντιδίκῳ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Υπέξελε τὸν χρεωστοῦντα τῷ ἀπόρῳ χρεώστῃ τοῦ δημοσίου. ὅτι γὰρ καλῶς ἀπαιτεῖται καὶ πρὸ τῆς προθεσμίας ὑπὸ τοῦ δημοσίου, ἐν βιβλίῳ δ. τοῦ κώδικος, τίτλος θ διάταξις α.

Ἐὰν τις ρ. λόγου χάριν ΝΝ. χρεωστούμενος, κατὰ δόλον καὶ μηχανὴν παρασκευάσῃ τὸν χρεώστην σ. ΝΝ. ὁμολογίαν αὐτῷ ἐκθέσθαι καὶ περὶ τῶν σ. αὐτὸν ἀπαιτήσῃ: εἰ μὲν † τῆς προκαταρξέως μεταμεληθεὶς καὶ συνομολογήσει τὸν δόλον αὐτοῦ, μηδὲν ζημιούσθω: ἀλλὰ τὰ ρ. τὰ ἀληθῶς αὐτῷ κεχρεωστημένα λαμβανέτω. ἐὰν δὲ προκατήρξατο, καὶ ἠγωνίσατο, καὶ διελέγχθη τὸν δόλον πεποιηκώς: μὴ μόνον τῶν ρ. τῶν ἐκ περιουσίας προστιθέντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀληθῶς κεχρεωστημένων ἑτέρων ρ. ἐκπιπτέτω. εἰ μὴ ἄρα ἢ † διάλυσις γέγονεν, ἢ β ὁμολογία ἐπὶ τῶν σ. ΝΝ. ὅτι οὔτε μετὰ † διάλυσιν, οὔτε μετὰ β. ὁμολογίαν ἔξεστί τινι διαβάλλειν τὴν ἤδη ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένην ὁμολογίαν. † πρὸ τοῦ. † διάλυσις † διάλυσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον γ. κεφάλαιον ιζ. καὶ ιθ. ἐν οἷς φησίν.

Μεταξὺ τῶν ἐξ ὁμοίας αἰτίας ὀφειλομένων, κάλλιων ἔσται ὁ προλαβών. καὶ οὐδὲ ἀφαιρεῖται ὅσον ἔχει. γίνεται γὰρ καὶ αὐτοῦ λόγος, † ἵνα μὴ δέηται. καὶ κεφάλαιον λα. † ἵνα μὴ προσαιτῇ.

DE PETITIONE DEBITI, DE-

que debitoribus & creditorib. & de cessione, separatione, uenditione facultatum debitoris, & qui nam in horum emtione sint potiores. Item de ijs, quæ a debitore in fraudem creditoris alienantur. De crediti & mutui differentia. De his, qui chirographa sua inficiantur. Tum quod uxor pro marito non teneatur, quamuis in instrumento mutui consenserit: nec mater pro ęre alieno filij, tametsi partem soluerit: nec pater pro filijs, nec filij pro patre. Ne liberi debitorum a creditoribus detineantur in pignus, uel ad seruile ministerium. Ne cadauera debitorum contumelijs adficiantur. Item de compensatione debiti.

Tit. eiusd. cap. XXII.

Omnes qui agunt, tam uiri quam feminæ, si ante definitum debitis tempus petierint, & hoc ipso damnum reo dederint; tantum temporis exspectent, usuras interea nullas accipientes, quanto ipsi præstitutum tempus anticipare conati sunt. Quod si etiam tempus hoc prætereatur, aliter litem ne suscipiant, nisi sumtus primæ aditionis, in litem factos, aduersario refuderint. Lex Zenoniana, quæ debet esse 1. C. de plus petit. Vide §. sed hæc quidẽ. In.tit. de act. & §. hodie autem de except. eod.

SCHOLION.

Eum excipe, qui debet inopi fisci debitori. Nã ab hoc etiam ante tempus debitum fiscus petit, ut dicitur in Codicis lib. IIII. tit. IX. constit. I.

Si quis centum, uerbi gratia, solidos alicui credens, per dolum & machinationem effecerit, ut debitor ei pro ducentis solidis cautionem exponat, & eum nomine ducentorum in ius uocauerit; si quidem ante litem contestatam pœnitentia ductus, dolum suum confiteatur, nullo dispendio grauetur, sed reapse debitos sibi centum solidos recipiat. Sin litem contestatus est, & in certamine permanens, admissi doli conuictus fuerit: non solum adiectis ultra summam centum solidis, uerumetiam alteris illis centum uere debitis cadat. nisi forte uel transactio facta sit, uel secunda confessio de ducentis solidis intercesserit. quippe nec post transactionem, nec post secundam confessionem cuiquam licet iam præstitam ab se cautionem reijcere. l. 2. C. eod.

Refer huc libri IX. tit. III. cap. XVII & XVIIII. ubi dicitur:

Inter eos, quibus ex simili caussa debetur, eius qui præoccupauit, melior erit caussa. † Nec quantum habet, extorquetur. Nam & ipsius habetur ratio, ne egeat.* Adde cap. XXXI. l. 19. §. in quog. D. de re iudic. † l. 173. D. de reg. iur. *ne mendicet.

Legito

Legito ibidem tit. V. in quo tractatur de cessione bonorum. Eius capite III. dicitur:

l. 4. D. de cess. bonor.

Qui bonis [a] *cessit, si postea quid adquisierit; in quantum facere potest, conuenitur. Ipse uero nec ab alio quopiam inquietatur* [b].

[a] hoc est, qui propter æs alienum facultatibus suis renuntiauit.

[b] Non solum ab illis creditoribus non conuenitur, propter quos bonis cessit: sed generaliter a nullo creditore post cessionem inquietatur.

V.

Eius bona, qui post cessionem mediocres facultates adquisierit, iterum non ueneunt. Fit autẽ ex quantitate æstimatio. Quod si menstruum uel annuum sumtum quis ei misericordiæ caussa reliquit, iterato facultates eius propterea nõ uenundantur. Idem & si ususfructus ei sit concessus uel relictus ad sumtum cottidianum.

VIII.

l. 7. D. & l. 1. C. hoc tit.

Qui bonis cesserunt, nec satisfacere creditoribus potuerunt; rursus a creditoribus conueniuntur.

Item tit. VI. lege, in quo tractatur de ijs, qui in possessionem rerum debitoris mittuntur. Et tit. VII. in cuius XI. cap. dicitur:

l. 16. D. de reb. auct. iudic. ubi nudum nouum titulum græci agnoscunt.

Quum distractio bonorum fit, extraneo creditor in emtione, uel cognatus potior est; cognato, creditor; inter creditores, cui maior pecunia debetur.

Et XXXVI.

l. penult. eod.

Cum rebus creditoris nec concubina, nec liberi naturales ueneduntur.

l. 1. §. illud sciendum. D. de separat. quem ipsum quoq; tit. græci non habent.

Si ab herede fuero stipulatus animo nouandi, quod testator mihi debebat, & ab eo usuras accepero: non possum amplius separationem petere, sicuti nec si fideiussorem mihi dederit. Si mista sint hereditaria bona cum bonis heredis, non amplius separatio petitur: nisi uel pecunia, uel mancipia, uel pecora, uel quid aliud extet eorum, quæ separari possunt. Vltra quinquennium post aditionem separatio non postulatur. De his autẽ omnibus prætoris uel præsidis dumtaxat est notio. Qui ab herede pignus accepit, separationem postulare non potest.

Et XLII. cap.

Si creditores defuncti separationem postulauerint, ad heredem reuerti non possunt.

Legito & VIII. tit. in cuius VII. cap. dicitur:

l. 5. debitor. D. quæ in fraudem cred.

Si in fraudem creditorum meorum minoris fundum uẽdidero, uenditio rescinditur, etiamsi pretium non fuerit redditum.

VIIII.

Is qui in fraudem creditorum rem sciens emerit, si alteri bona fide ementi uendiderit: solus in solidum tenetur, non is qui ab eo emit; sicuti nec ille, qui ignorans a debitore emerit.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ε. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται περὶ ἐκστάσεως ὑπαρχόντων. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ φησίν.

* Ὁ ἐκστὰς, εἰ ἐπικτήσηταί τι, εἰς ὅσον εὐπορεῖ ἀπαιτεῖται. αὐτὸς δὲ οὐδὲ ἀπὸ ἄλλου τινὸς † ἐχλεῖται.

* ὁ διὰ χρέα ἀποταξάμενος τῇ περιουσίᾳ αὐτοῦ.

† οὐ μόνον παρ' ἐκείνων τῶν δανειστῶν ἐνοχλεῖται, δι' οὓς ἐξέστη τῇ οὐσίᾳ: ἀλλὰ γενικῶς παρ' οὐδενὸς δανειστοῦ μετὰ τὴν ἔκστασιν ὀχλεῖται.

ε.

Ὁ μετὰ τὸ ἐκστῆναι μέτρια κτησάμενος, οὐ πάσχει διάπρασιν. τοῦτο δὲ ἐκ τῆς ποσότητος διακρίνεται. εἰ δέ τις μηνιαῖον ἢ ἐτήσιον δαπάνημα δι' οἶκτον αὐτῷ κατέλιπεν: οὐ πιπράσκονται ἐκ δευτέρου τὰ αὐτοῦ. τὸ αὐτὸ καὶ χρῆσις αὐτῷ ἐδόθη, ἢ κατελείφθη εἰς καθημερινὸν δαπάνημα.

η.

Οἱ ἐκστάντες καὶ μὴ ἀρκέσαντες πληρῶσαι τοὺς δανειστὰς, καὶ πάλιν ἐνάγονται παρὰ τῶν δανειστῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ς. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται περὶ τῶν εἰς νομὴν πεμπομένων τῶν τοῦ χρεώστου πραγμάτων. καὶ τίτλον ζ. οὗ τινος ἐν τῷ ια. κεφαλαίῳ φησίν.

Διαπράσεως γινομένης, τοῦ μὲν ἐξωτικοῦ ὁ δανειστὴς ἢ ὁ συγγενὴς προτιμᾶται εἰς τὸ ἀγοράσαι· τοῦ δὲ συγγενοῦς, ὁ δανειστής: ἐκ δὲ τῶν δανειστῶν, ὁ τὸ πλέον χρεωστούμενος.

Ἐν δὲ τῷ λς. κεφαλαίῳ.

Οὐ συμπιπράσκονται τοῖς τοῦ χρεώστου πράγμασιν, παλλακὴ ἢ παῖδες φυσικοί.

Εἰ ἐπερωτήσω τὸν κληρονόμον κατὰ μετάθεσιν ὃ ἐχρεώστει μοι ὁ διαθέμενος: καὶ λάβω τόκους παρ' αὐτοῦ, οὐ δύναμαι λοιπὸν αἰτεῖν χωρισμόν: ὥσπερ οὐδὲ εἰ ἐγγυητὴν μοι δώσει. εἰ μιγῶσι τὰ κληρονομιαῖα πράγματα τοῖς τοῦ κληρονόμου, οὐκέτι αἰτεῖται χωρισμὸς: πλὴν εἰ μὴ φαίνονται τὰ χρήματα, ἢ τὰ ἀνδράποδα, ἢ τὰ θρέμματα, ἢ ἄλλό τι τῶν δυναμένων χωρίζεσθαι. μετὰ πενταετίαν τῆς προσελεύσεως, οὐκ ἀπαιτεῖται χωρισμὸς. ταῦτα πάντα σκοπεῖ πραίτωρ ἢ ἄρχων μόνοι. ὁ λαβὼν ἐνέχυρον ἀπὸ κληρονόμου, οὐκ ἀπαιτεῖ χωρισμόν.

Καὶ μβ. κεφαλαίῳ.

Οἱ τοῦ τελευτήσαντος δανεισταὶ χωρισμὸν αἰτήσαντες, οὐ δύνανται κατὰ τοῦ κληρονόμου ὑποστρέφειν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον η. οὗ τινος ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ φησίν.

Εἰ πρὸς περιγραφὴν δανειστῶν μου ἐλάττονος πωλήσω ἀγρὸν, ἀνατρέπεται τὸ πραθὲν, καὶ μὴ ἀναδοθῇ ἡ τιμή.

Ἐν δὲ τῷ θ. κεφαλαίῳ.

Ὁ ἐπὶ † γραφῇ τῶν δανειστῶν ἐν εἰδήσει ἀγοράσας, εἰ ἑτέρῳ πωλήσει καλῇ πίστει ἀγοράζοντι: αὐτὸς μόνος εἰς τὸ πᾶν ἐνέχεται, οὐχ ὁ ἀγοράζων παρ' αὐτοῦ: ὥσπερ οὐδὲ ὁ ἐν ἀγνοίᾳ παρὰ τοῦ χρεώστου ἀγοράσας. † περιγραφῇ.

θ. Λέγει

θ.

Λέγει ὁ πραίτωρ: ΟΣΑ ΤΙΣ ΔΙΑ ΒΛΑΒΗΝ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ ΕΙΔΟΤΟΣ ΣΟΥ ΕΠΡΑΞΕΝ, ΕΙ ΜΗ ΠΑΡΗΛΘΕΝ ΕΝΙΑΥΤΟΣ ΟΥΤΙΛΙΟΣ † ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ. (marg.: † ἀποκαταστήσεται.) ΕΣΘ' ΟΤΕ ΔΗ ΚΑΝ ΜΗ ΕΓΝΩΣ, ΥΠΟΚΕΙΣΑΙ ΙΝ ΦΑΚΤΟΥΜ ΑΓΩΓΗι. ἡ δὲ ἀνάκλησις τοῦ πραχθομένου † γίνεται, εἰ οἱ αὐτοὶ δανεισταὶ, οὓς † ἠθέλησεν βλάψαι, πιπράσκουσι τὰ τοῦ χρεώστου πράγματα. (marg.: † ἐπὶ περιγραφῇ τῶν δανειστῶν γίνεται. † ἐθέλησε.) εἰ γὰρ ἐκείνους ἐπλήρωσεν, ἄλλους δὲ ἔχει: εἰ μὲν ἁπλούστερον τοῦτο ἔπραξεν, ἀργεῖ ἡ ἀνάκλησις. εἰ δὲ τὰ χρήματα τῶν δευτέρων τοῖς πρώτοις δέδωκεν, ἀνατρέπεται. ἐὰν γυνὴ ἐπὶ περιγραφῇ δανειστῶν χρεωστοῦντι τῷ ἀνδρὶ ποιήσῃ ἀποχὴν ὀνόματι προικὸς, ὅλον τὸ χρέον ἀπαιτεῖται ὁ ἀνὴρ, καὶ σβέννυται ἡ προὶξ. οὐδὲ γὰρ συνίσταται προὶξ ἐπὶ περιγραφῇ δανειστῶν. εἰ τὸν χρεωστοῦντα ἐμοὶ καὶ ἄλλοις φεύγοντα κρατήσω, καὶ ἐξ ὧν ἐπιφέρετο χρημάτων λάβω τὸ χρέος: εἰ μὲν πρὸ τοῦ πεμφθῆναι τοὺς δανειστὰς εἰς νομὴν, ἀργεῖ ἡ ἰν φακτοὺμ: εἰ δὲ μετὰ ταῦτα, χώραν ἔχει.

ια.

Εἷς ἐνιαυτὸς ἀφ' οὗ διεπράθη τὰ τοῦ χρεώστου, ψηφίζεται. ἀπαιτεῖται δὲ τοκετὸς καὶ καρποὶ, ὅσοι ληφθῆναι ἐδύναντο † ἐπὶ τοῦ περιγράψαντος. (marg.: † ἀπό.) ὑπεξαιροῦνται μὲν τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἀναγκαῖα δαπανήματα. ἐνιαυτοῦ ἡ ἀγωγὴ αὕτη εἰς τὸ περιελθὸν δίδοται, ἵνα μὴ ἐξ ἀπάτης κερδαίνῃ τις: εἴτε εἰς τὸν βλάψαντα, εἴτε εἰς ἄλλον περιῆλθεν, ἢ καὶ δόλῳ οὐ περιῆλθεν. δίδοται δὲ κληρονόμοις καὶ διαδόχοις: καὶ κατὰ κληρονόμων καὶ τῶν ὁμοίων: μόνον μέντοι εἰς τὸ περιελθόν.

ιε.

Εἰ ἄπορος ὢν, ἐπὶ περιγραφῇ πέτρου τοῦ δανειστοῦ μου ἐλευθερώσω δούλους ἐν διαθήκῃ: εἶτα πληρώσω πέτρον, δανείσωμαι δὲ παρ' ἑτέρου: ἔρρωνται ἐλευθερίαι. εἰς γὰρ τὸ ἀνατραπῆναι ταύτας, καὶ γνώμην καὶ ἀποτέλεσμα δεῖ συνδραμεῖν.

κζ.

Ἡ διάταξις λέγει: ὅτι κἂν εἰς προῖκα τίς ἔδωκεν ὑπὲρ θυγατρὸς πρᾶγμα ἐπὶ περιγραφῇ τῶν δανειστῶν, δύνανται ἐνάγεσθαι οἱ λαβόντες.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον θ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται περὶ χρέους δημοσίου καὶ προικιμαίου: καὶ ὅτι τῶν μὲν ἄλλων δανειστῶν καὶ τῶν πρεσβυτέρων προτιμῶνται: ἐν ἑκατέροις δὲ νικᾷ ἡ πρεσβεία. καὶ ὅτι τὸ προνόμιον τῶν γυναικῶν εἰς κληρονόμους αὐτῶν οὐ διαβαίνει, πλὴν εἰς παῖδας. περὶ τούτου δὲ τοῦ τίτλου, εὑρήσεις πλατύτερον κατωτέ-

IX.

Ait prætor, QVAE QVIS IN FRAVDEM CREDITORVM TE SCIENTE FECIT, SI NON PRAETERIIT ANNVS VTILIS, RESTITVAS. INTERDVM ET SI NON SCIVISTI, IN FACTVM ACTIONE TENERIS. *Eius, quod factum est [in fraudem creditorum], reuocatio fit; si creditores ijdem, quos fraudare uoluit, debitoris bona uendunt. Nam si his satisfecit, & alios habet; siquidem paulo simplicius id fecit, cessat reuocatio. Sin pecuniam posteriorum prioribus dedit, factum rescinditur. Si mulier in fraudem creditorum marito debitori nomine dotis acceptum debitum fecerit, totum a uiro debitum exigitur, & actio de dote extinguitur. Nec enim dos in fraudem creditorum constituitur. Si debitorem meum & aliorum fugientem consequar, & mihi debitum auferam ex ea pecunia, quam secum ferebat; siquidem id fiat prius, quam creditores in bonorum eius possessionem mitterentur, cessat in factum actio: sin postea, locum habet.*

XI.

Vnus annus ex die uenditionis bonorum debitoris computatur. Petitur autem partus, & fructus, quicumque percipi a fraudatore potuerunt. deducuntur tamen necessarij sumtus in res ipsas facti. Hac actio de eo, quod ad eum peruenit, post annum datur, ne quis ex fraude lucrum sentiat: siue ad fraudatorẽ, siue quemuis alium peruenerit; uel etiam dolo malo factum sit, quo minus perueniret. Datur autem heredibus & ceteris successoribus, itemq; datur in heredes & similes personas, uerum dumtaxat in id, quod [ad heredes] peruenit.

XV.

Si quum soluendo non sim, libertates in testamento dedero seruus meis in fraudem Petri creditoris mei; deinde Petro quidem satisfecero, sed ab alio mutuum cepero: ratæ debent esse libertates. Nam ut ea rescindantur, & consilium & euentum concurrere oportet.

XXVII.

Dicit constitutio, etiamsi quis in dotem pro filia rem dederit in fraudem creditorum, eos cõueniri posse, qui acceperunt. (marg.: l. 2. C. de reuoc. his, quæ in fraud.)

Legito & tit. IX. in quo tractatur de fisci dotalique debito, tum quod alijs creditoribus, atq; etiam tempore prioribus præferãtur. In utrisq; uero processionẽ temporis uincere. Item priuilegium mulierũ non transire ad heredes, exceptis liberis. Ceterum de hoc titulo reperies infra la- (marg.: Vide titulos C. de priuil. fisci & dotis.)

tius, ubi de omnis generis debitorum prærogatiua dicetur.

Lege & lib. XI. tit. I. cap. III. in quo dicitur:

l. 3. D. de pact. *Pignoris redditio debiti condonationem non inducit: nisi specialiter id actum sit.*

Et XXXVIII.

Ab eo, cui debiti pars est remissa, quique spopondit, se reliquum intra præfinitum tempus soluturum, uel si diem elabi sineret, totum daturum; debitum omne petitur.

XXXVIIII.

Qui usuras in futurum tempus accipit, tacite paciscitur, se intra id tempus sortem non petiturum. Idem pactum esse potest ex una parte in personam, ex altera in rem. Nam si dicam, EGO NON PETAM, *heredes mei tam a te, quam ab heredibus tuis petent. Sin dicam,* ABS TE NON PETO, *tam ego quam heredes mei tuis ab heredibus petere possumus.*

Legito & lib. XV. tit. III. cap. XVIII. & XXVIII. in quibus dicitur:

l. ult. C. ad exhib. *Debitor solutis iis, quæ debebat, ad exhibendum agit; tam chirographum, quam instrumenta cetera, ad contractum pertinentia, sibi reddi postulans.*

Item lib. XVII. tit. II. cap. XII.

Item lib. XXIII. tit. I. cap. V. dicitur:

l. 5. D. de reb. cred. *Qui mihi quid debet, si per ipsum steterit, quo minus id daret, resque perierit; ipsemet detrimento adficitur. Non tantum uero per eum fit, qui facultatem habuit, nec dedit, uel dolo nõ habuit: uerumetiam qui iusta de caussa scire debebat, se dare oportere.*

XI.

l. 11. eod. & l. 17. de pac. *Si decem solidos mutuo tibi dedero sic, ut nouem mihi reddas; pro nouem dũtaxat teneris. Sin ut undecim reddas, decem tantum condico.*

LV.

l. 13. C. si cert. pet. *Si quis mutuam pecuniam sumserit, * licet in res alienas id fecerit; ipse tenetur, nobis caussam curiose non quærentibus.*

* Licet ad ædificationem alterius personæ rem aliquam mutuo sumserit.

LVIII.

Qui præsidi prouinciæ fænebrem pecuniam mutuauerit, recepturus ab eo credita, si eam in prouinciam, cui præest, uenerit: quum furti auctor ei fiat, quasi emtor legum, exsilio mulctator. Sin ambienti administrationem pecuniam mutuam dederit ad redimendum magistratũ; tam ipse, quam iudex in exsilium mittuntor.

* De syngrapham suam, uel data sibi inficiantibus. Nouel. 18. cap. 8.

LVIIII.

*Si * proferatur alicuius syngrapha, quam is*

ρω. ἔνθα περὶ πάντων χρέους προτιμήσεως λεχθήσεται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ια. τίτλον α. κεφάλαιον γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ τοῦ ἐνεχύρου ἀνάδοσις, οὐκ εἰσάγει τοῦ χρέους συγχώρησιν: εἰ μὴ τοῦτο ἰδικῶς συνέδοξε.

Καὶ κεφάλαιον λη.

Ὁ παραχωρηθεὶς † μέρους χρέους, καὶ συμφωνήσας τὸ λοιπὸν ἔσω προθεσμίας καταβαλεῖν ἢ ἐπιδιδόναι τὸ πᾶν: ὑπερήμερος γινόμενος, ἀπαιτεῖται τὸ ὅλον. † μέρος.

λθ.

Ὁ τοῦ μέλλοντος χρόνου λαμβάνων τόκον, σιωπηρῶς συμφωνεῖ μὴ ἀπαιτῆσαι τὸ κεφάλαιον ἐν τούτῳ. τὸ δὲ αὐτὸ σύμφωνον δύναται εἶναι, ἀπὸ μὲν τοῦ ἑνὸς μέρους, προσωπικόν: ἀπὸ δὲ τοῦ ἑτέρου, γενικόν. Ἐὰν γὰρ εἴπω: ἐγὼ οὐκ ἀπαιτήσω, οἱ κληρονόμοι μου καὶ σὲ καὶ τοὺς κληρονόμους σου ἀπαιτοῦσιν. εἰ δὲ εἴπω, σὲ οὐκ ἀπαιτῶ, κἀγὼ καὶ οἱ κληρονόμοι τοὺς κληρονόμους σου ἀπαιτοῦμεν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλ. δ. κεφάλαιον ιη. καὶ κη. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ χρεώστης καταβαλὼν ἅπερ ὀφείλει, κινεῖ τὴν ἀποκαταστατικὴν ἀγωγὴν, ἀπαιτῶν καὶ τὸ χειρόγραφον αὐτῷ ἀναδοθῆναι, καὶ τὰ ἄλλα δικαιώματα τὰ ἀνήκοντα τῷ συναλλάγματι.

Ἀνάγνωθι ἐν βιβλίον ιζ. τίτλον β. κεφάλαιον ιβ. καὶ βιβλίον κγ. τίτλον α. οὗ τινος ἐν τῷ ε. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ χρεωστῶν μοι τί, ἐὰν ἐμποδίσῃ δοῦναι αὐτὸ, καὶ ἀπόληται, αὐτὸς ζημιοῦται. ἐμποδίζει δὲ οὐ μόνος ὁ ἐσχηκὼς εὐχέρειαν, καὶ μὴ δεδωκὼς, ἢ δόλῳ μὴ ἐσχηκὼς, ἀλλὰ καὶ ὁ εὐλόγως ὀφείλων εἰδέναι ὡς χρεὼν αὐτὸν δοῦναι.

ια.

Ἐὰν δανείσω σοι ι. Ν Ν. ἐπὶ τῷ ἀποδοθῆναί μοι θ. εἰς μόνα τὰ θ. ἐνέχῃ. εἰ δὲ ἐπὶ τῷ ἀποδοῦναι ια. τὰ ι. μόνα ἀπαιτῶ.

νε.

Ἐάν τις δανείσηται χρήματα, εἰ καὶ εἰς ἀλλότρια πράγματα ἐδανείσατο, αὐτὸς ἐνέχεται: μὴ περιεργαζομένων ἡμῶν τὴν αἰτίαν. ἢ καὶ ἂν αὐτῷ οἰκοδομῶν ἑτέρου προσώπου πρᾶγμά τι δανείσατο.

νη.

Ὁ δανείσας ἄρχοντι ἐπαρχίας, ἐὰν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἧς ἄρχει παραγένηται, ὀφείλων λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τὰ κεχρεωστημένα: ἐπειδὴ πρόξενος αὐτῷ γίνεται κλοπῆς, ὡς ἀγοραστὴς τῶν νόμων, ἐξοριζέσθω. εἰ δὲ τῷ μέλλοντι ἄρχειν δανείσει τὴν δόσιν τῆς ἀρχῆς, αὐτὸς καὶ ὁ ἄρχων ἐξοριζέσθω.

νθ.

Ἐὰν προφέροιτο τινὸς συγγραφή: ὁ δὲ αὐτὴν ἐξαρ- περὶ ἀρνουμένων τὴν ἰδίαν συγγραφὴν, ἢ τὰ δοθέντα αὐτοῖς.

ἐξαρνοῖτο, καὶ ταῦτα γράμματα ἔχουσιν αὐτοῦ, ὡς ἀναγκασθῆναι τὸν διώκοντα πράγματα ὑπομεῖναι περὶ τὴν σύστασιν αὐτῆς: ἢ τὰ μὲν γράμματα δέχοιτο, φήσει δὲ μὴ καταβεβλῆσθαι τὸ χρέος αὐτῷ, καὶ συστήσῃ τοῦτο νομίμοις τρόποις ὁ διώκων: τὴν καταδίκην κατ᾽ αὐτοῦ διπλασίαν ἐφ᾽ ἑκατέρου θέματος γίνεσθαι θεσπίζομεν. οὐχ ὅτι τοῖς πικροτέροις τῶν νόμων ἡδόμεθα, ἀλλ᾽ ὅτι τὰς δίκας διὰ τούτων ἐλάττους ἀποτελοῦμεν: ὥς τε τῷ δέει τῆς ποινῆς θᾶττον αὐτοὺς λέγειν, ἅπερ ὁμολογεῖν προσήκει. ταῦτα δὲ φαμὲν, εἰ μὴ περὶ τὰς ἀποδείξεις ὁ διώκων ἀπειπὼν, ὅρκῳ τοῦ φεύγοντος τὴν μέχρι νῦν ἄρνησιν λυθῆναι βουληθείη. εἰ γὰρ τοιοῦτό τι πράξειεν, εἰ μὲν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετὰ τὴν ἄρνησιν ἐπαγάγοι τὸν ὅρκον, κἀκεῖνος εὐθὺς ὁμολογήσειε τὸ εἰς ἄρνησιν ἐνεχθέν: ἀκινδύνως τό γε εἰς τὸ διπλάσιον ἔσται. εἰ δὲ μακροτέρας γινομένης τῆς δίκης, τηνικαῦτα ὁ διώκων ἐπαγάγοι τὸν ὅρκον, ὁ δὲ καὶ οὕτως τὸ † ἐπαγόμενον ὁμολογήσειεν: τῆς μὲν τοῦ διπλασίου αὐτὸν ἐξαιροῦμεν ποινῆς: πᾶσαν δὲ τὴν δαπάνην τὴν μέχρι τότε γινομένην διὰ τὰς ἀποδείξεις ἐνάγοντι, τῷ ὅρκῳ τούτου κρινομένην καταβάλλειν τὸν τὴν ἀρχὴν μὲν ἀρνησάμενον, ὕστερον δὲ ὁμολογήσαντα κελεύομεν. εἰ δέ τις τὴν ἀρίθμησιν ἐπ᾽ αὐτῶν γενέσθαι τῶν χρημάτων ἀρνησάμενος, εἶτα ὕστερον † χρήσαιτο καὶ ταῖς καταβολαῖς * παρ᾽ αὐτοῦ γινομέναις: τῷ τοιούτῳ μηδὲν ὄφελος εἶναι τῶν τῆς ἀληθείας καταβεβλημένων θεσπίζομεν: ἀλλ᾽ ὁλόκληρον αὐτὸν τὸ χρέος ἀπαιτεῖσθαι κελεύομεν, καὶ ταύτην μόνην ὑπέχειν τῆς ἀρνήσεως τὴν ποινήν: οὐδενὸς τῶν δικαζόντων οὐδὲ πρὸς τοῦτο † ὑποκλινομένου: ἀλλὰ τὴν ἀκρίβειαν * τοῦ νόμου φυλαττόντος. εἰ δὲ καὶ ὁ φεύγων προκομίσειε γράμματα τοῦ διώκοντος, εἶτα ἐκεῖνος ταῦτα ἀρνηθείη, ὁ δὲ συστήσῃ τούτοις: μὴ μόνον ἐκεῖνο λογίζεσθαι, περὶ οὗ τὰ τῆς ἀρνήσεως ἦν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἕτερον προσκατατιθέσθαι. κἀνταῦθα δὲ ὁ περὶ τῆς τῶν ὅρκων δόσεως, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνάγοντος ἁρμοζέσθω λόγος.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον β. τοῦ πγ. ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Θεσπίζομεν εἴ τις ἐκείνου περιόντος τοῦ νομιζομένου ἔτι χρεώστου εἶναι αὐτῷ, καταλάβῃ τὴν οἰκίαν τὴν αὐτοῦ, καὶ ἐνοχλοίη περιόντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοὺς οἰκείους τοὺς αὐτοῦ (γαμετὴν φαμὲν καὶ παῖδας καὶ οἶκον ὅλον) ἢ καὶ σήμαντρα κατ᾽ οἰκείαν ἐξουσίαν ἐπιτιθέναι τολμώη, μὴ πρότερον ψήφου καὶ τάξεως νομίμης μετὰ τὴν τοῦ λεγομένου χρεώστου τελευτὴν φυλαχθείσης: τῆς μὲν ἀγωγῆς παντὸς, εἴτε δικαίαν ἔχοι ταύτην, εἴτε καὶ μὴ, ἐκπιπτέτω. ὁπόσον δὲ ὀφείλεσθαι λέγει, τοσοῦτον ἕτερον προσαπαιτείσθω, καὶ διδότω τοῖς τοῦ περιυβρισμένου κληρονόμοις. δήμευσιν δὲ εἰς τὸ τρίτον τῆς περιουσίας ὑφιστάσθω, καθὰ καὶ μάρκος ὁ φιλοσοφώτατος τῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ † τὸν ἑαυτοῦ

† τὸ περὶ τοῦ χρέους ἐπαγόμενον αὐτῷ.

† χρήσαιτο καταβ.

* ὡς τοῦ δανειστοῦ, ἀριθμηθῆναι αὐτῷ τὸ δάνειον ἰσχυρῶς ἀποδείξαντος, ἐκείνου δὲ ἀναγκαίως καταθέμενου: μέρος δὲ καταβαλεῖν τοῦ χρέους ἀποδεικνύοντος.

† ὑποκατακλινομένου.

* οὐκ ἔχοντος τοῦ δικαστοῦ ἐξουσίαν πρὸς τὸ συμπαθέστερον ἀποκλίναι.

συμβουλὴν τὴν δήμευσιν εἰς τὸ τρίτον.

† τῶν νόμων.

*instietur, quum quidem scripturam eius contineat, ita ut actor in ea probanda negotij quid sustinere cogatur; uel scripturam ille quidem agnoscat, uerum datam sibi pecuniam mutuam neget, idq; legitimis modis actor probet: sancimus, ut utroque casu in duplum condemnetur. non quod legibus acerbioribus delectemur, sed quod lites earum ope deminuamus, ut metu pœnæ citius dicant, quæ ipsos confiteri par est. Hæc autem dicimus, si minime probationibus actor renuntians, iureiurando rei factam prius infitiationem purgari uoluerit. Quippe si quid eiusmodi faciat, ac mox ab initio post infitiationem iusiurandum deferat, & ille statim confiteatur, quod in negationem deductum fuerat; impune quidem id fiet, quod duplum attinet. Sin uero lite iam longius extracta, tum demum actor iusiurandum deferat, & alter hoc quoque modo, quod in eum * conferebatur, confessus fuerit: dupli quidem eum pœna liberamus, sed omnes expensas ad illud usque tempus probationum caussa factas, actori, cuius iuramento taxabuntur, eum refundere iubemus, qui ab initio quidem negauit, sed postea confessus est. Si quis autem pecuniam sibi numeratam infitiatus, deinde factas ab se solutiones * usurpauerit; ei ne reapse quidem soluta quidquam prodesse sancimus, sed totum ab eo debitum exigi iubemus, ut hanc adeo pœnam infitiationis sustineat, nemine iudicium in hoc agente * mitius, sed strictam legis sententiam seruante. Quod si reus quoque litteras actoris protulerit, isque fuerit eas infitiatus, alter autem comprobauerit: non illud solum computator, quod negatum fuit, uerum & alterum tantumdem adijcitor. Atque heic etiam, quod de iuramenti præstatione dictum est, consimiliter in actore seruetur.*

* scilicet de debito.

* creditore scilicet numeratam ei pecuniam mutuam cõstanter probante, illo uero necessario quidem id fatente, sed partem debiti solutam demonstrante.

* hoc est, iudice non habente facultatem deflectendi ad id, quod lenius est.

Legito & eiusdem XXIII. lib. tit. II. in cuius I. cap. dicitur:

Sancimus, ut si quis eo superstite, quem sibi debere putat, domum ipsius occupauerit, & inquietarit hominem illum superstitem, eiusq; domesticos, uxorem inquam, & liberos, totamque familiam; uel etiam auctoritate sua fuerit ausus signa imponere, sententia & ordine legitimo post mortem eius, qui debere prohibetur, prius non obseruato: prorsus actione, siue iustam hanc habeat, siue non iustam, cadat; & quantum sibi deberi dicit, tantumdem alterum ab eo postuletur, idque hac iniuria adfecti heredibus soluat. praterea publicationem tertiæ bonorum partis sustineat, sicut & Marcus, summus inter principes philosophus, in legibus

Nouel. 60. cap. 1.

Nota publicationem tertiæ bonorum partis.

*suis perscripsit, ac infamia feriatur. Nam cum qui erga naturam humanam nullo pudore usus est, par est tam bonis, quam existimatione, ceterisque rebus omnibus multari. Quod si aliquo rebus humanis exemto, circa defuncti funus quispiam deliquerit, idque prohibuerit efferri: quamquam iam ante lex a patre * nostro de his lata sit, tamen auctoritate nostra quoque pœna maior hac delicta comitetur, & ysdem suppliciys hic obnoxius sit, quibus lex præsens subycit eos, quotquot eiusmodi aliquid, ceu dictum a nobis est, in uiuum admiserint. Immo ne defuncti quidem heredes, uel parentes, uel liberos, uel uxorem, uel cognatos ceteros atque propinquos, uel fideiussores, ulli prorsus hominum licere sancimus; ut ante nouem dierum spatium, quibus lugere uidentur, conueniat, uel quocumq; modo inquietet, uel quam eis citationem offerat, uel in ius uocet, siue debiti nomine, quod a defuncto ueniat, siue propter aliam quamcumq; caussam, specialiter ad commemoratas personas spectantem. Quod si quis ausus fuerit intra nouem hosce dies aliquam ex indicatis personis retinere, uel adoriri, uel ab ea sponsionem aliquam, aut promissionem, aut fideinssionem accipere: ut irrita sint omnia, sancimus. Ceterum post illorum nouem dierum decursum, si quis aduersus eiusmodi personas habere se quasdam putauerit actiones; eas secundum legem exerceto, nullo uidelicet actoribus præiudicio per hoc spatium circa longi temporis præscriptionem, uel in alia qualibet allegatione legitima penitus generando.*

Ne cadauera debitorum iniurijs adficiantur.

* Iustino imp.

Nouel.115.ca.5. Nam qui intra dies nouē contra defunctū debitorē agit, & heredes eius inquietat, debito cadit. Nec fideiussores ante nonū diem a creditoribus conueniuntur.

γέγραφε νόμον, καὶ ἀτιμίᾳ περιβαλλέσθω. ὁ γὰρ τὴν ἀνθρώπου φύσιν οὐκ αἰσχυνθεὶς, δίκαιος ἂν εἴη καὶ χρήμασι καὶ δόξῃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι ζημιοῦσθαι. εἰ δὲ καὶ τελευτήσαντός τινος περὶ τὴν ταφὴν ἁμάρτῃ τὶς τοῦ τελευτήσαντος, καὶ τὴν ἐκφορὰν κωλύει: γέγραπται μὲν ἤδη νόμος καὶ τῷ † ἡμετέρῳ πατρὶ περὶ τούτων. πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐξ ἡμῶν μείζων ἑπέσθω τοῖς πλημμελήμασι ποινὴ, καὶ τοῖς αὐτοῖς ὑποκείσθω † ὡς ὁ παρὼν ὑπάγει νόμος τοὺς ἐν ζωῇ τοιοῦτόν τι, ὁποῖον ἔφημεν, πλημμελήσαντας. † ἀλλὰ μηδὲ τοὺς κληρονόμους τοῦ τελευτήσαντος, ἢ τοὺς γονεῖς, ἢ τοὺς παῖδας, ἢ γαμετὴν, ἢ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς, καὶ προσγενεῖς, ἢ ἐγγυητὰς, μηδενὶ παντελῶς ἐξεῖναι θεσπίζομεν πρὸ τῆς τῶν θ. ἡμερῶν προθεσμίας, ἐν αἷς πενθεῖν δοκοῦσιν, αἰτιᾶσθαι, ἢ καθ' οἱονδήποτε τρόπον παρενοχλεῖν, ἢ τινὰ ὑπόμνησιν αὐτοῖς ἐπιφέρειν, ἢ ἐν δικαστηρίῳ αὐτοὺς καλεῖν, εἴτε ὀνόματι χρέους παρὰ τοῦ τελευτήσαντος καταγομένου, εἴτε ἄλλης οἱασοῦν αἰτίας χάριν εἰς τὰ μνημονευθέντα ἰδικῶς ὁρώσης πρόσωπα. εἰ δὲ ἐντὸς τῶν θ. ἡμερῶν τολμήσει τὶς τινὰ τῶν εἰρημένων κρατῆσαι προσώπων, ἢ μεθοδεῦσαι, ἢ τινὰ ὁμολογίαν, ἢ ὑπόσχεσιν παρ' αὐτοῦ ἢ ἐγγύην κομίσασθαι: ταῦτα πάντα ἀνίσχυρα εἶναι θεσπίζομεν. μετὰ δὲ τὴν τῶν θ. ἡμερῶν παραδρομὴν, εἴτις κατὰ τῶν τοιούτων προσώπων τινὰς ἔχειν νομίσειεν ἀγωγὰς, ταύτας κατὰ τὸν νόμον ἐγγυμναζέτω: μηδενὸς δηλαδὴ τοῖς ἐνάγουσι προκρίματος ἐκ ταύτης τῆς προθεσμίας περὶ χρονίαν παραγραφὴν, ἢ ἐν ἄλλῃ οἱαδήποτε νομίμῳ δικαιολογίᾳ παντελῶς γινομένου.

περὶ τοῦ μὴ ἐνυβρίζεσθαι τὰ λείψανα τῶν τελευτώντων χρεωστῶν.

† τῷ Ἰουστίνῳ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

† εἴτε.

† ἰσοῦσιν γὰρ τῶν ἐννάτων κινῶν κατὰ τοῦ τελευτήσαντος χρέα τε καὶ ἐνοχλῶν τοῖς προσγενέσιν αὐτοῦ, ἐκπίπτει τοῦ χρέους: ὅθεν εἰ ἐγγυηταὶ ἐνάγονται παρὰ τῶν δανειστῶν πρὸ τῶν ἐννάτων.

II.

Quia uero talem impietatem uariys in locis reipublicæ nostræ admitti cognouimus, ut etiam creditores retinere debitorum liberos audeant, uel caussa pignoris, uel ad seruile ministerium, uel ad elocationem pro mercede: modis hoc omnibus interdicimus, & iubemus, ut si quis eiusmodi quid deliquerit, non ipso debito tantum cadat, sed & in alteram tantam summam condemnetur, quæ homini ab ipso retento, uel eius parentibus detur, & secundum hoc corporalibus quoque suppliciys a cuiusq; loci magistratibus adficietur; qui personam ingenuam aris alieni caussa retinere, uel elocare, uel pignori capere fuerit ausus.

Nouel.134.ca.7.

β.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοιαύτην ἀσέβειαν ἐν διαφόροις τόποις τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἔγνωμεν ἁμαρτάνεσθαι, ὅτι οἱ δανεισταὶ τὰ τέκνα τῶν χρεωστούντων τολμῶσι κατέχειν, ἢ εἰς ἐνέχυρον, ἢ εἰς δουλικὴν ὑπηρεσίαν, ἢ μισθοῦν: τοῦτο πᾶσι τρόποις κωλύομεν: καὶ κελεύομεν, εἴ τις τοιοῦτό τι πλημμελήσει, μὴ μόνον ἐκπίπτειν αὐτὸν τοῦ χρέους, ἀλλὰ καὶ τοσαύτην ἄλλην ποσότητα καταδικάζεσθαι, διδομένην τῷ κρατηθέντι παρ' αὐτοῦ, ἢ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦτο, καὶ σωματικαῖς ποιναῖς αὐτὸν καθυποβάλλεσθαι, παρὰ τῶν κατὰ τόπον ἀρχόντων, ἐπειδὴ πρόσωπον ἐλεύθερον ὑπὲρ χρέους ἐτόλμησε κατασχεῖν, ἢ μισθῶσαι, ἢ ἐνεχυράσαι.

III.

Si qua mulier in instrumento mutui marito consenserit, uel subscripserit, & bona sua, uel seipsam quoque obligauerit: iubemus, ut nihil eorum ratum sit, siue semel, siue sæpius tale quid pro eodem negotio fiat: siue priuatum, siue publicū debitū sit: sed quasi pro non scripto habeatur,

De femina, quæ consensit uiro mutuum sumenti. d. nouel cap.8.

γ.

Εἴ τις γυνὴ ἐν δανειακῷ γραμματείῳ συναινέσει τῷ οἰκείῳ ἀνδρὶ, ἢ ὑπογράφει, καὶ τὴν οἰκείαν περιουσίαν ἢ καὶ † ἑαυτὴν ἔνοχον ποιήσει: κελεύομεν, μηδὲν τοιοῦτον ἰσχύειν, ἢ κρατεῖν, εἴτε ἅπαξ, εἴτε πολλάκις τοιοῦτό τι ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ πράγματος γένηται, εἴτε ἰδιωτικὸν, εἴτε δημόσιον εἴη τὸ ὄφλημα, ἀλλ' οὕτως εἶναι, ὥσπερ εἰ μηδὲ γεγραμμένον ἦν, εἰ μὴ

περὶ γυναικὸς συναινούσης τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς δανειζομένῳ.

† ἑαυτήν.

εἰ μὴ φανερῶς ἀποδειχθῇ, ὅτι τὰ χρήματα εἰς ἰδίας χρείας τῆς γυναικὸς ἐδαπανήθη.

Ἀνάγνωθι τὸ βιβλίον κδ. τίτλον α. κεφάλαιον ις. καὶ λα. ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ διατροφὰς στρατιώταις τῷ δημοσίῳ χρεωστῶν, ἐὰν ἄπορος εὑρεθῇ, ὀφείλουσιν οἱ τούτου χρεώσται, κἂν μὴ αἱρέσεως σῶσιν, ἐνάγεσθαι πρὸ τοῦ ὡρισμένου χρόνου, καὶ ἀπαιτεῖσθαι τὰ κεχρεωστημένα.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Μὴ ἐναντιωθήσεταί σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ δ. ινστιτούτων, καὶ ἐν ἑτέροις βιβλίοις, ὅτι ὁ πρὸ τῆς ἡμέρας κινῶν περὶ τοῦ ὀφειλομένου αὐτῷ χρέους, ἄλλον τοσοῦτον χρόνον ἀναγκάζεται † παρα....... ἴσον † λαβὼν ἐτόλμησεν. ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἀνάγκη τῆς διατροφῆς τῆς στρατιωτικῆς ποιεῖ καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας τὴν ἀπαίτησιν.

† παραμένειν. † προλαβὼν.

ζ.

Ἀνὴρ ἔχων δανειστάς, ἐμίσθωσε τὸν ἴδιον ἀγρόν: ὁ δὲ μισθωτὴς, τὸν † συναρέσαντα μισθὸν κατέβαλε τῷ μισθώσαντι: μετὰ ταῦτα ἐλθόντες οἱ δανεισταί, ἐβούλοντο τὸν μισθὸν ἀπαιτεῖν: καὶ ἡ διάταξις ἀρνεῖται τὴν μεθοδείαν, λέγουσα οὕτως: διὰ τὰς αἰτίας τὰς ἰδιάζοντος † χρεώστου μισθώσαντος μεθοδεύεσθαι τοὺς μισθωσαμένους, τοῖς κανόσι καὶ τῷ συναρέσαντι μισθώματι τὸ ἱκανὸν ποιήσαντας, πάνυ ἄδικόν ἐστι.

† συναρέσαντα. † χρέους.

ι.

Ὁ δανειστὴς ἀντὶ καταβολῆς λαβὼν παρὰ τοῦ ἰδίου χρεώστου γραμματεῖον τινὸς ἄλλου αὐτῷ τῷ χρεώστῃ ἐποφείλοντος: ἔχει καὶ τὰς ὑποθηκαρίας ἀγωγάς. εἰ δὲ πρεσβύτεροι ἐκείνου δανεισταὶ ὑποθήκας ἔχοντες † ἀπώλησαν ταῦτα τὰ πράγματα: παρὰ τῶν ἀγοραστῶν οὐκ ἀποσπῶνται.

† ἐπώλησαν.

ιδ.

Ἡ κατὰ τοῦ χρεώστου προσωπικὴ ἀγωγὴ οὐκ * ἀναιρεῖται, κἂν ὁ δανειστὴς ἐπιλέξηται τὰ ἐνέχυρα: ἀλλὰ λογίζεται μὲν εἰς τὸ χρέος τὸ τίμημα τοῦ ἐνεχύρου, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἀπαιτεῖ διὰ τῆς προσωπικῆς ἀγωγῆς.

*ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐκβάλλεται ἢ λύεται ἀπὸ τῶν ἐνεχύρων ἱκανωθῆναι ἐὰν μὴ † ἐξαρκοῦσι ταῦτα οὐ κωλύεται καὶ τὸ λειπόμενον ζητεῖν. ἡ γὰρ ὁ κατὰ τοῦ χρεώστου προσωπικὴ καὶ ὁ περὶ κληρονομίας λεγάτων πράσεως, μισθώσεως, κοινωνίας, καὶ τὰ λοιπά.

† ἐξαρκοῦσι.

ιε.

Ὁ δανείσας μισθωτοῖς, οὐ δύναται τὸν δεσπότην αὐτῶν ἀπαιτεῖν: κἂν εἰ παρόντος αὐτοῦ ἐδάνεισεν.

Οὐκ ἀναγκάζονται οἱ ἄποροι χρεώσται δουλεύειν τοῖς ἰδίοις δανεισταῖς.

οὐ δεῖνα γὰρ ἐλευθέρων ὁ νόμος τὰ τῶν δούλων ποιεῖν βούλεται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ. ἐν ᾧ φησίν, τὸ μὴ εὐθύνεσθαι ἄλλον ἀντ᾽ ἄλλου. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Οὐδὲ ἐὰν ὁ ἀνὴρ δημευθῇ, συναπάγονται τῇ δημεύσει τὰ πράγματα τῆς γυναικός.

δ.

Μήτηρ ὑπὲρ τῶν τοῦ παιδὸς χρεῶν μερικὴν πιη-

nisi manifesto probatum fuerit, pecuniam in rem mulieris uersam esse.

Legito & lib. XXIIII. tit. I. cap. XVI. & XXXI. Et eiusd. lib. tit. III. in cuius I. cap. dicitur:

Qui alimēta militum fisco debet, si reperiatur inops; debitores eius, tametsi pro ipsis faciat condicio, ante præstitutum tempus conueniendi sunt, ut ea quæ debent, exigantur. l. 1. C. de condict. ex lege.

SCHOLION.

Non obstet tibi, quod positum est in IIII Instit. & alijs in libris, uidelicet eum, qui ante diem agit de re sibi debita, tantundem alterum tempus expectare debere, quanto præuenire sit ausus. Heic enim alimentorum militarium necessitas facit, ut ante diem exigatur.

Cap. VII.

Quidam creditores habens, fundum suum locauit; & colonus pensionem, de qua conuenit, locatori soluit. Secundū hac creditores ueniunt, & pensionem petere uolunt. Negat constitutio locum hanc petitionem habere. Ob caussas, inquit, proprij debiti locatoris, conueniri colonos, qui pensionibus & legi locationis satisfaciunt, perquam iniquum est. l. 3. C. de oblig. & act.

X.

Creditor, qui in solutum accepit a debitore suo nomen alterius cuiusdam ipsi debētis, habet & hypothecarias actiones. Si uero priores eo creditores hypothecas, quas habebant, distraxerint: emtoribus ea res non adimuntur.

XIIII.

*Personalis aduersus debitorē actio non * tollitur, etiam si pignora creditor eligat: sed pretium pignoris in debitum computatur, & residuum actione personali petitur.*

* SCHOLION.

Hoc est, non eliditur, si creditor petat, ut per pignora sibi satisfdetur. Itaq; si ea non sufficiant, non prohibetur & residuum persequi. Nam in debitorem personalis actio competit, & de hereditate, legatis, uenditione, locatione, societate, ceterę.

XV.

Qui colonis mutuum dedit, nihil ab eorum domino petere potest: etiamsi mutuum eo præsente dedit.

Qui soluendo non sunt, creditoribus suis seruire non coguntur. Quippe nemi nem ingenuorum lex ea facere uult, quæ sunt seruilia.

Legito ibidem & tit. IIII. in quo dicitur, alium pro alio conueniri non debere.

In eius cap. II. hæc uerba reperies:

Etiamsi bona uiri publicata fuerint, tamen res uxoris per confiscationē una non auferūtur. L. 2. C. ne uxor pro marit.

IIII.

Mater, quæ de filij debitis partem aliquam soluerat,

*soluerat, quum conueniretur, ut residua quoque daret, principi supplicauit. Is ei constitutionem hanc rescripsit: Licet partem * debitorum filij tui solueris, residua tamen dare non cogeris.*

* quam ipsam dare non cogebatur.

Item lege tit. V. in quo dicitur de ijs, qui post manumissionem eorum caussa tenentur, quæ dum serui essent mutuo sumserunt. Legito & tit. VI. in quo tractatur de indebitis, quæ quum soluta sint, tamen petuntur. de quo dicitur in tit. de repetitione.

Eiusdem tit. VI. cap. LXV. dicitur:

Quippe fiscus erubescit alienum quid petere.

Fiscus a debitoris sui debitoribus nihil petit, nisi quum principalis reus soluendo non esse deprehenditur.

l. 4. C. quando fisc. uel priu.

Lege & tit. VII. in quo tractatur de debitis hereditarijs. Eius cap. IIII. dicitur:

l. 4. C. de hered. act.

*Tametsi pupillus sit, qui heres alicuius est; hereditaria tamen debita soluere * debet.*

* hoc est, ætatem pupillus non prætexat ad dilationem solutionis debitorum.

VII.

Heredes debitorum nomine tenentur, non legatarij.

Lege & tit. X. in quo tractatur de compensatione debitorum. In eius XXIII. cap. dicitur:

l. penul. D. de compens.

Tutore petente, quod pupillis debetur; proprium tutoris debitum non compensatur.

XXIIII.

Etiam fiscus, si petit & debet, compensationem subit.

XXV.

l. 1. C. eod.

Fiscus in diuersis prouincijs quosdam habet, qui res ipsius curant: & curatio qualibet appellatur statio. Iam illud quoque discito, fiscum, si agat, compensationem subire. sed tunc tantummodo, quum eadem est statio, quæ & debet. quippe cuiusque stationis ratio separata est. Itaque si petamus aliter fieri compensationes, necesse fuerit curationes ipsius, & generalium rationes confundi.

SCHOLION.

Nemo compensationem opponit fisco, nisi ex eadem statione debeatur ipsi, ex qua conuenitur. Quippe si, uerbi gratia, generalis Alexandriæ debitum fiscale petat, debitor autem Antiochiæ, sibi deberi dicat: quum alia statio sit, exceptionem non habet.

XXVI.

Debitor qui soluit ex caussa iudicati, non potest repetere. Sed nec ex alia caussa debens, potest alteri reponere in compensationem, dicendo: Indebitum mihi computa, quod tibi solui. Ceterum si quis iudicati conueniatur, opponi compensatio potest.

σαμένη καταβολὴν, καὶ ἀπαιτουμένη δὲ τὰ λοιπὰ παρασχεῖν, ἐδεήθη βασιλέως: καὶ ἀντιγράφει πρὸς αὐτὴν ἡ διάταξις: ὅτι εἰ καὶ † μέρος τῶν χρεῶν τοῦ παιδὸς κατέβαλες, τὰ λοιπὰ παρασχεῖν οὐκ ἀναγκάζῃ.

† καὶ γὰρ ὃ τὸ μέρος παρασχεῖν ἀναγκάζεται.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον ε. ἐν ᾧ φησὶν, περὶ τῶν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐνεχομένων, ὑπὲρ ὧν ἐν δουλείᾳ ἐχρεώστησαν. ἀνάγνωθι δὲ τίτλον ς. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται περὶ μὴ χρεωστουμένων, καταβληθέντων δὲ καὶ ἀπαιτουμένων, περὶ ὧν προείρηται ἐν τῷ περὶ ἀπαιτήσεως.

Εν δὲ τῷ ξε. κεφαλαίῳ τοῦ αὐτοῦ ς. τίτλου φησίν.

Οὐκ † ἀπαιτεῖ ὁ δημόσιος τοὺς χρεώστας τοῦ ἰδίου χρεώστου, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ὁ πρωτότυπος ἄπορος εὑρεθῇ.

† αἰσχύνεται γὰρ ὁ δημόσιος ἀλλότριον αὐτῷ ἀπαιτεῖν.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον ζ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται περὶ κληρονομιαίων χρεῶν. οὗ τινες ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

Καὶ ἀνήβος κληρονομήσῃ τινὰ, ὀφείλει τὰ κληρονομιαῖα χρέα * καταβαλεῖν.

* μὴ προβαλλέτω τὴν ἡλικίαν ὁ ἄρρην εἰς ὑπέρθεσιν τῆς καταβολῆς [illegible]

ζ.

Περὶ χρεῶν οἱ κληρονόμοι κατέχονται, οὐχ οἱ λεγατάριοι.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον ι. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται περὶ ἀντιλλόγου χρέους. οὗ τινος ἐν τῷ κγ. κεφαλαίῳ φησίν.

Απαιτοῦντος ἐπιτρόπου ὀρφανικὸν χρέος, οὐ συμψηφίζεται χρέος ἰδικὸν τοῦ ἐπιτρόπου.

κδ.

Καὶ ὁ δημόσιος ἀπαιτῶν δὲ χρεωστῶν, ὑφίσταται συμψηφισμὸν.

κε.

Ο δημόσιος ἐν διαφόροις ἐπαρχίαις, ἔχει τοὺς προνοοῦντας τῶν αὐτοῦ πραγμάτων: καὶ λέγεται ἑκάστη † φροντὶς στατίων. κἀκεῖνο δὲ μάθε, ὅτι ὁ δημόσιος ἐνάγων ὑπομένει ἀντίλλογον, πλὴν τότε μόνον, ὅτι ἡ αὐτὴ στατίων ἐστὶν ἡ χρεωστοῦσα. κεχωρισμένος γάρ ἐστιν ὁ λόγος ἑκάστης στατίωνος. καὶ ἐὰν εἴπωμεν, γίνεσθαι τοὺς ἀντιλλόγους, συγχέονται αἱ φροντίδες καὶ οἱ λόγοι τῶν καθολικῶν.

† φροντίς.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Μηδεὶς ἀντιτίθεται κομπενσατίονα τῷ φίσκῳ, εἰ μὴ ἐκ τῆς αὐτῆς στατίονος [illegible] γὰρ τύχῃ [illegible] τὸ δημόσιον χρέος ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καθολικὸς, ὁ δὲ χρεώστης [illegible] ἐν Ἀντιοχείᾳ χρεωστεῖσθαι: ἐπειδὴ ἄλλη στατίων ἐστὶν, [illegible] τὴν παραγραφήν.

κς.

Ο μὲν χρεωστούμενον καταβαλὼν ὡς ἀπὸ καταδίκης, οὐ δύναται αὐτὸ ἀναλαμβάνειν. ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐξ ἄλλης αἰτίας χρεωστῶν, δύναται εἰς ἀντίλλογον αὐτῷ ἀνατιθέναι λόγον, ὅτι λόγισαί μοι τὸ μὴ χρεωστούμενον ὃ κατέβαλόν σοι. τῇ μέντοι καταδίκῃ κινουμένῃ, δύναται ἀντίλλογος ἀντιτεθῆναι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὁ μὲν χρεωστήσας.] τουτέστιν, ὁ ἀπὸ καταδίκης καταβαλὼν, καὶ παράνομος ᾖ ἡ ψῆφος, οὐ μόνον οὐ δύναται τὸ καταβληθὲν ἁπλῶς ἀναλαμβάνειν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς ἀντίλλογον ἀντιθεῖναι τινος χρέους, ὑπ' αὐτοῦ πράγματος τινὸς ἀντιθεῖναι, ὃ μὴ προσέλαβε χρήσιμος, καὶ αὐτὴν τὰ δὲ δίκης γυμνασθῇ.

κζ.

† τοῦ ἐξισουμένου. Μέχρι τῆς † συγκροτούσης ποσότητος τῆς ἐξ ἑκατέρου πλευροῦ κεχρεωστημένης, ἡ τοῦ ἀντιλλόγου δύναμις μίμησιν ἔχει καταβολῆς, καὶ ἐξ ἐκείνου ἀναιρεῖται ἑκατέρων ἡ ἀπαίτησις τῶν τόκων. ἐπὶ δὲ τῇ ὑπερβαλλούσῃ ποσότητι ἔστω ἰσχυρὰ ἡ τῶν τόκων ἀπαίτησις: εἴ γε ὅλως κεχρεωστηνται τόκοι ἐξ ἐπερωτήσεως.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ καί τις χρεωστῶν ἀντιχρεωστεῖ, μὴ εὐθὺς παραχρῆμα τὸ χρέος, καὶ μόνου τοῦ πλεονάσματος ἀπαιτεῖσθαι τόκους: μόνον συνίσταται ἡ τούτων ἀπαίτησις.

λα.

† κεχρεώστηται. Ἐὰν ἀπὸ πράσεως τὸ τίμημα τῷ πράτῃ † χρεώστηται, ὁ τοῦ * ἀντιλλόγου ἀντίκειται λόγος. κατὰ τοῦ δημοσίου γὰρ μόνου οἱ ἀγορασταὶ τῇ ἀπαιτήσει τοῦ τιμήματος ἀντίλλογον ἀντιθεῖναι κωλύονται.

* χρεωστοῦ τῷ ἀγοραστῇ τοῦ πράγματος.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κϛ. τίτλον α. κεφάλαιον οβ. ἐν ᾧ φησίν.

† περὶ ἀνακαινισμοῦ ἤτοι μεταθέσεως χρέους. Ἐὰν † χρέος * μετατεθῇ † ἤτοι ἀνακαινισθῇ, ἐλευθεροῦνται καὶ οἱ ἐγγυηταὶ, καὶ οἱ μανδάτωρες: εἰ μὴ ἄρα πάλιν ἐνόχους ἑαυτοὺς εἰς τὸ χρέος ἐποίησαν.

* τουτέστι δὲ ἀνεστάσα ἐνοχῆς μετατεθέσης καὶ τοῦ χρέους.
† ἐναλλαγῇ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. τοῦ τινος ἐν τῷ ϛ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν πολλοὶ μὲν ὁμολογήσωσιν, εἷς δὲ ἀπαριθμηθῇ, οὐδὲν ἧττον πάντες εὐθύνονται: μὴ δυνάμενοι ἀναργυρίαν αἰτιᾶσθαι οἱ μὴ λαβόντες.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ. τοῦ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

νοβατίων μετάθεσις τῆς ἐνοχῆς ἀπὸ τοῦ μετατεθῆναι τὴν παλαιὰν χρεωστίαν εἰς καινήν. Μετάθεσίς ἐστι τοῦ προτέρου χρέους εἰς ἑτέραν ἐνοχὴν † ἢ φυσικὴν μεταγωγὴ, ἐφ' ᾧ τὴν πρώτην ἀναιρεθῆναι. πᾶσα δὲ ἐνοχὴ διὰ τῆς ἐπερωτήσεως δύναται καινοποιεῖσθαι καὶ μεταφέρεσθαι: εἴτε πολιτική ἐστιν †, εἴτε [τῆς] ἐξ ἐπερωτήσεως, ἢ [τῆς] ἐκ συναλλάγματος, ἵνα μέντοι ἡ β. ἐνοχὴ ἔρρωται ἢ πολιτικῶς ἢ φυσικῶς: ὡς ὅτε ἄνηβος * χωρὶς αὐθεντίας ἐπιτρόπου ἐπερωτᾶται.

† ὁ πολιτικόν.
† deest, ὁ φυσικό.

* ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τοῦτο γὰρ κατὰ νόμον οὐ συνίσταται ὅτι ὑποβάλλεται ἀπαιτήσει. φυσικῶς δὲ † ἐρωτᾶται ὅταν ἀπὸ ἐλευθέρου προσώπου ἐλεύθερος ἐπερωτᾶται.

† ἐπερωτᾶται.

λγ.

Ἐὰν μετάθεσις γένηται τοῦ χρέους, ἀφανίζεται τελείως ἡ προτέρα ἐνοχή.

λϛ.

* ὃ καὶ τοῦ γράμματός μου διδομένου, αὐτὸ ἀπαιτῶ μοι. Ὁ ὑπὲρ ἄλλου ἐπερωτηθεὶς, ὀφείλει τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, κἂν αὐτὸς μὴ ἔλαβεν: οὐ δὲ τῷ δανειστῇ τοῦ δανειστοῦ μου ἄκων * ὑποβάλλομαι.

SCHOLION.

Debitor qui soluit.] Hoc est, qui ex caussa iudicati soluit, quáuis iniqua sententia sit, non modo non potest solutum simpliciter repetere; sed ne quidem in compensationem, ob rem quamdam ab se mutuo datam, id opponere: nisi usus accessione lis iam antea quoq; fuerit exercita.

XXVII.

*Vsque ad * concurrentem quantitatem, ex utraque parte debitam, uis compensationis similitudinem solutionis habet: & exinde usurarum petitio utrimque tollitur. Verum in superante summa, usurarum petitio rata esto; si quidem omnino usura ex stipulatione debentur.* * hoc est, æqualem.

SCHOLION.

Si creditori uicissim mutuo datum sit, statim debiti deductio fiat; & eius dumtaxat, quod amplius fuerit, usuræ petantur, modo subsistat earum petitio.

XXXI.

*Si ex uenditione pretium uenditori debitum sit, ratio compensationis * opponitur. Nam aduersus fiscum dumtaxat emtores petitioni pretij compensationem obycere prohibentur.* * uidelicet eius, quod emtori debetur.

Legito & lib. XXVI. in cuius tit. I. cap. LXXII. dicitur:

*Si debitum translatum * siue nouatum fuerit, tam fideiussores, quam mandatores liberantur: nisi rursus pro debito semet obligarunt.* De nouatione seu delegatione debiti. l. 4. C. de fideiuss. & mand. * hoc est, si prior obligatio debitumq; translatum mutatumue fuerit.

Ibidem tit. III. cap. VI.

Si † plures quidem promiserint, unus autem numerauerit; nihilo minus omnes conueniuntur. nec qui non acceperunt, exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere possunt. † l. 36. D. de fideiuss.

Et tit. IIII. cap. I.

*Nouatio est debiti prioris in aliam obligationem uel ciuilem uel naturalem traductio, ut prior perimatur. Omnis autem obligatio per stipulationem nouari transferriq; potest, siue ciuilis sit, siue naturalis, siue ex stipulatione, siue cõtractu: dum modo secunda obligatio uel ciuiliter, uel naturaliter teneat. ueluti quum pupillus * absq; tutoris auctoritate stipulatur.* l. 1. D. de nouat. Nouatio est obligationis translatio, παρὰ τὸ νέον a transferendo dicta, quod uetus debitor in nouum transferatur.

* SCHOLION.

Hoc enim de iure ciuili non ualet, nec pupillus est obnoxius petitioni. Naturaliter autem fit stipulatio, quum a persona libera liber homo stipulatur.

XXXIII.

Si translatio debiti fiat, in uniuersum obligati prior euanescit. l. 2. C. eod.

XXXVI.

*Qui ex stipulatu pro alio spopondit, satisfacere debet, quamuis ipse nihil accepit. Nec inuitus creditoris mei creditori delegor *.* * etiamsi nomine meo dato, illud a me petat.

XXXVIII.

Quid proprie nouatio.

Si quis uel aliam personam adhibuerit, uel mutauerit, uel pignus acceperit, uel debitum auxerit, uel condicionem minuerit, uel tempus adiecerit; nulla debiti nouatio fit, nisi specialiter expressum fuerit, quod a priori debito recedamus. quippe uerba, uti reapse sunt, non interpretationem spectamus.

Item tit. v. cap. I. dicitur:

De solutione debiti, & liberatione. Primum autem oportet debitorem, deinde fideiussorem côueniri. ca. 33. l. 1. D. de solut.

In eius, qui pluribus ex caussis debet, arbitrio est dicere, quum soluit, in quod debitum soluat. Sin id non dixerit, est in arbitrio creditoris statim dicere, in quod debitum accipiat: ita tamē, ut non in id, quod extra controuersiam est, uidelicet quod ex fideiussione debetur, aut cuius dies nondum uenit. quippe sic agere debitoris rem debet, ac si ipse debens solueret. Inter soluendum autem potest & creditor dicere, se in aliud debitum non accipere; itemque debitor, se non in aliud soluere, quā uelit. Sin neuter definiat, in id quod durius est solui uidetur. uelut in id, quod est sine condicione, quodque nomine suo solutor debet, non ut fideiussor; & quod sub pœna, uel satisdato debetur. nam quod satisdato debetur, grauius illo est, quod satisdatione caret. Sin omnia, quæ sine condicione sunt nomina, paria sunt; in antiquius debitum soluere uideor.

Et eod. cap.

Cui debentur usuræ partim ex stipulatione, partim ex pacto; pretium distractorum pignorum in utrasque usuras æqualiter imputat, tametsi quantitatis inæqualis sint. Si debitor usuras, quæ uelut ex pacto peti non poterant, simpliciter soluerit, nulla mentione facta, quo nomine solutio fiat; in sortem eas dare uidetur. Tunc enim primū in usuras quod solutū est computatur, quum eæ debētur. Nam sicut ex pacto data, repeti nō possunt: ita si non data sint quasi usuræ, creditor dicere nequit, usuras se accepisse.

SCHOLION.

l. 22. C. de usur.

Sciendum est, sine stipulatione usuras ex nudo pacto non peti, nisi & pignora in usuras ex pacto dandas detineantur. Tunc enim & sine stipulatione petuntur.

III.

Si creditor dicat, se in sortem & usuras accipere, quod solutum sit: prius in usuras, deinde quod superat, in sortem computatur. Nec enim ordinem scripturæ spectamus.

IIII.

Si quis ex famosa, & non famosa caussa debeat; in famosam soluere uidetur, itidemque in id, quod ex iudicati caussa debetur, & quod infitiatione crescit, & quod sub pœna debetur.

λη.

Ἐὰν † τις ἢ ἄλλο πρόσωπον προσλάβῃ ἢ ἐναλλάξῃ, ἢ ἐνέχυρον λάβῃ, ἢ χρέος αὐξήσει, ἢ μειώσει αἵρεσιν, ἢ χρόνον προσθήσει· μὴ εἶναι τοῦτο χρέους ἀνακαινισμόν, εἰ μὴ ἰδικῶς τοῦτο ῥηθῇ, ὅτι ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἀναχωροῦμεν χρέους. ἡμεῖς γὰρ τοῖς ῥήμασι προσέχομεν τοῖς οὖσιν, οὐ μὴν ἑρμηνείᾳ.

† οὐ δῆλον ἀνακαινισμὸς γίνε.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ε. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Τῷ ἐκ πολλῶν αἰτιῶν χρεωστοῦντι, ἔξεστι λέγειν ἐν τῷ καταβάλλειν εἰς ποῖον δίδωσι χρέος. εἰ δὲ μὴ εἴπῃ, ἔξεστι τῷ δανειστῇ παραχρῆμα λέγειν εἰς ποῖον λαμβάνει, οὕτω μέντοι, ἵνα μὴ εἰς ἀναμφίβολον ᾖ, ἄρα τὸ ἐξ ἐγγύης αὐτῷ χρεωστούμενον, ἢ τὸ ὑπὸ ἡμέραν πρὸ τῆς ἡμέρας. οὕτω γὰρ ὀφείλει προνοεῖν ἐν τῷ τοῦ χρεώστου, ὥσπερ εἰ αὐτὸς χρεωστῶν κατέβαλεν. ἐν δὲ τῷ καταβάλλειν δύναται καὶ ὁ δανειστὴς λέγειν μὴ δέχεσθαι εἰς ἄλλο χρέος· καὶ ὁ χρεώστης μὴ διδόναι εἰς ἄλλο, παρ' ὃ θέλει. εἰ δὲ μηδέτερος ὁρίσει, εἰς τὸ σκληρότερον δοκεῖ καταβάλλεσθαι. οἷον τὸ χωρὶς αἱρέσεως καὶ εἰς ὅπερ ὀνόματι οἰκείῳ χρεωστεῖ ὁ καταβαλών, οὐ μὴν ὡς ἐγγυητής· καὶ εἰς τὸ ὑπὸ ποινῆς χρεωστούμενον, ἢ ὑπὸ ἐγγύας. τὸ γὰρ ὑπὸ ἐγγύην χρεωστούμενον βαρύτερόν ἐστι τοῦ χωρὶς ἐγγύης. εἰ δὲ πάντα τὰ χωρὶς αἱρέσεως χρέα ἴσα ἐστίν, εἰς τὸ προγενέστερον δοκῶ καταβάλλεσθαι.

περὶ καταβολῆς χρέους καὶ λευθερίας: διὰ τὸ πρῶτον ἐφάλλα τοῦ χρεώστου σύλλωσθαι, εἶτα τὸν ἐγγυητήν.

Τοῦ αὐτοῦ κεφ.

Ὁ κεχρεωστημένος τόκους ἐξ ἐπερωτήσεως, καὶ ἑτέρους ἀπὸ συμφώνου· τὴν τιμὴν τῶν παρ' αὐτῶν πιπρασκομένων ἐνεχύρων εἰς ἑκατέρους τοὺς τόκους λογίζεται ἐξ ἴσης, εἰ καὶ ἀνίσου ποσότητος εἰσίν. ἐὰν ὁ χρεωστῶν τόκους μὴ ἀπαιτουμένους οἷον ἀπὸ συμφώνου, καταβάλῃ ἁπλούστερον, μὴ μνημονεύσας χάριν τίνος ἐστὶν ἡ καταβολή· εἰς τὸ κεφάλαιον δοκεῖ διδόναι. τότε γὰρ πρῶτον εἰς τοὺς τόκους λογίζεται τὸ καταβαλλόμενον, ὅτε ἀπαιτουμένων εἰσίν. οἱ γὰρ ἀπὸ συμφώνου καταβληθέντες μέν, οὐκ ἀναλαμβάνονται· μὴ καταβληθέντας δὲ αὐτοὺς ὡς τόκον οὐ δύναται λέγειν ὁ δανειστὴς ὡς τόκον εἰληφέναι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Δεῖ γινώσκειν ὅτι ἄνευ ἐπερωτήσεως ἀπὸ ψιλοῦ συμφώνου τόκος οὐκ ἀπαιτεῖται, εἰ μὴ καὶ ἐνέχυρα εἰς τόκους ἀπὸ συμφώνου τιθέντα κατέχονται. τότε γὰρ καὶ χωρὶς ἐπερωτήσεως ἀπαιτοῦνται.

γ.

Ἐὰν εἴπῃ ὁ δανειστὴς λογίζεσθαι εἰς κεφάλαιον καὶ τόκους τὸ καταβληθέν, πρῶτον εἰς τόκους λογίζεται· καὶ τότε τὸ περιττὸν εἰς κεφάλαιον. οὔτε γὰρ τῇ τάξει τῆς γραφῆς προσέχομεν.

δ.

Ἐάν τις ἐξ αἰτίας ἀτιμωτικῆς χρεωστῇ καὶ μὴ τοιαύτης, εἰς αὐτὴν δοκεῖ καταβάλλειν, καὶ εἰς τὸ ἀπὸ καταδίκης χρεωστούμενον, καὶ εἰς τὸ ἐξ ἀρνήσεως αὖξον, καὶ τὸ ὑπὸ ποινὴν ὀφειλόμενον.

ΣΧΟ-

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὁ καταβαλὼν εἰς τὴν σκληροτέραν ἐνοχὴν δοκεῖ καταβαλεῖν· ὅθεν καὶ φησί, ἐάν τις ἐξ αἰτίας ἀτιμωτικῆς χρεωστῇ τινι, καὶ μὴ ἀτιμωτικῆς, καὶ καταβάλῃ, ἐν τῇ ἀτιμωτικῇ δοκεῖ καταβαλεῖν. ὁμοίως καὶ ἐὰν ἀπὸ καταδίκης χρεωστῇ καὶ ἑτέρας, εἰς τὸ ἀπὸ καταδίκης. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρνήσεως αὔξον τὸ διπλοῦν· καὶ εἰς τὸ ὑπὸ ποινὴν γενόμενον. σκληρότεραι γάρ εἰσιν αὗται τῶν ἄλλων ἐνοχῶν· καὶ δοκεῖ διὰ τοῦτο ἐν αὐταῖς καταβάλλεσθαι.

κϛ.

Ἐκπίπτει τῆς † ἀγωγῆς ὁ δανειστὴς μὴ δεχόμενος τὸ χρέος.

† τῶν ἐνεχυραζόντων καὶ δὲ προσωπικῶν.

κθ.

Ἐὰν τὸ δοθὲν ἐκνικηθῇ, ἢ ἀπὸ ὅρου ἐλευθερωθῇ· αὖθις ὁ καταβαλὼν ἐνάγεται.

νϛ.

Κἂν ἀλλότριον δώσω δοῦλον, καὶ διὰ χρήσεως κυριευθῇ, ἐλευθεροῦμαι.

ριβ.

Ὁ ἀνὴρ τὰ κεχρεωστημένα τῇ γυναικὶ ἀφήλικι οὔσῃ λαβών, οὐ ποιεῖ αὐτῇ πρόκριμα τούτου χάριν, εἰ μὴ * τελεία γινομένη ἀποδέξηται τὸ πραχθέν.

* ΣΧΟΛΙΟΝ.

Λαβοῦσα καὶ συγχωρήσασα καὶ καταναλώσασα ὡς κυρία, καὶ μὴ ὑποταγεῖσα τῷ ἀνδρί· [illegible] [illegible] τὸ γὰρ μὴ ἀντιλέγειν τῷ ἀνδρὶ ἀπαιτοῦντι, ἢ τὸ μὴ ἐπιζητεῖν τὸν δανειστήν, [illegible] συναίνεσις. [illegible] τῷ ἀνδρὶ τῷ ἀπαιτοῦντος.

ρκε.

Ἐὰν ἐν ἐπιλογῇ ἀγρὸν ἀντὶ ἀργυρίων δέδωκας τῷ δανειστῇ, εἶτα πλείονος αὐτὸν οὗτος ἐπώλησεν, αὐτὸς κερδαινέτω· ὅπερ καὶ ἐζημιοῦτο εἰ ἥττονος ἐπώλησεν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λε. τίτλον ιγ.

κεφάλαιον λε. ἐν ᾧ.

Φησίν.

Ὁ ἄπορος χρεώστης, δύναται δοῦλον ἴδιον σὺν ἐλευθερίᾳ γράψαι κληρονόμον. εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐπὶ περιγραφῇ τῶν δανειστῶν ἡ ἐλευθερία καταλιμπάνεται. ἐὰν δὲ ὁ οἰκέτης εἰς ἐνέχυρον ἦν δεδομένος, καὶ διέμεινεν ἐν τῷ ἐνεχύρῳ· οὐδὲ παρὰ † εὐπόρου δεσπότου δύναται σὺν ἐλευθερίᾳ γραφῆναι κληρονόμος.

‡ ἀπόρου.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὁ ἐν ἀπορίᾳ ὤν, γραφέτω τὸν οἰκεῖον δοῦλον Necessarion κληρονόμον· εἰ μὴ ἐν ἐνέχυρον τοῦτον ἔδωκε [illegible]· τουτέστιν εἰ καὶ δύναται ὁ ἄπορος ἕνα τῶν δούλων ἐλεύθερον καὶ κληρονόμον γράφειν· ὅμως οὐ συγχωρεῖται ἐπὶ τοῦ ἐν ἐνέχυρον δοθέντος δούλου τοῦτο ποιεῖν. ὁ γὰρ ἐν ἐνέχυρον δοθεὶς, οὐκ ἐλευθεροῦται, εἰ μὴ τῇ τοῦ ὅλου χρέους καταβολῇ. ὅλον δὲ εἶπε διὰ τὸν ἕτερον κανόνα, ὃς φησι· μέρος καταβαλὼν οὐκ ἐλευθεροῖ τὸ ἐνέχυρον.

ΑΝΑΤΟΛΙΟΣ. Ἐάν τις τὸν ἴδιον δοῦλον οὕτως ἐγγράψει· Ὁ ἘΜΟΣ ἈΠΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ἘΣΤΩ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ· δέχεται κατὰ φιλανθρωπίαν· οὐκ ἔτι δὲ καὶ ληγάτον αὐτὸ ἐστίν.

SCHOLION.

Qui soluit, in duriorē caussam soluere uidetur. Propterea dicit: Si quis ex famosa caussa, & non famosa debet alicui, ac soluit, in famosam uidetur soluere. Similiter si ex iudicati caussa debeat, & ex alia: soluit in id, quod ex caussa iudicati debet. Idem in caussa, quę infitiatione crescit in duplū, & in pœnali. Nam obligationes hę ceteris duriores sunt, ac propterea uidetur in eas solutio fieri.

XXVI.

*Creditor actione * cadit, quum debitum [oblatum] non accipit.*

* scilicet tam pignetaticia, quam personali.

XXIX.

Si soluta res euicta fuerit, uel statuliber datus ad libertatem peruenerit. denuo qui soluit conuenitur.

LVI.

Quamuis alienum seruum [in solutum] dedero, si usu captus fuerit, liberor.

CXII.

*Maritus, qui accepit, quæ uxori adhuc minori debebantur; nullum eo nomine præiudicium ei facit, nisi post maturam ætatem uxor ratum * habuit, quod actum est.*

l. 11. C. eod.

* SCHOLION.

Hoc est, accepit, usum una percepit, & consum sit, ut domina, non ut marito subiecta. quippe ceteroqui consensisse non intelligitur. Nam uiro petenti non contradicere, nec creditorem inquirere, pro consensu non ducitur, nunquam in uiri petentis potestate sit.

CXXV.

Si in optione fundum pro pecunia creditori dedisti, & deinde pluris eum ille uendidit: lucrum hoc ipsi cedat, qui & damnum sensurus fuerat, si minoris uendidisset.

Legito & lib. XXXV. tit. XIII. cap. XXXV in quo dicitur:

Debitor qui soluendo non est, seruū suum cum libertate potest heredem scribere, quamuis uel maxime in fraudem creditorum libertas relinquatur. Si uero seruus pignori datus fuit, & in ea caussa permansit: ne ab eo quidē domino, qui soluendo non est, heres scribi cu libertate potest.

l. 1. C. de nec. ser. her.

SCHOLION.

Qui est in egestate ac inopia, seruū suum heredē necessarium scribat licet: nisi forte in pignus eum dedit. hoc est, quamuis inops unum e seruis suis facere liberum, & heredem instituere potest: tamen id faciundi potestatem non habet in seruo, quē pignori dedit. Nam qui pignori datus est, ad libertatem nō peruenit, nisi totius debiti solutione facta. Totum autem dicitur, propter aliam regulā, quæ ait: Qui partē soluit, pignus nō liberat.

ANATOLIVS. Si quis seruum suum sic [heredem] scripserit: LIBERTVS MEVS HERES ESTO: ex benignitate admittitur. sed hoc non & legatum est.

Lege & lib. LIIII. tit. IIII. cap. II. them. IIII. in quo dicitur:

l. 2. §. non male. D. de dol. mal. exc. *Qui usuras in futurum accepit, deq. debito nihilo minus agit; doli exceptione repellitur.*

Item lib. LII. tit. I. cap. XIIII. & XV. & XVI.

l. 17. D. de obl. & act. *Omnes debitores, qui ex lucratiua * caussa certam speciem debent, liberantur, quum ea res ex caussa lucratiua ad creditorem peruenit.*

* Velut, ex legato, uel donatione.

XXII.

Si quis traiecticia pecunia mutuo sumta promiserit, se, si ad diem non soluat, pœnam comissurum: etiam si non interpellatus partem mutui dumtaxat ad diem soluerit, heres post diem pœnam dat. Nec enim aliter a pœna liberatur, quã si per eũ nõ stetit, quo minus ad dië solueret.

Et lib. LIII. tit. V. in cuius I. cap. dicitur:

De traiecticijs. l. 1. D. de naut. fen. *Traiecticia pecuniæ sunt, quæ trans mare uehuntur, non quæ eodem loco consumũtur. Item, quæ ex ijs comparata sunt, si creditoris periculo nauigent.*

XV.

Qui traiecticiam uel fructus credit, integrã centesimam potest accipere.

XVIII.

l. 2. C. eod. *Creditor, ad quem periculum nauigationis marinæ nõ pertinet, usuras maiores nõ accipit.*

Item lib. V. tit. II. cap. VII. dicitur:

De religiosa domo. Nouel. 120. cap. 6. *Si contigerit, ut domus aliqua religiosa nomine publicarum collationum, uel alterius cuiuscumq. necessitatis, quæ illi forte accidat, pecuniarum egeat: licebit eius administratoribus rem immobilem obligare, ac in specialem hypothecam dare: ut eamdẽ rem creditor possideat, eiusq. fructus percipiat, & partim in pecunias creditas, partim in usuras acceptos ferat, quartam centesimæ partem non excedentes.*

SCHOLION AD PRAECEDENS CAPUT.

l. 99. D. de sol. & lib. Quære librum XXVI. tit. V. cap. XCIIII. them. II. Creditor alia forma non cogitur accipere, si quod ex ea re damnũ passurus sit. Lege & nouel. IIII. cap. II. in qua dicitur, debitoribus aurum debitum non habentibus, creditorem res debitoris præstantiores æstimatione facta capere. Item nouel. LX. Ne reliquiæ defunctorum contumelijs a creditoribus adficiantur. Et nouel. XXXIII. Ne qui mutuum dat agricolę, terram eius retineat. Et nouel. CXV. Ne cuiquam liceat heredes defuncti debitoris ullo modo intra nouem dies inquietare. Et nouel CXXXIIII cap. IX. Ne liberi debitorum a creditoribus in pignus, uel ad seruile ministerium retineantur. Item ne marito consentiens uxor in instrumento mutui, teneatur. Lege & lib. VII. Codicis, titul. XXXIX. cap. VII. in quo dicitur; creditorẽ posse aduersus debitorem suum intra XL. annos hypothecariam mouere:

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον νδ. τίτλον δ. κεφάλαιον β. θεμ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ τοῦ μέλλοντος χρόνου † περὶ τοῦ χρέους κινῶν, ἐκβάλλεται δόλου παραγραφῇ. † τόκους λαβών, καὶ.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον νβ. τίτλον α. κεφάλαιον ιδ. καὶ ιε. καὶ ιϛ. ἐν ᾧ φησιν.

Πάντες οἱ χρεῶσται, οἱ ἀπὸ ἐπικερδοῦς αἰτίας ῥητὸν εἶδος χρεωστοῦντες, ἐλευθεροῦνται τοῦ πράγματος ἀπὸ ἐπικερδοῦς αἰτίας εἰς τὸν δανειστὴν ἐρχομένου. [illegible] λεγατο ἢ δωρεᾶς.

κβ.

Ἐάν τις δανεισάμενος διαπόντιον, ὁμολογήσῃ, ὡς εἰ μὴ ἐμπροθέσμως καταβάλῃ, δίδωσι ποινήν, εἰ καὶ μὴ ὀχληθεὶς, μέρος μόνον τοῦ δανείου ἐμπροθέσμως καταβάλῃ, δίδωσι μετὰ τὴν προθεσμίαν ὁ κληρονόμος τὴν ποινήν. οὔτε γὰρ ἄλλως τῆς ποινῆς ἐλευθεροῦται, εἰ μὴ αὐτὸς οὐκ ἐνεπόδισεν ἐμπροθέσμως καταβαλεῖν.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον νγ. τίτλον ε. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Διαπόντια χρήματά ἐστι τὰ πέραν θαλάσσης ἀπιόντα: οὐ μὴν τὰ ἐπὶ τόπου δαπανώμενα: καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀγοραζόμενα, ἐὰν κινδύνῳ τοῦ δανειστοῦ πλέωσιν. περὶ διαποντίων.

ιε.

Ὁ διαπόντια ἢ καρποὺς δανείζων, τελείαν ἑκατοστὴν δύναται λαβεῖν.

ιη.

Ὁ μὴ κινδυνεύων δανειστὴς ἐπὶ τοῦ πλωϊσμοῦ τῆς θαλάσσης, μείζονα τόκον οὐ λαμβάνει.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ε. τίτλον β. κεφάλαιον ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἰ δὲ συμβαίη τινὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων ὀνόματι δημοσίων συντελειῶν, ἢ ἄλλης οἱασοῦν συμβαινούσης ἀνάγκης τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, χρημάτων δεηθῆναι: ἐξεῖναι τοῖς τούτου διοικηταῖς ἀκίνητον πρᾶγμα ὑποτίθεσθαι καὶ ὁρίσαι εἰς ἰδικὸν ἐνέχυρον, ἵνα ὁ δανειστὴς νέμηται τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ τοὺς τούτου καρποὺς ἀναλέγηται, καὶ λογίζηται ἑαυτῷ τὰ μὲν εἰς τὰ δανεισθέντα χρήματα: τὰ δὲ εἰς τόκους, μὴ πλείους τοῦ τετάρτου μέρους τῆς ἑκατοστῆς. περὶ εὐαγοῦς οἴκου.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ζήτει βιβλίον κϛ. τίτλον ε. κεφάλαιον ϟδ. θεμ. β. ὁ δανειστὴς οὐκ ἀναγκάζεται ἄλλῳ τύπῳ λαβεῖν, ἐὰν ἐν τούτῳ βλάπτεται. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν δ. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι μὴ ἐχόντων χρυσίον τῶν χρεωστῶν, ἀναλαμβάνεται ὁ δανειστὴς τὰ κάλλιω τῶν πραγμάτων αὐτῶν ὑπὸ διατιμήσεως. καὶ νεαρὰ ξ. περὶ τοῦ μὴ ὑβρίζεσθαι τὰ λείψανα τῶν τελευτώντων παρὰ τῶν δανειστῶν. καὶ νεαρὰ λγ. τὸ μὴ δανείζοντα γεωργῷ κρατεῖν ἐκείνου γῆν. καὶ νεαρὰ ριε. τὸ μὴ ἐξεῖναι τινὶ τοὺς κληρονόμους τοῦ τελευτήσαντος χρεώστου ἐντὸς τῶν ἐννέα ἡμερῶν καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐνοχλεῖν. καὶ νεαρὰ ρλδ. κεφάλαιον θ. τὸ μὴ κατέχεσθαι τὰ τέκνα τῶν χρεωστῶν ὡς ἐνέχυρον ἢ δουλικὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τῶν δανειστῶν: μήτε γυναῖκα τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ συναινοῦσαν ἐν δανειακῷ γραμματείῳ κατέχεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ζ. τοῦ κώδικος, τιτ. λθ. κεφ. ζ. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι ὁ δανειστὴς κινεῖ, κατὰ μὲν τοῦ ἰδίου χρεώστου ἐντὸς μ. ἐτῶν τὴν ὑποθηκαρίαν.

κατὰ

† ἐξ[illegible] κατὰ δὲ † ἐξ τῶν [illegible] [illegible]

[illegible]

† [illegible] [illegible]

† κατέχων. [illegible]

verum aduersus extraneos, bona fide rem obligatam sibi possidentes, intra X. uel XX. annos agere. Nam si mala fide possident, etiam usque ad annos XXX. recte conueniuntur. Si uero creditor aduersus debitorem posteriorem experiri actione dicta uelit, tunc annis XL. tantum locus est, si debitor superstes fuerit. Nam si mortuus fuerit, ... nisi intra XXX. annum agat. Aliquando creditor præscriptione annorum XL non excluditur. quid enim, si agat aduersus debitorem id † detinẽtem, quod supposuerat? Tunc enim præscriptione quacumq; repelli nequit. Et VIII. cap. In debitis, in quibus usuræ promissæ sunt, tempus annorum XXX. computatur, non illud quidem ab initio contractus, sed ex quo usuræ non solui cœperint.

† fortasse, detinens, κατέχων pro κατέχοντα.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΝΩΝ καλεῖσθαι εἰς δικαστήριον, ἢ μὴ δυναμένων.

Τίτλ. η. κεφ. β.

Οὐ χρὴ καλεῖν εἰς δίκην ὕπαρχον, ἢ πραίτωρα, ἢ ἀνθύπατον, ἢ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας τοὺς ἐξουσίαν ἔχοντας, καὶ δυναμένους σωφρονίζειν, καὶ ἐμβάλλειν εἱρκτῇ: ὅτι ἱερέα ἐν ὅσῳ ἱερατεύει: ὅτι τοὺς μὴ δυναμένους διὰ τὴν τοῦ τόπου * θρησκείαν ἐξ αὐτοῦ ἀναχωρεῖν: ὅτι τὸν διὰ δημοσίαν χρείαν ὁδεύοντα τῷ δημοσίῳ δρόμῳ: ὅτι τὸν γαμοῦντα, ἢ τὴν γαμουμένην: ὅτι δικαστὴν ἐν ὅσῳ διαγινώσκει: ὅτι τὸν ἀλλαχοῦ διαγινωσκόμενον: ὅτι τὸν θάπτοντα τὸν ἴδιον, ἢ τὰ συνήθη ποιοῦντα τῷ τελευτήσαντι: ὅτι τὸν ἀκολουθοῦντα τῷ λειψάνῳ: ὅτι τὸν ἀναγκαζόμενον ἐπὶ δίκῃ παραστῆναι δικαστηρίῳ ἢ δήλῳ τόπῳ: ὅτι μαινομένους, ἢ † ἑπταξεῖς ἢ γονεῖς ἡμῶν: ὅτι πάτρωνας, ἢ παῖδας πατρώνων, ἄνευ τοῦ αἰτῆσαι συγγνώμην παρὰ τοῦ πραίτωρος εἰς δίκην δυνάμεθα καλεῖν. γονεῖς δὲ λέγομεν πάντας τοὺς ἀνιόντας ἑκατέρας φύσεως. τοὺς γονεῖς τοῦ θετοῦ πατρὸς ἀζημίως καλῶ: οὐκ εἰσὶ γάρ μου γονεῖς.

* [illegible]

† ἑπταετεῖς.

DE HIS, QVI IN IVS VOcari possunt, uel non possunt. Tit. VIII. cap. II.

*In ius uocari non oportet præfectum, uel prætorem, uel proconsulem, uel magistratus ceteros, qui imperium habent, & aliquem coercere possunt, & iubere in carcerem duci: nec sacerdotem, dum sacrum munus peragit: nec eos, qui propter loci * religionem inde se mouere non possunt: nec eum, qui propter caussam publicam cursu publico transuehitur: nec uirum, qui ducit uxorem, uel feminam uiro nubẽtem: nec iudicem, dum de caussa cognoscit: nec eum, qui alibi caussam agit: nec familiare funus ducentem, iustáue defuncto facientem: nec eum, qui cadauer prosequitur: nec eum, qui caussa litis in iure certóue loco se sistere cogitur: nec furiosos, uel † septennes, uel parentes nostros: nec patronos, uel patronorum liberos, non petita prius a prætore uenia, in ius uocare possumus. Parentes autem dicimus omnes adscendentes utriusque sexus. Patris adoptiui parentes impune. quippe mei parentes non sunt.*

Qui in ius uocari non possint. L.2.D.de in ius uoc.

* qualia loca sunt, quibus semet includunt, qui Columnarij dicuntur.

† sic infantes græci uocant.

ιη.

Οὐδεὶς ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου καλεῖται εἰς δίκην. ἑκάστῳ γὰρ ὁ ἴδιος οἶκος, ἀσφαλές ἐστι καταφύγιον. καὶ ὁ καλῶν αὐτὸν, βίαν ἐπιφέρει: εἰ δὲ πρὸς ἑαυτὸν δίδωσιν εἴσοδον, ἢ θεωρεῖται ἐκ τῆς ἀγορᾶς, καλεῖται.

XVIII.

Nemo de domo sua uocatur in ius. quia domus cuique sua tutum est refugium. & qui eum inde uocat, uim infert. Sed si aditum ad se præstet, uel e foro conspiciatur, uocare licet.

κα.

Εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐσθ' ὅτε τὶς ἀπὸ τοῦ οἴκου καλεῖται: ὅμως οὐδεὶς ἀπὸ τοῦ οἴκου ἕλκεται.

XXI.

Quod si maxime quis interdum e domo uocatur, tamen de domo sua nemo extrahitur.

L.104.D.de reg. iur.

κβ.

Οὔτε τὰς ἀνήβους ὑπεξουσίας ἔτι τυγχανούσας, καλεῖν εἰς δικαστήριον ἐπιτρέπεται.

XXII.

Nec impuberes puellas, quæ adhuc alieno iuri subiectæ sunt, in ius uocare permissum est.

κδ.

Ὁ παρὰ τὸν † νόμον ποιήσας, πεντήκοντα N N. δίδωσιν. ἡ ἀγωγὴ δὲ οὔτε κληρονόμοις, οὔτε κατὰ κληρονόμων, οὔτε μετ' ἐνιαυτὸν δίδοται. ὁ δὲ ἀπελεύθερος δίχα συγγνώμης τὸν πάτρωνα καλέσας,

† [illegible] N N. [illegible]

XXIIII.

*Qui aduersus * edictum fecerit, aureos quinquaginta dat. Iudicium uero nec heredibus, nec in heredes, nec post annum datur. Quod si libertus sine uenia patronum [in ius] uocauerit,* nec

*Nota, dari aureorum L. pœnam ab eo, qui aduersus edictum uocet.

nec dictos aureos dare potuerit, flagris caditur.

XXVIII.

Qui semel aliquem accusauit, si post oblatam accusato citationem, eum ad aliud forum ob easdem caussas uocauerit: & accusatum indemnē praestet, & caussa cadat, etiamsi iustam actionem habuit.

XXVIIII.

De illustribus. Nouel. 71. *Sancimus, ut usque ad magnificentißimos illustres, omnimodo per procuratorem caussae ciuiles ab eis exerceantur, & iniuriarum quoque per procuratorem criminali modo agatur, iuxta concessum eis super hoc priuilegium; ne uel adsidere cum iudicibus, dum caussas illi cognoscunt, uel rursus adstare, tamquam litigatores, cogantur. Nam utrimq; periculosa res est, quod uel dignitates contumelijs adficiantur; uel iudiciorum forma parum ex dignitate procedat. Secundum uero magnificentißimos illustres, quibusuis ita uolentibus facultas esto tam procuratores in litem constituendi, quam per se experiundi: nulla prohibitione, neq; damno, neque poena deinceps ob id eis inferenda.*

Legito & tit. IX. X. & XI. in quibus tractatur de ijs, qui data opera in fraudem aduersariorum aliū potentiorem substituunt, uel quem alterius prouinciae. de quibus reperies paulo post in titulo: De confugientibus ad potentiorum patrocinium.

Itidem lege tit. XII. cuius II. cap. dicitur:

l. 2. D. si quis in ius uoc. *Ex quacumque caussa quis, ad quemcumque iudicem [in ius] uocetur, uenire debet; ut sciatur, an ipsius sit iurisdictioni subiectus.*

X.

Nouel. 53. cap. 3. §. 1. *Hoc quoque sancimus, ut quum alicui citatio fuerit oblata, omnino libellus edatur, utque non prisco more decem dumtaxat dierum spatium citatus habeat; sed conduplicatum, hoc est, uiginti dierum: ut siue iudicem recusare, siue quem et uoluerit in cognitione litis adiungi, eius agendi facultatem habeat. uel si fortaßis etiam debitum agnoscere uelit, & amice cum aduersario suo transigere, nec per importunitatem & insultū esse sub iudice fortasse suspecto, fortasse parum grato, nonnumquam & peculiare quid in caussa rei gerente: quum & is, qui litem sustinet, nullam cognoscendi opportunitatem habeat, quo nomine conuentus occurrere uelit. Quod si haec obseruata nō fuerint, quamuis aliqua litis esse facta contestatio uideatur: tamen ea pro nulla ducetur, atque licebit etiam post huiusmodi contestationem intra statutos uiginti dies omnia sic agere, quasi si prorsus*

μὴ δυνάμενος δεκαῦσαι τὰ ν. Ν Ν. μαστίζεται.

κη.

Ὁ ἅπαξ αἰτιασάμενός τινα, ἐὰν μετὰ τὸ προσενεχθῆναι τῷ αἰτιαθέντι τὴν ὑπόμνησιν, εἰς ἕτερον καλέσῃ δικαστήριον ἐπὶ ταῖς αὐταῖς αἰτίαις, † κατὰ τὸ ἀζήμιον ποιείτω τῷ αἰτιαθέντι, καὶ τῆς δίκης ἐκπιπτέτω, εἰ καὶ δικαίαν εἶχεν ἀγωγήν. † καὶ τὸ ἀζήμιον.

κθ.

Θεσπίζομεν ἄχρι τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων, πάντως αὐτοὺς τὰς χρηματικὰς ἀγωνίζεσθαι δίκας, καὶ μὴν καὶ τὴν περὶ ὕβρεως διὰ ἐντολέως κατὰ τὸν ἐγκληματικὸν τρόπον κινεῖν, κατὰ τὸ διδόμενον αὐτοῖς ἐπὶ ταύτης προνόμιον, ὥς τε μὴ ἀναγκάζεσθαι ἢ συγκαθῆσθαι τοῖς ἄρχουσιν, ἐν ᾧ δικάζουσιν, ἢ παρεστάναι πάλιν, οἷα δικαζομένους. ἑκατέρωθεν γὰρ τὸ πρᾶγμα ἐστὶν † ἀσφαλές, ἢ τῶν ἀξιωμάτων ὑβριζομένων, ἢ τοῦ † δικαστοῦ σχήματος ἀναξίως προϊόντος. ἐπεί τοίγε μετὰ τοὺς μεγαλοπρεπεστάτους ἰλλουστρίους ἅπασιν ἄδεια ἔστω βουλομένοις, καὶ ἐντολεῖς προβάλλεσθαι, καὶ δι᾽ ἑαυτῶν ἀγωνίζεσθαι. οὐδεμίας ἐντεῦθεν οὐδὲ κωλύσεως, οὐδὲ ζημίας, οὐδὲ ποινῆς παρὰ τοῦτο ἐπαγομένης αὐτοῖς. περὶ ἰλλουστρίων. παρὰ σα. † ἐπισφαλές. † δικαστικοῦ.

Ἐν δὲ τῷ θ. τίτλῳ καὶ ι. καὶ ια. διαλαμβάνεται περὶ τῶν ἐπίτηδες ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἀντιδίκου, ἕτερον δυνατὸν ἀντικαθιστάντων: ἢ ἐξ ἑτέρας ἐπαρχίας περὶ ὧν εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ προσφευγόντων εἰς δυνατὰ πρόσωπα.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιβ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Καλούμενός τις ἐπὶ οἱαδήποτε αἰτίᾳ πρὸς οἱονδήποτε ἄρχοντα, ὀφείλει ἀπιέναι, ἵνα γνωσθῇ εἰ ὑπόκειται τῇ δικαιοδοσίᾳ αὐτοῦ.

ι.

Κἀκεῖνο θεσπίζομεν, ἐπειδὰν ὑπόμνησις προσενεχθείη τινί, πάντως ἐπιδίδοσθαι βιβλίον, καὶ μὴ κατὰ τὸ παλαιὸν δέκα μόνον ἡμερῶν ἔχειν τὸν ὑπομνηθέντα προθεσμίαν: ἀλλὰ διπλασίαν, τουτέστιν κ. ὥς τε εἴτε παραιτήσασθαι βουληθείη, εἴτε καὶ συνδικαστὴν αἰτῆσαι, ἄδειαν ἔχειν τοῦτο ποιεῖν. ἢ καὶ ἴσως ἐπιγνῶναι τὸ ὄφλημα, καὶ ἀπαλλαγῆναι πρὸς τὸν ἀντίδικον τὸν αὐτοῦ φιλικῶς, καὶ μὴ κατ᾽ ἐπήρειαν καὶ ἐπιδρομὴν γίνεσθαι ὑπὸ δικαστῇ ἴσως ὑπόπτῳ, ἴσως ἀκαταθύμιῳ, πολλάκις δέ τι καὶ οἰκεῖον ἐπὶ τῷ φεύγοντι διοικουμένῳ, καὶ τοῦ τὴν δίκην ὑπομένοντος οὐδένα καιρὸν ἔχοντος πρὸς τὸ μαθεῖν, † εὐθὺς ἐναγόμενος ἀπαιτήσει. εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθείη, κἂν δοξειέ τις γίνεσθαι προκατάρξις, ἀντὶ μηδενὸς αὐτὴν εἶναι, ἀλλ᾽ ἄδειαν εἶναι καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην προκατάρξιν εἴσω τῶν τεταγμένων εἴκοσι ἡμερῶν, οὕτως ἅπαντα πράττειν, ὡσανεὶ μηδὲ τὴν † ὡς ἐνεχόμενος.

ἀρχὴν

ἀρχὴν ἐγεγόνει τῆς προκατάρξεως, εἰ δὲ ἅπαξ τῆς παραιτησάμενος τὸν δικαστὴν, ἕτερον λάβοι, οὐ δίδομεν αὐτῷ καὶ τὸν ἠτημένον αὖθις παραιτεῖσθαι. ὥσπερ γὰρ αὐτοῦ κηδόμεθα, οὕτω καὶ τὸ δι' ἀναβολῆς τινα πράττεσθαί τι κατὰ τῶν ἐναγόντων παντελῶς ἀποστρεφόμεθα.

Ἀνάγνωθι δὲ τίτ. ιδ. οὗ τινος ἐν τῷ ε. κεφ. φησίν.

Ὁ τὸν ὁμολογουμένως εὐποροῦντα πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, δὲ ὁ τὸν δοκιμασθέντα εὐπορεῖν, μὴ δεχόμενος ἐγγυητὴν ἐπὶ παραστάσει: καὶ αὐτῷ καὶ τῷ ἐναγομένῳ ὑπόκειται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ. ὁσάκις ἐπιλήψιμος δοθῇ ἀσφάλεια, ἢ ἐγγύη, οὐ δοκεῖ δίδοσθαι.

Ἐν δὲ τῷ ιβ. κεφαλαίῳ, θεμ. ϛ.

Ὁ ὁμόσας παρίστασθαι, καὶ εὐλόγως ἀπολειφθεὶς, οὐκ ἐπιορκεῖ.

ιϛ.

Ὁπότε καὶ τοὺς δικαστὰς οὐκ ἄλλως τὰς δίκας διαιρεῖν συνεχωρήσαμεν, εἰ μὴ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων: καὶ τοὺς συνηγόρους τῶν δικῶν † καὶ παντὶ τῷ κύκλῳ τῆς γῆς (ὅς τις κύκλος τῇ ῥωμαϊκῇ βασιλείᾳ ὑπόκειται) πρῶτον ὀμνύειν καὶ οὕτω διανοεῖν τὰς δίκας διετυπώσαμεν: ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα καὶ τὸν παρόντα νόμον προθεῖναι: δι' οὗ θεσπίζομεν ἐν πάσαις ταῖς † διαθήκαις αἵτινες εἴησαν μετὰ τὸν παρόντα νόμον ἀρχθεῖσαι: μὴ ἄλλως μηδὲ τὰ τοῦ ἐνάγοντος, μηδὲ τὰ τοῦ φεύγοντος ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς δίκης ἐγγυμνάζειν ἀμφίβολα, εἰ μὴ μετὰ τὴν διήγησιν καὶ τὴν ἀπόκρισιν οἱ ἑκατέρου μέρους συνήγοροι τὸν ὅρκον τὸν νόμιμον παράσχωσιν: ἢ αὐτὰ τὰ πρωτότυπα πρόσωπα ὑπεισέλθωσιν ὅρκον: καὶ ὁ μὲν ἐνάγων ὀμόσει μὴ ψυχῇ τοῦ συκοφαντῆσαι τὴν δίκην κεκινηκέναι: ἀλλ' ἐν τῷ νομίζειν καλὴν δίκην ἔχειν: ὁ δὲ ἐναγόμενος, ὅτι νομίζων ἑαυτὸν καλῇ ἐνστάσει κεχρῆσθαι, εἰς τὸ ἐναντιωθῆναι ἦλθε. καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς ἑκατέρου μέρους συνηγόρους (ὅς τις ἤδη διατυπωθεὶς ἐστι παρ' ἡμῶν ὅρκος) τοῦτον παρέχειν, τῶν εὐαγγελίων πρὸ τοῦ δικαστοῦ κειμένων. ἐὰν δὲ ἡ ἀξία, ἢ φύσις προσώπου μὴ συγχωρήσῃ αὐτὸ τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν δικαστὴν παραγίνεσθαι, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ δικαζομένου τὸν ὅρκον προβαίνειν, τοῦ ἑτέρου δηλαδὴ μέρους, ἢ τοῦ ἐντολέως αὐτοῦ παρόντος.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. ιε. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Ὁ ὁμολογήσας παραστῆσαι τὸν ἐφ' ᾧ ἐνοχὴν ἢ ἀγωγὴν ἔχω: οἷος ἦν, ὀφείλει καὶ ἐν τῇ προκατάρξει παραστῆσαι: ἵνα μὴ χείρων ἡ ἀγωγή μου γένηται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. ιϛ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

περὶ τῶν κ. μιλίων τῶν ἑκάστης ἡμέρας λογιζομένων τῷ ἐνάγοντι. Εἴκοσι μίλια καθ' ἡμέραν λογίζεται τῷ ὀφείλοντι παραστῆναι: ὑπεξῃρημένης τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὡμολόγησε: καὶ καθ' ἣν αὐτὸν δεῖ παραστῆναι.

ϛ.

Τοῦ ἀπολειφθέντος, πράγματος δημοσίου αἰτίᾳ, καὶ οἱ ἐγγυηταὶ βοηθοῦνται.

nulla contestatio facta fuisset. Si uero semel recusato quis iudice, alium acceperis: non ei concedimus, ut & illum, quem sibi dari petijt, denuo recuset. Sicut enim ipsius rationem habemus, ita uicissim ut aliquid per dilationẽ in fraudem actorum fiat, modis omnibus auersamur.

Legito & tit. XIIII. in cuius V. cap. dicitur:

Qui fideiussorem citra controuersiam pro caussa ratione locupletem, & adprobatum ut locupletem, iudicio sistendi caussa non accipit; in eum tam ipse fideiussor, quam reus iniuriarum actionem habent. Quoties captiosa cautio uel satisdatio præstita est, non præstita uidetur. l.5.D.qui satisd.cog.

Et cap. XII. them. VI.

Qui iurato promisit iudicio sisti, iustaque de caussa hoc deseruit, non peierat.

XVI.

Quando & iudices non aliter caussas dirimere concessimus, nisi sacris sanctis euangelijs propositis, & caussarum patronos in omni orbe terrarum, qui Romano imperio subiectus est, prius iurare, atque ita perspicere caussas disposuimus: necessarium duximus & præsentem legem proponere, per quam sancimus, ut in omnibus litibus, quæ post præsentem legem inchoatæ fuerint, non aliter nec actoris, nec rei litis in primordio controuersiæ exerceantur, nisi post narrationem & responsionem utriusq. partis aduocati sacramentum legitimum præstent, uel ipsæ principales personæ iusiurandum subeant: & actor quidem iuret, non calumniandi animo litem se mouisse, sed existimando bonam caussam habere; reus autem, quod bona se putans instantia uti, ad reluctandum uenerit. Et postea utriusque partis aduocati iuramẽtum id, quod iam præscriptum a nobis est, euangelijs ante iudicem positis, præstent. Sin autem uel dignitas, uel sexus personæ non concesserit ipsam personam ad iudicem uenire: in domo litigatoris sacramentum procedat, altera uidelicet parte, uel eius procuratore præsente. l.2.C.de iureiur. prop.cal.dan.

Legito & tit. XV. in cuius I. cap. dicitur:

Si quis eum, de quo obligationem uel actionẽ habeo, iudicio sisti promisit: debet eum in eadem caussa, in qua tunc est, etiã in contestatione litis exhibere, ne ius actionis mea deterius fiat. l.1.D.si ex nox. causs.

Item tit. XVI. cap. I. dicitur:

Vicena milliaria singulos in dies ei cõputantur, qui sistere debet; excepto die, quo cautũ promisit, & in quem sistere in iudicium oportet. De XX. milliaribus, quæ singulos in dies actori computantur. l.1.D.si quis caut.

VI.

Eius, qui ex publica rei caussa non steterit, fideiussoribus quoq. subuenitur.

VIII.

Reum etiamsi post tres, & quinque, pluresue dies, quam sisti se promisit, iudicium subeat, per exceptionem defenditur; nisi detrimentum actor ex mora ceperit.

Tit. XVIII. tractatur DE EDENDO. in eius I. cap. dicitur:

l. 1. D. h. t. *Qui acturus est, actionem reo debet edere: ut locum habeat uel transigendi, uel instruendi se ad occurrendum. Edere uero est, etiam describendi copiam reo facere, uel in libello complecti, & dare, uel dictare. Item ex libello actionem demonstrare, uel codicem proferre, sicuti cap. VI. dicitur.*

VIII.

Qui non ediderit mihi, tenetur in id, quod intererat mea, quum de edendo decerneretur: siue postea nihil, siue plurıs, siue minoris mea intersit.

Legito & lib. IX. tit. I. cap. LXXVIII. cuius hæc uerba sunt:

l. 14. C. de iudic. *Nec post litis contestationē licitum esto iudicē alicui recusare, nec ante sententiā appellare.*

Item lib. LIIII. tit. IIII. in cuius XXVII. cap. dicitur:

l. 1. & 2. D. de except. *Actor intentionem suam non exceptione, sed replicatione confirmare potest.*

Item lege lib. XLII. tit. IIII.

Legito etiam lib. XLVII. tit. I. cap. XXX. cuius hæc uerba sunt:

Qui respondet in iudicio, nihil sibi deberi; actionem suā perdit. quippe nemo depositionem, quam in iudicio fecit, rescindere potest.

DE CONFUGIENTIBUS AD potentiorum quorundam patrocinium.

Tit. IX. cap. I.

l. 1. C. ne liceat pot. *Constitutio dicit, eum qui ad potentiorum personarum patrocinium litis caussa confugit, caussa cadere: eum uero qui aliquem in patrocinium suscipit, quamuis senator sit, extra ordinem puniri. Mandat & prouinciarum præsidibus, ut legem hanc inuiolatam seruent.*

II.

Si quis, quum mutuū dat, uel alio modo contrahit, suo quidem nomine recusat uel cautionem accipere, uel nomen, uel instrumētum: sed [redacted] ad potentem aliquem personam referri curat: constitutio præcipit, ut qui hoc fecit, tali debito multetur.

Coniunge cum his TIT. X. in quo dicitur:

l. un. C. de his qui potent. *Sæpe quidam, dum litibus ob caussas conueniuntur, nec alicūde spem uictoriæ policeri sibi*

η.

Καὶ μετὰ τρεῖς καὶ πέντε καὶ πλείους ἡμέρας τῆς ἐκπροθεσμίας, τὸ δικαστήριον ὑποδεχόμενος ὁ ἐναγόμενος: βοηθεῖται διὰ παραγραφῆς, εἰ μὴ ἐκ τῆς † ὑπερθέσεως ὁ ἐνάγων ἐβλάβη. † ὑπερθέσεως.

Ἐν δὲ τῷ ιη. τίτλῳ διαλαμβάνεται περὶ ἐκδόσεως. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἐνάγων τινὶ, ὀφείλει τὴν ἀγωγὴν αὐτῷ προεκδοῦναι: ὥς τε χώραν αὐτὸν σχεῖν, ἢ διαλύσασθαι, ἢ ἕτοιμον ὑπαντῆσαι. προεκδοῦναι δέ ἐστι, καὶ τὸ παρασχεῖν αὐτῷ εὐχέρειαν μεταγράψασθαι. καὶ τὸ συντάξαι ἐν χάρτῃ καὶ παρασχεῖν, καὶ τὸ ὑπαγορεῦσαι, καὶ τὸ ἐπιδεῖξαι ἀπὸ τοῦ χάρτου τὴν ἀγωγὴν, ἢ προκομίσαι τὴν πυκτίον, ὡς ἐν τῷ ς. κεφαλαίῳ φησίν.

η.

Ὁ μὴ ἐκδούς μοι, ἐνέχεται εἰς ὃ διέφερέ μοι, ὅτε διελαλήθη περὶ τῆς ἐκδόσεως: εἴτε μηδὲν ὕστερον ἢ πλέον, ἢ ἧττον διέφερέ μοι.

Ἀνάγνωθι ἐκ βιβλίου θ. τίτλου α. κεφαλαίου οη. ἐν ᾧ φησίν.

Μηδὲ μετὰ προκάταρξιν ἐξέστω τινὶ παραιτήσασθαι τὸν δικαστὴν: μηδὲ πρὸ ἀποφάσεως ἐξέστω τινὶ ἐκκαλέσασθαι.

Ἀνάγνωθι ἐκ βιβλ. νδ. τίτ. δ. κεφ κζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐνάγων τὴν ἐναγωγὴν τὴν ἑαυτοῦ, οὐ παραγραφῇ: ἀλλ᾽ ἀντιπαραγραφῇ δύναται ἰσχυροποιεῖν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μβ. τίτλον δ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μζ. τίτλον α. κεφαλαίου λ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐν δικαστηρίῳ ἀποκρινόμενος μηδὲν ἐποφείλεσθαι, τὴν ἰδίαν ἀγωγὴν ἀπόλλει. οὐδεὶς γὰρ δύναται ἀνατρέπειν, ἣν ἐν δικαστηρίῳ ἐποιήσατο κατάθεσιν.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΕΥΓΟΝΤΩΝ εἰς προστασίαν τινῶν δυνατῶν.

Τίτλος θ. κεφάλαιον α.

Ἡ διάταξις λέγει, τὸν μὲν † φεύγοντα προσώποις δυνατοῖς εἰς προστασίαν, δίκης ἕνεκεν, ἐκπίπτειν τῆς δίκης: τὸν δὲ δεχόμενον εἰς προστασίαν τινὰ, κἂν συγκλητικός ἐστιν, ἔξω τοῦ διατεταγμένου τιμωρεῖσθαι: παρακελευομένη τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, ταύτην τὴν νομοθεσίαν φυλάττειν ἀπαρεγχείρητον. † προσφεύγοντα.

β.

Ἐάν τις ἐν τῷ δανείζειν ἢ ἄλλως πῶς συναλλάγματα ποιεῖν παραιτεῖται, μὲν τὸ εἰς οἰκεῖον ὄνομα λαβεῖν ἀσφάλειαν ἤτοι γραμματεῖον ἢ ἄλλο συμβόλαιον: εἰς ὄνομα δὲ δυνατοῦ προσώπου παρασκευάζει γίνεσθαι τὸ γραμματεῖον: κελεύει ἡ διάταξις ἐκπίπτειν τοῦ τοιούτου χρέους, τὸν οὕτω πεποιηκότα.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ι. ἐν ᾧ φησίν.

Πολλάκις τινὲς περὶ δικαίων ἐναγόμενοι, καὶ μηδαμόθεν ἐλπίζοντες τὸ

νικᾶν,

νικοῦ, καταπλήττουσι τοὺς ἐνάγοντας δυνατῶν τινῶν προσώπων ὀνόματα προφέροντες, καὶ τίτλους ὀνόματι τούτων τῶν δυνατῶν ἐπιτιθέασι τοῖς πράγμασι, περὶ ὧν ἐνάγονται, ἢ ἐπιφημίζουσιν, ὅτι τῷδε τῷ δυνατῷ προσώπῳ διαφέρει τὸ πρᾶγμα: κελεύει ἡ διάταξις, εἰ μὲν εἰδότος τοῦ δυνατοῦ προσώπου ταῦτα γίνεται ὀνόματι αὐτοῦ καὶ ἐφησυχάζει, ἀτιμοῦσθαι αὐτόν: ἐὰν δὲ ἀγνοοῦντος τοῦ δυνατοῦ προσώπου ἐπιφημίζῃ ὁ ἐναγόμενος ὀνόματι αὐτοῦ τινά, ἢ καὶ τοὺς τίτλους ἐπιτίθησι τοῖς πράγμασιν: κελεύει αὐτὸν τὸν ἐναγόμενον τιμωρεῖσθαι, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ δυνατὸν πρόσωπον λοιδορήσαντα. τῆς τιμωρίας τὸ εἶδος, ἵνα μολίβδῳ πανταχόθεν περισφιγγόμενος, τουτέστι κλοιοφορῶν, † ἢ πλουμβατιζόμενος, διηνεκῶς εἰς τὸ μέταλλον ἐκπέμπηται. πρὸς τούτοις δὲ νομοθετεῖ ἡ διάταξις πάντα ἐναγόμενον περὶ ὧν νέμεται πραγμάτων, καὶ δεχόμενον τὸ περὶ ὧν νέμεται βιβλίον, ἐὰν ἐν τοῖς ἀντιρρητικοῖς λιβέλλοις ὄνομά τινος τῶν δυνατῶν ἐνθήσῃ, παραχρῆμα τῆς κτήσεως αὐτὸν καὶ τῆς διοικήσεως ἐκπίπτειν: καὶ μηδὲ δύνασθαι αὐτὸν ἐπαναλαμβάνειν τοῦτο τὸ πρᾶγμα, εἰ καὶ δικαίας ἔχει τινὰς ἐν τῷ πράγματι τούτῳ δικαιολογίας. τὸ δὲ δυνατὸν πρόσωπον ἀνεχόμενον ταῖς ἀλλοτρίαις δίκαις τὴν οἰκείαν † ἐντίθεσθαι προσηγορίαν: μήτε τῆς τῶν πραγμάτων δεσποτείας, μήτε τῆς νομῆς ἀνηκούσης αὐτῷ: ὡς ἐργολάβον τῆς συκοφαντίας, καὶ ὡς τῆς οἰκείας ἐπιτιμίας † φειδόμενον, ἀτιμοῦσθαι νομοθετεῖ.

† ὁ πλουμβατισίμενος.
† ἐντίθεσθαι.
† μὴ φειδ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ια. ἐν ᾧ φησὶ περὶ τῶν τίτλους ἐπιτιθέναι κατατολμώντων ἢ σφραγῖδας: καὶ μηδὲ παρὰ τῶν τὰ δημόσια διοικούντων, δίδοσθαί τινι προστασίαν προφάσει τοῦ καταχρεὼν αὐτὸν εἶναι τῷ δημοσίῳ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ι. τίτλον λζ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἐπίτηδες ἀνθ' ἑαυτοῦ ἐπὶ βλάβῃ μου, καταστήσας μοι ἄλλον ἀντίδικον, τυχὸν δυνατώτερον ἢ ἐξ ἑτέρας ἐπαρχίας, ἐνέχεταί μοι ἰμφακτουμ εἰς τὸ διαφέρον. ἢ τὸν μέλλοντά με σκύλλειν. καὶ γὰρ ἐνάγων τῷ ἐξ ἑτέρας ἐπαρχίας, ἀναγκάζομαι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ ἐνάγειν.

δ

† ἀδεσπ. Οὐ μόνον † εἰς δεσποτείαν ἀλλ' εἰ καὶ νομὴν τις μετάγῃ, χώρα τῇ * ἰμφακτουμ, ὡς ἐπὶ αὐτῷ τῷ πράγματι ἀγωγῆς.

* ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἡ ἁρμόζουσα κατὰ ναυκλήρων, ὅταν κλέψῃ ναύτης πρᾶγμα ἐπιβάτου: ἔχει δὲ ποινὴν εἰς τὸ διπλοῦν. ἡ αὐτὴ ἀγωγὴ ἁρμόζει, καὶ διὰ τὸ ῥιφὲν ἢ ἐκχυθὲν ἀπὸ οἴκου: καὶ εἰς τὸ διπλοῦν ζημιοῖ.

† νόσου. Οὐκ ἐνέχεται ὁ διὰ † νόσου ἢ γῆρας μεταφέρων ἢ ἀσχολίαν ἀναγκαίαν: ἐπειδὴ κωλυ-

possunt, potentium quarũdam personarum nomina proferendo territant actores, & potentium illorũ nomine titulos rebus adsignunt, quarum caussa conueniuntur, uel famam didunt, rem ad hanc uel illam potentem personam pertinere. quamobrem constitutio iubet, ut si quidem hac sciente persona illa potentiori, praetextu nominis eius fiant, eaque conniueat, ignominia notetur: sin ignorante persona potenti percellat actor aliquẽ fama nominis eius, uel etiam titulos rebus adsigat; reum ipsum puniri iubet, quasi qui & contumelia personam illam potentem adfecerit. Supplicij uero species haec est, ut undique plumbo constrictus, hoc est, numellas gestans, uel plumbatus, in metallum perpetuo detur. Praeter haec sancit constitutio, ut quicumque conueniatur rerum nomine, quas possidet, & libellum ob res a se possessas exceperit, si contradictorijs libellis nomen alicuius potentioris inseruerit; continuo tam possessione, quam actu cadat, nec rem ipsam repetere possit, quamuis in eam iustas quasdam allegationes habeat. Potentiorem uero personam, quae litibus alienis inseri nomen suum patiatur; quum ei neque rerum ipsarum proprietas, neque possessio competat; ueluti calumniae redemtricem, famaeq́ suae prodigam, infamia notari praecipit.

Legito & tit. XI. in quo tractatur de ijs, qui titulos aut signa rebus audent imponere. Tum uti ne ab illis quidem, qui res fiscales administrant, cuiquam eo praetextu, quod fisci debitor sit, patrocinium praestetur.

Legito & lib. X. tit. XXXVII. in cuius I. cap. dicitur:

Qui data opera suo loco in fraudem meam alium mihi aduersarium substituit, puta potentiorem aliquem, uel alterius prouinciae hominem: in factum mihi tanti tenetur, quãti mea interest. Vel qui [substituit] hominem me uexaturum, quippe si cum eo, qui alterius prouinciae sit, experiar; in illius experiri prouincia cogor. l. 1. D. de al. iud. mut.

IIII.

*Non solum si dominium, sed & si possessionem quis transferat, in factum * actioni locus est, tamquam in actione in rem.*

* SCHOLION.

Quae & competit in magistros nauium, quum nauta furto rem uectoris abstulerit: habetque dupli poenam. Eadem actio competit, quum aut deiectum, aut effusum quid est ex aedibus, dupli poenam infligens.

Ceterũ nõ tenetur, qui ob ualetudinẽ, uel senectutẽ, uel occupationes necessarias trãsfert. ceteroquin

teroquin erit interdictum & per procuratorē, uelut in sua caussa, litigare.

VI.

Hac actio nō est pœnalis, sed rei persequutionem continet, & heredibus datur; in heredes autem, uel similes, uel post annum non datur.

Item lib. LVI. tit. XIII. cap. I. dicitur:

l.1.C. ut nemo ad suum patroc. *Si quis in fraudem fiscaliū, ad patrocinium alicuius, sub prætextu donationis, uel uenditionis, uel conductionis confugerit; quod factum est, nullam firmitatem habeat: tabellionibus, qui instrumenta conficiant bonorum proscriptione plectendis, & uico id committente, fisco similiter uindicando. Qui uero susceperit, si locuples est, centum [auri] libras soluat: si inops, proscribatur: eadē pœna multandis ijs, qui hanc ad rem ministerium suum præbuerint.*

II.

Debet esse l.2. C. eod. *Nemo uicanis patrocinium polliceatur, nec agricolas in clientelam suscipiat, eo nomine redituū promissione, uel alio lucro recepto. Quod si quis hæc transgrediatur, & supra dictis pœnis subiacebit, & alium præterea maiorem rigorem experietur.*

DE EO, QVI VI DOLOVE quem in ius uocatum eximit, aut impedit.

Tit. XIII. cap. V.

l.5.D. Ne quis eum, qui in ius. *Qui ui exemit, nō dat quod interest, sed quāti controuersa res ab actore æstimata est, per actionem pœnalem, etiamsi per calūniam lis mota sit. Debet autē docere actor, per hāc exemtionem factū, quo minus in ius uocatus adsit. quippe si adsit, pœna cessat. Hoc pœnale iudiciū, etiā quum plures deliquerint, in singulos datur: & nihilo minus manet is, qui exemtus est, obligatus. Tūc heredibus datur, quū eorum intererat. neque uero in heredes, neq. post annum datur.*

Legito & tit. XV. cap. V. in quo dicitur:

l.1.D. de eo, per quem fac. *Qui per se, uel per suos, uel per alios tā ignorantes quam scientes, dolo malo quem impedierit iudicio sisti, edicto tenetur. Dolo autem facit & is, qui ad iudicium uenienti pronuntiauerit aliquid triste, atq. hac re impedierit.*

DE FIDEIVSSORIBVS.

Tit. XIIII. cap. II.

Lege & tit. huius lib. II. cap. XXXV. Itē nouel. IIII & nouel. XCIX. in qua dicitur de reis promittendi. *Fideiussor in iudicio sistendi caussa locuples intelligitur, non tantum ex facultatibus; sed etiam ex conueniendi facilitate.*

Coniūge tit. XVI. cap. IX. in quo dicitur:

l.2.D. qui satisd. cog. l.9.§.1 D. si quis caut. *Si plures seruos iudicio sistere promiserim, & unius status non fuerit; pœna quidem integra committitur, sed per exceptionem pœnam*

ἐπιστάτης καὶ διὰ τοῦ ὡς ἐν ἰδίῳ πράγματι ἐντελέως δικάζεσθαι.

ϛ.

Ἡ παροῦσα ἀγωγὴ οὐκ ἔστι ποιναλία, ἀλλὰ πραγματικὴν ἀπαίτησιν ἔχει, καὶ δίδοται κληρονόμοις· κατὰ κληρονόμων δὲ ἢ τῶν ὁμοίων, ἢ μετ᾽ ἐνιαυτὸν οὐ δίδοται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. νϛ. τίτ. ιγ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐάν τις πρὸς περιγραφὴν τῶν δημοσίων, καταφύγῃ εἰς προστασίαν τινὸς, προσχήματι δωρεᾶς, ἢ πράσεως ἢ μισθώσεως, μὴ ἐρρώσθω τὸ † γινόμενον. καὶ τῶν συμβολαιογράφων τῶν ταῦτα συντελούντων, δημευσει ὑποκειμένων. καὶ τῆς κώμης τῆς τοῦτο ποιούσης δημευομένης. ὁ δὲ ὑποδεξάμενος, εἰ μὲν ἄπορεῖ, ἑκατὸν λίτρας παρεχέτω· εἰ δὲ ἀπορεῖ, δημευέσθω· τῇ αὐτῇ ποινῇ ὑποκειμένων καὶ τῶν συνεργησάντων τῷ πράγματι. † γινόμενον.

β.

Μηδεὶς κωμήταις προστασίαν ὑπισχνείσθω· μηδὲ δεχέσθω γεωργοὺς, ἐπὶ τῷ ὑπόσχεσιν προσόδων ἢ ἕτερον κέρδος λαμβάνων. εἰ δέ τις παραβαίη ταῦτα· καὶ τοῖς προειρημένοις ἐπιτιμίοις ὑποπεσεῖται, καὶ ἑτέρᾳ μείζονι πειραθήσεται κινήσει.

ΠΕΡῚ ΤΟῦ ἈΠΟΣΠΩ͂ΝΤΟΣ βίᾳ ἢ δόλῳ τὸν καλούμενον εἰς δικαστήριον, ἢ καὶ ἐμποδίζοντος.

Τίτλος ιγ. κεφ. ε.

Ὁ ἀποσπάσας, οὐ τὸ διαφέρον δίδωσιν, ἀλλὰ τὴν γενομένην παρὰ τοῦ ἐνάγοντος τῆς δίκης διατίμησιν, διὰ τῆς ζημιωτικῆς ἀγωγῆς· κἂν κατὰ συκοφαντίαν ἐνηγάγη. ὀφείλει δὲ δεικνύναι ὁ ἐνάγων, ὡς διὰ τὸ ἀποσπασθῆναι οὐ πάρεστιν ὁ κληθείς. εἰ γὰρ πάρεστιν, ἀργεῖ ἡ ποινή. αὕτη ἡ ζημιωτικὴ ἀγωγὴ, καὶ πολλῶν πλημμελησάντων, καθ᾽ ἑκάστου δίδοται· καὶ μένει ὁ ἀποσπασθεὶς ἐνεχόμενος. τότε † ὁ κληρονόμος δίδοται, † ὅτε διέφερεν αὐτοῖς. κατὰ δὲ κληρονόμων, οὔτε μετ᾽ ἐνιαυτὸν δίδοται. † τοῖς κληρονόμοις. † ἤτ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιε. κεφάλαιον ε. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅτι ὁ δι᾽ ἑαυτοῦ, ἢ διὰ τῶν αὐτῷ προσηκόντων, ἢ δι᾽ ἑτέρων ἀγνοούντων ἢ γινωσκόντων, δολερῶς ἐμποδίσας τινὶ ἐλθεῖν εἰς τὸ δικαστήριον, ὑπόκειται τῷ νόμῳ. δόλον δὲ ποιεῖ, καὶ ὁ τῷ ἀπερχομένῳ εἰς δίκην ἀγγείλας τι σκυθρὸν, καὶ κατὰ τοῦτο ἐμποδίσας.

ΠΕΡῚ ἘΓΓΥΗΤΩ͂Ν.

Τίτλ. ιδ. κεφ. β.

Ἐπὶ τῆς παραστάσεως εὔπορος νοεῖται ἐγγυητὴς οὐ μόνον ἐκ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς εὐχερείας τοῦ ἐνάγεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸ βιβλίο τοῦτο τίτλ. β. κεφ. λε. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν δ. καὶ ϙθ. καὶ νεαρὰν θ. ἐν ᾗ φησὶ περὶ ἀλληλεγγύων.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιϛ. οὗ τινος ἐν τῷ θ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν ὁμολογήσω πολλοὺς δούλους παραστῆσαι, καὶ τινὰ ἕνα μὴ παραστήσω, βεβαιοῦται μὲν ὁλόκληρον ἡ ποινή· διὰ δὲ παραγραφῆς, μόνην

νειν τὴν ἀναλογίαν τοῦ μὴ παραστάντος δίδωμι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον γ. οὗ τινες ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Φθαρείσης τῆς δίκης, καὶ οἱ ἐγγυηταὶ τῆς ἐπὶ τῇ ἀποπληρώσει τῆς καταδίκης ἱκανοδοσίας ἐλευθεροῦνται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ια. κεφ. ιγ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ ἐγγύη τῆς ἱκανοδοσίας, εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἐπερωτήσαντι ἁρμόζει, τουτέστιν εἰς ὅτι ἐζημιώθη, καὶ εἰς ὅτι ἠδύνατο κερδαίνειν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ι. τίτλον δ. κεφάλαιον ιβ. ἐν ᾧ φησίν.

περὶ γυναικὸς ἐγγυωμένης ἐναγομένης.

Ἐὰν ἐγγυήσηται γυνὴ παρὰ ἀφήλικι: εἰ μὲν εὔπορός ἐστιν ὁ χρεώστης, οὐκ ἐνάγεται ἡ γυνή. εἰ δὲ ἄπορός ἐστιν, ἐνάγεται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ς. ἐν ᾧ φησὶν ΠΕΡΙ ἘΓΓΥΩΜΕΝΩΝ ἈΦΗΛΙΚΑΣ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιδ. τίτλον α. κεφ. λα. θεμ. β. καὶ βιβλίον ιη. τίτλ. ε. κεφ. γ. καὶ κεφ. θ. θεμ. ε. καὶ κεφ. λζ. θεμ. β.

περὶ δούλου ἐγγυησαμένου.

Ἀπὸ τῆς ἐγγύης τοῦ δούλου οὐκ ἐνάγεται ὁ δεσπότης, εἰ μὴ εἰς πρᾶγμα τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πεκουλίου ἐγγυήσατο. καὶ κεφάλαιον μ. θεμ. β. καὶ δ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κ. τίτλον α. κεφάλαιον να. καὶ βιβλίον κε. τίτλον δ. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

περὶ ἐγγυωμένου γυναικὸς ὑπὲρ ἄλλου ἐγγυησαμένην.

Ὁ ὑποτιθέμενος ἢ ἐγγυώμενος ὑπὲρ γυναικὸς ἄλλον ἐγγυωμένης, βοηθεῖται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κς. τίτλον α. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Πάσῃ ἐνοχῇ δύναται προστίθεσθαι ἐγγυητής, καὶ τῇ περὶ τῶν χρησθέντων, καὶ τῇ περὶ τῶν παρατεθέντων ἐνοχῇ κἂν εἰ δούλῳ † αὐτεξουσίῳ χρησθῇ, ἢ παρατεθῇ, καὶ δόλον ἢ ῥᾳθυμίαν εἰς αὐτὸ ποιήσωσιν.

† ὁ αὐτεξ.

γ.

Καὶ ἐπὶ μελλούσῃ ἀγωγῇ δύναται προσλαμβάνεσθαι ἐγγυητής.

ζ. θεμ. θ.

Ὁ ὑπὲρ ἑτέρου ἑαυτὸν παρεμβάλλων, ἐὰν σκληρότερον ὁμολογήσῃ τοῦ πρωτοτύπου, οὐδ᾽ ὅλως ἐνέχεται. ἐλαφροτέρως δὲ δύναται παραλαμβάνεσθαι, ὡς ἐπὶ ἥττονι ποσότητι: ἢ ὑπὸ ἡμέραν, ἢ ὑπὸ αἵρεσιν: τοῦ ἐναγομένου χωρὶς αἱρέσεως ἐπερωτηθέντος: οὐ μὴν τὸ ἐναντίον.

θ. κεφαλαίῳ, θεμ. γ.

περὶ ὑπεξουσίου ἐγγυησαμένου, ὑπὲρ πατρός.

Ὁ ὑπεξούσιος, καλῶς ὑπὲρ πατρὸς ἐγγυᾶται. καὶ γενόμενος γὰρ αὐτεξούσιος, εἰς ὅσον ποιήσει, ἐνέχεται, καὶ ὑπεξούσιος ὢν καταδικάζεται. ὁμοίως καὶ ἐν τῷ οε. κεφαλαίῳ φησίν.

λζ.

Ἐὰν εἷς τῶν ἐγγυητῶν καταβάλῃ, καὶ μὴ ἐκχωρηθῇ τὰς ἀγωγάς, ὁ ἄλλος οὔτε παρ᾽ αὐτοῦ, οὔτε παρὰ τοῦ δανειστοῦ ἐνάγεται.

dumtaxat do pro illius rata, qui ſtatus nõ fuit.

Item lege lib. IX. tit. III. in cuius II. cap. dicitur:

Lite mortua, etiam fideiuſſores ex ſtipulatu iudicatum ſolui, liberantur. L. 2. D. iud. ſolui.

Et ibidem tit. XI. cap. XIII.

Fideiuſſio ſatiſdationis ſtipulanti competit in id, quod intereſt. hoc eſt, in id damnum quod fecit, & ex quo lucrari poterat.

Et lib. X. tit. IIII. cap. XII. dicitur:

Quãdo etiam mulier fideiubens conuenitur.

Si mulier pro minore fideiubeat, ſi locuples eſt debitor, mulier non conuenitur: ſin inops, tenetur.

Ibidem tit. VI. tractatur de FIDEIVSSORIBVS MINORVM.

Legito & lib. XIIII. tit. I. cap. XXXI. them. II. & lib. XVIII. tit. V. cap. III. & VIIII. them. V. & cap. XXXVII. them. II. ubi dicitur:

De ſeruo, qui fideiuſſit.

Ex fideiuſſione ſerui non tenetur dominus, niſi in rem domini, uel peculij fideiuſſerit. Adde cap. XL. them. II. & IIII.

Item lib. XX. tit. I. cap. LI. & lib. XXV. tit. IIII. cap. II. dicitur:

De eo qui fideiubet pro muliere, quæ interceſsit.

Ei qui hypothecam dederit, aut fideiuſſerit pro muliere, quæ pro alio interceſſit, ſuccurritur.

Et lib. XXVI. tit. I. cap. I. uerba ſunt:

L. 1. D. de fideiuſſ. & mand.

Omni obligationi fideiuſſor accedere poteſt, atque etiam commodati & depoſiti obligationi; quamuis ſeruo pupilloue commodatum fuerit, uel apud eos depoſitum, & dolum aut culpam in eo commiſerint.

III.

Etiam eius actionis, quam quis habiturus eſt, accipi fideiuſſor poteſt.

VII. them. IX.

Qui pro alio ſeipſum interponit, ſi durius promiſerit, quam ipſe principalis; omnino non obligatur. In leuiorem uero cauſſam accipi poteſt, uelut in minori ſumma, uel ex die, uel ſub condicione; quum reus ſine condicione ſtipulatus eſt: & non e contrario.

VIIII. them. III.

De filiofamilias, qui pro patre fideiuſſit.

Filiusfamilias rectè pro patre fide iubet. quippe ſui iuris effectus, tenetur in id, quod facere poterit: atque etiam dum in poteſtate manet, condemnari poteſt. Simile quiddam eſt in cap. LXXV.

XXXVII.

Si unus ex fideiuſſoribus ſoluerit, nec ei ceſſæ fuerint actiones: alter nec a confideiuſſore, nec a creditore conuenitur.

XL.

Si numos credidero, non possum accipere fideiussorem, ut pro eis triticum mihi detur. nam in aliam rem, quam quæ credita est, fideiussor non accipitur. etenim mercium æstimatio recte fit in pecunia numerata, sed pecunia in mercibus non æstimatur.

μβ.

Ἐὰν νομίσματα † δανείσας, οὐ δύναμαι λαβεῖν ἐγγυητὴν ἐφ' ᾧ δίδοσθαί μοι ὑπὲρ αὐτῶν σῖτον. εἰ μὴ γὰρ εἰς αὐτὸ τὸ δανεισθὲν, οὐ προσλαμβάνεται ἐγγυητής. τὰ μὲν γὰρ φορτία, καλῶς εἰς NN. ἀποτιμῶνται· τὰ δὲ NN. οὐκ ἀποτιμῶνται εἰς φορτία.

† λαβόν.

XLIIII.

De uenditione, quam lex rescindit.

Quum lex uenditionem factam rescindit, etiam fideiussor eo nomine datus liberatur.

μδ.

Ὅτι νόμος ἀνατρέπει τὴν γινομένην πρᾶσιν, καὶ ὁ δοθεὶς ἐπ' αὐτῇ ἐγγυητὴς ἐλευθεροῦται.

περὶ πράσεως ἀνατρεπομένης ἀπὸ νόμου.

De ijs, qui cum uxore uel minore fideiubent.

Si ego & uxor fideiusserimus, in solidum ego solus teneor. Si uero cum minore fideiussero, isque restitutus in integrum fuerit: ita teneor in solidum, si primus fideiussi, ac deinde minor accessit: nisi forte creditor in minorē dolo malo [obligationem] transtulerit, & in ueterem debitorem dari sibi actionem desideret.

Ἐὰν ἐγὼ καὶ ἡ γυνὴ ἐγγυησώμεθα, εἰς ὁλόκληρον ἐγὼ μόνος ἐνέχομαι. εἰ δὲ μετὰ ἀφήλικος ἐγγυήσομαι, καὶ ἀποκατασταθῇ, τότε εἰς ὁλόκληρον ἐνέχομαι, ὅτι πρῶτος ἐνεγγυησάμην, καὶ ὕστερον ὁ ἀφῆλιξ προσελήφθη. εἰ μὴ ἄρα κατὰ δόλον μεταγάγῃ εἰς ἀφήλικα, καὶ ζητεῖ ἀγωγὴν αὐτῷ δοθῆναι κατὰ τοῦ πρώτου χρεώστου.

περὶ τοῦ μετὰ γυναικὸς ἢ ἀφήλικος ἐγγυωμένου.

XLVI.

Si unus ex pluribus fideiussoribus amplius rata parte soluerit, non repetit. quippe non est indebitum.

μς.

Ἐκ πολλῶν ἐγγυητῶν ἐὰν ὁ εἷς ὑπὲρ τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ μέρος καταβάλῃ, οὐκ ἀναλαμβάνει. οὐ γάρ ἐστι μὴ χρεωστούμενον.

LVII.

Qui pro colono fideiubet, pro pensionibus uniuersis tenetur. una namq. stipulatio est.

νζ.

Ὁ ὑπὲρ τοῦ μισθωτοῦ ἐγγυώμενος, ὑπὲρ ὅλων τῶν καταβολῶν ἐνέχεται. μία γάρ ἐστιν ἐπερώτησις.

LVIIII.

Etiamsi fideiussor creditori denuntiauerit, ut debiti nomine debitorem inquietaret, uel ut pignora distraheret; non habet exceptionem, si conuentatur.

νθ.

Εἰ καὶ διαμαρτύρηται τῷ δανειστῇ ὁ ἐγγυητὴς ὀχλῆσαι τὸν χρεώστην περὶ τοῦ χρέους, ἢ περὶ τοῦ πωλῆσαι τὰ ἐνέχυρα: οὐκ ἔχει ἐναγόμενος παραγραφήν.

LXV.

Fideiussores, nisi omnem in obligationē subierint, usurarum nomine non tenentur. Si quid autem debitor soluerit, prius in usuras cedit, ueluti quum a creditore pignora distrahuntur.

ξε.

Οἱ ἐγγυηταὶ εἰ μὴ εἰς πᾶσαν τὴν ἐνοχὴν ὑπεισέλθωσιν, οὐχ ὑπόκεινται ἐπὶ τόκοις. εἰ τι δὲ καταβάλῃ ὁ ὑπεύθυνος, εἰς τόκους πρῶτον λογίζεται, ὡς ἐπὶ τῶν πιπρασκομένων παρὰ τοῦ δανειστοῦ ἐνεχύρων.

LXXII.

Quid autem sit nouatio & delegatio debiti, dicitur in XXXVIII. cap. IIII. titul. lib. XXVI. quod supra reperies in tit. de petitione debiti.

Si debitum translatum siue nouatum fuerit, tam fideiussores quam mandatores liberantur.

ὁμοίως οβ.

Ἐὰν * τὸ χρέος μετατεθῇ ἤτοι ἀνακαινισθῇ, ἐλευθεροῦνται καὶ οἱ ἐγγυηταὶ, καὶ οἱ μανδάτωρες.

* τί δέ ἐστιν ἀνακαινισμὸς καὶ μετάθεσις χρέους, φησὶν ἐν τῷ λη. κεφ. τοῦ δ. τίτλου, τοῦ κς βιβλ. ὅπερ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ χρέους.

LXXXVII.

l. 4. C. eod. t.

De semestri spatio.

l. 16. C. eod.

Si quis spoponderit, se intra certum tempus certum hominem uelle sistere, uel pœnam soluturum: etsi non repræsentet illum intra sex menses, tamen alterum tantum tempus ei iubemus indulgeri. Sin amplius ab initio tempus est constitutum, dilationis ei caussa semestre spatium adycitur, intra quod si reum principalem exhibeat; pœnam inferre non cogitur.

πζ.

Ἐὰν ἐγγυήσηταί τις ὅτι παραστήσει ἐντὸς τοῦδε τοῦ χρόνου τόνδε, ἢ πάντως δίδωσι πρόστιμον, φαμὲν, ὅτι κἂν μὴ παραστήσῃ ἐντὸς τῶν ἓξ μηνῶν, δίδωται αὐτῷ ἕτερος τοσοῦτος χρόνος. εἰ δὲ πλείων ἦν ὁ ἐξ ἀρχῆς, ἑξάμηνον εἰς ὑπέρθεσιν αὐτῷ δίδοται: οὗ ἐντὸς εἰ παραστῇ τὸν πρωτότυπον, οὐκ ἀπαιτεῖται τὸ πρόστιμον.

περὶ προθεσμίας ἑξαμήνου.

De reis promittendi.

Legito & ibidem II. titulum, in quo statuitur, ut creditores prius contra debitores principales procedant, & quū illi soluendo nō sunt, aduersus fideiussores, uel constitutæ pecuniæ reos, uel mandatores. In eius II. cap. dicitur:

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον β. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται τοῦ πρότερον τοὺς δανειστὰς κατὰ τῶν πρωτοτύπων χρεωστῶν χωρεῖν: καὶ ἀπορούντων αὐτῶν κατὰ τῶν ἐγγυητῶν, ἀντιφωνητῶν, ἢ μανδατώρων. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Nouel. 99.

Si quis alterna fideiussione quosdam sibi obligatos reddiderit, si quidem non adiecerit, e-

Εἴ τις ἀλληλεγγύους ὑπευθύνους λάβῃ τινὰς, † εἰ μὲν προσθείη τὸ δεῖν καὶ ἕνα τούτων εἰς ὁλόκλη-

περὶ ἀλληλεγγύων.

† εἰ μὴ πρ.

† ποιῆτε. † ἔχειν. † ἐκεῖνοι ἐνεχέσθωσαν.

ὁλόκληρον ἐνέχεσθαι· πάντας ἐξίσου τὴν ἀγωγὴν ὑφίστασθαι. εἰ δὲ καί τι † τοῦτο προστεθείη, φυλάττεσθαι μὲν τὸ σύμφωνον: οὐκ εὐθὺς μέντοι τὴν ἀρχὴν ἕκαστον ὁλόκληρον ἀπαιτεῖσθαι, ἀλλὰ τέως μὲν κατὰ τὴν μοῖραν, καθ' ἣν ἕκαστος ἐνέχεται. χωρεῖν δὲ αὐτὸν καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν, εἴγε καὶ εὔποροι καθεστῶσι καὶ ἐνδημοῦσι. καὶ εἰ τοῦτο οὕτως † ἔχειν φανείη, εἰ μὲν εὐπόρως ἔχουσι, καὶ παρόντες τύχοιεν, ἐκείνους κινδυνεύειν ἐκπληρῶσαι ἕκαστον εἰς τὸ οἰκεῖον μέρος τὸ ἀλληλεγγύως δανεισθέν, ἐξ οὗ περ ὅλως ἔνοχοι γεγόνασι, καὶ μὴ τὸ κοινὸν χρέος ἴδιον τινὸς γενέσθαι βάρος. εἰ δὲ ἀπόρως ἔχοντες οἱ λοιποὶ φανεῖεν, εἴτε πάντες, εἴτε τινές, εἴτε εἰς μέρος, εἴτε εἰς ὁλόκληρον, ἢ καὶ ἀπόντες τύχοιεν, καὶ εἰς † ἐκείνους ἐνέχεσθαι, ὅπερ λαβεῖν παρὰ τῶν ἄλλων οὐκ ἠδυνήθη.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ε. νεαρὰν λδ. θεμ. α.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λε. τίτλ. ιδ. κεφάλαιον ξη. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ ἐγγυησάμενοι τὸν ἀνήβον ἐπὶ συναλλάγματι κληρονομιαίῳ, βοηθοῦνται ἀφισταμένου αὐτοῦ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νδ. τίτλον ι. κεφάλαιον β. θεμ. ζ. καὶ η. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ εἰς ὁλόκληρον ἐγγυησάμενος τὸν μισθωσάμενον πολιτικὰ τέλη, καὶ εἰς τόκους ἐνέχεται, εἰ μὴ τι ῥητῶς ἕτερον συνεφωνήθη. εἰ δὲ καὶ περὶ τῆς ἀφορίας τι συμφωνηθῇ, ἀκολουθοῦμεν τῇ ἀγαθῇ πίστει.

ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ ΔΙΔΟΜΕΝΟΥ παρὰ τῶν δικαζομένων.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. ις.

Φησὶ καὶ περὶ τῶν δικαζομένων, ἵνα ἐν ἀρχῇ τῆς δίκης ὅρκον παρέχωσι: καὶ περὶ τῶν δικαστῶν, ἵνα προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων δικάζωσι: καὶ περὶ τῶν συνηγόρων, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὑπέχωσιν ὅρκον ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς δίκης. ἀνάγνωθι καὶ ἐν τῷ ς. τίτλῳ κεφάλαιον ιδ. ὁμοίως γὰρ φησὶ περί τι τῶν δικαστῶν καὶ τῶν συνηγόρων. περὶ δὲ τοῦ ὅρκου ὃν ὑπέχουσιν οἱ τὰς ἀρχὰς λαμβάνοντες, ἀνάγνωθι βιβλίον ς. τίτλον γ. κεφάλαιον λα.

ΠΕΡΙ ΗΜΕΡΩΝ ΑΠΡΑΚΤΩΝ ἤτοι σχολαζουσῶν, καὶ τίνες ἐν αὐταῖς τιμωροῦνται ἢ τῆς φυλακῆς οὐκ ἐκβάλλονται: καὶ τίνες οὐ τιμωροῦνται, ἢ τῆς φυλακῆς ἐκβάλλονται. καὶ ὅτι ἡ ἡμέρα ἀπὸ ζ. ὥρας τῆς νυκτὸς ἄρχεται.

Τιτλ. ιζ. κεφ. α.

Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θέρους καὶ τῆς τρύγης, οὐδεὶς ἀναγκάζεται δικάσασθαι. εἰ δὲ κατὰ ἄγνοιαν ἢ ῥᾳθυμίαν ὁ δικαστὴς αὐτοὺς προσκαλέσηται: εἰ μὲν παροῦσιν αὐτοῖς ἑκουσίως δικαζομένοις ψηφίσηται, ἔρρωται. εἰ δὲ ἀποῦσιν, ἀνίσχυρος ἡ ψῆφος, καὶ χωρὶς ἐκκλήτου. εἰ δὲ μέλλει φθείρεσθαι ἡ ἀγωγή,

tiam unum ex eis in solidum teneri debere, omnes ex aequo actionem sustinent. Sin quid eiusmodi fuerit adiectum, pactum quidem conuentum seruatur; non statim tamen ab initio solidum a singulis petitur, sed tantum ea pars, pro qua quisque tenetur. simul autem procedat & contra reliquos, si & locupletes, & praesto sunt. Quod si res ita se habere uideatur, ut & soluendo sint, & adsint; periculo suo compellantur, ut quod sub alternante fideiussione creditum est, id pro sua quisq; parte, quatenus omnino sunt obligati, praestet: nec commune debitum, peculiare cuiusdam onus fiat. Sin reliquos non esse soluēdo uel omnes, uel aliquos, uel in partem, uel in solidum pareat, aut absentes sint: etiam in id aly teneantur, quod a ceteris accipi non potuit.

Ibidem lege tit. v. nouellam XXXIIII.

Coniunge libri XXXV. tit. XIIII. cap. LXVIII. ubi dicitur:

Eis qui pro minore in hereditario contractu fideiusserunt, ipso in integrum restituto subuenitur.

Lege & lib. LIIII. tit. X. cap. II. them. VII. & VIII. ubi dicitur:

Qui fideiussit in solidum pro eo, qui uectigalia publica cōduxit, etiam ad usuras obligatur: nisi expresse quid aliud actum fuerit. Quod si & de sterilitate quid actum est, bonam fidem sequimur.

DE IVRBIVRANDO, QVOD praestatur a litigantibus.

Vide libri eiusdem tit. IIII. cap. VI.

Eiusdem tit. cap. XVI.

Vide l. 2. C. de iur. [illegible] non [illegible] C. de iudic.

Sancitur, ut & litigantes in exordio litis sacramentum praestent; & ut iudices propositis sibi sacris euāgelys sus dicant; & ut patroni quoque caussarum in primordio litis iurēt. Coniunge libri eiusdem tit. VI. cap. XIIII. in quo consimiliter de iudicibus & aduocatis agitur. De iureiurando autē, quod y praestant, qui magistratus accipiunt, lege lib. VI. tit. III. cap. XXXI.

DE DIEBVS FERIATIS SIVE uacantibus, & quinam in eis puniantur, aut custodia non emittantur: qui non puniantur, aut emittantur e custodia. Quod item dies ab hora septima noctis incipiat.

Tit. XVII. cap. I.

L. 1. D. de fer.

Tempore messis & uindemiae nemo ad iudicium uenire cogitur. Sed si praetor per ignorantiam uel secordiam eos euocauerit; si quidem praesentibus ipsis, sponte litigantibus, sententiam dixerit, sententia ualebit: sin absentibus, sententia nullius momēti est, etiā citra prouocationem. Quod si futurum est, ut actio pereatur,

 conne-

conuenire coguntur, usque dum litis contestatio fiat, non ulterius.

IX.

l.3.C.eod. Omnes iudices, urbanaque plebes, & artifices uniuersi, die dominico quiescant. Soli agricolae hoc die libere agros colant, quoniam frequenter euenit, ut hic inueniatur aptior ad arandum, uel ad culturam uitium. absurdumq; fuerit, eos impedire, quo minus aeris opportunitate fruantur.

XII.

Quadraginta dieb. ante pascha nullū prorsus criminale iudiciū apud ullum iudicē exercetor.

XIII.

Omnes dies iuridici sunto. duo tamen menses annis singulis ad requiē laboris concessi sunt, nimirum qui messi uindemiaeq; sunt destinati. Et in Ianuario mense cōsueti dies feriati sunto. Item natalicius dies utriusque Romae. Nam bisce duobus natalibus iudicia quiescere debent, quum ab hisce duabus urbibus inuēta sint. Item dies septem uel ante uel post pascha. & natalis seruatoris nostri, & epiphaniorum, & quū memoria passionis apostolicae celebratur, dies feriati sunto: neq; spectaculum ullum edatur. Par est & dominicum diem perinde, ut illos, honorari: nec in eo uel apud iudices, uel arbitros ulla lis exercetor. Praeterea dies natalicius principis, aut quo princeps renuntiatus fuit, feriatus esto. In XV. uero paschalibus diebus nec ob publica tributa, nec ob priuata debita submonitio cuiquam offeratur.

XIIII.

Actus omnis, tā publicus quā priuatus, XV diebus paschalibus cōquiescat. Manumissiones dumtaxat seruorū, & emancipationes liberorū fiant.

XV.

Constitutio uult latrones & Isauros non solū in quadragesima, uerumetiam quocumque die, uel ipsius paschae, quaestionibus & tormētis subijci. Nam ignoscet, inquit, ipsum numen nobis, quū hac ratione multorum hominū saluti cōsulatur, & per illorum quaestionē multi prodatur.

XVI.

Haec lex desideratur hoc loco, sed exstat in l.3. de ep.aud. Primo paschali die, licet nullus specialis iussus principis adlatus sit, omnes qui sunt in custodijs, liberentur: nisi quis sacrilegus sit, uel adulter, uel uirginum raptor, uel sepulcrorum uiolator, uel maleficus, uel homicida, uel ueneficus, uel monetae falsarius, uel parricida, uel aduersus principem aut rempublicam aliquid molitus.

XVII.

Diebus honori diuino secretis non debent edi spectacula, nec exactiones procedere.

ἀναγκάζονται συνελθεῖν μέχρι τοῦ προκατάρξασθαι, ἐμβλὼ παραιτῶ. θ.

Καὶ οἱ δικασταὶ πάντες, καὶ οἱ δημοι τῶν πόλεων, καὶ οἱ τεχνῖται πάντες, ἐν τῇ κυριακῇ ἀργείτωσαν. γεωργοὶ δὲ μόνοι, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ γεωργείτωσαν. ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνει αὐτὴν ἐπιτηδειοτέραν εὑρεθῆναι πρὸς ἀροτρίωσιν, ἢ πρὸς τὴν τῶν ἀμπέλων γεωργίαν. καὶ ἄτοπόν ἐστιν αὐτοὺς κωλυθῆναι τῆς ἐκ τῶν ἀέρων ἀπολαύειν εὐκαιρίας.

ιβ.

Εν τῇ τεσσαρακοστῇ τοῦ πάσχα, μηδεμία παντελῶς ἐγκληματικὴ δίκη γυμναζέσθω παρὰ μηδενὶ ἄρχοντι.

ιγ.

Πᾶσα ἡμέρα ἔμπρακτος ἔστω. οἱ δὲ δύο μῆνες, καθ' ἕκαστον ἔτος πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ .... † βάτου συγκεχώρηνται: τουτέστιν ὁ τῶν θεριστικῶν καὶ ὁ τῶν τρυγητικῶν. καὶ ἐν τῷ ἰανουαρίῳ μηνὶ αἱ συνήθεις ἡμέραι ἔστωσαν ἄπρακτοι. καὶ ἡ γενεθλιακὴ ἑκατέρας ῥώμης ἡμέρα. χρὴ γὰρ ἐν τοῖς δύο τούτοις γενεθλίοις ἀργεῖν τὰ δικαστήρια, ὡς ἐκ τῶν δύο τούτων πόλεων ἐπινοηθέντα. καὶ ζ. δὲ ἡμέραι πρὸ τοῦ πάσχα ἡμέρας, καὶ ζ. μετὰ τὸ πάσχα. καὶ τὰ γενέθλια τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ αἱ τῶν ἐπιφανιῶν. καὶ ὅτε μνήμη τοῦ πάθους τῶν ἁγίων ἀποστόλων γίνεται, ἄπρακτοι ἔστωσαν καὶ μηδεμία θέα ἐπιτελείσθω. καὶ τὴν κυριακὴν μὲν ὁμοίως ταύταις ταῖς ἡμέραις προσήκει τιμᾶσθαι. καὶ μηδὲ παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ἢ χαμαιδικασταῖς ὑπόθεσις γυμναζέσθω. καὶ ἡ ἡμέρα δὲ ἡ γενεθλιακὴ τοῦ βασιλέως: ἢ καθ' ἣν ἀνηγορεύθη βασιλεὺς, ἄπρακτος ἔστω. ἐν δὲ ταῖς ιε. πασχαλίαις ἡμέραις, μηδὲ περὶ δημοσίων συντελειῶν, μηδὲ περὶ ἰδιωτικῶν χρεῶν ὑπόμνησις προσαγέσθω τινί.

† παυλῶν.

ιδ.

Πᾶσα πρᾶξις καὶ ἐπὶ δημοσίοις καὶ ἐπὶ ἰδιωτικοῖς, ἡσυχαζέτω ἐν ταῖς ιε. πασχαλίαις ἡμέραις. μόνον δὲ ἐλευθερίαι δούλων καὶ αὐτεξουσιότητες παίδων γινέσθωσαν.

ιε.

Ἡ διάταξις βούλεται τοὺς λῃστὰς καὶ τοὺς ἰσαύρους, οὐ μόνον ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν οἱᾳδήποτε ἡμέρᾳ † τοῦ πάσχα ἐξετάζεσθαι, καὶ βασάνοις ὑποβάλλεσθαι. συγγνώσεται γὰρ τὸ θεῖον ἡμῖν, φησὶν, πολλῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἐντεῦθεν ἀσφαλιζομένης, καὶ πολλῶν ἐλεγχομένων διὰ τῆς ἐπ' ἐκείνοις ἐξετάσεως.

† καὶ τῇ τε.

ις.

Τῇ πρώτῃ τῶν πασχαλίων ἡμέρᾳ καὶ μὴ βασιλικῆς ἰδικῆς ἐπὶ τοῦτο καταλαβούσης κελεύσεως, πάντες οἱ ἐν φυλακαῖς ἀπολυέσθωσαν. εἰ μὴ ἄρα ἱερόσυλός ἐστιν, ἢ μοιχὸς, ἢ παρθένων ἅρπαξ, ἢ τυμβωρύχος, ἢ γόης, ἢ φονεὺς, ἢ φαρμακὸς, ἢ μονήταν πλαστὴν καταδεξάμενος, ἢ πατροκτόνος, ἢ κατὰ βασιλέως ἢ πόλεως μηχανησάμενος.

ιζ.

Εν ταῖς ἀφωρισμέναις ἡμέραις εἰς τὴν τοῦ θεοῦ τιμὴν, οὐ χρὴ θέας ἐπιτελεῖσθαι, οὐδὲ ἀπαιτήσεις ἐν αὐταῖς προβαίνειν.

ὅθεν καὶ ἡ κυριακὴ οὕτω τιμάσθω, ὥς τι μηδένα προβαίνειν ἐκβίβασμον ἐν αὐτῇ, μηδὲ ὑπόμνησιν, μηδὲ ἐγγυῶν ἀπαίτησιν: σιωπᾶν δὲ τοὺς ταξεώτας καὶ τοὺς δικολόγους: καὶ μὴ δὲ τοὺς κήρυκας κεχρῆσθαι τῇ συνήθει φωνῇ, μὴ καταδικάζεσθαι τινά. σύμφωνα δὲ καὶ διαλύσεις καὶ ἐν κυριακῇ ποιεῖν ἐξέστω. μήτι δὲ ἱππικὸν, ἢ κυνήγιον ἐπιτελείσθω ἐν κυριακῇ, κἂν εἰ συμβῇ τὴν γενεθλιακὴν ἡμέραν τοῦ βασιλέως, ἢ καθ' ἣν ἀνηγορεύθη, εἰς κυριακὴν ὑπαντῆσαι. ὁ δὲ ταῦτα παραβαίνων ἄρχων, ἢ ταξεώτης, τῆς ζώνης ἐκπιπτέτω, καὶ δημευέσθω.

Quapropter dominicus dies ita uenerabilis esto, nulla ut in eo fiat exsequutio, neque monitio, neq. fideiussionum exactio: sed taceant apparitores & aduocati, praecones sollemni uoce non utantur, nemo condemnetur. Pacta uero & transactiones dominico quoq. die facere liceat. Circense certamen, aut uenatio ferarum dominico die non exhibeantur, etiamsi contigerit natalem principis, aut renunciationis diem, in dominicum incidere. Qui haec uiolauerit praeses aut apparitor, amisso cingulo proscribitor.

ΠΕΡῚ ὙΠΕΡΘΕ΄ΣΕΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλαιον ζ.

Ἐπὶ ζητήσει δικαιωμάτων, καὶ πολλάκις δίδοται ὑπέρθεσις: μάλιστα ἐὰν ἀπρόοπτόν τι ἀναφανῇ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον γ. κεφάλαιον πδ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἐπὶ τῇ καταδίκῃ ὑπερθῆται ὁ ἐναγόμενος, καὶ συμβῇ τὰ σώματα τὰ ἐν τῇ καταδίκῃ κείμενα τελευτῆσαι, τὴν διατίμησιν αὐτῶν ἀναγκάζεται παρασχεῖν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ις. τίτ. α. κεφ. λϛ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ὑπέρθεσιν ποιησαντος τοῦ κληρονόμου, ἀποθάνῃ ὁ εἰς χρῆσιν δοθεὶς δοῦλος, εἰς τὸ διαφέρον καταδικάζεται ἀπὸ τῆς ὑπερθέσεως, ἕως τῆς τοῦ δούλου τελευτῆς.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰς ὅσον διέφερε τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι τὸν δοῦλον σχεῖν. τυχὸν γὰρ διὰ φιλίαν τοῦ τὴν χρῆσιν ὀφείλοντος ἔχειν τὸν δοῦλον, κατέλιπέ τις τῷ δούλῳ ληγάτον, καὶ ἐκ τῆς ὑπερθέσεως ἐφθάρη τὸ ληγάτον.

Καὶ κεφάλαιον λζ. καὶ μζ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιθ. τίτλον ϛ. κεφάλαιον θ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κγ. τίτλον γ. ἐν ᾧ φησὶν, περὶ τῶν εὐθυνομένων ἀπὸ ὑπερθέσεως εἰς καρποὺς ἢ εἰς τόκους. οὗ τινος ἐν τῷ ιθ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ εὐλόγως ὑπερτιθέμενος, οὐ ποιεῖ ὑπέρθεσιν. τί γὰρ ὅτι πρὸς εὐλύτωσιν τοῦ χρέους ζητεῖ φίλους, ἢ ἐγγυητάς; ἢ προβάλλεται παραγραφήν; εἰ μὴ διὰ † παραγραφὴν προσποιεῖται. † συνηγραφίω.

κα.

Τοῦ ἐναγομένου ὑπέρθεσιν ποιοῦντος, καὶ ὁ ἐγγυητὴς αὐτοῦ ἐνέχεται.

κθ.

Ἐπὶ τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν, ἀπὸ ὑπερθέσεως χρεωστεῖται τόκος.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κϛ. τίτλον ε. κεφάλαιον ξη. θεμ. ζ. καὶ τίτλον ζ. κεφάλαιον κα. καὶ κγ. ἐν οἷς φησιν.

Ὅτι τὸν μετὰ ὑπέρθεσιν ἀποθανόντα δοῦλον ὃν ὡμολόγησα διδόναι, ἐὰν ἀντιφωνήσω παρασχεῖν, ἐπὶ τῷ τιμήματι ἐνέχομαι.

DE DILATIONIBVS.

Eiusdem tit. cap. VII.

Ad instrumentorum inquisitionem, saepius quoque dilatio datur; maxime si quid inopinatum emergat. l.7.D.de fer. & dil.

Adde libri IX. tit. III. cap. LXXXIIII. cuius haec uerba sunt:

*Si reus in condemnatione moras ex alijs alias nexuerit, & * corpora in condemnatione comprehensa extingui cōtigerit: aestimationem eorum praestare cogitur.* l.7.C.de eu. q. rei iudic. *hoc est, mancipia, & animalia.

Item lib. XVI. tit. I. cap. XXXVI. dicitur:

*Si herede moram faciente, seruus mortuus fuerit, cuius usus relictus est; in id quod * interest condemnatur a tempore morae, usque ad serui mortem.*

*SCHOLION.

Quanti scilicet intererat eius, cui usus relictus fuit, seruum habere. Fortassis enim ex adfectione in illum, qui usum serui habere debuit, seruo quis legatum reliquit, & propter moram legatū perijt.

Iunge cap. XXXVII. & XLVII. itemque legito lib. XIX. tit. VI. cap. IX. & lib. XXIII. tit. III. in quo tractatur de ijs, qui ex mora obligantur ad fructus & usuras. In eius XIX. cap. dicitur:

Qui iusta caussa differt, moram non facit. quid enim, si ad commodam dissolutionem debiti uel amicos, uel fideiussores quaerat? uel exceptionē alleget? si modo id ipsum fraudandi caussa non simuletur. l.32.D.de usur. & fruc.

XXI.

Reo moram faciente, fideiussor quoq. tenetur.

XXVIIII.

In actionibus bonae fidei ex mora usura debentur.

Legito & lib. XXVI. tit. V. cap. LXVIII. them. VII. & ibid. tit. VII. cap. XXI. & XXIII. cuius uerba sunt:

Seruum post moram mortuum, quem dare promisi, si praestaturum me stipulatus fuero: aestimationis nomine teneor.

DE

DE IIS SPATIIS SIVE DILAtionibus, quæ litigantibus a iudicibus dantur.

Eod. tit. ab XI. cap. usque ad XVIII.

l. 1. C. de dilat. *Constitutio iubet, ut potestatem iudex habeat instrumentorum personarumque gratia, quæ ad litem aliquid momenti adferunt, dilationem dandi litigantibus, ad instructionem suarum caussarum pro ratione distantiæ locorum, quibus in locis ille, qui [dilationem] petit, esse personas aut instrumenta dicit. Nam si in ea ipsa prouincia, in qua lis agitur, illa esse dicat: non amplius ei, quam tres menses indulgeantur. Quod si alia in prouincia dicat hæc instrumenta uel personas esse, si quidem ea continens est alteri, in qua caussa agitur, sex menses ait ad dilationem concedi. Sin transmarina sit prouincia, spatium nouem mensium impetretur. Ceterum non uult habere iudices arbitrium dandæ prout lubuerit dilationis, sed tum consentiendi, quum urgens & ineuitabilis necessitas flagitat. Quod si etiam necessaria maxime caussa sit, non amplius quam semel, concedatur: extra quam si postulet alia necessitas, ut iterum indulgeatur.*

Qui aduersarium suum rescripto principis ad aliud forum trahit, ne dilationem accipiat. Ille uero, qui ab eo in ius uocatur, si uel subrepticias esse preces arguere uult, uel instrumenta pro se, uel testes proferre; dilationem impetret, ut qui nec opinato ad non competens iudicium trahatur, & propterea non sit ad litigandum instructus.

Neq; de statu, neq; de patrimonio litigantibus, in transmarinis quoque prouinciis, supra nouem menses dilationem petere licet.

Coniunge tit. I. cap. VII. & tit. IIII. cap. I. in quibus dicitur de uiginti dierum spatio, quod in litis contestatione datur. de quo supra dictum in tit. de litigantibus. Item lib. IX. tit. III. cap. I. dicitur:

l. 2. D. de re iudic. *Iudex & artare quadrimestre spatium, & prorogare, pro qualitate caussæ personarumque potest. Perraro tamen ante statutum tempus sententiarum fit exsequutio.*

II.

Si minorem quatuor mensibus dilationem iudex concessit, quatuor illi menses replentur. sin ampliorem, exspectandum est tempus in sententia præstitutum.

XXXI.

Debitoribus petentibus dilatio danda est, ac si res exigat, etiam proroganda. Eorum uero,

ΠΕΡΙ ΠΡΟΘΕΣΜΙΩΝ ΤΩΝ διδομένων τοῖς δικαζομένοις παρὰ τῶν δικαστῶν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου ἀπὸ τοῦ ια. κεφαλαίου ἕως τοῦ δεκάτου ὀγδόου.

Ἡ διάταξις κελεύει, ἐξουσίαν ἔχειν τὸν δικαστὴν ἕνεκεν συμβολαίων ἢ προσώπων συμβαλλομένων τῇ δίκῃ, † παρέχειν τοῖς δικαζομένοις προθεσμίαν, ὡς παρασκευὴν τῶν οἰκείων δικαιολογιῶν, πρὸς τὸ διάστημα τῶν τόπων, ἐν οἷς λέγει ὁ αἰτῶν τυγχάνειν τὰ πρόσωπα ἢ τὰ συμβόλαια. εἰ μὲν γὰρ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπαρχίᾳ, καθ' ἣν ἡ δίκη λέγεται, φησὶν ταῦτα τυγχάνειν, μὴ περαιτέρω τριῶν μηνῶν αὐτῷ παρεχέσθω. εἰ δὲ ἐν ἑτέρᾳ ἐπαρχίᾳ λέγει τυγχάνειν τὰ πρόσωπα ἢ τὰ συμβόλαια: εἰ μὲν πλησιάζει ἐκείνῃ τῇ ἐπαρχίᾳ καθ' ἣν ἡ δίκη λέγεται, φησὶν, ἓξ μῆνες λέγω τῆς προθεσμίας παρασχεθήσονται. εἰ δὲ διαπόντιος εἴη ἐπαρχία, ἐννέα μηνῶν τότε λαμβανέτω προθεσμίαν. οὐ βούλεται δὲ τοὺς δικαστὰς ἔχειν ἐξουσίαν ὡς ἔτυχε παρέχειν προθεσμίαν: ἀλλὰ τοὺς αὐτοὺς συναινεῖν, ἡνίκα σφοδρὰ καὶ ἀπαραίτητος χρεία ἀπαιτεῖ. ἐν ἀναγκαίας δὲ οὔσης τῆς αἰτίας πλέον ἢ ἅπαξ μὴ παρεχέσθω προθεσμία. εἰ μὴ ἄρα ἀνάγκη τις ἀπαιτήσει καὶ εἰς δεύτερον παρασχεθῆναι αὐτήν.

Ὁ ἀπὸ θείας ἀντιγραφῆς εἰς ἄλλον φόρον ἕλκων τὸν ἴδιον ἀντίδικον, μὴ λαμβανέτω προθεσμίαν. ὁ δὲ παρ' αὐτοῦ ἐναγόμενος, εἰ βούλεται ἐλέγξαι τὸ τῶν δεήσεων ψεῦδος, ἢ δικαιώματα ἀγαγεῖν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἢ μάρτυρας, λαμβανέτω προθεσμίαν ὡς ἀπροσδοκήτως εἰς ἀπρόσφορον ἑλκόμενος δικαστήριον, καὶ διὰ τοῦτο ἀπαράσκευος ὑπάρχων πρὸς τὸ δικάσασθαι.

Οὐδὲ τοῖς περὶ τύχης καὶ περὶ οὐσίας δικαζομένοις ἔξεστιν ὑπὲρ τοὺς ἐννέα μῆνας αἰτεῖν προθεσμίαν † ἐν ταῖς διαποντίοις διακειμέναις ἐπαρχίαις. † [illegible]

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον α. κεφάλαιον ζ. καὶ τίτλον δ. κεφάλαιον α. ἐν οἷς φησὶν περὶ τῶν εἴκοσι ἡμερῶν ἐν τῇ προκατάρξει τῆς δίκης διδομένης προθεσμίας. περὶ ἧς ἐν τῷ περὶ διαδικαζομένων προείρηται. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον γ. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

Δύναται ὁ δικαστὴς καὶ στενοῦν τὴν τετράμηνον καὶ ἐπεκτείνειν, πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ πράγματος καὶ τῶν προσώπων. σπανίως δὲ πρὸ τοῦ τεταγμένου χρόνου ἐκβιβάζονται αἱ ψῆφοι.

Καὶ κεφάλαιον β.

Εἰ ἥττονα τῶν τεσσάρων μηνῶν ἔδωκε προθεσμίαν ὁ δικαστὴς, ἀναπληροῦται ὁ τετράμηνος. εἰ δὲ πλειόνα, περιμένειν δεῖ τὸν ἐν τῇ ψήφῳ ὁρισθέντα καιρόν.

λα.

Τοῖς χρεώσταις αἰτοῦσι, δεῖ δίδοσθαι προθεσμίαν: εἰ δὲ δέησοι, καὶ ἐπεκτείνεσθαι. τῶν δὲ ἀγνω-

ἀγνωμόνως ὑπερτιθεμένων, καὶ ἐνέχυρα λαμβάνονται. καὶ εἰ ἐντὸς δύο μηνῶν μὴ δῶσι, πιπράσκονται: καὶ εἴ τι περιττεύσει ἐκ τῆς τιμῆς, ἀναλαμβάνουσι.

πθ.

Ὅτι οὐ μόνον τοῖς δικαζομένοις πρωτοτύποις δίδοται ἡ τῶν τεσσάρων μηνῶν προθεσμία, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐγγυηταῖς αὐτῶν.

Ἀναγνῶθι καὶ βιβλίον ς. τίτλον κα. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησὶν περὶ τῆς διδομένης προθεσμίας τῷ αἰτιαθέντι εἰ μὴ ἐν δήμῳ τῇ χώρᾳ.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ἈΝΑΓΚΑΖΟΜΈνων μαρτυρεῖν ἢ προφέρειν ἐν δικαστηρίῳ δικαιώματα, ἢ καὶ ἐκδιδόναι, εἴτε καθ' ἑαυτῶν, εἴτε κατά τινων. καὶ τίνες † ἀναγκάζονται μαρτυρεῖν ἢ προφέρειν δικαιώματα ἢ ἐκδιδόναι τοὺς λογισμούς. καὶ ὅτι οὐδεὶς ἀναγκάζεται χρηματικὴν ἢ ἐγκληματικὴν δίκην κινεῖν.

ζήτει τίτ. περὶ ἀργυροπρατῶν.

† ἐκ ἀναγκάζονται.

Τίτλος ιη. κεφάλαιον ε.

Ὀμνύει ὁ ἀντίδικος τοῦ ἀργυροπράτου, μὴ κατὰ συκοφαντίαν ἐπιζητεῖν τὴν ἔκδοσιν: περιττῶς τυχὸν ἢ ἔχων. καὶ ὅτι: λογισμοί εἰσιν οἱ δοσοληψίαν ἔχοντες τοῦ αὐτοῦ πραγματείας. ὅσα δὲ μὴ οὕτω δέδωκεν, ἢ ἐνέχυρα ἔλαβεν, ἢ μανδάτον ὑπεδέξατο, οὐκ ἀναγκάζεται ἐκδοῦναι. τὴν ἀντιφώνησιν δὲ ἣν ὑπῆλθεν ὡς μέρος οὖσαν τῆς πραγματείας, ἐκδίδωσιν. καὶ ὅτι: ἀπὸ τοῦ παρόντος νόμου, ἡ ἀγωγὴ εἰς τὸ διαφέρον ἁρμόζει. ἐκδίδοται δέ μοι, εἴτε ἐγὼ συνήλλαξα αὐτῷ, εἴτε ὁ προκουράτωρ μου.

περὶ λογισμῶν.

ς.

Ἐκδοῦναι ἐστὶ τὸ ὑπαγορεῦσαι ἢ ἐν χάρτῃ δοῦναι, ἢ προκομίσαι τὴν πυκτίον.

ζ.

Τῷ αὖθις αἰτοῦντι ἐκλαβεῖν, εἰ μὴ τῆς αἰτίας διαγνωσκομένης, οὐ δίδοται. τί γάρ, ὅτι τὸ ἐκδοθὲν ἐπιζητεῖν ἔχει, ἢ ἁπλῶς ἐξέλαβεν, ἢ κατὰ μεγάλην ἀπώλεσε περίστασιν.

η.

Ὁ μὴ ἐκδοὺς, ἐνέχεται εἰς ὃ διέφερέ μοι ὅτε διελαλήθη περὶ τῆς ἐκδόσεως, εἴτε μηδὲν ὕστερον, ἢ πλέον ἢ ἧττον διαφέρει μοι.

ι.

Οὐ μόνον εἰ αὐτὸς ὁ ἀργυροπράτης δικάζεταί μοι, ἀναγκάζεται προκομίζειν: ἀλλ' εἰ καὶ πρὸς ἄλλον δοκιμάζομαι. διὰ τοῦτο δὲ μόνοι οἱ ἀργυροπρᾶται ἀναγκάζονται ἐκδοῦναι, οὐ μὴν οἱ τούτοις ὅμοιοι, ὅτι τὸ τῶν ἀργυροπρατῶν ὀφφίκιον δημοσίας αἰτίας ἔχει: καὶ ἡ σπουδὴ αὐτῶν ἐστι, τὸ ἐπιμελῶς συντιθέναι τοὺς λόγους. ὀφείλει δὲ διδόναι,

qui contumaciter solutionem differunt, pignora quoque capiuntur: eaque, si intra duos menses non soluerint, uendūtur. quod si quid ex pretio superfit, recipiunt.

LXXXVIIII.

Non solum reis principalibus quadrimestre spatium datur, uerumetiam ipsorum fideiussoribus.

l. 3. § ult. C. de usur. rei iud.

Legito & lib. VI. tit. XXI. cap. I. in quo dicitur de dilatione, quæ accusato datur, quum abest.

DE HIS, QVI TESTIMONIVM dicere coguntur, uel instrumenta proferre in iudicio, uel etiam edere, siue contra seipsos, siue contra quosdam alios. tum qui non cogantur perhibere testimoniū, uel instrumenta proferre, uel rationes edere. Item, neminem ad intentandum litem uel pecuniariam, uel criminalem cogi.

Quære tit. de argentarijs.

Tit. XVIII. cap. V.

Iurat aduersarius argentarij, non calumniæ caussa postulare, ut edatur. ueluti si superuacue, uel quas habet rationes, petat. Item dicitur, rationes esse, quæ negotiationis eius tam data quā accepta contineant. Quæcumque uero non sic dedit, uel si pignora cepit, uel mandatum suscepit, non compellitur edere. Sed & quod solui constituit, tamquam negotiationis argētariæ partem, edere debet. Item, ex hoc edicto in id quod interest, actio competit. Editur autem mihi ratio, siue ipsemet cum eo contraxerim, siue procurator meus.

De rationib. l. 6. § 2. D. de edendo.

VI.

Edere est dictare, uel in libello dare, uel codicem proferre.

VII.

Iterum edi postulanti, nisi caussa cognita, non editur. quid enim, si peregre, quod editum sit, habeat? uel minus plene sit editum? uel casu maiore perdiderit?

VIII.

Qui non ediderit, tenetur in id, quod intererat mea, quum de edendo decerneretur: siue postea nihil, siue pluris, siue minoris mea intersit.

X.

Non tantum si cum ipso argētario mihi controuersia sit, rationes proferre cogitur. sed & si cum alio experiar. Propterea uero tantum argentarij coguntur edere, non eis dissimiles alij, quia eorum officium publicam caussam habet: & hoc eis est studio, ut rationes suas diligenter conficiant. Debet autem argentarius ad de-

ad describendum dare, quidquid ad instructionem quaesitam pertinet, non totum codicem, totasue rationes.

XIIII.

Al. l. 1. C. h. t. *Quidam mulieri pecuniam se ratione depositi tradidisse dicens, quum depositum aliunde probare non posset, a muliere breuia propria petebat, quod diceret in eis perscriptum esse, quod depositum mulier accepisset. Ad hoc igitur imperator in hunc modum rescribit:*

Ipse dispice, quem ad modum pecuniã, quam te deposuisse dicis, deberi tibi probes. Nam quod desideras, ut aduersaria tua rationes suas exhibeat: id ex cognitione ad iudicis officium pertinere solet. hoc est, ipse iudex de hoc cognoscet, ac si iustam caussam inuenerit, propter quam exhiberi aduersaria tua breuia desideras, hoc ipsum fieri curabit.

XVII.

Actor reum cogere non potest ad producendum instrumenta sua, sed reus actorem. *Qui accusare uolunt, probationes habere debent. quum nec iuris nec aequitatis ratio permittat, ut alienorum instrumentorum inspiciendorum potestas alicui fieri debeat.*

Item, accidit saepenumero, ut quis agat in aliquem, uelut sibi debentem, nomenque proferat; reus uero iam olim se quidem soluisse dicat, *
* deest, sed amisisse. *........ datam sibi a creditore de irrita obligatione scripturam. simul desideret, ut breuia sibi a creditore exhibeantur. quod renuente creditore, ac fortassis utente praecedentis constitutionis regula, neminem scilicet alienis instrumentis niti debere: imperator re cognita, petitionẽ debitoris admisit, & in hãc sententiã rescripsit:*

Non nouum est eum, a quo pecunia petitur, requirere rationum creditoris exhibitionem, ut fides ueri constare possit.

XVIII.

Quum praecedens constitutio de priuatis creditoribus loqui uideatur, & rationes edi sanciuerit, reis hoc requirentibus: saepius autem accidat, ut ciuitatis uel fiscale debitum ab aliquo petatur, isque rationes ciuitatis edi desideret, reo quidem, a quo id requiritur, auctoritate praecedentis constitutionis utente, contradicentibus autem iis, qui publicas aut ciuitatis rationes tractant, quum aiant praecedentem constitutionem locum habere dumtaxat in priuatis rationibus: recte atque ordine praesens constitutio sancit, iustum esse illius quoque desiderium, a quo [pecunia] publico nomine petitur, ut rationibus publicis exhibitis, quantum eius nomine solutum sit, demonstretur. Ex duabus igitur istis constitutionibus hoc colligitur, siue quis priuatus, siue ciuitas, siue fiscus aliquem conueniat;

εἰς μεταγραφὴν πᾶν τὸ πρὸς τὸ ζητούμενον αὐῆκον: οὐ μὴν ὅλον τὸν κώδικα, ἢ τοὺς λογισμοὺς ὅλους.

ιδ.

Χρήματα λέγων τὶς παραδεδωκέναι γυναικὶ λόγῳ παρακαταθήκης, καὶ μὴ εὐπορῶν ἑτέρωθεν ἀποδεῖξαι τὴν παρακαταθήκην, ἀπῄτει τὴν γυναῖκα τὰ ἴδια βρέβια λέγων ἐν αὐτοῖς ἐγγεγράφθαι ὅτι τὴν παρακαταθήκην ἔλαβεν ἡ γυνή. πρὸς τοῦτο τοίνυν ἀντιγράφει ὁ βασιλεύς, οὕτως.

Αὐτὸς διασκόπησον, κατὰ ποῖον τρόπον τὰ χρήματα ἃ παρατεθεικέναι λέγεις, ἀποδείξεις χρεωστεῖσθαί σοι. καὶ γὰρ ὅπερ ἐπιζητεῖς, ἵνα τοὺς λόγους τοὺς ἰδίους ἡ ἀντίδικος παράγῃ σοι, τοῦτο κατὰ διάγνωσιν πρὸς τὸ ὀφφίκιον τοῦ δικαστοῦ ἀνήκειν εἴωθεν. τουτέστιν, αὐτὸς ὁ ἄρχων διαγνώσεται. καὶ εἰ εὕροι δικαίαν αἰτίαν, δι᾽ ἣν ἐξαιτεῖς προσενεχθῆναι τὰ τῆς ἀντιδίκου σου βρέβια, τοῦτο γενέσθαι παρασκευάσει.

ιζ.

Οἱ κατηγορεῖν βουλόμενοι, τὰς ἀποδείξεις ἔχειν ὀφείλουσιν. ὁπότε οὔτε τοῦ νομίμου, οὔτε ὁ τῆς δικαιοσύνης λογισμὸς ἐπιτρέπει, ἵνα τῶν ἀλλοτρίων δικαιωμάτων ἐποπτεύειν ἐξουσία γίνεσθαι ὀφείλει τινί. — ὁ κατήγορος οὐ δύναται τὸν κατηγορούμενον ἀναγκάζειν προφέρειν τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ὁ ἐναγόμενος τὸν ἐνάγοντα.

Καὶ ὅτι: πολλάκις τὶς ἐνάγει κατά τινος ὡς χρεωστουμένου παρ᾽ αὐτοῦ. καὶ † προσφέρει αὐτοὺς χαρματεῖον. ὁ δὲ ἐναγόμενος ἔλεγε πάλαι καταβεβληκέναι....... τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ παρὰ τοῦ δανειστοῦ ἀκυρωσίαν, ἐζήτει δὲ προσενεχθῆναι τὰ βρέβια τοῦ παρ᾽ ἐμοῦ τὸν δανειστήν. ἀνανεύοντος τοῦ δανειστοῦ πρὸς τοῦτο: καὶ ἴσως κεχρημένου τῷ κανόνι τῆς προλαβούσης διατάξεως: ὅτι οὐδεὶς ὀφείλει ἐξ ἀλλοτρίων δικαιωμάτων ἀγωνίζεσθαι. μαθὼν ὁ βασιλεύς, ἐδέξατο τοῦ χρεώστου τὴν αἴτησιν, καὶ ἀντέγραψεν οὕτως: — † προφέρει, προτείνει, προσκομίζει.

Οὐκ ἔστι καινὸν ἐκεῖνον ἀφ᾽ οὗ ἀπαιτεῖται τὰ χρήματα, ἐπιζητῆσαι τοὺς λόγους τοῦ δανειστοῦ προσενεχθῆναι, ἵνα ἡ πίστις δειχθῆναι συστῆναι.

ιη.

Τῆς πρὸ ταύτης διατάξεως δοκούσης περὶ ἰδιωτῶν δανειστῶν διαλέγεσθαι, καὶ νομοθετησάσης προφέρεσθαι τοὺς λόγους, ἡνίκα τοῦτο ἐπιζητοῦσιν οἱ ἐναγόμενοι: συνέβαινε πολλάκις πολιτικὸν ἢ δημόσιον χρέος ἀπαιτεῖσθαι τινά, καὶ ἐπιζητεῖν προσενεχθῆναι τοὺς τῆς πόλεως λογους: καὶ ἐκέχρητο μὲν τῇ προλαβούσῃ διατάξει ὁ τοῦτο ἐπιζητῶν ἐναγόμενος: ἀντέλεγον δὲ οἱ τὰ δημόσια ἢ τὰ πολιτικὰ μεθοδεύοντες, φάσκοντες, ἐπὶ μόνων ἰδιωτικῶν λόγων, χώραν εἶναι τῇ προλαβούσῃ διατάξει. εἰκότως οὖν καὶ κατὰ τάξιν ἡ παροῦσα διάταξις νομοθετεῖ, δικαίαν εἶναι τὴν αἴτησιν καὶ τοῦ ἀπαιτουμένου τὰ δημόσια, ἵνα τῶν λόγων τῶν δημοσίων παραγομένων, ἀποδειχθείη πόσον ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ ἐναγομένου καταβέβληται. ἐκ τῶν δύο οὖν τούτων διατάξεων, τοῦτο συνάγεται. ὅτι κἂν ἰδιώτης, κἂν πόλις, κἂν ὁ δημόσιος λόγος ἐνάγῃ τινί,

τινὶ, δύναται ὁ ἐναγόμενος καλῶς ἐπιζητεῖν τοῦ ἰδιωτικοῦ δανειστοῦ τοὺς λόγους προσενεχθῆναι. καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἢ δημοσίους λόγους, ἵνα ἐκ τούτων ἀποδειχθῇ πόσον καταβέβληται.

recte reum requirere posse, ut tam priuati creditoris, quam ciuitatis aut fiscales rationes proferantur, quo de his quantum solutum sit demonstretur.

κ.

XX.

† ὁ καὶ ἀντων.

Εν τῇ πρώτῃ τοῦ τίτλου διατάξει, Πῖος † καὶ ὁ ἀντωνῖνος ἐνομοθέτησεν ἄτοπον εἶναι τὸν ἐνάγοντα ἐπιζητεῖν τὰ τοῦ ἐναγομένου προσενεχθῆναι συμβόλαια. ἡ δὲ πέμπτη τοῦ τίτλου διάταξις ἀλεξάνδρου οὖσα εἶπεν: ἐξεῖναι τῷ ἐναγομένῳ ἐπιζητεῖν προσενεχθῆναι τοὺς τοῦ ἐνάγοντος λόγους πρὸς σύστασιν τῆς ἀληθείας. ἐδόκουν τοίνυν ἐναντίαι ἀλλήλαις εἶναι αἱ διατάξεις: καὶ μᾶλλον εἶναι ἐπικρατεστέρα ἡ ἀλεξάνδρου, ἤγουν ἡ ε. ὡς μεταγενεστέρα τῷ χρόνῳ. ζητήσεως οὖν περὶ τούτου γενομένης, αὐτὸς ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς, ἀντιγράφει οὕτως.

In prima tituli constitutione Pius, qui & Antoninus, sanciuit; absurdum esse, quod actor instrumenta rei exhiberi desideret. Sed quinta tituli constitutio, quæ Alexandri est, dicit; licitum esse reo petere rationum actoris exhibitionem, ad comprobationem ueritatis. Itaque uidebantur hæ cōstitutiones inuicem sibi esse contrariæ, magisque ratam esse debere legem Alexandri, hoc est, quintam, uelut tempore posteriorem. Quum ergo de hoc quæreretur, ipsius Alexander imperator ita rescripsit: — *Ex ambobus thematibus constat, actores quidem reorū instrumenta petere non posse; sed reos posse.*

ἐξ ἀμφοτέρων τῶν θεμάτων συνίσταται, ὅτι οἱ μὲν ἐνάγοντες οὐ δύνανται αἰτεῖν τὰ τῶν ἐναγομένων συμβόλαια: οἱ δὲ ἐναγόμενοι δύνανται.

Καὶ ἅτινα παρὰ τοῦ θείου ἀντωνίνου τοῦ πατρὸς, καὶ ἅ τινα παρ' ἐμοῦ ἀντιγράφη, τοῖς τοῦ δικαίου καὶ τοῖς τοῦ νόμου λογισμοῖς συνᾴδουσιν. οὐδὲ γὰρ ἐναντίαι εἰσὶν ἢ ἀπᾴδουσαι ἀλλήλων: ὁπότε πολλή ἐστιν ἡ διαφορὰ ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου, ὅς τί ποτε ἀπαιτεῖ, καὶ ὃς τῇ τοῦ δόλου παραγραφῇ ἀπαιτεῖσθαι δύναται ἐκ τῆς ἰδίας ἀπαιτήσεως, λόγοι προσενεχθῆναι ἐπιζητοῦνται: δι' ὧν ὁ ἐναγόμενος φιλονεικεῖ δύνασθαι ἐπιστῆναι τῇ ἀληθείᾳ· ὅπερ δηλαδὴ καὶ γίνεσθαι αὐτὴ ἡ τοῦ πράγματος δικαιοσύνη συμβουλεύει, εἰ μή τι παρ' ἐκείνου, τοῦ ἀπαιτουμένου τί ποτε, λόγοι προσενεχθῆναι ἐπιζητοῦνται, τουτέστι παρὰ τοῦ ἐναγομένου: ὁπότε ἐν τούτῳ τῷ θέματι οὐ χρὴ τὴν ἀρχαιογονίαν τῆς ἀπαιτήσεως ἐκ τῶν δικαιωμάτων ἐκείνου τοῦ ἐναγομένου ἰσχυροποιῆσαι καὶ θεμελιοῦσθαι.

Et quæ a diuo Antonino patre, & quæ a me rescripta sunt, cum iuris & æquitatis rationibus congruunt. nec enim diuersa sunt, aut discrepantia, quod multū intersit, an ex illius parte, qui aliquid petit, quique doli exceptione submoneri a petitione sua potest, rationes promi desideretur, ex quibus ueritatem constare posse reus contendit, quod utique fieri debere ipsa rei suadet æquitas: an uero ab eo, a quo aliquid petitur, rationes exhiberi petantur, hoc est a reo, quando hoc casu non oportet originem petitionis ex instrumentis eius, qui conuenitur, stabiliri atque fundari.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. ιθ. κεφαλ. δ. ἐν ᾧ φησὶν, ὅτι οὐδεὶς οὔτε χρηματικὴν δίκην κινεῖν, οὔτε ἔγκλημα γυμνάζειν κατά τινος ἀναγκάζεται μὴ βουλόμενος.

Coniūge tit. XVIIII. cap. IIII. ubi dicitur; neminem uel ad mouendum litem ciuilem, uel ad exercendum criminalem caussam aduersus aliquem, inuitum cogi posse. — *Vide tit. C. ut nemo inuit. ag. uel accus. cog.*

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλον δ. κεφάλαιον ιθ. ἐν ᾧ φησίν.

Legito & lib. XV. tit. IIII. cap. XIX. cuius hæc uerba sunt:

† παρακαταθήκη.

Τὸ εἰρημένον ὅτι πᾶς ᾧ τινι διαφέρει κινεῖ τὴν † ἀποκαταστατικὴν ἀγωγὴν, οὐ πρὸς τὰ ῥήματα τοῦ νόμου δεῖ νοεῖν, ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν. οὔτε γὰρ ἐκ τούτου δύναταί με ὁ ἀντίδικος μου ἀναγκάζειν προσφέρειν τὰ ὠφελοῦντα αὐτὸν δικαιώματα μου: οὔτε παιδεύτης τὰ βιβλία μου, ἐφ' ᾧ διὰ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν ὠφεληθῆναι.

Quod dicitur, omnes, quorū intersit, ad exhibendum agere posse; non ad uerba legis est referendum, sed ad sententiam. Nec enim ex eo me cogere potest aduersarius meus, ut instrumenta mea proferam, quæ illum iuuent; nec litteratus, ut libros meos exhibeam, ut ex eorum lectione emolumentum capiat. — *l. penult. D. ad exhib.*

κδ.

XXIIII.

Τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς περὶ συμβολαίων κινουμένης, χώρα τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ, καὶ κατὰ τοῦ νεμομένου κινεῖται, καὶ κατὰ τοῦ δόλῳ παυσαμένου τῆς νομῆς.

Ad exhibendum actione de instrumentis mota, locus est iureiurando in litem; eademque competit aduersus posidentē, & aduersus eum, qui dolo posidere desijt. — *l. 4. & 5. C. eod.*

Περὶ τούτου δὲ τοῦ τίτλου εὑρήσεις καὶ ἐν τῷ περὶ παραστάσεως πλατύτερον.

De hoc autem titulo latius in titulo de exhibitione reperies. — *Lex hactenus depr.ı.rata, tit. C. de fid. instr. in fine.*

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κβ. τίτλον α. κεφάλαιον οζ. ἐν ᾧ φησίν.

Item lib. XXII. tit. I. cap. LXXVII. dicitur:

Ἐάν τις ἀπαιτούμενος ἐν δικαστηρίῳ παραγαγεῖν δικαίωμα οὐ καθ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καθ' ἑτέρου τινος, συμβαλλόμενον δὲ ἑτέρῳ, παραιτεῖται τοῦτο — *πῶς ἀναγκάζεταί τις προσκομίζειν δικαίωμα οὐ καθ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καθ' ἑτέρου.*

Si postuletur ab aliquo in iudicio, ut instrumētum non aduersus seipsum, sed alium quemdam producat, quod alteri prosit, idq. producere recuset, — *Quando quis instrumētum non aduersus seipsum, sed alium proferre cogatur.*

recuset, ut qui damnum inde metuat: uerum is, qui exhiberi chartam petit, nequaquam eum laedendum dicat, sed pecuniam ipsum ab illis accepisse, qui per instrumentum exhibendum coarguendi sunt: uult constitutio, ut is, qui habet instrumentum, id ipsum proferat, si quidem ex illius prolatione nihil ipse damni sensurus sit. Sin reapse detrimentum ei prolatum instrumentum adferat, nequaquam eum cogi ad proferendum debere: quum ei magis expediat, id occultare, quam publicare. Quod si adfirmat is, cui opus est instrumento, nihil ei fraudis ex eo futurum: dumtaxat iusiurandum praestet, quod existimando se fidei suae detrimentum pati propter instrumenti exhibitionem, eam ipsam ob caussam proferre chartam recuset. Et quoniam sibi damno id fore putat curiosius sacramentum praestet, atque dicat, se non quia pecuniam acceperit, uel quid aliud, non proferendae chartae caussa, uel quod muneris promissionem habeat, nec metu illius, contra quem instrumentum requiratur, nec eiusdem amore, chartae exhibitionem recusare sed quia magnum ex eo circa facultates suas detrimentum capiat. Nam quemadmodum is, qui quadam in caussa uerum scire putatur, inuitus quoque testimonium dicere cogitur, neque si pecuniam promissam habet ob non perhibendum testimonium, neque si aduersus amicos testimonium dicturus uenit, recusare testimonium potest: ita nec is recusare potest, a quo instrumenti exhibitio desideratur uel propterea, quod aliquid acceperit, aut accepturum se speret, uel ob amicitiam cum illo, cui damno futurum est instrumentum. Sed si quis iuret, se instrumentum quod desideratur, non habere: prorsus id proferre, quod non habet, haud cogitur. sin eiusmodi sacramentum praestare non sustinet, omnino cogitur desideratum instrumentum exhibere. quod si semet occultauerit, quasi qui nec iurare, nec instrumentum edere uelit: omne damnum, quod hinc emerget, ei cui opus est instrumento, de suo compenset, iisdem obtinentibus etiam in argentariorum aliorumque breuibus. Ceterum illi codices uel instrumenta proferre coguntur, qui & testimonium dicere aduersus aliquem coguntur. Nam in quas personas inuitus quis testimonium non dicit, aduersus easdem nec codices, uel instrumenta, uel quid aliud tale proferre cogitur. Notissimi sunt autem ex legibus, qui aduersus alianos inuiti testimonium dicere non coguntur; sicut & ii, contra quos aliqui testimonium perhibere non coguntur. Nec ulli licet aliter cogere, ut exhibeantur instrumenta,

Nota, quod testimonium qui dicere co[gun]tur, [qu]i uero non cogan[tur], in titulo de testibus inuenies.

προσαγαγεῖν ὡς ἐκ τούτου βλάβην εὐλαβούμενος. ὁ δὲ ἀπαιτῶν τὸν χάρτην προσενεχθῆναι, λέγει μηδὲν αὐτὸν ἀδικεῖσθαι, ἀλλ' ἢ χρήματα εἰληφέναι παρὰ τῶν μελλόντων ἐλέγχεσθαι ὑπὸ τοῦ προφερομένου δικαιώματος: βούλεται μὲν ἡ διάταξις τὸν ἔχοντα τὸ δικαίωμα προφέρειν αὐτό, εἰ μηδὲν ἐκ τῆς προκομιδῆς αὐτοῦ μέλλει καταβλάπτεσθαι. εἰ δὲ τῇ ἀληθείᾳ βλάβην αὐτῷ ποιεῖ προφερόμενον τὸ δικαίωμα, μὴ ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν προκομίζειν αὐτό· ἐπειδὴ συμφέρει αὐτῷ μᾶλλον κρύπτειν ἢ δημοσιεύειν αὐτό. εἰ δὲ ὁ τοῦ συμβολαίου δεόμενος διαβεβαιοῦται μηδὲν αὐτὸν ἀδικεῖσθαι, ὅρκον διδότω μόνον ὡς νομίζων βλάβην περὶ τὴν ἰδίαν πίστιν ὑπομένειν ἐκ τῆς τοῦ συμβολαίου προκομιδῆς, διὰ τοῦτο παραιτεῖται προκομίσαι τὸν χάρτην. † βλάβην οἰκείαν νομίζει, περιεργότερον παρεχέτω τὸν ὅρκον, λέγων· ὅτι οὐ διὰ τὸ λαβεῖν χρήματα ἢ ἕτερόν τι διὰ τὸ μὴ προκομίσαι τὸν χάρτην. ἢ διὰ τὸ ἔχειν ἐπαγγελίαν δόσεως. ἔτι διὰ φόβον ἐκείνου καθ' οὗ ζητεῖται τὸ δικαίωμα· ἔτι διὰ τὴν φιλίαν αὐτοῦ παραιτεῖται τὴν τοῦ χάρτου προκομιδήν, ἀλλ' ὡς † ἐξ ὀρθοῦ περὶ τὴν ἰδίαν κτῆσιν μεγάλα βλαπτόμενος. ὥσπερ γὰρ ὁ νομιζόμενος εἰδέναι τὸ ἀληθὲς περί τινος ὑποθέσεως ἀναγκάζεται καὶ ἄκων πρὸς μαρτυρίαν· καὶ οὐδὲ εἰ ἐπαγγελίαν ἔχει χρήματος ὑπὲρ τοῦ μὴ μαρτυρῆσαι· οὐδὲ εἰ κατὰ φίλων ἔρχεται μαρτυρῆσαι, παραιτεῖται μαρτυρίαν: οὕτως οὐδὲ ὁ συμβόλαιον ἀπαιτούμενος προσενεγκεῖν, ἔτι διὰ τὸ εἰληφέναι τι ἢ ἐλπίζειν λαμβάνειν, ἔτι διὰ φιλίαν τοῦ μέλλοντος ἐκ τοῦ συμβολαίου βλάπτεσθαι. ἀλλ' εἰ μέν τις ἐπομόσηται μὴ ἔχειν τὸ ζητούμενον δικαίωμα· μηδὲ ὅλως ἀναγκαζέσθω προφέρειν ὅπερ μὴ ἔχει. εἰ δὲ οὐκ ἀνέχεται τὸν τοιοῦτον ὅρκον ὑποσχεῖν, πάντως ἀναγκαζέσθω προφέρειν τὸ ἐπιζητούμενον δικαίωμα. εἰ δὲ ἑαυτὸν ἀποκρύψει ὡς μήτε ὀμόσαι, μήτε προσαγαγεῖν τὸ δικαίωμα βουλόμενος, πᾶσαν τὴν ἐκ τούτου συμβησομένην ζημίαν τῷ δεομένῳ τοῦ δικαιώματος, οἴκοθεν καταβαλλέτω: τῶν αὐτῶν κρατούντων καὶ εἰς τὰ ἀργυροπρατικὰ βρέβια, ἢ τὰ παρ' ἑτέρων τινῶν. ἐκεῖνοι δὲ ἀναγκαζέσθωσαν προφέρειν πυκτὰς ἢ δικαιώματα, οἱ καὶ μαρτυρεῖν κατά τινος ἀναγκαζόμενοι. καθ' ὧν γὰρ προσώπων ἄκων τις οὐ μαρτυρεῖ, κατὰ τούτων οὔτε προκομίζειν πυκτὰς ἢ δικαιώματα ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον ἀναγκάζεται. πρόδηλοι δέ εἰσιν ἐκ τῶν νόμων οἱ μὴ ἀναγκαζόμενοι κατά τινων μαρτυρεῖν ἄκοντες, καὶ ἐκεῖνοι καθ' ὧν οὐκ ἀναγκάζονταί τινες μαρτυρεῖν. οὐδενὶ δὲ ἔξεστιν ἄλλως ἀναγκάζειν προφέρεσθαι δικαιώματα, εἰ μὴ

† ἱκανὴν βλάβην.

† ἐξ αὐτοῦ.

σημείωσαι, ὅτι ἀναγκάζονται τινὲς μαρτυρεῖν, τινὲς δὲ οὐκ ἀναγκάζονται, εὑρήσεις περὶ μαρτύρων.

εἰ μὴ ἐν αὐτῷ τῷ δικαστηρίῳ, παρ' ᾧ κινεῖται ἡ ὑπόθεσις. καὶ τοῦτο δὲ ἀναλώμασι τοῦ ζητοῦντος γίνεσθαι τὴν προκομιδὴν τῆς πυκτῆς, ἢ τῶν δικαιωμάτων. χρὴ δὲ γίνεσθαι τὴν ἐμφάνειαν αὐτῶν πρὸς ἅπαξ μόνον. εἰ δὲ ἅπαξ προκομισθέντος τοῦ συμβολαίου ἐπιζητεῖ καὶ δεύτερον γενέσθαι τὴν προκομιδὴν αὐτοῦ ὁ τούτου δεόμενος: εἰ εὔλογον φανείη τῷ δικαστῇ τὸ καὶ δεύτερον προσενεχθῆναι τὸν χάρτην: ὁ δὲ προκομίσας αὐτὸν ἤδη, παραιτεῖται ἀπαρνούμενος τὴν δευτέραν προκομιδὴν, λέγων ἀπολωλεκέναι τὸν χάρτην, ἢ ἄλλως πῶς μὴ ἔχειν εὐχέρειαν τῆς τούτου προκομιδῆς, ὅρκῳ μόνῳ τοῦτο αὐτὸ πιστούσθω: καὶ μηκέτι ἀναγκαζέσθω προφέρειν αὐτό. τούτων κρατούντων οὐ μόνον ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ πολιτείᾳ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κγ. τίτλον α. κεφάλαιον λε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἀπαιτείσθω τοὺς οἰκείους λόγους προφέρειν ὁ δανειστὴς εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἀπόδειξιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νς. τίτλ. β. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησί.

Ὁ ἔχων δικαιώματα συμβαλλόμενα τῷ δημοσίῳ, καὶ δυνάμενος προκομίσαι, εἰ μὴ προκομίσει, βλάπτεται περὶ αὐτὴν μόνην τὴν ὑπόθεσιν εἰς ἣν ἐπιζητοῦνται, ἐὰν τὸ ἀληθὲς ἑτέρωθεν οὐ δύναται γνωσθῆναι. δοκεῖ γὰρ αὐτὰ κλέπτειν, ἅτινα προφερόμενα βλάπτειν αὐτὸν ἔμελλε. τότε δὲ δικαιώματά τις καθ' ἑαυτοῦ προκομίζειν ἀναγκάζεται, ὅτε χρηματικὸν καὶ μὴ ἐγκληματικόν ἐστι τὸ κινούμενον.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ η.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΗΓΟΡΩΝ, ΚΑΙ ΤΙνες κωλύονται συνηγορεῖν.

Τίτλος α κεφάλαιον α.

Τρεῖς εἰσὶ τάξεις τῶν μὴ δυναμένων συνηγορεῖν. οἱ μὲν γὰρ εἰς τὸ παντελὲς κωλύονται: οἱ δὲ ὑπὲρ μόνων ἑαυτῶν συνηγοροῦσιν: οἱ δὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν, καὶ ῥητῶν ἄλλων. εἰς τὸ παντελὲς κωλύεται συνηγορεῖν, ὁ μὴ πληρώσας τὸν ιζ. ἐνιαυτὸν, καὶ ὁ παντελῶς μὴ ἀκούων. οὐ μόνοις δὲ τούτοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐξ ἑτέρας αἰτίας μὴ ἔχουσι συνηγόρους, ἢ καταφειδομένην ἢ φόβον τοῦ ἀντιδίκου, δίδωσιν ὁ πραίτωρ. ὑπὲρ μόνων ἑαυτῶν συνηγοροῦσι, γυνὴ καὶ τυφλός. ἡ γυνὴ γὰρ οὐ μετέρχεται ἀνδρεῖον ὀφφίκιον. ὁ τυφλὸς δὲ, καὶ δικάζειν δύναται. κωλύεται ὑπὲρ ἄλλων συνηγορεῖν, καὶ ὁ ἡταιρηκὼς *: εἰ μὴ κατὰ βίαν λῃστῶν ἢ πολεμίων πέπονθε. καὶ ὁ κεφαλικῷ καταδικασθεὶς ἐγκλήματι. καὶ ὁ ἑαυτὸν μισθώσας εἰς τὸ θηριομαχῆσαι, εἰ μὴ τὸ θηρίον (τυχὸν λέων) ἥμερον γέγονεν. οὐκ ἀτιμοῦται ὁ μισθὸν λαμβάνων ἐπὶ τῷ καταπολεμῆσαι θηρίον ἔξωθεν κυνηγίου βλάπτον τὴν ἐπαρχίαν.

* ὁ ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι τὰ γυναικεῖα ὑπομείνας· ὑπὲρ ἑαυτοῦ δὲ οὐ κωλύεται.

nisi eodem in iudicio, in quo caussa agitur; idque sumtibus eius, qui codicis aut instrumentorum exhibitionem fieri desiderat. Oportet autem semel dumtaxat eorum ostensionem fieri. ac si prolato semel instrumento, desideret is, cui opus est, exhiberi denuo; si quidem rationi consentaneum uisum fuerit iudici, ut iterum quoque charta proferatur, ille uero qui eum iam protulit, secundam exhibitionem recuset, quod se dicat chartam perdidisse, uel alioqui non habere facultatem eius exhibendi: iuramento tantum fidem facito, nec amplius ad proferendum cogitor: iisdem obtinentibus non in urbe dumtaxat imperatrice, uerumetiam in uniuersa republica.

Legito & lib. XXIII. tit. I. cap. XXXV. cuius hæc uerba sunt:

Creditor rationes suas edere iubeatur, ad demonstrationem ueritatis.

Item lib. LVI. tit. II. cap. II. dicitur:

Qui habet instrumenta fisco conducentia, eaq; potest exhibere: si non exhibeat, in ea dumtaxat caussa detrimentum capit, ad quam postulantur: si uerum aliunde cognosci non potest. quippe furari uidetur, quæ prolata damno ipsi futura essent. Tunc autem instrumenta quis aduersus seipsum proferre cogitur, quum caussa ciuilis, non criminalis est.

BASILICORVM LIBER VIII.

DE ADVOCATIS, ET QVI postulare prohibeantur.

TIT. I. CAP. I.

*Tres sunt ordines eorum, qui aduocare non possunt. quidam enim in totum prohibentur, quidam pro se dumtaxat postulãt, quidam pro se certisque tantum personis. In totum postulare prohibetur, qui annum ætatis decimum & septimum nondum compleuit, & qui prorsus non audit. Non his uero solum, sed & aliis, qui ex alia caussa patronos non habent, uel ambitione, uel metu aduersarii, prætor aduocatos dat. Pro se dumtaxat postulant femina & cæcus. quippe femina uirili officio non fungitur. Cæcus autem & iudicare potest. Pro aliis postulare prohibetur & prostitutus, * nisi ui prædonum hostiumue passus sit. & capitali crimine damnatus, & qui seipsum locauerit, ut cum bestiis depugnaret. nisi bestia, ueluti leo, mansueta sit. nec infamia notatur, qui mercedẽ accipit, ut extra harenam feram expugnet, quæ regioni nocet.*

L. 1. D. de postulan.

* qui corpore suo muliebria passus est. uerum pro seipso non prohibetur.

ΠΕΡΙ' ΨΗΦΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩ͂Ν ἤτοι ἀποφάσεων, καὶ ποῖαι εἰσὶν ἀπειλητικαὶ ἀποφάσεις.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλαιον μζ.

ἀνάγνωθι βιβλίον ζ. τίτλον ε. κεφάλαια μθ. καὶ ο.

Τὴν ἀποφάσει τμηθεῖσαν δίκην, μηδὲ βασιλέως ἀνακαλείτω ἀντιγραφή. μὴ μάτην οὖν τὴν πλάνην αἰτιῶ τῶν συνηγόρων, παροῦσα γὰρ μὴ παραχρῆμα ἀντειποῦσα, ἢ ἐκκαλεσαμένη τὴν ἀπόφασιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον α. ἐν ᾧ περὶ ἐκκλήτου διαλαμβάνεται, οὗ τινος ἐν τῷ νε. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν ἐξενεχθῇ ἀπόφασις κατὰ ἀπόντος τινός· ὁ δὲ γνοὺς μὴ ἐκκαλέσηται, οὐκέτι δύναται προφάσει τῆς ἰδίας ἀπουσίας, τὴν ἀπόφασιν ἀνατρέπειν.

ξ.

Ἐάν τις ἐξ ἀνάγκης ἀπολειφθῇ, ἡ γενομένη κατ' αὐτοῦ ἀπόφασις οὐκ ἰσχύει.

ξδ.

Ἐὰν ἀπόφασις λεχθῇ μόνον, μὴ μέντοι γραφεῖσα πρότερον ἀναγνωσθῇ, ἄχρηστος ἔστω.

ξη.

Ἡ ἀπόφασις ἡ παρὰ τὸν τύπον τῶν δικαστηρίων ἐξενεχθεῖσα, ἀνυπόστατός ἐστιν.

ο.

Ἡ ἀπόφασις ἡ λαθραίως λεχθεῖσα, ἀνίσχυρός ἐστιν.

οε.

Ἡ διάταξις κελεύει μηκέτι τὸν δικαστὴν ἀκολουθεῖν ἑτέρᾳ ψήφῳ γενομένῃ· ἀλλὰ σκοπεῖν, τί κατὰ νόμους ἀκόλουθον, καὶ οὕτως ἀποφαίνεσθαι.

ϟη.

Ἐὰν ἀπόφασις γένηται κατὰ τοῦ μείζονος τῶν κε. ἐνιαυτῶν, καὶ μὴ ἐκκαλέσηται, μήτι διαλύσηται· ἀνάγκην ἔχει πληρῶσαι τὰ ἀποφανθέντα.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. οὗ τινος ἐν τῷ λη. κεφαλαίῳ φησίν.

Εἰ ἐξ ἴσων † δικαστικῶν γίνωνται ψῆφοι, ἐπὶ μὲν ἐλευθερίας, τὸ ὑπὲρ αὐτῆς κρατεῖ· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων κἂν ἐγκλήματι ὦσι, τὸ ὑπὲρ τοῦ φεύγοντος. εἰ δὲ εἰς διαφόρους ποσότητας † καταδικάσωσιν, ἡ ἐλάττων κρατεῖ.

† δικαστῶν. † καταδικάσωσιν.

με.

Τὴν οἰκείαν ψῆφον δι' ἄλλης οὐκ ἀναιρεῖ ὁ ἄρχων. τὰ δὲ ἀκόλουθα τῇ ψήφῳ καλῶς ἀναπληροῖ τῇ αὐτῇ μέντοι ἡμέρᾳ.

να.

Ὁ ψηφισάμενος παύεται εἶναι δικαστής, καὶ οὐκ ἔτι διορθοῦται τὴν ψῆφον.

οε.

Ἐπὶ προσχήματι καινῶν συμβολαίων μετὰ ταῦτα εὑρεθέντων τὰς ἀποφάσεις ἀνατρέπειν, ὡς ὑπόδειγμα, βαρύ ἐστι.

DE IVDICVM SENTENTIIS, & quæ sint comminatoriæ sententiæ.

Eiusdem tit. cap. XLVII.

Litem sententia decisam ne principis quidem rescriptum reuocet. Ne frustra igitur aduocatorum errorem accuses, quum ipsamet præsens ex continenti non contradixeris, nec a sententia mox appellaueris.

Vide libri quoque VII. tit. V. cap. XLIX. & LXX. l. 3. C. de err. aduoc.

Coniunge libri VIIII. tit. I. in quo de appellatione tractatur. eius LV. cap. dicitur:

Si aduersus absentem prolata sententia fuerit, is uero quum primum cognouit, non appellauerit: non potest amplius absentiæ prætextu sententia rescindi. l. 3. C. quom. & quan. iud.

LX.

Prolata in eum sententia, qui necessitate quadam abfuit, non ualet.

LXIIII.

Si sententia dicta dumtaxat fuerit, nec scripta prius legatur, inutilis esto. l. ult. C. de sent. ex per. recit.

LXVIII.

Sententia præter iudiciorum ordinem prolata, constare non potest. l. 4. C. de sent. & interl. omn. iud.

LXX.

Sententia dicta secreto, irrita est.

LXXV.

Iubet constitutio, ne iudex aliā sententiam, quæ prolata est, sequatur: sed quid legibus cōsentaneum sit cōsideret, ac secundū id pronunciet.

XCVIII.

Si sententia prolata fuerit aduersus maiorem uigintiquinque annis, nec is prouocauerit, nec transegerit: res iudicatas exsequi necessario debet. l. 8. C. de appell.

Legito & eiusd. lib. tit. III. in cuius XXXVIII. cap. dicitur:

Si per iudices numero pares sententiæ proferantur, in liberali quidem caussa quæ pro libertate statuta sunt, obtinent: in alijs autem, licet criminales fuerint, quæ pro reo. Si diuersis summis condemnarunt, minor obtinet. l. 38. D. de re iudic.

XLV.

Sententiam suam iudex per aliam non rescindit. quæ autem ad consequentiam sententiæ pertinent, recte supplet, eodem tamen die.

LI.

Qui sententiam dixit, iudex esse desinit: nec amplius corrigere sententiam potest.

LXXV.

Sub specie nouorum instrumentorum: postea repertorum, res iudicatas restaurari, exemplo graue est. l. 4. C. eod.

LXXVI.

Ad solutionem dilationem petentem, adquieuisse sententiæ manifeste probatur: sicut eum, qui quocumque modo sententiæ adquieuerit. Nec enim instaurari finita, rerum iudicatarum auctoritas patitur.

XCVIII.

L. 1. C. comminat. *Iudex quum condemnasset quemdam, ut centum aureos præstaret, postea quasi minitans ait; ni solueret intra certum diem, usuras dimidiæ (uerbi gratia) centesimæ præstiturum. Hanc igitur ista constitutio neq; sententiam, neq; stipulationem esse tradit.*

CVIIII.

Sententia comminatoria. *Si præses interloquendo centum (exempli caussa) solidos dari iusserit, & ni certum intra diem dati fuerint, dari debere duplum uel quadruplum adiecerit; ea potius est comminatio, quam sententia.*

CXIII.

L. 1. C. si ex fal. inst. *Si iudex quasi prolato testamento sententiam dixit, & secundum ea testamentum illud falsum deprehensum fuerit: de nouo iudicium constituitur, præscriptione rei iudicatæ nihil obstante.*

Constitutio tradit, etiam non interueniente prouocatione sententiam inutilem esse, quæ falsis ex instrumentis lata sit.

Constitutio pulcerrimum ius recitat, ut tametsi maxime quis instrumentum falsum in iudicio prolatum esse docere possit; non aliter tamen sententiam rescindat, quam si probauerit, iudicem sequutum illud ipsum instrumentum se condemnasse.

Si quis se falsis ex instrumentis condemnatum dicat, exsequutionem rei iudicatæ suspendi oportet.

Legito & lib. V. tit. IIII. cap. XVI. them. IIII. & cap. XVII. & XVIII. & XLII. in quibus tractatur DE RESTITVTIONE SENTENTIARVM ET RERVM IVDICATARVM. Item tit. XXXII. cap. I. ubi dicitur:

Lau. C in integ. rest. postul. & l. 3. de appell. *Quum a sententia quis appellauit, uel non appellauit ille quidem, sed restitutionem in integrum postulauit; omnia in suo statu manere debent, donec res finiatur: idq; curet is, ad cuius partes ea res pertinet.*

Lege & lib. XXXIX. tit. I. cap. VIII. cuius hæc uerba sunt:

Si pars iudicum pro testamento, pars contra testamentum sententiam dixerit; quæ pro eo statuta sunt obtinent, nisi partem alteram aperte probetur pro herede scripto iniuste pronuntiasse.

ϘϚ.

Πρὸς καταβολὴν ὑπέρθεσιν αἰτούμενα, ἐφησυχάζειν τῇ ἀποφάσει, φανερῶς ἀποδείκνυται: ὥσπερ ἐκεῖνος, † οἱωδήποτε τρόπῳ τῇ ἀποφάσει ἐφησυχάσας. οὐδὲ γὰρ * ἀναγκάζεσθαι τὰ ἀποφανθέντα ἡ τῶν ἀποφάσεων ἀνέχεται αὐθεντία. † ἐν οἷᾳ. * ἀναιρεῖσθαι.

ϞΗ.

Δικαστὴς καταδικάσας τινὰ παρασχεῖν ρ νομίσματα, μετὰ ταῦτα ὡς ἀπειλῶν αὐτῷ εἶπεν, ὅτι ἐὰν μὴ καταβάλῃ ἔσω τοῦδε τοῦ χρόνου, τόκους τυχὸν ἡμιεκατοστιαίους δίδωσι. λέγει οὖν ἡ διάταξις ὅτι οὔτε ἀπόφασίς ἐστιν αὕτη, οὔτε ἐπερώτησις.

ΡΘ.

Ἐὰν λαλήσας ὁ ἄρχων διοθῆναι, τυχὸν ρ. νομίσματα, ἐπήγαγεν ἐὰν μὴ διδῶσιν ἔσω τοῦδε τοῦ χρόνου, διδοθῆναι τὸ διπλάσιον, ἢ τὸ τετραπλάσιον, τοῦτο ἀπειλή ἐστιν, οὐχὶ ἀπόφασις. † ὑπερθέσθαι ἀπειλή.

ΡΙΓ.

Ἐὰν ὡς διαθήκης προσενεχθείσης ἔκρινεν ὁ ἄρχων: μετὰ δὲ ταῦτα εὑρεθῇ πλαστὴ ἐκείνη ἡ διαθήκη, κινεῖται ἄνωθεν τὸ δικαστήριον, μὴ ἀντικειμένης τῆς ἀπὸ τῆς καταδίκης παραγραφῆς.

Ἡ διάταξις φησὶν, ὅτι καὶ χωρὶς ἐκκλήτου, ἄχρηστος ἡ ἀπὸ πλαστῶν δικαιωμάτων γινομένη.

Ἡ διάταξις κάλλιστα λέγει νόμιμον, ὅτι κἂν τὰ μάλιστα δύναταί τις ἀποδεῖξαι πλαστὸν δικαίωμα προσενεχθὲν ἐν τῷ δικαστηρίῳ: ὅμως οὐκ ἄλλως ἀνατρέπει τὴν ἀπόφασιν, εἰ μὴ ἀποδείξει † ὁ δικαστὴς ἀκολουθήσας ἐκείνῳ τῷ δικαιώματι, κατεδίκασεν αὐτόν. † deest καί

Λέγοντός τινος ἀπὸ πλαστῶν δικαιωμάτων καταδικασθῆναι, χρὴ ὑπερτιθέναι τὸν τῆς ἀποφάσεως ἐκβιβασμόν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ε. τίτλον δ. κεφάλαιον ις. θεμ. δ. καὶ κεφάλαιον ιζ. καὶ ιη. καὶ μβ. ἐν οἷς φησὶ ΠΕΡΙ ἈΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΨΗΦΩΝ ΚΑΙ ἈΠΟΦΑΣΕΩΝ. Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον λβ. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅταν τις ἐκκαλέσηται κατὰ ἀπόφασιν, ἢ μὴ ἐκκαλέσηται μὲν, αἰτήσῃ δὲ ἀποκατάστασιν: πάντα ἐν τῇ οἰκείᾳ καταστάσει μένειν χρὴ, ἕως ὅτε τὸ πρᾶγμα πληρωθῇ. τούτου δὲ φροντίδα ποιεῖσθαι ἐκεῖνος, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ περὶ τούτου πρᾶγμα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λθ. τίτλον α. κεφάλαιον η. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν μέρος τῶν δικαστῶν ὑπὲρ τῆς διαθήκης, καὶ μέρος κατ' αὐτῆς ψηφίσηται: τὰ ὑπὲρ αὐτῆς κρατεῖ: εἰ μὴ δείκνυται προφανῶς ὑπὲρ τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου ἀδίκως ψηφισάμενον.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΔΙΟΙΚΗΤΩΝ, ΚΑΙ ΟΤΙ ὁ διοικητὴς τῶν ὄντων παρ' αὐτῷ χρημάτων τόκους δίδωσιν ἀπὸ ὑπερθέσεως, καὶ ὡς ἔλαβε δανείσας, † καὶ μὴ ἐνετάλθη δανεῖσαι. ἔστι δὲ διοικητὴς, ὁ ἐνταλθεὶς διοικεῖν τὰ τοῦ ἀπόντος πράγματα, καὶ ἐνάγων καὶ ἐναγόμενος ὑπὲρ τῶν τοῦ ἀπόντος πραγμάτων, ὧν τὴν διοίκησιν ποιεῖται. λέγεται δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ ἐκδικητὴς, καὶ ἐντολεὺς, καὶ συνήγορος.

† καὶ μὴ.

Τίτλου β. κεφ. λϛ.

Ὅτι, ὅτι διὰ ἐντολέως, ἤτοι διοικητοῦ κινεῖται καταστατικὸν δικαστήριον, εἴτε ἐνάγει εἴτε ἐνάγεται, δίδωσι τὴν ἱκανοδοσίαν.

λη.

Μετὰ προκάταρξιν, οὐκ ἀπαιτεῖται τὴν ἱκανοδοσίαν ὁ διοικητής.

μα.

Ἐπὶ τῶν δημοσίων ἀγωγῶν, οὐ δίδοται διοικητὴς, εἰ μὴ ἐπὶ τῆς τυμβωρυχίας, καὶ ὅταν τὶς κινεῖ τὸ περὶ βίας δημοσίας, ζημιούμενος ἰδιωτικῶς. καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ νόμου περὶ ὕβρεως κινεῖται διὰ διοικητοῦ. καὶ ὁ κωφὸς καὶ ὁ ἄλαλος κατὰ τὸν ἐνδεχόμενον τρόπον, διδοῦσι διοικητὴν ἤτοι συνήγορον.

νβ.

Ἔξεστι τῷ ἐναγομένῳ μετὰ προκάταρξιν δοῦναι διοικητὴν: καὶ δοῦναι ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν κριθέντων.

νγ.

Οὐδεὶς ἀλλοτρίαν δίκην χωρὶς ἱκανοδοσίας ἐκδικεῖν θέλων, ἀξιόχρεώς ἐστιν.

ϟϛ.

Μετὰ τὴν προκάταρξιν τοῦ δεσπότου τῆς δίκης τελευτήσαντος, ὁ διοικητὴς καὶ ἐνάγων ἐστὶ καὶ ἐναγόμενος, πληρούτω τὴν δίκην. καὶ διδότω ἕτερον αὐτὸς, εἰ βούλεται, ἐντολέα.

*Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιζ. τίτλον α. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Τὸ παρὸν ἔδικτον ἐπενοήθη, ἵνα μὴ τῶν ἀπόντων ὡς ἀνεκδικήτων τὰ πράγματα νέμωνται, ἢ πιπράσκωνται, ἢ ποινὴ βεβαιοῦται κατ' αὐτῶν, ἢ τὰ πράγματα αὐτῶν ἀδίκως ἀπολλύουσιν.

β.

Εἰ καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου, τὰ πράγματα αὐτοῦ διῴκησέ τις, ἁρμόζει κατέρωθεν ἡ ἀγωγή. καὶ ὁ μὲν διοικήσας χρησίμως, ἀπαιτεῖ ὅσα ἐδαπάνησεν, ἢ μέλλει τισὶ διδόναι. δίδωσι δὲ ὅσα ἐκ τῶν πραγμάτων ἔσχεν, ἢ μὴ κατὰ τὸ δέον διῴκησεν.

η.

Τὸ χρησίμως διοικηθὲν, ἀναγκάζεται δεκτὸν ἡγεῖ-

DE ACTORIBVS SIVE PROCVRATORIBUS, & quod procurator tum eius pecuniæ nomine, quā apud se habet, tum mutuo sumptę, quamuis ut mutuam sumeret mandatum non fuit, usuras ex mora soluat. Est autem actor siue procurator, cui mandata est negotiorum absentis administratio, quique tam agit, quam conuenitur nomine negotiorū absentis, quæ gerit. Atque hic & defensor, & mandatarius, & aduocatus quoque dicitur.

Tit. II. cap. XXXVI.

Quum status controuersiam facit alicui procurator, uel negotiorum gestor; siue agit, siue conuenitur, de ratihabitione satisdare debet. L. 39. §. 5. D. de procur.

XXXVIII.

Post litis contestationem a procuratore satisdatio non exigitur.

XLI.

In popularibus actionibus procurator nō datur, extra quam in actione sepulcri uiolati, & quum de ui publica quis agit, priuato dāno adfectus. Iniuriarum etiam ex lege per procuratorem agitur. Itidē mutus & surdus per eum modum, qui procedere potest, procuratorem siue aduocatum dant.

LII.

Licet reo post litis contestationem procuratorem dare, proque illo satisdatione cauere iudicatum solui.

LIII.

Nemo alienæ litis idoneus defensor est sine satisdatione.

XCVI.

Domino litis post contestationem eius defuncto, procurator litem finiat, siue actor est, siue defensor. Atque etiam alium, si quidem uolet, procuratorem instituat.

Legito & lib. XVII. tit. I. cuius I. cap. dicitur:

Hoc edictum inuentum est, ne absentium uelut indefensorum res possideantur, aut uendantur; neue pœna committendæ actionem patiantur, uel iniuria res suas amittant. L. 1. D. de neg. gest.

II.

Si quis etiam ignorante domino res eius gesserit, ultro citroq; competit actio. Et is quidem, qui utiliter gessit, quidquid uel impendit, uel adhuc quibusdam daturus est, repetit: reddit autem, quidquid ex hisce negotiis habuit, uel non ut oportuit gessit.

VIII.

Quod utiliter gestū est, dominus ratum habere

bere cogitur: quod ratum habet, ualet; quamuis male sit gestum.

VIIII.

Si utiliter negotium gessero, tametsi bonum effectum non habuerit; nihilo minus actionem negotiorum gestorum habeo. puta si seruus, qui curatus est, mortuus sit; uel instaurata domus exusta.

X.

Qui absentis & ignorantis negotia defendit, dolum & culpam praestat. Interdum & casum agnoscere cogitur.

XVIII.

Et usuras, quas percepit uel percipere procurator potuit, praestat: & quas praestitit, uel percipere potuit ex sua pecunia, recipit.

XXII.

Quod indebitum procurator exegerit, domino restituit: at eius, quod indebitum ipse soluerit, damnum ad ipsum pertinet.

XXIIII.

Qui plus, quam oportet, impenderit; id quod praestari debuit, recuperat.

XXX. them. III.

Is qui aliena negotia gerit, usuras eius pecuniae praestat, quae post sumtus necessarios superest.

XXXV.

Qui pecunia alicuius negotium gerit, & usuras praestat, & periculum eorum nominum, quae ipse cōtraxit: nisi debitores fortuitis casib. ante litis contestationem soluendo non fuerint.

XXXVI.

Pater administrans res ab se donatas emancipato filio, negotiorum gestorum actione tenetur.

Legito ibidem & tit. II. in quo tractatur DE UTILIBUS IMPENSIS. de quibus a nobis in titulo de impensis dicitur.

DE DEFENSORIBUS ET SYNdicis uniuersitatis seu ciuitatis. Defensores autem dicuntur omnes, qui defendunt & curam agunt, siue sint actores, siue tutores, siue curatores, siue procuratores, siue mādatarij. Nam defendere, est eadem facere, quae principalis faceret, si adesset. Ac praestat huiusmodi defensor cautionem de ratihabitione. Quippe nemo litem alienā sine satisdatione defendere uidetur, tametsi consularis sit. Neq; uero femina, neq; miles, idoneus defensor est, nec qui criminaliter accusatus est, ante purgationem.

ἀξιοῖ ὁ δεσπότης. καὶ ὅπερ δεκτὸν ἡγεῖσθαι, ἔρρωται, κἂν κακῶς διῳκήθη.

θ.

Ἐὰν χρησίμως διοικήσω, κἂν ἀποτέλεσμα χρήσιμον οὐκ ἔσχε τὸ γεγονός, ἔχω τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν. τυχὸν γὰρ δοῦλος ἐπιμεληθεὶς ἀπέθανεν, ἢ οἶκος ἀνανεωθεὶς ἐκαύθη.

ι.

Ὁ τὰ τοῦ ἀπόντος καὶ ἀγνοοῦντος διεκδικῶν, δόλον καὶ ἀμέλειαν χρεωστεῖ. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τὸν τυχηρὸν ἀπογινώσκειν ἀναγκάζεται δίκαιον.

ιη.

Καὶ τόκους οὓς ἔλαβεν ἢ λαβεῖν ὁ διοικητὴς ἠδύνατο, δίδωσι καὶ λαμβάνει οὓς δέδωκεν, ἢ οὓς ἠδύνατο λαβεῖν ὑπὲρ ὧν αὐτὸς οἴκοθεν ἐδαπάνησεν.

κβ.

Ἀπαιτήσας τὸ μὴ κεχρεωστημένον ὁ διοικητής, τῷ δεσπότῃ δίδωσιν. αὐτὸς δὲ διδοὺς τὸ μὴ χρεωστημένον, ζημιοῦται.

κδ.

Ὁ πλέον τοῦ δέοντος δαπανήσας, τὸ δεδοκιμασμένον λαμβάνει.

λ. θεμ. γ.

Ὁ διοικητὴς τῶν † περιττευόντων χρημάτων μετὰ τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην δίδωσι τόκον. † περιττευόντων.

λε.

Ὁ χρηματίζων τινὸς χρήματα, καὶ τόκους δίδωσι, καὶ τὸν κίνδυνον ὑπέχει ὧν ἐδάνεισεν: εἰ μὴ οἱ δανεισάμενοι τυχηρῶς ἠπόρησαν πρὸ τῆς προκατάρξεως.

λϛ.

Ὁ πατὴρ διοικῶν ἅπερ ἐδωρήσατο τῷ αὐτεξουσίῳ υἱῷ, ἐνέχεται τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. β. ἐν ᾧ φησὶν ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΧΡΗΣΙΜΩΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΩΝ ΔΑΠΑΝΗΘΕΝΤΩΝ. περὶ ὧν εἴρηται ἐν τῷ περὶ δαπανῶν τίτλῳ.

ΠΕΡΙ ΔΙΕΚΔΙΚΗΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝδίκων ὁμάδος ἢ πόλεως. διεκδικηταὶ δὲ λέγονται, πάντες οἱ διεκδικοῦντες καὶ φροντίζοντες, εἴτε διοικηταί, εἴτε ἐπίτροποι, εἴτε κουράτωρες, εἴτε ἐντολεῖς εἰσί. διεκδικεῖν γάρ ἐστι, τὸ τὰ αὐτὰ ποιεῖν ἅπερ καὶ ὁ πρωτότυπος ἐποίει παρών. καὶ δίδωσιν ὁ τοιοῦτος καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ἱκανοδοσίᾳ ἀσφάλειαν. οὐδεὶς γὰρ ἀλλοτρίαν δίκην ἄνευ ἱκανοδοσίας διεκδικεῖν δοκεῖ εἰ καὶ ἐστὶν ὑπατικός. ὅτι δὲ γυνή, ὅτι στρατιώτης ἀξιόχρεώς ἐστιν εἰς τὸ διεκδικεῖν· ὅτι ὁ κατηγορηθεὶς ἐπὶ ἐγκλήματι, πρὸ ἀθωώσεως.

Τοῦ αὐτοῦ

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. οδ.

Ὁ ἐνάγων ἤτοι σύνδικος τῆς πόλεως, οὐ δύναται πρᾶγμα πολιτικὸν κινεῖν διὰ διοικητοῦ.

οε.

Διεκδικῶν τις τὸν ἀγοραστὴν ἐναγόμενον περὶ τοῦ πράγματος, προέτρεψε τὸν πράτην διεκδικεῖν, καλῶς ἐπιζητεῖ παρ᾽ αὐτοῦ τὴν ἱκανοδοσίαν ὁ πράτης, μήποτε δοθῇ μὲν τὸ πρᾶγμα τῷ ἐνάγοντι. ἐλθὼν δὲ ὁ ἀγοραστὴς ἀπαιτάσῃ αὐτὸ, καὶ ἀναγκασθῇ πάλιν ὁ πράτης διεκδικεῖν.

οθ.

Ὁ κατηγορηθεὶς ἐπὶ ἐγκλήματι, οὐ δύναται δίκην ἀλλοτρίαν καταδέχεσθαι πρὶν καθάρῃ ἑαυτὸν, καὶ φανῇ μηδὲν ἡμαρτηκώς.

ρβ.

Ὁ δοθεὶς σύνδικος ἀπὸ πόλεως ἢ ὁμάδος, οὐ δοκεῖ δίδοσθαι παρὰ πολλῶν. οὐ γὰρ τὸ καθ᾽ ἕκαστον πράττει, ἀλλὰ τῇ κοινότητι.

ρε.

Ὁ τῆς ὁμάδος σύνδικος οὐ δίδωσιν ἐνάγων τὴν ἱκανοδοσίαν, εἰ μὴ ἀμφιβάλλεται ἡ ἐπ᾽ αὐτοῦ ψῆφος. διεκδικεῖν δὲ ἀναγκάζεται. τάξιν γὰρ ἐπέχει προκουράτωρος. καὶ οὐ δίδοται αὐτῷ ἱκανοδοσία, εἰ μὴ ἐναγωγὴ ἰδία ἐστί. καὶ καλῶς ἀντιφωνεῖται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον ι. καὶ ια. ἐν οἷς διαλαμβάνεται ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΔΙΕΚΔΙΚΗΤΩΝ ΔΙΔΟΜΕΝΗΣ ΙΚΑΝΟΔΟΣΙΑΣ, ΚΑΙ ΗΣ ΑΥΤΟΙ ΛΑΜΒΑΝΟΥΣΙΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ι. τίτλον δ. κεφάλαιον μϛ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις ἑκουσίως διεκδικήσῃ νέον καὶ καταδικασθῇ, ἐνέχεται τῇ καταδίκῃ, καὶ οὔτε αὐτὸς βοηθεῖται, οὔτε ὁ νέος ἀποκαθίσταται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλον δ. κεφάλ. ιβ.

ΠΕΡΙ ΕΝΤΟΛΕΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. πθ.

Μηδεὶς τὴν ἑτέρου δίκην ἀγοραζέτω. προῖκα μέντοι γενέσθω ἐντολεὺς εἰ βούλεται· καὶ μὴ χρήματα δοὺς, τὴν ἀγωγὴν ἐπιλαμβανέσθω.

ϟε.

Ὁ μετὰ προκατάρξιν ἐντολεὺς, μὴ ἀποκινείσθω παρὰ τοῦ δεσπότου τῆς δίκης, εἰ μὴ κεφαλικῆς ἔχθρας, ἢ νόσου, ἢ ἑτέρας ἀναγκαίας παρεμπεπτούσης αἰτίας.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον ι. κεφάλαιον ι. καὶ τίτλον ια. οὗ τινος ἐν τῷ κ. κεφαλαίῳ φησίν.

Οὐ μόνον ἐνάγων, ἀλλὰ καὶ ἐπερωτῶν ἐκ προσώπου τοῦ ἀπολιμπανομένου δίδωσι τὴν ἱκανοδοσίαν ὁ ἐντολεύς.

Eiuſd. tit. cap. LXXIIII.

Actor ſiue ſyndicus ciuitatis, negotium publicum per procuratorem agere non poteſt. l. 74. D. de procu. at.

LXXV.

Quidam defendens emtorem, qui rei alicuius nomine conueniebatur, poſtulabat a uenditore, ut ab eo defenderetur. Recte deſiderat uenditor, caueri ſibi, rem ratam emtorem habiturum: ne ſi res actori reſtituta fuerit, & reuerſus emtor eamdem petat, rurſus uenditor defendere cogatur.

LXXVIIII.

Qui criminis accuſatus fuerit, alienæ cauſſæ defenſionem prius ſuſcipere nō poteſt, quam ſeſe purgarit, & nihil eum deliquiſſe paruerit. l. 6. C. eod.

CII.

Syndicus a ciuitate uel uniuerſitate datus, a pluribus datus eſſe non uidetur. non enim pro ſingulis, ſed pro republica interuenit. l. 2. D. quod cuiuſq. uniuer.

CV.

Syndicus uniuerſitatis, quum agit, de rato non cauet; niſi de facto in eum decreto dubitetur. defendere uero cogitur. quippe procuratoris partibus fungitur. nec ei cautio datur, niſi in rem ſuam agat. etiam recte ipſi conſtituitur.

Legito & lib. VIIII. tit. X. & XI. in quibus tractatur DE CAVTIONE, QVAM DEFENSORES PRAESTANT, ET QVAM IPSI VICISSIM ACCIPIVNT.

Item lib. X. tit. IIII. cap. XLVI. cuius hæc uerba ſunt:

Si quis ex ſua uolūtate minorem annis in iudicio defenderit, & condēnatus fuerit: ex cauſſa iudicati tenetur, nec uel ipſi ſubuenitur, uel minor in integrum reſtituitur. l. 46. D. de minor.

Legito & lib. XV. tit. IIII. cap. XII.

DE PROCVRATORIBVS.

Eiuſd. tit. cap. LXXXIX.

Nemo litem alterius redimat. gratis quidem procurator fiat, qui uolet: nec data pecunia, actionem ſuſcipiat. l. 15. C. de procur.

XCV.

Qui poſt litem conteſtatam procurator inſtitutus eſt, a domino litis ne remouetor; niſi capitalis inimicitia, uel morbus, uel alia neceſſaria cauſſa interceſſerit. l. 22. C. eod.

Legito & lib. IX. tit. X. cap. X. & tit. XI. in cuius XX. cap. dicitur:

Non ſolum quum actionem inſtituit, uerumetiam quum ſtipulatur ex abſentis perſōna, ſatiſdare procurator debet.

Legito

Legito & lib. LI. tit. IIII. cap. IX. cuius hæc uerba sunt:

l. 9. D. de dol. mal. & met. exc. *Si procurator meus pecunia corruptus dãnari se passus sit, utor hac exceptione. nec quod accepit ipse, restituit. nam in turpi caussa potior est, qui accepit.*

Item lib. LX. tit. LI. cap. XXXIV. them. VII. dicitur:

l. 38. §. 8. D. de pœn. *Procurator litis instrumenta prodens, humilior in metallum damnatur; honestior, publicata dimidia parte bonorum, in perpetuum relegatur.*

DE COLLEGIIS ET CORPORIBUS licitis, uidelicet monetariorum, ærariorum, mancipum, suariorum, & reliquorum; deque collegijs illicitis.

Eiusdem tit. cap. CI.

l. 1. D. quod cuius univ. *Non omnibus instituere societates, uel collegia, uel corpora conceditur: sed fit hoc in uectigalibus publicis, & auri fodinis, & argenti fodinis, & salinis, & mancipibus, & naucularijs, & alijs quibusdam a iure confirmatis. Ac permissum eis est ad exemplum reipublicæ habere res communes, & communem arcam, & actorem siue syndicum, per quem ea quæ communiter agi oporteat fiant.*

Legito de his & lib. LIIII. tit. XVI. & XVII. & XIX. & XX. & XXI. & XXII. Item lib. LVI. tit. I. cap. LIII. Item lib. LX. tit. XXXII. in cuius I. cap. dicitur:

l. 1. D. de coll. & corp. *Præsides ubique prohibeant in opidis & uicis paganos, uel in castris suis milites habere collegia sodalicia, tenuioribus tamen collationem semel in mense dumtaxat facere permittitur. Etiam precum caussa licite coire concessum est.*

Et II. cap.

Qui collegium illegitimum facit, ea pœna tenetur, qua tenentur, qui armis locum publicum uel sacrum occuparunt.

BASILICORUM LIBER VIIII.

DE APPELLATIONE. QUI APpellare possint, & a quibus sententijs appellare non liceat. deque diuersis temporibus appellationum. & quod tertium quis non appellet.

TIT. I. CAP. I.

Legito & cap. XLII. & XCIII. & CXIX...... IIII. & V. & ca. CXXVI. l. 1. D. de appell. *Iniquitatem & imperitiam iudicantis corrigit appellatio, tametsi nonnumquam accidat, ut ne nouissimus quidem sententiam recte ferat.*

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον δ. κεφάλαιον θ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ὁ ἐντολεὺς μου χρήμασιν ὑποφθαρεὶς, καταδικασθῆναι ἀνάσχηται. κεχρῆσθαι παραγραφῇ. καὶ ὅτι αὐτὸς ἅπερ ἔλαβεν ἀποδίδωσιν. αἰσχρᾶς γὰρ ὑποκειμένης αἰτίας, κρείττων ἐστὶν ὁ λαβών.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον να. κεφάλαιον λδ. θεμ. ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐντολεὺς τὰ τῆς δίκης προδιδοὺς δικαιώματα, εὐτελὴς μὲν ὤν, μεταλλίζεται· τίμιος δὲ, δημεύεται εἰς τὸ ἥμισυ, καὶ διηνεκῶς ἐξορίζεται.

ΠΕΡΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ σωματείων θεμιτῶν, ἤτοι χαρακτ. χαλκέων, μαγκίπων, χοιρεμπόρων, καὶ λοιπῶν· καὶ περὶ συστημάτων ἀθεμιτῶν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλαιον ρα.

Οὐ πᾶσιν ἐφεῖται ποιεῖν ἑταιρείας, ἢ συστήματα ἢ σωματεῖα, ἀλλ' ἐπὶ δημοσίων τελῶν καὶ μετάλλων ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, καὶ ἁλικῶν, καὶ μαγκίπων, καὶ ναυκλήρων, καὶ τινῶν ἄλλων, ἀπὸ νόμου βεβαιωθέντων. καὶ ἔξεστιν αὐτοῖς κατὰ μίμησιν τῆς πόλεως ἔχειν πράγματα κοινὰ καὶ ἀρκαν, καὶ ἐνάγοντα ἤγουν σύνδικον δι' οὗ πράττεται τὰ κοινά.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νδ. τίτλον ις, καὶ ιζ. καὶ ιθ. καὶ κ. καὶ κα. καὶ κβ. καὶ βιβλίον νς. τίτλον α. κεφάλαιον νγ. καὶ βιβλίον ξ. τίτλον λβ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Οἱ ἄρχοντες πανταχοῦ κωλυέτωσαν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ κώμαις τοὺς παγανοὺς, ἢ τοὺς στρατιώτας ἐν τοῖς στρατοπέδοις αὐτῶν ἔχειν ἑταιρικὰ συστήματα. τοῖς δὲ μετρίοις ἐφεῖται συνεισφορὰν ἅπαξ ποιεῖν μόνον τοῦ μηνὸς, καὶ χάριν εὐχῆς θεμιτῶς ἔξεστι συνιέναι.

Ἐν δὲ τῷ β. κεφαλαίῳ.

Ὁ παράνομον ποιῶν σύστημα, ὅπλοις τόπον δημόσιον ἢ ἱερὸν κατασχόντων ὑπόκειται ποινῇ.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. Θ.

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΤΟΥ. ΚΑΙ ΤΙνες δύνανται. καὶ ποῖαι τῶν ἀποφάσεων οὐχ ὑπόκεινται ἐκκλήτῳ. καὶ περὶ διαφόρων προθεσμιῶν τοῦ ἐκκλήτου. καὶ ὅτι τρίτον τὶς οὐκ ἐκκαλεῖται.

Τίτλος α. κεφ. α.

Τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἀπειρίαν τοῦ δικάζοντος, ἐπανορθοῦται ἡ ἔκκλητος: κἂν εἰ τὰ μάλιστα συμβαίνῃ μὴ παρόντι τὸν ὕστερον ὀρθῶς ψηφίζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ κεφ. μβ. καὶ ϟγ. καὶ ριθ. καὶ ρκ. καὶ ρκς.

β.

Εἰ καὶ βασιλεὺς διὰ ἀναφορᾶς ἄρχοντος ὁρίσει τὴν γνώμην, ἔξεστιν ἐκκαλεῖσθαι. εἰ δὲ καὶ διαλαλήσει, ἐκκαλεῖσθαι δεῖ, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀντιγραφήν.

Ὁ λίβελλος τοῦ ἐκκλήτου, ὀφείλει ἔχειν τὸ ὄνομα τοῦ ἐκκαλουμένου, καὶ τοῦ δικαστοῦ, καθ' οὗ ἐκκαλεῖται, καὶ ἐκ ποίας ἀποφάσεως.

γ.

Ἀρκεῖ τὸ ἐν τοῖς πεπραγμένοις εἰπεῖν, ΕΚΚΑΛΟΥΜΑΙ. οὐδὲν βλάπτει τὸ μὴ ἐξειπεῖν τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιδίκου.

δ.

† Δύναται ἐκκαλεῖσθαι.
† αὐτῶν.

Ἑτέρου δικασαμένου, ἕτερος † ἐγκαλεῖσθαι, ἐὰν αὐτῷ διαφέρει: ὡς ἐπὶ ἀγοραστοῦ καὶ πράτου. ὁ πρότερος γὰρ † αὐτῷ δικασάμενος, εἰ μὴ ἐκκαλέσηται, δύναται ὁ ἄλλος ἐκκαλεῖσθαι. εἰ δὲ καὶ ἐκκαλέσηται μὲν ὁ πράτης δικασάμενος, ὕποπτος δέ ἐστιν, δύναται ὁ ἀγοραστὴς ἐκδικεῖν τὴν ὑπόθεσιν, ὡσανεὶ αὐτὸς ἐξεκαλέσατο. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ δανειστοῦ καὶ χρεώστου δικασαμένου πρὸς ἄλλον ἐπὶ τῷ ἐνεχύρῳ.

η.

Ὁ ἐκκαλεσάμενος, ἐὰν ὑβρίσῃ τὸν ψηφισάμενον, τύπτεται.

ια.

Ἐὰν ὁ ἐκκαλεσάμενος, ἀνάγκῃ τοῦ δικαστοῦ καταβάλῃ τὰ τῆς ψήφου νικῶν τὴν ἔκκλητον, ἀναλαμβάνει τὰ δοθέντα.

κγ.

Ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ, ἢ ἀλλοτρίων πραγμάτων διοικητής: ἐὰν ἐκκαλεσάμενος περιελκύσῃ τὴν δίκην, καὶ τοῦ μέσου καιροῦ δίδωσι τόκους.

κη.

Κατὰ ψήφου βασιλέως, ἢ συγκλήτου, οὐ δίδοται ἔκκλητος. ὅτι ὁ πρὸ ψήφου καταθέμενος μὴ ἐκκαλεῖσθαι, δύναται ἐκκαλεῖσθαι.

λβ. θεμ. γ.

† ἀναγνώσεως.

Ἀπὸ τῆς † γνώσεως τῆς ψήφου, αἱ δέκα ἡμέραι τοῦ ἐκκλήτου ἀριθμοῦνται. τὸ τῶν δέκα ἡμερῶν παραφυλάττεται, καὶ ἔνθα ψῆφος μὲν οὐκ ἐκφωνεῖται: χρεία δέ ἐστιν ἐκκλήτου.

λδ.

Ὁ κινήσας ὡς ὕποπτος κατηγορηθεὶς καὶ ἡττηθεὶς, εἴσω δέκα ἡμερῶν ἐκκαλεῖται.

λε.

Καὶ πρὸ ψήφου δύναται ἐκκαλεῖσθαι, ἐὰν ἐν χρηματικῇ δίκῃ διαλαλήσῃ γενέσθαι ζήτησιν ἐμβάσανον, ἢ ἐν ἐγκληματικῇ τοῦτο δοκιμάσῃ παρανόμως.

να.

Ὁ ἐκκαλεσάμενος δικαστὴν, οὐ δύναται ἐφ' ἑτέραις δίκαις αὐτὸν ὡς ἐχθρὸν διὰ τοῦτο παραιτεῖσθαι. πάλιν γὰρ αὐτὸν ἐκκαλεῖσθαι δύναται.

II.

Etiamsi princeps ex relatione præsidis caussam decidendo definiat, pronocare licet. quod si & interloquatur [præses], appellandum erit; sed post rescriptum.

Libellus appellatorius cõtinere debet nomen eius, qui appellat, & iudicis aduersus quem appellat, & a qua sententia.

III.

Satis est, apud acta dicere, APPELLO. Nec quidquam nocet, aduersarij nomen expressum non esse.

IIII.

Alio condemnato, alius appellare potest, si eius intersit: uelut in emtore ac uenditore. Nam si prior uictus non appellauerit, alter appellare potest. quod si uenditor uictus appellauerit ille quidem, sed tamẽ suspectus sit: emtor eque caussam defendere potest, atq; si ipse appellasset. Eadem ualent & in persona creditoris atque debitoris, qui ab alio uictus est in caussa pignoris.

VIII.

Qui pronocauit, si indici conuiciatus fuerit, uerberatur.

XI.

Si qui pronocauit, ex necessitate iudicis caussa iudicati soluerit: in appellatione uictor ea, quæ dedit, recipit.

XXIII.

Tutor, aut curator, aut negotiorum gestor, si appellauerit, diuq. litem traxerit: etiam medij temporis usuras soluit.

XXVIII.

A sententia principis uel senatus non conceditur appellatio. nec is, qui ante sententiam professus fuerit se non pronocaturum, pronocare potest. l.1.D.a quib. appell. non lic.

XXXII. them. III.

A recitatione sententiæ decem dies appellationis numerãtur. Idem dierum decem tempus obseruatur, etiam ubi sententia non pronuntiatur, sed appellatione opus est. Nouel.23.

XXXIIII.

Si petitor, quasi suspectus, accusatus uictusq; fuerit; intra decem dies pronocat.

XXXV.

Etiam ante sententiam appellari potest, si iudex in negotio ciuili fuerit interloquutus, ut per tormenta quæstio habeatur: uel in criminali, si hoc contra leges approbet. l.1.D. de appell. recip. uel non.

LI.

Qui pronocauit a iudice, nõ propterea potest eum in alijs caussis, tamquam inimicum, recusare: quum ab eo denuo pronocare queat. l.un. D. apud eum a quo appel.

Consti-

LIII.

l.un.C.de sent. praef.praet. l.un.D.de off. praef.praet.

Constitutio tradit id ius, quod etiam in Protis, siue prima parte digestorum exstat; uidelicet a sententia praefecti praetorio neminem appellare. Principi tamen supplicari potest, sententia cum precibus ad eum missa: licet ea pro republica lata sit. Verum intra biennium dumtaxat, non etiam ulterius, de sententia [praefecti praetorio] principi supplicãdi quis potestatẽ habet.

LXXVIII.

Nec post contestationem litis alicui iudicem recusare liceat, nec ante sententiam appellare.

CXXIII.

l.35.C.de appell.

Constitutio iubet, ut si lis, cuius ad consistorium prouocatio pertinet, decem auri libras excedat; non, ut antea, duo iudices negotium disceptent, sed tantum unus. Sin decem libras excedat, ut tum duo sint iudices, quibus * epistulares subseruiant. Quod si iudices isti duo dissenserint, tertium sibi quaestorem adhibeant. Si lis uiginti libras excedit, in commune auditorium omnium senatorum introducatur: ut liceat & uicto in priori iudicio intra biennium uel uni, uel duobus iudicibus, uel omnibus senatoribus appellationem intimare. Nec ulla prouocatione, quae ab eis decreta fuerint, suspendantur: uti nec facta apud principem examinationes retractantur.

* hoc est, notarij.

CXXVI.

l.2.C.de temp. & reparat.

Si uel a praeside, uel spectabili iudice quis appellauerit, sex mẽsium diem habeto. Quod si nihil praestiterit intra sex hosce menses, dies alios triginta & unũ habeat. Si exciderit & illo tempore, tertio dies alios triginta & unum habeat. si rursus & illi fuerint elapsi, totidẽ quarto dies impetret. quod si tot diebus exciderit, tunc intra tres alios menses nos adeat, & reparationem appellationis petat. qua reparatione concessa, praecipimus ne dies alius sex mensium ei concedatur, sed trium dumtaxat mensium internallum; numerandorum ex quo fatalis dies quartus praeterijt. Quod si iudex uel a praefectis, uel a magistro [officiorum], uel ab alio quodam illustrium magistratuum in hac gloriosa urbe delegatus fuerit; & appellatio contra sententiam eius subsequuta: primus quidem fatalis dies esto duorum mensium, ceteri uero tres ad similitudinem supradictorum fatalium numerantor. Idem in arbitro delegato.

CXXVII.

Iubet cõstitutio, ne unquam ultra statutum tempus, ad consistorium pertinentes prouocationes fiant: siue quis preces offerat, siue sacrum a principe rescriptum impetret, non alio denique

νγ.

Ἡ διάταξις φησὶν τὸ νόμιμον τὸ κείμενον καὶ ἐν τοῖς πρώτοις. ὅτι κατὰ ἀπόφασιν ἐπάρχου πραιτωρίων, ἔκκλητον οὐδεὶς ἐπιδίδωσι. δύναται δὲ βασιλέως ἐπιδεηθῆναι, καὶ πέμψασθαι † τῇ ἀποφάσει: εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὑπὲρ πόλεως ἡ ἀπόφασις γέγονε, μόνον δὲ ἐντὸς διετίας δυνατός τις περὶ τῆς ἀποφάσεως δεηθῆναι βασιλέως, οὐχὶ περαιτέρω. † σὺν τῇ.

οη.

Μηδὲ μετὰ προκατάρξιν ἐξέστω τινὶ παραιτήσασθαι τὸν δικαστήν: μηδὲ πρὸ ἀποφάσεως ἐξέστω τινὶ ἐκκαλεῖσθαι.

ρκγ.

Ἡ διάταξις κελεύει, ἐὰν ἡ δίκη, ἐφ᾽ ἣ δεῖ προαχθῆναι τὴν κατὰ συνέλευσιν ἔκκλητον, μὴ ὑπερβαίνει τὰς δέκα λίτρας: μὴ ὡς πρότερον δύο δικασταὶ τὸ πρᾶγμα κρίνωσι, ἀλλὰ μόνον εἷς. εἰ δὲ ὑπερβαίνει τὰς δέκα λίτρας ἡ δίκη, τότε ἵνα δύο ὦσι δικασταὶ † ἐπιστολαρίων ὑπηρετουμένων. εἰ μέν τοι διαφωνήσουσιν οἱ δύο δικασταὶ πρὸς ἀλλήλους, τρίτον αὐτοῖς συνεῖναι τὸν κοιαίστωρα. ἐὰν δὲ ὑπερβαίνῃ τὰς κ. λίτρας ἡ δίκη, τότε κινεῖσθαι αὐτὴν ἐπὶ κοινῆς ἀκροάσεως πάντων τῶν συγκλητικῶν, ἵνα ἐξῇ καὶ τῷ νενικηκότι ἐν τῷ προτέρῳ δικαστηρίῳ, εἰσιέναι παρὰ τῷ ἑνί, ἢ τοῖς δυσὶ δικασταῖς, ἢ πᾶσι τοῖς συγκλητικοῖς τὴν ἔκκλητον ἐντὸς διετίας. καὶ μηδεμιᾷ ἐκκλήτῳ ἀναρτᾶσθαι τὰ παρ᾽ αὐτοῖς κρινόμενα, ὥσπερ οὐδὲ αἱ παρὰ βασιλεῖ πραττόμεναι ἐξετάσεις ἀναψηλαφῶνται. † νοταρίων.

ρκϛ.

Ἐάν τις ἐπιδῷ ἔκκλητον ἢ ἄρχοντι ἢ περιβλέπτῳ δικαστῇ, ἓξ μηνῶν ἐχέτω προθεσμίαν. ἐὰν δὲ μὴ καταβάλῃ ἐντὸς τῶν ἓξ μηνῶν, ἐχέτω καὶ ἄλλας λα. ἡμέρας. εἰ δὲ ἐκπίσῃ καὶ τούτου τοῦ χρόνου, ἐχέτω καὶ ἄλλας λα. ἡμέρας: καὶ πάλιν ἐκπεσὼν, ἐχέτω ἄλλην λα. ἡμέραν. ἐὰν δὲ ἐκπέσῃ τούτων τῶν χρόνων, τότε πάλιν εἴσω ἄλλων τριῶν μηνῶν προσερχέσθω ἡμῖν, καὶ αἰτείτω ἀνανέωσιν † τῆς συγκλήτου. καὶ δοθείσης αὐτῷ τῆς ἀνανεώσεως ἤτοι τοῦ προθεσμοῦ, κελεύομεν αὐτῷ μὴ δίδοσθαι ἕτερον ἑξαμηνιαῖον χρόνον, ἀλλὰ μόνον τριῶν μηνῶν διάστημα, ἀριθμουμένων ἐξ οὗ παρῆλθεν ὁ τέταρτος χρόνος. ἐὰν δὲ ἐδόθη δικαστὴς ἢ παρὰ τῶν ἐπάρχων, ἢ παρὰ τοῦ μαγίστρου, ἢ παρ᾽ ἑτέρου τινὸς τῶν ἰλλουστρίων ἀρχόντων, ἐν ταύτῃ τῇ ἐνδόξῳ πόλει: καὶ γένηται ἔκκλητος κατὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ: ἡ μὲν πρώτη κυρία ἔστω δύο μηνῶν: αἱ δὲ ἄλλαι τρεῖς κατὰ μίμησιν τῶν προειρημένων κυρίων ἀριθμείσθωσαν. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ δοθέντος διαιτητοῦ. † τοῦ ἐκκλήτου.

ρκζ.

Ἡ διάταξις κελεύει μηδέποτε ὑπὲρ τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τὰς κατὰ συνέλευσιν ἐκκλήτους γίνεσθαι. μήτε εἴ τις δεήσεις ἐπιδώσει, ἢ θεῖον πορίσηται παρὰ βασιλέως γράμμα, μὴ δὲ ἑτέρῳ προ-

προσχήματι· ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ σπουδάζειν ἕκαστον ἐμφανίσαι τὴν ἰδίαν ἔκκλητον, καὶ τὰ πεπραγμένα, ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἐκείνῳ, καθ' ὃν ἐξεκαλέσατο διδόναι, ἢ παραχρῆμα, ἢ συντομώτερον πάντως τοῦ ἡμίσεως χρόνου τῆς ἐκκλήτου. ἐπεί τοι γε ὁ παρελθὼν τὸν χρόνον τοῦτον ζημιωθήσεται.

ρκη.

Τῆς ἐκκλήτου γυμναζομένης, ἐξουσία ἠνέῳκται πρὸς τῷ ἑκατέρῳ μέρει καιναῖς χρήσασθαι δικαιολογίαις, αἷς οὐκ ἐχρήσαντο ἐν τῷ προτέρῳ δικαστηρίῳ, καὶ παραγραφαῖς. ἐὰν μόνον εἰς κεφάλαιον ὦσιν ἤδη κινηθεῖσαι ἐν τῷ προτέρῳ δικαστηρίῳ.

Ἡ διάταξις κελεύει, ἵνα εἰ μὲν ἐξ Αἰγύπτου, ἢ Λιβύης, ἢ ἀνατολῆς, ἕως τῶν δύο Κιλικιῶν ἀριθμουμένης, ἢ ἀπὸ Ἀρμενίας, ἢ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἔκκλητος προσενεχθῇ, ἔχωσιν οἱ ἐκκαλεσάμενοι τὴν ἀρχαίαν ἑξάμηνον. ἐὰν δὲ ἀπὸ Ἀσίας, ἢ Ποντικῆς, ἢ τῆς Θρᾴκης ἐνάγηται ἔκκλητος, τριῶν μηνῶν προθεσμίαν δίδωσι τοῖς ἐκκαλεσαμένοις ἀκολουθουσῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐνενήκοντα τριῶν ἡμερῶν, εἴτε τοῖς τρισὶ μησὶν εἴτε τῇ ἑξαμήνῳ. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν τριῶν μηνῶν τῆς [illegible]. Βούλεται δὲ καὶ τὰς κυρίας εἶναι, μὴ πάντως αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἐν αἷς ὁ χρόνος συμπληροῦται· ἀλλὰ δέκα ἡμέρας αὐτὰς πρὸ τῆς κυριακῆς, καὶ αὐτήν, καὶ ἄλλας ε. ἴσως γὰρ πλανᾶσθαι περὶ τὴν ψῆφον τῶν ἡμερῶν. καὶ ἔνθα ἂν εὕρωμεν μνήμην κυρίας ἡμέρας, ι. ἡμέρας παρέχομεν. καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐκκλήτου ἐνιαυτῷ κελεύομεν στενοχωρεῖσθαι· δυναμένου, εἰ βούλεται, τοῦ ἑνὸς μέρους τοῦ νικήσαντος ἐν τῷ κατὰ χώραν δικαστηρίῳ, καὶ συντομώτερον τὴν δίκην εἰσαγαγεῖν καὶ λοιπὸν παρεκτείνεσθαι τὴν δίκην, τεμνομένης τῆς δίκης καὶ τοῦ ἑνὸς μέρους τοῦ τὴν ἔκκλητον δεδωκότος ἀπολιμπανομένου. ἐὰν δὲ τὰ μέρη συμφωνήσωσι μὴ φυλάττειν τὰς κυρίας, ἰσχύειν βούλεται τοῦτο τὸ σύμφωνον ἡ διάταξις.

Καὶ ὅτι ἐὰν δικαστὴς ἐναντιοῦται τῇ προτέρου ἀποφάσει· οὐ χρεία ἐκκλήτου εἰς τὸ ἀνατρέψαι αὐτήν.

ρμη.

Ἐὰν τελευτήσῃ ὁ εἷς τῶν ἐκκαλεσαμένων, οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ, ἑτέρους μῆνας τέσσαρας ἔχουσι. βούλονται γὰρ διασκέψασθαι περὶ τῆς κληρονομίας καὶ τότε ἢ καταδέξασθαι καὶ γυμνάσαι τὴν ἔκκλητον, ἢ μὴ καταδέξασθαι.

Ἀνάγνωθι τίτλου β. κεφάλαιον γ.

Οὐ μόνον ὁ πρωτότυπος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐντολεύς, καὶ ὁ διεκδικητὴς αὐτοῦ, καὶ ὁ κουράτωρ, καὶ ὁ πάτρων, ἔσω δέκα ἡμερῶν τῆς ἐκφωνηθείσης ψήφου, δύναται ἔκκλητον ἐπιδιδόναι.

Καὶ κεφάλαιον ια.

Θεσπίζομεν ὁσάκις ψῆφος τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων οἱουδήποτε κλίματος προσενεχθῇ: καὶ εἷς (ὡς εἰκὸς) τῶν δικαζομένων νομίσει ἑαυτὸν

praetextu: sed ut omni modo quisque suam prouocationem insinuare studeat, & gesta in illo iudicio, contra quod prouocauit, uel statim, uel omnino citius dimidio appellationis tempore, tradat. quando qui tempus hoc praeterlabi sinet, dispendio suo multabitur.

CXXVIII.

Quum exercetur appellatio, licentia patet utrique parti nouis adsertionibus, quae in iudicio priori usurpatae non sunt, & exceptionibus utendi; modo ad caput ipsum pertineant, & iam in priore iudicio motae sint.

Constitutio iubet, ut si quidem ex Aegypto, uel Libya, uel oriente, qui ad utramq; Ciliciam usque numerando porrigitur, uel ex Armenia, uel Illyrico, appellatio transmissa fuerit; antiquum semestre spatium qui prouocarunt, habeant. Sin ex Asia, uel Ponto, uel Thracia perferatur appellatio, trium mensium spatium concedit ijs, qui appellarunt: sequentibus & alijs nonaginta tribus diebus, siue tres illos menses, siue semestre spatium, itidemque tribus mensibus reparationis. Vult autē & fatales esse dies non eos omnino, quibus fatum completur: sed decem dies fatalem praecedentes, cum ipso fatali, & alijs quinque. nam fortassis in calculo dierum erratur. Igitur ubicumq; fatalis dies mentionem inueniemus, decem dies praestabimus. Appellationis quoque caussam unius anni spatio coartari iubemus: uti tamen nihilo minus altera pars, quae uictrix in prouinciali iudicio fuit, potestatem habeat, si quidem uelit, etiam citius introducendae caussae, porroque sic peragendae, ut etiam absente parte, quae prouocauit, lis decidatur. Sin autem partes inter se pactae fuerint, ut dies fatales non obseruentur: eiusmodi pactum constitutio firmum esse uult. l.5.eod. §.ult.d.l.

Item, si iudex sententiae prius latae aduersetur, ad eam rescindendā appellatione non erit opus. l.1.C.quan. prou.non est nec.

CXLVIII.

Si unus eorum, qui appellarunt, defunctus sit: heredes eius quatuor alios etiam menses habent. Nam de hereditate [adeunda] deliberare uolunt, ac deinceps uel accipere & exercere appellationem, uel non accipere. l.ult.C.si pend. appell.

Tit.II.cap.III.

Non principalis dumtaxat litigator, uerumetiam procurator eius, & defensor, & curator, & patronus, intra decem dies a pronūtiata sententia prouocare potest. Nouel.23.in princ.

Et cap.XI.

Sancimus, ut quoties a gloriosissimis praefectis cuiuscumque tractus sententia prolata fuerit, & unus (ceu fieri potest) litigantium se gra- Nouel.119. cap.5.

uatum putet, facultatem is habeat offerendi libellum instructiuũ gloriosissimis praefectis, qui sententiam tulerunt, uel eorum consiliarys, uel litium introductoribus, idq; decem intra dies, ex quo sententia lata sit. quo subsequuto, non aliter sententia dabitur exsequutioni, nisi prius pars uictrix idoneos fideiussores praestet pro tanta summa, quanta futura sit condemnatio: uidelicet si deinceps retractatione modo legitimo procedente sententia rescissa fuerit, futurum ut ipsae res ei cum legitimis accessionibus restituantur. Quod si dictum intra spatium dierum decem post latam sententiam, libellum non obtulerit is, qui laesum se putat: iubemus, ut absque fideiussione res exsequutio procedat, iure retractationis ei seruando, qui se grauatum putauerit.

Nouel.126. *In omnibus autem appellationibus hoc obtinere iubemus, ut quotiescumque prouocatione interposita, intra definitum tempus, utraque pars diem fatalem obseruauerit; absque dilatione iudices tum acta, tum iudicata examinare studeant, & legi atque iuri consentaneam sententiam proferant. Quod si solus is, qui prouocauit, ingressus fuerit; iubemus, uti iudices ad extremum usque diem fatalem exspectent, & si requisitus uictor non inueniatur, actis examinatis legitimum finem imponant. Sin is solus, qui uictricem sententiam retulit, ingressus fuerit; & qui prouocauit, requisitus non inueniatur: non solum iudices ultimum diem fatalem exspectent, uerumetiam totum reparationis tempus, hoc est, tres mẽses: ac si ne tunc quidem is, qui appellauit, inuentus fuerit, non amplius temporis decursu sententia rata fiat, sed uel ab una parte iudices tum acta, tum iudicata examinent, & si quidem recte prolatam sententiam deprahenderint, eam confirment: sin quid in ea neglectum sit, corrigant, legitimamque sententiam proferant.*

Et VIII. cap.

Sancimus, ne qui appellauit decursu temporis aliquid damni sentiat, neue sententia iudicis, a qua semel appellatum est, rata sit: sed amplius apud claritatem tuam examinetur, & legitimum terminum accipiat, etiamsi millies maius biennio tempus decurrerit, aut decurrat. Ceterum in omni caussa, in qua quid huiusmodi euenerit, & in medio mota litis apud iudicem appellationis, aut etiam non mota, compromissum fuerit in quosdam alios, ideoq; biennium praeterierit, intra quod oportebat appellationis iudices litem decidere, casu autẽ quocumque lis ad appellationis iudices denuo redierit:

βεβαρῆσθαι· ἔχειν τὸν τοιοῦτον ἄδειαν διδασκαλικὸν προφέρειν τοῖς ἐνδοξοτάτοις ὑπάρχοις τοῖς τὴν ψῆφον προαγαγοῦσιν, ἢ τοῖς τούτων συμπάροις, ἢ τοῖς τὰς δίκας εἰσάγουσιν, ἐντὸς δέκα ἡμερῶν προθεσμίας μετὰ τὸ προσενεχθῆναι τὴν ψῆφον. ὥς τι τούτου παρακολουθοῦντος, μὴ ἄλλως ἐκβιβασμῷ παραδίδοσθαι τὴν ψῆφον, εἰ μὴ πρότερον ἐγγύας ἀξιοπίστους παράσχῃ τὸ νικῆσαν μέρος ὑπὲρ τοσαύτης ποσότητος, ὅσης ἂν εἴη ἡ καταδίκη, ὡς εἰ μετὰ ταῦτα ἀναψηλαφήσεως νομίμῳ τρόπῳ προϊούσης, ἡ ψῆφος ἀνατραπείη, τὰ πράγματα αὐτῷ μετὰ τῶν νομίμων ἐπαυξήσεων ἀποκαθίστασθαι. εἰ δὲ ἐντὸς τῆς μνημονευθείσης τῶν δέκα ἡμερῶν προθεσμίας μετὰ τὴν ψῆφον προσενεχθῆναι, μὴ ἐπιδοίη τὸν λίβελλον ὁ νομίζων βεβλάφθαι, κελεύομεν τὸν τοῦ πράγματος ἐκβιβασμὸν δίχα ἐγγύης προϊέναι, τοῦ τῆς ἀναψηλαφήσεως δικαίου φυλαττομένου ἐκείνῳ, ὅς τις ἑαυτὸν βεβαρῆσθαι νομίσοι.

Ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἐκκλήτοις, τοῦτο κρατεῖν κελεύομεν, ἵνα ὁσάκις ἐκκλήτου γινομένης ἐντὸς τοῦ ὡρισμένου χρόνου, ἑκάτερον μέρος τὴν κυρίαν ἡμέραν παραφυλάττῃ, ἀνυπερθέτως οἱ δικασταί, τοῦτο μὲν τὰ πεπραγμένα, τοῦτο δὲ τὰ κεκριμένα ἐξετάζειν σπουδάσωσι, καὶ μετὰ τοῦ νόμου καὶ τοῦ δικαίου ψῆφον διδόναι. εἰ δὲ μόνος ὁ ἐκκαλεσάμενος εἰσέλθῃ, κελεύομεν τοὺς δικαστὰς ἀναμένειν, μέχρι τῆς τελευταίας κυρίας, καὶ εἰ ἀναζητηθεὶς ὁ νικήσας μὴ εὑρεθείη, ἐξεταζομένων τῶν πεπραγμένων, νόμιμον δρίσωσι πέρας. εἰ δὲ μόνος ὁ τὴν νικητικὴν ψῆφον λαβὼν εἰσέλθοι, καὶ ἐπιζητηθεὶς ὁ ἐκκαλεσάμενος μὴ εὑρεθείη, ἀναμένειν τοὺς δικαστάς, μὴ μόνον τὴν τελευταίαν κυρίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦ εὐτρεπισμοῦ χρόνον, τουτέστι τοὺς τρεῖς μῆνας. καὶ εἰ μηδὲ τηνικαῦτα ὁ ἐκκαλούμενος εὑρεθείη, μηκέτι τῇ τοῦ χρόνου παραδρομῇ κυροῦσθαι τὴν ψῆφον, ἀλλὰ καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας τοὺς δικαστὰς ἐξετάζειν, τοῦτο μὲν τὰ πεπραγμένα, τοῦτο δέ, τὰ κεκριμένα. καὶ εἰ μὲν ὀρθῶς τὴν ψῆφον δεδομένην εὕροιεν, ταύτην βεβαιοῦν· εἰ δέ τι παρώφθαι, τοῦτο διορθοῦσθαι, καὶ νόμιμον διδόναι ψῆφον.

η.

Θεσπίζομεν μηδὲν βλάβην ὑπομένειν τὸν ἐφέντα τῇ τοῦ χρόνου παραδρομῇ, μηδὲ κυρίαν εἶναι τὴν τοῦ δικαστοῦ ψῆφον ἅπαξ ἐκκληθεῖσαν, ἀλλὰ καὶ προσεξετασθῆναι παρὰ τῇ σῇ ἐνδοξότητι καὶ πέρας νόμιμον δέξασθαι. κἂν εἰ μυριάκις πλείων τῆς διετίας χρόνος παρέδραμεν, ἢ καὶ παραδράμοι. τοῦ λοιποῦ δὲ ἐπὶ πάσης ὑποθέσεως, ἐφ' ἧς τοιοῦτον συμβῇ καὶ ἐν μέσῳ κινουμένης τῆς δίκης παρὰ τῷ ἐφέτῃ δικαστῇ, ἢ καὶ μὴ κινουμένης, τινὲς † εὑρεθῶσιν ἕτεροι, καὶ διὰ τοῦτο ἡ διετία παρέλθοι, ἧς ἐντὸς ἐχρῆν τοὺς ἐφέτας τὴν δίκην τεμεῖν, καὶ καθ' οἱανδήποτε πρόφασιν ἐπανέλθοι πάλιν ἐπὶ τοὺς ἐφέτας ἡ δίκη: † αἱρεθῶσιν ἕτεροι.

τοῖς

τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσιν ἐξέστω χρῆσθαι τοῖς μέρεσιν, ὥσπερ εἰ μὴ ἔτυχον ἀπολιπόντες μὲν τὸ ἐφετικὸν δικαστήριον, ἐπὶ δὲ τοὺς αἱρετοὺς ἐλθόντες, μὴ μέντοι δυνάσθαι χρῆσθαι τῷ τὴν διετίαν παραδραμεῖν. ὁ γὰρ ἅπαξ δικαστὰς ἄλλους ἑλόμενος οὐκ ἂν ἔτι δίκαιος σιωπὴν ἐγκαλεῖν τῷ διὰ τοῦτο ἀδικηθέντι, διότι τοῖς περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν δικαστῶν γενομένοις ἐπίστευσε, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπεξῆλθεν, οὐδὲ ἐπλήρωσε τὴν δίκην ἐκεῖσε, διὰ τὸ παρὰ τοῖς δικασταῖς ἐκείνοις ἀγωνισθῆναι τὴν ὑπόθεσιν. εἰ μέντοι καὶ μετὰ τὸ ἀπολειφθῆναι τῶν αἱρετῶν δικαστῶν διετὴς παρέλθοι χρόνος: τηνικαῦτα ἐρρῶσθαι τὴν ψῆφον, κατὰ τὰς περὶ τούτου γενομένας παρ' ἡμῶν διατάξεις.

ιβ.

Ἅπαξ δὲ τῆς ἐφεσίμου δίκης ἐν ταῖς ἐμπροθέσμοις ἡμέραις, εἴτε παρ' ἑκατέρου μέρους, εἴτε παρὰ τοῦ ἑνὸς εἰσαχθείσης μηκέτι τῇ τοῦ διετοῦς χρόνου παραδρομῇ τοῦ λοιποῦ βεβαιοῦσθαι τὴν ψῆφον: ἀλλὰ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου σκοπουμένου, πέρας ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσι † δρᾶξ νόμιμον. εἴτε τοῦ ἑνός, εἴτε ἑκατέρου μέρους, παρόντος. καὶ διὰ τοῦτο κελεύομεν † αὐτῆς τοιαύτης ὑποθέσεσιν, μηκέτι (καθὰ μέχρι τοῦ παρόντος ἐκράτει) εἰς τὴν πρώτην ἔκκλητον πάσας τὰς διαγνώσεις ἀναφέρεσθαι: ἀλλὰ μίαν ἑκάστην ἰδίαν ἡμέραν ἔχειν προγεγραμμένην.

† δίδοσθαι.

† ἐν ταῖς τοιαύταις.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. κεφάλαιον νβ. ἐν ᾧ φησίν.

Κατὰ αὐτοῦ ἀδιεκδικήτου ἢ τῆς πολιτείας χάριν ἀπόντος, ἢ ἀφήλικος, ἐκβλητος οὐκ ἔρρωται.

Καὶ κεφάλαιον νε.

Μετὰ ψῆφον, ἢ ὅρκου δόσιν ἢ συγκατάθεσιν, οὐδὲν ζητεῖται. οἱ γὰρ ὁμολογοῦντες, ἀντὶ κατακεκριμένων εἰσί.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ε. κεφ. ε. ὅπερ ἐστὶ νεαρᾶς πβ. κεφ. α. ἐν ᾧ φησὶ μὴ ἐκκαλεῖσθαι τρίτον.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΖΟΝΤΩΝ ΔΙΑΙΤΗΤΩΝ: καὶ περὶ τῶν διδομένων αὐτοῖς συνηθειῶν, ἐν ταῖς ὑπερβαινούσαις τὰ ρ.

Ν Ν. δίκαις.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. κθ.

Κατὰ τοῦ δοθέντος διαιτητοῦ πρὸς τὸ δοκιμάσαι τοὺς ἐγγυητάς, καλῶς ἐκκαλούμεθα: καὶ εἰ τὰ μάλιστα χωρὶς † ἐκκλήτου ὁ δεδωκὼς αὐτόν, διορθοῦται τὴν ψῆφον αὐτοῦ.

† ἐκκλήσεως.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον α. κεφ. ς. καὶ η. καὶ τίτλον β. κεφ. ςη. καὶ ςθ. καὶ ρ.

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΘΕΝΤΩΝ, καὶ περὶ κεκριμένου πράγματος.

Τίτλ. γ. κεφ. α.

Κεκριμένον λέγεται τὸ ψήφῳ τμηθέν, δι' ἧς καταδικάζεταί τις, ἢ ἀπολύεται.

alijs quidem omnibus utendi facultatem partes habeant, atq; si iudicium appellationis non deseruissent, nec ad compromissarios se iudices contulissent, sed illo tamen uti non poterunt, quod biennij tempus decurrerit. Nam qui semel iudices alios delegit, is ei cui damnosum hoc accidit, silentium propterea iure nequit obijcere, quod ijs fidem habuerit, quæ de iudicibus ex compromisso agerentur, nec caussam iccirco persequutus sit, aut istic litē impleuerit, quum apud iudices illos alios controuersia exerceretur. Verum si post relictos iudices compromissarios biennij tempus effluxerit, sententia rata & firma, secundum nostras de hoc factas constitutiones, esto.

Et XII.

Appellationis autem caussa semel intra statutos dies, siue ab utraque parte, siue ab altera tantum introducta, non amplius bienny decursu deinceps rata fiat sententia: sed ueritatis atque iuris habita ratione, legitimus eiusmodi caussis terminus imponatur, siue pars una, siue utraque præsens fuerit. ideoque iubemus, ut in huiusmodi controuersijs non amplius, ut hactenus obtinuit, ad primam appellationem cognitiones omnes referantur: sed uti qualibet suum diem præscriptum habeat.

l. nouel. 126. cap. 2.

Item adde tit. III. cap. LII. in quo dicitur:

Contra pupillum indefensum, uel absentem reipublicæ caussa, uel minorem, peremtorium non ualet.

l. 54. D. de re iudic.

Et LV.

Post rem iudicatam, uel iurisiurandi præstationem, uel confeßionem, nihil quæritur. nam qui confitentur, pro iudicatis habentur.

SCHOLION.

Legito & lib. VII. tit. V. cap. V. quod est nouellę LXXXII. cap. I. in quo dicitur, nō appellari tertio.

DE IUS DICENTIBUS ARBITRIS, deque consuetudinibus, quæ eis dantur in caussis centum solidos excedentibus.

Eiusd. tit. cap. XXIX.

In arbitrum, qui ad probandos fideiussores datus est, recte appellamus: quamuis & sine appellatione is, qui eū dedit, sententiā eius corrigat.

l. 9. D. qui satisd. cog. & l. 2. a quib. appell. non lic.

Coniunge lib. VII. tit. I. cap. VI. & VIII. itemq; tit. II. cap. XCVIII. & XCIX. & C.

DE CONDEMNATIS, ET de re iudicata.

Tit. III. cap. I.

Indicatum dicitur, quod sententia iudicis est decisum, qua quis uel cōdēnatur, uel absoluitur.

l. 1. D. de re iudic.

Ibid.them.VI.

A condemnato ut soluat, exigitur ut praestet, non ut satisfaciat; nisi ex magna & necessaria caussa, & quidem ut tũc idoneum expromissorem det.

Cap.II.them.II.

Condemnatus intelligitur, qui legitime condemnatus est.

XXXIII.

Si quis testes largitione corruptos produxerit, atq; uicerit; seuere punitur, & iudicata minime firma sunt.

XLVIII.them.III.

Absentibus sententia [lata] non praeiudicat.

LXX.

Debet esse l.5.C. de fructibus & lit. expens. ubi notatur, vacam constitutionẽ deesse. *deest, sumtus praestare.

*Constitutio praecipit, ut quiuis iudex in sententia sua iubeat uictum facios in iudicio * .... Habet & potestatem iudex transcendendi sumtum, ad decimam usque partem eorum, quae impensa sunt; si eum ad hoc partis eius, quae sumtum profudit, impudentia permouerit: ita ut ea, quae impensas excedunt, ad fiscales rationes pertineãt. nisi forte iudex detrimentum partis uictricis sarcire uolens, partem aliquam horũ ei adsignet. Neq; tantum actor atq; reus [in expensas] condemnantur, quum index utriq; competens est; uerum etiam quum non est iudex actoris competens, qui tamen ex recõuentione uictus sit, nec eum iudicẽ recusare possit: siue adeo praesides, siue dati a principe arbitri, iudices fuerint. Nam & hi suos exsequutores atq; cõpulsores habent. Quod si iudex hoc nõ fecerit, ipse parti uictrici dãnũ illud cõpensare cogitur.*

LXXII.

l.1.C. de re iudic.

Si condemnatus probet, actorem eam rem, quam furto se amisisse dicebat, ab aliquo recepisse: quum in eũ iudicati agitur, recte doli exceptionem alteri opponit.

LXXXIIII.

l.7.C. de exsequ. rei iudic.

Si post condẽnationem reus moras nectat, & corpora in cõdemnatione posita rebus humanis eximi contingat: aestimationem eorum praestare cogitur.

XCIII.

l.2.C. quib. res iudic. non noc.

Res inter alios iudicata nec emolumentum, nec damnum absenti adferunt. ideoque nec uno heredum condemnato, alteri praeiudicatur.

XCIIII.

Etiam in criminibus ea, quae inter alios indicata sunt, alijs non officiunt.

XCV.

l.ult.C. eod.

Quae in iudicio sunt indicata, quamuis alius quispiam in eamdem caussam inciderit, tamen in eo ualere non debent. Nec enim absenti ex rebus indicatis praeiudicium nasci debet.

Εν δὲ τῷ ϛ. θεμ.

Ο' καταδικαζόμενος δοῦναι, ἀπαιτεῖται παρασχεῖν, οὐ μὴν τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι· πλὴν εἰ μὴ ἀπὸ μεγάλης καὶ ἀναγκαίας αἰτίας: καὶ τότε δὲ ἵνα ἐπιτήδειον δῷ ἐπαγγελόμενον.

β. κεφ. θεμ. β.

Καταδεδικασμένος ἐστὶν, ὁ νομίμως κατακριθείς.

λγ.

Εἰ ψευδεῖς ἐπὶ δόσει παραγαγών τις μάρτυρας νικήσει, καὶ αὐστηρῶς τιμωρεῖται, καὶ τὰ κριθέντα οὐ κρατεῖ.

μη. κεφ. θεμ. γ.

Τοῖς ἀποῦσιν ἡ ψῆφος οὐ προκρίνει.

ο.

Η' διάταξις κελεύει, ὥς τι παντα δικαστὴν ἐν τῇ ἀποφάσει ἑαυτοῦ κελεύειν τὸν ἡττηθέντα ἐν τῷ δικαστηρίῳ γινόμενα .... ἔχοντος ἐξουσίαν αὐτοῦ τοῦ δικαστοῦ καὶ ὑπερβαίνειν τὴν δαπάνην, ἕως τῆς δεκάτης μοίρας τῶν δαπανηθέντων: ἐὰν αὐτὸν ἀναισχυντία τοῦ δαπανηθέντος μέρους, πρὸς τοῦτο παρακινήσῃ, ὥς τι τὰ ὑπὲρ τὰ δαπανήματα τῷ δημοσίῳ λόγῳ διαφέρειν. εἰ μή τι ἄρα ὁ δικαστὴς τὴν τριβὴν τοῦ νενικηκότος μέρους βουληθεὶς θεραπεῦσαι, μέρος τι ἐκ τούτων αὐτῷ ἀφορίσει. καταδικαζομένου μὴ μόνον τοῦ ἐνάγοντος καὶ τοῦ ἐναγομένου ὅτι πρόσφορος ἑκατέρῳ ἐστὶν ὁ δικαστὴς, ἀλλὰ καὶ ὅτι τοῦ ἐνάγοντος ἀπρόσφορός ἐστιν, ἡττηθῇ δὲ ἐξ ἀντεναγωγῆς, μὴ δυνάμενος ἐκεῖνον τὸν δικαστὴν παραιτήσασθαι· εἴτε ἄρχοντες εἶησαν δικασταὶ, εἴτε θεῖοι διαιτηταί. ἔχουσι γὰρ οὗτοι ἐκβιβαστὰς καὶ ἐπεικτας. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσει ὁ δικαστὴς, αὐτὸς τὴν ζημίαν ταύτην ἀναγκάζεται θεραπεῦσαι τῷ † νενικότι μέρει.

λάπη, δαπανήματα παρασχεῖν.

† νενικηκότι.

οβ.

Εὰν ὁ καταδικασθεὶς ἀποδείκνυσι, ὅτι ὁ ἐνάγων αὐτῷ ἔλαβε παρά τινος τὸ πρᾶγμα ὅπερ ἔλεγε κλαπῆναι, ἐναγόμενος τῇ ἀπαιτήσει τῆς καταδίκης, καλῶς ἀντιτίθησιν αὐτῷ δόλου παραγραφήν.

πδ.

Εὰν ἐπὶ τῇ καταδίκῃ ὑπέρθηται ὁ ἐναγόμενος, καὶ συμβῇ τὰ σώματα τὰ ἐν τῇ καταδίκῃ κείμενα τελευτῆσαι, τὴν διατίμησιν αὐτῶν ἀναγκάζεται παρασχεῖν.

ϟγ.

Μεταξὺ ἄλλων κριθέντα, οὐδὲ ὠφέλειαν, οὐδὲ βλάβην ἐπιφέρουσι τῷ μὴ παρόντι. ὅθεν οὐδὲ ἑνὸς τῶν κληρονόμων καταδικαζομένου, ὁ ἕτερος βλάπτεται.

ϟδ.

Καὶ ἐπὶ ἐγκλημάτων τὰ μεταξὺ ἄλλων κριθέντα, ἑτέρους † βλάπτει.

† deest ὁ.

ϟε.

Τὰ κριθέντα ἐν δικαστηρίῳ, καὶ ἐμπέσῃ ἕτερός τις εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν, οὐκ ὀφείλουσιν ἐπὶ ἐκείνου κρατεῖν. οὐδὲ γὰρ δεῖ τῷ μὴ παρόντι πρόκριμα γίνεσθαι ἐκ τῶν κριθέντων.

ϟϛ. Εὰν

ργ.

Ἐὰν ὡς διαθήκης προσενεχθείσης ἔκρινεν ὁ ἄρχων· μετὰ δὲ ταῦτα εὑρεθῇ πλαστὴ ἐκείνη ἡ διαθήκη, κινεῖται αὖθις τὸ δικαστήριον· μὴ ἀντικειμένης τῆς ἀπὸ καταδίκης παραγραφῆς.

Ἐν δὲ τῷ δ. θεμ. λέγοντος τινὸς ἀπὸ πλαστῶν δικαιωμάτων καταδικασθῆναι, χρὴ ὑπερτεθῆναι τὸν τῆς ἀποφάσεως ἐκβιβασμόν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον δ. κεφάλαιον ιθ. καὶ βιβλίον ξ. τίτλον να. κεφάλαιον β. θεμ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Οὐ δοκεῖ κατακεκρίσθαι ὁ ἐκκαλεσάμενος, † καταδικά-ζειν. ὅτι ὁ καταδικασθεὶς ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχοντος † δικάζειν.

Καὶ κεφάλ. ε.

Οὔτε ἐξ ὑπονοίας, ὅτι ἀπὼν τὶς καταδικάζεται· εἰ μὴ ὁ μετὰ πολλὰς ὑπομνήσεις καὶ προγράμματα μὴ παραγινόμενος· καὶ αὐτὸς δὲ μέχρι χρηματικῆς ποινῆς, ἢ ἀτιμίας, ἢ ἐξορίας. κάλλιον γάρ ἐστιν ἀνεκδίκητα μένειν τὰ ἁμαρτήματα, ἤπερ τὸν ἀναίτιον καταδικάζεσθαι. ὁ δὲ κατήγορος ἀπὼν, καταδικάζεται. καὶ πλέον ἔσθ' ὅτε, ἤπερ ἀπαιτεῖ τὸ κατὰ συκοφαντῶν δόγμα.

ΠΕΡΙ ΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ κακῇ πίστει καρπωσαμένων.

Τοῦ αὐτοῦ τιτλ. κεφάλ. ξς.

Ὁ κακῇ πίστει νομεὺς, οὐ μόνον τὸ πρᾶγμα ἀποδίδωσι, καὶ τοὺς καρποὺς οὓς ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ οὓς ἠδύνατό τις λαβεῖν καρπούς. καὶ δίδωσι τοὺς μετὰ προκατάρξιν. ταῦτα δὲ νόησον μὴ ἐπὶ τῆς ἀπαιτήσεως τῆς κληρονομίας. ἐπὶ ἐκείνης γὰρ καὶ οἱ πρὸ τῆς προκατάρξεως καρποὶ καταφέρονται. εἰ δὲ καὶ τελευτήσει † οὗτος ἐπὶ κληρονόμῳ, καὶ ὁ κληρονόμος † αὐτοῦ εἰς τὸ ἐλάττωμα αὐτοῦ ὑπεισιὼν, † τὰ αὐτοῦ ἀπαιτεῖται.

† ἕτερος. † αὐτὸς. † τὰ αὐτά.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλον α. κεφάλαιον μδ. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ ἠρτημένοι καρποὶ, μέρος εἰσὶ τοῦ ἀγροῦ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ. κεφ. θ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἰ μὲν φαίνεται ὁ πεσὼν καρπὸς εἰς τὸν ἀγρὸν ἐκ τῶν δένδρων μου, ἔχω τὴν παραστατικὴν ἀγωγὴν, ἐπὶ τῷ συναγαγεῖν τὸν καρπὸν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας· διδοὺς τὴν περὶ τοῦ μὴ βλάψαι ἀσφάλειαν. εἰ δὲ καὶ δόλῳ κατεβόσκησας αὐτὸν, χώρα τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κγ τίτλον γ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Κἂν προσωπικὴ ἀγωγὴ κινεῖται, δίδοται μετὰ προκατάρξιν τὰ πράγματα· καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ληφθέντες καρποὶ, καὶ ὁ τοκετός. οἷον γὰρ ἦν ἐν τῇ προκατάρξει τὸ πρᾶγμα, τοιοῦτον ὀφείλει δίδοσθαι.

η. κεφ.

Ἡ γονὴ τῶν ληγατευθέντων ἵππων δίδοται μετὰ ὑπέρθεσιν, ὡς καρπός. ἡ δὲ γονὴ τῆς γονῆς, ὡς πρᾶγμα· ὥσπερ καὶ ὁ τοκετὸς τῆς δούλης.

CIII.

Si præses quasi prolatis testamenti tabulis sententiam dixit, eæque postea falsæ deprehendantur: de integro caussa mouetur, præscriptione rei iudicatæ non obstante. l.1.C.si ex fals. instrum.

Ibid. IIII. them.

Quum quis se dicit ex falsis instrumētis condēnatū, exsequutionē sententiæ suspēdi oportet.

Legendus etiam lib. LI. tit. IIII. cap. XIX. itemque lib. LX. tit. LI. cap. II. them. IIII. in quo dicitur:

Non uidetur damnatus, qui prouocauit: nec qui dānatus est ab eo, qui ius dānandi nō habet. l.2.§.2.D. de pœn.

Et cap. V.

Nec ex suspicione, nec absens quis damnatur; nisi post multas admonitiones & edicta nō compareat. Et hic ipse uero damnatur usq; ad pecuniariam pœnam, uel infamiam, uel relegationem. Satius enim est impunita relinqui facinora, quam innocentē damnari. Accusator autem absens damnatur, & plus interdum, quam Senatusconsultum contra calumniatores exigat.

DE FRVCTIBVS ET HIS, QVI mala fide fructus perceperunt.

Eiusdem tit. cap. LXVI.

Malæ fidei possessor, non rem tantum redhibet, & fructus quos percepit: sed etiam eos, quos percipere potuisset. Et exsoluit eos, qui post contestationem litis potuerunt percipi. (Hac autem non in hereditatis petitione intelligito. Nam in ea fructus etiam ante litis contestationem percepti deducuntur.) Quod si relicto herede moriatur, etiam ab herede, qui in eius uitium successit, fit eorumdem repetitio. l.2.C.de fruct. & lit.exp.

Legendus & lib. XV. tit. I. cap. XLIIII. in quo dicitur:

Fructus pendentes, fundi pars sunt. l.44.D.de rei uendic.

Legito & tit. IIII. cap. IX. in quo dicitur:

Si fructus, qui ex arboribus meis in fundum tuum incidit, exstat; actionem ad exhibendum habeo, ut mihi tertio quoque die fructus legendi facultas sit, si damni infecti cauero. Quod si etiam dolo pecus immisisti, quod eum comederet, actioni ad exhibendum locus est. l.9.§.1.D.ad exhib. Adde tit. de glan. leg.

Legito & lib. XXIII. tit. III. cuius II. cap. dicitur:

Quamuis actio personalis sit, res tamen post litem contestatam præstantur, & capti postea fructus, & partus. Nam qualis erat res in litis contestatione, talis dari debet. l.2.D.de usur.

VIII. cap.

Fetus equorum legatorum præstatur, ut fructus: secundus autem fetus, ut res. sicut & partus ancillæ.

XXVI.

Sicut lac, pilus, & lana, sic & fetus pecudū, fructus earum est; & dominus eorum est bona fidei possessor, atq; fructuarius. Partus uero ancillæ non ad hunc, sed ad dominum pertinet. Nam homo nō est in fructu, quum eius gratia fructus omnes natura comparauerit.

XLII.

Quod in fructus colligendos impensum est, eos deminuit.

Legito & lib. XXIIII. tit. III. cap. III. in quo dicitur:

Qui mala fide fructus percepit, si conuentus fuerit, & uictus rei uindicatione, ob existantes quidem fructus actione de ijs conueniri potest: sed si consumti sint, condictione tenetur, illorūq; restitutioni parere cogitur.

DE CONFESSIS, ET QUANDO teneantur, quando non teneantur.

Tit. IIII. cap. IIII.

l.4.D.de confess. *Qui seruum occisum interemisse se fatetur, licet non occiderit, ex confessio tenetur.*

VI.

Confessus pro iudicato est, & quatuor mensium tempus habet: intra quod si non restituat, lis aduersus ipsum æstimatur.

VII.

Non omni modo confessus cōdemnatur eius rei nomine, de qua confitebatur ille quidem, sed ambigitur, an in rerum natura sit.

VIII.

l.un.C.h.tit. *In iudicio confessus, pro iudicato habetur.*

Legito & lib. XIIII. tit. I. cap. LII. in quo dicitur:

Qui frumentum promittit, nec adijcit bonum; quale quale soluat, liberatur. Itaq; si fideiussor eius bonum soluerit, aliud non repetit, nisi quo dato liberandus erat.

Legito & lib. LI. tit. VI. cap. II & IIII. Item lib. VII. tit. VI. cap. XXIII. cuius hæc uerba sunt:

l.2.C.de plus petit. *Si quis centū, uerbi gratia, solidos alicui credēs, per dolum & machinationem effecerit, ut debitor ei pro ducentis solidis cautionem exponat, & eum nomine ducentorum in ius uocauerit: si quidem ante litem contestatam pœnitentia ductus, dolum suum confiteatur, nullo dispendio grauetur, sed reapse debitos sibi centum solidos recipiat. Sin litem contestatus est, & in certamine permanens, admissi doli conuictus fuerit: non solum adiectu ultra summam centum solidis, uerum etiam alteris illis centum uere debitis cadat. nisi forte uel transactio facta sit, uel secunda confessio de ducentis solidis*

κϛ.

Ὥσπερ τὸ γάλα, καὶ αἱ τρίχες, καὶ τὸ ἔριον, οὕτω καὶ ἡ γονὴ τῶν θρεμμάτων, καρπὸς αὐτῶν ἐστι, καὶ δεσπόζει αὐτῶν ὁ καλῇ πίστει νομεὺς, καὶ ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων. ὁ δὲ τοκετὸς τῆς δούλης οὐκ αὐτῷ, ἀλλὰ τῷ δεσπότῃ διαφέρει. ὁ γὰρ ἄνθρωπος, οὐκ ἔστι καρπὸς, ὡς τῆς φύσεως δι' αὐτὸν εὐτρεπισάσης πάντας τοὺς καρπούς.

μϐ.

Τὸ δαπανώμενον περὶ τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν, μειοῖ αὐτούς.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κδ. τίτλον γ. κεφάλαιον γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ κακῇ πίστει καρπωσάμενος, ἐὰν ἐναχθῇ καὶ ἡττηθῇ τῇ περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγῇ: ἐπὶ μὲν τοῖς φαινομένοις καρποῖς. δύναται τῇ περὶ αὐτῶν ἀγωγῇ ἐνάγεσθαι: δαπανηθέντων δὲ αὐτῶν, κατέχεται τῷ ἀπαιτητικῷ λόγῳ: ἀναγκαζόμενος τῇ τούτων ἀποκαταστάσει πειθαρχῆσαι.

ΠΕΡῚ ὉΜΟΛΟΓΗΣΑΝΤΩΝ, καὶ πότε εὐθύνονται, καὶ πότε οὐκ εὐθύνονται.

Τιτλ. δ. κεφαλ. δ.

Ὁ τὸν φονευθέντα δοῦλον ἀνῃρηκέναι ὁμολογῶν, εἰ καὶ μὴ ἀνεῖλεν, ὡς ὁμολογῶν κρατεῖται.

ϛ.

Ὁ ὁμολογήσας αὐτὶ κατακριθέντος ἐστὶ, καὶ ἔχει τὴν τετράμηνον. ἧς ἐντὸς εἰ μὴ παράσχοι, ἡ δίκη κατ' αὐτοῦ ἀποτιμᾶται.

ζ.

Οὐ πάντως ὁ ὁμολογῶν καταδικάζεται εἰς τὸ πρᾶγμα περὶ οὗ συνέθετο: ἀλλ' ἀμφιβάλλεται εἰ ἔστιν.

η.

Ὁ ἐν βήματι ὁμολογήσας, ὡς ὁ καταδικασθείς ἐστιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ιδ. τίτ. α. κεφ. νϐ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ὁμολογῶν σῖτον καὶ μὴ προστιθεὶς καλὸν, οἱονδήποτε διδοὺς, ἐλευθεροῦται. † ὁ οὖν ἐγγυητὴς † ἐὰν ὑπ. αὐτοῦ καλὸν παράσχῃ, οὐκ ἀπαιτεῖ εἰ μὴ ὃν διδοὺς ἠλευθεροῦτο.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. να. τίτ. ϛ. κεφάλ. ϐ. καὶ δ. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ζ. τίτ. ϛ. κεφ. κγ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις ρ. λόγου χάριν νομίσματα χρεωστούμενος, κατὰ δόλον καὶ μηχανὴν παρασκευάσῃ τὸν χρεώστην σ. νομισμάτων ὁμολογίαν αὐτῷ ἐκθέσθαι: καὶ περὶ τῶν σ. αὐτὸν αἰτιάσηται: εἰ μὲν πρὸ τῆς προκατάρξεως μεταμεληθείη καὶ συνομολογήσει τὸν δόλον αὐτοῦ, μηδὲν ζημιούσθω, ἀλλὰ τὰ ρ. τὰ ἀληθῶς αὐτῷ κεχρεωστημένα λαμβανέτω. ἐὰν δὲ καὶ προκατήρξατο καὶ ἠγωνίσατο καὶ διηλέγχθη τὸν δόλον πεποιηκὼς, μὴ μόνον τῶν ρ. τῶν ἐκ περιουσίου προστιθέντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀληθῶς κεχρεωστημένων ἑτέρων ρ. ἐκπιπτέτω. εἰ μὴ ἄρα ἢ διάλυσις γέγονεν, ἢ δευτέρα ὁμολογία ἐπὶ τοῖς διακοσίοις νομίσμασιν.

ὅτι

ὅτι γὰρ μετὰ διάλυσιν, ἢ τὴν μετὰ δευτέραν ὁμολογίαν ἔξεστί τινι διαβάλλειν τὴν ἤδη ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένην ὁμολογίαν.

ΠΕΡῚ ΧΡΈΟΥΣ ΔΗΜΟΣΊΟΥ καὶ προικιμαίου, καὶ ἰδιωτικοῦ, καὶ περὶ προτιμήσεως αὐτῶν.

Τίτλ. ε. κεφ. α.

Ὁ δανείσας εἰς ἐπανόρθωσιν οἴκου, προτιμᾶται.

β.

Ἐν ταῖς προσωπικαῖς οἱ δανείσαντες ἐφ' ᾧ τοῖς πρώτοις δοθῆναι δανεισταῖς, εἰς τὸν τόπον αὐτῶν εἰσέρχονται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. θ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφ. φησίν.

Ἐὰν τις χρεωστήσῃ πρῶτον τῷ δημοσίῳ, ὥς τε ὑποκεῖσθαι αὐτῷ τὰ πράγματα αὐτοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα λάβῃ γυναῖκα, ὥς τε καὶ τῇ προικὶ ὑποκεῖσθαι, προτιμότερός ἐστι τῆς προικὸς ὁ δημόσιος. ἐὰν δὲ τὸ ἐναντίον πρότερον ὡς ἀπὸ προικὸς ἐχρεώστησεν, ἡ προὶξ προτιμᾶται τοῦ δημοσίου.

δ.

Ἐάν τις πωλήσῃ πρᾶγμα καὶ μετὰ ταῦτα συναλλάξῃ πρὸς τὸν δημόσιον: ὁ ἀγοράσας τὸ πρᾶγμα παρ' αὐτοῦ, οὐκ † ὀχλεῖται παρὰ τοῦ δημοσίου. † ἐνοχλεῖται.

ζ.

Ὁ ὑπεισελθὼν εἰς τὰ δίκαια τοῦ δημοσίου, προτιμότερός ἐστιν ἐκείνων τῶν δανειστῶν, ὧν καὶ ὁ δημόσιος προετιμᾶτο.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ια. τίτ. α. κεφ. μθ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν οἱ δανεισταὶ μέρος ἐκ τῶν πραγμάτων ἑτοίμως ἔχωσι λαβεῖν, προτιμῶνται οἱ συγγενεῖς εὔποροι ὄντες.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. κε. τίτ. β. κεφ. κη. ἐν ᾧ φησίν.

† προτιμᾶται. Κἂν τὰ τοῦ ἀνδρὸς σιωπηρῶς ὑπόκεινται ἐπὶ τῇ προικί: ὅμως † τιμᾶται τῆς προικὸς τὸ πριμίπιλον.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Πριμίπιλόν ἐστιν ὁ στρατιωτικὸς ἀννώνα: ὅθεν εἴ τις πριμίπιλον χρεωστεῖ καὶ προῖκα, τὸ πριμίπιλον προτιμᾶται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. ι. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφ. φησίν.

Ὁ γενικὴν ὑποθήκην ἔχων, προτιμᾶται τοῦ μετ' αὐτὸν ἰδικὴν λαβόντος ἐκ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, κἂν ἐκ τῶν λοιπῶν δύναται πληρωθῆναι: εἰ μὴ ἄρα συνεφώνησε τότε τὰ λοιπὰ ὑποκεῖσθαι, ὅτι διὰ τῶν γενικῶν οὐ δύναται πληρωθῆναι. τηνικαῦτα γὰρ δυναμένου αὐτοῦ πληρωθῆναι διὰ τῶν γενικῶν, μόνος ὁ δεύτερος δανειστὴς ὑποθήκην ἔχει τοῦ δοθέντος αὐτῷ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περὶ γενικῆς καὶ ἰδικῆς ὑποθήκης. ὑπεξέβαλον τινὰ πράγματα, καὶ εἶπον ὑποκείσθω σοι καὶ ταῦτα ἐφ' ὅσον μὴ ἀρκέσοι τὰ γενικά.

Γενικὴν ὑποθήκην ὁ χρεώστης δεδωκώς, ὑπεξεῖλέ τινα οὕτως εἰπών: ἔστω σοι καὶ ταῦτα ὑποτεθειμένα, εἰ μὴ ἐκ τῆς γενικῆς ὑποθήκης τὸ ἱκανὸν λήψῃ. οὕτω μεταγενεστέρῳ δανειστῇ προτιμᾶται, διὰ τὴν αἵρεσιν μεταγενεστέραν εὑρισκομένην, εἰ μὴ συνεφώνησε

intercesserit. quippe nec post transactionem, nec post secundam confessionem cuiquam licet iam præstitam ab se cautionem reiicere.

DE DEBITO FISCALI, ET DOTALI, & priuato, deque horum prælatione.

Tit. V. cap. I.

Qui ob restitutionẽ ædificij credidit, præfertur. l. 1. D. de cess. bon.

II.

*In personalibus, * qui crediderunt ut eorum pecunia priores ad creditores perueniret, in locum eorum succedunt.* * subaudi, actionibus.

Legito & tit. VIIII. in cuius II. cap. dicitur:

Si quis prius fisci debitor factus sit, ita ut ei bona ipsius obligarentur; ac deinceps uxorem duxerit, ita ut dotis quoq; nomine sint obligata: fiscus dote potior est. Sin e contrario dotis nomine prius obligatus fuerit, dos fisco præfertur. l. 2. C. de priuil. fisc.

IIII.

Si quis rem distraxerit, & postea fisco debuerit; a fisco nõ inquietatur is, qui ab eo rem emit.

VII.

Qui successit in iure fisci, potior est illis creditoribus, quibus & fiscus præferebatur.

Legito & lib. XI. tit. I. cap. XLIX. in quo dicitur:

Si creditores parati sint partẽ ex bonis consequi, necessarij præferuntur, si sunt idonei. l. antepenult. D. de pact.

Legito & lib. XXV. tit. II. cap. XXVIII. cuius hæc uerba sunt:

Etsi res mariti tacite doti obligatæ sint, tamen doti primipilum præfertur. l. 3. C. de primip. lib. 12.

SCHOLION.

Primipilum est militaris annona. quare si quis primipilum debeat, & dotẽ: primipilũ præfertur.

Legito & tit. X. cuius II. cap. dicit:

Qui generalem hypothecam habet, eo potior est, qui post ipsum specialem ex ijsdem bonis [hypothecam] accepit; quãuis ex ceteris pecuniam suam redigere possit. nisi conuentio facta sit, ut ita cetera bona pignori habeantur, si de acceptis pignori generaliter, pecuniam suam redigere nequeat. Tunc enim, si ex generalibus ipsi satisfieri possit, solus secundus creditor hypothecam in re sibi data habet. l. 2. D. qui pot. in pig.

SCHOLION.

Loquitur heic de generali & speciali hypotheca. Excepi quasdam res, & dixi, etiam illas obligatas tibi fore, si generalia non suffecerint.

Debitor hypotheca generali data, quædã excepit, sic dicens: Etiam hæc obligata tibi sunto, si ex hypotheca generali satis non acceperis. Deinde hic creditori posteriori præfertur, propter cõditionẽ, quæ posterior inuenitur: nisi cõuenerit,

ut tunc cetera pignori essent, si de generalibus satisfacti to fieri non posset. Quippe si satisfieri de generalibus posit, solus secundus creditor rei sibi datæ hypothecam habet.

τότι τὰ λοιπὰ ὑποκεῖσθαι, ὅτι διὰ τῶν γενικῶν οὐ δύναται πληρωθῆναι. εἰ γὰρ δύναται πληρωθῆναι διὰ τῶν γενικῶν, μόνος ὁ δεύτερος δανειστὴς ὑποθήκην ἔχει τοῦ δοθέντος αὐτῷ.

Cap. X.

l. creditor. §. 4. cod. *Si uoluntate prioris alteri pignus datum fuerit, secundus potior erit. Deinceps autem de* * *facto quærimus, utrum ab hypotheca [prior] recesserit, an de sola prælatione temporis.*

* id est, de uoluntate.

Qui post me pignus accepit, me posterior est, quamuis ante me credidit. Qui uero in diem accepit, eo potior est, qui post ipsum sine condicione accepit.

Εν δὲ τῷ ι. κεφαλαίῳ.

Εαν βουλήσει τοῦ πρώτου ὑποτιθῇ ἄλλῳ, προτιμᾶται ὁ δεύτερος. λοιπὸν δὲ τὸ φακτὸν ζητοῦμεν, πότερον τῆς ὑποθήκης ἀνεχώρησεν, ἢ μόνης τῆς προτιμήσεως.

Ο' μετ' ἐμὲ λαβὼν ὑποθήκην, μεταγενέστερός μού ἐστι, κἂν πρὸ ἐμοῦ ἐδάνεισεν. ὁ δὲ ὑπὸ ἡμέραν λαβὼν, προτιμᾶται τοῦ μετ' αὐτὸν χωρὶς αἱρέσεως λαβόντος.

SCHOLION.

Hoc, si ego sub condicione prior hypothecam accepi. nam existente cōdicione, ego ab initio uideor accepisse. Notandum & hoc, rem pro sorte oppigneratam, pro usuris etiam obligari.

d. l. creditor. §. 6. eod.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τοῦτο, ὅτι ὑπὸ αἵρεσιν ἐγὼ προέλαβον τὴν ὑποθήκην. τῆς γὰρ αἱρέσεως ἐξελθούσης, ἐγὼ δοκῶ ἄνωθεν εἰληφέναι. σημείωσαι ὅτι τὸ ἐπὶ τῷ κεφαλαίῳ ὑποτεθὲν πρᾶγμα, καὶ ἐπὶ τοῖς τόκοις ὑπόκειται.

XII.

d. l. §. ult. *Præfertur prior, etiamsi de uēditione pignoris non conuenerit, posterior autem conuenerit.*

ιβ.

Προτιμᾶται ὁ πρῶτος, εἰ καὶ αὐτὸς μηδὲν συμφωνήσει περὶ τοῦ πωλεῖν τὸ ἐνέχυρον, ὁ δὲ δεύτερος συμφωνήσει.

SCHOLION.

Pone casum, quod secundus creditor eamdem hypothecam habuerit, quam & primus accepit.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Θεμάτισον, ὅτι ὁ δεύτερος δανειστὴς τὴν αὐτὴν ὑποθήκην ἔχει, ἣν καὶ ὁ πρῶτος ἔτυχε λαβὼν δανειστής.

Si priori nude res obligata sit, alteri uero etiam tradita: præfertur prior.

Εαν τῷ μὲν πρώτῳ ψιλῶς ὑποτεθῇ, τῷ δὲ δευτέρῳ καὶ παραδοθῇ, προτιμᾶται ὁ πρῶτος.

XVI.

Secundo creditori præferor etiam in usuris, quæ accesserunt ex quo is credidit.

ιϛ.

Προτιμῶμαι τοῦ δευτέρου δανειστοῦ καὶ ἐπὶ τοῖς δραμοῦσι τόκοις μετὰ τὸ δανεῖσαι αὐτόν.

XIX.

Quidam ex actione tutelæ debens, obligauit pignori bona quæ habebat, quæq; habiturus esset. Postea mutuatus a fisco pecuniam sub eadem hypotheca .... nouauit prius debitum, hypothecas * *repetendo. Præfertur fisco prior, tum in rebus, quas debitor habuit, tum quas deinceps adquisiuit.*

* id est, mentionem hypothecarum denuo faciendo.

Εν δὲ τῷ ιθ. κεφαλαίῳ.

Χρεωστῶν τὶς ἀπὸ τῆς κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῆς, ὑπέθετο τὰ ὄντα καὶ τὰ ἐσόμενα: καὶ δανεισάμενος παρὰ τοῦ δημοσίου ἐπὶ ὑποθήκῃ, ... ἐκαινοποίησεν τὸ πρότερον χρέος, † ἀναλαβὼν τὰς ὑποθήκας. προτιμᾶται τοῦ δημοσίου ἐφ' οἷς εἶχεν ὁ χρεώστης καὶ ἐφ' οἷς ἐπεκτήσατο.

† οἷον μνήμην τῶν ὑποθηκῶν αὖθις ποιησάμενος.

SCHOLION.

Tutor condemnatus est ei, cuius tutelam gesserat, & in solutionē obligauit pignori quæcumque habebat, quæque habiturus esset. Deinde fisci debitor factus, eadem pignori dedit. Si partem debiti ob tutelam soluerit, & reliquam summam facta nouatione dare promiserit: nisi hac ipsa in expromissione pignorum mentionem fecerit, obligata non erunt. quippe nouam obligationem facere uidetur.

Nota, quod in obligatione pignorum, non mutui tempus spectemus, sed ipsius pignorum obligationis tempus. Hoc autem intellige, ubi mutuū ante hypothecam constituit. nam si numeratione nondū facta, nec mutuū adhuc cōstitit...........

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ο' ἐπίτροπος κατεδικάσθη ἐγένετο τῷ παρ' αὐτοῦ ἐπιτροπευθέντι, καὶ εἰς λύσιν ὑπέθετο τὰ ὄντα καὶ τὰ ἐσόμενα. ὕστερον ὑπόχρεως γενόμενος τῷ δημοσίῳ, ὑπέθετο τὰ αὐτά. εἰ μέρος καταβάλῃ τοῦ χρέους ἀπὸ ἐπιτροπῆς παρ' αὐτοῦ χρεωστούμενον, καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς κατάθεσιν τοῦ δοῦναι ποιήσῃ, εἰ μὴ ἐν τῇ καταθέσει τῶν ἐνεχύρων μνείαν ποιήσῃ, οὐχ ὑπόκειται. δοκεῖ γὰρ νέαν ἐνοχὴν ποιεῖν.

Σημείωσαι ὅτι ἐπὶ τῆς ὑποθήκης, οὐ τὸν καιρὸν τοῦ δανείου σκοποῦμεν, ἀλλὰ τὸν τῆς ὑποθήκης. τοῦτο δὲ νόει, ἔνθα τὸ δάνειον πρὸ τῆς ὑποθήκης συνέστη. εἰ γὰρ μήπω δὲ [illegible] τῆς ἀπαριθμήσεως συνέστη τὸ δάνειον...............

XX.

Negotiatori marmorū sub pignore lapidum mutuaui, & eorum pretia mei pecunia soluta sunt. Idem debitor Cæsaris horrea conduxit, & æs alienum contraxit. heic ego præferor.

κ.

Εδάνεισα μαρμαρίῳ ἐπὶ ὑποθήκῃ λίθων, καὶ ἐκ τῶν ἐμῶν αἱ τιμαὶ κατεβλήθησαν: ὁ δὲ αὐτὸς χρεώστης μισθωσάμενος ὥρεια βασιλικὰ, ἐχρεώστησεν: ἐγὼ προτιμῶμαι.

λδ. Ο'

λδ.

Ὁ πρεσβύτερος δανειστὴς γενικὴν ὑποθήκην λαβὼν, κρείττων ἐστὶ τοῦ † δευτέρου μετ' αὐτὸν ὑποθήκην λαβόντος. ὥστε οὖν ὁ ἀγοράζων παρὰ τοῦ προτέρου, οὐκ ὀχληθήσεται τούτου χάριν παρὰ τοῦ μεταγενεστέρου.

† δανειστ.

λε.

Εἰ καὶ πολλοῖς δανεισταῖς τὰ αὐτὰ ἐνέχυρα ἐν διαφόροις χρόνοις ὑπετέθη· ὅμως εἰ ἐκ τῶν χρημάτων ἑνὸς αὐτῶν ἠγοράσθη ἀγρὸς, καὶ ὑπετέθη αὐτῷ ἰδικῶς· κρείττων οὗτος πάντων ἐστὶν ἐπὶ τῷ ἀγρῷ.

λζ.

Ὁ λαβὼν ἐνέχυρον, τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀγωγὴν ἔχει. προτιμᾶται οὖν πάντων τῶν ἐχόντων προνόμιον ἐπὶ προσωπικαῖς ἀγωγαῖς.

μ.

Καὶ ἐν ταῖς ὑποθήκαις προτιμᾶται προῖξ τῶν † μεταγενεστέρων δανειστῶν· κἂν ἀναλώσωσι τὰ πράγματα τῆς γυναικὸς, καὶ παῖδας μὴ ποιήσῃ· ἐξῃρημένης προτέρας προικός. ἐνταῦθα γὰρ ἡ ...... προτιμᾶται. ταῦτα ἐπὶ προικὸς, οὐ μὴν περὶ γάμου δωρεᾶς φαμέν· ἐκείνη γὰρ κατὰ τοὺς οἰκείους χρόνους ἐξετάζεται. ἄλλως τε ζημιουμέναις, οὐ μὴν κερδαινούσαις βοηθοῦμεν ταῖς γυναιξί.

† πρεσβυτέρων.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Κατὰ τοὺς οἰκείους ἐξετάζεται χρόνους ἡ πρὸ γάμου δωρεά· εἰ μὲν προγενεστέρα ἐστί, προτιμηθήσεται· εἰ δὲ μεταγενεστέρα, μετὰ [illegible] ταχθήσεται. ἐκεῖνο δὲ κέρδος αὐτῆς ἐστί· καὶ ἐν μὲν τῇ προικὶ ἃ προσήνεγκαν ἀπαιτοῦσιν· ἐν δὲ τῇ πρὸ γάμου δωρεᾷ, ἃ μᾶλλον αὐταῖς ἐδωρήθη, ἀντὶ τοῦ νῦν χρόνου, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον· ἢ ὡς ἵνα μὴ τὸ [illegible] κατὰ τῶν προγενεστέρων δανειστῶν ὁ δεύτερος δανειστής.

Καὶ τίτλον ζ. κεφάλαιον λη. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν δανειστὴς τὸ ὑποκείμενον ἄλλῳ πρᾶγμα πωλήσῃ, οὐ ποιεῖ αὐτῷ πρόκριμα· εἴτε γενικὴν εἴτε ἰδιωτικὴν ἔχει ὑποθήκην.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλον ιγ. κεφάλαιον α. καὶ βιβλίον κθ. τίτλον β. κεφάλαιον γ. θεμ. ε. καὶ ς. καὶ κεφάλαιον δ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νγ. τίτλον ε. κεφάλαιον ιγ. καὶ ιδ. ἐν ᾧ φησίν.

Τότε προτιμᾶται ὁ μεταγενέστερος δανειστὴς, ὅταν δανείσει εἰς τὸ ἐξαρτισθῆναι τὸ ὑποτεθὲν αὐτῷ πλοῖον, ἢ ἀνανεωθῆναι, ἢ εἰς τροφὴν τῶν ναυτῶν, ἢ σωθῆναι τὰ ὑποτεθέντα αὐτῷ φορτία, ἢ δοθῆναι τὸ ναῦλον. καὶ αὐτὸ γὰρ τὸ ναῦλον, ἐπικρατέστερόν ἐστιν. ἢ ὑπὲρ μισθοῦ τῶν ὡρείων, ἢ τοῦ μεσαύλου, ἢ ὑπὲρ * κτηνομισθίων.

* τῶν ἀγωγίων ὑποζυγίων, ὧν τὰ φορτία βαστάζονται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. νς. τίτλον β. κεφάλαιον γ. θεμ. η. καὶ θ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ δημόσιος μεταγενέστερον διαδεξάμενος δανειστὴν, τοῖς ἐκείνου κέχρηται δικαίοις. οὐ δύναται δὲ ὁ δημόσιος χωρεῖν κατὰ τῶν χρεωστῶν, εἰ μὴ ἀπορήσει, ἢ ἀπὸ τοῦ δημοσίου συναλλάγματος τὸ χρέος κατάγεται.

περὶ δημοσίου χρέους.

XXXIIII.

Prior creditor, qui generalem hypothecā accepit, potior est creditore, qui post eum hypothecam accepit. Quapropter qui a priore cōparat, a posteriori hoc nomine non inquietabitur. l.6.C.eod.tit.

XXXV.

Licet multis creditoribus eadem pignora, diuersis temporibus, obligata sint; tamen si ex uniius horum pecunia comparatum est prædium, & obligatum ei specialiter, is omnibus in prædio potior est.

XXXVII.

Qui pignus accepit, actionem in id habet. itaq, præfertur omnibus, qui priuilegium in actionibus personalibus habent.

XL.

*Etiam in hypothecis dos creditoribus * posterioribus præfertur, licet res mulieris dissipata sint, & liberos ipsa non progenuerit: excepta priori dote. nam hæc ...... præfertur. Et hac de dote, non de ante nuptias donatione dicimus. etenim illa pro suis temporibus exploratur. Ac ceteroquin etiam mulieribus damnum patientibus, non lucrum facientibus, subuenimus.* * anterioribus.

SCHOLION.

Ante nuptias donatio pro suis temporibus examinatur. uerbi gratia, si quidē anterior fuerit, præferetur: sin posterior, loco posteriori habebitur. nam ea mulieris lucrum est. quod in dote quidē illa, quæ attulerunt, exigunt: in ante nuptias uero donatione, quæ potius eis donata sunt pro tempore præsenti, & non in futurum tempus: uel ne secundus creditor aduersus anteriores ueniat.

Legito & tit. VII. cap. XXXVIII. in quo dicitur:

Si creditor rem oppigneratam alij distraxerit, præiudicium illi non parit; siue generalem, siue specialem hypothecam habet.

Legito & lib. XXVIII. tit. XIII. cap. I. & lib. XXIX. tit. II. cap. III. them. V. & VI. & cap. IIII. Item lib. LIII. tit. V. cap. XIII. & XIIII. in quo dicit:

*Tunc posterior creditor potior est, quum crediderit ad armādam nauim sibi obligatam, uel reficiendam, uel ad cibaria nautarū, uel ut merces sibi obligata salua fierent, uel ut naulum exsolueretur. nam & ipsum naulum potentius est. Vel pro mercede horreorum, uel areæ, uel * iumentorum uectura.* l.5.& 6 D.qui potior in pig.

* hoc est, pro uecturis iumētorū, uel merces portantiū.

Legito & lib. LVI. tit. II. cap. III. them. VIII. & IX. in quo dicitur:

Si fiscus posteriori creditori successerit, iure illius utitur. Neque autem fiscus aduersus debitores procedere, nisi egeat, uel ex contractu fiscali debitum deducatur. De debito fiscali. l.3.§.si posteriori.D.de iure fisc.

Et cap.

Et cap. IX.

Vsuræ fiscales sunt semisses centesimæ.

Fiscus etiam usuras fiscales petit, ex quo debitorem conuenerit, isq; debitum agnouerit.

XVII.

Fiscalibus pœnis creditores præferuntur.

XIX.

Qui a debitore suo publicam pecuniam accepit, quamuis ignorauit, quamuis eam consumsit, ad restituendum tenetur, non tamen cum usuris. Habet autem directã quidem creditor in pecuniam debitam, in fideiussorem uero utilem; neq; pignora liberantur. Nec interest, an pecuniam solutã, an eius loco aliam fiscus abstulerit.

Adde cap. XXV. & XXXII. & XL. them. IIII. & X. ubi dicitur:

l. 4. C de conuen. fisc. debit.

Qui fisco sunt obnoxij, sine mora conueniantur: & ubi fisco satisfecerint, tum deinde aduersus creditores suos experiantur.

Legito & tit. VI. in quo tractatur de rebus ab illis exigendis, qui fisci debitores sunt. In eius XI. cap. dicitur:

l. 1. C. de iis, qui ex publ. rat. De quadruplo.

Qui fœnebrem pecuniam sumit ab exactoribus, uel tabularijs, uel officialibus, quæ fisci sit; quadruplum restituito.

XII.

Nemo ex fiscalibus thesauris mutuum accipiat. Quod si quis ex sacro ærario uel occulte, uel palam, uel sub cautione scripta, uel fideiussoribus, sine principis auctoritate mutuum sumserit; proscribitor ac deportator: itidemque is, qui de sacris thesauris mutuum dederit, pœna capitis adficitor.

XIII.

l. un. C. pæn. fisc. cred. præf.

Fiscus pecuniã suam repetens, omnibus præfertur. Pœnam uero persequens, creditoribus cedit in eo, quod multa nomine petitur.

Legito & tit. XVII. cap. LXIIII. cuius hæc uerba sunt:

l. 3. C. de primip. lib. 12.

Quod ex caussa primipili debetur, omnibus priuatis debitis præfertur. Ideoq; si mulieri dos ab eo debetur, qui & ob caussam primipili debet: prius fisco satisfit, ac deinceps mulier suum persequitur.

Lab. cod.

Tradit constitutio quoddam ius nouum & insolens, nimirum liberos etiam si patri heredes non exstiterint, nihilo minus in id teneri, quod ex caussa primipili pater debebat. Et recte dixit: Ex sola primipili caussa tenentur. Quippe nulla conueniuntur actione paternis a creditoribus, qui hereditatem paternam non adierũt, extraquam ob solam primipili caussam.

DE IIS, QVI ANTE MITTVNtur in possessionem, & quibus ex caussis [in possessionem] mittantur: & quando

Καὶ κεφάλαιον θ.

Τὸ δημόσιον καὶ τόκους ἀπαιτεῖ τοὺς τοῦ δημοσίου, ἐξ ὅτου ὀχλήσει τὸν χρεώστην, κἀκεῖνος ἐπιγνῷ τὸ χρέος. — οἱ τοῦ δημοσίου τόκοι ἡμιεκατοστιαῖοι εἰσίν.

ιζ.

Τῶν τοῦ δημοσίου ποινῶν οἱ δανεισταὶ προτιμῶνται.

ιθ.

Ὁ παρὰ τοῦ ἰδίου χρεώστου δημόσια χρήματα λαβὼν· καὶ ἠγνόει, καὶ ἐδαπάνησεν αὐτά, ὑπόκειται ἀποδοῦναι αὐτά· ἀλλ' οὐ μετὰ τόκων. ἔχει δὲ ὁ δανειστὴς κατὰ μὲν τοῦ χρέους † διρέκτον· κατὰ δὲ τοῦ ἐγγυητοῦ, οὐτιλίαν. καὶ οὐκ ἐλευθεροῦνται τὰ ἐνέχυρα. ἀδιάφορον δέ ἐστι τὰ δοθέντα χρήματα ἀπέσπασεν ὁ δημόσιος, ἢ ἀντ' αὐτῶν ἕτερα. — † ὀρθήν.

Καὶ κεφάλαιον κε. καὶ λβ. καὶ μ. θεμ. δ. καὶ θεμ. ι. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ ὑπεύθυνοι τῷ δημοσίῳ ὄντες, ἀνυπερθέτως μεθοδευέσθωσαν. καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τὸ δημόσιον, τότε τοὺς ἰδίους χρεώστας ἀπαιτείτωσαν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ϛ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται καὶ περὶ ἀπαιτήσεως πραγμάτων τῶν τοῦ δημοσίου χρεωστῶν. οὗ τινος ἐν τῷ ια. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ δανειζόμενος ἀπὸ ἀπαιτητῶν, ἢ ταβουλαρίων, ἢ ταξεωτῶν δημόσια χρήματα, τὸ τετραπλοῦν ἀποδιδότω. — περὶ τετραπλοῦ.

ιβ.

Μηδεὶς ἀπὸ τῶν δημοσίων θησαυρῶν δανειζέσθω. εἰ δέ τις ἐκ τοῦ θείου ταμείου λαθραίως ἢ φανερῶς, ἢ ἐγγράφως, ἢ μετ' ἐγγυητῶν δανείσηται χωρὶς βασιλικῆς κελεύσεως δημευέσθω καὶ περιοριζέσθω. καὶ ὁ δανείσας δὲ ἐκ τῶν θείων θησαυρῶν, κεφαλικῶς κολαζέσθω.

ιγ.

Ὁ δημόσιος ἀπαιτῶν τὰ ἴδια χρήματα, πάντων προτιμᾶται. ἀπαιτῶν δὲ τὰ ἀπὸ προστίμου, ἡττᾶται δανειστοῦ † τοῦ προτεθέντος. — † τοῦ προτιμηθέντος.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. ιζ. κεφάλ. ξδ. ἐν ᾧ φησίν.

Τὸ χρεωστούμενον εἰς πριμίπιλον, πάντων τῶν ἰδιωτικῶν χρεῶν προτιμᾶται. ὅθεν εἰ καὶ προῖκα χρεωστεῖται γυνὴ τοῦ τὸ πριμίπιλον ἐποφείλοντος, πρότερον τὸ ἱκανὸν γίνεται τῷ δημοσίῳ, καὶ τότε ἡ γυνὴ δύναται ἀπαιτεῖν.

Παράδοξον λέγει νόμιμον ἡ διάταξις, ὅτι οἱ παῖδες εἰ καὶ μὴ κληρονομήσωσι τὸν πατέρα, κατέχονται εἰς τὸ πριμίπιλον ὅπερ ὁ πατὴρ ἐχρεώστησεν. καὶ καλῶς εἶπεν, ἀπὸ μόνου τοῦ πριμιπίλου κατέχονται. οὐδεμιᾷ γὰρ ἀγωγῇ ἐνάγονται ἀπὸ τῶν πατρῴων δανειστῶν οἱ τὸν πατέρα † κληρονομήσαντες, εἰ μὴ μόνον ἀπὸ τοῦ πριμιπίλου. — † μὴ κληρονομήσαντες.

ΠΕΡΙ ΤΩ͂Ν ΕἸΣ ΝΟΜΗ͂Ν ἤτοι διακατοχὴν προπεμπομένων: καὶ ἐκ ποίων αἰτιῶν πέμπονται: καὶ πότε

τὰ

τὰ εἰς νομὴν δοθέντα πιπράσκονται: καὶ περὶ παραγραφῆς τῶν εἰς νομὴν μὲν πεμφθέντων, βίᾳ δὲ ἢ δόλῳ ἐκβληθέντων ἢ κωλυθέντων.

Τίτλ. ϛ. κεφ. α.

Ὅτι ἐκ τριῶν σχεδὸν αἰτιῶν, πέμπεταί τις εἰς νομήν: ἢ ληγατάριος ἐπὶ φυλακῇ τῶν πραγμάτων, ἢ τῶν ληγάτων: ἢ γυνὴ γαστρὸς ὀνόματι: ἢ ἐπὶ μελλούσης διὰ συμπτώσεως ζημίας ἀγωγῇ. Καὶ ὁ χρεωστούμενος παρὰ ἀνήβου μὴ ἐκδικουμένου, πέμπεται εἰς νομήν. εἰ γὰρ ἐκδικεῖται ὑπὸ κηδεμόνος, ἢ ἄλλου τινὸς, ἀργεῖ ἡ πομπή. ὁμοίως καὶ ἐπὶ μαινομένου. πιπράσκονται δὲ τὰ πράγματα τοῦ ὑφισταμένου νομήν, εἰ μὴ ἄνηβος ἦ, ἢ διὰ πραγμάτων δημόσιον δίχα δόλου ἀπέστη.

ζ.

Εἴτις διὰ περιγραφὴν κρύπτεται, καὶ μὴ ἐκδικεῖται: καὶ νομὴν καὶ διάπρασιν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ὑφίσταται.

η.

Ὁ ὑπὸ ἡμέραν ἢ αἵρεσιν χρεωστῶν, κἂν λανθάνῃ, οὐ πάσχει διάπρασιν πρὸ τῆς ἡμέρας ἢ τῆς αἱρέσεως. οὐ γάρ ἐστι χρέος· ὥσπερ οὐδὲ ὑποκείμενος ἀγωγῇ, ἣν ἐκβάλλει παραγραφή.

θ.

Ὁ κωλύων με ἐπιβῆναι τῆς νομῆς τῶν τοῦ χρεώστου μου, ὑπόκειταί μοι εἰς τὸ διαφέρον. εἰ δὲ καὶ ληγατάριος ὢν πεμφθῶ καὶ κωλυθῶ, κἂν δύνηται ἀσθενεῖν τὸ αἱρετικὸν λεγάτον: ὅμως διατιμᾶται ἡ ἀσφάλεια. δανειστὴς δὲ αἱρετικὸς οὐ πέμπεται, † ὁ δυνάμενος καὶ πωλεῖν. ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ζ.

† ὁ πέμπεται. πέμπεται γὰρ ὁ δυνάμενος.

Καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον κα. ἐν ᾧ φησὶν, πῶς δεῖ γενέσθαι τὴν παράδοσιν πρὸς τὸν ἐπὶ νομῇ στελλόμενον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον α. οὗ τὸ πρῶτον ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ, θέμ. λβ. φησίν.

ἀγωγὴ ἁπλῶς καταδιώκουσα τὸ διαφέρον.

Εἴτε δανειστὴς, εἴτε ληγατάριος, εἴτε γαστὴρ εἰς νομὴν πεμφθῶσι, κινοῦσι τὴν ἰμφακτοῦμ, εἴτε δόλῳ, εἴτε ἄλλως κωλυθῶσι. ἐνάγεται δὲ καὶ ὁ κωλύων καὶ ὁ ἐξωθῶν, κἂν μὴ βίαν ἐποίησε: πλὴν εἰ μὴ ἴδιον ἐνόμισε τὸ πρᾶγμα, ἢ ὑποκεῖσθαι αὐτῷ, ἢ μὴ εἶναι τοῦ χρεώστου. ἐνάγεται δὲ εἰς ὅσον διέφερε τῷ δανειστῇ κατασχεῖν τὸ πρᾶγμα. ὥστε εἰ ψευδὲς ἦν τὸ χρέος, δι᾽ ὃ ἐπέμφθη εἰς νομήν: ἢ καὶ ὑπὸ παραγραφῆς σου ἐξεβάλλετο, οὐχ ἕξει τὴν ἀγωγήν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νη. τίτλον ι. κεφάλαιον λβ. καὶ μβ. καὶ μγ. καὶ μδ. ἐν οἷς φησὶ, περὶ τῶν διὰ μέλλουσαν ζημίαν πεμ-

ea, quorum in possessionem quis missus est, uendere liceat. Item de illorum exceptione, qui missi quidem in possessionem, sed ui doloue deiecti, uel prohibiti sunt.

Tit. VI. cap. I.

Tribus fere de caussis in possessionē quis mittitur. Vel legatarius, rerum legatorumue seruandarum gratia: uel mulier, uentris nomine: uel in actione damni infecti. Mittitur & in possessionem is, cui debetur a pupillo non defenso. quippe si a curatore, uel alio quodam defenditur, in possessionem missio cessat. Idem est & in furioso. Si cuius autem bona possessa sunt, distrahuntur; praeterquam pupilli, & eius, qui rei publicae caussa sine dolo malo abest.

L. 1. D. quib. ex cauf. in poss. eat.

VII.

Si quis fraudationis caussa latitet, nec defendatur: eius bona tum possidentur, tum distrahuntur.

VIII.

Qui in diem, uel sub condicionem debet, tametsi latitet; non tamen eius bona ueneunt ante diem, uel condicionem. Necdum enim hoc debitum est, sicuti neque tenetur actione, quam repellere quis exceptione potest.

IX.

Qui me in possessionem debitoris mei bonorum ire prohibet, ad id quod interest, mihi tenetur. Quod si quum legatarius essem, missus in possessionem fuero, ac prohibitus; licet deficere legatum condicionale possit, tamen aestimatur cautio. Creditor autem condicionalis [in possessionem] non mittitur. quia mittitur is, qui & uendere potest. Adiunge tit. VII.

Item lib. LVI. tit. XXI. dicitur, quo pacto fieri debeat illi traditio, qui in possessionem mittitur.

Legito & lib. LI. tit. I. in cuius cap. I. them. II. dicitur:

Siue creditor, siue legatarius, siue uenter in possessionem missi fuerint; in factum actionem habent: siue dolo, siue aliter prohibiti fuerint. Tenetur autem & qui prohibet, & qui expellit, licet uim non adhibuerit. nisi si rem suam putabat, uel sibi obligatam, uel debitoris non esse. Et tenetur in quātum interesset creditoris, rem possidere. proinde si creditum, ob quod in possessionem missus fuit, falsum erat: uel etiam per exceptionem abs te summouebatur: actionem non habebit.

Actio simpl. persequens. L. 1. D. ne uis fiat ei, &c.

Legito & lib. LVIII. *tit.* X. *cap.* XXXII. *&* XLII. *&* XLIII. *&* XLIIII. *in quibus dicitur de ijs, qui damni futuri nomine in possessionem*

sessionem mittuntur. verbi gratia, si vicinus corruptam domum suam, quæ ruinam minitetur, non reficit; aut mihi non cauet, futurum ut nihil inde mihi noui accidat, in possessionē mittor.

DE SATISDATIONE IVDICATUM SOLUI, & qui eam pręstent uel accipiant. Item de datis ab his fideiussoribus atq; procuratoribus. tum quando, & in quibus teneantur.

Tit. x. cap. I.

l.1.D.iudic.sol. *In satisdatione iudicatum solui statim quidem cedit dies post rem iudicatam, sed habet tamen ad exemplū rei quadrimestrem dilationē.*

XI.

Etiamsi post litem contestatam decesserit seruus, qui euincebatur; fideiussores ex stipulatu iudicatum solui non liberantur, reo litem deserente. quoniam interest eam impleri tam propter actionē euictionis, quam nomine fructuū.

Legito & tit. XI. in cuius II. cap. dicitur:

l.1.D.rat.rem hab. *In cautione de rato habendo, non rei uel actoris lucrum spectamus; sed quid interfuerit eius, qui stipulatus est, ratum haberi quod gestum est.*

Cap. XXII.

Si in cautione de rato habendo, heredum successorumque mentio non fiat, idque scienter ac prudenter; ipsis agentibus doli clausula locum non habet. sin per imprudentiam sint omissi, locum habet.

BASILICORVM

LIBER X.

DE [IN INTEGRVM] RESTITUTIONIBUS.

TIT. I. CAP. I.

l.1.D.de in int.rest. *Siue quis ætate, siue metu, siue calliditate, siue absentia circumscriptus fuerit, subuenitur ei: siue per status mutationem, siue iustum errorem.*

VII.

Qui citatus non obedijt, & ob hoc condemnatus est; si confestim magistratū pro tribunali sedentem adierit, restituitur. quippe non per contumaciam, sed præcone non exaudito defuisse uidetur.

Tit. autem VII. cap. I. dicitur:

l.9.§.Idem Pomponius.D.quod met.caus. *Si ui coactus [seruum] manumittam, uel ædificia diruam, restitutioni locus est. Item, si ui coactus tibi cautione policear, & exceptionem & actionem ad recipiendum cautionem habeo. Quod si etiam soluero post factam policitationem, uel apocha mihi per uim extorta fuerit:*

πομένων εἰς νομήν. οἷον ἐὰν ὁ γείτων τὸν σαθρωθέντα οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀπειλοῦντα πτῶσιν, μὴ ἀνανεοῖ: ἢ μὴ ἀσφαλίζεταί με τοῦ μὴ τινὰ καινοτομίαν παθεῖν ἐξ αὐτοῦ, πέμπομαι εἰς νομήν.

ΠΕΡῚ ἹΚΑΝΟΔΟΣΊΑΣ ΔΙΔΟμένης ἐπὶ ἐκπληρώσει τῶν κριθέντων ἢ κριθησομένων. καὶ τίνες ταύτην διδόασιν ἢ λαμβάνουσιν. καὶ περὶ τῶν παρ᾽ αὐτῶν διδομένων ἐγγυητῶν καὶ ἐντολέων. καὶ πότε καὶ ἐν τίσιν εὐθύνονται.

Τίτλ. ι. κεφαλ. α.

Ἡ περὶ τῆς ἀποπληρώσεως τῆς καταδίκης ἱκανοδοσία, παραχρῆμα μὲν τοῦ ψηφισθῆναι βεβαιοῦται. ἔχει δὲ πρὸς ὑπόδειγμα τοῦ ἐναγομένου τὴν τετράμηνον εἰς ὑπέρθεσιν.

ια.

Εἰ καὶ μετὰ προκάταρξιν ἀποθάνῃ ὁ ἐκδικούμενος δοῦλος, οὐκ ἐλευθεροῦνται οἱ τῆς ἐπὶ ἐκπληρώσει τῶν κριθέντων ἱκανοδοσίας ἐγγυηταί, τοῦ ἐναγομένου τὴν δίκην ἐγκαταλιμπάνοντος. διαφέρει γὰρ αὐτὴν πληρωθῆναι καὶ διὰ τὴν ἀγωγὴν τῆς ἐκνικήσεως, καὶ τοὺς καρπούς.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ια. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐπὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς ἱκανοδοσίας, οὐ σκοποῦμεν τὸ κέρδος τοῦ ἐναγομένου ἢ τοῦ ἐνάγοντος, ἀλλὰ τί διέφερε τῷ ἐπερωτήσαντι κύριον ἡγηθῆναι τὸ πραχθέν.

Ἐν δὲ τῷ κβ. κεφαλαίῳ.

Ἐὰν ἐν τῇ τῆς ἱκανοδοσίας † μνήμη καὶ κληρονόμων καὶ διαδόχων μὴ γένηται: εἰ μὲν ἐκ προνοίας, οὐ βεβαιοῦται τὸ τοῦ δόλου κεφάλαιον κινούντων αὐτῶν. εἰ δὲ κατὰ ἄγνοιαν παρελείφθησαν, βεβαιοῦται. † ἱκανοδοσίας ἀσφαλείας μνήμη.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ι.

ΠΕΡῚ ἈΠΟΚΑΤΑΣΤΆΣΕΩΝ.

Τίτλ. α. κεφάλ. α.

Εἴτε διὰ τὴν ἡλικίαν, εἴτε διὰ φόβον, εἴτε διὰ † πανουργίαν, εἴτε κατὰ ἀπουσίαν περιγραφῇ τις, βοηθεῖται: εἴτε διὰ τὴν ἐναλλαγὴν τῆς καταστάσεως, ἢ δικαίαν πλάνην. † πανουργίαν.

ζ.

Ὁ κληθεὶς, καὶ μὴ ὑπακούσας, καὶ ἐκ τούτου καταδικασθεὶς, ἐὰν παραυτίκα προκαθημένῳ τῷ ἄρχοντι προσέλθῃ, ἀποκαθίσταται. δοκεῖ γὰρ μὴ κατὰ προπέτειαν ἀπολειφθῆναι: ἀλλ᾽ ὡς μὴ ἀκούσας τοῦ κήρυκος.

Ἐν δὲ τῷ ζ. τίτλῳ, κεφάλαιον α. φησίν.

Ἐὰν κατὰ βίαν ἐλευθερώσω ἢ καταλύσω κτίσματα, χώρα τῇ ἀποκαταστάσει. καὶ ἐὰν κατὰ βίαν ὁμολογήσω σοι, ἔχω παραγραφὴν καὶ ἐναγωγὴν εἰς τὸ ἀναλαβεῖν τὴν ὁμολογίαν. εἰ δὲ καὶ καταβάλω μετὰ τὴν ὁμολογίαν, ἢ ἀποχὴν βιαίαν ποιήσω,

καὶ παραγραφὴν καὶ ἀγωγὴν εἰς τὸ ἀναλαβεῖν ἔχω, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγήν. ἔτι γὰρ τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐστίν.

Ἐν δὲ τῷ κ. κεφαλαίῳ.

Ἐάν τις κατὰ βίαν ἢ φόβον θανάτου ἢ τὰς κατὰ τοῦ σώματος βασάνους εὐλαβηθεὶς πωλήσῃ πράγματα, καὶ μηδὲ μετὰ ταῦτα τῇ συναινέσει βεβαιώσῃ τὴν πρᾶσιν: κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ διηνεκοῦς διατάγματος, ἐντὸς μὲν ἐνιαυτοῦ κινῶν, ἐὰν μὴ ἀποδοθῇ αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, τὸ τετραπλάσιον ἀπολήψεται: ἀναδιδοὺς δηλονότι τὸ τίμημα, ὅπερ ἔλαβεν. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτόν, εἰς τὸ ἁπλοῦν βοηθήσεται αὐτῷ. λβ.

Ἐάν τις ἢ κατηγόρησέ μου ἤδη, ἢ ἠπείλει κατηγορεῖν μου: καὶ ἵνα μὴ κατηγορηθῶ παρ' αὐτοῦ, ἢ ἵνα παύσηται τῆς ἀρχθείσης κατηγορίας, ἢ ἐξεποίησα αὐτῷ τίποτε, ἢ ἐπερωτήθην αὐτῷ: οὐ δύναμαι ταῦτα ἀνατρέπειν ὡς φόβῳ γινόμενα. ἀλλὰ δοκῶ καὶ ἀναισχυντόν τι ποιεῖν ἐπιχειρῶν ταῦτα † ἀνασρέψαι.

Ἐν δὲ τῷ γ. τίτλῳ κεφάλαιον ζ. φησὶ περὶ τῶν διὰ δόλον τι πραξάντων καὶ ἀποκαθισταμένων.

Ἐν δὲ τῷ ιϐ. κεφαλαίῳ ὁ ἄνηβος, ὡς κληρονόμος ἐνάγεται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ. ἀπὸ δὲ οἰκείου φάκτου, ὅτε πλησιάζει τῇ ἥβῃ, καὶ μάλιστα εἰ γέγονεν † ἀπορώτερος.

Ἐν δὲ τῷ λ. τίτλῳ κεφάλαιον α.

Ὁ ἀποκαθιστάμενος κατά τινος πράγματος, ὥσπερ ζημιοῦσθαι ἐξ αὐτοῦ οὐκ ὀφείλει, οὕτως † δὲ κερδαίνειν. καὶ διὰ τοῦτο, εἴτι δήποτε εἰς αὐτὸν περιέλθῃ, ἢ ἐξ ἀγορασίας, ἢ ἀπὸ πράσεως, ἢ ἐξ ἄλλου συναλλάγματος, καὶ ἀποκαθίσταται κατὰ τοῦ συναλλάγματος: ὀφείλει ἀποδιδόναι τὰ ἐξ αὐτοῦ κερδανθέντα. εἰ δὲ καὶ παρενέβαλεν ἑαυτόν, καὶ ὑπέρ τινος χρέος ἀναδεξάμενος αἰτεῖ ἀποκατάστασιν, εἰς τὸν παλαιὸν χρεώστην τὸν ἐλευθερωθέντα † τὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ χρέους, ὀφείλει ἀνανεοῦσθαι ἡ ἀγωγὴ τῷ δανειστῇ, καθ' οὗ τὴν ἀποκατάστασιν αἰτεῖ ὁ νεώτερος.

Ἐν δὲ τῷ λγ. τίτλῳ, καὶ τῷ λε. καὶ τῷ λϛ. διαλαμβάνεται περὶ τῆς τῶν ἀπολιμπανομένων ἀποκαταστάσεως κατὰ διαφόρους αἰτίας. οἷον φόβου χάριν ἢ διὰ δημόσιον πρᾶγμα, ἢ στρατείαν, ἢ ἐν δεσμοῖς, ἢ δουλείᾳ, ἢ αἰχμαλωσίᾳ εἶναι: ἢ διὰ τὸ μὴ καλεῖσθαι ἄκοντα εἰς δικαστήριον τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀχρηστίας ἐκπεσόντων τινός: ἢ διὰ τῆς ἑτέρου διὰ χρήσεως κυριότητος καὶ ἐν τῷ παρελθεῖν τὸν χρόνον τῆς ἀγωγῆς, δίδοται ἀποκατάστασις εἴσω ἐνιαυτοῦ μεθ' ὅτι ἐξέσται δυνηθῇ, καὶ ἐξ ἑτέρας εὐλόγου αἰτίας, εἰ μὴ νόμος ἐναντιοῦται. ζημιωθεῖσι δὲ τοῖς τελείοις, δίδοται ἀποκατάστασις, οὐ μὴν ὅτε θέλουσιν ἐκ τῆς ἑτέρων ποινῆς ἢ ζημίας κερδαίνειν. καθὼς ἐν τῷ κϐ. κεφαλαίῳ τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησίν.

Ἐν δὲ τῷ κη. κεφαλαίῳ, τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησίν.

Πάντες † κως οἱ ἐξ ἀνάγκης ἀπολιμπανόμενοι, ἀποκαθίστανται· οὐ μόνον ἐφ' οἷς ζη-

† ἀνασρέψαι. † ὑπευθυνότερος. † deest ὁ. † διὰ τὸ μεταθ. † γενικῶς.

& exceptionem, & actionem ad recipiendum habeo, atque etiam in rem actionem. quia res adhuc in bonis est.

Et XX. cap.

Si quis per uim, metumue mortis, aut cruciatus corporis ueritus, res uendiderit, neque deinceps consensu suo uenditionem corroborauerit: iuxta edicti perpetui formam, intra annũ quidem agens, si res ipsi non restituatur, quadruplũ referet, reddito scilicet pretio, quod accepit. Post annum uero, in simplũ ei dabitur [actio.]

XXXII.

Si quis me uel iam accusauit, uel accusaturũ minatus est, atque ego ne ab ipso accuser, uel ut ab accusatione cepta desistat, aliquid alienaui, uel stipulatu promisi: non possum hæc quasi metu facta rescindere, sed impudenter potius agere uideor, si ea rescindere coner.

Tituli III. *caput* VII. *de ijs loquitur, qui dolo quid egerunt, & restituuntur.*

Cap. XII.

Pupillus actione de dolo conuenitur, tãquam heres; ex suo autẽ facto, quum pubertati proximus est: maxime si locupletior ex hoc factus sit.

Tit. XXX. cap. I.

Qui restituitur in integrum, sicuti damnum ex eo sentire non debet; ita nec lucrum consequi. ac propterea si quid ad eum peruenerit uel ex emtione, uel ex uenditione, uel ex alio contractu, & aduersus contractum restitutus fuerit; quæ ex illo lucratus erit, restituere debebit. Quod si etiam semet interposuerit, & alterius debito in se suscepto, restitutionem petat: in ueterem debitorem, per translationem debiti liberatum, actio restitui creditori debet, aduersus quem minor restitutionem petit.

Tit. XXXIII. *&* XXXV. *&* XXXVI. *tractatur de restitutione illorum, qui absunt ex diuersis caussis. puta metus caussa, uel ob rem publicam, uel militiam, uel quod in uinculis, seruitute, potestate hostium essent; uel quod aduersarium inuitum in ius uocari nõ liceret, uel quod non utendo quid amisissent, uel ob alterius usucapionem, uel quod dies actionis exisset: quibus ex caussis intra annum fit in integrum restitutio, ex quo primum experiundi potestas fuerit. item ex alia iusta caussa, nisi lex aduersetur. Datur autem maioribus restitutionis auxilium, quum adfecti damno sunt, non quum ex aliorũ pœna uel damno lucrum facere desiderant; sicut in* XXII. *capite tituli eiusdem dicitur.*

Cap. XXVIII. eiusd. tit.

Generaliter omnes, qui ex necessitate absunt, restituuntur; nec in ijs tantum, ubi damnum

l. 4. C. de his quæ ui metusue. l. 1. C. de reputat. D ex quib. cau. maio. l. 26. §. ult. eod. cum l. seq.

 faciunt:

faciunt: uerum & ubi non lucrantur.

XXXV.

Miles post dimissionē si domi suæ sit, ob rem publicam non abest; nec qui uectigalia publica conduxit.

XXXVII.

Nō dicimus eos abesse rei publicæ caussa, qui non necessitate, sed commodi sui caussa absunt.

Tit. XXXVI. cap. III. dicitur:

l.3.C.quib. ex caus.ma. *Mirabilem regulam introducit hæc constitutio, tradentem scilicet, in bonæ fidei contractibus etiam maioribus subueniri. Quapropter ex hac constitutione regulam inexpugnabilem teneto: In omnibus bonæ fidei cōtractibus etiam maioribus XXV annis succurritur. Et manifestum est, eos restitutionem non petere; sed ipsum iudicis officium eis subuenire.*

SCHOLION.

Legito quoq; de restitutione titulum de dote, deq; donationibus ante nuptias: & inuenies eidē titulo congruentia. Legito & titulum de hereditate, & alterum de legatis, ac reperies in eis de restitutionibus illis titulis conuenientibus.

DE VI.

Tit. II. cap. II.

l.2. D.quod met.cau. *Vis est rei maioris impetus, q repelli nō potest.*

XI.

Vim ui repellere licet. Vnde si metu quem tibi promittere coegeris, & ego te statim coegero, ut illum accepto liberes; nihil tibi teneor.

XIIII.

Etiam is, qui bona fide comparauit ab alio, qui uim intulerat, uel qui dono accepit, aut cui res legata fuit, tenetur. Item, qui uim admisit, restituere cogitur; etiamsi rem alius habet. & qui per uim ablatā rem habet, restituit; etiamsi metum alius fecit. Item id, quanti ea res fuerit, quadruplatur: hoc est, cum fructibus & omni caussa.

XV.

In quadruplo res etiā ipsa continetur. Quod si absq; dolo malo & culpa eius, qui uim intulit, post condemnationem, intra tempus actionis iudicati, seruus ademtus moriatur; dumtaxat triplum restituit. Sin est in fuga, cautionē præstat, quatenus eū requirat, & omni modo restituat. Seruatur autem integra uim passo & in rem actio, & omnis alia, quæ ad eum recipiendum ei competit. Quod si quoquo modo receperit eum, atq; is, qui uim intulit, ex stipulatione conuenitur; exceptionē habet. Et hæc quidem post condemnationem. Si autem ante sententiā sine culpa uel dolo malo mortuus fuerit, tenetur. Itaque si absq; culpa & dolo eius, cū quo agitur, aufuge-

μιοῦται, ἀλλὰ καὶ ἐφ' οἷς οὐ κερδαίνουσιν.

λε.

Ὅτι ὁ στρατιώτης μετὰ ἀπολύσεως ὢν ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ, οὐκ ἄπεισιν εἰς πρᾶγμα δημόσιον, οὔτε ὁ μισθωσάμενος δημόσια τέλη.

λζ.

Οὐ λέγομεν ἀπεῖναι εἰς πρᾶγμα δημόσιον τοὺς μὴ κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ διὰ κέρδος ἴδιον ἀπόντας.

Ἐν δὲ τῷ γ. κεφαλ. τοῦ λϛ. τίτλου φησίν.

Ὅτι κανόνα θαυμαστὸν ἡ διάταξις αὕτη παρεισάγει, τὸν λέγοντα ἐπὶ τῶν καλῇ πίστει συναλλαγμάτων, καὶ τοὺς μείζονας βοηθείας ἔχειν. οὐκοῦν ἐκ τῆς διατάξεως τὸν ἄμαχον κανόνα, ὅτι ἐπὶ πάντων τῶν καλῇ πίστει † καὶ οἱ μείζονες τῶν κε. ἐνιαυτῶν βοηθοῦνται. πρόδηλον δὲ ὅτι οὐκ ἀποκατάστασιν αἰτοῦσιν: ἀλλ' ὅτι αὐτὸ τὸ ὀφφίκιον τοῦ δικαστοῦ αὐτοῖς βοηθεῖ. † εἶναι συναλλαγμάτων ἤ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ περὶ ἀποκαταστάσεως ἐν τῷ περὶ προικὸς καὶ πρὸ γάμου δωρεῶν τίτλῳ, καὶ εὑρήσεις τὰ ἁρμόζοντα τῷ αὐτῷ τίτλῳ. ἀνάγνωθι καὶ τὸν περὶ κληρονομίας καὶ τὸν περὶ ληγάτων, καὶ εὑρήσεις ἐν αὐτοῖς περὶ ἀποκαταστάσεων τῶν τοῖς αὐτοῖς τίτλοις ἁρμοζόντων.

ΠΕΡῚ ΒΊΑΣ.

Τίτλ. β. κεφ. β.

Ὅτι βία ἐστὶ, μεγάλου πράγματος ἐπέλευσις, ἣν οὐ δυνατὸν ἀπωθεῖσθαι. τίλτι βία

ια.

Ἔξεστι βίᾳ τὴν βίαν ἀπωθεῖσθαι. ὅθεν ἐὰν κατὰ φόβον ἐπερωτήσῃς τινὰ, καὶ ἀναγκάσω σε παραχρῆμα ποιῆσαι αὐτῷ ἀποχὴν, οὐκ ἐνέχομαί σοι.

ιδ.

Καὶ ὁ καλῇ πίστει ἀγοράσας παρὰ τοῦ βιασαμένου, ἢ κατὰ δωρεὰν, ἢ λεγάτον λαβὼν, ἐνέχεται. καὶ ὅτι ὁ ποιήσας τὴν βίαν, ἀναγκάζεται ἀποκαταστῆσαι: εἰ καὶ ἕτερος ἔχει τὸ πρᾶγμα. καὶ ὁ τὸ ἀφαιρεθὲν βιαίως ἔχων, ἀποκαθίστησι, κἂν ἕτερος τὸν φόβον ἐπήγαγεν: καὶ τὸ διάφορον τετραπλασιάζεται: τουτέστι μετὰ καρπῶν καὶ πάσης αἰτίας.

ιε.

Σύγκειται τῷ τετραπλῷ καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. εἰ δὲ χωρὶς ἐπιβουλῆς καὶ δόλου τοῦ βιασαμένου, μετὰ τὴν καταδίκην ἔσω τοῦ χρόνου τῆς καταδίκης τελευτήσει ὁ ἀφαιρεθεὶς δοῦλος, τὸ τριπλοῦν μόνον δίδωσιν. εἰ δὲ ἐν φυγῇ ἐστιν, δίδωσιν ἀσφάλειαν, ὡς ἀναζητεῖ αὐτὸν, καὶ πάντως ἀποκαθίστησι. σώζεσθαι δὲ τῷ βιασθέντι, καὶ ἡ ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι ἀγωγὴ, καὶ πᾶσα ὑπάρχουσα αὐτῷ ἀγωγὴ πρὸς τὸ ἀναλαβεῖν αὐτόν. καὶ ἐὰν αὐτὸν ὁπωσοῦν ἀναλάβῃ, ἐναγόμενος ὁ βιασάμενος ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως, ἔχει παραγραφήν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν μετὰ καταδίκην. εἰ δὲ πρὸ ψήφου χωρὶς ἐπιβουλῆς, ἢ δόλου τελευτήσει, ἐνέχεται. ἐὰν οὖν ἄνευ ἐπιβουλῆς καὶ δόλου τοῦ ἐναγομένου φύγῃ,

ἀσφα-

ἀσφαλίζεται διὰ τοῦ δικαστοῦ, ὡς ἀναζητεῖ, καὶ ἀποδίδωσιν. εἰ δὲ καὶ μὴ κατὰ ῥᾳθυμίαν τοῦ ἐναγομένου ἀπόληται τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἂν δὲ ἀπώλλυτο εἰ μὴ γέγονεν ἡ βία, καταδικάζεται: ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ἀπὸ βίας, καὶ τοῦ βίᾳ ἢ λάθρᾳ, γίνεται. ὅθεν ἐσθ' ὅτε τὸ τίμημα λαμβάνει, ὃς ἤμελλε πιπράσκειν, εἰ μὴ τὴν βίαν ὑπέστη. ὁ βιασάμενος, οὐκ ἔστι κλέπτης, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁ ἅρπαξ ἀναιδὴς ἐστὶ κλέπτης. τὸ διαφερόμενον τετραπλασιάζεται: ὅθεν ἐὰν χρεωστῶν τεσσαράκοντα νομίσματα, κατὰ βίαν............ .. τριακόσια, τὰ σξ. μόνα τετραπλασιάζεται. πολλῶν βιασαμένων, ἐὰν ὁ εἷς † ἀναχθεὶς ἀποκαταστήσῃ πρὸ ψήφου τὸ πρᾶγμα: καὶ μετὰ τὴν ψῆφον δῷ τὸ τετραπλοῦν, ἐλευθεροῦνται οἱ ἄλλοι. εἰ δὲ μὴ τὸ πᾶν παρηχθῇ, ἐνέχονται ἐπὶ τῷ ἐλλείποντι. τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ ἔνθα ἕτερος μὲν ἐβιάσατο: ἕτερος δὲ τὸ πρᾶγμα ἔχει. ἐὰν δοῦλοι βιάσωνται, καὶ τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸν δεσπότην † ἔλθῃ, ἐνάγεται καὶ περὶ τοὺς δούλους καὶ οἰκείῳ ὀνόματι. καὶ εἰ μὲν τὸ πρᾶγμα ἢ τετραπλοῦν παράσχῃ, συμβάλλεται τοὺς δούλους, οὐδὲν ἧττον ἐνάγεται, εἰ περιῆλθεν εἰς αὐτὸν τὸ πρᾶγμα.

† ἰσοχθείς. † ἔλθῃ. *

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ν. τίτλον γ. ἀπὸ τοῦ ν. κεφαλαίου. ἐν δὲ τῷ να. κεφαλαίῳ.

Ὁ βίᾳ ἐκβληθεὶς νομῆς, διὰ τῆς περὶ βίας ἀγωγῆς, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἀναλαμβάνει αὐτό. κατὰ δὲ κληρονόμων οὐ κινεῖται, εἰ μὴ μόνον εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτούς. † να.

† νβ.

Οὐδὲ ἀπὸ θείας ἀντιγραφῆς, τὴν βιαίως ληφθεῖσαν παρ' αὐτοῦ νομὴν βεβαιοῖ τις.

νζ.

Ἐάν τις ἢ τοῦ δημοσίου, ἢ ἄλλου τινὸς νεμομένου πράγματα δίχα † δικαστικῆς κελεύσεως βίᾳ ἀφέληται αὐτά: εἰ μὲν δεσπότης ἐστὶν, ἐκπεσεῖται αὐτοῦ· εἰ δὲ ἀλλότριον ἦν, οὐ μόνον αὐτὸ δίδωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποτίμησιν αὐτοῦ τῷ τὴν ἁρπαγὴν ὑπομείναντι.

† δικαστικῆς.

ξα.

Ἐάν τις ἀπόντος πρᾶγμα κατεῖχε σχολάζον, οὐκ ἐνήγετο τὸ παλαιὸν, ἢ τῷ περὶ βίας παραγγέλματι, ἢ τῷ ὅπερ βίᾳ ἢ λάθρᾳ, εἰ μὴ ἄρα τῇ τὰ ἴδια ἐκδικούσῃ ἀγωγῇ, ἐν ᾧ ὁ δεσπότης ἦν ὁ ἀπών. ἡμεῖς οὖν ὡς νομέα ὄντα βουλόμεθα κρατεῖσθαι τῷ περὶ βίας γενικῷ παραγγέλματι. γελοῖον γάρ ἐστι τὸ λέγειν, ὅτι ἐνόμιζον ἴδιον τὸ ἀλλότριον. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῆς περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῆς, εἴπομεν: ὅτι ὁ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ψηλαφῶν, κλοπὴν ἁμαρτάνει. ταῦτα δὲ φαμὲν, εἰ μὴ τριακονταετία παρῆλθεν, ἐξ οὗ τῆς νομῆς ἐπεβάλετο.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ια. τίτλον δ. κεφάλαιον κα. ἐν ᾧ φησίν.

Μᾶλλον βοηθεῖται ὁ βιαίως ἐκβληθεὶς, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν νεμόμενος, ἤπερ ὁ θέλων κινῆσαι τὸ τῆς βίας, μὴ νεμόμενος, ἐπειδὴ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ μόνον κινεῖται.

rit; cauetur per iudicē, ut eum requirat & reddat. Sed & si non culpa eius, quo cum agitur, res perierit; peritura tamen non fuerit, nisi uis esset adhibita: condemnatur, sicut & in interdicto VNDE VI, *et* QVOD VI AVT CLAM, *obseruatur. Vnde interdum [mortui] pretium recipit, qui uēditurus [eum] fuerat, si uim passus non esset. Qui uim intulit, nō est fur: quamuis qui rapuit, fur impudens est. Quod interest, quadruplatur. Ideo si is, qui quadraginta debebat, per uim.,............ trecenta; ducenta cū sexaginta dūtaxat quadruplātur. Si plures metū adhibuerint, & unus cōuentus rem ante sententiā restituerit, aut post sentētiam quadruplum dederit, ceteri liberantur. Quod si totū ab eo nō fuerit exactum, in id quod deest tenentur. Idem dicimus & quū alter metū adhibuit, alter rem habet. Si serui metū adhibuerint, & res ad dominū peruenerit: et noxaliter, & suo nomine cōuenitur. & si quidē rē uel quadruplū præstiterit, proderit et seruis. sin seruos noxæ dederit, nihilominus ipse cōuenitur, si ad eū res peruenit.*

Legito & lib. L. tit. III. a L. cap. ubi LI. cap. dicitur:

Vi deiectus de possessione, interdicto unde ui restituitur intra annū. In heredes uero non agitur, nisi in tantum, quantum ad eos peruenit. L. 1. C. unde ui.

LII.

Nec ex rescripto principis uiolēter adeptam possessionem quis firmat.

LVII.

Si quis uel fisci, uel alterius alicuius possidētis res absq; iussu iudicis uiolenter ademerit: si quidem dominus est, rem amittit: sin aliena res erat, non solum eam reddit ei, qui rapinā passus est, uerumetiam ipsius æstimationem.

LXI.

Si quis absentis rem uacuam detinuisset, nō cōuenietbatur olim nec interdicto VNDE VI, *nec* QVOD VI AVT CLAM, *sed tantū actione in rem, quamdiu dominus erat, qui aberat. Nos itaq; ueluti possessorem interdicto generali de ui teneri uolumus. Nam ridiculum est dicere, Putabam alienā rem meam esse. Igitur & heic dicimus idem, quod de furti actione in duplum: si quis alienā rem aduersus domini uoluntatem attigerit, eum furtum committere. Ita tamen hæc dicimus, si non anni triginta præterierint, ex quo possessionem adeptus est.*

Legito & lib. LI. tit. IIII. cap. XXI. ubi dicitur:

Magis ei subuenitur, qui ui deiectus est, & postea rursum possidet, quā agere uolenti VNDE VI, *quum non possideat: quando quidem dumtaxat intra annum agitur.*

Nota, dumtaxat intra annũ de ui agi. Legito & lib. LVIII. tit. XXIII. ubi de eo QVOD CLAM disserit. In eius I. cap. dicit:

Vis est facere quid contra, quam prohibitum sit: etsi quis exigui lapilli iactu sit prohibitus, etsi per detestationem, et facere perseuerauerit: etsi quum prohiberi deberet, molitus est ne prohiberetur. Idem est, si prohibitus destiterit, post uero .... uel qua alia iusta caussa.

XVII.

Vim facit, qui post prohibitionẽ facit: & qui minatus est aduersario, quo minus prohiberetur: & qui ianuam suam praeclusit, quo minus interdiceretur.

Legito & lib. LX. tit. XVII. cuius VII. cap. dicitur:

L.1.D. de ui & ui arm. *Ait praetor:* SI QVEM LOCO DEIECERIS VI, AVT TV AVT FAMILIA TVA, DE EO, DEQVE IIS, QVAE ILLIC HABVIT, INTRA ANNVM: POST ANNVM VERO DE EO, QVOD AD DEIICIENTEM PERVENERIT, EST ACTIO. *Si sua spõte familia mea uim fecerit, si quidem ad me aliquid peruenit, restituo: sin minus, noxa dedo seruos meos, & indẽnis maneo. Potest enim seruus in hoc deteriorẽ facere domini cõdicionem.*

VIII.

Vim ui, & armis arma repellere licet. Vi deiectus, quidquid possidebat, recipit. Debet enim in pristinã caussam restitui res, id est, in id quod erat, si non fuisset deiectus.

VIIII.

** hoc est, abigo, extrudo, eijcio.* *Recte armis * expello eum, qui cum armis uenit; sed confestim. Arma uero sunt omnia tela, ueluti fustis, lapides, gladij, rhomphaeae.*

XXX.

Vi bonorum raptorũ actio de mobilibus, non de immobilibus competit.

Legito & tit. XVIII. cuius X. cap. dicitur:

De pœna uis publicæ. Ad l. Iul. de ui publ. *Criminis de ui publica condemnatio est in metallum perpetua relegatio. Qui uero cum armis ueniunt, & expugnant alienas aedes aut agros, capite puniuntur.*

XI.

L.1. ad l. Iul. de ui pr. *Damnati lege de ui priuata, tertia pars bonorum publicatur, & neq. senator, neq. magistratus fit, nec alium honorem capit.*

XII.

Qui sine magistratu .... temere res debitoris, debitum amittit, & tertia bonorũ parte mulctatur, & infamis fit.

XIII.

L.6.C. ad l. Iul. de ui publ. *Si uis fiat, & caedem fieri cõtingat, siue ab ijs*

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νη. τίτλον κγ. ἐν ᾧ καὶ περὶ τῶν λάθρα διαλέγεται. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὅτι βία ἐστὶ τὸ πρᾶξαί τι ἐναντίον ὅπερ ἐκωλύετο· καὶ μικροῦ λίθου βολῇ κωλυθῇ· καὶ ἀπὸ διαμαρτυρίας· καὶ ἐπιμένῃ ποιῶν. καὶ ὀφείλων κωλυθῆναι, ἐμηχανήσατο τινὰ μὴ κωλυθῆναι· τὸ αὐτὸ καὶ κωλυθεὶς ἐνδέδωκε, μετὰ δὲ .... ἢ κατὰ ἄλλην εὔλογον αἰτίαν.

ιζ.

Βίαν ποιεῖ, ὁ μετὰ κώλυσιν ποιήσας, καὶ ὁ ἀπειλήσας τῷ ἀντιδίκῳ, ἵνα μὴ κωλυθῇ· καὶ ὁ ἀποκλείσας τὸν πυλῶνα αὐτοῦ, ἵνα μὴ παραγγελθῇ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον ιζ. οὗ τινος ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ φησίν.

Λέγει ὁ πραίτωρ, ΕἸ ἘΚΒΑΛΗΣ ΤΙΝᾺ ΒΙΑΊΩΣ, Ἢ ΣΥ͂, Ἢ Ἡ ΦΑΜΙΛΙΑ ΣΟΥ ἈΠῸ ΤΟΥ͂ ΤΟΠΟΥ· ΚΑῚ ΠΕΡῚ ΑΥ̓ΤΟΥ͂, ΚΑῚ ΠΕΡῚ ὮΝ ΕἾΧΕΝ ἘΚΕΙ͂, ἘΝΤῸΣ ἘΝΙΑΥΤΟΥ͂· ΜΕΤᾺ ΔῈ ΤΑΥ͂ΤΑ ΕἸΣ ΤῸ ΠΕΡΙΕΛΘῸΝ ΕἸΣ ΤῸΝ ἘΚΒΑΛΛΟΝΤΑ * ΚΙΝΕΙ͂. ** ἐνάγεται.*
† ἢ κατ' οἰκείαν γνώμην, ἡ φαμιλία μου βίαν ποιήσει, εἰ μὲν περιῆλθέ τι εἰς ἐμέ, ἀποκαθιστῶ· εἰ δὲ μή, εἰς νόξαν ἐκδίδωμι τοὺς δούλους μου, καὶ ἀζήμιος μένω. δύναται γὰρ δοῦλος ἐν τούτῳ χείρονα ποιεῖν τὴν αἵρεσιν τοῦ δεσπότου. *† ὡ.*

η.

Ἔξεστι βίᾳ τὴν βίαν ἐξωθεῖν, καὶ ὅπλα ὅπλοις. ὁ βίᾳ ἐκβληθείς, ὅ, τι ἐνέμετο, λαμβάνει. δεῖ γὰρ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκαταστῆναι τὸ πρᾶγμα, ἤγουν εἰς ὃ ἦν, εἰ μὴ ἐβιάσθη.

θ.

Καλῶς ὅπλοις * ἐξωθῶ, τὸν μεθ' ὅπλων ἐπιόντα, παραχρῆμα μέντοι. ὅπλα δέ εἰσι πάντα τὰ βέλη. οἷον ῥόπαλον, λίθοι, ξίφη, ῥομφαῖαι. ** ἐλαύνω, ἐξωθῶ, ἐκβάλλω.*

λ.

Ἡ βιαίας ἁρπαγῆς πραγμάτων ἀγωγὴ ἐπὶ τοῖς κινητοῖς, οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀκινήτοις ἁρμόζει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. ιη. οὗ τινος ἐν τῷ ι. κεφ. φησίν.

Ἡ καταδίκη τοῦ περὶ βίας δημοσίας ἐγκλήματος, ἡ εἰς μέταλλον διηνεκὴς ἐξορία ἐστίν. οἱ μεθ' ὅπλων ἐπιόντες καὶ πορθοῦντες ἀλλοτρίους οἴκους ἢ ἀγρούς, εἰς κεφαλὴν τιμωροῦνται. *περὶ καταδίκης τῆς βίας.*

ια.

Ὁ καταδικασθεὶς τῷ περὶ βίας ἰδιωτικῆς νόμῳ, καὶ εἰς τὸ τρίτον τῆς οὐσίας δημεύεται, καὶ οὔτε συγκλητικός, ἢ ἄρχων γίνεται, ἢ ἄλλην μετέρχεται † νομήν. *† τιμήν.*

ιβ.

Ὁ χωρὶς ἄρχοντος....... προπετῶς τοῖς πράγμασι τοῦ χρεώστου, ἐκπίπτει τοῦ χρέους, καὶ δημεύεται εἰς τὸ τρίτον τῆς οὐσίας, καὶ ἀτιμοῦται.

ιγ.

Ἐὰν βία γένηται καὶ συμβῇ φόνον γενέσθαι, εἴτε ἐν

τῶν

τῶν βιασαμένων, εἴτε ἐκ τῶν βιασθέντων, ὑποκείσθω τῇ κολάσει ἐκεῖνος ὁ τὴν βίαν ἐπαγαγεῖν ζητήσας. αὐτὸς γὰρ αἴτιος γέγονε τοῦ φόνου. † καὶ ὅτι οἰκέτης δειχθῇ βίαν πεποιηκώς, ἐὰν παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου τοῦτο ἐτόλμησεν, αὐτὸς τιμωρηθήσεται· εἰ δὲ γνώμῃ τοῦ δεσπότου, αὐτὸς μὲν μεταλλισθήσεται· ὁ δὲ δεσπότης αὐτοῦ, εἰ μὲν ἔστιν ἐν ἀξιώματι ἢ τιμῇ, ἀτιμοῦται, καὶ τῆς ἀξίας ἤτοι τιμῆς ἐκπίπτει· εἰ δὲ εὐτελής ἐστι, ἢ ἄλλως ἄτιμος, ἢ εὐυπόληπτος μέν ἐστι, φαίνεται δὲ ταύτην τὴν βίαν πολλάκις ἁμαρτήσας, τὴν διαγορευμένην κατὰ τῶν βιαίων τιμωρίαν ὑποστήσεται. εἰ δὲ ὁ ἄρχων τὴν ἐλεγχθεῖσαν παρ' αὐτῷ βίαν παρίδῃ, ἢ μετριώτερον τιμωρήσεται †.

† καὶ ἐὰν. (margin)

† deest ἀτιμωθήσεται. (margin)

Ἀνάγνωθι καὶ τὸν περὶ ἁρπαγῆς τίτλον. εὑρήσεις γὰρ κἀκεῖσε περὶ βιαίας ἁρπαγῆς. καὶ ἐν τῷ περὶ ἀποκαταστάσεως τίτλῳ προείρηται, περὶ τῶν κατὰ βίαν δοθέντων ἢ πραχθέντων.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον νδ. κεφάλαιον ιη. τοῦ ξ. βιβλίου, ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ βιασάμενος ἢ περιφρονήσας τῶν ἐκκλησιαστικῶν προνομιῶν, πέντε λίτρας ζημιούσθω.

ΠΕΡῚ ΦΌΒΟΥ: ὍΤΙ ΤῸ κατὰ φόβον γινόμενον οὐκ ἔρρωται.

Τίτλ. β. κεφ. ε.

Ὅτι φόβον οὐ τὸν τυχόντα δεχόμεθα, ἀλλὰ τὸν ἀπὸ μεγάλης κακοθελείας, καὶ τὸν δυνάμενον ἄνδρα τίμιον, οὐ μὴν .... καταπλήξαι.

Ἐν δὲ τῷ ιγ. κεφαλαίῳ.

† ἁπλοῦν. (margin) Ἡ διὰ φόβον αἰτίασις μετ' ἐνιαυτὸν, εἰς τὸ † διπλοῦν δίδοται, ὅτι μὴ ὕπεστιν ἑτέρα ἀγωγή. ὅθεν ὁ κληρονόμος τοῦ βιασθέντος εἴσω μὲν ἐνιαυτοῦ εἰς τὸ τετραπλοῦν ἔχει τὴν διὰ φόβον αἰτίασιν. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, οὔτε εἰς τὸ ἁπλοῦν. ἔχει γὰρ τὴν περὶ τῆς κληρονομίας νομῆς ἀγωγὴν κατὰ τοῦ βιασαμένου. βίᾳ γὰρ † νομῇ οὗτος νέμεται. ὡς ἔχουσα δὲ ἡ διὰ φόβον αἰτίασις πραγματικὸν παντοῖον ἐκβιβασμὸν, δίδοται διαδόχοις.

† νομήν. (margin)

ις.

Ἡ διὰ φόβον αἰτίασις δίδοται διαδόχοις, ὡς ἔχουσα παντοῖον ἐκβιβασμὸν πραγματικόν. κληρονόμοι δὲ, εἰς τὸ περιελθὸν ἐνέχονται. τὸ γὰρ αἰσχρῶς κτηθὲν, οὐκ ὀφείλει κέρδος εἶναι τοῦ κληρονόμου, εἰ δὲ δαπανήσει τὸ περιελθὸν εἰς αὐτὸν ὁ κληρονόμος, οὐδὲν ἧττον καὶ αὐτὸς καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ, κἂν μηδὲν εἰς αὐτοὺς περιῆλθε, διηνεκῶς ἐνάγονται.

κθ.

Ἐὰν πράσεως ἢ ἐπερωτήσεως, ἢ οἱουδήποτε συναλλάγματος, ἢ ἐνοχῆς, ἢ τελεσθὲν τὸ συμβόλαιον ἤτοι τὸ δικαίωμα φόβῳ θανάτου ἢ βασάνων τοῦ σώματος ἐκβιβασθὲν, ἢ τῷ κεφαλικὰς ἀπειλὰς

qui uim inferunt, siue ab ijs qui patiuntur: ille supplicio subyciatur, qui uim inferre tentauit. Ipse enim cædi caussam dedit. Item, quum seruus uim fecisse probatur, siquidem inscio domino id ausus fuerit, ipse punietur: si uero uoluntate domini, ipse quidem in metallum damnatur, dominus autem ipsius, si quidē est in dignitate ac honore positus, infamis fit, et dignitatem honoremq. amittit: si uero uilis est, aut alias infamis, uel existimationis quidē probæ est, uerū appares eum uim sæpius commisisse; statutā in uiolentos pœnam sustinebit. Si uero magistratus probatam apud se uim neglexerit, aut mitius coercuerit, infamia notatur.

Legito & tit. de rapina. Reperies enim & ibi de ui bonorum raptorum. Et in titulo de restitutione iam dictum est de ijs, quæ ui data facta ue sunt.

Legito & tit. LIIII. cap. XVIII. lib. LX. ubi dicitur:

Qui uim fecerit, aut contemserit ecclesiastica priuilegia, quinq. libris [auri] multator.

DE METV: QVOD METV scilicet fiat, ratum non esse.

Eiusdem tit. cap. V.

Metum nō quemlibet accipimus, sed maioris malitatis; & qui etiam uirum grauem, non .... terrere possit. l.5.D.quod met.caus. (margin)

XIII.

Actio metus caussa post annum in simplum datur, si alia nulla subsit actio. Vnde heres eius, cui uis admissa est, intra annum quidem experiri metus caussa in quadruplum potest; post annum uero nec in simplum. habet enim actionem petentem hereditatis possessionem, aduersus eum, qui uim intulit. nam is ui possessionem detinet. Datur autem actio metus caussa successoribus ideo, quod omnem rei persequutionem habeat.

XVI.

Actio metus caussa successoribus datur, quod omnimodo rei persequutionem habeat. Heredes uero tenentur in id, quod ad eos peruenit. quippe quod turpiter quæsitum est, in heredis lucro non debet esse. Quod si consumserit heres id, quod ad ipsum peruenit: nihilo minus tā ipse, quā heredes eius, tametsi nihil ad eos peruenit, perpetuo tenentur.

XXIX.

Si uenditionis, uel stipulationis, uel alterius cuiuscumque contractus aut obligationis confectum sit instrumentum, idque metu mortis, aut cruciatuū corporis, aut per capitales minas extortum, l.7.C.de his quæ ui metusue. (margin)

tortum, adito præside prouinciæ probare potueris: ratum hoc haberi secundum legalis edicti formam non cogitur.

Legito & lib. XI. tit. II. cap. XXI. cuius hæc uerba sunt:

l. 13. C. de transact.

Interpositas metus caussa transactiones non esse ratas, edicto perpetuo continetur. Non consimili tamen modo quilibet metus ad rescindendum ea, quæ consensu terminata sunt, sufficit: sed talem metum probari oportet, qui salutis periculum, uel corporis supplicia contineat.

Legito & lib. XLIII. tit. V. cap. IX. cuius uerba sunt:

l. 9. C. de contrah. & com. stipul.

Si quis ob mortem, uel cruciatu corporis territus, aliquid spoponderit; conuentus exceptionem habet. Sin ob probabilem, non turpem caussam, promisit: tenetur. Sin ob non instituendam criminis accusationem, [stipulatio] non ualet. Dictum iam est de metu & in præcedenti de restitutione titulo.

SCHOLION.

Vis est, ubi quis imposito sibi quodam negotio, contra uoluntatem aliquid facere cogitur. Metus uero trepidatio mentis est, instantis futuriue periculi caussa. Actio metus caussa post annum mota, simplum petit. Mouetur autem post annum, non simpliciter, sed caussa cognita: hoc est, si non alia subsit actio. Propterea uero post annum actio metus caussæ mouetur, & in simplum competit, quia quum temporis decursu delicta quodam modo exolescant, etiam iniuria metu facta, uel eiusmodi iudicium, post annum, ac maxime utilem, non continuum, aut continuo currentem & computatum, quodam modo exolescit. Oportet autem, ueluti dictum est, idoneam quoque caussam subesse, ut post annum actio metus caussa detur ei, qui metum passus est. Et idonea, ceu dixi, caussa est, si actio alia nulla subsit. Nā si alia subsit actio, post annum actio metus caussa nō dabitur. Quomodo autem contingat, ut alia subsit actio, per hoc thema uelut in exemplo disce. Si quis decesserit, cui uis facta sit competit heredi eius in eum, qui uim fecit, hereditatis petitio. nam hereditatis petitio contra possessorem mouetur. Certum autem est, quod pro possessore possideat, qui uim fecit. Quoniam igitur heres defuncti petitionem hereditatis habet aduersus eum, qui uim intulit: actio metus caussa post anni decursum non competit. Si enim largitur annus, datur & in quadruplum. & si heres est, agit scilicet anno elapso; quoniam non pure pœnalis est, sed in se tempus aut persequutionem habet.

ἀπειληθεῖσαι: προσελθὼν τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας ἀποδεῖξαι δυνηθείης: τοῦτο βέβαιον ἔχεσθαι κατὰ τὸν τοῦ νομικοῦ διατάγματος τύπον οὐκ ἀναγκάζεται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ια. τίτλον β. κεφάλαιον κα. ἐν ᾧ φησί.

Τὰς παρεντιθείσας φόβου ἕνεκεν διαλύσεις, βεβαίας † μὴ εἶναι τῷ διηνεκεῖ δόγματι περιέχεται. οὐχ ὁμοίως δὲ οἱοσδήποτε φόβος εἰς † ἀνάλυσιν ἐκείνων τῶν κατὰ συναίνεσιν περαιωθέντων ἀρκεῖ: ἀλλὰ τοιοῦτον φόβον ἀποδείκνυσθαι χρή, ὅστις τὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ κίνδυνον, ἢ τὰς τοῦ σώματος τιμωρίας περιέχει.

† μὴ ἄκυρα. † ἀνάσχεσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μγ. τίτλον ε. κεφάλαιον θ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις διὰ θάνατον, ἢ σώματος αἰκισμοὺς δειλιάσας ὁμολογήσῃ τι, ἐναγόμενος ἔχει παραγραφήν. εἰ δὲ διὰ εὔλογον ἤγουν μὴ αἰσχρὰν αἰτίαν ὁμολογήσει, κρατεῖται. εἰ δὲ διὰ τὸ μὴ κατηγορηθῆναι ἐγκληματικῶς, οὐκ ἔρρωται. προείρηται περὶ φόβου καὶ ἐν τῷ περὶ ἀποκαταστάσεως.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Βία ἐστίν, ὅταν τις ἔργου τινὸς ἐπικειμένου † [illegible] ἀναγκάζηταί τι ποιεῖν. φόβος δέ, † [illegible] ψυχῆς [illegible] κινδύνου. [illegible] ἡ μέντοι [illegible] μετὰ ἐνιαυτόν, τὸ ἁπλοῦν ἀπαιτεῖ. [illegible] μετὰ ἐνιαυτόν, [illegible] [illegible] αἰτία [illegible] διὰ τοῦτο μετ᾽ ἐνιαυτὸν ἡ μέτους καῦσα [illegible] καὶ τὸ ἁπλοῦν ἀπαιτεῖ, [illegible] μετὰ χρόνου παραδρομὴν τὰ ἁμαρτήματα ἀμβλύτερα γίνεταί πως, καὶ ἡ κατὰ φόβον γενομένη ὕβρις [illegible] μετὰ ἐνιαυτόν [illegible] ἀμβλυτέρα πως γίνεται. [illegible] καὶ εὔλογον αἰτίαν [illegible] ἐνιαυτὸν [illegible] τὸν φόβον. [illegible] αἰτία, τὸ [illegible] ἀγωγήν. [illegible] μετ᾽ ἐνιαυτὸν ἡ μέτους καῦσα [illegible] ἀγωγήν [illegible] τὴν βίαν ποιήσαντι [illegible] hereditatis petitio. ἡ γὰρ hereditatis petitio κατὰ τοῦ νομέως [illegible] hereditatis petitionem κατὰ τοῦ ποιήσαντος τὴν βίαν: ἡ metus caussa † μετὰ τὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ παραδρομὴν. [illegible] ἐνιαυτός, δίδοται αὐτῷ εἰς τὸ τετραπλάσιον. [illegible] κληρονόμος [illegible] ἐνιαυτοῦ παραδραμόντος [illegible] ἀλλ᾽ ἐν ἑαυτῇ ἔχει καιρὸν ἢ persequutionem.

† παρὰ προαίρεσιν. † [illegible] † οὐκ ἁρμόζει μετὰ τὴν.

DE DATIS VEL FACTIS OB turpem caussam, uel ob aliud quodcumque negotium: & de ijs, qui hæc dant & accipiunt. tum quando data repetantur, quando non repetantur.

ΠΕΡΙ ΤΩ͂Ν ΔΕΔΟΜΕ´ΝΩΝ Η̂ δρωμένων ἐπὶ αἰσχρᾷ αἰτίᾳ, ἢ ἐπὶ ἄλλῃ τινὶ οἱᾳδήποτε ὑποθέσει: καὶ περὶ τῶν ταῦτα διδόντων καὶ τῶν δεχομένων: καὶ πότε ἀπαιτοῦνται τὰ δοθέντα, καὶ πότε οὐκ ἀπαιτοῦνται.

Τίτλ. β. κεφ. ζ.

Ὁ καταληφθεὶς ἐπὶ μοιχείᾳ, ἢ κλοπῇ, ἢ τινὶ ἁμαρτήματι, ἐὰν δῷ τι ἢ ὁμολογήσῃ ὥστε μὴ παραδοθῆναι ἢ φονευθῆναι, ἢ δεθῆναι, ἔχει τὴν τῆς δόσεως αἰτίασιν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐ πάντα μοιχὸν ἢ κλέπτην ἔξεστι φονεύειν, ἀλλὰ τὸν ἀκοντίῳ ἑαυτὸν διεκδικοῦντα. ὁ δὲ λαβὼν ὑπὲρ προφανοῦς μοιχικοῦ, καὶ τῷ περὶ μοιχείας ἐνέχεται.

η.

Ὁ λαβὼν ἐπὶ τῷ μὴ ἀφανίσαι τὰ δικαιώματα τῆς καταστάσεώς μου, ὑπόκειται τῇ τῆς δόσεως
† ἐνεχθῆ. αἰτιάσει: ἐὰν † ἐνηχθῆ, καὶ χωρὶς αὐτῶν οὐκ ἐδυνάμην νικῆσαι.

θ.

Ἐὰν ἀνὴρ ἢ γυνὴ δῷ, ἵνα μηδὲν αἰσχρὸν ἢ αὐτὸς ἢ τέκνον αὐτοῦ ὑποστῇ, ἔχει τὴν τῆς δόσεως αἰτίασιν. οὗτος γὰρ ὁ φόβος, μείζων ἐστὶ τοῦ θανάτου. ὁ δὲ λαβὼν ἢ ὁμολογήσας ἐπὶ τῷ φυλάξαι ἢ ἐλευθερῶσαι τινὰ ληστῶν ἢ πολεμίων, οὐκ ἐνέχεται, εἰ μὴ μετέσχε τῆς βίας: ὑπουργίας γὰρ μισθὸν ἔλαβεν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κ. τίτλον γ. κεφάλαιον ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ πρᾶγμα λαβὼν ἐπὶ αἰτίᾳ: ἢ τὴν αἰτίαν ὀφείλει πληροῦν, ἢ ὅπερ ἔλαβεν ἀναδιδόναι. καὶ κεφάλαιον η. καὶ κεφάλαιον θ. θεμ. β. καὶ τίτλον δ. οὗ τινος ἐν τῷ ιδ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν παράσχῃς μοι τι ὑπὲρ τοῦ μηνῦσαι με τὸν φυγάδα σου: οὐκ ἀναλαμβάνεις ὅπερ παρέσχες μοι. εἰ δὲ συνέδοξε δοθῆναι, χώρα τῇ περὶ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ δόλου, εἰ παρηκολούθησε δόλος.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κδ. τίτλον α. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ, θεμ. δ. φησίν.

Εἰ καὶ ἐλπίζων γενέσθαι μοι φίλον ἢ ἀντιδωρεῖσθαί μοι τὸν λαμβάνοντα, ἐξ ἐμοῦ δώσω, καὶ ψευσθῶ τῆς ἐλπίδος μου: ὅμως οὐκ ἀναλαμβάνω.

Ἐν δὲ τῷ λδ. κεφαλαίῳ.

Τὸ δοθὲν ἐπὶ αἰτίᾳ μὴ ἀδυνάτῳ, τῆς αἰτίας μὴ προβαινούσης, ἀντιστρέφεται.

λϛ.

Τὰ δοθέντα χρήματα, εἰ καὶ ἡ αἰτία ὑπὲρ ἧς ἐδόθησαν μὴ παρὰ αἰτίαν τοῦ λαβόντος, ἀλλὰ κατὰ τύχην ἐνεποδίσθη, οὐκ ἀναλαμβάνονται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. β. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφ. φησίν.

Τὸ διδόμενον πόρνῃ, οὐκ ἀναδίδοται. ἐπειδὴ γάρ ἐστι πόρνη, οὐκ ἔστιν αἰσχρὸν τὸ λαβεῖν αὐτήν. εἰ καὶ αἰσχρόν ἐστι τὸ εἶναι αὐτὴν πόρνην. οὔτε τὸ διδόμενον τινὶ ἐπὶ τῷ καταμηνῦσαι τὸν κλέπτην ἢ τὸν φυγάδα, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ κλέπτης, ἢ ὁ κοινωνήσας αὐτῷ ἢ τῷ φυγάδι, ἔλαβε τὸ μήνυτρον. εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ φυγάδος μου λάβῃς, ἵνα μὴ καταμηνύσῃς αὐτόν, ἐνέχῃ μοι ὡς κλέπτης. εἰ δὲ καὶ λάβῃς παρὰ τοῦ δούλου μου, ἵνα μὴ μηνύσῃς τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην κλοπήν: εἴτε μηνύσῃς, εἴτε μή, ἀναδίδως ὅπερ ἔλαβες.

Eiusd. tit. cap. VII.

In adulterio, uel furto, uel alio flagitio deprae-hensus, si quid dederit, uel promiserit, ne tradatur, uel occidatur, uel uinciatur: actionem de eo, quod dedit, habet. quamquam non omnem adulterum uel furem occidere liceat, sed telo se defendentem. Qui autem pro manifesto adultero accepit, etiam lege de adulterio tenetur. l. 7. D. quod met. cau.

VIII.

Qui accepit, ne instrumenta status mei aboleat; actione dati tenetur: utpote si iã conuentus sim, & sine illis in caussa superior esse nequeam.

IX.

Si uir mulierue dederit, ne quid turpe uel sibi uel liberis suis patiendum sit; dati repetitionem habet. quippe metus iste maior, quam mortis est. Qui autem accepit, uel semet obligauit, ut aliquem tueretur, uel liberaret a latronibus aut hostibus: non tenetur, nisi una uim intulit. nam ceteroquin operae mercedem accepit.

Legito & librum XX. tit. III. cap. VII. cuius uerba sunt:

Qui ob caussam aliquam rem accepit, uel caussam implere debet, uel quod accepit reddere. Adde cap. VIII. & IX. them. II. Item tit. IIII. in cuius XIIII. cap. dicitur:

Si quid mihi dederis, ut tibi seruum tuum fugitiuum indicarem: non recipis id, quod dedisti. Sin pactio intercessit, ut daretur: actioni praescriptis uerbis locus est, & actioni de dolo, si dolus interuenit. l. solent D. de praescr. uer.

Legito & lib. XXIIII. tit. I. cuius III. cap. IIII. them. dicitur:

Si de meo dedero, sperans eum mihi futurum amicum, uel me remuneraturum, qui accepit, & spe mea falsus fuero: nihil tamen recipio. l. 3. §. sed si seruum. D. de condict. cau. dat.

Et cap. XXXIIII.

Datum ob caussam non impossibilem, caussa non sequuta condicitur. l. 8. C. de condict. ob cau. dat.

XXXVI.

Pecunia data, si caussa pro qua data est, non accipientis culpa, sed fortuito casu sequuta non est, non repetitur.

Legito & tit. II. cuius II. cap. dicitur:

Quod meretrici datur, non repetitur. nam quum meretrix sit, non turpiter facit, quod accepit: licet turpe sit, esse meretricem. Non item id, quod alicui datur, ut furem uel fugitiuũ indicet: nisi fur ipse, uel furis aut fugitiui socius, indicii praemiũ accepit. Quod si a fugitiuo meo acceperis, ne eum indicares; quasi fur mihi teneris. Sin a seruo meo acceperis, ne furtum ab eo factum indicares: siue indicaueris, siue non, quod accepisti reddis. l. 4. §. sed quod meretrici. D. de condi. l. ob tur. cau.

V.

Si quum utrinque caussa turpis esset, dare quid promisero: conuentus equidem exceptionem habeo, uerum solutione iam facta nihil recipio.

VIII.

Quod ob turpem caussam utriusq., tam dantis, quam accipientis, datur; non condicitur.

X.

l.4.C.eod.tit. *Quoties accipientis, non etiam dantis est turpitudo; licet caussa sequuta fuerit, datum tantummodo condicitur, non etiam usurae numerantur. sicut in fure, qui pecuniam accepit ob ea restituenda, quae subtraxerat: uel in eo, qui abegerat pecora.*

XI.

Qui scit uxorem suam scortari, & tacet; lenocinium facit. Atenim quae turpi ex caussa dantis promissa sunt, quamuis post factam solutionem non repetantur; tamen petitionem non habent.

XII.

Qui pecuniam accepit ob ea restituenda, quae subtraxerat; quum eius turpitudo tantum inueniatur, eam restituere conuentus debet.

* Forte legendum, VI. Legito & tit. * I. cap. XLVII. cuius haec uerba sunt:

l.52.D.de condict.indeb. *Quod ob caussam praeteritam datum est, etiam si falsa caussa fuerit, non repetitur: quod autem ob futuram, si caussa non sequatur, repetitur.*

XLIX.

Quod soluitur ex caussa, quae [iure] non ualuit, uel effectum non habuit, condicitur.

Cap. LXIIII. them. IIII.

Quod ob rem datur, uelut ut hoc facias, si non feceris, repetitur.

Legito & lib. LX. tit. I. cuius I. cap. dicitur:

l.1.D.de calumniat. *Qui pecuniam accepit, aliquem calumniandi uel non calumniandi caussa; intra annum in quadruplum, post annum in simplum tenetur. Locus autem actioni est in pecuniarys & criminalibus caussis.*

II.

Pecuniam accipere dicitur etiam is, qui pro pecunia quid aliud accipit, & qui actione liberatur, uel cui pecunia gratis utenda datur, uel qui conducit aut emit minoris, & qui alteri dari iubet, et qui datum alteri suo nomine ratum habet.

IIII.

Si quis dederit, ut per calumniam mihi negotium fieret; non ipse, sed ego repetitionem habeo. Si uero & ego dedero, ne mihi per calumniam negotium fieret; duas actiones habeo. Haec actio heredi non datur. quia sufficit ei, si repetat, quod defunctus dedit. Sed heres tenetur in id, quod

ε.

Εἀν ἑκατέρωθεν τῆς αἰτίας αἰσχρᾶς οὔσης, ὁμολογήσω τι δώσειν: ἐναγόμενος μὲν ἔχω παραγραφὴν, καταβαλὼν δὲ οὐκ ἀναλαμβάνω.

η.

Τὸ ἐπὶ αἰσχρᾷ αἰτίᾳ ἑκατέρων διδόμενον, τοῦ τε λαμβάνοντος καὶ τοῦ παρέχοντος, οὐκ ἀναστρέφεται.

ι.

Οσάκις τοῦ λαμβάνοντος, οὐχὶ καὶ τοῦ διδόντος ἐστὶν αἰσχρότης, εἰ καὶ παρακολουθήσει αἰτία, τὸ δοθὲν ἀναστρέφεται μόνον, οὐ μὴν καὶ τόκοι δίδονται. ὡς ἐπὶ τοῦ λαβόντος χρήματα κλέπτου, ἐφ᾽ ᾧ ἀποκαταστῆσαι ἅπερ ἔκλεψεν, ἢ ἐπὶ τοῦ ἀπελάσαντος πρόβατα.

ια.

Ο εἰδὼς πορνεύεσθαι τὴν γυναῖκα, καὶ σιωπῶν, προαγωγείαν ποιεῖ. τὰ δὲ ἐπὶ αἰσχρᾷ αἰτίᾳ τοῦ διδόντος ἐπερωτηθέντα: εἰ καὶ μετὰ καταβολὴν οὐκ ἀναστρέφονται, ὅμως ἀπαίτησιν οὐκ ἔχουσιν.

ιβ.

Ο λαβὼν χρήματα ἐπὶ τῷ ἀποκαταστῆσαι ἅπερ ἔκλεψεν: ἐπειδὴ αὐτοῦ μόνου αἰσχρότης εὑρίσκεται, μεθοδευόμενος ὀφείλει ταῦτα ἀποκαταστῆσαι.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον † α. οὗ τινος ἐν τῷ μζ. κεφαλαίῳ φησίν. † ἴσως, τίτλον ϛ.

Τὸ διὰ αἰτίαν παρελθοῦσαν δοθὲν, † καὶ διεψευσμένην, οὐκ ἀπαιτεῖται, τὸ δὲ διὰ μέλλουσαν, ἀπαιτεῖται μὴ γινομένης τῆς αἰτίας. † ἢ καί.

μθ.

Τὸ καταβαλλόμενον ἐξ αἰτίας μὴ ἐρρωμένης, ἢ μὴ ἐχούσης ἀποτέλεσμα, ἀναλαμβάνεται.

Εν δὲ τῷ ξδ. κεφαλ. θεμ. δ.

Τὸ διὰ πρᾶγμα διδόμενον, οἷον ἵνα τόδε ποιήσῃς: εἰ οὐ ποιήσεις, ἀναλαμβάνεται.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον α. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ο λαβὼν χρήματα πρὸς τὸ συκοφαντῆσαι ἢ μὴ συκοφαντῆσαί τινα, ἐνέχεται ἔσω μὲν ἐνιαυτοῦ εἰς τὸ τετραπλοῦν: μετὰ δὲ ἐνιαυτ. εἰς τὸ ἁπλοῦν. χώρα δὲ τῇ ἀγωγῇ ἐπὶ χρηματικῶν καὶ ἐγκληματικῶν αἰτιῶν.

β.

Λαμβάνειν χρήματα λέγεται καὶ ὁ ἀντὶ χρημάτων ἄλλο τι λαμβάνων, καὶ ὁ ἀγωγῆς ἐλευθερούμενος ἢ δῶρον ἐν χρήσει λαμβάνων χρήματα, ἢ μισθούμενος, ἢ ἀγοράζων ἥττονος, καὶ ὁ ἑτέρῳ δοθῆναι κελεύων, καὶ ὁ τὸ ἑτέρῳ δοθὲν ὀνόματι αὐτοῦ δεκτὸν ἡγούμενος.

δ.

Εἀν τις δῷ ἵνα συκοφαντηθῶ, οὐκ αὐτὸς, ἀλλ᾽ ἐγὼ τὴν ἀνάληψιν ἔχω. εἰ δὲ κἀγὼ δέδωκα ἵνα μὴ συκοφαντηθῶ, τὰς δύο ἀγωγὰς ἔχω. αὕτη ἡ ἀγωγὴ κληρονόμῳ οὐ δίδοται. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ ἀναλαβεῖν, εἴ τι δέδωκεν ὁ τελευτήσας. ὁ δὲ κληρονόμος εἰς τὸ περιελ-

θον

θὴν ἐνέχεται. τὰ γὰρ αἰσχρὰ κέρδη μεθοδεύονται οἱ κληρονόμοι, εἰ καὶ τὰ ἐγκλήματα σβέννυνται ὡς ἐπὶ τοῦ πλαστοῦ, καὶ τοῦ δωροδοκήσαντος δικαστοῦ ἐπὶ τῷ κεχαρισμένως ψηφίσασθαι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσχρῶν κερδῶν. ἔξωθεν τῆς παρούσης ἀγωγῆς τῆς τὸ διπλοῦν ἀπαιτούσης, ἁρμόζει ἀπαίτησις, ἐὰν μόνου τοῦ λαμβάνοντος ἐστὶν αἰσχρότης. εἰ γὰρ καὶ τοῦ δεδωκότος, κρείττων ἐστὶν ὁ νεμόμενος.

ϛ.

Εἰ μὲν ἐγὼ δέδωκα ἐπὶ τῷ μὴ συκοφαντηθῆναι, ὁ ἐνιαυτὸς ἀριθμεῖται ἀφ' οὗ δέδωκα, εἴ περ εὐχέρειαν ἔχοι ἐνάγειν. εἰ δὲ ἄλλος δέδωκεν ἐπὶ τῷ μὴ συκοφαντηθῆναί μοι: ἀφ' οὗ τὴν δόσιν ἐγὼ γνῶ. ἐὰν ἄλλος δῷ ἵνα μὴ συκοφαντηθῶ, εἰ μὲν κατὰ ἐντολήν μου δέδωκεν, ἢ ὁ γενικός μου φροντιστής. ἢ τίς ἄλλος πραγμάτων φροντίδα πράττων: καὶ δεκτὸν ἡγησάμην: ἐγὼ δοκῶ δεδωκέναι. εἰ μὲν κατὰ συμπάθειαν δέδωκέ τις, καὶ μὴ δεκτὸν ἡγήσωμαι: καὶ αὐτὸς ἀναλαμβάνει: κἀγὼ εἰς τὸ τετραπλοῦν ἐνάγω.

η.

Ὁ λαβὼν ἐν προσχήματι ἐγκλήματος μὴ ἀποδειχθέντος: ἐντὸς μὲν ἐνιαυτοῦ, εἰς τὸ τετραπλοῦν ἀπαιτεῖται: μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, εἰς τὸ ἁπλοῦν ὑπόκειται, καὶ τὸ ἁμάρτημα τιμωρεῖται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. λθ. κεφάλαιον α. καὶ τίτλον μγ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται ΠΕΡῚ ΔΩΡΟΔΟΚΟΎΝΤΩΝ ΤΕ, ΚΑῚ ΔΩΡΟΔΟΚΟΥΜΈΝΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν. — περὶ τῶν δῶρα διδόντων ὁ λαμβανόντων.

Ὁ ῥεπετουνδῶν ἁρμόζει κατὰ τῶν λαβόντων ἐν ἀρχῇ χρήματα. ἁρμόζει δὲ ἡ ἀγωγὴ καὶ κατὰ κληρονόμων ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, μετὰ θάνατον τοῦ κατηγορουμένου.

δ.

Ὁ τῷ νόμῳ τούτῳ καταδικαζόμενος, οὔτε † μαρτυρεῖν, οὔτε δικάζειν, οὔτε συνηγορεῖν δύναται. — † γράφεται καὶ δημοσίᾳ μαρτυρεῖν.

ϛ.

Καὶ οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες πάσης ἀπεχέσθωσαν ῥυπαρίας: καὶ προφάσει δώρων μηδὲν λαμβανέτωσαν.

Ἐν δὲ τῷ ζ. κεφαλαίῳ.

Ἡ ποινὴ τοῦ νόμου ἐξτραορδιναρία ἐστὶ, καὶ ὡς ἐπίπαν ἐξορίαν καταδικάζει: ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ σφοδρότερον. ἐὰν γὰρ ἐπὶ χρήμασιν, ἢ κατὰ θερμότητα φονεύσῃ τίς τὸν ἀναίτιον, κεφαλικῶς τιμωρεῖται ἢ περιορίζεται.

η.

Ἐὰν παρὰ τὸν νόμον δωρηθῇ τι ἄρχοντι, ἢ πραθῇ πλείονος ἢ ἧττονος, οὔτε ἡ πρᾶσις ἔρρωται, οὔτε τὸ δοθὲν διὰ χρήσεως δεσπόζεται, ἕως ἂν ὑποστρέψῃ πρὸς τὸν δόντα, ἢ τὸν κληρονόμον αὐτοῦ.

[ad eum] peruenit. Nam turpia lucra etiam heredibus auferuntur, licet crimina extinguantur. ut in falso, & iudici ob gratiosam sententiam dato, alijsque turpibus lucris. Præter hanc actionem duplum petentem, competit repetitio, si solius accipiētis turpitudo uersetur. Nam si & dantis, potior est possessor.

VI.

Si ego dedi, ut ne mihi fieret per calumniam negotium, annus numeratur ex quo dedi, si modo agendi facultatem habui. Sin alius dedit, ne calumnia mihi adhiberetur; ex quo datum cognoui. Si alius dedit, ne mihi per calumniam negotium fieret; si quidem mandato meo dedit, aut generalis procurator meus dedit; aut quis alius, qui rerum mearum curam gerebat, & ratum habui; ego dedisse uideor. Sin autem misericordia caussa dedit aliquis, neque ratum habuero: & ipse repetit, & ego in quadruplum ago.

VIII.

Qui accepit sub specie criminis, ipso non probato, intra annum quidem in quadruplum tenetur: post annum uero in simplum, & pro modo delicti punitur.

Legito & eiusdem lib. titulum XXXIX. cap. I. & tit. XLIII. in quo tractatur DE HIS QVI CORRVMPVNT, QVIVE CORRVMPVNTVR MVNERIBVS. cuius I. cap. dicitur: — De dantibus & accipientibus munera.

Lex de repetundis aduersus eos competit, qui pecunias in magistratu acceperunt. Competit autem & in heredes actio intra annum post mortem rei. — L. I. D. de lege Iul. rep.

IIII.

*Hac lege damnatus, nec testimonium * dicere, nec iudicare, nec postulare potest.* — * al. publice dicere.

VI.

Etiam urbani magistratus omni sorde abstineant, & donorum occasione nihil accipiant.

VII.

Pœna legis extraordinaria est, & plerumque relegatione damnat. aliquando & durius. Nam si accepta pecunia, uel calore quodam interfecerit aliquis innocentem: capite punitur, aut deportatur.

VIII.

Si contra legem quid donetur magistratui, uel pluris aut minoris uendatur: nec uenditio ualet, nec donatum usucapitur, priusquam redierit ad donatorem, uel heredem eius.

DE

DE DOLO MALO.

Tit. III. cap. I.

l. 1. D. de do. ma. Quid sit dolus malus.

Ex iusta caussa, quum alia non subest actio, de dolo iudicium datur. Dolus autem malus est calliditas, & fallacia, & machinatio, quæ ad circumscriptionem alterius adhibetur. Est & bonus dolus, ac præsertim quo aduersus hostes & latrones utimur.

VIII.

Si quum scirem soluendo non esse, mei lucri gratia quem idoneum adfirmaui; actioni de dolo locus est.

X.

*In exigua summa, hoc est, ad duos numos usque, non datur de dolo actio. nec item liberis uel libertis aduersus parentes patronosue, quum famosa sit: nec plebeio aduersus consularem. nec luxurioso, & prodigo, uel alias uili, aduersus uirũ honestum. In horum ergo persona, in * factum actio competit: ne ex dolo suo lucrentur. Heredes autem horum tam agunt, quam conueniuntur actione de dolo.*

* hoc est, in duplum.

XII.

*Pupillus tamquã heres actione de dolo conuenitur. Ceterũ ex suo facto, si pubertati * proximus sit; ac præsertim, si factus sit locupletior.*

* si XIII. uidelicet annos cõpleuerit.

XVII.

Si plures dolum fecerint, & unus restituerit, aut præstiterit quod interest, ceteri liberantur.

XXVI.

Actio de dolo datur in heredes, in id quod peruenit: id est, quatenus ex dolo quiddã hereditati accessit.

XXVIIII.

Et qui dolum commisit, perpetuo conuenitur actione in factum, quatenus lucratur. Et quoniam famosa non est in heredem, perpetuo in eum agitur, etiam sine caussæ cognitione.

XXXV.

Si qui tabulas testamenti ceu depositum accepit, deleuerit eas, uel alio modo post mortem testatoris corruperit: heredi & legatarijs actio de dolo competit.

XLIII.

Nota de dolo actionem intra biennium moueri. uerũ exceptio perpetua est. l. ult. C. h. tit.

Intra duos annos actio de dolo mouetur.

XLVI.

† l. 6. eod. et l. 8. C. de rescind. uend.

Dolũ † ex insidijs manifestissimis probari cõuenit. Nec enim ex quacumque nuda suspicione actionem de dolo definiri oportet.

XLVII.

Proposita heic constitutio, contentione nos omni liberãs, statuit: nõ ex eo tẽpore, quo se quisq; dolo circũuentum dicit, annũ utile ei numerari ad petendũ de dolo actionẽ: sed ex quo dolus commissus est, intra cõtinuũ bienniũ de dolo actionẽ

ΠΕΡΙ ΔΟΛΟΥ.

Τίτλ. γ. κεφ. α.

Ἐξ εὐλόγου αἰτίας, ἑτέρας οὐχ ὑπούσης ἀγωγῆς, ἡ περὶ δόλου δίδοται. δόλος κακός ἐστι, πανουργία καὶ ἀπάτη καὶ μηχανὴ πρὸς περιγραφὴν ἑτέρου γινομένη. ἔστι καὶ καλὸς δόλος, καὶ μάλιστα ὁ κατὰ τῶν πολεμίων καὶ τῶν λῃστῶν. τίς δόλος κακός.

η.

Εἰ γινώσκων ἄπορον, διὰ κέρδος ἴδιον εὔπορον ἐβεβαιωσάμην, χώρα τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ.

ι.

Ἐπὶ μικρᾷ ποσότητι, τουτέστι δύο νομισμάτων μέχρι, οὐ δίδοται ἡ περὶ δόλου ἀγωγή. οὔτε παισὶν ἢ ἀπελευθέροις κατὰ πατέρων ἢ πατρώνων, διὰ τὸ ἀτιμοποιὸν αὐτὴν εἶναι· οὔτε ἰδιώτῃ κατὰ ὑπατικοῦ· οὔτε ἀκολάστῳ καὶ ἀσώτῳ, ἢ ἄλλως εὐτελεῖ κατὰ εὐσχήμονος. ἐπὶ τούτων οὖν, * ἰμφάκτουμ ἁρμόζει· ἵνα μὴ διὰ τοῦ οἰκείου δόλου κερδαίνωσιν. οἱ δὲ κληρονόμοι τούτων ἐνάγουσι καὶ ἐνάγονται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ.

* ἀγωγὴ ἐπὶ τὸ διπλοῦν.

ιβ.

Ὁ ἄνηβος ὡς κληρονόμος ἐνάγεται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ. ἀπὸ δὲ οἰκείου φάκτου, ὅτε † πλησιάζει τῇ ἥβῃ, καὶ μάλιστα εἰ γέγονεν εὐπορώτερος.

† ὅτι πληρώσει τὰ ιγ΄ ἔτη.

ιζ.

Ἐὰν πολλοὶ ποιήσωσι δόλον, καὶ ὁ εἷς ἀποκαταστήσῃ, ἢ δῷ τὸ διαφέρον, οἱ λοιποὶ ἐλευθεροῦνται.

κϛ.

Ἡ περὶ δόλου δίδοται κατὰ κληρονόμων εἰς τὸ περιελθὸν· τουτέστιν, εἰς ὅσον ἐκ τοῦ δόλου τῇ κληρονομίᾳ περιῆλθεν.

κθ.

Καὶ ὁ τὸν δόλον ποιήσας, εἰς ὅπερ κερδαίνει, διηνεκῶς ἐνάγεται τῇ ἰμφάκτουμ. ἐπειδὴ μή ἐστιν ἀτιμοποιὸς εἰς τὸν κληρονόμον, διηνεκῶς ἐνάγεται κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ χωρὶς αἰτίας διαγνώσεως.

λε.

Ἐὰν ὁ λαβὼν διαθήκην ἐν παρακαταθήκῃ, ἀπαλείψῃ αὐτήν, ἢ ἄλλως διαφθείρῃ μετὰ θάνατον τοῦ διαθεμένου, τῷ κληρονόμῳ καὶ τοῖς ληγαταρίοις ἁρμόζει ἡ περὶ δόλου ἀγωγή.

μγ.

Ὅτι ἔσω δύο ἐνιαυτῶν κινεῖται ἡ περὶ δόλου ἀγωγή.

μϛ.

Τὸν δόλον ἀπὸ ἐπιβουλῶν προφανεστάτων ἀποδείκνυσθαι χρή. οὐ δεῖ γὰρ ἀπὸ ψιλῆς οἱασδήποτε ὑπονοίας ὁρίζεσθαι τὴν περὶ δόλου.

σημείωσαι ὅτι ἐντὸς ἐνιαυτῶν β. ἡ περὶ δόλου ἀγωγὴ κινεῖται, ἡ δὲ παραγραφὴ αὐτῆς διηνεκής ἐστι.

μζ.

Ἡ προκειμένη διάταξις, πάσης ἡμᾶς ἀπαλλάττουσα φιλονεικίας, νομοθετεῖ· μὴ ἐξότε τις λέγει πεπονθέναι τὸν δόλον ἐνιαυτὸν ὁριζόμενον αὐτῷ ψηφίζεσθαι πρὸς τὸ αἰτεῖν τὴν περὶ δόλου ἀγωγήν, ἀλλ᾽ ἐξότε γέγονεν ὁ δόλος, ἔσω δύο ἐνιαυτῶν συνεχῶν τὴν περὶ δόλου ἀγωγὴν κινεῖ-

κινεῖσθαι· εἴτε πάρεστιν ὁ τὸν δόλον ὑπομείνας, εἴτε ἄπεστι. πάντες οὖν φησὶ γινωσκέτωσαν, ὡς οὐδὲ τὴν ἀρχὴν δύναταί τις κινῆσαι τὴν περὶ δόλου ἀγωγὴν, μετὰ δύο ἔτη τοῦ γενέσθαι τὸν δόλον, οὐδὲ ὁ ἀρξάμενος εἴσω τῶν δύο ἐνιαυτῶν κινεῖν, δύναται μετὰ τὰ ἔτη περαιοῦν τὴν ταύτης ἀγωγήν. πάντως οὖν καὶ ἄρχεσθαι καὶ περαιοῦσθαι τὸ περὶ δόλου δικαστήριον, εἴσω δύο συνεχῶν ἐνιαυτῶν αὕτη ἡ διάταξις νομοθετεῖ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ια. τίτλον α. κεφάλαιον ζ θεμ. δ ἐν ᾧ φησίν.

Κατὰ δόλον τις συμφωνεῖ, ὁσάκις ἐπὶ περιγραφῇ τινος ἄλλο τι πράττει, καὶ ἄλλο τι προσποιεῖται. εἴτε δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν, εἴτε μετὰ τὸ σύμφωνον γένηται ὁ δόλος, ἁρμόζει ἡ τοῦ δόλου ὡς ἐπίπαν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον δ, οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Τὸ γενέσθαι τι δολερῶς, ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος καταλαμβάνεται. γίνεται δὲ δόλος ἐν συναλλάγμασιν, ἐν διαθήκαις, ἐν νόμοις.

Ἐν δὲ τῷ β. κεφαλαίῳ.

Ἐξ ὧν ἁρμόζει ἡ τοῦ δόλου ἀγωγὴ, ἐκ τῶν αὐτῶν ἁρμόζει καὶ ἡ τοῦ δόλου παραγραφή. ὁ ἀντιθεὶς τὴν τοῦ δόλου παραγραφὴν, ὀφείλει δεῖξαι δόλον γενέσθαι παρὰ τοῦ ἐνάγοντος, ἢ ἑτέρου, οὗ τινος ὁ δόλος δύναται βλάψαι † τὸν ἐνάγοντα: καὶ οὐκ ἀρκεῖ τὸ λέγειν αὐτὸν ἐν τῷ πράγματι γενέσθαι δόλον. οὐ διαφερόμεθα δὲ τίνι γέγονεν ὁ δόλος, ἀλλ' ἀρκεῖ αὐτὸν ἐκ τοῦ μέρους γενέσθαι τοῦ διώκοντος.

† τὸν ἐναγόμενον.

ε.

Κατὰ τῆς δόλου παραγραφῆς, οὐκ ἀντίθεται δόλου ἀνάλυσις ἢ ἀντιπλοκή. οὐ δεῖ γὰρ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ δόλου κερδάναι μὲν τὸν ἐνάγοντα: ζημιωθῆναι δὲ τὸν ἐναγόμενον.

Ἐν δὲ τῷ μς. κεφαλαίῳ.

Ἡ τοῦ δόλου παραγραφὴ, διηνεκής ἐστι: καὶ οὐχ ὡς ἐπὶ τῆς περὶ δόλου ἀγωγῆς, χρόνῳ περικλείεται.

Ἀνάγνωθι ν. βιβ. ζ. τίτ. ε. κεφ. ξδ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐπὶ τοῦ δόλου τὸ διαφέρον οὐχ ὁ δικαστὴς ἀποτιμᾶται, ἀλλ' ὁ ἔνδικος ὅρκος. καὶ τίτλ. ιε. κεφ. ε.

ΠΕΡῚ ἈΦΗΛΊΚΩΝ. Τίτλ. δ

Ἐν ᾧ διαλαμβάνεται ΠΕΡῚ ΤΗ͂Σ ΤΩ͂Ν ἈΦΗΛΊΚΩΝ ἈΠΟΚΑΤΑΣΤΆΣΕΩΣ. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφ. φησίν.

Ὅτι μόνος ὁ βασιλεὺς σπανίως, οὐ μὴν ὕπατοι ἢ ἄρχοντες, ἐπιτρέπει τοῖς ἀφήλιξι τὰ ἴδια διοικεῖν.

Ἐν δὲ τῷ δ. κεφαλαίῳ, θεμ. η

Ἀφῆλιξ δοῦλος οὐκ ἀποκαθίσταται: οὔτε δὲ ὁ δεσπότης αὐτοῦ τέλειος ὤν, ἐφ' οἷς ὁ δοῦλος ἔπραξεν, ἔχων ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν: ἢ ὁ δεσπότης δι' αὐτοῦ συνήλλαξε, κἂν ᾖ ὁ δοῦλος ἄνηβος. ὁ γὰρ τοιοῦτος, γνώμῃ τοῦ δεσπότου δοκεῖ συναλλάσσειν, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἐργαστηρίου προεστὼς, καὶ ὅταν ὁ τέλειος ἐπιτρέψει ἀφήλικι τι πρᾶξαι.

moueri: siue praesto sit, qui dolum passus est, siue absit. Sciat igitur omnes, inquit, nec initiũ fieri posse actionis de dolo post biennium a dolo commisso: nec eum, qui ceperit intra biennium mouere, post biennium actionem de dolo finire posse. Adeoque prorsus & inchoari & finiri iudicium de dolo intra continuum biennium debere, haec constitutio praecipit.

Legito & lib. XI. tit. I. cap. VII. them. IIII. cuius haec uerba sunt:

Dolo malo quis paciscitur, quoties circumscribendi alterius caussa aliud agit, & aliud simulat. Siue autẽ ab initio, siue post pactũ dolus committatur, exceptio doli plerunq; competit. l.7.§.4.D. de pact.

Legito & lib. LI. tit. IIII. cuius I. cap. dicitur:

An dolo quid factum sit, ex euentu intelligitur. Est autem dolus in contractibus, in testamentis, in legibus. l.1.D. de dol. mal. & met. exc.

Cap. II.

Quibus ex caussis actio de dolo competit, ex eisdem competit & de dolo exceptio. Qui doli exceptionem obiicit, probare debet, dolum commissum ab actore, uel ab alio, cuius dolus reo nocere possit. nec dicere sufficit, in re dolum factũ esse, nec quaerimus, cui dolus sit factus; sed satis est eum commissum a parte actoris.

V.

Aduersus doli exceptionem, doli replicatio non obiicitur. Non enim oportet ex communi dolo petitorem quidem lucrum capere, reum uero damno adfici.

Et XLVI. cap.

Exceptio doli perpetua est, nec ut actio de dolo, tempore finitur.

Legito & lib. VII. tit. V. cap. LXIIII. cuius haec uerba sunt:

In dolo quod interest nõ iudex aestimat, sed iuramentũ in litem praestitum. Et tit. XV. cap. V. l.64.D. de iudic.

DE MINORIBVS.

Tit. IIII.

In quo tractatur DE RESTITVTIONE MINORVM. *Eius cap. III. dicitur:*

Solus imperator raro, non etiam consules aut praesides, minoribus administrationem rerum suarum indulget. l.3.D. de minor.

Et cap. IIII. them. VIII.

Seruus minor non restituitur, nec dominus eius maior, in iis quae seruus gessit, administrationem peculii liberam habẽs: aut quae dominus per eum contraxit, quamuis seruus impubes esset. Quippe talis uoluntate domini contrahere uidetur, sicut & in institoria, & ubi maior impuberi negotium aliquod gerendum mandat.

VI.

Minor in integrum restituitur, non solum ut ne damnum capiat: uerumetiam ne litibus & sumtibus uexetur.

VIIII.

In delictis non subuenitur minoribus puta si dolo quid fecerint in re deposita, uel commodata, uel alio contractu: etiamsi nihil ad eos inde peruenerit. Nec item si furtum fecerint, uel damnum dederint. At si, quum minor in damno dato negasset, in duplū incidit; uel quum in furto transigere posset, & non in duplum uel quadruplum incidere, non transegit: restituitur ad dandum simplum, & quod praestare potuisset, si transegisset.

XI. them. IIII.

Restitutio caussa cognita datur. Nam recte rem gerentibus non datur, tametsi contrarius euentus acciderit. puta, si minor seruum necessarium comparauerit, isq; decesserit: uel hereditatem locupletem adierit, eaque fortuito casu deminuta sit.

Them. V.

Si quid minor minori dederit, & is qui accepit, perdiderit; melior eius est caussa, qui accepit. Sin autem minor filiusfamilias maiori crediderit, contra senatusconsultum restituitur.

XII.

Nota, ubi mulier intercedēs teneatur.

Si apud minorem pro alio mulier intercesserit, si quidem soluendo debitor est, mulier nō conuenitur: sin soluendo non sit, conuenitur. Item, si quum scirem te minorem esse, nec tibi fidem haberem, Petrus accedens pro te fideiusserit: non subuenitur ei, nec aduersus te mandati actionem habet.

XXIIII.

Non rescinduntur omnia, quae a minoribus gerūtur; sed quum dolus manifestus est, aut eorum negligentia magna. Item, si filiusfamilias uel seruus minorem circumscripserit, pater dominusue quod ad eū peruenerit, restituit: quod alias deest, ex peculio praestatur. Si ne sic quidem satisfiet, seruus qui dolum commisit, aut uerberibus castigatur, aut noxae deditur. filius autem [ob dolum] condemnatur.

XXVII.

Minor, qui pecuniam mutuam accepit, eamq; dissipauit; non tenetur.

XXIX.

Etiamsi auctore patre, filij tutelam gerente, pupillus circumscriptus fuerit; tamen postea restituitur, quum curatorem accipit.

XXXIIII.

Si minor filiofamilias pecuniam crediderit,

ς.

Οὐ μόνον ἐπὶ τῷ μὴ ζημιωθῆναι, ὁ ἀφῆλιξ ἀποκαθίσταται: ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ μὴ δίκαις καὶ δαπάναις σκύλλεσθαι.

θ.

Ἐν τοῖς ἁμαρτήμασιν, οὐ βοηθοῦνται οἱ ἀφήλικες· οἷον δόλον ποιοῦντες ἐν τῷ † πραχθέντι ἢ χρησθέντι, ἢ ἑτέρῳ συναλλάγματι, καὶ μηδὲν εἰς αὐτοὺς ἐντεῦθεν περιέλθῃ. ὅτι εἰ κλοπὴν ἢ ζημίαν ποιήσουσιν. εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ βλαβέντος ἀρνησάμενος, ὑπέπεσε † τὸ διπλοῦν: ἢ ἐπὶ τῆς κλοπῆς δυνάμενος διαλύσασθαι, καὶ μὴ ὑποπεσεῖν τῷ διπλῷ, ἢ τῷ τετραπλῷ, οὐ διελύσατο: ἀποκαθίσταται εἰς τὸ δοῦναι τὸ ἁπλοῦν, καὶ ὅπερ ἠδύνατο παρασχεῖν διαλυόμενος. † παρατεθέντι. † τοῦ διπλοῦ.

ια. θεμ. δ.

Τῆς αἰτίας διαγινωσκομένης, ἡ ἀποκατάστασις δίδοται. τοῖς γὰρ καλῶς διοικοῦσιν οὐ δίδοται: κἂν ἐναντίον ἀποτέλεσμα γέγονε. τυχὸν γὰρ δοῦλον ἀναγκαῖον ἠγόρασε, καὶ ἐτελεύτησεν: ἢ κληρονομίαν εὔπορον ἐκληρονόμησεν, καὶ τυχηρῶς ἐμειώθη.

Ἐν τῷ ε. θεμ.

Ἐὰν ἀφῆλιξ ἀφήλικι παράσχῃ, καὶ ὁ λαβὼν ἀπολέσῃ, κρείττων ἐστὶν ὁ λαβών. εἰ δὲ δανείσει ἀφῆλιξ ὑπεξουσίῳ μείζονι, παρὰ τὸ δόγμα ἀποκαθίσταται.

ιβ.

Ἐὰν ἐγγυήσηται γυνὴ παρὰ ἀφήλικι, εἰ μὲν εὔπορός ἐστιν ὁ χρεώστης, οὐκ ἐνάγεται ἡ γυνή· εἰ δὲ ἄπορός ἐστιν, ἐνάγεται. καὶ ὅτι ἐὰν εἰδῶ σε νέον εἶναι οὐκ ἐπιστεύσας σοι, καὶ ἐλθὼν πέτρος ἐγγυήσηταί σε, οὐ βοηθεῖται· ὅτι μὴ ἔχει κατὰ σοῦ τὴν περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγήν. σημείωσαι ἐν ποίοις ἐνέχεται ἐγγύας διδοῦσα γυνή.

κδ.

Οὐ πάντα τὰ παρὰ τῶν νέων γινόμενα ἀνατρέπεται: ἀλλ' ὅτι δόλος ἐστὶ περιφανής, ἡ ῥαθυμία αὐτῶν μεγάλη. καὶ ὅτι ἐὰν υἱὸς ὑπεξούσιος ἢ δοῦλος, περιγράψῃ νέον, ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης δίδωσι τὸ περιελθὸν· καὶ τὸ ἐλλεῖπον, ἀπὸ τοῦ πεκουλίου. εἰ δὲ μηδ' οὕτω πληροῦται, ὁ μὲν δοῦλος δόλον ποιήσας, ἢ † μαστίζεται, ἢ εἰς τὸ δι' ἑαυτοῦ ἀποπληρῶσαι δίδοται: ὁ δὲ υἱὸς καταδικάζεται. † μαστίζεται.

κζ.

Ὁ νέος δανεισάμενος καὶ ἀπολέσας ... οὐκ ἐνέχεται.

κθ.

Εἰ καὶ τοῦ πατρὸς ἐπιτροπεύοντος καὶ αὐθεντοῦντος περιεγράφη ὁ ἄνηβος, ἀποκαθίσταται μετὰ ταῦτα λαμβάνων καὶ κουράτωρα.

λδ.

Ἐὰν νέος ὑπεξουσίῳ δανείσῃ, κρείττων ἐστὶν ὁ δαπα-

διαπανήσας: εἰ μὴ ἄρα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προκατάρξεως ὁ λαβὼν εὑρεθῇ γεγονὼς εὐπορώτερος.

λη.

Τότε αὐτεξούσιος νέος ἐπὶ τοῖς ἐν ὑπεξουσιότητι πραχθεῖσιν οὐκ ἀποκαθίσταται, ὅτι τὸ ἐντεῦθεν τῷ πατρὶ προσπορίζεται.

μ.

Δεδωκὼς ὁ νέος ἀγρὸν αὐτῇ χρέους πατρῴου, καλῶς ἀποκαθίσταται. δίδωσι δὲ τοὺς τόκους τῶν καρπῶν συλλογιζομένων.

μδ.

Οὐκ ἐν πᾶσιν οἱ νέοι ἀποκαθίστανται: ἀλλ' ἐν οἷς ὑφ' ἑαυτῶν ἢ ἑτέρων περιεγράφησαν, ἀπολέσαντες ἢ μὴ κτησάμενοι ἢ ἐνοχοποιηθέντες.

μη.

† Αλλω παρά. Εὰν ὁ ἀγοράσας † παρὰ νέου ἐλευθερώσῃ αὐτὸν, ἀργεῖ μὲν ἡ ἀποκατάστασις: ἔχει δὲ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ὁ νέος ἀγωγὴν εἰς τὸ διαφέρον.

νη.

Παλαιός ἐστιν ὁ τῆς διατάξεως ταύτης κανὼν, λέγων μὴ δοκεῖν τὸν ἐλάττονα περιγράφεσθαι ἐν ἐκείνοις, ἐν οἷς τῷ κοινῷ νομίμῳ κέχρηται.

ξβ.

Εδωρήθη πρᾶγμα τοῦ ἀφήλικος δίχα ἀποφάσεως τοῦ ἄρχοντος, καὶ ὁ λαβὼν αὐτὸ κατὰ δωρεὰν, πέπρακεν αὐτὸ ἑτέρῳ τινι. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι, ἐπειδὴ εὔλογον τίτλον νομῆς ἔσχεν ὁ ἀγοραστὴς, ἐὰν μετὰ τὸ γενέσθαι μείζονα τὸν νέον, ἢ παρόντος αὐτοῦ, δεκαετίαν ἐνεμήθη ὁ ἀγοραστὴς, ἢ ἀπόντος αὐτοῦ εἰκοσαετίαν, ἀντιθεμένης τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς, τὸν ἐνάγοντα χρὴ ἀποκλείεσθαι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ανάγνωθι καὶ τὸ περὶ ἐπιτρόπων: κἀκεῖσε γὰρ περὶ ἐκποιήσεως πραγμάτων ἀφηλίκων.

ξδ.

Εὰν ἡ πρᾶσις χωρὶς ἀποφάσεως γέγονε, καὶ μηδὲ μείζων γενόμενος ἐβεβαίωσε τὴν πρᾶσιν ὁ ἀφῆλιξ: μηδὲ διὰ χρονίας χρήσεως κυρίως ἐκτήσατο τὸ πρᾶγμα ὁ ἀγοραστὴς καλῇ πίστει, ὁ ἀγοράσας ἀποδίδωσιν αὐτὸ † τῶν καρπῶν.

† μετὰ τῶν.

ξε.

Εἴτε αὐτήβου, εἴτε ἀφήλικος, ἢ κουρατωρευομένου, ἢ αἰτήσαντος ἤδη συγγνώμην ἡλικίας, πρᾶγμα ἐξεποιήθη: κἀκεῖνος ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐσιώπησε: βεβαιοῦται μὲν ἡ πρᾶσις δηλονότι, ὁρίζει δὲ χρόνον ἡ διάταξις, ὃν σιωπήσας ὁ ἀφῆλιξ μετὰ τὴν τελείαν ἡλικίαν, βεβαιοῖ τὴν πρᾶσιν ἤτοι τὴν ὑποθήκην. κελεύει γὰρ ἵνα ἐὰν πέντε ἐνιαυτοὺς σιωπήσῃ, μετὰ τοὺς εἰκοσιπέντε ἐνιαυτοὺς μὴ μέμψηται ἢ ὁ αὐτὸς, ἢ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ, ἰσχύειν. ἐπειδὴ δὲ δωρεῖσθαι οὐδὲ μετὰ ἀποφάσεως ἔξεστι τοῖς ἐλάττοσιν, εἰ μὴ ἄρα προγαμιαίαν δωρεὰν, νομοθετεῖ: ἐὰν ὁ ἐλάττων συγγνώμην ἡλικίας αἰτήσας ἤδη,

Ἐν δὲ τῷ λδ. τίτλῳ τούτου τοῦ βιβλίου, δ. ἐνιαυτοὺς φησίν, ὅπερ εὑρήσεις ἐν τούτῳ τῷ τίτλῳ.

melior est caussa consumentis: nisi tempore litis contestatae is, qui accepit, locupletior factus inueniatur.

XXXVIII.

Tunc filius familias minor in ijs, quae manēs in potestate gessit, non restituitur; quum quid inde patri adquirit.

XL.

Minor, qui fundum dedit ob debitum paternum, rectè restituitur: & usuras ita praestat, ut & percepti fructus cum eis compensentur.

XLIIII.

Non in omnibus minores restituūtur, sed in quibus uel a seipsis, uel ab alijs circumuēti sunt, uel suas res amittendo, uel non adquirendo, uel semet obligando.

XLVIII.

Si qui emit ancillam a minore, manumiserit eum: restitutio quidē cessat, sed aduersus emtorē in id, quod interest sua, minor actionē habet.

LVIII.

Vetus est cōstitutionis huius regula, quae ait: Non uideri circūscriptum esse minorem in ijs, in quibus iure communi sit usus. L. ult. C. de in integ. restit. min.

LXII.

Res minoris donata est absq. sententia iudicis, & qui eam dono accepit, alteri cuidam uendidit. Dicit ergo constitutio. Quoniam iustum titulum possessionis habuit emtor, si postquam minor factus fuerit maior, uel ipso praesente decem annis emtor possederit, uel absente uiginti annis: exceptione longi temporis opposita, petitorem excludi oportet. L. ult. C. si quis ignorans rem.

SCHOLION.

Legito & caput de tutoribus. Nam & istic de alienatione rerum pupillarium agitur.

LXIIII.

Si uenditio sine decreto facta sit, & ne maior quidem factus uenditionem minor ratam habuerit; neq. longo usu proprie rem comparauerit emtor bonae fidei: qui emit, cū fructibus eam restituat. L. 2. C. si ma. fac. alien.

LXV.

Siue pupilli, siue minoris, siue sub curatore cōstituti, uel eius qui iam ueniam aetatis impetrauit, res alienata sit; & ipse longo tēpore siluerit: roboratur quidem uenditio, uerum constitutio certum tempus praefinit, quo si minor post perfectam aetatem siluerit, alienationē uel suppositionem confirmat. Iubet enim, ut si quinq. cōtinuis annis post annum XXV. uel ipse, uel heres eius nihil conquestus fuerit, rata sit. Quum autē donationes fieri nec cum decreto liceat a minorib. excepta propter nuptias donatione, [constitutio] sancit; ut si minor aetatis impetrata uenia dona-

Titulo autem XXXIIII. libri huius X. quatuor annos ait. quod & hoc tit. inuenies.

donauerit alicui, non sit rata donatio, nisi post XXV. *annos, decennium uel uicennium effluxerit. Quod si minor interea moriatur, hoc requirimus; ut residuum spatium tẽporis effluat, herede ipsius silente.*

Tit. X. tractatur:

DE MINORIBVS FILIISFAMILIAS.

Tit. XVI. agitur:

DE FIDEIVSSORIBVS MINORVM, *quod ipsi nimirum teneantur, minoribus [in integrum] restitutis.*

Item tit. VII. agitur:

DE MINORIBVS QVI SVB TVTELA VEL CVRATIONE SVNT. *& ipsos uidelicet in quibus circumscripti fuerint, etiamsi præsentibus tutoribus uel curatoribus suis quid gesserint, restitui.* — l. minoribus. C. si tutor uel cur. interu.

Legito & tit. IX. *in quo dicit, restitui condemnatos, ut litem rursum mouere possint.*

Item tit. X. *in quo dicit, quod aduersus uenditionem propriam, etiamsi iusiurandum interposuerint, restituantur.* — l. 1. C. si aduers. uend.

Item tit. XI. in quo tractatur:

DE PIGNORIBVS DISTRACTIS A CREDITORIBVS. *si magno scilicet detrimento adfecti sint, restitutionem fieri.*

Legito & tit. XII. *in quo dicuntur restitui aduersus uenditionem propriam, etiamsi iuramentũ præstiterint. Item, quas res minor* XXV *annis spōsaliorum tempore, curatore præsente, sponsæ donauit, non reuocantur. Item, donatum a patre minori emancipato, nequit alteri pater donare.* — l. 1. C. si aduers. uend. pign. — l. 1. C. si aduers. donat. — l. 2. eod.

Legito & tit. XIII. *in quo dicitur: Etsi minor circumscriptus, seruum in concilio manumiserit, non restituitur: sed a manumisso indemnitati eius consulitur. Sin absque concilio manumiserit, restituitur.* — l. 2. C. si aduer. liber.

Legito & tit. XIIII. *in quo dicitur, minores tametsi transegerint, restitui.* — l. 1. C. si aduer. transf.

Legito & tit. XV. *in quo agitur* DE DEBITORIBVS ET DE ILLIS, QVI LEGATVM INDEBITVM PER SE CAPIVNT.

Item tit. XVI. *in quo tractatur de muliere, quæ per circumscriptionem & fraudem omnia sua bona in dotem dedit.*

Item tit. XVII. *in quo dicitur, etiam in delictis, si non ex animo malo delictum ueniat, minoribus subueniri.* — l. 1. C. si aduer. delic.

Legito & tit. XVIII. *in quo dicitur: Si qui res impuberum uel minorum detinentes, longa possessione dominium adquirant; restitutionis auxilium minoribus præstetur.* — l. un. C. si aduer. usuc.

δωρήσηται τινί· μὴ ἐρρῶσθαι τὴν δωρεὰν, εἰ μὴ μετὰ τοὺς εἰκοσιπέντε ἐνιαυτοὺς, δέκα ἢ εἴκοσι ἐνιαυτοὶ διαδράμωσιν. εἰ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀφῆλιξ τελευτήσῃ, ζητοῦμεν ἵνα τὸ λοιπὸν τοῦ χρόνου διάστημα δράμῃ, τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ σιωπῶντος.

Ανάγνωθι καὶ τίτλ. ι. ἐν ᾧ φησὶν.

ΠΕΡΙ ΑΦΗΛΙΚΩΝ ΥΠΕΞΟΥΣΙΩΝ.

Ανάγνωθι καὶ τίτλ. ις. ἐν ᾧ φησὶ καὶ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΓΓΥΩΜΕΝΩΝ ΤΟΥΣ ΑΦΗΛΙΚΑΣ, ὅτι ἐνέχονται αὐτοὶ τῶν ἀφηλίκων ἀποκαθισταμένων.

Ανάγνωθι καὶ τίτλ. ζ. ἐν ᾧ φησὶν.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΚΟΥΡΑΤΟΡΕΥΟΜΕΝΩΝ ΑΦΗΛΙΚΩΝ: ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐν οἷς περιγραφῶσιν, εἰ καὶ παρόντων τῶν ἐπιτρόπων καὶ κουρατώρων αὐτῶν ἔπραξαν, ἀποκαθίστανται.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον θ. ἐν ᾧ φησὶν, ὅτι καταδικασθέντες ἀποκαθίστανται ἐπὶ τῷ αὖθις κινῆσαι τὴν δίκην.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον ι. ἐν ᾧ φησὶν, ὅτι κατὰ τῆς ἰδίας πράσεως, εἰ καὶ ὅρκον ἐπαγάγωσιν, ἀποκαθίστανται.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον ια. ἐν ᾧ φησὶν.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΑΘΕΝΤΩΝ ΕΝΕΧΥΡΩΝ ΑΥΤΩΝ † ΠΕΡΙ ΔΑΝΙΣΤΩΝ. ὅτι εἰ καὶ μεγάλως ἐζημιώθησαν, ἀποκαθίστανται. — † παρὰ δαν.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον ιβ. ἐν ᾧ φησὶν, ὅτι κατὰ τῆς ἰδίας πράσεως, εἰ καὶ ὅρκον ἐπαγάγωσιν, ἀποκαθίστανται. καὶ ὅτι ἅπερ ὁ ἐλάττων τῶν κε. ἐνιαυτῶν, ἐν τῷ καιρῷ τῆς μνηστείας παρόντος αὐτοῦ τοῦ κουράτωρος τῇ μνηστῇ ἐδωρήσατο, οὐκ ἀνακαλοῦνται. καὶ ὅτι τὸ δωρηθὲν παρὰ πατρὸς τῷ αὐτεξουσίῳ † ἀφήλικος, † δύναται ὁ πατὴρ ἑτέρῳ δωρεῖσθαι. — † ὀρφανῷ.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον ιγ. ἐν ᾧ φησιν: ὅτι † καὶ περιγραφεὶς ὁ ἀφῆλιξ, ἐλευθερώσει δοῦλον ἐν συνεδρίῳ, οὐκ ἀποκαθίσταται: ἀλλὰ τὸ ἀζήμιον αὐτῷ γίγνεται παρὰ τοῦ ἐλευθερωθέντος. εἰ δὲ χωρὶς συνεδρίου ἠλευθέρωσεν, ἀποκαθίσταται. — † εἰ διὰ. — † ἀναδ.

Ανάγνωθι καὶ τίτλ. ιδ. ἐν ᾧ φησὶν: ὅτι καὶ διαλυόμενοι οἱ ἐλάττονες, ἀποκαθίστανται.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον ιε. ἐν ᾧ φησὶν ΠΕΡΙ ΧΡΕΩΣΤΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΛΑΒΟΝΤΩΝ ΕΞ ΑΥΤΩΝ ΛΕΓΑΤΟΝ ΜΗ ΧΡΕΩΣΤΟΥΜΕΝΟΝ.

Καὶ τίτλον ις. ἐν ᾧ φησὶ, περὶ γυναικὸς κατὰ περιγραφὴν καὶ ἀπάτην, πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἐπιδεδωκυίας ἐν προικί.

Ανάγνωθι καὶ τίτλ. ιζ. ἐν ᾧ φησὶν: ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἁμαρτήμασιν, εἰ μὴ ἐκ πονηρᾶς προαιρέσεως γένηται τὸ ἁμάρτημα, βοηθοῦνται.

Ανάγνωθι καὶ τίτ. ιη. ἐν ᾧ φησὶν: ἐάν τινες τὰ τῶν ἀνήβων ἢ τῶν ἀφηλίκων πράγματα κατέχοντες διὰ τῆς χρονίας νομῆς κτήσωνται τὴν ἑαυτοῖς δεσποτείαν, ὁ τῆς ἀποκαταστάσεως βοήθεια αὐτοῖς τοῖς νέοις † παρέχεσθαι. — † παρέχεσθαι.

Ανά-

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιθ. ἐν ᾧ φησὶν, ὅτι καὶ κατὰ τοῦ δημοσίου ἀποκαθίστανται οἱ ἀφήλικες.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κ. ἐν ᾧ φησὶν: καὶ δανειζόμενοι, ἐὰν κακῶς δαπανήσωσι τὰ δανεισθέντα, βοηθοῦνται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κα. καὶ κβ. ἐν οἷς φησὶν, ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΕΙΦΘΕΙΣΗΣ ΑΥΤΟΙΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ: ὅτι: ἐὰν μὴ συμφερόντως ἐμμίξωσιν αὐτῇ, ἢ ὑπεισέλθωσιν, ἢ τὸ ἐναντίον, ἀποκαθίστανται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κγ. εἰ καὶ τὸν φόνον οὐκ ἐκδικήσωσιν οἱ ἀφήλικες τοῦ κληρονόμους αὐτοὺς ἐάσαντος, οὐκ ἐκπίπτουσι τῆς κληρονομίας. τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν τελείων κρατεῖ. καὶ ὅτι τοῖς μὲν τελείοις, † πενταετίας ἀναιρεῖται ἡ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις. τοῖς δὲ ἐλάττοσιν, εἰ μὴ πληρώσωσι τὸν κε. χρόνον, οὐ τρέχει ἡ πενταετία. καὶ ὅτι χρεῶσται τοῦ ἀφήλικος, εἰ μὴ αὐτομάτως τὸ χρέος ἀποδώσωσιν, ὑπερθέσιν ποιοῦσιν. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν φιδεικομμίσσων, καὶ ἐπὶ τῶν λεγάτων. καὶ ὅτι οὐδὲ ἡ παραγραφὴ τῆς ἀναργυρίας, τοῖς ἐλάττοσι τρέχει.

† πενταετίας.

Ἀνάγνωθι καὶ κδ. ἐν ᾧ φησὶν: ὅτι οὐκ ἀποκαθίστανται οἱ ἀφήλικες, ἐὰν ἐπιμελεῖς οἰκοδεσπόται ἐγένοντο: καὶ μάλιστα ἐν δημοσίαις διοικήσεσιν: ἢ ἐὰν κατὰ πατρὸς ἢ πάτρωνος τὴν μέμψιν κινῶσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κε. ἐν ᾧ φησὶν περὶ ἥττονος.

Ἐὰν μείζονα ἑαυτὸν εἴπῃ, ἢ ἀποδείξῃ παρὰ ἄρχοντι, ἢ μεθ' ὅρκου ἐγγράφως βεβαιώσηται, ἢ καὶ σωματικῶς ὀμόσῃ. ποτὲ μὲν ἀποκαθίσταται, ποτὲ δὲ οὐκ ἀποκαθίσταται. καὶ ὅτι ἐὰν διὰ τῆς οἰκείας θέας ἀπατήσῃ τινὰ, μείζονα ἑαυτὸν διαβεβαιωσάμενος εἶναι, οὐκ ἀποκαθίσταται.

Ἐν δὲ δ. κεφαλαίῳ.

Ἐὰν ἐν συμβολαίῳ μετὰ ὅρκου μείζονα σεαυτὸν εἶναι ἐβεβαιώσω, οὐκ ὀφείλεις ἀγνοεῖν ἀποκεκλεισμένην σοι εἶναι τὴν τῆς ἀποκαταστάσεως βοήθειαν διὰ τὸν ὅρκον, εἰ μὴ φανερῶς καὶ προδήλως διὰ ἐγγράφων συμβολαίων παρὰ σοῦ φερομένων, οὐ μὴν διὰ μαρτύρων καταθέσεως, σεαυτὸν ἐλάττονα εἶναι ἀποδείξεις. ταῦτα ὅπου ἐνεγράφη τῷ συμβολαίῳ μόνον ὁ ὅρκος, οὐ μὴν σωματικῶς καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὤμοσεν ὁ νεώτερος ἑαυτὸν εἶναι μείζονα. ἐὰν μέντοι, φησὶν, οὗτος ὁ ὅρκος σωματικῶς ἐδόθη παρὰ σοῦ, τουτέστιν αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ ἐπωμόσω μείζονα σαυτὸν εἶναι: μηδεμίαν σοὶ ὑπολελεῖφθαι βοήθειαν, προφανέστατον νομίμως ἐστίν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. κϛ. ἐν ᾧ φησὶν: ὅτι κατὰ ἀποφάσεως δικαστοῦ, ἀποκατάστασις τοῖς ἀφήλιξι δίδοται: ἐκ δευτέρου δὲ τὴν τῆς ἀποκαταστάσεως δίκην μὴ πράττεσθαι, εἰ μὴ καιναὶ προφέρονται δικαιολογίαι.

Item tit. XIX. in quo dicitur, etiam aduersus fiscum minores restitui.

Item tit. XX. in quo dicitur, etiam eis quum mutuum sumunt, si credita male consumant, succurri.

Item tit. XXI. & XXII. ubi dicitur DE RELICTA EIS HEREDITATE. *uidelicet eos restitui, si non commodo suo se illi immiscuerint, uel eam adierint, uel e contrario.* l. 1. C. si min. ab hered.

Legito & tit. XXIII. Etsi minores necem eius ulti non fuerint, qui eos heredes reliquit, tamen hereditate non excidunt. Hoc enim in maioribus obtinet. Item, inofficiosi testamenti querela legitimā ætatem adsequutis intra quinquennium perimitur. Minoribus autem, nisi XXV. annum impleuerint, quinquennij tempus non currit. Item, debitores minoris, si debitum ultro non soluerint, moram committunt. Similiter & in fideicommißis, & in legatis. Item, exceptio non numeratæ pecuniæ, minoribus haud currit. l. 1. C. in quib. causs.

Legito & titulum XXIIII. ubi dicitur, non restitui minores, si diligētes patresfamilias fuerint, ac præsertim in publicis actibus: uel si aduersus patrem patronumue querimoniam mouerint. l. 1. & 2. C. qui & adu. quos in int.

Legito & tit. XXV. in quo de minore dicitur:

Si maiorem se dixerit, aut probauerit apud præsidem, aut per sacramenti religionem in instrumento adseuerauerit, aut corporaliter iurauerit: aliquando restituitur, aliquando non restituitur. Item si adspectu proprio deceperit aliquem, seque maiorem esse confirmauerit, non restituitur. l. 3. C. si min. se maio.

Cap. IIII.

Si in instrumēto cum iureiurando maiorem esse te adseuerasti, non ignorare debes, exclusum tibi esse in integrum restitutionis beneficium propter iusiurandum, nisi palam & euidenter ex scriptis instrumentis, abs te prolatis, non per testium depositionem, te fuisse minorem probaueris. Atque hæc, ubi tantum adscriptum est instrumento iusiurandum; non autem corporaliter ac reapse minor sacramētum præstitit, se maiorem esse. Quippe si iusiurandum hoc, inquit, abs te corporaliter præstitum sit; hoc est, si reuera iuraueris te maiorem esse: nullum tibi superesse auxilium, maxime perspicui iuris est.

Legito & tit. XXVI. in quo dicitur, aduersus sententiam iudicis restitutionem minoribus dari. Verum iterato restitutionis caussam non agi, nisi noua defensiones proferantur. C. si sæp. in int.

l.2.C.de his qui uen. *Legito & tit.XXVII.ubi dicitur de his qui ueniam ætatis impetrauerunt. Item, quod masculus impletis XX. annis, femina uero impletis XVIII. annis, a principe ueniam ætatis impetrare poßint. Prædia tamen sua sine decreto scripto alienare non poßunt.*

* XXXVIII. Legito & lib. * XXVIII. tit. II. cap. II. cuius uerba sunt:

C.eod. *Petunt ætatis ueniam masculi quidem a uigesimo ad uigesimumquintum annum, feminæ uero ab octauo & decimo usq; ad annum uigesimumquintum. petunt autem a principe, curatores ipsorum remoueri, ut ipsi soli suarum rerum curam gerant: ita tamen, ut opinionis honestæ testimonium habeant. Secundum quam impetrationem ea, quæ legitimæ ætatis homines, agunt. neq; tamen sine decreto iudicis quidquam ex bonis suis alienant.*

Legito & libri huius X. tit. XXVIII. ubi dicitur:

l.2.C.si ma. fac.rat. *Si rata [minores] habuerint post uigesimum quintum annum ætatis ea, quæ minori ætate gesta sunt, non restituuntur.*

Legito & tit.XXIX.ubi dicitur, apud quem cognitio restitutionis in integrum agitanda sit. l.2.C.ubi & apud quem. *Item, quod minor ex transactione soluta recipiat.*

Legito & tit.XXX.ubi dicitur:

l.un.C.de reputat. *Qui ob rem quampiam restituitur in integrum, nec in damno morari, nec in lucro debet.*

Legito & tit. XXXI. in quo dicitur, posse minorem etiam per procuratorem restitutionem petere.

Legito & tit.XXXII.in quo tractat de eo, qui a sententia prouocauit.

Item tit.XXXIII.cap.V.cuius uerba sunt:

l.5.C.de restit. milit. *Quando fiscus rem pupilli distrahit, uel eius, qui abest reipublicæ caussa, uel alterius alicuius, qui quocumque modo restitui potest: ipsis rei dominis quadriennij tempus, quo facta a fisco rerum alienarum uenditiones confirmantur, non obest.*

l.5.C.de temp. in int. *Legito & tit. XXXIIII. in quo agitur de quadriennio, quod ad restitutionem datur minoribus, post uigesimum & quintum annum. Præterea dicitur, ijs qui ueniam ætatis petinerunt, post illam impetratam quadriennij tempus currere.*

Legito & lib.XIX. tit. VII. cuius IIII.cap. dicitur:

l.4.D.de ser. export. *Minor uiginti annis inutiliter seruū uendit, ut manumittatur: etiāsi conuenerit, ut libertas*

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κζ. ἐν ᾧ φησὶν περὶ τῶν συγγνώμην ἡλικίας λαβόντων. καὶ ὅτι ὁ μὲν ἀνὴρ πληρουμένων τῶν εἴκοσι ἐτῶν, ἡ δὲ γυνὴ πληρουμένων τῶν δεκαοκτὼ ἐτῶν, δύναται τὴν συγγνώμην τῆς ἡλικίας ἐξαιτεῖν παρὰ βασιλέως: κτήματα δὲ αὐτῶν ἄνευ ἐγγράφου ψηφίσματος ἐκποιεῖν οὐ δύνανται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλον β. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

Γίνεται δὲ ἡ αἴτησις τῆς συγγνώμης τῆς ἡλικίας, τοῖς μὲν ἄνδρασιν, ἀπὸ εἴκοσι χρόνων ἕως κε. ταῖς δὲ θηλείαις ἀπὸ ιη. μέχρι κε. χρόνων: αἰτούμενοι βασιλεῖ ἀπώσασθαι τοὺς κουράτωρας αὐτῶν, ὡς αὐτοὺς μόνους τὴν τῶν ἰδίων πραγμάτων ποιεῖσθαι φροντίδα, ὑπολήψεως ἀγαθῆς δηλονότι μαρτυρούμενοι. καὶ τηνικαῦτα ἢ μετὰ τὴν αἴτησιν πράττουσι τὰ τῶν τελείων. οὐ μέντοιγε χωρὶς ἀποφάσεως κριτοῦ ἐκποιοῦνται τι τῶν αὐτοῖς προσόντων.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κη. τοῦ βιβλίου τούτου, ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν δὲ ἐκ τὰ ἠρέσωνται μετὰ τὸν κε. ἐνιαυτὸν τὰ ἐλάττονι ἡλικίᾳ πεπραγμένα, οὐκ ἀποκαθίστανται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κθ. ἐν ᾧ φησίν, παρὰ τίνι ἡ διάγνωσις τῆς ἀποκαταστάσεως γίνεται. καὶ ὅτι καταβαλὼν ὁ νέος τὰ ἀπὸ τῆς διαλύσεως, ἀναλαμβάνει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον λ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἀποκαθιστάμενος κατά τινος πράγματος, οὔτε ζημιοῦται, οὔτε κερδαίνειν ἐξ αὐτοῦ ὀφείλει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον λα. ἐν ᾧ φησίν, ὅτι καὶ διὰ ἐντολέως δύναται ὁ νέος ἀποκατάστασιν αἰτεῖν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον λβ. ἐν ᾧ φησὶ περὶ τοῦ κατὰ ἀποφάσεως ἐκκαλουμένου.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον λγ. κεφάλαιον ε. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅτι ἡνίκα ὁ δημόσιος πιπράσκει τὸ τοῦ ἀνήβου πρᾶγμα, ἢ τὸ τοῦ διὰ πρᾶγμα δημόσιον ἀπολιμπανομένου, ἢ ἑτέρου τινὸς καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἀποκαταστῆναι δυναμένου: μὴ ἀντικεῖσθαι τοῖς τοῦ πράγματος δεσπόταις τὸν τετραετῆ χρόνον τὸν βεβαιοῦντα τὰς γινομένας ὑπὸ τοῦ δημοσίου πράσεις τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον λδ. ἐν ᾧ φησὶν περὶ τῆς δεδομένης τετραετίας εἰς ἀποκατάστασιν, τοῖς ἀφήλιξι, μετὰ τὸν κε. ἐνιαυτόν. ὁμοίως καὶ τοῖς συγγνώμην ἡλικίας αἰτήσασι, μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν συγγνώμην τῆς ἡλικίας, τρέχειν τὸν τετραετῆ χρόνον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιθ. τίτλον ζ. κεφάλαιον δ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἥττων τῶν εἴκοσι ἐτῶν, ἀνισχύρως ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι πωλεῖ δοῦλον † καὶ συμφωνήσῃ τῆς ἐλευθερίας † καί.

θερίαν ὑποστηθλῶσαι ἕως οὗ πληρώσῃ τὰ κ. ἔτη.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον κϛ. τίτλον δ. κεφάλαιον ιζ. καὶ βιβλίον να. τίτλ. δ. κεφάλαιον δ. θεμ. ι. ἐν ᾧ φησίν.

Εὰν ἀφῆλιξ δωρήσηταί μοι ἑπταέτην, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκδικῇ αὐτὸν, ἐκβάλλεται παραγραφῇ μὴ διδοὺς τὰς δεδοκιμασμένας δαπάνας καὶ τὰς τροφάς.

Ανάγνωθι ἐκ βιβ. η. τίτ. β. κεφ. πη. ἐν ᾧ φησίν.

Τοῖς ἐλάττοσιν ἡ ἡλικία, ἐν ταῖς ζημίαις συντρέχειν, οὐ μὴν ἐν τοῖς πράγμασι τοῖς αἰσίως διοικηθεῖσιν ἀντικεῖσθαι εἴωθεν.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλ. ιθ. οὗ τινος ἐν τῷ ιγ. κεφ. φησί.

Ὅτι ὁ νέος κατὰ συναίνεσιν τοῦ κουράτωρος καλῶς ἐνάγεται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ανάγνωθι καὶ νεαρὰν ριθ. κεφάλ. β. ἐν ᾗ φησί, τὸ ἰσχύειν αὐτοὺς ἄλλως ἐν τῷ διατίθεσθαι τοὺς ἰδίους οἰκέτας ἐλευθεροῦσθαι.

ΠΕΡΙ ἘΡΗΜΟΔΙΚΩΝ, ΤΟΥΤΕΣΤΙ τῶν ἐκ μονομεροῦς εἰσηγήσεως τὴν καταδίκην ἐχόντων.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφαλ. η θεμ. β.

Εν ταῖς ἐρημοδίκοις καὶ οἱ μείζονες εὐλόγως ἀπολειφθέντες ἀποκαθίστανται.

Ανάγνωθι καὶ βιβλ. ϛ. τίτλ. κη. κεφ. α.

ΠΕΡΙ ἘΛΕΥΘΕΡΙΩΝ: ΚΑΙ ὍΤΙ κατὰ ἐλευθερίας οὐκ ἔστιν ἀποκατάστασις, εἰ μὴ κελεύσει βασιλέως ἀπὸ μεγάλης αἰτίας· ἁρμόζει δὲ ἡ περὶ δόλου ἀγωγή.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. ι. θεμ. β.

Κατὰ ἐλευθερίας οὐκ ἔστιν ἀποκατάστασις, εἰ μὴ κελεύσει βασιλέως ἀπὸ μεγάλης αἰτίας. ἁρμόζει οὖν ἡ περὶ δόλου ἀγωγή. *ὁ τῆς ἐλευθερίας ὅρος ἄγραφος ἐν τῷ περὶ ἀνθρώπων.*

Ανάγνωθι καὶ τίτλ. ιγ. κεφ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Παλαιὸν νόμιμον ἡ διάταξις λέγει, ὅτι τὴν ἐξενεχθεῖσαν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀπόφασιν, οὐδὲ τὸ προνόμιον τῆς ἐλάττονος ἡλικίας δύναται ἀνατρέψαι.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ιζ. τίτλον α. κεφάλαιον μβ. θεμ. γ. ἀνάγνωθι καὶ τίτ. β. κεφάλαιον κα. καὶ βιβλ. ιη. τίτλ. ε. κεφ. μγ. ἐν ᾧ φησίν.

Τῷ ἐλευθερωμένῳ ἕπεται τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ ἀφαιρεθῇ. ἐνάγειν δὲ τοὺς χρεώστας οὐ δύναται, εἰ μὴ ἐντολὰς τὰς κατ' αὐτῶν ἀγωγάς.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον λε. τίτλον ιγ. κεφάλαιον λθ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ διάταξις λέγει, ὅτι αὐτῷ τῷ γραφῆναι κληρονόμος ὁ δοῦλος, εἰ καὶ μὴ προστεθῇ αὐτῷ ἡ ἐλευθερία, σιωπηρῶς αὐτὴν ἔχει.

Καὶ κεφάλαιον μ.

Διατιθέμενός τις ἄνηβον ἑαυτοῦ υἱὸν κληρονόμον ἔγραψε, καὶ δοῦλον ἴδιον ἐληγάτευσε: τὸν δὲ αὐτὸν δοῦλον ὑποκατέστησε δίχα ἐλευθερίας

differatur, donec ipse XX. annos expleuerit.

Legito & lib. XXVI. tit. IIII. cap. XVII. & lib. LI. tit. IIII. cap. IIII. them. X. cuius uerba sunt:

Si minor mihi septennē donauerit, ac postea uindicet eum: per exceptionē excluditur, si æstimatas impensas & alimenta non reddiderit.

Legito & librum VIII. titul. II. caput LXXXVIII. cuius hæc uerba sunt:

Minoribus ætas in damnis subuenire, non rebus prospere gestis obesse consueuit. l.14.C.de prescrat.

Legito & lib. VII. tit. XIX. cuius XIII. cap. dicitur:

Minor curatoris consensu recte conuenitur.

SCHOLION.

Legito & nouellam CXIX. cap. II. ubi dicitur, habere minores licētiam seruos suos in testamento manumittendi.

DE EREMODICIIS, HOC EST, DE his, qui ex alterius tantum partis relatione condemnantur.

Eiusd. IIII. tit. cap. VIII. them. II.

In eremodiciis etiam maiores, qui absfuerūt ex iusta caussa, restituuntur. l.7.§.ult.D. de minorib.

Lege & lib. VI. tit. XXVIII. cap. I.

DE LIBERTATIBVS, ET QVOD aduersus libertatem nulla sit restitutio, nisi iussu principis magna de caussa. competit autem actio de dolo.

Eiusd. tit. cap. X. them. II.

Aduersus † libertatem non est restitutio, nisi iussu principis, ex magna caussa. igitur actio de dolo competit. Definitio libertatis indicatur in titulo de hominib. † l.9.in fi.& l.10.in princ. D.de min.

Legito & tit. XIII. cuius IIII. cap. dicitur:

*Ius * uetus hac cōstitutio tradit, uidelicet sententiam pro libertate latam, ne quidem prærogatiua minoris ætatis rescindi posse.* * l.ult.C.si adu. lib.

Legito & lib. XVII. tit. I. cap. XLII. them. III. Item tit. II. cap. XXI. Item lib. XVIII. tit. V. cap. XLIII. ubi dicitur:

Manumissum sequitur peculium, nisi ademtum fuerit. Debitores autē conuenire nō potest, nisi actiones aduersus eos ipsi mandatæ sint.

Legito & lib. XXXV. tit. XIII. cap. XXXIX. cuius uerba sunt:

Hæc constitutio dicit, seruum eo ipso, quod heres scribatur, etiamsi libertas adiecta non sit, tacite tamen eam consequi. l.5.in princ.C. de necess.ser. her.inst.

Ibid. XL. cap.

Quidam facto testamento filium suum impuberem scripsit heredē, ac seruum suum legauit. Eumdem uero seruū filio suo sine libertate substituit. d.l.§.ult.C.eod.

stituit. Dicit ergo constitutio, quod hic scriptus in substitutione heres, libertatem quoque consequutus uideatur: quodque propterea ceu sperans condicionalem libertatem, sub hac condicione, SI PVPILLVS IMPVBES MORTVVS FVERIT, *legatario non detur, sed quod exspectemus. ac si quidem pupillus ad pubertatē peruenerit, & substitutio deficiat, cum legatario concedimus: sin pupillus moriatur, fit ex substitutione liber & heres. Quippe seruus manumissus in institutione, cum libertate heres scribitur. Et cap.* XLI.

Quærito & lib. XLVIII. tit. XXIIII. cap. IIII. in quo dicitur:

Hæc constitutio loquitur de iure, quod etiam in Institutionibus exstat. Qui a uiuo manumittitur, si de peculio nihil aperte dictum est, tacite illud habet. Qui uero testamento manumissus est a quodam, nisi specialiter ipsi peculium concedatur, no habet illud; sed apud heredem manet.

BÁSILICORVM LIBER XI.

DE PACTIS, ET DE CONVENtione, deque contractibus.

TIT. I. CAP. I.

l. 1. D. de pact. *Pactum est duorum, uel trium, uel plurium in idem placitum conuentio & consensus. Conuentionis autem nomen generale est, pertinens ad omnem caussam, quæ fit obligationis contrahendæ, uel transactionis gratia. Sed plerumque conuentio in speciale nomen trāsit, uelut in emtionem, locationem, pignus, stipulationem.*

II.

Cōuenit aliquis & præsens, & absens, & per epistolam, & per nuntium, & tacite. ut puta si debitori meo reddidero cautionem. habet enim de debito exceptionem.

V.

Conuentionum quædam ex caussa publica fiunt, uelut quoties inter se belli duces de pace paciscuntur: quædam ex priuata lege sunt. ideoque interdum pariunt uel tollunt actionem. Vel sunt iurisgentium, quæ uel actiones, uel exceptiones habent aut pariunt. Quæ pariunt actiones, in proprium nomen transeunt. ut emtionem, uenditionem, locationem, conductionem, societatem, commodatum, depositum, & similia. Sed & si in proprium contractum non transeant, subsit tamen caussa, nascitur obligatio. uelut quum tibi rem dedero, ut mihi aliam dares, uel ut aliquid faceres. Ideo si dedero tibi Petrum, ut Paulum manumittas; & post

τῷ υἱῷ. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι οὗτος γραφεὶς ἐν τῇ ἀποκαταστάσει κληρονόμος, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔδοξεν εἰληφέναι, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἐλπίζων αἱρετικὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ΕΑΝ ΑΝΗΒΟΣ Ο ΟΡΦΑΝΟΣ ΤΕΛΕΥΤΗΣΗ, οὐ δίδοται τῷ λεγαταρίῳ, ἀλλὰ περιμένομεν. καὶ εἰ μὲν ἡβήσει ὁ ἄνηβος καὶ ἀσθενήσει ἡ ἀποκατάστασις, τότε παρέχομεν αὐτὸν τῷ λεγαταρίῳ· ἐὰν δὲ ὁ ἄνηβος τελευτήσει, γίνεται ἐκ τῆς ἀποκαταστάσεως ἐλεύθερος καὶ κληρονόμος. ὅτι γὰρ δοῦλος ἐλευθερωθεὶς ἐν τῇ ἐνστάσει σὺν ἐλευθερίᾳ † γράφεται κληρονόμος. καὶ κεφάλαιον μα. † γράφεται.

Ζήτει βιβλίον μη. τίτλον κδ. κεφ. δ. φησὶ γάρ.

Ἡ διάταξις λέγει τὸ νόμιμον τὸ κείμενον καὶ ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις. ὅτι ὁ μὲν παρά τινος ζῶντος ἐλευθερωθεὶς εἰ μὴ φανερωθὲν τὸ πεκούλιον ἐστὶν, ἔχει αὐτὸ σιωπηρῶς. ὁ δὲ ἐλευθερωθεὶς παρά τινος ἐν διαθήκῃ, εἰ μὴ ἰδικῶς δοθῇ αὐτῷ τὸ πεκούλιον, οὐκ ἔχει αὐτὸ, ἀλλὰ παρὰ τῷ κληρονόμῳ μένει.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ια.

ΠΕΡΙ ΣΥΜΦΩΝΩΝ ΚΑΙ ΣΥναινέσεως καὶ συναλλαγμάτων.

Τίτλ. α. κεφ. α.

Σύμφωνόν ἐστι, δύο ἢ τριῶν εἰς ταὐτὸν ἢ πλειόνων συνέλευσις εἰς τὸ ἀρεστὸν καὶ συναίνεσις. τὸ δὲ τῆς συναινέσεως ὄνομα, γενικόν ἐστι, φερόμενον πρὸς πᾶσαν † γινομένην ἐπὶ συστάσει ἐνοχῆς καὶ διαλύσει. ὡς ἐπίπαν δὲ ἡ συναίνεσις εἰς ἰδικὸν ὄνομα μετέρχεται, ὡς εἰς ἀγορασίαν, μίσθωσιν, ἐνέχυρον, ἐπερώτησιν. † deest αἰτίαν, aut simile.

β.

Συμφωνεῖ τις καὶ παρὼν, καὶ ἀπὼν, καὶ διὰ ἐπιστολῆς καὶ διὰ ἀγγέλου, καὶ σιωπηρῶς: ὡς ὅταν ἀναδῶ τῷ χρεώστῃ μου τὸ γραμματεῖον. ἔχει γὰρ ἐπὶ τῷ χρέει παραγραφήν.

ε.

Τῶν συναινέσεων, αἱ ἐξ αἰτίας δημοσίας γίνονται, ὡς ὅταν οἱ στρατηγοὶ πρὸς ἀλλήλους περὶ εἰρήνης συμφωνήσουσι: αἱ δὲ ἐξ ἰδικοῦ νόμου εἰσί. διὸ ἐσθ' ὅτε καὶ τίκτουσι καὶ ἀναιροῦσιν ἀγωγήν. ἢ τοῦ ἐθνικοῦ νόμου εἰσὶν, αἵτινες ἢ ἀγωγὰς ἢ παραγραφὰς ἔχουσιν, ἢ τίκτουσι: καὶ αἱ τίκτουσαι ἀγωγὰς, εἰς ἰδικὸν ὄνομα μετέρχονται, ἀγορασίαν, πρᾶσιν, μίσθωσιν, καὶ ἐκμίσθωσιν, κοινωνίαν, χρῆσιν, παρακαταθήκην, καὶ τὰ παραπλήσια. εἰ δὲ καὶ μὴ μετέρχονται εἰς ἰδικὸν συνάλλαγμα, ὕπεστι δὲ αἰτία: τίκτεται ἐνοχή: ὡς ὅταν δώσω σοι πρᾶγμα, ἵνα μοι ἄλλο δῷς, ἢ ἵνα τι ποιήσῃς. ὅθεν ἐὰν δώσω σοι πέτρον, ἵνα τὸν παῦλον ἐλευθερώσῃς: καὶ μετὰ τὸ ἐλευ-

τὸ ἐλευθερῶσαι ἐκνικηθῇ Πέτρος, ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν πραισκρίπτις βέρβις.

ϛ.

Τὸ ψιλὸν σύμφωνον, ἀγωγὴν οὐ τίκτει· ἀλλὰ παραγραφήν. ἐν ἀρχῇ δὲ γινόμενον, τυποῖ τὴν ἀγωγήν, ὡς ἐπὶ τῶν καλῇ πίστει δικαστηρίων. εἰ δὲ μετὰ χρόνον συμφωνηθῇ τι, τῷ μὲν ἐνάγοντι οὐ συμβάλλεται· τῷ δὲ ἐναγομένῳ τίκτει παραγραφήν. ἐὰν γὰρ μετὰ τὸν γάμον συμφωνήσῃ ἡ γυνὴ παραχρῆμα καὶ μὴ τῷ ὡρισμένῳ χρόνῳ ἀναλαβεῖν τὴν προῖκα, ἢ τόκους ἐπὶ τῆς κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῆς κινουμένης, μείζονας δοθῆναι τῶν
† ἵνα μὴ. νομίμων· οὐκ ἔρρωται, † εἰ μὴ ἀπὸ ψιλοῦ συμφώνου τεχθῇ ἀγωγή. μόνα γὰρ τὰ ἐν ἀρχῇ συμφωνούμενα τυποῦσι τὰς ἀγωγάς. καὶ ἐπὶ τῆς πράσεως καὶ ἐπὶ
† παρὰ. τῶν λοιπῶν καλῇ πίστει, τὸ † περὶ φύσιν τοῦ συναλλάγματος, εἰ μὴ σύγχρονόν ἐστι συμφωνούμενον, οὐ συμβάλλεται τῷ ἐνάγοντι· τῷ δὲ ἐναγομένῳ τίκτει παραγραφήν. ἐὰν δὲ κατὰ φύσιν τοῦ συναλλάγματος πράγματος μὴ τυχόντος συμφωνῆται, ταῦτα καὶ τῷ ἐνάγοντι καὶ τῷ ἐναγομένῳ ὡς ἐνόντα συμβάλλεται. ἐπὶ γὰρ τῆς πράσεως καὶ τῶν λοιπῶν καλῇ πίστει συναλλαγμάτων, καὶ μεταποιεῖν ἔξεστι καὶ ἀποχωρεῖν ἐκ συμφώνου τελείως καὶ μερικῶς. καὶ δύο κληρονομούντων τῷ ἀγοραστῇ, δύναται πρὸς τὸν ἕνα μερικῶς ἐκ συμφώνου λύειν τὴν πρᾶσιν.

ζ.

Τὰ χωρὶς δόλου σύμφωνα καὶ μὴ τοῖς νόμοις ἐναντιούμενα, ἢ εἰς περιγραφὴν αὐτῶν γινόμενα, ἔρρωται. τῶν συμφώνων, τὰ μέν εἰσι γενικά, πλείονα ἔχοντα συγχώρησιν· τὰ δὲ προσωπικά. κατὰ πρόληψιν δὲ γενικά εἰσι, κἂν ῥητῶς ἐντεθῇ πρόσωπον. κατὰ δόλον
† περιγραφῇ. συμφωνεῖ, ὁσάκις ἐπὶ † περιγραφῇ τινος, ἄλλο τι πράττει, καὶ ἄλλο τι προσποιεῖται. εἴτε κατὰ τὴν ἀρχήν, εἴτε μετὰ τὸ σύμφωνον γένηται ὁ δόλος, ἁρμόζει αὐτῷ παραγραφή.

η.

Παρὰ τὰ κοινὰ νόμιμα, συμφωνεῖν οὐκ ἔξεστιν, οὐδὲ ληγατεύειν. καὶ ἐάν τις ὀμόσῃ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις μὴ ἐνάγειν, οὐκ ἔρρωται. τοῦ δὲ συμφώνου παρανόμου ὄντος, οὔτε ἐπερώτησις γινομένη κρατεῖ.

† παρ' αὐτοῦ. Ὁ φροντιστὴς τότε βλάπτει συμφωνῶν † τὸν παρ' αὐτοῦ φροντιζόμενον, ὅτε γενικός ἐστι καὶ ὅτε ἐνταλθῇ. ὁ δὲ προβληθεὶς ἐπὶ δίκῃ, οὐ βλάπτει συμφωνῶν, ἐπειδὴ μὴ καλῶς αὐτῷ καταβάλλεται. τὸ μεῖζον μέρος ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ χρέους σκοπεῖται. εἰ δὲ ἰσάζει, τοῖς πλείοσι προσώποις προστίθεται· καὶ τούτων δὲ ἴσων ὄντων, προκρίνονται οἱ ἀξίᾳ προὔχοντες. πάντων δὲ ὁμοίων εὑρισκομένων ἡ φιλάνθρωπος γνώμη νικᾷ. νόει. πολλοὶ ἦσαν τινὶ δανεισταὶ τελευτήσαντι καὶ συμφωνεῖ ὁ κληρονόμος ἐκείνου μετ' αὐτῶν τὸ ἕκαστόν τι λαβεῖν τῶν χρεῶν. ἔρρωται τὸ σύμφωνον· καὶ ἐκ μεταμελείας βουλόμενοι κινῆσαι περὶ ὁλοκλήρου τοῦ χρέους,

manumissionem, Petrus euictus fuerit: habes aduersus me praescriptis uerbis actionem.

VI.

Nuda pactio non actionem, sed exceptionem parit. Quod si fiat ab initio, actionem format, ut in bonae fidei iudicijs. Si uero ex interuallo pactum aliquid sit, actori quidem non prodest, sed reo parit exceptionem. Nam si post diuortium paciscatur mulier, ut sibi statim, nō statuto tempore dos reddatur: uel si conueniat, ut usurae in actione tutelae maiores legitimis praestentur: locum non habet, ne ex nudo pacto nascatur actio. Nam ea solum pacta, quae initio facta sunt, actiones formant. Et in uenditione, ceterisque bonae fidei [iudicijs], quod extra naturam contractus est, nisi eodem ab initio tempore pactū sit, actori non prodest, sed reo parit exceptionem. Quae autem secundum naturam contractus, re non sequuta, pactis continentur: ea tam actori quam reo prosunt, quod ijs insint. Nam in uenditione, ceterisq; bonae fidei contractibus, etiam reformare licet, ac tum omnino, tum pro parte a cōtractu recedere. Et quum emtori duo heredes existunt, fieri potest, ut ex pacto cum altero pro parte uenditio dissoluatur.

VII.

Pacta sine dolo malo, nec aduersus leges, uel in earum fraudem facta, rata sunt. Pactorum quaedam generalia sunt, generalem habētia remissionem: quaedam personalia. Ex mente uero generalia sunt, etiamsi certa persona inseratur. Dolo malo quis paciscitur, quoties alterius circumscribendi caussa aliud agit, & aliud simulat. Ac sine ab initio, sine post pactum dolo quid fiat, exceptio competit.

VIII.

Contra iura communia non licet pacisci, nec legare. Quod si quis etiā iurauerit, se de his non acturum, ratum non est. Et si pactum contra ius factum est, nec interposita stipulatio ualet.

Tunc procurator paciscens ei nocet, cuius res gerit, quum generalis procurator est, & mandatum habet. Qui uero tantum ad actionē procurator factus est, paciscendo non nocet, quum ei nec recte soluatur. Maior pars pro modo debiti consideratur. Si aequales [in debito] sunt, plurium personarum numerus praefertur. his quoq; paribus existentibus, dignitate praecellētes praeferuntur. Sin autem omnia reperiantur aequalia, humanior sententia uincit. Nā uide mihi obsecro. Multi erant cuidam defuncto creditores, & heres illius cū ipsis paciscitur, ut quilibet aliquid ex debitis capiat. Valet hoc pactū, ac si quidem illi paenitētia ducti totum debitū petere uelint,

exceptione pacti repelluntur. Sed tamen ita demum obest illis huiusmodi pactio, si conuenerint in unum, & quota debitorum parte contenti sint, declarauerint. Quod si cōgressi dissentiāt, & unam alij se partem petere dicant, alij tertiam: plurium sentētia praeualet. Plures autem non pro numero personarum, sed pro quātitate debiti consideramus. Quod si ratione quātitatis aequalitas est, plures praeferuntur. Sin & in his aequalitas reperiatur, praeferuntur dignitate praecellentes. Sin autem per omnia concurrat aequalitas, ad humaniorem sententiā accedimus. Redditio pignoris debiti remissionē non introducit, nisi specialiter de hoc cōuenerit. Obscura uel ambigua pactio uenditori & locatori nocet. Ius publicum priuata pactione non mutatur.

X.

Si pacto poena stipulatio subiecta fuerit, electionem habet qui stipulatus est, uel ex stipulatu agendi, uel utēdi exceptione, ac poena....... faciendi. Deficiente pacti exceptione, plerunque doli competit, utputa quum procurator paciscitur. Quippe pactum ipsius & prodest & nocet domino, quum eidem & recte soluatur.

XVIII.

Facta mecū pactio tam generalis, quā personalis, prodest & ei, qui per donationē successit.

XXII.

Contra ius pacta cōuenta, non sunt rata. ueluti si pupillus sine tutoris auctoritate debitum aliquod remittat. Nec enim ei sine tutoris auctoritate recte soluitur. Cōdicionem uero suam & sine tutoris auctoritate meliorem facit. Filius aut seruus inutiliter paciscitur, ne ipse petat. Sin generaliter pactus fuerit, ne hoc debitū petatur, quamuis peculij sit, & administrationem peculij liberam habeat, tamen ratum non habetur: nisi non minus, aut etiam amplius debito accepit, ut pacisceretur. Nec enim donandi ius habet, qui administrationē peculij liberā habet.

XXV.

Contra edictum [adilium] de emtionibus, & pacisci & emere possumus, tam initio, quam postea.

XXVII.

Licet ea pacto minuere, quae a uenditore uel emtore fieri debent.

XXX.

Emtore stipulato XX. librarū pretium, uenditor pactum fecit cum eo, non se petiturū amplius, quā XV libras. Emtor pactus est, si XV. illas libras intra praestitutum tempus non solueret, daturum se XX. Ergo si non soluerit, librae XX. petuntur.

ἐκβάλλονται τῇ τοῦ συμφώνου παραγραφῇ. πλὴν τότε αὐτοῖς ἀντίκειται τὸ τοιοῦτον σύμφωνον, ὅτε κοινῇ συνελθόντες εἴπωσι πόσῳ μέρει ἀρκοῦνται τῶν χρεῶν. εἰ δὲ συνελθόντες διχονοήσωσι καὶ οἱ μὲν, τὸ ἓν εἴπωσιν ἀπαιτεῖν, οἱ δὲ τὸ γ. ἡ τῶν πλειόνων γνώμη κρατεῖ. τοὺς πλείονας δὲ, οὐκ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν προσώπων: ἀλλ' ἐν τῇ ποσότητι τοῦ χρέους σκοποῦμεν. εἰ δὲ ἰσάζει κατὰ τὴν ποσότητα, τότε οἱ πλείονες προκρίνονται. εἰ δὲ ἰσότης καὶ τούτοις εὑρεθῇ, τότε οἱ ἀξίᾳ προὔχοντες. εἰ δὲ καὶ κατὰ πάντα ὁμοιότης συνδραμῇ, τότε τῇ φιλανθρωποτέρᾳ γνώμῃ προστιθέμεθα. ἡ δὲ τοῦ ἐνεχύρου ἀνάδοσις, οὐκ εἰσάγει τοῦ χρέους συγχώρησιν, εἰ μὴ τοῦτο ἰδικῶς συνέδοξεν. τὸ ἀσαφὲς ἢ ἀμφίβολον σύμφωνον κατὰ τοῦ πράτου καὶ τοῦ μισθώσαντός ἐστιν. διὰ ἰδιωτικοῦ συμφώνου τὸ κοινὸν νόμιμον οὐκ ἐναλλάσσεται.

ι.

Ἐὰν ὑποβληθῇ τῷ συμφώνῳ ποινή, ἐπιλογὴν ἔχει ὁ ἐπερωτήσας, ἢ τῇ ἐπερωτήσει χρήσασθαι, ἢ τῇ παραγραφῇ, καὶ ποιῆσαι τῆς ποινῆς....... ἐν ἀπορίᾳ τοῦ συμφώνου παραγραφῆς, ἁρμόζει ἡ τοῦ δόλου ὡς ἐπίπαν: ὡς ἐπὶ φροντιστοῦ συμφωνοῦντος. τὸ γὰρ σύμφωνον αὐτοῦ ὠφελεῖ καὶ βλάπτει τὸν δεσπότην: ἐπειδὴ καὶ καλῶς αὐτῷ καταβάλλεται.

ιη.

Τὸ πρὸς ἐμὲ γινόμενον γενικὸν ἢ προσωπικὸν σύμφωνον, ὠφελεῖ κατὰ δωρεὰν διαδεξάμενον.

κβ.

Τὰ παράνομα σύμφωνα οὐκ ἔρρωται. ὡς ὅταν ὁ ἄνηβος καὶ χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου συγχωρῇ χρέος. ὅτι γὰρ αὐτῷ χωρὶς τοῦ ἐπιτρόπου καλῶς καταβάλλεται. κρείττονα δὲ τὴν οἰκείαν αἵρεσιν, καὶ χωρὶς τοῦ ἐπιτρόπου ποιεῖ. ὁ υἱὸς ἢ δοῦλος † ἀνίσχυρος συμφωνεῖ μὴ ἀπαιτῆσαι. εἰ δὲ γενικῶς συμφωνήσει μὴ ἀπαιτηθῆναι τὸ χρέος, κἂν ἐκ τοῦ πεκουλίου ᾖ, καὶ εἶχεν ἐλευθέραν τοῦ πεκουλίου διοίκησιν, οὐκ ἔρρωται, εἰ μὴ † ἧττον ἢ πλέον τοῦ χρέους ἔλαβεν ὑπὲρ τοῦ συμφωνῆσαι. ὅτι γὰρ δωρεῖσθαι συγκεχώρηται ὁ ἔχων ἐλευθέραν τοῦ πεκουλίου διοίκησιν.

† ἀνισχύρως

† ἴσον

κε.

Ὑπεναντίον τοῦ δόγματος τῶν ἀγορασιῶν συμφωνεῖν καὶ ἀγοράζειν καὶ ἐξαρχῆς καὶ μετὰ ταῦτα δυνάμεθα.

κζ.

Ἔξεστιν ἀπὸ συμφώνου μειοῦν τὰ παρὰ τοῦ πράτου ἢ ἀγοραστοῦ ὀφειλόμενα γενέσθαι.

λ.

Ὁ ἀγοραστὴς ἐπηρωτήθη ὑπὲρ τιμήματος λιτρῶν κ. ὁ πράτης ἐποίησεν αὐτῷ σύμφωνον, μὴ ἀπαιτεῖν αὐτὸν πλέον ιε. λίτρας. ὁ ἀγοραστὴς ἐποίησε σύμφωνον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔσω τοῦ ὡρισμένου χρόνου καταβάλῃ τὰς ιε. λίτρας, δίδωσι τὰ κ. μὴ καταβαλὼν ἀπαιτεῖται τὰ κ.

λθ.

Ὁ τοῦ μέλλοντος χρόνου λαμβάνων τόκον, σιωπηρῶς συμφωνεῖ μὴ ἐπιζητῆσαι τὸ κεφάλαιον ἐν τοσούτῳ.

μα.

Ἐὰν οἱ δανεισταὶ μέρος ἐκ τῶν πραγμάτων ἑτοίμως ἔχωσι λαβεῖν, προτιμῶνται οἱ συγγενεῖς εὔποροι ὄντες. μετὰ τὸ ἅπαξ ἀποπέξασθαι τῆς περὶ τινὸς κατηχθείσης εἰς δικαστήριον, οὐκ εἰς λογισμὸς ἐπιτρέπει ἐκ μεταμελείας ταύτην ἀνανεωθῆναι.

με.

Ὅσα σύμφωνα γίνεται ἢ ὑπεναντία νόμων, ἢ ὑπεναντία τῶν καλῶν τρόπων, ταῦτα μηδεμίαν ἔχειν ἰσχὺν, ἀναμφιβόλου νόμου ἐστίν.

νη.

Τὸ πίστει καλῇ γινόμενον σύμφωνον, εἰ καὶ ἀγράφως γέγονεν, ἐξ ἄλλων δὲ ἀποδείξεων τοῦ πράτου ἡ ἀλήθεια δείκνυται: ὁ τῆς ἐπαρχίας ἄρχων παραφυλάττεσθαι ποιήσει.

ξ.

Εἰ καὶ ἰδιῶται περὶ τῆς ἀλλήλων διαδοχῆς ἀνισχύρως συμφωνοῦσι: καὶ οὐδὲ θανάτου αἰτίᾳ δωρεὰν εἰσάγει τὸ σύμφωνον, στρατιῶται ὅμως ἐπὶ παράταξιν ἐξιόντες ἰσχύρως τὸ τοιοῦτο συμφωνοῦσι.

ξα.

Αἱ δεσποτεῖαι τῶν πραγμάτων διὰ παραδόσεων καὶ χρήσεων μεταφέρονται, οὐ μὴν διὰ ψιλοῦ συμφώνου.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. κδ. τίτ. α. κεφ. η. ἐν οἷς φησίν.

Τὴν ἀγαθὴν πίστιν χρὴ ζητεῖν ἐν τοῖς συναλλάγμασιν. ὥσπερ ἐξαρχῆς ἐξουσίαν ἕκαστος ἔχει τοῦ ποιεῖν ἢ † ποιεῖν τὸ συνάλλαγμα, οὕτω μετὰ τὸ γενέσθαι ἀπαγορεύειν τῇ ἅπαξ συστάσῃ ἐνοχῇ τοῦ διαδίκου μὴ συναινοῦντος, οὐ δύναται. ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. κϛ. τίτλον ε. κεφάλαιον οϛ. καὶ πθ.

† μὴ ποιεῖν.

ΠΕΡΊ ἈΜΦΙΒΌΛΩΝ ΚΑΊ ἈΣΑΦῶν ῥημάτων, καὶ συμφώνων, καὶ ἐπερωτήσεων, καὶ ἀγωγῶν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. λδ.

Τὸ ἀσαφὲς ἢ ἀμφίβολον σύμφωνον κατὰ τοῦ πράτου καὶ τοῦ μισθώσαντός ἐστι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. μγ. τίτλ . . . . . κεφάλαιον λθ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐν ταῖς ἀμφιβόλοις τὴν ἐπερώτησιν κατὰ τοῦ ἐπερωτήσαντος ἑρμηνεύομεν.

Καὶ κεφ. π.

Ὅτι ἐὰν ἀμφίβολος εὑρεθῇ φράσις ἐν ἐπερωτήσει, ἐκεῖνο δεχόμεθα ὅπερ τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ ἡ ζήτησίς ἐστιν, ἀσφαλίζεται.

Καὶ κεφάλ. ϟη.

Τὸ συμβαλλόμενον τῇ συστάσει τῆς ἐνοχῆς, εἰ μὴ φανερῶς ἐκφωνηθῇ, παραλελεῖφθαι πιστεύεται. τὴν γὰρ ἀσάφειαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὲρ τοῦ ὁμολογήσαντος ἑρμηνεύομεν.

XXXIX.

Qui futuri temporis usuram accipit, tacite paciscitur, ne intra id tempus sortem petat.

XLI.

Si creditores parati sint partẽ ex bonis consequi, necessarij praferũtur, si sunt idonei. Postquam semel liti mota renuntiatum est, nulla ratio permittit eam ex pœnitentia instaurari. L.4.C.eod.

XLV.

Quacumque pacta contra leges, uel contra bonos mores fiunt, ea nullam uim habere, iuris indubitati est.

LVIII.

Pactum bona fide factum, etsi scriptura non interuenit, tamen si alijs probationibus uenditoris ueritas doceri potest, præses prouinciæ seruari curabit.

LX.

Licet inter priuatos pactio de mutua successione fiat inutiliter, nec mortis caussa donationem inducat: milites tamen in aciem pergentes utiliter ita paciscuntur.

LXI.

Traditionibus & usucapionibus, non nudo pacto, dominia rerum transferuntur.

Legito & lib. XXIIII. tit. I. cap. VIII. ubi dicitur:

Bona fides in contractibus exigenda est. Quemadmodum ab initio potestatem quilibet habet ineundi, uel non ineundi contractus: ita postquam initus est, obligationi semel contracta, non consentiente parte altera, renuntiare nequit. Legito & lib. XXVI. titul. V. capite LXXVI & LXXXIX.

DE AMBIGVIS ET OBSCVRIS uerbis, pactis, stipulationibus, & actionibus.

Eiusd. tit. cap. XXXIIII.

Obscura uel ambigua pactio uenditori & locatori nocet. l.39.D.de pact.

Legito & lib. XLIII. tit. . . . . cap. XXXIX. cuius uerba sunt:

In ambiguis stipulationem contra stipulatorem interpretamur. l.38.§.12.D.de uerb.oblig.

Et cap. LXXX.

Si ambigua reperiatur in stipulatione oratio, id accipimus, quod rem, qua de agitur, tutam facit. l.quoties in stipulationib.D.eod.

Et cap. XCVIII.

Quod facit ad confirmãdam obligationem, nisi palam uerbis expressum fuerit; omissum esse creditur. Nam obscuritatem plerumq. secundum promissorem interpretamur. l.quidquid.eod.

CXXIX.

l.134.§.idem respondit.eod. *Quum inter praesentes cautio scribitur, praecessisse stipulationem intelligitur, etiamsi non inserta sit. Item quum pluribus pactis una stipulatio promissioque subijcitur, singula in stipulationem deduci uidentur.*

Legito & lib. XLIIII. tit. XVIII. cap. XII. & XXIII. & XXV. in quo dicitur:

l.26.D.de reb. dub. *Ambigua stipulatio contra stipulatorem est.*

Et cap. XXXIX.

* scilicet legata in testamento.

l.2.D.de his q. pro non script. *Quae obscure * scripta sunt, ut intelligi nequeat eorum sententia; perinde sunt, ac si scripta non essent: reliqua uero ualent.*

Legito & lib. II. tit. I. cap. XVIII. & XIX. ubi de obscurarũ legũ interpretatione dicitur.

Legito & lib. VII. tit. V. cap. LXVI. ubi dicitur:

l.66.D.de iudic. *Ambiguam intentionem & orationem pro eo, qui ea usus est, interpretamur.*

Legito & lib. XII. tit. III. cap. X. ubi dicitur:

l.10.C. com. utr. iudic. *Scriptura testamenti, quae continet, quod omnia diuisa sint, nihil impedit quo minus non diuisarum in testamento rerum diuisio fiat.*

Legito & lib. XV. tit. I. cap. V. them. IIII. Item lib. XIX. tit. I. cap. XVII. ubi dicitur:

Quod obscure a uenditore dicitur, ipsum nõ laedit.

Et cap. XXXVII.

Dolum uenditor committit, non modo quum obscure circũscribendi caussa loquitur: uerumetiam quum nocendi caussa leuiter dissimulat.

l.10.D.de iur. fisc. *Legito & lib. LVI. tit. II. cap. IX. in quo dicitur, in ambiguis contra fiscũ respondendũ esse.*

DE NVDA PROMISSIONE, nudoque pacto.

Eiusdem tit. cap. LXIX.

l.20.C.de pact. *Traditionibus & usucapionibus, non nudis tantum pactis, dominia rerum transferuntur.*

Legito & cap. LXXVI. in quo dicitur:

l.28.eod. *Quidam motus liberalitate, promisit alicui sine stipulatione, se daturum ei singulis annis, uerbi gratia, L. numos aureos: et nude huic promissioni per aliquot annos satisfaciens, annuos illos aureos L praebuit. Verum si paenituerit, non amplius in futurum tenetur id praestare, nisi stipulatio accesserit.*

Legito & lib. XX. tit. I. cap. LXXXVII. ubi dicitur:

l.2. C.de loc. & cond. *Si fundi dominus ea, quae fundi cõductor colonis prorogauit, illi stipulati dare spopõdit, tene-*

ρκθ.

Ηνίκα ὁμολογία μεταξὺ παρόντων γράφεται, πιστεύεται ἠγέρθαι ἡ ἐπερώτησις, κἂν μὴ ἔγκειται. καὶ ὅτι πολλοῖς συμφώνοις, μία ἐπερώτησις καὶ ὁμολογία ὑποβάλλεται, δοκεῖ περὶ ἑκάστου ἡ ἐπερώτησις γίνεσθαι.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον μδ. τίτλ. ιη. κεφάλαιον ιβ. καὶ κγ. καὶ κε. ἐν ᾧ φησίν.

Οτι ἀμφίβολος ἐπερώτησις, κατὰ τοῦ ἐπερωτήσαντός ἐστιν.

Καὶ κεφάλαιον λθ.

Τὰ ἀσαφῶς † γεγραμμένα, ὡς μὴ νοεῖσθαι τὴν ἔννοιαν αὐτῶν, ἀντὶ μὴ γεγραμμένων ἐστί· τὰ δὲ λοιπὰ ἰσχύει. † δηλονότι τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ λεγάτα.

Ανάγνωθι καὶ βιβλ. β. τίτ. α. κεφάλ. ιη. καὶ ιθ. ἐν οἷς φησὶν περὶ νομίμων ἀσαφῶν ἑρμηνείας.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ζ τίτλον ε. κεφάλαιον ξς. ἐν ᾧ φησίν.

Η ἀμφίβολος ἀγωγὴ καὶ ἀφήγησις ὑπὲρ τοῦ ποιήσαντος αὐτὴν ἑρμηνεύεται.

Ανάγνωθι καὶ βιβ. ιβ. τίτ. γ. κεφ. ι. ἐν ᾧ φησίν.

Η γραφὴ τῆς διαθήκης, ἡ περιέχουσα ὅτι πάντα διῃρέθησαν, οὐ κωλύει γενέσθαι διαίρεσιν τῶν μὴ διαιρεθέντων ἐν τῇ διαθήκῃ πραγμάτων.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλον α. κεφάλαιον ε. θεμ. δ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιθ. τίτλον α. κεφάλαιον ιζ. ἐν ᾧ φησίν.

Τὸ παρὰ τοῦ πράτου λεγόμενον ἀσαφῶς, αὐτὸν οὐ βλάπτει.

Καὶ κεφάλαιον λζ.

Δόλον ὁ πράτης ποιεῖ, οὐ μόνον ἀσαφῶς † ἐπὶ περιγραφῇ λαλῶν, ἀλλὰ καὶ ἀμαυρῶς εἰς βλάβην ἀποπροσποιούμενος. † ἐπὶ περιγραφῇ.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον νς. τίτλον β. κεφάλαιον θ. ἐν ᾧ φησίν, ὅτι ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις κατὰ τοῦ δημοσίου δεῖ ἀποκρίνεσθαι.

ΠΕΡΙ ΨΙΛΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΙΑΣ, καὶ περὶ ψιλοῦ συμφώνου.

Τοῦ αὐτοῦ τίτ. κεφ. ξθ.

Παραδόσεσι καὶ διὰ χρήσεως † ἐνισταμένης κυριότησιν, οὐ μόνον ψιλοῖς συμφώνοις αἱ δεσποτεῖαι μεταφέρονται. † ἐνιαυσιαίοις.

Ανάγνωθι καὶ κεφάλαιον ος. ἐν ᾧ φησί.

Κινούμενός τις ἐκ φιλοτιμίας, ἐπηγγείλατό τινι χωρὶς ἐπερωτήσεως καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν παρέχειν αὐτῷ λόγου χάριν νομίσματα ν. καὶ διαφυλάττων ταύτην τὴν ψιλὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ ἐπί τινας ἐνιαυτοὺς, παρέσχε τὰ ἐτήσια ν. νομίσματα. ἀλλὰ μεταμεληθεὶς, οὐκ ἔτι ἐνέχεται παρασχεῖν εἰς τὸν ἐφεξῆς χρόνον, † ἢ μὴ παρηκολούθησεν ἐρώτησις. † ὡς μὴ.

Ανάγνωθι καὶ βιβ. κ. τίτ. α. κεφ. πζ. ἐν ᾧ φησίν.

Εὰν ὁ τοῦ ἀγροῦ δεσπότης τὴν δοθεῖσαν πρόχρειαν τοῖς γεωργοῖς αὐτοῦ ἐπερωτηθῇ διδόναι τῷ μισθωσαμένῳ τὸν ἀγρὸν, κατέχεται. ἐὰν δὲ

δὲ συμφωνήσῃ μόνον ἀπὸ ψιλοῦ συμφώνου, ἀγωγὴ οὐ τίκτεται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κθ. τίτλον ε. κεφάλαιον λ. θεμ. γ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ια. τίτλ. α. κεφαλ. ϛ. ὅπερ προείρηται ἐν τῷ περὶ συμφώνων. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μγ. τίτλ. ε. κεφ. γ. ὅπερ εἴρηται ἐν τῷ περὶ ἐπερωτήσεως. καὶ βιβλ. ια. τίτλ. α. κεφαλ. νθ. ὅπερ εἴρηται ἐν τῷ περὶ προικός.

ΠΕΡΙ' ΔΙΑΛΥ'ΣΕΩΝ: ΚΑΙ' ΠΟ'ΤΕ ἔξεστι διαλύεσθαι, καὶ πότε οὐκ ἔξεστιν: καὶ ποῖαι τῶν διαλύσεων οὐ κρατοῦσιν.

Τίτλ. β. κεφ. α.

Ὁ διαλυόμενος, ὡσανεὶ περὶ πράγματος ἀμφιβόλου καὶ δίκης ἀδήλου καὶ ἀπληρώτου, διαλύεται: ὁ δὲ συμφωνῶν, κατὰ δωρεὰν πρᾶγμα δῆλον καὶ † ἀμφίβολον φιλοτίμως συγχωρεῖ.

† ἀναμφίβολον.

γ.

Ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν συμφώνων, ἕτερος οὐ βλάπτεται. ὅθεν ἐὰν διαλύσηται ὁ γεγραμμένος πρὸς τὴν μητέρα τοῦ διαθεμένου, οὐ δοκεῖ ἀκυροῦσθαι ἡ διαθήκη: ἀλλ' ἐνάγουσιν αὐτὸν οἱ ληγατάριοι, καὶ οἱ ἐλευθερωθέντες.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι βιβλ. ζ. τοῦ κώδικος, τίτλ. ξ. κεφ. α. ἐν ᾧ φησί, τὰ μεταξὺ ἄλλων γινόμενα ἄλλοις οὐ βλάπτει· καὶ ἡ μετ' ἄλλου γινομένη διάλυσις, ἑτέρου οὐ προκριματίζει. οὐδὲ ὠφελεῖ ἄλλους ἡ μεταξὺ ἑτέρων προβᾶσα διάλυσις.

Ἐὰν ὁ λέγων ἑαυτὸν κληρονόμον, διαλυσάμενος λάβῃ χρήματα: ὁ μετὰ ταῦτα φαινόμενος κληρονόμος, οὐ λαμβάνει τὰ παρ' αὐτοῦ· οὔτε κέχρηται τῇ παραγραφῇ τῆς διαλύσεως.

ϛ.

ἴσως λείπει περὶ διαθήκης κεφ. ιζ.

Περὶ τῶν ἐκ διαθήκης φιλονεικίαν ἐχόντων, οὔτε διαλύεσθαι δυνατόν, οὔτε τὸ ἀληθὲς ζητεῖσθαι, μὴ προκομιζομένων τῶν τῆς διαθήκης ῥημάτων. ὁ ἐκκαλούμενος ἢ δυνάμενος ἐκκαλέσασθαι, καλῶς διαλύεται.

η. θεμ. ιϛ.

Ἐὰν διαλύσωμαι πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους μου περὶ τοῦ ἐμοῦ μέρους, οὐ κωλύομαι κινεῖν αὐτοὺς ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἀδελφοῦ κληρονόμου αὐτοῦ.

ιζ. θεμ.

Πᾶσα διάλυσις ἐπὶ μόνοις κρατεῖ τοῖς συναινέσασιν.

ιη. θεμ.

Ὁ κατὰ ἀπάτην τῶν συγκληρονόμων αὐτοῦ, τὸ ἀληθὲς ἀγνοῶν διαλυσάμενος, οὐκ ἀκυλιανῶς: ἀπατᾶσθαι, οὐ μὴν συμφωνεῖν δοκεῖ.

ιθ. θεμ.

Ὁ ἀγνοῶν καταχθεῖσαν αὐτῷ τὴν περὶ τῆς διαθήκης μέμψιν, ἐὰν περί τινων ἑτέρων πρὸς τὸν ἀντίδικον διαλύσηται ἐν αὐτοῖς μόνοις βλάπτεται.

---

tur. Sed si nudo tantum pacto promiserit, non nascitur actio.

Legito & librum XXIX. *tit.* V. *cap.* XXX. *them.* III. *Item legēdus liber hic* XI. *sit.* I. *cap.* VI. *quod dictum est in titulo de pactis. Legito & lib.* XLIII. *tit.* V. *cap.* III. *quod indicatur in tit. de stipulatione. Item lib.* XI. *tit.* I. *cap.* LIX. *quod in tit. de dote recitatur.*

DE TRANSACTIONIBVS, ET quando transigere liceat, quando non liceat, & quæ transactiones ratæ non sint.

Tit. II. cap. I.

Qui transigit, quasi de re dubia, & lite incerta, neq; finita transigit. Qui uero paciscitur, donationis caussa rem certam & indubitatam liberaliter remittit. L. 1. D. h. t.

III.

Priuatis pactionibus ius alterius non læditur. quare si transactio fiat inter scriptum heredem, & matrem testatoris: testamentum rescindi non uidetur, sed conueniunt illum tam legatarij, quam manumissi.

SCHOLION.

Lege librum VII. Codicis, tit. LX. cap. I. in quo dicit, res inter alios actas alijs non nocere. Item transactio facta inter alios, alteri non præiudicat: neque prodest alijs facta inter alios transactio.

Si is, qui se heredem esse iactabat, transactione facta pecuniam acceperit: qui postea paret heres, illi data non repetit, nec exceptione factæ transactionis utitur.

VI.

De ijs controuersijs, quæ ex testamento proficiscuntur, neque transigi, neque ueritas aliter exquiri potest, quam prolatis testamenti uerbis. Qui appellat, uel appellare potest, recte transigit. Quære cap. XVII. in tit. de testamento.

VIII. them. * XVI.

* forte VI. & sic deinceps.

Si cum tutoribus meis de mea portione transigam, aduersus eosdem ex persona fratris mei, cui heres exstiti, non prohibeor agere.

XVII. them.

Omnis transactio tantum in ijs est rata, de quibus inter conuenientes placuit.

XVIII. them.

Qui per fallaciam coheredum suorū uerum ignorans pactus est, Aquiliana stipulatione non interposita: decipi, non pacisci uidetur.

XIX. them.

Qui ad se pertinere querelam contra testamentum ignorans, de quibusdam alijs cum aduersario transegit, in ijs ipsis tantum læditur.

Cap.

Cap. XX.

Nec maioribus obest transactio, nisi de quibus actum est; non in ijs, quæ postea competierunt, de quibus cogitasse non docetur.

XXI. them.

De re filij, quem in potestate nō habuit, a patre facta transactio, filio non obest.

XXII.

Post rem iudicatam etiamsi prouocatio non fiat, transactio fieri potest, quum iudicatum esse negatur, uel ignorari potest, an iudicatum sit. Quia partes adhuc litigare possunt.

SCHOLION.

Quære librum XLV. tit. I. cap. XXVI. them. III. A iudice cōpetente iudicata, uel bona fide transacta, consensu & silentio temporum rata sunt.

XXVII.

Ab eo, qui licite transigit, & pœnam, si contra placitum fecerit, ad stabiliendā transactionem promittit, recte petitur.* (*Similiter statuit & nouella XLV.)

XXIIII.

(Li.6. C.b.s.) *Caussas siue lites legitimis transactionibus finitas, nec imperiali rescripto resuscitari oportet.*

XXVI.

In ijs quidem criminibus, quibus pœna sanguinis irrogatur, excepto adulterio, transigere licet: in alijs uero, quæ sanguinis pœnam non habent, transigere non licet, excepto falsi crimine. Quippe falsi crimen, tametsi pœnam sanguinis non habeat, tamen de eo transigere licet. Simpliciter igitur ex hac constitutione talem regulam colligito. De his, quæ sanguinis pœnam irrogant, recte transigimus, excepto crimine adulterij. Quæcumque uero pœnam sanguinis non ingerunt, in ijs transactio non ualet, excepto falsi crimine.

SCHOLION.

In ijs, quæ capitis condemnationem habent, reo licebit aduersarium corrūpere, sicut & in titulo de corruptela clarius inuenies. Legito & cap. VII. tit. II. lib. X. quod positum inuenies in titulo de datis ob turpem caussam. Item lege lib. LX tit. XXXVII. cap XLVIIII. in quo dicitur, de adulterij crimine pacisci non licere.

XXVII.

Quidam quum trāsegisset, rescindere transactionem uolens, dicebat: Aduersarius meus mihi caussam extorsit, quum in transigendo instrumenta mea non haberem. Nunc autem instrumenta reperi, & ut transactio rescindatur, oro. Hanc eius allegationē princeps non admittit, sed inquit: Si probaueris, aduersariū tuum uel per se, uel per alium instrumenta tua subtraxisse, quibus ueritas doceri poterat, atq. ita te-

κεφ. κ.

Οὐδὲ τοὺς πλείους βλάπτει διάλυσις, εἰ μὴ ἐφ' οἷς γέγονεν· οὐ μὴν τοῖς ὕστερον ἁρμόσασιν αὐτῷ, περὶ ὧν μὴ ἀποδείκνυται ἐνθυμηθείς.

κα. θεμ.

Ἡ παρὰ τοῦ πατρὸς γινομένη διάλυσις ἐπὶ πράγματι τοῦ αὐτεξουσίου παιδὸς, οὐκ ἀντίκειται τῷ παιδί.

κβ.

Μετὰ ψῆφον, κἂν μὴ † ἐγκληθῇ, δύναται διαλύεσθαι, ὅτε ἀρνεῖται ψηφισθῆναι, ἢ δύναται ἀγνοεῖσθαι ὅτι ἐψηφίσθη. ἔτι γὰρ τὰ μέρη δύνανται δικάζεσθαι. († ἐκκληθῇ.)

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ζήτει βιβλίον με. τίτ. α. κεφ. κϛ. θεμ. γ. τὰ κριθέντα παρὰ δικαστοῦ ἁρμοδίου ἢ καλῇ πίστει διαλυθέντα, συναινέσει ἢ σιωπῇ τῶν ὁμιρῶν, κυριά ἐστι.

κζ.

Ὁ νομίμως διαλυόμενος, καὶ ποινὴν ἐκ παραβασίας πρὸς τὸ ἐρρῶσθαι τὴν διάλυσιν ὁμολογῶν, † ἀπαιτεῖται. († ὁμοίως φησὶ καὶ νεαρὰ με.)

κδ.

Τὰς ὑποθέσεις αὐτὰς ἤτοι τὰς δίκας τὰς διαλύσεσι νομίμοις περαιωθείσας, οὐδὲ διὰ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς † ἀνατρέπεσθαι χρή. († ἀνατρέφεσθαι.)

κϛ.

Ἐπὶ μὲν τῶν δι' αἵματος ἐχόντων τὴν τιμωρίαν ἐγκλημάτων ἔξεστι διαλύεσθαι, χωρὶς τοῦ τῆς μοιχείας ἐγκλήματος· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων τῶν μὴ ἐχόντων ἐν αἵματι τὴν τιμωρίαν, οὐκ ἔξεστι διαλύεσθαι· χωρὶς τοῦ τῆς πλαστογραφίας ἐγκλήματος. τὸ γὰρ τῆς πλαστογραφίας ἔγκλημα, εἰ καὶ μὴ ἔχει δι' αἵματος τὴν τιμωρίαν, ὅμως ἔξεστιν ἐπὶ αὐτῷ διαλύεσθαι. ἁπλῶς οὖν κανόνισον σεαυτὸν κατὰ τὴν διάταξιν· ὅτι εἰς μὲν τὰ δι' αἵματος ἐπιφέροντα τὴν τιμωρίαν, καλῶς διαλυόμεθα· ὑπεξῃρημένου τοῦ τῆς μοιχείας ἐγκλήματος. ὅσα δὲ μὴ ἔχει δι' αἵματος τὴν τιμωρίαν, ἐπὶ τούτοις οὐκ ἔρρωται ἡ διάλυσις· χωρὶς τοῦ τῆς πλαστογραφίας ἐγκλήματος.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐν τοῖς ἔχουσι θάνατον τὴν καταδίκην ἔξεστι τῷ ἐναγομένῳ ὑποφθείρειν τὸν ἀντίδικον, καθὼς καὶ ἐν τῷ περὶ ὑποφθορᾶς εὑρήσεις σαφέστερον. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ζ. κεφ. τοῦ β. τίτλου, τοῦ ι. βιβλίου, ὅπερ εὑρήσεις κείμενον πρῶτον ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ αἰσχρᾷ αἰτίᾳ διδομένων. ἀνάγνωθι καὶ τοῦ ξ. βιβλίου τίτλον λζ. κεφάλαιον μθ. ἐν ᾧ φασὶ περὶ τοῦ ἐγκλήματος τῆς μοιχείας συμφωνεῖν οὐκ ἔξεστι.

κζ.

Διαλυσάμενός τις καὶ βουλόμενος ἀνατρέψαι τὴν διάλυσιν, ἔλεγεν, ὅτι μὴ ἔχων μου τὰ δικαιώματα ὅτε διελυσάμην, συνηρπάγην ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ ἀντιδίκου. νῦν δὲ εὗρον τὰ ἐμὰ δικαιώματα· καὶ παρακαλῶ τὴν διάλυσιν ἀνατρέψαι. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ταύτην αὐτοῦ τὴν δικαιολογίαν οὐ προσεδέξατο, λέγει δὲ ὡς ἐὰν ἀποδείξῃς, ὅτι ὁ ἀντίδικός σου ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ δι' ἑτέρου ὑφείλετο τὰ δικαιώματά σου, δι' ὧν ἡ ἀλήθεια ἀπεδείκνυτο, καὶ οὕτω τὴν πρὸς σὲ διάλυσιν

λυσιν ἐποιήσατο: εἰ μὲν ἔτι σώζεται ἡ ἀγωγὴ (μέχρι γὰρ ψιλῶν συμφώνων διελύσατο) ἐπιτρέπω σοι κινῆσαι καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τὴν συναγωγήν. καὶ ἐὰν ἐκεῖνος ἀντιθήσει σοι τὴν τοῦ συμφώνου παραγραφήν, δίδωμί σοι δόλου ἀντιπαραγραφήν. εἰ δὲ τελείως ἀνῃρέθη σου ἡ ἀγωγὴ διὰ τῆς διαλύσεως, δίδωμί σοι κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ δόλου ἀγωγήν, ἔσω τῶν ὡρισμένων αὐτῇ * χρόνων.

* τουτέστιν ἐντὸς ἐτῶν β.

λ.

Διαλυσάμενός τις ἐν μείζονι ἡλικίᾳ τῶν κε. ἐνιαυτῶν, ἅμα τῷ γενέσθαι τὴν διάλυσιν διεμαρτύρατο τὸν διαλυσάμενον, ὡς δόλον αὐτῷ πεποιηκότα: καὶ μετὰ τοῦτο προσῆλθε βασιλεῖ θέλων ἀνατρέψαι τὴν διάλυσιν: καὶ ἀντέγραψε πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, οὕτως· εἰ μείζων ὑπάρχων διελύσω, εἰς ἀνατροπὴν τῆς διαλύσεως, ἡ περὶ τοῦ δόλου διαμαρτυρία οὐκ ἐξαρκεῖ.

λς.

περὶ ἀγράφου διαλύσεως.

Ἡ διάταξις ἐν ἀρχῇ κανόνα θαυμάσιον ἐκτίθεται τὸν λέγοντα, ὅτι καὶ ἡ ἐν ὑπομνήμασι καὶ χωρὶς ὑπομνημάτων, καὶ ἡ ἐγγράφως καὶ ἡ ἀγράφως γινομένη διάλυσις, βεβαία ἐστί. λοιπὸν ἕτερον νόμιμον ἐπιφέρει τοιοῦτον· ἐπειδὴ ῥητά τινά σε λαβεῖν συνεφωνήθη ἐκ τῶν ἀγράφων, καὶ οὐδὲ ἐπερώτησις ἐπηνέχθη: εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀπὸ συμφώνων οὐκ ἠδύνατο τίκτεσθαι ἀγωγή: ὅμως ἐὰν ἐκδικήσῃς τὰ πράγματα περὶ ὧν διελύσω, εἰ ὁ πρὸς σὲ διαλυσάμενος, συμφώνου παραγραφὴν ἀντιθήσει σοι: διὰ ἀντιγραφῆς δόλου ἢ ἰν φάκτουμ, δυνάσαι αὐτὸν συνελάσαι κυρῶσαί σοι τὰ ἐπαγγελθέντα.

* λ. (* λζ.)

Περὶ πραγμάτων τινῶν δύο τινὲς πρὸς ἀλλήλους ἐφιλονείκουν, καὶ ὁ περὶ τούτων τῶν πραγμάτων ἐναγόμενος, διελύσατο. ἀλλὰ μετὰ τὴν διάλυσιν ἀπεδείχθη, ὅτι παρ' ἑτέρῳ ἦν ταῦτα τὰ πράγματα: καὶ ἐβούλετο περὶ αὐτῶν διαλυσάμενος, ἀνατρέψαι τὴν διάλυσιν λέγων: ἐπειδὴ περὶ τούτων τῶν πραγμάτων ὡς νεμόμενος αὐτὰ διελυσάμην: ἰδοὺ δὲ ἐφάνη παρ' † ἑκατέρῳ εἶναι ταῦτα τὰ πράγματα, παρακαλῶ τὴν διάλυσιν ἀνατραπῆναι, καὶ λαβεῖν ἃ δέδωκα λόγῳ διαλύσεως. ταύτην τοίνυν ἀποδοκιμάζουσα τὴν αἴτησιν ἡ διάταξις, ἀντιγράφει οὕτως· προφάσει τῶν εἰδῶν τῶν μετὰ ταῦτα εὑρεθέντων, τὰ τῇ διαλύσει περαιωθέντα ἀνατρέπεσθαι, κωλύουσιν οἱ νόμοι.

† ἑτέρῳ.

λθ.

Ὁ περὶ μιᾶς αἰτίας ἐνάγων καὶ διαλυσάμενος, εἰ καὶ ῥητῶς ἐπαγγείλῃ μηδὲν πλέον ἀπαιτεῖν, καὶ μηδὲ προσθήσει τὸ ταύτης ἕνεκεν τῆς αἰτίας, ὅμως ἐρρωμένας ἔχει τὰς ἐξ ἄλλων αἰτιῶν ἁρμοζούσας αὐτῷ κατ' ἐκείνου, πρὸς ὃν διελύσατο ἀγωγάς.

μ.

Ἡ κατὰ διάγνωσιν ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις κατὰ τὴν τῶν νόμων παράδοσιν, εἰ μήτε δι' ἐκκλήτου, μήτε ἀπο-

*cum transegisse: si quidem adhuc superest actio, (quippe nudo pacto tenus transactum est) permitto tibi, ut etiam post transactionem agas. & si quidem ille tibi pacti exceptionẽ opponet, do tibi doli replicationem. Sin actio tua prorsus est peremta per transactionem, do tibi doli actionem in eum, intra praestitutum * eidem actioni tempus.*

* hoc est, intra biennium.

XXX.

Quum quidam maior annis XXV. transigeret, statim transactione facta contestatus est aduersus eum, qui cum ipso transegerat, dolo secum actum. Secundũ id principem adyt, transactionem rescindere uolens: eique princeps in hanc sententiam rescripsit: Si maior transegisti, ad rescindendam transactionem contestatio de dolo non sufficit.

XXXVI.

De transactione citra scripturam facta.

Hac constitutio regulam admirabilem exponit initio, qua dicitur; transactionem siue apud acta, siue sine actis, siue intercedente, siue non intercedente scriptura factam, ratam esse. Deinde ius aliud tale subycit: Quoniam ut certa quadam acciperes, sine scriptura conuenit, nec stipulatio sequuta est: quamuis ex pacto non potuit nasci actio, tamen ubi res, de quibus transegisti, uindicaueris; si is, qui tecum transegit, exceptionem pacti opponet, doli mali uel in factum replicatione poteris eum compellere, ut promissa tibi praestet.

* XXX. (* XXXVII.)

De rebus quibusdã duo quidam inter se contendebant, & is, a quo res eae petebantur, transegit. Sed post transactionem dẽmõstratum est, quod apud alium ea res erant, ideoq; uolebat is, qui de ys transegerat, transactionem rescindere, quod diceret: Quando quidem de his rebus, uti quas possiderem, transegi; uerum ea reperta sunt apud alium: transactionem rescindi peto, eaque mihi restitui, quae ratione transactionis dedi. Hanc petitionem hac constitutio reyciens, in hunc modum rescribit: Sub praetextu specierum postea repertarum, transactione finita rescindi, iura prohibent.

XXXIX.

Qui agens de una caussa, transactionem interposuit, etsi nominatim comprahenderit, nihil amplius peti, nec addiderit, eius caussa nomine: tamen integras habet actiones, ex alys caussis sibi competentes in eum, cum quo transegit.

XL.

Si sententia per cognitionem prolata, secundum traditionem legum, neque per appellationem, neque per in integrum restitutionem suspensa

spensa fuit: frustra de ea trāsactionem fieri, non ambigitur. Proinde si non Aquiliana stipulatione, & acceptilatione, atque liberatione subsequuta competentem tibi actionem peremisti: præses prouinciæ usitato more legum rebus iudicatis finem & effectum adhibere curabit.

XLIIII.

Si cum liberis hominibus quis transigat annis XXV. maior, ut ab eis quadam accipiat, quamuis necdum promissa dederint, ac ea ne conuenti quidem offerant; tamen recte pacti exceptione, quæ illis ex transactione competit, utuntur.

XLV.

Transegit quidam, & certas quasdam res nomine transactionis se daturum promisit: simul stipulatus est, si quid aduersus transactionem faceret, certam se pœnam soluturum. Verum non dedit, quæ pactus fuerat. Quapropter hæc constitutio dicit: Promissis transactionis caussa non impletis, pœnam in stipulationem deductam, si contra factum fuerit, exigi posse constat.

Quid pactum a transactione differat. *Nosti proprietatem pacti & transactionis. Nam pactum quidem est certi confessique debiti remissio: transactio uero, facta incerti debiti nomine conciliatio. Horum ergo memor, ad id quod propositum est, accede. Quum sæpe multumque contenderem cum aliquo, nec ei persuadere possem, ut uerum mihi diceret, aut sine negotio missum me faceret. ex desperatione redactus eo sum, ut ei dicerem: Abi amice, non possum tecum transigere. Vel amicis meis sæpius hortantibus, ut cum aduersario meo transigerem, tandem dixi me transigere. Num hæc transactio est? Constitutio dicit, omnem transactionem requirere, uel ut aliquid detur ei, quo cum transactum est; uel ut aliquid ab eo retineatur; uel ut aliquid ipsi promittatur. quod si nihil horum fiat, non esse transactionem. Quippe transactio nullo dato, uel retento, uel sponso siue promisso, minime procedit.*

* XLVII. * XXVII.

Quidam ubi transegisset, statim eius pœnituit, aditoque principe dixit: Intellexi de quibusdam, eum qui transegerit, intra certum tempus transactionem factam rescindere posse. Princeps hanc eius petitionem non admittens, in hanc sententiam rescripsit: Quamuis eum, qui transegit, statim pœniteat: transactio tamen rescindi, & lis instaurari non potest. Ac si quis tibi suasit, intra certum tempus ei licere a transactione recedere, qui semel transegit:

καταστάσεως ἀνῃρέθη: περὶ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως μάτην γίνεσθαι διάλυσιν οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον. τοιγαροῦν εἰ μὴ ἀκυλιανῆς ἐπερωτήσεως καὶ ἀποχῆς καὶ ἀμεριμνείας ἐπακολουθησάσης τὴν ἁρμόζουσάν σοι † ἀνεῖλε ἀγωγήν, ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας τῷ εἰωθότι τρόπῳ τῶν νόμων τοῖς κεκριμένοις πράγμασι πέρας ἐπιθεῖναι, καὶ ἀποτέλεσμα σπουδάσει. † ἀνεῖλες

μδ.

Εἰ μετὰ ἐλευθέρων διαλύσεταί τις ἐν τῷ εἶναι μείζων τῶν κε. ἐνιαυτῶν ἐπὶ τῷ τινα λαβεῖν παρ' αὐτῶν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μήπω δεδώκασιν οἱ διαλυσάμενοι τὰ ἐπαγγελθέντα, ἀλλ' οὐδὲ νῦν ἐναγόμενοι παρ' αὐτοῦ προσφέρουσιν αὐτῷ τὰ ἐπαγγελθέντα: ὅμως καλῶς κέχρηνται τῇ τοῦ συμφώνου παραγραφῇ τῇ ἀπὸ τῆς διαλύσεως αὐτοῖς ἁρμοζούσῃ.

με.

Διελύσατό τις ἐπαγγειλάμενος ῥητά τινα καταβαλεῖν ὑπὲρ τῆς διαλύσεως: ἐπηρωτήθη δὲ εἰ ἐναντίον τίποτε τῇ διαλύσει ποιήσει, φανερὸν διδόναι πρόστιμον. ἀλλ' οὐ κατέβαλεν ἅπερ συνεφώνησε. λέγει τοίνυν ἡ διάταξις: τῶν ἐπαγγελθέντων ἕνεκεν διαλύσεως μὴ καταβληθέντων, τὸ πρόστιμον τὸ εἰς ἐπερώτησιν κατενεχθὲν, εἰ ἐναντίον τί ποτε γένηται, ἀπαιτεῖσθαι δύνασθαι ὡμολόγηται.

Οἶδας τὴν κυριότητα τοῦ συμφώνου καὶ τῆς διαλύσεως. ὅτι σύμφωνον μέν ἐστι ὁμολογουμένου χρέους συγχώρησις· διάλυσις δὲ ἀμφιβαλλομένου χρέους συμβιβασμός. τούτων οὖν μεμνημένος, ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. πολλάκις φιλονεικίαν ἔχων πρός τινα καὶ μὴ δυνάμενος αὐτὸν συμπεῖσαι εἰπεῖν μοι τὸ ἀληθὲς ἢ ἀπραγμόνως ἀπαλλαγῆναί μου: ἦλθον ἐξ ἀπορίας εἰς τὸ εἰπεῖν αὐτῷ, ἄπελθε ἑταῖρε, οὐ δύναμαι διαλύσασθαι πρὸς σέ. ἢ καὶ φίλοι μου πολλάκις παρακαλέσαντές με διαλύσασθαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἀντίδικον, καὶ εἶπον ὅτι διαλύομαι: ἆρα διάλυσις τοῦτό ἐστι; λέγει τοίνυν ἡ διάταξις, ὅτι πᾶσα διάλυσις ἢ δοθῆναί τι ποτε ζητεῖ τῷ διαλυσαμένῳ, ἢ παρακατασχεθῆναί τι ποτε παρ' αὐτοῦ, ἢ ἐπαγγελθῆναί τι ποτε αὐτῷ. καὶ εἰ μηδὲν τούτων γένηται, οὐκ ἔστι διάλυσις. διάλυσις γὰρ οὐδενὸς δοθέντος, ἢ παρακατασχεθέντος, ἢ ὁμολογηθέντος ἤτοι ἐπαγγελθέντος, οὐδαμῶς προβαίνει. τί διαφέρει σύμφωνον διαλύσεως.

* κζ. * μζ.

Διαλυσάμενός τις εὐθέως μετεμελήθη, καὶ προσῆλθε βασιλεῖ λέγων· ὅτι ἔμαθον παρά τινων ὡς ἔξεστι τῷ διαλυσαμένῳ, ἔσω φανεροῦ χρόνου ἀνατρέπειν τὴν διάλυσιν ἣν ἐποίησεν. μὴ προσδεχόμενος οὖν τὴν αἴτησιν αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, ἀντέγραψε πρὸς αὐτὸν οὕτως· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐκεῖνον τὸν συμφωνήσαντα παραχρῆμα μεταμέλος εἰσέλθοι: ὅμως ἡ διάλυσις ἀναιρεθῆναι καὶ ἡ δίκη ἀνανεωθῆναι οὐ δύναται. καὶ εἴ τις σοι συνεβούλευσεν, ὡς ἐντὸς ῥητοῦ ἔξεστι τῆς διαλύσεως ἀναχωρεῖν τὸν ἅπαξ διαλυσάμενον,

πλα-

πλαστὸν ἤπερ καὶ ψευδές σοι διεβεβαιώσατο.

μη.

Ἡ διάταξις αὕτη παρακελεύεται τὸν συμφωνήσαντα ἤτοι διαλυσάμενον ἐγγράφως, καὶ ἐπάγοντα καὶ ἀκυλιανὴν ἐπερώτησιν καὶ ἀποχὴν καὶ ἀμεριμνείαν: ἢ φυλάττειν βεβαίαν τὴν διάλυσιν, ἢ παραβαίνοντα καὶ τὸ πρόστιμον ἀπαιτεῖσθαι ὅπερ ἐπηρωτήθη, καὶ διδόναι ἐκεῖνα, ὅσα λόγῳ διαλύσεως ἔλαβεν.

μθ.

Ἐάν τις μείζων τῶν κε. ἐτῶν ὑπὸ μηδενὸς ἀναγκαζόμενος, κατὰ δοκιμασίαν οἰκείαν ἑκουσίως σύμφωνα ποιησάμενος, ἢ διαλύσεις: βουληθείη ἀνατρέψαι τὰ παρ' αὐτοῦ γεγονότα, ἢ ἄρχοντι προσιὼν, ἢ δεήσεις ἐπιδιδοὺς βασιλεῖ, ἢ μὴ πληρῶν τὰ ἐπαγγελθέντα, πάντως δὲ τὰς διαλύσεις ἐβεβαίωσε τῇ ἐπικλήσει τοῦ παντοδυναμένου θεοῦ: μὴ μόνον ἀτιμούσθω, ἀλλὰ καὶ πάσης ἁρμοζούσης αὐτῷ ἀγωγῆς ἀποστερείσθω. διδότω δὲ καὶ τὸ πρόστιμον ὅπερ ἐν τοῖς συμφώνοις, ἢ ταῖς διαλύσεσιν ἔγκειται. καὶ ἐκπιπτέτω τῆς δεσποτείας τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ἅ τινα προφάσει τοῦ συμφώνου ἢ τῆς διαλύσεως ἐκέρδησε. ταῦτα δὲ πάντα ὅσα οὗτος ὁ παραβαίνων τὴν διάλυσιν ζημιοῦται, κερδαινέτω τὸ μέρος τὸ σπουδάσαν φυλάξαι βεβαίαν τὴν διάλυσιν. καὶ ἐκείνους δέ, φησιν, τῆς αὐτῆς ζημίας ἀξίους εἶναι κελεύομεν, οἵ τινες τὴν ἡμετέραν θειότητα τοῖς συμφώνοις ἢ ταῖς διαλύσεσιν ἐντιθέντες, κατὰ τῆς σωτηρίας τῶν βασιλέων ἐπωμόσαντο φυλάττειν τὰ σύμφωνα ἤτοι τὰς διαλύσεις ἃς † ν. παρέβησαν.

† η.

Ἐάν τις πλαστῶν λόγων χάριν γραμματεῖον † προσενεγκὼν, κατ' ἐμοῦ, ὡς χρεώστην μετῆλθεν: ἢ πλαστὴν διαθήκην, ἢ κωδίκελλον προσενεγκὼν, ἀπῄτει με δῆθεν λεγάτον, ἐν τούτοις συμβολαίοις αὐτῷ καταλειφθέν: ἐγὼ δὲ πρὸς τὸν τοιοῦτον ἐναγωγὴν διελυσάμην: ἔξεστί μοι εἰ καὶ ἐνωμότως γέγονεν ἡ διάλυσις, ἀνατρέπειν αὐτὴν, ὡς προφάσει πλαστῶν δικαιωμάτων γενομένην. ἐπειδὴ δὲ εἰκὸς ἦν ἐμοῦ τὴν διάλυσιν ἀνατρέπειν ἐπιχειροῦντος, τὸν ἐμὸν διάδικον λέγειν, ὅτι † θαρρεῖς πλαστὴν εἶναι τὴν διαθήκην, ἔγγραψαι κατ' ἐμοῦ τὸ τῆς πλαστογραφίας ἔγκλημα, καὶ τῷ φόβῳ τῶν ἐγγραφῶν διαταράττουσι, ἐπήγαγε καὶ τοῦτο καλῶς ἡ διάταξις· ὡς τι καὶ χωρὶς ἐγγραφῶν ἐξεῖναι τοῦτο ζητεῖν τὸ εἰ πλαστὸν ἦν τὸ συμβόλαιον ἐξ οὗ διελυσάμην. εἰ δὲ περὶ πολλῶν κεφαλαίων γέγονε μεταξὺ ἡμῶν ἡ διάλυσις, ἐκ δὲ τούτων τῶν πολλῶν κεφαλαίων ἓν μόνον κεφάλαιον ἐκ τῶν πλαστῶν συμβολαίων ἐκινεῖτό μοι, νομοθετεῖ ἡ διάταξις, αὐτὸ μόνον τὸ ἓν κεφάλαιον τὸ ἐκ τῶν πλαστῶν συμβολαίων εἰς διάλυσιν ἐνεχθὲν ἀναλύεσθαι, τὰ δὲ ἄλλα κεφάλαια μένειν βέβαια. ἐπιτρέπει δὲ καὶ ἔνθα περὶ αὐτοῦ τούτου ζητεῖται, εἰ ἀπὸ πλαστῶν συμβολαίων ἡ

falsum fictumque tibi quiddam adseuerauit.

XLVIII.

Hæc constitutio monet, ut qui per scripturam pactus est, aut transegit, & Aquilianam stipulationem, & acceptilationem atq; liberationem adiecit: uel transactionem ratam seruet, uel ea non seruata pœnam, quam stipulatus est, inferat; eaque restituat, quæ nomine transactionis accepit.

XLIX.

Si quis maior annis XXV. nullo cogente, arbitratu uoluntateq; sua factas pactiones atque transactiones rescindere uoluerit, uel adeundo iudicem, uel principi preces offerendo, uel non implendo promissa; quum quidem eas per innocationem omnipotentis Dei solidauerit: non solum infamis esto, uerumetiã omni actione sibi competente priuatus, exsoluta pœna pactis aut transactionibus inserta, proprietate rerum earum cadat, quas pacti siue trãsactionis occasione lucratus est. Hæc autem omnia, quibus iste transactionem uiolans mulctatur, eius partis lucro cedant, quæ ut intemerata pacti iura seruarentur, operam dedit. Eos etiam, inquit, eadem iactura dignos esse iubemus, qui numẽ nostrum pactis aut transactionibus inserentes, per salutem principum iurarunt, se illa pacta uel trãsactiones seruaturos, quas deinde uiolant.

*VIII. * L.

Si quis falsarum rationum caussa prolato instrumẽto, me tamquam debitorem persequutus est, uel testamẽto falso, uel codicillis oblatis, a me legatum in his ipsis instrumẽtis ei relictum, petyt: ego uero cum ipso de huiusmodi conuentione transegi: licet mihi, quamuis interposito iureiurando transactio celebrata sit, eam rescindere, uelut ex occasione falsorum instrumentorum factam. Sed quoniam uerisimile est, me conante rescindere transactionem, aduersarium meum dicturum; Si confidenter existimas falsum esse testamentum, inscribito contra me falsi accusationem; quo futurum sit, ut equidem inscriptionum metu perterreat; recte & illud hac constitutio subiecit: ut etiam citra inscriptiones quærere liceat, an falsum fuerit instrumentum, ex quo ipse transactionem inivi. Quod si de pluribus capitulis inter nos facta transactio est, & ex pluribus illis capitulis unum dumtaxat ex falsis instrumentis compositum sit: constitutio sancit, ut illud unum tantummodo capitulum, ex falsis instrumentis in transactionem deductum, retractetur; alijs capitulis firmis manentibus. Concedit etiam, ut si de hoc ipso quæratur, an ex falsis instrumentis trans-

actio facta sit; hac quoq; parte contendentes inter se transigantur.

LII.

l. un. C. de err. cal. *Etiamsi quis per errorē calculi debere se credens, quantitatem certam, quam reapse non debebat, daturum se stipulatus fuerit: potest tamen per indebiti condictionem petere, ut a debito liberetur.*

Legito & eiusdem XI. libri tit. I. cap. XXVIII. cuius hæc uerba sunt:

l. tres fratres. D. de pact. *Si cum fratre meo maternam hereditatē instrumentis interpositis diuisero, & subscripsero nihil commune remansisse; uerum deprahendero fratrem quædam subtraxisse, quorum in instrumento nulla mentio continebatur: equidem recte in illum ago, et si pacti exceptione utetur, replicabo de dolo in eis cōmisso, de quibus transegi, quum fraudē ignorarē. Adde cap. XXXII. & VIII.*

Legito & lib. XVII. tit. XVI. cap. I. them. II. Item lib. XXIIII. tit. VI. cap. XVIII. ubi dicitur:

l. 23. D. de cond. indeb. *Facta post rem iudicatam, & ratam habitā, nullius erit momenti * trāsactio. Quare si quis ex tali transactione quid soluerit, repetit: uel potius quod solutum est in satisfactionem compensatur. Si uero post sententiam sequuta sit appellatio, uel incertum sit, an omnino iudicatum sit, uel an sententia ualeat; uires habet trāsactio.*

*SCHOLION.

Non subsequuta scilicet Aquiliana stipulatione, & apocha, & cautione: sicuti supra cap. XL. tituli II. huius XI. libri dicit.

Legito & lib. LX. tit. XLI. cap. XLII. cuius uerba sunt:

l. 7. C. ad l. Corn. de fals. *Qui accusauit instrumentum quasi falsum, & tamen transegit: transactionem postea non rescindit.*

BASILICORVM LIBER XII.

DE SOCIETATE, EIVSQVE DISsolutione. Item de communiter gesto, deque impensis, quæ a socijs fiunt.

TIT. I. CAP. I.

D. pro socio. l. 1. &c. *Societas coitur uel in perpetuum, id est, dum uiuunt, uel ad tempus, uel ex tempore, uel sub condicione.*

II.

In omnium bonorum societate res inter contrahentes continuo fiunt omnes cōmunes, tamquam tacite traditæ, exceptis nominibus.

διάλυσις γέγονε, διαλύεσθαι τοὺς πρὸς ἀλλήλους περὶ τούτου φιλονεικοῦντας.

ιβ.

Εἰ καί τις κατὰ πλάνην † ψῆφον πιστεύσας χρεωστεῖν, ποσότητα τινὰ ἣν ταῖς ἀληθείαις οὐκ ἐχρεώστει, ἐπερωτηθῇ ταύτην τὴν ποσότητα καταβαλεῖν: δύναται κινῶν τὸν περὶ τῶν μὴ χρεωστουμένων δίκαιον λόγον, ἀπαιτεῖν γενέσθαι αὐτῷ ἐλευθερίαν τοῦ χρέους. † ψήφου.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον α. τοῦ αὐτοῦ ια. βιβλίου, κεφάλαιον κη. ἐν ᾧ φησίν.

Εαν διέλωμαι μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου τὸν μητρῷον κλῆρον ἐγγράφως, καὶ ὑπογράψω μὲν μηδὲν μεμενηκέναι κοινόν: εὕρω δέ τινα τὸν ἀδελφὸν ἀποκρυψάμενον, ὧν οὐ γέγονεν ἐν τῷ ἐγγράφῳ μνήμη, καλῶς κινῶ. κἂν χρήσεται τῇ τοῦ συμφώνου παραγραφῇ, ἀντιπαραγράφομαι τῇ τοῦ δόλου, περὶ ὧν διελυσάμην ἀγνοῶν τὸ πλημμέλημα. καὶ κεφάλαιον λβ. καὶ κεφάλαιον η.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ιζ. τίτλον ις. κεφάλαιον α. θεμ. β. καὶ βιβλ. κδ τίτλον ις. κεφάλαιον ιη. ἐν ᾧ φησίν.

Μετὰ ψῆφον ἐρρωμένην, οὐκ * ἰσχυρῶς τις διαλύεται. ἐὰν οὖν τις ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διαλύσει τι δῷ, ἀναλαμβάνει· μᾶλλον δὲ τὸ δοθὲν καταλογίζεται εἰς ἱκανοδοσίαν. εἰ δὲ μετὰ τὴν ψῆφον παρηκολούθησεν † ἔκβλητος, ἢ ἀμφιβάλλεται εἰ ὅλως ἐψηφίσθη, ἢ ἐὰν μὴ ἔρρωται ἡ ψῆφος: ἰσχύει ἡ διάλυσις. † ἔκκλητος.

*ΣΧΟΛΙΟΝ.

Μὴ ἐπακολουθησάσης δηλονότι ἀκυλιανῆς ἐπερωτήσεως καὶ ἀποχῆς καὶ ἀσφαλείας, ὡς ἀνωτέρω ἐν τῷ μ. κεφαλαίῳ τοῦ β. τίτλου, τοῦ ια. βιβλ. τοῦτο φησίν.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον μα. κεφάλαιον μβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ο διαβαλὼν χάρτην ὡς πλαστὸν, καὶ ὅμως * μετὰ ταῦτα τὴν διάλυσιν ἀνατρέπει.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ιβ.

ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΛΥσεως αὐτῆς. καὶ περὶ κοινοπραξίας, καὶ περὶ δαπανημάτων γενομένων παρὰ τῶν κοινωνῶν.

Τίτλ. α. κεφ. α.

Συνίσταται κοινωνία ἢ διηνεκῶς, τουτέστιν ἕως οὗ ζῶσιν: ἢ πρὸς καιρὸν, ἢ ἀπὸ καιροῦ, ἢ ἀπὸ αἵρεσιν.

β.

Εν τῇ † κοινωνίᾳ τὰ πράγματα παραχρῆμα τῶν συναλλασσόντων πάντα γίνεται κοινὰ, ὡς σιωπηρῶς παραδεδομένα, πλὴν τῶν χρεῶν. † κοινωνία πάντων τῶν πραγμάτων, τὰ πράγ.

γ. Εαν

γ.

Ἐὰν ῥητῶς πάντων τῶν πραγμάτων γένηται κοινωνία καὶ κληρονομία, καὶ λεγάτα, καὶ δωρεαί, καὶ πᾶν κέρδος τῇ κοινότητι προσπορίζεται. ἡ κατὰ δόλον καὶ ἀπάτην γινομένη κοινωνία, οὐκ ἔρρωται. τούτοις γὰρ ἡ ἀγαθὴ πίστις ἐναντιοῦται.

δ.

Συνίσταται κοινωνία πράγματι, καὶ ῥήματι, καὶ διὰ ἀγγέλου: καὶ λύεται ἀπαγορεύσει, θανάτῳ, καταστάσεως ἐναλλαγῇ, καὶ ἀπορίᾳ. συνίσταται καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς πράγμασι, καὶ ἐπὶ πραγματείᾳ, καὶ ἐπὶ τέλει, καὶ ἐφ' ἑνὶ πράγματι: καὶ μεταξὺ τῶν ἀνισίαν ἐχόντων. ὁ γὰρ πενέστερος ὡς ἐπίπαν τὸ λεῖπον ἐν χρήματι διὰ τῆς σπουδῆς ἀντεισάγει.

ζ.

Ἐὰν ἁπλῶς γένηται κοινωνία, καὶ μὴ λεχθῇ ἐπί τινι: δοκεῖ συνίστασθαι ἐπὶ τῷ πόρῳ, τουτέστιν ἐπὶ τῷ περιγινομένῳ πόρῳ καὶ κέρδει ἀπὸ πράσεως, καὶ ἀγορασίας, καὶ μισθώσεως, καὶ ἐκλήψεως.

ιζ.

Ἐὰν ἀπαγορεύσω τῷ ἀπολιμπανομένῳ μου κοινωνῷ: ὅσα μὲν κτήσωμαι ἕως οὗ μάθῃ, κοινὰ γίνεται· ἡ δὲ ζημία, μόνον ἐμὲ ὁρᾷ. τὸ δὲ κέρδος τοῦ κοινωνοῦ, αὐτοῦ μόνου ἐστὶ, καὶ ζημία κοινή. ἐν τῇ συστάσει τῆς κοινωνίας οὐδὲν δεῖ περὶ τῆς ἀπαγορεύσεως συμφωνεῖν. κατὰ φύσιν γὰρ τῆς κοινωνίας, ὁ παρὰ καιρὸν ἀπαγορεύσας ἐνέχεται.

κε.

† deest ἀμελείας.

Τὰ ἐξ οἰκείας † συμβαίνοντα ἐπιγινώσκει ὁ κοινωνὸς, καὶ ἐν πολλοῖς ἑτέροις ὠφελείαν. οὐδὲ γὰρ συλλογίζεται τῷ κέρδει ἡ ἀμέλεια.

κθ.

Ἐὰν μὴ λεχθῇ τὰ μέρη, ἴσα εἰσί. δυνατὸν δὲ συμφωνεῖν, τὸν μὲν ἔχειν ἓν μέρος, τὸν δὲ δύο ἢ τρία· ἐὰν μέντοι τι πλέον εἰσάγει τῇ κοινωνίᾳ, ἢ ἐν χρήμασιν, ἢ ὑπουργίᾳ, ἢ ἑτέρῳ τινι. καὶ ἵνα τις μὴ ζημιοῦται μὲν, τοῦ δὲ κέρδους ἐστὶ κοινωνός: ἐὰν τοσαύτη ἐστὶν ἡ ὑπουργία, † ὅσον ἡ ζημία, ἐὰν μόνος πλῇ, ἢ ξενιτεύῃ, ἢ κινδυνεύῃ. οὐ δυνατὸν συμφωνεῖν, ὥστε τὸν μὲν μόνον τὴν ζημίαν, τὸν δὲ τὸ κέρδος οἰκειοῦσθαι.

† ὅσω.

λβ.

vel διαφέρει κοινωνία κοινοπραξίας.

Ὅτι μὲν ἀπὸ συναινέσεως γένηται κοινωνία, χώρα τῇ περὶ κοινωνίας ἀγωγῇ: ὅτι δὲ χωρὶς συναινέσεως, κοινοπραξία ἐστίν.

μγ.

Ὁ κοινωνός μου ἐπὶ τῷ κοινῷ πράγματι καὶ τῇ περὶ κλοπῆς, καὶ τῇ περὶ κοινωνίας ἐνέχεταί μοι: οὐκ ἀναιρεῖ τὴν ἑτέραν ἡ ἑτέρα.

μθ.

† δόλ.

Ὁ κοινωνὸς ἀπὸ † δόλου ἐνέχεται. εἰ δὲ τέχνην ἢ ὑπηρεσίαν ἐν τῷ συνίστασθαι τὴν κοινωνίαν ὑπέσχετο, καὶ ἀπὸ ἀμελείας ἐνέχεται. καὶ ὅτι, τὰ τυχηρὰ ὁ κοινωνὸς οὐκ ἐπιγινώσκει. ὅθεν τὰ

III.

Si nominatim omnium bonorum societas inita sit, & hereditas, & legata, & donata, & omne lucrum communioni adquiritur. Coita dolo malo uel fraude societas nullius est momenti. Nam his fides bona contraria est.

IIII.

Et re, & uerbis, & per nuntium coitur societas: ac soluitur renuntiatione, morte, capitis minutione, & egestate. Contrahitur & uniuersis in bonis societas, & in negotiatione, & in uectigali, & in re una, & inter inaquales facultatibus. nam pauperior plerumque supplet opera, quod patrimonio deest.

VII.

Si coeatur simpliciter societas, nec dictũ fuerit, quanam in re; uidetur inita nomine quaestus, id est, lucri descendentis ex emtione, uenditione, locatione, conductione.

XVII.

Si absenti socio [societas] a me renũtiata fuerit, quaecumque adquisiero quoad is sciverit, in commune rediguntur: detrimentum uero me solum spectat. Et lucrum huius [absentis] socij, solius ipsius est, detrimentum commune. In coitione societatis nihil attinet de renuntiatione pacisci. nam ex natura societatis ille tenetur, qui intempestiue renuntiauerit.

XXV.

Quae ex ipsius accidere negligentia, socius agnoscit: & in multis alijs compendium. Nec enim cum lucro negligentia compensatur.

XXIX.

Si partes distincta non fuerint, aequae sunt. Potest autem fieri pactio, ut quis partem unam habeat, alius duas uel tres: si modo aliquid plus cõfert societati uel in pecunia uel opera, uel qua re alia. Item, ut nullam damni partem quis sentiat, lucri uero sit particeps, si tanti est opera, quanti damnum. [uidelicet] si solus nauiget, aut peregrinetur, aut pericula subeat. Eiusmodi pactio fieri non potest, ut alter damnum tantum, alter lucrum capiat.

XXXII.

Quum ex conuentione coita societas est, locus est actioni pro socio: quum sine cõuentione, communiter gestum est. Discrimen societatis & cõmuniter gesti.

XLIII.

Socius meus nomine rei cõmunis & furti & pro socio actione mihi tenetur, nec alterã altera tollit.

XLIX.

Socius ex dolo tenetur. Si quis in coeunda societate aũt uel operã policitus est, etiã de culpa tenetur. Casus fortuitos soci⁹ nõ agnoscit. Ideoq;

si pecus æstimatum datum sit, idq. a latronibus raptum sit, commune damnum est: si a furibus subreptum sit, tantum eius detrimentum est, qui pecus habuit. quippe custodiam præstare debet, qui æstimata accepit. Et competit pro socio actio, si societatis nomine pascenda data sunt. Si socius communis negotiationis caussa peregre profectus, in latrones inciderit, & pecuniam resue suas perdiderit, quas nisi negotiationis caussa secum non tulisset; partem damni socius agnoscit, & impensarum in medicos factarum. Idem est & si nauigans cum mercibus naufragium fecerit, & damno adfectus sit: quum non nisi mari merces aduehi consueuerunt. De fratrum societate. *Quamuis frater emancipatus non confert in potestate manenti ea, quæ adquirit in militia, nec etiam stipendia; (quando tametsi maneret in potestate, patri tamen ea non adquireret) tamen si societatem fratres inierint, etiam hæc in commune rediguntur.*

δοθέντα διατετιμημένα θρέμματα, εἰ μὲν ὑπὸ λῃστῶν ἀφαιρεθῶσι, κοινὴ γίνεται ἡ ζημία· εἰ δὲ κλαπῶσι, μόνος ὁ ἐσχηκὼς αὐτὰ ζημιοῦται. χρεωστεῖ γὰρ φυλακὴν ὁ δεξάμενος διατετιμημένα. καὶ ἁρμόζει ἡ περὶ κοινωνίας ἀγωγὴ, ἐὰν ἐπὶ κοινωνίᾳ ἐδόθησαν βοσκεσθαι. ἐὰν ὁ κοινωνὸς ἐπὶ κοινῇ ἀποδημήσας ἐμπορείᾳ, περιέπεσε λῃσταῖς, καὶ ἀπώλεσεν ἴδια χρήματα ἢ πράγματα, ἅ τινα εἰ μὴ διὰ τὴν ἐμπορίαν οὐκ ἐλάμβανε: τὸ μέρος τῆς ζημίας ἐπιγινώσκει ὁ κοινωνὸς: καὶ τῶν περὶ τὴν ἰατρείαν δαπανῶν. τὸ αὐτὸ ἐστὶ κἂν πλέων μετὰ τῆς πραγματείας ἐναυάγησε, καὶ ἐζημιώθη: ὅτι χωρὶς θαλάσσης οὐκ εἰώθει ἡ πραγματεία φέρεσθαι. εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁ αὐτεξούσιος, οὐ συνεισάγει τῷ μείναντι ὑπεξουσίῳ τὰ ἀπὸ στρατείας προσγινόμενα, καὶ τὰ σιτηρέσια, ἐπειδὴ εἰ ὑπεξούσιος ἦν οὐ προσεπόριζεν αὐτὰ τῷ πατρὶ, ὅμως ἐὰν ἀδελφοὶ κοινωνίαν συστήσωνται, καὶ ταῦτα κοινοποιοῦνται. περὶ ἀδελφῶν κοινωνίας.

LII.

Si socius cessantibus aliis communem domum restituerit, optionem habet, uel ut impensa recipiat cum usuris intra quatuor mẽses post refectionem, & priuilegium siue exactionem nomine refectionis habet: uel ut post quadrimestre [tempus] dominium domus consequatur. aut potius actione pro socio domum retinet. Propterea uero quatuor mensibus usuræ definita sunt, quoniam post quadrimestre lex dominium refectori dat. Omnium bonorum socius uniuersa in societatem confert, etiam ea, quæ ex iniuriarum actione ueniunt, & quæ ex lege Aquilia, siue ipsius, siue filii corpori nocitum sit. non tamen in societatem confert ea, quæ ex prohibitis caussis [adquisiuit]. Si uero damnatus sit iniuriarum, uel quod ad iudicium non adfuisset; si quidem iniuria damnatus est, ex communi præstatur: sin iuste, solus damnum sentit. Quod autem ex furto, uel ex alio maleficio quis habuerit, in societatẽ conferri non oportet. nam turpis est delictorum communio. Quod si collatum fuerit, commune fit; nec aliter recipere potest, quam si damnatus sit. Tunc enim, si quidem insciente socio in communionem contulit, solum aufert. sin autem sciente, pœnam quoque participat.

νβ.

Ὁ κοινωνὸς ὑπερτιθεμένων τῶν ἄλλων, ἐὰν ἀνανεώσῃ τὸν κοινὸν οἶκον, ἐπιλογὴν ἔχει, ἢ τὰ δαπανηθέντα λαβεῖν μετὰ τόκων ἔσω τεσσάρων μηνῶν μετὰ τὴν ἀνανέωσιν, καὶ ἔχει περὶ τὴν ἀνανέωσιν προνόμιον ἤτοι ἀπαίτησιν: ἢ καὶ τὸν οἶκον εἰς δεσποτείαν μετὰ τὴν τετράμηνον: ἢ μᾶλλον διὰ τῆς περὶ κοινωνίας σχεῖν τὸν οἶκον. διὰ τοῦτο δὲ τετραμήνῳ περιωρίσθη ὁ τόκος, ἐπειδὴ μετ' αὐτὴν ὁ νόμος τὴν δεσποτείαν δίδωσι τῷ ἀνανεώσαντι. ὁ πάντων τῶν πραγμάτων κοινωνὸς πάντα κοινοποιεῖ, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ὕβρεως ἀγωγῆς, καὶ τοῦ ἀκουϊλίου, εἴτε τὸ σῶμα αὐτοῦ, εἴτε τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐβλάβη. οὐ κοινοποιεῖ δὲ τὰ ἐξ ἀπηγορευμένων αἰτιῶν. εἰ δὲ καταδικασθῇ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ, ἢ ὡς μὴ παραστὰς τῷ δικαστῇ: εἰ μὲν ἀδίκως κατεδικάσθη, ἐκ τοῦ κοινοῦ δίδοται: εἰ δὲ δικαίως, μόνος ζημιοῦται. ὅπερ δὲ ἀπὸ κλοπῆς, ἢ ἑτέρου πλημμελήματος σχῇ, οὐ χρὴ κοινοποιεῖσθαι. αἰσχρὰ γάρ ἐστιν ἡ τῶν ἁμαρτημάτων κοινωνία. εἰ δὲ συνεισενέγκῃ αὐτῷ, κοινοποιεῖται: καὶ οὐκ ἀναλαμβάνει αὐτὸ, εἰ μὴ καταδικασθῇ. τότε γὰρ, εἰ μὲν ἀγνοοῦντος τοῦ κοινωνοῦ εἰσήγαγεν αὐτὸ τῇ κοινότητι, μόνον αὐτὸ λαμβάνει: εἰ δὲ γινώσκοντος, καὶ τὴν ποινὴν λαμβάνει.

LIII.

Morte soluitur societas, nec pacisci permittitur, ut ad heredes transeat, nisi publicis in uectigalibus. quod ipsum cum ratione æstimandum est. quid enim si propter operam mortui societas coita sit, & sine ipso administrari non possit?

νγ.

Θανάτῳ λύεται ἡ κοινωνία, καὶ οὐκ ἐφεῖται συμφωνεῖν διαβαίνειν αὐτὴν εἰς κληρονόμους, εἰ μὴ ἐπὶ δημοσίων χρεῶν. καὶ τοῦτο μετὰ λογισμοῦ δεῖ † κρίνειν. τί γὰρ ὅτι διὰ τὴν ὑπουργίαν τοῦ τελευτήσαντος συνέστη, καὶ χωρὶς αὐτοῦ διοικεῖσθαι οὐ δύναται. † σκοπεῖν.

νδ. Τῷ

νδ.

Τοῦ κέρδους ὁ κοινωνὸς οὐ δίδωσι τόκον, εἰ μὴ ἀπὸ ὑπερθέσεως καὶ συγχρήσεως. ἐπὶ δὲ τοῦ κληρονόμου τοιοῦτον οὐδὲν λέγομεν: λέλυται γὰρ ἡ κοινωνία: καὶ ὁ κοινωνὸς δὲ περιὼν, οὐχ ὡς τόκον, ἀλλ' ὡς διαφέρον δίδωσι. ἐὰν ὁ κοινωνὸς ἀντιστὰς φεύγουσι τοῖς πρασίμοις δούλοις, τραυματισθῇ ἐξ αὐτῶν, οὐ λαμβάνει τὴν δαπάνην τῆς ἐπιμελείας διὰ τῆς περὶ κοινωνίας ἀγωγῆς. οὐ γὰρ περὶ τὴν κοινωνίαν, εἰ καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν, ἐδαπανήθη.

νθ. θεμ. γ.

Εἰ μὲν πάντες ἀπαγορεύσωσιν οἱ κοινωνοὶ, λύεται ἡ κοινωνία. εἰ δὲ ὁ εἷς ἀπαγορεύσει, αὐτὸς μὲν τοῖς ἄλλοις, οὐ μὴν δὲ αὐτῷ οἱ ἄλλοι ὑπόκεινται: εἴγε κατὰ δόλον ἀπηγόρευσεν, ἴσως κληρονομίας εἰς αὐτὸν ἐπενεχθείσης. ἡ γὰρ τῆς κληρονομίας ζημία, μόνου αὐτοῦ ἐστι: τὸ δὲ κέρδος κοινόν. εἰ δὲ μετὰ τὴν ἀπαγόρευσιν εἰς αὐτὸν ἦλθε κληρονομία, οὐ κοινοποιεῖται. εἰ δὲ καὶ ἐπὶ πράσει πράγματος ἐκοινωνήσαμεν, καὶ βουλόμενος αὐτὸ ἀγοράσαι ἀπαγορεύσεις, ἐνέχῃ μοι ἐπὶ τῷ διαφέροντι: εἰ δὲ ὡς ἀπαρεσθεὶς τῇ ἀγορασίᾳ ἀπαγορεύσῃς, οὐκ ἐνέχῃ, κἂν ἀγοράσω αὐτό. εἰ δὲ καὶ ἐν καιρῷ καθ' ὃν οὐ συμφέρει, ἀπαγορεύσει ὁ κοινωνὸς, ἐνέχεται. τὸ δὲ συμφέρον τῇ κοινωνίᾳ, καὶ οὐ τῷ καθ' ἕκαστον τῶν κοινωνῶν, σκοποῦμεν: εἰ μηδὲν περὶ τούτου ἐν τῷ συνίστασθαι τὴν κοινωνίαν συνέδοξε. ὁ δὲ πρὸ τοῦ συνδοξάντος χρόνου ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ἀπαγορεύων: τοῦ μὲν ἐπισυμβαίνοντος κέρδους, οὐδὲν λαμβάνει: δίδωσι δὲ τὸ μέρος τῆς ἐπιγινομένης ζημίας, εἰ μὴ ἐξ ἀνάγκης ἀπηγόρευσε. μετὰ πλήρωσιν δὲ τοῦ χρόνου, ἔξεστιν ἀπαγορεύειν καὶ δι' ἑτέρου.

ξγ.

Οὐδεμία κοινωνία εἰς ἀπέραντον συνίσταται.

ξε.

Ὁ κοινωνὸς ἀπὸ ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας ἐνέχεται. οὐ χρεωστεῖ δὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν, ἀλλ' οἵαν ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασι.

ξς.

Ἐὰν πάντων τῶν πραγμάτων, τουτέστι καὶ ἐπὶ τοῖς μέλλουσι, γένηται κοινωνία, καὶ αἱ κληρονομίαι κοινοποιοῦνται. εἰ δὲ καὶ ἐπὶ πάσῃ δαπάνῃ καὶ παντὶ κέρδει γένηται: καὶ τὸ δοθὲν εἰς τιμὴν τῶν παίδων τοῦ ἑνὸς, πάντες λογίζονται.

οε.

Τῷ δικαίῳ τῆς κοινωνίας, ὁ κοινωνὸς οὐκ ἐνέχεται ὑπὲρ ὧν ὁ κοινωνὸς αὐτοῦ ἐδανείσατο, εἰ μὴ εἰς τὸ κοινὸν ἦλθε τὰ χρήματα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιζ. τίτλον α. κεφάλαιον ζ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. νη. τίτλ. ια. κεφάλαιον γ. ἐν ᾧ φησίν.

LIIII.

Vsuras lucri socius non praestat, nisi ex mora, uel si simul usus sit. De herede nihil eiusmodi dicimus. quippe soluta societas est. quin & socius superstes non quasi usuras, sed ut id quod interest, praestat. Si socius seruis uenalibus fugientibus obsistens, ab eis uulneratus fuerit; impensam, quam in curando se fecit, actione pro socio non consequitur. non enim in societatem, quamuis propter societatem, impensum est.

LIX. them. III.

Si quidem omnes socij renuntiauerint, societas soluitur: sin unus renuntiarit, ipse quidem ceteris, non ipsi ceteri sunt obligati: si quidem dolo renuntiauit, ueluti quod hereditas ei obuenisset. nam hereditatis damnum, ad eum solum pertinebit: commodum uero commune erit. Quod si post renuntiationem obuenerit ei hereditas, non communicatur. Si uero ad emendam rem aliquam societatem inierimus, tuq; uolens eam comparare renuntiaueris: quanti mea interest, teneris. sin ideo renuntiaueris, quod emtio tibi displiceret; non teneris, quamuis ego emero. Quod si eo tempore, quo non expediret, socius renuntiauerit; tenetur. quippe quod societati, non quod uni singillatim ex socijs expedit, spectamus: si nihil de hoc in coeunda societate conuenit. Item qui ante tempus, de quo in coitione societatis conuenit, renuntiat: eius quidem cõpendij, quod postea factum erit, partem non fert: sed accidentis deinceps dispendij portionem praestat, nisi ex necessitate renuntiauerit. Postquam uero tempus finitum est, etiam per alium renuntiare licet.

LXIII.

Nulla societas in aeternum contrahitur.

LXV.

Socius nomine neglegentiae desidiaeque tenetur. non debet autem magnam diligẽtiam, sed qualem suis rebus adhibet.

LXVI.

Si omnium, id est, earum quoque rerum, quae in futurum adquirentur, coita sit societas: hereditates etiam in commune rediguntur. sin & de omni lucro atque impendio coeatur, etiam quod in honorem liberorum unius erogatum est, omnibus imputatur.

LXXV.

Iure societatis non obligatur socius aere alieno, quod socius eius contraxit: nisi in commune pecuniae uenerint.

Legito & lib. XVII. tit. I. cap. VII. Item lib. LVIII. tit. XI. cap. III. in quo dicitur

l.4.C.de ædif. priu. *Si socius ad refectionem ædificij sumtus fecit, non necessario extra ordinem ei subuenitur: sin autem solus ædificasti, nec cum cẽtesima ratam portionem recepisti; ubi quadrimestre præterierit, dominium eius in solidum consequeris, nisi quo minus tibi solueretur, per sociũ non steterit.*

DE REBVS COMMVNIBVS, ET earum diuisione ac distractione. tum etiam apud quem commune instrumentum esse debeat.

Tit. II. cap. X.

D.commu. diu.d. *Si socius aliquod detrimentum rei communi dederit, etiam heres ipsius tenetur; quamuis Aquiliæ legis actio in heredes non competat.*

XVIIII.

Commune uestibulum binarum ædium utrolibet dominorum inuito non diuiditur, si alias aditus nullus sit.

XXII.

Si meo & uicini nomine parietem ædificem, communis fit; siue repetiturus impensæ partem, siue gratuito feci.

XXXIIII.

l.1.C.d.t. *Si res diuidi nequeant, uni per licitationem adiudicentur. sin alter litigantium ob inopiam licitatione uincere nequeat, extraneus adducitor, qui licitationem rei faciat.*

Tit. III. cap. V. dicitur:

l.5.C.com. utr.iudic. *Prouinciæ præses existimet, apud quem ex socijs instrumenta communia esse debeant.*

VIII.

Si inter uos ætatem legitimam adsequutos rerum communium diuisio, relicta uel translata possessione, finem accepit: instaurari mutua fide terminata non possunt.

Legito & lib. XV. tit. I. cap. XCVI. ubi dicitur:

Si quis in solo communi duorum quorumdam ædificauerit, utriusq; socij fit ædificium. ac si quidem unus horum de parte domus egerit, ei qui bona fide ædificauit, impensas offerre debet.

Legito & lib. XVI. tit. IX. cap. XIII. in quo dicitur:

Communis seruus adquirit omnia proportione dominij, exceptis ijs, quæ alterius dominorũ iussu stipulatur.

Legito & lib. XVII. tit. I. cap. XXXIIII. Item lib. XIX. tit. VIII. cap. LXXIII. LXXIIII. LXXV. & LXXVI. in quo dicitur:

Socius rem communem solus alienare non potest. Quod si alienauerit, alter socius partem suam uindicat, non tamen eius qui uendidit; etiamsi miles fuerit.

Ἐὰν ὁ κοινωνὸς εἰς ἀνανέωσιν οἰκίας ἐδαπανήσεν, οὐκ ἀναγκαίως ἔξω τῆς διατεταγμένων βοηθεῖται· εἰ δὲ μόνος ἔκτισας, καὶ μὴ ἔλαβες τὸ ἀναλογοῦν μέρος μετὰ τῆς ἑκατοστῆς, εἰς ὁλόκληρον γίνη δεσπότης αὐτοῦ, ἐν ᾧ τετράμηνος παρῆλθεν, εἰ μὴ ἄρα ἐκεῖνος οὐκ ἐνεπόδισε τῇ καταβολῇ.

ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ, καὶ διαιρέσεως αὐτῶν, καὶ διαπράσεως. καὶ παρὰ τίνι ὀφείλει εἶναι κοινὸν δικαίωμα.

Τίτλος β. κεφ. ι.

Τοῦ κοινωνοῦ βλάψαντος τὸ κοινὸν πρᾶγμα, καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἐνέχεται· εἰ καὶ τὰ μάλιστα κατὰ κληρονόμων οὐχ ἁρμόζει ὁ ἀκουίλιος.

ιθ.

Ὁ κοινὸς πυλεὼν δύο οἴκων, ἄκοντος ἑνὸς τῶν δεσποτῶν οὐ διαιρεῖται, ἐν ᾧ μὴ ἔστιν ἑτέρωθεν εἴσοδος.

κβ.

Ἐὰν ὀνόματί μου καὶ τοῦ γείτονος κτίσω τοῖχον, κοινὸς γίνεται· εἴτε ὡς ἀναληψόμενος τὸ μέρος τῆς δαπάνης, εἴτε καὶ κατὰ χάριν ἔπραξα.

λδ.

Εἰ μὴ δύνανται διαιρεθῆναι τὰ πράγματα, καθ' ὑπερθεματισμὸν ἑνὶ προσκυρούσθωσαν. ἐὰν δὲ ὁ εἷς τῶν δικαζομένων πένης ὤν, μὴ δυνήσεται ὑπερθεματίσαι: φερέσθω καὶ ἐξωτικὸς ὀφείλων ὑπερθεματισμὸν ἐπὶ τῷ πράγματι ποιήσασθαι.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. γ. οὗτινος ἐν τῷ ε. κεφ. φησίν.

Ὁ ἄρχων δοκιμαζέτω παρὰ τίνι τῶν κοινωνῶν εἶναι χρὴ τὰ ἐπίκοινα συμβόλαια.

η.

Ἐὰν ἡ γενομένη μεταξὺ ὑμῶν τελείων ὄντων ἐπὶ τοῖς ἐπικοίνοις πράγμασι διαίρεσις, καταλειφθείσης ἢ μετενεχθείσης τῆς νομῆς, πέρας ἐδέξατο, ἀνανεοῦσθαι τὰ τῇ ἀμοιβαίᾳ πίστει περαιωθέντα οὐ δύναται. περὶ διανο- μάτων κτισ-

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ιε. τίτ. α. κεφ. ϛϛ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις εἰς ἐπίκοινον δύο τινῶν ἔδαφος οἰκοδομήσῃ, τῶν δύο κοινωνῶν ὁ οἶκος γίνεται· κἂν ὁ εἷς ἐκ τούτων κινήσῃ περὶ τοῦ μέρους τοῦ οἴκου, ὀφείλει προσφέρειν τῷ καλῇ πίστει κτίσαντι τὰ δαπανήματα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ιϛ. τίτλ. θ. κεφ. ιγ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐπίκοινος οἰκέτης πάντα προσπορίζει πρὸς τὰ τῆς δεσποτείας μέρη· ὑπεξῃρημένων ὅσα κατὰ κέλευσιν ἑνὸς τῶν δεσποτῶν ἐπερωτᾷ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιζ. τίτλ. α. κεφάλ. λδ. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ιθ. τίτ. η. κεφάλ. ογ. καὶ οδ. καὶ οε. καὶ οϛ. ἐν ᾧ φησίν.

Οὐ δύναται ὁ κοινωνὸς τὸ κοινὸν πρᾶγμα μονομερῶς ἐκποιεῖν. ἐὰν δὲ ἐκποιήσῃ, ὁ ἕτερος κοινωνὸς τὸ ἴδιον μέρος ἐκδικεῖ, οὐ μὴν καὶ τοῦ πεπρακότος, κἂν στρατιώτης ᾖ.

ΤΩΝ

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ιγ.

ΠΕΡΙ' ΚΙΧΡΩ'ΝΤΩΝ ΤΕ ΚΑΙ' κιχρωμένων: καὶ τίνες οὐκ ἐνέχονται τῇ ἀγωγῇ τῶν ἐν χρήσει διδομένων: καὶ ἐν τίσιν οἱ εὐθυνόμενοι ἐνέχονται.

Τίτλ. α. κεφ. ϛ. θεμ. ε.

Ὁ τῷ κεχρημένῳ ἄλλως χρησάμενος, οὐ μόνον τῇ ἀγωγῇ τῇ περὶ τῶν ἐν χρήσει διδομένων ὑπόκειται: ἀλλὰ καὶ τῇ περὶ κλοπῆς ἐνέχεται. εἰ γὰρ χρήσω σοι πυκτίον μου, καὶ παρασκευάσεις ἐν αὐτῇ τὸν χρεώστην σου ἀσφαλίσασθαί σε: κἀγὼ ἀπαλείψω αὐτό: εἰ μὲν ἐπὶ τούτῳ δέδωκα, ἐνέχομαί σοι τῇ ἀγωγῇ τῇ περὶ τῶν ἐν χρήσει διδομένων: εἰ δὲ μὴ δέδωκα ἐπὶ τούτῳ, μήτε ἐν εἰδήσει τοῦ γραφέντος ἐποίησας: ἔχω κατὰ σοῦ τὴν ἀγωγὴν τὴν κινουμένην κατὰ τῶν ἐν χρήσει τι λαβόντων, καὶ τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγήν: ὥσπερ κατὰ τοῦ χρησαμένου ἄλλως τῷ χρησθέντι ἵππῳ ἢ ἐσθῆτι.

ι.

Ἐὰν μὴ ἑτέρως τις παρ' ὃ ἔλαβε χρήσηται, οὐκ ἐνέχεται: εἰ μὴ ἀμελείᾳ αὐτοῦ γέγονε χεῖρον.

ιζ.

Ἐπὶ τοῦ κεχρημένου πράγματος, καὶ ἐπιμέλεια ζητεῖται οἵαν τις ἐπιμελέστατος ἐν τοῖς οἰκείοις παρέχεται πράγμασι: † ἢ μὲν τὰς συμφορὰς αἷς οὐ δύναται ἀντιστῆναι· ναυάγια τυχὸν, ἢ καταπτώσεις ἢ θάνατον, μὴ κατὰ δόλον αὐτοῦ ἢ ῥᾳθυμίαν συμβάντα, ἢ λῃστῶν, ἢ πολεμίων ἐπιδρομήν, εἰ μὴ λαβὼν ἐπὶ τῷ χρήσασθαι ἐν τῷ οἴκῳ, ἀπήγαγεν ἐπὶ ξένης. οὐδὲ τὴν φυγὴν τῶν μὴ εἰωθότων φυλάττεσθαι δούλων. εἰ δὲ μέλλοντός μου καὶ σοῦ φίλους ἑστιᾶν παρὰ σοί, δώσω ἄργυρον: χρεωστεῖς ἀμέλειαν οἵαν ἐπὶ τῶν ἐνεχύρων καὶ ἐν τοῖς προικιμαίοις. ὁ ἐν εἰδήσει χρήσας ὑπαίτια σκεύη, τοῦ ἐν αὐτοῖς βληθέντος ἐκχυθέντος ἐνέχεται. ὁ χρησάμενος ἐναγόμενος τῇ περὶ τῶν ἐν χρήσει διδομένων κινουμένῃ ἀγωγῇ, δύναται τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ ἀντιλογίζεσθαι. εἰ δὲ πλέον ἐστὶν, ἢ ὁ δικαστὴς οὐ προσεδέξατο τὸν ἀντίλογον, ἢ τὸ χρησθὲν ἀπώλετο τυχηρῶς, ἢ ἔξωθεν δικαστηρίου καταβληθῇ, χώρα τῇ ἀντιαγωγῇ.

κ. θεμ. δ.

Ἐὰν ἵππον σοι χρήσω πρὸς τὸ ἀπελθεῖν ἕως τινὸς τόπου: καὶ χωρὶς ἀμελείας σου χείρων ἐν τῇ ὁδῷ γένηται, οὐχ † ὑπόκειται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νβ. τίτλον α. κεφάλαιον λγ. καὶ βιβλίον ξ. τίτλον ιβ. κεφάλαιον λη. ἐν ᾧ φησίν.

† ὁ μὲν τάς.

† ὑπόκειται.

BASILICORVM LIBER XIII.

DE ACCIPIENTIBVS ET DANTIBUS commodato. tum quinam actione commodati non teneantur, & in quibus conuenti teneantur.

Tit. I. cap. VI. them. V.

Qui re commodata utitur aliter, non solum commodati, uerum furti quoque tenetur. quippe si tibi codicem meum commodauero, & in eo debitorem tuum tibi cauere feceris, egoque hac interleuero: si quidem ad hoc ipsum tibi commodauero, actione commodati contraria tibi teneor; sin eo nomine non dedero, neq; me certum feceris de eo, quod abs te scriptum esset; commodati actionem in te, atque etiam furti in duplum, habeo. quemadmodum & in illum, qui aliter equo sibi commodato, uel uestimēto utitur. l. 5. §. quinimmo. D. commod.

X.

Si quis re cōmodata non aliter utatur, quam acceperit, non tenetur: nisi culpa eius deterior facta sit.

XVII.

In re commodata talis diligentia requiritur, qualem quisque diligentissimus suis rebus adhibet. non tamen praestantur y casus, quibus resisti non potest; ueluti naufragia, uel ruinae, uel mors, quae sine dolo & culpa eius accidit, uel latronū hostiumue incursus. nisi quum accepisset in hoc, ut domi uteretur, peregre secum abduxit. nec item fuga seruorum, qui custodiri non solent. Quod si tu atque ego apud te ad cenam inuitaturi simus amicos, & argentum ipse commodauero: de tali culpa teneris, qualis in pignoribus & dotalibus rebus aestimatur. Qui sciens uasa uitiosa commodauit, si effusum sit, quod ys infusum erat; tenetur. Qui commodatum accepit, si conueniatur actione commodati: quod sibi debetur, compensare potest. sin illud amplius sit, aut iudex compensationem non admittat, aut commodatum casu interciderit, aut extra iudicium restitutū sit; actioni contrariae locus est.

XX. them. IIII.

Si commodauero tibi equum, quo ultereris usque ad certum locum, si nulla culpa tua interueniente deterior in ipso itinere factus sit; non teneris.

Legito & lib. LII. tit. I. cap. XXXIII. & lib. LX. tit. XII. cap. XXXVIII. in quo dicitur:

Qui

l. 40 D. de fur. *Qui iumentum sibi cōmodatum longius abduxerit, uel aliam ad rem inuito domino usus sit, furtum facit.*

DE DEPOSITO.

Tit. II. cap. I.

D. depos. *Depositum est, quod custodiendum alicui datur. De ijs, quæ tumultus, uel incendij, uel ruinæ, uel naufragij caussa deposita sunt, in eum quidem qui accepit, in duplum actio competit; in heredem, quod dolo testatoris factum est, in simplum; quod ipsius, in duplum. De ceteris uero depositis, in simplum actio datur. Ex indicatis autem quatuor caussis deponere uidetur, qui dumtaxat propter imminens ex hisce caussis periculum, non ullam aliam ob caussam deponit. Ea quæ depositum comitantur, non sunt depositum, puta serui uestis, & capistrum equi. Si uestimenta seruanda balneatori data perierunt, si quidem sine mercede [seruanda accepit], locus est actioni depositi, dūtaxat ex dolo: sin cum mercede, locati in duplum actio cōpetit. Si te rogauero, ut rem meam perferas ad Petrum, ut is eam seruet; aduersus te quidem mandati actionem habeo, sed aduersus Petrum, qui eam recepit, actionem depositi; quam mihi per actionem mandati præstas. Quod si tibi dixi, Si Petrus rem meam non receperit, tu eam mihi custodito; ille uero non accepit: tantum aduersus te mādati actionem habeo. uelut si tibi commisero, ut rem ab aliquo meo nomine recipias & custodias. Prior est enim mandati contractus. Si me uolentem apud te rem deponere, iusseris apud libertum tuum deponere; si quidem quasi te custodituro deposui, tecum mihi depositi actio est: si uero suaseris mihi, ut magis apud libertum deponam; cum illo quidem mihi depositi actio est, tecū uero nec depositi, nec mandati actionem habeo. nisi mihi mandaueris, ut*
De seruo. *periculo tuo apud eum deponam. Seruus, qui depositum accepit, post manumissionem actione depositi non conuenitur: quamuis & de dolo, deque commissis in seruitute delictis teneatur. quippe delicta caput sequuntur. quapropter actionibus alijs competentibus utendum erit. Actio depositi ex earum est numero, quæ bonæ fi-*
De fructu & partu. *dei sunt. Ideo & fructus, & partus, & omnis caussa in eam uenit.*

III.

Si apud duos sit deposita res, & unus conueniatur; alter electione non liberatur, sed solutione. Quare si ambo dolo fecerunt, & alter quod interest præstiterit: alter exemplo tutorum liberatur.

Ὁ τὸ χρησθὲν αὐτῷ ὑποζύγιον μακρότερον ἀπαγαγών, ἢ ἐφ' ἑτέρῳ πράγματι ἄκοντος τοῦ δεσπότου χρησάμενος, κλοπὴν ποιεῖται.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΘΗΚΗΣ.

Τίτλ. β. κεφ. α.

Παραθήκη ἐστὶ, τὸ ἐπὶ παραφυλακῇ τινὶ διδόμενον. καὶ ἐπὶ τῶν ἀπὸ θορύβου, ἢ ἐμπρησμοῦ, ἢ συμπτώσεως, ἢ ναυαγίου † παρατιθέμενος κατὰ μὲν τοῦ † παρατιθεμένου.
λαβόντος, εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγὴ ἁρμόζει. κατὰ δὲ τοῦ κληρονόμου, ἀπὸ μὲν δόλου τοῦ διαθεμένου, εἰς τὸ ἁπλοῦν: ἀπὸ δὲ οἰκείου, εἰς τὸ διπλοῦν: ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν παρατιθεμένων εἰς τὸ ἁπλοῦν ἡ ἀγωγὴ δίδοται. ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων τεσσάρων αἰτιῶν δοκεῖ παρατίθεσθαι, ὁ διὰ μόνον τὸν ἐξ αὐτῶν ἐπηρμένον κίνδυνον, καὶ οὐ δι' αἰτίαν ἑτέραν παρατιθέμενος. τὰ † παρακαταθήματα τῆς παρακαταθήκης, † παρακολουθήματα.
οὐκ ἔστι παραθήκη, οἷον ἐσθὴς τοῦ δούλου καὶ ὁ χαλινὸς τοῦ ἵππου. ἐὰν ἐπὶ παραφυλακῇ δοθῇ ἱμάτια βαλανεῖ, καὶ ἀπόλυται: εἰ μὲν ἄνευ μισθοῦ, χώρα τῇ περὶ παραθήκης ἀγωγῇ ἀπὸ μόνου δόλου: εἰ δὲ μετὰ μισθοῦ, ἡ περὶ μισθώσεως ἀγωγὴ ἁρμόζει, ἥτις ἔχει τὴν ἀπαίτησιν εἰς τὸ διπλοῦν. ἐὰν παρακαλέσω σε πρᾶγμα μου πρὸς Πέτρον ἀπαγαγεῖν † ἐν τῷ φυλαχθῆναι: κατὰ σοῦ μὲν ἔχω τὴν † ἐπὶ τῷ φυλ.
περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴν, κατὰ δὲ Πέτρου δεξαμένου, τὴν περὶ παρακαταθήκης ἀγωγὴν: καὶ ἐκχωρεῖς μοι αὐτὴν διὰ τῆς περὶ ἐντολῆς ἀγωγῆς. εἰ δὲ εἶπα σοι, φύλαξαι τὸ πρᾶγμα μὴ δεχομένου Πέτρου, καὶ μὴ δέξηται, μόνον ἔχω κατὰ σοῦ τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγήν. ὥσπερ ἐὰν † ἐπιτρέψω σοι ὀνό- † ἐπιτρέψω.
ματι μου πρᾶγμα παρά τινος λαβεῖν καὶ φυλάξαι. προτιμεύει γὰρ τὸ τῆς ἐντολῆς συνάλλαγμα. ἐὰν θέλοντί μοι παραθέσθαι σοι πρᾶγμα, ἐπιτρέψῃς αὐτὸ παρασχεῖν τῷ ἀπελευθέρῳ σου, εἰ μὲν ὡς σοῦ μέλλοντος φυλάττειν ἔδωκα, κατὰ σοῦ ἔχω τὴν περὶ παρακαταθήκης ἀγωγήν. εἰ δὲ συνεβούλευσάς μοι, μᾶλλον τῷ ἀπελευθέρῳ παραθέσθαι, κατ' αὐτοῦ μὲν ἔχω τὴν περὶ παρακαταθήκης ἀγωγήν: κατὰ σοῦ δὲ, οὔτε τὴν περὶ παρακαταθήκης ἀγωγὴν, οὔτε τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγήν. εἰ μὴ ἐντείλω μοι κινδύνῳ σου † αὐτὸ παραθέσθαι. δοῦλος † αὐτῷ.
λαβὼν παραθήκην, οὐκ ἐνάγεται μετ' ἐλευθερίαν περὶ δόλου.
τῇ περὶ παραθήκης ἀγωγῇ, κἂν εἰ ἀπὸ δόλου καὶ τῶν ἐν δουλείᾳ πλημμελημάτων ἐνάγηται: ἐπειδὴ τὰ ἁμαρτήματα τῇ κεφαλῇ ἕπονται. χρηστέον οὖν ἑτέραις προσφόροις ἀγωγαῖς. ἡ περὶ παραθήκης ἀγωγὴ τῶν καλῇ πίστει ἐστίν. ὅθεν καὶ καρποὺς περὶ καρποῦ ἢ
καὶ τοκετοὺς καὶ πᾶν πρᾶγμα ἀπαιτεῖ. τοκετοῦ.

γ.

Ἐὰν δυσὶ παρατεθῇ, καὶ ὁ εἷς ἐνάγηται. ὁ ἄλλος οὐκ ἐλευθεροῦται τῇ † προκατάρξει, ἀλλὰ τῇ καταβολῇ. ἐὰν οὖν τῶν δύο δόλον ποιησάντων, ὁ εἷς † προμερίσει.
δῷ τὸ διαφέρον: ὁ ἄλλος ἐλευθεροῦται καθ' ὑπόδειγμα τῶν ἐπιτρόπων.

κη. Εἰ

κη.

Εἰ δὲ τόκον ὁ τὴν παραθήκην λαβὼν, ἐκ τῶν παραθέντων αὐτῷ λάβῃ, ἢ † συγχωρήσεται τοῖς παραθήκῃ, δίδωσι τόκους. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν. ἐὰν λαβὼν ἀργύριον ἢ σάκκον ἐσφραγισμένον παρ' ἐμοῦ, χρήσηται αὐτῷ παρὰ γνώμην μου· ἐνέχεται τῇ περὶ παραθήκης ἀγωγῇ καὶ τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ.

παρὰ τῶν. † συγχρήσηται.

λβ.

Ὁ μὴ τῆς παραθήκης, ὡς τῶν ἰδίων ἐπιμελούμενος, δόλον ποιεῖ.

λε.

Ἡ μὲν τυχηρὰ περίστασις, οὐ κινδυνεύεται τῷ λαβόντι τὴν παραθήκην. μόνον γὰρ δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν ἀπαιτεῖται, ἐν ᾧ μηδὲν ἰδικώτερον συνεφωνήθη. εἰ δὲ νεμόμενος τὰ πράγματα ὁ κληρονόμος τοῦ λαβόντος τὴν παραθήκην κρύπτει αὐτὴν, ἢ δόλῳ ἐπαύσατο νέμεσθαι, κατέχεται καὶ τῇ περὶ παραθήκης ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ ἀποκρυβέντων πραγμάτων ἀγωγῇ.

Ἀναγνώσθι καὶ βιβλ. κς. τίτλ. ε. κεφάλ. οη. καὶ βιβλ. ιβ. τίτλ. α. κεφάλ. β.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περὶ παραθήκης ζήτει καὶ εἰς τὸ περὶ βεβαιώσεως τῶν δικαιωμάτων.

ΠΕΡῚ ΜΕΣΕΓΓΥΗΤΩ͂Ν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. ε. καὶ ς.

Μεσεγγυητής ἐστι κυρίως ᾧ τινι πολλοὶ εἰς ὁλόκληρον παρέθεντο πρᾶγμα ἐπὶ δήλῳ ὅρῳ τοῦ φυλάξαι καὶ ἀποδοῦναι.

Καὶ κεφ. ιζ.

Τῷ μεσεγγυητῇ οὐχ εἷς μόνος, ἀλλὰ πολλοὶ παρατίθενται φιλονεικίας αὐτοῖς γινομένης. καὶ δοκεῖ ἕκαστος εἰς ὁλόκληρον παρατίθεσθαι. τοὐναντίον δὲ ἐπὶ πολλῶν, πρᾶγμα κοινὸν παραθεμένων.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ιδ.

ΠΕΡῚ ἘΝΤΟΛΩ͂Ν ΚΑῚ ἘΝΤΟΛΕΏΝ.

Τιτλ. α. κεφ. α.

Ἡ τῆς ἐντολῆς ἐνοχὴ, τῆς περὶ συμφωνίας ἀγωγῆς ἐστι. καὶ συνίσταται ἡ ἐντολὴ καὶ δι' ἀγγέλου, καὶ δι' ἐπιστολῆς, καὶ οἱοισδήποτε ῥήμασι, καὶ ὑπὸ ἡμέραν, καὶ ὑπὸ αἵρεσιν. κατὰ χάριν εἶναι δεῖ τὴν ἐντολήν· παρεντιθεμένων γὰρ χρημάτων, μίσθωσις γίνεται.

γ.

Ἐσθ' ὅτι ὁ ἐντολεὺς, κρείττονα ποιεῖ τὴν αἵρεσιν τοῦ ἐντειλαμένου· χείρονα δὲ οὐδέποτε.

ς. κεφ. θεμ. γ.

Ἐπὶ αἰσχρῷ πράγματι ἐντολὴ οὐ συνίσταται. ἐὰν ἐντείλωμαί σοι ὑπὲρ ἑτέρου τι πρᾶξαι, τίκτεται μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ ἡ περὶ ἐντολῆς ἀγωγή. εἰ δὲ ὑπὲρ σοῦ μόνου, οὐκ ἐνέχομαι· εἰ μὴ ἄρα οὐκ ἂν ἔπραξας εἰ

XXVIII.

Quod si usuras ex deposito perceperit is, apud quem depositum est, aut rebus depositis usus fuerit, usuras debet. Idem & in alijs bonae fidei iudicijs. Si quis argentum uel saccum signatum a me acceperit, eoque praeter uoluntatem meam utatur; tam depositi, quam furti in duplum tenetur.

XXXII.

Qui non praestat eam diligentiam in deposito, quam in suis rebus, dolum committit.

XXXV.

Fortuitus casus ab eo non praestatur, qui depositum accepit. quippe dolum dumtaxat & latam culpam praestat, nisi specialiter aliud conuenerit. Sin heres possidens res eius, qui depositum accepit, id celet, uel dolo possidere desierit: tam depositi, quam ad exhibendum actione tenetur. L. 1. C. depos.

Legito & lib. XXVI. tit. V. cap. LXXVIII.

Item lib. XII. tit. I. cap. II.

SCHOLION.

De deposito etiam in titulo de instrumētorum confirmatione quaerito.

DE SEQVESTRIS.

Eiusdem tit. cap. V. & VI.

Proprie sequester est, apud quem plures in solidum rem deposuerunt, certa condicione custodiendam & reddendam.

Et cap. XVII.

Apud sequestrum non unus tantum, sed plures deponunt; quum aliqua res in cōtrouersiam deducitur. Et in solidum unusquisque deponere uidetur. Contrarium est, quum plures rem communem deponunt.

BASILICORVM LIBER XIIII.

DE MANDATIS ET PROcuratoribus.

TIT. I. CAP. I.

Obligatio mandati est actionis de consensu; & contrahitur mādatum per nuntium, & per epistolam, & quibuscumq. uerbis, & in diem, & sub condicione. Mandatum gratuitum esse oportet. Nam interueniente pecunia, locatio fit. L. 1. D. mand.

III.

Mandatarius interdum meliorem facit condicionem mādantis, deteriorem uero nūquam.

Cap. VI. them. III.

Rei turpis mandatū nullum est. Si tibi mandauero, ut pro alio quid agas; mandati actio inter te ac me nascitur. Sin pro te solum, non teneor; extraquam si facturus non fuisses, nisi ego

ego mandassem, uel si mea quoque interfuit.

μὴ ἐντειλάμην, εἰ καὶ ἐμοὶ διαφέρει.

VII.

Constitutum procuratori litis salarium, extra ordinem petitur. & cōsiderat iudex, an pro labore de eo conuenerit. tunc enim solui debet, non quum litis euentum multa pecunia procurator nefarie redemit.

ζ.

Τὸ ὁρισθὲν τῷ διοικητῇ τῆς δίκης ὀψώνιον, ἐξτραορδίνως ἀπαιτεῖται: καὶ σκοπεῖ ὁ δικαστὴς εἰ ὑπὲρ καμάτου συνεφωνήθη. τότε γὰρ ὀφείλει δοθῆναι: οὐ μὴν ὅτε τὸ τῆς δίκης ἀποτέλεσμα πολλοῖς χρήμασιν ὁ διοικητὴς παρανόμως ἠγόρασεν.

Legito & lib. XVII. tit. I. cap. XXVII. Item lib. XXVII. & XXVI. tit. IIII. cap. XXXV. ubi dicitur:

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιζ. τίτλον α. κεφάλαιον κζ. καὶ βιβλίον κζ. καὶ βιβλ. κς. τίτλ. δ. κεφάλαιον λε. ἐν ᾧ φησίν.

l. 4. C. de nouat. & del. *Non potest procurator, cui mandata est exactio debiti, partem accipere, ac nomine reliqui liberationem facere: quum neque delegare, neque nouare actionem possit. Legito & tit. V. cap. CXV.*

Οὐ δύναται ὁ ἐντολεὺς ὁ ἐντολθεὶς κινῆσαι περὶ χρέους, μέρος λαβεῖν καὶ τοῦ λοιποῦ ἀμεριμνίαν ποιῆσαι· ἐπειδὴ οὐδὲ μεταθεῖναι ἢ ἀνακαινίσαι δύναται τὴν ἀγωγήν. ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ε. κεφάλαιον ριε.

Item legendus lib. LIII. tit. I. cap. XXV. them. III. cuius uerba sunt:

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νγ. τίτλ. α. κεφάλαιον κε. θεμ. γ. ἐν ᾧ φησίν.

l. 26. §. 6. D. mand. *Mandatarius non repetit ea, quibus spoliatus est a latronibus, uel quæ naufragio amisit, uel quæ in suorum morbum erogauit. nam hæc casu, non ex mandato acciderunt.*

Ὁ ἐντολθεὶς, οὐκ ἀπαιτεῖ ἅπερ ἐλῃστεύθη, ἢ ναυαγίῳ ἀπώλεσεν, ἢ περὶ τὴν τῶν ἰδίων νόσον ἐδαπάνησε. ταῦτα γὰρ κατὰ τύχην, οὐ μὴν ἐκ τῆς ἐντολῆς συνέβη.

Legito & lib. XIII. tit. II. cap. I. them. VI. in quo dicitur:

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ιγ. τίτλ. β. κεφάλ. α. θεμ. ς. ἐν ᾧ φησίν.

l. 1. §. idem Pompon. D. mand. *Si me uolentem apud te rem deponere, iusseris apud libertū tuum deponere; si quidem quasi te custodituro deposui, tecū mihi depositi actio est: si uero suaseris mihi, ut magis apud libertū deponam; cum illo quidem mihi depositi actio est, tecum uero nec depositi, nec mandati actionem habeo. nisi mihi mandaueris, ut periculo tuo apud eum deponam.*

Ἐὰν θέλοντί μοι παραθέσθαι σοι πρᾶγμα, ἐπιτρέψῃς αὐτὸ παρασχεῖν τῷ ἀπελευθέρῳ σου: εἰ μὲν ὡς σοῦ μέλλοντος φυλάττειν ἔδωκα, κατὰ σοῦ τὴν περὶ παραθήκης ἀγωγήν: εἰ δὲ συνεβούλευσάς μοι μᾶλλον τῷ ἀπελευθέρῳ παραθέσθαι, κατ᾿ αὐτοῦ μὲν ἔχω τὴν περὶ παραθήκης ἀγωγήν, κατὰ σοῦ δὲ οὔτε τὴν περὶ παραθήκης ἀγωγήν, οὔτε τὴν περὶ ἐντολῆς, εἰ μὴ ἐνετείλω μοι κινδύνῳ σου αὐτῷ παραθέσθαι.

DE REDEMTORIBUS. EST AUtem redemtor, qui pecuniam præstitit, ut alienæ actionis in se cessio fiat.

ΠΕΡῚ ἘΡΓΟΛΑΒΩ͂Ν. ἘΣΤῚ ΔῈ ἐργολάβος, ὁ χρήματα δεδωκὼς ἐπὶ τῷ ἐκχωρηθῆναι ἀλλοτρίαν ἀγωγήν.

Eiusd. tit. cap. LXXXI.

Τοῦ αὐτοῦ τίτ. κεφ. πα.

l. 20. C. mand. *Qui alienam litem redemit, impleri promissa in hac caussa non recte petit. nec enim mandati actionem habet. Qui uero mandati nomine litem alicuius suscepit, sumtus factos repetere potest.*

Ὁ μὲν ἐργολαβήσας τὴν ἀλλοτρίαν δίκην, κακῶς ἀπαιτεῖ πληρωθῆναι τὰ ὑποσχεθέντα ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἰτίᾳ. οὐδὲ γὰρ ἔχει τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγήν. ὁ μέντοι κατὰ ἐντολὴν ὑπέρ τινος δικαζόμενος, δύναται τὰ γινόμενα δαπανήματα λαβεῖν.

LXXXIII.

πγ.

Tradit non debere redemtorem, hoc est eum, in quem aliena litis cessio facta sit, amplius recipere, quam pro pecuniarum præstitarum, & usurarum competentium quantitate.

Τοῦ μὴ πλέον λαμβάνειν τὸν ἐργολαβήσαντα, τουτέστι, τὸν ἀλλοτρίαν δίκην ἐκχωρηθέντα, ὧν δέδωκε χρημάτων, καὶ τοὺς ἀνήκοντας αὐτοῖς τόκους.

BASILICORUM LIBER XV.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ιε.

DE RERUM VINDICATIONE, DEque uindicantibus eas, & possidentibus. tum quando species ipsæ uindicentur, quando earum pretia præstentur. quando cum fructibus uindicentur, quando ne pretia quidem soluantur.

ΠΕΡῚ ἘΚΔΙΚΟΥΜΈΝΩΝ ΠΡΑγμάτων, καὶ τῶν ταῦτα ἐκδικούντων. καὶ περὶ τῶν νεμομένων αὐτά. καὶ πότε μὲν αὐτὰ εἴδη ἐκδικοῦνται, πότε δὲ αἱ τιμαὶ αὐτῶν δίδονται. καὶ πότε μετὰ τῶν καρπῶν ἐκδικοῦνται, καὶ πότε οὐδὲ αἱ τιμαὶ δίδονται.

Τίτλος α. κεφ. θ.

Ὅθεν δήποτε νέμεται ὁ ἐναγόμενος ὅπερ ἀποδείξω ἐμὸν εἶναι, καταδικάζεται. εἰ μή τινα παραγραφὴν ἀντιθήσει.

ιε.

Ἐὰν τὸ ἐκνικώμενον ἀποθάνῃ χωρὶς ἀμελείας τοῦ νομέως, οὐ δίδωσι τὸ τίμημα, εἰ μὴ ὑπερθέσιν ἐποίησε καὶ πράσιμον ἦν.

κα.

Ὁ καλῇ πίστει νομεὺς τοῦ δούλου φυγόντος ἀπολύεται. εἰ μὴ τοιοῦτος ἦν ὁ δοῦλος ὃς ὀφείλει φυλαχθῆναι.

λγ.

Οὐ μόνον οἱ ληφθέντες καρποὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ δυνάμενοι ληφθῆναι εὐτρεπῶς, ἀποκαθίστανται. καὶ κἂν φθαρῇ τὸ ἐκνικώμενον δόλῳ τοῦ νομέως, δίδονται μέχρι καταδίκης. εἰ δὲ καὶ ψιλὴν ἐξεδίκουν δεσποτείαν, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐφθάρη ἡ χρῆσις, καὶ αὐτὴ ἀποκαθίσταταί μοι: καὶ ἐξ οὗ ἐφθάρη, δίδωσι τοὺς καρπούς. ὅμοιον, καὶ εἴ τι διὰ προσχώσεως τῷ ἀγρῷ προσετέθη.

λϛ.

Ὁ θέλων ἐκδικῆσαι, περιεργαζέσθω, εἰ νέμεται ὁ μέλλων † ἐναχθῆναι ἢ δόλῳ ἐπαύσατο. καὶ ἀπὸ ἀμελείας ὁ ἐναγόμενος καταδικάζεται. ἀμέλεια δέ ἐστι τὸ πέμψαι τὸν ἐκδικούμενον δοῦλον διὰ ἐπικινδύνων τόπων, ἢ τὸν φυγάδα μὴ φυλάξαι, ἢ ἀνέχεσθαι ἐν κυνηγίῳ εἶναι, ἢ πλοῖον ἐν ἀνεπιτηδείῳ καιρῷ πλεῦσαι.

† ἐναχθῆναι.

λζ.

Εἰ καὶ καλῇ πίστει ἀγοράσω ἔδαφος, μετὰ δὲ τὸ μαθεῖν ἀλλότριον εἶναι, κτίσω: τὰς μὲν δαπάνας, οὐ λαμβάνω· δύναμαι δὲ περιελεῖν τὸ κτίσμα ἄνευ ζημίας τοῦ δεσπότου τοῦ ἐδάφους.

λθ.

Οἱ ἐργολάβοι ἰδίαις ὕλαις κτίζοντες, ποιοῦσιν αὐτὰς παραχρῆμα τοῦ δεσπότου τοῦ ἐδάφους.

με.

Ἀποκαθιστῶν ὁ καλῇ πίστει καὶ περὶ δόλου ἀσφαλίζεται. οἱ δὲ λοιποὶ καὶ περὶ ἀμελείας, καὶ αὐτοὶ μετὰ * προκάταρξιν.

*ΣΧΟΛΙΟΝ.

Οἱ καλῇ πίστει νομεῖς δηλονότι μετὰ προκάταρξιν, καὶ περὶ ἀμελείας ἀσφαλίζονται.

μζ.

Ὁ καλῇ πίστει περὶ ὧν ἐδαπάνησεν ἀγωγὴν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ παρακατέχειν ἐφ' οἷς ὁ ἀγρὸς κρείττων γέγονε: συμψηφιζομένων τῶν πρὸ τῆς προκατάρξεως ληφθέντων καρπῶν.

ν.

περὶ ἀγοραστοῦ καὶ περὶ κληρονόμου.

Ὁ ἀγοραστὴς, πρὸ παραδόσεως, οὐκ ἔχει τὴν ἐπ' αὐτῷ πράγματι ἀγωγήν. ὁ δὲ κληρονόμος, ἔχει ἐπὶ τοῖς κληρονομιαίοις καὶ πρὶν ἢ νεμηθῇ.

TIT. I. CAP. IX.

Si quid meum esse probauero, ex quacumque caussa reus possideat, condemnatur; nisi quam exceptionem obiecerit. l. 9. D. de rei uindic.

XV.

Si quod uindicabitur demortuum sit absque culpa possessoris, non praestat pretium; nisi moram fecerit, & distrahi potuisset.

XXI.

Bonae fidei possessor, si fugerit seruus, absoluitur; nisi talis erat, qui custodiri debuerit.

XXXIII.

Non modo percepti fructus, sed & qui percipi honeste potuerunt, restituuntur. ac tametsi dolo possessoris res petita perierit, usque ad rei iudicandae tempus dantur. Quod si nudam proprietatem petebam, & usus fructus interea sit amissus; etiã ille mihi restituitur, & ex eo tempore, quo perijt, ratio fructuum habetur. Idem est, & si per alluuionem quid fundo accesserit.

XXXVI.

Qui uindicaturus est, curiose inquirat, an is, quo cum agendum erit, possessor sit; uel dolo possidere desierit. Etiam culpae nomine condemnatur, qui conuenitur. Culpa uero est, mittere seruum, qui petitur, per loca periculosa, uel fugitiuum non custodire, uel ut in harena sit concedere, uel nauem aduerso tempore nauigatum mittere.

XXXVII.

Si bona fide aream emero, & postquam sciui esse alienam, aedificauero: sumtus quidem non repeto, sed tamen aedificium tollere sine dispendio domini areae possum. Quid sit, bonae fidei.

XXXIX.

Redemtores qui suis materijs aedificant, statim illas faciunt eius, in cuius solo aedificant.

XLV.

*Qui restituit, si bonae fidei est, etiam de dolo cauet. ceteri de culpa quoq;. post litem tamen * contestatam.*

* SCHOLION.

Bonae scilicet fidei possessores post litem contestatam de culpa quoque cauent.

XLVII.

Bonae fidei possessor nullam actionem de sumtibus habet, sed retinere potest, in quantum fundus melior factus est; compensatis fructibus ante litis contestationem perceptis.

L.

Emtor ante traditionẽ in rem ipsam actionem non habet. sed heres habet actionem de rebus hereditarys, etiam prius, quam possederit. De emtore & herede.

LIII.

LIII.

Fundi possessor euicto fundo, quem excoluit & conseuit, consita tollere non potest.

LXI.

Mala fidei possessor etiam fructus restituit, quos petitor percipere potuisset, ex naui, & taberna, & area, quæ locari solent.

*LXXXII. *LXXXIV.

l.2.C.h.t. *Si quis cenacula meis ædificijs imposuerit, eorum ego dominus fio, propter regulam, cuius uerba sunt: Imposita subiectis cedere. Si uero quis in meo solo ædificauerit; dominus ædificij fio, quoad domus in eadem caussa manet. Quippe si dissoluta fuerit, potest is qui ædificauit, materias uindicare, siue bona fide, siue mala ædificauerit.*

LXXXV.

Qui domum alienam mala fide possederit, restituit eam cum pensionibus, & quauis alia caussa. Impensas uero factas nō recipit, nisi necessariæ fuerint. Vtiles autem sine læsione pristini status auferre potest.

LXXXVII.

Partus ancillæ, matris condicionem sequitur, non patris statum. Huius constitutionis regulam notato.

XC.

Si probatio de seruorum dominio per instrumenta fieri non potest, recte per alia quædam confieri poterit; uel seruis ipsis interrogatis.

XCI.

Qui mala fide agrum alienum conseuit, & plantas imposuit; tam sata, quam plantas amittit. Quippe non fit soli dominus. Quod si quis hoc bona fide fecit, sumtus per exceptionem doli mali recipit.

C.

Qui seruum alienum detinere res suas adseuerat, non seruū, sed dominum cōuenire debet.

CIII.

Si qui rem alienā furto, uel aliter ablatam, distraxerint; dominus eam uindicans, rei pretium soluere non cogitur.

CV.

Qui pro re aliena pensiones publicas aliasue sollemnes soluit, non interueniente uenditione, dominium non adquirit.

Legito & illa, quæ dicta sunt a nobis in titulo, de in rem actione.

DE SVMTIBVS IN ALIENA re factis.

Eiusd. tit. cap. XXVII. them. VI.

l.27.§.4.D. de rei uin. *Lex rationem sumtuum habet, qui a possessore facti sunt ante litis contestationem.*

νγ.

Οὐ δύναται ὁ νομεὺς ἐκδικουμένου τοῦ ἀγροῦ ὃν ἐγεώργησε καὶ ἔσπειρε, τὸν σπόρον ἐπᾶραι.

ξα.

Ὁ κακῇ πίστει τοὺς καρποὺς, οὓς ἠδύνατο λαβεῖν ὁ ἐνάγων, δίδωσι τοῦ πλοίου, οἶκου τοῦ ἐργαστηρίου, καὶ τοῦ μεσαύλου, τῶν εἰωθότων μισθοῦσθαι.

*πδ. *πβ.

Ἐάν τις ἐπικτίσῃ τοῖς ἐμοῖς οἰκήμασιν ἀνώγεα, ἐγὼ τούτων γίνομαι κύριος διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα: εἴκειν τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις. εἰ δὲ καὶ ἐν τῷ ἐμῷ ἐδάφει κτίσει τις, δεσπότης γίνομαι τοῦ οἰκήματος, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει μένει τὸ οἴκημα. ἐὰν γὰρ καταλυθῇ, δύναται ὁ οἰκοδομήσας ἐκδικῆσαι τὰς ὕλας εἴτε καλῇ πίστει, εἴτε κακῇ ᾠκοδόμησε.

πε.

Ὁ τὸν ἀλλότριον οἶκον κακῇ πίστει νεμηθεὶς, ἀποδίδωσι μὲν αὐτὸν μετὰ τῶν ἐνοικίων καὶ παντὸς ἑτέρου. τὰ δὲ δαπανήματα οὐ λαμβάνει, εἰ μὴ ἄρα ἀναγκαῖα εἰσί. τὰ δὲ ἐπωφελῆ δύναται μὴ βλάπτων τὴν ἀρχαίαν ὄψιν ἀφελέσθαι.

πζ.

Ὁ ἀπὸ δούλης τεχθεὶς, τῇ αἱρέσει ἀκολουθεῖ τῆς μητρὸς, οὐχὶ τῇ τύχῃ τοῦ πατρός. σημείωσαι τὸν κανόνα τῆς διατάξεως.

ϟ.

Ἡ περὶ τῆς δεσποτείας τῶν δούλων ἀπόδειξις, εἰ μὴ δύναται διὰ συμβολαίων ἀποδειχθῆναι, καλῶς δὲ ἑτέρων τινῶν ἀποδείκνυται: ἢ καὶ αὐτῶν τῶν οἰκετῶν ἐρωτωμένων.

ϟα.

Ὁ κακῇ πίστει σπείρας ἢ φυτεύσας τὸν ἀλλότριον ἀγρὸν, ἀπόλλυσι καὶ τὰ φυτὰ † τὸν σπόρον. † καὶ τὸν.
δεσπότης γὰρ τοῦ ἐδάφους οὐ γίνεται. ὁ δὲ καλῇ πίστει τοῦτο ποιήσας, διὰ δόλου παραγραφῆς λαμβάνει τὰ δαπανήματα.

ρ.

Ὁ λέγων τὸν ἀλλότριον οἰκέτην πράγματα αὐτοῦ διακατέχειν, οὐ κατ' αὐτοῦ τοῦ δούλου ὀφείλει κινεῖν, ἀλλὰ κατὰ τοῦ δεσπότου.

ργ.

Ἐὰν τινες κλέψαντες ἢ ἄλλως ἀφελόμενοι, πωλήσωσι τὸ ἀλλότριον, ὁ δεσπότης κινῶν τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀγωγὴν, οὐκ ἀναγκάζεται δοῦναι τὸ τοῦ πράγματος τίμημα.

ρε.

Ὁ ὑπὲρ ἀλλοτρίου πράγματος τιμήματα δημόσια διδοὺς, ἢ ἄλλα τινὰ ἐξ ἔθους καταβάλλων, μὴ γινομένης τῆς πράσεως, οὐ κτᾶται τὴν δεσποτείαν.

Ἀνάγνωθι καὶ τὰ εἰρημένα εἰς τὸν περὶ ἀγωγῆς τῆς τὰ ἴδια ἐκδικούσης τίτλον.

ΠΕΡΙ ΔΑΠΑΝΗΜΑΤΩΝ ΕΝ ΠΡΑγματι ἀλλοτρίῳ γινομένων.

Τοῦ αὐτοῦ τιτλ. κεφαλ. κζ. θεμ. ϛ.

Ὅτι καταλογίζεται τῷ νόμῳ τὰ παρ' αὐτοῦ δαπανηθέντα πρὸ τῆς προκατάρξεως.

Καὶ κεφάλ. κη. καὶ κθ. καὶ λ. καὶ λζ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἰ καὶ καλῇ πίστει ἀγοράσω ἔδαφος, καὶ μετὰ τὸ μαθεῖν ἀλλότριον εἶναι, κτίσω: τὰς μὲν δαπάνας οὐ λαμβάνω: δύναμαι δὲ περιελεῖν τὸ κτίσμα ἄνευ ζημίας τοῦ δεσπότου τοῦ ἐδάφους.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Οὐ συμβάλλεται τῷ νομεῖ ἡ τοῦ δόλου παραγραφή, ἀλλ' ὅτι ἀπαιτεῖ τὰ δαπανήματα, ἔχει παρακατάσχεσιν. τοῦτο δὲ μόνον αὐτῷ ὀφείλει συγχωρεῖσθαι, ἵνα τὸ οἰκοδόμημα ἀφέληται δίχα ζημίας τοῦ ἐδάφους τοῦ κυρίου.

λη.

Ὅτι ἐὰν ἀγοράσας καλῇ πίστει ἀλλότριον ἀγρὸν, γεωργήσω ἢ κτίσω ἐν αὐτῷ: εἰ μὲν ἤμελλεν ὁ δεσπότης τὰ αὐτὰ ποιεῖν, δίδωσιν ὅσον γέγονε τιμιώτερος: εἰ δὲ πλέον τῆς δαπάνης ὠφέλησα, μόνα τὰ δαπανηθέντα δίδωσιν. εἰ δὲ πένης ἐστὶν, ἐφεῖταί μοι αὐτῷ περιελεῖν ἐκ τῶν γινομένων, ὅσα δύναμαι: ὥστε μέν τοι μὴ γενέσθαι χείρονα τὸν ἀγρὸν, οὗ ἦν ἐξ ἀρχῆς: εἰ μὴ ἕτοιμός ἐστιν ὁ δεσπότης δοῦναί μοι ὅσον μέλλω σχεῖν ἐκ τῶν περιαιρουμένων. οὐ γὰρ ἀκούομαι κακοθελῶς ἀποξέσαι τὰς γραφὰς θέλων, διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος. εἰ μέν τοι μέλλει πιπράσκειν τὸν ἀγρὸν, αἱ δαπάναι πρὸς τὸ ἀνωτέρω λεχθὲν λογίζονται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Χρὴ τὸν ἀγαθὸν δικαστὴν μὴ ὡς ἔτυχεν ἀποφαίνεσθαι, ἀλλὰ φυλάττειν τὴν διαφορὰν τῆς καταδίκης ἀπό τε τῶν προσώπων καὶ τῆς αἰτίας. πρῶτον γὰρ τὸ τοῦ ἐνάγοντος ἐξεταζέτω πρόσωπον. καὶ αὐτὸς γὰρ εἰ εὔπορος ὢν τὰ αὐτὰ ἔμελλε τῷ ἐναγομένῳ ποιεῖν, ἐφ' ὅσον τιμιώτερος γέγονεν ὁ ἀγρὸς, ἀπαιτεῖ. πλὴν εἰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ γενόμενα δαπανήματα ἡ νῦν προσελθοῦσα διατίμησις. τότε γὰρ ὅσα ἐδαπάνησε, καὶ οὐχ ὅσον πλείονος νῦν ἄξιος γέγονεν ὁ ἀγρὸς, λήψεται ὁ νεμόμενος.

μζ.

Ὁ καλῇ πίστει περὶ ὧν ἐδαπάνησεν, ἀγωγὴν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ παρακατάσχεσιν, ἐφ' οἷς ὁ ἀγρὸς κρείττων γέγονε: συμψηφιζομένων τῶν πρὸ τῆς καταρξέως ληφθέντων καρπῶν.

πε.

† κακῇ πίστει. Ὁ τὸν ἀλλότριον οἶκον † καλῇ πίστει νεμηθεὶς, ἀποδίδωσι μὲν αὐτὸν μετὰ τῶν ἐνοικίων καὶ παντὸς ἑτέρου: τὰ δὲ δαπανήματα οὐ λαμβάνει, εἰ μὴ ἄρα ἀναγκαῖα εἰσί. τὰ δὲ ἐπωφελῆ δύναται μὴ βλάπτων τὴν ἀρχαίαν ὄψιν ἀφελέσθαι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ις. τίτλ. α. κεφάλαιον ν. θεμ. β. καὶ βιβλίον ιζ. τίτλον α. κεφάλαιον κς. καὶ κθ. καὶ κεφάλαιον λβ. θεμ. π. καὶ κεφάλαιον λδ. ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. β. οὗ τινος ἐν τῷ ιη. κεφαλαίῳ φησίν.

Τῶν γινομένων ἀναλωμάτων ἐπὶ διοικήσει πράγματος ἀλλοτρίου, τόκους δέχεσθαι ἡ καλὴ πίστις συνεβούλευσεν. ᾧ τινι νομίμῳ δικαίῳ χρήσασθαι κατ' ἐκείνων, ὧν τῇ ἀνάγκῃ συνηλάθης τὰ πράγματα αὐτῶν διοικῆσαι, κινῶν κατ' αὐτῶν

Adde cap. XXVIII. *&* XXIX. *&* XXX. *&* XXXVII. *in quo dicit:*

Etiamsi bona fide aream emero, & postquam sciui esse alienam, ædificauero: sumtus quidem non repeto, sed tamen ædificium tollere sine dispendio domini areæ possum.

SCHOLION.

Non prodest possessori doli mali exceptio, qua sumtus repetit, sed retentionẽ habet. Hoc autem solum illi concedendum est, ut sine dispendio domini areæ tollat ædificium exstructum.

XXXVIII.

Si emero imprudens fundum alienum, & excoluero uel ædificauero: si quidẽ dominus eadem facturus erat, restituit quanto pretiosior factus est. quod si plus pretio accesserit, dumtaxat impensa reddit. Si uero pauper est, permittitur ei de rebus factis tollere, quæ potest; dum ita, ne deterior sit fundus, quam initio fuerat. nisi paratus est dominus tantũ mihi dare, quantum ex rebus ablatis habiturus sim. non enim audior, si malitiose picturas abradere propter ipsius odium uelim. Si uero fundum uenditurus sit, ratio sumtuũ, uelut in prima parte dictum est, habetur.

SCHOLION.

Oportet bonum iudicem non temere pronuntiare, sed diuersitatem condemnationis ex personis & caussis constituere. Primũ enim personam petitoris examinet. quippe si diues est, & eadem facturus erat, quæ reus: quanto pretiosior factus est fundus, repetit: nisi factos sumtus excedat pretium, quod nunc accessit. Tunc enim quæcumq; impendit, non quanto pretiosior fundus factus est, possessor recipiet.

XLVII.

Bonæ fidei possessor nullam actionem de sumtibus impẽsis habet, sed retinere potest, in quantum fundus melior factus est; compensatis fructibus, ante litis contestationem perceptis.

LXXXV.

Qui domum alienam mala fide possederit, restituit eam cum pensionibus, & quauis alia caussa. Impensas uero factas non repetit, nisi necessariæ fuerint. Vtiles autem sine læsione pristini status auferre potest.

Legito & lib. XVI. tit. I. cap. L. them. II. Item lib. XVII. tit. I. cap. XXVI. & XXIX. & XXXII. them. LXXX. & cap. XXXIIII. Item tit. II. cap. XVIII. in quo dicitur:

Ob negotium alienum gestum, sumtuum factorum usuras præstare, bona fides suasit. quo iure uti potes aduersus eos, quorum necessitate negotia gerere compulsus es, si apud prouinciæ l. 18. C. de neg. gest.

præsidem cum eis actione negotiorum gestorum experietur.

SCHOLION.

De impensis in re dotali factis titulum de dotibus consule.

DE OPERIS SIVE FRVCTIBVS seruorum, qui petuntur.

Tit. eiusd. cap. XXXI. & XXXII.

l. 31. D. de rei uend. *Non tantum puberum seruorum fructus petuntur. nam & impuberis aliquæ sunt operæ. Impudenter uero dominus artificij fructus desiderat, quod possessor suis cum sumtibus docuit. Ceteru post annum XXV. artificis operæ cum sumtibus compẽsantur. Item cap. LXXIX. & LXXXI.*

Legito & lib. LVI. tit. VII. cuius III. cap. dicitur:

Fructus serui sunt operæ. ideoque sicut in alijs fructibus, impensæ necessariæ deducuntur.

Et cap. IIII.

Operæ artificum & artificiorum secundum qualitatem & ministerium exiguntur.

DE HIS QVI REM ALIENAM bona malaue fide possident.

Tit. eiusd. cap. LXI.

l. 62. D. de rei uend. *Malæ fidei possessor etiam fructus, quos petitor percipere potuisset, præstat ex naui, & taberna, & area, quæ locari solent: quamuis heres usuras inuentæ pecuniæ non præstet, si eam non attigit. idque propterea, quod periculum nauis possessor non præstet, sicut pecuniæ periculum præstat, qui eam fænori dedit. Adde caput LXIIII. & LXV. Item tit. IIII. cap. IIII. & V. them. VI. & cap. VII. them. III. & cap. XI. them. III. & lib. XXIII. cap. XXIII. cuius uerba sunt.*

l. 25. §. 1. D. de usur. & fruct. *Bonæ fidei possessor fructus, quos percipit, suos facit: quamuis alius eos seuerit. Sunt enim illis similes, quæ ex operis serui adquiruntur. & in perceptione fructuum ius eius habet, qui fundi dominus est. Dominus autem fructus percipit, quamuis alienum frumentum seuerit. Habet & plus iuris, quam fructuarius. Nam nisi fructuarius ipse fructus perceperit, non adquirit eos. At qui quocunque modo percepti fuerint, bonæ fidei possessoris sunt: sicut & illius, qui fundum emphyteuticum habet.*

Legito & lib. LVIII. tit. XVII. cuius II. cap. dicitur:

l. 1. §. ult. D. uti possid. *Qui accepit ab alio, licet ui, uel clam, uel precario, te petentem uincit: non tamen, si abs te accepit. nam sic a te possidet. Aduersus enim*

τὴν περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων ἀγωγὴν, παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περὶ δαπανημάτων ἐν πράγματι προικιμαίῳ γινομένων, ἀνάγνωθι καὶ τὸν περὶ προικὸς.

ΠΕΡῚ ὙΠΗΡΕΣΙΩ͂Ν, ἬΤΟΙ ΚΑΡπῶν δούλων ἀπαιτουμένων.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. λα. καὶ λβ.

Οὐ μόνον τῶν ἐφήβων οἰκετῶν ἀπαιτοῦνται καρποί: εἰσὶ γὰρ καὶ τοῦ ἀνήβου ὑπηρεσίαι. ἀναισχύντως δὲ ὁ κύριος καρποὺς ἐπιζητεῖ τέχνης, ἣν ὁ νομεὺς οἰκείοις ἐδίδαξε δαπανήμασι. μετὰ δὲ τὸν κε. ἐνιαυτὸν, ἀντιλογίζονται ταῖς δαπάναις αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ τεχνίτου. καὶ κεφάλαιον οθ καὶ πα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον ζ οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ καρπὸς τοῦ δούλου, αἱ ὑπηρεσίαι εἰσί. καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις καρποῖς, ὑπεξαιροῦνται αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι.

δ

Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν τεχνῶν, πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀπαιτοῦνται.

ΠΕΡῚ ΝΕΜΟΜΈΝΩΝ ΤῸ ἈΛΛΌτριον εἴτε καλῇ πίστει, εἴτε κακῇ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. ξα.

Ὁ κακῇ πίστει, τοὺς καρποὺς οὓς ἠδύνατο λαβεῖν ὁ ἐνάγων, δίδωσι τοῦ πλοίου, καὶ τοῦ ἐργαστηρίου, καὶ τοῦ μεσαύλου, τῶν εἰωθότων μισθοῦσθαι: καὶ τοῦ κληρονόμου μὴ διδόντος τόκους τῶν εὑρεθέντων χρημάτων, ἐὰν μὴ ἥψατο αὐτῶν. διότι τὸ πλοῖον οὐκ ἐκκινδυνεύεται τῷ νομεῖ, ὡς τὰ χρήματα τῷ δανείζοντι. καὶ κεφάλαιον ξδ. καὶ ξε. καὶ τίτλον δ. κεφάλαιον δ. καὶ ε. θεμ. ϛ. καὶ κεφάλαιον ζ. θεμ. γ. καὶ κεφάλαιον ια. θεμ. γ. καὶ βιβλ. κγ. κεφ. κγ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ καλῇ πίστει νομεὺς, τοὺς καρποὺς λαμβάνων δεσπόζει αὐτοὺς, κἂν ἄλλος αὐτοὺς ἔσπειρεν. ἐοίκασι γὰρ τοῖς ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ δούλου προσπορίζομένοις. καὶ ἐν τῇ λήψει τῶν καρπῶν, δίκαιον ἔχει δεσπότου τοῦ ἀγροῦ: ὁ δὲ δεσπότης λαμβάνει τοὺς καρποὺς, κἂν ἀλλότριον σῖτον σπείρῃ. μεῖζον δὲ δίκαιον ἔχει παρὰ τὸν τὴν χρῆσιν ἔχοντα. εἰ γὰρ μὴ αὐτὸς ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων λάβῃ τοὺς καρποὺς, οὐ δεσπόζει αὐτῶν. οἱ δὲ ὁπωσοῦν ληφθέντες τοῦ καλῇ πίστει εἰσὶν, ὡς καὶ τοῦ ἔχοντος ἐμφυτευτικὸν ἀγρόν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νη. τίτλον ιζ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἐξ ἄλλου λαβὼν κἂν βίᾳ, ἢ λάθρα, ἢ προσκλήσει, νικᾷ σε ἐνάγοντα, οὐ μὴν εἰ ἀπὸ σοῦ ἔλαβε. παρὰ σοῦ γὰρ νέμεται. πρὸς † ἀλλήλους † ἄλλον γάρ.

γὰρ ἐστι

γὰρ ἔτε δικαίως ἔτε ἀδίκως νέμομαι, πλέον ἔχω τοῦ μὴ νεμομένου. ἐμοῦ καὶ σοῦ τὸ αὐτὸ εἰς ὁλόκληρον νεμομένων, εἰς ὃ ἐξ ἐμοῦ ἀδίκως νέμῃ, ἐγὼ καλλίων εἰμί. εἰ δὲ μὴ ἐξ ἐμοῦ καὶ ἀδίκως νέμῃ, οὐδεὶς ἡμῶν ἡττᾶται τῷ ἄλλῳ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ς. τίτλον α. κεφάλ. νδ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ τὸν μὴ κεχρεωστημένον τόπον ὑπεισελθὼν, ἱεροσυλίᾳ ὑπόκειται· μὴ δυνάμενος ἄγνοιαν προβάλλεσθαι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. θ. τίτ. γ. κεφ. ξζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ * κακῇ πίστει νομεὺς, οὐ μόνον τὸ πρᾶγμα ἀποδίδωσι, καὶ τοὺς καρποὺς οὓς ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ οὓς ἠδύνατό τις λαβεῖν καρπούς. καὶ † δίδωσι τοὺς μετὰ καταρξιν (ταῦτα δὲ νοητέον, μὴ ἐπὶ τῆς ἀπαιτήσεως τῆς κληρονομίας. ἐπὶ ἐκείνης γὰρ καὶ οἱ πρὸ τῆς προκατάρξεως καρποὶ καταφέρονται.) εἰ δὲ καὶ τελευτήσει οὕτως ἐπὶ κληρονόμῳ, καὶ ὁ κληρονόμος αὐτὸς εἰς τὸ ἐλάττωμα αὐτοῦ ὑπεισιὼν, τὰ αὐτὰ ἀπαιτεῖται.

* ἀνάγνωθι καὶ τὸ περὶ δικαστικῆς καὶ τὸ περὶ ἐκδικουμένων πραγμάτων.
† δίδωσι τοὺς μετὰ προκ.

ΠΕΡΙ ΘΗΣΑΥΡΩΝ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. ξζ.

Ἐὰν εὕρω χρήματα ἐν τῷ ἀγρῷ ὅν ἐστι παρ' ἐμοῦ οἴκῳ, εἰ μὴ θησαυρὸς ἦν, ἀλλ' ἀπολλυμένα χρήματα, ἢ κατὰ πλάνην μὴ ληφθέντα ἀπὸ τοῦ κυρίου αὐτῶν, ἐκείνου μένουσι. ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ. κεφάλαιον ιε.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νς. τίτλον γ. θεμ. ι. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἐν δημοσίῳ τόπῳ, ἢ ἀφωρισμένῳ εἰς ταφὴν, ἢ μνημεῖον, θησαυρὸς εὑρεθῇ, τὸ ἥμισυ τῷ δημοσίῳ διαφέρει. ὁ δὲ ἀποκρύπτων τὸ διαφέρον τῷ δημοσίῳ μέρος, τὸν ὅλον θησαυρὸν ἀποδίδωσιν. οὐδεὶς δὲ μηνύειν ἑαυτὸν, εὑρηκέναι θησαυρὸν, ἀναγκάζεται, εἰ μὴ μέρος αὐτοῦ τῷ δημοσίῳ διαφέρει.

ΠΕΡΙ ΠΡΑΘΕΝΤΟΣ ΕΙΣ ΔΥΟ πρόσωπα ἀγροῦ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. ϛε.

Ἐὰν δύο τινὲς τὸν ἀγρὸν ἀγοράσωσιν ἐξ ὁλοκλήρου, ὁ πρῶτος αὐτὸν λαβὼν, ἔσω βελτίων, εἰ καὶ τὸ τίμημα οὐ κατέβαλε, καὶ τὰ μάλιστα μὴ ἔλαβε τὰ δικαιώματα τοῦ ἀγροῦ. ὁμοίως καὶ ἐπὶ δωρεᾶς.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον β. κεφάλ. θ. θεμ. γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν δύο ποτὲ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κεχωρισμένως πραθῇ καλῇ πίστει: εἰ μὲν ἀπὸ τοῦ * αὐτοῦ, κρείττων ἐστὶν ὁ πρῶτος λαβών. εἰ δὲ παρὰ διαφόρων, μὴ δεσποζόντων, κρείττων ἐστὶν ὁ νεμόμενος.

* μὴ ὄντος δεσπότου δηλονότι.

ΠΕΡΙ ΑΓΟΡΑΣΑΝΤΟΣ ΠΑΡΑ μὴ δεσπότου, αὐτοῦ τοῦ δεσπότου παραγγέλλοντος μὴ ἀγοράσαι, καὶ περὶ λοιπῶν ἀγοραστῶν.

ceteros iure an iniuria possideam, plus iuris habeo, quã qui non possidet. Si ego & tu rem eamdem in solidum possideamus, quatenus a me iniuste possides, ego potior sum: si uero non a me, quamuis iniuste, possides; neuter nostrum ab alio uincitur.

Legito & lib. VI. tit. I. cap. LIIII. in quo dicitur:

Qui locum indebitum sibi usurpauerit, sacrilegij tenetur; nec ignorantiã praetexere potest. (l. 1. C. ut dig. ord. ser.)

Item lege lib. IX. tit. III. cap. LXVII. cuius uerba sunt:

Malae fidei possessor non rem dumtaxat redhibet, ac fructus ab se perceptos: sed etiam eos, quos percipere quis potuisset. Et exsoluit eos, qui post litis contestationem potuerunt percipi. (Hac autem non de hereditatis petitione intelligito. Nam in ea fructus etiam ante litis contestationem percepti deducuntur.) Quod si relicto herede moriatur, etiam ab herede, qui successit in eius uitium, fit eorumdem repetitio. (l. 2. C. de fruct. & lit. exp. Legito & tit. de dominio. Item de rerum uindicatione.)

DE THESAVRIS INVENTIS.

Tit. eiusd. cap. LXVII.

Si pecuniam in domo, quam mercatus sum, inuenero; si non thesaurus fuit, sed pecunia perdita, uel per errorẽ ab eo, ad quem pertinebat, non ablata; eius ipsius manet. Adde tit. IIII. cap. XV. (l. 6. D. de rei uind.)

Item lege lib. LVI. tit. III. them. X. ubi dicitur:

Si in loco fiscali siue publico, uel ad sepulcrum aut monumentum separato, thesaurus repertus fuerit; dimidia pars ad fiscũ pertinet. Qui uero partem ad fiscum pertinentem supprimit, totum thesaurum soluit. Deferre autem se nemo cogitur, quod thesaurum inuenerit, nisi pars eius fisco debeatur. (l. 3. §. si in locis. D. de iu. fis.)

DE PRAEDIO DVOBVS uendito.

Tit. eiusd. cap. XCV.

Si duo quidam praedium emerint in solidum, potior est is, qui traditione primus accepit; et si nec pretium soluit, nec instrumenta praedij consequutus est. Idem est & in donatione. (l. 15. C. de rei uindic.)

Legito & tit. II. cap. IX. them. III. in quo dicitur:

*Si duobus eadem res separatim bona fide uendita fuerit, si quidem ab * eodem, potior est qui traditione primus accepit: sin a diuersis, non dominis, melior caussa possidentis est.* (l. 9. §. 2. D. de Publicc. * qui uidelicet dominus non fit.)

DE EO, QVI A NON DOMINO emit, ipso domino interdicente ne emeret, deque ceteris emtoribus.

Tit. eiusd. cap. XCVII.

l.17.C.de rei uend. *Si quis fundum emerit a uenditore non domino, ipso domino denuntiante ne emeret, una cum fructibus eum restituit.*

XLVIII. Et cap. VIII.

l.50.D.eod. *Emtor ante traditionem nō habet actionem in rem, sed heres habet in rebus hereditarijs etiam prius, quam possederit.*

LXV.

Qui emit alienum prædium, non restituit illud domino; nisi pecuniam receperit, et solutā, qui pignori datum prædium habebat.

SCHOLION.

Si enim pretiū soluerit, cur non haberet actionem contra uenditorem?

LXXII.

Si fundum Petri mihi uendideris, eumque tradideris alteri, ego sum potior. quippe si ego possideam, & tu petas; exceptione te submoueo: sin tu possideas, ego eum persequor.

LXXXIIII.

l.4.C.eod. *Qui a malæ fidei possessore bona fide comparauit, rem usucapere potest.*

LXXXVI.

Qui sibi possessiones comparauit ex nummis apud se depositis, ipsa prædia pro deposito reddere non cogitur, sed numos acceptos restituit.

XCII.

Qui ancillam uendidit atque tradidit, amplius eam uindicare non potest, nec item partus ipsius; quum emtor semel dominus factus sit: sed de pretio potius aduersarium actione competenti conuenire debet.

XCIIII.

Si quis rem a muliere compararet, ad filium eius pertinentem, recte in rem actione conuenitur. Sin matri filius heres extiterit, pro qua portione peruenit ad eum hereditas, adquiescere cogitur, exceptione doli mali exclusus.

CVII.

Qui seruum emit, ante traditionem dominium eius uindicare non potest. idque similiter in alijs omnibus obtinet. Emtor enim fit dominus, non per conuentionem, sed per traditionem.

Legito & tit. II. huius eiusdem libri XV. a cap. VII. usque ad XV. Capitis VII. uerba sunt:

l.7.D.de public. *Qui a furioso imprudēs emit, Publicianam habet. potest enim usucapere. Idem est, si quis emerit imprudens a minore, uel permutatione, uel donatione acceperit. quippe Publiciana proprietati adsimulatur. Item, omni emtori bona*

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. ϛζ.

Ἐάν τις ἀγρὸν ἀγοράσῃ παρὰ μὴ δεσπότου πωλοῦντος, αὐτοῦ τοῦ δεσπότου παραγγέλλοντος αὐτῷ μὴ ἀγοράσαι, μετὰ τῶν καρπῶν αὐτὸν ἀποκαθίστησι.

Ἀνάγνωθι καὶ τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλαιον * η. * μη.

Ὅτι ὁ ἀγοραστὴς πρὸ παραδόσεως, οὐκ ἔχει τὴν ἐπ' αὐτῷ πράγματι ἀγωγήν. ὁ δὲ κληρονόμος ἔχει ἐπὶ τοῖς κληρονομιαίοις, καὶ πρὶν ἢ νεμηθῇ.

ξε.

Ὁ ἀγοράσας, ἀλλότριον ἀγρὸν, οὐ δίδωσιν αὐτὸν τῷ δεσπότῃ, εἰ μὴ λάβῃ τὰ χρήματα ἅπερ δέδωκε τῷ ἐσχηκότι αὐτὸν εἰς ἐνέχυρον.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ γὰρ τίμημα καταβάλῃ, πῶς οὐκ ἔχει τὴν κατὰ τοῦ πράτου ἀγωγήν;

οβ.

Ἐὰν τὸν ἀγρὸν πέτρου πωλήσῃς μοι, καὶ παραδῷς αὐτὸν ἑτέρῳ, ἐγώ εἰμι ἐπικρατέστερος. ἐπειδὴ κἂν ἐγὼ νέμομαι καὶ ἐνάγῃς μοι, παραγράφομαί σε. καὶ σὺ ἐὰν νέμῃ, ἐκδικῶ αὐτόν.

πδ.

Ὁ παρὰ κακῇ πίστει νομέως ἀγοράσας καλῇ πίστει, δύναται τὸ πρᾶγμα διὰ χρήσεως δεσπόζειν.

πϛ.

Ὁ ἀγοράσας ἑαυτῷ κτήματα ἐκ τῶν παρατεθέντων αὐτῷ νομισμάτων ὑπό τινος οὐκ ἀναγκάζεται αὐτὰ τὰ κτήματα διδόναι ἀντὶ τῆς παραθήκης. ἀλλὰ νομίσματα ἅπερ ἔλαβεν ἀποδίδωσιν.

ϟβ.

Ὁ δούλην πωλήσας καὶ παραδοὺς, οὐκ ἔτι δύναται διεκδικεῖν αὐτὴν, ἢ τοὺς τοκετοὺς αὐτῆς, ἅπαξ δεσπότου τοῦ ἀγοραστοῦ γενομένου· ἀλλὰ μᾶλλον περὶ τοῦ τιμήματος ὀφείλει κινεῖν τὴν ἁρμόζουσαν αὐτῷ ἀγωγήν.

ϟδ.

Ἐάν τις παρὰ γυναικὸς ἀγοράσῃ πρᾶγμα διαφέρον τῷ ταύτης παιδὶ, καλῶς ἐνάγεται τῇ ἐπ' αὐτῷ ἀγωγῇ. ἐὰν δὲ ὁ παῖς κληρονομήσῃ τὴν μητέρα, εἰς ὅσον αὐτὴν ἐκληρονόμησεν, ἀναγκάζεται ἐφησυχάζειν ἐκβαλλόμενος διὰ δόλου παραγραφῆς.

ρζ.

Ὁ ἀγοράσας δοῦλον, οὐ δύναται πρὸ παραδόσεως ἐκδικεῖν τὴν τούτου δεσποτείαν. ὁμοίως πανταχοῦ ὅτι οὐκ ἀπὸ τοῦ συμφώνου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς παραδόσεως γίνεται δεσπότης ὁ ἀγοραστής.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον β. τοῦ αὐτοῦ βιβλ. ιε. καὶ ἀπὸ τοῦ ζ. κεφαλαίου ἕως τοῦ ιε. κεφαλαίου. ἐν δὲ τῷ ζ. κεφαλαίῳ.

Ὅτι ἀπὸ μαινομένου ἐν ἀγνοίᾳ ἀγοράζων, ἔχει τὴν πουβλικιανήν· διὰ χρήσεως γὰρ δεσπόζει. καὶ ὁ ἀγοράσας ἐν ἀγνοίᾳ παρὰ νέου, καὶ ὁ λαβὼν κατὰ ἀνταλλαγὴν, ἢ δωρεάν. ἡ γὰρ πουβλικιανὴ, μίμησιν ἔχει δεσποτείας. καὶ ὅτι παντὶ ἀγοραστῇ τῷ καλῇ πίστει

πίστει ἁρμόζει· καὶ οὐ βλάπτει αὐτὸν ὁ δόλος τοῦ πράτου. πρὶν δὲ παραλάβῃ τις τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἔχει τὴν πουβλικιανὴν, κἂν καλῇ πίστει ἠγόρασεν. ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ. κεφάλαιον ε. θεμ. ε.

ΠΕΡΙ ΠΛΑΝΗΣ, ΩΣ ΟΤΕ Ο διατιθέμενος εἴπῃ περὶ οἰκογενοῦς δούλου, τὸν δὲ τὸν † ἀγοραστὸν.

† ἀγοραστόν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. ϙη.

Τῆς τοῦ πράγματος δεσποτείας παρά τινι μενούσης ἡ πλάνη εἰς οὐδὲν ἀντίκειται.

Ὁμοίως περὶ λεγάτων ἔγνως ἐν τῇ β. ἰνστιτούτων: ὅτι οὐ βλάπτει τὸ λεγάτον τὸ εἰπεῖν τὸν διαθέμενον περὶ οἰκογενοῦς δούλου. τὸν δὲ τὸν † ἀγοραστὸν ἢ τοὐναντίον.

† ἀγοραστόν.

ΠΕΡΙ ΚΛΟΠΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ὑπὸ ἐλευθέρων τε καὶ δούλων. καὶ περὶ κλοπιμαίων: καὶ περὶ τῆς παρὰ φαμιλίας γινομένης κλοπῆς. καὶ περὶ τῆς ἐν πανδοχείῳ ἢ καπηλείῳ γινομένης. καὶ περὶ τῆς τῶν κληρονομιαίων κλοπῆς. καὶ τῆς γινομένης εἰς σάκκους, ἢ ἐσθῆτας, τουτέστι τῶν ἐκδυόντων ἀνθρώπους κλεπτῶν.

Τίτλ. β. κεφάλ. ια.

Ὁ συλληφθεὶς παρὰ τῷ καλῇ πίστει ὠνητῇ κλοπιμαίας, διὰ τῆς πουβλικιανῆς ἀπαιτεῖται, κἂν μὴ * ἐνεμήθη αὐτόν. τῷ δὲ κληρονόμῳ τοῦ κλέπτου οὐχ ἁρμόζει. ἐσθ' ὅτι κἂν μὴ ἠγόρασα, ἀλλ' ἐδωρήθη μοι ἡ κλοπιμαία, ἔχω ἐπὶ τῷ παρ' ἐμοὶ συλληφθέντι καὶ τεχθέντι ἐξ αὐτῆς τὴν πουβλικιανὴν, ἐὰν ἐν τῷ κινεῖν, ἀγνοῶ τὴν μητέρα κλοπιμαίαν. ἐξ ὧν γὰρ αἰτιῶν ἐδυνάμην διὰ χρήσεως κτήσασθαι τὴν μητέρα, εἰ † καὶ κλοπιμαία ἦν: ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν διὰ χρήσεως κτῶμαι τὸν τοκετὸν, ἀγνοῶν τὴν μητέρα κλοπιμαίαν.

* Ὡς γὰρ ἔτι παρ' αὐτῷ συλλαβοῦσα ἐτέτοκεν, παρ' ἄλλῳ τινί.

† εἰ καὶ κλοπιμαία μὴ ἦν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ν. τίτλον δ. κεφάλαιον θ. καὶ κεφάλαιον * ιζ. ἐν ᾧ φησίν.

* κζ.

Ἐάν τις καλῇ πίστει ἀγοράσῃ δούλην κλοπιμαίαν, ἐκείνη δὲ συλλάβῃ παρ' αὐτῷ καὶ γεννήσῃ, εἰ καὶ αὐτὴ εἰς αἰτίαν κλοπιμαίας ἐνέπεσεν, οὐκ ἔστιν ὁ τοκετὸς κλοπιμαῖος καὶ δύναται διὰ τῆς χρήσεως δεσποσθῆναι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον ς. ἀπὸ τοῦ ιθ. κεφαλαίου, ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἀγοράσας κλοπιμαῖα, καὶ ἀπαιτούμενος εἰπεῖν τὸν πεπρακότα, οὐκ ὀφείλει λέγειν ὅτι ἀγνοῶ τίς ἐστιν: παρερχόμενος γάρ τις πέπρακέ μοι αὐτὰ καὶ ᾤχετο: ἀλλ' ὀφείλει λέγειν τὸν κλέπτην.

κ.

Ὁ λαβὼν χρήματα ἐφ' ᾧ διακομίσαι τινί: καί τινα ἐξ αὐτῶν παρακατασχὼν καὶ συγχρησάμενος, κλοπὴν ἁμαρτάνει.

κα.

Ἐὰν μὴ ἀγωνιζόμενος τις περὶ τὰς συντε-

fidei competit, nec ei dolus uenditoris nocet. Ante uero quam per traditionem quis rem acceperit, Publicianam non habet, quamuis bona fidei emtor sit. Legito & tit. IIII. cap. V. them. V.

DE ERRORE, VELVTI QVVM testator uernam appellauit emtum.

Tit. eiusdem cap. XCVIII.

Quum rei dominium apud aliquem manet, error nihil obest.

l. 28. C. de re. mand.

Similiter & de legatis in libro II. Institutionum legis, legato non nocere, si testator de uerna tamquam de emto loquatur, & econtrario.

DE FVRTO A LIBERIS ET SERuis commisso, deque furtiuis rebus. Item de furto a familia facto, uel in stabulo, uel in caupona. de furto rerum hereditariarum. de furto quod fit in saccos, aut uestes, id est, de furibus homines spoliantibus.

Tit. II. cap. XI.

*Ancillæ furtiuæ partus, apud emtorem bonæ fidei conceptus, per Publicianam petitur; etiamsi ab emtore non est * possessus. Sed heredi furis hæc actio non competit. Interdum licet non emi, sed dono furtiuam ancillam accepi, in cōceptum & editum ex ea partum apud me, Publicianam habeo; si eo tempore, quo experior, matrem furtiuam ignorem. Ex quibus enim caussis matrem usucapere possem, * etiamsi furtiua esset; ex iisdem caussis & partum usucapio, si furtiuam esse matrem ignorabam.*

l. 11. §. 2. D. de Public.

* Nam pone ancillam, quæ apud ipsum concepisset, apud alium peperisse.

* si furtiua non esset,

Legito & lib. L. tit. IIII. cap. IX. & * XVII. ubi dicitur:

* XXVII.

Si quis bona fide furtiuam ancillam emerit, & apud ipsum ea conceperit atque pepererit; quamuis ipsa furtiuam in caussam inciderit, partus tamen furtiuus non est, & usucapi potest.

l. 33. in princ. D. de usurp. & us.

Legito & lib. LX. tit. VI. a XIX. cap. ubi dicitur:

Si ab emtore rei furtiuæ exigatur, ut uenditorem indicet; non debet dicere, se ignorare quis sit, quemdam scilicet transeūtem sibi eam uendidisse, ac abiisse: sed edicere furem debet.

l. 5. C. de furt.

XX.

Qui pecuniā accepit, ut eam ad alium perferret, si quid ex ea retinuit, & eo utatur; furtum committit.

XXI.

Si quo in exactionibus tributoriis se non ge-

rente contumaciter, exactor res ceperit & uendiderit: furtum committit. ideoque & ipse in duplum tenetur, & emtor rem non usucapit.

XXV.

Nouerca subripiens res sui priuigni, recte de duplo conuenitur.

XXIX.

Actio furti in heredem non transmittitur. Actio uero rem ablatam repetens, in quemlibet possessorē datur. Fuerat autem scripta hac constitutio de quodam, qui instrumenta subripuerat, & uita decesserat.

Legito & tit. X. tractat enim de condictione furtiua. Eius cap. XII. dicitur:

l.15.D de condic. furt. *Seruus qui alij furtum fecit, actione furti in duplum post libertatem tenetur: non condictione furtiua, nisi liber contrectauerit.*

XVII.

Si prius, quã fur rem offerat, res perire contigerit; furis periculum est.

Legito & tit. XI. cuius cap. II. them. IIII. dicitur:

l.2.§.3.D. de pri. del. *Qui ancillam subripuit, & mores eius corpusue corrupit, tam furti in duplum actione, quam serui corrupti tenetur.*

Legito & tit. XII. cuius II. cap. dicitur:

l.2.D. de furt. *Furti duo genera sunt, manifestum & nec manifestum. Manifestus fur est, qui cum re furtiua a quacumque persona deprehenditur prius, quam rem pertulerit quo destinauerat, eo ipso die: siue in publico, siue in priuato loco. Sed si pertulerit quo destinauit, tametsi postea deprehendatur cum re furtiua, non tamen est fur manifestus.*

VII.

Si seruus furtum fecerit, & post libertatem deprehensus fuerit, non est fur manifestus. Deprehensio facit manifestum furem. Quippe si me uidens furtum facere in domo tua, te abscondisti, ne te occiderem, non sum fur manifestus. Si uero ad me comprahendēdum prosequutus es, & abiecto furto fugero, fur manifestus sum: & nihil refert, dominus, an uicinus, an quis transiens adprehenderit.

XVI.

Neque nos in filios familias nostros furti actionem in duplum habemus, neque illi aduersus nos.

XXVI.

Cautionibus subreptis, non tantum pretium chartarum, sed etiam quantitas, quae eis conti-

λείας ὁ ἀπαιτητὴς ἔλαβε πράγματα καὶ πέπρακε, κλοπὴν ἁμαρτάνει· ὅθεν καὶ εἰς τὸ διπλοῦν κατέχεται αὐτός: καὶ οὐδὲ ὁ ἀγοράσας ἀπὸ τῆς χρήσεως δεσπόζει τὸ πρᾶγμα.

κε.

Ἡ μητρυιὰ ἡ κλέψασα τὰ πράγματα τοῦ ἰδίου προγόνου, καλῶς ἐνάγεται εἰς τὸ διπλοῦν.

κθ.

Ἡ μὲν περὶ κλοπῆς ἀγωγὴ κατὰ κληρονόμων οὐ παραπέμπεται. ἡ δὲ ἀγωγὴ ἡ ἀπαιτοῦσα τὸ κλαπὲν πρᾶγμα, κατὰ παντὸς νεμομένου ἁρμόζει. ἀντιγέγραπται δὲ ἡ διάταξις περί τινος δικαιώματα κλέψαντος καὶ τελευτήσαντος.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ι. διαλαμβάνει γὰρ περὶ τῆς τῶν κλοπιμαίων ἀπαιτήσεως. οὗ τινος ἐν τῷ ιβ. κεφαλαίῳ φησίν.

Δοῦλος ἐξ ἄλλου κλέψας, ἐνάγεται τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγῇ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν: οὐ μὴν καὶ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ κλαπέν, εἰ μὴ ψηλαφήσας ἐλεύθερος ὤν.

ιζ.

Ἐὰν πρὶν ἢ προσενέγκῃ τὸ πρᾶγμα ὁ κλέπτης, συμβῇ ἀπολέσθαι, τῷ κλέπτῃ κινδυνεύεται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ια. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ, θεμ. δ. φησίν.

Καὶ ὁ δούλην κλέψας καὶ διαφθείρας τοὺς τρόπους αὐτῆς, ἢ τὸ σῶμα, ἐνέχεται καὶ τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν, καὶ τῇ κατὰ τῶν φθειρόντων οἰκέτας.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιβ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Τῆς κλοπῆς δύο γένη εἰσί, φανερὸν καὶ ἀφανές. Φανερὸς κλέπτης ἐστὶν, ὁ μετὰ τοῦ κλοπιμαίου πράγματος ἐξ οἱουδήποτε προσώπου συλλαμβανόμενος, πρὶν ἢ τὸ πρᾶγμα ἐπαγάγῃ ἔνθα προέθετο ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, εἴτε ἐν δημοσίῳ, εἴτε ἐν ἰδιωτικῷ τόπῳ. εἰ δὲ ἐπήγαγεν αὐτὸ ἔνθα προέθετο, καὶ λοιπὸν συλληφθῇ μετ' αὐτοῦ, οὐκ ἔστι φανερὸς κλέπτης.

ζ.

Δοῦλος κλέψας, καὶ μετὰ ἐλευθερίαν κρατούμενος, οὐκ ἔστι φανερὸς κλέπτης. τὸ κρατηθῆναι τὸν κλέπτην, ποιεῖ αὐτὸν φανερόν. εἰ γὰρ κλέπτοντά με ἐν τῷ οἴκῳ σου θεωρῶν, κρύψας σεαυτὸν ἵνα μὴ φονευθῇς, οὐκ εἰμὶ φανερὸς κλέπτης. εἰ δὲ ἐπιδιώξας με κρατῆσαι, καὶ τὸ κλοπιμαῖον ῥίψας ἔφυγον, φανερὸς κλέπτης εἰμί. καὶ οὐ διαφέρει, ὁ δεσπότης συνέσχεν, ἢ γείτων, ἢ τὶς παριών.

ις.

Οὔτε ἡμεῖς κατὰ τῶν ὑπεξουσίων ἡμῶν ἔχομεν τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγὴν, οὔτε αὐτοὶ καθ' ἡμῶν.

κϛ.

Ἀσφαλειῶν ὑποκλαπεισῶν, οὐ μόνον τὸ τίμημα τῶν χαρτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ περιεχόμενον αὐταῖς

τοῦν διπλασιάζεται. καὶ ὁ κλέψας ἀποχὴν, εἰς τὸ διαφέρον ἐνέχεται. οὐ διαφέρει δὲ, ἐὰν ἑτέρωθεν ἡ καταβολὴ δείκνυται. ὁ δὲ μὴ ἀποκινήσας, ἀλλ᾽ ἀπολείψας τὸ δικαίωμα, οὐ μόνον τῇ [περὶ κλοπῆς] εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀκυϊλίῳ ἐνέχεται.

λδ.

Υἱὸς καὶ δοῦλος καὶ γαμετὴ, οὐχ ὑπόκεινται τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ. ὁ μέντοι συνδρομὴν αὐτοῖς εἰσαγαγὼν, ἐνέχεται τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγῇ.

να.

Τῆς ποινῆς καταβληθείσης, σώζεται ἡ τοῦ κλαπέντος ἐκδίκησις: καὶ τοῦ κλαπέντος πράγματος καταβληθέντος, σώζεται ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγή. τὸν νυκτερινὸν κλέπτην τὸν ἔξω πόλεως ἔξεστι φονεύειν, κἂν στρατιώτης ἐστί. τὸν δὲ ἐν πόλεσιν, οὐκ ἔξεστι φονεύειν, εἰ μὴ ἑτέρως ἄλλως διαφυγεῖν τὸν κίνδυνον ὁ φονεύσας οὐκ ἠδύνατο.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περὶ νυκτερινοῦ κλέπτου ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ι. τίτλ. β. κεφ. ζ. ἐν ᾧ φησὶν, ὅτι οὐ πάντα μοιχὸν ἢ κλέπτην ἔξεστι φονεύειν: ἀλλὰ τὸν ὅπλῳ ἑαυτὸν ἀπολογούμενον.

Τὸν δὲ ἡμερινὸν οὐκ ἔξεστι φονεύειν, εἰ μὴ ἀκόντιον ἐπιφέρεται: πάντα γὰρ τὰ βλάπτοντα τῇ τοῦ ἀκοντίου προσηγορίᾳ δίδοται. ἐπὶ ἑκατέρου δὲ δεῖ τοῦτο μετὰ κραυγῆς διαμαρτύρασθαι: οἱ ἐν νυκτὶ κλέπτοντες αὐστηρῶς κολάζονται μέχρι τοῦ πρὸς καιρὸν εἰς δημόσιον ἔργον ἐμβληθῆναι. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν † βαλανείοις κλεπτόντων. εἰ δὲ οἱ κλέπται, ἢ οἱ διορύσσοντες, ἢ οἱ παραπλήσιοι ἐκδικοῦσιν ἑαυτοὺς ἀκοντίῳ, κἂν μηδένα πλήξωσιν: εὐτελεῖς μὲν ὄντες, μεταλλίζονται: οἱ δὲ ἔντιμοι ἐξορίζονται. ὁ δὲ ἐν ἡμέρᾳ κλέπτων, εἰ μὲν φανερὸς κλέπτης ἐστὶν, εἰς τὸ τετραπλάσιον ἐνάγεται: εἰ δὲ ἀφανὴς, εἰς τὸ διπλάσιον. καὶ τὸν οἱονδήποτε σίδηρον ἐπιφερόμενον, ἀκινδύνως τὶς † φονεύει. καὶ ὁ φόβῳ τοῦ μὴ ἀποθανεῖν ἀνελὼν τὸν κλέπτην, οὐχ ὑπόκειται ποινῇ: εἰ μὴ δυνάμενος αὐτὸν κατασχεῖν, ἀνεῖλεν: ὁ γὰρ τοιοῦτος καὶ τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ ὑπόκειται.

† deest ἐν. † φονεύει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. ιγ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Ὁ ἐν διαθήκῃ ἐλευθερωθεὶς ἐὰν πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας βλάψῃ τὴν κληρονομίαν: εἰς τὸ διπλάσιον ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐνέχεται. ἵνα δὲ ἁρμόσῃ αὐτῇ ἡ ἀγωγή, δεῖ συνδραμεῖν καὶ δόλον τοῦ ἀπελευθέρου.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. κθ. οὗ τινος ἐν τῷ η. κεφ. φησίν.

Δύναταί τις καὶ κατὰ πατρωοῦ κινῆσαι τὸ περὶ ἀποσυλήσεως κληρονομιαίων πραγμάτων ἔγκλημα.

θ.

Εἴτε οἱ ἐλευθερωθέντες ἐνάγονται τῷ περὶ ἀποσυλήσεως κληρονομιαίων πραγμάτων ἐγκλήματι, εἴτε οἱ λεγατάριοι. οὐ χρὴ προσχήματι κολάσεως ἀποστερῆσαι αὐτοὺς τῶν καταλειφθέντων αὐτοῖς λεγάτων.

netur, duplatur. Et qui apocham surripuerit, in id quod interest tenetur. Nihil autem interest, si aliunde solutio probetur. Sed si quis non amouerit, sed interleuerit instrumentum; non solum [furti] in duplum, uerumetiam Aquilia tenetur.

XXXIIII.

Filius, & seruus, & uxor, actione furti in duplum non tenentur: qui tamen eis opem fert, in duplum actione furti tenetur.

LI.

Pœna soluta, salua rei furtiuæ uendicatio: & soluta re furtiua, salua est actio furti in duplum. Furem nocturnum extra ciuitatem occidere licet, tametsi miles sit; sed in ciuitatibus non licet. nisi aliter effugere periculum occisor non potuit.

SCHOLION.

De nocturno fure legito & lib. X tit. II cap. VII. in quo dicitur, non omnem adulterum uel furem occidere licere, sed eum qui se telo defendat. *l.7.D.quod met.cau.*

Diurnum autem non licet occidere, nisi telum ferat. Omnia uero, quæ nocent, teli appellatione significantur. In utroque autem oportet id cum clamore testificari. Fures nocturni grauius coercentur, usque ad damnationem in opus publicum ad tempus. Idem & in furibus balnearijs. Sed si fures, uel effractores, uel ijs similes, telo se defendant; licet neminem percusserint, uiles in metallum damnantur, honestiores relegantur. Qui uero interdiu furtum facit, si quidem manifestus est fur, in quadruplum tenetur: si uero nec manifestus, in duplum. Sed & qualemcumque ferrum ferentem sine periculo quis occidit. Et si dum timet sibi, quis furem occiderit, non punitur: nisi quum eum apprehendere posset, occidit. Hic enim & lege de sicarijs tenetur. *l.1.& 2.D. de fur.bal.* *l.5.D.ad L. Aquil.*

Legito & tit. XIII. cuius I. cap. dicitur:

Testamento liber esse iussus, si ante aditam hereditatem, damnum dederit hereditati; in duplum intra annum tenetur. Ut autem istac actio competat, oportet & liberti dolum concurrere. *l.1.D.si quis test.lib.ess.iuss.*

Legito & tit. XXIX. cuius VIII. cap. dicitur:

Potest quis etiam aduersus uitricum agere crimine expilatæ hereditatis. *l.2.C.de crim. expi.hered.*

IX.

Siue manumissi conueniantur crimine expilatæ hereditatis, siue legatarij; non oportet eos relictis legatis prætextu coercitionis priuari.

Legito

Legito & lib. XLIIII. tit. IIII. cap. XXIX. ubi dicitur:

l. 5. C. de legat.

Si cui portio rerum quarumdam legata fuerit, & is quædam ex his ipsis rebus, ex bonis scilicet, subtraxerit: actionem, quam nomine portionis earum rerum habebat, amittit.

Legito & lib. LX. tit. V. cap. XXVII. cuius uerba sunt:

De familia. l. quod aut prætor. D. de nox. actio.

Si familia mea furtum fecerit, nec eos uoluero noxæ dedere; tantum præsto, quantum unius liber fur præstaret, id est duplum, & æstimationem rei: siue numis, siue quorumdam ex ys, qui deliquerunt, deditione; & ceterorum nomine non teneor.

Legito & tit. XV. cuius II. cap. dicitur:

l. 1. §. quum plures. D. si fam. furt.

Quum plures furtũ fecerint, aut damnum dederint, si unius nomine cum domino agatur; tam diu nomine aliorum sustinetur actio, quam diu priore iudicio consequi potest actor, quantum hominem liberum facientem furtum præstare oporteret: hoc est, dupli pœnam, & simplum rei. Sin uero soluendo non sint, qui hoc fecerunt; uerberati relegentur. Et si non semel, sed sæpius in furto deprehendantur, manus eis abscindatur. Ac liberatur non ipse tantum, sed & is qui emit quemdam ex furibus: & ipse fur, si fuerit manumissus.

De furibus, qui soluendo non sunt.

Legito & tit. XIIII. cuius I. cap. dicitur:

l. un. D. furt. aduers. nau.

Si quid subripiatur in caupona, uel stabulo, ab ys qui in eo sunt, siue consilio & ope illius, qui præest, siue .... in eius est potestate, cui furtum factum est, uel agere furti in furem, uel prætoria in eum, qui cauponæ præest. Quod si custodiam rei caupo recepit, ipse furti actionem habet in duplum, non dominus. Liberi & serui alieni nomine in solidum tenetur, sed seruum suum noxa dedendo, liberatur. Et eorum qui ministery caussa in caupona sunt, & eorum qui perpetuo ibi habitant, facta caupo agnoscit, non etiam uiatorum. Nam eos repellere stabularius non potest.

Legito & tit. XXII. cap. VII. ubi dicitur:

l. 7 D. de extraord. crim.

Qui ex saccis furantur, uel aliena cenacula furandi caussa ingrediuntur; plus quam fures puniuntur, & uel ad tempus in opus publicum dantur, uel fustibus cæsi dimittũtur, uel ad tempus relegantur.

Legito & tit. XXVIII. cap. I. ubi dicitur:

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μδ. τίτλον δ. κεφάλαιον κθ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τινι λεγατευθῇ μέρος τινῶν πραγμάτων, καί τινα ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων κλέψῃ, ἀπὸ τῆς οὐσίας δηλονότι· τὴν ἐπὶ τῷ μέρει τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἀγωγὴν ἀπόλλυσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον ε. κεφάλαιον κζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἡ φαμιλία μου κλέψῃ, καὶ μὴ θέλω ἐκδοῦναι αὐτούς· τοσοῦτον δίδωμι, ὅσον εἷς ἐλεύθερος κλέψας, τουτέστι τὸ διπλοῦν, καὶ τὴν τοῦ πράγματος διατίμησιν, εἴτε ἐν χρήμασιν, εἴτε διὰ τῆς ἐκδόσεως τινῶν ἡμαρτηκότων, καὶ οὐκ ἐνάγομαι περὶ τῶν λοιπῶν. περὶ φαμιλίας.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιε οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν πολλῶν κλεψάντων καὶ ζημιωσάντων, ὀνόματι τοῦ ἑνὸς κινηθῇ κατὰ τοῦ δεσπότου· ἐπὶ τοσοῦτον ὀνόματι τῶν ἄλλων ἐπέχεται ἡ ἀγωγή, ἕως οὗ ἐν τῷ πρώτῳ δικαστηρίῳ ὁ ἐνάγων δυνηθῇ λαβεῖν ὅσον ἐλεύθερον κλέψαντα παρασχεῖν ἐχρῆν· τουτέστι καὶ τὴν ποινὴν τοῦ διπλοῦ, καὶ τὸ ἁπλοῦν τοῦ πράγματος. εἰ δὲ ἄποροι εἰσὶν οἱ τοῦτο πεπραχότες, τυπτόμενοι ἐξοριζέσθωσαν. ἐὰν δὲ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις ἐπὶ κλοπῇ ἁλῶσι, χειροκοπείσθωσαν. καὶ ἐλευθεροῦται οὐ μόνος αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγοράσας τινὰ τῶν κλεψάντων, καὶ αὐτὸς ὁ κλέψας ἐλευθερούμενος. περὶ ἀπόρων κλεπτῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιδ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν κλαπῇ τι ἐν καπηλείῳ, ἢ ἐν πανδοχείῳ παρὰ τῶν ὄντων ἐν αὐτοῖς· εἴτε συμβουλῇ καὶ συνεργίᾳ τοῦ προεστῶτος, εἴτε .... ἐξουσίαν ἔχει ὁ κλαπεὶς ἢ τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγὴν κινῆσαι κατὰ τοῦ κλέπτου· ἢ τὴν πραιτωρίαν κατὰ τοῦ προεστῶτος τοῦ καπηλείου. εἰ μέντοι τὴν φυλακὴν τοῦ πράγματος ὁ κάπηλος ἀνεδέξατο, αὐτὸς ἔχει τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγήν, καὶ οὐχ ὁ δεσπότης. ὀνόματι ἐλευθέρου καὶ δούλου ἀλλοτρίου εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται· τὸν ἴδιον δὲ δοῦλον εἰς νόξαν ἐκδιδούς, ἐλευθεροῦται. καὶ τῶν πρὸς ὑπουργίαν τοῦ καπηλείου ὄντων ἐν αὐτῷ, καὶ τῶν ἐκεῖ διηνεκῶς οἰκούντων, ἐπιγινώσκει τὰ ἀποτελέσματα ὁ κάπηλος· οὐ μὴν τῶν παροδευόντων. οὐ γὰρ αὐτοὺς ἀπωθεῖσθαι δύναται ὁ πανδοχεύς.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κβ.† καὶ κζ. ἐν ᾧ φησίν. † κεφ. ζ.

Οἱ ἀπὸ σάκκων κλέπτοντες, ἢ διαίταις ἀλλοτρίαις διὰ τὸ κλέψαι ὑπεισιόντες, ὑπὲρ τοὺς κλέπτας τιμωροῦνται· καὶ ἢ πρὸς καιρὸν δίδονται εἰς δημόσιον ἔργον, καὶ ῥοπαλίζονται, καὶ ἀπολύονται, ἢ προσκαίρως ἐξορίζονται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. κη. κεφάλ. α. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ τοὺς

Οἱ τοὺς ἀνθρώπους ἐκδύοντες, ὡς τραχύτεροι τῶν κλεπτῶν, εἰς ἔργον δημόσιον πρὸς καιρὸν ἢ διηνεκῶς ἐμβάλλονται. οἱ δὲ τιμιώτεροι πρὸς καιρὸν ἀποκινοῦνται τοῦ ὀφφικίου, ἢ τῶν αὐτῶν πατρίδος ἐξορίζονται. ἔνθα γὰρ παρὰ τῶν νόμων ἰδικὴ ποινὴ οὐχ ὥρισται, ἔξεστι τῷ δικάζοντι ἐπαγαγεῖν ἣν βούλεται.

Περὶ τῶν μὴ δυναμένων ἐνάγεσθαι τῇ περὶ κλοπῆς καὶ ἀφαιρέσεως πραγμάτων: καὶ περὶ κλοπῆς γινομένης ἐν τοῖς τῷ δημοσίῳ διαφέρουσι: εἴρηται ἐν τῷ περὶ δημοσίου.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον γ. κεφάλ. να. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐν τῇ ἀγωγῇ τῇ περὶ κλοπιμαίων, εἰς τὸ πᾶν ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ καταδικάζεται. ἁμάρτημα γάρ ἐστι.

ΠΕΡΙ ἘΚΛΗΨΕΩΝ ΚΑΙ ἘΚΠΟΙΗΣΕΩΝ τῶν κατὰ πρᾶσιν ἢ δωρεὰν, ἢ ἐμφύτευσιν, ἢ ἐκμίσθωσιν, ἢ καθ' ἕτερον τρόπον γινομένων, ἀπὸ τοῦ δημοσίου καὶ τῆς πόλεως, καὶ τῶν πατριμονιαλίων ἤτοι ἰδιοκτήτων τοῦ βασιλέως καὶ ταμιακῶν.

Τίτλ. γ. κεφ. α.

Οἱ διηνεκῶς μισθούμενοι παρὰ πόλεως ἀγροὶ, ὥστε μὴ ἀφαιρεθῆναι τῶν λαβόντων ἢ τῶν διαδεξαμένων τὸν τόπον αὐτῶν, ἐφ' ὅσον τὸ τέλος δίδοται, ἐμφυτευτικοὶ καλοῦνται. καὶ ἔχουσιν οἱ λαβόντες αὐτοὺς ἐπ' αὐτοῖς ἀγωγὴν κατὰ παντὸς νομέως καὶ τῆς πόλεως, κἂν οἱ μὴ δεσπόζωσιν, ἐὰν μέντοι τὸ τέλος καταβάλλωσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ν. τίτλον ιγ. ὅς τις προείρηται ἐν τῷ περὶ δεσποτείας.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νε. τίτλον ιβ. κεφάλαιον β. καὶ τίτλον ιγ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὅτι τὰ πατριμονιαλια ὠνούμενοι, καὶ τὰ ἱερατικὰ χωρία, τιμὰς δεδωκότες, ἀναφαίρετον ἐχέτωσαν τὴν δεσποτείαν αὐτῶν.

† κατὰ πρᾶσιν.

Ἐάν τινες ἢ κατὰ δωρεὰν ἢ † πατρᾶσιν ἢ καθ' ἕτερον τρόπον οἴκους ἢ ἐργαστήρια πολιτικὰ ἔλαβον, καὶ μάλιστα κωνσταντινουπόλεως, ἢ ἀγωνοθετικὰ ἀπὸ τῆς ὑπατείας αὐσονίου καὶ ολυβρίου, ἀφαιρέσει τοῦ κανόνος: παρεχέτωσαν τοῦ λοιποῦ, τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς ἐξαρχῆς κανόνα. εἰ γὰρ τοὺς ἰδιώτας οὐ βουλόμεθα στερεῖσθαι, πολλῷ μᾶλλον τὰς πόλεις καὶ ἐχέτωσαν βεβαίαν ἐπ' αὐτοῖς δεσποτείαν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον α. κεφάλαιον θ. θεμ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ εἰς τὸ διηνεκὲς μισθωθέντες δημόσιοι ἀγροὶ, χωρὶς κελεύσεως βασιλικῆς οὐκ ἀφαιροῦνται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιδ. οὗ τινος ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ φησίν.

Qui homines spoliant, ut atrociores fures, in opus publicum ad tempus uel perpetuo mittuntur. Honestiores ad tempus officio mouentur, aut sua patria relegantur. Nam ubi legibus specialis pœna non est definita, licet iudici eam irrogare, quam uoluerit. l. 1. §. expilatores. D. de effr. & exp.

De his qui conueniri non possunt actione furti & rerum amotarum, deque furto rerum ad fiscum pertinentium, dictum est in titulo de fisco.

Legito & lib. IX. tit. III. cap. LI. ubi dicitur:

In actione rerum amotarum uir in solidum uxori condemnatur. quippe delictum est. l. 52. D. de re iudic.

DE CONDVCTIONIBVS ET ALIENATIONIBUS, quę per uenditionem, uel donationem, uel emphyteusim, uel elocationem, uel alium modum fiunt a fisco, municipio, patrimonialibus siue rebus priuatis principis, & tamiacis.

Tit. III. cap. I.

Agri qui a ciuitate locantur in perpetuum hac lege, ut nec ab ys, qui eos conduxerunt, nec ÿs qui eorum in locum successerunt, quamdiu uectigal penditur, auferantur; emphyteutici dicuntur. Et qui hos conduxerunt, habent in eos actionem aduersus quemuis possessorem, ipsamque ciuitatem, quamuis domini non efficiantur; ita tamen, si uectigal soluant. l. 1. D. si ager uectig.

Legito & lib. L. tit. XIII. quem posuimus in titulo de dominio.

Item lib. LV. tit. XII. cap. II. & tit. XIII. cuius I. cap. dicitur:

Qui patrimonialia tẽplorumue prædia comparant, solutis pretys dominium in ea numquã ipsis adimendum habeant. l. 4. C. de diuersis præd. lib. 11.

Si qui uel per donationem, uel emtionem, uel alium modum domus, aut ergasteria ciuilia, præsertim Constantinopolitanæ urbis, aut agonotheticas possessiones, a consulatu Ausony & Olybry, demto canone acceperunt: deinceps impositum eis ab initio canonem præbeant. Nam si priuatos fraudari nolumus, multo minus urbes: adeoque [possessores] dominium firmum in eis habeant. l. 5. eod.

Legito & tit. I. cap. IX. them. IIII. in quo dicitur:

Fundi publici in perpetuum locati, sine iussu principis non auferuntur. l. 4. C. de fund. patrim.

Legito & tit. XIIII. cap. VII. ubi dicitur:

Qui-

l.7 C. de om. ag. des.

Quicumque patrimonialem fundum principis, quem sterilem accepit, fertilem cultura sua praestiterit; habeat eum perpetuo ueluti priuatum, modo pensionem soluat, & suos ad successores transmittat. Si fertilem acceperit, uel nunc accipiat, sterilia quoque agnoscat: si mediocrem, habita ratione proportionis agnoscat, & post biēnium pro sterilibus canonem soluat, nemine praetextu dignitatis aut potestatis exemto. Primo autem in uicina finitimaque praedia pars sterilis distribuatur, ac si uicinum nullum fuerit, tunc etiam in longius disiita collatio imponatur.

Et X. cap.

l.3. C. de fund. patrim.

Quicumque fundum a fisco in emphyteusin susceperit, nō potest illum eo praetextu, quod desertus sit, ne quidem ex sacro rescripto, refundere. Nec etiam auelli ab eo potest, etiamsi licitatio fiat; sed apud ipsum & posteritatē eius perpetuo manet.

Legito & tit. XV. cuius I. cap. dicitur:

l.1. C. de fund. rei priu.

Qui praedia comparant a fisco, firmiter ea retineant, nullam a nobis ademtionem eorum ueriti. quinetiam ad liberos ea suos durabiliter transmittant.

Et V. cap.

l. ult. eod.

Nemo canone detracto dominicam possessionem comparet. nam & pretia perdit, & fundū amittit; nec ea quae impendit aut meliorauit, recipiet; nec compensabit cum fructibus, qui ab eo exiguntur; nec praescriptionem temporis habebit. Quinetiam palatini, qui ut talis emtio fieret, adiuuerint: quinquaginta libras [auri,] nullo beneficio in his ualituro, praestent.

DE EXHIBITIONE SEU DEMONstratione rerum, earumque restitutione ac persequutione.

Tit. IIII. cap. II.

l.2. D. ad exhib.

Exhibere est publice producere, ut experiundi copiam habeat, qui uelit.

III.

Ad exhibendum actio competit eis, qui habent in rem actionem, & pigneraticiam, & ei qui usumfructum, & iudicis interdictum, uel optionem, uel noxalem ad exhibendum familiam habet. nam forte seruum, qui deliquit, non nouit; aut nomen eius non tenet. Extra heredē, testamentū, uel codicillos, uel quā aliā supremā uolūtatē nemo exigit per actionē ad exhibēdū; sed per interdicta. Competit & iis [haec actio], quorū interest, etsi res ipsorū nō sit, nec uindicationē habeāt, utputa si mihi seruus legatus sit,

εἴτις δήποτε ἰδιόκτητον τοῦ βασιλέως ἀγρὸν ἄπορον λαβὼν ἐφιλοκάλησεν· ἐχέτω τοῦτον διηνεκῶς ὡς ἰδιωτικὸν, παρέχων τὸ τέλος, καὶ παραπεμπέτω αὐτὸν κατὰ διαδόχους. εἰ δὲ εὔθαλῆ ἔλαβεν, ἢ νῦν λάβῃ, ἐπιγνώσεται καὶ ἄπορα· εἰ δὲ μέσον, κατὰ ἀναλογίαν ἐπιγινωσκέτω. μετὰ διετίαν δὲ τελείτω τις ὑπὲρ τῶν ἀπόρων, μηδενὸς ἐξῃρημένου προσχήματι ἀξίας ἢ δυναστείας. πρῶτον δὲ εἰς τὰ γειτνιῶντα καὶ ὅμορα ἐπικλάσθω τὸ ἄπορον. εἰ δὲ μὴ ἔστι γειτνιάζων, τότε καὶ τοῖς πόῤῥω ἐπιφερέσθω ἡ συντέλεια.

Εν δὲ τῷ ι. κεφαλαίῳ.

Ος τις δήποτε ἀπὸ τοῦ δημοσίου εἰς ἐμφύτευσιν ἀγρὸν λάβῃ, οὐ δύναται ἀποβαλέσθαι αὐτὸν προφάσει τοῦ ἔρημον εἶναι, εἰ δὲ ἀπὸ θείου γράμματος. ἀλλ᾽ οὐδὲ ἀποσπᾶσθαι δύναται ἀπ᾽ αὐτοῦ. οὐδὲ εἰ ὑπερθεματισμὸς γένηται, ἀλλὰ διηνεκῶς παρ᾽ αὐτῷ μένει, καὶ τῇ ἀπογονῇ αὐτοῦ.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον ιε. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Οἱ ἀγοράσαντες παρὰ τοῦ δημοσίου κτήματα, ἰσχυρῶς ἐχέτωσαν αὐτὰ, μὴ δεδιότες ἐξ ἡμῶν ἀφαίρεσιν αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ εἰς παῖδας ἰσχυρῶς παραπεμπέτωσαν.

Εν δὲ τῷ ε. κεφαλαίῳ.

Μηδεὶς χωρὶς κανόνος δεσποτικὸν κτῆμα ἀγοράσῃ. ἐπεὶ καὶ τὰ τιμήματα ἀπόλλυσι, καὶ τὸ χωρίον ἀποσπᾶται, καὶ οὐδὲ ἅπερ ἐδαπάνησεν, ἢ ἐπεβελτίωσε λήψεται, ἢ συλλογίσεται εἰς τοὺς καρποὺς οὓς ἀπαιτεῖται, οὐδὲ χρόνου παραγραφὴν ἕξει· ἀλλὰ καὶ οἱ παλατῖνοι ταύτῃ συμπράξαντες τῇ ὠνῇ πεντήκοντα λίτρας παράσχωσι· μηδεμιᾶς φιλοτιμίας ἰσχυούσης πρὸς ταῦτα.

ΠΕΡῚ ΠΑΡΑΣΤΆΣΕΩΣ ἬΤΟΙ ἐπιδείξεως πραγμάτων καὶ ἀποκαταστάσεως αὐτῶν καὶ ἀγωγῆς.

Τίτλ. δ. κεφ. β.

Παραστῆσαι ἐστὶν † ἀγωγὴ δημοσία, ἐφ᾽ ᾧ σχεῖν εὐχέρειαν τὸν βουλόμενον ἐναγαγεῖν. † ἀγαγεῖν δημοσίᾳ.

γ.

Ἡ παραστατικὴ τῶν πραγμάτων ἀγωγὴ, ἁρμόζει τοῖς ἔχουσι τὴν ἐπὶ πράγματι ἀγωγὴν, καὶ τὴν τῆς ἀσφαλείας, καὶ τῷ ἔχοντι χρῆσιν, καὶ τῷ ἔχοντι παραγγελίαν κριτοῦ, ἢ ἐπιλογὴν, ἢ νοξαλίαν, ἐπὶ τῷ παραστῆναι τὴν φαμιλίαν. ἴσως γὰρ ἀγνοεῖ τὸν ἁμαρτήσαντα δοῦλον ἢ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. πλὴν τοῦ κληρονόμου, διαθήκην, ἢ κωδίκελλον, ἢ ἑτέραν τελευταίαν βούλησιν, οὐδεὶς ἀπαιτεῖ διὰ τῆς παραστατικῆς τῶν πραγμάτων ἀγωγῆς· ἀλλὰ διὰ παραγγελιῶν δικαστῶν. ἁρμόζει καὶ οἷς διαφέρει, κἂν μὴ αὐτῶν ἐστι τὸ πρᾶγμα, μήτε τὴν ἐπ᾽ αὐτῷ ἀγωγὴν ἔχωσιν. ὡς ἔνθα λεγατευθῇ μοι δοῦ-

λος

λος ὃν πέτρος ἐπιλέξεται· κινῶ γὰρ ἐπὶ τῷ παρα-στῆσαι, ἵνα ἐπιλέξηται. οὐ πᾶς δὲ ᾧ τινι διαφέρει, ἀλλ' ᾧ τινι διαφέρει δικαίως κινεῖ.

δ.

Ὁ πολιτικῶς καὶ ὁ φυσικῶς νεμόμενος, ἐνά-γεται τῇ παραστατικῇ τῶν πραγμάτων ἀγωγῇ. ὅθεν καὶ λαβὼν τὸ πρᾶγμα εἰς ἐνέχυρον ἢ παρα-θήκην, ἢ ἐν χρήσει, ἢ μισθώσει, ἐνάγεται.

ε.

Εἰ καὶ νέμεταί τις, οὐ μὴν δύναται παραστῆσαι, οὐκ ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ, ὡς ἐπὶ τοῦ φυγάδος. δίδωσι δὲ καὶ ὁ δεσπότης ἀσφάλειαν, ὡς ὅταν δυνηθῇ, παραστήσειν αὐτόν. τὸ αὐτὸ καὶ μὴ ἔστι φυγάς, ἐπετράπη δὲ παρὰ τοῦ δεσπότου διά-γειν ἔνθα θέλει ἢ ἐπὶ ξένης ἐπέμφθη, ἢ εἰς τὰ χω-ρία αὐτοῦ. χώρα γὰρ τῇ ἀσφαλείᾳ.

ια.

Ἔνθα ἐστὶ τὸ πρᾶγμα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προ-καταρξεως, ὀφείλει παρίστασθαι, καὶ φέρεται πρὸς τὸν δικαστὴν, κινδύνῳ καὶ δαπανήμασι τοῦ ἐνά-

† δίδωσι. γοντος. καὶ τρέφει δὲ καὶ ἐνδύει † αὐτὸν ὁ ἐναγό-μενος. εἰ μὴ ἄρα τεχνίτης ὢν εἰώθει ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ τρέφεσθαι καὶ νῦν σχολάζει. εἰ δὲ ἐπίτηδες αὐτὸν εἰς ἕτερον τόπον μετέστησε· φέρει αὐτὸν οἰκείῳ κινδύνῳ καὶ δαπανήμασιν ἔνθα ἐγένετο. εἰ δὲ καὶ ἀδόλως τις παύσεταί τινα μετὰ προκάταρξιν νέ-

† ἀποκαθι- μεσθαι· καταδικάζεται † ἀποκαθιστῶν τὰ ὄντα

στάς. παρ' αὐτῷ.

ιβ.

Καὶ ὁ θέλων ἐκδικῆσαι τινὰ εἰς ἐλευθερίαν ἢ εἰς ὑπεξουσιότητα, ἔχει τὴν παραστατικὴν ἀγω-γήν. εἰ καὶ χωρὶς δόλου καὶ ἀμελείας ἀποθάνῃ με-τὰ προκάταρξιν ὁ δοῦλος· ἴσθ' ὅτι καταδικάζεται ὁ ἐναγόμενος εἰς ὃ διαφέρεται τῷ ἐνάγοντι μὴ ἐμ-

† παρατυθ- ποδίσαι αὐτὸν ἐν τῇ προκατάρξει † ἀπαιτῆσαι, καὶ

σαι. μάλιστα εἰ μὴ ἀπέθνησκεν εἶχε παρέσει.

ιη.

Ὁ χρεώστης καταβαλὼν ἅπερ ὠφείλει, κινεῖ τὴν ἀποκαταστατικὴν ἀγωγὴν, ἀπαιτῶν καὶ τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ ἀναδοθῆναι καὶ τὰ ἄλλα δι-καιώματα τὰ ἀνήκοντα τῷ συναλλάγματι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λα. τίτλον β. κεφά-λαιον ιθ. ἐν ᾧ φησίν.

Οὐ δύναται ὁ πατὴρ ἀπαιτεῖν τὸν γαμβρὸν πα-ραστῆσαι τὴν αὐτοῦ θυγατέρα. τὸ δὲ ἐναντίον ὁ γαμ-βρὸς ἐνάγει τῷ πατρὶ, ἵνα ἀγάγῃ τὴν ζευχθεῖ-σαν αὐτῷ.

Ἀνάγνωθι βιβλίον λε. τίτλον θ. ἐν ᾧ διαλαμ-

† παρατά- βάνεται περὶ † στάσεως διαθήκης· καὶ

σεως. εἴρηται περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ περὶ

διαθήκης.

quem Petrus sit optaturus. Ago enim ad exhibendum, ut optet. Non quilibet autem, cuius interest; sed is, cuius ex iusta caussa interest, agit.

IIII.

Qui ciuiliter, & qui naturaliter possidet, ad exhibendum actione conuenitur. Proinde qui rem pignori accepit, uel apud quē deposita est, uel cui commodata, uel cui locata, tenetur.

V.

Licet quis possideat, restituendi tamen facultatem non habeat, ad exhibendum actione non tenetur. uelut est in seruo fugitiuo. Dominus tamen cautionem praestat, exhibiturum se hominem, quum potuerit. Idem est, & si fugitiuus nō sit; a domino tamen ei sit permissum ubi uelit morari, uel peregre missus sit, uel in praedia domini. quippe cautioni locus est.

XI.

Vbi res fuerit tempore litis contestationis, ibi exhiberi debet; ac praefertur ad iudicem periculo & impendijs actoris. Pascit autem uestitq; seruum reus, nisi quum artifex sit, artificio suo pasci solebat, nunc uero uacet. Quod si data opera eum in alium locum transtulit, suo periculo & sumtibus illum eo perducit, ubi fuit. Si uero quis etiam sine dolo malo post cōtestationem possidere desinat, condemnatur ad restituēdum ea, quae apud ipsum exstant.

XII.

Qui uindicare quem in libertatem, suamue potestatem uelit, actionem ad exhibendum habet. Quamuis sine dolo malo & culpa mortuus sit seruus post litis contestationem, tamen interdum tanti reus damnatur, quanti actoris interfuerit, per eum se impeditum non esse, quo minus in contestatione litis exhiberetur: praesertim si mortuus non fuisset, si tum fuisset exhibitus.

XVIII.

Debitor eo soluto, quod debebat, ad exhibendum actionem habet; si tam chirographum, quam instrumenta cetera, ad contractum pertinentia, restitui sibi postulet.

Legito & lib. XXXI. tit. II. cap. XIX. ubi dicitur:

Pater a genero petere non potest, ut filiam suam exhibeat. Verum e contrario gener conuenire patrem potest, ut [matrimonio] sibi iunctam ducat. l.1.in fi.& l.2. D.de lib.exhib.

Legito & lib. XXXV. tit. IX. in quo tractatur de testamenti tabulis exhibendis. quo de agitur in titulo de testamento.

BASILICORVM LIBER XVI.

DE VSVFRVCTV, ET NVDO VSV, & quibus priuilegijs fruātur, qui eum habēt. Item de usufructu legato. quibus impensis & oneribus [fructuarij] sint obnoxij. quodq; possint emtoris exemplo conductorem expellere.

TIT. I. CAP. I.

D. hoc tit. *Vsusfructus est ius alienis rebus utendi fruendi, salua rerum substantia.*

VII.

Omnis reditus ad fructuarium pertinet.

Si quis soli domus usumfructum habet, qualiacunque lucra sint ex aedificijs, ad eum pertinent. Vnde etiam mittitur in possessionem caussa damni infecti, & iure domini possidet uicini aedes, si cautionem non accipiat. Nec usufructu extincto dominium amittit. Qui usumfructũ habet, tributa (uti tulij) praestat, & relicta ex re alimenta: simul etiam reficit, quemadmodum & arbores adserit.

IX.

Fructuarius agrum colere cogitur. nam quae in eo nascuntur, quaeue percipi ex eo possunt, ad ipsum pertinent.

XIII.

Fructuarius condicionem proprietatis meliorem, non deteriorem facere potest. Nec enim uel arborem frugiferã, uel quae uoluptati sunt, ex locis amoenis excidit, faciũdi quasi ius caussa.

SCHOLION.

Florum loca scilicet. ac infructuosarũ arborum euertere non debet, ut hortos olitorios, uerbi gratia, uel alium quem reditum, uel uineam, uel oliuetum faciat.

XXVII.

Onus cloacae, & aquaeductus, & uiae refectionis, & ob transitum exercitus, & ob municipium, (solent enim uiliori pretio possessores municipio fructus addicere) & functiones fiscales, fructuarius praestat.

LXVII.

Qui usumfructum habet, etiam inuito domino, uel eius herede, eum uendere potest.

LXVIII.

*Partus * seruorum ad fructuarium non pertinet, nec usumfructum is in eo habet; nisi nominatim hoc testator dixerit.*

* SCHOLION.

L. 28. D. de usur. Propter regulam, qua dicitur, Partus non est in fructu, quum eius gratia fructus omnes proueniant.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ις.

ΠΕΡΙ ΧΡΗΣΕΩΣ ΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ χρήσεως ψιλῆς, καὶ οἷς κέχρηνται προνομίοις οἱ ταύτην ἔχοντες: καὶ περὶ τῶν ἀπὸ λεγάτου χρήσεων: καὶ ποίοις δαπανήμασι καὶ βάρεσιν ὑπέχονται. καὶ ὅτι δύνανται κατὰ μίμησιν τοῦ ἀγοραστοῦ ἐξώθειν τὸν μισθωτήν.

Τίτλ. α. κεφ. α.

Χρῆσις καρπῶν ἐστὶ δίκαιον τοῦ κεχρῆσθαι πράγμασιν ἀλλοτρίοις, καὶ καρπίζεσθαι αὐτά, φυλαττομένης τῆς τοῦ πράγματος ὑποστάσεως.

ζ.

Πᾶς πόρος τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι ἀνήκει.

Ὁ τοῦ ἐδάφους οἰκήματος ἔχων τὴν χρῆσιν, οἱαδήποτε κέρδη ἐστὶ τῶν οἰκημάτων, αὐτὸς ἔχει. ὅθεν αὐτὸς εἰς νομὴν τῆς ἐπὶ μελλούσης ζημίας ἀγωγῆς χάριν πέμπεται, καὶ δεσπόζει τὸ τοῦ γείτονος οἰκείας, εἰ μὴ λάβῃ τὴν ἀσφάλειαν. καὶ οὐκ ἀπόλλυσι τὴν δεσποτείαν φθειρομένης τῆς χρήσεως. ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων τῶν καρπῶν, δίδωσι τὰ δημόσια καὶ τὰ δαπανήματα, καὶ τὰς ἐκ τοῦ πράγματος ἐαθείσας διατροφάς: καὶ ἀνανεοῖ, ὥσπερ καὶ ἐγκεντρίζει τὰ δένδρα.

θ.

Ἀναγκάζεται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων γεωργεῖν τὸν ἀγρόν. αὐτῷ γὰρ διαφέρει τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ δυνάμενα λαμβάνεσθαι.

ιγ.

Κρείττονα τὴν αἵρεσιν, οὐ μὴν χείρονα τῆς δεσποτείας δύναται ποιεῖν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων. οὔτε γὰρ ἐκκόπτει κάρπιμον δένδρον, οὔτε τὰ πρὸς τέρψιν ἐκ τῶν ἐπιτερπῶν τόπων, διὰ τὸ ποιῆσαι πρόσοδον.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τουτέστι τόπους ἀνθέων καὶ δένδρων ἀκάρπων, οὐ δφείλει καταστρέφειν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων, ἵνα τυχὸν κήπους λαχανοφόρους ποιήσῃ, ἢ ἄλλην τινὰ πρόσοδον, ἢ ἀμπελῶνα, ἢ ἐλαιῶνα.

κζ.

Τὸ τέλος τοῦ κανάλου, καὶ τοῦ ὑδραγωγίου, καὶ τῆς ὁδοστρωσίας, καὶ τῆς στρατιωτικῆς παρόδου, καὶ τοῦ πολιτικοῦ (τυχὸν γὰρ ἔθος ἐστὶν ὀλίγου τιμήματος καρποὺς πιπράσκειν τῇ πόλει τοὺς κτήτορας) καὶ τὰ δημόσια τέλη, ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων δίδωσιν.

ξζ.

Ὁ ἔχων χρῆσιν καρπῶν, δύναται πωλεῖν αὐτήν, καὶ ἄκοντος τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ.

ξη.

Ὁ τοκετὸς * τῶν δούλων, οὐκ ἀνήκει τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι· οὐδὲ ἔχει ἐπ' αὐτῷ χρῆσιν, εἰ μὴ ῥητῶς εἴπῃ ὁ διαθέμενος.

* ΣΧΟΛΙΟΝ.

Διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, οὐκ ἔστι καρπὸς ὁ τοκετός, ὡς δι' αὐτὸν πάντων τῶν καρπῶν γινομένων.

Ἡ δὲ γονὴ τῶν θρεμμάτων, τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι ἀνήκει. ἔνθα δὲ ἀγέλης ἢ βουκολίου χρῆσις καρπῶν λεγατεύεται, ὀφείλει τὰ φθειρόμενα ἀναπληροῦν ἐκ τῶν ἐπιγινομένων, καὶ τὰ ἄχρηστα: καὶ γίνεται τὰ μὲν ὑποβληθέντα, τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος: τὰ δὲ ὑπὲρ ὧν ὑπεβλήθησαν, τοῦ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντος.

Τίτλ. β.

Φησὶ ΠΕΡῚ ΧΡΉΣΕΩΣ ΑΥ̓ΞΟΜΈΝΗΣ.

οὗ τινὸς ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὅτι ἡνωμένως λεγατευθῇ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, οὐ μὴν ὅτι διῃρημένως, καὶ ἁρμόζει τὸ δίκαιον τῆς προσαυξήσεως. ἐὰν οὖν κοινῷ δούλῳ λεγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, † ὁ εἷς τῶν δεσποτῶν μὴ καταδέξηται ἢ μὴ χρήσηται τὸ μέρος αὐτοῦ, τῷ ἑτέρῳ δεσπότῃ προσαύξει: κἂν ἀνίσως ἐδέσποζον. εἰ δὲ καὶ κοινῷ δούλῳ λεγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, καὶ διῃρημένως πέτρῳ λεγατευθῇ, τὸ φθειρόμενον μέρος ἑνὸς τοῦ δεσπότου, τῷ πέτρῳ προσαύξει. ὥσπερ ὅτι δύο τισὶν ἡνωμένως, καὶ ἑτέρῳ διῃρημένως λεγατευθῇ.

† καὶ ἐ.

Τίτλ. γ.

ΠΟΊΑΙΣ ἩΜΈΡΑΙΣ Ὁ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕῚΣ ΤΗ͂Σ ΧΡΉΣΕΩΣ ΚΑΡΠῸΣ ΠΡΟΧΩΡΕΙ͂.

Τίτλ. δ.

ΠΟΊΟΙΣ ΤΡΌΠΟΙΣ Ἡ ΧΡΗ͂ΣΙΣ ΤΩ͂Ν ΚΑΡΠΩ͂Ν ἈΠΌΛΛΥΤΑΙ.

Τίτλ. ε.

ΠΟΊΟΙΣ ΤΡΌΠΟΙΣ Ἡ ΧΡΗ͂ΣΙΣ ΤΩ͂Ν ΠΡΑΓΜΆΤΩΝ ΜΕΙΟΥ͂ΤΑΙ.

Τίτλ. ς.

ΠΕΡῚ ΧΡΉΣΕΩΣ ἘΚΔΙΚΉΣΕΩΣ.

Τίτλ. η.

ΠΕΡῚ ΧΡΉΣΕΩΣ ΚΑῚ ΟἸΚΉΣΕΩΣ, ΚΑῚ ΤΊ ΔΙΑΦΈΡΕΙ ΧΡΗ͂ΣΙΣ ΚΑῚ ΟἼΚΗΣΙΣ ΤΗ͂Σ ΤΩ͂Ν ΚΑΡΠΩ͂Ν ΧΡΉΣΕΩΣ. οὗ τινὸς ἐν τῷ β. κεφ. φησίν.

Ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων, κέχρηται, οὐ μὴν καρπίζεται. ἐπὶ δὲ οἰκήσεως καὶ ἀνὴρ τῇ γυναικί, καὶ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ συνοικεῖ, καὶ τῇ ἰδίᾳ φαμιλίᾳ καὶ τοῖς ἀπελευθέροις.

Ἐν δὲ τῷ θ. κεφαλαίῳ, θεμ. δ.

Ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων καὶ πρὸς τὴν καθημερινὴν χρείαν κέχρηται τοῖς ξύλοις, καὶ τῷ κήπῳ, καὶ ταῖς ὀπώραις, καὶ λαχάνοις, καὶ φύλλοις, καὶ τῷ ὕδατι: οὐ πρὸς κέρδος, ὅτι καταχρῆται.

ιβ.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ ἀγρῷ γινομένων κελλαρικῶν, ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων, τὸ πρὸς ἐνιαυτὸν ἀρκοῦν αὐτῷ λαμβάνει, εἰ καὶ πάντα δαπανᾶται. καὶ τῷ δούλῳ γὰρ καὶ τῷ οἴκῳ κέχρηται, ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων. ὥστε μὴ ὑπολειφθῆναι τὸν καρπὸν ἄλλῳ.

ιε.

Ὁ ἔχων χρῆσιν οἰκίας, τὰ κατεσκευασμένα ὀφείλει ποιεῖν τῆς οἰκίας, ἀναλώμασιν οἰκείοις, ὡς ἔγνωμεν.

Fetus autem pecorum ad fructuarium pertinet. Ubi uero gregis uel armenti usufructus legatus est, demortua & inutilia capita debet ex adgnatis supplere. fiuntque substituta quidem illius, qui dominium habet; ea uero, quibus substituuntur, fructuarij.

Tit. II.

Loquitur DE VSVFRVCTV ADCRESCENDO. Eius I. cap. dicitur:

Quoties usufructus coniunctim legatus est, non separatim; ius adcrescendi competit. Itaque si communi seruo usufructus relictus sit, & alter dominorum repudiet, aut omittat partem suam; alteri adcrescit. idque licet non aequis partibus domini fuerint. Si uero & communi seruo legatus fuerit usufructus, & separatim Petro: amissa pars ab altero ex dominis, Petro adcrescit. quemadmodum si duobus coniunctim, & alteri separatim legatus fuerit. D. eod. tit.

Tit. III. dicitur:

QVANDO DIES VSVSFRVCTVS LEGATI CEDAT.

Tit. IIII.

QVIBVS MODIS VSVSFRVCTVS AMITTATVR.

Tit. V.

QVIBVS MODIS VSVS RERVM MINVATVR.

Tit. VI.

DE VSVSFRVCTVS PETITIONE.

Tit. VIII.

DE VSV ET HABITATIONE, ET QVOMODO VSVS ET HABITATIO AB VSVFRVCTV DIFFERANT.

In eius II. cap. dicitur:

Qui usum dũtaxat habet, utitur ille quidẽ; sed non fruitur. Habitatione uero relicta, maritus cum uxore, & uxor cum marito, cum familia sua, cum libertis habitat. l. 2. D. de us. & habit.

Et cap. IX. them. IIII.

Qui usum dumtaxat habet, ad usum cottidianum lignis utitur, & horto, & pomis, & oleribus, & folijs, & aqua: non tamen ad quaestum, sicuti nec abutitur.

XII.

Qui usum dumtaxat habet, ex rebus cellarijs in fundo prouenientibus capere potest, quod in annum sufficiat, licet omnia cõsumat. Nam & seruo & domo sic uteretur, qui usum dumtaxat habet, ut nihil alij fructus superesset.

XV.

Qui usum domus habet, sarta tecta praestare sumtibus suis, uti cognouimus, debet. l. 7. C. de usufr. & hab.

 Si uero

Si uero quid amplius in refectionem domus ero gauit, a proprietario recipiet.

XXX.

l.13.eod. *Vsusfructus habitationis nec usus simplex est, nec usus fructus; sed ius proprium. Ceterum qui habitationis usum habet, eum alij locare potest: & multo magis si habitationis ususfructus legatus sit, propter specialem ususfructus mẽtionem potest locare. Numquam uero, habitatione legata, dicere legatarius potest, habitationis dominium sibi legatum esse; nisi nominatim ostendat, dominium quoque testatorem legasse.*

XXXI.

§.item is. Instit. de us. & hab. *Sciendum est, solum habitationis usum ab usufructu differre. Nam qui dumtaxat usum adium habet, habitare tãtum in eis potest cum uxore sua, cum liberis, libertis, & alijs personis liberis, quibus non minus, quam seruis, utitur; non tamen ades etiam locare potest. Qui uero usumfructum habitationis habet, habitationem alij locare potest, ut ades inhabitet: quemadmodum liber secundus institutionum, titulo V. tradit.*

Tit. VIIII. tractatur,

QVIBVS MODIS FRVCTVARIVS PROPRIETARIO CAVEAT.

Eius I. cap. dicitur:

Vt usufructus constituatur siue rei mobilis, siue soli; fructuarius cauet, usurum se boni uiri arbitratu, & usufructu extincto restituturum quod exstabit; nec deteriorem se condicionem ususfructus facturum, ceteraq; facturum, qua in re sua faceret.

Et X. cap.

Si uxori mea solum domus usum legauero, cautionem interponit; quamuis dixerim, debere filios heredes cum ea simul habitare.

Legito & lib. XVIII. tit. VI. cap. I. them. IIII. Item lib. LI. tit. IIII. cap. IIII. them. XIV.

SCHOLION.

Vsusfructus est colere agrum, & omnibus frui, quæcumque in eo proueniunt, & excoluntur. Vsus autem solus est, uti nascẽtibus in eo oleribus, pomis, floribus, fœno, folijs, lignis ad usum cottidianum sufficientibus. Si quis nudum usum habet, ei non licet eum uendere, uel locare, uel gratis alteri concedere: quum is, qui usumfructum habet, hæc omnia facere permissum sit, uti cap.

l.67.D.de usufr. LXVII dicitur. Ouium uero usufructus quidem est, uti lacte, agnis, lana: usus autẽ, per eas agrum stercorare. Ceterum nudus usus, quem diximus, olerum, pomorum, fœni, foliorum, lignorum, eatenus se porrigit, quatenus satis est. Atque hic usus neque locatur, neque uenditur.

εἰ δέ τι περαιτέρω ἀνάλωσεν εἰς τὴν τῆς οἰκίας διόρθωσιν, τοῦτο λήψεται παρὰ τοῦ ἔχοντος τὴν δεσποτείαν.

λ.

Ἡ χρῆσις τῆς οἰκήσεως, οὔτε χρῆσις ἁπλῆ ἐστιν, οὔτε χρῆσις καρπῶν, ἀλλ' ἰδιάζον δίκαιον. ὁ δὲ ἔχων χρῆσιν οἰκήσεως, δύναται αὐτὴν μισθοῦν ἑτέρῳ τινι, πολλῷ δὲ πλέον ἐὰν οἰκήσεως χρῆσις ἐλεγατεύθη, διὰ τὴν ἰδικὴν τῆς χρήσεως μνήμην δύναται μισθοῦν. οὐδέποτε δὲ οἰκήσεως λεγατευθείσης, δύναται λέγειν ὁ λεγατάριος, ὅτι ἡ δεσποτεία τοῦ οἴκου ἐλεγατεύθη μοι, εἰ μὴ ἄρα δείκνυται ῥητῶς, ὅτι καὶ τὴν δεσποτείαν ὁ διαθέμενος ἐλεγάτευσεν.

λα.

Ἰστέον ὅτι χρῆσις μόνη οἰκήσεως, διαφέρει χρήσεως καρπῶν. ὁ γὰρ χρῆσιν μόνην ἔχων οἰκήσεως, δύναται μόνος οἰκεῖν μετὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκείων παίδων καὶ ἀπελευθέρων, καὶ ἄλλων † ἀπελευθέρων, οἷς οὐχ ἧττον ἢ ὡς οἰκέταις κέχρηται: οὐ μὴν δύναται τὴν οἴκησιν μισθοῦν. ὁ δὲ χρῆσιν καρπῶν οἰκήσεως ἔχων, δύναται τὴν οἴκησιν μισθοῦν ἑτέρῳ τοῦ κατοικεῖν· ὡς ἰνστιτουτίων δευτέρα τίτλος ε. † ἐλευθέρων.

Τίτλ. θ. διαλαμβάνεται,

ΠΟΙΟΙΣ ΤΡΟΠΟΙΣ ἈΣΦΑΛΙΖΕΤΑΙ Ὁ ΤῊΝ ΧΡΗ͂ΣΙΝ ΤΩ͂Ν ΚΑΡΠΩ͂Ν ἜΧΩΝ, ΤΩ͂Ι ΤῊΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙ͂ΑΝ ἜΧΟΝΤΙ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὡς ἂν συστῇ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, κινητοῦ ἢ ἀκινήτου πράγματος, ἀσφαλίζεται ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων, ὅτι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίᾳ κέχρηται. καὶ ὅτι φθειρομένης τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, τὸ εὑρισκόμενον ἀποκαθιστῆσιν, καὶ ὅτι οὐ ποιεῖ χείρονα τὴν αἵρεσιν τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν: καὶ ὅτι ὡς ἐν ἰδίῳ πράγματι διαγίνεται.

Καὶ ι. κεφ.

Ἐὰν λεγατεύσω τῇ γαμετῇ μου χρῆσιν μόνην οἴκου, δίδωσι τὴν ἀσφάλειαν: εἰ καὶ εἶπε τοὺς παῖδας μου κληρονόμους ὄντας συνοικεῖν αὐτῇ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιη τίτλον ς. κεφάλαιον α. θεμ. δ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλ. δ. κεφάλαιον δ. θεμ. ιδ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Χρῆσις καρπῶν ἐστι τὸ γεωργεῖν τὸν ἀγρόν, καὶ καρποῦσθαι πάντα ὅσα ἐκφέρεται καὶ γεωργεῖται ἐν αὐτῷ. χρῆσις δὲ μόνη ἐστί, τὸ χρῆσθαι τοῖς ἐκεῖ λαχάνοις, ὀπώραις, ἄνθεσι, χόρτῳ, τοῖς φύλλοις, ξύλοις τοῖς πρὸς τὴν καθ' ἡμέραν χρείαν ἐξαρκοῦσιν. ἂν τις ἔχῃ ψιλὴν χρῆσιν, οὐκ ἔξεστι τῷ ἔχοντι αὐτὴν πιπράσκειν ἢ μισθοῦν ἢ προῖκα παραχωρεῖν ἑτέρῳ. ὁ δὲ τῷ ἔχοντι χρῆσιν τῶν καρπῶν, ταῦτα πάντα πράττειν ἐπιτέτραπται, ὡς κεφ. ξζ. χρῆσις δὲ καρπῶν τῶν προβάτων, ἐστὶν τὸ χρῆσθαι τῷ γάλακτι, τοῖς ἀρνάσι, τοῖς ἐξ αὐτῶν ἐρίοις· χρῆσις δὲ μόνη, τὸ κοπρίζειν δι' αὐτῶν τὸν ἴδιον ἀγρόν. ὁ λεγόμενος δὲ ψιλὸς χρῆσις τῶν λαχάνων, ὀπωρῶν, χόρτου, φύλλων, ξύλων τῶν ἀρκούντων ἐστίν. ὁ τοιοῦτος δὲ χρῆσις οὔτε μισθοῦται, οὔτε πιπράσκεται.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΠΟΡΙΖΟ-
μένων ἡμῖν.

Τίτλ. θ. κεφάλαιον ιβ.

Δι' ἐλευθέρου προσώπου αὐτεξουσίου νομὴ μόνη † ἄρ. προσπορίζεται ἡμῖν. ἐὰν † ὁ ἡμέτερος προκουράτωρ ὀνόματι ἡμῶν ἐναχθῇ τῇ περὶ πράγματος ἀγωγῇ, καὶ ἡττηθῇ καὶ συμφωνήσῃ πρὸς τὸν ἀγοραστὴν αὖθις περὶ τούτου τοῦ πράγματος δικάσασθαι, καὶ ἐπερωτήσῃ αὐτὸν, οὐδὲν προσπορίζει τῷ δεσπότῃ τῶν πραγμάτων. εἰ μέντοιγε δούλοις ἡμῶν παραδοθῇ πρᾶγμα, προσπορίζεται ἡμῖν ἡ δεσποτεία.

Καὶ κεφάλαιον ιγ.

† πάντα. Ὁ ἐπίκοινος οἰκέτης † πάντας προσπορίζει πρὸς τὰ τῆς δεσποτείας μέρη, ὑπεξῃρημένων ἐκείνων, ὅσα κατὰ κέλευσιν ἑνὸς τῶν δεσποτῶν ἐπερωτᾷ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. με. τίτλ. δ. περὶ οὗ εἴρηται καὶ ἐν τῷ κληρονομίας.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περὶ προσπορισμοῦ τῶν παίδων εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ κληρονομίας.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙ-
ΚΩΝ ΒΙΒΛ. ιζ.

ΠΕΡΙ ΔΑΠΑΝΗΜΑΤΩΝ ΜΗ ἈΠΑΙ-
τουμένων ὡς διὰ εὐσέβειαν λογιζομένων
δαπανᾶσθαι.

Τίτλ. α. κεφ. κϛ. θεμ. θ.

Ὁ διὰ εὐσέβειαν ἀποθρέψας τὴν οἰκείαν ἀδελφόπαιδα, οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν.

Καὶ κεφάλαιον λ. θεμ. ϛ.

Τοῖς ἀπελευθέροις δῆλον ποσὸν κατελείφθη πρὸς κατασκευὴν μνημείου: δαπανήσαντες πλέον, οὐκ ἕξουσιν ἀπαίτησιν.

λε. θεμ. γ.

Ἡ μήτηρ εὐσεβῶς δαπανᾶν εἰς τὸν υἱὸν πεπίστευται, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον διαμαρτύρηται. εἰ δὲ τοῦ πατρὸς ἐπὶ ξένης ἀποθανόντος ἀποθρέψει τὸν υἱὸν καὶ τὴν αὐτοῦ φαμιλίαν ὑποστρέφουσα εἰς τὴν πατρίδα: τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν ἕξει κατὰ τοῦ αὐτοῦ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. β. κεφ. α καὶ κεφ. ια. ἐν ᾧ φησίν.

Μήτηρ εἰς ἀποτροφὴν τῶν ἰδίων τέκνων, ἀνάλωσέ τινα: καὶ εἰς ἐπιμέλειαν ἄλλων πραγμάτων ἢ εἰς δίκας αὐτῶν ἐδαπάνησε: καὶ προσῆλθε βασιλεῖ βουλομένη λαβεῖν πάντα, ὅσα περὶ τοὺς υἱοὺς ἐδαπάνησε: καὶ ἀντέγραψε πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς οὕτως.

Τὰ τροφεῖα μὲν, ἅπερ τοῖς υἱοῖς σου παρέσχες, ἀποδοθῆναί σοι οὐκ ἐννόμῳ λογισμῷ ἀπαιτεῖς, ἐπειδὴ τοῦτο ἀπαιτούσης σε τῆς μητρῴας εὐσεβείας ἐποίησας. ἅπερ δὲ εἰς τὰ πράγματα αὐτῶν χρησίμως ἀνάλωσας, ταῦτα διὰ τῆς περὶ διοικήσεως ἀγωγῆς ἀπαιτῆσαι δύνασαι.

Καὶ κεφάλαιον ιγ.

Ἅ τινα εἰς τὴν γαμετήν σου νοσοῦσαν ἀνάλωσας, οὐκ ἀπὸ τοῦ πενθεροῦ τοῦ σοῦ ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ τῇ διαθέσει τῇ σῇ ὀφείλεις καταλογίσασθαι. εἰς δὲ τὴν ταφὴν αὐτῆς

DE HIS, PER QVOS AD-
quirimus.

Eiusd. tit. cap. XII.

Per liberam personam, quæ sui iuris est, sola possessio nobis adquiritur. Si ergo procurator noster nomine nostro conuentus rei uindicatione, uictusque fuerit, & cum emtore de litis redintegratione pactus, stipulatione subsequuta; nihil domino rerum adquirit. Si tamen seruis nostris tradita res fuerit, dominiũ nobis adquiritur. l.1.C.per quas pers.

XIII.

Seruus communis adquirit omnia pro dominij portionibus, exceptis ijs, quæ alterius e dominis iussu stipulatur.

Legito & lib. XLV. tit. IIII. de quo dictum est & in titulo de successione.

SCHOLION.

De adquisitione liberorum inuenies in titulo de hereditate.

BASILICORVM
LIBER XVII.

DE SVMTIBVS, QVI NON RE-
petuntur, quod pietatis respectu
facti reputentur.

Tit. I. cap. XXVI. them. IX.

Qui pietatis respectu sororis aluit filiam, repetitionem nullam habet. l.27.§.1.D.de neg.gest.

Cap. XXX. them. VI.

Liberti sciunt, quantum relictum sit ad structuram monumenti. si quid amplius erogauerint, eius repetitionem non habebunt.

XXXV. them. III.

Mater iure pietatis alimenta filio præstare præsumitur, nisi contrariũ protestata sit. Si uero patre peregre mortuo, dũ in patriam reuertitur, tam filium, quam familiã eius aluerit; negotiorum gestorũ actionem in pupillũ habebit.

Legito & tit. II. cap. I. & XI. ubi dicitur:

Mater in alimenta liberum suorum quadã erogauit, & in aliarum rerum curationem, uel etiam lites eorum sumtus fecit; ac deinde principem accessit, omnia recipere cupiens, quæ in filios impendisset. Et princeps in hanc sententiam rescripsit:

Alimenta quidem, quæ filijs tuis præstitisti, tibi reddi non iusta ratione postulas: quum id exigẽte materna pietate feceris. Si quid autem in rebus eorum utiliter impendisti, negotiorum gestorum actione consequi potes. l.11.C.de neg. gest.

Et cap. XIII.

Quæ in uxorem tuam ægram erogasti, non à socero tuo repetere, sed adfectioni tuæ expensa referre debes. Sane si quid in funus eius eo nomine

mine, quasi recepturus erogasti, patrem, ad quem dos rediit, iure conuenis.

DE PVPILLIS, VBI EDVCARI ET morari debeant: & de sumtibus eorum.

Tit. eiusd. cap. XXXIIII.

L. 37. D. de neg. gest. *Si quis sine tutoris auctoritate negotia pupilli gesserit, obligatũ sibi pupillum reddit tempore contestata litis, in quantum locupletior ex ea re factus est.*

Legito & lib. XVIII. tit. V. cap. III. them. V. & cap. VII. Item tit. VIII. cap. VIII. in quo dicitur:

D. de senatusc. Maced. *Minor, qui sine tutoris auctoritate iubet, non tenetur.*

Legito & lib. XXVI. tit. IIII. cap. VII. & tit. V. cap. XLIII. ubi dicitur:

L. 47. D. de solut. *Si pupillo sine tutoris auctoritate solutũ fuerit, & is tempore litis contestata locupletior est, exceptione submouetur: etiã si res ante litis contestationẽ perierit, quam necessario emit. Nam & filiusfamilias ex necessaria caussa mutuam pecuniam accipiẽs, tenetur; quamuis pecuniam perdiderit.*

Adiunge cap. LXII. Item tit. VII. cap. XXXIX. them. VIIII. Item lib. XXXVII. tit. VIII. cap. XIX. in quo dicitur:

L. 20. D. de aucl. & con. tut. *Si pupilli paternam hereditatem diuiserint, tutore consentiente; quamuis diuisioni non subscripserit, tamen [actum] ualet.*

Legito & lib. XXXVIII. tit. II. cuius I. cap. dicitur:

De pupilli educatione. L. 1. D. ubi pup. educ. *Prætor ex persona, & condicione, & tempore statuere debet, ubi sine suspicione pupillus alendus sit; nec in eo uoluntatem patris omnimodo sequitur. Habetur autem hac de re quæstio propinquis præsentibus. Et coguntur alere liberti, & parentes, & adfines, & cognati. Quod si heres, aut legatarius, iniunctam sibi educationem in testamento recusauerint; relictis excidunt, exemplo tutorum: si quidem eam ob caussam relicta sunt, ac non etiamsi recusaturos educationem testator sciret, nihilominus reliquit.*

V.

Caussa cognita statuitur, ubi pupillum educari & ali oporteat. Suspecti uero sunt, qui pudicitiæ ipsius insidiari possunt.

VII.

Educatio pupillorum nulli tutius committitur, quam matri; si ad secundas nuptias non transierit.

Legito & lib. XL. tit. V. cuius VII. cap. dicitur:

δηλαδὴ, ἔπι τούτου ἔνοχον ὡς μέλλων ἀναλαβεῖν ἀνάλωσις: τὸν πατέρα πρὸς ὃν ἡ προῖξ ἐπανῆλθε, νομίμως μεθοδεύεις.

ΠΕΡΙ ἈΝΗΒΩΝ, ΚΑῚ ΠΟΥ͂ ἈΝΑ-γεσθαι καὶ διαιτᾶσθαι ὀφείλουσι: καὶ περὶ δαπανημάτων αὐτῶν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. λδ.

Ἐάν τις χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου διοικήσῃ τὰ τοῦ ἀνήβου πράγματα, ἔνοχον ἑαυτῷ τὸν ἄνηβον ποιεῖ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προκατάρξεως, ὡς ὅσον γέγονεν ἐκ τούτου πλουσιώτερος.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιη. τίτλον ε. κεφάλαιον γ. θεμ. ε. καὶ κεφάλαιον ζ. καὶ τίτλον η. κεφάλ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἄνηβος κελεύων χωρὶς τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, οὐκ ἐνέχεται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. κϛ. τίτλ. δ. κεφάλαιον ζ. καὶ τίτλ. ε. κεφάλ. μγ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν καταβληθῇ ἀνήβῳ χωρὶς αὐθεντίας ἐπιτρόπου, καὶ ἔστιν ἐν καιρῷ προκατάρξεως πλουσιώτερος, ἐκβάλλεται παραγραφῇ, κἂν ἀπώληται πρὸ τῆς προκατάρξεως τὸ πρᾶγμα ὅπερ ἀναγκαίως ἠγόρασεν. καὶ ὑπεξούσιος γὰρ ἐξ ἀναγκαίας αἰτίας δανειζόμενος ἐνέχεται, κἂν ἀπολέσῃ τὰ χρήματα.

Ἀνάγνωθι καὶ κεφάλ. ξβ. καὶ τίτλ. ζ. κεφάλ. λθ. θεμ. θ. καὶ βιβλ. λζ. τίτλ. η. κεφάλ. ιθ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἄνηβοι τὴν πατρῴαν διέλωνται κληρονομίαν, † ἀνανεύοντος τοῦ ἐπιτρόπου, ἔρρωται, κἂν μὴ ὑπογράψῃ τῇ διανεμήσει. † συναινοῦντος.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λη. τίτλον β. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ πραίτωρ ἀπὸ τοῦ προσώπου καὶ τῆς αἱρέσεως, καὶ τοῦ χρόνου, ὀφείλει ὁρίζειν ποῦ χωρὶς ὑποψίας ἀνάγεσθαι δεῖ τὸν ὀρφανόν. καὶ οὐ πάντως ἐπὶ τούτου τῇ γνώμῃ τοῦ πατρὸς ἀκολουθεῖ. γίνεται δὲ ζήτησις παρόντων τῶν συγγενῶν. ἀναγκάζονται δὲ ἀνάγειν ἀπελεύθεροι καὶ γονεῖς καὶ ἀγχιστεῖς καὶ συγγενεῖς. εἰ δὲ κληρονόμος, ἢ ληγατάριος ἀνάγειν ἐπιτραπέντες ἐν διαθήκῃ, παραιτήσονται, ἐκπίπτουσι τῶν ἐασθέντων αὐτοῖς, κατὰ μίμησιν τῶν ἐπιτρόπων. εἴγε διὰ τοῦτο ἐλήφθησαν, οὐ μὴν καὶ εἰ παραιτησομένους αὐτοὺς τὴν ἀγωγὴν εἰδὼς, παρέλιμπανεν. περὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἀνήβου.

ε.

Μετὰ διαγνώσεως ὁρίζεται, ποῦ ἀνάγεσθαι καὶ τρέφεσθαι δεῖ τὸν ἄνηβον. ὕποπτοι δέ εἰσιν, οἱ τῇ σωφροσύνῃ αὐτοῦ ἐπιβουλεύειν δυνάμενοι.

ζ.

Οὐδὲν μέν ἐστιν † ἀποσφαλέστερον τῇ ἀγωγῇ τῶν ἀνήβων τῆς μητρὸς, εἰ μὴ ἐδευτερογάμησεν. † ἀσφαλέστερον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μ. τίτλον ε. οὗ τινος ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ φησίν.

Οὐ μόνον

Οὐ μόνον τὰ πρὸς ἀποτροφὴν χορηγεῖται τῷ ἀνήβῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς † παιδήμασι καὶ λοιπὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν οὐσίαν.

† μαθήματα.

Non alimenta solum pupillo præstanda sunt, sed etiam ea, quæ ad studia pertinent, cum ceteris ad sustentationem necessarijs. l.6.§.2.D.de Carb.ed.

η.

VIII.

Ἐὰν ὁ ἀποκληρος ἄνηβος λέγῃ μὴ ἐῤῥῶσθαι τὴν διαθήκην· ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον εἶναι· καὶ ἀρνεῖταί τις αὐτὸν υἱὸν τῶν τελευτησάντων, δίδοται αὐτῷ ἡ μέχρι τῆς ἥβης διακατοχή.

Si pupillus exheres dicat, testamentum non valere, sed ab intestato se heredem esse; neget autem aliquis, eum defunctorum filium esse: usque ad pubertatem ei possessio datur.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον ιδ. κεφάλαιον δ. θεμ. ε. ἐν ᾧ φησίν.

Legito & lib. LI. tit. XIIII. cap. IIII. them. V. in quo dicitur:

Ἐὰν ἀνήβῳ χωρὶς αὐθεντίας ἐπιτρόπου καταβληθῇ χρέος, ἁρμόζει κατ᾽ αὐτοῦ παραγραφὴ εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος. τὸ αὐτὸ κἂν δανείσηται ἢ ἄλλως πῶς συναλλάξῃ. καὶ ἐπὶ πάντων δὲ εἰς οὐκ ὀρθῶς καταβάλλεται, τὸ αὐτὸ κρατεῖ.

Si pupillo sine tutoris auctoritate debitum solutum fuerit, competit adversus eum exceptio, in quantum factus est locupletior. Idem est, si mutuum acceperit, vel alio quodam modo contraxerit. & quidem in omnibus, quibus non recte solvitur, idem locum habet. l.4.§.4.D.de dol.mal.& met.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον μα. κεφάλαιον κβ. ἐν ᾧ φησίν.

Legito & lib. LX. tit. XLI. cap. XXII. in quo dicitur:

Οὐδὲ τῷ † λιβονιανίῳ δόγματι, ὅτι τῷ ἐγκλήματι τοῦ πλαστοῦ, ἄνηβος ὑποπίπτει.

† τῷ κατὰ τῶν γραφόντων ἑαυτοῖς.

Nec in senatusconsultum * Libonianum, nec in falsi crimen impubes incidit. l.22.D.de l. Corn.de fals. * quo agitur in eos, qui sibi quid [in testamento] adscribunt.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ε. κεφάλαιον με. καὶ βιβλίον ιε. τίτλον α. κεφάλαιον ξ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μδ. τίτλον ιδ. κεφάλ. ιδ. ἐν ᾧ φησίν· ὅτι ἐπὶ λεγάτου τῶν διατροφῶν, τῶν μὲν ἀῤῥένων ἡ ἥβη ἕως τοῦ ιη. ἔτους ὁρίζεται, τῶν δὲ θηλειῶν ἕως τοῦ ιδ.

SCHOLION.

Legito & lib. VII. tit. V. cap. XLV. Item lib. XV. tit. I cap. LX. Item lege lib. XLIIII. tit. XIIII. cap. XIIII. in quo dicitur: quod in alimẽtis legatis masculorũ quidem pubertas usque ad annum XVIII. definiatur, feminarum vero, usque ad XIIII. l.14.D.de alim. vel cib.leg.

ΠΕΡΙ ΚΟΥΡΑΤΩΡΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟκουρατώρων, καὶ τίνες κωλύονται κουρατωρεύειν.

Τιτλ. β. κεφ. α.

Ἔγνως ὅτι κουράτωρα πατὴρ οὐ δύναται καταλιπεῖν τοῖς ἑαυτοῦ παισί. τούτοις τοίνυν ἀκολούθως καὶ ἡ παροῦσα διάταξις νομοθετοῦσα λέγει: ὅτι κουράτωρ μὲν ἐν διαθήκῃ πατρὸς, οὐκ ὀρθῶς δίδοται. εἰ δὲ δοθεὶς καὶ εἰδὼς ἑαυτὸν ἀνυπόστατον δεδόσθαι, θεσμῷ φιλίας διοικήσει τὰ πράγματα, ἡ κατὰ τῶν διοικησάντων ἀλλότρια κινουμένη ἀγωγὴ ἁρμόζει, καὶ κατὰ τοῦ ζῶντος, καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ. καὶ κεφάλαιον ιζ.

DE CURATORIBUS ET PROCURATORIBUS, & quinam curatores esse prohibeantur.

Tit. II. cap. I.

Nosti patrem non posse liberis suis curatorem relinquere. Quapropter in hanc sententiam præsens quoque constitutio legem ferens, inquit: Curator quidem patris testamento non recte datur. Si vero datus sit, ac sciens inutiliter sese datum, amicitiæ iure res administraverit; negotiorum gestorum actio tam adversus eum superstitem, quam adversus heredes eius competit. Adde cap. XVII. l.5.C.de neg.gest.

Ἀνάγνωθι τίτλ. δ. κεφάλ. λ. καὶ τίτλον ε. οὗτινος ἐν τῷ ιθ. κεφαλαίῳ φησὶν, ὅτι γυνὴ οὐ κουρατωρεύει.

Item lege tit. IIII. cap. XXX. & tit. V. cuius XIX. cap. dicitur, mulierem curatoris officio fungi non posse. l.Adhuc. D.de tut.& cur.dat.

Ἐν δὲ τῷ λγ. κεφαλαίῳ.

Et cap. XXXIII.

Ὁ ἔνοπλον στρατείαν στρατευόμενος, οὐδὲ ἐπίτροπος, οὐδὲ κουράτωρ δύναται χειροτονηθῆναι. εἰ δὲ καὶ κατὰ πλάνην διοικήσει, κατέχεται τῇ τῶν πραγμάτων διοικήσεως ἀγωγῇ.

Armatæ militiæ muneribus occupatus, neque tutor, neque curator constitui potest. Quod si etiam errore ductus, res administraverit: negotiorum gestorum actione tenetur. l.4.C.qui dare tut.vel cur.

λς.

XXXVI.

Δοῦλος ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ, οὐ δύναται δοθῆναι.

Servus tutor aut curator dari non potest.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. θ. οὗτινος ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ φησίν.

Legito & tit. VIIII. cuius VII. cap. dicitur:

Ὁ κληρονόμος τοῦ κουράτωρος μὴ ὀχλῶν ἕτερον προβληθῆναι, καταβάλλει τόκους, καὶ ὑπὲρ τῶν παρ᾽ αὐτῷ ἀποκειμένων χρημάτων.

Heres curatoris non interpellans, ut alius curator substituatur, eius quoque pecuniæ, quæ apud ipsum est in arca, usuras præstat. l.9.D.de adm.& per.tut.

XX.

Curator actus sui rationes concuratori reddere non compellitur.

LX.

L.43.cod. *Curatori, si C. numos in dotem promiserit ei, cuius curator fuit, & are alieno emergente, patrimoniũ non sufficere deprehendatur, non succurritur. nam & creditoribus pupillaribus sponte stipulando se obliganti non * subuenitur.*

*SCHOLION.

Velut officium suum egresso, & qui non consenserit, sed ipsus principaliter promiserit.

*Quod si sciens, tantum patrimonio non contineri, promiserit: uel donasse uidetur, uel de dolo * tenetur. Sed si non donandi animo promisit, mulierem obligatã habet tam manente matrimonio, quam post diuortium.*

* scilicet marito. sed habet tamen mulierem obligatã.

Legito & tit. VIII. IX. X. XI. tractant enim specialiter de curatoribus.

Legito & lib. XXXIIX. tit. I. II. III. VII. IX. X. XII. XIII. XV. & XIX. nam similiter & in ijs particulariter de curatoribus agitur.

BASILICORVM

LIBER XVIII.

DE SERVIS ET FILIIS, QVI SVNT in potestate, deque his qui bona fide nobis seruiunt. quãdo & quomodo conueniantur & obligentur ij, quorum in potestate sunt, ex ipsorum contractibus, delictis, & debitis: siue quia preposuerint eos alicui negotiationi, siue quia peculij administrationem eis concesserint, siue quod in rem domini uel patris uerterint.

TIT. I. CAP. I.

l.1.D.de inst.act. *Qui præposuit institorem tabernæ, * conueniri quidem potest ab ijs, qui cum eo contraxerunt: non autem experiri potest aduersus eos, nisi proprium seruum tabernæ præposuerit.*

SCHOLION.

* Actione scilicet institoria. Notabis autẽ, quod institoria quidem in solidũ agatur aduersus eum, qui præposuit: tributoria uero, ad peculiũ. Et institoria quidem semper agitur aduersus eum, qui præposuit: tributoria uero ad peculiares merces serui, qui magnum æs alienum cõtraxit. quę quidem & inter creditores atque dominum merces pro rata diuidit.

Si uero seruus alienus, aut homo liber est, habet aduersus ipsum aut dominum actionẽ mandati uel negotiorum gestorum. Habet & actionem in eos, qui cum taberna præposito cõtraxerunt; si aliter rem suam seruare non potest.

κ.

Οὐκ ἀναγκάζεται ὁ κουράτωρ τῷ συγκουράτωρι τοὺς λόγους ἀποδοῦναι, τ῀ ἰδίας διοικήσεως.

ξ.

Ἐὰν κουράτωρ ὁμολογήσῃ ρ. νομίσματα, ὑπὲρ προικὸς τ῀ κουρατωρευομένης, καὶ χρέους ἀναφανέντος εὑρεθῇ μὴ ἔχουσα τοσαῦτα ἡ οὐσία, † βοηθεῖται. καὶ τοῖς ὀρφανικοῖς γὰρ δανεισταῖς ἑκουσίως ἐρωτώμενος ἐνοχοποιῶν ἑαυτὸν, οὐ * βοηθεῖται. † ὁ βοηθεῖται.

*ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὡς παρεξελθὼν τὸ ὀφφίκιον, καὶ μὴ συναινέσας: ἀλλὰ πρωτοτύπως ὑποσχόμενος.

Εἰ δὲ καὶ εἰδὼς μὴ τοσαύτην τὴν οὐσίαν ἔχειν, ὡμολόγησεν: ἢ ἔδοξε δωρεῖσθαι, ἢ διὰ τὸν δόλον * ἐνέχεται. εἰ δὲ μὴ ὡς δωρούμενος ὡμολόγησεν, ἔχει τὴν γυναῖκα ἔνοχον καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, καὶ μετὰ λύσιν. * τῷ ἀνδρί. ἔχει μέντοι γυναῖκα ἔνοχον.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον η. καὶ θ. καὶ ι. καὶ ια. διαλαμβάνουσι γὰρ αὐτοὶ μερικῶς περὶ κουρατώρων.

Ἀνάγνωθι ἐκ βιβλ. λη. τίτλ. α. καὶ β. καὶ γ. ἐκ ζ. καὶ θ. καὶ ι. καὶ ιβ. καὶ ιγ. καὶ ιε. καὶ ιθ. ὁμοίως γὰρ καὶ ἐν αὐτοῖς διαλαμβάνεται μερικῶς περὶ κουρατώρων.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ιη.

ΠΕΡΙ ΥΠΕΞΟΥΣΙΩΝ ΔΟΥΛΩΝ τε καὶ υἱῶν, καὶ τῶν καλῇ πίστει δουλευόντων ἡμῖν. καὶ πότε καὶ πῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἐνάγονται καὶ εὐθύνονται οἱ ἔχοντες αὐτοὺς ὑπεξουσίους, ἀπό τε συναλλαγμάτων αὐτ῀ καὶ ἁμαρτημάτων καὶ χρεῶν: εἴτε ὡς προστήσαντες αὐτοὺς πραγματείᾳ τινὸς, ἢ καὶ ὡς παραχωρήσαντες αὐτοῖς τὴν τοῦ πεκουλίου διοίκησιν, ἢ καὶ ὡς δαπανησάντων αὐτῶν εἰς τὰ τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς πράγματα.

Τίτλ. α. κεφ. α.

Ὁ προβαλλόμενος προεστῶτα ἐργαστηρίου, * ἐνάγεται μὲν παρὰ τ῀ συναλλαξάντων αὐτῷ: οὐκ ἐνάγει δὲ αὐτοὺς, εἰ μὴ δοῦλος αὐτοῦ ἐστιν ὁ προεστὼς τοῦ ἐργαστηρίου.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Τῇ ἰνστιτωρίᾳ ἀγωγῇ. καὶ σημείωσαι ὅτι ἡ μὲν ἰνστιτωρία εἰς ὁλόκληρον κινεῖται κατὰ τοῦ προτάξαντος: ἡ δὲ τριβουτωρία μέχρι τοῦ πεκουλίου. καὶ ἡ μὲν ἰνστιτωρία κινεῖται ἀεὶ κατὰ τοῦ προτάξαντος: ἡ δὲ τριβουτωρία κατὰ τῶν πεκουλιαρίων φορτίων τοῦ δούλου τοῦ πολλὰ χρεωστήσαντος, ὅτε καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ δεσπότου ἀναλόγως διαιρεῖται τὰ φορτία.

Εἰ δὲ δοῦλος ἀλλότριός ἐστιν ἢ ἐλεύθερος, ἔχει κατ᾽ αὐτοῦ ἢ τοῦ δεσπότου τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴν, ἢ τὴν κατὰ πραγματευτῶν κινουμένην. ἔχει δὲ καὶ κατὰ τῶν συναλλαξάντων τῷ προεστῶτι τοῦ ἐργαστηρίου, ἔνθα τὸ ἴδιον ἄλλως οὐ δύναται σῶσαι.

γ. Ἀπὸ

γ.

Διὰ μόνων τῶν προσφόρων τῇ προστασίᾳ κατέχεται ὁ προβαλλόμενος. ὁ δανείζων τῷ προεστῶτι ἀγορανομίας ἐπὶ τῷ δημῶσαι τὸ ἐνοίκιον τοῦ ἐργαστηρίου, ἔχει καὶ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγήν, εἰ μὴ ἐκωλύθη δανείζεσθαι. καὶ ὁ δανείζων ἔλαιον τῷ ἐπιτραπέντι ἀγοράζειν καὶ πιπράσκειν ἔλαιον. καὶ
† ὁ μὴ. ὁ διδοὺς αὐτῷ ἀρραβῶνα, εἰ † καὶ ἐπετέτραπτο παραχρῆμα τὸ τίμημα λαμβάνειν: καὶ ὁ δεδωκὼς ἐνέχυρον ἐπὶ τιμήματι: καὶ ὁ τὸν προεστῶτα ἐγγυησάμενος, ἔχει καὶ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγήν.

δ.

Γίνονται προεστῶτες, καὶ ἄῤῥενες καὶ θήλειαι, ἐλεύθεροι, δοῦλοι ἴδιοι καὶ ἀλλότριοι. καὶ προϊστῶσι πάντες: καὶ γυνὴ γὰρ ἐὰν προστήσῃ ἢ προστεθῇ, ἐνέχεται ὡς ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης κατὰ τοῦ προστήσαντος τὸν ἴδιον δοῦλον μαγίστορα τοῦ ἰδίου πλοίου.
† ὁ ὑπεξούσιος, ὁ δοῦλ. † καὶ ὑπεξουσίου δούλη, ἢ ἄνηβος προστῇ, χώρα τῇ κατὰ τῶν προεστώτων ἀγωγῇ. οἱ πολλοὶ γὰρ παῖδας καὶ παιδίσκας προϊστῶσιν ἐργαστηρίων. αὐτὸς μέντοι ὁ ἄνηβος προϊστῶν σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου, ἐνέχεται: εἰ δὲ χωρὶς αὐθεντίας αὐτοῦ προέστησεν, οὐκ ἐνέχεται. ἐνάγεται μέντοι † ἐκ τούτου γεγονὼς εὐπορώτερος. † ὁ ἰα. εἰ δὲ καὶ κληρονόμος ὁ ἄνηβος ἐγένετο τοῦ προβαλλομένου, ἐνέχεται ἕως οὗ ἀποκινήσουσιν αὐτὸν οἱ ἐπίτροποι. ὁ δὲ νέος προστήσας, ἀποκαθίσταται, ἀλλ' οὐ χωρὶς αἰτίας εὐλόγου.

ε.

† προγράμματος. Ὁ προστήσας ἐνέχεται, εἰ μὴ κωλύσει διὰ † γράμματος συναλλάξαι τῷ προεστῶτι. δεῖ δὲ τὸ γράμμα εἶναι ἔνθα ἡ πραγματεία γίνεται, δυνάμενον δὲ ἐξ ἐπιπέδου ἀναγινώσκεσθαι, γράμμασι τοῖς ἐν τόπῳ συνηθάζουσι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τούτων γὰρ φυλαττομένων, οὐ δύναται λέγειν ὁ συναλλάξας, ὡς οὐκ ἐπέκειντο γράμματα ἢ οὐκ εἶδεν αὐτά.

Δεῖ δὲ τὸ πρόγραμμα κεῖσθαι διὰ παντὸς εὐανάγνωστον· εἰ τοίνυν ἐὰν ὑπὸ παλαιότητος ἢ βροχῆς, ἢ † τινὸς ἑτέρου, ἀμαυρωθέντος αὐτοῦ, ἢ αὐτοῦ τοῦ προεστῶτος περιαιρεθέντος, συναλλάξῃ τις μὴ μετοχῶν τοῦ δόλου, ἔχει τὴν κατὰ τῶν προστησαμένων ἀγωγήν. ὀφείλει δὲ ὁ ὅρος ἐφ' ᾧ τις προβάλλεται, φυλάττεσθαι. εἰ δὲ ποτὲ μὲν ἐπιτρέπει, ποτὲ δὲ κωλύει συναλλάξαι αὐτῷ διὰ τὴν συνεχῆ μεταβολήν, πᾶσιν ἐνέχεται.

† καπνοῦ ἢ κονιορτοῦ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σήμερον προέγραψεν μὴ εἶναι ἐπὶ οἴνου συναλλάσσειν, αὔριον ἐπ' ἐλαίου. καὶ οὕτω διαφόρως ἤμειψε τὴν προγραφήν.

Εἰ μέντοι τελείως ἀπαγορεύσει αὐτῷ συναλλάξαι, οὐκ ἔστι προεστώς, ἀλλὰ φύλαξ· καὶ οὐδὲν ἐκποιῆσαι δύναται.

III.

Qui praeposuit, ad praepositionem pertinentium nomine dumtaxat tenetur. Qui ad emendum praeposito credit, ad pensionem pro taberna exsoluendam; habet actionem & aduersus eum, qui praeposuit, nisi prohibitus fuit mutuari. Et is qui oleum mutuum dat ei, qui ad emendum uendendumque oleum praepositus est; & is qui ei dat arram, nisi mādatum fuit, ut statim pretium acciperet; & is, qui pignus ob pretium dedit; & qui pro institore fideiussit; aduersus illum actionem habet, qui praeposuit.

IIII.

Praepositi fiunt masculi, feminae, libri, serui, proprij, alieni. quilibet etiam praeponit. Nam & mulier si praeposuerit aut praeposita fuerit, tenetur exemplo actionis exercitoriae, quae conuenitur is, qui seruum suum magistrū naui suae praeposuit. Sed & si filiafamilias, uel ancilla, uel pupillus praeponantur; locus est actioni aduersus eos, qui praeposuerunt. Nam & plerique pueros puellasq; tabernis praeficiunt. Ipse quidē pupillus si tutoris auctoritate praeposuerit, tenetur: sin absq; illius auctoritate, non tenetur. conuenitur tamen, si ex ea re factus sit locupletior. Quod si pupillus heres exstiterit ei, qui praeposuerat, tenetur donec eum tutores remoueant. Minor qui praeposuit, [in integrum] restituitur: sed nō sine iusta caussa.

V.

Qui praeposuit tenetur, nisi proscriptione prohibuerit, ne cum praeposito contrahatur. Et esse proscriptum eo loci debet, ubi negotiatio exercetur, unde de plano legi possit, litteris eo loco frequentius usitatis.

SCHOLION.

Quippe si haec obseruentur, dicere non potest is, qui cōtraxit, non propositas fuisse litteras, aut eas se non uidisse.

*Item proscriptio semper esse proposita debet, ac lectu facilis. proinde si quū uetustate, uel pluuia, uel qua * re alia fuerit obscurata, uel ab ipso praeposito sublata, contraxerit cum eo quispiam, doli minime particeps: actionem aduersus eos, qui praeposuerunt, habet. Ceterum condicio, in qua quis praeponitur, seruari debet. Quod si permittit interdum, interdum prohibet cum eo contrahere: propter continuam uariationem omnibus tenetur.*

* fumo scilicet aut puluere.

SCHOLION.

Hodie, uerbi gratia, proscriptione uetuit de uino cum eo contrahere, cras de oleo. atq; hoc modo uarie proscriptionem mutauit.

Sed si in totū prohibuit cum eo contrahi, non praepositus, sed custos est; nec alienare quidquam potest.

VIIII.

VIIII.

Ex actoris fundi mei contractibus, non datur in præponentem actio. quippe fructuum susceptor est. nisi forte permissum ei fuerit aliquid distrahere.

XI.

Institor est, qui ad emendum uendendumue præpositus est loco, uel sine loco.

XII.

Si præpositus a me seruus post libertatẽ quoque datam permanserit in negotiatione, obligatus maneo.

XIII.

l.1.C.h.t. *Dominus qui seruũ alicui negotiationi præposuit, ita demum tenetur eo mutuum accipiente; si ei permiserit, ut etiam mutuum sumeret. Quod si non probetur, id ei fuisse permissum; tunc actio de peculio, deque uersis in rem domini, quæritur.*

Etsi a muliere præpositus fuerit curator rerum ipsius, ex contractibus eius mulier actione exercitoria tenetur. quippe si & institorem mulier præponat, institoria tenetur.

SCHOLION.

Quamuis enim mulier, si contractibus alienis interueniat, non teneatur: tamen heic non in alienas, sed mulieris res, licet ex alienis cõtractibus, actio nascitur. & propterea conuenitur.

Tit. II. cap. I. dicitur:

l.1.D.de tribut.act. *Actione de peculio mota, deducit dominus quod sibi debetur, si quidem ignorabat; si uero sciebat seruum peculiari merce negotiari, uelut extraneus [creditor] in * actionem uenit, quæ inter dominum & eos qui cum seruo contraxerunt, pro rata lucrum diuidit, † qualiscumque tamdem sit negotiatio.*

† siue terra, siue mari.

SCHOLION.

* quæ tributoria dicitur. est autẽ diuisoria. nam si contigerit eum diuersis, atq; etiam domino suo debere, cogitur in medium proferre merces suas, quarũ pro rata æris alieni fit diuisio, nec in ullo dominus potior est, sed debitũ æqualiter diuiditur.

Habet autem locum hæc actio, tametsi nihil sit in peculio. Scientiam in eadem accipimus, ipsam patientiam. quippe si dominus sciat, nec protestetur, aut contradicat: actione tributoria tenetur. Competit autem ea de quouis, qui iuris alieni est, bonaque fide seruit; tam libero quam seruo alieno, & in quo usumfructum habemus: si tamen peculiaris merx, qua negotiatur, ad reum pertineat.

* II. * VIIII.

Nõ omnis cõtractus, sed is qui nomine mercis initur, actionem tributoriã inducit, ac tribuitur, quod ex mercib. & quod eo nomine habet.

θ.

Ἐκ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ διοικητοῦ χωρίου μου, ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγὴ οὐχ ἁρμόζει. ὑποδοχεὺς γάρ ἐστι τῶν καρπῶν: εἰ μὴ ἄρα ἐπιτράπη τι πιπράσκειν.

ια.

Προεστώς ἐστιν ὁ προβληθεὶς ἐπὶ τῷ πωλεῖν ἢ ἀγοράζειν ἐν τόπῳ, ἢ ἐκτὸς τόπου.

ιβ.

Ὁ προβληθείς μου δοῦλος, ἐὰν ἐλευθερωθεὶς ἐπιμείνῃ τῇ πραγματείᾳ, μένω ἐνεχόμενος.

ιγ.

Ὁ δεσπότης προστησάμενος τὸν οἰκέτην πραγματείας τινος, τότε κατέχεται δανειζομένου αὐτοῦ, ὅτε ἐπέτρεψεν αὐτῷ καὶ δανείζεσθαι. εἰ δὲ μὴ δείκνυται ἐπιτρέψας, τότε ζητοῦμεν τὴν πεκουλίου ἀγωγὴν, καὶ τὴν περὶ τῶν † ἀλωθέντων, ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ δεσπότου. † εἰσενεχθέντων.

Εἰ καὶ παρὰ γυναικὸς προβληθῇ προνοητὴς τῶν πραγμάτων αὐτῆς, ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαγμάτων κατέχεται ἡ γυνὴ τῇ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγῇ. καὶ γὰρ προεστῶτα προβάληται ἡ γυνὴ, τῇ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγῇ κατέχεται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ καὶ γυνὴ ὑπὸ ἀλλοτρίων συναλλαγμάτων παρεμβάλλουσα ἑαυτὴν, οὐ κατέχεται: ἐνταῦθα οὐκ εἰς ἀλλότρια, ἀλλὰ εἰς γυναικὸς, ὡς καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων συναλλαγμάτων, ἡ ἀγωγὴ τίκτεται, καὶ διὰ τοῦτο ἐνάγεται.

β. τίτλ. κεφάλ. α. φησί.

Τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς κινουμένης, ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης τὸ κεχρεωστημένον, ἐὰν ἠγνόει ὁ δεσπότης: εἰ δὲ γινώσκει τὸν δοῦλον ἐν τῷ πεκουλιαρίῳ φορτίῳ πραγματεύεσθαι, † εἰς ἐξωτικὸς εἰς τὴν * ἀγωγὴν ἔρχεται τὴν διαιροῦσαν μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαξάντων ἀναλόγως τὸ κέρδος, † οἱαδήποτε ἂν εἴη πραγματεία. † ὡς ἐξωτικός. † ἤτοι κατὰ γῆν ἤτοι κατὰ θάλασσαν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Τὴν οὕτως ὀνομαζομένην τριβουτορίαν. ἔστι δὲ αὕτη διαιρετική. ἂν γὰρ συμβῇ διαφόροις ὀφείλειν, καὶ τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ, ἀναγκάζεται εἰς τὸ μέσον ἀγαγεῖν τὰ φορτία. καὶ ἀναλόγως τῶν χρεωστουμένων γίνεται ἡ διαίρεσις, μὴ προτιμωμένου τοῦ δεσπότου ἔν τινι: ἀλλ' ἴσου γενομένου ἐν τῇ διαιρέσει τοῦ χρέους.

Χώραν δὲ ἡ τοιαύτη ἀγωγὴ ἔχει, κἂν μηδέν ἐστιν ἐν τῷ πεκουλίῳ. εἴδησιν ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς τὸ ἀνέχεσθαι λέγομεν. εἰδὼς γὰρ ὁ δεσπότης, καὶ μὴ διαμαρτυρούμενος, καὶ ἀντειπὼν, ἐνέχεται τῇ τοιαύτῃ ἀγωγῇ. ἁρμόζει δὲ ἐπὶ παντὸς ὑπεξουσίου καὶ τοῦ καλῇ πίστει δουλεύοντος, ἐλευθέρου τε καὶ δούλου ἀλλοτρίου, καὶ τοῦ ἐν χρήσει δουλεύοντος δούλου ἀλλοτρίου: ἐὰν μέντοι τὸ πεκουλιάριον † φρόντιον εἰς ὃ πραγματεύεται, ἀνήκει τῷ ἐναγομένῳ. † φορτίον.

† θ. † ι.

Οὐ πᾶν συνάλλαγμα, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τοῖς φορτίοις, εἰσάγει τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος ἀγωγήν: καὶ μερίζεται ὅπερ ἐκ τῶν φορτίων ἔχει, καὶ κατὰ πρόφασιν αὐτῶν ἔσχε.

μερι-

μερίζεται ὁ ἔχων ὑπεξούσιον τὸν συναλλάξαντα μετὰ τῶν δανειστῶν, εἴτε ἐν τῷ φορτίῳ κεχρεώστηται, εἴτε ὅθεν δήποτε: καὶ εἴτε πρὸ τοῦ πραγματεύσασθαι τὸν ὑπεξούσιον ἐχρεωστήθη, ἢ ἄλλοι αὐτοῦ ὑπεξούσιοι, εἴτε μετὰ ταῦτα. εἰ δὲ τὰ φορτία τοῖς δανεισταῖς ὑπετέθη, προτιμῶνται τοῦ δεσπότου. εἰ πολλοὶ εἰσὶν οἱ δεσπόται, πᾶσιν πρὸς ἀναλογίαν τοῦ χρέους μερίζονται. οὐ πᾶν τὸ πεκούλιον, ἀλλ' ἡ πραγματεία μερίζεται, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς ληφθέν τι καὶ ὀφειλόμενον, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀγορασθὲν πεκούλιον, καὶ τὰ ὄντα ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ δικαιώματα. ταῦτα γὰρ ἀεὶ τῆς δεσποτείας εἶναι πιστεύεται. ἐὰν δύο μέτεισι πραγματείας, ἢ ἐν διαφόροις τόποις ἐργαστήρια διαφόρους ἔχοντα λογοθέτας, κεχωρισμένως ἐπ' αὐτοῖς δανείζεται: οἱ τῆσδε τῆς πραγματείας, ἢ τοῦδε τοῦ ἐργαστηρίου δανεισταὶ, οὐ καλοῦνται εἰς τὰ φορτία τῆς ἄλλης. εἰ δὲ εἰς ἓν ἐργαστήριον ἐφέρετο πάντα, καλοῦνται πάντες, † καὶ φαίνωνται ἐκ τῶν † πραγμάτων τοῦ ἑνὸς ἀγορασθέντα: εἰ μὴ † ὑποτίθεισαν αὐτῷ. εἰ δὲ ἐπὶ προφάσει φορτίων αὐτὰ δέδωκα καὶ φαίνεται, εἰ μὲν τὴν δεσποτείαν μετέθηκα, πάντες καλοῦνται. εἰ δὲ μὴ, οὐ μερίζεται, ἀλλ' ἐκδικῶ αὐτά. οὐ παύεται γὰρ εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦ πιπράσκοντος, εἰ μὴ λάβῃ τὸ τίμημα, ἢ τὸ ἱκανὸν ἢ ἐγγυητάς.

† καί. † χρεώστ. † ὑποτεθεῖσαν.

Partitur ex merce is, qui habet in potestate contrahentem, cũ creditoribus: siue mercis nomine debeatur, siue quacũq; alia ex caussa: siue tã ipsi domino, quã alijs, qui eius in potestate sunt, deberi ceperit ante, quam negotiaretur is, qui est in potestate, siue postea. Quod si merces creditoribus oppignerata sunt, domino praferũtur. Si plures domini sunt, omnes ex merce pro rata debiti partiũtur. Non totum peculium, sed quidquid ex merce est tribuitur; tum quod ex ea receptum est, & quod debetur, quodq; comparatũ est ex ea peculium, queq; sunt in taberna instrumenta. Hac enim semper dominij esse credũtur. Si duas negotiationes exercet, uel in diuersis locis tabernas habet, quarum diuersi sunt ratiocinatores, ac separatim earum nomine mutuum sumsit: alterius negotiationis aut taberna creditores, in tributionem mercium alterius non uocantur. Sin eamdem in tabernam omnia deferebantur, uocantur omnes: etiamsi uideantur ex unius pecunia comparata. nisi forte pignerata illi fuerunt. Quod si mercium [uendũdarum] ea nomine dedi, si quidem dominium transtuli, uocantur [in tributum] omnes: sin minus, non tribuuntur, sed ego ea uindico. Quippe res uenditoris esse non desinunt, nisi uel pretium, uel satisdationem, uel fideiussores acceperit.

γ.

Ἐπιλογὴν ὁ δανειστὴς ἔχει, ἢ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν, ἢ τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος κινῆσαι. ὑποστρέφειν δὲ πρὸς τὴν ἑτέραν οὐ δύναται: ἐκ διαφόρων δὲ αἰτιῶν ἑκατέραν δύναται κινεῖν.

III.

Electionem creditor habet, utrum actione de peculio, an tributoria uelit experiri. regredi quidem ad alteram non potest. Diuersis autem ex caussis utrãq; potest agere.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σημείωσαι, ὅτι ἐπὶ τῆς τριβουτωρίας, διηνεκῶς ὁ δεσπότης ἐνέχεται: ἐπὶ δὲ τῆς περὶ πεκουλίου ἀγωγῆς ἐντὸς ἐνιαυτοῦ.

SCHOLION.

Nota, quod in actione quidem tributoria perpetuo dominus teneatur, in actione uero de peculio, intra annum.

δ.

Ποτὲ μὲν συμφέρει τῷ ἐνάγοντι κινῆσαι τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν, ποτὲ δὲ τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος. εἰς μὲν γὰρ τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος τὰ τῆς πραγματείας φορτία φέρεται, καὶ τὸ ληφθὲν ἐξ αὐτῶν. εἰς δὲ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν ἅπαν τὸ πεκούλιον συγκείμενον καὶ τὸ φορτίον. συμβαίνει δὲ καὶ μηδὲν τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότῃ ὀφείλεσθαι.

IIII.

Interdum expedit agenti, de peculio potius agere; interdum uero, tributoria. nam in tributoriã merces negotiationis ueniunt, & quod ex ijs receptum est: at in actionẽ de peculio, totum peculium pariter & merx. atq; etiam usuuenire potest, ut patri dominóue nihil debeatur.

ια.

† δανείζων. Ὁ † δεσπόζων οἰκέτῃ ἀλλοτρίῳ: ζῶντος μὲν τοῦ οἰκέτου, διηνεκῶς: μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἔχει τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν. εἰ δὲ δάπανημα εἰς τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα ἐχώρησε, διηνεκῶς τὴν περὶ τῶν ἀναλωθέντων ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ δεσπότου ἀγωγήν. εἰ δὲ ἐλευθέρῳ τινὶ διοικοῦντι πράγματά τινος συναλλάξας, τῇ περὶ αὐτὸν τῆς φροντίδος διαθέσει ἐδάνεισας, οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχεις κατὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων: εἰ μὴ ἄρα ἢ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τὰ νομίσματα προεχώρησεν, ἢ ἔφθασεν ἐκεῖνος τὸ πραχθὲν δεκτὸν ἡγήσασθαι.

XI.

Qui seruo alieno mutuũ dat, superstite quidem seruo, perpetuo: post mortem uero illius, intra annum actionẽ de peculio habet. Sin autem in rem domini uersum sit, perpetuo de in rem uerso actionem habet. Quod si cum libero res alicuius agente contraxisti, & ex adfectione erga ipsum procuratorem mutuum dedisti: contra dominum rerum actionem non habes, nisi uel in rem eius pecunia processit, uel prius ipse contractum hunc ratum habuit. l. 7. C. quod cum eo, qui in alie.

XIII.

XIII.

Nisi cōtra Macedonianum forte mutuatus est.

Filiusfamilias licite mutuatus, uel fideiussione pro patre praestita; tam in potestate positus in solidum tenetur, quam post mortem patris. Quod si heres scriptus est, rursus in solidum: sin minus, in quantum facere potest, tenetur.

XVII.

Dominus suo nomine non obligatur, quum seruus contraxit, sed actione de peculio tenetur, deducto scilicet eo, quod naturaliter ei seruus debet; deq́ in rem uerso.

Tunc dominus ex contractu serui tenetur, quum specialiter quantitatem definierit, quae uel seruo, uel conductori, siue colono, uel actori fundi mutuo dari debeat. Quippe non datur in eum actio, si per epistolā creditori seruū suum, uel conductores, uel actorem fundi cōmendauit.

SCHOLION.

ANATOLIVS. Tūc dominus actiōe QVOD IVSSV tenetur, quum aperte mutuam debere dari quantitatem praeceperit. Qui hoc modo uel seruis mutuum non dederit, uel colonis, uel conductoribus praedij, uel procuratori: nullā habeat actionem, nec aduersus eos, qui mutuati sunt, nec aduersus dominū. Per epistolas autem commendatio neminem obligatum reddat, nisi ipsius domini iussio sequuta fuerit. Quamobrem debito excidat, qui personis indicatis absque uoluntate domini, uel fideiussorum praestatione, crediderit. Quod si seruus fuerit, qui mutuum sumserit, nec domini rationibus fuerit obnoxius: actio de peculio moueatur.

Tit. III. cap. I. dicitur:

* Quid enim, si pater adiecerit, magnū esse locupletq́; filijfamilias peculium?

*Si iussu * meo is, qui est in potestate mea, contraxerit; in solidum teneor: si non iussu, eatenus teneor, quatenus in rem meam uersum fuerit: si neutrum horum sit, nec item competat institoria, per quam dominus in solidum cōuenitur ab ijs, qui cum existente in ipsius potestate contraxerunt; nec tributoria, quae inter dominum & creditores lucrum pro rata diuidit: actioni de peculio locus est.*

II.

Is, qui quum posset agere contra dominum, cuius iussu seruus contraxisset, de peculio egit: postea praedictam actionem habere non potest, nisi deceptus de peculio egerit.

VI.

Praeposui seruū meum mutuis pecunijs dandis, & pignoribus accipiendis. Is seruus accepto auro a quodam emtore hordei, & delegatus ad dandum ipsius nomine pretium uēditori, fugit. Quamuis in eam rem praepositus non erat, quia tamen in omnibus mihi substitutus fuit, teneor illi, qui eum accepit, ut suo nomine satisfaceret. licet esse fideiussio uideatur, pro alio soluere, nec

ιγ.

Ὁ ὑπεξούσιος θεμιτῶς δανεισάμενος, ἢ ἐὰν τὸν πατέρα ἐνεγγυήσηται· καὶ ὑπεξούσιος ὢν κατέχεται εἰς ὁλόκληρον, καὶ μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πατρὸς· εἰ μὲν κληρονόμος ἐγράφη, πάλιν εἰς ὁλόκληρον· εἰ δὲ οὐκ ἐγράφη κληρονόμος, εἰς ὅσον εὐπορεῖ, κατέχεται.

εἰ μὴ ὑπὲρ μακεδονιανὸν τυχὸν ἐδανείσατο.

ιζ.

Ὁ δεσπότης ἰδίῳ ὀνόματι ἔνοχος οὐ γίνεται τοῦ οἰκέτου συναλλάξαντος· κατέχεται δὲ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρῶν τὸ φυσικὸν τοῦ χρέους, καὶ τῇ περὶ τοῦ ἀναλωθέντος εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ.

Τότε κατέχεται ὁ δεσπότης τῇ ἐπὶ τῷ συναλλάγματι τοῦ οἰκέτου ἀγωγῇ, ὅτε ἰδικῶς ὁρίσει τὴν ποσότητα τὴν ὀφείλουσαν δανεισθῆναι ἢ τῷ δούλῳ, ἢ τῷ μισθωτῷ, ἤτοι τῷ γεωργῷ, ἢ τῷ διοικητῇ τοῦ ἀγροῦ. ἐπεί τοιγε οὐκ ἔστι κατ᾽ αὐτοῦ ἡ ἀγωγὴ, ἐὰν παρέθετο δι᾽ ἐπιστολῆς τῷ δανείσαντι τὸν οἰκέτην ἑαυτοῦ, ἢ τοὺς μισθωτὰς, ἢ τὸν τοῦ ἀγροῦ διοικητήν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

ἈΝΑΤΟΛΙΟΣ. Τότε κατέχεται ὁ δεσπότης τῇ QVOD IVSSV, ὅτι φανερῶς ἐκέλευσε δανεῖσαι ποσότητα· καὶ ὁ μὴ οὕτω δανείσας δούλοις, ἢ γεωργοῖς ἢ μισθωταῖς κτήματος, ἢ φροντιστῇ· μηδεμίαν ἐχέτω ἀγωγὴν, μήτε κατὰ τῶν δανεισαμένων αὐτῶν, μήτε κατὰ τοῦ δεσπότου. ἀλλὰ μὴ παραθέσεις δι᾽ ἐπιστολῶν ἐνοχήν τινα ποιείτω· ἂν μὴ ἰδίου δεσπότου παρακολουθήσῃ ἐπιτροπή. ἐκπιπτέτω τοίνυν τοῦ χρέους ὁ τοῖς ὡρισμένοις δανείσας δίχα γνώμης δεσπότου, ἢ δίχα ἐγγυητῶν. εἰ δὲ καὶ οἰκέτης ἐστὶν ὁ δανεισάμενος, καὶ μὴ ὑπόκειται λόγοις δεσπότου, κινείσθω ἡ de peculio.

γ. τίτλ. κεφάλ. α. φησίν.

Ἐὰν * κελεύσει μου ὑπεξούσιός μου συναλλάξῃ, εἰς ὁλόκληρον ἐνάγομαι· ἢ ἐὰν μὴ ἐκέλευσα, πρὸς τὸ γεγονὸς δαπάνημα εἰς τὰ πράγματά μου· ἢ μηδενὸς τούτων ὄντος, ἢ τῆς κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγῆς, δι᾽ ἧς ὁ δεσπότης εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται τοῖς τῷ ὑπεξουσίῳ συναλλάξασιν· ἢ τῆς διαιρούσης μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν συναλλαξάντων τὸ κέρδος ἀναλόγως χώρα τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ.

* τί γὰρ, εἰ ἐπιβεβαιώσει ὁ πατὴρ πολὺ εἶναι καὶ εὔπορον τὸ τοῦ ὑπεξουσίου πεκούλιον;

β.

Ὁ δυνάμενος κινῆσαι τὴν κινουμένην ἀγωγὴν κατὰ τοῦ δεσπότου, ἡνίκα κελεύσει αὐτοῦ συναλλάξει μοι δοῦλος αὐτοῦ· ἐὰν κινήσῃ τὴν περὶ πεκουλίου, οὐ δύναται μετὰ ταῦτα κινεῖν τὴν προειρημένην ἀγωγὴν, εἰ μὴ † ἀπατηθεὶς ἐκίνησε τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν.

† ἀπαιτηθείς.

ς.

Προέστησα τὸν δοῦλόν μου ἐπὶ τῷ δανείζειν καὶ λαμβάνειν ἐνέχυρα. ὁ δὲ λαβὼν χρυσίον παρά τινος ἀγοράζοντος κριθὴν, καὶ παραδοθεὶς αὐτῷ ἀντ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸ πληρῶσαι τῷ πράτῃ, ἔφυγεν. κἂν μὴ † τοῦτον προέστη, ὅμως ἐὰν ἐν πᾶσι τὸν τόπον μου ἐπεῖχεν, ἐνέχομαι τῷ προσλαβόντι αὐτὸν εἰς τὸ ἀποπληρωθῆναι· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐγγύη δοκεῖ, τὸ ὑπὲρ ἄλλου καταβαλεῖν, ἐμὴν

† τοῦτο.

τὸ παρ

τὸ παρ᾽ ἑτέρου δέξασθαι. καὶ οὐκ εἴωθεν ὁ δεσπότης ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐνέχεσθαι, ὅτι δοκεῖ τοῦτο ἐντέλλεσθαι.

δ. τίτλ. κεφάλ. α.

Ὁ δανείζων ὑπεξουσίῳ χρήματα: οὔτε μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔχει ἀπαίτησιν. οἱοσδήποτε ἀξιωματικὸς ὑπεξούσιος κεκώλυται δανείζεσθαι: πλὴν τοῦ ἔχοντος ἰδιόκτητον πεκούλιον: δανείζεται γὰρ μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ ἰδιοκτήτου πεκουλίου. ὁ γὰρ ὑπεξούσιος ἐν τῷ ἰδιοκτήτῳ πεκουλίῳ, τάξιν ἔχει αὐτεξουσίου.

γ. κεφ. θεμ. ζ.

Ἐὰν ὑπεξούσιος ὁ προεστὼς δανείσηται: ὁ μὲν προστήσας αὐτὸν ἐνάγεται τῇ κατὰ τοῦ προστήσαντος κινουμένῃ ἀγωγῇ· αὐτὸς δὲ τὴν τοῦ δόγματος ἔχει παραγραφήν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ αὐτὸν τῆς ἰδίας προεστήσατο πραγματείας, ἢ ἠνέσχετο ἐν τῷ πεκουλίῳ αὐτὸν πραγματεύεσθαι. γινώσκων γὰρ αὐτὸν πραγματεύεσθαι: δοκεῖ καὶ τοῦτο ἐπιτρέπειν, εἰ μὴ ῥητῶς κωλύσῃ. ἐὰν τὸ δανεισθὲν στρέψῃ εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς, κἂν μὴ τοιαύτῃ γνώμῃ ἐδανείσατο, ἀργεῖ τὸ δόγμα. εἰ μέντοι ἀγνοοῦντι τῷ πατρὶ ὑπὲρ χρέους κατέβαλεν, οὐκ ἔστι δαπάνημα ὑπὲρ πατρός. καὶ χώρα τῷ δόγματι. ἐὰν λαβὼν δωρεὰν ὑπεξούσιος, καταβάλῃ τῷ δανείσαντι, παντὶ τρόπῳ ἀπαιτεῖ αὐτὰ ὁ πατήρ. οὔτε γὰρ εἶχεν αὐτῶν ὁ υἱὸς τὴν ἐκποίησιν, εἰ μὴ ὁ δωρησάμενος ἐπὶ τῷ καταβληθῆναι αὐτὰ τῷ δανειστῇ ἐδωρήσατο. καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίας χώρα τῷ δόγματι, κἂν ἐκ τῶν δανεισθέντων ἠγόρασεν κόσμια. καὶ ἐπὶ υἱοῦ γὰρ, εἴτε δαπανηθῇ τὸ δανεισθὲν, εἴτε φαίνεται ἐν τῷ πεκουλίῳ, χώρα τῷ δόγματι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σημείωσαι, ὅτι ὁ δανείσας παρὰ τὸ μακεδονιάνειον, οὐδὲ φανερῶν ὄντων τῶν νομισμάτων καὶ ὄντων ἐν τῷ πεκουλίῳ τοῦ ὑπεξουσίου, δύναται ἀγωγὴν ἔχειν.

Ὁ ὑπεξούσιος καὶ οἱ παρεμβάλλοντες εἰ καὶ διηνεκῆ ἔχουσι παραγραφήν: ὅμως καταβαλόντες, οὐκ ἀναλαμβάνουσιν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Κείμενον τῶν βασιλικῶν: καὶ οἱ ἐγγυηταὶ καὶ οἱ μανδάτορες τοῦ ὑπεξουσίου βοηθοῦνται, εἰ μὴ ὅλῃ ψυχῇ προθέσει παρενέβαλον ὅπερ τὸ συνάλλαγμα βεβαιῶσαι.

Ἡ γὰρ τοιαύτη παραγραφὴ, οὐ δι᾽ εὔνοιαν αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ μῖσος εἰσήχθη τοῦ ἐνάγοντος, καὶ φυσικῶς ἐνέχονται.

ι.

Ἐὰν ὁ υἱὸς δανεισάμενος ἐπιδῷ προῖκα ὑπὲρ τῆς ἀδελφῆς: ἐνάγεται ὁ πατὴρ ὡσανεὶ τὰ δανεισθέντα εἰς αὐτὸν ἐδαπανήθησαν. αὐτὸς γὰρ ἔχει τὴν ἀνάληψιν τῆς προικὸς ἀποθνησκούσης αὐτῆς ἐν τῷ γάμῳ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. ἐὰν ὑπεξούσιος δανείσηται καὶ προικίσῃ τὴν ἀδελφὴν, ὁ πατὴρ ἐνάγεται. αὐτῷ γὰρ ἁρμόζει τελευτησάσης τῆς κόρης ἡ ἀνάδοσις τῆς προικός.

ab alio suscipere: neq. soleat ex tali caussa dominus obligari, neque mandasse uideatur.

Tit. IIII. cap. I.

Qui filiofamilias pecuniam mutuam dat, ei ne post mortem quidem parentis, eius petitio datur. Cuiuscumque dignitatis sit filiusfamilias, mutuum sumere prohibetur. quippe mutuam dumtaxat pecuniam ad castrensis usque peculij quantitatem sumit. Nam filiusfamilias in castrensi peculio uicem patrisfamilias obtinet. D. de s. c. Maced.

Cap. III. them. VII.

Si filiusfamilias institor mutuam pecuniam acceperit, ille quidem, qui eum præposuit, actione institoria conuenitur: ipse uero senatusconsulti exceptionem habet, nisi pater eum merci suæ præposuit, uel peculio negotiari passus est. Nam si scit eum negotiari, etiam hoc permittere uidetur, nisi nominatim prohibuerit. Si mutuum in rem patris uertit, quamuis hoc animo mutuum non acceperit, senatusconsultum cessat. Sin pecuniam, ignoranti patri mutuatam, in proprium debitum soluit, in rem patris uertisse non uidetur, & senatusconsulto locus est. Si donatam sibi pecuniam filiusfamilias creditori soluerit, omni modo pater eam repetit. Non enim filius alienationem eius habebat, nisi donator ea condicione donauerit, ut creditori solueretur. In filia quoque familias senatusconsulto locus est, quamuis ex pecunijs creditis ornamenta comparauerit. Nam & in filio, siue mutuum consumtum sit, siue in peculio exstet, senatusconsulto locus est.

SCHOLION.

Nota, quod is qui contra senatusconsultũ Macedonianum credidit, ne quidẽ si numi existent, & in peculio filijfamilias sint, actionẽ habere possit.

Filiusfamilias & qui pro eo intercedunt, tametsi perpetuam exceptionem habent, tamen si soluerint, non repetunt.

SCHOLION.

Textus Basilicorum: Et fideiussoribus & mandatoribus filijfamilias succurritur, nisi toto animi proposito intercesserunt, ut totum cõtractum ratum facerent.

Nam talis exceptio, non eorum fauore, sed actoris odio introducta est, adeoq. naturaliter tenentur.

X.

Si filius accepta pecunia mutua, dotem sorori dederit; tenetur pater, quasi si creditum in rem eius uersum esset. nam filia in matrimonio moriente, ipsi dotis repetitio datur.

SCHOLION.

CYRILLUS. Si filiusfamilias pecuniam mutuam acceperit, & sororem dotauerit; pater conuenitur. Nam ipsi puella defuncta dos restituitur.

XVI.

L.3.C.eod. *In mutuo dumtaxat senatusconsulto locus est. quod si ex emtione filiusfamilias debeat, cessat senatusconsultum.*

SCHOLION.

THEODORVS. Si filiusfamilias aliquid mercatus, pretium cum usuris stipulato promiserit: recte ab eo petitur.

XVIII.

Si filiusfamilias alibi degens liberalium studiorum uel legationis caussa, mutuã pecuniam sumserit: senatusconsultum cessat. Tenetur ergo tam ipse, quam pater; non eo tantum superstite, sed etiam post mortem ipsius, intra annum. Sane si iussu patris mutuum datum sit, nec in quos usus uersa sit pecunia credita, disquirimus; sed perpetuo in patrem actio est.

Tit. V. cap. 1. dicitur:

D. de pecul. *Qui cum seruo uel ancilla contrahit, habet actionem de peculio. Si qui cõtraxit filiusfamilias aut seruus, impubes est: tunc competit haec actio, quum peculium locupletius factum est. Non solum nomine propriorum communiumq; seruorum cõuenimur, uerum etiam eorum, qui bona fide nobis seruiũt, siue liberi sint, siue serui alieni.*

XVI.

Seruus serui, & peculium, sunt primi serui. Quod igitur domino debetur a primo seruo, ex eius quoque peculio deducitur, qui serui seruus est: quod autem a serui seruo debetur, non ex primi serui, sed ex ipsius tãtum peculio deducitur, siue domino, siue primo seruo debeat. Quod autem primus seruus seruo suo debet, non deducitur illud quidem, sed eius tamen, qui serui seruus est, peculium auget: quemadmodum si dominus seruo suo debeat.

SCHOLION.

Quid ordinarius, & quid uicarius. Notabis eum, qui primus seruus est, ordinariũ dici: eius uero serui seruum, appellari uicarium.

XXII.

Vestis ea peculij est, quam dominus seruo dederit, ut ea solus ipse perpetuo uteretur, & apud ipsum eius usus gratia custodiretur. Si uero ad certum usum, certumue tempus dedit, ut ea scilicet uteretur, quum eum sequeretur, uel ministraret; non est peculij.

XXXII.

Seruus ratione iuris non debet, nec ei debetur. Nam quae ipsi debentur, dominus petit: de ijs uero, quae seruus debet, actione de peculio, uel in rem uerso conuenitur.

XXXIII.

Si post litem in actione de peculio contestatam, seruus uenditus fuerit: eius quoque peculij

ιϛ.

Ἐπὶ δανείου μόνον χώρα τῷ δόγματι. ἐὰν δὲ ἐξ ἀγορασίας χρεωστήσῃ ὁ ὑπεξούσιος, ἀργεῖ τὸ δόγμα.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Ἐὰν ἀγοράσας ὑπεξούσιος, ἐπερωτηθῇ τὸ τίμημα μετὰ τόκων, καλῶς ἀπαιτεῖται αὐτό.

ιη.

Ἐὰν ὑπεξούσιος δανείσηται ἐλευθερίων σπουδασμάτων, ἢ πρεσβείας ἕνεκεν ἀπολιμπανόμενος, ἀργεῖ τὸ δόγμα. κατέχεται οὖν καὶ αὐτὸς καὶ ὁ πατὴρ, οὐ μόνον περιόντος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον ἐντὸς ἐνιαυτοῦ. εἰ μέντοι κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς γέγονε τὸ δάνειον, τότε οὐδὲ εἰς τί δεδαπάνηται τὰ δανεισθέντα ζητοῦμεν, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς ἐστιν ἀγωγὴ κατὰ τοῦ πατρός.

ε. τιτλ. κεφαλ. α. φησίν.

Ὁ συναλλάσσων δούλῳ ἢ δούλῃ, ἔχει τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν. εἰ δὲ ἄνηβός ἐστιν ὁ συναλλάξας υἱὸς ἢ δοῦλος, τότε ἁρμόζει, ὅτε τὸ πεκούλιον γέγονεν εὐπορώτερον. οὐ μόνον ὀνόματι τῶν ἰδίων καὶ τῶν κοινῶν δούλων ἐναγόμεθα, ἀλλὰ καὶ τῶν καλῇ πίστει δουλευόντων ἡμῖν ἐλευθέρων τε καὶ δούλων ἀλλοτρίων.

ιϛ.

Ὁ δοῦλος τοῦ δούλου καὶ πεκούλιον εἰσὶ τοῦ πρώτου δούλου. τὸ οὖν χρεωστούμενον τῷ δεσπότῃ παρὰ τοῦ πρώτου δούλου, ὑπεξαιρεῖται καὶ ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ δούλου τοῦ δούλου: ὅπερ χρεωστεῖται παρὰ τοῦ δούλου τοῦ δούλου, οὐχ ὑπεξαιρεῖται ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ πρώτου δούλου, ἀλλὰ ἀπὸ μόνου τοῦ αὐτοῦ, εἴτε τῷ δεσπότῃ, εἴτε τῷ πρώτῳ δούλῳ χρεωστεῖ. ὅπερ δὲ ὁ πρῶτος δοῦλος χρεωστεῖ τῷ δούλῳ αὐτοῦ, οὐχ ὑπεξαιρεῖται μὲν, αὔξει δὲ τὸ πεκούλιον τοῦ δούλου τοῦ δούλου, ὥσπερ ὅτε χρεωστεῖ τῷ δούλῳ ὁ δεσπότης.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σημείωσαι, ὅτι ὁ πρῶτος δοῦλος λέγεται ὀρδινάριος· ὁ δὲ δοῦλος τοῦ δούλου λέγεται βικάριος. ὀρδινάριος, καὶ βικάριος.

κβ.

Τοῦ πεκουλίου ἐστὶν ἡ ἐσθὴς ἣν ὁ δεσπότης παράσχῃ τῷ δούλῳ ἐπὶ τῷ αὐτὸν μόνον αὐτῇ διηνεκῶς κεχρῆσθαι, καὶ ἐπὶ τούτῳ φυλάττεσθαι παρ' αὐτῷ. εἰ δὲ πρὸς δηλὴν χρῆσιν, ἢ καιρὸν ἔδωκεν ὡρισμένον, ἵνα τυχὸν ὅτε ἀκολουθῇ ἢ ὑπηρετῇ κέχρηται αὐτῇ, οὐκ ἔστι † πεκούλιον. † πεκουλίου.

λβ.

Κατὰ νόμον οὔτε χρεωστεῖ δοῦλος, οὔτε χρεωστεῖται. τὰ τε γὰρ αὐτῷ χρεωστούμενα, ὁ δεσπότης ἀπαιτεῖται: περὶ δὲ τῶν παρ' αὐτοῦ χρεωστουμένων, ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ἢ τῇ περὶ δαπανημάτων τῶν γινομένων εἰς τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα.

λγ.

Ἐὰν μετὰ προκατάρξιν τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς, πραθῇ ὁ δοῦλος, ἐνέχεται ὁ πράτης

καὶ

καὶ ὑπὲρ τοῦ † κτηθείσης μετὰ τὴν ἀγωγὴν τοῦ πεκουλίου. † κτηθέντος.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὁ μετὰ προκατάρξιν πωλήσας τὸν οἰκέτην, καὶ ἐκ τοῦ ὕστερον κτηθέντος πεκουλίου καταδικάζεται.

λε.

Ὁ συναλλάξας υἱῷ ὑπεξουσίῳ, αὐτὸν μὲν εἰς ὁλόκληρον ἔνοχον ἔχει· τὸν δὲ πατέρα τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου.

λϛ.

Ὁ συγχωρῶν τῷ ὑπεξουσίῳ διοικεῖν τὸ πεκούλιον, ἐκεῖνα δοκεῖ γενικῶς ἐπιτρέπειν ἅπερ ἰδικῶς ἐπιτρέπειν ἤμελλεν.

λζ.

περὶ ἐγγύης δούλ. Ἀπὸ τῆς ἐγγύης τοῦ δούλου, οὐκ ἐνάγεται ὁ δεσπότης, εἰ μὴ εἰς πρᾶγμα τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πεκουλίου ἐνεγγυήσατο.

ϛ. τίτλ. κεφάλ. α. Φησίν.

Ἐφ' ὅσον ἐστὶν ὑπεξούσιος ὁ υἱὸς ἢ δοῦλος, διηνεκῶς ἁρμόζει ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή. μετὰ δὲ θάνατον, ἢ ἐκποίησιν, ἢ αὐτεξουσιότητα, ἢ ἐλευθερίαν, ἐνιαυσιαία ἐστίν. ὁ δὲ ἐνιαυτὸς συνεχής ἐστιν, ἀρχόμενος ἀφ' οὗ τις εὐχέρειαν σχοίη τοῦ κινῆσαι. ὅσον ἐπὶ τοῦ αἱρετικοῦ χρέους, οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτεξουσιότητος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως τῆς αἱρέσεως ἀριθμεῖται· κινεῖται δὲ εἰς τὸ πεκούλιον, καὶ εἰς ὃ γέγονεν ἧττον τὸ πεκούλιον κατὰ δόλον, τοῦ τὸν ὑπεξούσιον ἔχοντος.

β.

Ἐὰν ἀπὸ τῆς περὶ χρεῶν ἀγωγῆς κινῆται μετὰ θάνατον τοῦ ὑπεξουσίου, εἰ μὲν κινεῖται ἡ περὶ πεκουλίου, ἐστὶν ἐνιαυσιαία· εἰ δὲ περὶ τοῦ πραθέντος ὑπαιτίου ἀντιστροφῆς, ἢ ἐξ μηνῶν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ υἱοῦ κινεῖται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν προσκαίρων ἀγωγῶν. εἰ καὶ τῷ θανάτῳ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ δούλου παύεται εἶναι πεκούλιον· ὅμως μετὰ θάνατον αὐτοῦ τῆς ἐνιαυσιαίας ἀγωγῆς κινουμένης, σκοπεῖται ἡ αὔξησις αὐτοῦ καὶ ἡ μείωσις.

ζ. τίτλ. κεφάλ. α. Φησίν.

† ληφθέν. Ἡνίκα τὸ † ληθὲν ὁ δοῦλος εἰς τὰ τοῦ δεσπότου δαπανήσει, ἀναγκαία ἐστὶ τῷ δανείσαντι ἡ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγή. τί γὰρ ὅτι οὐκ ἔστι πεκούλιον, ἢ ἧττόν ἐστι τὸ πεκούλιον τοῦ χρέους, ἢ χωρὶς δόλου ἀφῃρέθη, ἢ ἀπέθανεν ὁ ὑπεξούσιος, καὶ παρῆλθεν ὁ ἐνιαυτός, ὡς μὴ ἔχειν χώραν τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν; ἡ γὰρ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγή, καὶ διηνεκής ἐστι, καὶ κινεῖται μὴ ὄντος πεκουλίου.

β.

Κανονικῶς τότε χώρα τῇ περὶ δαπάνης ἀγωγῇ, ὅτε εἴπερ ἦν ἐλεύθερος ὁ δαπανήσας ἤμελλεν ἔχειν τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγήν, καὶ ὁσάκις ὁ δοῦλος δαπανήσας κρείττονα ἢ † χείρονα † μὴ χείρονα.

nomine uenditor tenetur, quod apud emtorem quæsitum erit.

SCHOLION.

Qui post litis contestationem seruum uendidit, etiam eius peculij nomine damnatur, quod deinde quæsitum est.

XXXV.

Qui cum filiofamilias contraxerit, ipsum quidem in solidum obligatum habet; patrem uero de peculio.

XXXVI.

Qui ei, quem habet in potestate, peculÿ administrationem cõcedit; uidetur ea generaliter permittere, quæ et specialiter permissurus erat.

XXXVII.

Ex fideiussione serui non aliter dominus tenetur, nisi in rem domini, uel ob rem peculiarem fideiusserit.

Tit. VI. cap. I. dicitur:

Quamdiu filius aut seruus in potestate est, actio de peculio perpetuo competit. Post eius uero mortem, uel alienationem, uel emancipationem, uel manumissionem, annalis est. Annus autem continuus est, incipiens ex quo facultatem agendi quis habuerit. Quantum ad condicionale debitum, non ab emancipatione, sed ex quo condicio extitit, computatur. Ceterum in actione de peculio, etiam in id agitur, in quantum minus factum est peculium dolo eius, qui hominem in potestate habebat. D. Quan. de pecul.

II.

Quum de debitis post filÿfamilias mortem [pater] conuenitur, si quidem de peculio est actio, annalis est: sin de rei uenditæ uitiosæ redhibitione, sex mẽsium datur actio post mortem filÿ. Idem & in omnibus temporalibus actionibus. Etiamsi morte & manumissione serui desinit esse peculium, tamen si post mortem eius annalis actio moueatur, tam incrementum quam decessio peculÿ consideratur.

Tit. VII. cap. I. dicitur:

Quum seruus id, quod accepit, in rem domini uertit; actio de in rem uerso creditori necessaria est. Quid enim, si nullum sit peculium? uel minus sit debito? uel sine dolo malo sit ademtũ? uel is, qui erat in potestate, mortuus sit, & annus praterierit, ut actio de peculio locum non habeat? Quippe de in rem uerso & perpetua est actio, & competit exstincto quoq; peculio. D. de in rem uerso.

II.

Tũc regulariter actioni de in rem uerso locus est, quum homo liber, qui in rem uertit, negotiorum gestorũ actionem habiturus est: & quoties seruus qui consumsit, meliorẽ aut non deteriorẽ

domini rem fecerit, & ubi mutuam pecuniam sumsit, ut se aleret ac uestiret secundum consuetudinem domini. Idem est & in filio. Sin ad uoluptatem opera fecerit, quæ dominus facturus non erat: in rem uersum non est, & licentiam permittendi dominus habet, ut ea sine domus iniuria creditores auferant, ne cogatur propter restitutionem domum uendere. quippe nec procurator, citra uoluntatem mandatumue domini sumtus huiusmodi faciens, repetitionem habet. In iis quæ necessario emuntur, in solidum quidquid expenditur, in rem uersum est; quamuis dominus ratum non habuerit. Sin res non necessaria, sed quasi necessaria tamen, emantur: eatenus in rem uersum est, quatenus est uerum pretium.

SCHOLION.

Quippe si non seruum, sed fundum seruus emebat, & præsumtione putabat, se illum quasi necessarium emisse: quāti dignus est emtus ille fundus, in tantam quantitatem dominus tenetur.

III. them. II.

* id est, gerens eius negotiū,

*Si ut * agens pro patre meo, pecuniam mutuatus, pro filia mea dotem dedero; in rem uersum est. Idem est, si pro sorore, uel nepte patris mei ex alio fratre dotem dedero: atque etiam, si seruus mutuatus fuerit, & domini sui filiæ dotem dederit.*

V.

Si filius pro patre fideiusserit & soluerit, in rem uersum est. quippe liberat eum. quemadmodum si suscepta ipsius defensione condemnatus fuerit. namque filius cum iudicio suscepto liberat.

VI.

Si fundum patri dominoue seruus aut filiusfamilias emit, in rem uersum est; & si quidem pretii minoris est, uerum pretium computatur [in rem uersum]: sin pluris, tantum id quod solutum est.

VIII.

Si filius pro patre constituerit, tunc in rem patris uertit, quum soluerit.

SCHOLION.

Etenim pecunia uidetur in rē eius uerti, eumque solum spectat. nam quod a patre cum effectu debebatur, filiusfamilias constituit.

Tit. VIII. cap. I. dicitur:

D. quod iussu.

Siue quis testato iusserit, ut cum ipsius seruo cōtraham, siue per epistolam, siue nudis uerbis, siue per nuntium, siue uno in negotio, siue generaliter, siue his uerbis, QVOD VOLES, CVM HOC SERVO MEO CONTRAHE: *in solidum, sicut & is qui contraxit, tenetur; nisi quid lex specialis prohibet.*

ποιήσει τὰ τοῦ δεσπότου, καὶ ἔνθα δανεισάμενος ἑαυτὸν ἀποθρέψει ἢ ἐνδύσει πρὸς τὴν συνήθειαν τοῦ δεσπότου. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ υἱοῦ. εἰ δὲ τὰ εἰς τέρψιν ἔργα ποιήσει, ἅπερ οὐκ ἂν ὁ δεσπότης ἐποίει: οὐκ ἔστι δαπανήματι· ἀλλὰ ἄδειαν ὁ δεσπότης ἔχει συγχωρῆσαι τοῖς δανεισταῖς περιελεῖν αὐτὰ χωρὶς τοῦ βλάψαι τὸν οἶκον, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ διὰ τὴν ἀπόδοσιν πωλῆσαι τὸν οἶκον. ὅτι γὰρ φροντιστὴς τὰ τοιαῦτα δαπανῶν παρὰ γνώμην ἢ ἐντολὴν τοῦ δεσπότου ἔχει ἀπαίτησιν. ἐπὶ μὲν τῶν ἀναγκαίως ἀγοραζομένων, ὅλον τὸ διδόμενον δαπάνημά ἐστι, κἂν μὴ δεκτὸν ὁ δεσπότης ἡγήσηται. ἐπὶ δὲ τῶν οὐκ ἀναγκαίων μὲν, ὡς ἀναγκαίων δὲ ἀγοραζομένων, δαπάνημά ἐστι τὸ ἀληθὲς τίμημα.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ γὰρ μὴ οἰκέτην, ἀλλὰ ἀγρὸν ἠγόρασεν ὁ οἰκέτης, καὶ κατὰ πρόληψιν ἐνομίζετο ὡς ἀναγκαῖον αὐτὸν ἠγορακέναι, ὅσου ἄξιος ἐστὶν ὁ ἀγορασθεὶς ἀγρὸς, ἐπὶ τοσοῦτο ποσὸν κατέχεται ὁ δεσπότης.

γ. θεμ. β.

Ἐὰν ὡς * πράττων τῷ πατρί μου, δανείσωμαι, καὶ προικίσω τὴν θυγατέρα μου, δαπάνημά ἐστι. τὸ αὐτὸ εἰ καὶ ἀδελφὴν ἢ ἐξ ἄλλου ἀδελφοῦ ἐκγόνην τοῦ πατρός μου προικίσω: κἂν δοῦλος δανεισάμενος προικίσῃ τὴν θυγατέρα τοῦ δεσπότου. * διοικῶν.

ε.

Ἐὰν ἐγγυησάμενος ὁ παῖς τὸν πατέρα καταβάλῃ, δαπάνημά ἐστιν. ἐλευθεροῖ γὰρ αὐτόν. ὥσπερ καὶ ὅτε διεκδικήσας αὐτὸν καταδικασθῇ. ὑποδεχόμενος γὰρ τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ, ἐλευθεροῖ αὐτόν.

ς.

Ἐὰν ὁ υἱὸς ἢ δοῦλος ἀγρὸν ἀγοράσῃ τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότῃ, δαπάνημά ἐστι. καὶ εἰ μὲν ἥττονος ἄξιός ἐστι, τὸ ἀληθὲς τίμημα λογίζεται· εἰ δὲ πλείονος, μόνον τὸ δοθέν.

η.

Ἐὰν υἱὸς ὑπὲρ πατρὸς ἀντιφωνήσῃ, τότε δαπάνημα ποιεῖ ὅτε καταβάλῃ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐπειδὴ δοκεῖ τὰ χρήματα ὠφελεῖν εἰς τὰ πράγματα καὶ μόνον αὐτὸν ὁρᾷ. τὸ γὰρ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐνδεχόμενον χρεωστεῖσθαι ἀντιφωνήσας ὁ ὑπεξούσιος.

η. τίτλ. κεφ. α.

Εἴτε ἐπὶ μαρτύρων ἐπιτρέψει μοί τις συναλλάξαι τῷ δούλῳ αὐτοῦ, εἴτε διὰ ἐπιστολῆς, εἴτε ψιλοῖς ῥήμασιν, εἴτε διὰ ἀγγέλου, εἴτε ἐφ' ἑνὶ πράγματι, εἴτε γενικῶς, εἴτε οὕτως, ΟΠΕΡ ΘΕΛΕΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΞΟΝ ΤΩι ΔΕ ΤΩι ΔΟΥΛΩι ΜΟΥ: εἰς ὁλόκληρον, ὡς καὶ αὐτὸς συναλλάξας ἐνέχεται: εἰ μὴ νόμος † ἰδικῶς τι κωλύει. † ἰδικὸς.

ΣΧΟ-

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὡς ἐπὶ τῶν δούλων τὸν γάμον, καὶ ἐπὶ τῶν ὑπεξουσίων τὸ δάνειον. κωλύει γὰρ ὁ νόμος δάνειον γίνεσθαι πρὸς υἱὸν ὑπεξούσιον.

Ἔξεστι δὲ αὐτῷ πρὶν ἢ συναλλάξω τὴν ἰδίαν ἀνακαλέσασθαι κέλευσιν καὶ δῆλόν μοι ποιεῖν. οὕτως γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ ἐντολῆς. εἰ δὲ καὶ ἐντείληται ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης, † τῇ κατ' αὐτοῦ ἀγωγῇ ὡς ἐπιτρέψαντος: οὐ μὴν ἐὰν ἐγγυήσηται τὸν δοῦλον. καὶ ἐὰν δεκτὸν ἡγήσηται τὸ πραχθὲν παρὰ τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ δούλου, χώρα τῇ κατὰ τοῦ δεσπότου ἀγωγῇ ὡς ἐπιτρέψαντος. † χώρα.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Μὴ νόμιζε αὐτὸ δύνασθαι ἰσχύειν κέλευσιν καὶ μανδάτον. ὅτε μὲν γὰρ κελεύσῃ ὁ δεσπότης, δύναται ὁ κελευσθεὶς πληρῶσαι τὸ κελευσθέν, ὅτε δὲ ἐντειλάμενος ἐπιτρέψῃ, οὐ δύναται παραιτεῖσθαι τὸ πρακτὸν ἢ τὸ μανδάτον, ἅπαξ καταδεξάμενος, διὰ τὴν καθολικὴν τῶν μανδάτων φύσιν. τὸ μὲν γὰρ κελεύειν, δεσπότου ἢ πατρός. τὸ δὲ κελεύεσθαι, δούλου ἢ υἱοῦ.

ε.

Ἐὰν πατὴρ ἢ δεσπότης μέλλων δανείζεσθαι, κελεύσῃ ἀπαριθμηθῆναι τῷ υἱῷ ἢ τῷ δούλῳ: οὐχ ὡς ἐπιτρέψας πραγματεύσασθαι, ἀλλὰ τῷ δανειακῷ ἐνάγεται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ε. κεφάλαιον νζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ὑπεξούσιος καὶ ἀπὸ συναλλαγμάτων, καὶ ἀπὸ ἁμαρτημάτων ἐνάγεται. καὶ τελευτῶντος αὐτοῦ μετὰ προκατάρξιν, μεταβαίνει ἡ δίκη πρὸς τὸν πατέρα μέχρι τοῦ πεκουλίου καὶ τοῦ δαπανηθέντος περὶ τὰ τοῦ πατρὸς πράγματα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλ. α. κεφάλαιον μα. καὶ νη. καὶ τίτλον η. κεφάλαιον ις. καὶ ιζ. καὶ κ. καὶ κβ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιζ. τίτλον α. κεφάλαιον ιγ. καὶ ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Δοῦλος διοικῶν τινὸς πράγματα καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιμείνας τῇ διοικήσει, οὔτε τῇ περὶ ἐντολῆς ἀγωγῇ, οὔτε τῇ περὶ διοικήσεως ἐνέχεται εἰς ἅπερ ἐν καιρῷ δουλείας διῴκησεν, εἰ μὴ ἄρα οὕτως ἑκατέρα διοίκησις ἑνῶται ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν χωρίζεσθαι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τοῖχον γὰρ ᾠκοδόμησε, καὶ ἐν καιρῷ δουλείας ἀρξάμενος, τοῦτον μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπεράτωσε. τότε γὰρ ἐνάγεται ὑπὲρ ὧν ἐν τῇ δουλείᾳ διῴκησεν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιθ. τίτλον ι. κεφάλαιον να. θεμ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

† τῆς δουλείας. Οὐ τὸ διάστημα † τῆς λείας διακρίνει τὸν νεώνητον καὶ μὴ ἐντριβέντα τῶν τῆς πολιτείας ἐθῶν, † δοῦλ. ἐκ τοῦ προβληθέντος † δόλον ποιεῖν ἃ ποιοῦσιν ἐλεύθεροι: ἀλλὰ τὸ γένος καὶ ἡ αἰτία. καὶ νεώνητον γὰρ ἐὰν ἀγοράσω παρὰ σωματεμπόρου, καὶ προστήσω αὐτὸν † ἔμπειρος. ὑπηρεσίας, † ἔμπορος εὑρίσκεται. καὶ οὐ διαφερό-

SCHOLION.

Quemadmodum in seruis nuptias, in filijsfamilias mutuum. Lex enim prohibet, ne filiofamilias mutuum detur.

Licet autem ei prius, quam contraxero, iussum suum reuocare, meq; de hoc certiorem reddere. sic enim & in mandato est. Quod si etiam mandauerit pater dominusue, locus est actioni quod iussu. non tamen, si fideiusserit pro seruo. Item si ratum habuerit, quod a filio uel seruo gestum erit: locus est actioni quod iussu.

SCHOLION.

Ne putes eamdem esse uim & effectum iussus atq; mandati. Nam quum iussit dominus, potest is, qui facere iussus est, iussum exsequi. uerum ubi mandans iniunxerit, recusare factum uel mandatum non potest, quod semel recepit, propter generalem mãdatorum naturam. nam iubere quidem, domini uel patris est: iuberi uero, serui uel filij.

V.

Si pater uel dominus pecuniam mutuam accepturus, iusserit seruo filioue numerari: non actione quod iussu, sed ex credito conuenitur.

Legito & lib. VII. tit. V. cap. LVII. in quo dicitur:

Filiusfamilias tam ex contractibus, quam ex delictis conuenitur: & ipso mortuo post litis contestationem, iudicium transit in patrem, peculio tenus, & quod in rem patris uersum est. L.57.D.de iudic.

Legito & lib. XV. tit. I. cap. XLI. & LVIII. Item tit. VIII. cap. XVI. & XVII. & XX. & XXII.

Legito & lib. XVII. tit. I. cap. XIII. & XV. in quo dicitur:

Seruus administrans alicuius negotia, si post manumissionem in administratione permanserit: neque mandati, neque negotiorum gestorum actione de ijs tenetur, quæ tempore seruitutis gessit: nisi sic utraque connexa sit administratio, ut rationes earum separari nequeant.

SCHOLION.

Parietem scilicet ædificauit, & tempore seruitutis incipiens, eum post manumissionem absoluit. tunc enim actione gestorum in seruitute negotiorum conuenitur.

Legito & lib. XIX. tit. X. cap. LI. them. IIII. ubi dicitur:

Non seruitutis spatium discernit nouicium, & moribus ciuilibus nondum excultum, ab eo seruo, qui iam profecit in agendis ijs, quæ ingenui faciunt: sed genus, & caussa. Nam si nouicium emam a uenaliciario, atque eum alicui ministerio præposuero; ueterator esse reperietur. nec interesse putamus, L.ult.D.de ædil.ed.

* Si pro δὴ legas ὁ δὲ, cuius in manusc. extant uestigia, diuersam habebis sententiam.

Romane sciat, necne. * *Iisdem nec ob id ueterator est, quod liberalibus studijs eruditus sit.*

Legito & lib. XXIII. tit. I. cap. XXIX. & lib. XXVI. tit. VII. cap. XLI. in quo dicitur:

Actio † fideicommissaria, & institoria, perpetua sunt; & heredibus, & in heredes cõpetũt.

SCHOLION.

† Fideicommissaria est, quę datur aduersus eũ, qui alicui iussus est hereditatem restituere.

Legito & lib. LX. tit. V. cuius I. cap. dicitur:

D. de nox. act.

Noxales actiones aduersus dominos ex seruorum maleficijs competunt, ac licet ipsis damnatis eos dedere, qui deliquerunt, & aestimationem litis euitare.

II.

Si domino sciẽte seruus occidit, dominus conuenitur, quasi qui uideatur occidisse: sin autem insciẽte, noxalis competit. quippe dominus, qui non prohibuit, tenetur: etiamsi seruus alienatus, aut manumissus fuerit. & tenetur qui deliquit, secundum regulam, qua dicitur: Noxam caput sequi. Sane si dominus iussit, ut seruus delinqueret, ipse dumtaxat suo nomine, non is qui deliquit, tenetur. Si uero seruus sciente domino furtum fecerit, uel aliã noxã cõmiserit, noxaliter conuenitur, nec suo nomine dominus, ex lege duodecim, tenetur. quasi lex in eo seruis licentiam fecerit non obtemperandi dominis, Aquilia uero parentibus ignoscat. Sed quoniam ex legibus prioribus posteriores regulantur, & Aquilia, & noxali iudicio dominus serui nomine conuenitur.

III.

In omnibus noxalibus scientiam domini dicimus, si quum posset, non prohibuit.

IIII.

Dominus quum scit, tam suo nomine, quam noxali iudicio conuenitur. una uero pœna exacta, quã actor elegerit, altera tollitur. Siue quis autẽ noxali actione conuenerit, siue altera, qua suo nomine dominus tenetur; ante sententiam quidem alterutram relinquere potest, & experiri altera: uerum post sententiam, toti negotio res iudicata obest, quae actorem excludit.

V.

Qui scit, & in solidum tenetur, & post alienationem, uel manumissionem, uel mortem serui, tenetur. non tamen & heres eius.

XIII.

Si a pluribus actione noxali ex eiusdem serui delicto conuenitur, qui prior uicerit, accipit eum: nec illis obligatus sum, qui postea uicerint,

μεθα εἰ οἶδε ῥωμαϊστὶ, ἢ μή † οὐδὲ παιδευθεὶς ἐλευθέρια σπουδάσματα, κατ᾽ αὐτὸ ἔστιν ἔμπειρός ἐστιν. † ὁ δὲ πανλ.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον κγ. τίτλον α. κεφάλαιον κθ. καὶ βιβλίον κς. τίτλον ζ. κεφάλαιον μα. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ ἀποκαταστατικὴ * ἀγωγὴ, καὶ ἡ κατὰ τῶν προεστώτων ἀγωγὴ, διηνεκεῖς εἰσιν, ἁρμόζουσι κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Ἡ κινουμένη κατὰ τοῦ προσταχθέντος ἀποκαταστῆσαι τινὶ κληρονομίαν.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον ε. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Αἱ νοξαλίαι κατὰ τῶν δεσποτῶν ἁρμόζουσιν ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων τῶν δούλων καὶ ἔξεστιν αὐτοῖς καταδικασθεῖσιν ἐκδοῦναι τοὺς ἡμαρτηκότας, καὶ φυγεῖν τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης.

β.

Εἀν εἰδότος τοῦ δεσπότου φονεύσῃ δοῦλος, ὁ δεσπότης ὡς φονεύσας δοκῶν ἐνάγεται· εἰ δὲ ἀγνοοῦντος, νοξαλία ἁρμόζει. ὁ γὰρ μὴ κωλύσας δεσπότης, ἐνέχεται, κἂν ἐκποιηθῇ ἢ ἐλευθερωθῇ ὁ δοῦλος. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πλημμελήσας ἐνέχεται κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, τὸ ἁμάρτημα τῇ κεφαλῇ ἀκολουθεῖ. εἰ δὲ ὁ δεσπότης ἐκέλευσε τῷ δούλῳ πλημμελῆσαι, αὐτὸς μόνος ἰδίῳ ὀνόματι, οὐ μὴν ὁ πλημμελήσας ἐνέχεται. εἰ δὲ δοῦλος εἰδότος τοῦ δεσπότου κλέψῃ, ἢ ἄλλό τι πλημμελήσει, νοξαλίως καὶ οὐκ ἰδίῳ ὀνόματι ὁ δεσπότης κατὰ τὸν δωδεκάδελτον ἐνάγεται: ὡς ἐπ᾽ ἐκείνου μὲν τοῦ νόμου διδόντος ἄδειαν τοῖς δούλοις μὴ πειθαρχεῖν τοῖς δεσπόταις· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀκυϊλίου συγγινώσκοντος αὐτοῖς πειθαρχοῦσιν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων νόμων οἱ μετέστεροι κανονίζονται, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκυϊλίου καὶ νοξαλίως ὁ δεσπότης ὀνόματι τοῦ δούλου ἐνάγεται.

γ.

Εν πᾶσι ταῖς νοξαλίαις εἴδησιν τοῦ δεσπότου λέγομεν, ὅτι δυνάμενος οὐ κεκώλυσε.

δ.

Ὅτι γινώσκει ὁ δεσπότης, καὶ ἰδίῳ ὀνόματι, καὶ νοξαλίως ἐνάγεται. μιᾶς δὲ ποινῆς ἀπαιτηθείσης, ἣν ἂν ὁ ἐνάγων ἐπιλέξηται, ἀναιρεῖται ἡ ἄλλη. εἴτε δὲ τὴν νοξαλίαν, εἴτε τὴν ἰδίῳ ὀνόματι κινήσει, δύναται πρὸ ψήφου μέν τοι καταλιμπάνειν αὐτὴν καὶ τὴν ἑτέραν κινεῖν: μετὰ δὲ ψῆφον, ἐπὶ τῷ παντὶ πράγματι ἀντίκειται ἡ περὶ τοῦ πράγματος κρίσις, ἥτις ἐκβάλλει τὸν ἐνάγοντα.

ε.

Ὁ γινώσκων, καὶ ὡς ὁλόκληρον ἐνάγεται: καὶ μετὰ τὸ ἐκποιηθῆναι ἢ ἐλευθερωθῆναι ἢ ἀποθανεῖν τὸν δοῦλον ἐνέχεται. οὐ μὴν ὁ κληρονόμος αὐτοῦ.

ιγ.

Εἀν παρὰ πλειόνων ἐνάγομαι νοξαλίως, προφάσει τοῦ αὐτοῦ δούλου: ὁ πρῶτος νικήσας λαμβάνει αὐτὸν, καὶ οὐχ ὑπόκειμαι τοῖς μετὰ ταῦτα † κινοῦσι, † νικῶσι.

καὶ

καὶ πρῶτοι ἐνήγαγον. εἰ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθησόμενος ἦν, καὶ πρὸ ψήφου τῆς αἱρέσεως ἐξελθούσης ἐλευθερώσω αὐτὸν ἢ παράσχω τῷ ληγαταρίῳ, ἐλευθεροῦμαι, ὥσπερεὶ καὶ πρὸ ψήφου ἀποκαταστατικὴν ἐλευθερίαν αὐτῷ ἐπιθήσω. ὁ δὲ δοὺς ὀφείλει περὶ ἐκνικήσεως ἀσφαλίζεσθαι ἐξ οἰκείου ἔργου συμβαινούσης.

κ.

Μὴ θέλων . . . . μὴ ποιῶν ἐνάγεται. οὐ καταδικάζεται μὲν εἰ μὴ νέμεται, ἢ δόλῳ ἐπαύσατο.

κα.

Ὁ δεσπότης ὁμολογῶν ἔχειν τὸν δοῦλον, ἢ προσαγέτω αὐτὸν, ἢ ἀπόντα διεκδικείτω. ἐπεὶ εἰς τὸ

† περιόντα. διαφέρον καταδικάζεται, ὥσπερ εἰ † παρόντα μὴ ἐκδιδοὺς αὐτόν. ἀρνουμένου δὲ δεσπότου ἔχειν τὸν δοῦλον, ἐπιτέτραπται τῷ ἐνάγοντι, ἢ ὅρκον ἐπιφέρειν, ἢ ἐνάγειν εἰς τὸ διαφέρον: καὶ ἐὰν ἀποδείξῃ αὐτὸν

† ἤγουν, ὁ. † ἢ δόλῳ παυσάμενον, νικᾷ. εἰ δὲ μὴ, ἐκπίπτει τῆς ὑποθέσεως.

κε.

Οὐ μόνος ὁ μὴ ἔχων τὸν δοῦλον οὐκ ἀναγκάζεται ἐναχθῆναι: ἀλλὰ καὶ ὁ ἔχων μὲν, παραχωρῶν δὲ τῷ ἐνάγοντι τὸ ἴδιον δίκαιον, ὥσπερ εἰ κατεδικάσθη.

κζ.

† μὴ θέλω. Ἐὰν ἡ φαμιλία μου κλέψῃ, καὶ † θέλω ἐκδοῦναι αὐτοὺς: τοσοῦτον δίδωμι, ὅσον εἷς ἐλεύθερος κλέψας: τουτέστι τὸ διπλοῦν, καὶ τὴν τοῦ πράγματος διατίμησιν.

λη.

Αἱ νοξαλίαι διηνεκεῖς εἰσὶν, καὶ χώραν ἔχουσιν, ἐφ᾽ ὅσον ὁ ἐναγόμενος ἐκδοῦναι δύναται. καὶ ἁρμόζουσι κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων, οὐχ ὡς κληρονόμων, ἀλλ᾽ ὡς δεσποτῶν. ὅθεν μετὰ ἐκποίησιν καὶ ὁ νέος δεσπότης ἐνάγεται. ἔνθα οἱ δοῦλοι ἥμαρτον, ὀφείλουσι παρίστασθαι καὶ διεκδικεῖσθαι. καὶ μὴ διεκδικῶν ὁ δεσπότης, πάντων στερεῖται.

μβ.

Ἡ διάταξις ὁμοία τῇ β. καὶ τῇ γ. καὶ λέγει, ὅτι ὁ δεσπότης ἀγνοῶν τὸ πταῖσμα τοῦ οἰκέτου, νοξαλίως μόνον κατέχεται· εἰδὼς δὲ, ἰδίῳ ὀνόματι. ὅλον δὲ τὸ τῆς διατάξεως νόμιμον, τοιοῦτον ἐστί. ὅτι ἐὰν οἰκέτης ἀλλότριος ἁρπάσῃ, εἴσω μὲν ἐνιαυτοῦ τὸ τετραπλοῦν ζητεῖ ἡ περὶ ἁρπαγῆς πραγμάτων ἀγωγή. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, εἰς τὸ ἁπλοῦν, ἤτοι ἐφ᾽ ᾧ δοῦναι τὸν οἰκέτην εἰς νόξαν, ἢ κατέχεσθαι τὸν δεσπότην αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτόν. εἰ δὲ συνειδότος τοῦ δεσπότου ἥρπασεν, εἰς τὸ διαφέρον ἐνέχεται ὁ δεσπότης πάντως: τουτέστιν εἰς τὸ τετραπλοῦν. εἰ δὲ τὴν σὴν γαμετὴν ἥρπασεν, κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ οἰκέτου κίνησον τὸ δημόσιον ἔγκλημα.

quamuis priores egerint. Si uero statuliber fuerit, & ante sententiam existente condicione, manumisero eum, uel legatario dedero, liberor: quemadmodum si & ante sententiam ei fideicommissariam libertatem praestitero. Qui dedit eum, de euictione ob suum factum cötingente, alteri cauere debet.

XX.

Qui non uult . . . . si id nö faciat, tenetur. sed non condemnabitur, nisi possideat, uel dolo malo [possidere] desierit.

XXI.

Dominus qui seruum habere se confitetur, aut exhibeat eum, aut absentem defendat. ceteroqui damnatur in id quod interest, atque si praesentem noxa non dedat. Negante domino se seruum habere, actori permittitur, ut uel iusiurandum deferat, uel ad id quod interest agat. Quod si probauerit, uel eum in illius esse potestate, uel esse dolo malo desijsse, uincit: si non probauerit, caussa cadit.

XXV.

Non solum qui seruum in potestate non habet, hoc experiri iudicio non cogitur; uerum & is, qui habet ille quidem, sed ius suum actori cedit, perinde ac si damnatus esset.

XXVII.

Si familia mea furtum fecerit, nec eos noxae dedere noluero; tantum praesto, quantum si unus homo liber furtum fecisset. id est, duplum, & rei pretium.

XXXVIII.

Noxales actiones perpetuae sunt, & locum habent, quam diu reus dedendi facultatem habet. heredibus quoq; competunt, & in heredes: non illos quidem ut heredes, sed ut dominos. Vnde post alienationem nouus quoq; dominus conuenitur. Vbi serui deliquerunt, ibidem & exhiberi, & defendi debent. Quod si dominus eos nö defendat, omnes amittit.

XLII.

*Haec constitutio similis est primae ac * secundae. dicit enim, dominum ignorätem serui delictum, noxali tantum actione teneri; scientem uero, suo nomine. Totum autë constitutionis ius huiusmodi est. Si seruus alienus aliquid rapuerit, intra quidem annum actione ui bonorü raptorum ab eo quadruplü exigitur, post annum uero simplum; hoc est, ut seruus noxae dedatur, & dominus eius in id teneatur, quod ad eü peruenit. Quod si domino conscio rapuit, omnimodo conuenitur dominus in id, quod interest; hoc est, in quadruplü. Sin uxorë tuam rapuit, aduersus ipsum seruü publicä accusationë instituito.* l.4.C.eod. * scilicet supra recitatae ex Digestis.

Legito ibidem & tit. VI. cap. XXXV. & tit. XII. cap. VII. & LIII.

them. VI.

l.56.§.ult.D. de furt. *Si duo serui tui uestem & argentum meum subripuerint, & alterius nomine de ueste tecum egero; recte alterius nomine de argento agam. Adde cap. LVI. & tit. LI. & XXXI.*

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ς. κεφάλαιον λε. καὶ τίτλον ιβ. κεφ. ζ. καὶ κεφάλαιον νγ.

θεμ. ς. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν δύο δοῦλοι σου ἄργυρον καὶ ἐσθῆτα μου κλέψωσι, καὶ κινήσω κατὰ σοῦ περὶ τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τῇ ἐσθῆτι: καλῶς περὶ τοῦ ἄλλου κινῶ ἐπὶ τῷ ἀργύρῳ. καὶ κεφάλαιον νς. καὶ τίτλον να. καὶ λα.

BASILICORVM LIBER XIX.

DE EMTIONE AC VENDITIONE.

deque pactis & conuentionibus earum. & quæ res uenire non possint, aut uenire prohibeantur. item de discrimine uenditionis & locationis; & qui emere uel uendere prohibeantur.

TIT. I. CAP. I.

D. de contrah. emt. *Olim erat permutatio, rebus hinc inde traditis. Postea uero sequuta est uenditio, numis subministratis. Quippe sine numis nulla uenditio est. Item, emtio iuris gentium est. propterea consensu peragitur, etiam inter absentes, & per internuntium, & per litteras.*

II.

*Inter patrem & filium uenditio cõtrahi non potest, extra quam in re * castrensi. Item, sine † pretio uenditio nulla est.*

* quippe filius familias in castrensi peculio uicem patris familias obtinet, l.2.D.de S.c.Mac.

SCHOLION.

† Sine pretio nulla uenditio contrahitur. Pretij uero numeratio uenditionem non perficit, sed ipsa conuentio de pretio. Dicimus autem hæc de uenditione, quæ fit sine scriptura. Nam in ea, quæ scriptura conficitur, non aliter perfici uenditionem & emtionem dicimus, nisi & emtionis instrumenta conscripta fuerint, uel propria uenditoris manu, uel ab alio quidem scripta, subscripta uero a uenditore. Quod si per tabellionem scribantur; nisi & completiones subsequutæ fuerint, præmissa subscriptione, & instrumenta partibus absoluta fuerint. Etenim quamdiu quid horum deest, & pœnitentiæ locus erit, & emtor uenditorque poterunt a contractu impune recedere. sic tamen, nisi iam arræ nomine quid datum fuerit. Quippe si hoc factũ sit, siue in scriptis, siue sine scriptis perfecta fuerit uenditio: recedens a contractu, si quidem emtor sit, arras amittit: sin uenditor, duplum præstare cogitur, quamuis tale nihil in dandis arris conuenerit. Omni modo uero pretium in uenditione definiendum est. Nam nisi subsit pretium, nulla erit uenditio. Quin & certum esse pretium debet.

VI.

Pactum ab initio, mutari per posterius potest, sicut & abire prorsus ab emtione licet: nisi fuerint impleta, quæ utraq. pars præstare debet. Potest, ait, a cõtractu quis recedere per pactum posterius, quũ neutra pars sua præstitit: emtor,

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ιθ.

ΠΕΡΙ ΑΓΟΡΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΡΑΣΕΩΣ,

καὶ τῶν περὶ αὐτὰς συναλλαγμάτων τε καὶ συμφώνων. καὶ ποῖα πράγματα οὐ δύνανται πιπράσκεσθαι ἢ τοι κεκώλυνται. καὶ περὶ διαφορᾶς πράσεως καὶ μισθώσεως: καὶ τίνες κωλύονται ἀγοράζειν ἢ πωλεῖν.

Τίτλ. α. κεφάλ. α.

Ποτὲ καταλλαγὴ ἦν πραγμάτων ἀντιδιδομένων. ὕστερον δὲ γέγονεν ἡ πρᾶσις ἀργυρίων ἐπινεμηθέντων. χωρὶς γὰρ ἀργυρίων οὐ συνίσταται πρᾶσις. καὶ ὅτι ἡ ἀγορασία τοῦ ἐθνικοῦ νόμου ἐστί: διὸ καὶ συναινέσει συνίσταται: καὶ μεταξὺ ἀπόντων, καὶ διὰ μέσου καὶ διὰ γραμμάτων.

β.

Μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ, εἰ * μὴ ἐπὶ ἰδιοκτήτῳ πράγματι, οὐ συνίσταται πρᾶσις. καὶ ὅτι † ἄνευ τιμήματος, οὐκ ἔστι πρᾶσις.

* ἐν γὰρ καστρεσίοις ἐν τῷ ἰδιοκτήτῳ τάξιν ἔχει αὐτεξουσίου.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

† Χωρὶς τιμήματος οὐδεμία συνίσταται πρᾶσις. ἡ δὲ τιμήματος ἀπαρίθμησις οὐ συνίστησι τὴν πρᾶσιν, ἀλλὰ τὸ περὶ τούτου σύμφωνον. τοῦτο δὲ λέγομεν ἐπὶ τῆς ἀγράφου πράσεως. ἐπὶ γὰρ τῆς ἐγγράφου, οὐχ ἑτέρως τὸ τέλος προσγίνεσθαι λέγομεν τῇ πράσει καὶ τῇ ἀγορασίᾳ, εἰ μὴ καὶ τὰ συμβόλαια τῆς πράσεως συγγραφῇ, ἢ οἰκείᾳ χειρὶ τοῦ πιπράσκοντος, ἢ ὑπὸ ἑτέρου μὲν γραφῇ, ὑπογράφῃ δὲ ὁ πιπράσκων. εἰ δὲ διὰ ταβουλλαρίου γίνεται, εἰ μὴ καὶ κομπλετίονες παρακολουθήσωσιν, ὑπογραφείσης τῆς ὑπογραφῆς, καὶ ἀπολυθῇ τὰ συμβόλαια τοῖς μέρεσιν. ἐν ὅσῳ γὰρ ἐλλείπει τι τούτων, καὶ μεταμελείας χώρα γίνεται, καὶ δύναται ὁ ἀγοραστὴς ἢ ὁ πράτης ἀζημίως ἀναχωρεῖν ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος. ἔστω μέντοι εἰ μὴ ἄρα ἤδη ἔτυχε λόγῳ ἀρραβῶνος δοθέν. τότε γὰρ γενομένης εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως ἡ πρᾶσις γίνεται, ὁ ἀναχωρῶν τοῦ συναλλάγματος, εἰ μὲν ἀγοραστὴς εἴη, ἀπόλλυσι τὸν ἀρραβῶνα. εἰ δὲ πράτης, τὸ διπλοῦν παρέχειν ἀναγκάζεται: εἰ καὶ μηδὲν ἐν τῷ δίδοσθαι ἀρραβῶνας, συνεφωνήθη: τίμημα μέντοι πάντως ὁρίζεσθαι χρὴ ἐπὶ τῆς πράσεως: οὐδεμία γὰρ ἔσται πρᾶσις, τιμήματος μὴ ὑποκειμένου. ἀλλὰ καὶ κἂν ὡρισμένον ὀφείλει εἶναι τὸ τίμημα.

ς.

Τὸ ἐξ ἀρχῆς σύμφωνον διὰ μεταγενεστέρου δύναται ἀμείβεσθαι: ὥσπερ καὶ ἀποαναχωρεῖν τέλεον ἔξεστιν, εἰ μὴ ἐπληρώθη ἅπερ ἕκαστον μέρος ὀφείλει ποιεῖν. δύναται φησὶν ἀποαναχωρεῖν τοῦ συναλλάγματος πάκτῳ μεταγενεστέρῳ, ἡνίκα μηδέτερον τῶν μερῶν ἐποίησε τὰ ἑαυτοῦ: ὁ μὲν ἀγο-

ἀγοράσας διδὺς τὸ τίμημα: ὁ δὲ πράτλων, μὴ παραδιδεύσας τὸ πρᾶγμα, ἣ λεγομένη RE NONDOUM SEKOUTA.

ζ.

Οἱ πωλοῦντες καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ἐὰν διχονοῶσι περὶ τὸ τίμημα, ἢ τὸ πρᾶγμα, ἢ τὴν ὕλην, οὐκ ἔρρωται ἡ πρᾶσις. τυχὸν γὰρ ἐγὼ πέτρον ἐνόμιζον πωλεῖν, καὶ σὺ παῦλον ἀγοράζειν: ἢ χαλκὸς ἀντὶ χρυσοῦ ἐπωλεῖτο.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ ἀντὶ χρυσοῦ πραθῇ χαλκός, ἑκατέρου ἀγνοοῦντος: ἄκυρος ἡ πρᾶσις. εἰ δὲ ἔχει ἀπὸ χρυσοῦ ὁ χαλκός ....

Ἡ δὲ περὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ πιπρασκομένου πλάνη, οὐ † βλέπει τὸ συνάλλαγμα. εἰ γὰρ ὄξος ἀπὸ οἴνου, οὐ μὴν † σκευαστὸν, ἀντὶ οἴνου πραθῇ, ἔρρωται ἡ πρᾶσις.

† ὁρᾶται.
† σκευαστόν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Καὶ μὴν τὸ ὄξος, ἐπειδὴ κατ᾽ ἀρχὰς οἶνος ἦν, συνίσταται ἡ πρᾶξις. εἰ δὲ ἐξ ἀρχῆς ὄξος ἦν, τυχὸν ὀμφάκων ταφεισῶν, οὐκ ἰσχύει.

Καὶ ἐὰν ἧττον δόκιμος ἐστιν ὁ πραθεὶς χρυσὸς παρ᾽ ὃ ὁ ἀγοραστὴς ἤλπιζεν, ἔρρωται ἡ πρᾶσις.

ιδ.

Ἐὰν κελευσθεὶς ὁ δοῦλός μου τοὺς ὅρους ὑποδεῖξαι τοῦ πραθέντος ἀγροῦ, πλείονα ὑποδείξῃ, ἢ κατὰ δόλον ἢ ἄγνοιαν, οὐ προκρίνει μοι. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ παραδόσεως νομῆς σχολαζούσης, εἰ ἐσχόλασεν ὁ δεσπότης ....

ιε.

Ὅπερ ἐπώλησα, οὐ γίνεται τοῦ λαβόντος, εἰ μὴ δοθῇ τὸ τίμημα, ἢ ἱκανοδοσία, † ἢ χάριν ἱκανοδοσίας καταπιστεύσω τῷ ἀγοραστῇ.

† ἢ χωρίς.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἡ ἄγραφος πρᾶσις συνίσταται καὶ μόνον τὸ τίμημα καταβληθῇ ἢ τὸ πρᾶγμα παραδοθῇ, ἢ ἱκανοδοσία δοθῇ, ἢ χωρὶς ἱκανοδοσίας ὅταν ὁ πράτης καταπιστεύσῃ τῷ ἀγοραστῇ. ἡ δὲ ἔγγραφος πρᾶσις οὐ συνίσταται, εἰ μὴ .... καὶ ἀπολυθῇ τὸ περὶ αὐτῆς συμβόλαιον.

ιζ.

Καὶ εἰδὼς καὶ ἀγνοῶν ἀνισχύρως ἀγοράζω τὸ ἐμόν. εἰ δὲ ἠγνόησα, καὶ τὸ τίμημα ἀπαιτῶ. εἰ μέντοι μόνην χρῆσιν εἶχον ἐν τῷ πραθέντι μοι, ἔρρωται ἡ πρᾶσις. διαγνώσει δὲ τοῦ δικαστοῦ μειοῦται τὸ τίμημα .... δεσπότῃ, ἐν μέρει ἰσχύει, καὶ ἐν μέρει οὐκ ἰσχύει.

ιη.

Τὸ † περὶ τοῦ πράτου λεγόμενον ἀσαφῶς, αὐτὸν βλάπτει. οἷον ἐπώλησά τινι ἀγρὸν εἰς λίτρας ιβ. εἰπὼν διὰ γ. ἐτῶν ἀπολαβεῖν με τὸ τοιοῦτον ποσόν. πληρωθέντος γοῦν τοῦ χρόνου, ἐζήτουν τὰς δ. λίτρας. ὁ δὲ ἔλεγε, τῶν γ. πληρωθέντων ἐτῶν, ἅπαξ ἀποδοῦναι. διὰ τὸ ἀσαφῶς εἰπεῖν γοῦν ἐν τῇ πράσει πῶς ὤφειλον λαβεῖν, βέβλαμμαι. εἰ γὰρ ἐδήλωσα τοῦτο, ἔλαβον ἂν ὡς συνεφώνησα. νυνὶ δὲ πρὸς εὐεργεσίαν ἑρμηνευθήσεται τοῦ ἀγοραστοῦ.

† πρατοῦ.

soluendo pretium; uenditor, rem tradēdo. quod quidem dicitur, RE NONDVM SEQVVTA.

VII.

Si uēditores & emtores in pretio dissentiāt, uel in re, uel in materia; uenditio non ualet. ueluti, Petrum ego me uendere putabā, tu te Paulum emere. uel as pro auro uendebatur.

SCHOLION.

Si æs pro auro uendatur, utroque ignorante, nullius est momenti uenditio. sin habet æs ex auro.........

Error autem in nomine rei uendita, contractui non nocet. Quod si acetum e uino, non facticium, pro uino ueneat; ualet uenditio.

SCHOLION.

In aceto, quoniam ab initio uinum fuit, uenditio constat. Sin acetum erat ab initio, puta, de immaturis uuis; non ualet.

Itidem si aurum uēditum fuerit minus probum, quam emtor speraret; uenditio ualet.

XIIII.

Si seruus meus a me iussus agri uenditi fines demonstrare, uel dolo uel ignoratione plus demonstrauerit: nihil mihi praiudicat. Idem de traditione possessionis uacantis, si cessauit dominus.......

XV.

Quod uendidi, non fit accipientis, nisi pretium solutum sit, uel satis eo nomine datum, uel emtori sine satisdatione fidem habuero.

SCHOLION.

Sine scriptis uenditio peragitur, quū primum pretium solutum fuerit uel res tradita, uel satis eo nomine factum, uel sine satisfactione uenditor emtori fidem habuerit. In scriptis uero celebrata uenditio non constat, nisi......... & instrumentum de ea fuerit absolutum.

XVII.

Siue sciens, siue ignorans, inutiliter quod meum est, emo. quod si ignorans emi, pretium quoq; repeto. Si tamen solum usumfructum in emta re habui, ualet contractus. Cognitione tamen iudicis pretium minuitur.............. domino, pro parte ualet, pro parte non ualet.

XVIII.

Quod obscure dicitur a uenditore, ipsi nocet. exempli gratia, uendidi alicui agrum XII. libris, & dixi, me tribus annis huiusmodi quantitatem recipere uelle. Completo igitur anno, petebam IIII. libras. ille uero respondit, se tribus annis completis totum soluturum. Quoniam ergo non perspicue dixi in uenditione, quomodo accipere debuerim; mihimet nocui. Quippe si rē aperte significassē, accepissem sicuti conuenisset. Nūc autē in emtoris utilitatē fiet interpretatio.

XXII.

XXII.

Qui a quolibet emit, quem dominũ esse putat, bona fide emit: non autem, qui emit a pupillo sine tutoris auctoritate, uel scienter falsi tutoris auctoritate.

XXIII.

Seruum distractũ peculium ipsius non sequitur. unde si quam rem peculiarem seruus subripuerit, quæ ad emtorem peruenerit: locus est actioni, qua res furtiua condicitur, & actioni ad exhibendũ, & actioni ex uendito ad pretiũ.

XXVII.

Venditoris mei possessionẽ utiliter emo ab eo, qui eã habet: & in iudicio possessionis potior esse possum. Qui emit, improbare potest. at qui sub mensura [emit], nec addere, nec demere potest. Si dixero, EST MIHI EMTVS PETRVS AVT PAVLVS, *in potestate uenditoris est, quem uelit dare, sicut in stipulationibus .... alter datur. Nam prioris periculum ad uenditorem, alterius ad emtorem respicit. quod si pariter ambo decesserint, pretium debetur.*

XXX.

Qui pretiũ quidem definiuit, sed id donationis caussa nõ est exacturus; uẽdere non uidetur.

XXXII.

Si uẽditio fiat in uniuersum donationis caussa, nõ ualet. si uero donationis gratia uiliore pretio quid uendatur, ualet. inter uirum autem & uxorem ne hoc quidem ualet, sed nullius est momenti uenditio.

SCHOLION.

Quum quis uendẽs pretium definit, donationis gratia, non uelut exacturus: uenditio non ualet, propter regulã, qua dicitur; Quum quis aliud agit, & aliud simulat, ne id quidem, quod agit, ualere uidetur.

XXXIIII.

Si quum uendidi agrum, aquam concessi: etiam iter [aquæ] debeo.

XXXV.

Quæ a uenditore dicuntur ad commendationem rerum, quæ ueneunt, si palã apparent, non obligant eum: ueluti si dicat seruum formosum, uel domum bene ædificatam. at si dixerit litteratum, uel artificem esse; talem præstare debet, ut qui hoc ipso pluris uendiderit.

XXXIX.

Nemo ex officio, quod administrat, emere quid uel per se, uel per aliũ potest. nam alioquin & rẽ amittit, & in quadruplũ conuenitur. excipiũtur autẽ, quib. hoc nominatim est concessũ.

SCHOLION.

De magistratibus emẽtibus lege librum LVII. tit I. cap XVIII. quod in tit de militib. inuenies.

κβ.

Ὁ ἐξ οἱουδήτινος ἀγοράζων, νομίζων αὐτὸν δεσπότην, καλῇ πίστει ἀγοράζει: οὐ μὴν ὁ ἀγοράζων παρὰ ἀνήβου χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, ἢ ἐν εἰδήσει † αὐθεντίᾳ. † ἀιδέσει τῷ πλαστοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντίᾳ.

κγ.

Οὐχ᾽ ἕπεται τῷ πραθέντι δούλῳ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ. ὅθεν ἐὰν δοῦλος κλέψῃ τι τοῦ πεκουλίου, καὶ περιέλθῃ εἰς τὸν ἀγοραστὴν, χώρα τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ κλαπὲν πρᾶγμα, καὶ τῇ περὶ ἀποκρυβῆς ἀγωγῇ, καὶ τῇ διεκδικούσῃ τὸ τοῦ πραθέντος τίμημα.

κζ.

Τοῦ πράτου μου τὴν νομὴν ἰσχυρῶς ἀγοράζω παρὰ τοῦ ἔχοντος αὐτὴν, καὶ δύναμαι † περαγμένῳ ἐν τῇ περὶ νομῆς δίκῃ. ὁ ἀγοράζων, δύναται ἀποδοκιμάζειν. ὁ δὲ ὑπὸ μέτρον, οὔτε προστιθέναι, οὔτε ὑφαιρεῖν. ἐὰν εἴπω, ΠΕΤΡΟΣ Η ΠΑΥΛΟΣ ΕΣΤΙ ΜΟΙ ΗΓΟΡΑΣΘΕΙΣ, ὃν θέλει ὁ πράτης δίδωσιν, ὡς ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων ....ὁ ἄλλος δίδοται. ὁ γὰρ πρῶτος, τῷ πράτῃ: ὁ ἄλλος τῷ ἀγορασθέντι ἐγκινδυνευέτω. εἰ μὲν οἱ δύο ἅμα τελευτήσωσι, κεχρεώσηται τὸ τίμημα. † προτιμηθῶμαι.

λ.

Ὁ τίμημα μὲν ὁρίσας, κατὰ δὲ δωρεὰν μέλλων αὐτὸ μὴ ἀπαιτεῖν, οὐ δοκεῖ πιπράσκειν.

λβ.

Εἰ μὲν εἰς τὸ παντελὲς γένηται πρᾶσις δωρεᾶς αἰτίᾳ, οὐκ ἔρρωται. εἰ δὲ δωρεᾶς αὐθεντίᾳ πραθῇ ἥττονος τιμήματος, ἰσχύει. μεταξὺ δὲ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς οὐδὲ οὕτω ἔρρωται: ἀλλὰ ἄκυρος ἡ πρᾶσις.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἡνίκα τις πιπράσκων ὁρίζει τίμημα δωρεᾶς χάριν, οὐχ ὡς μέλλων ἀπαιτεῖν, ἡ πρᾶσις οὐκ ἔρρωται διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὅτε τις ἄλλο πράττει καὶ ἄλλο τι προσποιεῖται: οὐδὲ ὃ πράττει, δοκεῖ ἐρρῶσθαι.

λδ.

Ἐὰν πωλήσας ἀγρὸν, παραχώρησα ὕδωρ, καὶ ὁδὸν χρεωστῶ.

λε.

Τὰ εἰς ἔπαινον τοῦ πιπρασκομένου λεγόμενα παρὰ τοῦ πράτου, εἰ μὲν φαίνονται, οὐκ † ἐνοχοποιοῦσιν αὐτόν: οἷον ὅτι εὐειδής ἐστιν ὁ δοῦλος ἢ καλῶς οἶκος ἔκτισται. εἰ δὲ εἴποι γεγραμματισμένον, ἢ τεχνίτην εἶναι, τοιοῦτον δίδωσιν, ὡς κατὰ τοῦτο πλέονος πωλήσας. † ἐνοχοποιοῦσιν.

λθ.

Οὐδεὶς ἐκ τοῦ παρ᾽ αὐτοῦ χειριζομένου ὀφφικίου ἀγοράζειν τι δύναται διὰ ἑτέρου ἢ δι᾽ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ καὶ τοῦ πράγματος ἐκπίπτει, καὶ εἰς τὸ τετραπλοῦν ἐνάγεται. ὑπεξαιροῦνται δὲ οἱ ῥητῶς ἐπιτετραμμένοι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περὶ ἀρχόντων ἀγοραζόντων ἀνάγνωθι βιβλίον νζ. τίτλον α. κεφάλαιον ιη. ὅπερ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ στρατιωτῶν.

να.

Ὁ πράττων ὀφφίκιον † ἐπαρχίᾳ ἢ στρατευόμενος, οὐ δύναται ἀκίνητον ἀγοράζειν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ πατρῷον παρὰ τοῦ δημοσίου.

νδ.

Συνεφώνησα τόσους κεράμους ποιῆσαι τοῦ νομίσματος. εἰ μὲν σή ἐστιν ἡ ὕλη, ἐξ ἧς γίνονται, πρᾶσίς ἐστιν. εἰ δὲ ἐγὼ δέδωκα αὐτὴν, μίσθωσίς ἐστιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς πράσεως, ἡ δεσποτεία τῆς ὕλης ἀμείβεται· ἐπὶ δὲ τῆς μισθώσεως, τοῦ αὐτοῦ μένει.

ξε.

Ὁ ἀγοραστὴς τοῖς δικαίοις τοῦ πράτου κέχρηται, καὶ τῇ νομῇ αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφήν.

οα.

Μηδεὶς καπηλευέτω ἢ πιπρασκέτω πορφύραν, μήτε ἐν μετάξῃ, μήτε ἐν ἐρίῳ. ὁ δὲ πωλήσας, καὶ δημεύεται, καὶ κεφαλικῶς τιμωρεῖται. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀγοράσας σῖτον ἐκ τοῦ δημοσίου κανόνος ἢ πωλήσας, κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

ογ.

Μηδεὶς εἰς τὸ βαρβαρικὸν ἀπαγέτω οἶνον ἢ ἔλαιον ἢ γάρον: μήτε τοῦ γεύσασθαι ἕνεκεν, μηδὲ ἐπὶ τῇ χρήσει αὐτῶν τῶν ἐμπόρων. μήτε δὲ ὅπλα ἢ σίδηρον πιπρασκέτω. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιήσας τι, δημευέσθω, καὶ κεφαλικῇ ὑποκείσθω τιμωρίᾳ.

οε.

Εἴ τις διὰ τὴν πολλὴν πενίαν, καὶ τὴν ἔνδειαν, τῆς τροφῆς ἕνεκεν, τὸν υἱὸν ἢ τὴν θυγατέρα πωλήσει, ἔρρωται ἡ πρᾶσις. ἐπὶ † τούτων δὲ μόνον ἔρρωται, ἐφ' ᾧ τὸν ἀγοράσαντα μὴ ἄλλως ἀναγκάζεσθαι ἀποδοῦναι ταῦτα τὰ πρόσωπα, ἐὰν μὴ ἢ τὸ τίμημα λάβῃ, ὅσον εἰσὶν ἄξια νῦν: ἢ ἀνδράποδον αὐτοῖς ὅμοιον. ἐξέστω γὰρ αὐτῷ τῷ πεπρακότι, ἢ τῷ πραθέντι, ἢ † ἐστι οἱῳδήποτε ἑτέρῳ εἰς τὴν ἰδίαν εὐγένειαν αὐτὸν ἐπαναλαβεῖν· μόνον ἐὰν ἢ τὸ τίμημα προσφέρῃ, ὅσον ἰσχύει νῦν ὁ πράτης, ἢ ἀνδράποδον ὑπὲρ τούτου παράσχῃ. εἰ γὰρ καὶ πένης ἦν, † εἶχε δὲ τὸν τρέφοντα αὐτὸν ὡς διὰ τὸ εὐσεβὲς, οὐ καλῶς πέπρακεν. ἡ γὰρ διάταξις φησὶν ὡς εἰ μὴ πάντα δράμωσιν, οὐκ ἔρρωται ἡ πρᾶσις.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ι. τίτλον β. κεφάλαιον λγ. ἐν ᾧ φησί.

Παλαιῶν νόμων κωλυόντων τοὺς ἄρχοντας ἀγοράζειν τι παρὰ τῶν ἰδίων ἐπαρχιωτῶν: καὶ διατάξεως τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν τοῦτον τὸν νόμον ἀνανεωσάσης, τῆς ἀναλεγμένης ἐν τῷ α. βιβλίῳ τοῦ κώδικος: ἡ προκειμένη διάταξις γενικώτερον νομοθετεῖ, ἵνα κἂν ταξεώτης, ἢ ἄλλος τις, οἱονδήποτε μεταχειρίζων ὀφφίκιον: ἀγοράσῃ πρᾶγμα ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐπαρχίᾳ, ἢ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ χειρίζει τὸ ὀφφίκιον τοῦ πεπρακότος εὐλαβηθέντος αὐτὸν: καὶ διὰ τοῦτο πωλήσαντος, ἵνα καὶ τὸ ἀγορασθὲν ἀναδίδωται πρᾶγμα: καὶ τὸ τίμημα κερδαίνῃ ὁ πεπρακώς.

LI.

Qui officium gerit in prouincia, uel militat, rem immobilem in ea coparare non potest; praeterquam paterna a fisco.

LIIII.

Conuenit mihi tecum, ut certum mihi numerum tegularũ certo pretio faceres. siquidem materia tua est, ex qua fiunt, uenditio est: sin ego eam dedi, conductio est. Nam in uenditione dominium materiae immutatur, in conductione uero eiusdem manet.

LXV.

Emtor iuribus uenditoris utitur, itidemque possessione ipsius, ad longi tẽporis praescriptionẽ.

LXXI.

Nemo cauponetur aut distrahat purpuram uel in serico, uel in lana. Qui uero distraxerit, & proscribitur, & capitaliter punitur. Similiter & is, qui ex canone publico frumentum emerit aut uendiderit, capitaliter punitur. l.1.C. quae res uenire non poss.

LXXIII.

Nemo ad barbaricum trãsferat uinum, uel oleum, uel garum, ne gustandi quidem caussa, nec ad usum ipsorum mercatorum. Nemo item arma, uel ferrum [barbaris] uendat. Qui cõtra fecerit, proscribitor, & capitali supplicio multator. C. quae res export. non deb.

LXXV.

Si quis propter magnam paupertatem & egestatem, uictus caussa filium uel filiam uendiderit; ualet contractus, sed in hoc tantummodo ualet, ut emtor non aliter eas personas reddere cogatur, nisi uel pretium, quanti digna sunt in praesenti: uel mancipium eis simile receperit. Nam & uenditori liceat, & uendito, & cuilibet alij ad ingenuitatem eum propriam repetere, modo si uel pretium offerat, quanti uenditus est in praesenti; uel mancipium pro eo praestet. Quamuis enim pauper esset, nec haberet, qui uelut ex pia caussa eum aleret; non recte tamen uendebat. Ait enim constitutio, nisi cõcurrant omnia, uenditionem non ualere. l.2.C. de patr. qui fil. s. distr.

Legito & lib. X tit. II. cap. XXXIII. in quo dicitur:

Quum priscae leges prohibeant, ne magistratus quid emant a suis prouincialibus, & constitutio pijssimi principis nostri, quae legitur in primo libro Codicis; eamdem hanc legem renouarit: haec praesens constitutio generalius sancit, ut siue officialis, siue quis alius, quodcumq. gerens officiũ, rem in ea prouincia uel loco emerit, quo in loco fungitur officio, uenditore ipsum uerito, & propterea uendente: tam res emta restituatur, quam pretium uenditori lucro cedat. Intelligit l. un. C. de contrac. iudic. l. u. C. de his quae ui metusue.

Legito

Legito & tit. III. cap. XXXVI. in quo dicitur:

l. 37. D. de do. ma. *Venditor ex ijs, quæ commendationis rei uenditæ caussa dicit, non obligatur: nisi decipiendi emtoris caussa dixerit. Tunc enim actio de dolo competit.*

Legito & tit. IIII. cap. XVI. them. IIII. in quo dicitur:

l. 16. §. penult. D. de minor. *In emtione ac uenditione naturaliter contrahentibus in pretio se circumuenire licet.*

Legito & lib. LVI. tit. II. cap. XLI. in quo dicitur:

l. 46. §. quod a præside. D. de iu. fisc. *Si præses prouinciæ, uel alius eam administrãs, aliquid in ea comparauerit, licet per subiectam personam; emtione facta irrita, res uindicatur, & pretium fisco infertur. quippe prouinciam administranti ne nauim quidem ædificare in ea licet.*

Legito & lib. LX. tit. XLVIII. cap. I. in quo dicitur:

l. 2. D. de l. Fab. de plag. *Potest dominus absentem seruum uendere, sed non fugitiuum. Recte tamen mandat fugitiuum requiri, & emtum haberi, & alij uendi. nam qui fugam seruorum suorum uendunt, in legem incidunt.*

Et cap. X.

l. 6. C. eod. *Seruum fugitiuum nec uendere, nec donare, nec emere licet. Vnde qui horum quid facit, in legem de plagiarijs incidit, excepto coherede .... Nam hi in diuisione cõmunium rerum necesse habent etiam de fugitiuo seruo pacisci, cuius sit. Potest & ita uenditio sub condicione fieri, exempli gratia, si repertus fuerit, emtus esto tibi tot numis. Legito & titulum XVI. huius XIX. libri, quo de * tutore & curatore tractatur.*

SCHOLION.

* Posse scilicet eos uendere res suas, quamuis obligatæ sint pupillo. Sed quia tacitam hypothecam habent ij, qui sub tutoribus & curatoribus sunt, suo nomine, id est, cum onere hypothecæ, quã habet tacite pupillus & minor aduersus uendentem tutorem uel curatorem, & uendunt & oppignerant res suas tam tutores, quam curatores.

DE DIRVENTIBVS AEDIFICIA.

Tit. eiusd. cap. XLII.

l. 52. D. de contrah. emt. *Non permittitur, ut quis suam alienamue domũ, aut uillam diruat, uel plus lucrandi, uel negotiandi caussa. nam quod ad personam uenditoris attinet, irrita fit uenditio: emtor uero pretium duplum ærario infert, & a uenditore pretium repetit, si quidem solutum fuit.*

Legito & lib. LVIII. tit. X. cap. LXX. in quo dicitur:

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. κεφάλ. λϛ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ πράτης ἐφ᾽ οἷς λέγει πρὸς ἔπαινον τοῦ πιπρασκομένου, οὐκ ἐνέχεται: εἰ μὴ ἀπάτη τοῦ ἀγοραστοῦ εἶπεν τί ποτε· γὰρ ἡ περὶ δόλου ἁρμόζει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ. κεφάλαιον ιϛ. θέμα. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐπὶ τῆς πράσεως καὶ τῆς ἀγορασίας, ἔξεστι κατὰ φύσιν ἀλλήλους ἐν τῷ τιμήματι περιγράφειν τοὺς συναλλάσσοντας.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον β. κεφάλαιον μα. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἄρχων ἐπαρχίας, ἢ † ἄλλως διοικῶν αὐτὴν, ἀγοράσῃ τι ἐν αὐτῇ, κἂν διὰ μέσου: τῆς πράσεως ἀκυρουμένης ἐκδικεῖται τὸ πρᾶγμα. καὶ ἡ τιμὴ τῷ δημοσίῳ εἰσκομίζεται. τῷ δὲ διοικοῦντι, οὐδὲ πλοῖον ἔξεστιν ἐν αὐτῇ κατασκευάζειν. † ἄλλος.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον μη. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

Δύναται τὸν ἀπόντα δοῦλον πωλεῖν ὁ δεσπότης, οὐ μὴν τὸν φυγάδα. καλῶς δὲ ἐντέλλεταί τινι ζητῆσαι τὸν φυγάδα, καὶ ἔχειν ἠγορασμένον, καὶ ἑτέρῳ πωλῆσαι. οἱ γὰρ τὴν φυγὴν τῶν ἰδίων δούλων πωλοῦντες, ὑπόκεινται τῷ νόμῳ.

Καὶ ἐν τῷ ι. κεφ.

Ὅτι τὸν μὲν ἐν φυγῇ δοῦλον, οὔτε πωλεῖν δύναταί τις, οὔτε δωρεῖσθαι, οὔτε ἀγοράζειν. ἀλλ᾽ ὁ ἕν ἐκ τούτων ποιήσας, ὑπόκειται τῷ νόμῳ τῷ περὶ ἀνδραποδισμοῦ: ὑπεξῃρημένου συγκληρονόμου .... οὗτοι γὰρ ἐν τῷ διαιρεῖσθαι τὰ ἐπίκοινα πράγματα, ἀνάγκην ἔχουσι καὶ περὶ τοῦ ὄντος ἐν φυγῇ οἰκέτου συμφωνεῖν: ὥστε τοῦδε αὐτὸν εἶναι. δύναται δὲ οὕτως πρᾶσιν συμφωνηθῆναι, ὑπὸ αἵρεσιν τυχόν: ὅτι ἐὰν εὑρεθῇ, πιπράσκω σοι αὐτὸν τόσων ἢ νομισμάτων. ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιϛ. τοῦ ιθ. τούτου βιβλίου. ἐν ᾧ φησὶ περὶ * ἐπιτρόπου καὶ κουράτορος.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Ὅτι δύνανται πιπράσκειν τὰ προσόντα αὐτοῖς πράγματα, καὶ τὰ μάλιστα κατεχόμενα χρεωστεῖσθαι τῷ ἀνήβῳ. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ σιωπηρὰν ὑποθήκην ἔχουσιν οἱ ἐπιτροπευόμενοι καὶ κουρατευόμενοι, ἰδίῳ ὀνόματι (τουτέστι μετὰ τοῦ βάρους τῆς ὑποθήκης ἣν ἔχει σιωπηρὰν ὁ ἄνηβος καὶ ὁ ἀφῆλιξ κατὰ τοῦ πράτου ἐπιτρόπου καὶ κουράτορος) καὶ πιπράσκουσι καὶ ὑποτίθενται τὰ προσόντα αὐτοῖς πράγματα, καὶ οἱ ἐπίτροποι καὶ οἱ κουράτορες.

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΛΥΟΝΤΩΝ ΟΙΚΟΥΣ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. μβ.

Οὐκ ἐφεῖται ἴδιον ἢ ἀλλότριον οἶκον, ἢ ἐποίκιον καταλῦσαι, ἐπὶ τῷ πλέον κερδαίνειν, ἢ ἐπὶ τῷ πραγματεύσασθαι, ἐπεὶ ἄκυρος μὲν ἡ πρᾶσις, ὡς πρόσωπον τοῦ πράτου: ὁ δὲ ἀγοραστὴς, διπλοῦν δίδωσι τὸ τίμημα τῷ δημοσίῳ: καὶ ἀναλαμβάνει τὸ τίμημα παρὰ τοῦ πράτου, ἐὰν ἔτυχεν αὐτὸ δεδωκώς.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νη. τίτλον ι. κεφάλαιον ο. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν

† καὶ δ. Ἐὰν τις δὲ ἐμπορείαν οἶκον ἢ μέρος αὐτοῦ καταλύσῃ, καὶ αὐτὸς † ὁ ἀγοραστὴς ἕκαστος, αὐτῶν τὸ τίμημα τῷ δημοσίῳ δίδωσιν. εἰς μέντοι τὸ δημόσιον ἔργον μάρμαρα καὶ κίονες νομίμως μεταφέρονται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ια. κεφάλ. β. ἐν ᾧ φησίν.

Πραγματείας χάριν, οὐκ ὤφελον τὰ οἰκήματα καταστρέφεσθαι, καὶ τὰ μάρμαρα ἀποσπᾶσθαι. ἀπὸ οἴκου μέντοι εἰς ἕτερον οἶκον μεταφέρειν ἔξεστιν, ἐν ᾧ μὴ σῶός ἐστιν: ἐπεὶ κεκώλυται διὰ τὴν εὐκοσμίαν τῆς πόλεως καὶ τὴν πρόσοψιν. καὶ κεφάλαιον ϛ. καὶ ζ.

ΠΕΡῚ ἈΓΟΡΑΣΊΑΣ ΚΑῚ ΠΡΆσεως εἰκονικῆς.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. με.

* ὁ ἐν ἀνυπο-μένατος. Ὅτι: εἰκονικὴ * πρᾶσις, οὐδέν: ὅτι δοκεῖ ἐκποιεῖσθαι τὸ πρᾶγμα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ια. τίτλ. β. κεφ. κθ. καὶ βιβλίον νβ. τίτλον α. κεφάλ. νγ. ὅπερ εἴρηται ἐν τῷ περὶ ἐνοχῶν.

ΠΕΡῚ ΕὐΝΟΎΧΩΝ, ΚΑῚ ΠΕΡῚ τοῦ μὴ εὐνουχίζεσθαι ῥωμαῖον.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. οδ. θεμ. β.

Ἡ διάταξις κελεύει, ὥς τι μηδένα ῥωμαῖον εὐνουχίζεσθαι, μηδὲ ἔξω τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους: μηδὲ ἀγοράζειν μηδένα τῶν εὐνουχισθέντων ῥωμαίων: ἀλλὰ καὶ τὸν εὐνουχίσαντα καὶ αὐτὸν τὸν ἀγοράσαντα, καὶ τὸν συμβολαιογράφον τὸν συγγράψαντα τοιοῦτον συμβόλαιον καὶ τὸν τελώνην τὸν κομισάμενον τέλος τι ὑπὲρ τούτου, τιμωρεῖσθαι. τὰ δὲ βάρβαρα ἀνδράποδα τὰ εὐνουχιζόμενα ἔξω τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους, ἐξέστω πᾶσι τοῖς ἐμπόροις, καὶ ἀγοράζειν καὶ πιπράσκειν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον γ. κεφάλαιον κϛ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ εὐνουχίσας παῖδα, καὶ ποιήσας τιμιώτερον, τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ ὑπόκειται, καὶ τῷ παραγγέλματι τῶν ἀγορανόμων εἰς τὸ τετραπλοῦν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λγ. τίτλον α. κεφάλαιον νβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ εὐνοῦχος, ὄνομά ἐστι γενικόν· τέμνεται δὲ εἰς τρία. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν εἰσὶ σπάδωνες, οἱ δὲ καστράτοι, οἱ δὲ θλιβίαι. καὶ σπάδωνες, οἵ τινες διά τι πάθος ἢ ψύξιν ἐνοχλήσασαν τοῖς γονίμοις μορίοις, παιδοποιεῖν κωλύονται: τούτου δὲ ἀπαλλαγέντες παιδοποιοῦσι. θλιβίαι δὲ οἵ τινες ὑπὸ τῆς τροφοῦ ἢ τῆς μητρὸς τυχὸν ἐκθλιβῆναι τῶν διδύμων ὑπέστησαν. καστράτοι δέ εἰσιν ἐφ' ὧν γέγονεν ἐκτομὴ τῶν γεννητικῶν μορίων. καὶ ὅτι ὁ μὲν καστράτος καὶ ὁ θλιβίας, εἰς θέσιν τινὰ οὐ λαμβάνουσιν. ἐπειδὴ οὐδὲ παιδοποιεῖν δύνανται. ὁ δὲ σπάδων λαμβάνει: ἐπειδὴ τοῦτον ἐλπὶς † εἰκὸς τοῦ πάθους ἀπαλλαγέντα δύνασθαι παιδοποιεῖν. († καὶ ἀνάγ.)

Si quis negotiandi caussa domum, partemue domus demolitus fuerit; tam ipse, quam emtor singuli pretium fisco praestant. Marmora tamen & columnæ ad opus publicum licite transferuntur. l.ult.D.de dam.inf.

Legito & tit. XI. cap. II. ubi dicitur:

Negotiãdi caussa non debent ædificia dirui, & marmora detrahi. De domo tamen in aliam domum transferre licet, quum integra non est. nam [alioqui] prohibitum est, propter ornatum & adspectũ urbis. Adde cap. VI. & VII. l.2.C.de ædif. priu.

DE EMTIONE AC VENDITIONE imaginaria.

Tit. eiusdem cap. XLV.

*Imaginaria * uenditio pro non facta est, nec res alienari uidetur.* l.55.D.de contrah.emt. *id est, quæ fit sine pretio.

Coniunge librum XI. tit. II. cap. XXIX. Item lib. LII. tit. I. cap. LIII. quod indicatum est in tit. de obligationibus.

DE EVNVCHIS, ET DE EO, quod hominem Romanum castrare non liceat.

Tit. eiusd. cap. LXXIIII. them. II.

Constitutio iubet, ut ne quisquam Romanus castretur, ne quidem extra solum Romanum; neue quis ullum Romanum castratum emat: sed tam is qui castrauit, quam qui emit, cum ipso tabellione, qui eiusmodi conscripsit instrumentum, & publicano, qui uectigal pro eo recepit, puniantur. Barbara uero mãcipia, quæ extra solum Romanum castrata sunt, cunctis negotiatoribus emendi uendendiq; facultas esto. l.2.C.de eunuch.

Legito & lib. LX. tit. III. cap. XXVI. in quo dicitur:

Qui puerum castrauerit, & pretiosiorem fecerit, iniuriarum tenetur, & edicto ædilium in quadruplum. l.27.§.17.D. ad l. Aquil.

Legito & lib. XXXIII. tit. I. cap. LII. in quo dicitur:

Eunuchus generale nomen est, ac in tres species diuiditur. Nam quidam eorum sunt spadones, quidam castrati, quidam thlibiæ. Spadones sunt, qui propter aliquem morbum, uel frigiditatem, genitalibus membris noxiam, quo minus liberos procreent, impediuntur. Thlibiæ uero, quibus a nutrice uel matre forte sunt extriti testes. Castrati autem, quibus exsecta sunt membra genitalia. Item castratus & thlibias neminem adoptant, quum nec gignere possint. Spado autem adoptat. quippe spes est, & consentaneum, posse hunc morbo liberatum liberos procreare. Theophil. in Instit. tit. de adopt. l. spadonum. D. de uerb. sign.

SCHOLION.

Legenda & CXLII. nouella, in qua dicitur: Si quidem uiri sunt, qui aliquem castrauerunt, idem & ipsi patiantur, quod fecerunt; & fisco bonis eorum addictis, in gypsum mittantur, ubi degant, quamdiu supersunt. Sin mulieres fuerint, & ipsæ puniantur, ac bonis fisco addictis, in exsilium mittātur. Ipsi uero castrati, si serui fuerint, libertatem consequuntur. Sciendum est autem, hoc caput & in Basilicis esse positum.

DE REBVS VENDITIS ET EMTORI traditis, deque harum exceptione. Item de ijs, quę uendi mandata sunt.

Tit. II. cap. I.

l.1.§.2.D.de excepti.rei uend. *Si res mea uendita fuerit minoris, quam ipse mandaram; uendita non uidetur, & mihi petenti eam non obstat exceptio.*

Et III. cap.

*Quamuis emtor re sibi non tradita, possessionem sine * uitio nactus fuerit; habet exceptionem contra uenditorem. nisi forte uenditor † iustam caussam habet, cur rem uindicet. quippe si iusta caussa subsit, & post traditionem uindicat, & exceptioni replicationem opponit.*

* id est, non ui aut clam.

SCHOLION.

† puta, si conuenerit, ut a cōtractu recederent: uel si XXV. annis minor fuit uēditor, aut circumscriptus est.

DE EMTIONE AC VENDITIONE ea lege contracta, uti subsequuta licitatione siue auctione pretij, intra diem, de quo in contrahenda uenditione conuenit, uenditio rescindatur.

Tit eiusd. cap. III.

l.4.§.3.D.de in diem addic. *Melior condicio fit & in maiori quantitate, & maturiore uel faciliore solutione, & opportuniore loco, & emtore locupletiore; uel si condicione leuiori ematur, uel si a uenditore nec satisda tio, nec cetera, quæ grauia in uenditione priori erant, exigantur; tametsi pretium minus detur. nam quæ uenditori conducunt, meliorem ipsius condicionem faciunt.*

Et cap. X.

Emtor posterior rem solam, non fructus accipit. Nec enim propterea, quod priori pretium refundit, uenditoris condicio melior fieri uidetur, si fructus ipse lucraturus sit.

Legito & lib. XV. tit. I. cap. XL. Et reperies de his clarius in sequenti de licitatione titulo.

DE LICITATIONE.

Tit. eiusd. cap. IIII.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ ρμβ. νεαράν. φησὶ γὰρ ὡς εἰ μὲν ἄνδρες εἶεν οἱ εὐνουχίσαντες, ταυτὸ τοῦτο παθεῖν, ὃ πεποιήκασι: καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, πέμπεσθαι ἐν γύψῳ οἰκήσοντας, καὶ ἐκεῖ μέχρι περιῶσιν. εἰ δὲ γυναῖκες ὦσι, καὶ αὐτὰς τιμωρεῖσθαι, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, καὶ ἐν ἐξορίᾳ πέμπεσθαι. τοὺς δὲ εὐνουχισθέντας, εἰ δοῦλοι εἶεν, ἐλευθερίας τυγχάνειν. ἰστέον δὲ, ὅτι τὸ κεφάλαιον τοῦτο κεῖται ἐν τοῖς βασιλικοῖς.

ΠΕΡῚ ἈΓΟΡΑΣΘΈΝΤΩΝ ΠΡΑγμάτων καὶ παραδοθέντων τῷ ἀγοραστῇ: καὶ περὶ τῆς τούτων παραγραφῆς. καὶ περὶ ἐνταλθέντων πραθῆναι.

Τίτλ. β. κεφ. α.

Ἐὰν ἧττονος ὑπὲρ ἐνετειλάμην πραθῇ τὸ πρᾶγμά μου, οὐ δοκεῖ πεπρᾶσθαι. καὶ οὐκ ἀντίκειταί μοι παραγραφὴ ἀπαιτοῦντι αὐτό.

Ἐν δὲ τῷ γ. κεφαλαίῳ.

Εἰ καὶ μὴ παρεδόθη τῷ ἀγοραστῇ τὸ πρᾶγμα: δράξεται δὲ τῆς νομῆς αὐτοῦ * ἄνευ αἰτίας, ἔχει κατὰ τοῦ πράτου τὴν παραγραφήν, εἰ μὴ † εὔλογον αἰτίαν ὁ πράτης ἔχει, δι' ἣν ἐκδικεῖ τὸ πρᾶγμα. εὐλόγου γὰρ ὑπούσης αἰτίας, καὶ μετὰ τὸ παραδοῦναι ἐκδικεῖ: καὶ ἀντιτίθησι τῇ παραγραφῇ ἀντιπαραγραφήν.

* τουτέστι, μὴ βίᾳ καὶ λάθρα.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

† οἷον ὡς συνέθεντο τοῦ αὐτοὺς ἀναχωρεῖν τοῦ συναλλάγματος ἢ καὶ ἐλάττων ἦν τῶν κε. ἐνιαυτῶν ὁ πωλήσας ἢ περιεγράφη.

ΠΕΡῚ ἈΓΟΡΑΣΊΑΣ ΚΑῚ ΠΡΆσεως ἐπὶ ὅρῳ γινομένης, ὥς ἵνα γινομένου ὑπερθεματισμοῦ ἤτοι ἐπαυξήσεως τοῦ τιμήματος, εἴσω τοῦ δόξαντος ἐν τῷ συμφώνῳ τῆς πράσεως ὅρου, ἀναλύηται ἡ πρᾶσις.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. γ.

Κρείττων ἡ αἵρεσις γίνεται, καὶ ἐν πλείονι ποσῷ: καὶ ἐν ταχυτέρᾳ ἢ εὐχερεστέρᾳ καταβολῇ: καὶ ἐν τόπῳ ἐπιτηδειοτέρῳ, καὶ ἐν εὐπορωτέρῳ ἀγοραστῇ: καὶ ἐν τῷ ἀγοράσαι ἐπὶ ἐλαφροτέρᾳ αἱρέσει: καὶ ἐν τῷ μὴ ἀπαιτῆσαι τὸν πράτην ἱκανοδοσίαν: καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἦν ἐν τῇ πρώτῃ πράσει βαρέα: κἂν ἧττον τίμημα δίδωσι. τὰ γὰρ λυσιτελοῦντα τῷ πράτῃ, κρείττονα ποιεῖ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ.

Ἐν δὲ τῷ ι. κεφαλαίῳ.

Ὅτι ὁ δεύτερος ἀγοραστής, μόνον τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐ τοὺς καρποὺς λαμβάνει. οὐ παρὰ τοῦτο γὰρ ἐὰν τῷ αὐτῷ πρώτῳ δίδωσι τίμημα, δοκεῖ γίνεσθαι κρείττων ἡ αἵρεσις τοῦ πράτου, ὡς αὐτοῦ μέλλοντος κερδαίνειν τοὺς καρπούς.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλον α. κεφάλαιον μ. περὶ τούτων δὲ εὑρήσεις σαφέστερον ἐν τῷ περὶ ὑπερθεματισμοῦ τίτλῳ.

ΠΕΡῚ ΥΠΕΡΘΕΜΑΤΙΣΜΟΥ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. δ.

Ἔξεστι

Ἔξεστι τῷ πράτῃ γινομένης τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ κρείττονος, * προσκυροῦν δευτέρῳ, εἰ μὴ πλέον ὁ πρῶτος ὑπερθεματίζει.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Δηλονότι ἢ συμφωνήσαντα ἀναλύειν τὴν πρᾶσιν ἐπὶ αἱρέσεως αὐτῷ κρείττονος γινομένης. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο συμφωνήσῃ, οὐ δύναται προσκυροῦν τῷ ὑπερθεματίζοντι, εἰ μὴ θέλει ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς ἀναγκάζεσθαι δοῦναι τὴν ἴσην τῷ ὑπὲρ τὸ διπλοῦν ὑπερθεματίζοντι, ὡς ἔξεστι καταμαθεῖν ἐν τῷ ι. τίτλῳ κεφάλ. νη. καὶ ξδ. τοῦ αὐτοῦ ιθ. βιβλ.

Ἐν δὲ τῷ η. κεφάλ.

Δυνατὸν καὶ ἐπὶ τῷ ὑπερθεματίζοντι συμφωνεῖν τῆς ἡμέρας ὡρισμένην ἔκβασιν: ὥστε ἀφαιρεθῆναι αὐτοῦ τὸ πραθὲν, ἄλλου ὑπερθεματίζοντος: καὶ τοῦτο ἐπὶ τρίτου ἀγοραστοῦ.

ια.

Ἐὰν ἐκ καινῆς πρᾶγμα προστεθῇ τῷ ὑπερθεματίζοντι, ἄξιον ὂν τῆς παρ' αὐτοῦ γινομένης προσθήκης, ἡ πρώτη πρᾶσις οὐ † βούλεται. ὥσπερ ὅτι ὑπερθέσεως ἐπὶ τῇ καταβολῇ δοθείσης, τοσοῦτος ἠδύνατο ληφθῆναι τόκος, ὅσον ἐστὶν ἡ γινομένη προσθήκη.

† λύεται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ι. κεφάλαιον νη. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐλαχίστου τιμήματος πωλήσῃ, δύναται τὸ τίμημα ἀναδοὺς λαμβάνειν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. ἐλάχιστον δὲ τίμημά ἐστι τὸ μηδὲ εἰς ἡμίσειαν διατίμησιν ἀναφερόμενον. ἐὰν δὲ ὁ ἀγοραστὴς ἐπιλέξηται τὸ λεῖπον τῷ δικαίῳ τιμήματι δοῦναι, ἔχειν αὐτὸν τὸ † πεπραγμένον πρᾶγμα. τὸ αὐτὸ δὲ δίκαιον καὶ ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῦ πράτου προβαινέτω.

† πεπραμένον.

Καὶ κεφάλ. ξβ. καὶ ξδ.

Ὅτι οὐκ ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν δόλου τὸ λέγειν πλείονος ἄξιον εἶναι τὸ πρᾶγμα. ἔξεστι γὰρ ἐν τῇ πράσει καὶ τῇ ἀγορασίᾳ, περιγράφειν, εἰ μὴ ἄρα τὸ ἔλαττον τοῦ ἡμίσεως μέρους τοῦ δικαίου τιμήματος δέδωκεν ὁ πράτης, τῆς ἐπιλογῆς τῆς ἤδη παρασχεθείσης τῷ ἀγοραστῇ φυλαττομένης.

ΠΕΡῚ ἈΓΟΡΑΣΊΑΣ ΚΑῚ ΠΡΆσεως ἐπὶ ὅρῳ γινομένης, ἵνα εἰ μὴ ἐντὸς τῆς ὡρισμένης προθεσμίας καταβληθῇ τὸ τίμημα, ἀναλύηται.

Τίτλ. γ. κεφάλ. α.

Τὸ εἰπεῖν, ἘᾺΝ ΕἼΣΩ ΤΗ͂ΣΔΕ ΤΗ͂Σ ΠΡΟΘΕΣΜΊΑΣ ΜῊ ΚΑΤΑΒΆΛΗΣ ΤῸ ΤΊΜΗΜΑ, ἈΝΑΓΌΡΑΣΤΟΣ ἘΣΤῚΝ Ὁ ἈΓΡῸΣ: ὑπὲρ τοῦ πράτου ἐστί. καὶ δύναται αὐτῷ μὴ χρήσασθαι, μήτε τὴν πρᾶσιν ἀναλύειν. οὐ γὰρ ἄκων κέχρηται τῷ † προστεθέντι ὅρῳ. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῷ ἀγοραστῇ κινδυνεύεται τὸ πραθέν.

† προστεθέντι.

ΠΕΡῚ ἈΓΩΓΗ͂Σ Ἢ ΚΛΗΡΟΝΟμίας ἢ γραμματείου ἀγορασθέντος.

Τίτλ. δ. κεφάλ. † α.

† ια.

*Licet uenditori, meliore adlata condicione, * addicere posteriori: nisi prior plus adyciat.* l.7.D.de in diem addic.

SCHOLION.

* Si uidelicet pactus sit, ut uenditio rescindatur, meliore ipsi condicione allata. Nam nisi hoc paciscatur, non potest ei addicere, qui plus adijcit, si prior emtor nolit ei par pretium dare, qui supra duplum in licitatione adijcit, quemadmodũ licet intelligere de tit. X. cap. LVIII. & LXIV. huius ipsius XIX. libri.

Et cap. VIII.

Potest & illi, qui plus adijcit, rursus in diem quis addicere: ut adimatur scilicet ei res uendita, si alius adyciat, idque ad tertium usque emtorem.

XI.

Si de nouo res accesserit ei, qui plus adycit, quae res non minoris sit, quam id quod ab ipso adiectum est; prior uenditio non rescinditur. quemadmodum & die longiore prety soluendi concesso, non tanta capi usura poterit, quanti est facta accessio.

Legito & tit. X. cap. LVIII. in quo dicitur:

Si quis rem suam minimo pretio distraxerit, potest restituto pretio rem suam recipere. Minimum uero pretium est, quod nec dimidiam aestimationem aequat. Sin emtor maluerit id quod iusto pretio deest, praestare; rem uenditam retinebit. Idem ius & in liberis uenditoris procedat. l.2.C.de rescind.uend.

Item cap. LXII. & LXIIII.

Non sufficit ad arguendum dolum, dicere, rem maioris esse prety. Nam in emtione ac uenditione circumscribere licet, nisi minus dimidia parte iusti prety dederit uẽditor, electione iam emtori praestita seruanda.

DE EMTIONE AC VENDITIONE ea lege facta, ut nisi pretium intra certum diem solutum fuerit, contractus rescindatur.

Tit. III. cap. I.

Haec uerba, SI INTRA HVNC DIEM PRETIVM NON SOLVERIS, FVNDVS INEMTVS SIT, *pro uenditore sunt, cui ea lege non uti liberum est, nec uenditionem rescindere. Non enim inuitus legem adiectam exercet. Interea uero res uendita periculo emtoris est.* l.1.& 2.D.de leg.commiss.

DE ACTIONE, VEL HEREditate, uel nomine uendito.

Tit. IIII. cap. * I. * XI.

 Si prius

l.13.D.de hered. uel act. uend. *Si prius ita non conuenit, ut quidquid iuris haberet uenditor, id uenditum esset; emtor heredem se probare cogitur.*

Cap. XX.

Qui actionem uendit, tam ius suum aduersus reum, quam aduersus intercessores debiti cedit; nisi aliud conuenerit.

XXV.

l.5.C.eod. *Nominis uenditio etiam ignorante uel inuito eo, aduersus quem actiones ceduntur, contrahi potest.*

DE RESCINDENDA EMtione.

Tit. V. cap. XII.

l.3.C.de contrah. emt. *Donationis caussa facta uenditio, in sui deficit * substantia. Si quis autem fundum ea lege uendidit, ut pretij loco emtor alimenta sibi praeberet; recte cogit eum pactis conuentis stare.*

* id est, irrita est.

XVI.

Venditio ex eo, quod pretium solutum non sit, nō rescinditur: nisi ab initio donationis caussa facta sit.

SCHOLION.

Non enim rem debet repetere uenditor, sed ad pretium agere.

Item, fides emtionis ac uenditionis sine quantitate nulla est. Placito autem pretio non numerato, sed possessione solum tradita; eiusmodi contractus non est irritus. Nec idcirco qui comparauit, male possidet, quod non soluta sit quantitas, quam dari conuenerat. Sed & si donationis gratia praedij facta uenditione, traditio sequuta fuerit: actione pretij nulla competente, donatio perficitur.

SCHOLION.

l.5.§.8.D.de reb. aut. In II. cap. II. tit. lib. XVIII. dicitur: Res uenditoris esse non desinit, nisi uel pretium, uel satisdationem, uel fideiussores acceperit. Quod autem dictum est in III. & VIII. constitutione, quod uenditio donationis caussa facta fidem habeat, sic intelligito, quod scilicet non consistat ut uenditio, nec actionem electionis tribuat. Quippe tāquam donatio consistit atque ualet.

Item, Nemo rem propriam emere potest, adeo ut quāuis imaginarie uideatur emere, nullum tamen praeiudicium patiatur.

XXII.

l.1.C.quan. lic. ab emt. *Si quidem arrae nomine datum sit aurum, potes hoc solum secundum fidem pactorum recuperare. sin uero pretij partem persoluisti, ad ea quae uenditorem actione ex uendito praestare oportet, magis actionem habes; quam ad repetendam quantitatem pretij, quod te dedisse significas.*

Ενθα μὴ προσσυνεφωνήθη, ἵνα τὸ δίκαιον ὅπερ ὁ πράτης ἔχει, αὐτὸ εἴη πεπραμένον, ἀναγκάζεται δεῖξαι κληρονόμον ἑαυτόν.

κ. κεφαλαίῳ.

Ὁ πιπράσκων ἀγωγὴν, καὶ τὰς κατὰ τοῦ ἐναγομένου, καὶ τῶν ἀντιφωνητῶν ἀγωγὰς ἐκχωρεῖ, εἰ μὴ ἕτερον ἔδοξεν.

κε.

Ἡ τοῦ γραμματείου πρᾶσις καὶ ἀγνοοῦντος καὶ μὴ βουλομένου ἐκείνου καθ' οὗ ἐκχωροῦνται αἱ ἀγωγαὶ, δύναται συνίστασθαι.

ΠΕΡΙ ἈΝΑΛΥΟΜΕΝΗΣ ἀγορασίας.

Τίτλ. ε. κεφάλ. ιβ.

Ἡ κατὰ δωρεὰν πρᾶσις * ἀνυπόστατός ἐστιν. * ἄκυρος. ἐὰν δέ τις πωλήσας ἀγρὸν, συνεφώνησεν ἀντὶ τοῦ τιμήματος, ἵνα ἀποτρέφηται ἀπὸ τοῦ λαβόντος τὸν ἀγρὸν, καλῶς ἀναγκάζει αὐτὸν πληρῶσαι τὰ συμφωνηθέντα.

ις.

Ἡ πρᾶσις ἐκ τοῦ μὴ καταβληθῆναι τὸ τίμημα, οὐκ ἀνατρέπεται: εἰ μὴ ἄρα ἐξαρχῆς κατὰ δωρεὰν ἐγένετο.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Οὐ γὰρ ὀφείλει ὁ πράτης ἐκδικεῖν τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ τίμημα ἀπαιτεῖν.

Καὶ ὅτι ἡ τῆς ἀγορασίας πίστις, † ἐπὶ τῆς πράσεως † ἢ καὶ δ. χωρὶς ποσότητος, οὐδεμία ἐστίν. ἐκ δὲ τοῦ ἀρέσαντος τιμήματος, μὴ ἀριθμηθέντος, ἀλλὰ μόνης τῆς νομῆς αὐτοῦ παραδοθείσης: τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα οὐκ ἔστιν ἄκυρον. οὐδὲ διὰ τοῦτο ὁ ἀγοράσας κακῶς νέμεται, ὅτι μὴ κατεβλήθη ἡ ποσότης, ἣν δοθῆναι συνεφωνήθη. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ δωρεᾶς πράσεως κτήματος γινομένης, ἐὰν παράδοσις παρακολουθήσῃ, ἀγωγῆς τοῦ τιμήματος μηδεμιᾶς ἁρμοζούσης, περαιοῦται ἡ δωρεά.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ τοῦ β. τίτλ. τοῦ ιη. βιβλίου φανερῶς ὁ πωλήσας [illegible] τὸ πρᾶγμα τοῦ πιπράσκοντος, εἰ μὴ λάβῃ τὸ τίμημα, ἢ τὸ ἱκανὸν, ἢ ἐγγυητάς. τὸ δὲ εἰρημένον ἐν τῇ γ. διατάξει καὶ τῇ η. ὅτι ἡ κατὰ δωρεὰν πρᾶσις [illegible] [illegible] ἰσχύει.

Καὶ ὅτι τὸ ἴδιον οὐδεὶς δύναται ἀγοράζειν, ἀλλὰ κἂν εἰκονικῶς δόξῃ ἀγοράζειν, οὐδὲν ὑπομένει πρόκριμα.

κβ.

Ὅτι εἰ μὲν ἀρραβῶνος ἕνεκεν χρυσίον ἐδόθη, δύνασαι τοῦτο μόνον κατὰ τὴν πίστιν τῶν συμφώνων ἀναλαβεῖν. εἰ δὲ μέρος τοῦ τιμήματος κατέβαλες, εἰς τὰ ὀφείλοντα παρὰ τοῦ πράτου διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς τὸ τίμημα ἀπαιτούσης παρασχεθῆναι, μᾶλλον ἔχεις ἀγωγὴν, ἤπερ εἰς ἐπανάληψιν τῆς ποσότητος τοῦ τιμήματος, ὅπερ δεδωκέναι σημαίνεις.

Ἀνά-

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον λ. τίτλον α. κεφάλαιον κδ. θεμ. ια. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ κατὰ δωρεὰν πρᾶσις, ἄκυρός ἐστιν: εἰ μέντοι ἥττονος ἠγόρασεν, ἢ τὸ τίμημα: μετὰ ταῦτα ἐρρώσθη ἡ δωρεά.

Καὶ κεφάλ. ξθ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν μὴ ὡς τῆς ἀληθείας πιπράσκων ὁ ἀνήρ, ἀλλὰ εἰκονικῶς πιπράσκων ἐδωρήσατο τῇ γυναικὶ τὸ πρᾶγμα: εἰ μὲν ἐπέμεινε τῇ αὐτοῦ βουλήσει, ἰσχύει μὲν ἡ δωρεά. ἐὰν δὲ ὁ ἀνὴρ εὑρεθῇ ἀπὸ † πριμιπίλου χρεωστῶν, καὶ μὴ ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδοσιν ἡ λοιπὴ αὐτοῦ περιουσία: δύναται χωρῆσαι καὶ κατὰ τούτου τοῦ πράγματος. ἐὰν δὲ περιὼν ἀνεκαλέσατο τὴν δωρεάν, τότε οὐδὲ ἀπεσείσατο τὴν δεσποτείαν τοῦ πράγματος, ἀλλ᾽ ἔχων αὐτὴν ἐτελεύτησε. † δημοσίου.

ΠΕΡῚ ΚΙΝΔΎΝΟΥ ΚΑῚ ὨΦΕΛΕΊΑΣ τοῦ ἀγοραστοῦ: καὶ περὶ καταβολῆς τοῦ τιμήματος. καὶ πότε δύναται ὁ πράτης κατέχειν τὸ τίμημα.

Τίτλ. ϛ. κεφάλ. α.

Ὅτι μετὰ τὴν πρᾶσιν τοῦ ἀγροῦ τὸ κέρδος καὶ ἡ ζημία τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ. τί γὰρ ὅτι διὰ προσχώσεως ηὐξήθη; ἢ μέρος αὐτοῦ ἢ καὶ ὅλον ποταμὸς κατέλαβεν;

ζ.

Ὅτι ἐὰν ἡ πραθεῖσα ὕλη κλαπῇ: εἰ μὲν πρὸ παραδόσεως, ὁ πράτης ζημιοῦται. εἰ δὲ μετὰ ταῦτα, ὁ ἀγοραστής. δοκοῦσι δὲ παραδεδόσθαι αἱ δοκοί, ἃς ὁ ἀγοραστὴς ἐσφράγισεν.

θ.

Ἔνθα ὑπέρθεσιν ὁ ἀγοραστὴς ποιήσει, λοιπὸν οὐκ ἀπὸ ἀμελείας, ἀλλ᾽ ἀπὸ δόλου ὁ πράτης ἐνέχεται. εἰ δὲ οἱ δύο ὑπέρθεσιν ποιήσουσι, τῇ ὑστέρᾳ προσέχομεν. εἰκὸς γὰρ ὑπέρθεσιν ποιήσας ὁ ἀγοραστής, ἠθέλησε μετὰ ταῦτα λαβεῖν, καὶ δυνάμενος ὁ πράτης παρασχεῖν, ὑπερέθετο: ἢ τοὐναντίον.

ι.

πότε οὐκ ἀναγκάζεται ὁ ἀγοραστὴς καταβαλεῖν τὸ τίμημα. Ἐὰν πρὸ τῆς τοῦ τιμήματος καταβολῆς, ἡ δεσποτεία τοῦ πραθέντος στασιασθῇ, οὐ δίδωσιν ὁ ἀγοραστὴς τὴν τιμήν: εἰ μὴ λάβῃ περὶ ἐκνικήσεως ἀξιοπίστους ἐγγυητάς.

ια.

Ὁ ἀγοραστὴς ὑπέρθεσιν ποιήσας εἰς τὴν τοῦ τιμήματος καταβολήν, μόνους τόκους δίδωσιν, καὶ οὐχ ὅσα ὁ πράτης ἠδύνατο διὰ τῶν τιμημάτων, ἀπὸ πραγματείας, ὡς εἰκός, κερδαίνειν.

ιβ.

πότε κινδυνεύει ὁ πράτης ἐκνικημένου τοῦ πράγματος. Ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν πρᾶσιν, πᾶν κέρδος καὶ πᾶσα βλάβη ἐπὶ τῷ πράγματι γινομένη, εἰς κέρδος καὶ ζημίαν ἀνήκει τοῦ ἀγοραστοῦ. ὁ γὰρ πράτης ἐκνικηθέντος τοῦ πράγματος, τότε κινδυνεύει, ὅτε

Legito & lib. XXX. tit. I. cap. XXIIII. them. XI. in quo dicitur:

Donationis caussa facta uenditio, irrita est. quod si quis minoris emit, quam esset pretium: rata est postea donatio. l. 31. D. de donat. int. uir. & ux.

Item cap. LXIX. in quo dicitur:

Si non tamquam reapse uendens maritus, sed imaginarie, rem quamdam uxori donauit; si quidem in eadem uoluntate perseuerauit, rata quidem est donatio: sed tamen si maritus ex caussa primipili debere deprahendatur, & ad solutionem reliquum ipsius patrimonium non sufficiat; etiam ad hanc rem procedi potest. Sin adhuc superstes donationem reuocauit, ne quidem rei dominium alienauit, sed illud in hereditate moriens reliquit.* l. 15. C. eod. tit. * ex caussa fiscali.

DE PERICVLO ET COMMODO emtoris, deque solutione pretij. tum quando uenditor retinere pretium possit.

Tit. VI. cap. I.

*Post uenditionem fundi tam lucrum quam damnum emtorem respicit. Quid enim, si per *alluuionem accessio facta sit, uel pars eius, aut totus adeo flumine sit occupatus?* l. 7. D. de per. & com. rei uend.

VII.

Si uendita materia furto perierit, ante traditionem uenditoris damno fit; sin post, emtoris. Videntur autem trabes traditae, quas emtor signauit.

VIIII.

Quum moram emtor adhibet, iam non ob culpam, sed dolum malum uenditor tenetur. Quod si per utrumque mora fuerit, posteriorem spectamus. Nam quum forte moram fecisset emtor, postea uoluit accipere: quumque uenditor praestare posset, rem distulit. uel e contrario.

X.

Si ante pretium solutum, rei uenditae dominium in controuersiam deductum fuerit; emtor pretium non soluit, nisi euictionis nomine fideiussores idoneos acceperit. Quando non cogatur emtor pretium soluere.

XI.

Si emtor in pretio soluendo moram fecerit, usuras dumtaxat praestat, non quidquid uenditor ipso pretio, puta negotiando, lucrari potuisset.

XII.

Post perfectam uenditionem, omne commodum & omne incommodum, quod rei contingit, ad lucrum & damnum emtoris pertinet. Quippe tunc uenditoris re euicta periculo est, quum ex l. 1. C. eod. Quando periculum uenditoris fit ob euictionem rei.

caussa uenditionem praecedēte facta est euictio: & quidem ita, si ei denuntiauit emtor, ut agendæ caussæ interesset, ac non ipso absente pronuntiatum est.

XIII.

Dolus uenditoris emtori bona fidei numquam nocet.

SCHOLION.

Nam qui emerit a quocumque, quem esse rei dominum putat, bona fide emit.

XIIII.

Venditione perfecta, si uenditor in traditione moram non fecit: omne damnū, quod rei contingit, periculo emtoris est.

XVI.

Mors ancillæ distractæ, quæ post uenditionem accidit, ad emtorē pertinet: modo ne quodam ex morbo, qui uenditionem præcesserit, rebus humanis exemta sit.

DE ACTIONE EMTI ET VENDITI, siquid contra pacta conuenta factum sit: & si uenditum mancipium, uel aliud animal, uel lignum, uitiosum sit: uel si quis mentitus fuerit in modo uel qualitate rei uenditæ. tum quænam domum fundumue sequantur.

Tit. VIII. cap. I.

D. de act. emt. & uend. *Si uenditor rem non tradiderit, conuenitur in id, quod interest emtoris: quamuis accidat, ut id, quod interest, pretium egrediatur.*

II.

Nisi modum præstiterit uenditor, quem dixit, tenetur.

IIII.

Si modus agri uēditi minor inueniatur, pro numero iugerum uenditor obligatur, & pro modo pretium minuitur. Si uero non totius agri, sed partis eius modus minor est, puta uineæ; tūc & bonitatis habetur ratio.

VI.

Filiusfamilias uendens, sicut paterfamilias tenetur. Item qui sciens alienum uel obligatum uendit, tenetur: quamuis pactus fuerit, ne quid eo nomine præstaret.

XI.

Etiam alienum seruum uendēs, spondere debet furto noxaq; solutum. agitur autem ad traditionem rei uēditæ, & ut caueatur emtori habere licere. Item qui noxali iudicio uenditi serui condemnatus est emtor, non plus cōsequitur,

ἀπὸ αἰτίας ἀρχαιοτέρας τῆς πράσεως συνέβη τὰ τῆς ἐκνικήσεως: εἴγε καὶ παρήγγειλεν αὐτῷ ὁ ἀγοραστὴς ἐλθεῖν καὶ δικάσασθαι, καὶ μὴ ἀπόντος αὐτοῦ ἡ καταδίκη γέγονεν.

ιγ.

Ὅτι ὁ δόλος τοῦ πράτου, τὸν πίστει ἀγαθῇ ἀγοράσαντα οὐδέποτε καταβλάπτει.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὁ γὰρ ἐξ οἱουδήποτε ἀγοράσας, νομίζων εἶναι δεσπότην: καλῇ πίστει ἀγοράζει.

ιδ.

Ὅτι τῆς πράσεως τελείας γινομένης, † ὑπέρθεσιν ἐποίησεν ὁ πράτης ἐν τῇ παραδόσει, ὁ ἀγοραστὴς κινδυνεύει ἐπὶ πάσης βλάβης, ἐν τῷ πράγματι γινομένης. † ἐὰν μὴ

ις.

Ὁ θάνατος τῆς πραθείσης θεραπαίνης μετὰ τὴν πρᾶσιν συμβὰς, τῷ ἀγοραστῇ κινδυνεύεται· μόνον εἰ μὴ ἀπό τινος πάθους ἀρχαιοτέρου τῆς πράσεως ἐτελεύτησεν.

ΠΕΡῚ ΤῊΣ ΚΙΝΟΥΜΈΝΗΣ ἈΓΩΓῆς ἐπὶ ἀγορασίας καὶ πράσεως, ἐάν τι παρὰ τὰ συμφωνηθέντα γίνηται. καὶ ἐὰν τὸ πραθὲν ἀνδράποδον ἢ ἕτερον ζῶον ἢ ξύλον, ὑπαίτιον ἐστίν: ἢ ἐὰν ψεύσηται περὶ τὸ μέτρον ἢ τὴν ποιότητα τοῦ πραθέντος. καὶ τίνα τῷ οἴκῳ, ἢ τῷ ἀγρῷ ἕπονται.

Τίτλ. η. κεφάλ. α.

Ὁ πράτης μὴ παραδιδοὺς τὸ πρᾶγμα, ἐνάγεται εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἀγοραστῇ, κἂν συμβαίνει τὸ διαφέρον † ὑπερβαίνειν τὸ τίμημα. † ὑπερβαίνον.

β.

Εἰ μὴ παραδίδωσι τὸ μέτρον, ὃ ὑπέσχετο ὁ πράτης, κατέχεται.

δ.

Ἐὰν ἐλλείπῃ τὸ μέτρον τοῦ πραθέντος ἀγροῦ, πρὸς τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας τῶν ζυγῶν ὁ πράτης ἐνέχεται: καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον τὸ τίμημα μειοῦται. εἰ δὲ μὴ τῷ παντὶ ἀγρῷ, ἀλλὰ μέρει ἐλλείπῃ, οἷον τῷ ἀμπελῶνι: τότε καὶ τῆς καλλονῆς γίνεται λόγος.

ϛ.

Ὅτι ὁ ὑπεξούσιος πωλῶν ἐνέχεται ὡς αὐτεξούσιος. καὶ ὅτι ὁ πωλῶν ἐν εἰδήσει ἀλλότριον ἢ ὑποκείμενον, ἐνέχεται: κἂν συμφωνήσῃ μηδὲν ἐκ τούτου παρασχεῖν.

ια.

Ὅτι καὶ ἀλλότριον δοῦλον πωλῶν, ὁμολογεῖν ὀφείλει μὴ ὑποκεῖσθαι αὐτὸν κλοπῇ ἢ ἐνοχῇ. κινεῖται δὲ ἡ ἀγωγὴ εἰς τὸ παραδοθῆναι τὸ πραθὲν, καὶ ἀσφαλισθῆναι τὸν ἀγοραστὴν εἰς τὸ ἐξεῖναι αὐτῷ ἔχειν. καὶ ὅτι ὁ ἀγοραστὴς τῇ ἐνοχῇ τοῦ πραθέντος οἰκέτου καταδικασθεὶς, οὐ λαμβάνει πλέον, ἢ ὅσον

ἢ ὅσον περιέχει. εἴτε γὰρ * διεκδικήσει τὴν ἐνοχὴν, εἴτε καὶ μή, ἀλλὰ δῷ τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης, ἔχει τὴν ἀγωγὴν † τὸ πρᾶγμα ἀπαιτοῦσαν· καὶ τὴν ἀγωγὴν * τὴν περὶ μελλούσης ζημίας, ἐν ᾧ δῆλόν ἐστιν ἡμαρτηκέναι τὸν δοῦλον. καὶ ὅτι ἐν τῷ περὶ νομῆς δικαστηρίῳ, διδοὺς ὁ πράτης τὸ διπλοῦν, οὐδὲν ἀπαιτεῖται προφάσει τῶν ἄλλων τῶν ἐξ ἔθους ἐν τῇ † πράξει συμφωνουμένων, καὶ ὅτι ἐὰν πωλήσω σοι ἐφ᾽ ᾧ μήτε ἐμὲ μήτε τὸν κληρονόμον μου, ἢ τὰ φερόμενα εἰς ἐμὲ πρόσωπα ἐμποδίσαι σοι ἔχειν· καὶ ἄλλος ἐκνικήσῃ τὸ † πραχθέν, οὐκ ἐνέχομαι τῇ ἀγωγῇ τῇ περὶ τῆς μελλούσης ζημίας· οὔτε τῇ ἀγωγῇ τῇ τὸ πρᾶγμα ἀπαιτούσῃ εἰς τὸ διαφέρον, ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἀνάδοσιν τοῦ τιμήματος· εἰ μὴ ἄρα συνεφώνησα μηδὲν παρασχεῖν ἐκνικωμένου τοῦ πράγματος, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πιπράσκειν ἀλλότριον. ὁ γὰρ εἰδὼς καὶ τοῦ συμφώνου ὄντος, ἐνέχεται τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ πρᾶγμα, οὐ μὴν ὁ ἀγνοήσας. ἐνδέχεται γὰρ τὸν πράτην κερδαίνειν τὸ τίμημα, καὶ τὸν ἀγοραστὴν μὴ σχεῖν τὸ πρᾶγμα· ὡς ἐπὶ ἁλιείας καὶ θήρας. κἂν γὰρ μηδὲν κρατηθῇ, δίδωσιν ὁ ἀγοραστὴς τὸ τίμημα.

quam quantū praſtitit. nam ſiue * defendat noxali iudicio, ſiue nō, ſed aſtimationē litis ſoluat; habet actionem, qua † rem petit, & actionem de * damno infecto, ſi manifeſtum ſit, ſeruum eſſe noxium. Item in iudicio de poſſeſsione, uenditur duplum ſoluens, aliarum rerum nomine, de quibus in uenditionibus caueri ſolet, non obligatur. Item ſi hac lege uendidero tibi, neque per me, neque per heredem meum, uel uenientes a me perſonas futurum, quo minus habere tibi liceat; & alius rem uenditam euicerit: non teneor actione damni infecti, nec actione in rem ad id quod intereſt, ſed ad reſtitutionem pretij, niſi pactus fuerim, nihil praſtitum iri, ſi res euincatur, dum ignorans rem alienam uendo. quippe qui ſcit, quamuis ita ſit conuentum, in rem actione tenetur, non is qui ignorauit. Nam fieri poteſt, ut uenditor pretium lucretur, & emtor mercem non conſequatur. uelut in piſcatione ac uenatione. Nam tametſi nihil captum fuerit, tamen emtor pretium praſtat. Vid. l. emptorem. ſ. quintum ſ. si ad ... empt.

ιγ.

Ἐὰν πωλήσω ἀσθενῆ θρέμματα, ἢ ξύλον ἐπισαθρὸν, εἰ μὲν ἀγνοῶν, ἐκ τῆς τιμῆς ἀναδίδωμι ὅσον ἂν ἥττονος ὁ ἀγοραστὴς τὸ ὑπαίτιον εἰδὼς ἠγόραζεν· εἰ δὲ γινώσκων, ἐνέχομαι ἐπὶ τῷ διαφέροντι. τυχὸν γὰρ οἶκος διὰ τὸ σαθρὸν τοῦ ξύλου κατέπεσεν. ἢ τῆς νόσου τῶν θρεμμάτων ἕτερα διὰ τῆς ἀφῆς μετέσχον. καὶ ὅτι ὁ φυγάδα πωλήσας ἢ κλέπτην, εἰ μὲν εἰδὼς, ἐπὶ μὲν τοῦ φυγάδος, δίδωσι τὸ διαφέρον· ἐπὶ δὲ τοῦ κλέπτου· δίδωσι διπλῆν τὴν τιμὴν, καὶ εἴ τινα ζημίαν τῷ ἀγοραστῇ ἐπήγαγεν· εἰ δὲ ἀγνοῶν, περὶ μὲν τοῦ φυγάδος, ἐνέχεται εἰς τὸ τίμημα· περὶ δὲ τοῦ κλέπτου, οὐκ ἐνέχεται. διαφέρον δέ ἐστι, καὶ ἐὰν ὑπενόθευσε σὺν αὐτῷ καὶ ἄλλους φυγεῖν, ἢ κλέψαι τινά. εἰ δὲ καὶ μὴ ᾔδει μὲν κλέπτην αὐτὸν εἶναι· διαβεβαιώσατο δὲ πιστὸν καὶ χρήσιμον πιπράσκειν †. ὁ μὲν γὰρ εἰδὼς, ἐκ τοῦ μὴ ὑπομνῆσαι τὸν ἀγοραστὴν, ἐνέχεται· ὁ δὲ ἀγνοῶν, ἐκ τοῦ προπετῶς τὰ μὴ ὄντα διαβεβαιώσασθαι. καὶ ὅτι ἐὰν ὁ πράτης εἰδὼς διαφόροις ὑποκείσθαι τέλεσι τὸν ἀγρὸν, ἐν τῇ ὠνῇ μόνον τὸ ἓν ἐκφωνήσῃ, καὶ ἐπαγάγῃ, εἴ τι ἐστὶν ἐπικείμενον τῷ ἀγρῷ δημόσιον, ἢ ἐκφώτευμα, ἢ τέλεσμα, ἢ ὑπὲρ ὁδοιεπισκευασίας, τοῦτο διδόναι τὸν ἀγοραστὴν· ἐνέχεται † τῇ ἀγωγῇ διὰ τὸν δόλον. εἰ δὲ ἐπίτροπος ἦν ὁ τοῦτο ποιήσας ἐν ὀρφανικῇ πράσει· εἰ μὲν αὐτὸς ἐπώλησεν, ἐνέχεται· εἰ δὲ τῷ ἀνήβῳ πωλοῦντι συνῄνεσεν, ὁ μὲν ἄνηβος εἰς ὃ γέγονεν εὐπορώτερος ἐνέχεται· ὁ δὲ ἐπίτροπος εἰς τὰ λοιπὰ διηνεκῶς. τὸ γὰρ κατὰ δόλον αὐτοῦ γεγονὸς, οὐ μεταβαίνει μετὰ τὴν ἥβην

XIII.

Si pecus morboſum, uitioſumue tignum uendidero, ſi quidem ignorans fecero, id tantum ex pretio reſtituo, quanto minoris emtor, ſi uitium ſciſſet, emturus erat: ſi uero ſciens, ad id quod intereſt teneor. Aedes enim forte uitio tigni corruerunt, uel pecora contagione morboſi pecoris perierunt. Item, qui fugitiuum uendidit, aut furem, ſi quidem ſciens, circa fugitiuum praſtat id quod intereſt; circa furem, duplum pretij praſtat, & ſi quod emtori damnum dedit: ſi uero ignorans, circa fugitiuum tenetur ad pretium, circa furem non tenetur. Intereſſe uero dicitur, & ſi alios ſecum ſollicitauit, ut fugerent, uel res quaſdam ſubriperent. Si uero furem eſſe ignorabat, & tamen adſeuerabat ſe fidum & frugi uendere, tenetur. nam qui ſcit, quia non pramonuit emtorem, tenetur: qui ignorat, quia temerarie qua non eſſent, adſeuerauit. Si uenditor ſciens diuerſis tributis fundum obligatum, in uenditione dumtaxat unum deberi dixerit, & adiecerit, ſi quod huius fundi nomine tributum, aut uectigal, aut indictionem, aut ad uia refectionem praſtare oporteret, id emtorem dare, facere oportere: * actione tenetur, doli mali cauſſa. Si uero tutor erat, qui hoc fecit in uēditione rei pupillaris, ſi quidem ipſe uendidit, tenetur: ſi uero pupillo uendēti auctor fuit, pupillus quidem in quantum locupletior factus eſt, tenetur; tutor autem in reſiduū perpetuo. nam quod ipſius dolo factum eſt, poſt pubertatem in pupillum

 non

Marginalia (left): * ... † ... † πράσει. † πραχθέν. † Videtur ... ἐνέχε-ται. † τῆς ἰδίας.

Marginalia (right): * hoc eſt, ſiue condemnetur ſiue non. † hoc eſt, actionem ex emto. * hoc eſt, actionem ex ſtipulato. * ſcilicet ex emto.

* scilicet ex uendito.

*non transfertur. Item, aduersus emtorem * actio uenditori competit, ad consequendum pretium, de quo conuenit, & usuras post traditionem, tametsi precario res tradita sit. Hoc enim solum spectamus, an facultatem habuerit emtor fructus percipiendi, quos uenditor percipit. Item ad consequendum sumtus, qui facti sunt in re distracta. puta in aedibus instaurandis, uel in agri serui curationem, uel in disciplinam, quos uerisimile erat etiam emtorem uelle impendi: & in funus serui sine culpa uenditoris mortui. Item si conuenerit, quum res ueniret, ut reus ab emtore locupletior detur. uel si conuenerit, ut si pluris emtor rem uenderet, eius quod amplius numeratum esset, partē uenditori praestaret: etiamsi uel heres emtoris rem pluris uendiderit.*

XIIII.

Si conuenerit, ut duplum praestaret emtor, nisi certum ad diem pretium soluisset; quod usuram legitimam excedit, non obligat.

XV.

*Aedium distractarum uel legatarum ea sunt, quae uel quasi pars earum sunt, uel propter ipsas sunt facta. ueluti puteal, & lacus, & labra, & iunctae salientibus fistulae, quamuis longe ab aedificio porrigantur, & canales. Pisces autem, qui sunt in piscinis, nō sunt aedium uel fundi, sicuti nec animalia caetera. Item, fundi nihil est, nisi quod terrae adfixum est. Aedium uero multa sunt, quae non sunt eis adfixa. puta serae, claues, claustra. quaedam defossa sunt, neque tamen fundi sunt, aut * uillae. ueluti uasa uinaria, & † torcular.*

* uilla seu ἐποίκιον est domus in agro.

SCHOLION.

† Torcular siue μάδης lignum est, quo premuntur & torquentur uuae. lignum maximum, quod olearum fructibus & uuis imponitur, ut oleum & uinum exprimatur.

Nam haec instrumenti sunt. Sed & uinum, & percepti fructus, non sunt uillae.

XX.

Etsi non in modo, sed qualitate uēditor mentitus sit, tenetur. nam forte quum centum essent iugera, uineam quinquaginta iugerum dixit, quum non sit.

XXI.

Si seruum, quem cum peculio uendidi, manumisero; teneor & eorum nomine, quae post ea manumissus adquisiuit: siquidem adquisiturus ea fuisset emtor, si manumissus non esset. Simul etiam caueo, si quid ex hereditate liberti ad me peruenerit, emtori restitutum iri.

εἰς τὸν αὐτὸν. καὶ ὅτι ἡ κατὰ * τοῦ ἀγοραστοῦ ἀγωγὴ, ἁρμόζει τῷ πράτῃ μεθοδεύουσα τὸ συμφωνηθὲν τίμημα, καὶ τοὺς μετὰ τὴν παράδοσιν τόκους: κἂν κατὰ παράκλησιν παρεδόθη. μόνον γὰρ ζητοῦμεν, εἰ εὐχέρειαν εἶχεν ὁ ἀγοραστὴς λαβεῖν τοὺς καρποὺς οὓς λαμβάνει ὁ πράτης. καὶ τὰ περὶ τὸ πρᾶγμα δαπανηθέντα, τυχὸν εἰς ἀνόρθωσιν οἴκου ἢ ἐπιμέλειαν οἰκέτου νοσοῦντος, ἢ ἐπιστήμην, ἅπινα πιθανὸν ἦν βούλεσθαι τὸν ἀγοραστὴν δαπανηθῆναι. καὶ τὰ εἰς ταφὴν τοῦ τελευτήσαντος δούλου, ἄνευ ῥαθυμίας τοῦ πράτου. καὶ ἐὰν συνέδοξεν ἐν τῷ πιπράσκειν, ὑπεύθυνον δοθῆναι παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ εὐπορώτερον: ἢ συνεφωνήθη, ὥστε τοῦ ἀγοραστοῦ πλείονος τὸ πρᾶγμα πωλοῦντος, παρασχεῖν τῷ πράτῃ τοῦ περιττοῦ μοῖραν: κἂν ὁ κληρονόμος τοῦ ἀγοραστοῦ πλείονος πωλήσῃ.

* ὁ ἐξ βιβλίου.

ιδ.

Ἐὰν συνεφωνήθη δοῦναι τὸν ἀγοραστὴν τὸ διπλοῦν, εἰ μὴ ἐντὸς προθεσμίας καταβάλῃ τὸ τίμημα, τὸ ὑπὲρ τὸν νόμιμον τόκον, οὐκ ἐρρῶται.

ιε.

Τοῦ πραθέντος ἢ ληγατευθέντος οἴκου ἐστὶν, ἅτινα ἢ ὡς μέρος αὐτοῦ ἐστιν: ἢ διὰ αὐτὸν γέγονεν: ὡς τοῦ φρέατος σκέπασμα, καὶ αἱ δεξαμεναὶ, καὶ οἱ λουτῆρες, καὶ οἱ ἡνωμένοι τοῖς ἀναβρυτοῖς σωλῆνες, εἰ καὶ πόρρω τῆς οἰκίας ἐκτείνονται: καὶ οἱ κανάλαι. οἱ δὲ ἐν ταῖς πισκίναις ἰχθύες, οὐκ εἰσὶ τοῦ οἴκου ἢ τοῦ ἀγροῦ, ὥσπερ μηδὲ τὰ λοιπὰ ζῶα. καὶ ὅτι οὐδέν ἐστι τοῦ ἀγροῦ, ὃ μὴ ἥνωται τῇ γῇ. πολλὰ δέ ἐστι τοῦ οἴκου μὴ ἡνωμένα αὐτῷ· οἷον μοχλοὶ, κλεῖς, κλεῖθρα. εἰσί τινα κατορωρυγμένα, καὶ ὅμως οὐκ εἰσὶ τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ † ἐποικίου: ὡς τὰ οἰνηρὰ σκεύη καὶ * ὁ μάδης.

† ἐποίκιον ἐστὶν ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ οἶκος.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* ξύλον πιέζον καὶ θλίβον τὰς σταφυλάς. ξύλον μέγιστον ἐπιτιθέμενον ταῖς ἐλαίαις καὶ ταῖς σταφυλαῖς εἰς τὸ ἐκπιέζεσθαι τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον.

Ταῦτα γὰρ τῆς ἐξοπλίσεως ἐστί. καὶ ὁ οἶνος καὶ οἱ ληφθέντες καρποὶ, οὐκ εἰσὶ τοῦ ἐποικίου.

κ.

Εἰ καὶ μὴ περὶ τὸ μέτρον, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ποιότητα ψεύσηται ὁ πράτης, ἐνέχεται: τυχὸν γὰρ ρ. ζευγῶν ἐργασίας οὔσης, εἶπεν ἐξ αὐτῶν ἀμπελῶνα εἶναι ν. ζευγῶν ἐργασίας, μὴ οὔσης τοσαύτης.

κα.

Ὅτι ἐὰν πωλήσας δοῦλον μετὰ τοῦ πεκουλίου, ἐλευθερώσω αὐτὸν, ἐνέχομαι καὶ ἐπὶ τοῖς ἐπικτηθεῖσι τῷ ἐλευθερωθέντι. εἴγε μὴ ἐλευθερωθέντος αὐτοῦ προσεπορίζοντο τῷ ἀγοραστῇ. ἀσφαλίζομαι δὲ, ὡς εἴτι λάβω ἐκ τῆς τοῦ ἀπελευθέρου κληρονομίας, ἀποκαθίστημι τῷ ἀγοραστῇ.

κϛ. Ἐὰν

κϛ.

Ἐὰν ἐν ἀγνοίᾳ παρὰ τοῦ κληρονόμου ἀγοράσω τὸ ληγατευθέν μοι ὑπὸ αἵρεσιν, διὰ τῆς κατὰ τοῦ πράτου ἀγωγῆς τὴν τιμὴν λαμβάνω.

κζ.

Ἐὰν δοῦλον μετὰ τοῦ πεκουλίου πωλήσω σοι· καὶ † παραδόσεως κλέψῃ τι παρ' ἐμοῦ, ἰδίῳ δικαίῳ μειοῦται τὸ πεκούλιον. εἰ δὲ καὶ δεδωκὼς ἔτυχόν σοι τὸ πεκούλιον, ἀναλαμβάνω. εἰ δὲ μετὰ τὸ παραδοθῆναι, τοῦ δούλου ἡ κλοπὴ γέγονεν, οὐκ ἔχω κατὰ σοῦ. εἰ μὴ εἰς ὃ τὸ πεκούλιον ἐκ τῆς κλοπῆς ηὐξήθη. εἰ μέν τοι τοὺς νούμμους ἀγνοῶν κλοπιμαίους, ἀφέλῃς αὐτοὺς ὡς πεκουλιαρίους, καὶ διαπανήσεις, ἐνέχῃ μοι. καὶ ὅτι ὁ ἐν εἰδήσει τῷ ἀγνοοῦντι πιπράσκων ἀλλότριον, καὶ πρὸ ἐκνικήσεως ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς πράσεως ἀγωγῇ, εἰς ὃ διαφέρει τῷ ἀγοραστῇ αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα. καὶ μάλιστα εἰ βούλεται ὁ ἀγοραστὴς ἐλευθερῶσαι, ἢ ἐνεχυράσαι τὸ ἀγορασθέν. ὁ δὲ μὴ ἐν εἰδήσει πωλῶν ἀλλότριον, οὐκ ἐνέχεται ἐπὶ τῷ ποιῆσαι δεσπότην τὸν ἀγοραστήν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐξεῖναι αὐτῷ ἔχειν.

λγ.

Πωλῶν δοῦλον εἶπεν αὐτὸν ἔχειν πεκούλιον δέκα νομισμάτων. εἰ μὲν ἧττόν ἐστιν, ἀναπληροῖ τὰ δέκα νομίσματα. εἰ δὲ πλέον ἔχει, τὸ πᾶν ὁ ἀγοραστὴς λαμβάνει· εἰ μὴ ἔδοξε, μόνον τῶν δέκα λαβεῖν αὐτόν.

μβ.

Εἰ καὶ μετὰ ὑπέρθεσιν κατεβλήθη τὸ κεφάλαιον, οὐκ ἀπαιτεῖται τόκος. οὐ γάρ ἐστιν ὑπὸ ἐνοχήν, ἀλλ' ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ δίδοται.

ν.

Ὁ πράτης κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τὴν περὶ τοῦ τιμήματος ἀγωγὴν κινεῖ. τὴν γὰρ περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγήν, μετὰ τὴν τοῦ πράγματος παράδοσιν, ἔχειν οὐ δύναται.

νδ.

Ὁ ἀγοραστὴς ἀπὸ καιροῦ τῆς παραδόσεως τοῦ πράγματος, χρεωστεῖ † τοῦ τιμήματος.

νε.

Ὁ πωλήσας δούλους καὶ λαβὼν τὸ τίμημα ἐκ τοῦ πεκουλίου αὐτῶν τῶν δούλων, οὐκ ἔδοξε τίμημα λαμβάνειν, ὡς τὰ ἴδια δεξάμενος. καὶ ἔχει ἀκέραιον τὴν τοῦ τιμήματος ἀγωγήν.

νη.

Ἐὰν ὁ πράτης ἐλάττονα εἴπῃ τὴν τοῦ ἀγροῦ σουπέλλειαν, εἴτε εἰδὼς εἴτε ἀγνοῶν· ἐνάγεται παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ εἰς τοσοῦτον· ὅσον ἤμελλεν ἔλαττον τὸ πρᾶγμα ἀγοράζειν. εἴπερ ἠπίστατο τὸ μέτρον τῆς σουπελλείας, καὶ μὴ ἠγνόει ὁ ἀγοραστής. εἰ δὲ ἐπιστάμενος τὸ μέτρον ἠγόρασεν, οὐδεμίαν ἔχει ἀγωγήν.

ξε.

Ὁ ἀγοραστὴς ἀδίκως ἀποσπασθέντος ἐξ αὐτοῦ τοῦ πραθέντος πράγματος, οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχει κατὰ τοῦ πράτου.

XXVI.

Si ab herede imprudens rem mihi sub conditione legatam emero, actione ex emto pretium consequor.

XXVII.

Si seruum cum peculio tibi uendam, isq; furtum ante traditionem mihi fecerit: ipso iure peculium minuitur. quod si forte iam peculium tibi tradiderim, id ipsum recipio. Sin post traditionem serui furtum acciderit, actionem eo nomine tecum non habeo; nisi eatenus, quatenus ex re furtiua peculium auctum est. Quod si tu numos istos ignorans furtiuos esse, seruo quasi peculiares ademeris & consumseris; de ijs mihi teneris. Qui sciens ignoranti rem alienam uendit, etiam prius quam euincatur, ex emto conuenitur in id, quanti emtoris interest, rem eius esse factam. maxime, si uelit emtor manumittere, uel oppignerare quod emit. Qui uero imprudens rem alienam uendit, non tenetur, ut emtorem dominum faciat, sed ut ei habere liceat.

XXXIII.

Quum uenderem seruum, dixi eum habere peculium decem aureorum. si minus est, decem aureos impleo: si plus habet, totum emtor accipit. nisi conuenit, ut decem ei dumtaxat praestarentur.

XLII.

Licet post morā soluta sors fuerit, usurae non petuntur. Quippe non sunt in obligatione, sed officio iudicis praestantur. Sorte soluta non petuntur usurae.

L.

Venditor aduersus emtorem actionē de pretio habet. Nam in rem actionem, post factam rei traditionem, habere non potest. L. 1, C. eod.

LIIII.

Emtor a tempore rei tradita, usuras pretij debet.

LV.

Qui seruos distraxit, ac pretium ex ipsorum seruorum peculio solutum accepit, non uidetur accepisse pretium, quum suum acceperit; adeoq; integram pretij actionem habet.

LVIII.

Si uenditor minorem pradij capitationem siue sciens, siue ignorans dixit, in tantum ab emtore conuenitur, quanto rem minoris emturus erat, si capitationis modum sciisset, non ignorasset. Sin autem modum sciens, nihilo minus emit; nullam actionem habet.

LXV.

Emtor, cui uiolenter ablata est res uendita, nullam aduersus uenditorem actionem habet.

LXVI.

LXVI.

l.1.C.de reb. alien.

Qui rem alienam sciens emit, numquam fit eius dominus. Sin quis ignorans emit, ipse quidem usucapit, uerum is qui rem uendidit, domino tenetur.

LXVIII.

a non dotalē, inæstimatam.

Si maritus rem distraxerit, [a] quæ uxoris erat, etiamsi maxime per fraudē mulier accommodato [b] consensu, emtionis instrumentum signauerit; nihil tamen sibi præiudicat: sed adhuc [c] emtori uel [d] usucapione, uel longi [e] præscriptione temporis opus est.

c soluto scilicet matrimonio, uel marito ad inopiam redacto.
d uidelicet in rebus mobilibus.
e in rebus immobilibus.

SCHOLION.

[b] Quippe si consensum accommodauit, rata est uenditio, nisi fundus dotalis fuerit. fortasis enim decepit eam, quum diceret aliam chartam esse, atque ita mulier signauit.

LXXIII.

l.1.C.de com. rer. al.

Socius rem [communem] totam prorsus non recte uēdit. Nam socius alter, si emtor necdum dominus usucapione uel præscriptione factus est, in rem agere potest.

LXXIIII.

Si fiscus rem communem uendiderit, emtorem in solidum dominum facit. quamuis enim prorsus rem alienam uendiderit, ut in Institutionibus est cognoscere, dominū facit emtorem. sed tenetur tamen ei, qui ius dominij uel hypotheca in illa re habere se dicit, idque intra quadriennium. Quod autem alienæ rei uenditæ pretium ad fiscum peruenerit, id uenditionem firmam ratamq; non facit. Tunc enim hoc priuilegium fiscus habet, quum speciali priuilegio rem ipsemet uendidit.

§.ult. Instit. de usucap.

Quære cap. XV..... inuenies Zenonis constitutionē, quæ potius ualere debet.

LXXVI.

Socius rem [communem] totam prorsus alienare non potest. si tamē alienauerit, alter socius uindicat partem dumtaxat suam, non etiam uenditoris, etiamsi miles sit.

DE EMTIONE AC VENDItione, quæ sub æstimatione fit.

Tit. IX. cap. I.

l.1.D.de æstim.

Quum res æstimata uendenda datur, locus est conuentioni de æstimato:

SCHOLION.

uidelicet præscriptis uerbis, quæ & æstimatoria dicitur. quamuis enim merces constituta sit, non tamen huiusmodi contractus mutatur, nec in emtionem .... cadit.

quæ competit, quoties datur quidem actio, sed de nomine contractus ambigitur. Nam ciuilis contractus, & bona quidem fide celebratur. quamobrem & omnia, quæ in bona fidei

ξς.

Ὁ μὲν ἐν εἰδήσει ἀλλότριον ἀγοράσας, οὐδέποτε αὐτοῦ γίνεται δεσπότης. ὁ δὲ ἐν ἀγνοίᾳ ἀγοράσας, αὐτὸς μὲν διὰ χρήσεως κυριεύει, λοιπὸν δὲ ὁ πιπράσκων αὐτὸ, κατέχεται τῷ δεσπότῃ.

ξη.

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ πωλήσῃ [a] πρᾶγμα τῇ γυναικὶ διαφέρον, κἂν τὰ μάλιστα κατὰ ἀπάτην ἡ γυνὴ ἢ [b] συναινέσασα σφραγίσῃ τὸ τῆς ἀγορασίας συμβόλαιον, οὐδὲν ἐντεῦθεν ὑπομένει πρόκριμα: ἀλλὰ λοιπὸν δέεται ὁ [c] ἀγοραστὴς ἢ τῆς διὰ τῆς χρήσεως [d] κυριότητος, ἢ χρονίας [e] παραγραφῆς.

a μὴ ὂν προικῷον, ἀδιατίμητον.
c μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου ὁ ἀνὴρ ἀπορήσει.
d ἐπὶ τῶν κινητῶν.
e ἐπὶ τῶν ἀκινήτων.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

[b] Εἰ γὰρ συνήνεσεν, ἔρρωται ἡ πρᾶσις, εἰ μὴ ἔστι προικῷον ἦν ἀγρός. τυχὸν γὰρ ἐκλάπησεν αὐτὴν, εἰπὼν ἄλλην εἶναι τὸν χάρτην, καὶ οὕτως ἐσφράγισεν ἡ γυνή.

ογ.

Ὁ κοινωνὸς οὐ καλῶς πωλεῖ τέλειον ὅλον τὸ πρᾶγμα. δύναται γὰρ ὁ ἕτερος κοινωνὸς, μηδέπω γινομένου δεσπότου τοῦ ἀγοραστοῦ διὰ χρήσεως ἢ χρονίας παραγραφῆς: κινῆσαι τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγήν.

οδ.

Ὁ δημόσιος τὸ ἐπίκοινον πρᾶγμα πωλήσας δεσπότην ἐξ ὁλοκλήρου ποιεῖ τὸν ἀγοραστήν. κἂν γὰρ τῷ παντὶ ἀλλότριον πωλήσῃ, ὡς ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις ἔγνως, δεσπότην μὲν ποιεῖ τὸν ἀγοραστήν. ἐνάγεται δὲ αὐτὸς, παρὰ τοῦ λέγοντος ἔχειν δίκαιον δεσποτείας ἢ ὑποθήκης ἐπὶ τούτῳ τῷ πράγματι, τετραετίας ἐντὸς δηλονότι. τὸ δὲ εἰσελθεῖν εἰς τὸν δημόσιον τὸ τίμημα τοῦ πραθέντος ἀλλοτρίου πράγματος, οὐ βεβαιοῖ τὴν πρᾶσιν. τότε γὰρ ἔχει τὸ προνόμιον ὁ δημόσιος: ὅτι ἰδικῶς † αὐτὸ τὸ πρᾶγμα πωλήσει.

ζήτει κεφ. ιε. ... εὑρήσεις τὴν τοῦ Ζήνωνος διάταξιν, ἥτις καὶ μᾶλλον ὀφείλει κρατεῖν.
† αὐτός.

ος.

Ὁ κοινωνὸς, τέλειον μὲν τὸ πρᾶγμα οὐ δύναται ἐκποιεῖν. ἐὰν δὲ ἐκποιήσῃ, ὁ ἕτερος κοινωνὸς τὸ ἴδιον μέρος μόνον ἐκδικεῖ, οὐ μὴν καὶ τὸ τοῦ πιπράσκοντος, κἂν στρατιώτης εἴη.

ΠΕΡῚ ἈΓΟΡΑΣΊΑΣ ΚΑῚ ΠΡΆΣΕΩΣ, ὑπὸ διατίμησιν γινομένης.

Τιτλ. θ. κεφ. α.

Ὅτι διαπωλῆσαι δοθῇ τινι ὑπὸ διατίμησιν πρᾶγμα, χώρα τῇ περὶ τῆς διατιμήσεως συμφωνίᾳ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τῇ πραισκριπτοῖς βέρβοις, τῇ λεγομένῃ αἰστιματορία, ὁ γὰρ μισθὸς ὡρίσθη ἐκ ἀμείβεται τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα, οὐδὲ εἰς ἐμπτιόνα ...... πίπτει.

ἥ τις ἁρμόζει ὁσάκις ἀγωγῆς διδομένης ἀμφιβάλλεται τὸ ὄνομα τοῦ συναλλάγματος. πολιτικὸν γὰρ καὶ καλῇ πίστει ὑπάρχει συνάλλαγμα. διὸ καὶ πάντα τὰ τῶν καλῇ πίστει ἀγω-

ἀγωγῶν ἐνταῦθα πραγματεύεται. ἡ δὲ διατίμησις ποιεῖ τὸν κίνδυνον τοῦ λαμβάνοντος καὶ χρεωστεῖ ἀποδοῦναι τὸ πρᾶγμα ἀκέραιον, ἢ τὸ συμφωνηθὲν τίμημα.

ΠΕΡΙ' ἈΝΑΛΥ'ΣΕΩΣ ΠΡΑ'ΣΕΩΣ, καὶ ἐκ ποίων παθῶν καὶ αἰτιῶν ἀναστρέφεται τὸ πραθὲν ἀνδράποδον ἢ ἕτερον ζῶον, ἢ μειοῦται ἡ τούτου τιμή. καὶ ὅτι ἡ μὲν τὸ πραθὲν ἀναστρέφουσα † ἀγωγὴ, ἔσω ἓξ μηνῶν κινεῖται· ἡ δὲ * μειοῦσα τὸ τίμημα, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ. καὶ ὅτι διὰ ὑπερθεματισμοῦ ἀναλύεται ἡ πρᾶσις. καὶ ὅτι περὶ νόσου περιφανοῦς ὁ πράτης οὐκ εὐθύνεται.

† ἐρεδιβιτώρια

* ὁ ἐξέμπτο

Τίτλ. ι. κεφάλ. α.

Ὁ παρὼν τίτλος διαλαμβάνει περὶ τῶν πραθέντων κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων. φησὶ γὰρ ὀφείλειν τὸν πράτην προλέγειν τὰ πάθη καὶ τὰ αἴτια τοῦ δούλου, καὶ εἰ φυγάς ἐστιν, ἢ ῥεμβός ἐστιν, ἢ ἐνοχῇ ὑπόκειται, ἢ κεφαλικόν τι ἥμαρτεν, ἢ πρὸς ἐπιβουλὴν ἑαυτοῦ τι πέπραχεν, ἢ † κατῆλθεν εἰς κυνηγέσιον ἐπὶ τῷ θηριομαχῆσαι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

† Παρεισῆλθεν τῷ θεάτρῳ ἐπὶ τὸ θηριομαχῆσαι.

Ταῦτα δὲ μὴ λέγων, ἢ περὶ τὰ λεγόμενα ψευδόμενος, εἰς τὸ † διαφέρον ὑπόκειται, καὶ λαμβάνει τὸν δοῦλον. καὶ εἴ τι μετὰ τὸ παραδοθῆναι τῷ ἀγοραστῇ γέγονεν † ὁ δοῦλος ἐκ σπουδῆς τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ τῆς φαμιλίας αὐτοῦ καὶ τοῦ φροντιστοῦ: καὶ τὰ * μετὰ τὴν πρᾶσιν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα,

† ἐν ὅσῳ ἐζημιώθη ὁ ἀγοραστής.

† εἴτουν ὁ δοῦλος.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Τουτέστιν, ὁ δὲ καὶ ἀγνοεῖ νόμιμον ὁ πράτης ἐνέχεται τῷ αἰδιλικίῳ.

ἢ διὰ αὐτοῦ προσπορισθέντα, καὶ τὸ προστεθὲν ὡς εἰκὸς αὐτῷ πιπρασκομένῳ, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ † ληφθέντας * καρπούς.

* καρποὺς ἀναλαμβάνει, ἀναλαμβάνει.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

† Τοῦτο λέγει περὶ πράγματος. τυχὸν γὰρ οὐ μόνον τὸν δοῦλον δέδωκεν ὁ πράτης, ἀλλὰ καὶ τι σὺν αὐτῷ.

Ἀναλαμβάνει δὲ καὶ αὐτὸς τὰς, ὡς εἰκὸς, παρ' αὐτοῦ δοθείσας προσθήκας. ὁ ἐν εἰδήσει κατὰ δόλον παρὰ ταῦτα πωλῶν, εἰ καὶ ἀγνοῶν ὁ πράτης τὰ ὀφειλόμενα, κατὰ τὸν νόμον, ὑπόκειται. ἀδιάφορον γὰρ, εἴτε κατ' ἀπάτην, εἴτε κατ' ἄγνοιαν, ἀγοραστὴς ἀπατᾶται. καὶ χώραν ἔχει ὁ νόμος ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ὀρφανικῶν πράσεων, οὐ μὴν καὶ δημοσίων. ὁ γὰρ δημόσιος εἰ πωλεῖ τι, οὐκ ἀναστρέφεται: καὶ ὅτι τῇ χρήσει ἢ ὑπουργίᾳ ἐμποδίζον πάθος ἢ αἴτιον, εἰσάγει τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πραχθὲν ἀγωγὴν, οὐ

indicijs, heic quoque tractantur. Ceterum aestimatio periculum facit eius, qui rem suscipit. ideoq; rem ipsam debebit incorruptam reddere, uel aestimationem, de qua conuenit.

DE RESCINDENDA VENDITIONE, & quaenam ob uitia, quasue caussas uenditum mancipium, uel aliud animal redhibeatur, aut pretium ipsius minuatur. Item quod † actio, qua res uẽdita redhibetur, intra sex menses detur: qua uero pretium * minuitur, intra annum. Tum quod per licitationem uenditio rescindatur, quodque morbi manifesti nomine uenditor non teneatur.

† uidelicet redhibitoria.

* scilicet actio ex emto.

Tit. X. cap. I.

Tractat hic titulus de uẽditionibus tam earum rerum, quae mobiles, quam quae soli sunt. Dicit enim, debere uenditorẽ pronuntiare morbos atque uitia serui, num fugitiuus sit, uel erro, uel noxa solutus non sit, uel capitale quid admiserit, uel mortis consciscendae sibi caussa quid fecerit, uel in † arenam descenderit, ut cum bestijs depugnaret.

SCHOLION.

† an in theatrum productus intromissusq; fuerit, ut illic cum bestijs depugnaret.

*Qui haec non pronuntiat, uel in pronuntiatis mentitur, obligatur in id quod * interest, & seruum recipit. Si quid autem post factam emtori traditionem deterior emtoris opera, familiae, procuratoris eius, factus seruus erit; siue quae ex eo † post uenditionem nata,*

* in quantum damno adfectus est emtor.

SCHOLION.

† hoc est, quamuis & edictum ignorat uenditor, aedilicia tenetur.

*uel adquisita per eum fuerint; & si quid ei uendito accesserit, fructus ex eo denique * perceptos recipit.*

SCHOLION.

* hoc de re dicitur. nam forte non seruum dumtaxat obtulit uenditor, uerum etiam aliquid cum seruo.

Recipit autem & ipse, ceu par est, quae ab ipsomet accessiones praestita sunt. Qui aduersus ea sciens dolo malo uendit, aut etiam ignorans uenditor, quae praestare debebat, hoc edicto tenetur. Nam perinde est, dolo uenditoris emtor, an ignorantia fallatur. Et edictum hoc locum habet in municipalibus ac pupillaribus uenditionibus, non tamen etiam in fiscalibus. nam si quid fiscus uendit, non redhibetur. Item, morbus siue uitium, quod usum & ministerium hominis impedit, actioni redhibitoriae locũ dat: nõ

tamen

*tamen quodlibet, aut leue. ueluti leuis febricula, uel uetus quartana, uel modicum * uulnus. Nam hæc ne quidem pronuntiari necesse est, uti quæ contemni possint. Morbus est constitutio corporis, quæ contra naturam nobis accidit, & usum eius ad id facit deteriorem, cuius caussa natura nobis sanitatem dedit. Hæc autem constitutio contra naturam, alias in toto corpore accidit, qualis est phthisis, et febris: alias in parte corporis, ut cæcitas. quippe uitium a morbo multum differt. nam balbum, uitiosum quis rectius, quam morbosum dixerit.*

* puta in digito, quodque non sentitur.

III.

Pauida calcitrosaq; iumenta non sunt morbosa. nam hæc animi uitia sunt. Itaque si animi tantum uitium est, redhibitoria quidem locum non habet, nisi uenditor abesse prædixerit; competit autem quanti minoris. Sin corporis est uitium, uel corpori & animo commune, redhibitioni locus est.

SCHOLION.

Generaliter in animi uitijs, ob quæ agi redhibitoria nequit, in ijs actioni ex emto locus est. Sin animi uitium a morbo corporali ortum est, ueluti quum quis ex uehementiori & ardenti febre se insolenter ac præter morem gerens, aut per uicos insanorum more circumcursitans, ridicula loquitur: redhibitio locum habet.

Non autem quærimus heic de morbo sontico, sed de qualicumque uitio, quod obsit rei. nihil enim interest, cui rei morbus obstet.

VIIII.

*Prægnas & * puerpera sana est, si modo nihil extrinsecus accidit, quod inualitudinem immitteret. Itidem & natura, non corporis uitio sterilis: & qui in lecto urinam facit ex somno, uel quod ex uino pigre surgat: si tamen ex uesicæ uitio morbosus est, redhibetur. Mulier tam arta, ut muliebria perpeti nequeat, sana non est. Qui strumas inueteratas incurabiles habet, morbosus est. Morbi nomine, qui omnibus apparere potuit, uenditor non tenetur. ueluti si cæcus uenditus fuit, aut qui periculosam euidenti loco cicatricem in capite uel in alia parte corporis habebat: Nam edictum eos morbos uitiaq; complectitur, quæ quis ignorauit, uel ignorare potuit.*

* quæ recens peperit.

XII.

Erro pusillus fugitiuus est, & ex diuerso, fugitiuus est magnus erro. Proprie uero erro est, qui frequenter sine caussa uagatur, & temporibus in res inutiles consumtis, serius domum redit.

XIII.

Si quid adesse seruo rei præclaræ & utilis

μὲν τὸ τυχὸν τὶ καὶ ἐλαφρόν, ὡς ἐλαφρὸς πυρετὸς, ἢ παλαιὸς τεταρταῖος: ἢ τὸ μικρὸν † τραῦμα. ταῦτα γὰρ οὔτε δεῖ προλέγειν, ὡς εὐκαταφρόνητα. νόσος ἐστὶ σωματικὴ κατάστασις, παρὰ τὴν φύσιν ἡμῖν προσγινομένη, χρήσεως τινὸς ἀναιρετικὰ, ἧς ἕνεκα φύσις ἡμῖν τὴν ὑγίειαν ἐχαρίσατο. αὕτη δὲ ἡ παρὰ φύσιν κατάστασις πῶς μὲν κατὰ παντὸς ἐρρύη τοῦ σώματος, ὡς ἡ φθίσις, καὶ ὁ πυρετός· πῶς δὲ κατὰ μέρος τοῦ σώματος, ὥσπερ ἡ τύφλωσις. πολλὴ γὰρ διαφορὰ βιτίου καὶ νόσου. καὶ γὰρ τὸν ψελλὸν, † βίτιον ἄν τις καλέσοι, καὶ οὐ νοσώδη.

† τὸ ἐπὶ δακτύλου, καὶ ἀναίσθητον.

† βιτίωσον.

γ.

Τὰ δειλὰ καὶ λακτιστικὰ ὑποζύγια, οὐκ εἰσὶν ἐμπαθῆ. ψυχικὰ γὰρ εἰσὶ τὰ αἴτια. ἐὰν οὖν μόνον ψυχικόν ἐστι τὸ αἴτιον, οὐκ ἔχει χώραν ἡ ἀναστρέφουσα τὸ πραθὲν ἀγωγή, εἰ μὴ προεῖπεν ὁ πράτης ἀπεῖναι αὐτό. ἁρμόζει δὲ τὸ μειωθῆναι τὸ τίμημα. εἰ δὲ σωματικόν ἐστιν, ἢ κοινὸν ψυχῆς καὶ σώματος, χώρα τῷ ἀναστραφῆναι τὸ πραθέν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Γενικῶς ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς βιτίων ἐφ' ὧν οὐ δύναται τὸ ῥεδιβιτώριον κινεῖν, ἐπὶ τούτων χώρα γίνεται τῇ ἐξ ἐμπτο. εἰ δὲ τὸ τῆς ψυχῆς βίτιον ἀπὸ σωματικοῦ πάθους ἔλαβε τὴν ἀρχήν, ὡς ἐὰν ἀπὸ σφοδροῦ καὶ διακαοῦς πυρετοῦ ἀτακτῇ καὶ ἀλλοκοτῇ, ἢ ταῖς ῥύμαις δίκην μεμηνότος περιπατεῖ, καταγέλαστα φθέγγεται, τότε χώρα γίνεται τῇ ῥεδιβιτίονι.

Οὐκ ἐπιζητοῦμεν ὀλέθριον εἶναι τὸ πάθος, ἀλλὰ τὸ οἱονδήποτε τῷ πράγματι ἐμποδίζον πάθος. οὐ διαφερόμεθα γὰρ ποίῳ πράγματι τὸ πάθος ἐναντιοῦται.

θ.

Ἡ ἔγκυος καὶ ἡ * λοχὸς ὑγιής ἐστιν, εἰ μή τι συμβαῖν ἔξωθεν, ἐνεποίησε νόσον. καὶ ἡ κατὰ φύσιν, οὐ μὴν ἀπὸ πάθους στεῖρα. καὶ ὁ ἐν τῇ κοίτῃ οὐρῶν ἐκ τοῦ ἐνυπνιάζεσθαι ἢ ὀκνεῖν ἀπὸ οἴνου. ὁ μέντοι τὴν κύστιν ἐμπαθὴς, ἀναστρέφεται. ἡ στενομένη γυνὴ, ὥς τι τὰ γυναικῶν μὴ ὑπομένειν, οὐκ ἔστιν ὑγιής. ὁ ἔχων χοιράδας παλαιὰς ἀνιάτους, ἐμπαθής ἐστι. περὶ νόσου προφανοῦς ὁ πράτης οὐκ ἐνάγεται. οἷον ἐὰν τυφλὸς πραθῇ, ἢ ἐπικίνδυνον ἔχων οὐλὴν ἐν φανερῷ κατὰ κεφαλῆς, ἢ ἄλλου μέρους. τὸ γὰρ δόγμα ἐκείνων διαλαμβάνει τῶν παθῶν καὶ αἰτίων, ἃ τινὰ τις ἠγνόησεν, ἢ ἀγνοῆσαι ἐδύνατο.

* ὁ νωστὶ τετοκυῖα.

ιβ.

Ῥεμβός ἐστι μικρὸς φυγάς: καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁ φυγὰς μέγας ῥεμβός ἐστι. κυρίως δὲ ῥεμβός ἐστιν ὃς συνεχῶς ἀναιτίως πλανόμενος, καὶ τοὺς καιροὺς εἰς ἀνόνητα δαπανῶν, βραδέως εἰς τὸν οἶκον ἀναστρέφει.

ιγ.

Ἐάν τι προσεῖναι τῷ δούλῳ χρήσιμον ὁ πράτης δια-

διαβεβαιώσηται: τυχὸν ὅτι σπουδαῖος, προχαλὸς, ἄγρυπνος, ἐπίπονος, ἢ πορισικὸς, οὐκ εἰς ἄκρον ἀπαιτοῦμεν αὐτῷ † προσεῖναι, ἀλλὰ μέσως ἤτοι συγκεκραμένως. εἰ μέν τοι τἀναντία τῶν διαβεβαιωθέντων ἔχων εὑρεθῇ, κινεῖ ὁ ἀγοραστὴς τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πραθὲν: ἢ τὴν μειοῦσαν * τὸ τίμημα ἀγωγὴν, ἔσω συνεχοῦς ἐνιαυτοῦ. ὁ εἰπὼν ἄριστον εἶναι μάγειρον, ἄριστον παρασχεῖν ὀφείλει. ὁ δὲ μάγειρον ἁπλῶς εἰπὼν, καὶ μέσον δίδωσιν. καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τεχνῶν τὸ αὐτό. καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸν δοῦλον ἁπλῶς ἔχειν πεκούλιον, ἀρκεῖ καὶ τὸ ἐλάχιστον ἔχειν.

† [illegible]

* [illegible]

ιθ.

Ὁ πράτης εἰ μὴ ἠσφαλίσατο περὶ τῶν κεφαλαίων τῆς αἰδιλικίας, ἐνάγεται τῶν ἀναστρεφομένων τὸ πραθὲν ἀγωγῶν ἔσω δύο μηνῶν, ἢ τῇ μειούσῃ τὸ τίμημα, ἔσω ἓξ μηνῶν.

κη.

Ἐάν τις ὡς νεώνητον πωλήσῃ τὸν ἤδη * δουλεύσαντα, ὑπόκειται τῇ ἀναστροφῇ. σπεύδουσι γὰρ οἱ τοὺς νεωνήτους λαμβάνειν ὡς δυναμένους διδάσκεσθαι: καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους μεταποιεῖσθαι τρόπους.

* [illegible]

κθ.

Ὁ πιπράσκων ὑποζύγια, λεγέτω καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν: καὶ διδότω τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς διὰ τὸ πραθῆναι κόσμον. ὁ δὲ τοῦτο μὴ ποιῶν: εἰς μὲν τὸ δοῦναι τὸν κόσμον ἢ ἀναλαβεῖν τὰ ὑποζύγια διὰ τὸ μὴ δοθῆναι κόσμον, ἔσω ἑξήκοντα ἡμερῶν ἐνάγεται. * διὰ δὲ τὰ πάθη καὶ τὰ αἴτια: τῇ μὲν ἀναστροφῇ ἔσω ἓξ μηνῶν· τῇ δὲ μειώσει τοῦ τιμήματος, ἔσω ἐνιαυτοῦ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Ἀφ' οὗ γνῷ τὸ πάθος ὃ ἐχρῆν γνωσθῆναι, ὁ ἀγοραστὴς, τρέχουσιν οἱ ϛ μῆνες ὡς φησὶ μβ. μγ. καὶ ὁ κ. νεαρά.

Καὶ ἴσων ὄντων τῶν πραθέντων, διὰ τὸ πάθος τοῦ ἑνὸς, ἀποδίδονται πάντα.

λα.

Κερατίζων βοῦς ἐμπαθής ἐστι: καὶ ἡ λακτίζουσα μοῦλα: καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἀναιτίως θορυβούμενα καὶ φεύγοντα.

λγ.

Ὅτι εἰ μὲν μὴ ἀποδίδωσιν ὁ πράτης τὸ τίμημα καὶ τὰς προσθήκας, καὶ ἐλευθεροῖ τὸν δι' αὐτὸν ἐνοχοποιηθέντα: εἰς τὸ διπλοῦν τοῦ τιμήματος καὶ τῆς προσθήκης καταδικάζεται τῇ περὶ τῆς ἀναστροφῆς ἀγωγῇ. εἰ δὲ ταῦτα ποιεῖ, εἰς τὸ ἁπλοῦν καταδικάζεται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ταῦτα [illegible] εἰ ὁ πράτης [illegible] ἠσφαλίσατο περὶ τῶν [illegible] κεφαλαίων, μὴ ἀσφαλισάμενος γάρ, ἀλλὰ σιωπήσαντος καὶ ψιλῶς ὑπεσχημένου: τότε τὴν ῥεδιβιτωρίαν ἐντὸς δύο μηνῶν ἔχει ὁ ἀγοραστὴς, ὡς φησὶ τὸ ιθ. κεφ.

λε.

Ὅτι τῇ παραγραφῇ τῶν ἓξ μηνῶν τῆς περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγῆς ἐκβληθεὶς, δύνα-

*uenditor adfirmauerit, puta diligentē esse, curracem, uigilacem, laboriosum, uel quærendo peculio sollertem; non ut hæc in eo sint ad summū * exigimus, sed mediocriter, siue cum temperamento. si tamen ex diuerso plane alius, quam adfirmatum fuerit, inuenjatur: emtor uel iudicio redhibitorio, uel quanti † minoris intra annum continuum aget. Qui optimum cocum dixerit, optimum præstare debet. qui uero simpliciter cocum esse dixerit, mediocrem præstat. idem & in ceteris artificijs. Si simpliciter dixerit, seruum esse peculiatum, sufficit si uel minimum peculium habeat.*

* puta laborē per dies noctesque continuum.

† qua pretium minuitur, quæque dicitur æstimatoria.

XVIIII.

Si uēditor de capitibus edicti adilicij non cauerit, iudicio redhibitorio intra duos mēses, uel quanti minoris intra sex menses conuenitur.

XXVIII.

*Si quis ueluti nouicium uēndiderit eum, qui iam * seruierit; ad redhibendum tenetur. Cupiunt enim homines nouicios consequi, uelut dociles, & quos suos ad mores reformare possint.*

* hoc est, ueteratorem.

XXVIIII.

*Qui iumenta uendit, morbos eorum uitiaq; dicat, & ornatum, quo amicti uendendi caussa fuerunt, eis tradat. Qui hoc non facit, de ornamentis restituendis, uel iumentis ornamentorum non datorum nomine recipiēdis, intra dies sexaginta conuenitur: * morborum uero uitiorumue caussa, intra sex menses: quanti deniq; minoris, intra annum.*

SCHOLION.

* Ex quo cognouerit emtor uitium, quod ei nōtum esse debet, sex menses currunt, ut dicitur in XLII. XLIII. & XX. nouellis.

Quod si iumenta paria fuerint, quæ uenierunt, ob morbum unius omnia redhibentur.

XXXI.

Bos qui cornu petit, uitiosus est; itemque mula, quæ calce percutit: & ea iumenta, quæ sine caussa turbantur atq; fugiunt.

XXXIII.

Si nec pretium uenditor, nec accessiones soluit, nec obligatum suo nomine liberat: in duplum pretij & accessionis iudicio redhibitorio condemnatur. sin hæc præstat, in simplum condemnatur.

SCHOLION.

Hæc autem ita sunt, si uenditor de capitibus edicti ædilicij cauit. Quippe si nō cauit, sed tacuit, aut nude promisit, emtor redhibitoriā intra duos menses habet, sicuti cap. XIX. dicitur.

XXXV.

Exceptione sex mensiū redhibitoria exclusus,

potest quanti minoris intra annum agere. Qui uinctum seruum uendit, actione de fuga non tenetur. Multo enim amplius id est, quam dicere in uinculis fuisse. Nam quum emtor scit de fuga, uel uinculis, uel rebus similibus, opponitur ei exceptio. In usu est, actionem redhibitoriam in † simplis uenditionibus non competere.

SCHOLION.

† Simplas dicens, de ijs loquitur, quæ nec laudem, nec uituperationem habent.

XXXIX.

Si furtum mihi seruus meus fecerit, non est necesse hoc in uenditione prædicere, nec ex hoc redhibitio est. Sed si dixero furē non esse, teneor.

XL.

Qui tertiana, uel quartana febre, uel podagra, uel comitiali morbo uexatur, ne quidem eo tempore, quo morbus uacat, sanus esse uidetur.

XLI.

Qui emtus est bona condicione, si fugerit; locum actioni redhibitoriæ non facit, si non & ante fugerit.

SCHOLION.

l. 58. D. eod. & l. 7. de probat. Si probari nequit, an seruus apud uenditorem fugitiuus fuerit, quæstioni de eo tormentis factæ credimus. Etenim in se uidetur interrogari, non domini caussa, nec in dominum. Basilic. lib. XXII. tit. I.

LII.

l. 1. C. de ædil. act. *Si quis seruum fugitiuum uendiderit, quum non ignoraret fugitiuum esse: tam in pretium, quam in damnum extrinsecus accidens, conuenitur. Quid enim, si aliud mancipium sollicitauerit, aut re quadam subrepta, seruus hic aufugerit? Item, quum proponas seruum, quem pridem comparasti, post anni tempus fugisse: qua ratione eo nomine aduersus uenditorem eius agere desideres, non possum animaduertere. Nam redhibitoriam actionem sex mensium spatio, uel quanti minoris anno concludi, manifestum est.*

LIIII.

Serui fuga post uenditionem interueniens, nisi & ante uenditionem fugisse probetur, uenditori nihil nocet.

LVI.

Habito semel bonæ fidei contractu, mancipioq; suscepto, & pretio soluto; ita demum repetendi pretij potestas ei, qui mancipium comparauit, largienda est: si mancipium, quod fugisse dixerit, exhibere poterit. Hoc enim non solum in barbaris, sed etiam in prouincialibus seruis iure præscriptum est.

SCHOLION.

Si uero non bona fide uéditio facta sit, sed uen-

ται τὴν μειῶσαι τὸ τίμημα κινεῖν ἔσω ἐνιαυτοῦ. ὁ δεδεμένον πιπράσκων, οὐχ ὑπόκειται τῇ περὶ φυγῆς ἀγωγῇ. μεῖζον γάρ ἐστι τοῦτο τοῦ εἰπεῖν, ὡς ἐδέθη. ἀντιτίθεται γὰρ τῷ ἀγοραστῇ παραγραφὴ γινώσκοντι περὶ τῆς φυγῆς, ἢ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν ὁμοίων. συνήθης ἐστὶ μὴ ἁρμόζειν τὴν περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγὴν, * ἐπὶ τῶν ἁπλῶν πράσεων.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Περὶ τῶν μήτε ἔπαινον, μήτε ψόγον ἐχουσῶν, λέγει.

λθ.

Ἐὰν ἐμοῦ κλέψῃ ὁ δοῦλός μου, οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον ἐν τῇ πράσει τοῦτο προλέγειν: οὔτε ἐκ τούτου ἁρμόζει ἡ ἀναστροφή. εἰ δὲ εἶπον αὐτὸν μὴ εἶναι κλέπτην ἐνέχομαι.

μ.

Ὁ τριταΐζων ἢ τεταρταΐζων, καὶ ὁ ποδαγρὸς καὶ ὁ δαιμονιζόμενος, οὔτε τὸν καιρὸν ἐν ᾧ σχολάζουσιν, ὑγιαίνειν δοκοῦσιν.

μα.

Ὁ καλῇ αἱρέσει πραθεὶς καὶ φυγὼν, οὐ ποιεῖ χώραν τῇ ἀναστροφῇ, εἰ μὴ καὶ πρὸ τούτου ἔφυγεν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ μὴ δύνανται ἀ † περὶ τοῦ πρώτου φυγὰς [illegible] βασάνου αὐτοῦ [illegible] πιστεύομεν, καὶ [illegible] κατὰ δεσπότου. βιβλίον κβ. τῶν βασιλικῶν, τίτλος α. † παρὰ τῷ πράτῃ.

νβ.

Ἐὰν πωλήσῃ φυγάδα δοῦλον, μὴ ἀγνοήσας αὐτὸν φυγάδα εἶναι, κατέχεται καὶ εἰς τὴν τιμὴν, καὶ εἰς τὴν ἔξωθεν γινομένην βλάβην. τί γὰρ ὅτι δοῦλον ἕτερον ὑποθεύσας, ἢ πρᾶγμα κλέψας ἔφυγεν οὗτος ὁ οἰκέτης; καὶ ὅτι ὁπότε θεματίζεις τὸν δοῦλον ὃν ἤδη ἠγόρασας, μετὰ ἐνιαυσιαῖον χρόνον πεφευγέναι: ποίῳ λόγῳ τούτου ἕνεκεν κατὰ τοῦ πεπρακότος αὐτὸν κινῆσαι ἐπιζητεῖς, οὐ δύναμαι κατανοῆσαι. καὶ γὰρ τὴν ἀναστρέφουσαν πραθὲν ἀγωγὴν ἑξαμηνιαίοις χρόνοις, ἢ τὴν ἐλαττοῦσαν τὸ τίμημα, ἐνιαυτῷ συγκλείεσθαι, φανερόν ἐστι.

νδ.

Ἡ μετὰ τὴν πρᾶσιν τοῦ οἰκέτου φυγὴ, εἰ μὴ δείκνυται καὶ πρὸ τῆς πράσεως πεφευγὼς, οὐδὲν τὸν πράτην καταβλάπτει.

νϛ.

Γενομένου ἅπαξ πίστει καλῇ τοῦ συναλλάγματος, καὶ τοῦ ἀνδραπόδου ληφθέντος, καὶ τοῦ τιμήματος καταβληθέντος: οὕτως τοῦ ἀναλαβεῖν τὸ τίμημα ἐξουσία ἐστὶ τῷ τὸ ἀνδράποδον ἠγορακότι φιλοτιμητέα, ἐὰν ἐκεῖνο, ὅπερ εἶπε πεφευγὸς ἀνδράποδον, δυνηθῇ παραστῆσαι. τοῦτο γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπὸ ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας δουλευόντων οἰκετῶν προγεγραμμένον ἐστίν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ δὲ οὐ καλῇ πίστει ἡ πρᾶσις ᾖ, ἀλλ' ἐν δόλῳ

ἀπέδοτο τὸν φυγάδα τὸν οἰκέτην ... ὁ πράτης πέπρακεν, ἀπολάμβανον μὲν τὸ τίμημα ἀπὸ τοῦ ... ὁ ἀγοραστὴς, παρέχει δὲ μόνον ... ἱκανὸν εὑρῶσι τὸν οἰκέτην, ἀποκαταστήσειν αὐτόν.

νζ.

Ὁ κατὰ βίαν πρᾶγμα πεπρακὼς, δύναται ἀναδιδοὺς ὅπερ ἔλαβε τίμημα, τὴν κατὰ βίαν γενομένην πρᾶσιν ἀνατρέπειν. καὶ οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ.

νη.

Ἐάν τις τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐλαχίστου τιμήματος πωλήσῃ, δύναται τὸ τίμημα ἀναδιδοὺς, λαμβάνειν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. ἐλάχιστον δὲ τίμημά ἐστι, τὸ μηδὲ εἰς ἡμίσειαν διατίμησιν ἀναφερόμενον. ἐὰν δὲ ὁ ἀγοραστὴς ἐπιλέξηται τὸ λεῖπον τῷ δικαίῳ τιμήματι δοῦναι, ἔχειν αὐτὸ τὸ πεπραμένον πρᾶγμα. τὸ αὐτὸ δὲ δίκαιον καὶ ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῦ πράτου προβαινέτω.

ξβ.

Οὐκ ἔστι δεδοκιμασμένη ἡ αἰτία, δι' ἣν ἀνατραπῆναι τὴν κατὰ συναίνεσιν γενομένην πρᾶσιν ἐπιζητεῖς. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ διπλάσιον προσφέρεις τίμημα τῷ ἀγοραστῇ, ὅμως ἄκων εἰς τὸ ἀνατρέψαι τὴν πρᾶσιν οὐ συνωθεῖται.

ξδ.

Ἐὰν υἱὸς κατὰ γνώμην πατρὸς πρᾶγμα πωλήσῃ, εἰ μὴ δείκνυσιν ὁ πατὴρ κατὰ φόβον θανάτου ἢ βασάνων τοῦ σώματος γεγονέναι τὸ συνάλλαγμα, ἢ κατὰ δόλον, οὐ δύναται αὐτὸ ἀνατρέπειν. οὐκ ἀρκεῖ δὲ πρὸς ἀπόδειξιν δόλου τὸ λέγειν πλείονος ἄξιον εἶναι τὸ πρᾶγμα. ἔξεστι γὰρ ἐν τῇ πράσει καὶ τῇ ἀγορασίᾳ περιγράφειν, εἰ μὴ ἄρα ἔλαττον τοῦ ἡμισέος μέρους τοῦ δικαίου τιμήματος δέδωκεν ὁ πράτης, τῆς ἐπιλογῆς τῆς ἤδη παρασχεθείσης τῷ ἀγοραστῇ, φυλαττομένης.

ξζ.

Ὁ πράτης τὸν δόλον τοῦ ἀγοραστοῦ ἐπιλαμβάνεσθαι τότε δύναται, ὅτι ἠγνόησε τὸν δόλον ἐν καιρῷ τοῦ συναλλάγματος. εἰ γὰρ εἰδὼς συνήλλαξεν, οὐκ ἔτι δύναται βοηθεῖσθαι. ἐὰν δὲ τὸ συναρέσαν τίμημα δείκνυται † καταβληθὲν, ἢ ἐχειρογραφήθη, ἀντιλογισθῆναι αὐτῷ εἰς ποσότητα χρέους κατὰ πλάνην γενομένου, τοῦτο ἀποδίδοσθαι ὀρθῶς αἰτεῖται.

† μὴ καταβληθέν.

ξη.

Οὐ δύναται ὁ πράτης ἀνατρέπειν τὴν πρᾶσιν, ἐκ τοῦ λέγειν, ὅτι χρεῶν ἢ λειτουργιῶν ἐπικειμένων πέπρακε.

οβ.

Εἴ τινας τῷ τῶν χρεῶν μεγέθει συνεχομένους, ἡ ἀνάγκη τοῦ δημοσίου λόγου, συνελάσει τὰς ἰδίας οὐσίας πωλῆσαι: ἡ τοῦ πράγματος ποιότης καὶ ἡ ποσότης τῶν προσόδων δοκιμαζέσθω: καὶ μὴ προσχήματι τῆς πράσεως τῆς δημοσίας, χώρα ταῖς περιγραφαῖς † περιλαμπανέσθω: ἐν τῶν κτημάτων ἐλάττονος διαπραθέντων, πλέον ὁ ἀγοραστὴς ἐκ τῆς χάριτος, ἤπερ ὁ χρεώστης ἐκ τοῦ τιμήματος κερδαινέτω. ὅτι τοίνυν

† παραλιμπανέσθω.

ditor sciens & prudens seruum fugitiuum uendiderit: emtor pretium quidem a uenditore recipit, præstare tamen cautionem dumtaxat debet, ut si seruum inuenerit, eum reddat. l.21.§.ult.D.de ad.edic.

LVII.

Qui per uim coactus rem uendidit, potest restituto pretio, quod accepit, uenditionem per uim factam rescindere: nec id tantum ipse, uerumetiam ipsius heredes. l.1.C.de resc. uend.

LVIII.

Si quis rem suam minimo pretio distraxerit, potest restituto pretio rem suam recipere. Minimum uero pretium est, quod nec dimidiam æstimationem æquat. Sin emtor maluerit id, quod iusto pretio deest, præstare; rem uenditam retinebit. Idem ius & in liberis uenditoris procedat.

LXII.

Non est probabilis caussa, propter quam rescindi consensu factam uenditionem desideras. Quamuis enim duplum offeras pretium emtori, tamen inuitus ad rescindẽdam uenditionem non urgetur.

LXIIII.

Si filius uoluntate patris rem uendiderit, nisi probet pater metu mortis, aut cruciatuum corporis, aut dolo malo factum esse cõtractum; nequit eum rescindere. Nec sufficit ad probandum dolũ dicere, rem maioris esse pretij. Nam in emtione ac uenditione circumscribere licet, nisi minus dimidia parte iusti pretij dederit uenditor, electione tam emtori præstita seruanda.

LXVII.

Venditor de dolo emtoris tum queri potest, quum dolum tempore contractus ignorauit. quippe si dolum sciens contraxit, non amplius ei succurri potest. Si uero pretium, de quo conuenit, non solutum probetur, uel cautum fuerit, ut in quãtitatem debiti per errorem facti compensaretur; recte hoc reddi postulatur.

LXVIII.

Non potest uenditor irritam facere uenditionem, si dicat, se debitis aut oneribus functionum urgentibus uendidisse.

LXXII.

Si quos æris alieni magnitudine depressos, necessitas publicæ rationis proprias facultates distrahere cogat; rei qualitas, & redituũ quantitas æstimetur, nec sub prætextu uenditionis publicæ locus fraudibus relinquatur, & possessionibus uiliore pretio distractis, plus emtor ex gratia, quã debitor ex pretio cõsequatur. Itaq; quũ

æris alieni cauſſa uenditio publica fit, uerũ pretium uenditori præſtari oportet.

Legito & lib. LI. tit. IIII. cap. IIII. in quo dicitur:

l. 4. §. 5. D. de dol. & met. exc. *Qui fugitiuum ſciens emit, ſiquidem ſtipulatus eſt fugitiuum non eſſe; exceptione non repellitur. ſin ſtipulatus non eſt, repellitur. Vtroq; uero caſu ceſſat actio rerum amotarum, quæ ad rem perſequendam intenditur.*

DE HOMINIBVS ET BRVTIS animalibus damnum pauperiemue facientibus. puta equo calcitroſo, boue qui cornu petit, cane qui mordet, & reliquis.

Tit. eiuſd. cap. XXX.

l. 40. D. de æd. edic. *Qui canem, aut aprum, aut uerrem, aut urſum, aut lupum, aut pantheram, aut leonem, aliudue noxium animal, ſiue ſolutum, ſiue non ſic alligatum, ut damnum inferre nequeat, qua uulgo fit iter, habet; & homo liber ex eo perierit, ducentos aureos præſtat: ſi uero non perierit ille quidem, ſed nocitum tamen ei ſit: quanti bonum æquum iudici uidetur, condemnatur: cęterarum rerum duplum damni præſtat.*

Legito & lib. XX. tit. IIII. cap. XLII. in quo dicitur:

l. 14. D. de præſcr. uerb. *Si ſeruũ tuum ſpoliauero, is qui frigore mortuus fuerit; de ueſtimentis quidem in duplum furti actio competit, de ſeruo autem dupli petitio: criminali quoque accuſatione ſeruata. Si uas alienum in profundum abiecero, non lucri faciendi cauſſa, ſed damni dandi domino; in duplum teneor, non tamen furti in duplum actione, uel Aquilia. Si glans tua cadat in fundum meum, eamque ego immiſſo pecore depaſcam: locus erit in factum actioni, non de paſtu pecoris, quia non in agro tuo paui; nec Aquiliæ.*

Legito & lib. LX. tit. II. cuius I. cap. dicitur:

l. 1. D. ſi quadr. *Si quadrupes alicui pauperiem fecerit, datur actio, uel ut detur animal, quod noxiam commiſit, uel æſtimatio noxiæ. competit autem, quum animal feritate commotum nocuit. puta ſi equus calcitroſus calce percuſſerit, aut bos cornu petere ſolitus, petierit. Quod ſi propter loci ſitum, aut propter imperitiam mulionis, aut propter oneris magnitudinem damnum factum ſit: potius ea competit actio, quæ ex infitiatione duplum petit, ex confeſſione ſimplum. Sed & ſi canis, quum duceretur, aſperitate ſua euaſerit, & alicui damnum dederit: ſi contineri tutius ab alio poterat, uel ſi per eum locum deduci non debuit,*

διὰ χρέων δημοσία πρᾶσις γίνεται, τὸ ἀληθὲς τίμημα τῷ πράτῃ παρέχεσθαι ὀφείλει.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον δ. κεφάλαιον δ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐν εἰδήσει φυγάδα ἀγοράζων, εἰ μὲν ἐπηρώτησε μὴ εἶναι αὐτὸν φυγάδα, οὐκ ἐκβάλλεται παραγραφῇ. εἰ δὲ μὴ ἐπηρώτησεν, ἐκβάλλεται. ἐφ' ἑκατέρου δὲ θέματος, ἀργεῖ ἡ περὶ ἀφαιρέσεως πραγμάτων εἰς ἐκδίκησιν κινουμένη ἀγωγή.

ΠΕΡΙ ΖΗΜΙΟΥΝΤΩΝ ΑΝΘΡΩπων τε καὶ ἀλόγων ζώων: οἷον ἵππου λακτίζοντος, ἢ βόος κερατίζοντος, ἢ κυνὸς δάκνοντος, καὶ λοιπῶν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. λ.

Ὁ † κυνάγχιον, ἢ κάπρον, ἢ ἄρκτον, ἢ λύκον, ἢ πάνθηραν, ἢ λέοντα, ἢ ἕτερον βλαπτικὸν ζῶον λελυμένον, ἢ μὴ οὕτως δεδεμένον ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν, ἔχων ἐν δημοσίᾳ προόδῳ, καὶ ἄνθρωπος ἐλεύθερος ἐκ τούτου τελευτήσει: διακόσια νομίσματα δίδωσιν. εἰ δὲ μὴ ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐβλάβη, εἰς τὸ φαινόμενον τῷ δικαστῇ † δικάζεται· τῶν δὲ λοιπῶν πραγμάτων, διπλῆν δίδωσι τὴν ζημίαν. † *canem, uel cynanchen.* † *condemnatur.*

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κ. τίτλον δ. κεφάλαιον ιγ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἀποδύσω δοῦλόν σου, καὶ ἀπὸ ψύχους ἀποθάνῃ, ἐπὶ μὲν τοῖς ἐνδύμασιν, ἁρμόζει ἡ περὶ κλοπῆς ἀγωγὴ εἰς τὸ διπλοῦν: ἐπὶ δὲ τῷ δούλῳ ἡ τοῦ διπλοῦ ἀπαίτησις: σωζομένης καὶ τῆς ἐγκληματικῆς κατηγορίας. ἐὰν ἀλλότριον σκεῦος ῥίψω εἰς βυθὸν, οὐκ ἐπὶ τῷ κερδᾶναι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ζημιῶσαι τὸν δεσπότην, ἐνέχομαι εἰς τὸ διπλοῦν: οὐ μὴν τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἢ τῷ ἀκυϊλίῳ. ἐὰν ἀκρόδρυά σου εἰς τὸν ἐμὸν ἀγρὸν πέσῃ, καὶ καταβοσκήσω αὐτὰ, χώρα τῇ ἰν φάκτουμ, οὐ μὴν τῇ περὶ νομῆς † πραγμάτων. ἐπειδὴ μὴ εἰς τὸν σὸν ἀγρὸν ἐβόσκησα, οὔτε τῷ ἀκυϊλίῳ χώρα. † *probatωn, uel ἀgrammatωn.*

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλ. β. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν τετράποδον ζημιώσῃ τινὰ, δίδοται ἀγωγὴ ἐπὶ ἐκδόσει τοῦ ζώου, ἢ τῇ ἀποτιμήσει τῆς ζημίας: καὶ ἁρμόζει ἡνίκα τὸ ζῶον ἀγριότητι κινηθὲν ἔβλαψεν: οἷον λακτιστὴς ἵππος ἐλάκτισεν: ἢ βοῦς εἰωθὼς κερατίζειν ἐκεράτισεν. εἰ δὲ διὰ τὴν θέσιν τοῦ τόπου ἢ διὰ τὴν ἀπειρίαν τοῦ μουλίωνος, ἢ τὸ πολὺ βάρος ἡ ζημία γίνηται: μᾶλλον ὁ νόμος ὁ ἐξ ἀρνήσεως μὲν τὸ διπλοῦν ἀπαιτῶν: ἐξ ὁμολογίας δὲ τὸ ἁπλοῦν, ἁρμόζει. εἰ δὲ ὁ κύων ἑλκόμενος ἀποφύγῃ διὰ τὴν ἰδίαν τραχύτητα, καὶ βλάψει, εἴπερ ἠδύνατο κρατεῖσθαι ὑπὸ ἄλλου ἀσφαλέστερον: ἢ οὐκ ἔχρην αὐτὸν δι' ἐκείνου παρελθεῖν τοῦ τόπου, ἢ πα-

ἀπορῦσαι σχολάζει ἀγωγή· καὶ ἐνάγεται ὁ τὸν κύνα κρατῶν, ἢ ὁ ἐρεθίσας αὐτόν. γενικῶς γὰρ τότε ἁρμόζει ἡ κατὰ ζώου βλάψαντος ἀγωγή, ὅτε παρὰ τὴν φύσιν κινηθὲν τὸ θηρίον ἔβλαψεν. εἰ γὰρ ἀπὸ πόνου ἵππος λακτίσει, ἀργεῖ ἡ τοιαύτη ἀγωγή. καὶ ὁ τύψας ἢ τραυματίσας τὸν ἵππον, ἐνάγεται τῇ τοῦ διπλοῦ ἀπαιτήσει, ἐπειδὴ μὴ τῷ ἰδίῳ σώματι ἐζημίωσεν. εἰ δὲ ἐν τῷ καταπραΰνεσθαι ἢ καταψήχεσθαι λακτίσει, χώρα τῇ ἀγωγῇ. εἰ δὲ τετράποδον ἕτερον ἐρεθίσει τετράποδον, ὀνόματι τοῦ ἐρεθίσαντος κινεῖται. † εἰ δὲ ἰδίῳ σώματι βλάψῃ τὸ τετράποδον, ἔστω δι' ἑτέρου πράγματος, τυχὸν τῆς ἁμάξης, χώρα τῇ ἀγωγῇ. ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ἀγρίων, οὐ κινεῖται. εἰ γὰρ ἄρκτος ἀποφυγοῦσα βλάψῃ, οὐ κατέχεται ὁ δεσπότης. ἐπαύσατο γὰρ δεσπόζειν ἀποφυγόντος τοῦ θηρίου· καὶ ὁ φονεύσας αὐτό, δεσπόζει τοῦ σώματος. ἐὰν δύο κριοὶ ἢ βόες συμβάλωσιν· εἰ μὲν ὁ ἐπελθὼν ἀπέθανε, σχολάζει ἡ ἀγωγή· εἰ δὲ ὁ ἄλλος, κινεῖται· καὶ ἢ ἐκδίδοται ὁ ἐπελθών, ἢ ἀποθεραπεύεται ἡ ζημία. καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ τοῦ βλάψαντος ζώου ἀγωγῆς ἡ ζημία τῇ κεφαλῇ ἀκολουθεῖ. καὶ ὁ νῦν δεσπόζων, οὐ μὴν ὁ ἐν τῷ καιρῷ τῆς βλάβης ἐνέχεται. εἰ δὲ πρὸ τῆς προκατάρξεως ἀποθάνῃ τὸ ζῶον, σβέννυται ἡ ἀγωγή. ἐκδοῦναι ἐστὶ, τὸ παραδοῦναι τὸ ζῶον τέλειον. ἐν δὲ τῷ γ. κεφαλαίῳ ὁμοίως φησί. Καὶ ἐν τῷ ιε. κεφαλαίῳ τοῦ δ. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου. ἐὰν βλαβῇ σῶμα ἐλεύθερον, ἡ καταδίκη γίνεται εἰς τὴν δαπάνην τῆς ἰατρείας, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐργασίας, οὐ μὴν τῆς ἀμορφίας· σῶμα γὰρ ἐλεύθερον οὐ διατιμᾶται.

†ἄλ.

δ.

Ἐὰν ἵππος ὀσφρανθῇ μούλας, ἡ δὲ λακτίσῃ καὶ κλάσῃ τινὰ, ὁ δεσπότης αὐτῆς ἐνάγεται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. γ. οὗτινος ἐν τῷ η. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἰατρὸς τεμὼν δοῦλον, ... ἢ τῇ μισθώσει, ἢ τῷ ἀκυιλίῳ ἐνέχεται. Καὶ ὁ προπετῶς δοὺς φάρμακον· καὶ ὁ καλῶς μὲν τεμὼν, καταλιπὼν δὲ τὴν ἰατρείαν. καὶ ὁ μουλίων ἐὰν δι' ἀπειρίαν ἢ ἀσθένειαν οὐκ ἐκράτησε τῶν μουλῶν. οὐ γὰρ ὀφείλει τις προσποιεῖσθαι, γινώσκων ἢ ὀφείλων εἰδέναι τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν ἐπιζήμιον ἄλλῳ γινομένην. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ἵππων.

κδ.

Ἐάν τις θέλων καῦσαι τὸν οἶκόν μου, πῦρ ὑποβάλῃ, καὶ καυθῇ ὁ τοῦ γείτονος, ἐνέχεται αὐτῷ τῷ ἀκυιλίῳ καὶ τοῖς ἐνοίκοις, διὰ πράγματα αὐτῶν τὰ καυθέντα. ἐὰν φουρνάριος δοῦλος τοῦ ἐνοίκου ἀποκοιμηθῇ, καὶ καυθῇ ὁ οἶκος, χώρα τῇ μισθώσει, ἐὰν ἀμελῶς τοὺς ὑπηρετοῦντας

hac actio cessat: & conuenitur, qui canem tenebat, uel qui eum instigauit. Generaliter enim tunc de animali, quod pauperiem fecit, actio locum habet, quoties contra naturam fera mota pauperiem dedit. quippe si equus dolore concitatus calce petierit, actio cessat. Qui percusserit aut uulnerauerit equum, in duplũ actione tenetur; quia non ipsa suo corpore damnum dedit. at si in permulcendo uel palpando calces impegerit, actioni locus erit. Quòd si alia quadrupes aliam concitauerit, eius nomine, quæ concitauit, agitur. Sine autem corpore suo pauperiem quadrupes dederit, siue per aliam rem, puta per plaustrum, actioni locus est. In bestijs natura feris locum non habet. quippe si ursus fugit, & sic nocuit, dominus non conuenitur. Desijt enim esse dominus, ex quo fera euasit: & qui eam occiderit, corporis dominus est. Si arietes duo uel boues inter se commiserint, siquidem is perijt, qui adgressus est, cessat actio: sin alter, competit actio, & uel is deditur, qui adgressus fuit; uel noxa sarcitur. In animali quoque pauperiem dante noxa caput sequitur, & qui nunc dominus est, non is cuius erat noxa tempore, tenetur. Quod si ante litem contestatam decesserit animal, extinguitur actio. Ceterum noxa animal dedere, est uiuum tradere. Consimilia III. capite dicit. Item cap. XV. tit. IIII. eiusdem libri: Si liberum corpus læsum fuerit, cõdemnatio fit in expensas curationis, & amissionem operarum, nulla deformitatis æstimatione facta. quippe liberum corpus nullam æstimationem recipit.

IIII.

Si equus mulam olfecerit, eaq; calce ferierit, & crus alicui fregerit; dominus mulæ tenetur.

Legito & tit. III. cuius VIII. cap. dicitur:

Medicus qui seruum secuerit ..... uel ex locato, uel Aquilia tenetur. & qui medicamentum temere dedit. & qui bene quidem secuit, sed curationem reliquit. & mulio, qui per imperitiam uel infirmitatem mularum impetum non sustinuit. Non enim quid adfectare quisquam debet, quum uel intelligit, uel intelligere debet, infirmitatem suam alij damnosam futuram. Idem in equis. l. 7. §. ult. D. ad l. Aquil.

XXIIII.

Si quis insulam meam exurere uolẽs, ignem subiecerit, & insula uicini exusta fuerit: etiam ipsis tenetur Aquilia, & inquilinis, ob res eorum exustas. Si furnarius seruus coloni obdormierit, & domus exusta fuerit; actioni ex locato locus est, si negligens in eligendis ministris

 fuit.

fuit. sin alius ignem subiecerit, uterque tenetur. Si secundum parietem communem, furnum habeas: non est Aquiliæ locus, sicuti nec de foco. si uero paries exustus fuerit, in factum actio competit. Ceterum ante damnum datum is, qui damnum metuit, cautionem damni infecti stipulatur. Si coloni seruus uillam exusserit, locus est actioni ex locato, & Aquiliæ: quarum altera intentata, cessat altera. Licet autem colono dedere sarciendi damni caussa eum, qui exussit; siquidem ipse culpa caret. quippe si noxys seruis utatur, damni iniuria tenetur. Eadem & de inquilinis.

XXV.

Qui ancillam equamue percusserit, & abortire fecerit; Aquilia tenetur. & qui mulam plus iusto onerauerit, membrumque ruperit. & qui nauim perforauerit. & qui oliuam immaturam decerpserit, uel segetem, uel uineam resecuerit. quod si maturi fructus erant, cessat. nihil enim damni domino dedit, nisi uuas in terram proiecit, eæque ruptæ sunt. Is uero etiam impensas factas domino donat. quod si fructus maturos interceperit, furti in duplum actione tenetur. idem & in sylua cadua, competere scilicet actionem furti in duplũ, & arborum furtim cæsarum.

XXX.

Si familia damnum dederit, aut furtum fecerit, tantum dominus præstat, quantum unus liber damno dato præstaret: ne ex uno delicto tota familia dominus careat.

XXXIIII.

Si iussu alterius, qui ius imperandi habuit, liber homo iniuriam mihi dederit: qui iussit tenetur. quod si tale ius non habuit, qui fecit conuenitur. Si quadrupedem meam, cuius nomine erat actio, quod pauperiem fecisset, occideris; non ad æstimationem quadrupedis fit condemnatio, sed ad id quod interest Aquilia condemnandus ero, quum nequeam quadrupedem noxæ dedere.

XXXV.

Quum equam meam in loco tuo pascentem inuenisses, abegisti, atque ea fecit abortum. Si percussisti, datane opera uehementius egisti, Aquilia teneris. Nam qui alienum pecus in suis agris deprahenderit, nec includere, nec uehementius id expellere debet, sed ut suum. Habet enim actionem aduersus dominum, si quod ex ea re damnum cepit.

XLVI.

Qui fumo necauerit alienas apes, uel fuga-

ἐπελέξατο. εἰ δὲ ἄλλος ὑπέβαλε τὸ πῦρ, ἑκάτερος ἐνέχεται. ἐὰν πλησίον τοῦ κοινοῦ τοίχου φοῦρνον ἔχῃς, οὐ χώρα τῷ ἀκυϊλίῳ: ὥσπερ οὔτε ἐπὶ ἑστίας. εἰ δὲ καυθῇ ὁ τοῖχος, ἰμφάκτουμ ἁρμόζει. πρὸ δὲ τῆς ζημίας ὁ εὐλαβούμενος αὐτὴν, ἐπερωτᾷ τὴν ἀγωγὴν τὴν περὶ μελλούσης ζημίας. ἐὰν ὁ δοῦλος τοῦ μισθωτοῦ καύσῃ τὸ ἐποίκιον, χώρα τῇ μισθώσει καὶ τῷ ἀκυϊλίῳ: καὶ τῆς μιᾶς κινουμένης, ἀργεῖ ἡ ἄλλη. ἔξεστι δὲ τῷ μισθωτῷ δοῦναι ὑπὲρ θεραπείας τῆς ζημίας, τὸν καύσαντα, ἐὰν αὐτὸς ἐστέρηται ῥαθυμίας: ἐπεί τοιγε ἐγκαλεῖται κακοῖς χρώμενος. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ ἐνοίκων.

κε.

Ὁ πλήξας δούλην, ἢ φοράδα, καὶ παρασκευάσας ἀμβλῶσαι, ὑπόκειται τῷ ἀκυϊλίῳ. καὶ ὁ ὑπερφορτώσας μοῦλαν, καὶ ἐκ τούτου φθείρας μέλος αὐτῆς. καὶ ὁ πλοῖον τρυπήσας. καὶ ὁ ἄωρον τιμῶν ἐλαίαν, ἢ † λήϊνον, ἢ ἄμπελον. εἰ μὲν τοι πέπειροι εἴησαν οἱ καρποὶ, ἀργεῖ. οὐδὲν γὰρ ἐζημίωσε τὸν δεσπότην. εἰ μὴ ἄρα τὰς σταφυλὰς ἔρριψε χαμαὶ καὶ διερράγησαν. ὁ δὲ τοιοῦτος, καὶ τὰς γινομένας δαπάνας δωρεῖται τῷ δεσπότῃ. εἰ δὲ τρυγηθέντας τοὺς καρποὺς ὑφέληται, ἐνέχεται τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ὕλης, καὶ ἁρμόζει ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγὴ, καὶ ἡ κατὰ τῶν δένδρα κλοπιμαίως τεμνόντων. † λόϊνον

λ

Ἐὰν φαμιλία βλάψῃ ἢ κλέψῃ, τοσοῦτον δίδωσιν ὁ δεσπότης, ὅσον εἷς ἐλεύθερος ζημιώσας ἐδίδου: ἵνα μὴ ἐξ ἑνὸς ἁμαρτήματος, ὅλης τῆς φαμιλίας ὁ δεσπότης στερηθῇ.

λδ.

Εἰ μὲν κελεύσει τινὸς ἐξουσίαν ἔχοντος ἐπιτάσσειν, ζημιώσει μέ τις ἐλεύθερος: ὁ κελεύσας ἐνάγεται. εἰ δὲ μὴ τοιαύτης ἦν ἐξουσίας, αὐτὸς ὁ ποιήσας ἐνάγεται. ἐὰν ζῶόν μου, περὶ οὗ ἐνηγόμην τῇ παρ' αὐτοῦ γινομένῃ ζημίᾳ, φονεύσῃς, οὐ γίνεται ἡ καταδίκη πρὸς τιμὴν τοῦ ζώου: ἀλλὰ πρὸς τὸ διαφέρον μέλλω τῇ ζημίᾳ καταδικάζεσθαι, μὴ δυνάμενος εἰς νόξαν ἐκδοῦναι τὸ ζῶον.

† λε. † λε.

Τὴν φοράδα μου βοσκομένην εὑρὼν ἐν τῷ σῷ τόπῳ ἀπήλασας, καὶ ἤμβλωσεν. ἐὰν ἔπληξας, ἢ ἐπίτηδες σφοδρῶς ἤλασας, ἐνέχῃ τῷ ἀκυϊλίῳ. ὁ γὰρ ἀλλότριον ἄλογον βοσκόμενον ἐν τοῖς ἰδίοις εὑρὼν, οὔτε ἀποκλείειν αὐτὸ, οὔτε σφοδρῶς ἐλαύνειν ὀφείλει, ἀλλ' ὡς ἴδιον. ἔχει γὰρ ἀγωγὴν κατὰ τοῦ δεσπότου, περὶ ὧν ὡς εἰκὸς ἐζημίωται.

μϛ.

Ὁ διὰ καπνοῦ φονεύσας ἢ φυγαδεύσας ἀλλοτρίας

τρίας μελίσσας, ὑπόκειται τῇ τὸ διπλοῦν ἀπαιτούσῃ ἀγωγῇ. ὁ ἀκουΐλιος ἄδικον ἐπιζητεῖ ζημίαν. εἰ δέ τις ἐμπρησμοῦ γινομένου διὰ τὸ σῶσαι τὸν ἴδιον οἶκον κατασρέψῃ τὸν τοῦ γείτονος, ἀργεῖ ὁ ἀκουΐλιος· εἴτε τὸ πῦρ ἔφθασεν, εἴτε προεσβέσθη.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον δ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Εὰν ἐκχυθῇ τι, ἢ ῥιφῇ κατὰ δημοσίας παρόδου, ἢ ὅπου τινὲς κατὰ συνήθειαν ἵστανται, καὶ γένηται ζημία· ἐνάγονται οἱ ἐνοικοῦντες εἰς τὸ διπλοῦν τῆς ζημίας. εἰ δὲ τελευτήσει ἐλεύθερος ἄνθρωπος, ἡ καταδίκη πεντήκοντα νν. γίνεται. εἰ δὲ μὴ ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐβλάβη· εἰς ὅσον δόξει τῷ δικαστῇ δίκαιον εἶναι. εἰ δὲ δοῦλος ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου ποιήσει, ἀγωγὴ ἁρμόζει εἰς τὸ ἐκδοθῆναι τὸν δοῦλον ὑπὲρ τῆς ζημίας. καὶ ἀδιάφορον εἴτε δημόσιος εἴτε ἰδιωτικός ἐστιν ὁ τόπος· μόνον εἰ τὸ πλῆθος ἐκεῖθεν παρέρχεται. * * ὁ τότε ῥιπτῶν, ἀνεύθυνός ἐστιν. ἡ παροῦσα ἀγωγή, οὐ κατὰ τοῦ δεσπότου οἴκου, ἀλλὰ κατὰ τοῦ οἰκοῦντος εἰς τὸ διπλοῦν ἁρμόζει, καὶ χωρὶς ἀμελείας καὶ ἀρνήσεως. ὁ δὲ ἀκουΐλιος, ἑκάτερον ἐπιζητεῖ. ἐὰν ἀπὸ οἴκου ὑπεξουσίου ἐκχυθῇ, αὐτὸς ἐνάγεται, καὶ οὐχ ὁ πατὴρ ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ παιδὸς δίδωσι τὴν ζημίαν. οὐ γάρ ἐστι συνάλλαγμα, ἀλλ' ὡσανεὶ ἁμάρτημα.

δ.

Ὁ ἔχων ἐν ἐξώστῃ κρεμάμενόν τι ἔνθα πάροδός ἐστι τοῦ πλήθους, ἢ τινὲς ἵστανται, ὅπερ πίπτον δύναται βλάψαι, ἐνέχεται ἰμφακτοὺμ εἰς ι. νν. εἰ δὲ δοῦλος ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου ποιήσει, νοξαλία δίδοται. ἐὰν σκεῦος ζωγράφου, ἢ σανὶς ἐξ ὑπερῴου πεσὸν, βλάψῃ τὸν παρελθόντα, ἢ κεράμιον ἀπὸ στέγης ἠρτημένον, οὐτιλία ἰμφακτοὺμ ἁρμόζει· τουτέστιν ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς γινομένης ζημίας, ἐπειδὴ μὴ ἀπὸ ἐξώστου ἔπεσεν. ἡ παροῦσα ἀγωγὴ καθολική ἐστι, καὶ ἁρμόζει διαδόχοις, οὐ μὴν κατὰ κληρονόμων· ποιναλία γάρ ἐστιν. οὐ μόνον πρὸς πόλεις καὶ κώμας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ὁδοὺς, δι' ὧν τὸ πλῆθος παρέρχεται, ἀνήκει τὸ διάταγμα. χώρα τῷ νόμῳ ὅτ' ἐν ἡμέρᾳ πίπτει, εἰ μὴ ἄρα καὶ ἐν νυκτὶ πάροδος γίνεται.

ε.

Ὁ ἔνοικος καὶ ὑπὲρ τῆς οἰκείας ἀμελείας καὶ τῶν αὐτοῦ ἀπολογεῖται.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον κβ. θεμ. ιθ.

ΠΕΡΙ ἈΓΟΡΑΣΘΕΝΤΟΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΣ καὶ ἐκνικηθέντος, εἴτε ἀγροῦ, εἴτε δούλου, εἴτε ἀνυποθέτου, εἴτε ὑποθέτου. καὶ πότε εἰς τὸ διπλοῦν ὁ πράτης ἐνέχεται.

Τίτλ. ια. κεφάλ. α.

Εἴτε μέρος, εἴτε ὅλος ὁ πραθεὶς ἀγρὸς ἐκνικηθῇ, ἐνάγεται ὁ πράτης. καὶ εἰ μὲν ἐξ ἀδιαιρέτου τὸ μέρος ἐκνικηθῇ, πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ τιμήματος αὐτοῦ ἐνάγεται.

uerit; in duplum actione tenetur. Aquilia damnum iniuria datum persequitur. quod si quis excitato incendio suarum adium seruandarum caussa, uicini ades interciderit; cessat Aquilia, siue ignis ad eum peruenerit, siue ante extinctus sit.

Legito & tit. IIII. cuius I. cap. dicitur:

*Si quid effusum deiectumue fuerit in eum locum, quo uulgo iter est, uel in quo ex more quidam consistunt, damnumque datum erit: ij qui ibi habitant, in duplum conueniuntur. Si homo liber perierit, condemnatio quinquaginta aureorum erit. si mortuus non erit, sed nocitum ei fuerit; quātum aequum iudici uidebitur. Si seruus nesciente domino fecerit, actio competit, ut seruus damni nomine noxae dedatur. Nec interest, publicus an priuatus locus sit: dummodo per eum uulgo iter est. * * qui tunc deijcit, non tenetur. Hac actio nō in dominum adium, sed in eum, qui inhabitabat, in duplum competit, etiam sine culpa & infitiatione. Aquilia uero utrumque exigit. Si ex adibus filijfamilias aliquid effusum sit, ipse conuenitur, non pater ex filij peculio damnum praestat. quippe non contractus est, sed quasi delictum.* D. de his qui effud.

IIII.

Qui in protecto suspensum quid habet, qua uulgo iter est, uel ubi consistitur, quod cadens nocere possit: in factum decem solidorum iudicio tenetur. Quod si seruus insciente domino fecerit, noxae deditur. Si quod pictoris uas, aut tabula, de pergula lapsa, transeunti damnum dederit, uel si amphora de tecto suspensa; utilis in factum actio competit, hoc est, agitur de damno dato, quia de protecto non decidit. Hac actio popularis est, & in heredibus, non in heredes, competit. quia poenalis est. Non tantum ad ciuitates & uicos, sed & ad uias, per quas uulgo iter est, hoc edictum pertinet. Locus ei est, si interdiu decidat; nisi & nocte iter [eo loco] fiat.

V.

Habitator & suam, & suorum culpā praestat.

Legito & tit. XXII. them. XIX.

DE RE EMTA ET EVICTA, TAM fundo, quam mancipio: siue obligata, siue non obligata fuerit. tum quando de duplo uenditor teneatur.

Tit. XI. cap. I.

Siue pars, siue totus fundus euincatur, tenetur uenditor. ac si quidem pro indiuiso pars euincatur, pro quantitate pretij eius tenetur: sim- D. de euict.

sin certa pars, pro bonitate loci euicti fit æstimatio.

III.

Venditor tempore uenditionis seruum furtis noxisq. solutum præstare debet.

VIII.

Mancipij uenditor, eo euicto, actione ex emto tenetur in id, quod interest emtoris. puta de ijs, quæ per eum adquisita sunt, & de partu ancillæ, & ubi heres scriptus, emtoris iussu hereditatem adyt.

XI.

Si uenditum tibi fundū princeps alicui largitus fuerit, aut uenire iusserit; nomine pretij non teneris. Quippe fortuiti casus euictionis, qui post factam uenditionem accidunt, ad uenditorem non pertinent.

XII.

*Qui seruum noxa solutum promisit, propter delicta * publica non tenetur.*

* hoc est, crimina.

XXXII. them. V.

Naue aut domo uendita, non uidentur singula, id est, cæmenta uel tabula, uendi. ideoque nec euictionis nomine uenditor in duplum obligatur, quasi euicta parte.

XXXVI.

Si prægnas ancilla uendita sit, & partus euictus fuerit: uenditor non tenetur. nec enim partus uenditus est. Idem de uitulo post uenditionem nato.

SCHOLION.

Pone uel mortuam ancillam, uel uaccam, & deinde partum euinci: uel quod partū eius necdum in lucem editum dominus ante uēditionem alicui legauerit. Is cui legatus est infans aut uitulus, euincere postquā editus est, eum potest. licet ex dupla non tenetur, sed ex emto. sicut in VIII. libro de rebus habetur.

l. 82. § Julian. D. de leg. 1.

XLII.

Si apparitores prætoris sententias sequentes pignora uendiderint, re euicta non tenētur. sed si dolo uiliori pretio distraxerunt, dominus aduersus eos actionem de dolo habet.

XLIII.

Si per errorem, uel imprudentiam, uel sordes iudicis emtor uictus fuerit, uenditor non tenetur.

LI.

Si in uenditione dictum non sit, quantum uenditorem pro euictione præstare oporteat: simplum dumtaxat euictionis nomine præstat, & ex natura ex emto actionis, id quod interest.

LVIII.

Venditor post tempus, quo res euicta est,

ὁ δὲ δῆλον μέρος, πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἐκνικηθέντος ἡ διατίμησις γίνεται.

γ.

Χρεωστεῖ ὁ πράτης ἐν τῷ καιρῷ τῆς πράσεως παραχεῖν τὸν δοῦλον μὴ ὑποκείμενον κλοπῇ ἢ ἐκδόσει.

η.

Ὁ πράτης τοῦ δούλου, ἐκνικωμένου αὐτοῦ, ἐνέχεται τῇ περὶ τῆς πράσεως ἀγωγῇ εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἀγοραστῇ: τυχὸν ἐπὶ τοῖς δι᾽ αὐτοῦ προσπορισθεῖσι, καὶ τῷ τοκετῷ τῆς δούλης. καὶ ἔνθα κληρονόμος γραφεὶς κελεύσει τοῦ ἀγοραστοῦ ἐκληρονόμησεν.

ια.

Εὰν τὸν πραθέντα σοι ἀγρὸν φιλοτιμήσηταί τινι ὁ βασιλεὺς, ἢ κελεύσῃ πραθῆναι, οὐκ ἐνέχῃ ἐπὶ τῷ τιμήματι. αἱ γὰρ μετὰ τὴν πρᾶσιν συμβαίνουσαι τῆς ἐκνικήσεως τυχηραὶ αἰτίαι, πρὸς τὸν πράτην οὐ φέρονται.

ιβ.

Ὁ ὁμολογήσας μὴ ὑποκεῖσθαι ἐνοχῇ τὸν δοῦλον, οὐκ ἐνέχεται διὰ τὰ * δημόσια ἁμαρτήματα.

* τὰ ἐγκλήματα.

λβ. θεμ. ε.

Οἴκου ἢ πλοίου πραθέντος, οὐ δοκεῖ τὰ καθέκαστα, οἷον λίθοι ἢ σανίδες πεπρᾶσθαι. διὸ οὔτε περὶ ἐκνικήσεως αὐτῶν ὁ πράτης ἐνέχεται εἰς τὸ διπλάσιον, ὡσανεὶ μέρους ἐκνικηθέντος.

λϛ.

Εὰν ἔγκυος δούλη πραθῇ, καὶ τὸ τεχθὲν ἐκνικηθῇ, οὐκ ἐνέχεται ὁ πράτης. οὔτε γὰρ ὁ τοκετὸς ἐπράθη. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ μετὰ τὴν πρᾶσιν τεχθέντος μόσχου.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Θὲς [illegible] τὴν δάμαλιν: καὶ μετὰ τοῦτο τὰ τεχθέντα ἐκνικηθῆναι [illegible] τὸν ἐσόμενον τόκον [illegible] ὁ λεγατευθεὶς τὸ βρέφος ἢ τὸν μόσχον ἐκνικῆσαι μετὰ τὴν γέννησιν δύναται: ὃ καὶ μὴ τῇ διπλῇ κατέχεται, ἀλλὰ τῇ ἐξ ἐμπτοῦ [illegible] βιβλίον τῶν [illegible] κεῖται.

μβ.

Εὰν οἱ πραξεῶται τὰ ἐνέχυρα πωλήσωσι τοῖς ψηφισθεῖσιν ἀκολουθοῦντες, οὐχ ὑπόκεινται τοῦ πράγματος ἐκνικωμένου. εἰ δὲ κατὰ δόλον ἐπ᾽ ἐλάττονος ἐπώλησαν, ἔχει κατ᾽ αὐτῶν ὁ δεσπότης τὴν περὶ δόλου ἀγωγήν.

μγ.

Εὰν κατὰ πλάνην, ἢ ἄγνοιαν, ἢ ῥυπαρίαν τοῦ δικαστοῦ ἡττηθῇ ὁ ἀγοραστὴς, οὐκ ἐνέχεται ὁ πράτης.

να.

Εἰ μὴ λεχθῇ ἐν τῇ πράσει πόσον ὑπὲρ ἐκνικήσεως ὀφείλει παραχεῖν ὁ πράτης, τὸ ἁπλοῦν μόνον διὰ τὴν ἐκνίκησιν ἐκδίδωσι: καὶ κατὰ φύσιν τῆς ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγῆς, τὸ διαφέρον.

νη.

Ὁ πράτης μετὰ χρόνον τοῦ ἐκνικηθῆναι τὸ πρᾶγμα,

γμα, προσφέρων αὐτὸ τῷ ἀγοραστῇ, οὐκ ἐκκλίνει τὴν εἰς τὸ διαφέρον καταδίκην.

ξβ.

Ἐὰν ὁ πράτης, εἰδὼς τὴν αἵρεσιν τῆς ἐλευθερίας, κρύψῃ αὐτὴν ἀγνοοῦντα τὸν ἀγοραστὴν· καὶ ἁπλῶς εἴπῃ ὑπὸ ὅρον ἐλεύθερον τὸν πιπρασκόμενον εἶναι, τῆς αἱρέσεως † ἀξιώσης, οὐ τῇ ἐκνικήσει, ἀλλὰ τῇ ἐπὶ πράσει ἀγωγῇ ὑπόκειται. ὥσπερ ὁ παραδοὺς ἀγρὸν, καὶ τὰς δουλείας εἰδὼς, ἐὰν εἴπῃ ἁπλῶς ΑἹ ΔΟΥΛΕΙ͂ΑΙ ΟἽΑΙ ΕἸΣῚΝ ἜΣΤΩΣΑΝ, τῇ ἐπὶ πράσει ἀγωγῇ ἐνέχεται, καὶ οὐ τῇ ἐκνικήσει. ἐὰν ἐλλείπῃ τῷ μέτρῳ τοῦ πραθέντος ἀγροῦ, ἀναλαμβάνει μέρος τοῦ τιμήματος. τοῦτο δὲ συνάγεται ἀπὸ πασῶν τῶν λεχθεισῶν τῶν ζυγῶν ἐργασιῶν. ἐκνικημένου τοῦ πράγματος, οὐ μόνον εἰς ἀνάληψιν τῆς τιμῆς ἁρμόζει ἡ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ διαφέρον. ὅθεν ἐὰν ἥττονος γέγονεν, ὁ ἀγοραστὴς ζημιοῦται.

† τιμήσεως.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τὸ λίγειον συγχρονοῦ ὁ χάριν ἔτυχε τὸ πρᾶγμα πρὸ τῆς ἐκνικήσεως γέγονε, τότε τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ. καὶ ἀναγκάζει ὅτι τῶν ἐπομένων λογίζεσθαι τῷ πιπράσκοντι.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιε. τοῦ αὐτοῦ ιθ. βιβλίου, ἐν ᾧ διαλαμβάνεται τίνες κατέχονται καὶ εὐθύνονται ὑπὲρ τῶν ἐκνικωμένων. οὗ τινος ἐν τῷ ϛ. κεφαλαίῳ.

Κἂν μηδὲν περὶ ἐκνικήσεως συμπεφώνηται ἰδικῶς· ὅμως εἰ ἐκνικηθῇ τὸ πρᾶγμα, δύναται ἡ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴ κινεῖσθαι κατὰ τοῦ πράτου.

ιθ.

Ἐὰν ὑποκείμενον τὸ πρᾶγμα ἐπώλησας, εἶτα ὁ ἀγοραστὴς ἐκτήσατο μακροῦ χρόνου παραγραφὴν, οὐδένα φόβον ἕξεις τοῦ λοιποῦ περὶ ἐκνικήσεως.

κ.

Ὁ πράτης γινομένης τῆς ἐκνικήσεως δύναται συμπαρεῖναι. πεπεραιωθείσης δὲ αὐτῆς, οὐ δύναται ἀναπαλαίειν, εἰ μὴ ἐξεκαλέσατο. οὐκ ἄλλως δὲ εὐθύνεται ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ, εἰ μὴ ἀπηγγέλθη αὐτῷ παρ' αὐτοῦ.

Ἡ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴ μακροῦ χρόνου παραγραφῇ οὐκ ἐκβάλλεται. εἰ δὲ ὁ πραθεὶς οἰκέτης εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνεῖ· καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ψῆφος προσδοθῇ, δύναται ὁ ἀγοραστὴς εἰς τὸ διαφέρον κινῆσαι, εἰ μὴ ἀπὸ συμφώνου κεκώλυται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον δ. κεφάλ. β. θεμ. ε. καὶ κεφαλ. δ. θεμ. ζ. καὶ κεφάλ. ε. θεμ. ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἀλλότριον ἀγρὸν πωλήσῃς μοι, καὶ παραδῷς· ὕστερον δὲ κληρονομήσῃς τοῦ δεσπότου τοῦ ἀγροῦ, πωλήσῃς αὐτὸν ἄλλῳ καὶ παραδῷς, ἐγὼ μᾶλλον εἰμὶ βεβαιότερος.

Ἀνάγνωθι καὶ θεμ. κ. κεφάλ. ιγ. θεμ. β. καὶ τίτλον ϛ. κεφάλ. γ. θεμ. β.

emtori rem offerens, condemnationem in id quod interest, non euitat.

LXII.

Si uenditor libertatis condicionem sciens, celauerit eam ignorantem emtorem, & simpliciter dixerit, eum qui uendatur statuliberum esse: condicione exspirante non euictionis nomine, sed ex emto actione tenebitur. sicuti qui fundum tradit, & seruitutes sciens, simpliciter dixerit, SERVITVTES VTI SVNT, ITA SVNTO: *uenditi iudicio, non euictionis nomine tenetur. Si quid defuerit modo fundi uenditi, portio pretij recipitur. hoc autem colligitur ex omnibus ingeribus dictis. Euicta re, non ad pretium dumtaxat recipiendum, ex emto actio competit; uerumetiam ad id, quod interest. ideoque si minoris esse cepit, damnum emtoris est.*

SCHOLION.

Ipsum * digestum. Ergo si deterior res ante euictionem facta sit, id [damnum] emtorem respicit, atque is cum uenditore quanto minoris agit.

* sic graeci uocant textum in digestis.

Legito & tit. XV. huius ipsius libri XIX. ubi tractatur, qui teneantur & conueniantur ob res euictas. In eius VI. cap. dicitur:

Licet nihil de euictione specialiter conuenerit, tamen si res euicta fuerit, aduersus uenditorem ex emto agi potest. *l. 6. C. eod.*

XIX.

Si rem obligatam uenum dedisti, & emtor deinde praescriptionem longi temporis consequutus est: euictionis nomine non timebis.

XX.

Venditor, quum euictio fit, adesse potest. uerum ubi iam ea facta est, litem instaurare nequit, nisi appellauerit. Nec aliter ab emtore conuenitur, nisi ab eo denuntiatum ei sit.

Emti actio longi temporis praescriptione non submouetur. Quod si seruus uenditus in libertatem proclamat, & secundum eum pronuntiatum fuerit: emtor ad id quod interest agere potest, nisi ex pacto prohibeatur.

Legito & lib. LI. tit. IIII. cap. II. them. V. & cap. IIII. them. VII. & cap. V. them. XV. ubi dicitur:

Si alienum fundum mihi uendideris & tradideris, postea domino fundi heres exstiteris, eumque uendideris & tradideris alij: multo ego sum illo potior. *l. 1. D. de except. rei uend.*

Legito & them. XX. & cap. XIII. them. II. & tit. VI. cap. III. them. II.

DE DISTRACTIS A FISCO, DEbiti fiscalis nomine. talem scilicet uenditionem non rescindi.

Tit. XIII. cap. I.

l.1.C.si prop. publ. pensit. *Si fiscus ob debita fiscalia res debitoris distraxerit, nec ipse debitor, nec creditor eius offerre debitum, resque uindicare potest. Omnibus enim potior est fiscus.*

III.

Si quis res occupatas eius, qui in tributorum solutionibus cessanter se gerit, & apud iudicem interpellatus est, publice comparauerit; firmiter eas retinebit.

Legito & lib. X. tit. XIX. cap. II. in quo dicitur:

Venditum a fisco, Marci quidem & Commodi edicto intra quinquennium dominus dumtaxat uindicare potest.

SCHOLION.

In V. cap. tituli XXXIII. lib. X. quadriennium nominatur, id quod inuenies in tit. de minorib.

l.2.C.de quad. praescr. l.3.C.de iu.fis. *At secundum Zenonis constitutionem, statim securitatem consequitur emtor, nec rei nomine cōuenitur amplius; nisi ea per collusionem siue fraudem minimo pretio uendita fuerit.*

SCHOLION.

Ideoque Zenonis constitutio, tamquam tempore posterior, ualere debet.

Legito & lib. LVI. tit. VI. cap. IX. in quo dicitur:

l.1.& 2.C.ne fis. rem quam uend. euinc. *Qui res emit a fisco, pretiumque soluit; non amplius conuenitur.*

Et X. cap.

Fiscus re semel uendita, retractare uenditionem nequit.

Haec autem omnia, quae diximus, sic in constitutionibus intelligito, quum seruus bonorum administrator non est uenditus. nam huiusmodi seruorum uenditiones rescinduntur.

DE FVNDO VENDITO SINE censu.

Tit. XIIII. cap.....

l.ult.C.sine cens. uel reliq. *Omnes pro his agris, quos possident, publicas pensitationes agnoscant, nec pactionibus contrarus adiuuentur; siue uenditor, siue donator apud se publicarum collationum sarcinam pactionibus illicitis retinere uoluerit. De hoc inuenies latius in titulo de censibus publicis.*

DE EMTIS ALIENO NOMINE, uel aliena pecunia. puta, quum aliquid emtum est uxoris nomine, marito pretium numerante.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟσίου πραθέντων διὰ δημόσιον χρέος, ὅτι οὐκ ἀνατρέπεται ἡ τοιαύτη πρᾶσις.

Τίτλ. ιγ. κεφ. α.

Ἐὰν ὁ δημόσιος διὰ δημόσια χρέα πωλήσῃ πράγματα τοῦ χρεώστου, οὐδὲ αὐτὸς ὁ χρεώστης, οὐδὲ ὁ δανειστὴς αὐτοῦ, δύναται προσαγαγεῖν τὸ χρέος, καὶ ἐκδικῆσαι τὰ πράγματα. πάντων γὰρ προτιμότερός ἐστιν ὁ δημόσιος.

γ.

Τὰ ληφθέντα πράγματα τοῦ ἐπὶ δημοσίοις τελέσμασιν ἀγνωμονοῦντος, καὶ παρὰ ἄρχοντι ἐναχθέντος, εἴτις δημοσίᾳ ὠνήσεται, βεβαίως ἕξει.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ι. τίτλον ιθ. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

Τὸ πραθὲν ὑπὸ τοῦ δημοσίου, κατὰ μὲν τὴν τοῦ μάρκου διάταξιν καὶ κομμόδου, ἔσω ε. ἐνιαυτῶν μόνον ὁ δεσπότης δύναται ἐκδικεῖν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐν δὲ τῷ ε. κεφ. τοῦ λγ. τίτλ. τοῦ ι. βιβλίου τετραετίαν φησίν, ὅπερ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ ἀφηλίκων.

Κατὰ δὲ τὴν ζήνωνος διάταξιν, εὐθέως ἔχει τὸ ἀσφαλὲς ὁ ἀγοραστὴς, καὶ οὐκέτι ἐνάγεται περὶ τοῦ πράγματος, εἰ μὴ κατὰ συμπαιγνίαν ἤτοι ἀπάτην πάνυ ἐλαχίστου τιμήματος πραθῇ τὸ πρᾶγμα.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Διὰ τοῦτο ζήνωνος διάταξις ὀφείλει κρατεῖν μεταγενεστέρα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νς. τίτλον ς. οὗ τινος ἐν τῷ θ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἀγοράσας παρὰ τοῦ δημοσίου πράγματα, καὶ τὸ τίμημα καταβαλὼν, οὐκέτι ἐνάγεται.

Καὶ ι. κεφάλ.

Ἅπαξ πωλήσας ὁ δημόσιος πρᾶγμα, ἀναψηλαφᾶν τὴν πρᾶσιν οὐ δύναται.

Πάντα δὲ τὰ εἰρημένα μοι, ἐν ταῖς διατάξεσι νόησον, ὅτι μὴ διοικητὴς δοῦλος οὐσίας ἐπράθη. αἱ γὰρ τῶν τοιούτων δούλων πράσεις ἀνατρέπονται.

ΠΕΡΙ ΠΡΑΘΕΝΤΟΣ ΑΓΡΟΥ ἄνευ τέλους.

Τίτλ. ιδ. κεφ.....

Πάντες ὑπὲρ τούτων τῶν ἀγρῶν οὓς νέμονται, τὰ δημόσια τελέσματα ἐπιγινωσκέτωσαν, καὶ συμφωνίοις ἐναντίοις μὴ ὠφελείσθωσαν, εἴτε ὁ πράτης, εἴτε ὁ δωρησάμενος παρ' ἑαυτῷ τῶν δημοσίων εἰσφορῶν βάρος διὰ παρανόμων συμφώνων βουληθῇ παρακατασχεῖν. περὶ τούτου εὑρήσεις πλατύτερον ἐν τῷ περὶ τελῶν δημοσίων.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΛΛΟΤΡΙΩι ΟΝΟματι ἀγορασθέντων ἢ ἀλλοτρίοις χρήμασιν. ὡς ὅταν ἀγορασθῇ τι ὀνόματι γυναικὸς, τοῦ ἀνδρὸς τὸ τίμημα δεδωκότος.

Τίτλ.

Τίτλ. ιε. κεφ. ς.

Εἰ μὲν τῆς γυναικὸς ἀγοραζούσης καὶ αὐτῇ παραδιδομένου τοῦ πράγματος, ὁ ἀνὴρ μόνον τὸ τίμημα δέδωκε, δέσποινα μέν ἐστι· δύναται δὲ κινῆσαι κατ᾽ αὐτῆς ἀπαιτῶν τὸ τίμημα, ὅπερ δέδωκεν εἰς τὸ διαφέρον ἐκείνῃ συνάλλαγμα. εἰ μέντοι ὁ ἀνὴρ ἠγόρασε, καὶ αὐτῷ τὸ πρᾶγμα παρεδόθη, καὶ αὐτὸς τὸ τίμημα δέδωκεν, εἰκονικῶς δὲ μόνον τὸ τῆς γυναικὸς ὄνομα ἐτέθη· δεῖ προσέχειν ἡμᾶς τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ δεσπότης.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΙ ΣΥΜΦΩΝΩι ἀγορασθέντων δούλων, τοῦ μὴ διάγειν τυχὸν ἔν τινι τόπῳ, ἢ ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι, ἢ μὴ ἐλευθερωθῆναι. καὶ περὶ χειρὸς ἐπιβολῆς.

†ι. Τίτλ. †ιζ. κεφάλ. δ.

Ὁ ἥττων τῶν κ. ἐτῶν ἀνισχύρως ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι πωλεῖ δοῦλον, κἂν συμφωνήσῃ τὴν ἐλευθερίαν ὑπερτεθῆναι ἕως οὗ πληρώσῃ τὰ κ. ἔτη.

ε.

Ἐὰν ὁ πραθεὶς δοῦλος κωλυθῇ τοῦ πομοιρίου, καὶ τῆς πόλεως κωλύεται· ἵνα μὴ τῶν μειζόνων ἀπολαύῃ, ὁ τῶν ἡττόνων κωλυθείς. ὁ ποινὴν τὸν ἀγορασθέντα ἐπερωτήσας εἰς βλάβην τοῦ πραθέντος, οἰκέτου· εἰ μὲν εἰς χρήματα ζημιοῦται (τυχὸν καὶ αὐτὸς ἑτέραν ποινὴν ἐπερωτηθεὶς, ἐὰν ..... ἐλευθερώσει τὸν οἰκέτην) ἔχει ἀπαίτησιν. εἰ μηδὲν εἰς χρήμασι τῷ πράτῃ διαφέρει, ἀλλὰ δι᾽ ὀργὴν ἢ λύπην, μᾶλλον δὲ διὰ σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν ζητεῖ φυλαχθῆναι ἐπὶ κωλύσει διαγωγῆς τινὸς τόπου· τὸ δὲ σύμφωνον ἦ δοθῆναι αὐτῷ τὴν ποινὴν, εἴτε παρηκολούθησεν ἐπερώτησις, εἴτε μὴ, ἀργεῖ ἡ ἀπαίτησις. ὀργῆς γὰρ ἀποπλήρωσις οὐκ ἔχει διαφέρον· εἰ μὴ ἄρα διὰ τοῦτο ἥττονος ἐπώλησε τὸν οἰκέτην. τότε γὰρ παραβαινομένου τοῦ συμφώνου, ἔχει ἀπαίτησιν.

ζ.

Ὅτι ἐὰν χωρὶς ἐπερωτήσεως συμφωνήσῃ ποινὴν λαβεῖν ὁ πράτης, εἴγε ὁ πραθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ εὑρεθῇ, οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν, εἰ μὴ μέχρι τῆς ποσότητος, ἣν ὡς εἰκὸς, αὐτὸς ἑτέρῳ παρασχεῖν ἀναγκάζεται, μὴ φυλαττομένου τοῦ συμφώνου. καλῶς δὲ συμφωνεῖ μὴ πραθῆναι ἐπ᾽ ἐξαγωγῇ· καὶ γίνεται διαθέσεως λόγος, διὰ τὸ κακοθελές.

κα.

Ἐάν τις πωλήσῃ κόρην ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι ἐμπροθέσμως· εἰ δὲ μὴ ἐλευθερωθῇ, πρόστιμον ἐπερωτήσῃ· τῆς προθεσμίας ἐνισταμένης, ἡ μὲν κόρη ἐλευθέρα γίνεται· τὸ δὲ πρόστιμον, ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει· ἐπειδὴ ἡ τοῦ συμφώνου δύναμις τὴν ὀφείλουσαν παρὰ τοῦ πράτου δοθῆναι ἐλευθερίαν ἐπιτίθησιν.

Tit. XV. cap. VI.

Si emente uxore, reque illi tradita, maritus dumtaxat pretium soluerit; ipsa quidem domina est, uerum maritus agere potest aduersus eam, pretiumque petere, quod nomine contractus ad ipsam pertinentis soluit. Sin maritus quidem emit, eique res tradita est, & pretium ipse dedit, sed imaginarie tantum uxoris nomen [in instrumento] positum est: ueritatem spectare debemus, quod ipse scilicet dominus sit. L. 7. C. si quis alt. uel sibi.

DE MANCIPIIS EO PACTO uenditis, ne scilicet aliquo loco commorentur, uel ut manumittantur, aut non manumittantur. Item de manus iniectione.

Tit. * XVII. cap. IIII. * al. VII.

Minor uiginti annis inutiliter seruum uendit, ut manumittatur: etiamsi conuenerit, ut libertas differatur, donec ipse XX. annos expleuerit. L. 4. D. de ser. export.

V.

Si seruo uendito sit interdictum pomerio ciuitatis, etiam urbe interdictum est: ne maioribus fruatur, qui a minoribus arcetur. Qui pœnam ab emtore stipulatus est in damnum uenditi serui, si pecuniæ ratione interest eius, (puta si & ipse pœnam aliam promisit, si ..... seruum manumiserit) agere potest. Si uero uenditoris pecuniæ ratione non interest, sed per indignationem aut dolorem, uel potius ob duritiam & inhumanitatem seruari uelit, ut seruus loco quodam commorari prohibeatur; conuenerit autem, ut ei pœna præstaretur, siue stipulatio subsequuta esset, siue non; cessat petitio. Nam iræ satisfactio non habet quod intersit. nisi propterea minoris seruum uendidit. tunc enim pacto non seruato, utiliter agit.

VII.

Si citra stipulationem conuenerit, ut pœna præstetur uenditori, si seruus uenditus in Italia deprehendatur: agere uenditor nequit, nisi ad eam quantitatem, quam (ceu par est) ipse aly præstare cogitur, pacto non seruato. Recte autem paciscitur, ne uendatur exportandus. quippe adfectionis habetur ratio, propter duritiam.

XXI.

Si quis ita puellam uendiderit, ut ad constitutum diem manumitteretur, & si manumissa non esset, pœnam stipulatus fuerit: die cedente, puella quidem manumittetur, pœna uero peti nequit, quum pacti uis præstandam a uenditore manumissionem imponat. l. ult. C. si mancip. ita fue. alien.

DE NEGOTIATORIBVS, QVI ANNONÆ insidiantur, dum emunt ac supprimunt merces, aut falsis ponderibus utuntur: & quod non liceat eis inter se pacisci de speciebus, ne minoris uendantur, quam inter se statuerint: & ne sint monopolia.

Tit. XVIII. cap. I.

l. un. C. de monopol.

Iubemus, ne quis cuiuscumque uestis, uel piscis, uel pectinis, uel echini, uel cuiuslibet alterius ad uictum, uel ad quemcumque usum pertinentis speciei, uel cuiuslibet materiæ, pro auctoritate sua, uel sacro iam elicito, aut in posterum eliciendo rescripto, aut pragmatica sanctione, uel sacra subnotatione, monopolium audeat exercere: neue quis illicitis habitis conuentionibus coniuret, aut paciscatur, ut species diuersorum corporum negotiationis, nõ minoris, quam inter se statuerint, uenum dentur.

Legito & lib. LVI. tit. I. cap. XIX. & XX. & XXI. in quo dicitur:

l. 3. C. de commerc.

Nobiliores natalibus, & honorum luce conspicuos, & patrimonio ditiores, perniciosum urbibus mercimonium exercere prohibemus: ut inter plebeios & negotiatores facilius sit emendi uendendiq; commercium.

Legito & lib. LX. tit. XXII. cap. VI. in quo dicitur:

l. 6. D. de extraord. crim.

Qui annonæ insidiantur, merces emẽdo, uel supprimendo, & tempus sterilitatis exspectando, si quidem negotiatores sunt, negotiatione arcentur, aut relegantur: humiliores autem in opus publicum damnantur. & qui adulterinis stateris utuntur, pœna falsi tenentur. & qui falsas mensuras habet, relegatur.

Legito & tit. XLIIII. cuius I. cap. dicitur:

l. 1. D. ad l. Iul. de annon.

Etiam seruus dominum accusare potest annona publica fraudata.

Legito & tit. LI. cap. XXXIII. cuius uerba sunt:

l. 37. D. de pœn.

Qui annonæ uexandæ caussa falsis mensuris utuntur, seuerius pro modo delicti puniuntur.

DE ARTIFICIBVS SIVE REDEMTORIBUS, non licere scilicet eis pactiones facere, ne quis alteri commissum opus impleat.

Eodem tit. & cap.

l. un. C. de monopol.

Aedificiorum quoque artifices, uel redemtores, uel aliorum professores operum, & balneatores, penitus inter se pacta componere

ΠΕΡῚ ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΩ͂Ν ΤΩ͂Ν τῇ εὐθηνίᾳ ἐπιβουλευόντων ἐκ τοῦ ἀγοράζειν καὶ ἀποτίθεσθαι φορτία, ἢ σταθμοῖς νόθοις χρᾶσθαι. καὶ περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι αὐτοῖς συμφωνεῖν πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν εἰδῶν, ἐφ᾽ ᾧ μὴ ἐλάττονος οὗ πρὸς ἀλλήλους διέταξαν πραθῶσι. καὶ τοῦ μὴ ἔχειν μονοπώλιον.

Τιτλ. ιη. κεφαλ. α.

Κελεύομεν ἵνα μή τις οἱασδήποτε ἐσθῆτος, ἢ ἰχθύος, ἢ κτενίου, ἢ ἐχίνου, ἢ οἱουδήποτε ἄλλου εἰς ἀποτροφὴν, ἢ εἰς οἱανδήποτε κτῆσιν ἀνήκοντος εἴδους, ἢ οἱασδήποτε ὕλης, ἐξ οἰκείας αὐθεντίας, ἢ θείου ἤδη ἐκφωνηθέντος, ἢ τοῦ λοιποῦ ἐκφωνουμένου διατάγματος, ἢ πραγματικοῦ τύπου, ἢ θείας ὑποσημειώσεως, μονοπώλιον ἔχειν τολμάτω: μήτε τις ἀθεμίτων γινομένων συμφώνων συνομνυέτω, ἢ συμφωνείτω, ἵνα τὰ εἴδη διαφόρων σωματίων τῆς πραγματείας μὴ ἐλάττονος τις † εἴπη οὗ πρὸς ἀλλήλους διέταξαν, πραθῶσι. † ἀποίη πρ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νς. τίτλον α. κεφάλαιον ιθ. καὶ κ. καὶ κα. ἐν ᾧ φησίν.

Τοὺς ἐπισήμους τῇ γεννήσει καὶ τῷ τῶν τιμῶν φωτὶ περιλάμποντας, καὶ ἐν οὐσίᾳ πλουσιωτέρους, τῆς ὀλεθρίας τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐμπορείας πωλυόμεν: ἵνα μεταξὺ τοῦ † ἰδίου καὶ πραγματευτοῦ, εὐχερὲς ᾖ τὸ τοῦ πιπράσκειν καὶ ἀγοράζειν συνάλλαγμα. † ἰδιώτου.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλος κβ. κεφάλαιον ς. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ τῇ εὐθηνίᾳ ἐπιβουλεύοντες διὰ τοῦ ἀγοράζειν τὰ φορτία, ἢ περιαποτίθεσθαι, καὶ καιρὸν ἀφορίας ἐκδέχεσθαι, πραγματευταὶ μὲν ὄντες, εἴργονται τῆς πραγματείας, ἢ ἐξορίζονται. οἱ δὲ εὐτελεῖς, εἰς δημόσιον ἔργον καταδικάζονται: καὶ οἱ σταθμοῖς νόθοις χρώμενοι, τῇ τοῦ πλαστοῦ τιμωρίᾳ ὑπόκεινται: καὶ ὁ πλαστὰ μέτρα ἔχων, ἐξορίζεται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον μδ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησί.

Καὶ δοῦλος κατηγορεῖ δεσπότου, τὴν δημοσίαν εὐθηνίαν ἀδικήσαντος.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον να. κεφάλαιον λγ. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ κατὰ τῆς εὐθηνίας πλαστοῖς χρώμενοι μέτροις, αὐστηροτέρως πρὸς τὸ ἁμάρτημα τιμωροῦνται.

ΠΕΡῚ ΤΕΧΝΙΤΩ͂Ν Ἢ ἘΡΓΟΛΆΒΩΝ, τοῦ μὴ ἐξεῖναι αὐτοῖς σύμφωνα ποιεῖν, ἵνα μήτις ὅπερ ἄλλῳ ἐπιτράπη ἔργον πληρώσῃ.

Τῷ αὐτῷ τίτλῳ καὶ κεφαλαίῳ.

Καὶ οἱ τῶν οἰκημάτων ὁμοίως τεχνῖται ἢ ἐργολάβοι, ἢ τῶν ἄλλων ἐργοδιδάσκαλοι, καὶ οἱ βαλανεῖς, παντελῶς κωλυέσθωσαν σύμφωνα μεταξὺ ἀλλη-

ξὺ ἀλλήλων διατίθεσθαι, ἵνα μή τις ὅπερ ἄλλῳ ἐπετράπη ἔργον πληρώσῃ, καὶ περὶ τὴν δοθεῖσαν ἑτέρῳ φροντίδα ἕτερος μεσολαβηθῇ: διδομένης
† τα. ἐξουσίας ἑνὶ ἑκάστῳ † τῷ παρ᾽ ἑτέρου ἀρχθὲν ἔργον καὶ καταλειφθὲν χωρὶς τινος φόβου καὶ χωρὶς τ
† deest τῷ κυρίῳ, aut simile quid. ἐν δικαστηρίῳ δαπανημάτων †.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. Κ.

ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ἘΚΜΙΣΘΩΣΕΩΣ, καὶ μισθουμένων καὶ μισθωσαμένων. καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν πολιτικῶν οἰκήσεων σιωπηρῶς ὑπόκειται τῷ μισθωτῇ τὰ † εἰσαχθέντα.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

† Τουτέστι τὰ ἴνβεκτα καὶ τὰ ἴλλατα. καὶ ἴνβεκτα μέν εἰσι τὰ ἀκίνητα, οἷον χρυσός, ἐσθής, καὶ τὰ λοιπά. ἴλλατα τὰ αὐτοκίνητα, οἷον βοῦς, ἵππος, οἶς, καὶ τὰ ὅμοια.

Τίτλ. α. κεφ. η. θεμ. ε.

Ἐὰν συμφωνηθῇ τοὺς μισθωσαμένους οἶκον ἀβλαβὲς ἔχειν πῦρ, καὶ τυχηρὰ γένηται καῦσις: οὐκ ἐνέχεται ὁ μισθωτής. εἰ δὲ κατὰ ἀμέλειαν αὐτοῦ συνέβη, ἐνέχεται.

θ.

Ὁ μισθωσάμενος ἀγέλην, οὐκ ἐνέχεται ἐὰν δειχθῇ, ὅτι χωρὶς ἀπάτης αὐτοῦ λῃσταὶ αὐτὴν ἀφείλοντο. ἀναλαμβάνει δὲ τοὺς μισθοὺς, οὓς ὑπὲρ τοῦ λειπομένου χρόνου δέδωκεν. ὁ ποιμὴν, καὶ ὁ ῥάπτης, καὶ ὁ κναφεὺς, ἀπὸ ἀμελείας καὶ ἀπειρίας ἐνέχονται.

ια.

Ἐὰν συμφωνηθῇ μὴ ἔχειν πῦρ, καὶ σχῇ· ἐνέχεται εἰ κατὰ τύχην ἐμπρησμὸς γένηται. ἕτερόν ἐστιν ὅτι συμφωνηθῇ πῦρ ἔχειν ἀβλαβές.

ιβ.

† σχῇ. Ἐὰν συνεφώνησεν ὁ μισθωσάμενος μὴ † σχῇ ἐν τῷ οἴκῳ χόρτον, καὶ σχῇ, εἶτα δοῦλος αὐτοῦ ἢ ξένος εἰσαγάγῃ πῦρ καὶ καύσῃ, χώρα τῇ περὶ τοῦ συμφώνου ἀγωγῇ. εἰ δὲ καὶ ἁμαξάριος φιλονεικῶν προλαβεῖν, στρέψει τὴν ἅμαξαν καὶ κλάσει τὸν δοῦλον, ὃν ἐπὶ μισθῷ ἐφ᾽ ἁμάξης ἦγεν, ἐνέχεται τῇ περὶ τῆς μισθώσεως ἀγωγῇ.

ιγ.

Ἐὰν λάβῃ τις ἐπὶ τῷ ἐγκλεῖσαι ἢ γλύψαι λιθίαν, καὶ κλασθῇ: εἰ μὲν ἐξ ἀπειρίας τοῦ τεχνίτου, χώρα τῇ περὶ τῆς μισθώσεως ἀγωγῇ. εἰ δὲ ἀπὸ αἰτίας τῆς ὕλης, οὐκ ἐνέχεται, εἰ μὴ τὸν κίνδυνον ἀνεδέξατο. ἐὰν μυόβρωτον γένηται τὸ δοθὲν τῷ κναφεῖ, χώρα τῇ περὶ τῆς μισθώσεως ἀγωγῇ. καὶ ἐὰν ἑτέρῳ τὸ ἑτέρου παράσχῃ, ἢ ἄλλο παλαιὸν, κἂν ἐν ἀγνοίᾳ.

ιδ.

Ἐὰν ἀνεχομένου τοῦ δεσπότου μετὰ περαίωσιν τοῦ χρόνου ὁ μισθωτὴς ἐπιμείνοι, καὶ χωρὶς ῥημάτων ἢ γραμ-

probibeantur, ut ne quis alteri commissum opus impleat, aut iniunctā alteri sollicitudinem alter intercipiat: data licentia unicuique ab altero inchoatum & derelictum opus, sine aliqua formidine, sineque iudiciarijs sumtibus implendi.

BASILICORVM LIBER XX.

DE LOCATIONE ET CONDVctione, deque locantibus & conducentibus. Item, urbanis in ædificijs ea, quæ † inducta sunt, locatori tacite obligari.

SCHOLION.

† Id est, inuecta & illata. Et inuecta quidem sunt mobilia, uelut aurum, uestis, & cetera. Illata uero, quæ sese mouent. ut bos, equus, ouis, & similia.

Tit. I. cap. VIII. them. V.

Si conuenerit, ut domus conductores innocentem ignem habeant, & incendium fortuitum acciderit; conductor non tenetur. sin eius culpa contigit, tenetur. L.9.§.si colonis. D.loc.cond.

VIIII.

Qui gregem conduxit, non tenetur, si probatum fuerit, citra fraudem eius latrones eum abegisse. Quin & mercedes, pro insequuto tempore solutas, recuperat. Pastor, & sarcinator, & fullo, ex culpa & imperitia tenentur.

XI.

Si conuenerit, ne quis ignem habeat, & habuerit; si fortuito incendium accidat, tenetur. Aliud est, ubi conuenerit, ut ignem innocentem habeat.

XII.

Si conductor promiserit, se fœnum in domo non habiturū, & habuerit; deinde seruus eius, aut extraneus, ignem intulerit, & succenderit: ex pacto actioni locus est. Si uero caruchàrius, dum ceteros anteuertere contendit, carucham euerterit, & seruum attriuerit, quem in curru pro mercede uehebat, actione locati tenetur.

XIII.

Si quis gemmam acceperit includendam uel sculpendam, eaque fracta sit; si quidem artificis imperitia, locus erit actioni ex locato: sin uitio materia, non tenetur, nisi periculum in se receperat. Si quod fulloni datum erat, mures roserint; ex locato actioni locus erit: itidemque si quod alterius erat, alij dederit, uel aliud quid uetus, quamuis ignarus fecerit.

XIIII.

Si domino tolerante conductor finito tempore manserit, etiam sine uerbis aut scriptu-

ra contractus redintegratur, quasi ex nouo consensu. Proinde si dominus interim decesserit, aut furere ceperit; non redintegratur.

XV.

Omnem uim, cui resisti non potest, dominus agnoscit: puta fluminum, uel gruum, uel sturnorum, uel graculorum, aut similium, uel incursus hostium, uel si labe fructus omnes ablati fuerint. nec enim supra damnum amissi seminis, etiam mercedem conductor praestat. Similiter oleae damnum ex uredine, & ex insueto feruore, locator agnoscit; & quod a militibus praetereuntibus per lasciuiam ablatum est, & si ager terrae motu sic perierit, ut nusquam sit. Quod si fundus excultus repente exustus fuerit, merces non penditur. Quae autem uitio rei accidunt, damno coloni sunt. ueluti si uinum acuerit, aut auena uel alia quadam herba [segetem] corruperit, uel pauci fructus reliqui sint. Agnoscit & ea, quae more consueto accidunt: nec propter uetustatem uinearum, ei remissio datur. Si quis uno anno remissionem conductori dederit ob sterilitatem, deinde sequētibus annis ubertas contigerit. quod remiserat, exigit. Hoc enim & in uectigali est, tametsi dominus nomine donationis usus fuerit. non enim est donatio, sed transactio. Sin anno nouissimo sterilitas acciderit, & remissio facta sit, quum superiores uberes fuerint: si quidem sciens locator, ad cōputationem [is annus] non uocatur. Quamuis ignarus dolia uitiosa locauero, deinde uinum effluxerit; in id, quod interest, teneor. Si uero locum pascuum locauero, & ex malis in eo herbis pecora deteriora facta sint, aut perierint. id quod interest, praesto. sin ignorabam, pēsionem non peto. Si conducta in annum habitatione, pensionem totam dedero, ea uero sexto mense corruerit, uel incendio consumta sit: residuum repeto, non ratione condictionis indebiti, sed ex conducto actione. Non enim per errorem, sed prorogandae pensionis caussa dedi. ueluti si quis debens aureos decē, per errorem quindecim soluerit: actionē ex conducto non habet, sed solam condictionem indebiti. Si notarius pro mercede mecū manserit, & ante tempus ego decessero: anni merces ei debetur, nisi eodem anno mercedē ab alio acceperit.

XVI.

Quemadmodum emtio, sic & locatio sub condicione fit, sed non donationis caussa. Naturaliter & in uendendo, & emendo, & locando conducendoque nos inuicem circumscribimus in quantitate: nec propterea locatio rescinditur, nisi dolus interuenerit.

XXI. them. II.

μάτων, ἀνανεοῦται τὸ συνάλλαγμα, ὡς ἀπὸ νέας συναινέσεως. ὅθεν ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ τελευτήσῃ ἢ μανῇ ὁ δεσπότης, οὐκ ἀνανεοῦται.

ιδ.

Πᾶσαν βίαν, ᾗ τινι οὐ δυνατὸν ἀντιστῆναι, ὁ δεσπότης ἐπιγινώσκει, οἷον τὴν ἀπὸ τῶν ποταμῶν, ἢ γεράνων, ἢ ψαρῶν, ἢ κολοιῶν, ἢ τῶν ὁμοίων, ἢ ἐπιδρομῆς πολεμίων, ἢ ἐὰν ἀπ᾽ ὀλίσθου πάντες ἀρθῶσιν οἱ καρποί. οὔτε γὰρ πρὸς τῇ ζημίᾳ τοῦ σπόρου καὶ τὸν μισθὸν δίδωσιν ὁ μισθωτός. ὁμοίως ὁ μισθώσας ἐπιγινώσκει τὴν ἀπὸ τῆς ἐρυσίβης εἰς τὴν ἐλαίαν ζημίαν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀήθους καύσωνος: καὶ τὸ παρὰ τῶν παριόντων στρατιωτῶν κατὰ βλακείαν ἀφαιρεθέν: καὶ ἐὰν σεισμῷ ὁ ἀγρὸς ἀπόληται, ὥστε μηκέτι ὑπεῖναι. εἰ δὲ καὶ ὁ γεωργηθεὶς ἀγρὸς ἄφνω καυθῇ, οὐ δίδοται τὸ μίσθωμα. τὰ δὲ ὑπὸ αἰτίας τοῦ πράγματος συμβαίνοντα, πρὸς ζημίαν εἰσὶ τοῦ μισθωτοῦ: τυχὸν ἐὰν οἶνος ὀξισθῇ, † ἢ ἄγρως τις ἢ ἄλλη βοτάνη βλάψῃ, ἢ ὀλίγοι μείνωσιν οἱ καρποί. ἐπιγινώσκει δὲ καὶ τὰ κατὰ συνήθειαν συμβαίνοντα· καὶ διὰ τὴν παλαιότητα τῶν ἀμπελώνων, οὐ συγχωρεῖται. ἐάν τις ἐνὶ ἐνιαυτῷ συγχωρήσῃ τῷ μισθωτῷ διὰ τὴν ἀφορίαν: καὶ εὐφορία ἐν τοῖς ἑξῆς ἐνιαυτοῖς γένηται, λαμβάνει τὸ συγχωρηθέν. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ ἐμφυτευτικοῦ ἐστι, κἂν ὁ δεσπότης χρήσηται ῥήμασι δωρεᾶς. οὐ γάρ ἐστι δωρεά, ἀλλὰ διάλυσις. εἰ δὲ ἐν τῷ ὑστέρῳ ἐνιαυτῷ γέγονεν ἡ ἀφορία, καὶ ἡ συγχώρησις, τῶν πρώτων εὐφορησάντων, ἐὰν οἶδεν ὁ μισθώσας, οὐ συλλογίζεται. εἰ καὶ ἀγνοίᾳ μισθώσω πίθους κεκλασμένους, καὶ ἐκχυθῇ ὁ οἶνος, εἰς τὸ διαφέρον ἐνέχομαι. εἰ δὲ τόπον εἰς βοσκὴν μισθώσω, καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ κακῶν βοτανῶν βλαβῶσιν ἢ φθαρῶσι τὰ θρέμματα, εἰς τὸ διαφέρον ἐνέχομαι. εἰ δὲ ἠγνόουν, οὐκ ἀπαιτῶ τὸν μισθόν. ἐὰν δίαιταν εἰς ἐνιαυτὸν μισθωσάμενος, † ὅλον παράσχω τὸν μισθόν, καὶ πέσῃ ἢ καυθῇ τῷ ἕκτῳ μηνί: ἀναλαμβάνω τὸ λοιπόν, οὐ διὰ τοῦ ἐπὶ τοῖς μὴ χρεωστουμένοις λόγου, ἀλλὰ διὰ τῆς κατὰ μισθώσεως ἀγωγῆς. οὐ γὰρ κατὰ πλάνην, ἀλλ᾽ ἐν προχρείᾳ δέδωκα. ὡς εἴγε τις χρεωστῶν ι. ΝΝ. κατὰ πλάνην παράσχῃ ιε. οὐκ ἔχει τὴν κατὰ τῆς μισθώσεως ἀγωγήν, ἀλλὰ μόνον τὸν ἐπὶ τοῖς μὴ χρεωστουμένοις λόγον. ἐὰν νοτάριος ἐπὶ μισθῷ παραμείνῃ μοι, καὶ πρὸ τοῦ χρόνου ἀποθάνω, χρεωστεῖται τὸν μισθὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ: εἰ μὴ ἐν αὐτῷ τῷ ἐνιαυτῷ μισθὸν ἔλαβε παρ᾽ ἑτέρου.

† ἡ ἄγρω- τις, ἡ.

† [illegible]

ιε.

Ὡς ἡ πρᾶσις, καὶ ἡ μίσθωσις συνίσταται ὑπὸ αἵρεσιν, οὐ μὴν καὶ δωρεᾶς χάριν. φυσικῶς καὶ ἐν τῇ πράσει καὶ ἀγορασίᾳ καὶ τῇ μισθώσει περιγράφομεν ἀλλήλους ἐν τῷ ποσῷ: καὶ οὐκ ἐκ τούτου ἀνατρέπεται ἡ μίσθωσις, εἰ μὴ γέγονε δόλος.

κα. θεμ. β.

Ὁ μι-

Ὁ μισθωτὸς πρὸ τῆς πενταετίας ἐκβαλλόμενος παραχρῆμα περὶ πάσης τῆς πενταετίας ἐνάγει: κἂν ἀνέχεται αὐτὸν ὁ δεσπότης εἰς τοὺς ἑξῆς ἐνιαυτοὺς νεμηθῆναι. εἰ γὰρ ὑπῆλθεν ἑτέραν μίσθωσιν, καὶ πρὸς τὰς δύο ἱκανὸς οὐκ ἔστιν: αὐτὸς μὲν οὐ δίδωσι τὸ μίσθωμα: λαμβάνει δὲ τὸ διαφέρον. εἰ δὲ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας ἐκωλύθη, καὶ οὐδὲν ἐβλάβη: οὐδὲν κουφίζεται, κινεῖται ἡ κατὰ τοῦ μισθώσαντος ἀγωγὴ, καὶ ἔνθα μὴ φυλάττει τὰ συμφωνηθέντα ὁ μισθώσας, ἢ κωλύει νεμηθῆναι τὸν † μισθὸν, ἢ ἕτερος, δυνάμενος ὑπὸ τοῦ μισθώσαντος κωλύεσθαι.

† μισθωτόν.

κδ.

Ὁ μισθώσας ἀγρὸν ἢ οἶκον, ἐὰν ἐκποιήσῃ αὐτὸν, ὀφείλει συμφωνεῖν μετὰ τοῦ ἀγοραστοῦ φυλάττειν τὴν μίσθωσιν. ἐπεί τοιγε κωλυόμενοι, κινοῦσι κατ' αὐτοῦ τὴν διὰ τὴν μίσθωσιν ἀγωγήν.

κε.

Ἀμέλεια τοῦ μισθωτοῦ ἐστιν, ἐὰν δι' ἔχθραν αὐτοῦ ὁ γείτων κόψει δένδρα. αὐτὸς μέν τοι ἐκκόπτων, ὑπόκειται πρὸς τῇ ἐπὶ τῇ μισθώσει ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ τῶν δένδρων τῶν κλοπιμαίως ἐκτεμνομένων ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ βίας ἢ λάθρα.

κϛ.

Ὁ ἐπὶ χρήμασι μισθωσάμενος, τὴν συμβαίνουσαν τοῖς καρποῖς ἄμετρον βλάβην, ἐκ τῆς λεγομένης θεομηνίας, οὐκ ἐπιγινώσκει, ἀλλὰ τὴν μετρίαν. ὁ δὲ τοὺς καρποὺς μερίζομενος μισθωτὸς, ὥσπερ δικαίῳ κοινωνίας καὶ τὸ κέρδος καὶ τὴν ζημίαν συμμερίζεται τῷ δεσπότῃ.

λγ.

Ἐὰν μισθώσομαι βαλανεῖον ἐπὶ τῷ λοῦσαι ἐνιαυτὸν, καὶ καυθῇ τῷ τρίτῳ μηνὶ, τοῦ λειπομένου χρόνου τὸν μισθὸν ἀναλαμβάνω. ὁ μισθωσάμενος ἄλογον ἐπὶ τῷ βαστάσαι τί δῆλον: καὶ βαρύτερον ἐπιθεὶς, βλαπτομένου αὐτοῦ, ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς μισθώσεως ἀγωγῇ, ὅστις δήποτε ἔβλαψε: καὶ τῷ ἀκυϊλίῳ δὲ χώρα, κατὰ μόνου τοῦ ἀκολουθοῦντος τὸ ἄλογον.

λη.

Ὁ μισθώσας τὰς ἰδίας ὑπηρεσίας, καὶ μὴ ἐμποδίσας ἐργάσασθαι, τοῦ χρόνου παντὸς λαμβάνει τὸν μισθὸν. καὶ ὁ συνήγορος † ἐμποδίσας τῇ διαγνώσει, οὐκ ἀναδίδωσι τὸ μίσθωμα.

† μὴ ἐμποδισθείς.

μ.

Ὁ λαβὼν μισθὸν ἐπὶ φυλακῇ πράγματος, ἐγκινδυνεύει περὶ τὴν † αὐτοῦ φυλακὴν, χωρὶς τῆς ἐξ ἑτέρου γενομένης εἰς αὐτὸ βλάβης, εἰ μὴ ἄρα ἠδύνατο φυλαχθῆναι. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ φύλαξ βλάψει, αὐτῷ ἐνέχεται.

† αὐτοῦ.

με.

Ὁ μισθωσάμενος κινητὸν ἢ αὐτοκίνητον, καὶ μὴ ἀποδιδοὺς αὐτὸ, τῷ † ἐκδίκῳ ὅρῳ ὑπόκειται.

† ἐνδίκῳ ὅρκῳ.

νβ.

Ἐὰν χωρὶς αἰτίας καταλίπῃ τὸν ἀγρὸν ὁ μισθωτὸς πρὸ συμπληρώσεως τοῦ χρόνου, δίδωσιν ὅλου τοῦ χρόνου τὸν μισθὸν, ἐφ' ὅσον διαφέρει τῷ μισθώσαντι.

Colonus ante quinquennium expulsus, statim totius quinquennij nomine agit: etsi reliquis annis eum fundi dominus frui patiatur. quippe si aliam in coloniam se contulit, nec duabus sufficit: ipse quidem non soluit pensionem, & quod interest sua, consequitur. quod si paucis diebus prohibitus est, neq. damnum passus est: non releuatur. Ex conducto agitur & quum locator non praestat ea, quae conuenerant: ac uel ipse colonum frui prohibet, uel alius, quem locator prohibere potest.

XXIIII.

Qui fundum uel habitationem alicui locauit, si eam uendat, cum emtore pacisci debet, ut locationem seruet. alioquin conductores prohibiti, cum eo ex conducto agunt.

XXV.

Coloni culpa est, si propter inimicitias eius uicinus arbores exciderit. ipse uero si exciderit, nō solum ex locato tenetur, sed etiam arborum furtim caesarum actione, & interdicto quod ui aut clam.

XXVI.

Qui pecunia conduxit, damnum immodicum, quod fructibus accidit ex diuina quam uocant ira, non agnoscit; sed modicum. partiarius uero colonus, quasi iure societatis, & damnum & lucrum cum fundi domino partitur.

XXXIII.

Si balneum conducam, ut anno toto lauer, idq. tertio mense comburatur: residui temporis mercedem repeto. Si quis iumentum conduxerit ad certum onus gestandum, idque imposito grauiori pondere laesum fuerit; ex locato cum eo quidem agitur, qui damnum dedit, Aquilia uero locus est in eum dūtaxat, qui iumentū egit.

XXXVIII.

Qui operas suas locauit, si per eum non stetit, quo minus eas praestaret; totius temporis mercedem accipit. Aduocatus quoq., si per eum non stetit, quo minus caussā agat, mercedē non reddit.

XL.

Qui pro alicuius rei custodia mercedem accepit, is huius periculum custodiae praestat: excepto damno ab alio dato, nisi custodiri potuit. quod si & custos ipse damnum dedit, tenetur.

XLV.

Qui rem mobilem uel se mouentem conduxerit, nec eam restituerit; quāti in litem iuratum fuerit, tenetur.

LII.

Si conductor sine caussa fundū ante finitum tempus deseruerit, totius temporis pensionem soluit, quatenus locatoris interest.

LIX.

Si colonus citra legem locationis conserendo, maiorem fundo reditum adquisierit; expensas consequitur, uel ea cum pensione compēsantur.

νθ.

Ἐὰν χωρὶς συμφώνου φυτεύσας ὁ μισθωτὸς πλείονα περιποιήσῃ πρόσοδον, λαμβάνει τὰς δαπάνας, ἢ συλλογίζεται εἰς τὸ μίσθωμα.

LXVI.

L.6.C.eod. *Nemo prohibetur fundum, quem fruendum conduxit, rursus alij locare.*

ξς.

Οὐδεὶς κεκώλυται τὸν ἀγρὸν, ὃν ἐπὶ τῷ καρπώσασθαι ἐμισθώσατο, πάλιν καὶ αὐτὸς ἄλλῳ μεταμισθῶσαι.

LXVII.

Qui conduxit ad certum tempus, eoque temporis expleto spatio permanserit; uidetur & in alium annum cōducere. Verum fideiussor ipsius eo, quod remissum sit tempus conductionis, non amplius adstringitur; nisi de integro cōduxerit.

ξζ.

Ὁ μισθωσάμενος ἐπί τινα χρόνον, καὶ μετὰ τὴν τοῦ χρόνου συμπλήρωσιν ἐπιμείνας, δοκεῖ καὶ ἄλλον ἐνιαυτὸν ἐπιμισθοῦσθαι. ὁ δὲ ἐγγυητὴς αὐτοῦ τῷ συγχωρηθῆναι τὸν χρόνον τῆς μισθώσεως, οὐκέτι κατέχεται, εἰ μὴ ἀνωθεν μισθώσηται.

LXVIII.

Vult hæc constitutio, sterilitatem quæ uitio cœli accidat, non esse periculo coloni, sed domini: nisi aliud conuenerit, uel mos regionis id postulet. Ad priorum quidem annorum ubertates sterilitatem, quæ accidit, repensari conuenit; atque ita in subleuando residuo damno post fertiles annos coloni rationem haberi.

ξη.

Ἡ διάταξις βούλεται τὴν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ γινομένην ἀφορίαν, μὴ τῷ μισθωτῷ κινδυνεύεσθαι, ἀλλὰ τῷ δεσπότῃ: εἰ μὴ τὸ ἐναντίον συμπεφώνηται, ἢ τὸ ἔθος τοῦ κλίματος οὕτω βούλεται. χρὴ μέν τοι πρὸς τὰς γινομένας ἤδη εὐφορίας τὴν συμβᾶσαν ἀφορίαν ἀναλογισθῆναι, καὶ οὕτως ἐπικουφισθῆναι τὸν μισθωτὸν μετὰ τὰς εὐφορίας τὴν ἀπομένουσαν βλάβην.

LXIX.

Si quis fundum uendiderit, in quo colonum habet; emtor colono permittere non cogitur, ut in fundo maneat, nisi ea lege emit.

ξθ.

Ἐάν τις πωλήσῃ ἀγρὸν ἔχων ἐν αὐτῷ μισθωτὸν, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ ἀγοραστὴς συγχωρῆσαι τῷ μισθωτῷ μένειν ἐν τῷ ἀγρῷ, εἰ μὴ ἄρα ἐπὶ τοιούτῳ συμφώνῳ ἠγόρασεν.

LXXV.

Quamdiu tempus conductionis durat, canonem dominus augere nequit, aut colonū expellere. Verum exacto tempore, potest hoc facere, nisi uel nominatim, uel tacite locatio redintegrata sit.

οε.

Ἐφ᾽ ὅσον ὁ τῆς μισθώσεως παρεκτείνεται χρόνος, οὐ δύναται ὁ δεσπότης † ἀξῆσαι τὸν κανόνα, ἢ ἐκβάλλειν τὸν μισθωσάμενον. τοῦ δὲ χρόνου παραδραμόντος, δύναται τοῦτο ποιεῖν, εἰ μὴ ἄρα ἀνενεώθη ἡ μίσθωσις ἢ ῥητῶς ἢ σιωπηρῶς. † αὐξῆσαι

LXXXI.

Non potest aliquis propterea dumtaxat expellere conductorem, quod alius uenerit, qui maiorem pensionem præstaturum se polliceatur.

πα.

Οὐ δύναταί τις διὰ τοῦτο μόνον ἐκβάλλειν τὸν μισθωσάμενον, ὅτι ἦλθεν ἕτερος πλείονα μισθὸν ἐπαγγελλόμενος παρασχεῖν.

XC.

Miles neque conductor, neque procurator, neque fideiussor, neque mandator conductoris fieri potest: ne & ipse circa hæc occupetur, ac uicinis ob cinguli priuilegium grauis existat.

ϟ.

Στρατιώτης οὔτε μισθωτὸς, οὔτε διοικητὴς, οὐδὲ ἐγγυητὴς, ἢ μανδάτωρ μισθωτοῦ δύναται γενέσθαι, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ἀπασχόληται περὶ ταῦτα, καὶ βαρὺς ἔσται τοῖς γειτνιῶσιν ἐκ τοῦ τῆς ζώνης προνομίου.

XCII.

Quando tam rem, quam æstimationem rei conductor præstet. *Qui rem conduxerunt, & post finitum conductionis tempus eam non restituunt ante condemnationem, sed usque ad definitiuam sententiam exspectant: & rem ipsam reddant, & æstimationem præterea rei præstent.*

ϟβ.

Οἱ μισθωσάμενοι πρᾶγμα, καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς μισθώσεως μὴ ἀποκαθιστῶντες πρὸ καταδίκης, ἀλλ᾽ ἀναμένοντες ἄχρι αὐτοτελοῦς ἀποφάσεως: καὶ τὸ πρᾶγμα ἀποδιδότωσαν, καὶ καταβαλλέτωσαν ἔξωθεν τὴν τοῦ πράγματος διατίμησιν. πότε ὁ μισθωτὴς καὶ τὸ πρᾶγμα δίδωσι καὶ τὴν αὐτοῦ διατίμησιν.

XCIII.

Hactenus desiderata Lib. C. h. t. *Hæc constitutio permittit utrique, tam locatori quam conductori, ut liceat intra annum conductionem soluere, tam in Italia, quam in omnibus prouincijs, ac ne pœnam quidem uelut ex transgressione præstare: nisi contractus initio specialiter huic legi maledixerint, aut citra scripturam renuntiarint.*

ϟγ.

Ἑκατέρῳ ἡ διάταξις ἐπιτρέπει, καὶ τῷ μισθώσαντι καὶ τῷ μισθωσαμένῳ ἐξεῖναι ἐντὸς ἐνιαυτοῦ λύειν τὴν μίσθωσιν, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις: καὶ μηδὲ διδόναι πρόστιμον ὡς ἐκ παραβασίας, εἰ μὴ ἐν ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος ἀπετάξαντο ἰδικῶς τῷ τοιούτῳ συμφώνῳ, ἢ ἀγράφως ἀπεῖπον.

Ἀνάγνω-

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κε. τίτλον β. κεφάλαιον λγ. καὶ κεφάλαιον ξα. ἐν ᾧ φησίν.

Τὰ εἰσαχθέντα πράγματα ὑπὸ τοῦ μισθωσαμένου ὑπόκειντας, οὐ μόνον ἐν ἑκατέρᾳ ῥώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις τὰ αὐτὰ κρατεῖν βουλόμεθα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. λ. τίτλ. α. κεφάλαιον μγ. καὶ βιβλίον νε. τίτλον η. καὶ θ. ἐν οἷς φησὶ περὶ πατριμοναλίων μισθωτῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. νϛ. τίτ. α. κεφάλαιον η. θεμ. γ. καὶ βιβ. νη. τίτ. ιη. ἐν ᾧ φησὶ περὶ ὑπερώου κειμένου ἐν τῷ μισθωθέντι ἐδάφει.

ΠΕΡΙ ἘΝΟΙ͂ΚΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. νδ.

Τῶν ἐνοίκων ἐπὶ πολλῶν χρόνων, τουτέστιν ἐπὶ διετίαν μὴ φαινομένων, μήτε τὰ ἐνοίκια καταπιθέντων: ἔξεστιν οἷς διαφέρει, ἀνοίγειν, καὶ παρόντων δημοσίων προσώπων, ἀπογράφεσθαι ἐκεῖ ὄντα.

ξγ.

Ὡραῖον λέγει νόμιμον ἡ διάταξις, ὅτι ὁ ἔνοικος ἐφ' ὅσον δίδωσι τὸ μίσθωμα, οὐκ ἐκβάλλεται παρὰ τοῦ δεσπότου: εἰ μὴ ἄρα ἢ εἰς ἰδίαν χρείαν ἀναγκαίαν δέεται τοῦ οἴκου, ἢ ἐπισκευάσαι βούλεται, ἢ ἔνοικος κακῶς αὐτῷ κέχρηται.

ξε.

Πάντα ὅσα οἱ μισθωταὶ εἰσάγουσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ μισθωθέντος αὐτοῖς ἀγροῦ, βουλομένου τοῦ δεσπότου, ὑπόκειντας ταῦτα ἐπὶ τῷ μισθώματι ἐπὶ δὲ οἴκου μισθωθέντος, καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου εἴ τινα εἰσενεχθῶσιν, ὑπόκειντας.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κε. τίτ. γ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Τὰ εἰσφερόμενα εἰς τὸν οἶκον πάντα τὰ πράγματα τοῦ ἐνοίκου, ὑπόκεινται οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς ἐνοικίοις, ἀλλὰ καὶ ἐφ' οἷς τὸν οἶκον κατὰ ῥᾳθυμίαν ἔβλαψε: περὶ ὧν καὶ ἐπὶ τῇ μισθώσει ἀγωγῇ ὑπόκειται. ὁμοίως ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν. ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ε. κεφάλαιον θ. θεμ. β.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ξ. τίτ. ιθ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται

ΠΕΡΙ ΤΩ͂Ν ΚΩΛΥΟΜΈΝΩΝ ΜΕΤΟΙΚΗ͂ΣΑΙ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφ. φησίν.

Εἰ συμφωνήσει ὁ ἔνοικος πρὸ ῥητοῦ χρόνου μὴ ἀναχωρεῖν, καὶ δοὺς ὑπὲρ μέρος, θελήσει μετοικῆσαι: οὐ κινεῖ τὸ νόμιμον παράγγελμα, εἰ μὴ τὸ πᾶν δῷ. εἰς ὅλον γὰρ τὸν χρόνον ὑπόκεινται τὰ ἐνέχυρα. καὶ εἰ μὴ ἐλευθερωθῶσιν, οὐ κινεῖται τὸ νόμιμον παράγγελμα. περὶ τούτων δὲ πλ[illegible]τερον εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ μισθώσεως καὶ ἐκμισθώσεως τίτλῳ.

ΠΕΡΙ ἘΜΦΥΤΕΥ͂ΣΕΩΝ.

Τιτλ. β. κεφ. α.

Ἡ διάταξις λέγει ἵνα μήτε μισθώσεως, μήτε ἐκποιήσεως εἶδός ἐστιν ἡ ἐμφύτευσις † ἀλλ' ἰδικὰ νόμιμα ἔχει. καὶ εἰ μὲν βλάβη γένηται κατὰ παντὸς τοῦ πράγματος, τῷ δεσπότῃ τοῦ πράγματος κινδυ-

† ἀλλ' ἰδικὰ νόμιμα.

Legito & lib. XXV. tit. II. cap. XXXIII. & cap. LXI. cuius uerba sunt:

Obligata sunt res inuectæ a conductore, idque non solum in utraque Roma; uerumetiam in omnibus prouinciys obtinere uolumus. l.7.C.in quib. cauf.pig.

Legito & lib. XXX. tit. I. cap. XLIII. & lib. LV. tit. VIII. & IX. in quibus tractatur de patrimonialibus colonis.

Legito & lib. LVI. tit. I. cap. VIII. them. III. & lib. LVIII. tit. XVIII. ubi dicitur de pergula in solo conducto sita.

DE INQVILINIS.

Tit. eod. cap. LIIII.

Inquilinis diu, id est, biennio non apparentibus, neque pensionem soluentibus; licet ys, quorum interest, aperire; publicisque personis præsentibus ea, quæ ibi sunt, describere. l.56.D.loc.

LXIII.

Pulcrũ ius constitutio recitat, uidelicet quod inquilinus, quamdiu pensionem soluit, a domino non expellatur: nisi uel ad proprium usum, eumque necessarium, domo egeat; uel eam reficere uelit; uel inquilinus ea male sit usus. l.3.C.eod.

LXV.

Omnia quæcumque coloni, domino uolente, in locati fundi domum inducũt, pignoris nomine sunt obligata. Quin & si qua domino ignorante illata sunt in domum conductam, pignoris iure tenentur.

Legito & lib. XXV. tit. III. cuius II. cap. dicitur:

Omnes res inquilini, quæ inferuntur in domum, obligatæ sunt non solum pro pensionibus: sed etiam illorũ nomine, quibus habitationem culpa sua deteriorem fecit. ob quæ & ex locato actione tenetur. Similiter in cap. IIII, dicit. Legito & tit. V. cap. IX. them. II. l.2.D.in quib. cauf.pig.

Item lege lib. LX. tit. XIX. in quo tractatur

DE HIS QVI MIGRARE PROHIBENTVR. Eius II. cap. dicitur:

Si conuenerit inquilinus, ut ante certũ tempus non migraret, & soluta pensione pro parte migrare uelit: non aget interdicto, nisi totã soluerit. quippe in uniuersum tẽpus obligata sunt pignora, quæ nisi liberata fuerint, non agitur interdicto. De his autem latius dicitur in titulo de locatione & conductione. l.1.§ si pensio. D.de migran.

DE EMPHYTEVSIBVS.

Tit. II. cap. I.

Hæc constitutio tradit, emphyteusim nec conductionem esse, nec alienationem; sed ius habere proprium. Ac si quidem totius rei clades emerserit, domino rei periculum imputari, l.1.C.de iu. emph.

sicut in uenditione fiat. Sin particulare damnũ accidat, id emphyteuticarij periculo fieri, sicut in locatione. Sic autem a nobis hæc dicuntur, si conuentiones aliæ speciales de rei damno non interuenerint.

II.

Iubet hæc constitutio, ut si quidem pactiones factæ sint, & de ceteris emphyteuseos capitulis, & de reiectione illius, qui emphyteusim suscepit; eadem tam in alijs capitibus, quam in emphyteutæ reiectione seruentur. Sin de alijs quidem capitibus quædam pactiones factæ sint, at nihil de eo sit dictum, quo pacto emphyteutam reijcere oporteat: tum si per triennium nec emphyteuticũ canonem emphyteuta soluerit, nec publicorum [tributorum] apochas domino reddiderit, nulla meliorationis uel emponematum, quæ dicũtur, ratione habita, sed ea modis omnibus amittens, repellatur. neq. proferre ad defensionem sui poterit, quod uerbi gratia propter emphyteuma non fuerit inquietatus. Nam hoc ipsum uoluntate spõtanea, non ex inquietatione præstitum oportuit.

IIII. & V.

Nouel. 7. cap. 3. § 1 fin. autem. *In rebus ecclesiasticis & religiosarum domuum, quum biennio cõstitutum canonem emphyteuta non soluerit, emphyteusin amittit: in ceteris, per triennium. Iisdem supra dictum est in titulo de conductionibus.*

DE PERMVTATIONE, QVIDque differat a uenditione permutatio.

Tit. III. cap. III.

Si quis accepta re, rem aliã eius loco præstet, puta si uestem accipiat, reddat seruum; non omnino permutatio est: sed hoc etiam quæri debet, an is qui uestem habet, eam uendere uoluerit; & qui seruum habet, uestem emere cupiuerit, quumque de pretio conuenirent, pretij loco rẽ tradi placuerit: an uero nec ab initio de uenditione cogitarint, sed res permutare uoluerint.

Cap. IIII.

L. 2. C. de rer. permut. *Permutatio bona fide contracta, uenditioni & emtioni adsimilatur.*

BASILICORVM

LIBER XXI.

DE TESTIBVS TAM EXISTImationis honestæ, quam infamibus.

TIT. I. CAP. I.

D. de testib. *Testes esse fide dignos oportet atq. tam in pecuniarijs, quam criminalibus [causis] adhiberi*

γνέσθαι ὡς ἐπὶ πράσεως. ἐὰν δὲ μερικὴ γένηται ἡ βλάβη, τῷ ἐμφυτευσαμένῳ † διαφέρει, ὡς ἐπὶ μισθώσεως. ταῦτα δὲ λέγομεν, εἰ μὴ ἄλλα σύμφωνα ἰδικὰ ἐγένοντο περὶ τῆς ἐν τῷ πράγματι βλάβης. † *periculum est.*

β.

Ἡ διάταξις κελεύει: εἰ μὲν σύμφωνα γεγένασι καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῆς ἐμφυτεύσεως κεφαλαίων, καὶ περὶ ἀποβολῆς τοῦ ἐμφυτευσαμένου, ταῦτα κρατεῖν καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις κεφαλαίοις, καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἐμφυτευτοῦ ἀποβολῆς. ἐὰν δὲ περὶ μὲν τῶν ἄλλων κεφαλαίων τινὰ συνεφωνήθη: οὐδὲν δὲ ἐρρήθη περὶ τοῦ πῶς δεῖ τὸν ἐμφυτευτὴν ἀποβληθῆναι: τότε ἐὰν τρεῖς ἐνιαυτοὺς, μηδὲ ὁ ἐμφυτευτὴς καταβάλῃ τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα: μήτε τὰς τῶν δημοσίων ἀποχὰς ἐνέγκῃ τῷ δεσπότῃ, ἐκβάλλεσθαι αὐτὸν μηδένα λόγον ἔχοντα περὶ τῆς βελτιώσεως, ἤτοι τῶν λεγομένων ἐμπονημάτων· ἀλλὰ πᾶσι τρόποις ταῦτα ζημιούμενον, καὶ μὴ δυνάμενον προφέρειν εἰς δικαιολογίαν, ὅτι τυχὸν οὐκ ὠχλήθη περὶ τοῦ ἐμφυτεύματος. δεῖ γὰρ αὐτὸν ἑκουσίως, ἀλλὰ μὴ μετὰ ὀχλήσεως τοῦτο καταβάλλειν.

δ. καὶ ε.

Ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ εὐαγῶν οἴκων ἐπὶ διετίαν μὴ καταβάλῃ ὁ ἐμφυτευτὴς τὸν συμφωνηθέντα κανόνα, ἐκπίπτει τῆς ἐμφυτεύσεως. ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐὰν ἐπὶ τριετίαν. ὁμοίως καὶ ἐν τῷ περὶ ἐκλήψεων προείρηται.

ΠΕΡῚ ἈΝΤΑΛΛΑΓΗ͂Σ, ΚΑῚ ΤΊ διαφέρει ἀνταλλαγὴ πράσεως.

Τίτλ. γ. κεφάλ. γ.

Ἐάν τις πρᾶγμα λαβὼν, ἕτερον πρᾶγμα ἀντ' αὐτοῦ παράσχῃ, τυχὸν λαβὼν ἐσθῆτα, δέδωκεν οἰκέτην, οὐ πάντως ἀνταλλαγή ἐστιν. ἀλλὰ δεῖ ζητεῖν ἡμᾶς κἀκεῖνο: ἆρα μήτι ὁ τὴν ἐσθῆτα ἔχων πωλῆσαι αὐτὴν ἐβούλετο, καὶ ὁ τὸν οἰκέτην ἔχων ἀγοράσαι ταύτην ἐπεζήτει. καὶ ἐν τῷ συμφωνεῖν τὰ περὶ τοῦ τιμήματος, συνέδοξεν ἀντὶ τοῦ τιμήματος δοθῆναι τὸ πρᾶγμα: ἢ μήτι αὐτοὶ ἐξ ἀρχῆς οὐδὲ εἰς ἔννοιαν πράσεως ἦλθον, ἀλλ' ἐναλλάξαι τὰ πράγματα ἠβουλήθησαν.

Ἐν δὲ τῷ δ. κεφαλαίῳ.

Ἡ ἐναλλαγὴ καλῇ πίστει οὖσα, ἔοικε τῇ πράσει καὶ τῇ ἀγορασίᾳ.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ΚΑ.

ΠΕΡῚ ΜΑΡΤΎΡΩΝ, ΚΑῚ ΕΥ'Τελήπτων καὶ ἀτίμων.

Τίτλ. α. κεφάλ. α.

Ἀξιοπίστους εἶναι δεῖ τοὺς μάρτυρας. καὶ παρέχονται καὶ ἐπὶ χρηματικοῖς καὶ ἐγκληματικοῖς, εἰ μὴ

οἱ μὴ κεκωλυμένοι ὑπὸ νόμου ἢ ἐξκουσατευόμενοι. εἰ δὲ πλείονος ἀριθμοῦ μαρτύρων ὁ νόμος μνημονεύσει, τοὺς ἀρκοῦντας ὅμως οἱ δικασταὶ παραδεχέσθωσαν, ἵνα μὴ τῇ τῶν πλειόνων ἀγωγῇ σκύλλωνται.

tur, quibus a lege non interdictũ est, & qui non excusantur. Quamquam maioris testium numeri lex mentionem fecerit, tamen iudices tot admittunto, quot sufficiunt; ne ob plurium productionem [homines] uexentur.

γ.

Ἐπὶ ἑκάστου μάρτυρος ὀφείλει ζητεῖσθαι πρότερον, ἄρχων ἢ ἰδιώτης ἐστὶ, τίμιος καὶ ἄμεμπτος, ἢ ἄτιμος καὶ ἐπίψογος, εὔπορος ἢ ἐνδεὴς, ὥστε διὰ κέρδος τι πλημμελῆσαι· φίλος τοῦ παράγοντος, ἢ ἐχθρὸς τοῦ καθ' οὗ παρέρχεται. ὅταν γὰρ ὑποψίας ἐστέρηται, μαρτυρεῖ. τὰ δὲ περὶ τούτου διακρίνει ὁ δικαστὴς, καὶ εἰ ἁπλῶς μαρτυροῦσιν, ἢ μίαν μεμελετημένην ὁμιλίαν προσφέρουσι· καὶ εἰ πρὸς τὰς πεύσεις πιθανῶς ἀποκρίνονται. καὶ ποῖα τεκμήρια ὀφείλει προσδέχεσθαι, καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀποδείξεως ἑκάστου πράγματος. εἰ καὶ μὴ πάντοτε, ἀλλ' οὖν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ χωρὶς δημοσίων ὑπομνημάτων ἡ ἀλήθεια δείκνυται, ποτὲ μὲν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαρτύρων, ποτὲ δὲ διὰ τῆς ἀξίας καὶ αὐθεντίας, ἄλλοτε διὰ τῆς συμφώνου φήμης. καὶ ἁπλῶς, τῆς τοῦ δικαστοῦ γνώμης ἤρτηται πιστεῦσαι καὶ μή. τοῖς μάρτυσι καὶ οὐ τοῖς ἐκμαρτυρίοις πιστευτέον. αὐτοπροσώπως γὰρ ἐρωτῶνται παρὰ τῶν δικαστῶν ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων· καὶ ὁ μὴ δεικνὺς τὸ παρ' αὐτοῦ προτεθὲν, ἐξορίζεται. ἄλλη οὖν ἐστιν ἡ αὐθεντία τῶν παρόντων μαρτύρων, καὶ ἄλλη ἡ τῶν ἀναγινωσκομένων ἐκμαρτυρίων. ὁ οὖν θέλων ἐπισχεῖν τοὺς μάρτυρας, δαπάνας αὐτοῖς διδότω.

III.

In quolibet teste primum explorandum est, magistratus an plebeius sit; honestus & inculpatus, an notatus & reprahensibilis; locuples an egẽs, ut lucri caussa quid admittat; amicus producentis, an inimicus ei, cõtra quem uenit. quippe si suspicione careat, ad dicẽdum testimonium admittitur. Hæc autẽ discernit is, qui iudicat; & an simpliciter testimonium dicãt, an unum meditatum sermonem adferant, an ad ea, quæ interrogantur, uerisimiliter respondeant. Quæ argumenta, quem modum probandæ cuiusq; rei debeat admittere. Si non semper, ut plurimum tamen etiam sine publicis monumentis ueritas deprahenditur, alias ex numero testiũ, alias ex dignitate ac auctoritate, alias ex fama consentiente. Denique simpliciter ex iudicis sententia pendet, quid credat, aut non credat. Testibus, non testimonijs credendum est. Nam de criminibus in persona propria interrogantur a iudicibus, & qui non probat quod intenderat, relegatur. Igitur alia est auctoritas præsentium testium, alia testimoniorum, quæ recitantur. ac propterea qui testes detinere uult, det eis impendia.

δ.

Περὶ βίας οὐ μαρτυρεῖ ἀπελεύθερος κατὰ πάτρωνος ἢ παιδὸς αὐτοῦ· οὔτε ἄνηβος, οὔτε ὁ δημοσίῳ δικαστηρίῳ καταδικασθεὶς, καὶ μὴ ἀποκαταστάς· ἢ ἐν δεσμοῖς, ἢ δημοσίᾳ φρουρᾷ βληθείς· οὔτε ὁ πρὸς τὸ θηριομαχῆσαι μισθώσας ἑαυτὸν, οὔτε ἡ φανερῶς πόρον ποιουμένη ἢ ποιησαμένη ἐκ τοῦ σώματος· οὔτε ὁ ἐλεγχθεὶς ἢ καταδικασθεὶς λαβεῖν χρήματα ἐπὶ τῷ μαρτυρῆσαι, ἢ μὴ μαρτυρῆσαι. ἄκων οὐδεὶς μαρτυρεῖ ἐπὶ ἐγκληματικοῦ δικαστηρίου κατὰ τοῦ ἰδίου πενθεροῦ, ἢ γαμβροῦ, ἢ πατρωοῦ, ἢ προγόνου, ἢ ἀνεψιοῦ, ἢ ἀνεψιᾶς, ἢ τῶν ἐξ αὐτῶν τεχθέντων, ἢ τῶν ἐνδοτέρου βαθμοῦ ὄντων· οὔτε κατὰ πάτρωνος ἢ πατρωνίσσης, ἢ παίδων αὐτοῦ, ἢ γονέων αὐτοῦ, ἢ γυναικὸς τοῦ πάτρωνος, ἢ ἀνδρὸς πατρωνίσσης· οὔτε πάτρων ἢ πατρώνισσα, κατὰ ἀπελευθέρου.

IIII.

De ui non dicit testimonium libertus in patronum, uel filium eius; nec impubes, nec qui iudicio publico damnatus est, ac necdum in integrum restitutus; nec qui in uinculis, custodiaue publica est; nec qui se locauit, ut cum bestijs pugnaret; nec quæ palam corpore quæstum facit, aut fecit; nec qui ob testimonium dicendum, uel non dicẽdum, pecuniam accepisse conuictus est, aut condemnatus. Inuitus nemo testimonium in criminali iudicio dicit aduersus socerum suũ, uel generum, uel uitricum, uel priuignum, uel sobrinum, uel sobrinam, uel ex his natos, uel eos qui gradu interiore sunt. Nec item aduersus patronum, uel patronam, uel liberos eius, uel parentes, uel uxorem patroni, uel patronæ maritum: neue patronus, aut patrona, aduersus libertum.

ϛ.

Οὐκ ἔστιν ἀξιόπιστος μάρτυς ὁ κελεύεσθαι δυνάμενος παρ' ἐμοῦ ἐπὶ τῷ μαρτυρῆσαι.

VI.

Non uidetur esse testis fide dignus, cui potest a me imperari, ut testimonium dicat.

η.

Ὁ υἱὸς πατρὶ, ἢ πατὴρ υἱῷ οὐ μαρτυρεῖ· οὔτε οἱοσδήποτε ἐν ἰδίῳ πράγματι.

VIII.

Non filius patri, uel pater filio testis est; nec in re sua quisquam.

X.

Vbi numerus testium non adijcitur, duo sufficiunt. nam pluralis significatio duorum numerum continet.

XIII.

Repetundarum damnatus nec in testamento, nec alias ad testimonium adhibetur.

XIIII.

Qui falso, uel in quo sibi ipsis aduersarētur, pro utraq. parte, testimonium dixerunt, a magistratibus competentibus puniuntur. Pater & filius, qui in potestate eius est, item duo fratres, qui in eiusdem patris potestate sunt, testes in eodem testamento, eodemq. negotio fieri possunt. quippe nihil nocet ex una domo plures testes alieno negotio adhiberi.

XVI.

hoc idd l.20.§.6. D.de testam. sed paulo aliter hoc. *Mulier in testamēto non fit testis, in alijs uero testimoniū perhibet, in quib. uiri nō arcessūtur.*

XIX.

Harenarium uel similes, absque tormentis non admittimus.

XX.

Si testes omnes eiusdem honestatis & existimationis sint, & inter se discrepent, non omnimodo maiori parti fides est adhibenda: sed ei quod naturæ negotij conuenit, & quod inimicitiæ uel gratiæ suspicione caret, quodq. confirmatur ab animo iudicis & argumentis. Non enim ad multitudinem respici oportet, sed ad fidem & sinceritatem testium.

XXII.

*Qui iam in aliquem testimoniū dixit, * rursus in eum testis non est. Accusator suos testes domesticos producere nequit. Qui patrocinium in caussa præstitit, uel exsequutor negotij fuit, in eodem testis esse non potest.*

* al. rursus pro eo.

XXIIII.

Domestica testimonia reijciuntur.

XXVI.

Iis testibus, qui ob gratiam uel potentiam alicuius testimonium perhibent, fides nō habetur.

XXVII.

Nemo testes in seipsum producere cogitur, sed actor arbitratu suo probationes suas instituere debet. Seruos nec pro domino, nec aduersus dominum interrogari posse; non ambigitur.

XXVIIII.

Adscēdētes & descēdentes inuicē aduersus se, ne quidē si uelint, perhibere testimoniū possunt.

XXX.

Iurisiurandi religione testes prius, quam testimonium perhibeant, adstringendi sunt; & honestioribus fides potius adhibenda. Vnius

ι.

Ἔνθα μὴ προστίθεται μαρτύρων ἀριθμὸς, ἀρκοῦσι δύο. ἡ γὰρ πληθυντικὴ σημασία, τὸν δυϊκὸν ἀριθμὸν περιέχει.

ιγ.

Ὁ τῷ ἐγκλήματι τῷ περὶ ἀδικίας ἀρχόντων ἢ δικαστῶν καταδικασθεὶς, οὔτε ἐν διαθήκῃ, οὔτε ἄλλως μαρτυρεῖ.

ιδ.

Οἱ πλαστῶς, ἢ ἐναντίως ἑαυτοῖς ὑπὲρ τῶν δύο μερῶν μαρτυρήσαντες ὑπὸ τῶν προσφόρων ἀρχόντων τιμωροῦνται. πατὴρ καὶ υἱὸς ὑπεξούσιος, καὶ δύο ἀδελφοὶ συνυπεξούσιοι, δύνανται μαρτυρεῖν ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ καὶ πράγματι. οὐδὲν γὰρ βλάπτει ἐξ ἑνὸς οἴκου πολλοὺς ἐν ἀλλοτρίῳ πράγματι μαρτυρεῖν.

ιϛ.

Γυνὴ ἐν διαθήκῃ οὐ μαρτυρεῖ· ἐν ἄλλοις δὲ μαρτυρίαν νέμει ἐν οἷς ἄνδρες οὐ προσκαλοῦνται.

ιθ.

Κυνηγὸν ἢ τοὺς ὁμοίους, χωρὶς βασάνων οὐ πιστεύομεν.

κ.

Ἐὰν πάντες οἱ μάρτυρες τῆς αὐτῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως ὦσι, καὶ ἐναντιωθῶσιν ἀλλήλοις, οὐ πάντως τὸ μεῖζον μέρος πιστεύεται· ἀλλὰ τὸ συμβαῖνον τῇ φύσει τοῦ πράγματος, καὶ ὑπονοίας ἔχθρας ἢ φιλίας ἐστερημένον, καὶ βεβαιούμενον ἀπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ δικαστοῦ καὶ τεκμηρίων. οὔτε γὰρ τῷ πλήθει δεῖ προσέχειν· ἀλλὰ τῇ πίστει καὶ τῇ ἀκεραιότητι τῶν μαρτύρων.

κβ.

Ὁ κατά τινος ἤδη μαρτυρήσας, οὐ μαρτυρεῖ πάλιν † κατ᾽ αὐτοῦ. ὁ κατήγορος οἰκειακοὺς αὐτοῦ μάρτυρας οὐ δύναται παραγαγεῖν. ὁ συνηγορήσας ἢ ἐκβιβάσας ἐν ὑποθέσει, οὐ μαρτυρεῖ ἐν αὐτῇ. † ὑπὲρ αὐτοῦ.

κδ.

Αἱ οἰκειακαὶ μαρτυρίαι ἀποδοκιμάζονται.

κϛ.

Οἱ μάρτυρες οἱ κατὰ χάριν ἢ δυναστείαν τινὸς μαρτυροῦντες, οὐ πιστεύονται.

κζ.

Οὐδεὶς ἀπαιτεῖται καθ᾽ ἑαυτοῦ μάρτυρας παραγαγεῖν· ἀλλὰ χρὴ τὸν ἐνάγοντα ὡς βούλεται συστῆσαι τὰς ἰδίας δικαιολογίας. τοὺς δούλους μηδὲ ὑπὲρ τοῦ δεσπότου, μηδὲ κατὰ τοῦ δεσπότου δύνασθαι ἐρωτηθῆναι, οὐκ ἀμφιβάλλεται.

κθ.

Οἱ ἀνιόντες καὶ κατιόντες κατ᾽ ἀλλήλων οὔτε βουλόμενοι δύνανται μαρτυρῆσαι.

λ.

Δεῖ τοὺς μάρτυρας πρότερον ὀμνῦναι πρὶν ἢ μαρτυρήσουσι. δεῖ δὲ τοῖς τιμιωτέροις μᾶλλον πιστεύειν.

ἑνὸς

ἑνὸς δὲ μαρτυρία οὐκ ἔσται δεκτὴ ἐν οἱαδήποτε δίκῃ, κἂν συγκλητικὸς εἴη.

λγ.

Ἀπελεύθερος κατὰ πάτρωνος, μηδὲ ἑκὼν, μηδὲ ἄκων μαρτυρείτω.

λδ.

Τοῦτο τὸ κεφάλαιον εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ ψευδομαρτύρων.

λϛ.

Χρεία ἐστὶν ἐν τῇ ἀποδείξει μαρτύρων πέντε, ἐὰν μὴ ὦσι δικαιώματα πρὸς * σύστασιν ἐπιτήδεια. εἰ δὲ εἰσὶ δικαιώματα, ἀρκούμεθα τρισὶ μάρτυσιν. εἰ δὲ τὸ δικαίωμα τοιοῦτόν ἐστιν, ὥστε αὐτὸ πάντων ἀρκεῖν (ἴσως γὰρ ὑπόμνημα δημόσιον † ᾖ) τότε οὐδὲ δεόμεθα μαρτύρων.

*ἀποδείξεως συγγενείας.

†ὄν.

Ἐπιφέρει δὲ καὶ ἕτερον κεφάλαιον ἡ διάταξις τοιοῦτον. ἐάν τις ἐν ὑπομνήμασι καὶ ἐν συμβολαίῳ προσμαρτυρήσῃ, ἀνάγκην ἐχέτω πᾶσι τρόποις, καὶ δίκης ἐπὶ τῷ πράγματι κινουμένης, μαρτυρῆσαι, κἂν ἕτερον φόρον ἐπιγράφηται. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο εἴπωμεν, βλάπτεται ὁ δεηθεὶς τῆς αὐτοῦ μαρτυρίας.

λζ.

περὶ ἀναγκαζομένων μαρτυρεῖν.

Ἡ διάταξις κελεύει μὴ μόνον ἐν ταῖς ἐγκληματικαῖς δίκαις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς χρηματικαῖς ἕκαστον ἀναγκάζεσθαι μαρτυρεῖν ἅπερ ἐπίσταται, μεθ' ὅρκου δόσεως, ἢ ὀμνύειν ὡς οὐκ ἐπίσταται. ὑπεξῃρημένων τῶν προσώπων, τῶν ἀπὸ νόμου κωλυομένων μαρτυρεῖν, καὶ τῶν ἰλλουστρίων, καὶ τῶν ὑπερβεβηκότων αὐτοὺς: εἰ μὴ † τι θεῖος γένηται τύπος. καὶ εἰ μὲν ἐνδημοῦσιν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, δι' οἰκείας φωνῆς μαρτυρεῖν: εἰ δὲ ἀπολιμπάνονται, στέλλεσθαι τοὺς τῶν μερῶν ἐντολέας, ἐφ' ᾧ καταθέσθαι ἅπερ ἐπίστανται, ἢ ἐπομόσασθαι ἅπερ ἀγνοοῦσι. δηλονότι καὶ ἐπὶ † τοῖς ὑπομνήμασι μαρτυρίας, τῶν αὐτῶν προσώπων ὑπεξῃρημένων. πάσας δὲ τὰς ἐπὶ τούτοις διαλαλίας καὶ τὰς παραγωγὰς, ἀζημίους εἶναι τοῖς μάρτυσιν.

† γρ.

† ἐλλείπει.

λη.

Ὁ προάγων μάρτυρας ἔν τινι δίκῃ, ἐὰν ὕστερον ἐν ἑτέρᾳ δίκῃ κατ' αὐτοῦ προφέροιντο, μὴ ἐχέτω ἐξουσίαν παραιτήσασθαι αὐτοὺς, τυχὸν ὡς εὐτελεῖς, ἢ τοιοῦτον. εἰ μέντοιγε δεικνύουσιν ἐν τῷ μεταξὺ ἢ ἔχθραν γενομένην αὐτῷ, δεκτὴν τοῖς νόμοις, καὶ ποιοῦσαν ὑπόπτους τοὺς μάρτυρας: ἢ πολλάκις ἐλεγχθῇ φανερῶς ἐπὶ λημμάτων χρημάτων ἢ ὑποσχέσει πωλουμένην τὴν μαρτυρίαν, ἔξεστω αὐτῷ παραιτεῖσθαι τοὺς μάρτυρας. εἰ δὲ καὶ δύναται ψευδῆ τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα δεῖξαι, καὶ τοῦτο ποιείτω. τοῦτο γὰρ μόνον εἶπεν ἡ διάταξις, μὴ δύνασθαι αὐτοὺς παραιτεῖσθαι, οὐ μὴν ἵνα καὶ πάντως πιστεύωμεν τῇ τούτων φωνῇ.

λθ.

Οἱ ἐγγράφως ὁμολογήσαντες χρεωστεῖν,

nero testimonium, quamuis senator sit, in quacumq; caussa, non debet admitti.

XXXIII.

Libertus in patronum nec uolens, nec inuitus testimonium dicito.

XXXIIII.

*Hoc caput inuenies in * titulo de falsis testib.* debet esse l. 12. C. h. t.

XXXVI.

Quinque testibus ad probationem opus est, si instrumenta non exstent, ad † probandum idonea. sin adsint instrumenta, tres nobis testes sufficiunt. Quod si tale sit instrumentum, ut uice probationum omnium esse possit: (nam forte publicum monumentum fuerit:) tunc ne testibus quidem egemus.

* Sup. lib. 3. debet esse l. 14. C. h. t.

† scilicet cognationem.

Subijcit & aliud tale caput hac constitutio: Si quis in actis & instrumento fuerit adtestatus, ei necesse sit omnibus modis etiam lite de negotio mota testimonium perhibere, quamuis praescriptione fori utatur. Quippe ni hoc dicamus, laeditur is, qui eius testimonio indiget.

XXXVII.

Iubet constitutio, non solum in caussis criminalibus, uerumetiā in pecuniarijs unumquemque cogi testimonium perhibere cum praestatione sacramenti de his, quae nouit; aut iurare, se nihil compertum habere: personis tamen ijs exceptis, quae lege testimonium dicere prohibentur, & illustribus, & ijs qui gradu supra illustres excelsiore sunt, nisi sacra forma interueniat. Ac si quidem in urbe imperatrice praesto sunt, [iubet] eos sua uoce testimonium dicere: sin absunt peregre, mitti partium procuratores, ut deponant quae nouerint, aut quae ignorāt deierent. Easdem scilicet personas & in testimonio, quod in actis fit, excipi. Omnes uero de his interloqutiones & productiones sine detrimento testium fieri debere.

De his, qui testimonium dicere coguntur. debet esse l. 15. C. eod.

XXXIIX.

Qui testes in caussa quadā producit, si deinceps ijdem in alia lite aduersus eum producantur, facultatem non habeat eorum personas excipiendi, puta uiles esse, uel quid eiusmodi. Si tamen ostendat, uel interea temporis inimicitias inter se & illos emersisse, quas leges admittant, & quae testes suspectos reddant; uel euictum palam fuerit, eos saepius ob dationē promissionēue munerum testimoniū dixisse; liceat ei testes reijcere. Quod si & ea, quae ab ipsis dicta sunt, falsa probare potest; licet id quoque faciat. Nam hoc tantum cōstitutio dicit, eos non posse reijci, non quod omnino uerbis eorum fides habenda sit.

XXXIX.

Qui per scripturam se debere confessi sunt,

non

non facile audiuntur, si dicant, uel omne debitum, uel partem eius se sine scriptis, testibus adhibitis, soluisse. Quamobrem nisi quinque testes integrae fidei praesto fuerint facta citra scripturam solutioni, & cum sacramenti religione deposuerint, in praesentia sua debitum esse solutū; uel ab ipso creditore depositio de solutione facta fuerit: aliter admittatur nemo, qui solutionem sine scriptura factam dicat. Igitur omnes ui legis huius perspecta, non aliter uel omne debitū, uel partem eius soluant, nisi probationem per scripturam consequantur, uel quinque testes idonei, non uiles, solutioni uel depositioni adsint. Sin autem facta quidem sit per scripturam securitas, sed casu fortuito uel incendij uel naufragij, uel aliter perierit: tunc probare liceat ijs, qui soluerunt, datam ipsis nomine solutionis factae cautionem perijsse, nec eius amissionis caussa quidquam detrimenti capiant.

XLIII.

L. penult. C. de haeret. *Ex haereticis, Manichaei, uel Borboritae, uel pagani, uel Samaritae, uel Montanistae, uel Ascodrugitae, uel Ophitae, uel qui Iudaicam superstitionem colunt, nulla in re testes adhibeantur. Ceteri omnes in iudicio, quo aduersariū orthodoxum habent, non admittuntor: in reliquis uero contractibus uniuersis, aut testamentis, aut iudicijs, quae haereticos aduersarios habent, sine distinctione testimonium perhibento, quo amplior sit probationum facultas.*

XLIIII.

Nouel. 90. cap. 2. *Quamuis iam ante sanciuimus, ne qua in contractus per scripturam debitis solutionum citra scripturā factarum probatio per testes admittatur, nisi secundum indicatam ibidem obseruationem, quam & obtinere uolumus; nihilo tamen minus id nunc quoque redintegramus. Nam si debitum interueniente scriptura contractum sit, & solutionis sine scriptura factae probatio per testes a litigatoribus praetendatur: tunc a iudicibus eam admitti uolumus, quum ad hoc ipsum testes adhibiti fuerint, ut celebrādae solutioni, uel memoriae caussa, quod iam facta solutio sit, idque confiteatur is qui pecuniam accepit, homines fide digni testimonio sint, aut etiam testimonijs suis hoc manifestum faciant. At illa testimonia uana, quasique obiter instructa, nulla prorsus ratione ualeant; quum huiusmodi testimonia finguntur, quasi quis aliam ob caussam interueniens, hunc dicentem audierit, se ab illo pecuniam accepisse, uel illi debere. Sunt enim haec palam nobis suspecta, nulliusque momenti: quum in tractandis iudicijs tale quid aliquando nobis occurrerit, ut tametsi*

οὐκ εὐχερῶς ἀκούονται λέγοντες ἢ ὅλον τὸ χρέος, ἢ μέρος αὐτοῦ καταβεβληκέναι ἀγράφως ἐπὶ μαρτύρων. ἐὰν οὖν μὴ πέντε μάρτυρες ἀξιόπιστοι πάρεισιν ἐν τῇ ἀγράφῳ καταβολῇ, καὶ ἐνομότως καταθῶνται ὡς παρόντων αὐτῶν κατεβλήθη τὸ χρέος, ἢ κατάθεσις τῆς καταβολῆς παρὰ τοῦ δανειστοῦ γέγονεν: οὐκ ἄλλως τις ἐστὶν εὐπρόσδεκτος ὁ καταβολὴν ἄγραφον λέγων γεγονέναι. εἰδότες οὖν ἅπαντες τοῦ νόμου τὴν δύναμιν, μὴ ἄλλως ἢ τὸ πᾶν χρέος καταβαλλέτωσαν, ἢ μέρος αὐτοῦ, εἰ μὴ ἔγγραφος αὐτοῖς ἀπόδειξις γένηται, ἢ πέντε μάρτυρες ἀξιόπιστοι μὴ εὐτελεῖς πάρεισιν τῇ καταβολῇ ἢ τῇ καταθέσει. εἰ δὲ γέγονε μὲν ἀπόδειξις ἔγγραφος, κατὰ δὲ τυχηρὰν περίστασιν, ἢ ἐμπρησμῷ τυχὸν ἢ ναυαγίῳ, ἢ ἄλλως πως, ἀπώλετο, ἐξέστω τότε τοῖς καταβεβληκόσιν ἀποδεικνύειν, ὡς ἀπώλετο ἡ γενομένη αὐτοῖς καταβολῆς ἀσφάλεια, καὶ μηδὲν ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπωλείας ζημιούσθωσαν.

μγ.

Τῶν αἱρετικῶν, οἱ μὲν μανιχαῖοι, ἢ βορβορῖται, ἢ ἕλληνες, ἢ σαμαρεῖται, ἢ μοντανισταί, ἢ ἀσκοδρουγῖται, ἢ ὀφῖται, ἢ οἱ τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν σέβοντες, ἐν μηδενὶ μαρτυρείτωσαν. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐν δικαστηρίῳ μὲν ὀρθόδοξον ἔχοντι ἀντίδικον μὴ δεχέσθωσαν: ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς πᾶσι συναλλάγμασιν ἢ διαθήκαις ἢ δικαστηρίοις, αἱρετικοὺς ἔχουσιν ἀντιδίκους, ἀδιαστίκτως μαρτυρείτωσαν, † τοῦ πλάτους χάριν τῶν ἀποδείξεων. περὶ αἱρετικῶν. † [illegible]

μδ.

Εἰ δὲ καὶ ἤδη μηδεμίαν ἐπὶ χρέεσιν ἐγγράφοις ἀγράφων καταβολῶν ἀπόδειξιν διὰ μαρτύρων δέχεσθαι νενομοθετήκαμεν, πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὴν ἐκεῖσε ῥηθεῖσαν παρατήρησιν, ἣν δὴ καὶ κρατεῖν βουλόμεθα: ἀλλ' οὖν καὶ νῦν τοῦτο ἀνανεούμεθα. εἰ γὰρ καὶ ἔγγραφον εἴη τὸ χρέος, καὶ ἀγράφου καταβολῆς προτείνοιτο παρὰ τῶν δικαζομένων ἡ διὰ τῶν μαρτύρων ἀπόδειξις: τότε δεκτὴν αὐτὴν παρὰ δικασταῖς εἶναι, ἡνίκα ἐπ' αὐτῷ † τοῦτο παραλαμβάνοιντο μάρτυρες, ἐφ' ᾧ τῇ γενησομένῃ καταβολῇ, ἢ τῇ μνήμῃ τοῦ γεγενῆσθαί τινα καταβολὴν ἤδη, καὶ τοῦτο ὁμολογεῖσθαι παρὰ τοῦ τὰ χρήματα λαβόντος, μαρτυρήσαιεν ἄνδρες ἀξιόπιστοι καθεστῶτες, ἢ καὶ ἐν ἐκμαρτυρίοις ἴσως ποιήσαιεν φανερόν. τὰς δὲ ματαίας ταύτας καὶ ἐκ τοῦ παρήκοντος γενομένας μαρτυρίας, μηδενὶ παντάπασι λόγῳ κρατεῖν, καὶ τοιαύτας τινὰς ἀναπλάττειν μαρτυρίας, ὡς δὴ ἄλλην τινὰ χρείαν παρατυχὼν, ἀκούσαι τοῦδε λέγοντος εἰληφέναι παρὰ τοῦδε χρυσίον, ἢ ὀφείλειν τῷδε. αὗται γὰρ σαφῶς ἡμῖν ὕποπτοι καθεστᾶσι, καὶ οὐδενὸς ἄξιαι λόγου. ὁπότε καί τι τοιοῦτον ἐν τῷ δικάζειν εὕρομεν, ὡς καί τι † [illegible]

πολλῶν

πολλῶν χρημάτων λεγομένων καταβεβλῆσθαι, ταβουλάριοι δύο μόνοι τοῦτο † ἔφθασαν ἀκηκοέναι, (margin: † ἔφασαν.) μάρτυρος παρόντος οὐδενός, καίτοι τοῦ χρέους ἐγγράφου τυγχάνοντος, καὶ τοῦ κατατιθεμένου δῆθεν γράφειν ἐπισταμένου, καὶ δυναμένου διὰ οἰκείων γραμμάτων ταῦτα φανερὰ καταστῆσαι. ὅπερ ἐξ ἐκείνου μισήσαντες, ἀφορμὴν τοῦ παρόντος εἰλήφαμεν νόμου. καὶ αὖθις παρήχθη τις ἕτερος τὸ εἶδος ἐοικὼς τῷ συκοφάντου μέσῳ, καὶ ἐπὶ μαρτύρων δῆθεν καὶ ἐπὶ ταβουλαρίων κατατίθετο καθ' ἑαυτοῦ χρέα. καὶ ὁ μὲν μισθοῦ τοῦτο πράξας ἀπῆλθεν: ἕτερος δὲ εἰσεπράχθη τὸ χρέος παρ' ἑτέρου τινὸς, ὡς παρ' αὐτοῦ δῆθεν ὁμολογηθέν. καὶ τοῦτο ὕστερον οὐ διέλαθε, τοῦ θεοῦ τὰ τοιαῦτα μέχρι παντὸς οὐ συγχωροῦντος κατακρύπτεσθαι. οὔτε οὖν τῆς τοιαύτης πιστεύομεν μαρτυρίας, ἢ τῆς τῶν ταβουλαρίων (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) καταθέσεσιν ἡνίκα γραμμάτων ἐπιστήμονες εἰσὶν οἱ καταθέσθαι λεγόμενοι, παρὸν καὶ γράψαι, ἢ ἐν δικαστηρίῳ καταθέσθαι, καὶ δοῦναι τῷ πράγματι πίστιν ἀναμφισβήτητον: οὔτε μένειν αὐτὰς τοῖς ἀληθέσι λυμαινομένας συγχωροῦμεν, οὔτε εἴ τι τοιοῦτο γέγονε, προσιέμεθα: ἀλλ' ἀπαιτοῦμεν τὸ παρακεκλῆσθαι παρὰ τοῦ παράγοντος τοὺς μάρτυρας, † ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, καὶ τοῦτο διὰ μαρτυρίας ἀποδείκνυσθαι, καὶ εἶναι καὶ αὐτοὺς (τοῦτο δὴ τὸ τῶν διαθηκῶν) παρακεκλημένους, καὶ εὐυπολήπτους καθεστάναι. καὶ οὕτω τὸ πρᾶγμα δέχεσθαι τὴν ἐξ αὐτῶν ἀπόδειξιν, καὶ μηδὲ ἐκ μαρτυρίας τοῦ λοιποῦ, μὴ καὶ μαρτύρων ἐχούσαν καὶ παρουσίαν, καὶ κατάθεσιν καὶ ὑπογραφὴν, κρατεῖν. εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι καθεστῶσιν οἱ μάρτυρες, ὁποίους ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, καὶ βασάνοις αὐτοὺς ὑποκεῖσθαι κελεύομεν. εἰ δέ τινες καθαρῶς ἐναντία σφίσιν αὐτοῖς, ἢ καὶ ἀλλήλοις φθέγξονται: τοὺς δικαστὰς μάλιστα τούτῳ προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ εἰ περὶ τὰ καιριώτερα τῶν μαρτυρουμένων τὰς ἐναντιότητας εὕροιεν, ἐκβάλλειν τὰς τοιαύτας μαρτυρίας τοῖς παρὰ τῶν ἀξιοπιστοτέρων καὶ πλειόνων προσέχοντας. εἰ δὲ ἐξεπίτηδες φανεῖεν κακουργοῦντες, καὶ ἐντεῦθεν ἐκπίπτοντες εἰς ἐναντίωσιν: μηδὲ ἀθώους αὐτοὺς καταλιμπάνειν, εἴπερ μὴ κατὰ πλάνην (ὡς εἰκὸς) ἀλλ' ἐξεπίτηδες τὰ ἐναντία δειχθεῖεν λέγοντες.

magna pecunia persoluta diceretur, duo tamen dumtaxat id audisse se tabularij profiterentur, nullo teste præsente, quum quidem & scripto comprahensum esset debitum, & is qui deponebat, sciret scribere, suisque litteris rem manifestam facere posset. quod quum ex eo tempore nobis odio fuerit, legis huius occasionẽ præbuit. Rursus & alius quidam productus est, qui speciem præ se ferret hominis per calumniam circumuenti, atque ita coram testibus & tabularijs debere se confiteretur. quo ille mercedis caussa peracto, abijt. uerum ab alio debitum id exactum fuit, tamquam si ipse debere se confessus fuisset, quod alius confessus erat. idque deinceps palam factum est, non permittente Deo talia perpetuo celari. Nec igitur eiusmodi testimonijs credimus, aut tabulariorum (uelut antea dictum est) depositionibus, quum scribendi periti sunt, qui deposuisse dicuntur; quando eadem opera scripto rem complecti possunt, uel in iudicio deponere, ac indubitatam negotio fidem facere: nec ea subsistere patimur, quum ueris testimonijs obsint: nec si quid eiusmodi accidit, admittimus: sed requirimus, ut a productore testes ad hoc ipsum rogati sint, idque testimonijs doceatur, esse scilicet ipsos (uelut in testamentis fieri consueuit) rogatos, & existimationis honestæ. atq; hoc modo negotium per ipsos probationem consequatur, quæ firma rataque sit, quamuis deinde nec testimonia, nec testium præsentiam, depositionẽ, subscriptionẽ habeat. Quod si testes eiusmodi non fuerint, quales antea descripsimus; etiam supplicijs eos multari præcipimus. Si uero quidam perspicue sibimet ipsis, uel inuicem contraria protulerint, id ipsum uel maxime iudices respicere uolumus, ac si quidẽ circa potiorem partem caussæ, quæ de testimonia dicuntur, contrarietates deprahẽdant; ut eiusmodi testimonia reijciant, ijs potius aduertentes animum, quæ a fide dignioribus & pluribus sunt profecta. Sin eos data opera pareat agere nequiter, ob eamq; caussam in illam diuersitatem prolabi: ne relinquantur impuniti, si quidem eos non ex errore (ceu credi par est) sed de industria contraria dixisse constiterit.

με.

XLV.

Ἐπειδὴ δὲ † πολλάκις μάρτυρας παραστησάμενοι, καὶ τρισάκις τοῦτο πράξαντες, εἶτα ἐπειδὰν ἀποτάξοιντο, καὶ ἐκλάβοιεν τὰς μαρτυρίας, πειρῶνται προσπαλεύοντες ἡμᾶς ἐνοχλεῖν, καὶ βούλεσθαι καὶ τετράκις παραγαγεῖν μάρτυρας: θεσπίζομεν τοὺς ἡμετέρους δικαστὰς τούτοις μάλιστα προσέχειν, καὶ εἰ τρισάκις ἤδη παρῆλθον οἱ μάρτυρες, καὶ παρὰ τοῦ τοὺς μάρτυρας παραγαγόντος καὶ ἀποταξαμένου καὶ ἐκλαβόντος πάλιν αἰτοῦνται μάρτυρες,

(margin: † πολλοὶ πολλάκις.)

Quia uero multi multoties productis testibus, eoq; tertium iterato, renuntiatione facta, excepisq; testimonijs, interpellando molesti esse nobis audent, & ut quartum ij producantur, petere: sancimus, ut maxime nostri iudices ijs intenti sint, ac si quidem iam tertium euocati sint testes, & ab eo, qui produxit, & renuntiauit, & eorum dicta excepit, rursum poscantur testes:

[illegible]

omnino non admittantur, quum suspicio sit, ne prioribus illis, quique iam de testimonijs suis aperte cogniti sunt, aliquid omittentibus; non testium ille productionem, sed quamdam ad dicta prius appendicem, eorundemque correctionem desideret. Sin autem is qui produxit, nec ipse dicta testium exceperit, eorumque copiam nactus sit, nec quisquam aduocatorum eius; quum aduersarius ea solus exceperit, & exscriptiones fecerit, nec edat ei, qui iam tertiū produci testes curauit, ne productor scilicet exscripta cognitis ijs, quæ testimonijs suis desint, ea suppleat: tum uero quarta quoque productio testium petenti concedenda est, iureiurando prius ab eo præstito, quod neque exceperit, neque nactus sit dicta testium, uel ipse uel quisquam ipsius aduocatus, uel qui eius negotia gereret; quodque nec aliquo dolo, nec machinatione, nec arte quartam hanc productionem testium fieri petat: sed quia non potuerit hactenus promissa testium dicta consequi. Quod quidem si fiat, ne iussu quidem principis, ut olim fieri consueuit, opus erit. Illud sane in confesso est, quod si quis semel aut bis testes produxerit; renunciarit, & uel ipsius eorum dicta exceperit & examinarit, uel quum aduersarius id fecisset, ipse descripta exceperit, deque his testium dicta cognouerit; omnino licentiam nullam sit habiturus, utendi deinceps ulla productione testium, ne quidem si sacer ei iussus suppeditetur. Si quis tamen dixerit eum, qui ad dicendum testimonium ueniat, esse inimico aduersus se animo, puta etiam ab se accusatum; si quidem statim, criminalem inter ipsos actionem institutam esse docuerit: ad testimonium dicendum ne accedat, qui tam infestus ei sit, ut & criminale iudicium intentet. Sin aliter inimicus esse dicatur, uel pecuniaria lite conuentus: testimonij quidem dictio procedat, eiusmodi uero quæstiones in exceptionum tempus reseruantor. Quoniam uero legem tulimus, ut in pecuniarijs quoque iudicijs inuiti testimonium dicant, non cogendis dumtaxat ijs ad id præstandum, qui arbitratores eorum fuerint; eaque lege quidam abutuntur, & testimonium perhibere nolunt: sancimus, ut si pars utraque communi consensu uelit, arbitratorem eorum testimonium dicere, quo quidem ipsi contenti futuri sint, inuitus quoque testimonium perhibere cogatur; impedimento, cuius caussa lex illa nostra prior eum inuitum testem esse nolebat, per consensum partis utriusque sublato. Scimus & hoc sæpenumero fieri, quod aliqui uel defensores locorum, uel clarissimos prouinciarum præsides, uel heic (uti par est) clarissimum

τούτους παντελῶς μὴ προσίεσθαι, ὡς ὑπόψιας ὄντας, μήποτε παραλιπόντων τι τῶν προτέρων, καὶ ἤδη φανερῶν τούτων διὰ τῆς μαρτυρίας γινομένων, ἐκεῖνος οὐ παραγωγῆς μαρτύρων, ἀλλὰ τῆς τῶν ἔμπροσθεν μαρτυρηθέντων προσθήκης, καὶ μαρτυρηθέντων ἐπανορθώσεως ἐπιζητεῖ. εἰ δὲ ὁ παραγαγὼν μὲν οὐκ ἐκλάβοι, οὐδὲ ἐντύχοι ταῖς μαρτυρίαις, οὐδὲ αὐτὸς, οὐδέ τις τῶν συνηγόρων αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀντιτεταγμένος ἐκλάβοι μόνος, καὶ ποιήσαιτο παραγραφάς, οὐ μὴν ταύτας ἐκδοίη τῷ τρὶς ἤδη ποιησαμένῳ τὴν τῶν μαρτύρων πάροδον, ὥστε μὴ διὰ τῶν παραγραφῶν μαθόντα τὸν τούτους παράγοντα, τὰ ἐλλείποντα ταῖς μαρτυρίαις ταῦτα προσθεῖναι· τηνικαῦτα δέ τοι καὶ τετάρτην παραγωγὴν μαρτύρων τῷ ταύτην αἰτοῦντι, πρότερον ὅρκου διδομένου παρ' αὐτοῦ, ὡς ὅτι † ἐξείληφεν, οὐδὲ ἐνέτυχε ταῖς μαρτυρίαις, οὐδὲ αὐτὸς, οὐδέ τις ἢ συνήγορος, ἢ ὅλως ὑπὲρ αὐτοῦ πράττων, ὅτι κατά τινα † οὐδὲ μηχανὴν, οὐδὲ τέχνην τὴν τετάρτην παραγωγὴν αἰτεῖ ποιήσασθαι τῶν μαρτύρων, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δυνηθῆναι πρότερον ταῖς ἐπαγγελλομέναις χρήσασθαι μαρτυρίαις. καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο, μὴ δεῖ κελεύσεως ὑπὲρ τούτων δέεσθαι βασιλικῆς, καθάπερ ἔμπροσθεν ἦν. ἐκεῖνο μέντοι τῶν ὡμολογημένων ἐστὶν, ὡς εἰ καὶ ἅπαξ τις παραγαγὼν μάρτυρας ἢ δὶς, ἀποτάξεται, καὶ ἢ ἐκλάβῃ τὰς μαρτυρίας καὶ κατασκέψεται, ἢ τοῦ ἀντιτεταγμένου τοῦτο ποιήσαντος, αὐτὸς τὰς παραγραφὰς ἐκλάβοι, κἀκεῖθεν μάθῃ τὰ μεμαρτυρημένα· οὐχ ἕξει παντελῶς ἄδειαν οὐδεμίαν περαιτέρω χρήσασθαι μαρτύρων παραγωγῇ, οὐδ' ἂν εἰ θεία τούτῳ κέλευσις προσελθείη. εἰ μέντοι τις φήσειεν ἀπεχθῆ τὸν παρελθόντα πρὸς μαρτυρίαν αὐτῷ καθεστάναι, τυχὸν καὶ ὑπὸ αἰτίασιν παρ' αὐτοῦ γενέσθαι· εἰ μὲν δείξειεν εὐθὺς, ὡς ἐγκληματικὴ μεταξὺ αὐτῶν κινεῖται δίκη, μὴ † παρέτω πρὸς μαρτυρίαν ὁ μέχρι τοσούτου δυσμενὴς, ὡς καὶ περὶ ἐγκλημάτων δικάζεσθαι. εἰ δὲ ἄλλως † ἀπεχθὴς εἶναι λέγοιτο, ἢ καὶ αἰτιάσασθαι χρηματικῶς· † προΐζοιτο τὰ τῆς μαρτυρίας, τῷ δὲ καιρῷ τῶν παραγραφῶν φυλαττέσθω τὰ τῶν τοιούτων ζητήσεων. ἐπειδὴ δὲ ἐθήκαμεν νόμον, ὥστε καὶ ἐπὶ χρηματικῶν δικῶν ἄκοντας μαρτυρεῖν, ἐκείνων οὐκ ἀναγκαζομένων τὴν μαρτυρίαν νέμειν ὅσοι μεσῖται γεγόνασιν αὐτοῖς, καί τινες ἀποχρῶνται τούτῳ, καὶ μαρτυρίαν οὐ βούλονται νέμειν· θεσπίζομεν εἴπερ ἑκάτερον μέρος συναινοίη, τὸν μεσίτην αὐτῶν γενόμενον μαρτυρεῖν, † θήσεσθαι τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις, ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν καὶ ἄκοντα τὴν μαρτυρίαν νέμειν· τοῦ κωλύματος δι' ὅπερ αὐτὸν ἄκοντα μαρτυρεῖν ὁ πρότερος ἡμῶν οὐκ ἐβούλετο νόμος, διὰ τῆς συναινέσεως ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀνῃρημένου. καὶ τοῦτο δὲ πολλάκις πραττόμενον ἴσμεν, ὥς τινες ἢ παρὰ τοῖς τῶν τόπων ἐκδίκοις, ἢ παρὰ τοῖς λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχουσιν, ἢ (ὡς εἰκὸς) ἐνταῦ-

† ἐξέλαβεν.
† τινα ἄλλην.
† παρίτω.
† ἀπεχθὲς.
† προΐτω.
† καὶ ἀρκεῖσθαι.

ἐντυχεῖν παρὰ τῷ λαμπροτάτῳ μαγίστρῳ τῶν κήνσων εἰσιόντες καὶ μεμφόμενοι, ὡς παρὰ τοῦδε πεπονθότες τι παράνομον, ἢ ἄλλως ἠδικημένοι, ἢ ἐζημιωμένοι, βούλονται μάρτυρας παρίστασθαι. καὶ ἵνα μὴ ὕστερον ἀντιταθείη αὐτοῖς, ὡς κατὰ μίαν μοῖραν τὰ πεπραγμένα συνίστη: δεῖ κἀκεῖνον ἐν αὐτῇ τῇ πόλει καθεστῶτα, ἔνθα αἱ μαρτυρίαι δίδονται, ὑπομνησθῆναι παρὰ τοῦ ἄρχοντος ἢ τοῦ ἐκδίκου παραγίνεσθαι καὶ ἀκοῦσαι τῶν μαρτυριῶν. εἰ δὲ μὴ βουληθείη παραγίνεσθαι, ἀλλὰ διαπτύσειεν, ὥστε † ἐκ τῶν κατὰ μίαν μοῖραν δίδοσθαι τὰς μαρτυρίας, κατ' αὐτὸ τοῦτο ἀχρήστους εἶναι: θεσπίζομεν τὰς τοιαύτας μαρτυρίας οὕτω κρατεῖν, ὥσπερ εἰ μὴ μονομερῶς τυγχάνουσι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ παρόντος ἐγεγόνεισαν. εἰ γὰρ παραιτήσοιτο, καὶ ἐλθεῖν μὴ βουληθείη, καὶ ἀκοῦσαι τῶν κατατιθεμένων, οὐκ ἐξ ἀπαραιτήτου τινὸς ἀνάγκης ἀφικέσθαι μὴ δυνάμενος: ἐν ἴσῳ τοῖς † παραγενησομένοις ἔσται, καὶ οὐδὲν ὄφελος ἐκ τῆς αὐτοῦ περιττείας αὐτῷ γενήσεται, ἀλλὰ δοκείτωσαν μὲν συνεδρίῳ γεγονέναι. ὅσα δ' ἂν ἁρμόσειεν αὐτῷ παραγράφεσθαι περὶ αὐτῶν, ἐξεῖναι τούτοις χρῆσθαι: μόνου τοῦ δοκεῖν αὐτὰς εἶναι μονομερεῖς διὰ τὴν αὐτοῦ περιττείαν, οἷα κατ' αὐθάδειαν μὴ παραγινομένου ταῖς μαρτυρίαις, ἀντιτίθεσθαι μὴ δυναμένου.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ϛ. τίτλον α. κεφάλ. β. ἐν ᾧ φησιν.

Ἡ κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος ἐν ἐπαρχίᾳ ἄρχοντος ἀγωγὴ, κωλύει μαρτυρεῖν ἢ δικάζειν τὸν διὰ αἰσχρότητα τῆς συγκλήτου ἀποκινηθέντα, καὶ μὴ ἀποκατασταθέντα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κβ. τίτλον α. κεφάλαιον οε. καὶ οζ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον μα, κεφάλαιον κζ. ἐν ᾧ φησιν.

Οἱ ἐναντία μαρτυρήσαντες ἀλλήλοις, καὶ ὁ ἐναντιούμενος τῇ οἰκείᾳ ὑπογραφῇ, καὶ δύο τισὶν ἐναντία προσμαρτυρῶν: ὑπόκειται τῷ πλαστῷ.

ΠΕΡΙ ἈΤΙΜΟΥΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ἘΞ ὧν αἰτιῶν ἀτιμοῦταί τις, καὶ δι' ὧν ἀτιμία προσγίνεται.

Τίτλ. β. κεφάλ. β.

Ὅτι πάντες οἱ διὰ κέρδος εἰς ἀγῶνα κατιόντες, ἄτιμοι εἰσίν. καὶ οἱ διὰ φιλοτιμίαν ἐπὶ σκηνῆς προϊόντες. ἔστι δὲ σκηνὴ ἔνθα τίς ἵσταται ἢ κινεῖται, παιδικὴν ἐπιδεικνύμενος τέχνην. οὐκ ἔστι δὲ παιγνικὴ τέχνη οὐδὲ ἀτιμωτικὸς ἡ τῶν ἀθλητῶν, καὶ τῶν λεγόντων ἐν τοῖς ὀλυμπίοις τὰ ἐνθύρια, καὶ τῶν ἐν ξυστῷ ἀγωνιζομένων, καὶ τῶν ἡνιόχων, καὶ τῶν ἄλλως ὑπουργούντων ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσιν. ἀτιμοῦνται δὲ καὶ οἱ προαγωγοὶ, καὶ συκοφάνται, καὶ ἡ πρὸ τῆς προθεσμίας γαμηθεῖσα, καὶ ὁ ἐν εἰδήσει ἀγαγόμενος αὐτήν: καὶ ἡ μνηστευομένη ἑτέρῳ καὶ ἄλλῳ γαμηθεῖσα:

magistrum censuum adeuntes, & se ab hoc uel illo nefarie tractatos, uel adfectos iniuria, uel læsos querentes, eius rei testes sistere cupiant. Atque uti deinceps eis nonobijciatur, ab una tantum parte res actas esse: oportet & illum alterum, in eadem urbe constitutum, ubi testimonia perbibentur, a præside uel defensore commonitum adesse, ac dicta testium audire. Verum ille si nolit adesse, sed respuat; uti scilicet eo ipso nullius sint momenti testimonia, quod ab una parte præstita sint: sancimus, ut huiusmodi testationes sic ualeant, atque si non ab una dumtaxat parte, sed ipso præsente factæ fuissent. Quippe si recuset, nec uenire uelit, ac depositiones audire, quum non ex ineuitabili quadam necessitate uenire nequeat: perinde habebitur, atque si adfuisset, nec de temeritate sua quidquã commodi feret, sed testimonia præsentibus utrisque dicta uidebuntur. Quæcumque tamen ei competent exceptiones aduersus dicta testium, ijs licebit utatur. Dumtaxat hoc unum, uideri scilicet ea partis unius testimonia, propter ipsius temeritatem, quasi qui per contumaciam non adfuerit examini testium, opponi non poterit.

Legendus & lib. VI. tit. I. cap. II. cuius hæc uerba sunt:

Lata lex in præsidem iniuste se gerentem in prouincia, uetat eum testimonium dicere uel iudicare, qui propter turpitudinem senatu motus, nec restitutus est. l. 2. D. de senat.

Legito & lib. XXII. tit. I. cap. LXXV. & LXXVII. Item lib. LX. tit. XLI. cap. XXVII. ubi dicitur:

Qui diuersa inuicem testimonia dicunt, & qui suæ subscriptioni aduersatur, & qui diuersa duobus testimonia præbet, falsi tenetur. l. 27. D. ad l. Corn. de falsis

DE HIS QVI NOTANTVR INfamia, tum quibus ea de caussis, & per quos irrogetur.

Tit. II. cap. II.

Omnes qui quæstus caussa in certamen descendunt, infames sunt; & qui præmij caussa in scenam prodeunt. Est autem scena, ubi quis consistit, aut mouetur, artem ludicram faciens. Athletica uero non est ars ludicra, nec ignominiosa; sicuti nec illorum, qui in Olympijs enthyria dicunt, & qui in xysto exercentur, & agitatorum, & qui alio quo modo certaminibus sacris deseruiunt. Infamia quoque notantur lenones, & calumniatores, & quæ ante nupsit, quam luctus tempus exiret; & qui sciens eam duxit; & quæ alteri sponsa, nupsit alteri; D. de his qui not.

& damnatus crimine stellionatus; & quæ prægnatem se finxit.

Legito & tit. III. cuius III. cap. dicitur:

L. 13. § 5. D. eod. l. 4. C. ex quib. cau. inf. *Condemnatio grauior irrogata, ultra pœnam a lege definitam, releuationem infamiæ largitur.*

XVI.

L. 8. C. eod. *In actione iniuriarum non solum qui damnatur, infamis fit: uerumetiam qui transigit, infamia notatur, quum numerata pecunia transigit. nam propterea quod sibi delicti conscius sit, pecuniam numerare uidetur. quippe si simpliciter & absolute, sine pecunia pactus fuerit; & adfectus iniuria nõ agit iniuriarum, & reus ex eo non fit infamis.*

XVIII.

Qui fænus improbum exercent, & usuras usurarum petunt, infamia notantur.

XX.

Fidem societatis rumpens, cum infamiæ periculo, suo nomine actione pro socio conuentus, & infamis fit, & ut socio faciat satis urgetur.

DE TEMPORE LVCTVS, ET qui non lugeantur.

Tit. II. cap. V.

D. eod. l. 9. *Vir non luget uxorem, nec sponsa sponsum. Iussu principis mulier intra tempus luctus nubere potest. Quæ [uirum] eluget, recte despondetur, etsi talis sit maritus, ut eum lugeri non oporteat .... Transfuga, & perduellionis damnatus, & proditor & suspendiosus, &* (Qui non lugeantur.) *qui sibi ipsi manus intulit, non tædio uitæ, sed mala conscientia....... Sed tamen propter turbationem seminis ea, quæ ante nubit, quam lugendi tempus exierit, infamia notatur & qui sciens eam duxit. Ignorantia uero facti non iuris, ueniam consequitur. Quæ intra tempus luctus partum edidit, statim nuptum se collocare potest. Filiusfamilias patris iussu lugentem ducens, ueniam meretur; pater autem notatur. Quamuis deinde patria potestate liberatus, eam retinuerit; non notatur. Si ab initio pater ignoret, at postea nuptias ratas habeat: non notatur.*

Legendus & tit. III. Item lib. XXVIII. tit. V. cap. XVII. cuius uerba sunt:

l. 10 & 11 D. de his qui not. inf. *Eorum qui lugentur, quique non lugentur, uxores intra legitimum luctus tempus nubere prohibentur. Quæ uero intra luctus tempus peperit, statim nubere potest.*

ἢ ὁ καταδικασθεὶς τοῦ στελλιονάτυς: καὶ ἡ † πλασαμένη ἐγκυμονεῖν. .... († πλασαμένη.)

Ανάγνωθι καὶ τίτλον γ. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ φησίν.

Η κατ' αὔξησιν ἐπιφερομένη καταδίκη, ὑπὲρ τὴν ὡρισμένην ἐκ τοῦ νόμου τιμωρίαν, κουφισμὸν τῆς ἀτιμίας χαρίζεται.

ιϛ.

Επὶ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ, οὐ μόνος ὁ καταδικαζόμενος ἀτιμοῦται: ἀλλὰ καὶ ὁ διαλυόμενος ἀτιμοῦται: ὅταν ἐπὶ † χρήματι διαλύσηται. δοκεῖ γὰρ ἐκ τοῦ συνειδέναι ἑαυτῷ ὡς ἁμαρτήσαντι, παρασχεῖν τὰ χρήματα. ἐπεὶ ἐὰν ἁπλῶς καὶ ἀπολελυμένως, χωρὶς χρημάτων συμφωνήσῃ, καὶ ὑβρισθεὶς οὐ κινεῖ τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγὴν, ἢ οὐ γίνεται ἄτιμος ἐκ τούτου ὁ ἐναγόμενος. († χρήματι.)

ιη.

Οἱ ἀναισχύντως τοκίζοντες, καὶ τόκους τόκων ἀπαιτοῦντες, ἀτιμοῦνται.

κ.

Ο τὴν πίστιν ῥηγνὺς τῆς κοινωνίας, μετὰ τοῦ τῆς ἀτιμίας κινδύνου, οἰκείῳ ὀνόματι τῇ περὶ τῆς κοινωνίας ἀγωγῇ ἐνεχθεὶς, καὶ ἀτιμοῦται, καὶ εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ ἱκανὸν τῷ κοινωνῷ συνελαύνεται.

ΠΕΡΙ ΠΕΝΘΙΜΟΥ, ΚΑΙ ΤΙΝΕΣ οὐ πενθοῦνται.

Τίτλον β. κεφάλ. ε.

Ο ἀνὴρ οὐ πενθεῖ τὴν γαμετὴν, οὐδὲ ἡ μνηστὴ τὸν μνηστῆρα. κατὰ κέλευσιν βασιλέως δύναται ἡ γυνὴ ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ γαμεῖν. ἡ πενθοῦσα, καλῶς μνηστεύεται. εἰ καὶ τοιοῦτός ἐστιν ὁ ἀνὴρ ὥστε μὴ πενθεῖσθαι, ... ὁ αὐτόμολος καὶ ὁ κατακριθεὶς ἐπὶ τυραννίδι, καὶ ὁ προδότης, καὶ ἀπαγχόμενος, καὶ ὁ χεῖρας ἐπιβαλὼν ἑαυτῷ μὴ μίσει τῆς ζωῆς, ἀλλὰ † ἢ συνειδήσει, ... ὅμως διὰ τὴν σύγχυσιν τῆς γονῆς ἡ πρὸ τοῦ πενθίμου γαμοῦσα, ἀτιμοῦται, καὶ ὁ ἐν εἰδήσει ἀγαγόμενος αὐτήν. ἡ δὲ τοῦ φάκτου ἄγνοια, ἤγουν ἡ τοῦ νόμου συγγνώσκεται. ἡ δὲ τεκοῦσα ἐν τῷ πενθίμῳ, παραχρῆμα δύναται γαμεῖν. ὁ ὑπεξούσιος κελεύσει τοῦ πατρὸς ἀγαγόμενος τὴν πενθοῦσαν, συγγινώσκεται: ὁ δὲ πατὴρ ἀτιμοῦται: κἂν μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτεξούσιος μείνῃ ἔχων αὐτὴν, οὐκ ἀτιμοῦται. εἰ μὴ κατ' ἀρχὰς ὁ πατὴρ γνῷ, ἀλλ' ὕστερον ἀποδέξηται τὸν γάμον: οὐκ ἀτιμοῦται. († τίνες οὐ πενθοῦνται.) († κακῇ συνειδήσει.)

Ανάγνωθι καὶ τίτλον γ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλον ε. κεφάλαιον ιζ. ἐν ᾧ φησίν.

Αἱ τῶν πενθουμένων, καὶ αἱ τῶν μὴ πενθουμένων ἀνδρῶν γαμεταὶ, κωλύονται ἐν τῷ πενθίμῳ καιρῷ γαμεῖσθαι. ἡ δὲ τεκοῦσα ἐν τῷ πενθίμῳ, παραχρῆμα δύναται γαμεῖν.

Ανάγνω-

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιε. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται ΠΕΡΙ' ΤΗ͂Σ ΤΕΚΟΥ'ΣΗΣ ΤΩ͂Ι ια. ΜΗΝΙ'. καὶ φησὶ ἐν τῷ ε. αὐτοῦ θεμ.

Ὅτι θεσπίζομεν εἴ τι τοιοῦτο συμβαίη, καὶ πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου τίκτοι γυνὴ πρὸς τῷ πέρατι τοῦ ἔτους, ὥστε † ἀμφισβήτητον εἶναι, τὸ μὴ τὴν γονὴν ἐκ τοῦ προτέρου καθεστάναι συνοικεσίου: παντοίως αὐτὴν στερεῖσθαι τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν, ὑποκειμένην καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐπιτιμίοις, ὥσπερ εἰ δευτέροις ἔτυχε πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου νομίμοις ὁμιλήσασα γάμοις. μὴ γάρ ποτε πλεῖον ἐχέτω σωφροσύνης ἀσέλγεια. ἀλλ' ὑποκείσθω μὲν καὶ αὐτὴ ταῖς αὐταῖς ποιναῖς, κινδυνευέτω δὲ καὶ περὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπὸ τῆς μοιχείας γραφῆς, ὅπως ἂν μηδὲ γάμων ἀώρων ἐπιθυμοίη, μηδὲ τοὺς νομίμους γάμους μείζονι κακῷ σοφίζοιτο.

† ἀναμφισβήτητον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νθ. τίτλον α. κεφάλαιον † νζ. ἐν ᾧ φησίν.

† λζ.

Ὁ προδότης τῆς ἰδίας πατρίδος οὐ πενθεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀψόγως παῖς πατέρα τοιοῦτον ἀναιρεῖ, καὶ τοὔμπαλιν. καὶ ἄθλων ἀξιοῦται. εἴρηται δὲ περὶ τῶν πρὸ τοῦ πενθίμου ἐρχομένων εἰς δεύτερον γάμον, καὶ ἐν τῷ περὶ δευτερογαμούντων πλατύτερον.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. κβ.

ΠΕΡΙ' ἈΠΟΔΕΙ'ΞΕΩΝ: ΚΑΙ' ΤΙ'Σ καὶ πῶς ὀφείλει ἀποδεικνύειν.

Τίτλ.α.κεφάλ.β.

Ὅτι ὁ λέγων, οὐ μὴν ὁ ἀρνούμενος, δεικνύει.

δ.

Ἐὰν μὴ δείκνυται, ὁ ἀγοραστὴς δεικνύει τὸν δοῦλον πρὸ τῆς πράσεως πεφευγέναι.

ς.

Ἐὰν μὴ δείκνυται εἰ παρὰ τῷ πράτῃ φυγὰς ἦν ὁ δοῦλος, τῇ ἐμβασανίῳ αὐτοῦ ζητήσει πιστεύομεν. καθ' ἑαυτοῦ γὰρ ἐρωτᾶσθαι δοκεῖ, οὐ μὴν ὑπὲρ δεσπότου, ἢ κατὰ δεσπότου. καὶ ὁ υἱὸς λέγων ἑαυτὸν αὐτεξούσιον, δεικνύει.

ια. θεμ β.

Ἔσθ' ὅτε ὁ ἐναγόμενος δείκνυσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ συνομολογοῦντος μὲν δανείσασθαι, λέγοντος δὲ καταβεβληκέναι.

ιζ.

Ὁ ἐναγόμενος ἐν ταῖς παραγραφαῖς ἐνάγων ἐστὶ. καὶ ὑπόκειται ταῖς ἀποδείξεσιν.

κβ.

Ἐὰν χιασθῇ τὸ γραμματεῖον, ὁ χρεώστης ἠλευ-

Legito ibid. & tit. XV. cap. II. in quo tractatur DE EA QVAE MENSE VNDECIMO PEPERIT. In cius V. them. dicitur:

Sancimus, ut si quid tale contigerit, & mulier intra tempus luctus sub finem anni pepererit, nullum ut dubium sit, eam sobolem ex priori matrimonio non existere; donationem ante nuptias omnibus modis amittat, tam ratione proprietatis, quam usus fructus, omnibus alijs quoque pœnis subyicienda, quasi si prius, quam lugendi tempus exisset, ad secundas legitimas nuptias conuolasset. Absit enim, ut umquam lasciuia potior sit condicio, quam castitatis. Nimirũ hac mulier pœnis hisce subycitor, & praterea in periculo as metu accusationis adulterij uersator: ut nec intempestiuas nuptias appetat, nec improbitate maiori legitimis nuptijs illudat. Nouel. 39. in fin.

Legendus & lib. LIX. tit. I. cap. *LVII. cuius uerba sunt: *XXXVII.

Proditor sua patria non lugetur, sed & absque uituperatione filius patrem, qui talis est, interficit; ac uice uersa. quinetiam pramijs dignus censetur. Ceterum de ijs, qua inter luctus tempus ad secundas nuptias accedunt, etiam in titulo de contrahentibus secundas nuptias latius dictum est. L. 35. D. de rel. & sumpt.

BASILICORVM LIBER XXII.

DE PROBATIONIBVS, ET quis, quoue modo probare debeat.

TIT. I. CAP. II.

Is probat, qui dicit; non qui negat. D. de probat.

IIII.

Nisi probetur, emtor probat seruũ ante uenditionem fugisse.

VI.

Si non probetur, an ad uenditorem seruus fugerit; quastioni eius tormentis facta credimus. nam in se, non pro domino, uel in dominum, interrogari uidetur. Filius quoque sui se iuris esse dicens, probat.

XI. them. II.

Interdum reus probat. uelut in eo, qui mutuum se quidem accepisse confitetur; uerum solutam esse pecuniam dicit.

XVII.

Reus in exceptionibus actor est, & ad probationes tenetur.

XXII.

Si cancellata fuerit cautio, debitor prasum-

tione liberatus est; nisi creditor probauerit, adhuc sibi deberi.

XXIII.

Quum de indebito quæritur, si quidem omnino se reus accepisse cõfiteatur, tum is qui se dicit indebitum soluisse, probat per dolum accipientis, uel aliam quam iustam ignorãtiæ caussam indebitum solutum. quod nisi faciat, condemnatur. Sin autem pupillus, uel minor, uel mulier, uel miles, uel imperitus & expers rerum ciuilium, uel alias simplex est, qui dedit; tunc qui accepit, ostendit se debitum accepisse. Sin is ab initio, qui accepit, accepisse se negauerit, et actor solutionem probauerit; tum uero non is qui dedit, indebitum se dedisse probat: sed is qui accepit, quod pecuniam debitam acceperit. Si quis autem nõ totum se dicat indebitum soluisse, sed uel partem, uel iterum soluisse, uel exceptionem habuisse: ipse, quisquis fuerit, quod dicit probat. In omnibus his licet iusiurandum inferre, ac sacramentum de calumnia præstatur, & referre. Atque hæc de solutione. Nam si quis dicat, se indebite cautionem fecisse, atque illa certa est: is qui eam accepit, probat esse debitum. Si uero specialiter is qui cautionem exposuit, caussas explanet, propter quas eamdem cõscripsit: procedere cogitur, nisi euidenter in scriptis probauerit, se hæc indebite promisisse.

XXVIII.

l.1. D. de fid. instrum.

Instrumentorũ nomine significantur omnia, quæ caussam instruunt. ideoq. tam testimonia, quam testes instrumentorum loco habentur.

XLI.

l.8. C. de probat.

Reus probationibus non oneratur.

LII.

l.26. eod.

Tractatur de proclamantibus in libertatem.

LVII.

Si quis scripturam aliquam protulerit, ipsius eam ueram esse probare debet. quippe ni hoc doceat, falsi iudicium sustinebit.

LX.

l.3. C. de fid. instr.

Qui apud acta contestatus est, se instrumento quodam non usurum: non amplius eo utitur.

LXXIII.

debet esse l.16. C. de fid. instrum. De infitiantibus suum chirographum, legito & lib. 22. tit.1. & nouel.59. deque hoc inuenies in tit. de debiti petitione.

Si quis conuentus, manum suam prolatam in cautione, in dote, uel in alia charta, fuerit infitiatus; siquidem ex comparatione conuictus fuerit, hoc est, prolata ipsius alia manu, & ad eam explorata, quæ est in cautione posita: pœnæ nomine pro mendacio suo XXIIII. aureos præstabit. Si uero uel tabellio productus fuerit, a quo perscriptum sit instrumentum, uel etiam alij quidam, de ueritate testantes: tunc præter XXIIII. aureorum pœnam, ne licentiam

θέρωται κατὰ πρόληψιν: εἰ μὴ δείξει ὁ δανειστὴς ἔτι χρεωσθῆναι.

κγ.

Ζητήσεως περὶ τοῦ μὴ χρεώστου γινομένης, εἰ μὲν ὅλως συνθῆται λαβεῖν ὁ ἐναγόμενος, τότε ὁ λέγων μὴ χρεωστῶν καταβαλεῖν, δείκνυσι † δόλον τοῦ δεξαμένου ἢ ἑτέραν εὔλογον ἄγνοιαν καταβαλεῖν: καὶ τοῦτο μὴ ποιῶν, καταδικάζεται. εἰ δὲ ἀνήβος, ἢ νέος, ἢ γυνὴ, ἢ στρατιώτης, ἢ ἄπειρος καὶ ἀχρεῖος πολιτικῶν πραγμάτων, ἢ ἄλλως ἁπλοῦς ἐστιν ὁ δεδωκὼς, τότε ὁ λαβὼν, δείκνυσι χρέος εἰληφέναι. εἰ δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ δεξάμενος ἀρνήσηται λαβεῖν, καὶ συστῇ τῇ δόσει ὁ ἐνάγων, λοιπὸν οὐχ ὁ δεδωκὼς δείκνυσι μὴ χρεωστῶν δεδωκέναι, ἀλλ' ὁ δεξάμενος χρέος λαβεῖν. εἰ μέν τοι τὶς μὴ τὸ πᾶν λέγει καταβαλεῖν μὴ χρεωστούμενον, ἀλλὰ μέρος, ἢ δεύτερον, ἢ παραγραφὴν ἐσχηκέναι, αὐτὸς οἷος ἂν εἴη δείκνυσιν ὃ φησίν. ἐν πᾶσι τούτοις, ἐφεῖται ὅρκον ἐπάγειν, καὶ ὁ τῆς συκοφαντίας δίδοται, καὶ ἀντιπιφέρειν. ταῦτα περὶ καταβολῆς. εἰ γὰρ λέγοι τὶς μὴ χρεωστῶν ποιῆσαι γραμματεῖον, καὶ ἔστιν ἀσφαλὲς, ὁ λαβὼν αὐτὸ δείκνυσι χρεωστούμενον. εἰ δὲ ῥητῶς ὁ τὸ γραμματεῖον ἐκθέμενος εἴπῃ τὰς αἰτίας δι' ἃς συνεγράψατο, στοιχεῖν ἀναγκάζεται, εἰ μὴ προφανῶς δι' ἐγγράφων δείξῃ μὴ χρεωστῶν ὁμολογῆσαι.

κη.

Τῷ ὀνόματι τῶν δικαιωμάτων δηλοῦνται πάντα τὰ τὴν ὑπόθεσιν δεικνῦντα. διὸ καὶ τὰ ἐκμαρτύρια καὶ οἱ μάρτυρες, τάξιν δικαιωμάτων † ἀπέχουσιν. † ἐπέχουσι.

μα.

Ὁ ἐναγόμενος ἀποδείξεσιν οὐ βαρεῖται.

νβ.

Περὶ τῶν εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνούντων.

νζ.

Ἐάν τις προφέρῃ τινὰ γραφὴν, ὀφείλει † αὐτὸς αὐτὴν ἀποδεικνύειν ἀληθῆ, ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο δείξει, πλαστογραφίας δίκην ὑφέξει. † αὐτός.

ξ.

Ὁ ἐν ὑπομνήμασιν ὁμολογήσας μὴ κεχρῆσθαι συμβολαίῳ, οὐκέτι αὐτῷ κέχρηται.

ογ.

Ἐὰν ἐναγόμενος τὶς ἀρνήσηται χεῖρα ἰδίαν προφερομένην ἐν γραμματείῳ, ἐν προικὶ, ἢ ἐν ἑτέρῳ χάρτῃ, εἰ μὲν ἀπὸ συγκρίσεως ἐλεγχθείη, τουτέστιν αὐτοῦ ἑτέρας προφερομένης χειρὸς καὶ ἀντεξεταζομένης πρὸς τὴν ἐν τῷ γραμματείῳ κειμένην, διδόναι αὐτὸν λόγῳ προστίμου τῷ ἐνάγοντι ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ψεύδους κδ. νομίσματα. ἐὰν δὲ ἡ συμβολαιογράφος παρενεχθῇ, † παρ' ᾧ τὸ συμβόλαιον ἐγράφη, ἢ καὶ ἕτεροί τινες μαρτυροῦντες τῇ ἀληθείᾳ, τότε αὐτὸν πρὸς τῷ ἐπιτιμίῳ τῶν κδ. νομισμάτων οὐδὲ παῤῥησίαν δημόσ-

† κατὰ δόλον.

περὶ ἀρνουμένων τὸ ἴδιον χειρόγραφον, ἀναγίνωσκε καὶ βιβλ. κγ. τιτ. α. νεαρὰν νθ. ὅπερ εὑρήσεις τίτλῳ τῷ περὶ χρέους ἀπαιτήσεως.

† παρ' ὧ.

† δύναται. † δύναται ἔχειν πρὸς τὸ ἀντιθέναι τὴν τῆς ἀναργυρίας παραγραφήν· λέγοντα ὅτι καὶ τὸ συμβόλαιον ἐγένετο, οὐκ ἐδόθησαν τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα. ἀλλὰ πάντως καταδικάζεσθαι, κἂν εἰ μηδὲν αὐτῷ τῆς ἀληθείας κατεβλήθη. ταῦτα μὲν ἐὰν ἐνάγηταί τις ἐξ οἰκείου συναλλάγματος. εἰ δὲ ἐπίτροπός ἐστιν ἢ κουράτωρ ἑνὸς τῶν κουρατωρευομένων προσώπων, ἄρρεν ἔτι θήλεια κατὰ τὰς διατάξεις ἐπιτροπεύουσα τῶν ἰδίων παίδων, καὶ χεῖρα ἰδίαν προφερομένην ἐν τῷ συναλλάγματι τῶν ἐπιτροπευομένων ἢ κουρατωρευομένων ἀρνήσηται: τηνικαῦτα εἰ μὲν ἀπὸ μόνης συγκρίσεως ἐλεγχθείησαν ψευδόμενοι, παρέχειν αὐτοὺς τὰ κδ. νομίσματα. εἰ δὲ ἐκ παραγωγῆς συμβολαιογράφου ἢ μαρτύρων, τὴν μὲν τῆς ἀναργυρίας παραγραφὴν μὴ ἀφαιρεῖσθαι τοῖς ἐπιτροπευομένοις ἢ κουρατωρευομένοις προσώποις (οὐδὲ γὰρ ἥμαρτον ἐκεῖνοι) αὐτοὺς δὲ τοὺς ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας, ἑτέρους κδ. χρυσοὺς λόγῳ προστίμου διδόναι τῷ ἐνάγοντι: ἐχόντων τῶν ἐπιτροπευομένων καὶ κουρατωρευομένων σωζομένην αὐτοῖς τὴν τῆς ἀναργυρίας παραγραφήν. οὐδὲ γὰρ δίκαιόν ἐστιν αὐτοὺς ἐξ ἀλλοτρίων ἁμαρτημάτων ζημιοῦσθαι. ταῦτα περὶ τῶν ἐναγομένων εἰποῦσα ἡ διάταξις, ἔρχεται καὶ εἰς τὸ τῶν ἐναγόντων πρόσωπον, κελεύουσα, ἵνα ὁ ἐνά-

† ἰδίαν χεῖρα. γων † χεῖρα ἰδίαν ἀρνήσηται, κειμένην ἐν χάρτῃ κατ' αὐτοῦ προφερομένῳ, τυχὸν ἐν ἀποληπτικῇ ὁμολογίᾳ, καὶ αὐτὸς ὁμοίως (εἰ μὲν ἐκ μόνης συγ-

† ἐλεγχθείη. κρίσεως † ἐλεγχθείη) παρέχῃ τὰ κδ. νομίσματα. εἰ δὲ ἐκ παραγωγῆς συμβολαιογράφου ἢ μαρτύρων, τηνικαῦτα πᾶσι τρόποις ὑπολογίζεσθαι αὐτὸν τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀποδείξει περιεχόμενα, κἂν μὴ τῆς ἀληθείας κατεβλήθησαν ἐπ' αὐτῷ. ταῦτα ἐὰν οἰκείῳ ὀνόματι ἐνάγηται. ἐὰν δὲ ἐπίτροπός ἐστιν ἢ κουράτωρ, δίδωσι μὲν διπλάσιον τὸ ἐπιτίμιον τῶν κδ. νομισμάτων. ὁ δὲ ἐπιτροπευόμενος ἢ κουρατωρευόμενος δύναται ἀντιτιθέναι τῇ ἀποδείξει τὴν ἀναργυρίαν. νόησον δὲ τὴν σύγκρισιν πανταχοῦ γίνεσθαι κατὰ τὴν νεαρὰν διάταξιν τὴν κελεύουσαν μεθ' ὅρκου γίνεσθαι τὰς τῶν γραμμάτων συγκρίσεις.

οζ.

Ζήτει τὸ περὶ τῶν ἀναγκαζομένων μαρτυρεῖν τίτ.

οη.

Ἐν τοῖς συναλλάγμασιν ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια σκοπείσθω μᾶλλον, ἤπερ τὸ ἔγγραφον.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. τοῦ αὐτοῦ κβ. βιβλίου. καὶ τίτλον δ. ἐν οἷς φησὶ περὶ τῆς τῶν προκομιζομένων ἐγγράφων βεβαιώσεως, διὰ τῆς τῶν πραγμάτων συγκρίσεως, καὶ διὰ τῆς τῶν μαρτύρων ὑπογραφῆς, καὶ ἑτέρων τινῶν σημείων. περὶ ὧν πλατύτερον ἐν

† τῆς περὶ. † τῆς περὶ βεβαιώσεως εὑρήσεις.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κϛ. τίτλον ε. κεφάλαιον ρκε. ἐν ᾧ φησίν.

quidem habeat exceptionem non numeratæ pecuniæ opponendi, nec dicendi, quamuis instrumentum factum sit, non tamen esse data, quæ in eo perscripta sint: sed omnino condemnandus erit, etiamsi reapse nihil ei sit numeratum. Et hæc quidem, si quis ex contractu suo conueniatur. Sin tutor est, aut curator alicuius personæ, sub cura constitutæ, mas siue femina, quæ secundum constitutiones suorum liberum tutelam gerit, ac manum suam in contractu pupillorum uel puberum infitiatur: tunc si quidem ex sola comparatione conuicti de mendacio fuerint, aureos illos XXIIII. præstabunt. sin autem ex productione tabellionis aut testium: exceptio quidem non numeratæ pecuniæ personis sub tutela uel cura constitutis non adimetur, (nec enim ea deliquerunt) ipsi uero tutores aut curatores totidem alios XXIIII. aureos actori pœnæ nomine præstabunt; salua pupillis & puberibus non numeratæ pecuniæ exceptione. Nec enim æquum est eos ex delictis alienis damnum sentire. Postquam hæc de reis constitutio protulit, ad actorum quoque personam transit, iubens ut actor manum suam infitiatus in charta contra se prolata, puta in cautione receptoria, & ipse similiter, si sola comparatione conuictus fuerit, XXIIII. aureos præstet: sin tabellione uel testibus productis, tunc omnibus modis accepta ferātur, quæ illa probatione continentur, etiamsi reuera numerata non fuerint. Atque hæc, si suo nomine conueniatur. Si uero tutor est, aut curator, præstat ille quidem duplam XXIIII. aureorum pœnam; sed pupillus aut puber huic probationi exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere potest. Ceterum animaduertito, comparationem ubique fieri secundum nouam illam constitutionem, quæ iubet, ut iureiurando prius præstito litterarum comparationes fiant. L.comparationes, C.eod.

LXXVII.

Quære in titulo de his, qui testimonium dicere coguntur.

LXXIX.

In contractibus rerum ueritas potius inspiciatur, quam scriptura. L.1.C.plus ual. quod.

Legendus & huius ipsius XXII. libri titulus III. & IIII. in quibus agitur de scripturis, quæ proferuntur, confirmandis per rerum comparationem, & testium subscriptionem, & alia quædam signa. de quibus inuenies in titulo de instrumentorum confirmatione.

Legito & lib. XXVI. tit. V. cap. CXXV. cuius hæc uerba sunt:

Qui adfirmat se soluisse debitum, probare debet. Ceterum si probauerit, cautionem secundum leges recipiet.

Legito & lib. L. tit. XI. cap. XI. in quo dicitur:

Nouel 18. cap. 10. *Si quis accusetur rerum alienarum detentor, isque neget eas res illius esse, de quo dicit actor; & coactus fuerit is, qui actionem intendit, uel instrumentis, uel testibus, uel alijs uti laboribus ad probandum, eas res illius esse; tamdem is qui semper infitiatus fuerat has eius esse, uoluerit instrumentis alterius uti, seq. dixerit ex hypothecis aut alijs caussis, ad eam personam relatis, actore potiorem esse: aliæ quidem omnes sententiæ cessent, quæ nostris antecessoribus ad animum acciderunt, modica uero quædam, & humana, ipsique rei consentanea pœna ijs, qui negarunt, irrogetur. Nam pro facta infitiatione, proque laboribus actoris, & caussæ nomine, quæ adhuc agitur, ad actorem possessio rerum, de quibus quæstio fuit, ita transferatur; ut licentiam habeat is, qui eam reddit, si qua iura sibi competentia habeat ab ea persona, circa quam prius infitiatio contigit, ea in medium proferendi, ac ius & æquum impetrandi, pœna dumtaxat in translatione possessionis circumscripta.*

Legendus & lib. VII. tit. XIIII. ubi dicitur:

L. 1. C. de iu. prop. cal. *In omnibus caussis, siue propter litteras certatum fuerit, siue propter instrumenta, siue propter quidquam aliud, in quo necessitas probationis incumbit: sancimus, non aliter easdem probationes præstare compelli, nisi prius is, qui eas exposcit, iuramentum de calumnia præstiterit, quod non caussa differendi litem allegationes huiusmodi proposuerit. Nam sacramenti metu contentiosa litigantium instantia compescitur. Ne uero temere ad seruorum quæstionem quidam uenientes, sui animi crudelitatem exerceant; non aliter eis concedi, qui quæstionem serui exposcunt, ad hoc uenire, uel audiri a iudice, nisi prius tactis sacrosanctis scripturis deponant, quod non odio seruorum, uel propter offensas coheredum ad hoc uenerint: sed quia aliter rerum hereditariarum ueritatem exquirere uel ostendere non possint.*

Legito & lib. LI. tit. IIII. cap. XXVI.

Item legendus titulus de his, qui testimonium dicere coguntur.

SCHOLION.

Legito & nouellā CXIX. in qua dicitur: si quis in quodā instrumento faciat alterius instrumenti

Ὅτι ὁ λέγων πεπληρωκέναι τὸ χρέος, αὐτὸς ὀφείλει δεικνύειν. λοιπὸν δὲ εἰ δείξει, ἀναλήψεται κατὰ τοὺς νόμους τὸ γραμματεῖον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ν. τίτλον ια. κεφάλ. ια. ἐν ᾧ φησίν.

Εἴ τις ἐγκαλοῖτο πράγματα κατέχειν ἑτέρου· φάσκοι δὲ οὐκ εἶναι τὰ πράγματα ἐκείνου, περὶ οὗ φησὶν ὁ διώκων· † ἀναγκασθῇ δὲ ὁ τὴν ἐναγωγὴν ποιούμενος ἢ συμβολαίοις, ἢ μάρτυσιν, ἢ ἑτέροις πόνοις χρήσασθαι πρὸς τὸ δειχθῆναι τὰ πράγματα ἐκείνου καθεστάναι, εἶτα ὕστερον ὁ μέχρι παντὸς † διαρνηθεὶς ἐκείνου ταῦτα μὴ γίνεσθαι, χρήσασθαι βουληθείη τοῖς ἐξ ἐκείνου δικαίοις, καὶ † φάσκειν ὡς ἐξ ὑποθηκῶν ἢ ἑτέρων αἰτιῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ πρόσωπον ἀναφερομένων, κυριώτερος ἐστὶ τοῦ τὴν δίκην κινοῦντος: αἱ μὲν οὖν ἄλλαι πᾶσαι σχολαζέτωσαν γνῶμαι αἱ τοῖς πρὸ ἡμῶν παραστᾶσαι. μετρία δέ τις καὶ φιλάνθρωπος, καὶ † αὐτῆς τοῦ πράγματος ἐστοχασμένη ποινὴ τοῖς ἀρνηθεῖσιν ἐπαγέσθω. ὑπὲρ γὰρ τῆς περὶ ταῦτα ἀρνήσεως καὶ τῶν τοῦ διώκοντος πόνων καὶ λεγομένης ἔτι τῆς δίκης, ἐπὶ τὸν διώκοντα μετατιθέσθω τῶν πραγμάτων περὶ ὧν ἡ ζήτησις γέγονεν, ἡ νομή: ἄδειαν ἔχοντος τοῦ ταύτην ἀποδιδόντος, εἴ τινα δίκαια ἔχοι ἐξ ἐκείνου τοῦ προσώπου, περὶ οὗ πρότερον τὴν ἄρνησιν ὑπέμεινε, προσήκοντα αὐτῷ, ταῦτα προτιθέναι: καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ δικαίου τυγχάνειν, τῆς ποινῆς ἐν μόνῃ τῇ μεταστάσει τῆς νομῆς περιϊσταμένης.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλ. ιδ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐν πάσαις ταῖς αἰτίαις εἴτε διὰ γράμματα ἐφιλονεικήθη, εἴτε διὰ συμβόλαια, εἴτε διά τι ἕτερον, ἐν ᾧ ἀνάγκη ἀποδείξεως ἔγκειται: θεσπίζομεν μὴ ἄλλως τὰς αὐτὰς ἀποδείξεις παρέχειν ἀναγκάζεσθαι, εἰ μὴ πρότερον ὅστις ταύτας † ἀπαιτεῖ, ὅρκον περὶ συκοφαντίας παράσχῃ. ὅτι οὐκ ἐπὶ τῷ ὑπερθέσθαι τὴν δίκην τὰς τοιαύτας † προσέθηκε δικαιολογίας. καὶ γὰρ τῷ φόβῳ τοῦ ὅρκου ἡ ἐμφιλόνεικος τῶν δικαζομένων ἔνστασις κατέχεται. ἵνα μὴ δὲ προπετῶς εἰς βάσανον οἰκετῶν τινὲς χωριζόμενοι, τὴν τοῦ ἰδίου λογισμοῦ ὠμότητα ἐγγυμνάζωσι: μὴ ἄλλως αὐτοῖς συγχωρεῖσθαι, οἵτινες τὴν βάσανον αἰτοῦσι τοῦ οἰκέτου, εἰς τοῦτο ἐλθεῖν, ἢ ἐκ τοῦ δικαστοῦ αὐτοὺς ἀκουσθῆναι, εἰ μὴ πρότερον κατασχεθεισῶν τῶν ἁγίων γραφῶν καταθῶνται, ὅτι οὐ μίσει τῶν οἰκετῶν, ἢ δι' ἀγανάκτησιν τῶν συγκληρονόμων εἰς τοῦτο ἦλθον: ἀλλ' ἐπειδὴ ἄλλως τῶν πραγμάτων τῶν κληρονομιαίων τὴν ἀλήθειαν ζητῆσαι ἢ ἀποδεῖξαι μὴ δύνανται.

Ἀνάγνωθι βιβλίον να τίτλον δ. κεφάλαιον κϛ.

Ἀνάγνωθι καὶ τὸν περὶ ἀναγκαζομένων μαρτυρεῖν τίτλον.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ριθ. ἐν ᾗ φησίν, ὅτι εἴπερ τις ἔν τινι συμβολαίῳ ἑτέρου ποιήσηται μνήμην συμβολαίου,

μὴ δὲ

πρὸς μίαν ἀπάντησιν γίνεσθαι, ἢ μὴ τὸ δεύτερον συμβόλαιον προκομισθῇ. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ιη' ἐν ᾗ φησὶ περὶ τῶν ἀγνωμονούντων καὶ ἀρνουμένων τὰ ἴδια χειρόγραφα.

ΠΕΡΙ' Α'ΝΑΦΩΝΟΥ'ΝΤΩΝ ΕΙ'Σ ἐλευθερίαν ἤτι εἰς εὐγένειαν.

Τιτλ.α. κεφ.η.

Ὅτι καὶ ἀναφωνῶν εἰς ἐλευθερίαν δείκνυσι· εἰ καὶ τὸ μάλιστα ὁ παραγραφόμενος ὃ λέγει δεικνύει. καὶ κεφάλαιον νβ. καὶ βιβλίον μη. τίτλον η. οὗ τινος ἐν τῷ ζ κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῶν, ἐνάγων ἐστίν. εἰ δὲ ἐκ ταύτης δουλαγωγεῖται, ὁ λέγων αὐτὸν εἶναι δοῦλον. εἰ δὲ ἄδηλόν ἐστι, τοῦτο αὐτὸ πρῶτον δεῖ σκοπεῖσθαι, ὥστε γνωσθῆναι τίς βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον θ. καὶ κ. καὶ κεφάλ. κα. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἀπὸ δουλείας ἀναφωνῶν εἰς ἐλευθερίαν, αὐτὸς βαρεῖται τῇ ἀποδείξει. ἐὰν δέ τις τὸν ἐλεύθερον εἰς δουλείαν ἕλκει, πάλιν αὐτὸς τοῦτο ἀποδείκνυσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κα. καὶ κβ. καὶ τίτλον ι. ἐν ᾧ διαλαμβάνει περὶ τῶν εἰς εὐγένειαν ἀναφωνούντων ἀπελευθέρων. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἀπελεύθερος εὐγενὴς εἶναι λέγων, ἐντὸς ε. ἐτῶν ἀφ' οὗ ἠλευθερώθη ἀκούεται. εἰ δὲ μετὰ ταῦτα λέγει εὑρεῖν δικαιώματα ὑπὲρ τῆς εὐγενείας, δεῖ αὐτὸν βασιλεῖ προσελθεῖν, ἐφ' ᾧ διαγνῶναι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλ. ε. κεφάλαιον πς. καὶ πζ. καὶ πη.

Ὅτι πᾶς ἀναφωνῶν εἰς ἐλευθερίαν ἀπὸ δουλείας, ἐν τῷ φόρῳ τοῦ λεγομένου δεσπότου δικάζεται.

ΠΕΡΙ' Ε'ΛΕΥΘΕ'ΡΩΝ ΠΡΑΘΕ'ΝΤων, ἢ δουλαγωγουμένων, ἢ βίᾳ κατεχομένων.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. ιη.

Ὁ βίᾳ τὸν ἐλεύθερον συλλαβόμενος καὶ δήσας, οὐκ ἔστι νομεύς.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλον η. κεφάλαιον ιδ. καὶ κη. ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κ. οὗ τινος ἐν τῷ ιβ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐάν τις τὸν ἐλεύθερον ἀγοράσῃ, οὐ κτᾶται αὐτὸν δοῦλον.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κβ οὗ τινος ἐν τῷ ε. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ δουλαγωγούμενος καὶ λέγων τινὰ χρεωστεῖσθαι, ὀφείλει πρότερον ἀποδεῖξαι τὰ περὶ τῆς τύχης τῆς ἰδίας: καὶ μετὰ ταῦτα περὶ τῶν κεχρεωστημένων αὐτῷ ἐναγάγειν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον μζ. καὶ τίτλον μη. κεφάλαιον ιη. ἐν ᾧ φησίν.

mentionem: nihil peti posse, nisi & alterum illud instrumentum proferatur. Legito & nouellam XIIX in qua tractatur & de contumacibus atque chirographa sua infitiantibus.

DE PROCLAMANTIBVS AD libertatem, siue ingenuitatem.

Eiusd. I. tit. cap. VIII.

Qui proclamat ad libertatē, probat: quamuis excipiens plerumq. quod ait probet. Adiunge caput LII. Item lib. XLVIII. tit. VIII. cuius VII. cap. dicitur: l.8.D.de prob.

Qui ad libertatem proclamat, actor est. At uero si ex hac in seruitutem petatur, actor est is, qui seruum esse dicit. Sin autem incertū est, hoc ipsum prius est spectādum, ut cognoscatur, quis probationibus oneretur.

Legito & tit. IX. & XX. cap. XXI. cuius uerba sunt:

Qui ex seruitute proclamat in libertatem, ipse probatione oneratur. At si quis liberum in seruitutem trahat, rursus idem hoc probat. l.21.C.de lib. cau.

Legito & tit. XXI. & XXII. & tit. X. in quo tractatur de libertis ad ingenuitatem proclamantibus. Eius cap. II. dicitur:

Ingenuum se libertus adserens, intra quinquennium, ex quo manumissus est, auditur. Sin autem postea dicat, instrumenta se pro ingenuitate reperisse: principem ipsum adire cogniturum oportebit. l.2.D.si ingen. esse dic.

Legito & lib. VII. tit. V. cap. LXXXVI. & LXXXVII. & LXXXVIII.

Quicumque in libertatem ex seruitute proclamat, in eius foro, qui se dominum dicit, iudicium sustinet. l.4.C.ubi cau. stat.

DE LIBERIS HOMINIBVS DIstractis, uel in seruitutem reuocatis, uel ui detentis.

Tit. I. eiusd. cap. XVIII.

Qui liberum hominem ui rapuerit, & uincierit, non est possessor. l.10.D.de prob.

Legito & lib XXVIII. tit. VIII. cap. XIIII. & XXVIII. Item tit. XX. cuius XII. cap. dicitur:

Si quis hominem liberum emerit, non facit illum seruum.

Adiunge tituli XXII. cap. V. cuius uerba sunt:

Qui reuocatur in seruitutem, ac debitum ab aliquo petit, eum prius oportet statū suum probare, ac postea debitorum nomine conuenire. l.5.C.de ord. cognit.

Legendus & lib. LX. tit. XLVII. & tit. XLVIII. cap. XVIII. in quo dicitur:

l.15.C. ad l. Fab. de plag. De pœna plagiariorum.

Qui liberum sciens inuitum uendit, plagiarius est. ac si quidem seruus est, aut libertinus, uerberato ac tonso manus abscinduntor: sin liber, manus ei dumtaxat abscinduntor. Similiter illi manus abscinduntor, qui liberum sciens emit, uel donauit, uel in dotem dedit, uel permutauit.

SCHOLION.

Legito & lib. XIX. tit I. cap. LXXIX in quo dicitur de filio distracto, de quo dicitur in titulo de emtione.

DE PRAELATO DIE.

Tit. eiusdem cap. XXX.

l.3. D. de fid. instrum. *Tametsi fieri non debeat diei prælatio, tamen quod attinet eos, qui in hoc consenserunt, falsi crimen nō competit. Magis enim debitor, quam creditor, deliquit.*

Legito & lib. LX. tit. XLI. cuius cap. XXIIX. dicitur:

l.28. D. de l. Cor. de fal. *Creditor diem pignorum præferens, falsi tenetur.*

APVD QVEM TESTAMENTI TABVLÆ deponi debeant, & de inofficioso testamento.

Tit. eiusd. cap. XXXII.

l. ult. D. de fid. instrum. *Si quæratur, cui testamentum deponi oporteat; senior iuniori, amplioris honoris inferiori, mas feminæ, ingenuus libertino præfertur.*

Legito & lib. XXXIX. tit. I. cap. III. in quo dicitur:

l.3. D. de inoff. test. *Inofficiosum quis testamentum dicit, quum ait exheredari se uel præteriri non debere. Nec enim consentiendum est parentibus, qui in testamentis iniuriam liberis faciunt. Legendus & lib. XXX. cap. XLIX.*

DE ARRIS.

Tit. eiusd. cap. LXXIIII.

l. contractus in fine. C de fid. instr. Instit. de emt. & uend. in principio. *Arræ naturam hanc tacite habent, ut siue is, qui eas dedit, contractum non impleat, omnibus modis arram perdat: siue qui eas accepit, non impleat; omnibus modis duplum restituat.*

DE TABELLIONIBVS ET instrumentis.

Tit. II.

Nouel. 44. in fin. & 47. in princ. *Tabelliones in aliam chartam instrumentum ne scribant, nisi quæ propositum habeat quod protocollum uocant. Et hoc quodam modo inchoanda sunt instrumēta:* IMPERII HVIVS VEL ILLIVS SACRATISSIMI AVGVSTI ET IMPERATORIS ANNO ILLO. *Secundum hæc consulis, qui eo anno fuerit, nomen subyciatur; ac indictioni tertio loco mensis atque dies adiungantur.*

περὶ ποινῆς τῶν ἀνδραποδιστῶν.

Ὁ τὸν ἐλεύθερον ἐν εἰδήσει μὴ βουλόμενον πιπράσκων, ἀνδραποδιστής ἐστι. καὶ εἰ μὲν δοῦλός ἐστιν, ἢ ἀπελεύθερος, τυπτόμενος καὶ κειρόμενος, χειροκοπείσθω. εἰ δὲ ἐλεύθερός ἐστι, χειροκοπείσθω μόνον. ὁμοίως χειροκοπείσθω, καὶ ὁ τὸν ἐλεύθερον εἰδὼς ἀγοράσας, ἢ δωρησάμενος, ἢ εἰς προῖκα δοὺς, ἢ καταλλάξας.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιθ. τίτλον α. κεφ. οθ. ἐν ᾧ φησὶ περὶ υἱοῦ πραθέντος· ὅπερ προείρηται ἐν τῷ περὶ ἀγορασίας.

ΠΕΡΙ † ΧΡΟΝΙΣΜΟΥ.

† προχρονισμοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. λ.

Εἰ καὶ μὴ χρὴ γίνεσθαι προχρονισμὸν, ὅμως ὅσον πρὸς τοὺς ἐκ συναινέσεως τοῦτο ποιήσαντας, οὐχ ἁρμόζει τὸ τοῦ πλαστοῦ ἔγκλημα. μᾶλλον γὰρ ὁ χρεώστης † ὅπερ ὁ δανειστὴς ἥμαρτεν.

† ἤπερ.

Ἀνάγνωθι βιβλίον ξ. τίτλον μα. κεφάλαιον κη. ἐν ᾧ φησίν.

Προχρονίζων τὴν ἡμέραν τῶν ἐνεχύρων ὁ δανειστὴς ὑπόκειται τῷ πλαστῷ.

ΠΑΡΑ ΤΙΝΙ ΟΦΕΙΛΕΙ Η ΔΙΑθήκη παρατίθεσθαι, καὶ περὶ ἀκαθηκούσης διαθήκης.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. λβ.

Ἐὰν ζητῆται, τίνι ὀφείλει ἡ διαθήκη παρατιθέναι, ὁ γέρων τοῦ νεωτέρου προκρίνεται: καὶ ὁ μείζονος τιμῆς, τοῦ ἥττονος: καὶ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικός: καὶ ὁ εὐγενὴς τοῦ ἀπελευθέρου.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λθ. τίτλον α. κεφάλαιον γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἀκαθήκουσάν τις λέγω διαθήκην, ἐν τῷ λέγειν μὴ ὀφείλειν ἀποκληρον γενέσθαι ἢ ἀμνημονευτον. ὅτι γὰρ δεῖ τοῖς γονεῦσι συναινεῖν, ζημιοῦσι τοὺς παῖδας ἐν ταῖς διαθήκαις. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λ. κεφάλαιον μθ.

ΠΕΡΙ ΑΡΡΑΒΩΝΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. οδ.

Τοὺς ἀρραβῶνας φύσιν ἔχειν σιωπηρῶς τοιαύτην, ἵνα εἴτε ὁ δεδωκὼς μὴ πληροῖ τὸ συνάλλαγμα, πᾶσι τρόποις ἐκπίπτῃ τῶν ἀρραβώνων: εἴτε ὁ λαβὼν μὴ πληροῖ, πᾶσι τρόποις διπλάσιον ἀποδίδωσι.

ΠΕΡΙ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ καὶ συμβολαίων.

Τίτλ. β.

Τοὺς μὴ εἰς ἕτερον χάρτην τοὺς συμβολαιογράφους γράφειν συμβόλαιον, εἰ μὴ εἰς τὸν ἔχοντα προκείμενον τὸ καλούμενον πρωτόκολλον: καὶ οὕτως πως ἄρχεσθαι τῶν συμβολαίων: ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥΔΕ ΤΟΥ ΘΕΙΟΤΑΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ, ΕΤΟΥΣ ΤΟΣΟΥΔΕ. καὶ μετ' ἐκεῖνα ἐπιφέρειν τὴν τοῦ ὑπάτου προσηγορίαν τοῦ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ὄντος, καὶ τρίτην τῆς ἐπινεμήσεως παρεπομένων τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἡμέρας.

ΣΧΟ-

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν νδ. καὶ νεαρὰν μζ ἐν ᾗ φησὶ δεῖν προτάττεσθαι τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα ἐν τοῖς συμβολαίοις καὶ τὸ ἔτος.

ΠΕΡΙ ΒΕΒΑΙΩ'ΣΕΩΣ ΤΩ͂Ν προκομιζομένων ἐγγράφων δικαιωμάτων.

Τίτλ. γ. κεφ. α.

Κἀκεῖνο δὲ ἡγούμεθα τῷδε χρῆναι † προσθεῖναι τῷ νόμῳ. ἐπειδὴ γὰρ ἤδη γεγράφαμεν νόμον βουλόμενοι ἐξ ἰδιοχείρων μηδεμίαν γίνεσθαι σύγκρισιν, εἰ μὴ ἄρα τριῶν μαρτύρων ὑπογραφὰς ἔχοιεν τὰ χειρόγραφα, καὶ αὐτοὶ οἱ μάρτυρες συνομολογήσωσιν ὅτι ὑπέγραψαν, ἢ ἀρνούμενοι περὶ τῆς ἰδίας χειρὸς ἀπὸ συγκρίσεως τῶν ἰδίων γραμμάτων ἐλεγχθῶσιν, ἀλλ' ἐκ μόνων τῶν ἀγοραίων: ὁρῶμεν δὲ τὴν τῶν πραγμάτων πεῖραν δεομένην προσηκούσης ἐπανορθώσεως ἐν τῷ νόμῳ, καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν δικαζομένων εὕρομεν πείρας: ἐπανορθῶσαι αὐτὸν κατὰ τοῦτο βουλόμεθα τὸ σχῆμα. πολλάκις γὰρ προκομίσας τις ἰδιόχειρον συμβόλαιον, καὶ ἐξ αὐτοῦ ποιούμενος ἢ τὴν ἀγωγὴν, ἢ τῶν οἰκείων δικαίων ἀπόδειξιν, ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς χειρὸς τὸ ἐναντίον μέρος προεκόμισε γράμματα, εἶτα νόμιμον σύστασιν ἐκεῖθεν ἠθέλησε γενέσθαι, ἐξ ὧν ὁ αὐτὸς ὁ ἀντιτεταγμένος αὐτῷ † προσκεκόμικεν, ὁ δὲ * ἀντέχοιτο τῷ νόμῳ, τῷ δεῖν ἐξ ἀγοραίων συμβολαίων γίνεσθαι †, ἀλλ' οὐ τῶν αὐτογράφων: θεσπίζομεν, εἴ τι τοιοῦτόν τι συμβαίη, καί τις βουληθείη πρὸς αὐτὰ τὰ παρὰ τοῦ ἀντιδίκου προκομισθέντα γράμματα γίνεσθαι τὴν ἐξέτασιν: μὴ διαβάλλεσθαι τοῦτο, ὡς οὐκ † ὀρθὸν γινόμενον. ᾧ γὰρ αὐτὸς πιστεύει, καὶ ὃ προκεκόμικε, καὶ ἐξ οὗ τὰ οἰκεῖα ἐπιρρώννυσι, τοῦτο οὐκ ἂν διαβάλοι, † εἰ δὲ κωλύσειε τὴν σύγκρισιν τῶν γραμμάτων γενέσθαι πρὸς αὐτὸ, κἂν εἰ τύχοι καθεστὼς ἰδιόχειρον. οὐ γὰρ ἂν αὐτὸς ἑαυτῷ πολεμοίη, καὶ ἅπερ ἰσχυρίζεται, ταῦτα διαβάλοι. εἰ δὲ καὶ ἐκ δημοσίων ἀρχείων προκομισθείη χάρτης, οἷον ἀπόδειξις τῆς τραπέζης τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων (ἴσμεν γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ζητηθὲν) καὶ τὸ ἐκ τῶν δημοσίων προκομιζόμενον, καὶ δημοσίαν ἔχοι μαρτυρίαν: καὶ τοῦτο δεκτὸν εἶναι πρὸς τὰς συγκρίσεις τίθεμεν. πανταχοῦ γὰρ τὰ τῆς παραποιήσεως μισοῦντες † πλημμελήματα, καὶ τὸν ὅρκον δεδωκέναι τοὺς † ἀντεξετάζοντας τὰ γράμματα νενομοθετήκαμεν, καὶ τὴν ἐξ ἀγοραίων μόνον συμβολαίων παράθεσιν εἰσηγησάμεθα. ὥστε κρατείτω διὰ πάντων ὁ νόμος ἐκεῖνος, τῆς παρούσης ὑποδιαιρέσεως ἐπιτεθειμένης αὐτῷ, τοῦ μέντοι ὅρκου τῶν συγκρινόντων ἐκ τρόπου παντὸς διδομένου.

† προστεθῆναι. † προσκεκόμικεν. * ἀντέχηται. † γίνεσθαι τὰς συγκρίσεις. † ὀρθῶς. † ἰδί. † πλημμελήματα † τοὺς τὰς συγκρίσεις ποιοῦντας ταβελλίωνας.

SCHOLION.

Legito & nouellam * LIIII & nouellã XLVII. in qua dicitur, debere nomen imperatoris in instrumentis primo loco poni, una cum anno.

* XLIIII.

DE CONFIRMATIONE INSTRVMENTORUM, QUÆ IN SCRIPTIS PROFERUNTUR.

Tit. III. cap. I.

Nouel. 49. cap. 2.

*Illud etiam huic adyciendum legi ducimus. Quando enim iam lex a nobis est lata, quæ uult ne qua litterarum comparatio fiat ex priuatis chirographis, nisi trium ea testium subscriptiones habeant, & testes ipsimet confiteantur se subscripsisse, uel infitiantes ex cõparatione suarum litterarum conuicti de manus suæ scriptura fuerint, sed tantum ex forensibus & publicis [instrumentis]; uidemus autem rerum ipsarum experientiam egere conuenientis in lege correctionis, id quod de ipso litigantium experimento deprehendimus: hac eam forma corrigere uolumus. Nam sæpe contigit, ut quis instrumento prolato, quod eius manu scriptum esset, ex eoq; uel actione, uel allegationum suarum probatione instituta, posteaquam pars aduersa litteras eiusdem manus protulisset, deque ys ipsis legitimam probationem fieri cupiuisset, quæ aduersarius protulisset; ipse legis illius adiumento uteretur, quæ de publicis instrumentis, non de propria manu scriptis, litterarum comparationes fieri præcipit. Itaque sancimus, ut si quid eiusmodi accidat, & uoluerit aliquis ex ipsis litteris ab aduersario prolatis examinationem fieri; nequaquam hoc calumniæ sit expositum, quasi quod recte non fiat. quippe cui fidem ipsius habet, quodque protulit, & ex quo sua corroborat; id fieri nequit ut obtrectando criminetur, nec ut litterarum comparationem ad id fieri prohibeat, quamuis priuati hominis manu scriptum sit. Nec enim ipse secum pugnauerit, nec ea quæ adfirmat, falsitatis insimulauerit. Quod si de publicis archiuis charta prolata fuerit, puta si documentum mensæ gloriosissimorum præfectorum, (scimus enim & hoc aliquando quæsitum) & ex publicis quid proferatur, quod publicum testimonium contineat: id quoque admittendum ad comparationes statuimus. Nam quum in omnibus falsi delictum oderimus, & iusiurandum ab ys, qui * litteras examinant, præstari sancimimus; & collationem ex publicis dũtaxat instrumentis introduximus. Quapropter ea lex in omnibus rata sit, præsenti subdistinctione adhibita; ipsoq; iuramẽto ab ys, qui litteras comparant, omnimodo præstando.*

* hoc est, a tabellionibus, qui comparationes faciũt.

Titul.

Titulus IIII. etiam legatur, cuius I. cap. dicitur:

Nouel. 73. cap. 1.

*Si quis caute uult * deponere, non soli accipientis scriptura credat; (id quod mota lite in quaestionem deductum, quia non professus est suam scripturam esse, qui scripsisse dicebatur, magnas turbas dedit: ipso etiam alia scribere coacto, quae licet esse similia uiderentur, non per omnia tamen respondebant, ut sane litterarum nomine caussa † indefinita manserit) sed qui depositum tradit, etiam testes arcessat, quantum eius fieri potest, graues ac fide dignos, nec pauciores tribus: ne de solis * litteris, & earum examinatione pendeamus, sed etiam ab ipsis testibus aliquid adiumēti iudices habeant. Nam eiusmodi testimonia requirimus, ut testes † presentes dicant, se praesentibus eum subscripsisse, qui confecerit instrumentum, idque se [factum] scire. quippe si testes eiusmodi non pauciores tribus, fide dignos, reperiamus; tale testimonium non reijcimus. Nec enim hanc legem ferimus, ut probationes in angustum redigamus: sed ut efficiamus, quo & sint, & certa sint probationes. Sed & si quis instrumentum mutui, uel alterius contractus faciat, nec uelit hoc in publico componi, (quod & in deposito definimus) non ex sese fidem mereri putetur instrumentum crediti nomine scriptum, nisi testium quoque fide dignorum praesentiam habeat, non pauciorum tribus: ut siue ipsi compareant, & scriptura sua testimonium perhibeant, siue alij quidam, testantes se praesentibus instrumentum esse compositum; utrimque fidem contractus accipiat: non quod examinatio * scripturae prorsus reijcienda sit, sed quod sola non sufficiat, uerum per accessionem testium confirmetur. Quod si quid tale usuueniat, quale quiddam in Armenia contigit, ut aliud collatio scripturae, aliud testimonia efficiant: tunc nos quidem existimamus ea, quae uiua uoce proferuntur, & cum praestatione iurisiurandi, maiorem quam ipsam per se scripturam, fidem mereri. Verum esto iudicantis hoc prudentiae simul atque religionis, ut ueris potius, quam eiusmodi fidem habeat. Ac nos quidem hoc pacto fidem instrumentorum probandam putamus. Verum si quis uel deponens aliquid, uel mutuans, uel aliter contrahens, sola contrahentis secum scriptura contentus sit: eius erit scire, se rem totam illius fidei credidisse. Ac scripturam quidem quod attinet, per eam parum sufficiens & idonea, secundum nostram legem, fides instrumento conciliatur.*

* hoc est, alicui depositum tradere.

† lis non transacta.

* uidelicet eius, qui deposi tum accepit, & scripturam manu sua fecit.

† adstantes in iudicijs.

* uidelicet illius, qui depositum accepit, & se accepisse scripsit.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ΄. οὗ τινος ἐν τῷ α΄. κεφαλαίῳ φησίν.

Εἴ τις ἀσφαλῶς † παρακατατεθεῖσθαι βούλεται, μὴ μόνοις πιστευέτω τοῖς τοῦ λαμβάνοντος γράμμασι (τοῦτο ὅπερ ἐν τῇ δίκῃ ζητηθέν, ἐπειδήπερ οὐ συνωμολόγησεν ὁ γεγραφέναι λεγόμενος αὐτοῦ καθεστάναι τὰ γράμματα, μεγάλην ἔσχε ταραχήν, καὶ γράψαι ἕτερα καταναγκασθέντος ἅπερ ἔδοξε παρόμοια μέν, οὐ μὴν διὰ πάντων ἐοικότα, † καὶ τό γε ἐπὶ τοῖς γράμμασιν ἀκρίτου τοῦ * πράγματος μεμενηκότος) ἀλλ' ὁ τὴν παρακαταθήκην διδοὺς † προσκαλείσθω καὶ μάρτυρας, ὡς οἷόν τε σεμνοὺς καὶ πίστεως ἀξίους, καὶ οὐκ ἐλάττους τριῶν: ἵνα μὴ ἐπὶ μόνων ἠρτήμεθα τῶν * γραμμάτων, καὶ τῆς τούτων ἀντεξετάσεως, ἀλλ' εἴη τοῖς δικάζουσι καὶ ἡ παρὰ μαρτύρων βοήθεια. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοιαύτας μαρτυρίας προσιέμεθα, ὥστε * παρόντας μάρτυρας λέγειν, ὡς αὐτῶν παρόντων ὑπέγραψεν ὁ τὸ συμβόλαιον ποιούμενος, καὶ τοῦτο ἐπίστανται. εἰ γὰρ εὕροιμεν καὶ τοιούτους τινὰς μάρτυρας οὐκ ἐλάττους τῶν τριῶν ἀξιοπίστους καθεστῶτας, οὐδὲ τὴν τοιαύτην ἀπαγορεύομεν πίστιν. οὐ γὰρ ἵνα συστείλωμεν τὰς ἀποδείξεις, τίθεμεν τὸν νόμον, ἀλλ' ἵνα καὶ εἶναι † αὐτοὺς ποιήσωμεν καὶ ἀσφαλῶς εἶναι. ἀλλὰ κἂν εἴ τις δανείσματος συμβόλαιον, ἢ ἄλλου τινὸς πράττοι, καὶ μὴ βούλεται οὕτω † ἀπ' ἀγορᾶς συντεθῆναι (ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης ὁρίζομεν) μὴ αὐτόθεν ἀρκείτω πιστὸν τὸ γραφόμενον ἐπὶ τῷ δανείσματι συμβόλαιον, πλὴν εἰ μὴ καὶ μαρτύρων ἔχει παρουσίαν ἀξιοπίστων, οὐκ ἐλαττόνων τῶν τριῶν, ἵνα † τι αὐτοὶ παραγίνοιντο, καὶ τοῖς οἰκείοις μαρτυρήσαιεν γράμμασιν. εἴτε ἕτεροί τινες, μαρτυροῦντες ὡς παρόντων αὐτῶν τὸ συμβόλαιον συνετάγη, † λαμβάνει τὸ πρᾶγμα τὴν πίστιν ἑκατέρωθεν, οὐκ ἀποβλήτου παντελῶς καὶ τῆς τῶν † γραμμάτων ἐξετάσεως οὔσης, ἀλλὰ μόνης οὐκ ἀρκούσης, τῇ δὲ προσθήκῃ τῶν μαρτύρων βεβαιουμένης. εἰ μέντοι † τοιοῦτο συμβαίη, ὁποῖον ἐπ' Ἀρμενίας ἐγένετο, καὶ ἕτερον μὲν ἡ παράθεσις τῶν γραμμάτων ἐποίει, ἕτερον δὲ αἱ μαρτυρίαι: τηνικαῦτα ἡμεῖς μὲν οἰόμεθα τὰ παρὰ ζώσης φωνῆς λεγόμενα καὶ μεθ' ὅρκων, ταῦτα ἀξιοπιστότερα τῆς αὐτῆς γραφῆς καθ' αὐτὴν τυγχάνειν. πλὴν ἀλλ' ἔσω τοῦτο τῆς τοῦ δικάζοντος ἀγχινοίας τε ὁμοῦ καὶ θεοφιλείας, τὸ τοῖς ἀληθέσι μᾶλλον αὐτὸν τῶν τοιούτων πιστεῦσαι. καὶ ἡμεῖς μὲν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον οἰόμεθα δεῖν ἀποδείκνυσθαι πιστὰ τὰ συμβόλαια. εἰ μέντοι τις ἢ παρακατατιθέμενος, ἢ δανείζων, ἢ ἄλλως συμβάλλων ἀρκεσθείη τοῖς γράμμασι μόνον τοῦ πρὸς αὐτὸν συμβάλλοντος, ἐπ' αὐτῷ κείσεται τὸ γινώσκειν, ὡς τῆς ἐκείνου πίστεως τὸ πᾶν αὐτὸς ἀνηρτήσατο. καὶ ὅσον μὲν ἐκ τῆς γραφῆς, οὐκ αὖ αὐτάρκης δόξειε κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, τῷ συμβολαίῳ προστίθεσθαι πίστις.

εἰ δὲ

† παρακαταθέσθαι δύναται.

† κἄν τοι γε.

* ἀδιάλυτα ἔμενεν τὰ δίκαια.

† προσκαλείσθω.

* τοῦ λαβόντος δηλονότι, καὶ τὸ ἔγγραφον οἰκείᾳ χειρὶ ποιήσαντος.

* παρισταμένους ἐν δικαστηρίῳ.

† αὐτάς.

† ἵνα.

† ὅτι.

† λαμβανέτω.

† τοῦ λαβόντος καὶ γράψαντος ἐπίλαβον.

† τοιοῦτό τι.

εἰδὲ ἡ παρουσία τῶν μαρτύρων, ἐφ' ὧν τὸ συνάλλαγμα γέγονεν, ἢ ἴσως † ἡ τελευταία τοῦ πράγματος καταφυγὴ βοηθήσειεν αὐτῷ: (φαμὲν δὲ τὴν ἐξ ὅρκων) † ἀκυροῦμεν τὸ γινόμενον. τὰς γὰρ παραποιήσεις, καὶ τὰς μιμήσεις εὐλαβούμενοι, καὶ * γυμναῖς ταύταις αὐταῖς οὐ πιστεύοντες, τὴν τοιαύτην ἀκρίβειαν προστίθεμεν τῷ πράγματι: οὐχ ἵνα τοὺς † πιστεύσαντας ἀφελώμεθα τῆς ἑαυτῶν περὶ τοὺς φίλους πίστεως. ἀλλ' ἵνα, ὡς οἷόν τε τὴν ἀγνωμοσύνην τι καὶ ἄρνησιν πολλοῖς ἐλέγχωμεν τρόποις. ἀλλὰ καὶ τὰ συμβόλαια τὰ ἐπ' ἀγορᾶς συντελούμενα, εἰ καὶ τὴν τῶν συμβολαιογράφων ἔχει πλήρωσιν, προσλαμβανέτω καὶ αὐτὰ πρὸ τοῦ † τελέσματος, τὴν ἐν γράμμασι τῶν * μαρτύρων, ὡς εἴρηται, παρουσίαν. δεῖ μέν τοι τοὺς δικάζοντας, καὶ εἴτινα σημεῖα εὕροιεν προσγεγραμμένα τοῖς χάρταις, καὶ ταῦτα ἀναζητεῖν καὶ ἀναγινώσκειν πειρᾶσθαι, (πολλὰ γοῦν ἴσμεν, καὶ ἐξ ἐκείνων διαφανέντα) καὶ μὴ προχείρως τὰς πίστεις τῶν γραμμάτων ἐκ παραθέσεως ἑτέρων προσίεσθαι, διὰ τὰς ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένας αἰτίας. εἰ μέν τοί γε τελευτήσειεν ἅπαντες οἱ μάρτυρες, ἢ καὶ ἄπεισι τυχὸν, ἢ καὶ ἄλλως οὐ ῥᾴδιον ἐστὶ τὴν ἐκ τῶν μαρτύρων τῶν ὑπογεγραφότων πίστιν ἐπιθῆναι, μηδὲ ὁ συμβολαιογράφος περίεστιν ὁ τελέσας, εἴγε ἀγοραῖον εἴη, ὥστε μαρτυρήσαι τοῖς ἑαυτοῦ, ἢ μηδὲ ἐνδημοίη, ἀλλὰ πάντως ἀνάγκη τὴν ἀντεξέτασιν τῶν γραμμάτων, ἢ τῶν * τελεσάντων, ἢ τῶν ὑπογραψάντων παραλαβεῖν: τηνικαῦτα πρέπον ἐστὶν, ἰέναι μὲν ἐπὶ τὰς συγκρίσεις (οὐδὲ γὰρ παντάπασιν αὐτὰς ἀπαγορεύομεν) διὰ δὲ πάσης ἀκριβείας χωρεῖν, καὶ πάντως εἰ νομίσειεν αὐτὰς χρῆναι πιστεύειν, καὶ ὅρκον ἐπάγειν τῷ προκομίζοντι, ὅτι μηδὲν συνειδὼς πονηρὸν τῷ παρ' αὐτοῦ προκομιζομένῳ, οὐδέ τινα τέχνην περὶ τὴν σύγκρισιν γενέσθαι παρασκευάσας, οὕτω χρῆται τούτῳ, ὥστε μηδὲ ἀναιρεθῆναι τι παντελῶς, καὶ διὰ πάντων τὸ ἀσφαλὲς τοῖς πράγμασι φυλάττεσθαι. ἐπὶ γὰρ δὴ τῶν ἐπ' ἀγορᾶς συντελουμένων συμβολαίων, εἴπερ ὁ συμβολαιογράφος παρέλθοι καὶ μαρτυρήσειε μεθ' ὅρκου, εἰ μὲν οὐ δὴ ἑαυτοῦ ἔγραψεν, ἀλλὰ διά τινος τῶν ὑπουργούντων αὐτῷ, παρίτω κἀκεῖνος, εἴγε περίεστιν, καὶ εἰ δυνατὸν ὅλως αὐτὸν ἐστιν ἐλθεῖν, καὶ οὐδεμία τὴν αὐτοῦ πάροδον αἰτία κωλύει, ἢ νόσος τυχὸν ἰσχυρὰ, ἢ τις τῶν περιστάσεων τῶν ἄλλων, ἅπερ ἀνθρώποις ἅπαντα. εἰ δὲ καὶ ἀριθμητὴν ἔχοι τὸ συμβόλαιον, κἀκεῖνος παραγινέσθω, ὥστε τρεῖς εἶναι τοὺς μάρτυρας, ἀλλ' οὐχ ἕνα. εἰ δὲ οὔτε ἀριθμητὴς προσελήφθη, τό, τι

Margin notes (Greek): † τὸ ἔργον τοῦ λεγομένου τῶν γραφῶν ἐκ τοῦ ... ἀμφιβολίαν. † ἐκ ἀπορία. * ἄνευ μαρτύρων ἀπλῶς. † τελέσματος. † τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ταβελλιώνων γινομένην. * ἐπ' ἀμφοῖν τοῦ ... μαρτυρίου καὶ τοῦ ... * τῶν συγγραψαμένων ... γραμμάτων ... τῶν ταβελλιώνων ... γραφέντων ...

Sin autem præsentia testium, coram quibus contractus celebratus est, uel extremum rei fortasse * refugium (dicimus autem id, quod ex iuramentis petitur) opis aliquid ei ferat; nequaquam id, quod agitur, irritum esse uolumus. Quippe dum scripturæ deprauationes & imitationes cauemus, ijsque † nudis non credimus, huiusmodi accurationem in hac re adhibemus; non ut eos, qui fidem suis habent, abstrahamus ab hac erga suos amicos fiducia: sed uti, quantum eius fieri potest, perfidiam & infitiationem multis modis redarguamus. Quin & instrumenta, quæ publice perficiuntur, quamuis impletionem tabellionum habeant; ante * perfectionem tamen, † testium quoque scriptam, ceu diximus, præsentiam accipiant. Debent autem iudices & si qua signa repererint ad scripta chartis scrutari, & legere conari, (quippe multa scimus etiam de his paruisse) nec propter caussas a nobis prius indicatas, scripturarum probationes ex collatione aliarum admittere. Quod si testes uniuersi uita defuncti fuerint, uel absuerint forte, uel aliam ob caussam non facile sit adiumento testium, qui subscripserunt, fidem facere; nec tabellio superstes sit, qui perfecit instrumentum, (si quidem publicum erit) ut scriptis ab se testimonium perhibere posset, aut domi non sit; sed omnino necesse fuerit examinationem * scripturæ uel eorum, qui perfecerunt, uel eorum, qui subscripserunt, adiungere: tum uero par est ad litterarum quidem comparationes decurrere, (nec enim prorsus has reijcimus) sed omni cum accuratione procedendum erit, & omnino (si quidem iudex eis habendam fidem existimabit) iusiurandum quoque producenti deferendum, quo adfirmet, se nullius in prolato ab se instrumento fraudis sibi conscium, nec annisum, ut ulla in comparatione techna fieret, ita scilicet hoc uti: quo nec omnino quidquam perimatur, & per omnia rebus sua certitudo constet. Enimuero in illis instrumentis, quæ publice componuntur, si tabellio prodeat, & cum iurisiurandi præstatione testimonium dixerit, si quidem non ab eo scriptum sit instrumentum, sed per quemdam ex eius ministris: accedat is quoque, si quidem superstes est, & omnino adesse potest, accessum eius caussa nulla præpediente, puta morbo uehementiore, uel alio quopiam aduerso casu, cuiusmodi mortalibus accidunt. Quod si etiam adnumeratorem habet instrumentum, accedat & is; quo tres sint, qui testentur, non unus. Si uero nec adnumerator adhibitus fuit, ac to-

* scilicet ut eius iuramento, qui scripturam perfecisse dicitur, ambiguitas tollatur.
† a testibus scilicet destitutis.
* hoc est, ante cõpletionem tabellionum.
† ut addatur, coram hoc & illo teste.
* scilicet debitorũ, qui scripserunt. quippe scripturam dicit & eius, qui mutuum accepit, & eius qui absoluit, hoc est, tabularij qui perfecit. nam consentaneum est, eum qui accepit, initiũ quidem scripturæ facere: alium uero cõplere.

at totum instrumentum per se scripsit & absoluit tabellio, uel scriptor eius abest, aut alia de caussa nequit adesse, nihiloque minus ipse cum præstatione iurisiurandi confecto ab se operi testimonium perhibet, ita ut nullus comparationi litterarum locus relinqui debeat: etiam hoc modo fidem instrumenta mereantur. Quippe testimonium, quod illius uoce, qui cōpleuit instrumentum, profertur, & iusiurandum adiunctum habet; non potest non aliquod negotio momentum afferre. Sin tabellio rebus humanis excessit, & ex alia collatione testimonium completioni feratur: si quidem ita quoque superstitem instrumentum habet eum, qui composuit, & adnumeratorem; prodeant illi, si domi sunt, & fidem scriptura tam ex collatione completionum, quam ab ipsis testibus consequatur. Si uero nullus horum sit, tunc completionum collatio fiat, nec in hoc illa tantum sufficiant; uerum & aliorum, puta qui subscripserunt, uel ipsorum contrahentium scriptura examinentur: ut multis ex collationibus tam cōpletionis, quā subscriptorum forte, uel contrahentium, una quadam undique fides colligatur & efficiatur. Quod si nihil aliud inuentum fuerit, quam instrumentorū collatio: locum habeat id, quod hactenus obtinuit, ut qui ad instituendam comparationem instrumentum profert, sacramētum sollemne præstet. Atque uti negotium quamdam omnino consequatur accessionem, ad ampliorem rei fidem: etiam is ipse, qui hæc fieri postulabit, iureiurando confirmet, se nec instructum alia probatione idonea, ad instrumentorum comparationem deuenisse, nec quidquam circa hæc instituisse uel molitum esse, quod probabili modo ueritatem occultare possit. Estque situm in arbitrio contrahentium, his liberari, si uelint, & in hoc utrique consentiant, ut instrumenta insinuentur, & ipsimet contrahentes apud acta monumētorum profiteantur: quo immunes sint a perfidia, corruptione, deprauationibus, alijsque malis, quorum corrigendorum caussa legem hanc ferimus: manentibus scilicet in sua ui atque robore ijs, quæ iam a nobis de litterarum collationibus, quæ ex instrumentis manu priuata scriptis fiūt, sancita sunt: itidemque ratis illis, quæ in personis litterarum ignaris iampridem in iudicijs obtinent; postquam ex iudiciarijs formis ea conuenienter sunt explorata. Debent autem in his, qui litterarum rudes sunt, omnino tabularij testesque duo (quibus quidem in locis tabularij sunt) adhiberi, præsertimque testes contrahentibus non ignoti; ut illi quidem pro litterarum ignaro, uel

τό, τε συμβόλαιον ἅπαν διʼ ἑαυτοῦ γέγραφέ τε καὶ ἐτέλεσεν ὁ συμβολαιογράφος, ἢ ὁ τοῦτο συγγράψας ἄπεστιν, ἢ ἄλλως παρεῖναι οὐκ ἰσχύσει· αὐτὸς μέντοι μεθʼ ὅρκου τῷ οἰκείῳ τελέσματι † μαρτυρείτω, ὥστε μηδὲ τῇ συγκρίσει γίνεσθαι χώραν· ἔστω καὶ οὕτω πιστὰ τὰ συμβόλαια. ἡ γὰρ μαρτυρία καὶ παρὰ τῆς φωνῆς τοῦ τελέσαντος γινομένη, καὶ τὸν ὅρκον ἔχουσα προσκείμενον, ποιήσειεν ἄν τινα τῷ πράγματι ῥοπήν. εἰ δὲ ὁ συμβολαιογράφος ἐτελεύτησε, καὶ μαρτυρηθείη τὸ τέλεσμα ἐξ ἑτέρας παραθέσεως, εἰ μὲν καὶ οὕτως ἔχοι τόν τε συντάξαντα τὸ συμβόλαιον περιόντα, καὶ τὸν ἀριθμητήν· παρίτωσαν κἀκεῖνοι, εἴγε ἐνδημοῖεν, καὶ ἐχέτω καὶ τὴν ἐκ παραθέσεως τῶν πληρώσεων τὸ γράμμα πίστιν, καὶ τὴν ἐκ τῶν μαρτύρων. εἰ δὲ μηδεὶς τούτων εἴη, τηνικαῦτα γινέσθω μὲν ἡ τῶν τελεσμάτων παράθεσις, μὴ μόνα δὲ ταῦτα πρὸς τοῦτο ἀρκείτω, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἄλλων, τῶν ὑπογεγραφότων ἴσως, ἢ καὶ τῶν συμβαλλόντων γραφαὶ κατεξεταζέσθωσαν, ὥστε ἐκ πολλῶν παραθέσεων, τῶν τε τοῦ τελέσματος, τῶν τε † ὑπογραφέντων ἴσως, ἢ καὶ τῶν συμβαλλόντων, μίαν τινὰ συνάγεσθαι † πίστιν. εἰ δὲ οὐδὲν ἕτερον εὑρεθείη, πλὴν τῆς παραθέσεως τῶν συμβολαίων, τὸ μέχρι νῦν κεκρατηκὸς προβαινέτω, τὸ τὸν προκομίζοντα εἰς τὴν παράλληλα κρίσιν τὸ συμβόλαιον, ὀμνύναι τὰ νενομισμένα. ἵνα δέ τινα ὅλως τὸ πρᾶγμα λάβῃ προσθήκην, εἰς πλείονα τοῦ πράγματος πίστιν· καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα αἰτῶν γίνεσθαι, προσομνύτω, ὡς οὐδὲ ἄλλης εὐπορῶν πίστεως, ἐπὶ τὴν παράλληλα κρίσιν τῶν συμβολαίων ἐλήλυθεν, οὐδέ τι περὶ αὐτὴν ἔπραξεν ἢ ἐμηχανήσατο, ὅπερ (ὡς εἰκὸς) δυνηθείη τὴν ἀλήθειαν κατακρύψαι. ὧν ἔξεστιν ἀπηλλάχθαι τοῖς συμβάλλουσιν, εἴπερ βούλοιντο, καὶ ἑκάτεροι πρὸς τοῦτο συμβαῖεν, τὸ ἐμφανῆ ποιεῖσθαι † τὰ σύμβολα, καὶ κατατίθεσθαί τι ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων αὐτοὺς τοὺς συμβάλλοντας, ἵνα ἀπαλλαγεῖεν ἀγνωμοσύνης τε καὶ νοθείας, καὶ παραποιήσεων, καὶ ὁπόσα ἄλλα κακὰ ἐπανορθοῦντες τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον. τῶν ἤδη παρʼ ἡμῶν ἐπὶ τῆς παραθέσεως τῶν γραμμάτων τῆς ἐξ ἰδιοχείρων γινομένης νενομοθετημένων, ἐπὶ τῆς ἰδίας μενόντων ἰσχύος δηλαδή, καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς τῶν γραμμάτων ἀνεπιστήμοσιν ἤδη κρατησάντων ἐν τοῖς δικαστηρίοις, τὴν ἑαυτῶν ἐχόντων ἰσχύν, ἐπειδήπερ ἐκ δικαστικῶν τύπων τὰ τοιαῦτα τὸν προσήκοντα ἔλαβεν ἐξετασμόν. δεῖ δὲ ἐπὶ τῶν γράμματα οὐκ ἐπισταμένων ταβουλλαρίους δύο πάντως καὶ μάρτυρας παραλαμβάνεσθαι, ἐν οἷς εἰσὶ ταβουλλάριοι τόποις, μάλιστα δὲ μάρτυρας οὐκ ἀγνῶτας τοῖς συμβάλλουσιν, ἵνα οἱ μὲν γράφωσιν ὑπὲρ τοῦ ἀγραμμάτου, ἢ ὀλιγο-

† μαρτυρεῖ.

† ὑπογεγραφότων.

† πανταχόθεν καὶ ἀποτελεῖσθαι πίστιν.

† τὰ συμβόλαια.

ὀλιγογραμμάτου καθεστῶτος, οἱ δὲ μαρτυρῶσιν, ὡς καὶ παρόντων αὐτῶν ταῦτα ἐπράχθη, καὶ εἰδόσιν αὐτὸν, καὶ οὕτως ἡ τῶν τοιούτων συμβολαίων ἐνδειχθείη πίστις. δῆλον οὖν ὡς οὐκ ἐλάττους πέντε μαρτύρων ἐπὶ τῶν τοιούτων παραληφθήσονται, ἐν οἷς ἔσται καὶ ὁ γράφων ὑπὲρ τοῦ συμβάλλοντος, ἢ τὸ πᾶν ἢ τὸ μετὰ τὰ ὀλίγα γράμματα τὰ παρ' ἐκείνου τεθέντα, ὥστε μηδὲν διαπιστεῖν τῆς εἰς ἄκρον ἀκριβείας. καὶ ταῦτα φαμὲν ἐπὶ τῶν ἐγγράφων συμβολαίων. εἰ γάρ τις ἀγράφως πρᾶξαι οἱονδήποτε συνάλλαγμα βουληθείη· τοῦτο πρόδηλον, ὡς ἢ τὴν διὰ μαρτύρων, ἢ τὴν διὰ ὅρκων δέξεται πίστιν, τοῦ μὲν ἐνάγοντος μάρτυρας παράγοντος, τοῦ φεύγοντος δὲ ὀμνύντος, ἢ ἀντεπάγοντος, καθάπερ ἂν ὁ δικαστὴς τὴν ὑπόθεσιν τάξειεν, ἵνα μηδὲν εἴη μηδὲ τούτων ἀδιόρθωτον. κἀκεῖνο μέντοι τῷ νόμῳ προσθεῖναι καλὸν, ὥστε εἰ μέχρι μιᾶς χρυσίου λίτρας εἴη τὸ συνάλλαγμα, τὴν τοιαύτην παρατήρησιν ἐπὶ † τούτου μὴ φυλάττεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέχρι νῦν πολιτευόμενον τὸ πρᾶγμα γίνεσθαι, ἵνα μὴ περὶ πραγμάτων σμικρῶν, μεγάλας συντριβὰς ὑπομένωσι ἄνθρωποι. ταῦτα δὴ πάντα κρατεῖν ἐπὶ ταῖς πόλεσι βουλόμεθα. ἐπεί τοιγε ἐν χωρίοις, ἔνθα πολλὰ τὰ τῆς ἁπλότητός ἐστι, καὶ οὐδὲ γραφόντων ἢ μαρτυρούντων πολλῶν εὐπορία, τὰ μέχρι † παρ' αὐτοῖς κρατοῦντα καὶ νῦν ἔστω βέβαια. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν διαθηκῶν, ἐφ' αἷς μάλιστα σπεύδομεν, ἤδη παρ' ἡμῶν νενομοθέτηται. καὶ τοῦτο πρὸς τούτοις παραγγέλλομεθα, ὥστε * εἴπερ τις ἔν τινι συμβολαίῳ ἑτέρου ποιήσηται μνήμην συμβολαίου, μηδεμίαν ἐκ ταύτης τῆς μνήμης ἀπαίτησιν γίνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ καὶ τὸ ἕτερον συμβόλαιον, οὗτινος μνήμη κατὰ τὸ δεύτερον γέγονε, προκομισθείη, ἢ ἑτέρα παρασχεθείη κατὰ τοὺς νόμους ἀπόδειξις, ὅτι περ καὶ ἡ ποσότης, ἧς μνήμη γέγονε, ταῖς ἀληθείαις ὀφείλεται. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ τοῖς παλαιοῖς εὑρίσκομεν νόμοις.

† τούτῳ.

† τῶν πολ.

παρὰ μὲν. * εἴπερ [illegible]

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν μθ. κεφ. β. ἐν ᾗ καὶ περὶ συγκρίσεως γραμμάτων, καὶ περὶ ὅρκου διδομένου παρὰ τῶν διαδικαζομένων. καὶ νεαρὰν ογ. ἐν ᾗ φησί, πῶς χρὴ ἐπιστοῦσθαι τὰ ἐμφανιζόμενα συμβόλαια.

ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ ΕΠΑΚΤΟΥ, ΚΑΙ ἀντεπαγομένου, καὶ δικαστικοῦ, καὶ τοῦ περὶ συκοφαντίας. καὶ τίνες οὐ δύνανται ὅρκον ἐπάξαι, ἢ ἀντεπάξαι. καὶ πότε οὐκ ἔχει παραγραφὴν ὁ ὀμνύς. καὶ ὅτι οἱ ἔνδοξοι καὶ οἱ ἀσθενεῖς οἴκοι ὀμνύουσι.

Τίτλ. ε. κεφ. α.

Ὅρκος ἐπιφερόμενος εἴτε παρὰ τοῦ ἀντιδίκου εἴτε παρὰ τοῦ δικαστοῦ, τέμνει τὴν ἀμφισβήτησιν. ἔοικε γὰρ διαλύσει, καὶ μείζων ἐστὶ

*parum litteris instructo scribant; hi uero testimonio sint, ea se præsentibus esse gesta, & hominem sibi notum esse, atque hoc pacto fides instrumentis huiusmodi cöcilietur. Et perspicuum est, in negotijs talibus non pauciores, quam quinque, testes adhibendos esse; quos inter & is erit, qui nomine contrahentis uel totum, uel quod post paucas ab ipso collocatas litteras adiungendum erit, scribat: ut ne quid ad summam accurationem desideretur. Atque hæc de instrumentis in scripturam redactis statuimus. Nam si quis absque scriptura qualemcumque contractum celebrare uoluerit, manifestissimum est, futurum ut uel per testes, uel per iusiurandum fides ei fiat; actore quidem testes producente, reo uero iurante, uel iuramentũ referente, prout caussam iudex ordinauerit: ut ne quid hac etiam in parte sit inemendatum. Illud quoque legi recte adiungemus, ut si quidem intra unam auri libram contractus uersetur, ne locum in eo talis habeat obseruatio, sed ita negotium transigatur, ut hactenus in more ac instituto fuit: ne ob res exiguas magna detrimenta hominibus accidant. Atque hæc omnia in opidis ualere uolumus, quum in agris, ubi magna simplicitas regnat, neque litteras callentium uel multorum testium copia est, ea nunc quoque rata esse debeant, quæ hactenus apud eos obtinuerũt. Nam hoc in ipsis quoque testamentis, in quibus maxime laboramus, a nobis iam sancitum est. Præter hæc & illud præcipimus, ut * si quis in instrumento mentionem alterius instrumenti fecerit: nulla petitio de hac mentione nascatur, nisi & alterum instrumentum, cuius in altero facta est mentio, proferatur; aliaue secundum leges instituta fuerit probatio, quod ea summa, cuius habita mentio est, reapse debeatur. Hoc enim & priscis in legibus inuenimus.*

Nouel. 119. cap. 3.
* puta, ut eam pecuniam soluam, quam Petrus mihi dare debuit, quo nomine scriptã mihi cautionem exposuit.

SCHOLION.

Legito & nouellam XLVIIII. cap. II. in qua de comparatione litterarum, deque iureiurãdo, quod præstatur a litigantibus, tractatur. Item nouellam LXXIII. in qua dicitur, quo pacto fidem instrumentis insinuandis conciliare oporteat.

DE IVREIVRANDO DELATO, ET relato, & iudiciali, & eo, quod de calumnia præstatur. tum qui iusiurandũ deferre uel referre nequeant, & quando qui iurauit exceptionem non habeat. & quod illustres personæ, ac ualetudinarij, domi suæ iurent.

Tit. V. cap. I.

Iusiurandum uel ab aduersario, uel a iudice delatum, controuersiam decidit. nam similitudinem trãsactionis habet, & maius quiddam est,

D. de iureiur.

quam res iudicata. Qui nemine iusiurandum deferente iurauit, ex eo nihil proficit.

II.

In quacumque quis actione iuret, liberatur.

III.

Vti iusiurandum defertur, ita iurari oportet. nam si me deferente, ut per Deum iures, tu per caput tuum iuraueris, uel liberorum tuorũ; ratum non habetur.

VII.

Si minor per circumscriptionem iusiurandũ, quod non debebat, detulerit: intra statutũ tempus in integrum restituitur.

VIII.

Si uero quis in fraudem creditorum debitori suo iusiurandum detulerit, habent creditores replicationem deferentis aduersus eum qui iurauit. Idem est, si detulerit alij, qui non est creditor, isque sibi ab eo deberi iurauerit. Si petitor iurauerit, rem suam esse; dumtaxat aduersus possessorem, qui & detulit, eiusque successores, actionem habet, nõ autem aduersus aliũ. Nam quæ inter aliquos acta sunt, alijs non nocent.

XI.

Illustres & ualetudinarij domi iurant. iusiurãdũ quod extra iudiciũ defertur, nõ refertur.

XX.

Cuiuscumq. sit ætatis aut sexus qui iurauit, iusiurandum ratum est. Pupillus autem peierare non uidetur, quia nec sciens fallere uidetur.

XXVI.

Nota, neminẽ ex iureiurando duplum persequi. *Si iurauero mihi deberi ex actione, quæ infitiando duplatur: simplum ex iureiurãdo dumtaxat peto. Possum autem & post iusiurandum præstitum caussam principalem exercere, probatoq. aliunde debito, duplum persequor.*

XXVIII.

In dubijs caussis iusiurandum deferre iudex solet, atq. ita sententiam ferre. Quapropter si condemnatus dicat, se postea quædã instrumenta reperisse, quib. solis uti uelit: ex integro caussam agit. Si uero iusiurandum aduersarius detulerit, caussa non retractatur.

XXIX.

Iurisiurandi gratiã facere pupillus nõ potest.

XXX.

Qui per salutẽ suam iurat, uidetur ille quidem per Deum iurare: si tamen ita iusiurãdum ei delatum non est, ex integro iurat.

XXXI.

Etiam de pecunijs, & rebus, & operis deferre iusiurandũ, ac referre licet. Pupillo iusiurandum non defertur. Nec aduocatus, nec defensor iurare compellitur.

ψήφου. ὁ μηδενὸς † ἐνάγοντος ὀμνὺς, οὐκ ὠφελεῖται. † ἐπάγοντος.

β.

Ἐφ' οἱᾳδήποτε ἀγωγῇ ὀμνύς τις, ἐλευθεροῦται.

γ.

Ὡς ἐπιφέρεται ὁ ὅρκος, οὕτως ὀφείλει ὀμνύναι. εἰ γὰρ ἐμοῦ κατὰ τοῦ θεοῦ ἐπάγοντος, ὀμόσεις κατὰ τῆς κεφαλῆς σου, ἢ κατὰ τῶν τέκνων σου, οὐκ ἔρρωται.

ζ.

Ἐὰν ἀφῆλιξ περιγραφῇ καθ' ὃ μὴ ὀφείλων ὅρκον ἐπήγαγεν, ἀποκαθίσταται ἔσω τοῦ ὡρισμένου χρόνου.

η.

Εἰ δέ τις † παραγραφῇ τῶν ἰδίων δανειστῶν ἐπαγάγῃ τῷ ἰδίῳ χρεώστῃ, ἔχουσιν ἀντιπαραγραφὴν οἱ δανεισταὶ τοῦ ἐπαγαγόντος κατὰ τοῦ ὀμόσαντος. τὸ αὐτὸ κἂν ἐπαγάγῃ ἑτέρῳ μὴ ὄντι δανειστῇ, κἀκεῖνος ὀμόσῃ χρεωστεῖσθαι παρ' αὐτοῦ. ἐὰν ὁ ἐνάγων ὀμόσῃ αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα, κατὰ μόνου τοῦ νεμέως τοῦ καὶ ἐπαγαγόντος καὶ τῶν αὐτοῦ διαδόχων ἔχει ἀγωγήν, οὐ μὴν καθ' ἑτέρου. τὰ γὰρ μεταξύ τινῶν γινόμενα, ἑτέρους οὐ βλάπτει. † [illegible] γραφῇ.

ια.

Οἴκοι ὀμνύουσιν οἱ ἔνδοξοι καὶ ἀσθενεῖς. ὅρκος ἔξωθεν δικαστηρίου ἐπιφερόμενος, οὐκ ἀντιπάγεται.

κ.

Οἱασδήποτε ἡλικίας ἢ φύσεως ὢν ὁ ὀμόσας, ἔρρωται. δοκεῖ δὲ μὴ ἐπιορκεῖν ὁ ἄνηβος: ἐπειδὴ ἐν εἰδήσει οὐ δοκεῖ ἀπατᾶν.

κς.

Ἐὰν ὀμόσω χρεωστεῖσθαι, ἐξ ἀγωγῆς διπλασιαζομένης τῇ ἀρνήσει, τὸ ἁπλοῦν μόνον ἐκ τοῦ ὅρκου ἀπαιτῶ. δύναμαι δὲ καὶ μετὰ τὸν ὅρκον κινῆσαι τὴν πρωτότυπον: καὶ δεικνὺς ἄλλως τὸ χρέος, ἀπαιτῶ τὸ διπλάσιον. σημείωσαι, ὅτι οὐδεὶς ἀπὸ ὅρκου ἀπαιτεῖ τὸ διπλάσιον.

κη.

Ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις εἴωθεν ὁ δικαστὴς ὅρκον ἐπιφέρειν καὶ οὕτω ψηφίζεσθαι. ἐὰν οὖν ὁ καταδικασθεὶς εὑρηκέναι λέγῃ μετὰ ταῦτα δικαιώματα, καὶ μόνοις αὐτοῖς θέλῃ χρήσασθαι, ἄνωθεν κινεῖ. εἰ δὲ ἀντίδικος ἐπαγάγῃ τὸν ὅρκον, οὐκ ἀναψηλαφᾶται ἡ ὑπόθεσις.

κθ.

Ὁ ἄνηβος παραχωρεῖν ὅρκον οὐ δύναται.

λ.

Ὁ κατὰ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ὀμνὺς, δοκεῖ μὲν ὀμνύναι κατὰ τοῦ θεοῦ: εἰ δὲ μὴ οὕτως † ἀπενεχθῇ, ἄνωθεν ὀμνύουσιν. † ἐπενεχθῇ.

λα.

Καὶ περὶ χρημάτων, καὶ πραγμάτων, καὶ ἔργων, ἔξεστιν ἐπάγειν καὶ ἀντεπάγειν. ὅρκος οὐκ ἐπιφέρεται ἀνήβῳ. οὔτε συνήγορος οὔτε ἐκδικητὴς ἀναγκάζεται ὀμόσαι.

λβ.

περὶ τοῦ ὅρκου τῆς συκοφαντίας.

Ὁ ἐπάγων πρῶτος ὄμνυσι τὸν περὶ συκοφαντίας, ἐὰν ἀπαιτηθῇ· ὃν οὐκ ὄμνυσι πατὴρ ἢ πάτρων. ἐὰν ὅρκος ἐπαχθῇ τῷ ἐναγομένῳ, ἢ ὄμνυσιν, ἢ καταβάλλει, εἰ μὴ βούλεται ἀντεπάγειν. εἰ δὲ παραιτήσεταί τις τὴν ἀντεπιφορὰν, καταδικάζεται. καὶ ὁ ἐξ ἀντεπιφορᾶς ὀμνὺς, οὐκ ἀπαιτεῖ τὸν περὶ τῆς συκοφαντίας. οὐ πάντως δὲ ὡς ἐπάγεται ὁ ὅρκος, οὕτω καὶ ἀντεπιφέρεται. τὴν οὖν περὶ τούτου ζήτησιν ὁ δικαστὴς διατίθησιν. ὁ ἄσωτος καὶ ἐοικότες αὐτῷ, οὐκ ἐπάγουσιν ὅρκον. μόνοι γὰρ ἐπάγουσιν, οἱ δυνάμενοι συμφωνεῖν ἢ καταβάλλειν ἢ δικάζεσθαι.

λδ.

Ὁ ἐπαγαγὼν ὅρκον καὶ μὴ ὀμνὺς τὸν τῆς συκοφαντίας, ἔοικε τῷ παραχωροῦντι τὸν ὅρκον, καὶ ἐκπίπτει τῆς ἀγωγῆς.

λε.

Ἀντὶ ὁμολογοῦντός ἐστιν ὁ μὴ ὀμνὺς, μήτε ἀντεπάγων.

μ.

† δίκη. † συναίνεσιν.

Ἡ δίκη † ὅρκου κατὰ † συναίνεσιν ἑκατέρου μέρους, ἢ τοῦ διαδίκου ἐπιφέροντος, ἐπενεχθέντος καὶ παρασχεθέντος ἢ συγχωρηθέντος, τμηθεῖσα: οὐδὲ τῷ προσχήματι τῆς ἐπιορκίας ἀναζητεῖσθαι δύναται: εἰ μὴ ἄρα ἰδικῶς τοῦτο νόμῳ ὑπεξαιρεῖται.

μβ.

Ἐπὶ τῶν καλῇ πίστει καὶ τῶν ἄλλων ἀγωγῶν, δύναται ὁ δικαστὴς ἐν ἀπορίᾳ τῶν ἀποδείξεων, ὅρκον ἐπιφέρειν.

μη.

Ἐπενεχθέντος τοῦ ὅρκου, ὀφείλει ὁ ἐναγόμενος ἢ ὀμόσαι ἢ καταβαλεῖν, ἢ ἀντεπαγεῖν, εἰ μὴ ἄρα ὁ ἐνάγων ἐμποδίζει, μὴ ἀνεχόμενος αὐτὸς παρασχεῖν τὸν περὶ συκοφαντίας ὅρκον. χρὴ γὰρ πρότερον τὸν ἐπιφέροντα τὸν ὅρκον, αὐτὸν ὀμόσαι τὸν περὶ συκοφαντίας ὅρκον, ὅτι οὐχ ὡς συκοφαντῶν σε βούλομαι λαβεῖν παρὰ σοῦ τὸν ὅρκον, ἀλλ' ὡς νομίζων δικαίως ἐνάγειν.

ν.

Ἐάν τις ἐπαγαγὼν ὅρκον καὶ μεταμεληθεὶς μηκέτι βουληθείη δοθῆναι τὸν ὅρκον, ὡς εὐπορήσας ἑτέρων ἀποδείξεων, μηκέτι ἐξέστω αὐτῷ ἐκ δευτέρου ἐπιφέρειν τὸν ὅρκον, ἐπεὶ ἅπαξ ἀπηγόρευσεν: καὶ οὐκ ἔστι δίκαιον ἀποτυχίᾳ τῶν ἄλλων ἀποδείξεων, πάλιν εἰς τὸν ὅρκον ἀποστρέφειν. μέχρι δὲ τότε ἔξεστι τῷ ἐπάγοντι τὸν ὅρκον καὶ μήπω αὐτὸν λαβόντι μεταμελεῖσθαι, ἕως ὅτε ἀπόφασις ἐξέλθῃ ἐπιτρέπουσα δοθῆναι τὸν ὅρκον. ἀποφάσεως γὰρ ἅπαξ ἐνεχθείσης, καὶ ἐκκλήτου μὴ ἐπιδοθείσης, ἢ γινομένης ἐκκλήτου, βεβαιωθείσης δὲ τῆς πρώτης ἀποφάσεως ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς ἐκκλήτου: οὐκέτι ἔξεστι μεταμελεῖσθαι τῷ ἐπενεγκόντι τὸν ὅρκον, καὶ μεταπηδᾶν πρὸς ἑτέρας ἀποδείξεις: ἵνα μὴ ἄνωθεν δικαζόμενος, τὸ τέλος τῆς πρώτης ὑποθέσεως ἀρχὴν δευτέρου δικαστηρίου ποιήσηται.

XXXII.

Qui iusiurandum defert, prior de calumnia iurat, si hoc exigatur. nec praestat hoc iusiurandum pater aut patronus. Si iusiurãdum reo delatum fuerit, aut iurat, aut soluit; nisi referre malit. Quod si quis relatum iusiurandum recusauerit, condemnatur. Et qui relatum iusiurandum praestat, iusiurandũ de calumnia non exigit. Non per omnia uero iusiurandum uti defertur, ita refertur. Itaque iudex huiusmodi quaestionem terminat. Prodigus, & qui ei similes sunt, iusiurandum non deferunt. nam illi dumtaxat deferunt, qui pacisci, uel soluere, uel experiri possunt.

XXXIIII.

Qui iusiurandum detulit, nec ipse de calumnia iurauit; remittere iusiurandum uidetur, & actione cadit.

XXXV.

Pro confesso est, qui nec iurat, nec iusiurandum refert.

XL.

Caussa iureiurãdo ex cõsensu partis utriusq;, uel aduersario deferente, delato & praestito, uel remisso, decisa: nec periurij praetextu retractari potest, nisi lege specialiter hoc excipiatur. L. 1. C. de reb. cred. & iureiur.

XLII.

In bonae fidei, nec non ceteris caussis, potest iudex in probationum inopia iusiurandũ deferre.

XLVIII.

Delato iureiurando, reus uel iurare, uel soluere debet, uel iusiurandum referre; nisi per actorem steterit, quo minus ipse de calumnia iuret. Quippe prius eum, qui iusiurandũ defert, praestare iuramentum de calumnia conuenit: non se calumniose iusiurandum exigere, sed qui iure se putet experiri.

L.

Si quis iusiurandum detulerit, & paenitẽtia ductus id praestari noluerit, uelut aliarum probationum copiam nactus: ei non amplius liceat iterum iusiurãdum deferre, quum semel renuntiarit: nec aequum est, ob aliarum probationum repulsam, ad iurisiurandi religionẽ denuo conuolare. Licet autem eo usq; deferenti iusiurandum, quod necdum praestitum est, paenitere: quo usq; sententia lata fuerit, quae iusiurãdum praestari iubeat. Nam sententia semel lata, & prouocatione non interposita, uel interposita quidem ea, sed priore sententia in appellationis iudicio corroborata: nõ amplius paenitere licet ei, qui iusiurandum detulit, & ad alias probationes transilire, ne lite repetita, primi negotij finem secundae litis exordium faciat.

x 2 Legito

Legito & lib XV. tit. II. cap. II. them. IIII. Item lib. LI. tit. I. cap. XV. cuius uerba sunt:

l.15.D.de except. *Aduersus exceptionem iurisiurandi replicatio doli mali non opponitur. nec enim iusiurandum retractatur. Replicatio uero est exceptionis exceptio.*

Legendus ibid. & tit. VI. cap. I. cuius uerba sunt:

l.1.D.quar.rer. act.non dat. *Iusiurandum uim rei iudicatae obtinet. Non obest autem pupillo delatum ab ipso iusiurandum, nisi auctoritate tutoris in iudicio delatum fuerit.*

DE IVREIVRANDO, QVOD IN litem præstatur, & qui non compellantur id subire: tum quando reus eo præstito subieuctur.

Tit. VI. cap. I.

D.de in lit.iur. *Non quia res pluris aestimari potest per iusiurandum in litem, ex rei contumacia, idcirco & pluris fit.*

II.

Si culpa nō restituit aut exhibet reus, rei uindicatione uel ad exhibendū actione condemnatur actori ad id, quod interest: sin autem dolo, quanti iurauerit [in litem] actor.

IIII.

Solus iudex in litem iusiurandum defert, in cuius est arbitrio deferre, uel differre. Potest autem post iusiurandū exactum, ex magna caussa, & postea repertis probationibus, reum uel ex parte, uel prorsus absoluere. Ex culpa iusiurandum in litem non defertur, sed iudex aestimationem facit.

IX.

In actione furti iurare oportet, tanti rem fuisse, quum furtum fieret; non, pluris fuisse.

X.

Etiam is, qui de instrumentis agit, iusiurandum in litem præstat; interesse sua scilicet, ea proferri: & tanti reus condemnatur.

XI.

De periurio eius, qui iurauit in litem, non facile quaeritur.

Legito & lib. XIII. tit. II. cap. II. cuius hæc uerba sunt:

l.1.§.haec actionem D. depositi. *In actione depositi locus est in litem iureiurando.*

Item legendus lib. XV. tit. I. cap. XLVI. & CI. & tit. IIII. cap. III. ubi dicitur:

l.3.§.2.D.ad exhib. *Reus contumax per in litem iusiurandum damnatur cum taxatione. Adiunge caput XXIIII.*

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλον β. κεφάλαιον β. θεμ. δ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον α. κεφάλαιον ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Κατὰ τῆς τοῦ ὅρκου παραγραφῆς † ἀντιτίθεται δόλου ἀνάπλοκη ἤτοι ἀνάλυσις. οὐ γὰρ ἀναψηλαφᾶται ὁ ὅρκος. ἀνάπλοκη δὲ ἤτοι ἀνάλυσις ἐστι, παραγραφὴ παραγραφῆς. † deest in.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ϛ. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ὅρκος δύναμιν ἀποφάσεως ἔχει. οὐκ ἀντίκειται δὲ τῷ ἀνήβῳ ὁ παρ' αὐτοῦ ἐπαχθεὶς ὅρκος, εἰ μὴ σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου ἐν δικαστηρίῳ ἐπαχθῇ.

ΠΕΡῚ ὈΡΚΟΥ † ἘΚΔΙΚΟΥΜΈΝΟΥ, † iudicis.
καὶ τίνες οὐκ ἀναγκάζονται ὑπέχειν αὐτόν, καὶ πότε δοθέντος αὐτοῦ κουφίζεται ὁ ἐναγόμενος.

Τίτλ. ϛ. κεφ. α.

Οὐκ ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα † πλεῖον ἀποτιμᾶσθαι † pluris. διὰ τοῦ ἐκδίκου ὅρκου δύναται ἐκ τῆς τοῦ ἐναγομένου περιπετείας, διὰ τοῦτο καὶ πλείονος γίνεται.

β.

Εἰ μὲν κατὰ ῥαθυμίαν οὐκ ἀποκαθίστησιν ἢ παρίστησιν ὁ ἐναγόμενος, τῇ περὶ πράγματος ἀπαιτήσεως ἀγωγῇ, ἢ τῇ περὶ παραστάσεως ἀγωγῇ, εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἐνάγοντι καταδικάζεται. εἰ δὲ κατὰ δόλον, εἰς ὅσον ὀμόσει ὁ ἐνάγων.

δ.

Μόνος ὁ δικαστὴς ἐπάγει τὸν ἐν δίκῃ ὅρκον, καὶ ἐν αὐτῷ ἐστιν ἐπαγαγεῖν αὐτὸν καὶ ὑπερθέσθαι, δύναται δὲ μετὰ τὸν ὅρκον ἐκ μεγάλης αἰτίας, καὶ † ἀποδείξεων ὕστερον εὑρεθεισῶν, ἐν μέρει ἢ εἰς παντελὲς κουφίσαι τὸν ἐναγόμενον. ἀπὸ ῥαθυμίας οὐκ ἐπάγεται ὁ ἐν δίκῃ ὅρκος, ἀλλ' ὁ δικαστὴς ποιεῖται τὴν ἀποτίμησιν. † absoluere.

θ.

Ἐπὶ τῆς περὶ κλοπῆς ἀγωγῆς δεῖ ὀμνύειν, ὅτι † τοσοῦτον ἦν τὸ πρᾶγμα ὅτε ἐκλάπη, οὐ μὴν ὅτι πλείονος. † tantae.

ι.

Καὶ ὁ περὶ δικαιωμάτων ἐνάγων, ὄμνυσι τὸν ἐκ δίκῃ ὅρκον, ὅτι διαφέρει αὐτῷ προκομισθῆναι αὐτά, καὶ εἰς τοσοῦτον ὁ ἐναγόμενος καταδικάζεται.

ια.

Οὐκ εὐχερῶς ἐπιζητεῖται περὶ τῆς ἐπιορκίας τοῦ τὸν ἐν δίκῃ ὅρκον ὀμόσαντος.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιγ. τίτλ β. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησί.

Χώρα τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ, ἐπὶ τῆς παραθήκης ἀγωγῆς.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλ. α. κεφάλ. μϛ. καὶ ρα. καὶ τίτλ. δ. κεφάλ. γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ μὴ πειθαρχῶν ἐναγόμενος, ὑπόκειται τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ, μετὰ προθεσμίας. καὶ κεφάλ. κδ.

Ἀνάγνωθι

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λη. τίτλον ιε. οὗ τινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

† ἀπογραφήν.

Ὁ ἐπίτροπος μὴ ποιήσας † ἀπογραφὴν, ὑπόκειται τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ. ὁμοίως δὲ καὶ μὴ προφέρων τὰ δικαιώματα. ἐν αὐτῷ γὰρ τούτῳ δοκεῖ δόλον ποιεῖν, ὅτε τὰ εὑρεθέντα ἐν τῇ οὐσίᾳ συμβόλαια κρύπτει. ἐὰν δὲ μετὰ προκάταρξιν τοῦ ἐπιτρόπου τελευτήσαντος, οἱ κληρονόμοι μὴ πληρώσωσιν τὸ δικαστήριον τῆς κατὰ τῆς ἐπιτρόπου ἀγωγῆς, ὑπόκεινται καὶ αὐτοὶ τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μα. τίτλον α. κεφάλαιον ν.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. κγ.

Τίτλ. α. κεφ. α.

Εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ χρέους ἀπαιτήσεως.

ΠΕΡΙ ἈΝΑΡΓΥΡΙΑΣ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. ξ. θεμ. β.

Ὅτι οὐ μόνον ὁ μηδὲν λαβὼν, ἐξ ὧν ἐχειρογράφησεν, ἀντιτίθησιν ἀναργυρίαν· ἀλλὰ καὶ ὁ πλείονα ὧν ἔλαβε χειρογραφήσας.

ξβ.

Καὶ μετὰ τὸ δοθῆναι τὴν ὑποθήκην, ἐὰν ὁ δανειστὴς μὴ δεικνύσι γεγονέναι τὴν ἀρίθμησιν· ἀντικειμένης δόλου παραγραφῆς ἢ τῆς τοῦ μὴ ἀπαριθμηθῆναι τὰ ἀργύρια, ἀπολύεται ὁ ἐναγόμενος.

ξγ.

Ὁ ἐπιγνοὺς τὴν τοῦ γραμματείου πίστιν καὶ ἅπαξ ἀρξάμενος καταβάλλειν· δοκεῖ ἐπιγινώσκειν τὴν ἀρίθμησιν, καὶ οὐκ ἔχει τὴν τῆς ἀναργυρίας παραγραφήν.

ξζ.

Ὁ ἐλάττονα λαβὼν, καὶ εἰς πλείονα χειρογραφήσας, ἐπὶ τῇ πλείονι ποσότητι καλῶς ἀντίθησι τὴν ἀναργυρίαν, ἐὰν ἔστι ὁ χρόνος ἐνδιαψηλεύηται τῆς διετίας, ἢ διεμαρτύρατο.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σημείωσαι, ὅτι ἐντὸς διετίας κινεῖται ὁ περὶ ἀναργυρίας ἀγωγὴ, εἰ μὴ διαμαρτυρία γίνεται.

ξη.

Ὁ λέγων ὅτι οὐ γέγονεν ἀρίθμησις, εἰ μὴ ἐντὸς διετίας οὐκ ἐναχθῇ, ἢ διαμαρτύρηται περὶ τούτου, οὐδεμίαν ἔχει δικαιολογίαν.

ξθ.

Ὁ ἀπὸ διαλύσεως ἐπερωτηθεὶς παρασχεῖν, οὐκ ἀντιτίθησιν τὴν τῆς ἀναργυρίας παραγραφήν.

οα.

Ἡ διάταξις βούλεται τὸν φανερώσαντα ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τὰς αἰτίας ἐξ ὧν ἐχρεώστησεν, αὐτὸν βαρεῖσθαι ταῖς ἀποδείξεσιν. ὅτι μὴ χρεωστῶν † ἐχειρογράφησεν.

† τὸ ἐμόλογον λέγεται χειρόγραφον καὶ γραμματεῖον.

Legito & lib. XXXIIX. tit. XV. cuius IIII. cap. dicitur:

Tutor qui repertorium non fecit, in litem iureiurando tenetur. Similiter & is, qui instrumenta nō profert. nam eo ipso dolum committere uidetur, quum reperta in bonis instrumenta supprimit. Si uero post litem contestatam tutore defuncto, heredes iudicium actionis tutelæ non impleuerint, & ipsi iureiurando in litem tenentur.*

l. 7. in prin. D. de adm. & per. tut.

* l. 1. & 4. C. de in lit. iur.

Legendus & lib. XLI. tit. I. cap. L.

BASILICORVM LIBER XXIII.

TIT. I. CAP. I.

Reperies in titulo de petitione debiti.

DE NON NVMERATA pecunia.

Tit. eiusd. cap. LX. them. II.

Non solum qui nihil eorum accepit, quorum nomine cautionem interposuit; sed & qui plus, quam acceperit, se accepisse cauit, exceptionem non numeratæ pecuniæ opponit.

l. 2. C. de non num. pec.

LXII.

Etiam data hypotheca, si creditor non probat, numerationem esse factam, opposita doli uel pecuniæ non numeratæ exceptione; reus absoluitur.

LXIII.

Qui fidem cautionis agnoscit, & semel soluere cepit; numerationem agnoscere uidetur, nec exceptionem pecuniæ non numeratæ habet.

LXVII.

Qui minus accepit, & nomine maioris summæ cautionem dedit; recte illi maiori summæ opponit exceptionem non numeratæ pecuniæ, si necdum bienny tempus transyt, aut protestationem interposuit.

SCHOLION.

Nota, pecuniæ non numeratæ actionem intra biennium moueri, nisi protestatio facta sit.

LXVIII.

Qui numerationem factam negat, nisi de eo uel actum fuerit intra biennium, uel protestatio interuenerit: nullam allegationem habet.

LXVIIII.

Qui transactionis caussa stipulāti dare spondet, exceptionem non numeratæ pecuniæ non opponit.

LXXI.

*Constitutio uult eum, qui caussas aperuit in scripta confessione, propter quas mutuum sumserit, probationibus onerari; quod pecunia non accepta * chirographum fecerit.*

* cautio dicitur chirographum, & nomen.

Qui exceptionem pecuniæ non numeratæ opponere possint, & quãdo, & qui nõ possint.

LXXII.

Constitutio iubet, ut in contractibus, in quibus pecunia uel alia res numerata scribuntur, intra biennium continuum protestatio de pecunia non numerata opponatur. Quibus autem præteritis temporibus ob caussas quasdam, legibus specialiter expressas, elapso quinquẽnio succurrebatur: ijs nunc quoque uult succurrere. Iubet etiam aduersus cautionem, qua quis testatur, se depositum accepisse, uel aduersus securitatem de publicis functionibus factam, uel aduersus cautionem receptoriam de dote confectam, nullam esse pecuniæ non numeratæ exceptionem.

SCHOLION.

Si de pecunia non numerata intra annum non agatur, duplũ quis petere nequit. Qui exceptionem pecuniæ non numeratæ habet, nec eam opponere potest ob metum aduersarij sui, protestatione apud præsidem uel apud episcopum interposita, tempus interrumpit.

Aduersus alias uero securitates omnes, uel particulares, uel in solidum factas, intra dies triginta post securitatis expositionem connumerandos, exceptio pecuniæ non numeratæ obijciatur. In quibus autem non licet exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere, uel intra dies XXX. dumtaxat opponere: in ijs nec iusiurandum deferatur.

SCHOLION.

Nota differentiã spatij triginta dierum, & biennij. Nam biennium tunc datur, quum quis habet chirographum tamquam crediturus: & alter postea dicit, se nihil accepisse. Triginta uero dierum spatium, quum creditor securitatem fecerit, uelut qui uel solidum, uel partem acceperit.

LXXVI.

Exceptioni non numeratæ pecuniæ locus est in iurata quoq. cautione, quæ de mutuo reddendo sacramenti mentionem continet.

De dote non numerata lẽgito & nouellam C.

Legito & lib. XXIIII. tit. III. cap. IIII. & lib. XXIX. tit. III. quo tractatur de dote non numerata. Eius I. cap. them. III. dicitur:

Nouel. 100. cap. 1.

Intra biennium a matrimonio soluto uel per mortem, uel per repudium, tam ipsi marito de non numerata pecunia queri licet, quam heredi eius intra annum alterum. Sin autem ultra biennium, ad decimum usque annum matrimonium porrectum fuerit; marito & heredi eius intra menses tres querelam concedimus. Si uero decennium præterierit, nec marito nec heredibus eius querela competet, semel in uniuersum hoc tempore mulieri suffecturo. Quod

οβ.

Ἡ διάταξις κελεύει ἐν τοῖς συναλλάγμασιν, ἐν οἷς χρήματα ἢ ἄλλα πράγματα ἀριθμηθέντα συγγραφῆναι, ἔσω δύο ἐνιαυτῶν συναπτῶν τὴν τῆς ἀναργυρίας ἀντιτιθέναι διαμαρτυρίαν. ὅσοις δὲ πρότερον ἐβοηθοῦντο διά τινας αἰτίας, ἰδικῶς τοῖς νόμοις ἐκπεφωνημένας, τῆς πενταετίας παραδραμούσης, τούτους καὶ νῦν βούλεται βοηθῆσαι. κελεύει δὲ κατὰ ὁμολογίας, ἐν ᾗ τις κατέθετο παρακαταθήκην εἰληφέναι, ἢ ἀποδείξεως περὶ δημοσίων γινομένης ἢ κατὰ ὁμολογίας ἀποληπτικῆς ἐπὶ προικὶ συντελεσθείσης, ἀναργυρίαν μὴ εἶναι.

τίνες δύνανται ἀντιτιθέναι τὴν τῆς ἀναργυρίας παραγραφὴν, καὶ πότε· καὶ τίνες οὐ δύνανται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τὸ περὶ ἀναργυρίας ἐντὸς μὴ ἀπὸ ἐνιαυτοῦ κινηθὲν, οὐκ ἔχει τὴν ἀπαίτησιν διπλῆν. ὁ ἔχων ἀναργυρίας παραγραφὴν καὶ μὴ δυνάμενος ἀντιτεθῆναι αὐτὴν διὰ τὸν φόβον τοῦ ἰδίου ἀντιδίκου, ποιῶν τὴν διαμαρτυρίαν παρὰ τῷ ἄρχοντι ἢ παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ διακόπτει τὸν χρόνον.

Κατὰ δὲ πάσης ἄλλης ἀποδείξεως ἢ μερικῆς ἢ εἰς ὁλόκληρον, ἔσω τριάκοντα ἡμερῶν μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἀποδείξεως, τὴν ἀναργυρίαν ἀντιτίθεσθαι. ἐν οἷς δὲ οὐκ ἔξεστιν ἀναργυρίαν ἀντιτιθέναι, ἢ ἐντὸς λ. ἡμερῶν μόνον ἀντιτιθέναι, μηδὲ ὅρκος ἐπιφερέσθω.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σημείωσαι τὴν διαφορὰν τῆς τριακονθημερίας, καὶ τῆς διετίας. ἡ μὲν γὰρ διετία τότε δίδοται, ὅτι ἔχει χειρόγραφον τις ὡς μέλλων δανείσασθαι, καὶ λέγει ὕστερον μηδὲν εἰληφέναι. ἡ δὲ τριακονθήμερος ἐστὶν ὅτε ὁ χρεώστης ποιήσει ἀπόλυσιν, ὡς ὁλόκληρον ἢ μέρος.

ος.

Ἡ τῆς ἀναργυρίας παραγραφὴ χώραν ἔχει, κἂν ἐνώμοτός ἐστιν ἡ ὁμολογία, ὅρκον ἔχουσα περὶ τῆς τῶν κεχρεωστημένων ἀποδόσεως.

Ἀνάγνωθι τὸ βιβλίον κδ. τίτλος γ. κεφάλαιον δ. καὶ βιβλίον κθ. τίτλος γ. διαλαμβάνει γὰρ περὶ ἀναργυρίας προικός. οὗ ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ, θεμ. γ. φησίν.

περὶ ἀναργυρίας προικὸς, ἀνάγνωθι καὶ νεαράν ρ.

Ὅτι ἔσω μὲν διετίας τοῦ γάμου διαλυθέντος εἴτε θανάτῳ εἴτε διαζυγίῳ, καὶ αὐτῷ τῷ ἀνδρὶ τὰ τῆς ἀναργυρίας ἔξεστι μέμφεσθαι καὶ τῷ γε αὐτοῦ κληρονόμῳ ἔσω ἑτέρου ἐνιαυτοῦ. εἰ δὲ ὑπὲρ διετίαν ἄχρι δέκα ἐνιαυτῶν ὁ γάμος ἐκταθείη, τῷ ἀνδρὶ δίδομεν τὴν μέμψιν, καὶ τῷ γε αὐτοῦ κληρονόμῳ, μηνῶν ἔσω τριῶν. εἰ δὲ παραδράμοι ἡ δεκαετία, τότε οὐδὲ τῷ ἀνδρὶ, οὐδὲ κληρονόμοις αὐτοῦ τὰ τῆς μέμψεως ἔσται, τοῦ χρόνου τοῦ ἅπαξ ἐξαρκοῦντος τῇ γυναικί. εἰ

μὲν

μὲν οὖν ἀφῆλιξ ᾖ ὁ ἀνὴρ καὶ μὴ μέμψηται, τοσοῦτον εἰς ἀποκατάστασιν αὐτῷ δίδομεν χρόνον, ὥστε μὴ ὑπερβαίνειν δωδεκαετίαν ἐκ τοῦ καιροῦ τῶν γάμων. ἴσμεν γὰρ τοὺς σφόδρα τάχιστα συναλλάσσοντας γάμους, οὐκ ἐλάττους τῶν ιε. ἐνιαυτῶν πρὸς τοῦτον ἰόντας, ὥστε καὶ ὑπερβήσεται τὸν ε. καὶ κ. ἐνιαυτὸν, καὶ ἔσται δυνατὸς εἴσω τοῦ κζ. μέμψασθαι τῇ τῆς προικὸς ἀναργυρίᾳ. τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ εἴσω τοῦ ῥηθέντος χρόνου, τοῖς κληρονόμοις ἔχειν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὴν μέμψιν. εἰ δὲ ἀφήλικες ὦσιν οἱ τοῦ μὴ μεμψαμένου κληρονόμοι εἴτε τελείου, εἴτε ἀτελοῦς, πενταετίαν ἐχέτωσαν μόνην εἰς τὸ κινῆσαι τὴν μέμψιν ἐπὶ τῇ ἀναργυρίᾳ: ἀρκοῦντος τοῦ χρόνου, καὶ μὴ ἀναμένοντος τὴν † διέξοδον ἁπάντων τῶν ἐλαττόνων χρόνων. ἐκείνῳ δηλαδὴ τὴν ἀναργυρίας ἀντιτιθέντος, ὃς ἂν γεγραμμένος εἴη τὴν προῖκα ὑποδέχεσθαι, καὶ κατὰ τοὺς οἰκείους χρόνους, εἴτε τέλειος εἴη, εἴτε ἀτελὴς τοῦ πράγματος κρινομένου.

† παραδρομὴ, παράδοσις, παρέλευσις, καὶ διέξοδος, ταὐτὸν σημαίνουσι(?) χρόνον.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἡ διαφορὰ τοῦ μηδόλως κινεῖσθαι τὴν περὶ τῆς προικὸς ἀναργυρίαν μετὰ τὴν ἀποδεικτικὴν ἀπόδειξιν, καὶ τοῦ ἐντὸς β. ἐνιαυτῶν κινεῖσθαι αὐτὴν ἐστὶν, ὅτι μὲν γὰρ τὸ κατ' εἶδος τῆς προικὸς ποσὸν ἐμφέρεται τῇ ἀποδείξει, παρ' ἧς ἀποκλείεται τῷ ἀνδρὶ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ, ἡ περὶ τῆς ἀναργυρίας παραγραφή. ὅτε δὲ καθ' ὁμάδα δηλοῦται ἐν ταύτῃ, ὡς τὴν προῖκα πᾶσαν ἐκλαβεῖν, τὰς ι. τυχὸν ἢ κ. λίτρας, τότε ἡ † διαετία τοῖς ἐπὶ τῇ παραγραφῇ τῆς ἀναργυρίας ὀφείλεται.

† διετία.

ΠΕΡΙ ΤΟΚΩΝ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ, καὶ ἀργυροπρατικῶν, καὶ τῶν μετὰ ὑπερθεσιν ἀπαιτουμένων.

[illegible]

Τίτλ. γ. κεφάλ. α.

Ἐπὶ τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν ὀφφικίῳ τοῦ δικάζοντος ὁ τόκος ὁρίζεται πρὸς τὸ ἔθος τοῦ κλίματος, ἐν ᾧ τὸ συνάλλαγμα γέγονε: ὥστε μέντοι μὴ ὑπερβῆναι τὸν νόμον.

ϛ.

Ἐπὶ τῆς ἐν πράγματι δαπανήματος ἀγωγῆς, ἐὰν ὁ δεσπότης ἐπὶ πολὺν χρόνον παράσχῃ τόκον ἢ ὁ πατὴρ ὑπὲρ προικὸς τῆς θυγατρὸς: ἀναγκάζονται καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτῶν παρασχεῖν.

θ.

Ἐὰν ὁ δανείσας ἐπερωτήσῃ τὸ διπλοῦν ἐξ ὑπερθέσεως: μέχρι μόνου τοῦ νομίμου τόκου ἔρρωται, κατὰ τὸ μέτρον ἑκατέρου χρόνου. ὁ ἐπερωτήσας ἐλαφροὺς τόκους, δύναται μείζονας μέχρι τῶν νομίμων ἐξ ὑπερθέσεως † ἐπερωτᾶν.

† ἀπαιτεῖν.

κζ.

Εἴτε τόκον τις ὑπὲρ μέτρον, εἴτε τόκους τόκων ἐπερωτήσῃ, τὸ παράνομον ἀφαιρεῖται, καὶ τὸ λοιπὸν ἀπαιτεῖται.

*si necdum iustæ sit ætatis maritus, nec questus fuerit; tantum ei temporis ad [in integrum] restitutionem damus, ut a die nuptiarum duodecim annos non excedat. Nam scimus eos, qui quam maturrime nuptias contrahunt, non minores quindecim annis ad eas conuolare. quo fiet, ut quintum & uigesimum annum sit excessurus, & facultatem habiturus sit, intra uigesimum & septimum annum de dote non numerata querendi. Eo uero rebus humanis intra dictum tempus exempto, heredibus ad querelam annus cōceditur. Sin autem illius, qui querelam non mouit, siue perfectæ siue necdū perfectæ fuerit ætatis, heredes adhuc minores sunt: quinquennium dumtaxat ad instituendam de dote non numerata querelam habeant, eo tempore suffecturo, nec * exitum omnium minorum temporum exspectaturo. Et is scilicet exceptionem non numeratæ dotis opponet, cui adscriptum [in testamento] fuerit, ut dotem recipiat: intra sua tempora, siue perfectæ siue non perfectæ sit ætatis, negotio dijudicando.*

* Decursus, præteritio, elapsus, & exitus, idem in tempore significant.

SCHOLION.

Discrimen de prorsus non opponenda dotis non numeratæ exceptione post receptoriam securitatem expositam, deque illa mouenda intra biennium, hoc est. Nam quum species dotis nominatim securitate comprehenditur, continuo præclusa est tam marito, quam heredibus eius, non numeratæ dotis exceptio. Quum uero summatim in ea significatur, eum dotem uniuersam accepisse, puta decē uel uiginti libras: tunc eis * decennium ad exceptionem non numeratæ dotis est concessum.

*al. biennium.

DE VSVRIS, QVAE PETVNTVR, deque usuris argentariorum, & ijs, quæ post moram petuntur.

Tit. III. cap. I.

Legito & nouellam CVI. in qua de usuris tractat. & nouel. CXXI. dicit enim, particulares usurarum solutiones duplum non excedere & nouel. CXXXVIII D. de usur.

In bonæ fidei iudicijs officio iudicis usurarum modus ex more regionis, in qua contractum est, constituitur: ita tamen, ut legem non excedat.

VI.

Quum de in rem uerso agitur, si dominus usuras longo tempore præstitit, aut pater pro dote filiæ: coguntur eas & heredes illorum præstare.

VIIII.

*Si creditor duplum ex mora, stipulatus fuerit, usq; ad legitimam usuram ualet, pro modo cuiuscunq; temporis. Stipulatus minores usuras, potest maiores ad legitimas usque, pro mora * stipulari.*

* al. petere.

XXVII.

Siue quis usuras supra statutum modum, siue usuras usurarum stipulatus fuerit: quod illicitum est detrahitur, & reliquum petitur.

SCHOLION.

Olim nemo poterat usuras usurarum stipulari, nisi forte iam debitas usuras in sortem retulisset, ac denuo stipulatus esset, ut sibi præstarentur usuræ summarum ex usuris collectarum. Hoc nihil erat aliud, quam usuras usurarum stipulari.

ANATOLIVS. Nemo petat usuras usurarũ, nec uel prioris, uel posterioris temporis usuras in sortem computet: sed maneat usura sterilis, & tantum prioris sortis usura soluatur.

XXIX.

Sine certa quantitate competentes usuras stipulari, nullius est momenti.

SCHOLION.

Si quis ita stipulatus erit, SPONDES MIHI RESTITVERE CREDITA, ET VSVRAS COMPETENTES? inutiliter stipulatus uidetur: ut qui eas stipulatione complexus sit indefinite. nam certum eis modum constituere debebat. Vsuræ quæ expressam quantitatem non habent, uel stipulatione carent, sunt illegitimæ. Fructuum usuras excipe. nam eæ petuntur etiam ex pacto.

XLVII.

l.3.& 4.C. de usur. *Vsuræ ex * pacto solutæ, repeti non possunt, nec in sortem computantur.*

SCHOLION.

* hoc est, sine stipulatione promissæ. De legitimis usuris quas citra stipulationem quis pactus est, loquitur. Nam illicitæ, etiam solutæ repetuntur, aut in sortem computantur, secundum LXI. caput eiusdem tituli, & caput XX. tituli VI. & caput XXIIII. Vsura legitima, quum quis usuram traiecticiam capit, hoc est, cum periculo suo, est centesima: id est, numi XII. In numularijs autem ceterisque negotiatoribus, bes centesimæ, hoc est, numi VIII. In alijs, exceptis illustribus, centesimæ semis, id est, numi VI. In illustribus, triens centesimæ, id est, numi quatuor. Ecclesiæ denique quadrantem centesimæ, id est, numos tres accipiunt.

At quum solutæ non sunt, non petuntur. Nam usuræ citra stipulationem promissæ, petitionem nullam habent. Quum uero pignora data sunt, retentio creditori, si quidem ita conuenit, conceditur. & tunc quidem, quum etiam pro usuris pignus obligatum est. Licet autem ante stipulari, ut si quidem, uerbi gratia, sors cum usuris intra annum soluta non fuerit; usuræ maiores ex eo tempore soluantur. Itaque si quis mutuum sumens, & de usuris pactus, etiam illarum nomine pignus obstringat; interiecto autem postea temporis spatio maiores soluturum se repromittat, neque tamen pactus sit, etiam illius adiectionis usurarum nomine pignus obligatum esse: non recte pignoris fit retentio.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τὸ παλαιὸν οὐδεὶς ἠδύνατο τόκους τόκων ἐπερωτᾶν, εἰ μὴ ἄρα τοὺς ὀφειλομένους τόκους συναγαγὼν εἰς τὸ κεφάλαιον, καὶ αὖθις ἐπερωτήσοι δίδοσθαι αὐτῷ τόκον τῶν ἀπὸ τόκων συναχθέντων τόκων. τοῦτο οὐδὲν ἕτερον ὂν, ἢ μὴ τόκους τόκων ἐπερωτῆσαι.

ΑΝΑΤΟΛΙΟΣ. μηδεὶς τόκους τόκων ἀπαιτείτω, μηδὲ τοῦ προλαβόντος, ἢ τοῦ μεταγενεστέρου χρόνου τοὺς τόκους εἰς κεφάλαιον ἀγαγέτω, ἀλλὰ μενέτω τόκος ἄτοκος, καὶ μόνον τοῦ προλαβόντος κεφαλαίου καταβαλλέσθω τόκος.

κθ.

Τὸ χωρὶς δήλης ποσότητος ἐπερωτῆσαι τοὺς ἁρμόζοντας τόκους, οὐδέν ἐστι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐάν τις ἐπερωτήσῃ, ΟΜΟΛΟΓΕΙΣ ΔΙΔΟΝΑΙ ΜΟΙ ΤΑ ΔΑΝΕΙΣΘΕΝΤΑ ΣΟΙ ΠΑΡ' ΕΜΟΥ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΡΜΟΖΟΝΤΑΣ ΤΟΚΟΥΣ; ἀχρήστως ἔδοξεν ἐπερωτᾶν, ὡς ἀορίστως αὐτοὺς ἐντάξας τῇ ἐπερωτήσει. ἔδει γὰρ αὐτὸν καὶ φανερὸν αὐτοῖς μέτρον ἐπιθεῖναι. οἱ μὴ ἔχοντες δήλην ποσότητα ἢ χωρὶς ἐπερωτήσεως, παράνομοι εἰσὶ, πλὴν τοὺς ἐπὶ τῶν καρπῶν τόκους. ἐκεῖνοι γὰρ ἀπαιτοῦνται καὶ ἀπὸ συμφώνου.

μζ.

Οἱ ἀπὸ * συμφώνου † τόκοι καταβληθέντες, οὐ δύνανται ἀναλαμβάνεσθαι, οὐδὲ εἰς κεφάλαιον καταλογίζονται. † τόκοι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Οἱ ἀνεπερωτήτως συμφωνηθέντες. περὶ νομίμων τόκων ἀνεπερωτήτως συμφωνηθέντων φησίν. οἱ γὰρ παράνομοι καὶ καταβληθέντες ἀπαιτοῦνται, ἢ λογίζονται εἰς κεφάλαιον, κατὰ τὸ ξα. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου: καὶ κεφάλαιον κ. τοῦ ς. τίτλου, καὶ κδ. κεφ. νόμιμος τόκος ἐπὶ διαποντίων τοῖς τοκίζουσιν ὑπὲρ ἐπικινδύνου, ἑκατοστιαῖος, τουτέστι || ιβ. ἐπὶ δὲ τραπεζιτῶν καὶ τῶν ἄλλων πραγματευτῶν, δίμοιρον ἑκατοστοῦ ἤτοι || η. ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, πλὴν τῶν ἰλλουστρίων, ἡμιεκατοστιαῖος, ἤτοι || ς. ἐπὶ δὲ τῶν ἰλλουστρίων τρίτον ἑκατοστοῦ, ἤτοι || δ. αἱ δὲ ἐκκλησίαι δ. ἑκατοστοῦ ἤτοι || γ.

Μὴ καταβληθέντες δὲ, οὐκ ἀπαιτοῦνται. ὁ γὰρ ἀνεπερώτητος τόκος ἀπαίτησιν μὲν οὐκ ἔχει, † ἐνέχυρον δὲ ὄντως δίδωσι τῷ δανειστῇ παρακατέχειν, ἐὰν συνεφωνήθη. τότε μέντοι, ὅτε καὶ ἐπὶ τόκῳ τὸ ἐνέχυρον ὑπετέθη. ἔξεστι δὲ προσυμφωνεῖν, ἵνα ἐὰν μὴ καταβληθῇ εἴσω τυχὸν ἐνιαυτοῦ τὸ κεφάλαιον καὶ ὁ τόκος, μείζων τόκος ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ καταβληθῇ. ἐὰν οὖν δανεισάμενός τις καὶ συμφωνήσας τόκον, ὑπέθετο καὶ τὸ ἐνέχυρον ἐπὶ τῷ τόκῳ: ὑπερχρονίας δὲ γενομένης, μείζονα τόκον ἐπηγγείλατο καταβαλεῖν, καὶ οὐ συνεφώνησεν ὑποκεῖσθαι τὸ ἐνέχυρον ἐπὶ τῇ προσθήκῃ τοῦ τόκου, οὐ καλῶς παρακρατεῖται τὸ ἐνέχυρον. † ἐνεχύρου δίδοται.

ΣΧΟ-

ΣΧΟΛΙΟΝ.

ΑΝΑΤΟΛΙΟΣ. Ὑπὲρ τῶν τόκων κἂν ἀπὸ συμφώνου ὦσι, κατέχεσθαι τὸ ἐνέχυρον· ἐὰν μέντοι καὶ ἐπὶ τοῖς τόκοις ἰδικῶς ὑπετέθη. οἱ καταβληθέντες ἀχρεώστητοι τόκοι πρὸ συμπληρώσεως τοῦ χρόνου οὐ ἀναλαμβάνονται. ὁμοίως οἱ συμφωνηθέντες τόκοι οὐ ... ἀπαιτεῖσθαι δύνανται, εἰ μὴ ὑπείη ἐνέχυρον κατὰ τὴν β. καὶ δ. διάταξιν πρώτου τίτλου. ἐνεχύρου γὰρ ὄντος, ἔχει παρακατάσχεσιν ὁ δανειστὴς ἐπὶ τῶν συμφωνηθέντων τόκων, κἂν τὸ ἐνέχυρον ἔλαττον ᾖ τοῦ χρέους.

να.

Ὁ δανειστὴς ὀφείλει δεικνύειν καὶ τὸ χρέος καὶ τὴν τῶν τόκων * ἐπερώτησιν. τὸ γὰρ ἐπί τινα χρόνον ἀπὸ συναινέσεως τόκους αὐτὸν λαβεῖν, οὐ ποιεῖ πρόκριμα τῷ χρεώστῃ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Ὅτι κατέβαλε πρὸς τὸν χρεώστην, καὶ ὅτι τόκους ἐπηρωτήσατο. εἰκὸς γάρ τινα καὶ τόκους ἐπὶ χρέεσι καταβαλεῖν, οὓς μὴ συνεφωνήθη καταβληθῆναι. αὐτὸς οὖν μαρτυρήσατο τῇ αὐτοῦ τὸ ἐπερωτηθέντας ὀφείλειν λαβεῖν. διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· παρακατέχεσθαι μὲν τὸ ἐνέχυρον † ὑπὲρ τῶν ἀπὸ συμφωνίας τόκων, εἰ μέντοι μὴ τόκους, ἀλλὰ πρόστιμον συνεφώνησε, μηδὲ ἀπαίτησιν ἔχειν, μηδὲ τοῦ ἐνεχύρου † παρακατάσχεσιν.

† ὑπὲρ.
† παρακατασχεῖν.

νδ.

Καρπῶν δανειζομένων, δύναται καὶ ὁ ἀπὸ συμφώνου τόκος ἀπαιτεῖσθαι.

ξα.

Ὁ μὴ κεχρεωστημένος τόκος, εἰ μὲν πρὸ τοῦ κεφαλαίου καταβληθῇ, εἰς κεφάλαιον καταλογίζεται· εἰ δὲ μετὰ τὸ κεφάλαιον καταβληθῇ, ἐπειδὴ οὐκ ἔχει λοιπὸν εἰς τί καταβληθῆναι, ἀναλαμβάνεται.

ξδ.

Ἐὰν ὁ χρεώστης κεφαλαίου καὶ τόκων, ἐν τῷ καταβάλλειν μὴ ἐμνημόνευσεν ἐπὶ τίνι καταβάλλει· ἐξουσίαν ἔχει ὁ δανειστὴς εἰ βούλεται, εἰς τόκους μόνον καταλογίσασθαι τὰ καταβληθέντα.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἴρηται ἐν τῷ μϛ´ βιβλίῳ, διατάξει ϛ´ τίτλου γ´. ὅτι ἐὰν ὁ τις χρεώστης κεφαλαίου καὶ τόκων, καταβάλλῃ σοι ξ´, δοκεῖ πρὸς ἀναλογίαν διδόναι, μ´ μὲν ὡς κεφάλαιον, κ´ δὲ ὡς τόκους.

ξε.

Ὁ μὲν τόκος ἀπὸ συμφώνου, δύναται διὰ κατασχέσεως † ἐνέχυρον λαμβάνεσθαι παρὰ τοῦ δανειστοῦ. ἐὰν δὲ ἀντὶ τόκου πρόστιμον συμφωνήσῃ· οὐδὲ ἀγωγὴν ἔχει ἀπὸ τοῦ συμφώνου, ἀλλ' οὐδὲ παρακατάσχεσιν.

† ἐνεχύρου.

ξϛ.

Ἐπὶ καρπῶν δανειζομένων ἔξεστι καὶ πλείονα τόκον ἐπερωτᾶν διὰ τὸ ἄδηλον τῶν καρπῶν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Πολλάκις γὰρ δανείσας ρ´ μοδίους συνεφώνησα λαβεῖν ἕνα μόδιον ὑπὲρ τόκων, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τῷ γενήματι νομίσματος ἑκατοστή. ἀλλ' ἴσως ἐδανειζόμην τοὺς ρ´ μοδίους ἱκανοῦ ὄντος οἱ μόδιοι ϛ´ τῷ νομίσματι, γενομένης δὲ ἐν τοῖς ἑξῆς καιροῖς εὐφορίας,

SCHOLION.

ANATOLIVS. Pro usuris, licet ex pacto sint, pignus retinetur: quum scilicet etiam usurarum nomine specialiter est obligatum. Vsuræ indebitæ ante completionem temporis solutæ, non repetuntur. Similiter eæ, de quibus conuenit, non petuntur: nisi uidelicet pignus subsit, secundum II. & IIII. constitutioné tituli primi. Quippe quum datum pignus est, habet retétionem creditor nomine usurarum de quibus conuenit, licet pignus debito uilius sit.

LI.

*Creditor tam debitum, quam stipulationem usurarum * probare debet. Nam ad tẽpus eum ex consensu cepisse usuras, nullum debitori præiudicium adfert.*

SCHOLION.

* Quod uidelicet debitori [mutuũ] numerauerit, & quod usuras stipulatus sit. Est enim uerisimile, potius aliqué usuras ob debita soluisse, quá ex pacto non promissas solutas esse. Quapropter probat stipulationem interuenisse, qui accipere debet, propter regulá, qua dicitur: Pignus quidé usurarum ex pacto promissarum nomine retinetur, uerum si non de usuris, sed de pœna conuenerit, nec petitio, nec retentio pignoris esto. L.22.C.hoc tit.

LIIII.

Fructibus mutuo datis, etiam usura potest ex pacto peti.

LXI.

Indebita usura si quidem ante sortem soluta fuerint, in sortem computantur. Si uero post sortem fuerint soluta, quoniam nihil superat, in quod soluantur, repetuntur.

LXIIII.

Si qui sortem & usuras debet, quum numeratio fieret mentioné non fecit, quo nomine solueret: facultatem creditor habet, si uelit, in usuras dumtaxat acceptum ferre solutionem.

SCHOLION.

Libro XLVI. cóstitutione VI. tituli III dicitur: Qui sortem & usuras debet, si libras LX. tibi soluit: pro rata XL. quidem in sortem, XX. uero in usuras dare uidetur.

LXV.

Vsuras ex pacto debitas per retentionem pignoris a debitore quis cósequi potest. Si uero pro usuris de pœna conuenerit, nec petitionem ex pacto, nec retentionem pignoris habet.

LXVI.

Fructibus mutuo datis, licet & maiores usuras stipulari, propter incertitudiné fructuum.

SCHOLION.

Quippe nonnumquam accidit, ut mutuans C. modios, pactus sim usuræ nomine mediũ * unum, quod in fructibus est cẽtesima. Sed fortasse quũ is mutuaretur C. illos modios, uno aureo modij sex uenibát. Verum deinceps fertilitate subsequuta, quum

* scilicet in singulos menses.

quum menstruum ille mihi modium soluit, non centesimam, sed bessem mihi centesimæ præstat. Hoc enim facit æstimatio modij, propter insequutam annonæ copiam.

διδὲ μοι λαβόντος τὸ μηνιαῖον μόδιον, οὐχ ἑκατοστὴν δίδωσί μοι τόκον, ἀλλὰ δίμοιρον ἑκατοστῆς. τοῦτο γὰρ ποιεῖ ἡ τοῦ μοδίου διατίμησις, διὰ τὴν γενομένην ὕστερον εὐφορίαν.

LXIX.

In ea constitutione, quæ actiones personales annis XXX. *lapsis exspirare uult, heros ille * Patricius uiam rationemque talem inuenit; ut diceret, actionem personalem tolli quidem illam annorum* XXX. *decursu, sed nomine sortis dumtaxat tolli. quandoquidem sortis data ratione spatium annorum* XXX. *decurrit. At usuræ petantur, inquit. Non enim prorsus, ait, per illud annorum* XXX. *spatium exclusæ sunt usuræ, quum eæ singulis annis nascantur. Triginta elapsis annis ratione sortis, inueniuntur usurarum nomine, anni primi, decurrisse anni* XXIX. *deinde secundi anni usurarum nomine,* XXVIII. *atque ita deinceps pro usuris annorum sequentium, minus temporis elapsum deprehenditur. Idem & de fructibus, quod de usuris, dicebat. Quapropter constitutio præsens ius illud abolet, ac dicit; absurdum esse, caussa principali sublata, de usuris aut fructibus contendere. Definit & certam quantitatem usurarum, ut personæ quidem illustres, & supra eas constitutæ, usque ad trientem centesimæ dumtaxat fænerentur: argentarij uero, & negotiatores, usque ad bessem centesimæ. Reliqui omnes usque ad centesimæ semissem. Quod si domus religiosæ mutuum sit, tunc omnes hactenus indicati quadrantem centesimæ dumtaxat accipiant. In nauticis uero fænoribus, & specierum siue fructuum mutuationibus, in quibus olim concessum erat maiores usuras capere, tantum ad centesimam, nec ulterius, progredi iubet: ne quidem permittens, ut per retentionem pignorum usuræ maiores accipiantur, nec ut iudices umquam condemnent in usuras maiores, prætextu consuetudinis locorum. Quod si quis maiores usuras acceperit, ut in sortem eæ computentur. Nec item licere uult creditoribus, ut aliquid accipiant a debitoribus nomine siliquarũ, quas uocant, aut consuetudinum. Si quid autem acceperint, id etiam in sortem computari debere. Præterea non licere per subiectam personam maiores usuras accipere, ut uerbi gratia persona quadam illustris, quæ non nisi trientem centesimæ capere potest, det numos suos cuidam interposito, qui centesimæ semissem accipere possit: sed si quid eiusmodi factum fuerit, illas dumtaxat usuras præstari, quas illi conuenit accipere, qui pecuniam fænori dedit. Illos uero, qui tabernis præpositi sunt,*

* cuius mentio fit in l. tanta. C. de uet. iu. enucl.

ξθ.

Τῆς διατάξεως τῆς βουλομένης τὰς προσωπικὰς ἀγωγὰς φθείρεσθαι λ. ἐνιαυτοῖς ἀποπληρωθεῖσι, ὁ ἥρως πατρίκιος μέθοδον ἐπενόει τὴν τοιαύτην: ὥστε φησὶν ἀναιρεῖσθαι τὴν προσωπικὴν ἀγωγὴν τῇ τῶν λ. ἐτῶν παραδρομῇ. ἀναιρεῖσθαι οὖν ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου, καὶ μόνον. ἐπειδὴ κατὰ τὴν τοῦ κεφαλαίου δόσιν διέδραμεν ἡ τριακονταετηρίς. οἱ δὲ τόκοι φησὶν ἀπαιτείσθωσαν. οὐδὲ γὰρ πάντως φησὶν ἀπεκλείσθησαν οἱ τόκοι τῇ τριακονταετηρίδι. ἐπειδὴ ὁ τόκος † καθέκαστον ἐνιαυτὸν τίκτεται. λ. ἐνιαυτῶν ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου δραμόντων, εὑρίσκεται ἐπὶ τῷ τόκῳ τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ δραμόντα κθ. ἔτη. ἐπὶ δὲ τῷ τόκῳ τοῦ δευτέρου ἐνιαυτοῦ, κη. καὶ οὕτω ἐφεξῆς ἐπὶ τοῖς τόκοις τῶν μετὰ ταῦτα ἐνιαυτῶν, ἐλάττων χρόνος εὑρίσκεται διαδραμών. τὸ δὲ αὐτὸ ἔλεγε καὶ περὶ καρπῶν ὅπερ καὶ περὶ τόκων. ἡ τοίνυν διάταξις ἡ παροῦσα, ἀναιρεῖ τὸ τοιοῦτον νόμιμον, λέγουσα: ὅτι ἄτοπόν ἐστι τῆς πρωτοτύπου ἀγωγῆς ἀναιρεθείσης, περὶ τόκων ἢ καρπῶν φιλονεικεῖν. ὁρίζει δὲ καὶ ποσότητα † ῥητὸν τοῖς τόκοις: † ἵνα οἱ μὲν ἀπὸ ἰλλουστρίων καὶ ἀνωτέρω ἄχρι τρίτου ἑκατοστῆς μόνον δανείζωσιν: ἀργυροπρᾶται δὲ καὶ ἔμποροι ἄχρι διμοίρου ἑκατοστῆς. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, ἄχρι ἡμίσεως ἑκατοστῆς. εἰ δὲ πρὸς οἶκον εὐαγῆ τὸ δάνειον εἴη, τότε πάντες οἱ εἰρημένοι μόνον τὸν ἀπὸ τετάρτου ἑκατοστῆς τόκον λαμβανέτωσαν. † ἐπειδὴ καὶ τῶν ναυτικῶν δανειῶν καὶ ἐπὶ τῶν δανειζομένων εἰδῶν ἔτι καρπῶν (ἐφ' ὧν τὸ παλαιὸν ἐξῆν πλείονα † τόκον) μόνον μέν τοι ἕως ἑκατοστῆς, καὶ μὴ περαιτέρω. μὴ † βουλόμενοι μηδὲ διὰ παρακατασχέσεως ἐνεχύρων μείζονα τόκον λαμβάνεσθαι: μήτε τοὺς δικαστὰς ποτὲ καταδικάζειν εἰς πλείονα τόκον προφάσει τῆς τῶν τόπων συνηθείας. εἰ δέ τις μείζονα τόκον λάβῃ, εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸν καταλογίζεσθαι. μὴ ἐξεῖναι δὲ τοῖς δανεισταῖς λαμβάνειν παρὰ τῶν δανειζομένων τινὰ, προφάσει τῶν λεγομένων κερατίων ἢ συνηθειῶν. εἰ δέ τι λάβωσι, καὶ τοῦτο εἰς κεφάλαιον λογισθῆναι. μὴ ἐξεῖναι δὲ μηδὲ διὰ μέσου προσώπου πλείονα τόκον λαμβάνειν: ἵνα τυχὸν ὁ ἰλλούστριος μὴ δυνάμενος λαβεῖν, εἰ μὴ τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς τόκον, δώσει τὰ νομίσματα αὐτοῦ μέσῳ τινὶ τῷ δυναμένῳ λαμβάνειν ἡμιεκατοστιαῖον· ἀλλ' ἔτι τοιοῦτο γένηται, μόνον ἐκεῖνον τὸν τόκον παρέχεσθαι ὃν ὀφείλει λαβεῖν αὐτὸς ὃς τὸ δάνειον ἐποίησατο. ἐκείνους δὲ οἵ τινες ἐργαστηρίων προεστήκασιν,

† καθ' ἕκαστον.

† ῥητόν.

† ἵνα οἱ μὲν.

† ἐπὶ δέ.

† πλείονα λαβεῖν τόκον.

† βουλομένους.

ἢ τινὰ

ἤ τινα † θεμιτὴν πραγματείαν χειρίζουσιν, ἕως διμοίρου ἑκατοστῆς τὴν ἰδίαν ἐπερώτησιν συμμετρεῖν ἡ διάταξις βούλεται.

† ἀγοράζει ἄλλως περὶ πραγματείαν μὴ ἐγκεκριμένην, τοιαύτην βαφὴν πορφύρας, ἢ μονήτας, καὶ τιμωρεῖσθαι ὀφείλουσι.

οα.

Μηδὲ ὑπὲρ τοῦ τόκου μέλλοντος χρόνου, μηδὲ ὑπὲρ τοῦ τόκου τῶν ἤδη παρελθόντων χρόνων, δύνασθαι κατὰ μηδένα τρόπον τόκον ἐπερωτηθῆναι: μηδὲ εἰ κατὰ τὸ σχῆμα τοῖς παλαιοῖς γνωριζόμενον γίνηται.

οβ.

Οἱ κατὰ μικρὸν καὶ κατὰ χρόνον καταβαλλόμενοι τόκοι, τῷ διπλῷ συμψηφίζονται: κἂν μὴ καθάπαξ † ὑφ' ὃν κατεβλήθησαν.

† ἐφ' ἕν.

ογ.

Ἡ παροῦσα διάταξις δηλοῖ, ὅτι κατὰ μέρος καταβαλλόμενοι τόκοι, τὸ διπλοῦν τοῦ χρέους οὐχ ὑπερβαίνουσιν. ὑπεξῄρηται δὲ τὸ * κείμενον ἐν τῇ † ρξ. περὶ τῶν τόκων τῶν πολιτικῶν χρημάτων.

† ἐν τῇ ρξ. νεαρᾷ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Κείμενον ἐνταῦθα λέγεται τὸ ὑποκείμενον κεφάλαιον, τοῦτο δὲ τὸ ἐκ τῶν νεαρῶν, τὸ τρέχειν τοὺς τόκους δίδαν ἐπὶ τῶν ἁρμοζόντων ταῖς πόλεσι χρεῶν καὶ τόκων δημοσιακῶν.

Ανάγνωθι τίτλον δ. κεφάλαιον δ. ἐν ᾧ φησίν.

Τοῦ λαμβάνειν τοὺς ἀργυροπράτας, διμοίρου ἑκατοστῆς τόκον.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον κδ. τίτλον ς. κεφάλαιον κ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις χρεωστῶν κεφάλαιον, τόκους † κεχρεωστημένους καταβάλῃ: οὐκ ἀναλαμβάνει. ὁ δὲ τόκους ὑπὲρ τὸ νόμιμον καταβαλὼν, οὐκ ἀναλαμβάνει μὲν, καταλογίζεται δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ κεφάλαιον. εἰ δὲ καὶ τὸ κεφάλαιον κατέβαλεν, ὡς τὸ κεφάλαιον χρεωστῶν, † ἢ κατέβαλεν ἀναλαμβάνει: εἴτε πρὸ τοῦ κεφαλαίου τοὺς τόκους κατέβαλεν, εἴτε μετὰ τοῦτο, εἴτε ἅμα ἑκάτερον. ὑπὲρ τὸ διπλοῦν οὐκ ἐπερωτῶνται τόκοι, οὔτε ἀπαιτοῦνται: οὔτε τόκος τόκου, ἢ τῶν μελλόντων τόκων τόκος, καὶ καταβληθεὶς ἀναλαμβάνεται.

† τὸ ἐγχρεωστούμενον.

† ἰ.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον κε. τίτλον β κεφάλ. α. θεμ. δ. καὶ βιβλίον κς. τίτλον δ. κεφάλαιον ξε. καὶ τίτλον ε. κεφάλ. γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ κεχρεωστημένος τόκους ἐξ ἐπερωτήσεως καὶ ἑτέρους ἀπὸ συμφώνου, τὴν τιμὴν τῶν παρ' αὐτοῦ πιπρασκομένων ἐνεχύρων, εἰς ἑκατέρους τόκους λογίζεται ἐπίσης, εἰ καὶ ἄνισοι ποσότητος εἰσίν. ἐὰν δὲ ὁ χρεωστῶν τόκους μὴ ἀπαιτουμένους οἷον ἀπὸ συμφώνου, καταβάλῃ * ἁπλούστερον: εἰς τὸ κεφάλαιον δοκεῖ διδόναι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Μὴ προσμνησθέντος τίνος χάριν ὑπὲρ ὃ καταβάλλει. δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι ἄνευ ἐπερωτήσεως ἀπὸ ψιλοῦ συμφώνου τόκοι οὐκ ἀπαιτοῦνται· εἰ μὴ καὶ ἐνέχυρα δὲ τοὺς ἀπὸ συμφώνου τόκους κατέχεται. τότε γὰρ καὶ χωρὶς ἐπερωτήσεως ἀπαιτοῦνται.

Τότε γὰρ πρῶτον εἰς τόκους λογίζεται τὸ καταβαλλόμενον, ὅτε τῶν ἀπαιτουμένων εἰσίν. οἱ γὰρ ἀπὸ

*uel quam negotiationem * licitam exercẽt, ad bessem usque centesimæ stipulationem suam moderari uult constitutio.*

*nam si negotiationẽ illicitam exercent, puta tincturã purpuræ, uel monetas, etiã puniri debent.

LXXI.

Nec pro futuri temporis usuris, nec pro usuris annorum qui præterierunt, ullo modo pacisci quis usuras potest: ne quidẽ, si iuxta formam ueteribus usitatam fiat.

LXXII.

Vsuræ minutim & diuerso tempore solutæ, cum duplo compensantur: etiamsi non uniuersæ simul solutæ fuerint. debet esse l.penult. C.eod.

LXXIII.

*Præsens constitutio declarat, usuras particulatim solutas, duplum debitæ sortis non excedere. Verum excipitur id, quod * positum est in CLX. nouella, de usuris pecuniæ municipalis.* debet esse l. ult. eod.

SCHOLION.

* Per positum intelligẽdum est heic subiectum caput, nimirum illud ex Nouellis sumtum, currere scilicet usuras in uniuersum in debitis ad municipium pertinentibus, & usuris publicis.

Coniunge titulum IIII. cap. IIII. in quo dicitur:

Argẽtarios accipere bessẽ centesimæ in usurã. Nouel. 136.

Legito & lib. XXIIII. tit. VI. cap. XX. ubi dicitur:

Si quis sortem debens, usuras indebitas soluerit; eas non repetit. Si uero supra modum legitimum soluit, non repetit ille quidem, sed tamen eas in sortem computat. Sin & sortem soluit, quasi sortem debens; quod soluit, repetit: siue ante sortem usuras soluit, siue postea, siue pariter utrumq. Supra duplum usuræ nec in stipulationem deducuntur, nec exiguntur; nec item usuræ usurarum, uel futurarum usurarum usuræ: & quidem si solutæ sint, repetuntur. l. 26. in prin. D. de cond. ind.

Legito & lib. XXV. tit. II. cap. I. them. IIII. & lib. XXVI. tit. IIII. cap. LXV. & tit. V. cap. III. cuius hæc uerba sunt:

*Cui debentur usuræ partim ex stipulatione, partim ex pacto; pretium distractorum ab se pignorum in utrasque usuras æqualiter imputat, quamuis inæqualis summæ sint. Si uero debitor usuras, quæ peti nõ possunt uelut ex pacto, * simpliciter soluerit: in sortem soluere uidetur.* l. 5. D. de solut.

SCHOLION.

* hoc est, nulla mentione facta, cuius gratia solutio fiat. Sciẽdum est autem, citra stipulationem ex nudo pacto usuras nõ exigi, nisi & pignora pro usuris ex pacto teneantur. tunc enim & sine stipulatione petuntur. l. 22. C. de solut.

Tunc enim primum in usuras, quod solutum est, cõputatur: quum eæ debentur. Nam sicut ex

pacto data, repeti non possunt; ita si non data sint quasi usura, creditor dicere nequit, usuras se accepisse. Si creditor dicat, se in sortem & usuras accipere, quod solutum sit: prius in usuras, deinde quod superat, in sortem computatur. Nec enim ordinem scripturæ spectamus.

Et cap. XCI.

Quum ex pluribus caussis debitor soluit, & ex neutra parte dicitur, quo nomine solutio fiat: ei caussæ debet imputari, quæ infamiã habet. ac post illam ei, quæ pœnam continet. deinde, quæ sub hypotheca uel pignore contracta est. postea uero potius in proprium debitum illius, qui soluit; quam in debitorem alienum, uelut fideiussorem. Quum nihil horum interuenit, in antiquius debitum soluitur. Quod si maior est eo numerata pecunia, quod superest ordini debitorum secundo imputatur.

XCVII.

Quum de usuris litigaretur, pronuntiatum est, solutas quidem usuras non repeti: futuras uero nõ deberi. Quare si pecuniam solutam debitor se dixit in sortem dare, iudex eam non potest in usuras imputare. Si securitatem scripsero, meque dixero nomine illorum, quæ mihi debeantur, in maiorem summam aureos C. accepisse; in debitum antiquius imputantur.

Legito & cap. CIX. & CX. Item lib. LI. tit. IIII. cap. XVI.

Legito & lib. LIIII. tit. I. cap. XV. & cap. XVIII. in quo dicitur:

l. 21. D. ad munic. *Pecuniarum ex damno debitarum usura nec ab eo, qui administrauit, nec ab eius fideiussoribus petuntur. Coniunge libri LVI. tit. VI. caput XVII.*

Legito & lib. VII. tit. VI. cap. I. cuius hæc uerba sunt:

l. 1. C. de iudic. *Conuenito debitorem in usuras, quas non petisti. Non enim illarum actio per litis de sorte contestationem est peremta.*

Item lege lib. IX. tit. III. cap. LXXXVII. & LXXXVIII. & LXXXIX. ubi dicitur:

l. 2. & 3. C. de us. rei iudic. *Post quatuor menses a condemnatione, siue debitum fiscale sit, siue priuatum, usura centesima pro sorte dumtaxat præstatur. Nam usurarum usura non exigitur.*

Legito & lib. XVIII. tit. VII. cap. V. them. III.

SCHOLION.

* THEODORVS. Vsura non extinguitur secundum rationem sortis. Vnde postquam principalis actio mota est, potest & ex stipulato de usuris agi: si quidem in stipulationẽ deductæ sunt.

συμφώνου καταβληθέντες μὲν, οὐκ ἀναλαμβάνονται. μὴ καταβληθέντας δὲ αὐτοὺς ὡς τόκον, οὐ δύναται λέγειν ὁ δανειστὴς, ὡς τόκον εἰληφέναι. ἐὰν εἴπῃ ὁ δανειστὴς, λογίζεσθαι εἰς κεφάλαιον καὶ τόκους τὸ καταβληθὲν, πρῶτον εἰς τόκους λογίζεται, καὶ τότε τὸ περιττὸν, εἰς κεφάλαιον. οὔτε γὰρ τῇ τάξει τῆς γραφῆς προσέχομεν.

Καὶ κεφ. ϛα.

Ὅτι καταβάλλεται πολλῶν ὑπόντων χρεῶν, καὶ ἐξ οὐδετέρου μέρους λέγεται, εἰς ποῖον καταβάλλεται: εἰς ἐκείνην χρὴ λογίζεσθαι τὴν αἰτίαν τὴν ἔχουσαν ἀτιμίαν: καὶ μετ' αὐτὴν εἰς τὴν ἔχουσαν ποινήν. εἶτα τὴν ἔχουσαν ὑποθήκην ἢ ἐνέχυρον. καὶ μετὰ ταῦτα μᾶλλον εἰς τὸ ἴδιον χρέος τοῦ καταβαλόντος ἤπερ εἰς ἀλλότριον χρεωστὴν, ὡς ἐγγυητήν. μηδενὸς τούτων ὄντος, εἰς τὸ παλαιότερον καταβάλλεται: εἰ δὲ ὑπερβαίνει αὐτὸ τὸ δοθὲν, εἰς τὸ δεύτερον χρέος τὸ περιττὸν καταλογίζεται.

ϛζ.

Φιλονεικίας περὶ τῶν τόκων γενομένης, ἐψηφίσθη, τοὺς μὲν καταβληθέντας, μὴ ἀντιστραφῆναι: τοὺς δὲ μέλλοντας μὴ χρεωστεῖσθαι. ἐὰν οὖν τὰ καταβληθέντα χρήματα εἶπεν ὁ χρεώστης εἰς κεφάλαιον δίδοναι, οὐ δύναται ὁ δικαστὴς εἰς τόκους αὐτὰ λογίζεσθαι. ἐὰν ἀπόδειξιν γράψω, καὶ εἴπω λαβεῖν ἐκ τῶν κεχρεωστημένων μοι εἰς τὸ μεῖζον χρέος ρ. Ν Ν. εἰς τὸ ἀρχαιότερον καταλογίζονται.

Ἀνάγνωθι κεφάλαιον ρθ. καὶ ρι. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον δ. κεφάλαιον ιϛ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νδ. τίτλ. α. κεφάλαιον ιε. καὶ κεφάλαιον ιη. ἐν ᾧ φησίν.

Τῶν ἀπὸ ζημίας ὀφειλομένων χρημάτων, οὐκ ἀπαιτοῦνται τόκοι, οὔτε παρὰ τοῦ διοικήσαντος ἢ τῶν αὐτοῦ ἐγγυητῶν. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον ϛ. κεφάλαιον ιζ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ϛ. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησί.

Μετόδευσον τὸν χρεώστην τοὺς τόκους οὓς οὐκ ἀπῄτησας. οὐ γὰρ ἐσβέσθη ἡ τούτων ἀγωγὴ τῇ προκατάρξει τοῦ κεφαλαίου.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον γ. κεφάλαιον πζ. καὶ πη. καὶ πθ. ἐν οἷς φησίν.

Ὅτι μετὰ τὴν τετράμηνον τῆς καταδίκης, εἴτε δημόσιον ἐστὶ τὸ χρέος, εἴτε ἰδιωτικὸν, ἑκατοστιαῖος τόκος δίδοται τοῦ κεφαλαίου μόνος. τόκος γὰρ τόκων οὐκ ἀπαιτεῖται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιη. τίτλον ζ. κεφάλαιον ε. θεμ. γ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Ὁ τόκος οὐ σβέννυται τῷ περὶ κεφαλαίου † λόγῳ· καὶ μετὰ τὸ κινῆσαι τὴν πρωτότυπον ἀγωγὴν, δύναται καὶ τὴν ex stipulato κινεῖν ἐπὶ τοῖς τόκοις, εἰ ἐπερωτήθησαν. † λόγῳ.

τὸ γ. τίτ

τοῦ γ. τίτλου τοῦ θ. βιβλίου, κεφ. πα. λέγει ὁ δημόσιος λογαρίῳ τινὶ ... νικήσῃ, ἑκατοστιαῖον τόκον τοῦ κεφαλαίου μόνον λαμβάνει μετὰ τῶν τεσσάρων μηνῶν τῆς καταδίκης.

Et tit. III. lib. VIIII. cap. LXXXI. dicitur: Si fiscus alicui litem fecerit, ac uicerit: usuram cētesimam sortis dumtaxat capit, post quatuor a condemnatione menses. d.l.1. C. de usu. rei iudic.

ΠΕΡΙ' ΑΡΓΥΡΟΠΡΑΤΩ͂Ν ΚΑΙ' ΤΩ͂Ν περὶ αὐτοὺς συναλλαγμάτων.

Τίτλ. δ. κεφ. δ.

ἀργυροπράταις ἐφ' ᾧ καὶ περὶ τόκων φασίν. ἀργυροπράταις καὶ ... περὶ τόκων. Ἐπειδὴ δὲ † μόνον ἐθέμεθα μὴ περαιτέρω τοὺς ἀργύρου τραπέζης προεστῶτας, διμοιραίου τόκου δανείζειν: ἐδίδαξαν δέ, ὅτι καὶ ἀγράφως δανείζουσιν: ἀγνωμονοῦνται δὲ περὶ τὸν τόκον, ὡς μὴ ἐγγράφου γινομένου τοῦ δανείσματος, μηδὲ ἐπερωτήσεως παρεντιθεμένης: (τοῦτο δὴ τὸ δημῶδες, τὸ μὴ † ἐπερ. προσήκειν ἀνεπερώτητον τρέχειν τόκον, καίτοιγε πολλῶν ὄντων θεμάτων, ἐφ' ὧν καὶ ἀνεπερώτητοι τόκοι καὶ ἐκ συμφώνου μόνου τίκτονται, ἔστι δὲ ὅτε οὔτε ἐκ συμφώνων, ἀλλ' αὐτομάτως εἰσαγόμενοι, ὅμως ἀπαιτοῦνται:) διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, μὴ μόνον ἐξ ἐπερωτήσεως αὐτοῖς δίδοσθαι τόκον, ἀλλὰ καὶ † τῶν ἐξ ἀγράφων τοιοῦτον, ὁποῖον ὁ νόμος αὐτοῖς † τόκ. δίδωσιν ἐπερωτᾶν: τουτέστι τὸν ἐκ διμοίρου τῆς ἑκατοστῆς. τοὺς γὰρ πᾶσι σχεδὸν τοῖς δεομένοις ἑτοίμους ὄντας βοηθεῖν, οὐκ ἂν εἴη δίκαιον ὑπὸ τοιαύτης ἀδικεῖσθαι λεπτότητος.

DE ARGENTARIIS, ET EOrum contractibus.

Tit. IIII. cap. IIII.

Quia legem tulimus, ne argentariæ mensæ præpositi supra besses fænerentur; ipsi uero nos docuerunt, etiam se citra scripturam mutuum credere, ac usuris defraudari, quasi mutuum sine scriptura contractum, nec interposita sit stipulatio: (iuxta scilicet illud uulgo iactatum, usuras citra stipulationem non currere; quum quidem multi casus sint, in quibus etiam citra stipulationem, ex solo pacto nascitur usurarum obligatio: nonnumquam etiam hæ, tametsi ne quidem ex pactis, sed suapte sponte introducantur, tamen exigantur:) idcirco sancimus, ut eis usuræ non solum ex stipulatione, uerum etiam absque scriptura præstentur; quales quidem ipsis lex stipulari permittit, hoc est, bessem centesimæ. Nam eos, qui omnibus propemodum indigentibus opem ferre parati sunt, ex tali subtilitate damnum sentire haud æquum fuerit. Legito nouellam CXXXVI. in qua & de usuris tractat. Item consule tit. de usuris.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. κδ.

ΠΕΡΙ' ἈΠΟΛΕΣΑΝΤΟΣ ΤΟ' δοθὲν αὐτῷ.

Τίτλ. δ. κεφ. ιε.

περὶ διατετιμημένων πραγμάτων. Ἐὰν παράσχω σοι διατετιμημένον πρᾶγμα, ἐφ' ᾧ ἢ αὐτὸ ἀγαγεῖν μοι ἢ τὸ τίμημα, καὶ ἀπόληται πρὶν ἢ πραθῇ, ἔχω τὴν περὶ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγήν. καὶ εἰ μὲν ἐγώ σε παρεκάλεσα λαβεῖν, ἐμός ἐστιν ὁ κίνδυνος. εἰ δὲ σὺ παρεκάλεσας, σός. εἰ δὲ μηδέτερος, δόλον καὶ ἀμέλειαν χρεωστεῖς.

ιθ.

† ἂν. Ἐὰν βουλομένου † μου σκεῦος ἀγοράσαι, ὁ τεχνίτης ἀγαγὼν ἐάσῃ παρὰ σοί, καὶ ἀπαρεσθεὶς, πέμψῃς διὰ δούλου καὶ ἀπόληται ἄνευ δόλου σου καὶ ἀμελείας ὁ τεχνίτης ζημιοῦται: καὶ αὐτοῦ γὰρ χάριν ἐπέμφθη. ἐνέχῃ δὲ καὶ ἀπὸ ἀμελείας τῶν λαβόντων αὐτὸ παρὰ σοῦ φυλάξαι ἢ διακομίσαι. ἁρμόζει οὖν ἡ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγή.

κβ.

Τὸν δακτύλιόν σου ἔλαβον ἐπὶ τῷ ἰδεῖν, καὶ ἐξέπεσεν ἐπὶ τὸν ποταμόν, ἐνέχομαι τῇ ἀγωγῇ.

ΠΕΡΙ' ΚΛΗΡΟΝΟ'ΜΩΝ Ε'ΝΕΧΟμένων ἐκ τῶν πλημμελημάτων τῶν τελευτησάντων: καὶ ἐναγόντων καὶ ἐναγομένων ὑπὲρ τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων: καὶ περὶ τῆς τούτων ἐκδικήσεως καὶ ἀπαιτήσεως καὶ ἀποκαταστάσεως

BASILICORVM LIBER XXIIII.

DE EO, QVI REM SIBI DAtam perdidit.

TIT. IIII. CAP. XV.

Si tibi rem æstimatam dedero, ut aut eamdem mihi referres, aut pretium eius, & perierit ante uenditionem: actionem præscriptis uerbis habeo. Et si quidem ego te rogaui, ut acciperes, meum est periculum: sin tu me rogasti, tuum. si neuter nostrum, dolum & culpam mihi præstas. l.17.§.1.D. de præscr. uerb.

XVIIII.

Si quum emere uasculum uelles, uascularius ad te detulerit, & reliquerit; quumque tibi displicuisset, per seruum remiseris, & sine dolo malo & culpa tua perierit: uascularij detrimentum est, quum eius quoque caussa sit missum. Sed & ipse teneris ex eorum culpa, qui abs te custodiendum perferendumue acceperūt. Quamobrem præscriptis uerbis actio competit.

XXII.

Accepi anulum tuum, ut inspicerem, & in flumen excidit: hac actione teneor.

DE HEREDIBVS OBLIGATIS EX defunctorum delictis: deque conuenientibus & conuentis ob res hereditarias: & de ijsdem uindicādis, petendis, restituendis ab

Legito & lib. XV.tit.I.cap. L.& LI.& LV. & LXV.them. II.& tit.IIII. cap.XII.them. V.

dis ab his, qui eas siue bona, siue mala fide possident.

Tit.VII.cap.II.

l.2.C.de act. hered.

Etiam quum fisco debetur, actio quidem personalis aduersus omnes heredes debitoris competit: hypothecaria uero, aduersus eum, qui pignora detinet.

VII.

* l.un.C. ex del. defunct.

*Debitorum nomine obligati sunt heredes, non legatarij. * Verum si post litis contestationem defunctus fuerit is, qui deliquit: in solidũ aduersus heredes eius actio transmittitur. Sin ante litis contestationem, conueniuntur in id dumtaxat, quod ad eos peruenit. Nec enim aequum est, heredes alieno damno ditari.*

DE STIPVLATIONIBVS, ET STIPULANTIBUS, & stipulato promittentibus.

Tit.IX.cap.I.

D.de eo, quod cert.loc.

Qui certo loco dari sibi stipulatus est, alio quoque loco actione utili experiri potest, spectante tam ad rei, quam actoris utilitatem. eaq. de caussa quantitas augetur & minuitur.

II.

In alternatione rerum, puta quum quis Petrum aut Paulum promittit; quamdiu superstites ambo sunt, reus electionem habet, utrum praestare uelit. Ceterum ubi decessit alter, alterum praestare cogitur. In alternatione uero locorum, electionem reus habet, ut ubi uelit soluat. quum autem non soluit, actor ubi uult petit. Quod si mista fuerit alternatio rerum & locorum, actor electionem habet, quid & quo loco petere uelit.

Legito & lib.XXVI.tit.IIII.& tit.V.cap. XXIX.& XXX.& XXXIIII.& LXIIX. them.IIII.& LXXXVII.them.II. & XC.them.II.& VII.& cap. CII.in quo dicitur:

l.penul.D. de sol.

Stipulatio uel naturaliter, uel ciuiliter soluitur. naturaliter quidem, solutione; uel quum res in stipulationem deducta sine culpa promissoris perierit: ciuiliter autem, acceptilatione, uel quum in eamdem personam ius stipulantis promittentisq. deuenit.

Legito & lib.XLIII.tit.I.cuius cap. V.them.III.dicitur:

l.5.D.de verb. oblig.

Stipulationum aliae sunt iudiciales, aliae praetoriae, aliae simul iudiciales & praetoriae, aliae conuentionales. Iudiciales sunt, quae dumtaxat a iudicis officio proficiscuntur, ueluti de dolo cautio. Praetoriae uero, quae a praetoris [officio proficiscuntur], ueluti damni infecti actio. Praetorias autem, & adilicias esse accipito. Simul

ἀπὸ τῶν ταῦτα νεμομένων, εἴτε καλῇ πίστει, εἴτε κακῇ.

Τίτλ.ζ.κεφαλ.β.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλον α. κεφ. ν. καὶ να. καὶ νε. καὶ ξε. θεμ. β. καὶ τίτλ. δ. κεφ. ιβ. θεμ. ε.

Κἂν ὁ δημόσιος χρεωστούμενος † ἡ μὲν προσωπικὴ ἀγωγὴ κατὰ πάντων τῶν κληρονόμων ἁρμόζει τοῦ χρεώστου: ἡ δὲ ὑποθηκαρία, κατὰ τοῦ διακρατοῦντος τὰ ἐνέχυρα.

† ἐστιν, ὁ μὲν.

ζ.

Περὶ χρεῶν οἱ κληρονόμοι κατέχονται, οὐχ᾽ οἱ ληγατάριοι. εἰ δὲ μετὰ προκάταρξιν ὁ ἁμαρτήσας τελευτήσει, εἰς ὁλόκληρον παραπέμπεται ἡ ἀγωγὴ κατὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων. ἐὰν δὲ πρὸ προκατάρξεως, εἰς μόνον τὸ περιελθὸν ἐνάγονται. οὐδὲ γὰρ δίκαιόν ἐστιν ἐξ ἀλλοτρίας ζημίας κερδαίνειν τοὺς κληρονόμους.

ΠΕΡΙ ΕΠΕΡΩΤΗΣΕΩΝ, ΚΑΙ ΕΠΕΡΩΤΩΝΤΩΝ, καὶ ἐπερωτωμένων.

Τίτλ.θ.κεφάλ.α.

Ὁ ἔν τινι τόπῳ ἐπερωτήσας ἑαυτῷ δοθῆναι, δύναται καὶ ἀλλαχοῦ κινεῖν οὐτιλίαν ἀγωγήν, τὴν τοῦ ἐναγομένου καὶ τοῦ ἐνάγοντος σκοποῦσαν τὸ διαφέρον. διὸ καὶ αὔξει καὶ μειοῦται τὸ ποσόν.

β.

Ἐπὶ ἐπερώτητος πραγμάτων, οἷον ἔνθα τις ὁμολογεῖ πέτρον ἢ παῦλον: τῶν μὲν δύο σωζομένων, ὁ ἐναγόμενος ἔχει τὴν ἐπιλογήν, οἷον βούλεται παρασχεῖν: τοῦ ἑνὸς δὲ φθειρομένου, † τὸ ἕτερον ἀναγκάζεται παρασχεῖν. ἐπὶ δὲ τῆς τῶν τόπων ἐπερώτητος, ἐπιλογὴν ὁ ἐναγόμενος ἔχει καταβαλεῖν, ἔνθα βούλεται. μὴ καταβάλλοντος δὲ αὐτοῦ, ἀπαιτεῖ ὁ ἐνάγων ὅπου θέλει. εἰ δὲ μιχθῇ ἡ ἐπερώτης τῶν πραγμάτων καὶ τῶν τόπων, ὁ ἐνάγων ἔχει τὴν ἐπιλογήν, οἷον καὶ ὅπου βούλεται ἀπαιτεῖν.

† τόν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κς. τίτλον δ. καὶ τίτλον ε. κεφάλαιον κθ. καὶ λ. καὶ λδ. καὶ κεφάλαιον ξη. θεμ.δ. καὶ κεφάλαιον πζ. θεμ.β. καὶ κεφάλαιον ϙ. θεμ.β. καὶ ζ. καὶ κεφάλαιον ρβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ ἐπερώτησις ἢ φυσικῶς ἢ πολιτικῶς λύεται: φυσικῶς μὲν διὰ καταβολῆς, ἢ ὅτε φθαρῇ τὸ ὁμολογηθὲν πρᾶγμα χωρὶς ῥᾳθυμίας τοῦ ἐπερωτηθέντος: πολιτικῶς δὲ διὰ ἀποχῆς, ἢ ὅταν εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον περιστῇ τὰ δίκαια τοῦ ἐπερωτήσαντος, καὶ τοῦ ἐπερωτηθέντος.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μγ. τίτλον α. οὗ τινος ἐν τῷ ε. κεφαλαίῳ, θεμ. γ. φησίν.

Τῶν ἐπερωτήσεων, αἱ μὲν δικαστικαί εἰσιν, αἱ δὲ πραιτώριαι, αἱ δὲ κατ᾽ αὐτὸ καὶ δικαστικαὶ καὶ πραιτώριαι: ἄλλαι συναινετικαί. δικαστικαί εἰσιν, αἱ μόνως ἐκ τοῦ ὀφφικίου τοῦ δικαστοῦ ἁρμόζουσαι: ὡς ἡ περὶ τοῦ δόλου ἀσφάλεια. πραιτώριαι δέ, αἱ ἀπὸ τοῦ πραίτωρος, ὡς ἡ περὶ μελλούσης ζημίας κινουμένη ἀγωγή. πραιτωρίας δὲ νόει, καὶ τὰς † ἀδιλικίας.

† αἰδιλικίας.

κατ᾽

κατ' αὐτὸν δὲ δικαστικαὶ καὶ πραιτώριαι, ὡς ἡ περὶ τῶν πραγμάτων τῶν ἀνήβων φυλακὴ, καὶ ἡ περὶ τοῦ διπλασίου. συναινετικαὶ δὲ ἐπερωτήσεις εἰσὶν, αἱ ἀπὸ συμφώνου γινόμεναι.

ϛ.

νέαν ἐπερώτησιν. Ἐπερώτησίς ἐστι, συνθήκη ῥημάτων, δι' ὧν ἀποκρίνεταί τις πρὸς τὴν ἐπερώτησιν, ποιεῖν τι ἢ διδόναι. ἐὰν ἐπερωτήσω τὸ κεφάλαιον, καὶ ἐκ τοῦ μὴ καταβληθῆναι, ποινήν: καὶ ὁ εἷς τῶν κληρονόμων μὴ καταβάλῃ, βεβαιοῦται καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἡ ποινή.

ιζ.

Ἐπερώτησις τῆς προαιρέσεως ἠρτημένης τοῦ ὁμολογοῦντος, οὐκ ἔρρωται.

κϛ.

Αἱ αἰσχραὶ ἐπερωτήσεις, ἀνίσχυροι εἰσίν. ὡς ὅταν τις ὁμολογῇ φόνον ποιεῖν, ἢ ἱεροσυλίαν. οὔτε ἀγωγὴ ἐκ τῶν τοιούτων ἁρμόζει.

λδ.

Ἐὰν ἐπερωτήσω τὸ κατὰ φύσιν μὴ δυνάμενον γενέσθαι, ἄχρηστος ἡ ἐπερώτησις, ὥσπερ ὅτι ἐπερωτῶ τὸ μὴ δυνάμενον δοθῆναι, εἰ μὴ ἄρα παρὰ τὸν ἐπερωτηθέντα γέγονε τὸ μὴ δυνηθῆναι δοῦναι. εἰ δὲ καὶ ὁ νόμος κωλύει γενέσθαι τὸ ἐπερωτηθὲν, ἄχρηστος ἡ ἐπερώτησις. ὡς ὅταν ὁμολογήσω γαμῆσαι τὴν ἀδελφήν μου.

λϛ.

Ὅτι τις παρὰ τὸ σύμφωνον κατὰ δόλον ἐπερωτηθῇ: εἰ καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἠπατήθη, ἔχει τὴν τοῦ δόλου παραγραφήν.

με.

Εἴ τι ἐπερωτήσει ὁ ὑπεξούσιός μου, ἐγὼ δοκῶ ἐπερωτᾶν. καὶ ὥσπερ ὁ αὐτεξούσιος, οὕτω καὶ ὁ ὑπεξούσιος ἐπερωτᾶν δύναται, ὅτι μέλλει τελευτᾶν. ὁ ὑπεξούσιος υἱὸς, εἰ καὶ μὴ μνησθῇ τοῦ πατρὸς, αὐτῷ προσπορίζει τὴν ἐπερώτησιν.

ϟα.

Ἐὰν μὴ γινομένης ὑπερθέσεως ὁ δοῦλος ὃν ἐπερωτήθην ἀποθάνῃ, οὐκ ἐνέχομαι, εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἐφόνευσα, ἢ ἐποίησά τι πρὸς τὸ ἀποθανεῖν αὐτόν. † Ἀνανεοῖ. ἐὰν ὁ ἐπερωτηθεὶς ὑπέρθεσιν ποιήσει, † διηνεκῆ τὴν ἐνοχὴν καθ' ἑαυτοῦ, διαδόχων τε τῶν ἐγγυητῶν. ὅθεν καὶ ἀποθανόντα τὸν δοῦλον καλῶς ἀπαιτεῖται, καὶ δίδωσιν ἐπ' αὐτῷ ἐγγυητήν, καὶ ἀνακαινίζει τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐνοχήν. ὁ δὲ ποιήσας ὑπέρθεσιν, καὶ ὕστερον προσφέρων τὸ ἐπερωτηθὲν, λύει τὴν ἐνοχήν.

ϟη.

Τὸ συμβαλλόμενον τῇ συστάσει τῆς ἐνοχῆς, εἰ μὴ φανερῶς ἐκφωνηθῇ, παραλελεῖφθαι πιστεύεται. τὴν γὰρ ἀσάφειαν ὡς ἐπίπολυ ὑπὲρ τοῦ ὁμολογήσαντος ἑρμηνεύομεν.

& iudiciales & prætoriæ sunt, ueluti rem pupilli fore saluam, & dupla stipulatio. Conuentionales uero stipulationes sunt, quæ ex conuentione fiunt.

VI.

Stipulatio est uerborum conceptio, quibus ad interrogationem quis respondet, se facturum aut daturum. Si sortem fuero stipulatus, & si ea soluta non sit, pœnam: atque unus ex heredibus non soluerit: aduersus ceteros quoque pœna locum habet.

XVII.

Quum ex arbitrio rei promittendi pendet stipulatio, non ualet.

XXVI.

Turpes stipulationes nullius momenti sunt. ueluti si quis homicidium uel sacrilegium se facturum promittat. nec enim ex talibus actio competit.

XXXIIII.

Si stipulatus fuero, ut id fiat, quod natura fieri non potest; inutilis est stipulatio, ueluti quum [dari] stipulor, quod dari non potest: nisi per eum, qui promisit, steterit; quo minus dari potuerit. Sin uero lex etiam fieri prohibeat, quod in stipulationem deductum est; inutilis est obligatio. ueluti si me ducturum sororem meam promisero.

XXXVI.

Quum quis contra cõuentionem, per dolum obligatus est; etiam non per aduersarium, sed ex ipsa re deceptus est, doli exceptionem habet.

XLV.

Si quid stipulatus fuerit, qui mea in potestate est; ego stipulari uideor. Et sicut is, qui sui iuris est; ita etiam is, qui aliena potestati subiectus est, stipulari potest, quum morietur. Filius familias etiamsi patris mentionem non fecerit, tamen ei stipulando adquirit.

XCI.

Si nulla mora intercedente seruus, quem stipulatus eram, decesserit: nisi ego eum occidi, uel quo moreretur feci, non teneor. Si promissor moram fecerit, obligationem aduersus se, heredes suos, & fideiussores perpetuat. Ideoque defunctum quoq; seruum recte petit, & eius nomine fideiussorem accipit, & obligationẽ nouat. Qui uero moram in soluendo fecerit, & postea promissum offerat; obligationem soluit.

XCVIII.

Quidquid ad obligationem adstringendam facit, nisi palam uerbis expressum fuerit, omissum creditur. Nam obscuritatem plerumq; secundum promissorem interpretamur.

CVIII.

Promißio, quæ pendet ex uoluntate promissoris, non ualet.

CXXIX. them. III.

Quum inter præsentes cautio scribitur, præcessisse stipulatio creditur, etiamsi litteris non contineatur. Quoties multis pactis una stipulatio promißioque subycitur, de qualibet specie stipulatio fieri uidetur.

Legito ibid. & tit. II. & III. in quo DE SERVORVM STIPVLATIONIBVS tractatur. Eius XIIII. cap. hæc uerba sunt:

l.15.D.de stip. ser. *Seruus meus siue mihi, siue sibi, siue conseruo, siue impersonaliter stipulatus fuerit; mihi adquirit.*

Legito & tit. IIII. in quo agitur DE PRAETORIIS STIPVLATIONIBVS.

Legito & tit. V. cap. V. ubi dicitur:

l.5.C.de cont. & com. stip. *Non semper quis ex nuda policitatione tenetur. Verum si promiserit,* NI FECERO, POENAM PRAESTABO QVANTI RES PROMISSA FVERIT, *promissum non præstans, pœnam committit.*

IX.

Si quis ob mortem, uel cruciatu corporis territus, aliquid spoponderit: conuentus, exceptionem habet. Sin ob probabilem, non turpem caussam, promisit, tenetur. Sin ob non instituendam criminis accusationem, [stipulatio] non ualet.

XIII.

Omnis stipulatio, siue in dãdo, siue in faciendo, siue mista fuerit; & ad heredes, & contra heredes transmittatur, siue illorum mentio facta sit, siue non. Nam quod in principalibus statutum est, idem & heredes præstare possunt, nec tantopere scrupulositas est spectanda.

Legendus & tit. VI. cuius IV. cap. dicitur:

Pactum de succeßione mutua. l.4.C.de inu. stipul. *Si qui stipulati fuerint, ut prior ex eis moriens alteri det patrimonium suum; inutile pactum est.*

Legito & lib. LI. tit. IIII. cap. II. them. III.

BASILICORVM
LIBER XXV.

DE PIGNORIBVS ET HYPOthecis, deque pignorum distractione. quæ distrahi nequeant. quando & militiæ creditoribus sint obligatæ. quæ pignora tacite obligata sint. quinam in eis sint potiores.

ρη.

Οὐκ ἔρρωται ὁμολογία τῆς βουλήσεως ἠρτημένη τοῦ ἐπερωτωμένου.

Ἐν δὲ τῷ † θ. θεμ. γ. † ρκθ.

Ηνίκα ὁμολογία μεταξὺ παρόντων γράφεται, πιστεύεται ἡγεῖσθαι ἡ ἐπερώτησις κἂν μὴ ἔγκειται. ὅτι πολλοῖς συμφώνοις μία ἐπερώτησις καὶ ὁμολογία ὑποβάλλεται: ἀρκεῖ περὶ ἑκάστου εἴδους ἡ ἐπερώτησις γίνεσθαι.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον β. καὶ τίτλον γ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται ΠΕΡῚ ἘΠΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΔΟΥΛΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ ιδ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ δοῦλός μου εἴτε ἐμοί, εἴτε αὐτῷ, εἴτε τῷ συνδούλῳ, εἴτε ἀπροσώπως ἐπερωτήσει, ἐμοὶ προσπορίζει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται ΠΕΡῚ ΠΡΑΙΤΩΡΙΩΝ ἘΠΕΡΩΤΗΣΕΩΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ε. οὗ τινος ἐν τῷ ε. κεφαλαίῳ φησίν.

Οὐκ ἀεί τις ἀπὸ ψιλῆς ἐπαγγελίας κατέχεται. εἰ μέν τοι προσομολογήσοι, ὍΤΙ ΕἸ ΜῊ ΠΟΙΗΣΩ, ΠΟΙΝῊΝ ΔΙΔΩΜΙ ὍΣΟΥ ἌΞΙΟΝ ἮΝ ΤῸ ἘΠΑΓΓΕΛΘΕΝ: παραβαίνων τὴν ἐπαγγελίαν, δίδωσι τὸ πρόστιμον.

θ.

Ἐάν τις διὰ θάνατον, ἢ σώματος αἰκισμὸν δεδοικώς, ὁμολογήσοι τι: ἐναγόμενος ἔχει παραγραφήν. εἰ δὲ διὰ εὔλογον, οὐ μὴν αἰσχρὰν αἰτίαν ὡμολόγησεν, κρατεῖται. εἰ δὲ διὰ τὸ μὴ κατηγορηθῆναι ἐγκληματικῶς, οὐκ ἔρρωται.

ιγ.

Πᾶσα ἐπερώτησις, † ἢ ἐν δόσει, ἐν ποιήσει εἴη, εἴτε μικτή: καὶ εἰς κληρονόμους καὶ κατὰ κληρονόμων πεμπέσθω, κἂν μνήμη γέγονεν αὐτῶν, κἂν μή. ὃ γὰρ τοῖς πρωτοτύποις ἀπαιτεῖται, δύνανται καὶ τοὺς κληρονόμους ποιῆσαι, καὶ οὐ χρὴ τῇ ἀκριβείᾳ τοσοῦτον προσέχειν. † ἄντι ἐν δόσει, ἔστιν ἐν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ς. οὗ τινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησί.

Ἐὰν συμφωνήσωσι τινὲς ὥς τι † τῶν προτελευτώντα τῷ ἑτέρῳ διδόναι τὴν ἰδίαν οὐσίαν, ἄχρηστον τὸ γέγονε. περὶ ἀλλήλων κληρονομίας. † τόν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον δ. κεφάλαιον β. θεμ. γ.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. κε.

ΠΕΡῚ ἘΝΕΧΥΡΩΝ ΚΑῚ ὙΠΟθηκῶν: καὶ † περὶ διαπράσεως. καὶ ποῖα οὐ δύνανται πιπράσκεσθαι. καὶ πότε καὶ αἱ στρατεῖαι ὑπόκεινται καὶ ποῖα σιωπηρῶς ὑπόκεινται. καὶ τίνες αὐτοῖς προτιμῶνται. † περὶ τούτων.

Τίτλ. α. κεφάλ. α.

Οὐ μόνον παραδόσει, ἀλλὰ καὶ ψιλῷ συμφώνῳ συνίσταται τὸ ἐνέχυρον. ἐὰν δέ τις χρυσὸν δείξας, ὡς αὐτὸν μέλλων ὑποτίθεσθαι, χαλκὸν παράσχῃ: οὐχ ὁ χαλκὸς, ἀλλ' ὁ χρυσὸς ὑπόκειται. εἰ δὲ τὸν χαλκὸν διαβεβαιωσάμενος εἶναι χρυσὸν ἐνεχύρασεν, ὑπόκειται καὶ τῇ περὶ ἐνεχύρων ἀγωγῇ, καὶ τῷ τιμωροῦντι νόμῳ τοὺς ταῦτα δολιευομένους.

δ.

Εἴτε ἐξ ἀρχῆς, εἴτε μετὰ ταῦτα συμφωνηθῇ περὶ τῆς πράσεως τῶν ἐνεχύρων, εἴτε μηδὲν συμφωνηθῇ, καλῶς αὐτὰ πιπράσκει ὁ δανειστής: καὶ ποιεῖ δεσπότην τὸν ἀγοραστήν. εἰ δὲ ῥητῶς συμφωνηθῇ μὴ πιπράσκεσθαι καὶ πωλήσει, ἐνέχεται τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ, εἰ μὴ τρίτον διαμαρτυρηθεὶς ὁ χρεώστης καταβαλεῖν, ὑπερέθετο: εἴτε πλείως συνεφωνήθη μὴ πραθῆναι, εἴτε ἐν τῇ αἱρέσει, ἢ τῷ ποσῷ, ἢ τῷ τόπῳ παρὰ τὸ σύμφωνον πράξει.

θ.

Ἐὰν συμφωνηθῇ πιπράσκεσθαι τὸ ἐνέχυρον, οὐ μόνον διὰ τὸ κεφάλαιον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς τόκους καὶ τὰ εἰς αὐτὸ δαπανηθέντα πιπράσκεται τὸ ἐνέχυρον. ὁ ἀλλότριον ὑποθέμενος, ἢ κακοθελῶς περὶ τὸ ἐνέχυρον ἐνεχθεὶς, ὑπόκειται τῇ περὶ ἐνεχύρων ἀγωγῇ. κυρίως ἐνέχυρον λέγεται, τὸ παραδοθὲν τῷ δανειστῇ: τὸ δὲ μὴ παραδοθὲν, ἀλλὰ συμφωνηθὲν, ὑποθήκη ἐστίν. *τί διαφέρει ἐνέχυρον ὑποθήκης.*

κζ.

Ἐὰν ὁ χρεώστης πωλήσῃ τῷ δανειστῇ τὸ ἐνέχυρον, οὐ δύναται μετὰ ταῦτα διδοὺς τὸ κεφάλαιον καὶ τοὺς τόκους, ἀνατρέπειν τὴν πρᾶσιν.

μβ.

περὶ ἀπολομένου ἐνεχύρου. Τὰ τυχηρὰ οὐ κινδυνεύεται τῷ δανειστῇ, ἀλλὰ δύναται κατὰ τύχην ἀπολέσας τὸ πρᾶγμα, ἀπαιτεῖν διὰ προσωπικῆς τὸ ἑαυτῷ κεχρεωστημένον. ὁμοίως καὶ ἐν τῷ μδ. κεφαλαίῳ, καὶ ἐν τῷ με. φησίν.

Ἐν δὲ τῷ β. τίτλῳ, κεφάλαιον δ. φησίν.

† τῶν ἐνοχῶν ἢ χρεωστικῶν. Ὡς ἐπὶ τῶν ἐνοχῶν † τῆς ἐνοχοποιούσης τοὺς ἐπὶ παντὸς συναλλάγματος συναινοῦντας, οὕτω καὶ ἡ ὑποθήκη συμφώνῳ συνίσταται, οἱοισδήποτε ῥήμασι καὶ ἀγράφως. τὰ γὰρ ἔγγραφα διὰ τὴν ἀπόδειξιν γίνεται. ἐὰν οὖν ἄλλως δείκνυται τὸ γεγονός, ἔρρωται ὡς ἐπὶ ἐγγράφων.

ϛ.

ποῖα τῇ γενικῇ ὑποθήκῃ ἐξαιροῦνται. Τῆς γενικῆς ὑποθήκης ἐξαιρεῖται, ὅσα πιθανόν ἐστιν εἰδικῶς μὴ ὑποτίθεσθαι τὸν χρεώστην, οἷον οἰκοσκευὴ, καὶ ἐσθὴς, καὶ τὰ παρὰ χρῆσιν ἀναγκαῖα ἀνδράποδα, καὶ τὰ πρὸς διάθεσιν αὐτῷ φερόμενα, καὶ τὰ πρὸς καθημερινὴν χρῆσιν, καὶ ἡ παλλακὴ, καὶ οἱ φυσικοὶ παῖδες, καὶ οἱ θρεπτοὶ, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι. τὸ αὐτὸ κρατεῖ καὶ ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῖς οὖσιν αὐτῷ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ὑποτίθεσθαι.

ιϛ.

Ὁ πολλὰ πράγματα λαβὼν εἰς ὑποθήκην, εἰ μὴ πληρωθῇ τὸ χρέος, οὐκ ἀναγκάζεται τὸ ἓν ἐλευθερῶσαι.

TIT. I. CAP. I.

Non solum traditione, sed etiam nuda conuentione pignus contrahitur. Itaq. si quis ostenso auro, quasi hoc pignori daturus, as dederit: non as, sed aurum obligatum est. Si uero quis as, quod aurum adfirmauit esse, pignori dederit: & actione pigneraticia tenetur, & ea lege, qua stelliones punit. D. de pignor. act.

IIII.

Siue ab initio, siue postea conuenerit de distractione pignorum, siue nihil cõuenerit; recte creditor ea distrahit, & emtorem dominum facit. Sin nominatim conuenerit, ne distrahatur, & distraxerit; actione furti tenetur, nisi quum ter debitori denuntiatum esset, ut solueret, is cessauerit: siue omnino conuenerit, ne distractio fiat; siue in condicione, uel summa, uel loco, contra pactionem quis egerit.

VIIII.

Si conuenerit, ut pignus uenire liceat; nõ solũ ob sortẽ, sed etiam ob usuras, & quæ in id impensa sunt, distrahitur. Qui rem alienã pignori dederit, aut malitiose in pignore uersatus fuerit; actione pigneraticia tenetur. Proprie pignus dicitur, quod creditori traditũ est: quod autẽ non est traditũ, sed de quo conuenit, hypotheca est. Quid pignus ab hypotheca differat.

XXVII.

Si debitor pignus creditori uendiderit, non potest postea soluendo sortem & usuras, uenditionem rescindere.

XLII.

Fortuiti casus creditoris periculo non sunt, sed re casu perdita, reposcere debitũ [creditor] actione personali potest. Itidem cap. XLIIII. *&* XLV. *dicitur.* De pignore perdito. l. 5. C. eod.

Tit. II. cap. IIII. dicitur:

Sicuti fit in obligationibus, ut obligatio de quauis re consentientes adstringat: sic & hypotheca conuentione quibuscumque uerbis, etiam sine scriptura, cõtrahitur. Nam scripturæ probationis caussa fiunt. Itaq. si probatur aliunde, quod actum est: ualet, ac si scriptum esset. l. 4. D. de pig. & hyp.

VI.

Obligatione generali excipiuntur, quæcumq. uerisimile est debitorẽ specialiter obligaturum non fuisse. puta supellex, & uestis, & ad usum necessaria mãcipia, & quæ ad adfectionem eius pertinent, & quæ in usum cottidianum habentur, & concubina, & filij naturales, & alumni, & his alia similia. Idem obseruatur & in ijs rebus, quas in bonis habebat, quũ obligatio fieret. Quæ obligatione generali non cõtineantur.

XVI.

Qui pignori plures res accepit, nisi debitum uniuersum acceperit, unã liberare non cogitur.

XVIII.

Fortuiti casus, qui pignori siue cum incommodo, siue cum commodo accidūt, ad debitorem spectant.

XXVI.

Si pignori data domus exusta fuerit, & area quis emta eam exstruxerit; etiam structura obligata est. Verum bonæ fidei possessor eam non restituit, nisi sumtus receperit, quatenus res pretiosior facta est.

XXXVII.

l.3.C.eod. *Creditor qui ex pacto pignus accipit, uim tamen facere non debet; sed auctoritate præsidis possessionem apisci.*

XLI.

Longi tēporis possessio pignus non extinguit.

XLVIII.

Debitor neque uendens, neque donans, aut legans pignus, deteriorem creditoris condicionem facit. Quo fit, ut ipsum [pignus] creditor persequi possit.

LI.

Sicuti fortuitos pignoris casus creditor non agnoscit; ita dolum, & culpam, & custodiam eo præstare debet.

LVI.

Quando militiæ creditoribus obligentur. *Si argēti distractor, uel metaxarius, uel quiuis alius negotiator pecunia mutuo sumta filio suo, uel cognato militia talem adquisierit, quæ uenditur, uel ad heredes transmittitur; etiamsi creditores non probauerint, quod ex credita pecunia militauerit: nihilo tamen minus ea tam a filio, quam cognato exigitur. Quod si extraneo militiam adquisierit, & debitorem dedisse pecuniam probauerit: eadem ratione [creditores] agere possunt.*

TIT. III

Tractat de pignoribus & hypothecis, quæ tacite obligantur.

TIT. IIII

Quæ res pignori uel hypothecæ obligari non possint. Eius cap. XII. dicitur:

l.ult.C.si al.res pign. *Nemo rem obligat, nisi qui obligare potest. Itaque nec seruus, nec procurator, alterius fundi, uel conductor, inuito uel inscio domino rem obligare non potest, idq; iuri est consentaneum.*

Cap. XV.

l.3.C.de his qui in prior.cred. *Si quis a creditore priori rem obligatam emerit, quoniam in ius uenditoris subijt; aduersus alios ei succurritur.*

TIT. V

Leg.ho & nou. IIII cap.III. & nou. XCVII cap.V. *Complectitur, qui sint in pignoribus & hypothecis potiores de quibus latius dictum inuenies in titulo, de prælatione debiti.*

ιη.

Τὰ συμβαίνοντα τυχηρὰ τῷ ἐνεχύρῳ ἐπιβλαβῆ τι καὶ ἐπικερδῆ, τὸν χρεώστην ὁρᾷ.

κϛ.

Ἐὰν οἶκος ὑποτεθεὶς καυθῇ, καί τις ἀγοράσας ἔδαφος, κτίσῃ, καὶ τὸ κτισθὲν ὑπόκειται. ὁ δὲ καλῇ πίστει νομεὺς οὐκ ἀποκαθίστησιν, εἰ μὴ λάβῃ τὰς δαπάνας, εἰς ὅσον τὸ πρᾶγμα γέγονε τιμιώτερον.

† λζ.

† λζ. Ὁ δανειστὴς ἀπὸ συμφώνου τὸ ἐνέχυρον λαμβάνων, οὐ ποιεῖν ὅμως ὀφείλει βίαν: κελεύσει δὲ τοῦ ἄρχοντος ἐπὶ νομῆς γίνεσθαι ὁ τοιοῦτος.

μα.

Ἡ χρονία νομὴ οὐκ ἀναιρεῖ τὸ ἐνέχυρον.

μη.

Ὁ χρεώστης οὔτε πωλῶν, οὔτε δωρούμενος, ἢ ληγατεύων τὸ ἐνέχυρον, χείρονα ποιεῖ τὴν αἵρεσιν τοῦ δανειστοῦ. ὅθεν δύναται ἀπαιτεῖν αὐτὸ ὁ δανειστής.

να.

Ὥσπερ τὰ † ἐνέχυρα ὁ δανειστὴς οὐκ ἐπιγινώσκει τοῦ ἐνεχύρου, οὕτω δόλον καὶ ῥαθυμίαν καὶ φυλακὴν παρέχειν ὀφείλει ἐπ' αὐτῷ. † τυχηρά.

νϛ.

Ἐὰν ἀργυροπράτης, ἢ μεταξάριος, ἢ ἄλλος οἱοσδηποτοῦν ἔμπορος δανεισάμενος στρατεύσῃ ἴδιον υἱὸν ἢ συγγενῆ τοιαύτην στρατείαν, ἥτις πιπράσκεται, ἢ εἰς κληρονόμους παραπέμπεται, εἰ καὶ μὴ δείξωσιν οἱ δανεισταὶ ὅτι ἀπὸ χρημάτων τοῦ δανεισαμένου ἐστρατεύσαντο: ἀλλ' οὖν ἀπαιτεῖται αὐτὰ ὁ υἱὸς ἢ ὁ συγγενής. εἰ δὲ ἐξωτικὸν ἐστράτευσε, καὶ δείξει ὅτι ὁ χρεώστης δέδωκε τὰ χρήματα, αὐτόθεν † δύναται κινῆσαι. [illegible] † δύναται.

Γ. ΤΙ'ΤΛΟΣ

Διαλαμβάνεται περὶ τῶν σιωπηρῶς ὑποκειμένων, ἐνεχύρων τε καὶ ὑποθηκῶν.

Δ. ΤΙ'ΤΛΟΣ

περὶ τῶν μὴ ἐνεχομένων ἐνεχύρων τε καὶ ὑποθηκῶν. οὗ τινος ἐν τῷ ιβ. κεφαλαίῳ φησίν.

Οὐδεὶς ἐνεχυριάζει πρᾶγμα, εἰ μὴ ὁ δυνάμενος. ὥστε οὔτε οὐδὲ δοῦλος, οὐδὲ προκουράτωρ, ἢ οἰκητής, ἢ μισθωτὴς δύναται ἄκοντος καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου ὑποτιθέναι πρᾶγμα, καὶ τοῦτο νόμιμον.

Ἐν δὲ τῷ ιε. κεφαλαίῳ.

Ἐάν τις ἀπὸ προτιμοτέρου δανειστοῦ πρᾶγμα ἠγόρασεν ὑποκείμενον, ἐπειδὴ τὸ δίκαιον ὑπεισῆλθε τοῦ πράτου, βοηθεῖται ἔνεκεν τῶν ἄλλων.

Ε. ΤΙ'ΤΛΟΣ

περιέχεται, τίνες δυνατώτεροι εἰς τὸ προτιμηθῆναι ἐν τοῖς ἐνεχύροις καὶ ταῖς ὑποθήκαις εἰσί. περὶ ὧν εὑρήσεις πλατύτερον ἐν τῷ περὶ προτιμήσεως χρέους. αὐθεντ. καὶ νεαρὰ νη. κεφ. δ. καὶ νεαρὰ ϙζ. κεφ. ε.

ϛ. ΤΙ-

ς. ΤΙΤΛΟΣ

Διαλαμβάνεται περὶ τοῦ πῶς καὶ πότε δεῖ ὑποτίθεσθαι τὰς στρατείας. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Θεσπίζομεν τὰς ἐκ τοῦ καλουμένου κάσου στρατείας, μὴ παντὶ προχείρως ὑποκεῖσθαι, πλὴν εἰ μὴ δανειστὴς εἴη ὁ εἰς αὐτὸ τοῦτο δανείσας, ἐφ᾽ ᾧ τῆς στρατείας ἐκεῖνον τυχεῖν, ἐπεί τοιγε τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς, οὐ προχείρως δίδομεν τοῦτο. ἀλλ᾽ εἰ μὲν παῖδες ὦσιν ἢ γαμετὴ τῷ τελευτήσαντι, τούτους πᾶσι προκρίνεσθαι τρόποις, ὥστε προσιέναι τε ἡμῖν, καὶ κατὰ κέλευσιν ἡμετέραν ταῦτα κομίζεσθαι. οὐχ ὡς πατρῷον κλῆρον, εἴγε τὰ ἄλλα ἄποροι εἶεν, ἀλλὰ βασιλικὴν φιλοτιμίαν, ἵνα καὶ τοῖς οὐσίαν καταλιμπάνουσι, καὶ τοῖς οὐκ ἔχουσι τὰ εἰκότα, βοηθήσωμεν. εἰ μέντοι οὐδεὶς αὐτοῖς, ὅτι παῖς, ὅτι γυνὴ καθεστήκοι, οὐδὲ δανειστὴς ὁ εἰς ταύτην τὴν στρατείαν δανείσας: τηνικαῦτα καὶ τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς μεταδίδομεν τῶν τοιούτων, ἵνα μὴ δόξαιμεν ἀπάνθρωπόν τι ποιεῖν, καὶ οὐδὲ εὐσεβῆ καὶ θεῷ ἀρέσκουσαν πρᾶξιν τιθέναι τὸν νόμον τὸν περὶ τῆς στρατείας, τῶν περιβλέπτων σιλεντιαρίων ἰδικῶς διδομένων καὶ φιλοτιμουμένων αὐτοῖς προνομίων, ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰσχύος μενόντων.

Ζ. ΤΙΤΛΟΣ

Διαλαμβάνεται περὶ διαπράσεως ἐνεχύρων καὶ ὑποθηκῶν. οὗ τινος ἐν τῷ ις. κεφαλαίῳ φησίν.

Δύναταί τις ἀπὸ τῆς καταδίκης ἐνέχυρον πιπράσκειν. ἔοικε γὰρ τῷ ἀπὸ συμφώνου ἐνεχύρῳ, καὶ ὁμοίαν τάξιν ἐπέχει.

ιζ.

Τὸ ἀπὸ τῆς καταδίκης ἐνέχυρον, ἡ τάξις πιπρασκέτω. εἰ δὲ μηδεὶς εὑρεθῇ ὁ ἀγοράζων, εἴτε οὖν ἧττον εὑρεθῇ, καὶ βουληθῇ ὁ νενικηκὼς ὑπερθεματίζων ἀγοράσαι, ἐξέστω αὐτῷ τοῦτο ποιῆσαι, ὥσπερ ἐξωτικῷ.

ιθ.

Δύναται ὁ δανειστὴς τὸ ἐνεχυριασθὲν αὐτῷ πρᾶγμα ἑτέρῳ μετενεχυράζειν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ κρατεῖ αὐτὸ ὁ δεύτερος δανειστής, ἐφ᾽ ὅσον καὶ ὁ πρῶτος ἔχει αὐτὸ ὑποκείμενον.

κδ.

Ὁ δανειστὴς τὸ ὑποκείμενον αὐτῷ πρᾶγμα πωλήσας, οὐ δοκεῖ ἐπίδικον πεπρακέναι. ἐπειδὴ κατὰ παράκλησιν νέμεται αὐτὸ ὁ χρεώστης.

κη.

Καὶ τὸ πλεῖον μέρος τοῦ χρέους ἔλαβεν ὁ δανειστής, οὐδὲν ἧττον πιπράσκει τὸ ἐνέχυρον: καὶ πωλήσας, ἰσχυρῶς ἐπώλησεν.

μγ.

Οὐκ ἄλλως ὁ χρεώστης δύναται ἐμποδίζειν τῇ πράσει τῶν ἐνεχύρων, εἰ μὴ ὁλόκληρον τὸ κεφάλαιον καὶ τοὺς τόκους προφέρει. εἴτε οὖν ἀποτίθηται, εἰ δέ τι ἐλλείπει: οὐ μόνον οὐκ ἐμποδίζει, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγοραστὴς οὐκ ἔστι κακῇ πίστει νομεύς.

TIT. VI

Differit, quomodo & quando militia pignori obliganda sint. Eius cap. I. dicitur:

Sancimus, ut ex casu dicta militia, non facile cuiuis obligentur; nisi creditor fuerit, qui hoc ipso nomine pecuniam mutuam dederit, ut is militia potiretur. In ceteris uero creditoribus hoc non facile concedimus, sed si defuncto liberi uel uxor exstiterint, y modis omnibus praferantur, ita ut nos adeant, & nostro iussu hac consequantur, non quasi paternam hereditatem, si cetera quis inops fuerit, sed ueluti largitionem imperatoriam: ut & patrimonium relinquentibus, & ijs, qui a necessarijs rebus destituuntur, succurramus. Quod si nec filius, nec uxor eius exstiterit, nec creditor, qui ad hanc militiam mutuum dederit: tunc alios quoque creditores in horum partem uocamus, ne hanc de militia legem ferentes, inhumanum quiddam, & parum religiosum deoque placens, facere uideamur: ijs priuilegijs, qua spectabilibus concessa sunt & indulta silentiarijs, in suo uigore manentibus. Nouel. 53. cap. 5.

TIT. VII

De distractione pignorum & hypothecarum tractat. Eius XVI. cap. dicitur:

Pignus ex caussa iudicati, distrahere quis potest. Nam pignori dato ex caussa contractus adsimilatur, & eamdem uicem obtinet. l. 1. C. si in cau[illegible] iud.

XVI.

Pignus ex caussa iudicati captum, ab officio distrahitor. et si nullus emtor exstiterit, aut pretium minus offeratur, ac uoluerit is, qui uicit, licitatione facta rem comparare; perinde hoc ei liceat, atque extraneo.

XVIIII.

Creditor rem sibi pignori datam alteri uicissim pignori dare potest, eamque tam diu secundus creditor possidet, quamdiu primus obligatam habet. l. 1. C. si pig. pig. [illegible] dat. sit.

XXIIII.

Creditor qui obligatam sibi rem uendidit, litigiosam rem uendidisse non uidetur: quum debitor eam precario possideat. l. 2. C. de distr[illegible] pig.

XXVIII.

Etiamsi maiorem debiti partem creditor acceperit, nihilo minus uendere pignus potest: & quum uendiderit, rata est uenditio.

XLIII.

Non aliter impedire debitor distractionem pignorum potest, quam si sortem uniuersam & usuras offerat, aut saltem deponat. Nam si quid defuerit, non modo non impedit, sed ne emtor quidem mala fidei possessor est. l. 1. C. de distr. pign.

LVII.

l.ult. C. de iur. domi. imp.

Si quis pignus acceperit, & de eo quid pactus fuerit; id obseruetur, de quo conuenit. Sin nihil conuenerit, & post rem iudicatam, uel denuntiationem biennium præterierit; pignus distrahere licet. Quod si emtorem nō inueniat, adeoque creditorem necesse sit rem iure dominij possidere: tunc si præsens est debitor, fiat ei denuntiatio; sin abest, iudex certior reddatur, ut is certum tempus statuat, intra quod ab officio requiri debeat. ac si quidem inuentus fuerit, debitumque soluerit, pignus recuperet; si uero nusquam apparuerit, rursum iudex certū tempus statuit, intra quod ueniat, & debitum soluat, & pignus recuperet. Quod si ne ita quidem apparuerit, aut apparuerit ille quidem, sed debitum uniuersum non offerat: tunc principem creditor adeat, rem iure dominij consequuturus. Secundum hæc facultatem debitor habeat, alterum intra biennium offerendi debitum, una cum usuris, & damnis creditori datis, quæ sub religione iurisiurandi creditor manifestat, & res suas recuperandi. Sin autem biennium fuerit elapsum, creditor plene dominus esto, nulla renocatione subsequente.

LX.

l.a. C. de pact. pign.

Si creditor pactus fuerit, ut si certum intra tempus data mutuo pecunia soluta non sit, ipse dominus pignoris efficiatur: id pactum inualidum esto.

LXII.

l.ult. C. creditorem euict. pig. non deb.

Qui pignus iure creditoris emit, non recte agit de euictione; nisi de hoc conuenerit, aut dolo facta sit uenditio. tunc enim agitur.

Tit. VIII

Continet, quibus modis pignus uel hypotheca soluatur.

Legito & lib. IX. tit. III. cap. XIII. cuius hæc uerba sunt:

l.15. §.2. D. de re iudic.

Quum exsequutionis caussa pignora capiuntur, primum res mobiles & animales distrahuntur: quæ si non sufficiant, aut nulla sint, res immobiles: quod si nec immobiles sufficiant, aut nullæ sint, tunc iura. Si uero iam iudicata pignora nullus emat, addicuntur ei, cui quis debitorum nomine condemnatus est. ac si quidem is ea, ceu pignora possidere uoluerit, usq; contentus esse: quod amplius debetur, non petit. quia de credito transegisse uidetur.

Et cap. XXXI.

Debitoribus petentibus dilationem dandam esse uidetur, atque etiam prorogandam, si res exigat. Eorum uero, qui contumaciter moram

νζ.

Ἐάν τις ἐνέχυρον λάβῃ, καὶ συμφωνήσῃ τι περὶ αὐτοῦ, τὸ δόξαν κρατείτω. εἰ δὲ μηδὲν ἔδοξε, καὶ διετία παρέλθῃ μετὰ καταδίκην ἢ διαμαρτυρίαν, ἔξεστι πιπράσκειν αὐτό. εἰ δὲ μὴ εὑρίσκει ἀγοραστὴν, ὥστε τὸ λοιπὸν δικαίῳ δεσποτείας τοῦ μεσθαι αὐτὸν: τότε εἰ μὲν πάρεστιν ὁ χρεώστης, διαμαρτυρέσθω αὐτῷ: εἰ δὲ ἄπεισι, τῷ ἄρχοντι ἐπαμαρτυρέσθω, ὥστε αὐτὸν ῥητὸν χρόνον τάξαι, ἐν ᾧ ὀφειλήσει ζητηθῆναι διὰ τῆς τάξεως: καὶ εἰ μὲν εὑρεθῇ, καὶ τὸ χρέος δώσει, λαμβανέτω τὰ ἐνέχυρα. εἰ δὲ μὴ φανείη, πάλιν ῥητὸν χρόνον ὁρίζεται ὁ δικαστὴς, εἰς ὃν παραγένηται καὶ τὸ χρέος δῷ, καὶ λάβῃ τὸ ἐνέχυρον. εἰ δὲ μήτε οὕτω φανείη, ἢ τι οὖν φανεὶς μὴ δῷ τὸ χρέος ὅλον, τότε προσίτω τῷ βασιλεῖ, δικαίῳ δεσποτείας σχήσων αὐτό. καὶ μετὰ ταῦτα, ἐχέτω ὁ χρεώστης ἄδειαν ἐντὸς ἄλλης διετίας εἰς τὸ προσενέγκαι τὸ χρέος, καὶ λαβεῖν τὰ οἰκεῖα, μετὰ τῶν τόκων καὶ τῶν ζημιῶν τῶν † συμβάσεων † συμβατῶν τῷ δανειστῇ, ὅρκῳ φανερουμένων αὐτοῦ τούτων. εἰ δὲ παρέλθῃ ἡ διετία, τέλειος ἔστω δεσπότης, μηκέτι ἀναπρασσόμενος αὐτά.

ξ.

Ἐὰν εἴπῃ ὁ δανειστὴς, ὅτι εἰ μὴ καταβληθείη μοι τὸ χρέος ἐντὸς τοῦδε τοῦ χρόνου, δεσπότης ἔστω καὶ τοῦ ἐνεχύρου, τοῦτο τὸ σύμφωνον ἄκυρον ἔστω.

ξβ.

Ὁ ἀγοράσας δανειστικῷ δικαίῳ ἐνέχυρον, οὐ καλῶς κινεῖ περὶ ἐκνικήσεως, εἰ μὴ τοῦτο συμπεφώνηται, ἤγουν δόλῳ πέπραται. τότε γὰρ κινεῖται.

Η. ΤΙΤΛΟΣ

Περιέχεται ποίοις τρόποις τὸ ἐνέχυρον καὶ ἡ ὑποθήκη διαλύεται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον γ. κεφάλαιον ιγ. ἐν ᾧ φησίν.

Τῶν διὰ τὸν ἐκβιβασμὸν λαμβανομένων ἐνεχύρων, πρῶτα τὰ κινητὰ, καὶ τὰ ἔμψυχα πιπράσκονται. καὶ εἰ μὴ ἀρκοῦσιν, ἢ μὴ εἰσὶ, τότε τὰ ἀκίνητα. εἰ δὲ μηδὲ τὰ ἀκίνητα ἀρκοῦσιν, ἢ οὐκ εἰσὶ, τότε τὰ δίκαια. εἰ δὲ τὰ λεχθέντα ἐνέχυρα μηδεὶς ἀγοράζει, προσκυροῦνται τῷ νικήσαντι ἐφ' οἷς ἀγοράζει, προσκυροῦνται τῷ νικήσαντι ἐφ' οἷς καὶ θελήσῃ αὐτὰ ὡς ἐνέχυρα κρατεῖν, καὶ ἀρκεῖσθαι αὐτοῖς, τὸ περιττὸν οὐκ ἀπαιτεῖ. δοκεῖ γὰρ ἐφ' οἷς χρεωστεῖται διαλύσασθαι.

Καὶ κεφάλαιον λα.

Τοῖς χρεώσταις αἰτοῦσι δοκεῖ δίδοσθαι προθεσμίαν: εἰ δὲ δεήσοι, καὶ ἐπεκτείνεσθαι. τῶν δὲ ἀγνωμόνως ὑπερτι-

ὑπερτεθειμένων, ἐνέχυρα λαμβάνονται. καὶ κατακριθέντι δὲ προθεσμία δίδοται. τῶν δὲ μετὰ τὴν προθεσμίαν † διδόντων, ἐνέχυρα λαμβάνονται: καὶ εἰ ἐντὸς δύο μηνῶν μὴ δῶσι, πιπράσκονται. καὶ ἐὰν περιττεύσῃ ἐκ τῆς τιμῆς, ἀναλαμβάνουσι. καὶ κεφάλαιον νϛ.

† μὴ ἀποδιδόντων.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιθ. τίτλον ιθ. κεφάλαιον ιγ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἀπὸ τοῦ κατακριθέντος ἐλήφθη ἐνέχυρα, καὶ ταῦτα ἐπράθη, οὐ δύναται ὁ κατακριθεὶς κινεῖν κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ ἐκδικεῖν αὐτά. ὅπου γε εἰ καὶ ἄλλος ἐξενίκησεν αὐτό, ἔμελλεν ἐνάγεσθαι † ὡς ὠφελημένος ἐκ τῆς τιμῆς αὐτῶν.

[illegible] † ὠφελημένον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κϛ. τίτλον ε. κεφάλαιον ϟβ. θεμ. δ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλ. δ. κεφάλαιον δ. θεμ. θ.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΟΥΣΗΣ μητρὸς, καὶ διοικούσης τὰ τῆς θυγατρὸς πράγματα.

Τίτλ. β. κεφάλ. ξ.

Ἐὰν μήτηρ ἐπιτροπεύουσα παιδὸς καὶ ὑπερβᾶσα τὴν ἐπαγγελίαν δευτερογαμήσῃ, μὴ αἰτήσασα αὐτῷ πρῶτον ἐπίτροπον, καὶ τοὺς λογισμοὺς παραδοῦσα, οὐδὲν ἧττον ὑπόκειται διὰ τοῦτο καὶ τὰ τοῦ ἑτέρου ἀνδρὸς πράγματα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κϛ. τίτλον ε. κεφάλαιον πγ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν γυνὴ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς τὰ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς διοικοῦσα πράγματα, τινὰ διὰ ἀργυροπρατῶν πωλήσῃ, καὶ τὸ τίμημα λάβῃ, καὶ ἄπορός ἐστιν, οὐκ ἐλευθεροῦνται οἱ ἀργυροπρᾶται, ἐὰν εἰδότες τῆς κόρης εἶναι τὰ πράγματα δεδώκασι τὰς τιμάς, εἰ καὶ τὰ μάλιστα πολλῷ χρόνον διῴκησε τὰ πράγματα αὐτῆς, καὶ ἀνδρὶ αὐτὴν κατηγγύησεν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λζ. τίτλον ιβ. ἐν ᾧ φησὶν περὶ τοῦ ἀκωλύτως ἐπιτροπεύειν τὰς μητέρας τῶν παίδων, εἰ καὶ ὑπευθύνους αὐτοὺς ἔχοιεν, ἢ καὶ εἶεν αὐτοῖς ὑπεύθυνοι, καὶ μηδὲ ὅρκον ὑπέχειν, ὡς οὐ δευτερογαμήσουσιν. ὑποκεῖσθαι δὲ αὐτὰς τοῖς ἐπιτροπικοῖς λογισμοῖς, ἅμα μέντοι τῷ δευτέροις αὐτὴν ὁμιλῆσαι γάμοις, εὐθὺς ἐξωθεῖσθαι τῆς ἐπιτροπῆς.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι περὶ προτιμήσεως ἐπιτρόπων τὴν ρη. νεαράν. φησὶ γάρ, ὅτι κατὰ τὸν βαθμὸν οἱ συγγενεῖς καὶ τὴν τάξιν, καθ' ἣν πρὸς τὴν κληρονομίαν καλοῦνται, καὶ τὸ λειτούργημα τῆς ἐπιτροπῆς ὑπεισίασιν, εἰ ἄρρενες καὶ τέλειοι τὴν ἡλικίαν εἶεν, καὶ ὑπὸ μηδενὸς νόμου κωλύονται τὴν ἐπιτροπὴν ὑπεισελθεῖν: μηδὲ ἐξκουσατίονι ἁρμοζούσῃ αὐτοῖς κέχρηνται. ταῖς γὰρ γυναιξὶ καὶ ἡμεῖς ἀπαγορεύομεν τοῦ τῆς ἐπιτροπῆς ὑπεισελθεῖν λειτουργήματος: εἰ μὴ μήτηρ ἢ μάμμη εἴη, καὶ ἐν ὑπομνήμασιν ἀπαγορεύσωσι γάμοις ἑτέροις καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ † Βελλειανείου δόγματος. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ϟδ. ἐν ᾗ φησὶ περὶ ἐπιτροπευούσης μητρὸς καὶ νεαρὰν ρνε.

† Βελλειανείου.

faciunt, pignora capiuntur. Etiam condemnato dilatio datur. Quod si qui post dilationem non soluunt, capiuntur pignora: quæ, si duos intra menses non soluerint, uenduntur; ac si quid ex pretio supersit, recipiunt. Adiunge caput LVI.

Legito & lib. XIX. tit. XIX. cap. XIII. cuius hæc uerba sunt:

Si a condemnato pignora capta sint, & uendita, cōdemnatus aduersus emtorem agere non potest, eaq; euincere. quandoquidem & si alius ea euicisset, is conueniendus fuerit, qui commodum ex pretij solutione sensisset.

Creditor damno non adficitur, si debitor egerit, & uictus fuerit, pignoris nomine: si ab eo denuntiatum non fuit. l.13.C.de euic.

Legito & lib XXVI. tit. V. cap. XCII. them. IIII. Item lib. LI. tit. IIII. cap. IIII. them. VIIII.

DE MATRE GERENTE TUtelam, & filiæ res administrante.

Tit. II. cap. LX.

Si mater filij tutela suscepta, secundas ad nuptias contra promissum præstitum adspirauerit, nullo prius ei tutore petito, ne rationib. redditis: nihilo minus ob eas alterius quoq; mariti bona pignori sunt obligata.

l.6.C.in quib. cau.pig.uel hyp.tac.

Legito & lib. XXVI. tit. V. cap. LXXIII. cuius uerba sunt:

Si mulier post obitum mariti filiæ suæ negotia gerat, & quadam per argentarios uendiderit, ac pretium acceperit, quum ipsa soluendo non esset: argentarij non liberantur, si rerum, quas sciebant esse pupillæ, pretia matri soluerunt, quamuis ea longo tēpore negotia filiæ gessit, eamq; marito nuptum collocauit.

l.88.D.de solut.

Legito & lib. XXXVII. *tit.* XII. *in quo traditur, licere matribus, ut absq; impedimento filiorum tutelam suscipiant, siue liberi matribus obligati sint, siue matres liberis: nec iuramentum ab eis præstari, quod secundo nuptura non sint. Tutelæ uero rationibus obnoxias esse, ac mox ubi secundas ad nuptias transierint; mox eas ab administratione tutelæ remoueri.*

SCHOLION.

De prælatione tutorum CXVIII. nouellam legito. Tradit enim, cognatos secundum gradum & ordinem, quo ad hereditatem uocantur, etiam tutelæ munus subire: si mares, & ætatis perfectæ sint, & nulla lege tutelam suscipere prohibeantur, nec excusatione competenti utantur. Quippe nos etiam mulieribus interdicimus, ne tutelæ munera subeant: nisi mater aut auia sit, & apud acta secundis nuptijs, & auxilio Senatusconsulti Velleiani renuntiauerint. Legito & nouellam XCIIII. in qua tractat de matre tutrice. Item nouellam CLV.

DE PIGNERATORIBVS.

Tit. III. cap. V.

Nouella LII. *Sancimus, ut nulla pigneratio prorsus in republica nostra locum habeat, nec in nundinis (ubi plurimum hoc committi deprahendimus) nec in agris, nec in opidis, nec in uicis, nec in opidanis, nec in uicanis, nec in agricolis, nec in alio quouis, ullo pacto uel tempore: sed ut is, qui propter alterum ab alio, secundum formam pignerationis, aurum aliudue quid exigit, quadruplum uim passo restituat; & actione cadat, quam habebat aduersus eum, propter quem hanc exactionem instituit. Nec enim consentaneum rationi fuerit, alium quidem esse debitorem; alium uero, a quo exigatur: nec item alium pro alio quodam molestari, quasi qui fecerit impressionem, uel iniuriam; & quia conuicanus illius sit, torqueri, & iniurijs adfici, & præter meritum quid pati, uel ullam omnino propter alium absque legitima caussa contumeliam sustinere. Quin etiam [sancimus], ut [hæc perpetrantes] a nationum præsidibus supplicijs corporalibus adficiantur: scituris, ni hoc faciant, adeoque si in prouincia, cui cum imperio præsunt, pignerationes fieri finant; nihil eiusmodi fore, quod nostris eos manibus eripere posit.*

Legito & lib. huius XXV. tit. V. cap. XXVII. cuius hæc uerba sunt:

l. 7. C. quæ res pig. oblig. *Si exequutor prætextu debiti acceperit alicuius agricolæ uel bouem aratorem, uel quid aliud; siue creditor hoc fecerit, siue * irenarchus, idque detectum fuerit: acriter a præside punietur.*

* intercessor.

Pignorum gratia nihil eorum, quæ ad culturam agrorum pertinent, aufertur.

BASILICORVM

LIBER XXVI.

DE MANDATORIBVS.

Tit. I. cap. XLIX. them. IIII.

l. 52. in fin. D. de fideiuss. *Ex pluribus eiusdem pecuniæ credendæ mandatoribus, si unus conuentus fuerit, & liberatus; reliqui non liberantur. pecunia uero soluta, omnes liberantur. Adde caput* LXVIII. *them.* II. *item caput* LXXXI. *ubi dicitur:*

l. 14. C. eod. *Mandati actio personalis est. ideoq; si quis aliquid soluerit nomine debiti, a debitore uel eius herede petit; non autem in pignora potest agere, nisi ea debito persoluto redemerit, actionum cessione in ipsum facta. Quippe si hoc factum sit, extra ordinem ei circa pignora succurritur.*

ΠΕΡΙ ΕΝΕΧΥΡΑΖΟΝΤΩΝ.

Τίτλ. γ. κεφάλ. ε.

Θεσπίζομεν μηδένα παντελῶς ἐνεχυρασμὸν κατὰ τὴν ἡμετέραν πολιτείαν κρατεῖν, μήτε ἐν πανηγύρεσι (τοῦτο, ὅπερ μάλιστα ἐκεῖσε τολμώμενον εὑρίσκομεν) μήτε ἐν ἀγροῖς, μήτε ἐν πόλεσι, μήτε ἐν κώμαις, μήτε ἐπὶ πολίταις, μήτε ἐπὶ κωμήταις, μήτε ἐπὶ γεωργοῖς, μήτε ἑτέρῳ τῶν πάντων, καθ' οἱονδήποτε τρόπον, ἢ χρόνον, ἀλλὰ τὸν θαῤῥοῦντα ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου κατὰ τὸ τοῦ ἐνεχυρασμοῦ σχῆμα χρυσίον, ἤ τι ἕτερον εἰσπράττειν, τοῦτο ἀποδιδόναι τετραπλάσιον τῷ βεβιασμένῳ: ἐκπίπτειν δὲ καὶ τῆς ἀγωγῆς, ἧς εἶχε κατ' ἐκείνου, ὑπὲρ οὗ τὴν εἴσπραξιν ἐποίει. οὐ γὰρ ἂν ἔχοι λόγον, ἕτερον μὲν εἶναι τὸν ὀφείλοντα, ἕτερον δὲ τὸν ἀπαιτούμενον: ἀλλ' οὐδὲ ἕτερον ἐνοχλεῖσθαι ὑπὲρ ἑτέρου τινὸς, ὡς ἔφοδον ἁμαρτόντος, ἢ ὕβριν, καὶ διὰ συγκωμήτην ἐκείνου καθεστῶτα στρεβλοῦσθαι, καὶ ὑβρίζεσθαι, καί τινα πάσχειν τῶν οὐ προσηκόντων, ἢ ὅλως ὑπὲρ ἑτέρου δίχα νομίμου προφάσεως τὴν οἱανοῦν ὑπομένειν ἐπήρειαν. ἀλλὰ καὶ τιμωρίας ὑπομένειν τὰς εἰς σῶμα παρὰ τῶν ἐφεστώτων τοῖς ἔθνεσι: γινωσκόντων, ὡς εἰ μὴ τοῦτο πράξαιεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν, ἧς ἄρχουσιν, ἐνεχυρασμοὶ τολμηθεῖεν, οὐδὲν ἔσται τοιοῦτον, ὅπερ αὐτοὺς τῶν ἡμετέρων ἐξαρπάσει χειρῶν. παρὰ νβ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίου τούτου κε. τίτλον ε. κεφάλαιον κζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἐκβιβαστὴς προφάσει χρέους, λάβῃ τινὸς γεωργοῦ ἢ βοῦν ἀροτῆρα, ἢ ἄλλο τι, ἤγουν δανειστὴς τοῦτο ποιήσει, ἢ εἰρήναρχος, καὶ τοῦτο δειχθείη: ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τιμωρηθήσεται σφοδρῶς.

Οὐδὲν τῶν εἰς γεωργίαν ἐπιτηδείων ἐνεχύρου λόγῳ λαμβάνεται.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ΚϚ.

ΠΕΡΙ ΜΑΝΔΑΤΩΡΩΝ.

Τίτλ. α. κεφ. μθ. θεμ. δ.

Ἐκ πολλῶν μανδατώρων τοῦ αὐτοῦ χρέους, ἐὰν ὁ εἷς ἐναχθῇ, καὶ ἐλευθερωθῇ, οἱ λοιποὶ οὐκ ἐλευθεροῦνται. τῇ μέντοι καταβολῇ, πάντες ἐλευθεροῦνται. καὶ κεφάλαιον ξη. θεμ. β. καὶ κεφάλαιον πα. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ ἐπὶ τοῦ μανδάτου ἀγωγὴ, προσωπική ἐστι. καὶ διὰ τοῦτο ὁ, τι καταβάλῃ χρέους ἕνεκεν, ἀπαιτεῖ τὸν χρεώστην, ἢ τὸν κληρονόμον αὐτοῦ, οὐ μὴν κατὰ τῶν ἐνεχύρων κινεῖν δύναται: εἰ μὴ καταβαλὼν τὸ χρέος, ἠγόρασεν αὐτὰ, ἐκχωρηθεὶς τὰς ἀγωγάς. λοιπὸν γὰρ ἐξτραορδιναρίως βοηθεῖται περὶ αὐτῶν.

Καὶ

Καὶ κεφάλαιον πη. ἀνάγνωθι καὶ τίτλον β. ἐν ᾧ φησὶν περὶ τοῦ πρότερον κατὰ τῶν χρεωστῶν χωρεῖν τοὺς δανειστάς.

ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΦΩΝΗΤΩΝ.

Τίτλ. β. κεφ. γ.

[illegible] καὶ παρὰ [illegible] κεφ. ς.

Θεσπίζομεν, εἴποτέ τις ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἢ ὑπὲρ ἄλλου προσώπου ἀντιφωνήσοι, λέγων τυχὸν τινί, ΤΟ ΙΚΑΝΟΝ ΣΟΙ ΠΟΙΩ, τοῦτον ἐπὶ τῇ ποσότητι, ἣν ἂν εἴποι, τρόποις ἅπασιν ὑποκεῖσθαι, καὶ τὴν ἀντιφώνησιν τὴν ἰδίαν πληροῦν, καὶ τὸ χρέος ἀναγκάζεσθαι καταβάλλειν. εἴ τις δὲ εἴποι, ΤΟ ΙΚΑΝΟΝ ΣΟΙ ΓΕΝΗΣΕΤΑΙ, τοῦτον οἷα τοῦ τοιούτου λόγου ἀπροσώπως εἰρημένου, ὡσανεὶ μηδὲν εἰπόντα, οὕτως ἐκ πάσης εἰσπράξεως ἐλεύθερον φυλάττεσθαι. εἰ δέ τις εἴποι, ΓΕΝΗΣΕΤΑΙ ΣΟΙ ΤΟ ΙΚΑΝΟΝ ΠΑΡ' ΕΜΟΥ, ΚΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟΥΔΕ ΚΑΙ ΤΟΥΔΕ: ἐκείνοις μὲν οὓς ἂν ὀνομάσειεν, εἰ μὴ συναινέσουσι, μηδὲν ἐκ τῆς τοιαύτης φωνῆς γίνεσθαι πρόκριμα, ἀλλὰ μηδὲ αὐτὸν τὸν τοῦτο εἰπόντα ὑπὲρ ἐκείνων τῶν προσώπων, ἅπερ ὀνομάσοι, ἀπαίτησίν τινα ὑπομένειν: ὑπὲρ ἑαυτοῦ δέ, ὅπερ ἐκ τοῦ κατὰ τοὺς νόμους ἀποδεικνυμένου χρέους ὀφείλων φανείη, κατὰ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ μέρος μόνον καταβάλλειν.

Ἐν δὲ τοῦ γ. τίτλου τῷ α κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν ὑπὲρ ἀλλοτρίου χρέους ἑαυτὸν καταβαλεῖν ἀντιφωνήσῃς, ἡ ἐπὶ τῇ ἀντιφωνήσει ἀγωγὴ οὐ μόνον κατὰ σοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων τῶν σῶν διηνεκῶς ἁρμόζει.

Ἀνάγνωθι καὶ τοῦ δ. τίτλου κεφ. λζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅτι ὁ χρέος ἄλλου ἀναδεξάμενος, ἐὰν ὁμολογήσει μοι ἢ ἀντιφωνήσει τὸ χρέος, καλῶς ἀπαιτεῖται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ζ οὗτινος ἐν τῷ α.

κεφαλαίῳ φησίν.

[illegible]

Ἰντερκέσιόν ἐστι, τὸ ὑπὲρ ἄλλου παρασχεῖν ἐνέχυρον, οὐ μὴν τὸ ἀναδοῦναι τῷ χρεώστῃ τὸ ἐνέχυρον αὐτοῦ. καὶ γυναῖκες ἀντιφωνοῦσαι ἐνέχονται, ἐν ᾧ μὴ ἰντερκεδεύουσιν.

Ἐν δὲ τῷ κβ. κεφαλαίῳ.

περὶ γυναικῶν ἀντιφωνουσῶν. [illegible]

Ὅτι ἀντιφωνῶν ἱκανοδοσίαν διδόναι, ἐνέχυρον ἢ ἐγγυητὴν δίδωσιν.

λγ.

† [illegible]

† Αἱ ἀπατῶσαι βοηθοῦνται ἐν ἑκάστῃ ἐνοχῇ. καὶ ὅτι ἄλλον διεκδικοῦσιν........ οὔτε γὰρ ἐπιτέτραπται γυναικὶ διεκδικεῖν, οὔτε τὸν ἴδιον ἄνδρα, οὔτε τὸν υἱόν, οὔτε τὸν πατέρα. εἰ δὲ ἐκδικεῖ ἐκεῖνον, ὅστις καταδικαζόμενος δύναται χωρεῖν κατ' αὐτῆς, οὐ δοκεῖ ἀντιφωνεῖν.

λθ. κεφάλ. θεμ. θ.

Ἐὰν ὑπὲρ τοῦ μὴ δυναμένου ἐνέχεσθαι ἀντιφωνήσῃ γυνή, οἷον ἀνήβου τοῦ χωρὶς τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου μὴ ἐνεχομένου, ἀργεῖ κατ' αὐτῆς ἡ ἀποκαταστατικὴ ἀγωγή, εἰ μὴ γέγονεν ἐκ τοῦ συναλλάγματος εὐπορώτερος.

Adiunge caput LXXXVIII. *Legito & titulum* II. *in quo dicitur, primos creditores aduersus debitores experiri.*

DE CONSTITVENTIBVS PRO alijs soluere.

Tit. II. cap. III.

Sancimus, ut si quando quis pro se, uel pro alia persona soluere constituerit, puta dicens alicui, SATISFACIO TIBI, *quantitatis expressa nomine modis omnibus teneatur, & constitutũ ab se impleat, debitũq́; soluere cogatur. Si quis autẽ dixerit,* SATIS TIBI FIET, *quandoquidem citra personam hæc oratio prolata est; debet is, quasi qui nihil dixerit, ab omni exactione immunis esse. Si uero quis dixerit,* A ME TIBI SATISFIET, ET AB HOC, ET AB ILLO, *illis quidem, quos nominauerit, nisi consenserint, nullum ex tali uoce præiudicium fiat; immo ne ab ipso quidem, a quo id dictum est, earum personarum nomine, quas nominauerit, quidquam exigatur: uerum quod eum ex ære alieno, secundũ leges probato, pro se debere paruerit; pro rata dũtaxat parte soluat.* Legito nouel. CXV. cap. VI.

Tit. III. cap. I. dicitur:

Si pro alieno debito te soluturum constituisti, pecuniæ constitutæ actio non solum aduersus te, sed etiam aduersus heredes tuos perpetuo competit. l. 1. C. de const. pec.

Legito & tit. IIII. cap. XXXVII. in quo dicitur:

Ab eo, qui delegatus est soluere debitum alterius, si mihi dare spoponderit, aut debitũ constituerit, recte petitur. l. 7. C. de nouat.

Legito & tit. VII. cuius I. cap. dicitur:

Intercessio est pignus pro alio præstare, non debitori pignus suum reddere. Mulieres etiam de constituta tenentur, si non intercedant.* Quid dicatur intercessio. * l. 1. D. de pec. const.

XXII. cap.

Qui constituit se satisdaturum, pignus aut fideiussorem dat. De mulieribus constituentibus. l. 21. in fi. eod.

XXXIII.

Mulieribus non decipientibus in omni obligatione subuenitur. Etiam quum alium defendunt....... Nec enim mulieri maritum defendere permissum est, neque filium, neq́; patrem. Sin eum defendat, qui damnatus experiri potest aduersus eam: non uidetur constituere. l. 2. D. ad S. C. Vell.

XXXIX. them. VIIII.

Si pro eo, qui nequit obligari, mulier interuenerit; puta pro pupillo, qui sine tutoris auctoritate non obligaretur: cessat actio restitutionis in integrum, nisi locupletior ex hoc contractu factus est.

LXI.

LXI.

Si mulier animo decipiendi, uel quum se non teneri sciret, intercesserit; non iuuatur. Etiam illi, qui mandatu mulieris intercessit, succurritur.

* LXVII. l.5.C.eod. * LXII.

Si nescierit is, qui cum marito contraxit, ... Vxor autem uidens maritum res suas obligantem, de industria tacuerit, ueluti decipere uolens eum, qui cum marito contrahit: nequaquam ei subuenitur. Quippe mulieribus deceptis senatusconsultum succurrit.

LXXVII.

Non mulieri dumtaxat intercedenti succurritur, uerumetiam ipsius fideiussori. Quin & si pro marito suo mulier intercesserit, iuuatur.

LXXXV.

Si mulier, quæ intercessit, post biennium ab intercessione facta, denuo cauerit, aut fideiussores dederit: auxilio senatusconsulti excidit. Sin autem intra biennium præstitæ fideiussionis, aliquid horum fecerit; succurritur ei, quum errore pristino adducta intercedere uideatur.

LXXXVI.

Constitutio uult, mulieri, quæ aliquid accepit, & intercessit, non amplius ex senatusconsulto succurri: siue per scripturam, siue sine scriptura intercesserit: sed si quidem in ipso instrumento confessa fuerit, sese aliquid accepisse; & hoc instrumentum publice confectum inueniatur, & a tribus testibus subscriptum; citra dubitationem esse credendum, eam pecunias uel res accepisse, nec senatusconsulti auxilio uti. Sin autem sine scriptis intercesserit, uel per scripturam quidem, sed nihil in instrumento fassa fuerit se accepisse: tunc si quidem actor ostendere potest, eam aliquid accepisse, quum intercederet; ne quidem hoc modo succurretur ei, nisi mulier, quæ soluendo non erat, accepta pecunia intercesserit. tunc enim ab ipsa quidem, quãtum potest; ab eo uero, qui eam obtulit, reliquum exigatur.

DE TRANSLATIONE OBLIGATIONIS.

Tit. IIII. cap. II.

l.1.D.de nouat. *Omnis res nouando transfertur, dummodo in transferendo stipulatio interueniat. nam ceteroqui duæ sunt obligationes.*

V.

In diem obligatio transfertur etiam prius, quam dies aduenerit. itidemq; fit in diem obligationis nouatio, sed ex ea stipulatione non agitur ante, quam dies aduenerit.

XXV.

Si pro alio delegatus emtor, promiserit per

ξα.

Εἀν ἀπατῶσα γυνὴ, ἢ γινώσκουσα μὴ ἐνέχεσθαι, ἀντιφωνήσῃ, οὐ βοηθεῖται. καὶ ὁ κατὰ μανδάτον τῆς γυναικὸς ἀντιφωνήσας, βοηθεῖται.

† ξβ. † ξζ.

Εἀν μὴ εἰδῇ ὁ πρὸς τὸν ἄνδρα συναλλάξας, ... † εἰ δὲ γυνὴ ὁρῶσα τὸν ἄνδρα τὰ ἴδια ὑποτιθέμενον ἐσιώπησεν ἐπίτηδες, ὡς † ἀπατῆσαι βουλομένη τὸν συναλλάσσοντα τῷ ἀνδρὶ: τότε οὐ βοηθεῖται. ταῖς γὰρ ἀπατωμέναις γυναιξὶ βοηθεῖ τὸ δόγμα. † ἡ δὲ γυνή. † ἀπατῆσαι.

οζ.

Οὐ μόνον ἡ γυνὴ ἀντιφωνοῦσα βοηθεῖται, ἀλλὰ καὶ ὁ ταύτην ἐγγυησάμενος. κἂν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς ἀντιφωνήσῃ γυνή, βοηθεῖται.

πε.

Εἀν ἀντιφωνήσασα γυνή, μετὰ δύο ἔτη τῆς ἀντιφωνήσεως εἰς δεύτερον ἐπερωτηθῇ ἢ ἐγγυητὰς παράσχῃ, ἐκπίπτει τῆς ἀπὸ τοῦ δόγματος βοηθείας. εἰ δὲ εἴσω τῆς διετίας τῆς ἐγγύης, ἕν ἐκ τούτων ποιήσει, δοκεῖ ὡς ἀπὸ τῆς παλαιᾶς πλάνης ὑπαχθεῖσα ἀντιφωνεῖν, καὶ βοηθεῖται.

πς.

Ἡ διάταξις βούλεται τὴν γυναῖκα λαβοῦσάν τινὰ, καὶ ἀντιφωνήσασαν, μηκέτι βοηθεῖσθαι ἀπὸ τοῦ δόγματος, εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως ἀντιφώνησεν. ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἐν αὐτῷ συμβολαίῳ ὡμολόγησέ τι εἰληφέναι, καὶ εὑρεθῇ ἀγοραῖον τὸ συμβόλαιον, καὶ τριῶν μαρτύρων ἔχον ὑπογραφὰς, ἀναμφιβόλως πιστεύεσθαι εἰληφέναι τὰ ἀργύρια ἢ τὰ πράγματα τὰ τῷ δικαιώματι περιεχόμενα, καὶ μὴ βοηθεῖσθαι. εἰ δὲ ἀγράφως ἀντιφώνησεν ἢ † ἐγγράφως, οὐδὲν δὲ ὡμολόγησεν εἰληφέναι ἐν τῷ συμβολαίῳ: εἰ μὲν δύναται ὁ ἐνάγων ἀποδεῖξαι ὅτι ἔλαβεν ἐπὶ τῷ ἀντιφωνῆσαι, καὶ οὕτως μὴ βοηθείσθω, εἰ μή γε ἄπορος οὖσα ἡ γυνὴ ἀντιφώνησε λαβοῦσα. τότε γὰρ αὐτὴ μὲν εἰς ὅσον εὐπορεῖ, ὁ δεδωκὼς αὐτὴν, τὸ λεῖπον ἀπαιτείσθω. † ἐγγράφως μέν.

ΠΕΡΙ͂ ΜΕΤΑΘΈΣΕΩΣ ἐνοχῆς.

Τίτλ. δ. κεφ. β.

Πᾶν πρᾶγμα μεταφέρεται, ἐὰν ἐπὶ τὸ μεταγαγεῖν ἐπερωτήσωμεν: ἐπεί γε δύο εἰσὶν ἐνοχαί.

ε.

Ἡ ὑπὸ ἡμέραν ἐνοχὴ, καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας μεταφέρεται, καὶ ὑπὸ ἡμέραν γίνεται ἐνοχῆς μετάθεσις, ἀλλ᾽ οὐ κινεῖται πρὸ τῆς ἡμέρας ἡ περὶ τούτου συμφωνία.

κε.

Εἀν ἀντ᾽ ἄλλου δοθεὶς ὑπεύθυνος ὁ ἀγοραστὴς, ὁμολογήσῃ

ὁμολογήσῃ κατὰ μετάθεσιν τῆς ἐνοχῆς, ΟΣΑ ΔΟΥΝΑΙ Η ΠΑΡΑΣΧΕΙΝ ΕΚ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣΙΑΣ ΟΦΕΙΛΕΙ: οὐδετέρῳ τοῦ μέλλοντος χρόνου τόκους χρεωστεῖ.

ΠΕΡΙ ΑΘΩΩΣΕΩΣ ΗΤΟΙ ΕΛΕΥθερίας χρέους, καὶ ἀποχῆς, διὰ ἀμοιβαίας ἐπερωτήσεως γινομένης. καὶ τί διαφέρει ἀθώωσις ἀποχῆς: καὶ τίνες δύνανται ποιεῖν ἀθώωσιν ἢ ἀποχήν.

Τίτλ. ς. κεφ. α.

Ἀθώωσις, ἐνοχῆς ἐστιν ἐλευθερία, διὰ ἀμοιβαίας ἐπερωτήσεως. διαφέρει δὲ ἀθώωσις ἀποχῆς, ὅτι ἡ μὲν ἀθώωσις πάντως ἐλευθεροῖ: ἡ δὲ ἀποχὴ οὐκ ἄλλως, εἰ μὴ καταβληθῇ τὰ χρήματα.

κβ.

Ὁ δοῦλος οὔτε κελεύοντος τοῦ δεσπότου ποιεῖν ἀθώωσιν δύναται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὅταν εἴπω σοι, ΟΜΟΛΟΓΕΙΣ ΧΡΕΩΣΤΕΙΝ; καὶ σὺ κατανεύσας εἴπῃς, ΟΜΟΛΟΓΩ: τοῦτο ἐπερώτησίς ἐστι, καὶ λύεται διὰ ἀκκεπτιλατίονος, ὅ ἐστιν ἀθωώσεως, ὅ τις ἐστὶν ἐπινοητικὴ καταβολὴ ῥήμασι τυπικοῖς γινομένη. σοῦ γὰρ τοῦ ἐπερωτηθέντος ἀντεπερωτῶντος οὕτως, ΟΠΕΡ ΣΟΙ ΩΜΟΛΟΓΗΣΑ, ΕΧΕΙΣ ΛΑΒΩΝ; ἀποκρίνομαι, ΕΧΩ. καὶ τοῦτό ἐστιν ἀθώωσις. ὅτε δὲ εἴπω· ΕΛΑΒΕ ΤΙΣ ΠΑΡΑ ΣΟΥ ΤΟΔΕ, ΚΑΤΑΒΟΛΗΝ ΕΧΩΝ; οὐκ ἐπερώτησις, ἀλλὰ δάνειόν ἐστιν, ὅπερ λύεται διὰ ἀποχῆς ἤτοι ἀποδείξεως λεγούσης, ΟΤΙ ΤΟ ΧΡΕΩΣΤΟΥΜΕΝΟΝ ΑΠΕΧΩΝ, ΤΟΥΤΟ ΕΛΑΒΕ. καὶ τοῦτο μὲν διαφέρει ἀθώωσις ἀποχῆς.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. κζ.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΔΙΚΩΝ, ΤΟΥΤΕΣΤΙΝ, ὧν ἡ δεσποτεία φιλονεικεῖται.

Τίτλ. α. κεφάλ. δ.

ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ριθ.

Ἐὰν τις ἠρτημένης τῆς δίκης μετενέγκῃ εἰς ἕτερον ἢ τὰς ἀγωγὰς ἢ τὰ πράγματα οἱῳδήποτε τρόπῳ, εἰ μὲν οἶδεν ὁ λαμβάνων ἐπίμαχον αὐτὸ, οὐ μόνον τὸ πρᾶγμα δίδωσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ τίμημα οὐ λαμβάνει. οὐ μὴν οὐδὲ ὁ πράτης αὐτὸ κερδαίνει, ἀλλὰ τῷ δημοσίῳ εἰσάγεται. εἰ δὲ ἀγνοεῖ, ἀκύρου γινομένου τοῦ συναλλάγματος, οὐ μόνον τὰς τιμὰς ἀναλαμβάνει, ἀλλὰ καὶ τρίτον ἄλλο, τιμωρουμένου τὸν πράτην ὡς δόλερον: πάντων τῶν ἐπὶ τούτοις γινομένων συμβολαίων ἀνισχύρων ὄντων: ὑπεξῃρημένων τῶν εἰς προῖκα διδόντων, ἢ πρὸ γάμου δωρεὰν, ἢ διάλυσιν, ἢ διανέμησιν, ἢ ληγάτον, ἢ ἀποκατάστασιν, ἢ κατεχόντων, ἢ λαμβανόντων.

nouationem obligationis, QVIDQVID EX VENDITO DARE FACERE OPORTET: *neutri usuras insequuti post temporis debet.*

DE ACCEPTILATIONE, SIVE LIberatione debiti, & apocha, per mutuam interrogationem facta. tum quid acceptilatio differat ab apocha. quinam acceptum, uel apocham facere possint.

Tit. VI. cap. I.

Acceptilatio est obligationis liberatio, per mutuam interrogationem. Differt autem acceptilatio ab apocha, quod omnimodo acceptilatio liberat: apocha uero non aliter, quam si pecunia soluta sit.* l. 1. D. de accept. * l. 19. eod.

XXII.

Seruus nec iussu quidem domini acceptum facere potest.

SCHOLION.

Quũ dixero tibi, DEBERE TE PROMITTIS? tuque adfirmans responderis, PROMITTO: hæc interrogatio est, & per acceptilationem soluitur, quæ est imaginaria solutio, uerbis formalibus facta. Nam te, qui es interrogatus, uicissim hoc modo interrogante, QVOD EGO TIBI PROMISI, HABESNE ACCEPTVM? respondeo uicissim, HABEO. atque hoc est acceptilatio. Quum autem dixero, ILLE ABS TE ACCEPIT NVMERATIONE FACTA? non hæc stipulatio, sed mutuũ est, quod per apocham siue redditionem dissoluitur, cuius hæc uerba sunt: ACCEPIT HOC, DEBITI SOLVTIONE FACTA. Atque hoc discrimen est acceptilationis & apochæ.

BASILICORVM LIBER XXVII.

DE LITIGIOSIS, HOC EST, DE quorum dominio controuertitur.

TIT. I. CAP. IIII.

Si quis lite pendente uel actiones, uel res ad alium quocumq; modo transtulerit, si quidẽ nouit is, qui accipit, rem in litem deductam esse; non solum eam redhibet, uerumetiam pretium amittit. Ac ne uenditor quidem id lucratur, sed fisco infertur. Sin autem ignorat, in irritum recidente contractu, non pretium modo recipit; sed & aliam tertiã partem, multato uenditore tamquam doloso: instrumentis omnibus, quæ super his conficiuntur, nullam uim obtinentibus. exceptis iis, qui dotis, uel ante nuptias donationis, uel transactionis, uel diuisionis, uel legati, uel fideicommissi nomine [res huiusmodi] retinuerint, aut acceperint. Legito & nouellam CXIX. C. de litigios.

Et cap. VII. them. IIII.

Rem litigiosam Deo cõsecrare non licet. quod qui fecerit, aduersario suo duplum præstat ideo, quod aduersario potentiori traditum sit.

BASILICORVM LIBER XXVIII.

DE SPONSALIBVS, ET QVOMODO contrahantur ac soluantur: deque arris, & donationibus, quæ sponsalium nomine fiunt.

TIT. I. CAP. I.

D. de sponsal. *Sponsalia sunt mentio & promissio nuptiarum futurarum.*

II.

Etiam nudo consensu sponsalia constituuntur, & inter absentes, si quidem absentibus de hoc constat, uel si ratum habuerint.

IIII.

Qui consentiunt in nuptijs, etiam in sponsalibus consentiunt. Semper autem pater filiæ consentire uidetur, nisi nominatim aduersetur.

V.

Furor sponsalibus impedimento est. Verum si postea interueniat, contracta iam sponsalia non soluit.

VII.

Pater eius, quæ manet in potestate, nũtium remittere potest, ac sponsalia dissoluere. Verum si filia post sponsalia fuerit emancipata, non potest amplius pater facta iam sponsalia dissoluere. quo fit, ut si qua dotis caussa dedit in huiusmodi sponsalibus, ea condicere nequeat, emancipata iam, ceu dictum est, filia. Nam post emancipationem & perfectionem filia suo agens arbitratu, & sponso per matrimonium copulata, dotem esse facit ea quæ data sunt, & condictionem patris extinguit.

VIIII.

Sicut in nuptijs, ita & in sponsalibus consensus eorum requiritur, qui copulantur. & ideo filiam quoq. familias consentire oportet.

XII.

Qui quod agitur intelligit, recte sponsalia contrahit, hoc est, qui non est minor septẽ annis.

XV.

l. 1. Cod. *Alij desponsata renuntiare sponsalibus, & alij nubere non prohibetur.*

XVI.

Qui puellã sibi despondit, nec tempus in sponsalibus constituit; nuptias exsequi, si in eadem prouincia degit, intra biennium debet: sin absens est, intra triennium. Quod si facere supersederit, alteri puella coniungi potest.

Ἐν δὲ τῷ ζ. κεφαλαίῳ, θεμ. δ.

Οὐκ ἔξεστι τὸ ἐπίδικον θεῷ καθιεροῦν. καὶ ὁ τοῦτο ποιήσας, δίδωσι τὸ διπλοῦν τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ, ὑπὲρ ὧν δυνατωτέρῳ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ παρεδόθη.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. κη.

ΠΕΡΙ ΜΝΗΣΤΕΙΑΣ, ΚΑΙ ΣΥΣΤΑσεως καὶ λύσεως αὐτῆς. καὶ περὶ τῶν ὀνόματι αὐτῆς γινομένων ἀῤῥαβώνων καὶ δωρεῶν.

Τίτλ. α. κεφάλ. α.

Μνηστεία ἐστὶ, μνήμη καὶ ἐπαγγελία τῶν μελλόντων γάμων.

β.

Καὶ ψιλῇ συναινέσει γίνεται μνηστεία, μεταξὺ ἀπόντων, ἐὰν μέντοι γινώσκωσιν οἱ ἀπόντες, ἢ δεκτὸν ἡγήσωνται.

δ.

Οἱ συναινοῦντες τῷ γάμῳ, καὶ τῇ μνηστείᾳ συναινοῦσιν. ἀεὶ δὲ συναινεῖν ὁ πατὴρ δοκεῖ τῇ θυγατρὶ, εἰ μὴ ῥητῶς ἐναντιοῦται.

ε.

Ἡ μανία ἐμποδίζει τὴν μνηστείαν. ἐπιγινομένη δὲ, οὐ λύει τὴν συστᾶσαν.

ζ.

Ὁ πατὴρ τῆς ὑπεξουσίας δύναται πέμπειν διαζύγιον, καὶ λύειν τὴν μνηστείαν. εἰ δὲ μετὰ τὴν μνηστείαν αὐτεξουσία γέγονεν ἡ θυγάτηρ, οὐ δύναται λοιπὸν ὁ πατὴρ τὴν ἤδη γινομένην καταλύειν τὴν μνηστείαν. ὅθεν καὶ τινα λόγῳ προικὸς ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ τοιαύτῃ μνηστείᾳ † ἤδη ταῦτα ἀναλαμβάνεσθαι δύναται, αὐτεξουσίας (ὡς εἴρηται) γινομένης τῆς κόρης. μετὰ γὰρ τὴν αὐτεξουσιότητα καὶ τελειότητα ἡ κόρη, κατ᾽ οἰκείαν πράττουσα γνώμην, καὶ τῷ μνηστευσαμένῳ συναπτομένη πρὸς γάμον: προῖκα τὰ ἐπιδοθέντα ποιεῖ, καὶ ἀποπαύει τὸν πατέρα ταῦτα ἀναλαμβάνεσθαι. † ἴσ. οὐ.

θ.

Ὡς ἐπὶ τῶν γάμων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μνηστείας οἱ συναπτόμενοι συναινοῦσι. δεῖ οὖν καὶ τὴν ὑπεξουσίαν συναινεῖν.

ιβ.

Ὁ τὸ γινόμενον νοῶν, καλῶς μνηστεύεται: τουτέστιν ὁ μὴ ὢν ἥττων τῶν ἑπτὰ ἐτῶν.

ιε.

Ἡ ἄλλῳ μνηστευθεῖσα, ἀπαγορεῦσαι τὴν μνηστείαν, καὶ ἄλλῳ γαμηθῆναι, οὐ κεκώλυται.

ις.

Ὁ μνηστευσάμενος κόρην, καὶ μὴ συμφωνήσας χρόνον ἐν τῇ μνηστείᾳ: ὀφείλει ταύτην εἰ μὲν ἐν τῇ † αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ διάγει, εἴσω διετίας γαμεῖν: εἰ δὲ ἐν ἀπουσίᾳ, εἴσω τριετίας. εἰ δὲ ὑπερέθηται, δύναται ἡ κόρη ἑτέρῳ συνάπτεσθαι. † αὐτῇ.

ιζ.

Ἐξ εὐλόγου δὲ αἰτίας, καὶ περαιτέρω τετραετίας ὑπερτίθεται ἡ μνηστεία. τυχὸν διὰ νόσον τοῦ μνηστῆρος ἢ τῆς μνηστῆς, ἢ θάνατον τῶν γονέων, ἢ διὰ κεφαλικὰ ἐγκλήματα, ἢ μακρὰς ἀποδημίας ἐξ ἀνάγκης γινομένας.

κ.

Οὐ χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἐξ ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας, ἧς ἄρχουσι, μνηστεύεσθαι. εἰ δὲ τοῦτο ποιήσουσιν, ἔξεστι τῇ κόρῃ καὶ τοῖς γονεῦσιν αὐτῆς ἢ ἐπιτρόποις ἢ κουράτωρσι παραιτεῖσθαι τὸν γάμον, καὶ κερδαίνειν τοὺς ἀρραβῶνας: τοῦ αὐτοῦ κρατοῦντος καὶ ἐπὶ υἱῶν καὶ ἐκγόνων, καὶ συγγενῶν, καὶ δομεστίκων, καὶ συγκαθέδρων, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν οἰκείων αὐτοῦ, ἐὰν κατὰ σπουδὴν τοῦ ἄρχοντος ἐμνηστεύσαντο. εἰ μέντοι καὶ τὴν ἀρχὴν βούλεται ἡ κόρη συναφθῆναι αὐτῷ, ἔρρωται ὁ γάμος.

ΤΙΤΛΟΣ Β.

Ἐν ᾧ διαλαμβάνεται ΠΕΡΙ ΑΡΡΑΒΩΝΩΝ ΜΝΗΣΤΕΙΑΣ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἀρραβώνων δὲ ὀνόματι μνηστείας δοθέντων, ἐὰν † αὐτῷ μεταξὺ ὁ μνηστὴρ ἢ ἡ μνηστὴ τελευτήσῃ, τὰ δοθέντα κελεύομεν ἀποκατασταθῆναι, εἰ μὴ ἄρα αἰτίαν εἰς τὸ μὴ ἐπιτελεσθῆναι τοὺς γάμους τὸ τελευτῆσαν πρόσωπον ἤδη παρέσχεν. († ἐν τῷ.)

Ἐὰν γυνὴ αὐτεξουσία, τελείαν ἄγουσα τὴν ἡλικίαν, ἀρραβῶνας δεξαμένη, παραιτήσηται τὸν γάμον, διπλοῦς ἀναδιδότω τοὺς ἀρραβῶνας. εἰ δὲ καὶ ἐλάττων οὖσα, γνώμην ἡλικίας ᾔτησε, καὶ ἀρραβῶνας ἔλαβε, πάλιν τὸ διπλάσιον ἀναδιδότω. ἐὰν δὲ καὶ ἀφῆλιξ ἐστὶ, καὶ αὐτὴ συγγνώμην ἡλικίας οὐκ ᾔτησεν, αὐτὸ τὸ ἁπλοῦν, ὅπερ ἔλαβεν, ἀποκαταστήσει. εἰ δὲ καὶ πατὴρ κόρης ἢ μήτηρ ἀρραβῶνας ἔλαβεν ὑπὲρ θυγατρὸς, τελείας οὔσης ἡλικίας, ἢ πάππος ὑπὲρ ἐκγόνης, καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ διπλάσιον κατεχέσθωσαν: εἴπερ δυνάμενον συσταθῆναι τὸν γάμον παραιτοῦνται ποιῆσαι. εἰ δὲ καὶ ἀσύστατος μέλλει ὁ γάμος εἶναι, αὐτοὶ οἱ ἀρραβῶνες ἀναδιδόσθωσαν ἁπλοί. εἰ δὲ καὶ μὴ ἦν ἀσύστατος ὁ γάμος, διὰ εὔλογον † αἰτίαν παραιτοῦνται: εἰ μὲν ᾔδεισαν καὶ πρὸ τῆς μνηστείας τὴν αἰτίαν, ἑαυτοὺς ἐγκαλείτωσαν διὰ τί τὸν τοιοῦτον ἐμνηστεύσαντο. εἰ δὲ ἠγνόουν, ἢ πολλάκις ἡ αἰτία μετὰ τὴν μνηστείαν συνέβη, τὸ ἁπλοῦν ἀποδιδόσθω. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τοῦ μνηστῆρος λέγομεν, τοῦ τὴν μνηστείαν παραιτησαμένου. († δι᾽ αἰτίαν.)

γ. κεφαλ.

Μνηστείας μεταξύ τινων κατὰ νόμον γενομένης: εἴτε ὁ μνηστὴρ εἰς μοναστήριον εἰσέλθῃ, ἀναλαμβανέτω τὰ ὑπὲρ τῆς μνηστείας ἀρραβώνων ὀνόματι δεδομένα: εἴτε ἡ μνηστὴ τὸν μοναχικὸν βίον ἐπιλέξηται, ἐκεῖνα μόνον ἀποδιδότω, ἅτινα ὁμοίως ἀρραβώνων ὀνόματι ἔλαβε: τῆς ποινῆς ἑκατέρῳ μέρει συγχωρουμένης.

XVII.

Ex iusta uero caussa, etiam ultra quadriennium sponsalia trahuntur. puta propter ualetudinem sponsi sponsaeue, uel mortem parentum, uel ob capitalia crimina, uel longas peregrinationes, quae ex necessitate fiunt. l.17.D.eod.

XX.

Praesides in ea prouincia, quam administrãt, sponsalia contrahere non debent. Si uero id fecerint, licet puellae, ac parentibus eius, aut tutoribus, aut curatoribus detrectare matrimoniũ, & arras lucrari: eodem locum habituro & in filijs, & nepotibus, & propinquis, & domesticis, & adsessoribus, & omnibus, qui sunt eius participes, si quidem opera praesidis spõsalia contraxerint. Si tamen ei puella prorsus nubere uult, matrimonium ratum est.

TIT. II.

Tractat DE ARRIS SPONSALICIIS. *In eius I. cap. dicitur:*

Arris sponsalium nomine datis, si interea sponsus aut sponsa decesserit; quae data sunt, restitui iubemus: nisi caussam, ut nuptiae nõ celebrarentur, defuncta persona iam praebuit. l.3.C de spons.

Si mulier iuris sui constituta, aetatem perfectam agens, acceptis arris, nuptias recuset: arras duplatas restituat. Sin quum minoris aetatis esset, ueniam aetatis impetrauit, & arras accepit: rursus duplum reddat. Quod si minoris erit aetatis, & ueniam aetatis non petierit: idem illud simplum, quod accepit, restituet. Si uero pater aut mater puellae, quum aetatis essent legitimae, arras pro filia receperint, uel auus pro nepte: & ipsi de duplo tenentor, si quidem matrimonium, quod contrahere licet, celebrare recusant. Quippe si matrimonium constare non poterit, arrae simplae reddantur. Quod si constare matrimonium poterat, uerum probabilem ob caussam recusant; si quidem norant etiam ante sponsalia caussam, sibimet ipsis imputent, qui cum tali sponsalia contraxerint. sin ignorabant, aut (ueluti saepius fit) post sponsalia caussa istaec accidit; simplum restituitor. Eadem & de sponso dicimus, qui sponsalia recusarit.

III. cap.

Quum inter quosdam sponsalia legitime constituuntur, siue monasterium sponsus ingressus fuerit, ea quae pro sponsalibus arrarum nomine data sunt, recipiat: siue sponsa uitam solitariam elegerit, ea tantum reddat, quae similiter arrarum nomine accepit, poena utriq; parti remissa. Nouel.123. cap.39.

SCHOLION.

De his, qui sponsalia soluunt, ut uitam solitariam agãt, similiter dicitur cap. VIIII tit. I. lib. IIII. quod inuenies in titulo, de donatione dotis.

TIT. IIII

Tractat DE DONATIONIBVS SPONSALICIIS. *Eius* I. *cap. dicitur:*

l. 1. C. de donat. ante nupt.

Si uir dote non accepta, uoluerit hoc, quod consuetudine fit, nuptura sibi sponsa dotis efficere; si quidem et res specialiter donauerit, casque ab ea postea in dotem acceperit: & donatio perfecta est, utpote ante nuptias facta, & dos consistit, quum eius datio processerit. Si uero scripserit tantum, se dotem accepisse, quum nihil acceperit: rerum ei deinde non datarum nulla repetitio est. Nam si quis uxori quid donauit, etiamsi res datas ei tradiderit, nisi tamen in ea uoluntate usque ad uitæ suæ finem perseuerauerit, ex pœnitentia donatio rescinditur.

II.

Quæcumque uir sponsæ parentibus donat, ut nuptiæ fiant; ea nuptijs non sequutis ei restituuntur.

V.

De ijs, qui quũ uxorem habeant, aliã sibi despondent.

Si quis uxorem habens, aliam mulierem solicitauerit ad nuptias, uelut uxorẽ non habens, eamque sibi desponderit, & quædam nomine sponsalitiorum ei se daturum promiserit, ac dederit: nuptijs non sequutis, ea repetere nequit. Quippe si sponsalia constare potuissent, ac nuptiæ non fuissent sequutæ: repetitio locum habuisset. Nunc autem rei turpitudo sponsalia constare non permisit, & turpis est eius caussa, qui dedit. Nam dedit ob nefarias nuptias. In nefarijs uero nuptijs repetitio locum non habet.

VI.

Si donatio fiat ipso die nuptiarum, si quidem domi suæ mulier erat, sponsæ facta uidetur: sin autem in mariti domo, uxori, ac propterea rata non est.

VIIII.

Donatio sponsæ filij a socero facta nec sacro quidem rescripto rescinditur.

X.

Si sponsus quædam sponsæ suæ donauerit, & socer ei uicißim donauerit quædam, nuptijs autem non sequutis sponsus ea, quæ donauerat, abstulerit: non recte socer donationem suam rescindit, sed rapta potius a sponso repetere debet.

XII.

Socrus genero suo, uel filiæ suæ sponso donare

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περὶ τῶν λυόντων τὴν μνηστείαν διὰ τὸ μονάσαι, ὁμοίως φησὶ καὶ ἐν τῷ θ. κεφ. τοῦ α. τίτλου, τοῦ δ. βιβλίου, ὅπερ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ προικὸς δωρεᾶς.

ΤΙΤΛΟΣ Γ.

Ἐν ᾧ διαλαμβάνεται περὶ μνηστείας δωρεῶν. οὗ πρὸς ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ μὴ ὑποδεξάμενος προῖκα, βούληται τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ γινόμενον, προῖκα ποιῆσαι τῇ ἰδίᾳ μνηστῇ μελλούσῃ αὐτῷ γαμεῖσθαι: εἰ μὲν δωρήσηται αὐτῇ πράγματα ἰδικῶς, καὶ μετὰ ταῦτα δέξηται αὐτὰ παρ' αὐτῆς εἰς προῖκα: καὶ ἡ δωρεὰ τελεία ἐστίν, ὡς πρὸ τοῦ γάμου γινομένη: καὶ ἡ προὶξ συνίσταται, ὡς † ἐπὶ δόσεως προελθούσης. ἐὰν δὲ γράψῃ μόνον ὅτι ὑπεδέξατο προῖκα μηδὲν ὑποδεξάμενος, οὐδεμία ἐστὶν ἀπαίτησις, τῶν μὴ ἐπιδοθέντων αὐτῷ πραγμάτων. εἰ γὰρ γαμετῇ τις † ἐχαρίσατο, καὶ παρέδωκεν αὐτῇ τὰ δοθέντα, εἰ μὴ ἐπιμείνῃ τῇ αὐτῇ βουλῇ μέχρι τέλους ζωῆς αὐτοῦ, ἐκ μεταμελείας ἀνατρέπεται ἡ δωρεά. † ἀναδέξηται. † ἐδωρήσατο.

β.

Ὅσα ὁ ἀνὴρ δωρεῖται τοῖς γονεῦσι τῆς μνηστῆς ἐπὶ τὸ γενέσθαι τοὺς γάμους, τούτων μὴ γενομένων τῶν γάμων, ἀναδίδοται αὐτῷ.

ε.

Ἐάν τις γαμετὴν ἔχων, ἀπατήσῃ γυναῖκα ἑτέραν ὡς δῆθεν οὐκ ἔχων γαμετήν, καὶ μνηστεύσηται αὐτήν, καί τινα λόγῳ μνήστρων ἐπαγγείληται αὐτῇ διδόναι, καὶ δῷ: μὴ παρακολουθησάντων τῶν γάμων, οὐ δύναται ταῦτα ἐπαναλαβεῖν. εἰ μὲν γὰρ μνηστεία συνέστη, ὁ δὲ γάμος οὐκ ἐγένετο, χώραν ἐλάμβανεν ἡ τῆς ἀπαιτήσεως ἀγωγή. νῦν δὲ ἡ τοῦ πράγματος αἰσχρότης, οὐκ ἀνεχώρησε τὴν μνηστείαν συστῆναι, καὶ ὡς αἰσχρᾶς οὔσης τῆς τοῦ δεδωκότος αἰτίας. δέδωκε γὰρ ἐπὶ παρανόμῳ γάμῳ. ἐπὶ παρανόμων δὲ γάμων, οὐ πρακτεύεται ἀπαίτησις. περὶ τῶν ἐχόντων γαμετήν, καὶ μνηστευομένων ἑτέραν.

ϛ.

Ἐὰν γένηται δωρεὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῶν γάμων: εἰ μὲν ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἰδίῳ ἦν ἡ γυνή, δοκεῖ πρὸς μνηστὴν ἡ δωρεὰ γεγονέναι. εἰ δὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρός, πρὸς γαμετήν: καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔρρωται.

θ.

Ἡ γινομένη παρὰ τοῦ πενθεροῦ πρὸς τὴν μνηστὴν τοῦ παιδὸς δωρεά, οὐδὲ ἀπὸ θείας ἀντιγραφῆς ἀναιρεῖται.

ι.

Ἐὰν ὁ μνηστὴρ δωρήσηταί τινα τῇ ἰδίᾳ μνηστῇ, καὶ ὁ πενθερὸς ἀντιδωρήσηται αὐτῷ τινα: μὴ γινομένων δὲ τῶν γάμων, ὁ μνηστὴρ ἀφέρηται ἅπερ ἐδωρήσατο: οὐ καλῶς ὁ πενθερὸς τὴν ἰδίαν δωρεὰν ἀνατρέπει, ἀλλὰ μᾶλλον ὀφείλει τὰ ἁρπαχθέντα παρὰ τοῦ μνηστῆρος ἐπιζητεῖν.

ιβ. Ἡ πενθερὰ δύναται δωρεῖσθαι τῷ ἰδίῳ γαμβρῷ ἢ μνηστῆρι

τῆς

τῆς ἰδίας θυγατρός· καὶ διαλυθῇ ὁ γάμος, οὐκ ἀνατρέπεται ἡ δωρεά.

ιγ.

περὶ προτιμήσεως τῶν προγενεστέρων δανειστῶν.

Οἱ πρεσβύτεροι δανεισταὶ τοῦ ἀνδρὸς, εἰ μὴ ὑποθήκας ἔχουσιν, οὐ δύνανται τὰ τῇ μνηστῇ δωρηθέντα παρ' αὐτοῦ πράγματα ἀποσπᾶν.

ιδ.

† ἤτοι ὑπεξούσιοι.

Εἴτε αὐτεξούσιοι ὄντες, † συναινέσει τῶν ἐχόντων αὐτοὺς ὑπεξουσίους, δωρήσονται ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί· εἰ μὲν ὁ λαβὼν τὴν δωρεὰν ἐμποδίσει γενέσθαι τὸν γάμον, πᾶσι τρόποις ἀναδίδοται τῷ μνηστῆρι. ἐὰν δὲ ὁ δωρησάμενος ἐμποδίσει, πᾶσι τρόποις ἡ δωρεὰ μένει παρὰ τῷ ταύτην δεξαμένῳ προσώπῳ. εἰ δὲ μὴ δέδωκεν ὁ μνηστὴρ, ἐρωτηθεὶς δὲ ἐπηγγείλατο, ἀπαιτείσθω αὐτήν.

ιϛ.

Ἐὰν ἐφίλησεν ὁ μνηστὴρ τὴν μνηστὴν ἐν τῷ τῆς μνηστείας καιρῷ, καὶ μετὰ τοῦτο ἕνα τῶν ἀμφοτέρων τελευτῆσαι συνέβη, τὸ ἥμισυ τῆς δωρεᾶς ἀνατρέπεται, καὶ τὸ ἥμισυ ἔχει ὁ ζῶν. εἴτε γὰρ ὁ μνηστὴρ ἀπέθανε, κατέχει τὸ ἥμισυ τῆς δωρεᾶς ἡ μνηστευθεῖσα, καὶ τὸ ἥμισυ δίδωσι τοῖς ἐκείνου κληρονόμοις· εἴτε αὐτὴ ἡ μνηστὴ ἀποθάνῃ, τὸ ἥμισυ ἀναδίδοται τῷ μνηστῆρι, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ, μένει παρὰ τοῖς κληρονόμοις τῆς γυναικός. Φιλήματος δὲ μὴ γενομένου, εἴτε ὁ μνηστὴρ τελευτήσῃ, εἴτε ἡ μνηστὴ, πᾶσι τρόποις ἀναδίδοται ἡ δωρεά· ἢ τῆς μνηστῆς τελευτησάσης, τῷ μνηστῆρι· ἢ τοῦ μνηστῆρος τελευτήσαντος, τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ. ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐκ τοῦ μνηστῆρος τῇ μνηστῇ δωρηθέντων. ἐὰν δὲ ἡ μνηστὴ ἐδωρήσατο τῷ μνηστῆρι, καὶ συνέβη ἕνα τούτων τελευτῆσαι, ἀναδίδοται πάντως ἡ δωρεά· τουτέστι μὴ ζητούντων ἡμῶν, εἴτε γέγονεν, εἴτε μὴ γέγονεν φίλημα.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ζ. κεφάλαιον ιε.
ἐν ᾧ φησίν.

Καὶ ἐπὶ τῇ διαλύσει τῆς μνηστείας, δεῖ ἐκπέμπεσθαι διαζύγιον, καὶ οὕτω συντίθεται ....

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλ. β. κεφάλαιον ιβ. ἐν ᾧ φησίν.

† [illegible]

Ἐὰν μνηστὴρ μνηστῇ δωρήσηται δοῦλον, καὶ πρὸ τοῦ † κυριευθῆναι διὰ χρήσεως ὑποδέξηται αὐτὸν ἐν προικί, καὶ λυθῇ ὁ γάμος, ἀποκαθίστησιν αὐτόν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λη. τίτλον θ. κεφάλαιον μβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ὁ μνηστὴρ χωρὶς ἀποφάσεως ἐδωρήσατο ἀγροὺς τῇ μνηστῇ, δεσπότης μένει, καὶ δύναται αὐτοὺς ἐκδικῆσαι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. με. τίτλ. δ. κεφ. η. ἐν ᾧ φησὶ περὶ τῶν ἀπὸ μνηστῆρος κερδῶν, ὅτι οὐ προσπορίζονται· ὥσπερ οὐδὲ τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας. εἴρηται δὲ ἐν τῷ περὶ κληρονομίας.

potest: & si matrimonium solutum fuerit, donatio non rescinditur.

XIII.

Creditores uiri antiquiores, nisi habeant hypothecas, res ab eo donatas adimere sponsæ non possunt. Quando sponsa creditorib. antiquioribus præferatur.

XV.

Siue qui sui iuris, siue in alterius existentes potestate, consensu illorum, quorum in potestate sunt, inuicem sibi quid largiti fuerint, uir feminæ, uel femina uiro; si per eam personã, quæ donationem accepit, quo minus fierent nuptiæ, steterit; omnibus ea modis sponso restituatur: sin per eũ stetit, qui donauit; omnibus modis apud eam personã manet donatio, quæ accepit. Quod si sponsus non dedit, sed interueniente stipulatione promisit: ab eo petitor.

XVII.

Si sponsam sponsus tempore sponsalium osculatus fuerit, & alterum ex eis postea mori contigerit: dimidia pars donationis reuocatur, & dimidiam persona superstes retinet. Nam siue sponsus mortuus est, sponsa dimidium donationis retinet, ac dimidium illius heredibus reddit: siue sponsa decesserit, sponso dimidium restituitur, alterum dimidium apud heredes feminæ manet. Osculo uero non interueniente, siue sponsus siue sponsa decesserit, omnibus modis donatio restituitur, uel sponso, si sponsa mortua fuerit, uel sponsi heredibus, si & is obierit. Atque hæc quidem de ijs, quæ sponsæ a sponso donata sunt. Si uero sponsa sponso donauit, & horum alterutrum mori contigerit, omnino donatio restituitur; hoc est, non quærimus, an osculum interuenerit, nec ne.

Legendus & tit. VII. cap. XV.
in quo dicitur:

In sponsalium quoque diremtione remittere nuntium oportet, idque hoc modo componitur .... L. 2. D. de diuor.

Legito & lib. XV. tit. II. cap. XII.
cuius hæc uerba sunt:

Si sponsus sponsæ seruum donauerit, eumque in dotem acceperit ante usucapionem, ac solutum fuerit matrimonium; seruus restituitur. L. 12. D. de Publicia. in rem.

Legito & lib. XXXVIII. tit. VIIII.
cap. XLII. in quo dicitur:

Si sponsus sine decreto prædia sponsæ donauit, dominus manet, eaq. uindicare potest. L. 8. C. de præd. & al. reb.

Legito & lib. XLV. tit. IIII. cap. VIII. in quo tractatur de lucris sponsalicijs, quod ea non adquirantur; sicuti nec ea, quæ ex caussa nuptiali. De hoc dictum est in titulo de hereditate.

DE LEGITIMIS NVPTIIS, ET quando parentes liberos suos in matrimonium collocare cogantur.

Tit. IIII. cap. I.

Nuptiæ sunt maris & feminæ coniunctio, & omnis uitæ consortium: diuini & humani iuris communicatio.

II.

Nuptiæ non consistunt, nisi & qui copulātur consentiant, & quorum in potestate sunt.

III.

Minor annis XII *nupta, tunc legitima fit uxor, quum apud uirum* XII. *annos expleuerit.*

* IIX. * VIIII.

Qui sine probabili quadam iustaque caussa eos, quos habet in potestate, filios quidem uxores ducere, filias uero nubere prohibet, uel qui dotem dare non uult: per præsides in matrimonium collocare, & dotare cogitur. Videtur autem prohibere, qui non quærit ut despondeat.

* XXI. * XI.

Qui cum libera, quæ corpore quæstum non fecit, consuetudinem habet; non eam concubinam, sed uxorem habere uidetur. Ceterum palam quæstum facere uidetur, non tantum ea, quæ se in lupanario prostituit: uerum etiā quæ in taberna cauponia pudori suo non pepercit. Palam uero dicimus, si passim, sine delectu: non si qua se ipsam adulteris uel stupratoribus commiserit, sed quæ uicem prostitutæ sustinet. Quæ autem ab uno atque altero accepta pecunia se commiscuerit, palam corpore quæstum facere non uidetur.

XXX.

l. 5. C. de nupt. *Pater qui nuptiis filii non aduersatur, consentire uidetur: & natum ex eo nepotem alere cogitur.*

LIII.

§. 1. Instit. de nupt. *Iustas nuptias inter se Romani contrahunt, quum ea quæ de nuptiis legibus cauentur, obseruant. Est autem necesse, masculos esse puberes, feminas uiri potentes, hoc est, illos excessisse quatuor & decem annos, has duodecim annis esse maiores. Atque hæc dicimus, siue patresfamilias, siue filiifamilias sint ii, qui nuptias contrahunt. Ceterum in filiisfamilias & aliud quiddam requirimus, nempe consensum parentum, in quorum potestate sunt ii, qui matrimonio coniunguntur. Nam id fieri debere tam ciuilis, quam naturalis ratio postulat.*

ΠΕΡῚ ΓΆΜΩΝ ΝΟΜΊΜΩΝ, ΚΑῚ πότε ἀναγκάζονται οἱ γονεῖς ἐκγαμίζειν τοὺς ἰδίους παῖδας.

Τίτλ. δ. κεφάλ. α.

Γάμος ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνάφεια, καὶ συγκλήρωσις τοῦ βίου παντὸς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία.

β.

Οὐ γίνεται γάμος, εἰ μὴ συναινέσωσιν οἱ συναπτόμενοι, καὶ οἱ ἔχοντες αὐτοὺς ὑπεξουσίους.

γ.

Ἡ ἥττων τῶν δεκαδύο ἐτῶν γαμηθεῖσα, τότε γίνεται νόμιμος γαμετὴ, ὅτε παρὰ τῷ ἀνδρὶ πληρώσῃ τὰ ιβ. ἔτη.

† θ. † α.

Ὁ δίχα τινὸς εὐλόγου καὶ δικαίας αἰτίας τοὺς ὑπεξουσίους αὐτοῦ παῖδας κωλύων, τοὺς μὲν υἱοὺς λαμβάνειν γαμετὰς, τὰς δὲ θυγατέρας ἀνδράσι συνάπτεσθαι, ἢ καὶ μὴ βουλόμενος προῖκα διδόναι: διὰ τῶν ἀρχόντων ἀναγκάζεται † ἐγγαμίζειν καὶ προικίζειν. κωλύειν δὲ δοκεῖ ὁ μὴ ζητῶν μνηστείαν. † ἐκγαμίζειν

† ια. † κα.

Ὁ πρὸς ἐλευθέραν μὴ ποιησαμένην πόρον ἐκ τοῦ σώματος, ἔχων συνήθειαν: οὐ παλλακὴν, ἀλλὰ γαμετὴν αὐτὴν ἔχειν δοκεῖ. Φανερῶς δὲ δοκεῖ πόρον ποιεῖν, οὐ μόνον ἡ ἑαυτὴν ἐν χαμαιτυπείῳ προστήσασα: ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς οἰκείας αἰδοῦς ἐν ἐργαστηρίῳ μὴ φεισαμένη. τὸ δὲ φανερῶς λέγομεν, ἐὰν χύδην ἄνευ φειδοῦς: οὐ μὴν ἐάν τις ἑαυτὴν ἐκδῷ μοιχοῖς ἢ αἰσχρουργοῖς, ἀλλ' ἡ τάξιν προεστώσης ἐπέχουσα. ἡ δὲ ἐξ ἑνὸς ἢ δευτέρου λαβοῦσα χρήματα ἐπιμίξει, πόρον φανερῶς ἐκ τοῦ σώματος οὐ δοκεῖ ποιεῖν.

λ.

Ὁ πατὴρ ὁ μὴ ἐναντιούμενος τοῖς γάμοις τοῦ παιδὸς, συναινεῖν δοκεῖ. καὶ τὸν ἐκ τούτου τικτόμενον ἔκγονον, ἀναγκάζεται τρέφειν.

νγ.

Ἐννόμους γάμους μεταξὺ ἀλλήλων συνιστῶσι ῥωμαῖοι, ἡνίκα τὰ περὶ τῶν γάμων τοῖς νόμοις διηγορευμένα φυλάξουσι. δεῖ δὲ τοὺς μὲν ἄρρενας ἐφήβους εἶναι: τὰς δὲ θηλείας ἀνδρὸς δεκτικὰς, τουτέστι, τοὺς μὲν ὑπερβεβηκέναι τὸ τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος: τὰς δὲ μείζονας εἶναι τῶν δώδεκα ἐνιαυτῶν. ταῦτα δὲ λέγομεν, εἴτε αὐτεξούσιοι, εἴτε ὑπεξούσιοι εἰσὶν οἱ πρὸς γάμον συνιόντες. ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὑπεξουσίων καὶ ἕτερόν τι ζητοῦμεν, συναίνεσιν εἶναι τῶν γονέων, ὧν ὑπεξούσιοι εἰσὶν οἱ συναπτόμενοι. τοῦτο γὰρ † χρῆ γίνεσθαι, καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ φυσικὸς ἀπαιτεῖ λογισμός. † χρεὼν

νδ. Τὸν

νδ.

ἀνάγνωθι καὶ ναραὶ οδ. κεφ β. καὶ γ. καὶ ρις. κεφ β. καὶ γ. καὶ δ. τὰ ὅμοια γὰρ φησι. † τὰ μεγάλα ἀξιώματα.

Τὸν γάμον διάθεσις ἀμοιβαία ποιεῖ, τῆς τῶν προικώων οὐκ ἀεὶ ἐπιδεομένη προσθήκης. δεῖ δὲ † τοὺς μεγάλῳ μὲν ἀξιώματι κεκοσμημένους μέχρι σπαθαρίων, μὴ ἄλλως γάμοις προσομιλεῖν, εἰ μὴ προικῶα συγγράψαιεν συμβόλαια. πλὴν εἰ μή τις πρὸ τοῦ τυχεῖν τῶν τοιούτων ἀξιωμάτων, ἐκ μόνης διαθέσεως ἠγάγετο γαμετήν. τοὺς γὰρ τοιούτους γάμους τοὺς πρὸ τῆς ἀξίας γινομένους, καὶ μετὰ τὴν ἀξίαν νομίμους εἶναι κελεύομεν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν τεχθέντας, νομίμους εἶναι παῖδας. μετὰ μέν τοι τὸ τιμηθῆναι τοιαύταις τισὶν ἀξίαις, μὴ ἄλλως ἄγεσθαι γαμετὰς, πλὴν εἰ μὴ κατὰ προικῶα συμβόλαια. ταύτην δὲ τὴν τοῦ νόμου ἀκρίβειαν, συγχωροῦμεν τοῖς ὑποτεταγμένοις τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ βαρβάροις, κἂν ἀξιώμασι τούτοις ὑπάρχοιεν κεκοσμημένοι, ὥστε καὶ διαθέσει ψιλῇ δύνασθαι αὐτοὺς βουλομένους συναλλάσσειν γάμους. τοὺς δὲ λοιποὺς ἅπαντας παρὰ τοὺς ταῖς μεγάλαις ἀξίαις, ὡς εἴρηται, κεκοσμημένους, οἱασ-

† ἤτοι. δήποτε † εἶεν ἀξίας, ἢ στρατείας, ἢ ἐπιτηδεύσεως: εἰ μὲν βουληθεῖεν ἢ δυνηθεῖεν, οὐ κωλύομεν μετὰ προικώων συμβολαίων ἄγεσθαι γαμετάς: εἰ δὲ καὶ τοῦτο μὴ παραφυλάξουσι, καὶ τοὺς ἐκ μόνης διαθέσεως ἀποδεικνυμένους γάμους, βεβαίους εἶναι θεσπίζομεν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν τικτομένους νομίμους εἶναι παῖδας κελεύομεν.

νε.

Τὸν μὲν νόμον, δι' οὗ αἱ τῶν γυναικῶν συζυγίαι,

† ἐκάλεσεν. ἃς ὁ αὐτὸς νόμος εὐτελεῖς † ἐκάλεσε, πρός τινας ἀξιώμασι κεκοσμημένους κωλύονται, οὐδενὶ παντελῶς τρόπῳ κρατεῖν συγχωροῦμεν, ἀλλ' ἄδειαν τοῖς βουλομένοις παρέχομεν, εἰ καὶ οἱοισδήποτε μεγάλοις ἀξιώμασι κοσμοῖντο, τὰς τοιαύτας γυναῖκας μετὰ προικώων συμβολαίων ἑαυτοῖς συνάπτειν. οἱ δὲ λοιποὶ παρὰ τοὺς τοῖς μεγάλοις ἀξιώμασι κεκοσμημένους, ἄδειαν ἐχέτωσαν τὰς τοιαύτας γυναῖκας λαμβάνειν, εἴτε ἐγγράφως βουληθεῖεν, εἴτε μόνῃ διαθέσει γάμου, εἰ μέν τοιγε ἐλεύθεροι εἴησαν, καὶ μεθ' ὧν ἔξεστι γάμον ἐπιτελεῖσθαι. εἰ τις δὲ προικῶα γράψειε πρὸς ἐλευθέραν τὴν ἀρχὴν, ἢ καὶ ἀπελευθέραν γυναῖκα, ᾗπερ ἔξεστιν ὅλως συνοικεῖν, ἐν παλλακῆς σχήματι συνούσαν αὐτῷ, ἢ νομίμων παίδων ἤδη πατὴρ καθεστὼς, ἢ καὶ παίδων οὐ γινόμενος τοιούτων πατήρ: γνήσιον εἶναι τὸν γάμον, καὶ τοὺς παῖδας, τούς τε προειληφότας, τούς τε κυοφορουμένους, γνησίους αὐτῷ καθεστάναι θεσπίζομεν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον τοῦτο κη. τίτλ. α. κεφ. α. ἐν ᾧ φησιν.

Ὁ κόρην ἥττονα τῶν δώδεκα ἐτῶν ἀγόμενος πρὸς γάμον, οὐ συνίστησι γάμον: ἀλλ' εἰ

LIIII.

Nuptias adfectio mutua facit, accessione nuptialium instrumentorum non semper egens. Oportet autem magnis ornatos dignitatibus, usque ad Spatharios, non aliter matrimonia contrahere, nisi nuptialia instrumenta conscripserint. extraquam si quis ante, quam huiusmodi dignitates consequeretur, ex adfectione sola duxerit uxorem. Nam eiusmodi nuptias, quæ ante dignitatem contractæ sunt, etiam post dignitatis adeptionem legitimas esse iubemus; & liberos ex eis natos, esse legitimos. Postea uero, quam eiusmodi dignitatibus aliqui cohonestati fuerint; non aliter uxores ducant, quam instrumentis nuptialibus interuenientibus. Hanc autem legis subtilitatem subiectis reipublicæ nostræ barbaris remittimus, licet hisce dignitatibus ornati sint: uti scilicet etiam adfectione nuda contrahere, si quidem uelint, nuptias possint. Reliquos autem omnes, præter illos magnis, ceu dictum est, dignitatibus ornatos; cuiuscumque dignitatis, uel militiæ, uel professionis fuerint, si quidem uelint aut possint, instrumentis nuptialibus interuenientibus uxores ducere non uetamus: uerum si hoc non obseruent, etiam illas nuptias, quæ adfectione sola celebrantur, ratas esse sancimus, & procreatos ex eis liberos esse legitimos iubemus.

Legito & nouel. LXXIIII. cap. II & III. item nouel. CXVII. cap. II. & III. & IIII. nam similia tradit. Nouel. 22. cap. 3. Nouel. 117. cap. 4.

LV.

Legem illam, quæ coniugia mulierum, quas ipsa lex uiles appellauit, cum uiris dignitatibus ornatis prohibentur, prorsus nullo modo ratam esse permittimus: sed licentiam facimus ijs, qui uolunt, etiamsi quibuscumque magnis dignitatibus cōdecorentur, eiusmodi mulieres instrumentis nuptialibus interuenientibus, sibi copulandi. Reliqui uero, præter hos amplis ornatos dignitatibus, huiusmodi mulieres ducendi facultatem habeant, siue id scriptura uoluerint interueniente fieri, siue sola nuptiarum adfectione: modo liberæ sint, & cum quibus nuptias celebrare liceat. Si quis autem instrumenta nuptialia cum persona prorsus libera, uel cum liberta fecerit, cum qua omnino licet habere coniugium, habitante cum eo concubinæ loco, siue legitimorum liberorum iam pater factus, siue non factus: ut hoc coniugium legitimum sit, atque liberi tam anteriores, quam concepti, efficiantur ei sui, sancimus,

a. nou. cap. 6.

§. 1. nec non est, Inst. de her. quæ ab intest. & l. 10. C. de nat. lib.

Legito & lib. huius XXVIII. tit. I. cap. I. cuius hæc uerba sunt:

Qui puellam minorem duodecim annis in matrimonium accipit, non cōficit nuptias: sed si

l. 9. D. de spons.

quidem praecessere sponsalia, durant ea seruanturque, tametsi despōsam nupta loco in domum suam deduxerit. Si uero sponsalia non praecesserunt, nec adfectionem ab initio talem habuit; non propterea facta iam sponsalia uidentur.

DE INCESTIS NVPTIIS.

Tit. eiusd. cap. XXIV.

l. 52. D. de rit. nupt. *In nuptijs incestis neq; dos, neque donata uidentur .... & ideo quidquid ex donatis dotis nomine uir accepit, aufertur ab eo, licet fructus forte perceperit.*

Legito & XXXIIII. cap. ubi dicitur:

Incesta nuptiae sunt, quae inter adscendentes & descendentes coeunt. In uetitis autem, quae ex latere contrahuntur, & adfinitas.

VI. quoque titulum legito, cap. I. cuius haec uerba sunt:

De poena incestus. Nouel. 12. cap. 1. *Sancimus, ut si quis incestus & natura contrarias, quas lex & incestas & nefarias, & damnatas appellat, nuptias cōtraxerit; si quidem liberos nullos ex prioribus legitimis & culpa carentibus nuptijs procreatos habeat: mox & bonorum suorum amissione puniatur, nec datis ei nomine dotis perfruatur, sed omnia fisco addicantur. Quando enim, quum legitimas contrahere nuptias posset, nefarias potius appetit, & semina confundit, & iniuria stirpes ipsas adficit, & impie atque irreligiose facit, eaque concupiscit, quae complura expertia rationis animalia reyciunt: non solum proscriptionis, sed & amissionis cinguli, & exsilij poenam ac si humilis est, corporis quoque uerberationem ferat: ut caste uiuere discat, & intra naturam se continere, non luxuriari, & extra limites posita concupiscere, non legibus a natura nobis traditis aduersari contumaciter: ipsa quoque muliere, si lege quam norat, neglecta nuptijs incestis sese dederit, eadem poena multanda. Si tamen ex prioribus uitio carentibus nuptijs forte liberi, uel nepotes, uel etiam ulteriores exstiterint: ad patritam illi statim successionem admittentur, supplicio paterno sui iuris facti, & nihilo minus eum alentes, ac necessaria suppeditantes. Quamuis enim legum ille fastiditor, & impius sit; tamen pater est.*

DE LIBERIS NATVRALIBVS siue nothis, & ijs, qui ex naturalibus legitimi fiunt: deque concubinis, quae & ipsae per instrumenta nuptialia fiunt legitimae.

Tit. eiusd. cap. LVII.

Nouel. 117. cap. 2. *Praeter haec & illud lege complecti uisum est, ut si quis filium uel filiam habens ex muliere*

μὲν προηγήσαντο μνηστεία, μένει φυλαττομένη, καθὸ μάλιστα τὴν μνηστευθεῖσαν ἐν τάξει γαμετῆς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀπήνεγκεν. εἰ δὲ μὴ προηγήσαντο μνηστεία, μηδὲ τοιαύτην ἐξ ἀρχῆς ἔσχε διάθεσιν, οὐ διὰ τοῦτο μνηστεία νῦν γενέσθαι δοκεῖ.

ΠΕΡῚ ΓΆΜΩΝ ἈΘΕΜΊΤΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. κδ.

Ἐπὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων, οὔτε προίξ, οὔτε τὰ δωρηθέντα δοκεῖ .... καὶ διὰ τοῦτο πᾶν ὅπερ ἐκ τῶν ἐπιδοθέντων λόγῳ προικὸς ἔλαβεν ὁ δηθεν ἀνὴρ, ἀφαιρεῖται παρ' αὐτοῦ: καθὸ μάλιστα καρποὺς ἔτυχεν εἰληφώς.

Ἀνάγνωθι καὶ λδ. κεφάλαιον, ἐν ᾧ φησίν.

Ἀθέμιτος γάμος ἐστὶν ὁ μεταξὺ ἀνιόντων καὶ κατιόντων. ἐπὶ δὲ τῶν κεκωλυμένων, ὁ ἐκ πλαγίου καὶ ἡ ἀγχιστεία.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ϛ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Θεσπίζομεν, εἴ τις ἀθέμιτον καὶ ἐναντίον τῇ φύσει (ὃ ὁ νόμος ἀθέμιτόν τι καὶ παράνομον καὶ κατάκριτον καλεῖ) συναλλάξει γάμον: εἴπερ οὐκ ἔχει παῖδας ἐκ προτέρων γνησίων τε καὶ ἀμέμπτων αὐτῷ γενομένους γάμων, εὐθὺς μὲν αὐτῷ τὴν τῶν οἰκείων πραγμάτων ἔκπτωσιν ἐπικεῖσθαι, ἅμα δὲ καὶ τῶν ὀνόματι προικὸς ἐπιδιδομένων αὐτῷ μηδενὸς ἀπολαύειν, ἀλλὰ πάντα τῷ ταμείῳ προσκυροῦσθαι. ἀνθ' ὅτου γὰρ ἐξὸν γαμεῖν νενομισμένα, παρανόμων ἐρᾷ, καὶ συγχέει μὲν γονὰς, ἀδικεῖ δὲ τὰ γένη, πράττει δὲ ἀσεβῆ καὶ ἀνόσια, καὶ τοιαῦτα ἐπιθυμεῖ, ὁποῖα πολλὰ τῶν ἀλόγων ἀποσείεται ζώων: καὶ ἔσται αὐτῷ ποινὴ, μὴ δημεύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ζώνης ἀφαίρεσις, καὶ ἐξορία. καὶ εἴγε εὐτελὴς εἴη, καὶ τοῦ σώματος αἰκισμὸς, ὅπως ἂν μάθοι σωφρονεῖν τι, καὶ εἴσω τῆς φύσεως μένειν, ἀλλὰ μὴ τρυφᾶν τι καὶ ἐρᾶν ὑπερόρια, καὶ τῶν † παραδιδομένων ἡμῖν ἐκ τῆς φύσεως † κἀνταῦθα διακάζεσθαι νόμων: καὶ τῆς γυναικὸς, εἰ τὸν νόμον ἐπισταμένη, τούτου μὲν ἀμελήσειεν, ἀθεμίτοις δὲ ἑαυτὴν ἐπιδοίη γάμοις, ὑπὸ τὴν αὐτὴν γινομένης ποινήν. εἰ μέν τοι τύχοιεν ἐκ προτέρων γάμων ἀμέμπτων παῖδες ὄντες, ἢ † ἔκγονοι τυχὸν, ἢ καὶ περαιτέρω: τὴν πατρῴαν εὐθὺς ἐκεῖνοι λήψονται διαδοχὴν, αὐτεξούσιοι μὲν τῇ τοῦ πατρὸς τιμωρίᾳ γενόμενοι, τρέφοντες δὲ ὅμως αὐτὸν, καὶ τὰ τῶν ἀναγκαίων παρέχοντες. εἰ γὰρ καὶ τῶν νόμων ὑπερόπτης καὶ ἀσεβὴς, ἀλλὰ πατὴρ ὅμως ἐστί.

περὶ δὲ ἀνοταδίκως τοῦ ἀθεμίτου.

† παραδεδομένων.

† κατακαταδιάξεσθαι.

† ἔγγονοι.

ΠΕΡῚ ΠΑΊΔΩΝ ΦΥΣΙΚΩ͂Ν ἬΤΟΙ νόθων, καὶ τῶν ἐκ νόθων γνησίων γενομένων, καὶ περὶ παλλακῶν τῶν καὶ γνησίων γενομένων, τῇ τῶν προικώων συμβολαίων ποιήσει.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφ. νζ.

Πρὸς τούτοις δὲ, κἀκεῖνο νομοθετῆσαι συνείδομεν, ὥστε εἴ τις υἱὸν ἢ θυγατέρα ἐξ ἐλευθέρας ἔχων γυναι-

γυναικὸς, μεθ᾽ ἧς γάμος συνίστασθαι δύναται, εἴτε ἐν συμβολαίῳ εἴτε ἀγοραίῳ, εἴτε ἰδίᾳ χειρὶ συγγεγραμμένῳ, καὶ ἔχοντι ὑπογραφὰς τριῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων, εἴτε ἐν διαθήκῃ, εἴτε ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων, υἱὸν ἢ ταύτην υἱὸν αὐτοῦ εἶναι ἢ θυγατέρα: καὶ μὴ προσθῇ φυσικὸν ἢ φυσικήν: τοὺς τοιούτους παῖδας γνησίους εἶναι, καὶ μηδεμίαν ἑτέραν ἀπόδειξιν παρὰ † αὐτοῦ ζητεῖσθαι: ἀλλὰ πάντων ἀπολαύειν αὐτοὺς τῶν δικαίων, ὅσα τοῖς γνησίοις παισὶν οἱ ἡμέτεροι παρέχουσι νόμοι, οἷα αὐτοῦ τοῦ πατρὸς, ὡς εἴρηται, παῖδας ἰδίους αὐτοὺς ἀποκαλέσαντος. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ μετὰ τῆς αὐτῶν μητρὸς δείκνυται νόμιμον ἐσχηκέναι γάμον, ὥστε μηδὲ παρ᾽ αὐτῆς πρὸς τὴν τοῦ γάμου πίστιν ἑτέραν ἀπόδειξιν ζητεῖσθαι. εἰ δὲ ὁ πατὴρ μετὰ τῆς αὐτῆς γυναικὸς πολλοὺς παῖδας ἔχων, ἑνὶ ἐξ αὐτῶν μαρτυρίαν καθ᾽ οἱονδήποτε τῶν εἰρημένων παράσχοι τρόπων, ἀρκεῖν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐκ τῆς αὐτῆς γυναικὸς τεχθεῖσι πρὸς † τῶν νομίμων † δικαίων τὴν τῷ ἑνὶ διδομένην τοῦ πατρὸς μαρτυρίαν. περὶ τούτων δὲ εἴρηται πλατύτερον, ἐν τῷ περὶ κληρονόμων.

† αὐτῶν. † τὰ τῶν. † λῆψιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον λζ. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ γυναῖκα σεμνὴν καὶ εὐγενῆ παλλακευόμενος, ᾗ † ποιῶν ἐν ἐκμαρτυρίῳ τοῦτο κατάδηλον: ἢ γαμετὴν αὐτὴν ἔχει, ἢ τοῦτο παραιτούμενος ἀσέλγειαν πρὸς αὐτὴν πλημμελεῖ, οὐ μὴν καὶ μοιχείαν: δηλονότι ἐν ᾧ πόρον ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐποίησεν.

† μὴ ποιῶν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ τὸ περὶ κληρονομιῶν καὶ νεαρὰν ιβ. κεφ. β. καὶ νεαρὰν ιη. κεφ. θ. ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀπελευθέρας φησὶ, γενομένους γνησίους τῇ τῶν προικώων ποιήσει. καὶ νεαρὰν ιθ. ἐν ᾗ φησὶ περὶ τῶν πρὸ τῆς ποιήσεως τῶν προικώων τεχθέντων. καὶ νεαρὰν ρδ. φησὶ γὰρ περὶ τῶν ἐκ φυσικῶν γνησίων γενομένων. καὶ νεαρὰν οη. καὶ πθ. καὶ ρις.

ΠΕΡΙ ΓΑΜΩΝ ΚΕΚΩΛΥΜΕΝΩΝ.

Τίτλ. ε. κεφ. β.

Οἱ κεκωλυμένοι γάμοι γινώσκονται οὕτως. ἀπὸ τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων, εἰς ἄπειρον ὁ γάμος κεκώλυται, κἂν μὴ ἐξ ἐννόμων ὦσι γάμων. οὐ δύναται γάρ τις λαμβάνειν τὴν ἰδίαν μητέρα, ἢ μάμμην, ἢ θυγατέρα, ἢ ἔκγονον. εἴτε φυσικαί εἰσιν, εἴτε θεταί. εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἡ θέσις ἐλύθη τῷ τρόπῳ τῆς αὐτεξουσιότητος. αἰσχυνέσθω γὰρ τῇ νῦν ἢ πάλαι † τοῦ πατρὸς, ἢ μάμμης προσηγορίᾳ. καὶ μεταξὺ δὲ τῶν ἐκ πλαγίου προσώπων, ἔστι τις κώλυσις. τὴν γὰρ τοῦ ἀδελφοῦ μου ἢ τῆς ἀδελφῆς μου θυγατέρα λαμβάνειν πρὸς γάμον, οὐ θέμις. ἀλλ᾽ οὐδὲ τὴν τούτων ἔκγονον. ὁμοίως οὐδὲ τὴν θυγατέρα τοῦ θείου ἢ τῆς θείας, τουτέστι τὴν ἐξαδέλφην μου. ἀλλ᾽ οὐδὲ ὁ υἱός μου τὴν ἔκγονον αὐτῶν, οἳ τινες λέγονται δισεξάδελφοι. ἀλλ᾽ οὐδὲ

† τῇ μητρός.

libera, cum qua nuptiæ consistere possunt, in instrumento uel publico, uel manu sua conscripto, & habente trium fide dignorum testium subscriptiones, uel in testamento, uel apud actorũ monumẽta dixerit, hunc uel hanc filium filiamue suam esse, nec adiecerit naturalẽ: eiusmodi liberi legitimi sint, nec ab eis ulla requiratur alia probatio, sed omnibus iuribus fruantur, quæ leges nostræ legitimis liberis impertiuntur; quum ipse scilicet pater eos, ceu dictum est, liberos suos appellauerit. Nam ex eo cõstat, & cum illorum matre legitimum ei fuisse matrimonium; ut ne ab ipsa quidem ad coniugij fidem alia probatio requiratur. Quod si pater susceptis ex eadẽ muliere pluribus liberis, ex eis uni testimoniũ quolibet ex prædictis modis præbuerit: etiam ceteris eadem muliere procreatis uni præbitum a patre testimonium ad obtinenda legitimorum iura sufficiat. De his autem latius in titulo de heredibus dictum est.

Legito & lib. LX. tit. XXXVII. cap. II. cuius hæc uerba sunt:

Qui honestam & ingenuam mulierem in concubinatu habet, nec hoc testatione manifestum facit: uel uxorem eam habet, uel hoc recusans, stuprũ cum ea cõmittit, non tamen adulterium: si uidelicet corpore suo quæstũ non fecerit. l. 3. D. de concub.

SCHOLION.

Legito & titulum de hereditatibus. Item legito nouellam XII. cap II & nouellam XIIX cap. IX. in quo & de liberta tractatur, quæ per instrumentorum nuptialium cõfectionem legitima fit. Item nouellam XIX. in qua dicitur de ijs, qui ante confectionem dotalium instrumentorum nati sunt. Item nouellam CIIII. in qua differitur de ijs, qui ex naturalibus efficiuntur legitimi. & nouellam LXXVIII. & LXXXIX. & CXVI.

DE PROHIBITIS NVPTIIS.

Tit. V. cap. II.

Prohibitæ nuptiæ sic agnoscuntur. Inter adscendentes & descendentes usque in infinitum nuptiæ prohibitæ sunt; quamuis ex legitimis nuptijs personæ non sint procreatæ. Nec enim matrem suam quis ducere potest, uel auiam, uel filiam, uel neptem, siue naturales sint, siue adoptiuæ: licet adoptio maxime per emancipationem soluta sit. Nam reuerentia matris aut auiæ, adhuc durãti, uel pristinæ appellationi tribuatur. Inter eas quoque personas, quæ ex transuerso sunt, quadã est prohibitio. Nam me fratris mei, uel sororis meæ filiam uxorem ducere, fas non est. Immo ne quidem horum neptem. Similiter nec filiam patrui, uel amitæ, hoc est, consobrinam meam. Ac ne filius quidem meus earum neptẽ [ducere potest], qui sobrini dicuntur. Nec

§. ergo nõ omnes. l. ult. in. de nupt.

[fas

[fas est ducere] amitam uel materteram, quamuis adoptiuæ sint. quoniam matrum uicem obtinent. Et quo pacto contingit adoptiuam esse amitam? puta, meus auus paternus, quum filium haberet patrem meum, puellam quandam adoptauit. eam pater meus appellabat sororem adoptiuam, ego amitam dico. Similiter nec amitam magnam ducere possum, hoc est aui sororem, quamuis adoptiua sit. nam auiæ uicem obtinet. Sunt & aliæ [nuptiæ], non illæ quidem propter ius cognationis, sed propter adfinitatem non procedentes. Adfinitas autem est necessitudo quædam personarum, per nuptias nobis coniunctarum, citra cognationem. ueluti, priuignam nurumue meam uxorem ducere non possum. Et priuigna quidem est ex alio marito uxoris meæ filia, neptis, proneptis: nurus uero, filij, nepotis, pronepotis uxor. Nec socrum meam, uel nouercam meam possum ducere. quoniam matrum loco sunt. Nec filiam uxoris, quæ a me diuertit, ex alio marito post diuortium natam. Patris filijue mei sponsam ducere non possum, quamuis uxores eorum factæ non sint. Nam illa mihi uice nouercæ, hæc nurus est. L. 14. D. de rit. nupt. *Filius adoptiuus licet emancipetur, eam quæ patris adoptiui uxor fuit, ducere non potest: sicuti nec uxorem filij pater adoptiuus, qui eum emancipauit; etiamsi soluta sit adoptio, nec eorum sanguinem attingat. nam illa nouercæ, nurus hæc locum obtinet. Quippe nec naturalis pater filiam suam ex scorto procreatam ducit. In matrimonijs enim naturale ius & honestas inspicitur. Eadem & in cognatione adfinitateque seruili sunt obseruanda.*

IIII.

Non solum patris mei, sed & aui & proaui uxor nouerca dicitur, easque ducere uetor. Etiamsi plures [uxores] pater meus habeat, nullam earum duco. Nec sponsæ meæ matrem. fuit enim socrus. Nec uxorem quondam priuigni mei. Nec ei nouerca nubit, qui priuignæ maritus fuit. Proneptem sororis meæ ducere non possum. quoniam parentis ei loco sum. nec priuignæ meæ filiam duco. In coniugijs non solum quid concessum, sed etiam quid decorum & honestum sit, spectamus.

VIIII.

Inter filiam, uel neptem, uel proneptem uiri in dignitate constituti, & libertinum, uel scenicum, uel scenici filium nuptiæ non consistunt.

X.

Natam ex scortatione sororem nemo ducit.

τὴν πρὸς πατρὸς ἢ μητρὸς θείαν, εἰ καὶ εἰσὶ θεταί. ἐπειδὴ μητέρων τάξιν † ἀπέχουσι. καὶ πῶς συμβαίνει θετὴν εἶναι θείαν; οἷον ὁ πάππος μου ὁ πρὸς πατρὸς ἔχων υἱὸν τὸν ἐμὸν πατέρα, ἔλαβε κόρην τινὰ εἰς θέσιν. καὶ ὁ μὲν ἐμὸς πατὴρ ἐκάλει αὐτὴν θετὴν ἀδελφήν, ἐγὼ δὲ θείαν. ὡσαύτως οὐδὲ τὴν μεγάλην θείαν δύναμαι λαβεῖν, τουτέστι τοῦ πάππου ἀδελφήν, εἰ καὶ θετή ἐστιν. ἐπειδὴ μάμμης τάξιν ἐπέχει. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι οὐ διὰ θεσμὸν συγγενείας, διὰ δὲ ἀγχιστείαν μὴ προβαίνοντες. ἀγχιστεία δέ ἐστιν οἰκειότης προσώπων ἐκ γάμων ἡμῖν συνημμένων, συγγενείας ἐκτός. οἷον οὐ δύναμαι λαμβάνειν τὴν ἐμὴν πρόγονον, ἢ νύμφην. καὶ πρόγονη μέν ἐστιν ἡ ἐξ ἄλλου θυγάτηρ, καὶ ἐκγόνη, καὶ προεκγόνη τῆς γαμετῆς μου: νύμφη δὲ, ἡ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκγόνου καὶ προεκγόνου γαμετή. οὐδὲ τὴν πενθεράν μου, ἢ μητρυιάν μου, ἐπειδὴ μητέρων τάξιν ἐπέχουσιν. οὐδὲ τὴν θυγατέρα τῆς ἀποζευχθείσης μοι γυναικός, τὴν μετὰ τὴν ἀπόζευξιν τεχθεῖσαν ἐξ ἑτέρου ἀνδρός. τὴν τοῦ πατρός μου ἢ τοῦ † ἀδελφοῦ μου μνηστήν, οὐ δύναμαι λαμβάνειν, κἂν γαμεταὶ αὐτῶν οὐ γεγόνασιν. ἡ μὲν γὰρ μητρυιᾶς, ἡ δὲ νυμφῆς τάξιν ἐπέχει. ὁ θετὸς υἱὸς, καὶ αὐτεξούσιος γινόμενος, οὐ † δύναμαι λαμβάνειν πρὸς γάμον τὴν γενομένην τοῦ θετοῦ πατρὸς γαμετήν: ὥσπερ οὐδὲ τὴν αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ γαμετὴν ὁ αὐτεξούσιον αὐτὸν ποιήσας θετὸς πατήρ, κἂν ἡ θέσις ἐλύθη, εἰ καὶ μὴ ἅπτεται τοῦ γένους αὐτῶν. ἡ μὲν γὰρ μητρυιᾶς, ἡ δὲ νυμφῆς τάξιν ἐπέχει. καὶ ὁ φυσικὸς γὰρ πατήρ, οὐ λαμβάνει τὴν πορνογενῆ αὐτοῦ θυγατέρα. τὸ φύσει γὰρ δίκαιον καὶ τὸ εὐπρεπὲς ἐν τοῖς γάμοις σκοπεῖται. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ δουλικῆς συγγενείας καὶ ἀγχιστείας φυλάττεσθαι χρή.

† ἐπέχουσιν. † [illegible] † δύναται.

η.

Οὐ μόνον ἡ τοῦ πατρός μου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πάππου καὶ τοῦ προπάππου γαμετή, μητρυιὰ λέγεται, καὶ κωλύομαι λαμβάνειν αὐτάς. κἂν πολλὰς ἔσχεν ὁ πατήρ μου, οὐδεμίαν αὐτῶν λαμβάνω. οὐδὲ τὴν μητέρα τῆς μνηστῆς μου. γέγονε γὰρ πενθερά. οὐδὲ τὴν ποτὲ γυναῖκα τοῦ προγόνου μου. οὐδὲ ἡ μητρυιὰ λαμβάνει τὸν γενόμενον ἄνδρα τῆς προγόνης αὐτῆς. τὴν προεκγόνην τῆς ἀδελφῆς μου, γαμεῖν οὐ δύναμαι. γονέων γὰρ ἔχω πρὸς αὐτὴν τάξιν. οὔτε τὴν θυγατέρα τῆς προγόνης μου λαμβάνω. ἐν τοῖς γάμοις οὐ μόνον τὸ ἐπιτετραμμένον, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐπρεπὲς καὶ σεμνὸν ζητοῦμεν.

θ.

Οὐκ ἔρρωται ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς ἢ ἐκγόνης ἢ προεκγόνης τοῦ ἀξιωματικοῦ πρὸς ἀπελεύθερον, ἢ σκηνικὸν, ἢ υἱὸν σκηνικοῦ.

ι.

Τὴν ἐκ πορνείας ἀδελφὴν οὐδεὶς λαμβάνει:

ὅτι

νη: ὅτι ὁ θετὸς πατὴρ τὴν τοῦ θετοῦ υἱοῦ θυγατέρα, ἢ τὴν ἐκγόνην: ὅτι ὁ θετὸς υἱὸς τὴν τοῦ πατρὸς μητέρα, ἢ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ ἐκγόνην.

ιγ.

Ἡ ἀπελευθέρα γαμηθεῖσα τῷ ἰδίῳ πάτρωνι, μετὰ θάνατον αὐτοῦ, οὐ γαμεῖ ἀπελευθέρῳ αὐτοῦ, ἵνα μή τις ἔχοι λέγειν, ὡς καὶ περιόντος ἔτι τοῦ πάτρωνος, μοιχείαν ἐπλημμέλησε πρὸς αὐτήν. κἂν ἀποδῷ τοὺς λόγους ὁ ἐπίτροπος τῷ κουράτωρι, τὴν ἐπιτροπευθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ οὐ δύναται λαβεῖν, ἕως οὐ γένηται κε. ἐτῶν, καὶ ὁ τῆς ἀποκαταστάσεως τετραετὴς χρόνος παραδράμῃ, κἂν τὰ μάλιστα συναφθεῖσα πρὸς γάμον ἑτέρῳ παῖδας ἔσχεν. ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ ἐπιτρόπου, ὅτι ὁ συνυπεξούσιος αὐτοῦ ἀδελφὸς, δύναται γαμεῖν τὴν ὀρφανήν: οὐδὲ ὁ υἱὸς ἢ ἔκγονος αὐτοῦ. ὡς ἐν τῷ κϛ. κεφαλαίῳ φησίν: ὁμοίως καὶ ἐν τῷ ιγ. τοῦ α. τίτλου.

ιζ.

Ὁ ἐπὶ μοιχείᾳ γυναικὸς κατηγορηθεὶς, οὐ δύναται ταύτην γαμετὴν ἀγαγέσθαι. ἡ τεκοῦσα ἐν τῷ πενθίμῳ, παραχρῆμα δύναται γαμεῖν. αἱ τῶν πενθουμένων καὶ αἱ τῶν μὴ πενθουμένων ἀνδρῶν γαμεταὶ, κωλύονται ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ γαμεῖσθαι. ὁ παρθένον ἢ χήραν ἁρπάσας, οὐ δύναται ταύτην γαμεῖν, οὐδὲ συναινοῦντος τοῦ ταύτης πατρὸς καὶ συγχωροῦντος τὸ ἔγκλημα. ὁ ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος δεξάμενος, οὐ δύναται αὐτὴν ὕστερον πρὸς γάμον ἀγαγέσθαι, ὡς δῆθεν θυγατέρα αὐτοῦ γενομένην. οὐδὲ τὴν ταύτης μητέρα ἢ θυγατέρα, ἀλλ' οὐδὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο οὕτως δύναται εἰσαγαγεῖν πατρικὴν διάθεσιν, καὶ δικαίαν γάμου κώλυσιν, ὡς ὁ τοιοῦτος δεσμὸς, δι' οὗ θεοῦ † μεσιάζοντος, αἱ ψυχαὶ αὐτῶν συνάπτονται.

† μεσιάζοντος.

λθ.

Ἐάν τις οἱανδήποτε πράττων ἀρχὴν, πειραθείη γῆμαι κόρην ἄκουσαν, ἢ ἀκόντων τῶν γονέων τὴν οἱανδήποτε, δέκα λιτρῶν χρυσοῦ πρόστιμον ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐγχειρήσεως διδότω.

μ.

Ὡς ἐν συντόμῳ βούλεται ἡ διάταξις, μηδένα πραγματεύεσθαι γάμον ἑαυτῷ, διὰ βασιλικῆς ἀντιφωνήσεως. ἐπεί, φησιν, καὶ δημευέσθω, καὶ μηδὲ παῖδες ἔστωσαν οἱ τικτόμενοι, κἂν συγχώρησιν πορίσηται δι' αὐτῶν.

Καὶ ἐν τῷ ιθ. κεφαλαίῳ τοῦ δ. τίτλου φησίν.

Ὁ ἐν ἐπαρχίᾳ χειρίζων ὀφφίκιον, οὐ δύναται γαμεῖν τὴν ἐν αὐτῇ γεννηθεῖσαν, ἢ τὴν οἴκησιν ἔχουσαν ἐκεῖ. μνηστεύεσθαι δὲ οὐ κωλύεται. καὶ ἐὰν ἡ γυνὴ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ ὀφφικίου μὴ θελήσῃ γαμηθῆναι, μόνους τοὺς ἀρραβῶνας ἀποδίδωσι. τὴν δὲ προμνηστευθεῖσαν δύναται λαβεῖν.

nec adoptiuus pater adoptiui filij filiam, uel neptem: nec adoptiuus filius adoptiui patris matrem, eiusue sororem, uel ex filio neptem.

XIII.

Liberta patrono suo nupta, post mortem illius liberto eiusdem non nubit: ne quis dicere possit, eum patrono adhuc superstite adulterium in illam commisisse. Quamuis tutor rationes curatori reddiderit, tamen eam, cuius tutelam gessit, ducere non potest, donec annos XXV. nata sit, & quadriennium restitutionis in integrum elapsum fuerit; quamuis alij matrimonio iuncta, liberum mater facta sit. Nec tutoris pater, nec qui cum eo in potestate est frater, pupillam ducere possunt; nec item filius eius, nec nepos, sicut XXVI. cap. dicitur, & similiter titulo I. cap. XIII.

XVII.

Ob adulterium mulieris accusatus, eam uxorem ducere non potest. Quae partum edidit intra tempus luctus, statim se nuptijs collocare potest. Vxores uirorum qui lugentur, uel non lugentur, intra luctus tempus nubere prohibentur. Qui uirginem aut uiduam rapuit, eam ducere non potest, ne patre quidem illius consentiente, crimenque remittente. Qui e sacro baptismate quam suscepit, eam postea matrimonio sibi iūgere non potest, utpote quae ipsius filia facta sit. Nec item [ducere potest] matrem eius, aut filiam. immo ne ipsius quidē filius. quippe nulla res alia sic paternam adfectionem inducere potest, & iustam nuptiarum prohibitionem; ut huiusmodi nexus, per quē deo mediante anima eorum copulantur.

l. 11. D. de his qui not. inf.

l. 26. C. de nupt.

XXXIX.

Si quis quemcunque magistratum gerens, quamcumque puellam inuitam, uel inuitis parentibus ducere praesumserit: decem auri librarum mulsam pro ipso conamine praestet.

l. un. C. si quac. praed. potest.

XL.

Velut in compendio uult haec constitutio, neminem debere sibi conciliare nuptias per rescriptum principis: Nam qui hoc fecerit, ait, proscribitor; neque liberi sunto, qui procreantur; quamuis indulgētiam per preces impetrauerit.

l. 1. C. si nup. ex rescr.

Item cap. XIX. tit. IIII. dicitur:

Qui administrat officium in prouincia, non potest oriundam inde, uel ibi domicilium habentem, uxorem ducere. Desponsare uero non prohibetur. ac si quidem post officium depositum mulier nuptias contrahere noluerit, arras tantummodo reddit. Prius autem desponsam ducere potest.

l. 38. D. de rit. nupt.

XX.

XX.

Qui officium aliquod administrat in prouincia, quamuis ipse durante officij tempore uxorem in ea ducere non potest; filias tamen suas alijs in matrimonium collocare, dotemque constituere non prohibetur.

XXX.

l.6.C.de nupt. *Si contra mandata praeses ex prouincia muliere consentiente matrimonium contraxerit, eatenus quidem inutiles nuptiae sunt: si tamen postea mulier ijs nuptijs esse contenta perseuerauerit, liberi deinceps nati legitimi sunt.*

DE GRADIBVS COGNATIONIS.

Tit.eiusd.cap. ......

§.1.Instit.de nupt. *Cognatio nomen est generale, quod in tria diuiditur: in adscendentes, in descendentes, & in eos, qui ex transuerso sunt. Et adscēdentes quidem sunt, qui nos genuerunt. ueluti pater, mater, auus, auia, proauus, proauia, & qui adhuc supra hos sunt. Descendentes uero, qui ex nobis gignuntur. ueluti filius, filia, nepos, neptis, pronepos, proneptis, & qui adhuc infra hos sunt. Ex transuerso sunt, qui neque nos genuerunt, neque gignuntur a nobis: sed stirpem nobiscum radicemque communem habent. ueluti frater, soror, patruus, amita, consobrinus, consobrina, & qui ex his descēdunt. Ceterum haec ex transuerso cognatio, in duo diuiditur: in eos qui per sexū masculum, & qui per femineum nobis coniunguntur. Qualibet autem cognationis series uarios & diuersos gradus habet. Ac in adscendentibus quidem & descēdentibus simplicior quaedam est, facilisque graduum perceptio. Nam qualibet harum personarum gradum efficit, ac simpliciter quot generationes, tot etiam gradus sunt. In ijs uero, qui sunt ex transuerso, impeditior nec perceptu facilis est graduum inuentio. Non enim continuo currendum est ad personam ex transuerso, sed adscensio primum instituenda est ad adscendentes, donec ad eum perueniamus, qui huic ex transuerso personae uitae auctor est. Quo reperto, descendendum ad quaesitam ex transuerso personam, atque ita generationes omnes collectae numerandae sunt, tam in adscensu, quam in descēsu. Quamlibet enim generationem in gradu peculiari collocādo, numerationem institue: quod in descendentibus, expeditum est. uerbi gratia, filius meus quoto est gradu? I: quidem illum genui. Ecce, una generatio gradum unum effecit. itaque gradu mihi primo est. Nepos quoto? Ego filium genui, filius nepotē. Ecce generationes duae gradus duos effecerunt. Itaque nepos secundo mihi gradu est.*

κ.

Ὁ ἐν ἐπαρχίᾳ χειρίζων ὀφφίκιον, εἰ καὶ αὐτὸς οὐ δύναται γαμεῖν, κατὰ τὸν τοῦ ὀφφικίου καιρὸν, ἀλλ' οὖν τὰς οἰκείας θυγατέρας ἑτέροις πρὸς γάμον συνάπτειν, καὶ ἐπιδιδόναι προῖκα ὑπὲρ αὐτῶν, οὐ κεκώλυται.

λ.

Ἐὰν παρὰ τὰς διατάξεις ὁ ἄρχων ἐκ τῆς ἐπαρχίας ἀγάγηται συναινούσαν γυναῖκα, πῶς μὲν ἄχρηστος ὁ γάμος: ἐὰν δὲ μετὰ ταῦτα στέρξῃ τὸν πρὸς αὐτὸν γάμον ἡ γυνὴ, οἱ μετὰ ταῦτα τικτόμενοι παῖδες, νόμιμοί εἰσι.

ΠΕΡΙ ΒΑΘΜΩΝ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. ......

Ἡ συγγένεια ὄνομά ἐστι γενικόν. διαιρεῖται δὲ εἰς τρία, εἰς ἀνιόντας, εἰς κατιόντας, καὶ εἰς τοὺς ἐκ πλαγίου. καὶ ἀνιόντες μέν εἰσιν, οἱ ἡμᾶς γεγεννηκότες. οἷον πατὴρ, μήτηρ, πάππος, μάμμη, προπάππος, προμάμμη, καὶ οἱ ἔτι τούτων ἀνωτέρω. κατιόντες δὲ, οἱ ἐξ ἡμῶν γεννώμενοι. οἷον υἱὸς, θυγάτηρ, ἔκγονος, ἐκγόνη, προέκγονος, προεκγόνη, καὶ οἱ ἔτι τούτων κατωτέρω. ἐκ πλαγίου δὲ, οἱ μήτε ἡμᾶς γεγεννηκότες, μήτε ἐξ ἡμῶν γεννώμενοι, τῆς δὲ αὐτῆς γονῆς καὶ ῥίζης ἡμῖν κεκοινωνηκότες. οἷον ἀδελφὸς, ἀδελφὴ, θεῖος, θεία, ἀνεψιὸς, ἀνεψιά, καὶ οἱ ἐκ τούτων κατιόντες μενοι. ἡ δὲ ἐκ πλαγίου συγγένεια, διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς τοὺς κατὰ ἀρρενογονίαν καὶ κατὰ θηλυγονίαν ἡμῖν συναπτομένους. ἑκάστη δὲ τάξις συγγενείας, ποικίλους ἔχει καὶ διαφόρους βαθμούς. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἁπλουστέρα τίς καὶ εὐχερὴς ἡ κατάληψις τῶν βαθμῶν. ἕκαστον γὰρ τούτων τῶν προσώπων, βαθμὸν ἀποτελεῖ, καὶ ἁπλῶς ὅσαι γενέσεις, τοσοῦτοι καὶ βαθμοί. δυσχερεστέρα δὲ καὶ οὐκ εὐκατάληπτος ἐκ πλαγίου, ἡ τῶν βαθμῶν εὕρεσις. δεῖ γὰρ ἡμᾶς οὐκ εὐθέως τρέχειν ἐπὶ τὸ ἐκ πλαγίου πρόσωπον, ἀλλὰ πρότερον ποιεῖσθαι ἀνάβασιν ἐπὶ τοὺς ἀνιόντας, μέχρις οὗ ἐπιστῶμεν ἐκείνῳ τῷ αἰτίῳ τῆς γεννήσεως τοῦ ἐκ πλαγίου. εἶτα τοῦτο εὑρόντας κατιέναι ἐπὶ τὸ ζητούμενον πρόσωπον τὸ ἐκ πλαγίου. καὶ οὕτως πάσας ἀριθμεῖν τὰς γεννήσεις τὰς συναγομένας, τοῦτο μὲν ἐπὶ τῆς ἀνόδου, τοῦτο δὲ ἐπὶ τῆς καθόδου. ἑκάστην γὰρ γέννησιν ἐν ἰδιάζοντι τάττων βαθμῷ, ποιοῦ τὸν ἀριθμόν. ἐπὶ μὲν τῶν κατιόντων, εὐχερὲς τοῦτο. οἷον ὁ υἱός μου πόστου ἐστὶ βαθμοῦ; ἐγὼ δὲ ἔτεκον. ἰδοὺ μία γέννησις, ἕνα βαθμὸν ἀπετέλεσεν. οὐκοῦν πρώτου μοί ἐστι βαθμοῦ. ὁ ἔκγονος πόστου; ἐγὼ ἐγέννησα τὸν υἱὸν, ὁ υἱὸς τὸν ἔκγονον. ἰδοὺ δύο γεννήσεις, δύο βαθμοὺς ἀπετέλεσαν. οὐκοῦν ὁ ἔκγονος ἐστὶ δευτέρου βαθμοῦ.

τὸ αὐτὸ

τὸ αὐτὸ ἐφεξῆς ἐπὶ προεκγόνου καὶ ἀπεκγόνου. ὁμοίως δὲ ἐπὶ τῶν ἀνιόντων. ὁ πατὴρ πόστου ἐστὶ βαθμοῦ; ἐμὲ ἐγέννησεν ὁ πατήρ. ἰδοὺ μία γέννησις, ἕνα βαθμὸν ἀπετέλεσεν. οὐκοῦν πρώτου μοι ἐστὶ βαθμοῦ. † πόσ. ὁ πάππος, † πόστου; ἐμὲ ὁ πατὴρ ἐγέννησεν· τὸν πατέρα ὁ πάππος. ἰδοὺ δύο γεννήσεις, δύο βαθμοὺς ἀπετέλεσαν. ἐστὶν οὖν ὁ πάππος δευτέρου βαθμοῦ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ μητρὸς καὶ μάμμης καὶ πάντων τῶν ἀνιόντων, ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν. ἐπὶ δὲ τῶν ἐκ πλαγίου, ὡς εἴρηται, δεῖ ἀνιέναι ἐπὶ τὸ τῆς συγγενείας αἴτιον πρόσωπον, τὰς γεννήσεις ἀριθμοῦντα: καὶ πάλιν κατιέναι ψηφίζοντα τὰς γεννήσεις, ἕως οὗ ἔλθωμεν εἰς τὸ πρόσωπον, περὶ οὗ ἡ ζήτησις. εἰ γάρ τις σε ἐρωτήσει, ὁ ἀδελφος πόστου ἐστὶ βαθμοῦ; λέγε δευτέρου. διὰ τί; ἀνέρχῃ πρὸς τὸν πατέρα. ἰδοὺ μία γέννησις ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς σε, ἕνα βαθμὸν ἀπετέλεσεν. εἶτα ἐπειδὴ εὗρες τὸ αἴτιον τῆς γεννήσεως πρόσωπον, κάτελθε πρὸς τὸν ἀδελφὸν προστιθεὶς ἐντεῦθεν ἑτέραν γέννησιν. ἰδοὺ δύο γεννήσεις, δύο βαθμοὺς ἀπετέλεσαν. οὐκοῦν καλῶς εἴρηται, ὅτι ὁ ἀδελφὸς δευτέρου βαθμοῦ ἐστί. πάλιν ἐάν τις σε ἐρωτᾷ, ὁ θεῖος πόστου σοι ἐστὶ βαθμοῦ; λέγε τρίτου. ἀνάγκη γάρ σε ἀνιέναι ἐπὶ τὸν σὸν πατέρα, καὶ λέγειν: ἐμὲ ἐγέννησεν ὁ πατήρ, τὸν πατέρα ὁ πάππος. ἰδοὺ δύο γεννήσεις. ὁ αὐτὸς πάππος τὸν ἐμὸν θεῖον. ἰδοὺ τρεῖς γεννήσεις, τρεῖς ἀπετέλεσαν βαθμούς. ὥστε οὖν τρίτου ἐστὶ βαθμοῦ ὁ θεῖος. οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν ἑξῆς τῷ αὐτῷ προσέχων κανόνι, δύναμαι καταλαβεῖν τοὺς βαθμούς.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον με. τίτλον β. κεφάλαιον θ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ συγγενικὴ βοήθεια ἐξ βαθμοὺς συγγενείας λαμβάνει, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου βαθμοῦ πρόσωπα δύο, τὸ τικτόμενον ἀπὸ δισεξαδέλφου καὶ δισεξαδέλφης.

Καὶ κεφάλαιον κβ.

Ὀγδόου βαθμοῦ συγγενὴς, κἂν μὴ ὑπεισέλθῃ τῇ κληρονομίᾳ, ἔχει τὴν τοῦ νόμου βοήθειαν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

Τῶν συγγενῶν οἱ μὲν τῶν ἀνιόντων εἰσίν, οἱ δὲ τῶν κατιόντων, ἄλλοι δὲ τῶν ἐκ πλαγίου. καὶ οἱ μὲν ἀνιόντες, καὶ οἱ κατιόντες ἀπὸ τοῦ πρώτου βαθμοῦ ἄρχονται. οἱ ἐκ πλαγίου δὲ, πρῶτον οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ἀπὸ δευτέρου ἄρχονται. ἡνίκα δὲ περὶ κληρονομίας ἢ διακατοχῆς ζητεῖται, οὐ συντρέχουσιν ἀλλήλοις πάντοτε οἱ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ ὄντες.

β.

Ἐν τῇ φυσικῇ συγγενείᾳ, τὸν ἕβδομον βαθμὸν οὐ παρεξερχόμεθα. οὐ γὰρ ἡ φύσις ἀνέχεται ὑπὲρ τοῦτον τὸν βαθμὸν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἐκτείνεσθαι.

Idem deinceps in pronepote & abnepote. Similiter & in adscendētibus. Pater quoto mihi gradu iungitur? Me pater genuit. En una generatio gradum unum absoluit. Itaque primo mihi gradu eſt. Auus quoto? Pater me genuit, auus patrem. ecce generationes duæ gradus duos effecerunt. Igitur auus secundo mihi gradu eſt. Idem in matre, auia, & omnibus adſcendentibus, tam maſculis, quam feminis. In ijs autem, qui ex tranſuerſo ſunt, ueluti diximus, adſcendendum eſt ad auctorem generationis, ipſas generationes numerando: ac rurſus deſcendendū, computando generationes, donec ad eam perſonam deueniamus, de qua quæſtio eſt. Nam ſi te quis interrogauerit, frater quoto gradu ſit: reſponde, ſecundo. quamobrem? adſcendito ad patrem. Ecce una generatio inter patrem ac te, gradum unum conſtituit. Deinde quum auctorem generationis iam inueneris, ad fratrem deſcendito, alteram heic generationem adijciens. Ecce duæ generationes duos gradus effecerunt. Itaque recte dictum eſt, fratrem ſecundo gradu iunctum eſſe. Rurſum ſi te quis interroget, patruus quoto tibi gradu ſit? dic tertio. Nam te neceſſe eſt ad patrem tuum adſcendere, ac dicere: Pater me genuit, patrem auus. Ecce duæ generationes. Idem auus pâtruum meum procreauit. Ecce tres generationes gradus tres confecerunt. Itaque patruus tertio gradu eſt. Sic & in perſonis ordine ſequentibus, eamdem regulam obſeruans, gradus percipere poſſum.

Legito & lib. XLV. tit. II. cap. VIIII. cuius hæc uerba ſunt:

Indulgentia qua cognatis ſuccurritur, ſex gradus cognationis complectitur, & ex ſeptimo duas perſonas, quæ ſobrino & ſobrina naſcuntur. L.1.§.2.D.unde cogn.

Et XXII. cap.

Octaui gradus cognatus, licet non exſtiterit heres, legis indulgentiam habet.

Legito ibid. & tit. III. cuius I. cap. dicitur:

Cognatorum alij ſunt adſcendentes, alij deſcendentes, alij ex tranſuerſo. Et adſcendentes quidem ac deſcendentes, a primo gradu incipiunt: qui autem ex tranſuerſo ſunt, primum non habent, ſed a ſecundo incipiunt. Quum uero de hereditate uel bonorum poſſeſſione quæritur, non ſemper qui gradus eiuſdem ſunt, concurrunt. L.1.D.de grad.

II.

In cognatione naturali ſeptimum gradū non excedimus. Nec enim ultra gradum illum naturæ uitam hominum porrigi patitur.

DE ACTIONE RERUM amotarum.

Tit. XI. cap. I.

D. h. s.

*Uxor quæ marito furtũ fecit, actione rerum amotarum post diuortium conuenitur; non furti in duplum: sicut & * filia patri furtum faciens. Nam actio famosa aduersus uxorem non datur. Sin post diuortium res easdem cõtrectat, actione furti in duplum tenetur.*

*quippe ne illa quidem furti conuenitur.

III.

Ea quæ dicta sunt, de uxore quæ filiafamilias est, deq; uiro qui est filiusfamilias, dicimus.

VII.

Qui rerum amotarum actionem instituit, iusiurandum deferre potest: & prior ipse sacramentum de calumnia præstat. Is autem solus iurare cogitur, qui amouisse dicitur, non pater, aut heres eius. Est enim iniquum, alium de alieno facto iurare. Propterea non refertur nec item qui furti conuenitur, actori defert; ut iuret, an ipse fur sit. Ideoque nec mulier refert.

Si quidẽ uult is, cuius res amotæ sunt, ipsi reo iurat; sicuti lib. XII. Digestorum, tit. II. constitutione XXVIII. dicitur. Quando iusiurãdum non refertur.

DE CONTRAHENTIBUS SECUNdas nuptias, uel non contrahentibus: deque successione liberorum eorum: & de his qui ante tempus luctus exactum secundas ad nuptias conuolant.

Tit. XII. cap. I. & II.

Nouel. 22. cap. 20.

Soluto per omnia prius commemorata diuortia matrimonio, utrique coniugum prospere feliciterque cedet, si cubili priore contenti maneant, neque sequentibus matrimonijs procreata iam soboli forte mærorem adferant. quod si fecerint, & nuptijs prioribus institerint: sua quidem obtinebunt, id est, dotem mulier, uir donationem ante nuptias; non nimis hoc curiose nobis exigentibus, quod in secundis nuptijs: lucri facient autem, maritus ea, quæ ex dote; uxor, quæ ex donatione ante nuptias percipiuntur. Quia uero mulieres ad secundas nuptias non accedentes, quadam prærogatiua supra ceteras secundo nubentes, dignas esse censemus: iccirco sancimus, ut si qua secundis nuptijs amisso marito semet abstinet, non usumfructum dumtaxat donationis ante nuptias habeat, quemadmodum & prius sanciuimus; uerumetiam tantum proprietatis, quantum rata respectu liberorum pars efficit; ut ratione proprietatis, unius & ipsa filij personã sustinere uideatur. Atq; hæc non in matribus tantum esse rata iubemus, uerumetiã in patribus & alijs adscendentibus, qui ad secũdas nuptias non cõuolant.

ΠΕΡῚ ἈΓΩΓΗ͂Σ ἈΦΑΙΡΕσεως πραγμάτων.

Τίτλ. ια. κεφάλ. α.

Ὅτι γυνὴ κλέψασά τι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, τῇ περὶ ἀφαιρέσεως πραγμάτων ἀγωγῇ ἐνάγεται μετὰ διαζύγιον: οὐ μὴν τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον: ὥσπερ καὶ ἡ * θυγάτηρ κλέψασα ἐκ τοῦ πατρὸς. ἄτιμος γὰρ ἀγωγὴ κατὰ γαμετῆς οὐ δίδοται. εἰ δὲ μετὰ διαζύγιον ψηλαφᾷ τὰ πράγματα, τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἐνέχεται.

* οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτὴ τῷ περὶ κλοπῆς ἐνάγεται.

γ.

Ὅτι τὰ εἰρημένα περὶ ὑπεξουσίας γυναικὸς λέγομεν: καὶ περὶ ὑπεξουσίου ἀνδρος.

ζ.

Ὅτι ὁ κινῶν τὴν περὶ ἀφαιρέσεως πραγμάτων ἀγωγὴν, ὅρκον ἐπάγειν δύναται: καὶ ὀμνύει πρῶτος τὸν περὶ συκοφαντίας. ὁ δὲ λεγόμενος κλέψαι, μόνος ὀμνύειν ἀναγκάζεται: οὐ μὴν ὁ πατὴρ ἢ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ. ἄδικον γάρ ἐστιν ἄλλον ὀμνύναι περὶ τοῦ ἀλλοτρίου ἀποτελίσματος. διὸ οὔτε ἀντιπεριφέρεται. οὔτε ὁ τῇ περὶ κλοπῆς ἐναγόμενος ἐπιφέρει τῷ ἐνάγοντι, ἵνα ὀμόσῃ ὅτι κλέπτης ἐστίν. ὅθεν οὐδὲ γυνὴ ἀντιπεριφέρει.

ἀλλ' εἰ θέλει ὁ τὴν κλοπὴν ὑποστάς, ἐπάγει τῷ ἐναγομένῳ αὐτῷ, ὡς βιβλίον ιβ. τῶν διγέστων, τίτλος β. διατάξει κη. ὅτε ἐν ὅρκος οὐ περιφέρεται ὅρκος.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΔΕΥΤΕΡΟΓΑΜΟΎΝτων, ἢ μὴ δευτερογαμούντων. καὶ περὶ διαδοχῆς τῶν παίδων αὐτῶν, καὶ περὶ τῶν πρὸ τοῦ πένθιμον χρόνον πληρωθῆναι, εἰς δεύτερον γάμον ἐρχομένων.

Τίτλος ιβ. κεφάλ. α καὶ β.

Λυθέντος τοῦ γάμου κατὰ τὰς ἔμπροσθεν ἁπάσας διαζεύξεις, εὐδαίμοσι μὲν καὶ μακαρίοις ἑκατέρῳ τῶν συμβαλλόντων μένειν ἐπὶ τῆς προτέρας εὐνῆς, καὶ μὴ τὴν γινομένην γενεὰν ταῖς ἐφεξῆς συνοικεσίοις ἴσως λυπεῖν. καὶ εἴγε τοῦτο πράξαιεν, καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων σταῖεν γάμων, ἕξουσι μὲν τὰ οἰκεῖα, τουτέστι προῖκα μὲν ἡ γυνὴ, προγαμιαίαν δωρεὰν ὁ ἀνὴρ, οὐδὲν πολυπραγμονούντων ἡμῶν τοῦτο, ὅπερ ἐπὶ τῶν δευτέρων ἐστὶ γάμων: λήψονται δὲ τὰ κέρδη, ὁ μὲν ἀνὴρ τὰ ἐκ τῆς προικὸς, ἡ γαμετὴ δὲ τὰ ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς. † ἐπειδὴ καὶ τὰς γυναῖκας τὰς εἰς δεύτερον γάμον οὐκ ἐρχομένας προτιμήσεώς τινος ἀξίας παρὰ τὰς δευτερογαμούσας εἶναι νομίζομεν: θεσπίζομεν, εἴ τις ἀποβαλλομένη τὸν ἄνδρα, ἑτέρων ἀπόσχοιτο γάμων, † ἔχει μὲν αὐτὴν τὴν χρῆσιν τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς, καθὰ καὶ πρότερον ἐθεσπίσαμεν: ἔχειν δὲ αὐτὴν καὶ δεσποτείας τοσοῦτον, ὅσον ἡ πρὸς τοὺς παῖδας ἀναλογία ποιεῖ, ἵνα κατὰ τὸν τῆς δεσποτείας λόγον, ἑνὸς καὶ αὐτὴ παιδὸς πρόσωπον ἔχειν δοκῇ. ταῦτα δὲ κρατεῖν οὐκ ἐπὶ μητέρων μόνον κελεύομεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πατέρων καὶ τῶν ἄλλων ἀνιόντων βουλόμεθα, τῶν εἰς δευτέρους γάμους οὐκ ἐρχομένων. καὶ

† ἐπειδὴ.

† ἔχειν.

ἔσονται ταῦτα αὐτοῖς οἰκεῖα, οὐδὲν σχεδὸν τῆς ἄλλης αὐτῶν διαφέροντα κτήσεως, καὶ πᾶσαν ἄδειαν ἕξουσιν εἰς τὸ ἐκποιεῖν ταῦτα καὶ ἔτι περιόντες καὶ τελευτῶντες, καθ' ὃν ἂν βουληθεῖεν τρόπον. εἰ μέντοιγε ἀνεκποίητα αὐτὰ καταλίποιεν τελευτῶντες, καὶ μὴ ῥητῶς ἢ πάντα ἤ τινα τούτων πρός τινας παραπέμψοιεν, λαμβάνειν αὐτὰ τοὺς παῖδας ἐξ ἴσης, κἂν εἰ μὲν κληρονομοῖεν τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός, κἂν εἰ τινὲς μὲν αὐτῶν κληρονομοῖεν, τινὲς δὲ οὐχί. εἰ μή τις ἐξ αὐτῶν ἀχάριστος φανῇ· καὶ τῆς τοιαύτης φιλοτιμίας ἐκπέσοι. εἰ δὲ τῶν παίδων, οἱ μὲν ζῶσιν, οἱ δὲ ἀπέλθοιεν μέν, παῖδας δὲ καταλίποιεν, τὸ τοῦ τελευτήσαντος μέρος τοῖς ἐκείνου δίδομεν παισίν, εἰ κληρονομοῖεν τοῦ πατρός. ἐπεὶ τοίγε ἐπὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἄγομεν αὐτό.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιδ. οὗτινος ἐν τῷ α.
κεφαλαίῳ φησίν.

Εἰ μὲν ἄπαιδες διαμείνοιεν ἐκ τῶν προτέρων, ἢ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γάμων, οὐδεμία πολυπραγμοσύνη περὶ τὰ δεύτερα. ἀλλ' ἄνδρες μὲν ἀπελεύσονται παντελῶς πάσης παρατηρήσεως ἐλεύθεροι, γυναιξὶ δὲ μόνον ἐπικείσεται δέος τὸ μὴ πρὸ τοῦ ἐνιαυσιαίου χρόνου πρὸς δεύτερον ἐλθεῖν συνοικέσιον· ἢ γινώσκειν, ὡς εἴτι τοιοῦτο πράξαιεν, καὶ ἀώρους συναλλάξαιεν γάμους, ὑφέξουσι ποινάς, ἄλλας μὲν εἴπερ ἄπαιδες ἐκ τῶν προτέρων εἰσὶ συνοικεσίων, μείζους δέ, εἰ καὶ παῖδες ὑπεῖεν. εἰ μὲν γὰρ οὐχ ὑπέστι γονή, τὸ τῆς ἀτιμίας εὐθὺς ἐπακολουθήσει, καὶ ἔσται παντελῶς ἡ γυνὴ διὰ τὴν τῶν γάμων σπουδὴν ἠτιμασμένη. καὶ οὐδὲ λήψεταί τι τῶν παρὰ τοῦ προτέρου καταλελειμμένων αὐτῇ συνοικεσίου, οὔτε ἀπολαύσει τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, οὐδὲ τῷ συνοικοῦντι κατὰ τὸν δεύτερον γάμον περαιτέρω τῆς τρίτης τῆς οἰκείας περιουσίας ἐπιδώσει μοίρας. ἀμέλει οὐδὲ τῆς ἔξωθεν αἰσθήσεται φιλοτιμίας, οὐδὲ λήψεται παντελῶς παρ' οὐδενὸς τῶν ἔξωθεν, οὐ κλῆρον, οὐ λεγάτον, οὐ θανάτου αἰτίᾳ δωρεάν, ἀλλὰ ταῦτα ἐλεύσεται, † εἰ μὲν εἶεν παρὰ τοῖς κληρονόμοις τοῦ τελευτήσαντος, καὶ συγκληρονόμοις αὐτῆς, εἴγε ἠδύνατο κληρονομεῖν ὅλως, διὰ ταύτης οὐδ' ὁτιοῦν ὄφελος ἐχούσης. ἀλλ' εἰ γεγραμμένοι καὶ ἕτεροι τύχοιεν κληρονόμοι, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου καλοῖντο, πρὸς ἐκείνους ἐλεύσεται τὰ τῇ τοιαύτῃ γυναικὶ καταλελειμμένα. οὐ γὰρ τὸ δημόσιον αὐτὰ οἰκειώσεται, μήποτε δόξωμεν τὰ τοιαῦτα σωφρονίζοντες, τῆς τοῦ δημοσίου προνοεῖν ὠφελείας. ἀλλ' οὕτω μὲν τὰ παρὰ τῶν ἔξωθεν αὐτῇ καταλελειμμένα, πρὸς ἑτέρους χωρήσει. τὰ δέ γε παρὰ τοῦ προτέρου συνοικήσαντος, ἀφίξεται παρ' αὐτῆς ἀφαιρούμενα πρὸς τὰ δέκα πρόσωπα τῆς τοῦ καταλιπόντος ἀνδρὸς συγγενείας, τὰ τῷ νόμῳ * περιεχόμενα, τουτέστιν ἀνιόντας καὶ κατιόντας, καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου μέχρι δευτέρου τῶν βαθμῶν ἐπὶ τῆς οἰκείας φυλαττομένων τάξεως.

† [illegible]

* τουτέστιν υἱός, θυγάτηρ, ἔγγονος, ἐγγόνη, πατήρ, μήτηρ, πάππος, μάμμη, ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή.

& erunt eis propria, nihil propemodum a ceteris eorum bonis discriminis habentia; concessa ysdem licentia tam uiuis, quam morientibus, ea quocunq. modo noluerint, alienandi. Quod si non alienata morientes reliquerint, nec nominatim uel omnia, uel quædam ex eis ad quosdam transmiserint: accipient ea liberi ex æquo, licet neque patris neque matris hereditatem adeant, uel aliqui ex eis adeant, aliqui non adeant: nisi quis eorum ingratus exstiterit, & huiusmodi largitione exciderit. Quod si quidam ex liberis superstites fuerint, quidam decesserint illi quidem, sed liberos post se reliquerint: defuncti partem liberis ipsius cōcedimus, si quidem patris heredes exstiterint. ceteroquin eam ad fratres eius transferimus.

Legito & tit. XIIII. cuius I. cap. dicitur:

*Quod si liberorum expertes manserint ex prioribus, uel etiam utrisque nuptys, nihil circa secundas est negotij: sed uiri quidem prorsus ab omni obseruatione immunes euadent, mulieribus autem metus hic dumtaxat incumbet, ne ante tempus anniuersarium ad secundum matrimonium conuolent: aut futurum sciant, ut si quid eiusmodi commiserint, & intempestiuis sese nuptys collocauerint, pœnas perferant, alias quidem si nullos ex prioribus coniugys liberos sustulerint; maiores uero, si & liberi subsint. quippe si nulla subsit soboles, infamia statim eam comitabitur, & erit omnino propter deproperatas nuptias infamis, neq. quidquam relictorum ex priori matrimonio capiet, neque donatione ante nuptias fruetur, neque secundo marito ultra tertiam patrimony sui partem offeret. Immo nec largitionis aliunde prouenientis fructum sentiet, nec penitus ab ullo extraneorum uel hereditatem, uel legatum, uel mortis caussa donationem accipiet: sed peruenient hæc, aut manebunt apud heredes defuncti, & ipsius mulieris coheredes, si quidē heres omnino esse poterat, ipsa scilicet nihil inde commodi ferente. Adeoque siue aly quoque scripti heredes exstiterint, siue qui ab intestato uocentur; ad eos bona tali mulieri relicta peruenient. Quippe fiscus illa sibi non uindicabit, ne forte huiusmodi castigando, fisci commodis prospicere uideamur. Atque hoc modo relicta illi ab extraneis ad alios concedent. Quæ autē a priori marito relicta fuerint, adempta mulieri peruenient ad decem illas personas ex defuncti cognatione, quæ edicto * continentur, id est, adscendentes, descēdentes, & ex transuerso, gradibus ad secundū usq. suo in ordine seruādis.*

Cap. 22. ibid.

*hoc est, filius, filia, nepos, neptis, pater, mater, auus, auia, frater, & soror.

quibus non existentibus, ad ærarium deuoluentur. Nec item longius suorum cognatorum hereditatē adibit ab intestato, quam ad tertium usque gradum. Quod si qui ab ea remotiores sunt, heredes alios habebunt. Pœna uero, quæ illi ante ceteras irrogatur, infamia scilicet, si quidem ex prioribus nuptijs liberos nullos habuerit, principis ita iubentis rescripto aboleri poterit. Sin autem liberi cuiuscumque sexus extent, permissum ei quidem est, principi pro abroganda infamia preces offerre; sed nullum ex rescriptis fructum percipiet. Si qua tamen uelit aliquid a principe commodi consequi, ceterisque pœnis liberari: natis ex priori coniugio liberis dimidiam patrimonij sui partem tribuat. qui sane si liberos habent, ad eos illa transmittent. Intestati autem, defuncti defunctorumque partes pro rata fratres eorum capient, qui & in reliquis defuncti defunctorumue filiorum bonis matri præferuntur. Si tamen omnes intestati decesserint, infelicitatis suæ consolationem mater capiat, dum ea recipit quæ liberis donauit. Quod si definitum luctus tempus mulier exspectet, indicatasque pœnas effugiat, ad secundas tamen nuptias conuolet: si liberos quidem non habeat, (dicatur enim & denuo) periculo res omnino caret; sin extet soboles, & lex adfectos ignominia liberos ob maternas nuptias uideat: omnē ei largitatem a marito profectam aufert iure proprietatis, usufructu dumtaxat relicto. Atque hæc statuta sunto tam de donatione ante nuptias, quam de largitione quauis alia; siue a marito uiuo ad eam peruenerit, uel ex testamento, uel mortis caussa donatione; siue pars sit institutionis, siue legatum. Et generaliter denique rem explicemus, omnis eam proprietatis titulus in ijs, quæ a priori marito ad eam peruenerint, destituet: eaque liberi accipient, & ius proprietatis statim consequentur eo tempore, quo matrimonium alterius mater amplexa fuerit.

Simile quiddam traditur XLI. lib. I. tit. III. cap.

SCHOLION.

Sciendum est, largitatem sponsaliciam, quam theoretrum uocant, etiam secundas contrahentem nuptias iure proprietatis accipere. Nam cap. XX tit. I. lib. XXX. dicitur, factas donationes ante nuptias iure consistere, licet eodem die nuptiæ fuerint consequutæ.

Atque hæ pœnæ tam mulieri, quam uiro incumbant. Quippe si & is, quum liberos habeat, uxorem alteram eis induxerit: lucra dotalia titulo proprietatis haud percipiet, nec ab uxore profecta quæ alia largitas ei solida futura est, extra ius utendi fruendi quoad uixerit.

ὧν οὐχ ὑφεστώτων, ἐπὶ τὸ ταμιεῖον ἐλεύσεται. ἀλλ' οὐδὲ πορρωτέρω κληρονομίαν ἐξ ἀδιαθέτου τῶν οἰκείων αὐτῆς ὑπεισελεύσεται συγγενῶν, ἀλλὰ μέχρι τρίτου βαθμοῦ. οἱ πορρωτέρω δὲ, ἑτέρους ἕξουσι κληρονόμους. καὶ ἥν γε πρὸ τῶν ἄλλων αὐτῇ ποινῶν ἐπήγαγεν, φαμὲν δὴ τὴν ἀτιμίαν, εἰ μὲν ἄπαις ἐκ τῶν προτέρων εἴη γάμων, λελύσεται βασιλέως γράμμασι κελεύοντος. εἰ δὲ παῖδες ὑπεῖεν, οἱασδήποτε γονῆς: ἔξεστι μὲν αὐτῇ βασιλέως ὑπὲρ τῆς ἀτιμίας δεῖσθαι, οὐ μὴν ὠφελές τι τῶν ἀντιγραφομένων ἐγγενήσεται. πλὴν εἰ βούλεταί τις ἐκ τῆς βασιλείας ἔχειν ὠφέλειαν, καὶ τῶν ἄλλων ἀπαλλαγῆναι ποινῶν: τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισὶν τὴν ἡμίσειαν τῆς οἰκείας οὐσίας παρέξει μοῖραν. καὶ παῖδας μὲν ἔχοντες, εἰς τοὺς ἑαυτῶν παραπέμψουσι παῖδας: εἰ δὲ οὐκ ἔχοιεν, τὰ τοῦ τελευτήσαντος ἢ τῶν τελευτησάντων μέρη λήψονται πάντως ἀναλόγως οἱ τούτων ἀδελφοὶ οἱ προτιμώμενοι τῆς μητρὸς εἰς τὴν ἄλλην οὐσίαν τοῦ τελευτήσαντος παιδὸς, ἢ τῶν τελευτησάντων. εἰ δὲ πάντες ἀπέλθοιεν ἀδιάθετοι, ἐχέτω παραψυχὴν τῆς ἑαυτῆς δυσκληρίας ἡ μήτηρ, τὸ ταῦτα πάλιν ἀναλαβεῖν, ἅπερ τοῖς παισὶν ἐδωρήσατο. εἰ δὲ † ἀναμείνει μὲν τὸν χρόνον ἡ γυνὴ, καὶ διαφύγῃ τὰς εἰρημένας ποινὰς, ἐπὶ δεύτερον δὲ ἀφίκοιτο συνοικέσιον: εἰ μὲν οὐκ ἔχοι παῖδας (εἰρήσθω δὲ καὶ αὖθις) ἀκίνδυνον ἅπαν τὸ ἐντεῦθεν. εἰ δὲ ὑπείη γονὴ, καὶ παῖδας ὁ νόμος ἐντεῦθεν ἀτιμασθέντας ἴδοι: τηνικαῦτα πάσης φιλοτιμίας τῆς ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἐλθούσης κατὰ τὸ τῆς δεσποτείας ἀφαιρεῖται μέρος, μόνην † αὐτὴν καταλείπων τὴν χρῆσίν τε καὶ ἐπικαρπίαν. καὶ ταῦτα νενομοθετήσθω καὶ ἐπὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, καὶ ἐπὶ πάσης ἑτέρας φιλοτιμίας, εἴτε ἐν ζωῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν γινομένης, ἢ ἐκ διαθήκης, ἢ θανάτου αἰτίᾳ δωρεᾶς, εἴτε ἐνστάσεως εἴη μέρος, εἴτε πρεσβεῖον. καὶ γενικῶς εἰπεῖν, ἅπας αὐτὴν ἐπιλείψει δεσποτείας τρόπος ἐπὶ τοῖς παρὰ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἀφιγμένοις, καὶ οἱ παῖδες αὐτὰ λήψονται, καὶ τῆς δεσποτείας ἔσονται κύριοι, κατὰ τὸν καιρὸν εὐθὺς, καθ' ὃν ἡ μήτηρ συνῴκησεν ἄλλῳ.

[illegible] ἐν τῷ μα. βιβ. τίτλ. α, κεφ. γ.

† ἀναμένουσα.

† αὐτῇ καταλείπων.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἰστέον, ὅτι τὸ θεώρετρον [illegible] καὶ ἡ δευτερογαμοῦσα λαμβάνει κατὰ δεσποτείαν. φησὶ γὰρ κεφ. κ. τίτ. α. βιβλ. λ. ὅτι αἱ πρὸ τοῦ γάμου δωρεαὶ ἰσχύουσι, κἂν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ γαμηθῶσιν.

Καὶ ταῦτα γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς ἐπιτίμια κείσθω. εἰ γὰρ δὴ κἀκεῖνος παῖδας ἔχων δευτέραν αὐτοῖς ἐπεισαγάγῃ γαμετὴν, οὐ τῶν ἐκ τῆς προικὸς ἀπολαύσει κερδῶν κατὰ δεσποτείας λόγον, οὐ φιλοτιμίαν ἄλλην παρὰ τῆς γυναικὸς λαβὼν ταύτην ἕξει βεβαίως, πλὴν ὅσον χρῆσθαι καὶ καρποῦσθαι μέχρι παρείη μόνον.

καὶ τοῦ-

καὶ ἐνταῦθα γὰρ οἱ παῖδες, εἰ καὶ ὑπεξούσιοι καθεστήκασιν, ἀλλ' οὖν κύριοι τῶν τοιούτων κατὰ δεσποτείαν ἔσονται, προσγινομένων εὐθὺς εἰς † αὐτὸν μόνον ἅμα τῇ τῆς δευτέρας γυναικὸς συναφείᾳ. ἀλλὰ καὶ ἐάν τι ἐκ τῶν τοιούτων πραγμάτων ἐκποιηθῇ παρὰ τῶν δευτερογαμούντων γονέων, ἐκδικηθήσεται παρὰ τῶν παίδων καὶ τῶν κληρονόμων αὐτῶν καὶ διαδόχων: οὐκ ἄλλως ἀποκλειομένων, πλὴν εἰ μὴ τριακονταετὴς παρῆλθε χρόνος, καὶ ἡ κατοχὴ κυρίους τοὺς λαβόντας καταστήσει, ἀρχομένου τοῖς παισὶ τοῦ χρόνου τρέχειν, ἐξ οὗπερ αὐτεξούσιοι φανεῖεν ὄντες, ἢ γινόμενοι, πλὴν εἰ μή τις ἄνηβος ἡλικία προσβοηθήσειεν ἔτι. καὶ ὅτι εἰ πλειόνων ὄντων παίδων τελευτήσειεν εἷς, εἰ μὲν ἔχοι παῖδας, ἐπ' ἐκείνους φέρεσθαι τὸν κλῆρον τοῦτον. εἰ δὲ οὐκ ἔχοι παῖδας, μὴ πάντως εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τὸ πᾶν ἔρχεσθαι, ἀλλ' ὅσον ἐκ τοῦ συμφώνου τῆς ἀπαιδίας ἐγένετο τῷ γεγαμηκότι, τοῦτο αὐτὸν κερδαίνειν: τὸ λοιπὸν δὲ συγχωρεῖν ἔρχεσθαι ἐπὶ τοὺς τοῦ παιδὸς διαδόχους, εἴτε ἀδελφοὶ καθεστήκοιεν, εἴτε ἐξωτικοὶ τυχόν, ὅπερ μάλιστα ἐπὶ μητρὸς συμβαίνει, εἴτε καὶ ἀδιάθετοι τελευτήσαιεν, εἴτε διάθοιντο. καὶ ὅτι ἐπὶ τούτων κερδῶν, ὅσα πρὸς τοὺς δευτέρους ἐρχομένων τῶν γονέων γάμους λαμβάνουσιν οἱ παῖδες, οὐ περιεργαζόμεθα, πότερον κληρονομοῦσι τοῦ προτελευτῶντος γονέως, ἢ οὐχί: ἀλλὰ καθάπερ ἔμπροσθεν εἴπομεν, γέρας αὐτοῖς δίδομεν τοῦτο, καὶ ἐξίσου λήψονται αὐτοὶ μὲν περιόντες, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ οἱ τοῦ τελευτήσαντος παῖδες, τὸ τοῦ γεγονηκότος λαμβάνοντες μέρος, πανταχοῦ μέντοι τῆς ἀχαριστίας ἐμποδὼν πρὸς τὸ τοιοῦτο κέρδος ἱσταμένης τῷ τοιούτῳ παιδί. τοὺς γὰρ κατὰ τῶν ἀχαρίστων κειμένους οὐχ ὑπερβαίνομεν νόμους, ταύτῃ καὶ τοὺς γονεῖς τιμῶντες, καὶ τοὺς παῖδας εἰς εὐσέβειαν ἄγοντες.

† αὐτοῖς μόνοις.

δ. κεφ.

Ὅτι οὐ δύνανται οὔτε εἰς μητρυιὰν οἱ πατέρες οὔτε εἰς τὸν πατρῶον αἱ μητέρες κατὰ τὸν τῆς ζωῆς χρόνον τὴν οἱανοῦν ποιεῖσθαι φιλοτιμίαν, ἢ ἐν τελευτῇ καταλιμπάνειν πλέον ἑνὸς παιδὸς τοῦ τὸ ἔλαττον ἔχοντος: ἐκ τῆς ἐκείνων περιουσίας δηλαδὴ τῆς πρώην τετάρτης, νυνὶ δὲ τρίτης, ἢ ἡμισείας κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, πάντως τοῖς παισὶ καταλιμπανομένης, ἢ διδομένης μοίρας: εἰ μὴ πάλιν ὁ τῆς ἀχαριστίας ἐναντιοῦται λόγος. πανταχοῦ τούτου φυλαττομένου, καὶ ἐπὶ πάππου καὶ μάμμης, καὶ προπάππου καὶ προμάμμης, καὶ ἐκγόνων ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, καὶ προεκγόνων ὁμοίως, εἴτε ὑπεξούσιοι τυχόν, εἴτε αὐτεξούσιοι καθεστήκοιεν, ἐκ τῆς πατρῴας ἢ μητρῴας κατιόντες σειρᾶς. εἰ δέ τι πλέον καταλειφθῇ τῷ πατρωῷ, ἢ τῇ μητρυιᾷ, τοῦτο ἐξίσης διαιρεθήσεται τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισίν.

ζ.

Εἰ δὲ μόνον χρῆσιν πραγμάτων ἢ ὁ ἀνὴρ τῇ γαμετῇ, ἢ ἡ συνοικοῦσα τῷ γήμαντι κατὰ τελευτὴν

Nam & heic liberi, quamuis in potestate sint, eiusmodi rerum domini iure proprietatis erũt, deuolutarum ad eos solos statim ab uxoris secundæ coniugio. Quinetiam si quid ex huiusmodi rebus a parentibus secundas contrahentibus nuptias alienatum fuerit, uindicabitur a filijs, & heredibus ac successoribus eorum, non aliter excludendis, quam si tempus tricennale praterierit, & possessio dominos effecerit eos, qui res ipsas consequuti fuerint; tempore filijs incipiente currere, ex quo sui iuris eos esse, uel factos esse, paruerit; nisi pupillaris ætas adhuc eis opituletur. Item, si quum filij plures existerent, unus decesserit, & liberos habeat; ad eos hereditas ista deferatur: si uero filios nullos habeat, non omnino ad fratres eius totum ueniat, sed quantum ex pacto non existentium liberorum parenti accessisset, tantum lucretur; reliquum ad successores filij peruenire sinat, siue fratres illi sint, siue fortassis extranei, quod in matre maxime contingit, siue defuncti sint intestati, siue testamentum fecerint. Item, in ijs lucris, quæ filij capiunt, parentibus ad secundas nuptias accedentibus, curiose non inquirimus, utrum prius defuncti parentis hereditatem adeant, nec ne: sed quemadmodum antea diximus, loco muneris hoc eis largimur, idque tam ipsi capient superstites, quam cum eis liberi defuncti, partem parentis sui sumentes: ubique tamen ingratitudine lucrum huiusmodi filij præpediente. Quippe latas aduersus ingratos leges non transgredimur, eademq; ratione tum honore parentes adficimus, tum liberos ad pietatem traducimus.

IIII. cap.

Item, non possunt nec in nouercam patres, nec in uitricum matres uel per tempus uitæ suæ quamcumq; largitionem exercere, uel sub mortem plus relinquere, quam uni ex liberis, qui minimum habet; ex bonis scilicet ipsorum quarta quidem olim parte, nunc uero tertia, uel dimidia secundum legem nostram, liberis omnino relinquenda uel danda: nisi rursus ingratitudinis obstet ratio: eodem hoc obseruando tum in auo & auia, tum in proauo & proauia, itemq; nepotibus masculis & feminis, atq; etiam pronepotibus: siue in potestate, siue emancipati fuerint, paterna maternaue linea descendentes. Quod si uitrico uel nouercæ relictum amplius fuerit, id ex æquo in procreatos ex priori coniugio liberos distribuetur.

VII.

Si uero dumtaxat usumfructum rerum uel maritus uxori, uel uxor marito dederit in ex-

trema uoluntate: tam diu uolumus hunc apud eos manere, quam diu superstites sunt; nisi qui donationem fecit aut reliquit, mas siue femina, nominatim expresserit, uelle se, secundas ad nuptias eo transeunte, qui usumfructum accepit, & extingui eum, & ad proprietatem suam reuerti. Atque hæc quidem de ijs dicimus, quæ per caussam largitatis offeruntur. Sin autem usufructus rerum in dotem, uel ante nuptias donationem, datus fuerit: nihil penitus innouamus, sed dudum legibus sancita ualeant.

VIII.

De hac inuenies accuratius dictum in titulo de hereditate, ubi de bonis maternis tractatur.

Omnium rerum, quæ ad filios perueniunt uel ex materna linea, uel ex ipsorum filiorum nuptiali caussa, uel aliunde, pater usumfructum casus expertem habet, quam quidem diu superstes est, quamuis ad secūdas nuptias transierit. Ratio tamen castrensium peculiorum excepta esto.

XIII.

*Si mater liberum suorum tutelam gerat, nimirum adhuc impuberum, quæ secundas ad nuptias minime conuolaturam se promiserit; posteaque nulla tam prioris tori, quam promissorum suorum ratione habita, secundas nuptias contraxerit, non petito prius tutore, nec rationibus redditis, & omnibus solutis, quæ antea debebat: non tantum liberis lex permittit, ut in hypothecam facultates ipsius habeant, uerumetiam illius bona qui eam duxit, in hypothecarum nexum simul abripit, eique filij successione * interdicit, si decedat impubes, quamuis ex substitutione pater eam ad filij successionem uenire iusserit. Et hæc quidem ij, qui nos præcesserunt. Nos uero statuimus, ut mulieres quæ hoc modo fidem fallere deinceps ausæ fuerint, præter indicatas tam antea pœnas, & illas omnes sustineant, quas supra recensuimus, in mentione mulierum intra tempus legitimum luctus nubētium; adijcientes his & infamiam, & cetera omnia, liberationemq. a pœnis eamdem eis concedentes, quam & illis, ut principi scilicet preces offerant, suorumque bonorum partem dimidiam liberis tribuant, ne quidem usufructu apud matrem manente: denique simpliciter eam propter intempestiuitatem nuptiarum parem illi facimus, quæ intra legitimum luctus tempus nupsit. eisdem uero pœnis etiam semet obligabit, si naturalium liberorum tutelam gerat. Ceterum de matre tutelam gerente copiosius dictum in titulo de tutoribus inuenies.*

* Hoc etiā lib. XLV. tit. I. cap. XXXV. dicitur, & in tit. de hereditate reperies.

XV.

Sed & si quis religiosissimorum clericorum

δ' ἰδίαν βούλησιν· μένειν ταῦτα παρ' αὐτοῖς βουλόμεθα μέχρι περίεισιν· εἰ μὴ ῥητῶς ὁ τὴν δωρεὰν πεποιημένος, ἢ ὁ ταύτην καταλιπὼν, εἴτε ἄρρην, εἴτε θήλεια, φησὶ βούλεσθαι πρὸς δευτέρους ἀφικνουμένου γάμους τοῦ τὴν χρῆσιν λαβόντος, λύεσθαί τε αὐτὴν, καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν ἀναστρέφειν δεσποτείαν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τῶν κατὰ φιλοτιμίαν διδομένων φαμέν. εἰ μέντοι ἐν προικὶ ἢ προγαμιαίᾳ δωρεᾷ πραγμάτων χρῆσις δοθῇ, οὐδὲν παντελῶς καινίζομεν· ἀλλὰ τὰ ἤδη νενομοθετημένα κρατείτω.

η.

Ὅτι ὁ πατὴρ πάντων τῶν εἰς τοὺς παῖδας ἀφικνουμένων, εἴτε ἐκ μητρῴας σειρᾶς, εἴτε ἐκ γαμικῆς τῶν παίδων αἰτίας, εἴτε ἀλλαχόθεν, τὴν χρῆσιν ἔχει, κἂν εἰ πρὸς δευτέρους ἔλθοι γάμους, ἄχρις οὗ περίεισιν ἀδιάπτωτον. ὁ δὲ τῶν ἰδιοκτήτων πεκουλίων ἐξαιρείσθω λόγος.

περὶ τούτου εὑρήσεις ἀκριβέστερον ἐν τῷ περὶ κληρονομίας, ἵνα περὶ μητρῴων ὑπαρξέων.

ιγ.

Εἰ ἐπιτροπεύοι γυνὴ τῶν παίδων, πρόδηλον ὡς ἀνήβων καθεστώτων, διεπαγγειλαμένη μὴ πρὸς δεύτερον ἔρχεσθαι γάμον, εἶτα καταφρονήσασα καὶ τῆς προτέρας εὐνῆς καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν δευτερογαμήσει, μὴ πρότερον ἐπίτροπόν τε αἰτήσασα, καὶ τοὺς λογισμοὺς παρασχομένη, καὶ καταβαλοῦσα πᾶν ὅσον ἔμπροσθεν ὀφείλει· οὐ μόνον τὰ αὐτῆς ὑποθήκην ἔχειν ὁ νόμος συγχωρεῖ τοῖς παισὶν, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ γήμαντος οὐσίαν συνυπάγει ταῖς ὑποθήκαις.† αὐτῇ τε ἀπαγορεύει τὴν τοῦ παιδὸς διαδοχὴν ἀνήβου τελευτῶντος, εἰ καὶ ἐξ ὑποκαταστάσεως ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐλθεῖν πρὸς τὴν τοῦ παιδὸς εἶπε διαδοχήν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ πρὸ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ νομοθετοῦμεν τὰς οὕτω τοῦ λοιποῦ διαψεύδεσθαι τολμώσας γυναῖκας, πρὸς ταῖς ἤδη προειλημμέναις ποιναῖς, καὶ πάσας ὑφίστασθαι ποινὰς, ἃς πρότερον εἴπομεν ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου γαμουμένων γυναικῶν, τήν τε ἀτιμίαν καὶ τὰ ἄλλα πάντα, πρὸς ταύταις ἐπάγοντες, καὶ λύσιν αὐταῖς τῶν ποινῶν διδόντες τὴν αὐτὴν, ἥνπερ κἀκείναις, τὸ δεῖσθαι βασιλέως, καὶ τὴν ἡμίσειαν μοῖραν διδόναι τοῖς παισὶ τῶν οἰκείων, οὐδὲ τῆς χρήσεως παρ' αὐταῖς μενούσης, καὶ ἁπλῶς ἴσην αὐτὴν τίθεμεν διὰ τὴν τῶν γάμων ἀωρίαν τῇ πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου γημαμένῃ. ταῖς αὐταῖς ὑποκειμένη ποιναῖς, εἰ καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιτροπεύοι παίδων. εὑρήσεις δὲ περὶ ἐπιτροπευούσης μητρὸς πλατύτερον, ἐν τῷ περὶ ἐπιτρόπου τίτλῳ.

† τοῦτο καὶ ἐν τῷ με. βιβλίῳ τίτλῳ α. κεφ. λε. ῥητῶς, καὶ εὑρήσεις αὐτὸ περὶ κληρονομίας.

ιε.

Ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἐν τοῖς εὐλαβεστάτοις τελῶν κληρι-

κληρικοῖς (τοῖς ὑπὲρ τὸν ἀναγνώστην ἢ ψάλτην φαμὲν) ὅλως ὁμιλήσειε γάμοις: τοῦτον ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως ἐκπίπτειν τῆς ἱερωσύνης διετάξάμεθα. εἰ μέντοι ἀναγνώστης ὢν, δευτερογαμήσει: οὐκέτι πρὸς ἱερωσύνην ἀναβήσεται.

numero comprehensus, (intelligimus autem eos, qui supra lectorem uel cantorem sunt) nuptias omnino contraxerit: eum constitutione nostra sacerdotio deyciendum praecepimus. Si [illegible] quum lector esset, secundum matrimonium contraxerit: non amplius ad sacerdotium adscendet.

ιζ'.

περὶ κληρονομίας τῶν παίδων τῶν δευτερογαμούντων.

Ὅτι ἤδη μὲν ἐθεσπίσαμεν τὰς μητέρας ἐπὶ τὸν τοῦ παιδὸς τοῦ μὴ καταλιπόντος παῖδας μετὰ τῶν αὐτοῦ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφῶν ἀπραγμόνως καλεῖσθαι κλῆρον, καὶ τοῦτον μετὰ τῆς χρήσεως καὶ τὴν δεσποτείαν ἔχειν βεβαίως, εἴτε πρὸ τοῦ κλήρου, εἴτε μετὰ ταῦτα δευτέροις ὁμιλήσαιεν γάμοις. ταύτην ἡμῶν τὴν νομοθεσίαν κυρίαν μένειν ἐπὶ τὰς ἤδη πρὸς δευτέρους ἐλθούσας γάμους βουλόμεθα. τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, οὕτως ἡμῖν ὁ παρὼν νόμος τυπούτω τε καὶ διαθεσμοθετείτω. εἰ τοίνυν νομίμως ὁ παῖς διαθέμενος καταλείψει τῇ μητρὶ τὴν οὐσίαν, ἢ καὶ μοῖραν ταύτης τινά: ταύτην ἐκείνη λαμβανέτω διὰ τὴν γραφὴν (ἐπειδὴ πανταχοῦ φυλάττεσθαι τὰς τῶν τελευτώντων βουλόμεθα γνώμας) καὶ ἐχέτω τὸ καταλελειμμένον κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν. εἰ δὲ ἀδιάθετος ὁ παῖς τελευτήσειεν, ἤδη πρὸς δευτέρους τῆς μητρὸς ἐλθούσης γάμους, ἢ καὶ ὕστερον ἐρχομένης: καλείσθω μὲν καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν τοῦ παιδὸς ἀδελφῶν ἢ καὶ ἀδελφοπαίδων προσωπικῶς (δηλονότι κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν) ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὴν ἐκείνου διαδοχήν. ἀλλ' ὅσα μὲν ἐκ πατρῴας οὐσίας εἰς τὸν παῖδα εἰσῆλθον, τούτων μόνην ἐχέτω τὴν χρῆσιν, εἰς δευτέρους ὅλως ἢ πρότερον ἢ ὕστερον ἀφικομένη γάμους. εἰς δὲ τὰ λοιπὰ πάντα πράγματα, ὁπόσα ἔξωθεν ἦν τῷ παιδί, παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς διαδοχήν, ἐρχέσθω κατὰ τὴν κλῆσιν τὴν ἡμετέραν, ἣν αὐτίκα ἐροῦμεν, τινὸς ἐπανορθώσεως καὶ αὐτὴν δεομένην. καὶ ταῦτα φαμὲν ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῖς ἔξω τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς. τὰ γὰρ † ἐπ' ἐκείνης νενομοθετημένα ἀκέραια φυλάττομεν, ἐφ' οἷς μόνην ἡ μήτηρ ἕξει τὴν χρῆσιν καὶ ἐπικαρπίαν. ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἄλλοις πράγμασι ταῦτα νομοθετοῦμεν, καὶ τῷ ἑξῆς παραδίδομεν χρόνῳ, ὅσα μετὰ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν ἐστιν ἐκ πατρὸς ἀφικόμενα τῷ παιδί, ἢ ἐξ ἄλλων αἰτιῶν, ἐπί τε τῶν ἐκ διαθήκης, ἐπί τε τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεων: τοῦ κατὰ τῶν ἀχαρίστων παίδων λόγου πανταχόθεν καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς πράγμασι φυλαττομένου. τὴν δὲ ἀχαριστίαν ἐνταῦθα σκοποῦμεν οὐ μόνον πρὸς τὴν μητέρα: ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν τελευτήσαντα ἀδελφόν.

† ἐπ' ἐκείνης.

XVII.

De secundo nuptias contrahentium successione in bonis libero-

Sancimus iam, ut matres ad hereditatem filij, qui sine liberis decessit, cum defuncti fratribus citra ullum impedimentum uocentur, eiusque proprietatem cum usufructu firmiter habeant, siue ante delatam hereditatem, siue postea secundas nuptias contraxerint. Hanc sanctionem nostram in ijs, quae iam ad secundas nuptias progressae sunt, ratam manere uolumus. Verum de ijs, quae deinceps euentura sunt, in hunc modum a nobis hac lege decretum & statutum esto. Itaque si filius testamento legitime facto, substantiam suam, eiusue partem aliquam matri reliquerit; eam illa capiat propter scripturam, quum in omnibus ratas esse morientium uoluntates uelimus, remque relictam iure tam proprietatis quam usufructus obtineat. Sin autem filius intestatus decesserit, matre iam secundas ad nuptias progressa, uel postea progrediente: ad successionem illius ipsa quoque cum eius fratribus uel fratrum filijs pro uirili parte, secundum nostram scilicet constitutionem, ab intestato uocetur. Verum quaecumque de bonis paternis ad filium peruenerint, eorum secundas ad nuptias uel ante uel post accedens usumfructum dumtaxat habeat: ad ceteras uero res omnes, quas praeter paternam hereditatem filius extrinsecus habebat, secũdum uocationem nostram, quam mox indicabimus, & ipsam emendationis alicuius egentem, perueniat. Et haec quidem ijs de rebus dicimus, quae extra donationem ante nuptias posita sunt. nam de illis quae statuta sunt integra seruamus; habitura in eis matre solum usumfructum. Sed in alijs rebus haec sancimus, atque sequutura tradimus, quaecumque scilicet post donationem ante nuptias ad filium a patre, uel alijs ex caussis perueniunt, tam in successionibus ex testamento, quam ab intestato: seruando ex omni parte his etiam in rebus illo, quod aduersus ingratos liberos dictum est. Et ingratitudinem hoc loco non matris dumtaxat ratione; uerumetiam defuncti fratris consideramus.

A [illegible] Legito

Legito & lib. XLV. tit. I. cap. XXXIIII. cuius hæc uerba sunt:

Quomodo & quando filio uel filiæ mater ab intestato succedat. l. 5. C. ad S. C. Tertyl.

Quoties ab intestato mater filio filiæue suæ succedit, si matrimonium secundum post mortem fily non contraxerit; delatum sibi lucrum integrum adquirat. Sin autem secundo nupserit, extrinsecus quidem filio quæsitas res habeat; proprietatem uero fratribus & sororibus fily defuncti reseruet. Hoc enim obtineat & ceteris in rebus, quas secūdo nupta mulier a priori marito lucrata est.

SCHOLION.

Legito & II. nouellam, in qua dicitur de contrahentibus secundas nuptias, & eorum successione in bonis filiorum. Item nouellam XXII. in qua & de legitimo luctus tempore tractatur. Item nouellam XXXIX. cap II. Loquitur enim de ea, quæ undecimo mense peperit. Item nouellam LXIIX. in qua de successione liberorum dicitur. Item nouellam CXXVII cap. III.

DE INGRATIS FRATRIBVS, ET caussis ingratitudinis eorum.

Tit. XIIII. cap. XVII. them. V.

Nouel. 22. cap. 47.

Quum multas inter fratres oriri contentiones sciamus, illum tantum erga fratrem ingratum existentem, huius lucri participem esse non permittimus: qui uel uitæ fratris fuerit insidiatus, uel accusationem in eum criminalem instituerit, uel operam dederit, ut eum bonis suis spoliet. Nam huius portio tam reliquos ad fratres, fratrumue filios, quam ipsam matrem perueniet.

Legito & nouel. CXXVII. in qua de donatione ante nuptias dicitur. De restitutione legito nouel. XXXIX.

DE DOTE, AC DONATIONE ANte nuptias, quod hereditariis restitutionibus non subiaceant. Item quod post nuptias augeri possint. & de non alienandis rebus earum immobilibus. Item de priuilegio dotis, & quod in uiri bonis dos non computetur, quum ei munus imponitur.

Tit. XV. cap. XI. them. VI.

Nouel. 39. cap. 1.

Cetera quidem omnia constitutionis nuper a nobis editæ capita rata manere uolentes, hoc solum innouamus; ut si quis deinceps rerū suarum restitutionem faciat, primum quidem filio portionem legitimam reseruet, non quartam, (id enim correximus, nimia tenuitatis damnatum) sed omnino tertiam, uel dimidiam, pro numero liberorum. Deinde in reliqua bonorum parte, si ad dotem uel ante nuptias donationem honeste constituendam, ut personarum qualitati respondeat, legitima portio non sufficiat: ut tantumdem eximatur de restitutione, quantum parti legitima

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον με. τίτλον α. κεφάλαιον λδ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁσάκις μήτηρ υἱὸν κληρονομήσει ἴδιον ἢ θυγατέρα ἐξ ἀδιαθέτου, εἰ μὲν μὴ δευτερογαμήσει μετὰ τὴν τοῦ παιδὸς τελευτήν, μενέτω τέλειον ἔχουσα τὸ εἰς αὐτὴν περιελθὸν κέρδος. ἐὰν δὲ δευτερογαμήσῃ· τὰ μὲν ἔξωθεν εἰς τὸν υἱὸν περιελθόντα πράγματα ἐχέτω· τὴν δὲ δεσποτείαν φυλαττέσθω τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ταῖς ἀδελφαῖς τοῦ τελευτήσαντος παιδός. τοῦτο γὰρ κρατείτω καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων ἅπερ ἐκέρδανε παρὰ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἡ δευτερογαμήσασα γυνή.

πῶς καὶ πότε κληρονομεῖ μήτηρ υἱὸν ἢ θυγατέρα ἐξ ἀδιαθέτου.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν β. ἐν ᾗ φησὶ περὶ δευτερογαμούντων καὶ τῆς κληρονομίας τῶν παίδων αὐτῶν. καὶ νεαρὰν κβ. ἐν ᾗ καὶ περὶ τοῦ νομίμου πένθους χρόνου. καὶ νεαρὰν λθ. κεφ. β. ἐν ᾗ φησὶ περὶ τῆς τεκούσης τῷ ια μηνί. καὶ νεαρὰν ξη. ἐν ᾗ φησὶ περὶ διαδοχῆς τῶν παίδων. καὶ νεαρὰν ρκζ. κεφ. γ.

ΠΕΡΙ ἈΧΑΡΙΣΤΩΝ ἈΔΕΛΦΩΝ, καὶ τῶν αἰτιῶν τῆς ἀχαριστίας αὐτῶν.

Τίτλ. ιδ. κεφ. ιζ. θεμ. ε.

Ἐπειδὴ ἴσμεν πολλὰς τοῖς ἀδελφοῖς πρὸς ἀλλήλους γινομένας φιλονεικίας, ἐκεῖνον μόνον ἀχάριστον † τὸν ἀδελφὸν γινόμενον μετέχειν τούτου τοῦ κέρδους οὐ συγχωροῦμεν, ὃς ἂν ἢ θάνατον ἐπιβουλεύσῃ τῷ ἀδελφῷ, ἢ ἐγκληματικὴν ἀπενέγκοιτο κατ' αὐτοῦ γραφήν, ἢ τῆς οὐσίας αὐτοῦ σπεύσειεν ἐπαγαγεῖν ἀφαίρεσιν. τὸ γὰρ ἐκείνου μέρος, εἴς τε τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφόπαιδας καὶ τὴν μητέρα ἐρχέσθω.

† περὶ τὸν ἀδελφόν.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟ ΓΑΜΟΥ ΔΩΡΕΑΣ, ὅτι οὐχ ὑπόκειται κληρονομικαῖς ἀποκαταστάσεσιν. καὶ ὅτι μετὰ τὸν γάμον δύναται ἐπαυξάνεσθαι. καὶ περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι τὰ ἀκίνητα αὐτῶν. καὶ περὶ προνομίου προικός. καὶ ὅτι οὐ συλλογίζεται εἰς τὴν τοῦ ἀνδρὸς ὑπόστασιν ἡ προίξ, ἐπιφερομένης αὐτῷ λειτουργίας.

ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ρκζ. ἐν ᾗ φησὶ περὶ πρὸ γάμου δωρεᾶς. περὶ ἀποκαταστάσεως ἀνάγνωθι καὶ λθ. νεαράν.

Τίτλος ιε. κεφάλαιον ια. θεμ. ς.

Τὰ μὲν ἄλλα πάντα τῆς πρώην παρ' ἡμῶν τεθειμένης διατάξεως κύρια μένειν βουλόμενοι· τοῦτο δὲ καινίζοντες μόνον, ἵνα εἴ τις τὸ λοιπὸν ἀποκατάστασιν ποιοῖτο τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων· πρῶτον μὲν φυλάττοι τῷ παιδὶ τὸ νόμιμον μέρος, οὐ τὸ τέταρτον (τοῦτο γὰρ ἐπανωρθώσαμεν, πενίαν αὐτοῦ πολλὴν καταγνόντες) ἀλλὰ τὸ τρίτον πάντως, ἢ τὸ ἥμισυ κατὰ τὸν τῶν παίδων ἀριθμόν. ἔπειτα καὶ εἰς τὸ λειπόμενον οὐσίας μέρος, ἐν ᾧ μὴ ἀρκοίη τὸ νόμιμον μέρος πρὸς προικὸς ἢ † γαμικῆς δωρεᾶς ἐπίδοσιν, εὐσχημόνως καὶ πρὸς τὴν τῶν προσώπων ποιότητα συμμετρουμένης, † ἐξαιρεῖσθαι καὶ αὐτὸ τῆς ἀποκαταστάσεως, καθ' ὅσον προστιθέμενον τῷ νομίμῳ

† προγαμιαίας.

† ἐξαιρεῖσθαι.

νομίμως ῥέοι, τὴν προῖκα ἢ τὴν πρὸ γάμου ποιεῖ δωρεάν. θεσπίζομεν γὰρ κατὰ τοῦτον τρόπον ἐξῃρῆσθαι παντοίως τῆς ἀποκαταστάσεως τὰ γαμικὰ συμβόλαια, καὶ τὰς ἐπὶ τούτοις ἐκποιήσεις, ἢ ὑποθήκας, καὶ εἰ βεβαρημένον εἴη τὸ πρόσωπον, ἢ τοῦ ἀνδρὸς, ἢ τὸ τῆς γυναικὸς ἀποκαταστάσει τοιαύτῃ: ἐξέστω καὶ οὕτως τὴν καλουμένην προγαμιαίαν ἢ διὰ γάμου δωρεὰν ἐπιδιδόναι, μηδὲν τοίνυν ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ἐκείνοις τῆς ἀποκαταστάσεως δρώσης: εἴτε γυνὴ τῇ ἀποκαταστάσει βαρύνοιτο, μὴ ἐμποδὼν γίνεσθαι πρὸς τὴν τῆς προικὸς ἐπίδοσιν. τὰ γὰρ κοινῇ πᾶσι συμφέροντα τῶν ἰδίᾳ τισὶ λυσιτελούντων προτιθέμεν. καὶ ἔξω τοίνυν ταῖς γαμικαῖς ἐπιδόσεσι, καὶ ταῖς ἐντεῦθεν ἀπαιτήσεσι προνόμιον. εἰ γὰρ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἐκ τῶν γενικῶν ὑποθηκῶν πολλὰ κατὰ πρόληψιν ἐξεῖλον, καίτοι γε οὐχ οὕτως ἡμῖν ἀναγκαῖα καθεστῶτα, πῶς οὐχ ἡμεῖς ἐκ μείζονός τε καὶ καλλίονος γνώμης τὴν τῶν γαμικῶν κερδῶν ἐξαίρεσιν ποιησόμεθα;

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κθ. τίτλον β. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ φησί.

Πρῶτον ἐκεῖνο θεσπίζομεν, διὰ τὸ † τίμημα γίνεσθαι περιγραφὴν, εἴπερ ἐπαυξῆσαι βουληθείη τὴν προῖκα ἢ τὴν διὰ τὸν γάμον δωρεάν, μὴ ἐξεῖναι τῷ μὲν τοῦτο ποιεῖν, τῷ δὲ ἐπὶ τῶν προτέρων μένειν: ἀλλ' ἑκάτερον ποιεῖσθαι πάντως τὴν ἐπαύξησιν, καὶ μὴ ἐν αἱρέσει, κατὰ πρότερον, ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ τὸ πρᾶγμα καθεστάναι, * πάντως μὲν τῆς ποσότητος ἴσης, τοῦτο ὅπερ καὶ τοῦ ἡμετέρου λέγει πατρὸς διάταξις. καὶ ἵνα μὴ συμβαίνῃ τὴν ἐπαύξησιν οὐκ αὐταῖς γίνεσθαι ταῖς ἀληθείαις, ἀλλ' ἐσχηματισμένην, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς γυναικὸς, ἵνα τοὺς τοῦ ἀνδρὸς δανειστὰς περιγράψῃ τῷ προνομίῳ χρωμένη: εἰ μὲν ἔχοιεν ἑκάτεροι ἐν ἀκινήτοις πράγμασι, κάλλιον ἐν τοῖς ἀκινήτοις γίνεσθαι τὴν ἐπίδοσιν, ὅπως ἂν εἴη δῆλόν τι καὶ ἀναμφισβήτητον, τί μὲν τὸ ἐξ ἀρχῆς ἦν, τί δὲ ὕστερον προσγέγονεν. εἰ δὲ οὐχ ἑκατέρωθεν ἀκίνητα πράγματα εἴη: τὴν μὲν γυναῖκα πάντως διὰ ἀκινήτων πραγμάτων ποιεῖσθαι τὴν ἐπαύξησιν, ἵνα καὶ ἡ προὶξ καὶ ἡ ἐπαύξησις ὁμοίως ἔχῃ κατὰ τῶν πρεσβυτέρων δανειστῶν τὸ προνόμιον, πανταχόθεν ἀναμφισβήτητου τῆς προσθήκης οὔσης. ὁ δὲ ἀνὴρ καὶ ἐν κινητοῖς ποιείσθω τὴν ἐπαύξησιν. οὐδὲν γὰρ ἐντεῦθεν ἀναφύεται βλάβης. εἰ δὲ γυνὴ ἀκίνητον οὐκ ἔχουσα περιουσίαν, ἐν κινητοῖς γράψοι τὴν ἐπαύξησιν, ἴστω τὸ προνόμιον οὐχ ἕξουσα, εἰ μὴ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας μόνης προικὸς, οὐ μὴν ἐπὶ τῆς ἐσχηματισμένης ἴσως ἐπαυξήσεως. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς γινόμενον ὡς ἐπίπαν ἀνύποπτόν ἐστι. τὸ δὲ ὕστερον προσεπιτεχνώμενον, τὴν κατὰ τῶν δανειστῶν αἰτίᾳ ἐπάγει μελέτην. καὶ βλαπτέσθαι τοὺς ἀνθρώπους † τῷ παρ' ἡμῶν ταῖς προιξὶ

obiter iactum fit per lucrum nuptialium donationum. vel, si alterum pro sic: *et uti quos ex re lucrum fecerunt.

† ut tivi. * saltem.

† in re.

adiectum, dotem uel donationem ante nuptias efficiat. Sancimus enim, ut prorsus ea ratione instrumenta nuptialia, & alienationes super his facta, uel hypotheca, a restitutione eximantur atq; si uiri mulieris ue persona grauata fuerit huiusmodi restitutione, nihilominus liceat eam, quam ante nuptias, uel propter nuptias donationem uocant, constituere; restitutione nihil in rebus ijs efficiente: uel si mulier restitutione grauetur, in dote constituenda nullum impedimentum esto. Nam quæ generatim omnibus prosunt, ijs anteferimus; quæ quibusdam priuatim expediunt. Atque hoc nuptialibus donationibus, & ortis hinc petitionibus priuilegium concessum esto. Nam si de generalibus hypothecis multa quasi præceptione quadam nostri maiores exemerũt, quæ tamen nobis ita necessaria non essent: cur non maiore melioreque nos ratione ducti, lucrorum nuptialium exceptionis auctores simus?

Legito & lib. XXIX. tit. II. cuius III. cap. dicitur:

Primum ne qua circumscriptio fiat, sancimus; ut si quis augere dotem, uel propter nuptias donationem uoluerit: nõ alteri quidem id facere liceat, alteri uero in prioribus persistere: sed utrimque fiat additamẽtum. resque non condicionem, ut antea, sed necessitatem habeat, existente prorsus æquali quantitate, quod etiam parentis nostri constitutio significat. Ne uero non reapse fieri contingat accessionem, sed dicis caussa, præsertim ex parte mulieris, ne priuilegio freta creditores mariti circumscribat: si quidem utrimque res immobiles habeant, præstat additamentum in rebus immobilibus fieri, quo perspicuum sit & indubitatum, quid ab initio fuerit, quid deinde accesserit: si uero res immobiles utrimque non habeant, mulier quidem omnino per res immobiles accessionem faciat, ut tam dos quam accessio pariter aduersus antiquiores creditores priuilegium habeant, accessione penitus extra controuersiam posita: maritus autem per res mobiles augeat. nihil enim hinc damni nascitur. Quod si rem soli nullam mulier habens, in mobilibus additamentum constituat: priuilegium se non habituram sciat, extra quam in sola pristina dote, non dicis caussa forte conficto additamento. quippe quod actum est ab initio, plerumque suspicione caret: quod autem deinceps arte quadam attexitur, consilium defraudandorum creditorum præ se fert. Nec uero damnosum nos hominibus esse, quod dotibus concessum

De aucta post nuptias dote ac donatione ante nuptias, legit. & nouellam XXII. cap. XXX. & nouel XCVII.

Nouel. 97. cap. 2.

est

est a nobis priuilegiū, ullo modo uolumus. Quod si nullum sit aes alienum mariti, nec ullа fraudandorum creditorum suspicio: tunc & in pecunia, quaque ubiuum re fuerit, additamenta fiant; ita tamen ut & utrinque fiat, & aequalis adauctio, quo scilicet aequalitatem tueamur. Nam quae possit esse circumscriptionis suspicio, quum nemini maritus obnoxius est, & eam ob caussam citra negotium accessiones fiunt?

Legito ibid. & tit. VI. cuius IIII. cap. dicitur:

De non alienando fundo dotali. Legito & nouellam LXI. in qua dicitur, non alienandas esse uel obligandas res immobiles dotis aut ante nuptias donationis.

Nec maritus, nec sponsus fundum non aestimatum alienare uel obligare potest.*

Legito† & titulū VII. in quo dicitur, etiāsi consentiant uxores in alienatione, postq. biennium denuo consensus interueniat; non tamen eis hinc nasci praeiudicium, si de ceteris mariti rebus satisfieri nequeat.

Legito & lib. LIIII. tit. I. cap. XV. them. IIII. in quo dicitur:

*Constāte * matrimonio dos in bonis mariti est. Si tamen pro modo patrimonij uiro munus imponatur, in bonis eius dos non computatur.*

* l. 4. D. de fund. dot.
† Nouel. 61.
* l. 2. §. 4. D. ad munic.

BASILICORVM
LIBER XXVIIII.

DE DOTE, DEQVE PRIVILEGIO & iure dotis, pactisque dotalibus; quaenam eorum rata sint, quae rata non sint. de petitione ac uindicatione dotis. de factis in dotem impensis. quaenam impensae dotem minuant, quae non minuant. de primae secundaeque dotis petitione. de promissa, non numerata dote; ubi & de donatione ante nuptias tractatur. Item, quod maritus nec fideiussorem, nec mandatorem ob dotem seruandam praestet.

TIT. I. CAP. III.

l. 6. D. de iur. dot.

Defuncta filia patri dos ab ipso profecta redditur. Etiam maioribus XXV. annis, si in dote danda se circumscripserint, succurritur. Non enim bono & aequo conuenit, lucrari aliquem cum damno alterius, aut damnum sentire per alterius lucrum.

IIII.

Maritus dotis fructus propter onera matrimonij percipit. Ante nuptias tamen percepti, doti cedunt; nisi contrarium conuenerit. Tunc enim quasi donatione facta, non redduntur. Item, dos etiam matrimonio non constante mariti fit.

VII.

Dos aestimata, uiri periculo est. licet anima-

διδομένης προνομίας κατ' οὐδένα τρόπον βουλόμεθα. εἰ δὲ οὐκ εἴη κατὰ τοῦ ἀνδρὸς χρέος οὐδέν, οὐδὲ ὑποψία τῆς κατὰ τῶν δανειστῶν περιγραφῆς· τότε καὶ ἐν χρήμασι καὶ † οἷς βούλονται τὰ τῶν ἐπαυξήσεων γινέσθω παρ' αὐτῶν· ἑκατέρωθεν μέν τοι τῆς ἐπαυξήσεως καὶ οὕτω γινομένης, καὶ τὸ ἴσον ἐχούσης, ἵνα τὴν ἰσότητα φυλάξωμεν. ποία γὰρ ἂν εἴη περιγραφῆς ὑποψία, τοῦ ἀνδρὸς ὑπευθύνου μηδενὶ καθεστῶτος, καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἐπαυξήσεων ἀπραγμόνως γινομένων;

† ὧν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ϛ. οὗ τινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

Οὔτε ὁ ἀνὴρ, οὔτε ὁ μνηστὴρ δύναται τὸν ἀδιατίμητον ἀγρὸν ἐκποιεῖν ἢ ὑποτίθεσθαι.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ζ. ἐν ᾧ φησὶν, ὅτι εἰ καὶ συναινέσουσι γυναῖκες τῇ ἐκποιήσει, καὶ μετὰ δύο ἔτη δευτέραν συναίνεσιν ποιήσουσιν, οὐ προκρίνονται, ἐὰν μὴ ἐκ τῶν λοιπῶν πραγμάτων τοῦ ἀνδρὸς δύναται τὸ ἱκανὸν εὑρεῖν.

Περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι ἀγρὸν προικῷον. ... [illegible]

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νδ. τίτλον α. κεφάλαιον ιε. θεμ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Συνισταμένου τοῦ γάμου, ἡ προὶξ τοῦ ἀνδρός ἐστιν. ἐὰν δὲ πρὸς τὸ μέτρον τῆς οὐσίας ἐπιφέρηται λειτουργία, οὐ συλλογίζεται εἰς τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙ-
ΚΩΝ ΒΙΒΛ. κθ.

ΠΕΡΙ' ΠΡΟΙΚΟ'Σ, ΚΑΙ' ΠΡΟΝΟμίας αὐτῆς, καὶ δικαίου, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν πάκτων, ἤτοι συμφώνων. καὶ ποῖα αὐτῶν ἔρρωνται καὶ ποῖα οὐκ ἔρρωνται. καὶ περὶ ἀπαιτήσεως καὶ ἐκδικήσεως αὐτῆς. καὶ περὶ τῶν εἰς αὐτὴν γινομένων δαπανημάτων. καὶ ποῖα τῶν δαπανημάτων μειοῦσιν αὐτὴν, καὶ ποῖα οὐ μειοῦσι. καὶ περὶ ἀπαιτήσεως πρώτης καὶ δευτέρας προικός. καὶ περὶ τῆς ὑποσχεθείσης καὶ μὴ ἐπιδοθείσης· ἔνθα καὶ περὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς φησί. καὶ ὅτι ὁ ἀνὴρ οὔτε ἐγγυητὴν, οὔτε μανδάτωρα ἐπὶ τῷ φυλάξαι τὴν προῖκα δίδωσι.

Τίτλος α. κεφάλ. γ.

Τελευτώσης τῆς θυγατρὸς, ἀποδίδοται τῷ πατρὶ ἡ παρ' αὐτοῦ δοθεῖσα προίξ. καὶ οἱ μείζους τῶν κε. ἐτῶν, ἐὰν ἀλλήλους περιγράψωσιν ἐν τῇ δόσει τῆς προικὸς, βοηθοῦνται. οὐ συνᾴδει γὰρ τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ δικαίῳ τινὰ κερδαίνειν ἐκ τῆς ἑτέρου ζημίας, ἢ ζημιοῦσθαι κερδαίνοντος ἑτέρου.

δ

Ὁ ἀνὴρ τοὺς καρποὺς τῆς προικὸς λαμβάνει διὰ τὰ βάρη τοῦ γάμου. οἱ μέν τοι πρὸ γάμου ληφθέντες, τῆς προικὸς γίνονται, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον συνεφωνήθη. τότε γὰρ ὡς δωρεᾶς γινομένης, οὐκ ἀποδίδονται. καὶ ὅτι ἡ προὶξ ἐν οὐ συνεστῶτι γάμῳ τοῦ ἀνδρὸς γίνεται.

ζ.

Ἡ διατετιμημένη προὶξ, τῷ ἀνδρὶ κινδυνεύεται. κἂν ἀποβαίνωσι

θάνωσι τὰ ζῶα, καὶ ἡ γυνὴ τὴν ἐσθῆτα κατατρίψῃ, τὴν ἀποτίμησιν αὐτῶν δίδωσι. τῶν ἀδιατιμήτων δὲ καὶ ἡ αὔξησις καὶ ἡ μείωσις τὴν γυναῖκα ὁρᾷ. καὶ αὐτὴ λαμβάνει τὸν τοκετὸν τῶν δούλων. τοὺς δὲ καρποὺς καὶ τὴν γονὴν τῶν θρεμμάτων, ὁ ἀνὴρ λαμβάνει. πρότερον μέντοι πληρῶν τὰ πρωτότυπα καὶ ὑποβάλλων ἀντὶ τῶν τελευτώντων ἐκ τῶν ἐπιγινομένων. ἐὰν δὲ πρὸ τοῦ γάμου τελευτήσῃ τινὰ τῶν διατετιμημένων, ἡ γυνὴ ζημιοῦται. μετὰ γὰρ τὸν γάμον, ἀληθής ἐστι πρᾶσις, πρὸ δὲ τοῦ γάμου, ὑπὸ αἵρεσιν: καὶ ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως, ἐὰν συμβῇ τελευτῆσαι, σβέννυται ἡ πρᾶσις. εἰ δὲ συμφωνηθῶσι πράγματα, ἢ τὴν διατίμησιν ἀποδοθῆναι: εἰ μὲν καὶ περὶ τοῦ ὀφείλοντος ἔχειν τὴν ἐπιλογὴν ἐκφωνηθῇ, αὐτὸς ἐχέτω. εἰ δὲ μὴ λεχθῇ, ὁ ἀνὴρ ὃ βούλεται δίδωσιν. ἐπεὶ γὰρ τῶν διαζευκτικῶν, καὶ ὁ ἐναγόμενος ἔχει τὴν ἐπιλογὴν ὃ βούλεται διδόναι. εἰ δὲ μὴ φαίνονται τὰ πράγματα, δίδωσι πάντως τὴν διατίμησιν. δύναται δὲ τὸ πρᾶγμα γινόμενον χεῖρον ἀποδοῦναι.

ιγ.

Ἐπὶ τοῖς προικιμαίοις πράγμασι χρεωστεῖ ὁ ἀνὴρ δόλον καὶ ῥᾳθυμίαν: καὶ ἐπιμέλειαν ἔχειν, οἵαν ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν.

ιδ.

Τῶν γάμων μὴ γινομένων, οὐ τὴν διατίμησιν τῶν διατετιμημένων, ἀλλὰ τὰ πράγματα ἡ γυνὴ ἀπολαμβάνει.

κβ.

Μετὰ τὸν γάμον οὐ δύναται χείρονα τὴν αἵρεσιν ὁ πατὴρ ποιῆσαι τῆς θυγατρός. ἐπειδὴ οὔτε καταβάλλεται αὐτῷ ἡ προὶξ ἄκουσης τῆς θυγατρός.

μη.

Τὰ ἐκ τῶν προικιμαίων χρημάτων ἀγορασθέντα, προικιμαῖά ἐστιν.

να.

Ὅπου τὰ βάρη τοῦ γάμου, ἐκεῖ καὶ ἡ προὶξ ὀφείλει εἶναι. παραχρῆμα δὲ τοῦ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα, τῷ υἱῷ ἕπονται (ὥσπερ καὶ οἱ παῖδες καὶ ἡ γυνὴ) γάμου βάρη.

ξϛ.

[illegible] Ὁ τοκετὸς τῶν προικιμαίων δούλων, τῆς γυναικός ἐστι. καὶ ἀνισχύρως συμφωνοῦσι μερισθῆναι αὐτὸν μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ αὐτῆς. ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις ὑπὲρ τῆς προικὸς ἀποκρινόμεθα. ἡ παρὰ ἐξωτικοῦ ὁμολογηθεῖσα προὶξ, τῇ γυναικὶ ἐγκινδυνεύεται. εἰ δὲ τόκους ἀναλάβῃ ὁ ἀνήρ, λοιπὸν αὐτῷ κινδυνεύει.

πγ.

Ἐάν τις ὑποδεξάμενος προῖκα περὶ πλειόνων ἔγραψεν ἐν τῷ προικῴῳ συμβολαίῳ ὡς δοθέντων αὐτῷ: εἰ μὲν μὴ κατὰ βούλησιν τοῦ προικίζοντος, οὐδὲν αὐτῷ πρόκριμα ποιεῖ. ἐὰν δὲ βουλομένου αὐτοῦ ἔδοξε συμφωνεῖν γενέσθαι καὶ περὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ὡς καὶ ταῦτα αὐτῷ δοθῆναι λόγῳ προικός: καὶ ἐπειδὴ

lia mortua fuerint, aut uestes mulier adtriuerit: maritus aestimationem eorum praestat. Inaestimata uero tam accessio, quam deminutio mulierem respicit. Ea seruorum quoque sobolem accipit. sed fructus & fetum pecorũ maritus percipit, sic tamen, ut prius pecora primitiua suppleat, & ex adgnatis in locum mortuorum sum mittat. Quod si ante matrimonium quaedam aestimata deperierint, damnum mulieris est. Nam post nuptias uera uenditio est, ante nuptias autem sub condicione: ac si pendente conditione mors contigerit, extinguitur uenditio. Si uero conuenerit, ut uel ipsa res, uel aestimatio, praestentur: si quidem fuerit expressum, cuius futura sit optio, is eam habeat: aut si nihil adijciatur, maritus utrum malit offerat. Nam in alternatiua etiam reus electionẽ habet praestandi utrum uelit. Quod si res non existent, aestimationem (maritus) omnimodo praestat. Potest etiam rem deteriorem factam reddere.

XIII.

In rebus dotalibus tam dolum, quam culpam maritus praestat; itemque diligentiam adhibebit, qualem suis in rebus praestat.

XIIII.

Nuptijs non sequutis, non pretium rerum aestimatarum, sed res ipsas mulier repetit.

XXII.

Post nuptias pater condicionem filiae deteriorem facere non potest. quia nec redditur ei dos inuita filia.

XLVIII.

Res quae ex dotali pecunia comparatae sunt, dotales sunt.

LI.

Vbi onera matrimonij sunt, ibi & dos esse debet. Statim uero post mortem patris, onera matrimonij filium sequuntur, sicut liberi, sicut uxor.

LXVI.

Partus dotalium ancillarum mulieris est, & frustra (mariti) paciscuntur, ut inter se & uxorem diuidatur. In ambiguis pro dote respondemus. Dos ab extraneo promissa, periculo mulieris est. Si uero maritus usuras acceperit, eius deinde periculum est. De partu dotalis ancillae.

LXXXIII.

Si quis dote suscepta, de pluribus, tamquam sibi traditis, in instrumento dotali scripserit; si quidem non uoluntate dotantis, nullum ei praeiudicium parit. Sin autem eo uolente pactum facere uisum est de alijs quoq. rebus, ut & illa dotis nomine praestarentur: quoniam ex l. 4. C. de dot. prom.

ex nuda promissione petitionem dotes habent, potest eas petere.

LXXXV.

Constitutio iubet, ut ex quauis promissione petitionem dos habeat; etiamsi stipulatio non praecedat.

Si pater simpliciter dixerit se dare dotem uel donationem ante nuptias; omnino eam suis ex bonis praestat, res filij prorsus non attingens. si tamen inops est, omnino totum ex filij rebus praebeto: sin idoneas facultates possidet, totum ex suis praestato. Nam oportebat eum, si uolebat ex ambabus facultatibus constitui dotem uel donationem ante nuptias, ex suis quidem bonis praestare, quae uellet; consentire uero filio uel filiae, dote uel donatione ante nuptias ex pertinentibus ad eos rebus praestanda, quando uoluerint partem, uel totam forte substatiam suam, quam habent, paternae liberalitati pro dote uel ante nuptias donatione aggregare: ut reapse pareat, quid ipse dare uelit, & quid de substantia filiorum proficiscatur.

Quare nouellam in hoc ipso praesenti capite.

LXXXIX.

L.3.C.de iu. dot.

Maritus seruos dotales constante matrimonio manumittere tam mortis tempore, quam per fideicommissum, seu post aliquot annos, atque etiam uiuus, minime prohibetur: sed rata libertas est, etsi maxime dotis exactio socero competat, filia in matrimonio defuncta.

XCI.

Maritus, qui dotem aestimatam accepit, non res, sed pretium consequutus esse creditur. itaq; soluto matrimonio non res ipsas, sed aestimationem earum reddere potest.

XCVIII.

Quod ex dotalibus numis comparatum est, non est in uxoris dominio: sed si partem dotis mulier consequuta fuerit, nec transegerit, de residuo dotis agere poterit. quippe non debet harum ea rerum dominium uindicare.

CI.

Etiam citra scripturam dari dos potest. ideoque si data fuerit interueniente scriptura, & instrumēta perierint; nihilo minus dos petitur, si modo probetur, quod data fuerit.

CXIIII.

Mulier non solum rei uindicationem, sed & hypothecariam habeat: quum potior sit omnibus mariti creditoribus, tā posterioribus, quam anterioribus.

Legito & lib. XVIII. tit. VII. cap. XII. them. II. Item lib. XXVI. tit. V. cap. XXX. them..... & cap. XL. & XLIIII. & LXI. & LXXIX. Item lib. XXVIII. tit. III. cap.

ἀπὸ ψιλῆς ἐπαγγελίας ἀπαίτησιν αἱ προῖκες ἔχουσι, δύναται ταύτας ἀπαιτεῖν.

πε.

Ἡ διάταξις κελεύει, ἀπὸ πάσης ὁμολογίας ἀπαίτησιν ἔχειν τὴν προῖκα, † εἰ μὴ προηγοῖτο ἡ ἐπερώτησις. † ἀκαὶ μὴ.

† Εἴπερ ἁπλούστερον εἴπεν ὁ πατὴρ ὅτι δίδωσι προῖκα, ἢ προγαμιαίαν δωρεὰν, πάντως οἴκοθεν δίδωσι, μὴ ἁπτόμενος παντελῶς τῶν τοῦ παιδὸς πραγμάτων. εἰ μὲν ἄπορός ἐστιν αὐτὸς, παντελῶς τὸ ὅλον ἐκ τῶν τοῦ παιδὸς παρεχέτω. εἰ δὲ ἔχει οὐσίαν ἀρκοῦσαν, τὸ ὅλον ἐκ τῶν ἰδίων διδότω. ἔδει γὰρ, εἰ μὲν ἐβούλετο ἐκ τῶν δύο οὐσιῶν γενέσθαι τὴν τῆς προικὸς ἐπίδοσιν, ἢ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, αὐτὸν μὲν ἅπερ ἐβούλετο οἴκοθεν ἐπιδιδόναι. συναινέσαι δὲ τῷ υἱῷ ἢ τῇ θυγατρὶ παρεχομένης τῆς προικὸς ἢ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἐκ τῶν διαφερόντων αὐτοῖς πραγμάτων, ἡνίκα βουληθῶσι μέρος ἢ τυχὸν πᾶσαν τὴν ἰδίαν οὐσίαν, ἣν ἔχουσι, τῇ πατρῴᾳ φιλοτιμίᾳ ὑπὲρ προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς συνάψαι, ἵνα τῇ ἀληθείᾳ δειχθῇ τί αὐτὸς βούλεται δοῦναι, καὶ τί ἐκ τῆς † ὑποστάσεως τῶν παίδων ἐξέρχεται. † ἄνευ τοῦ παρόντος κεφαλαίου. † ὑποστάσεως.

πθ.

Οὐ κεκώλυται ὁ ἀνὴρ τοὺς προικιμαίους δούλους ἐλευθεροῦν ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ: καὶ ἅμα τῷ τελευτῆσαι, καὶ κατὰ ἀποκατάστασιν, ἤγουν μετὰ χρόνους τινὰς, καὶ ἔτι ζῶν. ἀλλ' ἔρρωται ἡ ἐλευθερία καθ' ὃ μάλιστα ἁρμόσῃ τῷ πενθερῷ ἡ ἀπαίτησις τῆς προικὸς τελευτώσης ἐν τῷ γάμῳ τῆς θυγατρός.

ϛα.

Ὁ ἀνὴρ διατετιμημένην προῖκα λαβὼν, τὴν διατίμησιν πιστεύεται ἔχειν ἐν προικὶ, καὶ οὐχὶ τὰ πράγματα. ὅθεν διαλυομένου τοῦ γάμου, δύναται μὴ τὰ πράγματα αὐτὰ, ἀλλὰ τὴν διατίμησιν αὐτῶν ἀποδιδόναι.

ϛη.

Τὸ ἀπὸ προικιμαίων ΝΝ. ἀγοραζόμενον, οὐκ ἔστι τῆς δεσποτείας τῆς γυναικὸς, ἀλλ' ἐὰν μέρος τῆς προικὸς † ἀλλ' λάβῃ ἡ γυνὴ, † ἢ ὡς διαλύσῃ, δύναται περὶ τοῦ ὑπολοίπου μέρους * τῆς προικὸς ἐνάγειν. τὴν γὰρ δεσποτείαν τούτων τῶν πραγμάτων οὐκ ὀφείλει διεκδικῆσαι. † ἀπολάβῃ. † μὴ δ. * ἀ.

ρα.

Καὶ ἀγράφως δυνατὸν ἐπιδοθῆναι προῖκα. καὶ ἐὰν ἐγγράφως ἐπεδόθη, καὶ ἀπόλλωνται τὰ συμβόλαια, οὐδὲν ἧττον ἀπαιτεῖται ἡ προὶξ, ἐὰν ὅλως ἀποδείκνυται ὅτι παρεσχέθη.

ριδ.

Ἐχέτω δὲ ἡ γυνὴ μὴ μόνον τὴν περὶ τῆς δεσποτείας ἀγωγὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποθηκαρίαν, προτιμοτέρα ὑπάρχουσα πάντων τῶν τοῦ ἀνδρὸς δανειστῶν τῶν μεταγενεστέρων καὶ τῶν προγενεστέρων.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ιη. τίτλ. ζ. κεφάλ. ιβ. θεμ. β. καὶ βιβλ. κϛ. τίτλ. ε. κεφ. λ. θεμ. ..... καὶ κεφ. μ. καὶ μδ. καὶ ξα. καὶ οθ. καὶ βιβλ. κη. τίτλ. γ. κεφ. α. καὶ

α. καὶ γ. καὶ βιβλίον λ. τίτλον α. κεφάλαιον ϛ. θεμ. ζ. καὶ βιβλίον η. τίτλον γ. κεφάλαιον μβ. ἐν ᾧ φησί.

Τὸ προικιμαῖον οὐδὲ ἀγνοοῦντι καλῶς παρὰ τοῦ ἀνδρὸς πιπράσκεται. εἰ δὲ κερδαίνῃ ὁ πατὴρ τὴν † ἀντ. προῖκα, βεβαιοῦται ἡ πρᾶσις. ὥσπερ καὶ † εἰς τὸ κλοπιμαῖον ἀγοράσας τίς, κληρονομήσει τοῦ δεσπότου.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίου τούτου κθ. τίτλ. ε. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

περὶ συμφώνων προικός. Μετὰ σύστασιν τοῦ γάμου, καλῶς συμφωνοῦμεν, εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν μηδὲν συνεφωνήθη. πάντες οἱ τὴν ἀπαίτησιν ἔχοντες, καὶ οἱ τῇ δόσει ὑποκείμενοι, συμφωνεῖν ὀφείλουσι περὶ τῆς ἀποδόσεως. ὁ γὰρ μὴ εὑρεθεὶς, οὐκ ὠφελεῖται.

Ἐν δὲ τῷ ια. κεφαλαίῳ.

Ταχύτερον τοῦ ὡρισμένου δυνατὸν συμφωνεῖν ἀποδοθῆναι τὴν προῖκα, οὐ μὴν βραδύτερον: ὥσπερ ὅτι τὸ μηδ᾽ ὅλως ἀποδοθῆναι. πρὸ τῶν γάμων συνεφώνησα ὥστε † τῇ προθεσμίᾳ δίδοται μοι ἡ προὶξ, τῇ αὐτῇ κἀμὲ ἀποδοῦναι. εἰ μὲν ταχύτερον τοῦ νομίμου χρόνου δοθῇ μοι ἡ προὶξ, τυχὸν ἡ διατετιμημένη ἔσω δύο μηνῶν, ἔρρωται τὸ σύμφωνον καὶ μετὰ λύσιν τοῦ γάμου, ἔσω δύο μηνῶν ἀποδίδωμι. εἰ δὲ † βραχύτερον τοῦ νομίμου χρόνου δοθῇ μοι, οὐκ ἔρρωται τὸ σύμφωνον: ὅτι τοσοῦτον χρόνον ἔχω πρὸς τὴν ἀπόδοσιν. κρείττων γὰρ ἡ αἵρεσις τῆς γυναικὸς, οὐ μὴν χείρων διὰ τῶν τοιούτων γίνεσθαι συμφώνων δύναται. τοῦτο ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ. μετὰ γὰρ διαζύγιον ἐξ εὐλόγου αἰτίας, καλῶς συμφωνεῖ βραδύτερον ἀποδοῦναι.

† ἢ.

† βραδύτερον.

ιθ.

Ἐὰν συμφωνηθῇ ἐξ ἀπαιδίας κερδαίνειν τὸν ἄνδρα τὴν προῖκα, καὶ ναυαγήσῃ ἡ γυνὴ μετὰ ἐνιαυσίου παιδίου. δοκεῖ † πρὸ τελευτῆς τῆς μητρὸς ὁ παῖς, καὶ κερδαίνει ὁ ἀνήρ.

† προτεθνάναι.

κα.

Ἐὰν συμφωνηθῇ τὴν προῖκα ἐξ ἀπαιδίας ἀποδοῦναι τὸν ἄνδρα, δοκεῖ συμφωνεῖν παίδων ὑπόντων αὐτὴν παρακρατηθῆναι. ἕλκεται δὲ τὸ σύμφωνον καὶ εἰς τὴν ἐπαύξησιν, εἰ μὴ ἕτερον συνέδοξεν.

κγ.

Γυνὴ συνεφώνησεν ἐξ ἀπαιδίας δοθῆναι τὴν προῖκα τῇ ἰδίᾳ μητρί. ἀπὸ μὲν τοῦ συμφώνου ἡ μήτηρ ἀγωγὴν οὐκ ἔχει. ἐὰν δὲ οἱ κληρονόμοι τῆς θυγατρὸς καταβάλωσιν αὐτῇ τὴν προῖκα, † παραγράφονται τὸν ἄνδρα περὶ τῆς προικὸς ἐνάγοντα.

† παραγράφονται.

κϛ.

Καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου δυνατὸν συμφωνεῖν τὴν διατετιμημένην προῖκα γενέσθαι ἀδιατίμητον, καὶ τῇ γυναικὶ κινδυνεύειν. εἰ δὲ βλάψει τοὺς ἀγροὺς ὁ ἀνὴρ, ἐνέχεται τῇ ἀγωγῇ περὶ προικός.

I.& III. Itē lib. XXX. tit. I. cap. VI. them. VII. & lib. VIII. tit. III. cap. XLII. In quo dicitur:

Res dotalis ne quidem ignoranti recte a marito uenditur. Si uero dotem pater lucretur, confirmatur uenditio: quemadmodum si quis emta re furtina, domino heres existat.

Legito & lib. huius XXIX. tit. V. cuius I. cap. dicitur:

Post contractas nuptias recte paciscimur, quamuis ab initio nihil conuenerit. Omnes qui repetitionem [dotis] habent, & qui ad reddendum eam obligati sunt, de dote reddenda pacisci debent. Nam is qui non interfuerit, non iuuatur.

De pacto dotali. l. 1. D. de pact. dotal.

Et cap. XI.

Vt citius dos reddatur, quam praestitutum fuerit, pacisci licet; non ut tardius. sicuti nec [conuenire potest], ne omnino reddatur. Ante nuptias pactus sum, ut intra quod tempus dos mihi daretur, eodem & ego redderem. Iam si propiore tempore, quam legibus constitutum est, dos mihi data fuerit, puta quae data sit aestimata intra duos menses; pactum conuentum ualet, ac post diuortium, intra duos mēses eam reddo. Sin tardius, quam legitimum tempus poscat, data mihi fuerit: pactum non ualet, nec ad reddendum eam tantumdem temporis habeo. quippe melior conditio mulieris, non deterior per huiusmodi pacta fieri potest. Atque haec constante matrimonio. nam post diuortium ex iusta caussa recte quis paciscitur, ut serius reddat.

XIX.

Si conuenerit, ut nullis superstitibus liberis dotem maritus lucretur; & mulier naufragio cum anniculo filio perierit: quia uidetur infans ante matrem perisse, uir dotem lucratur.

XXI.

Si conuenerit, ut nullis superstitibus liberis dotem maritus restituat: id actum uidetur, ut liberis superstitibus dos retineatur. Trahitur autem pactum etiam ad dotis additamentum, nisi aliud conuenerit.

XXIII.

Mulier quaedam pacta est, ut nullis ex se liberis superstitibus, matri suae dos solueretur. Ex hoc quidem pacto mater actionem non habet, uerum si heredes filiae dotem matri soluerint; uirum dotem petentem exceptione summouebūt.

XXVI.

Etiam constante matrimonio pactum fieri potest, ut aestimata dos inaestimata fiat, & mulieris periculo sit. Si tamen praedia deteriora maritus fecerit, dotis actione tenetur.

B XXX.

XXX.

L. 1. C. de pact. conuen.

Pacta, quæ de restituenda dote fiunt, ualent. quippe non nudum hoc pactum est, quod de rerum iam datarum restitutione fit.

XXXII.

Si quis cum socero suo pactus est, ut si contingat eum in matrimonio superstitibus liberis decedere, dimidiam duntaxat dotem restituat; id pactum inutile est.

XXXV.

Si maritus cum uxore pactus fuerit, ut eius defunctæ heres esset: id pactum inutile est. Non enim pacto de hereditate nostra disponere possumus, qui extraneus sine testamento nequeat alterius heres esse.

XLI.

L. 1. C. de dot. caut. non num.

Dotem numeratio, non scriptura dotalis instrumenti facit. ideoq. non ignoras ita te ad petitionem dotis admitti, si dotem a te reuera datam probaueris, hoc est, si non in charta tantum, sed reapse dos data fuerit.

Legito & lib. XI. tit. I. cap. XXXII. in quo dicitur:

L. 40. §. pater. D. de pact.

Quum dotem pro filia promitterem, pactus sum ut post mortem meam illa sine liberis defuncta portio dotis apud heredem meum fratrem maneret. Qui deinceps nati fuerint ex me liberi, & heredes testamēto scripti, doli exceptionem habebunt. simpliciter enim heredibus meis consului.

Et cap. LVIIII.

L. 10. C. eod.

Quum mulier alumnam haberet, ac dotem pro ea daret: pacta est, ut soluto matrimonio dos sibi redderetur. Accidit ut hæc alumna in matrimonio moreretur, uenitque mulier, quæ eam dotauerat, uolens dotem ex pacto repetere. Maritus autem nihil se debere dicebat, affirmans hoc pactum esse nudum. Ex nudo autem pacto nemini actionem nasci. Eam ob caussam mulier adito principe rem exposuit, eique princeps in hunc modum rescripsit:

Pactum quod expressisti, quum dotem pro alumna dares, seruari oportet: nec obesse tibi potest, quod dici solet; ex nudo pacto actionem nō nasci. tūc enim hoc iure utimur, quum pactum nudum est. alioquin quum pecunia datur, & aliquid de ea reddenda conuenit; utilis est repetitionis ratio.

Et cap. LXIIII.

Pactum, quod instrumento dotali comprehēsum est, ut si pater uita fungeretur, ex æqua portione filia cū fratre heres patri suo esset: nullam obligationē contrariā facere, nec libertatē testamenti faciendi puellæ patri potest auferre.

Quære nouel. XIX. Dn. Leonis, huic capiti contrariam, quæ magis obtinet.

λ.

Τὰ ἐπὶ τῇ προικὶ γινόμενα σύμφωνα περὶ τῆς ἀναδόσεως ἰσχύουσιν. οὐδὲ γάρ ἐστι ψιλὸν πάκτον τὸ τοιοῦτον, ὅτι περὶ ἀναδόσεως τῶν ἐπιδεδομένων γίνεται πραγμάτων.

λβ.

Ἐάν τις συμφωνήσῃ πρὸς τὸν πενθερὸν, ἵνα ἐὰν συμβῇ αὐτὸν ἐν τῷ γάμῳ τελευτῆσαι παίδων ὑπόντων, τὸ ἥμισυ τῆς προικὸς μόνον ἀποδοθῇ: ἄχρηστόν ἐστι τὸ σύμφωνον.

λε.

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ συμφωνήσῃ πρὸς τὴν γυναῖκα, ἵνα τελευτώσαν αὐτὴν κληρονομήσῃ, τὸ σύμφωνον τοῦτο ἄχρηστόν ἐστιν. οὐδὲ γὰρ δυνατὸν διὰ συμφώνου τυποῦσθαι τὰ περὶ τῆς ἡμετέρας κληρονομίας. ἐξωτικὸς γὰρ ἄνθρωπος διαθήκης χωρὶς, ἑτέρου οὐ δύναται κληρονομῆσαι.

μα.

Τὴν προῖκα ἡ ἀρίθμησις, οὐχ ἡ † προγραφὴ τοῦ προικῴου συμβολαίου ποιεῖ. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀγνοεῖς οὕτω σε πρὸς τὴν ἀπαίτησιν τῆς προικὸς δύνασθαι † δεχθῆναι, ἐὰν τὴν προῖκα δοθεῖσαν ἐν αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ ἀποδεικνύῃς: τουτέστι μὴ ἐν χάρτῃ μόνῳ, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πράγματι ἡ προῖξ ἐπιδοθῇ.

† ὑπογραφὴ, ἢ εἰσγραφή.

† δειχθῆναι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ια. τιτ. α. κεφ. λβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁμολογῶν ὑπὲρ θυγατρὸς προῖκα, συνεφώνησα ἵνα μετὰ θάνατόν μου τελευτώσης αὐτῆς ἀπαίδος, τὸ μέρος τῆς προικὸς μένῃ παρὰ τῷ ἀδελφῷ μου τῷ κληρονόμῳ μου. οἱ μετὰ ταῦτα τεχθέντες ἐξ ἐμοῦ παῖδες καὶ γραφεῖς τις κληρονόμοι, τὴν τοῦ δόλου παραγραφὴν ἕξουσιν ἁπλῶς γὰρ τῶν κληρονόμων μου προενόησα.

Καὶ κεφ. νθ.

Ἀναθρεπτὴν ἔχουσα γυνὴ καὶ προῖκα ὑπὲρ αὐτῆς ἀποδιδοῦσα, συνεφώνησε διαλυομένου † ἑαυτῇ ἀποδοθῆναι τὴν προῖκα. συνέβη τοίνυν τὴν ἀναθρεπτὴν ἐν τῷ γάμῳ τελευτῆσαι, καὶ ἦλθεν ἡ προικίσασα αὐτὴν, βουλομένη τὴν προῖκα λαβεῖν κατὰ τὸ σύμφωνον. ὁ δὲ ἀνὴρ ἔλεγε μηδὲν χρεωστεῖν, διισχυριζόμενος γυμνὸν εἶναι τοῦτο τὸ σύμφωνον. ἀπὸ γυμνοῦ δὲ συμφώνου μηδενὶ τίκτεσθαι ἀγωγήν. προσῆλθεν οὖν ἡ γυνὴ βασιλεῖ ταῦτα διδάσκουσα, καὶ ἀντέγραψε πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς οὕτως.

† γάμου, λυθέντος.

Τὸ σύμφωνον ὅπερ ἐξεφώνησας ὅτε τὴν προῖκα ὑπὲρ τῆς ἀναθρεπτῆς ἐδίδους, φυλαχθῆναι αἰτεῖ, καὶ οὐδὲ ἀντικεῖσθαί σοι δύναται, ὅπερ εἴωθε λέγεσθαι, ἀπὸ ψιλοῦ συμφώνου ἀγωγὴν μὴ γίνεσθαι. τότε γὰρ τούτῳ τῷ νομίμῳ κεχρήμεθα, ὅτε τὸ σύμφωνον γυμνόν ἐστιν. ἐπεὶ, ὅτε πράγματα δίδοται, καὶ τί ποτε περὶ ἀναδόσεως αὐτῶν συμφωνεῖται, χρήσιμός ἐστιν ὁ τῆς ἀπαιτήσεως λόγος.

Καὶ κεφάλαιον ξδ.

Τὸ σύμφωνον τοῦτο ὅπερ τῷ προικῴῳ δικαιώματι προσελήφθη, ὡς ἐὰν ὁ πατὴρ τὸν βίον ὑπεξέλθῃ, ἐξ ἴσης μοίρας αὐτοῦ τὴν θυγατέρα σὺν τῷ ἀδελφῷ κληρονόμον τοῦ ἰδίου πατρὸς εἶναι: οὐδεμίαν ἐνοχὴν ὑπεναντίαν ποιεῖ, οὐδὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς τῆς κόρης δύναται ἀφαιρεῖσθαι.

ζήτει νεαρ. ιθ. τοῦ κυροῦ Λέοντος ἐναντίαν τούτῳ κεφαλαίῳ, ἥτις καὶ μᾶλλον κρατεῖ.

Ἀνάγνωθι

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλον η. οὗ τινος ἐν τῷ ιβ. κεφαλαίῳ φησίν.

περὶ ἀπαιτήσεως προικός.

Μέχρις εὐπορίας ὁ ἀνήρ, οὐ μὴν καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ, καταδικάζεται. τὸ γὰρ προνόμιον προσωπικόν ἐστιν: ἔχει δὲ αὐτὸ καὶ ὁ ἐκδικητὴς ἤτοι ὁ προκουράτωρ τοῦ ἀνδρός.

ις.

Καὶ ὁ πατὴρ τοῦ ἀνδρὸς μέχρις εὐπορίας τῇ νύμφῃ καταδικάζεται. τάξιν γὰρ πατρὸς, ὁ πενθερὸς ἐπέχει.

ιζ.

Ἐὰν τοῦ δικαστοῦ τὸν νόμον ἀγνοήσαντος, εἰς ὁλόκληρον ὁ ἀνὴρ ἐν τῇ προικὶ καταδικασθῇ, ἔχει δόλου παραγραφήν.

ιη.

Καὶ οἱ παῖδες τῆς γαμετῆς, κληρονομοῦντες τοῦ πατρὸς, μέχρις εὐπορίας καταδικάζονται.

κ.

Ἡ προὶξ τῇ γυναικὶ καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, καλῶς καταβάλλεται ἐπὶ τὸ καταβάλλειν δανεισταῖς αὐτῆς, ἢ ἀγροὺς εὐπορωτέρους ἀγοράσαι, ἢ ἐπὶ τῷ προνοήσασθαι παίδων ἐξ ἑτέρου γάμου, ἢ ἀδελφῶν ἢ γονέων πενομένων, ἢ ἐπὶ τῷ ἀναρρύσασθαι τούτους ἀπὸ αἰχμαλωσίας. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ὑπεξουσίας. εἰ δὲ καὶ συγγενεῖς τῆς γυναικὸς ἀναρρύσεται, ἢ παράσχῃ τῇ γυναικὶ ἐπὶ τῷ δεσμῶν ἢ λῃστῶν ἀπολῦσαι συγγενῆ, καταλογίζεται, εἴτε πᾶσαν τὴν προῖκα, εἴτε μέρος ἔδωκε. καὶ πλέον ὁ πενθερὸς ἐνάγων, λογίζεται τὰ εἰς αὐτὸν δαπανηθέντα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀνδρὸς δεδωκότος: ὥσπερ εἰ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς ἡ θυγάτηρ ἐνάγει. ἡ γὰρ τοῦ δόλου παραγραφὴ ἔνεστι τῇ ἀγωγῇ τῆς προικὸς, ὡς καὶ τοῖς λοιποῖς καλῇ πίστει δικαστηρίοις.

κγ.

Καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, κινεῖ περὶ τῆς προικὸς ἡ γυνή, ἀφ' οὗ ἄρξεται μὴ ἀρκεῖν πρὸς τὸ ποσὸν αὐτῆς ἡ οὐσία τοῦ ἀνδρός.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίου τούτου κθ. τίτλον α. κεφάλαιον ξη. ἐν ᾧ φησίν.

Τῇ μὴ ἀπολλυούσῃ γαμετῇ, δύναται ἡ προὶξ ἐκ τούτων καταβάλλεσθαι τῶν αἰτιῶν, οἷον ἵνα ἑαυτὴν καὶ τοὺς ἰδίους θρέψῃ, ἵνα ἀγρὸν ἐπιτήδειον ἀγοράσῃ, ἵνα τὸν ἐξορισθέντα πατέρα θρέψῃ, ἢ τὸν ἄνδρα, ἢ τοὺς ἀδελφοὺς πενομένους.

Καὶ κεφάλαιον οη.

Ἐν συνεστῶτι γάμῳ, καλῶς ὁ προικιμαῖος ἀγρὸς καταβάλλεται τῇ γυναικὶ, ἐφ' ᾧ πραθῆναι καὶ δοθῆναι τὸ τίμημα τοῖς δανεισταῖς τοῦ πατρὸς τῆς γυναικός: καὶ ἄλλον εὐπορώτερον παρ' αὐτῆς κληρονομούσης τοῦ πατρὸς ἀντισταχθῆναι τῇ γυναικί.

ριγ.

Γυνὴ καὶ συνισταμένων ἔτι τῶν γάμων ἐὰν ἄπορον ὁρᾷ τὸν ἄνδρα, δύναται ὑπὲρ προικὸς καὶ προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ ἐξωπροίκων διακρατῆσαι

Legito & lib. XXVIII. tit. VIII. cuius XII. cap. dicitur:

In id quod facere potest, maritus condemnatur; non tamen & heres. quia tale priuilegium personale est. quamuis & mariti defensor siue procurator id habet. De petitione dotis. l. 12. D. sol. matr.

XV.

Pater quoque mariti nurui condemnatur in id, quod facere potest. quia parentis locum socer obtinet.

XVII.

Si iudex ignorantia iuris lapsus, maritum in iudicio dotis in solidum condemnauerit: doli exceptionem habet.

XVIII.

Etiam filij mulieris, qui patri heredes existunt, in id quod facere possunt, condemnantur.

XX.

Mulieri dos etiam constante matrimonio recte soluitur, ut creditoribus suis soluat, uel prædia fertiliora emat, uel ut consulat liberis ex alio matrimonio, uel fratribus, uel parentibus egentibus, uel ut eos ex captiuitate redimat. idem & in filia familias. Quod si [maritus] propinquos uxoris redimat, uel uxori præstet, ut e uinculis uel a latronibus cognatum uindicet; id ipsum ei reputatur, siue totam dotem, siue partem dederit. & multo magis socer agens eorum rationem habet, quæ in eum impensa sunt a marito [filiæ], uel filia, cui maritus dedit: quemadmodum & si filia post mortem patris agat. quippe doli exceptio inest actioni de dote, sicut & ceteris bonæ fidei iudicijs.

XXIII.

Etiam constante matrimonio mulier agit de dote, ex quo mariti facultates ad dotis quantitatem non sufficere ceperint.

Legito & lib. huius XXIX. tit. I. cap. LXVIII. cuius hæc uerba sunt:

Vxori non perdenti dos ob hasce caussas solui potest. puta, ut sese suosque alat, ut fundum idoneum emat, ut patri relegato alimenta præstet, uel marito, uel fratribus egentibus. l. 73. D. de iu. dot.

Et cap. LXXXVIII.

Constante matrimonio recte fundus dotalis mulieri redditur, ut distrahatur, & pretium creditoribus patris mulieris detur, atque alius uberior ei, quæ & patris heres est, illius loco reddatur. l. ult. eod.

CXIII.

Mulier etiam constante adhuc matrimonio, si maritum inopem uideat, pro dote ac donatione ante nuptias, & extradotalibus, res ipsius l. 29. C. eod.

tamquam ex hypotheca tenere potest: ac siue conueniatur, exceptionem habet; siue agat, uincit. nec enim obstat ei, quod necdum solutum sit matrimonium; sed interim sic res accipit, quasi si matrimonium solutum foret, atque ipsi dotis petitio competiisset. Ceterum creditores si quas actiones habere se putant, iis experiri debent aduersus uirum, uel res ipsius, quas postea forte adquisiuit. Mulier autem nihil alienare potest interea, dum maritus uiuit: sed exspectamus, donec soluto matrimonio maritus & uxor inter se de dote contendant. quippe nullam aliam ob caussam res eas mulier consequitur, quam ut fructus earũ percipiat, & se cum marito, communibusq́ liberis alat.

CXIIII.

Mulier soluto matrimonio res ab se datas in dotem, quæ adhuc extant, agendo uindicare potest; uti quæ adhuc earum esse domina credatur. nam eadem res ab initio ipsius erant, & licet legum subtilitas iam ad maritum eas transtulerit; tamen adhuc eius esse uidentur. Habeat uero mulier non tantum actionem de proprietate, sed & hypothecariã: potior existens omnibus uiri creditoribus anterioribus. Omnis autem temporalis exceptio, quæ mulieri obstat, siue per usucapionem inducta, siue per decem, uel uiginti, uel triginta, uel quadraginta annos; ex eo tempore computetur ei, ex quo agere potuit: hoc est, si maritus opulentus sit, post solutum matrimonium; sin parum idoneus, ab inopiæ tempore. Potuit enim mulier etiam constante matrimonio nomine dotis contra maritum experiri.

CXVII.

l. un. §. quum autem. C. de rei ux. act.

Quum actio dotem exigens, ilico dotem petat totã; actio uero de restitutione dotis ea, quæ pondere, numero, mensura constant, per tres annos petat; ac ne quidem in solidum hactenus mouerit consueuerit, sed in quantum maritus facere potest: etiam illa dotem exigens actio in tantum hodie moueatur, in quantum facere maritus potest; isque mulieri cautionem exponat, futurum ut si quid adquisiuerit, ei satisfaciat. Fiat autem exactio non per tres annos, ut in restitutione dotis, nec ilico: sed annuo quidem die soluantur ea, quæ mensura constant; cetera uero statim. Quod si maritus ilico, uel post anni decursum restituere supersederit ea, quæ restitui debent: etiam rerum mobilium usuras, & immobilium fructus, a soluti matrimonij tempore, cum pensionibus, nauium uecturis, & fructibus ceteris, præstat.

τὴν † αὐτὴν οὐσίαν ὡς ἀπὸ ὑποθήκης. καὶ εἴτε ἐνάγεται, ἔχει παραγραφήν· εἴτε ἐνάγει, νικᾷ. οὐδὲ γὰρ ἀντίκειται αὐτῇ τὸ μηδέπω διαλυθῆναι τὸν γάμον. ἀλλὰ τέως μὲν λαμβάνει τὰ πράγματα οὕτως, ὥσπερ εἰ διελύθη ὁ γάμος, καὶ ἥρμοσεν αὐτῇ ἡ τῆς προικὸς ἀπαίτησις. λοιπὸν δὲ οἱ δανεισταὶ εἴ τινας νομίζουσι ἔχειν ἀγωγὰς, ταύτας ὀφείλουσι κινῆσαι κατὰ τοῦ ἀνδρὸς, ἤτοι τῶν αὐτοῦ πραγμάτων † ὅσα ἐὰν ἐπικτήσηται. ἡ δὲ γυνὴ οὐδὲν δύναται ἐκποιεῖν ἐν τῷ μεταξὺ ζῶντος τοῦ ἀνδρός· ἀλλ᾽ ἀναμένομεν ἵνα λυομένου τοῦ γάμου ἀγωνίσωνται πρὸς ἀλλήλους ὅτε ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ περὶ τῆς προικός. δι᾽ οὐδὲν γὰρ ἕτερον λαμβάνει τὰ πράγματα ἡ γυνὴ, εἰ μὴ μόνον ἵνα καρπῶται καὶ ἀποτρέφῃ αὐτὴν καὶ τὸν ἄνδρα, καὶ τοὺς κοινοὺς αὐτῶν παῖδας. † αὐτῆ, † ἵνα αὐ.

ριδ.

Ἡ γυνὴ διαλυομένου τοῦ γάμου, δύναται ἐκδικεῖν τὰ εἰς προῖκα ἐπιδοθέντα παρ᾽ αὐτῆς πράγματα, καὶ ἔτι σωζόμενα, διὰ τῆς ἀγωγῆς, ὡς ἔτι δέσποινα αὐτῶν εἶναι νομιζομένη. καὶ γὰρ καὶ αὐτῆς ὑπῆρχον ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα, καὶ νῦν ἡ τοῦ νόμου ἀκρίβεια μετήγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐπεὶ τοίγε ἔτι αὐτῆς δοκοῦσιν εἶναι. ἐχέτω δὲ ἡ γυνὴ † μόνον τὴν περὶ τῆς δεσποτείας ἀγωγὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποθηκαρίαν: προτιμοτέρα ὑπάρχουσα πάντων τῶν τοῦ ἀνδρὸς δανειστῶν τῶν † μεταγενεστέρων. πᾶσα δὲ χρόνου παραγραφὴ ἀντικειμένη τῇ γυναικὶ, εἴτε ὡς ἀπὸ τῆς διὰ τοῦ χρόνου δεσποτείας, εἴτε ὡς ἀπὸ δέκα, ἢ εἴκοσι ἢ τριάκοντα, ἢ τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν, ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ ψηφιζέσθω αὐτῇ, ἐξ οὗ ἠδύνατο κινῆσαι: τουτέστιν εἰ μὲν εὔπορός ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ἐκ τοῦ τοῦ γάμου διαλύσεως: εἰ δὲ ἄπορός ἐστιν, ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς ἀπορίας. ἐπειδὴ ἠδύνατο ἡ γυνὴ καὶ συνισταμένων ἔτι τῶν γάμων, κινῆσαι κατὰ τοῦ ἀνδρὸς περὶ τῆς προικός. † ὁ μόνον. † προγινομένων.

ριζ.

Ἐπειδὴ ἡ μὲν τὴν προῖκα ἀπαιτοῦσα ἀγωγὴ παραχρῆμα ἀπαιτεῖ πᾶσαν τὴν προῖκα: ἡ δὲ περὶ τῆς ἀναλήψεως τῆς προικὸς ἀγωγὴ τὰ σταθμώμενα, ἀριθμούμενα, μετρούμενα, διὰ τριῶν ἐνιαυτῶν ἀπαιτεῖ: καὶ οὐδὲ εἰς ὁλόκληρον ἐκινεῖτο, ἀλλ᾽ εἰς ὅσον εὐπορεῖ: καὶ ἡ τὴν προῖκα ἀπαιτοῦσα ἀγωγὴ σήμερον εἰς τοσοῦτον κινείσθω, εἰς ὅσον ὁ ἀνὴρ εὐπορεῖ: ἐκτιθέσθω δὲ ἀσφάλειαν τῇ γυναικὶ, ὡς ἐὰν ἐπικτήσηται, καταβάλλῃ αὐτῇ. ἡ δὲ ἀπαίτησις μήτε διὰ τριῶν ἐνιαυτῶν γινέσθω, ὡς ἐπὶ τῆς ἀναλήψεως τῆς προικὸς, μήτε παραχρῆμα: ἀλλὰ διὰ ἐνιαυτοῦ καταβαλλέσθω τὰ σταθμώμενα, τὰ μέντοιγε λοιπὰ πράγματα, παραχρῆμα. εἰ δὲ ἀναβάλληται ὁ ἀνὴρ καταβαλεῖν παραχρῆμα ἢ μετὰ ἐνιαυτοῦ παραδρομὴν τὰ ὀφείλοντα καταβληθῆναι: καὶ ὑπὲρ τῶν κινητῶν τόκους ἀπαιτεῖται, καὶ τοὺς καρποὺς τῶν ἀκινήτων ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς λύσεως τοῦ γάμου, καὶ τὰ ἐνοίκια, καὶ τὰ ναῦλα, καὶ πάντα ἕτερον καρπόν.

Καὶ

Ἐὰν ἐξωτικὸς προικίσῃ, καὶ μὴ ἐπερωτήσῃ, καὶ συμφωνήσῃ ἐπαναλαβεῖν τὴν προῖκα· ἡ γυνὴ ἔχει τὴν ἀπαίτησιν τῆς προικός. ἐκείνου γὰρ μὴ ἐπερωτῶντος ἢ συμφωνοῦντος, ἡ γυνὴ δοκεῖ ἐπερωτᾶν. οὐδὲ γὰρ δοκεῖ ἐξωτικὸς σιωπηρῶς ἐπερωτᾶν. ἐξωτικὸν δὲ νόει μοι, πᾶν πρόσωπον χωρὶς τῶν ἐξ ἀρρενογονίας ἀνιόντων, καὶ ἐχόντων ὑπεξουσίαν τὴν προικιζομένην. οὗτοι γὰρ σιωπηρῶς δοκοῦσιν ἐπερωτᾶν. ἐπειδὴ καὶ τὸ παλαιὸν σιωπηρῶς εἶχον τὴν ἀνάληψιν τῆς προικός. πάλιν ἐὰν ζώσης τῆς γυναικὸς ὁ γάμος διαλυθῇ, αὐτὴ ἔχει τὴν περὶ τῆς ἀπαιτήσεως τῆς προικὸς ἀγωγήν. [Τίνες λέγονται ἐξωτικοί.]

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ια. κεφάλαιον κη. τοῦ κη. βιβλίου, ἐν ᾧ φησίν.

Οὐκ ὀφείλει προσκυροῦσθαι τῇ γυναικὶ ἡ τοῦ ἀνδρὸς οὐσία ἀντὶ τῆς προικός, ἐὰν ἐπὶ κληρονόμοις ἐτελεύτησεν. εἰ δὲ ἀκληρονόμητος ἐτελεύτησε, τότε κατὰ τοὺς νόμους γινέσθω τὸ ἀζήμιον τῇ γυναικὶ πρὸς τὸ ἐγχωροῦν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ε. κεφάλαιον ξε. ἐν ᾧ φησίν.

[Ζήτει καὶ ἐν τοῖς νεαροῖς τοῦ κυρίου Λέοντος νόμον ...]

Ἡ γυνὴ τῇ κατοικήσει τοῦ ἀνδρὸς ἕπεται, κἀκεῖ αὐτὸν ἀπαιτεῖ τὴν προῖκα, οὐ μὴν ἔνθα συνετάγη τὸ συμβόλαιον. οὐ γάρ ἐστι συνάλλαγμα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον ζ. κεφάλαιον ιη. ἐν ᾧ φησίν. [Καὶ τίτλον θ. κεφ. η.]

Τὸ προνόμιον ὅπερ ἔχουσιν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ ἀπαιτήσει τῆς προικός, εἰς * κληρονόμους αὐτῶν οὐ διαβαίνει. [* πλὴν εἰς παῖδας.]

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περὶ τοῦ προνομίου ὅπερ ἔχουσιν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ ἀπαιτήσει τῆς προικός, ὅτι οὐ διαβαίνει εἰς κληρονόμους αὐτῶν, πλὴν εἰς παῖδας, φησὶ τὸ α κεφ. τοῦ ιγ. τίτλου τοῦ κη. βιβλίου, ἐν ᾧ διαλαμβάνεται καὶ περὶ ἀπαιτήσεως α. καὶ β. προικός.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλον α. κεφάλαιον πθ. ἐν ᾧ φησίν.

Τὰ ἐν προικὶ ἐπιδοθέντα, οὐ δύναται ἡ γυνὴ διεκδικεῖν, ἐπειδὴ τοῦ ἀνδρός ἐστιν, ὃς τούτων δεσπότης.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλου ιγ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Γενόμενός τις προτέρας γαμετῆς ἀνήρ, καὶ ταύτην ἀποβαλών, εἶτα δευτέρᾳ συνοικήσας, προῖκά τι ὑποδεξάμενος παρ' ἑκατέρας, καὶ παῖδας ἐκ τῆς πρώτης καταλιπών, ἀπῆλθε τῆς δευτέρας ἔτι περιούσης. ἐβούλετο τοίνυν ἡ δευτέρα γαμετὴ τὴν προῖκα τὴν παρ' αὐτῆς δεδομένην ἀπαιτεῖν, τῷ προνομίῳ χρωμένη τῷ παρ' ἡμῶν δεδομένῳ. ἀντέλεγον δὲ οἱ ἐκ τῶν πρώτων γάμων παῖδες, καὶ αὐτοὶ μητρῴαν προτεινόμενοι προῖκα, καὶ ἀμφισβητήσιμον ἦν, εἰ καὶ μὴ περιούσης τῆς προτέρας γαμετῆς, δεῖ δέξασθαι τοὺς ἐκείνης παῖδας κατὰ τῆς δευτέρας προικὸς ἀγωνιζομένους. οὐ γὰρ ἑτέροις δεδώκαμέν τι [Ν. εργ. τα.]

Si extraneus dotem dederit, nulla stipulatione uel pacto de restitutione dotis interposito: mulier exactionem dotis habet. nam ipso non stipulante uel paciscente, mulier stipulari uidetur. quippe non uidetur extraneus tacite stipulari. Extraneum uero accipies omnem personam, extra uirilis sexus adscendẽtes, & eos, qui personam, quæ dotatur, in potestate habent. Nam hi tacite stipulari uidentur, quum & olim tacite de restitutione dotis actionem habuerint. Rursus si muliere superstite solutum fuerit matrimonium, ipsa nomine dotis exigendæ actionem habet. [Qui dicantur extranei.]

Legito & lib. XXVIII. tit. XI. cap. XXVIII. cuius hæc uerba sunt:

Mulieri bona mariti pro dote, si relictis heredibus decesserit, addici non debẽt. Si uero nullo relicto successore decesserit; tunc secundum ius indemnitati mulieris, quantum eius fieri potest, consulatur. [l. un. C. ne pro dot. mu.]

Legito & lib. VII. tit. V. cap. LXV. cuius hæc uerba sunt: [Quærito & alibi in ..., ubi Dn. Leonis nouellæ.]

Mulier domicilium mariti sequitur, & ibi dotem exigit ab eo; non ubi instrumentum conscriptum est. nec enim hoc contractus est. [l. 65. D. de iudic.]

Legito & lib. IX. tit. VII. cap. XIIX. ubi dicitur: [Item tit. VIIII. cap. VIII.]

*Priuilegium quod mulieres in exactione dotis habent, ad * heredes earum non transit.* [l. 18. D. de reb. auct. iud. *extra quam ad liberos.]

SCHOLION.

De priuilegio, quod habent mulieres in exactione dotis, non transire scilicet illud ad earum heredes, præterquam filios, dicitur cap. I. tit. XIII. lib. XXVIII. ubi tractatur & de primæ secundæq; dotis exactione.

Legito & lib. XV. tit. I. cap. LXXXIX. cuius hæc uerba sunt:

Quæ in dotem data sunt, uxor uindicare non potest: quum mariti sint, qui eorum est dominus. [l. 9. C. de rei uind.]

Legito & lib. XXVIII. tit. XIII. cuius I. cap. dicitur:

Quum quis uxorem in matrimonio primam habuisset, ea que amissa sibi adiũxisset alteram; ab utraque dote accepta, deque priore liberis relictis, secunda superstite decessit. Itaque uxor altera dotem ab se datam exigere uolebat, freta priuilegio per nos concesso. Et de prioribus nuptijs suscepti liberi contradicebant, maternam & ipsi dotem prætendentes. adeoque controuertebatur, an uxore priore non amplius superstite, admittendi essent eius liberi, contra secundam dotem agentes. nec enim alijs hoc priuilegium uel heredibus uel creditoribus [Nouel. 91.]

aut iã dedimus, aut adhuc damus, extraquam solis liberis. Hac in re plurimæ contentiones exstiterunt, quum uxor secunda diceret, expendisse maritũ dotem primæ uxoris etiam prius, quam sibi matrimonio iungeretur; nec æquum esse, quando tantum reliquisse maritus inuenitur, quantum ad alteram dumtaxat dotem [restituendam] sufficiat, suam se quidem amittere dotem: at illos dotem iam expensam recipere. Liberi uero ius hypothecarum præferebãt, si quid exstet omnino rerum defuncti, potiores esse tempore defunctæ uxoris hypothecas, quam secundæ. His igitur in controuersiam deductis, illud sane iam in confesso, nostrisque legibus statutum est, si quid ex rebus primæ uel secũdæ dotis exstet, id oportere uel priores liberos, uel secũdam consequi, aut si & illa defuncta sit, eius liberos; quemlibet id, quod ad se pertinere probauerit. Nã hoc casu & in rem actio, siue de proprietate, pure competit; & quemlibet oportet habere quod suum est, nullius egentem priuilegij. Sin uero nihil ex utriusque dotis rebus exstet, aut quædam exstent, quædam desiderentur: siue superstites sint mulieres, puta matrimonio priori per diuortium soluto, & exactione dotis mulieri competente; siue defunctæ sint, uel ambæ liberis superstitibus, uel earum alterutra: potiorem in ijs, quæ desiderant exigendis priorem esse coniugem, & liberos ex ea susceptos, qui dotem antiquiorem prætendunt. Atque idem & de nepotibus, ac pronepotibus, ac reliquis ordine successoribus, cuiuscumque sexus sint, accipiendum. Quemadmodum enim si duo sint fiscalia debita, necesse est debitum antiquius potius esse posteriori. sic & hoc casu necesse est priuilegia dotis primæ tribui prius, atque ita deinceps secundæ; nec dotem doti, nec hypothecam hypothecæ præiudicare; sed id manere, quod antiquius & tempore potius est, suumque robur ac priuilegium obtinere. Nam hypothecarum tempora mutare uel abolere nullo modo decreuimus.

De dote promissa, nec numerata, nouel. 2. cap. 6.

Illud quoque superioribus temporibus obscure sancitum, & raro in iudicijs examinatum, perspicua lege comprehendendum, & in usum reuocandum, inque iudicia deducendum putauimus, uti quod communi commodo cessurum sit. Nam si qui coniungantur inter se, dotalibus & ante nuptias donationis instrumentis interuenientibus; deinde maritus quidem ante nuptias donationem præbeat, uxor uero dotem inferat, quam uel ipsa det, uel pater, uel aliquis extraneus; ac postea paruerit, toto matrimonij tempore dotem marito datam non esse, qui tamen onera matrimonij

† ἢ διαιρεταῖς, ἀλλὰ μόνοις παισί. πολλαὶ μὲν οὖν ἀμφισβητήσεις γεγόνασιν ἐν τῷ πράγματι, λεγούσης τῆς δευτέρας γαμετῆς, ὡς ἐξαναλώσας ἔφθη καὶ πρὶν ἐπὶ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔλθῃ γάμον ὁ ἀνήρ, τὴν τῆς προτέρας γαμετῆς προῖκα: καὶ οὐ δίκαιόν ἐστι, τὴν μὲν αὐτῆς προῖκα, διότι τοσοῦτον εὑρέθη καταλιπὼν ὁ ἀνήρ, ὅσον ἀρκεῖ μόνον τῇ δευτέρᾳ προικί, αὐτὴν † ἀπολέσθαι: τοὺς δὲ τὴν ἐξαναλωθεῖσαν ἤδη προῖκα λαβεῖν. ἀλλ' οἱ παῖδες τὰς ὑποθήκας † προΐσχοντο, ὅτι περ ὅλως πραγμάτων ὄντων τῷ τελευτήσαντι, αἱ τῆς τελευτησάσης ὑποθῆκαι πρεσβύτεραι τῆς δευτέρας εἰσί. τούτων τοίνυν ἀμφισβητουμένων, ἐκεῖνο τῶν ὡμολογημένων τε ἤδη καὶ νενομοθετημένων παρ' ἡμῶν ἐστιν, ὡς εἰ μέν τι φαίνοιτο ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς προτέρας ἢ τῆς δευτέρας: τοῦτο ἀνάγκη ἢ τοὺς παῖδας τῆς προτέρας, ἢ τὴν δευτέραν ἔχειν: ἢ εἰ τελευτήσει κἀκείνη, τοὺς παῖδας αὐτῆς, ἕκαστον πρὸς ὅπερ ἂν οἰκείως ἔχειν ἑαυτὸν ἐπιδείξειεν. ἐνταῦθα γὰρ καὶ ἡ ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴ † ἡ περὶ δεσποτείας ἁρμόζει καθαρῶς, καὶ ἕκαστον δεῖ τὸ οἰκεῖον ἔχειν, μηδὲν προνομίου δεόμενον. εἰ δὲ οὐ φαίνοιτο τῶν ἑκατέρας πραγμάτων οὐδέν, ἢ τινὰ μὲν φαίνοιτο, τινὰ δὲ ἐλλείποι: εἴτε περίεισιν αἱ γυναῖκες, διαζυγίῳ τυχὸν τοῦ προτέρου γάμου διαλυθέντος, καὶ ἁρμοσάσης τῇ γυναικὶ τῆς προικός, † ἢ τελευτήκασιν, ἢ ἐπὶ παισὶν ἄμφω, ἢ καὶ μία τούτων ἐπὶ τοῖς ἐλλείπουσι κυριωτέραν εἶναι τὴν προτέραν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖδας πρεσβυτέραν προῖκα προτεινομένους. ταυτὸν δέ ἐστιν εἰπεῖν, καὶ ἐκγόνους, καὶ ἀπογόνους, καὶ τὴν ἐφεξῆς διαδοχήν, ὁποιασδήποτε φύσεως εἶεν. ὥσπερ γὰρ εἰ δύο δημόσια ὀφλήματα εἶεν, ἀνάγκη τὸ πρεσβύτερον κυριώτερον τοῦ μεταγενεστέρου καθεστάναι: οὕτω κἀνταῦθα τὰ προνόμια ἀνάγκη τῇ πρώτῃ προικὶ δοθῆναι πρότερον, οὕτω τε τῇ δευτέρᾳ, καὶ προῖκα μὴ προκρίνειν προικί, μηδὲ ὑποθήκην ὑποθήκῃ, † τὴν οἰκείαν ἔχον ἰσχύν τε καὶ προνομίαν. τοὺς γὰρ χρόνους τῶν ὑποθηκῶν ἀμεῖψαι ἢ ἀνελεῖν, κατ' οὐδένα τρόπον αἱρούμεθα. * κἀκεῖνό γε μὴν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀμυδρῶς μὲν νομοθετηθέν, σπανίως δὲ ἐν δικαστηρίοις ἐξητασμένον, ᾠήθημεν χρῆναι νόμῳ σαφεῖ περιλαβεῖν, καὶ παραδοῦναι τῇ χρήσει, καὶ καταγαγεῖν εἰς τὰ δικαστήρια, πρὸς κοινὴν † ἀποβησόμενον βοήθειαν. εἰ γὰρ συναφθεῖεν τινὲς ἀλλήλοις ἐπὶ προικὸς καὶ προγαμιαίας δωρεᾶς συμβολαίοις, εἶτα ὁ μὲν ἀνὴρ προγαμιαίαν δοίη δωρεάν, ἡ δὲ γυνὴ * ἀπενέγκοιτο προῖκα, ἢ αὐτὴ παρεχομένη ταύτην ἢ δόντος πατρός, ἢ τινος ἔξωθεν: εἶτα φανείη παρὰ ὅλον τὸν τοῦ γάμου † βαρῶν, καὶ ὁ γάμος θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς διαλυθείη:

† ὅλως καὶ δι. λοιπὸν τοῦτο τὸ προνόμιον, ἢ κληρονόμοις.
† ἀπολέσθαι.
† προΐσχοντο.
† ἡ περί.
† ἀποτετελευτήκασιν.
† ἀλλὰ τὸ πρεσβύτερον καὶ χρόνῳ πρῶτον μένειν, τὴν οἰκείαν.
* περὶ ὑποσχεθείσης προικός, καὶ μὴ ἀποδοθείσης. νεαρὰ β. κεφ. ϛ.
† ἀποβησόμενον.
* ἐξητασμένον.
† καιρὸν ὁ προῖξ μὴ ἀποδοθεῖσα τῷ συνοικήσαντι, ἀλλ' ἀνασχόμενος ἐκεῖνος ὑπὲρ τῶν τοῦ γάμου βαρῶν, καὶ ὁ,

λυθείη: οὐκ ἂν εἴη δικαία παντελῶς ἡ γυνὴ προῖκα μὴ δοῦσα τῷ συνοικήσαντι, τὴν προγαμιαίαν λαβεῖν δωρεάν. εἰ δὲ καὶ μὴ εἰς ὁλόκληρον δοίη, καὶ αὐτὴ κατὰ τοσοῦτον ἀπαιτείτω τὴν δωρεάν, καθ' ὅσον ἐπιδοίη τὴν προῖκα. ἰσότητος γὰρ ἐσμὲν καὶ δικαιοσύνης ἐρασταί, καὶ ταύτην ἐν ἅπασί τε τοῖς ἄλλοις, καὶ πρός γε ἐν τοῖς συνοικεσίοις βουλόμεθα κρατεῖν. ὥστε ἡ μηδ' ὁτιοῦν ἐπιδοῦσα, μηδ' ὁτιοῦν λαμβανέτω. ἡ δὲ ἔλαττον, ἤπερ ὡμολόγησε, δοῦσα, τοσοῦτον ἀπολαμβανέτω μόνον, ὅσον ἐπέδωκε. καὶ ἔστω καὶ αὕτη καλὴ τῷ παρόντι νόμῳ προσαύξησις. εἰ μέντοι ἐποφείλει προῖκα γυνή, καὶ ἡ μὲν δοῦναι βουληθείη, ἢ ὁ ὑπὲρ αὐτῆς παρεχόμενος αὐτήν, ὅστις ποτ' ἂν εἴη, ὁ δὲ ἀνὴρ ἢ τούτου πατὴρ τυχόν, ἢ ὁ πάππος ὑποδέξασθαι ταύτην μὴ βουληθείη, τὸ δὲ τῆς γυναικὸς ἐκμαρτυρεῖται μέρος, καὶ ἑτοίμως ἔχοι ταύτην καταβαλεῖν, ἢ καί τι μεῖζον πράξειε, καὶ προσαγάγοι τυχόν, καὶ εἴγε κινητὴ καθεστήκοι, καὶ σφραγῖδας ἐπιθείη, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἀποθοῖτο, ἢ ὁ κατὰ μίαν μοῖραν εἰσβαλὼν εἰς δικαστήριον ἀξιοῖ ταῦτα γενέσθαι, καὶ διαβάντες ἐκ τοῦ δικαστηρίου τινὲς ἀπαγγείλαιεν ταῦτα πρὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς μέρος, ἐπιμένοι δὲ καὶ οὕτως ἀναβαλλόμενος: μὴ δύνασθαι διαλυθέντος τοῦ γάμου, τὴν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἔκτισιν ἐκκλίνειν, ὡς δὴ προικὸς οὐκ ἐπιδοθείσης. ὁ γὰρ δοῦναι βουληθείς, ἐν ᾧ τὴν λῆψιν ὁ λαμβάνειν ἠξιωμένος παραιτεῖται, παραπλήσιός ἐστι τῷ δεδωκότι. καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἐπὶ τῆς προικὸς κρατείτω. ὥσπερ γὰρ εἰ μὴ δοίη καθ' ὑπέρθεσιν τὴν προῖκα, ἄρνησιν αὐτῇ τῆς προγαμιαίας † ἐπάγομεν, οὕτω καὶ εἰ βουληθείη δοῦναι, καὶ ὁ λαμβάνων ἐξεπίτηδες παραιτεῖται τὴν λῆψιν, δίδομεν αὐτῇ τὴν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τοῦ συνοικεσίου λυθέντος ἀπαίτησιν, καὶ τὴν προῖκα διὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς αἰτίαν οὐκ εἰσενεγκούσῃ.

ρήματα.

† δωρεᾶς λεγειαν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλον ζ. κεφάλαιον πζ. ἐν ᾧ φησίν.

Γενικῶς θεσπίζομεν, ἵνα εἴ τις τῶν κε. ἐτῶν εἴτε ἄρρην εἴτε θήλεια, προῖκα ἢ ἐπηγγείλατο ἢ δέδωκεν ὑπὲρ οἱασδήποτε γυναικός, ἔνθα γάμος νόμιμός ἐστι, παντὶ τρόπῳ ἀναγκάζηται τὴν ἰδίαν ὁμολογίαν πληρῶσαι. οὔτε γὰρ φορητόν ἐστιν, ὡσανεὶ τυχηρᾶς περιστάσεως ὑπούσης, τὴν γυναῖκα γίνεσθαι ἄπροικον, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἀνδρὸς ἐκβάλλεσθαι καὶ διαλύεσθαι τὸν γάμον. ὁπότε γὰρ ἴσμεν τῇ φειδοῖ τῶν προικῶν καὶ τοὺς ἀρχαίους νομοθέτας τὴν ἀκρίβειαν τοῦ νόμου καταπραΰνειν πολλάκις: ἀξίως καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν τοιαύτην ἐρχόμεθα διάταξιν. εἰ γὰρ ἐὰν † ἀκουσίᾳ βουλήσει ἐξ ἀρχῆς τὴν ἰδίαν φιλοτιμίαν ἐπιδείξειεν, ἀνάγκη ἐστὶ τοῦτον ἢ ταύτην ταῖς οἰκείαις

† ἑκουσία.

sustinuerit, atque ita coniugium morte uiri solutum fuerit: non satis omnino iuris mulier, quæ dotem marito non soluit, ad donationem ante nuptias percipiendam habet. Quod si non in solidum dederit, & ipsa donationem eatenus exigat, quatenus tradita dos fuerit. Aequalitatis enim iustitiæque studiosi sumus, eamque tam in alijs rebus omnibus, quam in matrimonijs ualere uolumus: adeo quidem, ut quæ nihil omnino dedit, nihil omnino capiat; quæ minus dedit, quam promiserat, tantum recipiat, quantum dedit. & esto præclarum hoc quoque legis huius additamentum. Quod si dotem mulier debeat, ac ipsa quidem eam dare uoluerit, uel is qui præstat eam ipsius nomine, quicumque sit; uerum maritus, aut forte pater eius, aut auus, eam suscipere noluerit, uxoris parte contestante, dotemque soluere parata, & amplius etiam quid faciente, puta dotem offerente, ac si mobilis sit, impressis sigillis eam secundum ius deponente, uel eo qui ab una parte ad iudicium accessit, hoc fieri petente, posteaque nonnullis e iudicio digressis hoc ipsum parti mariti renuntiantibus, nihilo minus is in cunctatione sua perstiterit: facto diuortio donationis ante nuptias solutionem declinare nequit, quasi dos numerata non fuerit. Nam qui dare uoluit, simulatque recusat acceptionem is, qui rogatur ut accipiat; adsimilatur ei, qui dedit. Atq. hoc in dote cum ceteris ualeat. Quemadmodum enim si mora interposita dotem non soluat, denegationem ei donationis ante nuptias intulimus: ita quoque si dare uoluerit, & qui eam capere debebat, data opera recuset acceptionem, donationis ante nuptias exactionem ei soluto matrimonio concedimus, etiamsi dotem culpa mariti non intulerit.

Nouel. XCI.

Item legito lib. XXVIII. tit. VII. cap. LXXXVII. cuius hæc uerba sunt:

Generaliter sancimus, ut si quis annorum XXV. siue masculus siue femina, dotem pollicitus sit uel dederit pro qualibet muliere, cum qua matrimonium licitum est: omni modo compellatur suam promissionem implere. Nec enim ferendum est, quasi casu fortuito interueniente, mulierem indotatam fieri, & sic a uiro repelli, ac matrimonium distrahi. Quum enim sciamus, fauore dotium & antiquos iuris conditores seueritatem legis sæpius mollire: merito & nos ad huiusmodi sanctionem uenimus. Nam si spontanea uoluntate ab initio liberalitatem suam ostēdit, necesse est eum uel eam suis

L. vlt. C. ad S.C. Vellean.

*promissionibus satisfacere: ut quod ab initio sponte scriptum, aut in policitationem deductum est, hoc etiam ab inuitis postea compleatur; omni auctoritate Velleiani * senatusconsulti hoc casu cessante.*

* quod mulieri. succurrit.

Legito & lib. XXVIII. tit. IX. cuius II. cap. dicitur:

Quod maritus nec fideiussorē, nec mandatorem dotis exhibeat.

Maritus fideiussorem dotis seruandæ ne præstet, etiamsi maxime lex aut consuetudine id fieri permiserit.

l. 1. C. ne fid. uel mand.

Iubet constitutio, ne pro dote fideiussor, neue mandator a marito, siue parte mariti detur.

Legito & tit. X. cuius I. cap. dicitur:

l. 1. D. de imp. in res dot.

Impensarum quædam ob necessitatem fiunt, quædam ob lucrum, quædam ob uoluptatem. Ex necessitate sunt, quæ necessario fiunt, & tūc demum dotem minuunt, quum in eam factæ sunt. nam quæ in aliud quiddam impensæ sunt, in dotem non reputātur. Necessarium est, quod nisi maritus fecisset, tanti condemnaretur uxori, quanti eius interesset, eas impensas esse factas. ac factarum quidem habetur ratio, licet insula postquam fulta fuerit, exusta sit: in non factis autem tunc maritus condemnatur, quum propter non factam impensam damnum accidit. Etenim si quum ipse non fulsisset, exusta fuerit insula; nihil præstat.

III.

Quod dicitur, necessarias impensas ipso iure minuere dotem, sic est accipiendum; non ut ipsæ res corporales deminuantur. puta fundus, uel alia res. Detentat autem maritus eas, donec impensas receperit. Quod si pecunia fuit in dote, deminuitur. Sin & æstimatæ res in dotem datæ sint, ipso iure fit deminutio per impensas necessarias. Et muliere satisfaciente, dos crescit.

IIII.

Ob lucrum impensæ sunt, quæ dotem meliorem faciunt. ueluti si nouelleta facta sint, aut pistrinum, aut taberna: uel si serui artes edocti fuerint. atque hæ dotem quidem non minuunt, uerum tamen exiguntur.

VI.

Tunc deducuntur utiles, quum uoluntate mulieris factæ fuerint. Est enim iniquum, mulierem quæ non possit aliunde soluere, compelli rem uendere, in quam factæ sint impensæ.

VII.

Optionem mulier habet, utrum reddat uoluptarias impensas, an patiatur id tollere mari-

ἐπαγγελίαις τὸ ἱκανὸν ποιεῖν· ἵνα ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἑκουσίως ἐγράφη, ἢ εἰς ἐπαγγελίαν κατηνέχθη, τοῦτο καὶ παρὰ μὴ βουλομένων μετὰ ταῦτα πληρωθῇ, πάσης αὐθεντίας τοῦ * Βελληανείου δόγματος, ἐν τούτῳ τῷ θέματι ἀργούσης.

* τοῦ βοηθοῦντος ταῖς γυναιξί.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλον θ. οὗτινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ.

† Παρεχέτω ὁ ἀνὴρ ἐγγυητὴν ἐπὶ τῷ φυλάξαι τὴν προῖκα, κἂν τὰ μάλιστα νόμος ἢ συνήθεια ἐπιτρέπῃ γίνεσθαι.

† μὴ παρεχέτω.

Ἡ διάταξις κελεύει, μήτε ἐγγυητὴν, μήτε μανδάτωρα δίδοσθαι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τοῦ μέρους τοῦ ἀνδρὸς ὑπὲρ τῆς προικός.

ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐγγυητὴν ἐπὶ τῇ προικὶ οὐ δίδωσιν, οὐδὲ μανδάτωρα.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ι. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

περὶ δαπανημάτων.

Τῶν δαπανημάτων, τὰ μὲν δι' ἀνάγκην γίνονται, τὰ δὲ διὰ κέρδος, τὰ δὲ διὰ τέρψιν. δι' ἀνάγκην ἐστὶ τὰ ἀναγκαίως γινόμενα· καὶ τότε μειοῦσι τὴν προῖκα, ὅτε περὶ αὐτὴν γίνωνται. αἱ γὰρ εἰς ἄλλο τι γινόμεναι, οὐ λογίζονται τῇ προικί. ἀναγκαῖον ἐστὶν ὅπερ εἰ μὴ ἐποίησεν ὁ ἀνὴρ, κατεδικάζετο τῇ γαμετῇ εἰς ὅσον αὐτῇ διέφερε γενέσθαι τὴν δαπάνην. καὶ τὰ μὲν γινόμενα λογίζονται, κἂν ὁ οἶκος μετὰ τὸ ἀνορθωθῆναι καυθῇ. ἐπὶ δὲ τοῖς μὴ γινομένοις τότε καταδικάζεται ὁ ἀνὴρ, ὅτε διὰ τὸ μὴ γενέσθαι τὴν δαπάνην, ζημία συνέβη. ἐὰν γὰρ αὐτοῦ μὴ ἀνορθώσαντος ὁ οἶκος καυθῇ, οὐδὲν δίδωσιν.

γ.

Τὸ λεγόμενον ὅτι τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα ἰδίῳ δικαίῳ μειοῦσι τὴν προῖκα, οὕτω δεῖ νοεῖν, ὥστε μὴ αὐτὰ τὰ σωματικὰ μειοῦσθαι, τουτέστιν ἢ ἀγρὸν ἢ ἕτερον πρᾶγμα. κατέχει δὲ αὐτὰ ὁ ἀνὴρ, ἕως οὗ λάβῃ τὰς δαπάνας. εἰ δὲ χρήματα ἦσαν ἐν τῇ προικί, μειοῦνται. εἰ δὲ καὶ πράγματα διατετιμημένα ἦν ἐν τῇ προικί, ἰδίῳ δικαίῳ γίνεται ἡ μείωσις διὰ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν. καὶ τῆς γυναικὸς ποιούσης τὸ ἱκανὸν, ἡ προῖξ αὔξει.

δ.

Διὰ κέρδος εἰσὶ, βελτίονα ποιοῦντα τὴν προῖκα· οἷον τὰ νεόφυτα ποιῆσαι, ἢ ἀρτοκοπεῖον, ἢ ἐργαστήριον, ἢ τέχνας διδάξαι τοὺς δούλους. καὶ οὐ μειοῦσι μὲν τὴν προῖκα, ἀπαιτοῦνται δέ.

ϛ.

Τότε ὑπεξαιροῦνται τὰ ἐπωφελῆ, ὅτε κατὰ γνώμην γίνωνται τῆς γυναικός. ἄδικον γάρ ἐστι μὴ ἔχουσαν ἑτέρωθεν δοῦναι, καταναγκασθῆναι πωλῆσαι τὸ πρᾶγμα, περὶ ὃ γέγονεν ἡ δαπάνη.

ζ.

Ἐπιλογὴν ἔχει ἡ γυνὴ, ἢ δοῦναι τὴν διὰ τέρψιν γινομένην δαπάνην, ἢ συγχωρῆσαι τῷ ἀνδρὶ περιαιρεῖν

γυναικὶ τὸ γεγονὸς, εἴ γε δύναται περιαιρεθῆναι, καὶ μέλλει ἔχειν αὐτὰ. ἐπεὶ οὐ περιαιρεῖ αὐτό.

θ.

Καὶ γνώμῃ τῆς γυναικὸς γεγέναισι τὰ πρὸς τέρψιν δαπανήματα, οὐκ ἀπαιτοῦνται. καὶ ἡ τῆς δαπάνης δωρεὰ μεταξὺ τῶν συνοικούντων κεκώλυται.

ι.

Τὰ γινόμενα μέτρια ἀναγκαῖα δαπανήματα περὶ οἰκοδομὴν, ἢ φυτείαν, ἢ ὑγείαν τῶν δούλων, οὐκ ἀπαιτεῖται.

ιβ.

Αναγκαῖα δαπανήματά ἐστιν, ὧν μὴ γινομένων, ἡ προὶξ μειοῦται. οἷον παραχώματα ποιῆσαι, ποταμοὺς ἀποστρέψαι, οἶκον ὑπορθῶσαι καὶ ἀνανεῶσαι, ἀντὶ τῶν ἀποθανόντων δένδρων. ὑποβαλεῖν ἕτερα....... τὸ εἰσαγαγεῖν θρέμματα πρὸς τὸ κοπρίσαι τὸν ἀγρόν. πρὸς τέρψιν δέ ἐστι, τὸ ποιῆσαι βαλανεῖον.

ιγ.

Τότε τὰ ἀναγκαῖα μειοῦσι τὴν προῖκα, ὅτι ἔξωθεν τῆς ἀναγκαίας φυλακῆς τῆς προικὸς, εἰς αὐτὴν δαπανηθῇ. φυλάττειν γὰρ ὁ ἀνὴρ ὀφείλει τὴν προῖκα δαπανήμασιν ἰδίοις, ὥσπερ τρέφειν τοὺς προικιμαίους δούλους, καὶ μέτρια δαπανᾶν εἰς ἀνανέωσιν....... καὶ ἐπιμέλειαν τῶν ἀγρῶν, οὐχ ὥστε μέν τοι περὶ ταῦτα δαπανῆσαι πᾶσαν τὴν πρόσοδον. ἐκ τῆς ποιότητος οὖν καὶ τῆς ποσότητος ἑκάστη δαπάνη σκοπεῖται, καὶ ὀφείλει τῆς προικὸς ὑπεξαιρεθῆναι.

Ανάγνωθι καὶ βιβλ. λ. τιτλ. α. κεφ. η. θεμ. γ.

ΠΕΡΙ ΕΞΩΠΡΟΙΚΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλαιον ϛ. θεμ. γ.

Τὰ ἐξώπροικα, οὐ γίνονται τοῦ ἀνδρὸς, εἰ μὴ ἐπὶ τούτῳ δοθῶσιν αὐτῷ: καὶ λυομένου τοῦ γάμου, κατὰ νόμους ἀπαιτοῦνται, καὶ οὐ διὰ τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀγωγῆς. εἰ δὲ περὶ αὐτῶν ἀσφαλίζεται, δηλῶν αὐτὰ εἰσαχθῆναι εἰς τὸν † ἄνδρα αὐτοῦ, καὶ ἀδιάφορόν ἐστι, τὸ θέλοντος αὐτοῦ † ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ τὸ παραδοθῆναι αὐτῷ: ὅμως οὐ γίνονται αὐτοῦ. διὰ γὰρ τὸ μὴ ἀρνήσασθαι αὐτὸν ἀσφαλίζεται: καὶ ὡς ἐπίπαν μὲν ὁμολογεῖ τὴν φυλακὴν αὐτῶν, εἰ μὴ ἡ γυνὴ κατέχοι αὐτά: καὶ μὴ ἀποδιδοὺς, ἐνάγεται τῇ περὶ παραθήκης ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ ἐντολῆς. εἰ δὲ μὴ ἀνεδέξατο τὴν φυλακὴν, εἰ μὲν ἐπὶ τῷ ἀποκλέψαι παρεκράτησε, χώρα τῇ ἀγωγῇ τῇ περὶ † ἀπαιτήσεως πραγμάτων: εἰ δὲ μὴ διὰ τὸ κλέψαι παρεκράτησεν, ἡ περὶ ἀποκρυβέντων πραγμάτων ἀγωγὴ κινεῖται. λέγεται δὲ παρὰ τοῖς γάλλοις, † τὰ παράφερνα πεκούλιον.

† οἴκου. † ἀναχθῆναι ὑπό. † ἀφαιρέσεως. † τὰ παράφερνα.

Αναγνωθι καὶ βιβ. λ. τιτ. α. κεφ. οα. ἐν ᾧ φησίν.

Εαν τὰ ἐξώπροικα τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ δαπανήσῃ, εἰ μὲν δωρησαμένης ἐκείνης, οὐκ ἐνάγεται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ, εἰ μὴ μόνον εἰς ὃ

tum, quod factum est; si quidem tolli potest, & mariti futurum est. nam ceteroqui non tollet.

VIIII.

Nec si uoluntate mulieris impensæ uoluptariæ factæ sint, exiguntur. Et donatio impensarum inter coniuges est prohibita.

X.

Impensæ necessariæ modicæ, quæ in ædificandis ædibus, uel conserendis uineis, uel mancipiorum ualetudine factæ sunt, non exiguntur.

XII.

Impensæ necessariæ sunt, quibus non factis dos imminuitur. uelut aggeres facere, flumina auertere, domum fulcire ac reficere, pro mortuis arboribus alias reponere....... pecora immittere ad stercorandum prædium. Voluptariæ sunt, balineum exstruere.

XIII.

Tunc necessariæ dotem deminuunt, quum extra necessariam tutelam dotis, in eam factæ sunt. Nam tueri dotem uir suis sumtibus debet. ueluti cibaria dare dotalibus mancipijs, & modica impendere in refectionem....... & agrorum culturam: non tamen, ut in hæc omnis reditus impendatur. Igitur ex qualitate & quantitate qualibet impensæ æstimantur, & ex dote deduci debent.

Legito & lib. XXX. tit. I. cap. XX. them. III.

DE EXTRADOTALIBVS.

Eiusd. tit. cap. VI. them. III.

Res extra dotem constitutæ, mariti non fiunt, nisi in hoc ei datæ fuerint: & distracto matrimonio, secundum leges exiguntur, non actione de dote. Quod si maritus earum nomine cauet uxori, significans eas in domum suam illatas; quamuis nihil intersit, eo uolente in domum eius inferantur, an ei tradatur: tamen eius non fiunt. cauet enim propterea, ne postea neget: & plerumque custodiam earum repromittit, nisi mulier ea retineat: & si non reddat, actione depositi & mandati tenetur. Quod si custodiam non suscepit, si quidem eas amouendi animo retinuit, actioni rerum amotarum locus est: sin animo amouendi non retinuit, ad exhibēdum agitur. Ceterum apud Gallos hæc parapherna peculium uocantur.

Legito & lib. XXX. tit. I. cap. LXXI. in quo dicitur:

Si res mulieris extra dotem constitutas maritus consumserit, si quidem ea donante; heres mariti non tenetur, nisi in quantum factus est

L. 17. C. de donat. int. uir. & ux.

est locupletior: sin præter eius uoluntatem, integras ei res extradotales restituere cogitur.

DE NVPTIALIBVS LVCRIS ET nuptialibus donationibus.

Eiusd. tit. cap. . . . . .

Nouel. CXIX. cap. 1. Legito & nouellam XCVIII. in qua de seruanda proprietate nuptialis donationis dicitur.

Donationem propter nuptias contractũ specialem & esse, & existimari debere, nec alijs donationibus adnumerãdam, præsenti lege sancimus: quandoquidem pro ea tantumdem dotis offertur.

SCHOLION.

Non est (inquit) donatio, sed quasi quædã compensatio. Nam pro ea dos datur. Itaque siue scriptura interueniente fiat, siue nihil omnino de ea cõuenerit, ui tacita dotis petitur, etiamsi pactum nõ intercesserit. Dicit enim regula: Ante nuptias donatio tacite dotem sequitur.

*Siue igitur apud gesta * monumentorum fuerit insinuata,*

*SCHOLION.

Id hodie non obseruatur, sed est inutile. Nam per tabellionem donationes hæ fiunt, quo quidem uniuersi contenti sunt; cessantibus etiam reliquis omnibus, quæ apud magistrum census fiebant. Prius enim apud gesta insinuabãtur, sicut ex hoc ipso loco patet in donationibus ante nuptias.

siue non; iubemus ut per omnia suum robur habeat, quantum ad mulierem,

SCHOLION.

Superstite scilicet muliere. nam si ante maritum ea decesserit, ante nuptias donatio non repetitur & innuit heic, ut arbitror, eam donationem, quam mulieris ὑπόβολον uocant, hoc est incrementum dotis, uel quod ei mortuo marito supra dotem redditur.

siue ab ipso marito, siue ab alio quopiam mulieri detur, aut conscribatur, uel in personam mariti donatio fiat ea lege, ut easdem res in nuptialem donationem conscribat.

Legito & lib. XXVIII. tit. XII. cap. II. in quo dicitur:

De inope muliere legito & nouel. XIII. cap. V. nam ea quoq; tradit, hanc quadrantem bonorum mariti, uel unius ex filijs portionem accipere. Nouel. 117. cap. 5.

Indotata & inops mulier quartam partem facultatum uiri capit, quæ tamen centum auri librarum summam non excedat.

SCHOLION.

Nota, si mulier indotata legitimam largitionem ex morte uiri consequatur, debet hanc etiam post uiri mortem, si liberos habet, rebus suis seruare.

Quod si tres liberos idem uir habeat, uel ex ipsa, uel ex alio matrimonio; quartam bonorum illius partem accipiat. Sin plures extiterint liberi, quãtum uni liberorum competit: ita tamẽ, ut usumfructum mulier in huiusmodi rebus dũtaxat habeat; proprietas uero liberis illis

γέγονε πλουσιώτερος· εἰ δὲ παρὰ γνώμην αὐτῆς, πάλιν ἅπαντα τὰ ἐξώπροικα ἀναγκάζεται ἀποκαταστῆσαι.

ΠΕΡΙ ΓΑΜΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ, καὶ γαμικῶν δωρεῶν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. . . . . .

νεαρὰ ρκθ. κεφ. α. ἀνάγνωθι νεαρὰν ϞΗ ἐν ᾗ φησὶ περὶ τοῦ φυλάττειν τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς γαμικῆς δωρεᾶς.

Τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεὰν συνάλλαγμα ἰδικὸν εἶναί τι καὶ κρίνεσθαι, καὶ μὴ ταῖς ἄλλαις δωρεαῖς αὐτὴν συναριθμεῖσθαι, διὰ τοῦ παρόντος νόμου θεσπίζομεν· ἐπειδὴ ἀντ᾽ αὐτῆς ἰσότης προικὸς ἐπιδίδοται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Οὐκ ἔστι, φησὶ, δωρεὰ, ἀλλ᾽ ἴσον ἀντιφώνησις. καὶ γὰρ ἀντ᾽ αὐτῆς ἡ προὶξ ἐπιδίδοται. εἴτε ἐγγράφως γίνεται, εἴτε καὶ μηδὲν ὅλως περὶ ταύτης συμφωνηθῇ, ἀκολουθεῖ κατὰ τὸ ἴσον τῇ προικὶ σιωπηρῶς, κἂν μὴ συμφωνηθῇ. φησὶ γὰρ ὁ κανών· τῇ προικὶ σιωπηρῶς ἡ πρὸ γάμου δωρεὰ ἕπεται.

Εἴτε τοίνυν γένηται ἐπὶ πράξεως * ὑπομνημάτων ἐμφανὴς,

*ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σήμερον τοῦτο οὐ φυλάττεται, ἀλλ᾽ ἄχρηστόν ἐστι. διὰ γὰρ ταβελλίωνος γίνονται αἱ δωρεαὶ, καὶ ἀρκοῦνται τούτῳ ἅπαντες· ἀργούντων καὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων ἅπερ ἐπὶ τοῦ μαγίστρου τῶν κήνσων συνεγίνοντο. πρότερον γὰρ ἐπὶ ὑπομνημάτων ἐνεφανίζοντο, ὡς ἐντεῦθεν δῆλον ἐπὶ τῶν πρὸ γάμου δωρεῶν.

εἴτε καὶ μὴ, κελεύομεν αὐτὴν διὰ πάντων τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχὺν, ὅσον πρὸς τὴν γυναῖκα,

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περιούσης δηλονότι τῆς γυναικός. εἰ γὰρ προτελευτήσει τοῦ ἀνδρὸς, οὐκ ἀπαιτεῖται ἡ πρὸ γάμου δωρεά, τὸ γυναικὸς ὑπόβολον καὶ οἶμαι αἰνίττεται.

εἴτε παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἀνδρὸς, εἴτε παρ᾽ ἑτέρου τινὸς τῇ γυναικὶ ἐπιδίδοται, εἴτε καταγράφεται, ἤγουν εἰς τὸ τοῦ ἀνδρὸς πρόσωπον ἡ δωρεὰ γίνεται, ἐφ᾽ ᾧ τὰ αὐτὰ πράγματα εἰς γαμικὴν καταγράψαι δωρεάν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλον ιβ. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

περὶ ἀπόρου γυναικὸς ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ιγ κεφ. ε. φησὶ γὰρ καὶ αὐτὴ, ἵνα λαμβάνῃ τὸ δ. τῆς οὐσίας ... ὁρίζεται ὁ τῶν παίδων μοῖραν.

Ὅτι ἡ ἄπροικος καὶ ἄπορος γυνὴ, τὴν τετάρτην μοῖραν τῆς τοῦ ἀνδρὸς περιουσίας λαμβάνει· ὥστε μέντοι γε μὴ ὑπερβαίνειν τὴν τῶν ἑκατὸν τοῦ χρυσίου λιτρῶν ποσότητα.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὅτι ἡ ἄπροικος γυνὴ ἐὰν λάβῃ φιλοτιμίαν νόμιμον ἀπὸ τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς, ὀφείλει ταύτην καὶ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς, ἐὰν ἔχῃ παῖδας, φυλάττειν τοῖς πράγμασιν αὐτοῦ.

Ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἄχρι τριῶν ἔχοι παίδων ὁ αὐτὸς ἀνὴρ, εἴτε ἐξ αὐτῆς, εἴτε καὶ ἐξ ἑτέρου συνοικεσίου, τὸ τέταρτον μέρος τῆς οὐσίας λαμβάνειν. εἰ δὲ πλείονες εἶεν οἱ παῖδες, ὅσον ἑνὶ τῶν παίδων ἁρμόζει· ὥστε χρῆσιν μόνην ἐπὶ τοῖς τοιούτοις πράγμασι τὴν γυναῖκα ἔχειν· τὴν δεσποτείαν δὲ ἐκείνοις τοῖς παισὶ

φυλατ-

φυλάττεσθαι, οὓς ἐξ αὐτοῦ ἔχοι. εἰ δὲ παῖδας ἐξ αὐτοῦ μὴ ἔσχεν, ἔχειν αὐτὴν τὰ πράγματα καὶ δεσποτείας δικαίῳ. εἰ μέντοι πρεσβεῖόν τι καταλείποι αὐτῇ ὁ ἀνήρ, ἔλαττον τῆς διορισθείσης μοίρας, ἀναπληροῦσθαι τοῦτο. εἰ δέ τινα ἴδια γυνὴ πράγματα κατὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνδρός, ἢ ἀλλαχοῦ ἀποκείμενα ἔχοι, τούτων τὴν εἴσπραξιν καὶ παρακατάσχεσιν ἐχέτω πᾶσι τρόποις ἀμείωτον. ταῦτα δὲ φαμέν, εἴπερ ἡ γυνὴ προῖκα μὴ ποιησαμένη, ἄπορός ἐστιν, ὥστε τὸν μὲν ἄνδρα τελευτῶντα εὔπορον εἶναι, τὴν δὲ † πενίᾳ συνέχεσθαι. ἐπεὶ τοίγε ἴσως ἀλλαχόθεν εἰ εὐποροίη, † τὴν εἰσενεγκοῦσαν προῖκα οὐκ ἂν εἴη δίκαιον βαρύνειν τοὺς παῖδας τῇ διαδοχῇ τοῦ συνοικήσαντος: διότι νόμος ἄλλος ἐστί, τὴν προῖκα μὴ εἰσενεγκαμένην, μὴ δύνασθαι τὰ τοῦ ἀνδρὸς οἰκειοῦσθαι διὰ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς. ὅπερ καὶ ταῦτα βουλόμεθα κρατεῖν. τὸν δὲ ἄνδρα ἄπορον ὄντα, καὶ μὴ ἐπιδόντα τὴν διὰ γάμου δωρεάν, λαμβάνειν τι ἐκ τῆς οὐσίας τῆς γυναικὸς πᾶσι τρόποις κωλύομεν: εἰ μὴ ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ συνοικοῦσα δωρήσασθαί τι ἢ καταλεῖψαι βουληθείη.

[Margin: † [illegible] † τὴν μὴ ἀν[illegible] [illegible]]

servetur, quos ex eo susceptos habet. Si uero nullos ex eo liberos habuit, res illas etiam proprietatis iure teneat. Quod si legatum ei maritus reliquerit, definita iam portione minus; idipsum suppleatur. Si quas autem res suas mulier habet in uiri domo, uel alibi repositas: earum exactionem ac retentionem modis omnibus integram habeat. Hac autem dicimus, si mulier nulla dote constituta, inops est; ita ut maritus quidem defunctus locuples sit, ipsa uero superstes egeat. Enimuero si aliunde satis habeat, non aequum fuerit eam, quae dotem nullam attulerit, successione mariti liberos grauare: quandoquidem alia lege cautum est, ne quae dotem nullam attulit, bona mariti per donationem ante nuptias sibi uindicare possit. quod quidem & heic ualere uolumus. Maritum uero inopem, qui donationem propter nuptias nullam obtulerit, ex facultatibus uxoris aliquid accipere modis omnibus uetamus: nisi forte quid ei coniux donare uel relinquere uoluerit.

Lege quidem hoc ei non datur. mulier tamen donare uel legare non prohibetur.

ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ ΛΥΣΕΩΣ, ΚΑΙ τῶν τῆς λύσεως αἰτιῶν.

Τίτλος β. κεφ. α.

Τὰς τοίνυν αἰτίας, ἐξ ὧν ὁ ἀνὴρ διαζύγιον ἀκινδύνως στέλλειν δύναται, καὶ τὴν προῖκα τῆς γυναικὸς ἀποκερδαίνειν, φυλαττομένης τῆς ἐπ' αὐτῇ δεσποτείας τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου παισίν: ἢ παίδων οὐκ ὄντων, ἀπολαύειν αὐτὸν καὶ τῆς δεσποτείας, ταύτας εἶναι διατυποῦμεν.

Εἰ κατὰ τῆς βασιλείας βουλευομένοις τισὶ σύνοιδεν ἡ γυνή, καὶ τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ μὴ φανερώσει. εἰ δὲ ὁ ἀνὴρ παρὰ τῆς γυναικὸς τοῦτο ἀπαγγελθὲν σιωπήσει, ἐξέστω τῇ γυναικὶ δι' οἱουδήποτε προσώπου, τοῦτο προσαγγέλλειν τῇ βασιλείᾳ, ὥστε τὸν ἄνδρα μηδεμίαν ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας διαζυγίου εὑρεῖν πρόφασιν.

Εἰ περὶ μοιχείας ὁ ἀνὴρ δυνηθῇ διελέγξαι τὴν γυναῖκα.

Ἐὰν οἱῳδήποτε τρόπῳ ἡ γυνὴ τῇ ζωῇ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιβουλεύσῃ, ἢ ἄλλοις τοῦτο ποιοῦσι συνειδυῖα, τῷ ἀνδρὶ μὴ φανερώσει.

Ἐὰν ἀνδράσι μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρὸς ἐξωτικοῖς συμποσιάζῃ, ἢ συλλούηται.

Ἐὰν μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρὸς ἔξω τοῦ οἴκου μένῃ, εἰ μή τί γε τύχοι παρὰ τοῖς ἰδίοις γονεῦσι.

Ἐὰν ἱππικοῖς ἢ θεάτροις, ἢ * κυνηγίοις παραγένηται ἐπὶ τῷ θεωρῆσαι, ἀγνοοῦντος ἢ καὶ κωλύοντος τοῦ ἀνδρός.

Εἰ μέντοι γε συμβῇ τινὰ δίχα μιᾶς τῶν προειρημένων αἰτιῶν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν τοῦ οἰκείου οἴκου ἐξωθήσασθαι, ὥστε ἐκείνην μὴ ἐχούσης

[Margin: [illegible]]

DE SOLVTIONE MATRIMONII, deque caussis solutionis.

Tit. II. cap. I.

Caussas igitur, ex quibus impune maritus repudium mittere potest, & uxoris dotem lucrari, proprietate tamen eius susceptis ex eodem matrimonio liberis salua, uel liberis nullis existentibus, ipsa quoque proprietate frui; has esse statuimus.

Legito & nouel. CXXVII. capite III. & nouella n. CXXIIII & nouellam CIIII. Nouel. 117. cap. 8.

Si quibus aduersus maiestatem principis ineuntibus consilia mulier conscia sit, idque marito suo non patefecerit. Quod si maritus ab uxore denuntiatum tacuerit, facultas esto mulieri per quamcumque personam ad principi renuntiare, nullam ut ex hac caussa diuortij maritus occasionem reperire possit.

Si maritus adulterij possit uxorem conuincere.

Si quocumque modo uitae mariti mulier insidiata fuerit, uel quum alijs id molientibus esset conscia, marito non patefecerit.

Si contra mariti uoluntatem cum uiris extraneis compotet, aut lauet.

Si comedat uel bibat cum extraneis, hoc est, cognatione nulla sibi iunctis.

Si contra mariti uoluntatem extra domum maneat, nisi forte apud suos parentes.

Si ad circenses, uel spectacula, uel * harenam accedat spectandi caussa, ignorante uel prohibente marito.

* harenam uocat locum, in quo cum bestijs olim pugnabant.

Quod si contingat, ut aliquis citra caussam ullam ex ijs, quae praedicta sunt, uxorem suam domo sua expellat; ita ut illa parentes nullos habens,

habens, apud quos manere possit, necessario noctem foris exigat: iubemus, ut nulla uiro licentia sit, ob hanc caussam uxori repudium mittendi, quandoquidem ipse huius rei auctor existit.

Caussas autem, propter quas iuste potest ab uxore marito repudium mitti, & ex quibus mulier tam dotem accipere, quam propter nuptias donationem exigere potest, liberis consimiliter in donatione reseruãdo dominio, uel liberis non exstantibus, etiam dominium eius habere: solas has esse statuimus.

Nota, mulierem lucrari donationem ante nuptias etiã liberis non extentibus.

Si aduersus maiestatem principis uel quid ipse molitus fuerit, uel aliquibus molientibus ipse conscius, id principi non patefecerit uel per se, uel per quamcumq; personam.

Vel si quocumque modo maritus uxoris uitæ insidiatus fuerit, uel quum alijs id molientibus conscius esset, mulieri non patefecerit, ac secundum leges uindicare studuerit.

Si maritus uxoris pudicitiæ insidias struens, alijs eam stuprandam tradere conatus fuerit.

Vel si maritus uxorem adulterij conuincendam inscripserit, & adulterium non probauerit; liberum esto mulieri, si uelit, hac quoque de caussa marito repudium mittere, dotemque suam repetere, ac donationem propter nuptias adipisci: proque huiusmodi calumnia, si nullos ex eo matrimonio liberos habeat, iure dominij tantum ex reliquis mariti facultatibus consequi, quanti est tertia pars propter nuptias donationis. quippe si liberos habeat, uniuersas uiri facultates liberis seruari iubemus, firmis manentibus ijs, quæ de donatione ante nuptias legibus alijs continentur: ita quidem, ut etiam propter illatum adulterij crimen, nec probatum, uir ijs pœnis subijciatur, quas mulier perpessura fuerat, si crimen eiusmodi probatum fuisset.

Item si maritus in domo sua, in qua cum uxore sua cohabitat, ea contemta, cum alia manere deprahendatur in eadem domo; uel in eadem urbe degens, in alia domo cum alia muliere frequenter morari conuincatur, & semel iterumue suis a parentibus, uel a parentibus uxoris, uel ab alijs quibusdam idoneis personis reprahensus, ab huiusmodi stupro sese non abstinuerit: liberum esto mulieri, hac quoque de caussa diuortium facere, datamque dotem repetere, cum donatione ante nuptias, proque huiusmodi iniuria tertiam partem pretij, quod ante nuptias donatio conficit, ex bonis eius ceteris capere: sic tamen, ut si liberos habeat, tantum mulier usu rerum, quas ex donatione

Nota, capere mulierẽ & tertiam partem hypoboli siue incrementi dotis ob iniuriã sibi factam.

γονεῖς, πρὸς οὓς δύναται μεῖναι, ἐξ ἀνάγκης ἔχει τὴν νύκτα διάγειν· κελεύομεν μηδεμίαν εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἄδειαν, διὰ ταύτην αἰτίαν διαζύγιον πέμπειν τῇ γυναικί, διότι περ αὐτὸς τούτου αἴτιος γίνεται.

Τὰς δὲ αἰτίας, ὑπὲρ ὧν εὐλόγως δύναται τῷ ἀνδρὶ παρὰ τῆς γυναικὸς πέμπεσθαι διαζύγιον, καὶ ἐξ ὧν δύναται τήν τε προῖκα λαμβάνειν, καὶ τὴν διὰ τοὺς γάμους ἀπαιτεῖν δωρεάν, ὁμοίως τοῖς παισὶ φυλαχθησομένης τῆς ἐπὶ τῇ δωρεᾷ δεσποτείας, ἢ παίδων μὴ ὑπόντων, ἔχειν αὐτὴν καὶ τὴν ταύτης δεσποτείαν, ταύτας εἶναι μόνας διατυποῦμεν.

σημείωσαι, ὅτι κερδαίνει ἡ γυνὴ τὸ ὑπόβολον καὶ παίδων μὴ ὑπόντων.

Ἐὰν κατὰ τῆς βασιλείας ἢ αὐτὸς βουλεύσηταί τι, ἢ τοῦτο ποιεῖν βουλομένοις συνειδώς, μὴ φανερώσῃ τῇ βασιλείᾳ, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ δι' οἱουδήποτε προσώπου.

Ἢ ἐὰν οἱῳδήποτε τρόπῳ ὁ ἀνὴρ ἐπιβουλεύσῃ τῇ ζωῇ τῆς γυναικός, ἢ ἄλλων τοῦτο βουλομένων εἰδὼς μὴ φανερώσῃ τῇ γυναικί, καὶ σπουδάσῃ κατὰ τοὺς νόμους ἐκδικῆσαι.

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς σωφροσύνῃ ἐπιβουλεύων, ἄλλοις ταύτην εἰς τὸ μοιχευθῆναι ἐπιχειρήσῃ προδοῦναι.

Ἢ ἐὰν ὁ ἀνὴρ περὶ μοιχείας ἐγγράψηται τὴν γυναῖκα ἀπελέγξαι, καὶ τὴν μοιχείαν μὴ ἀποδείξῃ, ἐξεῖναι τῇ γυναικὶ βουλομένῃ καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας διαζύγιον πέμπειν τῷ ἀνδρί, καὶ ἀπολαμβάνειν μὲν τὴν ἰδίαν προῖκα, κομίζεσθαι δὲ καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, καὶ ὑπὲρ τοιαύτης συκοφαντίας, εἰ παῖδας μὴ ἔχει ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνοικεσίου, τοσοῦτον κατὰ δεσποτείαν λαμβάνειν τὴν γυναῖκα ἐκ τῆς ἄλλης τοῦ ἀνδρὸς περιουσίας, ὅσον τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τὸ τρίτον μέρος ἐστίν. εἰ γὰρ παῖδας ἔχει, κελεύομεν πᾶσαν τὴν τοῦ ἀνδρὸς περιουσίαν τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι, βεβαίων μενόντων τῶν † τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τοῖς ἄλλοις περιεχομένων νόμοις· οὕτως μέντοι γε, ὥστε καὶ διὰ τὴν ἐπαχθεῖσαν τῆς μοιχείας κατηγορίαν, καὶ μὴ ἀποδειχθεῖσαν, κἀκείναις τὸν ἄνδρα ταῖς τιμωρίαις ὑποβληθῆναι, ἃς ἔμελλεν ὑπομένειν ἡ γυνή, εἴπερ αὕτη ἡ τοιαύτη ἀπεδείχθη κατηγορία.

† περιλ.

Καὶ ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ αὐτοῦ οἴκῳ καθ' ὃν μετὰ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς συνοικεῖ, περιφρονῶν αὐτῆς, μεθ' ἑτέρας εὑρίσκηται, ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ μένων, ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν διάγων ἐν ἑτέρῳ οἴκῳ μετὰ ἄλλης γυναικὸς συνεχῶς μένων ἐλέγχηται, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἐγκληθεὶς ἢ διὰ τῶν ἑαυτοῦ γονέων, ἢ διὰ τῶν τῆς γυναικός, ἢ δι' ἑτέρων τινῶν ἀξιοπίστων προσώπων τῆς τοιαύτης ἀσελγείας μὴ ἀπόσχηται, ἐξεῖναι τῇ γυναικὶ καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας διαλύειν τὸν γάμον, καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν δεδομένην προῖκα, καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, καὶ ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ὕβρεως, τρίτον μέρος τῆς διατιμήσεως, ἣν ἡ προγαμιαία † δωρεά, ἐκ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας λαμβάνειν· οὕτω μέντοι γε, ὥστε εἰ παῖδας ἔχοι, τῆς χρήσεως μόνης ἀπολαύειν τὴν γυναῖκα τῶν πραγμάτων, ἅπερ

σημείωσαι, ὅτι λαμβάνει ἡ γυνὴ καὶ τὸ τρίτον τοῦ ὑποβόλου ἀπὸ ὕβρεως ἰδίας.

† ποιεῖ δωρεά.

ἐκ τῆς

ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, καὶ τῆς ποινῆς τοῦ τρίτου μέρους, τοῦ τοῦ ἀνδρὸς περιουσίας λάβοι: τῆς δεσποτείας τοῖς κοινοῖς παισὶ φυλαττομένης. εἰ γὰρ παῖδας μὴ ἔχοι ἐκ τῆς αὐτοῦ συνοικεσίου, ἔχειν αὐτὴν τῶν τοιούτων πραγμάτων καὶ τὴν δεσποτείαν κελεύομεν. ἐκεῖνο δὲ παραφυλακτέον, ὡς εἴπερ εὐλόγως ὁ ἀνὴρ τὸ διαζύγιον πέμψειε, καὶ ὑπεύθυνος ἡ γυνὴ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων ἡμῖν ἔσται ποινῶν, καὶ εἰς πενταετίαν ὅλην πρὸς δεύτερον ἐλθεῖν κωλυθήσεται συνοικέσιον, καὶ πρὸ τῆς πενταετίας ὁ γάμος οὐκ ἔσται ἀνεύθυνος, οὐδὲ νόμιμος γάμος * κληθήσεται, ἀλλὰ πᾶς ὁ βουλόμενος προσίτω, καὶ κατηγορείτω τοῦ γινομένου, ὡς παρὰ τὸν νόμον τολμηθέντος.

* ὥστε εἰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου τεχθῶσι παῖδες, ὡς μὴ ὄντα νόμιμα, οὐ κληρονομοῦσι.

ante nuptias, & tertiæ partis pœna, de mariti bonis acceperit, fruatur; proprietate communibus liberis reseruãda. quippe si liberos ex eodem matrimonio nullos habeat, etiam bonorum eiusmodi proprietatem eam obtinere iubemus. Illud autem obseruandum est, ut siquidem iuste uir repudium miserit, ac mulier pœnis obnoxia fuerit ex ijs, quæ antea sunt a nobis indicata; toto quinquennio secundum ad matrimonium accedere prohibeatur, nec ante quinquennium contractæ nuptiæ uitio careant, neque legitimum matrimonium * appelletur: sed quiuis sane, qui uolet, accedat; & factum accuset, ueluti contra legem attentatum.

* adeo scilicet, ut ex eodem matrimonio nati liberi, uelut non legitimi, non succedant.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σημείωσαι, ὅτι ἡ κατηγορηθεῖσα γυνὴ εἰ μὲν ἐπὶ μοιχείᾳ καταδικασθῇ, ἐμβάλλεται ἐν μοναστηρίῳ· εἰ δὲ ἐπὶ τ' ἄλλαις αἰτίαις καταδικασθῇ, χωρὶς ταύτης τῆς αἰτίας, οὐκ ἀποκείρεται: ἀλλὰ λύεται μὲν ὁ γάμος, ἐντὸς δὲ τῶν ε. ἐνιαυτῶν ἡ γυνὴ πρὸς β. γάμον ἐλθεῖν ἀγωνισαμένη, ὑπὸ τῶν παρ' αὐτῆς σημειωθέντων, κατὰ τοῦ ἀνδρὸς τὰ νικητήρια φέρει.

SCHOLION.

Nota, mulierem accusatam, si ex adulterij caussa damnata fuerit, in monasterium mitti: sin ex alijs extra hanc caussis cõdemnata fuerit, non tondetur; sed matrimonium quidem soluitur, intra quinquennium uero mulier secundas ad nuptias accedere connisa; per ea, quæ ab ipsa nota sunt, uictoriam contra maritum reportare debet.

Εἰ δὲ καὶ εὐλόγως ἡ γυνὴ τὸ διαζύγιον στείλειε, καὶ κρατήσει τῶν ἀγώνων: κερδαινέτω μὲν τὰ κέρδη τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα, ἐρυθριάτω δὲ πρὶν ἐνιαυτὸν ἐξήκειν, εἰς δεύτερον φοιτᾶν γάμον. ὅπερ οὐ παραφυλακτέον ἡμῖν ἐπ' ἀνδρός. τῷ γὰρ εὐλόγως κεκρατηκότι τῶν τοιούτων * κερδῶν, καὶ παραχρῆμα λαβεῖν ἔξεστιν. ἐπεὶ μηδεμία περὶ τὴν τῆς γονῆς σύγχυσιν εὔλογός ἐστιν ὑπόνοια, ὅπερ ἐπὶ τῶν γυναικῶν τὴν πρὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ συνάφειαν εἰκότως ἀπείργει.

* ὅ φησι τὸ α. κεφάλαιον τὰ κέρδη ταῦτα, ἃ λυομένου τῷ ἀνδρὶ ἐπιμένει τοῦ γάμου.

Quod si iuste mulier quoque repudium miserit, & uictrix in litibus extiterit: lucra quidem prius indicata consequatur, sed erubescat ante, quam exierit annus, secundas ad nuptias conuolare; quod in uiro nobis non est obseruandum. Nam ei qui iuste obtinuit * eiusmodi lucra, statim ea capere licet; quandoquidem heic nulla circa confusionem subolis suspicio probabilis est, quod in feminis haud abs re coniugium ante anni exitum prohibet.

* Caput primum indicat hæc lucra, quę soluto matrimonio ad uirũ perueniũt.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σημείωσαι, ὅτι καὶ μονάσαντος τοῦ ἀνδρὸς, μετὰ τὸ λυθῆναι τὸν γάμον, ὀφείλει φυλάττειν ἡ γυνὴ τὸν ἔννομον χρόνον.

SCHOLION.

Nota, quod etiam uiro solitariam uitam sequuto, post matrimonij solutionẽ mulier legitimum tempus luctus seruare debeat.

Καὶ τοσοῦτόν ἐστι τὸ τῆς † κολάσεως ἐνταῦθα, ὅτι κἂν ἐπ' ἀγαθῇ χάριτι διαλυθῆναι συμβαίη τὸν γάμον, ἀλλὰ καὶ οὕτως εἰς ἐνιαυτὸν ἡ κώλυσις τῶν δευτέρων γάμων ταῖς γυναιξὶν ἐπιτέτακται. ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ταξιδίοις ὄντων τὰς γαμετὰς παρακελεύεται ἡ διάταξις, ὥστε εἴ τις ἀκούσοι τὸν ἴδιον ἄνδρα τετελευτηκέναι, μὴ ἄλλως ἔρχεσθαι πρὸς δεύτερον γάμον, εἰ μὴ πρότερον ἢ δι' ἑαυτῆς, ἢ δι' ἄλλου οἱουδήποτε προσώπου, τοὺς † πρίορας τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοὺς χαρτουλαρίους, ἤτοι τὸν τριβοῦνον (εἴγε πάρεστιν) ἐν ᾧ ὁ ταύτης ἀνὴρ ἐστρατεύετο, ἐρωτήσοι. ὥστε ἐκείνους τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων, ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων καταθέσθαι, εἰ ταῖς ἀληθείαις ὁ ταύτης ἀνὴρ τετελεύτηκεν. καὶ μεθ' ὃ λάβῃ ταῦτα τὰ ὑπομνήματα ἡ γυνὴ ὑπὲρ τῆς ἰδίας μαρτυρίας, μένειν αὐτὴν ἑνὸς ἐνιαυτοῦ διάστημα, ὥστε μετὰ τὴν αὐτοῦ καταδρομὴν,

† κολάσεως.

ὑφ' ὧν ἐν παρατάξει ὄντων.

† τοὺς πρωτεύοντας, τοὺς ὑπερέχοντας ἐξηγοῦνται.

Atque hæc in parte prohibitionis tanta uis est, ut tametsi bona gratia solui matrimonium contigerit; nihilo minus ita quoque secundarum nuptiarum prohibitio mulieribus iniuncta sit. Quin & illorum uxoribus, qui sunt in expeditionibus, constitutio præcipit, ut si quæ maritum suum defunctum audierit, non aliter ad secundas nuptias accedat, nisi prius uel per se, uel per aliam quamcumque personam * priores, & chartularios, siue tribunum (si præsto est) eius numeri, in quo maritus ipsius militabat, interrogauerit: ita ut illi propositis sacrosanctis euangelijs apud gesta monumentorum deponant, an reapse maritus eius decesserit; ac postquam hæc monumenta pro testimonio suo mulier acceperit, unius anni spatium exspectet, quo decurso liceat

De ijs, qui sunt in expeditionibus.

* hoc est, primates, & eos, qui officijs excellunt.

*ceat ei legitimum matrimonium contrahere. Quod si aduersus hanc obseruationem mulier ad alias conuolare nuptias ausa fuerit: tam ipsa, quam qui eam duxerit uxorem, uelut adulteri puniuntor. Sin autem illi, qui apud gesta monumentorum cum iureiurando deposuerunt, postea deprahensi fuerint falso deposuisse: ipsi quidem militia spoliati decem auri librarum pœnam persoluere cogentur ob eum, quem mortuum fuisse mentiti sunt, ipse uero licentiam habeat, si uolet, uxorem suam recipiendi. Ceterum prædictis caussis has quoque nominatim adyciendas censuimus, ex quibus matrimonia citra * pœnam dissoluere liceat.*

Nouel. XXII. cap. IIII. De his qui solitariæ uitæ degendæ caussa diuortiũ faciũt, legito integrũ titulum, & reliqua materiæ præsentis inuenies.

* SCHOLION.

Citra pœnam, sola scilicet dote mulieri restituta, donatione uero ante nuptias apud uirum manente.

*Soluitur matrimonium ex occasione reprehensionis experte, quum altera pars exercitio sacro se dedit, ad uitam meliorem transiens, & uitam in puritate degendam eligens. Tunc enim tam uirum quam mulierem ad præclariora se conferentem, * soluendi matrimony ac diuortendi potestatem habere iubemus, exiguo quodam desertæ parti solatio relicto. Quidquid enim contrahentes pacti sunt, ut a morte lucro alterius cederet; id habere oportet ab altero desertum, siue uir siue mulier sit, quando & ipse, quantum quidem attinet coniugem, mori uidetur; alterum iter uitæ cum altero commutans.*

* Id nunc in usu non est.

SCHOLION.

De ante nuptias donatione dicitur, quod maritus eligens uitam solitariam, relinquat uxori præter dotem id quoque, quod ex pacto capere potest, ὑπόβολον appellatum. quod sane longa consuetudo aboleuit, ut non præstetur. Et nota, quod liber IIII Basilicorum, & nouella III tradant, uirum amplexum uitam monasticam ὑπόβολον nullum debere dare.

Itidem ex caussa necessaria & probabili matrimonium soluitur, quum quis coire cum coniuge, ac a natura uiris concessa perficere toto triennio post tempus nuptiarum nequit. Licet enim mulieri, uel parentibus eius, matrimonium dirimere, quamuis id coniux fieri nolit. atque heic dos, siquidem aliqua dos omnino data est, mulierem sequetur, eamque maritus restituet, si quidem eam forte percepit. Propter nuptias uero, siue ante nuptias donatio uiro remanet, qui nihil de suo damni facit. Sed & captiuitas eiusmodi quiddam est, atque si bona gratia matrimonium solueretur.

De captiuis.

ἐξεῖναι ταύτην νόμιμον συναλλάττειν γάμον. εἰ δὲ παρὰ ταύτην τὴν παρατήρησιν ἡ γυνὴ τολμήσοι εἰς ἕτερον ἐλθεῖν γάμον· καὶ αὐτή, καὶ ὁ ἀγόμενος αὐτὴν πρὸς γάμον, ὡς μοιχοὶ τιμωρείσθωσαν. εἰ δὲ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων μεθ' ὅρκων καταθέμενοι, μετὰ ταῦτα εὑρεθεῖεν πλαστῶς καταθέμενοι: αὐτοὶ μὲν τῆς στρατείας γυμνούμενοι, δέκα χρυσίου λιτρῶν ποινὴν συνελαθήσονται καταβαλεῖν ἐπ' ἐκείνου ὃν ἐψεύσαντο τετελευτηκέναι, αὐτὸς δὲ ἄδειαν ἐχέτω εἰ βουληθείη τὴν ἰδίαν γαμετὴν ἀναλαμβάνειν. ταῖς δὲ εἰρημέναις αἰτίαις συνείδομεν καὶ ταύτας ὀνομαστὶ προσθεῖναι, ἐξ ὧν τοὺς γάμους δίχα * ποινῆς ἔξεστι διαλύειν.

νεαρὰ κβ. κεφ. δ. περὶ τῶν ἐπὶ τῷ μονάσαι τὸν γάμον λυόντων, αἰτία γνῶναι τὸν ὅλον τίτλον, καὶ εὑρήσεις τὰ λοιπὰ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως.

* ΣΧΟΛΙΟΝ.

Δίχα ποινῆς, μόνης δὲ προικὸς τῇ γυναικὶ ἀναλαμβανομένης, τῆς δὲ πρὸ γάμου δωρεᾶς παρὰ τῷ ἀνδρὶ μενούσης.

Διαλύεται γάμος κατὰ πρόφασιν ἄμεμπτον, ὅταν ἄσκησιν θάτερον ἕληται τῶν μερῶν, πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβαῖνον ὁδόν, καὶ τὸν ἐν ἁγνείᾳ βίον αἱρούμενον. τηνικαῦτα γὰρ κελεύομεν παρρησίαν εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ πρὸς τὰ κάλλιω μεθισταμένῳ, * διαλύειν τὸ συνοικέσιον, καὶ ἀναχωρεῖν μετά τινος βραχείας ὑπολελειμμένης τῷ καταλελειμμένῳ παραμυθίας. ὅπερ γὰρ ἂν συμφωνήσειαν οἱ συμβάλλοντες ἀπὸ τελευτῆς γενέσθαι κέρδος, τοῦτο ἔχειν δεῖ τὸν καταλελειμμένον παρὰ θατέρου, εἴτε ἀνήρ, εἴτε γυνὴ καθεστήκοι, διότι καὶ οὗτος (τό γε ἐπὶ τῷ συνοικήσαντι) δοκεῖ τελευτᾶν, ἑτέραν ἀνθ' ἑτέρας βίου πορείαν ἑλόμενος.

* ὅτι οὐ πράττεται νῦν τὸ τοιοῦτο.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς φασίν, ὅτι βουλομένου τοῦ ἀνδρὸς τὸν μοναχικὸν βίον, καταλιμπάνειν τῇ γυναικὶ πρὸς τῇ προικὶ καὶ ὅπερ ἂν ἀπὸ συμφώνου εἶχε λαβεῖν, ὑπόβολον· ὅπερ ἡ μακρὰ συνήθεια ἐξέβαλε μὴ δίδοσθαι. καὶ σημείωσαι, ὅτι τὸ δ βιβλίον τῶν Βασιλικῶν καὶ νεαρὰ γ ἀναλαμβάνουσιν, ὡς οὐκ ὀφείλει ὁ ἀνὴρ μονάζων διδόναι ὑπόβολον.

Καὶ κατὰ πρόφασιν δὲ ἀναγκαίαν τε καὶ οὐκ ἄλογον διαλύεται γάμος, ὅταν τις οὐχ οἷός τε εἴη συνιέναι τῇ γυναικί, καὶ τὰ παρὰ τῆς φύσεως ἀνδράσι δεδομένα πράττειν, ἄχρι τριῶν τελείων ἐνιαυτῶν, ἐκ τοῦ τῶν γάμων καιροῦ. πάρεστι γὰρ τῇ γυναικί, ἢ τοῖς γε αὐτῆς πατράσι, διαζευγνῦναι τὸ συνοικέσιον, εἰ καὶ μὴ βούλοιτο τοῦτο ὁ συνοικῶν. κἀνταῦθα ἡ μὲν προίξ (εἴ τις ἐστὶν ὅλως ἐπιδεδομένη προίξ) ἀκολουθήσει τῇ γυναικί, καὶ ἀποδώσει ταύτην ὁ ἀνήρ, εἴγε τύχοι λαβών. ἡ δὲ διὰ τὸν γάμον, ἤτοι πρὸ τῶν γάμων δωρεά, μένει παρὰ τῷ ἀνδρί, οὐδὲν οἴκοθεν ζημιουμένῳ. ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοιοῦτόν ἐστιν, ὁποῖον ἀγαθῇ χάριτι διαλύειν τὸν γάμον.

περὶ τοῦ μὴ δυναμένου συνουσιάσαι μετὰ δὲ ἑαυτοῦ γαμετῆς.

περὶ αἰχμαλώτων.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σημείωσαι, ὅτι ἐὰν ἐστὶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀνὴρ ἢ γυνή, διαλύεται μὲν ὁ γάμος, πλὴν ἐν ὅσῳ ζῆν ἀκούεται τὸ αἰχμαλωτισθὲν, οὐ καλῶς τὸ ἕτερον μέρος συναλλάττεται. εἰ δὲ μή: ὁ μὲν ἀνὴρ δίδωσιν ἀντίφερναν, ὁ δὲ γυνὴ ἐκπίπτει τῆς προικός.

Εἴτε γὰρ ἀνδρὶ συμβαίη τοιοῦτόν τι ἀτύχημα, τῆς γυναικὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ μενούσης, εἴτε αὖθις γυνὴ μὲν εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπίοι, μένοι δὲ ὁ ἀνὴρ ἐν τῇ πολιτείᾳ: ὁ μὲν ἀκριβής τι καὶ λεπτὸς λόγος, διαλύει τὸν γάμον. δουλείας γὰρ ἅπαξ γινομένης θατέρῳ, ἡ τῆς τύχης ἀνισότης τὴν ἐκ τῶν γάμων ἰσότητα μένειν οὐ συγχωρεῖ. πλὴν ἀλλὰ φιλανθρωπότερον τὰ τοιαῦτα θεωροῦντες, ἕως μέν ἐστι φανερὸν περιεῖναι ἢ τὸν ἄνδρα ἢ τὴν γαμετὴν, μένειν ἄλυτα τὰ συνοικέσια συγχωροῦμεν: καὶ οὐκ ἐλεύσονται πρὸς δευτέρους γάμους, οὔτε γυναῖκες, οὔτε ἄνδρες, εἰ μὴ βούλοιντο δοκεῖν κατὰ προπέτειαν τοῦτο πρᾶξαι, καὶ ὑποπεσεῖν ταῖς ποιναῖς, ὁ μὲν τῇ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς φαμὲν ἐκτίσει, ἡ δὲ τῇ τῆς προικός. εἰ δὲ ἄδηλον καθεστήκοι, πότερον περίεστιν, ἢ μὴ, τὸ εἰς πολεμίους ἀφικόμενον πρόσωπον, τηνικαῦτα πενταετίαν μενετέον, εἴτε τῇ γυναικὶ, εἴτε τῷ ἀνδρί. μεθ' ἣν εἴτε σαφῆ γένοιτο τὰ τῆς τελευτῆς, εἴτε ἄδηλα μένοι, γαμεῖν ἔξεστιν ἀκινδύνως. καὶ τοῦτο γὰρ δὴ ταῖς καλουμέναις καλῇ χάριτι διαλύσεσι παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν συνηρίθμηται. καὶ ἡμεῖς δὲ εἰς τοῦτο σύμφαμεν, ὥστε ἐνταῦθα οὐδὲ ῥεπουδίῳ γίνεται καιρὸς, οὕτω τῶν προσώπων διεστώτων ἀλλήλων, καὶ οὐδεὶς ἐντεῦθεν κερδανεῖ, οὔτε ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα, οὔτε ἡ γυνὴ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν, ἀλλ' ἕκαστος ἐπὶ τῶν οἰκείων μένει. μηδενὶ δὲ τρόπῳ παρὰ ταύτας τὰς εἰρημένας αἰτίας διαζύγιον γίνεσθαι, ἢ κατὰ συναίνεσιν τοὺς γάμους διαλύειν καὶ συγχωρεῖν ἀλλήλοις τὰ ἁμαρτήματα.

μετὰ τὸ ἄδηλον γενέσθαι τὸ εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπελθὸν πρόσωπον ἡ πενταετία παρέλθῃ καὶ ἐπιγάμου τὸ ἀσφαλῶς προ... μετ. διαζύγιον χώραν ἔχει.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περὶ τῶν κατὰ συναίνεσιν λυόντων τὸν γάμον, ἀνάγνωθι καὶ τὴν ρμ΄ νεαράν, ὅτι ταῦτα ἐκίνησε. φησὶ γάρ: θεσπίζομεν ἐξεῖναι κατὰ τὸ παλαιὸν τὰς ἐκ συναινέσεως διαλύσεις ἐπὶ τῶν γάμων ποιεῖσθαι, κρατεῖν δὲ μηκέτι τὰς τεταγμένας ποινὰς διὰ τοῦ ἡμετέρου πατρὸς ἐπὶ τῶν κατὰ συναίνεσιν τοὺς γάμους διαλυόντων. εἰ γὰρ ἀμοιβαία διάθεσις τοὺς γάμους ποιεῖ, εἰκότως ἐναντία γνώμη † τῇ κατὰ συναίνεσιν διαλύσει, τῶν ταύτῃ δηλονότι πεμπομένων † διαζεύγνυσι. ἰστέον δὲ ὅτι ἐν τοῖς βασιλικοῖς τοῦτο τὸ κεφάλαιον οὐ κεῖται, οὐδὲ γὰρ πράττεται νῦν, ἀλλὰ ἀνῄρηται τὸ κατὰ συναίνεσιν λύειν τοὺς γάμους.

† τούτο. † διαζευγνύειν.

Εἰ δέ τις τολμήσει τὸ τοιοῦτον, εἰ μὲν παῖδας ἔχοι, τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ἐκείνοις δίδοσθαι κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν: καὶ τόν τε ἄνδρα, τήν τε γυναῖκα εἰς μοναστήριον ἐμβάλλεσθαι,

SCHOLION.

Nota, si uir aut mulier est in captiuitate, matrimonium quidem soluitur, uerum quamdiu uiuere personam captiuam auditur, non recte pars altera cõtrahit. sin illa uiuere non audiatur, uir quidem propter nuptias donationem præstat, mulier autem dote cadit.

Nam siue uiro talis casus acciderit, muliere ius ciuitatis retinente, siue mulier in captiuitatem uenerit, uiro in ciuitate manente: stricta quidem subtilisque ratio matrimonium distrahit, (quippe quum semel alteri personæ seruitus accidit, condicionis inæqualitas matrimonij æqualitatem consistere non patitur) sed tamen æquius melius hæc æstimantes, donec uel maritum uel uxorem superesse certum est, indiremta hæc matrimonia manere permittimus; & ad secundas nuptias neque uiri neque mulieres accedent, nisi contumaciter id egisse uideri uelint, & in pœnas incidere, maritus quidem in donationis ante nuptias, uxor autem in dotis exactionem. Si uero incertum sit, an persona quæ in hostium potestatem uenit, superstes sit: tunc quinquennium erit exspectandum tam uiro, quam mulieri; quo exacto siue constiterit de morte alterius, siue res incerta manserit, impune nuptias contrahere licebit. Nam hoc quoque solutionibus ijs, quæ bona gratia fieri dicuntur, a maioribus nostris est adnumeratum. quod quidem nos etiam comprobamus, ita ut hoc casu ne repudio quidem locus sit, personis hoc modo separatis; nec quisquam hinc lucretur, non dotem maritus, non ante nuptias donationem mulier: sed pro se suum quisque retineat. Nullo autem modo præter has indicatas caussas diuortium fiat, uel ex consensu matrimonia soluantur, nec mutuo sibi alter alteri delicta condonent. Nouel.134. cap.11.

SCHOLION.

De iis, qui ex consensu matrimonium soluunt, legito & CXL. nouellam, quæ ista mouit. sunt enim hęc illius uerba: Sancimus ut liceat more prisco matrimonia consensu dissoluere, nec ut amplius in eos, qui diuortia faciunt, a parente nostro statutæ pœnæ ratę sint. Nam si ultro citroque nuptias adfectio mutua facit, non abs re contraria uoluntas, missis scilicet eo nomine repudijs, easdem consensu dissoluit. Sciendum est autem, caput hoc in Basilica non esse relatum. Nec enim modo in usu est, sed consensu matrimonia distrahendi mos obsoleuit.

Si uero quis tale quiddã fuerit ausus, si quidem habeat descendentes, facultates eius illis ipsis ex legum præscripto tribuantur, atque tam uir, quam mulier in monasterium mittantur,

*& ex aquo de cuiusque bonis unciæ quatuor monasterijs, quibus includuntur, adsignentur: uiro scilicet ne usum fructum quidem partis eius, quæ liberis datur, habente. Si uero nulli descendentes existant, sed adscendentes inueniantur; tertiam bonorum partem ij consequantur, si matrimonij solutionis impietati non consenserunt: reliquis duabus partibus monasterijs adsignandis. Quod si nec adscendentes nec descendentes sint, uel adscendentes facto præbuerint adsensum: iubemus omnia bona monasterijs, in quæ conclusi fuerint, attribui. Quinetiam subseruientes huiusmodi matrimoniorum solutionibus, uel hæc instrumenta nefaria conficientes, subijci pœnis corporalibus, & in exsilium mitti præcipimus. Sin autem ij, qui diuortium facere conati fuerunt, rursus matrimonio coniungi uoluerint ante, quam in monasteria missi sunt: prædictæ pœnæ illis remittantur, & facultates suas retineant. At una matrimonium reuocare uolente, si altera persona non consenserit: aduersus eam pœnæ ratæ sint, quæ renuit. Quod * si quis uxorem suam flagellis aut fustibus ceciderit, absque aliqua earum caussarum, quas contra mulieres ad matrimonij solutionem sufficere iussimus: diuortium quidem ob id fieri nolumus, at maritus, qui citra eiusmodi caussam flagellis aut fustibus uxorem uerberasse probabitur, tantum talis iniuriæ nomine de ceteris facultatibus suis etiam constante matrimonio mulieri præstabit, quantum pars tertia donationis ante nuptias efficit.*

Sciendũ præsides qui negligentes in his seruandis fuerint, relegatione & proscriptione puniri: sicut in reliqua nouellæ huius parte dicitur.

* Nouel. 117. cap. 14.

Legito & lib. XXVIII. tit. VII. cuius I. cap. dicitur:

l. 1. D. de diuort.

Dirimitur matrimonium diuortio, uel morte, uel captiuitate, uel alia contingente seruitute alterutri coniugum, puta quum libertus a patrono in seruitutem reuocatur, non tamen deportatione.

II.

Repudium uerbis hisce fit, TVAS IPSA RES TIBI AGITO: *uel his,* TVAS IPSE RES TIBI AGITO. *In sponsalium quoque diremtione remittere nuntium oportet, idque hoc modo componitur .... Nihil interest, siue ipsi præsenti renuntietur, siue absenti per eum, qui in potestate eius sit, cuiusue is in potestate sit.*

III.

Diuortium non est, nisi uerum sit, & perpetuæ dissensionis caussa. quamobrem quæ per calorem repudium misit, & breui reuersa est; nec diuortisse uidetur.

καὶ ἐκ τῆς ἑκάστου περιουσίας ἀνὰ δ. γο τοῖς μοναστηρίοις, ἐν οἷς ἐμβάλλονται, ἀφορίζεσθαι: τοῦ ἀνδρὸς δηλονότι μηδὲ χρῆσιν ἔχοντος τοῦ διδομένου τοῖς παισὶ μέρους. εἰ δὲ κατιόντας μὴ ἔχοιεν, ἀλλ' ἀνιόντες εὑρίσκονται, τὸ τρίτον μέρος τῆς οὐσίας λαμβάνειν αὐτοὺς, εἰ μὴ τῇ ἀσεβείᾳ τῆς λύσεως τοῦ γάμου συνῄνεσαν: τὰ δὲ δύο μέρη τοῖς μοναστηρίοις ἀφορίζεσθαι. εἰ δὲ μήτε ἀνιόντες, μήτε κατιόντες † συνῄνεσαν τῷ γεγονότι, κελεύομεν πᾶσαν τὴν οὐσίαν τοῖς μοναστηρίοις, ἐν οἷς ἐνεβλήθησαν, δίδοσθαι. ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας ταῖς τοιαύταις λύσεσι τοῦ γάμου, ἢ τὰ τοιαῦτα ἀθέμιτα συμβόλαια συντιθέντας ταῖς εἰς σῶμα ποιναῖς ὑποβάλλεσθαι κελεύομεν, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι. εἰ δὲ οἱ τὸν γάμον λύειν ἐπιχειρήσαντες βουληθῶσι πάλιν ἑαυτοὺς συζευγνῦναι, πρὶν ἐμβληθῶσι μοναστηρίοις, συγχωρεῖσθαι αὐτοῖς τὰς προειρημένας ποινὰς, καὶ τὰς ἰδίας περιουσίας ἔχειν. τοῦ ἑνὸς δὲ βουλομένου τὸν γάμον ἀνακαλέσασθαι, εἰ μὴ συναινέσει τὸ ἕτερον πρόσωπον, κατὰ τοῦ μὴ βουλομένου κρατεῖν τὰς ποινάς. εἰ δέ τις τὴν ἰδίαν γαμετὴν μάστιξιν ἢ ξύλοις τυπτήσει χωρὶς τινὸς τῶν αἰτιῶν, ἃς κατὰ τῶν γυναικῶν πρὸς τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἀρκεῖν παρεκελευσάμεθα: γάμου μὲν διάλυσιν ἐκ τούτου γίνεσθαι οὐ βουλόμεθα, τὸν δὲ ἄνδρα τὸν δεικνύμενον χωρὶς τοιαύτης αἰτίας μάστιξιν ἢ ξύλοις τυπτῆσαι τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν, τοσοῦτον ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ὕβρεως ἐκ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας δίδοναι τῇ γυναικὶ καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, ὅσον τὸ τρίτον τῆς πρὸ γάμου ποιεῖ δωρεᾶς.

† ἤτοι, ὁ καὶ οἱ ἀνιόντες συνῄνεσαν.

ἰστέον δὲ ὅτι καὶ οἱ ἀμελοῦντες ἄρχοντες περὶ τὸ μὴ παραφυλάττεσθαι ταῦτα, ἐξορίᾳ καὶ δημεύσει ὑπόκεινται: ὡς τὸ λοιπὸν τῆς παρούσης νεαρᾶς δηλοῖ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλον ζ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησί.

Διαλύεται τὸ συνοικέσιον † διαζυγίῳ, ἢ θανάτῳ, ἢ αἰχμαλωσίας, ἢ ἄλλης δουλείας συμβαινούσης ἑνὶ τῶν συνοικούντων, ὡς ὅταν ἀναδουλωθῇ ἀπελεύθερος παρὰ τοῦ πάτρωνος, οὐ μὴν ἀπὸ τοῦ περιορισμοῦ.

† διὰ διαζυγίου.

β.

Τὸ διαζύγιον οὕτω συντίθεται, ΤΑ ΣΕΑΥΤΗΣ ΠΡΑΤΤΕ: ἢ οὕτω, ΤΑ ΣΕΑΥΤΟΥ ΠΡΑΤΤΕ. καὶ ἐπὶ τῇ διαλύσει τῆς μνηστείας δεῖ στέλλεσθαι διαζύγιον, καὶ οὕτω συντίθεται .... ἀδιάφορον, εἴτε αὐτῷ παρόντι ἀπαγορευθῇ, εἴτε ἀπόντι διὰ τοῦ ὑπεξουσίου αὐτοῦ, ἢ τοῦ ἔχοντος αὐτὸν ὑπεξούσιον.

γ.

Διαζύγιον οὐκ ἔστι τὸ μὴ ὂν ἀληθὲς, καὶ ἐπὶ διηνεκεῖ διαιρέσει. ὅθεν ἡ διὰ θερμότητα πέμψασα διαζύγιον, καὶ συντόμως στρέψασα, οὔτε διαζευγνῦναι δοκεῖ.

δ. Μα-

δ.

Μαινομένης ὁ γάμος μένει ἐῤῥωμένος, καὶ καλῶς αὐτῇ στέλλεται διαζύγιον. ἔοικε γὰρ ἀγνοοῦντι. αὐτὴ δὲ οὐ στέλλει, οὔτε ὁ κουράτωρ αὐτῆς. ὁ δὲ πατὴρ δύναται.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ἐνταῦθα μαινομένην νόει τὴν πρὸ τοῦ γάμου, καὶ διὰ τοῦτο ἀγνοεῖν τὸν ἄνδρα τὸ γενόμενον. ἐζητήθη, εἰ δύναται γυνὴ μαινομένη πέμπειν ῥεπούδιον τῷ ἀνδρί, ἢ ὁ ἀνὴρ κατὰ μαινομένης κεχρῆσθαι πρὸς αὐτὴν ῥεπουδίῳ. καὶ ἔγραψεν Ἰουλιανός, αὐτῇ μὲν καλῶς πέμπεσθαι ῥεπούδιον. οὐ δ᾽ ἂν ἐπραγματεύσατο Ἰουλιανὸς περὶ ῥεπουδίου, εἰ μὴ ᾔδει καὶ μετὰ τὴν μανίαν τῆς γυναικὸς συνίστασθαι τὸν μετ᾽ αὐτῆς τοῦ ἀνδρὸς γάμον.

η.

ὁ γὰρ μοιχὸς ἀνθ᾽ ὅλων τὸ διαζύγιον. Ὁ γαμετὴν ἀλλοτρίαν ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς τὸν ἴδιον οἶκον λαβών, κἀκεῖθεν στείλας διαζύγιον τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ἐπὶ τριετίαν ἐξορίζεται.

Οὐκ ἔῤῥωται διαζύγιον, εἰ μὴ προσληφθῶσιν ζ. μάρτυρες ῥωμαῖοι ἔφηβοι, ἐν οἷς οὐκ ἔστιν ἀπελεύθερος τοῦ ποιοῦντος τὸ διαζύγιον. ὁ δὲ ἀπελεύθερος ἢ τοῦ πατρός ἐστιν, ἢ τοῦ πάππου, ἢ τῶν ἄλλων ἀνιόντων ἢ κατιόντων ἀπελεύθερος.

Οὐ δύναται ἡ μήτηρ διαζύγιον πέμπειν τῷ ἀνδρὶ τῆς θυγατρός.

Ὁ πατὴρ ἅπαξ συναινέσας τῷ γάμῳ, οὐ δύναται μὴ συναινεσάσης αὐτῷ τῆς θυγατρός, διαλύειν αὐτόν, εἰ μὴ ἄρα ἀπὸ μεγάλης καὶ εὐλόγου αἰτίας. οἷον ὅτι τῶν κεκωλυμένων ἐστὶν ὁ γάμος. εἰ δὲ καὶ συναινούσης αὐτῆς διαλυθῇ ὁ γάμος, οὐ δύναται ἀναγκάζειν αὐτὴν ὑποστρέψαι πρὸς τὸν ἄνδρα. ἐὰν αὐτεξουσία ἐστὶν ἡ θυγάτηρ, οὐδενὶ λόγῳ δύναται ὁ πατὴρ διαλύειν αὐτῆς τὸν γάμον.

Τοῦ ἀναδουλουμένου ἀπελευθέρου ὁ γάμος διαλύεται. ἡ γὰρ ὕστερον ἐπιφανεῖσα δουλεία, διαζεύγνυσιν αὐτοὺς ἀπ᾽ ἀλλήλων, ὡσπερεὶ τελευτῆς ἀκολουθησάσης. ὥστε ἐντεῦθεν τὸ μὲν οἰκεῖον ἕκαστος ἀπολαμβανέτω, τὸ δὲ ἀπὸ τελευτῆς μόνον τοῖς ἐλευθέροις περιγινέσθω σύμφωνον, τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸν καταδουλώσαντα χωροῦντος. εἰ δὲ ἀγνοίᾳ τις δούλῳ συναφθείη προσώπῳ, οὐ φήσομεν διαλύεσθαι τὸν γάμον, ἀλλὰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν συνίστασθαι τὸν γάμον: εἴγε τύχης ἀδηλία τὸ πρᾶγμα συνδιοικήσειε, καὶ μὴ συναίνεσις τοῦ δεσπότου, ἢ κακουργία τις αὐτοῦ. ὅθεν ἐπὶ τῶν τοιούτων οὐδὲ κέρδος ἐκ γάμου θεωρητέον, οὐδέ τι τοιοῦτον, ἀλλὰ ψιλὴν τῶν προσηκόντων διὰ τῶν προσφορῶν ἀγωγῶν ἀνάδοσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον δ. τίτλον α. κεφάλ. η. ἐν ᾧ φησίν.

περὶ τῶν διὰ τὸ μονάσαι διαλυόντων τὸν γάμον. νεαρὰ ρκγ. κεφάλ. Εἰ δὲ γυνὴ ἢ ἀνὴρ τὸν μοναχικὸν ἐπιλέξηται βίον, καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον, παίδων οὐχ ὑπόντων, τῷ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε, τὰ πράγματα αὐτοῦ διαφέρειν κελεύομεν. εἰ δὲ τὸ τοιοῦτο

IIII.

Cum furiosa matrimonium ratum manet, ac recte repudium ei mittitur. nam ignorantis loco habetur. Verum nec ipsa, nec curator eius repudium mittit. Pater tamen eius remittere nuntium potest.

DECLARATIO.

Furiosam heic ante nuptias intelligito, ac propterea uirum quid fiat ignorare. Quæsitum est, an possit mulier furiosa mittere repudium uiro, uel furiosæ uir repudio aduersus ipsam uti. Iulianus scripsit, recte quidem ei repudium mitti. Neque uero tractasset de repudio Iulianus, nisi sciuisset, etiam post furorem mulieris matrimonium uiri cum ea constare.

VIII.

Qui alienã uxorem ex itinere domum suam duxit, & inde marito eius repudium misit; in triennium relegetur. Nam adulter repudium mittere uidetur.

Diuortium ratum non est, nisi septem ciues Romani puberes adhibiti fuerint, præter libertum eius, qui diuortium facit. Libertus autem hic uel patris est, uel aui, uel aliorum adscendentium aut descendentium libertus.

Mater filiæ uiro repudium mittere nõ potest. l. 4. C de repud.

Pater qui semel consensit matrimonio, non potest, si ei filia non consenserit, id ipsum dirimere: nisi magna & iusta de caussa. ueluti quum matrimonium interdictum est. Si uero ea consentiente solutum fuerit matrimonium, non potest eam cogere, ut ad maritũ reuertatur. Quod si emancipata est filia, nullo modo pater eius matrimonium dirimere potest.

Reuocati in seruitutẽ liberti matrimonium distrahitur. Nam quæ postea emersit seruitus, eos a se inuicem disiungit, tamquam morte sequuta. quapropter hinc suum quisque recipiat, & pactum ex morte liberis dumtaxat hominibus saluum esto, reliquo ad illum perueniente, qui eum in seruitutem retraxit. Quod si quis per ignorationem personæ seruili iunctus fuerit, nõ matrimonium solui dicemus, sed ne quidem ab initio nuptias esse contractas: si quidem incertitudo natalium rem commoderata sit, nõ domini consensus, aut quadam ipsius malitia. Quamobrem in huiusmodi casibus ne lucrum quidem ex nuptijs spectandũ est, nec aliud quid tale: sed nuda rerum ad eos pertinentium per actiones competentes repetitio. Nouel. 22. cap. 9.

Legito & lib. IIII. tit. I. cap. VIII. in quo dicitur:

Si uero mulier aut uir solitariã uitam elegerit, & monasterium ingressus fuerit: nullis exstantibus liberis ad id monasteriũ, quod ingressus est, res ipsius pertinere iubemus. Quod si hæc De ijs, qui solitariæ uitæ degendæ caussa diuortium faciunt Nouel. CXXIII. cap. XXXIX.

persona liberos habet, nec prius, quam monasterium ingressa fuit, suis de rebus dispositionem aliquam fecerit, partemq́ legitimam filiis adsignauerit: etiam ita liceat ei post ingressum monasterii facultates suas liberis suis distribuere; sic tamen, ut nulli filiorum suorum aliquid de portione legitima detrahat. qua uero pars filiis data non erit, ad monasterium pertineto. Quod si facultates suas uniuersas inter filios suos diuidere uoluerit, sua ipsius persona liberis connumerata, portionem unam sibi modis omnibus retineto, quæ ad ius monasterii pertinere debet. Sin autem in monasterio degens prius decesserit, quã inter liberos suos res suas partitus fuerit: legitimam liberi portionem sumunt, reliqua bona monasterii sunto.

Adde cap. x. & xi. in quibus dicitur:

Si uero constante adhuc matrimonio uir solus, aut sola mulier monasterium ingrediatur; matrimonium etiam absque repudio dirimitor, sed ex quo persona, quæ monasterium ingreditur, habitum sumserit. ac si quidem maritus solitariam uitam elegerit, restituat mulieri dotem, & si quid aliud ab ea consequutus est, & præter hæc ex donatione nuptiali tam magnam partem, quanta mulieri ex mariti morte competebat iuxta pactum conuentum, dotalibus instrumentis comprahensum. Sin mulier monasterium ingressa fuerit, consimili modo uir nuptialem donationem sibi retineat, una cum casu dotis, de quo ex morte mulieris conuenerat; reliquum dotis, & si quid aliud ex rebus mulieris apud ipsum repertum fuerit, eum mulieri restituere iubemus. Vtrisque uero uitam monasticam amplexis, iubemus ut cessantibus pactis dotalibus uir nuptialem donationem retineat, & uxor dotem suam recipiat, ac si quid aliud eam uiro dedisse probatum fuerit; ut quisque sine detrimento rebus suis perfruatur: nisi (ceu fieri potest) sponsus sponsæ, uel sponsa sponso, uel maritus uxori, uel uxor marito quid donare, uel remittere uoluerit.

SCHOLION.

Legito & lib. XXXI. tit. VI. cap. XIIII. in quo traditur, ali debere liberos ex bonis paternis; id quod inuenies in titulo de parentibus.

πρόσωπον παῖδας ἔχοι, καὶ μὴ πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον, περὶ τῶν οἰκείων πραγμάτων ποιήσοι διατύπωσιν, καὶ τὸ νόμιμον μέρος τοῖς παισὶν ἀφορίσει: καὶ οὕτως ἐξέστω αὐτῷ καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἰδίαν οὐσίαν εἰς τοὺς ἰδίους διελεῖν παῖδας. οὕτω μέν τοιγε, ὥστε μηδὲ ἐπὶ ἑνὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἐλαττῶσαι τὸ νόμιμον μέρος. τὸ δὲ μὴ διδόμενον τοῖς παισὶ μέρος, τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. εἰ δὲ πᾶσαν τὴν ἰδίαν οὐσίαν μεταξὺ τῶν παίδων διελεῖν βουληθείη, τοῦ οἰκείου αὐτοῦ προσώπου τοῖς παισὶ συναριθμουμένου, ἐν ἑαυτῷ μέρος πᾶσι τρόποις κρατείτω, ὀφεῖλον τῷ δικαίῳ τοῦ μοναστηρίου διαφέρειν. εἰ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγων τελευτήσοι, πρὶν μεταξὺ τῶν οἰκείων παίδων τὰ ἴδια διανεῖμαι πράγματα, τὸ νόμιμον μέρος οἱ παῖδες λήψονται, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς οὐσίας τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω.

Καὶ κεφάλ. ι. καὶ ια. ἐν οἷς φησί.

Εἰ δὲ συνεστῶτος ἔτι τοῦ γάμου ὁ ἀνὴρ μόνος, ἢ ἡ γυνὴ μόνη εἰς μοναστήριον εἰσέλθῃ: διαλυέσθω ὁ γάμος καὶ δίχα διαζυγίου, μεθ᾽ ὃ μέν τοι τὸ πρόσωπον τὸ εἰσερχόμενον εἰς μοναστήριον τὸ σχῆμα λάβῃ. καὶ εἰ μὲν ὁ ἀνὴρ τὸν μοναχικὸν ἐπιλέξηται βίον, ἀποκαθιστάτω τῇ γυναικὶ καὶ τὴν προῖκα, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀπ᾽ αὐτῆς ἔλαβε. καὶ πρὸς τούτοις ἐκ τῆς γαμικῆς δωρεᾶς τοσοῦτον μέρος, ὅσον ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς ἥρμοζε τῇ γυναικὶ, κατὰ σύμφωνον τὸ τοῖς προικῴοις συμβολαίοις ἐμπεριεχόμενον. εἰ δὲ γυνὴ † εἰς τὸ μοναστήριον εἰσελθοῦσα, τὸν ὅμοιον τρόπον παρακρατείτω ὁ ἀνὴρ τὴν γαμικὴν δωρεὰν καὶ τὸν κάσον τῆς προικὸς τὸν ἀπὸ τελευτῆς τῆς γυναικὸς συμφωνηθέντα, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς προικὸς τῇ γυναικὶ ἀποκαθιστᾶν παρακελευόμεθα, καὶ εἴ τι ἄλλο ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς γυναικὸς παρ᾽ αὐτῷ εὑρεθείη. ἀμφοτέρων δὲ τὸν μοναχικὸν βίον ἐπανῃρημένων, κελεύομεν ἀργούντων τῶν προικιμαίων συμφώνων, τὸν ἄνδρα παρακρατεῖν τὴν γαμικὴν δωρεὰν, καὶ τὴν γυναῖκα τὴν ἰδίαν λαμβάνειν προῖκα: καὶ εἴ τι ἄλλο τῷ ἀνδρὶ δεδωκέναι δειχθῇ, ἵνα εἷς ἕκαστος δίχα ζημίας τῶν ἰδίων ἀπολαύσῃ πραγμάτων: εἰ μὴ (ὡς εἰκὸς) ὁ μνηστὴρ τῇ μνηστῇ, ἢ ἡ μνηστὴ τῷ μνηστῆρι, ἢ ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ, ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ δωρήσασθαί τι ἢ συγχωρῆσαι βουληθείη.

† ἄνευ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λα. τίτλον ϛ. κεφ. ιδ. ἐν ᾧ φησίν, δεῖ τρέφεσθαι τοὺς παῖδας ἐκ τῆς πατρῴας οὐσίας, ὅπερ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ γονέων.

BASILICORVM.

LIBER XXX.

DE DONATIONIBVS INTER VIROS & uxores, & adfines, & in potestate constitutos.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. λ.

ΠΕΡΙ ΔΩΡΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν κηδεστῶν, καὶ ὑπεξουσίων.

Τίτλος

Τίτλος α. κεφάλ. α.

Μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, οὐκ ἔρρωται δωρεὰ, διὰ τὸν ἔρωτα, καὶ τοῦ μὴ ἔχειν αὐτοὺς διαζυγίου πρόφασιν, ἐκ τοῦ μὴ δωρεῖσθαι: καὶ διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὸν εὔπορον ἄπορον, καὶ τὸν ἄπορον εὔπορον.

β.

Οὐ μόνον ἐπὶ τῶν συνεστώτων γάμων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κεκωλυμένων, ἀνίσχυροί εἰσι αἱ δωρεαί. ἔνθα τυχὸν συγκλητικοῦ θυγάτηρ ἀπελευθέρῳ γαμηθῆ, ἢ ἐπαρχιῶτις γυνὴ, τῷ διοικοῦντι τὴν ἐπαρχίαν. παλλακῇ δὲ δωρεῖσθαι οὐ κεκώλυται. καὶ οἱ συνυπεξούσιοι τῶν γεγαμημένων, ἐλεύθεροί τε καὶ δοῦλοι, κωλύονται δωρεῖσθαι, καὶ ὑπεξούσιοι τοῖς ὑπεξουσίοις. ὅθεν ἡ γυνή μου τῷ ὑπεξουσίῳ μου υἱῷ, οὐκ ἐρρωμένως δωρεῖται, εἰ μὴ ἐπὶ στρατόπεδα ἀπιόντι. στρατιωτικὸν γὰρ αὐτῷ γίνεται. καὶ ὁ ὑπεξούσιός μου υἱὸς ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ πεκουλίου καλῶς δωρεῖται τῇ γυναικί μου. ὁ οὖν ἔχων υἱὸν ὑπεξούσιον, καὶ τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ καὶ τῇ νύμφῃ δωρεῖσθαι κεκώλυται. οὔτε ἡ γυνὴ δωρεῖται τῷ ἀνδρὶ, οὔτε ὁ πενθερὸς τῷ γαμβρῷ, οὔτε τοῖς ὑπεξουσίοις αὐτῶν, ἢ τοῖς ἔχουσιν αὐτοὺς ὑπεξουσίους, εἰ δὲ μή ἐστιν ὁ πενθερὸς συνυπεξούσιος τῷ ἀνδρὶ, ἢ μὴ ἔχει αὐτὸν ὑπεξούσιον, οὐ κωλύεται δωρεῖσθαι τῷ πενθερῷ καὶ τοῖς ὑπεξουσίοις αὐτοῦ, καὶ τῷ ὑπεξούσιον αὐτὸν ἔχοντι. ἡ πενθερὰ τῇ νύμφῃ, καὶ ἡ νύμφη τῇ πενθερᾷ δωρεῖται. οὐ γὰρ ὕπεστι λόγος ὑπεξουσιότητος.

ϛ.

Ἐὰν ἡ γυνὴ τὰ δωρηθέντα αὐτῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς δαπανήσῃ περὶ συνηθείας προκοπῆς συγγενοῦς αὐτῆς, ἔρρωται ἡ δωρεά. πλουσιωτέρα γὰρ οὐ γέγονεν, εἰ καὶ ἤμελλε δανείζεσθαι.

η.

Καλῶς ἀλλήλοις θανάτου αἰτίᾳ δωροῦνται. εἰς καιρὸν γὰρ ἀναφέρεται, ἐν ᾧ ὁ γάμος παύεται, καὶ τῷ θανάτῳ τοῦ δωρησαμένου γίνεται τοῦ λαβόντος. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τοῦ δωρησαμένου ἐστί. πᾶσα δὲ δωρεὰ θανάτου αἰτίᾳ μεταξὺ τῶν συνοικούντων ἔρρωται, κἂν μὴ τοιαύτῃ διαθέσει γένηται. ὥστε μετὰ τὸ τελευτῆσαι τὸν δωρησάμενον, γίνεσθαι τὸ πρᾶγμα τοῦ ἄλλου.

ιθ.

Εἴτε θανάτου αἰτίᾳ, εἴτε ἁπλῶς δωρήσομαι τῇ γαμετῇ μου ἀλλότριον πρᾶγμα, διὰ χρήσεως κυριεύει αὐτοῦ. τότε γὰρ ἡ δωρεὰ ἐμποδίζεται, ὅτε καὶ ὁ λαμβάνων κερδαίνει, καὶ ὁ δωρησάμενος οἴκοθεν ζημιοῦται. αἱ μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐρρωμέναι δωρεαὶ, τυχὸν αἱ θανάτου καὶ διαζυγίου αἰτίᾳ, προβαίνουσι καὶ μεταξὺ πενθεροῦ καὶ νύμφης.

κ.

Αἱ πρὸ τοῦ γάμου δωρεαὶ ἰσχύουσι, κἂν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ γαμηθῶσιν.

TIT. I. CAP. I.

Inter uirum & uxorem donatio non ualet, propter amorem, & ne diuortij occasionem habeant, si nihil donetur; tum ne diues pauper, pauper diues fiat. D. hoc tit.

II.

Non solum in matrimonijs quæ consistunt, uerumetiam in prohibitis donationes non ualent. puta, ubi senatoris filia libertino nupserit, uel prouincialis mulier ei, qui prouinciam administrat. concubinæ uero donare, non est prohibitum. Et qui simul sunt in potestate cum coniugibus, tam liberi, quam serui, donare prohibentur: itemque in potestate constituti alijs, qui & ipsi in potestate sunt. Ideoque uxor mea filio, qui est in potestate mea, nullo cum momento donat, nisi in castra eunti. tunc enim fit eius castrense peculium. Itidem filius meus, qui adhuc est in potestate, de castrensi peculio recte donat uxori meæ. Igitur qui habet in potestate filium, & uxori & nurui donare prohibetur. Nec uxor uiro donat, nec socer genero, nec eorum potestati subiectis, uel ijs, qui eos in potestate habent. Si uero socer cum uiro non est in eiusdem potestate, uel potestati suæ subiectum non habet: socero donare non prohibetur, nec in eius potestate constitutis, nec ei qui eum in potestate habet. Socrus nurui, nurus socrui donat. non enim heic potestatis ratio subest.

VI.

Si mulier a marito sibi donata in sportulas pro cognato suo erogauerit, ualet donatio. quippe locupletior facta non est, quamuis mutuam pecuniam esset acceptura.

VIII.

Recte sibi mortis caussa donant. Nam hoc in id tempus refertur, quo matrimonium desinit: & morte donantis fiunt res accipientis. medio uero tempore sunt eius, qui donauit. Omnis mortis caussa donatio ualet inter coniuges, etiamsi non eo fiat animo, ut sequuta morte donatoris, res alterius fiat.

XIX.

Siue mortis caussa, siue simpliciter uxori meæ rem alienam donauero, eam usucapit. quippe tunc impeditur donatio, quum locupletior fit qui accipit, & suis in rebus fit pauperior qui donauit. Donationes quæ inter uirum & uxorem ratæ sunt, puta quæ mortis aut diuortij caussa fiunt; etiam inter socerum & nurum procedũt.

XX.

Ante nuptias donationes ratæ sunt, etiamsi eodem die nuptiæ fuerint consequutæ.

XXX.

Quæ marito ab uxore donata sunt apiscendæ dignitatis gratia, rata sunt ad concessam usque summam.*

* quæ scilicet ad exitum dignitatis expenditur. quod autem ulterius erogatur, ratum non est.

XLIIII.

Non recte socer nurui uel genero mortis caussa donat. quia licet mortuus fuerit socer, nuptiæ tamen manent. nec interest, an filium uel filiam exheredauerit. Diuortij uero caussa recte donat.

LI.

Vitricus & priuignus recte inuicem sibi donant.

LVI.

l.1.C.eod. *Si quum maritus donasset, usque ad finem uitæ donationi adquieuerit; rata sit donatio. Quapropter si fiscus marito successerit, tamquam nullos heredes habēti: donationes factas rescindere nequit.*

LVIIII.

Nec qui uirum & uxorem suæ potestati subiectos habent, nec qui sunt in uxoris aut uiri potestate, sibi donare possunt. hoc est, nec socer consoceri, nec filius uiri, seruo mulieris donare possunt.

LXXIII.

Si mulier cōstante matrimonio filiæ suæ quid donauerit, ualet donatio.

LXXV.

Maritus seruum mulieri donare potest, ut acceptum manumittat.

LXXVI.

Socrus genero recte donare potest.

Legito & lib. LI. tit. IIII. cap. X. Legito & titulum de nuptialibus donationibus, qui supra positus est. De donationibus sponsalicijs in titulo de sponsalibus inuenies.

Legito & lib. XXII. tit. I. cap. VIII. cuius hæc uerba sunt:

Si uir uxori donare uolens, eiusmodi uiam inuenerit, ut rem emat, & scriptura fiat, quasi mulier emerit: scripturæ non credimus, sed ueritati. ac potest maritus tamquam ex nullius momenti donatione, prædium ab uxore uindicare.

Legito & lib. XXV. tit. V. cap. XLII. in quo dicitur:

Si constantibus nuptijs maritus tamquam uxori donans, doti quædam adiecerit, & usque ad finem uitæ donationi adquieuerit: heredes conueniuntur, & præstare coguntur, quæ uir donauit. Nam uiri morte donatio rata est.

λ.

Τὰ τῷ ἀνδρὶ παρὰ τῆς γυναικὸς δωρούμενα διὰ τὸ τυχεῖν αὐτὸν ἀξίας, ἔρρωται μέχρι τοῦ προχωροῦντος ποσοῦ*.

* τοῦ καταβαλλομένου δηλαδὴ εἰς ἔξοδον τοῦ ἀξιώματος· τὸ γὰρ περιττόν, ἄκυρον.

μδ.

Οὐ καλῶς ὁ πενθερὸς δωρεῖται τῇ νύμφῃ ἢ τῷ γαμβρῷ, θανάτου αἰτίᾳ. καὶ γὰρ ὁ πενθερὸς ἀποθάνῃ, μένει τὸ συνοικέσιον, καὶ ἀδιάφορόν ἐστι τὸν υἱόν, εἴτε τὴν θυγατέρα ἀποκλήρον ἐποίησε. διαζυγίου δὲ χάριν καλῶς δωρεῖται.

να.

Ὁ πατρωὸς καὶ ὁ πρόγονος, καλῶς ἀλλήλους δωροῦνται.

νς.

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ δωρησάμενος τελευτήσῃ ἐφησυχάσας τῇ δωρεᾷ, βεβαιοῦται ἡ δωρεά. ὅθεν εἰ ὁ δημόσιος ὡς ἀκληρονόμητον διαδέξεται τὸν ἄνδρα, οὐ δύναται τὰς δωρεὰς ἀνατρέπειν.

νθ.

Οὐδὲ οἱ ἔχοντες ὑπεξουσίους τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα, οὐδὲ οἱ ὑπεξούσιοι τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῆς γυναικός, οὐ δύνανται ἀλλήλοις δωρήσασθαι. τουτέστιν οὐδὲ ὁ πενθερὸς τῷ συμπενθέρῳ, οὐδὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνδρός, δούλῳ τῆς γυναικὸς δωρήσασθαι δύναται.

ογ.

Ἐὰν γυνὴ συνισταμένου τοῦ γάμου δωρήσῃ τῇ ἰδίᾳ θυγατρί, ἔρρωται ἡ δωρεά.

οε.

Δύναται ὁ ἀνὴρ δωρήσασθαι τῇ γυναικὶ δοῦλον, ἵνα λαβοῦσα αὐτὸν ἐλευθερώσῃ.

ος.

Ἡ πενθερὰ καλῶς δύναται δωρήσασθαι τῷ γαμβρῷ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον δ. κεφάλαιον ι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν περὶ γαμικῶν δωρεῶν τίτλον, ὅστις προείρηται. περὶ δωρεῶν μνηστειας εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ μνηστείας.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. κβ. τίτλ. α. κεφ. η. ἐν ᾧ φησιν.

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ βουλόμενος δωρήσασθαι τῇ γυναικί, τοιαύτην εὕρῃ μέθοδον, ἵνα ἀγοράσῃ πρᾶγμα, καὶ γένηται τὸ ἔγγραφον ὡς δῆθεν τῆς γυναικὸς ἀγορασάσης, οὐ πιστεύομεν τῷ ἐγγράφῳ, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ. καὶ δύναται ὁ ἀνὴρ ὡς ἀπὸ δωρεᾶς ἀνυποστάτου τὸν ἀγρὸν ἐκδικῆσαι παρὰ τῆς γυναικός.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. κε. τίτλ. ε. κεφάλ. μβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἐν συνισταμένοις τοῖς γάμοις ὁ ἀνὴρ ὡς δωρούμενος τῇ γυναικί τινα προσέθηκε τῇ προικί, καὶ ἐτελεύτησεν ἐφησυχάσας τῇ δωρεᾷ, ἐνάγονται οἱ κληρονόμοι ἀναγκαζόμενοι παρασχεῖν ἅπερ ὁ ἀνὴρ ἐδωρήσατο. ἰσχύει γὰρ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς ἡ δωρεά.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. λα.

ΠΕΡΙ ΔΕΣΠΟΤΩΝ ΕΠΑΧΘΩΣ καὶ οὐ προσηκόντως κεχρημένων τοῖς ἑαυτῶν δούλοις.

Τίτλος α. κεφάλ. α.

Εν πᾶσι μὲν τοῖς ἔθνεσιν οἱ δεσπόται τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν δούλων κατεξουσιάζουσι: καὶ ὅσα κτήσονται, τοῖς δεσπόταις προσπορίζουσι. ῥωμαίοις δὲ χαλεπαίνειν τοῖς ἑαυτῶν δούλοις ὑπὲρ μέτρον ἢ ἄνευ αἰτίας τοῖς νόμοις ἐγνωσμένης, οὐκ ἔξεστι. καὶ ὁ ἀλόγως φονεύων ἴδιον δοῦλον, ὡς ἀλλότριον φονεύων, τιμωρεῖται.

β.

Εἰ δὲ καὶ σφοδρῶς αὐτοῖς χαλεπαίνει, ἢ ἀδίκως λιμῷ αὐτοὺς δαπανᾷ, ἢ πρὸς αἰσχρότητα συνωθεῖ, προσφεύγουσι βασιλικαῖς στήλαις, καὶ πιπράσκειν αὐτοὺς ἀναγκάζεται καλῇ αἱρέσει, ἐφ᾽ ᾧ μηδέποτε πρὸς αὐτὸν ὑποστρέψαι. τινες δὲ ἐξ ἐλαφρᾶς αἰτίας πικρῶς τοὺς δούλους αὐτῶν τιμωρησάμενοι, ἐπὶ πενταετίαν ἐξωρίσθησαν.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον νθ. οὗ τινος ἐν τῷ α. καὶ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Εαν ὁ δεσπότης λώροις ἢ ῥάβδοις τυπτήσῃ τὸν ἴδιον οἰκέτην, ἢ ἕνεκεν τοῦ φυλάξαι αὐτὸν δέσμα περιβάλῃ αὐτῷ, κἀκεῖνος ὁπηδήποτε ἀποθάνῃ, οὐδὲν ἐντεῦθεν κινδυνεύει ὁ δεσπότης. εἰ μέν τοιγε τὴν δεσποτικὴν ἐξελθὼν συμμετρίαν βασάνους αὐτῷ ἐπαγάγῃ, ἢ πῦρ αὐτῷ προσάψει, ἢ λίθοις, ἢ ξίφει, ἢ ξύλοις αὐτὸν φονεύσει θανατηφόρον αὐτῷ πληγὴν ἐπαγαγὼν, ἢ προσέταξεν αὐτὸν ἀγχόνῃ χρήσασθαι, ἢ κρημνίσαι αὐτὸν, ἢ φάρμακον αὐτῷ θανάσιμον μετὰ βίας ἐπενεγκεῖν, ἢ οὕτως αὐτὸν πικρῶς ἐβασάνισεν, ὥστε καὶ ἐν ταῖς βασάνοις ἀποθανεῖν, τὸ τηνικαῦτα φόνου δίκας ὑφέξει.

ΠΕΡΙ ΥΠΕΞΟΥΣΙΩΝ, ΚΑΙ ΛΥΣΕΩΣ ὑπεξουσιότητος. καὶ ὅτι ἐὰν ἀχάριστοι φανῶσιν οἱ λυθέντες τῆς ὑπεξουσιότητος, γίνονται αὖθις ὑπεξούσιοι.

Ανάγνωθι καὶ νεαρὰν πη.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. δ.

Καὶ οἱ ἐξ ἀρρένων ἔκγονοι ἡμῶν, καὶ οἱ ἐφεξῆς, ὑπεξούσιοι ἡμῶν εἰσίν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Οἱ γὰρ ἀπὸ θυγατέρων ἔκγονοι, εἰ καὶ ὑπὸ τὴν ἡμῶν ἐξουσίαν αἱ τούτων μητέρες εἰσὶν, ἀλλ᾽ οὐ γίνονται ἡμῶν ὑπεξούσιοι, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν ἰδίων πατέρων.

ε.

Εαν ὁ υἱός μου τὴν πολιτείαν ἀπολέσῃ, ἢ ὑπεύθυνος γένηται ποινῆς, ὁ ἐξ αὐτοῦ ἔκγονος εἰς τό-

BASILICORVM LIBER XXXI.

DE DOMINIS QVI DVRITER, nec uti conueniebat, seruos suos tractarunt.

TIT. I. CAP. I.

Apud omnes gentes dominis uita necisque potestas in seruos est, & quacumque adquisierint, dominis adquirunt. Romanis autem in seruos suos supra modum uel sine caussa legibus cognita, sæuire nō licet: & qui sine caussa seruum suum occidit, æque punitur, ac si alienum seruum occideret. L. 1. D. de his qui sui uel al.

II.

Si uero uehementer in eos sæuierit, aut iniuste eos fame uexauerit, aut ad turpitudinem compulerit; ad statuas principis confugiant, & distrahere cogitur eos bona condicione, ut in potestatem eius numquam reuertantur. Quidam quum ex leui caussa seruos suos atrociter puniuissent, in quinquennium relegati sunt.

Legito & lib. LX. tit. LIX. cuius I. & II. cap. dicitur:

Si dominus loris aut uirgis seruum suum ceciderit, aut custodiæ caussa uinculis eum constrinxerit, & ille quandocumque decesserit; domino res ea periculo non erit. At si domini moderationem egressus, tormentis eum subiecerit, uel ignem admouerit, aut lapidibus, aut gladio, aut fustibus eum occiderit, letali uulnere illato, aut iusserit eum laqueo suspendi, aut præcipitari, aut exitiale uenenum ui adhibita infuderit, aut tam atrociter torserit, ut in tormentis moreretur; tunc homicidij pœnas luet. l. un. C. de emend. ser.

DE HIS QVI SVNT IN POTEstate, deque emancipatione. Item, si paruerit ingratos esse, qui emancipati sunt, rursus eos in potestatem redire.

Legito & nouel. LXXXVIII

Tit. eiusd. cap. IIII.

Et nepotes ex maribus nostri, & ceteri deinceps, in potestate nostra sunt. D. de his qui sui uel alien.

SCHOLION.

Nam ex filiabus nati nepotes, quamuis eorum matres in potestate nostra sint, tamen nostræ potestati non subijciuntur, sed suorum potius parentum. §. ult. Instit. de pat. pot.

V.

Si filius meus ciuitatem amiserit, uel seruus pœnæ fuerit effectus; natus ex eo nepos in locum

cum eius succedit. Qui furiosus est, liberos nihilo minus in potestate habet, tam ante furorem, quam post eum genitos aut conceptos.

Tit. III. cap. VII. dicitur:

l. un. C. de ingr. lib.

Si quis umquam liberorum erga bene de se meritum parentem ingratus exstiterit, & uel cõuicium ei fecerit, uel alio quo modo iniuriam intulerit; libertate cadat, & rursus potestati subiectus esto.

Tit. IIII. cap. III. dicitur:

§. quum autem. Instit. quibus mod. ius pot.

Patriam potestatem patris quoque deportatio soluit, ac sicut ipsius morte, sic & deportatione filius in eius esse potestate desinit. Sed si ex indulgentia principis reuocatus ciuitatem receperit, in pristinum ei statum omnia restituuntur. Quod si filius, qui est in potestate, uel præses factus fuerit, uel dux, uel episcopus; statim patris potestate liberatur. Si patrem contigerit in hostium potestatem uenire, siquidem e captiuitate liberatus fuerit, filius in eius potestate manet. Neq. tantum in sequenti tempore, uerum etiam ipso tempore captiuitatis existimatur esse in potestate. Quod si pater apud hostes decesserit, ab ipso captiuitatis tempore filius sui iuris factus intelligitur. Ideoque si contigerit aliquem, qui duos filios habeat, & in bonis bis mille solidos, ab hostibus capi, alterumque filiorum, hominem industrium, mille solidos sumere, ac negotiando mille alios lucrari, quum alter ignauus interim nihil adquirat: defuncto apud hostes patre, primos quidem bis mille solidos ex æquo filij, tamquam hereditatem paternam, compartiuntur; alteros uero mille solidos solus ille filius accipit, qui eos negotiando lucratus est: ut qui ex eo tempore factus fuerit sui iuris, ex quo communis pater in hostium potestatem uenit. Soluitur etiam patria potestas, quum parentes iudicem competentem uel præsidem adeunt, & filios suos, aut filias, aut nepotes, & eos qui deinceps sunt, potestate sua liberant, his uerbis utentes: HVNC VEL HOS EMANCIPO, ET MANV MEA DIMITTO. *Possunt etiam parentes filium quidem emancipare, nepotes uero in potestate retinere, ac uice uersa.*

Tit. V. cap. I. dicitur:

Nouel. 81.

Sancimus, ut ordinarij consules, si quidem potestati subiecti fuerint, una cum ipso uerbo, quod eis hunc ordinem largitur, sui iuris efficiantur: nec non ut ijs, qui ab imperatoria maiestate codicillis consularibus cohonestantur, si quidẽ sub patria potestate sint, codicillus emancipationis occasio fiat.

τὴν αὐτοῦ ὑπεισέρχεται. ὁ μαινόμενος, ἔχει τοὺς παῖδας ὑπεξουσίους, καὶ τοὺς πρὸ τῆς μανίας, καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτὴν τεχθέντας ἢ συλληφθέντας.

ΤΙΤΛΟΥ γ. ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ φησίν.

Εἴ τις δήποτε τῶν παίδων ἀχάριστος ὀφθῇ περὶ τὸν εὐεργετήσαντα γονέα, καὶ εἴτε ἐγκλαγώγιον αὐτῷ πεποιηκώς, εἴτε ἄλλως πῶς ὑβριστικῶς διαγενόμενος· ἐκπιπτέτω τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὑπεξούσιος πάλιν ἔστω.

ΤΙΤΛΟΥ δ. ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ φησίν.

Διαλύει τὴν τοῦ παιδὸς ὑπεξουσιότητα καὶ ὁ περιορισμὸς τοῦ πατρός. καὶ ὥσπερ τῇ αὐτοῦ τελευτῇ, οὕτω καὶ τῷ περιορισμῷ αὐτοῦ παύεται ὁ παῖς αὐτοῦ εἶναι ὑπεξούσιος. εἰ μέντοι ἐκ βασιλέως φιλανθρωπίας ἀνακληθεὶς, ἀπολάβῃ τὴν πολιτείαν, ἅπαντα αὐτῷ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀποκαθίσταται τάξιν. ἀλλὰ καὶ εἰ γένηται ὁ ὑπεξούσιος ἢ ἔπαρχος ἢ στρατηγὸς ἢ ἐπίσκοπος, παρευθὺ τῆς τοῦ πατρὸς ὑπεξουσιότητος ἀπαλλάττεται. καὶ εἰ συμβῇ δὲ τὸν πατέρα αἰχμαλωτισθῆναι, εἰ μὲν τῆς αἰχμαλωσίας ἀναρρυσθῇ, μένει ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὑπεξούσιος. οὐ μόνον πρὸς τὸν μετέπειτα χρόνον, ἀλλὰ τὸν τῆς αἰχμαλωσίας καιρὸν νομίζεται ὑπεξούσιος. εἰ δὲ παρὰ τοῖς πολεμίοις τελευτήσει ὁ πατὴρ, ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς ἁλώσεως δοκεῖ γίνεσθαι ὁ παῖς αὐτεξούσιος. ὅθεν καὶ εἰ συμβῇ τινα δύο παῖδας ἔχοντα, καὶ δισχιλίων νομισμάτων περιουσίαν, ληφθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων· καὶ τὸν μὲν τῶν παίδων σπουδαῖον ὄντα λαβεῖν τὰ χίλια ΝΝ. καὶ δι᾽ ἐμπορείας κερδᾶναι ἕτερα χίλια, τὸν δὲ ἕτερον ῥᾴθυμον μηδὲν προσκτήσασθαι, καὶ τελευτήσει παρὰ τοῖς πολεμίοις ὁ πατὴρ· τὰ μὲν ἀρχαῖα δισχίλια ΝΝ. συμμερίζονται οἱ παῖδες ἐξ ἴσου, ὡς ὄντα πατρῷον κλῆρον, τὰ δὲ ἕτερα χίλια ΝΝ. μόνος ὁ ἐμπορευσάμενος καὶ κερδάνας υἱὸς λαμβάνει, ὡς ἐξ ἐκείνου γενόμενος αὐτεξούσιος, ἐξ οὗ ὁ κοινὸς ᾐχμαλωτίσθη πατήρ. διαλύει τῆς ὑπεξουσιότητος, καὶ τὸ προσελθεῖν τοὺς γονεῖς τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ ἢ ἄρχοντι, καὶ τοὺς οἰκείους υἱοὺς ἢ θυγατέρας ἢ ἐκγόνους καὶ τοὺς ἐφεξῆς, τῆς οἰκείας ἐλευθεροῦν ὑπεξουσιότητος· λέγοντας ὅτι ΤΟΝ ΔΕ Η ΤΟΥΣ ΔΕ ΠΟΙΩ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΥΣ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΜΗΣ ΑΦΙΗΜΙ ΧΕΙΡΟΣ. δύνανται δὲ οἱ γονεῖς τὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτεξούσιον, τοὺς δὲ ἐκγόνους κρατεῖν ὑπεξουσίους, καὶ τὸ ἀνάπαλιν.

ΤΙΤΛΟΥ ε. ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Θεσπίζομεν τοὺς τῇ ἐμβάθμους ὑπάτους, εἴπερ ἐν ὑπεξουσίοις τελοῖεν, ἅμα τῷ ῥήματι τῷ ταύτην αὐτοῖς χαριζομένῳ τὴν τάξιν, εἰς αὐτεξουσιότητα φέρεσθαι. καὶ πρός γε τοῖς τιμωμένοις παρὰ τῆς βασιλείας ὑπατικοῖς συμβόλοις, εἴπερ ὑπὸ τὴν τῶν πατέρων τελοῖεν χεῖρα γίνεσθαι τὸ σύμβολον αὐτεξουσιότητος πρόφασιν.

Ἀνάγνωθι

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νζ. τίτλον β. ἐν ᾧ φησὶ περὶ πεκουλίου. οὗ τινος ἐν τῷ κγ. κεφαλαίῳ φησίν.

† ἐκδιοικεῖν. Ὁ ὑπεξούσιος † δύναται πωλεῖν ἢ κινεῖν παρὰ γνώμην πατρὸς, εἰ μὴ μόνον τὸ στρατιωτικὸν πεκούλιον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον α. κεφ. ι. θεμ. β. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅτι εἰ συμβῇ τὸν χειροτονούμενον ἐπίσκοπον ὑπὸ τὴν τοῦ ἰδίου γονέως ἐξουσίαν εἶναι, ἐξ αὐτῆς τῆς χειροτονίας αὐτεξούσιος ἔστω.

ΠΕΡΙ ΕΓΚΥΜΟΝΟΥΣΗΣ ΚΑΙ ἐγκυμονουμένων, καὶ περὶ φυλακῆς αὐτῶν. καὶ πότε καὶ ὅπως εἰς νομὴν πέμπονται. καὶ περὶ τῆς εἰς νομὴν πεμφθείσης, καὶ ταύτην δόλῳ πρὸς ἄλλον μεταγούσης. καὶ περὶ τῆς κατὰ συκοφαντίαν εἰς τὴν νομὴν πεμφθείσης, ὡς τῇ ἀληθείᾳ μὲν μὴ ἐγκυμονούσης, λεγούσης δὲ ἐγκυμονεῖν.

Τίτλος ϛ. κεφάλαιον α.

Τὸ περὶ παίδων δόγμα, δύο αἰτίας ἔχει. μίαν μὲν περὶ τοῦ ἐπιγνῶναι: ἄλλην δὲ, περὶ τῶν ὑποβολιμαίους τικτόντων. ἐπιτέτραπται τοίνυν τῇ γυναικὶ νομιζούσῃ ἔγκυον αὐτὴν, καὶ τῷ ἔχοντι αὐτὴν † ἐξουσίᾳ, καὶ τῷ παρ' αὐτῶν ἐνταλθέντι, παραγγέλλειν ἔσω λ. ἡμερῶν, ἀριθμουμένων ἀπὸ τοῦ διαζυγίου, αὐτῷ τῷ ἀνδρὶ, ἢ τῷ ἔχοντι αὐτὸν ὑπεξούσιον, ἢ τῷ οἴκῳ, ἐκ τοῦ μὴ σχεῖν τινὸς αὐτῶν εὐπορίαν. οἶκον λέγομεν τὸν ἐν πόλει. εἰ γὰρ ἐν κώμῃ, ἢ πολίχνῃ οἰκεῖ, ἐκεῖ παραγγέλλειν ὅπου γέγονεν ὁ γάμος. οὐδὲν ἕτερον ἡ γυνὴ παραγγέλλει, ἢ ὅτι ἔγκυός ἐστιν ἐξ αὐτοῦ· λοιπὸν ἐν αὐτῷ ἐστιν, ἢ πέμψαι φύλακας, ἢ ἀντιπαραγγεῖλαι, ὡς οὐκ ἔστιν ἐξ αὐτοῦ ἔγκυος. τοῦτο δὲ καὶ ἄλλος ὀνόματι αὐτοῦ δύναται ποιεῖν. ταῦτα δὲ μὴ ποιῶν, ἀναγκάζεται τὸ τεχθὲν ἐπιγινώσκειν: καὶ μὴ ἐπιγινώσκων, ἐξτραορδίνως σωφρονίζεται. συνεχεῖς τὰς λ. ἡμέρας μετὰ τὸ διαζύγιον ψηφίζομεν. εἰ δὲ μὴ παραγγείλασα, τέκῃ ἐντὸς τῶν λ. ἡμερῶν οὐχ ὑπόκειται. πρόκριμα δὲ τῷ τοκετῷ οὐ γίνεται. ὥσπερ οὔτε τῷ πατρὶ πέμψαντι φύλακας. εἴτε γὰρ ἀρνεῖται γαμετὴν αὐτὴν εἶναι, εἴτε λέγει αὐτὴν μὴ ἐγκυμονεῖν, εἴτε πέμψει φύλακας, εἴτε μὴ, ἀκωλύτως γίνεται ἡ περὶ τοῦ τοκετοῦ ζήτησις. εἰς πρόκριμα δὲ βλάπτει τὸ παραλιπεῖν † τῶν νομίμων. εἰ μὲν γὰρ παραγγειλάσης τῆς γυναικὸς, ὁ ἀνὴρ μὴ πέμψει φύλακας, μήτε διαμαρτύρηται μὴ ἐγκυμονεῖν ἐξ αὐτοῦ, ἀναγκάζεται ἐπιγνῶναι τὸ τικτόμενον, καὶ τρέφειν αὐτό. οὐ μὴν ἐκ τούτου καὶ ὑπεξούσιος γίνεται.

† ὑπεξουσίαν. † τι τῶν.

Legito & lib. LVI. tit. II. in quo de peculio tractatur. Eius cap. XXIII. dicitur:

Filiusfamilias nec uendere, nec alienare sine uoluntate patris potest, extra solum castrense peculium. L.2.C.de cast. pecul. milit.

Legito & lib. LX. tit. I. cap. X. them. II. cuius hæc uerba sunt:

Si contigerit electum episcopum esse in potestate sui patris, ipsa electione sui iuris esto. d. nouel. 81. cap. 3.

DE PRAEGNATE DEQVE VENtre, ac horum custodia; tum quando & quomodo in possessionem mittantur. & de muliere in possessionem missa, quæ dolo malo eam in alium transfert. Item de missa in possessionem calumniæ caussa, uti quæ reapse non erat prægnas, licet prægnatem se diceret.

Tit. VI. cap. I.

Senatusconsultum de liberis, duas caussas continet. Vnam de agnoscendo, alteram de ijs, qui falsum partum subijciunt. Permissum est ergo mulieri, quæ se prægnatem putat, eius qui eam in potestate habet, & ei cui mandatum ab eis est, denuntiare intra dies triginta post diuortium connumerandos, ipsi marito, uel ei cuius in potestate est, uel ad domum, si nullius eorum copiam habeat. Domum dicimus, quæ in ciuitate est. nam si habitat in uilla uel municipio, denuntiandum istic est, ubi matrimonium celebratum fuit. Aliud autem nihil denuntiat mulier, quam ex eo se prægnatem esse. iam mariti est, uel mittere custodes, uel renuntiare, quod non sit ex se prægnas. hoc autem & alius nomine eius facere potest. Quod si hæc non faciat, partum agnoscere cogitur: & non agnoscens, extra ordinem castigatur. Dies triginta continuos post diuortium computamus. Si uero nulla denuntiatione facta, intra dies triginta partum ediderit; in senatusconsultum non incidit. Nullum autem partui præiudicium nascitur, quemadmodum nec patri, qui custodes misit. Nam siue negat eam uxorem esse, siue dicit [ex se] prægnatem non esse, siue custodes miserit, siue non; citra impedimentum de partu habetur quæstio. In præiudicium uero nocet, aliquid ex ijs, quæ senatusconsulto continentur, omittere. Nam si mulier denuntiauerit, & uir custodes non miserit, neque contestatus fuerit, eam ex se prægnatem non esse; & agnoscere partum, & alere cogitur: neque tamen propterea suus quoque fit, D. de agn. & al. lib.

qui

qui ex alio conceptus est, sed præsumtio pro filio est. Habetur autem quæstio. Nam quid si, quum longo abfuisset tempore, prægnantẽ uxorem inuenit? Quod si mulier omiserit aliquid eorum, quæ senatusconsulto traduntur; pater alere partum non cogitur, nisi filius eius esse probetur: & partui nullum præiudicium nascitur, nec in iure suo, nec in alimentis. Si uero iudex cognoscẽs, an ex eo prægnas sit, prægnatem ex eo pronuntiauerit; fit suus in omnibus caussis.

Legito & cap. III. & IIII. in quibus ait:

Senatusconsultum hoc legitimum ea, quæ dicta sunt, de ijs partibus retulit, qui post diuortium eduntur. Si uero partus constante matrimonio fuerit editus, aut post mortem quidem patris, auo tamen superstite, qui eum in potestate sua sit habiturus, si quidem ex filio susceptus fuerit; uel si etiam hoc ipsum in quæstionem ueniat, utrum in matrimonio, an postea sit editus, & an uxor fuerit, quæ edidit: ex alijs senatusconsultis præiudicio locus est.

Tit. VII. cap. I. dicitur:

D. de inspic. uent. *Si post diuortium maritus uxorem prægnatem dicat, ipsa neget: eligit prætor tres obstetrices probatæ & artis & fidei, quæ eam inspiciũt. & si quidem uel tres, uel duæ prægnatem dixerint, perinde custodem admittit, atque si ipsa hoc desiderasset. Si autem tres uel duæ non esse prægnatem dixerint, custodem non admittit. ac maritus ad iniuriam mulieris & infamiã hoc fecisse uidetur.*

II.

Si mulier mortuo marito se prægnatem esse dicet, his ad quos ea res pertinet, eorumue procuratoribus bis in mense denuntiare debet; ut mittãt, si uelint, quæ uentrem inspiciant. Mittuntur autem mulieres liberæ quinque, hæque simul omnes inspiciunt, nec qua earum inuita muliere uentrem eius tangit. Parit autem in domo honestæ feminæ, quam prætor eligit. Ante dies triginta, quam parituram se putat, mulier denuntiatum mittat. Cubiculum, in quo paritura est, multos aditus ne habeat, sed unũ; reliqui ex utraque parte tabulis præfigantur: & ante cubiculũ liberi tres, & tres liberæ, cum binis militibus custodiant.

Tit. VIII. ait:

D. si uentr. nom. *Si uentris nomine mulier in possessionẽ missa, in alium possessionem hanc dolo malo transtulerit: tam ipsa, quam it, qui eam in potestate habet, si dolo ipsius factum sit, conuenitur in tantum, quanti eius interest, qui experitur. Et qui per dolum in possessionem uenit, ab ea per*

ὁ ἐξ ἄλλου συλληφθείς· ἀλλ' ἡ πρόληψις ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ ἐστι. γίνεται δὲ ἡ ζήτησις. τί γὰρ ὅτι πολλῷ ἀποδημήσας χρόνον εὗρεν ἔγκυον τὴν γαμετήν; εἰ δὲ καὶ ἡ γυνὴ παραλίπῃ τι τῶν εἰρημένων τῷ νόμῳ, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ πατὴρ τρέφειν τὸ τικτόμενον, εἰ μὴ δειχθῇ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ τῷ τικτομένῳ πρόκριμα οὐ γίνεται, οὔτε περὶ τὰ δίκαια τοῦ υἱοῦ, οὔτε περὶ τὴν ἀποτροφήν. εἰ δὲ διαγινώσκων ὁ δικαστὴς περὶ τοῦ εἰ ἐξ αὐτοῦ ἐγκυμονεῖ, ἀποφήνεται ἐξ αὐτοῦ ἐγκυμονεῖν, γίνεται γνήσιος ἤτοι ὑπεξούσιος ἐν πάσαις ταῖς αἰτίαις.

Ανάγνωθι καὶ κεφάλαιον γ. καὶ δ. ἐν οἷς φησίν.

Τὸ νόμιμον δόγμα περὶ τῶν μετὰ διαζύγιον τικτομένων εἰσηγήσατο τὰ εἰρημένα. εἰ δὲ τεχθῇ ἐν τῷ γάμῳ, ἢ μετὰ θάνατον μὲν τοῦ πατρὸς, περιόντος δὲ τοῦ πάππου τοῦ μέλλοντος αὐτὸν ἔχειν ὑπεξούσιον, εἰ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐτέχθη, ἢ καὶ ἀμφιβάλλεται πότερον ἐν τῷ γάμῳ ἢ μετὰ ταῦτα ἐτέχθη, ἢ καὶ εἰ γέγονεν ἡ τεκοῦσα γαμετή· ἐξ ἑτέρων δογμάτων κινεῖται πρόκριμα.

ΤΙΤΛΟΥ ζ. ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

D. de inspic. uent. Ἐὰν μετὰ διαζύγιον ὁ ἀνὴρ λέγῃ τὴν γαμετὴν ἐγκυμονεῖν, αὐτὴ δὲ διαρνῆται· ἐπιλέγεται ὁ ἄρχων τρεῖς μαίας δοκίμους τὴν τέχνην καὶ τὴν πίστιν, καὶ θεωροῦσι. καὶ ἐὰν αἱ τρεῖς εἴτε καὶ αἱ δύο εἴπωσιν αὐτὴν ἐγκυμονεῖν, δέχεται φύλακα, ὡσανεὶ αὐτὴ τοῦτο ᾔτησεν. εἰ δὲ αἱ τρεῖς εἴτε αἱ δύο εἴπωσιν αὐτὴν μὴ ἐγκυμονεῖν, οὐ δέχεται φύλακα. καὶ ὁ ἀνὴρ εἰς ὕβριν αὐτῆς καὶ ἀτιμίαν δοκεῖ τοῦτο πεποιηκέναι.

β.

Ἐὰν τοῦ ἀνδρὸς τελευτήσαντος ἡ γυνὴ † ἐγκυμονεῖν, ὀφείλει δεύτερον τοῦ μηνὸς παραγγέλλειν οἷς διαφέρει, ἢ προκουράτωρσιν αὐτῶν· ἵνα, εἰ βούλονται, πέμψωσι τὰς ὀφειλούσας ἐπιδεῖν τὴν γαστέρα. πέμπονται δὲ πέντε γυναῖκες ἐλεύθεραι, καὶ ἅμα πᾶσαι ἐφορῶσι, καὶ οὔτε μία τούτων ἀκούσης τῆς γυναικὸς, ἅπτεται τῆς γαστρὸς αὐτῆς. τίκτει δὲ ἐν οἴκῳ σεμνῆς γυναικὸς ἐπιλεγομένῳ παρὰ τοῦ ἄρχοντος. πρὸ λ. τοῦ νομίζειν τίκτειν, στελλέτω τὴν παραγγελίαν ἡ γυνή. μὴ ἐχέτω δὲ τὸ κουβούκλειον, ἐν ᾧ τίκτει, πολλὰς εἰσόδους, ἀλλὰ μίαν· τὰς δὲ λοιπὰς σανίσιν ἑκάτερον ἀποφράττειν μέρος· καὶ πρὸ τοῦ κουβουκλείου τρεῖς ἐλεύθεροι καὶ τρεῖς ἐλεύθεραι, καὶ δύο στρατιῶται φυλάττουσιν. † λέγει ἐγκυμονεῖν.

ΤΙΤΛΟΣ η. φησίν.

D. si uentr. nom. Ἐὰν γαστρὸς ὀνόματι γυνὴ πεμφθεῖσα, μετάγῃ τὴν † νομικὴν κατὰ δόλον εἰς ἕτερον· ἐνάγεται, καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν ὑπεξουσίαν, ἐὰν κατὰ δόλον αὐτοῦ γέγονεν, εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἐνάγοντι. καὶ ὁ κατὰ δόλον εἰς τὴν νομὴν ἐλθὼν, ἀναγκάζεται δια- † νομήν.

ται διὰ τὸ νόμου ἀναχωρεῖν αὐτοῦ. καὶ μετὰ ἐνιαυτὸν ἡ ἀγωγὴ δίδοται. πράγματος γὰρ ἔχει ἀπαίτησιν.

ΤΙΤΛΟΥ θ. ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ, θεμ. β. φησίν.

Ἡ κατὰ συκοφαντίαν πεμφθεῖσα ἐνέχεται. συκοφαντεῖ δὲ, ἡ ἐν εἰδήσει τοῦ μὴ ἐγκυμονεῖν εἰς νομὴν ἐλθοῦσα. ἡ ἀγωγὴ ποιναλία οὖσα, εἴσω ἐνιαυτοῦ δίδοται εἰς τὸ διαφέρον. καὶ ὁ πατὴρ τῆς γυναικὸς ἐνάγεται. ἐὰν δι' αὐτοῦ γέγονε κατὰ συκοφαντίαν δοθῆναι τὴν νομήν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μ. τίτλον δ. οὗ τινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

† Ἡ κατὰ δ[ι]αδίκησιν. Ἡ γαστρὸς ὀνόματι νομὴ, ἐν τάξει † τῆς καταδίκης τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως δίδοται. δεῖ δὲ τὴν γυναῖκα ταῖς ἀληθείαις ἔγκυον εἶναι, καὶ καθ' ὃν ἐτελεύτα καιρὸν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ καθ' ὃν εἰς νομὴν πέμπεται. ἐπεὶ οὐκ ἔρρωται ἡ δόσις τῆς διακατοχῆς. τότε δὲ πέμπεται ἡ γαστὴρ ἐπὶ νομῆς, ὅτε ἤδη ἂν ἐτέχθη τὸ ἐγκυμονούμενον, ἔμελλεν εἶναι ὑπεξούσιον. εἰ δὲ καὶ ἄδηλόν ἐστι τοῦτο, κατὰ δέ τινα θεματισμὸν ἠδύνατο ..... ὑπεξούσιον, πέμπεται ἡ γαστὴρ ἐπὶ νομῆς. κάλλιον γάρ ἐστιν ἀκαίρως ὡς εἰκὸς γίνεσθαι δαπάνην, ἢ ἀπαρνήσασθαι τροφὰς τῷ ἐσθ' ὅτε γινομένῳ κυρίῳ τῶν πραγμάτων. ἐὰν τὴν αἰτοῦσαν εἰς νομὴν πεμφθῆναι ἀρνῆταί τις γαμετὴν ἢ νύμφην γενέσθαι τοῦ τελευτήσαντος, ἢ ἐγκυμονεῖν, ἢ ζήτησιν αὐτῇ περὶ τύχης ἐπάγῃ, ἀκροθιγῶς ὁ πραίτωρ σκοπεῖ. καὶ εἰ μὲν ἀποδειχθῇ φανερῶς ἡ γυνὴ συκοφαντοῦσα, οὐ πέμπεται. εἰ δὲ ἀμφιβάλλεται τοῦτο, πέμπεται. γενικῶς γὰρ ἐξ ὧν αἰτιῶν δίδοται τοῖς νηπίοις ἡ βοήθεια, ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ἡ γαστὴρ βοηθεῖται. πλέον δὲ τοῖς ἐγκυμονουμένοις ἤπερ τοῖς ἐν φύσει ὁ πραίτωρ βοηθεῖ. ἐὰν δὲ διαζευχθεὶς τῆς πρώτης γαμετῆς δευτέραν ἀγάγωμαι, καὶ καταλίπω τὰς δύο ἐγκύους, αἱ δύο εἰς νομὴν πέμπονται. ἐκεῖνα δὲ δαπανᾷ ἡ πεμφθεῖσα γυνὴ, ὧν ἐκτὸς τὸ ἐγκυμονούμενον οὐ δύναται σωθῆναι. καὶ χορηγεῖ ὁ κουράτωρ τὰ εἰς τροφὴν, καὶ πόμα, καὶ ἔνδυσιν, καὶ στέγος μία πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ τελευτήσαντος καὶ τῆς γυναικός.

Ἐν δὲ τῷ ια. κεφαλαίῳ.

Γαστρὸς εἰς νομὴν πεμπομένης, ὑπερτίθεται τὸ κατ' αὐτῆς περὶ μοιχείας ἔγκλημα, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι τῷ παιδὶ πρόκριμα.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. ε. κεφάλαιον ι. καὶ κεφάλαιον ιγ. καὶ ις. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁσάκις τις τελευτήσει γυναῖκα ἐγκυμονοῦσαν καταλείψας, χρὴ αὐτὴν τὴν γυναῖκα εἰπεῖν ὅτι ἐγκυμονεῖ, καὶ τοὺς συγγενεῖς τοῦ τελευτήσαντος φυλάξαι αὐτὴν, ἕως τοῦ τοκετοῦ, ἵνα μὴ ἀμφιβάλληται υἱὸς εἶναι τοῦ τελευτήσαντος. καὶ τότε, ἐπειδὰν τοῦτο ὁμολογῆται, ζήτησις δὲ περὶ τύχης ἐστὶ, λεγόντων τινῶν τὴν μητέρα αὐτοῦ δούλην εἶναι, δίδοται μέχρι τῆς ἥβης διακατοχή: ὥστε

edictum decedere cogitur. daturq; post annum hæc actio, quia rei persequutionem habet.

Tit. IX. cap. I. them. II. dicitur:

Calumniæ caussa in possessionē missa mulier, edicto tenetur. Vtitur autem calūnia, quæ sciēs prudensque se prægnatem non esse, in possessionem uenit. Hæc actio, quum pœnalis sit, intra annum datur in id, quod interest. Pater quoque mulieris tenetur, si per eum factum est, ut per calumniam possessio daretur. D si mul. ire. cau. cau. esse dic.

Legito & lib. XL. tit. IIII. cuius cap. IIII. dicitur:

Ventris nomine possessio datur uice possessionis bonorum contra tabulas. Oportet autem mulierem reapse prægnatem esse, tam mortis mariti tempore, quam quo in possessionem mittitur. absque quo sit, datio bonorum possessionis rata non est. Tunc autem mittitur in possessionē uenter, quum id quod in utero est, si natum fuerit, inter suos heredes est futurum. Sed & si hoc incertum sit, aliquo tamen casu possit .....suum; in possessionē uenter mittitur. Aequius enim est uel frustra impendia fieri, ceu uidetur, quā denegari alimenta ei, qui dominus bonorū aliquando futurus sit. Si quis eam, quæ in possessionem se mitti petit, uxorem aut nurum defuncti, uel prægnatem esse neget, aut status ei quæstionem moueat: summatim prætor cognoscit, & si mulier manifesta calumniatrix probata fuerit, in possessionem nō mittitur. sin hoc in ambiguo est, mittitur. Nā generaliter ex quibus caussis prætor pueris subuenit, ex hisdem uentri quoq; succurrit. Et quidem magis his, qui sunt in utero, quam qui sunt in rerū natura prætor subuenit. Si diuortio cum prima uxore facto, aliam duxero, & utramq; prægnatem reliquero: in possessionem ambæ mittūtur. Mulier autem in possessionē missa, ea sola impendit, sine quibus fetus saluus esse non potest: eique curator cibum, potum, uestitum, tectum, pro facultatibus & dignitate defuncti, atque ipsius mulieris præstat. l. 1. D. de uent. in poss.

XI. cap.

Quum uenter in possessionem mittitur, accusatio adulterij aduersus mulierem differtur, ne quod nato præiudicium fiat.

Legito ibid. & tit. V. cap. X. & cap. XIII. & XVI. in quo dicitur:

Quoties quis moritur, relicta uxore prægnate; & ipsa mulier se prægnatem esse denuntiare debet, & cognati defuncti eam ad partum usque custodire: ne dubitetur, an defuncti filius sit. quod ubi fuerit in confesso, sed quæstio status sit, dicentibus quibusdam, matrem eius ancillam esse: ad pubertatem usq; possessio datur, ut

interim bona possideat, & post pubertatem conueniatur. Itaq; fieri potest, ut post pubertatē conuentus uincatur, & inde probetur, eum bonis alienis usum fuisse. Reliqua huius tituli exposita sunt in titulo de bonorum possessionibus.

Legito & lib. XL. tit. I. cap. XVI.

DE PARENTIBVS, ET OBSEQVIIS liberorum eis debitis in educatione. tum quod liberi, qui aduersus parentes delinquunt, puniantur.

Eiusd. VI. tit. cap. V.

l. 5. D. de agn. & al. lib. — *Iudex cognoscit, liberos a parentibus, & parentes a liberis propter inopiam & imbecillitatem ali debere.* * *............. liberi, siue in potestate sint. Etiam uulgo quaesitus matrem alit, & mater ipsum. Auus quoque maternus alit.*

* deest, siue sint emancipati.

SCHOLION.

l. 4. D. de stat. ho. — Non etiam paternus. quippe nec is alitur ab ea. Nam regulae uerba sunt: Ex scortatione natus cōditionem matris sequitur.

Et filiam legitimam pater. *Inopem filium, nec operis sufficientem, pater alere cogitur. imo cetera quoque* * *onera prabet ei, uestem & habitationem.*

* hoc est, quae ad uestitum & lectulos pertinent.

SCHOLION.

l. 43. & 44. D. de uerb. sign. — Alimentis etiam uestis, & domicilium, & ad uiuendum necessaria, quaeque tuendo curandoque corpori sunt, continentur.

Impubes filius emancipatus patrem inopem alere cogitur. Etenim absurdum est, egere patrem, & a necessariis destitui, quum filius sit in facultatibus. Mater qua necessario, & cum modo filiam aluit, recte alimenta hac a patre repetit: non tamen, si adfectu materno erogauit, etiamsi a patre suo educatur.

SCHOLION.

Si mater alimenta, quae fecit in filium, a marito suo repetat: cum modo audiēda est. Sic enim Diuus Marcus rescripsit: Quantum tibi nomine alimentorum, siue impensarum, quibus pro ratione necessitatis filiā tuam aluisti, a patre eius praestari oporteat, iudices caussa cognita statuent. nec impetrare debes, ut ea repetas, quaecumque cogente materno adfectu erogasti, etiamsi a patre suo educeretur. quasi nullum scilicet ex diuortio detrimentum ad mulierem rediret.

Filius non etiam aes alienum patris exsoluere cogitur. Idem in patre. Heres quoque filii non cogitur alere patrem, nisi ad summam egestatem deductus est: sicut & patroni atque liberti se inuicem alunt.

VIII.

Onera nepotum masculi sexus sustinemus, nō etiam eorum, qui ex filiabus nascūtur. Nam hae non nostrae, sed maritorum suorum potestati subiectos filios pariūt. Si tamen aut non superstites sint eorū patres, aut egētes: nobis oneri sunt.

ἐκεῖνον πῶς κατασχεῖν τὰ πράγματα, καὶ μετὰ τὴν ἥβην ἐναχθῆναι. εἰκὸς οὖν μετὰ τὴν ἥβην ἐναγόμενον αὐτὸν ἡττηθῆναι, ὥστε ἐκ τούτου δειχθῆναι, ὅτι ἀλλοτρίοις πράγμασιν ἐχρήσατο. τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ τίτλου εἴρηται ἐν τῷ περὶ διακατοχῶν.

ΠΕΡΙ' ΓΟΝΕ'ΩΝ, ΚΑΙ' ΤΗ͂Σ ΕΙ'Σ αὐτοὺς ὑποταγῆς παρὰ τῶν τέκνων ἐπὶ τῇ ἀναγωγῇ αὐτῶν ὀφειλομένης. καὶ ὅτι ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς γονεῖς οἱ παῖδες κολάζονται.

ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μ. τίτλον α. κεφάλαιον ις.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. ε.

Ὁ δικαστὴς γινώσκει τοὺς παῖδας ἐκ τῶν γονέων, καὶ τοὺς γονεῖς ἐκ τῶν παίδων διὰ ἀπορίαν καὶ ἀσθένειαν τρέφεσθαι .... οἱ παῖδες, εἴτε ὑπεξούσιοι. καὶ ὁ πορνογενὴς τρέφει τὴν μητέρα, καὶ ἡ μήτηρ αὐτόν. καὶ ὁ κατὰ μητέρα πάππος ἀνατρέφει.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Οὐ μὴν ὁ κατὰ τὸν πατέρα. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς τρέφεται παρ' αὐτῆς. φησὶ γὰρ ὁ κανών, ὁ πορνογενὴς τῇ τύχῃ τῆς μητρὸς ἕπεται.

Καὶ ὁ πατὴρ τὴν νόμιμον θυγατέρα. τὸν πενόμενον παῖδα, καὶ μὴ δυνάμενον κάμνειν, τρέφειν ὁ πατὴρ ἀναγκάζεται. ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ * βάρη χορηγεῖν αὐτῷ, ἐσθῆτα καὶ οἴκησιν.

* τουτέστι, τὰ τοῦ ἱματισμοῦ, τὰ τῶν στρωματίων.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ταῖς διατροφαῖς καὶ ἡ ἐσθὴς καὶ ἡ οἴκησις, καὶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα καὶ πρὸς φυλακὴν καὶ φροντίδα τοῦ σώματος ἐπιτήδεια περιέχεται.

Καὶ ὁ αὐτεξούσιος ἄνηβος, πενόμενον τὸν πατέρα ἀναγκάζεται τρέφειν. ἄτοπον γάρ ἐστιν, ἐν εὐπορίᾳ ὄντος τοῦ παιδός, πενέσθαι τὸν πατέρα, καὶ δεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων. ἡ μήτηρ ἀναγκαίως ἀποθρέψασα τὴν θυγατέρα καὶ συμμέτρως, καλῶς ἀπαιτεῖ τὸν πατέρα: οὐ μὴν ἐὰν σχέσει μητρικῇ ἐδαπάνησε, κἂν † παρὰ τῷ πατρὶ ἀνετρέφετο.

† παρὰ τοῦ πατρός.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐὰν μήτηρ ἀναθρέψασα τὸν ἑαυτῆς υἱόν, ἀπαιτῇ τὸν ἴδιον ἄνδρα ἅπερ ἀνήλωσε, χρὴ συμμέτρως αὐτῆς ἀκούεσθαι. οὕτω γὰρ ὁ θεῖος Μάρκος ἀντέγραψεν· ὅσον ὀνόματι τῶν ἀλιμέντων, ἤτοι τῶν χορηγιῶν ὡς κατὰ τὸ ἀναγκαῖον τὴν σὴν θυγατέρα ἀνέθρεψας, χρὴ † παραδεχθῆναι σοί, παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, οἱ δικασταὶ διαγνώσονται. καὶ οὐκ ὀφείλεις ἐπιτυχεῖν εἰς τὸ ἀπαιτεῖν ἐκεῖνα, ὅσα τῇ μητρικῇ διαθέσει ἀναγκασθεῖσα ἀνήλωσας· εἰ καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἀνετρέφετο, ὅτι μηδεμίας βλάβης ἐπιούσης αὐτῇ ἀπὸ τοῦ διαζυγίου.

† παρασχεθῆναι.

Οὐ μὴν καὶ χρέος ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἀναγκάζεται διδόναι. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ πατρός. καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ υἱοῦ οὐκ ἀναγκάζεται τὸν πατέρα τρέφειν, εἰ μὴ ἄκρως πένεται. ὡς καὶ οἱ πάτρωνες, καὶ οἱ ἀπελεύθεροι τρέφουσιν ἀλλήλους.

η.

Τὰ βάρη τῶν ἐξ ἀρρενογονίας ὑπέχομεν ἐκγόνων, οὐ μὴν καὶ τῶν ἀπὸ θυγατέρων. αὗται γὰρ οὐχ ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑπεξουσίους τίκτουσιν. εἰ δὲ μὴ περίεισιν οἱ πατέρες αὐτῶν, ἢ πένονται: τὰ βάρη αὐτῶν ὑπέχομεν.

ι.

Ταῖς χρείαις τῶν πατέρων, βοηθεῖν τοὺς παῖδας δίκαιόν ἐστιν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Ἐν ταῖς ἀνάγκαις χρὴ τοὺς παῖδας συνδοῦν τοῖς γονεῦσιν.

Ὁ ἁρμόδιος δὲ δικαστὴς κελεύσει τὸν πατέρα τρέφεσθαι παρὰ τοῦ παιδὸς, ἐὰν ἔχῃ ἱκανὴν οὐσίαν εἰς τὸ ἀποθρέψαι τὸν πατέρα.

ιγ.

Κἀκεῖνο δὲ διατυπῶσαι συνείδομεν, ἵνα εἴπερ τὸν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γάμον λυθῆναι συμβαίη, οἱ ἐκ τοῦ γάμου γεννηθέντες παῖδες μηδενὶ τρόπῳ βλαβῶσιν ἐκ τῆς διαζεύξεως τοῦ γάμου, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν καλείσθωσαν, ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας ἀναμφισβητήτως ἀποτρεφόμενοι.

ιζ.

Ὅπερ δὲ περὶ τοῦ τρέφεσθαι τὸν πατέρα καὶ τοὺς παῖδας διωρίσαμεν πενομένους, τοῦτο δὴ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων προσώπων ἑκατέρας φύσεως κρατεῖν κελεύομεν.

Ἀνάγνωθι καὶ .... τίτλον β. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Καὶ ὁ στρατιώτης υἱὸς, τὴν εὐσέβειαν χρεωστεῖ τῷ πατρί: καὶ ἁμαρτάνων εἰς αὐτὸν, κολάζεται πρὸς τὸ μέτρον τοῦ ἁμαρτήματος. καὶ οἱ συνελευθερωθέντες τῇ μητρὶ, τιμᾶν αὐτὴν ὀφείλουσιν. ὁ πατέρα ἢ μητέρα τύπτων, οὓς προσκυνεῖν ὀφείλει, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἁμαρτήματος τιμωρεῖται. πρὸς γὰρ τὴν δημοσίαν † ἀσέβειαν ἀναφέρεται τοῦτο. καὶ ὁ πατέρα ἢ μητέρα, ὑφ' ὧν † ἀνεστράφη, γόητας εἰπὼν, ἀνάξιός ἐστι στρατείας.

[margin: † εὐσέβειαν. † ἀνετράφη.]

Ἐν δὲ τῷ β. κεφαλαίῳ.

Οἱ γονεῖς καὶ οἱ πάτρωνες εἰ καὶ διὰ ἐντολέων ἀγωνίζονται, ὅμως οὐκ ἐνάγονται τῇ περὶ δόλου, ἢ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ: εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐκ ἀτιμοῦνται διὰ ἐντολέως ἀγωνιζόμενοι. ὅτι † τῷ πατρικίῳ ἐνάγονται.

[margin: † τῷ περὶ βίας.]

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Μηδὲ μετὰ ἐντολέως κατὰ πατρὸς ἢ πάτρωνος κινείτω τὴν ἀτιμωτικὴν ἀγωγὴν, εἰ καὶ μὴ ἀτιμοῖ αὐτούς: μήτε τὸ † ἐν δίκῃ ἰντερδίκτον.

[margin: † ἰδὶ βιά.]

* Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μθ. τίτλον ..... κεφάλαιον ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Καὶ ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ, καὶ ὁ πάτρων τῷ ἀπελευθέρῳ, τίμιος εἰκότως νομίζεται. καὶ ὅτι, τιμὴν ὁ υἱὸς χρεωστεῖ τῷ πατρὶ, οὐ μὴν ἐργασίας.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. λβ.

ΠΕΡΙ † ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΠΑΙΔΩΝ γνησίων τε καὶ νόθων. καὶ ἐκ νόθων γενομένων γνησίων. καὶ * ἐκ παλλακῶν γνησίων γενομένων τῇ τῶν προικώων συμβολαίων ποιήσει.

[margin: † περὶ κληρονομίας ὀρφανῶν καὶ εἰς τὸ περὶ ἰκανῶν συμμαχίας. * περὶ παλλακῶν καὶ παίδων αὐτῶν τῇ φυσικῇ παίδων.]

X.

Parentum necessitatibus succurrere liberos iustum est.

SCHOLION.

THEODORVS. In necessitatibus liberos subuenire parentibus oportet. [margin: l.1.& 2.C.de al.lib.]

Iudex autem competens a filio patrem ali iubebit, si facultates ad alẽdum patrem sufficientes habet.

XIII.

Illud quoq; nobis disponere libuit, ut si quando matrimonium inter uirum & uxorem dirimi contigerit, nati ex eo liberi nullo modo damnum ex diuortio capiant: sed ad successionem parentum uocentur, haud dubie de bonis paternis alendi. [margin: Nouel.117. cap.7.]

XVII.

Quod autem de alendis tam patre, quam liberis egentibus definiuimus, id in omnibus personis utriusq; sexus, tam adscendentibus, quam descendentibus, obtinere iubemus.

Legito & .... tit. II. cuius I. cap. dicitur:

Etiam filius miles pietatem patri debet, & in patrem aliqua committens, pro modo delicti punitur. Itidem filij, qui matris colliberti sunt, eam colere debent. Qui patri aut matri, quos uenerari oportet, manus infert; pro modo delicti punitur. Id enim ad publicam pietatẽ pertinet. Et qui patrem aut matrem, a quibus educatus est, maleficos appellauerit; militia indignus est. [margin: l.1.D.de obseq. parẽ.]

II. cap.

Parentes & patroni, quamuis per procuratorem litigant, tamen nec actione de dolo, nec iniuriarum conueniuntur: licet per procuratorem litigantes non fiant infames. Nec interdicto unde ui locus in eos est.

SCHOLION.

Ne quidem cum procuratore quis aduersus patrem uel patronũ actione famosa experiatur, licet eos infamia nulla notet: nec itẽ interdicto de ui.

* Legito & lib. XLVIIII. tit. ..... cap. VII. in quo dicitur:

Tam patris filio, quam liberto patroni persona non abs re honesta & sancta uideri debet. Item, filius honorem patri, non operas debet. [margin: l.9.D.eod.]

BASILICORVM LIBER XXXII.

DE SVCCESSIONE LEGITIMOrum liberorum & naturaliũ. & de his qui ex naturalibus legitimi fiunt: deque concubinis, quæ & ipsæ per instrumenta dotalia fiunt legitimæ.

TIT. I. CAP. II.

Nouel. 18. cap. ult. *Sancimus, ut si quis uxorem legitimam non habens, erga suam ancillam meliore quodam animo sit adfectus, & ex ea in seruitute constituta liberos susceperit, postea uero libertate ancillam donauerit, nuptias confirmauerit, instrumenta nuptialia conscripserit: siue liberi deinceps exstiterint, siue non exstiterint, (ut casus utriusque constitutionis nostræ complectamur) & uxor esto legitima, & ipsius in potestate filij, & sui, & ab intestato patris heredes: (de illis autem loquimur, qui ante instrumenta dotalia suscepti sunt) his ipsis ijs, per quas ad ingenuitatem modo prædicto peruenerũt, & subsequuta deinceps dotalium instrumẽtorum confectione, filiorũ eis legitimorũ ius indulgẽtibus.*

TIT. II. cap. IIII.

Nouel. 89. cap. 12. §. si uero filios. *Si quis legitimos liberos habet, non potest filijs naturalibus, nec e concubina susceptis, eorumque matri ultra unam unciam relinquere uel donare. Quod si concubina sola sit, ei semunciam relinquat aut largiatur. Ceterum si legitimos liberos nullos habeat, nec aliquem adscendentium, quibus ex necessitate legis relinquere bonorum suorum partem testatores conuenit: licitum esto, ut etiam ad uncias usq. XII. liberi naturales heredes scribantur. Sin aliquos adscendentium habeant, legitimam eis portionem relinquant; reliquũ ad naturales liberos transmittendi facultatem habeant. Quod si moriantur intestati, qui liberos naturales habent; duas tantum uncias cum matre liberi partiẽdas consequantur: ita ut mater quoque unius filij portionem accipiat. Hæc autem dicimus, si uni quis concubinæ cohabitãs, liberos ex ea susceptos habeat. Nam si profusa libidine fuerit, & alias alijs meretrices induxerit: eæ procul ab hac lege prorsus arceantur. Si denique legitimis exstantibus, spurios quoq. reliquerit; ab intestato quidem nihil illi consequantur, sed a legitimis pro ratione decori, & modo facultatum, dumtaxat alantur. In quibus autem casibus liberi naturales uocantur, in ijsdem & ipsi pari modo parentibus uicem rependant.*

BASILICORVM

LIBER XXXIII.

DE ADOPTANTIBVS ET ADOPTATIS, & quinam adoptare uel adoptari possint, qui non possint.

TIT. I. CAP. XVII.

L. 17. D. de adopt. *Nemo * pupillum adoptare potest, nisi cognatus eius sit, uel eum adfectione sancta complectatur.*

* cuius scilicet ipse tutor est, non autem pupillum patris potestati subiectum.

ΤΙΤΛΟΥ α. κεφάλ. β.

Θεσπίζομεν ὥστε γαμετὴν οὐκ ἔχων γνησίαν, πρὸς θεράπαιναν οἰκείαν σχοίη κατά τινα βελτίονα γνώμην, καὶ δὴ καὶ παιδοποιήσειεν ἐξ αὐτῆς ἐν δουλείᾳ καθεστώσης: ὕστερον δὲ ἐλευθερίᾳ τιμήσειε τὴν θεράπαιναν, καὶ τὸν γάμον βεβαιώσειεν: ἔπειτα τὰ γαμικὰ συμβόλαια συγγράψειε: εἰ καὶ γένοιντο παῖδες μετὰ ταῦτα, ἢ καὶ μὴ γένοιντο: (ἵνα τὰ ἑκατέρας ἡμῶν διατάξεως συλλαβοίμεν θέματα) ἔστω καὶ ἡ γυνὴ γνησία, καὶ οἱ παῖδες ὑπεξούσιοι, καὶ γνήσιοι, καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι τῷ † γεννήσαντι, (φαμὲν δὲ τοὺς πρὸ τῶν προικώων τεχθέντας) τῶν ὁδῶν, δι' ὧν εἰς εὐγένειαν κατὰ τὸ προειρημένον ἀφίκοντο, καὶ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν προικώων ποιήσεως, τὸ γνήσιον αὐτοῖς χαριζομένων

† γεγεννηκότι.

ΤΙΤΛΟΥ β. ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ.

Ὅτι εἰ παῖδας ἔχοι τις νομίμους, μὴ δύνασθαι αὐτὸν τοῖς φυσικοῖς παισί, μήτε † δὲ ἐκ παλλακῆς παραγεγόνοσι, μιᾶς οὐγκίας, καὶ τῇ μητρὶ αὐτῶν καταλιμπάνειν ἢ δωρεῖσθαι. εἰ δὲ παλλακὴ μόνη εἴη, ταύτῃ τὸ ἡμιούγκιον καταλιμπάνεσθαι ἢ δωρεῖσθαι. εἰ μέν τοι παῖδας οὐκ ἔχει γνησίους, ἤ τινα τῶν ἀνιόντων, οἷς ἀνάγκῃ νόμου καταλιμπάνειν μέρος τῆς οἰκείας περιουσίας προσήκει τοὺς διατιθεμένους: ἄδεια ἔστω καὶ εἰς τὰς ιβ. γράφειν τοὺς φυσικοὺς παῖδας κληρονόμους. εἰ δὲ ἔχοιεν τινὰς τῶν ἀνιόντων, τὴν νόμιμον αὐτοῖς καταλιμπανέτωσαν μοῖραν. τὸ δὲ λοιπὸν, εἰς τοὺς φυσικοὺς παῖδας παραπέμπειν ἄδειαν ἐχέτωσαν. ἀδιαθέτων δὲ τελευτώντων τοὺς φυσικοὺς παῖδας ἐχόντων, δύο μόνας γο ἔχειν τοὺς παῖδας ἅμα τῇ μητρὶ μεριζομένας: ὥστε ἑνὸς παιδὸς μερίδα καὶ τὴν μητέρα λαμβάνειν. ταῦτα δὲ φαμὲν, εἰ μιᾷ παλλακῇ συνοικῶν, παῖδας ἐξ αὐτῆς ἔχοι. εἰ γὰρ ἐκκεχυμένα τὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῷ γένηται, καὶ ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ἐπεισάγει πορνευομένας, πόρρω τοῦ νόμου καθάπαξ αὐτὰς ἀπελαύνεσθαι. εἰ δὲ γνησίων ὑπόντων, καταλίποι καὶ νόθους, ἐξ ἀδιαθέτου μὲν οὐδὲν αὐτοῖς ὑπάρχειν: ἀποτρέφεσθαι δὲ μόνον παρὰ τῶν γνησίων, κατὰ τὸ πρέπον καὶ πρὸς τὸ τῆς οὐσίας μέτρον. ἐφ' ὧν δὲ θεμάτων οἱ φυσικοὶ παῖδες καλοῦνται, ἐπὶ τούτων καὶ αὐτοὶ τῷ ἴσῳ τρόπῳ τοὺς γονεῖς † ἀμειβέσθωσαν.

† τελεία.

† ἀμειβέσθωσαν.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. λγ.

ΠΕΡΙ ΥΙΟΘΕΤΟΥΝΤΩΝ ΚΑΙ υἱοθετουμένων. καὶ τίνες δύνανται υἱοθετεῖν, ἢ υἱοθετεῖσθαι, καὶ τίνες οὐ δύνανται.

ΤΙΤΛΟΥ α. κεφάλ. ιζ.

Οὐδεὶς υἱοθετεῖσθαι τὸν * ἀνήβον δύναται, εἰ μὴ συγγενὴς αὐτοῦ, ἢ χρηστὴν ἔχων πρὸς αὐτὸν διάθεσιν:

* τὸν ἐπιτροπευόμενον. οὐ μὴν μὴν τὸν ὑπὸ πατέρα ὄντα.

θεσιν: ἵνα μὴ ἔχωσιν ἄδειαν οἱ ἐπίτροποι λύειν τὰς ἐπιτροπὰς καὶ τὰς παρὰ τῶν γονέων γινομένας ὑποκαταστάσεις, υἱοθετοῦντες τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἐπιτροπευομένους.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ γὰρ μηδέν, φησίν, ἐστὶ τοιοῦτον, ἡ θέσις κωλύεται, ἵνα μὴ ἐξῇ τοῖς ἐπιτροπεύουσι τὸν ἀφῆλικα, εἰς θέσιν αὐτὸν διδόναι καὶ κατ' αὐτοῦ λύειν τὴν ἐπιτροπικὴν φροντίδα, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς γενομένην ... ἤτοι κατὰ ἀφῆλικα ὑποκατάστασιν ἐκ τοῦ πατρὸς γεγενημένην ἀφανίζειν. ὁ γὰρ δοθεὶς εἰς θέσιν ὁ ἄνηβος ἐν ὑπεξουσιότητι τελευτήσας: οὐκέτι καλεῖται ὁ ὑποκαταστάτος εἰς κλῆρον, ὑπεξούσιος γὰρ κληρονόμον οὐκ ἔχει.

Ζητείσθω δὲ τὰ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ ἀνήβου καὶ τοῦ θέλοντος αὐτὸν υἱοθετήσασθαι, μήποτε οὐ συμφέρῃ, καὶ τὰ περὶ τῶν τρόπων τοῦ υἱοθετουμένου καὶ τῆς ἡλικίας, μήποτε ὀφείλει μᾶλλον παιδοποιῆσαι, ἢ καὶ εἰ ἔχει παῖδας: ἵνα μὴ μειωθῇ ἡ ἐλπὶς αὐτῶν τῆς διαδοχῆς, ἢ ὁ ἄνηβος εὑρεθῇ λαμβάνων ἧττον ἤπερ ἐστὶν ἄξιον.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἵνα ἐκ τῆς αὐτῶν οὐσίας διακριθῇ περὶ θέσεως, εἰ συμφέρουσα, ἤτοι σύμφερος ἐστὶ τῷ ἀφήλικι ἡ θέσις: καὶ ἵνα μὴ σκηνικὸς ἢ ἄσωτος ᾖ.

Ἐν τῷ μς. κεφαλαίῳ.

Ἡ γυνὴ οὐ δύναται υἱοποιεῖσθαι, ὅτι οὐδὲ ὑπεξουσίους ἔχει τοὺς παῖδας. ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς παραμυθίαν τῶν ἀπωλομένων παίδων βούλεται λαβεῖν, δίδομεν αὐτῇ τοῦτο ποιεῖν, ὡσανεὶ ἐξ αὐτῆς τεχθέντα αὐτόν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Μὴ ἐναντιωθῇ σοι ἡ η. διάταξις τοῦ λγ. τίτλου τοῦ ζ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἀδιαστίκτως λέγουσα, μὴ δύνασθαι υἱοθετεῖν τὰς γυναῖκας: ἀλλὰ νόει αὐτὴν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐνταῦθα.

μζ.

Ἡ υἱοθεσία τῶν αὐτεξουσίων οὐκ ἄλλως γίνεται, ἢ ἐνταῦθα, ἢ ἐν ἐπαρχίᾳ, εἰ μὴ κατὰ βασιλικὴν ἀντιγραφὴν γένηται ἡ θέσις.

να.

Δεῖ τὸν λαμβάνοντα εἰς υἱοθεσίαν, εἶναι μείζονα τοῦ λαμβανομένου. ἐπειδὴ πρὸς μίμησιν τῆς φύσεως ἐπινενόηται. ἡ δὲ φύσις πρεσβύτερον † εἶναι τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα. (*marg.:* † ἀλ.) νομίζεται γὰρ τέρας εἶναι καὶ τῆς φύσεως ἀλλότριον, τὸ λέγειν μείζονα εἶναι τὸν παῖδα τοῦ πατρός. ταῦτα δὲ † καὶ ὑπεξουσίων καὶ αὐτεξουσίων προβαίνει. (*marg.:* † καὶ ἐπί.) δεῖ δὲ καὶ προηγεῖσθαι τὸν πατέρα ὀκτωκαίδεκα ἐνιαυτούς. ἡ γὰρ τοιαύτη ἡλικία ἐφηβότης λέγεται τελεία, ὅτε καὶ οἱ βραδέως ἡβῶντες ἡβῶσι, τοῦ σχήματος πάντως συντρέχοντος.

νβ.

Ὁ μὲν κασράτος ἢ ὁ θλιβίας οὐ λαμβάνουσιν εἰς θέσιν, οὔτε αὐτεξούσιον παρὰ βασιλέως, οὐδὲ ὑπεξούσιον παρὰ ἄρχοντος. οἷς γὰρ ἡ φύσις

etatur: ne sit in potestate tutorum, tutelæ suæ commissos adoptãdo, tam tutelas, quam factas a parentibus substitutiones extinguere.

SCHOLION.

Nam si nihil eiusmodi sit, inquit, (hoc est, si nulla sit cognatio, uel adfectio) adoptio prohibetur: ne liceat pupillorum tutoribus, eos adoptandos dare, ac in eorum damnum & tutelam finire, & factam in eis a patre pupillarẽ substitutionem extinguere. Quippe si datus in adoptionẽ impubes, alienæ potestati subiectus decesserit: nõ amplius is, qui ei substitutus est, ad successionẽ uocatur. Nam qui alienæ potestatis est, heredẽ non habet.

Habetur autem quæstio de facultatibus pupilli, & eius, qui eum adoptare uult, an forte parum id fieri expediat: itemque de moribus adoptantis, & ætate, num potius procreare liberos debeat, & an liberos habeat: ne horum spes in successione deminuatur, aut minus percipere pupillum deprahẽdatur, quam dignum sit eum consequi.

SCHOLION.

Vt ex eorũ facultatibus æstimatio de adoptione fiat, an adoptio salubris, hoc est, utilis sit pupillo: & ne scenicus sit aut prodigus, qui adoptat.

XLVI. cap.

Mulier adrogare non potest, quum nec liberos in potestate habeat. Verum quoniã in solatium amissorum filiorum, in adrogationem accipere quem cupit: eius faciundi potestatem ipsi concedimus, ut quasi ex se progenitum habeat. l. 5. C. eod.

SCHOLION.

Ne obstet tibi VIII. constitutio tituli XXXIII. lib. VII. codicis, quæ indistincte dicit, feminam adoptare non posse: sed eam intellige secundum id, quod heic dictum est.

XLVII.

Adrogatio eorum, qui sui iuris sunt, non aliter uel heic, uel in prouincia fit, quam ex rescripto principali.

LI.

Debet is, qui sibi filiũ adoptat, esse natu maior adoptato. Nam ad imitationem naturæ adoptio excogitata est. Natura uero patrem filio seniorem agnoscit. Quippe monstrum, & a natura quid alienum esse putatur, dicere filium patre natu maiorem esse. Atque hæc tam in filiysfamilias, quam in patribusfamilias, locũ habent. Et quidem oportet annis decem & octo patrem præcedere. Nam istac ætas plena pubertas dicitur, quando pubescunt & y, qui tarde pubescunt, habitu prorsus concurrente. Theophilus §. minorem. Instit. eod.

LII.

Castratus & thlibias nec patremfamilias apud principem, nec filiumfamilias apud magistratum adoptare possunt. Nam quibus natura §. sed & illud. Instit. eod. Theophilus.

procreãdorum liberorum facultatem negauit, ijs hoc nec ius ciuile concessit, quod naturæ uestigijs insistit. quippe ne sperare quidem possunt, se liberos progenituros. At spado, quoniam spes est eum fortasse uitio liberatum posse liberos gignere, tam filiumfamilias, quam patremfamilias in adoptionem accipiet. Sed idem spado filiumfamilias adoptãs, eum in potestate non est habiturus. Eunuchus generale nomen est, ac in tres species diuiditur. Nam quidam eorum sunt spadones, quidam castrati, quidam thlibiæ. Ac spadones quidem sunt, qui propter aliquem morbum, uel frigiditatem, genitalibus membris noxiam, quo minus liberos procreent, impediuntur. Thlibiæ uero, quibus a nutrice uel matre forte sunt extriti testes. Castrati denique, quibus exsecta sunt membra genitalia.

LIII.

Theophilus §. femina, etc.

Est & aliud quiddam commune tam adrogationi, quam adoptioni; quod femina constituit. Nam femina nec per oblatas principis preces, ne apud magistratum quemquam adoptare potest. quoniam adoptio patriam nobis in liberos potestatem tribuit. At mulier nec naturales liberos in potestate habet. Ius autem ciuile naturam sequitur. Igitur haud abs re neminem adoptabit, nisi si ex indulgentia principis, in solatium defunctorum eius liberum, aliquem in adoptionem accipere cupiat. Quamobrem mulier, quæ liberos omnino nullos habet, ne quidem ex rescripto principis aliquem adoptabit. Præter differẽtias indicatas, & hæc est........

Legito & lib. X. tit. IIII. cap. IIII. them. IIII.

SCHOLION.

l.3.§.6.D.de minor.

Sunt enim hęc eius uerba: Minor aduersus adrogationem restituitur. Nam ipse fortassis locuples est, at is qui eum in adoptioné accepit, inops.

DE INFANTIBVS EXPOSITIS uel abiectis, tam liberis, quam seruis.

Tit. II. cap. II.

l.2.C.de inf. exp.

Vnusquisque subolem suam nutriat. quod si eam exposuerit, animaduersioni meritæ subiacebit. Nec amplius uel dominus, uel patronus repetere potest, quod exposuit.

IIII.

debet esse l.4.& ult.C.de inf.exp.

Sancimus, ut quoscumque uel in ecclesijs, uel in uicis, uel alijs locis abiectos constiterit, ijs modis omnibus liberi sint: etiamsi certam quamdam probationem petitor habeat, qua ostendat, eiusmodi personam ad suum pertinere dominium. Nam si legibus nostris statutum est,

ἠρνήσατο τὸ παιδοποιεῖν, τούτοις καὶ ὁ νόμος, κατὰ πόδα βαδίζων τῆς φύσεως. ἀνέλπιστοι γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς παιδοποιίας. ὁ δὲ σπάδων (ἐπειδὴ τοῦτον ἐλπὶς εἰκὸς τοῦ πάθους † ἐπαλλαγέντα δυνάσθαι * ποιεῖν) εἰς θέσιν λήψεται καὶ ὑπεξούσιον καὶ αὐτεξούσιον. ἀλλ' ὁ σπάδων λαμβάνων ὑπεξούσιον εἰς θέσιν, οὐχ ἕξει τοῦτον ὑπεξούσιον. εὐνοῦχος ὄνομα ἐστὶ γενικὸν, τέμνεται δὲ εἰς γ. τῶν γὰρ εὐνούχων οἱ μὲν εἰσὶ σπάδωνες, οἱ δὲ καστράτοι, οἱ δὲ θλιβίαι. καὶ σπάδωνες μέν εἰσιν, οἱ τινες διά τι πάθος ἢ ψύξιν ἐνοχλήσασαν τοῖς γονίμοις μορίοις, παιδοποιεῖν κωλύονται. θλιβίαι δὲ, οἱ τινες ὑπὸ τῆς τροφοῦ ἢ τῆς μητρὸς τυχὸν, ἔκθλιψιν τῶν διδύμων ὑπέστησαν. καστράτοι δὲ, ἐφ' ὧν γέγονεν ἐκτομὴ τῶν γεννητικῶν μορίων.

† ἀπαλλαγέντα.

* παιδοποιεῖν.

νγ.

Ἔστι καὶ ἑτέρα κοινωνία υἱοθεσίας, ἣν ἀποπληροῖ ἡ γυνή. γυνὴ γὰρ οὐδὲ κατὰ βασιλικὴν αἴτησιν, οὐδὲ κατὰ ἀρχοντικὴν, δύναται λαμβάνειν εἰς θέσιν τινα. ἡ γὰρ θέσις δίδωσιν ἡμῖν τὴν κατὰ τοῦ παιδὸς ὑπεξουσιότητα. αὐτὴ δὲ τοὺς φυσικοὺς παῖδας ὑπεξουσίους οὐκ ἔχει. ὁ δὲ νόμος ἀκολουθεῖ τῇ φύσει. εἰκότως οὐ λήψεται εἰς θέσιν τινὰ, εἰ μὴ ἄρα ἐκ φιλοτιμίας βασιλέως πρὸς παραμυθίαν τῶν τελευτησάντων αὐτῆς παίδων βουληθῇ λαβεῖν. ὥστε οὖν ἡ μὴ ἔχουσα παῖδας γυνὴ, οὐδὲ διὰ βασιλέως ἀντιγραφῆς εἰς θέσιν λήψεται τινά. πρὸς τὰς εἰρημένας διαφορὰς ἐστὶ καὶ αὕτη........

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ι. τίτλον δ. κεφάλαιον δ. θεμ. δ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Φησὶ γὰρ, ὁ ἀφῆλιξ κατὰ ἀρρογατίωνα ἀποκαθίσταται. τυχὸν γὰρ αὐτὸς μέν ἐστι πλούσιος, ὁ δὲ λαβὼν αὐτὸν πένης.

ΠΕΡῚ ΝΗΠΊΩΝ ἘΚΤΙΘΕΜΈνων ἤτοι ῥιπτομένων.

Τίτλου β. κεφάλαιον β.

Εἷς ἕκαστος τὴν ἰδίαν γονὴν τρεφέτω. εἰ δὲ ἐκθῆται αὐτὴν, ἀξίως τιμωρηθήσεται. οὐκέτι δὲ ἢ δεσπότης ἢ πάτρων ἐκδικῆσαι δύναται, ὅπερ ἂν ἐκθῆται.

δ.

Θεσπίζομεν, ὅσοι ἐν ἐκκλησίαις, ἢ ἐν ῥύμαις, ἢ ἄλλοις τόποις ἀπορριφέντες δειχθῶσι, * τούτοις πᾶσι τρόποις † ἐλευθέροις εἶναι: καὶ εἰ ἀκριβής τις ἀπόδειξις ὑπάρχει † τῷ ἐνάγοντι, εἰς τὸ δεῖξαι τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τῇ αὐτοῦ διαφέρειν δεσποτείᾳ. εἰ γὰρ τοῖς ἡμετέροις προστέτακται νόμοις,

* οὗτοι.

† ἐλευθέρα.

† τῷ.

μοις, ὥστε τοὺς νοσοῦντας οἰκέτας παρὰ τῶν δεσποτῶν καταφρονηθέντας, ὡς τῆς αὐτῶν ὑγείας ἀπελπισθείσης ἐκ τῶν κεκτημένων ἐπιμελείας μὴ ἀξιουμένους, πάντως εἰς ἐλευθερίαν ἁρπάζεσθαι, πῶς ἄρα γε τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ τῆς ζωῆς ἀρχῇ τῇ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καταλειφθέντας εὐσεβείᾳ, καὶ παρ' αὐτῶν ἀνατραφέντας, ἀνεξόμεθα εἰς ἄδικον δουλείαν καθέλκεσθαι; ἀλλὰ τούτους ἐλευθεροῦσθαι θεσπίζομεν, μήτε τὰς ἐκ τῶν ἡμετέρων νόμων τῶν ταῦτα πραττόντων διαφευγόντων ποινάς: οἷα πάσης ἀπανθρωπίας καὶ ὠμότητος πληρωμένων, καὶ τοσοῦτον πάσης μιαιφονίας † χείρονας ὅσον ταύτην τοῖς ἀθλιωτέροις ἐπάγουσι. † χείρονες.

ut serui ægrotantes a dominis neglecti, & qui uelut desperata eorum ualetudine, possessorum curatione digni non censentur, omnino in libertatem abripiantur: quonam pacto in ipsis uitæ primordijs aliorum hominum pietati relictos, & ab eis educatos, in seruitutem iniquam pertrahi patiamur? Enimuero liberos esse sancimus, ne illis quidem, qui hæc faciunt, irrogandas ex legibus nostris pœnas effugientibus; uelut omni refertis inhumanitate & crudelitate, quæ tanto quouis homicidio peior est, quanto miserioribus eam inferunt. l.un.§.3.C.de lat.lib.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. λδ.

ΠΕΡΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ, ΔΟΥΛΩΝ τε καὶ ἐλευθέρων. καὶ περὶ ὑποστροφῆς αὐτῶν, καὶ περὶ παίδων αὐτῶν, καὶ δικαίου.

Τίτλου α. κεφ. δ.

Οἱ ἐν πολέμῳ ληφθέντες, ἔχουσι τὸ δίκαιον τῆς ὑποστροφῆς, καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ. καί, ὅτι μὲν ὑποστρέψει ὁ αἰχμάλωτος, οὐδέποτε δοκοῦσιν οἱ παῖδες, αὐτοῦ αὐτεξούσιοι γενέσθαι. εἰ δὲ παρ' αὐτοὺς ἀποθάνῃ, ἀφ' οὗ ἐλήφθη, καὶ αὐτοὶ ἔχουσιν ἴδια τὰ ἐν μέσῳ κτηθέντα: κληρονομίαν δὲ κτᾶσθαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ πατρὸς αἰχμαλωσίας, οὐ δύνανται. οἱ δὲ δοῦλοι τῇ κληρονομίᾳ προσπορίζουσι. καὶ ὅτι, ὁ τοῦ αἰχμαλώτου παῖς καλῶς γαμεῖ, καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ τικτόμενος ὑποστρέφοντι τῷ πάππῳ γίνεται ὑπεξούσιος. τοῦτο δὲ διὰ τὸ δημόσιον χρήσιμον τῶν γάμων. καὶ ὅτι, ἀγοράζων δοῦλον, κἂν εἰδὲ τὴν αὐτοῦ κατάστασιν, γίνεται αὐτοῦ δεσπότης. διδοὺς δὲ ὁ πρώην αὐτοῦ δεσπότης τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ δοθέν, ἀναλαμβάνει αὐτόν: κἂν ἐνόμιζεν αὐτὸν ὁ ἀγοραστὴς μὴ εἶναι ἀλλότριον, εἰ μὴ ἄρα παρῆλθεν ὁ τῆς ἐν τῷ χρᾶσθαι δεσποτείας χρόνος. εἰ δὲ ὁ ἀγοραστὴς αὐτὸν ἐλευθερώσει, ἤτοι ἕτερος καλῇ πίστει παρ' αὐτοῦ ἀγοράσας, οὐκ ἔτι δύναται ὁ πρώην δεσπότης ἀναλαβεῖν αὐτόν. ἡ μέντοι παρὰ τῶν πολεμίων ἐπιτεθεῖσα αὐτῷ ἐλευθερία, οὐκ ἐμποδίζει τῷ δεσπότῃ λαβεῖν αὐτὸν ἐρχόμενον ἐν τῇ πολιτείᾳ. δοκεῖ γὰρ ὑποστρέφειν διὰ τοῦ δικαίου τῆς ὑποστροφῆς, κἂν γνώμην εἶχεν ὑποστρέψαι πρὸς τοὺς πολεμίους.

Margin: γεγόνασιν αὐτεξούσιοι. — Σκλάβον, ὅτι ὁ δοῦλος αἰχμαλωτισθεὶς ὑποστρέψας, τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ ἀποδίδοται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὁ παρὰ τῶν πολεμίων ἐλευθερούμενος, εἰ καὶ ἐλευθερῶσαι αὐτὸν ἔλαχε, ὁ μὲν ὑπὸ λαβόντος αὐτὸν ὁ παλαιὸς δεσπότης, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φυλακῇ γεγονότος. εἰ καὶ μὴ ὡς ἀσπαζόμενος τὰ ἡμέτερα γέγονε παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ τοιαύτῃ ἐννοίᾳ, ὡς πάλιν ὑποστρέψαι πρὸς τοὺς πολεμίους, κατέχει αὐτὸν ὁ πρὶν δεσπότης, ὅπερ ἐπὶ τῶν ἐλευθέρων ἄλλως.

Καίτοι ἐπὶ τοῦ ὑποστρέφοντος ἐλευθέρου κεκανόνισται μὴ ἔχειν αὐτὸν τὸ δίκαιον τῆς ὑποστροφῆς, εἰ μὴ γνώμης ἦν τοῦ παραμεῖναι.

BASILICORVM LIBER XXXIIII.

DE CAPTIVIS, TAM SERVIS, quam liberis, deque horum postliminio, & filijs, & iure.

TIT. I. CAP. IIII.

Bello capti ius postliminij habent, tam belli quam pacis tempore. Item, quum reuersus fuerit is, qui captus est ab hostibus; numquam eius liberi patresfamiliarum fuisse uidetur. Sin autem apud eos defunctus fuerit, ipsorum propria sunt, quæ medio tempore sunt ab eis adquisita. Sed hereditatem captiuitatis paternæ tempore adquirere non possunt. Serui tamen hereditati adquirunt. Item, captiui filius recte ducit uxorem, eritque susceptus ex eo filius in aui reuersi potestate. quod sane propter publicam utilitatem nuptiarum admittitur. Item, qui seruum redimit, quamuis statum eius sciuit, tamen fit eius dominus. Verum qui pridem dominus erat, si pretium datum obtulerit, recipit eum, quamuis emtor nō alienum esse putabat: nisi tempus usucapionis transierit. Quod si emtor eum manumiserit, uel quis alius, qui ab eo bona fide redemit; non amplius prior dominus eum recipere potest. Ceterum imposita et libertas ab hostibus, non impedit dominum, quo minus eum in ciuitatem reuersum recipiat. Nam iure postliminij reuerti uidetur, quamuis ad hostes reuertendi animum habuit.

Margin: D. de capt. & postl. — hoc est, facti sunt patresfamiliarum. — Nota seruum captiuum, si reuertatur, domino suo reddi.

SCHOLION.

Ab hostibus manumissus, licet eorum seruitute liberatur: tamē si nanctus eum fuerit dominus ipsius uetus, intra præsidia nostra delatū, quamuis ad nos haud uenisset, ut res nostras sequeretur, sed eo consilio, ut rursus ad hostes reuerteretur: ab eodem priore domino retinetur, quod aliter est in liberis.

At uero in homine libero reuertente recepta est regula, ius eum postliminij non habere, nisi animum manendi habeat.

XIII.

Qui ab hostibus reuertitur, retro uidetur in ciuitate fuisse.

XIIII.

Qui armis uicti sunt, & hostibus se dederũt; ius postliminy non habent.

XV.

Qui non reuertitur ab hostibus, ex eo tempore decessisse uidetur, quo captus est.

XVI.

Postliminij ius est pristini status, & amissarum rerum recuperatio. Item, transfuga liber, tam masculus quam femina, ius postliminy nõ habet. nam qui malo consilio, & fortasse proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Seruum uero transfugam, & statuliberum reuertentem dominus recipit. Si uero interea, dum apud hostes est statuliber, exstiterit condicio: nec ipse postliminij ius habet, nec heres eum reuertentem recipit.

XVIII.

Hoc caput sublatum est per nouellam Do. Leonis.

Si quis ingenuam mulierem ab hostibus redemerit, & illam eo secum animo habuerit, ut ex ea liberos susceptas: statim in ea ius pignoris remittitur, & ingenuos ipsa parit. Ab hostibus recepta, pro qua pretium solutum non est; non ancilla, sed uxor reputabitur.

SCHOLION.

Nam ceteroqui pretio pro captiuo non soluto, redemtori captiuus seruire debet. At si contingat uxorem esse, quæ in hostium potestatem uenerit, & a milite recepta sit, eiq; copulata; definiti quinquennij seruitus ei remissa uidetur.

THEODORVS. Qui uult, uxorem ducere potest captiuam, quam ab hostibus redimit: nec pretium ab ea, quod pro ea dedit, exigit.

XXI.

Si cui conceptus in ciuitate filius, captiuo natus fuerit; rumpit testamentum eius, quod attinet partem institutionis: cetera uero in testamento scripta implentur.

XXVIII.

Captum bello mancipium in præda est, non iure postliminij redit.

Tit. quoque II. cap. I. dicitur:

L. 2. C. de postlim.

Ab hostibus redemta, non ancilla est; sed pignoris loco tenetur. ideoque si solutum ipsius pignus sit, libere quis eam ducit; nec amplius de statu eius, seu liberorum cõmunium est quæstio.

VI. cap.

Si quis captiuam redemerit, eamque prostituerit, non modo pretium non recipit, sed & ipsa uindicatur a præside, suisque restituitur.

ιγ.

Ὁ ὑποστρέφων, ἄνωθεν ἐν τῇ πολιτείᾳ εἶναι δοκεῖ.

ιδ.

Οἱ μεθ' ὅπλων ἡττηθέντες, καὶ τοῖς πολεμίοις ἑαυτοὺς ἐκδεδωκότες, οὐκ ἔχουσι δίκαιον ὑποστροφῆς.

ιε.

Ὁ μὴ ὑποστρέφων, δοκεῖ τελευτᾶν ἐξότε ἐλήφθη.

ιϛ.

Ὑποστροφῆς δίκαιον ἐστὶν ἐπανάληψις καὶ τῆς προτέρας καταστάσεως καὶ τῶν ἀφαιρεθέντων πραγμάτων. καὶ ὅτι, ὁ αὐτόμολος ἐλεύθερος ἀνήρ τε καὶ γυνή, τὸ δίκαιον τῆς ἐπιστροφῆς οὐκ ἔχει. ὁ γὰρ κακῇ βουλῇ καὶ προδότης τυχὸν τὴν ἰδίαν πατρίδα καταλιμπάνων, ἐναρίθμιος τοῖς πολεμίοις ἐστίν. τὸν δὲ αὐτόμολον δοῦλον καὶ τὸν ὑπὸ αἵρεσιν ἢ ἡμέραν ἐλευθερωθῆναι ὁρισθέντα, ὑποστρέφοντα ὁ δεσπότης ἀναλαμβάνει. εἰ δὲ ἐν ὅσῳ παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐστὶν ὁ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὁρισθεὶς, ἐξέλθῃ ἡ αἵρεσις: οὔτε αὐτὸς ἔχει τὸ δίκαιον τῆς ὑποστροφῆς, οὔτε ὁ κληρονόμος αὐτὸν ὑποστρέφοντα λαμβάνει.

ιη.

* Ἐὰν † τις εὕρῃ γυναῖκα παρὰ πολεμίων ἀγοράσῃ, καὶ συναφθῇ αὐτῇ ἐπὶ παιδοποιίᾳ: παραχρῆμα τὸ ἐν αὐτῇ δίκαιον τοῦ ἐνεχύρου λύει, καὶ εὐγενεῖς τίκτει. καὶ ἡ * διὰ τῶν πολεμίων ἀναληφθεῖσα, ὑπὲρ ἧς οὐκ ἐδόθησαν τιμαὶ, οὐ λογισθήσεται.

* περὶ συνοικεσίου

πολεμίων τῆς ἀγορασθείσης.

† τοῦτο τὸ παράγραφον ἀνηρέθη παρὰ τῆς νεαρᾶς τοῦ κυρίου Λέοντος.

* ἀπό.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐπειδὴ μὴ καταβληθέντος τιμήματος ὑπὲρ αἰχμαλώτου, δουλεύειν χρεωστεῖ ὁ αἰχμάλωτος τῷ ῥύσῃ, εἰ δὲ γυναῖκα εἶναι συμβῇ αἰχμαλωτισθεῖσαν, διὰ στρατιώτου ἐκλυθεῖσαν, καὶ αὐτῷ συναφθεῖσαν, δοκεῖ συγχωρεῖσθαι αὐτῇ τὴν δουλείαν τῆς ὡρισμένης πενταετίας.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Δύναται ὁ θέλων ἀγαγέσθαι ἣν ἠγόρασε παρὰ τῶν πολεμίων αἰχμάλωτον, καὶ ὁ μὴ δεδωκὼς αὐτῇ ὃ ἔδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς τίμημα.

κα.

Ἐὰν τῷ αἰχμαλώτῳ κυοφορούμενος ἐν τῇ πολιτείᾳ τεχθῇ, ῥήγνυσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ κατὰ τὸ τῆς ἐνστάσεως μέρος: τὰ δὲ λοιπὰ τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ γεγραμμένα πληροῦται.

κζ.

Τὸ ἐν τῷ πολέμῳ λαμβανόμενον ἀνδράποδον ἐν πραίδᾳ ἐστὶν, οὐ μὴν τῷ δικαίῳ τῆς ὑποστροφῆς ἐπανέρχεται.

ΤΙΤΛΟΥ β. ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἡ ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀγορασθεῖσα, οὐκ ἔστι δούλη: ἀλλ' ἐνεχύρου λόγῳ κρατεῖται. ὡς εἴγε λυθείη τὸ ἐπ' αὐτῇ ἐνέχυρον, ἀδεῶς τις ἄγεται αὐτήν: μηκέτι οὔσης ζητήσεως περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῆς, ἢ τῶν ἐξ αὐτῆς τικτομένων παίδων.

ϛ. κεφαλαίῳ.

Ἐὰν ἀγοράσῃ τις αἰχμάλωτον, καὶ προστήσῃ αὐτήν: οὐ μόνον τὰς τιμὰς οὐ λαμβάνει, ἀλλὰ κἀκείνη ἐκδικεῖται ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος, καὶ τοῖς ἰδίοις δίδοται.

ια. Ἐάν

ια.

Ἐάν τις ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀπαχθῇ, οὐ μὴν ἀπηγοράσθη, ἐλεύθερος ἔσται. εἰ δὲ δοῦλος ἦν, τῷ δεσπότῃ ἀποδοθήσεται παραχρῆμα.

ιη. κεφ.

Ὅτι εἰ ἀπαγορασθῇ τις ὀφείλει τὰς τιμὰς ἀποδοῦναι, ἢ πέντε ἔτη μόνον δουλεῦσαι.

Ἀνάγνωθι βιβλίον ιζ. τίτλον α. κεφάλ. κ.

ΠΕΡῚ ἈΓΡΩ͂Ν ΤΩ͂Ν ἈΝΑΛΗΦΘΈΝΤΩΝ ἀπὸ τῶν πολεμίων.

Τοῦ αὐτοῦ α. τίτλου κεφάλ. ιζ.

Τοὺς ἀναληφθέντας παρὰ τῶν πολεμίων ἀγρούς, οἱ πρώην ἀναλαμβάνουσι δεσπόται. οὐ γὰρ ἐν τάξει πραίδας εἰσὶν, ὥστε δημόσιοι γίνονται. οἱ γὰρ τῶν πολεμίων λαμβανόμενοι, γίνονται δημόσιοι.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. λε.

ΠΕΡῚ ΔΙΑΘΗΚΩ͂Ν ΚΑῚ ΔΙΑΤΙΘΕΜΈΝΩΝ. καὶ τίνες οὐ δύνανται διατίθεσθαι, ἢ κεκώλυνται μαρτυρεῖν ἐν διαθήκῃ.

[illegible]

ΤΊΤΛΟΣ α. κεφάλ. α.

Διαθήκη ἐστὶ δικαία βούλησις, ὧν τις θέλει μετὰ θάνατον αὐτοῦ γενέσθαι.

β.

Ὁ διατιθέμενος ὀφείλει τὸν νοῦν, οὐ μὴν τὸ σῶμα ἐρρῶσθαι.

ϛ.

Οὐδεὶς ἐν διαθήκῃ δύναται λέγειν μὴ κρατεῖν ἐν αὐτῇ τοὺς νόμους.

ζ.

Ὁ ἄρρην πληρώσας τὰ ιδ. ἔτη διατίθεται: ἡ δὲ θήλεια, τὰ ιβ.

η.

Ὁ ὑπεξούσιος οὔτε κελεύσει τοῦ πατρὸς εἰς τὰ παγανικὰ πεκούλια διατίθεται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Παγανικὰ τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς διδόμενα λέγει. εἰς γὰρ τὰ [illegible] καλῶς διατίθεται, εἰ ἄπαις ὢν τοῖς ἀνιοῦσι τὸ τρίτον διαφυλάξει.

θ.

Ὁ κωφὸς καὶ ἄλαλος οὐ διατίθεται. ἡ δὲ * προγενομένη ἔρρωται. δύναται δὲ καὶ ἐν τῇ νόσῳ διατίθεσθαι, βασιλέως ἐπιτρέποντος. ἡ ἐν αἰχμαλωσίᾳ γενομένη διαθήκη, οὐκ ἔρρωται, κἂν ὑποστρέψει ὁ αἰχμάλωτος. ὁ περιορισθεὶς, οὐ διατίθεται: οὔτε ἡ προγενομένη ἰσχύει. δίδοται γὰρ κατιοῦσιν ἢ ἀνιοῦσιν, ἢ δημεύεται ἡ οὐσία αὐτοῦ: ἢ ἄπορος οὖσα, παραχωρεῖται τοῖς δανεισταῖς. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν μεταλλιζομένων, καὶ τῶν ξίφει, ἢ θηρίοις ὑποβληθῆναι καταδικαζομένων. ἀπολ-

* τῆς νόσου.

ὑπέξουσιος γενομένος. [illegible]

XI.

Si quis ab hostibus receptus, non pretio redemtus est; liber erit. Quod si seruus erat, domino suo confestim restituitur.

XVIII. cap.

Si quis redemtus fuerit, aut pretium reddere debet, aut quinquennium seruire.

Legito & lib. XVII. tit. I. cap. XX.

DE AGRIS RECEPTIS AB hostibus.

Eiusd. I. tit. cap. XVII.

Agros ab hostibus receptos, domini qui pridem erant, recipiunt. Non enim loco prædæ cedunt, neque publicãtur. Nam illi publici fiunt, qui ex hostibus capiuntur. l. 20. D. de

BASILICORVM LIBER XXXV.

DE TESTAMENTIS, ET TESTANTIBUS. tum qui testari non possint, uel adhiberi testes in testamento prohibeantur.

TIT. I. CAP. I.

Testamentum est iusta uoluntatis sententia de ijs, quæ quis post mortem suam fieri uelit. D. h. t.

Legito & nouel. CVII. in qua tractat de uoluntatibus & diuisionib. in filios factis. Posita est autẽ in titulo de hæredibus.

II.

In eo, qui testatur, integritas mentis, non corporis sanitas exigitur.

VI.

Nemo dicere potest, in testamento iuris regulas nullius esse momenti.

VII.

Masculus, qui annum XIIII. compleuit, facere testamẽtum potest: femina uero, quæ XII.

VIII.

Qui est in potestate parentis, nec patris quidem iussu de paganicis peculijs testari potest.

SCHOLION.

Paganica uocat ea, quæ a patre data sunt. nam de castrensibus recte testatur, si modo liberis destitutus, adscendentibus tertiam partem reseruauerit.

VIIII.

*Surdus & mutus testamentum facere non possunt. quod autem * ante factum fuit, ratum est. Potest etiam in ipso morbo testamentum facere, si princeps ei permiserit. Testamentum in captiuitate factum, non ualet; quamuis captiuus redierit. Deportatus in insulam testamentum non facit, nec quod ante factum est, ualet. Nã bona eius dantur * descendentibus uel adscendentibus, aut publicantur, aut si lucrosa non sunt, creditoribus conceduntur. In eadem caussa sunt, qui in metallum, uel ad gladium, uel bestias damnantur. Nam &*

* ante scilicet morbum.

De deportato.

*hoc additum ex nouella 134. cap. ult. quæ l. hanc corrigit.

liber-

libertatem, & bona perdunt. Relegati uero, & eius, qui ante condemnationem in custodia fuerit ..., uinctus, & cui manus amputata fuerint, testamentum ualet.

XII.

De ab hostibus capto. *Testamētum eius, qui hostium in potestatem uenit, perinde ratum est, ac si in hostium potestatem non peruenisset.*

XVI.

Qui errant, uel de statu suo dubitant, testamentum facere non possunt.

XVIII.

In aduersa corporis ualetudine mēte captus, in hac alienatione mentis testamentum facere non potest.

XVIIII.

De prodigo. *Prodigus neque testamentum facere potest, neq. testis ad testamentum adhiberi. Nec etiam is, qui ob carmen famosum damnatus est.*

XXI.

Heres in testamento testis esse non potest. at legatarius, & qui tutor datus est, potest.

Them. VI. ibid.

Si quis mutare quid uoluerit, postquam perfectum erit testamentum, integrum mutet. Si quid autem obscurius uel nuncupatum, uel scriptum fuerit; per adiectionem ipse declarare potest.

XXII. cap.

Et pater, & plures, qui eius in potestate sunt, simul adhiberi testes in testamento possunt. Testis anulo testatoris, et alieno, recte signat. Testis qui signauit, & nō subscripsit; uel subscripsit, & non signauit; pro eo est, atque si non adesset.

XXIII.

Et nocte testamentum signatur, & subscribitur. Signari testamentum dicitur, etiam quum linteum, quo inuoluitur, signatum fuerit.

XXIIII.

* l. 21. § penult. C. h. t. *Valet testamentum, quod resignauit testator, & a septem uel * quinque testibus iterum signari curauit.*

XXVI.

Qui testamentum facere prohibetur, nec in testamento testis adhiberi potest.

XXVII.

Testamenti scriptor recte in eo testis est. & seruus alienus recte testamentum scribit.

XXXI.

Quisque testium proprio chirographo, quis sit, & cuius testamento subscripserit, adnotet.

Tit. II. tractatur

DE ARCANO, ET IMPERFECTO,

λύουσι γὰρ καὶ τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν. τοῦ δὲ ἐξορισθέντος καὶ τοῦ ἐν φυλακῇ πρὸ καταδίκης πλανηθέντος, καὶ τοῦ χειροκοπηθέντος, ἔῤῥωται ἡ διαθήκη.

ιβ.

Ἡ τοῦ αἰχμαλώτου διαθήκη, ὡσανεὶ μὴ γεγονέναι αἰχμάλωτος, ἔῤῥωται. περὶ αἰχμαλώτου.

ις.

Οἱ πλανώμενοι, ἢ ἀμφιβάλλοντες περὶ τὴν ἑαυτῶν κατάστασιν, οὐ διατίθενται.

ιη.

Ὁ ἐν ἀσθενείᾳ σώματος παραφρονήσας, οὐ διατίθεται ἐν τῇ παραφροσύνῃ.

ιθ.

Ὁ ἄσωτος οὔτε διατίθεται, οὔτε μαρτυρεῖν ἐν διαθήκῃ δύναται. οὔτε ὁ διὰ φαμῶσον καταδικασθείς. περὶ ἀσώτου.

κα.

Ὁ κληρονόμος οὐ δύναται μαρτυρεῖν ἐν διαθήκῃ. ὁ δὲ λεγατάριος καὶ ὁ ἐπίτροπος διδόμενος δύναται.

Εν δὲ τῷ ς. θέμ.

Εαν ἀλλάξαι τι θέλῃ μετὰ τὸ πληρῶσαι τὴν διαθήκην, πᾶσαν ἐναλλαττέτω. εἰ δέ τι † ἀσφαλὲς ἐλέχθη, ἢ ἐγράφη, δύναται διὰ προσθήκης αὐτὸς † ἀφανίζειν. † ἀσαφὲς. † σαφηνίζειν.

Εν δὲ τῷ κβ. κεφαλαίῳ.

Καὶ πατὴρ καὶ πολλοὶ αὐτοῦ ὑπεξούσιοι ἅμα μαρτυρεῖν ἐν διαθήκῃ δύνανται. καλῶς σφραγίζει ὁ μάρτυς δακτυλίῳ τοῦ διαθεμένου καὶ ἀλλοτρίῳ. ὁ μάρτυς σφραγίσας καὶ μὴ ὑπογράψας, ἢ ὑπογράψας καὶ μὴ σφραγίσας, δοκεῖ μὴ παρεῖναι.

κγ.

Καὶ νυκτὶ σφραγίζεται καὶ ὑπογράφεται διαθήκη. σφραγισθῆναι διαθήκη λέγεται, εἰ καὶ τὸ πανίον ἐν ᾧ ἐμβάλλεται, σφραγισθῇ.

κδ.

Ἐῤῥωται ἡ διαθήκη, ἣν ὁ διαθέμενος † σφραγίσας παρεσκεύασεν ὑπὸ ἑπτὰ ἢ πέντε μαρτύρων ἀνασφραγισθῆναι. † ἀποσφραγίσας.

κς.

Ὁ κωλυόμενος διατίθεσθαι, οὔτε μαρτυρεῖ ἐν διαθήκῃ.

κζ.

Ὁ γραφεὺς τῆς διαθήκης, καλῶς ἐν αὐτῇ μαρτυρεῖ. καὶ ἀλλότριος δοῦλος, καλῶς γράφει τὴν διαθήκην.

λα.

Εκαστος τῶν μαρτύρων ἰδιοχείρως δηλούτω τίς ἐστι, καὶ τίνος ἐν τῇ διαθήκῃ ὑπέγραψε.

ΤΙΤΛΟΣ β. διαλαμβάνεται

ΠΕΡΙ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ, ΚΑΙ

ΠΕΡΙ' ΑΤΕΛΟΥΣ, ΚΑΙ' ΠΕΡΙ' ΑΓΡΑ'ΦΟΥ, ΚΑΙ' ΠΕΡΙ' ΔΕΥΤΕ'ΡΑΣ: ΚΑΙ' ΠΟΙ'Ωι ΤΡΟ'ΠΩι ΔΙΑΘΗ'ΚΑΙ ΣΥΝΙ'ΣΤΑΝΤΑΙ. ἧ πρὸς ἐν τῷ β. κεφ. φησί.

Ἀπὸ ἀτελοῦς διαθήκης μήτε βασιλεὺς κληρονομείτω.

γ.

Ἐὰν περὶ τὸ κύριον ὄνομα ἢ περὶ τὸν * χρηματισμὸν, καὶ τὴν πατρωνυμίαν, ἢ τὴν προσηγορίαν τοῦ κληρονόμου γένηται πλάνη, δῆλον δέ ἐστι περὶ τίνος ὁ διαθέμενος ἐνενόησεν, ἔρρωται ἡ διαθήκη.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Χρηματισμὸς μὲν, τὸ κύριον ὄνομα: πατρωνυμία δὲ, τὸ τοῦ γένους τοῦ ἰδίου: προσηγορία δὲ, τὸ ἐπώνυμον.

ζ.

Διότι εἰ μάρτυρες πλησιάσαι τῷ διατιθεμένῳ, διὰ τὸ μὴ τῆς νόσου μεταλαβεῖν: συγχωρείσθωσαν κεχωρισμένως ἐξ αὐτοῦ σφραγίσαι τὴν διαθήκην.

η.

Ἐὰν οἱ μάρτυρες μὴ ἐπ' ὄψει τοῦ διατιθεμένου σφραγίσωσι τὴν διαθήκην, ἄχρηστός ἐστιν. εἰ μὴ ἄρα προνόμιον ἰδικόν ἐστιν ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει, ὥστε μὴ ἐπ' ὄψει τοῦ διατιθεμένου τὰς σφραγῖδας ἐπιτίθεσθαι.

ις.

Περὶ μυστικῆς διαθήκης.

Ἡ διάταξις κελεύει μὴ πάντως ἀνάγκην εἶναι τῷ διατιθεμένῳ παρόντων τῶν μαρτύρων ὑπαγορεύειν τὴν διαθήκην, ἀλλ' ἐξεῖναι αὐτῷ καὶ ἀπόντων ὑπαγορεῦσαι καὶ γράψαι, ἵνα μέντοι παραγινομένων αὐτῶν ἐφ' ᾧ σφραγίσαι, προσομολογήσῃ τὴν διαθήκην ἰδίαν εἶναι: καὶ ἐν ἑνὶ καὶ αὐτῷ καιρῷ σφραγίσωσιν οἱ μάρτυρες καὶ ὑπογράψωσιν. ἡ γὰρ μὴ οὕτω περαιωθεῖσα διαθήκη, ἀτελής ἐστιν. ἐξ ἀτελοῦς δὲ διαθήκης οὐδεὶς δύναται κληρονομεῖν, εἰ μὴ ἄρα οἱ κατιόντες τοὺς ἑκατέρας φύσεως ἀνιόντας. εἰ δὲ τοῖς παισὶν ἐξωτικὸν συμμέμικται πρόσωπον, ὅσον μὲν εἰς τοὺς παῖδας ἔρρωται ἡ διαθήκη: ὅσον δὲ εἰς τὸν ἐξωτικὸν, ἀνυπόστατός ἐστιν.

Ποία ἐστὶν ἀτελὴς διαθήκη.

ιζ.

Εἰ δὲ ἀγράφως τις διάθηται, πάντως ἐπὶ τῶν αὐτῶν μαρτύρων ἐνὶ καὶ αὐτῷ καιρῷ τὴν διαθήκην ἀγράφως ποιείτω: ἀκουόντων δηλαδὴ τῶν μαρτύρων. εἰ δέ τις ποιήσας πρώτην διαθήκην, δευτέραν ποιῆσαι βουληθῇ, μὴ ἄλλως ἀφανιζέσθω ἡ προτέρα, εἰ μή γε πρότερον νομίμως ἡ δευτέρα γένηται διαθήκη. εἰ μὴ ἄρα ἐν τῇ προτέρᾳ διαθήκῃ γραφέντων τούτων, οἵτινες ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὴν τοῦ διαθεμένου κληρονομίαν ἤτοι διαδοχὴν ἐλθεῖν οὐκ ἠδύναντο, ἐν τῇ δευτέρᾳ βουλήσει ὁ διαθέμενος τούτους γράψαι ὥρισεν, οἵτινες ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὴν αὐτοῦ κληρονομίαν καλοῦνται.

ET NVNCVPATIVO, ET SECVNDO TESTAMENTO, ET QVEMADMODVM TESTAMENTA FIANT. Eius 11 cap. dicitur.

Ex imperfecto testamento nec imperator hereditatem uindicato. l.3.C.eod.

III.

Si in nomine proprio siue * prænomine, uel in cognomine patrito, uel in agnomine heredis testator errauerit; & tamen certum sit, de quo testator senserit: ratum est testamentum.

SCHOLION.

* Χρηματισμὸς siue prænomen, est nomen cuiusque proprium: πατρωνυμία uero siue cognomen patritum, nomen eius, qui auctor est generis: προσηγορία denique dicitur agnomen.

VII.

Si metuerint testes accedere propius ad testatorem, ne morbi contagione inficiantur: permittatur eis, ut separatim ab eo testamentum signent.

VIII.

Si testes non in conspectu testatoris signauerint testamentum, inutile est: nisi speciale priuilegium sit in ea ciuitate, ut testes in conspectu testatoris sigilla non imponant.

XVI.

Constitutio sancit, non esse omnimodo necesse testatori, ut præsentibus testibus testamentum dictet: sed ut ei liceat etiam ipsis absentibus id tum dictare, tum scribere: sic tamen, ut illis præsentibus ad signandum, suum esse testamentum profiteatur, & uno eodemque tempore testes signent ac subscribant. Nam testamentum non sic absolutum, imperfectum est. Ex imperfecto autem testamento nemo succedere potest, nisi descendentes utriusq; sexus adscendentibus. Quod si extranea persona liberis mista fuerit, quantum quidem liberos attinet, ratum est testamentum: quantum uero illum extraneum, nullius est momenti.

De arcano testamento.

Nota quodnã sit imperfectũ testamentum.

XVII.

Si uero citra scripturam quis testetur, omnino coram ysdem testibus, uno eodemque tempore, testamentum hoc absque scriptura faciat; audientibus scilicet testibus. Quod si quis prius facto testamento, alterum facere uoluerit: non aliter quod ante factum est aboleatur, quam si prius secundum testamentum iure consummatum fuerit. nisi forte in priore testamento scriptis his, qui ab intestato ad testatoris hereditatem uel successionem uenire non poterant, in secunda uoluntate scribere testator eos instituit, qui ab intestato ad eius hereditatem uocantur.

Hoc

Hoc enim casu, licet imperfecta uideatur scriptura posterior, infirmato priore testamento, secundam eius uoluntatem non quasi testamentum, sed quasi uoluntatem [ultimam] intestati ualere sancimus: in qua uoluntate quinque testium iuratorum depositiones sufficiunt. quo non facto, ualebit primum testamentum, licet in eo scripti uideantur extranei. Liceat autem omnibus hominibus etiã Graecis uerbis testari.

ἐν τούτῳ γὰρ τῷ † θελήματι, εἰ καὶ ἀτελὴς δοκεῖ ἡ δευτέρα γραφή, ἀσθενούσης τῆς πρώτης διαθήκης, τὴν δευτέραν αὐτοῦ βούλησιν, οὐχ ὡς διαθήκην, ἀλλ' ὡς βούλησιν ἀδιαθέτου ἰσχύειν θεσπίζομεν: ἐν ᾗ βουλήσει ε. μαρτύρων ὑπομνυμένων καταθέσεις ἀρκοῦσιν. οὗ τινος μὴ γινομένου, ἰσχύειν τὴν πρώτην διαθήκην, εἰ καὶ οἱ ἐν αὐτῇ γεγραμμένοι δοκοῦσιν ἐξωτικοί. ἐξέστω δὲ παντὶ ἀνθρώπῳ, καὶ ἑλληνικοῖς ῥήμασι διατίθεσθαι. † ῥήματι.

XX.

Si adfuerint testes, & uoluntatem suam testator significauerit; ualet testamentum citra scripturam factum, etiamsi non praedixerit ipse, quod ideo testes arcessiuerit, ut sine scriptis testamentum componeret.

κ.

Ἐὰν παραγένωνται οἱ μάρτυρες, καὶ τὴν ἰδίαν βούλησιν ὁ διαθέμενος εἴπῃ: ἔρρωται ἡ ἄγραφος διαθήκη: καὶ χωρὶς τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν, ὅτι διὰ τοῦτο μετεκαλέσατο τοὺς μάρτυρας, ἐπὶ τὸ ἀγράφως διαθέσθαι.

XXI.

Decennij praescriptione testamentum ne rescinditor, nisi forte aliud perfectum testamentum scriptura interueniẽte factum fuerit, quo contraria testatoris uoluntas coram septem uel quinque testibus ostendatur.

κα.

Μὴ ἀναιρείσθω τῇ τῆς δεκαετίας παραγραφῇ ἡ διαθήκη, εἰ μὴ ἄρα τελείας γινομένης ἑτέρας ἐγγράφου, ἐναντίαν γνώμην τοῦ διατιθεμένου δηλούσης, ἐπὶ ἑπτὰ ἢ πέντε μαρτύρων.

XXIII.

Vbi quis sua manu testamentum scribit, necesse non est eundem subscribere, nec alium pro eo: sed tantum completis ijs, quae deinde requiruntur, ratum testamentum esto.

κγ.

Ἔνθα δέ τις δι' ἑαυτοῦ γράφει τὴν διαθήκην μὴ χρεία ἔσται τὸν αὐτὸν ὑπογράφειν, † μὴ ἕτερον ὑπὲρ αὐτοῦ: ἀλλὰ μόνον τῶν † ἀφεξῆς πληρουμένων, ἐρρώσθω ἡ διαθήκη. † μηδ' ἕτερον. † ἑξῆς.

XXV.

Testamenta in omnibus quidem ciuitatibus, & omnibus castris Romanis, ubi litterarum & legum scientia uiget, secundum obseruationem indicatam fieri debent. In illis uero locis, in quibus raro litterati homines inueniũtur, loci consuetudinem legum uice recipimus. quippe si litteratorum testium illis in locis nulla copia sit, testimonia citra scripturam admittimus. Quod si plures omnino testes non inueniantur, quinque testes sufficiunt; nec pauciores ullo modo sunto. Si uero quidam ex testibus litterati fuerint, pro ignorantibus hi litterarum peritis praesentibus eis subscribunto: sic tamen, ut ipsi testes uoluntatem morientis cognitam habeant, & post mortẽ eius interueniente iureiurando quae ab ipso disposita statutaque sunt, deponant. Nec enim probabile fuerit, eos & citra scripturam testes esse, & defuncti uoluntatem ignorare.

κε.

Αἱ διαθῆκαι ἐν πάσῃ μὲν πόλει, καὶ πᾶσι τοῖς κάστροις τοῖς ῥωμαϊκοῖς, ἔνθα καὶ γραμμάτων ἐστὶν εἴδησις καὶ νόμων, κατὰ τὴν εἰρημένην παρατήρησιν ὀφείλουσι γίνεσθαι. ἐν δὲ τοῖς τόποις, ἐν οἷς σπανίως ἔμπειροι γραμμάτων ἄνδρες εὑρίσκονται, τὴν τοῦ τόπου συνήθειαν ἀντὶ νόμων δεχόμεθα. ἀλλ' εἰ μὲν οὐκ ἔστιν ἐκείνοις τοῖς τόποις εὐπορία μαρτύρων γράμματα ἐπισταμένων, τότε καὶ ἀγράφως δεχόμεθα τὰς μαρτυρίας. ἐὰν δὲ ὅλως πλείονες μάρτυρες οὐχ εὑρίσκονται, ε. μάρτυρες ἀρκοῦσιν: ἐλάττονες δὲ οὐδαμῶς. εἰ δέ τινες ἐκ τῶν μαρτύρων ἴσασι γράμματα, οἱ εἰδότες ὑπὲρ τῶν ἀγνοούντων, παρόντων αὐτῶν ὑπογραφέτωσαν. ἵνα μέντοι ἴσασιν οἱ μάρτυρες τὴν βούλησιν τοῦ † τελευτήσαντος, καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐνωμότως κατατίθωνται τὰ παρ' αὐτοῦ διατυπωθέντα. οὐ γάρ ἐστιν εὔλογον, καὶ ἀγράφους αὐτοὺς μαρτυρεῖν: καὶ μηδὲ εἰδέναι τὴν τοῦ τελευτήσαντος βούλησιν. † τελευτῶντος.

Tit. III. tractatur

Τίτλῳ γ. διαλαμβάνεται

DE HIS QVI TESTAMENTVM FACERE POSSVNT, ET QVI NON POSSVNT. *Eius cap. II dicitur:*

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΔΥΝΑΜΈΝΩΝ ΠΟΙΕΙ͂Ν ΔΙΑΘΉΚΗΝ, ΚΑῚ ΤΩ͂Ν ΜῊ ΔΥΝΑΜΈΝΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφ. φησίν.

De eo, qui sibi manus intulit. l. 2. C. qui test. fac.

Si quis sana mente testamentum ordinauerit, & postea sibi manus attulerit, non conscientia sceleris alicuius; sed aut quasi qui uitam auersaretur, aut furore uel rabie cõstrictus esset: testamentum eius ratum est. Sin futurae poenae

Ἐάν τις ἐν ὑγείᾳ διέθετο, ὕστερον δὲ ἀπαγχήσατο ἑαυτῷ, οὐ συνειδήσει πταίσματός τινος, ἀλλὰ ἢ ὡς τὴν ζωὴν ἀποστρεφόμενος, ἢ ὑπὸ μανίας, ἢ λύσσης κατεχόμενος, ἔρρωται ἡ διαθήκη αὐτοῦ. εἰ δὲ τῷ τῆς μελλούσης τιμωρίας περὶ αὐθέντου ἑαυτοῦ.

φόβῳ,

φεύγων, τῷ ἑκουσίῳ θανάτῳ τὴν κόλασιν προλαμβάνει, βεβαίαν τὴν βούλησιν αὐτοῦ φυλάττεσθαι οἱ νόμοι κωλύουσιν.

meta, uoluntaria morte supplicium anteuerterit: ratam uoluntatem eius conseruari leges uetant.

η.

VIII.

τυφλοὶ. Ἐὰν τυφλὸς ἀγράφως διατίθεται, παρόντων ζ. ἢ ε. μαρτύρων καὶ ταβουλλαρίου, προλεγέτω ὅτι ἐφ' ᾧ διαθέσθαι συνεκαλέσατο αὐτοὺς: καὶ οὕτως ἐκφωνείτω τὸ ὄνομα, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ ἀξιώματα τῶν κληρονόμων: καὶ ἐκ πόσου μέρους αὐτοὺς γράφει: καὶ τί βούλεται ἕκαστον λαβεῖν λεγατάριον, ἢ φιδεϊκομισσάριον. καὶ ἐὰν πάντα ταῦτα ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ καιρῷ λεχθῶσι καὶ συγγραφῶσιν ὑπὸ τοῦ ταβουλλαρίου, ἐπ' ὄψει τῶν ἑπτὰ ἢ πέντε μαρτύρων, ὑπογραφόντων καὶ αὐτῶν τῶν μαρτύρων καὶ σφραγιζόντων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ταβουλλαρίου σὺν ἐκείνοις, ἐχέτω τὸ βέβαιον ἡ διαθήκη. τὸ δὲ αὐτὸ ἔσω, κἂν μὴ διαθήκην, ἀλλὰ κωδίκελλον βούληται ποιῆσαι. εἰ δὲ ἐγγράφως, καὶ τὰ ἑξῆς ἀνάγνωθι εἰς τὸ πλάτος τῶν βασιλικῶν.

Si caecus citra scripturam testamentum faciat, praesentibus VII. uel V. testibus & tabulario, primum dicat se ipsos conuocasse, ut testamentum conderet: atque ita deinde nomen, & indicia, & dignitates heredum exprimat, & ex quanta parte scribat eos, & quid unumquemque legatarium, uel fideicommissarium consequi uelit. quae omnia si uno eodemque tempore dicta fuerint, & a tabulario sub obtutu septem uel quinque testium conscripta, testibus ipsis subscribentibus ac signantibus, & ipso cum eis tabulario: plenum robur testamentum habeat. Idem esto, quamuis non testamentum, sed codicillos ordinare uoluerit. Si uero in scriptis, & deinceps sequentia; quae in latiore contextu Basilicorum legito. De caeco.

θ.

VIIII.

Ἐρρώσθω ἡ μεταξὺ τῆς μανίας ἐν τοῖς διαλείμμασι διαθήκη, εἰ μὴ ἄρα τις ἐν αὐτῷ τῷ διατίθεσθαι κατεσχέθη.

Testamentum durantibus interuallis furoris conditum ualeat, nisi forte quis in ipso testandi actu [furore] detentus fuerit.

ι.

X.

Ὁ κατ' αὐτὸν καὶ κωφὸς καὶ ἄλαλος ὢν κατὰ φύσιν, μηδὲ ἐν τελευταίᾳ διατυπούτω βουλήσει, μηδὲ θανάτου αἰτίᾳ δωρείσθω. οὔτε δὲ ἐλευθερίαν καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐπιτίθησιν. ὁ δὲ ἐκ πάθους τοιοῦτος γενόμενος, γράμματα εἰδώς, δι' αὐτῶν διατυπούτω ὅσα καὶ βούλεται. εἰ μέν τοι μόνον ἐστὶ κωφὸς κατὰ φύσιν, μηδὲ ἓν κωλυέσθω τῶν τελευταίων διατυπῶν. καὶ πολλῷ πλέον ὁ μὴ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ ἀπὸ πάθους κωφός. ὁ δὲ μὴ κωφὸς μὲν, ἄλαλος δὲ μόνον ὢν κατὰ φύσιν, εἰ καὶ ἀπὸ πάθους: ἐὰν γράμματα εἰδὼς διαθήκην γράψῃ, ἢ ἕτερόν τι διατυπώσῃ, ἐρρώσθω τὸ γενόμενον. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ θηλειῶν κρατείτω.

Qui simul & surdus & mutus est a natura, nec in ultima quid disponat uoluntate, nec mortis caussa donationem celebret. Idem nec libertatem ullo modo imponit. Qui uero ex morbo talis factus est, & litteras nouit; per eas quaecumque uult disponat. Quod si tantum a natura surdus est, nihil omnino eorum, quae in extremo fieri solent, disponere prohibeatur. ac multo magis ille, qui non natura, sed ex morbo surdus est. Qui uero non surdus, sed mutus a natura tantum est, uel etiam ex morbo, si litterarum peritus testamentum scripserit, uel aliud quid disposuerit: ratum esto, quod ab eo cōficitur. Eadem & in feminis obtinento.

ια.

XI.

Ὁ ὑπεξούσιος, ἢ ὑπεξουσία, οἱουδήποτε ὄντες βαθμοῦ, μηδὲ ἐν τοῖς ἀπροσπορίστοις διατιθέσθωσαν.

Filiusfamilias aut filiafamilias, cuiuscumq. gradus sint, ne quidem in rebus ijs, quae parentibus adquiri non possunt, disponunto.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τούτων γὰρ ἡ μὲν δεσποτεία τοῖς παισὶν, ἡ δὲ χρῆσις τῷ πατρὶ ἁρμόζει. τελευτώντων δὲ τῶν παίδων, λαμβάνει ὁ πατὴρ καὶ τὴν δεσποτείαν, καὶ διὰ τοῦτο διατίθενται ἐπὶ τοῖς τοιούτοις. σημείωσαι ὅτι παρὰ τὰ παγανικὰ τριττά ἐστι τὰ ἀπροσπόριστα, ἤγουν τὰ ἀπὸ διαθήκης ἐπερχόμενα, τὰ ἀπὸ στρατείας, καὶ τὰ ἀπὸ ἐπιστήμης, τὰ λεγόμενα καστρένσια, ἐφ' οἷς καὶ μόνοις διατίθεται. εἰς δὲ τὰ ἄλλα ἀπροσπόριστα κωλύεται ὁ ὑπεξούσιος διατίθεσθαι.

SCHOLION.

Nam horum proprietates quidem liberis, ususfructus autem patri competit. Morientibus autem liberis, pater etiam proprietatem consequitur. Ideoque de rebus huiusmodi liberi testari non possunt. Nota, quod extra paganica, triplicia sunt, quae parentibus non adquiruntur. nimirum ea, quae testamento adueniunt, & quae ex militia, & quae ex scientia: quae quidem appellantur castrensia, de quibus solis testari filius potest. Nam de ceteris, quae patri non adquiruntur, filiusfamilias testari prohibetur.

X Quot-

Quotquot autem castrense peculiū habent, de eo secundum constitutionem nostram testantor, nec inofficiosi quidem querelam uerentes.

Legito & tit. VIII. cap. II. them. II. & tit. XVII. cap. I. them. III. Item tit. XX. cap. II. in quo dicitur:

Nouel.107. cap.2. *Nisi quis perfectam ordinarit uoluntatem, irritam priorem non facit: quippe cui licebat id quod conficiebatur rumpere, atque aliam uoluntatem ordinare, quæ supremam ipsius sententiam ostenderet.*

Legito & tit. XXI. in quo tractatur DE TESTAMENTO MILITVM.

Eius cap. III. dicitur:

Si miles, qui ceperat paganice testari, militariter non compleuerit: testamentum ualet. Quippe si & qui paganice testamentum facit, dixerit se testamentum suum uelle uice codicillorum ualere; ratum est testamentum, licet imperfectum inueniatur. Nam codicilli ualent.

XVII. cap.

Quod constitutum est, ut militare testamentum etiam post missionē intra annum ualeat: de ijs dictum est, qui in supplementum mitti solent, non de ijs qui successores accipiunt, ueluti de præfectis, tribunis, & similibus.

XXI.

Militaria testamenta eorum, qui per ignominiam dimissi sunt, statim ualere desinunt: ac ne quidem si filiifamiliarum sunt, de castrensi peculio testari possunt. Sed eorum testamenta, qui honeste, quique ob causam mittuntur, intra annum ualent.

XXVII.

Eius militis hereditas, qui ob morbū, uel tædio uitæ seipsum interemit, uel scriptis heredibus, uel ab intestato uenienti cōpetit. Item si intra missionis annum facere testamentum cepit, nec perfecit: prius factum militare testamentū rumpit, non quod iure communi factum est. Fuisset autem id quoq; ruptum, si militans adhuc testamentum imperfectum fecisset.

XXVIII.

Imperfectum quoq; militis testamentum ualet. ac si plura diuersis diebus scripserit, sæpe facere testamentum de bonis uniuersis uidetur.

XXXIII.

Si testamentum miles dictauerit, & [ante obitum] perscribi nequiuerit: notas pro testamento recipimus, ita tamen, si hac ita esse gesta, legitime probatum fuerit.

XXXIX.

Etiā ij, qui militari iure testari non possunt, siue sint præsides prouinciarum, siue qui alij;

Οσοι δὲ ἰδιόκτητον ἔχουσι πεκύλιον, διατιθέσθωσαν εἰς αὐτὸ κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν: μήτε τὴν μέμψιν τῆς διαθήκης εὐλαβούμενοι.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον η. κεφάλαιον β. θεμ. β. καὶ τίτλον ιζ. κεφάλαιον α. θεμ. γ. καὶ τίτλ. κ. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

Εἰ μὴ τελείαν τις ποιήσει βούλησιν, οὐκ ἀκυροῖ τὴν πρώτην, ὧγε ἐξῆν διαρρῆξαι τὸ γινόμενον, καὶ ἑτέραν ποιήσασθαι βούλησιν δηλοῦσαν τὴν τελευταίαν αὐτοῦ γνώμην.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον κα. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται ΠΕΡΙ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ. οὗτινος ἐν τῷ γ. κεφ. φησίν.

Εαν στρατιώτης ἀρξάμενος παγανικῶς διατίθεσθαι, μὴ πληρώσῃ στρατιωτικῶς, ἔρρωται. καὶ ὁ παγανικῶς γὰρ διατιθέμενος, † εἴπῃ τὴν διαθήκην αὐτοῦ τάξιν ἔχειν κωδικέλλου, ἔρρωται καὶ ἀτελὴς εὑρισκομένη ἡ διαθήκη. ἰσχύει γὰρ ὁ κωδίκελλος. † ἐὰν εἴπῃ.

ιζ. κεφ.

Τὸ εἰρημένον, ὡς ἡ στρατιωτικὴ διαθήκη, καὶ μετὰ ἄφεσιν εἴσω ἐνιαυτοῦ κρατεῖ, περὶ τῶν εἰωθότων πληροῦν εἴρηται, οὐ μὴν περὶ τῶν διαδεχομένων, οἷον στρατηλατῶν, τριβούνων, καὶ τῶν ὁμοίων.

κα.

Τῶν ἀτίμως ἀφεθέντων αἱ στρατιωτικαὶ διαθῆκαι καὶ παραχρῆμα ἀκυροῦνται. καὶ οὔτε οἱ ὑπεξούσιοι ὄντες ἐν τοῖς ἰδιοκτήτοις διατίθενται. τῶν μέν τοι ἐντίμως καὶ τῶν διὰ αἰτίαν ἀφιεμένων αἱ διαθῆκαι, εἴσω ἐνιαυτοῦ ἰσχύουσιν.

κζ.

Τοῦ διὰ νόσον ἢ διὰ μῖσος ζωῆς ἑαυτὸν ἀνελόντος στρατιώτου ἡ κληρονομία, ἢ τοῖς γραπτοῖς κληρονόμοις, ἢ τῷ ἐξ ἀδιαθέτου ἁρμόζει. καὶ εἰ εἴσω ἐνιαυτοῦ τοῦ ἀφεθῆναι ἤρξατο ποιεῖν, καὶ οὐκ ἐπλήρωσε, τὴν προγινομένην στρατιωτικὴν ῥήξει: οὐ μὴν τὴν κοινῷ νόμῳ γινομένην. ἐρρήγνυτο δὲ καὶ αὐτή, εἴπερ ἔτι στρατευόμενος ἐποίησεν τὴν ἀτελῆ.

κη.

Καὶ ἡ ἀτελὴς τοῦ στρατιώτου διαθήκη ἔρρωται. καὶ ἐὰν πολλὰς ἐν διαφόροις ἡμέραις γράψῃ, πολλάκις ποιῆσαι διαθήκην δοκεῖ εἰς πᾶσαν τὴν οὐσίαν.

λγ.

Εαν ὑπαγορεύσῃ στρατιώτης διαθήκην, καὶ μὴ φθάσῃ γραφῆναι, δεχόμεθα τὰ σημεῖα εἰς διαθήκην: ἐὰν μέν τοι νομίμως ἀποδειχθῇ οὕτω ταῦτα γεγενῆσθαι.

λθ.

Καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι στρατιωτικῶς διατίθεσθαι, εἴτε ἄρχοντες ἐπαρχιῶν εἰσιν, εἴτε τινὲς ἕτεροι,

ἐὰν

ἐὰν ἐν τῷ πολέμῳ καταληφθέντες ἀποθάνωσι, διατίθενται καὶ ὡς ἂν θέλωσιν, ἢ ὡς ἂν δύνανται.

μ.

Καὶ οἱ μὴ ὄντες στρατιῶται, μήτε στρατιωτικῶς διατίθεσθαι δυνάμενοι, ἐὰν ἐν πολεμουμένῳ τόπῳ καταληφθῶσι, κἀκεῖ τελευτήσωσιν, ὡς βούλονται ἢ δύνανται τρόπῳ διατίθενται: εἴτε ἄρχοντες εἰσὶν ἐπαρχίας, εἴτε πρεσβευταὶ, ἤ τις ἕτερος μὴ δυνάμενος στρατιωτικῶς διατίθεσθαι.

να.

Οἱ στρατιῶται ἐν στρατοπέδῳ διάγοντες, ἐὰν τὰς γυναῖκας, ἢ τοὺς παῖδας, ἢ τοὺς φίλους, ἢ τοὺς συστρατιώτας, ἢ ὡς ἐν κεφαλαίῳ οἱουσδήποτε γένους ἀνθρώπους ἀγαπῆσαι βουληθείησαν, τὰς τῆς τελευταίας βουλήσεως διαθέσεις οἱῳδήποτε τρόπῳ δύνανται, καὶ βούλονται, διατιθέσθωσαν. καὶ μηδὲ τῶν γαμετῶν ἢ παίδων αὐτῶν, ἡνίκα τὴν βούλησιν τοῦ πατρὸς ἀποφέρονται, τὸ ἀξίωμα, ἢ ἡ ἐλευθερία ζητείσθω. ὅθεν (ὥσπερ τοῖς τοῦ νόμου λογισμοῖς
† ἔνι. ἔξεστι καὶ ἀεὶ ἐξέσται) † εἴτε ἐν τῇ ξιφοθήκῃ, ἢ τῇ ἀσπίδι γράμμασι τῷ ἰδίῳ αἵματι ἐρυθραινομένοις σημειώσηται, εἴτε εἰς τὸν κονιορτὸν, τουτέστιν εἰς τὴν γῆν ἐγγράψει τῷ ξίφει, ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ἐν τῷ πολέμῳ τὸν τῆς ζωῆς τὸν κλῆρον καταλιμπάνει: τὴν τοιαύτην βούλησιν ἰσχυρὰν εἶναι προσήκει.

νβ.

Θεσπίζομεν τούτοις μόνοις, οἵτινες ἐν στρατοπέδοις εἰσὶν ἀπησχολημένοι, τὴν μνημονευθεῖσαν φιλοτιμηθῆναι περὶ τὰς τελευταίας βουλήσεις εὐεργεσίαν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λθ. τίτλον α. κεφάλ. νδ. καὶ τίτλον β. κεφάλαιον ι. θεμ. β.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον τοῦτο λε. τίτλον ια. κεφάλαιον κγ. ἐν ᾧ φησὶν ΠΕΡῚ ΔΕΥΤΈΡΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

Ἡ δευτέρα διαθήκη, κἂν ἐπὶ δήλοις πράγμασι ἔχῃ τὴν ἔνστασιν, ἔρρωται, καὶ τὴν πρώτην ἀνατρέπει. εἰ δὲ εἴπεν ὁ διαθέμενος ἐν τῇ β. τὴν πρώτην ἐρρῶσθαι, οἱ ἐν τῇ δευτέρᾳ κληρονόμοι τοῖς ἐν τῇ πρώτῃ κατέχονται, ἵνα τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσωσιν αὐτοῖς: παρακρατοῦντες τὰ πράγματα ἐξ ὧν ἐγράφησαν κληρονόμοι, καὶ εἰς ἐλλείπει τι πρὸς τὸ Φαλκίδιον .... ταῦτα ἐν ᾧ μηδὲν ἰδικῶς ἐναντίον ἐν τῇ δευτέρᾳ γέγραπται διαθήκῃ.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΚΩΛΥΌΝΤΩΝ γενέσθαι διαθήκην.

Τίτλος δ. κεφ. α.

Ὁ κωλύσας γενέσθαι ἢ ἀλλαγῆναι διαθήκην, ὡς ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενος, ἢ ἐν προτέρᾳ γεγραμμένος, ἐκπίπτει τοῦ κλήρου, καὶ * δημεύεται.

* ἡ κληρονομία, οὐκ ὁ κληρονόμος.

β.

Ὁ κατὰ δόλον κωλύσας τοὺς μάρτυρας εἰσελθεῖν, ἐκπίπτει τοῦ κλήρου: οὐ μὴν ἐὰν μὴ αὐτὸς, ἀλλ' ἀδελφὸς αὐτοῦ κωλύσῃ.

si in bello capti decedant: quomodo uelint, & quomodo possint, testantur.

XL.

Etiam ij, qui non sunt milites, nec iure militari testari possunt, si in hostili loco deprehendantur, & illic decedant, quo uolunt aut possunt modo testantur: siue præsides sint prouinciæ, siue legati, siue quis alius, qui militariter testari non potest. l.un.D.de bon. poss.ex test.mil.

LI.

Milites in expeditione degentes, si uxores, aut filios, aut amicos, aut commilitones suos, aut uelut in summa cuiuslibet generis homines amplecti uoluerint; supremæ uoluntatis adfectus quocumque modo poßint, ac uelint, testentur: nec uxorum, aut filiorum eorum, quum uoluntatem patris reportauerint, dignitas libertasue quæratur. Proinde sicut iuris rationibus licuit, ac semper licet, si quid in uagina, uel clypeo, litteris sanguine suo rutilantibus adnotauerit, aut in puluere, hoc est, in terra gladio inscripserit sub ipso tempore, quo in prœlio uita sortem derelinquit: huiusmodi uoluntatem stabilem esse oportet. l.15.C.de test. mil.

LII.

Sancimus, ut his solis, qui in expeditionibus occupati sunt, memoratum circa uoluntates ultimas beneficium indulgeatur.

Legito & lib. XXXIX. tit. I. cap. LIIII. & tit. II. cap. X. them. II.

Legito & lib. hunc XXXV. tit. XI. cap. XXIII. in quo dicitur DE SECVNDO TESTAMENTO.

Testamentum secundo loco factum, licet in certis rebus heredis institutionem habeat, ualet, ac prius rescindit. Si uero testator dixerit in secundo, prius ratum esse debere: heredes in posteriore scripti tenentur, ut ijs, qui scripti sunt in priore, hereditatem restituant; retinentes sibi res eas, quarum nomine scripti sunt heredes, & si quid deest ad Falcidiam .... Atque hæc ita, si nihil specialiter contrarium in secundo testamento fuerit scriptum. l.29.D.ad S. C.Trebel.

DE HIS QVI ALIQVEM TEstari prohibent.

Tit. IIII. cap. I.

*Qui prohibuerit fieri uel mutari testamentum, ut qui ab intestato uocetur, aut priore testamento scriptus sit; hereditate cadit, & * fit proscriptio.* l.1.D.si quis al. test.prob.

* scilicet hereditatis, non heredis.

II.

Si quis dolo malo testes accedere prohibuerit, hereditate cadit: non tamen, si non ipse, sed frater eius prohibuerit.

IIII.

[l.1.C.eod.] *Qui compulerit aliquem uel se, uel alium quemdam heredem scribere, tam criminaliter quam ciuiliter conuenitur.*

VII.

[Debet esse l.ult.C.eod.] *Si quis aliquē testari prohibuerit, uel quum testari cepisset, testamentum prohibuerit perficere: tenetur quidem & læso ex caussa prohibitionis, si quid autem superfuerit, fisco applicatur, & ipse relegatur.*

DE TESTAMENTIS, QVEMADmodum aperiantur, & describantur.

Tit. VI. cap. I.

[l.1.D.test.quemadm.ap.] *Vnusquisque, qui uult, inspiciendi describendique testamentum, suo & alieno nomine, potestatem impetrat. Nam absq; prolato testamento, nec extra iudiciū transigi de his, quæ eo continentur; nec in iudicio ueritas exquiri potest.*

II.

Si quis sigillū suum neget, suspectum quidem sit testamentum; sed tamen aperitur.

IIII.

Quum ab initio testamentum aperitur, per iudicem conuenire testes, & sigilla sua recognoscere, uel negare coguntur.

VI.

Maiori parte testium inuenta, testamentum resignatur & recitatur.

VII.

Testibus etiam absentibus permittat iudex interuenientibus opinionis honestæ uiris aperiri testamentum, & rursus ab eis obsignari.

DE HIS QVAE IN TESTAMENto cancellata sunt, uel inducta, uel deleta.

Tit. VII. cap. I.

[D.de his quæ in test.del.] *Quæ cancellata, uel stilo inducta, uel deleta sunt, siquidem prudente scienteque testatore, sunt irrita: sin secus, ualent; licet in parte quadam testamēti dixerit, se ipsum id fecisse. Tunc autē petuntur, quum oculis perspici & legi possunt: aut probari possunt, quamuis legi nequeant. quoniam licet testamentum quoq; non exstet, tamen ualent in eo..... sed hoc ita, quum propterea quod completum sit testamentum, dicta locum habent.*

DE SVCCESSIONE, AC INSTItutione tam adscendētium, quam descendentium, & postumorum. Item de exheredatis aut præteritis siue tamquam ingratis, siue alio quo modo. & de caussis ingratitudinis. & de collatione.

δ.

Ὁ ἀναγκάσας τινὰ, ἢ ἑαυτὸν, ἢ ἕτερόν τινα γράψαι κληρονόμον, ἐνάγεται χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς.

ζ.

Ἐάν τις κωλύσῃ τινὰ διαθέσθαι, ἢ ἀρξάμενον αὐτὸν διατίθεσθαι, κωλύσῃ πληρῶσαι τὴν διαθήκην: κατέχεται μὲν καὶ τῷ ζημιωθέντι προφάσει τῆς κωλύσεως: καὶ εἰ δὲ ἄλλο περισσεύσει, δημεύεται καὶ αὐτὸς ἐξορίζεται.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΘΗΚΩΝ, ΠΟΙΩι ΤΡΟπῳ ἀνοίγονται καὶ μεταγράφονται.

Τίτλος ϛ. κεφάλ. α.

Ἕκαστος βουλόμενος, εὐχέρειαν λαμβάνει θεωρῆσαι καὶ μεταγράψασθαι οἰκείῳ ὀνόματι καὶ ἀλλοτρίῳ τὴν διαθήκην. χωρὶς γὰρ τοῦ προσενεχθῆναι αὐτὴν, οὔτε ἔξω δικαστηρίου διαλύεσθαι περὶ τῶν ἐν αὐτῇ, οὔτε ἐν δικαστηρίῳ ζητεῖσθαι τὸ ἀληθὲς δύναται.

β.

Ἐάν τις ἀρνῆται τὴν ἰδίαν σφραγῖδα, ὕποπτος μέν ἐστιν ἡ διαθήκη: ἀνοίγεται δέ.

δ.

Ὅτι διαθήκη ἐν πρώτοις ἀνοίγεται, διὰ τοῦ δικαστοῦ ἀναγκάζονται παρεῖναι οἱ μάρτυρες, καὶ τὰς οἰκείας ἐπιγινώσκειν σφραγῖδας, ἢ ἀρνεῖσθαι αὐτάς.

ϛ.

Τοῦ πλείονος μέρους τῶν μαρτύρων εὑρισκομένου, ἀποσφραγίζεται καὶ ἀναγινώσκεται.

ζ.

Καὶ μὴ παρόντων μαρτύρων, ἐπιτρεπέτω ὁ ἄρχων, ἐπὶ ἐντίμων ἀνδρῶν ἐμφανισθῆναι αὐτὴν, καὶ πάλιν † ἐξ αὐτοῦ σφραγισθῆναι. † ὑπ' αὐτῶν

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΔΙΑΘΗΚΗι ΧΑΡΑχθέντων, ἢ περικλυβισθέντων, ἢ ἀπαλειφθέντων.

Τίτλος ζ. κεφ. α.

Τὰ περιχαραχθέντα, ἢ περισφραγισθέντα, ἢ ἀπαλειφθέντα, εἰ μὲν κατὰ πρόνοιαν, ἢ εἴδησιν τοῦ διαθεμένου, ἄκυρά ἐστιν. εἰ δὲ ἄλλως, ἔρρωνται κἂν ἔν τινι μέρει τῆς διαθήκης εἶπεν αὐτὸς ταῦτα πεποιηκέναι. τότε δὲ ἀπαιτοῦνται, ὅτε θεωρεῖσθαι καὶ ἀναγινώσκεσθαι δύνανται: ἢ ἀποδειχθῆναι δύνανται, κἂν μὴ ἀναγινώσκωνται. ἐπειδὴ καὶ ἡ διαθήκη, εἰ καὶ μὴ φαίνεται, ἔρρωνται ἐν αὐτῇ..... ἀλλὰ τοῦτο, ὅτι διὰ τοῦ πληρωθῆναι τὴν διαθήκην τὰ λεχθέντα γέγονε.

ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ἘΝστάσεως ἀνιόντων καὶ κατιόντων καὶ κυοφορουμένων. καὶ περὶ ἀποκλήρων ἢ ἀμνημονεύτων ἐασθέντων εἴτε ὡς ἀχαρίστων, εἴτε ἄλλως πως. καὶ περὶ τῶν τῆς ἀχαριστίας αἰτιῶν, καὶ περὶ συνεισφορᾶς.

Τίτλος

Τίτλος η. κεφάλ. α.

Ονόματι ἀποκλήρον ποιῆσαι ἐστὶ, τὸ εἰπεῖν τὸ * ὄνομα, ἢ τὸν χρηματισμὸν, ἢ τὸ ἐπώνυμον.

* τὸ κύριον ὄνομα.

λ.

Τὰς ὑπεξουσίους δεῖ γράφειν κληρονόμους, ἢ ἀποκλήρους, ἐπεὶ ἀμνημόνευτοι γινόμενοι, ῥηγνῦσι τὴν διαθήκην † ἐν αἰχμαλωσίᾳ εἰσιν.

† ἐὰν μὴ.

λη.

Θεσπίζομεν, μὴ ἐξεῖναι παντελῶς πατρὶ ἢ μητρὶ, ἢ πάππῳ, ἢ μάμμῃ, ἢ προπάππῳ, ἢ προμάμμῃ, τὸν ἴδιον υἱὸν ἢ θυγατέρα, ἢ τοὺς λοιποὺς παῖδας ἀμνημονεύτους καταλιμπάνειν, ἢ ἀποκληρονόμους ἐν τῇ ἰδίᾳ ποιεῖν διαθήκῃ, εἰ μὴ ὀνόματι τὰς ἀχαριστίας † ἐγγράψοιεν.

† αἰτίας ἐγγράψωσιν.

λθ.

Διαλαμβάνει, τὸ μὴ ἐξεῖναι μήτε τοῖς παισὶ τοὺς ἰδίους γονεῖς ἀμνημονεύτους καταλιμπάνειν, ἢ καθ' οἱονδήποτε τρόπον τῶν ἰδίων πραγμάτων, ἐν οἷς ἐξουσίαν ἔχουσι διατίθεσθαι, τούτους παντελῶς ἀλλοτρίους ποιεῖσθαι, εἰ μὴ τὰς αἰτίας τῆς ἀχαριστίας ταῖς ἰδίαις ἐγγράψοιεν καὶ αὐτοὶ διαθήκαις. ἃς τινας αἰτίας ὀνόματι ἐν τῷ περὶ ἀχαρίστων τίτ. εἰρήκαμεν.

ΤΙΤΛΟΣ Θ. διαλαμβάνεται

ΠΕΡῚ ἘΝΣΤΆΣΕΩΣ ΚΑῚ ὙΠΟΚΑΤΑΣΤΆΣΕΩΣ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Ἐνστασίς ἐστι, τὸ εἰπεῖν, πέτρος τῆς κληρονομίας μου κύριος ἔστω.

θ.

Οἱ κληρονόμοι δικαίου εἰσὶ διάδοχοι. καὶ ἐὰν μὴ διέλῃ εἰς αὐτοὺς ὁ διαθέμενος, ἐξ ἴσου καλοῦνται.

ιγ.

Ἐνστησάμενος πέτρον καὶ τοὺς ἀδελφόπαιδάς μου, εἰ μὲν εἴπω, ἘΞ ἼΣΩΝ ΜΕΡΩ͂Ν, πάντες ἐξ ἴσου κληρονομοῦσιν. εἰ δὲ μὴ εἴπω, πέτρος τὸ ἥμισυ λαμβάνει, καὶ οἱ ἀδελφόπαιδες τὸ ἥμισυ. εἴθισται μὲν τὴν κληρονομίαν εἰς ιβ. γο διαιρεῖσθαι: καὶ λέγονται λίτρα. δύναται δὲ ὁ διαθέμενος καὶ εἰς πλείους καὶ εἰς ἥττους αὐτὴν διελεῖν.

λϛ.

Ἡ δέσποινα τὸν ἐπὶ μοιχείᾳ αὐτῆς κατηγορούμενον δοῦλον, ἀχρήστως πρὸ ψήφου γράφει ἐλεύθερον ἢ κληρονόμον.

περὶ δούλου κατηγορουμένου ἐπὶ μοιχείᾳ τῇ δεσποίνῃ.

με. κεφ. θεμ. δ.

Ὁ ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ γραφεὶς ἐνστατὸς ἢ ὑποκατάστατος, ἐὰν μὴ κληρονομήσῃ, τὸ μέρος αὐτοῦ πᾶσι πρὸς τὰ κληρονομιαῖα μέρη προσαύξει, εἰ μή τινι ἦν συνημμένος. τότε γὰρ τῷ συνημμένῳ προσαύξει.

νϛ.

Αἱ χάριν ἀμειβόμεναι * ἐνστάσεις, οὐκ ἐρρωνται. οἷον, ΠΕΤΡΟΣ Ὁ ἘΞ ὍΣΟΥ ΜΈΡΟΥΣ ΓΡΆΨΑΙ ΜΕ ΚΛΗΡΟΝΌΜΟΝ, ἜΣΤΩ ΜΟΥ ΚΛΗΡΟΝΌΜΟΣ. οὐχ αἱ εἰς τὸν παρελθόντα χρόνον συγκείμεναι ἐνστάσεις: οἷον, Ὁ

* ἀθηρώμεναι † καταρρέπτα. † καταζητεία.

Tit. VIII, cap. I.

Nominatim exheredare, est dicere * nomē, aut pranomen, aut agnomen.

l. 1. D. de lib. & post. * proprium scilicet nomē.

XXX. cap.

Qui sunt in potestate, uel heredes instituēdi, uel exheredandi sunt. quoniam præteriti, rumpunt testamentum, nisi sint in captiuitate.

XXXVIII.

Sancimus, ne ullo modo patri, uel matri, uel auo, uel auiæ, uel proauo, uel proauiæ liceat filiū filiamue suam, uel reliquos liberos præterire uel testamēto suo exheredare, nisi nominatim caussas ingratitudinis scripto inseruerint.

Nouel. 115.

XXXIX.

Tractat, nec liberis licere parentes suos præterire, uel quocumq; modo suis eos bonis, de quibus testandi potestatem habent, prorsus excludere: nisi & ipsi caussas ingratitudinis testamētis suis inscripserint, quas caussas in titulo de ingratis nominatim explicauimus.

TIT. IX. tractatur

DE INSTITVTIONE ET SVBSTITVTIONE. In eius I. cap. dicitur:

Institutio est etiam quum dicitur, Petrus mihi heres esto.

l. 1. D. de her. instit.

VIIII.

Heredes iuris successores sunt, ac si testator ius inter eos non diuiserit; omnes æqualiter uocantur.

XIII.

Si Petrum fratrisque mei filios instituero, & adiecero, AEQVE HEREDES SVNTO, æqualiter omnes hereditatem adeunt: sin illud non adiecero, semissem Petrus accipit, & fratris filij semissem. Sollemne quidem est, hereditatem in XII. uncias distribui, quæ libra dicuntur. Verum distribuere testator & in plures, & in pauciores eam potest.

XXXVI.

Domina seruum, adulterij cum ipsa commissi accusatum, inutiliter ante sententiam cum libertate heredem scribit.

De seruo accusato ob adulterium cum domina.

XLV. them. IIII.

Quocumque gradu quis heres sit institutus, uel substitutus, si heres non fuerit; pars eius omnibus pro hereditarijs portionibus adcrescit; nisi cum aliquo coniunctim sit institutus. tunc enim coniuncto adcrescit.

LVI.

Quæ * gratiam uicissim captant institutiones, non ualent. ueluti, QVA EX PARTE ME PETRVS HEREDEM SCRIPSERIT, HERES ESTO. sed nō & illæ, quæ in præteritum tempus collatæ sunt. ueluti, QVA EX

* quæ captatoriæ dicuntur.

EX PARTE ME PETRVS HEREDEM SCRIPSIT, EX EA MIHI PAVLVS HERES ESTO. *Non solum autem in personam testatoris, sed & in aliam dirigitur institutio gratiam captans: veluti,* PETRVS SI PAVLVM HEREDEM SCRIPSERIT, HERES ESTO.

LXII.

Licet codicillis non detur hereditas, tamen in his nomen heredis declarari potest, quum in testamento dixero, QVEM HEREDEM CODICILLIS FECERO, HERES ESTO. *Atque hic quod residuum est ex distributis in testamento* XII. *uncijs accipit.*

TIT. X. cap. 1. dicitur:

De substitutione. D. de vulg. & pup.

Heredes aut instituti dicuntur, aut substituti. Substitutio vero vel simplex est, veluti si dicā, SI MIHI PETRVS HERES NON ERIT, PAVLVS HERES ESTO: *vel duplex, veluti,* SIVE HERES NON ERIT, SIVE ERIT, ET INTRA PVBERTATEM DECESSERIT.

V.

Liberis, qui sunt in potestate, substituimus; masculis quidem usque ad XIIII. *annos, feminis ad* XII. *Et nepotibus atque postumis substituimus, quum patres eos non praecedunt, quorum in potestatem recasuri sunt. quippe si hoc sit, heredes instituendi sunt, vel exheredandi. nam ita succedendo personae parentum, principale testamentum non rumpunt: quo rupto, pupillare simul euanescit. Etiā extraneo impuberi pupillariter substituere possū, si eū adoptauero.*

XXXIIII.

Plures gradus substitutionum quis facere potest, & nouissime seruum necessarium heredem instituere. Item inuicē ipsos sibi substituere, & singulos singulis, & plures uni, et unū pluribus.

XXXVII.

Quum quis duos nepotes haberet, alterū in potestate, alterum patremfamilias; & vellet eos ex aequis partibus heredes facere, ac inuicē sibi pupillariter substituere: quoniā id facere non poterat, quod alter sua potestatis esset, eum quē in potestate habebat, in solidū heredem fecit; alteri vero puberi facto dimidiā partē ab eo legauit, & ei quem in potestate habebat, alterum pupillariter substituit. Potest quis alium quidem vulgariter, alium vero pupillariter substituere.

XXXIX.

Qui sunt inuicē sibi substituti, pro modo suarum portionū partes deficientiū capiunt. Si pater impuberē rogauerit, ut si diem suū impubes obierit, hereditatem alicui restituat: cogitur is,

ΕΞ ΟΣΟΥ ΜΕΡΟΥΣ ΕΓΡΑΨΕ ΜΕ ΠΕΤΡΟΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΝ, ΕΚ ΤΟΣΟΥΤΟΥ ΕΣΤΩ ΜΟΥ ΠΑΥΛΟΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ. οὐ μόνον δὲ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ διατιθεμένου, ἀλλὰ καὶ εἰς ἕτερον γίνεται ἡ χάριν ἀμειβομένη ἔνστασις: οἷον, ΕΑΝ ΠΕΤΡΟΣ ΓΡΑΨΗ ΠΑΥΛΟΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΝ, ΕΣΤΩ ΜΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ.

ξβ.

Εἰ καὶ ἐν κωδικέλλοις κληρονομία οὐ δίδοται, ὅμως ἐν αὐτοῖς δύναται τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου σαφηνίζειν: ὅταν ἐν διαθήκῃ εἴπω, ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ ΕΣΤΩ, ΟΝ ΑΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΩΔΙΚΕΛΛΟΙΣ ΠΟΙΗΣΩ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΝ. καὶ ὁ τοιοῦτος τὸ λεῖπον τῆς ἐν τῇ διαθήκῃ διανεμηθείσης ιβ. οὐγγίας λαμβάνει.

ΤΙΤΛΟΥ ι. ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Οἱ κληρονόμοι ἢ ἔνστατοι, ἢ ὑποκατάστατοι λέγονται. ἡ δὲ ὑποκατάστασις ἢ ἁπλή ἐστιν, ὡς τὸ εἰπεῖν, ΕΑΝ ΜΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΗΣΗ ΠΕΤΡΟΣ, ΕΣΤΩ ΠΑΥΛΟΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ. ἢ διπλῆ, οἷον, ΕΙΤΕ ΜΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΗΣΕΙ, ΕΙΤΕ ΚΛΗΡΟΝΟΜΗΣΑΣ, ΑΝΗΒΟΣ ΑΠΟΘΑΝΗ. — περὶ ὑποκαταστάσεως.

ε.

Τοῖς ὑπεξουσίοις παισὶν ὑποκαθιστῶμεν, ἄρρεσι μὲν, ἕως ιδ. ἐτῶν: θηλείαις δὲ, ἕως ιβ. καὶ ἐγγόνοις καὶ κυοφορουμένοις ὑποκαθιστῶμεν, ὅτι μὴ ὑπὸ τῶν ἰδίων γονέων προλαμβάνονται, καὶ μέλλουσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ μεταπίπτειν. εἰ γὰρ τοῦτό ἐστι, δεῖ αὐτοὺς γράφεσθαι κληρονόμους, ἢ ἀποκλήρους γίνεσθαι: ἐπεὶ ἐπαναβαίνοντες εἰς τὸ πρόσωπον τῶν γονέων, † ῥήσσουσι τὴν αὐθεντικὴν, καὶ συναφανίζεται ἡ ὀρφανική. καὶ ἐξωτικῷ ἀνήβῳ δύναμαι ὀρφανικῶς ὑποκαταστῆσαι, ἐὰν υἱοθετήσωμαι αὐτόν. — † ἢ ἄκυρον τὴν αὐθεντικὴν ... γὰρ ... αὐτ.

λδ.

Πολλοὺς βαθμοὺς ὑποκαταστάσεων δύναταί τις ποιεῖν, καὶ ὕστερον δοῦλον ἀναγκαῖον. καὶ αὐτοὺς ἀλλήλοις, καὶ † ἴσω ἕνα καὶ πολλοὺς ἑνὶ, καὶ ἕνα πολλοῖς. — † ἑκάστῳ.

λζ.

Ἔχων τις δύο ἐγγόνους, τὸν ἕνα ὑπεξούσιον, καὶ τὸν ἄλλον αὐτεξούσιον: καὶ βουλόμενος αὐτοὺς ἐξ ἴσου ποιῆσαι κληρονόμους, καὶ ἀλλήλοις ὀρφανικῶς ὑποκαταστῆσαι: ἐπειδὴ τοῦ ἑνὸς ὄντος αὐτεξουσίου τοῦτο ποιεῖν οὐκ ἠδύνατο, τὸν μὲν ὑπεξούσιον, ἔγραψεν εἰς ὁλόκληρον: λεγάτον δὲ παρ' αὐτοῦ τῷ ἑτέρῳ γενομένῳ ἐφήβῳ κατέλιπε τοῦ ἡμίσεος μέρους, καὶ ὑποκατέστησεν ὀρφανικῶς τῷ ὑπεξουσίῳ τὸν ἕτερον. δύναταί τις ἕτερον μὲν ἰδιωτικῶς, ἕτερον δὲ ὀρφανικῶς ὑποκαθιστᾶν.

λθ.

Οἱ ἀλλήλοις ὑποκαθιστάμενοι, πρὸς ἀναλογίαν τῶν ἰδίων μερῶν λαμβάνουσι τὰ τῶν ἀπόντων μέρη. ἐὰν ἀξιώσῃ τὸν ἄνηβον ὁ πατὴρ ἀποκαταστῆσαι τινι τὴν κληρονομίαν ἄνηβον τελευτῶν: ἀναγκάζεται

κάζεται ὁ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομῶν τοῦ ἀνήβου, παρακρατῶν τὸν Φαλκίδιον, ἀποκαταστῆσαι τὸ φιδεϊκόμμισσον. τὸ αὐτὸ γάρ ἐστι ἐπὶ ἐφήβου. ταῦτα † ἔρρωται ἡ τοῦ πατρὸς διαθήκη. εἰ γὰρ ἀνίσχυρος, οὔτε ὡς κωδίκελλος κρατεῖ: εἰ μὴ ῥητῶς ὁ διαθέμενος εἴπῃ. ἐπὶ δὲ τῆς φιδεϊκομμισσαρίας ἀποκαταστάσεως μόνα τὰ τοῦ πατρὸς, οὐ μὴν καὶ τὰ τοῦ παιδὸς ἀποκαθίσταται. ἐάν τινας συνημμένως εἰς μέρος γράψω, καὶ εἰς τὸ ἄλλο ἑτέρους συνημμένως: καὶ εἴπω, ΤΟΙ͂Σ ΚΛΗΡΟΝΟ´ΜΟΙΣ ΜΟΥ Α´ΛΛΗ´ΛΟΙΣ Α´ΠΟΚΑΘΙΣΤΩ͂: τὸ τοῦ ἀπόντος μέρος, οἱ δύο συνημμένοι λαμβάνουσι. τούτων δὲ μὴ εὑρισκομένων, οἱ ἄλλοι καλοῦνται.

† ἐὰν ἐρρ.

μα. κεφάλ. θεμ. γ.

Εἀν τὴν γαμετήν μου γράψας κληρονόμον ὑποκαταστήσω αὐτῇ τοὺς ἐμοὺς ὑπεξουσίους: ἀκυρουμένης τῆς ἐνστάσεως, αὐτοὶ ὡς ἐκ διαθήκης ἔρχονται κληρονόμοι. οὐ γὰρ πᾶσα, ἀλλὰ μόνος ὁ βαθμὸς ἐν ᾧ ἀμνημόνευτοι γεγόνασιν, ἀκυροῦται. οἱ κληρονόμοι ὑποκατασταθέντες τῷ ἀνήβῳ πρὸς τὰ τῆς ἐνστάσεως μέρη, καλοῦνται εἰς τὴν ὑποκατάστασιν.

Σημείωσαι δυναμένην ἰσχύειν τῶν ἀμνημονευθέντων.

μγ.

Εἀν † ἔχω παῖδα νόμιμον, καὶ φυσικὸν ἕτερον, κληρονόμους αὐτοὺς γράψω, καὶ ὑποκαταστήσω ἀλλήλοις, ἰδιωτική ἐστιν. † ὁ γὰρ ἠδυνάμην τῷ φυσικῷ ὀρφανικῶς ὑποκαταστῆσαι. ἐὰν † ἀλλήλοις οἱ κληρονόμοι ὑποκατασταθῶσι, καὶ ἀποθανόντων τινῶν, ἕτερος παραιτήσηται τὸ μέρος αὐτοῦ: μόνοι οἱ περιόντες λαμβάνουσιν αὐτό.

† ἔχων.
† οὐ γάρ.
† ἀλλήλοις.

ΤΙ´ΤΛΟΣ ια. διαλαμβάνεται

ΠΕΡΙ´ ΦΙΔΕΙΚΟΜΙΣΣΑΡΙ´ΩΝ Α´ΓΩΓΩ͂Ν ΑΠΟ` ΚΑΤΑΣΤΑ´ΣΕΩΣ. οὗ πρὸς ἐν τῷ η. κεφ. φησί.

Τοῦ κληρονόμου εὐλαβουμένου προσελθεῖν, ἐὰν ὁ φιδεϊκομμισσάριος λέγῃ, ΚΙΝΔΥ´ΝΩι ΜΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟ´ΜΗΣΟΝ, ἀναγκάζεται, καὶ οὐ παρακρατεῖ † τρίτον, εἴτε ἄπορός ἐστιν ἡ κληρονομία, εἴτε καὶ μὴ. καὶ οὐ περιεργαζόμεθα διὰ ποίαν αἰτίαν φοβεῖται προσελθεῖν ὁ κληρονόμος.

† τέταρτον.

θ.

Καὶ ὁ ἐν μεγάλῃ ὢν ἀξίᾳ, ἢ αὐθεντίᾳ, γραφόμενος κληρονόμος παρὰ κυνηγοῦ ἢ πόρνης, καὶ ἀξιούμενος ἀποκαταστῆσαι, ἀναγκάζεται.

ιδ.

Εν τῇ ἀποκαταστάσει τῆς κληρονομίας, οἱ καρποὶ οὐ φέρονται, εἰ μὴ ὑπέρθεσις γέγονεν, ἢ ῥητῶς αὐτοὺς ἐπιτρέψῃ ἀποκαταστῆσαι. λογίζεται δὲ εἰς Φαλκίδιον. ὁ γὰρ ἀξιῶν ἀποκαταστῆσαι κληρονομίαν, ἐκεῖνο δοκεῖ λέγειν, ὅπερ ὑπάρχει τῆς κληρονομίας. οἱ δὲ καρποὶ, οὐ τῇ κληρονομίᾳ, ἀλλὰ τοῖς πράγμασι λογίζονται. εἰ δὲ λεγάτῳ τιμηθεὶς ὁ κληρονόμος ἀξιωθῇ τὸ μέρος τῆς κληρονομίας ἀποκαταστῆσαι, τὸ λεγάτον

qui ab intestato heres impuberis est, retenta Falcidia, fideicommissum restituere. Idem est & in pubere. atque hec ita locum habent, si patris testamētum iure ualuit. quippe si non ualuit, nec ut codicilli ualebit; nisi nominatim hoc testator expresserit. In fideicommissaria uero restitutione solæ patris facultates, non etiā filij, restituuntur. Si quos coniunctim heredes in partem scripsero, & alios coniunctim in aliam, atque ita dixero, HEREDES MEOS INVICEM SVBSTITVO: partem deficientis duo primo coniuncti capiunt, qui si non inueniantur, uocantur alij.

Cap. XLI. them. III.

Si uxorem meam heredē scripsero, eique filios meos, quos in potestate habeo, substituero: institutione abolita, filij uelut ex testamēto heredes existunt. Non enim totum testamentum, sed is tantum gradus, in quo præteriti sunt, infirmatur. Heredes impuberi substituti ad partes institutionis uocantur ex substitutione.

Nota ius ualidum eorum, qui præteriti sunt.

XLIII.

Si habeam filium legitimum, & alium naturalem, eosq; heredes instituam, & inuicem substituam; uulgaris est substitutio. non enim poteram naturali pupillariter substituere. Si heredes inuicem substituti fuerint, & quibusdam defunctis alius portionem suam repudiauerit; soli superstites eam capiunt.

TIT. XI. tractatur

DE FIDEICOMMISSARIARVM ACTIONVM RESTITVTIONE. Eius VIII. cap. dicitur:

Si heres adire uereatur hereditatē, & fideicommissarius dixerit, MEO PERICVLO HEREDITATEM ADITO, cogitur; nec quartam retinet: siue soluendo sit, siue non sit hereditas. nec inquirimus, quam ob caussam heres adire uereatur.

l. 4. in princ. D. ad S.C. Trebel.

VIIII.

Sed & qui magna præditus est dignitate, uel auctoritate, scriptus heres ab harenario, uel a muliere quæstum corpore faciente, ac rogatus restituere, id ipsum facere cogitur.

XIIII.

In hereditatis restitutione non ueniunt fructus, nisi mora facta sit, aut specialiter rogatus fuerit eos restituere. Imputātur autem in Falcidiā. Nā qui rogat, ut quis hereditatē restituat; id dicere uidetur, quod hereditatis est. Fructus autē nō hereditati, sed ipsis rebus accepto ferūtur. Quod si heredi legatum relictū sit, & portionē hereditatis restituere rogatus fuerit: legatū id,

quod a coherede accepit, retinet; quod autē institutionis suæ nomine obtinuit, restituit.

XXXV.

In restitutione hereditatis etiam usuræ, ac pensiones, tamquam fructus ueniunt: nec differunt a reliquis debitis, quæ sub condicione, uel in annos singulos, uel menses sunt debita. Et ij quos percepit heres, si morā in restituendo non fecit, haud petuntur. Si uero qualis nunc est hereditas, ita eam desiderat is restitui, qui rogatus est restituere: audiri debet. Et hæc quidem de ijs usuris, quas testator stipulatus est, aut si fundos coluit. Quippe si heres ipse fœnerauit, aut fundos coluit; quoniam suo periculo fænerat, & in fundo colendo sumtum facit: nihil horum fideicommissario restituit.

XLIIII.

Si portio hereditatis mihi relicta sit, & furto res quasdam hereditarias abstulero: in his ipsis petitionem nullam habebo.

XLV.

Quum hereditas restituenda est, & fideicommissarius abest: actiones, quæ ne extinguantur metus est, inchoantur. Quod si filius quoque deliberet, an contra tabulas testamenti patris agere debeat; scriptus heres a creditoribus conuenitur. Si pater rogatus hereditatem restituere filio sui iuris facto, multa in fraudem fideicommissi fecerit; quia cautio non datur, idque ratione patriæ potestatis, etiam existenti adhuc in potestate filio hereditatem restituere cogitur, nec quid in eam iuris habere, quamdiu filius uiuit. adeoque filius in eo militi comparatur, siue cum debitoribus eum agere, siue conueniri oporteat. Egentem uero patrem ex fructibus & accessionibus hereditarijs alit.

LIII.

Si rogatus fuero sine fructibus hereditatem post mortem meam restituere, hereditariarum ancillarum .... accipere, nec fetus pecorū, quos gregi summitti oportebat. In restitutionibus, quæ sub die fiunt, quas usuras, aut fructus, aut mercedes prædiorum ante perceperit heres, quam dies cesserit; in Falcidiam computantur.

LXXI.

Codicillis facta pupillaris substitutio licet inutilis sit propterea, quod codicillis hereditas neque dari neque adimi possit; tamen ut fideicommissum ualet. Quod si duo fuerint inuicem substituti, & in fideicommisso substitutio ualet: unoque eorum mortuo, totum alter fideicommissum accipit.

καθ' ὅσον μὲν ἔλαβεν ἐκ τοῦ συγκληρονόμου παρακρατεῖ: ὅσον δὲ κατὰ τὴν οἰκείαν ἐνστασιν παρακατέσχεν, ἀποκαθίστησιν.

λε.

Ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τῆς κληρονομίας καὶ οἱ τόκοι καὶ τὰ ἐνοίκια, ὡς καρποὶ καταφέρονται. καὶ οὐ διαφέρουσι τῶν λοιπῶν χρεῶν τῶν ὑπὸ αἵρεσιν, ἢ κατ' ἐνιαυτὸν, ἢ μῆνα κεχρεωστημένων. καὶ οὓς μὲν ἔλαβεν ὁ κληρονόμος, μὴ ποιήσας περὶ τὴν ἀποκατάστασιν ὑπέρθεσιν, οὐκ ἀπαιτεῖται. εἰ δὲ οἵα νῦν ἐστιν ἡ κληρονομία ἐπιζητεῖ ὁ τὴν ἀποκατάστασιν ἀξιωθεὶς, ἀποκαταστῆναι, ὀφείλει ἀκούεσθαι. καὶ ταῦτα μὲν περὶ ὧν ὁ διαθέμενος ἐπηρώτησε τόκων, ἢ ἀγροὺς ἐγεώργησεν. εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ κληρονόμος ἐδάνεισεν, ἢ ἐγεώργησεν: ἐπειδὴ ἰδίῳ κινδύνῳ δανείζει καὶ δαπανᾷ περὶ τὴν γεωργίαν, οὐδὲν τούτων ἀποκαθίστησι τῷ φιδεικομισσαρίῳ, μὴ ποιήσας ὑπέρθεσιν.

μδ.

Ἐὰν μέρος κληρονομίας † καταλειφθεῖσαν, καὶ † κατολειφθῶ μοι τινὰ πράγματα τῆς κληρονομίας ἀφέλωμαι: ἐπ' αὐτοῖς ἀγωγὴν οὐκ ἔχω.

με.

Ὅτι κληρονομία μέλλει ἀποκαθίστασθαι, καὶ ἀπολιμπάνεται ὁ ἀξιωθεὶς αὐτῆς: αἱ κινδυνεύουσαι τῷ χρόνῳ φθαρῆναι ἀγωγαὶ, κατὰ κληρονόμου προκατάρχονται. εἰ δὲ καὶ ὁ υἱὸς διασκέπτεται, † εἰ ὀφείλει κινῆσαι κατὰ τῆς τοῦ πατρὸς διαθήκης † ἢ. τὴν ὑπεναντίωσιν: ὁ γεγραμμένος ἐνάγεται παρὰ τῶν δανειστῶν. ἐὰν ὁ πατὴρ ἀξιωθεὶς ἀποκαταστῆσαι τῷ υἱῷ γινομένῳ αὐτεξουσίῳ, πολλὰ πρὸς περιγραφὴν τῆς ἀποκαταστάσεως ποιήσῃ· ἐπειδὴ ἀσφάλεια οὐ δίδοται διὰ τὸν τῆς ὑπεξουσιότητος λόγον, ἀναγκάζεται καὶ ὑπεξουσίῳ ὄντι τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστῆσαι, καὶ μηδὲν ἔχειν ἐπ' αὐτὴν δίκαιον ἐφ' ὅσον ὁ υἱὸς περίεστι. καὶ ἔοικεν ὁ υἱὸς ἐν τούτῳ τῷ στρατιώτῃ εἰς τὸ ἐνάγειν τοὺς χρεώστας καὶ ἐνάγεσθαι. πενόμενον δὲ τὸν πατέρα ἐκ τῶν καρπῶν καὶ προσόδων τῆς κληρονομίας ἀποτρέφει.

νγ.

Ἐὰν ἀξιωθῶ χωρὶς τῶν καρπῶν ἀποκαταστῆσαι μετὰ θάνατόν μου: κληρονομιαίων θεραπαινῶν .... λαβεῖν, οὔτε τὰς γονὰς τῶν θρεμμάτων, ἃς ἐχρῆν ὑποβληθῆναι τῇ ἀγέλῃ. ἐπὶ τῶν ὑπὸ ἡμέραν ἀποκαταστάσεων, ὅσους τόκους ἢ καρποὺς ἢ μισθοὺς κτημάτων πρὸ τῆς ἡμέρας λάβῃ ὁ κληρονόμος, εἰς φαλκίδιον λογίζεται.

οα.

Ἐν κωδικέλλοις γινομένη ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις, εἰ καὶ ἄκυρός ἐστι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι κληρονομίαν ἐν κωδικέλλοις δίδοσθαι ἢ ἀφαιρεῖσθαι: ὅμως ὡς ἀποκατάστασις ἰσχύει. εἰ δὲ δύο ὄντες οἱ ὑποκατέστατοι ἀμοιβαδὸν ἀλλήλοις ὑποκατέστησαν, κρατεῖ καὶ ἐν τῇ ἀποκαταστάσει ἡ ὑποκατάστασις: καὶ τοῦ ἑνὸς τελευτήσαντος, ὁ ἕτερος ὁλόκληρον ἀπαιτεῖ τὸ φιδεϊκόμισσον.

ΤΙΤΛΟΣ ιβ. διαλαμβάνεται
ΠΕΡΙ ΑἹΡΕΤΙΚΩ͂Ν ἘΝΣΤΆΣΕΩΝ.
οὗ τινος ἐν τῷ θ. κεφαλαίῳ φησίν.

περὶ αἱρέσεων. Αἱ παρὰ τὰ χρηστὰ ..... αἱρέσεις συγχωροῦνται. ὡς τὸ μὴ ἀναρρύσασθαι τὸν πατέρα ἀπὸ αἰχμαλωσίας, ἢ μὴ θρέψαι πατέρα ἢ πάτρωνα.

ιδ.

Αἱ παράνομοι καὶ καταγέλαστοι αἱρέσεις περιαιροῦνται τῶν ἐνστάσεων καὶ τῶν λεγάτων: καὶ χωρὶς αἱρέσεως ταῦτα παρέχονται.

ιε.

Ἡ παράνομος αἵρεσις ἐπιτεθεῖσα ὑπεξουσίῳ υἱῷ, ἀκυροῖ τὴν διαθήκην, ὡς μὴ οὔσῃ ἐξουσιαστικῇ. τὰ γὰρ βλάπτοντα τὴν εὐσέβειαν, ἢ τὴν † ὑπόληψιν ἡμῶν, ἢ τὴν αἰδῶ: καὶ ἁπλῶς τὰ παρὰ τοὺς ἀγαθοὺς τρόπους, οὐδὲ πιστευόμεθα δύνασθαι ποιεῖν.

† ὑπόνοιαν.

κϛ.

Τῷ χωρὶς αἱρέσεως ἐν διαθήκῃ γραφέντι κληρονόμῳ: οὐ δύναται ἐν κωδικέλλοις αἵρεσις ἐπιτίθεσθαι, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, κληρονομία ἐν κωδικέλλοις οὔτε δίδοται, οὔτε ἀφαιρεῖται.

λ.

Ἡ γραφεῖσα ὑπὸ αἵρεσιν παρὰ τῆς μητρὸς κληρονόμος, τὴν, ΕΑ͂Ν ΤΩ͂Ι ΤΡΙΣΕΞΑΔΈΛΦΩΙ ΓΑΜΗΘῊ, πληρούτω πάντως τὴν αἵρεσιν. οὐ γὰρ αἰσχρός ἐστιν ὁ γάμος. εἰ μὴ ἄρα ἐκεῖνος ἐμποδίζει.

ΤΙΤΛΟΣ ιγ. διαλαμβάνεται
ΠΕΡῚ ἘΝΣΤΑΤΩ͂Ν ΚΑῚ ὙΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΩ͂Ν. οὗ τινος ἐν τῷ θ. κεφαλαίῳ φησίν.

Τὴν τῆς ἀπαιδίας αἵρεσιν, καὶ ὁ ἀπελεύθερος υἱὸς ἀποκλείει. καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ υἱὸς νοεῖται, ἐὰν δειχθῇ περὶ αὐτοῦ εἰπὼν ὁ διαθέμενος.

ιη.

Τῷ κωλυομένῳ κληρονομεῖν, μηδὲ διὰ οἰκέτου κληρονομία περιποιείσθω.

κγ.

Ἐάν τις γράψῃ κληρονόμους ἐξ ἀνίσων μερῶν, καὶ ἀμοιβαδὸν αὐτοὺς ἀλλήλοις ὑποκαταστήσῃ, μὴ ἐκφωνήσῃ δὲ τὸ μέρος τῆς ὑποκαταστάσεως: οὕτω καλοῦνται εἰς τὴν ὑποκατάστασιν, ὡς ἐκλήθησαν ἐν τῇ ἐνστάσει.

κη.

Πολλῶν ἐνσταθέντων κληρονόμων, καὶ ἀλλήλοις ὑποκαταστάντων: τὰ τῶν παραιτουμένων μέρη, καὶ ἄκουσι προσκυρώθω τοῖς τὴν κληρονομίαν καταδεξαμένοις.

λθ.

Ἡ διάταξις λέγει, ὅτι αὐτῷ τῷ γραφῆναι κληρονόμος ὁ δοῦλος, εἰ καὶ μὴ προσετέθη αὐτῷ ἐλευθερία, σιωπηρῶς αὐτὴν ἔχει. ὅθεν ὡς σὺν ἐλευθερίᾳ γραφεὶς κληρονόμος, ἀνισχύρως ἐλεγατεύθη: καὶ οὐδὲ περιποιεῖ τὴν κληρονομίαν τῷ λεγαταρίῳ, ἀλλὰ γίνεται ἐλεύθερος καὶ κληρονόμος. ἔγραψέ τις τὸν δοῦλον ἐν διαθήκῃ δίχα ἐλευθερίας

TIT. XII. tractatur
DE INSTITVTIONIBVS SVB CONDICIONE FACTIS. Eius cap. VIIII. dicitur:

Condiciones, quæ contra bonos ..... fiunt, remittuntur. ueluti, patrem ab hostibus non redimere, uel patrem patronumue non alere. l. 9. D. de cond. instit.

XIIII.

Condiciones quæ contra leges sunt, & derisoria, tolluntur ex institutionibus & legatis: eaque citra condicionem præstantur.

XV.

Condicio quæ contra leges est, imposita filio, qui fuit in potestate, testamentum infirmat, ac si non esset in eius potestate. Nam quæ lædunt pietatem, uel existimationem nostram, uel uerecundiam, & simpliciter quæ contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse credimus.

XXVI.

Ei qui sine condicione scriptus est heres testamento, codicillis adscribi condicio nequit, propter regulam, quæ dicitur: Hereditas codicillis nec datur, nec adimitur.

XXX.

Quæ a matre scripta est heres sub hac condicione, SI SOBRINI FILIO NVPSERIT, omnino condicionem impleat. Non enim turpes hæ nuptiæ sunt. nisi forte per ipsum steterit, quo minus fiat. l. 2. C. de inst. & subst.

TIT. XIII. tractatur
DE INSTITVTIS ET SVBSTITVTIS. Eius cap. VIIII. dicitur:

Condicionē non extantium liberorū etiam libertinus filius excludit. nā & ille filius intelligitur, si probatū fuerit, testatorē de eo loquutū. l. ult. D. de im. lib.

XVIII.

Qui heres esse prohibetur, nec per seruum hereditatem adquirat. l. 10. C. de hered. instit.

XXIII.

Si quis heredes ex disparibus partibus instituerit, & inuicē substituerit, nec in substitutione partem expresserit: sic uocantur ad substitutionem, sicut & in institutione uocati sunt. l. 1. C de impub. & al.

XXVIII.

Multis heredibus institutis, & inuicem substitutis; repudiantium partes hereditatem adeuntibus etiam inuitis addicuntur.

XXXIX.

Constitutio tradit, seruum eo ipso, quod heres scriptus sit, licet ei non adiecta sit libertas, eam tacite habere. Propterea tāquam cum libertate scriptus heres, inutiliter legatur; nec hereditatē legatario adquirit: sed liber et heres efficitur. Quidā seruum testamēto heredē sine libertate scripsit,

scripsit, codicillis uero libertatē ei reliquit. Constitutio dicit, eum uideri per institutionē etiam libertatem testamento habere. Nec quæstionem illam admittimus, an codicillis liber fieri possit. quippe iam testamento libertatem consequutus est. Si tamen legatum uel fideicommissum sine libertate relictum fuerit, tacite cum legato libertas quoque seruo dari non uidetur.

TIT. XIIII. cap. I. dicitur:

D. de adq. uel omitt. hered. *Qui totam hereditatem adquirere potest, is eam pro parte adire non potest. Et qui pluribus ex partibus in eodem testamento scriptus est, non potest quasdam partes agnoscere, quasdam repudiare.*

XIII.

De gerente se pro herede. *Pro herede se gerit, qui aliquid facit quasi heres. Hoc autem non ex facto, sed animo gerentis iudicatur. nam qui pietatis, uel custodiæ caussa quid facit in hereditate, puta testatorem sepeliens, uel seruos iumentaue pascens, uel res perituras distrahens, uel locans, uel fulciens, fortassis animo prospiciēdi uel substituto, uel ei qui ab intestato heres extiturus est: pro herede se gerere non uidetur. Enimuero heredes necessarij etiam contestari solent, quod res heredis animo non gerant: sed ob caussam aliquam ex ijs, quas diximus, aut uelutì suas. Si quid tamen quasi heres petijt, eiusmodi sane, quod ad heredem extraneum non trāsit: pro herede se gerere non uidetur. utputa petijt operas a libertis paternis. nam & creditoribus earum petitio competit, & maxime futuri temporis. Sed nec is, qui in hereditaria sepulcra mortuum intulit, creditoribus obligatur.*

XV.

Pro herede gerit, & qui re non hereditaria quasi hereditaria utitur. Ita demum pro herede gerendo quis obstringitur, quum id egerit hereditate sibi delata. Nam quibus ex caussis repudiando nihil efficimus, ex ijsdem caussis nec pro herede gerendo quidquam efficimus.

XXIX.

Heres in omne ius succedit, & ad eum actiones quoque transeunt.

XXX.

Si duo sint necessarij heredes, & posteaquam unus abstinuit, alter adierit: non potest hic recusare, licet in quibusdam substitutum habuit. Idem & si solus scriptus sit.

LXVII.

Animo quis successionem agnoscit, licet nihil attingat hereditarium. Unde si pignus in hereditate, uel rem alienam ut hereditariam retinuerit: pro herede se gerit.

κληρονόμον: ἐν κωδικέλλοις δὲ καταλείψει αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν. λέγει ἡ διάταξις, ὅτι ἔδοξε διὰ τῆς ἐνστάσεως καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔχειν ἐν διαθήκῃ. καὶ οὐ δεχόμεθα αὐτῆς τὸ ἀμφισβητήσεως, περὶ τοῦ εἰ γίνεται ἐκ τῶν κωδικέλλων ἐλεύθερος: ἤδη γὰρ ἐκ τῆς διαθήκης ἠλευθερώθη. εἰ μέντοι λεγάτον ἢ φιδεικόμισσον δίχα ἐλευθερίας καταλειφθῇ: οὐ δοκεῖ σιωπηρῶς μετὰ τοῦ λεγάτου καὶ ἡ ἐλευθερία δίδοσθαι τῷ οἰκέτῃ.

ΤΙΤΛΟΥ ιδ. ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ δυνάμενος κτήσασθαι πᾶσαν τὴν κληρονομίαν, ἐκ μέρους κληρονομεῖν οὐ δύναται. καὶ ὁ ἐκ πολλῶν μερῶν ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ γραφείς, οὐ δύναται τινὰ καταδέχεσθαι, καὶ τινὰ παραιτεῖσθαι.

γ.

Ἐγχειρίζει κληρονομίαν, ὁ πράττων τι ὡς κληρονόμος. τοῦτο δὲ, οὐκ ἐκ τοῦ φάκτου, ἀλλ' ἐκ τοῦ λογισμοῦ τοῦ χειρίσαντος κρίνεται. ὁ γὰρ δι' εὐσέβειαν ἢ φυλακήν τι ποιῶν ἐν τῇ κληρονομίᾳ, τυχὸν θάπτων τὸν διαθέμενον, ἢ τρέφων τοὺς δούλους, ἢ τὰ ἄλογα, ἢ πιπράσκων τὰ † ἄφθαρτα, ἢ μισθῶν, ἢ ἀνορθῶν, ἴσως ἐπὶ προνοίᾳ ἑαυτοῦ, διασκεπτομένῃ ἢ τοῦ ὑποκαταστάτου, ἢ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου: οὐ δοκεῖ ἐγχειρίζειν τὴν κληρονομίαν. τοιγαροῦν ἀναγκαῖοι κληρονόμοι καὶ διαμαρτύρεσθαι εἰώθασιν, ὅτι οὐχ ὡς κληρονόμοι χειρίζουσιν, ἀλλὰ διά τινας τῶν εἰρημένων αἰτιῶν, ἢ ὡς ἴδια. εἰ δέ τι καὶ ὡς κληρονόμος μετὰ ἀπήτησιν, τοιοῦτον δὲ ὅπερ εἰς ἐξωτικὸν οὐ διαβαίνει κληρονόμον, οὐ δοκεῖ ἐγχειρίζειν τὴν κληρονομίαν: τυχὸν γὰρ ἀπήτησεν ὑπηρεσίας πατρῴους ἀπελευθέρους. ἐπειδὴ καὶ δανεισταῖς ἡ τούτων ἀπαίτησις ἁρμόζει, καὶ μάλιστα τοῦ μέλλοντος χρόνου. ὅτι θάπτων ἐν τοῖς κληρονομιαίοις τάφοις, ὑποβάλλεται τοῖς δανεισταῖς.

ιε.

Ἐγχειρίζει τὴν κληρονομίαν, καὶ ὁ τῷ μὴ κληρονομιαίῳ πράγματι ὡς κληρονομιαίῳ χρώμενος. τότε ἐγχειρίζων τὴν κληρονομίαν τις ἐνέχεται, ὅτι τοῦτο πράξει, κατενεχθείσης αὐτῷ τῆς κληρονομίας. ἐξ ὧν γὰρ αἰτιῶν παραιτούμενοι οὐδὲν ἀνύομεν, ἐκ τῶν αὐτῶν οὔτε ἐγχειρίζοντες τὴν κληρονομίαν ἀνύομεν.

κθ.

Ὁ κληρονόμος, ὁλοκλήρου δικαίου διάδοχός ἐστι, καὶ † αὐτὸν αἱ ἀγωγαὶ μετέρχονται.

λ.

Δύο ἀναγκαίων ὄντων, μετὰ τὸ ἀποστῆναι τὸν ἕνα, ὁ ἄλλος καταδεχόμενος, οὐ δύναται παραιτεῖσθαι, εἰ καὶ ἔν τισιν ὑποκατάστατον ἔχει. τὸ αὐτὸ κἂν μόνος ἐγράφη.

ξζ.

Ψυχῇ τις ἐγχειρίζει τὴν κληρονομίαν, κἂν μὴ ἅψηται κληρονομιαίου πράγματος. ὅθεν ἐὰν ἐνέχυρον ἐν τῇ κληρονομίᾳ ὂν, ἢ ἀλλότριον πρᾶγμα ὡς κληρονομιαῖον κατάσχῃ, ἐγχειρίζει τὴν κληρονομίαν.

Margin notes (right): περὶ τῶν ἐγχειριζόντων τὴν κληρονομίαν. — † φθαρτά. — † κατ' αὐ.

οϛ. Ὁ

ογ.

Ὁ υἱὸς καταβαλὼν χρέος κληρονομιαῖον, ἔδοξε κατὰ τὸ ἀνῆκον αὐτῷ μέρος καταδέχεσθαι τὴν τοῦ πατρὸς κληρονομίαν.

οδ.

Ἐὰν ὑπεξουσίῳ κατενεχθῇ κληρονομία, καὶ ὁ πατὴρ κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἐγχειρίσῃ τῷ κληρονομεῖν, οὕτως ἐστὶν, ὥσπερ εἰ αὐτὸς ὁ υἱὸς κελεύσει τοῦ πατρὸς κατεδέξατο τὴν κληρονομίαν.

οθ.

Μείζων τῶν κε. ἐτῶν ἅπαξ καταδεξάμενος τὴν τοῦ πατρὸς κληρονομίαν, οὐδὲ παραιτεῖσθαι δύναται τὴν κληρονομίαν ἅπαξ καταδεξάμενος, οὐδὲ φεύγειν τὰς τῶν δανειστῶν ἐναγωγάς, ἐκ τοῦ λέγειν ὅτι ὁ ἀδελφὸς βίαν αὐτῷ ποιεῖ, καὶ ἁρπάζει τὸ μέρος αὐτοῦ, ἤτοι τὴν διαθήκην: ἀλλ' ἐνάγεται κατὰ τὰ μέρη τῆς κληρονομίας.

ΤΙΤΛΟΥ ιε. ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ὢν ἔνστατος καὶ ὑποκατάστατος, οὐ δύναται παραιτεῖσθαι τὴν ἔνστασιν, καὶ κληρονομῆσαι ἀπὸ τῆς ὑποκαταστάσεως. κ.

Υἱοῦ καὶ θυγατρὸς ὑπεξουσίων γραφομένων κληρονόμων, καὶ αὐτεξουσίου ἀμνημονεύτου γεγονότος, καὶ μὴ αἰτήσαντος κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν: ἐὰν ἐξ ἀδιαθέτου νεμηθῶσι, πᾶσι διδόασι τὰ λεγάτα. κϛ.

Καὶ ὁ μὴ γεγραμμένος κληρονόμος, ἐὰν συμπαίξας τοῖς γεγραμμένοις, μόνος ἐξ ἀδιαθέτου νέμηται, δίδωσι τὰ λεγάτα. κθ.

Ὁ παραιτησάμενος, καὶ νεμόμενος ἐξ ἀδιαθέτου, τὰς ἐλευθερίας δίδωσιν. αὐτοῦ δὲ γίνονται ἀπελεύθεροι.

ΤΙΤΛΩι ιη. φησὶ καὶ ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΔΙΑΣΚΕΨΕΩΣ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Μητρὸς τελευτησάσης ἐπὶ ἀνήβῳ θυγατρὶ, εἰ ἀποθάνῃ μετὰ ις. ἡμέρας, ἢ ἐλάττονας ἢ καὶ πλείονας ἡ κόρη, παραπέμπεται ἐπὶ τοὺς κληρονόμους αὐτῆς τὸ τῆς διασκέψεως δίκαιον.

Ἀναγνωστέον καὶ τοῦ ιγ. τιτλ. κεφαλ. β. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐν τῷ δικαστῇ ἐστιν ὁρίσασθαι τὸν χρόνον τῆς διασκέψεως, ὡς μέντοι μὴ ἐλαττῶσαι τὰς ρ. ἡμέρας. ἔσθ' ὅτε δὲ μὴ ἀρκοῦντος τοῦ πρώτου χρόνου, δίδοται δεύτερος. τοῦτο δὲ ἀπὸ μεγάλης αἰτίας.

Καὶ κεφάλαιον δ.

Ἐὰν ὀνόματι ἀνήβου διάσκεψις αἰτῆται, κωλύεται ἡ ἐκποίησις τῶν πραγμάτων. ὁ δὲ κωλυόμενος ἐκποιεῖν, οὔτε ἀγωγὴν κινῆσαι δύναται.

ζ.

Ὅτι κληρονομία πρός τινα, εἴτε ἐκ διαθήκης, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου κατενεχθῇ, εἴτε ἐξ ὁλοκλήρου, εἴτε ἐκ μέρους: εἰ μὲν ὀρθῇ ὁδῷ καταδέξασθαι βούλεται τὴν κληρονομίαν, καὶ ἐλπίδι φανερωτάτῃ τοῦτο ποιήσει, καὶ † ἑαυτῷ

† ἑαυτόν.

LXXIII.

Filius qui debitum hereditariũ exsoluit, pro rata parte patris hereditatẽ agnoscere uisus est. l.2. C.de iu.delib.

LXXIIII.

Si filiofamilias delata fuerit hereditas, & pater uoluntate filij pro herede gesserit: perinde est, ac si filius ipse iussu patris hereditatem adysset.

LXXVIIII.

Si maior annis XXV. semel hereditatem patris adyt, neque repudiare semel agnitam hereditatem potest, neque creditorum actiones effugere, dicendo uim a fratre sibi fieri, suamque sibi portionem uel testamentum eripi: sed pro portionibus hereditarys conuenitur.

TIT. XV. cap. I. dicitur:

Qui & institutus & substitutus est, institutionem praetermittere non potest, & ex substitutione hereditatem adire. D.si quis omiss.

XX.

Filius & filia, qui manserunt in potestate patris, heredes instituti, emancipato fratre praeterito, qui contra tabulas bonorum possessionem non petyt, si ab intestato possessionem acceperint: omnibus legata praestant.

XXVI.

Etiam non scriptus heres, si facta collusione cum scriptis heredibus, ab intestato solus hereditatem possideat; legata praestat.

XXVIIII.

Qui testamenti caussam omisit, & ab intestato possidet: libertates praestat. fiunt tamen ipsius liberti.

TIT. XIIX. tractatur & DE HEREDVM DELIBERATIONE. In eius I. cap. dicitur:

Matre defuncta, superstite impubere filia, si post XVI. dies, uel pauciores uel plures, puella decesserit: ius deliberandi ad eius heredes transmittitur.

Adde tit. XIII. cap. II. in quo dicitur:

In potestate ius dicentis est, diem deliberandi praestituere: sic tamẽ, ut pauciores C. diebus non dentur. Nonnunquam tempore primo non sufficiente, dies alius datur. D.de iu.delib.

Et IIII. cap.

Si nomine pupilli deliberatio postuletur, bonorum alienatio uetatur. Qui autem alienare uetatur, nec actionem exercere potest.

Et VII.

Quum hereditas ad quemdam siue ex testamẽto, siue ab intestato delata fuerit, siue ex asse, siue ex parte: si quidem recta uia adire uoluerit hereditatẽ, & spe certissima hoc fecerit, & sese immi- l.21.C.eod.

immiscuerit, ut eam postea non repudiet: inuentario nullo indiget, quum omnibus creditoribus ac legatarijs obligatus sit, utpote hereditate ei ex sua uoluntate infixa.

TIT. XX. cap. I. dicitur:

De distributione legito nouel. CVII. Nouel. 18. cap. 7. *Sancimus, ut si quis uelit res suas inter liberos uel uniuersas diuidere, uel forte quasdam eximias relinquere; maxime illas, si fieri poterit, testamento exprimat, & earum emolumentum liberis citra controuersiā largiatur. Quod si hoc propter quasdam necessitates, quæ multæ homines circumsistunt, non faciat: nihilo minus ei diuisiones bonorum, quæ distribui uoluerit, facere licebit, & omnibus subnotare, adeoq; dare operam, ut uel ipse, uel omnes liberi, quos inter res eas diuidit, subscribant; & hinc negotio fides indubitata concilietur. Sane quod hac forma factum erit, ratum ac firmum esto, nec alterius cautionis indigens.*

Legito & lib. XLIIII. tit. IIII. in quo & de Falcidia tractatur. Eius cap. I. & V. & VI. dicitur:

Nouel. 1. cap. 4. *Qui adire uel repudiare uult hereditatem, intra annum id facere debet, omniq; modo defuncti uoluntatem implere. nam si quis decreto iudicis admonitus, annum totum extraxerit, non faciens quod imperatum est: si quidem ex ys sit, qui necessario quid lege capiunt, & ex maiori parte scriptus sit heres, quam ei lex dari uelit; tantum dumtaxat accipiat, quantum illi lex ratione trientis ab intestato succedentium dari permittit; & reliquum totum auferatur. Si uero nō sit eiusmodi persona, nec quod iniunctum est intra dictum tempus impleuerit: nihil relictorum sibi capiet. Ceterum damus, inquit, initium anni ab admonitione decreti iudiciarij. Pupillis uero, & minoribus, nihil hæc lex præiudicat.*

Legito & tit. VII. cuius I. cap. dicitur:

l. 1. D. de coll. bon. *Quum bonorum possessio contra tabulas petitur, emancipati cum ys tantum, qui sunt in potestate, bona sua conferunt. Ideoque si moriar relicta CCCC. aureum hereditate, duobusque filys familias, & duobus emancipatis: iure quidem hereditatis singuli filij C. accipiunt, quantum uero emancipatorum quisq; habet, in tres partes diuidit, ac trientem ipse retinet, bessem illi qui sunt in potestate, capiunt.*

V.

Filius emancipatus etiamsi contra testamentum patris bonorum possessionem petierit, dotem tamen non confert, quam filiæ suæ nomine dedit. nam hæc in filiæ bonis est, non eius, qui eam dedit.

ἐμμίξει, ἵνα μὴ ὕστερον ταύτην ἀποπέμψηται: οὐδεμιᾶς χρήζει ἀπογραφῆς, ἐπειδὴ πᾶσι τοῖς δανεισταῖς καὶ λεγαταρίοις κατέχεται, ὡς τῆς κληρονομίας αὐτῷ ἐξ οἰκείας βουλήσεως ἐμπαγείσης.

ΤΙΤΛΟΥ κ. ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Θεσπίζομεν, εἴ τις βούλοιτο τὰ οἰκεῖα πράγματα τοῖς παισὶ διελεῖν, ἢ πάντα, ἢ καὶ τινὰ † μὲν εἰ δυνατὸν εἴη, λεγέτω ἐν τῇ διαθήκῃ, καὶ ἀναμφισβήτητον διδότω τοῖς παισὶ τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν. εἰ δὲ τοῦτο οὐ πράττοι, διά τινας ἀνάγκας, αἳ πολλαὶ περιεστᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλ' ἔξεστι νεμήσεις ποιήσασθαι τῶν πραγμάτων, ἅπερ ἂν διανεμηθῆναι βουληθείη, καὶ ὑποσημειώσασθαι πάσαις, ἢ αὐτόν, ἢ τοὺς παῖδας ἅπαντας ὑπογράψαι παρασκευάσας, ὧν μεταξὺ τὰ πράγματα διαιρεῖ, κἀντεῦθεν τῷ πράγματι δοῦναι πίστιν ἀναμφισβήτητον. καὶ τὸ κατὰ τοῦτο γινόμενον σχῆμα, κύριόν τε ἔσται καὶ ἰσχυρόν, καὶ ἑτέρας οὐ δεόμενον ἀσφαλείας.

† περὶ διανεμήσεως ἀσὶ γονεῖς παισὶ. † τυχὸν παντάπασιν ἐξαίρετα: τ. αὐτὰ μάλιστα μὲν, εἰ δυνατόν.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον μδ. τίτλ. δ. ἐν ᾧ καὶ περὶ Φαλκιδίου διαλαμβάνεται. ἐν δὲ τῷ α. καὶ ε. καὶ ς. αὐτοῦ κεφαλαίῳ φησίν.

Ὅτι ὁ βουλόμενος ὑπεισελθεῖν, ἢ παραιτήσασθαι τὴν κληρονομίαν, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὀφείλει τοῦτο ποιεῖν, καὶ πληροῦν ἐκ παντὸς τρόπου τὴν γνώμην τοῦ τελευτήσαντος. εἰ γάρ τις ἐκ ψήφου δικαστικῆς ὑπομνησθείς, ἐνιαυτὸν ὅλον ἑλκύσει, μὴ πράττων τοῦτο, ὃ προσετάχθη: εἰ μέν τις ἐκείνων εἴη τῶν † ἀνα . . . . ἐκ τοῦ νόμου τι λαμβανόντων, εἰς πλέον δέ, ἢ καθ' ὅσον ὁ νόμος αὐτῷ δίδοσθαι † γέγραπται κληρονόμος: τοσοῦτον αὐτὸν λαμβάνειν μόνον, ὅσον ὁ νόμος αὐτῷ δίδοσθαι κατὰ τὴν τρίτην τῶν ἐξ ἀδιαθέτου μοῖραν συγχωρεῖ. τὸ δὲ ἄλλο σύμπαν, ἀφαιρεῖσθαι. εἰ δὲ μὴ εἴη τοιοῦτο πρόσωπον, καὶ τὸ προστεταγμένον εἴσω τοῦ ῥηθέντος οὐ πληρώσειε χρόνου, οὐδ' ὁποιανοῦν λήψεται τῶν καταλελειμμένων αὐτῷ. ἀρχὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ, φησὶ δίδομεν, τὴν ἐκ δικαστικῆς ὑπομνήσεως ψήφου. ἀνήβοις δὲ καὶ ἐλάττοσιν, οὐδὲν ὁ παρὼν προκρίνει νόμος.

† ἀναγκαστικῶς. † βούλεται, γέγραπται.

Ανάγνωθι καὶ τίτ. ζ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησί.

Τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως αἰτουμένης, οἱ αὐτεξούσιοι μόνοις τοῖς ὑπεξουσίοις συνεισάγουσι. καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν ἀποθάνω καταλιπὼν οὐσίαν τετρακοσίων N N. καὶ δύο παῖδας ὑπεξουσίους, καὶ δύο αὐτεξουσίους: δικαίῳ μὲν κληρονομίας ἕκαστος τῶν παίδων ρ. λαμβάνει. ὅσα δὲ τῶν αὐτεξουσίων ἕκαστος ἔχει, εἰς τρία μέρη ποιεῖ, καὶ τὸ μὲν τρίτον, αὐτὸς λαμβάνει, τὸ δὲ δίμοιρον, οἱ ὑπεξούσιοι.

ε.

Ὁ αὐτεξούσιος, κἂν αἰτήσῃ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς ἐναντίωσιν, οὐ συνεισάγει τὴν προῖκα ἣν ὑπὲρ τῆς οἰκείας ἐπέδωκε θυγατρός. αὐτῆς γάρ ἐστιν ἡ οὐσία, καὶ οὐ τοῦ ἐπιδεδωκότος.

ιγ. θεμ. γ.

Ἐὰν ὑπάρχῃ ἔκγονος καὶ ἐκγόνη ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς, καὶ θεῖος· ἡ ἐκγόνη τὴν προῖκα μόνῳ τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς συνεισάγει. εἰ δὲ ἦν αὐτεξουσία, καὶ τὰ λοιπὰ αὐτῆς πράγματα συνεισάγει αὐτῷ. εἰ δὲ μὴ ἔχει ἀδελφὸν, τῷ θείῳ καὶ τοῖς ἐξ ἑτέρου θείου ἀνεψιοῖς συνεισάγει. αἱ δὲ ἀπὸ διαφόρων πατέρων ἔκγονοι, καὶ ἀλλήλοις, καὶ τῷ θείῳ συνεισάγουσιν. αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πατρὸς, μόναις ἀλλήλαις. προικὸς συνεισαγομένης, ὑπεξαιροῦνται τὰ περὶ αὐτὴν γενόμενα ἀναγκαῖα δαπανήματα, οὐμὴν τὰ λοιπά.

ιζ.

Τὸν αὐτεξούσιόν μου υἱὸν ἔγραψα κληρονόμον, ἀποκλήρον ποιήσας τὴν θυγατέρα μου. καὶ κινήσασα τὴν περὶ διαθήκης μέμψιν, τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομίας ἔλαβεν. οὐ συνεισάγει αὐτῇ ὁ υἱός. καὶ αἱ δοθεῖσαι γὰρ ἐν τῇ τοιαύτῃ διαθήκῃ ἐλευθερίαι, ἔρρωνται.

ιθ.

Ἐάν τις ἔχων δύο παῖδας, τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν αὐτεξούσιον ποιήσῃ, τὸν δὲ ἕτερον μείνῃ ἔχων ὑπεξούσιον, καὶ τελευτήσῃ: κληρονομῶν ὁ αὐτεξούσιος ἐκ τῆς παρὰ τοῦ πραίτωρος διδομένης τοῖς ὑπεξουσίοις καὶ αὐτεξουσίοις διακατοχῆς, ἀναγκάζεται ὅσα εἶχε μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα, οὐκ ἔμελλε δὲ ἔχειν, εἰ ἔμεινεν ὑπεξούσιος, ἀλλὰ προσπορίζειν, τουτέστι τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς δωρηθέντα, καὶ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, συνεισενεγκεῖν τῷ ἀδελφῷ τῷ ἰδίῳ. εἰ δὲ καὶ ἀμνημόνευτος γένηται, καὶ ἔλθῃ ὡς ἀπὸ τῆς κατὰ διαθήκης ἐναντιώσεως διακατοχῆς, πάλιν ἀναγκάζεται συνεισενεγκεῖν. ἐὰν δὲ γραφῇ κληρονόμος, καὶ ὡς κληρονόμος κατάσχῃ μέρος τῆς οὐσίας. καὶ οὕτως ἀναγκάζεται τὰ ἴδια κέρδη συνεισενεγκεῖν. εἰ μὴ ἄρα ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ ἰδικῶς ἐκέλευσεν, ὥστε αὐτὸν μὴ συνεισενεγκεῖν καὶ κληρονομῆσαι.

κα.

Πατὴρ προικίζων τὴν ἰδίαν θυγατέρα, σύμφωνον ἐνέθηκεν ἐν τῷ προικώῳ συμβολαίῳ τοιοῦτον, ὥστε αὐτὴν ἀρκεσθῆναι τῇ προικὶ, καὶ μηκέτι ζητῆσαί τι ἀπὸ τῶν πατρῴων πραγμάτων, ἀδιαθέτου τελευτῶντος αὐτοῦ. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι ἄχρηστόν ἐστι τοῦτο τὸ σύμφωνον. καὶ οὕτω γὰρ κληρονομεῖ τὸν πατέρα ἀδιάθετον. ἀναγκάζεται δὲ τὴν προῖκα τὴν ὑπὲρ αὐτῆς δοθεῖσαν συνεισενεγκεῖν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῆς τοῖς μείνασι τοῦ πατρὸς ὑπεξουσίοις.

κγ.

Οἱ αὐτεξούσιοι παῖδες ἐκεῖνα συνεισφέρουσι τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἰδίοις, ὅσα εἶχον ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ ἰδίου πατρός. εἰ τι δὲ μετὰ ταῦτα ἐπεκτήσαντο, οὐ συνεισφέρουσιν. ὑπεξαιροῦμεν δὲ καὶ ἐκ τούτων τῶν πραγμάτων τῶν ὄντων ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς, ὅσα ἐχρεώστουν. τὴν γὰρ καθαρὰν οὐσίαν ἑαυτῶν συνεισφέρουσιν.

λϛ.

Τὸ νόμιμον τῆς διατάξεως, τοιοῦτόν ἐστιν. ἵνα μηδὲν τῶν ἀπροσπορίστων συνεισενεχθῇ: ἀλλ᾽ ὥσπερ

XIII. them. III.

Si sit nepos & neptis ex eodem patre, & patruus; neptis dotem soli fratri suo confert. si uero sit emancipata, etiam cetera bona sua eidē confert. Quod si fratrem nō habeat, patruo & nepotibus ex alio patruo confert. Ex diuersis parentibus neptes & inuicē, & patruo conferunt: ex eodem patre, tantum inuicē. Quum dos confertur, facta in eam impensæ necessaria detrahuntur, non etiam cetera.

XVII.

Filium emancipatum heredem institui, exheredata filia. quæ inofficiosi lite perlata, partem dimidiam hereditatis abstulit. non confert ei filius. nam & libertates in tali testamento data ualent.

XIX.

Si quis duos filios habens, unum ex eis emancipauerit, alterum in potestate retinuerit, ac decesserit; filius emancipatus obtinens bonorum possessionem, quam prætor tam emancipatis, quam in potestate manentibus policetur, quæcumq; post emancipationem habuit, nec habiturus erat, si mansisses in potestate, sed patri adquisiturus, hoc est, a patre donata, & usumfructum, fratri suo conferre cogitur. Quod si præteritus fuerit, & contra tabulas bonorum possessionem petierit: rursus conferre cogitur. Sin heres scriptus sit, & ut heres partem bonorum obtinuerit; sic quoq; lucra sua cōferre cogitur: nisi specialiter testamento suo nihil eum conferre iusserit pater, & tamen heredem esse.] L. 1. C. de collat.

XXI.

Pater filiam suam dotans, instrumento dotali tale pactum inseruit, ut dote contenta, si pater intestatus decederet, nullum ad paterna bona regressum haberet. Dicit ergo constitutio, pactum hoc esse inutile. nam sic quoque intestato patri succedit. Dotem tamen acceptam fratribus suis, qui manserunt in potestate patris, conferre cogitur.

XXIII.

Emācipati liberi fratribus suis ea conferūt, quæcumq; tempore paternæ mortis habuerunt. Si quid autem adquisiuerunt postea, non conferunt. Excipimus autem de bonis hisce, quæ tempore paternæ mortis habebant, quæcumque debent. nam pura bona sua conferunt.

XXXVI.

Ius cōstitutionis huiusmodi est, ne quid eorū, quæ parētib. adquiri nequeūt, cōferatur; sed ut

olim peculium castrense non adquirebatur, nec conferebatur: eodem modo nunc quoque res, quæ parentibus non adquiruntur, nec conferuntur. Quapropter hodie nihil aliud fratribus suis emancipati liberi conferunt, quam quæ de bonis paternis habent, & usumfructum. Hæc enim, si essent in potestate, patri adquisituri erant.

XXXVII.

Nouel. 18. cap. 6. *Illud quoque recte nos hac lege comprehensuros existimauimus. nam quum priores leges in collationibus uelint, ut si quidem absque testamento parentes decesserint, iuxta uim earum collationes fiant; sin testati, sed earũ mentione nulla facta; ne locus sit collationibus, sed ut liberi tum res eas retineant, quæ dotis puta nomine, uel alio modo eis datæ sunt, tum bona testamento relicta uindicent: nos sancimus, ne talis omnino sit aliqua præsumtio, sed siue quis intestatus decesserit, siue testamento condito, (quandoquidem incertum est, oblitus ne datorum, an perturbatione mortis artatus, nullam eius rei mẽtionem fecerit) omnino sint collationes, & prouenens hinc æqualitas, secundum id quod iam statutum est; nisi nominatim ipse mandauerit, uelle se nullam collationem fieri, sed ut is, qui lege cogeretur ad conferendũ, iam data retineat, & iure sibi ex testamento delato utatur: omnibus iis, quæ a nobis antea de collationibus statuta sunt, in suo uigore manentibus.*

Nouel. 97. cap. 6. *Illud quoque sanciri uel maxime necessarium ducimus, in multis & ineffabilibus rebus quæsitum. Obtulit enim dotem pater, aut forte mater nomine filiæ suæ, quæ marito eam dedit, isque defunctus est, quum soluendo non esset. Secundum hæc patre uel matre mortua, petitur ab ea, quæ nupta fuerat, ut dotem suam conferret, aut tanto minus caperet. Itaque si maritus soluendo fuerit, undique res expedita facilis est. Sin ei nihil aliud reliquum sit, præter actiones aduersus maritum, quæ parum idoneæ sint, & obyciatur mulieri, dotem pro ea iam esse datam, & actionem ab ipsa conferri, quæ nullum omnino effectum habeat: digna nobis res esse uisa est, de qua legem feramus. Et scimus in plerisque iudiciis durius eam decisam, coactamque fuisse mulierem conferre dotem: uel reputare, se dotem hanc datam, ex qua tamen ipsa nullum prorsus emolumentum tulit, in ipsis rebus accepisse. Nos autem ex legibus aliis huic rei succurrimus. Nam quum mulieribus optionem dederimus, ut etiam constante matrimonio, si male res maritus administrauerit, eas ad sese recipiant, & conueniente modo administrent, usque nostra constitutio*

κατὰ τὸ ἰδιόκτητον πεκούλιον μὴ προσποριζόμενον, οὐδὲ συνεισφέρεται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ νῦν πάντα τὰ ἀπροσπορίζομενα οὐ συνεισφέρονται. σήμερον τοίνυν οὐδὲν ἕτερον συνεισφέρουσι τοῖς ἰδίοις ἀδελφοῖς οἱ παῖδες οἱ αὐτεξούσιοι, εἰ μὴ μόνον τὰ ἀπὸ πραγμάτων γονικῶν, καὶ τὴν χρῆσιν. ταῦτα γὰρ ἔμελλον, εἰ ἦσαν ὑπεξούσιοι, προσπορίζειν.

λζ.

Κἀκεῖνο δὲ καλῶς ἔχειν ἔφημεν τῷδε περιλαβεῖν τῷ νόμῳ. τῶν γὰρ ἔμπροσθεν νόμων βουλομένων ἐπὶ τῶν συνεισφορῶν, εἰ μὲν διαθήκης χωρὶς τελευτήσειεν οἱ γονεῖς, τὰς συνεισφορὰς κατὰ τὴν αὐτῶν δύναμιν γίνεσθαι· † ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα ἔχειν τὰ κατὰ προῖκα τυχὸν, ἢ καθ' ἕτερον τρόπον διδόμενα, καὶ τῶν καταλελειμμένων ἀντιλαμβάνεσθαι· ἡμεῖς δὲ θεσπίζομεν, μὴ εἶναι παντελῶς τοιαύτην πρόληψιν, ἀλλ' εἴτε τις † διάθετος τελευτήσειεν, εἴτε ἐπὶ διαθήκαις (ἐπειδήπερ ἄδηλόν ἐστι μήποτε ἐκλαθόμενος τῶν διδομένων, ἢ ὑπὸ τῆς ἐν τῷ θανάτῳ ταραχῆς στενοχωρούμενος, οὐκ ἐμνήσθη † τοῦ) πάντως εἶναι τὰς συνεισφορὰς, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἰσότητα, κατὰ τὸ ἤδη διατεταγμένον, εἰ μὴ ῥητῶς ἐπισκήψειεν αὐτὸς † βούλεται μὴ γίνεσθαι συνεισφορὰν, ἀλλ' † ἔχει τὸν ἀναγκαζόμενον ἐκ τοῦ νόμου συνεισενεγκεῖν, καὶ τὸ ἤδη διδόμενον, καὶ τοῖς ἐκ τῆς διαθήκης κεχρῆσθαι δικαίοις· πάντων τῶν ἔμπροσθεν περὶ συνεισφορῶν ἡμῖν νενομοθετημένων, ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν μενόντων ἰσχύος.

† ἀλλ' ἐπὶ διαθήκαις μὲν, μὴ ἀπαιτεῖν περὶ αὐτῶν, μὴ χωρὶς τῶν συνεισφορῶν γίνεσθαι, ἀλλὰ
† ἀδιάθετος.
† τότε.
† βούλεσθαι.
† ἔχειν.

Κἀκεῖνο δὲ νομοθετῆσαι τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡγούμεθα ἐν πολλοῖς καὶ ἀμυθήτοις πράγμασι ζητούμενον. ἐπιδέδωκε γὰρ πατὴρ προῖκα ἢ μήτηρ τυχὸν ὑπὲρ παιδὸς ἰδίας· ἡ δὲ ταύτην ἐπιδέδωκε τῷ ἀνδρὶ, καὶ ἐτελεύτησεν ὁ ἀνὴρ ἄπορος. εἶτα τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς τελευτησάντων ἀπαιτεῖται καὶ ἡ γήμασα συνεισενεγκεῖν τὴν ἑαυτῆς προῖκα, ἢ παρὰ τοσοῦτον λαβεῖν. εἰ μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ εὐπόρως ἔχει, τὸ πρᾶγμα πανταχόθεν εὔλυτόν ἐστιν. εἰ δὲ οὐδενὸς ἑτέρου κυρία καθίσταται ἐκείνη, πλὴν ἢ τῶν ἀγωγῶν τῶν κατὰ τοῦ ἀνδρὸς, αἳ δὲ ἄποροι καθεστήκασι, καὶ † ἀντιτίθοιτο τῇ γυναικὶ, ὡς ἤδη ἐπιδέδοται προῖξ ὑπὲρ αὐτῆς, ἡ δὲ τὴν ἀγωγὴν συνεισφέροι, μηδὲν ἔχουσαν παντελῶς † ἀποτέλεσμα νομῇ· τὸ πρᾶγμα ἡμῖν ἄξιον ἐνομίσθη. καὶ ἴσμεν ἤδη ἐν πολλαῖς κρίσεσιν ἀπηνέστερον † αὐτὸ κριθὲν, καὶ τὴν γυναῖκα ἀναγκασθεῖσαν συνεισενεγκεῖν τὴν προῖκα, ἤτοι λογίσασθαι τὴν ὑπὲρ αὐτῆς δεδομένην, ἐξ ἧς οὐδὲν αὐτῇ γέγονε παντελῶς ἀποτέλεσμα, ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἀπολαβεῖν. ἡμεῖς δὲ ἐξ ἑτέρων νόμων βοηθοῦμεν τῷ πράγματι. ἐπειδὴ γὰρ δεδώκαμεν ταῖς γυναιξὶν αἵρεσιν καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, εἰ κακῶς τὰ πράγματα ὁ ἀνὴρ διοικήσει, καὶ λαμβάνειν αὐτὰ καὶ διοικεῖν κατὰ τὸν πρέποντα λόγον, καὶ καθάπερ ἡ ἡμετέρα λέγει διάτα-

† ἀντιλέγοιτο. καὶ, ἀντιτείνοιτο.
† ἀποτέλεσμα. νέμει τὸ πρᾶγμα.
† αὐτό.

διάταξις: εἰ μὲν αὐτεξουσία ἐστὶ πλείαν τὴν ἡλικίαν ἡ γυνὴ καθεστήκοι: † ἑαυτῆς μέμψιν ἐπαγέτω, ὅτι δήποτε ἄρτι τοῦ ἀνδρὸς ἀρξαμένου κακῶς τῇ περιουσίᾳ χρῆσθαι, † ἐὰν καὶ ἀντιλάβετο καὶ ἐβοήθησεν αὐτῇ. οὕτω γὰρ ἂν ἔμελλεν ἔχειν ἐν τῷ τῆς συνεισφορᾶς λόγῳ, τὰ οἰκεῖα πράγματα πανταχόθεν ἀμείωτα, καὶ ἐν τῷ παρὰ τοσοῦτον τὴν συνεισφορὰν ποιεῖσθαι. εἰ δὲ ὑπεξουσία καθεστήκοι, καὶ γνώμης τοῦ πατρὸς χωρὶς τοῦτο πράττειν οὐ δύναται, εἰ μὲν προσελθοῦσα τῷ πατρὶ, ταῦτα εἶπε τι καὶ ἐξεμαρτύρατο, ὥστε συναινέσαι αὐτῇ, καὶ τὰ πράγματα λαβεῖν, καὶ συνεστῶτος ἔτι τοῦ γάμου, καὶ τοῖς δευτέροις αὐτὰ καιροῖς φυλάξαι, † καὶ τοῦτο πρᾶξαι τῇ θυγατρὶ οὐκ ἔδωκεν ἄδειαν: μὴ κινδυνεύειν αὐτὴν, ἀλλὰ συνεισφέρεσθαι γυμνὴν τὴν ἀγωγὴν τὴν κατὰ τοῦ ἀπόρου ἀνδρὸς πραγμάτων, καὶ τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτῇ μοῖραν ἐκ τῶν πατρῴων λαμβάνειν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μβ. τίτλον α. οὗ τινος ἐν τῷ ιζ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν τις γινώσκων μὴ ἀνήκειν ἑαυτῷ τὴν κληρονομίαν πωλήσῃ, οὐ τὰ τιμήματα, ἀλλὰ τὰ πράγματα καὶ τοὺς καρποὺς ἀπαιτεῖται. ἐπιλογὴν δὲ ὁ ἐπιζητῶν ἔχει κατὰ τοῦ κακῇ πίστει νομέως μετὰ τὸ κινηθῆναι ἀμφισβήτησιν, τὰ πράγματα μετὰ τῶν καρπῶν ἀπαιτῆσαι, ἢ τὰς τιμὰς μετὰ τόκων. τὰ αὐτὰ ἐστὶ περὶ τοῦ νομίσαντος ἑαυτὸν † ἀγαθὸν νομέα, καὶ δίκαιον διάδοχον: καὶ ταῦτα νομίζοντος ἑαυτῷ κληρονομίαν ἀποκαταστῆναι.

ιη.

Εἰ καὶ φθαρῶσιν ἢ μειωθῶσι τὰ πραθέντα, δίδωσιν ὁ νομεὺς τὰς τιμάς. ὁ δὲ κακῇ πίστει, εἰ μὲν σώζονται τὰ πραθέντα, παρασχεῖν αὐτὰ ἀναγκάζεται. μὴ δυνάμενος δὲ λαβεῖν αὐτὰ παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, † τῷ ἐκείνῳ ὑπόκειται. εἰ δὲ ἐφθάρησαν ἢ ἐμειώθησαν, τὴν ἀληθῆ τιμὴν δίδωσιν. εἰ γὰρ ἔλαβε τὸ πρᾶγμα ὁ ἐνάγων, ἐπώλει αὐτὸ, καὶ οὐκ ἀπώλυε τὸ ἀληθὲς τίμημα.

κ.

Ἐὰν καὶ τὸ τίμημα ἐστὶ τὸ πραθὲν ἔχει ὁ νομεὺς, τυχὸν ἀντιγοράσας αὐτὸς: ἐπὶ μὲν κακῇ πίστει νομέως, ἐπιλογὴν ὁ ἐνάγων ἔχει, ἢ τὸ τίμημα, ἢ τὸ πρᾶγμα ἀπαιτῆσαι. ὁ δὲ καλῇ πίστει νομεὺς ἄδειαν ἔχει καὶ χεῖρον γινόμενον τὸ πρᾶγμα δοῦναι, καὶ ὅπερ ἐκ τῆς τιμῆς ἐκέρδανε. καὶ γὰρ ἀλλότριον † πωλήσει, δίδωσι τὸ τίμημα.

κδ.

Αἱ γοναὶ τῶν θρεμμάτων, αὔξουσι τὴν κληρονομίαν: καὶ ἡ γονὴ τῆς γονῆς.

λζ.

Ἐὰν δοῦλοι ἢ θρέμματα μετὰ τὴν προκάταρξιν

præcipit: si quidē materfamilias, & ætatis perfecta mulier est, in semet ipsam culpam conferat, quod quum maritus iam male bonis suis uti cepisset, non ea sibi uindicarit, ac sibimet subuenerit. quippe sic res suas in rationem collationis ab omni parte non deminutas habitura fuerat, & collationem in tanto maiore summa factura. Sin adhuc est in potestate, nec citra consensum patris hoc facere potest; si quidem hac adito patre dixerit, & contestata sit, ut sibi consentiret, ac res matrimonio quoque constante reciperet, & temporibus alijs reseruaret, idque pater fecerit: rursus hinc quoque ius suum saluum & integrum habebit. At si non consenserit pater, nec id agendi potestatem filia fecerit: nullum eius periculum esto, sed nudam actionem aduersus inopis mariti bona conferat, & competentem sibi de bonis paternis portionem capiat.

Legito & lib. XLII. tit. I. cuius XVII. cap. dicitur:

Si quis sciens ad se hereditatem non pertinere, distraxerit; non pretia rerum, sed ipsæ res, & fructus earum petuntur. Optionem uero petitor habet, an post motam controuersiam aduersus malæ fidei possessorem res una cum fructibus petere, an pretia cum usuris uelit. Idem & de eo, qui se † bonum possessorem, & iustum successorem existimauit: adeoque putabat hereditatem sibi restitutam. De his, qui hereditatem alienam emūt aut possident. l. 20. §. 10. D. de hered. pet. † bonorum.

XVIII.

Etiamsi deperdita uel deminutæ sint res uenditæ, possessor pretia restituit. Malæ uero fidei possessor, si uendita res exstent, eas præstare cogitur. At si eas ab emtore recipere non possit, iureiurando in litem tenetur. Quod si deperditæ fuerint, aut deminutæ, uerum pretium præstat. quippe si petitor rem consequutus esset, distraxisset eam, nec uerum pretium perderet.

XX.

Si & pretium & rem distractam possessor habeat, puta quod eam redemerit: in mala quidem fidei possessore actoris est electio, pretium an rem petere uelit. At bonæ fidei possessor potestatem habet deteriorem quoque factam rem restituendi, & quod ex pretio lucratus est. quippe quum rem alienam uendiderit, pretium reddit.

XXIIII.

Partus pecorum hereditatē augent, & partuum partus.

XXXVII.

Si mancipia, uel pecora post litē contestatam

deperierint, bona quidem fidei possessor non tenetur; at prædo tantum præstat, quantum habiturus erat actor, si statim ei restituta fuissent. Fortassis enim distraxisset. Idem & in actione, quæ specialiter res mobiles, immobiles, & se mouentes petuntur.

LI.

l. 1. C. eod. *Ab ijs, qui bona fide possederunt, usura pecuniarum hereditariarum ante litis contestationem non exiguntur: quemadmodum nec fructus earumdem rerum, nisi ex his locupletiores facti sint. Post litem uero contestatam & fructus non uenditarum rerum ab eis exiguntur, non solum quos perceperũt, sed etiam quos percipere poterant; & usura rerum uenditarum, ex die contestationis litis computanda.*

LVII.

Rerum hereditariarũ petitio aduersus quasi heredes, uel eos, qui quasi non bona fide possident, exercetur: nec ei præscriptio X. uel XX. annorum obstat, quum ei mistæ sint & personales actiones, quæ X. uel XX. annorum præscriptione non perimuntur. Qui uero nec quasi heredes, nec ut prædones possident, rerum hereditariarum petitionem non habent, sed tantum in rem actionem specialem, si nec usuceperunt, nec longi temporis exceptionem adquisiuerunt.

XLI.

Nemo quidem recte petit ab altero, ut dicat, quo titulo rem possideat: qui tamen rerum hereditariarum uindicationem mouet, solus recte petit a possessore, ut dicat, an quasi heredem se existimãs, uel ut prædonem, an alio quopiam titulo hereditatem possideat.

Legito ibid. & tit. II. cuius I. cap. dicitur:

D. si pars hered. pet. *Si quis ex asse heres est, totam hereditatem uindicat, licet rem possessor habeat: sin ex parte, partem petit, licet hereditatem totam possessor habeat. Quod si duo possideant, itidemq; duo partes hereditatis ad se pertinere dicant: eorum uterque singulos possessores seorsum conuenit. Sin & possessor & petitor possideant, ac eorum unusquisque partem sibi dimidiam hereditatis adserat: inuicem experiuntur. Aut si controuersiam sibi non faciunt hereditatis, familiæ herciscundæ iudicium competit. Si uero coheres meus competentem sibi partem possidet, & extraneus reliquum: aduersus extraneum agere debeo.*

Legito & tit. III. cuius II. cap. dicitur:

D. famil. hercisc. *Omnis hereditas, quæ peti potest, per fami-*

φθαρῶσιν, ὁ μὲν καλῇ πίστει νομεὺς, οὐ κατέχεται: ὁ δὲ κακῇ πίστει δίδωσι ὅσον ἔμελλεν ὁ ἐνάγων ἔχειν, εἰ παραχρῆμα ἀπεκατέστη αὐτῷ. τυχὸν γὰρ διέπρασκε. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης ἐπὶ τῶν καθέκαστα κινητῶν, ἀκινήτων, καὶ αὐτοκινήτων.

να.

Οἱ καλῇ πίστει νεμηθέντες, οὐκ ἀπαιτοῦνται τόκον τῶν κληρονομιαίων χρημάτων πρὸ προκατάρξεως: ὥσπερ οὐδὲ καρποὺς τῶν πραγμάτων, εἰ μὴ γεγόνασι πλουσιώτεροι. μετὰ δὲ τὸν τῆς προκατάρξεως χρόνον, καρποὺς τῶν μὴ πραθέντων πραγμάτων ἀπαιτοῦνται, οὐχ ὅσους ἔλαβον, ἀλλ᾽ ὅσους ἠδυνάτο λαβεῖν: καὶ τόκους τῶν πραθέντων πραγμάτων, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς προκατάρξεως ψηφιζομένους.

νζ.

Ἡ τῶν κληρονομιαίων ἀπαίτησις, κινεῖται μὲν κατὰ τῶν ὡς κληρονόμων ἢ ὡς μὴ ἀγαθῇ διακατοχῇ νεμομένων. οὐκ ἀντίκειται δὲ αὐτῇ ἡ τῆς ι. ἢ τῶν κ. ἐνιαυτῶν παραγραφή. ἐπειδὴ ἀναμεμιγμέναι εἰσὶν αὐτῇ καὶ αἱ προσωπικαὶ ἀγωγαί, αἵτινες οὐκ ἀναιροῦνται τῇ τῆς ι. ἢ κ. ἐνιαυτῶν παραγραφῇ. οἱ δὲ μήτε ὡς κληρονόμοι, μήτε ὡς ἅρπαγες νεμόμενοι, οὐκ ἀντέχονται τῇ τῆς κληρονομιαίου ἀπαιτήσει, ἀλλὰ τῇ περὶ τῶν καθέκαστα κινουμένῃ ἀγωγῇ: εἰ μήτε διὰ χρήσεως ἰδιώσαντο, μήτε μακροῦ χρόνου παραγραφὴν ἐκτήσαντο.

ξα.

Οὐδεὶς μὲν καλῶς ἀπαιτεῖ τινὰ λέγειν πόθεν νέμεται. ὁ δὲ τὴν τῶν κληρονομιαίων ἐκδίκησιν κινῶν μόνος, καλῶς ἀπαιτεῖ τὸν νεμόμενον εἰπεῖν, † ἢ ὡς νομίζων ἑαυτὸν κληρονόμον, ἢ ὡς ἅρπαγα, ἢ εἰ μήτι ἐξ ἄλλου τίτλου διακατέχει τὴν κληρονομίαν. † ἢ ὡς.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον β. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Εἰ μὲν εἰς ὁλόκληρον ἐστι τὶς κληρονόμος, εἰς ὁλόκληρον κινεῖ, κἂν ὁ νομεὺς ἔχει πρᾶγμα. εἰ δὲ μερικός ἐστι κληρονόμος, μερικῶς ἐνάγει, κἂν ὁ νομεὺς πᾶσαν ἔχῃ τὴν κληρονομίαν. εἰ δὲ δύο νέμονται, καὶ δύο λέγουσι μερικῶς κληρονομεῖν: ἑκάτερος αὐτῶν ἑκάστῳ τῶν νομέων ἀνὰ μέρος ἐνάγει. εἰ δὲ καὶ νομεὺς, καὶ ὁ ἐνάγων νέμονται, καὶ ἕκαστος αὐτῶν λέγει εἰς τὸ ἥμισυ κληρονομεῖν: κινοῦσι κατ᾽ ἀλλήλων. εἰ δὲ μὴ φιλονεικοῦσι πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ κλήρου, τὸ διαιροῦν τῇ φαμιλίᾳ τὸν κλῆρον δικαστήριον ἁρμόζει. ἐὰν δὲ ὁ συγκληρονόμος μου τὸ ἁρμόζον αὐτῷ μέρος νέμεται, καὶ τὸ λοιπὸν ἐξωτικὸς: κατὰ τοῦ ἐξωτικοῦ † ὀφείλει κινῆσαι. † ὀφείλω.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Πᾶσα κληρονομία δυναμένη ἀπαιτεῖσθαι, διαιρεῖται

ῥεῖται διὰ τοῦ διαιροῦντος τὴν φαμιλίαν τὸν κλῆρον † δικαστήριον. ἁρμόζει δὲ τῷ ἠοθετηθέντι αὐτεξουσίῳ ἐπὶ τῷ διδομένῳ † τετάρτῳ τῆς οὐσίας τοῦ ἠοθετήσαντος. οὔτε γὰρ γίνεται κληρονόμος, ἢ † ἀγαθῶν νομεύς.

† δικαστήριον. † τετάρτῳ. † ἀγαθῶν.

ι.

[illegible]

Ὁ εἰς τὸ πλεῖον κληρονομῶν, τὰ δικαιώματα τῆς κληρονομίας κατέχει: καὶ δίδωσι τοῖς ἄλλοις ἴσα, ὁμολογῶν, ὡς εἰ χρεία γένηται, καὶ τὰ αὐθεντικὰ προκομίζει. εἰ δὲ πάντες ἐξ ἴσου κληρονομοῦσι, καὶ οὐ συμφωνοῦσι τίνα δεῖ ἔχειν αὐτὰ, κληροῦνται: ἢ κατὰ συναίνεσιν ἢ ψῆφον, παρὰ φίλων, ἢ ἐν ναῷ ἀποτίθενται. τοῦτο γὰρ τὸ πρᾶγμα ὑπερθεματισμὸν οὐκ ἐπιδέχεται.

ιζ.

Ὁ ὑπεξούσιος κελεύσει τοῦ πατρὸς γενόμενος ἔνοχος, ὑπεξαιρεῖ τὸ χρέος. καὶ ἐὰν δανεισάμενος εἰς πρᾶγμα τοῦ πατρὸς δαπανήσῃ, εἴτε εἰς τὸ πεκούλιον, ὑπεξαιρεῖ. ὑπεξαιρεῖ καὶ τὴν προῖκα τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, ὡς ἐπιγινώσκων τὰ βάρη τοῦ γάμου: καὶ ἀσφαλίζεται διεκδικεῖν τοὺς συγκληρονόμους. δύνανται γὰρ ἐνάγεσθαι τῇ περὶ προικὸς ἐπὶ τῇ ἀναδόσει συμφωνίᾳ.

† λδ. † ιδ.

Ἐὰν μὴ πλέον τοῦ μέρους μου λάβω παρὰ τῶν κηδεμόνων ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἐκ τῶν κοινῶν προσόδων ἢ τῶν ψηφισθέντων ἡμῖν χορηγεῖσθαι διατροφῶν: οὐ καλῶς ὁ ἀδελφός μου κινεῖ μοι ὡς ἧττον μου λαβών.

μς.

Ὁ αὐτεξούσιος υἱὸς οὐ λογίζεται εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ τὸ χορηγηθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπὶ ξένης ἀναγινώσκοντι: εἰ μὴ δειχθῇ ὅτι ὡς δανείζων ἐχορήγησε, καὶ οὐ δι᾽ εὐσέβειαν.

να.

Ἐν τῷ διαιροῦντι τὰ κοινὰ καὶ τῷ διαιροῦντι τὸν κλῆρον λόγῳ, ἐὰν δυσχερὴς καὶ σχεδὸν ἀδύνατός ἐστιν ἡ διαίρεσις τοῦ πράγματος, ἑνὶ προσκυροῦται, καὶ καταδικάζεται τῷ ἄλλῳ.

νγ.

Μετὰ προκάταρξιν οἱ ἀδελφοὶ δύνανται καθ᾽ αὐτοὺς διελέσθαι τὴν κληρονομίαν, καὶ οὐκ ἀνατρέπεται: εἰ μή τις αὐτῶν ἐστιν ἀφῆλιξ.

νζ.

Ἐὰν ὑπεξουσίῳ ὄντι τῷ παιδὶ καὶ ἀπιόντι στρατεύσασθαι, τινὰ παρὰ τοῦ πατρὸς δωρηθῶσι: καὶ ἰδιόκτητον πεκούλιόν εἰσι, καὶ οὐδὲ συνεισφέρονται τοῖς ἀδελφοῖς. εἰ δὲ ἀκίνητα ὁ πατὴρ ἐδωρήσατο, οὐκ εἰσὶν ἰδιοκτήτου πεκουλίου. εἰ δὲ ἀλλαχόθεν ὁ παῖς κτήσεται προφάσει τῆς στρατείας, κἂν ἀκίνητα ὦσι, συναριθμοῦνται τῷ ἰδιοκτήτῳ πεκουλίῳ.

νη.

Τὰ κληρονομιαῖα χρέα οὐ καταφέρονται εἰς τὸ

*lia hercifcunda iudicium diuiditur. Competit & adrogato impuberi ad quartam, qua in adrogantis bonis datur. non enim hic uel heres, uel * bonus poffeffor fit.* * bonorum.

V.

Qui maiore ex parte heres eft, cautiones hereditarias retinet; & ceteris dat exempla, cautionem interponens, ut quum res exegerit, etiam principales exhibeat. Sin omnes yfdem ex partibus heredes fint, nec inter eos conueniat, apud quem potius effe debeant, fortiuntur: aut ex confenfu, uel fuffragio, apud amicos, uel in ade facra deponuntur. Nam hac res licitationem non admittit.

De condicionibus hereditarijs, & apud quem cautiones hereditariæ manere debeant.

XVII.

Filiusfamilias iuffu patris obligatus, debitum pracipit. Sed & fi feneratus in rem patris uerterit, fiue in peculium, pracipit. Pracipit & dotem uxoris fua, uelut onera matrimony agnofcens; & cauet defenfum iri coheredes. Poffunt enim ex ftipulatu de reddenda dote conueniri.

* XIIII. * XXXIIII.

Si nõ amplius mea portione accepero a meis & fratris mei curatoribus, ex communibus reditibus, aut alimentis nobis decretis: non recte frater meus mecum experitur, quafi qui me minus acceperit.

XLVI.

Filius emancipatus in portionem fuam non computat, quod ei a patre fubminiftratum eft peregre litteris operam danti: nifi probatum fuerit, quod animo credendi fubminiftrauerit, non pietate ductus.

LI.

In communi diuidundo, & familia hercifcunda iudicio, fi difficilis & pane impoffibilis fit rei diuifio: uni addicitur, ifque alteri condemnatur.

LIII.

Poft litem conteftatam fratres inter fe poffunt hereditatem diuidere, qua diuifio non refcinditur; nifi quis eorum minor fit.

LVII.

Si filiofamilias militatum abeunti quadam a patre donata fuerint; caftrenfis pecuły funt, nec fratribus conferuntur. Si uero res immobiles pater donauerit, ea caftrenfis pecuły non funt. Quod fi aliunde filius eas adquifierit ex occafione militia, licet immobiles fint, caftrenfi peculio cedunt. l.4.C.eod.

LVIII.

Hereditaria nomina in iudicium communi

diuidendo non deducuntur: nā ipso iure in portiones hereditarias diuiduntur.

LXV.

In iudicium familiæ herciscundæ paganica quoque peculia liberorum cum bonis paternis deducuntur. Quod si unus ex his patre uiuente ac ignorante quid debuit, & conuentus eo nomine, damnatusque fuit: tantum ex peculio suis a coheredibus accipere debet, in quantum condemnatus est ijs, cum quibus ipse contraxit.

LXVI.

Duo quidam fratres, quum inter se bona paterna diuiderent, nihil inter se stipulati sunt de rerum singulis adiudicatarum euictione. Re postea euicta, debet alter eum pro rata parte indemnem præstare, qui detrimentum euictionis est passus.

LXVII.

Si diuisionem conuentione factam traditio quoque sequuta fuerit, quemque rerum sibi adiudicatarum dominum facit. At si traditio nulla fiat, iudicio familiæ herciscundæ agi necesse erit, ut per id res communes hereditatis diuidantur.

LXXII.

Si pater quasdam ex rebus suis inter liberos diuiserit, quibusdam non diuisis intestatus, uel testamento condito, decesserit: iudex diuisa quidem, sicut ea diuisit pater, indiuisa uero pro legitimarum partium ratione, distribuere debet.

SCHOLION.

Legito & nouellam XVIII. in qua loquitur & de collatione. Et nouellam CXV. cap. III. in quo dicit, parentibus exheredare liberos non licere, nisi eos ingratos esse paruerit: nec item liberis parentes. Item nouellam CXVII. cap. I.

DE TESTAMENTO RVPTO A liberis præteritis.

Eiusd. VIII. tit. cap. VII.

l. 1. D. de lib. & post. *Si filius præteritus sit, testamentum non ualet, licet ante patrem decesserit: nec quod prius factum est, rumpitur.*

XI.

Qui nascitur in potestate, licet imperfectus sit, respiret tamen, aut exsecto uentre sit editus; testamentum rumpit.

XXII. & XXX.

Qui sunt in potestate, uel heredes instituendi, uel exheredandi sunt. quoniam præteriti, rumpunt testamentum; nisi sint in captiuitate.

XXXVI.

l. 3. C. de post. her. instit. *Si suus heres existens in utero, & testamēto*

διαιρουμένου τὰ κοινὰ δικαστήριον. διῄρηνται γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου πρὸς τὰ κληρονομιαῖα μέρη.

ξε.

Ἐν τῷ διαιρουμένῳ τὸν κλῆρον δικαστηρίῳ, καταφέρεται καὶ τὰ παγανικὰ πεκούλια τῶν παίδων, μετὰ τῶν τοῦ πατρὸς πραγμάτων. ἐὰν δὲ εἷς ἐκ τούτων ἐχρεώστησε ζῶντος τοῦ πατρὸς ἀγνοοῦντος αὐτοῦ, καὶ ἐναχθεὶς κατεδικάσθη, ὀφείλει λαβεῖν παρὰ τῶν συγκληρονόμων αὐτοῦ τοσοῦτον ἐκ τοῦ πεκουλίου, ὅσον παρασχεῖν κατεδικάσθη τούτοις, οἷς ποτὲ αὐτὸς συνήλλαξεν.

ξϛ.

Δύο τινὲς ἀδελφοὶ μεταξὺ ἀλλήλων διαιρούμενοι τὰ πατρῷα πράγματα, οὐκ ἐπηρώτησαν ἀλλήλοις περὶ ἐκδικήσεως τῶν ἑκάστῳ ἐπιλαχόντων πραγμάτων: ἀλλὰ μετὰ ταῦτα πράγματος ἐκνικηθέντος ὀφείλει ὁ ἕτερος κατὰ τὸ ἀναλογοῦν αὐτοῦ μέρος ποιῆσαι τὸ ἀζήμιον τῷ τὴν ἐκδίκησιν ὑπομείναντι.

ξζ.

Ἡ κατὰ συναίνεσιν γινομένη διαίρεσις, ἐὰν καὶ παράδοσις παρακολουθήσῃ, δεσπότην ἕκαστον ποιεῖ τῶν ἐπιλαχόντων αὐτοῦ πραγμάτων. ἐὰν δὲ μὴ γένηται παράδοσις, ἀνάγκη κινηθῆναι τὸ διαιροῦν τὸν κλῆρον δικαστήριον: ἵνα ἐκεῖ διαιρεθῇ τὰ ἀπὸ τῆς κληρονομίας ἐπίκοινα πράγματα.

οβ.

Ἐὰν ὁ πατὴρ τῶν ἰδίων πραγμάτων διεῖλε τινὰ μεταξὺ τῶν παίδων, τινὰ δὲ μὴ διελὼν, ἐτελεύτησεν ἀδιάθετος, ἢ καὶ διαθέμενος: ὁ δικαστὴς τὰ μὲν διαιρεθέντα ὡς ἐμέρισεν ὁ πατὴρ, τὰ δὲ ἀδιαίρετα † ἀναλογίαν τῶν νομίμων μερῶν ὀφείλει διαιρεῖν. † κατ' ἀναλογίαν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ιη΄. ἐν ᾗ φησὶ καὶ περὶ συνεισφορᾶς. καὶ νεαρὰν ριε΄. κεφ. γ΄. ἐν ᾗ φησί, τοὺς μὴ ἐξεῖναι τοῖς γονεῦσιν ἀποκληροῦν τοὺς παῖδας, εἰ μὴ ἀχάριστοι ἀποδειχθῶσι: μήτε τοὺς παῖδας τοὺς ἰδίους γονεῖς. καὶ νεαρὰν ριζ΄. κεφ. α΄.

ΠΕΡῚ ΔΙΑΘΉΚΗΣ ῬΗΓΝΥΜΈΝΗΣ ἀπὸ ἀμνημονεύτων παίδων.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου η΄. κεφ. ζ΄.

Ἐὰν υἱὸς ἀμνημόνευτος ἐαθῇ, οὐκ ἔρρωται ἡ διαθήκη, κἂν πρὸ τοῦ πατρὸς ἀποθάνῃ, οὔτε ῥήγνυται ἡ προγινομένη.

ια.

Ὁ τικτόμενος ὑπεξούσιος, εἰ καὶ ἀτελὴς ᾖ, ἀναπνέων μόνον, καὶ ὁ ἐξ ἀνατομῆς, ῥήσσει τὴν διαθήκην.

κβ. καὶ λ.

Τοὺς ὑπεξουσίους δεῖ γράφειν κληρονόμους, ἢ ἀποκλήρους. ἐπεὶ ἀμνημόνευτοι γινόμενοι ῥήσσουσι τὴν διαθήκην, εἰ μὴ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὦσιν.

λϛ.

Ἐὰν ὑπεξούσιος κυοφορούμενος ἀμνημόνευτος

ἐαθεὶς

τεχθεὶς ἐν διαθήκῃ, τεχθῇ μὲν, φωνὴν δὲ μὴ ἀφήσει· ἢ ὅλως τέλειος γεννηθῇ ζῶν, καὶ ἅμα τῷ πεσεῖν ἐν τῷ ἐδάφει ἐτελεύτησεν, ἢ ἐν ταῖς χερσὶ τῆς ἰατρίνης, ῥήγνυσι τὴν διαθήκην.

ΠΕΡΙ ΑΧΑΡΙΣΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ τε καὶ γονέων, καὶ τῶν τῆς ἀχαριστίας αἰτιῶν, δι' ἃς δύνανται ἑκάτεροι ἀποκλήρους ποιεῖν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. λη.

Αἰτίας δικαίας τῆς ἀχαριστίας, ταύτας εἶναι ψηφιζόμεθα.

Εἴ τις τοῖς ἰδίοις γονεῦσι χεῖρας ἐπιβάλοι.

† Ἢ βαρεῖαν καὶ ἀπρεπῆ ὕβριν αὐτοῖς ἐπαγάγοι. (*Marg.:* † ἀκεραίαν. *usque semper deinceps.*)

Ἢ ἐπὶ ἐγκληματικαῖς αἰτίαις αὐτῶν κατηγορήσοι ταῖς † μενούσαις ἢ κατὰ βασιλέως, ἢ πολιτείας. (*Marg.:* † μὴ οὔσαις.)

Ἢ μετὰ φαρμακῶν ὡς φαρμακὸς ἀναστρέφεται.

Ἢ τῇ ζωῇ τῶν ἰδίων γονέων διὰ φαρμακείας, ἢ ἄλλου τρόπου ἐπιβουλεῦσαι πειραθείη.

Ἢ τῇ ἰδίᾳ μητρυιᾷ, ἢ τῇ τοῦ πατρὸς παλλακῇ ἑαυτὸν μίξει.

Ἢ συκοφάντης ὁ υἱὸς κατὰ τῶν γονέων γένηται, καὶ διὰ τῆς ἰδίας καταμηνύσεως, βαρείας αὐτοὺς ζημίας ὑπομεῖναι παρασκευάσει.

Εἰ συμβῇ τινὰ τῶν ἰδίων γονέων ἐγκεκλεῖσθαι, οἱ δὲ παῖδες οἱ δυνάμενοι ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν τούτου διαδοχὴν ἐλθεῖν, αἰτηθέντες παρ' αὐτοῦ, ἤγουν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, μὴ βουληθεῖεν ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν ἐγγύην τοῦτον ἀναδέξασθαι, ἢ ὑπὲρ προσώπου ἢ τοῦ χρέους, εἰς ὅσον ἐπιτήδειος εἶναι ὁ αἰτούμενος ἀποδείκνυται. τοῦτο μέντοιγε, ὅπερ ἐπὶ τῆς ἐγγύης ἐθεσπίσαμεν, εἰς τοὺς ἄρρενας καὶ μόνον ἀνήκειν παῖδας βουλόμεθα.

Εἰ ἐλεγχθείη τις τῶν παίδων, ὅτι ἐκώλυσε τοὺς ἰδίους γονεῖς ποιήσασθαι διαθήκην· ὥστε εἰ μὲν μετὰ ταῦτα διαθήκην ποιήσασθαι δυνηθεῖεν, ἄδειαν αὐτοῖς εἶναι ὑπὲρ τῆς τοιαύτης αἰτίας τὸν παῖδα ἀποκληρονόμον ποιεῖν. εἰ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κωλύσει δίχα διαθήκης τῶν γονέων τις τελευτήσοι, καὶ ἄλλοι εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν τοῦ τελευτήσαντος κληρονομίαν ἢ μετὰ τοῦ παιδὸς τοῦ τὴν διαθήκην γενέσθαι κωλύσαντος, ἢ μετ' αὐτὸν καλούμενοι, εἴτε † οὓς κληρονόμους, ἢ ληγαταρίους ἔχειν ἠβούλετο, εἴτε οἱ βλάβην τινὰ ἐκ τῆς κωλύσεως τῆς διαθήκης ὑπομείναντες, τοῦτο αὐτὸ ἀποδείξαιεν· κατὰ τοὺς ἄλλους νόμους τοὺς περὶ τούτου κειμένους, τὰ τοιαῦτα πράγματα * περαινέσθω. (*Marg.:* † ὅσον. * ἀτιμωθέντος τοῦ κωλύσαντος.)

Εἰ παρὰ γνώμην τῶν γονέων μεταξὺ κυνηγῶν, ἢ μίμων ἑαυτὸν ὁ υἱὸς ἐγκαταλέξει, καὶ ἐν τούτῳ ἐπιτηδεύματι διαμένοι, εἰ μὴ τυχὸν καὶ οἱ γονεῖς τοιαύτης ἐπιτηδεύσεως γεγόνασιν.

† Ἢ τινὶ ἐκ τῶν εἰρημένων γονέων βουλομένῳ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ ἢ ἐκγόνῃ ἄνδρα δοῦναι, καὶ προῖκα κατὰ τὴν δύναμιν τῆς ἰδίας περιουσίας ὑπὲρ αὐτῆς παρασχεῖν, (*Marg.:* † ἄ τινι.)

præteritus, editus quidem fuerit, sed uocem non emittat; aut omnino perfectus, uiuusque natus fuerit: licet ilico lapsus in terram, uel in manibus obstetricis decesserit, testamentum rumpit.

DE INGRATIS TAM LIBERIS, quam parentibus; deq; caussis ingratitudinis, ob quas utrique possunt exheredare.

Eiusd. tit. cap. XXXVIII.

Iustas caussas ingratitudinis has esse decernimus. (*Marg.:* Nouel. 115. cap. 3.)

Si quis parentibus suis manus iniecerit.

Si atrocem et fœdam iniuriam eis intulerit.

Si eos in caussis criminalibus accusauerit, quæ non sunt uel aduersus principem, uel aduersus rempublicam.

Si cum ueneficis, ut ueneficus, uersetur.

Si parẽtum suorum uita per ueneficium, uel alio modo, insidiatus esse deprehensus fuerit.

Si cum nouerca sua, uel patris cõcubina rem habuerit.

Si filius calumniator aduersus parentes extiterit, & per delationẽ suam effecerit, ut grauia parentes dispendia sustineant.

Si alterutrum ex parentibus inclusum esse contigerit, & liberi, qui ab intestato ad eius successionem uenire possunt, rogati ab eo, uel saltem unus ex eis, eum fideiussione sua recipere, uel pro persona proue debito cauere noluerint, in quantum illum, qui rogatur, idoneum esse paret. Atque hoc sane, quod de fideiussione sanciimus, ad liberos mares dumtaxat pertinere uolumus.

*Si quis liberorum conuictus fuerit, quod parentes suos testamentum facere prohibuerit; si quidem postea testamentum facere potuerint, licitum eis esto, propter eiusmodi caussam filium exheredare. Sin autem in ipsa prohibitione sine testamento parentum alteruter decesserit, & alij, qui uel ab intestato ad hereditatem defuncti siue cum filio, qui testamentum fieri prohibuit, siue post eum uocantur, uel y quos quasi heredes aut legatarios esse uoluit, uel qui damnum aliquod ex prohibitione testamenti factionis senserunt, hoc ipsum probauerint: secundum alias de hoc latas leges eiusmodi negotia * terminentur.* (*Marg.:* * ut infamis scilicet is fiat, qui prohibuit)

Si contra uoluntatem parentum in harenariorum, uel mimorum societatem sese filius conferat, & in hac professione perseueret: nisi forte parentes etiam professionis eiusdem fuerint.

Si parentum indicatorum alterutri uolenti filiam neptemue suam alicui nuptum collocare, dotemque pro sui patrimonij modo præstare,

illa

Nota, post annum XXV. posse filiam cótra patris etiam uoluntatem sese nuptum locare.

illa non consenserit, sed turpem uitam elegerit. Si uero filia XXV. annorum aetatem attigerit, & parentes eam marito iungere differant, eoque forte usuueniat, ut in corpus ipsa suum delinquat, uel sine consensu parentum marito sese, libero tamen, copulet: hoc ad ingratitudinem imputari filiae nolumus, quandoquidem non sua, sed parentum culpa id eam commisisse patet.

Si quis indicatorum parentum in furorem inciderit, eiusque liberi, uel ex liberis aliqui, uel si liberi non exstent, cognati ceteri, qui ab intestato ad eius hereditatem uocantur, ministerium curamque debitam ei non praestiterint; si quidem a tali morbo liberetur, facultatem habebit, si uolet, filium filios, aut cognatos, qui neglexerint, ingratum ingratosue, suo testamento scribendi. Sin extraneus aliquis eum furore detentum, a suis liberis, uel cognatis, uel alijs ab eo scriptis heredibus negligi uideat, & ex commiseratione curam eius gerere uelit: facimus ei potestatem, ad eos, qui ab intestato, uel ex testamento iam facto ad hereditatem furiosi uocantur, denuntiationem scripto comprehensam mittendi, ut eius diligentem curam gerere properent. Quod si post eiusmodi detestationem nihilo minus eum neglexerint, & extraneus in domum suam furiosum receperit, impensisque suis ad mortem usque curam eius gesserit: sancimus, ut is qui hoc ministerium atque diligentiam furioso exhibuit, licet extraneus sit, ad eius successionem perueniat, institutione illorum abolita, tamquam indignorum, qui furiosi (ceu diximus) curam gerere neglexerint; ita tamen, ut reliqua testamenti capita in uigore suo maneant.

Si de parentibus indicatis alterutrum in captiuitate detineri contigerit, eiusque liberi uel omnes, uel unus, non festinauerint eum redimere: si de calamitate captiuitatis euadere potuerit, utrum hanc ingratitudinis caussam testamento suo uelit inscribere, nec ne, situm in arbitrio ipsius erit. Quod si negligentia liberorum, uel contemtu, liberatus non fuerit, sed in captiuitate decesserit: nequaquam patimur eos ad successionem uenire, qui opera parum in eius redemtione procuranda impenderunt; sed quum omnes liberi hac in parte se gessere negligentius, uniuersae facultates ab eo relicta ciuitatis illius ecclesiae, de qua fuit oriundus, adducuntor: inuentario scilicet sub attestatione publica conficiendo, ne quid ex bonis eius depereat, & ita quidem, ut quidquid hinc ad ecclesiam peruenerit, ad captiuorum redemtio-

ἐκείνη μὴ συναινέσῃ, ἀλλ' αἰσχρὸν βίον ἐπιλέξηται. εἰ δὲ μέχρι εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν ἡλικίας ἡ θυγάτηρ γένηται, καὶ οἱ γονεῖς ὑπερθῶνται ταύτην ἀνδρὶ συνάψαι, καὶ ἴσως ἐκ τούτου συμβῇ εἰς τὸ ἑαυτῆς σῶμα ταύτην ἁμαρτῆσαι, †: τοῦτο εἰς ἀχαριστίαν τῇ θυγατρὶ λογίζεσθαι οὐ βουλόμεθα: ἐπειδὴ οὐ τῇ ἑαυτῆς, ἀλλὰ τῇ τῶν γονέων αἰτίᾳ τοῦτο γινώσκεται πλημμελήσασα.

Χωρίσασα, ὅτι μετὰ κε. ἔτη ἐδύνατο θυγάτηρ καὶ παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς αὐτῆς πρὸς γάμον ἐκδίδοσθαι.

† ἢ δίχα συναινέσεως γονέων ἀνδρὶ ἑαυτὴν, ἐλευθέρῳ μέν τοιγε, συζεύξασα.

Εἴ τις ἐκ τῶν εἰρημένων γονέων μανῇ, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ ἢ τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἢ παίδων αὐτῷ μὴ ὑπόντων, οἱ ἄλλοι αὐτοῦ συγγενεῖς οἱ ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὸν αὐτῶν κλῆρον καλούμενοι, ὑπηρεσίαν καὶ φροντίδα προσήκουσαν αὐτῷ μὴ παράσχοιεν: εἰ μὲν τοιαύτης ἀπαλλαγείη νόσου, ἔσται αὐτῷ ἄδεια, πότερον βούλεται τὸν παῖδα, ἢ τοὺς παῖδας, ἢ συγγενεῖς τοὺς ἠμεληκότας, ἀχάριστον, ἢ ἀχαρίστους ἐν τῇ ἰδίᾳ γράψαι διαθήκῃ. εἰ δὲ ἐν τῇ νόσῳ τῆς μανίας αὐτὸν κατεχόμενον, ἐξωτικός τις ἴδοι ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀμελούμενον παίδων, ἢ συγγενῶν, ἢ ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων κληρονόμων, καὶ † δίδομεν αὐτῷ ἄδειαν διαμαρτυρίαν τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου, ἢ ἀπὸ διαθήκης ἤδη γενομένης εἰς τὸν τοῦ μεμηνότος κλῆρον καλουμένοις ἐγγράφως στέλλειν, ὥστε σπουδάζειν αὐτοὺς τούτου φροντίζειν. εἰ δ' ἔτι καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην διαμαρτυρίαν ἀμελήσειαν, καὶ ἐξωτικὸς ἐν τῷ αὐτοῦ οἴκῳ τὸν μεμηνότα ὑποδεξάμενος, δαπανήμασιν οἰκείοις ἄχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ φροντίσας διεχθείη: τὸν τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῷ μεμηνότι παρασχόμενον, κἂν τὰ μάλιστα ἐξωτικὸς εἴη, εἰς τὴν τούτου διαδοχὴν ἔρχεσθαι † πιστεύομεν, ἀνατρεπομένης τῆς αὐτῶν ἐνστάσεως, ἅτε δὴ ἀναξίων ὄντων καὶ τῷ μεμηνότι (καθάπερ εἰρήκαμεν) φροντίδα παρασχεῖν ἀμελησάντων: οὕτω μέντοι, ὥστε τὰ λοιπὰ τῆς διαθήκης κεφάλαια, ἐν τῇ ἰδίᾳ μένειν ἰσχύϊ.

† ἢ διὰ συμπαθείας βούλοιτο αὐτοῦ φροντίσαι, δίδομεν.

† θεσπίζομεν.

Εἰ ἕνα τῶν προλεχθέντων γονέων ἐν αἰχμαλωσίᾳ κρατεῖσθαι συμβαίη, καὶ οἱ τούτου παῖδες, εἴτε πάντες, εἴτε εἷς, μὴ σπουδάσαιεν τοῦτον ἀναρρύσασθαι, ὥστε εἰ μὲν δυνηθείη τὴν τῆς αἰχμαλωσίας συμφορὰν ἐκφυγεῖν, ἐν τῇ αὐτοῦ εἶναι ἐξουσίᾳ, πότερον ταύτην ἀχαριστίας αἰτίαν τῇ ἰδίᾳ βούλοιτο ἐγγράψαι διαθήκῃ. εἰ δὲ διὰ τῆς παίδων ἀμελείας ἢ καταφρονήσεως μὴ ἐλευθερωθείη, ἀλλ' ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τελευτήσει: ἐκείνους εἰς τὴν αὐτοῦ διαδοχὴν ἐλθεῖν οὐκ ἀνεχόμεθα, οἵτινες οὐκ ἐσπούδασαν τῆς ἀναρρύσεως αὐτοῦ φροντίσαι: ἀλλὰ πάντων τῶν παίδων ἐπὶ τούτῳ ἀμελησάντων, πάντα τὰ πράγματα τὰ παρ' αὐτοῦ καταλιμπανόμενα, τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως, ἐξ ἧς ὥρμηται, προσκυροῦσθαι: ἀπογραφῆς ἐπὶ δημοσίου δηλαδὴ ἐκμαρτυρίου γινομένης, ὥστε μηδὲν ἐκ τῆς αὐτοῦ περιουσίας παραπολέσθαι, ἐφ' ᾧ πᾶν, ὅπερ ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν προέλθοι, εἰς † αἰχμαλώτων ἀνάρρυσιν

† αἰχμαλώτων.

ρυσιν

ρυσιν προσελθεῖν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὅσον ἐπὶ τοῖς προσώποις εἴρηται, ἅπερ ἀποκληρονόμους ποιεῖν οὐκ ἔξεστιν, εἰ μὴ τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας γραφῆναι καὶ ἀποδειχθῆναι συμβαίη. πρόφασιν δὲ ἡμῖν πρὸς τὸ γενικὸν ποιήσασθαι νόμον, ἡ παροῦσα ὑπόθεσις δέδωκεν. διὰ τοῦτο γενικῶς κελεύομεν, ὥστε εἴπερ ἐκεῖνος ἐν αἰχμαλωσίᾳ † βληθῇ, καὶ παῖδας μὴ ἔχοι, καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰς τὴν τούτου κληρονομίαν ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένων ἀναρύσασθαι αὐτὸν μὴ σπουδαζόντων, ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τελευτήσει, μηδένα ἐκ τῶν ἀμελησάντων εἰς τὴν τούτου κληρονομίαν ἔρχεσθαι, εἰ καὶ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας διαθήκη τυχὸν παρ' αὐτοῦ ἐγεγόνει, ἐν ᾗ τὰ μνημονευθέντα πρόσωπα ἔγραψε κληρονόμους. ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τῆς ἐνστάσεως τῶν κληρονόμων ἀκυρουμένης καὶ τῶν λοιπῶν τῆς διαθήκης κεφαλαίων ἐν τῇ ἰδίᾳ μενόντων ἰσχύϊ, αἱ περιουσίαι τῶν τοιούτων προσώπων κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ταῖς ἐκκλησίαις τῶν πόλεων, ἐξ ὧν ὥρμηνται, προσκυρούσθωσαν, καὶ μὴ ἐν ἄλλαις οἵαις οὖν αἰτίαις, ἀλλ' ἐν ταῖς τῶν αἰχμαλώτων ἀναρρύσεσι δαπανάσθωσαν, ὥστε ὅθεν ἐκεῖνοι ὑπὸ τῶν ἰδίων οὐκ ἀνερρύσθησαν, τὰς ἄλλων ἀναρρύσεις φροντίζεσθαι, καὶ τὰς ἐκείνων ψυχὰς ἐκ ταύτης τῆς εὐσεβοῦς πράξεως ἐπικουφίζεσθαι. αὐτοῦ τούτου παραφυλαττομένου, κἂν εἰ ἄλλο ἐξωτικὸν πρόσωπον πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας γράψῃ κληρονόμον, κἀκεῖνος εἰδὼς ἑαυτὸν ὑπ' ἐκείνου γεγράφθαι κληρονόμον, ἀναρρύσασθαι τοῦτον ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀμελήσει. ταύτην δὲ τὴν ποινὴν κατ' ἐκείνων κρατεῖν θεσπίζομεν, οἵ τινες τὸν ὀκτωκαιδέκατον τῆς ἑαυτῶν ἡλικίας ἐπλήρωσαν ἐνιαυτόν. ἐν δὲ ταῖς τοιαύταις αἰτίαις, ἡνίκα ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων ἀναγκαῖον εἴη χρήματα δοθῆναι, εἴ τις ἴδια μὴ ἔχοι χρήματα: ἄδειαν ἐχέτω, εἴπερ τῆς εἰρημένης ὑπάρχει ἡλικίας, δανείζεσθαι χρήματα, καὶ πράγματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα ὑποτίθεσθαι, εἴτε ἴδια ἔχει, εἴτε τὰ τοῦ ἐν αἰχμαλωσίᾳ κρατουμένου. ἐπειδὴ ἐν τοῖς εἰρημένοις ἅπασι τοῖς ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων δίδοσθαι ἢ ἀναλίσκεσθαι δεικνυμένοις, τὰ τοιαῦτα συναλλάγματα ὡς παρὰ προσώπου αὐτεξουσίου καὶ τελείας ἡλικίας ὄντος γινόμενα, βέβαια εἶναι παρακελευόμεθα, μηδενὸς μετὰ τῶν τοιούτων προσώπων ἐπὶ ταῖς μνημονευθείσαις αἰτίαις (καθάπερ εἴρηται) συναλλάττουσι προκρίματος γινομένου: ἀνάγκην δηλαδὴ ἔχοντος τοῦ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπανερχομένου τὰ τοιαῦτα συναλλάγματα βέβαια ἡγεῖσθαι, καὶ τούτοις ὡς ἰδίοις ὀφλήμασιν ἐνέχεσθαι.

Εἴ τις ἐκ τῶν εἰρημένων γονέων ὀρθόδοξος ὑπάρχων, αἴσθηται τὸν ἴδιον παῖδα ἢ παῖδας μὴ εἶναι τῆς καθολικῆς πίστεως, μηδὲ ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ κοινωνεῖν, ἐν ᾗ πάντες οἱ μακαριώτατοι πατριάρχαι μιᾷ συμπνοίᾳ καὶ ὁμονοίᾳ τὴν ὀρθοτάτην πίστιν κηρύσσουσιν.

† περιπέσῃ.

ὅτι ἐν ταῖς ἀναγκαίαις χρείαις τὰ συναλλάγματα τῶν ἀφηλίκων.

περὶ ἀφήλικος δανεισαμένου, καὶ ὑποθεμένου, καὶ μὴ ἔχοντος ἀποκατάστασιν.

nem impendatur. Et hæc quidem de personis dicta sunto, quas exheredare non licet, nisi caussas ingratitudinis perscribi demonstrarique contigerit. Occasionem uero ferendæ legis huiusce generalis, hæc ipsa nobis caussa præbuit. Ideoque generaliter præcipimus, ut si quidem ille relictus in captiuitate fuerit, liberosque nullos habeat, & ceteris, qui ad hereditatem eius ab intestato uocantur, non in hoc incumbentibus, ut eum redimerent, in captiuitate decesserit; nullus illorum, a quibus neglectus fuit, ad hereditatem ipsius perueniat: quamuis ante captiuitatem forte testamentum ab eo factum sit, in quo personas, quarum mentionem fecimus, heredes scripserit. Nimirum heic etiam institutione heredum abrogata, ceterisque testamenti capitibus in uigore suo manentibus, facultates eiusmodi personarum consimili modo ciuitatum ecclesijs, ex quibus originem duxerunt, addicuntor; nec in alias quascumque caussas, extraquam in captiuorum redemtiones, impendantur: ut per quæ illi bona redemti non fuerunt a suis, per ea redemtiones aliorum procurentur, & ipsorum animæ tam pio facto subleuentur. eodem scilicet obseruando, etiam si aliam quamdam extraneam personam heredem scripserit, isque cognito, se ab ipso scriptum heredem, hominem e captiuitate redimere neglexerit. Hanc autem pœnam aduersus eos ualere sancimus, qui decimum & octauum ætatis annum impleuerunt. Ceterum in huiusmodi caussis, quum pro redemtione captiuorum pecunias dari necesse fuerit, si quis pecunias proprias non habeat, licitum illi esto, si dictam ætatem attigit, mutuari; & res mobiles ac immobiles obligare, tam suas, quam illius, qui carcere detinetur. quandoquidem in omnibus indicatis, quæ pro redemtione captiuorum dari uel expendi constat, perinde contractus huiusmodi firmos atque ratos esse iubemus, atque si a persona reapse sui iuris & ætatis perfectæ celebrarentur, nullo his præiudicio generando, qui cum huiusmodi personis, ceu diximus, in caussis commemoratis contraxerint: hoc etiam illi necessario incumbente, qui de captiuitate postliminio reuertitur, ut eiusmodi contractus ratos habeat, & hisce debitis tamquam suis obstrictus sit.

Si quis ex memoratis parentibus, quum ipse sit orthodoxus, sentiat filium filiosue suos non esse catholicæ fidei, nec in sanctissima ecclesia communicare, in qua omnes beatissimi patriarchæ una quasi conspiratione concordiaque rectissimam fidem prædicant.

Quando contractus minorum non rescindantur.

De minore sui mente mutuū, & obligato, nec tamen restitutionem in integrum habente.

Itaque

Itaque siue dictas ingratitudinis caussas omnes, siue certas ex eis, siue unam quamcumque parentes suo testamento inscripserint, & heredes scripti nominatam nominatasue caussas, uel unam saltem earum, ueram esse probauerint: testamentum suum obtinere robur iubemus. Quod si hæc obseruata non fuerint, nullum præiudicium liberis, qui exheredes scripti sunt, fiat; sed quod heredum institutionem attinet, ad irritum recidente testamento, liberi suorum ad parentum hereditatem ab intestato portionibus æquis perueniant: ne falsis ex accusationibus liberi condamnentur, uel in parentum facultatibus aliquam circumscriptionem patiantur.

SCHOLION.

Qui a quocumque adscendentium sunt exheredati, uel præteriti, rumpunt institutiones, & æquis portionibus heredes fiũt: si modo scripti heredes, sui quoq; fuerint. Nam si fuerint extranei, testamentũ prorsus rumpitur, omniaque capiunt heredes sui, qui præteriti sunt: uel compertiuntur suis heredibus scriptis una cum extraneis, quemadmodum lib. XXX. tit. I. cap. XII. dicitur.

Et hæc quidem de parentum testamentis constituta sunto. Recte uero facturos nos existimauimus, si e contrario de liberorum quoque testamentis eadem, cum distinctione quadam, statueremus. Itaque caussas ingratitudinis parentum erga liberos, has (inquit) esse iubemus. Ingratitudinis parẽtũ caussæ.

Si parentes liberos suos ad internecionem tradiderint, citra caussam tamen, quæ crimen perduellionis spectet.

Si ueneficijs, aut maleficijs, aut alio modo parentes uitæ liberorum insidiari, probatum fuerit.

Si pater cum nuru sua, uel concubina filij sui rem habuerit.

Si parentes liberos suos testamenta condere prohibuerint de rebus ijs, in quibus testandi potestatem habent: omnibus scilicet in huiusmodi testamentorum prohibitione seruandis, quæ in parentum persona distincte notauimus.

Si maritum uxori suæ, uel uxorem marito necis inferendæ, uel alienandæ mentis caussa ueneuum dare, uel alterutrum uitæ alterius alio quo modo insidias struere contigerit: eiusmodi crimen, uti quod publicum sit, secundum leges examinari, legitimamque uindictam mereri sancimus. Liberis autem licentia sit, in testamentis suis nihil ex suis facultatibus illi personæ relinquendi, quam scelus eiusmodi commisisse constat.

Εἴτε τοίνυν πάσας τὰς εἰρημένας τῆς ἀχαριστίας αἰτίας, εἴτε φανερὰς ἐξ αὐτῶν, εἴτε μίαν οἱανδήποτε οἱ γονεῖς τῇ ἰδίᾳ ἐγγράψωσι διαθήκῃ: καὶ οἱ γραφόμενοι κληρονόμοι τὴν ὀνομασθεῖσαν ἢ ὀνομασθείσας αἰτίας ἢ μίαν ἐξ αὐτῶν ἀληθῆ εἶναι δείξωσι, τὴν διαθήκην τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχὺν παρακελευόμεθα. εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθείη, μηδὲν γίνεσθαι πρόκριμα τοῖς ἀποκληρονόμοις γραφεῖσι παισὶν, ἀλλ' ὅσον εἰς τὴν ἐνστασιν τῶν κληρονόμων ἀνήκει, τῆς διαθήκης ἀκυρουμένης, εἰς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν τοὺς παῖδας ἐξ ἀδιαθέτου ἐξ ἴσης μοίρας ἔρχεσθαι, ὥστε μὴ τοὺς παῖδας πεπλασμέναις κατηγορίαις κατακρίνεσθαι, ἢ τινὰ περιγραφὴν ἐν ταῖς τῶν γονέων περιουσίαις ὑπομένειν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Οἱ παρ' οἱουδήποτε ἀνιόντος ἀπόκληροι γενόμενοι ἢ ἀποσιωπηθέντες, ῥηγνύουσι τὰς ἐνστάσεις, καὶ ἐξ ἴσου κληρονομοῦσιν, εἴπερ καὶ οἱ γεγραμμένοι κληρονόμοι τῶν οἰκείων ὦσιν. εἰ γὰρ ἐξωτικοὶ ὦσι, τέλειον ἡ διαθήκη ῥήγνυται, καὶ τὸ πᾶν οἱ οἰκεῖοι λαμβάνουσιν οἱ παρελθέντες ἀμνημονευθέντες: ἢ συμμερίζονται μετὰ ἐξωτικῶν γραφέντων οἰκείων, ὡς βιβλίῳ λ. τίτλῳ α. κεφαλαίῳ ιβ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν διαθηκῶν τῶν γονέων διετυπώσαμεν. δίκαιον δὲ εἶναι συνείδομεν καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου περὶ τῶν διαθηκῶν τῶν παίδων τὰ αὐτὰ μετά τινος διαστίξεως διατυπῶσαι. τὰς δὲ αἰτίας τῆς ἀχαριστίας τῶν γονέων πρὸς τοὺς παῖδας ταύτας εἶναι (φησὶν) κελεύομεν. αἰτίαι ἀχαριστίας γονέων.

Εἰ οἱ γονεῖς εἰς ἀναίρεσιν ζωῆς τοὺς ἰδίους παῖδας * παραδοῖεν, δίχα μέντοιγε αἰτίας εἰς καθοσίωσιν ἀναφερομένης. * ἐγκλήματος τῆς καθοσιώσεως ἐγκειμένης.

Εἰ φαρμακείαις, ἢ γοητείαις, ἢ ἄλλῳ τρόπῳ οἱ γονεῖς τῇ τῶν παίδων ζωῇ ἐπιβουλεύοντες ἀποδειχθεῖεν.

† Ἢ ὁ πατὴρ τῇ ἰδίᾳ νύμφῃ, ἢ τῇ παλλακῇ τοῦ ἰδίου παιδὸς συμμιγείη. † ἡ. & sic deinceps.

Ἢ οἱ γονεῖς τοὺς ἰδίους παῖδας διαθήκας ποιῆσαι κωλύσειαν † διατίθεσθαι, πάντων δηλαδὴ τῶν ἐπὶ τῇ κωλύσει τῶν τοιούτων διαθηκῶν φυλαττομένων, ἅπερ ἐπὶ τῷ τῶν γονέων προσώπῳ διεστίξαμεν. † ἐν τοῖς πράγμασιν, ὧν εἶχον ἐξουσίαν [illegible].

Εἰ συμβαίη † τῷ ἀνδρὶ τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν εἰς ἀναίρεσιν ἢ ἔκστασιν τῆς διανοίας δοῦναι φάρμακον, ἢ τὴν γαμετὴν τῷ ἀνδρὶ, ἢ ἄλλῳ τρόπῳ τὸν ἕτερον τῇ τοῦ ἑτέρου ζωῇ ἐπιβουλεῦσαι: τὸ μὲν τοιοῦτον ἔγκλημα † δημόσιον ὑπάρχον, κατὰ τοὺς νόμους ἐξετάζεσθαι, καὶ νομίμης ἐκδικήσεως ἀξιοῦσθαι θεσπίζομεν. τοῖς δὲ παισὶν ἄδειαν εἶναι ἐν ταῖς ἰδίαις διαθήκαις, μηδὲν ἐκ τῶν ἰδίων περιουσιῶν ἐκείνῳ τῷ προσώπῳ καταλιμπάνειν τῷ τοιοῦτον μύσος πεπραχέναι γινωσκομένῳ. † τὸν ἄνδρα. † οἷα δημόσιον.

ΣΧΟ-

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοὺς παῖδας τοῦτο. οὐ γὰρ κατὰ τῶν παίδων [illegible], ἀλλὰ καὶ ὁ κατὰ τοῦ πατρὸς [illegible] παρὰ τῆς μητρὸς, καὶ ὁ κατὰ τῆς μητρὸς παρὰ τοῦ πατρὸς, [illegible] φιλοστοργότερον τι καὶ [illegible]. καὶ ἄρα [illegible] τῶν παίδων, καὶ [illegible] παῖδας πρὸς τὴν τῶν [illegible] γονέων αἰδῶ καὶ τιμήν.

Εἰ τῶν παίδων, ἢ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἐν μανίᾳ τυγχάνοντος, οἱ γονεῖς φροντίσαι αὐτῶν ἀμελήσωσιν, πάντα κἀντεῦθεν παραφυλάττεσθαι προστάττομεν, ἅπερ περὶ τῶν μαινομένων γονέων, ἀνωτέρω ἐθεσπίσαμεν.

Τούτοις τοῖς θέμασι, καὶ τὴν τῆς αἰχμαλωσίας συμφορὰν προστίθεμεν, ἐν ᾗ εἰ τοὺς παῖδας κρατεῖσθαι, καὶ διὰ τῆς τῶν γονέων καταφρονήσεως ἢ ἀμελείας μὴ ἀναρρυσθέντας, τελευτῆσαι συμβαίη: μηδαμῶς τοὺς τούτων γονεῖς εἰς τὰς περιουσίας ἔρχεσθαι τῶν παίδων, ἐφ' αἷς διατίθεσθαι οἱ παῖδες ἠδύναντο, ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ φυλάττεσθαι, ἅπερ καὶ περὶ γονέων καὶ συγγενῶν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὰ τούτων δίκαια καλουμένων, ἢ περὶ τῶν ἐξωτικῶν καλουμένων κληρονόμων ἀνωτέρω διετυπώσαμεν.

Εἴ τις ἐκ τῶν μνημονευθέντων παίδων ὀρθόδοξος τυγχάνων, αἰσθηταὶ τὸν ἴδιον γονέα, ἢ γονεῖς μὴ εἶναι καθολικοὺς, ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων προσώπων κρατεῖν, ἅπερ ἀνωτέρω περὶ τῶν γονέων διετυπώσαμεν.

ΠΕΡΙ ΑΔΕΛΦΟΠΟΙΙΑΣ.

ΤΙΤΛΟΥ ιγ. κεφάλ. ιε.

Μηδὲ παρὰ * ξένοις, τοῖς ἔξω ῥώμης οἰκοῦσι, διὰ θέσεως ἀδελφότης συνιστάσθω.

ἡ θέσις μιμεῖται τὴν φύσιν. οὐδεὶς δὲ ἑαυτοῦ γεννᾷ ἀδελφόν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Τοῖς μὴ συγγενέσιν οὖσι [illegible] ὡς ὅτι παρὰ τοῖς συγγενέσι [illegible] ὁ κατὰ θέσιν ἀδελφότης. εἰ γάρ τις ξένον τινὰ [illegible] θέσιν ἀδελφὸν ὄντα, γράψῃ κληρονόμον, ἀδελφὸν [illegible] ὁ κατὰ κληρονόμον [illegible] τὸ ἀδελφὸν αὐτὸν ὀνομάσαι, [illegible] τοῦ νόμου [illegible] τὴν κατὰ θέσιν ἀδελφότητα.

Κἂν τις ὡς ἀδελφὸς † προσληφθεὶς κληρονόμος γραφῇ, ἐκπιπτέτω τῆς κληρονομίας.

† προσλήψεως(?) [illegible]

ΣΧΟΛΙΟΝ.

[illegible] τὸν βασιλέα, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔλαβεν εἰς θέσιν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν, καὶ τελευτῶν ὡς ἀδελφὸν [illegible] κληρονόμον αὐτόν. καὶ λέγει ἡ διάταξις: οὐκ ἔξεστί τινι λαβεῖν εἰς θέσιν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν. καὶ [illegible] τὸ μέρος τοῦ κληρονόμου. δύναμαι καὶ γράφειν κληρονόμον τὸν, πρὸς ὃν ἔχω σχέσιν ἀδελφικὴν, μετὰ τῆς κυρίας προσηγορίας ἀδελφὸν αὐτὸν ὀνομάζων. εἰ δὲ μὴ ἀπὸ τοιαύτης σχέσεως, ἀλλὰ κατὰ πλάνην ὡς ἀδελφὸν αὐτὸν ἔγραψα ....

ΠΕΡΙ ἈΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ.

Τίτλου ιδ. κεφάλαιον ϛ.

Ὅτι κληρονομία πρός τινα, ἤτι ἐκ δια-

SCHOLION.

Nimirum heic etiam liberorū aliquid intereſt. Non enim liberis dumtaxat inſidiæ ſtructæ, uerumetiam matris aduerſus patrem, uel patris aduerſus matrem inſidiæ iuſtam indignationem in filio patris & matris amante concitant. Præterea ſunt ex ijs hæc, quæ a malis abducunt, & ad innocentium parentum reuerētiam ac uenerationem liberos impellunt.

Si liberis furore correptis, uel uno ſaltem ex eis, parentes eorum curam gerere neglexerint: hac etiam in parte ſeruari præcipimus omnia, quæ de parentibus furioſis ſupra ſancimus.

His caſibus etiam captiuitatis calamitatem adiungimus, in qua ſi liberos detineri, & parentum contemtu uel negligentia non redemtos, decedere contigerit: nequaquam parentes bona liberorum, de quibus illi teſtari potuerūt, conſequantur: ſed in hoc etiam capite ſeruentur omnia, quæ de parentibus & cognatis, qui ab inteſtato ad illorum iura uocantur, ſupra conſtituimus.

Si quis de memoratis liberis, quum ſit orthodoxus, parētem parentes ue ſuos non eſſe catholicos ſentiat: in his quoque perſonis obtineant, quæ de parentibus ſupra ſtatuimus.

DE FRATERNITATE PER ADOPTIONEM FACTA.

Adoptio naturam imitatur, at nemo ſibi fratrē gignit.

Tit. XIII. cap. XV.

*Nec apud * peregrinos, qui extra Romam habitant, per adoptionem fraternitas conſtituitor.*

L. 7. C. de her. inſtit.

SCHOLION.

* qui ſcilicet cognati non ſunt. nam inter cognatos fraternitas per adoptionem facta nō prohibetur. quippe ſi quis peregrinum quēdam, qui per adoptionē frater ſit, heredem inſtituerit, ſub nomine fratris: heredem eum propterea non facit, quod fratrem appellauerit: quum lex hæc factam per adoptionem fraternitatem prohibeat.

Et ſi quis adrogatus quaſi frater, heres inſtitutus fuerit; hereditate cadat.

SCHOLION.

Quidam per preces imperatori oſtēdit, patrem ſuum adoptaſſe ſibi fratrem, & morientem quaſi fratrem illum heredem inſtituiſſe. Ad hoc conſtitutio dicit: Non licere cuiquam fratrem ſibi per adoptionem facere, ac portionem heredis illi auferri poſſe. Poſſum & heredem inſtituere, quem fraterna caritate diligo, cum nomine proprio fratrem eū appellans. Quod ſi nō ex huiuſmodi caritate, ſed per errorē quaſi fratrē ſcripſi.......... L. 57. D. eod.

DE INVENTARIO RERVM defuncti.

Tit. XIIII. cap. XC.

Quum hereditas ad quemdam ſine ex teſtamento,

L. vlt. C. de iu. delib.

mento, siue ab intestato delata fuerit, siue ex asse, siue ex parte: si quidem recta uia adire noluerit hereditatem, & spe certissima hoc fecerit, & sese immiscuerit, ut eam postea non repudiet: inuentario nullo indiget, quum omnibus creditoribus ac legatarijs obligatus sit, utpote hereditate ei ex sua uoluntate infixa. Similique modo si titubante animo respuendam uel abstinendam esse sibi crediderit hereditatem, aperte intra trium mensium spatium, ex quo ei cognitum fuerit, scriptum se esse uel uocatum heredem, ei renunciet; nullo nec inuentario faciendo, nec alio circuitu spectando; & sit alienus ab huiusmodi hereditate, siue onerosa, siue lucrosa sit. Sin autem dubius est, utrum admittenda sit, nec ne, defuncti hereditas; non putet esse sibi necessariam deliberationem, sed adeat hereditatem, uel sese immisceat: omni tamen modo inuentarium ab ipso conficiatur, ut intra triginta dies post apertas tabulas numerandos, uel postquam ei nota fuerit apertio tabularum, uel postquam delatam sibi ab intestato hereditatem cognouerit, exordium capiat inuentarium super his rebus, quas defunctus mortis tempore habebat. & hoc inuentarium intra dies alios sexaginta modis omnibus impleatur, sub praesentia tabulariorum & ceterorum, qui ad huiusmodi confectionem necessarij sunt. Subscriptionem tamen supponere heredem necesse est, significantem & quantitatem rerum, & quod nulla malignitate circa eas ab eo facta uel facienda, res apud eum remaneant: uel si sit ignarus litterarum, uel scribere praepediatur, speciali tabulario ad hoc solum adhibendo, ut pro eo subscribat, uenerabili signo antea manu heredis praeposito: testibus uidelicet adsumendis, qui heredem cognoscant, & eo iubente tabularium pro se subscribere, interfuerint.

Inuentarium rerum defuncti intra dies LX. fieri debere.

Legito & lib. XXXVII. tit. VII. cap. V. in quo de tutore dicitur:

De tutore. l. 7. D. de adm. & per. tut.

Si absque iusta caussa tutor inuentarium siue descriptionem non fecerit, uelut dolo committens, iureiurando in litē tenetur in id, quod interest. Itaque nihil gerere debet ante factum inuentarium, nisi ea quae dilationem nec modicam ferre possunt.

Legito & tit. XII. cuius I. cap. [illegible] dicitur:

De matre tutrice. Nouel. 94.

Facultas matribus esto gerendi tutelam liberorum. Accurate uero & ipsae faciant inuentarium scriba quoque praesente, cui talium cura commissa est.

θήκης, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου κατενεχθῇ, εἴτε ἐξ ὁλοκλήρου, εἴτε ἐκ μέρους, εἰ μὲν ὀρθῇ ὁδῷ καταδέξασθαι βούλεται τὴν κληρονομίαν, καὶ ἐλπίδι φανερωτάτῃ τοῦτο ποιήσει καὶ ἑαυτὸν ἐμμίξει ἵνα μὴ ὕστερον ταύτην ἀποπέμψηται, οὐδεμιᾶς χρήζει ἀπογραφῆς: ἐπειδὴ πᾶσι τοῖς δανεισταῖς καὶ λεγαταρίοις κατέχεται ὡς τῆς κληρονομίας αὐτῷ ἐξ οἰκείας βουλήσεως ἐμπαγείσης. καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰ μὲν † σκιάζουσῃ διανοίᾳ ἀποπτυστέον ἤτοι παραιτητέον αὐτῷ τὴν κληρονομίαν εἶναι πιστεύσει, φανερῶς ἔσω τριῶν μηνῶν διαστήματος, ἐξ οὗ αὐτῷ γνωσθῇ γεγραμμένον αὐτὸν εἶναι ἢ κληθέντα κληρονόμον, ἀπαγορευέτω: οὐδεμιᾶς ἀπογραφῆς γινομένης, οὐδὲ ἄλλης περιόδου σκοπουμένης: καὶ εἴη ἀλλότριος τῆς τοιαύτης κληρονομίας, εἴτε ἐπιβαρὴς ἐστιν, εἴτε ἐπικερδὴς εἴη. εἰ δὲ ἀμφίβολός ἐστι, πότερον προσδεκτέα ἐστὶν ἢ οὐκ ἔστιν ἡ τοῦ τελευτήσαντος κληρονομία: μὴ νομιζέτω ἑαυτῷ εἶναι χρειώδη τὴν διάσκεψιν, ἀλλὰ † καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν, ἢ ἑαυτὸν ἐμμιξάτω. παντὶ μέντοι τρόπῳ ἀπογραφὴ παρ᾽ αὐτοῦ γινέσθω, ἵνα ἔσω λ. ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀνοιγῆναι τὴν διαθήκην, ἢ μεθ᾽ ὃ γνωσθῇ αὐτῷ ἡ ἄνοιξις τῆς διαθήκης, ἢ μεθ᾽ ὃ γνῷ κατενεχθεῖσαν αὐτῷ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν ἀριθμουμένων, προοίμιον δέξηται ἡ ἀπογραφὴ περὶ τούτων τῶν πραγμάτων, ἅπερ ὁ τελευτήσας ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς εἶχε. καὶ αὕτη ἡ ἀπογραφὴ ἔσω ἄλλων ξ. ἡμερῶν πᾶσι τρόποις πληρούσθω, ὑπὸ παρουσίᾳ ταβουλλαρίων καὶ τῶν λοιπῶν, οἵ τινες εἰς τὴν τοιαύτην ποίησιν χρειώδεις εἰσίν. ὑπογραφὴν μέντοι τὸν κληρονόμον ὑποτάσσειν ἀναγκαῖόν ἐστι, σημαίνουσαν καὶ τὴν ποσότητα τῶν πραγμάτων, καὶ ὅτι οὐδεμιᾶς κακοηθείας περὶ αὐτὰ ἐξ αὐτοῦ γινομένης, ἢ γενησομένης, τὰ πράγματα παρ᾽ αὐτῷ μένουσιν. ἢ ἐὰν ἄπειρός ἐστι γραμμάτων, ἢ γράψαι ἐμποδίζηται, ἰδικοῦ ταβουλλαρίου εἰς τοῦτο μόνον προσλαμβανομένου, ἵνα ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπογράφῃ, τοῦ προσκυνουμένου σημείου πρότερον χειρὶ τοῦ κληρονόμου προταγέντος: μαρτύρων δηλαδὴ προσλαμβανομένων, οἵ τινες τὸν κληρονόμον ἐπιγινώσκουσιν, καὶ κελεύοντος αὐτοῦ τὸν ταβουλλάριον ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπογράψαι † συνίστανται.

† σκάζουσῃ.

† καταδέξασθαι.

ἵνα ἡ ἀπογραφὴ τῶν τοιούτων πραγμάτων ἐντὸς ξ. ἡμερῶν ἐκτελεσθῇ.

† σύνεισιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λζ. τίτλ. ζ. κεφάλαιον ε. ἐν ᾧ φησὶ περὶ ἐπιτρόπου:

Ὅτι ἐὰν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας ὁ ἐπίτροπος μὴ ποιήσει ἰνβεντάριον, ἤτοι καταγραφὴν, ὡς δόλον ἁμαρτάνων ὑπόκειται τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ εἰς τὸ διαφέρον. πρὸ τῆς ποιήσεως οὖν αὐτοῦ, διοικεῖν οὐδὲν ὀφείλει, εἰ μὴ τὰ μηδὲ μετρίας ὑπερθέσεως ἀνεχόμενα.

περὶ ἐπιτρόπου.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. ιβ. κεφάλ. α. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅτι ἄδεια ἔστω ταῖς μητράσιν ἐπιτροπεύειν τῶν παιδίων. σὺν ἀκριβείᾳ δὲ καὶ αὐτὰς ποιεῖν ἀπογραφὴν παρόντος καὶ τοῦ σκρίβα, ᾧ ἡ περὶ τῶν τοιούτων φροντὶς ἐπιτέτραπται.

περὶ μητρὸς ἐπιτροπευούσης.

ΣΧΟ-

ΣΧΟΛΙΟΝ.

[illegible] γράφω [illegible], κινδυνεύουσι καὶ εἰς τὰ μὴ φαινόμενα τῆς προικὸς πράγματα, μὴ δυνάμεναι ταῦτα [illegible].

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λη. τίτλον γ. κεφάλαιον λϛ. ἐν ᾧ φησίν.

Μὴ ἀπτέσθω δὲ τῶν πραγμάτων ὁ ἐπίτροπος, εἰ μὴ πρότερον ἀπογραφὴ γένηται. εἰ μή τινες ἄρα οἱ τὴν οὐσίαν παραπέμψαντες εἰς τοὺς ἀνήβους, αὐτοὶ τὴν ἀπογραφὴν ἐκώλυσαν γενέσθαι. ὁ δὲ μὴ ποιήσας ἀπογραφὴν, καὶ ὡς ὕποπτον ἀποκινείσθω, καὶ ἀτιμούσθω: μηδὲ ἀπὸ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς συγγνωσθῆναι δυνάμενος.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιε. κεφάλαιον δ. ἐν ᾧ φησίν

† ἀπογραφὴν. Ὁ ἐπίτροπος μὴ ποιήσας † ἀπογραφὴν, ὑπόκειται τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μα. τίτλον δ. κεφάλαιον γ. καὶ κεφάλαιον . . . . . . ἐν οἷς φησίν.

Ὅτι ἂν μὴ ποιήσῃ καταγραφὴν ὁ κληρονόμος, οὐ παρακατέξει φαλκίδιον: ἀλλὰ πληρώσει τοὺς λεγαταρίους, κἂν εἰ τὸ τῆς καθαρᾶς οὐσίας τοῦ τελευτήσαντος ὑπερβαίνῃ μέτρον, ἡ τῶν λεγάτων δόσις.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ [illegible] ἀνάγνωθι καὶ [illegible] φησίν, ὅτι ἀναγκαίως ἔχουσιν οἱ κληρονόμοι ἅπερ ὁ διαθέμενος διατάξηται πληροῦν, καὶ τὸ ποιεῖν ἰνβενετάριον, ἤτοι ἀπογραφὴν, εἰ μὴ μέλλει [illegible] λεγαταρίους.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑΘΗΚΗΝ ΑΝΟΙΓΟΝΤΩΝ, Ἢ ΜΕΤΑΓΡΑΦΟΝΤΩΝ, Ἢ ἀναγινωσκόντων παρανόμως, ἢ ἀπαλειφόντων, ἢ κρυψάντων, ἢ κλεψάντων, ἢ γραψάντων ἐν αὐτῇ λεγάτον εἴτε ἑαυτοῖς, εἴτε ἑτέροις: ἢ ἄλλο τι περὶ αὐτὴν ἁμαρτησάντων.

Τίτλου ιϛ. κεφάλαιον ιγ.

Ἡ παράνομος τῆς διαθήκης ἄνοιξις καὶ ἡ ἐξέτασις, πενταετίᾳ περικλείζεται, ὅτι ἐξωτικὸς λέγεται φονεῦσαι. εἰ γάρ τις τῶν κατιόντων, διηνεκής ἐστιν ἡ κατηγορία.

κζ.

Ἐὰν πολλῶν ὄντων κληρονόμων, ἀκόντων ἢ ἀγνοούντων τινῶν ἀνοιγῇ διαθήκη, τῶν ἰδίων μερῶν οὐκ ἐκπίπτουσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον μα. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ κλέψας διαθήκην, ἢ κρύψας, ἢ ἁρπάσας, ἢ ἀπαλείψας, ἢ ὑποβαλὼν, ἢ ἀποσφραγίσας, ἢ πλαστεύσας, ἢ κατὰ δόλον ἀναγινώσκων, ἢ δολερῶς παρασκευάσας ταῦτα γενέσθαι, τῷ τῆς πλαστογραφίας ἐγκλήματι ὑπόκειται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἡ δὲ ποινὴ τῆς πλαστ. [illegible] μέγιστόν τι ἐκ τούτου ἁμαρτάνηται [illegible]: εἰ δὲ μὴ, [illegible]. βιβλίῳ ξ. τίτλῳ μα. κεφ. νϛ. [illegible] τέλει.

SCHOLION.

Sciendum est, ni matres ad diem constitutũ faciant inuentarium, periclitari eas & de rebus dotis non exstantibus, quas petere non poterunt.

Legito & lib. XXXVIII. tit. III. cap. XXXVI. in quo dicitur:

Res ipsas tutor non attingat, nisi prius inuentarium factum fuerit: nisi forte qui substãtiam ad pupillos transmiserunt, ipsimet inuẽtarium conscribi uetuerint. Qui uero non fecerit inuentarium, & quasi suspectus ab officio remouetor, & infamia notator; nec ex imperiali rescripto absolutione huius notæ fruiturus. l. ult. §. 1. C. arb. tut.

Legito & tit. XV. cap. IIII. in quo dicitur:

Tutor qui non fecerit inuentarium, iureiurando in litem tenetur. l. 4. C. de in lit. iur.

Legito & lib. XLI. tit. IIII. cap. III. & cap. . . . . . in quibus dicitur:

Nisi fecerit heres inuentarium, Falcidiam non retinebit: sed legatarijs satisfaciet, quamuis puræ substantiæ defuncti modum datio legatorum excesserit. Nouel. 1. cap. 2.

SCHOLION.

Legito & nouellam CXV. Item nouellam I. in qua dicitur, heredibus implenda necessario, quæ testator ordinarit; & faciendum inuentarium siue repertorium: nisi creditores & legatarios ueriti fuerint.

DE HIS QVI ADVERSVS SENATUSCONSULTUM TESTAMENTUM APERIUNT, UEL describunt, uel recitant, uel delent, quiue cælauerunt, uel amouerunt, uel adscripserunt in eo legatum, aut sibimet ipsis, aut alijs: uel quid aliud in eo commiserunt.

Tit. XVI. cap. XIII.

Cognitio aperti aduersus senatusconsultum testamenti, & quæstio, quinquennio concluditur, quum extraneus occidisse dicitur: nam si quis descendentium, perpetua est accusatio. l. 13. D. de S. C. Silan.

XXVII.

Si de pluribus heredibus quibusdam inuitis aut ignorantibus apertum erit testamentum, portiones illi suas non amittunt.

Legito & lib. LX. tit. XLI. cap. II. quo dicitur:

Qui testamentum amouerit, aut celauerit, aut eripuerit, aut deleuerit, aut subiecerit, aut resignauerit; quiue testamentum falsum scripserit, aut dolo malo recitauerit, cuiusue dolo malo hæc facta fuerint; falsi crimine tenetur. l. 2. D. de l. Corn. de fals.

SCHOLION.

Pœna uero criminis falsi, si ex eo maximũ quid cõmittatur, capitis est suppliciũ: sin minus, in insulã deportatio. lib. LX. tit. XLI. cap. LVI. circa finẽ. Item

Item cap. XXVI.

Si filius patris sui testamentum aboleuerit, & quasi ab intestato se pro herede gesserit, licet ita diem suum obierit; tota hereditas paterna heredibus eius eripitur.

Legito & cap. XLIX. & LX. in quibus dicitur:

l. 3. C. de his qui sibi ascr. *Nemo scribere testamentum potest, & sibi legatum adscribere. qui uero legis ignorantiam fatetur, & sibi relictum se non accepturum pollicetur; in pœnam legis de falso non incurrit.*

Et cap. LXI. & LXII.

Similes in testamento commilitonis sibi legatum adscripserit, pro non scripto quidem habetur, sed lex de falso cessat. Si quis dictante testatore libertatem sibi adscripserit, inutilis quidem libertas est, pœna tamen falsi remittitur.

DE BONORVM POSSESSIONE contra tabulas, & de bonorum possessionibus.

Tit. XVII. cap. II.

l. 1. D. de bon. pos. sec. tab. *Prima est possessio, quæ cõtra tabulas dicitur. Et quum finitum fuerit eius tempus, aut ante liberi decesserint, uel repudiauerint, uel ius petẽdi amiserint: secundũ tabulas auxiliũ datur.*

III.

Quisquis moriente testatore in utero fuerit, si natus sit, bonorum possessionem petit.

Legito & tit. XIX. cuius cap. I. dicitur:

Si contendant inter se institutus & substitutus, medio tempore institutus esse in possessione debet.

Legito & tit. XXI. cap. XII. them. III. in quo dicitur:

Possessio ultra præfinitum tempus ne quidem in successione militis petitur.

Καὶ κεφάλαιον κϛ.

Ἐὰν υἱὸς ἀπαλείψῃ τὴν πατρῴαν διαθήκην, καὶ ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομήσῃ, καὶ τελευτήσῃ: ἀφαιρεῖται † τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, πᾶσα ἡ τοῦ πατρὸς κληρονομία. † τοῖς κληρονόμοις

Ἀνάγνωθι καὶ κεφάλαιον μθ. καὶ κεφάλαιον ξ. ἐν οἷς φησίν.

Οὐδεὶς δύναται γράψαι διαθήκην, καὶ ἑαυτῷ προσγράψαι λεγάτον. ὁ δὲ ἀνθομολογῶν ἀγνοεῖν τὸν νόμον, καὶ ἐπαγγελλόμενος μὴ λαμβάνειν τὸ καταλελειμμένον ἑαυτῷ, οὐχ ὑποπίπτει τῇ ἀπὸ τοῦ περὶ πλαστογραφίας νόμου τιμωρίᾳ.

Καὶ κεφάλαιον ξα. καὶ ξβ.

Καὶ στρατιώτης ἐν διαθήκῃ συστρατιώτου γράψῃ ἑαυτῷ λεγάτον, ἰσχυρὸν μὲν οὐκ ἔστι † τῷ γράψαι, πλὴν ἀργεῖ ὁ νόμος ὁ περὶ πλαστογραφίας. ἐάν τις ὑπαγορεύοντος τοῦ διατιθεμένου, ἐλευθερίαν ἑαυτῷ προσγράψῃ, ἄχρηστος μὲν ἡ ἐλευθερία, πλὴν ἡ τοῦ πλαστοῦ τιμωρία συγκεχώρηται. † τῷ γράψαντι

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ἐναντιώσεως, καὶ περὶ διακατοχῶν.

ΤΙΤΛΟΣ ιζ. κεφαλ. β.

Πρώτη ἐστὶ διακατοχὴ, ἡ κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσις. καὶ ὅτι πληρωθῇ ὁ χρόνος αὐτῆς, ἢ προτελευτήσωσιν οἱ παῖδες ἢ ἀπείπωσιν, ἢ ἀπολέσωσι τὸ δίκαιον τῆς αἰτήσεως: δίδοται ἡ ἐκ τῆς διαθήκης βοήθεια.

γ.

Ἕκαστος ἐγκυμονούμενος ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ διατιθεμένου, αἰτεῖ διακατοχὴν τικτόμενος.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιθ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν διαμάχωνται πρὸς ἀλλήλους ἐνστατὸς καὶ ὑποκατάστατος, πῶς ὁ ἐνστατὸς ὀφείλει εἶναι ἐν τῇ νομῇ.

Ἀνάγνωθι ἐν τιτ. κα. κεφ. ιβ. θεμ. γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ διακατοχὴ περαιτέρω τοῦ ὡρισμένου χρόνου, οὐδὲ ἐπὶ στρατιωτικῆς διαδοχῆς αἰτεῖται.

BASILICORVM LIBER XXXVI.

DE CODICILLIS.

TIT. I. CAP. I.

D. de iu. cod. *Codicilli sunt imperfectæ in testamento uoluntatis testatoris impletio.*

III.

Etiam testamento non facto, potest quis ab intestato facere codicillos. Et si post codicillos factos natus fuerit heres, in eis relicta præstat. Non enim rumpũtur adgnatione filijfamilias. Ante testamentum codicilli facti non ualent, nisi fuerint in eo confirmati, uel codicillis posterioribus, aut alias ostensum fuerit, uoluisse testatorem eos ualere. Possunt autem codicilli per

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. λϛ.

ΠΕΡΙ ΚΟΔΙΚΕΛΛΟΥ.

Τίτλος α. κεφάλ. α.

Κωδίκελλός ἐστιν ἐλλιποῦς † διαθήκης γνώμης τοῦ διατιθεμένου ἀναπλήρωσις. † ἐν διαθήκῃ

γ.

Καὶ διαθήκης μὴ οὔσης, δύναταί τις πρὸς αὐτοὺς ἐξ ἀδιαθέτου ποιῆσαι κωδίκελλον. καὶ ἐὰν μετὰ τὴν ποίησιν αὐτοῦ τεχθῇ ὁ κληρονόμος, δίδωσι τὰ ἐν αὐτῷ. οὐ γὰρ ῥήγνυνται ἐπιγεννήσει ὑπεξουσίου. οἱ πρὸ τῆς διαθήκης κωδίκελλοι, οὐκ ἰσχύουσιν, εἰ μὴ βεβαιωθῶσιν ἐν αὐτῇ ἢ μεταγενεστέρῳ κωδικέλλῳ, ἢ ἄλλως ἀναδειχθῇ ὁ διατιθέμενος, βουληθεὶς αὐτοὺς ἐρρῶσθαι. δύνανται δὲ οἱ κωδίκελλοι διαμετα-

μεταγενεστέρας ἀνατρέπεσθαι βουλήσεως. πολλοὺς κωδικέλλους δυνατὸν ποιεῖν. καὶ μήτε ἀνάγκη σφραγίζεσθαι αὐτοὺς, μήτε ὑπογράφεσθαι. κἂν ἐν τῷ βεβαιοῦν αὐτοὺς ἐν τῇ διαθήκῃ * εἴπῃ, μὴ ἄλλως αὐτοὺς ἐρρῶσθαι, εἰ μὴ σφραγισθῶσι καὶ ὑπογραφῶσι. τὰ γὰρ πρῶτα διὰ τῶν μεταγενεστέρων ἀναιρεῖται.

* περὶ τῶν κωδικέλλων γενομένων δηλονότι.

η.

Ὁ βεβαιῶν ἐν διαθήκῃ κωδικέλλους, ἐὰν δοὺς ἑαυτὸν εἰς θέσιν τοῦτο ποιήσῃ, καὶ ὕστερον αὐτεξούσιος γεγονὼς ἀποθάνῃ, ἔρρωται. καὶ ἡ διαθήκη γὰρ ἔρρωται. κυοφορουμένου ἐπικτωμένου καὶ τελευτῶντος, ἡ διαθήκη ῥήγνυται, οὐ μὴν οἱ κωδίκελλοι.

ι.

Ἐν κωδικέλλοις οὐ δίδωται κληρονομία, οὔτε ἐν αὐτοῖς διαθήκη βεβαιοῦται. ἐάν τις ἀγνοῶν ἐγκυμονεῖν τὴν αὐτοῦ γαμετὴν, κωδικέλλους πρὸς τὸν ἤδη τεχθέντα ποιούμενος, ἐλευθερώσῃ τινὰς, καὶ τεχθῇ ὁ κυοφορούμενος, μόνος ὁ πρῶτος χρεωστεῖ τὰς ἐλευθερίας, ἀγοράζων τὰ μέρη παρὰ τοῦ τεχθέντος. οὗτος γὰρ οὐδὲν χρεωστεῖ.

ιε.

Οὐδεὶς δύναται ἐν κωδικέλλοις γράφειν τινὰ ἐξωτικὸν κληρονόμον, ἢ † ὑποκατάστασιν.

† ὑποκατάστασιν.

Ἀνάγνωθι τὸ βιβ. λε. τίτ. ϛ. κεφ. ιγ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ κωδίκελλος, καὶ αἱ λοιπαὶ γραφαὶ, αἱ ὁπωσδήποτε γινόμεναι, κατὰ τὴν παρατήρησιν ἐμφανιζέσθωσαν τῆς διαθήκης.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. λ. θ. κεφάλ. ξβ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἰ καὶ ἐν κωδικέλλοις κληρονομία οὐ δίδοται, ὅμως ἐν αὐτοῖς δυνατὸν τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου σαφηνίζειν, ὅταν ἐν διαθήκῃ εἴπω, ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ ἘΣΤΩ ὋΝ ἘᾺΝ ἘΝ ΤΟΙ͂Σ ΚΩΔΙΚΈΛΛΟΙΣ ΠΟΙΉΣΩ ΚΛΗΡΟΝΌΜΟΝ. καὶ ὁ τοιοῦτος τὸ λεῖπον τῆς ἐν τῇ διαθήκῃ διανεμηθείσης ιβ. οὐγκίαις λαμβάνει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. λ. ια. κεφαλ. οα. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐν κωδικέλλοις γινομένη ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις. εἰ καὶ ἄκυρός ἐστι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι κληρονομίαν ἐν κωδικέλλοις δίδοσθαι ἢ ἀφαιρεῖσθαι, ὅμως ὡς ἀποκατάστασις ἰσχύει. εἰ δὲ δύο ὄντες οἱ ὑποκατάστατοι, ἀμοιβαδὸν ἀλλήλοις ὑποκατεστάθησαν, κρατεῖ καὶ ἐν τῇ ἀποκαταστάσει ὑποκατάστασις: καὶ τοῦ ἑνὸς τελευτήσαντος ὁ ἕτερος ἀπαιτεῖ τὸ φιδεικόμισσον.

Καὶ κεφάλαιον ογ.

Ἀδιάθετος τὶς τελευτῶν, ἐποίησε κωδικέλλους, ἐν οἷς οὕτως εἶπεν: ἈΝΉΚΟΥΣΙΝ ΟὟΤΟΙ ΟἹ ΚΩΔΊΚΕΛΛΟΙ ΠΡῸΣ ΤῊΝ ΓΑΜΕΤῊΝ ΜΟΥ ΚΑῚ ΤῊΝ ΘΥΓΑΤΈΡΑ ΜΟΥ. ΚΑῚ ΠΑΡΑΚΑΛΩ͂, ΕἼ ΤΙ ΚΑΤΑΛΕΊΨΩ ὙΜΙ͂Ν, Ἢ ὙΜΕΙ͂Σ ΣΧΟΊΗΤΕ, ΚΟΙΝῸΝ ὙΜΩ͂Ν ΕἾΝΑΙ. κληρονομοῦσα τοῦ πατρὸς ἐξ ἀδιαθέτου ἡ θυγάτηρ, τὸ ἥμισυ τοῦ κλήρου χρεωστεῖ ὡς ἐξ

posteriorem uoluntatem rescindi. Codicillos plures quis facere potest, & neque signari eos, neque subscribi necesse est. Licet eos confirmans testamēto * dixerit, nō aliter ualituros, nisi signati subscriptique fuerint. Nam per ea, quae postea geruntur, priora rescinduntur.

* scilicet de codicillis factis.

VIII.

Qui testamento codicillos confirmat, si quum adrogandum se praebuisset, id fecerit, ac postea emancipatus decesserit: quod actum est, ualet. nam & testamentū ualet. Postumo nato & mortuo, testamentū rumpitur, non tamen codicilli.

X.

Codicillis non datur hereditas, nec per eos testamentum confirmatur. Si quis ignorans uxorem praegnatē, codicillis ad filium iam natum scriptis libertates aliquibus dederit, & natus fuerit postumus: primus duntaxat libertates debet, redemtis ab edito postumo partibus. Nam is nihil debet.

XV.

Nemo codicillis extraneum heredem instituere uel substituere potest.

Legito & lib. XXXV. tit. VI. cap. XIII. in quo dicitur:

Codicilli & scripturae cetera, quolibet modo formatae, secundum obseruationem, qua testamenta panduntur, in publicum proferuntur.

L. ult. C. quem. test. ap.

Legito ibid. tit. VIIII. cap. LXII. cuius haec uerba sunt:

Licet hereditas codicillis non datur, tamen in eis nomen heredis declarari potest, quum in testamēto dixero, HERES ESTO, QVEM HEREDEM CODICILLIS FECERO. atque is quod residuum manet ex distributis in testamento XII. uncijs, accipit.

L. 77. D. de her. instit.

Legito & tit. XI. cap. LXXI. cuius uerba sunt:

Codicillis facta pupillaris substitutio licet inutilis sit propterea, quod codicillis hereditas nec dari nec adimi possit; tamen ut fideicommissum ualet. Quod si duo fuerint, inuicem substituti, & in fideicommisso substitutio ualet: unoque eorum mortuo, totum alter fideicommissum accipit.

L. 76. D. ad S.C. Treb.

Et cap. LXXIII.

Quidam intestato moriens, codicillos fecit, quibus haec uerba inseruit: PERTINENT HI CODICILLI AD VXOREM ET FILIAM MEAM. ET ROGO, QVIDQVID EGO RELIQVERO VOBIS, AVT VOS HABEATIS, COMMVNE VOBIS SIT. filia patri ab intestato succedēs, dimidiam partem hereditatis matri uelut ex

fideicommisso debet; si etiam mater parata sit in commune bona sua conferre. Quidam quum ex disparibus portionibus filios suos heredes instituisset, rogauit unum, ut si intra XX. annū sine liberis moreretur, ceteris partem suam restitueret. Pro portionibus reliquorum heredita rijs, fideicommissa eis restituuntur.

ἀποκαταστάσεως τῇ μητρί· ἐὰν καὶ ἡ μήτηρ ἑτοίμως ἐστὶ κοινοποιῆσαι τὴν οὐσίαν αὐτῆς. αἰτίσας τις τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ γράψας κληρονόμους, ἠξίωσε τὸν ἕνα τελευτῶντα πρὸ τοῦ κε. ἐνιαυτοῦ ἄπαιδα, τοῖς λοιποῖς ἀποκαταστῆσαι τὸ μέρος αὐτοῦ. πρὸς τὰ μέρη τῆς κληρονομίας τῶν λοιπῶν, γίνονται αὐτοῖς αἱ † ἀποκαταστάσεις. † ἀποκαταστάσεις.

Legito & tit. XVI. cap. XXXI.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ις. κεφάλαιον λα.

DE CAEDIBVS EX QVACVMQVE caussa factis, tam uoluntarijs, quam non uoluntarijs; & de ijs, qui ob quæstionem de his habendam torquentur. tum qui percussores puniantur, quibus ignoscatur.

ΠΕΡΙ ΦΟΝΩΝ ΤΩΝ ΕΞ ΟΙΑΣΟΥΝ προφάσεως γενομένων, ἑκουσίων τε καὶ ἀκουσίων, καὶ περὶ τῶν βασανιζομένων ἐν τῇ περὶ τούτων ἐξετάσει. καὶ τίνες τῶν φονέων τιμωροῦνται, καὶ τίνες συγγινώσκονται.

Tit. .... cap. I.

ΤΙΤΛΟΣ ..... κεφ. α.

l. 1. D. de S. C. Silan. *Occiso eius filio, qui captus est ab hostibus, quæstio de seruis habetur. Item, occiso patre, de seruis in castrensi peculio filij quæstio habetur, licet non sit in potestate filius. Item, marito uel uxore necata, in utriusque seruos, atque etiam soceri, uindicatur. Item, iugulatus dicitur, qui per uim aut cædem est interfectus, aut strangulatus, aut præcipitatus, aut fustibus, uel saxis, uel alio quo telo percussus. Si uero ueneno, uel quo alio, quod clam necare possit, interemtus sit: quæstio de seruis non habetur, nisi per uim uenenum infusum sit. Nam qui uenenum dederunt, uel sceleris conscij fuerunt, supplicio adficiuntur. Eius qui ueneno necatus est, & testamētum ante quæstionem habitam aperitur, & hereditas aditur. Item, qui sub eodem * tecto fuerunt, omnimodo puniuntur.* * hoc est, qui eadem in domo est. *Eodem autem tecto intelligimus eos, qui necati uocem exaudire potuerunt. Qui uocem interemti exaudire non potuit, non punitur; nisi conscius sit. Sed & ancilla, licet corpore auxilium ferre nequeat, proclamare tamen debet; ut reliqui in domo, aut uicini audiant. Quod si non fecerit, ultimo supplicio adficitur; licet metu mortis nō proclamauerit. Nam seruos saluti suæ salutem dominorum oportet anteponere.*

Ὅτι παιδὸς τοῦ αἰχμαλώτου ἀναιρεθέντος οἱ δοῦλοι βασανίζονται. καὶ ὅτι τοῦ πατρὸς ἀναιρουμένου, οἱ ἐν τῷ ἰδιοκτήτῳ πεκουλίῳ τοῦ υἱοῦ δοῦλοι βασανίζονται, εἰ † δὲ αὐτεξούσιος ἐστὶν ὁ υἱός. † καὶ. Καὶ ὅτι ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς ἀναιρουμένου, οἱ ἑκάτεροι δοῦλοι καὶ οἱ τοῦ πενθεροῦ τιμωροῦνται. καὶ ὅτι, † ἐσφαγμένος ἐστὶν, ὁ κατὰ βίαν, ἢ σφαγὴν ἀναιρούμενος, ἢ πνιγόμενος, ἢ κατακρημνιζόμενος, ἢ ῥοπάλοις τυπτηθεὶς, ἢ λίθοις, ἢ ἄλλῳ τινὶ ἀκοντίῳ. † ἐσφαγμένος. εἰ δὲ φαρμάκῳ ἢ ἑτέρῳ τινὶ δυναμένῳ λάθρα φονεῦσαι ἀνῃρέθη, οὐ βασανίζονται οἱ δοῦλοι, εἰ μὴ † βεβαίως ἔλαβε τὸ φάρμακον. † βιαίως. οἱ δεδωκότες γὰρ ἢ συνειδότες τῷ γενομένῳ, κολάζονται. ἐπὶ τοῦ ἀναιρεθέντος φαρμάκῳ καὶ ἡ διαθήκη πρὸ ἐξετάσεως ἀνοίγεται, καὶ ἡ κληρονομία κληρονομεῖται. καὶ ὅτι οἱ ὑπὸ τὴν * αὐτὴν στέγην, πάντως κολάζονται. * τουτέστιν, ἐν τῷ οἰκίᾳ ὤν. ὑπὸ δὲ τὴν αὐτὴν στέγην νοοῦμεν τοὺς δυναμένους ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς τοῦ φονευθέντος. ὁ μὴ δυνάμενος ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς τοῦ ἀναιρεθέντος, οὐ τιμωρεῖται, εἰ μὴ συνίστωρ ἐστί. καὶ ἡ δούλη δὲ κἂν μὴ δύναται σώματι βοηθεῖν, ἀλλ' οὖν ὀφείλει κράζειν, ἵνα οἱ λοιποὶ ἀκούσωσιν, ἢ οἱ γείτονες. τοῦτο δὲ μὴ ποιήσασα, ἐσχάτως τιμωρεῖται, κἂν φόβῳ τοῦ ἀποθανεῖν οὐκ ἔκραξε. δεῖ γὰρ τοὺς οἰκέτας προκρίνειν τῆς οἰκείας σωτηρίας τὴν τῶν δεσποτῶν.

SCHOLION.

Ancilla quæ non proclamauit, quum domina iugularetur, punitur; quamuis percussor ei mortem minaretur, si proclamasset. Nam saluti suæ salutem domino præferat. Eodem autem tecto qualiter accipiendum sit, uideamus. utrum si intra eosdem parietes erant, an & ultra. uel intra eamdem diætam, uel eamdem domum, uel in eisdem hortis. & ait Seruius, sic esse sepe iudicatum; ut qui eo loci erant, unde uocem domini exaudire poterant, hi puniantur; quasi si sub eodem tecto fuissent. licet omnes eamdem uocem non habeamus, sed alij ualidiorem, alij exiguiorem; nec omnes undique exaudiri possimus.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Δούλη μὴ ἐκβοήσασα σφαζομένης τῆς δεσποίνης, τιμωρεῖται, κἂν ὁ σφαγεὺς ἠπείλει αὐτῇ θάνατον ἂν κράξῃ. προτιμᾶν γὰρ τὴν σωτηρίαν τῆς δεσποίνης τῆς ἰδίας. τὸ δὲ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, ἴδωμεν πῶς ἐκδέχεσθαι ὀφείλομεν. πότερον ὁ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς τοίχους ὤν, ἢ καὶ περαιτέρω, ὁ ὑπὸ τὴν αὐτὴν δίαιταν ὤν, ὁ ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ, ὁ ἐν τοῖς αὐτοῖς κήποις. καὶ λέγει ὁ Σέρβιος. ὅτι πολλάκις οὕτως ἐκρίθη, ἵνα οἱ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ὄντες, ἐν ᾧ τὴν φωνὴν τοῦ δεσπότου ἠδύναντο ἀκοῦσαι, οὗτοι κολάζωνται, ὡσανεὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην ὄντες. εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐ πάντες μίαν ἔχομεν φωνὴν, ἀλλ' οἱ μὲν ἰσχυροτέραν, οἱ δὲ ἀσθενεστέραν· καὶ οὐ πάντες πανταχόθεν ἀκούεσθαι δυνάμεθα.

γ. Οἱ διὰ

γ.

Ὁ διὰ βαρὺ νόσον μὴ βοηθήσας, συγγινώσκεται, ἐὰν τελευτῶν ὁ δεσπότης, εἴπη παρὰ τοῦ δούλου ὑπαρχθῆναι αὐτῷ τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου, οὐ πιστεύεται, εἰ μὴ καὶ ἑτέρωθεν δείκνυται. ἐὰν ἑκὼν ὁ δοῦλος κατηγορήσῃ καὶ διελέγξῃ ἀναίρεσιν τοῦ δεσπότου, ἀναρπάζεται εἰς ἐλευθερίαν, κἂν ἐκεκώλυτο ἐλευθερωθῆναι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τυχὸν ἐφ' ὅρῳ πεπραμένος ἦν, τοῦ μὴ ἐλευθερωθῆναι· ἐπειδὴ [illegible] συμφέρειν ἐστὶ τὸ διελέγχεσθαι τὴν ἀναίρεσιν τῶν δεσποτῶν, ἐλευθεροῦται καὶ οὗτος.

Οὐ μὴν ἐὰν βασανιζόμενος ἐλέγξῃ τοὺς αἰτίους. καὶ οἱ ἐλευθερωθέντες ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ ἀναιρεθέντος, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις οἰκέταις κολάζονται.

ϛ.

Εἰ δὲ καὶ δῆλός ἐστιν ὁ πλήξας, γίνεται ἡ ἐξέτασις, ἵνα εὑρεθῇ ὁ ἐντειλάμενος. καὶ τιμωροῦνται μὲν πάντες, ὁ δὲ πλήξας, πικρότερον.

ιβ.

Καὶ ὁ ληγατευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀναιρεθέντος ἐλευθεροῦται διελέγχων τὸν † φόβον αὐτοῦ.

† φόνον.

ιδ.

Ἐὰν πλησιάζων τῇ ἥβῃ ἄνηβος παρακαθεύδων τῷ ἀναιρεθέντι δεσπότῃ, μὴ δημοσιεύσῃ τὸ γεγονός, τιμωρεῖται. τοῖς γὰρ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην ἀνήβοις συγχωρεῖ, οὐ μὴν τοῖς ὑπηρέταις ἢ μετόχοις, οἳ δύνανται νοεῖν τὸ πραττόμενον. οἱ γὰρ τοιοῦτοι, οὐδὲ ἐφ' ἑτέρᾳ αἰτίᾳ βοηθοῦνται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ γὰρ καὶ ὁμολόγηται ὁ ἄνηβος μὴ δεδυνῆσθαι βοηθῆσαι, ὅμως καὶ τὸ σιωπῆσαι τὴν ἀναίρεσιν ὑποβάλλει αὐτὸν τῇ τιμωρίᾳ. [illegible] γὰρ ὡς μόνοις ἐκείνοις τοῖς ἀνήβοις ὁ συγκλητικὸς συγχωρεῖ, τοῖς ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην εὑρεθεῖσι μόνον. [illegible] ὁ μέτοχοι [illegible] ἡλικίας [illegible] τὸ πραττόμενον, τούτοις [illegible] ἀναιρέσεως τοῦ δεσπότου, [illegible] ἄλλας τινὰς αἰτίας δεῖ συγγινώσκειν ἡμᾶς.

ιϛ.

Ὁ ἐπίκοινος δοῦλος μηνύων τὴν ὑπὸ τῆς φαμιλίας τοῦ ἑνὸς τῶν δεσποτῶν ἀναίρεσιν, ἐλευθεροῦται: τοῦ μέρους τοῦ τιμήματος, τῷ ἑτέρῳ διδομένου.

ιη.

Δοκεῖ τῷ δεσπότῃ βοηθεῖν χειρὶ καὶ ὅπλοις καὶ κραυγῇ, καὶ ὑποβάλλων τὸ ἴδιον σῶμα. ταῦτα δὲ δυνάμενοι ποιῆσαι, καὶ μὴ ποιήσαντες, κολάζονται.

κε.

Ὁ ἀναζητῶν τοὺς πρὸ τῆς ἐξετάσεως ἀποφυγόντας δούλους καὶ μηνύων, εἰς ἕνα ἕκαστον † δρωῶσι ἀναιρέθντα, ε. νομίσματα λαμβάνει ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ τελευτήσαντος: ἢ ἐὰν ἄπορος ἐστι, ἐκ τοῦ δημοσίου.

† ἀναιρ.

III.

Ei qui graui ualetudine adfectus, opem non tulerit, ignoscitur. Si dominus moriens dixerit, a seruo caussam mortis sibi allatam esse; non creditur ei, nisi & aliunde probetur. Si seruus ultro accusauerit & arguerit cadem domini, in libertatem eripitur, quamuis prohibitus sit manumitti.

SCHOLION.

Puta hac lege distractus erat, ne manumitteretur. quoniam uero in commune utile est, cædem dominorũ argui, etiam ipse ad libertatẽ peruenit.

Non tamen, si quæstioni subiectus auctores arguerit. Hi quoque serui, qui necati testamento manumissi sunt, perinde atque alij serui supplicio adficiuntur.

VI.

Etsi percussor certus sit, tamen habetur quæstio, ut cædis mandator inueniatur. & puniuntur quidem omnes, percussor autem acrius.

XII.

Etiam seruus ab occiso testatore legatus, si cædem eius arguat, manumittitur.

XIIII.

Si seruus impubes pubertati proximus, apud dominum cubans, quum occideretur, factum non prodiderit; punitur. Nam his dumtaxat impuberibus senatusconsultum ignoscit, qui sub eodem tecto fuerint: non ministris & participibus cædis, qui intelligere poterant, quid ageretur. quippe talibus nec in alia caussa succurritur.

SCHOLION.

Nam licet impubes fassus sit, se opem ferre non potuisse: tamen ipsum silẽtium cædis, eum pœnæ subjicit. Credimus enim, illis dumtaxat impuberibus senatusconsultum ignoscere, qui tãtum sub eodem tecto fuerint inuenti. si qui uero ministri uel participes cædis fuerint, cuiuscumque ætatis, quamquam nondum puberes, ut sentire tamen possent id quod agereturi, his nec in cæde domini, nec in alia qua caussa nos parcere conuenit.

XVI.

Si seruus communis cadem alterius ex dominis a familia factam detegat, libertatem consequitur: & pretij pars alteri datur.

XVIII.

Videtur auxilium domino ferri & manu, & armis, & clamore, & obiectu corporis. hæc qui facere possunt, si non fecerint; puniuntur.

XXV.

Qui requirit seruos, qui ante quæstionem fugerunt, eosque defert; in singulos seruos, qui occiderunt, quinque aureos ex bonis occisi, uel si pauper sit, ex publico accipit.

Legito & lib. LX. tit. III. cap. VII.
in quo dicitur:

l. 7. D. ad leg. Aquil.

Tenetur [Aquilia] qui quocumque instrumento occidit. Qui autem onus nimiũ, quod gestabat, deiecerit; aut ipse lapsus, seruum occiderit: Aquilia tenetur. sicut & is, qui negligentius per lubricum trãsierit, & damnum dederit. Si uero impulsu alterius damnum datum fuerit, is solum qui impulit, in duplum tenetur. Qui in colluctatione, uel pancratio, uel aliter in publico certamine aduersarium occiderit, aut uulnerauerit; non tenetur Aquilia, nisi eum postea, quam esset quasi uictus, uulnerauerit. Quod autem de publico certamine diximus, in seruis locum non habet. Soli enim ingenui certant publice. Si uero priuatim, non in publico certamine quis seruum occiderit; tenetur Aquilia, nisi domino permittẽte inter se certauerint. Si quis seruum ægrotum leuiter percusserit, & is obierit; tenetur. Qui non occiderit, sed mortis caussam præstiterit; in duplum tenetur, ut qui uenenum dedit pro medicamento, uel gladium furioso. Qui tamen aliquem deiecerit in flumen, aut lapide interemerit, Aquilia tenetur.

XI.

Si quis pila ludẽs deiecerit pilam in manum tonsoris, & seruo qui tondebatur, gula præcisa fuerit: tonsor tenetur, si ibi tondebat, ubi ex consuetudine ludebatur, uel ubi transitus frequens erat. Quamuis etiam recte dicat quis, ipsum de se queri debere, qui se tonsori commiserit, in periculoso loco tondenti. Si alius tenuerit, & alius occiderit; is qui tenuit actione in duplum tenetur. Si plures percusserint, & certum non sit, cuius ictu perierit; omnes tenentur quasi occisores, & uno soluente ceteri non liberantur. Si plures trabem deiecerint, & occiderint; omnes Aquilia conueniuntur. Si quis canem tenens effecerit, ut aliquem mordeat; tenetur Aquilia: si uero non tenens irritauerit, in duplum actio competit. pœna enim est. Si quis mortifere uulnerauerit, & alius occiderit: primus quasi qui uulnerauerit, secundus quasi qui occiderit, tenetur.

XVI.

Si mortifere uulnerauero seruum, & casu, uel naufragio, uel alio percutiente perierit: non de occiso, sed de uulnerato teneor. Sed si alienatus uel manumissus ex uulnere perijt, de occiso teneor.

XVII. & XXIX.

Si putator uel ligni cæsor, quum ramũ arboris deijceret, occiderit aliquẽ: si secus publicam aut priuatã uiã id acciderit, culpæ nomine tenetur,

Ἀνάγνωθι βιβλίον ξ. τίτλον γ. κεφάλαιον
ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Κατέχεται οἱῳδήποτε ὀργάνῳ φονεύων· ὁ δὲ βάρος πολὺ βαστάζων ἐὰν ῥίψας ἢ ὀλισθήσας ἀνέλῃ δοῦλον, ὑπόκειται τῷ ἀκυϊλίῳ. ὥσπερ καὶ ὁ ἀμελῶς διὰ πηλοῦ παρελθὼν καὶ ζημιῶν. εἰ δὲ ὠθήσαντος αὐτὸν ἄλλου ζημία γέγονεν, ὁ ὠθήσας μόνος ὑπόκειται τῇ τοῦ διπλοῦ ἀπαιτήσει. ὁ ἐν τῷ παλαίειν, ἢ παγκρατιάζειν, ἢ ἑτέρως, ἐν δημοσίῳ ἀγῶνι τὸν ἀντίπαλον ἀνελὼν ἢ τραυματίσας, οὐχ ὑπόκειται τῷ ἀκυϊλίῳ, εἰ μὴ ἄρα μετὰ τὸ εἶναι ὡς ἡττηθέντα τραυματίσει. τὸ δὲ τοῦ δημοσίου ἀγῶνος, χώραν ἐπὶ δούλων οὐκ ἔχει. μόνοι γὰρ εὐγενεῖς ἀγωνίζονται δημοσίᾳ. εἰ δὲ ἰδίᾳ καὶ μὴ ἐν ἀγῶνι δημοσίῳ τὶς ἀνέλῃ τὸν δοῦλον, ὑπόκειται τῷ ἀκυϊλίῳ, εἰ μὴ τοῦ δεσπότου ἐπιτρέποντος πρὸς ἑαυτοὺς ἠγωνίζοντο. καὶ ὁ τὸν ἀσθενῆ δοῦλον ἐλαφρῶς πλήξας, ἐὰν ἀποθάνῃ, κατέχεται. ὁ μὴ φονεύσας, ἀλλ' αἰτίαν θανάτου δεδωκὼς, τῇ τοῦ διπλοῦ ἀπαιτήσει ὑπόκειται· ὡς ὁ δεδωκὼς φάρμακον ἀντὶ ἰατρείας, ἢ ξίφος τῷ μαινομένῳ. ὁ μέντοι ῥίψας εἰς ποταμόν τινα, ἢ λίθῳ φονεύσας, ὑπόκειται τῷ ἀκυϊλίῳ.

ια.

Ἐάν τις σφαιρίζων ῥίψῃ τὴν σφαῖραν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ κουρέως, καὶ λαρυγγοτμηθῇ ὁ κουρευόμενος δοῦλος, ὁ κουρεὺς ἐνέχεται, ἐὰν ἐκούρευσεν ἔνθα κατὰ συνήθειαν ἐγίνετο τὸ παίγνιον, ἢ ἔνθα συνεχὴς ἦν ἡ πάροδος. εἰ καὶ μάλιστα καλῶς † λέγει τὶς ἑαυτῷ ὀφείλειν μέμφεσθαι, τὸν ἑαυτὸν κουρεῖ καταπιστεύσαντα ἐν ἐπικινδύνῳ τόπῳ κουρεύοντι. ἐὰν ἄλλος κρατήσῃ καὶ ἄλλος ἀνέλῃ, ὁ κρατήσας τῇ ἀγωγῇ τῇ τὸ ἁπλοῦν ἀπαιτούσῃ ὑπόκειται. ἐὰν πολλοὶ πλήξωσι, καὶ μὴ ἔστι δῆλον τῇ πληγῇ τινὸς ἀπέθανε· πάντες ὑπόκεινται ὡς φονεῖς· καὶ τοῦ ἑνὸς καταβάλλοντος, οἱ λοιποὶ οὐκ ἐλευθεροῦνται. ἐὰν πολλοὶ δοκὸν ῥίψαντες ἀνέλωσι, πάντες τῷ ἀκυϊλίῳ ἐνάγονται. εἰ μέν τις κρατῶν κύνα, παρασκευάσει αὐτὸν δάκνειν, ὑπόκειται τῷ ἀκυϊλίῳ. εἰ δὲ μὴ κρατῶν ἠρέθισε, τῇ ἀγωγῇ τῇ τὸ διπλοῦν ἀπαιτούσῃ. ποινὴ γάρ ἐστιν. ἐάν τις θανατηφόρως τραυματίσῃ, καὶ ἄλλος ἀνέλῃ· ὁ πρῶτος ὡς τραυματίσας, καὶ ὁ δεύτερος ἀνελὼν, ὑπόκειται.

† λέγοι.

ις.

Ἐὰν θανατηφόρως τραυματίσω δοῦλον, καὶ ἀποθάνῃ ἐν συμπτώματι, ἢ ναυαγίῳ, ἢ ἑτέρου πλήξαντος, οὐκ ἐνάγομαι ὡς φονεύσας, ἀλλ' ὡς τραυματίσας. εἰ δὲ ἐκποιηθεὶς ἢ ἐλευθερωθεὶς ἀπέθανεν ἐκ τοῦ τραύματος, ἐνάγομαι ὡς φονεύσας.

ιζ. καὶ κθ.

Ἐὰν κλαδευτὴς ἢ ξυλοκόπος κλάδον δένδρου ῥίψας ἀνέλῃ τινά· εἰ μὲν παρὰ δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν ὁδὸν γέγονε, καὶ ἀπὸ ἀμελείας ἐνέχεται,

τουτέστι

τυπτέσθω μὴ προεκέκραξεν. ἀμέλεια δέ ἐστι καὶ τὸ μὴ προγνῶναι, ἢ τότε ἐκεκράξειν, ὅτε τὸν θάνατον οὐκ ἐνῆν διαφυγεῖν. εἰ δὲ μηδεμία πάροδος ἦν ἐκεῖθεν, ἀπὸ μόνου δόλου ἐνέχεται, ῥίπτων εἰς ὃν προεῖδε.

μη.

Ἐὰν ἀπὸ τῶν πληγῶν ἀποθάνῃ δοῦλος, καὶ μὴ ἐξ ἀμαθείας τοῦ ἰατροῦ, ἢ ἐξ ἀμελείας τοῦ δεσπότου, ἡ περὶ φόνου κινουμένη ἀγωγὴ ἁρμόζει. δοῦλον ὤθησέ τις τῶν σὺν αὐτῷ σφαιριζόντων, καὶ ἀπέθανεν: οὐχ ἁρμόζει ὁ ἀκουίλιος κατὰ τοῦ ὠθήσαντος. οὐ γὰρ ἀμελείᾳ, ἀλλὰ τυχηρῶς συνέβη.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιβ. κεφάλαιον να. καὶ τίτλον λθ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

hoc est, nisi proclamauit. Culpa etiam est, si non prouiderit; aut tum clamauerit, quum mors euitari non poterat. Quod si nullum iter fuit illic, doli dumtaxat nomine tenetur, qui deycit in eum, quem prauidit.

XLVIII.

Si ex plagis seruus mortuus fuerit, non ex inscitia medici, uel ex negligentia domini; actio de occiso competit. Seruum aliquis ex ijs, qui cum illo pila ludebant, impulit, & interyt. non competit Aquilia in eum, qui impulit. nō enim culpa, sed casu accidit.

Legito & tit. XII. cap. LI. & tit. XXXIX. cuius II. cap. dicitur:

περὶ τοῦ τὴν μοιχευομένην ἀναιροῦντος.

Ἀκινδύνως τις φονεύει τὸν βιαζόμενον αὐτὸν ἢ τοὺς αὐτοῦ πρὸς ἀσέλγειαν. εἰ δὲ καί τις αὐτοῦ γαμετὴν συλλαβὼν μοιχευομένην . . . . . εὐτελὴς μὲν ὤν, διηνεκῶς εἰς ἐξορίαν πέμπεται: ἐν τινι δὲ τιμῇ ὤν, προσκαίρως ἐξορίζεται.

Impune quis occidit eum, qui sibi uel suis stupri caussa uim infert. Sed & si quis uxorem in adulterio deprahensam . . . . . humilior quidem in exsilium perpetuum mittitur: positus autem in honore aliquo, ad tempus relegatur. l.1.§.ad.D.ad l.Cor.de sic. De eo, qui adulteram occidit.

γ.

περὶ ποινῆς τοῦ φόνου.

Ἡ ποινὴ κατὰ ἀνδροφόνων ἐπὶ μὲν τῶν ἐντίμων, περιορισμός ἐστι καὶ πλεία δήμευσις. ἐπὶ δὲ τῶν εὐτελῶν, ξίφει ἢ θηρίοις ὑποβληθῆναι.

III.

Pœna in sicarios honestiores deportatio est, & plena publicatio: in humiliores, gladio uel bestiys subyci. De pœna cædis.

ι.

Οὔτε ὁ μὴ ὢν ἑπταέτης, οὔτε μαινόμενος, φονεύων, ὑπόκειται τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ.

X.

Nec is qui necdum septennis est, nec furiosus, si occidant, lege de sicarys tenentur.

ιβ.

Ἐν τοῖς ἐγκλήμασιν, οὐ τὸ γεγονός, ἀλλ᾽ ἡ διάθεσις σκοπεῖται.

XII.

In criminibus non quod factum est, sed uoluntas spectatur.

ιγ.

Οὐδὲν διαφέρει τὸ φονεῦσαι καὶ τὸ παρασχεῖν αἰτίαν φόνου.

XIII.

Nihil interest, occidat quis, an caussam mortis prabeat.

ιδ.

Ὁ ἐντειλάμενος τινὶ φονεῦσαι, ὡς φονεὺς κρίνεται.

XIIII.

Mandator cædis pro homicida habetur.

ιε.

Ἐὰν ἐν μάχῃ φονευθῇ τις, ἑκάστου τῶν συνελθόντων ἡ πληγὴ σκοπεῖται. καὶ εἰ μὲν μετὰ ξίφους πλήξας ἐφόνευσεν, ξίφει τιμωρεῖται. εἰ δὲ ὁ πληγεὶς οὐ τελευτήσει, ὁ τὴν πληγὴν δεδωκὼς χειροκοπείσθω, διότι ὅλως μετὰ ξίφους δοῦναι ἐτόλμησεν. εἰ δὲ διὰ ξύλων πλείων, ἢ λίθων μεγάλων, ἢ λακτισμάτων ὁ φόνος ἐπλέσθη: καὶ οὕτως οἱ τοῦτον πεποιηκότες χειροκοπείσθωσαν. εἰ δὲ δι᾽ ἐλαφροτέρων ποινῶν συμβῇ γενέσθαι τὸν θάνατον, τυπτέσθωσαν καὶ ἐξοριζέσθωσαν.

XV.

Si in rixa quis occisus fuerit, uniuscuiusque collectorum ictus spectatur. & si gladio percutiens occiderit, gladio punitur. si uero percussus non interierit, ei qui percussit manus abscinditur; quod gladio uulnus inferre præsumserit. Quod si ualidis lignis, uel lapidibus magnis, uel calcibus cædes facta sit: eis qui fecerint, similiter manus abscinduntor. Si uero leuioribus pœnis mortem inferri contigerit, uerberentur & relegentur.

ιϛ.

Ἐὰν ἐν μάχῃ μετὰ χειρὸς τύψῃ τις καὶ φονεύσῃ, τυπτόμενος ἐξοριζέσθω.

XVI.

Si quis in rixa manu uerberauerit, & occiderit; uerberatus relegetur.

ιζ.

Ὁ φονεύσας τινὰ οὐ ψυχῇ φονεύοντος, μὴ κρινέσθω ὡς ἀνδροφόνος, εἰ μὴ ἄρα εἴη στρατιώτης. συμμέτρως δὲ σωφρονιζέσθω. ἀπαιτεῖ δὲ ἡ διάταξις αὐτὸν τὸν φονεύσαντα ἀποδεικνύναι, ὅτι οὐ ψυχῇ φονεύοντος τὴν πληγὴν ἐπήγαγον.

XVII.

Qui quem occiderit non occidendi animo, non condemnator ut homicida, nisi sit miles: moderate tamen castigator. Exigit autem constitutio, ut qui occidit, probet se non occidendi animo percussisse. l.1.C.ad l.Cor. de sic.

XVIII.

Qui adgressorem occiderit, de uita sua periclitans, extra noxam est.

XIX.

Latronem adgressorē impune licet occidere.
* l. 1. C. quan. lic. unic. sine iud. *Liberum esto cuilibet in agris nocturnum adgressorem, uel insidentem uias, & sic insidiātem praetereuntibus, impune occidere, licet miles sit. Melius enim est in huiusmodi sibi succurrere, quam accepta iniuria uindictam perquirere.*

XXI.

Si quis calcis ictu aliquem occiderit, non habens animum occidendi; cædis ne dānator. quia res casui potius imputari debet.

XXIII.

Qui cum ferro ambulat, hominis percutiendi caussa; lege de sicarijs tenetur.

XXVI.

Si maritus dicatur insidiatus uxori, uel uxor insidiata marito; de seruis eorum quæstionem haberi ueritatis eruendæ caussa oportet.

Quærito & lib. Basilicorum XXXV. tit. XVI. cap. IIII. cuius uerba sunt:

l. 3. D. de S. C. Silan. *Si coniugum alter alterum secum cubantem necauerit, serui qui opem non tulerūt, si uocem exaudiuerint, plectuntur. neque tantum serui eius qui occisus est, uerumetiā occisoris: nisi maritus uxorem in adulterio deprahensam occiderit. tunc enim, quoniam ignoscitur ei, nec serui qui auxilium non tulerunt, puniuntur; licet uxoris fuerint.*

SCHOLION.

Ignoscitur marito, ne puniatur ut homicida.
* l. 38. §. 4. D. ad l. Iul. de adult. * nam qui uxorem suam in adulterio deprehensam interfecerit, si quidem humilis est, in opus publicum traditur; si honestior, in insulam relegatur; quemadmodum libro LX. tit. XXXVII. digestum XXXVII. dicit. Serui & ancillæ impuberes non puniuntur, nec quæstioni subiciuntur: loris tamen terrentur, aut ferulis cæduntur.

XXXI.

De positis in dignitate, quod non torqueantur. l. 7. C. de malef. *Qui in dignitate aliqua positi sunt, non subijciuntur tormentis, nisi in crimine maiestatis. Sed & si magi deprahēdantur, aut quamcumque diuinationem profitentes, nullo priuilegio dignitatis utuntur. Nam crimen ab eis commissum animaduersionem postulat, si tale quid in comitatu deliquerint.*

Legito & tit. XL. in quo tractatur DE PARICIDIS ET IIS, QVI QVOSVIS COGNATOS OCCIDERINT. Eius I. cap. dicitur:

l. 1. D. de l. Pom. de paric. *Qui occidit patrem aut matrem, auum aut auiam, fratrē aut sororē, patruum aut amitā,*

ιη.

Ὁ τὸν ἐπελθόντα φονεύσας ἐν ᾧ περὶ τὴν ζωὴν ἐκινδύνευσεν, ἀνεύθυνός ἐστιν.

ιθ.

Τὸν λῃστὴν ἐπιόντα ἀκινδύνως ἔξεστι φονεύειν. ἐξέστω παντὶ τὸν ἐν τοῖς ἀγροῖς νυκτὸς ἐπιόντα ἢ παρακαθήμενον τὰς ὁδοὺς καὶ οὕτως ἐπιβουλεύοντα τοῖς † παροῦσιν, ἀκινδύνως ἀναιρεῖν, κἂν στρατιώτης ἐστί. κρεῖττον γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις βοηθεῖν ἑαυτῷ, ἢ μετὰ τὸ παθεῖν ἐπιζητεῖν ἑαυτῷ τὴν ἐκδίκησιν. † παριοῦσιν.

κα.

Ἐάν τις λακτίσας τινὰ φονεύσῃ, μὴ ψυχὴν ἔχων φονεύοντος, μὴ κρινέσθω φόνου. τύχῃ γὰρ μᾶλλον ὀφείλει τὸ πρᾶγμα λογισθῆναι.

κγ.

Ὁ περιπατῶν ἐπὶ τῷ πλῆξαι ἄνθρωπον μετὰ σιδήρου, ὑπόκειται τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ.

κϛ.

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ λέγηται ἐπιβουλεῦσαι τῇ γυναικὶ, ἢ ἡ γυνὴ λέγηται ἐπιβουλεῦσαι τῷ ἀνδρί· χρὴ καὶ τοὺς δούλους αὐτῶν εἰς τὴν ἐξέτασιν βασανισθῆναι τῆς ἀληθείας.

Ζήτει καὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν λε. τίτλ. ιϛ. κεφ. δ. ὅ φησι.

Ἐὰν τῶν συνοικούντων ἕτερος τὸν ἄλλον φονεύσῃ συγκαθεύδοντα, μὴ βοηθήσαντες οἱ δοῦλοι τιμωροῦνται ἐν ᾧ τῆς κραυγῆς ἤκουσαν· καὶ οὐ μόνον οἱ τοῦ φονευθέντος, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῦ φονεύσαντος, εἰ μὴ καταλαβὼν ὁ ἀνὴρ μοιχευομένην τὴν γυναῖκα ἀνεῖλεν αὐτήν. τότε γὰρ ἐπειδὴ συγγινώσκεται, οὐδὲ οἱ μὴ βοηθήσαντες τιμωροῦνται, κἂν τῆς γυναικὸς ὦσιν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Συγγινώσκεται ἀνδρὶ τὸ τιμωρηθῆναι ὡς ὁ φονεύς· ἐπεὶ ὁ τὴν αὐτοῦ γυναῖκα ἐπὶ μοιχείᾳ καταλαβὼν φονεύσας, εἰ μὲν εὐτελής ἐστιν, εἰς ἔργον δημόσιον βάλλεται· εἰ δὲ ἔντιμος, ὡς νῆσον ἐξορίζεται, ὡς βιβλίον ξ. τίτλος λζ. δίγεστον λζ. λέγει. δοῦλοι καὶ δοῦλαι ἄνηβοι οὐ κολάζονται, οὔτε βασανίζονται, φοβερίζονται μὲν λώροις ἢ νάρθηξι τύπτονται.

λα.

Οἱ ἀξιωματικοὶ οὐχ ὑπόκεινται βασάνοις, εἰ μὴ ἐπὶ τῆς καθοσιώσεως. εἰ δὲ καί τινες εὑρεθῶσι γόητες, ἢ οἱανδήποτε μαντείαν ἐπαγγελλόμενοι, μηδενὶ προνομίῳ ἀξιώματος κεχρήσθωσαν. πρέπει γὰρ τῷ γινομένῳ παρ' αὐτῶν ἁμαρτήματι τὸ τιμωρηθῆναι αὐτοὺς, ἐὰν ἐν τῷ κομιτάτῳ τι τοιοῦτον ἁμάρτωσιν. περὶ ἀξιωματικῶν, ὅτι οὐ βασανίζονται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον μ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΟΚΤΟΝΩΝ ΚΑΙ ΦΟΝΕΥΤΩΝ ΠΑΝΤΟΙΩΝ ΣΥΓΓΕΝΩΝ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ φονεύων πατέρα ἢ μητέρα, ἢ πάππον, ἢ μάμμην, ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν, θεῖον ἢ θείαν,

ἀνεψιὸν

αὐτανέψιον ἢ αὐτανεψιὰν, ἢ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς· ἄνδρα, ἢ μνηστῆρα, ἢ γυναῖκα, ἢ μνηστὴν, ἢ γαμβρὸν, ἢ νύμφην, ἢ πενθερὸν, ἢ πενθερὰν, πατρωὸν, ἢ μητρυιὰν, ἢ πρόγονον, ἢ προγόνην, ἢ πάτρωνα, ἢ πατρώνισσαν· ἢ κατὰ δόλον ποιήσας τοῦτο γενέσθαι, πυρὶ παραδίδοται. καὶ ἡ μήτηρ φονεύσασα τὸν υἱὸν ἢ τὴν θυγατέρα, καὶ πάππος τὸν ἔκγονον· καὶ ὁ ἀγοράσας φάρμακον ἐπὶ τῷ δοῦναι τῷ ἰδίῳ πατρὶ, κἂν μὴ δυνηθῇ δοῦναι.

ε.

Οὐ μόνον οἱ φονεύοντες, ἀλλὰ καὶ οἱ συνίστορες, κἂν ὦσιν ἐξωτικοὶ, τῇ τιμωρίᾳ τῶν πατροκτόνων ὑπόκεινται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον νθ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν ὁ δεσπότης λώροις ἢ ῥάβδοις τυπήσῃ τὸν ἴδιον οἰκέτην, ἢ ἕνεκεν τοῦ φυλάξαι αὐτὸν δεσμὰ περιβάλῃ αὐτῷ, κἀκεῖνος ὁποτεδήποτε ἀποθάνῃ, οὐδὲν ἐντεῦθεν ὁ δεσπότης κινδυνεύει. εἰ μέντοι τὴν δεσποτικὴν ἐξελθὼν συμμετρίαν, βασάνους αὐτῷ ἐπαγάγῃ, ἢ πῦρ αὐτῷ προσάψει, ἢ ξίφει, ἢ λίθοις, ἢ ξύλοις αὐτὸν φονεύσει, θανατηφόρον αὐτῷ πληγὴν ἐπαγαγών· ἢ προστάξει αὐτὸν ἀγχόνῃ χρησάμενον, ἢ κρημνίσαι ἑαυτὸν, ἢ φάρμακον ἑαυτῷ θανάσιμον μετὰ βίας ἐπενεγκεῖν, ἢ οὕτω πικρῶς αὐτὸν ἐβασάνισεν, ὥστε καὶ ἐν ταῖς βασάνοις ἀποθανεῖν, τὸ τηνικαῦτα φόνου δίκας ὑφέξει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον νγ. κεφάλαιον γ. ἐν ᾧ φησίν.

Οὐ παντὸς ἑαυτὸν ἀνελόντος ἡ οὐσία δημεύεται, ἀλλὰ τοῦ κατηγορηθέντος, ἢ τοῦ † καταβληθέντος ἐπὶ μυσαρᾷ τινι πράξει. καὶ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτι ἡ καταδίκη τοῦ ἐγκλήματος, ᾧ τινι κατηγορεῖτο, θάνατον ἢ περιορισμὸν ἐπιφέρει, ἢ δήμευσιν. ὁ μέντοι περὶ συμμέτρου κλοπῆς ἐναγόμενος, ἐὰν ἑαυτὸν ἀνέλῃ, οὐ δημεύεται ἡ οὐσία αὐτοῦ· οὐδὲ τοῦ ἀνελόντος ἑαυτὸν διὰ τὸ μῖσος τῆς ζωῆς, ἢ διὰ πόνον νόσου, ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν. καὶ ὁ ἑαυτὸν γὰρ ἀνελὼν, ἐπειδὴ τὸν ἴδιον υἱὸν ἐλέγετο πεφονευκέναι, δοκεῖ διὰ τὴν λύπην τοῦ υἱοῦ τοῦτο ποιεῖν, καὶ οὐ δημεύεται ἡ οὐσία αὐτοῦ. ὁ δὲ χεῖρας ἐπιβαλὼν χωρὶς αἰτίας, καὶ μὴ ἐπιτυχὼν, τιμωρεῖται, ὡς ἑαυτοῦ καταψηφισάμενος. ὁ γὰρ ἑαυτοῦ μὴ φεισάμενος, οὐκ ἂν ἑτέρου φείσεται.

† κατακριθέντος.

[illegible]

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ε. κεφάλαιον ϟβ. καὶ βιβλίον λε. τίτλον ις. κεφάλαιον α. θεμ. ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις ἑαυτὸν ἀνέλῃ, οὐ χώρα τῇ ἐξετάσει, εἰ μὴ ἄρα δυνάμενοι κωλῦσαι, οὐκ ἐκώλυσαν. εἰ γὰρ ἐπ' ὄψεσι τῶν οἰκετῶν τοῦτο ἐποίησε, καὶ ἠδύναντο χαλεπαίνοντα αὐτὸν καθ' ἑαυτοῦ κωλῦσαι, καὶ οὐκ ἐκώλυσαν, τιμωροῦνται. εἰ δὲ οὐκ ἠδύναντο, ἐλευθεροῦνται τῆς τιμωρίας. ἡ διαθήκη τοῦ μὴ διὰ * φόβον ἐγκλήματος ἑαυτὸν ἀνελόντος, † ἀνοίγεται.

* ἀλλ' ὡς μὴ ὑποφέροντος τὸν παρενοχλοῦντα αὐτὸν πόνον.
† μὴ ἐμποδιζομένη διὰ τὸ οὕτως αὐτὸν τελευτῆσαι.

avunculum aut materteram, aut alios cognatos; maritum aut sponsum, uxorem aut spõsam, generum aut nurum, socerum aut socrum, uitricum aut nouercam, priuignum aut priuignam, patronum aut patronam; uel cuius dolo malo id factum erit; igni datur. Item mater, quæ occidit filium aut filiam, & auus qui nepotem; & qui uenenũ emit, ut patri daret, quamuis non potuerit dare.

V.

Non solum occisores, sed etiam conscij, licet extranei sint, pœna paricidarum adficiuntur.

Legito & tit. LIX. cuius I. cap. dicitur:

Si dominus loris aut uirgis seruum suum ceciderit, aut custodia caussa in uincula coniecerit, & ille quandoque decesserit; ea res domino periculo non erit. Si tamen domini moderationem egressus, tormenta illi adhibuerit, aut ignẽ admouerit, aut gladio, uel lapidibus, uel fustibus eum occiderit, letali uulnere illato; aut laqueo suspendi, aut præcipitari iusserit, aut exitiale uenenum ui adhibita infuderit, uel tam acerbe torserit, ut in tormẽtis moreretur: tunc homicidij pœnas sustinebit.

l. un. C. de emend. ser.

Legito & tit. LIII. cap. III. cuius hæc uerba sunt:

Non quicumque mortem sibi consciuit, proscribitur: sed postulatus, aut in quodam scelere deprehensus. & ne hoc quidem simpliciter, sed ita; si eius criminis reus fuit, ut si damnaretur, morte uel deportatione adficiẽdus esset, aut confiscatione. Ceterum modici furti reus, si sibi manus attulerit, bona non publicantur: nec eius, qui tædio uitæ, uel dolore morbi, uel alia de caussa se interemit. Is etiam, qui sibi mortem irrogauit ob filium, quem occidisse dicitur, uidetur id dolore filij facere, nec bona eius publicantur. Qui autem sibi manus intulit sine caussa, nec perpetrauit; punitur, quasi de se sententiam tulerit. Nam qui sibi non parcit, non etiam alij parcet.

l. 3. D. de bo. eo. qui ante sent.

Legito & lib. VII. tit. V. cap. XCII. Item lib. XXXV. tit. XVI. cap. I. them. VII. cuius hæc uerba sunt:

*Si quis sibi manus intulerit, locus quæstioni non est; nisi quum serui possent, non prohibuerunt. si enim in conspectu seruorum hoc fecit, potueruntque eum in se sæuientem prohibere, nec prohibuerunt, pœna adficiuntur: si uero non potuerunt, a pœna liberantur. Testamentum eius, qui non * metu criminis sibi manus intulit, † aperitur.*

l. 1. §. 11. D. de S.C. Sila.

* sed quod dolorem se molestantem non sustineret.
† non impedita propterea, quod ille sic decesserit.

BASILICORVM LIBER XXXVII.

DE TVTORIBVS, ET QVI TVTORES esse possint, qui non possint. tū quando, & in quibus cōueniantur. Item quod facere debeant inuentarium. Qui se a tutela excusare possint, & quando; qui non possint. quando in usuras teneantur, quando non teneantur.

TIT. I. CAP. II.

l.1.D.de tut. *Surdus & mutus tutores non sunt.*

V.

Patronus quoq; liberti sui tutor est, & si quid in fraudem creditorum gesserit, rescinditur.

VII.

Incertus tutor testamento non datur.

* XII. TIT. II. cap. * II. dicitur:

l.12.D.de test. tut. *Certa rei uel caussæ tutor testamento non datur, nec deductis rebus. & si datus ita fuerit, tota datio nihil ualet. quia personæ, non rei uel caussæ datur.*

XV.

Testamēto dati tutores satisdare non coguntur. At si unus ex eis satisdare uelit, & solus administrare; datur optio ceteris a prætore, uel ut satisdent & administrent, uel ut satis accipiāt, & ab administratione recedāt. Quod si omnes satisdant, omnes tutelam gerunt.

XXI.

Qui testamento datus est tutor, si semet excuset, ijs quoque legatis excidit, quæ filio eius relicta sunt; si quidem in honorem ipsius, non erga filium adfectione relicta sint.

TIT. III. tractatur

DE CONFIRMANDO TVTORE.

TIT. IIII. cap. VI. dicitur:

Caput illud VI. totum legito. nam dicit, iuxta gradum cognationis alios alijs in tutela gerenda præferri. *Constitutio * dicit, omnino tutores annis XXV. maiores esse debere; ut etiam res ipsorum obligatæ sint: nullo hinc præiudicio successionibus patronorum aut cognatorum generando.*

* l.ult.C.de leg.tut. TIT. V. cap. XX. them. V. dicitur:

† l.21.§.penult. D.de tut. & cur. dat. ab his. *Boni † mores maiorē in tutela fidem merentur, quam facultates atque dignitas.*

TIT. VI. cap. I. them. II. dicitur:

* l.2.D.qui pet. tut. *Mater * & liberti necessario tutorem minorī petunt. quippe mater filij, qui defunctus est intestato, hereditate cadit; nisi tutorem petierit. Liberti uero, qui propter malitiam uel negligentiam non petierint, accusantur & acriter puniuntur.*

TIT. VII. cap. IIII. dicitur:

Nisi bona fide tutores administrauerint, puniūtur: quamuis testator adiecerit, ut a redden-

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. λζ.

ΠΕΡΙ' ΕΠΙΤΡΟ'ΠΩΝ, ΚΑΙ' ΤΙ'ΝΕΣ δύνανται ἐπιτροπεύειν, καὶ τίνες οὐ δύνανται. καὶ πότε, καὶ ἐν τίσιν εὐθύνονται. καὶ περὶ τοῦ ποιεῖν αὐτοὺς ἀπογραφήν. καὶ τίνες δύνανται παραιτεῖσθαι τὴν ἐπιτροπήν, καὶ πότε, καὶ τίνες οὐ δύνανται. καὶ πότε εὐθύνονται εἰς τόκους, καὶ πότε οὐκ εὐθύνονται.

ΤΙ'ΤΛΟΣ α. κεφ. β.

Κωφὸς καὶ ἄλαλος οὐκ ἐπιτροπεύει.

ε.

Καὶ ὁ πάτρων ἐπιτροπεύει τοῦ ἀπελευθέρου, καὶ εἴ τι πράξει εἰς περιγραφὴν τῶν δανειστῶν, ἀνατρέπεται.

ζ.

Αδηλος ἐπίτροπος ἐν διαθήκῃ οὐ δίδοται.

Ανάγνωθι ΤΙ'ΤΛ. ιβ. ἐν τῷ † β. κεφ. φησίν. † ιβ.

Δήλῳ πράγματι ἢ αἰτίᾳ ἐπίτροπος ἐν διαθήκῃ οὐ δίδοται, οὔτε ὑπεξῃρημένων πραγμάτων. ἀλλ᾽ εἰ καὶ οὕτως δοθῇ, πᾶσα ἡ δόσις ἀκυροῦται. προσώπῳ γὰρ καὶ οὐ πράγματι, ἢ αἰτίᾳ δίδοται.

ιε.

Οἱ κατὰ † δίκας ἐαθέντες ἐπίτροποι, οὐκ ἀπαιτοῦνται ἐγγύας. εἰ δὲ ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἐγγύας θέλει δοῦναι, καὶ μόνος διοικῆσαι, ἐπιλογὴ δίδοται τοῖς λοιποῖς διὰ τοῦ ἄρχοντος, ἢ δοῦναι τὰς ἐγγύας καὶ διοικῆσαι, ἢ λαβεῖν τὰς ἐγγύας, καὶ ἀναχωρῆσαι τῆς διοικήσεως. εἰ δὲ πάντες ἀσφαλίζονται, διοικοῦσιν οἱ πάντες. † δικαίως.

κα.

Ο' ἐκ διαθήκης ἐαθεὶς ἐπίτροπος, ἐξκουσατεύων ἑαυτὸν, ἐκπίπτει καὶ τῶν λεγατευθέντων τῷ υἱῷ αὐτοῦ, ἐὰν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, καὶ οὐ σχέσιν τοῦ υἱοῦ καταλειφθῶσιν. ΤΙ'Τ. γ. διαλαμβάνεται

ΠΕΡΙ' ΒΕΒΑΙΩ'ΣΕΩΣ ΕΠΙΤΡΟ'ΠΟΥ.

ΤΙ'ΤΛΟΥ δ. ἐν τῷ ϛ. κεφαλαίῳ φησίν.

Η' διάταξις λέγει πάντως τοὺς ἐπιτρόπους μείζονας εἶναι τῶν κε. ἐνιαυτῶν, ἵνα καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν ὑπόκεινται: οὐδενὸς ἐντεῦθεν προκρίματος γινομένου ταῖς κληρονομίαις ταῖς πατρωνικαῖς ἢ ταῖς συγγενικαῖς. ἀνάγνωθι καὶ ἔτι τὸ ϛ κεφ. ὅλον. φησὶ γὰρ, ὅτι κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας προτιμᾶσθαι καὶ αὐτὸ ἐπιτροπεύειν.

ΤΙ'ΤΛΟΥ ε. ἐν τῷ κ. κεφαλ. θεμ. ε. φησίν.

Οἱ ἀγαθοὶ τρόποι, ἀξιοπιστότεροί εἰσι πρὸς ἐπιτροπὴν, καὶ οὐσίας καὶ ἀξιώματος.

ΤΙ'ΤΛΟΥ ϛ. ἐν τῷ α. κεφαλ. θεμ. β. φησίν.

Οτι μήτηρ καὶ ἀπελεύθεροι ἐξ ἀνάγκης αἰτοῦσιν ἐπίτροπον τῷ ἀφήλικι. ἡ μὲν γὰρ μήτηρ ἐκπίπτει τοῦ κλήρου τοῦ παιδὸς, ἀδιαθέτου τελευτήσαντος, ἐὰν μὴ αἰτήσῃ. οἱ δὲ ἀπελεύθεροι διὰ κακίαν ἢ ἀμέλειαν μὴ αἰτήσαντες, κατηγοροῦνται καὶ σφοδρῶς κολάζονται.

ΤΙ'ΤΛΟΥ ζ. ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

Εὰν μὴ πιστῶς διοικήσωσιν οἱ ἐπίτροποι, καταδικάζονται, κἂν εἴπῃ ὁ λογο-

γεθετήτους αὐτοὺς εἶναι. διὰ γὰρ τῶν τοιούτων οὐκ ἐναλλάσσεται τὸ κοινὸν νόμιμον, ὅτι δύνανται ἐκ τούτων τῶν ῥημάτων ἀπαιτεῖν τι ὡς ἀπὸ λεγάτου. δύναται δὲ ῥητῶς αὐτοῖς καταλιμπάνειν τὴν συμβαίνουσαν αὐτοῖς ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς ζημίαν.

ε.

Ἐὰν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας ὁ ἐπίτροπος μὴ ποιήσῃ καταγραφὴν, ὡς δόλον ἁμαρτάνων, ὑπόκειται τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ εἰς τὸ διαφέρον. πρὸ τῆς ποιήσεως οὖν αὐτῆς, διοικεῖν οὐδὲν ὀφείλει: εἰ μὴ τὰ μηδὲ μετρίας † ὑπερθέσεως ἀνεχόμενα.

† ὑπέρθεσιν ἀνεχόμενα.

Ἀναγνώθι καὶ βιβλίον λη. τιτλ. γ. κεφάλαιον λς ἐν ᾧ φησίν.

Μὴ † ἁπτέσθω δὲ τῶν πραγμάτων ὁ ἐπίτροπος, εἰ μὴ πρότερον ἀπογραφὴ γένηται. εἰ μή τι γε ἄρα οἱ τὴν οὐσίαν παραπέμψαντες εἰς τοὺς ἀνήβους, αὐτοὶ τὴν ἀπογραφὴν ἐκώλυσαν γενέσθαι. ὁ δὲ μὴ ποιήσας ἀπογραφὴν, καὶ ὡς ὕποπτος ἀποκινείσθω, καὶ ἀτιμούσθω, μηδὲ ἀπὸ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς συγγνωσθῆναι δυνάμενος.

[illegible] ‡ κωλύω.

Ἀναγνώθι καὶ τίτλ. ιε. κεφάλ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐπίτροπος μὴ ποιήσας ἀπογραφὴν, ὑπόκειται τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ. ὁμοίως καὶ μὴ προφέρων τὰ δικαιώματα. ἐν αὐτῷ γὰρ τούτῳ δόλον δοκεῖ ποιεῖν, ὅτι τὰ εὑρεθέντα ἐν τῇ οὐσίᾳ συμβόλαια κρύπτει. ἐὰν δὲ μετὰ προκατάρξιν τοῦ ἐπιτρόπου τελευτήσαντος οἱ κληρονόμοι μὴ πληρώσωσι τὸ δικαστήριον τῆς κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῆς, ὑπόκεινται καὶ αὐτοὶ τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ.

Ὁ τοῦ ἐπιτρόπου κληρονόμος οὐ κατέχεται μὲν, διότι μὴ γέγονεν ἀπογραφή: πλὴν ἑτέρῳ τρόπῳ ἐνάγεται. ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἐπίτροπος † δόλου ἔδοξε ποιεῖν τῆς ἀπογραφῆς μὴ γενομένης, ὡς ἀπὸ δόλου τοῦ ἐπιτρόπου κατέχεται ὁ κληρονόμος.

† δόλον.

Ἀναγνώθι καὶ βιβλίον τόδε λζ. τίτλον ε. κεφάλαιον λγ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἔνοπλον στρατείαν στρατευόμενος, οὐδὲ ἐπίτροπος, οὐδὲ κουράτωρ δύναται χειροτονηθῆναι. εἰ δὲ καὶ κατὰ πλάνην διοικήσῃ, κατέχεται τῇ περὶ πραγμάτων διοικήσεως ἀγωγῇ.

Δοῦλος ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ οὐ δύναται δοθῆναι.

Ἀναγνώθι καὶ βιβλίον γ. τίτλον α. κεφάλαιον ια. ἐν ᾧ φησίν.

Τοὺς δὲ θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους καὶ μοναχοὺς, ἐκ μηδενὸς νόμου ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας οἱουδήποτε προσώπου γίνεσθαι συγχωροῦμεν. τοὺς δὲ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ ὑποδιακόνους τῷ δικαίῳ καὶ νόμῳ τῆς συγγενείας, εἰς ἐπιτροπὴν ἢ κουρατωρίαν καλουμένους, τὴν τοιαύτην λειτουργίαν ὑποδέχεσθαι συγχωροῦμεν: εἰ μέντοιγε ἐντὸς δ. μηνῶν ἀριθμουμένων ἐξ οὗ ἐκλήθησαν, παρὰ τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ ἐγγράφως φανερώσουσι τὸ τοιοῦτο λειτούργημα οἰκείᾳ προαιρέσει καταδέξασθαι. καὶ εἴ τις (ὡς εἰκός) αὐτὸ τοῦτο ποιήσει, μηδὲν ἐκ τούτου

[illegible]

dis rationibus immunes essent. Nam per huiusmodi non mutatur ius publicum, nec possunt ex hisce verbis quidquam velut ex caussa legati petere. Damnum vero, quodcumque ex tutela senserint, nominatim eis relinqui potest.

V.

Si sine iusta caussa tutor repertorium non fecerit, tamquam dolo delinquens, iureiurando in litem tenetur in id, quod interest. Nihil itaque gerere ante inventarium factum eum oportet, nisi ea, quae nec modicam dilationem ferant.

Legendus & lib. XXXVIII. tit. III. cap. XXXVI. cuius hæc verba sunt:

Tutor res non attingat, nisi prius inventarium factum sit. extra quam si testatores, qui ad pupillos substantiam transmiserunt, ipsimet inventarium conscribi vetuerint. Qui vero non fecerit inventarium, & quasi suspectus removetor, & infamia notator; nec ex imperiali rescripto absolutione fruituris. l. ult. C. arb. tut.

Legito & tit. XV. cap. IIII. cuius hæc verba sunt:

Tutor qui non fecerit inventarium, in litem iureiurando tenetur. Similiter & is, qui instrumenta non profert. Nam hoc ipsum dolo facere videtur, quum reperta in hereditate instrumenta supprimit. Si vero post contestationem litis, tutore defuncto, heredes iudicium actionis tutelæ non impleverint, & ipsi iureiurando in litem tenentur. l. 4. C. de in lit. iur.

Tutoris heres ob non factum inventarium non tenetur ille quidem, sed alio tamen modo convenitur. Nam quia dolo malo tutoris factum videtur, quod nullum conscriptum sit inventarium: velut ex dolo tutoris heres tenetur. l. ult. cod.

Legito & lib. hunc XXXVII. tit. V. cap. XXXIII. cuius hæc verba sunt:

Militiæ armatæ muneribus occupatus, neque tutor, neque curator fieri potest. quod si errore ductus, res administraverit: negotiorum gestorum actione convenitur. l. 4. C qui dare tut. vel cur.

Servus tutor aut curator dari non potest. l. 7. cod.

Legito & lib. III. tit. I. cap. XI. in quo dicitur:

Religiosissimos episcopos & monachos nulla lege tutores aut curatores cuiuscumque personæ fieri permittimus. Verum presbyteros, & diaconos, & subdiaconos, qui iure ac lege cognationis ad tutelam vel curam vocantur, eiusmodi munus suscipere concedimus: si tamen intra menses quatuor, numerandos ex quo vocati sunt, apud iudicem competentem scripto declaraverint, eiusmodi se munus sponte sua suscepisse. ac si quis (ut par est) eorum hoc fecerit, nullu ex eo Novel. 123. cap. 5.

circa

circa tutelam uel curam aliam praeiudicium sustineat.

Legito & lib. hunc XXXVII. tit. VII. cuius I. cap. dicitur:

l.1.D.de adm. & per.tut. *Si tutor, ex quo scit se tutorem datum, intra finitum diem excusationem non petierit; administrare cogitur. quippe non administrans, suo periculo cessat.*

Cap. XI. them. III.

Quae a tutore gesta sunt, rata habentur: & quod ab eo legitime distractum est, siue soluendo sit, nec ne, pupillus non uindicat. Mala uero fide facta uenditio, non ualet.

XIIII.

Si tutor constitutus, debitores non conuenerit.........................

XXXII.

Talem diligentiam tutores & curatores praestant, qualem diligens paterfamilias rebus suis ex bona fide praebet.

LI.

Si tutor negligens fuerit in exactione paternorum debitorum, periculum praestat. Item, si maiores usuras accepit, easdem soluit; nulla debitorum compensatione facta. Sed tamen actiones debitorum ei ceduntur.

LXXIX.

l.3.C.de per. tut. *Si tutor eas res, quas in horreo conditas, aut uenum datas esse oportuit, in domo sua seruauerit, easque contigerit igni absumi: uelut ex culpa segnitieque sua conuenitur.*

TIT. VIII. tractatur

DE AVCTORITATE ET CONSENSV TVTORVM.

TIT. VIII. cap. II. dicitur:

l.2.D.quan.l. ex fac.tut. *Si tutores ex pecuniis eorum, quorum negotia administrant, in nomen suum mutuum dederint, aut emerint: * utilis ad exigendam pecuniam mutuam, & utilis ad rem uindicandam actio pupillis datur.*

* hoc est, efficax, robur habens.

TIT. X. cap. VII. dicitur:

l.7.D.de susp. tut. *Etiam propter latam negligentiam tutor quasi suspectus remouetur. Nam ea pro fraude habetur.*

XIX.

l.6.§.remouendi.C.eod. *Remouere suspectos possunt & adscendentes, & cognati, & extranei, & ipsi, quorum res administrantur, si non impuberes sint.*

XXII.

Qui quasi suspectus accusatus est, si quidem ob dolum, infamia notatur; sin ob negligentiam, non fit infamis.

TIT. XI. cap. I. dicitur:

Nouel.72.cap.1. *Si quis obligatum minorem uel res eius habet,*

περὶ ἄλλην ἐπιτροπὴν ἢ κουρατωρείαν, πρόκριμα ὑπομενέτω.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον τόδε λζ. τίτλον ζ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἐπίτροπος ἐξ ὅτε γνῷ ἑαυτὸν ἐπίτροπον εἶναι, καὶ ἐμπροθέσμως μὴ αἰτήσῃ ἐξκουσατίωνα, ἀναγκάζεται διοικεῖν. μὴ διοικῶν γὰρ κινδυνεύει.

ια. θεμ. γ.

Τὰ παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου γινόμενα, βέβαιά εἰσι. καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ νομίμως πραθὲν, εἴτε εὐπορεῖ, εἴτε μὴ, οὐκ ἐκδικεῖ ὁ νέος. ἡ δὲ κακῇ πίστει γινομένη πρᾶσις, οὐκ ἔρρωται.

ιδ.

Ἐὰν γενόμενος ὁ ἐπίτροπος μὴ ἐναγάγῃ τοῖς χρεώσταις.........................

λβ.

Τοιαύτην ἐπιμέλειαν οἱ ἐπίτροποι καὶ οἱ κουράτωρες χρεωστοῦσιν, οἵαν ἐπιμελὴς οἰκοδεσπότης ἐν τοῖς ἰδίοις καλῇ πίστει ποιεῖται.

να.

Ἐὰν ὁ ἐπίτροπος ἀμελήσῃ περὶ τὴν ἀπαίτησιν τῶν πατρῴων χρεῶν, ὑπόκειται τῷ κινδύνῳ. καὶ ἐὰν μείζονας τόκους ἔλαβε, δίδωσιν αὐτοὺς, μὴ διδοὺς ἀντίλογον τῶν χρεῶν. ἐκχωρεῖται δὲ τὰς τῶν χρεῶν ἀγωγάς.

οθ.

Ἐὰν ὁ ἐπίτροπος τὰ ὀφείλοντα ἐν ἀποθήκῃ κεῖσθαι πράγματα καὶ πραθῆναι, ἐφύλαξεν ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ, συνέβη δὲ ταῦτα ἐμπρησθῆναι: ἐνάγεται ὡς ἀπὸ ῥᾳθυμίας.

ΤΙΤΛΟΥ η. φησὶ

ΠΕΡΙ ΑΥΘΕΝΤΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΝΕΣΕΩΣ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ.

ΤΙΤΛΟΥ θ. ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν ἐκ τῶν χρημάτων τῶν κηδευομένων, ὀνόματι οἰκείῳ δανείσωσιν ἢ ἀγοράσωσιν οἱ κηδεμόνες: * οὐτίλιον δανειακὸν καὶ οὐτίλιαν ἀγωγὴν ἐκδικοῦσαν τὸ ἴδιον, ἔχουσιν οἱ νέοι.

* ἰσχύουσαν, δυναμένην, ἰσχυρὰν.

ΤΙΤΛΟΥ ι. ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ φησίν.

Καὶ διὰ μεγάλην ἀμέλειαν ὡς ὕποπτος ἀποκινεῖται. αὕτη γὰρ δόλος παραλαμβάνεται.

ιθ.

Δύνανται δὲ τοὺς ὑπόπτους ἀποκινεῖν καὶ ἀνιόντες, καὶ συγγενεῖς, καὶ ἐξωτικοὶ, καὶ αὐτοὶ, ὧν τὰ πράγματα διοικοῦνται: εἰ μὴ ἀνηβοι εἰσίν.

κβ.

Ὡς ὕποπτος κατηγορηθεὶς, εἰ μὲν διὰ δόλον, ἀτιμοῦται: εἰ δὲ διὰ ῥᾳθυμίαν, οὐκ ἀτιμοῦται.

ΤΙΤΛΟΥ ια. ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Εἴ τις ὑπεύθυνον ἔχει τὸν νέον, ἢ τὰ αὐτοῦ πράγματα,

γματα, τοῦτον μηδὲ παριέναι παντελῶς εἰς τὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν, κἂν εἰ παρὰ τῶν νόμων καλοῖτο. τί γὰρ ἂν οὐ πράξειεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, κύριος αὐτοῦ τε ὢν, καὶ τῶν τοῦ ἀντιδίκου πραγμάτων γινόμενος; διὰ ταῦτα γὰρ κἀκεῖνο νομοθετοῦμεν, ὥστε εἰ περιφανέστατα δῆλός ἐστιν ὁ γινόμενος κηδεμὼν αὐτὸς ὑπεύθυνος ὢν τοῖς τοῦ νέου δικαίοις, οὐδὲ ἐκεῖνος κηδεμονευέτω, μή ποτε ἢ γραμματεῖον ἐκκλέψειεν, ἢ ἄλλας ἀποδείξεις οὔσας ἀφανίσειε τῷ νέῳ, καὶ ἡ κηδεμονία γένοιτο τούτῳ τῶν οἰκείων πραγμάτων ὄλεθρος.

δ.

Επειδὴ δὲ ὁρῶμεν τοὺς κηδεμόνας ὅσοι θεοῦ μνήμην ἔχουσι, πρὸς κηδεμονίαν δυσκόλως ἰόντας (τοῖς γὰρ πολλοῖς, ὅσοι βούλονται τὰ τῶν κηδεμονευομένων ἀσεβῶς εἰς ἑαυτοὺς τρέψαι, τὸ πρᾶγμα ἐράσμιόν τι καὶ ἐπισπούδαστόν ἐστιν) ὁρῶμεν δὲ μάλιστα τὸ τῶν κηδεμόνων δύσκολον εἶναι πρᾶγμα, διὰ τὴν τῶν δανεισμάτων ἀνάγκην: θεσπίζομεν μηδεμίαν ἀνάγκην ἐκ νόμου καθεστάναι τοῖς κηδεμόσι τὰ τῶν νέων χρήματα δανείζειν, ἀλλ' ἀσφαλῶς ἀποτίθεσθαι καὶ φυλάττειν αὐτά, κάλλιον εἶναι τὴν ἐπὶ τοῖς ἀρχαίοις αὐτοῖς ἀσφάλειαν μένειν, ἢ τῇ τῶν τόκων ἐφέσει, καὶ τῶν ἀρχαίων ἐκπεσεῖν, καὶ κινδυνεύειν μὲν τὸν κηδεμόνα εἰ μὴ δανείσοι, αὖθις δὲ εἰ δανείσοι, κινδυνεύειν, ἀποτυχίας ἴσως ἐπὶ τοῖς χρέεσι γινομένης. εἰ μέντοι αὐτὸς ἑκὼν δανεῖσαι βουληθείη, ἴσως ἐπὶ δόσεσιν ἐνεχύρων, ἢ ἐπ' ἄλλαις ταῖς αὐτῷ νομιζομέναις ἀναμφισβητήτοις ἀσφαλείαις, τηνικαῦτα μὲν ἐχέτω τὸ τῶν δύο μηνῶν καθ' ἕκαστον ἔτος ἐνδόσιμον, τοῦτο ὅπερ οἱ νόμοι λαξαμέντον καλοῦσιν. ἴστω δὲ τὸν τοῦ δανείσματος κίνδυνον ἐφ' ἑαυτὸν πάντως ἐλευσόμενον. εἰ μὲν οὖν ἔχει προσόδους αὐτάρκεις ὁ κηδεμονευόμενος, ταῦτα δαπανάτω. εἰ δὲ πλείους εἰσὶ τῶν αὐταρκῶν, τὸ πλεῖον ἀποτιθέσθω. εἰ δὲ κινητὴ πολλάκις ἡ τοῦ κηδεμονευομένου οὐσία τυγχάνει, τηνικαῦτα ἐκεῖνο μόνον δανείζειν ὁ κηδεμὼν ἀναγκαζέσθω, ὅσον πρὸς τὴν διοίκησιν ἀρκεῖ τῷ νέῳ καὶ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων. τὸ δὲ περιττὸν, ἀσφαλῶς ἀποτιθέσθω. ἐξέστω δὲ αὐτῷ, σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ περιεργάζεσθαι, εἴ τινα (ὡς εἰκὸς) εὑρεῖν ἀσφαλῶς δυνηθείη πρόσοδον, ὠνήσασθαι τῷ νέῳ ἐκ τῶν περιττευόντων χρημάτων, ὀλίγων μὲν δημοσίων φόρων ὑπεύθυνον: πρατῆρα δὲ ἔχουσαν εὔπορον, καὶ εὐθαλῆ τὴν πρόσοδον οὖσαν. δίδομεν γὰρ αὐτῷ παρρησίαν καὶ τοῦτο πράττειν, ἐπισταμένῳ, ὡς εἴ τινος τούτων ἀμελήσειεν, ὁ τῆς ἀγορασίας ταύτης αὐτὸν ὄψεται κίνδυνος. εἰ δὲ τοσοῦτον μόνον εἴη τὸ τοῦ νέου χρυσίον, ὁπόσου τόκος μόλις αὐτόν τε καὶ τὰς αὐτοῦ τρέφειν, καὶ τὴν ἄλλην αὐτοῦ παρέχειν τοῦ βίου διοίκησιν ἀρκεῖν: τηνικαῦτα ὁ τῆς ἀνάγκης λόγος ἡμᾶς καὶ πρὸς τοῦτο καλεῖ: τῶν κηδεμόνων ἀφορώντων εἰς θεὸν, καὶ

ad curationem eius omnino non admittatur, etiamsi a legibus uocetur. Quid enim pro se non egerit, qui & illũ in potestate habeat, & rerum aduersarij compos fiat? Nã propterea hoc quoq; sancimus, ut si manifestissime pareat, eum qui curator cõstituitur, iuribus minoris obligatum esse, minime curator sit; ne forte uel cautionem amoueat, uel alias minoris probationes supprimat, & ipsa curatio minori rerum suarum perniciem adferat.

IIII.

Quia uero uidemus curatores, qui Dei memoriam retinent, ad curationem difficulter accedere, (nam pluribus, qui bona curæ sua commissorum impie cupiunt in seipsos conuertere, res optabilis est, & quam cursim petunt) & uero uidemus præcipue difficilem esse curatorum caussam, propter necessitatem fænerationum: sancimus, ne qua curatoribus ex lege necessitas incumbat, ut pecuniam minorum fænori dent; sed tuto deponant atque custodiant eam, quum præstet eos de priore securos esse, quam usurarum appetitione priori quoque excidere: atque adeo curatorem in periculo uersari, si non faeneretur; & rursus si faeneretur, periculo non carere, frustratione ac detrimento circa debita sequuto. Si tamen ipse sua sponte fænori dare uoluerit, puta pignoribus acceptis, aut alijs cautionibus, quas certas & indubitatas putat; mẽsium duum in annos singulos inducias habeat, quod laxamentum leges uocant; & sciat periculum crediti omnino ad se rediturum. Quod si reditus sufficientes habet is, cuius cura geritur, ex illis curator sumtum faciat: sin ampliores fuerint, quam qui sufficiant, quod superat reponatur. Si uero patrimonium eius, qui sub cura est, forte mobilibus in rebus consistit; illud dumtaxat dare fænori curator cogatur, quantum ad minoris & rerum ipsius administrationem sufficit; reliquum tuto reponatur. Liceat autem ei summa cum accuratione sciscitari, si quem inuenire certum (ceu par est) reditum possit, ut eum minori redimat ex ea pecunia, quæ superest, qui quidem modicis tributis publicis obnoxius sit, & auctorem idoneum, & uberem prouentum habeat. Facimus enim ei potestatem id quoque agendi, scituro, si qua in re se negligentius gesserit, emtionis huiusce periculum ad ipsum spectaturum. Quod si tantum minori dumtaxat auri sit, ut eius usuræ uix ad alendum minorem ipsum cum suis, & administrationem uitæ reliquam sustinendam sufficiat: ipsa nos ratio necessitatis ad hoc inuitat, curatoribus Deum intuentibus, & ita

res administrantibus, atq; si proprias gererent. Volumus enim, ut quum decretum interponitur, quo curatio traditur illi, qui ad eam accedit, etiam iusiurandum eidem deferatur, quo tactis sacris oraculis policeatur, se omni uia & ratione ad procuranda commoda minoris usurum. quod quidem a ratiociniis & ordine legis cum non eximet, & circumspectiorem in administratione rerum efficiet; ut qui propter iurisiurandi memoriam, maiorem in eis religionem sit adhibiturus.

Legito & lib. XXXVIII. tit. XVII. cuius cap. III. dicitur:

l.3. C. de usur. pupill. *Si tutor (pecuniam pupillarem) nec idoneis personis credere potuerit, nec in emtionem praedii conuertere: usurae ab ipso non exiguntur.*

* VII. Legito & lib. hunc XXXVII. tit. * VIII. cap. VI. cuius haec uerba sunt:

l.7. §.6. D. de adm. & per. tut. *Si tutor pecuniam pupillarem suo nomine fenerauerit, usuras quas percepit, ita praestat; si pupillus ceterorum nominum periculum agnoscat. Si pecunias, quas ad comparationem rerum immobilium depositas oportuit, tutor non deposuit: usuras * pupillares praestat. Si uero praetor denuntiauit, ut depositio fiat: decretum interponere debet, ut siue non fiat depositio, siue tardius fiat, usurae legitimae praestentur. quemadmodum facit praetor etiam circa eum tutorem, qui ad alendum pupillum penes se aliquid habere negat. nam eius pecuniae, quae apud ipsum inuenitur, grauissimas usuras, cum poenae alterius adiectione, pendit. Residuarum autem pecuniarum pupillares usuras praestat. Siue igitur pecuniam in usus suos conuerterit, siue negauerit illam apud se esse, damnatusque fuerit, siue moram depositioni fecerit, siue penes se quid infitiatus esse, pupillo necessitatem accipiendi mutuam pecuniam legitimis usuris imposuerit, siue legitimas a debitoribus exegerit: legitimas pupillares usuras soluit. Ex ceteris uero caussis secundum morem prouinciae trientes centesimae, uel etiam leuiores usuras praestabit.*

* hoc est, trientem centesimae.

VII.

Vsura uero non statim exiguntur a tutore, sed habet is duum mensium laxamentum; quod iis non tribuitur, qui numos in suos usus conuerterunt. Quod si usuras exactas tutores usibus suis retinuerint, earum quoque usuras praestant. Si tutor cotutorem suum suspectum non fecerit, pro eo condemnatur, & usuras praestat, quas pro administratione sua praestare cogitur.

VIII.

Tutor etiam post finitam tutelam usuras soluit, donec rationes reddiderit.

οὕτω ποιουμένων, τὰς διοικήσεις, ὡς ἂν ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν πράγμασι. καὶ γὰρ βουλόμεθα, ἡνίκα κατασταίη ψήφισμα, παραδιδοῦσα τὴν κηδεμονίαν τῷ πρὸς ταύτην παριόντι, καὶ ὅρκον αὐτῷ προσεπιτεθεῖναι, τῶν θείων ἁπτομένων λογίων, ὥστε διὰ πάσης † ἰδέας ὁδοῦ τὸ συμφέρον τῷ νέῳ πράξει. ὅπερ οὐκ ἐξαιρήσει τῶν λογισμῶν αὐτὸν, οὐδὲ τῆς τοῦ νόμου τάξεως· ἀσφαλέστερόν τι ποιήσει πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν, εὐλαβέστερον ἀεὶ περὶ αὐτὰ, διὰ τὴν τοῦ ὅρκου μνήμην γινόμενον.

† ἰδέ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λη. τίτλον ιζ. κεφάλαιον γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ὁ ἐπίτροπος μήτε δανεῖσαι δυνηθῇ † ἑτέροις προσώποις, μήτε ἀγοράσαι δυνηθῇ κτῆμα, τόκους οὐκ ἀπαιτεῖται.

† εὐπόροις.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. τόδε λζ. τίτλον † η. κεφάλαιον ς. ἐν ᾧ φησίν.

† ζ.

Ἐὰν ὁ ἐπίτροπος οἰκείῳ ὀνόματι δανείσῃ τὰ ὀρφανικὰ χρήματα, τοὺς τόκους οὓς ἔλαβε † τῶν λοιπῶν γραμματείων ὁ ἄνηβος ἐπιγινώσκῃ τὸν κίνδυνον. ἐὰν τὰ ὀφείλοντα πρὸς ἀγορασίαν ἀκινήτων ἀποτεθῆναι, οὐκ ἀπέθετο: * ὀρφανικοὺς δίδωσιν. εἰ δὲ παρήγγειλεν ὁ πραίτωρ γενέσθαι τὴν ἀπόθεσιν, ὀφείλει ψηφίζεσθαι, ὅτι εἴτε μὴ ἀποτεθῇ, εἴτε βραδέως ἀποτεθῇ, νομίμους δίδωσι τόκους. ὥσπερ ποιεῖ ἐπὶ τοῦ ἀρνουμένου ἐπιτρόπου ἔχειν τὰ πρὸς ἀποτροφὴν τοῦ ἀνήβου. τῶν εὑρισκομένων γὰρ † παρ' αὐτοῦ χρημάτων, βαρυτάτους δίδωσι τόκους, σὺν ἑτέρᾳ ποινῇ. τῶν δὲ λοιπῶν χρημάτων, ὀρφανικοὺς δίδωσι τόκους. εἴτε οὖν συγχρήσηται τοῖς χρήμασιν, εἴτε † ἀρνήσεως ἔχειν, καὶ καταδικασθῇ, εἴτε ὑπέρθεσιν ποιήσει περὶ τὴν ἀπόθεσιν, εἴτε ἀρνησάμενος † ἔχει ἀναγκάσῃ τὸν ἄνηβον † ἐπινόμοις δανείσασθαι τόκοις, εἴτε τοὺς χρεώστας ἀπαιτήσει, νομίμους δίδωσιν ὀρφανικοὺς τόκους. ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν αἰτιῶν πρὸς τὴν τῆς ἐπαρχίας συνήθειαν, τοὺς ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς ἢ καὶ ἐλαφροτέρους.

† δίδωσιν, ἐὰν τῶν λοιπῶν. * τὸ λεγόμενον [illegible], τουτέστι τὸ ἀπὸ τρίτου ἑκατοστοῦ. † παρ' αὐτῷ. † ἀρνήσοιτο. † ἔχειν. † ἐπὶ νομίμοις.

ζ.

Οὐ παραχρῆμα δὲ τοὺς τόκους ὁ ἐπίτροπος ἀπαιτεῖται· ἀλλ' ἔχει διμηνιαῖον ἐνδόσιμον, ὅπερ οὐκ ἔχουσιν οἱ τοῖς χρήμασι συγχρησάμενοι. εἰ δὲ καὶ τοὺς ἀπαιτηθέντας τόκους οἱ κηδεμόνες συγχρήσωνται, καὶ αὐτῶν διδόασι τόκους. ἐὰν ὁ ἐπίτροπος μὴ ποιήσῃ ὕποπτον τὸν συνεπίτροπον αὐτοῦ, καταδικάζεται ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ δίδωσι τόκους οὓς ἀναγκάζεται παρασχεῖν ὑπὲρ τῆς ἰδίας διοικήσεως.

η.

Ὁ ἐπίτροπος, καὶ μετὰ τὸ παύσασθαι τῆς ἐπιτροπῆς δίδωσι τόκους, ἕως οὗ τοὺς λόγους ἀποδῷ.

ιε.

Εἴτε οἰκείῳ ὀνόματι, εἴτε τοῦ ἀνήβου, δανείσει ὁ ἐπίτροπος τὰ ὀρφανικὰ χρήματα, τῆς ἀγωγῆς τῆς κατὰ τῶν ἐπιτρόπων κινουμένης, ἐπιλογὴ δίδοται τῷ νέῳ, ἢ πάντα καταδέξασθαι τὰ γραμματεῖα, ἢ πάντων ἀποστῆναι.

† με. † ξε.

Ὁ ἐπίτροπος δανείζων οἰκείῳ ὀνόματι τὰ ὀρφανικά, οὐ δοκεῖ αὐτοῖς συγκεχρῆσθαι. μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν ἐπιτροπήν, ὀρφανικοὺς δίδωσι τόκους ὁ ἐπίτροπος τῶν χρημάτων, οἷς συνεχρήσατο.

Καὶ κεφάλαιον μζ. θεμ. γ.

† μὴ δανείσαντα ὀρφανικά, μήτε. Ὁ ἐπίτροπος διὰ περιπέτειαν † μὴ δανείσας εἴτε διὰ τὰ ὀρφανικὰ μήτε ἀκίνητα ὠνησάμενος, ἐὰν μὴ δύνηται τὸ ἀζήμιον αὐτῷ περιποιῆσαι, τιμωρεῖται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λη. τίτλον ια. κεφάλαιον η. ἐν ᾧ φησίν.

Μετὰ τὴν ἥβην ὑπερτιθέμενος ὁ ἐπίτροπος ἀποδοῦναι τὴν ἐπιτροπήν, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἐγγυηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τοῖς τόκοις καὶ τοῖς καρποῖς τοῦ μέσου χρόνου ἐνέχονται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιζ. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

ὅτι ἡμιεκατοστιαίους τόκους δίδωσιν ὁ συγχρησάμενος τὰ χρήματα. Σαφὲς τὸ νόμιμον τῆς διατάξεως, καὶ εἰρημένον ἡμῖν ἐν τῷ ζ. τίτλῳ τοῦ περὶ ἐπιτροπῆς μονοβίβλου: ὅτι ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ τῶν χρημάτων ἅτινα εἰς ἰδίαν χρῆσιν ἔτρεψε, νομίμους τόκους παρέχει: τουτέστιν ἡμιεκατοστιαίους.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κγ. τίτλον γ. κεφάλαιον α. θεμ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἰ μὲν ἐν δικαστηρίῳ ἡ κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου ἀγωγὴ † προτείνεται, μέχρι ψήφου δίδωσι τόκους ὁ ἐπίτροπος: εἰ δὲ ἔξωθεν δικαστηρίου, μέχρι τῆς τῶν χρημάτων ἀποκαταστάσεως: εἰ μὴ ἄρα τοῦ νέου ὑπερτιθεμένου, κινήσῃ ὁ ἐπίτροπος, καὶ προσαγάγῃ τὰ χρήματα, καὶ σφραγίσας ἀποθῆται. ἐκτοτε γὰρ οὐ δίδωσιν τόκον. † προτείνεται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κδ. τίτλον ς. κεφάλαιον δ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ φροντιστὴς καταβάλλοντες, οὐκ ἀναλαμβάνουσιν, εἴτε οἴκοθεν, εἴτε τοῦ ἀνήβου, ἢ τοῦ δεσπότου καταβάλλουσι. καὶ κεφάλαιον νβ. καὶ νζ. καὶ ξβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐπίτροπος πλέον καταβαλὼν δανεισταῖς, καὶ μὴ λογισάμενος αὐτὰ τῷ ἀνήβῳ, αὐτὸς ἀναλαμβάνει: καὶ κεφάλαιον ξγ.

XV.

Siue suo, siue pupilli nomine tutor pecuniam pupillarem crediderit; iudicio tutelæ instituto, datur adolescenti optio, uel ut agnoscat omnia nomina, uel ab omnibus recedat.

* LXV. * XLV.

Tutor pecuniam pupillarem suo nomine fænerans, in usus suos eas conuertisse non uidetur. Post finitam tutelam, earum pecuniarum pupillares usuras tutor præstat, quibus usus est.

Cap. XLVII. them. III.

Tutor qui fænus pupillaris pecuniæ per contumaciam non exercuit, nec prædia comparauit, si non ad damnum resarciendum idoneus est, punitur.

Legito & lib. XXXVIII. tit. XI. cap. VIII. in quo dicitur:

Si post pubertatem moram tutor fecerit in restituenda tutela, tam ipse quam fideiussores eius ob usuras & fructus medij temporis teneantur.

Legito & tit. XVII. cap. I. in quo dicitur:

Perspicuum † ius constitutionis huius est, & a nobis indicatum titulo VII. libri singularis de tutela: uidelicet tutorem uel curatorem pecuniæ, quam in usus suos conuertit, legitimas usuras præstare, hoc est, semisses centesimæ. Nota, quod semisses centesimæ præstet, qui pecunia pupillari utitur. †l.1.C.de us.pup.

Legito & lib. XXIII. tit. III. cap. I. them. IIII. cuius hæc uerba sunt:

Si quidem in iudicio tutelæ actio proposita sit, in diem sententiæ tutor usuras præstat: si uero extra iudicium, in diem quo pecuniam restituit. nisi forte pupillum moram facientem tutor ultro conuenerit, & pecuniam obtulerit, & obsignatam deposuerit. nam ex eo tempore non soluit usuras. l.1.D.de usur.

Legito & lib. XXIIII. tit. VI. cap. IIII. cuius hæc uerba sunt:

Neque tutor, neque procurator soluentes repetunt; siue suam pecuniam, siue pupilli, siue domini soluant. Adde caput LII. & LVII. & LXII. in quo dicitur: l.6.§ ult.D.de cond.indeb.

Tutor, qui [pupilli] creditoribus plus quam debebatur exsoluit, ea quæ pupillo non imputauit, repetitionem habet. Adde caput LXIII. l.67.§.1.eod.

Legito & lib. XXXVIII. tit. II. cap. II. & tit. III. quo tractatur

DE RATIONIBVS CONFICIENDIS A TVTORIBVS. Eius cap. I. dicitur:

l.1.D.de tut. & rat. distr. *Sine fecerit tutor, quæ nō oportebat: siue non fecerit, quæ debebat; actione tutelæ tenetur. Præstat autem culpam & dolum, & qualem in suis rebus diligentiam. Tenetur & si accommodet auctoritatem pupillo ad simplicem, uel mortis caussa donationem.*

II.

Tunc alere pupilli matrem debet, quum & filius admodū locuples est, & mater egena. Nuptiale uero munus ei dare non debet.

XXV.

l.3.C.arb.tut. *Si debitores pupilli soluendo fuerint inchoante administrationem tutore, postea uero lata tutoris negligentia non soluendo esse ceperint: eorum inopia periculo tutoris est.*

XXX.

Si quid dolo tutorum uel curatorum minores amiserint, aut non adquisierint; actione tutelæ ab eis petere possunt.

XXXI.

Non obstat heic uel X. uel XX. annorū præscriptio. Quare si transactio non interuenerit, nec uel nouatione debiti, uel acceptilatione sublata fuerit actio: debitum quis petere potest.

XXXV.

Actio tutelæ tam heredibus, quam contra heredes competit.

Legito & tit. VIIII. in quo agitur

DE TVTORIBVS, QVANDO PVPILLARE DEBITVM CONTRAHERE POSSINT, VEL PVPILLORVM RES IMMOBILES ABSQVE DECRETO IVDICIS, QVANDO CVM DECRETO ALIENARE. Eius cap. I. dicitur:

l.1.D.de reb.eor. *Prædia minorum, licet ea pater eius habebat uenalia, non alienantur: nisi nominatim testamento uel codicillis alienationem pater concesserit. Quod si æs alienum est, quod ex rebus ceteris exsolui non posit; prætor æstimat, an distrahi uel obligari debeant: manente pupillo actione, si obreptum esse pratori probauerit.*

XXX.

l.22.C.de adm. tut. *Iubet constitutio, ne quid tutor distrahat, nisi iusta caussa sit, ob quam res immobiles quoque distrahi possint. Itaque seruanda sunt omnia in patrimonio pupillorum a curatoribus, maximeque serui retineantur, qui relictarum*

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λη. τίτλ. β. κεφάλαιον β. καὶ τίτλον γ. ἐν ᾧ διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΙΕΙΝ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥΣ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Εἴτε ποιήσει, ἅπερ οὐκ ἐχρῆν ὁ ἐπίτροπος, εἴτε μὴ ποιήσει, ἅπερ ἔδει, ἐνέχεται τῇ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῇ. χρεωστεῖ δὲ ῥαθυμίαν καὶ δόλον, καὶ ἐπιμέλειαν, οἵαν ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν. ἐνέχεται δὲ συναινῶν τῷ ὀρφανῷ ποιοῦντι ἁπλῆν δωρεάν, ἢ θανάτου αἰτίᾳ.

β.

Τότε ὀφείλει τρέφειν τὴν μητέρα τοῦ ἀνήβου, ὅτε καὶ αὐτὸς πολὺ ἐστὶν εὔπορος, καὶ αὐτὴ πάνυ ἄπορος. οὐκ ὀφείλει δὲ δῶρον γαμικὸν αὐτῇ δίδοναι.

κε.

Ἐὰν εὔποροι ἦσαν οἱ τοῦ ἀνήβου χρεῶσται ἀρξαμένου χειρίζειν τοῦ ἐπιτρόπου, ῥαθυμήσαντος δὲ αὐτοῦ, ὕστερον γεγόνασιν ἄποροι, τῷ ἐπιτρόπῳ κινδύνῳ εὑρέται ἡ ἀπορία. λ.

Εἴτι κατὰ δόλον τῶν ἐπιτρόπων ἢ κουρατώρων, ἢ ζημιωθῶσιν ἢ μὴ κερδαίνωσιν οἱ νέοι, δύνανται αὐτοὺς ἀπαιτῆσαι τῇ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῇ.

λα.

Οὐκ ἀντίκειται ἡ τῶν ι. ἢ τῶν κ. ἐνιαυτῶν παραγραφή. ἐὰν οὖν μὴ γέγονε διάλυσις, ἤτοι διὰ μεταθέσεως χρέους καὶ ἀποχῆς ἀναιρεθῇ ἡ ἀγωγή: δύναται τὸ κεχρεωστημένον ἀπαιτεῖν.

λε.

Ἡ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγή, καὶ κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων ἁρμόζει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. θ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται

ΠΕΡΙ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ, ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΔΥΝΑΝΤΑΙ ΛΑΜΒΑΝΕΙΝ ΧΡΕΟΣ ΟΡΦΑΝΙΚΟΝ, Η ΕΚΠΟΙΕΙΝ ΤΑ ΤΩΝ ΑΝΗΒΩΝ ΑΚΙΝΗΤΑ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ, ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΜΕΤΑ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Τὰ ἀκίνητα τοῦ νέου καὶ πράσιμα ἦσαν παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, οὐκ ἐκποιεῖται, εἰ μὴ ῥητῶς ὁ πατὴρ ἐν διαθήκῃ ἢ κωδικέλλοις τὴν ἐκποίησιν ἐπέτρεψεν. εἰ δὲ χρέος ὑπόκειται, καὶ μὴ δύναται ἐκ τῶν ἄλλων ἀποδοθῆναι πραγμάτων: ὁ πραίτωρ σκοπεῖ πότερον πραθῆναι ἢ ὑποτεθῆναι ὀφείλει: σωζομένης τῆς ἀγωγῆς τῷ ἀνήβῳ, ἐὰν συναρπαγέντα δείξῃ τὸν πραίτωρα. περὶ ἐκποιήσεως πραγμάτων ἀφηλίκων.

λ.

Ἡ διάταξις κελεύει μηδὲν διαπιπράσκειν τὸν ἐπίτροπον, εἰ μὴ ἄρα εὔλογός ἐστιν αἰτία, ἐξ ἧς δύναται καὶ ἀκίνητα πράγματα πραθῆναι. πάντα μὲν γὰρ χρὴ φυλάττεσθαι παρὰ τῶν κηδεμόνων τῇ τῶν ἀνήβων περιουσίᾳ. μάλιστα δὲ οἱ οἰκέται φυλαττέσθωσαν, οἱ τινες ἵνα-

ἵνα τὰ

σι τὰ καταλελειμμένα. εἰ γὰρ χρηστοὶ τῷ τρόπῳ εἰσὶν, ἐναντιοῦνται παντὶ δόλῳ μελετωμένῳ κατὰ τῶν ὀρφανῶν. εἰ δὲ καὶ πονηροί εἰσι, μέλλουσιν ὕστερον ἐν τῇ δόσει τῶν ἐπιτροπικῶν λόγων βασανιζόμενοι, σαφηνίσαι τὴν ἀλήθειαν. τῶν γὰρ οἰκετῶν σωζομένων, οὐδὲ περὶ τὰς ἀπογραφὰς ῥᾳδιουργεῖται, οὐδὲ ὑποκλέπτονται ἐσθήματα, ἢ μαργαρῖται, ἢ ἄλλα τινὰ τῆς οὐσίας. φορητὸν γάρ ἐστι μᾶλλον παρὰ τοῖς δεσπόταις τελευτῆσαι τοὺς οἰκέτας, ἢ παρὰ τοῖς ἐξωτικοῖς δουλεῦσαι. εἰ δέ γε φύγωσιν, ἡ φυγὴ τοῖς ἐπιτρόποις ἐπιγραφήσεται, οἵτινες ἢ ῥαθυμήσαντες, ἢ σκληρότερον αὐτοῖς προσενεχθέντες αἴτιοι γεγόνασι τῆς φυγῆς. κρεῖττον γὰρ φυλάττεσθαι τοὺς οἰκέτας. ἐπεί τοιγε οὐδενὸς ἐμποδίζοντος μέλλει διασπᾶσθαι ἡ οὐσία, ἀλλ᾽ οὐδὲ τοὺς οἴκους τῶν ἀφηλίκων ἐπιτρέπει ἡ διάταξις ἐκποιεῖν. ἄτοπον γάρ φησιν ἐκεῖνον τὸν οἶκον ἐν ᾧ ἐτελεύτησεν ὁ πατὴρ, ἐν ᾧ ὁ ἀφῆλιξ ηὔξησεν, ἐν ᾧ πολλάκις αἱ τῶν προγόνων ἑστήκασιν εἰκόνες, πιπράσκεσθαι. ἁπλῶς οὖν ὡς ἐν κεφαλαίῳ μὴ μόνον οἱ ἀγροὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ οἶκοι καὶ πάντα τὰ ἀκίνητα φυλαττέσθωσαν τοῖς ἐλάττοσιν. ἀλλὰ μηδὲ προσχήματι διορθώσεως καταβαλλέσθω οἶκος καὶ πιπρασκέσθωσαν αἱ ὗλαι: εἰ μὴ μόνον, τὰ ἀναμφιβόλως πτῶσιν ἀπειλοῦντα καὶ δεόμενα διορθώσεως. εἰ δέ γε ὁ πατὴρ τοῦ αὐτοῦ ἢ ἕτερος παραπέμψας ἐπ᾽ αὐτὸν τὴν οἰκείαν κληρονομίαν, ἀρξάμενος καταλύειν ἢ ἀνακαινίζειν μέρος τοῦ οἴκου ἐτελεύτησε, χρὴ τὸν ἐπίτροπον περὶ τούτου διαμαρτυρίᾳ χρήσασθαι. μηδεὶς οὖν τῶν κηδεμόνων ἐκποιείτω πράγματα ἀφηλίκων δίχα ἀποφάσεως κριτοῦ: ὑπεξῃρημένης ἐσθῆτος παλαιᾶς καὶ φυλαχθῆναι μὴ δυναμένης, καὶ ζώων περιττῶν τῇ χρείᾳ τῶν ὀρφανῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιγ. καὶ τίτλον ιδ. καὶ τίτλ ις. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ μὴ διοικήσας ἐπίτροπος, εἰ μὲν εὔπορός ἐστιν ὁ διοικήσας, οὐκ ἐνάγεται. εἰ δὲ ἄπορός ἐστιν, ἐνάγεται, διότι ὡς ὕποπτον οὐκ ἀπεκίνησε τὸν συνεπίτροπον.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιη. καὶ τίτλον ιθ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον λζ. κεφάλαιον β ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ ἀγόμενος τὴν νέαν πρὸ τοῦ κε. ἐνιαυτοῦ, μὴ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μνηστευθεῖσαν αὐτῷ ἢ ἀφορισθεῖσαν, ἢ ἐν διαθήκῃ ὀνομασθεῖσαν: οὔτε γάμον ποιεῖ, καὶ ὑπόκειται μοιχείᾳ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον νβ. κεφάλαιον

† γ. † γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις χειρίσας ἐπιτροπὴν ὀρφανοῦ, δημευθῇ, κατὰ τοῦ δημοσίου τὴν κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγὴν κινείτω ὁ ὀρφανός.

rerum noticiam gerunt. quippe si boni sunt, omni dolo qui aduersus pupillos instruitur, aduersabuntur: sin mali, deinceps quum reddendæ tutelæ rationes erunt, quæstioni subiecti, ueritatem prodituri sunt. Nam saluis mancipijs, nec circa inuentaria quid deprauatur, nec uestis, aut margarita, aut supellex cetera subtrahitur. Et tolerabilius est, seruos mori apud suos dominos, quam extraneis seruire. Quod si aufugerint, eorum fuga tutoribus adscribetur, qui uel ex negligentia, uel eos tractando durius, fugæ caussam præbuerint. Nimirum seruos retinere præstat, absque quibus fit, impediente nemine futurum est, ut patrimonium pupillorum dissipetur. Quin nec minorum domos hæc constitutio permittit alienari. Fuerit enim absurdum, inquit, eam domum, in qua decessit pater, in qua minor creuit, in qua sæpenumero maiorum imagines fixæ sunt, distrahi. Simpliciter igitur uelut in summa, non solum prædia, uerumetiam domus, & omnia quæ immobilia sunt, minoribus seruentur. Sed nec instaurationis prætextu domus diruatur, & materia distrahantur: nisi tantum, quæ dubio procul ruinam minantur, & instaurationis indigent. Quod si parens pupilli, uel alius, qui hereditatem suam ad eum transmisit, quum demoliri uel reficere partem domus cepisset, decesserit: de hoc ipso detestatione tutor uti debet. Nullus itaque tutor res minorum absque decreto iudicis alienet, excepta ueste ueteri, quæ seruari non potest, & animalibus usui minorum supernacuis.

Legito & tit. XIII. & tit. XIIII. & tit. XVI. cuius I. cap. dicitur:

Tutor qui tutelam non gessit, si quidem is qui eam gessit, idoneus est; non conuenitur: sin ille soluendo non est, cõuenitur propterea, quod contutorem ut suspectum non remoueris. l. 1. C. si tut. uel cur. non gess.

Legito & tit. XVIII. & tit. XVIIII.

Item legito lib. LX. tit. XXXVII. cap. II. cuius hæc uerba sunt:

Tutor uel curator, qui iuuenem uxorem ducit ante XXV. annum, non ei a patre desponsam, uel destinatam, uel testamento nominatam; matrimonium non facit, & adulterij tenetur. l. 36. D. de rit. nupt.

Legito & tit. LII. cap.* III. in quo dicitur: * XIII.

Si is, qui pupilli tutelam administrauit, confiscatus sit: in fiscum tutelæ actio pupillo datur.

 Et

Et tit. LVII. in quo dicitur:

Si tutor pupillam quondam suam corruperit, deportatur; & omnia bona publicantur: quamuis eam pœnam sustinere debuerit, quam raptori leges imponunt.

BASILICORVM LIBER XXXIIX.

DE EXCVSATIONIBVS.

TIT. I. CAP. X. them. VIII.

l. 13. D. h. t. *Tutores prouocare non debent, sed excusationes intra statutum diem proferre; ac contra sententiam non admittentem eas prouocare. Habet autem ad proferendum excusationes hasce uel totius tutelæ, uel partis, qui eadem in ciuitate est, uel intra centesimum milliarium, dies quinquaginta. Qui uero ultra centesimum milliarium est, ei milliaria XX. dantur in dies singulos, & extra hos alij XXX. dies ad defensionem: ita tamen, ut computatis tam itineris, quam illis XXX. diebus, amplius quam L. dies habere possit, non minus. Numerantur autem, ex quo cognouerit se tutorem datum esse.*

XLVI.

l. 1. C. eod. & l. 15. D. eod. *Eunuchus tutor datus, immunitatem non habet.*

L.

Quinquaginta dies excusationum, incipiunt cedere postea, quam tutor decretum prætoris cognouerit, aut testamentum, quo tutor datus est.

LXVII.

Nouum & admirabile ius hac constitutio profert, ut si quis tutelam alicuius suscipiat, qui aduersus fratres eius aut fratrum filios actiones habeat, excusare se posit, iusta excusationis caussa fretus; ne ob tutelæ necessitatem pro pupillo caussas dicere contra personam tanta sibi propinquitate iunctam cogatur.

LXXI.

l. 2. C. si tut. uel cur. fals. *Tutores excusatione prius uti debent, quam res administrare ceperint. Quod si ceperint, non amplius excusare se possunt, nisi certis ex caussis, ut quum rei publicæ caussa abfuerint.*

SCHOLION.

Legito & nouellã LXXII. in qua dicitur, quod non cogantur res pupillorum fænerare, si reditus sufficientes habeant.

TIT. III. tractatur DE RATIONIBVS CONFICIENDIS A TVTORIBVS. Quære in titulo de tutoribus.

Καὶ τίτλον τ̄ ιζ. ἐν ᾧ φησίν. τ. ιη.

Ἐὰν ὁ ἐπίτροπος τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπιτροπευομένην κόρην φθείρῃ, περιορίζεται, καὶ πᾶσα ἡ οὐσία αὐτοῦ δημεύεται. καὶ τὰ μάλιστα ἐκείνην τὴν τιμωρίαν ὀφείλει ὑπενεγκεῖν, ἣν τινα τῷ ἁρπάσαντι οἱ νόμοι ἐπιτιθέασι.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. λη.

ΠΕΡῚ ΠΑΡΑΙΤΉΣΕΩΝ.

ΤΙ͂ΤΛ. α. κεφ. ι. θεμ. η.

Οὐ δεῖ ἐκκαλεῖσθαι τοὺς κηδεμόνας, ἀλλὰ τὰς παραιτήσεις ἐμπροθέσμως προβάλλεσθαι· καὶ κατὰ τῆς ἐκβαλλούσης αὐτὰς ψήφου ἐκκαλεῖσθαι. ἔχει δὲ εἰς τὸ εἰπεῖν τὰς παρούσας παραιτήσεις ὅλης τῆς κηδεμονίας, ἢ μέρους αὐτῆς, ὁ μὲν ἐν τῇ πόλει ὤν, ἢ ἐντὸς ρ. μιλίων, ἡμέρας ν. ὁ δὲ ὑπὲρ ρ. μίλια, κ. μίλια δίδοται αὐτῷ καθ' ἡμέραν, καὶ ἔξωθεν λ. ἡμέραι πρὸς δικαιολογίαν. ὥστε μέντοι ψηφιζομένων τῶν τῆς ὁδοῦ, καὶ τῶν λ. δύνασθαι πλέον ἔχειν τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν, οὐ μὴν ἧττον. ἀριθμοῦνται δὲ, ἀφ' οὗ γνῷ δεδόσθαι.

μϛ.

Ὁ εὐνοῦχος ἐπίτροπος, ἀπόλυσιν οὐκ ἔχει.

ν.

Αἱ πεντήκοντα ἡμέραι τῶν ἀπολύσεων, ἄρχονται τρέχειν μεθ' ὃ γνῷ ὁ ἐπίτροπος τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἄρχοντος, ἢ τὴν διαθήκην τὴν ποιοῦσαν αὐτὸν ἐπίτροπον.

ξζ.

Ξένον καὶ θαυμαστὸν νόμιμον φησὶν ἡ διάταξις, ὅτι ἡνίκα τις προσεκλήθη εἰς ἐπιτροπὴν τινὸς ἔχοντος ἀγωγὰς κατὰ ἀδελφῶν ἢ ἀδελφοπαίδων, δύναται ἀπολύειν ἑαυτὸν, εὔλογον ἔχων αἰτίαν παραιτήσεως, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ διὰ τὴν τῆς ἐπιτροπῆς ἀνάγκην, δίκας λέγειν ὑπὲρ τοῦ ὀρφανοῦ, πρὸς τὸ οὕτω πλησιάζον αὐτῷ πρόσωπον.

οα.

Οἱ ἐπίτροποι ὀφείλουσι κεχρῆσθαι τῇ ἀπολύσει, πρὶν ἄρξονται τὰ πράγματα διοικεῖν. ἐὰν δὲ ἄρξονται, οὐκέτι δύνανται ἑαυτοὺς ἐξκουσατεύειν, εἰ μὴ ἐπὶ ῥητῶν αἰτιῶν, ὡς ὅταν διὰ πρᾶγμα δημόσιον ἀπολειφθῶσιν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν οβ. ἐν ᾗ φησί, τὸ μὴ ἀναγκάζεσθαι αὐτοὺς τὰ τῶν κηδευομένων νέων χρήματα τοκίζειν, ἅπερ ἔχουσιν προσόδους αὐτάρκεις.

ΤΙ͂ΤΛΟΣ γ. διαλαμβάνει ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΠΟΙΕΙ͂Ν ΛΟ͂ΓΟΥΣ ΤΟΥ͂Σ ἘΠΙΤΡΟ͂ΠΟΥΣ. ζήτει ἐν τῷ περὶ ἐπιτρόπων τίτλῳ.

ΤΙ'ΤΛΩι δ. Φησὶ

ΠΕΡΙ` Ε'ΝΑΝΤΙΩ'ΣΕΩΣ Ε'ΠΙΤΡΟ'ΠΩΝ, ΚΑΙ` ΠΕΡΙ` ΤΩ͂Ν ΠΑΡ' ΑΥ'ΤΩ͂Ν ΔΑΠΑΝΗΘΕ'ΝΤΩΝ.

ΤΙ'ΤΛΩι ε. Φησὶ

ΠΕΡΙ` ΤΗ͂Σ ΚΙΝΟΥΜΕ'ΝΗΣ 'Α'ΓΩΓΗ͂Σ ΚΑΤΑ` ΤΩ͂Ν Α'ΜΦΙΒΑΛΛΟΜΕ'ΝΩΝ ΕΙ͂ΝΑΙ Ε'ΠΙΤΡΟ'ΠΩΝ, ΚΑΙ` ΔΙΟΙΚΟΥ'ΝΤΩΝ ΤΑ` ΠΡΑ'ΓΜΑΤΑ.

ΤΙ'ΤΛΩι ς. Φησὶ

ΠΕΡΙ` ΠΛΑ'ΣΤΩΝ Ε'ΠΙΤΡΟ'ΠΩΝ.

ΤΙ'ΤΛΩι η. διαλαμβάνεται

ΠΕΡΙ` Ε'ΠΙΤΡΟ'ΠΩΝ ΔΟΘΕ'ΝΤΩΝ ΠΑΡΑ` ΣΤΡΑΤΗΓΩ͂Ν, ΚΑΙ` Ο'ΤΙ ΕΥ'ΘΥ'ΝΟΝΤΑΙ ΥΠΕ`Ρ ΑΥ'ΤΩ͂Ν ΟΙ` ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ`. ὗ τινος ἐν τῷ θ. κεφαλαίῳ φησίν.

Οἱ στρατηγοὶ καὶ εἰς τόκους ὑπόκεινται. ἐπειδὴ ὁμοίως τοῖς ἐπιτρόποις ἐνάγονται, καὶ εἰ τὰ μάλιστα κεκανόνισται, ποινῆς τόκον μὴ ἀπαιτεῖσθαι.

ΤΙ'ΤΛΩι θ. διαλαμβάνεται

ΠΕΡΙ` Ε'ΠΙΤΡΟ'ΠΩΝ, ΠΟ'ΤΕ ΔΥ'ΝΑΝΤΑΙ ΛΑΜΒΑ'ΝΕΙΝ ΧΡΕ'ΟΣ Ο'ΡΦΑΝΙΚΟ'Ν, Η` Ε'ΚΠΟΙΕΙ͂Ν ΤΑ` ΤΩ͂Ν Α'ΝΗ'ΒΩΝ Α'ΚΙ'ΝΗΤΑ ΧΩΡΙ`Σ Α'ΠΟΦΑ'ΣΕΩΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ͂Σ, ΚΑΙ` ΠΟ'ΤΕ ΜΕΤΑ` Α'ΠΟΦΑ'ΣΕΩΣ. ζήτει ἐν τῷ περὶ ἐπιτρόπων τίτλῳ.

TIT. IIII. dicitur

DE CONTRARIO IVDICIO TVTELAE, ET DE HIS, QVAE A TVTORIBVS IMPENSA SVNT.

TIT. V. tractatur

DE ACTIONE QVA CONVENIVNTVR HI, QVIBVS CONTROVERSIA FIT, AN TVTORES SINT, ET PRO TVTORIBVS NEGOTIA GERVNT.

TIT. VI. tractatur

DE FALSIS TVTORIBVS.

TIT. VIII. tractatur

DE TVTORIBVS A MAGISTRATIBVS DATIS, ET QVOD EORVM NOMINE MAGISTRATVS CONVENIANTVR. Eius cap. VIIII. dicitur:

Magistratus etiam usurarum nomine conueniuntur. quoniam eadem in eos, quæ in tutores actio datur; licet maxime loco regulæ constitutum sit, usuras pœna peti non posse. l. ult. D. de mag. conuen.

TIT. IX. agitur

DE TVTORIBVS, QVANDO PVPILLARE DEBITVM CONTRAHERE POSSINT, VEL PVPILLORVM RES IMMOBILES ABSQVE DECRETO IVDICIS, QVANDO CVM DECRETO ALIENARE. Quære in titulo de tutoribus.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. λθ.

ΠΕΡΙ` ΤΗ͂Σ ΚΑΤΑ` ΔΙΑΘΗ'ΚΗΣ *μέμψεως. καὶ πότε, καὶ παρὰ τίνων δύναται κινεῖσθαι, ἢ μὴ δύναται. καὶ περὶ εὐτρεπισμοῦ † διαθήκης.*

† δίκης.

Τίτλ. α. κεφ. α.

Γονεῖς καὶ παῖδες καὶ ἀδελφοὶ κινοῦσι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, οὐμὴν καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς.

β.

Ἡ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις χρῶμα εἰσάγει, τὸ ὡσανεὶ μὴ φρονεῖν τὸν διαθέμενον. οὐχ ὅτι ταῖς ἀληθείαις παρεφρόνει, ἢ ἐμεμήνει. ἢ γὰρ ἂν οὐκ ἐρρωται ἡ διαθήκη.

δ.

Καὶ τοῖς ἐκ θηλυγονίας ἁρμόζει ἡ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις. καὶ τοῖς ἐγκυμονουμένοις ὑπεξουσίοις ἐν τῷ τελευτᾶν τὸν διαθέμενον. καὶ συγγενέσιν, ἁρμόζει ἡ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις. καὶ τῷ μετὰ τελευτὴν τῆς μητρὸς ἐξ ἀνατομῆς ἐξενεχθέντι.

ε.

Προευτρεπίσαι † τὴν διαθήκην ἐστὶν, ἐπὶ μὲν τῶν ὑπεξουσίων,

† τὴν δίκην.

BASILICORVM LIBER XXXIX.

DE QVERELA INOFFICIOSI, ET quando, & a quibus ea posit institui, uel non posit. deque præparatione litis.

TIT. I. CAP. I.

Parentes, & liberi, & fratres, non etiam cognati ceteri, querelam inofficiosi habent. D. de inoff. test.

II.

Inofficiosi querela colorem huc inducit, quasi testator non sanæ mentis fuerit. non quasi uere demens aut furiosus fuerit. nam ceteroqui testamentum non ualeret.

IIII.

Etiam his, qui ex feminis descendunt, inofficiosi querela competit. Item postumis, qui sui futuri sunt heredes, si sint in utero tẽpore mortis testatoris; & cognatis, inofficiosi querela competit. Itidem ei, qui post obitum matris exsecto uentre extractus est.

V.

Præparare litẽ est in ijs, qui sunt in potestate,

 tan-

tantum accusationem comminari; uel quod amplius est, denuntiare; uel libellum dare. Nam ei qui est in potestate, neque bonorum possessio necessaria est, & aditio hereditatis superuacua. De ijs autem loquendo, qui non sunt in potestate, praeparare litem est eorum quid facere, quorum habita mētio est: & heredibus eorum querela competit.

VII.

Qui inofficiosi querelam instituit, & non obtinuit; eo quod in testamento ipsi relictum est, excidit. quippe fisco uindicatur. Si uero decesserit, uel ante sententiam destiterit, uel absens succubuerit, uel rogatus fuerit sibi relictū alteri restituere; non excidit. Nam suum emolumentum dumtaxat amittit. Vnde si heres institutus, & rogatus hereditatē restituere, querelam inofficiosi instituerit, nec obtinuerit: id quod iure Falcidia potuit habere, perdit.

* XVIII. * VIII.

Aduersus militare testamentum, nec miles inofficiosi querelam instituit.

XX.

De spurijs. *Etiam spurij querelam inofficiosi contra testamentum maternum instituunt. Quamuis post litem contestatam in querela inofficiosi, res transactione decisa fuerit; tamen testamentum in suo manet.*

Ibid. IIII. them.

De adoptatis a femina. *Qui adoptatus est a femina, & praeteritus; de inofficioso testamento eius non agit. Nam femina sine iussu principis nullum filium adoptat.*

XXXVII.

l. 14. C. eod. *Qui querelam inofficiosi instituit, nec obtinuit; recte postea testamentum uelut falsum accusat. E contrario falsi crimine prius instituto uictus, recte postea de inofficioso actionem exercet.*

XXXVIII.

A matre praeterita filia, recte inofficiosi querelam instituit.

XL.

Mater inofficiosi querelam aduersus filij testamentum recte persequitur, licet is sororem suam heredem instituerit.

XLIII.

Fratris uel sororis filij, contra patrui uel auunculi, amitae uel materterae testamentum inofficiosi querelam frustra instituunt. quippe nemo eorum cognatorum, qui ex transuersa linea ueniunt, exceptis fratre ac sorore, ad inofficiosi querelam admittitur. Sed tamen & hi testamentum uelut falsum accusare possunt.

τὸ μόνον ἀπειλῆσαι τὴν κίνησιν, ἢ τὸ πλέον τὸ διαμαρτύρασθαι, ἢ λίβελλον ἐπιδοῦναι. ἐπὶ γὰρ τῶν ὑπεξουσίων, οὐκ ἀναγκαία ἡ διακατοχή, καὶ ἡ ὑπεισέλευσις τῆς κληρονομίας περιττή. περὶ δὲ τῶν μὴ ὑπεξουσίων εὐτρεπίσαι † τὴν διαθήκην ἐστὶ, τὸ πρᾶξαί τι τῶν εἰρημένων: καὶ ἁρμόζει τοῖς † αὐτοῖς κληρονόμοις ἡ μέμψις. † τὴν δίκην. † αὐτῶν.

ζ.

Ὁ κινήσας τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, ἡττηθεὶς ἐκπίπτει τοῦ ἐκ τῆς διαθήκης καταλειφθέντος αὐτῷ. δημεύεται γάρ. εἰ δὲ τελευτήσει ἢ ἀποστῇ πρὸ ψήφου, ἢ κατὰ ἀπουσίαν ἡττηθῇ, ἢ κελευσθῇ ἑτέρῳ ἀποκαταστῆσαι τὸ καταλειφθὲν, οὐκ ἐκπίπτει. μόνον γὰρ τοῦ ἰδίου κέρδους ἐκπίπτει. ὅθεν ἐὰν ὁ γραφεὶς κληρονόμος καὶ ἀξιωθεὶς ἀποκαταστῆσαι, κινήσει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, καὶ ἡττηθῇ: τὸ δυνάμενον αὐτῷ διὰ τοῦ φαλκιδίου περιγένεσθαι, ἀπόλλυσιν.

‡ η. † ιη.

Κατὰ στρατιωτικῆς διαθήκης, οὔτε στρατιώτης κινεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν.

κ.

Καὶ οἱ σπούριοι κατὰ τῆς μητρῴας διαθήκης κινοῦσι τὴν μέμψιν. εἰ καὶ μετὰ προκατάρξιν τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως, γένηται διάλυσις, μένει ἐρρωμένη ἡ διαθήκη.

Ἐν δὲ τῷ δ. θεμ.

Ὁ παρὰ γυναικὸς υἱοθετηθεὶς, καὶ παραμεληθεὶς, οὐ κινεῖ κατὰ τῆς διαθήκης αὐτῆς μέμψιν. γυνὴ γὰρ παρὰ κέλευσιν βασιλέως, οὐχ υἱοθετεῖ. περὶ υἱοθετουμένου παρὰ γυναικός.

λζ.

Ὁ κινήσας τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, καὶ ἡττηθεὶς, καλῶς μετὰ ταῦτα κατηγορεῖ τῆς διαθήκης ὡς πλαστῆς. καὶ τὸ ἐναντίον δὲ ὁ τὸ πλαστὸν πρότερον κινήσας, καλῶς μετὰ ταῦτα τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν κινεῖ.

λη.

Θυγάτηρ παρὰ τῆς μητρὸς ἀμνημονεύτως γενομένη, καλῶς κινεῖ τὴν μέμψιν κατὰ τῆς διαθήκης.

μ.

Ἡ μήτηρ κατὰ τῆς τοῦ παιδὸς διαθήκης καλῶς κινεῖ τὴν μέμψιν, κἂν ἀδελφὴν ἰδίαν ἔγραψεν ἐκεῖνος κληρονόμον.

μγ.

Οἱ ἀδελφόπαιδες οὐ κινοῦσι κατὰ τῆς τῶν θείων διαθήκης μέμψιν. οὐδεὶς γὰρ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν (ὑπεξῃρημένου ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς) τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν κινεῖ. ὡς πλαστὴν δὲ καὶ οὗτοι δύνανται διαβάλλειν τὴν διαθήκην.

μζ. Οἱ

μζ.

ὅτι οἱ ἀδελφοὶ μέμφονται τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν.

Οἱ ἀδελφοὶ καὶ αἱ ἀδελφαὶ κατὰ διαθήκης ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς, κινείτωσαν τὴν μέμψιν, ἐὰν οἱ γεγραμμένοι κληρονόμοι ἄτιμοι ὦσιν, ἢ αἰσχροὶ καθ' οἱανδήποτε ..... ἢ ἀπελεύθεροι μεγάλαις εὐεργεσίαις τὸν ἴδιον ἀμειψάμενοι πάτρωνα.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

ΘΑΛΕΛΑΙΟΣ. τότε κινείτωσαν οἱ ὁμομήτριοι καὶ ὁμοπάτριοι τὴν DE INOFFICIOSO, ὅτι οἱ ΣΚΡΙΠΤΟΙ ἀτιμίας, ἢ αἰσχρότητος, ἢ † ἀπλουστάτης ἀτιμίας σπίλῳ ῥαντίζονται.

† εὐτελιστάτου.

Κατὰ δὲ δούλου ἀναγκαίου γενομένου κληρονόμου, μὴ ἐναγέτωσαν.

† κγ.

Ἐν δὲ τῷ † κγ. κεφαλαίῳ, θεμ. δ.

Ὅτι ὁ χρόνος τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως, οὐκ ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ διαθεμένου τρέχει: ἀλλ' ἐξ οὗ ὁ κληρονόμος ὑπεισῆλθε τῇ κληρονομίᾳ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σημείωσαι, πότε ἄρχεται τρέχειν ὁ χρόνος τῆς πενταετίας. ἀνάγνωθι καὶ τοῦ ι βιβλίου τίτλον κγ. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι πενταετίᾳ ἀναιρεῖται ἡ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις. προείρηται δὲ ἐν τῷ περὶ ἀφηλίκων.

Εἰ μὲν γὰρ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ, ἔσω ἓξ μηνῶν ὑπεισέρχεσθαι ὀφείλει. εἰ δὲ ἐν ἄλλῃ μὲν ἐπαρχίᾳ διάγουσιν οἱ μέλλοντες τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν κινεῖν, ἐν ἄλλῃ δὲ ὁ κληρονόμος: ἐντὸς ἐνιαυτοῦ συνεχοῦς ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ διαθεμένου ψηφιζομένου, ὑπεισέρχεσθαι αὐτὸν, ἢ ἀποτάττεσθαι τῇ κληρονομίᾳ. ἐὰν δὲ ἔσω τῶν εἰρημένων, μὴ ὑπεισέλθῃ τὴν κληρονομίαν, τὸν ἄρχοντα διὰ τῆς τάξεως ἀναγκάζειν αὐτὸν ὑπεισελθεῖν.

ΠΕΡΙ' ΔΙΑΘΗ'ΚΗΣ ΠΑΡΑΝΟ'ΜΟΥ, καὶ ἀκύρου, καὶ ῥηγνυμένης.

Τίτλος β. κεφ. α.

Παράνομος λέγεται διαθήκη, ὅτι μὴ κατὰ νόμον γίνεται. αὕτη μηδενός, ὅταν ἀμνημονευθεὶς γένηται ὁ ὑπεξούσιος. ῥηγνυμένη, ὅτι δευτέρα γένηται, ἐξ ἧς ἠδύνατό τις κληρονομῆσαι: ἢ ὑπεξούσιος ἐπιτεχθῇ. ἄκυρος δέ ἐστιν, ὅτι μὴ κληρονομεῖται ἡ κληρονομία.

β.

Ἡ ἀτελὴς δευτέρα, τὴν πρώτην οὐ ῥήσσει. εἰ μὴ στρατιωτική ἐστιν, ἢ τις ἐν αὐτῇ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου γέγραπται.

γ.

περὶ κυοφορουμένων.

Τοὺς κυοφορουμένους δεῖ ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ ἢ βαθμῷ ἀποκλήρους ποιεῖν, ἵνα μὴ ἐπαναβαίνοντες, ῥήξωσι τὴν διαθήκην. κυοφορούμενος δέ ἐστιν ὁ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς τικτόμενος, ἢ ἐν ζωῇ αὐτοῦ μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν διαθήκην. καὶ ὁ μὲν ἐν φύσει ἀμνημονευθεὶς γινόμενος, οὐ δικαίαν ποιεῖ τὴν διαθήκην: ὁ δὲ κυοφορούμενος ῥηγνυμένην, ὅτι τεχθῇ.

XLVII.

Fratres & sorores aduersus testamẽtum fratris aut sororis inofficiosi querelam instituant, si scripti heredes infames fuerint, aut turpes, ex quacumque ..... uel liberti, qui maximis beneficijs patronum suum remunerati sunt. Heic aliquid omissum est, & uitiatum.

SCHOLION.

THALELAEVS. Tunc uterini & consanguinei fratres de inofficioso querelam instituant, quum scripti heredes infamiæ, uel turpitudinis, uel leuis notæ macula adsperguntur.

Sed aduersus seruum necessarium heredem institutum ne agant.

LIII. them. IIII.

Tempus inofficiosi querelæ, non a morte testatoris currit; sed ex quo heres adyt hereditatem.

SCHOLION.

Nota, quando currere quinquennij tempus incipiat. Legito & X. libri tit. XXIII. in quo dicitur, inofficiosi querelam quinquẽnio perimi. Dictum est autem supra de hoc, in titulo de minoribus.

Nam si est in eadem prouincia, debet intra sex menses hereditatem adire. Sin autem in alia quidem prouincia degunt, qui querelam inofficiosi sunt instituturi, in alia uero heres: intra annum continuum, a morte testatoris com putãdum, hereditatem adire, uel eidem renuntiare debet. Quod si hereditatem intra dicta spatia non adierit, iudex eum per officiũ suum adire compellet.

DE INIVSTO, ET IRRITO, ET rupto testamento.

Tit. II. cap. I.

Testamentum iniustum dicitur, quum non iure factum est. Nullius est momenti, quum filius, qui fuit in potestate patris, præteritus est. Ruptum, quum aliud factum est, ex quo heres existere potuit; uel quum suus heres adgnascitur. Irritum est, quum hereditas non aditur. D. de iniust. rupt. &c.

II.

Testamentum posterius imperfectum, prius non rumpit: nisi militare sit, uel quis in eo scriptus est, qui ab intestato uenire potest.

III.

Postumi quocumque loco uel gradu sint, exheredari debent; ne testamentum adgnascendo rumpant. Postumus autem est, qui post mortem parentis nascitur, uel is qui post testamentum factum in uita parentis nascitur. Ac filius quidem, qui rerum in natura est, si prætereatur, testamentum iniustum facit: postumus uero rumpit, quum nascitur. De postumo.

VI.

De irrito testamento.

Irritum fit testamentum, quum libertatem testator amiserit; ab hostibus, uerbi gratia, captus; uel capite damnatus. Nam quum primum sententiam passus est, irritum fit eius testamentum. Militibus tamen, ex militari delicto damnatis, iure militari testari permittitur: ac si uoluerint, etiam prius factum testamentum ualet. Deportati testamentum non statim fit irritum, sed quum princeps factum comprobauerit. tunc enim & capite minuitur. Ab hostibus captorum testamenta, licet irrita fiant; tamen siue postliminio reuersi fuerint, uires suas iure postliminij recipiunt: siue ibi decesserint, lege confirmantur.

De testamento deportati.

VII.

Etiam is, qui per adoptionem suus heres adgnascitur, testamentum rumpit.

BASILICORVM
LIBER XL.
DE BONORVM POSSESSIONE.
TIT. I. CAP. III.

Quid bonorũ possessio sit, & intra quod tẽpus petatur. l. 3. D. de bon. poss. * l. 2. & 4. C. qui adm. ad bon. poss.

*Bonorum possessio est ius retinendi patrimonij, siue rerum defuncti. Petitur autem, sicut in * XVII & XIX. capite dicitur, ab ijs quidem cognatis, qui ex transuerso sunt, intra centum dies: a descendentibus autẽ, intra annum.*

XXI.

Si mulier, quae intra statutum diem petere bonorum possessionem debet, ex ignorantia iuris non petierit. ignorantia iuris ei non prodest.

TIT. II. tractatur
DE BONORVM POSSESSIONE FVRIOSO, INFANTI, MVTO, SVRDO, ET CAECO COMPETENTE.

TIT. III. tractatur
DE COMPETENTE BONORVM POSSESSIONE CONTRA TABVLAS. Eius cap. I. dicitur:

l. 1. D. de bon. poss. con. tab.

In contra tabulas bonorum possessione liberos accipimus siue naturales, siue adoptiuos: si nec instituti, nec exheredati sunt. Vocantur autem iure atque ordine iuris ciuilis. Et quidem haec possessio competit etiam postumis, & filijs qui ab hostibus postliminio redierint.

II.

Liberi heredes scripti contra tabulas bonorum possessionem non habent. quippe secũdum tabulas eis succurritur. Si uero sub condicione caussali filius emancipatus heres sit institutus, eaq. defecerit; bonorũ possessionẽ contra tabulas accipit. At qui sub condicione scriptus est, ea pen

ϛ.

Ἄκυρος γίνεται διαθήκη, ὅταν τὴν ἐλευθερίαν ὁ διαθέμενος ἀπολέσῃ, αἰχμάλωτος εἰκὸς γενόμενος, ἢ κεφαλικῶς κατακριθείς. ἅμα γὰρ τῇ ψήφῳ, ἄκυρος αὐτοῦ ἡ διαθήκη γίνεται. τοῖς δὲ στρατιώταις καταδικαζομένοις ἀπὸ στρατιωτικοῦ ἐγκλήματος, ἐπιτρέπεται στρατιωτικῶς διατίθεσθαι: καὶ ἐὰν βουληθῶσιν, ἔρρωται ἡ προγενομένη. τοῦ περιοριζομένου, οὐ παραχρῆμα γίνεται ἄκυρος, ἀλλ' ὅταν ὁ βασιλεὺς τὸ γεγονὸς ἀποδέξηται. τότε γὰρ καὶ † ἀφίσταται τὴν τῆς καταστάσεως ἐναλλαγήν. τῶν αἰχμαλώτων αἱ διαθῆκαι, εἰ καὶ γίνονται ἄκυροι, ὅμως εἴτε ὑποστρέψουσι, βεβαιοῦνται διὰ τοῦ δικαίου τῆς † ὑποστροφῆς: εἴτε τελευτήσουσιν ἐκεῖ, διὰ τοῦ νόμου βεβαιοῦνται.

περὶ ἀκύρου διαθήκης. περὶ περιοριζομένου. † ὑφίσταται. περὶ αἰχμαλώτων. † ὑποστροφῆς.

ζ.

Καὶ ὁ διὰ υἱοθεσίας ἐπιγινόμενος ὑπεξούσιος, ῥήσσει τὴν διαθήκην.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. μ.
ΠΕΡῚ ΔΙΑΚΑΤΟΧΗ͂Σ.
Τίτλος α. κεφάλ. γ.

Διακατοχή ἐστι δίκαιον τοῦ ἐξεῖναι κρατεῖν τὴν οὐσίαν ἢ τὰ πράγματα τοῦ τελευτήσαντος. κινεῖται δὲ (καθὼς ἐν τῷ ιζ. καὶ ιθ. κεφαλαίῳ φησὶν) παρὰ μὲν τῶν πλαγίου συγγενῶν, ἐντὸς ρ. ἡμερῶν: παρὰ δὲ τῶν κατιόντων, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ.

τί ἐστι διακατοχή, καὶ μέχρι πότε χρόνου κινεῖται.

κα.

Ἐὰν γυνὴ ὀφείλουσα ἐμπροθέσμως αἰτεῖν διακατοχὴν, μὴ αἰτήσει κατὰ νόμου ἄγνοιαν, ἡ τοῦ νόμου ἄγνοια οὐ συμβάλλεται αὐτῇ.

ΤΙ͂ΤΛΟΣ β. διαλαμβάνεται
ΠΕΡῚ ἈΓΑΘΗ͂Σ ΔΙΑΚΑΤΟΧΗ͂Σ ΜΑΙΝΟΜΈΝΟΥ, ΝΈΟΥ, ἈΛΆΛΟΥ, ΚΩΦΟΥ͂, ΚΑῚ ΤΥΦΛΟΥ͂.

ΤΙ͂ΤΛΟΣ γ. διαλαμβάνεται
ΠΕΡῚ ἈΓΑΘΗ͂Σ ΔΙΑΚΑΤΟΧΗ͂Σ ἘΝΑΝΤΙΏΣΕΩΣ ΔΙΑΘΉΚΗΣ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Ἐπὶ τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως παῖδας νοοῦμεν καὶ φυσικοὺς καὶ θετοὺς: εἰ μήτε κληρονόμοι, μήτε ἀποκλήροι γεγόνασι. καλοῦνται δὲ πρὸς τὸ νόμιμον καὶ τὴν τάξιν τοῦ πολιτικοῦ νόμου. ἁρμόζει δὲ διακατοχὴ καὶ κυοφορουμένοις, καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν πολεμίων ὑποστρέψασι παισίν.

β.

Οἱ παῖδες γραφόμενοι κληρονόμοι, τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν οὐκ ἔχουσιν. ἔχουσι γὰρ τὴν ἐκ τῆς διαθήκης βοήθειαν. εἰ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν αἰτιατικὴν γράφῃ ὁ αὐτεξούσιος, καὶ ἀτονήσει, αἰτεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν. ὁ δὲ γεγραμμένος ὑπὸ αἵρεσιν ἠρτημένης αὐτῆς,

αὐτῆς, αἰτεῖ τὴν ἐκ τῆς διαθήκης βοήθειαν. ἐὰν γὰρ ἀτονήσῃ, ἔχει πάλιν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, εἰς ὅσον ἔμελλεν ἔχειν, εἰ ἐξ ἀρχῆς αὐτὴν ᾐτήσατο. τὸ αὐτό ἐστι καὶ ὅτι ἔκγονος ὑπὸ τὰς αὐτὰς αἱρέσεις γράφεται κληρονόμος.

γ.

Ἐὰν ἀμνημόνευτον ἐάσας τὸν υἱόν μου, ληγατεύσω αὐτῷ ἢ τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ἢ καὶ κληρονόμον τὸν δοῦλον αὐτοῦ γράψω, καὶ καταδέξηται τὸ ληγάτον, ἢ κελεύσῃ τῷ δούλῳ τὴν κληρονομίαν ὑπεισελθεῖν, ἀπόλλυσι τὴν διακατοχήν. καὶ ὅτι ἡ τοῖς παισὶν ἁρμόζουσα κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσις ἔχει χώραν, εἴτε κληρονόμος ἐφάνη τις, εἴτε μή. κατὰ γὰρ τῆς διαθήκης δίδοται. ὅπερ ἐπὶ τοῦ πάτρωνος ἐναντίως ἔχει.

δ.

Ἐὰν κληρονόμον ἢ ἀποκληρον ποιήσας τὸν ὑπεξούσιόν μου υἱόν, ἀμελήσω τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐκγόνου: χώραν οὐκ ἔχει ἡ διακατοχή. οὐκ ἔστι γὰρ ὑπεξούσιος. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἑξῆς βαθμῶν.

ζ. θεμ. β.

Οἱ ἀποκληροι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν οὐ κινοῦσιν, οὔτε μετὰ τῶν κινούντων καλοῦνται.

θ.

Τοῦ αὐτεξουσίου αἰτοῦντος τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ἀναγκάζεται ὁ γεγραμμένος καὶ τὰ χωρία, καὶ τοὺς δούλους, καὶ πάντα τὰ προφάσει τῆς κληρονομίας αὐτῷ κτηθέντα δοῦναι.

ιγ.

† *hom.* Ἐὰν εἰς † διάθεσιν δώσω ἐμαυτόν, οὐκ ἀκολουθεῖ μοι ὁ αὐτεξούσιος μου υἱός. ἔχει δὲ κατὰ τῆς διαθήκης μου ἐναντίωσιν. ὁ αἰτῶν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ἐκπίπτει τῶν ληγατευθέντων αὐτῷ, καὶ τῶν θανάτου αἰτίᾳ δωρηθέντων: εἴτε αὐτῷ ταῦτα κατελείφθη, εἴτε τινὶ τῶν προσπορίζοντων αὐτῷ.

ΤΙΤΛΟΣ δ. διαλαμβάνεται
ΠΕΡῚ ΘΥΓΑΤΡΟ͂Σ ΕἸΣ ΔΙΑΚΑΤΟΧΗ͂Ν ΣΤΕΛΛΟΜΕ͂ΝΗΣ: ὅπερ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ ἐγκυμονούσης.

ΤΙΤΛΟΣ ε. διαλαμβάνεται
ΠΕΡῚ ἈΜΦΙΒΑΛΛΟΜΕ͂ΝΟΥ ἈΝΗ͂ΒΟΥ ΥἹΟΥ͂. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἀμφιβαλλομένου εἰ ἔστιν ὁ ἄνηβος υἱὸς τοῦ τελευτήσαντος, δίδοται ἡ διακατοχή: καὶ τὸ δικαστήριον, εἰς τὸν τῆς ἥβης καιρὸν ὑπερτίθεται. εἰ δὲ μὴ παρέχεται τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ ἱκανοδοσία, πέμπεται σὺν αὐτῷ εἰς νομήν.

β.

Οὐ μόνον οἱ ἄρρενες, ἀλλὰ καὶ θήλειαι ἐξ ἀρρένων, ἔχουσι τὴν μέχρι τῆς ἥβης διακατοχήν. καὶ γενικῶς

dente, secundum tabulas auxilium petit. quippe si defecerit condicio, rursus bonorum possessionem contra tabulas habet in tantum, quantum habiturus erat, si contra tabulas ab initio petysset. Idem est, & quum nepos sub ijsdem condicionibus heres scribitur.

III.

Si filio meo praeterito, legatum ei uel seruo eius reliquero, uel seruum eius heredē scripsero, atq. ipse legatū acceperit, aut seruum hereditatem adire iusserit: bonorum possessionem contra tabulas perdit. Item, bonorū possessio contra tabulas, quae liberis cōpetit, locum habet, siue quis heres exstiterit, siue non. quippe contra ipsum testamētum datur. quod in patrono contra est.

IIII.

Si heredem instituero, uel exheredauero filium, quem in potestate habeo, & ex eo nepotem omisero: bonorum possessioni locus non est. nō enim est suus heres. eadem sunt & in sequentibus gradibus.

VII. them. II.

Exheredati contra tabulas bonorum possessionē non petunt, nec cum petentibus uocantur.

VIIII.

Quum emancipatus bonorum possessionem contra tabulas petit, scriptus heres & praedia, & seruos, & omnia, quae per caussam hereditatis nanctus est, ei praestare cogitur.

XIII.

Si me dedero in adoptionē, filius meus emancipatus me non sequitur. habet autem contra tabulas bonorum possessionē. Qui contra tabulas bonorum possessionem petit, iam legatis sibi, quā mortis caussa donatis excidit: siue ipsi haec relicta sint, siue cui eorum, per quos adquirit.

TIT. IIII. tractatur
DE FILIA IN BONORVM POSSESSIONEM MITTENDA. quod inuenies in titulo de praegnate.

TIT. V. tractatur
DE FILIO CVI CONTROVERSIA FIT, AN SIT IMPVBES.
Eius I. cap. dicitur:

Quum in cōtrouersia est, an impubes defuncti filius sit; possessio datur, & iudicium in tempus pubertatis differtur. Quod si eius aduersario satis non datur, simul is cum eo in possessionem bonorum mittitur. D. de Carb. edic.

II.

Non tantum masculi, sed & feminae ex uirili sexu descendentes, bonorum possessionem usq. ad pubertatis tempus habent. & generaliter ij,

quibus-

quibuscumque contra tabulas bonorum possessio competit.

III.

Si mater subiecti partus rea postulata, caussam obtinuerit: superest adhuc status pupilli quæstio. quid enim, si dicatur non esse defuncti filius, aut non editus legitimo matrimonio?

IIII.

Bonorum possessio, quæ datur impuberi, sicut & cetera possessiones ordinariæ, quæ liberis dantur, intra annũ datur. Qui uero pupilli curam gerit, non solum possessionem, quæ ad pubertatem usque datur, petere debet; uerumetiam ordinariam. Incipit autem currere tempus, ordinaria quidem, ex quo patrem suum decessisse scit, & facultatem petendæ bonorum possessionis habuit: eius uero, quæ usque ad pubertatem datur, ex quo controuersiam sibi fieri cognouit. Ideoque si simul & de patris morte cognouerit, & status ei controuersia facta fuerit: elapso anno utraque possessione excluditur.

V.

Si is, qui controuersiam impuberi facit, filius est; siue cautio præstatur ab impubere, siue non præstatur, ambo simul in possessionẽ mittuntur.

TIT. VI. tractatur

DE POSSESSIONE QVAE PETITVR AB IIS, QVI LIBEROS MANVMISERVNT. Eius cap. I. dicitur:

D. si a par. quis. *Exemplo patroni & is, qui aliquem emancipat, contra tabulas bonorum possessionem habet: siue pater est, siue auus, aut proauus. Nam qui emancipatus est, liberto adsimilatur. Libertus autem non adrogatur, uel si adrogatus fuerit per obreptionem, patroni iura nihilo minus integra manent. Siue pecuniam parens acceperit, ut emanciparet; siue postea quantum satis est præstitum ei fuerit a filio uiuo, ne testamentum eius inquietaret: agens exceptione doli repellitur. Soli autem manumissores ad contra tabulas bonorum possessionem ueniunt, non etiam ipsorum liberi; quamuis liberi patronorum aduersus libertos ad contra tabulas bonorum possessionem admittantur. Pater qui manumisit, præter contra tabulas bonorum possessionem, habet & antiqua iura, sibi tamquam patri competentia.*

TIT. VII. tractatur

QVANDO PARTES NON PETENTIVM POSSESSIONEM PETENTIBVS ADCRESCANT. ET DE POSSESSIONE BONORVM LIBERTORVM. Eius I. cap. dicitur:

ὅσοι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν ἔχουσιν.

γ.

Ἐὰν ἡ μήτηρ περὶ ὑποβολιμαίου κατηγορηθεῖσα, νικήσει: μένει ἡ περὶ τῆς διακαταστάσεως τοῦ παιδὸς ζήτησις. τί γὰρ, ὅτι λέγεται καὶ μὴ εἶναι υἱὸς τοῦ τελευτήσαντος, ἢ ἀπὸ νομίμου μὴ τεχθῆναι γάμου;

δ.

Ἡ διὰ τὴν ἀνηβότητα διακατοχὴ, ὥσπερ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν παίδων ὀρδινάριαι διακατοχαὶ, εἴσω ἐνιαυτοῦ † παρέχονται. ὁ δὲ προνοῶν τοῦ παιδὸς, οὐ μόνον τὴν μέχρι τῆς ἥβης διακατοχὴν αἰτεῖν ὀφείλει, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀρδιναρίαν. ἄρχεται δὲ τρέχειν ὁ χρόνος, τῆς μὲν ὀρδιναρίας, ἀφ' οὗ γνῷ τελευτῆσαι τὸν πατέρα, καὶ εὐχέρειαν ἔσχεν αἰτῆσαι διακατοχήν: τῆς δὲ μέχρι τῆς ἥβης, ἀφ' οὗ γνῷ ζήτησιν ὑφίστασθαι. ὅθεν εἰ μὲν ἅμα γνῷ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ περὶ καταστάσεως αὐτοῦ κινηθείη ζήτησις: παρερχομένου τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἑκατέρας διακατοχῆς ἀποκλείεται. † παρέχεται.

ε.

Ἐὰν παῖς ἐστιν ὁ ἐπιφέρων τῷ ἀνήβῳ τὴν ζήτησιν, εἴτε ἀσφάλεια δίδοται † παρὰ τῷ ἀνήβῳ, εἴτε μὴ, οἱ δύο εἰς νομὴν πέμπονται. † παρὰ τοῦ ἀνήβου.

ΤΙΤΛΟΣ ϛ. διαλαμβάνεται

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΙΝΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΥΣ ΠΟΙΗΣΑΝΤΩΝ ΤΟΥΣ ΠΑΙΔΑΣ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Κατὰ μίμησιν τοῦ πάτρωνος καὶ ὁ αὐτεξούσιον ποιῶν τινα, ἔχει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν: εἴτε πατήρ ἐστιν, εἴτε πάππος, ἢ πρόπαππος. ἔοικε γὰρ ὁ αὐτεξούσιος γενόμενος ἀπελευθέρῳ. ἀπελεύθερος δὲ εἰς θέσιν οὐ δίδοται, ἢ ἐὰν δοθῇ κατὰ συναρπαγὴν, οὐ βλάπτονται τὰ τοῦ πάτρωνος δίκαια. εἴτε λάβῃ ὑπὲρ τῆς αὐτεξουσιότητος ὁ γονεὺς χρήματα, εἴτε μετὰ ταῦτα ὑπὲρ τοῦ μὴ παρενοχλῆσαι τὴν διαθήκην αὐτοῦ τὸ ἱκανὸν ὑποστῇ παρὰ τοῦ ζῶντος, κινῶν ἐκβάλλεται † δόλου παραγραφῇ. μόνοι δὲ οἱ αὐτεξουσίους ποιήσαντες, ἔχουσι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, οὐ μὴν καὶ οἱ παῖδες αὐτῶν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα οἱ τῶν πατρώνων παῖδες ἔχουσι κατὰ τῶν ἀπελευθέρων. ὁ αὐτεξούσιον ποιήσας, πρὸς τῇ κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσει, ἔχει καὶ τὰ ἁρμόζοντα αὐτῷ ὡς πατρὶ ἀρχαῖα δίκαια. † δόλου.

ΤΙΤΛΟΣ ζ. διαλαμβάνεται

ΠΟΤΕ ΤΩΝ ΜΗ ΑΠΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΤΗΝ ΔΙΑΚΑΤΟΧΗΝ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΙΣ ΑΙΤΟΥΣΙΝ ΑΡΜΟΖΕΙ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΥΠΑΡΧΟΝΤΩΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΔΙΑΚΑΤΟΧΗΣ.

οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν

Ἐὰν πολλοῖς παισὶν ἁρμόσῃ διακατοχή, καί τινες παραιτήσωνται, οἱ δὲ ἄλλοι βουληθῶσι καταδέξασθαι, δύνανται λαμβάνειν εἰς τέλειον τὴν διακατοχὴν οἱ καταδεχόμενοι.

ΤΙΤΛΩι η. διαλαμβάνεται

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΠΑΡΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ ΤῊΝ ΤΩ͂Ν ὙΠΑΡΧΟΝΤΩΝ ΔΙΑΚΑΤΟΧΗ͂Ν. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν αὐτεξούσιος παραιτήσηται τὴν ἁρμόζουσαν αὐτῷ διακατοχὴν, οὐκέτι δύναται αἰτεῖν λέγων, ὅτι ἀπόντος τοῦ συνηγόρου μου, παρῃτησάμην τὴν διακατοχήν.

ΤΙΤΛΩι θ. διαλαμβάνεται ὁμοίως περὶ διακατοχῆς. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ, θεμ. β. φησίν.

Ἐὰν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἀδιαθέτου τελευτησάσης ὁ ἀνὴρ διαμάχεται, τέως διὰ τοῦ νόμου ἐπινομαὶ γινέσθωσαν τῶν πραγμάτων, τελευταίου φυλαττομένου αὐτοῖς τοῦ ἐπὶ τῆς δεσποτείας λόγου. εὑρήσεις δὲ περὶ διακατοχῶν καὶ ἐν τῷ περὶ κληρονομιῶν τίτλῳ.

Si pluribus liberis bonorum possessio competierit, & quidam repudiauerint, alijs eam accipere uolentibus: in solidum possessionem accipere possunt ij, qui eam agnoscunt. l.un.C.quan. non pet.

TIT. VIII. tractatur DE REPVDIANTIBVS BONORVM POSSESSIONEM. Eius I. cap. dicitur:

Si emancipatus competentem sibi bonorum possessionem repudiauerit, non amplius eam petere potest, dicendo se absente patrono caussæ possessionem repudiasse. l.1.C.de repud. bon. poss.

TIT. VIIII. tractatur similiter de bonorum possessione. cuius cap. III. them. II. dicitur:

Si maritus aduersus fratres uxoris, quæ intestata decessit, litiget; interim lege partitiones rerum fiant, ad extremum proprietatis ratione reseruata. Ceterum inuenies de possessionibus & in titulo de successionibus.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. μα.

ΠΕΡῚ ΦΑΛΚΙΔΊΟΥ.

ΤΙ'ΤΛΟΣ α. κεφάλαιον β.

Τὰ εἰς ταφὴν δαπανώμενα, ὡς χρέος ὑπεξαιρεῖται, οὐ μὴν τὰ εἰς ποίησιν μνημείου. ταῦτα γὰρ ὑπόκειται τῷ φαλκιδίῳ, καὶ ᾧ τινι λεγατευθῶσιν, οὐ συγχωρεῖται δαπανᾶν πλεῖον τοῦ συμμέτρου μνημείου.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὁ δανείζων εἰς ἔξοδον ταφῆς τῷ διαθεμένῳ δοκεῖ συναλλάξαι· καὶ διὰ τοῦτο χρέος τῷ διαθεμένῳ ὑπεξαιρεῖται μετὰ τοῦτο [illegible] ὁ φαλκίδιος.

θ.

Οἱ ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ διαθεμένου πέπειροι ὄντες καρποὶ, μετὰ τὴν τελευτὴν λαμβανόμενοι, αὔξουσι τὴν κληρονομίαν. ποιοῦσι γὰρ τὸν ἀγρὸν τιμιώτερον. ἐπὶ δὲ τῆς ἐγκύου δούλης, οὐδεμίᾳ διαστάσει χρώμεθα. ὁ γὰρ μή πω τεχθεὶς, οὐ λέγεται ἄνθρωπος.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἄλλως γὰρ ἀποτιμᾶται ὁ ἀγρὸς μετὰ τῶν πεπείρων καρπῶν, καὶ ἄλλως ἄνευ καρπῶν. καὶ ἐπεὶ πλέονος ἀποτιμᾶται, αὔξεται καὶ ἡ περιουσία· καὶ γίνεται καὶ πλείων ὁ φαλκίδιος [illegible] περιουσίας. εἰ δὲ δούλη ἔγκυος κατελείφθη, ἐπειδὴ οὐκ αὔξεται ἡ ταύτης τιμὴ, οὐδὲ ἡ περιουσία αὔξεται.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. *Οἱ καρποὶ οὓς ἄρτι [illegible] ὁ κληρονόμος, αὔξουσι τὸν κλῆρον ἐν τῷ φαλκιδίῳ, οὐ μὴν τὸ ἐν γαστρὶ [illegible]. τὸ γὰρ μή πω τεχθὲν, οὐ νομίζεται ἄνθρωπος.*

ιε.

Ἐὰν θανάτου αἰτίᾳ συγχωρητικὸν σύμφωνον ποιήσω τῷ χρεώστῃ μου, χώρα τῷ φαλκιδίῳ.

BASILICORVM LIBER XLI.

DE FALCIDIA.

TIT. I. CAP. II.

In funus impēsa, uelut æs alienum deducuntur: non quæ in exstructionem monumēti. nam ea Falcidiæ subiacent, & cui legata fuerint, ei non conceditur amplius erogare, quam modico monumento sufficiat. D.ad l.Falc.

SCHOLION.

Qui credit ad impensam funeris, cum defuncto contrahere uidetur. ideoque cum testatoris ære alieno hæc deducuntur, ac deinceps Falcidiæ locus est.

VIIII.

Fructus maturi tempore mortis testatoris, post mortem percepti, hereditatem augēt. quippe fundum pretiosiorem reddunt. Verum in ancilla prægnate nulla distinctione utimur. nam qui nondum editus est, homo non dicitur.

SCHOLION.

Nam aliter æstimatur fundus cum maturis fructibus, aliter qui fructibus caret. & quoniam pluris æstimatur, patrimonium quoque augetur: & maiore patrimonio, Falcidia quoque fit amplior. At si prægnas ancilla relicta sit, quandoquidem non augetur eius pretium, nec patrimonium augetur.

CYRILLVS. Fructus, quos heres maturos percepit, augent hereditatem in Falcidia: non etiam quod ancilla gerit utero. quippe quod nondum in lucem est editū, pro homine non ducitur.

XV.

Si mortis caussa pactum remissorium cum debitore meo fecero, Falcidiæ locus est.

SCHOLION.

Nam uideor in fraudem heredis mei debitum remittere. quippe regulæ uerba sunt: Mortis caussa donatio legato adsimilatur. Ideoque Falcidiæ subiacet. quoniã si moriatur ille meis in bonis manet, non in bonis donatarij. Quippe si habeam in bonis C. libras, & X. libras alicui donauero: deductio Falcidiæ fit ratione C. librarum, non XC.

XXIII.

Heres earum rerum, quas subtraxit, Falcidiam non retinet. Partus autem ancillæ legatæ, ante quam dies cesserit, ad heredẽ pertinet; eisq. in Falcidiam & Falcidia fructus computatur.

SCHOLION.

Hoc est, si ante condicionem uel diem ancilla pepererit. nã post diem uel condicionẽ locum habet legatũ. Debetur enim heredi Falcidiç fructus.

XXIX.

Quodcumq. damnum circa hereditatem, si absq. dolo malo legatariorũ contigerit, heredem respicit: itidemque prodest illi accessio, non computandis his in rationem Falcidiæ.

SCHOLION.

CYRILLVS. Mors seruorum & animalium, damnumque citra culpam legatarij factum, heredem spectat, itidemque lucrum, ut fructus, ut partus, ut adquisita per seruos.

Non ueniunt in cõputationem Falcidiæ, quæ heredi a semetipso legata sunt, uel seruis eius absque condicione, uel seruis testatoris sine libertate, uel quæ res legari non poterant. Ea uero, quæ in diẽ seruis heredis legata sunt, si libertatis dies interea cedat, debentur & cõputantur.

Nota sub condicione seruis heredis recte legari.

XXXII.

Si seruus tibi legatus sit, ut eũ manumittas, nec præterea quidquam: Falcidia cessat. atque hæc, si testatoris seruus fuerit. si uero pecuniam, aliudue quid tibi legauero, ut seruum tuum uel alienum manumittas; Falcidia locum habet.

XXXVI.

Statuliber in heredis patrimonio nõ cõputatur. Cõmunes aũt serui sũt in utriusq. dominio.

SCHOLION.

Sunt enim hæc regulæ uerba: Libertates Falcidiæ non subiacent sicut statuliber patrimonium heredis non auget. At communis seruus auget utriusque patrimonium.

XXXVII.

Non solum manumissorum pretia deducuntur, uerumetiam illorum qui ex lege supplicio sunt adfecti, & libertate donatorum propter indicium proditæ domini mortis, & detectæ aduersus ipsum coniurationis.

SCHOLION.

Quippe supplicio lex adficit eos, qui domino periclitanti ex insidijs opem non tulerũt: sicut & libertatem donat eis, qui mortem indicarunt.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Δοκῶ γὰρ πρὸς παραγραφὴν τοῦ κληρονόμου ἀφιέναι τὴν συγχώρησιν. φησὶ γὰρ ὁ κανὼν, ἡ θανάτου αἰτίᾳ δωρεὰ λεγάτῳ ἔοικεν. ὅθεν καὶ ὑπόκειται τῷ φαλκιδίῳ. διὰ τὸ εἰ τελευτήσει, ἐν τῇ οὐσίᾳ μου μένειν, καὶ μὴ ἐν τῇ τοῦ δωρηθέντος οὐσίᾳ. εἰ γὰρ κληρονομίαν μου ἔχοι ρ. λιτρῶν, ὧν ι. λίτρας δωρήσω, ὀφείλομεν ὡς περὶ ρ. τὴν φαλκίδιον, ἀλλὰ μὴ ὡς περὶ ϙ.

κγ.

Ὁ κληρονόμος ὧν ὑπέκλεψε πραγμάτων, οὐ παρακρατεῖ φαλκίδιον. ὁ δὲ τοκετὸς τῆς ληγατευθείσης δούλης πρὸ τῆς παραχωρήσεως τῷ κληρονόμῳ ἁρμόζει, καὶ λογίζεται αὐτῷ εἰς τὸν φαλκίδιον, καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τουτέστι, πρὸ τῆς αἱρέσεως ἢ τῆς ἡμέρας τινός. μετὰ γὰρ ἡμέραν ἢ αἵρεσιν τότε χώραν ἔχει ληγατευθῆναι. χρεωστεῖται γὰρ τῷ κληρονόμῳ καρποὶ φαλκιδίου.

κθ.

Οἱαδήποτε ζημία † τὴν κληρονομίαν, εἰ συμβῇ ἄνευ δόλου τῶν ληγαταρίων, τὸν κληρονόμον βλάπτει, καὶ ἡ ἐπαύξησις αὐτὸν ὠφελεῖ, καὶ οὐ λογίζεται εἰς φαλκίδιον. † αὐτὰ τὴν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Θάνατος δούλων, ζώων, καὶ ζημία μὴ παρ' αἰτίαν τοῦ ληγαταρίου συμβᾶσα, τὸν κληρονόμον ὁρᾷ, καὶ τὸ κέρδος, εἴτουν καρποί, τόκοι, καὶ προσπορισμοὶ δούλων.

Οὐκ ἔρχεται εἰς συμψηφισμὸν τοῦ φαλκιδίου, τὰ τῷ κληρονόμῳ παρ' αὐτοῦ ληγατευθέντα, ἢ τοῖς δούλοις αὐτοῦ χωρὶς αἱρέσεως, ἢ τοῖς δούλοις τοῦ διαθεμένου χωρὶς ἐλευθερίας, ἢ τὰ πράγματα ἅτινα ληγατεύεσθαι οὐκ ἠδύναντο. τὰ μέντοι ὑπὸ ἡμέραν ληγατευθέντα τοῖς δούλοις τοῦ κληρονόμου, τῆς ἐλευθερίας ἐν τῷ μεταξὺ πρὸ τῆς παραχωρήσεως ἁρμοζούσης, χρεωστοῦνται καὶ συμψηφίζονται.

Σημείωσαι, ὅτι ὑπὸ αἵρεσιν τοῖς δούλοις τοῦ κληρονόμου καλῶς ληγατεύονται.

λβ.

Ἐὰν ληγατευθῇ σοι δοῦλος ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι καὶ μηδὲν ἕτερον, ἀργεῖ ὁ φαλκίδιος. ταῦτα ἐν ᾧ τοῦ διαθεμένου ἦν. εἰ μέντοι χρήματα ἢ ἄλλο τι ληγατεύσω σοι, ἐπὶ τῷ σὸν δοῦλον ἢ ἀλλότριον ἐλευθερῶσαι, χώραν ἔχει ὁ φαλκίδιος.

λϛ.

Ὁ ὑπὸ ὅρον ἐλευθερούμενος οὐ συμψηφίζεται ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ κληρονόμου. οἱ δὲ κοινοὶ δοῦλοι, ἐν τῇ ἑκατέρου δεσπότου εἰσίν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Φησὶ γὰρ ὁ κανὼν· αἱ ἐλευθερίαι οὐχ ὑπόκεινται φαλκιδίῳ ὡς Statuliber οὐκ αὔξει τὴν οὐσίαν τοῦ κληρονόμου. ὁ δὲ κοινὸς δοῦλος τὴν ἑκατέρων κληρονομίαν αὔξει.

λζ.

Οὐ μόνον τῶν ἐλευθερωθέντων † ὑπεξαίρονται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναιρουμένων διὰ τοῦ νόμου, καὶ τῶν ἐλευθερουμένων διὰ τὸ καταμηνῦσαι τὴν τοῦ δεσπότου ἀναίρεσιν, ἢ τὴν κατ' αὐτοῦ συνωμοσίαν. † τιμήματα ὑπεξαιροῦνται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀναιρεῖ γὰρ ὁ νόμος τοὺς μὴ βοηθήσαντας τῷ δεσπότῃ ἐπιβουλευομένῳ κινδυνεύοντι, ὥσπερ καὶ ἐλευθερίας ἀξιοῖ τοὺς τὸν φόνον καταμηνύσαντας.

† π. † νζ.

Τῶν ἀποκλαπέντων ὁ κληρονόμος οὐ παρακρατεῖ Φαλκίδιον. εἰ δὲ φιλονεικεῖ ἴδιον εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὕστερον δὲ δειχθῇ τῆς κληρονομίας εἶναι, παρακρατεῖ. οα.

Τὸ τρίτον τοῦ Φαλκιδίου ἐκ πάντων τῶν λεγαταρίων πρὸς ἀναλογίαν κατέχεται.

οθ.

Ἐπὶ στρατιωτικῆς διαθήκης ἀργεῖ ὁ Φαλκίδιος: πλὴν ἐὰν ὁ διαθέμενος χρεωστεῖ τῷ * γεγραμμένῳ κληρονόμῳ, δύναται ταῦτα παρακατασχεῖν: ἐπειδὴ μετὰ τὰ χρέα, τότε παρέχονται τὰ λεγάτα.

* ἀκολούθως τῷ κληρονόμῳ ἀπὸ τοῦ στρατιώτου ὄντος.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τουτέστιν, ὁ καὶ τῇ κληρονομίᾳ ἐπεισελθόντος συνάφθη ὁ ἑαυτοῦ ὄντα τοῖς τοῦ τελευτήσαντος. ἔστι καὶ τοῦτο στρατιωτικὸν προνόμιον, ἀρκεῖσθαι τὸν κληρονόμον ἐν ὅσον παρ᾽ ἑαυτοῦ γραφῇ, καὶ μὴ ὁλόκληρον ζητεῖν τὸν φαλκίδιον. λεγάτοις γὰρ ἐοίκασι, καὶ οὐ δωρεαί εἰσι, καθὼς καὶ πᾶσα ἡ μορτὶς καύσα δωρεά.

πα.

Ἐὰν ὁ κληρονόμος τὸ * πρᾶγμα ἀγνοήσας οὐκ ἐχρήσατο τῷ Φαλκιδίῳ, καὶ διὰ τοῦτο πλέον κατέβαλε, δύναται ἀναλαμβάνειν. ἐὰν δὲ τὸν νόμον ἠγνόησεν, οὐκ ἔτι συγγινώσκεται. πδ.

* τουτέστι, τὸ καταλειφθὲν τῷ λεγαταρίῳ ἠγνόησεν, πόσου ἦν ἄξιον, καὶ ὡς ὑπερβαίνοντος τὸν φαλκίδιον.

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ δωρήσηται τῇ γυναικί, ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί, τελευτῇ τοῦ δωρησαμένου βεβαιοῦται ἡ δωρεά. † ἐπειδὴ καὶ κατὰ τοῦτο μιμεῖται ἀποκατάστασιν, μιμεῖται τῷ Φαλκιδίῳ.

† ἴσως ἀ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

ΑΝΑΤΟΛΙΟΣ. Καὶ ἐπὶ τῶν δωρεῶν τῶν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γενομένων, ἐν ᾧ σβέννυνται, χώραν ἔχει ὁ φαλκίδιος.

ΤΙΤΛΟΥ β. ἐν τῷ α. κεφαλ. θεμ. δ. φησίν.

Εἰσὶ διαθῆκαι ἐξ ὧν οὐ παρακρατεῖται Φαλκίδιος: ἀλλὰ ἐπὶ αὐτῶν μετὰ ὑπεξαίρεσιν τῶν χρεῶν καὶ τῶν ἐλευθεριῶν, τὰ λεγάτα παρέχεται.

ΤΙΤΛΟΥ γ. ἐν τῷ ς. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁσάκις ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ τοὺς παῖδας ἢ τὰς θυγατέρας γράψει κληρονόμους, καὶ ἀξιώσει τὸν πρῶτον † παῖδα τελευτῶντα τῷ ἑτέρῳ τὸ μέρος τὸ ἴδιον ἀποκαταστῆναι, ἰσχύει ἡ βούλησις αὐτοῦ, † παρακαλοῦντος ἐκείνου τὸ τρίτον μέρος αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς πράγμασι: κερδαίνοντος δὲ καὶ ἔξωθεν εἴτι ἂν δυνηθῇ ἀπὸ προσόδων τῶν πραγμάτων ἀποκερδᾶναι: τούτου αὐτοῦ κρατοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου τοῦ Φαλκιδίου. βούλεται γὰρ ἡ διάταξις καὶ τὸν κληρονόμον παρακατασχεῖν ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασι τὸ Φαλκίδιον, κερδαίνοντα ἔξωθεν εἴτι ἂν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῶν πραγμάτων δυνηθῇ λαβεῖν.

† ἄπαιδα.
† παρακατέχοντος.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Σημείωσαι, ὡς οὐ μόνον τὸ τρίτον, ἢ ὡς ὁ φαλκίδιος ἐξ αὐτῶν ἀποκαταστασίμων μέρει πραγμάτων παρακρατεῖ· ἀλλὰ καὶ χωρὶς τοῦ φαλκιδίου τοὺς καρπούς.

ΤΙΤΛΟΥ δ. ἐν τῷ η. κεφαλαίῳ φησίν.

Θεσπίζομεν, εἰ μὲν ἑνός ἐστι παιδὸς πατὴρ, ἢ μήτηρ, ἢ δυοῖν, ἢ τριῶν, ἢ τεσσάρων: μὴ τριούγκιον αὐτοῖς καταλιμπάνειν μόνον, ἀλλὰ τὴν τρίτην τῆς

* LVII. * LXVII.

Heres rerum subtractarũ Falcidiam non retinet. At si rem propriam esse contendat, deinde hereditariã esse conuictus fuerit; eam retinet.

LXXI.

Falcidia triens ab omnibus legatarijs pro rata retinetur. L.2.C.eod.

LXXVIIII.

*In testamento militari Falcidia cessat. si tamen testator heredi * scripto debeat, is ea retinere potest. nam aere alieno deducto legata praestantur.*

* hoc est, heredi bonorum militis.

SCHOLION.

Hoc est, licet postea, quam heres adijt hereditatem, ipsius bona cum defuncti bonis coniuncta sint. est & hoc militare priuilegium, ut heres eo contentus sit, in quantum scriptus fuerit, nec in solidum Falcidiam detrahat. Nam legatis adsimilantur, nec donationes sunt; sicut & quaelibet mortis caussa donatio.

LXXXI.

*Si heres errore * facti Falcidia non est usus, ideoque soluit amplius; id ipsum repetere potest. At si ius ignorauit, non ignoscitur ei.*

* hoc est, quũ ignorauit quãti esset, quod relictum erat legatario, nec Falcidiam retinuit.

LXXXIIII.

Si uir uxori donauerit, uel uxor uiro; morte donantis confirmatur donatio. Et quoniam in hoc fideicommissi est imitatio, per Falcidiam fit detractio.

SCHOLION.

ANATOLIVS. Etiam in donationibus inter uirum & uxorem factis, quando extinguuntur, Falcidia locum habet.

TIT. II. cap. I. them. III. dicitur:

Testamẽta quaedam sunt, in quibus Falcidia non retinetur; sed in eis post deductionem aeris alieni & libertatum, legata praestantur. L.1.§.8.D.si cui plus quam per.

TIT. III. cap. VI. dicitur:

Quoties pater uel mater filios aut filias heredes instituerit, & rogauerit, ut qui prior sine liberis decedit, alteri portionem suam restituat: ualet eius uoluntas, retinente illo trientem bonorum eius, & extrinsecus lucrifaciẽte, si quid ex reditibus bonorum lucrari potuerit; eodem & in lege Falcidia obtinente. Vult enim constitutio, etiam heredem in ipsis rebus Falcidiam retinere, lucrifacientem extrinsecus, si quid ex fructibus rerum percipere possit, l.6.C.ad S.C.Treb.

SCHOLION.

Nota, quod non solum tres uncias, uel ut in Falcidia, portionem ex rebus restituendis retineat; sed etiam citra Falcidiam fructus.

TIT. IIII. cap. VIII. dicitur:

Sancimus, ut si quis unius est filij pater, aut mater, uel duum, uel trium, uel quatuor; non triuncem dumtaxat eis relinquat, sed tertiam Nouel.18.

bonorum suorum partē, hoc est, uncias quatuor; quæ quidem summa pro indicato liberū numero definita esto. Si uero plures, quam quatuor, liberos habeat; dimidiam patrimonij totius eis partem relinquat, ut omnino sex eis unciæ debeantur. atque hæ quatuor uel sex unciæ diuidantur æqualiter in singulos, non iniqua circūuentione quadam in rebus ipsis; (nam heic quoq; fieri potest, ut quidam fraudentur; alijs quidē meliora, alijs uero deteriora percipientibus) sed ut rata cuiusq; pars per omnia tum qualitate, tū quantitate sit æqualis: siue quis hæc per institutionis modum, siue legati nomine reliquerit. Quippe licet ei reliquum bessem uel semissem retinere, quātumq; uoluerit ex eo largiri uel liberis suis, uel extraneis: ut quū natura prius ex officij ratione prospectum fuerit, ita deinde ad exercendā in extraneos liberalitatē procedatur. Huius autem legitimæ portionis, quam adsignauimus, omnino & usumfructū & usum eis cum propriē tate relinquat: si quidem uult liberū dici pater, qui non mox fame pereant, sed habeāt unde uiuant. Atq; hæc non de patre tantum dicimus, sed etiam de matre, & auo, & proauo, & personis femineis, quæ horum cuiq; iunctæ sunt, auia scilicet, & proauia, tam paternis, quam maternis. nec illo deinceps in nepotibus & pronepotibus, qui heredes sui non sunt, nec in potestate testatoris, obseruando; ut triente minus habeant in ea portione, quam parentibus eorum superstitibus relinquere testatores oportebat.

Nota, quomodo Falcidia diuidatur.

Nam integer cum proprietate liberis usus certo debetur.

SCHOLION.

Nota, quod olim ex feminis nati nepotes Falcidiā nō accipiebāt, uelut qui heredes sui nō essent. Præterea, quod hæc lex æqualiter Falcidiā det nepotibus, tā femineo, quā masculo sexu procreatis.

Nō enim excipimus amplius nepotes ex filio, qui paternis auis adgnascuntur; ut illi quidem integram portionem accipiant, quam superstes eorū pater accepturus erat; at uero nepotes, qui filia interueniente ab auo, uel auia paterna materuaue descendunt, minus triente capiant: sed unum & eumdem in omnibus nepotibus atque pronepotibus ordinē instituimus, non ferentes, ut in huiusmodi deterior sit femina, quam maris condicio. Nec enim seorsum mas, neq; femina sola sufficit ad procreationē; sed sicut utrūq; Deus gignendæ subolis caussa coniunxit: ita & nos eamdem utrique seruamus æqualitatem. Quin ne heic quidem insistere legem uolumus. Nam eadem dicimus & de liberis ijs, qui legitimi ex nuptijs suscepti sunt; licet dotes non sint sequutæ nuptias: sed inter coniuges explorata certaque adfectio liberis ius heredum suorum tribuat. Etenim nuptiæ dotem constituunt,

ἑαυτοῦ περιουσίας, τουτέστιν οὐγκίας δ. καὶ τοῦτο εἶναι τὸ διωρισμένον μέτρον, ἄχρι τοῦ ῥηθέντος ἀριθμοῦ. εἰ δὲ ὑπὲρ τοὺς δ. ἔχει παῖδας, τὴν ἡμίσειαν τῆς πάσης περιουσίας αὐτοῖς καταλιμπανέσθω μοῖραν, ὥστε ἑξαούγκιον εἶναι πάντως τὸ ὀφειλόμενον: † ἑκάστου κατ' ἴσον τὸ τετραούγκιον τυχὸν, ἢ τὸ ἑξαούγκιον διαιρούμενον, καὶ τοῦτο οὐκ ἐν ἀδίκῳ περιστάσει πραγμάτων (εἰκὸς γὰρ κἀνταῦθά τινας ἄλλους ἀδικηθῆναι, τῶν μὲν τὰ κάλλιστα, τῶν δὲ τὰ χείρονα λαμβανόντων) ἀλλὰ τοῦτο † δὴ τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ διὰ πάντων ἴσον εἶναι κατά τε ποιότητα καὶ ποσότητα, εἴτε τις αὐτὸ κατὰ τρόπον ἐνστάσεως, εἴτε κατὰ πρεσβείου καταλιμπάνει πρόφασιν. πάρεστι γὰρ αὐτῷ τὸ λοιπὸν ὀκταούγκιον τυχὸν ἢ ἑξαούγκιον ἔχειν, καὶ φιλοτιμεῖσθαι καθ' ὅσον ἂν βουληθείη, ἢ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, ἢ τισὶ τῶν ἔξωθεν: καὶ τῆς φύσεως πρότερον θεραπευθείσης τὰ εἰκότα, οὕτως ἐπὶ τὰ ἔξω φιλοτιμίας χωρεῖν. τοῦ νομίμου δὲ τούτου μέρους, ὅπερ ἀφωρίσαμεν, † πάντως καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐπικαρπίαν πρὸς τῇ δεσποτείᾳ καταλιμπανέτω, εἰ βούλεται πατὴρ παίδων οὐκ εὐθὺς λιμῷ τελευτώντων, ἀλλὰ καὶ ζῆν δυναμένων καλεῖσθαι πατήρ. καὶ ταῦτα φαμὲν, οὐκ ἐπὶ πατρὸς μόνου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μητρὸς καὶ πάππου καὶ προπάππου, καὶ τῶν παρεζευγμένων ἑκάστῳ θηλειῶν προσώπων, μάμμης φαμὲν, καὶ προμάμμης, εἴτε καὶ πρὸς πατρὸς, εἴτε καὶ πρὸς μητρὸς εἶεν, οὐδὲ ἐκείνου φυλαττομένου τὸ λοιπὸν ἐπὶ τοῖς ἐκγόνοις † τοῖς οὐχὶ γνησίοις καὶ προεκγόνοις, καὶ ὑπεξουσίοις, ὥστε παρὰ τὸ τρίτον ἔχειν αὐτοὺς τῆς μοίρας, ἣν τοῖς αὐτῶν γονεῦσι περιοῦσιν ἔδει καταλιπεῖν τοὺς διατιθεμένους.

† ἑκάστου. σημαίνεται, πῶς διαιρεῖται ὁ φαλκίδιος.

† δεῖ.

† πάντως. χρῆσθαι γὰρ ἀκωλύτως μέλλουσιν οἱ παῖδες ἀνελλιπῶς ... διαιτᾶσθαι τῷ ὁ χρόνῳ.

† καὶ προεκγόνοις, τοῖς οὐχὶ γνησίοις καὶ ὑπεξουσίοις.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

[illegible]

Οὐ γὰρ ἐξαιροῦμεν ἔτι τοὺς ἐκγόνους τοὺς ἀπὸ παιδὸς τοῖς πρὸς πατρὸς πάπποις γινομένοις: ὥστε ἐκείνους μὲν τέλειον λαμβάνειν τὸ μέρος, ὅσον ἂν ὁ αὐτῶν πατὴρ ἐλάμβανε περιὼν, τοὺς δὲ ἐκγόνους τοὺς ἀπὸ πάππου διὰ μέσης θυγατρὸς γινομένους, ἢ τοὺς ἀπὸ τῆς μάμμης πρὸς πατρὸς ἢ πρὸς μητρὸς παρὰ τὸ τρίτον λαμβάνειν: ἀλλὰ μίαν τάξιν ἐφ' ἅπασι τίθεμεν ἐκγόνοις καὶ προεκγόνοις: οὐκ † ἀνεχόμεθα τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος ἐν τοῖς τοιούτοις ἐλαττοῦν. οὐδὲ γὰρ τὸ ἄρρεν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, οὐδὲ τὸ θῆλυ μόνον πρὸς τεκνογονίαν αὔταρκες: ἀλλ' ὥσπερ ἑκάτερον συνήρμοσεν ὁ θεὸς πρὸς τὴν τῆς γενεσιουργίας χρείαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς † τὴν τοιαύτην ἑκατέρῳ φυλάττομεν ἰσότητα. ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τούτου ἵσταμεν τὸν νόμον. ταῦτα γὰρ φαμὲν καὶ ἐπ' ἐκείνων τῶν παίδων, οἵπερ ἐκ γάμων εἰσὶ γνησίων, εἰ καὶ μὴ προῖκες τοῖς γάμοις ἀκολουθήσουσιν, ἀλλὰ διάθεσις ὡμολογημένη καὶ σαφὴς μεταξὺ τῶν συνοικούντων οὖσα, τοῖς παισὶ διδοίη τὸ γνήσιον. προῖκα μὲν γὰρ ἀποτελεῖ γάμος, γάμον

† ἀνεχόμεθα.

† τὴν [illegible]

γάμον δὲ προῖκες οὐ ποιοῦσιν, ἀλλὰ τῶν συνοικούντων ἀμοιβαία διάθεσις. ταῦτα δὲ κρατείτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ μεταγενεστέρας διαθέσεως μετὰ προικώων, κατὰ τὰς ἡμετέρας διατάξεις γενομένων γνησίων.

nuptias uero non dotes efficiunt, sed ipsorũ coniugum adfectio mutua. Ceterum hæc ualeant & in ijs, qui ex adfectione postea sequuta, per instrumenta dotalia secundum constitutiones nostras legitimi facti sunt.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Οἷον, εἰ πρότερον εἶχεν αὐτὴν παλλακήν, εἶτα δὲ σεμνὴν γαμετὴν ἐπ' αὐτῇ κατέστησε μὴ ἰλλούστριος ὤν, γαμετὴ γίνεται· καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς παῖδες, γνήσιοι ὡς ἐπὶ τῶν ἰλλουστρίων ἀεὶ, εἰ προικῷα μετὰ ταῦτα γένηται. κυροῦται γὰρ ὁ ἔννομος μετὰ ταῦτα γάμος ἐπὶ μὲν τῶν ἀξιωματικῶν ἀπὸ τῆς ὡς πρὸς γαμετὴν διαθέσεως, ἐπὶ δὲ τῶν ἰλλουστρίων ἀπὸ τῆς τῶν προικώων γραφῆς.

SCHOLION.

Puta, si prius eam uir concubinã habuit, deinde uero ceu matronam retinuit, quum ipse non esset illustris, fit uxor, & suscepti ex ea liberi sunt legitimi, sicut & in illustribus; si cũ ea deinceps instrumẽta dotalia cõfecta fuerint. Nam legitimũ matrimoniũ postea cõfirmatur in ijs quidem, qui positi sunt in dignitate, per adfectionẽ coniugalẽ: in illustrib. uero, per instrumẽtorũ dotaliũ cõfectionẽ.

Ζήτει τὸ αὐτὸν δ. τίτλον, κεφάλαιον ιζ. ἐν ᾧ φησίν, δύνασθαι τὸν παῖδα τὴν κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς, ἢ τῆς δωρεᾶς μέμψιν κινεῖν, εἰ μὴ τὸ καταλελειμμένον αὐτῷ διὰ πάντων ἀρκεῖ αὐτῷ πρὸς τὸ γ. ἢ ἐπέγνω τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν, ἢ ἐρρώθη καταδρομῇ, καὶ μείζων ἐστὶ τῶν κε. ἐνιαυτῶν. καὶ ὅτι χώραν τῇ μέμψει καὶ κατὰ τῶν μητρῴων δωρεῶν, εἰ μὴ ἡ θυγάτηρ ἔλαβε τὸ ἀναλογοῦν εἰς τὸ τρίτον.

Quærito & eumdem IIII. tit. cap. XVII. in quo dicitur; posse filium aduersus testamentum patris aut donationẽ querelam instituere, nisi quod ei relictũ est, per omnia sufficit ad trientẽ; uel iudicium patris agnouit, uel testamentum decursu temporis firmatum est, & ipse maior est annis XXV. factus. Item, esse querelæ locum etiam cõtra maternas donationes, nisi filia tantum accepit, quantum trienti respondet. L. 8. C. de inoff. test.

ΤΙΤΛΟΥ ε. ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Θεσπίζομεν ὥστε εἴ τις δωρεὰν ἄμετρον εἴς τινα ἢ τινὰς τῶν παίδων ποιήσαιτο, ἀνάγκην ἔχειν ἐν τῇ διανομῇ τοῦ κλήρου τοσοῦτον ἑκάστῳ τῶν παίδων φυλάττειν, † τὸ ἐκ τοῦ νόμου μέρος, πρὶν τὴν δωρεὰν ὁ πατὴρ εἰς τὸν παῖδα, ἢ εἰς τοὺς παῖδας τοὺς ταύτῃ τετιμημένους ποιήσαιτο. οὕτω γὰρ οὐδεὶς † ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς ἐγκαλέσουσιν, ἔχοντες μὲν ἐν πάσῃ τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς τὸ ἀπὸ τῶν νόμων, κατὰ τοσοῦτον δὲ αὐξομένου † τοῦ μέτρου, καθόσον καὶ τὰ πράγματα εἶχε τοῦ πατρὸς, πρὶν ταῖς δωρεαῖς ἐξαντληθείη. οὐ δυναμένων τῶν ταῖς δωρεαῖς τετιμημένων παίδων φάσκειν, ἀρκεῖσθαι μὲν ταῖς ἀμέτροις ταύταις δωρεαῖς, δοκεῖν δὲ ἀφίστασθαι τοῦ πατρῴου κλήρου, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαζομένων μὲν, εἰ ἀρκοῦνται ταῖς δωρεαῖς, καταδέχεσθαι τὸν κλῆρον, ἀνάγκην δὲ ἐχόντων πᾶσι τρόποις ἐπανισοῦν τοῖς ἀδελφοῖς τὸ ἐντεῦθεν διαφέρον, καθ' ὅσον εἰρήκαμεν μέτρον, ὥστε † ἔλαττον αὐτοὺς ἔχειν τὸ ἐκ τῶν νόμων αὐτοῖς ὀφειλόμενον, διὰ τὴν γενομένην ἐπὶ τῆς δωρεαῖς ἀμετρίαν. ταῦτα μέντοι φαμὲν περὶ παίδων κεχαρισμένων ὄντων αὐτοῖς, οὐ μὴν περὶ τῶν ἀγνωμόνων, καὶ οἷς ὁ πατὴρ δικαίαν τε καὶ νόμιμον ἀχαριστίαν ἐπάγει. εἰ γὰρ τοῦτο οὕτως ἔχον φανείη, καὶ ἀποδειχθείησαν αἱ τῆς ἀχαριστίας αἰτίαι, ἔστω τὰ τῶν νόμων τῶν ἐπὶ τοῖς ἀχαρίστοις κειμένων κύρια, † ἐκ τῆσδε ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ἐλαττούμενα.

† ἴσον ὂν τὸ ἴσα.
† ἐπὶ ταῖς.
† τοῦτ' ἐστὶ μοίρας.
† μὴ ἔλαττον.
† ἐλλιπῆ.

TIT. V. cap. I. dicitur:

Sancimus, ut si quis immodicam donationem in aliquẽ uel aliquos ex filijs fecerit, necesse habeat in hereditatis distributione tantum cuiq; filiorum seruare, quanta erat legitima portio prius, quam pater eam donationẽ in filium uel filios, in quos eam cõtulit, faceret. Nam hoc modo nõ amplius de donationibus querẽtur, quum in uniuersa patris substantia portionem legitimam habeant, eiusq; summa tãtum excrescat, quanto erant maiora patris bona prius, quam donationibus exhaurirentur. neque dicere filij poterunt, qui donationibus his ornãtur, se donationibus illis immodicis contentos, paterna hereditate abstinere uideri. quippe non coguntur illi quidem, si donationibus ijs contẽti sunt, hereditatem agnoscere; sed omnibus tamen modis exæquare fratribus id, quod illinc eorum interest, ea quæ dictum a nobis est mensura, cõpelluntur: ut scilicet illi propter factã donationũ immensitatem nihilominus habeant id, quod eis legitime debetur. Atq; hæc de liberis dicimus, qui parentibus accepti sunt, non de contumacibus, & quibus pater iustam atq; legitimam notã ingratitudinis inurit. Quippe si rem ita se habere paruerit, & caussæ ingratitudinis ꝓbatæ fuerint: rata sunto, quæ leges de ingratis latæ statuunt, nec eis hac sanctione nostra qdquã detrahatur. Nouel. 92.

Ἐν δὲ τῷ δ. κεφαλαίῳ.

Εἴ ποτέ τις διάθηται, καί τι πρᾶγμα ἀκίνητον τῇ ἰδίᾳ φαμιλίᾳ, ἢ ἑτέρῳ τινὶ προσώπῳ ὀνόματι λεγάτου καταλείψει, καὶ ἰδικῶς εἴπῃ, μηδενὶ χρό-

[illegible]

Et cap. IIII.

Si quis testatus fuerit, & rem immobilem familiæ suæ, uel alij cuidam persõnæ legati nomine reliquerit, ac specialiter adiecerit, ne unquam

quam ea res alienetur, sed ut apud heredes, eiusue successores, cui relicta fuerit, maneat: in hoc legato legem Falcidiam nullum prorsus locum habere iubemus, quandoquidem ipse testator eius alienationem prohibuit.

Legito & lib. XXXV. tit. XI. cap. IIII. & XLVI. & LXII. them. II. & LXXII. Item lib. XXXIX. tit. I. cap. XLVI. cuius hæc uerba sunt:

l. 26. C. de inoff. test. *Ex quatuor uncijs impuberi filio heredi instituto pater substituere directo potest, nec id esse detractio uidetur.*

Legito & lib. XLVII. tit. III. cap. XXXIX. in quo dicitur:

Si quid moriens sine condicione tibi donauero, heredes mei non recte retinēt, ac Falcidiam petunt. Nam Falcidia non in simplicibus, sed mortis caussa donationibus locum habet.

SCHOLION.

Legito & nouellam I. cap II. & nouel. XIIX. in qua dicitur, non solum Falcidiam IIII. unciarum esse, uerumetiam portionis huius heredes habere præter proprietatem ipsum usum & usumfructum. Item nouellā XCII. in qua tractatur de immodicis in filios donationibus.

DE IVREIVRANDO, QVOD MORIENS DE MODO PATRIMONIJ SUI PRÆSTITIT.

Tit. VI. cap. ……

Sancimus, ut si quis inuētario facto, siue per scripturam propriæ manus, siue ab alio quidem scripto, ab se uero subsignato, uel in testamenti tabulis patrimonij sui modum expresserit, heredibus forte partim absentibus, partim præsentibus, aut omnibus etiam præsentibus; non liceat heredibus abnuere, neq; dicere, suppreßisse quē heredū res aliquas extra illas, quas defunctus expresserit: sed si iusiurandum moriens præstet, aut per testamēti tabulas sacramento testetur, nihil sibi præter has rerum esse; contenti sint hoc ipso heredes, siue liberi, siue extranei sint, neq; curiosius scrutentur, neque calumniam suis coheredibus intentent. Et hæc quidem in heredibus, qui quodam modo ijdem cum defunctis esse uidentur, ualere uolumus: sed nequaquam respectu creditorum esse rata, quum legibus nostris expressum sit, quæcumque pro se quis dixerit aut scripserit, ea nec ipsi prodesse, nec præiudicium creditoribus parere; sed eos habere facultatem omnia quo uelint modo perscrutandi; ac heredes ijs, quæ a testatore dicta sunt, insistere. Sitque adeo res pœna inter heredes, ut qui aduersatur his, omnino relictis sibi rebus frui nequeat; eaque subsit neceßitas, ut uel omnibus obtemperent, uel omnia respuant; nec par-

ναι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκποιηθῆναι, ἀλλὰ παρὰ τοῖς κληρονόμοις, ἢ διαδόχοις ἐκείνου, ᾧ τινι καταλειφθῇ, διαμένειν· ἐπὶ τούτου τοῦ λεγάτου κελεύομεν τὸν Φαλκίδιον νόμον χώραν παντελῶς μὴ ἔχειν, ἐπειδὴ τὴν ἐκποίησιν τούτου, αὐτὸς ἐκώλυσεν ὁ διαθέμενος.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. λε. τίτλ. ια. κεφάλ. δ. καὶ μς. καὶ ξβ. θεμ. β. καὶ οβ. καὶ βιβλ. λθ. τίτλ. α. κεφάλαιον μς. ἐν ᾧ φησίν.

Τῷ εἰς τετράγκιον γραφέντι ἀνήβῳ παιδὶ κληρονόμῳ, δύναται κατὰ αὐθεντίαν ὑποκατάστατον περιέχειν ὁ πατήρ· καὶ οὐ δοκεῖ τοῦτο μείωσις εἶναι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μζ. τίτλον γ. κεφάλαιον λθ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τι τελευτῶν χωρὶς αἱρέσεως δωρήσωμαί σοι, οὐ καλῶς οἱ κληρονόμοι μου † παρακρατῇ καὶ Φαλκίδιον ἐπιζητοῦσιν. ὁ γὰρ Φαλκίδιος οὐκ ἐπὶ τῶν ἁπλῶν δωρεῶν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν θανάτου αἰτίᾳ χώραν ἔχει. † παρακρατοῦσι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν α. κεφάλ. β. καὶ νεαρὰν ιη. ἐν ᾗ φησί, μὴ μόνον δ. γο ἶναι τὸν φαλκίδιον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔχειν πρὸς τῇ δεσποτείᾳ καὶ τὴν χρῆσιν καὶ ἐπικαρπίαν τοὺς κληρονόμους τοῦ μέρους τούτου. καὶ νεαρὰν ϞΒ. ἐν ᾗ φησὶ καὶ περὶ τῶν εἰς τοὺς παῖδας ἀμέτρων δωρεῶν.

ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ ΔΟΘΕΝΤΟΣ ΠΑΡᾺ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΩ͂ΝΤΟΣ ἝΝΕΚΕΝ ΤΟΥ ΜΈΤΡΟΥ ΤΗ͂Σ ΑὐΤΟΥ͂ ΟὐΣΊΑΣ.

Τίτλος ς. κεφ……

Θεσπίζομεν, εἴτις ἀπογραφὴν πεποιηκώς, εἴτε ἰδιόχειρον, εἴτε δὴ ἑτέρου μὲν γραφεῖσαν, παρ᾽ αὐτοῦ δὲ ὑποσημειωθεῖσαν, ἢ ἐν ταῖς αὐτοῦ διαθήκαις τὸ τῆς οὐσίας τῆς αὐτοῦ † ποιήσει φανερόν, τῶν κληρονόμων ἴσως τῶν μὲν ἀπόντων, τῶν δὲ παρόντων, ἢ καὶ πάντων παρόντων: μὴ ἐξεῖναι τοῖς κληρονόμοις πρὸς ταῦτα ἀνανεύειν, μηδὲ λέγειν, † ὅς τις τῶν κληρονόμων ἀπέκρυψε πράγματα, ἔξω τῶν ῥηθέντων παρὰ τοῦ τελευτήσαντος. ἀλλ᾽ εἴπερ ὅρκον ὁ τελευτῶν ὑπόσχοι, ἢ διομόσαιτο κατὰ τὰς ἑαυτοῦ διαθήκας, ὡς οὐδέν ἐστιν ἕτερον αὐτῷ παρὰ ταῦτα: τοῦτο στέργειν τοὺς κληρονόμους, εἴτε παῖδες, εἴτε καὶ ἐξωτικοί εἰσιν: καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, μηδὲ συκοφαντεῖν τοὺς ἑαυτῶν † κληρονόμους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς κληρονόμους, οἵπερ τὸ αὐτό πως δοκοῦσι τοῖς τελευτῶσιν εἶναι, κρατεῖν βουλόμεθα. οὐ μὴν τοῦτο κύριον εἶναι καὶ πρὸς δανειστάς, διότι τοῖς ἡμετέροις εἴρηται νόμοις, ὅπερ ἄν τις ὑπὲρ ἑαυτοῦ φήσειεν ἢ γράψειεν, ταῦτα μηδὲν αὐτὸν ὠφελεῖν, μήτι τοῖς δανεισταῖς προκρίνειν, ἀλλ᾽ ἐκείνοις ἄδεια ἔστω πάντα ἀνερευνᾶν, ὃν βούλονται τρόπον. τοὺς κληρονόμους δὲ ἐμμένειν τοῖς παρὰ τοῦ διατιθεμένου ῥηθεῖσι. καὶ ἔστω γε ποινὴ τοῦ πράγματος ἐν τοῖς κληρονόμοις τὸν ἐναντιούμενον τούτοις μὴ δύνασθαι τῶν καταλελειμμένων αὐτῷ παντελῶς ἀπολαύειν: ἀνάγκης ὑπούσης ἢ πείθεσθαι πᾶσιν, ἢ πάντα διαπτύειν, καὶ μὴ τὰ μὲν αἱρεῖ-

† μήνυσιν. † ὅστις. † συγκληρονόμους.

αἱρεῖσθαι, τοὺς δὲ διαμάχεσθαι· ἀλλὰ τὴν τοῦ τελευτήσαντος βουλὴν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ διαδόχων οὕτω φυλάττεσθαι, ὡς κατὰ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι ταύτῃ θαῤῥεῖν.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. μβ.

ΤΊΤΛ. α. β. γ.

Ζήτει ἐν τῷ τίτλῳ περὶ κληρονομίας καὶ ἐνστάσεως ἀνιόντων, καὶ κατιόντων, καὶ κυοφορουμένων.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ἘΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΊΩι ἐρωτωμένων καὶ ἀποκρινομένων.

ΤΊΤΛ. δ. κεφ. β.

Πρὸς μόνην ἀπόδειξιν ἀρκεῖ ἡ τοῦ ἐρωτωμένου ἀπόκρισις, εἴτε ταῖς κληρονομίαις, εἴτε τοῖς ἄλλοις πράγμασιν.

ια.

† ἐνέχεται. Ἐὰν ὁ μὴ ὢν κληρονόμος ἐρωτηθεὶς εἴπῃ κληρονομεῖν εἰς τόσον, † ἀναγκάζεται πρὸς αὐτό. πιστεύεται γὰρ καθ' ἑαυτοῦ. εἰ δὲ μερικῶς ὤν, ἢ μηδ' ὅλως, εἴπῃ κληρονομεῖν, εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται. † ἐνέχ. καὶ ὁ εἰπὼν εἰς ἧττον μέρος κληρονομεῖν, † ὅπερ ἐστίν, εἰ μὴ εὐλόγως ἐπλανήθη. ἴσως γὰρ αὐτῷ προσηύξησεν ἀγνοοῦντι, ἢ εἰς ἄδηλον μέρος ἐγράφη κληρονόμος.

ιβ.

Ἔξεστι τῷ ἀποκρινομένῳ μεταμέλεσθαι, εἰ μὴ ἐντεῦθεν ζημιοῦται, καὶ μετὰ ταῦτά τις ἔγνω ἐκ δικαιωμάτων ἢ ἐπιστολῶν περὶ τοῦ ἰδίου δικαίου.

ιγ.

Τότε πλαστῶς καταθέμενός τις ἐνέχεται, ὅταν ἀπὸ τῆς αἰτίας, ἐξ ἧς ἠρωτήθη, ἀγωγὴ κατά τινος ἁρμόζει. † ἑαυτόν. τὴν γὰρ καθ' ἑτέρου, εἰς † ἑαυτὴν μεταφέρει.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. μγ.

ΤΊΤΛ. α.

Ζήτει ἐν τῷ περὶ ἐπερωτήσεων τίτλῳ.

ΤΊΤΛ. β. καὶ γ.

ΠΕΡῚ ἘΠΕΡΩΤΉΣΕΩΝ ΔΟΎΛΩΝ διαλαμβάνεται.

ΤΊΤΛ. δ. φησὶ

ΠΕΡῚ ΠΡΑΙΤΩΡΊΩΝ ἘΠΕΡΩΤΉΣΕΩΝ.

ΤΊΤΛ. ε.

Εὑρήσεις ἐν τῷ εἰρημένῳ περὶ ἐπερωτήσεων τίτλῳ.

ΠΕΡῚ ἈΛΛΗΛΟΚΛΗΡΟΝΟΜΊΑΣ.

Τίτλος ς. κεφ. δ.

Ὅτι ἐὰν συμφωνήσωσι τινὲς ὥστε τὸν προτελευτῶντα τῷ ἑτέρῳ διδόναι τὴν οὐσίαν, ἄχρηστον τὸ γεγονός, κατὰ τῶν καλῶν τρόπων ὄν. οὔτε γὰρ σύμφωνον, οὔτε ἐπερώτησις οὕτω γινομένη ἰσχύει.

tim agnoscāt, partim oppugnent: sed ut defuncti iudicium sic a successoribus eius seruetur, ut in nullo ei aduersari audeant.

BASILICORVM LIBER XLII.

TIT. I. II. III.

Quare in titulo de successione ac institutione tam adscendentium, quam descendentium, & postumorum.

DE HIS QVI INTERROGANTVR in iudicio, & qui respondent.

Tit. IIII. cap. II.

Ad probationem tantummodo interrogati responsio, tam in hereditatibus, quam in alijs rebus sufficit. l. 1. §. ult. D. de interr.

XI.

Si quis, quum heres non esset, interrogatus responderit, in tantum se heredem esse; in tantumdem cōuenitur. quippe fides ei contra se habetur. Sin quum ex parte, uel quum omnino heres non esset, heredem se dixerit; ex asse conuenitur. Itidem & qui se dixerit heredem ex minori, quā heres est. nisi ratione iusta errauit. nam fortassis ignoranti [pars] adcreuit, uel ex incerta parte fuit heres scriptus.

XII.

Licet respōdenti pœnitere, si nullum inde damnum sit; & si postea quis ius suum plenius ex instrumentis uel epistolis cognouerit.

XIII.

Tunc qui falso quid deponit, tenetur; quum ex caussa, propter quam interrogatus est, in aliquem actio competit. nam quæ cum alio esset, eam in se transfert.

BASILICORVM LIBER XLIII.

TIT. I.

Quare in titulo de stipulationibus.

TIT. II. & III

DE STIPVLATIONIBVS SERVORVM tractatur.

TIT. IIII. dicitur

DE PRAETORIIS STIPVLATIONIBUS.

TIT. V.

Inuenies in dicto de stipulationibus titulo.

DE PACTO MVTVAE SVCCESSIONIS.

Tit. VI. cap. IIII.

Si qui stipulati fuerint, ut prior ex eis moriēs alteri det patrimonium suum; inutile est, quod gestum est, quum sit contra bonos mores. Nec enim pactum, nec stipulatio sic facta, ualet. l. 4. C. de inut. stip.

SCHOLION.

THEODORVS. Neque pactum, neque stipulatio contra bonos mores facta, ualet. Legito & lib. XI. tit. I. cap. LXVIII. item lib. XXIX. tit. V. cap. XXXV.

DE MVLTIS SEV POENIS, TAM ex stipulationibus, quam condemnatione iudicum.

Tit. VII. cap. III.

l.4.C.de mod. mult. *Vsq. ad quinquaginta libras in peccatis grauissimis praefecti [praetorij] mulctent.*

In actu constituti prouinciarum praesides usque ad duas uncias multam irrogent. Proconsules uero, & comes Orientis, & praefectus Augustalis usque ad senas uncias. Ceteri spectabiles iudices, & qui uicem praefectorum gerunt, ad tres uncias usque multam irrogent. Atq. omnes hae multa addicuntur aerario, nisi operi publico, uel publico cursui, uel usui cuidam alij necessario deputatae fuerint.

IIII. cap.

Non potest quis amplius, quam ter, eumdem eodem anno multare. nam ceteroquin multam quidem fisco, duplum uero multato restituet: salua scilicet poena in eos statuta, qui grauiora delicta cōmiserint, puta sacrilegium, raptum uiolentum, concussionem, furtum, & si quid eiusmodi est.

Legito & tit. I. cap. XV. & XVI. them. II. & cap. XIX. & LXIX. & CXXI. them. VI.

Legito & lib. XXIII. tit. III. cap. XIX. & LVIII. cuius haec uerba sunt:

l.15.C.de usur. *Non potest quis poenam stipulari, ultra legitimarum usurarum quantitatem.*

BASILICORVM LIBER XLIIII.

DE LEGATIS.

TIT. I. CAP. I.

Legito & nouel. I. cap. I. in quo dicitur, quod uoluntatem testatoris implere coguntur.

*Legatum * est donatio testamento relicta.*

V.

Electione † legata, semel optare possumus.

VII.

* l.36.D.de leg.2.

† l.5.D.de leg.1.

Legatum seruo meo delatum repudiare possum. Si testator fundi legati partem alienauerit, reliquum dumtaxat datur. quia etiam si adiecisset aliquid ei, legatum augeretur.

XI.

Si filiumfamilias heredē instituero, uel legatum ei dedero: rectè legato patrē uel dominum eius grauo. Ac si quidem rogauero, ut extero hereditatem restituat; ex persona filij Falcidiam

ΣΧΟΛΙΟΝ.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Οὔτε πάκτον, οὔτε ἐπερώτησις γενομένη ἐναντία τῶν χρηστῶν τρόπων ἔρρωται. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ια. τίτλ. α. κεφ. ξη. καὶ βιβλίον κθ. τίτλ. ε. κεφ. λε.

ΠΕΡῚ ΠΡΟΣΤΊΜΩΝ ἬΤΟΙ ΠΟΙΝῶΝ τῶν ἐξ ἐπερωτήσεως, καὶ τῶν ἀπὸ καταδίκης ἀρχόντων.

Τίτλος ζ. κεφάλαιον γ.

Μέχρι πεντήκοντα λιτρῶν ἐπὶ τῶν βαρυτάτων ἁμαρτημάτων οἱ ἔπαρχοι προστιματώσουσι.

Οἱ δὲ ἔμπρακτοι τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες μέχρι δύο γο προστιματώσουσι. οἱ δὲ ἀνθύπατοι καὶ ὁ κόμης τῆς ἀνατολῆς, καὶ ὁ αὐγουστάλιος ἄχρι ἓξ οὐγκιῶν. οἱ δὲ λοιποὶ περίβλεπτοι ἄρχοντες καὶ οἱ ἐν τάξει τῶν ἐπάρχων ὄντες, μέχρι τριῶν οὐγκιῶν προστιματώσουσι. ταῦτα δὲ πάντα πρόστιμα, τῷ ταμείῳ προσκυρωθήσονται, εἰ μὴ ἔτυχον εἰς δημόσιον ἔργον ἢ εἰς τὸν δρόμον ἢ εἰς ἀναγκαίαν ἑτέραν ἀφορισθέντα χρείαν.

Ἐν δὲ τῷ δ. κεφαλαίῳ.

Οὐ δύναταί τις πλέον τοῦ τρίτου προστιμῆσαι τῷ αὐτῷ κατὰ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτόν. ἐπεί τοιγε τὸ προστιμηθὲν μὲν τῷ δημοσίῳ, τὸ δὲ διπλάσιον ἀναδώσει † τῷ προστιθέντι: σωζομένης δηλονότι τῆς τετυπωμένης τιμωρίας κατὰ τῶν τὰ μείζονα πταιόντων, οἷον ἱεροσυλίαν, ἁρπαγὴν μετὰ βίας, διασεισμόν, κλοπήν, καὶ ἔτι τοιοῦτον. † τῷ προστιμωμένῳ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. α. κεφάλ. ιε. καὶ ις. θεμ. β. καὶ κεφάλ. ιθ. καὶ ξθ. καὶ ρκα.

θεμ. ς.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κγ. τίτλον γ. κεφαλ. ιθ. καὶ νη. ἐν ᾧ φησίν.

Οὐ δύναταί τις πρόστιμον ἐπερωτᾶν ὑπὲρ τὴν τῶν νομίμων τόκων ποσότητα.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. μδ.

ΠΕΡῚ ΛΕΓΆΤΩΝ.

ΤΊΤΛΟΣ α. κεφάλ. α.

Λεγάτον ἐστὶ δωρεὰ ἐν διαθήκῃ καταλειφθεῖσα. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν α. κεφαλ. α. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι ἀναγκάζονται τὴν τοῦ διαθεμένου βούλησιν πληροῦν.

ε.

Ἐπιλογῆς λεγατευθείσης, ἅπαξ ἐπιλέξασθαι δυνατόν.

ζ.

Τὸ λεγατευθὲν τῷ δούλῳ μου δύναμαι παραιτεῖσθαι. ἐὰν μέρος τοῦ λεγατευθέντος ἀγροῦ ἐκποιήσῃ ὁ διαθέμενος, τὸ λοιπὸν μόνον δίδοται. ἐπειδὴ καὶ ἐὰν εἰς αὐτὸ προσθήσῃ, αὔξει τὸ λεγάτον.

ια.

Ἐὰν γράψω κληρονόμον ὑπεξούσιον, ἢ λεγατεύσω αὐτῷ καλῶς βαρῶ τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην αὐτοῦ λεγάτῳ. καὶ εἰ μὲν ἐξωτικῷ ἐπιτρέψω τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστῆσαι, παρακρατεῖ ἐκ προσώπου τοῦ υἱοῦ Φαλκί-

Φαλκίδιον. εἰ δὲ αὐτοῦ τῷ υἱῷ εἶπον ἀποκαταστῆσαι, οὐ παρακρατεῖ. εἰ δὲ τὸν πατέρα παρακαλέσω τὸ περιερχόμενον εἰς αὐτὸν μετὰ θάνατον ἀποκαταστῆσαι τῷ υἱῷ· καὶ ζῶντος αὐτοῦ ὁ υἱὸς ἀποθάνῃ, τὸ πᾶν ὁ πατὴρ παρακρατεῖ.

ιδ.

Ἐὰν πρᾶγμα ἑνουμένως δύο τισὶ ληγατευθῇ, ὧν ὁ εἷς οὐκ ἔστιν ἐν φύσει, μόνον τὸ ἥμισυ ὁ περιὼν λαμβάνει.

ιϛ.

Ἐὰν ληγατευθῇ ἐμοὶ καὶ κυοφορουμένῳ, μὴ τι-
† καθ. κτομένου τοῦ κυοφορουμένου, τὸ πᾶν λαμβάνω, † καὶ εἴπῃ ὁ διαθέμενος ἀναλογοῦντα μέρη λαβεῖν ἡμᾶς.

κα.

Ἐὰν πολλοῖς ληγατευθῇ, καὶ μὴ λεχθῇ μέρος, ἐξ
† ἴσων. ἴσου λαμβάνουσιν. ἐὰν † ἔχω δύο δούλους ληγατεύσω τὸν ἕνα, καὶ μὴ δηλωθῇ ποῖον: ὁ ληγατάριος ἔχει τὴν ἐπιλογήν. ἀγέλης ληγατευθείσης, καὶ τὰ προστεθέντα λαμβάνει ὁ ληγατάριος. εἰ δὲ καὶ μειωθῇ, καὶ εἰς ἕνα βοῦν περιστῇ, λαμβάνει αὐτὸν ὁ ληγατάριος, εἰ καὶ ἐπαύσατο εἶναι ἀγέλη. καὶ οἴκου ληγατευομένου καὶ καιομένου, λαμβάνει τὸ ἔδαφος.

κγ.

Ἐὰν προσθήσῃ ὁ διαθέμενος μετὰ τὴν διαθήκην τῷ ληγατευθέντι ἀγρῷ μέρος ἐξ ἑτέρου ἀγροῦ ἢ ἐκ τοῦ ληγατευθέντος ἑτέρῳ ἀγρῷ μέρος προσκυρώσῃ, τὸν ληγατάριον ὁρᾷ καὶ ἡ μείωσις καὶ ἡ αὔξησις, ὡς ἐπὶ τῆς προσχώσεως. οὐ κατὰ φύσιν γάρ ἐστι τὰ ὀνόματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν οἴκων, ἀλλὰ πρὸς τὴν βούλησιν τῶν δεσποτῶν. δῆλον πρᾶγμα ἐὰν ληγατευθῇ καὶ ἀπόληται, ὁ ληγατάριος ζημιοῦται, εἰ μὴ δόλος ἢ ῥαθυμία γέγονε τοῦ κληρονόμου, ἢ ὑπέρθεσις εἰς τὸ μὴ δοθῆναι ἔνθα ἦν.

κδ.

Ἐὰν μέρος οὐσίας ληγατευθῇ, ἐπιλογὴν ἔχει ὁ κληρονόμος, ἢ τὸ μέρος τῶν πραγμάτων δοῦναι, ἢ τὴν ἀποτίμησιν αὐτοῦ. τῶν μέντοι ἀδιαιρέτων καὶ δυσδιαιρέτων, πάντως τὸ τίμημα δίδωσιν.

κθ.

Ἐὰν πολλοὺς ἔχων πέτρους, ληγατεύσω σοι πέτρον, καὶ μὴ δηλωθῇ ποῖον, ὁ κληρονόμος ἔχει τὴν ἐπιλογήν.

λ.

Ἐὰν οἱ μὲν συνεζευγμένοι εἰσὶν, οἱ δὲ διεζευγμένοι, πρόσωπον ἑνὸς ὑπέχουσιν οἱ συνεζευγμένοι. ἐὰν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πολλάκις μοι ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ληγατευθῇ, ἅπαξ μόνον ἢ τὸ πρᾶγμα ἢ τὴν ἀποτίμησιν λαμβάνω. εἰ δὲ ἐν διαφόροις διαθήκαις, ἀπὸ μὲν τῆς μιᾶς τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ δὲ τῆς ἄλλης τὸ τίμημα λαμβάνω. ἐὰν δύο τισὶ ληγατευθῇ πρᾶγμα, ὧν ὁ εἷς κληρονόμος ἐστὶν: οὐ καλῶς αὐτῷ ἀφ' ἑαυτοῦ ληγατεύεται, ἀλλὰ τοῦτο τῷ συλληγαταρίῳ ἁρμόζει. εἰ γὰρ καὶ δυσὶ κληρονόμοις γραφεῖσι, τῷ μὲν εἰς Γο ια. τῷ δὲ εἰς Γο α. ληγατευθῇ πρᾶγμα: ὁ μὲν εἰς τὰς ια. Γο κληρονομῶν, ια. Γο ἕξει τοῦ ληγάτου: ὁ δὲ ἕτερος α. εἰ δὲ ληγατάριος, γένηται κληρονόμος ἑνὸς τῶν κληρονόμων, ἀμείωτον ἕξει τὸ ληγατευθὲν αὐτῷ.

retinet. Si uero iussero, ut ipsi filio restituat, non retinet. Quod si patrē rogauero, quod ad se peruenit, post mortem suam filio restituere; isq́ uiuo patre decesserit: totum pater retinet.

XIIII.

Si duobus res coniunctim legata sit, quorum alter in rerum natura nō fuerit: solam partem dimidiam accipit is, qui exstat.

XVI.

Si mihi & postumo legatum sit, non nato postumo totum capio; quamuis testator expresserit, debere nos uiriles partes capere.

XXI.

Si pluribus legatū sit, nec adiecta sint partes; aequas capiūt. Si duos seruos habēs, unū legauero, nec indicatū sit, quē legauerim: electionem legatarius habet. Grege legato, & quae accessere postea, legatarius accipit. Quod si grex deminutus sit, & unus bos superfit: capit eū legatarius, quamuis grex esse desierit. Itidem domo legata, si ea combusta sit, aream uindicat.

XXIII.

Si testator post factū testamētū fundo legato partē ex alio agro adiecerit, aut ex fundo legato partē alteri fundo addixerit: tā deminutio, quā accessio legatariū respicit, sicut in alluuione. Nō enim natura fundorū domorumq́ nomina cōstituta sunt, sed destinatione dominorum. Si certa res legata sit, eaq́ perierit: legatarÿ detrimento est, nisi dolo & culpa heredis factū sit, uel mora interuenerit, quo minus eā ibi, ubi esset, traderet. Si testator fundo leg. l. quod in rerū ff. de leg.

XXIIII.

Si pars bonorū legata sit, heres electionē habet, aut partē rerū dādi, aut earū aestimationē. Earū tamē rerū, quae indiuisa sunt, & quae difficulter diuiduntur, aestimationē omnimodo praestat.

XXIX.

Si plures Petros habens, Petrū tibi legauero, nec pareat de quo senserim: heres electionem habet.

XXX.

Si quidam coniuncti sint, quidam disiuncti; personam unius coniuncti sustinent. Si eadē res saepius mihi legetur in eodem testamento, semel dūtaxat uel rem, uel aestimationē consequor. sin autē in diuersis testamentis, ex uno quidē rem, ex altero aestimationem cōsequor. Si duobus res legata sit, quorum alter heres est: non recte a semetipso ei legatur, ideoq́ hoc collegatario competit. Nam si duobus heredibus institutis, uno ex undecim uncÿs, altero ex una uncia, res quaeque legata sit: unciarum undecim heres uncias XI. rei legata consequetur, & alter unam. Plane si legatarius heres exstiterit uni ex heredibus, sine detractione legatum consequetur.

XXXI.

XXXI.

Si seruus alienus legatus sit, eumq; dominus eius manumiserit; nihil debetur.

XXXIII.

Seruo generaliter legato, nec optimus nec pessimus datur. Nō enim actorē quis eligere potest.

XXXIIII.

Idem cap. IIII. tit. II. dicitur.

Legatarius pro parte adquirere, pro parte repudiare non potest. Heredū uero legatarij potest alter partem suam adquirere, alter repudiare.

XXXV.

Si seruus legatus in fuga sit, uel lōginquo absit; heres suis eum sumtibus requirit. Fructus heres præstat, nō quos percepit; sed quos legatarius percipere potuit. Idem & in operis seruorum, & uecturis iumētorum, & naulis nauium, & pensionibus ædificiorum. In usuris autem iudex morem regionis sequitur. Ceterum post moram, interitum quoq; rei legatæ agnoscit heres; sicut in stipulatione, si post morā res interierit, æstimatio præstatur. item quæcumq; adquiri poterant per seruum legatum, puta hereditas, aut legatum, aut quid aliud. Omnia præterita uectigalia rei legatæ heres soluit. Si duos fundos eiusdem nominis habens, unum legauero, nec quem legem expressero: minor præstatur, nisi contrariam fuisse uoluntatē meā legatarius docueris.

XXXIIX.

Si res aliena legata fuerit, cuius comparandæ ius non habeo, quamq; possidere non possum; æstimationem consequor.

LVI.

De captatione quere titulum de successione.

Captationis caussa factæ scripturæ uelut in hereditatibus, ita nec in legatis ualent. ueluti, QVA EX PARTE ME PETRVS HEREDEM SCRIPSERIT, HERES ESTO.

LVII.

Si particulatim tota legata domus ita refecta sit, ut nihil ex pristina materia supersit: legatum ualet. At si destruxerit eam testator, & aliam eius loco ædificauerit: extinctum est, nisi aliud senserit.

LXIII.

Heres non recte legati poculi æstimationem præstare cupit, quod dicat, iniquum esse, id ab se separari. Nam illud in hominibus dumtaxat benigna ratione receptum est, ut supra diximus.

LXVI.

Si tibi X. aureos, quos Petrus mihi debet, legauero; neq; Petrū quidquā debere constiterit: inutile legatū est. Quod si quum deberet, exegerim; extinguitur. Si uero adhuc debet, actiones tibi dūtaxat heres cedit. Quod si legauero tibi hoc

λα.

Ἐὰν ἀλλότριος δοῦλος ληγατευθῇ, καὶ ἐλευθερώσῃ αὐτὸν ὁ δεσπότης αὐτοῦ, οὐδὲν κεχρεώστηται.

λγ.

Δούλου γενικῶς ληγατευθέντος, οὔτε ὁ κάλλιστος, οὔτε ὁ χείριστος δίδοται. οὔτε γὰρ δύναταί τις τὸν διοικητὴν ἐπιλέξασθαι.

λδ.

Ὁ ληγατάριος οὐ δύναται μέρος καταδέξασθαι, καὶ μέρος παραιτήσασθαι. τῶν δὲ κληρονόμων τοῦ ληγαταρίου, ὁ μὲν δύναται καταδέξασθαι τὸ ἴδιον μέρος, ὁ δὲ παραιτήσασθαι. Ὅμοιον φησὶ καὶ ἐν τῷ δ. κεφ. τοῦ β. τιτλ.

λε.

Ἐὰν ὁ ληγατευθεὶς δοῦλος ἢ ἐν φυγῇ ἢ μακρὰν ἄπεστιν, ὁ κληρονόμος αὐτὸν ἰδίοις ἀναζητεῖ δαπανήμασι. τοὺς καρποὺς δίδωσιν ὁ κληρονόμος, οὐχὶ οὓς ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ οὓς ὁ ληγατάριος ἠδύνατο λαβεῖν. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ὑπηρεσιῶν δούλων, καὶ μισθῶν ὑποζυγίων, † καὶ πλοίων ἐνοικίων. ἐπὶ δὲ τόκων, ὁ δικαστὴς ἀκολουθεῖ τῷ ἔθει τοῦ κλίματος. μετὰ δὲ ὑπέρθεσιν, καὶ τὴν φθορὰν τοῦ ληγατευθέντος ἐπιγινώσκει ὁ κληρονόμος: ὥσπερ ἐν τῇ ἐπερωτήσει μετὰ ὑπέρθεσιν, ἐὰν τὸ πρᾶγμα φθαρῇ, δίδοται ἡ διατίμησις: καὶ ὅσα ἠδύνατο περιποιηθῆναι διὰ τοῦ ληγατευθέντος, τυχὸν κληρονομία, ἢ ληγάτον, ἢ τι ἕτερον. πάντα τὰ παρεληλυθότα τέλη τοῦ ληγατευθέντος πράγματος, ὁ κληρονόμος δίδωσιν. ἐὰν ἔχων δύο ὁμωνύμους ἀγροὺς, ληγατεύσω τὸν ἕνα, καὶ μὴ δῆλον ποιήσω: ὁ ἥττων δίδοται, εἰ μὴ τὴν ἐναντίαν μου γνώμην δείξει ὁ ληγατάριος. † καὶ ναύλων πλοίων, καὶ ἐνοικίων.

λη.

Ἐὰν ἀλλότριον πρᾶγμα ληγατευθῇ, οὗ τινος τὴν κτῆσιν οὐκ ἔχω, ὅτι δύναμαι αὐτὸ νομηθῆναι: τὸ τίμημα λαμβάνω.

νς.

Αἱ χάριν αἰτομενεύσεως γραφαὶ, καὶ ἐν ταῖς κληρονομίαις, καὶ ἐν τοῖς ληγάτοις οὐκ ἰσχύουσιν: οἷον, ΕΙ'Σ Ο'ΣΟΝ ΜΕ ΓΡΑ'ΨΕΙ ΠΕ'ΤΡΟΣ ΚΛΗΡΟΝΟ'ΜΟΝ, Ε'ΣΤΩ ΜΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟ'ΜΟΣ. περὶ αἰτομενεύσεως ζήτει ἐν τῷ περὶ κληρονομίας.

νζ.

Ἐὰν κατὰ μέρος ὅλος ὁ ληγατευθεὶς οἶκος ἀνανεωθῇ, ὡς μηδὲν ὑπεῖναι τῆς προτέρας ὕλης: ἔρρωται τὸ ληγάτον. εἰ δὲ καταγάγῃ αὐτὸν ὁ διαθέμενος, καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ κτίσει, ἐσβέσθη, εἰ μὴ ἕτερον † ἀνανεώσῃ. † ἐνοήσεν.

ξγ.

Οὐ καλῶς ἐπιζητεῖ ὁ κληρονόμος δοῦναι τὴν τιμὴν τοῦ ληγατευθέντος σκεύους, λέγων μὴ δίκαιον εἶναι χωρισθῆναι αὐτοῦ. τοῦτο γὰρ ἐπὶ μόνων ἀνθρώπων φιλαγάθως ἐδέχθη, ὡς ἀνωτέρω.

ξς.

Ἐὰν ληγατεύσω σοι τὰ Ν Ν. ἅ τινα χρεωστεῖ μοι πέτρος, καὶ εὑρεθῇ μηδὲν χρεωστῶν: ἄχρηστον ληγάτον. εἰ δὲ χρεωστοῦντα αὐτὸν ἀπήτησα, σβέννυται. εἰ δὲ καὶ χρεωστεῖ, μόνας τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρεῖ σοι ὁ κληρονόμος. εἰ δὲ ληγατεύσω σοι οὕτως:

οὕτως· ΛΕΓΑΤΕΥΩ ΤῼΔΕ, ΑΤΙΝΑ ΧΡΕΩΣΤΩ ΑΥΤῼ, καί τοι μηδὲν χρεωστῶν· εἰ μὲν μὴ προσέθηκα ποσὸν, ἄχρηστον λεγάτον. εἰ δὲ εἶπον τὰ τόσα ΝΝ. ἔρρωται. τοῦτο γὰρ ἐπὶ προικὸς λεγατευομένης κρατεῖ.

οζ.

Δύναται ὁ ὑπεξούσιος υἱὸς τὴν μὲν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς παραιτεῖσθαι, τὸ δὲ λεγάτον καταδέχεσθαι, εἰ μὴ ἄρα ἢ ἐξεφώνησεν, ἢ ἐνενόησεν ὁ πατὴρ, μὴ θέλειν αὐτὸν χωρὶς τῆς κληρονομίας λαβεῖν τὸ λεγάτον. καὶ ὁ αὐτεξούσιος γὰρ δύναται τοῦτο ποιεῖν.

οη.

Ὅτι διὰ τῆς διαθήκης τὸ λεγάτον ἀπαιτεῖται, οἱ μετὰ προκάταρξιν καρποὶ καὶ τοκετοὶ καὶ τὰ προσπορισθέντα λεγατευθέντι δούλῳ, ἀποκαθίστανται τῷ λεγαταρίῳ.

οθ.

Ἐὰν λεγατεύσω σοι χρήματα, καὶ ἀξιώσω σε δοῦλον ἀλλότριον ἐλευθερῶσαι, καὶ ἢ ἀποθάνοι, ἢ ὁ δεσπότης αὐτοῦ οὐ πιπράσκει, κερδαίνεις τὸ λεγάτον.

ϛα.

Ἐὰν ἐνστήσωμαι τὸν πενθερόν μου κληρονόμον, καὶ λεγατεύσω σοι τὸ μέρος τῆς κληρονομίας· ὑπεξαιρεῖ καὶ τὴν κεχρεωστημένην αὐτῷ παρ' ἐμοῦ προῖκα, καὶ τὰ ἄλλα χρέα.

ϛδ.

Ἐὰν ζῶντος τοῦ διαθεμένου, φύγῃ ὁ λεγατευθεὶς δοῦλος· κινδύνῳ καὶ δαπανήμασι τοῦ λεγαταρίου ἐπανέρχεται. τὸ γὰρ λεγατευθὲν ἔνθα ἐάθη ὑπὸ τοῦ διαθεμένου, δίδωσιν ὁ κληρονόμος. ἐὰν λεγατευθῇ δοῦλος, τὴν ἐπιλογὴν ὁ λεγατάριος ἔχει, ὁ καὶ δυνάμενος οἵᾳ θέλει ἀγωγῇ χρήσασθαι. μετὰ ὑπερθέσιν, κινδύνῳ τοῦ κληρονόμου καὶ ἀποθνήσκει, καὶ χείρων γίνεται ὁ λεγατευθεὶς δοῦλος. ἐὰν οὖν χείρονα γενόμενον αὐτὸν δώσει, μένει ἐνεχόμενος.

ϛϛ.

Ἐὰν ἀξιωθῇ ὁ κληρονόμος δοῦναί μοι ὃν βούλεται δοῦλον, οὐκ ὀφείλει δοῦναί μοι τὸν χείριστον. ἐὰν οὖν ἐν εἰδήσει κλέπτην μοι δῷ, καὶ ὑποστῶ παρ' αὐτοῦ κλοπὴν, ἐνάγεται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ, καὶ ἀναγκάζεται ἄλλον δοῦναι, καὶ τοῦτον ὡς εἰς τὴν ζημίαν ἐᾶσαι μοι.

ρβ.

Οὐ καλῶς οἶκος ἐπὶ τῷ καταλυθῆναι λεγατεύεται.

ρε.

Λεγάτον ἐστὶ, μείωσις τῆς κληρονομίας.

ριβ.

Ἐὰν ἄχρηστον καταλειφθῇ λεγάτον, καὶ οἱ κληρονόμοι ἐν εἰδήσει αὐτὸ καταβάλωσιν, οὐκ ἔτι δύνανται αὐτὸ ἐπαναλαμβάνειν.

ριϛ.

Ἐὰν κτήματα ὑποκείμενα λεγατευθῶσιν, ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται ταῦτα ἀναρρύσασθαι· μάλιστα ὅτι καὶ ὁ τελευτήσας ἤδη τὴν κατάστασιν αὐτῶν· εἰ ἠγνόει μὲν, πλὴν εἰ ἠπίστατο, ἔμελλεν ἀντ' αὐτῶν ἕτερόν τι λεγατεύειν. εἰ δὲ ἐπράθησαν ἤδη παρὰ τοῦ δανειστοῦ, ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται δοῦναι τῷ λεγαταρίῳ τὴν διατίμησιν αὐτῶν.

modo, LEGO HVIC, QVOD EI DEBEO, *quum nihil debeã: si quidem quantitatẽ non adiecero, inutile legatũ est: si uero adiecero, tot aureos, ualet. Hoc. n. & in dote legata ualet.*

LXXVII.

Filius in potestate manens, hereditatem patris repudiare potest, & legatum adquirere: nisi pater uel expresserit, uel senserit, non uelle se eum absque hereditate legatum accipere. Nam & emancipatus id facere potest.

LXXVIII.

Quũ ex testamẽto legatũ petitur, post litis cõtestationẽ percepti fructus, & partus, & quæ a seruo legato adquisita sunt, legatario restituuntur.

LXXIX.

Si pecuniam tibi legauero, fideique tua commisero, ut alienum seruum manumittas; isque uel mortuus fuerit, uel dominus eum uendere nolit: legatum lucraris.

XCI.

Si socerum meum heredem instituero, tibiq; partem hereditatis legauero: tam debitam sibi a me dotem, quam alia credita deducit.

XCIIII.

Si uiuo testatore seruus legatus aufugerit, periculo & impensis legatarij reducitur. quoniam rem legatam eo loco, in quo a testatore relicta est, heres præstat. Si seruus legatus fuerit, electionem legatarius habet: qui & potestatem habet, qua actione uelit, utendi. Post moram periculo heredis seruus legatus & moritur, & deterior fit. itaque si deteriorem factum tradat, nihilominus tenetur.

XCVI.

Si rogatus fuerit heres mihi seruũ dare, quẽ ipse uelit, pessimum mihi dare nõ debet. Ideoq; si sciens furẽ mihi dederit, isq; furtũ mihi fecerit: de dolo malo conuenitur, & aliũ mihi dare cogitur, & hunc ueluti pro noxa deditũ relinquere.

CII.

Non recte legantur ædes destruendæ.

CV.

Legatum est hereditatis deminutio.

CXII.

Licet inutiliter legatum relictum sit, & heredes scientes præstiterint: non amplius id repetere possunt. l. 2. C. de fideicomm.

CXVI.

Si obligata prædia legata fuerint, heres ea liberare cogitur; maxime quum & testator conditionem eorum non ignorauit: aut ignorauit ille quidem, uerum si sciisset, aliud quid eorum loco legaturus fuisset. Si uero a creditore distracta sunt, pretium heres legatario soluere cogitur.

CXXXII.

CXXXII.

Et in epistola, & in quocumq. libello, & sine scriptura, & nutu legatum relinquitur.

ρλβ.

Καὶ ἐν ἐπιστολῇ, καὶ ἐν οἰῳδήποτε λιβέλλῳ, καὶ ἀγράφως, καὶ νεύματι, λεγάτον καταλιμπάνεται.

CXXXVI.

Si legatum filiofamilias relictum fuerit, & pater repudiauerit: ipse filius id petere potest.

ρλϛ.

Ἐὰν ὑπεξουσίῳ καταλειφθῇ λεγάτον, ὁ δὲ πατὴρ παραιτήσηται: αὐτὸς δύναται ὁ ὑπεξούσιος αὐτὸ ἐπαιτῆσαι.

TIT. II. cap. VIII. them. III. dicitur:

ΤΙΤΛΟΥ β. κεφάλαιον η. θεμ. γ. φησίν.

l. 8. §. 2. D. de leg. 2.

Si ex illo dolio mihi decem amphora legata fuerint, nec tot amphoras contineat; accipio quod inuenitur.

Ἐὰν ἐκ τοῦδε τοῦ πίθου λεγατευθῶσι μοι δέκα κέραμοι, καὶ μὴ ἔχει τοσούτους, τὸ εὑρισκόμενον λαμβάνω.

X.

Si post factum testamentum fundo legato quid adiecero, & utrumque coniunctim possedero: ad legatarium pertinet.

ι.

Ἐὰν μετὰ τὴν διαθήκην ἑνώσω τι τῷ λεγατευθέντι ἀγρῷ, καὶ ἡνωμένως αὐτὰ νεμηθῶ, τῷ λεγαταρίῳ διαφέρει.

XII.

Pecunia legata, quum soluendo est hereditas, licet nulla pecunia relicta sit; tamen heres eam soluit.

ιβ.

Χρημάτων λεγατευθέντων, καὶ τῆς κληρονομίας εὐπορούσης, εἰ καὶ μὴ καταλείφθησαν χρήματα, δίδωσιν αὐτὰ ὁ κληρονόμος.

XVII.

Si X. aureos tibi legauero, teque rogauero, ut eos Petro restituas, & Petrus ante testatorem mortuus fuerit: tuo commodo cedunt, nisi te uelut ministro dumtaxat usus sum. Idem & de usufructu legato.

ιζ.

Ἐὰν λεγατεύσω σοι δέκα ΝΝ. καὶ ἀξιώσω σε ἀποκαταστῆσαι αὐτὰ Πέτρῳ, καὶ προαποθάνῃ τοῦ διαθεμένου Πέτρος: σὺ αὐτὰ κερδαίνεις, εἰ μὴ ἄρα ὡς ὑπουργῷ σοι μόνον ἐχρησάμην. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ χρήσεως καρπῶν λεγατευθείσης.

XXI.

De dote legata.

Si maritus, quamquam sciret uxori dotem redditam, ei legare uolens, iusserit dotem reddi: recte uxor eam petit, reddendi uerbo pro dandi sumto.

κα.

Ἐὰν ἀνὴρ εἰδὼς ἀποδεδωκέναι τῇ γαμετῇ αὐτοῦ τὴν προῖκα, καὶ βουλόμενος αὐτῇ λεγατεῦσαι, εἴπῃ ἀποδοθῆναι αὐτῇ τὴν αὐτῆς προῖκα, καλῶς αὐτὴν ἀπαιτεῖ: τοῦ ἀποδοθῆναι ῥήματος, ἀντὶ τοῦ δοθῆναι παραλαμβανομένου. περὶ προικὸς λεγατευθείσης.

XXXII.

Quæ sine condicione uel die legantur, ex adita hereditatis die præstantur.

λβ.

Χωρὶς αἱρέσεως ἢ ἡμέρας λεγατευόμενα, ἀπὸ τῆς ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας δίδονται. πότε δίδονται χωρὶς αἱρέσεως λεγάτα.

XXXIII.

Si fundum legauero cum omnibus rebus, quæ in eo sunt; mancipia quoque continentur. Quæ specialiter legata sunt, & sine dolo heredis in defuncti patrimonio non reperiuntur; peti non possunt. Heredes pro partibus hereditariis legata præstant, nec pro his qui soluendo non sunt, coheredes grauantur.

λγ.

Ἐὰν ἀγρὸν λεγατεύσω μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀνδράποδα περιέχεται. τὰ ἰδικῶς λεγατευόμενα, καὶ χωρὶς δόλου τοῦ κληρονόμου μὴ εὑρισκόμενα ἐν τῇ οὐσίᾳ, οὐκ ἀπαιτοῦνται. οἱ κληρονόμοι πρὸς τὰ κληρονομιαῖα μέρη διδόασι τὰ λεγάτα, μὴ βαρούμενοι ἐκ τῆς ἀλλήλων ἀπορίας.

XXXIIII.

Si domum seruo meo legatam cum hereditate diuiserint testatoris heredes, me quasi teste præsente: nihil amitto, nisi probatum fuerit, me legati omittendi caussa hoc fecisse.

λδ.

Ἐὰν τὸν λεγατευθέντα οἶκον τῷ δούλῳ μου μετὰ τῆς κληρονομίας διέλωνται οἱ τοῦ διαθεμένου κληρονόμοι παρόντος μου ὡς μάρτυρος, οὐκ ἐκπίπτω: εἰ μὴ δειχθῇ ὅτι ὡς ἀποπεμπόμενος ἐποίησα τοῦτο.

XXXIX.

Si fundi mei partem dimidiam tibi legauero, & partem dimidiam Petro, Paulo autem totum: quæcumque pars defecerit, ceteris pro portione adcrescit.

λθ.

Ἐὰν τοῦ ἀγροῦ μου τὸ ἥμισυ λεγατεύσω σοι, καὶ Πέτρῳ τὸ ἥμισυ, Παύλῳ δὲ τὸ ὅλον, καὶ ἀρνήσηται τὸ οἱονδήποτε μέρος, τοῖς ἄλλοις πρὸς τὰ μέρη αὐτῶν αὔξει.

μη. Τι-

μη.

Τελευτῶντος τοῦ λεγατευθέντος μοι βοὸς, οὔτε τὴν βύρσαν, οὔτε τὸ κρέας λαμβάνω.

ξγ.

Τὸ λεγατευθὲν πεκούλιον, καὶ αὔξει καὶ μειοῦται προστιθεμένου τινὸς, ἢ ὑπεξαιρουμένου. ἐὰν τέθριππον λεγατευθῇ μοι, καὶ ἀποθάνῃ ὁ καλλιστεύων ἐν αὐτοῖς, σβέννυται τὸ λεγάτον: εἰ μὴ περιὼν ὁ διαθέμενος ἀνεπλήρωσε τὸ τέθριππον.

ξθ.

Ἐὰν λεγατευθῇ μοι τὸ μέλλον ἐκ Μαρίας τίκτεσθαι, καὶ ἀγοράσω αὐτὴν, καὶ τέκῃ παρ' ἐμοὶ, οὐ δοκῶ ἀπὸ κέρδους ἔχειν τὸ τεχθέν. διὸ πρὸς ἀναλογίαν τῶν δοθέντων παρ' ἐμοῦ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ μητρὸς, ὁρίζει λαβεῖν με τὴν αὐτοῦ τιμὴν ὁ δικαστής.

ο.

† πρός τινα. Ἐὰν γράψεις † πρὸς ἐπιστολὴν ἐφ' ᾧ μετὰ θάνατόν σου ἀναγνῶσαι, ἔχουσαν οὕτως: ΕἼΔΕΝΑΙ ΣΕ ΒΟΥΛΟΜΑΙ, ὍΤΙ ἘΔΩΡΗΣΆΜΗΝ ρ. ΝΝ. ἔρρωται τὸ λεγάτον, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὸν κληρονόμον, ἀλλὰ πρὸς ἐμὲ διελέχθης.

πδ.

Τῶν λεγάτων καὶ τῶν ἀποκαταστάσεων τοὺς τόκους ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἐν ᾧ ἡ δίκη προκατήρχθη, δύνασθαι ἀπαιτηθῆναι, φανερόν ἐστιν. ἀλλὰ καὶ οἱ καρποὶ τῶν πραγμάτων καὶ οἱ μισθοὶ τῶν δούλων, οἵτινες κεχρεωστοῦνται ἐκ διαθήκης, ὁμοίως παρέχεσθαι ὀφείλουσιν.

ΤΙΤΛΟΥ γ. κεφάλαιον ζ. φησίν.

Ἀπὸ στρατιωτικῆς διαθήκης, καὶ ὁ περιορισμένος λαμβάνει λεγάτον.

κα.

Σβέννυται τὸ λεγάτον, τοῦ πράγματος ἐξ ἐπικερδοῦς αἰτίας εὑρισκομένου παρὰ τῷ λεγαταρίῳ, εἰ μὴ τὴν τιμὴν ἠθέλησεν αὐτὸν λαβεῖν ὁ διαθέμενος.

† μθ. † μθ.

Ἐὰν λεγατεύσω τῇ γυναικί μου, ὍΣΑ ὈΝΌΜΑΤΙ ΑὐΤῊΣ ΕὐΤΡΈΠΙΣΑ: περιέχει καὶ ἐσθῆτα καὶ ἀργύριον, κόσμιον, καὶ ὅσα ὀνόματι τῶν γυναικῶν εἰς διηνεκῆ χρείαν εὐτρεπίζεται, καὶ οὐκ εἰς κοινήν: εἴτε πρὶν ἀγαγέσθαι γαμετὴν, ἢ μετὰ ταῦτα εὐτρέπισα. εἰ δὲ καί τι ἀπὸ τῶν ἐν χρήσει πραγμάτων, εἰς χρῆσιν αὐτῆς μετάγω, περιέχεται. καὶ εἰ μὲν εἴπω, ΚΑῚ ὍΣΑ ὈΝΌΜΑΤΙ ΑὐΤῊΣ ΕὐΤΡΕΠΙΣΑ: δηλῶ, καὶ εἴ τι πλέον τῶν εἰρημένων τοιαύτης ἕνεκεν αἰτίας εὐτρέπισα. εἰ δὲ χωρὶς τοῦ ΚΑῚ συνδέσμου εἴπω, ἍΤΙΝΑ ΕἸΣ ΛΌΓΟΝ ΑὐΤῊΣ ΕὐΤΡΈΠΙΣΑ: ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων ἀνωτέρω πραγμάτων μόνα σημαίνω τὰ χάριν αὐτῆς εὐτρεπισθέντα.

μη.

Ἐὰν ρ. βιβλία λεγατευθῶσιν, οὐκ ἀριθμὸς βιβλίων, ἀλλὰ ρ. τεύχη δίδονται.

XLVIII.

Mortuo boue mihi legato, neque corium neque carnem consequor.

LXIII.

Peculium legatū augetur & minuitur, quū quid accesserit, aut decesserit. Si quadriga mihi legata sit, & equus praestantissimus mortuus fuerit; legatum extinguitur, nisi testator superstes quadrigam suppleuerit.

LXIX.

Si quod ex Maria nascetur, legatū mihi fuerit, & ego Mariam emam, eaque apud me sit enixa: non ex caussa lucratiua partum habere uideor. ideoq. pro portione illorum, quae pro matre pueri dedi, iudex pretium eius mihi dandum statuit.

LXX.

Si epistolam scripseris ad aliquem; post mortem tuam aperiendam, in haec uerba: SCIRE TE VOLO, DONARE ME TIBI C. AVREOS: *legatum ualet, quamuis non cum herede, sed mecum loquutus sis.*

LXXXIIII.

Legatorum & fideicommissorum usuras ex eo tempore, quo lis contestata est, exigi posse manifestum est. Sed & fructus rerum, & mercedes seruorum, qui ex testamento debentur, similiter praestari debent. l.1.C.de usur. &c.

TIT. III. cap. VII. dicitur:

Ex militari testamento deportatus quoque legatum capit. l.7.D.de leg.3.

XXI.

Legatum extinguitur, quū ex caussa lucratiua res apud legatarium inuenitur; nisi testator aestimationem eius quoque praestari uoluit.

* XLIX. * XLIIII.

Si uxori meae legauero, QVAE VXORIS CAVSSA PARAVI, *continet hoc legatum tam uestem, quam argentum, ornamenta, caeteraq. quae uxorum gratia perpetui, non cōmunis usus caussa parantur: siue prius, quam uxorem ducerem, siue postea parauerim. Quod si etiam aliquid ex his rebus, quibus ipse uti solitus sum, uxoris usibus adsignauero; continetur. Ac si quidem dixero,* QVAEQVE EIVS CAVSSA PARAVI, *hoc scilicet significo, & si quid praeter ea quae dicta sunt, eius caussa paraui. Quod si absque coniunctione dixero,* QVAE EIVS CAVSSA PARAVI, *ex omnibus supra indicatis rebus ea sola significo, quae eius caussa parata sunt.*

XLVIII.

Si C. libri legati sint, nō librorum numerus, sed C. uolumina dantur.

LVI.

Agnis legatis intelliguntur ij, qui minores anniculis sunt.

LVIII.

Legato mulorum, etiam mulæ continentur; & seruorum serua plerumque. Semper enim masculinum nomen etiam femininum sexum significat.

LXI.

Legato pecorum & quadrupedes, quæ gregatim pascuntur, continentur; in quibus & sues sunt. Iumentis legatis boues non continentur. equorum autem legato & equæ cõtinentur, non etiam appellatione ouium agni. Vsus autem cuiusque loci, quamdiu agni sint, declarat. nam in quibusdam locis donec tondeantur, pro agnis habentur.

LXIIII.

Prædio cum enthecis, quæ in eo sunt, legato; mancipia quoque, quæ illic erant testamenti facti tempore, cedunt sed tum ea, quæ accessere postea, quum hoc manifeste testator expresserit.

LXV.

Non aliter a significatione uerborum recedimus, quam quum manifestum est, aliud sensisse testatorem. Si iuuenes legauero, iudicis est cognoscere, de quibus intellexerim. Nam in testamentis accuratas definitiones non seruamus. Nec enim testatores proprijs nominibus ac uocabulis semper utuntur. Sed tamen iuuenis est is, qui adolescentis ætatem excessit, quoad incipiat inter seniores numerari.

LXIX.

Quum suos quis seruos legat, eos intelligit, qui pleno iure serui eius sunt, & qui ei bona fide seruiunt, & quos hypotheca pignorive dedit, aut quorum operas locauit; non tamen quorum usufructus ad eum pertinet, nec qui ei sunt oppignerati. Quod si uenalsciarius erat, qui sic legauit; uenalia mancipia non continentur. nam hæc mancipia loco mercis habentur.

LXXV.

Seruis legatis, etiam ancillæ continentur; itemque pueris, puellæ: sed non contra. Mulieribus legatis, etiam uirgines continẽtur; ut uiris, pueri quoque. Legato pecudum & boues, & iumenta cetera continentur: armento boum, boues tantum, non etiam greges ouium uel caprarum. Ouium legato nec agni, nec arietes continentur. ouium uero grege legato, continentur.

CIII.

L. 4. C. de uerb. sign. *Quum quidã sic uel institutionẽ, uel legatũ, uel fideicõmissum, uel libertatẽ, uel tutelã scri-*

νϛ.

Τῷ λεγάτῳ τῶν ἀρνῶν, οἱ μήπω τὸν ἐνιαυτὸν πληρώσαντες δηλοῦνται.

νη.

Τῷ λεγάτῳ τῶν κορδονίων καὶ αἱ μοῦλαι περιέχονται, καὶ τῶν δούλων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ δοῦλαι. ἀεὶ γὰρ τὸ ἀρρενικὸν ὄνομα, καὶ τοῦ θήλεως ἐστὶ δηλωτικόν.

ξα.

Τῷ τῶν θρεμμάτων λεγάτῳ, τὰ ἀγεληδὸν βοσκόμενα τετράποδα περιέχεται, ἐν οἷς καὶ οἱ χοῖροι. ὑποζυγίων λεγατευθέντων, οἱ βόες οὐ περιέχονται. τῷ λεγάτῳ τῶν ἵππων καὶ φορβάδες περιέχονται. οὐ μὴν τῷ τῶν προβάτων οἱ ἀρνοί. ἡ δὲ χρῆσις ἑκάστου τόπου, δηλοῖ ἕως πότε εἰσὶν ἀρνοί. ἔν τισι γὰρ τόποις, ἕως ὅτε καρῶσιν, ἀρνοὶ νομίζονται.

ξδ.

Ἀγροῦ μετὰ τῶν ἐνθηκῶν τῶν ὄντων ἐν αὐτῷ λεγατευομένου, καὶ τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐν τῷ διατίθεσθαι ἐκεῖσε ὄντα δίδονται. τὰ δὲ ὕστερον προστεθέντα, ὅτε ῥητῶς εἴπῃ ὁ διαθέμενος.

ξε.

† Οὐ καλῶς ἀναχωροῦμεν τῆς σημασίας τῶν λέξεων, εἰ μὴ πρόδηλόν ἐστιν ἕτερον ἐνθυμηθῆναι τὸν διαθέμενον. ἐὰν τοὺς νεωτέρους λεγατεύσω, τοῦ δικαστοῦ ἐστὶ σκοπεῖν, περὶ ποίων ἐνενόησα. ἐν γὰρ ταῖς διαθήκαις, οὐ φυλαττόμεν τοὺς ἀκριβεῖς ὅρους. ὅτι γὰρ † οἱ διαθέμενοι τῆς κυριολεξίας κέχρηνται. ὅμως δὲ ἐν τοι νεώτερός ἐστιν ὁ τὴν † ἀμφίβολον ἡλικίαν ἐξελθὼν, ἕως οὗ μετὰ τῶν γερόντων ἄρξεται εἶναι. † ἐν ἄλλοις. † οὐ δεῖ. † ἔφηβον

ξθ.

Ὅταν τοὺς ἰδίους δούλους λεγατεύσῃ τίς, † τῆς πληρηδικαίου δούλους ὄντας αὐτοῦ λέγει, καὶ τοὺς καλῇ πίστει δουλεύοντας αὐτῷ, καὶ οὓς ὑπέθετο, ἢ ἐνεχύρωσεν, ἢ ἐμίσθωσεν. οὐ μὴν τοὺς κατὰ χρῆσιν αὐτῷ διαφέροντας, ὅτι οὓς ἐνέχυρον ἔχει. εἰ δὲ σωματέμπορος ἦν ὁ οὕτω λεγατεύσας, τὰ πράσιμα οὐ περιέχεται. φορτία γὰρ καὶ οἱ δοῦλοι νοοῦνται. † τὸν πλήρ. δεσπ.

οε.

Δούλων λεγατευομένων, καὶ δοῦλαι περιέχονται, καὶ παίδων αἱ παιδίσκαι: οὐ μὴν τὸ ἐναντίον. γυναικῶν λεγατευομένων, καὶ παρθένοι περιέχονται, ὥσπερ ἀνδρῶν οἱ παῖδες. τῷ λεγάτῳ τῶν θρεμμάτων, καὶ οἱ βόες καὶ τὰ λοιπὰ νωτοφόρα περιέχονται. βουκολίου δὲ, μόνον βόες, οὐ μὴν ἀγέλαι προβάτων, ἢ αἰγῶν. τῷ λεγάτῳ τῶν προβάτων, οὔτε ἀρνοὶ, οὔτε κριοὶ περιέχονται: τῇ μέντοι τῶν προβάτων ἀγέλῃ περιέχονται.

ργ.

Ὅτι τίς οὕτως ἢ ἴνστιτον, ἢ λεγάτον, ἢ ἀποκατάστασιν, ἢ ἐλευθερίαν, ἢ ἐπιτροπὴν ἔγραψεν:

Ο ΔΕΙ.

Ὁ ΔΕΙ͂ΝΑ, Ἢ Ὁ ΔΕΙ͂ΝΑ ἜΣΤΩ ΜΟΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ, ἢ ΤΩΙ͂ΔΕ Ἢ ΤΩΙ͂ΔΕ ΔΙΔΩΜΙ ΚΑῚ ΛΕΓΑΤΕΥΩ, ἢ ΔΙΔΟΣΘΑΙ ΒΟΥΛΟΜΑΙ, ἢ ΤΟΝΔΕ ΚΑῚ ΤΟΝΔΕ ἘΛΕΥΘΕΡΟΝ ΕἾΝΑΙ ΒΟΥΛΟΜΑΙ, ἢ ἘΠΙΤΡΟΠΟΝ ΕἾΝΑΙ ΚΕΛΕΥΩ: κελεύομεν τὸν σύνδεσμον τὸν Ἢ ἀντὶ τοῦ ΚΑῚ δεχθῆναι, ἵνα δόξῃ συμπλεκτικῷ τρόπῳ εἶναι † προσενηνεγμένος, καὶ μᾶλλον εἴη παραδιάζευξις, ἵνα καὶ τὸ πρῶτον πρόσωπον εἰσαγάγῃ, καὶ τὸ δεύτερον μὴ ἐκβάλῃ. ὃν τρόπον γὰρ (λόγου χάριν) ἐν τῷ νομίμῳ παραγγέλματι τοῦ ΒΙΑι Ἢ ΛΑΘΡΑ, ὁ Ἢ σύνδεσμος ἀντὶ τοῦ ΚΑῚ φανερῶς κεῖται, οὕτως ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις θέμασιν, εἴτε ἐνστάσεων, εἴτε ληγάτων, εἴτε ἀποκαταστάσεων, εἴτε ἐλευθεριῶν, εἴτε † ἐπιτρόπων, τοῦτο εἶναι νοητέον. καὶ ἑκάτεροι ἐρχέσθωσαν ἴσῳ ζυγῷ πρὸς τὴν κληρονομίαν, ἑκάτεροι τὰ ληγάτα ὁμοίως λαμβανέτωσαν, αἱ ἀποκαταστάσεις εἰς ἑκάτερον μεριζέσθωσαν, ἡ ἐλευθερία ἑκάτερον λαμβανέτω, τῷ τοῦ ἐπιτρόπου οἱ δύο † λειτουργοῦσιν ὀφφικίῳ.

† προσεπινενογμένος. † ἐπιτροπῶν. † λειτουργοῦσιν.

ρδ.

Τῇ ἀναφορᾷ τῆς τοῦ Ἰλλυρικοῦ συνηγορίας ἀποκρινόμενοι διορίζομεν τὸ τῆς φαμιλίας ὄνομα, τοιαύτην ἔχειν δύναμιν: τοὺς ἀνιόντας, καὶ κατιόντας, καὶ πάντας τοὺς συγγενεῖς, καὶ τὴν ὑπόστασιν, καὶ τοὺς ἀπελευθέρους, καὶ τοὺς πάτρωνας, καὶ τοὺς δούλους, διὰ ταύτης τῆς προσηγορίας σημαίνεσθαι. καὶ εἴ τις ἐν τῇ ἰδίᾳ διαθήκῃ ἀποκατάστασιν τῇ ἰδίᾳ φαμιλίᾳ καταλίπῃ, μηδεμιᾶς ἰδίας προσθήκης περὶ τινῶν ῥητῶν προσώπων γινομένης: μὴ μόνον τοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ καὶ τούτων λειπόντων, τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην. καὶ † τοῦτο γὰρ ἡμῖν φιλάνθρωπον εἶναι δοκεῖ, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν καλεῖσθαι οὕτως, ἐὰν ὁ γάμος θανάτῳ τοῦ παιδὸς ἢ τῆς θυγατρὸς εἴη διαλυθείς. μηδενὶ τρόπῳ † διαλυθήτωσαν ὁ γαμβρὸς ἢ ἡ νύμφη, τῶν παίδων ζώντων, εἰς τὴν τοιαύτην ἀποκατάστασιν κληθῆναι, ὁπότε ἀναμφιβόλως αὐτοὺς προλαμβάνουσι. καὶ τοῦτο δηλαδὴ κατὰ τάξιν γίνεσθαι, ἵνα μετ' αὐτοὺς οἱ ἀπελεύθεροι ἔλθωσι. τούτου αὐτοῦ ἰσχύοντος, καὶ εἴ τις πρᾶγμα ἀκίνητον τινὶ ἐληγάτευσεν, ἢ κατὰ ἀποκατάστασιν κατέλειπε, καὶ ἐκώλυσεν ἐκποιηθῆναι αὐτό, προστιθεὶς ἵνα ἐὰν τοῦτο παρέλθῃ ὁ τὴν ἀποκατάστασιν λαβόμενος: τῇ φαμιλίᾳ αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα προσπορισθῇ. ἐν ἄλλοις δὲ θέμασι τὸ ὄνομα τῆς φαμιλίας, ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως χρὴ νοεῖσθαι: ἐπειδὴ καὶ οἱ δοῦλοι, καὶ τὰ ἄλλα πράγματα, ἐν τῇ οὐσίᾳ ἑνὸς ἑκάστου εἶναι νομίζονται.

† τούτων. † διαλυθείτωσαν.

ΤΙΤ. δ. διαλαμβάνει

ΠΕΡῚ ἘΤΗΣΙΩΝ ΛΕΓΑΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

psisset, ILLE AVT ILLE MIHI HERES ESTO, uel ILLI AVT ILLI DO LEGO, uel DARI VOLO, uel ILLVM AVT ILLVM LIBERVM ESSE VOLO, uel TVTOREM ESSE IVBEO, iubemus coniunctionem AVT pro ET accipi, ut uideatur copulatiuo modo esse prolata, magisq; sit paradiazeuxis; ut & primam personam inducat, & secundam non repellat. Quemadmodum enim, uerbi gratia, in interdicto QVOD VI AVT CLAM, coniunctio AVT pro ET aperte posita est: ita & in omnibus huiusmodi casibus siue institutionum, siue legatorum, siue fideicommissorum, siue libertatum, siue tutelarum, hoc intelligendũ est, ut ambo ueniãt aqua lance ad hereditatẽ; ambo legata similiter accipiant; fideicõmissa in utrumq; diuidantur; libertas utrumq; capiat; ambo tutoris officio fungantur.

CIIII.

Relationi aduocatorum Illyrici respondentes decernimus, familia nomen talem habere uim; ut adscendentes, & descẽdentes, & omnes propinqui, & substantia, & liberti, & patroni, & serui per hanc appellationem significentur. Et si quis in testamento suo fideicommissum familia sua reliquerit, nulla speciali adiectione de certis quibusdam personis facta; nõ solum propinqui, sed etiam his deficiẽtibus, gener & nurus. Nam & eos nobis humanum esse uidetur ad fideicommissum ita uocari, si matrimonium morte filij uel filia fuerit dissolutum. Nullo autem modo possint gener uel nurus filijs uiuentibus ad tale fideicommissum uocari, quum hi proculdubio eos antecedant. & hoc uidelicet gradatim fieri, ut post eos liberti ueniant. Hoc eodem ualente & si quis rem immobilẽ cuidam legauerit, uel fideicommiserit, eamque alienare prohibuerit, adyciens, ut si hoc fideicommissarius praterierit; familia sua res adquiratur. In alijs autem casibus nomen familia pro substantia oportet intelligi. quia & serui, & alia res in patrimonio uniuscuiusque esse putantur.

TIT. IIII. tractat

DE ANNVIS LEGATIS. Eius cap. II. dicitur:

Si heres initio anni, quo colere deberem, moram fecerit; licet postea colere me patiatur, tamen totius anni nomine: similiter in operis seruorum, si non a mane seruum miserit, sed a sexta diei hora, totius diei nomine tenetur. D. eod.

XVII.

Ἐὰν ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὅτε ἔδει με γεωργῆσαι, ὑπέρθεσιν ποιήσῃ ὁ κληρονόμος, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα συγχωρεῖ μοι γεωργῆσαι, ὑπὲρ ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ἐπὶ ὑπηρεσιῶν δούλων, ἐὰν μὴ ἕωθεν πέμψῃ τὸν δοῦλον, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἕκτην ὥραν, ὑπὲρ ὅλης τῆς ἡμέρας, ἀπολογεῖται.

XVII.

Si X. aurei tibi praestentur ad annos XXX. & intermedio tēpore moriaris; heres tuus residui temporis fideicommissum capit: nisi qui eo grauatus est, ostenderit; me tantum te uiuente praestari noluisse.

XXVII.

l.3.C.de leg. *Si quis rem legauerit, eamque postea pignori uel hypotheca dederit; adhuc legatum ualet. Ideoq; si aduersus heredem legatarius actionem personalem elegerit, hoc est, subsidium ex testamento. rem heres a creditore liberare cogitur.*

XXVIII.

Seruis testamento dominorum non data libertate, legatum seu fideicommissum relictum non ualet: licet post mortem testatoris libertatem aliqua ratione consequuti sint.

XXXIII.

Quoties heres legata soluit, a legatarijs eiusmodi cautionem exigere debet; ut si euicta fuerit hereditas, legata sibi restituant. At si testamentum falsum esse appareat, ne quidē aequum est interim legata praestari.

XXXIIII.

Quum alienam rem quis reliquerit, si quidem sciens; tam ex legato, quam fideicommisso ab eo, qui legatum seu fideicommissum meruit, peti potest. Quod si suam esse putauit, non aliter ualet relictum, nisi proxima persona, uel uxori, uel alij tali personae datum sit, cui legaturus esset, & si scisset rem alienam esse.

XXXV.

Si quis testamento res filiae legauerit, & superstes adhuc, post testamentum suum res eas in dotem pro filia dederit; posteaq; mortuus fuerit: amplius filia legatum petere non potest.

XXXVI.

Quoties heres in testamento etiam legatum habet, quod extra hereditatem praecipiat; potest & omissa parte sua hereditatis, legatum sibi relictum capere.

XLVIII.

Si legatarius celauerit testamentum, idque postea in lucem emerserit; omni modo inhibendum esse censemus, ne fructum suae calliditatis accipiat is, qui heredem hereditate sua defraudare uoluit: sed huiusmodi legatum illi quidem auferatur, maneat autem quasi pro non scripto apud heredem: ut qui alij nocendum esse existimauit, ipse suae iacturae modum sentiat.

TIT. V. tractat

DE VSVFRVCTV ET OPERIS LEGATIS.

ιζ.

Ἐὰν ἀποδοθῇ σοι ι. Ν Ν. ἐπὶ λ ἔτη, καὶ ἀποθάνῃς ἐν τῷ μεταξὺ, ὁ κληρονόμος σου λαμβάνει τοῦ λειπομένου χρόνου, εἰ μὴ δείξῃ ὁ βαρυνθεὶς, ὅτι μέχρι μόνης τῆς ζωῆς σου ἠθέλησα δοθῆναι.

κζ.

Ἐὰν τις ληγατεύσῃ πρᾶγμα, καὶ μετὰ ταῦτα † ἀποθῆται τὸ πρᾶγμα, ἔτι ἰσχύει τὸ λεγάτον. ὅθεν ἐὰν ὁ ληγατάριος ἐπιλέξηται κατὰ τοῦ κληρονόμου, τὴν προσωπικὴν ἀγωγὴν, τουτέστι τὴν ἐκ διαθήκης βοήθειαν, ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται τὸ πρᾶγμα ἐλευθερῶσαι παρὰ τοῦ δανειστοῦ. † ὑπόθηται

κη.

Δούλοις ἐν διαθήκῃ τοῦ δεσπότου μὴ δοθείσης ἐλευθερίας, λεγάτον ἢ ἀποκατάστασις καταλειφθὲν, οὐκ ἰσχύει: εἰ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ διαθεμένου τὴν ἐλευθερίαν τρόπῳ τινὶ ἐκτήσαντο.

λγ.

Ὁσάκις ὁ κληρονόμος καταβάλλει τὰ λεγάτα, ὀφείλει ἀπαιτῆσαι τοὺς ληγαταρίους ἀσφάλειαν τοιαύτην, ὅτι ἐὰν ἐκδικηθῇ ἡ κληρονομία, ἀποκαθιστῶσιν αὐτῷ τὰ λεγάτα. ἐὰν δὲ πλαστὴ φαίνηται εἶναι ἡ διαθήκη, ἐν τῷ μεταξὺ οὔτι δίκαιόν ἐστι καταβληθῆναι τὰ λεγάτα.

λδ.

Ὅτι τὸ ἀλλότριόν τις πρᾶγμα καταλείψει, εἰ μὲν εἰδὼς, καὶ ἀπὸ λεγάτου ἢ τῆς ἀποκαταστάσεως, παρ' ἐκείνου, ὅς τις τοῦ λεγάτου, ἢ τῆς ἀποκαταστάσεως ἠξιώθη, δύναται ἀπαιτηθῆναι. εἰ δὲ ἴδιον εἶναι ἐνόμισεν, οὐκ ἄλλως ἰσχύει τὸ καταλειφθὲν, εἰ μὴ ἄρα ἐγγίζοντι προσώπῳ, ἢ γαμετῇ, ἢ ἄλλῳ τοιούτῳ προσώπῳ ἐδόθη, ᾧ τινὶ ἔμελλε ληγατεύειν, καὶ ἠπίστατο τὸ πρᾶγμα ἀλλότριον εἶναι.

λε.

Ἐὰν τις ληγατεύσῃ ἐν διαθήκῃ πράγματα τῇ θυγατρὶ, καὶ ἐπιζήσας, μετὰ τὴν διαθήκην αὐτοῦ τὰ πράγματα παράσχῃ εἰς προῖκα ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς, μετὰ ταῦτα δὲ τελευτήσῃ: οὐκ ἔτι δύναται ἡ θυγάτηρ τὸ λεγάτον ἀπαιτῆσαι.

λϛ.

Ὁσάκις ὁ κληρονόμος καὶ λεγάτον ἔχει ἐν τῇ διαθήκῃ, κατεξαίρετον τῆς κληρονομίας, δύναται καὶ παραιτούμενος τὸ μέρος τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, λαβεῖν τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ λεγάτον.

μη.

Ἐὰν ὁ ληγατάριος κρύψῃ τὴν διαθήκην, καὶ μετὰ ταῦτα τοῦτο εἰς τὸ φῶς ἀναφανῇ: παντὶ τρόπῳ κωλυτέον κρίνωμεν, ἵνα μὴ λάβῃ κέρδος τῆς ἰδίας πανουργίας οὗτος, ὃς τὸν κληρονόμον ἠβουλήθη τῆς κληρονομίας ζημιῶσαι· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον λεγάτον ἐκείνου μὲν ἀφαιρεῖσθαι, μενέτω δὲ παρὰ τῷ κληρονόμῳ ὡς μὴ γεγραμμένον: ἵνα ὅστις ὀφείλειν βλάπτειν ἄλλον ἐνόμισεν, αὐτὸς τῆς ἰδίας ζημίας αἴσθηται τὸν τρόπον.

ΤΙΤ. ε. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΧΡΗΣΕΩΣ ΚΑΙ † ΠΑΝΟΥΡΓΙΑΣ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕΝΤΩΝ. † ὑπουργίας

ΤΙΤΛΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ ϛ.

ΠΕΡΙ ΔΟΥΛΕΙΑΣ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕΙΣΗΣ.

ΤΙΤΛΟΣ ζ.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΙΚΟΣ ΑΝΤΙΛΕΓΑΤΕΥΘΕΙΣΗΣ. οὗ τινος ἐν τῷ ιε. κεφ. φησίν.

Κεκανόνισται μὲν πραγμάτων ἐνεχυρασμένων λεγατευθέντων, ἀναγκάζεσθαι τὸν κληρονόμον ἐλευθεροῦν ταῦτα. ἐὰν δὲ γυνὴ ὑποκείμενα παράσχῃ ἐν προικὶ, καὶ λεγατευθῇ αὐτῇ ἡ προὶξ: οὐκ ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἐλευθεροῦν αὐτὰ, εἰ μὴ ῥητῶς ὁ διαθέμενος ἕτερον εἶπεν.

ΤΙΤΛΟΣ η. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤ' ΕΠΙΛΟΓΗΝ ΛΕΓΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

†τρεῖς. Ἐὰν ἐπιλογὴν δούλων λεγατεύσω σοι, † τρεῖς λαμβάνεις κατ' ἐπιλογήν.

γ.

Ἐὰν ρ. κεραμίων οἴνου λεγατευθῇ ἐπιλογὴ, καὶ ἐπιλέξωμαι ὄξος, οὐκ ἀναιρεῖταί μοι ἡ ἐπιλογὴ, εἰ μὴ ὅπερ ἐπιλεξάμην, εἶχεν ὁ διαθέμενος ἐν ἀριθμῷ οἴνου: ἀλλὰ τοῦτο, ὅτι μὴ γευσάμενος ἐπελεξάμην.

ιγ.

Ἐὰν πρὸ τῆς ἐπιλογῆς ἐλευθερώσῃ δοῦλον ὁ κληρονόμος, εἰ μὲν αὐτὸν ὁ λεγατάριος ἐπιλέξηται, αὐτὸν λαμβάνει: εἰ δὲ ἄλλον, μένει ἐλεύθερος.

ιθ.

Ἐὰν ἐπιλέξηται ὁ λεγατάριος, οὐκ ἔτι δύναται μεταμελόμενος ἕτερον ἐπιλέγεσθαι. ἅμα γὰρ τὸ εἰπεῖν, τῆς δεσποτείας αὐτοῦ γίνεται τὸ ἐπιλεγέν.

ΤΙΤΛΟΣ θ. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΣΙΤΟΥ, ΟΙΝΟΥ, ΚΑΙ ΕΛΑΙΟΥ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕΝΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Οἴνου λεγατευομένου, καὶ τὸ ὄξος περιέχεται, ὅπερ ὁ διαθέμενος εἶχεν ἐν ἀριθμῷ οἴνου.

γ.

Ἐὰν ρ. κεραμίους οἴνου λεγατεύσω, καὶ μὴ καταλίπω οἶνον, ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἀγοράσαι καὶ δοῦναι οἶνον, οὐ μὴν τὸ ὄξος, ὃ εἶχον ἐν ἀριθμῷ οἴνου. οἴνου λεγατευομένου, καὶ οἱ κέραμοι περιέχονται: οὐχ ὡς μέντοι μέρος ὄντες τοῦ οἴνου, ὥσπερ τὰ

†ἐσόπτρα. ἐμβλήματα τῶν ἀργυρέων σκευῶν, καὶ τὰ † ἔσοπτρα τοῦ οἴκου. οὐ μὴν οἱ πίθοι, καὶ μάλιστα οἱ κεχωσμένοι, ἢ διὰ τὸ μέγεθος δυσχερῶς μεταφερόμενοι, οὔτε ἀσκοί. αἱ δὲ βοῦττες περιέχονται, εἰ μὴ ἀκίνητοι ἦσαν ὡς ἐξοπλισμὸς τοῦ ἀγροῦ.

ε.

Ἐὰν ῥητὸν οἴνου ποσὸν ἐκ τοῦ γεννησομένου ἐν τῷδε τῷ ἀγρῷ λεγατεύσω σοι, καὶ μὴ γένηται τοσοῦτος: οὐδὲν πλέον τοῦ γενομένου λαμβάνεις.

ϛ.

Ἐὰν εἴπω δοθῆναι τὸν ἐν κεραμίοις ἢ κάδοις οἶνον, καὶ τὰ ἀγγεῖα παρέχονται. καὶ ἐὰν τὸν οἶνον

TIT. VI.

DE SERVITVTE LEGATA.

TIT. VII.

DE DOTE RELEGATA. cuius XV. cap. dicitur:

Regulæ quidem loco receptum est, ut si res datæ pignori legatæ sint, heres eas liberare cogatur. Verum si mulier res obligatas in dotem dederit, eique dos relegata fuerit: heres eas liberare non cogitur; nisi nominatim testator aliud dixerit. L. 16. D. de dot. rel.

TIT. VIII. tractat

DE LEGATIS SVB OPTIONE. cuius I. cap. dicitur:

Si tibi seruorum electionem legauero, tres eligendo consequeris. D. de opt. leg.

III.

Si centum amphorarum uini electio legata fuerit, & acetum elegero; electio mihi non tollitur, si hoc, quod elegi, uini numero testator non habuit; scilicet quum acetum nulla degustatione facta elegi.

XIII.

Si heres ante optionem seruum manumiserit, si quidem legatarius eum elegerit, cedit ei; sin alium, liber manet.

XIX.

Si legatarius elegerit, non amplius mutata uoluntate alium eligere potest. Nam simul ac eligere se dixerit, ad ipsius dominium res electa transit.

TIT. VIIII. tractat

DE TRITICO, VINO, ET OLEO LEGATIS. Eius I. cap. dicitur:

Vino legato, acetum quoque continetur, quod testator uini numero habuit. D. eod.

III.

Si C. amphoras uini legauero, quum nullum uinum relinquam; heres emere uinum, & præstare cogitur: non acetum, quod uini numero habui. Vino legato, & amphoræ continentur; non quidem ut pars uini, quemadmodum emblemata sunt uasorum argenteorū, & specula domus. neque tamen dolia continentur, maxime quæ defossa sunt, aut per magnitudinē difficile mouentur; nec culei. Cupæ uero continentur, nisi fuerint immobiles, uelut instrumentum agri.

V.

Si certam uini quantitatē ex eo, quod in hoc fundo natum erit, tibi legauero; nec tantum natum fuerit: non amplius accipis, quā nascatur.

VI.

Si uinum dari iussero, quod in amphoris uel cadis sit; etiam uasa præstatur. Et si uinum cum

amphoris legauero, etiam quod in dolijs est legare uideor. sicuti si seruos meos omnes cum peculijs eorum legauero, etiam ij, quibus peculij nihil est, praestantur.

VII.

Si uxorem meam uinum, oleum, mel, aut aliud quid accipere sussero, nec quantitatem adiecero: quantū ex hisce speciebus reliqui, sumit.

XIIII.

Vino legato ea uasa praestantur, quaecumque ad praesentem usum habentur, ut amphorae & cadi: non quae ad hac perpetuo reseruantur.

TIT. X. tractat

DE INSTRVCTO, ET INSTRVMENTO, ET SVPELLECTILE AD OPERAS VTILI LEGATIS.

Eius II. cap. dicitur:

D. eod. Fundo cum instrumento legato, deinde alienato; nec instrumentum praestatur.

IIII.

Duos fundos iunctos habebam, & boues in uno quidem manentes, in altero autem opus facientes. Quod si fundos hosce diuersis instructos legem, boues eum fundum sequūtur, in quo soliti sunt opus facere.

V.

Si fundum cum instrumento tibi legauero, & fundum uendidero: instrumentum uindicare non potes. Si uero sic legauero, FVNDVM ET INSTRVMENTVM, uel FVNDVM INSTRVCTVM, alienato fundo instrumentum petere potes.

VIII.

Instrumento fundi continentur, quaecumque fructus quaerendi, cogendi, conseruandi gratia parata sunt. Et quaerendi quidem caussa sunt, qui agrum colunt, & qui eis praepositi sunt, & boues domiti, & pecora stercorandi caussa parata, & uasa culturae utilia, uelut aratra, falces, sarculi, ligones, falces putatoriae, bidentes, & similia. Fructus uero cogendi caussa sunt, torcularia, corbes, falces messoriae, falces fenariae, quali. Ad conseruationem sunt, dolia, cupae. Quod si cultiores uillae sint, instrumēti sunt etiā atrienses, & scoparij. Si uiridaria fundus habeat, & topiarij. Si saltus & pastiones habeat, greges pecorum, pastores, saltuarij cōtinentur.

TIT. XI. tractat

DE PECVLIO LEGATO. Eius cap. I. dicitur:

D. eod. Si seruus legatus cum peculio, mortuus fuerit, uel manumissus, uel alienatus: peculij legatum extinguitur. Nam accessiones cum rebus principalibus extinguuntur.

μετὰ τ͂ κεράμων λεγατεύσω, κ͂ τ͂ ἐν πίθοις δοκῶ λεγατεύειν: ὥσπερ ἐὰν πάντας τὺς δούλους μου μετ͂ τ͂ πεκουλίων αὐτῶν λεγατεύσω, κ͂ οἱ μὴ ἔχοντες πεκούλια δίδονται.

ζ.

Εαὐ εἴπω τῇ γυναικί μου λαβεῖν οἶνον, ἔλαιον, μέλι, ἢ ἀλλό τι, καὶ μὴ προσθήσω τὸ ποσὸν, ὅσον ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν κατέλιπον, λαμβάνει.

ιδ.

Εκεῖνα τὰ ἀγγεῖα τῷ λεγάτῳ τοῦ οἴνου περιέχεται, ὅσα διὰ τὴν παροῦσαν χρῆσιν αὐτῶν ἔχουσιν, ὡς οἱ κέραμοι κ͂ οἱ κάδοι: οὐ μὴν τὰ διηνεκῶς ἐπὶ τούτοις φυλαττόμενα.

ΤΙΤΛΟΣ ι. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ, ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΛΕΓΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Αγροῦ μετὰ ἐξοπλισμοῦ λεγατευομένου, εἶτα ἐκποιουμένου: οὐδὲ ὁ ἐξοπλισμὸς δίδοται.

δ.

Δύο εἶχον ἀγροὺς συνεζευγμένους, κ͂ βόας μένοντας μὲν ἐν τῷ ἑνὶ, ἐν δὲ τῷ ἄλλῳ ἐργαζομένους. ἐὰν δὲ τοὺς ἀγροὺς διαφόροις λεγατεύσω παρεσκευασμένους, οἱ βόες ἔνθα κάμνειν εἰώθασιν, ἀκολουθοῦσιν.

ε.

Εαὐ λεγατεύσω σοι ἀγρὸν μετὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ, καὶ πωλήσω τ͂ ἀγρὸν, οὐ δύνασαι διεκδικεῖν τὸν ἐξοπλισμόν. εἰ δὲ οὕτω λεγατεύσω, ΑΓΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΝ, ἢ ΑΓΡΟΝ ΠΑΡΕΣΚΕΥΑΣΜΕΝΟΝ: δύνασαι τοῦ ἀγροῦ ἐκποιουμένου ἀπαιτεῖν ταῦτα.

η.

Τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ ἀγροῦ περιέχεται, ὅσα ἐπὶ τὸ γενέσθαι, καὶ συλλεγῆναι, καὶ φυλαχθῆναι τοὺς καρποὺς † παρεσκεύασται. κ͂ ἕνεκεν μὲν τοῦ γενέσθαι εἰσὶν οἱ γεωργοῦντες καὶ οἱ προεστῶτες αὐτῶν, καὶ οἱ δεδαμασμένοι βόες, κ͂ τὰ διὰ τὸ κοπρίζειν ὄντα θρέμματα, καὶ τὰ πρὸς γεωργίαν ἐργαλεῖα, οἷον ἄροτρα, ἅμαι, ὀρυγαὶ, σκαλίδες, δρέπανοι κλαδευτικοὶ, δίκελλαι, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐπὶ δὲ τοῦ συλλεγῆναι τοὺς καρποὺς εἰσὶ, ληνοὶ, κόφινοι, δρέπανοι θεριστικοὶ, δρέπανοι χόρτου, κάρταλοι. πρὸς δὲ φυλακὴν, πίθοι, βοῦττεις. εἰ δὲ τὰ οἰκήματα τοῦ ἀγροῦ εὐτρεπῆ εἰσὶ, καὶ οἱ τὰ μέσαυλα φυλάττοντες, καὶ οἱ σαροῦντες ταῦτα, κ͂ τοῦ ἐξοπλισμοῦ εἰσίν. εἰ δὲ ἄλση ἔχει ὁ ἀγρὸς κ͂ οἱ ἀλσοφύλακες. εἰ δὲ καὶ ὕλη καὶ βοσκὰς ἔχει, περιέχονται αἱ ἀγέλαι, καὶ οἱ ποιμένες, καὶ οἱ τὰ ὕλη φυλάττοντες.

† παρεσκεύασται.

ΤΙΤΛΟΣ ια. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΠΕΚΟΥΛΙΟΥ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕΝΤΟΣ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Εαὐ οἰκέτης λεγατευθεὶς μετὰ τοῦ πεκουλίου τελευτήσῃ, ἢ ἐλευθερωθῇ, ἢ ἐκποιηθῇ: σβέννυται τὸ τοῦ πεκουλίου λεγάτον. αἱ γὰρ προσθῆκαι, συναναιροῦνται τοῖς πρωτοτύποις.

ιβ.

Ἐὰν ὁ μετὰ τοῦ πεκουλίου λεγατευθεὶς δοῦλος πρὸ τοῦ διαθεμένου τελευτήσῃ, σβέννυται τὸ τοῦ πεκουλίου λεγάτον. εἰ μέντοι μετ' αὐτὸν, οὐ σβέννυται. τὸ ἐναντίον δὲ, ἐὰν δοῦλος ἐνδεδυμένος λεγατευθῇ.

XII.

Si seruus cum peculio legatus, ante testatorem decesserit; peculij legatum extinguitur. at si post ipsum, non extinguitur: aliter, atque si seruus uestitus legatus sit.

ΤΙΤΛΟΣ ιβ.

ΠΕΡΙ ΚΕΛΛΑΡΙΚΟΥ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕΝΤΟΣ. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ φησίν.

Κελλαρικοῦ λεγατευομένου πάντα τὰ βρώσιμα καὶ τὰ πόσιμα περιέχεται, ἅπερ ὁ διαθέμενος εὐτρέπισεν εἰς λόγον ἑαυτοῦ, καὶ τῆς γυναικὸς, καὶ τῶν τέκνων, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν φαμιλίας, καὶ ἀλόγων, καὶ ὅσα καθ' ἑαυτὰ βρωθῆναι ἢ ποθῆναι οὐ δύνανται, ἔλαιον, γάρον, ἅλμην, μέλι, καὶ τὰ ὅμοια. καὶ ὅτι βρώσιμον λεγατευθῇ, † ταῦτα περιέχεται, καὶ οἱ † ἁλιστοὶ ἰχθύες μετὰ τοῦ ἰδίου ἀγγείου. ποσίμου δὲ λεγατευομένου, τὰ ἐν τάξει οἴνου ὄντα παρὰ τῷ διαθεμένῳ περιέχεται. κελλαρικοῦ δὲ καθόλου λεγατευομένου, καὶ ὄξος περιέχεται, εἰ μὴ ἐπὶ κατασβέσει ἐμπρησμοῦ εὐτρέπισε. καὶ ὅπερ ἦν διὰ τὴν χρῆσιν τῶν φίλων αὐτοῦ, ἢ τῶν προσφύγων, ἢ πάντων τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ τῶν ὑπουργούντων αὐτῷ, καὶ τοῖς φίλοις αὐτοῦ, καὶ τῶν ζώων. οὐ μὴν διὰ τὴν ἀγροικικὴν φαμιλίαν, ὅτι διὰ τὰ ἐν τῷ ἀγρῷ ἐργαζόμενα ἢ μισθούμενα ζῶα. καὶ τὰ ὄσπρια, καὶ ὁ σῖτος, καὶ ἡ κριθὴ, καὶ τὰ ξύλα, καὶ οἱ κάρβωνες, οἱ μὴ † ἐκπωλήσει, ἀλλ' εἰς χρείαν τοῦ διαθεμένου ὄντες, καὶ ὁ λιβανωτὸς, καὶ ὁ πρὸς τὴν χρῆσιν τὴν οἰκιακὴν κηρὸς, καὶ τὰ μύρα, καὶ οἱ ἐπιστολιμαῖοι χάρται, καὶ οἱ εἰς τὰ λογοθέσια συγγραφῆναι εὐτρεπισθέντες, καὶ τὰ εὔοσμα πάντα, καὶ τὰ ἀγγεῖα: οὐ μὴν οἱ πίθοι, κατὰ τὴν εἰρημένην ἐπὶ οἴνου διάστιξιν. οὐδὲ τὰ ἐν οἷς ὁ σῖτος καὶ τὸ ὄσπριον βάλλεται.

† σαῦρα.

† ἁλιστοί.

† ἐπὶ πωλήσει.

TIT. XII.

DE PENV LEGATA. cuius III. cap. dicitur:

Penu legata, omnia esculenta & potulenta continentur, quæ testator & sua caussa, & uxoris, & liberorum, & familiæ quæ circa eos est, & iumentorum parauit. Item quæcumque per se nec esui nec potui sunt. ut oleum, garum, muria, mel, & similia. Præterea quum esculenta penus legata est, & lacerta continetur, & saliti pisces, cum uase suo. Potulenta uero legata, ea quæ uini loco testator habuit, continentur. Penu generaliter legata, continetur & acetum; nisi extinguendi ignis caussa paratum fuit. Item quidquid erat ad usum amicorum eius, uel clientum, uel uniuersorum quos circa se habebat, & qui usibus ipsius atque amicorum eius deseruiebãt, & iumentorum. non tamen eius familiæ caussa, quæ in uillis est; nec eorum iumentorum, quæ opus in agro faciunt, aut locantur. Item legumina, & frumentum, & hordeum, & ligna, & carbones, qui nõ uendendi caussa, sed ad usum testatoris parati erant; & tus, & in usum domesticum cera, & unguenta, & chartæ epistolares, & ad ratiunculas conscribendas parata, & odores omnes, & uasa. non tamen & dolia, secundum illam distinctionem, quam supra in uino fecimus. nec item ea, in quibus frumentum uel legumina conduntur. D.eod.

ΤΙΤΛΟΣ ιγ.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΣΚΕΥΗΣ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕΙΣΗΣ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Οἰκοσκευή ἐστιν, ὁ οἰκιακὸς ἐξοπλισμὸς τοῦ δεσπότου, ὅπερ οὔτε ἀργυρίῳ, οὔτε τῷ ἐσκευασμένῳ χρυσῷ, οὔτε τῇ ἐσθῆτι περιέχεται: τουτέστι τὰ κινητὰ ἄψυχα, οἷον τράπεζα, τραπεζοφόροι, οἱ τὰς τραπέζας ἔχοντες, δελφῖνες, † συψέλλια, σκάμνια, κλίναι, κἂν ὦσιν ἠργυρωμέναι, στρώματα, προσκεφάλαια, σκεύη ὑδρηλὰ, † χερνιβόξεστα, κανδηλάβραι, λύχνοι, τρύλλαι, χαλκᾶ σκεύη, τὰ πᾶσιν εἰς ὑπηρεσίαν προκείμενα, καὶ μὴ ἰδιαζόντως ἀφωρισμένα τινὶ τόπῳ: κάψαι καὶ ἀρμάρια, τὰ μὴ ἕνεκεν βιβλίων, ἢ ἐσθῆτος, ἢ ὅπλων εὐτρεπισθέντα. ταῦτα γὰρ οὐκ εἰσὶ τῆς οἰκοσκευῆς, ὥσπερ οὔτε αὐτὴ ἡ ἐσθής, ἢ τὰ βιβλία, ἢ τὰ ὅπλα. καὶ τὰ ὑάλινα σκεύη, τὰ πρὸς βρῶσιν καὶ

† συψέλλια.

† χερνιβόξεστα.

TIT. XIII.

DE SVPELLECTILE LEGATA. cuius I. cap. dicitur:

Supellex est domesticum patrisfamilias instrumentum, quod neque argento, neque auro facto, neque ueste adnumeratur. id est, res mobiles inanimæ. uelut mensa, trapezophori, qui menses sustinent, delphines, subsellia, scamna, lecti, licet inargentati sint, toralia, puluini, uasa aquaria, aquimanilia, candelabra, lucernæ, trullæ, uasa ahenea, quæ omnium exposita sunt usui, non propriè loco cuidam adtributa; capsæ, & armaria, quæ non librorum, aut uestis, aut armorum gratia parata sunt. nec enim hæc supellectilis sunt, quemadmodum nec ipsa uestis, aut libri, aut arma. Item uitrea escaria potoriaque D.eod.

uasa, & fictilia, licet magni pretij sint, & patera argentea, lecti inargentati uel inaurati, uel toti argentei & aurei, & gēmati; uasa murrina & crystallina, & alterius pretiosæ materiæ. Si uero in argento relata sint, argentea candelabra, argento continentur. nam & error utentis ius facit.

VI.

Supellex est instrumentum patrisfamilias rerum ad cottidianum eius usum paratarum, quæ sub aliud nomen non cadunt, puta sub penum, argentum, uestem, uel ornamenta; nec agri uel domus instrumētum sunt. Vsum autem, non materiam eorum spectamus, supellex sint, nec ne. In ijs uero, de quibus ambigitur, sententiam testatoris adspicimus. Quod si citra controuersiam argentum aut uestem, uelut supellectilem legauerit; non ualet. Non enim dicere quid uidetur, qui proprio nomine non utitur.

VII.

Si uxori mea domum cum omni iure suo, & instrumento, & supellectili legauero: quod in supellectili argentum est, capit; non & escarium, nisi hoc quoq; sequutum fuit.

X.

Ahenea uasa salientis aquæ, ceteraque magis deliciarum, quam usus caussa parata, non sunt supellectilis. Murrina uero uasa & uitrea, quæ ad usum bibendi edendique sunt, supellectilis sunt.

XII.

Legato supellectilis habitatio, in qua supellex est, non continetur. Fundo legato, instrumentum eius non aliter cedit, nisi specialiter id testator expresserit: quemadmodum nec domo legata, instrumentum eius aut supellex.

TIT. XIIII. tradit
DE ALIMENTIS LEGATIS.
Eius cap. II. dicitur:

D. eod. *Alimentis & cibarium, & uestiarium, & habitatio continetur.*

XIIII.

Si pupillis alimenta legauero, nec pareat quam diu uoluerim eis hac præstari; per totum uitæ tempus debentur. Si uero dixi, VSQVE AD PVBERTATEM, si quidem masculus est, usque ad XVIII; sin femina, usque ad XIIII. annum alitur. Dumtaxat autem in alimētis benignius pubertas sic definitur. Si præstari iussero, quæcumque uiuus præstabam; & uaria fuerit præstatio: ea spectanda sunt, quæ mortis tempore præstiti.

πόσιν, καὶ τὰ ὀστράκινα, καὶ ὦσι βαρύτιμα, φιάλαι ἀργυραῖ, κλίναι ἠργυρωμέναι, ἢ κεχρυσωμέναι, ἢ καὶ ὁλάργυραι, καὶ διάχρυσαι, καὶ διάλιθοι: σκεύη μύρρινα καὶ κρυστάλλινα, καὶ ἄλλης τιμιωτέρας ὕλης. ἐὰν δὲ εἰς τὸν ἄργυρον αὐήνεκται, † αἱ ἀργυραῖ κανδηλάβρα, τῷ ἀργύρῳ περιέχεται. καὶ ἡ πλάνη γὰρ τοῦ χρωμένου, νόμον ποιεῖ. † αἱ ἀργυραῖ κανδηλάβραι.

ϛ.

Οἰκοσκευή ἐστιν ἐξοπλισμὸς τοῦ οἰκοδεσπότου, πραγμάτων εὐτρεπισμένων πρὸς τὴν καθημερινὴν αὐτοῦ χρῆσιν: μὴ μεταπιπτόντων εἰς ἕτερον ὄνομα, τυχὸν εἰς κελλαρικὸν, ἢ ἄργυρον, ἢ ἐσθῆτα, ἢ κόσμια: μηδὲ ὥσπερ εἰς ἐξοπλισμὸν τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ οἴκου ὄντων. τὴν δὲ χρῆσιν καὶ οὐ τὴν ὕλην αὐτῶν περιεργαζόμεθα, † εἴτε τίμια εἰσὶν, εἴτε μή: καὶ εἰς μὲν τὰ ἀμφιβαλλόμενα, τῇ γνώμῃ τοῦ διαθεμένου προσέχομεν. εἰ δὲ τὸν ὁμολογουμένως ἄργυρον, ἢ ἐσθῆτα, ὡς οἰκοσκευὴν λεγατεύσει, οὐκ ἐρρωται. οὔτε γὰρ δοκεῖ τι λέγειν ὁ μὴ τῷ κυρίῳ χρώμενος ὀνόματι. † ἀλυδίμενοι.

ζ.

Ἐὰν λεγατεύσω τῇ γυναικί μου οἶκον μετὰ παντὸς αὐτοῦ τοῦ δικαίου, καὶ ἐξοπλισμοῦ, καὶ οἰκοσκευῆς: τὸν μὲν τῆς οἰκοσκευῆς ὄντα ἄργυρον, λαμβάνει: οὐκέτι δὲ καὶ τὸν πρὸς βρῶσιν, εἰ μὴ τοῦτο ἠκολούθησεν.

ι.

Τὰ τὸ ὕδωρ ἀναβλύζοντα χαλκᾶ σκεύη, καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς τέρψιν καὶ οὐ χρῆσιν ὄντα, τῆς οἰκοσκευῆς οὐκ εἰσί. τὰ μέντοι μύρρινα, καὶ ὑάλινα σκεύη τὰ πρὸς πίνειν καὶ ἐσθίειν, τῆς οἰκοσκευῆς εἰσίν.

ιβ.

Τῷ λεγάτῳ τῆς οἰκοσκευῆς, ἡ οἴκησις ἐν ᾗ ἀπόκειται, οὐ περιέχεται. τῷ λεγάτῳ τοῦ ἀγροῦ, ἐξοπλισμὸς αὐτοῦ οὐχ ἕπεται, εἰ μὴ ῥητῶς ὁ διαθέμενος εἴπῃ: ὥσπερ ὅτε τῷ λεγάτῳ τοῦ οἴκου, ὁ ἐξοπλισμὸς αὐτοῦ ἢ ἡ οἰκοσκευή.

ΤΙΤΛΟΣ ιδ. φησὶ
ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΕΙΩΝ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕΝΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησί.

Ταῖς διατροφαῖς, καὶ ἡ τροφὴ, καὶ ἡ ἐσθὴς, καὶ οἴκησις περιέχεται.

ιδ.

Ἐὰν ἀνήβοις λεγατεύσω διατροφὰς, καὶ μὴ δείκνυται ἕως πότε ἠθέλησα λαμβάνειν αὐτοὺς: ἕως οὗ ζῶσι λαμβάνουσιν. εἰ δὲ εἶπα, ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΗΒΗΣ, εἰ μὲν ἄρρεν, ἕως τοῦ ιη. ἔτους: εἰ δὲ θήλεια, ἕως τοῦ ιδ. λαμβάνει. ἐπὶ μόνων δὲ τῶν διατροφῶν φιλανθρώπως οὕτως ἡ ἥβη ὁρίζεται. ἐὰν εἴπω δοθῆναι ὅσα ζῶν ἐδίδων, καὶ ἀδιάφορος ἐστιν ἡ δόσις, τοῖς ἐν καιρῷ τελευτῆς μου δεῖ προσέχειν.

ιζ.

Ὁ εἷς τῶν κληρονόμων καὶ ὀνομαστὶ παρασχεῖν διατροφὰς ἀξιωθῇ, καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ ὑπόκεινται.

ΤΙΤΛΟΣ ιε.

ΠΕΡΙ ΧΡΥΣΟΥ, ΑΡΓΥΡΟΥ, ΚΟΣΜΙΩΝ, ΜΥΡΩΝ, ΚΑΙ ΑΝΔΡΙΑΝΤΩΝ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕΝΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ ιθ κεφαλαίῳ φησίν.

Τῷ λεγάτῳ τοῦ χρυσοῦ, τὰ μόνον κεχρυσωμένα οὐ περιέχονται: οὔτε τὰ ἐν τῷ ἀργύρῳ χρυσᾶ ἐμβλήματα. δακτύλιοι μέντοι χρυσοῖ περιέχονται. τῷ λεγάτῳ τοῦ ἀργύρου, οὔτε ἡ ἀργυρᾶ κλίνη, οὔτε ἄλλος τῆς οἰκοσκευῆς ἄργυρος περιέχεται: εἰ μὴ καὶ ταῦτα ὁ διαθέμενος εἶχεν ἐν ἀριθμῷ ἀργύρου. οὐδὲ ὁ τῶν μούλων κόσμος, ὅτι μὴ ἐν † γλυπταρείῳ ἀπόκειται. οὔτε αἱ ἀργυραῖ κανδηλάβραι, ἢ λυχνία, ἢ ζώδια ἀργυρᾶ ἐν τῷ οἴκῳ κείμενα: οὔτε τὸ ἀργυροῦν ἔσοπτρον, εἰ μὴ εἶχεν αὐτὸ ἐν ἀριθμῷ ἀργύρου ἡ τελευτήσασα. ἀργύρου ἐσκευασμένου λεγατευθέντος, τὰ σκεύη περιέχονται: οὐ μὴν ἡ οἰκοσκευή. σκευῶν δὲ λεγατευομένων, οὐ μόνον τὰ πόσιν καὶ βρῶσιν δεχόμενα περιέχονται, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑποβαλλόμενα τοῖς σκεύεσι......... σκεύη πλευστικά.

† ἀργυροταμιείῳ.

κα.

Μύρων λεγατευομένων, οὐ μόνον τὸ διὰ τέρψιν, ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ ὑγείαν ἀλειφόμενα περιέχεται.

κη.

Ἐσκευασμένος ἄργυρος ἐστίν, ὁ μὴ ὢν ἐν βώλῳ, ἢ λάμναις, ἢ σφραγῖδι, ἢ οἰκοσκευῇ, ἢ κοσμίοις, ἢ ἐν κόσμῳ. ἐὰν λεγατεύσω τὸν πρὸς χρῆσίν μου ἄργυρον, ἢ ἐσθῆτα, ἢ οἰκοσκευήν: ἐκεῖνος δηλοῦται, ᾧ τινι εἰς τὴν τροφήν μου ἐκεχρήμην: οὐ μὴν ᾧ τινι οὐκ εὐχερῶς ἐκεχρήμην, ἀλλ᾽ εἴωθα κιχρᾶν εἰς τὰς κοινὰς εὐωχίας: οἷον τράπεζαι, καὶ τοιαῦτα σκεύη.

λθ. κεφαλαίῳ, θεμ. ζ.

Κόσμου γυναικείου λεγατευθέντος, οὔτε χρυσᾶ κόσμια, οὔτε λίθοι, οὔτε δακτύλιοι, οὔτε ἐσθὴς..... περιέχεται: ἀλλ᾽ ὁ τῶν † περὶ τῶν λουτρῶν (ὡς θεμ. β. τοῦ λθ. κεφαλαίου τοῦ παρόντος τίτλου) λαμβάνεται ἄργυρος.

† περὶ τὸ λουτρόν.

ΤΙΤΛΟΣ ις.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΧΡΕΩΝ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕΙΣΗΣ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ.

Καλῶς ὁ δανειστὴς λεγατεύει τῷ χρεώστῃ τὸ ἐνέχυρον, καὶ ἀναλαμβάνει αὐτὸ, πρὶν ἢ καταβάλῃ τὸ χρέος. οὐ δοκεῖ δὲ καὶ τὸ χρέος ἐκ τούτου λεγατεύεσθαι, εἰ μὴ καὶ ἑτέρωθεν δειχθῇ.

η.

Ἐὰν μόνῳ τῷ χρεώστῃ λεγατεύσω ἐλευθερίαν χρέους,

XVII.

Quum unus heredum nominatim alimenta praestare rogatus est, etiam heredes eius tenentur.

TIT. XV.

DE AVRO, ARGENTO, MVNDO, VNGVENTIS, ET STATVIS LEGATIS. Eius cap. XIX. dicitur:

Auro legato, quae solum inaurata sunt non continentur; nec in argento emblemata aurea. anuli tamen aurei continentur. Argento legato nec lectus argenteus, nec alia supellex argentea continetur. nisi & hac testator argenti numero habuit. Nec mularum ornatus, quum non in argentario reponitur. nec argentea candelabra, uel lucernae, uel argentea sigilla in domo reposita. nec speculum argenteum, nisi defuncta id argenti numero habuit. Argento facto legato, uasa continentur, non tamen & supellex. Vasis autem legatis, non solum ea continentur, quae cibum potumque recipiunt: sed & ea, quae uasis supponuntur......... uasa naualia. D. eod.

XXI.

Vnguentis legatis, non tantum ea continentur, quibus uoluptatis caussa, sed & ualetudinis ungimur.

XXVIII.

Argentum factum est, quod non est in massa, uel lamnis, uel signato, uel supellectili, uel mundo, uel ornamentis. Si argentum usu mei caussa paratum legauero, uel uestem, uel supellectilem: id argentum significatur, quo uictus mei caussa sum usus; non quo non temere utebar, sed quod ad epulas publicas commodare solebam. uelut mensa, aliaque uasa.

Cap. XXXII. them. VII.

Mundo muliebri legato, nec aurea ornamenta, nec gemmae, nec anuli, nec uestis...... continentur: sed argentum balinare (sicut est in themate II. capitis XXXIX. hoc ipso titulo) intelligitur.

TIT. XVI.

DE LIBERATIONE DEBITORVM LEGATA. cuius I. cap. dicitur:

Recte creditor pignus debitori legat, idque debitor prius recipit, quam debitum soluat. Non uidetur autem ex hoc debitum quoque legatum, nisi & aliunde paruerit. D. eod.

VIII.

Si soli debitori liberationem debiti legauero, ad he-

ad heredem eius legatum non transit.

XXXII.

l.2. C. de fal. cau. ad. leg. *Falsa numeratio numquam legata perimit. ideoque si quis ita legauerit,* DO LEGO HVIC AVREOS C. QVOS EI DEBEO, *licet nihil debeatur, legatum ualet, tamquam ex numeratione.*

XXXIII.

Si dotem quis legauerit, si quidem quantitatis mentionem fecerit; legatum ualet, etsi dos data nō fuit. si uero sic dixerit, DOTEM DO LEGO, *mulier ostendere cogitur, quantum in dotem dederit.*

TIT. XVII.

DE ADEMTIONE, ET TRANSLATIONE, ET RESTITVTIONE LEGATORVM. cuius XVIII. cap. dicitur:

D. eod. *Si rem tibi legatam alij donauero, legatum extinguitur; nec utimur ea distinctione, qua dicitur, si necessitate coactus alienauerim, legatum manere ratum: sin uoluntate, extingui. Nam inuitus nemo liberalis existit.*

TIT. XVIII.

DE REBVS DVBIIS LEGATIS, ET DE INCERTIS PERSONIS. Eius cap. XII. dicitur:

D. eod. *Quoties in actionibus, uel exceptionibus ambigua oratio est, id accipi debet, quod ad rem, qua de agitur, confirmandam, non tollendam facit.*

XXIIII.

Quæ ambigue, uel perperam in testamento scripta sunt, benigne interpretanda sunt secundum id, quod credibile est testatorem cogitasse.

XXVI.

Si de pluribus seruis unum manumitti uoluero, nec quem uelim ostendero: nullus manumittitur.

TIT. XIX.

DE CONDICIONE LEGATORVM, ET DEMONSTRATIONE, ET CAVSSA, ET MODO EORVM. cuius cap. IIII. dicitur:

D. eod. *Impossibiles condiciones in testamentis, pro nullis habentur.*

XIIII.

Si legauero in tempus nuptiarum, statim atque ducta est uxor, impletur condicio: quamuis nondum in cubiculum mariti uenerit. nuptias enim non concubitus, sed consensus facit.

οὐ διαβαίνει τὸ λεγάτον εἰς τὸν κληρονόμον αὐτοῦ.

λβ.

Ἡ πλαστὴ ἀπαρίθμησις οὐδέποτε βλάπτει τὸ λεγάτον. διὰ τοῦτο καὶ εἴ τις λεγατεύσει, ΔΙ΄ΔΩΜΙ ΤΩ͂ΙΔΕ ρ. ΝΝ. Α͂ ΧΡΕΩΣΤΩ͂ ΑΥ̓ΤΩ͂Ι, καὶ μὴ χρεωστῇ, ἔρρωται τὸ λεγάτον ὡς ἀπὸ ἀπαριθμήσεως.

λγ.

Ἐάν τις προῖκα λεγατεύσῃ, εἰ μὲν ποσότητος μνημονεύσει, καὶ μὴ ὑπούσης προικὸς, ἔρρωται τὸ λεγάτον. εἰ δὲ οὕτως εἴπῃ: ΤΗ͂Ν ΠΡΟΙ͂ΚΑ ΔΙ΄ΔΩΜΙ ΚΑῚ ΛΕΓΑΤΕΥ΄Ω, ἀναγκάζεται ἡ γυνὴ δεῖξαι πόσον ἐπίδωκεν εἰς προῖκα.

ΤΙ΄ΤΛΟΣ ιζ.

ΠΕΡῚ ἈΦΑΙΡΕ΄ΣΕΩΣ, ΚΑῚ ΜΕΤΑΦΟΡΑ͂Σ, ΚΑῚ ἈΠΟΚΑΤΑΣΤΑ΄ΣΕΩΣ ΛΕΓΑ΄ΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ ιη. κεφαλαίῳ φησίν:

Ἐὰν ὅπερ ἐλεγάτευσά σοι ἑτέρῳ δωρήσωμαι, σβέννυται τὸ λεγάτον, καὶ οὐ κεχρήμεθα τῇ † διατάξει τῇ λεγούσῃ, ὅτι εἰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἐξεποίησα, μένει τὸ λεγάτον ἐρρωμένον. εἰ δὲ ἐκ προαιρέσεως, σβέννυται. ἐπειδὴ οὐδεὶς ἄκων δωρεῖται. † διαστολῇ.

ΤΙ΄ΤΛΟΣ ιη.

ΠΕΡῚ ΠΡΑΓΜΑ΄ΤΩΝ ἈΜΦΙΒΟ΄ΛΩΝ ΛΕΓΑΤΕΥΟΜΕ΄ΝΩΝ, ΚΑῚ ΠΕΡῚ † ἈΦΑΝΩ͂Ν ΠΡΟΣΩ΄ΠΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ ιβ. κεφαλαίῳ φησίν. † ἀφανῶν.

Ὁσάκις ἐν ἀγωγαῖς ἢ παραγραφαῖς ἀμφιβάλλεται φράσις, τὴν πρὸς σύστασιν τοῦ ὑποκειμένου πράγματος δέχεσθαι χρὴ, καὶ οὐ τὴν πρὸς ἀναίρεσιν.

κγ.

Τὰ ἀμφιβόλως, ἢ περιπτῶς ἐν διαθήκῃ γραφόμενα, φιλαγάθως ἑρμηνευτέον, πρὸς ὃ πιθανόν ἐστιν ἐνθυμηθῆναι τὸν διαθέμενον.

κϛ.

Ἐὰν ἐκ πολλῶν δούλων ἕνα θελήσω ἐλευθερωθῆναι, καὶ μὴ δείκνυμαι ποῖον, οὐδεὶς ἐλευθεροῦται.

ΤΙ΄ΤΛΟΣ ιθ.

ΠΕΡῚ ΑἹΡΕ΄ΣΕΩΣ ΛΕΓΑ΄ΤΩΝ, ΚΑῚ ΔΗΛΩ΄ΣΕΩΣ, ΚΑῚ ΑἸΤΙ΄ΑΣ, ΚΑῚ ΤΡΟ΄ΠΟΥ ΑΥ̓ΤΩ͂Ν. οὗ τινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

Αἱ ἀδύνατοι αἱρέσεις ἐν ταῖς διαθήκαις ἀντ' οὐδενός εἰσιν.

ιδ.

Ἐὰν λεγατεύσω εἰς καιρὸν γάμου, εὐθέως ὅτε γαμηθῇ, πληροῦται ἡ αἵρεσις, εἰ καὶ μήπω εἰσῆλθεν εἰς τὸ † βούκλειον τοῦ ἀνδρός. τὸν γὰρ γάμον, οὐ τὸ συγκαθεύδειν, ἀλλ' ἡ συναίνεσις ποιεῖ. † ὀπισθίδιον.

ιη. κεφα-

ιη. κεφαλαίῳ, θεμ. ε.

Αἱ αἰσχραὶ αἱρέσεις συγχωροῦνται, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ ὅρκος.

κ.

Εν ταῖς κληρονομίαις καὶ λεγάτοις καὶ ἐπερωτήσεσιν, αὐτὴ πεπληρωμένη ἐστὶν ἡ αἵρεσις, ὁσάκις ἐκεῖνος ᾧ τινι διέφερεν αὐτὴν πληρωθῆναι, ἐμποδίσει τῇ πληρώσει αὐτῆς.

κζ.

Εαν πέτρῳ καὶ μαρίᾳ λεγατεύσω ρ. ΝΝ. ΕΙ ΣΥΝΑΦΘΩΣΙΝ ΑΛΛΗΛΟΙΣ ΠΡΟΣ ΓΑΜΟΝ, καὶ συμβῇ τὸν ἕνα πρὸ τῆς ἀνοίξεως τῆς διαθήκης ἀποθανεῖν, ἀπονεῖ τῶν δύο τὸ λεγάτον. εἰ δὲ περίεισι, καὶ ὁ μὲν εἷς παραιτεῖται συναφθῆναι, ὁ δὲ ἄλλος ἕτοιμός ἐστι: μόνου τοῦ παραιτουμένου τὸ μέρος ἀσθενεῖ.

κθ.

Η πλαστὴ δήλωσις οὔτε λεγατάριον, οὔτε κληρονόμον βλάπτει: οἷον † υἱὸν ἢ ἀδελφὸν ὀνομάσαι τὸν μὴ ὄντα. εἰ δὲ καὶ πολλοὶ περὶ τοῦ ὀνόματος φιλονεικῶσιν, ὁ δεικνὺς περὶ ἑαυτοῦ τὸν διαθέμενον ἐνθυμηθῆναι, λαμβάνει τὸ λεγάτον. εἰ δὲ καὶ ἀπελευθέροις λεγατευθῇ, καὶ μετὰ ταῦτα τύχωσι τινὲς αὐτῶν ἀξίας τινός, οὐκ ἀπολλύουσι τὸ λεγάτον. τιμὴ γὰρ αὐτοῖς διὰ τούτου περιποιεῖται, ἀμέλει ἡ αἵρεσις αὐτῶν ἀλλάσσεται.

† υἱὸν.

λγ.

Εαν ὃν οὐκ ἠδυνάμην ἐλευθερῶσαι, λεγατεύσω σοι ἐπὶ τῷ ἐλευθερῶσαι, καὶ τὸ λεγάτον λαμβάνεις, καὶ οὐκ ἀναγκάζῃ ἐλευθερῶσαι. τότε γὰρ † ὀφείλει μὲν πειθαρχεῖν τῷ διαθεμένῳ, ὅτι μηδὲν ἐκ τοῦ γινομένου συμβαίνει παράνομον. ἰσχύει δὲ τὸ λεγάτον, ἐπειδὴ κέρδος † ἠθέλησα ἔχειν ἐν τῷ δούλῳ, ἤπερ τὸν ἐμὸν κληρονόμον.

† ἡμᾶς. † ἠθέλησά σοι.

λζ.

Τὰ αἱρετικὰ λεγάτα μετὰ τὴν ἔκβασιν τῆς αἱρέσεως κεχρεώστηνται. ὅθεν οὐ μεταφέρεσθαι ἐν τῷ μεταξὺ δύνανται.

μδ.

Εαν λεγατεύσω σοι, ΟΤΕ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙϚ. ΕΝΙΑΥΤΟΝ ΕΛΘΗΙΣ: οὐχ ἅμα τῷ ἐπιβῆναι τῷ ιϛ. τὸ λεγάτον ἀπαιτεῖς.

νβ.

Εαν ἀξιωθῇς ι. ΝΝ. δοῦναι, καὶ λαβεῖν ἀγρὸν, οὐ δύνασαι τὰ ε. διδοὺς, λαβεῖν τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγροῦ. εἰ δὲ πολλοῖς ὑπὸ τὴν αὐτὴν αἵρεσιν καταλειφθῇ, ἕκαστος διδοὺς τὴν ἀναλογίαν, λαμβάνει τὸ ἁρμόζον αὐτῷ. ὡς δὲ ὁ † εἷς δύναται διαιρεῖν τὴν αἵρεσιν, οὕτως οὐδὲ

† ἑλ.

XVIII. cap. V. them.

Turpes condiciones remittuntur, & plerũq; iusiurandum.

XX.

In hereditatibus, & legatis, & stipulationibus, pro impleta habetur condicio; quoties per eum, cuius interest eam impleri, fit quo minus impleatur.

XXVII.

Si Petro & Mariæ legauero C. aureos, SI IN MATRIMONIVM COIERINT, *& acciderit, ut alter ante apertas tabulas decedat; legatum amborum deficit. At si superstites sint, & alter coire in matrimonium recuset, alter paratus sit; solius repudiantis portio fit inutilis.*

XXIX.

Falsa demonstratio neque legatario, neque heredi nocet. ueluti si filium uel fratrem eum dixero, qui non est. Sed si de nomine controuersia sit inter plures, qui probauerit sensisse de se testatorem, legatum accipit. Quod si libertis legatum fuerit, & postea quidam ex eis dignitatem quamdam fuerint cõsequuti; legatum non amittunt. Nam honor eis augetur, non mutatur condicio.

XXXIII.

Si eum, quem ipse manumittere non poteram, tibi legauero, ut eum manumittas: & legatum consequeris, neque manumittere cogeris. quoniam toties secundum uoluntatem testatoris facere debes, quoties ex eo, quod futurum est, nihil contra legem accidit. Valet autem legatum, quoniam te magis aliquod commodum in seruo, quam heredem meum habere uolui.

XXXVII.

Legata condicionalia postquam condicio extiterit, debentur. ideoque interim delegari non possunt.

XLIIII.

Si legauero tibi, QVVM AD SEXTVM DECIMVM ANNVM PERVENERIS, *non simul ac* XVI. *annum ingressus fueris, legatum petis.*

LII.

Si rogatus fueris, ut X. *aureos des, & fundũ cõsequaris: non potes numeratis quinq; dimidiã fundi partem cõsequi. Si uero pluribus sub eadẽ condicione relictus fuerit, quilibet soluta ratã parte, quod sibi cõpetit, consequitur. Sicut autẽ unus condicionem scindere non potest, ita nec ij, qui*

qui in locum eius substituuntur. Nam pro singulari persona habentur.

LVI.

Condiciones in tria membra diuiduntur. uel ut quid detur, uel ut fiat, uel ut obtingat. aut ne detur, ne fiat, ne obtingat. Ac si quidem dandi faciendiue condicio subest, personis uel legatarij, uel alterius cohærent. Quæ autem obtingere quid petunt, ab euentu pendent. Quæ dandi uel faciendi condicionem habent, etiam fiscus implet, eiusmodi legatario succedens.

CII.

Condicio pluribus personis imposita, puta ut faciant; nisi omnes fecerint, non impletur.

CV.

l. 3. C. quand. d. leg. Relictum est puellæ cuidam legatum, puta his uerbis, QVVM XV. ANNORVM ERIT. quam ad ætatem ubi peruenisset, decessit ante, quam legatum exegisset. Itaque constitutio dicit, licet legatum non petierit, si tamen ad eam ætatem peruenerit; ad heredes suos id eam transmisisse.

TIT. XX. continetur

QVANDO DIES LEGATORVM CEDAT. Eius XXII. cap. dicitur:

D. eod. Legata quæ diem non habent adpositam, confestim debentur. Sin tempus adiectum fuerit, si quidem certum, (quamuis maxime longum sit. Fortaßis enim C. annos dixi) statim quidem dies cedit, sed ad ipsum tempus usq. petitio differtur. Si uero incertũ, (nã forte dixi, QVVM PVBES ERIT, QVVM NVPSERIT, QVVM MAGISTRATVM INIERIT) nisi condicio extiterit, dies non cedit. Quod si sub eadem condicione, qua heredem institui, tibi legauero; absque condicione legatum est. ueluti quum dico, PETRVS SI HERES ERIT, PAVLO DATO.

XXIII.

Si legauero tibi, quum annorũ XIIII. fueris, tuque ante XIIII. annum decesseris; legatum ad heredem non trãsmittis. quoniam heic non solum dies, sed & condicio continetur. aut si dicam, SI ANNORVM XIIII. FACTVS ERIS, idem est ac si dixero, ... ANNORVM XIIII.

TIT. XXI.

DE CAVTIONE LEGATARIIS AB HEREDE PRAESTANDA.

Eius I. cap. dicitur:

D. ut legat. Omnis heres, cuiuscunq. dignitatis aut facultatum fuerit, legatarys satisdat; quod scilicet daturus facturusque sit intra statutũ diem,

οἱ ὑποκατάστατοι αὐτοῦ. ἀντὶ γὰρ ἑνὸς προσώπου παραλαμβάνεται.

νς.

Αἱ αἱρέσεις εἰς τρία † σκέλλη διαιροῦνται, ἢ εἰς τὸ δοῦναι, ἢ ποιῆσαι, ἢ συμβῆναι: ἢ μὴ δοῦναι, ἢ μὴ ποιῆσαι, ἢ μὴ συμβῆναι. καὶ εἰ μὲν ἔχουσι δόσιν ἢ ποίησιν, προσώποις ἕπονται, ἢ τοῦ λεγαταρίου, ἢ ἑτέρου, αἱ μέντοι ἀπαιτοῦσαι τὸ συμβῆναι, τύχης ἤρτηνται. τὰ οὖν ἔχοντα αἵρεσιν ἐν δόσει ἢ ἐν ποιήσει, πληροῖ ὁ δημόσιος διαδεχόμενος τὸν τοιοῦτον λεγατάριον. † σκέλη.

ρβ.

Ἡ πολλοῖς προσώποις ἐπικλασθεῖσα αἵρεσις, οἷον ἵνα ποιήσωσιν: εἰ μὴ πάντες ποιήσουσιν, οὐ πληροῦται.

ρε.

Κατελείφθη κόρῃ τινὶ λεγάτον, οὕτως τυχὸν, ΟΤΕ ΓΕΝΗΤΑΙ ΙΕ. ΕΝΙΑΥΤΩΝ, καὶ γενομένη τούτου τοῦ χρόνου ἐτελεύτησε: μηδέπως τὸ λεγάτον ἀπαιτήσασα. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι κἂν μὴ ἀπῄτησε τὸ λεγάτον, ὅλως δὲ γέγονεν ἐκείνης τῆς ἡλικίας, παρέπεμψεν αὐτὸ ἐπὶ τοὺς ἰδίους κληρονόμους.

ΤΙΤΛΟΣ κ. περιέχεται

ΠΟΙΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ ΤΑ ΛΕΓΑΤΑ ΠΡΟΧΩΡΕΙ. οὗ τινος ἐν τῷ κβ. κεφαλαίῳ φησίν.

Τὰ μὴ ἔχοντα ἡμέραν λεγάτα, παραχρῆμα χρεωστεῖται. εἰ δὲ πρόσκειται χρόνος, εἰ μὲν δῆλος (κἂν εἰ τὰ μάλιστα μακρὸς. ἴσως γὰρ εἶπον μετὰ ρ. ἔτη) παραχρῆμα μὲν ἡ προχώρησις γίνεται, ἡ δὲ ἀπαίτησις, μέχρι τοῦ χρόνου ὑπερτίθεται. εἰ δὲ ἄδηλός ἐστιν ἡ ἡμέρα (τυχὸν γὰρ εἶπον, ΟΤΑΝ ΗΒΗΣΗι, ΟΤΑΝ ΓΑΜΗΣΗι, ΟΤΑΝ ΑΡΞΗι) εἰ μὴ ἐξέλθῃ ἡ αἵρεσις, οὐ γίνεται χώρησις. εἰ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν, ὑφ' ἣν ἔγραψα τὸν κληρονόμον, λεγατεύσω σοι, χωρὶς αἱρέσεώς ἐστι τὸ λεγάτον. ὥσπερ ὅτε λέγω, ΠΕΤΡΟΣ ΕΑΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΗΣΗι ΜΟΥ, ΔΟΤΩ ΠΑΥΛΩι.

κγ.

Ἐὰν λεγατεύσω σοι, ὅτε γένῃ ιδ. ἐτῶν, καὶ πρὸ τῶν ιδ. τελευτήσῃς, οὐ παραπέμπεις. οὐ γὰρ μόνος χρόνος, ἀλλὰ καὶ αἵρεσις ἐστιν. ἤ, ΕΑΝ ΓΕΝΗι ΙΔ. ΕΤΩΝ, τὸ αὐτό ἐστι, κἂν εἴπω ..... ΙΔ. ΕΤΩΝ.

ΤΙΤΛΟΣ κα.

ΠΕΡΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥ ΤΟΙΣ ΛΕΓΑΤΑΡΙΟΙΣ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησί.

Πᾶς κληρονόμος οἱασδήποτε ἀξίας ἢ † ὑποστάσεως, δίδωσι τοῖς λεγαταρίοις † ἐγγύας, ὅτι δίδωσι καὶ ποιεῖ ὅπερ ὁ διαθέμενος ἐκέλευσεν † ὑποστάσεως. † ἐγγυᾶται.

ἐμπρο-

ἐμπροθέσμως: καὶ περὶ δόλου ἐπερωτᾶται. ὥσπερ γὰρ αὐτὸς ἐστὶ τῆς κληρονομίας ἐν νομῇ, οὕτως ὀφείλει καὶ τὸν λεγατάριον ἀσφαλίζεσθαι. εἰ δὲ μὴ ἀσφαλίσηται, πέμπεται εἰς νομὴν ὁ λεγατάριος. καὶ τοῖς κληρονόμοις τῶν λεγαταρίων δίδοται ἡ ἀσφάλεια, καὶ προκουράτωρσιν αὐτῶν. καὶ ἐὰν υἱῷ δούλος λεγατευθῇ, τῷ ἔχοντι αὐτὸν ὑπεξούσιον ἡ ἀσφάλεια δίδοται. καὶ οἱ διάδοχοι τῶν κληρονόμων, καὶ ὁ καθ' ὁμάδα ἀποκατάστασιν λαμβάνων, καὶ ὁ διά τινος γινόμενος κληρονόμος, δίδωσι τὴν ἀσφάλειαν. ἐὰν δὲ ὁ λεγατάριος, ἢ ὁ † ἀποκάτασιν λαμβάνων, μὴ ὅτι χρήσας περὶ τῶν ἐγγυῶν, προκατάρξηται περὶ τοῦ λεγάτου, ἀργεῖ ἡ ἀσφάλεια.

† ἀποκαθι- ςαμ.

ΤΙΤΛΟΣ κβ. περιέχει

ΠΟΤΕ ἈΣΦΑΛΙΖΕΤΑΙ Ὁ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ ΤΟΙΣ ΛΕΓΑΤΑΡΙΟΙΣ, ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΟΥ̓Κ ἈΣΦΑΛΙΖΕΤΑΙ. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν ὁ λαβὼν τὴν ἀσφάλειαν, λέγῃ † τοὺς ἐγγυητὰς ἀπόρους εἶναι, καὶ θέλῃ ἄλλους αὐτῷ δοθῆναι, οὐκ ἀκούεται, εἰ μὴ ἄρα καινόν τι συνέβη: ἴσως τῶν ἐγγυητῶν ἀποθανόντων, ἢ αἰφνιδίως ἀπορησάντων.

† τιν.

δ. κεφαλαίῳ, θεμ. θ.

Ἐὰν μετὰ ἓξ μῆνας τοῦ ἐν βήματι προσελθῆναι τὸν ἄρχοντα, ὑπερθῆται τὴν ἀσφάλειαν δοῦναι ὁ κληρονόμος: καὶ εἰς νομὴν τῶν ἰδικῶν αὐτοῦ πραγμάτων οἱ λεγατάριοι πέμπονται, καὶ καρποῦνται ἕως οὗ τὸ λεγάτον αὐτοῖς δοθῇ. τὸ δὲ λεχθὲν, χώραν ἔχει ἐπὶ παντὸς χρεωστοῦντος ἀποκατάστασιν, κἂν ὁ διαθέμενος ἐκώλυσε τὴν ἀσφάλειαν: διὰ τὴν ἐπὶ τῇ καταβολῇ γινομένην ὑπέρθεσιν. οἱ δὲ ἓξ μῆνες συνεχεῖς ἀριθμοῦνται.

ιβ.

Εἰ καὶ μικρὸν εἴη τὸ λεγατευθὲν πρᾶγμα, οὐ δίδωσι δὲ ὁ κληρονόμος, ἢ ὀφείλων ἀσφαλίσασθαι, οὐκ ἀσφαλίζεται: πέμπεται ὁ λεγατάριος εἰς νομὴν πάντων τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων.

ΤΙΤΛΟΣ κγ.

ΠΕΡΙ ΤΩ͂Ν ἈΠΟ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ἈΝΤΙΛΕΓΟΜΕΝΗΣ ΛΕΓΑΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Οὐ μόνον λεγάτων ἐκπίπτει ὁ κινῶν κατὰ τῆς διαθήκης, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἀπὸ γνώμης τοῦ τελευτήσαντος, καὶ τῆς δὲ ἀνηβότητι τοῦ ἀδελφοῦ ὑποκαταστάσεως.

ΤΙΤΛΟΣ κδ.

ΠΕΡΙ ΤΩ͂Ν ΝΕΜΟΜΕΝΩΝ ΤΟ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕΝ ἌΝΕΥ ΒΟΥΛΗΣ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥ.

quod testator iusserit; deque dolo malo stipulatur. Nam sicut ipse possessioni hereditatis incumbit, ita & legatario cauere debet. quod si satis non dederit, legatarius in possessionem mittitur. Successoribus quoque legatariorum satisdatur, eorumque procuratoribus. Si filiofamilias seruus legatus fuerit, cauetur ei, cuius iuri subiectus est. Heredum quoque successores, & is cui in uniuersum restituitur hereditas, & qui per alium heres existit, cautionem praestat. Si uero legatarius, aut is, cui fideicommissum restituitur, omissa cautione litem de legato contestatus fuerit; satisdatio cessat.

TIT. XXII. continet

QVANDO LEGATARIIS HERES SATISDET, QVANDO NON SATISDET. Eius cap. III. dicitur:

Si is, qui satis accepit, fideiussores egenos esse dicat, & alios sibi dari uelit; non auditur, nisi forte nouum quid acciderit. puta quod fideiussores decesserint, uel subito rem familiarem amiserint.

D. ut in possess. leg.

IIII. cap. VIII. them.

Si post sex menses, ex quo aditus pro tribunali fuerit iudex, heres satisdare differat: etiã in propriorum ipsius bonorum possessionem legatarij mittuntur, & fructus inde percipiunt, quoad legatum eis praestitum fuerit. Ac locum habet id, quod dictum est, in quolibet, qui fideicommissum debet, quamuis testator satisdationem remiserit; idque propter moram, quae fit solutioni. Sex autem menses hi, continui numerantur.

XII.

Quamuis exigua res legata sit, tamen si non soluatur ab herede, uel eo nomine non caueatur, quum caueri oporteat: legatarius in possessionem omnium hereditatis bonorum mittitur.

TIT. XXIII.

DE LEGATIS EX TESTAMENTO, QVOD ACCVSATVR. Eius cap. I. dicitur:

Non solum legatis excidit, qui contra testamenti tabulas agit; sed etiam uniuersis ex iudicio defuncti uenientibus, & fratris impuberis substitutione.

TIT. XXIIII.

DE POSSIDENTIBVS LEGATVM SINE VOLVNTATE HEREDIS.

TIT. XXV.

DE LEGATIS, QVAE VSVCAPIVNTVR. cuius I. cap. dicitur:

D. pro leg. *Pro legato usucapio, quod mihi legatum est; non quod putabam mihi legatum. quemadmodum nec si emtum existimẽ, quod non emerim.*

TIT. XXVI.

DE HIS QVI IN FRAVDEM LEGATARIORVM HEREDITATEM REPVDIANT. cuius I. cap. dicitur:

l. 1. D. si quis om. caus. *Si quis uocatus .... ab intestato .... & legata non praestare: eum ad praestanda tam legata, quam libertates teneri, manifestum est. At haec constitutio quiddam aliud tradit. Si quis scilicet institutus, in fraudem legatariorum data op[er]a repudiarit institutionem, ut hereditas ad substitutum transmitteretur, omnia legata soluit. Si uero accepta pecunia repudiarit institutionem, ipse legata praestat.*

TIT. XXVII.

DE ACTIONE PERSONALI ET HYPOTHECARIA, QVA LEGATVM PETITVR, ET DE SERVORVM LEGATORVM ELECTIONE AC AESTIMATIONE.

TIT. XXVIII.

DE LEGATIS SVB MODO RELICTIS. cuius I. cap. dicitur:

C. eod. *Quoties alicui sub modo legatum relinquitur, puta ut hoc faciat, capit ille quidem legatũ: uerum si modus defecerit, idem amittit. Modus enim sunt condicionis euentus in legatis & fideicommissis. Si uero legatum alicui relictum fuerit, ut Petro nuberet, ac legatum quidem acceperit, sed Petrus eam ducere nolit: legatum reddere non cogitur. Nec enim per eam stetit, quo minus impleretur condicio.*

TIT. XXIX.

DE HIS QVAE SVB CONDICIONE VEL DIE LEGATA SVNT. Eius I. cap. dicitur:

l. 1. C. de cond. insert. *Si quis alicui legatum sub hac condicione reliquerit,* SI SINE LIBERIS HERES DIEM OBIERIT, *isque nepotibus ex filia relictis decesserit: defecit condicio. Nam quum relictis liberis mortuus sit, etiam legatum inutile est, nisi alia defuncti uolũtas euidenter probata fuerit.*

TIT. XXX.

DE LEGATIS SVB CONDICIONE ET SINE CONDICIONE RELICTIS. TVM QVI DEFICIENTE

ΤΙ'ΤΛΟΣ κε.

ΠΕΡΙ' ΤΩ͂Ν ΔΙΑ' ΧΡΗ'ΣΕΩΣ ΔΕΣΠΟΖΟΜΕ'ΝΩΝ ΛΕΓΑ'ΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὡς λεγάτον διὰ τῆς χρήσεως δεσπόζω, ὃ κατελείφθη μοι εἰς λεγάτον, οὐ μὴν ὃ ὑπενόουν λεγατευθῆναί μοι. ὥσπερ οὐδὲ εἰ νομίσω ἀγοράσαι, ὃ μὴ ἠγόρασα.

ΤΙ'ΤΛΟΣ κϛ.

ΠΕΡΙ' ΤΩ͂Ν ἘΠΙ' ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ͂Ι ΤΩ͂Ν ΛΕΓΑΤΑΡΙ'ΩΝ ΠΑΡΑΙΤΟΥΜΕ'ΝΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙ'ΑΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν τις καλούμενος .... ἐξ ἀδιαθέτου .... καὶ μὴ δοῦναι τὰ λεγάτα, ὅτι ὑπόκειται τοῖς λεγάτοις καὶ ταῖς ἐλευθερίαις, τοῦτο μὲν δῆλον. ἡ διάταξις, ἕτερόν τι λέγει, ὅτι ἐάν τις ἐνστάτος ὤν, ἐπὶ τὸ βλάψαι τοὺς λεγαταρίους ἐπίτηδες παρῃτήσατο τὴν ἔνστασιν, ἵνα ἔλθῃ ἡ κληρονομία πρὸς τὸν ὑποκατάστατον: πάντα τὰ λεγάτα καταβάλλει. ἐὰν δὲ χρήματα λαβὼν παρῃτήσατο τὴν ἔνστασιν, αὐτὸς δίδωσι τὰ λεγάτα.

ΤΙ'ΤΛΟΣ κϛ.

ΠΕΡΙ' ἈΓΩΓΗ͂Σ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ͂Σ ΤΕ ΚΑΙ' ὙΠΟΘΗΚΑΡΙ'ΑΣ ἈΠΑΙΤΟΥ'ΣΗΣ ΤΟ' ΛΕΓΑ'ΤΟΝ: ΚΑΙ' ΠΕΡΙ' ἘΠΙΛΟΓΗ͂Σ ΤΩ͂Ν ΛΕΓΑΤΕΥΘΕ'ΝΤΩΝ ΔΟΥ'ΛΩΝ ΚΑΙ' ἈΠΟΤΙΜΗ'ΣΕΩΣ ΑΥ'ΤΩ͂Ν.

ΤΙ'ΤΛΟΣ κη.

ΠΕΡΙ' ΤΩ͂Ν ὙΠΟ' ΤΡΟ'ΠΟΝ ΛΕΓΑ'ΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Ὁσάκις ὑπὸ τρόπον καταλιμπάνεται τινὶ λεγάτον, τυχὸν ἐπὶ τόδε τι ποιῆσαι, λαμβάνει μὲν τὸ λεγάτον: πλὴν ἐὰν ὁ τρόπος ἀτονήσει, ἀπόλλυσιν αὐτό. ὁ γὰρ τρόπος τὰ τῆς αἱρέσεως ἀποτελέσματα ἐν τοῖς λεγάτοις καὶ ἀποκαταστάσεσιν. ἐὰν δὲ καταλειφθῇ τινὶ λεγάτον ἐπὶ τὸ γαμηθῆναι Πέτρῳ, καὶ τὸ μὲν λεγάτον ἔλαβεν, ὁ δὲ Πέτρος οὐκ ἀνέχεται αὐτῇ γαμηθῆναι, οὐκ ἀναγκάζεται τὸ λεγάτον ἀναδοῦναι. οὐδὲ γὰρ αὐτὴ ἐνεπόδισε τῇ αἱρέσει.

ΤΙ'ΤΛΟΣ κθ.

ΠΕΡΙ' ΤΩ͂Ν ὙΠΟ' ΑἹ'ΡΕΣΙΝ Η' ἩΜΕ'ΡΑΝ ΛΕΓΑΤΕΥΘΕ'ΝΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν τις καταλείψῃ τινὶ λεγάτον ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ἘΑ'Ν Ὁ ΚΛΗΡΟΝΟ'ΜΟΣ Α'ΠΑΙΣ ΤΕΛΕΥΤΗ'ΣΗι: τελευτήσῃ δὲ οὗτος ἐπὶ ἐγγόνων ἀπὸ θυγατρός, ἠτόνησεν ἡ αἵρεσις. ἐπειδὴ γὰρ ἐπὶ παισὶν ἐτελεύτησε, καὶ ἄχρηστον ἐστὶ τὸ λεγάτον, εἰ μὴ ἄλλη τοῦ τελευτήσαντος βούλησις φανερῶς ἀποδειχθῇ.

ΤΙ'ΤΛΟΣ λ.

ΠΕΡΙ' ΛΕΓΑ'ΤΩΝ ὙΠΟ' ΑἹ'ΡΕΣΙΝ ΚΑΙ' ΧΩΡΙ'Σ ΑἹΡΕ'ΣΕΩΣ ΚΑΤΑΛΕΙΦΘΕ'ΝΤΩΝ: ΚΑΙ' ΤΙ'ΝΕΣ ἈΤΟΝΟΥ'-

ΣΗΣ

ΣΗΣ ΤΗ͂Σ ΑἹΡΈΣΕΩΣ ΛΑΜΒΆΝΟΥΣΙ ΤᾺ ΛΕΓΆΤΑ ΔΙᾺ ΤῸ ΤῊΝ ΑἽΡΕΣΙΝ ἈΤΟΝΗ͂ΣΑΙ. καὶ φησίν.

Ὅτι εἰ μὲν ποιήσει τινὶ ἢ δόσει ἐβεβάρητο τὸ λεγάτον, καὶ δύναται τὸ ἕτερον διὰ ἑτέρου γίνεσθαι: πληροῦσθαι τοῦτο διὰ τοῦ κερδαίνοντος τὸ λεγάτον. καὶ ὅτι εἴτε τῶν συνημμένων ἐστὶ τὸ ἀτονῆσαν μέρος, εἴτε τῶν διῃρημένων: προσεστῆναι τοῖς συγκληρονόμοις ἢ λεγαταρίοις μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ βαρῶν. οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεταί φησι τὸν καταδεξάμενον μέρος κληρονομίας, τὸ ἕτερον μέρος αὐτοῦ παραιτήσασθαι.

ΤΊΤΛΟΣ λα.

ΠΕΡῚ ἹΚΑΝΟΔΟΣΊΑΣ ΔΙΔΟΜΈΝΗΣ ΤΟΙ͂Σ ΛΕΓΑΤΑΡΊΟΙΣ ΠΑΡᾺ ΤΟΥ͂ ΚΛΗΡΟΝΌΜΟΥ, ΠΕΡῚ ΤΗ͂Σ ἈΠΟΚΑΤΑΣΤΆΣΕΩΣ. οὗτινος ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ.

Τῷ μὲν κληρονόμῳ δυνατὸν συγχωρηθῆναι τὴν τῆς ἀσφαλείας τοῦ λεγάτου καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως ἱκανοδοσίαν, ἀλλ' οὐχ ἣν παρέχει περὶ τοῦ καλῶς χρήσασθαι τῇ χρήσει τῶν καρπῶν, καὶ ἡνίκα περαιωθῇ, ἀποκαταστῆσαι τὸ πρᾶγμα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μα. τίτλον α. ἐν ᾧ φησὶν ΠΕΡῚ ΦΑΛΚΙΔΊΟΥ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἔξεστι λεγατεύειν μέχρι τοῦ ὀκταουγγίου. τὸ γὰρ τετραούγγιον τῷ γεγραμμένῳ κληρονόμῳ φυλάττεται.

Καὶ κγ. κεφ. θεμ. β.

Ὁ τοκετὸς τῆς λεγατευθείσης δούλης πρὸ τῆς προχωρήσεως τῷ κληρονόμῳ ἁρμόζει, καὶ λογίζεται αὐτῷ εἰς τὸ φαλκίδιον, καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.

λ.

† ὀφείλουσιν. Οἱ λεγατάριοι λαμβάνοντες, † ὤφελον ἐγγύας διδόναι περὶ τοῦ περιττῶς ὡς εἰκὸς αὐτοῖς διδομένου. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ὑπόκεινται ἀναλήψει, ἀλλ' οὖν δέος ἐστί, μήποτε ἀπορήσωσιν. ἐλπιζομένων † ἁρμόζει τῶν αἱρετικῶν λεγάτων ἢ τῶν ἐν τῇ ὀρφανικῇ ὑποκαταστάσει. († ἁρμόζων.)

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. β. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Ὅτε ἀμφιβάλλεται εἰ ἔχει χώραν φαλκίδιος, δίδωσιν ὁ λεγατάριος ἐγγύας τῷ κληρονόμῳ περὶ τοῦ περιττοῦ, καὶ ὅτι δόλον ποιεῖ. ἀδιάφορον δέ, εἴτε ἐν τῇ ὀρφανικῇ, εἴτε ἐν τῇ αὐθεντικῇ ἐλεγατεύθη. εἷς γὰρ ἐξ ἀμφοτέρων παρακρατεῖται φαλκίδιος. καὶ ἐὰν μὴ λάβωσι τὴν ἀσφάλειαν οἱ ἐπίτροποι, ἐνέχονται τῇ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῇ τοῖς ὑποκαταστάταις. ἔσθ' ὅτε καὶ τῷ ἀνήβῳ ἡ τοιαύτη ἐπερώτησις βεβαιοῦται, ἐὰν ζῶντος αὐτοῦ ἁρμόσῃ ὁ φαλκίδιος. ὅτε τῶν λεγάτων τὰ μὲν εἰσὶ χωρὶς αἱρέσεως, τὰ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν: ὁλόκληρα δίδοται τὰ χωρὶς αἱρέσεως, παρεχομένης τῆς περιττοῦ ἀσφαλείας. ἀναγκαῖον δέ ἐστιν αὐτὴν διδόσθαι.

CONDICIONE LEGATA CAPIANT PROPTEREA, QVOD CONDICIO DEFECERIT. ait enim:

Si legatū aliqua re facienda uel danda grauatum sit, & unum per alterum fieri possit: per eum hoc impleri, qui legatum lucratur. Item, siue pars ea quæ defecit, coniunctorum sit, siue diuisorum; legatum coheredibus & legatarijs, cum suis oneribus adcrescere. Nec enim licet, inquit, ei qui partem hereditatis accepit, partem alteram repudiare.

TIT. XXXI.

DE SATISDATIONE, QVAE AB HEREDE LEGATARIIS, DE RESTITVTIONE PRAESTATVR. cuius cap. VII. dicitur:

Potest quidem heredi satisdatio legati & fideicommissi remitti, sed non & illa, quæ cauet se recte usurum fruiturum; quumq. finitus fuerit ususfructus, rem restituturum. l. 7. C. ut in poss. leg.

Legito & lib. XLI. tit. I. in quo DE FALCIDIA tractatur. Eius I. cap. dicitur:

Ad dodrantem usq. legandi facultas est. nam quatuor unciæ scripto heredi seruantur. l. 1. D. ad l. Falc.

Et cap. XXIII. them. II.

Partus ancillæ legatæ, ante quam dies cesserit, ad heredem pertinet; eique in Falcidiam & Falcidiæ fructus computatur.

XXX.

Legatarij, quum legatum accipiunt, satisdare debent eius nomine, quod amplius forte ceperint, quam eis dandum sit. Licet enim maxime teneantur ad restituendū, tamen metuitur, ne inopes fiant; dum futurum exspectatur, ut aliorum legatorum uel fideicommissorum condiciones existant.

Legito ibid. & tit. II. cuius I. cap. dicitur:

Quum dubitatur, utrum Falcidia locum habeat; heredi legatarius eius nomine, quod amplius captum fuerit, deque dolo malo, satisdat. Nihil autem interest, utrum in pupillari, an principali testamento legatum sit. Nam una & eadem ex utrisque Falcidia retinetur. At si cautionem tutores non acceperint, actione tutelæ substitutis tenentur. Nonnumquam & ipsi pupillo committitur hæc stipulatio, si uiuo eo Falcidia competat. Quum legata quædam sine condicione sunt, quædam sub condicione: soluuntur integra, quæ sine condicione sunt, interposita stipulatione de eo, quod amplius acceptum erit. Necesse est autem hanc præstari. D si cui plus, quam

Nam etsi repeti potest id, quod amplius solutum est; tamen fieri potest, ut soluendo non sit is, cui solutum est. Habet & locum hæc stipulatio in mortis caussa donationibus. Interdum etiam totum reuocat. puta magno ære alieno deinceps emergente, uel cōdicionalibus libertatibus competentibus. Nam deductis eorum pretijs, legata præstantur.

Legito & lib. LIII. tit. IIII. in quo de naui legata tractatur. Eius cap. II. dicitur:

Si specialiter nauem legauero, & particulatim totam refecero, eadem carina manente; legatario debetur.

Legito & lib. VII. tit. V. cap. XXXVII. & L. & LI. & LII. & LXXX. cuius hæc uerba sunt:

L. un. C. ubi fideicom. *Ibi legatum petitur, ubi hereditas relicta est.*

Legito & lib. XV. tit. I. cap. LVI. & tit. I. cap. V. them. IIII. Item lib. XVI. tit. I. cap. XLII. & XLIII. & tit. II. & VII. & IX.

Legito & lib. XXIII. tit. III. cap. III. cuius hæc uerba sunt:

L. 3. D. de usur. *Si post iudicis sententiam, & quattuor menses, heres in solutione legati moram fecerit: ad sententiam usq; lucra legatario præstat.*

Legito & lib. XXVII. tit. I. cap. VI.

DE INSTRVMENTO FVNDI, ET domus, & tabernarum.

Legito lib. hunc XLIIII. tit. X. quem inuenies in titulo de legatis.

BASILICORVM LIBER XLV.

DE SVCCESSIONE ADSCENDENTIUM, & descendentium, & reliquorum cognatorum, qui ab intestato heredes esse possunt. & quinam primo uocentur, qui secundo, qui deinceps. tum qui, & quando hereditatem amittant. & de possessione, quæ ab eis petitur. Item de his, qui rogati sunt hereditatem, uel partem eius, uel fideicommissum alicui restituere. & de mutua successione uiri & uxoris.

TIT. I. CAP. I.

L. 1. D. si tab. test. nul. *Tunc ab intestato bonorum possessio competit, quum neque secundum tabulas, neq; contra tabulas est. Quod si, quum tempora largirentur, repudiata sit secundum tabulas bonorum*

† καὶ γὰρ δύναται τὸ περιττὸν ἀναλαμβάνεσθαι· † καὶ. ὅμως συμβαίνει ἀποῤῥῆσαι τὸν λαβόντα. ἔχει δὲ χώραν καὶ ἐπὶ τῶν θανάτου αἰτίᾳ δωρεῶν ἡ τοιαύτη ἀσφάλεια. ἔστιν ὅτι καὶ τὸ πᾶν ἀνατρέπει. τυχὸν μεγάλου χρέους μετὰ ταῦτα φανέντος, ἢ αἱρετικῶν ἐλευθεριῶν ἁρμοζουσῶν. μετὰ γὰρ ὑπεξαίρεσιν τῶν τιμῶν αὐτῶν, τὰ λεγάτα δίδονται.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον νγ. τίτλ. δ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται περὶ πλοίου λεγατευομένου. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν ἰδικῶς ναῦν λεγατεύσω καὶ κατὰ μέρος ἀνανεώσω πᾶσαν, τῆς αὐτῆς τρόπιος μενούσης, κεχρεώστηται τῷ λεγαταρίῳ.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ε. κεφάλαιον λζ. καὶ ν. καὶ να. καὶ νβ. καὶ π. ἐν ᾧ φησίν.

Τὸ λεγάτον ἐκεῖ ἀπαιτεῖται, ἔνθα ἡ κληρονομία διάκειται.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ιε. τίτλ. α. κεφάλαιον νϛ. καὶ τίτλον α. κεφάλαιον ε. θεμ. δ. καὶ βιβλίον ιϛ. τίτλον α. κεφάλαιον μβ. καὶ μγ. καὶ τίτλον β. καὶ ζ. καὶ θ.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον κγ. τίτλον γ. κεφάλαιον γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν μετὰ ψῆφον καὶ τὴν τετράμηνον, ὑπέρθεσιν ποιήσῃ ὁ κληρονόμος περὶ τὴν καταβολὴν τοῦ λεγάτου: τὰ μέχρι ψήφου κέρδη, δίδωσι τῷ λεγαταρίῳ.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον κζ. τίτλον α. κεφάλαιον ϛ.

ΠΕΡΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΑΓΡΟΥ ΤΕ καὶ οἴκου, καὶ ἐργαστηρίων.

Ανάγνωθι βιβλίον τοῦτο μδ. τίτλον ι. περὶ οὗ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ λεγάτων.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. με.

ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΑΝΙΟΝΤΩΝ καὶ κατιόντων καὶ λοιπῶν συγγενῶν, τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖν δυναμένων. καὶ τίνες καλοῦνται πρῶτοι, καὶ τίνες δεύτεροι, καὶ καθεξῆς: καὶ τίνες ἐκπίπτουσι τῆς κληρονομίας, καὶ πότε. καὶ περὶ τῆς παρ' αὐτῶν αἰτουμένης διακατοχῆς. καὶ περὶ τῶν ἀξιωθέντων ἀποκαταστῆσαι τινὶ κληρονομίαν ἢ μέρος αὐτῆς, ἢ φιδεϊκόμισσον. καὶ περὶ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς ἀλλήλους κληρονομούντων.

ΤΙΤΛΟΥ α. κεφάλ. α. φησίν.

Τότε ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ ἁρμόζει, ὅτε μήτε ἔστιν ἐκ διαθήκης, μήτε ἡ κατὰ τῆς διαθήκης. εἰ δὲ καὶ τῶν καιρῶν ἐνδαψιλευομένων, παραιτηθείη ἡ ἐκ

ἡ ἐκ διαθήκης, ἄρχεται ἡ ἐξ ἀδιαθέτου. ὁ γὰρ παραιτησάμενος, οὐκ ἔτι δύναται αὐτὴν αἰτῆσαι. ὥσπερ τοῖς παισὶ πρώτοις ἐκ διαθήκης, ἢ κατ' αὐτῆς ἐναντίωσις ἁρμόζει: οὕτως ἐξ ἀδιαθέτου, ἢ ἐκ τοῦ δικαίου τῶν παίδων. παῖδας δὲ νοοῦμεν, ὡς ἐπὶ τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως. φυσικοὺς γὰρ καὶ θετούς. τοὺς δὲ θετούς, ἕως ἂν ὦσιν ὑπεξούσιοι. αὐτεξούσιοι γὰρ γινόμενοι, οὐκ ἔχουσι διακατοχήν.

δ.

Καὶ μετὰ κατασκέσεως ἐναλλαγὴν, σώζεται τοῖς παισὶ τὰ ἐξ ἀδιαθέτου, χωρὶς τῶν θετῶν. αὐτοὶ γὰρ αὐτεξούσιοι γινόμενοι, καὶ τὸ ὄνομα τῶν παίδων ἀπολλύουσιν. εἰ δὲ τὸν φυσικόν μου υἱὸν αὐτεξούσιον ποιήσω, καὶ υἱοθετήσωμαι αὐτὸν: καὶ πάλιν αὐτεξούσιον ποιήσω, μένει τὰ τῶν παίδων δίκαια.

ζ.

Τῷ λόγῳ τοῦ οἴκτου κληρονομοῦσι οἱ γονεῖς τῶν παίδων. οἱ δὲ παῖδες τῶν γονέων καὶ φυσικῷ λόγῳ καὶ τῇ εὐχῇ τῶν γονέων.

ιε.

Γνήσιοί εἰσιν ὑπεξούσιοι υἱοὶ καὶ θυγατέρες, φυσικοὶ καὶ θετοί. τῶν ὑπεξουσίων προτιμᾶται ὁ δημόσιος, ὅτε ὁ πατὴρ αὐτῶν μετὰ θάνατον ἐπὶ τυραννίδι κατακριθῇ: καὶ ὁ τοιοῦτος υἱὸς τὸ δίκαιον οὐκ ἔχει τῶν τάφων.

κβ.

Αἱ θήλειαι ὑπεξουσίους οὐκ ἔχουσιν, οὔτε παύονται ἔχειν διὰ ἐναλλαγῆς κατασκέσεως.

κϛ.

Ἐὰν εἴπω ἐν τῷ προικώῳ τῆς θυγατρός μου, μηδὲν αὐτὴν πλέον ἐλπίσαι τῆς κληρονομίας μου, οὐκ ἔρρωται. τὰ γὰρ ἰδιωτικὰ συμβόλαια οὐ προκρίνουσι τῷ κοινῷ νομίμῳ.

κζ.

Ἡ γυνὴ τοῦ νομίμου καὶ τοῦ περιογμοῦ αὐτῆς παιδὸς κληρονομεῖ. οἱ παῖδες τοῦ ἀποθανόντος ἀποκλείουσι τὴν αὐτοῦ μητέρα, εἴτε ὑπεξούσιοί εἰσιν, εἴτε φυσικοὶ αὐτεξούσιοι. ὁ γὰρ θετὸς αὐτεξούσιος τότε ἀπωθεῖται τὴν μητέρα τοῦ ἀποθανόντος, ὅτε καὶ φυσικός ἐστι παῖς. τυχὸν γὰρ ὁ πάππος αὐτὸν υἱοθετήσαι. ἐὰν δὲ παραιτήσηται τὴν κληρονομίαν ὁ † ὑπεξούσιος, λαμβάνει χώραν ἡ μήτηρ τοῦ ἀποθανόντος. ἐφ' ὅσον δὲ παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐστὶν ὁ υἱὸς, ἢ ἐλπίζεται τίκτεσθαι, τὸ δίκαιον τῆς μητρὸς αἰωρεῖται.

† αὐτεξούσιος.

κη.

Ἀπειπὼν ὁ υἱὸς τῇ μητρῴᾳ κληρονομίᾳ, πρὶν ὑπεισέλθωσι τὴν κληρονομίαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς, ἢ οἱ ἄλλοι συγγενεῖς, ἐξουσίαν ἔχει ἐντὸς ἐνιαυτοῦ μεταμέλεσθαι. καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ διακατοχὴ, ἐνιαυσιαία ἐστίν.

possessio: ab intestato bonorum possessio incipit. Nam qui repudiauit, non amplius eam petere potest. Sicut primo liberis secundum tabulas, uel contra tabulas bonorum possessio competit: ita & ab intestato, uel ex iure liberorum. Liberos autem accipimus, quemadmodum & in bonorum possessione contra tabulas. tam naturales, quam adoptiuos. adoptiuos uero, quam diu in potestate fuerint. nam ubi sui iuris facti fuerint, bonorum possessionem non habent.

IIII.

Etiam post capitis deminutionem possessio bonorum ab intestato liberis a pratore seruatur, exceptis adoptiuis. Nam hi emancipati nomen quoque liberorum amittunt. Sed si naturalem filium meum emancipauero, & adoptauero, & rursus emancipauero; ius liberorum manet.

VII.

Parentes ratione miserationis heredes liberorum sunt: at liberi parentum & naturali ratione, & parentum uoto.

XV.

Sui sunt, filij & filiæ, qui sunt in potestate, tam naturales, quam adoptiui. Suis præfertur fiscus, quum pater eorum post mortem perduellionis damnatus est. ac talis filius nec sepulcrorum ius habet. l.1.§.2.D.de suis & legit.

XXII.

Femina suos heredes non habent, nec desinūt habere propter capitis deminutionem.

XXVI.

Si dixero in dotali filiæ meæ instrumento, nihil ei amplius ex hereditate mea sperandum esse; non ualet. Nam priuatorum cautiones iuri publico non præiudicant.

XXVII.

Mulier tam legitimi, quam uulgo quæsiti filij sui heres est. Liberi defuncti matrem eius excludunt, siue in potestate sint, siue naturales emancipati. Nam adoptiuus emancipatus ita defuncti matrem excludit, quum & filius naturalis est. puta quem auus adoptauit. Si uero filius emancipatus hereditatem repudiauerit, defuncti locum mater occupat. Quam diu filius apud hostes est, uel nasci speratur; ius matris pendet. l.2.D.ad S.C.Tertyl.

XXVIII.

Filius qui se nolle matris hereditatem adire dixit, ante quam fratres eius hereditatem adeant, uel cognati ceteri; mutandi uolūtatem intra annum potestatem habet. Nam & ipsa filij bonorum possessio annalis est.

XXIX.

Quacumque seruantur, matre ac fratribus consanguineis defuncto legitimis exstantibus; eadem & adoptiuis exstantibus seruantur.

XXXII.

l.3.C.ad. Mater, qua filio tutorem non petijt, non succedit ei, si quidem impubes decesserit. at si pubes factus diem obierit, recte illi heres est.

XXXIII.

De matre nuptias iterante dictum est & in titulo de cõtrahentibus secundas nuptias.

Si qua mulier nequaquam religionem priori uiro, ex quo filios seu filias non habet, nuptiarum festinatione praestiterit; ex iure notißimo infamis fit, nisi huiusmodi maculam imperiale beneficium ei remittat. ita tamen, ut si ei filij fuerint, omnium facultatum, qua tempore nuptiarum erant, medietatem, hoc est semissem, filio uel filia, filijs uel filiabus donet; nec usufructu quidem retento. Quin & uno filiorum decedente, fratres superstites portionem eius accipiant. Sin autem uniuersi intestati decesserint, dura fortuna ad matrem solatia ex integro reuertentur.

XXXIIII.

Quoties mater ab intestato filio suo filiaue succedit, si matrimonium secundum post mortem filij non contraxerit, integrum sibi retineat lucrum, quod ad eam peruenit. Si uero matrimonium secundum contraxerit, extrinsecus quidem quasita filio retineat, sed eorum, quacumque de bonis paternis ad filium peruenerunt, usufructu potiatur; & proprietatem fratribus atque sororibus defuncti filij seruet. Hoc enim & alijs in rebus obtinet, quas a priori marito mulier, qua secundas contraxit nuptias, lucrata est.

XXXV.

Si mater non iteraturam se nuptias promiserit, legitimaque filij sui tutela suscepta, secundum postea matrimonium cõtraxerit: filio, qui decedit impubes, non succedat, ne quidem a patre substituta: nisi prius & tutorem ei petierit, & quacumque debentur ex ratione gesta tutele, persoluerit.

SCHOLION.

Libro autem XXVIII. titulo XIIII. capite XIII. simili modo puniendas tradit constitutio, quę intra luctus tempus secundas nuptias contrahunt. quo de dictum est in titulo de contrahentibus secundas nuptias.

XXXVI.

l.1.C.ad S.C. Orfic. Si mulier exstantibus consanguineis, & matre, & filia decedat; ad filiam hereditas eius pertinet.

κθ.

Ὅσα φυλάττεται μητρὸς .... † σης καὶ ἀδελφῶν ὁμοπατρίων τῷ τελευτήσαντι φυσικῶν, ταῦτα κρατεῖ καὶ θετῶν ὑπόντων. † ὑπούσης καὶ ἀδελφῶν.

λβ.

Ἡ μήτηρ μὴ αἰτήσασα ἐπίτροπον τῷ παιδὶ, οὐ κληρονομεῖ αὐτὸν, ἐὰν ἄνηβος τελευτήσῃ. εἰ δὲ ἔφηβος γενόμενος τότε τελευτήσει, καλῶς αὐτὸν κληρονομεῖ.

λγ.

Εἴ τις γυνὴ μηδαμῶς τὴν † θρησκείαν τῷ πρώτῳ ἀνδρὶ, ἐξ οὗ παῖδας ἢ θυγατέρας οὐκ εἶχε, τῇ τῶν γάμων ἐπείξει παρέσχεν· ἐκ τοῦ φανερωτάτου νόμου ἄτιμος ἔσται, εἰ μὴ τὸν τοιοῦτον σπίλον βασιλικὴ εὐεργεσία αὐτῇ συγχωρήσει. οὕτω μέντοιγε ὥστε εἰ παῖδας ἔχοι, πασῶν τῶν ὑποστάσεων, αἵτινες ἦσαν ἐν καιρῷ τῶν γάμων, τὴν μέσην, τουτέστι τὴν ἡμισείαν, τῷ υἱῷ ἢ τῇ θυγατρὶ, ἢ τοῖς υἱοῖς, ἢ ταῖς θυγατράσι δωρήσηται· μηδὲ παρακατασχεθείσης τῆς χρήσεως. ἀλλὰ καὶ τελευτῶντος ἑνὸς τῶν παίδων, τοὺς περιόντας ἀδελφοὺς, λαμβάνειν τὸ μέρος αὐτοῦ. ἐὰν δὲ πάντες ἀδιάθετοι τελευτήσωσι, τῆς σκληρᾶς τύχης πρὸς τὴν μητέρα εἰς παραμυθίαν ἐξ ἀκεραίου ἀποστρέψουσιν.

περὶ μητρὸς δευτερογαμούσης εἴρηται καὶ ἐν τῷ περὶ δευτερογαμούντων. † θρησκείαν.

λδ.

Ὁσάκις μήτηρ κληρονομήσει υἱὸν ἴδιον ἢ θυγατέρα ἐξ ἀδιαθέτου, εἰ μὴ δευτερογαμήσει μετὰ τὴν τοῦ παιδὸς τελευτὴν, μενέτω τέλειον ἔχουσα τὸ εἰς αὐτὴν περιελθὸν κέρδος. ἐὰν δὲ δευτερογαμήσει, τὰ μὲν ἔξωθεν εἰς τὸν υἱὸν περιελθόντα πράγματα ἐχέτω. ὅσα δὲ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας εἰς τὸν υἱὸν ἦλθον, τούτων τὴν χρῆσιν ἐχέτω· τὴν δεσποτείαν φυλαττέτω τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ταῖς ἀδελφαῖς τοῦ τελευτήσαντος παιδός. τοῦτο γὰρ κρατεῖ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ἅπερ ἐκέρδανε παρὰ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἡ δευτερογαμήσασα γυνή.

λε.

Ἐὰν ἡ μήτηρ ἐπαγγείληται μὴ δευτερογαμεῖν, καὶ ἐπιτροπεύσῃ τοῦ ἰδίου παιδὸς, εἶτα δευτερογαμήσῃ· μὴ κληρονομείτω τὸν υἱὸν ἄνηβον τελευτῶντα, μηδὲ ἐὰν ὑποκατάστατος ἐδόθη † αὕτη παρὰ τοῦ πατρός· εἰ μὴ ἄρα πρότερον καὶ ἐπίτροπον αὐτῷ αἰτήσει καὶ ἀποκαταστήσει τὰ ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς χρεωστούμενα. † αὐτῇ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐν δὲ τῷ κη. βιβλίῳ, τίτλ. ιδ. κεφ. ιγ. ὁμοίως τιμωρεῖσθαι νομοθετεῖ ἡ διάταξις τὰς πρὸ τοῦ πενθίμου δευτερογαμούσας. καὶ προείρηται ἐν τῷ περὶ δευτερογαμούντων.

λϛ.

Ἐὰν γυνὴ τελευτήσῃ ἐπὶ ἀδελφοῖς ὁμοπατρίοις, καὶ μητρὶ, καὶ θυγατρὶ, ἡ θυγάτηρ αὐτὴν κληρονομεῖ.

λη.

Θεσπίζομεν ἵνα μήτε ἐκ διαθήκης, μήτε ἐξ ἀδιαθέτου, μήτε ἀπὸ δωρεᾶς ἐν ζωῇ γινομένης, νομίμων παίδων ὑπόντων, τί ποτε παντελῶς ἐκ τῶν ἐνδόξων μητέρων εἰς τοὺς πορνογενεῖς ἐλθεῖν. ἐπειδὴ ἐν ταῖς γυναιξὶ ταῖς εὐγενέσι καὶ ἐνδόξοις οὔσαις ποσὶν ἡ τῆς σωφροσύνης παραφυλακὴ ἐξαίρετον χρέος ἐστί, καὶ ὀνομάζεσθαι τοὺς πορνογενεῖς, πάνυ ἄδικον, πάνυ σφοδρὸν, καὶ τῶν ἡμετέρων καιρῶν ἀνάξιον κρίνομεν. καὶ τοῦτον τὸν νόμον αὐτῇ τῇ σωφροσύνῃ, ἣν διὰ παντὸς ἐπιμελητέαν κρίνομεν, ἀξίως καθιεροῦμεν. ἐὰν δὲ παλλακὴ ἐλευθέρας τύχης ὑπάρχουσα υἱὸν ἢ θυγατέρα ἀπὸ θεμιτῆς συνηθείας πρὸς ἄνθρωπον ἐλεύθερον γενομένης, τέκῃ: τούτους καὶ μετὰ τῶν νομίμων παίδων, εἰς τὰ μητρῷα ἐλθεῖν πράγματα, ἅπερ αὐτὴ νομίμῳ δικαίῳ καὶ ἐν ἰδίᾳ οὐσίᾳ κέκτηται, οὐδεὶς φθόνος ἐστίν.

περὶ πορνογενῶν καὶ τῶν ἀπὸ παλλακίδος.

μβ.

Πᾶς καλούμενος εἰς κληρονομίαν ἀνήβου, ἐὰν εὑρεθῇ μὴ αἰτήσας αὐτῷ ἐπίτροπον ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, οὐ δύναται αὐτὸν ἄνηβον τελευτῶντα κληρονομῆσαι: εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου βούλεται ἐλθεῖν, εἴτε ὡς ὑπὸ ἀποκαταστάσεως τοῦ κατὰ ἀνηβότητα.

μς.

Ὁ πατρωὸς τὸν πρόγονον ἐξ ἀδιαθέτου οὐ κληρονομεῖ.

νβ.

Ἐὰν εὐτελὴς τελευτήσῃ ἀδιάθετος καὶ μὴ ἔχων συγγενεῖς ἐξ ἀδιαθέτου, ἐκ τῶν ἄλλων εὐτελῶν κληρονομεῖται.

ΤΙΤΛΟΥ β. κεφάλ. ε.

Ἡ συγγενικὴ κληρονομία, μόνως ἐστὶ πραιτωρία. συγγενεῖς δὲ λέγονται ὡς ἐξ ἑνὸς τεχθέντες, ἢ ὅτι κοινὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἐσχήκασιν.

ιδ.

† βαθμηδόν.

† Βαθμίδες, οἱ συγγενεῖς καλοῦνται, καὶ οἱ τοῦ αὐτοῦ ὄντες βαθμοῦ, ἅπαντες.

ιζ.

Ἡ προσγινομένη διὰ θέσεως συγγένεια, ἀπόλλυται τῇ αὐτεξουσιότητι. ὅθεν ἐὰν ὁ θετός μου ἀδελφὸς μετὰ θάνατόν μου ἔσω ρ. ἡμερῶν αὐτεξούσιος γένηται: ἀπολεῖ τὴν διακατοχήν. οὐ γὰρ μόνον ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς, ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς διακατοχῆς δεῖ φυλάττεσθαι τὴν συγγένειαν.

ιη.

Ἡ τοῦ σπορίου κληρονομία, οὐκ ἀνήκει τοῖς κατὰ πατέρα συγγενέσιν. οὐ γὰρ ἔχει πατέρα. τῇ μητρὶ δὲ αὐτοῦ καὶ τοῖς ὁμομητρίοις ἀδελφοῖς δίδοται ἡ συγγενικὴ βοήθεια.

κ.

Τὸ κατηγορῆσαί με τοὺς συγγενεῖς μου, οὐκ ἀποκλείει με τῆς συγγενικῆς βοηθείας.

XXXVIII.

Sancimus, ut neque ex testamento, neque ab intestato, neque ex liberalitate inter uiuos habita, iustis liberis existentibus, aliquid penitus ab illustribus matribus ad spurios perueniat. quum in mulieribus ingenuis & illustribus, qui bus castitatis obseruatio præcipuum debitum est, uel nominari spurios admodum iniuriosum, admodum acerbum, & nostris temporibus indignum esse iudicemus. Et hanc legem ipsi pudicitia, quam semper colendam censemus, merito dedicamus. Sin autem concubina libera conditionis constituta, filium uel filiam ex licita consuetudine cum homine libero habita, procreauerit: eos etiam cum legitimis liberis ad materna uenire bona, quæ ipsa iure legitimo, & in suo patrimonio possidet, nulla inuidia est.

De spurijs, eque concubina natis.

XLII.

Quisquis ad successionem pupilli uocatur, si tutorem ei non petijsse intra annum deprahendatur; impuberi morienti succedere non potest, siue ab intestato, siue iure substitutionis hereditatem adire uelit.

L.10.C.de leg. here.

XLVI.

Vitricus priuigno ab intestato non succedit. L.3.C.de success.

LII.

Si cohortalis sine testamento, nec cognatos ab intestato successores habens, decesserit; hereditas eius ad alios cohortales pertinet.

L.3.C.de hered.dec.

TIT. II. cap. V.

Successio VNDE COGNATI *tantum prætoria est. Cognati autem dicuntur, quasi ex uno nati. uel quasi qui commune nascendi initium habuerint.*

L.1.D.un.cog.

XIIII.

Gradatim cognati, qui unius gradus sunt, omnes simul uocantur.

XVII.

Per adoptionem adquisita cognatio emancipatione perimitur. igitur si frater meus adoptiuus post mortem meam intra centesimum diem fuerit emãcipatus, bonorum possessionem amittit. Non solum enim mortis tempore, sed etiam bonorum possessionis, intueri proximitatem oportet.

XVIII.

Ad agnatos hereditas spurij non pertinet. quia patrem non habet. Matri autem eius & uterinis fratribus, edicti VNDE COGNATI *remedium conceditur.*

XX.

Quod accusauerim cognatos meos, id a remedio successionis VNDE COGNATI *me non excludit.*

XXII.

Vulgo quaesiti etiam auia materna ab intestato succedunt.

XXIIII.

l.1.C.de suis & leg.

Qui iure ciuili, uelut cognatus, heres esse potest; centum dierum decursu non excluditur. Nam hae in bonoru͂ possessionib. praefinita sunt.

XXV.

De nepotibus.

Nepotes ex duobus filijs, si non sint numero pares; sed ex uno plures, ex altero pauciores: pariter uocantur, & ex aequo secundum stirpes hereditatem aui partiuntur.

SCHOLION.

Hoc est, qui ex uno fratre nati sunt, dimidium capiunt, & qui ex altero, dimidium.

XXVI.

Si quis & filio, & ex prius defuncto filio nepote relictis mortuus fuerit; pariter ambo succedunt.

XXVIII.

Si quis intestatus decesserit, naturalibus liberis & adoptiuo relictis; pariter omnes succedunt

XXVIIII.

Ex libera & seruo conceptus, spurius est. itaque licet pater manumissus, & natalibus suis restitutus, dignitate͂ aliquam consequutus fuerit, & decesserit: talis filius ei succedere non potest.

XXXII.

Si matre superstite quis decesserit, & liberos aut nepotes reliquerit: citra controuersiam illi matrem praecedunt. Quod sine dubio & de pronepotibus obseruandum esse censemus.

XXXIII.them. VIII. & IX.

l.1.§.7.D.de succ.ed.

*Si frater fratri pupillariter substitutus sit, centum * dies habet. Etiam si per seruum meum parentis filijue mei successio mihi competat, annum habeo.*

* scilicet ad petendã bonoru͂ possessionem.

XXXIIII.

Tam in petenda bonorum possessione contra tabulas, quã in omni alia possessione, annus & adscendentibus & descendentibus est definitus.

XXXVI.

l.1.D.quis ord. in poss.

Primus ab intestato gradus, est descendentium; alter, adscendentium; tertius, transuersalium; quartus, uiri & uxoris: siue tabulae testamenti non exstent, siue extent illa quidem, sed secundum eas, uel contra eas bonorum possessio petita non sit.

TIT. III. tractatur

DE * GRADIBVS COGNATIONIS. de quibus supra dictum est. Eius tertij tituli cap. VIII. uerba sunt:

* De gradibus cognationis, & qui nam ad successionem primi, qui secundi, qui deinceps uocentur.

κβ.

Οἱ παρενεγκῦμένοις καὶ τὴν κατὰ τὴν μητέρα μάμμην ἐξ ἀδιαθέτου διαδέχονται.

κδ.

Ὁ δυνάμενος ἐκ πολιτικῶν δικαίων ὡς συγγενὴς κληρονομεῖν, οὐκ ἀποκλείεται τῇ τῶν ρ. ἡμερῶν παραδρομῇ. αὗται γὰρ ἐπὶ τῶν διακατόχων εἰσὶν ὡρισμέναι.

κε.

Οἱ ἔκγονοι ἐκ τῶν δύο παίδων, ἐὰν μὴ ὦσιν ἴσοι περὶ τὸν ἀριθμὸν: ἀλλ᾽ ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς πλείονες, ἐκ δὲ τοῦ ἑνὸς ἐλάττονες, ὁμοίως καλοῦνται: καὶ κατὰ σειρὰν ἐξ ἴσης μερίζονται τὴν τοῦ πάππου κληρονομίαν. περὶ ἐγγόνων.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τουτέστιν, οἱ ἐκ τοῦ ἑνὸς ἀδελφοῦ λαμβάνουσι τὸ ἥμισυ: καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἄλλου τὸ ἥμισυ.

κϛ.

Ἐάν τις τελευτήσῃ ἐπὶ υἱῷ καὶ ἐκγόνῳ ἐξ υἱοῦ προτελευτήσαντος, ὁμοίως ἑκάτεροι κληρονομοῦσιν.

κη.

Ἐάν τις τελευτήσῃ ἀδιάθετος ἐπὶ παισὶ φυσικοῖς καὶ παιδὶ θετῷ, ὁμοίως πάντες κληρονομοῦσιν.

κθ.

Ὁ ἐξ ἐλευθέρας καὶ δούλου συλληφθεὶς, πορνογενής ἐστιν. ὅθεν κἂν ὁ πατὴρ ἐλευθερωθεὶς καὶ ἀποκατασταθεὶς εἰς εὐγένειαν, ἀξιωματικὸς ἐγένετο, καὶ ἐτελεύτησεν: οὐ δύναται αὐτὸν οὗτος ὁ υἱὸς κληρονομεῖν.

λβ.

Ἐάν τις τελευτήσῃ μητρὸς περιούσης, καὶ καταλείψῃ παῖδας ἢ ἐκγόνους: ἀμάχως αὐτοὶ προλαμβάνουσι τὴν μητέρα. ὅπερ ἀναμφιβόλως καὶ περὶ † ἐκγόνων φυλάττεσθαι θεσπίζομεν. † προεγγόνων.

λγ. θεμ. η. καὶ θ.

Ἐὰν ἀδελφὸς ἀδελφῷ κατὰ ἀνηβότητα ὑποκαταστῇ, ρ.* ἡμέρας ἔχει. καὶ διὰ δούλου μου ἁρμόσῃ μοι διαδοχὴ γονέως μου ἢ παιδός μου, ἐνιαυτὸν ἔχω. * τουτέστιν εἰς τὸ αἰτῆσαι διακατοχήν.

λδ.

Καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν διαθήκην ἐναντιώσεως, καὶ ἐπὶ πάσης διακατοχῆς, ἐνιαυτὸς ἀνιοῦσι καὶ κατιοῦσιν ὥρισται.

λϛ.

Πρώτη τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κλῆσις ἐστὶν, ἡ τῶν κατιόντων. δευτέρα, ἡ τῶν ἀνιόντων. τρίτη, ἡ τῶν ἐκ πλαγίου. τετάρτη, ἡ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός: εἴτε μὴ ἐστὶ διαθήκη, ἢ ἐστὶ μὲν, οὐκ ᾐτήθη δὲ ἐξ αὐτῆς ἢ καὶ κατ᾽ αὐτῆς διακατοχή.

ΤΙΤΛΟΣ γ. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ * ΒΑΘΜΩΝ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ. περὶ ὧν προείρηται. ἐν δὲ τῷ η. κεφαλαίῳ τοῦ αὐτοῦ γ. τίτλου φησίν.

* περὶ βαθμῶν συγγενείας: καὶ τίνες καλοῦνται πρῶτοι, καὶ τίνες δεύτεροι, καὶ καθεξῆς πρὸς τὴν κληρονομίαν.

Ἐπειδὴ

Ἐπειδὴ πᾶσα ἡ τοῦ γένους ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ τρισὶ γνωρίζεται τάξεσι: τουτέστι τῇ τε τῶν ἀνιόντων, καὶ τῇ τῶν κατιόντων, καὶ τῇ τῶν ἐκ πλαγίου: πρώτην εἶναι διατυποῦμεν, τὴν τῶν κατιόντων διαδοχήν. εἴ τις τοίνυν τῶν κατιόντων ὑπείη τῷ ἀδιαθέτως τελευτήσαντι, οἱασδήποτε φύσεως ἢ βαθμοῦ, εἴτε ἐξ ἀρρενογονίας, εἴτε ἐκ θηλυγονίας καταγόμενος, καὶ εἴτε αὐτεξούσιος, † πάντων τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν προτιμάσθω. καὶ γὰρ ὁ τελευτήσας ἑτέρου ὑπεξούσιος ἦν, ὅμως τοὺς αὐτοῦ παῖδας, οἱασδήποτε ἂν ὦσι φύσεως, ἢ βαθμοῦ, καὶ αὐτῶν τῶν γονέων προτιμᾶσθαι κελεύομεν, ὧν ὑπεξούσιος ἦν ὁ τελευτήσας: ἐπ᾽ ἐκείνοις δηλαδὴ τοῖς πράγμασιν, ἅτινα κατὰ τοὺς ἄλλους ἡμῶν νόμους, τοῖς πατράσιν οὐ προσπορίζεται. ἐπεὶ γὰρ τῇ χρήσει τῶν πραγμάτων τούτων, ὧν ὀφείλουσι προσπορίζεσθαι, τοὺς περὶ τούτων ἡμῶν νόμους τοῖς γονεῦσι φυλάττομεν: οὕτω μέντοι γε, ὥστε εἴ τινα τούτων τῶν κατιόντων παῖδας καταλιπόντα τελευτῆσαι συμβαίη, τοὺς ἐκείνου υἱοὺς, ἢ θυγατέρας, ἢ τοὺς ἄλλους κατιόντας, εἰς τὸν τοῦ ἰδίου γονέως τόπον ὑπεισιέναι: εἴτε ὑπεξούσιοι τῷ τελευτήσαντι, εἴτε αὐτεξούσιοι εὑρεθεῖεν, τοσοῦτον ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ τελευτήσαντος λαμβάνοντας μέρος, ὅσοι δήπου ἂν ὦσιν, ὅσον ἑαυτῶν ὁ γονεὺς, εἰ περιῆν, ἐκομίζετο, ἣν τινα διαδοχὴν κατὰ σειρὰν ἐξ ἴσης ἡ ἀρχαιότης ἐκάλεσεν. ἐπὶ ταύτης γὰρ τῆς τάξεως τὸν βαθμὸν ζητεῖσθαι οὐ βουλόμεθα, ἀλλὰ μετὰ τῶν υἱῶν καὶ θυγατέρων τοὺς ἐκ προτελευτήσαντος υἱοῦ ἢ θυγατρὸς ἐκγόνους καλεῖσθαι θεσπίζομεν. οὐδεμιᾶς εἰσαγομένης διαφορᾶς, εἴτε ἄρρενες, εἴτε θήλειαι εἰσὶ, εἴτε ἐξ ἀρρενογονίας, εἴτε ἐκ θηλυγονίας κατάγονται, εἴτε ὑπεξούσιοι, εἴτε αὐτεξούσιοι εἴησαν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τῶν κατιόντων διαδοχῆς ἐτυπώσαμεν. ἀκόλουθον δὲ εἶναι συνείδομεν, καὶ περὶ τῶν ἀνιόντων διατάξασθαι, ὅπως ἂν εἰς τὴν τῶν κατιόντων κληθεῖεν διαδοχήν. εἰ τοίνυν ὁ τελευτήσας κατιόντας μὲν μὴ καταλίποι κληρονόμους, πατὴρ δὲ ἢ μήτηρ ἢ ἄλλοι γονεῖς † αὐτοῦ ἐπιζήσουσι: πάντων τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν τούτους προτιμᾶσθαι θεσπίζομεν, ἐξῃρημένων μόνων ἀδελφῶν καὶ ἀδελφοπαίδων ἐξ ἑκατέρου γονέως * συναπτομένων τῷ τελευτήσαντι, ὡς διὰ τῶν ἑξῆς δηλωθήσεται. εἰ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνιόντων περίεισι, τούτους προτιμᾶσθαι κελεύομεν, οἵτινες ἐγγύτεροι τῷ βαθμῷ εὑρεθεῖεν, ἄρρενές τε καὶ θήλειαι, εἴτε πρὸς πατρὸς, εἴτε πρὸς μητρὸς εἶεν. εἰ δὲ τὸν αὐτὸν ἔχουσι βαθμὸν, ἐξ ἴσης αὐτοῖς ἡ κληρονομία διαιρεθήσεται, ὥστε τὸ μὲν ἥμισυ λαμβάνειν πάντας τοὺς πρὸς πατρὸς ἀνιόντας, ὁσοιδήποτε ἂν ὦσι: τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἥμισυ τοὺς πρὸς μητρὸς ἀνιόντας, ὅσουσδήποτε ἂν αὐτοὺς εὑρεθῆναι συμβαίη. εἰ δὲ μετὰ τῶν ἀνιόντων εὑρεθῶσιν ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφοπαῖδες ἐξ ἑκατέρων γονέων συναπτόμενοι τῷ τελευτήσαντι:

† ἔτι ὑπεξούσιος ὢν, αὐτ.

† αὐτῷ.

* οἱ λεγόμενοι ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοί.

*Quum omnis ab intestato generis successio tribus ordinibus cognoscatur, hoc est, adscendentium, descendentium, & transuersalium: primam descendentium successionem esse statuimus. Si quis ergo descendentium extitet ei, qui sine testamento decessit, cuiuscumque sexus aut gradus, siue mascula, siue feminea subole procreatus, siue alterius in potestate, siue sui iuris fuerit; omnibus adscendentibus & ex transuerso cognatis sit potior. Quamuis enim defunctus in alterius potestate fuit, tamen filios eius, cuiuscumque sexus gradusue fuerint, ipsis etiam parentibus praeferri iubemus, quorum erat in potestate defunctus; in illis scilicet rebus, quae secundum alias leges nostras, parentibus nostris non adquiruntur. Nam in usufructu rerum earum, quas adquirere debent, leges de his nostras parentibus saluas uolumus: ita tamen, ut si quem horum descendentium relictis liberis decedere contigerit, eius filij, uel filiae, uel alij descendentes, in parentis sui locum succedant; siue in potestate defuncti, siue emancipati reperiantur; tantam ex hereditate defuncti portionem capientes, quotcumque tamdem fuerint, quantam parens eorum, si superstes foret, tulisset; quam successionem in stirpes ex aequo uocauit antiquitas. Siquidem in hoc ordine gradum spectari nolumus, sed una cum filijs & filiabus nepotes ex praemortuo filio uel filia uocari sancimus, nullo discrimine introducendo, maresne sint, an feminae; masculisne prognati, an femillis; in potestate ne sint, an sui iuris. Atque haec quidem de successione descendentium statuimus. Consentaneum uero nobis uisum est, de adscendentibus quoque decernere, quo modo ad descendentium successionem uocentur. Itaque si defunctus heredes quidem ex descendentibus nullos relinquat, sed pater aut mater, alijue parentes ei superstites sint: omnibus illos ex transuerso cognatis praeferri sancimus, exceptis solis fratribus fratrumque filijs, ex utroque * parente defuncto coniunctis, ueluti per sequentia declarabitur. Si uero plures adscendentium supersunt, eos praeferri iubemus, qui gradu propiores inuenti fuerint; tam mares, quam feminae: paterni siue materni generis. quod si gradu eodem fuerint, ex aequo hereditas inter eos diuidetur, ut semissem capiant omnes paterni generis adscēdentes, quotcumque numero fuerint; reliquum uero semissem materni generis adscendentes, quotquot eorum repetiri contigerit. Si uero cum adscendentibus inuenti fuerint etiam fratres, ex alterutro parentum defuncto coniuncti;*

Nouel. 118. cap. 1.

* qui germani fratres appellantur.

cum

*cum propioribus gradu adscendentibus ij uocabuntur, licet ipse pater aut mater fuerint; diuidenda scilicet inter eos hereditate secundum numerum personarum, ut tam adscēdentium, quam fratrum quisq; portionem æqualem consequatur. Quin & fratrum filij partem parētis sui capiant. nec ullum usumfructū hoc casu pater ex filiorum aut filiarum parte sibi ullo modo uindicare poterit; quandoquidem illius usus fructus loco ei partem hereditatis, etiam proprietatis iure, per hanc legem concessimus: nullo discrimine seruando inter hasce personas, mares an feminæ sint, qui ad successionem uocantur, & num per masculam, an femineam personam coniungantur, itemque num emancipatus, an filiusfamilias fuerit, cui succedunt. Superest, ut & tertium ordinem definiamus, qui ex transuerso dicitur; ut hac etiam parte constituta, lex undique perfecta reperiatur. Itaque si defunctus nec descendentes, nec adscendentes reliquerit; primos ad successionem uocamus fratres atque sorores, ex eodem patre ac matre procreatos; iisdemque fratrum filios, quos & una cum parentibus ad successionem uocauimus. His autem non exstantibus, secundo loco eos fratres ad successionem uocamus, qui ex uno * parente defuncto coniunguntur, siue per solum patrem, siue per matrem. ac si quidem defuncto fratres existant, & alterius fratris aut sororis iam præmortuorum filij: ad successionē hi cum patruis & auunculis uocabuntur, tam masculis, quam feminis; & quotquot illorum fuerint, tantam ex hereditate partem capient, quantam eorum parens cōsequuturus erat, si uixisset. Vnde consequitur, ut si forte præmortuus frater, cui filij superstites sunt, per utrumque parentem iam defunctæ personæ iungebatur; fratres autem uiui per solum patrem puta, uel matrem ei coniungantur: illius liberi patruis præferantur, quamuis gradu tertio sint, siue adeo patrui fuerint, siue auunculi, siue mares, siue feminæ; quemadmodum & parens eorum præferretur, si superstes foret. E contrario, si superstes frater defuncto parentis utriusque nomine iungitur; at frater ille præmortuus, eidem per unum modo parentem iungatur: a successione liberos eius excludimus, quemadmodum & ipsemet excluderetur, si superstes foret. Huiusmodi uero priuilegium in hoc cognationis ordine solis fratrum sororumque filijs aut filiabus damus, ut in parentum suorum iura succedant: nec ulli prorsus alij personæ, quæ hoc ordine uenit, hoc ius concedimus. Quando igitur fratris sororisque liberis tale priuilegium*

* qui uterini fratres appellantur.

μετὰ τῶν ἐγγυτέρων τῷ βαθμῷ ἀνιόντων κληθήσονται, εἰ καὶ πατὴρ ἢ μήτηρ εἴησαν, διαιρουμένης εἰς αὐτοὺς δηλαδὴ τῆς κληρονομίας, κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμὸν, ἵνα καὶ τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἀδελφῶν ἕκαστος, ἴσην ἔχοιεν μοῖραν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀδελφόπαιδες τὴν μοῖραν τοῦ ἰδίου γονέως λαμβάνωσιν. οὐδεμίαν χρῆσιν ἐκ τῆς τῶν υἱῶν ἢ θυγατέρων μοίρας ἐν τούτῳ τῷ θέματι δυναμένου τοῦ πατρὸς ἑαυτῷ παντελῶς ἐκδικεῖν: ἐπειδὴ ἀντὶ ταύτης τῆς χρήσεως μέρος αὐτῷ τῆς κληρονομίας καὶ κατὰ δεσποτείας δίκαιον, διὰ τοῦ παρόντος δεδώκαμεν νόμου. οὐδεμιᾶς φυλαττομένης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν προσώπων τούτων, εἴτε θήλειαι, εἴτε ἄῤῥενες εἴησαν οἱ πρὸς τὴν κληρονομίαν καλούμενοι, καὶ εἴτε διὰ ἄρρενος ἢ θηλείου προσώπου συνάπτονται, καὶ εἴτε αὐτεξούσιος, εἴτε ὑπεξούσιος ἦν, ὃν διαδέχονται. ὑπόλοιπόν ἐστιν, ἵνα καὶ τὴν τρίτην ὁρίσωμεν τάξιν, ἥτις ἐκ πλαγίου καλεῖται, ἵνα καὶ τούτου τοῦ μέρους διατυπωθέντος, πανταχόθεν ὁ νόμος τέλειος εὑρεθῇ. εἰ τοίνυν ὁ τελευτήσας, μήτε κατιόντας, μήτε ἀνιόντας καταλείψει, πρώτους † τὴν κληρονομίαν καλοῦμεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφὰς, τοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς καὶ τῆς αὐτῆς μητρὸς τεχθέντας, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἀδελφόπαιδας, οὓς καὶ μετὰ τῶν πατέρων πρὸς τὴν κληρονομίαν ἐκαλέσαμεν. τούτων δὲ μὴ ὑπόντων, ἐν δευτέρᾳ τάξει ἐκείνους τοὺς ἀδελφοὺς πρὸς τὴν κληρονομίαν καλοῦμεν, οἵτινες ἐξ ἑνὸς * γονέως συνάπτονται τῷ τελευτήσαντι, εἴτε διὰ τοῦ πατρὸς μόνου, εἴτε διὰ τῆς μητρός. καὶ εἴγε τῷ τελευτήσαντι ἀδελφοὶ ὑπείησαν, καὶ ἑτέρου ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς προτελευτησάντων παῖδες: κληθήσονται πρὸς τὴν κληρονομίαν ἤτοι μετὰ τῶν πρὸς πατρὸς καὶ πρὸς μητρὸς θείων, ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, καὶ ὁσοιδήποτε ἂν ὦσι, τοσοῦτον ἐκ τῆς κληρονομίας λήψονται μέρος, ὅσον αὐτῶν γονεὺς ἔμελλε λαμβάνειν, εἰ ἔζησεν. ὅθεν ἀκόλουθόν ἐστιν, ἵνα εἰ τύχοι ὁ προτελευτήσας ἀδελφὸς, οὗ υἱοὶ περίεισι, δι᾽ ἑκατέρου γονέως τῷ νῦν τελευτήσαντι προσώπῳ συνήπτετο, † εἰ δὲ περιόντες ἀδελφοὶ διὰ τοῦ πατρὸς μόνου τυχὸν ἢ τῆς μητρὸς αὐτῷ συνήπτοντο: προτιμηθῶσιν οἱ τούτου παῖδες τῶν ἰδίων θείων, κἂν τρίτου ὦσι βαθμοῦ, εἴτε πρὸς πατρὸς εἴησαν οἱ θεῖοι, εἴτε πρὸς μητρὸς, καὶ εἴτε ἄρρενες, εἴτε θήλειαι, ὥσπερ ὁ αὐτῶν γονεὺς προετιμᾶτο, εἰ περιῆν. καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων, εἰ ὁ μὲν περιὼν ἀδελφὸς ἐξ ἑκατέρου γονέως συνάπτεται τῷ τελευτήσαντι, ὁ δὲ προτελευτήσας δι᾽ ἑνὸς γονέως συνήπτετο: τοὺς τούτου παῖδας τῆς κληρονομίας ἀποκλείομεν, ὥσπερ † εἰ περιῆν, ἐξεκλείετο. τὸ δὲ τοιοῦτο προνόμιον ἐν ταύτῃ τῇ τάξει τῆς συγγενείας, μόνοις παρέχομεν τοῖς τῶν ἀδελφῶν ἀρρένων ἢ θηλειῶν υἱοῖς ἢ θυγατράσιν, ἵνα εἰς τὰ τῶν ἰδίων γονέων δίκαια ὑπεισέλθωσιν. οὐδενὶ δὲ ἄλλῳ παντελῶς προσώπῳ ἐκ ταύτης τῆς τάξεως ἐρχομένῳ τοῦτο τὸ δίκαιον συγχωροῦμεν. ὁπότε τοίνυν τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς παισὶ τοιοῦτο προνόμιον δε-

† πρὸς τὴν.

* οἱ λεγόμενοι ἑτεροθαλεῖς.

† οἱ δὲ.

† ἂν περιὼν αὐτός.

διδώκαμεν, ἵνα τὸν τῶν γονέων ὑπεισιόντες τόπον μόνοι τρίτου ὄντες βαθμοῦ μετὰ τῶν ἐκ πρώτου καὶ δευτέρου βαθμοῦ πρὸς τὴν κληρονομίαν καλῶνται: ἐκεῖνο πρόδηλόν ἐστιν, ὅτι τῶν θείων τοῦ τελευτήσαντος ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, εἴτε πρὸς πατρὸς, εἴτε πρὸς μητρὸς εἴησαν, προτιμῶνται, εἰ καὶ ἐκεῖνοι τρίτον ὁμοίως συγγενείας βαθμὸν ἔχοιεν. εἰ δὲ μήτε ἀδελφοὺς, μήτε παῖδας ἀδελφῶν (ὡς εἰρήκαμεν) ὁ τελευτήσας καταλείψει: πάντας τοὺς ἐφεξῆς ἐκ πλαγίου συγγενεῖς πρὸς τὴν κληρονομίαν καλοῦμεν, κατὰ τὴν ἑνὸς ἑκάστου βαθμοῦ † προτίμησιν, ἵνα οἱ ἐγγύτεροι τῷ βαθμῷ, αὐτοὶ τῶν λοιπῶν προτιμῶνται. εἰ δὲ πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ εὑρεθῶσι κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμὸν, μεταξὺ αὐτῶν ἡ κληρονομία διαιρεθήσεται, ὅπερ κατὰ κεφαλὴν ἤγουν προσωπικῶς οἱ ἡμέτεροι λέγουσι νόμοι. οὐδεμίαν δὲ εἶναι βουλόμεθα διαφορὰν ἐν οἱαδήποτε διακατοχῇ, ἢ κληρονομίᾳ μεταξὺ τῶν πρὸς τὴν κληρονομίαν, καλουμένων ἀρρένων ἢ θηλειῶν, οὓς πρὸς τὴν κληρονομίαν κοινῶς ὡρίσαμεν καλεῖσθαι, εἴτε διὰ ἄρρενος, εἴτε διὰ θήλεος προσώπου συνήπτοντο τῷ τελευτήσαντι: ἀλλ' ἐπὶ πασῶν τῶν διαδοχῶν τὴν ἐξ ἀρρενογονίας τε καὶ θηλυγονίας διαφορὰν, ἀργεῖν κελεύομεν, εἴτε διὰ θῆλυ πρόσωπον, εἴτε διὰ αὐτεξουσιότητα, ἢ ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον, τοῖς προτέροις διεσκοπεῖτο νόμοις, καὶ πάντας δίχα τινὸς τοιαύτης διαφορᾶς κατὰ τὸν τῆς ἰδίας συγγενείας βαθμὸν εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου τῶν συγγενῶν διαδοχὴν ἐλθεῖν κελεύομεν.

σημείωσαι, ὅτι προτιμῶνται οἱ ἀδελφῶν παῖδες τῶν πρὸς πατρὸς ὁ μητρὸς θείων τοῦ τελευτήσαντος, ἐν τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ.

† προτίμησιν.

ΤΙΤΛΟΣ δ. διαλαμβάνει ΠΕΡΙ ΜΗΤΡΙΚΩΝ ΥΠΑΡΞΕΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟ ΜΗΤΡΙΚΗΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΤΑΓΟΜΕΝΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Τὰ πράγματα τὰ μητρῷα εἰς τοὺς παῖδας περιελθόντα τοὺς ὄντας ὑπεξουσίους τοῦ ἰδίου πατρὸς, διαφερέτωσαν τῷ πατρί: ὥστε αὐτὸν ἔχειν μόνην τὴν χρῆσιν, τὴν δὲ δεσποτείαν αὐτῶν τοῖς παισὶ διαφέρειν. πᾶσαν δὲ σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν ποιείσθωσαν περὶ τὸ πρᾶγμα τοὺς πατέρας, καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν παίδων ἐκβιβάζειν ἐν δικαστηρίῳ, ἢ δι' ἑαυτῶν, καὶ διὰ ἐντολέων, καὶ ἐπὶ τὸ δαπανᾶν ἐκ τῶν καρπῶν. ἐὰν δέ ποτε ζητήσωσι τί ποτε ἐκ τούτων τῶν πραγμάτων ἐκποιήσαι, ὀφείλει ὁ ἀγοραστὴς ἐγγυητὴν λαβεῖν τοῦ πατρὸς, ὡς δυναμένων, ὅτε ἂν βουληθῶσι, τῶν παίδων τὸ πρᾶγμα διεκδικῆσαι.

γ.

Ἐὰν ἔτι περιούσης τῆς μητρὸς συμβῇ τοὺς παῖδας αὐτεξουσίους γενέσθαι παρὰ τοῦ πατρὸς, μετὰ ταῦτα δὲ ἡ μήτηρ τελευτήσῃ: κελεύει ἡ διάταξις πρὸς τὸ μέτρον τῶν παίδων τὸν πατέρα λαμβάνειν τὴν χρῆσιν. ἐὰν δέ τινες ἐκ τῶν παίδων γεγόνασιν αὐτεξούσιοι, τινὲς δὲ ἔμειναν ὑπεξούσιοι, καὶ οἱ ὑπεξούσιοι προσπορίζονται τῷ πατρὶ τὴν

tribuimus, ut in locum parentum succedentes, licet tertij gradus existant, soli cum ijs, qui primo secundoque gradu sunt, ad successionem uocentur: hoc sane manifestum est, eos patruis defuncti, maribus atque feminis, paterno maternoue genere prognatis, praeferri, quamuis ij tertium similiter cognationis gradum obtineant. Si uero nec fratres, nec fratrum liberos (ceu diximus) defunctus reliquerit: omnes ordine sequentes ex transuerso cognatos ad successionem uocamus, secundum uniuscuiusque gradus praerogatiuam: ut gradu propiores ceteris praeferantur. At si plures eiusdem gradus inueniantur, pro numero personarum inter eos hereditas diuidetur; quod in capita siue in personas nostrae leges appellant. Nihil autem discriminis esse uolumus in quacumque bonorum possessione uel successione, inter mares aut feminas, qui ad successionem uocantur, quos communiter uocari definiuimus, siue per masculam, siue femineam personam defuncto coniungantur: sed in omnibus successionibus discrimen ortus ex masculis atque feminis cessare iubemus, siue illud per caussam femineae personae, siue per caussam emancipationis, siue alium quemcumque modum priscae leges considerauerint; adeoque omnes absque ullo tali discrimine, pro suo cognationis gradu, ad cognatorum ab intestato successionem uenire praecipimus.

Nota, fratrum filios patruis & auunculis defuncti, in eius successione praeterri.

TIT. IIII. tractat DE BONIS MATERNIS, ET A MATERNA COGNATIONE VENIENTIBVS. Eius I. cap. dicitur:

Res maternae, quae ad filios in potestate patris constitutos deuolutae fuerint, ita patris sint; ut utendi fruendi dumtaxat potestatem habeat, dominio uidelicet earum ad liberos pertinente. Debent autem parentes omnem tuendae rei diligentiam adhibere, litesque liberorum in iudicio persequi tam per se, quam per procuratores; & sumtus ex fructibus facere. Quod si quando de rebus his aliquid alienare uoluerint, emtor a patre fideiussorem accipere debet, quum filij, quandocumque uoluerint, rem uindicare queant. L. 1. C. eod.

III.

Si uiua matre filios emancipari a patre contigerit, posteaque mater decesserit: iubet constitutio, ut pro modo uirilis portionis filiorum pater usumfructum consequatur. Si uero quidam ex filijs emancipati sint, quidam in potestate manserint: etiam ij, qui adhuc in potestate retinentur, patri suae portionis usum-

usumfructum adquirant, simulque cum liberis emancipatis usumfructum partitur. & quandocumque filios emancipat, dimidiam partem adquisita sibi per eos ..... retinet. Atque hæc de liberis. Si uero nepotes sint, partitur bona nepotum ex filio, qui in potestate defecit, procreatorum; & usumfructum dumtaxat accipit. Quando uero cumque de his aliquem emancipat, lucrum ex emancipatione debitum consequatur. Quod si nepotes sint ex emancipato filio uel filia procreati, uel ab ipso auia uiua emancipati; rursum uirilis portionis usumfructum percipiat. Si uero ex nepotibus quidã fuerint in potestate, quidam sui iuris: tunc, quemadmodum & de liberis dictum est, etiam illorum quæ nepotibus in potestate constitutis obueniunt, usumfructum consequitur; & cum emancipatis pro rata partitur. Eadem autem & de pronepotibus sancimus.

IIII.

Omnem ambiguitatis cõfusionem amputantes, hac liquida & compendiosa lege sancimus, circa usumfructũ maternarum rerum nullam esse differentiam, siue in priore matrimonio pater, ex quo filios suscepit, permanere uoluerit; siue nouercam filijs superinduxerit: legibus, quæ de maternis bonis latæ sunt, suam firmitatem habẽtibus. Patres igitur usumfructum, etiamsi ad secundas transierint nuptias, sine dubio habere debent; nec ullam filijs, uel quibuslibet ex eorum persona contra patres impudentem uocem accusationemue posse competere.

V.

De his quæ adquiruntur, & non adquiruntur. l. 1. C. de bon. quæ lib.

Sicut ea, quæ filijsfamiliarum a materno genere competunt, patribus non adquiruntur: ita nec lucra, quæ titulo nuptiarum filijsfamiliarum obueniunt, eis adquiruntur; sed eorum dominium penes liberos manet.

VI.

Quæcumq. pater ante nuptias pro filio dat, uel in dotem pro filia præstat; ea soluto matrimonio, si ita conuentum sit, ipsi adquiruntur: ne scilicet parentes ad dandum pro liberis tardiores efficiantur. ceterorum uero, quæcumque ad maritum ab uxore peruenerint, uel ad uxorem a marito; pater quidem usumfructum habeat, proprietatem uero filiusfamilias sibi retineat. Si uero postea pater subiectam iuri suo personam emancipare uoluerit, ex rebus hisce, sicut & de maternis diximus, dimidium usufructus habeat.

VII.

Quæcumq. filijsfamiliarũ ex caussa nuptiali

χρῆσιν τοῦ μέρους αὐτῶν· καὶ μετὰ τῶν αὐτεξουσίων ἑαυτοῦ παίδων τὴν χρῆσιν μερίζεται. καὶ ὁποτεδήποτε ποιῶν τοὺς παῖδας αὐτεξουσίους, παρακατέχει τὸ ἥμισυ μέρος τῆς προσπορισθείσης αὐτῷ ἐξ αὐτῶν ..... ταῦτα μὲν περὶ παίδων. ἐὰν δὲ ἔκγονοι ὦσι, μερίζεται τὰ τῶν ἐκγόνων τῶν τεχθέντων ἀπὸ παιδὸς ὑπεξουσίου, καὶ λαμβάνει μόνην τὴν χρῆσιν. καὶ ὁποτεδήποτε ποιῶν ἕνα ἐξ αὐτῶν αὐτεξούσιον, ἐχέτω τὸ κέρδος τὸ ἐκ τῆς αὐτεξουσιότητος. ἐὰν δὲ ὦσιν ἔκγονοι τεχθέντες αὐτεξουσίου υἱοῦ, ἢ ἀπὸ θυγατρὸς τεχθέντες, ἢ παρ᾽ αὐτοῦ γενόμενοι αὐτεξούσιοι ζώσης ἔτι τῆς μάμμης, πάλιν πρὸς ἀναλογίαν λαμβανέτω τὴν χρῆσιν. ἐὰν δὲ τῶν ἐκγόνων τινὲς ὦσιν ὑπεξούσιοι, τινὲς δὲ αὐτεξούσιοι· τότε, ὡς εἴρηται καὶ ἐπὶ τῶν παίδων, καὶ τῶν λαγχανόντων τοῖς ὑπεξουσίοις ἐχέτω τὴν χρῆσιν, καὶ μετὰ τῶν αὐτεξουσίων πρὸς ἀναλογίαν αὐτῶν μεριζέσθω. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ περὶ † ἐκγόνων θεσπίζομεν.

† προεγγόνων.

δ.

Πᾶσαν ἀμφισβητήσεως σύγχυσιν περιαιροῦντες, τούτῳ τῷ φανερῷ καὶ συντόμῳ νόμῳ θεσπίζομεν, περὶ τὴν χρῆσιν τῶν μητρῴων πραγμάτων μηδεμίαν εἶναι διαφοράν· εἴτε ἐν τῷ πρώτῳ γάμῳ ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τοὺς υἱοὺς ἔσχε, διαμένειν ἐβουλήθη, εἴτε μητρυιὰν τοῖς παισὶν ἐπεισήγαγε· τῶν νόμων, οἵτινες περὶ μητρῴων πραγμάτων ἐξηνέχθησαν, τὴν ἰδίαν ἐχόντων ἰσχύν. οἱ πατέρες τοίνυν τὴν χρῆσιν τῶν μητρῴων πραγμάτων, εἰ καὶ εἰς δευτέρους μετέλθωσι γάμους, ἀναμφιβόλως ἔχειν ὀφείλουσι. καὶ οὐδεμίαν τοῖς παισὶν ἢ τοῖς † εἰ ποσὶ δήποτε ἐκ προσώπου † κατὰ τῶν πατέρων ἀναιδεστάτην φωνὴν, ἢ αἰτίασιν τινὰ δύνασθαι ἁρμόζειν.

† οἱωσδήποτε. † αὐτῶν κατὰ τῶν.

ε.

Ὥσπερ τὰ ἀπὸ μητρικῆς συγγενείας ἁρμόζοντα τοῖς παισὶ τοῖς ὑπεξουσίοις, οὐ προσπορίζονται τοῖς πατράσιν· οὕτω καὶ τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας κερδαινόμενα ἀπὸ τῶν ὑπεξουσίων, οὐ προσπορίζονται αὐτοῖς, ἀλλὰ μένει ἡ δεσποτεία αὐτῶν παρὰ τοῖς παισίν.

Περὶ προσποριζομένων, καὶ μὴ προσποριζομένων.

ϛ.

Ὅσα πατὴρ πρὸ τῶν γάμων δίδωσιν ὑπὲρ παιδὸς, ἢ εἰς προῖκα ὑπὲρ θυγατρὸς παρέχει, ταῦτα λυομένων τῶν γάμων, ἐὰν τὸ σύμφωνον οὕτω συμβῇ, προσπορίζονται αὐτῷ, ἵνα μὴ οἱ πατέρες ὀκνηρότεροι γίνωνται εἰς τὸ παρέχειν ὑπὲρ τῶν παίδων. ὅσα δὲ ἕτερα ἐκ τῆς γυναικὸς ἔλθωσιν εἰς τὸν ἄνδρα, ἢ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν γυναῖκα· τούτων τὴν χρῆσιν ἐχέτω ὁ πατὴρ, τὴν δεσποτείαν δὲ ἐχέτω τὸ ὑπεξούσιον πρόσωπον. ἐὰν δὲ ὁ πατὴρ μετὰ ταῦτα βουληθῇ αὐτεξούσιον ποιῆσαι τὸ ὑπεξούσιον πρόσωπον, κατεχέτω ἐκ τούτων τῶν πραγμάτων, ὥσπερ ἐκ τῶν μητρῴων εἰρήκαμεν, τὸ ἥμισυ τῆς χρήσεως.

ζ.

Ὅσα ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας κερδαίνουσιν οἱ ὑπεξούσιοι,

ξούσιοι, ταῦτα τελευτώντων αὐτῶν ἐπὶ παισὶ, τοῖς παισὶν αὐτῶν ἁρμόζουσι: καὶ οὐδὲ προσπορίζονται ἐξ αὐτῶν τοῖς πάπποις, τουτέστι τοῖς πατράσι τῶν τελευτησάντων. ἐὰν δὲ τελευτήσωσιν ἐπὶ πατρὶ καὶ πάππῳ, ὁ πατὴρ αὐτῶν τοῦ πάππου προτιμᾶται: καὶ αὐτὸς τὰ μητρῷα αὐτῶν καὶ τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας κέρδη κληρονομεῖ, τῆς χρήσεως καὶ ἐν τούτοις τοῖς θέμασι τῷ πάππῳ, ἐν ὅσῳ περίεστι, φυλαττομένης.

η.

Γυνή τις κερδάνασα ἀπὸ μνηστῆρος, ἔλεγεν ὅτι ὁ μνηστὴρ ἐν πολλοῖς ἄνδρα μιμεῖται, καὶ ὀφείλουσι τὰ ἐξ αὐτοῦ κέρδη ἀπροσπόριστα εἶναι. ἀντετίθετο δὲ αὐτῇ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς ὁ ὁμοπάτριος, ὅτι ἡ διάταξις ἀνδρὸς μέμνηται ἰδικῶς καὶ γυναικός. καὶ πρὸς τοῦτο ἀντιγράφουσα ἡ διάταξις λέγει, ὅτι καὶ τὰ ἀπὸ μνηστῆρος ἢ μνηστῆς κέρδη, ὥσπερ τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας, οὐ προσπορίζονται.

ι.

Εἴ τις ὑπεξούσιος, ἢ ἐν τῇ τοῦ ἰδίου πατρὸς, ἢ ἐν τῇ τοῦ πάππου, ἢ ἐν τῇ τοῦ προπάππου ὑπεξουσιότητι τυγχάνων, τί ποτε ἑαυτῷ προσκτήσαιτο, μὴ ἐκ τῆς † ἀποκαταστάσεως, οὗ τινος ὑπεξούσιός ἐστιν, ἀλλ' ἐξ ἄλλων οἱωνδήποτε αἰτιῶν, αἵτινες ἀπὸ φιλοτιμίας τῆς τύχης, ἢ ἀπὸ καμάτων ἰδίων εἰς αὐτὸν φέρονται: ταῦτα τοῖς ἰδίοις γονεῦσιν οὐκ εἰς ὁλόκληρον, ἀλλ' ἕως μόνης τῆς χρήσεως προσπορίζεται: τῆς δεσποτείας ἐν αὐτῷ διαμενούσης κατὰ μίμησιν τῶν μητρῴων πραγμάτων, καὶ τῶν ἀπὸ γαμικῆς δωρεᾶς τοῖς ὑπεξουσίοις προσπορίζομένων: ὑπεξῃρημένων τῶν στρατιωτικῶν πεκουλίων, ὧν οὐδὲ τὴν χρῆσιν τὸν πατέρα, ἢ πάππον, ἢ πρόπαππον ἔχειν † οἱ παλαιοὶ συγχωροῦσιν. ἐν τούτῳ γὰρ οὐδὲν καινίζομεν, ἀλλὰ τὰ παλαιὰ ἄθικτα παραφυλάττομεν: τοῦ αὐτοῦ παραφυλαττομένου, καὶ ἐν τούτοις τοῖς πεκουλίοις, ἅτινα οἱονεὶ στρατιωτικά εἰσι κατὰ μίμησιν τοῦ στρατιωτικοῦ πεκουλίου. ἐχέτω δὲ ὁ πατὴρ εἰς τὰ ἄλλα πράγματα, ἅπερ ἀνωτέρω ἠριθμήσαμεν, τελειοτάτην ἐξουσίαν κεχρῆσθαι καὶ ἀπολαύειν καὶ διοικεῖν τὰ πράγματα κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον κτηθέντα. καὶ εἴτι ἀπὸ τῆς χρήσεως αὐτῶν ὁ πατὴρ ἢ ὁ πάππος, ἢ ὁ πρόπαππος συναγάγῃ, ἐχέτω ἐξουσίαν ὃν τρόπον ἐπιθυμεῖ, τοῦτο διατίθεναι, καὶ εἰς ἄλλους κληρονόμους παραπέμπειν: ἢ ἐὰν ἐκ τῶν καρπῶν τούτων τῶν πραγμάτων κινητὰ ἢ ἀκίνητα ἢ αὐτοκίνητα κτήσηται, καὶ ταῦτα οἵῳ τρόπῳ βουληθῇ, ἐχέτω καὶ παραπεμπέτω, καὶ εἰς ἄλλους μεταφερέτω, εἴτε ἐξωτικοὺς, εἴτε παῖδας ἰδίους, εἴτε οἱονδήποτε † πρόσωπον.

† ἐπιδόσεως.

† οἱ παλαιοὶ νόμοι.

† προσώπου.

ιγ.

Εἴ τις ἐκ τοῦ βασιλέως ἢ τῆς αὐγούστης δωρεὰν κτήσηται ἐν ὑπεξουσιότητι τυγχάνων, ἐχέτω τὰ τοιαῦτα πράγματα παντὸς προσπορισμοῦ ἀπολελυμένα, μηδὲ τούτων τὴν χρῆσιν ὁ πατὴρ ἐκδικείτω: ἀλλὰ κατὰ μίμησιν ἰδιοκτήτου ἤτοι στρατιωτικοῦ πεκουλίου, πᾶσαν ἐξουσίαν

lucrantur, ea si liberis relictis decedant, ipsorum liberis competunt; nec ab eis adquiruntur auis, hoc est, defunctorum parentibus. Si uero patre auoque superstite decesserint, pater eorum auo praefertur; & in bonis ipsorum maternis ac lucris nuptialibus succedit, usufructu his quoque casibus auo, dum superest, reseruando.

VIII.

Mulier quaedam lucrum a sponso consequuta, sponsum in multis maritum imitari dicebat; ideoque non debere lucra, quae ab ipso prouenissent, alteri adquiri. Verum frater eius germanus obijciebat ei, constitutionem specialiter mariti & uxoris mentionem fecisse. Ad hoc rescribens haec constitutio tradit, etiam a sponso sponsaue profecta lucra, perinde ac nuptialia, parentibus non adquiri.

X.

Si quis filiusfamilias, uel in patris sui, uel aui, uel proaui potestate constitutus, aliquid sibi adquisierit, non ex eius substantia, cuius in potestate sit, sed ab alijs quibuscumque caussis, quae ex liberalitate fortunae, uel laboribus suis ad eum perueniant; ea suis parentibus non in solidum, sed usque ad usumfructum solum adquirat; dominio ipsi remanente, ad exemplum tam maternarum, quam ex nuptiali donatione filijsfamilias adquisitarum rerum. exceptis castrensibus peculijs, quorum nec usumfructum patrem, uel auum, uel proauum habere, ueteres leges concedunt. in hoc enim nihil innouamus, sed uetera iura intacta seruamus: eodem obseruando etiam in his peculijs, quae quasi castrensia peculia, ad instar castrensis peculij sunt. Habeat autem pater in alijs rebus, quas supra recensuimus, plenissimam potestatem utendi, fruendi, administrandi res secundum praedictum modum adquisitas. Et si quid ex usu earum pater, uel auus, uel proauus collegerit; habeat licentiam, quemadmodum cupit, hoc disponendi, & in alios heredes transmittendi. uel si ex earum rerum fructibus res mobiles, uel immobiles, uel se mouentes comparauerit; eas etiam quomodo uoluerit, habeat & transmittat, & in alios transferat, siue extraneos, siue liberos suos, seu quamlibet personam.

XIII.

Si quis filiusfamilias a principe uel augusta donationem consequutus sit, habeat huiusmodi res omni adquisitione absolutas, nec earum usumfructum pater sibi uindicet; sed ad similitudinem castrensis peculij omnem facultatem

M in eis

in eis filijfamiliarum habeant. Vt enim imperialis fortuna omnes supereminet alias, ita oportet & principales liberalitates culmen habere præcipuum, hoc est, sublimitatē eximiam habere.

XIIII.

Omnium fere rerum, quarum usufructus patribus adquiritur, liberi proprietatem habent; exceptis ijs, quæ ex rebus patris proueniunt.

TIT. V. cuius....... dicitur:

l.un. D. und. uir & ux. *Quum iniustum matrimonium est, nec successio competit* VNDE VIR ET VXOR, *nec ex testamento hereditas, aut quid aliud lucri capi potest. Vt autem hæc bonorum possessio competat, uxorem esse oportet mortis tempore. Nam si diuortium sequutum fuerit, licet irritum sit, hæc bonorum possessio locum non habet. Irritum uero dicimus, quod non secundum iuris obseruationem factum est.*

l.un. C. eod. *Maritus & uxor ab intestato inuicem sibi in solidum pro antiquo iure succedant, quoties deficit omnis adscendentiū, uel descendentium, uel propinquorum legitima naturalisue successio, fisco excluso.*

TIT. VI. tradit

VT ARMENII QVOQVE LEGES ROMANAS SEQVANTVR. Eius cap. V. dicitur:

De his, qui ex indotatis, & dotatis nati sunt. Nouel. 117. cap. 3. *Sancimus, ut si quis citra scripturam adfectione coniugali mulierem acceperit, & liberos ex ea procreauerit; solutoq; matrimonio, quod habuit cum ea, forte aliam uxorem instrumentis dotalibus interuenientibus duxerit, ex eaque liberos susceperit; nullum ijs liberis, qui ex indotata uxore nati sunt, in successione paterna præiudicium gignatur, sed una cum reliquis liberis, editis ex secunda uxore, quæ cum dotalibus instrumentis in matrimonium coiuit, ad hereditatem patris & ipsi uocentur, quum ex adfectione sola matrimonium consistere possit. quod similiter obtinere uolumus; & si primo cum instrumentis dotalibus uxori quis copulatus fuerit; ac post eam coniugali dumtaxat adfectione alteram duxerit.*

Legito & lib. V. tit. III. cap. X. in quo tractatur de successione episcoporum, & clericorum, & xenodochorum, & orphanotrophorum. quo de dictum est in titulo de episcopis.

Legito & lib. XLIIII. tit. I. cap. XCVIII. & CIII. cuius uerba sunt:

l. 114. §. 8. D. de leg. 1. *Qui sub condicione rogatus est in potestate*

ἐν τούτοις οἱ ὑπεξούσιοι ἐχέτωσαν. ὥσπερ γὰρ ἡ βασιλικὴ τύχη πάσας ὑπερέχει τὰς ἄλλας, οὕτω χρὴ καὶ τὰς βασιλικὰς δωρεὰς ὀροφὴν ἔχειν ὑψηλὴν, τουτέστιν, ὕψος ἔχειν ὑπερβαῖνον.

ιδ.

Πάντων σχεδὸν τῶν πραγμάτων, ὧν ἡ χρῆσις προσπορίζεται τοῖς πατράσι, τὴν δεσποτείαν ἔχουσιν οἱ παῖδες: χωρὶς τῶν ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ πατρός.

ΤΙΤΛΟΣ ε. οὗ τινος....... φησίν.

Παρανόμου ὄντος τοῦ γάμου, οὔτε ἡ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς διαδοχὴ ἁρμόζει, οὔτε κληρονομίαν ἐκ διαθήκης, ἢ ἄλλό τι κερδαίνειν δύναται. πρὸς δὲ τὸ ἁρμόσαι τὴν διακατοχὴν, γαμετὴν εἶναι δεῖ ἐν καιρῷ τελευτῆς. εἰ γὰρ παρακολουθήσει διαζύγιον, καὶ ἔστιν ἄκυρον, οὐκ ἔχει χώραν ἡ διακατοχή. ἄκυρον δὲ λέγομεν, τὸ μὴ γενόμενον κατὰ τὴν τοῦ νόμου παρατήρησιν.

Ἀνὴρ καὶ γυνὴ ἐξ ἀδιαθέτου ἀμοιβαδὸν ἑαυτοῖς εἰς ὁλόκληρον κατὰ τὸ ἀρχαῖον νόμιμον ὑπεισερχέσθωσαν, ὁσάκις ἀργεῖ πάσης ἀνιόντων † ἢ συγγενῶν νόμιμος ἢ φυσικὴ † διακατοχὴ, τοῦ δημοσίου ἀποκλειομένου. † ἢ κατιόντων ἢ συγγ. † διαδοχή.

ΤΙΤΛΟΣ ς. διαλαμβάνει

ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΡΜΕΝΙΟΥΣ ΤΟΙΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙΝ ΝΟΜΟΙΣ. οὗ τινος ἐν τῷ ε. κεφαλαίῳ φησίν.

Θεσπίζομεν εἴ τις ἀγράφως κατὰ διάθεσιν γαμικὴν γυναῖκα λάβῃ, καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς ποιήσηται, λυθέντος δὲ τοῦ πρὸς αὐτὴν γάμου, συμβῇ αὐτὸν ἑτέραν ἀγαγέσθαι γυναῖκα μετὰ προικῴων συμβολαίων, καὶ ἐξ αὐτῆς ποιήσασθαι παῖδας: μηδὲν περὶ τὴν πατρῴαν κληρονομίαν τοῖς ἐκ τῆς ἀπροίκου γαμετῆς τεχθεῖσι παισὶ πρόκριμα γίνεσθαι: ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων παίδων τῶν ἐκ τῆς δευτέρας τεχθέντων γαμετῆς τῆς μετὰ προικῴων συμβολαίων συνοικησάσης, εἰς τὸν τοῦ πατρὸς κἀκείνους καλεῖσθαι κλῆρον, οἷα καὶ ἐκ μόνης διαθέσεως δυναμένου τοῦ γάμου συνίστασθαι. ὅπερ ὁμοίως κρατεῖν βουλόμεθα, εἰ καὶ πρῶτον μὲν μετὰ προικῴων συμβολαίων συναφθῇ τις γαμετῇ, μετ᾽ ἐκείνην δὲ ἑτέραν ἀγάγηται μόνῃ γαμικῇ διαθέσει. περὶ τῶν ἐξ ἀπροίκων καὶ ἐμπροίκων τεχθέντων.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ε. τίτλον γ. κεφάλαιον ι. ἐν ᾧ φησὶ περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν κληρικῶν καὶ ξενοδόχων καὶ ὀρφανοτρόφων. εἴρηται δὲ ταῦτα ἐν τῷ περὶ ἐπισκόπων τίτλῳ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μδ. τίτλον α. κεφάλαιον ςη. καὶ ργ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἀξιούμενος ὑπεξουσίοις ὑπὸ αἵρεσιν ἀποκα-

ἀποκαταςῆσαι κληρονομίαν, ὅτι βουλομένοις αὐτοῖς † δίδοται πρὸ τῆς * προχωρήσεως ἀποκαταςῆσαι. εἰκὸς γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ αὐτεξουσίους αὐτοὺς γενέσθαι, καὶ ἑαυτοῖς κτήσασθαι: ἤ τινας ἀποθανεῖν καὶ τοῖς λοιποῖς τὸ ὅλον περιγενέσθαι. † λώσωσι. * πρὸ ἐκβάσεως τῆς αἱρέσεως.

Καὶ κεφάλαιον ρδ. καὶ ρκδ. καὶ ρκε.
ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν γυνὴ τοὺς παῖδας τοὺς ἰδίους γράψασα κληρονόμους, ἀξιώσῃ τὸν πατέρα αὐτῶν ποιῆσαι αὐτοὺς αὐτεξουσίους, δοκεῖ τοῦτο λέγειν ὅτι γενομένοις αὐτοῖς αὐτεξουσίοις ἀποκατάστησον τὴν κληρονομίαν. καὶ διὰ τοῦτο ὁπόταν ποτὲ αὐτῶν αὐτεξουσίων γινομένων, ὑπόκειται τῇ ἀποκαταστάσει.

Καὶ κεφάλαιον ρκς. καὶ ρλα. καὶ ρλδ. καὶ ρλε. καὶ ρμ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἴ τις τὸν υἱὸν τὸν ἴδιον κληρονόμον ἐνστήσαιτο, καὶ τῷ τῆς ἀποκαταστάσεως βάρει μετὰ τὸν θάνατον ὑπέβαλε: μὴ ἄλλως τοῦτο δόξει διατυπῶσαι, εἰ μὴ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ χωρὶς ἀπογονῆς τὴν ζωὴν τὴν ἰδίαν καταλείψει. μὴ μόνον δὲ τὸν υἱὸν γράφων τὸν κληρονόμον, ἀλλὰ καὶ θυγατέρα ἐξ ἀρχῆς, ἢ ἔκγονον, ἢ ἐκγόνην, ἢ προέκγονον, ἢ προεκγόνην, ἢ ἄλλην ἐφεξῆς ἀπογονήν, εἰ καὶ ταύτην τῷ τῆς ἀποκαταστάσεως μετὰ τελευτὴν βάρει ὑπέβαλε: μὴ ἄλλως τοῦτο ἔσεσθαι δόξει, εἰ μὴ οὗτοι, οἵτινες τῇ ἀποκαταστάσει βαρηθέντες εἰσί, χωρὶς υἱῶν ἢ θυγατέρων, ἢ ἐκγόνων * ἀῤῥένων, † ἢ προεκγόνων εἶεν τελευτήσαντες. ἵνα μὴ δόξει ὁ τελευτήσας ἀλλοτρίας διαδοχὰς τῶν ἰδίων προτιθέναι. ἔ κεφάλαιον ρμα.
* τουτέστι, ἐξ ἀῤῥένων παίδων γεννηθέντων. † ὀλιγόνων, ἢ ὕστερα.

Καὶ τίτλον β. κεφάλαιον μα. καὶ ξς. καὶ ξη. καὶ ογ. ἐν ᾧ φησίν.

Γράψας τὴν θυγατέρα μου κληρονόμον, οὕτως εἶπον: ΑἸΤΩ͂ ΣΕ ΘΥΓΑΤΕΡ ΕἸ ΚΑῚ ΣΧΟΊΗΣ ἌΛΛΑ ΤΈΚΝΑ, ὍΜΩΣ ΠΈΤΡΩι ΤΩ͂ι ΠΑΙΔΊ ΣΟΥ, ΠΛΈΟΝ ΤΙ ΚΑΤΑΛΙΠΕΙ͂Ν. δοκῶ πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτῆς ἀποκαταςῆσαι τὴν κληρονομίαν ἐξ ἴσου: πλέον δὲ πέτρῳ ὅσον ἡ θυγάτηρ βούλεται.

Καὶ κεφάλαιον πα. καὶ πβ.
καὶ πγ.

Καὶ τίτλον γ. κεφάλαιον η. καὶ ια. καὶ ιβ. καὶ λα. καὶ λγ. καὶ λε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν τὸν ἀγρὸν τῆς μητρός μου λεγατεύσω αὐτῇ, καὶ ἀξιώσω αὐτὴν ἀποκαταςῆσαι τῇ γαμετῇ μου: εἰ μηδὲν ἐκ τῆς διαθήκης μου ἐκέρδανεν, οὔτε τὸ λεγάτον, οὔτε ἡ ἀποκατάστασις ἔρρωται. κἂν εἰ τὰ μάλιστα μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτὴν ἐν ὑπομνήμασιν ἡ μήτηρ κατέθετο, μηδὲν ὑπεναντίον τῆς βουλήσεώς μου ποιεῖν.

*constitutis hereditatem restituere, ne quidem ex eorum uoluntate potest ante diem * cedentē restituere. Nam fieri potest, ut interim sui iuris efficiantur, & sibimetipsis adquirant: uel ut aliqui decedant, & reliquis totum obueniat.* * ante, quam condicio existat.

Adde cap. CIIII. & CXXIIII. & CXXV. in quo dicitur:

Si mulier filÿs suis heredibus institutis, patrem ipsorum rogauerit, ut eos manumittat; hoc dicere uidetur, debere patrem liberis emancipatis hereditatē restituere. ac propterea quandocumque fuerint emancipati, restituere tenetur. l.15. C de fideicom.

Et cap. CXXVI. & CXXXI. & CXXXIIII. & CXXXV. & CXL. cuius uerba sunt:

*Si quis filium suum heredem instituerit, & restitutionis post mortem oneri subiecerit: non aliter hoc disposuisse uidetur, nisi quum filius eius sine subole uitam suam reliquerit. Non solum autem filium heredem instituens, sed etiam filiam ab initio, uel nepotem, uel neptem, uel pronepotem, uel proneptem, uel aliam deinceps posteritatem, si & eam restitutionis post obitum grauamini subiugauerit: non aliter hoc fore uidebitur, nisi hi, qui restitutione onerati sunt, sine filÿs uel filiabus, aut nepotibus * masculis uel femininis, aut pronepotibus fuerint defuncti. ne uideatur testator alienas successiones proprÿs anteponere. Coniūgito cap. CXLI.* l.30. eod. * hoc est, qui ex liberis masculis nati sunt.

Item tit. II. cap. XLI. & LXVI. & LXVIII. & LXXIII. cuius uerba sunt:

Instituta herede filia mea, sic testamento locutus sum: PETO A TE FILIA, LICET ALIOS QVOQVE FILIOS SVSCEPERIS, TAMEN PETRO FILIO TVO PLVS RELINQVAS. *Videor omnibus ex ea natis hereditatem aequaliter restituere, plus autem Petro, quantum filia uelit.* l.76.§.4.D. de leg.2.

Adde cap. LXXXI. & LXXXII. & LXXXIII.

Item tit. III. cap. VIII. & XI. & XII. & XXXI. & XXXIII. & XXXV. cuius haec uerba sunt:

Si fundum matris meae proprium eidem legauero, & ab ea petiero, ut illum coniugi meae restituat: si nihil ex testamento meo lucrata sit, neque legatum, neque fideicommissum ualet. quamuis post mortem meam mater in gestis deposuerit, se nihil aduersus uoluntatem meam facturam. l.37. D. de leg.3.

Adde cap. XXXVI. & XXXVII. & XXXIX. & XCIX. & CIII. Item tit. IIII. cap. XX.

SCHOLION.

Legito & nouel. LXXXIIII. in qua dicitur de successione fratrum tam cōsanguineorum, quam uterinorum. Legito & nouel. CVIII. in qua tractatur de restitutionibus hereditarijs. & nouel. CXXVII. in qua dicitur, fratrū filios cum adscendentibus succedere. & CL. tractat enim de restitutione, cautione facta. Et nouel. CXVIII. in qua dicitur de adscendentium, & descendentium, & eorum qui sunt ex transuerso successione.

DE INTESTATO.

Tit. I. cap. XIIII.

l. 1. D. de suis & leg. *Intestati proprie dicuntur, qui quum possent testamentum facere, testati non sunt, uel frustra testati sunt. Item, quum uel ruptum, uel irritum fuerit testamentum. Qui uero testari non potuerunt, appellantur illi quidem intestati, sed non proprie. uelut impubes, & furiosus, & cui bonis est interdictum. item is, qui apud hostes decessit. nam & qui captus est ab hostibus, intestatus decessisse uidetur. Eius autem hereditas defertur ijs, quibus deferretur, si in ciuitate decessisset. nam & eius hereditas fuisse creditur.*

BASILICORVM LIBER XLVI.

DE HOMINIBVS, LIBERIS PARIter & seruis, & ingenuis, & libertinis, deque statu, & qualitate, & discrimine hominum, & status eorum mutatione.

TIT. I. CAP. II.

[illegible] *Libertas est naturalis facultas eius faciundi, quod cuique facere libet; nisi ui aut iure prohibeatur. Seruitus autem est constitutio iuris gentium, qua quis alieno dominio contra naturam subijcitur. Libertini uero sunt, qui ex legitima seruitute manumissi sunt.*

XVI.

Qui ex legitimo matrimonio natus est, patrem sequitur; uulgo quaesitus, matrem.

TIT. II. cuius cap. VII. dicitur:

l. 7. D. de cap. minut. *Actio iniuriarum, & obligationes ex delicto, caput sequuntur.*

X.

Tres sunt capitis deminutiones, magna, media, minima. nā tria sunt, quae habemus; liber-

Καὶ κεφάλαιον λϛ. καὶ λζ. καὶ λθ. καὶ ϙθ. καὶ ργ. καὶ τίτλον δ. κεφάλαιον κ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν πδ´ ἐν ᾗ φησὶ περὶ κληρονομίας ἀδελφῶν ὁμογνίων, καὶ ὁμομητρίων. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ρη´. ἐν ᾗ φησὶ περὶ κληρονομιῶν ἀποκαταστάσεως. καὶ νεαρὰν ρκζ´. ἐν ᾗ φησὶν, ὅτι δεῖ ἀδελφιδοῦς ἅμα τοῖς ἀνιοῦσι κληρονομεῖν. καὶ ρν´. φησὶ γὰρ περὶ ἀποκαταστάσεως ἀσφαλείας γενομένης. καὶ νεαρὰν ριη´ ἐν ᾗ φησὶ περὶ κληρονομίας ἀνιόντων, καὶ κατιόντων, καὶ ἐκ πλαγίου.

ΠΕΡῚ ἈΔΙΑΘΈΤΟΥ.

ΤΊΤΛΟΥ α. κεφ. ιδ.

Κυρίως ἀδιάθετοι λέγονται οἱ διαθέσθαι δυνάμενοι, καὶ μὴ διαθέμενοι, ἢ ἀκύρως διαθέμενοι. καὶ ὅτε ῥαγῇ ἢ ἄκυρος γένηται ἡ διαθήκη. οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι διαθέσθαι, λέγονται μὲν ἀδιάθετοι, οὐ κυρίως δέ, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνήβου καὶ μαινομένου καὶ ἀσώτου, καὶ τοῦ παρὰ τοῖς πολεμίοις τελευτήσαντος. καὶ ὁ ληφθεὶς γὰρ αἰχμάλωτος, ἀδιάθετος δοκεῖ τελευτῆσαι. ἡ δὲ τούτου κληρονομία ἐκείνοις καταφέρεται διὰ τοῦ κορνηλίου νόμου, οἷς ἂν κατεφέρετο, εἰ ἐν τῇ πόλει ἐτελεύτησε. καὶ ἡ † διακατοχὴ γὰρ εἶναι κληρονόμου πιστεύεται. † ἀναδοχή.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. μϛ.

ΠΕΡῚ ἈΝΘΡΏΠΩΝ ἘΛΕΥΘΈΡΩΝ τε καὶ δούλων, καὶ εὐγενῶν, καὶ ἀπελευθέρων: καὶ περὶ καταστάσεως, καὶ ποιότητος, καὶ διαιρέσεως αὐτῶν, καὶ ἐναλλαγῆς τῆς τούτων καταστάσεως.

ΤΊΤΛΟΣ α. κεφάλ. β.

Ἐλευθερία ἐστὶ φυσικὴ εὐχέρεια τοῦ ποιεῖν ὅπερ τις βούλεται, εἰ μὴ βίᾳ ἢ νόμῳ κωλύεται. δουλεία δέ ἐστι διατύπωσις τοῦ ἐθνικοῦ † νόμου, καθ᾽ ἣν τις παρὰ τὴν φύσιν ἀλλοτρίᾳ δεσποτείᾳ καθυποβάλλεται. ἀπελεύθεροι δέ εἰσιν, οἱ ἐξ ἐννόμου δουλείας ἐλευθερούμενοι. τῆς τιν ἐλευθερία. τί ἐστι δουλεία. † νομίμου. τίνες ἀπελεύθεροι.

ιϛ.

Ὁ μὲν ἐξ ἐννόμου γάμου τικτόμενος, ἕπεται τῷ πατρί· ὁ δὲ προσγενόμενος, τῇ μητρί. περὶ παίδων καὶ γονέων.

ΤΊΤΛΟΣ β. οὗ πρὸς ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ καὶ αἱ ἐξ ἁμαρτήματος ἐνοχαί, τῇ κεφαλῇ ἕπονται.

ι.

Τρεῖς εἰσὶ καταστάσεως ἐναλλαγαί, μεγάλη, μέση, ἐλαχίστη. τρία γὰρ ἐστὶν ἅπερ ἔχομεν, ἐλευθερίαν,

θερίαν, πολιτείαν, συγγένειαν. ἡ τοίνυν μεγάλη τὰ τρία φθείρει: ἡ δὲ μέση, τὴν πολιτείαν, οὐ μὴν τὴν ἐλευθερίαν: ἡ δὲ ἐλαχίστη, μόνην τὴν συγγένειαν ἐναλλάττει.

tatem, ciuitatem, familiam. Igitur magna illa deminutio hæc tria perimit; media ciuitatem, non etiam libertatem; minima dumtaxat familiam mutat.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ις. τίτλον η. κεφάλαιον λγ. ἐν ᾧ φησίν.

Legito & lib. XVI. tit. VIII. cap. XXXIII. cuius uerba sunt:

Ἡ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐλάττωσις, τριττή ἐστι: μεγίστη, μέση, ἐλαχίστη. Ἡ μεγίστη μέν ἐστιν, ὅταν τὶς διὰ ἁμάρτημα, εἰς νῆσον περιορισθῇ. ἐλαχίστη δέ ἐστιν, ὅταν τὶς αὐτεξούσιος ὢν, δέδωκεν ἑαυτὸν εἰς υἱοθεσίαν. γίνεται γὰρ τότε ὑπεξούσιος, ἢ ὑπεξούσιος ὢν, γέγονεν αὐτεξούσιος. ἰδοὺ τοίνυν καὶ ἐνταῦθα τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴ γέγονεν.

Capitis deminutio triplex est: maxima, media, minima. Et maxima quidē est, quum quis ob delictum in insulam deportatus fuerit. minima uero, quum quis sui iuris existens, adrogandum se dedit. tunc enim alieno iuri subiectus fit. uel quum filiusfamilias emancipatur. Nam ecce, prioris status heic quoque mutatio facta est. Instit. de cap. dem.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον μη. τίτλον ια. ἐν ᾧ φησίν.

Legito & lib. XLVIII. tit. XI. in quo dicitur:

Ὅτι οὐδενὶ ἔξεστι περὶ τύχης ζητεῖν τοῦ πρὸ ε. ἐτῶν τελευτήσαντος, ἢ τοῦ ἐντὸς ε. ἐτῶν, εἰ τῷ τελευτήσαντι πρόκριμα γίνεται. εἰ δὴ εὐγενής τις κριθῇ, ἐὰν εὐθὺς ἀποθάνῃ, καὶ † ἀρξαμένης τῆς ἀναψηλαφήσεως, σβέννυται ἡ ζήτησις. ἡ δὲ τοιαύτη δίδοται παραγραφὴ, ὅταν περὶ τῆς χείρονος τύχης ἐστὶν ἡ ζήτησις.

Ζήτει κεφ. μα. τῶν ε. ἐτῶν, ἐν τῷ περὶ ἀναφωνούντων εἰς ἐλευθερίαν.
† ἢ ὡς ἀρξαμένης.

*Nemini † de statu eius quærere licet, qui ante quinquēnium mortuus fuit, uel intra quinquennium; si mortuo praiudicium hinc futurum est. Siquis ingenuus pronuntiatus fuerit, & statim moriatur; quamquam * cepta retractatione, quæstio extinguitur. Hæc autem præscriptio datur, quum de condicione deteriori quæstio est.*

Quære de quinquennio cap. XLI. in tit. de proclamantibus in libertatem.
† l. 1. D. ne de stat. defunct.
* uel quasi cepta.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον ιβ. ὁμοίως γὰρ φησὶν καὶ αὐτὸς περὶ τῆς πενταετίας.

Legito & tit. XII. nam similiter & ille de quinquennio tractat.

ΠΕΡΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ καὶ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν.

DE RERVM QVALITATE, AC earum diuisione.

ΤΙΤΛΟΣ γ. κεφάλ. α.

TIT. III. cap. I.

Τῶν πραγμάτων τὰ μέν ἐστι θείου δικαίου, τὰ δὲ ἀνθρωπίνου. θεῖα μὲν, ὡς τὰ ἱερὰ, καὶ μνημεῖα, καὶ τείχη, καὶ πόρται: καὶ ὑπ' οὐδενὸς δεσπόζονται. εἰσὶ γὰρ τινα μὴ δεσποζόμενα, ὡς ἡ ἀκληρονόμητος κληρονομία. τὰ δὲ ἀνθρώπεια, ἢ δημόσια εἰσὶν, ἢ ἰδιωτικά. τὰ δημόσια οὐδενός εἰσιν, ἀλλὰ τῆς κοινότητος. τὰ δὲ ἰδιωτικα, τῶν καθ' ἕκαστον εἰσί. καὶ τινὰ μὲν αὐτῶν εἰσὶ σωματικὰ, ὡς τὰ ὑποπίπτοντα ἀφῇ: τὰ δὲ ἀσώματα, ὡς τὰ ἐν δίκαις, καὶ ἀγωγαῖς, καὶ δουλείαις: καὶ εἰ τὰ μάλιστα ὡς ἐπιπολὺ σωματικὰ διὰ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀγωγῶν ἡμῖν περιποιεῖται.

Rerum aliæ sunt diuini iuris, aliæ humani. Diuini quidem, ueluti templa, & monumenta, & muri, & portæ. quæ nullius in bonis sunt. Quippe quædam sunt, quæ nullius sunt in bonis. uelut hereditas, quæ non est adita. Res autem humani iuris, aut publicæ sunt, aut priuatæ. quæ publicæ sunt, nullius in bonis sunt, sed sunt uniuersitatis. priuatæ uero singulorū sunt. & quædam quidem illarum corporales sunt, ueluti quæ sub tactum cadunt; quædam incorporales, qualia sunt ea, quæ in litibus, & obligationibus, & seruitutibus consistūt. licet plerumque res corporales per iura & actiones nobis adquirantur. l. 1. D. de diuis. rer.

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΝ.

DE REBVS SACRIS.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου γ. κεφάλ. ζ.

Eiusd. III. tit. cap. VII.

Τὰ ἱερὰ ἤτοι ἅγια καὶ ἐν πόλεσι καὶ ἐν χωρίοις καθιεροῦνται. δημόσιος δὲ τόπος παρὰ κέλευσιν βασιλέως οὐ γίνεται ἱερός.

Sacra siue sancta loca tam in ciuitatibus, quam in agris dedicantur. Locus autem publicus sine iussu principis non fit sacer. l. 9. D. d. t.

Καὶ κεφάλαιον η.

Et cap. VIII.

Ὁ τόπος ἐν ᾧ τὰ ἱερὰ ἀποτίθενται, οὐκ ἔστιν ἱερὸς, ἀλλὰ χρήσιμος τοῖς ἱεροῖς: καὶ μεταφερομένων τῶν ἱερῶν ἐλευθεροῦται. καὶ οἱ νόμοι, ἱεροί εἰσι.

Locus in quo sacra reponuntur, non est sacer, sed sacris idoneus: & euocatis inde sacris, religione liberatur. Quin & leges sanctæ sunt.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ια. τίτλον α. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησί.

Legito & lib. XI. tit. I. cap. I. in quo dicitur:

Sacra omnia fisco, uel ei qui principis donationem in eis consequutus est, pertineant: ecclesia sibi commissa uindicante.

BASILICORVM LIBER XLVII.

DE DONATIONIBVS.

TIT. I. tractat DE DONATIONIBVS INTER VIVOS, ET QVI DONARE POSSINT, QVI NON POSSINT. Eius tituli cap. IIII. dicitur:

D.nd. *Etiam inhonesta donatio ualet: ueluti circa meretricem.*

VII.

Filiusfamilias etiam si concessa sit ei peculij administratio, non recte donat sine iusta caussa: nisi & hoc ei concessum sit, uel in dignitate posito donandi facultas non sit adempta. Mortis autem caussa ne donet absque uoluntate patris, licet ei donare specialiter permissum sit. nisi castrense peculium habeat, uel quasi castrense.

X.

Donatio debet eum dominum facere, qui ac-
•• *cipit. Neque recte quis alicui donat, quod eius*
•• *fieri non potest.*

XII.

Qui ex donatione obligatus est, in quantum facere potest, condemnatur; & quaecumque creditoribus debet, detrahit. nisi & ea debet ex caussa donationis.

XX.

Donare ob caussam, quae antecessit, non est donare. puta quod tibi patronus fuerim, uel quod opera mea fueris usus.

XXII.

Qui donat, usuras ex mora nō praestat. nam donatio non est ex bonae fidei contractibus.

XXXII.

Quod concubinae meae donauero, non reuoco: licet eam postea legitime duxero. Si filio, quem habeo in potestate, donauero; & eumdem emancipans, peculium ei non ademero: donatio confirmatur.

XXXVI.

Si quem a latronibus uel hostibus eripuero, & is aliquid pro eo mihi donauerit; ualet donatio, quamuis iustum modum excedat.

XLV.

L10.C.tod. *Ignorans uel inuitus nemo donat. ideoque licet instrumento contineatur, me consensisse; tamen hoc mihi non nocet, quum ueritas aliter habeat.*

Τὰ ἱερὰ πάντα τῷ δημοσίῳ ἢ τῷ βασιλικῷ ἐπ' αὐτοῖς λαβόντι δωρεὰν, διαφερέτω· τῆς ἐκκλησίας τὰ ἐπιτετραμμένα διεκδικούσης.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. μζ.

ΠΕΡῚ ΔΩΡΕΩ͂Ν.

ΤΙ'ΤΛΟΣ α. διαλαμβάνει ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ἘΝ ΖΩῊ ΔΩΡΕΩ͂Ν, ΚΑῚ ΤΊΝΕΣ ΔΎΝΑΝΤΑΙ ΔΩΡΕΙ͂ΣΘΑΙ, ΚΑῚ ΤΊΝΕΣ ΟΥ̓ ΔΎΝΑΝΤΑΙ. ἐν δὲ τῷ δ. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησίν.

Καὶ ἡ ἄσημος δωρεὰ ἔῤῥωται: οἷον εἰς πόρνην.

ζ.

Υπεξούσιος καὶ ἐπιτραπῇ τὸ πεκούλιον διοικεῖν, οὐ καλῶς δωρεῖται ἄνευ εὐλόγου αἰτίας, εἰ μὴ καὶ τοῦτο ἐπιτραπῇ, ἢ ἀξιωματικὸς ὢν οὐκ ἐκωλύθη δωρεῖσθαι. θανάτου δὲ αἰτίᾳ, μὴ δωρείσθω ἄνευ γνώμης πατρὸς, κἂν ἐπιτραπῇ δωρεῖσθαι γενικῶς: εἰ μὴ ἰδιόκτητον ἔχει πεκούλιον, ἢ ὡσανεὶ ἰδιόκτητον.

ι.

Ἡ δωρεὰ δεσπότην ὀφείλει ποιεῖν τὸν λαμβάνοντα. οὐ καλῶς δέ τις δωρεῖται τινὶ, ὅπερ οὐ δύναται κτήσασθαι.

ιβ.

Ὁ ἀπὸ δωρεᾶς ἐνεχόμενος, μέχρις εὐπορίας καταδικάζεται, καὶ ὑπεξαιρεῖ ὅσα χρεωστεῖ δανεισταῖς. εἰ μὴ καὶ αὐτὰ ἀπὸ δωρεᾶς χρεωστεῖ.

κ.

Τὸ ὑπὲρ αἰτίας προλαβούσης δοῦναι, οὐκ ἔστι δωρεά. οἷον ὅτι συνηγόρησά σοι: ἢ ὅτι τῇ σπουδῇ μου ἐχρήσω.

κβ.

Ὁ δωρούμενος, οὐ δίδωσι τόκους ἀπὸ ὑπερθέσεως. οὐ γάρ ἐστιν ἡ δωρεὰ τῆς καλῆς πίστεως.

λβ.

Ὅπερ δεδώρημαι τῇ παλλακῇ μου, οὐκ ἀνατρέπω: κἂν ὕστερον αὐτὴν νομίμως ἀγάγω. ἐὰν δωρήσομαι τῷ ὑπεξουσίῳ μου, καὶ ποιῶν αὐτὸν αὐτεξούσιον, μὴ ἀφέλωμαι τὸ πεκούλιον, βεβαιοῦται ἡ δωρεά.

λς.

Ἐάν τινα ῥύσωμαι ἀπὸ λῃστῶν ἢ πολεμίων, καὶ ὑπὲρ τούτου δωρήσηταί μοι τι, ἔῤῥωται, κἂν ὑπερβαίνῃ τὸ νόμιμον μέτρον.

με.

Οὐδεὶς ἀγνοῶν ἢ ἄκων δωρεῖται. ὥστε κἂν περιέχῃ τὸ ἔγγραφον ὅτι συνῄνεσα, οὐδὲν βλάπτομαι: ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια ἄλλως ἔχει.

μς. Δωρεα-

μϛ.

Δύναται κοινωνὸς ἐξ ἀδιαιρέτου τὸ μέρος αὐτοῦ δωρεῖσθαί τινι.

ν.

Ἅπερ ἐδωρήσω τοῖς αὐτεξουσίοις ἤγουν ὑπεξουσίοις οὖσι πρότερον, οὐ δύνασαι λαμβάνειν αὐτά. εἰ δὲ οὕτως αὐτοὺς ἠλευθέρωσας, ὥστε ἀφαιρῆσαι τὰ δοθέντα: σά ἐστι λοιπὸν, καὶ οὐδὲν ἄκοντός σου δύνανται κατασχεῖν.

νε.

Τῆς προικὸς ἐν τῷ γάμῳ ὁ ἀνὴρ κύριος. οὐκοῦν ἡ γυνὴ οὐ δύναται αὐτὴν δωρεῖσθαι.

ξα.

Ὁ δωρούμενος πρᾶγμα, ἢ εἰς προῖκα διδοὺς, ἢ πιπράσκων, καὶ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν παρακατέχων: κἂν μὴ ἐπερωτήσῃ, οὐδὲν ἧττον παραδεδωκέναι αὐτὸ δοκεῖ.

ξγ.

Πᾶσα δωρεὰ ἁπλῆ, ἕως Φ. ΝΝ. οὖσα ἰσχυέτω, καὶ ἀνεμφάνιστος οὖσα. εἰ δὲ πλεῖον εἴη, τὸ ὑπέρπλεον μὴ ἰσχυέτω. ἐξῃρημένων τῶν βασιλικῶν δωρεῶν, καὶ τῶν εὐσεβείας λόγῳ γενομένων, καὶ τῶν εἰς μνηστὴν διδομένων. εἰ δὲ μὴ εἴη ἐν χρήμασιν, ἀλλ᾽ ἐν πράγμασι κινητοῖς ἢ ἀκινήτοις, διατιμάσθω. καὶ εἰ † μὲν ὑπερβαίνει τὸ ποσὸν, ἐρρώσθω: εἰ δὲ ὑπερβαίνει, τὸ πλέον ἀνίσχυρον ἔστω. ὁ δὲ τὸ πλεῖον ἔχων, δότω τῷ ἄλλῳ τὸν ἀπαργυρισμὸν τοῦ ὑπερβαίνοντος. εἰ δέ τις ἐν διαφόροις χρόνοις δωρεὰς ἐποίησε πολλὰς εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον: πολλὰς δεῖ νοεῖν αὐτὰς, οὐ μὴν συλλαμβάνειν πάσας, καὶ λέγειν ὅτι ἀνεμφάνιστος οὐκ ἰσχύει, ὡς μία οὖσα.

† ἦν μὴ.

ΤΙΤΛΟΣ β. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΔΩΡΕΩΝ ΑΝΑΤΡΕΠΟΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ΜΗ ΑΝΑΤΡΕΠΟΜΕΝΩΝ. οὗτινος ἐν τῷ δ. κεφ. φησί.

Τὴν καλῶς γινομένην δωρεὰν οὐδὲ ἀπὸ βασιλέως ἀντιγραφῆς ἀνατρέπει τις.

ε.

Ἡ μήτηρ τότε ἀνατρέψει τὰς τοῦ παιδὸς δωρεὰς, ὅτι μὴ δευτερογαμήσει, καὶ ἀχάριστον αὐτὸν δείξει.

η.

Ἐὰν πάτρων τῷ ἀπελευθέρῳ χαρίσηται πάντα τὰ πράγματα, ἢ μέρος αὐτῶν, εἶτα τελευταῖον παῖδας σχοίη: πάντα πάλιν εἰς αὐτὸν ὑποστρέφει τὰ πράγματα, καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ μένει.

θ.

Αἱ δωρεαὶ αἱ γενόμεναι παρὰ τῶν ἀνιόντων εἰς κατιόντας αὐτεξουσίους, οὐκ ἀνατρέπονται, εἰ μὴ ἀχάριστοι περὶ αὐτοὺς γίνονται οἱ λαμβάνοντες.

XLVI.

Socius ex indiuiso portionem suam alicui donare potest.

L.

Quæ donasti emancipatis, siue prius in potestate constitutis, repetere non potes. Si uero sic eos emancipasti, ut quæ dederas auferres; tua sunt, & te inuito nihil retinere possunt.

LV.

Maritus constante matrimonio dotis dominus est. itaq; mulier eam donare non potest.

LXI.

Qui rem donando, uel in dotem dando, uel uendendo, usumfructum eius retinet; etiam si stipulatus non fuerit, nihilo minus eam tradidisse uidetur.

LXIII.

Omnis donatio simplex, usque ad IↃ. aureos facta, ualeat; licet insinuata non fuerit. si uero sit amplius, quod superfluum est non ualeat. exceptis donationibus imperialibus, & ijs quæ in pias caussas fiunt, & quæ sponsæ donãtur. Quod si donatio in pecunia non fuerit, sed in rebus mobilibus aut immobilibus: earum æstimatio fiat. & si quidem summam non excedit, ualeat; sin excedit, quod superfluum est irritum esto. Qui uero amplius habet, alteri pretiũ superflui adæratum offerat. Si quis autem per diuersa tempora multas in eamdem personam donationes fecerit; ea plures esse intelligendæ sunt, non simul omnes coadunandæ, ut dicatur, eam non insinuatam irritam esse, quasi una sit.

TIT. II. tractat
DE DONATIONIBUS, QUAE REVOCANTUR, ET QUAE NON REVOCANTUR. cuius cap. IIII. dicitur:

Donationem rite factam nec principis quidem rescripto quis rescindit. Cod.

V.

Tunc mater donationes in filium factas rescindet, quum secundas nuptias non contraxerit, & eum erga se ingratum esse probauerit.

VIII.

Si patronus liberto bona omnia, uel partem eorum largitus fuerit, & postea liberos susceperit: rursus omnia reuertuntur ad eum, & in eiusdem potestate manent.

VIIII.

Donationes ab adscendentibus in descendentes factæ, quos habent in potestate, non reuocantur; nisi erga eos ingrati fuerint, in quos illa collata sunt.

X.

Omnis donatio, quæ perfecta est, non reuocatur; nisi ex caussa ingratitudinis. puta si quis atrocem iniuriam fecerit, uel manus intulerit, uel iacturam maximam ingesserit, uel uitæ fuerit insidiatus, uel quædam facere pactus sit, nec fecerit. Ex his enim caussis euertũtur. Valet autem hoc dumtaxat ad primas usque personas, nec ad successores transit.

TIT. III. tractat

DE DONATIONIBVS CAVSSA MORTIS SIVE POST MORTEM. cuius cap. I. dicitur:

l. 1. D. eod. *Mortis caussa donatio est, quum quis habere se uult potius, quam eum qui accepit: magisque eum qui accepit, quam heredem suum.*

XX.

Si filiofamilias rem donauero, isque me uiuo decesserit; condictio competit. nisi patri eius donare uolens, filij ministerio dumtaxat usus sim. Eadem & in seruo.

XXII.

Filiusfamilias nec uolũtate patris testamentum facit. patre uero permittẽte, mortis caussa donat.

XXIIII.

Si mortis caussa sic donauero, ut nullo modo reuocem; non hæc mortis caussa, sed inter uiuos donatio esse uidetur. ideoque nec inter coniuges ualet, nec in ea Falcidia locum habet.

XXXII.

Mortis caussa donatio differt a simplici, quod simplex ita datur, ut nullo casu reuocetur. Nam accipientẽ potius, quam se habere donator mauult: at in mortis caussa donatione, se potius; itemq; potius accipiẽtem, quam heredem suum. ideoq; condictione repetere potest, ubi conualuerit; quasi caussa, propter quam donauerat, non sequuta. Mortis caussa quis donat tã sanus, quã imminẽs periculum ueritus. Et pacisci possunt, ut non aliter reddatur, quã si donator prior decesserit; itemq; uoluntatem ut ei mutare liceat; uel ut non aliter reddatur, quam si prior ille, qui accepit, decesserit. ut prorsus denique non reddatur, etiamsi donator conualuerit.

XXXVII.

Mortis caussa inter uirum & uxorem facta donatio, morte sequuta reducitur ad id tempus, quo facta fuit.

Cap. XXXIX. them. II.

Si bonæ fidei iudicium sit, non exigitur a me cautio. quoniam mortis caussa donatio est, quæ te priore defuncto reuocatur.

XL.

Inter uirum & uxorem mortis caussa facta

ι.

Πᾶσα δωρεὰ τελεία γινομένη, οὐκ ἀνατρέπεται, εἰ μὴ ἐξ ἀχαριστίας: οἷον ἐὰν σφοδρῶς ὑβρίσει, ἢ χεῖρας ἐπιβάλῃ, ἢ ζημίαν μεγίστην ὑπενέγκῃ, ἢ εἰς τὴν ζωὴν ἐπιβουλεύσῃ, ἢ τινὰ συνθήται ποιῆσαι, καὶ μὴ ποιήσῃ: ἐκ τούτων τῶν αἰτιῶν ἀνατρέπονται. μέχρι δὲ τῶν πρώτων προσώπων τοῦτο κρατεῖ, οὐ μὴν εἰς κληρονόμους διαβαίνει. αἰτίαι ἀχαριστίας δι' ἃς ἀνατρέπονται αἱ δωρεαί.

ΤΙΤΛΟΣ γ. διαλαμβάνει.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΑΝΑΤΟΥ ΑΙΤΙΑ ΔΩΡΕΩΝ, ΗΤΟΙ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ.

οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησί.

Θανάτου αἰτίᾳ δωρεά ἐστιν, ὅτι τὶς ἑαυτὸν θέλει μᾶλλον ἔχειν ἢ τὸν λαβόντα: τὸν δὲ λαβόντα πλέον τοῦ ἰδίου κληρονόμου.

κ.

Ἐὰν ὑπεξουσίῳ δωρήσωμαι, καὶ ζῶντός μου τελευτήσῃ: ἁρμόζει ἡ ἀνάληψις, εἰ μὴ ἄρα τῷ πατρὶ αὐτοῦ θέλων δωρήσασθαι: μόνῃ τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ υἱοῦ προσεχρησάμην. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ δούλου.

κβ.

Ὁ ὑπεξούσιος, ὅτι βουλομένου τοῦ πατρὸς διατίθεται. ἐπιτρέποντος δὲ αὐτοῦ, δωρεῖται θανάτου αἰτίᾳ. *διατίθεται νά μὴ ἴσον αὐτῷ ἰδιό κτητα.*

κδ.

Ἐὰν θανάτου αἰτίᾳ δωρήσωμαι, ἵνα κατὰ μηδένα τρόπον ἀναλάβω, οὐ δοκεῖ θανάτου αἰτίᾳ, ἀλλ' ἐν ζωῇ εἶναι. ὅθεν οὐδὲ μεταξὺ τῶν συνοικούντων ἔρρωται, οὐδὲ τῷ φαλκιδίῳ ὑπόκειται.

λβ.

Διαφέρει θανάτου αἰτίᾳ δωρεὰ, τῆς ἁπλῆς: ὅτι ἁπλῆ, ἐπὶ τῷ μηδέποτε ἀναδοθῆναι δίδοται. τὸν γὰρ λαβόντα πλέον ἑαυτοῦ θέλει ὁ δωρούμενος. ἡ δὲ θανάτου αἰτίᾳ, ἑαυτὸν πλέον, τὸν δὲ λαβόντα πλέον τοῦ ἰδίου κληρονόμου. διὸ καὶ ἀντιλαβεῖν δύναται ὑγιάνας, ὡς τῆς αἰτίας, ἐφ' ᾗ δέδωκε, μὴ παρακολουθησάσης. δωρεῖται τις θανάτου αἰτίᾳ καὶ ὑγιαίνων, καὶ κίνδυνον ἐπηρτημένον εὐλαβούμενος. καὶ δύνανται συμφωνεῖν, ἵνα μὴ ἄλλως δοθῇ, εἰ μὴ ὁ δοὺς προτελευτήσει. καὶ ἵνα ἐξῇ αὐτῷ μεταμελεῖσθαι, ἢ ἵνα μὴ ἄλλως ἀναδοθῇ, εἰ μὴ † ἀποθάνῃ ὁ λαβὼν, καὶ ἵνα μὴ καθόλου ἀναδοθῇ, κἂν ὑγιαίνῃ ὁ δωρούμενος. *† πρότερον ἐκεῖ.*

λζ.

Θανάτου παρακολουθοῦντος, ἡ μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γινομένη θανάτου αἰτίᾳ δωρεὰ, εἰς τὸν καιρὸν ἀνατρέχει, καθ' ὃν ἐγένετο.

λθ. κεφ. θεμ. β.

Ἐὰν καλῇ πίστει ἐστὶ τὸ δικαστήριον, οὐκ ἀπαιτοῦσί με ἀσφάλειαν. ἐπειδὴ θανάτου αἰτίᾳ ἐστὶ δωρεὰ, ἥ τις ἀνατρέπεται προτελευτήσαντός σου.

μ.

Μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς θανάτου αἰτίᾳ

δωρεὰ

δωρεὰ ἔρρωται, ἄτε δικαίως ὑποπτεύει τὸν θάνατον, εἴτε μή.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κδ. τίτλ. α. κεφάλαιον ιβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ δωρησάμενος θανάτου αἰτίᾳ, ὑγιάνας ἀναλαμβάνει τὸ δωρηθὲν μετὰ καρπῶν καὶ τοκετοῦ, καὶ πάσης ἐπαυξήσεως.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ι. τίτλον δ. κεφάλαιον ξα. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐπειδὴ δωρεῖσθαι οὐδὲ μετὰ ἀποφάσεως ἔξεστι τοῖς ἐλάττοσιν, (εἰ μὴ ἄρα προγαμιαίαν δωρεὰν) νομοθετεῖ: ἐὰν ὁ ἐλάττων συγγνώμην ἡλικίας αἰτήσας, ἤδη δωρήσηται τινί, μὴ ἐρρῶσθαι τὴν δωρεάν, εἰ μὴ μετὰ τοὺς κε. ἐνιαυτοὺς ι. ἢ κ. ἐνιαυτοὶ διαδράμωσιν. εἰ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀφῆλιξ τελευτήσοι, ζητοῦμεν ἵνα τὸ λεῖπον τοῦ χρόνου διάστημα δράμῃ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ σιωπῶντος.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιβ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐάν τινα πράγματα πρὸ τῶν γάμων μετὰ τῆς πρεπούσης συμμετρίας ὁ ἐλάττων τῶν κε. ἐτῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς μνηστείας ἀνήρ, παρόντος αὐτοῦ τοῦ κουράτωρος, τῇ μνηστῇ ἐδωρήσατο: τῷ προκαλύμματι τῆς ἡλικίας αἱ τοιαῦται δωρεαὶ οὐκ ἀνακαλοῦνται.

Ἀνάγνωθι βιβλίον ια. τίτλον α. κεφάλαιον οε. θεμ. γ. ἐν ᾧ φησίν.

Κινούμενός τις ἐκ φιλοτιμίας, ἐπηγγείλατό τινι χωρὶς ἐπερωτήσεως, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν παρέχειν αὐτῷ λόγου χάριν, NN. ν. καὶ δὴ φυλάττων ταύτην τὴν ψιλὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ, ἐπί τινας ἐνιαυτοὺς, παρέχεται ἐτήσια ν. NN. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα μεταμεληθεὶς, οὐκ ἔτι ἠνέσχετο παρασχεῖν τὰ ἐπαγγελθέντα. λέγει τοίνυν ἡ διάταξις μὴ ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν ταῦτα παρέχειν εἰς τὸν ἐφεξῆς χρόνον, εἰ μὴ παρηκολούθησεν ἐπερώτησις.

† α. Καὶ τίτλον † β. κεφάλ. λγ. καὶ μβ.

Φησὶ γὰρ, ὅτι ὁ πρῶτος λαβὼν δωρεὰν νικᾷ τὸν δεύτερον: ὅπερ συμβαίνει ὅτι δύο τινὲς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἀγοράζουσι. νικᾷ γὰρ ὁ πρῶτος.

Καὶ βιβλίον ιε. τίτλον α. κεφάλ. οζ. καὶ βιβλίον κε. τίτλον δ. κεφάλ. ι. ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ε. τίτλον α. κεφάλαιον η. καὶ θ. ἐν οἷς φησιν.

Ὁ συστησάμενος δωρεαστικὸν ἐπὶ τῷ εὐκτήριον οἶκον κτίσθῆναι, ἢ ξενῶνα, ἢ νοσοκομεῖον: ἀπαιτείσθω παρὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ οἰκονόμων τὰ ὑποσχεθέντα. διοικούμενα μέντοι κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ. (περὶ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας αἰτίας δωρουμένων.)

Μὴ χρεία ἔσω πράξεως ὑπομνημάτων, ἐπὶ τῆς ἄχρι φ. NN. δωρεᾶς γινομένης εἰς ἐκκλησίαν, ἢ εἰς εὐσεβῆ οἶκον, ἢ εἰς πτωχοὺς, ἢ εἰς πόλιν. ἐπὶ δὲ πλείονος ποσότητος, πρᾶξις γινέσθω, εἰ μὴ βασιλέως ἐστὶ δωρεά.

donatio ualet, siue iuste quis mortem metuat, siue non.

Legito & lib. XXIIII. tit. I. cap. XII. in quo dicitur:

Qui mortis caussa donauit, si conualuerit, recipit id quod donauit, simulque fructus, & partus, & omnem accessionem. (l. 13. D. de condic. caus. da.)

Legito & lib. X. tit. IIII. cap. LXI. in quo dicitur:

Quum donationes fieri nec cum decreto liceat a minoribus, excepta propter nuptias donatione, [constitutio] sancit: ut si minor aetatis impetrata uenia, iam donauerit alicui, non sit rata donatio, nisi post XXV. annos, decennium uel uicenium effluxerit. Quod si minor interea moriatur, hoc requirimus: ut residuum spatium temporis effluat, herede ipsius silente. (§ ult. l. ult. C. de his qui ue. aeta. imp.)

Legito & tit. XII. cuius I. cap. dicitur:

Si quas res ante nuptias congruenti moderatione minor annis XXV. maritus sponsaliorum tempore, etiam curatore praesente, sponsae donauerit: eiusmodi donationes obtentu aetatis non reuocantur. (l. 1. C. si aduer. don.)

Legito & lib. XI. tit. I. cap. LXXV. them. III. cuius haec uerba sunt:

Quidam liberalitate motus, promisit alicui sine stipulatione, se daturũ et singulis annis, uerbi gratia, L. numos aureos: & huic nudae promissioni per aliquot annos satisfaciens, annuos illos aureos L. praebuit. Verum postea mutata uoluntate, non amplius praestare promissa sustinuit. Itaque constitutio dicit, non cogi eum ad haec in posterum praestanda, nisi stipulatio subsequuta fuerit. (l. 28. C. de pac.)

Item tit. I. cap. XXXIII. & XLII.

Dicit enim, quod qui primus donationem acceperit, potior sit secundo: quod etiam usuuenit, quum duo quidam rem eandem emunt. nam primus potior est.

Item lib. XV. tit. I. cap. LXXVII. & lib. XXV. tit. IIII. cap. X. Legito & lib. V. tit. I. cap. VIII. & IX. in quibus dicitur:

Ab eo, qui donationis instrumentũ cõfecerit, ad exstruendũ oratorium, uel xenonem, uel nosocomium; promissa per episcopos & oeconomos exigantur: ita tamen, ut haec ex ipsius sententia deinceps administrentur. (De his, quae ob pias caussas donantur. Debet esse l. 15. C. de sacr. eccl.)

Nihil opus esse gestis monumentorũ in donatione, quae usq. ad D. solidos fit in ecclesiam, uel in religiosam domum, uel in pauperes, uel in ciuitatem. In ampliori uero quantitate gestis intimetur, nisi donatio imperialis fuerit. (l. 19. C. eod.)

Legito

Legito & lib. XXX. tit. I. cap. LXXIX. & lib. LVI. tit. VI. cap. XIX. cuius uerba sunt:

Quum princeps rem donans, in solidũ se donare dixerit; omnia mancipia, & pecora, & fructum, & omne ius suum, & quæ supellectile fundi domusue continentur, donare uidetur.

Adde tit. VII. cap. XV. cuius uerba sunt:

Si duobus quibusdã princeps res aliquas donauerit, & alter ex ipsis absque herede decesserit: pars eius alteri adcrescit.

Legito & tit. XIIII. cap. XXIII.

SCHOLION.

Legito & nouellam LII. cap. II. in quo dicitur de donatione principi, uel a principe priuatis facta. Legito & nouel. CLXII. in qua tractatur de donationibus in uxores factis a coniugibus. quæ quidem nouella continetur eodem hoc XLVII. lib. tit. I. in extremo.

BASILICORVM LIBER XLVIII.

DE MANVMITTENTIBVS ET MAnumissis, & qui manumittere uel manumitti possint, qui prohibeantur. Item de libertatibus fideicommissarijs, & directis, & sub condicione, & die, & caussa.

TIT. I. CAP. I.

> Legito & tit. de hominib. in quo definitionem libertatis inuenies.
> * D. de manum.

*Qui * anni uicesimi diem supremũ iniit, recte manumittit.*

III.

Seruum pignori datũ non recte manumitto.

IIII.

Qui suis numis emtus est, manumittatur; siue illos ipse pro se undecumque soluerit, siue alius pro eo dederit, aut repromiserit. Satis est enim emtorem dare.

XVI.

Consensu patris etiam minor annis XX. recte manumittit, & libertum patris facit.

XXIII.

Seruum dotalem etiam constante matrimonio recte maritus manumittit, nisi soluẽdo non sit, aut creditores habeat.

TIT. II. cap. IIII.

> D. de man. uind.

Minor XX. annis nec communem quidem seruum in uita manumittere potest, uel caussam ostendat, puta se filium, uel filiam manumittere, uel fratrem, uel sororem, uel alium sanguine se contingentem.

> * Legito & librum XIX. tit. VII. cap. IIII. quod antea expositum est in titulo de minoribus.

XVIII.

*Consul * etiamsi minor annis XX. sit, apud se manumittit.*

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λ. τίτλον α. κεφάλαιον οθ. καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον ϛ. κεφάλαιον ιθ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅτι βασιλεὺς δωρούμενος πρᾶγμα εἴπῃ ὁλοκλήρῳ δωρεῖσθαι, πάντα τὰ ἀνδράποδα, καὶ τὰ θρέμματα, καὶ τὸν καρπὸν, καὶ † παντὸς ἰδίου δικαίου, καὶ τὰ πρὸς ἐξοπλισμὸν τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ οἴκου περιεχόμενα δωρεῖσθαι δοκεῖ.

> † παντὸς ἰδίου δικαίου.

Καὶ τίτλον ζ. κεφάλαιον ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν δυσί τισιν ὁ βασιλεὺς δωρήσηται πράγματα, ὁ δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ἀκληρονόμητος τελευτήσῃ, τὸ μέρος αὐτοῦ τῷ ἑτέρῳ προστίθεται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιδ. κεφαλ. κγ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν νβ. κεφ. β. ἐν ᾗ φησὶ περὶ τῆς πρὸς βασιλέα γενομένης δωρεᾶς, ἢ παρ' αὐτοῦ πρὸς ἰδιώτας. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ρξβ. ἐν ᾗ φησὶ περὶ τῶν ἐν γυναιξὶ γενομένων παρὰ τῶν συνοικούντων, ἥ τις κεῖται ἐν τῷ αὐτῷ μζ. βιβλίῳ, τίτλ. α. ἐν τῷ τέλει.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. μη.

ΠΕΡΙ ἘΛΕΥΘΕΡΟΥΝΤΩΝ ΤΕ καὶ ἐλευθερουμένων, καὶ τίνες δύνανται ἐλευθεροῦν ἢ ἐλευθεροῦσθαι, καὶ τίνες κωλύονται. καὶ περὶ ἐλευθεριῶν φιδεϊκομισσαρίων τε καὶ ὀρθῶν, καὶ ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ ἡμέραν, καὶ αἰτίαν.

ΤΙΤΛΟΣ α. κεφ. α.

> ἀνάγνωθι καὶ τὸν περὶ ἀνθρώπων: καὶ εὑρήσεις τὸν ὅρον τῆς ἐλευθερίας.

Ὁ ἐπιβὰς τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ κ. ἐνιαυτοῦ, καλῶς ἐλευθεροῖ.

γ.

Οὐ τὸν ἐνέχυρον δοῦλον, οὐ καλῶς ἐλευθερῶ.

δ.

Ὁ ἰδίοις νούμμοις ἀγορασθεὶς, ἐλευθερούσθω: εἴτε αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ δέδωκεν ὁθενδήποτε, εἴτε ἄλλος ὑπὲρ αὐτοῦ δώσει ἢ ἐπερωτηθῇ. ἀρκεῖ γὰρ τὸν ἀγοραστὴν δοῦναι.

ιϛ.

Συναινέσει πατρὸς καὶ ἥττων τῶν κ. ἐνιαυτῶν, καλῶς ἐλευθεροῖ, καὶ ποιεῖ ἀπελεύθερον τῷ πατρί.

κγ.

Τὸν προικιμαῖον δοῦλον καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, καλῶς ἐλευθεροῖ ὁ ἀνήρ: εἰ μὴ ἄπορος, ἢ καὶ δανειστὰς ἔχει.

ΤΙΤΛΟΥ β. κεφάλ. δ.

Ὁ ἥττων τῶν κ. ἐτῶν, οὔτε ἐπίκοινον δοῦλον δύναται ἐν ζωῇ ἐλευθεροῦν, ἢ αἰτίαν δεικνύτω, οἷον υἱὸν ἢ θυγατέρα ἐλευθερῶν, ἢ ἀδελφὸν, ἢ ἀδελφὴν, ἢ ἄλλον συγγενῆ.

> * ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιθ. τίτλον ζ. κεφ. δ. ὃ προέκειται ἐν τῷ περὶ ἀφηλίκων.

ιη.

Ὕπατος * καὶ ἥττων τῶν κ. ἐτῶν, ἐλευθεροῖ παρ' ἑαυτῷ.

ΤΙ´ΤΛΟΥ γ. κεφάλ. κϛ.

Κἂν μέρος κληρονομηθῇ κλήρου, ἁρμόζει ἐλευθερία. εἴπερ ἐξ αὐτοῦ τοῦ βαθμοῦ, ἐξ οὗ χωρὶς αἱρέσεως κατελείφθη, γέγονεν ἡ ὑπεισέλευσις.

νζ.

Ὁ ὀρθὴν ἐλευθερίαν λαβὼν, κἂν ὑφείλετό τινα μετὰ τελευτὴν τοῦ δεσπότου, ἐλεύθερος γίνεται. ἐνάγεται δὲ περὶ ὧν ὑφείλετο.

ξβ.

Οἱ παῖδες τοῦ ἐλευθερωθέντος, οὐ καλῶς ἐνάγονται περὶ τῶν λόγων οἷς ἐχείρισεν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἔτι δοῦλος ὢν, ἐὰν μὴ ἐπὶ τοιούτῳ ὅρῳ ἠλευθερώθη ἐπὶ τῷ παρασχεῖν τοὺς λόγους.

ξε.

Ἐὰν μήτηρ τινὸς κελεύσῃ δοῦλον μὴ ἐλευθερωθῆναι, οὐκ ὀφείλει ἐκεῖνος ἐλευθερῶσαι αὐτόν: ἵνα μὴ δόξῃ τὴν εὐσέβειαν τὴν τῇ μητρὶ κεχρεωστημένην παραβαίνειν.

ξζ.

Ἐὰν διαθήκη ἀνυπόστατος γένηται, οὐ λέγομεν ἰσχύειν οὐδὲ τὰς ἐν αὐτῇ ἐλευθερίας, εἰ μὴ ἄρα γέγραπται, ὥστε καὶ ἀντὶ κωδικέλλων αὐτὴν ἰσχύειν.

ΤΙ´ΤΛΟΥ δ. κεφάλ. κ.

Τὸ εἰπεῖν, ΠΕ´ΤΡΟΝ ἌΛΛΟΥ ΔΟΥΛΕΙ´ΑΣ ΜῊ ΠΕΙΡΑΣΘΗ´ΝΑΙ, φιδεικομισσαρία ἐστὶν ἐλευθερία μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονόμου.

κγ.

Ἡ ἐλευθερία προκαλύμματι τοῦ κλαπῆναι κληρονομιαῖα ἢ λογισμοὺς μὴ δοθῆναι, οὐχ ὑπερτίθεται.

κε.

Τὸ λεγατευθέν σοι ἐφ᾽ ᾧ ἐλευθερῶσαι δοῦλόν σου ὀλιγοὺς, ἀναγκάζῃ ἐλευθερῶσαι, κἂν ἧττόν ἐστι. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ κληρονόμου. εἰ δὲ ἀλλότριός ἐστιν ὁ δοῦλος, καὶ ἢ τὸ λεγάτον ηὐξήθη ἀπὸ τόκων ἢ ἄλλης αἰτίας, ἢ ἡ τιμὴ τοῦ δούλου ἠλαττώθη, δεῖ σε ἀγοράσαι καὶ ἐλευθερῶσαι.

κη. κεφάλ. θεμ. ζ.

Καὶ ἀπὸ ἀχρήστων κωδικέλλων, δίδοται ἐλευθερία, ἐὰν ὁ κληρονόμος παράσχῃ τινὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐμφερομένων.

λ.

Οὐκ ἀναγκάζεταί τις πωλῆσαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ, ὃν ἠξίωσεν ἄλλος τελευτῶν ἐλευθερωθῆναι, κἂν πλείονα τῆς ἀξίας τιμὴν ζητῇ. εἰ δὲ ὁ κληρονόμος ἄμετρον λέγει τὴν τιμὴν, δεῖ τὸν ἄρχοντα τοῦτο σκοπεῖν.

λγ.

Ὁ δεξάμενος κλῆρον ἢ λεγάτον, ἀναγκάζεται ὃν ἐκελεύσθη ἴδιον δοῦλον ἐλευθερῶσαι, κἂν χρειώδης ἐστὶν ἢ ἄξιος τιμωρίας.

λϛ.

Ἐν ἀτελεῖ διαθήκῃ ἐλευθερίαν καὶ λεγάτα τῇ θρεπτῇ μου κατέλειψα. εἰ ἐξ ἀδιαθέτου πραχθείη τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ, καὶ ταῦτα ἁρμόζουσιν.

μα.

Εἰ δήσω τὸν δοῦλον ᾧ κατέλιπον ἐλευθερίαν, οὐ δοθήσεται αὐτῷ.

TIT. III. cap. XXVI.

Etsi pars hereditatis adita sit, libertas competit: si ab eo gradu, quo sine condicione relicta erat, adita fuerit. D. de manu. test.

LVII.

Qui directam libertatem accepit, licet post mortem domini quadam [ex hereditate] amoueris, liber fit. & tamen de his, quæ amouit, conuenitur. §

LXII.

Liberi eius, qui manumissus est, de rationib. quas pater eorum tempore seruitutis gessit, non recte conueniuntur: si ea condicione libertatem non accepit, ut rationes redderet. L. 4. C. de test. man.

LXV.

Si mater alicuius manumitti seruum prohibuit, non debet is libertatem in eum cōferre, ne pietatem matri debitam uiolare uideatur.

LXVII.

Si testamentum irritum fiat, nec libertates in eo datas ualere dicimus. nisi fuerit adiectū, ut pro codicillis ualeret.

TIT. IIII. cap. XX.

Quum dicitur, NE PETRVS ALTERIVS SERVITVTEM EXPERIATVR, *fideicōmissaria libertas est, post mortē heredis.* D. de fid. libert.

XXIII.

Libertas prætextu expilatæ hereditatis, aut rationum non redditarum, non differtur.

XXV.

Si tibi legatum, ut seruum tuum manumitteres, agnoueris; manumittere cogeris, etiamsi minus acceperis. Idem & in herede. Sin alienus seruus est, & uel legatum creuit ex usuris aliaue caussa, uel pretium serui decreuit: redimere manumittere cogeris.

Cap. XXVIII. them. VII.

Etiā ex irritis codicillis datur libertas, si quadā heres ex his præstiterit, quæ in eis cōtinētur.

XXX.

Nemo uendere seruum suum cogitur, quem alius moriēs manumitti rogauit: licet amplius iusto pretiū requirat. Sin autem heres immodicum pretiū dicit, a prætore rē spectari oportet.

XXXIII.

Qui hereditatē uel legatū accepit, seruū proprium, quē iussus est, manumittere cogitur: licet usus eius necessarius sit, uel ipse dignus ultione.

XXXVI.

In testamēto imperfecto alūnæ meæ libertatē & legata reliqui. si quidē ab intestato acta fuerint, quæ testamenti sunt; etiam hæc cōpetent.

XLI.

Si seruum, cui libertatem reliqui, in uincula coniecero; libertas ei non dabitur.

XLIX.

XLIX.

Si aurum tibi legauero, ut Petrũ emas, & manumittas: si non uenditur, ipse legatũ lucraris.

TIT. V. cap. III. them. VII.

D. de statulib. *Si is, qui res furto subtraxit, numos corraserit, eosque dederit; ad libertatem perueniet. non etiam, si numos subtractos dederit. nõ enim eos dat, sed reddit. sed nec si per alium subreptos dederit, ad libertatem peruenit. Nam numi dati auelluntur.*

Them. XIII.

Si statuliberum heredi seruire iussum, heres uendiderit & tradiderit: statim is ad libertatem peruenit.

Cap. IIII. them. V.

Si quis anno seruire iussus fuerit, anno trãsacto liber est. Et qui per partes solueris, qua dare iussus fuit, ad libertatem peruenit.

Cap. V. them. II.

Ei qui anno seruire iussus est, si fugerit interea, uel quasi liber controuersiam fecerit; illud tempus non currit.

XVII.

Qui ab herede prohibitus est, quo minus condicionem impleret; ad libertatem peruenit.

XXII.

Venumdari quidem statuliber potest, non tamen duriori condicione. ueluti ne hoc loco seruiat, aut ne umquam manumittatur.

Cap. XXV. them. III.

Statuliberi & delinquentes, & contrahentes, & in aliis quoque criminibus, eadem quæ ceteri serui sustinent.

TIT. VII. cap. XV.

D qui & a quib. man. *Qui maiestatis crimine reus factus est, ex quo tempore cogitationẽ facinoris habuit, manumittere non potest.*

TIT. VIII. cap. XXIX.

Nec subtrahere debet res hereditarias, qui libertate cohonestatus est: nec furti caussa libertas est differenda.

TIT. IX. & X. tractatur

DE HIS QVI AD LIBERTATEM VEL INGENVITATEM PROCLAMANT. quo de iam antea dictum est.

TIT. XI. cap. III.

l. 2. C. ne de stat. def. *Si pater materue mea uita decesserunt ante quinque annos, nulla eis de statu lite mota: nec mihi mouetur.*

TIT. XII. tractat

DE SERVO, QVI PER COLLVSIONEM DOMINI LIBER PRONVNTIATVS EST.

μθ.

Εἰ ληγατεύσω σοι χρυσίον ἐφ᾽ ᾧ ἀγοράσαι πέτρον, καὶ ἐλευθερῶσαι, εἰ μὴ πιπράσκεται, αὐτὸς † κερδαίνει τὸ ληγάτον. † κερδαίνεις.

ΤΙΤΛΟΥ ε. κεφάλαιον γ. θεμ. ζ.

Εἰ κλέψας πράγματα συναγάγῃ νόμμους καὶ δώσει, ἐλευθεροῦται. οὐ μὴν εἰ αὐτοὺς τοὺς νόμμους κλέψει καὶ δώσει. οὐ γὰρ δίδωσιν, ἀλλ᾽ ἀποδίδωσιν. εἰ καὶ δι᾽ ἄλλου ἔκλεψε καὶ δώσει, οὐκ ἐλευθεροῦται. ἀφαιρεῖται γὰρ τὰ δοθέντα.

θεμ. ιγ.

Εἰ τὸν ὑπὸ αἵρεσιν † ἐλευθερωθῆναι κελευσθέντα αὐτῷ δουλεῦσαι, πωλήσει ὁ κληρονόμος καὶ παραδώσει, παραχρῆμα ἐλευθεροῦται. † ἐλευθερούμενον.

δ. κεφ. θεμ. ε.

Εἰ κελευσθῇ τὶς ἐνιαυτὸν δουλεῦσαι, ἐλευθεροῦται μετὰ ἐνιαυτόν. καὶ ὁ κατὰ μέρος διδοὺς ἃ κελευσθῇ δοῦναι, ἐλευθεροῦται.

ε. κεφ. θεμ. β.

Ὁ κελευσθεὶς ἐπὶ ἐνιαυτὸν δουλεῦσαι, εἰ φύγῃ μεταξὺ ἢ δικάσηται ὡς ἐλεύθερος, οὐ τρέχει αὐτῷ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος.

ιη.

Ὁ κωλυθεὶς ἀπὸ τοῦ κληρονόμου πληρῶσαι τὴν αἵρεσιν, ἐλευθεροῦται.

κβ.

Πιπράσκεσθαι μὲν ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὁρισθεὶς, δύναται: οὐκ ἐπὶ χείρονι δὲ αἱρέσει. οἷον ἵνα ἐν τῷδε τῷ τόπῳ μὴ δουλεύσῃ, ἢ μηδέποτε ἐλευθερωθῇ.

κε. κεφ. θεμ. γ.

Οἱ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὁρισθέντες, καὶ πταίοντες καὶ συναλλάσσοντες, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἐγκλήμασι, τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις δούλοις ὑφίστανται.

ΤΙΤΛΟΥ ζ. κεφάλ. ιε.

Ὁ περὶ καθοσιώσεως ἐγκαλούμενος, ἀφ᾽ οὗ ἀρχῆς γνώμην τοῦ ἁμαρτήματος, οὐ δύναται ἐλευθεροῦν.

ΤΙΤΛΟΥ η. κεφάλ. κθ.

Οὔτε ὑφαιρεῖσθαι δεῖ κληρονομιαῖα τὸν ἐλευθερίᾳ τιμηθέντα, οὔτε ὑπερτίθεσθαι τὴν ἐλευθερίαν, διὰ τὴν κλοπήν.

ΤΙΤΛΟΣ θ. καὶ ι. διαλαμβάνει

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΕἸΣ ἘΛΕΥΘΕΡΊΑΝ Ἢ ΕἸΣ ΕὐΓΈΝΕΙΑΝ ἈΝΑΦΩΝΟΎΝΤΩΝ. καὶ προείρηται περὶ αὐτοῦ.

ΤΊΤΛΟΥ ια. κεφ. γ.

Εἰ ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ μου πρὸ πέντε ἐτῶν ἐτελεύτησαν μὴ ἐναχθέντες περὶ τύχης, οὐδὲ ἐγὼ ἐνάγομαι.

ΤΊΤΛΟΣ ιβ. διαλαμβάνει

ΠΕΡῚ ΔΟΎΛΟΥ ΚΑΤᾺ ΣΥΜΠΑΙΓΝΊΑΝ ΤΟΥ͂ ΔΕΣΠΌΤΟΥ ἘΛΕΥΘΈΡΟΥ ΚΛΗΘΈΝΤΟΣ.

ΤΙΤΛΟΥ ιγ. κεφάλ. α.

Ἐάν τις λεγατευθῇ τινὶ ἐν κωδικέλλοις, καὶ ἐλευθερωθῇ παρ᾽ αὐτοῦ· μετὰ ταῦτα δὲ πλαστοὶ φάνωσιν οἱ κωδίκελλοι· ἡ μὲν ἐλευθερία ἡ ἅπαξ δοθεῖσα αὐτῷ οὐκ ἀνατρέπεται, δύναται δὲ ὁ κληρονόμος ἀπαιτῆσαι αὐτὸν τὰ τοῦ τιμήματος αὐτοῦ εἴκοσι NN.

β.

Ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν καταλειφθῇ ἐλευθερία γυναικὶ, καὶ τίκῃ ἐκείνη τῆς αἱρέσεως ἠρτημένης, δοῦλος γεννᾶται· ἐὰν δὲ μετὰ ὑπέρθεσιν γεννήσῃ, ἐλευθέρους τίκτει. ὁ καταλειφθεὶς τινὶ καὶ παρ᾽ αὐτοῦ ὀρισθεὶς ἐλευθερωθῆναι κατὰ φιδεϊκόμμισσον, ἐλευθερωθεὶς τοῦ ἐλευθεροῦντος γίνεται ἀπελεύθερος.

γ.

Ἐάν τις τελευτῶν ἀξιώσῃ τὸν κληρονόμον ἵνα ἐκ τῶν παίδων τῆσδε τῆς δούλης ἐλευθερώσῃ, ὃν ἐὰν ἐκλέξηται ἐκεῖνος, καὶ τελευτήσῃ μηδένα ἐπιλεξάμενος· πάντες ἅμα γίνονται ἐλεύθεροι.

ΤΙΤΛΟΥ ιδ. κεφάλ. α.

Οἱ ὁπωσδήποτε νομίμως ἐλευθερούμενοι, ῥωμαῖοι νοοῦνται.

ΤΙΤΛΟΥ ιε. κεφάλ. γ.

Ἡ γενικὴ ὑποθήκη οὐκ ἐμποδίζει. οὐ δύναται δέ τις τὸν ἰδικῶς ὑποτεθέντα δοῦλον ἐλευθερῶσαι.

ζ.

Ἐὰν ὁ μὴ ὢν δεσπότης τὸν ἀλλότριον δοῦλον ἐλευθερώσῃ παρὰ τῷ ἄρχοντι, δύναται ὁ δεσπότης ἀνατρέψαι τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, μηδὲν ζημιουμένου τοῦ ἐλευθερώσαντος. ἐὰν δὲ ἐπὶ τοῦ βασιλέως αὐτὸν ἐλευθερώσῃ, τότε ἐκεῖνος μὲν ἕλκει τὸν οἰκέτην εἰς δουλείαν, ἀναγκάζεται δὲ οὗτος παρασχεῖν ἑτέρους δύο οἰκέτας τῷ ἐλευθερωθέντι ὁμοίους κατὰ ἡλικίαν, καὶ κατὰ φύσιν, καὶ κατὰ τρόπον, καὶ κατὰ τέχνην, καὶ ἄλλους τρεῖς πάλιν ὁμοίους τῷ δημοσίῳ.

ΤΙΤΛΟΥ κ. κεφάλαιον κ.

Ἐὰν ἅπαξ ὁ δεσπότης ἐλευθερώσῃ τὸν δοῦλον, οὐκ ἔτι δύναται τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ ἀνατρέψαι.

ΤΙΤΛΟΥ κϛ. κεφάλ. β.

Θεσπίζομεν ἄδειαν εἶναι τοῖς νέοις ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἐν ᾧπερ ἔξεστιν αὐτοῖς διατίθεσθαι περὶ τῆς ἄλλης αὐτῶν περιουσίας, καὶ τοὺς ἰδίους οἰκέτας τελευταίαις βουλήσεσιν ἐλευθεροῦν, μηδένα τούτοις ἐμποδισμὸν τῆς ἡλικίας ποιούσης, ἀλλὰ σχολάζοντος τοῦ νόμου, τοῦ πρώην κωλύοντος.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ἘΛΕΥΘΕΡΟΥΜΕΝΩΝ ἐξ αἰτιῶν εὐλόγων, καὶ τῶν λαμβανόντων τὴν ἐλευθερίαν ὡς ἀντιμισθίαν καὶ ἔπαθλον.

Τίτλου β. κεφάλ. ζ.

Τὸ ῥύσασθαι δεσπότην θανάτου ἢ ἀτιμίας, αἴτιον ἐλευθερίας ἐστί.

Κεφ. ιδ. θεμ. β.

Τὸ ἐκ πολεμίων ἢ λῃστῶν ἢ νόσου ἢ ἐπιβουλῆς σῶσαι δεσπότην, εὔλογος αἰτία ἐστίν.

TIT. XIII. cap. I.

Si quis alicui legatus fuerit codicillis, ab eoq; manumissus, & postea codicillos falsos esse paruerit: semel quidem ei data libertas non reuocatur, sed heres æstimationis eius XX. solidos ab eo petere potest.

II.

Si sub condicione mulieri libertas relicta fuerit, eaq; pendente condicione pepererit; seruus nascitur. sin post moram pepererit, liberos parit. Qui alicui relictus est, & ab eo per fideicommissum statuliber factus: posteaquam ad libertatem peruenit, manumittentis fit libertus.

III.

Si quis moriẽs heredem rogauerit, ut unum ex huius ancillæ liberis manumittat, quem ipse elegerit; isq; nullo electo decesserit: omnes simul liberi fiunt.

TIT. XIIII. cap. I.

Qui quocumque modo legitime manumittuntur, Romani ciues intelliguntur.

TIT. XV. cap. III.

Generalis hypotheca nihil impedit. sed seruũ specialiter iure pignoris obligatum quis manumittere non potest. l.3.C.de ser. pig. da.

VII.

Si non dominus alieno seruo libertatẽ apud iudicẽ dederit, reuocare dominus manumissionem potest, nulla pœna multãdo, qui manumisit. Si uero apud principem eum manumiserit, tunc & mancipiũ ille in seruitutẽ retrahit, & hic præstare cogitur alias duo mancipia manumisso ætate, sexu, indole, atque arte similia; rursumque alia tria fisco eadem ratione similia. l.ult.C.de his qui a non dom.

TIT. XX. cap. XX.

Si semel dominus seruo libertatẽ præstiterit, non amplius libertatem eius reuocare potest. l.10.C.de lib.caus.

TIT. XXVI. cap. II.

Sancimus licentiam habere minores, ut eo ipso tempore, quo licet eis de reliquo patrimonio suo testari, seruos quoque suos ultimis uoluntatibus manumittant: ætate nullum eis impedimentum gignente, sed lege, quæ pridem id fieri uetabat, cessante. Nouel.119. cap.2.

DE HIS, QVI IVSTAS OB CAVSSAS manumittuntur, quique libertatem accipiunt ceu mercedem & præmium.

TIT. II. cap. VII.

Dominum periculo uitæ uel infamia liberare, [iusta] caussa manumissionis est. l.9.D.de mand.uind.

Cap. XIIII. them. II.

Ab hostibus, uel latronibus, uel morbo, uel insidijs seruare dominum, iusta manumissionis caussa est.

Legito & tit. VI. cap. II. cuius hæc uerba sunt:

L. 2. D. qui sine manum.

Ei, cuius abiecta cura est, libertas competit.

V.

Qui necem domini detexit, & propterea libertatem consequutus est; fit orcinus libertus.

Legito & tit. XVIII. cuius I. cap. dicitur:

L. 1. C. pro quib. causs. ser.

Seruus qui domini cædem indicauit, ad libertatem peruenit; ueluti pro præmijs indicij libertate ei concessa, præside liberum esse pronuntiante.

II.

Legito & titulum de seruis, & inuenies de ijs qui ad libertatem perueniunt ex eo, quod monachi fiant, uel clero aut militiæ accenseantur.

Serui, qui monetarios adulterinam monetam facientes deferunt, liberi fiunt.

III.

Si seruus raptum uirginis in publicum detulerit, uel iam dissimulatione præteritum detexerit; libertate donator.

Item, qui desertorem militiæ prodit, manumittitur.

Legito & tit. XIX. cap. II. in quo dicitur:

Cap. l. 4. C. de bon. libert. quæ desideratur.

Si quis cum ancilla consuetudinem habeat, quæ uxor non est, & ad mortem usque cum ea maneat: siue liberos habeat ex ea, siue non habeat, & in testamento nihil de ea dixerit; ad libertatem ea peruenit.

Legito & tit. XXIIII. cuius I. cap. dicitur:

L. 1. & 2. C. de lon. temp. pr. quæ pro lib.

Si quis moratus fuerit in libertate per XX. annorum spatiũ, uel amplius; nomine status amplius inquietari nõ potest. Si uero quum esset in fuga, per XX. annos quasi liber uixerit: nullum seruituti eius præiudicium accidit.

Legito & lib. XIX. tit. XVII. cap. I. & II. Item lib. LX. tit. XXXVII. cap. LXVII. them. III. cuius uerba sunt:

Etiam is seruus, qui mulierem adulterium cum seruo proprio cõmittentem detexerit, cum filijs suis ad libertatem peruenit.

DE HIS, QVI IN FRAVDEM creditorum manumittuntur.

TIT. III. cap. LXIII.

L. 5. C. de test. manum.

Si libertates in fraudem creditorum relinquantur, licet heres eius, a quo relictæ sunt, locuples est; & hereditatem, quæ soluendo non est, adire sustinuit, tamen non competunt.

Legito & tit. VII. cuius IIII. cap. dicitur:

L. 5. D. qui & a quib.

Quum hereditas soluendo non est, quãuis heres locuples existat, seruus ad libertatẽ non peruenit, nisi sic testator dicat, SI CREDITO-

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ϛ. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

† Ὁ ἀπενόητος ἐλεύθερȣ͂ται. † ὁ ἀμελούμενος.

ε.

Ὁ τὸν θάνατον ἐλέγξας τȣ͂ δεσπότȣ, καὶ διὰ τȣ͂το ἐλευθερωθεὶς, ὅρκινος ἐστὶν ἀπελεύθερος.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιη. ȣ͂ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ δȣ͂λος καταμηνύσας τὴν σφαγὴν τȣ͂ δεσπότȣ, ἐλεύθερος γίνεται, ὡς ἀντὶ ἐπάθλων τῆς μηνύσεως, παρεχομένης αὐτῷ τῆς ἐλευθερίας, τȣ͂ ἄρχοντος ἀποφαινομένȣ ἐλεύθερον αὐτὸν εἶναι.

β.

Οἱ δȣ͂λοι οἱ τοὺς τὴν πλαστὴν μονήταν ποιȣ͂ντας ἀπελέγχοντας, ἐλεύθεροι γίνονται.

ἀνάγνωθι καὶ τὸν περὶ δούλων, καὶ εὑρήσεις περὶ ἐλευθερουμένων διὰ τὸ μονάσαι, ὁ ἐν κλήρῳ, ἐν στρατείᾳ καταλεγῆναι.

γ.

Ἐὰν δȣ͂λος ἁρπαγὴν παρθένȣ καταμηνύσῃ, ἐλεύθερος γενέσθω, ἢ ἐὰν τὴν ἤδη συγχωρηθεῖσαν ἀπελέγξῃ.

Καὶ ὁ τὸν λειποτακτήσαντα στρατιώτην καταμηνύων, ἐλευθεροῦται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιθ. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις δούλην σχῇ ἐν τῇ ἰδίᾳ συναφείᾳ, μὴ ἔχων γαμετὴν, καὶ μένῃ μετ᾽ αὐτῆς μέχρι τελευτῆς, εἴτε ἔχων παῖδας ἐξ αὐτῆς, εἴτε μὴ, καὶ μηδὲν εἴπῃ περὶ αὐτῆς ἐν τῇ διαθήκῃ, γίνεται ἐκείνη ἐλευθέρα.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κδ. ȣ͂ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐάν τις διατρίψῃ ἐν ἐλευθερίᾳ κ. ἐνιαυτοὺς ἢ πλεῖον, οὐκέτι δύναται περὶ τύχης ὀχλεῖσθαι. ἐὰν δὲ ἐν φυγῇ ὢν διήγαγεν ἐπὶ κ. ἐνιαυτοὺς ὡς ἐλεύθερος, οὐδὲν πρόκριμα ἔπαθεν ἡ δουλεία αὐτȣ͂.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιθ. τίτλον ιζ. κεφάλαιον α. καὶ β. καὶ βιβλίον ξ. τίτλον λζ. κεφάλαιον ξζ. θεμ. γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅτι καὶ ὁ τὴν παρὰ τȣ͂ ἰδίȣ δούλȣ μοιχευομένην ἀπελέγξας, ἐλευθεροῦται μετὰ τῶν παίδων αὐτȣ͂.

ΠΕΡῚ ἘΛΕΥΘΕΡΟΥΜΈΝΩΝ ΕἸΣ βλάβην τῶν δανειστῶν.

Τίτλȣ γ. κεφάλ. ξγ.

Ἐὰν καταλειφθῶσιν ἐλευθερίαι εἰς βλάβην τῶν δανειστῶν, κἂν τὰ μάλιστα ὁ κληρονόμος ἐξ ȣ͂ καταλείφθησαν εὔπορός ἐστι, καὶ ἀνέσχετο τὸν ἄπορον κληρονομῆσαι, ὅμως οὐχ ἁρμόζουσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ζ. ȣ͂ τινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐπὶ ἀπόρου κλήρου κἂν εὔπορος ᾖ ὁ κληρονόμος, δοῦλος οὐκ ἐλευθεροῦται. εἰ μὴ οὕτως εἴπῃ ὁ διαθέμενος, ὍΤΕ ΠΛΗΡΩΘΩ͂ΣΙΝ

ΘΩ͂ΣΙΝ ΟἹ ΔΑΝΕΙΣΤΑΙ͂ ΜΟΥ, ἘΛΕΎΘΕΡΟΣ ἜΣΤΩ.

ιϛ.

Οὐ δεῖ ἐπὶ περιγραφῇ δανειστῶν ἐλευθεροῦν. δανειστὴς δέ ἐστιν ὁ ἐξ οἱασοῦν αἰτίας χρεωστούμενος.

λδ.

Αἱ εἰς βλάβην τῶν δανειστῶν ἐλευθερίαι ἀνατρέπονται.

ΠΕΡΙ͂ ΔΟΥΛΟΓΡΑΦΊΟΥ.

Τίτλ.κ.κεφ.λδ.

Οὐδὲ ἡ συμφωνήσασα ἐλευθέρα εἶναι, οὖσα δὲ δούλη, ἀπὸ τοῦ συμφώνου γίνεται ἐλευθέρα, οὐδὲ ἡ οὖσα ἐλευθέρα μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, συμφωνοῦσα δὲ εἶναι δούλη, βλάπτεται ἀπὸ τοῦ συμφώνου.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κε. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

Τὸ παλαιὸν ἐὰν γυνὴ δούλου ἀλλοτρίου ἐρασθεῖσα, καὶ τὰς τρεῖς δεξαμένη † μαρτυρίας, μὴ ἀνεχώρησεν, αὐτὴ κατεδουλοῦτο, καὶ τὰ πράγματα αὐτῆς πάντα τῷ γινομένῳ αὐτῆς δεσπότῃ διέφερε. σήμερον δὲ τοῦτο ἀνῃρέθη ὑπὸ τῆς διατάξεως λεγούσης οὕτως.

† διαμαρτυρίας.

Ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς, ἐν οἷς πολλοὺς καμάτους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν ὑποκειμένων ὑπέστημεν, πάνυ εἶναι ἀσεβὲς ἐπιστεύσαμεν, τινὰς γυναῖκας τῆς ἐλευθερίας τῆς ἰδίας ζημιοῦσθαι: καὶ ὅπερ ἐκ τῆς τῶν πολεμίων ἀγριότητος παρὰ τὴν φυσικὴν ἐλευθερίαν εἰσηνέχθη, τοῦτο ἐκ τῆς ἡδονῆς τῶν ἀχρειοτάτων ἀνθρώπων εἰσφέρεσθαι: τὸ κλαυδιάνειον δόγμα, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν παραφυλακὴν, τὴν περὶ τὰς παραγγελίας καὶ τὰς τῶν δικαστῶν ἀποφάσεις, ἡσυχάζειν τοῦ λοιποῦ βουλόμεθα, ἵνα μὴ ἥτις ἐλευθέρα καθεστηκυῖα ἐστὶν, ἢ ἅπαξ ἀπατηθεῖσα, ἢ ἀτυχεῖ ἐπιθυμίᾳ ληφθεῖσα, ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ παρὰ τὴν τῶν ἰδίων γενεθλίων εὐγένειαν κατενεχθῇ εἰς δουλείαν: καὶ εἴη αἰσχίστη ἀκοσμία τῇ τῆς ἰδίας συγγενείας λαμπρότητι: ἵνα ἡ ἴσως τυχὸν κεκοσμημένους τοῖς ἀξιώμασιν ἔχοι συγγενεῖς, αὕτη εἰς ἀλλοτρίαν πέσῃ δεσποτείαν, καὶ δεσπότην φοβῆται, ἴσως τῶν συγγενῶν τῶν ἰδίων κατώτερον. ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ἀπελευθέροις φυλάττεσθαι χρή. ἅπαξ γὰρ τῆς ἐλευθερίας ἀπολαύσασαν, διὰ τῆς τοιαύτης ἀκοσμίας, εἰς δουλείαν ἄγεσθαι, ἡ θρησκεία τῶν ἡμετέρων καιρῶν, οὐδενὶ ἀνέχεται τρόπῳ. ἀλλὰ μήτε δοῦλοι, ἢ ἐναπόγραφοι νομιζέτωσαν ἑαυτοῖς ἀτιμώρητον εἶναι τὸ τοιοῦτον ἐγχείρημα, ὅπερ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν † ἀπογράφων συναφείαις εὐλαβητέον ἐστὶν, ἵνα μὴ * γάμοις ἐλευθέρων γυναικῶν ἐξ αὐτῶν τῶν † ἀπογράφων ἐπινοηθέντων, κατ' ὀλίγον τῶν τοιούτων ἀνθρώπων ἡ αἵρεσις ἀπομειωθῇ: θεσπίζομεν εἴ τι τοιοῦτον εἴη παρὰ δούλου ἢ ἐναπογράφου πλημμεληθὲν, ἐξουσίαν ἔχειν τὸν δεσπότην αὐτοῦ εἴτε

† ἐναπογράφων.
* γάμων.
† ἐναπογράφων.

RIBVS MEIS SOLIDVM SOLVTVM FVERIT, LIBER ESTO.

XVI.

Non licet in fraudem creditorum manumittere. Creditor autem appellatur, cui ex quacumque caussa debetur.

XXXIIII.

Libertates in fraudem creditorum data, reuocantur. L.1. C.qui manu. non poss.

DE ADSERTIONE IN seruitutem.

Tit.XX.cap.XXXIIII.

Nec ea, quæ se liberam pacta est, quum ancilla sit, ex pacto libera est: nec ei, quæ cum filijs suis est libera, si ancillam se paciscatur, pactum hoc fraudi est. L.36. C.de lib. causs.

Legito & tit.XXV. cap.I. cuius hæc uerba sunt:

Olim si mulier alieni serui amore bacchata, ternas testationes accepisset, nec destitisset; libertatem amittebat, & omnia eius bona ad dominum pertinebant. Sed hoc hodie sublatum est per constitutionem, cuius hæc uerba sunt:

Quum in nostris temporibus, in quibus multos labores pro libertate subiectorum sustinuimus, admodum esse credamus impium, quasdam mulieres libertate sua fraudari, & quod ab hostium ferocitate contra naturalem libertatem inductum est, hoc ex libidine nequissimorum hominum inferri: Claudianum senatusconsultum, & omnem eius obseruationem circa denuntiationes & iudicum sententias, conquiescere in posterum uolumus: ne ea quæ libera constituta est, uel semel decepta, uel infelici cupidine capta, uel alio quocumque modo contra natalium suorum ingenuitatem in seruitutem deducatur, & pessimum sit dedecus cognationis suæ fulgori: ut quæ forsitan decoratos dignitatibus habeat cognatos, hæc in alienum cadat dominium, & dominum pertimescat forsitan cognatis suis inferiorem. quod & in libertis obseruari oportet. semel etenim libertate potitam, per tale dedecus in seruitutem deduci, religio temporum nostrorum nullo modo patitur. Quinetiã ne serui uel adscripticij sibi putent impunitũ esse tale conamẽ, (quod maxime in adscripticiorũ coniunctionibus uerendum est, ne liberarum mulierum nuptijs ab his excogitatis, paulatim huiusmodi hominum condicio decrescat) sancimus, si quid tale fuerit uel a seruo, uel ab adscripticio perpetratum, habere liberam potestatem dominum eius, siue L.un. C.de S. C.Claud.toll.

 per se,

per se, siue per præsidem prouinciæ talem seruum uel adscriptitium castigatione competenti corrigere, & a muliere tali abstrahere. quod si neglexerit, sciat in suum damnum huiusmodi desidiam reuersuram.

DE COGNITIONIBVS, ET earum ordine.

TIT. XXII. cap. I.

l. 5. C. de ord. cogn. *Qui sibi deberi dicit, & status cõtrouersiam patitur; primo liber declarari debet, ac tum debita sibi petere.*

III.

l. 3. eod. *Quoties alicui crimen infertur, & idem ab alio status controuersiam patitur; prius de statu quærendum est, ut sciamus, utrum ut in ancillam, an ut in liberã crimen cõstituendum sit.*

* XXXV. Legito & lib. VII. tit. V. cap.* XXXI. them. III. in quo dicitur:

l. 36. D. de iudic. *Interdum ex iusta caussa cognitio differtur. ueluti si quis instrumenta litis habeat, qui absit respublicæ caussa: uel si is, qui litigat, filium aut patrem, aut maritum amiserit, & in similibus.*

Et cap. XXXVI.

Si de ui & possessione quæratur, prius de ui, quam de proprietate cognoscitur.

LIIII.

Minor caussa maiori non præiudicat. nam quæstio maior ad se minora trahit.

BASILICORVM LIBER XLIX.

DE PATRONIS ET LIbertis.

TIT. I. CAP. I.

Lege de libertis etiam nouel. LXXVIII. quid autem libertus sit, definitum est in titulo de hominibus. † D. de iu. patr.

Si † dumtaxat inofficiosi nisi fuerint liberti aduersus patronos, eorumue liberos: debet eos castigare præses & dimittere; minitando seueriorem animaduersionẽ, si rursus accusati fuerint. Si uero iniuriam fecerint, in exsilium temporale dentur. Sin manus intulerint, in metallum dãdi sunt. Idem est, si calumniam aliquam eis aut delationem struxerint, aliudue negotiũ facessere tentauerint.

V.

Libertus, qui aliquem summisit, ut patrono quæstionem status faceret; in seruitutem reuocatur. Et patronus, si libertum egentem non aluerit, iura patronatus amittit.

X.

Patronus, qui capitis libertum accusat, a bonorum possessione contra tabulas excluditur. Nec enim ab intestato succedit.

δὲ ἑαυτοῦ, εἴτε διὰ τοῦ ἄρχοντος τῆς ἐπαρχίας, καὶ τὸν δοῦλον ἢ ἐναπόγραφον τῷ ἁρμόζοντι σωφρονισμῷ διορθώσασθαι, καὶ ἀφελέσθαι τῆς τοιαύτης γυναικός. ὅπερ ἐὰν παρίδῃ, γινωσκέτω εἰς ἰδίαν ζημίαν τὴν τοιαύτην ῥαθυμίαν ὑποστρέψειν.

ΠΕΡΙ' ΔΙΑΓΝΩ'ΣΕΩΝ, ΚΑΙ' τάξεως αὐτῶν.

Τίτλ. κβ. κεφ. α.

Ο' λέγων † ἑαυτὸν χρεωστεῖσθαι καὶ ἐναγόμενος περὶ τύχης, ὀφείλει πρότερον ἐλεύθερος ἀποδειχθῆναι, καὶ τότε τὰ κεχρεωστημένα αὐτῷ ἀπαιτῆσαι. † ἑαυτῷ.

γ.

Οσάκις ἐνάγεταί τις περὶ ἐγκλήματος, παρὰ δὲ ἑτέρου περὶ τύχης· δεῖ ζητηθῆναι πρῶτον τὰ περὶ τύχης, ἵνα γνῶμεν πότερον τὸ ἔγκλημα ὡς κατὰ δούλης, ἢ ὡς κατὰ ἐλευθέρας, ὀφείλει ζητηθῆναι.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ε. κεφάλαιον † λα. θεμ. γ. ἐν ᾧ φησίν. † λε.

Εσθ' ὅτε εὐλόγως ἡ διάγνωσις ὑπερτίθεται, οἷον ἐὰν τὰ δικαιώματα † τῆς τύχης ἔχει τις ἀπὼν διὰ πρᾶγμα δημόσιον: ἢ ὁ δικαζόμενος υἱὸν ἢ πατέρα ἢ ἄνδρα ἀπέβαλεν, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων. † al. λίβελ.

Καὶ κεφάλ. λς.

Εὰν περὶ βίας καὶ νομῆς ζητῆται, ἡ βία πρὸ τῆς δεσποτείας ζητεῖται.

ιδ.

Η' μικρὰ αἰτία, τῇ μείζονι οὐ προκρίνει. ἡ γὰρ μείζων ζήτησις εἰς ἑαυτὴν ἕλκει τὰ ἥττονα.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. μθ.

ΠΕΡΙ' ΠΑΤΡΟ'ΝΩΝ ΚΑΙ' ἀπελευθέρων.

ΤΙ'ΤΛΟΥ α. κεφάλ. α.

Εὰν μόνον ἀκαθήκοντες φανῶσιν οἱ ἀπελεύθεροι πρὸς τοὺς πάτρωνας ἢ παῖδας αὐτῶν, ὀφείλει μαστιγοῦν αὐτοὺς ὁ ἄρχων καὶ ἀπολύειν: ἀπειλῶν σφοδροτέραν ἐπεξέλευσιν, ἐὰν πάλιν αἰτιαθῶσιν. εἰ δὲ ὕβρισαν, ἐξορίζειν προσκαίρως. εἰ δὲ χεῖρας ἐπέβαλον, μεταλλίζειν. τὸ αὐτό ἐστι καὶ συκοφαντίαν τινὰ κατασκευάσαι αὐτῷ ἢ καταμηνύσαι, ἢ ἄλλως πράγμασιν αὐτὸν περιβαλεῖν ἐπιχειρῆσαι. ἀνάγνωθι καὶ περὶ ἀπελευθέρων, νεαρὰν οη. τί δέ ἐστιν ἀπελεύθερος, ἐν τῷ περὶ ἀνθρώπων ὡρίσατο.

ε.

Ο' ἀπελεύθερος ὑποβαλὼν τινὰ περὶ τύχης ἐναγαγεῖν τῷ πάτρωνι, ἀναδουλοῦται. καὶ ὁ πάτρων μὴ τρέφων τὸν ἀπελεύθερον πενόμενον, ἐκπίπτει τῶν πατρωνικῶν.

ι.

Ο' πάτρων κεφαλικῶς τοῦ ἀπελευθέρου κατηγορῶν, ἐκπίπτει τῆς κατὰ τῆς αὐτοῦ διαθήκης ἐναντιώσεως. οὐδὲ γὰρ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖ.

λ. Οπ

λ.

περὶ κληρονομίας τῶν ἀπελευθέρων.

Οτι οἱ μὲν ἐλάττονα τῶν ρ. ΝΝ. ἔχοντες περιουσίαν οἱ ἀπελεύθεροι, οὐ περιεργάζονται: ἀλλὰ διατίθενται ὡς ἂν βουληθῶσιν. ἀδιαθέτων δὲ καὶ ἀπαίδων αὐτῶν τελευτώντων, κληρονομοῦσιν οἱ πάτρωνες. τῶν δὲ ὑπὲρ τὰ ρ. ΝΝ. ἐχόντων οὐσίαν, εἰ μὲν εἰσιν παῖδες ἢ ἔκγονοι, ἢ προέκγονοι, ἢ ἀπόγονοι, αὐτοὶ καλοῦνται πρὸς τὴν διαδοχήν. ἀπαίδων δὲ αὐτῶν ὄντων καὶ ἀδιαθέτων, καλοῦνται οἱ πάτρωνες. εἰ δὲ διάθωνται ἄπαιδες ὄντες οἱ ἀπελεύθεροι, ἀνάγκην ἐχέτωσαν τὸ τρίτον τῆς περιουσίας αὐτῶν καταλιμπάνειν τοῖς πάτρωσιν. καλοῦνται δὲ, πρὸς μὲν τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν, οἵ τε κατιόντες τοῦ πάτρωνος καὶ οἱ ἐκ πλαγίου, δηλονότι κατιόντων μὴ ὄντων, μέχρι βαθμοῦ †. πρὸς μὲν τὴν μέμψιν τῆς διαθήκης τοῦ ἀπελευθέρου, μόνοι οἱ πάτρωνες καὶ παῖδες αὐτῶν καὶ ἔκγονοι ἕως πέμπτου βαθμοῦ μόνον ..... οἱ δὲ ἐκ πλαγίου, οὐκ ἔχουσι τὴν ἐναντίωσιν τῆς διαθήκης ἐπὶ τὸ λαβεῖν τὸ τρίτον ἐξωτικῶν γραφομένων.

† βαθμοῦ πέμπτου.

XXX.

Si liberti minorem C. aureis substantiam habeant, nihil eos curiosius agere necesse est: sed testamentum faciunt, prout uoluerint. Sin autem intestati, nullis relictis liberis, decedant; patroni succedunt. Quum uero maiorem C. aureis substantiam habent, si quidem exstent liberi, uel nepotes, uel pronepotes, uel abnepotes; ad successionem hi uocantur. at si sine liberis & intestati decesserint, patroni uocantur. sin nullis exstantibus liberis testamentum liberti fecerint, necesse habeant tertiam bonorum suorum partem patronis relinquere. Vocantur autem ad successionem quidem ab intestato, tam descendentes patroni, quam qui ex transuerso latere ueniunt, descendentibus scilicet non exstantibus, usque ad quintum gradum. Ad querelam uero inofficiosi testamenti liberti, dumtaxat patroni, eorumque liberi, & nepotes, ad quintum usq. gradum .....; qui uero ex transuerso sunt, bonorum possessionem contra tabulas non habent, ut extraneis institutis tertiam partem consequantur.

pari l.4.C.de bon.libert.qua defi[illegible] Inst.de success.libert.§.sed nostra.

ΤΙΤΛΟΣ β. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗΣ ΤΙΜΗΣ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΩΣΙΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Απελεύθερος κατὰ πάτρωνος ἀτιμωτικὴν ἀγωγὴν οὐ δύναται κινῆσαι.

Καὶ ὅτι, εἰ καὶ παρέσχε χρήματα τῷ δεσπότῃ ὁ δοῦλος καὶ ἠλευθερώθη: ὅμως ὀφείλει τιμᾶν αὐτόν.

θ.

Ο ἀπελεύθερος εἰ ἀχάριστος φανῇ περὶ τὸν πάτρωνα, καὶ ὑβρίσῃ αὐτὸν, ἢ προπετὴς κατ' αὐτοῦ γένηται, ἢ ὅλως αἰτίαν ἀγανακτήσεως δικαίας παράσχῃ τῷ πάτρωνι, πάλιν γινέσθω δοῦλος. καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ οἱ μετὰ ταῦτα τικτόμενοι, ἔσονται δοῦλοι.

ια.

Ο ἀπελεύθερος ἢ ὁ τοῦ ἀπελευθέρου παῖς, ἐὰν στρατεύσωνται, ὡς ἐξ αὐτοῦ τούτου ἀχάριστοι γινόμενοι περὶ τὸν πάτρωνα, ἀναδουλούσθωσαν.

TIT. II. tractat

DE OBSEQVIO PATRONIS PRAESTANDO A LIBERTIS.

Eius I. cap. dicitur:

Libertus contra patronum famosam actionem instituere non potest.

l.1.C.de obseq. patr.praest.

Item, quamuis pecunia domino data seruus manumissus est, tamen ei debet obsequi.

IX.

Si libertus ingratus circa patronum exstiterit, eumq. adfecerit iniuria, uel contumax aduersus eum fuerit, uel omnino iustae indignationis caussam patrono praebuerit; rursus ad seruitutem reuocetur, eiusque filij, qui postea nati fuerint, serui sunto.

l.2.C.de libert.

XI.

Libertus, aut liberti filius, si militauerint; uelut hoc ipso erga patronum ingrati, ad seruitutem reducuntor.

ΤΙΤΛΟΣ γ. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΓΓΑΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΤΩΝ ΤΑΥΤΑΣ ΠΑΡΕΣΧΕΙΝ † ΕΠΕΡΩΤΗΘΗ. οὗ τινος ἐν τῷ κα. κεφαλαίῳ φησίν.

† ἐπερωτηθέντων.

Οτι ἐὰν ἔστιν ὅλως ἄπορος ὁ πάτρων, ἀναγκάζεται ὁ ἀπελεύθερος τρέφειν αὐτόν.

TIT. III. tractat

DE OPERIS ET MINISTERIIS LIBERTORVM, QVI EA SE PRAESTITVROS STIPVLATO PROMISERVNT. cuius L I. cap. dicitur:

Si omnino defectae sint patroni facultates, cogitur eum libertus agere.

l.1.C.de oper. libert.

ΤΙΤΛΟΣ δ. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ † ΔΙΑΚΑΤΟΧΗΣ, ΗΝ ΕΧΟΥΣΙΝ ΟΙ ΠΑΤΡΩΝΕΣ ΤΩΝ ΑΠΕ-

† διαδοχῆς.

TIT. IIII. tractat

DE SVCCESSIONE, QVAM PATRONI HABENT IN BONIS LIBER-

BERTORVM. QVIPPE QVI CONTRA TESTAMENTI EORVM TABVLAS PETERE BONORVM POSSESSIONEM POSSINT. Eius III. cap. dicitur:

L. 4. D. de bon. lib. *Qui quod necem domini sui detexerit, manumissus est; nullius est libertus.*

VI.

Qui in seruitutem libertum paternum petierit, nec liberorum suorum nomine bonorum possessionem contra tabulas habet.

XIII.

Si patronus libertum capitis accusauerit, aut in seruitutem petierit: contra tabulas bonorum possessione cadit. si uero minor accusauerit, uel per se, uel per tutorem, uel curatorem; ignoscitur ei, quamuis maior factus sententiam acceperit. nec enim ab accusatione desistere poterat, ne in senatusconsultum contra calumniatores incideret: nec abolitio facile cuiuis datur. Quod si abolitione publice data, maior accusationem repetijt: a contra tabulas bonorum liberti possessione remouetur. Nam impune potuit eam non repetere. Capitis accusat, qui crimen intentat, ex quo mors uel amissio ciuitatis infertur.

XVI.

Patronæ liberi, etiam uulgo quæsiti, contra tabulas bonorum materni liberti possessionem habent: patroni uero, non nisi legitimi.

XVII.

Si patronus ex minore parte, quam legitima, heres institutus falsum testamentum dixerit, & succubuerit: contra tabulas bonorum possessione cadit. nam uoluntate sua hereditatem perdidit.

XXXV.

Patronus & patrona liberti necem non uindicantes, a possessione bonorum contra tabulas excluduntur.

TIT. V. tractat

L. 1. D. eod. DE ADSIGNATIONE LIBERTI. *uelut, qui duos pluresue liberos iustis nuptijs quæsitos habet, potest uni eorum inter uiuos, aut testamento, libertū suum adsignare; qui post mortem patris solus ei patronus est.*

TIT. VI.

NON LICERE LIBERTIS FACVLTATES SVAS IN FRAVDEM PATRONORVM MINVERE. cuius cap. III. dicitur:

L. 4. D. si quid in fraud. pat. *Quæcumque in fraudem alienata sunt, reuocantur.*

ΛΕΥΘΕΡΩΝ, ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑΝ ΑΥΤΩΝ, ΤΗΝ ΕΝΑΝΤΙΩΣΙΝ ΚΙΝΟΥΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΑΥΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ διὰ τὸ καταμηνύσαι τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἰδίου δεσπότου ἐλευθερωθεὶς, οὐδενός ἐστιν ἀπελεύθερος.

ϛ.

Ὁ τὸν πατρῷον ἀπελεύθερον δουλαγωγήσας, οὔτε ὀνόματι τῶν ἰδίων παίδων ἔχει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν.

ιγ.

Ἐὰν ὁ πάτρων κεφαλικῶς κατηγορήσῃ τοῦ ἀπελευθέρου, ἢ δουλαγωγήσῃ αὐτὸν, ἐκπίπτει κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐναντιώσεως. ὁ δὲ ἀφῆλιξ κατηγορήσας, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ τοῦ ἐπιτρόπου, ἢ τοῦ κουράτωρος, συγγινώσκεται: καὶ εἰ τέλειος γενόμενος κατεδικάσθη. οὔτε γὰρ ἠδύνατο τῆς κατηγορίας ἀποστῆναι, διὰ τὸ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὸ κατὰ τῶν συκοφαντῶν δόγμα: οὔτε ἄφεσις εὐχερῶς τῷ βουλομένῳ δίδοται. εἰ δὲ δημοσίας δοθείσης ἀφέσεως μείζων γενόμενος ἀνενεώσατο αὐτὴν, ἀπωθεῖται τῆς κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ ἀπελευθέρου ἐναντιώσεως. ἠδύνατο γὰρ αὐτὴν ἀκινδύνως μὴ ἀνανεώσασθαι. κεφαλικῶς κατηγορεῖ ὁ κινῶν ἔγκλημα, ἐξ οὗ θάνατος ἢ πολιτείας ἔκπτωσις ἐπιφέρεται.

ιϛ.

Οἱ τῆς πατρωνίσσης παῖδες καὶ νοθογενεῖς ὄντες ἔχουσι κατὰ τοῦ ἀπελευθέρου αὐτῆς τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν: οἱ δὲ τοῦ πάτρωνος νόμιμοι ὄντες.

ιζ.

Ἐὰν εἰς ἧττον τοῦ νομίμου γραφεὶς ὁ πάτρων, πλαστὴν εἴπῃ τὴν διαθήκην καὶ ἡττηθῇ, ἐκπίπτει τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως. ἰδίᾳ γὰρ βουλήσει τὴν κληρονομίαν ἀπώλεσεν.

λε.

Ὁ πάτρων καὶ ἡ πατρώνισσα, μὴ ἐκδικοῦντες τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἀπελευθέρου, τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως ἐκπίπτουσιν.

ΤΙΤΛΟΣ ε. φησί

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΚΥΡΩΣΕΩΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΥ. οἷον, ἔχων τις δύο υἱοὺς ἢ πλείους ἀπὸ νομίμων γάμων, δύναται τῷ ἑνὶ αὐτῶν ἐν ζωῇ, ἢ κατὰ διαθήκας προσκυροῦν τὸν ἴδιον ἀπελεύθερον, κἀκεῖνος εὑρίσκεται μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς μόνος πάτρων.

ΤΙΤΛΟΣ ϛ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΞΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΙΣ ΤΑΣ ΙΔΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΜΕΙΟΥΝ ΕΙΣ ΒΛΑΒΗΝ ΤΩΝ ΠΑΤΡΩΝΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

Πάντα τὰ εἰς περιγραφὴν † ἐμπτισμένα, ἀνατρέπεται. † ἐκποιημένα.

Ἀνάγνωθι

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κδ. τίτλον ε. ἐν ᾧ φησίν.

ΠΕΡΙ' ἈΠΕΛΕΥΘΕ'ΡΟΥ ἘΝΕΧΟΜΕ'ΝΟΥ ἈΠΟ' ΤΩ͂Ν ἘΝ ΔΟΥΛΕΙ'ᾼ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ'ΤΩΝ, Ἠ' ΧΡΕΩ͂Ν, Ἠ' ἉΜΑΡΤΗΜΑ'ΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Τοῖς σοῖς δανεισταῖς, οἵ τινες ἐν δουλείᾳ σοι ἐδάνεισαν, οὐδεμία κατὰ σοῦ ἁρμόζει ἀγωγή. μάλιστα ἐπειδὴ τὸ πεκούλιον μὴ ληγατευθῆναί σοι θεματίζεις.

δ.

Ἐκ τῶν ἐν δουλείᾳ συναλλαγμάτων † ἀνάγεται, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα: τὰ πταίσματα τῇ κεφαλῇ † ἀκολουθεῖ.

† ἐνάγεται. † ἕπεται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λα. τίτλον β. καὶ τίτλον ς. κεφάλαιον ς. καὶ θ. ἐν οἷς φησὶ, τοῦ τρέφεσθαι τοὺς πάτρωνας παρὰ τῶν ἀπελευθέρων.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λζ. τιτλ. δ. κεφάλαιον γ. ἐν ᾧ φησὶν, περὶ πατρώνων καὶ ἀπελευθέρων διαδόχων καὶ ἐπιτρόπων.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μ. τίτλον ζ. κεφάλαιον δ. καὶ ε.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον με. τίτλον α. κεφάλαιον ις. ἐν ᾧ φησίν.

Ἀπελευθέρου τελευτῶντος, οἱ κατιόντες πρῶτοι καλοῦνται, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ ἀνιόντες τοῦ ἀπελευθέρου, καὶ ἀδελφοὶ ἐλεύθεροι ὄντες. τούτων δὲ μὴ ὄντων, οἱ πάτρωνες, εἴτε ἑκόντες † ἠλευθέρωσαν, εἴτε διὰ ἀποκαταστάσεως, εἴτε προικιμαῖον ὁ ἀνὴρ † ἐλευθερώσῃ δοῦλον, εἴτε ἐπὶ ὅρῳ ἐλευθερίας ἠγόρασε, καὶ ἀναρπαγῇ ἀπὸ τῆς διατάξεως. εἰ δέ τις ἐλέγξει τὴν τοῦ ἰδίου δεσπότου ἀναίρεσιν, εἰ μὲν ὡς ἀπελεύθερον αὐτὸν ὁ ἄρχων τινὶ προσκυρώσει, αὐτὸς ἔσται πάτρων καὶ νόμιμος κληρονόμος. εἰ δὲ μὴ προσκυρωθῇ τινὶ, ἀπελεύθερος ἔσται τοῦ πρώην αὐτοῦ δεσπότου: κἀκεῖνος αὐτοῦ κληρονομεῖ ἐξ ἀδιαθέτου, εἰ μὴ ἀνάξιος ἐστιν, ὥστε καὶ τὴν κληρονομίαν ἀφαιρεθῆναι.

† ἐλευθέρωσαν. † ἐλευθερώσει.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον ς. κεφάλαιον α. θεμ. ε. καὶ κεφάλαιον β. καὶ δ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νθ. τιτλ. α. κεφάλαιον γ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον μα. κεφάλαιον ς.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον η. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὅτι οὐ χρὴ καλεῖν εἰς δίκην ἀπελεύθερον τὸν πάτρωνα, παῖδας αὐτοῦ, ἄνευ τοῦ αἰτῆσαι συγγνώμην παρὰ τοῦ πραίτωρος.

η.

Ὅτι ἐὰν ὁρκώσω τὸν ἀπελεύθερον μὴ γαμῆσαι, καλεῖ με ἀζημίως, οὐ μὴν τὸν υἱόν μου, ὡς ἀναίτιον.

Legito & lib. XXIIII. tit. V. in quo dicitur:

DE LIBERTO, QVI EX OBLIGATIONIBVS, AVT DEBITIS, AVT DELICTIS IN SERVITVTE CONTRACTIS, TENETVR. Eius cap. II. dicitur:

Creditoribus tuis, qui tibi mutuam in seruitute pecuniam crediderunt, nulla aduersus te actio competit. maxime quum peculiū tibi non esse legatum proponas. L.1.C.an ser. pro suo fac.

IIII.

Ex initis in seruitute contractibus quis conuenitur, propter regulam, cuius uerba sunt: Noxa caput sequitur.

Legito & lib. XXXI. tit. II. & tit. VI. cap. VI. & VIIII. in quibus dicitur, patronos a libertis alendos esse.

Legito & lib. XXXVII. tit. IIII. cap. III. in quo dicitur, de patronorum & libertorum successoribus atque tutoribus.

Legito & lib. XL. tit. VII. cap. IIII. & V.

Item lib. XLV. tit. I. cuius cap. XVI. dicitur:

Liberto mortuo, primum descendentes uocantur; & post eos liberti adscendentes, & fratres, qui liberi sunt; qui si non fuerint, patroni: siue sponte manumiserunt, siue per fideicommissum; siue dotalem maritus seruum manumiserit, siue quem emerit hac lege, ut manumitteret, atque is ex constitutione ad libertatem peruenerit. Quod si quis necem domini sui detexerit, siquidem ut libertum alicui praetor adsignauerit: is ipse patronus erit, & legitimus heres. Quod si non fuerit addictus alicui, nuper domini sui libertus erit, qui ei ab intestato succedet. nisi indignus sit, ita ut ei successio denegetur. L.3.D.de suis & legit.her.

Legito & lib. LI. tit. VI. cap. I. them. V. & cap. II. & IIII. Item lib. LIX. tit. I. cap. III. Item lib. LX. tit. XLI. cap. VI.

Legendus & lib. VII. tit. VIII. cuius cap. I. dicitur:

Non debet in ius uocare libertus patronum, uel liberos eius, a praetore non petita uenia. L.4.D.de in ius uoc.

VIII.

Si ad iusiurandum adegero libertum meum, ne uxorem ducat: impune me in ius uocat, non etiam filium meum, quod is sit innocens.

XV.

Non incidit in pœnam, qui libellum aduersus patronum dedit, nō dissimulato, se libertum eius esse.

Legito & lib. XVII. tit. II. cap. XXIX. Item tit. XXVI. cuius I. cap. dicitur:

Omnem reuerētiam & honorem habere debent liberti patronis, & eis obsequi; nec iniuriā, uel plagas, uel magnum damnum illis inferre. nam si eiusmodi quid facientes redarguti fuerint, in seruitutem retrahuntur.

ιε.

Οὐχ ὑποπίπτει τῇ ποινῇ ὁ λίβελλον ἐπιδοὺς κατὰ τοῦ πάτρωνος, καὶ μὴ ἀποκρύψας τὸ εἶναι ἀπελεύθερος αὐτοῦ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιζ. τίτλον β. κεφάλαιον κθ. καὶ τίτλον κϛ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησί.

Τοῦ πᾶσαν αἰδῶ καὶ τιμὴν ἔχειν τοὺς ἀπελευθέρους πρὸς τοὺς πάτρωνας, καὶ τοῦ ὀψικεύειν αὐτοὺς: καὶ μήτε ὕβριν, ἢ πληγὰς, ἢ μεγάλην ζημίαν ἐπιφέρειν αὐτοῖς. εἰ γὰρ τοιοῦτό τι ποιήσαντες ἀπελεγχθεῖεν, ἀναδουλοῦνται.

BASILICORVM
LIBER L.

DE DOMINIO VARIIS MODIS per longam possessionem adquirendo, & quando exceptio longi temporis obstet, quando non obstet. tum quęnam triennio uel quadriennio, quæ decem, uel uiginti, uel triginta, uel quadraginta annis adquirantur.

TIT. I.

*Tractat, quo modo res adquiramus, & animalia terrestria, & marina, quaque capiuntur, & hostiles manubias. tum etiam per alluuionem. item factas ex omnigena materia, tam aliena quam nostra, species. & de seminibus ac plantis. item de seruis ac nostra in potestate constitutis, per quos aliquid adquirimus. Præterea de stagnis, lacubus, litoribus, * limitatis fundis, hoc est, qui ab hostibus capti sunt. Item de insulis natis in flumine, deque thesauris.*

* limitaneis.

Cap. I.

D. de adq. rer. dom.

Vel iure naturali siue gentium, uel ciuili res nācīscimur. Omnia igitur animalia terrestria, marina, aeria, capientium sunt, una cum iis, quæ ex his apud nos eduntur. Quod enim nullius est, occupantis efficitur; licet in alieno fundo quis capiat. Potest tamen fundi dominus ingredientem prohibere. Quod captum est, eo usque nostrum est; donec custodiam nostram euaserit. nisi mansuefactum reuerti solitum sit. Quum autem oculos nostros effugerit, uel difficilis fuerit eius persequutio; nostrum esse desinit. unde nec uulnerata bestia, nisi capta fuerit, fit eius, qui uulnerauit.

De animalibus, quæ capiuntur.

II.

De apibus.

Apes dumtaxat nostras facimus, quum eas concludimus. Fauos ex alienis etiam arboribus iuste tollimus, nisi fundi dominus ingredi prohibeat. Examen quod ex alueis meis euolat, eo usque meum est, donec in conspectu meo est,

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ
ΒΙΒΛ. ν.

ΠΕΡῚ ΔΕΣΠΟΤΕΊΑΣ ἘΚ ΔΙΑΦόρων τρόπων διὰ χρονίας νομῆς συνισταμένης: καὶ πότε ἀντίκειται ἡ τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφὴ, καὶ πότε οὐκ ἀντίκειται. καὶ τίνα μὲν διὰ τριετίας, ἢ τετραετίας: τίνα δὲ διὰ δεκαετίας, ἢ εἰκοσαετίας, ἢ τριακονταετίας, ἢ τεσσαρακονταετίας δεσπόζονται.

ΤΙΤΛ. α.

Διαλαμβάνει, οἵῳ τρόπῳ τὰ πράγματα κτώμεθα, πότε χερσαῖα ζῶα καὶ τὰ θαλάσσια, τὰ ἀγρευόμενα καὶ τὰ λάφυρα. ἔτι δὲ ἀπὸ προσχώσεως, ἤτοι προσκλύσεως. καὶ τὰ ἀπὸ παντοίας ὕλης ἀλλοτρίας ἢ ἰδίας γινόμενα εἴδη. καὶ περὶ σπερμάτων καὶ φυτῶν. καὶ περὶ δούλων, καὶ ὑπεξουσίων, δι' ὧν κτώμεθά τι. καὶ περὶ λιμνῶν, καὶ ὑδροστασιῶν, καὶ αἰγιαλῶν, καὶ † λιμιτάτων ἀγρῶν, τουτέστι τῶν ἀπὸ τῶν πολεμίων ληφθέντων. καὶ περὶ τῶν φυομένων νήσων ἐν ποταμῷ, καὶ περὶ θησαυρῶν. † λιμιτανέων.

Κεφάλ. α.

Τὰ πράγματα ἢ τῷ φυσικῷ ἤγουν ἐθνικῷ νόμῳ κτώμεθα, ἢ τῷ πολιτικῷ. πάντα οὖν τὰ χερσαῖα, τὰ θαλάσσια, τὰ ἐναέρια ζῶα, τῶν λαμβανόντων γίνεται, μετὰ καὶ ὧν τίκτουσι παρ' ἡμῖν. τὸ γὰρ μηδενὸς ὂν, τοῦ προλαμβάνοντος γίνεται: κἂν ἐν ἀλλοτρίῳ τις ἀγρῷ θηρεύσῃ. δύναται μέντοι ὁ δεσπότης τοῦ ἀγροῦ κωλύειν τὸν ἐπιβαίνοντα, ἕως ὅτε διεκφύγῃ τὸ κρατηθὲν, ἡμέτερόν ἐστιν, εἰ μὴ ἡμερωθὲν ὑποστρέφειν εἰώθει. ὅτε δὲ ἐκφύγῃ τὴν θέαν ἡμῶν, ἢ δυσχερής ἐστιν ἡ ἐπιδίωξις, παύεται εἶναι † ἐμόν. ὅθεν οὐδὲ τὸ τρωθὲν θηρίον, εἰ μὴ ἐκρατήθη, τοῦ πλήξαντος γίνεται. περὶ θηρευομένων ζώων. † ἡμῶν.

β.

Τὰς μελίσσας ὅταν ἀποκλείωμεν μόνον, κτώμεθα καὶ τὰς μελικηρίδας καὶ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων δένδρων νομίμως ἀφαιρούμεθα, εἰ μὴ ὁ δεσπότης τοῦ ἀγροῦ κωλύσει εἰσελθεῖν. τὸ δὲ σμῆνος ἐκ τῶν μελισσίων μου ἱπτάμενον, ἐμόν ἐστιν, ἕως ὅτε ὑπὸ τὴν θέαν μου τυγχάνει, περὶ μελισσῶν.

καὶ μὴ δυσχερῆ ἔχω ἐπιδιῶξαι αὐτό· ἐπεὶ πάλιν τοῦ προκαταλαμβάνοντος ἔσται.

γ.

περὶ ταώνων, περιστερῶν, μελισσῶν, καὶ ἐλάφων. † [illegible] * περὶ χηνῶν ἢ ἑτέρων ὀρνίθων.

Ταῶνες, περιστεραὶ, μέλισσαι, ἔλαφοι, κἂν συνήθειαν † ἔχουσι καὶ φυλάξουσι, τοῦ προκαταλαμβάνοντος γίνονται. * τὰς ἡμέρους χῆνας καὶ τὰς ὄρνεις ἐὰν ἕτερος ἀφιπταμένους ἔχῃ πρὸς ἴδιον κέρδος, τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ ὑπόκειται.

δ.

περὶ λαφύρων.

Τὰ λάφυρα τῶν λαμβανόντων εἰσί· καὶ ὅσα ἐκ τῶν τιθασευθέντων ζώων ἐτέχθη. οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἐλεύθεροι δοῦλοι γίνονται· εἰ μέν τοι ἐκφύγωσι, πάλιν ἐλεύθεροι γίνονται.

ε.

περὶ προσχώσεως καὶ προσκλύσεως. περὶ νήσου φυομένης ἐν θαλάσσῃ ἢ ποταμῷ. † μέτρον.

Τὸ ἀνεπαισθήτως διὰ τοῦ ποταμοῦ προστεθὲν τῷ ἀγρῷ μου, πρόσχωσις ἤτοι πρόσκλυσίς ἐστι, καὶ ἐμοὶ ἁρμόζει. εἰ δὲ μέρος τοῦ ἀγροῦ σου εἰς τὸν ἐμὸν μετατεθῇ, καὶ προσαγῇ, ἢ καὶ δένδρα συμμετενεχθέντα ῥιζώσει, ἐμὰ γίνεται. νῆσος ἐν θαλάσσῃ φυομένη, τοῦ προκαταλαμβάνοντος γίνεται. νῆσος ποταμία, εἰ μὲν ἐν τῷ μέσῳ φύῃ, τοῖς ἐν ἑκατέρᾳ ὄχθῃ κεκτημένοις, κατὰ τὸ † μέρος τῆς πλατύτητος διοίσει. εἰ δὲ τῷ ἑνὶ πλησιάσει, αὐτοῦ ἔσται. εἰ δὲ ἔκ τινος πλευροῦ ἐξέρρηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εἰς τὴν παλαιὰν κοίτην πάλιν ἐλθὼν, ἐν τάξει νήσου τὸν ἀγρόν μου κατέσχεν, ἐμὸς μένει. εἰ μέν τοι δι' ἄλλης κοίτης ἤρξατο ῥεῖν, ἡ μὲν πρώτη τῶν ἐν ταῖς ὄχθαις παρακεκτημένων γίνεται· ἡ δὲ νέα δημοσία ἔσται. εἰ δὲ εἰς τὴν παλαιὰν τελείως ὑπέστρεψεν, ἡ τοῦ παλαιοῦ δεσπότου ἔσται κοίτη· ἢ εἰ μὴ ἦν δεσπότης, τῶν παρακεκτημένων γίνεται. τὸ αὐτὸ κἂν ἐξ ἐπομβρίας ἐπίκλυσις γένηται.

ϛ.

περὶ ὕλης καὶ εἴδους.

Εἰ ἐξ ἀλλοτρίας ὕλης εἶδος ποιήσω, ὅπερ δύναται εἰς τὴν αὐτὴν ὕλην ὑποστρέψαι, ὡς χρυσὸς, καὶ ἄργυρος, καὶ χαλκὸς, τοῦ κυρίου τῆς ὕλης ἔσται τὸ εἶδος. εἰ δὲ μὴ δύναται ὑποστρέψαι, ὡς ἐπὶ σταφυλῶν ἢ ἐλαιῶν, τοῦ κατασκευάζοντος γίνεται. ὁ δὲ ἐξ ἀλλοτρίων ἀσταχύων τιναχθεὶς σῖτος, τοῦ κυρίου τῶν ἀσταχύων.

θ.

περὶ προσπορισμοῦ τῶν ὑπεξουσίων.

Ὑπεξούσιος υἱὸς ἢ δοῦλος καλῇ πίστει δουλεύων, προσπορίζει μοι. καὶ ὁ μὲν δοῦλος εἴτε λεγάτον, εἴτε ἄλλό τι οἱονδήποτε λαμβάνει. εἰ δὲ καὶ κληρονόμος γραφῇ, κελεύσει μου προσέρχεται, ὥσπερ εἰ ἐγὼ ἐγράφην. καὶ δεσποτείαν δὲ καὶ νομὴν διὰ τῶν ὑπεξουσίων ἡμῶν, καὶ διὰ χρήσεως δεσποτείαν κτώμεθα.

nec difficilis est eius persequutio. ceteroquin occupantis erit.

III.

Pauones, columbæ, apes, cerui, licet reuertendi consuetudinem habeant & seruent; tamen occupantis fiunt. Mansuetos anseres & gallinas si alius auolantes lucrandi animo adprehenderit, furti in duplum actione tenetur. De pauonibus, columbis, apibus, & ceruis. De anseribus & gallinis ceteris.

IIII.

Hostibus ademtæ manubiæ, capientium fiunt. item quæcumque de mansuefactis animalibus nata sunt. Sic enim & liberi homines in seruitutem deducuntur: qui si euaserint, pristinam libertatem recipiunt. De manubijs.

V.

Quod insensibiliter fundo meo per flumen adiectum est, alluuionis est, & mihi competit. Itidem si fundi tui pars in meum translata fuerit, eique adhæserit; uel arbores una pertracta radices egerint: mihi adquiruntur. Insula quæ in mari nascitur, fit occupantis. Fluuialis insula, si quidem in medio flumine nascatur, ad eos pertinebit, qui in utraque ripa fluminis prædia possident, pro modo latitudinis. Sin alteri proximior est, eius ipsius erit. Quod si uno latere perruperit flumen, & rursus in ueterem alueum conuersus, in formam insulæ fundum meum comprehenderit; is ipse meus manet. Sin autem per alium alueum fluere cœperit, prior quidem alueus eorum est, qui prope ripas prædia possident; nouus autem publicus erit. Quod si omnino ad pristinum alueum reuersum fuerit, nouus alueus domini ueteris erit: aut si nullus dominus erat, eorum fit, qui uicina prædia possident. Idem & quum ex imbrium abũdantia facta fuerit inundatio. Quid sit alluuio. De insula nata in mari uel flumine.

VI.

Si ex aliena materia speciem fecero, quæ ad eamdem materiam reuerti potest, uelut aurum, & argentum, & æs: ad dominum materiæ species pertinebit. sin reuerti non potest, ut in uuis aut oliuis, eius est, qui fecit. Ex alienis autem spicis excussum frumentum, spicarum domini est. De materia & specie.

IX.

Filius qui est in potestate mea, uel seruus bona fide seruiens, mihi adquirunt. ac seruus quidem legatum, & quiduis aliud ex qualibet caussa mihi adquirit. Quod si heres institutus fuerit, meo iussu adit, perinde atque si ego heres institutus essem. Quin & proprietatem, & possessionem per eos, qui nostra in potestate sunt, adquirimus; atque etiam usucapimus. De adquirendo per eos, qui nostra in potestate sunt.

XIII.

XIII.

De litore ac ripa fluminis.

Litora in omnium potestate sunt. Itaque dominus eorum sum, quæ in eis ædifico; sicut & illarum ferarum, quæ a me captæ sunt. Quod si corruat ædificium, rursus publicũ litus fit. Qui in ripa fluminis ædificat, non suum facit.

XXV.

Quod toti corpori additur, ei cedit: ut statuæ pes aut manus, uel scypho fundus aut ansa, & similia.

XLIIII.

Si gregem meum lupus rapiat, & alij pastores eum eripuerint; meus manet, actionemque rei uindicationis, & ad exhibendum, & furti, si non reddiderint, habeo. Si uero auis aut fera ex agris aliquid rapuerit, & alibi abiecerit; aut quod a me captum est, si euaserit; fit occupantis.

LXIX.

De thesauro.

Si seruus aut filius meus thesaurum inuenerit, si quidem in agro alieno, partem; sin autem in meo, totum mihi adquirit. Si in oppignerato mihi fundo uel domo thesaurum inuenero, partem debitori præsto, reliquum nec recepto debito restituo. Dominus alienarum rerum non fio, licet eas in censum deduxerim.

TIT. II. tractat DE DOMINIO PER POSSESSIONEM, ET DETENTIONEM, ET ADQVISITIONEM EORVM, QVI NOSTRA IN POTESTATE SVNT, ADQVIRENDO. Eius cap. I. dicitur:

De possessione legito cap. LXI.

D. de adqu. uel amitt. poss.

*Possessio est naturalis detentio, ex qua dominium cepit. uti uidere est in omnibus animalibus, & ijs quæ bello capiuntur, & insula in mari nata, & gemmis, & margaritis in litore inuentis. Hæc enim omnia fiunt eius, qui primus eorum possessionem nactus est. Etiam per eum, qui eius est in potestate, possessionem quis adquirit: licet ignoret, licet * septennis sit, licet furiosus; idemque usucapit. Præterea per hereditarium seruum, & eum qui bona fide seruit. Is autem, quem mala fide possideo, nec mihi, nec sibi, nec uero domino possessionem adquirit. Seruum meum, qui est in fuga, si nemo possideat, & habere uideor, & per eum possessionem adquiro, & usucapio. Corporalia quidem quis possidet, at possessionem corpore & animo apiscitur; non etiam horum dumtaxat alterutro. Sufficit autem ad totius fundi possessionem, quamlibet partem eius introire.*

* h. e. infans.

ιγ.

περὶ αἰγιαλοῦ καὶ ὄχθης ποταμοῦ.

Ὅτι οἱ αἰγιαλοὶ ἐν τῇ πάντων ἐξουσίᾳ εἰσί. διὸ καὶ δεσπόζω τῶν ἐν αὐτοῖς παρ᾽ ἐμοῦ κτιζομένων, ὥσπερ καὶ τῶν ὑπ᾽ ἐμοῦ θηρευομένων. εἰ δὲ καταπέσῃ τὸ κτισθὲν, πάλιν κοινὸς ὁ αἰγιαλὸς γίνεται. ὁ ἐν ὄχθῃ ποταμοῦ κτίζων, οὐ δεσπόζει αὐτοῦ.

κε.

Τὸ προστιθέμενον ὅλῳ σώματι, εἴκει αὐτῷ: ὡς ἀνδριάντι ποῦς ἢ χεὶρ, ἢ σκύφῳ πυθμὴν, ἢ ὠτίον, καὶ τὰ ὅμοια.

μδ.

Εἰ τὸ ποίμνιόν μου λύκος ἁρπάσει, καὶ τοῦτο ἕτεροι ποιμένες ἀποσπάσουσιν, ἐμὸν μένει, καὶ ἔχω τὴν ἀγωγὴν τὴν τὰ ἴδια ἐκδικοῦσαν, καὶ τὴν ἀποκρόβης πραγμάτων κινουμένην, καὶ περὶ κλοπῆς ἀγωγὴν, ἐὰν μὴ ἀποδῶσιν. εἰ δὲ ὄρνις ἢ θηρίον ἀπὸ χωρίων ἁρπάσει τι, καὶ ἑτέρωθι ῥίψει, ἢ ὅπερ θηρεύσω ἐξειλήσει με, τοῦ προκαταλαβόντος γίνεται.

ξθ.

περὶ θησαυροῦ.

Εἰ δοῦλός μου, ἢ υἱός μου εὕρῃ θησαυρὸν, εἰ μὲν ἐν ἀγρῷ ἑτέρου, μέρος: εἰ δὲ ἐν τῷ ἐμῷ, τὸ πᾶν προσπορίζει μοι. εἰ ἐν τῷ ὑποτιθέντι μοι ἀγρῷ ἢ οἴκῳ εὕρω θησαυρὸν, μέρος δίδωμι τῷ χρεώστῃ. τὸ δὲ λοιπὸν οὐδὲ ἐὰν λάβω τὸ χρέος ἀποκαθιστῶ. οὐ δεσπόζω τῶν ἀλλοτρίων, κἂν ἐν κήνσῳ αὐτὰ γράψωμαι αὐτά.

ΤΙΤΛΟΣ β. διαλαμβάνει ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑ ΝΟΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΠΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΥΠΕΞΟΥΣΙΩΝ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

περὶ νομῆς ἀνάγνωθι κεφ. ξα.

Ἡ νομὴ φυσική ἐστι κατοχὴ, καὶ ἐκ ταύτης ἀρχὴν ἔλαβεν ἡ δεσποτεία, ὡς δείκνυσι πάντα τὰ ζῶα, καὶ τὰ ἐκ πολέμου λαμβανόμενα, καὶ ἡ ἐν θαλάσσῃ νῆσος, καὶ λίθοι, καὶ οἱ μαργαρῖται οἱ ἐν αἰγιαλῷ εὑρισκόμενοι. τούτων γὰρ πάντων, ὁ πρῶτος δραξάμενος τῆς νομῆς, δεσπόζει. καὶ διὰ ὑπεξουσίου κτᾶταί τις νομὴν, κἂν ἀγνοῇ, κἂν ἑπταετὴς ᾖ, κἂν μεμηνὼς, καὶ διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζει. καὶ διὰ δούλου κληρονομίας καὶ διὰ τοῦ καλῇ πίστει δουλεύοντος. ὃν δὲ κακῇ πίστει κατέχω, οὐ προσπορίζει νομὴν, οὐδὲ ἐμοὶ, οὐδὲ ἑαυτῷ, οὐδὲ τῷ ἀληθεῖ δεσπότῃ. τὸν φυγάδα δοῦλόν μου, εἰ μηδεὶς κατέχει, καὶ ἔχειν δοκῶ, καὶ νέμομαι δι᾽ αὐτοῦ, καὶ διὰ χρονίας νομῆς δεσπόζω. νέμεταί τις τὰ σωματικὰ, δράττεται δὲ νομῆς καὶ ψυχῇ καὶ σώματι: οὐ μὴν καὶ θατέρῳ μόνῳ. ἀρκεῖ δὲ πρὸς τὴν τοῦ ὅλου ἀγροῦ νομὴν, καὶ εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ ἐπιβῆναι.

διαβί-

διὰ θέσει ἀπόλλυται νομὴ, ἅμα θελήσει τις ἀποστῆναι τοῦ ἀγροῦ. ψυχῇ γὰρ μόνῃ ἀπόλλυμεν, οὐ μὴν καὶ κτώμεθα νομήν. εἰ δὲ τὸν ἀγρὸν, ὃν ἐγὼ ψυχῇ νέμομαι, σὺ κρατήσεις, ἔτι ἐγὼ νέμομαι. τὰ χειμερινὰ ἢ θερινὰ δίαιτα, ἤτοι νομαδεῖα, λογισμῷ νέμομαι, κἂν ἔν τισι καιροῖς αὐτὰ καταλίπω. ὁμοίως καὶ ἐν τῷ μς. κεφαλαίῳ φησίν.

νε.

Ψυχῇ κτήσασθαι νομὴν, οὐ δυνάμεθα: τὴν δὲ προκτηθεῖσαν νομὴν δυνάμεθα ψυχῇ φυλάττειν.

† νε. — † νη.

Ἐὰν τις ἀναισχύντως ἄρξηται νέμεσθαι τὸ ἀλλότριον, οὐδέποτε δύναται διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζειν, ὅτι δίκαιον τίτλον † νομίσαι αὐτῷ κατασκευάζει: ἐπειδὴ οὐδεὶς δύναται ἑαυτῷ τὸν τίτλον τῆς νομῆς ἐναλλάσσειν.

† νομῆς ἰσχυ-τέ.

ξ.

Νομή ἐστι φυσικῶς, ἡ τοῦ πράγματος κατοχή. κατὰ δὲ τοὺς νόμους νομή ἐστι ψυχῇ δεσπόζοντος κατοχή. τότε οὖν λέγομέν τινα νέμεσθαι, καὶ ἔχειν τὰ τῆς νομῆς ἀποτελέσματα, ὅτε μηδεὶς † διάκος αὐτῷ παρενοχλήσει: ἀλλὰ πάντων σιωπώντων, βεβαιωθῇ ἡ νομή. τινῶν δὲ ἀντιλεγόντων, εἰ καὶ σώματι νέμεται, ἀλλ' ἀφ' οὗ γένηται προκάταρξις, ὅμως κατὰ τὸν νόμον οὐ νέμεται, καὶ οὐκ ἔστιν ἀσφαλὴς ἡ νομή.

τί ἐστι νομή. † ἀντίδικος.

ΤΙΤΛΟΣ γ. διαλαμβάνει

ΠΟΙΑ ΔΙΑ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ ΝΟΜΗΣ ΔΥΝΑΤΑΙ ΔΕΣΠΟΖΕΣΘΑΙ. οὗτινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

περὶ χρονίας νομῆς καὶ τὰ ἀπὸ χρόνου βεβαιως.

Ὅτι τὸ κλοπιμαῖον, οὐ δεσπόζεται διὰ τῆς χρήσεως.

περὶ κλοπιμαίου.

μγ.

Ὁ κληρονόμος τοῦ ἐν ἀγνοίᾳ ἀγοράσαντος, διὰ χρονίας νομῆς δεσπόζει. πλὴν εἰ μὴ αὐτὸς παρέλαβεν εἰδὼς τὸ ἀληθές.

νβ.

Οὐδὲ ἀπὸ θείας ἀντιγραφῆς τὴν βιαίως ληφθεῖσαν παρ' αὐτοῦ νομὴν βεβαιοῖ τις.

ΤΙΤΛΟΣ δ. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΩΣ ΕΞ ΑΓΟΡΑΣΙΑΣ † ΝΟΜΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ. οὗτινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

† γενομένης.

Ὁ ἀγοράσας ἀγρὸν, καὶ εἰδὼς μέρος αὐτοῦ ἀλλότριον, εἰ μὲν ἀγνοεῖ ποῖον, οὐδὲν κτᾶται παρὰ τοῦ ἀγροῦ. εἰ δὲ † εἴδει, τὰ λοιπὰ διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζει.

† εἰδὼς.

ιε.

Ἐὰν ἀλλότρια ἀνδράποδα πωλήσῃ τις, ἐν τῷ πιπράσκειν αὐτὰ κλοπὴν ἁμαρτάνει, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δεσπόζονται διὰ τῆς χρονίας νομῆς.

κ.

Ἐὰν τις τὸ ὑποκείμενον πρᾶγμα πωλήσῃ, ὡς κλοπιμαῖον οὐ δύναται τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσποθῆναι.

Adfectione amittitur possessio, simul ac fundum quis relinquere uoluerit. Nam animo solo amittimus, nō etiam adquirimus possessionem. Si uero fundum, quem ipse animo possideo, tu teneas; adhuc tamen eum possideo. Hibernos aestiuosque saltus, siue pascua, animo possideo; quamuis ea certis temporibus relinquam. Similiter & in XLVI. capite loquitur.

LV.

Animo possessionem adquirere non possumus, sed prius adquisitam possessionem animo retinere possumus. l.4.C.eod.

LVIII.

*Si quis improbe possidere ceperit alienum, numquam usucapere potest, nec iustum possessionis titulum adipiscitur: * quum nemo sibi titulum possessionis mutare possit.* *l.1.§.2.D. pro donat.

LX.

Possessio naturalis est rei detentio. Secūdum ius autem possessio est eius, qui animo possidet, detētio. Tunc igitur aliquem possidere dicimus, & possessionis effectus habere; quum nullius aduersarius ei molestus est, sed omnū silentio possessio firmatur. Nonnullis autem interpellantibus, licet possessionem corpore teneat; tamen ex quo interposita est contestatio, iure non possidet, ipsaque possessio uacillat. Quid possessio.

TIT. III. tractat

QVAENAM LONGA POSSESSIONE CAPI POSSINT. Eius cap. IIII. dicitur: De longa possessione, ac temporis auxilio.

Res furtiua non usucapitur. De re furtiua. l.4.§.4.D.de usurp. & usuc.

XLIII.

Heres eius, qui emit ignorans, usucapit: nisi ueritatem ipse sciens, acceperit.

LII.

Ne quidem ex sacro rescripto quis possessionem, quam uiolenter nanctus est, confirmat.

TIT. IIII. tractat

DE VSVCAPIONE PRO EMTORE. Eius cap. IIII. dicitur:

Qui fundum emit, & partem eius alienam esse sciuit; si quidem ignorabat, quae pars esset aliena, nihil ex eo fundo adquirit: sin norat, reliquas partes longa possessione capit. D. pro emto.

XV.

Si quis aliena mancipia distraxerit, ea uendendo furtum cōtrahit; ideoque longa possessione non capiuntur. L.1.C.de usuc. pro emt.

XX.

Si quis rem pignori obligatam distraxerit, quasi furtiua usucapi non potest.

XXII.

XXII.

Qui ex caussa transactionis, bona fide rem alienam accepit, tamquam ex iusta caussa eam habens, usucapit.

XXIII.

Si quis a pupillo rem aliquam comparauerit, sine tutoris auctoritate distrahente: longi temporis spatio usucapere non potest. Si uero probauerit, eum ex sua pecunia factum esse locupletiorem, post pubertatem ab ipso conuentus: doli mali eum exceptione submouet.

TIT. V. tractat

DE VSVCAPIONE PRO HEREDE. Eius cap. IIII. dicitur:

D. pro hered. in fine. *Is cui ex testamento succurritur, pro herede usucapere potest.*

V.

l.1.C. de usuc. pro her. *Heres eius, qui mala fide possedit, licet ipse bona fide possideat; tamen usucapere non potest. Nam uitia defuncti ad heredem transeunt. Et in hereditate nulla est usucapio. Nec dicere quis potest, se rem uelut hereditatis existentem, usucepisse. nam & ipse mala fide possidere uidetur.*

TIT. VI. tractat

DE VSVCAPIONE PRO DONATO. Eius I. cap. dicitur:

D. pro don. *Qui donum accepit, non qui se accepturum opinatur, pro donato usucapit. Quod mihi donatum est a patre, ne quidem eo decedente usucapio. non enim ualet donatio.*

II.

Quod a uiro uxori donatum est, uel e cōtrario; non usucapitur. nisi diuortium intercesserit, & rem cesserit donator.

VII.

l.1.C. de usuc. pro don. *Ei, qui a non domino res donatas accepit, & eas usucepit, non amplius auferuntur.*

IX.

Qui semel donauit, irritam facere donationem non potest. Nec qui putauit rem sibi donatam esse, quum eam ex donatione non habeat, potest eam usucapere.

TIT. VII. tractat

DE VSVCAPIONE PRO DERELICTO. Eius cap. I. dicitur:

D. pro derel. *Quod pro derelicto habui, meum non est, sed fit occupantis. nam quibus modis adquirimus, hisdem & amittimus.*

κβ.

Ὁ ἀπὸ αἰτίας διαλύσεως πρᾶγμα λαβὼν ἀλλότριον καλῇ πίστει, ὡς ἀπὸ εὐλόγου αἰτίας ἔχων, διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζει.

κγ.

Ἐάν τις ἀγοράσῃ παρὰ αὐήβου πρᾶγμά τι, πιπράσκοντος αὐτὸ χωρὶς αὐθεντίας ἐπιτρόπου, οὐ δύναται διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζειν. ἐὰν δὲ δείξῃ ἐκ τῶν χρημάτων αὐτοῦ ἐκεῖνον γενόμενον πλουσιώτερον, † ἐνεχόμενος παρ' αὐτοῦ μετὰ τὴν ἥβην: ἀντιτίθησιν αὐτῷ δόλου παραγραφήν. † ὑπαγόμενος.

ΤΙΤΛΟΣ ε. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΩΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥ ΝΕΜΗΘΕΝΤΟΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ ΝΟΜΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ. οὗτινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἔχων τὴν ἀπὸ τῆς διαθήκης βοήθειαν, δύναται ὡς κληρονόμος διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζειν.

ε.

Ὁ κληρονόμος τοῦ κακῇ πίστει νεμηθέντος, κἂν αὐτὸς καλῇ πίστει νεμηθῇ, οὐ δύναται διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζειν. τὰ γὰρ ἐλαττώματα τοῦ τελευτήσαντος διαβαίνουσιν ἐπὶ τὸν κληρονόμον. καὶ ἐπὶ κληρονομίας διὰ τοῦ χρόνου δεσποτεία οὐκ ἔστιν. οὐδὲ δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι ὡς τῆς κληρονομίας ὑπάρχον τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς χρήσεως ἐδέσποσα, ἐπειδὴ δοκεῖ καὶ αὐτὸς πίστει κακῇ νέμεσθαι.

ΤΙΤΛΟΣ ς. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟ ΔΩΡΕΑΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ ΔΙΑ ΧΡΟΝΙΑΣ ΝΟΜΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ λαβών, οὐ μὴν ὁ ὑπονοῶν δωρεάν, διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζει. τὸ δὲ δωρηθέν μοι παρὰ τοῦ πατρός, οὐδὲ τελευτῶντος διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζω. οὐδὲ γὰρ ἔρρωται ἡ δωρεά.

β.

Τὸ ἀπὸ ἀνδρὸς γυναικὶ δωρηθέν, ἢ τὸ ἐναντίον, οὐ διὰ τοῦ χρόνου δεσπόζεται: πλὴν εἰ μὴ διαζευχθῶσι, καὶ παραχωρήσει ὁ δωρησάμενος.

ζ.

Καὶ ὁ παρὰ μὴ δεσπότου δεξάμενος πράγματα κατὰ δωρεάν, καὶ διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόσας, οὐκέτι αὐτὰ ἀπόλλυσιν.

θ.

Ὁ ἅπαξ δωρησάμενος, οὐ δύναται ἀνατρέπειν τὴν δωρεάν. ὅτι δὲ νομίσας, ὅτι ἐδωρήθη αὐτῷ πρᾶγμα, οὐδὲ ἔχει αὐτὸ κατὰ δωρεάν, δύναται διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζειν.

ΤΙΤΛΟΣ ζ. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΩΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ ΝΟΜΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὃ ἐγκατέλιπον, οὐκ ἔστιν ἐμόν, τοῦ δὲ προκαταλαμβάνοντος γίνεται. ὡς γὰρ κτώμεθα, οὕτω καὶ ἀποκτώμεθα.

δ. Τὸ

δ.

Τὸ ἐγκαταλειφθὲν, ἢ καὶ νομιζόμενον καταλειφθῆναι, διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζομεν, κἂν ἀγνοῆται ὁ καταλείψας.

ΤΙΤΛΟΣ η. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟ ΠΡΟΙΚΟΣ ΔΙΑ ΧΡΟΝΙΑΣ ΝΟΜΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ.

οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Τῷ χρόνῳ τοῦ ἀγοραστοῦ, καὶ ὁ ὡς ἀπὸ προικὸς διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζει.

δ.

Κἂν ἀπὸ προικὸς λάβῃ τις ἀλλότριον πρᾶγμα, δύναται αὐτὸ διὰ τῆς χρήσεως δεσπόζειν. ταῦτα
† ἐπὶ μὲν. † ἔξω κινητῶν δηλονότι. ἐπειδήπερ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων οὐκ εὐχερῶς ἐλάττωμα προβαίνει, διὰ τὸ
† ἐν αὐτοῖς. μὴ γίνεσθαι † ἐν αὐτῷ κλοπήν.

ΤΙΤΛΟΣ θ. διαλαμβάνει

† ἴδιον. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΩΣ † ΙΔΙΟΝ ΝΟΜΙΖΟΜΕΝΩΝ. ΔΙΑ ΧΡΟΝΙΑΣ ΝΟΜΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ. οὗ τινος ἐν τῷ

† ι. † α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ τὸ ἀλλότριον κατὰ πλάνην οὐκ ἄλογον, ὡς ἴδιον νεμόμενος, διὰ χρονίας νομῆς δεσπόζει. οἷον ἐὰν νεμηθῶ τι ὡς ἀγορασθὲν ἀπὸ δούλου μου, ἢ τοῦ προσήκοντος ἐκείνῳ, οὗ κληρονομῶ. φορητὸν γάρ
† ἄγνοιαν. ἐστι τὸ πλανᾶσθαι περὶ ἀλλοτρίαν † ἔννοιαν.

ΤΙΤΛΟΣ ι. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΣΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΩΝ ΤΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ ΕΜΠΟΙΟΥΝΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφ. φησίν.

Τὸ τοῦ δημοσίου πρᾶγμα, οὐ δύναται διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσποσθῆναι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ τὸ α. κεφάλαιον τοῦ ιγ. τίτλου, ἐν ᾧ φησιν, ὅτι διὰ τετραετίας ἔχων, κατὰ τοῦ δημοσίου παραγράφει τὸ πρᾶγμα τοῦ δημοσίου. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. να. τίτ. γ. κεφ. η. καὶ εὑρήσεις περὶ τετραετίας.

γ.

Ὁ κακῇ πίστει νεμόμενος, οὐ δύναται διὰ χρονίας νομῆς δεσπόζειν. ἀλλὰ καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νεμηθέντες, κἂν καλῇ πίστει νέμωνται, διὰ τὸ τῆς ἀρχῆς ἐλάττωμα, διὰ χρήσεως δεσπόζουσιν αὐτό.

... κεφ.

περὶ κινητῶν καὶ αὐτοκινήτων, καὶ ἀκινήτων. Ἡ διάταξις κελεύει πάντα τὰ πράγματα, εἰ μὲν κινητὰ ἢ αὐτοκίνητα εἴησαν, διὰ τετραετίας τῇ χρονίᾳ νομῇ δεσπόζεσθαι. εἰ δὲ ἀκίνητα, διὰ ι. καὶ κ. ἐνιαυτῶν τῇ χρονίᾳ νομῇ δεσπόζεσθαι. δέκα μὲν, ὅτε πάρεισιν οἱ δεσπόται· εἴκοσι δὲ, ὅτε ἄπεισιν.

ΤΙΤΛΟΣ ια. διαλαμβάνει

IIII.

Quod pro derelicto habitum est, aut pro derelicto haberi putatur; usucapimus, licet ignoretur, a quo derelictum sit.

TIT. VIII. tractat

DE VSVCAPIONE PRO DOTE.

cuius I. cap. dicitur:

Eo spatio, quo emtor, etiam is usucapit, qui rem in dotem accipit. D. eod.

IIII.

Quamuis pro dote quis rem alienam acceperit, usucapere potest. Et hæc in mobilibus scilicet. Nam in rebus soli non facile uitium procedit propterea, quod in eis furtum non fiat.

TIT. IX. tractat

DE VSVCAPIONE PRO SVO.

cuius * I. cap. dicitur: * V.

Qui rem alienã errore probabili pro sua possidet, usucapit. ueluti si possideam aliquid quasi emtum a seruo meo, uel ad eum pertinente, in cuius locum hereditario iure succedo. Nam tolerabilis est error in alieni facti ignorantia. D. eod.

TIT. X. tractat

DE DOMINIO PER VSVCAPIONEM ADQVIRENDO, ET QVANTITATE TEMPORVM, QVIBVS DOMINIVM ADQVIRITVR.

Eius cap. II. dicitur:

Res fisci usucapi non potest. l. 2. C. com. de usuc.

SCHOLION.

Legito & tituli XIII. cap. I. in quo dicitur: Per quadriennium possidens, rem fisci possessam contra fiscum præscribit. Legito & lib. LI. tit. III. cap. VIII. & de quadriennio reperies. l. 1. C. de quad. præscr.

III.

Qui mala fide possidet, usucapere non potest. Quin & heredes eius, eamdem rem possidentes, licet bona fide possideant, propter initij uitium non usucapiunt.

... cap.

Cõstitutio præcipit, ut omnes res, si quidem mobiles sint, aut se mouentes, per quadriẽnium usucapiantur: sin autem immobiles, decem uel uiginti annorum spatio. decem quidem, quum domini præsentes fuerint; uiginti uero, quum abfuerint. l. un. C. de usuc. transfor.

TIT. XI. tractat

DE LONGI TEMPORIS PRAESCRIPTIONE, QVANTITATEQVE TEMPORVM, QVIBVS POSSESSOR VSVCAPERE POTEST. Eius cap. II. dicitur:

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟ ΧΡΟΝΙΑΣ ΝΟΜΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΣΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ, ΔΙ' ΩΝ ΔΥΝΑΤΑΙ ΤΙΣ ΝΕΜΗΘΕΙΣ ΔΕΣΠΟΣΑΙ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

l.2.C.eod. *Longi temporis præscriptio prodest his, qui bona fide possederunt, nec ullam contestationem litis sustinuerunt.*

SCHOLION.

Si nulla lis siue contestatio fuit interposita, sed inquietatio dumtaxat interuenit: usucapio non interrumpitur.

VI.

Emtionem dolo factam, longi temporis præscriptio confirmare non potest; quum mala fide possidere quis incipiat.

IX.

Qui bona fide rem emit, & longi temporis præscriptione munitus est; mox ubi conuenitur, exceptionem habere se dicat. postea uero, quam petitor dominium suum probauerit; oportebit eum, adhibita probatione iustæ possessionis, absolui.

X.

In præscriptione longi temporis, X. uel XX. annorum, etiam tempus prioris possessoris computatur.

TIT. XII. continet

QVIBVS LONGI TEMPORIS PRAESCRIPTIO NON OBIICIATVR, ET IN QVIBVS AD DOMINIVM PROSIT, ET DE TEMPORVM QVANTITATE. cuius II. cap. dicitur:

l.2. C. in quib. causs. cess. *In rebus mobilibus quum usucapio triennij locum habeat, de præscriptione longi temporis quærere superfluum est.*

III.

De his, quæ lõgo tempore præscribũtur, aut non præscribuntur. *Si quis rem communem possedit in solidum, X. uel uiginti annis; longi temporis præscriptionem non habet. nam neque familiæ erciscundæ iudicium, neque communi diuidundo actio per annorum X. uel XX. præscriptionem submouetur. Nimirum per XXX. dumtaxat annorum præscriptionem excluduntur.*

IIII.

Hereditatis petitio præscriptione longi temporis non excluditur. Si uero quis alio titulo rem possidens usuceperit, tutus est. nec enim actione petitionis hereditatis conueniri potest.

VII.

l.3. C. quib. non obiic. *Cum X. uel XX. annorum tempore non computatur id tempus, quo quis minor annis XXV. fuit. Nam præscriptio tunc incipit currere, quando ad maiorem ætatem dominus rei peruenerit; hoc est, quum annum XXV. impleuerit.*

Ἡ χρονία νομὴ συμβάλλεται τοῖς πίστει καλῇ νεμηθεῖσι, καὶ μηδεμίαν προκάταρξιν ὑπομείνασιν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὅταν μηδεμίαν δίκην ὑγιοῦς προκάταρξιν ὑπέστησαν, ἀλλὰ μόνον ἔχλησιν, οὐ διακόπτεται ἡ διὰ τῆς χρονίας διωστάσα.

ϛ.

Τὴν γινομένην κατὰ δόλον ἀγορασίαν, χρονία νομὴ οὐ δύναται βεβαιῶσαι, ἐπειδὴ πίστει κακῇ ἄρχεταί τις τῆς νομῆς.

θ.

Ὁ πίστει καλῇ ἀγοράσας πρᾶγμα, καὶ ὀχυρωμένος τῇ τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῇ, εὐθέως μὲν ἐναγόμενος ὀφείλει εἰπεῖν, ὅτι ἔχει τὴν παραγραφήν: μεθ' ὃ γὰρ ὁ ἐνάγων ἀποδείξει τὴν ἰδίαν δεσποτείαν, τότε χρὴ καὶ αὐτὸν ἀποδεικνῦντα τὴν δικαίαν νομὴν ἀπολυθῆναι.

ι.

Ἐπὶ τῆς χρονίας νομῆς † τοῖς ι. ἢ κ. † ἐνιαυτοῖς, ἐ ὁ χρόνος τοῦ προπάτορος συμψηφίζεται. † δ. † ἐνιαυτῶν

ΤΙΤΛΟΣ ιβ. περιέχει

ἘΝ ΟἿΣ ΟΥ̓Κ ἈΝΤΊΚΕΙΤΑΙ Ἡ ΤΟΥ͂ ΜΑΚΡΟΥ͂ ΧΡΌΝΟΥ ΠΑΡΑΓΡΑΦῊ, ΚΑῚ ἘΝ ΟἿΣ ΣΥΜΒΆΛΛΕΤΑΙ ΕἸΣ ΔΕΣΠΟΤΕΊΑΝ, ΚΑῚ ΠΕΡῚ ΤΗ͂Σ ΠΟΣΌΤΗΤΟΣ ΤΩ͂Ν ΧΡΌΝΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐπὶ τῶν κινητῶν πραγμάτων πρακταϊζομένης τῆς διὰ τριῶν ἐνιαυτῶν ἐκ τοῦ χρᾶσθαι δεσποτείας, περιττόν ἐστι τὸ ζητεῖν περὶ χρονίας παραγραφῆς.

γ.

Ἐάν τις τὸ ἐπίκοινον πρᾶγμα νεμηθῇ ἐξ ὁλοκλήρου ἐπὶ ι. ἢ κ. ἐνιαυτῶν, οὐκ ἔχει μακροῦ χρόνου παραγραφήν. οὐδὲ γὰρ τὸ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως τῶν τῆς φαμιλίας πραγμάτων δικαστήριον, οὐδὲ ἐπὶ τῇ διαιρέσει τῶν ἐπικοίνων πραγμάτων ἀγωγὴ ἐκβάλλεται διὰ τῆς τῶν δέκα, ἢ τῶν εἴκοσιν ἐνιαυτῶν παραγραφῆς. τῇ τριακονταετηρίδι δὲ μόνῃ † ἀποκλείονται. περὶ τῶν διακεκριμένων ἢ μὴ διακοπτομένων διὰ χρονίας νομῆς. † ἀποκλείονται.

δ.

Ἡ τῆς κληρονομίας ἀπαίτησις οὐκ ἐκβάλλεται διὰ τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς. ἐὰν δέ τις νεμηθεὶς πρᾶγμα ἐξ ἄλλου τίτλου νομῆς διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόσῃ, ἔχει τὸ ἀσφαλές: οὐδὲ γὰρ ἐνάγεται τῇ περὶ ἀπαιτήσεως κληρονομίας ἀγωγῇ.

ζ.

Ἐν τῷ χρόνῳ τῶν δέκα ἢ εἴκοσι ἐνιαυτῶν, οὐ ψηφίζεται ὁ χρόνος ἐν ᾧ ἦν τις ἥττων τῶν κε. ἐτῶν. αὕτη γὰρ τότε τρέχειν ἄρχεται, ὅτε εἰς μείζονα ἡλικίαν ὁ δεσπότης τοῦ πράγματος ἔλθῃ: τουτέστιν ὅτε πληρώσει τὸν κε. ἐνιαυτόν.

Καὶ

Καὶ κατὰ τῶν ἀπόντων διὰ δημόσιον πρᾶγμα, ἢ κατὰ τύχην, οὐκ ἀντίκειται μακροῦ χρόνου παραγραφὴ, οὐδὲ ἐπὶ δανείου, καὶ τοῦ ἐν χρήσει διδομένου, καὶ τῆς παραθήκης, καὶ λεγάτου, καὶ φιδεικομίσσου, καὶ ἐπιτροπῆς, καὶ πάσης ἄλλης προσωπικῆς ἀγωγῆς.

ΤΊΤΛΟΣ ιγ. διαλαμβάνει ΠΕΡΙ ΤΩ͂Ν ΔΙΑ ΤΕΤΡΑΕΤΊΑΣ ΔΕΣΠΟΖΟΜΈΝΩΝ ΔΗΜΟΣΊΩΝ ΠΡΑΓΜΆΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὅτι ἐάν τις νεμηθῇ πρᾶγμα δημόσιον ἐπὶ τέσσαρας ἐνιαυτοὺς, ἔχει κατὰ τοῦ δημοσίου τὴν τῆς τετραετίας παραγραφήν. ἐγνωσμένον γάρ ἐστιν ἐκ τοῦ δημοσίου ζήτησιν μετὰ τετραετίαν συναφῆ περὶ πραγμάτων σχολαζόντων μὴ εἶναι. προσθετέον δέ ἐστι καὶ ἐκείνους, οἵ τινες ἡμετέρα φιλοτιμίᾳ ἐπερείδονται, τοῦ μηδὲ αὐτοῖς παρὰ τοῦ ἡμετέρου δημοσίου ἀμφιβολίαν κινητέον: οἵ τινες οἱῳδήποτε τρόπῳ ἢ τίτλῳ, τὰ αὐτὰ πράγματα νεμηθῶσιν.

Ἐν ΤΊΤΛΟΙΣ ιδ. καὶ ιε. περιέχεται ΠΕΡΙ ΤΗ͂Σ ΔΙΑ ΤΩ͂Ν ι. Η κ. Η λ. Η μ. ΧΡΌΝΩΝ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ͂Σ. ἐν δὲ τῷ δ. κεφαλ. τοῦ ιδ. τίτλου φησίν.

Ὁ νεμόμενος ἑτέρων πρᾶγμα οὐκ ἔχει τὴν τῆς τριακονταετηρίδος, ἢ τεσσαρακονταετηρίδος παραγραφήν. οὐδὲ γὰρ δύναται ἰδίαν νομὴν δεῖξαι. ὅθεν οἱ κατὰ μίσθον νεμόμενοι, καὶ ὕστερον ἐναγόμενοι περὶ πράγματος, οὐδεμίαν χρόνου παραγραφὴν δύνανται ἀντιθεῖναι.

ε.

Ὥσπερ αἱ ἀγωγαὶ αἱ ἰδικαὶ, οὕτως αἱ περὶ ὁμάδος καὶ αἱ προσωπικαὶ ἀγωγαὶ, ὑπὲρ λ. ἐνιαυτῶν διάστημα μηδαμῶς ἐκτεινέσθωσαν. ἀλλ' ἐὰν τίποτε πρᾶγμα ἢ δίκαιον τίποτε ἀπαιτῆται, ἢ πρόσωπον οἱαδήποτε ἀγωγῇ ἢ μεθοδείᾳ συνωθῆται, οὐδὲν ἧττον ἔσται τῷ ἐνάγοντι λ. ἐνιαυτῶν παραγραφὴ † ποινητία. τούτου ἰσχύοντος καὶ εἰς τὸ ἐκείνου πρόσωπον, ὅστις ἐνέχυρον ἢ ὑποθήκην οὐκ ἀπὸ τοῦ ἰδίου χρεώστου, ἀλλ' ἀπὸ ἄλλου ἐπὶ πολὺν χρόνον † νεμομένου, σπουδάζει διεκδικῆσαι. αἵ τινες οὖν πρότερον οὐκ ἐκινήθησαν ἀγωγαὶ, λ. ἐνιαυτῶν συναφῆ σιωπῇ, ἐξ οὗ ἁρμόσαι νομίμως ἤρξαντο, τοῦ ζητεῖν † παρ' ἑτέρῳ μὴ ἐχέτωσαν εὐχέρειαν: μηδὲ ἀρκείτω δεήσεων προσενεχθεισῶν ἰδικήν τινα (εἰ καὶ κατὰ σημείωσιν) ἀξιῶσαι ἀντίγραφον, ἢ καὶ ἐν δικαστηρίοις δικαιολογήσασθαι, εἰ μὴ ἄρα δικαιολογηθείσης τῆς θείας ἀντιγραφῆς, ἢ ἐν δικαστηρίῳ..... μονομερὴς αἴτησις παρηκολουθήσει διὰ ἐκβιβαστοῦ ὀχλήσεως: οὐ φύσεως ἀσθενείας, οὐκ ἀπουσίας, οὐ στρατείας κατὰ τοῦ νόμου τούτου ἀσφαλιζομένης: ἀλλὰ τῆς ἀνήβου ἡλικίας μόνον (καὶ τὰ μάλιστα ὑπὸ τὴν τοῦ ἐπιτρόπου ἀσφάλειαν ἐστὶ) ταύτης ὑπεξαιρουμένης τῆς διατάξεως. ὅτι γὰρ εἰς ἐκείνους τοὺς ἐνιαυτοὺς ἔλθωσιν, οἵ τινες εἰς τὴν φροντίδα τοῦ κουράτωρος ἀνήκουσιν: ἀναγκαίως αὐτοῖς,

† εἰσπτία. † νεμομένου. † νεμετέρου.

Item, absentibus reipublicæ caussa, uel fortuito casu, longi temporis præscriptio non obstat. nec in mutuo, nec commodato, nec deposito, nec legato, nec fideicōmisso, nec tutela, nec alia qualibet actione personali.

TIT. XIII. tractat DE QVADRIENNII PRAESCRIPTIONE IN REBVS FISCI. cuius I. cap. dicitur:

Si quis rem fisci per quadriēnium possederit, aduersus fiscum quadrienny præscriptionem habet. Quippe notum est, a fisco quæstionem post quadriennium continuum super bonis uacantibus nullam esse. Addēdum est, nec ijs, qui nostra largitate nituntur, ullam a fisco nostro inquietudinem esse mouendam; qui quoquo modo uel titulo easdem res possederint. C. eod.

TIT. XIIII. & XV. continetur DE X. VEL XX. VEL XXX. VEL XL. ANNORVM PRAESCRIPTIONE. ac XIIII. quidem tituli cap. IIII. dicitur:

Qui rem aliorū possidet, nec XXX. nec XL. annorum præscriptionem habet. nec enim possessionem suam probare potest. Vnde qui tamquam conductores possident, ac deinceps ob ipsam rem conueniuntur; nullam temporis præscriptionem obijcere possunt. l. 2. C. de præsc. 30. uel.

V.

Sicut actiones speciales, ita & de uniuersitate ac personales ultra XXX. annorum spatium minime protendantur: sed si qua res, uel ius aliquod postuletur, uel persona qualicumq. actione uel persequutione pulsetur; nihilo minus erit agenti triginta annorum præscriptio metuenda. Eodem etiam in eius persona ualēte, qui pignus uel hypothecam nō a suo debitore, sed ab alio per longum tempus possidente, nititur uindicare. Quæ ergo antea non motæ sunt actiones, XXX. annorum iugi silentio, ex quo iure competere ceperunt, mouendi ulterius non habeant facultatem: nec sufficiat precibus oblatis speciale quoddam, licet per adnotationē, promeruisse responsum, uel etiam in iudicijs allegasse: nisi allegato sacro rescripto, uel in iudicio..... partis unius postulatio per exsequutoris conuentionem subsequuta fuerit: non sexus fragilitate, non absentia: non militia contra legem hanc defendenda, sed pupillari dumtaxat ætate, quāuis sub tutoris defensione consistat, huic eximēda sanctioni. Nā quum ad eos annos peruenerint, qui ad sollicitudinē curatoris pertinēt: necessario eis similiter,

ut alijs, annorum XXX. interualla seruanda sunt. Hæ autem actiones annis XXX. continuis extinguantur, quæ perpetuæ uidebantur, non illæ, quæ antiquis temporibus limitabantur. Post hanc uero temporis definitionem, nulli mouendi ulterius facultatem patere censemus, etiamsi se legis ignorantia excusare tentauerit.

ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις, τὰ τῶν λ. ἐνιαυτῶν διαστήματα φυλακτέα ἐστίν. αὗται δὲ λ. ἐνιαυτοῖς συνεχέσι σβεννύσθωσαν, αἵ τινες διηνεκεῖς ἐδόκουν, οὐχὶ ἐκεῖναι, αἵ τινες ἐξ ἀρχαίου καιροῦ † περιορίζονται. μετὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνου τὸν προσδιορισμὸν, μηδενὶ τὸ κινεῖν περαιτέρω εὐχέρειαν ἀνεῷχθαι θεσπίζομεν: εἰ καὶ τὰ μάλιστα τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ νόμου ἐξευμενίσειν ἑαυτὸν πειραθείη. † περιγράφονται.

VI.

Hæc constitutio roborat cunctas exceptiones, & iubet omnem aliam actionem, quæ annis XXX. non extincta sit, sed excogitata quadam interpretatione durauerit, decursis annis XL. sopiri: nulla persona ab exceptione hac excludenda, siue priuata, siue publica sit. Præcipit etiam, ut is, cui status controuersia fit, si quidem per annorum XL. tempus quadam in condicione manserit, non amplius molestetur.

Comperit nostra serenitas, quosdam sacram nostræ pietatis cõstitutionem, quæ de annorum XL. præscriptione loquitur, ad præiudicium etiam publicarum functionum solutionis trahere conari, & si quid per tanti uel amplioris temporis lapsum minime, uel minus quam oportuerat, tributorum nomine solutum est, non posse requiri, seu flagitari, contendere: quum huiusmodi conamen manifeste sensui propositoque nostræ legis obuiare noscatur. ideoque iubemus eos, qui rem aliquam per cõtinuum annorum XL. curriculum sine quadam interpellatione legitima possederint, de possessione quidem rei seu dominio nequaquã remoueri: functiones autem, seu ciuilem canonem, uel aliam quampiam publicam collationem eis impositam depẽdere compelli, nec huic parti cuiuscumque temporis præscriptionem oppositam admitti.

ϛ.

Ἡ διάταξις βεβαιοῖ μὲν πάσας τὰς παραγραφὰς, κελεύει δὲ πᾶσαν ἄλλην ἀγωγὴν, μὴ σβεννυμένην τῇ τριακονταετηρίδι, ἀλλὰ παρερμηνευομένην, τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν παραδραμόντων ἀπόλλυσθαι, μηδενὸς προσώπου ταύτης τῆς παραγραφῆς ὑπεξαιρουμένου, εἴτε ἰδικοῦ, εἴτε δημοσίου. κελεύει δὲ καὶ περὶ τύχης ἐναγόμενον, ἐὰν ἔμεινεν ἐπὶ τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἔν τινι καταστάσει, μηκέτι παρενοχλεῖσθαι.

Εὗρεν ἡ ἡμετέρα γαληνότης τινὰς τὴν ἱερὰν τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας διάταξιν, ἥτις περὶ τῆς τῶν μ. ἐνιαυτῶν παραγραφῆς διαλέγεται, εἰς πρόκριμα καὶ τῆς δημοσίων συντελειῶν καταβολῆς ἕλκειν ἐπιχειρεῖν: καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ἢ καὶ πλείονος χρόνου ὀλίσθησιν, ἢ μηδαμῶς, ἢ ἧττον παρὰ χρὴ, τῆς συντελειῶν ἕνεκεν κατεβλήθη, μὴ δύνασθαι ζητεῖσθαι ἢ ἀπαιτεῖσθαι φιλονεικεῖν: ὁπότε τὸ τοιοῦτον ἐγχείρημα φανερῶς τῇ ἐννοίᾳ καὶ τῇ προθέσει τοῦ ἡμετέρου νόμου ἐναντιοῦσθαι γινώσκεται. καὶ διὰ τοῦτο κελεύομεν ἐκείνους, οἵ τινες πρᾶγμά τί ποτε ἐπὶ συναπτῶν ἐνιαυτῶν μ. δρόμον χωρὶς τινὸς νομίμου ὀχλήσεως ἐνεμήθησαν: ἀπὸ μὲν τῆς νομῆς τοῦ πράγματος, ἢ τῆς δεσποτείας, μηδαμῶς μετακινεῖσθαι: τὰς δὲ συντελείας, ἢ τὸν πολιτικὸν κανόνα, ἢ ἄλλην τινὰ πολιτικὴν εἰσφορὰν ἐπικειμένην αὐτοῖς καταβάλλειν ἀναγκάζεσθαι: καὶ οὐδὲ τούτῳ τῷ μέρει οἱουδήποτε χρόνου παραγραφὴν ἀντικειμένην δέξασθαι.

SCHOLION.

Lege Codicis lib. VII. tit. XXXIX. caput V. in quo dicitur, eum qui exactionem publicam non dederit, ad præstãdas præteriti temporis functiones non cogi: sed, quemadmodum lib. XI. titulo XLVIII. constitutione IX. dicitur, futuri temporis functiones exigi, nisi eæ fuerint ipsi a principe condonatæ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι τὸ κώδικος βιβλίον ζ. τίτλ. λθ. κεφάλαιον ε. ἐν ᾧ φησὶν ὅτι ὁ μὴ ἀποδοὺς δημόσια ἀπαιτήματα, οὐκ ἀπαιτεῖται τὰ τοῦ παρελθόντος χρόνου τελέσματα. πλὴν ἐν τῷ ια. βιβλίῳ τίτλῳ μη. διάταξις θ. μέλλει ἀπαιτεῖσθαι τὰ τοῦ μέλλοντος καιροῦ, εἰ μὴ ἐχαρίσθη αὐτῷ παρὰ βασιλέως.

VII.

Constitutio iubet hypothecariam actionem non solum extingui X. uel XX. annis, si extraneus rem suppositam detineat; sed & si debitor eam detineat, annis XL. extingui. nisi forte silentium medio tempore fuerit interruptum, ut lege cautum est, id est, etiam per solam conuentionem, aut si ætas impubes excipienda monstretur: iubet etiam, ut prior creditor contra posteriorem creditorem, tenentem hypothecam, ultra XXX. annos, mouens actionem hypothe-

ζ.

Ἡ διάταξις κελεύει τὴν ὑποθηκαρίαν ἀγωγὴν μὴ μόνον σβέννυσθαι ι. ἢ κ. ἐνιαυτοῖς, ἐὰν ἐξωτικὸς νέμηται τὴν ὑποθήκην: ἀλλὰ κἂν αὐτὸς ὁ χρεώστης αὐτὴν νέμηται, σβέννυσθαι μ. ἐνιαυτοῖς. εἰ μὴ ἄρα ἐν τῷ μέσῳ διαρραγεῖσα εἴη ἡ σιωπὴ, ὡς τῷ νόμῳ διηγορευμένον ἐστὶ, τουτέστι καὶ διὰ μόνης ὀχλήσεως, † ἐὰν ἀνήβος ἡλικία ὑπεξαιρετέα φανεροῦται. κελεύει δὲ ἵνα καὶ πρεσβύτερος δανειστὴς κατὰ τοῦ μεταγενεστέρου δανειστοῦ διακατέχοντος τὸ πρᾶγμα † ὑπὲρ τριακονταετίαν κινῶν τὴν ὑπο- † δὲ ἐάν. † ὑπὲρ.

ὑποθηκαρίαν. ἐφ' ὅσον ὁ χρεώστης ζῇ μὴ ἐκβάλληται. μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ χρεώστου, ἀντίκειται αὐτῷ ἡ τῆς τριακονταετίας παραγραφή. ἐὰν δὲ ὁ μεταγενέστερος δανειστὴς βούληται μὴ μόνον ἀντιθεῖναι τὸν χρόνον, ὃν ἐνεμήθη μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ χρεώστου, ἀλλὰ καὶ ὃν κατεῖχε ζῶντος αὐτοῦ: τότε τεσσαρακονταετίαν κελεύει ἀντικεῖσθαι τῷ προτέρῳ δανειστῇ. ἐπὶ δὲ τῶν αἱρετικῶν καὶ † ἡμέραν ἐνοχῶν, κελεύει ψηφίζεσθαι μετὰ τὸ ἐκβῆναι τὴν αἵρεσιν, ἢ καταλαβεῖν τὴν ἡμέραν. ὁμοίως κελεύει καὶ ἐπὶ τῆς προικὸς καὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου ψηφίζεσθαι τῇ γυναικὶ τὸν χρόνον τῶν αὐτῶν παραγραφῶν. κελεύει δέ, ἵνα ἐφ' ὅσον χωρὶς βίας κατέχει τις τὰ ὑποκείμενα αὐτῷ πράγματα, μὴ ἀντίκειται αὐτῷ χρόνου παραγραφή. εἰ δὲ καὶ ὁ χρεώστης ποιήσει δευτέραν † γνῶσιν μαχικὴν ἀσφάλειαν, πάλιν διαρρηγνῦσι τὸν χρόνον † τούτων τῶν παραγραφῶν. κελεύει δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐτησίων λεγάτων ψηφίζεσθαι τὸν χρόνον, οὐχὶ ἐξ οὗ κατελείφθησαν, ἀλλ' ἐξ ὅτου ἐτάχθη ἡ ἀγωγή. † τίκτεται δὲ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. βούλεται δὲ τὸν ἐμφυτευτὴν μὴ ἀντιθεῖναι τὴν χρονίαν παραγραφήν, μηδὲ τὸν μισθωτόν, ἢ τὸν διοικητὴν τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων, ἀλλὰ ὁποτεδήποτε πληρουμένου τοῦ χρόνου τῆς ἐμφυτεύσεως, ἢ τῆς μισθώσεως, ἀποδίδοσθαι τὸ πρᾶγμα.

† ὑπὸ ἡμέραν.

† γνωσιμαχικήν.

† τούτων.

† τίκτεται.

η.

Εἴ τις ἀγορασίας, ἢ δωρεᾶς, ἢ ἄλλου οἱουδήποτε συναλλάγματος † τίτλον, πρᾶγμα τίποτε πίστει καλῇ ἐπὶ δέκα ἢ εἴκοσι ἐνιαυτοὺς κατέσχε, καὶ τὴν τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφὴν κατὰ τῶν δεσποτῶν αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἢ τῶν δανειστῶν, τῶν τὴν ὑποθήκην αὐτοῦ προτεινομένων ἑαυτῷ ἐκτήσατο, καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τύχην τὴν νομὴν ἐκείνου τοῦ πράγματος ἀπώλεσε: δύνασθαι αὐτὸν καὶ ἀγωγὴν εἰς ἐκδικήτιον τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἔχειν θεσπίζομεν. τοῦτο γὰρ καὶ οἱ παλαιοὶ † (εἴ τις αὐτοὺς ὀρθῶς θεωρήσει) ἐθέσπιζον. εἰ δέ τις τὸ πρᾶγμα παύσεται νέμεσθαι, οὗ τινος ὁ δεσπότης, ἢ ὅστις ὑποκείμενον αὐτὸ εἶχε, τῇ παραγραφῇ τῶν λ. ἢ μ. ἐνιαυτῶν ἐξεβλήθη: τὴν εἰρημένην βοήθειαν οὐκ ἀδιακρίτως, ἀλλὰ μετὰ μεμετρημένης διαιρέσεως αὐτῷ παρέχειν θεσπίζομεν: ἵνα εἰ μὲν πίστει καλῇ ἐξ ἀρχῆς τοῦτο τὸ πρᾶγμα διακατέσχεν, ὁμοίας δυνηθείη χρήσασθαι βοηθείας. ἐὰν δὲ πίστει κακῇ τοῦτο ἀπέλαβε, ἀνάξιος ταύτης δόξει. οὕτω μέντοι, ἵνα καὶ ὁ καινὸς νομεύς, εἰ μὲν αὐτὸς τοῦ πράγματος δεσπότης ἐξ ἀρχῆς ἦν, ἢ ὑποκείμενον αὐτὸ εἶχε, καὶ τῇ τῆς μνημονευθείσης παραγραφῆς ἀνάγκῃ ἐξωσθεὶς ἐστι, τὸ κέρδος τῆς διακατοχῆς ἑαυτῷ προσπορίσει. ἐὰν δὲ μηδὲν δίκαιον ἐν τῷ αὐτῷ πράγματι καθ' οἱονδήποτε καιρὸν ἔσχεν, τότε ἐξουσία εἴη τῷ πρώτῳ δεσπότῃ, ἢ τῷ δανειστῇ, ὅς τις ὀνόματι ὑποθήκης τὸ πρᾶγμα ἐνεχόμενον ἔσχε, καὶ τοῖς κληρονό-

† τίτλον.

ἃ γὰρ ἑκουσίως αὐτὸ ἀπενέσατο τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἔτι ἔχει παραγραφήν.

† νέμει, ἤτοι.

cariam, donec debitor uiuit, non excludatur. Post mortẽ uero debitoris, opponitur ei XXX. annorum præscriptio. Si autem posterior creditor non solum opponere uoluerit tẽpus, per quod ipse possedit post debitoris obitum, uerumetiam id, quo ipso uiuente detinuit: tunc annorũ XL. exceptionem anteriori creditori opponi iubet. In condicionalibus autem, uel sub die contractibus, computari iubet posteaquam condicio exstiterit, aut dies lapsa sit. Similiter iubet tam in dote, quam ante nuptias donatione, post coniugij dissolutionem mulieri earumdem præscriptionum tempus computari. Itidem præcipit, ut quatenus sine uiolentia quis res sibi suppositas tenet, temporis ei præscriptio non opponatur. Quod si debitor secundam ad agnoscẽdum debitum suum cautionem exposuerit, rursus illarum præscriptionum tempus interrumpit. Iubet & in annuis legatis computari tempus, non ex quo relicta fuerint, sed ex quo instituta sit actio. quæ quidem in singulos annos nascitur. Præterea uult, ut emphyteuta non opponat præscriptionem longi temporis, nec conductor, uel rerum alienarum procurator; sed quandocumque cõpleto emphyteuseos aut conductionis tempore, rem ipsam reddat.

VIII.

Si quis emtionis, uel donationis, uel alterius cuiuscumque contractus titulo, rem aliquam bona fide per decem uel uiginti annos possederit, & longi temporis exceptionem contra dominos ipsius rei, uel creditores hypothecam eius prætendentes, sibi adquisierit: posteaque fortuito casu possessionem eius rei perdiderit: posse eum etiam actionem ad uindicandam rem eamdem habere sancimus. hoc enim & ueteres leges, si quis eas recte inspexerit, sanciebant. Quod si quis eam rem desierit possidere, cuius dominus, uel is qui suppositam eam habebat, exceptione XXX. uel XL. annorum expulsus est: prædictum auxilium non indiscrete, sed cum moderata diuisione ei præstari censemus: ut si quidem bona fide ab initio eam rem tenuerit, simili possit uti præsidio. Sin uero mala fide eam adeptus est, indignus eo uideatur, ita tamen, ut & nouus possessor, siquidem ipse rei dominus ab initio fuit, uel suppositam eam habebat, & memoratæ exceptionis necessitate expulsus est; commodum detentionis sibi adquirat. Sin uero nullum ius in eadem re quocumque tempore habuit, tunc licentia sit priori domino, uel creditori qui nomine hypothecæ rem obligatam habuit, & heredi-

Nam si sponte sua rem possidere desierit, non amplius exceptionem habuerit.

bus eorum, ab iniusto detentatore eam uindicare: non obstante ei, quod prior possessor triginta uel quadraginta annorum exceptione eum remouerat: nisi ipse iniustus possessor triginta uel quadraginta annorum ex eo tempore computandorum, ex quo prior possessor, qui euicit, ea possessione cecidit, exceptione munitus est. Sed hæc super illis detentatoribus censemus, qui sine uiolentia rem eamdem nacti sunt. Nam si quis uiolenter eam abstulerit, omni modo licebit priori possessori sine ulla distinctione eam uindicare. Sed & si quis non per uim, sed per sententiam iudicis eam obtinuerit, ea tantum occasione, quod absens prior possessor ad litem uocatus minime responderit: licebit ei & ad similitudinem ceterorum, qui rei dominium habent, intra annum se offerenti, cautionemque suscipiendæ litis danti, eamdem rem recipere, superque ea cognitionalia subire certamina.

IX.

Exceptionem XXX. *uel* XL. *annorum in illis cōtractibus, in quibus usuræ promissæ sunt, ex illo tempore initiū capere sancimus; ex quo debitor usuras minime persoluit.*

X.

Sæpe quidam suos obnoxios in iudicium uocantes, & iudiciarijs certaminibus motis, non ad certum finem lites producunt, sed taciturnitate in medio tempore adhibita, propter potentiam forte reorum, uel suam imbecillitatem, uel alios quoscumque casus, quum fortis humanæ multi sint, qui nec dici, nec numerari possunt: deinde iure suo lapsi esse uidebantur eo, quod post cognitionem nouissimam triginta annorum spatium effluxerit, & huiusmodi exceptione opposita suas fortunas ad alios translatas uidentes, merito quidem, sine remedio autem lugebant. Quod nos corrigentes, eamdem exceptionem, quæ ex XXX. *annis oritur, in huiusmodi casu opponi minime patimur. Sed licet personalis actio ab initio fuerit instituta, eam tamen in quadragesimum annum extendimus: quum non similis sit qui penitus ab initio tacuit, et qui & postulationem deposuit, & in iudicium uenit, & ..... certamina, litem autem implere per quosdam casus præpeditus est. Sed licet ipse actor defecerit, tamen sua posteritati huius caussa cursum eum relinquere posse definimus, ut eius heredibus uel successoribus liceat eam adimplere, nullo modo triginta annorum exceptione sublata. Quod tempus (id est, quadraginta*

μοις αὐτῶν, ἐκ τοῦ ἀδίκως διακρατήσαντος τοῦτο διεκδικῆσαι, μὴ ἀντικειμένου † αὐτοῦ, ὅτι ὁ πρῶτος νομεὺς τριάκοντα ἢ μ. ἐνιαυτῶν παραγραφῇ αὐτὸν ἀπεκίνησεν: εἰ μὴ ἄρα αὐτὸς ὁ ἄδικος νομεὺς, λ. ἢ μ. ἐνιαυτῶν ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ ψηφιζομένων, ἐξ οὗ ὁ πρῶτος νομεὺς (ὅς τις καὶ † ἐνίκη) ταύτης τῆς νομῆς ἐξέπεσεν, παραγραφῇ ὠχυρωμένος ἐστίν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ ἐκείνων τῶν νομέων κρίνομεν, οἵτινες χωρὶς βίας τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐπελάβοντο. καὶ γὰρ εἴ τις κατὰ βίαν αὐτὸ ἀφείλετο, παντὶ τρόπῳ ἔξεστι τῷ προτέρῳ νομεῖ χωρίς τινος διαστάσεως τοῦτο ἐκδικῆσαι. εἰ δὲ καί τις μὴ κατὰ βίαν, ἀλλ' ἐξ ἀποφάσεως δικαστοῦ τοῦτο κατέχει, πλὴν ἐκ ταύτης τῆς προφάσεως, ὅτι ἀπὼν ὁ πρῶτος νομεὺς, καὶ εἰς τὴν δίκην κληθεὶς, οὐδαμῶς ἀπεκρίνατο: ἐξέσται αὐτῷ κατὰ μίμησιν τῶν λοιπῶν. οἵτινες τὴν τοῦ πράγματος δεσποτείαν ἔχουσιν, εἴσω τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑαυτὸν προσφέροντι, καὶ ἀσφάλειαν τοῦ ὑποδέξασθαι τὴν δίκην διδόντι, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐπαναλαβεῖν, καὶ περὶ τούτου διαγνωστικοὺς ὑπεισελθεῖν ἀγῶνας. θ.

Τὴν παραγραφὴν τῶν λ. ἢ μ. ἐνιαυτῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς συναλλάγμασιν, ἐν οἷς τόκοι ὁμολογηθέντες εἰσὶν, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου λαμβάνειν ἀρχὴν θεσπίζομεν, ἐξ οὗ ὁ χρεώστης τόκους † κατέλαβεν οὐδαμῶς. ι.

Πολλάκις τινὲς τοὺς ἰδίους ὑπευθύνους εἰς δικαστήριον καλοῦντες, καὶ δικαστικῶν ἀγωνιῶν κινηθέντων, οὐκ εἰς ῥητὸν τέλος τὰς δίκας προάγουσιν, ἀλλὰ σιωπῆς ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ γινομένης, διὰ τὴν δυναστείαν ἴσως τῶν ἐναγομένων, ἢ τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν, ἢ ἄλλας τινὰς οἵας δήποτε περιστάσεις, ὁπότε τοῦ ἀνθρωπίνου κλήρου πολλαί εἰσιν, αἵτινες οὔτε λεχθῆναι, οὔτε ἀπαριθμηθῆναι δύνανται: ἔπειτα τοῦ ἰδίου δικαίου ἐλιωθηκότες ἐδόκουν διὰ τοῦτο, ὅτι μετὰ τὴν ἐσχάτην διάγνωσιν, τριάκοντα ἐνιαυτῶν διάστημα ἐρρύη, καὶ τῆς τοιαύτης παραγραφῆς ἀντιτεθείσης, τὰς ἰδίας ὑποστάσεις εἰς ἄλλους μετενεχθείσας ὁρῶντες, ἀξίως μὲν, πλὴν χωρὶς θεραπείας ἐπένθουν. ὅπερ ἡμεῖς ἐπανορθοῦντες, τὴν † αὐτῶν παραγραφὴν, ἥτις ἐκ τῶν λ. ἐνιαυτῶν τίκτεται, ἐν τῷ τοιούτῳ θέματι ἀντιτεθῆναι οὐδαμῶς ἀνεχόμεθα. ἀλλ' εἰ καὶ προσωπικὴ ἀγωγὴ ἔτυχεν ἐξ ἀρχῆς κινηθεῖσα, ὅμως αὐτὴν εἰς τεσσαρακοστὸν ἐνιαυτὸν ἐκτείνομεν: ὁπότε οὐκ ἔστιν ὅμοιος ὅς τις παντελῶς ἐξ ἀρχῆς ἐσιώπησεν, ἐκείνῳ ὅς τις καὶ αἰτίασιν ἀπέθετο, καὶ εἰς δικαστήριον ἀπῆλθεν...... ἀγῶνας, τὴν δὲ δίκην πληρῶσαι διά τινας τύχας ἐμποδισθείς ἐστιν. ἀλλ' εἰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐνάγων ἀπαντήσει, τῇ ἰδίᾳ ἀπογονῇ τῆς τοιαύτης αἰτίας τὸν δρόμον αὐτὸν καταλιμπάνειν δύνασθαι ὁρίζομεν: ἵνα τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ ἢ τοῖς διαδόχοις ἐξείη ταύτην πληρῶσαι, μηδενὶ τρόπῳ † τὴν τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν παραγραφὴν ἀναιρεθείσης. ὅν τινα χρόνον (τουτέστι τῶν μ. ἐνιαυ-

† αὐτῷ.
† ἐνίκησε.
† κατέβαλεν.
† αὐτὴν.
† τῆς τῶν λ. ἐνιαυτῶν παραγραφῆς ἀναιρεθείσης.

μ. ἐνιαυτῶν διάστημα) ἐξ ἐκείνε συναριθμεῖσθαι κελεύομεν, ἐξ ἧ ἡ ἐσχάτη προῆλθε διάγνωσις, μεθ' ἣν ἑκάτερον μέρος ἐρραθύμησεν.

ια.

Θεσπίζομεν, εἴ τις κακῇ πίστει πράγματα νεμόμενος ἢ κατὰ πρᾶσιν, ἢ κατὰ δωρεὰν, ἢ ἄλλως, ταῦτα ἐκποιήσει, ὁ δὲ νομίζων τὰ αὐτὰ πράγματα προσήκειν ἑαυτῷ, τοῦτο γινώσκων, ἐντὸς ι. ἐνιαυτ. μεταξὺ παρόντων, καὶ κ. μεταξὺ τῶν ἀπόντων, μὴ διαμαρτύρηται κατὰ τὰς νόμους τὸν ἀγοραστὴν, ἢ τὴν δωρεὰν δεχόμενον, ἢ ἐκεῖνον, εἰς ὃν τὰ πράγματα ἄλλῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ μετενεχθείη: τὸν τὰ τοιαῦτα πράγματα κομιζόμενον, βεβαίως ταῦτα ἔχειν μετὰ τὴν τῆς δεκαετίας δηλονότι ἐπὶ τῶν παρόντων, καὶ τῆς εἰκοσαετίας ἐπὶ τῶν ἀπόντων παραδρομήν. εἰ δὲ ἀγνοεῖ ὁ ἀληθὴς τῶν ἐκποιηθέντων πραγμάτων δεσπότης, καὶ ὅτι τὰ πράγματα αὐτῷ προσήκει, καὶ ὅτι γέγονεν ἡ ἐκποίησις: κελεύομεν τοῦτον μὴ ἀποκλείεσθαι, πλὴν εἰ μὴ διὰ τῆς παραγραφῆς τῆς τριακονταετίας, μὴ δυναμένου λέγειν τοῦ τὰ πράγματα τούτῳ τῷ τρόπῳ νεμομένου, ὅτι αὐτὸς καλῇ πίστει νέμεται, ὁπότε παρὰ τοῦ κακῇ πίστει νεμηθέντος ταῦτα ἐκομίσατο. περὶ δὲ τῆς παραγραφῆς τῆς δεκαετίας, ταῦτα διατυπῶσαι συνείδομεν, ὥστε εἴ τις ἐν τῇ εἰρημένῃ τῆς δεκαετίας χρονικῇ παραγραφῇ ἐπί τινας μὲν ἐνιαυτὰς παρὼν εἴη, ἐπί τινας δὲ ἀπὼν, ἄλλους τοσούτους αὐτῷ ἐνιαυτὰς πρὸς τῇ δεκαετίᾳ προστεθῆναι, ὅσους ἐξ αὐτῆς τῆς δεκαετίας ἀπὼν γέγονεν.

ΤΙΤΛ. ιε. κεφ. α.

† προσωπικαί. Ἡ διάταξις κελεύει ἵνα καὶ πᾶσαι αἱ † πρόσκαιροι παραγραφαὶ, ἃς ἑρμηνεύοντές τινες, ἔλεγον μετὰ τριακοντα ἐνιαυτὰς ταύτας κινεῖσθαι, λ. ἐνιαυτοῖς περαιῶνται, εἰ μὴ ἄρα ἐν τῷ μεταξὺ κατενεχθεῖσαι εἰς δικαστήριον καὶ † ἀγῶνας τυχοῦ, καὶ ἐσιωπήθησαν. ζητοῦμεν γὰρ μεταξὺ δικαστηρίου οὐκέτι λ. ἀλλὰ μ. ἐνιαυτὰς παραδραμεῖν. αἱ δὲ ἀγωγαὶ ἁρμόζουσαι τοῖς ὑπεξουσίοις προφάσει τῶν πραγμάτων τῶν μὴ προσπορίζομένων τοῖς πατράσι, μὴ ἀντικειέσθωσαν. εἰ μὴ ἐξ οὗ γινόμενοι αὐτεξούσιοι, ἠδύναντο κινεῖν τὰς ἀγωγάς.

† ἀγωνισθεῖεν.

Ἡ διάταξις κελεύει, ἵνα ὁσάκις ἄν τις οὐ δύνηται ἐναγαγεῖν, ἢ διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ νεμομένου, ἢ διὰ τὴν ἡλικίαν, ἢ διὰ τὴν μανίαν, ἢ διὰ τὴν δυναστείαν, προσελθεῖν τῷ ἄρχοντι ἢ τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ τῷ ἐκδίκῳ τῆς πόλεως. εἰ δὲ ἀπολιμπάνονται, δημοσίᾳ προθήσει τὸν λίβελλον ἔνθα οἰκεῖ ὁ νεμόμενος, εἰ μὲν ἔχει ἡ πόλις ταβουλαρίους, ὑπογεγραμμένον χειρὶ τῶν ταβουλαρίων. εἰ δὲ μὴ ἔχει, ὑποτάξει αὐτῷ τριῶν μαρτύρων ὑπογραφάς: καὶ διαρρήγνυσι τὸν χρόνον τῆς τριετίας, ἢ δεκαετίας, ἢ εἰκοσαετίας, ἢ λ. ἢ μ. ἐνιαυτῶν, πάντων τῶν ἄλλων τῶν εἰρημένων ἐπὶ ταύτης τῆς παραγραφῆς, ἰσχυόντων.

annorum spatiū) ex eo numerari decernimus, ex quo nouissima processit cognitio, postquam utraque pars cessauit.

XI.

Sancimus, ut si quis mala fide res possidens, uel per uenditionem, uel per donationem, uel aliter, alienauerit eas; is uero, qui eas res ad se pertinere putet, hoc ipsum sciens, intra X. annos inter præsentes, & XX. annos inter absentes, non secundum leges contestatus fuerit emtorem, uel eum qui donationem accepit, uel ad quem ea res quocumque modo peruenerint; qui res eas adeptus sit, firmiter illas obtineat post decennij, scilicet inter præsentes, & XX. annorum inter absentes decursum. Quod si uerus rerum alienatarum dominus ignoret, tum quod res ad se pertineant, tum quod intercesserit alienatio: iubemus, ut hic non excludatur, extraquam per annorum XXX. præscriptionem; non admittendo, ut is, qui res hoc modo possidet, se bona fide possidere dicat: quum eas a malæ fidei possessore nactus sit. De præscriptione uero decennij hac uisum est decernere, ut si quis umquam in prædicta temporali decennij præscriptione per aliquot annos præsens sit, per aliquot absens: alij totidem anni ad decennium adyciantur, quot annis ex ipso decennio abfuit. Nouel. 119. cap. 7.

TIT. XV. cap. I.

*Constitutio iubet, ut omnes * personales exceptiones, quas quidā interpretatione sua post annos XXX. institui dicebant, annis XXX. concludantur; nisi medio tempore deducta in iudicium fuerint, & certamina acceperint, posteaque silentio tradita sint. Requirimus enim inter iudicium non amplius annorum XXX. sed XL. decursum. Actionibus uero, quæ filijsfamiliarum competunt ratione rerum, quæ patribus non adquiruntur, nulla præscriptiones opponantur; nisi ex quo sui iuris facti, actiones mouere potuerunt.* L. 1. §. 1. C. de anno. exc. * al. temporales.

Constitutio iubet, ut quoties quis agere non potest, uel propter absentiam possessoris, uel propter ætatem, uel propter furorem, uel propter potentiam; præsidem adeat, uel episcopum, uel defensorem ciuitatis. Sin autem illi abfuerint, publice libellum proponat, ubi domicilium possessor habet, tabulariorum manu subscriptum, si tabularios ciuitas habeat: si nullos habeat, trium testium subscriptiones adhibeat: & interrumpet tempus siue trienny, siue decenny, siue uicenny, siue XXX. uel XL. annorum: omnibus alys, quæ de hac præscriptione dicta sunt, in suo robore durantibus.

Si quis multas habens actiones, de aliquibus libellum obtulerit; omnes perpetuas reddit. Et quidem amplius ait constitutio, licet is, qui personales, & de proprietate, & hypothecarias actiones habet, libellum offerat, quo contineatur, eum personales instituere, uel de proprietate, uel hypothecarias: non tamen ei hanc omissionem aliarum nocere.

TIT. XII. tractat
DE ADQVIRENDO PER ALLVVIONEM DOMINIO. cuius
II. cap. dicitur:

Lub. C. de allu. *Si qui quocunque loco per alluuionem terram adquisierint, eius domini fiũt, nec ipsius nomine functiones fisco praestant. Quod si antea locus a palude obrutus erat, uel pascuis adscriptus, possessorum uero sumtibus iam fertilissimus factus sit: nec illius nomine functiones exigendae sunt. Quinetiam pœna contra legis huiusce temeratorem auri L. librarum esto.*

Legito & lib. LI. tit. III.

DE PRO EMTORE.
TIT. XI. cap. I.

D. eod. *Qui litis aestimationem obtulit, pro emtore possidet. Item, Pro emtore possidet, qui emit, non existimans se emere.*

DE DERELICTIS.
TIT. VII. cap. I.

D. eod. *Quod pro derelicto habui, meum non est, sed fit occupantis. nam quibus modis adquirimus, hisdem & amittimus.*

II.

Qui scit pro derelicto quid habitum, id ipsum adquirit. nam esse desinit omittentis, & fit occupantis.

BASILICORVM
LIBER LI.

DE EXCEPTIONIBVS ET replicationibus.
TIT. I. cap. I. & III.

Reus in exceptionibus actor est. Exceptio solet excludere, quae in intentionem condemnationemue deducta sunt. Replicatio nihil aliud est, quã exceptio opposita exceptioni rei. ac multa dantur, replicantibus inuicem litigatoribus.

IIII.

Exceptionũ aliae temporales sunt, quae ad certum tempus opponuntur, & dilationẽ tribuũt. ut quae actionem differunt. quales sunt pactorum exceptiones. Aliae sunt perpetuae, quae actori oppositae, semper actionem ab eo motam perimunt. qualis est doli mali & metus exceptio,

Ἐάν τις πολλὰς ἔχων ἀγωγὰς, περί τινων ἐπιδῷ λίβελλον, πάσας διηνεκεῖς ἀποτελεῖ. καὶ τὸ πλέον λέγει ἡ διάταξις: ὅτι κἂν ἔχων προσωπικὰς καὶ περὶ δεσποτείας καὶ ὑποθηκαρίας, ἐπιδῷ λίβελλον ἔχοντα ὅτι τὰς προσωπικὰς κινεῖ, ἢ ὅτι τὰς περὶ δεσποτείας κινεῖ, ἢ ὅτι τὰς ὑποθηκαρίας, οὐδὲ αὐτὴ ἡ ὑπεξαίρεσις ἀδικεῖ αὐτόν.

ΤΙΤΛΟΣ ιϛ. διαλαμβάνει
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚ ΠΡΟΣΧΩΣΕΩΣ ΗΤΟΙ ΠΡΟΣΚΛΥΣΕΩΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ. οὗ τινος ἐν τῷ
β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐάν τινες ὁπουδήποτε διὰ προσχώσεως προσκτήσωνται γῆν, δεσπόται αὐτῆς γίνονται, καὶ οὔτε δημόσια ὑπὲρ αὐτῆς συντελοῦσιν. εἰ δὲ καὶ πρότερον ἦν τόπος ὑπὸ λίμνης κατεχόμενος, ἢ εἰς βοσκὴν ἀπεγράφη: δαπανήμασι δὲ τῶν κεκτημένων νῦν κάλλιστος ἐγένετο. οὐδὲ ὑπὲρ τούτου χρὴ συντελείας ἀπαιτεῖσθαι. ἔτι δὲ πρόστιμον κατὰ τοῦ παραβαίνοντος τὸν νόμον, πεντήκοντα λιτρῶν χρυσίου.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. να. τίτλ. γ.

ΠΕΡΙ ΑΝΤΑΓΟΡΑΣΤΟΥ.
Τίτλος δ. κεφάλ. α.

Ὁ διδοὺς τὴν τῆς δίκης διατίμησιν, ἀντὶ τοῦ ἀγοραστοῦ νέμεται. καὶ ὅτι ὡς ἀγοραστὴς νέμεται, ὁ ἀγοράσας οὐχ ὑπονοῶν ἀγοράσαι.

ΠΕΡΙ ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΩΝ.
Τίτλου ζ. κεφάλ. α.

Ὃ ἐγκατέλιπον οὐκ ἔτι ἐστὶν ἐμὸν, τοῦ δὲ προκαταλαμβάνοντος γίνεται. ὡς γὰρ κτώμεθα, οὕτω καὶ ἀποκτώμεθα. β. — ἀνάγνωθι καὶ τὸ περὶ ἀντεστιάσεως.

Ὁ εἰδὼς ἐγκαταλελεῖφθαι τι, κτᾶται αὐτό. παύεται γὰρ εἶναι τοῦ καταλιπόντος, καὶ γίνεται τοῦ κρατοῦντος.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. να.
ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ ἀντιπαραγραφῶν.
Τίτλος α. κεφαλ. α. καὶ γ.

Ὁ ἐναγόμενος ἐν ταῖς παραγραφαῖς ἐνάγων ἐστίν. ἡ παραγραφὴ † ἀποκλείειν εἴωθε τὰ ἐν τῇ ἐπιτάσει καὶ τῇ καταδίκῃ κατεσπευσμένα. ἡ ἀντιπαραγραφὴ, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ παραγραφὴ ἀντιτιθεμένη τῇ παραγραφῇ τοῦ ἐναγομένου. καὶ πολλαὶ δίδονται ἀντιπαραγραφομένων ἀλλήλοις τῶν δικαζομένων. † ἀποκλείειν.

δ.

Τῶν παραγραφῶν αἱ μέν εἰσι πρόσκαιροι μέχρι φανεροῦ χρόνου ἀντικείμεναι, αἵτινες καὶ ὑπέρθεσιν παρέχουσιν, ὡς αἱ ἀναβαλλόμεναι τὴν ἀγωγὴν, ὁποῖαι εἰσὶν αἱ περὶ συμφώνων παραγραφαί. αἱ δὲ † διηνεκῶς, ἀντικείμεναι τῷ ἐνάγοντι, ἀεὶ τὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ κινουμένην ἀγωγὴν ἀναιροῦσαι. οἷον ἡ τοῦ δόλου παραγραφὴ, καὶ ἡ τοῦ φόβου, † διηνεκῶς.

καὶ ἡ

καὶ ἡ περὶ πράγματος κεκριμένου, καὶ αἱ τὸ γεγονὸς ὡς παράνομον διαβάλλουσαι, καὶ αὐτὸ τὸ χρέος εἰς τέλειον συγχωροῦσαι τοῦ συμφώνου. αἱ δὲ πρόσκαιροι καὶ μειωτικαί, ὡς ἡ τοῦ προσκαίρου συμφώνου, καὶ αἱ περὶ φροντιστῶν ἤτοι ἐντολέων.

η.κεφ. θεμ. γ.

Οὐ πάντως ὁ παραγραφόμενος, δοκεῖ συντίθεσθαι τῇ ἐπιτάσει τοῦ ἀντιδίκου.

ΤΙ'ΤΛΟΣ β.κεφάλ. κς.

Ἐὰν ὁ διοικῶν ἀλλότρια παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ἐναγάγῃ, καὶ μὴ δεκτὸν ἡγήσηται, ἀλλ' αὖθις ἐντείληται αὐτῷ κινῆσαι: οὐκ ἀντίκειται ἡ περὶ κεκριμένων παραγραφή. ἐὰν κινήσω κατὰ σοῦ ὡς ἔχων δίκαιον ἐπὶ ι. πόδας ὑψοῦν τὸν οἶκόν μου: καὶ μετὰ ταῦτα κινῶ ὡς ἔχων δίκαιον ἐπὶ κ. πόδας ὑψοῦν: ἐκβάλλομαι τῇ περὶ τῶν κεκριμένων παραγραφῇ.

ΤΙ'ΤΛΟΣ γ. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ' ΤΩ͂Ν ΩΣ ΑΠΟ' ΧΡΟΝΙ'ΑΣ ΝΟΜΗ͂Σ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΜΕ'ΝΩΝ.

ὃν μετ' οὐ πολὺ εὑρήσεις.

ΤΙ'ΤΛΟΣ δ.

ΠΕΡΙ' ΤΗ͂Σ ΔΟ'ΛΟΥ ΚΑΙ' ΦΟ'ΒΟΥ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ͂Σ, ΚΑΙ' ΤΟ'ΚΟΥ ΚΑΤΑΒΛΗΘΕ'ΝΤΟΣ, καὶ περὶ τοῦ ἐν εἰδήσει φυγάδα ἀγοράζοντος, καὶ περὶ τῶν ἐναγόντων, καὶ δικολόγων καὶ λοιπῶν παραγραφῆς.

ΤΙ'ΤΛΟΣ ε.

ΠΕΡΙ' ΤΗ͂Σ ΤΩ͂Ν ΒΙ'Α Η͂ ΔΟ'ΛΩ ΤΗ͂Σ ΝΟΜΗ͂Σ ΚΩΛΥΘΕ'ΝΤΩΝ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ͂Σ.

ΤΙ'ΤΛΟΣ ς.

ΠΕΡΙ' ΠΡΑΓΜΑ'ΤΩΝ ΚΑΘ' Ω͂Ν ἈΓΩΓΗ' ΟΥ' ΔΙ'ΔΟΤΑΙ: οἷον περὶ ὅρκων καὶ ἀνισχύρων ἐπερωτήσεων παραγραφή.

ΠΕΡΙ' ΧΗΡΩ͂Ν.

Τίτλου α. κεφάλαιον ις. θεμ. β.

Ἡ χήρα καὶ τὴν κατοίκησιν καὶ τὴν ἀξίαν ἐπέχει τοῦ τελευτήσαντος ἀνδρός, εἰ μὴ δευτερογαμήσῃ.

ΠΕΡΙ' ΤΩ͂Ν ΩΣ ΑΠΟ' ΧΡΟΝΙ'ΑΣ νομῆς παραγραφομένων.

Τίτλου γ. κεφ. η.

περὶ τῆς τῷ δημοσίῳ ἀντικειμένου χρόνου παραγραφῆς.

Ἐάν τις ἔσω τῆς τετραετίας προσαγγείλῃ κατὰ τοῦ νεμομένου πρᾶγμα, τὸ ἁρμόζον μὲν τῷ δημοσίῳ, μήπω δὲ ἐλθὸν ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ, καὶ ἀποστῇ, καὶ μετὰ τετραετίαν ἕτερος ἔλθῃ προσαγγέλλων, ἐκβάλλεται τῇ τῆς τετραετίας παραγραφῇ, εἰ μὴ συμπαιγνία τοῦ πρώτου ἐλέγχεται. ἀριθμεῖται δὲ ἡ τετραετία οὐκ ἐξ ὑπονοίας, ἀλλ' ἀφ' οὗ γέγονεν ἄκυρος ἡ διαθήκη, καὶ παρῃτήθησαν κατὰ βαθμὸν αἱ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχαί, ἢ παρῆλθεν ὁ ἐπ' αὐτῆς ὡρισμένος χρόνος.

& rei iudicatæ, & si quid contra leges factum esse dicetur, & pacti, quo debitum omnino remittitur. Illæ uero tẽporales & indicatiuæ sunt, uelut pacti conuenti temporalis, & procuratoria exceptio.

VIII. them. III.

Qui exceptione utitur, non omnino consiteri de intentione aduersary uidetur.

Tit. II. cap. XXVI.

Si is, qui aliena negotia gessit, ignorante domino actionem intenderit, nec dominus ratam habuerit, sed ei de integro mãdauerit, ut agat: exceptio rei iudicatæ nõ obstat. Si egero tecum, mihi ius esse ædes meas usque ad X. pedes altius tollere; ac postea egero, ius mihi esse usque ad XX. pedes altius tollere: exceptione rei iudicatæ summoueor. l. 25. D. de exc. rei iudic.

TIT. III. dicitur

DE PRAESCRIPTIONIBVS LONGAE POSSESSIONIS. quem paulo post inuenies.

TIT. IIII. dicitur

DE DOLI MALI ET METVS EXCEPTIONE, & usurarum solutarum, & eius qui fugitiuum sciens emit, & actorum, & causidicorum, & ceterorum exceptione.

TIT. V. tractat

DE EXCEPTIONE EORVM, QVI VI AVT DOLO POSSESSIONE PROHIBITI SVNT.

TIT. VI. dicitur

DE REBVS, QVARVM ACTIO NON DATVR. ut est exceptio iurisiurandi, & inutilium stipulationum.

DE VIDVIS.

EOD. I. TIT. cap. XVI.

Vidua tam domum, quam dignitatem uiri defuncti retinet, nisi ad secundas nuptias transierit.

DE PRAESCRIPTIONIBVS LONgæ possessionis.

TIT. III. cap. VIII.

De præscriptione temporis, quod fisco opponitur. l. 10. D. de diu. temp. præsc.

Si quis intra quatuor annos rem contra possessorem denuntiauerit, quæ ad fiscum illa quidem pertinet, sed nondum ab eo possessa est; ille uero desistente, post quatuor annos alius delator uenerit: quadrienny præscriptione summouetur. nisi præuaricatio prioris detegatur. Hoc autem quadriennium dinumeratur non ex [hominũ] opinione, sed ex quo irritũ factum est testamentum, & gradatim successiones ab intestato repudiatæ sunt, uel præstitutum tempus preterijt.

XII.

XII.

In omnibus fisci caussis præscriptio uiginti annorum opponitur, exceptis quibusdam, in quibus minora tempora lex statuit.

XIIII.

Non solum eius possessio, qui mihi uendidit, sed & illius qui ei uendidit, mihi accedit: si quidem continue possedimus. Nam si is, qui mihi uendidit, non possederit; præcedentis auctoris possessio mihi non proderit, sicut nec ei, qui omnino non possidet, possessoris prioris possessio prodest.

Legito & lib. LVI. tit. XIIII. cap. XXXI. cuius hæc uerba sunt:

l. ult. C. de fund. patrim.

Quisquis in quacumque diœcesi, uel prouincia, fundum principis patrimonialem, uel templi, uel agonotheticum, per annos XL. continuos, siue iusto, siue non iusto titulo possederit; firmiter eum teneat. Atque idem iuris esse statuimus, siue saluo canone, siue nō, per annos quadraginta possederit. quippe tuto eum retinebit.

Legito & lib. V. tit. II. cap. XXIII. cuius hæc uerba sunt:

De ecclesiasticis, nou. CXI.

Omnis actio religiosæ domui competens, siue personalis, siue hypothecaria sit, non excedit annos XL. præscriptionum temporalium, cuilibet tali religiosæ domui competentium; sua tamen interim tempora seruantium.

Legendus & lib. III. cap. III. in quo dicitur:

Nouella CXXXI. constitutione IIII.

Pro temporalibus autem præscriptionibus X. & XX. & XXX. annorum, sacrosanctis ecclesijs & alijs uenerabilibus locis solam annorum XL. præscriptionem opponi præcipimus.

Legito & lib. IX. tit. VI. cap. X. cuius hæc uerba sunt:

l. 13. D. quib. ex causs. in poss.

Emtor similis est ei, qui ex permutatione rē accepit. item is qui rem in solutum accepit, & qui lite æstimata retinuit, & qui ex caussa stipulationis est cōsequutus, non ob liberalitatem.

Legito & lib. XLVI. tit. III. cuius II. III. & IIII. cap. dicitur:

l. 2. D. de diuis. rer.

Quædam omnium sunt, quædam uniuersitatis, quædam nullius, quædam singulorum & omnium. aër, aqua profluens, mare, & flumina pene, & portus publici sunt. Vsus ripæ fluminis publicus est, ac liberum est cuilibet nauem appellere, onera in ripa reponere, retia siccare, per ipsa flumina nauigare, funes ex arboribus in ripa natis religare. Ripæ tamen, & arborum in ea proprietas illorum est, qui prædiorum domini sunt, quibus hærent.

ιβ.

Ἐν πάσαις ταῖς δημοσίαις † διαθήκαις κ. ἐτῶν ἀντίκειται παραγραφὴ, ἐξῃρημένων τινῶν, ἐφ' ὧν ἥττονα χρόνον ὁ νόμος ὁρίζει. † δίκαις.

ιδ.

Οὐ μόνον τοῦ πωλήσαντός μοι ἡ νομὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ πωλήσαντος αὐτῷ, προστίθεταί μοι, ἐὰν ἀδιακόπως πάντες νεμηθῶμεν. ἐὰν γὰρ ὁ πωλήσας μοι μὴ νεμηθῇ, οὐ συμβάλλεταί μοι ἡ τοῦ † πωλήσαντος αὐτῷ νομὴ, ὥσπερ τῷ μὴ παντελῶς νεμηθέντι, οὐ συμβάλλεται ἡ νομὴ τοῦ προκτήτορος. † πωλήσαντος.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον ιδ. κεφάλαιον λα. ἐν ᾧ φησίν.

Πᾶς ὁστισοῦν ἐν οἱᾳδήποτε διοικήσει, ἢ ἐπαρχίᾳ, ἔστι ἰδιόκτητον τοῦ βασιλέως ἀγρὸν, ἢ ἱερατικὸν, ἢ ἀγωνοθετικὸν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη συνεχῆ ἐὰν νεμηθῇ εἴτε ἐκ δικαίου τίτλου, εἴτε μὴ, βεβαίως αὐτὸν ἐχέτω. τὸ αὐτὸ φαμὲν, κἂν σωζομένου τοῦ κανόνος, κἂν τε μὴ, ἐνεμήθη ἐπὶ μ. ἔτη. ἀσφαλῶς γὰρ αὐτὸν ἕξει.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ε. τίτλον β. κεφάλαιον κγ. ἐν ᾧ φησίν.

Πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ † εἴτε ὑποθηκαρία ἐστὶν, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ μ. ἔτη τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ εὐαγεῖ προσκαίρων παραγραφῶν, φυλαττουσῶν μέντοιγε τοὺς οἰκείους χρόνους. περὶ ἐκκλησιαστικῶν νεαρὰ ρια. † ἄντι προσωπικὴ, ἄτε, ἐπ' αὐτ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον γ. κεφάλαιον γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἀντὶ δὲ τῶν χρονίων παραγραφῶν τῶν ι. καὶ κ. καὶ λ. ἐνιαυτῶν, ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς ἄλλοις σεβασμίοις τόποις, μόνην τὴν τῶν μ. ἐνιαυτῶν παραγραφὴν ἀντιτίθεσθαι προστάττομεν. νεαρὰ ρλα. διάταξις δ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον θ. τίτλον ϛ. κεφάλαιον ι. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅμοιός ἐστιν ὁ ἀγοραστὴς, καὶ ὁ ἐξ ἐναλλαγῆς λαβὼν, καὶ ὁ εἰς καταβολὴν, καὶ ὁ παρακρατήσας τῆς δίκης διατιμηθείσης, καὶ ὁ λαβὼν ἐξ ἐπερωτήσεως, οὐ κατὰ φιλοτιμίαν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μϛ. τίτλον γ. οὗ τινος ἐν τῷ β. καὶ γ. καὶ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὅτι τινὰ πάντων ἐστὶ, τινὰ τῆς ὁμάδος, τινὰ οὐδενὸς, τινὰ τῶν καθέκαστον πάντων εἰσίν. ὁ ἀὴρ, τὸ ῥέον ὕδωρ, ἡ θάλασσα, καὶ οἱ ποταμοὶ σχεδὸν καὶ οἱ λιμένες δημόσιοί εἰσιν. ἡ χρῆσις τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, δημοσία ἐστί. καὶ ἔξεστι τῷ θέλοντι προσορμίζειν πλοῖον, καὶ φορτία ἐν τῇ ὄχθῃ ἀποτίθεσθαι, καὶ τὰ δίκτυα ψύχειν, καὶ πλεῖν ἐν τοῖς ποταμοῖς, καὶ σχοῖνα δεσμεῖν ἐν τοῖς δένδροις τοῖς ἐν τῇ ὄχθῃ γινομένοις. ἡ μέντοι δεσποτεία τῆς ὄχθης, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ δένδρων, τῶν κυρίων ἐστὶ τῶν ἀγρῶν ἐν οἷς κεῖται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νη, τίτλον ις, ὅπερ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ ποταμῶν. φησὶ γὰρ καὶ περὶ ὄχθης καὶ περὶ τῆς φυομένης νήσου ἐν ποταμῷ.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. νβ.

ΠΕΡΙ' ἘΝΟΧΩ͂Ν ΠΑΝΤΟΙ'ΩΝ, Α'ΠΟ' συναλλάγματος καὶ ἁμαρτήματος τικτομένων. καὶ τίνες ἐνέχονται, καὶ τίνες οὐκ ἐνέχονται.

Τίτλος α. κεφάλ. α.

Αἱ ἐνοχαὶ ἢ ἀπὸ συναλλάγματος, ἢ ἀπὸ ἁμαρτήματος τίκτονται, ἢ ἀπὸ ἰδικοῦ νόμου ἐκ διαφόρων θεμάτων. αἱ ἀπὸ συναλλάγματος ἀγωγαὶ, ἢ ἐν πράγματί εἰσιν, ἢ ἐν ἐπερωτήσει, ἢ συναινέσει. ἐν πράγματι μὲν ὡς τὸ δάνειον, ὅπερ συνίσταται ἐν τοῖς ἀριθμεῖσθαι καὶ σταθμίζεσθαι καὶ μετρεῖσθαι δυναμένοις πράγμασι. καὶ τοῦ μὲν δανεισθέντος, δεσπόζει ὁ δανεισάμενος, καὶ αὐτ' αὐτοῦ τῷ δανειστῇ ἀποδίδωσι. καὶ ὡς ἂν ἀπόληται, τῷ χρεώστῃ κινδυνεύεται. τὸ δὲ κεχρημένον, μένει μὲν τοῦ δεδωκότος, χρεωστεῖ δὲ ἐπιμέλειαν ἐπὶ τῇ παραφυλακῇ αὐτοῦ ὁ λαβὼν, οἵαν τις δύναται ἐπιδείξασθαι, καὶ οὐ μόνον ἣν αὐτὸς ἐν τοῖς οἰκείοις ἔχει. εἰ δὲ συμβῇ τὸ πρᾶγμα τυχηρῶς ἀπολέσθαι, οἷον καταπτώσει, ἢ ἐμπρησμῷ, ἢ ναυαγίῳ: οὐχ ὑπόκειται, εἰ μὴ ἀμέλειαν ἐν αὐτοῖς ἐπλημμέλησεν: οἷον ἐπὶ ἄλλῳ λαβὼν, ἄλλως ἐχρήσατο. ἐὰν γὰρ ἄργυρον ἐπὶ τὸ ἄριστον ποιῆσαι χρήσηται, καὶ ἐπὶ ξένης αὐτὸν ἀπαγάγῃ, καὶ ἀπόληται ναυαγίῳ ἢ λῃστῶν ἐπιδρομῇ, ὑπόκειται. ἐνέχεται καὶ τῇ περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγῇ, καὶ ὁ παραθήκην λαβὼν, εἰς τὸ πρᾶγμα ἀποκαταστῆσαι. ὑπόκειται δὲ ἀπὸ μόνου δόλου, καὶ τῆς πλησιαζούσης τῷ δόλῳ ῥαθυμίας. καὶ αὐτὴ γὰρ δόλος ἐστί. τοῦτο δὲ, ἐπειδὴ χρήσει ἀγαθῇ ἔλαβε τὴν παραθήκην. καὶ ὁ δανειστὴς ἐπὶ ἀποκαταστάσει τοῦ ἐνεχύρου, τῇ περὶ πράγματος ἀγωγῇ ὑπόκειται. ἡ δὲ ἐν ἐπερωτήσει ἀγωγὴ συνίσταται, ὅταν ἐπερωτῶν μὲν γενέσθαι τι ἢ δοθῆναι. ἐνέχεται δέ τις ἢ ἰδίῳ ὀνόματι, ἢ ἀλλοτρίῳ: καὶ καλεῖται ἐγγυητής. ἐξ ἑκατέρων μερῶν συναινέσεως καὶ συμφωνίας ἐστὶ, πρᾶσις, ἀγορασία, μίσθωσις, καὶ ἐκμίσθωσις, περιτροπή. καὶ οὐ χρήζουσι κυριότητος ῥημάτων ἢ γραμμάτων, καὶ συνίσταται, καὶ μεταξὺ ἀπόντων, διὰ ἐπιστολῆς καὶ δι' ἀγγέλου.

δ.

Ἐξ ἁμαρτήματος τίκτεται ἀγωγὴ, οἷον ἡ περὶ κλοπῆς τὸ διπλάσιον ἀπαιτοῦσα ἀγωγὴ, ἢ ἐξ ὁμολογίας μὲν εἰς τὸ ἁπλοῦν, ἐξ ἀρνήσεως δὲ, τὸ διπλοῦν ἀπαιτοῦσα ἀγωγή.

λ.

Πᾶσα ἐνοχὴ ὑπὸ ἀδυνάτου αἵρεσιν τεθεῖσα, ἄκυρός ἐστιν.

SCHOLION.

Legito & lib. LVIII. tit. XVI. id quod in titulo de fluminibus inuenies. tractat enim & de ripa, & de insula in flumine nata.

BASILICORVM LIBER LII.

DE OMNIS GENERIS OBLIGATIONIBUS, ex contractu & delicto natis, tum quinam obligentur, qui non obligentur.

TIT. I. CAP. I.

Obligationes aut ex contractu, aut ex maleficio nascuntur, aut proprio quodam iure ex uarys casibus. Obligationes ex contractu uel re fiunt, uel stipulatione, uel consensu. Re, uelut in mutui datione, qua consistit in his rebus, qua numerari, appendi, mensurari possunt. Et quidem eius rei, qua mutuo data est, dominus fit is, qui mutuum accepit, & creditori soluit. Quocumque uero casu res perierit, debitoris est periculo. Ceterum quod utendum datum est, manet eius qui dedit, & is qui accepit, diligentiam rei custodienda debet, quantam maximam praestare potest; non eam dumtaxat, quam ipse suis in rebus adhibet. Si uero contigerit fortuito casu rem perire, uelut ruina, uel incendio, uel naufragio; non tenetur, nisi culpa eius interuenerit, puta quum ad aliud utendum accepit, & aliter usus est. Si enim argentum ad cenam quis instruendam utendu acceperit, & peregre profectus secum portauerit, idque uel naufragio, uel pradonum incursu perierit; tenetur. Is etiam, qui depositum accepit, in rem actione tenetur, ad rem ipsam restituendam. Tenetur autem dumtaxat nomine doli mali, & negligentia, qua dolo proxima est. nam & illa dolus est. atque hoc propterea, quod usu bono depositum acceperit. Creditor quoque de restituendo pignore in rem actione tenetur. Stipulatione uero contrahitur obligatio, quum quid fieri darive stipulor. Sed obligatur quis aut proprio nomine, aut alieno, qui fideiussor uocatur. Ex ambaru partium consensu mutuo sunt emtio, uenditio, locatio, conductio, mandatum. Nec proprietatem uerborum uel scriptura desiderant, atq. etiam inter absentes contrahuntur; per epistolam, & per nuntium. D. de oblig. & act.

IIII.

Ex maleficio nascitur obligatio, uelut furti in duplum actio, & ex confessione in simplum, ex infitiatione in duplum.

XXX.

Omnis obligatio, cui condicio impossibilis est interposita, nullius momenti est.

XLIII.

XLIII.

Obligationum fere quatuor caussae sunt. aut enim dies in his est, aut condicio, aut modus, aut accessio. Dies dupliciter inspicitur. Aut enim in initio, uelut a kalendis Martijs: aut ad finem, uelut usque ad kalendas. Non potest autem obligatio, uel legatum, ad certum quoddam tempus constitui: sed qui post tempus agit, pacti conuenti uel doli exceptione summouetur. quemadmodum & si solum tibi tradens, paciscar, ne impositum aedificium solum sequatur. Condicio uero efficaciter inseritur, quum obligatio constituitur, non quum iam ea perfecta est. Nam si stipulatus fuero C. aureos NISI NAVIS VENERIT, *naui ueniēte locus erit pacti conuenti, uel doli mali exceptioni. Modus est, quum seruum aut decem aureos stipulor. Nam altero soluto, tota obligatio interimitur; & quam diu utrumque est, alterum petere non possum. Accessio fit uel personae, uel rei. Rei, uelut quum X. aureos mihi stipulor. Personae, uelut quū mihi uel Petro X. aureos dari stipulor, aut Petro seruū. Et quaeritur, an seruo soluto Petro, ipso iure perimatur obligatio. Si ita stipuler,* SI FVNDVM MIHI NON DEDERIS, CENTVM AVREOS DARE SPONDES? *soli aurei sunt in stipulatione, fundus autem in solutione. ueluti quum stipulor,* SI NAVEM MIHI NON FECERIS, CENTVM AVREOS DARE SPONDES? *Si ex stipulatu seruum debens, eum ante moram manumisero; & decesserit prius, quam conueniret: non teneor. Ubi ex re uenit actio, tam furiosus quam pupillus obligantur etiam sine curatorū auctoritate. ueluti si communem fundum cum eis habeam, & aliquid in eum impendero, uel damnum in eo pupillus dederit. Nam actione communi diuidundo tenentur.*

LI.

Obligamur aut re, aut stipulatione, aut simul utroq., aut consensu, aut lege, aut iure praetorio, aut necessitate, aut ex delicto. Re, quum res intercedit. Stipulatione, quum stipulatio & congruens responsio. Re & stipulatione, quum utrumque. Consensu, ex uoluntate. Lege, quum obtemperantes uel aduersantes legi aliquid facimus. Iure praetorio, quum ex edicto Praetoris aut prohibitione, uel magistratuum aliquid fit. Necessitate, quibus non licet aliud facere, quam quod praeceptum est. uelut in necessario herede. Ex delicto, quum in facto quaestio consistit. Etiam nudus cōsensus obligationi sufficit, quamuis uerbis exprimi possit. Sed & nutu solo plerumque consistit.

μγ.

Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τέσσαρες εἰσὶν αἰτίαι τῶν ἐνοχῶν. ἢ γὰρ ἡμέρα ἔνεστιν αὐταῖς, ἢ αἵρεσις, ἢ τρόπος, ἢ προσθήκη. ἡ δὲ ἡμέρα διχῶς θεωρεῖται. ἢ γὰρ ἐν ἀρχῇ, ὡς ἀπὸ καλανδῶν μαρτίων, ἢ εἰς πέρας, ὡς ἕως τῶν καλανδῶν. οὐ δύναται δὲ ἐνοχὴ ἢ ληγάτον μέχρι τινὸς ῥητοῦ χρόνου συνίστασθαι, ἀλλ' ὁ μετὰ τὸν χρόνον ἐνάγων ἐκβάλλεται συμφώνου ἢ δόλου παραγραφῇ. ὥσπερ καὶ ὅτι παραδίδω σοι ἔδαφος, συμφωνήσω μὴ ἐπακολουθῆσαι αὐτῷ τὸ ἐπικείμενον οἰκοδόμημα. αἵρεσις δὲ ἰσχυρῶς ἐντίθεται, ἐν τῷ τὴν ἐνοχὴν συνίστασθαι, οὐ μὴν μετὰ τὸ περαιωθῆναι. ἐὰν γὰρ ἐπερωτήσω ἑκατὸν ΝΝ, ΕἊΝ ΜῊ Ἡ ΝΑΥ͂Σ ἜΛΘΗ: ἐρχομένης τῆς νηὸς, χώρα τῇ τοῦ συμφώνου ἢ τοῦ δόλου παραγραφῇ. τρόπος δέ ἐστιν, ὅταν ἐπερωτῶ δοῦλον, ἢ δέκα ΝΝ. ἑνὸς γὰρ καταβαλλομένου, ἡ πᾶσα ἐνοχὴ λύεται. καὶ ἐφ' ὅσον ἑκάτερόν ἐστιν, οὐ δύναμαι περὶ τοῦ ἑνὸς κινεῖν. προσθήκη γίνεται ἢ προσώπῳ, ἢ πράγματι. πράγματι, ὡς ὅταν ἐπερωτῶ ἐμαυτῷ ι. ΝΝ. προσώπῳ, ὡς ὅταν ἐμαυτῷ ἢ πέτρῳ ἐπερωτῶ τὸ δοθῆναι δέκα ΝΝ. ἢ πέτρῳ δοῦλον. καὶ ζητεῖται εἰ τοῦ δούλου καταβαλλομένου πέτρῳ, λύεται τῷ νόμῳ ἡ ἐνοχή. ἐὰν οὕτως ἐπερωτήσω, ἘᾺΝ ΜῊ ΔΩ͂Σ ΜΟΙ ΤῸΝ ἈΓΡῸΝ, ὉΜΟΛΟΓΕΙ͂Σ ΔΙΔΌΝΑΙ ἙΚΑΤῸΝ ΝΝ. τὰ ΝΝ. εἰσὶν ἐν ἐπερωτήσει: ὁ δὲ ἀγρὸς, ἐν καταβολῇ. ὥσπερ ὅτι ἐπερωτῶ, ἘᾺΝ ΜῊ ΠΟΙΉΣΗΣ ΜΟΙ ΠΛΟΙ͂ΟΝ, ὉΜΟΛΟΓΕΙ͂Σ ΔΙΔΌΝΑΙ ἙΚΑΤῸΝ ΝΝ. ἐὰν ἐξ ἐπερωτήσεως χρεωστῶν δοῦλον, πρὸ ὑπερθέσεως αὐτὸν ἐλευθερώσω, καὶ ἀποθάνῃ πρὶν ἐναχθῶ, οὐ κρατοῦμαι. ἡνίκα ἀπὸ πράγματος ἀγωγὴ φέρεται, καὶ ὁ μαινόμενος, καὶ ὁ ἄνηβος ἐνέχονται χωρὶς αὐθεντίας τῶν κηδεμόνων, ὡς ὅτι κοινὸν ἀγρὸν ἔχω μετ' αὐτῶν, καὶ δαπανήσω εἰς αὐτ(ὸν), ἢ ἄνηβος ζημίαν εἰς αὐτ(ὸν) ἐργάσηται. ἐνέχονται γὰρ τῇ τὰ ἐπίκοινα διαιρούσῃ ἀγωγῇ.

να.

Ἐνεχόμεθα ἢ πράγματι, ἢ ἐπερωτήσει, ἢ ἑκατέρῳ ἅμα, ἢ συμφώνῳ, ἢ νόμῳ, ἢ πραιτωρίως, ἢ ἀνάγκῃ, ἢ ἀπὸ ἁμαρτήματος. πράγματι, ὅτε πρᾶγμα παρεντίθεται. ἐπερωτήσει, ὅτε ἐπερώτησις καὶ σύμφωνος ἀπόκρισις. πράγματι καὶ ἐπερωτήσει, ὅτε ἑκάτερον. συμφώνῳ, ἀπὸ βουλήσεως. νόμῳ, ὅτε πειθαρχοῦντες ἢ ἐναντιούμενοι τῷ νόμῳ ποιοῦμεν. πραιτωρίως, ὅτε κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ πραίτωρος, ἢ τὴν κώλυσιν, ἢ τῶν ἀρχόντων τι γίνεται. ἀνάγκῃ, οἷς οὐκ ἔξεστι παρὰ τὸ διατεταγμένον ποιῆσαι, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου. ἀπὸ ἁμαρτήματος, ὡς ὅτε περὶ αὐτὸ τὸ γεγονός ἐστιν ἡ ζήτησις. καὶ γυμνὴ συναίνεσις ἀρκεῖ πρὸς ἐνοχὴν, εἰ καὶ δύναται ῥήμασιν ἐκφωνεῖσθαι. καὶ νεύματι μόνῳ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συνίσταται.

νγ.

Τὰ εἰκονικὰ συναλλάγματα, οὐδὲ ἐν ταῖς πράσεσιν ἐνοχοποιεῖ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μγ. τίτλον β. ἐν ᾧ φησὶν ΠΕΡΙ' ΕΝΕΧΟΜΕΝΩΝ ΔΥΟ. οὗ ἴνος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὅτι δύο τὴν αὐτὴν ὁμολογοῦσιν ἢ ἐπερωτῶσι ποσότητα, ἕκαστος αὐτῶν εἰς ὁλόκληρον χρεωστεῖται. ὅθεν τῇ τοῦ ἑνὸς ἀπαιτήσει, ἢ τῇ ἀποχῇ, πᾶσα ἡ ἐνοχὴ λύεται.

ια. κεφ. θεμ. β.

Ἐὰν μὴ πρόσκειται τῇ ὁμολογίᾳ τὸ ἕκαστον εἰς ὁλόκληρον ἐνέχεσθαι, οὐ γίνονται δύο ἐναγόμενοι: ἀλλὰ πρὸ βιρίλι πορτίονι ἐνέχονται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μβ. τίτλ. δ. κεφάλαιον ιδ. καὶ βιβλίον κδ. τίτλον γ. κεφάλαιον ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ δανείσας μισθωτῇς, οὐ δύναται τὸν δεσπότην αὐτῶν ἀπαιτεῖν: οὐδὲ ἐὰν παρόντος αὐτοῦ ἐδάνεισεν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ. οὗ ἴνος ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ φησίν.

Τὰ ἐξώπροικα τῆς γυναικὸς, οὐχ ὑπόκεινται ταῖς τοῦ ἀνδρὸς λειτουργίαις, ἀλλ᾽ οὐδὲ αἱ μητέρες ὑπὲρ τούτων ἐνάγονται. οὐδὲ ὁ ἀνὴρ ὑπὲρ τῶν τῆς γυναικὸς συναλλαγμάτων.

ζ.

Ὥσπερ ὁ υἱὸς οὐ κατέχεται ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς λειτουργιῶν, οὕτως οὐδὲ ὁ πατὴρ ἐκ τῶν τοῦ παιδός.

θ.

Ἐκ τῶν τοῦ πάτρωνος ἢ τοῦ δεσπότου συναλλαγμάτων, ἀπελεύθεροι ἢ δοῦλοι οὐ κατέχονται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ε. οὗ ἴνος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Τοῖς σοῖς δανεισταῖς, οἵτινες ἐν τῇ δουλείᾳ ἐδάνεισαν, οὐδεμία κατὰ σοῦ ἁρμόζει ἀγωγὴ, μάλιστα ἐπειδὴ τὸ πεκούλιον μὴ ληγατευθῆναί σοι θεματίζεις.

γ.

Τῶν ἐπαγγελθέντων σοι πραγμάτων παρὰ τοῦ δούλου σου, ἵνα αὐτὸν ἐλευθερώσῃς, εἰ μετὰ τὸ ἐλευθερῶσαι μὴ ἐπηρώτησας αὐτὸν, οὐδεμίαν κατ᾽ αὐτοῦ ἀπαίτησιν ἔχεις.

δ.

Ἐκ τῶν ἐν δουλείᾳ συναλλαγμάτων, μετὰ τὴν ἐλευθερίαν οὐδεὶς κατέχεται. ἐκ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνάγεται, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα: τὰ πταίσματα τῇ κεφαλῇ ἀποδοθῇ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ι. τίτλον δ. κεφάλαιον ια. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐνέχεται ἐλευθερωθεὶς, καὶ ἐφ᾽ οἷς ἀπέκλεψε τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν, καὶ τῇ ἀπαιτήσει τοῦ κλαπέντος, καὶ τῇ φανερώσει τοῦ πράγματος, ὡς ψηλαφῶν αὐτὰ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν.

LIII.

Contractus imaginarij nec in uenditionibus obligant.

Legito & lib. XLIII. tit. II. in quo tractatur DE DVOBVS REIS. Eius cap. II. dicitur:

Quum duo eamdem summam promittunt, aut stipulantur, in solidum singuli debentur. ideoque petitione unius, uel acceptilatione, tota soluitur obligatio. D. de duob. reu.

XI. cap. them. II.

Si cautioni non adiectum sit, singulos in solidum teneri: duo rei non fiunt, sed pro uirili portione tenentur.

Legito & lib. XLII. tit. IIII. cap. XIIII. Item lib. XXIIII. tit. III. cap. XV. in quo dicitur:

Qui colonis mutuum dedit, non potest ab ipsorum domino petere, nec si eo præsente crediderit.

Legito & tit. IIII. cuius III. cap. dicitur:

Extradotalia mulieris pro uiri oneribus obligata non sunt, nec matres pro eis tenentur, nec uir pro contractibus uxoris. L. 3. C. ne uxor. pro mar.

VII.

Sicut filius pro patris oneribus non tenetur, ita nec pater pro oneribus filij. L. 3. & 4. C. ne fil. pro pat.

IX.

Ex patroni uel domini contractibus, liberti uel serui non tenentur.

Legendus & tit. V. cuius II. cap. dicitur:

Creditoribus tuis, qui tibi in seruitute mutuam pecuniam crediderunt, nulla aduersus te actio competit: maxime quum peculiū tibi non esse legatum proponas. L. 2. C. an ser. pro suo.

III.

Promissarum tibi rerum a seruo tuo, ut eum manumitteres, si postea, quam manumisisti, stipulatus ab eo non es, nullam aduersus eum petitionem habes.

IIII.

Ex contractibus in seruitute celebratis, post manumissionem nemo tenetur. Ob delicta tamen conuenitur, propter regulam, cuius uerba sunt: Caput noxa sequitur.

Legendus & lib. X. tit. IIII. cap. XI. in quo dicitur:

Manumissus & earum rerum nomine, quas suppressit, actione furti in duplum, & condictione rei furtiuæ, & ad exhibendum tenetur; ueluti qui eas & manumissus contrectet. L. 11. D. de min.

P Nam

Nam ceteroqui ex delictis in seruitute factis, dominus aduersus manumissum actionem non habet.

DE ACTIONIBVS EX VARIIS caussis nascentibus.

Tit. eiusd. cap. XXIIII.

l.25.D.de obl. *Actionum genera duo sunt. Aut enim in rem sunt, & uindicationes dicuntur: aut personales, & condicticiæ appellantur.* Quid sit actio in rem. *In rem actio est, quæ rei nostræ petitionem habet, ac semper aduersus possessorem competit. Personalis est, qua cum eo agitur, qui obligatus est ad aliquid faciendum uel dandum. Item actionum quædam ex contractu nascuntur, quædam ex facto, quædam in factum sunt.* Quid ex contractu actio. *Ex contractu actiones sunt, quas sui lucri caussa quis contrahit emendo, uel uendendo, uel locando, uel ceteris similibus.* Quid ex facto actio. *Ex facto, uelut ubi quis deliquerit furtum iniuriamue committendo, uel damnum dando.* Quid in factum. *In factum actio est, ueluti quam patronus habet aduersus libertum, ab eo sine uenia in ius uocatus. Omnes autem actiones aut ciuiles sunt, aut prætoriæ. Pœnales omnes post litis contestationem in heredes transmittuntur.*

XLVIII.

Ex contractu uenientes actiones in heredes transeunt, licet delictum quoque contineant, ueluti quum tutor in tutela gerenda dolo fecerit, aut is apud quem depositum est, circa depositum. Quod si etiam qui aliena in potestate sunt, tale quid commiserint; non noxalis, sed de peculio actio competit.

L.

Quid sit actio. *Actio est ius persequendi iudicio, quod sibi debetur.*

Legendus & lib. LX. tit. XXXII. cap. III. cuius hæc uerba sunt:

Quid actio popularis. *Popularis actio est, qua populi ius tuetur.*

l.1.D.de pop.act. Legito & lib. XV. tit. II. in quo traditur

De actione Publiciana. DE ACTIONE PVBLICIANA.

Eius cap. I. dicitur:

D.de Public. in rem. *Qui per traditionem accepit a non domino, ex iusta caussa; nec usucepit: Publicianam habet. Nam qui usucepit, ciuilem habet. Item multis iuris modis dominium quis nanciscitur.*

III.

Ei qui ex iusta caussa rem consequutus est, & amisit; Publiciana datur.

XIII.

Ex quacumque iusta rerum adquirendarum caussa si rem nancti amiserimus, locus est Publiciana.

ἐπεί τοι γε περὶ τῶν ἁμαρτηθέντων ἐν δουλείᾳ, ἀγωγὴν οὐκ ἔχει κατὰ τοῦ ἐλευθερωθέντος ὁ δεσπότης.

ΠΕΡΙ ἈΓΩΓΩΝ ἘΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ αἰτιῶν συνισταμένων.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. κδ.

Ὅτι τῶν ἀγωγῶν β. γένη εἰσίν. ἢ γὰρ ἴν * ῥεμ εἰσί, καὶ καλοῦνται οὐινδικατίονες: ἢ περσωνικαί, καὶ καλοῦνται κονδικτίκιοι. ἐν πράγμασι ἀγωγή ἐστιν ἡ ἀπαίτησιν ἔχουσα πράγματος ἰδίου. ἥτις ἀεὶ κατὰ νομέως ἁρμόζει. περσωνικὴ δέ ἐστιν ἡ κινουμένη κατὰ τοῦ ἐνεχομένου εἰς τὸ ποιῆσαί τι ἢ δοῦναι. καὶ ὅτι τῶν ἀγωγῶν, αἱ μὲν ἀπὸ συναλλάγματος τίκτονται: αἱ δὲ ἀπὸ φάκτου. αἱ δὲ ἴν * φάκτουμ εἰσίν. ἀπὸ † συναλλάγματος ἀγωγαί εἰσιν, ἃς ἐπὶ κέρδει οἰκείῳ ποιεῖταί τις ἀγοράζων, ἢ πιπράσκων, ἢ μισθῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων. ἀπὸ * φάκτου, ὡς ὅταν τις ἁμαρτήσει κλέπτων, ὑβρίζων, ἢ ζημιῶν. ἐν † ἀποτελέσμασι ἀγωγή ἐστιν, ἣν ἔχει ὁ πάτρων κατὰ τοῦ ἀπελευθέρου, κληθεὶς παρ' αὐτοῦ ἄνευ συγγνώμης εἰς δικαστήριον. πᾶσαι δὲ αἱ ἀγωγαὶ ἢ πολιτικαί εἰσιν ἢ πραιτωρίαι. αἱ ποιναλίαι πᾶσαι μετὰ προκάταρξιν κατὰ κληρονόμων παραπέμπονται.

* ἐν πράγμασι. τί ἐστιν ἐν πράγμασιν ἀγωγή. * ἐν ἀποτελέσμασι. † τί ἐστιν ἀπὸ συναλλάγματος ἀγωγή. * τί ἐστιν ἀπὸ φάκτου ἀγωγή. † τί ἐστιν ἐν ἀποτελέσμασι.

μη.

Ὅτι αἱ ἀπὸ συναλλάγματος ἀγωγαὶ διαβαίνουσι κατὰ κληρονόμων, εἰ καὶ ἁμάρτημα ἔχουσιν. ὡς ὅτε ἐπίτροπος δόλον ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ποιήσει: ἢ ὁ παραθήκην δεξάμενος περὶ τὸ παρατεθέν. εἰ δὲ καὶ ὑπεξούσιοι τι τοιοῦτον πλημμελήσουσιν, οὐ νοξαλία, ἀλλ' ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ ἁρμόζει.

ν.

Ἀγωγή ἐστι δίκαιον τοῦ ἀπαιτῆσαι ἴδια ἐν δικαστηρίῳ, ὅπερ κεχρεώστηται. τί ἐστιν ἀγωγή.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον λβ. κεφάλαιον γ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅτι δημοτικὴ ἀγωγή ἐστιν, ἡ φυλάττουσα τὸ τοῦ δημοσίου δίκαιον. τί ἐστι δημοτικὴ ἀγωγή.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ιε. τίτλ. β. ἐν ᾧ φησὶ περὶ πουβλικιανῆς ἀγωγῆς. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΥΒΛΙΚΙΑΝΗΣ ἈΓΩΓΗΣ.

Οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλ. φησίν.

Ὁ κατὰ παράδοσιν λαβὼν παρὰ μὴ δεσπότου, ἐξ εὐλόγου αἰτίας, καὶ μὴ διὰ χρήσεως δεσπόσας, ἔχει τὴν πουβλικιανήν. ὁ γὰρ διὰ χρήσεως δεσπόσας ἔχει τὴν πολιτικήν. καὶ κατὰ πολλοὺς δὲ νομικοὺς τρόπους κτᾶταί τις δεσποτείαν.

γ.

Ὅτι κατ' εὔλογον αἰτίαν λαβόντι πρᾶγμα καὶ ἐκπεσόντι, δίδοται ἡ πουβλικιανή.

ιγ.

Οἱ ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας εὐλόγου προσπορισμοῦ, εἰ λαβόντες πρᾶγμα, ἐκπέσωμεν αὐτοῦ, χώρα τῇ πουβλικιανῇ.

Ἀνάγνωθι

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κδ. τίτλον γ. οὗτινος ἐν τῷ ιδ. κεφαλαίῳ φησίν.

Οὐκ ἡ κατὰ τοῦ χρεώστου προσωπικὴ ἀγωγὴ οὐκ ἀναιρεῖται, κἂν ὁ δανειστὴς ἐπιλέξηται τὰ ἐνέχυρα· ἀλλὰ λογίζεται μὲν εἰς τὸ χρέος τὸ τίμημα τοῦ ἐνεχύρου, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἀπαιτεῖ διὰ τῆς προσωπικῆς ἀγωγῆς.

περὶ διπλῆς ἀγωγῆς. Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλ. ξβ. ἐν ᾧ φησὶ περὶ ἀγωγῆς διπλῆς, δυναμένης καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς κινεῖσθαι. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ.

Ὁσάκις ἀπὸ ἰδικῆς ζημίας καὶ χρηματικὸν καὶ ἐγκληματικὸν ἁρμόζει, ἐπιλογὴν ἔχει τις εἴτε τὸ ἐγκληματικὸν πρῶτον, εἴτε τὸ χρηματικὸν κινῆσαι. ὅθεν δύναταί τις κινῆσαι τὸ περὶ βίας ἰδιωτικῆς δικαστήριον: καὶ μετὰ ταῦτα κινῆσαι τὸν νόμον τὸν περὶ βίας δημοσίας. δύναται πάλιν κινῆσαι κρυπτομένης διαθήκης τὸ δικαστήριον τὸ περὶ τῆς φανερώσεως τῆς διαθήκης: καὶ πάλιν δύναται κινῆσαι τὸν νόμον τὸν περὶ πλαστογραφίας.

ΠΕΡῚ ἈΠΑΙΤΉΣΕΩΣ ΤΩ͂Ν ἈΠῸ καταδίκης ἤτοι ἀποφάσεως καὶ ψήφου δικαστικῆς. καὶ περὶ τῶν μὴ χρεωστουμένων μὲν, καταβληθέντων δὲ κατὰ ἀπάτην ἢ ἄγνοιαν ὡς κεχρεωστημένων, καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτουμένων.

Τίτλου γ. κεφάλ. α.

Ἡ ἀπαίτησις καταδίκης, κατὰ τοῦ δεσπότου δίδοται, οὐ μὴν κατὰ τοῦ ἐντολέως, εἰ μὴ προσήνεγκεν ἑαυτὸν τῇ δίκῃ: ἢ ἐν πράγματι ἰδίῳ ἐστί.

ζ.

Ὁ κατακριθεὶς οὐκ ἀπαιτεῖται μὲν πρὸ τῆς τετραμηνίας. εἰ δὲ βούλεται, πρὸ ταύτης ἐλευθεροῦται. ὑπὲρ αὐτοῦ γάρ ἐστιν ὁ χρόνος.

πα.

Ἐὰν στρατιώτης καταδικασθῇ, οὐ χρὴ τὰς ἀννόνας αὐτοῦ δοθῆναι τῷ ἐνάγοντι.

πβ.

Δύναταί τις γραμματεῖον χρεώστου τοῦ ἐναχθέντος λαβεῖν, εἰς ἐκβιβασμὸν τῆς καταδίκης.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ια. τίτλον β. κεφάλαιον νβ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἴ τις κατὰ πλάνην ψήφου πιστεύσας χρεωστεῖν ποσότητά τινα, ἣν τῆς ἀληθείας οὐκ ἐχρεώστει, ἐπερωτηθῇ ταύτην τὴν ποσότητα καταβαλεῖν, δύναται κινεῖν τὸν περὶ τῶν μὴ χρεωστουμένων δίκαιον λόγον, ἀπαιτεῖν γενέσθαι αὐτῷ ἐλευθερίαν τοῦ χρέους.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κδ. τίτλον α. οὗτινος ἐν τῷ ιζ. κεφαλαίῳ φησίν.

† ἀνάληψιν εἶναι δικαίαν.
** ἐκεῖνα λέγει μὴ χρεωστούμενα, τὰ διὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ χρέους, ἤτοι τὰ ποινῆς προστεθέντα...*

Τοῦ μὴ χρεωστουμένου κατὰ πλάνην, μὴ ὡς ἀπὸ καταδίκης, καταβληθέντος, † ἡ ἀνάληψις αὐτοῦ, δικαίῳ τοῦ τῆς ἀπαιτήσεως λόγου, οὐκ ἀμφιβάλλεται.

κ.

Τὰ ἐξ ἀρνήσεως διπλασιαζόμενα, κἂν μὴ * χρεωστούμενα καταβληθῶσιν, οὐκ ἀναλαμβά-

Legito & lib. XXIIII. tit. III. cuius XIIII. cap. dicitur:

L. 10. C. de oblig. & act. *Aduersus debitorem personalis actio non tollitur, quamuis pignora creditor elegerit: sed pretium quidem pignoris in debitum computatur, residuum uero actione personali petit.*

Legito & lib. LX. tit. LXII. in quo tractatur de duplici actione, quæ ciuiliter & criminaliter intentari potest. *De duplici actione.* Eius I. cap. dicitur:

l. un. C. quando ciuil. act. crim. *Quoties ex priuato damno & pecuniaria & criminalis actio competit, electionem quis habet, utrum criminali, an pecuniaria prius agere uelit. Unde potest quis agere iudicio de ui priuata, & postea lege de ui publica. Itidem supprosso testamento potest agere iudicio de tabulis exhibendis, & rursum lege de falsis.*

DE PETITIONE RERUM EX CONdemnatione, siue pronuntiatione sententiaque iudiciali. tum de indebitis solutis per errorem, uel ignorantiam, quasi debitis, & propterea petitis.

TIT. III. cap. I.

L. 4. D. de re iud. *Iudicati actio in dominum datur, non in procuratorem; nisi seipsum liti obtulit, aut in rem suam procurator est.*

VII.

A iudicato nihil ante quatuor menses petitur. Si uero uult, ante spatium hoc liberatur. quia tempus hoc pro eo [constitutum] est.

LXXXI.

l. 4. C. de exseq. rei iud. *Si miles cōdemnatus fuerit, annonas ipsius actori dari non oportet.*

LXXXII.

Nomen debitoris cōuenti capere quis ad exsequutionem rei iudicatæ potest.

Legito & lib. XI. tit. II. cap. LII. cuius hæc uerba sunt:

l. un. § ult. C. de err. calc. *Si quis quum per errorem calculi credidisset se summam quamdam debere, quam reapse nō debebat, eam se soluturum promiserit: agendo condictione indebiti, petere liberationem a debito potest.*

Legito & lib. XXIIII. tit. I. cuius XVII. cap. dicitur:

L. 1. C. de condic. indeb. *Indebiti per errorem, non ex caussa iudicati, soluti, repetitionem esse iure condictionis, non ambigitur.*

XX.

*Ea quæ per infitiationem duplantur, licet * indebita soluta fuerint, non repetuntur.*

** Indebitum uocat, quod propter infitiationem indebiti pœnæ loco petitur.*

 Sed

Sed & si cautio eorundem nomine interponatur, non rescinditur.

XXI.

Qui non est heres, si tamquam heres soluerit, repetere solutum potest: sicut & legata reuertuntur & repetuntur.

XXV.

Qui sciens indebitum soluit, non repetit.

Legito & tit. VI. cuius cap. I. dicitur:

L. 1. D. de condict. indeb. *Qui per ignorãtiam, non sciens & prudens indebitum soluit; condicit.*

XX.

Si quis sortem debens, usuras indebitas soluerit; non repetit. Qui uero supra legitimum modum usuras soluerit, non illas quidem repetit; sed sorti imputat. Quod si sortem quoque soluerit, repetit soluta, ut qui sortem non debeat: siue adeo ante sortẽ usuras soluerit, siue postea, siue simul utrumque.

XXXVII.

Pœna depensa non repetitur. Item, qui iurauit se non debere, si iam soluit, repetit.

Legito & lib. LI. tit. IIII. cap. VII. cuius hæc uerba sunt:

L. 7. D. de dol. & met. excep. *Si tibi me debere putans, iussu tuo daturum illi me promisero, cui donare uolebas: exceptionem aduersus ipsum, & si soluero, ius condictionis habeo. Item, si existimantem me tibi debere, pro te delegaueris ei, quem creditorem tuum putabas: exceptionem aduersus eum habeo, & si quidem soluero, condictionem.*

BASILICORVM

LIBER LIII.

DE NAVTICIS OBLIGATIONIBUS, & omnis generis actionibus, quæ nomine nauium, & omnium in eis nauigantium, exercitorum, magistrorum, nautarum, mercatorum, reliquorumque uectorum instituuntur. & de naufragio.

TIT. I. CAP. I.

Traditur heic, in quibus casibus obligentur exercitores, & magistri, & qui eos præposuerunt, amissione uel naufragio facto.

VI.

D. Nau. caup. stab. L. 1. *Nautæ & caupones quod in custodiam receperint, nisi restituerint, obligantur. In ipsorum autem arbitrio est, ne quem recipiant.*

VII.

Tenentur & propter eos, quos custodiæ gratia nauibus præposuerunt; ut sunt nauphylaces, id est, nauium custodes, & diatarij, in quantum acceperunt; quamquam ipse faciat cheirembolon.

νονται. εἰ δὲ καὶ χειρόγραφον γένηται ὑπὲρ τούτων, οὐκ ἀνατρέπεται.

κα.

Ὁ μὴ ὢν κληρονόμος, καταβαλὼν ὡς κληρονόμος, δύναται ἀναλαμβάνειν τὸ καταβληθὲν, † λέγονται ἀντιστρέφεσθαι καὶ ἀναλαμβάνεσθαι. † ὅτι τὰ πάλιν γάτα αἰτεῖται.

κε.

Ὁ ἐν εἰδήσει καταβαλὼν τὸ μὴ χρεωστούμενον, οὐκ ἀναλαμβάνει αὐτό.

Ανάγνωθι δὲ τιτ. ς. οὗ ἴσος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ, οὐ μὴν ὁ ἐν εἰδήσει καταβαλὼν μὴ χρεωστούμενον, ἀναλαμβάνει.

κ.

Ἐάν τις χρεωστῶν κεφάλαιον, τόκους μὴ χρεωστημένους καταβάλῃ, οὐκ ἀναλαμβάνει. ὁ δὲ τόκους ὑπὲρ τὸ νόμιμον καταβαλὼν, οὐκ ἀναλαμβάνει μὲν, καταλογίζεται δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ κεφάλαιον. εἰ δὲ καὶ τὸ κεφάλαιον κατέβαλεν, ὡς τὸ κεφάλαιον μὴ χρεωστῶν, εἰ κατέβαλεν, ἀναλαμβάνει. εἴτε πρὸ τοῦ κεφαλαίου τοὺς τόκους κατέβαλεν, εἴτε μετὰ ταῦτα, εἴτε ἅμα ἑκάτερον. ἀναλαμβάνει μὴ ὄντας ὑπὲρ τὸ νόμιμον.

λζ.

Ποινὴ καταβληθεῖσα οὐκ ἀναλαμβάνεται. καὶ ὅτι ὁ ὀμόσας μὴ χρεωστεῖν, εἰ καταβάλοι, ἀναλαμβάνει.

Ανάγνωθι καὶ βιβλ. να. τιτ. δ. κεφ. ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν νομίζων σοι χρεωστεῖν κατ' ἐπιταγήν σου ὁμολογήσω δοῦναι ἐκείνῳ, ᾧ σὺ ἤθελες δωρήσασθαι, ἔχω κατ' αὐτοῦ παραγραφήν: καὶ καταβαλὼν, ἀπαιτήσεως ἔχω δίκαιον. καὶ ὅτι ἐὰν νομίζοντά με χρεωστεῖν σοι, δῷς ὑπὲρ σοῦ τῷ νομιζομένῳ σου δανειστῇ, ἔχω κατ' αὐτοῦ παραγραφήν, καὶ καταβαλὼν ἀπαίτησιν.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. νγ.

ΠΕΡΙ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ἘΝΟΧΩΝ ΚΑΙ παντοίων ἀγωγῶν τῶν κινουμένων περὶ πλοίων καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς ἐμπλεόντων, ναυκλήρων, πιστικῶν, ναυτῶν, ἐμπόρων τε, καὶ λοιπῶν ἐπιβατῶν. καὶ περὶ ναυαγίου.

Τίτλ. α. κεφάλ. α.

Διαλαμβάνεται ἐν οἷς ἐνέχονται οἵ τε ναύκληροι, καὶ οἱ πιστικοὶ, καὶ οἱ προστήσαντες αὐτοὺς, ἀπωλείας ἢ ναυαγίου γενομένου.

ς.

Ὅπερ ἂν λάβωσιν ἐπὶ τῷ φυλάξαι οἱ ναύκληροι καὶ οἱ πανδοχεῖς, εἰ μὴ ἀποκαταστήσωσιν, ἐνάγονται. ἐν αὐτοῖς δέ ἐστι μηδένα ὑποδέξασθαι.

ζ.

Ἐνέχονται δὲ καὶ διὰ τῶν προβεβλημένων εἰς παραφυλακήν: οἷον ναυφυλάκων καὶ διαιταρίων, εἰς ὅπερ καὶ ὑποδέξονται, κἂν αὐτὸς ποιήσῃ τὸ χειρέμβολον.

ιε.

Ἀπὸ τῶν συναλλαγμάτων τῶν ναυτῶν, ὁ ναύκληρος οὐκ ἐνάγεται. ἀπὸ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν ἐνάγεται. προνοεῖν γὰρ ὀφείλει τοῦ χηρεύειν αὐτοὺς δόλου καὶ ῥαθυμίας, ἤτοι κακίας.

ις.

Ὁ προστησάμενος τὸν πιστικὸν τοῦ πλοίου ἐνάγεται, ὥσπερ ὁ προστήσας πραττόντα ἐργαστηρίου ἢ πραγματείας. ἀπὸ μόνων τῶν προσφόρων συναλλαγμάτων τῇ προστασίᾳ τοῦ πιστικοῦ ἐνέχεται ὁ ναύκληρος. εἰ † δὲ δανεισάμενος εἰς ἀνανέωσιν τοῦ πλοίου, ἢ διαπαύσιν τῶν † αὐτῶν, στρέψει τὰ χρήματα εἰς ἰδίας χρείας, ἐνέχεται ὁ ναύκληρος. οὐ μὴν εἰ ἐξ ἀρχῆς ἀπατηλὴν ἔσχε γνώμην, καὶ οὐκ ἐξεφώνησε προφάσει τοῦ πλοίου λαμβάνειν. εἰ δὲ καὶ εἰς τὰ τιμήματα τῶν ἀγορασθέντων πραγμάτων ἀπατήσει, ζημιοῖ τὸν ναύκληρον.

† δι.
† ναυτῶν.

ΧV.

Ex contractibus nautarum exercitor non tenetur, ex delictis autem ipsorum tenetur. Nam curare debet, ut dolo & culpa, hoc est, malitia careant. L.1. D. de exer. act.

XVI.

Qui magistrum naui praposuit, tenetur; uelut is, qui institorem taberna uel negotiationi praposuit. Ex ijs magistri contractibus dumtaxat exercitor tenetur, qui ad eam rem pertinent, cui prapositus fuit. Quod si mutuam pecuniam sumserit reficienda nauis caussa uel ad alendos nautas, & pecuniam in suos usus converterit; exercitor tenetur: non itidem, si ab initio fraudulentum animum habuit; nec expreßit, se ad nauis caussam accipere. Sed & si in rerum emtarum pretijs fefellerit, exercitorem damno adficit.

λα.

Ἐὰν κλαπῇ τι ἐν πλοίῳ, ἢ καπηλείῳ, ἢ πανδοχείῳ παρὰ τῶν ὄντων ἐν αὐτοῖς, εἴτε συμβουλῇ καὶ συνεργίᾳ τοῦ ναυκλήρου, εἴτε τῶν ναυτῶν: ἐξουσίαν ἔχει ὁ κλαπεὶς τὴν περὶ κλοπῆς τὸ διπλάσιον ἀπαιτοῦσαν ἀγωγὴν κινῆσαι κατὰ τοῦ προεστῶτος τοῦ πλοίου, ἢ τοῦ καπηλείου. εἰ μέντοι τὴν φυλακὴν τοῦ πράγματος ὁ ναύκληρος ἢ ὁ κάπηλος ἀνεδέξατο, αὐτὸς ἔχει τὴν ἀγωγὴν, καὶ οὐχ ὁ δεσπότης.

XXXI.

Si quod in naui, uel caupona, uel stabulo furtum factum fuerit ab ijs, qui ibi sunt, sine consilio & ope exercitoris, siue nautarum: potestatem habet is, cui res subrepta est, furti in duplum aduersus nauis aut caupona prapositum agendi. Quod si rei custodiam exercitor uel caupo receperit; ipse actionem habet, non rei dominus. L.un. D. fur. adu. naut.

λθ.

Εἰ καὶ παρὰ γυναικὸς προβληθῇ ναύκληρος, ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαγμάτων κατέχεται ἡ γυνὴ τῇ περὶ αὐτοῦ ἀγωγῇ. οὐδὲ γὰρ ἀλλότρια εἰσὶ ταῦτα συναλλάγματα, ἀλλ' αὐτῆς τῆς γυναικός. ἐπειδὴ ἄλλον ἐγγυησαμένη γυνὴ οὐ κατέχεται. οὔτε γὰρ † τὰς γυναῖκας ὑπὲρ ἀλλοτρίων συναλλαγμάτων ἐνέχεσθαι.

† δεῖ τάς.

XXXIX.

Etsi a muliere magister naui prapositus fuerit, ex contractibus eius actione mulier exercitoria tenetur. Nec enim illi contractus alieni sunt, sed ipsius mulieris. nam qua pro alio intercessit mulier, non tenetur. nec enim mulieres nomine contractuum alienorum obligari oportet. L.4. C. de instit. & exer.

ΤΙΤΛΟΣ β. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΠΛΟΙΟΥ ΕΚΔΙΚΟΥΜΕΝΟΥ.

οὗ τινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἀμέλεια καὶ δόλος ἐστὶ τὸ πλοῖον ἐν ἀνεπιτηδείῳ καιρῷ πλωΐσαι ὁ πλοῖον τρέψας, ὑπόκειται τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ ἐξ ὁμολογίας μὲν τὸ ἁπλοῦν, ἐξ ἀρνήσεως δὲ τὸ διπλάσιον.

TIT. II. tractat

DE NAVE VINDICANDA.

cuius cap. IIII. dicitur:

Culpa & dolus est, nauem alieno tempore nauigare. Qui nauem euertit, ea tenetur actione, qua ex confeßione simplum, ex infitiatione duplum petit.

ε.

Ἐὰν πλοῖόν σου ἐμπεσὸν εἰς † ἐμὲ, ζημιώσῃ με, εἰ μὲν ἠδυνήθησαν οἱ ναύκληροι τοῦτο κωλῦσαι γενέσθαι, ἐνάγονται τῇ προειρημένῃ ἀγωγῇ, ὥσπερ † ἐν χειρὶ ἢ κοντῷ ζημιώσαντες. εἰ δὲ τοῦ σχοίνου † ῥυγέντος, ἢ μηδενὸς ἰθύνοντος ἐνέπεσεν, οὐχ ὑπόκειται ὁ δεσπότης. εἰ δὲ καὶ τῇ βίᾳ τῶν ἀνέμων ἐμπέσῃ τὸ πλοῖον εἰς ἀλλοτρίας ἀγκύρας, καὶ κόψουσιν οἱ ναῦται, οὐκ ἐνέχονται: εἴγε ἄλλως ἑαυτοὺς εὐλυτῶσαι οὐκ ἠδυνήθησαν. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμπεσόντων εἰς δίκτυα.

† ἐμόν.
† ὁ χειρί.
† ῥαγέντος.

V.

Si nanis tua impacta in meam damnum mihi dederit, si quidem in potestate nautarum fuit prohibere, ne id accideret; actione dicta conueniuntur, tamquam si manu uel ferraculo damnum dedissent. Sed si fune rupto, aut quum a nullo regeretur, incurrit; dominus non tenetur. Quod si ui uentorum nauis impulsa fuerit in anchoras alienas, & [funes] nauta praciderint, non tenentur: si quidem aliter explicare se non potuerunt. Idem & de ijs, qui [cum nauibus] inciderunt in retia. L.29. §.2. D. ad l. Aq.

Si uero negligentia & culpa nautarum id factum sit, locus est actioni prius indicatæ, propter damnum retibus datum, non ob pisces, qui capiebantur. Idem & in uenatoribus, & in aucupibus seruandum. Si nauis nauem demerserit, gubernator aut proreta conuenitur, aut nauta ex culpa: nisi magna uis uenti fuerit.

SCHOLION.

Si nauis obruerit alteram contra se ueniētem, proreta uel gubernator tenetur. Sin ob uim nimiam tempestatis id factum fuerit, dominus non tenetur. quod si culpa nautarum acciderit, Aquilia sufficit.

Si funem quis, quo religata nauis erat, præciderit, eaque perierit: in duplum condēnatur.

XI.

† l. ult. D. de instruc. uel instrum. leg. *Si cum instrumento nauem emero, * scapham non accipio. Nam ea non est instrumentum nauis. quippe generis eiusdem est utrumq., ac magnitudine differunt. Alterius autem generis esse instrumentum oportet, alterius rem principalem.*

* sandalium. sic dicta nauicula ob galli cularum similitudinem.

TIT. III. tractat DE NAVFRAGIO ET IACTV, ET COLLATIONE. cuius I. cap. dicitur:

L. 1. de l. Rod. *Si leuandæ nauis gratia iactus mercium factus fuerit, omnibus contribuentibus sarcitur id, quod abiectum est. Omnes res, etiam ea quibus nauis non oneratur, & ipsa quoque nauis, pro æstimatione sua, nomine contributionis obligata sunt. exceptis liberis capitibus, & annona. Nam ea confertur in commune pro iis, qui sunt in naui, & a uictu destituuntur. Datur autem aduersus magistrum actio dominis amissarum mercium.*

III.

In contributione res amissæ quanti emtæ sunt, æstimantur; non quanti uenire poterant. non enim lucri, sed detrimenti habetur ratio. Quæ autem salua sunt, quanti uenire possunt, æstimantur.

XII.

De nauis interitu. *Amissa naue, qui res suas naufragio liberauerunt, non conferunt. Tunc enim fit contributio, quum salua naue fit iactus, ut cetera seruentur. Malo caso seruandæ nauis & mercium caussa, fit contributio. Quum instrumentum nauis tempestate periisset, aliud exercitor comparauit, atque sic nauigans merces integras pertulit. Domini cum eo conferre non debent.*

εἰ δὲ ῥαθυμίᾳ καὶ ἀμελείᾳ τῶν ναυτῶν συνέβη, χώρα τῇ προειρημένῃ ἀγωγῇ διὰ τὴν ζημίαν τῶν δικτύων, οὐ μὴν τῶν ἁλιευθέντων. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ κυνηγῶν καὶ ἰξευτῶν. ἐὰν ναῦς ναῦν βυθίσῃ, ὁ κυβερνήτης ἢ ὁ πρωρεὺς ἐνάγεται, ἢ οἱ ναῦται ἐξ ἀμελείας: εἰ μὴ πολλὴ ἦν ἡ βία τοῦ ἀνέμου.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐὰν πλοῖον καταποντίσῃ ἕτερον ἐρχόμενον κατ' αὐτοῦ, ἐνάγεται ὁ πρωρεὺς ἢ ὁ κυβερνήτης. εἰ † δὲ ὑπερβολῇ χειμῶνος τοῦτο γέγονεν, οὐκ ἐνέχεται ὁ δεσπότης. εἰ δὲ διὰ ἀμέλειαν τῶν ναυτῶν συνέβη, ἀρκεῖ ὁ ἀκυΐλιος. † δὲ δι.

Ἐὰν τὸν σχοῖνον εἰς ὃν τὸ πλοῖον ἐδέδετο, κόψῃ τις, καὶ ἀπόληται: εἰς τὸ διπλοῦν καταδικάζεται.

ια.

Ἐὰν ἀγοράσω πλοῖον μετὰ τῆς ἐξαρτίας, τὴν * σκάφην οὐ λαμβάνω. οὔτε γάρ ἐστιν αὐτοῦ ἐξαρτία. ἑκάτερον γὰρ τοῦ αὐτοῦ γένους ἐστὶ, τῷ μεγέθει διαλλάττουσιν. ἄλλου δὲ δεῖ γένους εἶναι τὴν ἐξαρτίαν, καὶ ἄλλου τὸ πρωτότυπον. * τὸ σανδάλιον.

ΤΙ'ΤΛΟΣ γ. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ' ΝΑΥΑΓΙ'ΟΥ, ΚΑΙ' Α'ΠΟΒΟΛΗ'Σ, ΚΑΙ' ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ͂Σ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν διὰ τὸ κουφισθῆναι πλοῖον, ἀποβληθῶσι φορτία, πάντων συνεισαγόντων, ἀποθεραπεύεται τὸ ῥιφέν. πάντα τὰ πράγματα, καὶ τὰ μὴ βαρύνοντα τὸ πλοῖον, καὶ † αὐτό γε μὴν τὸ πλοῖον, πρὸς τὴν ἀποτίμησιν αὐτῶν, ὑπόκειται τῇ συνεισφορᾷ: ἐξῃρημένων τῶν ἐλευθέρων κεφαλῶν, καὶ τῆς † σιταρχίας. συνεισάγεται γὰρ αὕτη τοῖς ἐν τῷ πλοίῳ μὴ ἔχουσι δαπάνην. ἁρμόζει δὲ κατὰ τοῦ πιστικοῦ τοῖς δεσπόταις τῶν ἀποβληθέντων ἡ ἀγωγή. † αὐτό γε μὴν. † σιταρχίας.

γ.

Ἐν τῇ συνεισφορᾷ τὰ μὲν ἀποβληθέντα πρὸς ὅπερ ἠγοράσθησαν ἀποτιμῶνται: οὐ μὴν πρὸς ὃ παραδοθῆναι ἠδύναντο. οὐ γὰρ κέρδους, ἀλλὰ ζημίας γίνεται λόγος. τὰ δὲ σωθέντα πρὸς ὃ δύνανται πραθῆναι ἀποτιμῶνται.

ιβ.

Ἀπολλυμένου τοῦ πλοίου, οἱ σώσαντες ἐκ τοῦ ναυαγίου τὰ ἴδια, οὐ συνεισάγουσι. τότε γὰρ γίνεται συνεισφορὰ, ὅτι διὰ τὸ σωθῆναι, τὰ λοιπὰ σώου τοῦ πλοίου ὄντος ἀποβληθῶσι. τοῦ ἱστοῦ τμηθέντος, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ πλοίου καὶ τῶν φορτίων: ἡ συνεισφορὰ γίνεται. τῆς ἐξαρτίας ὑπὸ τοῦ χειμῶνος ἀπολλυμένης, ἑτέραν ὁ ναύκληρος ὠνήσατο, καὶ οὕτω πλεύσας ἔσωσε τὰ φορτία. οὐ χρεωστοῦσιν οἱ δεσπόται αὐτῷ συνεισάγειν. περὶ τοῦ πλοίου ἀπωλείας.

ιδ. Ναυα-

ιδ.

Ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, ὅπερ ἄν τις ἐκ τῶν ἰδίων σώσῃ, ἑαυτῷ ἔχει, ὥσπερεὶ ἐξ ἐμπρησμοῦ.

ιθ.

† ἀποβολῆς. Ὁ τὰ ἐκ τῆς † ὑποβολῆς τῶν πλοίων ἐπαίρων διὰ κέρδος, κλοπὴν ἁμαρτάνει.

κβ.

Τὸ ἀπὸ ναυαγίου ἢ ἀποβολῆς, διὰ χρονίας χρήσεως οὐ δεσπόζεται. οὐδὲ γάρ ἐστιν ἀδέσποτον.

λθ.

Ὁ τι ἐκριφὲν ἀπὸ ναυαγίου λαμβάνων, εἰ μὲν τινὸς παρεντεθέντος χρόνου, κλέπτης ἐστίν. εἰ δὲ κατὰ τὸν ναυαγίου καιρὸν, ἀδιάφορόν ἐστιν, εἴτε ὑπὸ θαλάσσης, εἴτε ὑπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ λάβῃ αὐτό.

μβ.

Ἐάν τις ἀπὸ ναυαγίου ἀφέληταί τι ἢ μειώσει: ἐντὸς ἐνιαυτοῦ εἰς τὸ τετραπλάσιον κατέχεται, μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, εἰς τὸ ἁπλοῦν.

ΤΙΤΛΟΣ η. περιέχει

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΟΥ ΡΟΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφ. φησίν.

Ἐὰν βουλήσει τοῦ ναυκλήρου οἱ ναῦται συλοποιήσωσιν, ἀγκύρας πλοίου ἑτέρου ὁρμοῦντος ἐν λιμένι, ἢ ἐν ἀκτῇ ἀφελόμενοι: καὶ συμβῇ ἐντεῦθεν ἀπώλειαν γενέσθαι τοῦ πλοίου τοῦ ἀγκύρας συληθέντος: καὶ τούτων οὕτως ἐν ἀκριβείᾳ ἀποδεικνυμένων: πᾶσαν τὴν προσγενομένην ζημίαν σὺν τῷ πλοίῳ, * καὶ τὰ ἐν τῷ πλοίῳ σῶα ἀποδιδότω ὁ ναύκληρος ὁ τὰ σύλα ἐπιτρέψας γενέσθαι. ἐὰν δέ τις κλέψῃ σκεύη πλοίου, ἢ τι τῶν ἐν τῷ πλοίῳ χρηματιζόντων, τουτέστι σχοίνων τε, καὶ καναβίων, ἢ ἀρμένων, ἢ διφθερῶν, ἢ † καράβων, καὶ λοιπῶν: διπλᾶ ἀποδιδότω ὁ τὰ σύλα ποιήσας.

† καραβίων.

γ.

Ἐὰν ναύτης κελεύσει τοῦ ναυκλήρου κλοπὴν ποιήσῃ ἐμπόρου ἢ ἐπιβάτου, καὶ καταληφθεὶς κατασχεθῇ: ὁ ναύκληρος διπλᾶ ἀποδιδότω τοῖς τὰ σύλα παθοῦσιν. ὁ δὲ ναύτης λαμβανέτω ξυλαγώγια ρ. ἐὰν δὲ ναύτης αὐτοβούλως συλήσας κατασχεθῇ, ἢ καὶ διὰ μαρτύρων † ἐλεγχῇ, σφοδρῶς βασανιζέσθω, καὶ μάλιστα ἐὰν τὰ σύλα χρυσίον ᾖ: καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῷ † συληθέντι ποιείτω.

† ἐλεγχθῇ. † συληθέντι.

ζ.

Ἐάν τις τῶν ναυκλήρων, ἢ ἐμπόρων, ἢ ναυτῶν † τρώσῃ τινὰ κονδύλῳ, καὶ † πληρώσῃ: ἢ λὰξ δῷ, καὶ συμβῇ κήλην ποιῆσαι: δώσει ὁ κρούσας τὰ ἰατρεῖα, καὶ ὑπὲρ μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ, χρυσίνους ιβ. ὑπὲρ δὲ κήλης, χρυσίνους ι. εἰ δὲ ὁ λὰξ κρουσθεὶς ἀποθάνῃ, ἔνοχος ἔσται ὁ κρούσας τῆς δίκης τοῦ θανάτου.

† πηρώσῃ.

XIIII.

Naue depressa, quod ex ea quisque de suis rebus seruauerit, sibi seruat, tamquam ex incendio.

XIX.

Qui iactum ex nauibus factum lucrandi animo tollit, furtum committit. L.43.§.6.D. de furt.

XXII.

Quod ex naufragio uel iactu est, non usucapitur. quippe non est in nullius dominio. L.21.D.de adq.poss.

XXXIX.

Qui rem expulsam naufragio aufert, si quidem aliquo [post naufragium] tempore interiecto, fur est: sin ipso naufragij tempore, nihil interest, utrum eam ex ipso mari, an ex litore rapiat. L.5.D.de incend.

XLII.

Si quis ex naufragio subtraxerit aliquid, aut deminuerit; intra quidem annum in quadruplum tenetur, post annū uero in simplum.

TIT. VIII. continet

CAPITA LEGIS RODIAE.

Eius II. cap. dicitur:

Si uoluntate exercitoris nautæ rapinam fecerint, ancoras alterius nauis stationem in portu habentis, uel in litore, auferentes; & hinc acciderit, ut nauis illa pereat, quæ ancoris spoliata fuit; eaque sic accurate monstrata fuerint: damnum omne, quod hinc emerserit naui, una cum rebus in naui saluis, exercitor, qui rapinam fieri permisit, præstet. Si uero quis instrumenta nauis subripuerit, uel quid earum rerum, quarum in naui usus est, puta funium, & stupparum, aut uelorum, aut segestrorum, aut scaphularum, & ceterorum: compilator duplum præstet.

III.

Si nauta iussu exercitoris furto quid mercatori uectorive abstulerit, ac deprahensus in eo fuerit: exercitor duplum ijs præstet, qui spoliati sunt; nauta uero centum plagarum fustiario multetur. Quod si nauta suo instinctu compilasse deprahensus fuerit, aut per testes conuictus; acriter torquetor, præsertim si aurum sit, quod compilauit; & restitutionem spoliato faciat.

VII.

Si quis exercitorum, uel mercatorum, uel nautarū, uulnerauerit aliquem ictu pugni, & cæcauerit; uel calcem impegerit, & herniæ caussam præbuerit: debita medicis præmia percussor dabit, ac pro oculo quidem aureos XII. pro hernia uero X. Sin is qui calce percussus est, decesserit; percussor mortis reus erit.

IX.

Si de iactu consultauerit exercitor, interroget uectores, quorum in naui bona sunt. quo facto, decretum interponant. simulque per contributionem conferantur opes ipsæ, ac stragulorum, uestium, uasorumque omnium fiat æstimatio. Quod si iactus fiat, exercitori & uectoribus non amplius una libra, gubernatori & proretæ non plus selibra, nautæ scripula tria ..... Pueri uero, & si quis alius una nauigat, non uendendi caussa uectus, pro æstimationis modo.

XVII.

Si exercitor cum nautis in culpa sit, & damnum uel naufragium factum fuerit; tam exercitor ipse, quam nautæ mercatori ad præstationem damni obligati sunto. Sin culpa mercatoris & nauis, & oneris interitus acciderit; tam naufragij, quam nauis damnum præstet. Quod si nec exercitore, nec nautis, nec mercatore impedientibus damnum uel naufragium acciderit; salua tam nauis, quam mercium partes in collationem ueniant.

XXI. them. V.

Si uector nauem ingressus fuerit, & aurum aliudue quid habuerit; apud exercitorem id deponat. Quod si eo non deposito dixerit, aurum se uel argentum perdidisse; nullius momenti uerba ipsius sunto. Attamen & exercitor, & nautæ, qui una nauigant, iusiurandum præstent.

XXVIII.

Si nauis impediatur in portu per mercatorem uel socium, die iam impleto; & acciderit, ut uel a piratis, uel incendio, uel naufragio, nauis intereat: qui fuit impedimento, damnum ferat.

XXXI.

Si mercator nauē onerauerit, & naui quid acciderit; omnia quæ salua sunt, in contributionem utrimque ueniant. Argentum uero si seruatum fuerit, quintas pendat. Itidem exercitor & nautæ auxilium in seruādo præstent.

XXXIIII.

Si nauis pannū lineum uel uestē ferat, exercitor segestra bona præbeat, ne propter uim tempestatis irruētibus procellis merces lædātur. Quod si nauim exercitor onere nimio grauauerit, statim hoc indicet ijs, qui merces habēt in naui, ut ea scilicet exponantur. Si uero exercitori nautæ hoc significauerint, & ille nihilo minus merces acceperit; exercitor una cum nautis tenebitur.

θ.

Ἐὰν περὶ ἐκβολῆς βουλεύσηται ὁ ναύκληρος, ἐρωτάτω τοὺς ἐπιβάτας οἷς χρήματα ἐστὶν ἐν τῷ πλοίῳ. ὅτι δὲ ἐὰν γένηται τοῦτο, ψῆφον ποιείτωσαν. συμβαλλέσθωσαν δὲ εἰς συμβολὴν καὶ τὰ χρήματα. στρώματα δὲ, καὶ ἱμάτια, καὶ σκεύη πάντα ἐκτιμάσθω. καὶ ἐὰν γένηται ἐκβολὴ, τῷ ναυκλήρῳ καὶ τοῖς ἐπιβάταις μὴ πλέον λίτρας μιᾶς, κυβερνήτῃ δὲ καὶ πρωρεῖ μὴ πλέον ἡμιλιτρου, ναύτῃ γράμματα τρία ..... παῖδες δὲ καὶ εἴ τις ἄλλος συμπλέει, μὴ ἐπὶ πράσει ἀγόμενος, κατὰ τιμὴν ὤν. *

ιζ.

Ἐὰν ναύκληρος ἅμα τοῖς ναύταις ἀμελήσῃ, καὶ συμβῇ ζημίαν ἢ ναυάγιον †, ὁ ναύκληρος καὶ οἱ ναῦται ὑποκείσθωσαν τῷ ἐμπόρῳ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ζημίας. εἰ δὲ ἀπὸ ἀμελείας τοῦ ἐμπόρου συμβῇ ἀπώλειαν τοῦ πλοίου καὶ τοῦ γόμου γενέσθαι, ὑποκείσθω ὁ ἔμπορος ἐν τῇ ζημίᾳ τοῦ ναυαγίου καὶ τῇ τοῦ πλοίου. εἰ δὲ τοῦ ναυκλήρου μὴ ἐμποδίσαντος, μηδὲ τῶν ναυτῶν, μηδὲ τοῦ ἐμπόρου, συμβῇ ζημία ἢ ναυάγιον, τὰ σωζόμενα μέρη τοῦ πλοίου καὶ τῶν φορτίων εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν. † γενέσθαι ναυαγ.

κα. θεμ. ε.

Ἐὰν εἰσέλθῃ ὁ ἐπιβάτης εἰς πλοῖον, καὶ ἔχῃ τὸ χρυσίον ἢ ἕτερόν τι, παρατιθέσθω αὐτὸ τῷ ναυκλήρῳ. εἰ δὲ μὴ παραθέμενος εἴπῃ, ὅτι χρυσίον ἀπώλεσε ἢ ἀργύριον: ἄκυρα ἔσω τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα. ὁ δὲ ναύκληρος καὶ οἱ ναῦται ὁμοῦ οἱ ἐμπλέοντες, ὅρκον παρεχέτωσαν.

κη.

Ἐὰν πλοῖον ἐν τῇ ἐμβολῇ † ἐμποδισθῇ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ἢ κοινωνοῦ, πληρωθείσης τῆς προθεσμίας, καὶ συμβῇ ἀπὸ πειρατείας, ἢ πυρκαϊᾶς, ἢ ναυαγίου ἀπώλειαν γενέσθαι τοῦ πλοίου: ὁ τὸ ἐμπόδιον ποιήσας, ἐμφερέτω τὰς ζημίας. † ἐμποδισθῇ.

λα.

Ἐὰν ὁ ἔμπορος φορτώσῃ τὸ πλοῖον, καί τι συμβῇ τῷ πλοίῳ, τὰ σωζόμενα πάντα εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν ἑκάτερα. τὸ δὲ ἀργύριον ἐὰν σώζηται, πέμπτας ἐπιδιδότω. ὁ δὲ ναύκληρος καὶ οἱ ναῦται βοηθείας παρεχέτωσαν εἰς τὸ σῶσαι.

λδ.

Ἐὰν πλοῖον ὀθόνην ἢ βέστην κομίζῃ, ὁ ναύκληρος διφθέρας καλὰς παρεχέτω, ἵνα μὴ ὑπὸ χειμῶνος τῇ ἐπικλάσει τῶν κυμάτων τὰ φορτία ἀδικηθῇ. ἐὰν δὲ τὸ πλοῖον ὑπερφορτώσῃ ὁ ναύκληρος, εὐθὺς λεγέτω τοῖς τὰ φορτία ἔχουσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ἵνα ἡ ἔκθεσις γένηται τῶν φορτίων. ἐὰν δὲ οἱ ναῦται φανερὸν ποιήσωσι τῷ ναυκλήρῳ, καὶ οὐδ' οὕτως λάβῃ τὰ φορτία, ὑπεύθυνον εἶναι τὸν ναύκληρον ἅμα τοῖς ναύταις.

εἰ δὲ προδιαμαρτύρηται ὁ ναύκληρος ἅμα τοῖς ναύταις, ὅτι τὸ πλοῖον † ὑπερβλύσῃ, καὶ ἐκθέσθε, οἱ δὲ ἐμβαλλόμενοι τὰ φορτία μελλήσωσι τοῦ ἐκθέσθαι: ἀζήμιοι ἤτωσαν ὅτι ναύκληρος καὶ οἱ ναῦται.

† ὑπερβλύσαντι.

Sin autem antea cum nautis detestetur exercitor, nimis oneratam esse nauem, & exponi merces iusserit; uerum ij, qui merces imponunt, cunctentur in exponendis: tam exercitor, quam nauta indemnes sunto.

λε.

Ἐὰν πλοῖον ἐκβολὴν ποιήσηται τῆς καταρτίας αὐτομάτως ἀποβαλλομένης ἢ κοπτομένης, πάντες οἱ ναῦται, καὶ οἱ ἔμποροι, καὶ τὰ φορτία, καὶ τὸ πλοῖον σωθέντα εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν.

XXXV.

Si nauis iacturam instrumenti faciat, amissi per se, uel succisi; omnes nautæ, mercatores, merces, nauis ipsa seruata in contributionem ueniant.

λζ.

Ἐάν τι πάθῃ τὸ πλοῖον, καὶ σωθῇ τὰ τῶν ἐμπόρων ἢ ἐπιβατῶν, τὸ δὲ πλοῖον ἀπόληται: τὰ μὲν γραμματεῖα σωζόμενα, πέντε καὶ δεκάτας παρεχέτωσαν, † ὁ δὲ ἔμπορος καὶ οἱ ἐπιβάται μὴ δότωσαν τῷ ναυκλήρῳ τὸ πλοῖον.

† διαλυέσθωσαν.

XXXVII.

Si naui quid acciderit, & mercatorum uectorumue res seruatæ fuerint, naui perdita: pro cautionibus quidem saluis quinta ac decuma præstentur, mercatores autem uectoresque nauem exercitori non soluant.

μα.

Ἐὰν πλέωσιν ἐν πλοίῳ ἐπιβάται, καὶ ἢ διαφθαρῇ ἢ ἀπόληται τὸ πλοῖον, τὰ δὲ τῶν ἐπιβατῶν σωθῇ: ἐπιφερέτωσαν οἱ..... ἐπιβάται τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλοίου. ἐὰν δὲ ἐπιβάται ἀπολέσωσι τὸ χρυσίον αὐτῶν ἢ τὰ εἴδη, ἀπὸ πάντων λαμβανέτωσαν κατὰ τὴν δύναμιν πρὸς τὴν ἀπώλειαν ἅμα τῇ συμβολῇ τοῦ πλοίου.

XLI.

Si naui uectores nauigauerint, eaque uel corrupta fuerit, uel perierit, rebus uectorum saluis: nauis interitum ..... uectores ferant. At si uectores aurum suum uel species perdiderint, ab omnibus pro rata, damnique ratione habita recipiant, etiam naui in contributionem deducta.

μδ.

Ἐὰν πλοῖον ἔχῃ γόμον, καὶ ἐν ζάλῃ ἐκβολὴ τῆς καταρτίας γένηται, ἢ τῶν αὐχένων κλάσις, καὶ ἀπώλεια ἑνὸς τῶν ἐφολκίων: ἐὰν μὲν ἐκ τῆς ζάλης συμβῇ τὸν γόμον βραχῆναι, ἀνάγκη πᾶσα εἰς συμβολὴν ταῦτα ἔρχεσθαι. εἰ δὲ ὁ γόμος ἐκ τῆς ἀντλίας πλεῖον βλαβῇ, καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ζάλης, τὰ ναῦλα λαμβανέτω ὁ ναύκληρος, καὶ τὰ εἴδη παραδιδότω ξηρὰ μέτρῳ καθὼς παρέλαβεν.

XLIIII.

Si nauis onus habeat, & in tempestate fiat instrumenti iactura, uel gubernacula frangantur, uel scapha quæ pereat; si quidem ex tempestate contigerit onus humectari, omnino ad contributionem hæc deduci necesse est: sin onus ex sentina plus damni senserit, quam ex tempestate; naula exercitor accipiat, & species siccas ea mensura tradat, quemadmodum accepit.

μζ.

Ἐὰν χρυσίον ἢ ἀργύριον, ἢ ἕτερόν τι ἐκ βυθοῦ † ἐπαρθῇ ἀπὸ ὀργυιῶν ὀκτώ, λαμβανέτω ὁ ἀποσώζων τὸ τρίτον μέρος. εἰ δὲ ἀπὸ ὀργυιῶν ιε. λαμβανέτω ὁ ἀποσώζων τὸ ἥμισυ, διὰ τὸν κίνδυνον τοῦ βυθοῦ. τῶν δὲ ἐκριπτομένων ἀπὸ θαλάσσης εἰς γῆν, καὶ εὑρισκομένων ἢ ἐπιφερομένων ἐπὶ πῆχυν ἕνα, λαμβανέτω ὁ ἀποσώζων δέκατον μέρος τῶν ἀποσωζομένων.

† ἀναχθῇ.

XLVII.

Si aurum, uel argentum, uel quid aliud ex profundo allatum ab octo fuerit ulnis; tertiam partem is, qui seruauit, accipiat. Sin ab ulnis XV. dimidium sumat, propter periculum profunditatis. Eorum uero, quæ in terram e mari expelluntur, & inueniuntur, & ad ulnam unam efferuntur, pars decima seruātium esto.

ΠΕΡΙ ἉΛΙΕΏΝ ΚΑΙ ἁλείας.

Τίτλος ϛ. ἐν ᾧ καὶ περὶ δικαίου θαλάσσης. κεφ. ε.

Ὅτι, εἰ καὶ συνήθές ἐστι, παρανόμως τινὰς κωλύειν ἑτέρους ἁλιεύειν πρὸ τῶν ἰδίων οἴκων: ὅμως ὁ κωλύσας ἐνέχεται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ. καλῶς δὲ κωλύω τινὰ ἐν τῇ διαφερούσῃ μοι λίμνῃ ἁλιεῦσαι.

DE PISCATORIBVS ET piscatione.

TIT. VI. in quo & de iure maris dicitur, cap. V.

Licet usurpatum sit, ut nullo iure quis alios ante ædes suas piscari prohibeat: tamen qui prohibuerit iniuriarum tenetur. Recte tamen in lacu quem piscari prohibeo, qui ad me pertinet.

DE

DE EMTIONE AC VENditione uini.

TIT. XVII. cap. I.

[De uini negotiatoribus. l. 71. D. de contrah. emt.]

Negotiatores uini, quemadmodum conuenerint, uendunt. nec enim quisquam uendere cogitur, si aut pretium, aut mensura displiceat. præsertim si nihil contra consuetudinem regionis fiat.

III.

[l. 1. §. 3. D. de per. & com. rei uend.]

Si dies præstitutus sit ad metiendum, & in mora sit emtor; uenditori uinum effundere licet. ita tamen, ut hoc prius emtori testato denuntiet. Quod si non effuderit, mercedem doliorum accipit, quatenus eius intererat. nam forte locaturus ea fuerat, uel alia conduxit. Rectissime uero facit, si conducit uasa, nec uinum reddit, donec ab emtore mercedem receperit; uel si uinum sine incommodo uendit, quanti potest, ne magno detrimento emtor adficiatur.

V.

Si constitutum non sit, quando euacuari dolia debeant; ante uindemiam aduenientem euacuanda sunt. Quod si uenditor est uini mercator, non erit exspectanda uindemia. nam id tempus spectatur, quod uenditori commodum est. Ante diem admetiendi .... ob casus tamen fortuitos, uel magnas necessitates, uenditor non tenetur.

IX.

[l. 21. §. 3. D. de act. em. & uend.]

Quum per uenditorem steterit, quo minus rem tradat; præstat quod interest, ex ipsa scilicet re proficiscens: non etiam si quid emtor ex negotiatione uenditi sibi uini lucrari potuit.

X.

[De uino, quod alea uenditur, non sub degustatione. l. 4. §. si auersione. D. de per. & com. rei uend.]

Si uinum alea uendatur, non sub degustatione, accuratissimã dumtaxat custodiam uenditor præstat. Omne uero periculum acoris & mucoris emtorem spectat. Ac si quidem nullum sit tollendi tempus constitutum, emtori uenditor [ut tollat] denuntiat. ante uindemiam quidem certe tolli uinum debet. Non facile uero quisquam sic emit, ut ne degustet. Atque ubi dies degustationi non fuerit præstitutus, emtor quandocumque degustare poterit. & quoad degustauerit, periculum ad uenditorem pertinet.

XI.

Ante, quam admetiatur, periculum uenditoris est. Si uero per emtorem steterit, quo minus ad diem uinum tolleret; postea dumtaxat doli mali nomine uenditor tenetur.

ΠΕΡΙ' ἈΓΟΡΑΣΙΆΣ ΚΑΙ' πράσεως οἴνου.

Τίτλος ιζ. κεφ. α.

Οἱ οἰνέμποροι ὡς ἂν συμφωνήσουσι, πιπράσκουσιν. οὐδεὶς γὰρ ἀναγκάζεται πωλεῖν ἀπαρεσκόμενος τῷ μέτρῳ, ἢ τῷ τιμήματι. καὶ μάλιστα εἰ μηδὲν γίνεται παρὰ τὴν συνήθειαν τοῦ κλίματος. [περὶ οἰνεμπόρων.]

γ.

Ἐὰν ὁρισθῇ χρόνος τῇ μετρήσει, καὶ ἐμποδίζῃ ὁ ἀγοραστὴς, ἔξεστι τῷ πράτῃ ἐκχέειν τὸν οἶνον. διαμαρτυρομένῳ μέντοι τοῦτο πρότερον τὸν ἀγοραστήν. εἰ δὲ μὴ ἐκχύσει, λαμβάνει τὸν μισθὸν τῶν πίθων, ἐν ᾧ διέφερεν αὐτῷ. τυχὸν γὰρ αὐτοὺς ἐμίσθου, ἢ ἄλλους ἐμισθώσατο. κάλλιον δὲ ποιεῖ μισθούμενος καὶ μὴ ἀποδιδοὺς τὸν οἶνον, ἕως οὗ λάβῃ παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τὸν μισθὸν, ἢ πωλῶν τὸν οἶνον ἀβλαβῶς, ὅσου δυνηθῇ, ἵνα μὴ πολὺ ζημιωθῇ ὁ ἀγοραστής.

ε.

Εἰ μὴ ὁρισθῇ πότε οἱ πίθοι ὤφειλον κενωθῆναι: δεῖ αὐτοὺς πρὸ τῆς ἐπιούσης τρύγης κενωθῆναι. εἰ δὲ οἰνέμπορος ἦν ὁ πράτης, οὐ περιμένει τὰς τρύγας. ὁ γὰρ λυσιτελῶν αὐτῷ καιρὸς σκοπεῖται. πρὸ τῆς μετρήσεως .... τοῖς μέντοι τυχηροῖς, ἢ ταῖς μεγάλαις ἀνάγκαις ὁ πράτης οὐχ ὑπόκειται.

θ.

Ἐμποδίσας ὁ πράτης περὶ τῆς παραδόσεως, δίδωσι τὸ διαφέρον τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ὂν, οὐ μὴν εἴ τι ὁ ἀγοραστὴς ἠδύνατο κερδαίνειν ἀπὸ πραγματείας τοῦ πραθέντος αὐτῷ οἴνου.

ι.

Ἐὰν κότιλοι πραθῇ οἶνος καὶ μὴ ὑπὸ γεῦσιν, μόνην φυλακὴν ἀκριβεστάτην ὁ πράτης χρεωστεῖ. ὁ δὲ κίνδυνος ἅπας καὶ τοῦ ὀξίσαι καὶ τοῦ ὑδαρωθῆναι, τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ. καὶ εἰ μὴ ὁρισθῇ χρόνος τῇ αἱρέσει αὐτοῦ, διαμαρτύρεται τὸν ἀγοραστὴν ὁ πράτης. δεῖ μέντοι πρὸ τῆς τρύγης αὐτὸν ἐπαίρεσθαι. δυσχερῶς δέ τις ἀγοράζει ἐπὶ τῷ μὴ γεύσασθαι. καὶ εἴθε μὴ ὁρισθῇ τῇ γεύσει χρόνος, ὁπότε δύναται ὁ ἀγοραστὴς γεύσασθαι. καὶ ἕως οὗ γεύσηται τοῦ πράτου ἐστὶν ὁ κίνδυνος. [περὶ τοῦ ἀλέα τῷ πραθέντι οἴνου καὶ μὴ ὑπὸ γεῦσιν.]

ια.

Πρὸ τῆς μετρήσεως, ὁ κίνδυνος τὸν πράτην ὁρᾷ: εἰ δὲ ὁ ἀγοραστὴς ἐνεπόδισεν ἐμπροθέσμως λαβεῖν μετὰ ταῦτα ὁ πράτης ἀπὸ μόνου δόλου ἐνέχεται.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. νδ.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΠΡΟνομίων αὐτῶν, καὶ λειτουργιῶν.

Τίτλος α. κεφ. δ.

Οὐκ ἀναγκάζονται οἱ πολιτευόμενοι ἐλάττονος τιμήματος τῇ πόλει πιπράσκειν τὸν σῖτον.

ϛ.

Ἡ διάταξις λέγει, ὅτι πολίτας μὲν ποιεῖ, τὸ ἐκεῖθεν ὁρμᾶσθαι, καὶ τὸ ἐλευθερωθῆναι παρά τινος ὄντος ἐξ ἐκείνης τῆς πόλεως, τὸ ἐναπογραφῆναι τοῖς πολίταις, τὸ εἰς θέσιν ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει ληφθῆναι.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιθ. καὶ βιβλίον ξ. τίτλ. μδ. κεφάλαιον β.

ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. ζ.

Τότε ὁ στρατηγὸς ὑπὲρ τοῦ συστρατηγοῦ ἐνέχεται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ στρατηγὸς καὶ οἱ ἐγγυηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὀνομασταὶ, ἄποροι εἰσί: καὶ ὅτι ἐν τῷ ἀποτίθεσθαι τὴν στρατηγίαν ἦσαν εὔποροι. ἐπεὶ τοίγε ἕκαστος, εἰς τὴν ἰδίαν ἐνέχεται διοίκησιν.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΙΚΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. κζ.

Ὁ πάροικος λειτουργεῖν ἀρξάμενος, οὐ δύναται ἀποστῆναι τῆς μετοικίας πρὶν πληρώσει τὴν λειτουργίαν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. νε. τίτλ. γ.

Ἀνάγνωθι καὶ τοῦ βιβλίου τούτου τίτλον β. κεφ. α. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ὁ γενόμενος μέτοικος ἐν τόπῳ τινὶ, καὶ λειτουργήσας, πρὶν ἢ εἰς ἑτέραν λειτουργίαν ..... μετήνεγκε τὴν κατοίκησιν ἑαυτοῦ, οὐχ ὅτι ἀναγκάζεται ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ λειτουργῆσαι. τὸ γὰρ μετενεγκεῖν τινα τὴν οἴκησιν, τὴν μὲν ἀρχαιογονίαν † αὐτοῦ † αὐτῇ ἐν. οὐκ ἐναλλάσσει, τὸ δὲ μετοίκιον ἐναλλάσσεται.

ΠΕΡΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ, ΚΑΙ ΤΙνες μὲν λειτουργεῖν ἀναγκάζονται, καὶ πότε: τίνες δὲ οὐκ ἀναγκάζονται, ἀλλ᾽ ἔχουσιν ἀλειτουργησίαν.

Τίτλου β κεφ. δ.

Ὁ μήτε ἀρχαιογενὴς ὢν, μήτε μέτοικος, μήτε † οἰκετῶν ἐν τόπῳ τινὶ, ἀλλὰ κεκτημένος οἶκον ἢ ἀγρὸν, οὐκ ἀναγκάζεται λειτουργεῖν. † οἰκῶν ἴσως τε. [illegible]

ε.

Ὁ οἰκῶν ἐν τῇ πατρίδι τῆς γυναικὸς, ἢ ἐν ἑτέρᾳ τινὶ πόλει, ὡς μέτοικος ἀναγκάζεται λειτουργεῖν.

ΤΙΤΛΟΥ γ. ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Τοὺς μείζονας τιμὰς πράξαντας, οὐ χρὴ εἰς ἐλάττονας ἕλκεσθαι. δοκοῦσι γὰρ ὑβρίζεσθαι.

BASILICORVM Liber LIIII.

DE DECVRIONIBVS, ET EORVM priuilegijs, & muneribus.

TIT. I. CAP. IIII.

Non coguntur decuriones uiliori pretio frumentum ciuitati suæ uendere. l.7.D.ad munic.

VI.

Hæc constitutio dicit, ciues effici per originem ex aliquo loco ductam, & per manumißionem ab aliquo factam, ex ea ciuitate oriundo, & per adscriptionem in numerum ciuium, & per adoptionem in eadem ciuitate institutam. l.7.C.de incol.

Legito & tit. XIX. Item lib. LX. tit. XLIIII. cap. II.

DE MAGISTRATIBVS.

Eiusd. tit. cap. VII.

Tunc magistratus pro collega tenetur, quum & ipse magistratus, & fideiussores eius, & nominatores soluendo non sunt; nec tempore depositi magistratus soluendo erant. nam ceteroqui administrationis suæ nomine quisque tenetur. C.de peric. nom.

DE INCOLIS.

Eiusd. tit. cap. XXVII.

Incola iam munera publica exorsus, nisi perfecto munere, incolatui renuntiare non potest. l.34.D.ad munic.

Legito & lib. LV. tit. III.

Item lib. huius tit. II. cap. I. cuius hæc uerba sunt:

Si is, qui quodam in loco fuit incola, munusq; sustinuit, ante quam ad alium honorem uocaretur, domicilium suum transtulit: non amplius eo loco munera subire cogitur. Nam translatio domicily originem quidem non mutat, sed incolatus tamen mutatur. l.1.C.de incol.

DE MVNERIBVS, ET QVI SVscipere munera cogantur, & quando; qui non cogantur, sed immunitatem habeant.

TIT. II. cap. IIII.

Qui nec originalis est, nec incola, nec domicilium in aliquo loco habet, sed domũ fundumue poßidet; munera subire non cogitur. l.4.C.de incol.

V.

Qui domicilium habet in uxoris patria, uel alia quadam ciuitate; tamquam incola sustinere munera cogitur.

TIT. III. cap. II. dicit:

Maioribus honoribus functos, ad minores deuocari non oportet. Iniuria namque uidentur adfici. l.1.C.quemad. ciuil. mun.

TIT.

TIT. IIII. cap. II.

l. 3. D. de muner. *Milites in castris nullum munus sustinent. at eorum cognati muneribus obstricti sunt. Pater filium, quem habet in potestate, ad obeundũ munus uocatum subtrahere non potest: nisi excusationem habeat. Nam patrem non consentire muneribus filij, prodest ad hoc, ne patrimonium ipsius oneri subijciatur.*

III.

Metatis aduenientium militũ obligati sunt omnes, atq; hoc patrimoniale onus est. Qui duos filios, in potestate constitutos habet; eodẽ tempore munera pro ambobus sustinere nõ cõpellitur.

V.

Munera uel personarum sunt, uel patrimoniorum. A patrimonialibus nulla nos excusatio liberat. Sunt autẽ patrimonialia duplicia. Nam quædam res soli possidentibus iniunguntur, siue municipes sint, siue non sint: quædam solis municipibus, & incolis.

VIII.

*Munus sustinenti etiam honor * defertur, at honorem sustinenti munus non imponitur.* * hoc est, imponitur.

X.

Data liberis & posteris alicuius immunitas, ad eos pertinet, qui eius familiæ sunt.

XI.

Filiusfamilias plebeius, etiam inuito patre suo, periculo eius, qui nominauit, tenetur.

XII.

*Munus aut honor * adærari non potest.*

SCHOLION.

* æstimari. hoc est, non licet æstimationem muneris offerre, ne munus sustineas.

TIT. V. cap. II.

l. 2. D. de uac. *Corporis debilitas, siue mutilatio, præstat eorum munerum excusationem, quæ tantum corporis operam requirunt; non quæ prudentiam & erogationem pecuniæ. Nam ea, nisi de probabili caussa, nemini remittuntur.*

VII.

Hi qui munerũ publicorũ uacationẽ habent, ex improuiso quidem oblata magistratuum imperata recusare possunt: at non itidẽ ordinaria.

IX.

De muneribus, quæ rebus cohærent, nullum priuilegium excusat. uelut in fiscalibus, sternendis uijs, angarijs, & metatis. Ab his enim, & similibus, solũ principis speciale beneficiũ liberat.

XV.

Etiam qui munerum publicorum immunitatem consequuti sunt, onera patrimonialia sustinere cogũtur. Et onus patrimoniale est etiam ad milites recipiendos cogi.

ΤΙΤΛΟΥ δ. κεφ. β.

Οἱ στρατιῶται ἐν τοῖς στρατοπέδοις οὐ λειτουργοῦσιν. οἱ δὲ συγγενεῖς αὐτῶν λειτουργοῦσιν. οὐ δύναται ὁ πατὴρ τὸν ὑπεξούσιον ἀφαιρεῖσθαι καλούμενον εἰς λειτουργίαν, εἰ μὴ ἔχει ἐξκουσατίονα. τὸ γὰρ μὴ συναινεῖν τὸν πατέρα ταῖς λειτουργίαις τοῦ υἱοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐνέχεσθαι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ συμβάλλεται.

γ.

Τοῖς μητάτοις τῶν ἐπιδημούντων στρατιωτῶν ὑπόκεινται πάντες, καὶ ἔστιν οὐσιακὴ λειτουργία. ὁ ἔχων δύο παῖδας ὑπεξουσίους, οὐκ ἀναγκάζεται † κατ' αὐτὸν ὑπὲρ τῶν δύο λειτουργεῖν. † κατ' αὐτ.

ε.

Τὰ λειτουργήματα, ἢ προσώπων ἐστὶν, ἢ οὐσιῶν. τῶν δὲ οὐσιακῶν οὐδεμία ἐξκουσατίων ἀπαλλάττει. τὰ δὲ οὐσιακὰ, διπλᾶ ἐστι. τινὰ γὰρ ἐπιφέρεται τοῖς κεκτημένοις ἀκίνητα, εἴτε πολῖται εἰσὶν, εἴτε μή. τινὰ δὲ μόνοις τοῖς πολίταις καὶ τοῖς ἔχουσι κατοίκησιν.

η.

Τῷ λειτουργοῦντι καὶ τιμὴ † ἐπικλᾶται, οὐ μὴν † ἐπιτίθεται. τῷ πράττοντι τιμὴν, ἐπικλᾶται λειτουργία.

ι.

Ἡ δοθεῖσα τέκνοις καὶ ἀπογόνοις τινὸς ἀλειτουργησία, τοῖς ἐπὶ τῆς φαμιλίας αὐτοῦ ἁρμόζει.

ια.

Ὁ ὑπεξούσιος ἰδιώτης, καὶ † ἄκοντος τοῦ πατρὸς † ἄκοντος αὐτοῦ, κινδύνῳ τοῦ ὀνομάσαντος κατέχεται.

ιβ.

Οὐ δυνατὸν * ἀπαργυρίζεσθαι λειτουργίαν ἢ τιμήν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

* Διατιμᾶσθαι, τουτέστιν, οὐ χρὴ τὴν διατίμησιν τῆς λειτουργίας προσφέρειν εἰς τὸ μὴ λειτουργῆσαι.

ΤΙΤΛΟΣ ε. κεφ. β.

Ἡ τοῦ σώματος ἀσθένεια ἤτοι ἀκρωτηριασμὸς, ἀτέλειαν δίδωσι λειτουργιῶν, τῶν μόνης σωματικῆς λειτουργίας δεομένων, οὐ μὴν φρονήσεως ἢ δαπάνης. τούτων γὰρ, εἰ μὴ ἐξ αἰτίας δεδοκιμασμένης, οὐδεὶς ἀπαλλάττεται.

ζ.

Οἱ ἔχοντες ἀτέλειαν πολιτικῶν, τὰ μὲν ἐξ ἀπροόπτου γενόμενα διάγραφα παρὰ τῶν στρατηγῶν, καλῶς παραιτοῦνται: οὐκέτι † δὲ κατὰ συνήθειαν. † λτὰ αυτα.

θ.

Τῶν συνημμένων τοῖς πράγμασι λειτουργιῶν, οὐδὲ ἓν ἀπαλλάσσει προνόμιον: ὡς ἐπὶ τῶν δημοσίων, καὶ ὁδοστρωσιῶν, καὶ ἀγγαρειῶν, καὶ μητάτων. τούτων γὰρ καὶ τῶν ὁμοίων, μόνη ἰδικὴ βασιλέως ἀπαλλάσσει φιλοτιμία.

ιε.

Καὶ οἱ ἐπιτυχόντες ἀλειτουργησίας πολιτικῶν λειτουργημάτων, τὰς χρηματικὰς λειτουργίας ἀναγκάζονται ὑφίστασθαι. χρηματικὴ γὰρ λειτουργία ἐστὶ, καὶ τὸ ἀναγκάζεσθαι στρατιώτας ὑποδέχεσθαι.

ιθ. Καὶ

ιθ.

Καὶ οἱ ἐλάττονες ὄντες, ἀναγκάζονται τὰς χρηματικὰς λειτουργίας ὑφίστασθαι.

κα.

Τὰς χρηματικὰς λειτουργίας καὶ γυναῖκες ἀναγκάζονται λειτουργεῖν.

ΤΙΤΛΟΥ ϛ. κεφ. α.

Ἡ προσώποις διδομένη ἀτέλεια, οὐ διαβαίνει εἰς κληρονόμους. εἰ δὲ γένει ἢ ἀπογόνοις δοθῇ, οὐχ ἁρμόζει τοῖς ἀπὸ θηλυγονίας.

γ.

Αἱ δοθεῖσαι γενικῶς ἀλειτουργησίαι τινὶ ἐπὶ τὸ διαβιῶναι εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, διηνεκῶς τοῖς διαδεχομένοις ἁρμόζουσιν.

δ.

Οἱ γέροντες διὰ τιμὴν ἀτέλειαν ἔχουσι. σχεδὸν γὰρ ὁμοίως τοῖς ἄρχουσιν, ἡ ἀρχαιότης ἐτίμησε τοὺς γέροντας. εἰ δέ τις ἐν γήρᾳ εὐπορήσει πρὸ τούτου μὴ λειτουργήσας, οὐκ ἐξκουσατεύεται μάλιστα εἰ μὴ σκυλμὸν σώματος, ἀλλὰ δαπάνην ἐπιζητεῖ τὸ λειτούργημα, καὶ σπάνις ἐστὶ τῶν ὀφειλόντων λειτουργεῖν. δεῖ δὲ προσέχειν καὶ τῷ νόμῳ τῆς πόλεως, ἐάν τι περὶ τῶν ἐτῶν διατυποῖ.

ι.

Ὁ ἔχων ιϛ. παῖδας, πάντων λειτουργημάτων ἀπαλλάττεται.

ΤΙΤΛΟΥ ζ. κεφ. γ.

Μηδεὶς ἐχέτω ἐξκουσατίωνα οἰκοδομουμένων τειχῶν, ἢ συνωνῆς ..... ἢ ἄλλων εἰδῶν.

λθ. κεφ.

Δύο ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου εἰς λειτουργίαν οὐ καλοῦνται. διὰ τοῦτο παῖς ὑπεξούσιος καὶ ὁ πατὴρ ἅμα οὐ λειτουργοῦσι. πατὴρ δὲ καὶ παῖς αὐτεξούσιος δύνανται λειτουργεῖν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον η. καὶ τίτλον θ. οὗ τινος ἐν τῷ η. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ πρεσβεύσας, οὐδὲ περὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας αὖθις ἔσω τοῦ ὡρισμένου χρόνου πρεσβεύειν ἀναγκάζεται. ὁ πρεσβεύσας πρὸς βασιλέα, εἴτε ἐν ῥώμῃ, εἴτε ἐν ἐπαρχίᾳ διάγοντα, διετίας ἔχει ἀτέλειαν.

ι.

Ἐὰν πρεσβευτὴς ἀποθάνῃ πρὶν ὑποστρέψει, τὰς δαπάνας οὐκ ἀναδίδωσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νε. τίτλον α. κεφάλαιον η. ἐν ᾧ φησίν.

Εἴ τις δήποτε ἀτέλειαν ἐδωρήσατο τινὶ, οὐδὲν ἧττον ἀναγκασθήσεται συντελεῖν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον η. οὗ τινος ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ φησίν.

Q

XIX.

Etiam minores ætate munera patrimoniorum sustinere coguntur.

XXI.

Patrimoniorum munera mulieres etiam sustinere coguntur.

TIT. VI. cap. I.

Personis data immunitas ad heredes non trãsit. Si uero generi uel posteris data fuerit, ad eos qui ex feminis nati sunt, non pertinet. l. 1. D. de iur. immun.

III.

Tributæ alicui generaliter immunitates eo iure, ut ad posteros eius transmittantur; in perpetuum succedentibus competunt.

IIII.

Senes honoris caussa uacationem habent. Nam eumdem pæne honorem senibus antiquitas, quem magistratibus tribuebat. Si uero quis in senectute locuples factus fuerit, antea nullo publico munere functus; non excusatur. maxime si non corporis uexationem, sed erogationem pecuniæ muneris administratio requirat, & eorum penuria sit, qui munera sustinere debent. Lex quoque municipij respicienda est, an de annis aliquid statuat.

V.

Qui XVI. liberos habet, ab omnibus muneribus liberatur.

TIT. VII. cap. III.

Nemo excusationem habeat in constructione murorum, uel comparatione frumenti, aliarumue specierum. l. ult. C. de quib. muner.

XXXIX. cap.

Duo ex eadem domo ad onera sustinẽda non uocantur. propterea filiusfamilias & pater munera simul non sustinent. At pater & filius emancipatus simul obire munera possunt.

Legito & tit. VIII. & VIIII. cuius VIII. cap. dicitur:

Qui legatione functus est, eadem de caussa rursus intra tempus præfinitum legatione fungi non compellitur. Qui legatione functus est ad principem, agentem uel in urbe, uel in prouincia; biennij uacationem habet. D. de legationib.

X.

Si legatus ante decesserit, quam reuertatur; sumtus non restituuntur.

Legendus & lib. LV. tit. I. cap. VIII. cuius hæc uerba sunt:

Si quis cuicumque donauerit immunitatem, nihilo minus contribuere cogetur. l. 9. C. de agric. & cens.

Legito & lib. LVI. tit. VIII. cuius VII. cap. dicitur:

Qui

l.6.C.de annon. *Qui in fraudem commodorum publicorum a principibus rescriptum impetrauerit, nullum ex eo sentiat emolumentum. Omnes enim publica conferre debent.*

X.

Nemo priuilegium dignitatis praetexens, non conferat; sed omnes pro eorum, quae possident, praediorum rata pensiones soluant.

Adde tit. XV. a XVII. cap. ac decimo quidem octauo dicitur:

l.1.C.de priu. dom. aug. *Priuati fundi principis a muneribus sordidis immunes sunto. nec eorum conductores, uel coloni extraordinaria munera uel superindictiones sustineant.*

XXI.

Nemo ab istis oneribus exemtus esto, puta pontium & itinerum instructionibus; ne religiosa quidem, uel augusta domus. quippe nec sordida sunt ista munera.

Legito & tit. XVII. cap. XXXIX.
Item legito lib. III. tit. III. cap. II. & III. & IIII. & V. in quibus dicitur:

De clericis. l.1.C.de consec. & cler. *Clericus eiusue mancipium nouis collationibus ne grauator, nec metata praestanto.*

Ab exactionibus, & sordidis muneribus, & extraordinariis, licet negotientur, immunes cum liberis & coniugibus clerici sunto.

Clerici, qui sunt in prouinciis, non solum non aliena, sed ne sua quidem praedia excusent a pensionibus [fiscalium], & eorum translatione.

Omnis clericus, ad ipsos usque ostiarios, a personalibus muneribus excusetur.

Legito & lib. V. tit. I. cap. X. cuius haec uerba sunt:

Debet esse l.20. C.de sacr. eccl. * praesidum. *Nec ex sacra forma, uel * archiepiscopi iussu, annona militaris ad oratoria, uel clericos, uel monasteria transferatur; quasi deficientibus numero corporibus.*

Legendus & tit. III. cap. II. in quo dicitur:

Praeterea sancimus, ut praedia sacratissimarum ecclesiarum, & aliarum uenerabilium domorum, nec sordida munera, nec collationes extraordinarias sustineant. Si uero sternenda sunt itinera, uel pontes instruendi, aut reficiendi; sicut & alii possessores, dictum opus perficiant, modo sub illa urbe possessiones habent, a qua id ipsum instituitur.

DE HONORIBVS CIVILIBVS.
TIT. III. cap. I.

l.2.C.de honor. & mun. *Ab honoribus ad eosdem honores, quinquennii datur uacatio; triennii uero ad alios.*

Ὁ εἰς περιγραφὴν τῶν δημοσίων, βασιλέων ἀντιγραφὴν λαβών, μὴ ὠφελείσθω. χρὴ γὰρ πάντας συντελεῖν τὰ δημόσια.

ι.

Μηδεὶς προνόμιον ἀξίας προβαλλόμενος, † συντελείτω: ἀλλὰ πάντες πρὸς ἀναλογίαν ὧν ἔχουσι κτημάτων συντελείτωσαν. † μὴ συντελείτω.

Καὶ τίτλον ιε. ἀπὸ τοῦ ιζ. κεφαλαίου. ἐν δὲ τῷ ιη. κεφαλαίῳ φησίν.

Οἱ ἀγροὶ οἱ ἰδιωτικοὶ τοῦ βασιλέως ἀτελεῖς ἔστωσαν ῥυπαρῶν λειτουργιῶν. μήτε δὲ οἱ μισθωταὶ αὐτῶν, ἢ οἱ γεωργοί, βάρη ἔξω τῶν ὡρισμένων, ἔτι οὖν ὑπὲρ τὸν κανόνα, ὑπομενέτωσαν.

κα.

Μηδεὶς ἐξαιρείσθω τῶν βαρῶν τούτων, οἷον γεφύρων, καὶ ὁδοστρωσιῶν: μηδὲ ὁ εὐαγὴς οἶκος, ἢ βασιλικὸς ἔστω. ἐπειδὴ οὐδὲ ῥυπαρά ἐστι ταῦτα.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιζ. κεφάλαιον λθ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον γ. τίτλον γ. κεφάλαιον β. καὶ γ. καὶ δ. καὶ ε. ἐν οἷς φησίν.

Κληρικὸς ἢ οἰκέτης αὐτοῦ, μὴ βαρείσθω καιναῖς συνεισφοραῖς, μηδὲ μιτάτα διδότωσαν. περὶ καινῶν.

Ἀπὸ διαγραφῶν, καὶ ῥυπαρῶν λειτουργιῶν καὶ ἐξτραορδιναρίων, κἂν ἐμπορεύωνται, οἱ κληρικοὶ μετὰ παίδων καὶ γαμετῶν ἔστωσαν ἀτελεῖς.

Οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κληρικοί, μὴ μόνον τὰ ἀλλότρια, ἀλλὰ μηδὲ τὰ ἴδια κτήματα ἐξκουσευέτωσαν τῶν συντελειῶν, καὶ τῆς αὐτῶν μετακομιδῆς.

Πᾶς κληρικὸς ἄχρι καὶ τῶν ὀστιαρίων, προσωπικῶν ἐξκουσατευέσθω λειτουργιῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ε. τίτλον α. κεφάλαιον ι. ἐν ᾧ φησίν.

Μηδὲ ἀπὸ θείου τύπου, ἢ † ἀρχιεπισκόπου προστάξεως στρατιωτικὴ σίτησις εἰς εὐκτηρίους οἴκους, ἢ κληρικούς, ἢ καὶ μοναστήρια μεταγέσθω, ὡς ἐλλειπόντων δῆθεν τοῖς ἀριθμοῖς σωματίων. † ἀρχόντων.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον γ. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

Πρὸς τούτοις θεσπίζομεν καὶ πασῶν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, καὶ τῶν ἄλλων σεβασμίων οἴκων τὰς κτήσεις, μηδὲ ῥυπαρὰς λειτουργίας, μήτε ἐξτραορδιναρίας διαγραφὰς ὑπομένειν. εἰ μέν τοι ὁδοστρωσίας, ἢ γεφυρῶν οἰκοδομῆς, ἢ ἀνανεώσεως χρεία γένηται, κατὰ μίμησιν τῶν ἄλλων κτητόρων τὸ τοιοῦτον ἔργον πληροῦν: ἡνίκα ὑπ' ἐκείνην κέκτηνται πόλιν, ὑφ' ἣν καὶ τὸ τοιοῦτον γίνεται ἔργον.

ΠΕΡΙ ΤΙΜΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ.

Τίτλου γ. κεφάλ. α.

Ἀπὸ τῶν τιμῶν εἰς τὰς αὐτὰς τιμὰς πενταετίας † διδόναι ἀλειτουργησία: τριετίας δὲ εἰς τὰς ἄλλας. † δίδοται.

τοῖς

τοῖς δὲ πρεσβεύουσι, διετίας ἀλειτουργησία παρέχεται.

β.

Τοὺς μείζονας τιμὰς πράξαντας, οὐ χρὴ εἰς ἐλάττονας ἕλκεσθαι. δοκοῦσι γὰρ ὑβρίζεσθαι.

Καὶ τίτλον δ. ἀπὸ τοῦ ς. κεφαλαίου, μέχρι τοῦ ια.

ΠΕΡΙ ΘΕΑΤΡΩΝ ΚΑΙ θυμελικῶν.

Τίτλος ε. κεφάλ. γ.

Οἱ ἡνίοχοι κωνσταντίνου πόλεως, μὴ ὑποκείσθωσαν τῷ ἐπάρχῳ εἰς τὸ τύπτεσθαι: εἰ μὴ περὶ αὐτὴν τὴν ἱπποδρομίαν ἁμαρτήσωσιν.

ε.

Μηδεὶς τῶν ἀρχόντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἢ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν μετακομιζέτω ἵππους, ἢ ἡνιόχους, ἢ ὀρχηστὰς, ἢ θηρία. δεῖ γὰρ ἑκάστην πόλιν τὴν οἰκείαν τέρψιν ἔχειν: ἐπεὶ ἱεροσυλίας κρίνεται.

ΠΕΡΙ ΑΤΕΛΕΙΑΣ.

Τίτλ. . . . . κεφ. ια.

Ὅτι ἡ προσώποις διδομένη ἀτέλεια, οὐ διαβαίνει εἰς κληρονόμους. εἰ δὲ γένει ἢ ἀπογόνοις δοθῇ, οὐχ ἁρμόζει τοῖς ἀπὸ θηλυγονίας.

ις.

Τὰ θεμιτὰ συστήματα, ἅ τινα ἐξαρχῆς ἐπενοήθη διὰ τὸ διδόναι τὴν οἰκείαν χρησιμότητα τῷ δημοσίῳ, ἔχουσιν ἀτέλειαν. οὐ πάντες δὲ οἱ ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ μόνοι οἱ τεχνῖται, ἔχουσι τὴν ἀτέλειαν.

ιθ.

Ἡ διάταξις καταλέγει τινὰς ἀπηλλαγμένους † προνομίων, τυχὸν συγκλητικοὺς, καὶ τοὺς κόμητας τοὺς κωνσιστωριανοὺς, καὶ τοὺς νοταρίους, καὶ τοὺς κουβικουλαρίους, καὶ τοὺς ἀποκουβικουλαρίους: ἐὰν παντὶ τῷ βαθμῷ, καὶ οὐχ' ἑνὶ προσώπῳ, τὸ προνόμιον ἐδόθη. καὶ οἱ γραμματικοὶ δὲ καὶ οἱ ῥήτορες ἑκατέρας παιδείας, τουτέστι τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς, τῶν ῥυπαρῶν λειτουργημάτων ἀτέλειαν ἐχέτωσαν: ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται σιτωθῆναι ἀλευρα ποιεῖν, ἢ ἀρτοκόποι γίνεσθαι, ἢ προσυπουργεῖν τοῖς ἀρτοκόποις.

† διὰ προνομίων.

Ἀναγνῶθι καὶ τίτλον κδ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν τις ἀτέλειαν ἐπὶ † σίτῳ ἢ ἐλαίῳ ἐπορίσατο, ἀνίσχυρον ἔσται τὸ πραχθέν.

† σίτου.

Τὸν ἐπιτεθέντα κανόνα τοῖς κτήμασι τοῖς ῥωμαϊκοῖς, οὐ βουλόμεθα ἐναλλάττεσθαι. εἰ δέ τις παραβαίη τοιούτου τυχεῖν, διπλάσιον ἀπαιτείσθω: τῶν βικαρίων καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν προσδεχομένων τὰ τοιαῦτα, καὶ συγκεχωρημένων τῷ κανόνι, περιορίζομένων. οἱ δὲ πρῶτοι τῆς τάξεως ἀποτμηθήσονται.

Perfunctis autem legatione, biennij uacatio conceditur.

II.

Maioribus honoribus functos, ad minores deuocari non oportet. Iniuria namque uidentur adfici. l. 2. C. quemad. mun.

Adde tit. IIII. a cap. VI. usque ad XI.

DE SPECTACVLIS ET THYmelicis.

TIT. V. cap. III.

Qui agitandi munus Constantinopoli exercent, a præfecto urbi non uerberentur; nisi in ipso circensi certamine peccauerint. l. eos qui. C. eo. t.

V.

Nemo iudicum ex ciuitate in aliud opidum, uel ex prouincia in prouinciam traducat equos, aut aurigas, aut histriones, aut bestias. Nam unamquamque ciuitatem suam habere festiuitatem oportet. alioquin sacrilegij damnabitur.

DE IMMVNITATE.

TIT. VI. cap. I.

Data personis immunitas ad heredes non transit. Si uero generi uel posteris data sit, ad eos qui ex feminis nati sunt, non pertinet. D. de im. immun.

VI.

Licita collegia, quæ initio constituta sunt, ut operam suam publicis utilitatibus exhibeant, immunitatem habent. Non omnes autem, qui in his adsumti sunt, sed dumtaxat artifices, immunitatem habent.

XIX.

Constitutio quosdam enumerat priuilegijs liberatos, puta Senatores, comites consistorianos, notarios, cubicularios, & excubicularios; si toti gradui, non singulis personis priuilegium indultum sit. Item grammatici & rhetores eruditionis utriusque, hoc est, Græca ac Latina, a sordidis muneribus immunitatem habeant; ne pollinem conficere cogantur, aut pistores fieri, uel obsequium pistoribus præbere. l. 12. C. de excus. muner.

Legito & tit. XXIIII. cuius cap. I. dicitur:

Si quis immunitatem frumenti oleiue impetrauerit, nihil ualet quod actum est. l. 1. C. de can. frum. urb. Rom.

Impositum canonem prædijs Romanis immutari nolumus. Si uero quis conatus fuerit id consequi, duplum ab ipso repetatur; uicarijs & iudicibus, qui eiusmodi admittunt, & canonem usurpant, deportandis: primatibus autem officiorum capitali supplicio subiugandis.

Q 2 Legen-

Legendus & lib. LVI. tit. XVII. cap. XXXIX. & lib. LVIII. tit. XII. cap. I. cuius uerba sunt:

Qui consequuti sunt immunitatem ab operibus publicis, perinde sint, ac si eam non habeant.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον ιζ. κεφάλαιον λθ. καὶ βιβλίον νη. τίτλον ιβ. κεφαλ. α. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ τυχόντες ἀτελείας δημοσίων ἔργων, ὡς μὴ ἐχόντων ἔστωσαν.

DE TABVLARIIS.

TIT. VIII. cap. II. dicitur:

Debere tabularios esse immunes, etiam a militia. Legito & quæ supra dicta sunt, in titulo de tabellionibus.

ΠΕΡΙ ΤΑΒΟΥΛΛΑΡΙΩΝ.

Τίτλυ η. κεφάλ. α. καὶ β.

Τοῦ εἶναι αὐτοὺς ἐλευθέρους καὶ μηδὲ στρατεύεσθαι. ἀνάγνωθι δὲ τὰ προειρημένα ἐν τῷ περὶ συμβολαιογράφων.

DE CIVITATIBVS, ET EARVM priuilegijs, & de his, qui ex administratione quadam publica, uel facto tenentur.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ αὐτῶν, καὶ τῶν ἀπό τινος πολιτικῆς διοικήσεως ἢ φάκτου εὐθυνομένων αὐτοῖς.

TIT. X. cap. II. them. VII.

Τίτλος ι. κεφ. β. θεμ. ζ.

l. 2. §. 8. D. de adm. rer. ad ciu. *Iura ciuitatum pactis non mutantur. ideoq; si quis pactus fuerit, se defensurum collegam suum in his, quibus eum lex subycit; non ualet. At in ijs, quæ pro collega dependit, tam in ipsum, quam heredes eius actionem habet.*

Τὰ τῶν πόλεων δίκαια, διὰ συμφώνων οὐκ ἐναλλάσσεται. ὅθεν ἐάν τις συμφωνήσῃ ἀπολογεῖσθαι ὑπὲρ τοῦ κοντουβερναλίου αὐτοῦ, ἐν οἷς αὐτὸν ὁ νόμος ὑποβάλλει, οὐκ ἔρρωται. ἐφ' οἷς δὲ καταβάλλει ὑπὲρ τοῦ κοντουβερναλίου αὐτοῦ, ἔχει ἀγωγὴν κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων.

Legito & tit. XI. cuius II. cap. dicitur:

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ια. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

l. 4. D. de decret. ab ord. *Si decuriones in gratiam alicuius decreuerint, debitorem dimitti debere, uel de publico largitionem esse faciundam, puta prædy, uel ædium, uel certa quantitatis; (nisi ..... salarium constituendum esse medicis aut professoribus. ad has enim duas caussas decurionibus salaria decernere licet) nihil ualebit, quod actum est.*

Ἐὰν πρὸς χάριν οἱ τῆς πόλεως κτήτορες ψηφίσωνται χρεώστην ἐλευθερωθῆναι, ἢ φιλοτιμίαν δοθῆναι ἀπὸ τῆς πόλεως, τυχὸν ἢ ἀγρὸν, ἢ οἴκου, ἢ ποσοῦ, (εἰ μὴ ..... ἢ σιτηρέσιον δοθῆναι ἰατρεῖς, ἢ παιδευταῖς. εἰς τὰς δύο γὰρ ταύτας αἰτίας ἐφεῖται τοῖς κτήτορσι ψηφίζεσθαι σιτηρέσιον) οὐκ ἰσχύει τὸ γεγονός.

Legito & tit. XII. cuius IIII. cap. dicitur:

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιβ. οὗ τινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

l. 5. D. de oper. publ. *Præses fines publicos, siue ciuitatum, a priuatis detineri ne permittat; sed eos aut uindicet, aut uectigal eis imponat, prout rei publicæ fuerit utilius.*

Ὁ ἄρχων μὴ συγχωρείτω δημοσίους ὅρους ἢ τοὺς πολιτικοὺς ὑπὸ ἰδιωτῶν κατέχεσθαι: ἀλλ' ἢ διεκδικείτω τούτους, ἢ τέλος αὐτοῖς ἐπιτιθέτω πρὸς τὸ συμφέρον τῇ πόλει.

V.

ε.

De operibus, quæ in muris, uel portis, uel re publica fiunt, & de murorum refectione, princeps a præside consuli debet.

Περὶ τῶν γινομένων ἔργων ἐν τοῖς τείχεσιν, ἢ ταῖς πόρταις, ἢ τῷ δημοσίῳ, καὶ περὶ τῆς τῶν τειχῶν ἀνανεώσεως, ἐρωτᾶσθαι δεῖ τὸν βασιλέα παρὰ τοῦ ἄρχοντος.

Legito & tit. XXIII. in quo dicitur:

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κγ ἐν ᾧ φησίν.

Constantinopolis non solum Italiæ, sed ipsius etiam Romæ priuilegijs fruitor.

Ἡ κωνσταντινούπολις μὴ μόνον τοῖς τῆς ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ῥώμης τοῖς προνομίοις κεχρήσθω.

Legito & tit. XXIX. cuius II. cap. dicitur:

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κη. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ciuitati, ut impuberi, extra ordinem potest subueniri.

Ἡ πόλις ὡς ἀνήβος ἐξτραορδινὲμ δύναται βοηθεῖσθαι.

Legendi & tit. XXIX. XXX. XXXI. XXXII. XXXIII. XXXV. XXXVI. Item lib. LV. tit. XIII. cap. II. cuius hæc uerba sunt:

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κθ. καὶ λ. καὶ λα. καὶ λβ. καὶ λγ. καὶ λε. καὶ λϛ. καὶ βιβλίον νε. τίτλον ιγ. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

l. ult. C. de diuers. præd. *Sancimus, ut Nicænorum ciuitati reditus circa Apameam restituatur, quem Marcianus*

Θεσπίζομεν ὥστε τῇ νικαίων πόλει ἀποδοθῆναι τὴν πρόσοδον τὴν κατὰ ἀπάμειαν, τὴν εἰς ἑτέρας χρείας

χρείας ἀφορισθεῖσαν ὑπὸ Μαρκιανοῦ· καὶ εἴ τι δὲ ἄλλο τῆς πόλεως πρόκριμα γέγονεν ἐκ τῆς Μαρκιανοῦ διατυπώσεως, καὶ τοῦτο ἀίσχυρον ἔστω. ὁ δὲ παραβαίνων, βαρέως τιμωρείσθω.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον γ. κεφάλαιον α. καὶ ϛ. καὶ ζ. καὶ η.

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟἸΚΟΔΟΜΗμάτων, καὶ τῆς εἰς αὐτὰ γινομένης συνεισφορᾶς καὶ ὑπηρεσίας, ἤτοι λειτουργίας.

Τίτλος ιβ. κεφ. ε.

Περὶ τῶν γινομένων ἔργων ἐν τοῖς τείχεσιν ἢ ταῖς πόρταις, ἢ τῷ δημοσίῳ, καὶ περὶ τῆς τῶν τειχῶν ἀνανεώσεως, ἐρωτᾶσθαι δεῖ τὸν βασιλέα παρὰ τοῦ ἄρχοντος.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιγ. ἐν ᾧ φησὶ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ἘΠΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΤΙ ἘΡΓΟΝ ΠΟΙΕΙΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον λη. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ὁ ἄρχων τὰ ἀφιερωμένα θέαις ἀναλώσῃ εἰς τειχῶν ἐπισκευήν, ἐπαινετὸς ἔσται, παρεσχηκὼς ἀσφαλῶς τὰς θέας τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νη. τίτλον ιβ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Τὰ δαπανηθέντα εἰς δημόσιον ἔργον ἀληθῆ, λογιζέσθωσαν τοῖς ἐργοεπιστάταις.

ζ.

Πᾶς εἰς τὸν λιμένα, καὶ τὸν ἀγωγόν, καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν τειχῶν ἀνεισφερέτω ὑπηρεσίας: ἐκ μηδεμίας ..... ἐξκουσατευόμενος.

η.

Ὁ δημοσίῳ ἔργῳ ἐπιστάς, ἤτοι χρήματα λαβὼν ἐπὶ τῷ κτίσαι, κρατείσθω μετὰ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ, ἐπὶ ἔτη δεκαπέντε: ἵνα εἰ διὰ τὴν σαθρότητα τοῦ ἔργου τί ποτε συμβῇ (οὐ μὴν τυχηρῶς) ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τοῦτο γένηται.

ια.

Εἰς τὰ δημόσια ἔργα καὶ τὰς ἐκβάσεις τῶν δημοσίων βαλανείων, τὸ τρίτον μέρος τῶν πολιτικῶν χρημάτων ἀναλισκέσθω.

ΠΕΡΙ ἘΠΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΩΝ ἘΡγον τι ποιεῖν πόλει, ἢ χρήματα διδόναι.

Τίτλος ιγ. κεφάλ. α.

Ὁ ἐπαγγειλάμενος πόλει ποιεῖν ἔργον ἢ διδόναι χρήματα, εἰ μὴ ἀπὸ ὑπερθέσεως, οὐ χρεωστεῖ τόκους. οὐ πάντως δὲ ὁ ἐπαγγειλάμενος ἐνέχεται. εἰ μὲν γὰρ διὰ τὸ ψηφισθῆναι αὐτῷ τιμὴν, ἤ τινα ἑτέραν εὔλογον αἰτίαν ἐπαγγείληται, κατέχεται. εἰ δὲ χωρὶς αἰτίας, οὐ κατέχεται: εἰ μὴ τοῦ ἔργου ἤρξατο. ἄρχεσθαι δὲ δοκεῖ, θεμέλιον θεὶς,

ad alios usus destinauit: & si quod aliud ei ciuitati praeiudicium ex Marciani sanctione factum est, irritum esto. Qui autem hoc uiolauerit, grauiter plectitor.

Legito & lib. LVI. tit. III. cap. I. & VI. & VII. & VIII.

DE PVBLICIS AEDIFICIIS, ET collatione, quae in ea fit, & operis siue functione.

TIT. XII. cap. V.

De operibus, quae in muris, uel portis, uel republica fiunt, & de murorum refectione, princeps a praeside consuli debet. l.6.D.de oper. publ.

Legito & tit. XIII. in quo dicitur:

DE POLICENTIBVS SE PVBLICVM ALIQVOD OPVS FACTVROS.

Legito & tit. XXXIIX. cap. I. in quo dicitur:

Si praeses ea, quae ad spectacula dedicata fuerant, in refectionem murorum impenderit; laudandus erit, ut qui praestiterit, quo spectacula secure deinceps exhibeantur. L.un.C.de expen.lud.publ.

Legito & lib. LVIII. tit. XII. cuius II. cap. dicitur:

Quae operi publico uere impensa constiterit, praefectis operum accepto feruntor. L.2.C.de op. publ.

VII.

Ad portum, & aquaeductum, & exstructionem murorũ quilibet operas conferat: nulla ..... excusatus.

VIII.

Praefectus operi publico, uel qui pecuniam ad exstructionem accepit, usque ad annos quindecim cum suis heredibus obnoxius teneatur: ut si quid ob uitium operis acciderit, (non tamen fortuito casu) ex eius patrimonio reformetur.

XI.

In opera publica, publicorumque balineorum exitus, tertia pars redituum reipublicae impendatur.

DE POLICENTIBVS SE OPVS aliquod reipublicae facturos, uel pecuniam daturos.

TIT. XIII. cap. I.

Qui policitus est reipublicae, opus se facturum, uel pecuniam daturum; usuras, nisi ex mora, nullas debet. Non semper autem, qui policitus est, obligatur. nam si propter honorem sibi decretum, uel ob aliam iustam caussam promiserit, tenetur: sin uero sine caussa, non tenetur; nisi opus facere coeperit. Videtur autem coepisse, quum fundamentum iecit, L.1.D.de polic.

uel locum purgat, aut si locus ei destinatus sit, aut si materias, uel impensas deposuerit. Quod si pecuniam promiserit, & fidens ei respublica ceperit opus facere: tenetur.

II.

Pactum est duorum consensus atque conuentio. Policitatio uero solius offerentis promissum. ac si quidem ob honorem quis policitationem fecerit, debitum exigitur: si uero non propter honorem, sed opus tamen ceptum sit: implere cogitur. Qui rem aliquam municipio promisit, eamq; tradidit: non potest eam pœnitentia motus repetere.

DE MERCEDE PRAECEPTORVM seu magistrorum, philosophorum, medicorum, & reliquorum.

TIT. XIIII. cap. I.

Præceptoribus dumtaxat studiorum liberalium, ut sunt rhetores, grammatici, geometræ, medici, obstetrices, licet unius membri curandi rationem teneant; non etiam incantantibus & exorcissantibus (non enim hi medici sunt, tametsi sint qui hos sibi profuisse adfirment) de mercedibus extra ordinem præses ius dicit. Philosophi uero professorum numero non sunt. nam religiosa quidem res est philosophia, uerum pecuniam spernere philosophi debent. Sed nec legum quidem professoribus de mercedibus ius dicit propterea, quod huiusmodi studium pretio numario non sit æstimandum.

DE PROXENETIS ET PROXENETICIS.

TIT. XV. cap. II.

P. nod. *Proxeneta nominis faciendi, tametsi contractum laudet, non tamen tenetur: nec si quid interuentionis nomine acceperit, obligatur. Sed si dolo creditorem circumuenerit, de dolo actione tenetur.*

III.

Licet accipere proxenetica sordidum sit, modice tamen petuntur, pro ratione quantitatis, & negotij, & ministerij proxeneta.

IIII.

Debet esse l. ult. C. de sponsal. *Constitutio uult, ne proxeneta seu conciliator nuptiarum quidquam capiat. Si tamen omnino sustineat aliquid accipere, si quidem nihil ea de re conuenerit, nihil omnino consequatur: sin pactum intercesserit, non ultra uicesimam partem dotis & ante nuptias donationis exigat: si dos ad ducentas usque libras auri pertingit. Minus autem, si quidem uolet, ut accipiat; liberum ei facit. Si uero cuiuscumque*

ἢ καθαίρων τὸν τόπον, ἢ ἐὰν ἀφορισθῇ αὐτῷ τόπος, ἢ ἐὰν ὕλας ἀπόθηται, ἢ τὰς δαπάνας. εἰ δὲ καὶ χρήματα ἐπαγγέληται, καὶ ἡ πόλις θαρροῦσα, τοῦ ἔργου ἄρξηται, ἐνέχεται.

β.

Σύμφωνόν ἐστι † δευτέρα συναίνεσις καὶ συνάλλαξις. ἡ δὲ ἐπαγγελία, μόνου τοῦ ἐπαγγειλαμένου ὑπόσχεσις. καὶ ἐὰν διὰ τιμὴν ὑπέσχετο, τὸ χρέος ἀπαιτεῖται. εἰ δὲ καὶ μὴ διὰ τιμήν, ἤρχθη δὲ τὸ ἔργον, ἀναγκάζεται πληρῶσαι. ὁ ἐπαγγειλάμενος πρᾶγμα τῇ πόλει καὶ δοὺς, οὐ δύναται μεταμελούμενος ἀναλαβεῖν αὐτό. † δυοῖν συναίνεσις. τί ἐστι σύμφωνον, καὶ τί ἐπαγγελία.

ΠΕΡῚ ΜΙΣΘΟΥ͂ ΠΑΙΔΕΥΤΩ͂Ν, ἨΤΟΙ διδασκάλων, φιλοσόφων τε καὶ ἰατρῶν, καὶ λοιπῶν.

Τίτλ. ιδ. κεφ. α.

Τοῖς παιδευταῖς † μόνων τῶν ἐλευθερίων σπουδασμάτων, οἷον ῥήτορσι, καὶ γραμματικοῖς, καὶ γεωμέτραις, καὶ ἰατροῖς, καὶ ἰατρίναις, κἂν ἑνὸς μέλους ἰατρείαν ἐπίστανται: οὐ μὴν τοῖς ἐπιλαλοῦσι καὶ ἐξορκίζουσιν (οὗτοι γὰρ οὐκ εἰσὶν ἰατροί, κἂν ὠφεληθῆναι τινὲς ἐξ αὐτῶν διαβεβαιοῦνται) περὶ μισθῶν ἐξτραορδιναρίως ὁ ἄρχων δικαιοδοτεῖ. οἱ δὲ φιλόσοφοι τοῖς παιδευταῖς οὐ συναριθμοῦνται. τὸ μὲν γὰρ πρᾶγμα ἐστὶν ἱερόν, καταφρονεῖν δὲ χρημάτων ὀφείλουσιν. οὔτε δὲ τοῖς ἐξηγηταῖς τῶν νόμων δικάζει περὶ μισθῶν, διὰ τὸ μὴ ὀφείλειν τὴν τοιαύτην σπουδὴν ἀποτιμᾶσθαι χρήμασιν. † μόνοις.

ΠΕΡῚ ΠΡΟΞΕΝΗΤΩ͂Ν ΚΑῚ προξενητικῶν.

Τίτλ. ιε. κεφ. β.

Ὁ προξενητὴς δανείσματος εἰ καὶ ἐπαινεῖ τὸ συνάλλαγμα, οὐκ ἐνέχεται: ὅτι λαμβάνων τι ὑπὲρ μεσιτείας, ὑπόκειται. ἀλλ' εἰ δόλον ἐποίησε τῷ δανειστῇ, κατέχεται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ.

γ.

Εἰ καὶ ῥυπαρόν ἐστι τὸ λαμβάνειν προξενητικά, ὅμως ἀπαιτεῖται μεμετρημένως, καὶ πρὸς τὸ ποσὸν, καὶ τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν ὑπουργίαν τοῦ προξενητοῦ.

δ.

Ἡ διάταξις βούλεται, τὸν προξενοῦντα γάμον μάλιστα μὲν μηδὲν λαμβάνειν. εἰ δὲ ὅλως ἀνέχεται λαβεῖν, εἰ μὲν μηδὲν συνεφώνησε περὶ τούτου, μηδὲν ὅλως λαμβάνειν: εἰ δὲ καὶ συνεφώνησε, μὴ ὑπὲρ τὴν εἰκοστὴν μοῖραν τῆς προικὸς καὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἐπιζητεῖν, ἐὰν ἡ προὶξ ἄχρι διακοσίων λιτρῶν ἐστὶ χρυσίου † ἐλάττων δέ, εἰ βούλεται, λαβεῖν ἐπιτρέπει αὐτῷ. εἰ δὲ καὶ ὁποσδήποτε ποσότη- † ἐλάττον.

† μάζονος ἡ προὶξ ἐστι. ποσότητος † ἡ ποσὶκά ἐστι, περαιτέρω τῶν δέκα λιτρῶν τοῦ χρυσίου οὐκ ἐπιτρέπει τῷ προξενητῇ λαμβάνειν.

ΠΕΡΙ ΜΟΝΗΤΑΡΙΩΝ ΗΤΟΙ χαραγκτῶν.

Τίτλος ις. κεφάλ. α.

Οἱ μονητάριοι τῇ ἰδίᾳ ὑποκείσθωσαν τύχῃ: καὶ μηδεὶς ὑπὸ ἀξίωμα ἐλευθερούσθω.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον με. κεφάλαιον ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ τὴν μονήταν ἐργαζόμενοι, εἰ ἔξωθεν ἑαυτοῖς ποιήσουσι νόμους, ἢ τοὺς γινομένους ἀποκλέψουσιν, οὐ δοκοῦσι † ὀρθὴν μονήταν ποιεῖν, ἀλλὰ † περιορίζονται. († νόθην. † περιορίζονται.)

ΠΕΡΙ ΚΟΓΧΥΛΕΥΤΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου, ἐν ᾧ καὶ περὶ ὀξυβάφων διαλαμβάνεται. κεφ. β. φησίν.

Επειδὴ οἱ καθολικοὶ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων, ἔτι μὴν καὶ οἱ βαφεῖς, καὶ οἱ γυναικιάριοι, πολλὰ διέφθειραν καὶ ἐκακούργησαν: τοῦτο δὲ γέγονεν ἐκ τοῦ γενέσθαι αὐτοὺς κατὰ προστασίαν: διὰ τοῦτο συνορῶμεν τοῦ λοιποῦ μὴ γίνεσθαι οὕτω τινά, ἐπεὶ εἰς κεφαλὴν ὁ τοιοῦτος τιμωρηθήσεται.

ια.

Εαν κογχυλευτὴς στρατεύσηται, ἢ ἀξιώματος τύχῃ: οὐδὲν ἧττον τῇ οἰκείᾳ ἀποδοθήσεται τύχῃ. εἰ δὲ ὁμόεθνός τις ἔλαβε παρ᾽ αὐτοῦ εἴδη τινά, ἀναδιδότω αὐτά.

ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΡΙΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. ς.

Ο τι ἐκ τοῦ γυναικείου ἀνδράποδον κρύπτων, τρεῖς λίτρας χρυσίου διδότω.

η.

Ο ὑπονοθεύων γυναῖκα ἀφορισθεῖσαν τῷ γυναικείῳ, δύο λίτρας δίδωσι.

ΠΕΡΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ.

Τίτλος ιη. κεφ. α.

† ἐχέτωσαν. Τὰ ΝΝ. † ἔχει τύπον βασιλέως ἀδιαστρόφως, καὶ πιπρασκέσθω καὶ ἀγοραζέσθω, μόνον ἵνα τὸν σταθμὸν καὶ τὸ εἶδος καλὸν ἔχει. εἰ δέ τις ἀμφισβητήσει πρὸς τοῦτο, ἰσχυρῶς τιμωρηθήσεται.

β.

Κατὰ τὴν μείωσιν τῶν ΝΝ. καὶ τὸ τίμημα τῶν † αἰωνίων μειούσθω. († ὠνίων.)

γ.

Μηδεὶς εἰς τὰ ὄβρυζα, διαφορὰν ἡγείσθω τιμήματος. ἐπεὶ κεφαλικῶς τιμωρηθήσεται, ὅς τις τὰ παλαιὰ ὄβρυζα ὄντα εὐτελεστέρως διατιμᾶται.

ΠΕΡΙ ΑΝΝΟΝΩΝ ΔΙΔΟΜΕΝΩΝ τῇ τῇ κωνσταντίνου πόλει καὶ τοῖς σχολαρίοις.

Τίτλος κε. κεφ. α.

Μηδενὶ παντελῶς ἀντὶ τῶν ἀννόνων, μήτε τῷ θείῳ οἴκῳ σιτὸς παρεχέσθω: ἀλλὰ τοῖς μαγκιπείοις διδόσθω, ἐπὶ τῷ τοὺς οἴκους ἄρτους ὠπτημένους λαμβάνειν.

maioris quantitatis dos fuerit, ultra decem libras auri proxenetam accipere non permittit.

DE MONETARIIS.

TIT. XVI. cap. I.

Monetarij in sua condicione durare debent, nec quisquam aliqua dignitate liberetur. l.1.C.de muril.

Legito & lib. LX. tit. XLV. cap. VII. cuius hæc uerba sunt:

Qui monetam cudunt, si extrinsecus sibi nummos signent, uel signatos subripiant; adulterinam monetam facere non uidentur, sed deportantur. l.6.D.ad l. Iul.pecul.

DE MVRILEGVLIS.

Eiusd. tit. in quo & de tinctoribus dicitur, cap. II.

Quoniam generales rerum nostrarum [procuratores], & tinctores, & gynaciarij, multa corruperunt, & inquinarunt; idque factum est inde, quod rerum administrationi præpositi fuerint: iccirco uolumus in posterum, ne quis talis fiat. quippe gladio ceteroqui ferietur. l.1.C.eod.

XI.

Si murilegulus militauerit, aut dignitatem consequutus fuerit; nihilo minus ad propriam condicionem reuocetur. Quod si quis eiusdem originis cum ipso, species ab eo quasdam acceperit, eas ipsas restituat.

DE GYNAECIARIIS.

Eiusd. tit. cap. VI.

Qui gynacei mancipium celauerit, ternas libras auri præstet. l.6.C.de muril.

VIII.

Qui corruperit mulierem deputatam gynaceo, duas libras soluit.

DE VETERIBVS SOLIDIS.

TIT. XVIII. cap. I.

Solidi formam principis habentes, sine omni refragatione tradantur & suscipiantur; modo pondus & speciem probã habeant. Quod si quis aliter fecerit, non leuiter puniatur. C.de uet.num. pot.

II.

Pro imminutione solidorum, uenalium quoque rerum pretia minuantur.

III.

Nemo solidorum obryzorum diuersum pretium inducat. Nam capitali supplicio punietur, qui obryzos solidos antiquos leuius æstimat.

DE ANNONIS VRBIS CONSTANTINOPOLITANÆ ac scholarium.

TIT. XXV. cap. I.

Nulli penitus, ne diuinæ quidem domui, pro annonis frumentum præbeatur: sed mancipibus detur, ut domibus cocti panes exhibeantur. l.1.C.de frum. urb.Const.

Nam ceteroqui continget, ut quisque sibi panes emat; quum eos potius uendere debeat.

II.

Auri statuta quantitas ad prorogationem coëmtionis frumentariæ, numquam minuatur, nec ad alios usus expendatur: sed ad gesta notetur, quid mutuo detur mancipibus, & quid ab iisdem soluatur. Qui contra hæc fecerit, duplum redhibet.

DE VALIDIS MENDICANTIBUS.

TIT. XXVII. cap. V.

C. eod. *Cuiuis liceat mendicantes, qui sani sunt & annis uegeti, peruestigatos in publicum adducere, ac tales esse probare; ut si quis seruus esse deprahensus fuerit, in suam eum potestatem redigat: sin liber, ... domino nihilo minus aduersus eum, qui celauit, uel corrupit, actionibus saluis. De hoc dictum clarius est supra, titulo de Quæsitore siue Inquisitore.*

DE PUBLICIS EQUIS, ET CERTAMINIBUS, & agitatoribus, & thymelicis.

TIT. XXXVII. cap. V.

L. 5. C. de spectac. *Nemo iudicum ex ciuitate in aliud opidum, uel in prouincia in prouinciam traducat equos, aut aurigas, aut histriones, aut bestias. Nam unamquamque ciuitatem suam habere festiuitatem oportet. alioquin sacrilegii damnabitur.*

BASILICORUM LIBER LV.

DE AGRICOLIS TAM ADSCRIPTICIIS, quam incolis, & colonis; deq; his, qui ex eis nascuntur. & de patrimonialibus, siue peculiaribus agricolis.

Legito & nouel. CLVI. & CLVII.

TIT. I. CAP. I.

L. 1. C. de agr. & cens. *Occupatus agricola fructibus colligendis, uel rationibus, ad onera extraordinaria ne trahatur. quippe necessariis occupationibus detinetur.*

IIII.

Pro colonis munia functionum a dominis exiguntur.

XVIII.

Lex hæc tota desideratur eodem titulo. *Agricolarum alii sunt adscripticii, quorum ad dominos peculia pertinent: alii triginta annorum spatio coloni fiunt, liberi tamen cum rebus suis. Atque hi tam terram colere, quam tributum præstare coguntur. Hoc autem & dominis, & ipsis agricolis expedit.*

ἐπεί τοιγε συμβήσεται ἕκαστον ἀγοράζειν ἄρτους ἐξ ὧν ὤφειλεν πωλεῖν.

β.

Ἡ ποσότης τοῦ χρυσοῦ ἡ ἀφωρισμένη εἰς προχρείαν σιτωνίας, μηδέποτε μειούσθω, μηδὲ εἰς ἑτέρας χρείας ἀναλισκέσθω. διὰ ὑπομνημάτων δὲ γινέσθω, τί δίδοται τοῖς ἀρτοκόποις, καὶ τί παρ᾽ αὐτῶν καταβάλλεται. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, τὸ διπλοῦν καταιτίθησιν.

ΠΕΡΙ ΡΩΜΑΛΕΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ.

Τίτλος κζ. κεφ. ε.

Ἐξέστω παντὶ τοὺς αἰτοῦντας ὑγιεῖς ὄντας καὶ νεάζοντας, ἐρευνᾶν καὶ προσάγειν τῷ δημοσίῳ, καὶ δεικνύειν τοιούτους ὄντας. ὥστε εἰ δοῦλος εὑρεθείη, ἔχειν αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἰδίαν χεῖρα. εἰ δὲ ἐλεύθερος, γίαν . . . . ἔχοντος τοῦ δεσπότου κατὰ τοῦ κρύψαντος ἢ ὑπονοθεύσαντος, τὰς ἰδίας ἀγωγάς. * προείρηται περὶ τούτου σαφέστερον εἰς τὸ περὶ κοιαισίτωρος ἤτοι ἐρευνητοῦ.

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΙΠΠΩΝ, ΚΑΙ ἀγώνων, καὶ ἡνιόχων, καὶ θυμελικῶν.

Τίτλ. λζ. κεφ. ε.

Μηδεὶς τῶν ἀρχόντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἢ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν μετακομιζέτω ἵππους, ἢ ἡνιόχους, ἢ ὀρχηστὰς, ἢ θηρία. δεῖ γὰρ ἑκάστην πόλιν, τὴν ἰδίαν τέρψιν ἔχειν. ἐπεὶ ἱεροσυλίας κρίνεται.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. νε.

ΠΕΡΙ ΓΕΩΡΓΩΝ ΕΝΑΠΟΓΡΑΦΩΝ καὶ παροίκων, καὶ μισθωτῶν, καὶ περὶ τῶν ἐξ αὐτῶν τικτομένων, καὶ περὶ πατριμονιαλίων γεωργῶν, ἤτοι ἰδιοκτήτων.

ἀνάγνωθι καὶ νεαρ. ρνϛ. καὶ ρνζ.

Τίτλ. α. κεφ. α.

Ὁ † γεωργούμενος τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν, ἢ περὶ λογισμοὺς, μὴ ἀφελκέσθω εἰς τὰ ἔξω τῶν ὡρισμένων βάρη. ἐπειδὴ ἀναγκαίως ἠσχόληται. † γεωργὸς ἀσχολούμενος περὶ τὴν συλλ.

δ.

Ὑπὲρ τῶν γεωργῶν, οἱ δεσπόται ἀπαιτοῦνται τὰς συντελείας.

ιη.

Τῶν γεωργῶν οἱ μὲν ἐναπόγραφοί εἰσι, καὶ τὰ τούτων πεκούλια τοῖς δεσπόταις ἀνήκει: οἱ δὲ χρόνῳ τῆς τριακονταετίας μισθωτοὶ γίνονται, ἐλεύθεροι μετὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν. καὶ οὗτοι δὲ ἀναγκάζονται καὶ τὴν γῆν γεωργεῖν, καὶ τὸ τέλος παρέχειν. τοῦτο δὲ καὶ τοῖς δεσπόταις, καὶ τοῖς γεωργοῖς λυσιτελεῖ.

Ἀνάγνωθι

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον β. καὶ γ. καὶ δ. καὶ η. καὶ θ. καὶ ια. καὶ ιβ. καὶ τῦ ιδ. τίτλυ κεφάλαιον δ.

ΠΕΡΙ ἈΓΡΩ͂Ν ΛΙΜΗΤΑΝΕΩ͂Ν, καὶ λιμητοτρόφων, καὶ ἐμφυτευτικαρίων.

Τίτλυ ϛ. κεφ. β.

Τὺς ἀγρὺς τὺς λιμητανέυς, καὶ τὰς λίμνας, καὶ πᾶν δίκαιον ἀφορισθὲν ἐξ ἀρχῆς τοῖς * λιμητανέοις στρατιώταις, ἀτελῆ εἶναι, καὶ βεβαίως κατέχεσθαι παρ' αὐτῶν.

* τοῖς τὰς κλεισούρας φυλάττουσι.

ΠΕΡΙ ΝΟΜΩ͂Ν ἬΤΟΙ ΒΟΣΚΩ͂Ν.

Τίτλον ζ. ὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Τὺς λειμῶνας τῶν ἐπαρχιωτῶν καὶ μάλιστα τῶν ἡμετέρων πραγμάτων, ὐ βυλόμεθα ὑπὸ στρατιωτῶν καταπονεῖσθαι. τῦτο ὖν κωλύοντες, τῦ λοιπῦ ἐπιτρέπομεν, μήτε κτήτορας, μήτε γεωργὺς ἀδικεῖσθαι.

ΠΕΡΙ ΤΩ͂Ν ΤΙΚΤΟΜΕΝΩΝ ἈΠΟ ἐλευθέρυ καὶ δύλης, ἢ τὐναντίον: καὶ ἀπὸ ἐναπογράφων καὶ ἐλευθέρων.

ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ια. καὶ ρξβ.

Τίτλος ια. κεφάλ. ιβ.

Ὁ ἀπὸ ἐλευθέρυ, καὶ γεωργῦ, καὶ δύλης δεσποτικῆς τικτόμενος, τῇ μητρῴᾳ τύχῃ ἀκολυθείτω, καὶ τὴν ἀρχαιογένειαν αὐτῆς μεταδιωκέτω.

Καὶ τίτλον ιβ. κεφάλ. α. καὶ τίτλον ιδ. κεφάλαιον δ. καὶ ε.

ΠΕΡΙ ΤΕΙΧΩ͂Ν.

Τίτλος ιγ. κεφάλ. α.

Εἰς ἀνανέωσιν τῶν τειχῶν τὸ τρίτον μέρος τῆς πολιτικῆς προσόδυ ἀναλισκέσθω.

Ἀνάγνωθι καὶ τὰ εἰρημένα ἐν τῷ περὶ καινοτομιῶν.

περὶ κηπυρῶν ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ξα.

ΠΕΡΙ ΚΗΠΟΥΡΩ͂Ν.

Τίτλος ιδ. κεφάλ. β.

Θεσπίζομεν ὥσπερ ὁ κηπυρὸς παραλαμβάνει τὸν κῆπον παρὰ τῦ κεκτημένυ, ὕτως αὐτὸν καὶ ἀποπαραδίδοσθαι. εἰ μὲν λάχανον ἔχει, ἡνίκα ὁ κηπυρὸς αὐτὸν παρελάμβανε, καὶ διατίμησις γένηται τύτυ: ὁμοίως καὶ † τῇ παραδόσει τὴν ἀκριβῆ διατίμησιν τῦ λαχάνυ μόνυ λαμβάνειν. εἰ δὲ οὐκ ἔχει, ἀλλὰ ψιλὸν παρέλαβε τὸν κῆπον, εἴτε ἔχοντα κόπρον, εἴτε μή: ὕτω καὶ τὴν ἀποπαράδοσιν γίνεσθαι. καὶ ἁπλῶς ὕτω τηρεῖσθαι τὴν τῦ πράγματος τάξιν ἐπὶ τῷ παραδιδόντι κηπυρῷ, ὁποία γέγονεν, ἡνίκα παρελάμβανε, μηδεμίας ἑτέρας ἐπαγομένης τῷ δεσπότῃ βλάβης. εἰ δέ τις γῆν χέρσον ἐκδοίη, ὁ δὲ αὐτὴν ἐξημερώσειε, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐξημερώσεως κομιζέσθω μισθὸν, καὶ τὴν τῦ ὄντος ἐν αὐτῇ λαχάνυ διατίμησιν.

† τῇ παραδόσει.

Legito & tit. II. & III. & IIII. & VIII. & IX. & XI. & XII. Item tit. XIIII. cap. IIII.

DE AGRIS LIMITANEIS, ET limitotrophis, & emphyteuticarijs.

TIT. VI. cap. II.

*Agros limitaneos, cum paludibus, & omni iure, quod ab initio * limitaneis militibus adtributum fuit, immunes esse uolumus, & ab eis firmiter detineri.*

l. 3. C. de fund. limit.

* qui clusuras custodiunt.

DE PASCVIS.

TIT. VII. cap. II.

Prata prouincialium, & præcipue priuatarum rerum nostrarum, a militibus molestari nolumus. Itaque hoc uetantes, de cetero nec possessores, nec colonos iniuria permittimus adfici.

l. ult. C. de pasc. publ.

DE HIS QVI EX LIBERO ET ancilla nascuntur, aut e contrario; & ex adscriptitijs ac liberis.

Legito & nouellam LIIII. & CLXII.

TIT. XI. cap. XII.

Ex ingenuo & colono, ancillaque dominica natus, matris condicionem sequitor, & origini eius deputator.

l. 4. C. de agric. & mancip.

Adiunge tit. XII. cap. I. & tit. XIIII. cap. IIII. & V.

DE MVRIS.

TIT. XIII. cap. I.

In refectionem murorum tertia pars publici reditus impendatur.

Legito & quæ dicta sunt in titulo de nouis operibus.

DE HORTVLANIS.

Legito de hortulanis & nouellam LXI.

TIT. XIIII. cap. II.

Nou. 64.

Sancimus, ut quem ad modum hortulanus a domino susceperit hortum; ad eumdem modum & ipsum restituat. Quod si olus in eo fuerit, quo tempore hortulanus eum accipiebat, illiusque facta sit æstimatio: consimiliter & in restitutione olus æstimatum accurate dumtaxat exigatur. Sin oleris in eo nihil fuerit, sed nudum hortum susceperit, siue fimum habentem, siue non habentem: eodem modo uicissim & restitutio fiat. Ad summam, talis ordo negotij seruetur ab hortulano restituente; qualis intercessit, quum eum susciperet: alio nullo damno ipsi domino inferendo. Si uero quis rudem incultamque terram elocet, atq. alter eam excoluerit: mercedem pro cultura ferat, & oleris pretium, quod in horto exstiterit.

DE

DE PRAELATIONE IN REBVS ijs, quæ ab habitatore metrocomiæ uenduntur.

TIT. . . . cap. I.

C. non lic. habit. metr. Si uoluerit habitator metrocomiæ rē quamdam alienare, nulli eam extraneo uendat; sed eiusdem uici habitatori. nam quidquid alioquin agetur, irritum erit; nec quidquam consequetur emtor, nisi quod præstita recipiet.

SCHOLION.

De prælatione promiscue dicta in titulo de debito fiscali, & dotali, & priuato reperies. De creditorum uero prælatione inuenies in titulo de debiti petitione.

BASILICORVM

LIBER LVI.

DE VECTIGALI PVBLICO, ET collatoribus, & publicanis.

TIT. I. CAP. I.

Legito & nouel. CXXVIII. Item titulum de [illegible], in quo tractat & de his, quæ annis XL. solu ta non sunt. * D. de publ. *Si * publicanus eiusue familia nomine uectigalis quid ademerint, nec restitutum fuerit, quod ademtum est; intra quidem annum in duplum erit actio, post annum uero in simplum. Itidem & si furtum fecerint, uel damnum iniuria dederint. Conueniuntur & seruorum nomine, qui eadem commiserunt, quum eos noxæ dedere non possunt.*

III.

Facultatem habet is, cui dānum datum est, non agendi ex hoc edicto; sed furti, ui bonorum raptorum, Aquiliæ.

SCHOLION.

Aquilia aduersus confitentem in simplum, aduersus infitiantem in duplum agitur.

Familia publicani non serui tantum eius intelliguntur . . . . in eo uectigali ministrans, rapuerit; hoc edictum . . . . Itaq. quum seruos non exhibent, siue noxæ deditione teneantur: siue habeant eos in potestate, siue non: siue possint exhibere, siue non possint; quod huius edicti proprium est. Nec enim licet publicano seruum absentem defendere. quippe postquam eum exhibuerit, locus est noxali iudicio.

VII.

Vectigalibus ipsa prædia, non personæ obligantur. ideoque a possessore uectigalia præteriti quoque temporis exiguntur. ac si quidem hoc ignorauit, actionem habet.

VIII.

Siue persona publica, siue priuata illicite quid exegerit; id ipsum cū altero tanto iniuriā passo reddit. Si uero p uim extorsit, quadruplū soluit.

ΠΕΡῚ ΠΡΟΤΙΜΉΣΕΩΣ ΤΩ͂Ν πιπρασκομένων παρὰ † μητροκωμήτου.

† μητροκωμήτου.

Τιτλ. . . . κεφαλ. α.

Ἐὰν † μητροκωμήτης ἐκποιῆσαι θελήσει πρᾶγμα, μηδενὶ ἐξωτικῷ ἐκποιείτω αὐτὸ, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς κώμης. ἐπεὶ ἀνίσχυρον ἔσται τὸ πραττόμενον, καὶ οὐδὲν ὠφελήσει ὁ ἀγοραστὴς, εἰ μὴ ἄρα εἰς τὸ λαβεῖν, ἅπερ δέδωκε. † μητροκωμήτας.

ΣΧΌΛΙΟΝ.

[illegible] † ἀναγνώσεις.

ΤΩ͂Ν ΒΑΣΙΛΙΚΩ͂Ν ΒΙΒΛ. ΝΣ.

ΠΕΡῚ ΤΈΛΟΥΣ ΔΗΜΟΣΊΟΥ, ΚΑῚ τελεστῶν, καὶ τελωνῶν.

Τίτλος α. κεφάλ. α.

Ἐὰν τελώνης ἢ ἡ φαμιλία αὐτοῦ ὀνόματι τοῦ τέλους ἀφέλωνταί τι καὶ μὴ ἀποκαταστῇ τὸ ἀφαιρεθὲν, ἐντὸς μὲν ἐνιαυτοῦ, εἰς τὸ διπλοῦν ἐνάγεται· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, εἰς τὸ ἁπλοῦν. ὁμοίως κἂν κλέψωσιν, ἢ ἀδίκως ζημιώσει. καὶ περὶ οἰκετῶν † ζημιώσωσι τὰ αὐτὰ ἁμαρτανόντων ἐνάγονται, μὴ δυνάμενοι εἰς ἐξέτασιν δοῦναι.

γ.

Ἐξουσίαν ἔχει ὁ βλαβεὶς μὴ κινῆσαι ἐκ τοῦ παρόντος δόγματος, ἀλλὰ τὴν περὶ κλοπῆς, καὶ τὴν περὶ ἁρπαγῆς ἀγωγὴν, καὶ τὸν ἀκουίλιον.

ΣΧΌΛΙΟΝ.

Ὁ ἀκουΐλιος κατὰ μὲν τοῦ ὁμολογοῦντος εἰς τὸ ἁπλοῦν κινεῖται, κατὰ δὲ τοῦ ἀρνουμένου εἰς τὸ διπλοῦν.

Φαμιλία τοῦ τελώνου νοεῖται, οὐ μόνον οἱ δοῦλοι αὐτοῦ . . . . ὑπηρετῶν εἰς τὸ τέλος ἁρπάσῃ, τὸ παρὸν δόγμα . . . . μὴ παριστῶντες οὖν τοὺς δούλους, ἐνάγονται χωρὶς τοῦ ἐκδοῦναι αὐτοὺς εἰς θεραπείαν τῆς ζημίας: εἴτε ἔχουσιν αὐτοὺς ἐν ἐξουσίᾳ, ἢ μὴ, ἢ δύνανται, ἢ μή: ὅπερ ἰδικόν ἐστι τοῦ παρόντος δόγματος. οὔτε γὰρ ἔξεστι τῷ τελώνῃ τὸν δοῦλον ἀπόντα διεκδικεῖν. μεθ' ὃ δὲ παραστήσει αὐτὸν, χώρα ἐκδοθῆναι αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν.

ζ.

Τοῖς τέλεσιν οἱ ἀγροὶ, οὐ μὴν τὰ πρόσωπα ἐνέχονται. ὅθεν ὁ νομεὺς † κατὰ τοῦ προλαβόντος ἀπαιτεῖται χρόνου, καὶ ἐὰν τοῦτο ἠγνόησεν, ἔχει ἀγωγήν. † καὶ τὰ.

η.

Εἴτε δημόσιον, εἴτε ἰδιωτικὸν πρόσωπον ἀπαιτήσει τι παρανόμως., μετὰ τοσούτου ἄλλου ἀποδίδωσιν αὐτὸ τῷ † ἐκδικηθέντι. εἰ δὲ μετὰ βίας ἀπῄτησε, τὸ τετραπλοῦν δίδωσι, καὶ σφο- † ἀδικηθέντι.

καὶ σφοδρῶς ζημιοῦται. ἐὰν ὁ τελώνης ἀμελείᾳ
† ἀπολέσῃ, ἄλλος ἀπαιτεῖν οὐ κωλύεται. † ἀπολύσῃ.

θ.

† ἔξεστι. Ἄνευ βασιλικῆς κελεύσεως οὐκ † ἔστι τῷ ἄρχοντι, ἢ τῷ καθολικῷ καινὸν ἐπιθεῖναι τέλος, ἢ τὸ παλαιὸν αὐξῆσαι ἢ μειῶσαι. μὴ καταβάλλοντες ἐμπροθέσμως οἱ τελῶναι, καὶ πρὸ συμπληρώσεως τοῦ χρόνου ἐξωθοῦνται, καὶ τόκους ὑπερθέσεως † . . . . . . † ἀπαιτοῦνται.

ι.

Οἱ μεγάλα κερδαίνοντες ἐκ τῆς μισθώσεως τῶν τελῶν, μὴ εὑρισκομένων τῶν ὀφειλόντων αὐτὰ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ποσῷ μισθώσασθαι, ἀναγκάζονται αὐτοὶ καταδέχεσθαι.

ΤΙΤΛΟΥ δ. ἐν τῷ ις. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ πλειονοπρακτήσας τελώνης διηνεκῶς ἐξορίζεται, καὶ ἀντικαθίσταται ἕτερος, ὑπερθεματισμοῦ ἐν τῷ τέλει γινομένου ἐπ᾽ ὄψεσι τοῦ ἄρχοντος.

ιζ.

Τῶν χρεωστούντων δημόσια, πάντα τὰ ὑπάρχοντα ὑπεύθυνά ἐστιν.

ΤΙΤΛΟΥ η. ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ φησίν.

Τὰ δημόσια τέλη οὐκ εἰσὶ κατὰ προσώπων, ἀλλὰ κατὰ πραγμάτων. καὶ δεῖ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐπαρχίας σπουδάζειν, ἵνα μηδεὶς ὑπὲρ ὧν οὐ νέμεται συντελῇ.

ζ.

† παρὰ βασιλέως. Ὁ εἰς περιγραφὴν τῶν δημοσίων, † βασιλέως ἀντιγραφὴν λαβὼν, μὴ ὠφελείσθω. χρὴ γὰρ πάντας συντελεῖν τὰ δημόσια.

ι.

Μηδεὶς προνόμιον ἀξίας προβαλλόμενος μὴ συντελείτω, ἀλλὰ πάντες πρὸς ἀναλογίαν ὧν ἔχουσι κτημάτων συντελείτωσαν.

ιζ.

Μηδεὶς ἀπαιτούμενος δημόσια ἐν φυλακῇ βαλλέσθω, ἢ βασάνους τινὰς ὑπομενέτω: ἀλλὰ μόνον τῇ ἐλευθέρᾳ παραφυλακῇ τῶν στρατιωτῶν παραδιδόσθω. καὶ ἐὰν ἐπιμείνῃ ἀγνωμονῶν, τότε καὶ εἰς νομὴν τῆς οὐσίας αὐτοῦ πεμπέσθω τὸ δημόσιον.

κδ.

περὶ ἰνδουλτοριῶν. Ἰνδουλτόρια μηδεὶς λαμβανέτω. ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα παντελῶς ἀπαλειφέσθω.

κς.

Ἐάν τινες ὑπερτίθωνται τὰ δημόσια καταβαλεῖν, πιπράσκονται τὰ πράγματα αὐτῶν, ἐφ᾽ ᾧ τοὺς ἀγοραστὰς ἀσφαλῶς κεκτῆσθαι αὐτά.

κθ.

περὶ ἀποχῶν ἤτοι ἀποδείξεων τελῶν. Πᾶς συντελεστὴς ἀπαιτούμενος τὰς εἰσφορὰς, ἐὰν δείκνυσι τριῶν ἐνιαυτῶν ἀμεριμνίας, μὴ ἀναγκαζέσθω δεῖξαι μηκέτι, ὅτι καὶ † ἐν τοῖς ἀνω- † ἀρχαίοις.

& acriter plectitur. Si publicanus indiligentia dimiserit, alius exigere non prohibetur.

VIIII.

Sine principali praecepto non licet praesidi uel * generali nouum uectigal constituere, uel uetus augere, uel deminuere. Publicani ad diem non soluentes, etiam tempore conductionis nec dum completo pelluntur, & usurae ex mora ab eis * . . . .

* subintelligitur, procuratori.

* deest, exiguntur.

X.

Qui magnos fructus ex redemtione uectigalium consequuntur, si postea non inueniantur, qui tanto conducere debebant; ipsi ea suscipere compelluntur.

TIT. IIII. cap. XVI. dicitur:

Publicanus qui amplius, quam par sit, exegerit; exsilio perpetuo punitur, & alius pro eo constituitur: licitatione uectigalis in conspectibus praesidis facta. l. 4. C. uectig. noua.

XVII.

Eorum, qui [uectigalia] publica debent, omnia bona sunt obligata. Fortasse l. ult. C. eod.

TIT. VIII. cap. III. dicitur:

Tributa publica non personis, sed rebus indicuntur; operamque dare praesidem prouinciae conuenit, ne quisquam eorum nomine, quae non possidet, conferat. l. 3. C. de annon. & trib.

VII.

Qui in fraudem commodorum publicorum a principe rescriptum impetrauerit, nullum ex eo sentiat emolumentum. Omnes enim publica conferre debent.

X.

Nemo priuilegium dignitatis praetexens, nō conferat; sed omnes pro eorum, quae possident, praediorum rata pensiones soluant.

XVII.

Nullus eorum, a quibus tributa publica exiguntur, in carcerem conijciatur, aut tormenta quaedam perpetiatur; sed libera tantum custodia militum tradatur. Quod si contumax esse perseuerauerit, tunc in bonorum ipsius possessionem fiscus mittitor. l. 2. C. de exac. trib.

XXIIII.

Indultoria nullus accipiat. quin & ipsum nomen hoc prorsus aboleatur. De indultorijs. Debet esse l. 9. C. eod.

XXVI.

Si qui differant fiscalia debita soluere, res eorum distrahuntur; ut emtores firmiter eas possideant. l. 1. C. de cap. & distrah. pig.

XXIX.

Omnis * collator †, a quo tributa exiguntur, si trium annorum securitates ostendat; non amplius ostendere cogatur, quod etiam superioribus

* De securitate siue probationibus [solutorum] tributorum.

† l. 3. C. de apoch. publ.

rioribus annis functiones tributarias intulerit: nisi forte uel apparitor, uel optio, uel actuarius, uel alius quispiam publici debiti exactor siue compulsor, a possessore cautionem de collationibus ijs habeat; uel alio quo modo manifeste probet, ea tributa sibi deberi.

XXX.

Qui publicas functiones tractat, exceptionem non numeratæ pecuniæ securitati ab se conscriptæ, quæ modo profertur, opponere nō potest.

TIT. XII. cap. V. dicitur:

De lapicidis. l.3.C. de metall. *Si qui lapides in loco priuato cadunt, decumas fisco, decumas etiam domino repræsentent: & reliquum ipsi pro suo labore habeant.*

VI.

De aurilegulis. *Singulis annis septem siliquas singuli soluant aurileguli, non Ponticæ tantum diœceseos; uerum etiam Asianæ.*

Legito & tit. XIIII. cap. XII. Item tit. XVI. in quo dicitur DE COLLATORIBUS VESTIS.

Legito & tit. XVII. cap. LI. & LX. cuius hæc uerba sunt:

l.3.C. de lustr. aduoc. *Qui missus in prouincias ad exactionem publicorum debitorum, inexplebilem se monstrauerit, a præside puniatur, non cogendo, ut principem de hoc consulat. Adiunge cap. LXIIII.*

Item tit. XVIII. cuius II. cap. dicitur:

Nouel. 128. *Pro publicis autem collationibus apochas siue securitates, tam particulares quam plenarias, omnibus modis ab his, qui publica tributa suscipiunt, confici statuimus; per quas & pecuniæ summa, & specierum, nec non & iugorum, siue iullarum, siue centuriarum significetur, itemque nomina possessionum, pro quibus collationes suscipiunt. Quod si iuxta modum indicatum non cōfecerint apochas siue securitates, & X. librarum pœnam ab eis exigi iubemus, & adiungi uerbera: similiter & præside prouinciæ X. auri libris multando, si de hoc aditus, non uindicauerit; nec apochas siue securitates eo, quo definiuimus, ordine conscribi compulerit.*

VIIII.

Tradit, inquietari non debere alium pro alio, licet eius sit debitor, qui tributum publicum debet; extra quam si soluendo non sit.

XII.

Prorsus autē molestia nemini exhibeatur ob agellorū tributa, quos non possidet. sed & si contingat, ut pertinētes ad aliquē agricolæ, uel adscriptitij, suū quoddā prædiū habeāt; ab illis ipsis eius prædij nomine publicæ pēsitationes exigātur,

τέρω χρόνοις συντελείας κατέβαλλεν: εἰ μὴ ἄρα ὁ ταξεώτης, ἢ ὁ † ὀπτίων, ἢ ὁ ὑπομνηματοφύλαξ, ἢ ἕτερός τις δημόσιον τέλος ἀπαιτῶν, ἢ ἐκβιβάζων, ἀσφάλειαν ἔχει παρὰ τοῦ κτήτορος περὶ τῶν συντελειῶν: ἢ ἑτέρως πῶς ἀποδείκνυσι φανερῶς, ὅτι † ἐν συντέλειαι κεχρεώστηνται. † δεξίων. † αἱ συντ.

λ.

Οὐ δύναται ὁ δημοσιεύων ἀναργυρίαν ἀντιτιθέναι κατὰ τῆς γινομένης παρ' αὐτοῦ ἀποδείξεως, καὶ νῦν † προσφερομένης. † προφερομένης.

ΤΙΤΛΟΥ ιβ. ἐν τῷ ε. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἐὰν λίθους τινὲς εἰς ἰδιωτικὸν τόπον κόπτωσι, δέκατον τῷ δημοσίῳ, καὶ δέκατον τῷ δεσπότῃ διδότωσαν, καὶ τὸ λοιπὸν ἐχέτωσαν αὐτοὶ ὑπὲρ κόπου. περὶ λιθοτόμων.

ϛ.

Ἐν ἑκάστῳ ἐνιαυτῷ ἑπτὰ κεράτια εἷς ἕκαστος ἄνθρωπος χρυσωρύκτης παρεχέτω, οὐ μόνον τῆς ποντικῆς διοικήσεως, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς ἀσιανῆς. περὶ χρυσωρυκτῶν.

Ἀνάγνωθι τίτλου ιδ. κεφάλαιον ιβ. καὶ τίτλον ιϛ. ἐν ᾧ φησὶ ΠΕΡΙ ΤΩ͂Ν ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩ͂Ν ΤΗ͂Σ ἘΣΘΗ͂ΤΟΣ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλου ιζ. κεφάλαιον να. καὶ ξ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἀποσταλεὶς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πρὸς ἀπαίτησιν δημοσίων, καὶ ὀφθεὶς ἄπληστος, τιμωρείσθω παρὰ τοῦ ἄρχοντος, μὴ ἀναγκαζομένου ἀναγαγεῖν περὶ τούτου πρὸς βασιλέα. καὶ κεφάλαιον ξδ.

Καὶ τίτλον ιη. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὑπὲρ δὲ τῶν δημοσίων συντελειῶν τὰς ἀποχὰς ἤτοι ἀμεριμνίας μερικάς τε καὶ πληναρίας πᾶσι τρόποις παρὰ τῶν τὰ δημόσια ὑποδεχομένων γίνεσθαι διορίζομεν, σημαινούσας τήν τε τῶν χρημάτων ποσότητα, καὶ τῶν εἰδῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ζυγῶν, ἤτοι † ἰουλίων, εἴτε οὖν κεντυρίων, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κτήσεων, ὑπὲρ ὧν τὰς συντελείας ὑποδέχονται. εἰ δὲ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τὰς ἀποχὰς εἴτε οὖν ἀμεριμνίας μὴ ποιήσουσι, κελεύομεν αὐτοὺς καὶ ποινὴν δέκα χρυσίου λιτρῶν ἀπαιτεῖσθαι, καὶ βασάνους ὑπομένειν: τοῦ ἄρχοντος ὁμοίως τῆς ἐπαρχίας ι. χρυσίου λιτρῶν ποινὴν εἰσπραττομένου, εἰ περὶ τούτου † προσελθεῖς μὴ ἐκδικήσει, καὶ συνελάσει τὰς ἀποχὰς ἤτοι ἀμεριμνίας, καθ' ἣν διωρίσαμεν τάξιν, συγγραφῆναι. † ἰουλ. ἤτοι ζυγῶν. † προσελθόντας.

θ.

Φησί, τοῦ μὴ ὀχλεῖσθαι ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου, εἰ καὶ χρεώστης ἐστὶ τοῦ τὸ δημόσιον τέλος ὀφείλοντος, εἰ μήτιγε ἀποροῦντος αὐτοῦ.

ιβ.

Μηδεὶς δὲ τὸ σύνολον ἐνοχλείσθω ὑπὲρ συντελείας γηδίων, ἅπερ οὐ κέκτηται. ἀλλὰ † εἰ συμβαίη γεωργοὺς τινὶ προσήκοντας, ἢ ἐναπογράφους, ἰδίαν ἔχειν κτῆσιν, ἐκείνους ὑπὲρ † αὐτοῦ τὰς δημοσίας εἰσπράττεσθαι συντελείας, τοῦ δεσπότου αὐτῶν μη- † καὶ εἰ. † αὐτῆς.

τῶν μηδεμίαν ὄχλησιν ὑπὲρ αὐτῶν ὑπομένοντες: εἰ μὴ (ὡς εἰκὸς) αὐτὸς ἰδίᾳ προαιρέσει τοιαύτῃ συντελείᾳ ἑαυτὸν ἐποίησεν ἔνοχον.

ιγ.

Τοὺς δὲ τὰ δημόσια τέλη εἰσπράττοντας δικαίοις σταθμοῖς τε καὶ μέτροις κεχρῆσθαι κελεύομεν, ἵνα μηδὲ ἐν τούτῳ τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ἀδικῶσιν, εἰ δὲ οἱ συντελεσταὶ νομίσωσι βαρεῖσθαι, ἔστι ἐν σταθμοῖς, ἔστι ἐν μέτροις: ἐχέτωσαν ἄδειαν, τὰ μὲν τῶν εἰδῶν μέτρα τε καὶ σταθμὰ παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων, τὰ δὲ τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ τῶν λοιπῶν μετάλλων σταθμὰ, παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτου κόμητος τῶν θείων θησαυρῶν λαμβάνειν. καὶ τὰ αὐτὰ μέτρα καὶ σταθμὰ ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἑκάστης πόλεως ἐκκλησίᾳ φυλάττεσθαι, ἵνα κατὰ ταῦτα δίχα βάρους τῶν συντελεστῶν, καὶ τῶν δημοσίων εἰσκομιδὴ, καὶ αἱ στρατιωτικαὶ, καὶ αἱ ἄλλαι δαπάναι γίνωνται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιθ. κεφάλαιον κ. ἐν ᾧ φησὶ καὶ περὶ ἐπιβούλων.

ΠΕΡΙ ΚΕΚΩΛΥΜΕΝΩΝ ΕἸΔΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. ι. θεμ. γ.

Ἀκόνας σιδήρου, καὶ σίδηρον, καὶ ἅλας, καὶ σῖτον, αὐδὲ κεφαλικοῦ κινδύνου τοῖς βαρβάροις πωλεῖν οὐκ † ἔστι. († ἔξεστι.)

κ.

Οἱ πραγματευταὶ ὑπὲρ ὧν ἀγοράζουσιν ἐν τῷ βαρβαρικῷ φορτίων, μὴ παρεχέτωσαν χρυσὸν, ἀλλ᾽ ἕτερα εἴδη διδότωσαν. ὁ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσας, κολασθήσεται. καὶ ὁ ἄρχων δὲ ὁ τὸ πλαῖσμα συντόμως μὴ τιμωρησάμενος, πρόδηλός ἐστιν ὡς συνίστωρ κρύπτων τὸ ἁμάρτημα. χρὴ γὰρ μὴ μόνον μὴ διδόναι χρυσὸν τοῖς βαρβάροις, ἀλλὰ καὶ τὸν ὄντα παρ᾽ αὐτοῖς ἀφαιρεῖν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιθ. τίτλον α. κεφάλαιον οα. καὶ οβ. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ ἀγοράσαντες σῖτον τῷ στρατοπέδῳ πεμφθέντα, σεμνοὶ μὲν ὄντες, δημευέσθωσαν: εὐτελεῖς δὲ ὄντες, κεφαλικῇ ὑποβαλλέσθωσαν τιμωρίᾳ.

Καὶ κεφάλ. ογ. καὶ οδ. ἐν ᾧ φησίν.

Μηδεὶς βαρβάροις, προφάσει πρεσβείας παραγινομένοις, ὅπλα πιπρασκέτω, ἢ εἰργασμένα, ἢ ἀνέργαστα: μὴ δὲ σίδηρον ὅλως. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιήσας τι, δημευέσθω: καὶ κεφαλικῇ ὑποκείσθω τιμωρίᾳ.

Ἀνάγνωθι καὶ τὰ εἰρημένα ἐν τῷ περὶ ἀγορασίας.

ΠΕΡΙ ΚΛΕΠΤΟΤΕΛΩνήματος.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. ιζ. θεμ. γ.

nullam eorum domino pro ipsis molestiam sustinente: nisi (ceu fieri potest) ipse sua sponte pro eiusmodi collatione semet obligauerit.

XIII.

*Eos autem, qui exigunt tributa publica, iustis ponderibus & mensuris uti iubemus; ut nec in hoc iniuria tributarios nostros adficiant. Quod si collatores granari se putauerint, uel ponderibus, uel mensuris; facultatem habeant specierum quidem mensuras atque pondera a gloriosissimis praefectis, auri uero & argenti, reliquorumque metallorum pondera a gloriosissimo eius temporis comite sacrorum * thesaurorum accipiendi. Atque has mensuras & pondera in sanctissima cuiusque ciuitatis ecclesia seruari [uolumus], ut secundum ea sine collatorum onere tam publicorum tributorum illatio, quam militares & cetera expensa fiant.*

* in nouellis Graecis est, sacrarum largitionum, retenta uoce latina.

Legito & tit. XIX. cap. XX. in quo dicitur & de insidiatoribus.

DE PROHIBITIS SPECIEBUS.

Eiusd. tit. cap. X. them. III.

Cotes ferri, & ferrum, & salem, & frumentum, sine capitis periculo barbaris uenumdare non licet. L. II. D. de publican.

XX.

Negotiatores pro mercibus, quas emunt in barbarico, non persoluant aurum; sed alias species reddant. Qui hoc non fecerit, plectetur. sed & iudex, qui delictum confestim non punierit, manifesto se conscium esse, peccatumque tegere uelle declarat. quippe non solum non praebendum est barbaris aurũ, sed etiam quidquid apud eos auri est, auferendum. L. 2. C. de commerc.

Legito & lib. XIX. tit. I. cap. LXXI. & LXXII. cuius uerba sunt:

Qui frumentum exercitui missum mercati fuerint, honestiores quidem bonorum amissionem incurrant; uiliores autem supplicio capitali subiaceant. L. ult. C. quae res uen. non poss.

Adiunge cap. LXXIII. & LXXIIII. in quo dicitur:

Nemo barbaris sub specie legationis uenientibus arma uendat, siue iam facta, siue infecta; neque ferrum omnino. Quisquis autem aduersus hac quid fecerit, eius quidem bona fisco adiiciantur: ipse uero capitalem poenam subeat. L. 2. C. quae res expor.

Legito & ea, quae dicta sunt in titulo de emtione.

DE VECTIGALIBUS COMMISSIS.

Eiusd. tit. cap. XVII. them. III.

l.ult.§.7.D.de publican. *Si quis per errorē, non per fraudem, in caussam commissi inciderit; duplum uectigal præstat, & merces eius non aperiuntur. Adde caput XVIII.*

Legito & tit. IIII. cuius I. cap. dicitur:

Qui suis ex mercibus aliquid celare uoluerit, ne uectigal pendat, & deprehensus fuerit; merces amittit. Similiter si seruum celauit, dominium eius amittit. * l.1.C.de uectig.& comm. *Sed si quis celatum seruum manumisit, postquam semel libertas competere cepit, non amplius eum fiscus uindicare potest.*

II.

Elapso quinquennio, fiscus uectigal commissum uindicare non potest amplius, uel commercium. Immo nec ante quinquennium, si res non exstat, nec dolo supprimitur; sed forte periit.

Legito & tit. I. cap. V. in quo dicitur:

l.8.D.de publican. *Si unus ex heredibus rem communem caussa uectigalis subripuerit, portiones ceterorum non auferuntur.*

DE FISCO, DEQVE PRIVILEgijs & actionibus eius.

TIT. II. cap. XX.

l.22.D.de iu. fisc. *Rem, quæ in controuersia est, fiscus distrahere non debet; nec ad reum maiestatis iam defunctum pertinentia bona, parato herede innocentiam mortui purgare.*

L.

Etiam competētes fisco actiones præscriptione longi temporis perimuntur, nec quisquam fisci nomine calumnias struat.

Legito & tit. I. cap. X. cuius hæc uerba sunt:

Legito & lib. LI. tit. III. cap. XII. quod indicatum est tit. de dominio. *Qui magnos fructus ex redemtione uectigalium consequuntur, si postea non inueniantur, qui tanto conducere debebant; ipsi ea suscipere compelluntur.*

* V. Legito & tit. VI. cuius * I. cap. dicitur:

De his temporibus dictum est in titulo de emtione ac uenditione. *Si † statuta fiscalibus distractionibus tēpora larginntur, augenti tibi pretium uenditionis a fisco factæ, præferri licet ei, qui pridem emit.*

† l.4.C.de fide & iu.hast.fisc.

X.

* l.1.C.de bon. uac. *Bona * intestatorū, & eorum, qui nullos heredes habent, ad fiscum pertinent. Nec enim ciuitatibus licet eorum sibi facultates uindicare. Quin & si quæ ciuitates obtentu sui iuris eas occupauerint; ab eisdem uindicentur.*

Legito & lib. XIX. tit. I. cap. XXV. in quo dicitur:

Ἐάν τις κατὰ πλάνην καὶ οὐκ ἀπάτην εἰς κλεπτοπλώνημα ἐμπέσῃ, διπλοῦν δίδωσι τὸ τέλος: καὶ † οὐ φανεροῦται αὐτοῦ τὰ φορτία. Ἔ κεφάλ. ιη. † ἐκ ἀραιοῦται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον δ. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ βουληθεὶς ἀποκρύψαι τι τῶν ἰδίων φορτίων ὑπὲρ τοῦ μὴ δοῦναι τὸ τέλος καὶ ἐλεγχθεὶς, ἀπόλλυσι τὸ φορτίον. ὁμοίως δὲ καὶ οἰκέτην ἐὰν ἀποκρύψῃ, ἐκπίπτει τῆς αὐτοῦ δεσποτείας. εἰ δὲ ἀποκρύψας τις οἰκέτην, ἠλευθέρωσεν αὐτὸν: μετὰ τὸ ἅπαξ ἁρμόσαι τὴν ἐλευθερίαν, οὐκέτι δύναται αὐτὸν ὁ δημόσιος ἀφαιρεῖσθαι.

Καὶ κεφάλαιον β.

Πενταετίας παραδραμούσης οὐκέτι ζητεῖ ὁ δημόσιος τὸ † κλεπτοπλωθὲν τέλος, ἤτοι τὸ κομμέρκιον: ἀλλ' οὐδὲ πρὸ τῆς πενταετίας, ἐν ᾧ μὴ φαίνεται τὸ πρᾶγμα, μηδὲ κατὰ δόλον κρύπτεται: ἀλλὰ ἀπώλετο τυχόν. † κλεπτοπλωνηθέν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον α. κεφάλαιον ε. ἐν ᾧ φησίν.

Εἰ δὲ εἷς τῶν κληρονόμων τὸ κοινὸν κλεπτοπλωνήσει πρᾶγμα, τὰ μέρη τῶν λοιπῶν οὐκ ἀφαιροῦνται.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, ΚΑΙ ΤΩΝ προνομιῶν καὶ ἀγωγῶν αὐτοῦ.

Τίτλος β. κεφ. κ.

Τὸ φιλονεικούμενον πρᾶγμα, ὁ δημόσιος πιπράσκειν οὐκ ὀφείλει. οὔτε τὰ διαφέροντα τῷ περὶ καθοσιώσεως κατηγορουμένῳ, Ἔ τελευτήσαντι: ἑτοίμου ὄντος τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ δεῖξαι, ὡς οὐχ ἥμαρτεν.

ν.

Καὶ αἱ τῷ δημοσίῳ διαφέρουσαι ἀγωγαί, ἀναιρείσθωσαν τῇ τοῦ χρόνου παραγραφῇ: καὶ μηδεὶς ὀνόματι τοῦ δημοσίου συκοφαντείτω.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. α. κεφάλ. ι. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ μεγάλα κερδαίνοντες ἐκ τῆς μισθώσεως τῶν τελῶν, μὴ εὑρισκομένων τῶν ὀφειλόντων αὐτὰ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ποσῷ μισθώσασθαι, ἀναγκάζονται αὐτοὶ καταδέχεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον να. τίτλον γ. κεφ. ιβ. ὅπερ ἀπαιτεῖ περὶ δεσποτείας.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ϛ. οὗ τινος ἐν τῷ † α. κεφαλαίῳ φησίν. † ι. περὶ τούτων τῶν χρόνων εἴρηται ἐν τῷ περὶ ἀγορασίας καὶ πράσεως.

Ἐὰν οἱ ὡρισμένοι ταῖς δημοσίαις πράσεσι χρόνοι ἐνδαψιλεύωνται, ἔξεστί σοι αὔξοντι τὸ τίμημα τῆς γινομένης ὑπὸ τοῦ δημοσίου πράσεως, προτιμηθῆναι τοῦ πρώην ἠγορακότος.

ι.

Τῶν ἀδιαθέτων καὶ ἀκληρονομήτων αἱ οὐσίαι, τῷ δημοσίῳ διαφέρουσιν. οὐδὲ γὰρ ἔξεστι ταῖς πόλεσι τὰς τούτων οὐσίας διεκδικεῖν. ἀλλὰ καὶ εἴ τινες πόλεις ὡς ἔχουσαι δίκαιον ἔλαβον αὐτὰς, διεκδικείσθωσαν παρ' αὐτῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιθ. τίτλον α. κεφάλαιον κε. ἐν ᾧ φησίν.

Τὰ ἐν

Τὰ ἐν δημοσίῳ ἐδάφει ὄντα ἀργυροπρατικὰ ἐργαστήρια, καὶ ἕτερα, τῷ δημοσίου εἰσὶ, εἰ καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν ἰδιωτική. ὁ οὖν πιπράσκων αὐτὰ, οὐ τὸ ἔδαφος, ἀλλὰ τὸ δίκαιον πιπράσκει.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον μθ. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἐπὶ εἴκοσι ἔτη μὴ κατάσχῃ ὁ δημόσιος τὰ τοῦ ἀναζητουμένου πράγματα, ἐκβάλλεται παραγραφῇ παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ διαδόχων.

† ταχίτου. † ἀπογράφεως.

ΠΕΡΙ † ΤΑΚΙΤΟΥ ΗΤΟΙ ΤΟΥ ΜΗ γινωσκομένου λεγάτου, ἀπὸ † ἀπογράφεως τῆς διαθήκης.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. λε. καὶ λη.

Ἐπὶ τῷ ταχίῳ λεγάτῳ ἐκδίκησις ἁρμόζει τῷ δημοσίῳ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κγ. τίτλον γ. κεφάλαιον ιε. θεμ. γ.

ΠΕΡΙ ΕΠΟΠΤΩΝ ΗΤΟΙ ΕΞΙσωτῶν καὶ κηνσευόντων.

Τίτλος γ. κεφ. γ.

Ἐν τῷ κηνσεύειν, δεῖ καὶ τὰς ἡλικίας ἀπογράφεσθαι τὰς ἐν καιρῷ τῆς ἀπογραφῆς.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιδ. οὗ ἐνὸς ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ, θεμ. ς. φησίν.

Ἐὰν ἐξισωτὴς ἢ λογοθέτης ἐρραθύμησεν ἤγουν κατὰ χάριν ἔπραξέ τι, οὐ μόνον τῆς ἀξίας ἐκπίπτει, ἀλλὰ καὶ τετραπλάσιον τὸ πλῆθος δίδωσι. τετραπλάσια δὲ παρέχει καὶ ἅπερ ἔλαβε παρὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν.

† ἰσχύειν τὴν κατοχήν.

Βεβαίως † ἐνεχέτω τὴν ἀγροικίαν ὁ λαβὼν ἀπὸ τοῦ ἐξισωτοῦ, μὴ ἀπαιτούμενος λοιπάδας τοῦ προλαβόντος χρόνου. εἰ δὲ ὡς ἐκδικεῖ αὐτὴν ὡς ὑποκειμένην ἢ ἑτέρῳ .... ἑνὸς προσώπου, καὶ λοιπὸν † εἰ νικήσει: τὰς δαπάνας τῆς βελτιώσεως δώσει τῷ κατέχοντι αὐτὴν, ἐντὸς ἓξ μηνῶν κινῶν τὴν ἁρμοδίαν ἀγωγήν.

† ἐνικήσει.

ιβ.

Οἱ νεμόμενοι εὐθαλῆ χωρία, ἀναδεχέσθωσαν καὶ τὰ ἄπορα. εἰ δὲ μὴ βούλονται, ἐξιστάσθωσαν καὶ τῶν εὐθαλῶν: ὅπως ἂν πάντα οἱ † εἰκήτορες ἔχοιεν.

† κτήτορες.

† ις.

† κς.

Μηδεὶς τῶν κληρικῶν ὑπὲρ γῆς ἐν ἑτέρᾳ ἐνορίᾳ οὔσης † κατεχέσθω.

† κατεχέσθω.

ΠΕΡΙ ΚΟΜΜΕΡΚΙΟΥ.

Τίτλος δ. κεφ. ς.

Πάντα τὰ ἰδιωτικὰ πράγματα τελωνείσθωσαν. καὶ μηδεὶς προφερέτω τύπον κατὰ οἷον τρόπον προστασίας, τὸν ἀπαλλάσσοντα αὐτὸν τῶν τέλους, ἀλλ' εἴτε ἔμπορος ἐστιν, εἴτε μεταφέρει φορτίον, διδότω τὸ τέλος: ὑπεξῃρημένων τῶν ναυάρχων. οὗτοι γὰρ ὅταν ἑαυτοῖς ἐμπορεύονται, τοῦ τέλους εἰσὶν ἀπηλλαγμένοι.

Quæ in solo publico sunt argentariæ tabernæ, atq. aliæ, iuris publici sunt; licet usus earum ad priuatos pertineat. Itaq. qui uendit eas, non solum, sed ius uendit. l.32. D. de contrah. emt.

Legendus & lib. LX. tit. XLIX. cap. II. in quo dicitur:

Si per uiginti annos fiscus requirendi bona non occuparit, præscriptione submouetur tam ab ipso reo, quam a successoribus eius. l.2. D. de requir.

DE TACITO LEGATO, ID EST, de quo ex tabulis testamenti nihil constat.

Eiusd. tit. cap. XXXV. & XXXVIII.

In tacito legato uindicatio competit fisco. l.35. D. de iu. fis.

Coniunge libri XXIII. tit. III. cap. XV. them. III.

DE INSPECTORIBVS SIVE PERæquatoribus, & censitoribus.

TIT. III. cap. III.

In censendo describendæ sunt & ætates, quæ tempore descriptionis fuerunt.

Legito & tit. XIIII. cuius I. cap. them. VI. dicitur:

Si peræquator aut discussor negligentiæ culpam incurrerit, aut per gratiam aliquid fecerit; non honoris tãtum iacturam subit, uerumetiam pensitationem quadruplam soluit. Quin & illa, quæ a prouincialibus accepit, quadrupla præstat. l.6. C. de censib.

Firmiter is possessionem retineat, qui eam a peræquatore accepit; nec ab eo reliqua præteriti temporis exigantur. Si uero quis eam uelut obligatam sibi uindicet, uel alio .... personam aliquam; ac tamdem euicerit: expensas meliorationis possessori soluet, ac intra sex menses actionem sibi competentem instituet.

XII.

Qui fertilia loca possident, etiam sterilia suscipiant. Quod si nolint, cedant & fertilibus; ut omnia municipes habeant. l.5. C. de om. ag. des.

* XVI. * XXVI.

Nullus curialium pro gleba in alieno territorio sita detineatur.

DE COMMERCIIS.

TIT. IIII. cap. VI.

Omnium rerum priuatarum nomine uectigalia exigantur, nec quisquam ullo patrocinij modo sanctionem proferat, quæ ipsum a uectigali liberet: sed siue negotiator est, siue merces transfert, uectigal dependat; exceptis nauiculariis. Nam hi, quum sibi negotiantur, a præstatione uectigalis immunes sunt. l.6. C. de uectig. & commiss.

VIII.

Quacumq; legati gentium exterarum aduenientes apportant, si quidem a sua gente ad Romanos detulerunt, uectigal exigatur: sin ex Romano solo ad propria deferunt, a praestatione immunia sunto.

θ.

Ὅσα οἱ πρεσβεύοντες τῶν ἀλλοφύλων ἐθνῶν ἐπιφερόμενοι παραγίνονται, εἰ μὲν ἀπὸ τοῦ ἔθνους αὐτῶν πρὸς ῥωμαίους ἤγαγον, τελωνείσθωσαν: εἰ δὲ ἀπὸ ῥωμαίων ἐπὶ τὰ οἰκεῖα βαστάζουσιν, ἔστωσαν ἀτελώνητα.

DE PONDERATORIBVS, QVI collationes suscipiunt.

TIT.V.cap.XV.

a l.1.C.de ponderat. b l.5.C. de suscept. c l.7.eod.

Aequa [a] lance suscipienda sunt, quae inferuntur: [b] habente libra LXXII. solidos. Item [c] non licere quantitatem, quae exacta est, fenerare; uel aliter ea uti.

ΠΕΡῚ ΖΥΓΟΣΤΑΤΩ͂Ν ΤᾺΣ ΕἸΣΚΟμιδὰς ὑποδεχομένων.

Τίτλ. ε. κεφ. ιε.

Τῷ ἐν δικαίῳ σταθμῷ δέχεσθαι τὰ καταβαλλόμενα, ἐχούσης τῆς λίτρας οβ. ΝΝ. καὶ τοῦ μὴ ἀπαιτηθεῖσαν ποσότητα ἐκδανείζειν, ἢ ἄλλως χρᾶσθαι αὐτῇ.

DE SVPEREXACTORIBVS, HOC est, ijs qui ultra debitum exigunt.

TIT.VIII.cap.XXV.

l.un.C.de superexaction.

Qui ultra debitum exegerit, siue sit municeps, siue apparitor, duplum ei restituere cogitur, a quo amplius exactum est. Si uero plus, quam par sit, exigere perseueret; supplicio capitali plectitur.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΠΕΡΙΣΣΟΠΡΑΚΤΟΎΝτων, τουτέστι τῶν πλεῖον ἀπαιτούντων.

Τίτλ. η. κεφάλαιον κε.

Ὁ πλειστοπρακτήσας, εἴτε πολίτης ἐστὶν, εἴτε ταξεώτης, ἀναγκάζεται τὸ διπλάσιον ἀποκαταστῆσαι τῷ πλειστοπρακτηθέντι. εἰ δὲ ἐπιμείνει πλειστοπρακτῶν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

DE COMPARATIONE FRVMENti, tam in horreis reposita, quam quae sacro iussu a possessoribus suppeditatur.

TIT.IX.cap.IIII.

l.1.C.ut nem. lic. in emt.

Quum in quacumque prouincia fuerit indicta species alicuius comparatio, nemo se quocumque modo, uel tempore, per sacros apices, uel etiam pragmaticam sanctionem, aut indicialem dispositionem excuset. quippe nec sacra domus, aut pyssima augustae, hoc onere liberata est.

ΠΕΡῚ ΣΥΝΩΝΗ͂Σ ΤΗ͂Σ ΤΕ ἘΝ ὡρείοις ἀποκειμένης, καὶ τῆς κατὰ θείαν κέλευσιν χορηγουμένης παρὰ τῶν κτητόρων.

Τίτλος θ. κεφ. δ.

Ἐὰν οἱαδήποτε ἐπαρχίᾳ ἐπιβληθῇ συνωνὴ τινὸς εἴδους, μηδεὶς ἐξκουσσευέτω ἑαυτὸν οἱῳδήποτε τρόπῳ ἢ χρόνῳ, διὰ θείων κεραιῶν, ἢ πραγματικοῦ θεσπίσματος ἢ δικαστικῆς διατυπώσεως. οὐδὲ γὰρ ὁ θεῖος οἶκος ἢ τῆς εὐσεβεστάτης αὐγούστης, τῆς τοιαύτης λειτουργίας ἀπήλλακται.

V.

l.grata.eod.

Ciuitatum incolae, uel qui aliquid in eis possident, non cogantur in aliam ciuitatem, quam in metropolim, species conferre. Quod si caussa quadam ineuitabilis hoc fieri coëgerit, iustis pretijs, quae in ea ciuitate obtinent, ex qua species praebentur, eas uendant; illis has auchentibus, qui speciebus indigent. Computentur autem uenditoribus pretia specierum ad ea, quae ab ipsis in auro pensitationum publicarum nomine conferuntur. Non enim aequum est, modo quidem exigi ab aliquo, ut species exhibeat; post aliquod uero tēporis internallum ei pretia constitui, postquam annona iam hoc modo uiluit: periclitante clarissimo cuiusque prouinciae praeside, ni pretia specierum definitis temporibus constituta fuerint, ac pro eis missa. Nemo autem cogatur omnem annonam suam uendere, sed superfluas tantum species. Nam impiū fuerit, suis quem defraudari, ut alijs ea suppeditet:

ε.

Οἱ τὰς πόλεις οἰκοῦντες ἢ ἐν αὐταῖς κεκτημένοι, μὴ ἀναγκαζέσθωσαν εἰς ἑτέραν πόλιν ἢ εἰς τὴν μητρόπολιν † εἴδη χορηγεῖν. εἰ δὲ καί τις ἀπαραίτητος αἰτία παραναγκάσει τοῦτο γενέσθαι, τοῖς δικαίοις τιμήμασι τοῖς ἐκείνῃ τῇ πόλει κρατοῦσιν, ἐξ † ὧν τὰ εἴδη παρέχεται, πιπρασκέτωσαν, ἐκείνων † ἄλλο. † ἐκ. ταῦτα μετακομιζόντων, τῶν δεομένων τῶν εἰδῶν. ὑπολογιζέσθω δὲ τοῖς πιπράσκουσι τὰ τιμήματα τῶν εἰδῶν εἰς τὰ συντελούμενα ἐν χρυσῷ παρ' αὐτῶν δημόσια. οὐδὲ γὰρ δίκαιον νῦν μὲν ἀπαιτεῖσθαι ἵνα παρέχειν εἴδη, μετὰ χρόνον δὲ αὐτῷ † ἀτίμητα λογίζεσθαι. οὕτως εὐθηνίας γινομένης, τοῦ λαμπροτάτου ἄρχοντος ἑκάστης ἐπαρχίας, † εἰ κινδυνεύοντος εἰς τὸ καταλογίζεσθαι τοῖς πιπράσκουσι τὰ τῶν εἰδῶν τιμήματα κατὰ τὰς ὡρισμένας προθεσμίας ὑπὲρ αὐτῶν ἐκπέμπεσθαι. μηδεὶς δὲ ἀναγκαζέσθω πιπράσκειν πᾶσαν † χρονίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰ ἐκπερισσεύοντα εἴδη. ἀσεβὲς γάρ ἐστιν ἀποστερεῖσθαι τινὰ τῶν οἰκείων, καὶ ἑτέροις ταῦτα χορηγεῖν: † τὰ τιμήματα. † [illegible] † χρείαν.

ρ. λίτρας

ρ. λίτρας χρυσοῦ ζημίαν ὑφισταμένου, καὶ κινδυνεύοντος εἰς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ζώνην αὐτοῦ, τοῦ παραβαίνοντος τὸν νόμον ἢ συγχωροῦντος αὐτὸν παραβαθῆναι.

ΠΕΡΙ ἈΝΑΓΡΑΦΕΩΝ, ἬΤΟΙ ΛΟ-γοθετῶν τῶν ἐν τοῖς θέμασιν ἀποστελλομένων: καὶ τῷ δημοσίῳ ἀνήκοντα ἀπὸ παντοίας ὑποθέσεως ἀπαργυριζόντων καὶ ἀναψηλαφώντων καὶ εἰσπραττομένων. καὶ ὅτι ἐν ἑκάστῃ λίτρᾳ τῶν ἀπαιτουμένων παρ' αὐτῶν νομίσματα ἓξ λαμβάνουσι.

Τίτλου ι. κεφάλ. β.

Ἐὰν ὁ λογοθέτης μὴ ἀποδείξῃ, ὅτι μετὰ πίστεως καὶ ἀληθείας ἐλογοθέτησεν, αὐτὸς ὑποκείσθω τῷ τίτλῳ, εἰς ὃν ἕτερον ἐβάρησεν.

αὐάγνωθι καὶ τίτλ. ι. κεφ. α. καὶ β. καὶ γ.

ΠΕΡΙ ὩΡΕΙΑΡΙΩΝ, ΤΩΝ ΚΑΙ ὙΠΟ-δεκτῶν καλουμένων, καὶ περὶ ὡρείων, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀποκειμένων εἰδῶν.

Τίτλου ια. κεφάλ. ζ.

Ἡ διάταξις κελεύει μοδίους χαλκοῦς καὶ λιθίνους γίνεσθαι, ἵνα ἕκαστος συντελεστὴς ἀσφαλῶς καταβάλλῃ. λαμβανέτωσαν δὲ οἱ ὑποδεκταὶ, τοῦ μὲν σίτου τὴν πεντηκοστὴν, τῶν δὲ κριθῶν τὴν τεσσαρακοστὴν, οἴνου δὲ καὶ λάρδου εἰκοστήν. οἱ δὲ ἐν Ἀρμενίᾳ ὑποδεκταὶ, καὶ κριθῆς καὶ σίτου τεσσαρακοστὴν λαμβανέτωσαν: οἴνου δὲ καὶ λάρδου, πεντεκαιδεκάτην μοῖραν λαμβανέτωσαν.

θ.

Ὁ ὑποδέκτης ἢ ὁ ταβουλλάριος ἅπαξ ἐλεγχθεὶς περὶ τὴν οἰκείαν ὑπηρεσίαν, μηκέτι μεταχειρίσθω διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπιτηδεύματος.

ΠΕΡΙ ΦΡΟΝΤΙΣΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ, τῶν ἐν ταῖς πόλεσι τῶν δημοσίων πραγμάτων φροντιζόντων.

Τίτλου ιζ. κεφάλ. λζ.

Οἱ ἐν ταῖς πόλεσι τῶν δημοσίων πραγμάτων φροντίζοντες, μήτε πλεονεκτείτωσαν, μήτε φυλακὴν ἐχέτωσαν ἰδικὴν, μήτε κατεχέτωσαν παρ' αὐτοῖς τὸν ἐπὶ ἐγκλήματος εὐθυνόμενον: εἰ καὶ φανερὸν εἴη τὸ ἔγκλημα. † οὐδὲ περὶ ταῦτα ποιήσαντες, κεφαλικῶς τιμωρείσθωσαν.

† εἰ δὲ παρά.

ΠΕΡΙ ἈΠΑΡΓΥΡΙΣΜΟΥ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. μγ.

Ὁ ἐξαργυρισμὸς τῶν εἰδῶν παρεχομένων τῷ πριμιπιλαρίῳ, κατὰ τὴν τῶν ἄλλων εἰδῶν πρᾶσιν γινέσθω, τουτέστι κατὰ τὴν τράπεζαν: ἢ μᾶλλον δεῖ οὕτω νοεῖν, ὡς ἡ ἀγορὰ πολιτεύεται.

ΠΕΡΙ † ΣΥΓΧΑΡΙΩΝ.

† συγχαρίων α.υ

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. ξε.

centum auri librarum pœna multando, deque dignitate cinguloque suo periclitaturo, qui legem hanc uiolarit, aut uiolari permiserit.

DE DESCRIPTORIBVS, SIVE DIscussoribus, qui mittuntur in prouincias, & ad fiscum ex quacũque caussa pertinentia adærant, & tractant, & exigunt. item quod in libra qualibet eorum, quæ exiguntur, sex aureos accipiant.

TIT. X. cap. II.

Quoties discussor non probauerit, discussionem a se cum fide recteque factam esse, eodem ipse titulo urgeatur, quo alterum grauauit. l. 1. C. de discussor.

DE HORREARIIS, QVI ET SVsceptores dicuntur, & de horreis, deque speciebus in ijs reconditis.

TIT. XI. cap. VII.

Iubet constitutio modios aheneos & lapideos confici, ut unusquisque tributarius secure soluat. Accipiant autem susceptores, frumenti quidem quinquagesimam, hordei uero quadragesimam, uini & lardi uigesimam. At qui sunt in Armenia susceptores, tam hordei quam frumenti quadragesimam consequantur; & uini atque lardi partem quintam decimam capiant. l. 9. C. de suscep.

VIIII.

Susceptor aut tabularius semel circa ministerium suum conuictus, non amplius idem officium gerat.

DE CVRATORIBVS PVBLICIS, qui publicas in ciuitatibus res procurant.

TIT. XVII. cap. XXXVII.

Qui publicas in municipijs res curant, nec supra debitum quid exigant, nec priuatam custodiam habeant, nec apud se criminis reum detineant; quamuis crimen sit notorium. Qui autem contra hac fecerint, capitali supplicio puniuntor.

DE ADAERATIONE.

Eiusd. tit. cap. XLIII.

Adaeratio specierum, quæ primipilari prabentur, secundum aliarum specierum uenditionem fiat; hoc est, secundum rationem mensa: uel potius accipiendum est hoc fieri debere, prout fori ratio postulat. Videtur esse debere l. ult. C. de erog. mil. ann.

DE PRAEMIIS NVNTIATAE læticiæ.

Eiusd. tit. cap. LXV.

L.1.C.public. laetit. *Qui publicas adferunt hilaritates siue gaudia, nihil omnino a prouincialibus accipiant; siue hostium abitum, siue uictoriam, siue consulum renuntiationem, siue pacem cum hostibus compositam, siue . . . . . nuntient.*

DE ADIECTIONE. EST AVTEM adiectio, translatio possessionis sterilis ad coheredes, uel sub eodem titulo tributum pendentes, & habentes communia prædia, & eiusdem census onera sustinentes.

TIT. XVIII. cap. VI.

Nouel.128. *Si quando usuuenerit, ut adiectio cuiuscumque possessionis ex earum genere, quæ seruitutis & census eiusdem onera sustinent, fiat; iubemus, ut ex eo tempore tributa publica nomine possessionis illius exigantur ab eo, qui adiectionem suscepit; ex quo adiecticia possessio fuit ei tradita. Nec aliter hæc fiat adiectio, nisi res interueniente scriptura coram præside prouinciæ discutiatur, eiusque sententia proferatur, qua quis adiectionem suscipere debeat, definiatur. Si contigerit autem, ut cuiuscumque possessionis dominus uel non exstet, uel ad tributorum publicorum solutionem non sufficiat, ita ut adiectionem propterea fieri necesse sit: statim eam tradi iubemus ijs, qui eidem seruituti censuique obnoxia prædia possident, una cum inuentis in ea cunctis agricolis, eorumque peculijs, & enthecis, & fructibus, & animalibus, omnique alio instructu & instrumento ibidem reperto. Quod si uel persona, quæ secundum leges eam suscipere debebat, inuenta non fuerit; uel alio quocumque modo differri adiectionem contigerit: iubemus, ut apud prouinciæ præsidem gesta conficiantur, quæ possessionis eius qualitatem atque statum, & omnia in ea reperta declarent; atque hoc modo curiales eam, seu exactores, aut uindices, aut cohortales suscipiant: ita tamen, ut si postea reperti fuerint, qui secundum leges eam suscipere debent; non aliter id fiat, quam si quidquid per caussam exactorum, aut uindicum, aut cohortalium, deterius factum est, uel imminutum, suscipienti restitutum fuerit.*

Legito & tit. XX.

Οἱ τὰς δημοσίας ἱλαρίας, εἴτε οὖν χαρμόσυνα ἐπιφερόμενοι, μηδὲν παντελῶς † περὶ τῶν ἐπαρχιωτῶν λαμβανέτωσαν· εἴτε πολεμίων ἀναχώρησιν, εἴτε νίκην, εἴτε ὑπάτων ἀναγόρευσιν, εἴτε εἰρήνην γινομένην πρὸς τοὺς πολεμίους, εἴτε † λαβράτου καταγγέλλοιεν.

† παρά.

† λαβράτι. καὶ, λαῦρά τι.

ΠΕΡΙ ἘΠΙΒΟΛΗΣ. ἜΣΤΙ ΔΕ ἘΠΙΒΟΛΗ, ἐπίδοσις ἀπόρου κτήσεως, πρὸς † κληρονόμους ἢ συντελεστὰς, καὶ ὁμοχώρους, καὶ ὁμοκήνσους.

† συγκληρονόμους.

Τίτλος ιη. κεφάλ. ϛ.

Εἴποτε συμβαίη ἐπιβολὴν οἱασδήποτε κτήσεως ὁμοδούλων ἢ ὁμοκήνσων γενέσθαι, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου κελεύομεν τὸν τὴν ἐπιβολὴν δεχόμενον ἀπαιτεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῆς τὰ δημόσια, ἐξ οὗ παρεδόθη αὐτῷ ἡ ἐπιβαλλομένη κτῆσις. μὴ ἄλλως δὲ τὴν ἐπιβολὴν γενέσθαι, εἰ μὴ ἔγγραφος περὶ τούτου ἐξέτασις γένηται παρὰ αὐτῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, καὶ ψῆφος αὐτοῦ προέλθῃ, διορίζουσα τὸν ὀφείλοντα δέξασθαι τὴν ἐπιβολήν. εἴποτε δὲ συμβαίη δεσπότην οἱασδήποτε κτήσεως ἢ μὴ φαίνεσθαι, ἢ πρὸς τὴν τῶν δημοσίων καταβολὴν μὴ ἀρκεῖν, ὥστε διὰ τοῦτο τὴν τῆς ἐπιβολῆς ἀνάγκην γενέσθαι, κελεύομεν παραχρῆμα ταύτην παραδίδοσθαι † τοῖς ὁμόκηνσα χωρία κεκτημένοις, μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ εὑρισκομένων γεωργῶν, καὶ πεκουλίων αὐτῶν, καὶ ἐνθηκῶν, καὶ καρπῶν, καὶ ζώων, καὶ πάσης ἄλλης ἐξοπλίσεως καὶ ἀμφιάσεως ἐκεῖσε εὑρισκομένης. εἰ δὲ ἢ τὸ πρόσωπον τὸ ὀφεῖλον αὐτὴν κατὰ τοὺς νόμους ὑποδέξασθαι μὴ εὑρεθείη, ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ ὑπερτεθῆναι τὴν ἐπιβολὴν συμβαίη, κελεύομεν ὑπομνήματα γίνεσθαι παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, δηλοῦντα τὴν ποιότητα καὶ κατάστασιν τῆς αὐτῆς κτήσεως καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ εὑρισκόμενα, καὶ οὕτως αὐτὴν οἱ πολιτευόμενοι, εἴτε οὖν ἐξάκτορες, ἢ βίνδικες, ἢ ταξεῶται παραλαμβάνουσιν. ὥστε εἰ μετὰ ταῦτα εὑρεθεῖεν οἱ ὀφείλοντες αὐτὴν κατὰ τοὺς νόμους δέξασθαι, μὴ ἄλλως τοῦτο γενέσθαι, εἰ μὴ τὸ διὰ τῆς προφάσεως τῶν ἐξακτόρων, ἢ βινδίκων, ἢ ταξεωτῶν χεῖρον ἢ ἧττον γενόμενον τῷ παραλαμβάνοντι ἀποκατασταθείη.

† τοῖς ὁμόδουλα.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κ.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙ-ΚΩΝ ΒΙΒΛ. νζ.

ἀνάγνωθι καὶ σιταρχιῶν ῥογ. ἐν ᾗ καὶ περὶ φιλεργάτων. καὶ σιταρχιῶν ῥ. περὶ δὲ τῶν στρατιωτῶν παρόδου καὶ μετάστασ.

ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩ͂Ν, ΚΑΙ ΠΡΟΝΟμίων αὐτῶν, καὶ πεκυλίων, καὶ ῥογῶν, καὶ ἀννόνων, καὶ ἐπιδημιῶν, καὶ παρόδων: καὶ περὶ τῶν παρ' αὐτῶν ἁμαρτανομένων: καὶ περὶ τιμωρίας ἑκάστου αὐτῶν ἁμαρτήματος, καὶ περὶ ἀποκαταστάσεως αὐτῶν: καὶ τίνες κωλύονται στρατεύεσθαι.

Τίτλος α. κεφάλ. α.

Αἱ ποιναὶ τῶν στρατιωτῶν, αὗταί εἰσι. μαστίζονται, χρηματικῶς προστιμῶνται, λειτούργημα αὐτοῖς ἐπικλᾶται, στρατείαν ἀλλάσσουσι, βαθμοῦ ἐκβάλλονται, ἀτίμως ἀποστρατεύονται. οὔτε δὲ εἰς μέταλλον, οὔτε εἰς ἔργον μετάλλου καταδικάζονται, οὔτε βασανίζονται. ὁ καταλιμπάνων τὴν κατασκοπὴν τῶν πολεμίων ἐφεστώτων, καὶ ὁ τοῦ φοσσάτου ἐκπίπτων, κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

ϛ.

Ὁ ἐν καιρῷ πολέμου ὅπλα πωλῶν ἢ ἀπολλύων, κεφαλικῶς τιμωρεῖται: ἢ φιλανθρώπως τὴν στρατείαν ἐναλλάσσει.

ζ.

† ἀλλότριον ἅρμα.

Ὁ κλέψας † ἀλλότριον ἅρμα, τοῦ βαθμοῦ τῆς στρατείας ἐξωθεῖται. ὁ ἐν πολέμῳ ποιῶν τὸ παρὰ τοῦ δουκὸς ἀπαγορευθέν, ἢ μὴ ποιῶν τὸ προσταχθέν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται, εἰ καὶ καλῶς τὸ πρᾶγμα ἔπραξεν.

η.

Ὁ τὸ χαράκωμα παρεξιών, ἢ διὰ τοῦ τείχους εἰς τὸ κάστρον εἰσιών, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. ὁ δὲ τὴν τάφρον ὑπερπηδῶν, ἀποστρατεύεται.

θ.

Ὁ τραχεῖαν ἐξερεθίζων στρατιωτῶν στάσιν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. † ὁ δὲ μέχρι φωνῆς, ἢ ψιλῆς μέμψεως ἡ στάσις, τοῦ βαθμοῦ ἐκβάλλεται.

† ἄλλ.

ιβ.

Ὁ τῷ περὶ μοιχείας ἐγκλήματι ἢ ἑτέρῳ δημοσίῳ καταδικασθείς, οὐ δύναται στρατιώτης εἶναι.

ιγ.

Ὁ ἀπόφυγος γινόμενος ἐν καιρῷ πολέμου, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. ὁ δὲ ἐν εἰρήνῃ, ἱππεὺς μὲν ὢν ἐναλλάσσει τὸν βαθμόν: πεζὸς δὲ τὴν στρατείαν.

ιδ.

Ὁ χεῖρας ἐπαγαγὼν τῷ προεστῶτι αὐτοῦ, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. πᾶσα δὲ προπέτεια κατὰ δουκὸς ἢ ἄρχοντος τοῦ στρατιώτου, κεφαλικὴν ἐπάγει τιμωρίαν. ὁ ἀπὸ παρατάξεως πρῶτος φυγὼν ἐπ' ὄψει τῶν στρατιωτῶν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

ιϛ.

Ὁ δυνάμενος, καὶ μὴ ὑπερασπίζων τοῦ προεστῶτος, τιμωρεῖται: ὁ δὲ μὴ δυνάμενος, συγγινώσκεται. οἱ προδόται καὶ οἱ αὐτόμολοι, κεφαλικῶς ἐπι-

BASILICORVM LIBER LVII.

DE MILITIBVS, ET EORVM PRIuilegijs, & peculijs, & erogationibus, & annonis, & introitibus, & transitionibus, deque delictis, quæ ab eis committuntur, & cuiuslibet eorum delicti pœna, & de ipsorum restitutione. tum qui militare prohibeantur.

TIT. I. CAP. I.

Pœna militum huiuscemodi sunt; flagellis cæduntur, pecunia multantur, munus eis indicitur, militiam mutant, gradu deyciuntur, ignominiose mittuntur. Verum nec in metallum, nec in opus metalli damnantur, nec torquentur. Qui hostibus insistentibus explorationem relinquit, & qui a fossato recedit, capite punitur. D. de re milit.

VI.

Qui tempore belli arma uendit aut amittit, capite punitur; uel humane, militiam mutat.

VII.

Qui aliena arma subripuit, gradu militia pellitur. Qui rem a duce prohibitam in bello facit, aut mandatam sibi non facit; capite punitur, etiam si rem bene gesserit.

VIII.

Qui uallum transcēdit, aut castra per murum ingreditur, capite punitur. Qui uero fossam transilit, exauctoratur.

IX.

Qui atrocem militum seditionem concitat, capite punitur. si uero intra uociferationem, aut nudam querelam seditio mota est, gradu deycitur.

XII.

Adulterij crimine, uel alio publico damnatus, miles esse non potest.

XIII.

Qui belli tempore fugitiuus factus est, capite punitur: qui uero in pace, si quidem eques, gradum mutat; pedes autem militiam.

XIIII.

Qui manus intulit præposito suo, capite punitur. omnis autem contumacia contra ducem uel præsidem militis, capitis pœnam irrogat. Qui ex acie prior fugam fecit in conspectu militum, capite punitur.

XVI.

Qui præpositū suum, quum posset, non protexit; punitur: qui uero non potuit, ueniam meretur. Proditores ac transfugæ plerumque ca-

 pite

pite puniuntur, & exauctorantur, & torquentur.

XVIII.

Miles ubi militat, prædium non comparat; præterquam paternum a fisco. Quod autem illicite comparatum est, fiscus sibi uindicat; nisi prius, quam delatus sit, militiam impleuerit, uel missus fuerit.

XLII.

l.5.C.qui milit.poss. *Hæc constitutio de eo disserit, ne quis eodem tempore duas militias, aut duas dignitates habeat: neue liceat duplicem obire militiam, uel dignitatem cum militia commiscere. Qui uero id tentare ausus fuerit, X. auri librarum multam soluit, nec quidquam ex eo fructus consequitur. Consimile quiddam cap. XLV. tradit.*

XLIII.

Super seruis, qui accedere postea quamdam ad militiam tentauerint, uel scientibus, uel ignorantibus dominis, præcipimus; si quidem ignorantibus his eam meruerint, licere dominis adire competentem iudicem, & ignorantiam suam (eo quod contrarium non probetur) ostendere, eoque modo militia spoliatos in suum dominium trahere. Sin uero scientibus his serui militarint, cadere quidem hos non tantum eorum dominio; sed etiam omni iure patronatus: illos uero ingenuos effectos, si quidem utiles ad militiam eis datam nisi fuerint, in ea durare: sin minime idonei sint, ea priuari.

XLIIII.

Hæc constitutio de iisdem cum ea, quæ præcessit loquitur; si uidelicet domino sciente seruus militauerit, amittere dominum & serui dominium, & ius patronatus. Quod si etiam dignitatem seruus adquisierit, eadem procedunt. Definit autem hæc constitutio XXX. dierum numerum in his, qui ad dignitates peruenerunt.

TIT. II. tractat
DE CASTRENSIBVS PECVLIIS.
quibus de agitur in titulo de
peculio.

TIT. III. cap. II. dicitur:

l.2.C.de re milit. *Qui XX. annis militauit, a sordidis muneribus immunitatem consequutus est.*

IIII.

Si quis fossati desertor factus decesserit, bona eius confiscantur.

XII.

Quoties ad ripas legiones cōsistunt, nemo militum flumen sordidare properet, aut in oculis

πολὺ τιμωροῦνται, καὶ ἀποστρατεύονται, καὶ κολάζονται.

ιη.

Ὁ στρατιώτης ἔνθα στρατεύεται, οὐκ ἀγοράζει χωρίον, εἰ μὴ πατρῷον παρὰ τοῦ δημοσίου. τὸ δὲ παρὰ νόμους ἀγορασθὲν, ὁ δημόσιος ἐκδικεῖ: εἰ μὴ ἄρα πρὶν ἢ καταμηνυθῇ, πληρώσει τὴν στρατείαν, ἢ ἀφεθῇ.

μβ.

Ἡ διάταξις διαλέγεται περὶ τοῦ μηδένα κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἔχειν δύο στρατείας ἢ δύο ἀξιώματα. καὶ μὴ ἐξεῖναι διπλῆν στρατείαν μετελθεῖν, ἢ συμμίξαι τῇ στρατείᾳ ἀξίωμα. † τοὺς δὲ θελήσαντας ἐπιχειρῆσαι, ι. λιτρῶν χρυσοῦ ποινὴν καταβάλλει, μετὰ τοῦ μηδὲν ὠφελεῖσθαι. καὶ ἐν τῷ με. κεφαλαίῳ ὁμοίως φησίν. † ὁ δὲ ἐλκύσας.

μγ.

Ὑπὲρ τῶν δούλων, οἵτινες μετὰ ταῦτα πρός τινα στρατείαν προσελθεῖν ἀποπειραθῶσιν, ἢ εἰδότων ἢ ἀγνοούντων τῶν δεσποτῶν, προστάττομεν: εἰ μὲν ἀγνοούντων ταύτης ἠξιώθησαν, ἐξεῖναι τοῖς δεσπόταις προσελθεῖν τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ, καὶ τὴν οἰκείαν ἄγνοιαν (ἐκ τούτου, ὅτι τὸ ἐναντίον οὐκ ἀποδείκνυται) δεικνύειν, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ γυμνωθέντας τῆς στρατείας εἰς τὴν ἰδίαν δεσποτείαν ἕλκειν. ἐὰν δὲ εἰδότων αὐτῶν οἱ δοῦλοι ἐστρατεύσαντο, ἐκπίπτειν αὐτοὺς οὐ μόνον τῆς δεσποτείας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου: ἐκείνους δὲ εὐγενεῖς γινομένους, εἰ μὲν χρήσιμοι πρὸς τὴν στρατείαν δοθεῖσαν αὐτοῖς δόξουσιν, ἐν αὐτῇ ἀπομένειν. εἰ δὲ μηδαμῶς ἐπιτήδειοι εἴησαν, ταύτης ἀποστερεῖσθαι. περὶ δούλων στρατιωτῶν.

μδ.

Ἡ διάταξις περὶ τῶν αὐτῶν τῇ προλαβούσῃ φησὶν, ὅτι ἐὰν εἰδήσει δεσπότου στρατεύσηται δοῦλος, ἀπόλλυσιν ὁ δεσπότης καὶ τὴν ἐπὶ τῷ δούλῳ δεσποτείαν, καὶ τὸ πατρωνικὸν δίκαιον. εἰ δὲ καὶ ἀξίας ἐπέβη ὁ δοῦλος, τὰ αὐτὰ προβαίνει. ὁρίζει δὲ ἡ διάταξις αὕτη τριάκοντα ἡμέρας ἀριθμὸν ἐπὶ τῶν προσελθόντων ἀξιωμάτων.

ΤΙΤΛΟΣ β. διαλαμβάνει
ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΠΕΚΟΥΛΙΩΝ. καὶ εἴρηται περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ περὶ πεκουλίου.

ΤΙΤΛΟΥ γ. ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἐπὶ κ. ἔτη στρατευσάμενος, ἀπήλλακται ῥυπαρῶν λειτουργιῶν.

δ.

Ἐάν τις ἀπόφυγος γένηται ἐν φοσσάτῳ καὶ τελευτήσῃ, ἡ οὐσία δημεύεται.

ιβ. Ὁσάκις ἐν ταῖς ὄχθαις λεγεῶνες εἰσὶ, μηδεὶς τῶν στρατιωτῶν σπουδαζέτω ῥυπᾶσαι τὸν ποταμὸν ἢ γυμνοῦσθαι ἐπὶ

τῶν συστρατιωτῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ κατωτέρω τῶν σκηνῶν τοὺς οἰκείους ἵππους † ἀπολυέτωσαν. († ἀπολουέτω.)

TITAOΣ δ. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ἈΝΝΟΝΩΝ ΚΑΙ ῬΟΓΩΝ ΑΥΤΩΝ. ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΑΣΤΑΖΕΙΝ ἌΧΥΡΑ ἈΠΟ κ. ΜΙΛΙΩΝ. ΚΑΙ ΤΟΥ ΛΑΜΒΑΝΕΙΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ῬΟΓΑΤΩΡΟΣ ΤΗΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ ΓΑΜΕΤΗΝ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΑΙΔΑΣ ΑΥΤΟΥ, ὍΣΑ ΑΥΤΩι ΚΕΧΡΕΩΣΤΗΤΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΥΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΗΣ.

TITAOΣ ς. φησὶ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ἈΠΟΣΤΡΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ ΑΥΤΩΝ.

TITAOΣ ζ. φησὶ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ἘΝ ΠΟΛΕΜΩι ἈΠΟΘΝΗΣΚΟΝΤΩΝ: ΚΑΙ ὍΤΙ Ὁ ΥἹΟΣ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΩΝΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΟΥ Ὁ ΜΕΙΖΩΝ ΠΑΡΑΧΡΗΜΑ ὙΠΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ ΕἸΣ ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΑΥΤΟΥ, ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΥΤΑΣ ἈΝΝΟΝΑΣ ΛΑΜΒΑΝΕΙ ΜΕΧΡΙ ΒΙΑΡΧΟΥ.

TITAOΣ η. φησὶ

ΤΟΥ ΜΗ ΤΙΝΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΝ Ἢ ΦΟΙΔΕΡΑΤΟΝ ἘΝ ΤΙΣΙΝ ἸΔΙΩΤΙΚΑΙΣ ΧΡΕΙΑΙΣ ἈΠΑΣΧΟΛΕΙΣΘΑΙ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ι. τίτ. λγ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ἈΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφ. φησίν.

Ἅπερ ἡ προλαβοῦσα διάταξις γενικῶς περὶ πάντων διὰ δημοσίων πραγμάτων ἀποδημούντων ἐνομοθέτησε, ταῦτα ἡ προκειμένη περὶ στρατιώτου νομοθετεῖ, παρακελευομένη, εἴ τις ἐν καιρῷ τῆς στρατείας ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ στρατιώτου νεμηθείη πρᾶγμα: τοῦτο μετὰ τὸ παύσασθαι τὸν στρατιώτην διὰ τῆς στρατείας ἀπεῖναι, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὡρισμένου ἢ ἀναχαιζομένης τῆς διὰ τῆς χρήσεως κυριότητος, ἐὰν διὰ χρήσεως ἐκτήσατο τὸ πρᾶγμα τοῦ στρατιώτου ὁ τοῦτο νεμόμενος, ἢ ἀναιρουμένης τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς, ἐκδικεῖν αὐτὸ ἐπιτέτραπται, καὶ μηδὲν ὑπὸ τοῦ νεμηθέντος καταβλάπτεσθαι. τὸ οὖν ἀποτέλεσμα τῆς διατάξεως, ὅτι οὐδὲ διὰ χρήσεως κυριότης προβαίνουσα, οὐδὲ ὁ τῆς μακροῦ χρόνου παραγραφῆς πεπληρωμένος χρόνος, βλάπτει τὸν στρατιώτην οὗ τὴν διὰ πρᾶγμα δημόσιον ἀπολιμπανόμενον, ἐὰν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὡρισμένου μετὰ τὸ παύσασθαι τῆς ἐκδημίας, ἐναγάγῃ περὶ αὐτοῦ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ια. τίτ. α. κεφ. ξ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἰ καὶ ἰδιῶται περὶ τῆς ἀλλήλων διαδοχῆς ἀνισχύρως συμφωνοῦσι, καὶ οὐδὲ θανάτου αἰτίᾳ δωρεὰν ποιεῖ τὸ σύμφωνον: στρατιῶται ὅμως ἐπὶ πόλεμον ἐξιόντες, ἰσχυρῶς τὸ τοιοῦτον συμφωνοῦσιν.

commilitonum nudari: sed infra tentoria suos equos abluat.

TIT. IIII. tractat

DE ANNONIS ET EARVM EROGATIONIBVS. ITEM, PALEAS A MILIARI VIGESIMO CONVEHENDAS ESSE. PRAETEREA CONIVGEM LIBEROSQVE DEFVNCTI AB EROGATORE QVIDQVID EI DEBEBATVR AD MORTEM VSQVE, CONSEQVI. (C. de erog. mil. an.)

TIT. VI. loquitur

DE MILITIBVS EMERITIS, EORVMQVE PRIVILEGIIS.

TIT. VII. tractat

DE HIS QVI IN BELLO MORIVNTVR, QVODQVE DEFVNCTI MILITIS FILIVS NATV MAIOR STATIM IN LOCVM PATRIS SVI SVCCEDAT, ET EASDEM ANNONAS ACCIPIAT, VSQVE AD BIARCHI GRADVM. (C. de fil. offic.)

TIT. VIII. tradit

NON DEBERE MILITEM AVT FOEDERATVM PRIVATIS VSIBVS OCCVPARI. (Nouel. 116.)

Legendus & lib. X. tit. XXXIII. quo tractatur

DE RESTITVTIONE MILITVM.

Eius cap. III. dicitur:

Quæ præcedens constitutio generaliter de omnibus absentibus reipublicæ caussa statuit, ea nunc proposita nobis constitutio statuit de milite: præcipiens, ut si quis tempore militiæ de bonis militis rem aliquam possederit: eam postea, quam miles abesse militiæ caussa desierit, intra annum utile uel usucapione rescissa, si quidem per usucapionem possessor rem militis adquisiuit, uel sublata præscriptione longi temporis, uindicare permissum sit, nec quidquam a possessore damni detur. Ad summam igitur ex hac constitutione conficitur, nec usucapionem, nec impletum præscriptionis longi tēporis spatium, nocere militi, uel ei qui caussa rei publicæ absit; si quidem intra annum utilem, postquam abesse peregre desijt, actionem de re sua instituat. (l. 3. C. de restit. milit.)

Legito & lib. XI. tit. I. cap. LX. in quo dicitur:

Licet priuati de mutua successione inefficaciter paciscantur, & ne mortis quidem caussa donationem eiusmodi pactum inducat: tamen milites ad prælium pergentes eiusmodi pactum efficaciter ineunt.

Legito

Legito & lib. XII. tit. I. cap. LXXXVIII.

Legito & lib. LV. tit. VI. in quo tractatur

DE MILITIBVS LIMITANEIS ET CASTELLIANIS, DEQVE ADTRIBVTIS EIS FVNDIS, ET PASCVIS, ET PALVDIBVS, QVAE LIMITOTROPHA DICVNTVR.

DE PECVLIO *.

* subintellige, castrensi.

TIT. II. cap. I.

D. de castren. pec.

Si castrense peculium filij remanserit apud patrem, filio quidem sine testamento defuncto pater non fit heres, sed eorum tamen heres fit, quibus filius heres fuit.

II.

Si miles intestatus decesserit, bona eius quasi peculium apud patrem manent. Sin testamentum fecerit, castrense peculium quasi hereditas est.

IIII.

Castrensia sunt, quaecumque concedente patre secum in castra siue fossata tulit. Atque etiam inuito patre rerum castrensium persequutiones habet, licet eas paterfamilias adquisierit, & adrogandum se praebuerit.

X.

Nihil patribus ex castrensi peculio filiorum, quos habent in potestate, debetur. Castrense peculium est, quod a parentibus uel cognatis donatur agentibus in militia; quodque filius ipse familias in militia adquisiuerit.

XI.

Nec in potestate manenti militi, nec emancipato, nec in adoptionem a patre dato, castrense peculium pater auferre potest.

XXI.

Lun. C. de castr. omn. palatin.

Haec constitutio dat omnibus in palatio militantibus ius peculij castrensis in ijs, quae tempore militiae adquisierunt uel ex donis principum, uel parsimonia sua; tam durante militiae suae tempore, quam eadem impleta.

XXVI.

Lub. C. de castr. pecul.

Ius castrensis peculij tam scriniarij, quam exceptores praefecti praetorio habent. Videntur enim primae legionis esse, quae principis adiutrix est.

DE PRODITORE AC transfuga.

TIT. III. cap. IX.

Si quis cum barbaris societatem inierit, ad depraedandum solum Romanum; aut postquam facta praeda est, cum eis diuiserit; uiuus concremator.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ιβ. τίτλ. α. κεφάλ. πη.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νε. τίτλον ϛ. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται

ΠΕΡῚ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩ͂Ν ΛΙΜΕΤΑΝΈΩΝ, ΚΑῚ ΚΑΣΤΕΛΛΙΑΝΩ͂Ν, ΚΑῚ ΤΩ͂Ν ΤΟΙΟΎΤΟΙΣ ἈΦΟΡΙΣΜΈΝΩΝ ἈΓΡΩ͂Ν, ΚΑῚ ΝΟΜΩ͂Ν ΚΑῚ ΛΙΜΝΩ͂Ν, ΤΩ͂Ν ΛΙΜΗΤΟΤΡΟΦΩΝ ΚΑΛΟΥΜΈΝΩΝ.

ΠΕΡῚ ΠΕΚΟΥΛΊΟΥ.

Τίτλος β. κεφάλ. α.

Ἐὰν τὸ στρατιωτικὸν πεκούλιον τοῦ παιδὸς μείνῃ παρὰ τῷ πατρὶ, μὴ διατιθεμένου αὐτοῦ μὲν, οὐ γίνεται κληρονόμος, τῶν δὲ παρὰ τοῦ παιδὸς κληρονομηθέντων κληρονόμος γίνεται.

β.

Ἐὰν ἀδιάθετος στρατιώτης ἀποθάνῃ, τὰ πράγματα αὐτοῦ παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ μένει ὡς πεκούλιον. εἰ δὲ διάθηται, ὡς κληρονομία ἐστὶ τὸ στρατιωτικὸν πεκούλιον.

δ.

Στρατιωτικά εἰσιν, ὅσα συγχωροῦντος τοῦ πατρὸς ἀπαγάγῃ εἰς τὰ κάστρα, ἤτοι φοσσάτα: καὶ ἄκοντος τοῦ πατρὸς ἔχει τὰς περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀγωγὰς, κἂν αὐτεξούσιος ἐκτήσατο, καὶ δέδωκεν αὐτὸν εἰς θέσιν.

ι.

Οὐδὲν τοῖς πατράσιν ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ πεκουλίου τῶν ὑπεξουσίων κεχρεώστηται. στρατιωτικὸν πεκούλιον ἐστὶ, τὸ δωρούμενον ἀπὸ γονέων ἢ συγγενῶν τοῖς οὖσιν ἐν στρατείᾳ: καὶ ὅπερ αὐτὸς ὁ ὑπεξούσιος ἐν τῇ στρατείᾳ κτήσηται.

ια.

Οὔτε μένοντος ὑπεξουσίου τοῦ στρατιώτου, οὔτε αὐτεξουσίου γενομένου, οὔτε εἰς † διάθεσιν παρὰ τοῦ πατρὸς διδομένου, δύναται ὁ πατὴρ ἀφαιρεῖσθαι τὸ στρατιωτικὸν πεκούλιον. † θεσιν.

κα.

Ἡ διάταξις δίδωσι πᾶσι τοῖς ἐν τῷ παλατίῳ στρατευομένοις, δίκαιον στρατιωτικοῦ πεκουλίου εἰς τὰ κτηθέντα αὐτοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς στρατείας, ἢ ἀπὸ βασιλικῶν δωρεῶν, ἢ ἐξ ὧν μὴ δαπανῶσι, καὶ † ἐξ ὅσων στρατεύονται, καὶ † μεθ' ὃ πληρώσουσιν. † ἕως ὅσου. † μετ.

κϛ.

Δίκαιον στρατιωτικοῦ πεκουλίου ἔχουσι καὶ οἱ † σκρινιάριοι, καὶ οἱ ἐξσκέπτορες τοῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων. δοκοῦσι γὰρ τῆς πρώτης λεγεῶνος εἶναι, τῆς τῷ βασιλεῖ βοηθούσης. † σκρινιάριοι.

ΠΕΡῚ ΠΡΟΔΟΤΟΥ ΚΑῚ αὐτομόλου.

Τίτλου γ. κεφάλ. θ.

Ἐάν τις † συμφατριάσῃ βαρβάροις εἰς τὸ πραιδευθῆναι ῥωμαϊκὸν ἔδαφος, ἢ μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν πραῖδαν, διέληται μετ' αὐτῶν, ζῶος καιέσθω. † συμφρατριάσει.

Ἀνάγνωθι

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλου α. κεφ. ιϛ. θεμ. β.

Legito & tit. I. cap. XVI. them. II.

ἀδημοσιεύτων. (margin)

ΠΕΡΙ' ΟΠΛΩ͂Ν ΚΑΙ' ΟΠΛΟΠΟΙΩ͂Ν. καὶ τοῦ μηδένα τῶν ἰδιωτῶν ἐργάζεσθαι ἢ ἀγοράζειν, ἢ ἐπιφέρεσθαι ἢ ἔχειν ὅπλα.

DE ARMIS ET FABRICENSIBUS. tum ne quis priuatorum arma fabricet, aut emat, aut gerat, aut habeat.

Τίτλος θ. κεφ. α.

TIT. IX. cap. I.

Κελεύομεν τὸ τῆς ὁπλοποιΐας ἔργον μηδένα μὲν ἰδιώτην ἐργάζεσθαι: μόνους δὲ ἐκείνους τὰ ὅπλα κατασκευάζειν τοὺς ἐν ταῖς δημοσίαις καταλεγομένους ὁπλοποιΐαις. τοὺς δὲ ἐργαζομένους τὰ ὅπλα μηδενὶ πιπράσκειν ἰδιώτῃ. ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῖς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς καταλεγομένους, οὓς ὁπλοποιοὺς καὶ δεπουτάτους καλοῦσι, τοὺς παρὰ τοῦ δημοσίου κομιζομένους σιτήσεις, συγχωροῦμεν ἐργάζεσθαι, ἢ ἰδίοις πιπράσκειν ὅπλα: ἀλλὰ μόνον ἐπιμελεῖσθαι τῶν ὅπλων τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς καταλεγομένων, ἐν οἷς στρατεύονται.

Iubemus, ne quis priuatus armorum fabricandorum opus exerceat; sed ut illi soli, qui publicis in fabricis alleguntur, arma parent: nec qui arma fabricant, alicui ea priuato uendant. Quin nec eis, qui recensentur in numeris, & fabricenses ac deputati uocantur, & annonas accipiunt e publico, cōcedimus alicui arma uel fabricari, uel uendere: sed arma dumtaxat eorum curare militum, qui recensentur ijs in numeris, in quibus ipsi militant. Nou. 85. cap. 1.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον ιη. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησί.

Legendus & lib. LX. tit. XVIII. cap. I. cuius hæc uerba sunt:

Τῷ περὶ βίας δημοσίας νόμῳ κατέχεται, ὁ ἔχων ὅπλα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ἢ ἐν ἀγρῷ, ἢ ἐν χωρίῳ, μὴ διὰ θήραν, ἢ ὁδοιπορίαν, ἢ πλοῦν, ἢ ἐμπορίαν, ἢ ἀπὸ κληρονομίας εἰς αὐτὸν ἐλθόντα.

Lege de ui publica tenetur, qui arma domi sua habet, aut in agro, aut in uilla; præter usum uenationis, uel itineris, uel nauigationis, uel cōmercij, uel quæ hereditate ei obuenerint. D. ad l. Iul. de ui publ.

η.

VIII.

Ἔνοπλοί εἰσιν, οἱ ὁποιονοῦν βλαπτικὸν ἐπιφερόμενοι.

Armati dicuntur, qui quodcumque, quod nocere possit, gerunt.

ι.

X.

Ἀκόντιον λέγεται πᾶν τὸ βλάψαι τινὰ δυνάμενον. ὁ δὲ πρὸς οἰκείαν ἀσφάλειαν ἀκόντιον ἐπιφερόμενος, οὐ δοκεῖ διὰ τὸ φονεῦσαι ἐπιφέρεσθαι. καὶ κεφάλ. ιδ. θεμ. β.

Telum dicitur, omne quod alicui nocere potest. Qui autem ad tutelam salutis suæ telum gerit; non uidetur occidendi gratia portare. Adde caput XIIII. them. II.

ΠΕΡΙ' ΜΙΤΑ'ΤΩΝ Η'ΤΟΙ Α'ΠΛΗ'κτων, καὶ τίνες οὐχ ὑπόκεινται αὐτοῖς.

DE METATIS SEU HOSPITIIS, & quinam eis præbendis obnoxij non sint.

Τίτλος ιβ. κεφ. β.

TIT. XII. cap. II.

Ἑκάστη οἰκία, ὀφείλουσα παρέχειν μιτάτον, εἰς τρία μέρη διαιρείσθω. καὶ τὸ μὲν ἓν μέρος ὁ δεσπότης ἐπιλεγέσθω εἰς ἰδίαν καταμονήν, καὶ τὸ ἄλλο ἓν ὁποῖον βούλεται ὁ στρατιώτης λαμβανέτω, καὶ τὸ ὑπόλοιπον τρίτον τῷ δεσπότῃ παρεχέσθω. ἀτελῆ δὲ ἔστωσαν τῶν μιτάτων τὰ παρακείμενα τῇ οἰκίᾳ, παροικικά, εἰ μὴ ἄρα ὁ στρατιώτης ἐν τῷ ἐπιλεχθέντι παρ᾽ αὐτοῦ τρίτῳ μέρει οὐκ ἔχει σταῦλον. τότε γὰρ ὁ δεσπότης ὁθενδήποτε αὐτῷ ὀφείλει παρέχειν. ἢ εἰ μὴ ἔχει, τότε διδότω ἀπὸ τῶν παροικικῶν. οὐδὲ πάντως οἷον αὐτὸς ὁ στρατιώτης βούλεται, ἀλλ᾽ οἷον ἀπαιτεῖ ὁ ἀριθμὸς, ὧν ὁ στρατιώτης ἐπάγεται ζώων. ταῦτα περὶ στρατιωτῶν ἀπαιτούντων μιτάτα. εἰ γὰρ ἰλλούστριός ἐστιν ᾧ τινι μιτάτον μέλλει εὐτρεπίζεσθαι, μηκέτι τὸ τρίτον τῆς οἰκίας, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ διδόσθω αὐτῷ: τοῦ μὲν δεσπότου τῆς οἰκίας μερίζοντος,

Qualibet domus, quæ metatum præstare debet, in tres partes diuidatur: ac partem quidem unam dominus ad mansionem suam eligat, alteram quam uolet, miles accipiat; tertia, quæ restat, domino relinquatur. Officinæ uero adhærentes ædibus, a metatis immunes sunto; nisi forte miles in electa ab se parte tertia stabulum non habeat. Tunc enim ei dominus undecumque stabulum præbere debet, aut si nullum habeat, ex adhærentibus officinis deputet. Nec tamen omnino quale miles ipse requirit, sed quale numerus animalium, quæ secum miles adducit, postulat. Atque hæc de militibus metata exigentibus dicta sunto. Nam si quidem illustris est, cui metatum parandum est, ei non tertia pars domus, sed dimidia concedatur: domino quidē adiuum diuisionē faciente, D. de metat.

altero

altero uero eligente. Quod si quis maiorem ædium partem metati prætextu occupauerit, illustris quidem XXX. libris auri multetur; miles autem militia priuetur.

IIII.

Domus deputatorum fabricensium, ubicumque sint, metatis non sunt obnoxiæ.

VIII.

Archiatri palatij, & urbis Romæ, & magistri litterarum, pro uere necessarijs artibus & liberalibus disciplinis; necnon & picturæ professores (si modo ingenui sunt) a metatorũ molestia, quoad uiuent, liberi sunto.

IX.

Sãcimus, ut nemo cuiuslibet gradus aut condicionis, domum suam excusans, metatum in alienis ædibus sub priuilegio militiæ uindicet. Atque hoc obtinere iubet imperator non Constantinopoli solum, uerumetiã in omnibus prouincijs. Omnes autem illustres, siue cum cingulo, siue citra cingulum sint, excusationem a metatis nullam habeant. Quod si quis illustris, cingulo præditus, a principe petierit, ne metatum sustineat; concesso sibi priuilegio priuabitur. Sin priuatus fuerit, C. libras [auri] sacris thesauris infert.

X.

Hæc constitutio definit modum excusandarum ædium a metatis, & inquit, eum qui consularis & patricius factus sit, tres domos suas a metatis excusare, dum superest: heredes autem ipsius, siue filij succedant, siue pater, siue mater, siue nepotes, siue fratres, siue sorores, siue uxor; domos duas. Si quis autem consularis tantum sit, duas semis domos excuset; post mortem uero eius, heredes unam semis. Idem priuilegium habeat & qui patricius dumtaxat factus est. Præfectorij uero, nec non magistri militum duas domos excusent; at ipsorum heredes, unam. Magistri [officiorum] seu quæstores unam semis domum. Comites domesticorum, & protectorum, & largitionum, & rerum priuatarum, & primicerius notariorum, singuli domum unam: heredes autem ipsorum, dimidiam domus partem; residuæ uero partis dimidiæ tertiam portionem metato præbeant. Si qui uero fuerint illustres in actu nullo constituti, sed honoraria dignitate dumtaxat ornati; nullam domum excusent, exceptis uidelicet ergasterijs eorum, quæ in plateis uel in gipertis sunt. Nullus autem uel ex sacro rescripto, uel ex pragmatica sanctione semet a metatis excuset.

τοῦ δὲ ἄλλου ἐπιλεγομένου. εἰ δέ τις πλεῖον μέρος τῆς οἰκίας λόγῳ μιτάτου λάβῃ, ὁ μὲν ἰλλούστριος λ. χρυσίου λίτρας προστιμάσθω: ὁ δὲ στρατιώτης γυμνούσθω τῆς στρατείας.

δ.

Οἱ οἶκοι τῶν ἀφωρισμένων ὁπλοποιῶν οἱ ὁπουδήποτε ὄντες, οὐχ ὑπόκεινται μιτάτοις.

η.

Οἱ ἀρχιατροὶ τοῦ παλατίου, καὶ τῆς ῥώμης, καὶ τῶν γραμμάτων διδάσκαλοι, ὑπὲρ τῶν † ὄντως ἀναγ- † ὄντως.
καίων τεχνῶν καὶ ἐλευθερίων † μαθήματος, οὐ μὴν † μαθημάτων.
ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς ζωγραφικῆς διδάσκαλοι (ἐὰν μόνον εὐγενεῖς ὦσι) τῆς τῶν μιτάτων ἐπαχθείας ἐφ᾽ ὅσον ζῶσιν, ἔστωσαν ἐλεύθεροι.

θ.

Θεσπίζομεν, ἵνα μηδεὶς ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ ἢ τύχῃ τελῶν, καὶ τὴν ἰδίαν ἐξκουσατεύων οἰκίαν, ἐκδικήσῃ † ἑαυτῷ μιτάτον ἐν ἀλλοτρίοις οἰκή- † ἑαυτῷ.
μασι, διὰ τὸ προνόμιον τῆς στρατείας. τοῦτο δὲ κελεύει κρατεῖν, οὐ μόνον ἐν κωνσταντίνου πόλει, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις. οἱ δὲ ἰλλούστριοι πάντες εἴτε ζωστοί εἰσιν, εἴτε ἄζωστοι, μὴ ἐχέτωσαν ἐξκουσατίωνα μιτάτων. εἰ δέ τις ζωστὸς ἰλλούστριος ὑπάρχων ᾔτησε παρὰ βασιλέως μὴ ὑποδέχεσθαι μιτάτον, ἀποστερηθήσεται τοῦ δοθέντος αὐτῷ προνομίου. ἐὰν δὲ ἰδιώτης ἐστὶ, ρ. λίτρας παρέχει τοῖς θείοις θησαυροῖς.

ι.

Ἡ διάταξις ὁρίζει τὸ μέτρον τῶν ἐξκουσατευομένων οἰκημάτων μιτάτου, καὶ λέγει, ἵνα ὁ μὲν γινόμενος ὑπατικὸς † ἢ πατρίκιος, γ. οἴ- † καὶ ὕπατ.
κους ἰδίους ἐξκουσατεύῃ ἀπὸ μιτάτων, ἐν ὅσῳ περίεστιν. οἱ δὲ κληρονόμοι αὐτοῦ, εἴτε παῖδες εἴησαν οἱ κληρονομοῦντες αὐτὸν, εἴτε πατὴρ, εἴτε μήτηρ, εἴτε ἔκγονοι, εἴτε ἀδελφοὶ, εἴτε ἀδελφαὶ, εἴτε γαμετὴ, β. οἴκους. εἴ τις δὲ ὑπατικὸς μόνον ἐστὶ, δύο ἥμισυ οἴκους αὐτὸς ἐξκουσατεύῃ, μετὰ δὲ τελευτὴν οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ ἓν ἥμισυ. τὸ δὲ αὐτὸ προνόμιον ἐχέτω καὶ ὁ μόνον γινόμενος πατρίκιος. οἱ δὲ ἀπὸ ἐπάρχων καὶ οἱ στρατηλάται β. οἴκους μόνους ἐξκουσατεύσωσιν. οἱ μέντοιγε κληρονόμοι αὐτῶν α. οἶκον. οἱ δὲ μάγιστροι ἤτοι κοιαίστωρες, ἕνα ἥμισυ οἶκον. οἱ δὲ κόμητες τῶν δομεστίκων, καὶ προτικτόρων, καὶ πριβάτων, καὶ ἰδικῶν, καὶ ὁ πριμικήριος τῶν νοταρίων, ἀνὰ ἕνα οἶκον: οἱ δὲ κληρονόμοι αὐτῶν, ἥμισυ οἴκου, τοῦ δὲ ὑπολοίπου ἡμίσεως τὸ τρίτον παρεχέτωσαν εἰς μιτάτον. ἐὰν δὲ ἰλλούστριοι ὦσι μηδὲν πράξαντες, μόνον δὲ ὦσι τετιμημένοι: μηδένα οἶκον ἐξκουσατευέτωσαν. ὑπεξῃρημένων δηλαδὴ τῶν ἐργαστηρίων αὐτῶν τῶν ἐν ταῖς πλατείαις, ἢ ἐν τοῖς στεγορυμίοις. μηδεὶς δὲ μήτε ἀπὸ θείου γράμματος, μήτε ἀπὸ πραγματικοῦ τύπου ἐξκουσατευέτω ἑαυτὸν ἀπὸ μιτάτων.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΔΗΜΟΣΊΟΥ ΔΡΌΜΟΥ, καὶ τῶν τοῖς κουντούροις χρωμένων.

Τίτλ. ιζ. κεφάλ. α.

Οἱ ἵπποι οἱ ἀφωρισμένοι τῷ δημοσίῳ δρόμῳ, οὐδὲ ξύλοις, οὐδὲ ῥοπάλοις τύπτονται, ἀλλὰ μόνον φραγγελλίοις ἐλαύνονται. οὐδὲ γὰρ ἐλλείπει τιμωρία κατὰ τοῦ παρὰ ταῦτα ποιοῦντος.

β.

Τοῖς ἄρχουσι, τοῖς καθολικοῖς, καὶ τοῖς λοιποῖς, καὶ παντὶ ἄλλῳ ἄρχοντι, καὶ τοῖς ζώοις αὐτῶν διὰ τοῦτο καὶ διατροφὴ ἐκ τοῦ δημοσίου λόγου ἀφωρίσθη, ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν αὐτοὺς τῷ δημοσίῳ δρόμῳ.

γ.

Πᾶς ὁδεύων ἀπαιτείσθω συνθήματα παρὰ τῶν προεστηκότων τοῦ δημοσίου δρόμου: εἰ καὶ μεγίστῳ περιβέβληται ἀξιώματι. εἰ δὲ ἀντιστῇ, ἀναφερέσθω περὶ αὐτοῦ † τῇ ὑπερχότητι καὶ τῷ μαγίστρῳ. οἱ δὲ λοιποὶ, παραχρῆμα τιμωρείσθωσαν.

† τῷ ὑπάρχῳ, καὶ κόμητι, καὶ.

ιβ.

Ἐπειδὴ καὶ τῶν ἵππων χρὴ φροντίζειν, ἑξήκοντα λίτρας ἐχέτω ἡ σέλλα καὶ ὁ χαλινός. ἡ δὲ † βέρτα, τουτέστι τὸ ὑπομάσχαλον, ὅπερ ἐπιφέρονται κατὰ τοῦ νώτου, (καλεῖται δὲ † βέρτα, ἐκ τοῦ ἀπεστράφθαι) ἔστω δὴ καὶ αὐτὸ ξ. λιτρῶν. εἰ δέ τις ὑπὲρ τοῦτο ποιήσει τὸ ὡρισμένον μέτρον, ἡ σέλλα αὐτοῦ κατακλασθήσεται, καὶ ἡ † βέρτα δημευθήσεται. ὑπεξῃρήσθω δὲ τὰ τοῦ χρυσοῦ κεντηνάρια.

† ἀβέρτα.
† ἀβέρτα.
† ἀβέρτα.

ιε.

Ἐάν τις παρελάσῃ μίαν γοῦν ἀλλαγὴν, τὸ τετραπλάσιον τῆς τοῦ ζώου τιμῆς διδότω.

κ.

Οἱ δοῦκες καὶ οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες, καὶ αἱ τούτοις ὑπηρετούμεναι τάξεις κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τὴν ἰδίαν εἰς χρείας ἰδίας μὴ κεχρήσθωσαν τῷ δημοσίῳ δρόμῳ. εἰ δὲ μὴ, καθ' ἕκαστον ζῶον μία λίτρα χρυσίου παρεχέσθω παρ' αὐτῶν.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. νη.

ΠΕΡῚ ΔΟΥΛΕΙΩ͂Ν.

Τίτλ. α. κεφ. α.

Τῶν δουλειῶν αἱ μὲν εἰσὶ προσώπων, ὡς χρῆσις μόνη καὶ χρῆσις καρπῶν. αἱ δὲ πραγμάτων, ὡς αἱ τῶν πολιτικῶν καὶ ἀγροικικῶν τόπων ἤγουν οἴκων.

ιδ.

Αἱ δουλεῖαι ἀγροικικαὶ ἀσώματοί εἰσι. καὶ διὰ τοῦτο οὐ δεσπόζονται διὰ χρήσεως. καὶ ὅτι οὐδεὶς αὐτὰς ἀδιακόπως δύναται νέμεσθαι.

ις.

Οὐ συνίσταται δουλεία ἐπὶ τῷ ποιῆσαί τι: οἷον ἵνα δένδρα ἐκκόψῃς, ἢ τόπον ἐπιτερπῆ ποιήσῃς:

DE CVRSV PVBLICO, ET IIS, qui conturis utuntur.

TIT. XVII. cap. I.

Equi publico cursui deputati nec lignis, nec fustibus uerberantur: sed flagellis dumtaxat agitantur. Non enim pœna deerit aduersus eum, qui contra hæc fecerit. C. eod.

II.

Præsidibus, & generalibus ceterisque [procuratoribus,] & cuiuis alij magistratui, ac eorum animalibus, propterea publicis ex rationibus alimenta quoque deputata sunt, ne publico cursui molesti sint.

III.

A quouis iter faciente, licet maxima uir dignitatis sit, præpositi cursus publici tesseras exigant. Quod si resistet, ad præfectum prætorio, & comitem, & magistrum [officiorum] de eo referatur. Ceteri uero protinus puniantur.

XII.

Quoniam & equorum habenda cura est, sexaginta libras sella cum freno habeat. Auerta uero, id est, lateralium quod in tergo gestant, (uocatur autem auerta ex eo, quod auersa sit) & ipsa LX. librarum esto. Quod si quis præscriptum hunc modum transcenderit, eius sella in frusta comminuetur, & auerta fisci iuribus deputabitur. Excepta tamen auri centenaria sunto.

XV.

Si quis uel unam mutationem præteruectus fuerit, quadruplum animalis pretium soluat.

XX.

Duces, & præsides prouinciarum, & ministrantes eis apparitores, in sua prouincia publico cursu suis in negotijs ne utuntor. Si secus fecerint, in animalia singula singulas auri libras soluunto.

BASILICORVM LIBER LVIII.

DE SERVITVTIBVS.

TIT. I. CAP. I.

Seruitutes aliæ personarum sunt, ut solus usus, & ususfructus. aliæ rerum, ut urbanorum & rusticorum prædiorum adiumq. seruitutes. D. eod.

XIIII.

Seruitutes rusticæ incorporales sunt, & ideo usu non capiuntur: itemque propterea, quod nullus eas citra interruptionem possidere possit.

XVI.

Seruitus in eo non consistit, ut quis aliquid faciat; puta ut arbores excidas, aut locum amœ-

 num

num reddas: sed ne facias quid, aut ut fieri patiaris.

XVII.

Vendenti fundum permittitur illi seruitutem imponere, licet ei nō sit utilis: uelut aquam ducere. quaedam enim habere possumus, quamuis utilia non sint.

TIT. II. tractat
DE SERVITVTIBVS PRAEDIORVM VRBANORVM. Eius II. cap. dicitur:

Vrbanae seruitutes sunt, altius tollere, uel non extollere; auertere stillicidium tectorum in uicinum uersus, uel non auertere; immittere tigna in parietem uicini, facere solarium, aut basternium, & similia; item prospectui non officere.

VI.

Hae seruitutes, sicut & rusticae, certo tempore extinguuntur. Haec autem dissimilitudo est, quod urbanae non utendo aliter non pereunt, nisi qui seruit libertatem usucapiat. ueluti si debeas mihi seruitutem altius non tollendi, meisue luminibus officiendi, & ego fenestras meas obstruxero uel occlusero; ius meum non amitto, nisi tu quoque per idem tempus aedes tuas altius sublatas habueris. Item, si ius habeam immittendi tignum in parietem tuum, & ego tignum exemero; ius meum non amitto, nisi tu foramen obthuraueris, & per constitutum tempus ita habueris. Non autem sicut usucapiendo libertatem adquiro, ita etiam si arborem eodem loco semper sitam habuero. nam ea non est, ueluti paries, immobilis.

XX.

Seruitutes aedium possessione retinentur, & consuetudo utenti seruatur.

XXV.

Quum tres aedes essent, media superioribus seruiebant. heic dominus inferiorū aedium communem inter suas & medias aedes parietem altius tollere potest.

TIT. III. tractat
DE SERVITVTIBVS PRAEDIORVM RVSTICORVM. Eius I. cap. dicitur:

Seruitutes rusticae sunt, iter, actus, uia lata, aquaeductus.

V.

Ea quoque seruitus est, facere tugurium in fundo tuo cum, qui ius pascendi habet, aut pecoris appellendi: ut si hiems ingruerit, eo se recipiat.

ἀλλ᾽ ἵνα μὴ ποιήσῃς τί, ἢ ἵνα ἀνάσχῃ γίνεσθαι.

ιζ.

Τῷ πωλοῦντι ἀγρὸν ἐφεῖται δουλείαν αὐτῷ ἐπιθεῖναι κἂν μὴ χρησιμεύσῃ αὐτῷ, † ὥστε ἕλκειν ὕδωρ. δυνάμεθα γὰρ ἔχειν τινὰ καὶ μὴ ὄντα χρειώδη. ὀχετ.

ΤΙΤΛΟΣ β. διαλαμβάνει

ΠΕΡῚ ΔΟΥΛΕΙΩ͂Ν ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΚΤΗΜΆΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφαλαίῳ φησίν.

Αἱ πολιτικαὶ δουλεῖαι εἰσί, τὸ ὑψῶσαι, ἢ μὴ ὑψῶσαι, ἐπιπέμψαι σταλαγμὸν κεράμων τῷ γείτονι, ἢ μὴ ἐπιπέμψαι, καὶ τὸ ἐμβαλεῖν ξύλα τῷ τοίχῳ τοῦ γείτονος, καὶ τὸ ποιῆσαι σολάριον, ἢ βαστέρνιον, καὶ τὰ ὅμοια, καὶ τὸ μὴ ἐμποδίσαι τῇ ἀπόψει.

ς.

Αὗται αἱ δουλεῖαι, ὡς ἀγροικικαί, δήλῳ χρόνῳ φθείρονται. διαφέρει δέ, ὅτι αἱ πολιτικαὶ τῇ ἀχρηστίᾳ ἄλλως οὐκ ἀπόλλυνται, εἰ μὴ καὶ ὁ δουλεύων κτήσηται ἐλευθερίαν. οἷον ἐὰν χρεωστῇς μοι δουλείαν μὴ ὑψοῦν καὶ ἐμποδίζειν τῷ φωτί μου, κἀγὼ φράξω ἢ † καταλύσω τὰς θυρίδας μου, † κατακλείσω.
οὐκ ἀπόλλω τὸ δίκαιόν μου, εἰ μὴ καὶ σὺ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἔσχες ὑψωθέντα τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐὰν ἔχω δίκαιον ἐμβαλεῖν τὴν δοκὸν εἰς τὸν σὸν τοῖχον, ἐὰν † ἐμβάλω τὴν δοκόν, οὐκ ἀπόλλω τὸ δίκαιον, εἰ μὴ φράξεις τὴν ὀπήν, καὶ σχῇς αὐτὴν οὕτως ἐπὶ τὸν ὡρισμένον χρόνον. οὐχ ὥσπερ δὲ τὸ κτῆσαί με, περιποιεῖ μοι ἐλευθερίαν, οὕτω καὶ ἐὰν δένδρον ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ διὰ παντὸς ἔχω ἱστάμενον. οὐ γάρ ἐστιν, ὡς τοῖχος, ἀκίνητος. † ἐμβαλῶ.

κ.

Αἱ τῶν οἴκων δουλεῖαι, διὰ τῆς νομῆς κατέχονται· καὶ ἡ συνήθεια τῷ χρωμένῳ φυλάττεται.

κε.

Τριῶν οὐσῶν οἰκιῶν, ἡ μέση τῇ ἀνωτέρᾳ ἐδούλευσε. δύναται ὁ δεσπότης τῆς κατωτέρας, τὸν κοινὸν αὐτῆς καὶ τῆς μέσης τοῖχον ὑψοῦν.

ΤΙΤΛΟΣ γ. διαλαμβάνει

ΠΕΡῚ ΔΟΥΛΕΙΩ͂Ν ἈΓΡΟΙΚΙΚΩ͂Ν ΚΤΗΜΆΤΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἀγροικικαὶ δουλεῖαί εἰσι, μονοπάτιον, πάροδος, ὁδὸς πλατεῖα, ὑδραγώγιον.

ε.

Δουλεία ἐστὶ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐν τῷ ἀγρῷ σου καλύβην τὸν ἔχοντα δίκαιον τοῦ βόσκειν, ἢ τοῦ ἐλαύνειν θρέμματα: ὥστε χειμῶνος συμβαίνοντος, ἐκεῖ καταφεύγειν.

ιε.

Ὁ ἔχων ὑδραγώγιον, ὡς θέλει σωλῆνας κατασκευάζει ἐν τῷ ὀχετῷ, ἐφ' ᾧ δέχεσθαι τὸ ὕδωρ πλατύτερον, καὶ ὅπερ θέλει † ποιεῖν ἐν τῷ ὀχετῷ: μὴ ποιῶν μέντοι χείρονα τὸν ὀχετὸν τοῦ δεσπότου τοῦ ἀγροῦ. † ποιεῖ.

κα.

Ἐὰν παραχωρήσῃς μοι ἕλκειν ὕδωρ, καὶ μὴ ὁρίσῃς τὸν τόπον, ὅλος ὁ ἀγρὸς δουλεύει: μᾶλλον δὲ οἱ τόποι οἱ μὴ ἔχοντες κτίσματα, ἢ ἀμπέλους, ἢ δένδρα, ὅτε τὴν ἀρχὴν ἡ δουλεία συνίσταται.

ΤΙΤΛΟΣ δ. διαλαμβάνει

ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΩΝ ΚΤΗΜΑΤΩΝ, ΤΟΥΤΕΣΤΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΑΓΡΟΙΚΙΚΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Πολιτικὰ κτήματα οἰκήματα λέγεται, κἂν ἐν ἀγρῷ ὦσιν.

ι.

Ἐὰν πωλῶν ἔδαφος εἴπω, ὥστε δουλεύειν αὐτὸ ἐμοὶ καὶ τῷ γείτονι, μόνον μοὶ δουλεύει. εἰ δὲ κοινὸν πωλῶν εἴπω δουλεύειν ἐμοὶ καὶ τῷ κοινωνῷ μου, οὐκ ἔρρωται. διὰ γὰρ ἑνὸς τῶν κοινωνῶν, οὐ προσπορίζεται δουλεία τῷ κοινῷ πράγματι.

ια.

Τῷ ἔχοντι ῥεῖθρον, σιωπηρῶς παραχωρεῖται τὸ ἀνανεοῦν αὐτὸ καὶ ἐπιβαίνειν ἑκατέρωθεν μετὰ τῶν τεχνιτῶν, καὶ πρὸς τὸ ἔργον ὕλην ἀποτίθεσθαι.

ΤΙΤΛΟΣ ε. κεφ. γ.

Ὁ δουλεύων τόπος οὐκ ἔστι τῆς δεσποτείας τοῦ δουλευομένου, ἀλλὰ δίκαιον ἔχει παρόδου.

ϛ.

Πασῶν τῶν δουλειῶν οὐ τῷ δουλεύοντι, ἀλλὰ τῷ δουλευομένῳ ἡ φιλοκαλία ἐπίκειται: πλὴν τῆς περὶ τοῦ φέρειν τὰ βάρη τοῦ γείτονος. ἐκεῖ γὰρ ὁ δουλεύων ἀναγκάζεται τὸν ἴδιον οἶκον κτίσαι, εἰς τὸ βαστάζειν τὰ βάρη μου. ἔξεστι δὲ αὐτῷ, καταλιμπάνοντι τὸν οἶκον μὴ κτίσαι.

ζ.

Ὁ δὲ ἄνω χρεωστεῖ ὑποσρθοῦν, ἢ καταλύειν τὰ ἴδια, ἐφ' ὅσον ἑκάστῳ κτίζει τὸν ἴδιον τοῖχον. ἁρμόζει δὲ τῷ κάτω καὶ ἀντιθετικὴ ἀρνήσεως εἰς τὸ μὴ ἀναγκασθῆναι.

η.

Δουλεία ἐστὶ, καὶ τὸ παραχωρηθῆναί μοι ξύλα ἐμβαλεῖν τῷ τοίχῳ τοῦ γείτονος, ἐφ' ᾧ ἐπάνω τῶν ξύλων ποιῆσαι διακινητήριον σκεπαστόν.

ΤΙΤΛΟΣ ϛ. διαλαμβάνει

ΠΟΙΩι ΤΡΟΠΩι ΑΙ ΔΟΥΛΕΙΑΙ ΑΠΟΛΛΥΝΤΑΙ. οὗ τινος ἐν τῷ ιη. κεφαλαίῳ φησίν.

XV.

Qui aquaductum habet, quas uult fistulas in riuo conficit, ut aquam latius excipiat; & quod uult, in riuo facit; dum ne domino prædij riuum deteriorem faciat.

XXI.

Si aquam mibi ducere concesseris, neque locum destinaueris; totus fundus seruit: uel potius ea loca, quæ tunc uel ædificia, uel uineas, uel arbores nullas habent, quum seruitus ea primum constituitur.

TIT. IIII. tractat

DE COMMVNIBVS PRAEDIORVM, HOC EST, TAM VRBANORVM QVAM RVSTICORVM.

Eius I. cap. dicitur:

Vrbana prædia dicuntur ædificia, licet in uilla sint.

V.

Si solum uendens expressero, ut mibi & uicino seruiat; mibi dũtaxat seruit. Itidem si commune solum uendens dixero, ut mibi & socio seruiat; non ualet. quia per unum socium communi solo seruitus non adquiritur.

XI.

Ei qui riuum habet, tacite conceditur, ut riuum reficiat, & adeat utrimque cum fabris, & ad opus materiam deponat.

TIT. V. cap. III.

Locus seruiens non est eius dominio, cui seruitus debetur; sed ius eundi habet.

VI.

In omnibus seruitutibus refectio non ei, cuius res seruit, sed qui sibi seruitutem adserit, incumbit: excepta seruitute sustinendi onera uicini. Nam hoc casu is, cuius res seruit, domum suam reficere cogitur, ad onera mea sustinenda. Licet autem ei domum relinquenti non reficere.

VII.

Superior fulcire debet, aut sua diruere, donec utrique parietem suum reficit. Et inferiori actio negationem opponens competit, ne cogatur.

VIII.

Seruitus etiam est, mibi concedi, ut in parietem uicini tigna immittam; supraque ea tigna porticum ambulatoriam cum tecto faciam.

TIT. VI. tractat

QVEM AD MODVM SERVITVTES AMITTANTVR. Eius XVIII. cap. dicitur:

Qui tignum in uicini parietem immittendi ius habet, si statuto tempore non possit immittere propterea, quod uicinus non ædificarit; seruitutem non amittit. quia libertatem uicinus non usucapit, dum seruitutem non interpellat.

XIX.

Si partem fundi uendendo pactus fuero, ut per eam aquam ducam, meque riuum nullum faciẽte statutum tempus præterierit; ius meum integrum mihi manet. sin riuum fecerim, nec usus sim; extinguitur.

XX.

Retinetur seruitus, non solum eius usu, cui debetur, quine possidet; uerum etiam per mercenarium, & per hospitem, & medicũ, & eum, qui ad uisitandum dominum uenit.

TIT. VII. cap. II. dicitur:

Seruitutem aquæ ducendæ per triennium usucapi. l. 2. C. de seru. & aq.

Licet quis seruitutem ducendi aquam non habuit, tamen si ferẽte domino fundi per triennium duxerit; seruitutem adquirere potest. Si uero per triennium non usuceperit, prohibetur; nec sumtus in ducendo factos a fundi domino repetere potest.

IIII.

Aquam nemo ducere potest ex alieno fonte, citra uoluntatem eius, qui fundi dominus est.

V.

Nec fiscus seruitutem, quæ semel est constituta, tollere potest.

X.

Maior modus aquæ non debet accipi, sed quatenus facta est cessio, eatenus aquam ducere debemus.

Seruitus non utendo X. uel XX. annis extinguitur.

XI.

Pactus cum uicino suo, ut ei liceat per agrum uicini suam in siluam semel tantum per quinquennium transire; si neque per seipsum, neque per homines ad se pertinentes ea seruitute XX. continuis annis usus est: ius sibi concessum penitus amittat.

TIT. XIX. tractat
DE MAGNO AQVAEDVCTV, ET IIS, QVI AQVAM EX EO DVCVNT. quo de agitur in titulo de aquæductu.

TIT. XX. cap. I.

D. de aq. cott. & æst.

Ait prætor, NON PROHIBERI ME, QVO MINVS AQVAM DVCAM, SI EAM ABS TE HOC ANNO DVXI, NON VI, NON CLAM, NON PRECARIO. *In quascumque uolo fundi mei partes, aquam duco. Quinetiam*

Ὁ ἔχων δίκαιον ἐμβάλλειν τῷ τοίχῳ τοῦ γείτονος δοκὸν, ἐὰν ἐπὶ τὸν ὡρισμένον χρόνον μὴ δυνηθῇ ἐμβαλεῖν διὰ τὸ μὴ κτίσαι τὸν γείτονα, τὴν δουλείαν οὐκ ἀπόλλυσιν. οὐ γὰρ κτᾶται ὁ γείτων ἐλευθερίαν, μὴ διακόπτων τὴν δουλείαν.

ιθ.

Ἐὰν πιπράσκων ἀγροῦ μέρος, συμφωνήσω δι' αὐτοῦ ἕλκειν ὕδωρ, καὶ μὴ ποιήσαντός μου τὸν ὀχετὸν, ὁ νόμιμος παρέλθῃ χρόνος, σώζεταί μοι τὸ δίκαιον. εἰ δὲ ἐποίησα μὲν, μὴ ἐχρησάμην δὲ, φθείρεται.

κ.

Φυλάττεται ἡ δουλεία, οὐ μόνον διὰ τῆς χρήσεως τοῦ δουλευομένου, καὶ διὰ τοῦ νεμομένου: ἀλλὰ καὶ διὰ μισθωτοῦ, καὶ διὰ τοῦ ἐπιξενωμένου, καὶ ἰατροῦ, καὶ πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἐρχομένου.

ΤΙΤΛΟΥ ζ. κεφάλ. β. φησί.

Κἂν μὴ εἶχέ τις δουλείαν τοῦ ἕλκειν ὕδωρ, εἵλκυσε δὲ ἀνεχομένου τοῦ δεσπότου τοῦ ἀγροῦ ἐπὶ τριετῆ χρόνον, δύναται κτᾶσθαι τὴν δουλείαν. εἰ δὲ μὴ ἐχρήσατο τριετίαν, κωλύεται: μὴ δυναμένου μηδὲ τὰ δαπανήματα τοῦ ὁλκοῦ λαμβάνειν παρὰ τοῦ δεσπότου τοῦ ἀγροῦ. περὶ ἐλκυσμοῦ ὕδατος ὅτι διὰ τριετίας κτᾶταί τις τὴν δουλείαν.

δ.

Οὐδεὶς δύναται ἕλκειν ὕδωρ ἐκ τῆς ἀλλοτρίας πηγῆς παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου τοῦ ἀγροῦ.

ε.

Οὐδὲ ὁ δημόσιος δύναται τὴν ἅπαξ κρατήσασαν δουλείαν ἀνατρέπειν.

ι.

Οὐκ ὀφείλει πλέον μέρος τοῦ ὕδατος λαβεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὴν γενομένην παραχώρησιν, οὕτως ὀφείλομεν ἕλκειν τὸ ὕδωρ.

Ἡ δουλεία φθείρεται τῇ ἀχρησίᾳ, ἐπὶ δέκα ἢ εἴκοσι ἐνιαυτοὺς.

ια.

Ὁ συμφωνήσας μετὰ τοῦ ἀγρογείτονος, ὥστε ἐξεῖναι αὐτῷ παριέναι διὰ τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν οἰκείαν ὕλην, ἅπαξ κατὰ πέντε ἐνιαυτοὺς: καὶ μήτε δι' ἑαυτοῦ, μήτε διὰ τῶν † φερόντων αὐτοῦ τῇ δουλείᾳ ἐχρήσατο ἐπὶ κ. ἐφεξῆς ἔτη: ἀπολλύσθω πάντως τὸ παραχωρηθὲν αὐτῷ δίκαιον. † διαφερόντων.

ΤΙΤΛΟΣ ιθ. διαλαμβάνει
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΓΩΓΟΥ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΞ ΑΥΤΟΥ ΕΛΚΟΝΤΩΝ ΥΔΩΡ. καὶ εἴρηται ἐν τῷ περὶ ἀγωγοῦ.

ΤΙΤΛΟΥ κ. κεφάλ. α.

Φησὶν ὁ πραίτωρ, ΜΗΔΕΝ ΚΩΛΥΕΣΘΑΙ ΜΕ ΕΛΚΕΙΝ ΥΔΩΡ, ΕΙΠΕΡ ΕΙΛΚΥΣΑ ΑΥΤΟ ΠΑΡΑ ΣΟΥ ΕΝ ΤΩι ΕΝΙΑΥΤΩι ΤΟΥΤΩι, ΟΥ ΒΙΑι, ΟΥ ΛΑΘΡΑ, ΟΥ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΙ. εἰς οἷα θέλω μέρη τοῦ ἀγροῦ μου ἕλκω τὸ ὕδωρ. καὶ τὸν

ἐγγὺς

ἐγγὺς ἀγρὸν ἀγοράσω, καὶ εἰς αὐτὸν ὀρθῶς ἕλκω· εἰ μὴ βλάπτω τὸν κρατοῦντα τὸ ὕδωρ. ὥσπερ καὶ ὁ ἔχων πάροδον, ἢ ἐλασίαν, ἐὰν ἅπαξ εἰς τὸ ἴδιον εἰσέλθῃ, ὅθεν βούλεται ἐξέρχεται. εἰ βουληθῶ μίξαι τῷ ἑλκομένῳ ὕδατι ἕτερον, ὀρθῶς κατὰ παντὸς τοῦ ἑλκυσμοῦ κωλύομαι. ὥσπερ καὶ εἰ πλείονα θρέμματα † ποτίσαι, ὧν ἔξεστί μοι ποτίζειν. † ποτίσω.

β.

Καλῶς σε κωλύω ἐν τῷ ἀγρῷ, ὅθεν ἕλκω τὸ ὕδωρ, ὀρύττειν, σπείρειν, ἐκτέμνειν, κλαδεύειν, κτίζειν· δι᾽ ὧν τὸ ὕδωρ μολύνεται, ἢ ἐλαττοῦται, ἢ φθείρεται, ἢ χεῖρον γίνεται.

γ.

Ὁ ἡμερινὸν ἢ νυκτερινὸν ἑλκυσμὸν ἔχων, οὐ δύναται ἐν ἄλλῃ ὥρᾳ ἕλκειν.

δ.

Τὸ ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἑλκόμενον ὕδωρ, ἐννόμως δοκεῖ συστῆναι. καὶ σωλῆνας θεῖναι, καὶ ἄλλο τι ποιεῖν ἐν τῷ ἀγωγῷ δύναμαι, μὴ βλάπτων τὸν ἀγρὸν ἢ τοὺς ὁμορείθρους.

[illegible]

Δύναταί τις τὸ πρότερον κατὰ διόπτρας ἑλκόμενον συνανακεκαλυμμένον ποιῆσαι, εἰ μὴ πλέον ὠφελεῖται ὁ ἀντίδικος.

ΤΙΤΛΟΥ κα. κεφάλ. α.

Λέγει ὁ πραίτωρ, ΜΗ ΚΩΛΥΕΣΘΑΙ ΤΟΝ ΑΝΕΥ ΑΙΤΙΑΣ ΧΡΗΣΑΜΕΝΟΝ ΕΝ ΤΟΥΤΩι ΕΤΕΙ ΤΩι ΥΔΑΤΙ ΤΗΣ ΠΗΓΗΣ, Η ΤΟΥ ΥΔΡΟΣΤΑΣΙΟΥ, Η ΤΟΥ ΦΡΕΑΤΟΣ, Η ΤΗΣ ΠΙΣΚΙΝΑΣ, ΩΣΑΥΤΩΣ ΚΕΧΡΗΣΘΑΙ. αἱ γὰρ δουλεῖαι οὐ μόνον εἰς τὸ ἕλκειν ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀντλεῖν εἰσί. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ περὶ αὐτῶν νόμιμα παραγγέλματι προτίθεται. δίδοται δὲ τὸ νόμιμον καὶ τῷ ἀντλῆσαι κωλυομένῳ, καὶ τὸ ποτίσαι οἰκεῖα θρέμματα. εἰ δὲ καὶ προσώπῳ ἁρμόζει, τὰ αὐτὰ κρατεῖ ἅπερ καὶ ἐν τοῖς πρώτοις νομίμοις παραγγέλμασι.

ΠΕΡΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΩΝ ΗΤΟΙ ΚΑΙΝΟΥ ἔργου γινομένου ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ, εἴτε δημοσίῳ, εἴτε ἰδιωτικῷ, ἐπὶ καινοτομίᾳ τινός. καὶ πότε, καὶ πῶς ὁ καινοτομῶν παραγγέλλεται.

Τίτλος β. κεφ. α.

Τόπου ἢ ὁδοῦ δημοσίας παρεντιθεμένης, οὐκ ἐμποδίζεται ἡ δουλεία τοῦ μονοπατίου, ἢ τῆς παρόδου, ἢ τοῦ ὕψους. † εἰ δὲ τοῦ ἐμβάλλειν δοκὸν, ἢ ἐξώστην ποιεῖν, ἢ ἐπιπέμπειν ὕδωρ, ἢ σταλαγμὸν κεράμων, ἐμποδίζεται. δεῖ γὰρ ἐλεύθερον εἶναι τὸν ὑπερκείμενον ἀέρα τῷ δημοσίῳ. † ἐλ.

si cōfinem fundum emero, rectè aquam in eum duco: nisi ei noceam, qui aquam obtinet. quemadmodum & qui habet iter, aut actum, si semel in fundum suum ingressus sit, qua uult exit. Si aqua iam ducta aliam admiscere uoluero, rectè in toto aquæ ductu prohibeor. quemadmodum & si numerum ampliorem pecorum ad aquam appulero, quam appellere licebat.

II.

Rectè te prohibeo in eo fundo, unde aquam duco, fodere, serere, succidere, putare, ædificare: quibus rebus aqua inquinetur, aut minuatur, aut corrumpatur, aut deterior fiat.

III.

Qui diurnum aut nocturnum aquæ ductū habet, alia hora ducere non potest.

IIII.

Ductus aquæ, cuius origo memoriam excessit, iure constitutus uidetur. Et ponere fistulas, & aliud quodlibet in riuo facere possum, modo ne fundo uel riualibus noceam.

XI.

Potest quis id, quod prius in aperto ducebatur, operire; nisi si maiorem aduersarius utilitatem ex altero capiat. l.1.in fin.D. de riu.

TIT. XXI. cap. I.

Ait prætor, EVM QVI SINE INIVRIA HOC ANNO VSVS SIT AQVA FONTIS, AVT LACVS, AVT PVTEI, AVT PISCINAE, QVO MINVS EODEM MODO VTATVR, NON PROHIBERI. *Nam seruitutes non tantum in aqua ducenda sunt, uerumetiam in haurienda. eam ob caussam & quæ de his iura sunt, interdicto proponuntur. Datur autem interdictum, & si quis haurire prohibeatur, & pecus ad aquā appellere. Quæ ad personam attinēt, eadem heic obtinent, quæ & in superioribus interdictis.* D.de fonte.

DE OPERE NOVO, QVOD IN quocumque loco fit, siue publico, siue priuato, nouationis alicuius caussa. tum quando & quomodo nouum opus nuntietur.

TIT. II. cap. I.

Si locus aut uia publica intercedat, seruitus itineris, aut actus, aut altius tollendi non impeditur. At seruitus immittendi, uel protectum faciendi, uel auertendi aquam, aut tecti stillicidium, impeditur. Nam liber esse debet aër, qui supra locum publicum intercedit. l.1.D.de ser. præd.urb.

VIII.

De pariete communi. *Parietem communem alteruter sociorum demoliri uel reficere non potest.*

XI.

Qui aliquid contra commodum uicini facit, formam ac statum antiquum custodire debet.

XII.

Qui seruitutem imposuit, ne quid altius tollatur; supra eam altitudinem arborem habere potest. at si de prospectu constituta seruitus est, & arbores eum impediunt; eas habere non potest.

XIII.

Non licet socio, balineum domi suæ facienti, tubulos fumarios parieti communi, uel parietem suum imponere. Verum incrustare parietem communem, & in eo picturas facere licet. Quod si uicinus domum demoliens, de damno infecto stipulatus sit; non pluris uoluptaria, quam incrustationes æstimantur.

XIX.

Fistulas parieti communi iungere non licet. At balineum secundum parietem communem habere non est prohibitum, quamuis humorem [paries] capiat: nisi forte per humorem adsiduum ei noceatur. Nam & in ædibus proprijs aquam habere licet. Cameram ex laterculis iuxta communem parietem habere licet, si quidem ita facta sit, ut etiam sublato pariete consistat, & refectionem eius non impediat.

XX.

De scala. *Scalam imponere parieti communi possum. quippe remoueri potest. Non licet ei, qui seruitutem debet, ibi ædificare, ubi stillicidium casitare de tecto cepit. Et altius tollere potest, qui stillicidij ius habet; non humiliorem domum facere: itemque retro sua uersus cedere, non in alium locum eius, qui seruit, progredi. Nam generaliter meliorem seruientis condicionem facere, non deteriorem, potest: nisi contrarium in seruitute constituenda nominatim expressum fuerit.*

XXIIII.

Qui habet ædificia superiora, quantum uult suis imponit; dum inferiora non supra, quam ferre possint, oneret.

XXXVII.

Qui ius luminis immittendi non habet, parietem cæcum aperire non potest, & fenestras immittere.

XXXVIII.

*Recte in * domo mea ianuam aperio, modo uicini † seruitutibus non officiam.*

* hoc est, intra stillicidium tecti.
† id est, uicini eius.

η.

Οὐ δύναται τὸν κοινὸν τοῖχον ὁ εἷς τῶν κοινωνῶν καταλύειν ἢ ἀνανεοῦν. περὶ κοινοῦ τοίχου.

ια.

Ὁ ποιῶν τι πρὸς βλάβην τοῦ γείτονος, τὸ εἶδος καὶ τὴν κατάστασιν τὴν ἀρχαίαν φυλάττειν ὀφείλει.

ιβ.

Ὁ δουλείαν ἐπιθεὶς τοῦ μὴ ὑψῶσαι, δύναται δένδρον ἔχειν ὑπὲρ τὸ ὕψος. εἰ μέντοι ἀπὸ ἀπόψεως συνέστη δουλεία, καὶ ἐμποδίζουσι τὰ δένδρα, οὐ δύναται.

ιγ.

Οὐκ ἔξεστι τῷ κοινωνῷ ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ποιοῦντι βαλανεῖον, τοὺς καπνοδόχους ἐπιθεῖναι τῷ κοινῷ τοίχῳ, ἢ τοῖχον ἴδιον. μαρμαροῦν δὲ καὶ γράφειν τὸν κοινὸν τοῖχον ἔξεστι. καὶ ἐὰν ὁ γείτων καταφέρων τὸν οἶκον, ἐπερωτηθῇ τὴν προσδοκωμένην ζημίαν, οὐκ ἀποτιμᾶται πλεῖον τὰ ἐπιτερπῆ, ἢ αἱ μαρμαρώσεις.

ιθ.

Σωλῆνας ἑνοῦν τῷ κοινῷ τοίχῳ, οὐκ ἔφεται. βαλανεῖον μέντοι πλησίον τοῦ κοινοῦ † οἴκου ἔχειν, οὐ κεκώλυται: κἂν ὑγρασίαν δέχηται. εἰ μὴ ἄρα διὰ τῆς συνεχοῦς ὑγρασίας βλάπτεται. ἔξεστι γὰρ καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἔχειν ὕδωρ. καμάραν ἀπὸ βησάλων ἔξεστιν ἔχειν πλησίον τοῦ κοινοῦ τοίχου, ἐὰν οὕτως ἐσκευάσθη, ὥστε καὶ τοῦ τοίχου καθαιρουμένου ἵστασθαι, καὶ τῇ ἀνανεώσει αὐτοῦ μὴ ἐμποδίζειν. † τοίχου.

κ.

Σκάλαν ἐπιθεῖναι τῷ κοινῷ τοίχῳ δύναμαι. ἀποκινεῖσθαι γὰρ δύναται. οὐκ ἔξεστι τῷ δουλεύοντι κτίζειν, ἔνθα πίπτειν ὁ σταλαγμὸς ἤρξατο τῶν κεράμων. καὶ ὑψοῦν δύναται ὁ σταλαγμὸν ἔχων, οὐ μὴν καὶ χθαμαλώτερον τὸν οἶκον ποιεῖν, καὶ ἀποβαίνειν εἰς τὰ ἴδια, οὐ μὴν προβαίνειν εἰς ἕτερον τόπον τοῦ δουλεύοντος. γενικῶς γὰρ κρείττονα τὴν αἵρεσιν δύναται ποιεῖν τοῦ δουλεύοντος, οὐ μὴν χείρονα: εἰ μὴ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ συνίστασθαι τὴν δουλείαν † ἐλέγχθη. περὶ σκάλας. † ἐλέχθη.

κδ.

Ὁ ἔχων τὰ ἀνώγεα, τοῖς ἰδίοις ἐπικτίζει ὅσον θέλει: μὴ βαρῶν μέντοι τὰ κατώγεα ὑπὲρ δύναμιν.

λζ.

Ὁ μὴ ἔχων δίκαιον φωταγωγοῦ θυρίδων, οὐ δύναται τυφλὸν τοῖχον ἀνοίγειν, καὶ ποιεῖν θυρίδας.

λη.

Καλῶς ἐν τῷ ἐμῷ † οἴκῳ ἀνοίγω πυλῶνα, εἰ μὴ ἐμποδίζω ταῖς * δουλείαις τοῦ γείτονος.

† τουτέστιν ἐντὸς τοῦ σταλαγμοῦ τοῦ τέγους.
* τουτέστι τῷ παρέχοντι αὐτ.

Ανάγνωθι

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ε. οὗ ἴσος ἐν τῷ η. κεφαλαίῳ.

Χωρὶς δουλείας, οὔτε ὁ κάτω δύναται καπνὸν ἐπιπέμπειν τῷ ἄνω, οὔτε ὁ ἄνω τὸ ὕδωρ, ἢ τὸ ἄλλο τῷ κάτω, ἐπὶ τοσοῦτον ἔξεστιν ἐν τοῖς ἰδίοις τι ποιεῖν, ἐφ' ὅσον μηδὲν εἰς τὸ ἀλλότριον ἐπιπέμπειν. ὅθεν κωλύεταί τις λίθον ἐν τῷ ἰδίῳ τεμεῖν, καὶ τὰ κλάσματα † κωλύσει εἰς τὸν ἀγχιγείτονα. ἔξεστι δὲ καπνὸν ἐλαφρὸν, οἷον ἀπὸ ἑστίας, ποιεῖν, ὥσπερ καὶ καθέζεσθαι καὶ λούεσθαι ἐν τοῖς ἰδίοις. καὶ οὐ δύναται συνιστᾶν δουλείαν εἰς τὸ ταύτην γίνεσθαι ἢ μὴ γίνεσθαι. ἐπὶ δὲ τοῦ καπνοῦ τοῦ λουτροῦ δουλεία συνίσταται.

† κυλίειν.

θ.

† κωλύει. Ὁ ἔχων ὁδὸν, † κωλύειν τὸν δεσπότην ἐν αὐτῷ κτίζοντα: καὶ ὁ ἔχων σταλαγμὸν κεράμων, ἐὰν διὰ τοῦ κτίσματος ἐμποδίζηται. εἰ δὲ μήπω ἔκτισε, δύναται καὶ ὁ πλατεῖαν ὁδὸν, καὶ ὁ χρῆσιν ἔχων, κινεῖν τὴν περὶ συναλλάγματος ἀγωγήν. μετὰ δὲ τὸ κτίσαι, ὁ μὲν ἔχων τὸ μονοπάτιον καὶ τὴν πάροδον, κινεῖ τὴν περὶ συναλλάγματος ἀγωγήν: ὁ δὲ τὴν χρῆσιν ἔχων, ἐπειδὴ ἀπόλλυται ἡ χρῆσις, κινεῖ τὴν περὶ δόλου ἀγωγήν.

ιη.

Ἐὰν ὁ γείτων κοπρῶνα ποιήσῃ παρὰ τὸν τοῖχόν μου, καὶ ὑγραίνῃ αὐτὸν, εἰ μὲν ἐν δημοσίῳ τόπῳ τέθεικε, τὴν περὶ παραγγελίας ἀγωγὴν κινῶ. εἰ δὲ ἐν ἰδιωτικῷ, τὴν περὶ δουλείας ἀγωγήν. εἰ γὰρ ἐβλάβην, κινῶ τὴν περὶ ζημίας ἀγωγήν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ζ. οὗ τινος ἐν τῷ ϛ. κεφαλαίῳ φησίν.

Οὐδεὶς κωλύεται βουλόμενος ὑψῶσαι, εἰ μὴ ἄρα ἐβάρησεν ἑαυτὸν δουλείᾳ τοῦ μὴ ὑψοῦν. ὁ δὲ ἐν ἀλλοτρίῳ τοίχῳ ἀνοίξας θυρίδας, οἰκείοις δαπανήμασιν αὐτὴν ἀναφραττέτω.

ια.

† μετὰ τοῦ. Ὁ συμφωνήσας † κατὰ τοῦ ἀγχιγείτονος, ὥστε ἐξεῖναι αὐτῷ περιέναι διὰ τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν οἰκείαν ὕλην ἅπαξ κατὰ ε. ἐνιαυτοὺς, καὶ μήτε δι' ἑαυτοῦ, μήτε διὰ τῶν † φερόντων αὐτῷ τῇ δουλείᾳ ἐχρήσατο ἐπὶ κ. ἐφεξῆς ἔτη: ἀπολλύσθω τὸ παραχωρηθὲν αὐτῷ δίκαιον.

† διαφερόντων.

περὶ ἀνέμου. Μηδεὶς δὲ οὕτω κτιζέτω, ὡς ἐμποδίζειν ἐντεῦθεν τῷ ἀνέμῳ εἰς τὸ ἁλώνιον τοῦ γείτονος βάλλοντι.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον η. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

περὶ δημοσίου τόπου. Τὸ εἰς δημοσίαν ὁρῶν χρῆσιν, οἷον ὁδοὺς δημοσίους, καὶ παρόδους, ἕκαστος ἀπαιτεῖ διὰ τούτου τοῦ νομίμου παραγγέλματος.

Legito & tit. V. cuius VIII. cap. dicitur:

Sine seruitute nec inferior fumum immittere superiori, nec superior aquam aliudue quid inferiori potest. Hactenus in suis quid facere licet, quatenus nihil in alienum quis immittat. Ideoque prohibetur quis in suo lapidem cadere, ac in uicinum fundum fragmenta deuoluere. Licet autem fumum leuem, puta ex foco, facere: sicut & ius est in suo sedere ac lauare. Nec constitui seruitus potest, ut liceat ita facere uel non facere. In balinei uero fumo seruitus imponitur. D.si seru.uind.

IX.

Qui ius itineris habet, dominum eo loco ædificantem inhibet: itidem qui ius habet immittendi stillicidij, si per ædificium impediatur. sed si quidem nondum ædificauit, potest tam is qui uiam latam, quam qui usumfructum habet, actionem ex contractu instituere. Postea uero, quam ædificatum est, is qui iter & actum habet, ex contractu agit: fructuarius autem, quia ususfructus amissus est, de dolo actionem instituit.

XVIII.

Si sterculinium uicinus secundum parietem meum fecerit, ex quo ille madescit; si quidem in loco publico posuit, per interdictum ago: si autem in priuato, de seruitute actionem instituo. Quod si quid inde mihi damni datum sit, damni infecti ago.

Legito & tit. VII. cuius VI. cap. dicitur:

Altius tollere nemo, qui quidem uult, prohibetur: nisi forte seipsum seruitute non tollendi altius, onerauit. Qui autem in alieno pariete fenestram aperuit, suis eam sumtibus obturat. l.8.C.de seruit.& aq.

XI.

Pactus cum uicino suo, ut ei liceat in siluam suam per agrum uicini semel tantum per quinquennium transire; si neque per seipsum, neque per homines ad se pertinentes ea seruitute XX. continuus annis usus est: ius sibi concessum penitus amittat.

Nemo sic ædificet, ut eo uentum in aream uicini tendentem impediat. De uento.

Legito & tit. VIII. cuius I. cap. dicitur:

Quod ad publicũ usum pertinet, ueluti uias publicas, & itinera, quilibet per hoc interdictum postulare potest. De loco publico. l.1.D.de loc.& itin.publ.

ιγ.

Ἡ δημοσία ὁδὸς, τῇ ἀχρησίᾳ οὐκ ἀπόλλυται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ι. ἐν ᾧ διαλαμβάνεται

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Εἴτε δικαίως, εἰ ἀδίκως τις κτίζει, κωλύειν αὐτὸν ἔξεστι. καὶ λοιπὸν ὁ παραγγελθεὶς αἰτεῖ ἄφεσιν, εἰς τὸ συγχωρηθῆναι τὴν ἄδικον κώλυσιν. τὸ δὲ περὶ τῆς καινοτομίας παράγγελμα ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἔργοις ἁρμόζει. εἰ γὰρ ἤδη γέγονε, τὸ ὅπερ βίᾳ ἢ λάθρᾳ πραχθὲν, ἢ τὸ περὶ τόπου σεβασμίου, ἢ τὸ περὶ τόπου ἱεροῦ, ἢ τὸ περὶ ποταμοῦ δημοσίου, ἢ τὸ περὶ ὄχθης δημοσίας, χώραν ἔχει. καὶ χωρὶς ἄρχοντος παραγγέλλει τις, ἐν οἰκείῳ ὀνόματι καὶ ἀλλοτρίῳ: καὶ πάντοτε, καὶ πᾶσι, καὶ ἀποῦσι, καὶ ἀγνοοῦσι, καὶ ἄκουσιν. ὁ παραγγέλλων, γίνεται ἐνάγων. καὶ ἐὰν ὁ παραγγελθεὶς κτίσῃ χωρὶς † τροπῆς, διὰ νομίμου παραγγελίας καταλύει τὸ ἔργον.

† lamprajis.

γ.

Καινοτομίας γενομένης ἐν τῷ δημοσίῳ τόπῳ, παραγγέλλειν ἔξεστιν ἑκάστῳ τῶν πολιτῶν. συμφέρει γὰρ ταῖς πόλεσιν, ὑπὸ πολλῶν διεκδικεῖσθαι.

δ.

Ἔνθα γίνεται τὸ ἔργον, ὀφείλει τις παραγγέλλειν: εἴτε τις ἤδη οἰκοδομεῖ, εἴτε ἄρχεται, κἂν μὴ τῷ δεσπότῃ παραγγέλλει. παντὶ γὰρ ἐν τῷ ἔργῳ παρόντι καλῶς παραγγέλλεται, εἴτε διὰ τὸ ἔργον πάρεστιν, εἴτε διὰ τὸν δεσπότην. καὶ οὐ διαφερόμεθα, τίς, ἢ ποίας αἱρέσεως ἐστὶν ὁ παραγγελθεὶς, δοῦλος, ἢ γυνὴ, ἢ παῖς, ἢ κόρη. πᾶσι γὰρ τοῖς παροῦσιν ὀρθῶς παραγγέλλεται, ἵνα μέντοι δύνηται ἀπαγγελθῆναι τῷ δεσπότῃ. εἰ δὲ ἔξωθεν τοῦ ἔργου τῷ δεσπότῃ τις παραγγείλει, οὐκ ἔρρωται. ἐν αὐτῷ γὰρ δεῖ τῷ ἔργῳ παραγγέλλειν, ἵνα εὐθέως ὁ παραγγελθεὶς ἀναχωρήσῃ. ἐπείτοιγε συμβαίνει ἐν ὅσῳ ἔρχεται πρὸς τὸ ἔργον τὸ κατὰ ἄγνοιαν αὐτοῦ γινόμενον, παρὰ τὸ παράγγελμα γίνεσθαι.

ϛ.

Ἐάν τις βούληται ἐν τῷ ἐμῷ κτίζειν, ἢ ἐμβάλλειν, ἢ ἐφαπλοῦν: συμφέρει ἢ διὰ τοῦ πραίτωρος, ἢ διὰ λίθου βολῆς κωλύειν αὐτόν. εἰ δέ τις ἐν τοῖς ἰδίοις τόποις ὢν βλάπτει, ἀναγκαία ἐστὶν ἡ παραγγελία. τῷ καθαίροντι κανάλιν, ἢ ῥεῖθρον ὕδατος, ἢ ἀνορθοῦντι, παραγγέλλειν οὐδεὶς δύναται. καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν δὲ ἔργων παρορᾶται ἡ παραγγελία, ἐν οἷς ἡ ὑπέρθεσις ἐπιφέρει κίνδυνον. ὁ παραγγέλλων ὄμνυσιν, ὡς οὐ κατὰ συκοφαντίαν παραγγέλλει. ἐπιφέρεται δὲ ὁ ὅρκος κατὰ αὐθεντίαν τοῦ πραίτωρος. ὁ παραγγελλόμενος, ἀναχωρεῖν ὀφείλει τοῦ ἔργου, ἕως ἂν ἀσφαλίσηται, ἢ αἰτήσει συγχώρησιν. καὶ

XIII.

Via publica non utendo non amittitur.

Legito & tit. X. in quo tractatur DE NVNTIATIONE. Eius cap. I. dicitur:

Sine iure, siue iniuria quis ædificet, inhibere permittitur. deinde is, cui nuntiatum est, remißionem petit, ut iniusta prohibitio tollatur. Atque hoc de opere nouo interdictum aduersus opera futura competit. nam si quid operis iam factum fuerit, interdictum quod ui aut clam factum erit, uel alterum quod in loco religioso, uel quod in loco sacro, uel quod in flumine publico, uel quod in ripa publica, locum habet. Etiam prætore non adito quis nuntiationem tam suo, quam alieno nomine facit; & quidem quocumque tempore, & aduersus quosuis, absentes, ignorantes, inuitos. Qui autem nuntiat, fit actor. Ac si quidem is, cui nuntiatum est, absq; remißione ædificauerit; per interdictum cogitur, ut opus demoliatur. D. de noui op. nunt.

III.

Si nouum opus fiat in loco publico, cuilibet ciuium opus nouum nuntiare licet. Nam interest rebuspublicis, a multis eas defendi.

IIII.

Eo loci, ubi opus fit, nuntiatio facienda est; siue quis iã ædificet, siue incohet ædificare: quamuis domino non nuntiet. Cuilibet enim, qui in re præsenti est, recte nuntiatur; siue operis nomine, siue domini in re præsenti sit. nec refert quis sit iste, uel cuius condicionis, cui nuntiatum fuit: seruus, an mulier, an puer, an puella. Nam quibusuis, qui in re præsenti fuerint, recte nuntiatur; modo domino renuntiari poßit. Quod si quis extra opus domino nuntiationem fecerit, nullius ea momenti est. Nam in ipso opere nuntiatio facienda est, ut is, cui nuntiatum est, confestim ab opere discedat. nam ceteroquin eueniet, ut dum uenitur ad opus, quod ipso fit ignorante, contra edictum fiat.

VI.

Si quis in meo uelit ædificare, uel immittere, uel proijcere; præstat eum uel per prætorem, uel ictum lapidis prohibere. Si quis autem in suo nobis noceat, necessaria est operis noui denuntiatio. Cloacam uel riuum purganti aut reficienti nemo nuntiare potest. Itidem ceteris in operibus omittitur nuntiatio, in quibus mora periculum adfert. Qui nuntiat, non se calumnia causa opus nouum nuntiare iurat. atque hoc iusiurandum auctore prætore defertur. Is cui nuntiatur, ab opere discedere debet, donec satisdederit, aut remißionem impetrauerit. Tunc enim

enim recte ædificat, si quidem ædificandi ius habet. Quippe facti ante nuntiationem operis modus per interloquutoriam sumi debet.

XX.

Si quis post nuntiationem ædificauerit, remissione non impetrata, uel satisdatione nō interposita: factum post nuntiationem opus destruit, etsi ius faciendi habuit.

XXV.

Si is, cui opus nuntiatum erat, uendiderit domum, & emtor ædificauerit; is ipse tenetur. non enim personæ, sed rei fit nūtiatio. Quamobrem nuntiatione facta, possessor obligatus est.

XXXV.

l.7.D.de dam.infec. *Si quid in flumine publico, ripaue eius fiet; de eo in annos decem satisdatur.*

Legito & tit. XI. cuius VII. cap. dicitur:

l.9.C.de ædif. priu. *Aedificia priuata pedes XV. distent ab ædibus publicis, ut & quod publicum est, absit a periculo; nec priuata deinceps ullum detrimentum metuant.*

SCHOLION.

De modo, qui obseruari tam ab ædificantibus, quam serentibus debet, legito tit. IX. cap. XV. in quo dicitur: Si quis sepem ad alienum prædium fodiens duxerit, limitem ne excedat; si murum, pedem relinquat; si uillam, pedes duos; si sepulcrum aut scrobem foderit, quāta profunditas eius erit, tantumdem spatij relinquat: si puteum, modo puteo, quem prior uicinus habebat, per idem hoc opus non noceatur, ad tantumdem spatij, quanta profunditas fuerit, recedere debet: sin quis in fundo ædificare uelit, a fundo uicini ad arcus usque iactū absit.......... ulnā. oleam & ficū IX. pedes ab alieno serat, arbores ceteras ad pedes quinq;.

VIIII.

Si protectum quis aut struat, aut struxerit; decem pedes a priuato, quindecim a publico distet. quod si quis uiolet, & opus diruetur, & fisco nostro domus adscribetur.

X.

Qui domum renouat, ueterem formam non excedat; nisi tale ius contra uicinum adquisiuerit. Quisquis autem ædificat, spatium XII. pedum relinquat, & quousq; uult ædificet, & fenestras faciat; ita tamen, ut prospectum in mare, qui citra coactionem directus aut transuersus est, nemini auferat. Hortorum quidem & arborum nulla seruitus esto. Quod si quis ædificat in angiporto latiore XII. pedibus, nihil inde adimat; ne quod publicum est, artet: sin XII. pedibus angustiore, iuxta ueterem formam ædificet, non altius tollens, aut fenestras prospectiuas faciens, nisi prius eas habuit, concessa nihilo minus facultate faciendi fenestras lumen immittētes.

τότε κτίζει καλῶς, εἴπερ ἔχει δίκαιον τοῦ κτίζειν. ὀφείλει γὰρ τὸ πρὸ τῆς παραγγελίας ἔργον κατὰ διαλαλιὰν μετρεῖσθαι.

κ.

Ἐάν τις μετὰ τὸ παραγγελθῆναι ἐποικοδομήσῃ, μὴ αἰτήσας συγχώρησιν, ἢ μὴ δεδωκὼς ἱκανὰ: τὸ μετὰ τὴν παραγγελίαν γεγονὸς ἔργον καταλύει, κἂν εἶχε δίκαιον τοῦ κτίζειν.

κε.

Ἐὰν ὁ παραγγελθεὶς πωλήσῃ τὸν οἶκον, καὶ ὁ ἀγοράσας κτίσῃ, αὐτὸς ἐνέχεται. οὐ γὰρ προσώπῳ, ἀλλὰ πράγματι γίνεται ἡ παραγγελία. διὸ παραγγελίας γενομένης, ὁ νεμόμενος ἐνέχεται.

λε.

† Ἐάν τις γένηται ἐν δημοσίῳ ποταμῷ, ἢ ὄχθῃ αὐτοῦ, μέχρι δεκαετίας ἡ ἀσφάλεια δίδοται. † ἐάν τι.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ια. οὗ τινος ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ φησί.

Τὰ ἰδιωτικὰ κτίσματα, ιε. πόδας ἀπεχέτω ἀπὸ τῶν δημοσίων οἰκημάτων: ὥστε μήτε τὸ δημόσιον κινδυνεύειν, μήτε αὐτὰ ἔτι δεδιέναι τοῦ λοιποῦ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Περὶ τοῦ μέτρου τοῦ ὀφειλομένου φυλάττεσθαι † παρὰ τῶν κτιζόντων ἢ φυτευόντων, ἀνάγνωθι καὶ τοῦ θ. τίτλου κεφ. ιε. ἐν ᾧ φησίν. ἐάν τις αἱμασίαν παρ' ἀλλοτρίῳ χωρίῳ ὀρύττῃ, τὸν ὅρον μὴ παραβαινέτω: ἐὰν τειχίον, ἀπολιμπανέτω πόδα: ἐὰν οἴκημα, δύο πόδας: ἐὰν τάφον ἢ βόθρον ὀρύττῃ, ὅσον τὸ βάθος αὐτοῦ, τοσοῦτον ἀπολιπέτω. ἐὰν φρέαρ, ἐν μέτρῳ φρέατος, ὃ πρότερον εἶχε τοῦ γείτονος, ἵνα τοῦ ἰδίου ἔργου βλάπτηται, ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον τὸ βάθος ὀφείλει ἀποφυγεῖν. εἰ δέ τις ἐν ἀγρῷ βούλοιτο κτίσαι, τόξου βολὴν ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ γείτονος ἀπεχέτω .... ὀργυίαν. ἐλαίαν καὶ συκὴν, θ. πόδας ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου φυτευέτω, τὰ δὲ ἄλλα δένδρα, πέντε πόδας. † παρὰ.

θ.

Ἐὰν ἐξώστην ποιῇ τις, ἢ ἐποίησε, δέκα πόδας ἀπεχέτω τοῦ ἰδιωτικοῦ: τοῦ μέντοι δημοσίου δεκαπέντε. εἰ δὲ καὶ παραβαίνῃ τις, καὶ τὸ ἔργον καταλυθήσεται, καὶ ὁ οἶκος τῷ ἡμετέρῳ ταμείῳ προσκυρωθήσεται.

ι.

Ὁ ἀνανεῶν οἰκίαν, μὴ παρεξίτω τὸ ἀρχαῖον σχῆμα: εἰ μὴ δίκαιον τοιοῦτον ἐκτήσατο κατὰ τοῦ γείτονος. πᾶς δὲ κτίζων, ιβ. πόδας ἀπεχέτω, καὶ ὅσον βούλεται κτιζέτω, καὶ θυρίδας ποιείτω, μὴ μὴν ἄποψιν θαλάσσης ἀφαιρείσθω, ἐξ ὀρθοῦ ἢ ἐκ πλαγίου ἀβιάστως τυγχάνουσαν. κήπων μέντοι καὶ δένδρων μὴ εἶναι δουλείαν. εἰ δέ τις κτίζοι ἐν στενωπῷ πλεῖον ἔχοντι τῶν ιβ. ποδῶν, μηδὲν ἐκεῖθεν παραιρείτω, ἵνα μὴ στενοῖ τὸ δημόσιον: εἰ δὲ ἧττον τῶν ιβ. ποδῶν, κατὰ τὸ παλαιὸν σχῆμα κτιζέτω, μὴ ὑψῶν, ἢ θυρίδας ποιῶν παρακυπτικὰς, εἰ μὴ πρότερον εἶχεν αὐτάς: φωταγωγοὺς δὲ ἐξέστω ποιεῖν.

εἰ δὲ δέκα πόδες εἶεν ἐν μέσῳ, καὶ τότε ἀπὸ ἓξ ποδῶν τοῦ πάτου, ὥστε μήτε ψευδοπάτιον γίνεσθαι. εἰ δὲ συμφωνηθῇ τι, φυλαττέσθω. εἰ δὲ καὶ οἰκία μέλλει ἀνανεοῦσθαι, εἴτε οὖν ἐν πρώταις κτίζεσθαι, ἑκατὸν πόδας ἔχουσα, † καὶ θαλάσσης ἄποψιν λυμαίνεται, ἐξ εὐθείας, ἢ ἐκ πλαγίου ἀβιάστως, ὑμῶν ἀπὸ μαγειρείων, ἢ ἄλλων οἴκων, ὁμοίως καὶ ταῦτα, εἰ σύμφωνον εἴη, φυλαττέσθω: ὥστε δὲ καὶ τὰ σολάρια τοῦ λοιποῦ ῥωμανήσια γίνεσθαι, καὶ δέκα πόδας ἀπέχειν ἀπ' ἀλλήλων. εἰ δὲ μὴ δυνατὸν, ἐκ παραλλαγῆς γινέσθωσαν. εἰ δὲ δέκα ποδῶν ὁ στενωπὸς εἴη μόνον, μηδεὶς ποιείτω σολάριον. τὰ δὲ γινόμενα, δεκαπέντε πόδας ἀπεχέτω τοῦ ἐδάφους. καὶ μὴ ἐχέτωσαν † κάτωθεν κίονας λιθίνους ἢ ξυλίνους, ἢ τοίχους, ὥστε ἢ τὸν ἀέρα ἀποφράττεσθαι, ἢ τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἀδικεῖσθαι. μήτε δὲ κλίμακες γινέσθωσαν εἰς τὸν στενωπὸν, ἀνάγουσαι ἐπὶ τὰ σολάρια. ἐντεῦθεν γὰρ ἧττον ἐπικείσεται τοῦ πυρὸς ἡ συμφορά. εἰ δὲ ταῦτα παραβαθείη, καὶ ὁ δεσπότης τοῦ οἴκου, καὶ ὁ ἀρχιτέκτων, καὶ ὁ ἐργαζόμενος ζημιωθήσονται.

† ὁ καὶ.

† κατὰ κάθετον.

ι.

Τὰ δὲ μεσόστυλα, ὡς ἂν δοκιμάσειεν ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος, γινέσθωσαν: ἴσον τρόπον πᾶσιν αὐτοῦ φυλάττοντος.

ια.

Εἰ δέ τις κτίζοντι ἐμποδίσαι βουλόμενος, δίκην αὐτῷ λάχῃ, εἶτα † ἔφεσις ἐπακολουθεῖ, εἴτε οὖν εἰς τῶν μεγίστων ἀρχόντων τὴν διάγνωσιν ἔλθοι: παραχρῆμα σκοπεῖσθαι δεῖ, καὶ μὴ ἀναμένειν τὰς † κυρίας *. καὶ λοιπὸν ἐὰν † εὑρεθῇ ὁ ἐμποδίσας, πᾶσαν ζημίαν ἀποδώσει αὐτῷ, μηδὲ παραγράφεσθαι δυνάμενος τὸν φόρον τοῦ ἐπάρχου.

† ἐκκλητος.

† κυρίας.

* τὰς ὡρισμένας ἡμέρας.

† ἡττηθῇ.

ιβ.

Θεσπίζομεν πανταχοῦ γῆς τὰ αὐτὰ κρατεῖν, πλὴν τῆς ἀπόψεως τῆς θαλάσσης. ἐκείνη γὰρ ἐν μόνῃ κωνσταντίνου πόλει καὶ τῇ ταύτης περιοικίδι κρατεῖ.

περὶ ἀπόψεως θαλάσσης νεαρὰ ξγ.

ιγ.

Πρᾶγμα δολερῶς γινόμενον ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως περὶ τὰς τῶν οἴκων οἰκοδομίας, ἀναστεῖλαι καὶ ἐπανορθῶσαι δίκαιον ἡγησάμεθα. ἐπειδὴ γὰρ ῥητοῖς μέτροις διεστάναι τοὺς οἴκους † ἀλλήλους ἡ Ζήνωνος διάταξις λέγει, καὶ ἡμεῖς δὲ τοιοῦτό τι νενομοθετήκαμεν: ἐπιτέτραπται δὲ ὥστε ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως μὴ δύνασθαί τινα ἑκατὸν ποδῶν εἴσω κωλύειν θαλάσσης ἄποψιν, πράγματος χαριεστάτου: ἐχρῆν μὲν ἴσως καὶ ἐκ πλείονος μέτρου τὰς ἀπόψεις αὐτοῖς ἀνεῷχθαι, καὶ μὴ ταύτας κωλύειν, πλὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτο

† ἀλλήλων.

Si uero decem pedes in medio sint, etiam tunc [eas faciat], seruato interuallo sex pedum a pauimento: & ita quidem, ut falsum pauimentum non fiat. Quod si pactum aliquod intercessit, seruetur. Si autem renouanda domus est, aut de nouo struenda, quæ centum pedum interuallum habet, quamuis prospectui in mare, qui ex directo uel transuerso est, citra coactionem, non tamen ex coquinis, aut alijs, officiat; similiter heic quoque, si quod pactum conuentum intercessit, seruetur: ita tamen, ut solaria deinceps Romanensia fiant, decemque pedibus a se inuicem absint. Id si fieri nequeat, per trãsuersum struantur. Quod si decem dumtaxat pedum sit ipsum angiportum, nemo solarium in eo faciat. Quæ uero struuntur, quindecim pedibus a solo distent, nec suppositas ad perpendiculum columnas lapideas aut ligneas, uel parietes habeant; ut uel aeri obstruatur, uel uia publica damnum detur. itidem nec scalæ fiant in angiporto, quibus ad solaria fiat adscensus. Hinc enim minus ab ignis calamitate periculi imminebit. Quod si hæc uiolabuntur, & ipse dominus ædium, & architectus, & operarius punientur.

X.

Taberna, quæ in medio columnarum consistũt, prout existimauerit præfectus urbi, struantur: qui parem in omnibus modum seruabit.

XI.

*Si quis autem ædificantem impedire uolens, litem ei fecerit, ac deinde subsequatur * appellatio, uel etiam ad maximorum magistratuum cognitionem res ueniat: statim erit inspicienda, nec † dies fatales exspectandi. sique deinde uictus fuerit auctor impedimenti, damnum omne præstabit alteri, nec excipiendo forũ præfecti urbis declinare poterit.*

* id est, prouocatio.

† hoc est, legibus statuti.

XII.

Sancimus, ut ubique terrarum eadem hæc obtineant, excepto prospectu in mare. Nam is Constantinopoli dumtaxat, & in eius continentibus locum habet.

De prospectu in mare. Nouel. LXIII.

XIII.

Quod fraudulenter in hac urbe imperatoria committitur in ædium exstructione, merito cohibendum corrigendumque putauimus. Nam quum debere certis dimẽsionibus ædes a se inuicem distare Zenonis constitutio tradat, & consimile quiddã nos quoque lata lege statuerimus; adeoq; cõcessum sit, ne quis in hac urbe principe possit intra centesimũ pedem alteri prospectum in mare, rẽ amœnissimã, adimere: par quidẽ fortassis erat ex lõgiori quoq; spatio prospectus hos eis aperiri, minimeq; impediri; uerum & in hoc admi-

admirabili quodam artificio quid tẽtatum est. Quidam enim centum pedum internallo relicto, uel adiecto etiam paullo quodam spatio, deinde istic ædificant, nihil aliud adhibentes, quã quod uelum quasi quoddam obducant. atque ubi cum omni licentia prospectum maris ademerunt, minime cum lege pugnantes, propter relictum centum pedum interuallum, intrinsecus citra ullum impedimẽtum ædificant. postea uero quam adsequuti sunt id, quod quærebant, excogitatum illud usus huiusce caussa tollunt, atque ita prætextum commenti, uicinorum ædes omni amœnitate spoliant. quod in posterum fieri nullo modo uolumus, uerum si quis opus tale temporarium excitare, doloque malo agere uolet, non huiusmodi ludos faciat; sed si quidem reapse sic res ipsius ferunt, domum totam ædificet, & ad integrum usque spatium, centum inquam pedum, progrediatur; suasque structuras tamquam sibi necessarias & irrecusabiles facere pergat: non iccirco temporarios circumscribendi uicini gratia parietes instituat, ac uelut in pictura quadam extensa eiusmodi machinatione, prospectus ademtionem prædetur.

XIIII.

Nouel. 165. *Prospectus in mare, qui centum intra pedes est, non modo per directum, uerum etiam per transuersum impediri opere nouo nõ debet. Hoc enim forma præsens adijcit, & Zenonis constitutionem custodiẽs, & nouellam interpretans.*

Legito & tit. XII. cuius VI. cap. dicitur:

l. 6. C. de oper. pub. *Qui ædificauit in loco publico, ex quo damnũ ciuitati datur; id ipsum diruat, nulla præscriptione temporis munitus, ne si princeps quidem ei potestatem ædificandi fecerit.*

XIX.

Qui sine permissu principis angiportum uel porticum inclusit, ablatum reddat: eo qui deinceps tale quid facere tentabit, L. libris multando.

XXII.

Pari l. Zenoniana C. de ædif. priu. *Nemini liceat multas columnas obstruere tabulis a Miliario ad Capitolium usque, sed eiusmodi tabernæ latitudinem sex pedum cum ipsis parietibus plateam uersus habeant; altitudinem pedum septem: & per columnas quatuor ad plateam iter pateat. Ornari uero marmoribus tabernas tales uolumus, quum ob decus ipsius urbis, tum etiam transeuntiũ caussa.*

Legito & tit. XIII. quo tractat

Legito & cap. de seruitute. DE OPERE NOVO EX AQVARVM REDVNDATIONE. Eius I. cap. dicitur:

παραδόξῳ τινὶ προσμεμηχανῆσθαι τέχνῃ. τινὲς γὰρ τὸ τῶν ἑκατὸν ποδῶν καταλιπόντες μέτρον, ἢ καὶ βραχύ τι τούτῳ προσθέντες, εἶτα οἰκοδομοῦσιν ἐκεῖσε, οὐδὲν ἕτερον ἔχοντες, ἀλλὰ καθάπερ τι παραπέτασμα παρατείνοντες. καὶ ἐπειδὰν ἀφέλωνται τὴν τῆς θαλάσσης ἄποψιν κατὰ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ οὐ μαχόμενοι τῷ νόμῳ, διὰ τὸ τῶν ρ. ποδῶν διάστημα, † ἐνοικοδομοῦσιν ἀκωλύτως. καὶ ἐπειδὰν τοῦ ζητουμένου τύχωσι, καθαιροῦσιν ἐκεῖνο τὸ διὰ τὴν χρείαν αὐτοῖς ἐπινενοημένον, καὶ οὕτω τὸ σχῆμα σοφισάμενοι, πάσης τέρψεως ἀλλοτρίας τὰς τῶν κεκτημένων † καθιστῶσιν οἰκίας. ὅπερ οὐ λοιπὸν γίνεσθαι, κατ' οὐδένα βουλόμεθα τρόπον, ἀλλ' εἴ τις βούλοιτό τι σχεδιάσαι καὶ κακουργῆσαι, μὴ τοιαῦτα παιζέτω, ἀλλ' εἴπερ τοῦτο † ταῖς ἀληθείαις, οἶκον ὅλον οἰκοδομείτω, καὶ μέχρι τοῦ διαστήματος παντὸς (τοῦ τῶν ρ. ποδῶν φαμὲν) χωρείτω, τὰς οἰκοδομίας ποιῶν, ὡς ἀναγκαίας αὐτῷ καὶ ἀπαραιτήτους ἐσομένας, μὴ μὴν διὰ τὴν τοῦ γείτονος ἐπιβουλὴν, διὰ τοῦτο σχεδιαζέτω τοίχους, καὶ ὥσπερ ἐπί τινος γραφῆς τὴν τοιαύτην ἐκτείνας σκαιωρίαν, τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἀποψεως ἁρπαζέτω.

† ἐνδοθεν οἰκοδομοῦσιν.

† καθιστῶσιν.

† κ...τ τῶν ἀληθ.

ιδ.

Ἡ ἐπὶ θάλασσαν ἐντὸς ρ. ποδῶν οὖσα ἄποψις, οὐ μόνον κατ' εὐθεῖαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ πλαγίου ὀφείλει εἶναι ἀκαινοτόμητος. τοῦτο γὰρ προστίθησιν ὁ παρὼν τύπος, φυλάττων τὴν Ζήνωνος διάταξιν, καὶ τὴν νεαρὰν ἑρμηνεύων.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιβ. οὗ ἶνος ἐν τῷ ϛ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ κτίσας ἐν δημοσίῳ τόπῳ, καὶ βλάπτων τὴν πόλιν: καταβαλλέτω αὐτὸ, μὴ ἔχων χρόνου παραγραφὴν, μηδὲ εἰ βασιλεὺς ἐπιτρέψειεν αὐτῷ κτίσαι.

ιθ.

Χωρὶς βασιλικῆς ἐπιτροπῆς, † στενωπὸν ἢ στοὰν περικλείσας, ἀποδιδότω τοῦτο: τοῦ μετὰ ταῦτα τοιοῦτο τολμῶντος ποιῆσαι, ν. λίτρας προστιμωμένου.

† στενωπὸν.

κϐ.

Μηδενὶ ἐξέστω πολλοὺς κίονας ἀποφράττειν ἐκ σανίδων ἀπὸ τοῦ μιλίου ἕως τοῦ καπιτωλίου, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ἐργαστήρια πλάτος ἔχειν ἓξ ποδῶν σὺν τοῖς τοίχοις ἐπὶ τὴν πλατεῖαν, ὕψος δὲ ἑπτά: καὶ διὰ τεσσάρων κιόνων πάροδον εἶναι ἐπὶ τὴν πλατεῖαν. κοσμεῖσθαι δὲ ἀπὸ μαρμάρων τὰ τοιαῦτα ἐργαστήρια βουλόμεθα, διά τε τὴν εὐπρέπειαν τῆς πόλεως, καὶ τοὺς βαδίζοντας.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιγ. ἐν ᾧ διαλαμβάνει

ΠΕΡῚ ΤΗ͂Σ ὩΣ ἈΠΌ ΠΛΗΣΜΟΝΗ͂Σ ὙΔΆΤΩΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΊΑΣ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

ἀνάγνωθι καὶ τὸ περὶ δουλείας.

Ἐάν τινα

† ἀποστρέφεται. Ἐάν τινα βλάπτει τὸ ὄμβριμον ὕδωρ, διὰ τῆς περὶ ὕδατος πλησμονῆς ἀγωγῆς † ἀποστρέφονται. ὄμβριμον δὲ ὕδωρ ἐστὶ τὸ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατιὸν, κἂν ἄλλῳ μίγνυται. αὕτη δὲ ἡ ἀγωγὴ ἁρμόζει, ὅτι χειροποιήτου ἔργου γινομένου, μήπω τὸ ὕδωρ ἔβλαψεν, ἀλλ' ἐλπίζεται βλάπτειν. εἰ δὲ μὴ γέγονεν ἔργον, ἀλλὰ κατὰ φύσιν ῥέον τὸ ὕδωρ βλάψει, οὐχ ἁρμόζει. ἐὰν τῆς λίμνης ἀποβλυζούσης, εἰώθει τὸ ὕδωρ εἰς τὸν ἀγρόν μου ῥεῖν, καὶ ποιήσω αὐτὸ ἵστασθαι: εἶτα πλεονάσαν ὑπὸ τοῦ ὀμβρίου ὕδατος, βλάψῃ τὸν τοῦ γείτονος ἀγρὸν: διὰ ταύτης τῆς ἀγωγῆς ἀναγκάζομαι περιελεῖν τὸ ἔργον. τὰ χειροποίητα ἔργα, εἰ μὴ διὰ γεωργίαν γίνεται, εἰσάγουσι τὴν περὶ ὕδατος πλησμονῆς ἀγωγήν. ὁ μέντοι ποιῶν αὔλακας δι' ὧν τὸ ὕδωρ ἐκφέρεται, κατέχεται. ἔργου γινομένου, εἴτε ἀνωθεῖται τὸ ὕδωρ, εἴτε εἰς τὸ κάτω φέρεται: χώραν τῇ ἀγωγῇ, οὐ μέντοι εἰ κατὰ φύσιν τρέχει. ἐὰν ἀπὸ πολιτικῶν οἰκημάτων ῥέον ὕδωρ, βλάπτῃ οἴκημα ἢ ἀγρὸν, οὐ χώρα τῇ ἀγωγῇ ταύτῃ, ἀλλὰ τῇ περὶ δουλείας. ἐὰν περιέλῃ ὁ γείτων παλαιὸν ἔργον, καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ τούτου φυσικῶς ῥέον βλάψῃ τὸν ὑποκείμενον ἀγρὸν, οὐ χώρα τῇ περὶ ὕδατος πλησμονῆς ἀγωγῇ. ἀεὶ γὰρ

† ὑποκειμένοις. τοῖς † ἐπικειμένοις ἀγροῖς ἐπίκειται δουλεία τὸ ὑποδέχεσθαι τὸ φυσικῶς ῥέον ὕδωρ ἐκ τῶν † ὑπερκειμένων. ἐὰν δὲ διὰ τὸ περιαιρεθῆναι τὸ ἔργον, σφοδρότερον ἄρξηται ῥεῖν, ἢ ἀθροίζεσθαι: χώραν ἔχει. ἀμέλει συμφωνοῦσιν ἀεὶ, ἵνα ἐάν τις ἔχει ποταμὸν μέγαν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ἔξεστι τῷ γείτονι ποιεῖν παράχωμα ἢ φόσσας. εἰ δὲ μὴ ἔστι σύμφωνον, † οὐ κατὰ τῷ ἄνω δουλεύει, κἂν βλάπτηται.

† ὁ κάτω. ὠφελεῖται γὰρ, τὴν λιπαρότητα τῆς γῆς αὐτοῦ δεχόμενος. ἐν κεφαλαίῳ τοίνυν, τρία ἐστὶ, καθ' ἃ δουλεύει ὁ κάτω ἀγρὸς † ἄνω: νόμος, φύσις τοῦ τόπου, καὶ ἡ συνήθεια: ἥ τις ἀεὶ ἀντὶ νόμου παραλαμβάνεται.

† τῷ ἄνω.

δ.

περὶ ἀποστροφῆς ποταμοῦ. Ἐὰν ποταμὸν δι' ὠφέλειάν μου, καὶ οὐ διὰ βλάβην σου ἀποστρέψω, καὶ ἐκ τούτου βλαβῇ ὁ ἀγρός † μου, οὐκ ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ ὕδατος πλησμονῆς ἀγωγήν: οὔτε ὁ δεσπότης τοῦ δουλεύοντος ἀγροῦ, εἰς τὸ ὑποδέχεσθαι τὸ ὕδωρ, κατὰ τοῦ δεσπότου τοῦ δουλευομένου, εἰ μὴ ἀμέτρως ἐντεῦθεν βλάπτεται.

† σου.

ε.

Ἡ περὶ ὕδατος πλησμονῆς ἀγωγὴ, τότε ἁρμόζει, ὅτε τις ἔργον ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ ποιεῖ: κἂν δημόσιος αὐτὸν διαδέχηται τόπος. εἰ δέ τις ἐν δημοσίῳ τόπῳ ποιήσει ἔργον, ἀργεῖ: καὶ ἑαυτὸν μεμφέσθω μὴ προνοήσας ἑαυτοῦ, διὰ τῆς περὶ μελλούσης ζημίας ἀσφαλείας.

κδ.

Οὐκ ἔξεστι τοῖς γείτοσι ποιεῖν ἔργον, δι' οὗ αἱ λίμναι ἢ αὔξουσιν ἢ μειοῦνται.

Si cui aqua pluuia damnum dat, actione aqua pluuiæ arcendæ [aqua] auertitur. Aqua uero pluuia est, quæ de cælo cadit, licet cum alia misceatur. Hæc autem actio competit, quoties opere manu facto, nōdum quidem aqua nocuit, sed nocitura timetur. Si uero nullum opus factum est, sed aqua naturaliter fluens nocuerit, non competit. Si exundante palude solebat in agrum meum aqua fluere, atque opus ego fecero ad eam coercendam; deinde ampliata palus ex aqua pluuia, uicini agro nocuerit: opus illud hac actione tollere cogor. Opera manu facta, nisi agri colendi caussa fiant, in actionem aquæ pluuiæ arcendæ ueniunt. Si quis sulcos fecerit, per quos aqua educitur, tenetur. Quod si opere facto uel in superiorem partem aqua repellitur, uel in inferiorem deriuatur; huic actioni locus est, non item si naturaliter currat. Si ex urbanis ædificijs aqua cadens ædificio uel agro noceat, non est locus huic actioni, sed alteri de seruitute. Si uicinus uetustum opus tollat, & inde naturaliter fluens aqua inferiori agro noceat; actioni aquæ pluuiæ arcendæ non est. Semper enim prædijs inferioribus hæc incumbit seruitus, ut natura profluentem aquam ex superioribus excipiant. Si uero propter id opus sublatum uehementior aqua profluere ceperit, aut corriuetur; locum habet. Deniq; pacta quædam semper intercedunt, ut si quis magnum flumen habeat in agro suo, uicino liceat aggeres uel fossas facere. Sin lex nulla dicta sit, inferior superiori seruit; quamuis detrimentum accipiat. Nam & commodum sentit, pinguitudinem terræ ipsius excipiens. Igitur in summa tria sunt, per quæ ager inferior superiori seruit: lex, natura loci, consuetudo, quæ pro lege semper accipitur. l. 1. D. de aq. & aq. plu.

IIII.

Si utilitatis meæ caussa, non detrimenti tui, flumen auertero, & hoc modo prædio tuo nocitum fuerit; aquæ pluuiæ arcendæ actio tibi aduersus me non competit: nec item domino fundi seruientis, ut aquam recipiat, aduersus dominum fundi eius, cui seruitus debetur; nisi ultra modum hinc ei noceatur.

V.

Aquæ pluuiæ arcendæ actio tunc competit, quum quis opus in suo prædio facit; licet publicus eum locus excipiat. sed si quis in publico loco opus fecerit, cessat: & seipsum incuset, qui damni infecti cautione sibi non prospexit.

XXIIII.

Non licet uicinis opus facere, quo lacus aut crescant, aut decrescant.

T Legito

Legito & tit. XVI. cuius I. cap. dicitur:

D. de flumin. *Ait prætor*, NE QVID IN FLVMINE RIPAVE EIVS FECERIS, AVT IMMISERIS, QVO ITER FLVMINIS, AVT NAVIGII DETERIVS FIAT.

Legito & tit. XVII. cuius III. cap. dicitur:

Si uicinus meus in pariete meo tectoria uel picturas habeat, recte ago ut eas tollat.

Legito & tit. XXIII. quo tractatur DE HIS QVI CLAM AVT VI OPVS NOVVM FACIVNT.

Eius VII. cap. dicitur:

De his quæ ui aut clam. D. eod. *Qui post factam prohibitionem nouum opus facit, tam ex operis noui nuntiatione, quã quod ui aut clam interdicto tenetur. Non tamen remißione facta clam facere uidetur.*

XII.

Si colonus nouum opus facit, aut arborem succidit; si quidem iussu domini, uel eo factum ratum habente; uterq; tenetur ad præbendam impensam, uel restituendum id, quod factum fuit. Si uero absque domini iussu, colonus ad utrumque tenetur; dominus autem ad præstandam patientiam. Quod si etiam seruus meus ignorante me nouum opus fecerit, eumque uendidero uel manumisero; patientia dumtaxat nomine conuenior. Emtor autem, uel ut noxæ dedat, uel ut impensam restitutionis præstet. quin & cum ipso manumisso agitur.

XVII.

Siue in priuato, siue sacro in loco, siue in monumento fiat aliquod opus nouum; locus est interdicto.

Legito & lib. LX. tit. XLV. cap. XII. quo dicitur:

De muro. L. 12. D. ad L. Iul. pecul. *Qui perforat murum, uel ex eo quid aufert; peculatus lege tenetur.*

Legendus & lib. XLVI. tit. III. cap. VIII. cuius hæc uerba sunt:

L. ult. D. de diuis. rer. *Qui murum uiolat, aut per eum, non per portam ingreditur, capite uelut hostis punitur.*

Legito & lib. hunc LVIII. tit. XVI. in quo dicitur:

Per opus manu factum deriuare flumen in agros non licet.

DE VIA PVBLICA, ET RVSTICA, & priuata, & lata.

TIT. III. cap. I.

D. de ser. præd. rustic. *Seruitutes rusticæ sunt, iter, actus, uia*

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ις. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Λέγει ὁ πραίτωρ, ΜΗΔῈΝ ἘΝ ΤΩ͂Ι ΠΟΤΑΜΩ͂Ι, Ἢ ΤΗ͂Ι ὌΧΘΗΙ ΑΥ̓ΤΟΥ͂ ΠΟΙΗ΄ΣΗΙΣ, Ἢ ἘΜΒΑ΄ΛΗΙΣ, ΔἸ ΟΥ͂ Ὁ ΠΌΡΟΣ ΤΟΥ͂ ΠΟΤΑΜΟΥ͂, Ἢ ΤΟΥ͂ ΠΛΟΥ͂ ΚΑΤΑΒΛΑ΄ΠΤΕΤΑΙ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιζ. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφαλαίῳ φησίν.

Εἰ ὁ γείτων μου ἐν τῷ τοίχῳ μου κονιάματα ἤτοι ζωγραφίας ἔχει, καλῶς κινῶ ἵνα ταῦτα ἀφέληται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κγ. ἐν ᾧ διαλαμβάνει ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΛΑ΄ΘΡΑ Ἢ ΒΙ΄ΑΙ ΠΟΙΟΥ΄ΝΤΩΝ ΤῚ ΚΑΙΝΌΝ. οὗ τινος ἐν τῷ ζ. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ μετὰ κώλυσιν καινοτομῶν, καὶ τῇ ὑποσχέσει τῶν νέων παραγγελίᾳ, καὶ τῷ περὶ βίας ἢ λάθρα κατέχεται. οὐ μὴν μετὰ παραχώρησιν δοκεῖ λάθρα ποιεῖν. περὶ τῶν λάθρα ἢ βίᾳ.

ιβ.

Μισθωτοῦ καινοτομοῦντος ἢ δενδροτομοῦντος, εἰ μὲν κελεύσει τοῦ δεσπότου, ἢ τὸ πραχθὲν ἀποδεχομένου,† ἑκατέροις ὑπόκειται δοῦναι τὸ δαπάνημα, ἢ ἀποκαταστῆσαι τὸ γεγονός. εἰ δὲ μὴ κελεύσει, ὁ μισθωτὴς εἰς ἑκάτερα κατέχεται: ὁ δεσπότης δὲ εἰς τὸ ἀνασχέσθαι. εἰ δὲ καὶ δοῦλός μου ἀγνοοῦντός μου καινοτομήσει, καὶ πωλήσω ἢ ἀπελευθερώσω αὐτὸν, εἰς ἀνεξικακίαν μόνον ἐνάγομαι. ὁ δὲ ἀγοραστὴς, ἢ εἰς τὸ δοῦναι εἰς νόξαν, ἢ εἰς τὸ δαπάνημα τῆς ἀποκαταστάσεως. καὶ ὁ οἰκέτης δὲ ἐλευθερωθεὶς, εἰς τοῦτο ἐνάγεται. † ἑκάτερος.

ιζ.

Κἂν ἐν ἰδιωτικῷ, κἂν ἐν ἱερῷ τόπῳ, ἢ μνημείῳ καινόν τι γένηται, χώρα τῷ νομίμῳ παραγγέλματι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον με. κεφάλαιον ιβ. ἐν ᾧ φησίν.

Κατέχεται τῷ πεκουλάτους, καὶ ὁ τρυπῶν τὸ τεῖχος, καὶ ὁ ἀφαιρούμενός τι ἐξ αὐτοῦ. περὶ τείχους.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μϛ. τίτλον γ. κεφάλαιον η. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ βλάπτων τεῖχος, ἢ δι' αὐτοῦ, καὶ μὴ διὰ τῆς πόρτης εἰσιὼν, κεφαλικῶς ὡς πολέμιος τιμωρεῖται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νη. τίτλον ις. ἐν ᾧ φησίν.

Οὐκ ἔξεστι διὰ χειροποιήτου ἔργου μεταφέρειν τὸν ποταμὸν εἰς τοὺς ἀγρούς.

ΠΕΡῚ ὉΔΟΥ͂ ΔΗΜΟΣΙ΄ΑΣ ΤΕ, ΚΑῚ ἀγροικικῆς, καὶ ἰδιωτικῆς, καὶ πλατείας.

Τίτλος γ. κεφ. α.

Ἀγροικικαὶ δουλεῖαι εἰσὶ μονοπάτιον, πάροδος, ὁδὸς

ὁδὸς πλατεῖα, ὑδραγώγιον. μονοπάτιον ἐστὶ, τὸ παρελθεῖν καὶ διακινεῖν, χωρὶς ὑποζυγίου. πάροδος ἐστὶ, τὸ ἐλαύνειν θρέμμα ἢ ὑποζύγιον. ὁ ἔχων οὖν τὴν πάροδον, ἔχει καὶ τὸ μονοπάτιον. πλατεῖα ὁδός ἐστι, τὸ παρελθεῖν, καὶ διακινεῖν, καὶ ἐλαύνειν. περιέχει γὰρ πλατεῖα ὁδὸς τὸ μονοπάτιον καὶ τὴν πάροδον. κατὰ νόμον δὲ ἡ πλατεῖα ὁδὸς (ὥς ἐν τῷ κ. κεφαλαίῳ φησὶν) εἰς μὲν ὀρθὸν, ὀκτὼ ποδῶν ἐστιν: εἰς δὲ κάμψιν, ις.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ς. κεφάλαιον ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἡ δημοσία ὁδὸς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, ἢ καταπτώσεως ἀπόλυται, ὁ πλησιάζων γείτων παρέχῃ σιν αὐτήν.

ΠΕΡῚ ὉΡΩΝ ἈΠΟΚΙΝΗΘΈΝΤΩΝ, καὶ περὶ ζητήσεως αὐτῶν.

Τίτλου θ. κεφ. α.

Τὸ περὶ ὅρων ἰθυντίων, προσωπικόν ἐστιν, εἰ καὶ πράγματος ἐκδίκησιν ἔχει, καὶ χώραν ἔχει ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, εἰ καὶ οἰκήματα παρεντίθενται. ἀδιάφορον γὰρ, εἴτε δένδροις, εἴτε οἰκήμασι τις ὁροθετεῖ.

η.

Ἐὰν ἐπίκλυσις ἀφανίσῃ ὅρους, διὰ τοῦ ἄρχοντος φανεροῦνται, διδομένου μετρητοῦ. τοῦ γὰρ δικαστοῦ ἐστι διδόναι μετρητήν.

ια.

Ἐν ταῖς περὶ ὅρων ζητήσεσιν ἀκολουθοῦμεν τῷ κήνσῳ, εἰ μὴ δειχθῇ παρὰ τῶν κτησαμένων ἐναλλαγὴν ἐν τοῖς ἀγροῖς γενέσθαι διὰ προσθήκης ἢ μειώσεως.

ιδ.

Ἔξεστι τοῖς δεσπόταις τοὺς ὅρους ἀμείβειν τῶν οἰκείων ἀγρῶν, καὶ οὕτως αὐτοὺς ἐκποιεῖν.

ιη.

Ἐάν τις ζήτησιν περὶ ὅρων ἐπαγαγὼν, βουληθῇ κατὰ βίαν ἀφελέσθαι τὸ ἀλλότριον μέρος: μὴ μόνον αὐτὸ ἀναδιδότω, ἀλλὰ τοσοῦτον ἕτερον γῆς παρεχέτω.

κ.

Ἡ διάταξις βούλεται τῇ περὶ τῶν ὅρων ζητήσει, μήτε τὴν τῆς τριετίας, μήτε τὴν τῆς δεκαετίας παραγραφὴν ἀντικεῖσθαι: ἀλλὰ μόνον τῶν λ. ἐνιαυτῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον λα. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ἡ τῶν ἀποκινηθέντων ὅρων τιμωρία ἐπεξέλευσις ἐστὶ πρὸς τὴν αἵρεσιν τοῦ ἁμαρτήσαντος καὶ τὴν αὐτοῦ γνώμην. ὁ γὰρ εὔπορος ἀποκινῶν, δῆλός ἐστι θέλων ἐπιλαβέσθαι τῶν ἀλλοτρίων ὅρων. καὶ πρὸς τὴν ἡλικίαν τιμωροῦνται οἱ πλημμελοῦντες. ὁ μὲν γὰρ νεώτερος, εἰς μακρότερον ἐξορίζεται χρόνον: ὁ δὲ γέρων, εἰς ἥττονα: ὁ δὲ ὑπουργήσας ἑτέρῳ, τύπτεται, καὶ ἐπὶ διετίαν εἰς ἔργον δημόσιον πέμπεται: ὁ δὲ κατὰ ἄγνοιαν ἢ τυχηρῶς τοὺς ὁρέους λίθους ἀποσυλήσας, μαστιγοῦται μόνον.

lata, aquaeductus. Iter eſt, ire uel ambulare hominem, abſque iumento. Actus eſt, agere pecus aut iumentum. itaque qui actum habet, & iter habet. Via lata eſt, ire, & ambulare, & agere. Nam uia lata & iter, & actum continet. Ex lege uero uia lata, quemadmodum in VIII. *capite dicitur, in porrectum quidem octo pedum eſt; in amfractum ſiue flexum, ſedecim.*

Legito & tit. VI. cap. XV. in quo dicitur:

Si uia publica ui fluminis, aut ruina amiſſa l.14. D. quemadm. ſeru. amit.
ſit; uicinus proximus eam praeſtat.

DE TERMINIS MOTIS, ET EOrum quæſtione.

TIT. IX. cap. I.

Finium regundorum iudicium perſonale eſt, l.1. D. fin. reg.
licet rei uindicationem contineat; & in praedijs [ruſticis] locum habet, quamuis aedificia interueniant. nec enim intereſt, arbores an aedificia quis in confinio ponat.

VIII.

Si fines inundatio confuderit, per praeſidem prouinciae menſore dato demonſtrantur. Nam iudicis eſt menſorem dare.

XI.

In finalibus quaeſtionibus cenſum ſequimur, niſi probetur a poſſeſſoribus, immutationem in agris, per adiectionem uel detractionem, factam eſſe.

XIIII.

Licet dominis fundorum ſuorum fines muta l.1. C. eod.
re, atque hoc modo eos diſtrahere.

XVIII.

Si quis illata finali quaeſtione, partem alienam ui uſurpare ſibi uoluerit: non eam ſolum reſtituat, uerumetiam alterum tantum agri praeſtet.

XX.

Hac conſtitutio uult, ut finali quaeſtioni nec triennij, nec decennij praeſcriptio; ſed XXX. *dumtaxat annorum obſtet.*

Legito & lib. LX. tit. XXXI. cuius I. cap. dicitur:

Terminorum motorum poena, eſt exſequu- D. de ter. mot.
tio pro condicione, ac mente delinquentis. Nam ſi locuples moueat, palam eſt uelle eum occupare fines alienos. Et pro aetate puniuntur delinquentes. Nam iunior in longius tempus relegatur, ſenior in breuius: qui uero miniſterium praebuit alij, uerberatur, & in opus publicum biennio datur: qui per ignorantiam uel fortuito lapides finales ſubduxit, tantummodo uerberatur.

II.

Qui dolo malo terminos transtulit, in singulos fisco L. solidos præstat. Et qui uult, de eo agit. Si uero seruus hoc, aut ancilla, commiserint, capite aliter plectuntur: nisi dominus eorũ pœnam pendere uoluerit.

III.

L. si quis in tantum. C. unde ui. *De finibus litigans si nondum finita lite locum, de quo est controuersia, occupauerit, & postea uictus fuerit: alterum tantum uictori præstet. Si uero locus ipsius proprius fuit, sufficiet eum eo excidere.*

DE INTERDICTIS.

TIT. XIIII. cap. I.

D. eod. *Interdicta uel exhibitoria, uel prohibitoria, uel restitutoria, uel mista sunt. Prohibitoria & restitutoria interdicta uel in præsens referuntur, uelut* VTI POSSIDETIS, *uel in præteritum, ut* DE ITINERE, ACTVQVE, ET AQVA AESTIVA. *Interdicta licet in rem uideãtur esse, ui tamen personalia sunt. Quædam autem ipsorum annalia, quædã perpetua. Dictum etiam est de nuntiationibus in titulo de opere nouo, & de possessione.*

L. ii. C. depos. Legito & lib. XIIII. tit. II. cap. XLV. ubi dicitur de ijs, qui attestationes faciunt, & deposita restitui uetant, aut possessiones ædium ab inquilinis debitas.

SCHOLION.

Nam eum, qui tale quid facere fuerit ausus, resarcire domino rerum omne damnũ iubet, quod post attestationem accidit; etiam usuras trientes centesimæ persoluentem.

Legito & nouellam LXXXVIII.

DE FLVMINE AC RIPA EIVS, deque insula in eo nata.

TIT. XVI. cap. I.

D. de flumin. *Flumen a riuo magnitudo discernit, aut existimatio circumcolentium. Ripa naturali cursu fluminis definitur, non quum imbribus, uel mari, uel qua alia ratione creuerit. Nec enim Nilus, qui per æstatem Aegyptũ operit, ripas suas mutat; quum reuertatur. Si insula in publico flumine nata fuerit, & aliquid in ea fiat; interdictum hoc non competit. Hæc enim insula uel occupantis est, quum agri publici sunt; uel eius, qui prædia iuxta ripam poßidet. Quod si in medio [alueo] nata est, eorum est, qui utrimque possessiones habent.*

DE AQVAEDVCTV PVblico.

TIT. XIX. cap. I.

C. eod. *Possessores ij, per quorũ fines meatus transit,*

β.

Ὁ δόλῳ τοὺς ὅρους μεταθεὶς, καθ' ἕκαστον ὁροθέσιον δίδωσι ν. Ν Ν. τῷ δημοσίῳ. καὶ ὁ βουλόμενος κινεῖ τὴν περὶ τούτων ἀγωγήν. εἰ δὲ δοῦλος ἢ δούλη ταῦτα πλημμελήσουσι, κεφαλικῶς κολάζονται: εἰ μὴ ὁ δεσπότης αὐτῶν τὴν ποινὴν δοῦναι βουληθείη.

γ.

Ὁ περὶ ὅρων ἀμφισβητῶν, ἐὰν πρὸ τοῦ τερηθῆναι τὴν ζήτησιν ἀπελθὼν, τὸν ἀμφιβαλλόμενον κατάσχῃ τόπον, καὶ μετὰ ταῦτα ἡττηθῇ, διδότω ἕτερον τοσοῦτον τόπον τῷ νενικηκότι. εἰ δὲ ἴδιος ἦν αὐτοῦ τόπος, ἀρκεῖ τὸ ἐκπεσεῖν αὐτοῦ.

ΠΕΡῚ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΏΝ.

Τίτλος ιδ. κεφάλ. α.

Τὰ νόμιμα παραγγέλματα, ἢ παραστατικὰ, ἢ κωλυτικὰ, ἢ ἀποκαταστατικά εἰσιν, ἢ μικτά. κωλυτικὰ καὶ παραστατικὰ τὰ νόμιμα παραγγέλματα ἢ εἰς τὸ ἐνεστὸς, ὡς τὸ ΠΕΡῚ ΔΙΑΚΑΤΟΧΗ͂Σ, ἢ εἰς τὸ παρεληλυθὸς ἀναφέρεται, ὡς τὸ ΠΕΡῚ ὉΔΟΥ͂, ΚΑῚ ἘΛΑΣΊΑΣ, ΚΑῚ ΠΕΡῚ ὝΔΑΤΟΣ ΘΕΡΙΝΟΥ͂. τὰ νόμιμα παραγγέλματα, κἂν ἐν πράγμασι δοκῶσιν εἶναι, δυνάμει προσωπικά εἰσι. τινὰ δὲ αὐτῶν ἐτήσια, τινὰ δὲ διηνεκῆ. εἴρηται περὶ † ἀγγελιῶν καὶ εἰς τὸ περὶ καινοτομιῶν καὶ εἰς τὸ περὶ νομῆς. † παραγγελιῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ιγ. τίτλον β. κεφάλαιον με. φησὶ γὰρ περὶ τῶν ἐπιφωνήσεις ποιοῦνται καὶ κωλυόντων ἀποδοθῆναι τὰ παρατεθέντα, ἢ τὰ ὀφειλόμενα παρὰ τῶν ἐνοίκων ενοίκια.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τὸν γὰρ τοιοῦτόν τι ποιεῖν τολμήσαντα φησὶν αὐτὸν ἀποπληρῶσαι τῷ κυρίῳ τῶν πραγμάτων πᾶσαν τὴν ζημίαν τὴν μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν συμβεβηκυῖαν ζημίαν: παρέχοντα καὶ τόκον ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν πη.

ΠΕΡῚ ΠΟΤΑΜΟΥ͂ ΚΑῚ ΤΗ͂Σ ὌΧΘΗΣ αὐτοῦ: καὶ περὶ τῆς ἐν αὐτῷ φυομένης νήσου.

Τίτλος ις. κεφ. α.

Ποταμὸν ἀπὸ ὀχετοῦ, τὸ μέγεθος διακρίνει, ἢ ὑπόνοια αὐτῶν περιξ γεωργῶν. ἡ ὄχθη τῷ φυσικῷ δρόμῳ τοῦ ποταμοῦ ὁρίζεται, οὐχ ὅτε ὄμβροις ἢ ἐκ θαλάσσης, ἢ ἄλλως αὐξηθῇ. ὅτι γὰρ ὁ νεῖλος ἐν τῷ θέρει σκέπων τὴν αἴγυπτον, ἐναλλάσσει τὰς ὄχθας, ἐπειδὴ ὑποστρέφει. εἰ ἐν δημοσίῳ ποταμῷ νῆσος † φύει, καὶ γένηταί τι ἐν αὐτῇ, οὐχ ἁρμόζει τὸ παράγγελμα τοῦτο. αὕτη γὰρ ἡ νῆσος ἢ τοῦ προκαταλαμβάνοντός ἐστιν, ὅτι δημόσιοι εἰσὶν ἀγροὶ, ἢ τοῦ ἐγγὺς τῆς ὄχθης κεκτημένου. εἰ δὲ ἐν τῷ μέσῳ φύει, τῶν ἑκατέρωθεν κεκτημένων ἐστίν. † φυῇ.

ΠΕΡῚ ἈΓΩΓΟΥ͂ ΔΗΜΟΣΊΟΥ.

Τίτλος ιθ. κεφάλ. α.

† Οἱ οἰκήτορες, δι' ὧν παρέρχεται ὁ ἀγωγὸς, † διακάτοχοι.

ἀτελεῖς

ἀτελεῖς ἔστωσαν, ἔξω τῶν διατετυπωμένων βαρῶν καὶ ἐδίκτων. καθαιρέτωσαν μέντοι τὸν ἀγωγὸν, ἐπειδὴ δημεύσιν ὑπομένουσι τοῦ χωρίου: καὶ ἀπὸ ιε. ποδῶν δένδρα ἐχέτωσαν: φυλαττόντων ταῦτα τῶν ταξεωτῶν.

Καὶ ὅτι ἐάν τις ἀπὸ τοῦ ἀγωγοῦ κωνσταντίνου πόλεως ἑλκύσῃ ὕδωρ εἰς χωρίον ἴδιον χάριν τοῦ ὑδρευθῆναι αὐτό: ἀπόλλυσιν αὐτὸ, τοῦ δημοσίου αὐτὸ ἀφαιρουμένου.

Καὶ ὅτι εἴ τις δήποτε ἐκ θείας φιλοτιμίας ἐκτήσατο ὕδωρ, ἀπὸ τοῦ ἀδριανείου ἀγωγοῦ, τοῦτο ἐπαρθείτω, καὶ μόνον ταῖς βασιλικαῖς ὑπουργείτω ὑπηρεσίαις καὶ τοῖς ὑδρείοις. μηδεὶς δὲ τιτράτω τοῦτον τὸν ἀγωγόν. ὡς εἴ γε παραβαίη τις ταῦτα, εἴτι ἂν ἀνενέγκαι βουληθῇ, ρ. λίτρας προστιμᾶται. μήτε δένδρα ἔστωσαν ἐγγὺς, ἀλλὰ ἀπὸ δέκα ποδῶν ταῦτα νομοθετοῦμεν. καὶ περὶ τῶν μολυβδίνων σωλήνων τοῦ ἀχιλλέως καὶ τῶν ὑδρείων τῶν ἐχόντων ἐξ αὐτῶν, ὥστε ἄδειαν ἔχειν τὴν τάξιν τῶν ὑπάρχων ἀνερευνᾶν τοὺς οἴκους, καὶ τὰ βαλανεῖα τὰ ἰδιωτικὰ, μή τι κλέπτηται ὑπ᾽ αὐτῶν. β.

Μηδεὶς ἀξίᾳ πεποιθὼς κακουργείτω ἢ εἰς ἀγωγὸν, ἢ πηγήν: ἢ λαθραίως ἀφεληταί τι ἐξ αὐτοῦ. μήτε ἐγγὺς αὐτοῦ φυτευέσθωσαν δένδρα, ἵνα μὴ βλάψωσιν αὐτόν. εἰ δὲ μή γε, εἴτε προάστειον εἴη, εἴτε χωρίον, ἢ ὑδρομύλιον, ἢ κῆπος, δημευθήσεται μηκέτι ἀνακληθησόμενον.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΝΟΜΙΑΙΩΝ ΗΤΟΙ καναλῶν.

Τίτλος κβ. κεφ. α.

Λέγει ὁ πραίτωρ: ΜΗ ΚΩΛΥΕΣΘΑΙ ΤΟΝ ΘΕΛΟΝΤΑ ΚΑΘΑΡΙΣΑΙ Η ΑΝΑΝΕΩΣΑΙ ΚΑΝΑΛΗΝ ΑΥΤΟΥ, ΔΙΗΚΟΝΤΑ ΕΚ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΣΟΥ. ΑΣΦΑΛΙΖΕΣΘΑΙ ΜΕΝΤΟΙ ΑΥΤΟΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΗΝ ΖΗΜΙΑΝ. καὶ ὅτι καὶ εἰς τὸν δημόσιον κανάλην † λαβεῖν τὸν ἰδιωτικόν. τὸ δὲ ΔΙΗΚΕΙΝ δεῖ νοεῖν, τὸ ἐπευθυνόμενον, τὸ ἐκτείνεσθαι, τὸ ἔρχεσθαι. καὶ πρὸς τοὺς πόρρωθεν γείτονας ἁρμόζει τὸ νόμιμον παράγγελμα, δι᾽ ὧν ὁ κανάλης ἐκτρέχει. καὶ δύναμαι εἰς τὸν τοῦ γείτονος οἶκον εἰσελθεῖν, καὶ ἀνασχίσαι τὰς ψηφῖδας διὰ τὴν κάθαρσιν. καὶ ἐὰν ἕτοιμός εἰμι ἀποκαταστῆσαι τὸ γενόμενον ὄρυγμα, οὐχ ὑποπίπτω τῇ διὰ ζημίαν ἀγωγῇ. καταφρονεῖ τῆς παραγγελίας ὁ καθαίρων κανάλην: ἐπερωτᾶται δὲ τὴν προσδοκωμένην ζημίαν. λέγει ὁ πραίτωρ: ΤΟ ΕΝ ΔΗΜΟΣΙΩι ΚΑΝΑΛΗι ΓΕΝΟΜΕΝΟΝ, ΔΙ ΟΥ ΧΕΙΡΩΝ Η ΧΡΗΣΙΣ ΑΥΤΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ, ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΗΣΟΝ † κωλύω δὲ γενέσθαι τι πάλιν ἐν αὐτῷ..... τοῦτο οὖν τὸ νόμιμον παράγγελμα πρὸς τοὺς δημοσίους κανάλας ὁρᾷ, ἵνα μὴ χείρονες γένωνται.

† ἔξεστιν ἀγαγεῖν τόν.

† καὶ μηδὲν γενέσθαι.

immunes sunto: exceptis ordinariis oneribus & edictis. Mundent autem aquaductum, alioqui publicationem possessionum sustinent; & XV. pedibus intermissis, arbores habeant: officialibus hæc obseruantibus.

Item, si quis ex aquaductu Constantinopolis aquam in fundum suum deriuauerit, ut eum irriget; fundum amittit, fisco eum auferente.

Item, si quis aquæ ius ab aquaductu Adriani per diuinam liberalitatem meruerit, id tollatur: ut is tantum principis commoditatibus inseruiat, & silanis. Nemo uero eumdem aquaductum perforare audeat. Quod si quis hæc uiolauerit, aut etiam referre uoluerit; centum libris auri mulctetur. Nec arbores prope absint, sed decempedale spatium sancimus. Præterea de plumbeis fistulis aquæ Achilleæ, & silanorum, quibus ea deputata sunt, facultas concessa est apparitoribus præfectorum perscrutandi domos, & balinea priuata, ne quid ab eis supprimatur.

II.

Nemo dignitate confisus, aquæductum aut fontē attentet; uel aliquid ex eo clam surripiat. Nec arbores secundum eum plantentur, ne ab eis corrumpatur. Quod si secus factum fuerit, siue suburbanum erit, siue prædium, siue aquæ mola, siue hortus; fisco uindicabitur, nulla deinceps reuocatione subsequutura.

DE CLOACIS SIVE CAnalibus.

TIT. XXII. cap. I.

Ait prætor, NE PROHIBEATVR IS, QVI CLOACAM SVAM PVRGARE VEL REFICERE VVLT, QVAE EX AEDIBVS EIVS IN AEDES TVAS PERTINET. DAMNI TAMEN INFECTI CAVEAT. *Item, quod in publicam cloacam liceat priuatam immittere.* PERTINERE *debet intelligi, quod dirigitur, quod extenditur, quod peruenit. Atque etiam aduersus ulteriores uicinos hoc interdictum competit, per quorū ædes cloaca currit. Et uicini ædes ingredi possum, & pauimenta purgandæ cloacæ gratia rescindere. Ac si quidem paratus sim id, quod effossum est, restituere; damni infecti stipulationem non committo. Qui cloacam purgat, nuntiationem cōtemnit; damni tamen infecti cautionem policetur. Ait prætor,* QVOD IN CLOACA PVBLICA FACTVM EST, QVO VSVS EIVS DETERIOR FIT, RESTITVAS. ITEM NE QVID IN EA DEINCEPS FIAT...... *Hoc igitur interdictum ad publicas cloacas pertinet, ne deteriores fiant.*

D. eod.

DE INCENDIIS ET INCENDIARIJS.

TIT. XXIII. cap. VII. them. III.

l. 7. D. quod ui aut clam. *Magistratus quidem locum intercidere propter incendium potest, uerum si priuatus orto incendio interciderit....... Idem, si lege Aquiliæ fuerit actum. At si prius interciderit, & postea fuerit ortum incendium; damnum præstat.*

Legito & lib. LX. tit. XXXIX. cap. I. cuius hæc uerba sunt:

D. ad l. Cornel. de sic. *Lege Cornelia de sicarijs tenetur, qui dolo incendium facit.*

VI.

Qui dolo insulam meam exusserit, capitis pœna plectitur. Et qui domum, uel aceruum frumenti proximum domui sciens exusserit; uerberatus igni concrematur. Quod si extra ciuitatem hoc fecerit, manus ei abscinduntur. Si uero culpa id acciderit, si quidem locuples est, damnum præstat: sin secus, mediocriter castigatur. Domus autem dicitur omnis species habitationis.

VII.

Qui data opera in ciuitate incendium faciunt, humiliores quidem bestijs obijciuntur; in gradu aliquo positi, capitis pœna plectuntur, aut in insulam deportantur.

Legito & tit. LI. cap. XXIX. cuius hæc uerba sunt:

l. 28. §. 10. D. de pœn. *Plebei & humiles liberi homines, in ciuitate facientes incendia, propter inimicitias uel prædam, capite puniuntur, aut exuruntur. Leuius autem puniuntur, qui casam uel agrum incendunt. Sed fortuito facta incendia si ij, apud quos orta sunt, quum extinguere possent, neglexerint; ciuiliter ei, qui damno adfectus est, damnum præstant; uel modice castigantur.*

DE HIS, QVIBVS PRECARIO possidere permittitur.

TIT. XXIIII. cap. XVII.

l. 15. D. de precar. *Si precario tibi seruum dedero, ego quidem animo, tu uero corpore possides. Nihil refert, quo quis loco precario possideas.*

BASILICORVM LIBER LIX.

DE MONVMENTIS ET SVMTV funeris.

TIT. I. CAP. I.

D. de relig. & sumt. fun. *Qui sumtũ in funus impendit, cũ defuncto contrahere uidetur, non cum herede.*

ΠΕΡῚ ἘΜΠΡΗΣΜΩ͂Ν, ΚΑῚ ΠΕΡῚ τῶν ποιούντων αὐτούς.

Τίτλου κγ. κεφάλ. ζ. θεμ. γ.

Ὁ μὲν ἄρχων, καλῶς διὰ ἐμπρησμὸν καταλύει τόπον. ὁ δὲ ἰδιώτης ὅτι ἐλθόντος τοῦ πυρὸς ἔτρεψε .... τὸ αὐτὸ καὶ ἀκυϊλίῳ ἐναχθῇ. εἰ δὲ πρῶτον κατέλυσε, καὶ τότε γέγονεν εἰς τόπον ἐμπρησμὸς, ἀποδίδωσι τὴν ζημίαν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ξ. τίτλον λθ. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅτι τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ ὑπόκειται, καὶ ὁ κατὰ δόλον ποιῶν ἐμπρησμόν.

ϛ.

Ὁ κατὰ δόλον καύσας τὸν οἶκόν μου, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. καὶ ὁ οἰκίαν ἢ σωρὸν σίτου πλησιάζοντα οἴκῳ, καύσας ἐν εἰδήσει, τυπτόμενος γίνεται πυρίκαυστος. εἰ δὲ ἔξω πόλεως τοῦτο διαπράξεται, χειροκοπεῖται. εἰ δὲ κατὰ ῥαθυμίαν συνέβη, εἰ μὲν ἰσχύει, τὴν ζημίαν ἀποθεραπεύει: εἰ δὲ μή, σωφρονίζεται μετρίως. οἰκία δὲ λέγεται, πᾶν εἶδος οἰκοδομήματος.

ζ.

Οἱ ἐπίτηδες ἐν πόλει ποιοῦντες ἐμπρησμὸν, εὐτελεῖς μὲν ὄντες, θηριομαχοῦσιν. ἐν τινὶ δὲ βαθμῷ ὄντες, ἀποκεφαλίζονται, ἢ εἰς νῆσον περιορίζονται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον να. κεφάλαιον κθ. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ δημώδεις καὶ εὐτελεῖς ἐλεύθεροι, ποιοῦντες ἐμπρησμοὺς ἐν πόλει διὰ ἔχθραν ἢ πραίδαν, ἀποκεφαλίζονται ἢ καίονται. ἐλαφρότερον δὲ τιμωροῦνται, οἱ καλύβην ἢ ἀγρὸν καίοντες. τοὺς δὲ κατὰ τύχην γινομένους ἐμπρησμοὺς, ἐὰν οἱ παρ' οἷς ἐγένοντο καταπαῦσαι δυνάμενοι ἐραθύμησαν, πολιτικῶς ἀποθεραπεύουσι τὴν ζημίαν τῷ βλαβέντι, ἢ μετρίως σωφρονίζονται.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΠΑΡΑΚΛΉΣΕΙ ΣΥΓΧΩρουμένων ποιεῖν τι, ἢ νέμεσθαι.

Τίτλου κδ. κεφάλ. ιζ.

Εἰ δώσω σοι παρακλήσει δοῦλον, ἐγὼ μὲν ψυχῇ, σὺ δὲ σώματι νέμῃ. ἀδιάφορόν ἐστι τίς νέμεται τὸ κατὰ παράκλησιν.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. νθ.

ΠΕΡῚ ΜΝΗΜΕΊΩΝ ΚΑῚ ΔΑΠΆΝΗΣ ταφῆς.

Τίτλου α. κεφ. α.

Ὁ δαπανῶν εἰς ταφὴν, τῷ τελευτήσαντι δοκεῖ συναλλάσσειν, οὐ μὴν τῷ κληρονόμῳ.

β. Τά-

β.

τί διαφέρει τάφος μνημείου.

Τάφος ἐστὶν, ἐν ᾧ σῶμα ἢ ὀστέα ἀπετέθη, οὐ πᾶς ὁ ταφῇ ἀφορισθεὶς, ἀλλ᾽ ὅσον ἐστὶ τὸ σῶμα. μνημεῖον δέ ἐστι, τὸ διὰ τὴν μνήμην φαινόμενον.

δ.

Τὸν καθαρὸν τάφον, καὶ τὸ κενοτάφιον ἔξεστι πιπράσκειν καὶ δωρεῖσθαι. τάφος γὰρ κυρίως οὐκ ἔστιν. ὁ εἰσάγων νεκρὸν εἰς ἀλλότριον τόπον, ἢ ἀναγκάζεται αὐτὸν ἐπᾶραι, ἢ τὴν τιμὴν τοῦ τόπου δίδωσι διὰ ἀγωγῆς, ἣ τοῖς κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων ἁρμόζει, καὶ διηνεκής ἐστι. κατὰ δὲ τοῦ θάψαντος ἐν ἀλλοτρίᾳ σορῷ μήπω δεξαμένῃ νεκρὸν, * οὐτίλιος ἁρμόζει. ἐὰν δὲ ὁ τοῦ τόπου δεσπότης παρὰ κέλευσιν ἱερέως, ἢ κέλευσιν βασιλέως ἐκβάλῃ τὸν ἐξ ἄλλου ταφέντα, ἢ † ταφέντα ὀστέα, ἐνέχεται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ.

** ἀναιρεῖσθαι ἀγωγῆ, ἰουτίλε ... μένον.*
† ταφέντα, ἤγουν τεθέντα.

θ.

Οἱ τάφοι εἰς ἑτέραν χρῆσιν οὐ μεταποιοῦνται.

ι.

περὶ δαπάνης ταφῆς.

Δαπάνη ταφῆς ἐστιν, ἧς ἐκτὸς οὐ δυνατὸν γενέσθαι τὴν ταφήν· οἷον τὰ περὶ τὴν ἐκκομιδὴν, καὶ τὸ τίμημα τοῦ τόπου, καὶ τὰ περὶ τὸ ἀγαγεῖν τὸ λείψανον ἀπὸ ξένης, καὶ τὰ περὶ τὴν φυλακὴν τοῦ σώματος, καὶ τὴν ἔνδυσιν, καὶ σορὸν, καὶ τὸ παραθέσθαι αὐτό. οὐ τὰ δὲ κόσμια, οὔτε τι τοιοῦτο δεῖ συνθάπτειν. ὅπερ οἱ ἁπλούστεροι ποιοῦσιν. ἡ δὲ τῇ ταφῇ ἀγωγὴ τὰς διὰ τὴν ταφὴν ἀπαιτεῖ δαπάνας, οὐ μὴν καὶ τὰς ἄλλας. οὔτε πλέον τοῦ δαπανηθέντος ἀπαιτεῖ. τὸ δίκαιον οὖν δαπάνημα σκοπεῖται ἐκ τῆς ἀξίας, καὶ εὐπορίας, καὶ τοῦ χρόνου, καὶ τῆς αἰτίας, καὶ τῆς ἀγαθῆς πίστεως. οὔτε τοῦ διαθεμένου διατυπώσαντος ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐφεῖται δαπανᾶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ποσὸν τῆς οὐσίας. ἐὰν ἐφ᾽ ὕβρει τοῦ τελευτήσαντος πλουσίου μέτρια τις δαπανήσῃ, οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν.

λζ.

Ὁ προδότης τῆς ἰδίας πατρίδος οὐ πενθεῖται. ἀλλὰ καὶ ἀψόγως παῖς πατέρα τοιοῦτον ἀναιρεῖ, καὶ τοὔμπαλιν· καὶ ἄθλων ἀξιοῦται.

ΤΙΤΛΟΣ β. κεφ. γ.

περὶ ἐγκύου.

Ὁ θάπτων ἔγκυον πρὶν ἢ τὸ βρέφος διὰ ἀνατομῆς ἐκβληθῇ, φονεύειν δοκεῖ.

δ.

Ἐπὶ τῶν τάφων οὐ συμβάλλεται χρονία νομὴ τῷ μὴ ἔχοντι δίκαιον.

ΤΙΤΛΟΣ γ. καὶ δ. φασὶ

Περὶ τῆς γενομένης δαπάνης εἰς τὴν κηδείαν καὶ ταφὴν τῶν τελευτησάντων. καὶ περὶ τῶν ἀρ. ἐργαστηρίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, τῶν ὑπὲρ τῆς τῶν τελευτώντων ὁσίας ἐξκουσευομένων. καὶ περὶ τῶν λεκτικαρίων ἤτοι δεκανῶν. περὶ τούτου εὑρήσεις ἐν τῇ μγ. καὶ ἐν τῇ νθ. νεαρᾷ.

II.

Sepulcrum est, in quo corpus aut ossa condita sunt, non tamen totus locus sepulturæ destinatus; sed quatenus corpus est. Monumentum vero est, quod memoriæ caussa conspicitur.

Sepulcri & monumenti discrimen.

IIII.

Sepulcrum adhuc purum, & cenotaphium uendere ac donare licet. Sepulcrum enim proprie non est. Qui mortuum in locum alienum infert, uel eum tollere cogitur, uel pretium loci præstat ex actione, quæ heredibus, & in heredes competit, & perpetua est. In eum uero, qui in alterius ossuaria sepeliuit, in qua mortuus necdum conditus fuerat; * utilis cõpetit. Quod si loci dominus iniussu pontificis aut principis eijciat sepultum ab alio, uel ossa sepulta; iniuriarum tenetur.

** actio continua, hoc est, annuo tẽpore circumscripta, intra quod institui potest.*

VIIII.

Sepulcra in alium usum non commutantur.

X.

Sumtus funeris est, sine quo funus duci non potest. ut quæ ad elationem expenduntur, & loci pretium, & quæ erogantur ut peregre cadauer adferatur, & quæ ad corporis custodiam, & uestitum, & arcam, & depositionem. Nec ornamenta, nec quid eiusmodi una sepelire licet, quod simpliciores faciunt. Actio funeraria funeris impensas petit, non etiam ceteras; neque plus petit, quam sit impensum. Aequum ergo sumtum spectat, ex dignitate, & facultatibus, & tempore, & caussa, & bona fide. Nec si testator expresserit, ultra modum impendere permittitur; sed pro modo facultatum. Si ad iniuriam defuncti locupletis modicũ sumtum quis fecerit, repetitionem non habet.

XXXVII.

Proditor suæ patriæ non lugetur. sed & absq; uituperatione filius patrem, qui talis est, interficit; ac uice uersa. quinetiam præmijs dignus censetur.

TIT. II. cap. III.

Qui prægnatem humat prius, quam ei partus excidatur; perimere uidetur.

L. 2. D. de mort. infer.

IIII.

In sepulcris longa possessio non prodest ei, qui nullum ius habet.

TIT. III. & IIII. tractant

De sumtu, qui fit in exsequias & funus defunctorum. deque CIↃ. & C. officinis maioris ecclesiæ, quæ propter defunctorum exsequias excusantur; & de lecticarijs siue decanis. De hoc inuenies & in XLIII. & LIX. nouella.

BASILICORVM LIBER LX.

DE ACCVSANTIBVS, ET ACCVsatis criminaliter, & qui criminaliter accusare possint, qui non possint: & quod intra biennium accusator implere suam accusationem debeat. item quod is, qui sine abolitione destitit, in calumniæ crimen incidat. & de accusatoribus caussam suam prodentibus. Item, quando mitti reos in custodiam oporteat, uel militibus tradi, uel fideiussoribus, uel ipsismet committi.

TIT. I. CAP. X.

l.1.§.3.D.ad S.C.Turpil. *Is proditor est caussæ propriæ, uerorumq; criminum occultator, qui cum reo colludit, & proprias quidem probationes dissimulat, rei uero falsas excusationes admittit. Is etiam, qui ab accusatione sine abolitione desistit, punitur. Etiãsi nulla mihi uideatur esse accusatio, tamen abolitione mihi opus est. Nam qualiscumque inferatur accusatio, iudicis auctoritate, non accusatoris uoluntate deleri debet.*

Et cap. XXIV.

Nota. Quando crimen in heredes transeat. l.15.§.3.D.eod. *Morte rei crimen extinguitur. idcirco desistens accusator, non tenetur: nisi crimen etiam in heredes transeat, ueluti maiestatis, & de iniquitate præsidum prouinciarum.*

XXX.

l.2.C.de calum. *Si reus aliquis absolutus sit, nõ omni modo is, qui accusauit eum, ut calũniator punitur: nisi iudex eum pronuntiauerit calũniatorem esse.*

XXXIV.

l.7.C.eod. *Constitutio iubet, accusante aliquo non ante in iudiciũ trahi reum, quam & ille satisdederit, a se reum peractum iri. ut eo uera docente, reus condemnetur: aut si fefellerit, ipse periclitetur.*

Legendus & tit. XXVI. in cuius cap. I. dicitur:

Tit.D.de præuaric. *Tam is, qui uarie accusat, & suam quidem caussam prodit, aduersarium uero suum adiuuat; quam aduocatus, qui * pecuniariã uel criminalem caussam prodit, acriter puniuntur.*

* ciuilem uel publicam.

III.

l.3.eod. *Deserere pœnalem actionem, non est pœnale crimen. Quod si quis id facit, quinq; libras auri præstat.*

V.

l.6.eod. *Qui accusationis suæ proditor factus est in pœnali crimine, pœnam illam patitur, quam reus passurus fuerat.*

Item tit. XXXIII. cap. I.

l.1.D.de iud. publ. *Non omnia criminalia iudicia publica sunt, sed illa tãtum, quæ ex legibus publicis ueniunt:*

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛ. ξ.

ΠΕΡΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΝΤΩΝ ΤΕ ΚΑΙ κατηγορουμένων ἐγκληματικῶς, καὶ τίνες δύνανται κατηγορεῖν ἐγκληματικῶς, καὶ τίνες οὐ δύνανται. καὶ ὅτι εἴσω διετίας ὀφείλει πληροῦν ὁ κατήγορος τὴν ἰδίαν κατηγορίαν. καὶ ὅτι ὁ κατήγορος χωρὶς συγχωρήσεως ἀποστὰς, ὑποπίπτει τῷ περὶ συκοφαντίας ἐγκλήματι. καὶ περὶ τῶν προδιδόντων τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν κατηγόρων. καὶ πότε δεῖ τοὺς κατηγορουμένους φυλακῇ ἐμβάλλεσθαι, ἢ στρατιώταις παραδίδοσθαι, ἢ ἐγγυηταῖς, ἢ ἑαυτοῖς καταπιστεύεσθαι.

Τίτλου α. κεφάλ. ι.

Ἐκεῖνός ἐστι προδότης τῆς ἰδίας ὑποθέσεως, καὶ τὰ ἀληθῆ ἐγκλήματα κρύπτων: ὁ ἐμπαίζων τῷ κατηγορουμένῳ, καὶ ἀποσιωπούμενος μὲν τὰς οἰκείας ἀποδείξεις: προσιέμενος δὲ τὰς πλαστὰς τοῦ κατηγορουμένου δικαιολογίας. καὶ ὁ τῆς κατηγορίας χωρὶς ἀπολύσεως ἀφιστάμενος, τιμωρεῖται. εἰ καὶ δοκῶ μηδὲν εἶναι τὸ κινούμενον, ὅμως χρῄζω ἀπολύσεως. οἵα γὰρ ἐπενεχθῇ κατηγορία τῇ αὐθεντίᾳ τοῦ δικαστοῦ, οὐ μὴν τῇ βουλήσει τοῦ κατηγόρου, ὀφείλει ἀπαλείφεσθαι.

Ἐν δὲ τῷ κδ. κεφαλαίῳ.

Τῇ τελευτῇ τοῦ κατηγορουμένου, σβέννυται τὸ ἔγκλημα. καὶ διὰ τοῦτο ἀφιστάμενος ὁ κατήγορος οὐχ ὑποπίπτει. εἰ μὴ ἄρα τὸ κινούμενον καὶ εἰς κληρονόμους διαβαίνει, ὡς τὸ περὶ καθωσιώσεως, καὶ περὶ ἀδικίας τῶν † ἐπαρχίαις ἀρχόντων. Σημείωσαι, πότε εἰς κληρονόμους διαβαίνει τὸ ἔγκλημα. † τῶν ἐν

λ.

Ἐὰν τις ἐναγόμενος ἀπολυθῇ, οὐ πάντως ὁ κατηγορήσας αὐτὸν ὥσπερ συκοφάντης τιμωρεῖται, εἰ μὴ ὁ δικαστὴς κρίνει αὐτὸν συκοφάντην εἶναι.

λδ.

Ἡ διάταξις κελεύει κατηγοροῦντος τινὸς, μὴ πρότερον εἰς δικαστήριον ἑλκυσθῆναι τὸν ἐναγόμενον, εἰ μὴ κἀκεῖνος παράσχῃ ἐγγύας περὶ ἐξελεύσεως: ἵνα τούτου τὰ ἀληθῆ διδάσκοντος, καταδικασθῇ ὁ ἐναγόμενος: ἢ ἀποτυχὼν, αὐτὸς κινδυνεύσῃ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. κς. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Ὁ ποικίλως κατηγορῶν, καὶ τὴν μὲν ἰδίαν ὑπόθεσιν προδιδοὺς, τῷ ἀντιδίκῳ δὲ αὐτοῦ συναγωνιζόμενος: καὶ ὁ συνήγορος χρηματικὴν ἢ ἐγκληματικὴν δίκην προδιδοὺς, σφοδρῶς τιμωροῦνται.

γ.

Τὸ ἐγκαταλιπεῖν ποιναλίαν κατηγορίαν οὐκ ἔστι ποινάλιον ἔγκλημα: δίδωσι δὲ ὁ τοῦτο πράξας, πέντε χρυσοῦ λίτρας.

ε.

Ὁ γινόμενος προδότης τῆς ἰδίας κατηγορίας ἐπὶ ποιναλίῳ ἐγκλήματι, τὴν τιμωρίαν ὑφίσταται, ἣν ὁ ἐναγόμενος ἔμελλεν ὑποστῆναι.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. λγ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Οὐ πάντα τὰ ἐγκληματικὰ δικαστήρια δημόσιά εἰσιν, ἀλλὰ μόνα τὰ ἀπὸ νόμων δημοσίων καταγόμενα:

ὡς τὸ

ὡς τὸ περὶ καθοσιώσεως, τὸ περὶ μοιχείας, τὸ περὶ ἀνδροφόνων καὶ φαρμάκων, τὸ περὶ πατροκτονίας, τὸ περὶ κλοπῆς ἱερῶν καὶ δημοσίων, τὸ περὶ πλαστογραφίας, τὸ περὶ βίας ἰδιωτικῆς, τὸ περὶ βίας δημοσίας, τὸ περὶ δωροδοκίας, τὸ περὶ ἀρχόντων ἢ δικαστῶν, ἢ καὶ συνέδρων ἐν δίκῃ κεκλοφότων, τὸ περὶ ἀννώνας.

γ.

Ἡ δημοσία κατηγορία ἀναιρεῖται προτελευτώντων τῶν ἐναγομένων.

δ.

Ὁ κατηγορηθεὶς, ἀντικατηγορεῖν οὐ δύναται, πρὶν ἐλευθερωθῇ. ὁ δὲ ἀπὸ καταδίκης τὴν πολιτείαν, ἢ τὴν ἐλευθερίαν ἀπολέσας, προκατάρξασθαι κατηγορίας οὐ δύναται: τὴν δὲ προκαταρχθεῖσαν πρὸ καταδίκης πληροῖ.

ιδ.

Ἐὰν πατὴρ κατηγορήσῃ τινὸς περὶ φόνου τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, καὶ ἀποφανθῇ κατὰ συκοφαντίαν κινήσας, οὐκ ἀτιμοῦται.

ιη.

Ὁ λέγων ὅτι ἕτερός μοι ἐνετείλατο ἁμαρτῆσαι, οὐ φεύγει τὴν ἀπὸ τοῦ ἁμαρτήματος κατηγορίαν: κατέχεται δὲ καὶ ὁ ἐντειλάμενος.

κδ.

Ὁ περὶ ἐγκλήματος κατηγορηθεὶς παρά τινος, παρ᾽ ἑτέρου περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος οὐ κατηγορεῖται. ἐὰν δὲ † ἐκτὸς αὐτοῦ τοῦ ἐγκλήματος πολλαὶ ἀγωγαὶ γίνωνται, δύναται παρὰ διαφόρων προσώπων κατηγορεῖσθαι. [margin: † ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος.]

Ἀνάγνωθι καὶ τιτ. λδ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Γυνὴ κεφαλικὸν ἔγκλημα οὐ κινεῖ: πλὴν ἐπὶ ἀναιρέσει γονέων, ἢ παίδων, ἢ πατρώνων, ἢ τέκνων αὐτῶν, ἢ ἐκγόνων, καὶ τῶν λοιπῶν, καθ᾽ ὧν ἄκουσα μαρτυρεῖν † ἀναγκάζεται. κινεῖ δὲ καὶ τὸν πλαστογραφίας νόμον, καὶ περὶ διαθηκῶν τῶν πατρῴων ἀπελευθέρων, καὶ τῶν μητρῴων. [margin: † in aliquo. ... sitas.]

γ.

Ὁ γραφὴν κατηγορίας ἀποτιθέμενος, ὀφείλει σαφηνίζειν καὶ τὸ ἁμάρτημα, καὶ τὸν χρόνον, καὶ τὸν μῆνα, καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ ἡμαρτήθη, τυχὸν ἡ μοιχεία, καὶ μετὰ ποίου προσώπου. τὴν ἡμέραν δὲ, ἢ τὴν ὥραν, οὐκ ἀναγκάζεται λέγειν. ὀφείλει δὲ καὶ ὑπογράφειν, ἢ ἕτερος ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐὰν οὐκ οἶδε γράμματα. ἐὰν ἀποθάνῃ ὁ κατήγορος, ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας μὴ δυνηθῇ κατηγορῆσαι, δύναται προσιὼν ὁ κατηγορούμενος, αἰτεῖν ἀπαλειφῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἕτερος αὐτοῦ δύναται κατηγορεῖν ἐντὸς λ. ἡμερῶν ἀδιακόπων. οὕτως οὖν ὁ λίβελλος συντάττεται: ὁ δεῖνα ὁμολογῶ παρὰ τῷδε τῷ ἄρχοντι, δεικνύειν τήνδε πλημμελῆσαι μοιχείαν πρὸς τόνδε, ἐν δὲ τῷ οἴκῳ, ἐπὶ τοῦδε τῆς ὑπατείας, καὶ μηνὶ τῷδε. [margin: περὶ λιβέλλου.]

δ.

Ὁ κατακριθεὶς ἐν δημοσίῳ δικαστηρίῳ, κατηγορεῖν οὐ δύναται: εἰ μὴ ἰδίαν ἀδικίαν, ἢ θάνατον ἐκδικεῖ τέκνων ἰδίων ἢ τοῦ πάτρωνος.

ut maiestatis, adulterij, hominis occisi & ueneno necati, parricidij, furti sacrorum & publicorum, falsi, uis priuata, uis publica, ambitus, magistratuum iudicumue aut adsessorum in lite subripientum, annona.

III.

Accusatio publica tollitur, reis ante defunctis. [l. 3. eod.]

IIII.

Accusatus crimen referre non potest ante, quam liberatus sit. Qui uero ex condemnatione ciuitatem uel libertatem amisit, accusationem inchoare, non potest. Inchoatam tamen ante condemnationem implet. [l. 5. eod.]

XIV.

Si quem pater accusauerit de cæde filij sui, & pronuntiatum fuerit, eum egisse calumniose, non fit infamis. [Lub. eod.]

XVIII.

Qui huiusmodi uerbis utitur, Alter mihi mandauit, ut delinquerem: accusationem delicti non effugit. Sed & mandator tenetur. [l. 5. C. hoc tit.]

XXIV.

Qui de crimine ab aliquo accusatus est, ab alio de eodem crimine non accusatur. At si ex eodem crimine plures actiones nascantur, a diuersis personis accusari potest. [l. 9. eod.]

Item tit. XXXIV. in cuius I. cap. dicitur:

Mulier capitale crimen non intendit, nisi de cæde parentum, uel liberorum, uel patronorum, uel filiorum eorum, uel nepotum, & ceterorum, in quos inuita testimonium dicere non cogitur. Agit etiam ex lege de falsis, & de testamentis paternorum maternorumque libertorum. [l. 1. D. de accus.]

III.

Qui accusationis inscriptionem deponit, designare debet & crimen, & tempus, & mensem, & locum, in quo commissum est, uerbi caussa, adulterium, & cum qua persona. Diem uero & horam dicere non cogitur. Debet autem & subscribere, uel alius pro eo, si litteras nesciat. Si decesserit accusator, uel ex alia caussa non potuerit accusare: procedens reus petere potest, ut nomen suum aboleatur, & alius eum accusare potest intra XXX. dies continuos. Sic igitur libellus componitur. Ille ego profiteor apud hunc indicem, me probaturum, illam adulterium commisisse cum illo, in illa domo, illo consulatu, illo mense. [l. 3. eod.] [De libello.]

IIII.

Publico iudicio condemnatus accusare non potest, nisi suam iniuriam, uel mortem filiorum suorum, uel patroni uindicet.

IX. Ex-

IX.

De ijs, qui aliena crimina persequi non possunt, sed sua tamen intendere. l. 8. D. eod.

Exceptis ijs, qui prohibentur, alij possunt iudicia publica intendere. Prohibentur autē quidam propter sexum uel ætatem, ut mulier & pupillus: alij, ut armis militantes: alij, ut magistratus: alij, ut infames, uel lucri turpis auidi, & quod acceperint ob accusandum uel non accusandum: item, qui duas accusationes aduersus alios inscripserunt: alij propter condicionem suam, ut liberti contra patronos: alij propter suspicionem calumniæ, ut qui falsum testimoniū dixerunt: alij propter paupertatem, ut qui aureos quinquaginta nō habet in bonis. Hi tamen omnes crimina sua, cognatorumq; mortem uindicare possunt. Liberi & liberti ut de possessione deiecti a patre uel patrono, uis quidem crimen intendere non possunt, agunt tamen possessionis recuperandæ caussa. Nam & filius aduersus matrem de supposito partu agit, ne coheredem habeat: non etiam de falsa scriptura.

θ.

Χωρὶς τῶν κεκωλυμένων, οἱ ἄλλοι δύνανται κινεῖν τὰ δημόσια. κωλύονται δέ τινες διὰ φύσιν ἢ ἡλικίαν, ὡς γυνὴ καὶ ἄνηβος: ἄλλοι ὡς ἔνοπλως στρατευόμενοι: ἄλλοι ὡς ἄρχοντες: ἄλλοι ὡς ἄτιμοι ἢ αἰσχροκερδεῖς, καὶ λαβόντες ἐπὶ τῷ κατηγορῆσαι, ἢ μὴ κατηγορῆσαι: καὶ οἱ δύο κατηγορίας καθ' ἑτέρων ἐγγραψάμενοι: ἄλλοι διὰ τὴν αἵρεσιν αὐτῶν, ὡς ἀπελεύθεροι τῶν πατρώνων: ἄλλοι δὲ ὑποψίαν συκοφαντίας, ὡς οἱ ψευδομαρτυρήσαντες: ἄλλοι διὰ πενίαν, ὡς ὁ μὴ ἔχων ν. Ν Ν. οὐσίαν. οὗτοι δὲ πάντες ἐγκλήματα ἴδια, καὶ φόνον τῶν συγγενῶν ἐκδικεῖν δύνανται. παῖδες δὲ καὶ ἀπελεύθεροι βιαίως νομῆς ἐκβληθέντες παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πάτρωνος, τὸ μὲν ἔγκλημα τῆς βίας, οὐ δύνανται κινεῖν. εἰς δὲ † ἀναλαβεῖν τὴν νομὴν κινοῦσι. καὶ υἱὸς γὰρ κατὰ μητρὸς περὶ ὑποβολιμαίου κινεῖ, διὰ τὸ μὴ σχεῖν αὐτὸν συγκληρονόμον: οὐ μὴν τὸ περὶ πλαστογραφίας.

περὶ τῶν μὴ δυναμένων ἀλλότρια ἐγκλήματα κινεῖν: τὰ ἴδια δὲ ἐπεξέρχεσθαι ἰσχυόντων.

† δηλονότι.

XIV.

l. 1. C. de his, qui accus. non poss.

Si quis crimen aduersus aliquem deponat, ille uero crimē ei grauius obijciat: oportet prius crimen illud grauius, quod relatum est, expediri.

l. 3. C. eod.

Quicumque crimen intendit, prius inscribere debet, ac satisdare, se crimen exsequuturum: ut tum, si sit opus, rei adprehendantur, uel edictis uocentur, ut ueniant. Si non comparent, & extra ordinem puniuntur, & sumtus omnes agnoscunt.

ιδ.

Ἐάν τις ἀποθῆται κατά τινος ἔγκλημα, ἐκεῖνος δὲ βαρύτερον ἔγκλημα ἀντιτάξῃ αὐτῷ· χρὴ πρότερον τὸ βαρύτερον ἔγκλημα τὸ ἀντιτεθὲν γυμνασθῆναι. πᾶς ἄνθρωπος ἔγκλημα κινῶν, ὀφείλει πρότερον ἐγγράψασθαι καὶ ἐγγυητὴν παρασχεῖν, ὅτι ἐπεξέρχεται τῷ ἐγκλήματι: ἵνα τότε, εἰ δέοι, κατασχεθῶσιν οἱ ἐναγόμενοι, ἢ κληθῶσι διατάγμασιν ἵνα ἔλθωσι: καὶ μὴ παραγινόμενοι, καὶ ἐξτραορδινὲμ τιμωροῦνται, καὶ τὰ δαπανήματα πάντα ἐπιγινώσκουσιν.

XVI.

l. 13. C. eod.

l. 15. C. eod.

Si frater aduersus fratrem publicum crimen intenderit, relegatur. Infamis non potest iudicio publico accusare.

ιϛ.

Ἀδελφὸς κατὰ ἀδελφοῦ κινήσας δημόσιον ἔγκλημα †. ὁ ἄτιμος οὐ δύναται δημόσιον ἔγκλημα κατηγορεῖν.

† ἐξορίζεται. ἄτιμος.

XVII.

l. 17. ibid.

Qui degit in alicuius domo, non potest in eum crimen intendere. sed si quid pecuniarium debeatur, recte de eo agit.

l. 18. & 19. ibid.

Potest quis etiam in sororem leue crimen intendere. Criminaliter accusatus neque minus, neque par crimen obycere potest, nisi prius se crimine purgauerit in se collato. Potest tamen etiam pendente caussa in eos, qui accusant ipsum, inscriptionem deponere.

ιζ.

Ὁ διάγων ἐν οἴκῳ τινὸς, οὐ δύναται κατ' αὐτοῦ ἔγκλημα κινῆσαι. εἰ δέ τι χρηματικὸν κεχρεώστηται, καλῶς κινεῖ περὶ τούτου. δύναταί τις κινῆσαι καὶ κατὰ ἀδελφῆς ἐλαφρὸν ἔγκλημα. ὁ ὢν ὑπὸ κατηγορίαν ἐγκληματικὴν, οὔτε ἧττον, οὔτε ἴσον ἔγκλημα δύναται ἀντιτιθέναι, εἰ μὴ πρότερον ἀποκαθαρίσει ἑαυτὸν τοῦ ἐγκλήματος τοῦ ἐπενεχθέντος αὐτῷ. δύναται δὲ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τῶν ἐναγόντων αὐτὸν, ἐγγραφὴν τίως ἀποθέσθαι.

XIIX.

l. penult. & ult. eo. l.

Si cuius familiaris, aut seruus, aut ancilla filius, uelit domino publicum crimen intendere: maiestatis scilicet excepto crimine, statim in ipso accusationis initio ferro punitur. Libertus etiam patrono, uel heredibus eius, publicum crimen intendens, ferro punitur.

ιη.

Ἐάν τις οἰκειακὸς, ἢ δοῦλος τινὸς ὢν, ἢ υἱὸς δούλης, βουληθῇ κατὰ τοῦ δεσπότου δημόσιον ἔγκλημα κινῆσαι, ὑπεξῃρημένου δηλονότι τοῦ τῆς καθοσιώσεως, εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κατηγορίας σιδήρῳ τιμωρεῖται. καὶ ἀπελεύθερος κατὰ τοῦ πάτρωνος ἢ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ κινήσας δημόσιον ἔγκλημα, διὰ σιδήρου τιμωρεῖται.

Item tit. XXXV. in cuius I. cap. dicitur:

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον λε. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἄρχων

περὶ κατηγορουμένου, εἰ χρὴ αὐτὸν φυλακῇ ἐμβάλλεσθαι.

Ὁ ἄρχων διασκοπείτω πότερον ὁ κατηγορούμενος ὀφείλει φυλακῇ ἐμβάλλεσθαι, ἢ στρατιώταις παραδίδοσθαι, ἢ ἐγγυηταῖς, ἢ ἑαυτῷ καταπιστεύεσθαι. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ ἐγκλήματος, ἢ διὰ τὴν τιμὴν, ἢ τὴν εὐπορίαν τοῦ ἐναγομένου, ἢ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἢ διὰ τὸ μηδὲν αὐτὸν ἡμαρτηκέναι.

γ.

Ὁ ἔχων ἐγγύας, οὐ δεσμεῖται, εἰ μὴ βαρύ ἐστι τὸ παρ' αὐτοῦ ἁμαρτηθὲν, ὡς μήτε ἐγγυηταῖς, μήτε στρατιώταις ὀφείλειν αὐτὸν παραδοθῆναι.

ις.

Μηδεὶς ἐπὶ ἐγκλήματι κατηγορούμενος, ἐμβαλλέσθω τέως εἰς δεσμωτήριον, πρὶν ἢ ἐλεγχθῇ. εἰ δὲ καὶ ἐκ διαστήματός ἐστι, μὴ παριστάσθω πρὶν ἢ ὁ ἐνάγων ἐγγράψαι. ἐγγραψαμένου γὰρ ἐκείνου, τότε χρὴ αὐτὸν ἢ παραστῆναι, ἢ γίνεσθαι ἀναζητούμενον: λαμβανόντων ὑπέρθεσιν εἰς τὸ διατυπῶσαι τὰ κατ' αὐτὸν, ἀρκουσῶν ἡμερῶν: πλὴν οὐκ ἐλαττόνων τῶν λ.

ιθ.

Ὅτι ποτὲ ἐπὶ οἱῳδήποτε ἐγκλήματι γένηται ἔνοχος, εἴτε ἔχει τὸν κατηγοροῦντα, εἴτε ἐκ τῶν δημοσίων προσώπων παραπεμφθῇ, παραχρῆμα γενέσθω ἡ ἐξέτασις. ἐὰν δὲ χρὴ μικρὸν ὑπερτεθῆναι, ἢ διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ κατηγόρου, ἢ διὰ τὸ μὴ εἶναι † συνιστορίας, μὴ ἐν μέσῳ ἐπαγέσθω αὐτῷ βάσανος, μὴ δὲ τὰ σίδηρα αὐτοῦ ἔστωσαν στενότερα, ἢ ἐγκλειέσθω ἐν τῷ † ἐσωτέρῳ μέρει τῆς φυλακῆς, ἀλλὰ μεταλαμβανέτω τοῦ φωτὸς, καὶ ἡνίκα ἐπανέλθῃ νὺξ, ἐν τοῖς φιλανθρωποτέροις τόποις τῆς φρουρᾶς χρὴ αὐτὸν ἀναλαμβάνεσθαι: καὶ φαινομένης ἡμέρας ἐκβάλλεσθαι, καὶ λαμβάνειν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός: ἵνα μὴ πολλάκις καὶ ἀναίτιος ὢν ἐν ταύταις ταῖς βασάνοις φονευθῇ. μὴ ἐξέστω δὲ τοῖς φυλάττουσιν ἀπανθρώπως αὐτοῖς χρῆσθαι. ὁ γὰρ ἄρχων εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτὴν κινδυνεύσει, ἐὰν μὴ, τοῦτο γνοὺς, παραχρῆμα ἀποτέμῃ τοὺς τῆς φυλακῆς προϊσταμένους.

† συνίστορας. † ἐνδοτέρῳ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ξδ. ἐν ᾧ φησὶν

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΓΧΩΡΗΣΙΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΩΝ. οὗ τινος ἐν τῷ γ. κεφ. φησίν.

Ἐάν τις εἰδὼς μὴ ἀληθεύειν, κατηγόρησεν, οὐ δύναται αἰτεῖν συγχώρησιν. εἰ δέ τις ἀληθῶς νομίσας γεγονέναι τὸ ἔγκλημα, ἐκίνησεν, καὶ ὑβρίσθη ὁ ἐναγόμενος, οὐκ αἰτεῖται συγχώρησις, εἰ μὴ ἄρα αὐτὸς ὁ ὑβρισθεὶς συναινέσει. εἰ μέν τοιγε μηδὲ ὑβρίσθη, τότε δύναται ἔσω τριάκοντα ἡμερῶν τῆς κατηγορίας, ὁ ἐνάγων μεταμέλεσθαι. μετὰ δὲ τὰς λ. ἡμέρας εἰ μὴ ἄρα συναινεῖ ὁ ἐναγόμενος, οὐ δύναται. εἰ μέν τοιγε μάρτυρες παρενεχθέντες ἐβασανίσθησαν, τότε κἂν ἕτεροι συναινέσωσιν, οὐ χρὴ δοθῆναι τὴν συγχώρησιν.

δ.

Ὁ βασιλεὺς παρέχων συγχώρησιν, τὴν σωματικὴν τιμωρίαν ποιεῖ συγχωρηθῆναι: τὴν δὲ ἀτιμίαν τὴν κατὰ φύσιν † παρεχομένην τοῖς δημοσίοις ἐγκλήμασιν, οὐ συγχωρεῖ.

† παρεπομένην.

Praeses consideret, utrum reus in carcerem mitti debeat, an militibus tradi, uel fideiussoribus, uel sibimet ipsi committi. hoc autem fit ex qualitate criminis, uel propter honorē, uel propter opulentiam rei, uel dignitatem eius, uel innocentiam. De reo, num conijciendus in carcerem, necne. L.1. D. de cust. & exh. reor.

III.

Qui fideiussores habet, non uincitur, nisi si tam graue scelus admiserit; ut neque fideiussoribus, neque militibus committi debeat. L.3. eod.

XVI.

Nemo criminis accusatus in uincula prius conijciatur, quam cōuictus fuerit. Quod si etiā lōgo interuallo abest, nō exhibeatur ante, quam actor inscripserit. Nam quum is inscripsit, tum deinde uel exhiberi eū oportet, uel requirēdum fieri; data ei dilatione dierum, quantū satis erit, ad res suas disponendas, non minus triginta. L.2. C. de exh. & transm.

XIX.

Quum quis reus sit criminis, quodcumque tamdem id fuerit, siue habuerit accusatorem, siue a publicis personis trāsmissus fuerit, statim quaestio fiat. Si uero paulū differri oporteat, uel propter accusatoris absentiam, uel quia conscij non adsint: interim ei tormenta non adhibeantur, nec ferramenta sint arctiora, uel in parte interiori custodia includatur, sed particeps lucis esto. Nocte reuertente, in locis custodia humanioribus eum recipi oportet, ac illucescente die emitti, & solis lumine frui: ne saepenumero etiam innocens in hisce tormentis perimatur. Non liceat autem custodibus inhumaniter eos tractare. nā praeses de salute sua periclitabitur, si hoc cognito non statim capita custodia praepositis absciderit. L.1. C. de cust. reor.

Legendus & tit. LXIV. in quo agitur DE ACCVSATORIBVS ABOLITIONEM PETENTIBVS. In eius cap. III. sic ait:

Si quis accusauerit, sciens se non uera proferre, abolitionem petere non potest. At si quis uere commissum crimen existimans, egerit, & iniuriam reus perpessus fuerit: abolitio non petitur, nisi consentiat is, qui adfectus est iniuria. Quod si nihil iniuria pertulit, potest accusator intra XXX. dies accusationis, poenitere. Post illos autem dies triginta, nisi reus consentiat, non potest. Sin & testes, qui producti erant, torti fuerint: quamuis alij consenserint, abolitio dari non debet. L.3. C. de abolit.

IV.

Princeps abolitionē concedens, facit ut poena corporalis aboleatur: infamiam uero, quae naturaliter publica crimina comitatur, non abolet. L. ult. C. de gen. abol.

Item

Item tit. LXV. dicitur:

L.1.C.ut intra cert.temp. *Qui criminaliter aliquem accusauit, intra biennium suam accusationem implere debet. Quod si negligens fuerit, & ultima die non adsit, uel differat: quarta bonorum suorum parte*
L.2.& 3.C.eod. *multator, & infamis esto. Caussa criminalis intra duos annos impleatur, ab inscriptionum die computandos, necessariis dilationibus utrique parti concessis. Elapso autem hoc tempore, qui negligens fuit accusator, pœnam legibus constitutam subeat: & si uilior est, relegator. nisi forte interiecto tempore abolitionem petiit.*

Legito & tit. LXVI. cuius I. cap. dicitur:

L.1.C.ad S.C. Turpil. *Qui & inscripserit, & fideiussores dederit, & aliquem adprehendi curauerit, & citra abolitionem destiterit: in calumniæ crimẽ incidit.*

Legendus & lib. III. tit. I. cap. VII. them. IIII. & VI. in quo tractatur de his, qui accusationem quamdam instituunt aduersus eum, qui creandus est episcopus, aut senior, aut diaconus.

DE CALVMNIATORIBVS.

TIT. I. cap. X.

Quot modis calumnia fiat, & quot modis puniatur. L.1.D.ad S.C. Turpil. *Calumnia tribus modis fit, & tripliciter punitur. Vel enim calumniatur quis, falso accusans: uel proditor est caussæ propriæ, uera crimina occultans: uel tergiuersatur, in uniuersum ab accusatione desistens. Non omnino uero calumniator est, qui non probat, quod intendit: sed in arbitrio iudicis est, reo absoluto, hac de re inquirere: ac si quidem dixerit, NON PROBASTI, pepercit ei. Si uerò dixerit, CALVMNIATVS ES, condemnauit eum. tametsi de pœna nihil dixerit. subsequitur enim. Quoniam facti quidem quæstio iudici permittitur, non legis pœna. Si uerò dixerit, TEMERE ACCVSASTI, non facit ipsum calumniatorem, nec pœnæ subiicitur.*

XII.

L.2.& 3. D.eod. *Qui destitit, non potest amplius accusare quemquam. Et in priuatis siue pecuniariis criminibus, omnes calumniatores pro modo delicti coërcentur.*

XXXVI.

L.vnic. C. de calum. *Constitutio uult eum, qui calumniatur in crimine publico, infamia notari, & deportari; modo si alienam accusationem persequutus est ut suam caussam.*

Huc pertinet lib. III. tit. I. cap. II. cuius uerba sunt:

De episcopo. l.22 C.de epis. & cler. *Qui per calũniã episcopũ criminaliter postu-*

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. ξε. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ κατηγορήσας τινὸς ἐγκληματικῶς, εἴσω διετίας ὀφείλει πληροῦν τὴν ἰδίαν κατηγορίαν. εἰ δὲ ῥαθυμήσει, καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ μὴ παραγένηται, ἢ ὑπερθῆται, εἰς τὸ τέταρτον τῆς οὐσίας τιμωρείσθω, γενόμενος καὶ ἄτιμος. ἡ ἐγκληματικὴ δίκη, εἴσω δύο ἐνιαυτῶν πληρούσθω, † ψηφιζομένη ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν ἐγγράφων: παρεχομένων ἀναγκαίων ἑκατέρῳ μέρει προθεσμιῶν. τούτου δὲ τοῦ χρόνου παρελθόντος, ὁ κατήγορος ὁ ῥαθυμήσας, ὑποστήτω τὴν τιμωρίαν τὴν ἀπὸ τῶν νόμων ὡρισμένην. εἰ δὲ εὐτελής ἐστιν, ἐξοριζέσθω: εἰ μὴ ἄρα ἐν τῷ μεταξὺ ᾔτησε συγχώρησιν. † ψηφιζομένου.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ξϛ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἐγγραψάμενος, καὶ ἐγγύας δεδωκὼς, καὶ ποιήσας τινὰ κατασχεθῆναι, καὶ χωρὶς συγχωρήσεως ἀποστάς: ὑποπίπτει τῷ περὶ συκοφαντίας ἐγκλήματι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον τρίτον, τίτλον α. κεφ. ζ. θεμ. δ. καὶ ϛ. ἐν ᾧ φησὶ περὶ τῶν κατηγορίαν τινὰ ποιούντων κατὰ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου, ἢ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου.

ΠΕΡΙ ΣΥΚΟΦΑΝΤΩΝ.

Τίτλος α. κεφ. ι.

Κατὰ τρεῖς τρόπους ἡ συκοφαντία γίνεται, καὶ τριπλῶς ἡ ἐπεξέλευσις. ἢ γὰρ συκοφαντεῖ τις πλαστῶς κατηγορῶν: ἢ προδότης τῆς ἰδίας ὑποθέσεως γίνεται, τὰ ἀληθῆ ἐγκλήματα κρύπτων: ἢ φυγοδικεῖ, τελείως ἀναχωρῶν τῆς κατηγορίας. οὐ πάντως δὲ συκοφάντης ἐστὶν ὁ μὴ ἀποδεικνὺς ὅπερ κατηγόρησεν, ἀλλ' ἐν τῇ κρίσει τοῦ δικαστοῦ ἐστι μετὰ τὸ ἐλευθερῶσαι τὸν κατηγορούμενον ζητῆσαι περὶ τούτου: καὶ εἰ μὲν εἴποι, ΟΥΚ ΑΠΕΔΕΙΞΑΣ, ἐφείσατο αὐτοῦ. εἰ δὲ εἴπῃ, ΕΣΥΚΟΦΑΝΤΗΣΑΣ, κατεδίκασεν αὐτόν: κἂν μηδὲν εἴπῃ περὶ τῆς ποινῆς. ἐπακολουθεῖ γάρ. ἡ μὲν γὰρ τῆς ὑποθέσεως ζήτησις ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ, οὐμὴν ἡ τοῦ νόμου ἐπεξέλευσις. εἰ δὲ εἴπῃ, ΠΡΟΠΕΤΩΣ ΕΚΙΝΗΣΑΣ, οὐ ποιεῖ αὐτὸν συκοφάντην, οὐδὲ ποινὴν ὑφίσταται. ποσαχῶς ἡ συκοφαντία γίνεται καὶ ἡ ἐπεξέλευσις αὐτῆς.

ιβ.

Ὁ ἀποστὰς, οὐ δύναται περαιτέρω κατηγορεῖν. καὶ ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς ἤτοι χρηματικοῖς ἐγκλήμασι, πάντες οἱ συκοφάνται πρὸς τὸ ἁμάρτημα σωφρονίζονται.

λϛ.

Ἡ διάταξις βούλεται τὸν συκοφαντήσαντα ἐπὶ δημοσίῳ ἐγκλήματι καὶ ἀτιμοῦσθαι, καὶ † περιορίζεσθαι: μόνον μέντοι ἐὰν ἀλλοτρίαν κατηγορίαν ἐκίνησεν ὡς ἰδίαν αἰτίαν. † περιορίζεσθαι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον γ. τίτλον α. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν. περὶ ἐπισκόπου.

Ὁ συκοφαντήσας ἐγκληματικῶς ἐπίσκοπον,

λίτρας

λ. λίτρας χρυσίου προστιμάσθω τῷ δημοσίῳ. βεβαιούσθωσαν δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πάντα προνόμια: καὶ † νομιζέσθω ὅλως κληρικὸς ἢ μοναχὸς ὁ * συλλαβῶν ἐκτὸς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου τὸ † κομητάτον καταλαβών.

† μὴ νομιζέσθω. * γραμμάτων. † τὴν πόλιν.

ΠΕΡῚ ὙΠΟΦΘΟΡᾶΣ ΚΑῚ ὙΠΟΝΟΘΕΎΣΕΩΣ δούλων τε καὶ σεμνῶν γυναικῶν: καὶ περὶ τῶν ὑποδεχομένων φυγάδα δοῦλον.

Τίτλος ϛ. κεφ. α.

Ὁ δοῦλον ἀλλότριον ὑποδεξάμενος, ἢ κατὰ δόλον αὐτῷ συμβουλεύσας, ἐφ' ᾧ χείρονα αὐτὸν ποιῆσαι, εἰς τὸ διπλοῦν ἐνάγεται. ἐνάγεται δὲ ὁ ὑποδεξάμενος ἐπὶ τῷ ἀποκρύψαι ἐν ἰδίῳ, ἢ ἀλλοτρίῳ τόπῳ. συμβουλεύει δὲ ὁ συνωθῶν καὶ ἀναγκάζων ἑαυτῷ πεισθῆναι. εἴτε δὲ τὸν καλὸν ὑποφθείρῃ, εἴτε τὸν κακὸν χείρονα ποιήσει, ἐνέχεται. τυχὸν γὰρ αὐτῷ πάντως μέλλοντι κλέπτειν, ἢ φεύγειν, τρόπον ὑπέθετο: ἢ τὸν σκοπὸν ἐπῄνεσεν. ὑποφθείρει ὁ συμβουλεύων δούλῳ ζημιῶσαι, ἢ κλέψαι, ἢ φυγεῖν, ἢ ὑπονοθεῦσαι δοῦλον ἀλλότριον, ἵνα τὸ πεκούλιον δαπανήσῃ, ἢ ἐρωτικὸς γένηται, ἢ ῥεμβὸς, ἢ κακότεχνος, ἢ θεωρητὴς ἄγαν, ἢ στασιαστὴς, ἢ ἵνα τοὺς δεσποτικοὺς ἀπαλείψῃ λογισμοὺς, ἢ πλαστεύσῃ, ἢ φυράσῃ, ἢ γένηται ἄσωτος, ἢ καταφρονητὴς, ἢ * αἰσχρουργηθῆναι.

* τὰ τῶν γυναικῶν ὑπομεῖναι.

γ.

Ὁ δολερῶς ὑποδεξάμενος, ἐνέχεται: οὐ μὴν ὁ διὰ τὸ ἀποδοῦναι † τὸν δεσπότην: ἢ δι' ἕτερον δίκαιον λογισμόν.

† τῷ δεσπότῃ.

δ.

Εἰ καὶ νομίζει τις ἐλεύθερον εἶναι ὃν ὑποφθείρει, ἐνέχεται. ἡ περὶ ὑποφθορᾶς ἀγωγὴ καὶ κατὰ τοῦ συνομολογοῦντος εἰς τὸ διπλοῦν ἁρμόζει: ὁ δὲ ἀκουίλιος κατὰ μόνου τοῦ ἀρνουμένου. ὀνόματι δούλου καὶ δούλης ὑπονοθευσάντων, ἡ νοξαλία κινεῖται.

περὶ ποινῆς τῆς ὑποφθορᾶς.

η.

Διπλασιάζεται τὸ μειωθὲν τίμημα τοῦ ὑποφθαρέντος: καὶ κατάγεται εἰς τὴν περὶ φθορᾶς δούλου ἀγωγὴν ὅσα ὑφείλετο: καὶ πᾶσα ζημία διπλασιάζεται, εἰ καὶ μὴ ἦλθον εἰς τὸν ὑποφθείραντα τὰ πράγματα. τὰ δὲ μετὰ ταῦτα κλαπέντα, οὐκ ἀποτιμῶνται.

ια.

Ἡ περὶ ὑποφθορᾶς δούλου ἀγωγὴ, κληρονόμοις ἁρμόζει: οὐ μὴν κατὰ κληρονόμων, καὶ διηνεκής ἐστι. παίδων ὑπεξουσίων ὑποφθαρέντων, οὐχ ἁρμόζει ἡ περὶ ὑποφθορᾶς δούλου ἀγωγή: χρηματικὴν γὰρ εἶναι δεῖ τὴν ζημίαν: ὅμως μέντοι καὶ περὶ αὐτῶν οὐτίλιος ἁρμόζει, καὶ ἀποτιμᾶται ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ. οὐ δίδοται ἔξωθεν τοῦ πράγματος τὸ διπλοῦν: ἡ γὰρ ζημία διπλασιάζεται. ἐὰν συμβουλεύσῃς δούλῳ μου κλέψαι παρὰ Πέτρου: οὐ μόνον εἰς ὃ γέγονε χείρων καταδικάζῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς

*lauerit, triginta libras auri publicis calculis inferto. Cuncta uero ecclesiastica priuilegia firma sunto. Nec omnino clericus uel monachus habetor, qui absque * syllabis episcopi sui comitatum adierit.*

* h.e. litteris.

DE CORRVPTIONE AC SOLLICITATIONE SERUORUM AC HONESTARUM MULIERUM: & de receptantibus seruum fugitiuum.

TIT. VI. cap. I.

*Qui seruum alienum receperit, dolóue quid ipsi persuaserit, quo eum deteriorem faciat, in duplū tenetur. Tenetur & is, qui receperit abscondendi caussa in suo uel alieno loco. Persuadet autem, qui impellit atque cogit sibi parere. Siue autem bonum corruperit, siue malum deteriorem fecerit, tenetur: ut si ei, qui furtum facturus, uel in fugam se daturus erat omnino, monstrauerit modum, uel propositum laudauerit. Corrumpit is, qui persuadet seruo, ut damnum det, uel furtum faciat, uel fugiat, uel alienum seruum sollicitet, uel ut peculium consumat, uel amator existat, uel erro, uel ut malis artibus uel spectaculis nimium se dedat, uel ut seditiosus sit, uel rationes dominicas deleat, uel adulteret, uel turbet, uel ut luxuriosus sit, aut contumax, uel ut fœda * patiatur.*

l. 1. D. de ser. corrup.

* h. e. stupri more mulierum.

III.

Qui dolo recepit, tenetur: non etiam qui ut domino redderet, uel alia iusta ratione.

l. dol. D. eod.

IV.

Etiam si quis existimat liberum esse eum, quem corrumpit, tenetur. Actio serui corrupti etiam in confitentem in duplum competit, Aquilia uero solum infitiantem duplo coërcet. Nomine serui aut ancillæ, quum sollicitarunt, noxaliter agitur.

d. l. §. si quis.

De pœna corruptionis.

VIII.

Duplatur [hac actione] pretiū, quanto seruus corruptus minoris est, & ueniūt etiam in eam, quæcumq. abstulit, & omne damnū duplatur, quamuis ad corruptorem res non peruenerint. Res autem postea surreptæ non æstimantur.

l. si quis seruus. §. fin. cum duobus seq. D. eo.

XI.

Actio serui corrupti heredibus competit, non etiā in heredes: & est perpetua. Filijs familias corruptis, nō competit actio serui corrupti. quia pecuniarium damnū esse oportet. Vtilis tamen etiam de ijs cōpetit, & æstimatur officio iudicis. Duplum extra rem non præstatur. nam damnū duplatur. Si persuaseris seruo meo, ut Petro furtum faciat, non tantum in id, quo deterior seruus effectus est, condemnaberis: sed & in id,

l. hac actio. cum seq. D. eod.

quod Petro necesse habeo praestare. Idem erit, si ei persuaseris, ut alij damnum daret.

XIII.

l. corrumpitur. D. eod. *Corrumpit seruum & qui ei persuadet, ut dominum contemnat.*

XIV.

Nota, de seruo, qui cum muliere domini pecuniam absumit. l. penult. D. eod. *Si seruus, qui solebat administrare, uel foenori occupare pecuniã domini, rationib. redditis post libertatem, inueniatur cum muliere quadam pecuniam consumsisse: competit in eam actio serui corrupti, & furti, de ijs, quae seruus ad eam detulit.*

XVIII.

l. 4. C. de fur. & ser. corrup. *Qui alienum seruum sollicitauit tantum ut fugeret, tenetur quãto moribus seruus deterior factus est. Qui uero fugitiuum recepit & celauit, furti actione in duplum tenetur.*

XXVIII.

l. eos qui. C. de fur. & ser. corr. *Qui scientes a seruo furtim ablata recipiũt, tam in rem actione, quam actione in duplum tenentur.*

Huc pertinet huius lib. tit. XVIII. cap. XIV. cuius uerba sunt:

l. 3. §. non tantum. C. de incid. *Idem est rapere, ac scientem rapta suscipere.*

Item legendus lib. LIV. tit. I. cap. X. them. II.

Et cap. XXXIII. tit. VI.

l. si quis seruo. C. eod. *Si quis alieno seruo suaserit, ut rem aliquam domini surriperet & fugeret, promittẽs se eum suscepturum, & hoc seruus domino exposuerit, eiusq; iussu re sublata ad sollicitatorẽ cõfugerit: is furti tenetur in duplũ, & actione serui corrupti, hoc est, bonorum morũ serui. Nec enim esse impunitos oportet huiusmodi hominũ conatus.*

Item lege tit. VII. cap. I.

l. 1. D. de fugit. *Qui fugitiuum seruum celat, fur est: & multantur oeconomi ac procuratores possessorũ, qui eum recipiunt uel celant. Qui fugitiuum intra dies XX. quã eum in agro suo inuenit, domino reddiderit, uel officio, ei ignoscitur. Qui seruum fugitiuum adprahendit, in publicum proferat, & magistratus eum tuto custodiat, ne fugiat.*

IX.

De multa, quã persoluit is, qui fugitiuum suscepit. l. 4. C. de ser. fugit. *Qui fugitiuum suscepit, reddit eum cum alio simili, uel XX. solidos. Si uero suscepit eum cum alijs duobus uel tribus seruis, reddat eũ, & alios duos uel tres seruos, aut XL. uel LX. solidos. Si uero aetatis est imperfectae, tutores uel curatores poenam praestent. Si soluendo non sit, qui suscepit, castigetur. Quod si mentiatur seruus, se ingenuum esse dicens, & sub mercede operas alicui praestiterit: non tenetur, qui eum ignorans suscepit, sed torqueri seruum oportet, ut*

ὁ παρασχεῖν ἀναγκάζομαι Πέτρῳ. τὸ αὐτὸ καὶ συμβουλεύσῃς αὐτῷ ζημιῶσαί τινα.

ιγ.

Ὑποφθείρει δοῦλον ὁ συμβουλεύων αὐτῷ τοῦ δεσπότου καταφρονεῖν.

ιδ.

Ἐὰν τοῦ εἰωθότος δούλου διοικεῖν ἢ δανείζειν τὰ δεσποτικὰ χρήματα λογοθετοῦντος μετὰ τὸ ἐλευθερωθῆναι, εὑρεθῇ χρήματα δαπανήσας μετὰ γυναικός, ἁρμόζει κατ' αὐτῆς ἡ περὶ ὑποφθορᾶς δούλου ἀγωγή, καὶ ἡ περὶ κλοπῆς, περὶ ὧν πρὸς αὐτὴν ὁ δοῦλος ἀπήγαγεν. σημείωσαι περὶ δούλου δαπανήσαντος μετὰ γυναικὸς δεσποτικὰ χρήματα.

ιη.

Ὁ τὸν ἀλλότριον δοῦλον ὑπονοθεύσας μόνον ἐπὶ τὸ φυγεῖν, κατέχεται εἰς τὸ † εἴ τι χεῖρον γέγονε τοῖς τρόποις. † ἐπὶ. ὁ δὲ μετὰ τὴν φυγὴν ὑποδεξάμενος καὶ κρύψας αὐτόν, τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ εἰς τὸ διπλοῦν κατέχεται.

κη.

Οἱ ὑποδεξάμενοι παρὰ δούλου ἐν εἰδήσει τὰ ὑπ' αὐτοῦ κλαπέντα πράγματα, καὶ περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων κατέχονται τῇ ἀπαιτήσει, κατέχονται δὲ καὶ τῇ εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγῇ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. ιη. κεφ. ιδ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅμοιόν ἐστι τὸ ἁρπάσαι καὶ τὸ ὑποδέξασθαι τὰ ἁρπαγέντα ἐν εἰδήσει.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. νδ. τίτλ. α. κεφ. ι. θεμ. β.

Ἐν δὲ τῷ λγ. κεφαλαίῳ.

Ἐάν τις συνεβούλευσε τῷ † δεσπότῃ τῷ ἀλλοτρίῳ κλέψαι τινὰ παρὰ τοῦ δεσπότου καὶ χρήσασθαι φυγῇ, ἐπαγγειλάμενος ὑποδέχεσθαι αὐτόν· ὁ δὲ δοῦλος ἀνήγαγε τῷ δεσπότῃ, καὶ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ πράγματα λαβὼν ἀπῆλθε πρὸς † ὃν ὑπονοθεύσαντα· ἁρμόζει κατ' αὐτοῦ καὶ ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγή, καὶ ἡ κατὰ τῶν ὑποφθειρόντων δοῦλον, ἤτοι τοὺς ἀγαθοὺς τρόπους αὐτοῦ. οὐ δεῖ γὰρ ἀτιμωρήτους ἀφεῖναι τὰς τοιαύτας τῶν ἀνθρώπων ἐγχειρήσεις. † λάθρᾳ. † τόν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. ζ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφ. φησίν.

Ὁ τὸν φυγάδα δοῦλον κρύπτων, κλέπτης ἐστί, καὶ προστιμῶνται οἱ οἰκονόμοι καὶ προκουράτορες τῶν κτητόρων, ὑποδεχόμενοι ἢ κρύπτοντες αὐτόν. ὁ τὸν φυγάδα εἴσω κ. ἡμερῶν τοῦ εὑρεῖν αὐτὸν ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ τῷ δεσπότῃ διδοὺς ἢ τῇ τάξει, συγγινώσκεται. ὁ κρατῶν φυγάδα δοῦλον, δημοσίῳ παραγέτω· καὶ ὁ στρατηγὸς ἀσφαλῶς αὐτὸν φυλαττέτω διὰ τὸ μὴ φεύγειν.

Ἐν δὲ τῷ θ. κεφαλαίῳ.

Ὁ τὸν φυγάδα ὑποδεξάμενος, ἀποδιδῶσιν αὐτὸν μετ' ἑτέρου ὁμοίου † αὐτοῦ, ἢ κ. ΝΝ. εἰ δὲ ὑπεδέξατο αὐτ. μετ' ἄλλων δύο ἢ τριῶν οἰκετῶν, ἀναδότω αὐτ. καὶ ἄλλους δύο ἢ * δούλους, ἤτοι μ. ἢ ξ. ΝΝ. εἰ δὲ ἀτελὴς τὴν ἡλικίαν † ἐστίν, οἱ ἐπίτροποι ἢ κουράτορες, τὴν ποινὴν παρεχέτωσαν. εἰ δὲ ἄπορός ἐστιν ὁ ὑποδεξάμενος, σωφρονιζέσθω. εἰ δὲ ἐψεύσατο ὁ δοῦλος, εἰπὼν ἑαυτὸν εὐγενῆ, καὶ ἐπὶ μισθῷ ἠργάσατο παρά τινι, ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ ἐν ἀγνοίᾳ δεξάμενος αὐτόν. χρὴ δὲ βασανίζεσθαι τὸ ἀνδράποδον, ἵνα

περὶ ποινῆς τοῦ παρεχομένου παρὰ τοῦ τὸν φυγάδα ὑποδεξαμένου. † αὐτῷ. * τρεῖς. † ἐστίν.

γνῶμεν

γνῶμεν μή τι † ὑποθήκης τοῦ δεσπότου ἔφυγεν. καὶ ἐὰν τοῦτο ἐλεγχθῇ, ἀποστερεῖται ὁ δεσπότης τοῦ δούλου, καὶ λαμβάνει αὐτὸν ὁ δημόσιος.

† Al. ὑποθ.

ι.

Ἐάν τις τὰ πολιτικὰ ἀνδράποδα τέχνας ἐπιστάμενα ὑπονοθεύσῃ, καὶ μετὰ ἄλλου δούλου ἀποδώσει, καὶ μετὰ ιβ. ΝΝ. ὁμοίως δὲ εἰ καὶ ἀπελεύθερον πολιτικὸν τεχνίτην ὑφέλοιτό τις: καὶ μετὰ ἄλλου δούλου, καὶ μετὰ ιβ. ΝΝ. αὐτὸν ἀποδώσει.

ια.

Πολλάκις τις ὑποδεξάμενος φυγάδα, καὶ βουλόμενος φυγεῖν τὴν ἀπὸ τῶν διατάξεων τιμωρίαν, ἢ δοῦλον ἴδιον εἶναι λέγει τὸν φυγάδα, ἢ ὑποτίθεται αὐτὸν εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνῆσαι, ἵνα δόξῃ μὴ φυγάδα ἔχειν, ἀλλὰ νέμεσθαι ὡς καλῇ πίστει ἢ ἐλεύθερον δικαιοῦν: κελεύει τοίνυν ἡ διάταξις, ἵνα τούτου γενομένου, αὐτὸς ὁ δοῦλος βασανίζηται. τοῦτο γὰρ καὶ τὴν ἀλήθειαν εὐκατάληπτον ποιεῖ: καὶ τοὺς δούλους σωφρονεστέρους.

ιβ.

Ἐάν τις δημόσιον δοῦλον ἀποκρύψῃ, μὴ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ δώδεκα λίτρας ἀργυρίου τιμωρίας ἕνεκα τῷ δημοσίῳ καταβαλεῖν ἀναγκαζέσθω. κατὰ δὲ τῶν κληρονόμων τοῦ ὑποδεξαμένου, τὸ ἐπιτίμιον οὐχ ἁρμόζει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιβ. κεφάλαιον λα. καὶ λε. καὶ οζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ * διὰ ἡδονὴν δούλην μου † πόρνην οὖσαν κλέψας, ἐνέχεται τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ: εἰ δὲ κρύψει, καὶ τῇ τῶν ἀνδραποδιστῶν ἀγωγῇ.

* ἀνάγνωθι περὶ δούλων ἢ τὸ ια. τίτλ. κεφ. β. ὅπερ εὕρηται ἐν τῷ περὶ κλοπῶν. ἔστι καὶ τὸ ιβ. τίτλ. κεφ. λς. ὅπερ ἐναντίον φαίνεται, ὅπερ ἔστιν ὡς τὸ περὶ πορνευόντων.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κα. κεφάλ. μγ. καὶ τίτλ. κβ. κεφάλ. α. καὶ β. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ συμβουλεύων παῖδα ἢ γυναῖκα αἰσχρόν τι, ἢ ὑπονοθεύων, ἢ ἀφέλκων τὸν ἀκόλουθον, ἢ διδοὺς ἐπὶ αἰσχρότητα δῶρα: πραχθέντος μὲν τοῦ ἁμαρτήματος, κεφαλικῶς κολάζεται: μὴ πραχθέντος δὲ διηνεκῶς ἐξορίζεται: καὶ ὁ ὑποφθαρεὶς ἀκόλουθος ἄκρως τιμωρεῖται.

† ἢ πόρνην.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. δ. τίτλ. α. κεφάλ. ις. ἀνάγνωθι καὶ τὰ εἰρημένα ἐν τῷ περὶ ἀνδραποδιστῶν.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΡΗΤΩΝ ΨΕΥΣΑΜΕΝΩΝ περὶ τὸ μέτρον.

Τίτλ. θ. κεφ. α.

Ὁ μετρητὴς ψευσάμενος περὶ τὸ μέτρον τοῦ φιλονικουμένου ἢ πιπρασκομένου ἀγροῦ, ὑπόκειται τῇ τοῦ διπλοῦ ἀπαιτήσει. οὔτι γάρ ἐστι μίσθωσις: ἀλλὰ καὶ ἀχρήστως τις κινεῖ τὴν περὶ μισθώσεως ἀγωγήν. τὸ γὰρ διδόμενον τῷ μετρητῇ, οὐκ ἔστι μισθὸς, ἀλλ' ἀντίδωρον. ἀπὸ δόλου μόνου ἐνέχεται καὶ μεγάλης ἀμελείας, κἂν ἔλαβεν. ἐκεῖνος ἐνέχεται, ὁ ἐκφωνήσας δι' ἑαυτοῦ, ἢ δι' ἄλλου, ἢ διὰ γραμμάτων. εἰ δὲ καὶ μετρητὴς ἐπιτραπεὶς μετρῆσαι, ἑτέρῳ ἐπιτρέψει, κἀκεῖνος δόλον ποιήσει, αὐτὸς ἐνέχεται, ὡς τοιούτῳ καταπιστεύσας.

---

intelligamus, num ex praecepto domini fugeris. Quod si fuerit comprobatum, priuatur seruo dominus, & a fisco uindicatur.

X.

Si quis mancipia ciuitatum, artium perita, sollicitauerit: & ea cum altero seruo reddat, & cum XII. *solidis. Similiter & si quis libertum ciuitatis artificem abduxerit, eum cum altero seruo &* XII. *solidis reddat.* l.mancipia. C.eod.

XI.

Persaepe fugitiui susceptor uolens effugere paenam cõstitutionum, uel fugitiuũ seruum suum esse dicit, uel eum ad proclamationem in libertatem hortatur, ne uideatur habere fugitiuum, sed uel bona fide possidere, uel quasi liberũ defendere. Quapropter iubet cõstitutio, ut hoc si fiat, seruus ipse torqueatur: quo genere tum ueritas manifesta fiet, tum serui fient continentiores. l.cum fuerum. C.eod.

XII.

Si quis seruum fiscalem celauerit, non eum tantum, sed & XII. *libras argenti paenae gratia fisco inferre cogatur. In heredes autem susceptoris paena non competit.* l.penult. C.eod.

Huc pertinent etiam tit. XII. cap. XXXI. XXXV. & LXXVII. cuius uerba sunt:

*Qui * ancillam meam [non] meretricem libidinis caussa subripuit, furti in duplũ tenetur. Quod si celauerit, etiam actione de plagiariis.*

* De ancilla consule & XI. tit. cap. II. de quo & in tit. de furt. Quere etiam XII. tit. cap. XXXVI. quod contrarium ei uidetur, & in tit. de scortantibus ponitur.

Adde tit. XXI. cap. XLIII. & tit. XXII. cap. I. & II. ubi dicitur:

Qui † puero uel mulieri persuasit aliquid turpe, uel sollicitauit, uel abduxit comitem, uel dona praebuit turpitudinis caussa, perfecto delicto capitaliter punitur: non perfecto, in perpetuum relegatur, & corruptus comes summo supplicio adficitur.

† l.1.§.qui puero.D.de extra. ord.crim.

Lege & lib. IIII. tit. I. cap. XVI. Item ea, quae in tit. de plagiariis dicuntur.

DE MENSORIBVS, QVI FALSVM modum dixerint.

TIT. IX. cap. I.

Mensor qui falsum modum dixerit agri litigiosi aut uẽditi, in duplum tenetur. Nec enim est locatio. Sed & inutiliter in eum locati conductiagitur. Nam quod mẽsori datur, non est merces, sed remuneratio seu ἀντίδωρον. Ex dolo tantum tenetur, & magna neglig ẽtia, etiamsi mercedem acceperit. Is tenetur, qui [falsum modũ] per se, uel per alium, uel per litteras renũtiauit. Sed & si mensor, cui mandatum est ut mensuram ageret, alii mandauerit, & is dolum fecerit: ipse tenetur, quod tali crediderit. Ex lib. D. 11. tit. 6.

V.

Non tātum in agro locus est huic in duplum actioni, sed & in alijs rebus: uelut domo, uino, frumento, seruitutibus & lapide. Item aduersus mechanicum fallentem dolo malo hæc actio competit, & aduersus non mēsorem, qui tamen in modo fefellit, & aduersus architectum, & redemtorem, & tabularium, qui in computatione fefellit.

DE SERVIS FVGITIVIS.

TIT. XII. cap. XXXIIII.

l. qui seruo. §. fin. D. de furt. *Si duo serui inuicem sibi fugam persuaserint, alter alterius fur non est. Sed si inuicem se calauerint, inuicem fures sunt, etiam rerum ablatarum nomine.*

DE ARBORIBVS, ET ARBORum succisionibus.

TIT. XVI. cap. II.

Vide D. lib. 47. tit. 7. *Qui arbores, & maxime uites cadunt, etiam tamquam latrones puniūtur. Arbor enim dicitur & uitis, & hedera, & arundo, & salix. Quod uero nondum radices egit, non est arbor: nec cuius radices exaruerunt, quamuis adhuc stet. Si uero radicitus euulsa quidem sit, at plantari possit, arbor est. Etiam radices oleæ arbores sunt, siue radices egerint, siue non. Quod si adeo tenerum sit, ut herbæ loco sit, non est arbor.*

IIII.

Cædere est non tantum perfecte cædere, sed & partem ferire cædendi caussa. Cingere, adimere corticē. Resecare [κατατέμνειν] *idem quod subsecare, seu ὑποτέμνειν. Huius actionis eadem est caussa, quæ legis Aquiliæ.*

V.

Si plures eamdem arborem ceciderint, singuli in solidum tenentur. Quod si plurium quorumdam arbor cadatur, omnibus una actio & una pœna competit. Si arbor mea radices in uicini agrum immiserit, non licet ei eas excidere, sed agit: sicut de tigno, aut protecto immisso.

VI.

Quamuis radices arboris ex alio agro alantur, tamen eius est, in quo origo eius fuerit. Qui eradicat arborem, non tenetur hac actione, sed Aquilia. Non is tantum, qui suis manibus cadit, tenetur: sed & qui seruo mandat, uel libero. Sin uero seruus sua sponte cadat, in dominum noxalis actio competit. Hæc actio perpetua est, & heredibus, non etiam in heredes competit, & dupli condemnationem habet.

ε.

Οὐ μόνον ἐπ' ἀγροῦ χώραν τῇ τὸ διπλοῦν ἀπαιτούσῃ ἀγωγῇ, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων: τουτέστιν οἴκου, οἴνου, σίτου, δουλειῶν, καὶ λίθου. καὶ κατὰ μηχανικοῦ ψευσαμένου κατὰ ἀπάτην ἁρμόζει. καὶ κατὰ τοῦ μὴ ὄντος μετρητοῦ, ἀπατήσαντος δὲ περὶ τὸ μέτρον: καὶ ἀρχιτέκτονος καὶ ἐργολάβου καὶ ταβουλαρίου, περὶ τὸν συμψηφισμὸν ἀπατήσαντος.

ΠΕΡΙ ΦΥΓΑΔΩΝ ΔΟΥΛΩΝ.

Τίτλος ιβ. κεφάλαιον λδ. θεμ. δ.

Ἐὰν δύο δοῦλοι φυγὴν ἀλλήλοις συμβουλεύσωσιν, οὐκ εἰσὶν ἀλλήλων κλέπται. εἰ δὲ † ἀλλήλων ἔκρυψαν, ἀλλήλων εἰσὶ κλέπται, καὶ ὧν ἀφείλοντο πραγμάτων. † ἀλλήλους

ΠΕΡΙ ΔΕΝΔΡΩΝ, ΚΑΙ ΔΕΝδροτομιῶν.

Τίτλος ις. κεφ. β.

Οἱ δένδρα, καὶ μάλιστα ἀμπέλους τέμνοντες, καὶ ὡς λῃσταὶ κολάζονται. δένδρον γὰρ λέγεται καὶ ἡ ἄμπελος, καὶ ὁ κισσός, καὶ ὁ κάλαμος, καὶ ἡ ἰτέα. τὸ δὲ μήπω ῥιζωθὲν, οὐκ † ἔτι δένδρον: οὐδὲ οὗτινος αἱ ῥίζαι ἐξηράνθησαν, καὶ ἵσταται. εἰ δὲ ἐξερριζώθη μὲν, δύναται δὲ φυτευθῆναι, δένδρον ἐστίν. καὶ αἱ ῥίζαι τῆς ἐλαίας, δένδρα εἰσίν: εἴτε ῥίζας ἐξέβαλεν, εἴτε μή. εἰ δὲ οὕτως ἁπαλόν ἐστιν, ὡς ἐν τάξει βοτάνης εἶναι, οὐκ ἔστι δένδρον. † ἐστι

δ.

Τέμνειν ἐστὶν, οὐ μόνον τὸ εἰς τέλειον τεμεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ μερικῶς πλῆξαι ἐπὶ τῷ τεμεῖν. ζωννύειν, τὸ περιελεῖν τὸν φλοιόν. κατατέμνειν, τὸ ὑποτεμεῖν. ταύτης τῆς ἀγωγῆς ἡ αὐτὴ αἰτία ἐστὶ τῷ ἀκυιλίῳ.

ε.

Ἐὰν πολλοὶ τὸ αὐτὸ τέμωσι δένδρον, ἕκαστος αὐτῶν εἰς ὁλόκληρον ἐνέχεται. εἰ δὲ πολλῶν τινῶν δένδρον κοπῇ, πᾶσι μία ἀγωγὴ καὶ μία ποινὴ ἁρμόζει. ἐὰν τὸ ἐμὸν δένδρον τὰς ῥίζας εἰς τὸν τοῦ γείτονος ἀγρὸν ἐκπέμψῃ, οὐκ ἔξεστιν αὐτῷ τεμεῖν αὐτὰς, ἀλλὰ κινεῖ ὡς περὶ τοῦ ξύλου ἐμβληθέντος, ἢ ἐκθετοῦ.

ς.

Εἰ καὶ αἱ ῥίζαι τοῦ δένδρου ἐξ ἄλλου ἀγροῦ τρέφονται, ὅμως ἐκείνου ἐστὶν ἐν ᾧ ἡ ἀρχαιογονία αὐτοῦ ἦν. ὁ ἀποριζώσας δένδρον, οὐ κρατεῖται τῇ παρούσῃ ἀγωγῇ, ἀλλὰ τῷ ἀκυϊλίῳ. οὐ μόνον ὁ χερσὶν οἰκείαις κόπτων ἐνέχεται, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπιτρέπων δούλῳ, ἢ ἐλευθέρῳ. εἰ μέντοι ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ δοῦλος κόψει, νοξαλία ἁρμόζει κατὰ τοῦ δεσπότου. αὕτη ἡ ἀγωγὴ διηνεκής ἐστι, καὶ κληρονόμοις, οὐ μὴν κατὰ κληρονόμων ἁρμόζει, καὶ εἰς τὸ διπλοῦν ἔχει τὴν καταδίκην.

ζ.

Ο᾽ τέμνων, εἰς τὸ διαφέρον καταδικάζεται, καὶ ἐξαιρεῖται τὸ τίμημα τοῦ κοπέντος δένδρου, καὶ τὰ λοιπὰ δίδωσιν. ὁ ἐπὶ τῷ κερδαίνειν κόψας, καὶ τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ, καὶ τῇ τοῦ κλοπιμαίου ἐκδικήσει ἐνέχεται.

σημείωσαι, ὅτι εἰς τὸ διπλοῦν ἡ ἀγωγὴ τοῦ κλοπιμαίου ἁρμόζει, καὶ αὐτὸ ἐκδικεῖται.

VII.

Qui cadit, in id, quod interest, cōdemnatur: & deducitur pretiū casæ arboris, & reliquum præstatur. Qui lucri faciendi caussa ceciderit, & furti actione in duplum, & condictione furtiua tenetur.

Nota, quod in duplum actio rei furtiuæ cōpetat, & quod res ipsa condicatur.

θ.

Ἐὰν δίδυμον δένδρον ἐστὶν, εἰ μὲν ἡ ζεῦξις αὐτοῦ ὑπὲρ γῆν ἐστιν, ἓν ἐστι τὸ δένδρον. εἰ δὲ ὑπὸ γῆν, τοσαῦτά ἐστιν, ὅσα ὑπὲρ γῆν φαίνεται.

IX.

Si gemina arbor est, & iunctura eius supra terrā, una est arbor: sin uero sub terra, tot sunt arbores, quot supra terram apparent.

ιβ.

Ἐὰν δένδρον ἐκ τοῦ οἴκου σου ἐπήρτηται τῷ οἴκῳ μου, καὶ βλάπτῃ με, εἰ μὴ ἀφέλῃς αὐτό, φησὶν ὁ πραίτωρ, ἐκ ῥίζης ἐκτέμνειν με αὐτό, καὶ τὰ καύσιμα ξύλα ἀφαιρεῖσθαι. δένδρον δὲ νοεῖται καὶ ἡ ἄμπελος.

XII.

Si arbor ex tuis ædibus impendeat ædibus meis, & mihi noceat: nisi adimas eam, Prætor ait ex stirpe mihi eam excidere licere, & apta igni fouendo ligna tollere. Arbor autem & uitis esse intelligitur.

L.1.D.de arbor. cæd.

ιγ.

Τὸ ἐκ τοῦ ἀγροῦ σου δένδρον ἐπηρτημένον τῷ ἀγρῷ μου, ἐὰν ὑπὲρ ιε. πόδας εἴη ὑψηλὸν, καὶ μὴ κλαδεύσῃς αὐτὸ, φησὶν ὁ πραίτωρ, ἐμὲ κλαδεύειν καὶ τὰ ξύλα ἀπαίρειν. τὸ αὐτὸ καὶ ὁ δυοκαιδεκάδελτός φησιν. ὥστε μὴ τὴν σκιὰν τοῦ δένδρου, βλάπτειν τὸν γείτονα. δῆλον οὖν ἐστιν ὅτι τὸ μὲν τοῦ οἴκου δένδρον ἐκ ῥίζης τέμνεται, τὸ δὲ τοῦ ἀγροῦ κλαδεύεται, εἴπερ ιε. πόδας ὑψοῦται.

διὰ βλάβην τῶν θεμελίων, καὶ διὰ τὸ μὴ τὴν σκιὰν τοῦ δένδρου βλάπτειν τὸν γείτονα.

XIII.

Arbor quæ ex agro tuo impendet agro meo, si supra XV. pedes alta sit, & non coërceas eam: ait Prætor, me coërcere, ac ligna tollere posse. Idem & lex XII. tab. Ne umbra [scilicet] arboris uicino noceat. Apparet igitur, ædium quidem arborem ex stirpe exscindi, agri uero coërceri, si supra XV. pedes emineat.

Propter damnum fundamentorum, & ne arboris umbra uicino noceat.

ιδ.

Ἐὰν ἐπικλίνῃ τὸ δένδρον τοῦ ἀγροῦ σου εἰς τὸν ἀγρόν μου, καλῶς κινῶ ἀπὸ τοῦ δυοκαιδεκαδέλτου, μὴ ἔχειν δίκαιον οὕτω κεκτῆσθαι τὸ δένδρον.

Ἀνάγνωθι καὶ τὸ περὶ καινοτομιῶν, ἐν ᾧ εὑρήσεις, ὅτι ἐλαίαν καὶ συκῆν θ. πόδας ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου χρὴ φυτεύειν: τὰ δὲ ἄλλα δένδρα ε. πόδας. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ριθ. κεφαλ. ζ.

XIV.

Si arbor agri tui meum in agrum inclinauerit, recte ago ex XII. tabularum, non esse tibi ius ita arborem possidere.

Lege etiam titulum de nouis operibus, in quo reperies, oleā & ficum IX. pedes ab alieno fundo plantādas esse: ceteras arbores pedes V. Consule item Nouel. CXIX. cap. VII.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ἉΡΠΑΓΑΣ ἘΞ ἘΦΟΔΟΥ ΠΟΙΟΥΝΤΩΝ, ΕἼΤΕ ἈΠ᾽ ἈΓΡΟΥ, ΕἼΤΕ ἘΞ ἘΜΠΡΗΣΜΟΥ, Ἢ ΚΑΤΑΠΤΩΣΕΩΣ.

Τίτλ. ιζ. κεφ. α.

Ο᾽ ἅρπαξ καὶ κλέπτης ἐστὶν ἀφανής. καὶ πρώτη μὲν ἡ περὶ βιαίως πραγμάτων ἁρπαγῆς κινουμένη, ἀναιρεῖ τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγήν.† σώζεται δὲ ἡ περὶ τοῦ πλείονος ἐπὶ τῶν περιττῶν.

† ὁ δὲ πρότερον κινηθεὶς ὁ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγὸς, σώζεται ὁ πλείων.

DE RAPINAM EX IMPRESSIONE facientibus, seu ex agro, seu ex incendio, seu ruina.

TIT. XVII. cap. I.

Raptor etiam nec manifestus fur est. ac si quidem prius actum sit Vi bonorum raptorum, extinguitur actio furti in duplū: sin prius actum sit furti in duplum, hæc salua manet in id quod amplius in ea est.

L.1.D.Vi bon. rapt. lib. 47. tit. 8.

β.

Οὐ μόνος ὁ ἁρπάζων, ἀλλὰ καὶ ὁ συνάγων ἀνθρώπους ἀρμάτους ἐπὶ τῷ ζημιῶσαι ἢ ἁρπάσαι, δόλον ποιεῖ. καὶ ὁ χρώμενος τοῖς ἐξ ἄλλου συναχθεῖσιν. εἴτε δὲ πολλοὺς συνάξει, εἴτε ἕνα, εἴτε μόνος ποιήσει τὴν βίαν, εἴτε δούλους εἴτε ἐλευθέρους, εἴτε ἐνόπλους εἴτε ἀνόπλους, χώρα τῷ † πράγματι. καὶ ἐπὶ ἑνὶ πράγματι ἁρπαγέντι, χώρα τῷ διατάγματι. καὶ ὁ μὴ συναγαγὼν, ἀλλ᾽ εὑρεθεὶς μεταξὺ τῶν συναχθέντων, ζημιώσας ἢ ἁρπάσας, ἐνέχεται. καὶ οὐ μόνον ἐὰν αὐτὸς ὁ ἐναγόμενος συναγαγὼν ἁρπάσῃ: ἀλλὰ καὶ ἐὰν δόλον ποιήσῃ ἐφ᾽ ᾧ ἄλλον ἁρπά-

† διατάγματι,

II.

Non tantum raptor, sed & is, qui cogit homines armatos, ut damnum det, uel rapiat, dolo facit: & qui utitur ab alio coactis. Edicto locus est, siue plures coëgerit, [siue unum,] & siue solus uim fecerit, & siue seruos, siue liberos, siue armatos, siue inermes collegerit. Etiā re una surrepta, locus est edicto. Is etiā, qui non coëgit, sed inter coactos inuentus est, & dānum dedit, uel rapuit, tenetur. Et nō solum, si reus coactis a se hominibus rapuit, sed & si dolo fecit, ut alius raperet,

L.2.§.dolo autem, cum seq. D.eod.

raperet, uel damnum daret, licet ab alio homines coacti sint. Continentur autem & ij, qui cogunt, & ij qui coguntur. Intra annum uerum rei pretium quadruplatur, nō id quod interest.

III.

Etiam familiæ nomine agitur, & non cogitur ostendere, qui ex familia sint, qui rapuerūt, uel damnum dederunt.

VI.

l. pœnal. D. eod. *Raptor oblatione rei ante litem pœna non liberatur.*

Refer huc lib. huius ex tit. VI. cap. XXXV. in quo dicitur:

Nota quod intra annum moueatur. l. 18. C. de furt. l. 1. D. de incend. *Si quis ex incendio, uel naufragio quid abstulerit, aut minuerit: intra annum utilem in quadruplum tenetur, post annum in simplum, præter pœnam iam * olim statutam.*

SCHOLION.

* Hoc est, ut etiam fisco tantum pendat, quantum accusatori: ut est lib. 43. tit. 3. cap. 31. & 42.

Huc etiam pertinet tit. XVIII. cap. II. & III. ubi dicitur:

l. 3. D. ad Iul. de ui publ. *Et qui ex incendio rapit aliquid, præter materiam, & qui ad incendium armatus accesserit rapiendi caussa, uel prohibendi dominum res suas seruare, & qui cum armis possessorem deiecerit domo uel fundo, lege de ui publica tenentur. Eius condemnatio est in metallum perpetua relegatio.*

Et cap. XIII.

Idem est rapere, ac scientem rapta suscipere.

Item tit. XX. cap. I. cuius uerba sunt:

l. 1. D. de incend. l. 20 eum. C. de furt. *Qui ex incendio uel ruina rapit, aut dolo recipit, aut damnum dat, intra annum continuum, in quadruplum: post annum, in simplum tenetur. Competit autem hæc actio in seruum, & in familiam. Competit & criminalis persequutio. Ex incendio uidetur accipere, qui occasione incendij capit, & ex adiacentibus ædibus. Nam & in bello amissum dicimus, quod occasione belli amissum est. Idem obtinet etiam in ruina.*

Et cap. V.

Quære & tit. 20. huius libri, cap. 6. 7. 8. de incendiarijs. l. si quis. D. eod. *Qui rem seruatam ex incendio & ruina, & alio loco positam furatur uel rapit: & fur, & raptor est, maxime si non ignorabat, unde esset.*

Item lege tit. LI. cap. XXVIII. in quo dicitur:

l. capitalium. §. grassatores. D. de pœnis. *Grassatores, qui prædæ caussa id faciunt, similes sunt latronibus: & si cum ferro id faciāt, & sæpius, & in itineribus, capite puniuntur.*

σωσι ἢ ζημιώσωσι, κἂν ὑφ' ἑτέρου συνήχθησαν. ἐνέχονται δὲ καὶ οἱ συνάγοντες καὶ οἱ συναχθέντες. ἔσω ἐνιαυτοῦ, τὸ ἀληθὲς τοῦ πράγματος τίμημα τετραπλασιάζεται: οὐ μὴν τὸ διαφέρον.

γ.

Καὶ ὀνόματι φαμελίας κινεῖται: καὶ οὐκ ἀναγκάζεται δεῖξαι τίνες ἐκ τῆς φαμελίας εἰσὶν οἱ ἁρπάσαντες ἢ ζημιώσαντες.

ϛ.

Ο ἅρπαξ οὐκ ἀπαλλάττεται τῆς ποινῆς, πρὸ τῆς δίκης προσάγων τὸ πρᾶγμα.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίου τούτου τίτλον ϛ. κεφ. λε. ἐν ᾧ φησίν.

Εάν τις ἀπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ ναυαγίου ἀφέληταί τι, ἢ μειώσῃ: ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὡρισμένου εἰς τετραπλάσιον κατέχεται. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτόν, εἰς τὸ ἁπλοῦν, πρὸς τῇ ἤδη ὡρισμένῃ ποινῇ. ἐντεῦθεν ἴσον αὐτῷ κινεῖται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τουτέστιν, ἴσα καὶ τῷ δημοσίῳ νόμῳ παρέχει, ἴσα τῷ ἐνάγοντι. ὡς βιβλίον μγ. τίτλῳ γ. κεφ. λα καὶ μβ.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον ιη. οὗτινος ἐν τῷ β. καὶ γ. κεφαλαίῳ.

Καὶ ὁ ἁρπάζων τι ἐξ ἐμπρησμοῦ πλὴν † ὕλης, καὶ ὁ παραγινόμενος ἔνοπλος εἰς ἐμπρησμὸν ἐπὶ τῷ ἁρπάσαι, ἢ κωλῦσαι τὸν δεσπότην σῶσαι τὰ ἴδια: καὶ ὁ μετὰ ὅπλων ἐκβαλὼν τὸν νομέα ἐκ τοῦ οἴκου ἢ ἀγροῦ τῷ περὶ βίας † δημοσίῳ νόμῳ κατέχονται. ἔστι δὲ καὶ ἡ καταδίκη αὐτῆς, ἡ εἰς μέταλλον διηνεκὴς ἐξορία. † ὕλης. † δημοσίας.

Εν δὲ τῷ ιδ. κεφαλαίῳ.

Ομοιόν ἐστι τὸ ἁρπάσαι καὶ τὸ ὑποδέξασθαι τὰ ἁρπαγέντα ἐν εἰδόσι.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον κ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Οτι ἀπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ κατακλύσεως ἁρπάζων, ἢ κατὰ δόλον ὑποδεχόμενος, ἢ ζημιῶν, ἔσω μὲν συνεχοῦς ἐνιαυτοῦ, εἰς τὸ τετραπλοῦν: μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτόν, εἰς τὸ ἁπλοῦν ἐνέχεται. ἁρμόζει δὲ ἡ ἀγωγή, † οὐ κατὰ δούλου καὶ φαμελίας. ἁρμόζει δὲ καὶ ἐγκληματικὴ ὑπεξέλευσις. καὶ ὅτι: ἀπὸ ἐμπρησμοῦ δοκεῖ λαμβάνειν, ὁ κατὰ πρόφασιν τοῦ ἐμπρησμοῦ λαμβάνων, καὶ ἐκ τῶν παρακειμένων οἴκων. καὶ ἐν πολέμῳ γὰρ ἀπολλυμένα λέγομεν, τὰ κατὰ πρόφασιν τοῦ πολέμου ἀπολλύμενα. ὁμοίως καὶ ἐπὶ κατακλύσεως. † καὶ κατὰ δούλου.

Καὶ ε. κεφάλ.

Ο τὸ σωθὲν ἀπὸ ἐμπρησμοῦ καὶ κατακλύσεως καὶ τεθὲν ἐν ἄλλῳ τόπῳ, κλέψας, ἢ ἁρπάσας: καὶ κλέπτης καὶ ἅρπαξ ἐστίν, μάλιστα ἐὰν μὴ ἠγνόησε πόθεν ἦσαν. ζήτει καὶ τίτλον λδ. τοῦ αὐτοῦ β. βιβλίου, κεφ. ϛ. καὶ ζ. καὶ η. περὶ τῶν ποιούντων ἐμπρησμούς.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον να. κεφάλαιον κη. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ τὰς ἐφόδους ποιοῦντες διὰ τὸ πραιδεῦσαι, ἐοίκασι τοῖς λῃσταῖς. καὶ ἐὰν τοῦτο μετὰ σιδήρου ποιῶσι καὶ πολλάκις καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς, εἰς κεφαλὴν κολάζονται.

οἱ δὲ

οἱ δὲ λοιποὶ ἐξορίζονται ἢ ὑπερορίζονται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νγ. τίτλον γ. οὗ τινος ἐν τῷ κε. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἀπὸ ναυαγίου ἢ πλοίου πορθηθέντος ἁρπάζων, ἢ κατὰ δόλον ὑποδεχόμενος, ἢ ζημιῶν: εἴσω μὲν ἐνιαυτοῦ εἰς τὸ τετραπλοῦν: μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, εἰς τὸ ἁπλοῦν ἐνέχεται. ἁρμόζει δὲ ἡ ἀγωγὴ κατὰ δούλου καὶ φαμιλίας. ἁρμόζει δὲ καὶ ἐγκληματικὴ ἐπέξελευσις. χώραν δὲ τῷ νόμῳ ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον, καὶ ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ τὸ ναυάγιον γέγονε, ἀφέληται. κατέχεται δὲ τῷ σικαρίῳ, καὶ ὁ λαβὼν ἀπὸ ναυαγίου. ἐν δὲ τῷ μγ. κεφαλαίῳ. ὁ ἁρπάζων τι ἀπὸ ναυαγίου, καὶ ὁ βιαζόμενος ναύτας ἢ λαβὼν ἀπὸ ναυαγίου καὶ κρύψας, εἰς τὸ τρίτον τῆς οὐσίας δημεύεται. καὶ οὔτε συγκλητικὸς ἢ ἄρχων γίνεται, ἢ ἄλλην μετέρχεται τιμὴν, ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς τιμωρεῖται.

(In margine: τῷ δὲ σικαρίῳ ἡ ποινὴ, νήσου περιορισμός ἐστι, καὶ πάσης τῆς οὐσίας ἀφαίρεσις.)

ΠΕΡΙ ΣΤΑΣΙΩΤΩΝ, ΗΤΟΙ ΤΩΝ στάσεις καὶ θορύβους καὶ ὀχλαγώγια ποιούντων, καὶ τῶν διεγειρόντων αὐτοὺς † ὑποδεχομένων.

(In margine: † ἢ ὑποδ.)

Τίτλος ιζ. κεφ. γ.

Ἐάν τις κατὰ δόλον ἐν θορύβῳ ζημιώσῃ, εἴσω μὲν συνεχοῦς ἐνιαυτοῦ, εἰς τὸ διπλοῦν ἐνέχεται: μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὸ ἁπλοῦν. οὐ μόνος δὲ ὁ ἐν θορύβῳ ζημιώσας ἐνέχεται, ἀλλὰ καὶ ὁ ποιήσας δόλον ἐφ᾽ ᾧ ἕτερον ζημιῶσαι: εἴτε παρῆν αὐτὸς τῷ θορύβῳ, εἴτε μή. καὶ ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν θόρυβον † καὶ τοῦ δόλου τὴν ζημίαν μετασχὼν, ἐνέχεται.

(In margine: † καὶ τοῦ δόλου καὶ τῆς ζημίας.)

δ.

Ἐάν τις ἐπὶ τῷ γενέσθαι ζημίαν ὠθήσῃ τὸν δοῦλόν μου καὶ θορύβου γενομένου ἀπολέσῃ τι ὁ δοῦλος, ἐνέχεταί μοι ὠθήσας. εἰ δὲ † καὶ ἐπὶ τῷ ζημιῶσαι, ἀλλὰ δὲ ὕβριν τὸν ὄχλον συνήγαγεν ἐπὶ τῷ μαστιγῶσαι τὸν δοῦλον ἐπ᾽ αὐτῶν, ἐνέχεται τῇ παρούσῃ ἀγωγῇ ἐπὶ τῇ συμβάσῃ ζημίᾳ.

(In margine: † οὐκ ἐπί.)

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιη. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

Καὶ οἱ βουλευσάμενοι θόρυβον, ἢ ἐπίστασιν ποιῆσαι, καὶ οἱ ἔχοντες ἐνόπλους ἐλευθέρους ἢ δούλους: καὶ ὁ ἔφηβος δημοσίᾳ ξίφος ἐπιφερόμενος: καὶ οἱ ἐξ ἐφόδου ἀγροῖς ἐπιόντες καὶ ἁρπάζοντες πράγματα, τῷ περὶ βίας δημοσίας νόμῳ κατέχονται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἡ καταδίκη τοῦ περὶ βίας δημοσίας ἐγκλήματος, ἡ ἐν μετάλλοις διηνεκὴς ἐξορία ἐστίν. ὁ δὲ καταδικασθεὶς τῷ περὶ βίας ἰδιωτικοῦ νόμῳ καὶ ἀπὸ τρίτου τῆς οὐσίας δημεύεται: καὶ οὔτε συγκλητικὸς, οὔτε ἄρχων γίνεται, οὔτε ἄλλας μετέρχεται τιμάς.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κα. κεφάλαιον ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ποιήσας ὀχλαγώγιον, ἢ κατὰ δόλον παρασκευάσας γενέσθαι, ἐνέχεται. ἔστι δὲ ὀχλαγώγιον πολλῶν ἰκανῶν σύνοδος, ὅτε πολλῶν ἰκανῶν φωναὶ παρὰ τοὺς ἀγαθοὺς τῆς πόλεως τρόπους † εἰς αὐτὸ συντρέχουσιν εἰς

(In margine: † ἐν αὐτῷ.)

Ceteri relegantur, uel deportantur.

Item lib. LIII. tit. III. cap. XXV. dicitur:

Qui ex naufragio, uel expugnata naui quid rapit, uel dolo recipit, uel damnum dat: intra annum in quadruplum, post annum in simplum tenetur. Et competit haec actio in seruum, & in familiam. Competit & criminalis persequutio. Edicto locus est, si quis eo tempore ac loco, quo naufragium accidit, abstulerit. Tenetur & lege Cornelia de sicarijs, qui aliquid ex naufragio accepit. Item cap. XLIII. Qui rapit aliquid ex naufragio, uel uim nautis facit, uel sublatum aliquid ex naufragio celat: eius tertia bonorum pars publicatur, & neque senator uel magistratus fit, aliúmue honorem capit, & acriter punitur.

(In margine: l.1. cum seq. D. de incend. — Legis Corneliæ de sicarijs pœna est relegatio in insulam, & omnium bonorum ademtio. l.3. §. penul. D. ad l. Cor. de sic. l.1. D. ad l. Iul. de ui priuat.)

DE SEDITIOSIS, HOC EST, EXcitantibus turbas, & tumultus, & conuicia facientibus, deque horum instigatoribus & susceptoribus.

TIT. XVII. cap. III.

Si quis dolo in turba damnum dederit, intra annum quidem continuum, in duplum: post annum uero, in simplum tenetur. Non is uero tantum, qui in turba damnum dedit, tenetur: sed & is, qui dolo fecit, ut alius quispiam damnum daret, siue turbæ præsens ipse fuerit, siue non. Et is, qui uenit in turbam, & doli ac damni particeps fuit, tenetur.

(In margine: l.4. D. ui bon. rapt.)

IV.

Si quis damni dandi caussa pulsauerit seruum meum, & turba facta seruus aliquid amiserit: is, qui pulsauit, tenetur mihi. Si uero non damni, sed iniuriæ faciendæ caussa, turbam coëgit, ut coram eis seruum cæderet: hac actione damni, si quod inde contigit, tenetur.

Huc pertinet tit. XVIII. cap. II. ubi dicitur:

Qui consilium inierint turbæ uel seditionis faciendæ, & qui liberos uel seruos armatos habuerint, & pubes qui gladium in publico gesserit, & qui agros ex impressione inuadunt, & bona rapiunt, lege de ui publica tenentur.

(In margine: l.3. D. ad l. Iul. de ui publ.)

SCHOLION.

Pœna uis publicæ est in metallū perpetua deportatio. De pœna uis priuatæ paulo ante dictū, & exstat in l.1. D. ad l. Iul. de ui priu.

Item tit. XXI. cap. XV.

Qui conuicium fecit, uel dolo curauit fieri, tenetur. Est autem cōuicium plurium quorumdam conuentus, quum multorum uoces aduersus bonos mores ciuitatis in idem concurrunt, ad

(In margine: l. item apud. §. ait prae. D. de iniur.)

inuidiam & infamiam alicuius. Etiam absenti fit conuicium, quum quis ad domum uenit, uel ad stationem, uel tabernam. Et facit conuicium non tantum is, qui uociferatur: sed & qui concitauit alios, aut summisit, ut uociferentur.

Et cap. XXVIII.

Actio iniuriarum ex conuicio nec heredibus, nec in heredes datur.

Item tit. LI. cap. XXXIIII.

l. si quis aliquid. §. 2. D. de pœn. *Qui populum concitant ad seditionē uel turbam, pro dignitate uel furca suspenduntur, uel bestijs obijciuntur, uel deportantur.*

Lege item tit. LXI. cap. I. in quo dicitur:

l. 1. & 2. C. de seditios. *Quicumque suscipit plebem, ut quid faciat contra publicam disciplinam, grauissima pœna subijcitur. Qui adclamarunt alicui, & ex eo turbā concitarunt; nihil eorum, quæ postulant, consequantur: & pœnis subijciantur, quibus tumultus auctores tenentur.*

DE INIVRIIS.

TIT. XXI. cap. I.

Lege & nouel. 121. cap. 47. ubi dicitur de iniuria ecclesiæ, uel episcopo, uel clerico facta. Vide lib. D. 47. tit. 10.

Generaliter quidem iniuria dicitur, quod illegitimum est: specialiter autem contumelia & damnum, ut in Aquilia: & iniusticia, ut in eo, qui inique & iniuste pronuntiat. Iniuria aut re fit, aut uerbo: & uel in corpus, uel in dignitatem, uel in infamiam. In corpus, ut in eo qui pulsatur. In dignitatem, ut quum matrona comes abducitur. In infamiam, quum alicuius pudicitia adtentatur. Iniuriam uero patitur quis aut per se, aut per alium: ueluti filium, seruum, uxorem, nurum. Et cadauere iniuria adfecto, heredi eius fit iniuria. Sed & si quis uolentem filium meum uendiderit, uel iniuria adfecerit: ei quidem non competit actio iniuriarum, (quippe iniuria non est, quæ in uolentem fit) at mihi competit.

III.

Siue scieris, siue ignoraueris, te filium meum uel uxorem iniuria adficere: habeo nomine meo actionem iniuriarum. Et ex una iniuria tribus personis cōpetit actio iniuriarum. Vxori enim meæ facta iniuria, & ipsa, & pater eius, & ego, habemus actionem. Et per unum alterius actio non consumitur. Viro autem iniuria adfecto, uxor non agit. Licet pro regula traditum sit, eos iniuriam pati, qui & facere possint: tamen sunt quidam, qui iniuriam pati possunt, facere non possunt, ut furiosus & impubes, qui non est doli capax. Iniuria enim adfici & qui non sentit, potest. Nemo autem iniuriam facit, nisi ex adfectu, & qui scit se iniuriam facere, licet ignoret, cui fiat. Quare si ludens

φθόνον καὶ ἀτιμίαν τινός. Ἔτι ἀπόντι γίνεται ὀχλαγώγιον, ὅτι τὶς ἐπέλθῃ τῷ οἴκῳ, ἢ τῇ στατίωνι, ἢ τῷ ἐργαστηρίῳ. ὀχλαγώγιον ποιεῖ, οὐ μόνον ὁ κράζων, ἀλλὰ καὶ ὁ συγκαλεσάμενος ἄλλους ἢ ὑποβαλὼν ἐπὶ τὸ κράξαι.

κη.

Ἡ ἀπὸ τοῦ ὀχλαγωγίου περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ, οὔτε κληρονόμοις, οὔτε κατὰ κληρονόμων δίδοται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον να. κεφάλαιον λδ.

Οἱ τὸν δῆμον ἐρεθίζοντες εἰς στάσιν ἢ θόρυβον, πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἢ φουρκίζονται, ἢ θηριομαχοῦσιν, ἢ περιορίζονται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ξα. ἐν ᾧ φησίν.

Πᾶς ὁ ὑποδεχόμενος δῆμον ἐπὶ τῷ ποιῆσαι τι κατὰ τῆς κοινῆς εὐταξίας, βαρυτάτῃ ὑπόκειται τιμωρίᾳ. οἱ καταβοήσαντες τινὸς καὶ ἐκ τούτου θόρυβον κινήσαντες, μηδὲν μὲν κερδαινέτωσαν ἐξ ὧν αἰτοῦσιν: ὑποβαλλέσθωσαν δὲ ταῖς τιμωρίαις, αἷς ἴσον οἱ θορύβου αἰτιῶντες ὑποβάλλονται.

ΠΕΡΙ ὝΒΡΕΩΣ.

Τίτλος κα. κεφάλ. α.

Γενικῶς μὲν ὕβρις λέγεται, τὸ παράνομον: ἰδικῶς δὲ ἡ περιφρόνησις καὶ ἡ ζημία, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀκουιλίου: ἔτι ἡ ἀδικία, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀδίκως καὶ παρανόμως ψηφισαμένου. ἡ ὕβρις ἢ λόγῳ, ἢ ἔργῳ γίνεται: καὶ εἰς σῶμα, ἢ εἰς ἀξίαν, ἢ εἰς ἀτιμίαν. εἰς σῶμα, ὡς ἐπὶ τοῦ πληγέντος: εἰς ἀξίαν, ὡς ὅταν ὁ ἀκολουθῶν τῇ οἰκοδεσποίνῃ ἀφέλκηται: εἰς ἀτιμίαν, ὡς ὅταν ἀποπειρᾶται τῆς σωφροσύνης τινός. ὑβρίζεται δέ τις, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ δι' ἑτέρων, οἷον υἱῶν, δούλων, γυναικὸς, νύμφης. καὶ λειψάνου ὑβριζομένου, ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ὑβρίζεται. εἰ δὲ καί τις βουλόμενον τὸν υἱόν μου πωλήσει ἢ ὑβρίσει, αὐτῷ μὲν οὐχ ἁρμόζει ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή. ὕβρις γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ γινομένη εἰς τὸν βουλόμενον, ἐμοὶ δὲ ἁρμόζει. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ρκα. κεφ. μζ. ἐν ᾗ φησὶ περὶ ὕβρεως εἰς ἐκκλησίαν ἢ περὶ ἐπίσκοπον γινομένης ἢ κληρικόν.

γ.

Εἴτε ᾔδεις, εἴτε ἠγνόεις ὡς ἐμὸν υἱὸν ὑβρίζεις, ἢ γαμετήν μου, ἔχω ὀνόματί μου τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγήν. καὶ ἐπὶ μιᾷ ὕβρει τρισὶ προσώποις ἁρμόζει ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή. τῆς γυναικὸς γάρ μου ὑβρισθείσης, καὶ αὐτὴ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς, κἀγὼ ἔχομεν τὴν ἀγωγήν, καὶ οὐκ ἀναιρεῖται διὰ τοῦ ἑνὸς ἡ τοῦ ἑτέρου. ὑβριζομένου δὲ τοῦ ἀνδρὸς, ἡ γυνὴ οὐκ ἐνάγει: καὶ τὰ μάλιστα κεκανόνισται ἐκείνους ὑβρίζεσθαι, τοὺς δυναμένους καὶ ὑβρίζειν. ὅμως εἰσί τινες ὑβριζόμενοι μὲν, μὴ δυνάμενοι δὲ ὑβρίζειν, ὡς ὁ μαινόμενος καὶ ἄνηβος, ὁ μὴ ὢν δόλου δεκτικός. ὑβρίζεσθαι μὲν γὰρ καὶ ὁ μὴ αἰσθανόμενος δύναται. οὐδεὶς δὲ ὑβρίζει, εἰ μὴ ἀπὸ διαθέσεως: καὶ ὁ γινώσκων ὡς ὑβρίζει, κἂν ἀγνοεῖ † τινὶ γίνεται ἡ ὕβρις. ὅθεν ἐὰν παίζων † τινί.

ἢ ἀγω-

† ἰσχύ. ἢ ἀγωνιζόμενος κρούσῃς τινὰ, οὐκ † ἐνέχεται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ: ὅτι μὴν ὁ τὸν ἐλεύθερον ὡς δοῦλον τύπτων: ὅτι † μὴν τὸν δοῦλον μου θέλων τύ-
† ἰσχύ τόν.
ψαι, παρεστῶτά σε, τύψω ἄκων. ϛ.

Ἐπὶ τῆς περὶ ὕβρεως ἀγωγῆς καλῶς ὁ ἐνάγων ὅρκον ἐπιφέρει τῷ ἐναγομένῳ ὡς οὐχ ὕβρισεν.

θ.

Οὔτε αὐτεξουσίῳ υἱῷ κατὰ τοῦ πατρὸς, οὔτε ἀπελευθέρῳ κατὰ πάτρωνος ἁρμόζει ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ, εἰ μὴ σφοδρῶς ὕβρισε, πλήξας τυχὸν ἢ τραυματίσας. ἐφεῖται γὰρ τοῖς πάτρωσι, μετρίως σωφρονίζειν τοὺς ἀπελευθέρους. τῷ δὲ ὑπεξουσίῳ παιδὶ, ὅτι ἀπὸ ὕβρεως τραχείας, ἡ περὶ ὕβρεως ἁρμόζει κατὰ τοῦ πατρός. ια.

Περὶ πάσης ὕβρεως ἔξεστι χρηματικῶς κινεῖν. ἡ τραχεῖα ὕβρις, ἢ ἀπὸ τοῦ προσώπου, ἢ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἢ τοῦ † τρόπου κανονίζεται: ἀπὸ προσώπου, ὅταν ἄρχοντι, ἢ πατρὶ γίνηται: ἀπὸ τόπου, ὅταν ἐν θεάτρῳ, πάντων ὁρώντων: ἀπὸ τοῦ πράγματος, ὅταν τραῦμα δοθῇ, ἢ ὄψις πληγῇ. οὐ μόνον τὸ μέγεθος τοῦ † πράγματος εἰσάγει τραχεῖαν ὕβριν, ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος: ἐὰν τυχὸν ἐν ὀφθαλμῷ γένηται. καὶ τὸ σχίσαι τὴν ἐσθῆτα τινὸς, καὶ τὸ ἀποσπάσαι τὸν ἀκόλουθον, καὶ τὸ ποιῆσαι ὀχλαγώγιον, καὶ τὸ ἐν θεάτρῳ πλῆξαι, εἰ καὶ † σφοδρῶς: τραχεῖαν ὕβριν εἰσάγει: εἴτε αὐτεξουσίῳ γίνηται, εἴτε ὑπεξουσίῳ. δούλου τραχεῖαν ὕβριν ποιήσαντος, εἰ μὲν πάρεστιν ὁ δεσπότης, ἐνάγεται: εἰ δὲ μὴ πάρεστιν, ὁ ἄρχων αὐτὸν † φραγγελίζει. ιγ.

† τόπου.

† τραύματος.

† μὴ σφοδρῶς.

† φραγελλίζει.

Οὐ μόνος ὁ τύψας ἢ ὑβρίσας, ἀλλὰ καὶ ὁ παρασκευάσας τοῦτο γενέσθαι, κατέχεται.

ιη.

Οὔτε κληρονόμοις, οὔτε κατὰ κληρονόμων ἁρμόζει ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή: κἂν δοῦλος ὑβρισθῇ τοῦ τελευτήσαντος περιόντος αὐτοῦ, εἰ μὴ κατήχθη.

κε.

Ὁ πολλάκις ἀνατείνας τὴν χεῖρα καὶ μὴ τύψας, οὐ τελείᾳ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ ἐνέχεται.

κθ.

Ὁ † προσβαλὼν γυναικὶ ἐνδεδυμένῃ σχῆμα δούλης, ἢ πόρνης, ἧττον μὲν ἁμαρτάνει: ὑπόκειται δὲ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ: καὶ ὁ ἀποσπάσας τὸν ἀκόλουθον αὐτῆς, εἴτε δοῦλός ἐστιν, εἴτε ἐλεύθερος, ἀνὴρ ἢ γυνὴ, ἐν δημοσίῳ ἢ ἰδιωτικῷ τόπῳ. ἀκόλουθος δέ ἐστιν, ὁ ἀφορισθεὶς ἐπὶ τοῦ συνεχῶς ἀκολουθεῖν αὐτῇ, ὁποῖός ἐστι καὶ ὁ παιδαγωγός. ἀποσπᾶν δοκεῖ, οὐχ ὁ δεξάμενος, ἀλλ' ὁ ἀποτελέσας. ἀποσπᾶν δὲ οὐ δοκεῖ μόνον † ὁ βιαζόμενος, ἀλλὰ ὁ συμβουλεύσας αὐτῷ καταλιπεῖν * αὐτὴν. καὶ ὁ † προσλαβὼν καὶ ὁ συνεχῶς μετὰ σιωπῆς ἐπακολουθῶν ἐνέχεται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ. * προσβαλεῖν δέ ἐστι, τὸ ἀπατηλοῖς ῥήμασιν ἀποπειρᾶσθαι τῆς ἄλλου σωφροσύνης. ὁ δὲ ῥήμασιν αἰσχρῶς χρώμενος, οὐ προσβάλλει μὲν, ὑπόκειται δὲ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ. πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ πράγματος καὶ τῶν προσώπων, ποιεῖται τὴν ζήτησιν καὶ τὴν ἐπεξέλευσιν ὁ ἄρχων.

† προσλαβών.

† ὁ.

* αὐτήν.

† προσβαλών.

* προσβάλλειν.

uel certās percusseris aliquem, iniuriarum non teneris. nec etiam is, qui liberū ut seruum cadit. Nec si seruum meum uolens cadere, adstātem te percussero inuitus. VI.

In actione iniuriarum recte actor reo iusiurandum defert, ut iuret se iniuriam non fecisse.

VIIII.

Neque filio emancipato aduersus patrē, neq; liberto aduersus patronum competit actio iniuriarū, nisi atrox sit iniuria: ut si uerberauerit, uel uulnerauerit. Licet enim patronis mediocriter castigare libertos. At filio familias nec ex atroci iniuria cōpetit hæc actio aduersus patrem.

XI.

De omni iniuria licet agere ciuiliter. Atrox iniuria uel ex persona, uel ex ipsa re, uel loco definitur. Ex persona, quum magistratui uel patri fit. Ex loco, quum in theatro, cunctis uidētibus. Ex re, quū uulnus infertur, uel facies cæditur. Nec solum magnitudo uulneris inducit atrocē iniuriam, sed & locus, ueluti si oculus uulneratus sit. Scindere uestem alicuius, & comitem abducere, & * conuicium facere, & in theatro cædere, licet non atrociter, atrocē iniuriam inducit, siue patrisfamilias fiat, siue filiofamilias. Seruo atrocē iniuriam faciente, si dominus præsens est, tenetur: si abest, præses eū flagris cædit.

* ὀχλαγώγιον ποιεῖν.

XIII.

Non solum qui percusit, uel iniuriam fecit, sed & qui curauit hoc fieri, tenetur.

XVIII.

Nec heredibus, nec in heredes competit actio iniuriarum, etiam si seruo defuncti fiat iniuria eo superstite, nisi contestata fuerit.

XXV.

Qui sæpe manū extulit, & nō percusit, utili iniuriarū actione tenetur. XXIX.

Qui † appellat mulierē ancillæ uel meretricis habitu uestitam, minus peccat, tenetur tamen iniuriarū. Et qui abduxit ei comitē, siue seruus sit, siue liber, mas uel femina, in publico uel priuato loco. Comes autem est, qui destinatus est, ut frequenter eā sequatur, qualis est & pædagogus. Abducere autem uidetur, non qui cepit, sed qui perfecit. Nec abducere tantum is uidetur, qui uim facit: sed & qui persuadet ei, ut eā deserat. Et qui appellat, & qui frequenter cum silentio adsectatur, tenetur iniuriarū. Appellare autē, est * blādis uerbis alterius pudicitiā adtentare. Qui turpibus uerbis utitur, non appellat, tenetur tamē iniuriarum. Pro qualitate rei & personæ, rem examinat, & exsequitur Prætor.

† ὁ προσβαλών. legitur & προσλαλῶν.

* ἀπατηλοῖς, subdolis, ad fraudem compositis.

XXXII.

XXXII.

Qui alienum seruum cõtra bonos mores uerberat, uel ignorante domino de eo quaestionem habet, tenetur iniuriarum. Verberare dicitur & pugnum dare. Quaestio autem est, adhibere tormenta & dolorem corpori ad eruendam ueritatem. Item pedes ligno inycere. Nuda uero interrogatio, & leuis territio, non pertinent ad iniuriarum actionem. Is etiam, qui iussu domini quaestionem habet, si modum excesserit, tenetur. Si uerberetur seruus, uel quaestio de eo habeatur, omni modo competit actio iniuriarum. Sin aliter ei fiat iniuria, non omnino: sed caussa cognita, ex qualitate iniuriae, & personae serui. Quadã iniuriae, a liberis factae, leues & nullius pretij sunt: a seruis autem facta, sunt atroces. Sicut ex alijs delictis seruorum, ita ex iniuria competit actio noxalis, & electionem habet dominus, ut uel eum uerberandum praestet, uel noxa dedat, uel praestet aestimationem litis.

Quid quaestio sit.

XXXIII.

Modum uerberum, ut uir bonus, iudex arbitrari debet. Si iussu domini seruus iniuriam fecerit, suo nomine tenetur, atq; etiam post libertatẽ ipsius tenetur. Nec enim in omnibus domino parere debet, nec iussu eius occidere. Quod si defendens dominum aliquid fecerit, non est sub querela, sed actori exceptio opponitur.

XXXVI.

Si seruus seruo fecerit iniuriam, perinde est ac si domino eius fecisset.

XLIII.

Si quis stuprauerit ancillã, uel alio quodam furandi consilio detinuerit eam, & iniuriarum & furti tenetur in duplum. Quod si eam immaturam stuprauerit, etiam Aquilia tenetur.

LI.

Qui contemnit actionem iniuriarum ob infamiam suam & egestatem, & ideo atrociorem iniuriam facit, acriter coercetur.

LIII.

Etiam ex lege Cornelia iniuriarum agitur ciuiliter, & aestimatur arbitrio iudicis.

LVII.

Qui appellat, si conuicium iudici fecerit, infamus fit. Qui per calumniam egit iniuriarum, uel relegatur, uel dignitate amouetur.

LX.

*De iniuria extra ordinem statuitur. & serui quidem flagellis caesi dominis restituuntur, liberi * autem humiliores fustibus caeduntur, reliqui uel ad tempus relegantur, uel re aliqua interdicuntur.*

* Aut etiam multam pecuniariam soluunt, usque ad CL. aureos, taxante hanc iudice pro qualitate iniuriae.

λβ.

Ὁ τ̃ ἀλλότριον δοῦλον παρὰ τοὺς ἀγαθοὺς τρόπους μαστίζων, ἢ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου ἐξετάζων, ὑπόκειται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ. τυπτῆσαι λέγεται καὶ τὸ κόνδυλον δοῦναι. κυαίστιον δέ ἐστι, τὸ ἐπαγαγεῖν βάσανον καὶ πόνον τῷ σώματι πρὸς κατάληψιν τ̃ ἀληθείας, καὶ τὸ ἐμβαλεῖν τοὺς πόδας ξύλῳ. ἡ δὲ ψιλὴ ἐρώτησις, καὶ ἡ μετρία καταπτόησις, οὐκ ἀνήκει πρὸς τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγήν. καὶ ὁ κελεύσει δεσπότου ἐξετάζων, ἐὰν τὸ μέτρον παρεξέλθῃ, ὑπόκειται. ἐὰν τυπτηθῇ δοῦλος ἢ ἐξετασθῇ, παντὶ τρόπῳ ἁρμόζει ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή. εἰ δὲ ἄλλως ὑβρισθῇ, οὐ πάντως, ἀλλὰ τ̃ αἰτίας διαγινωσκομένης, ἐκ τ̃ ποιότητος τ̃ ὕβρεως καὶ τοῦ προσώπου τοῦ δούλου. τινὲς ὕβρεις ἀπὸ ἐλευθέρων γινόμεναι † ἐλαφραὶ αἱ οὐδενός εἰσιν: ἀπὸ δὲ δούλων, τραχεῖαι εἰσίν. ὥσπερ ἐπὶ ἄλλων ἁμαρτημάτων τ̃ δούλων, οὕτως ἐπὶ τ̃ ὕβρεως ἁρμόζει νοξαλία. καὶ ἐπιλογὴν ὁ δεσπότης ἔχει, ἢ δοῦναι αὐτὸν εἰς τὸ μαστιγωθῆναι, ἢ εἰς θεραπείαν τ̃ ζημίας, ἢ δοῦναι τὴν ἀποτίμησιν τ̃ δίκης.

τίνι κυαίστιον. † ἐλαφραὶ ᾗ.

λγ.

Τὸ μέτριον τῶν βασάνων, ὡς ἀνὴρ ἀγαθὸς ὁ δικαστὴς ὀφείλει δοκιμάζειν. ἐὰν κελεύσει τοῦ δεσπότου δοῦλος ὑβρίσῃ, ἰδίῳ ὀνόματι ἐνάγεται, καὶ μετ' ἐλευθερίαν αὐτός. οὔτε γὰρ ἐν πᾶσιν ὀφείλει τῷ δεσπότῃ πειθαρχεῖν, οὔτε κελεύσει αὐτοῦ φονεύειν. εἰ δὲ τῷ δεσπότῃ βοηθῶν ἐποίησέ τι, οὐκ ἔστιν ὑπὸ μέμψιν, ἀλλὰ παραγραφὴ ἀντίκειται τῷ κινοῦντι.

λϛ.

Δοῦλος δοῦλον ὑβρίζων, οὕτως ἐστὶν ὡσανεὶ τ̃ δεσπότην αὐτοῦ ὑβρισεν.

μγ.

Ἐάν τις αἰσχρὸν ποιήσῃ δούλῃ, ἢ ἄλλῳ τινὶ κλωπιμαίῳ λογισμῷ κατάσχῃ αὐτ. καὶ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν κατέχεται. εἰ δὲ † ἀκμὸν αὐτὴν οὖσαν διαπαρθενεύσει, καὶ τῷ ἀκυιλίῳ ὑπόκειται.

περὶ δούλης. † ἄκμον.

να.

Ὁ περιφρονῶν τ̃ περὶ ὕβρεως ἀγωγῆς διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀτιμίαν, καὶ ἀπορίαν, καὶ σφοδρότερον διὰ τοῦτο ἐνυβρίζων, σφοδρῶς τιμωρεῖται.

νγ.

Καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ κορνηλίου νόμου περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ, κινεῖται χρηματικῶς: καὶ ἀποτιμᾶται δοκιμασίᾳ τοῦ ἄρχοντος.

νζ.

Ὁ ἐκκαλούμενος ἐὰν ὑβρίσῃ τ̃ δικαστὴν, ἀτιμοῦται. ὁ κατὰ συκοφαντίαν κινήσας περὶ ὕβρεως ἀγωγὴν, ἢ ἐξορίζεται, ἢ τοῦ ἀξιώματος ἀποκινεῖται.

ξ.

Ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ ἐξτραορδίνως νοεῖται: καὶ οἱ μὲν δοῦλοι † φραγγελιζόμενοι, τοῖς δεσπόταις ἀποδίδονται. οἱ * δὲ ἐλεύθεροι καὶ εὐτελεῖς ῥοπαλίζονται: οἱ δὲ ἄλλοι ἢ πρὸς καιρὸν ἐξορίζονται, ἢ τινὸς κωλύονται πράγματος.

† φραγελλιζόμενοι.
* ἢ καὶ χρηματικῶς ποινὴν παρέχουσι μέχρι τῶν ρν. ΝΝ. παρὰ τοῦ δικαστοῦ τιμωμένην πρὸς τὴν ποιότητα τ̃ ὕβρεως.

ξγ. Μά·

ξγ.

Μάχlω τὶς ἐποίησέ τινι: ὁ δὲ ὡς ὑβρισμένος καὶ λέγων, ὅτι φονέα ἐκάλεσεν, ἠπείλει [τινὶ] τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγήν. προσῆλθεν ἐκεῖνος τῷ βασιλεῖ λέγων, ὅτι οὐδὲ ὕβρισα: καὶ παρῆλθεν ὁ ἐνιαυτός. ὅρα οὖν τὸ κατὰ πόδα. ἐὰν ὑβριστικὸν συμβουλεῦσαι † μηδὲν εἰρηκέναι ἀποδεῖξαι δύναται, ἡ πίστις τῆς ἀληθείας πρὸς τὴν συκοφαντίαν βοηθεῖ. εἰ δὲ ἐν τῇ μάχῃ προπετῶς τῇ θερμότητι ὀλισθήσας, φόνου ὕβριν ἐπήγαγες, καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐνιαυτὸς παρέδραμεν: * ὅτι ἡ τῆς ὕβρεως ἀγωγὴ ἐνιαυσιαίῳ χρόνῳ γέγραπται, διὰ τὸ τῆς ὕβρεως ὄνομα, ἐναγεσθαι οὐ δύνασαι.

† μηδὲν, μηδὲ ἀρνήσασθαι ἀποδεῖξαι δύνασαι.

* σημείωσαι ὅτι ὁ περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ κινεῖται.

† ἔμπρακτοι.

ξη.

Ἐὰν ὑβρισθῶσιν ἰλλούστριοι, ἢ † ἔμπρακτοι, ἢ μόνον τῇ ἀξίᾳ τετιμημένοι, ἢ γυναῖκες αὐτῶν ἢ παῖδες, ἢ θυγατέρες, ἢ ἐὰν κατά τινος τούτων τῶν προσώπων κινεῖται ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή, δύνανται καὶ δι' ἐντολέως . . . . ἀλλὰ κατὰ τοῦ δεδωκότος αὐτόν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον γ. τίτλον α. κεφάλαιον μγ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἴ τις τῶν θείων μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων λειτουργιῶν ἐπιτελουμένων ἐν ἁγίᾳ εἰσελθὼν ἐκκλησίᾳ, ἢ τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ τοῖς κληρικοῖς, ἢ τοῖς ἄλλοις ὑπηρέταις τῆς ἐκκλησίας ὕβριν τι ἐπαγάγῃ, κελεύομεν τοῦτον βασάνους ὑπομεῖναι, καὶ εἰς ἐξορίαν πεμφθῆναι. εἰ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ θεῖα μυστήρια, καὶ τὰς θείας λειτουργίας ταράξει, ἢ ἐπιτελεῖσθαι κωλύσει, κεφαλικῶς τιμωρείσθω. † τοῦτο αὐτὸ καὶ ἐπὶ τὰς λιτὰς, ἐν αἷς οἱ ἐπίσκοποι, ἢ κληρικοὶ εὑρίσκονται, φυλαττομένου: ἵνα εἰ μὲν ὕβριν μόνον ποιήσει, βασάνοις καὶ ἐξορίᾳ παραδοθῇ: εἰ δὲ καὶ τὴν λιτὴν διασκεδάσει, κεφαλικὸν κίνδυνον ὑπομείνῃ.

† τοῦ αὐτοῦ.

ΠΕΡΙ ἘΚΤΡΩΣΑΣΗΣ ἘΠΙΤΗΔΕΣ, εἴτε ἐπὶ χρήμασιν, εἴτε διὰ μῖσος τοῦ ἀνδρός.

Τίτλ. κβ κεφάλ. δ.

Ἡ ἐπίτηδες ἐκτρώσασα, τυπτομένη ἐξορίζεται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον να. κεφάλαιον λε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ ἐπὶ χρήμασιν ἐκτρώσασα, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. ἡ δὲ μετὰ τὸ διαζύγιον πρὸς μῖσος τοῦ ἀνδρὸς τοῦτο ποιήσασα, προσκαίρως ἐξορίζεται.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΔΙΔΟΝΤΩΝ ἈΛΛΟΤΡΙΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κβ. κεφάλ. η.

Καὶ ὁ προδεδωκὼς ἀλλότρια δικαιώματα, σωφρονίζεται διὰ τοῦ ἄρχοντος. ἔσθ' ὅτε πρὸς τὴν συνήθειαν τῆς ἐπαρχίας ἡ ἐπεξέλευσις γίνεται.

ΠΕΡΙ ΤΥΜΒΩΡΥΧΩΝ.

Τίτλος κγ. κεφάλ. α. καὶ γ.

LXIII.

Rixam fecit quis alicui. at is tamquam accepta iniuria dicens, Homicidam me uocauit, minabatur se acturum iniuriarum. Adijt ille principem, dicens se iniuriam non fecisse, sed & annũ praeteryβe. Vide igitur * τὸ κατὰ πόδα. *Si te nihil iniuriosum animo cogitasse, neq; dixisse, probare potes: fides ueri a calũnia te defendit. Si uerò in rixa temere calore prolapsus, homicidy cõuiciũ obiecisti, & ex eo die annus excessit:* † *quum actio iniuriarũ annuo tẽpore circumscribatur, ob iniuria nomen cõueniri non potes.*

l. si non conuitij. C. de iniur.

* librum iuris intelligit, sic factum, ut Iustinianus antea praeceperat.

† Nota, intra annum iniuriarum agi.

LXVIII.

Si iniuria fiat illustribus, uel in actu constitutis, uel dignitate tantum honoratis, uel uxoribus eorum, uel filijs, uel filiabus, uel si aduersus aliquam huiusmodi personam agatur iniuriarum: possunt & per procuratorem litigare, sententia ferenda non in procuratorem, sed in eum, qui procuratorem dedit.

l. ult. C. eod.

Huc pertinet lib. III. tit. I. cap. XLIII. in quo dicitur:

Eum, qui quum diuina mysteria & alij sacri cultus peraguntur, sacram ecclesiam ingressus, uel episcopo, uel clericis, uel alijs ecclesiae ministris quippiam intulerit iniuria, uerberari iubemus & exsilio multari. Sin & ipsa diuina mysteria, cultusq; diuinos turbauerit, aut celebrari prohibuerit, capite punitor. Idem & in supplicationibus, quibus episcopi uel clerici intersunt, obseruandum: ut, siquidem iniuriam tantum fecerit, uerberibus & exsilio plectatur: sin autem supplicationem ipsam disturbauerit, capitis periculum sustineat.

l. 10. C. de episc. & cler.

DE EA, QVAE PARTVM ABEGIT data opera, siue accepta pecunia, siue odio mariti.

TIT. XXII. cap. IIII.

Quae data opera partum abegit, uerberata in exsilium mittitur.

l. Diuus. D. de extraord. crim.

Refer huc tituli LI. cap. XXXV. in quo dicitur:

Quae accepta pecunia partum abegit, capite punitur. Quae uero post diuortium odio mariti id fecit, temporali exsilio coercetur.

l. Cicero. D. de poenis.

DE HIS, QVI PRODVNT ALIENA instrumenta.

Eod. XXII. tit. cap. VIII.

Qui prodidit aliena instrumenta, castigatur a praeside. Interdum & pro more prouinciae fit exsequutio.

l. saccul. crũ. §. sunt praeter. D. extraord. crim.

DE SEPVLCRORVM VIOLATORIBUS.

TIT. XXIII. cap. I. & III.

Sepulcri

l.1.& 3.§.aduersus.D.de sep.uiol.

Sepulcri uiolati crimen infamiam irrogat.

III.

Sepulcrorum uiolatores, & qui spoliant corpora defunctorum, si cum armis id faciant, capite puniuntur: si absque armis, usq; ad metallũ.

SCHOLION.

Qui[a] reliquias[b] uel ossa loco mouerint, humiliores quidem summo supplicio puniuntur, honestiores in insulam deportantur: qui uerò aliter in sepulcra commiserint, relegátur, uel in metallum damnantur.[c] Sepultum in terra, uel arcula, ut alio transferatur, inquietari non oportet. ipsa quidem arcula si res exigat, in locum commodiorẽ transfertur lib. III. Codicis, tit. XLIIX. uel ut in Basilicis, lib. LIX. tit. III. cap. X. Corpus[d] perpetuæ sepulturæ traditũ, de loco in alium locum transferri[e] potest. Nemo corpus humanũ sine iussu principis in alium locũ transferto. Violatores sepulcrorum & lege de sacrilegio tenentur, uti legitur in lib. Basilic. XLVIII. tit. XIII. & Cõstit. V. tit XIX. lib IX. Codicis, [f] ubi etiá pecuniarias pœnas auget. Item in hoc LX. lib. Basilic. hoc ipso XXIII. tit. capite ultimo dicitur: Qui ex sepulcris materias auferunt, sacrilegij crimine tenentur.

a l.ult.D.hoc tit.
b cadauera.
c l.39.D.de rel. & sumt. fun.
d l. si necdum.C. de rel. & sumt. fun.
e In Cod. uocula negans adijcitur. Potest ea tamen abesse, ut sensus sit, transferri cadauer in locum alium posse, uerum non absq; principis iussu. In digestis l.1.h.t. legitur, non perpetuæ sepulturę traditum, &c. alio translata negatione.
f l.5.C.de sep. uiol. l.antepen. D.eod.

Τὸ τῆς τυμβωρυχίας ἔγκλημα ἀτιμίαν ἐπιφέρει.

γ.

Οἱ τυμβωρυχοῦντες καὶ γυμνοῦντες τὰ τῶν τελευτώντων σώματα, εἰ μὲν μετὰ ὅπλων, κεφαλικῶς τιμωροῦνται: εἰ δὲ χωρὶς ὅπλων, μέχρι μετάλλου.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Οἱ τὰ λείψανα ἢ τὰ ὀστᾶ μετακινήσαντες, εὐτελεῖς μὲν ἐσχάτως τιμωροῦνται, ἔντιμοι δὲ εἰς νῆσον περιορίζονται. οἱ δὲ ἄλλως περὶ μνημεῖα πλημμελοῦντες, ἐξορίζονται, ἢ εἰς μέταλλον καταδικάζονται. τὸν ταφέντα ἐν γῇ ἢ σορῷ ἐπὶ τῷ ἀλλαχοῦ μετακινηθῆναι, οὐ δεῖ ἐνοχλεῖσθαι. αὐτὴ μέντοι ἡ σορὸς χρείας χάριν, εἰς ἐπιτηδειότερον μεταφέρεται, βιβλίον γ. τοῦ κώδικος, τίτλος μη. ἢ ὡς τῶν βασιλικῶν νθ τίτλος γ. κεφ. ι. τὸ σῶμα τὸ παραδοθὲν ταφῇ διηνεκεῖ, δύναται ἀπὸ τόπου εἰς ἕτερον τόπον μετενεχθῆναι. μηδεὶς ἀνθρώπινον σῶμα χωρὶς κελεύσεως βασιλικῆς εἰς ἕτερον τόπον μεταφερέτω. ὑπόκεινται καὶ οἱ τυμβωρύχοι καὶ τῷ περὶ ἱεροσυλίας νόμῳ, ὡς βιβλίον μη. τίτλον ιγ. καὶ διατάξει ε. τοῦ ιθ. τίτλου, τοῦ θ βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐν ᾗ καὶ τὰς χρηματικὰς αὔξει ποινάς. βιβλίον τῶν βασιλικῶν ξ τίτλον κγ. κεφάλαιον ἔσχατον: οἱ ἀπὸ τῶν τάφων ὕλας ἀφαιροῦντες, ὑπενεχθήσονται τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι.

DE SEPVLCRIS, ET QVI SEPVLcra differant a monumentis. Item de sumtu, qui fit in sepulturam uel funus mortuorum.

Eod. tit. cap. II.

† *Qui* sepulcrũ diruit, uel impositam ei statuam, Aquilia non tenetur, sed Quod ui aut clam. Nã & statua, sicut ossuaria, pars est monumenti. Is cuius dolo malo † sepulcrum uiolatum est, [in duplum] tenetur illi, ad quem hoc pertinet: & si nemo est, ad quem pertineat, uel nolit agere, uolẽti datur actio in C. aureos.* Sepulcrum dicitur omnis locus, sepultura destinatus. Tam heres, quã alius quispiam, cõtra uoluntatẽ testatoris in sepulcrũ hereditariũ inferens, hac actione tenetur. Potest enim defunctus & omnino, & quosdã heredum inferre prohibere.*

† l.2.& 3.D.de sep.uiol.
* monumentum.
† monumentum.
* monumentum.

ΠΕΡῚ ΤΆΦΩΝ, ΚΑῚ ΤΊ ΔΙΑΦΈΡΟΥσιν οἱ τάφοι τῶν μνημάτων: καὶ περὶ τῆς γινομένης δαπάνης εἰς ταφὴν ἢ κηδείαν τῶν τεθνεώτων.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. β.

Ὁ καταστρέφων μνημεῖον ἢ τὴν ἐπικειμένην αὐτῷ στήλην, τῷ μὲν ἀκυϊλίῳ οὐκ ἐνέχεται, ἀλλὰ τῷ περὶ βίας ἢ λάθρα. καὶ ἡ στήλη γὰρ, ὥσπερ ἡ σορὸς, μέρος ἐστὶ τοῦ μνημείου. ὁ ποιήσας δόλον εἰς τὸ χραανθῆναι μνημεῖον, τῇ τὸ διπλοῦν ἀπαιτούσῃ ἀγωγῇ κατέχεται ἐκείνῳ, εἰς ὃν .... εἰς ρ. χρυσοῦ ΝΝ. μνημεῖον λέγεται, πᾶς ὁ ἀφορισμένος τόπος τῇ ταφῇ. καὶ ὁ κληρονόμος καὶ πᾶς ἕτερος παρὰ γνώμην τοῦ διαθεμένου εἰς τάφον κληρονομιαῖον εἰσάγων, ἐνέχεται ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ. δύναται γὰρ ὁ τελευτήσας, καὶ τελείως καὶ τινας τῶν κληρονόμων εἰσαγαγεῖν κωλύσαι.

IX.

l.2.C.eod.

Si seruus sepulcrum demoliatur, si quidem id contra uoluntatem domini faciat, in metallum datur: si iussu illius, relegatur. Quod si ex sepulcro seruus uoluntate domini detrahens, miserit uel in domum, uel agrũ, aut uillam domini, publicabitur. Si præses ea, quæ in sepulcra committuntur, uindicare neglexerit: eamdem ipse pœnam exigetur, quam exiguntur qui materiam ipsam auferunt, XX. libras auri fisco persoluẽs: siue adeo ipse dominus sepulcri queratur, siue quis alius, siue officium nuntiet. Eadem pœna tenentur & qui corpora contrectant, iam perfecta sepultura tradita. Qui de sepulcris materias auferunt, crimini sacrilegij subijciantur.

θ.

Ἐὰν οἰκέτης τάφον καταλύσῃ, εἰ μὲν παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου τοῦτο ποιήσει, μεταλλίζεται: εἰ δὲ κατὰ κέλευσιν ἐκείνου, ἐξορίζεται. εἰ δὲ μάλιστα ἀπὸ τάφου λαβὼν οἰκέτης κατὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ἔφερεν ἢ εἰς οἶκον, ἢ εἰς ἀγρὸν ἢ ἐποίκιον τοῦ δεσπότου, δημευθήσεται. ἐὰν ὁ ἄρχων μὴ σπουδάσει ἐκδικεῖν τὰ κατὰ τῶν τάφων ἁμαρτανόμενα, αὐτὸς ἀπαιτείσθω τὴν τιμωρίαν, ἣν τινα καὶ οἱ αὐτὴν δήποτε τὴν ὕλην ἀφαιροῦντες, ἤτοι κ. λίτρας χρυσοῦ τῷ δημοσίῳ καταβαλλέτω, εἴτε αὐτὸς ὁ τῆς ταφῆς δεσπότης καταμέμψηται, εἴτε τις ἕτερος, εἴτε ἡ τάξις προσαγγείλῃ. τῇ αὐτῇ καὶ οἱ τὰ σώματα ψηλαφῶντες τὰ παραδεδομένα ἤδη τελείᾳ ταφῇ, ἐνέχονται. οἱ ἀπὸ τῶν τάφων ὕλας ἀφαιροῦντες ὑποκείσθωσαν τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον με. κεφάλαιον β. καὶ δ. καὶ ε. ἐν ᾧ φησίν, ὅτι οὐκ ἔξεστι συνθάπτειν τοῖς τεθνεῶσι χρήματα: καὶ περὶ τῶν ταῦτα ἀφαιρουμένων.

Ἀνάγνωθι βιβλίον νθ. τίτλον α. καὶ β. καὶ γ. καὶ δ.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΣΕΙΣΜΩΝ.

Τίτλος κδ.

Ὅτι ἐὰν πλασάμενός τις κέλευσιν ἄρχοντος, διασείσῃ τινά: καὶ ἀναδίδωσιν ὅπερ ἔλαβε, σωφρονίζεται. τὸ περὶ τοῦ διασεισμοῦ δικαστήριον, οὐκ ἔστι ποινάλιον. εἰ μέντοι τις ἀπειλήσας ἔγκλημα, λάβῃ χρήματα: ὑπόκειται τῷ κορνηλίῳ ἐκ τοῦ κεφαλαίου τοῦ διαγορεύοντος περὶ τῶν συνιόντων εἰς κατηγορίαν τινὸς ἀναιτίου, ἢ λαβόντων χρήματα ἐπὶ τῷ κατηγορῆσαι ἢ μὴ κατηγορῆσαι, ἢ διὰ τὸ μαρτυρῆσαι, ἢ μὴ καταμαρτυρῆσαι.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον μγ. κεφάλαιον ιβ. θεμ. β.

Huc pertinet huius lib. tit. XLV. cap. II. & IIII. & V. in quo dicitur, quod pecuniam cum mortuis sepelire non liceat. Loquitur & de ijs, qui eas auferunt.

Refer huc & lib. LIX. tit. I. & II. & III. & IIII.

DE CONCVSSIONIBVS.

TIT. XXIIII.

Si quis simulans iussum præsidis aliquem concusserit, & quod accepit restituit, & castigatur. Concussionis iudicium non est pœnale. At si quis crimen minatus, pecuniam acceperit: tenetur Cornelia, ex eo capite, quo cauetur de ijs, qui coierint in accusationem innocentis, aut pecuniam acceperint ob accusandum uel non accusandum, ob dicendum testimonium, uel non dicendum. L. 1. & 2. D. de concuss.

Legito & tit. XLIII. cap. XII. them. II.

ΠΕΡΙ ΑΠΕΛΑΤΩΝ.

Τίτλος κε. κεφ. α.

Κυρίως ἀπελάτης λέγεται, ὅστις θρέμματα ἀπὸ βοσκῆς ἢ βουκολίων ὑποσύρει, ἢ ἀπὸ τῶν ἀγελῶν ἵππους. ὁ γὰρ βοῦν καὶ ἵππον πλανώμενον λαβὼν, οὐκ ἔστιν ἀπελάτης, ἀλλὰ κλέπτης. εἰ γάρ τις χοῖρον ἢ αἶγα ἀπελάσει, οὐχ οὕτως σφοδρῶς τιμωρεῖται, ὡς ὁ τέλειον ζῶον ἀπελαύνων.

γ.

Πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπελαυνομένων ἢ κλέπτης ἐστί τις, † ἀπελάτης. δέκα γὰρ πρόβατα ποιοῦσιν † ἀγέλην, καὶ χοῖροι πέντε. εἷς δὲ βοῦς καὶ ἵππος ἀπελαθεὶς, εἰσάγει τοῦτο τὸ ἔγκλημα. καὶ ὁ ἀπὸ ἀγέλης, ἢ ὕλης δεδαμασμένον ἄλογον ἀπελαύνων, σφοδρότερον τιμωρεῖται. καὶ ὁ πολλάκις ἀπελάσας, εἰ καὶ ἓν ἢ καὶ δεύτερον θρέμμα, ἀπελάτης ἐστί. καὶ ὅτι: οἱ τοὺς ἀπελάτας ὑποδεχόμενοι ἐπὶ δέκα ἔτη τῆς ἐπαρχίας ἐξορίζονται.

† ὁ ἀπελ.

† γράφεται καὶ, ἀπελάτην.

δ.

Οἱ ἀπελάται ἅπαξ μὲν τοῦτο πλημμελοῦντες τυπτέσθωσαν· ἐκ δευτέρου διαπραττόμενοι ἐξοριζέσθωσαν. εἰ δὲ καὶ τρίτον φωραθεῖεν τὸ τοιοῦτον κατατολμῶντες, χειροκοπείσθωσαν: τῆς ἀπελαθείσης ἀγέλης δηλονότι τῇ ἰδίᾳ δεσποτείᾳ παρ' αὐτῶν ἀποκαθισταμένης. καὶ † ὅσον δύναταί τις κινῆσαι κατὰ τοῦ ἀπελάτου καὶ ἐγγράφως, καὶ χωρὶς ἐγγραφῆς.

† ἔτι.

DE ABIGEIS.

TIT. XXV. cap. I.

Proprie abigeus dicitur, qui pecora ex pascuis uel armentis subtrahit, uel ex gregibus equos. qui enim bouem aut equum errantem abduxerit, non est abigeus, sed fur. Si quis porcum uel capram abduxerit, non tam grauiter plectitur, quam qui perfectum animal abigit. L. 1. C. hoc tit.

III.

*Pro numero abactorum aut fur quis est, aut abigeus. Nam decem oues * gregem faciunt, & porci quinque. Vnus autem bos & equus abactus hoc crimen inducit. Et qui ex grege uel silua domitum pecus abigit, acrius punitur. Qui sæpius abegit, licet unum uel alterum pecus, abigeus est. Qui abigeos recipiunt, in annos X. prouincia relegantur.* L. 3. D. eod. * al. abigeum, legendo ἀπελάτην pro ἀγέλην. De pœna.

IV.

Abigei semel quidem hoc admittentes, uerberantor: iterum uero committentes, relegantor: sin tertium idem ausi deprahendantur, manus amputantor, uidelicet abacto grege suo domino ab eis restituendo. Item [traditur hæc,] posse quem agere in abigeum & cum inscriptione, & sine inscriptione. L. un. C. hoc tit.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΦΘΟΡΑΣ ΑΝΤΙΔΙΚΩΝ, καὶ τίνες δύνανται αὐτοὺς ὑποφθείρειν, καὶ τίνες οὐ δύνανται.

Τίτλος κϛ. κεφάλ. ϛ.

Ἀντὶ ἐλεγχθέντος ἐστὶν ὁ τὸν κατήγορον ὑποφθείρας, χωρὶς τῶν δι' αἵματος ἐχόντων τὴν καταδίκην.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. νγ. κεφάλ. α. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐν τοῖς ἔχουσι θάνατον τὴν καταδίκην, ἔξεστι

DE ADVERSARIORVM CORRVPTIONE, & quibus liceat eos corrumpere, quibus non liceat.

TIT. XXVI. cap. VI.

Pro conuicto est, qui accusatorē corrupit, exceptis ijs, quæ sanguinis condemnationē habēt. L. 1. D. de præuar.

Huc pertinet tit. LIII. cap. I. in quo dicitur:

In his, quæ mortis condemnationē continent, L. 1. D. de bon. eor. qui an. sent.

teo aduersarium corrumpere licet. Et caput secundum.

Item lib. LVI. hæc reperies.

Lei⁹ qui. D. de in. fisc. *Qui corrupit delatorem, pro uicto est. Nam in fiscalibus causis id obtinet. hac autem pœna in heredes eius non competit. Nec enim ipse, nisi condemnatus fuerit, de hoc tenetur. Ceterum delatore per corruptelam uicto, recte fiscus litem restaurat.*

DE RECEPTATORIBVS, QVI LAtrones uel alios criminibus obnoxios recipiunt, nec in iudicium proferunt.

TIT. XXVII. cap. I.

l. 1. & 2. D. hoc tit. *Receptatores latronum ut latrones puniuntur. Et qui, quum possent latrones apprehendere, pecunia accepta, uel parte surreptorum, dimiserunt, perinde puniuntur. Qui uero cognatum uel adfinem latronem custodiuit & conseruauit, medio quodam modo punitur.*

II.

Qui latrones receperit, & eos in iudicium non protulerit, publicatur, uel pro qualitate personæ, prout iudici uidebitur, punitur.

DE EFFRACTORIBVS.

TIT. XXVIII. cap. I.

l. 2. D. h. t. *Nocturni effractores fustibus casi in metallum dantur, diurni fustibus casi in opus perpetuum uel temporarium dantur.*

DE IMPOSTORIBVS SIVE STELlionibus & subdolis, qui rem alij obligatam uenditámue, tamquam suam & non obligatam, ad alium transferunt: qui & stellionatus crimine tenentur, ut antibadiastæ.

TIT. XXX. cap. I.

D. de crim. stell. *Stellionatus crimen neque pœnalibus indicijs, neque pecuniarijs actionibus continetur, neque famosum est: sed extraordinariam persequutionem habet.*

IV.

l. ult. C. eod. *Qui obligat pluribus easdem res, crimine stellionatus tenetur: quo tamen crimine liberatur, si paratus sit omnibus soluere.*

DE PERIVRIS.

Tit. eod. cap. III.

Legito & nouel. LXXVII. l. ult. D. de crim. stell. *De periurio illius, qui iurauerit in instrumento, suum esse pignus, quod obligat; hoc crimen competit, & ad tempus exsulat.*

Legito & lib. XXII. tit. V. cap. X. them. V. in quo dicitur:

l. 13 §. ult. D. de iureiur. *Qui per principem in re pecuniaria iurauerit, & peierauerit; fustibus castigatur.*

τῷ ἐναγομένῳ ὑποφθείρειν τὸν ἀντίδικον. καὶ κεφάλαιον δεύτερον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. νϛ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ὑποφθείρας τὸν μηνυτὴν, αὐτὸς ἡττηθείς ἐστι. τοῦτο γὰρ κρατεῖ ἐπὶ τῶν τοῦ δημοσίου δικῶν. ἡ δὲ τιμωρία αὕτη κατὰ κληρονόμων αὐτοῦ οὐχ ἁρμόζει. οὔτε γὰρ αὐτὸς, εἰ μὴ καταδικασθῇ, περὶ τούτου ὑπόκειται. ἐξ ὑποφθορᾶς δὲ ἡττηθέντος τοῦ μηνυτοῦ, καλῶς ὁ δημόσιος ἀνανεοῖ τὴν δίκην.

ΠΕΡῚ ὙΠΟΔΕΚΤΩ͂Ν ΤΩ͂Ν ὙΠΟΔΕχομένων λῃστὰς ἢ ἑτέρους ὑπευθύνους, καὶ μὴ προσαγόντων αὐτοὺς τῷ δικαστηρίῳ.

Τίτλος κζ. κεφ. α.

Οἱ ὑποδοχεῖς τῶν λῃστῶν, ὡς λῃσταὶ τιμωροῦνται. καὶ οἱ δυνάμενοι κρατῆσαι τοὺς λῃστὰς, καὶ ἀπολύσαντες χρήματα λαβόντες, ἢ μέρος τῶν λῃσευθέντων, ὁμοίως τιμωροῦνται. ὁ δὲ συγγενῆ ἢ ἀγχιστέα λῃστὴν φυλάξας καὶ διασώσας, μέτρως πῶς τιμωρεῖται.

β.

Ὁ ὑποδεξάμενος λῃστὰς, καὶ μὴ προσαγαγὼν αὐτοὺς τῷ δικαστηρίῳ, δημευέσθω, ἢ τιμωρείσθω κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ προσώπου, ὡς ἂν ὁ δικαστὴς συνείδῃ.

ΠΕΡῚ ΤΟΙΧΩΡΥΧΩΝ.

Τίτλος κη. κεφάλ. α.

Οἱ νυκτερινοὶ τοιχωρύχοι, ῥοπαλιζόμενοι μεταλλίζονται: οἱ δὲ ἡμερινοὶ ῥοπαλιζόμενοι, διηνεκῶς ἢ προσκαίρως εἰς ἔργον βάλλονται.

ΠΕΡῚ ΚΑΚΟΤΡΟ΄ΠΩΝ ἨΤΟΙ ΠΕριέργων καὶ δολίων τῶν τὸ ἑτέρῳ ὑποκείμενον ἢ πραθὲν ὡς ἴδιον καὶ ἀνεύθυνον πρὸς ἕτερον μεταφερόντων. οἵ τινες καὶ τῷ στελλιονάτους ὑπόκεινται ἐγκλήματι, ὡς † ἀντιβιδιασταί.

Τίτλ. λ. κεφάλ. α. † ἀντιβαδιασταί.

Τὸ κατὰ τῶν περιέργων ἔγκλημα, οὔτε τοῖς ποιναλίοις δικαστηρίοις, οὔτε ταῖς χρηματικαῖς ἀγωγαῖς περιέχεται, οὔτε ἀτιμωτικόν. ἐξτραορδιναρίαν δὲ ἐπεξέλευσιν ἔχει.

δ.

Ὑποτιθέμενος τοῖς πολλοῖς τὰ αὐτὰ πράγματα, κατέχεται τῷ στελλιονάτου ἐγκλήματι. ἕτοιμος δὲ ὢν πᾶσι καταβάλλειν, ἀπαλλάσσεται τοῦ ἐγκλήματος.

ΠΕΡῚ ἘΠΙΟ΄ΡΚΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. γ.

Περὶ τῆς ἐπιορκίας τοῦ ὀμόσαντος ἐν συμβολαίῳ ἰδιωτικὸν αὐτοῦ εἶναι ὅπερ ὑποτίθεται, τὸ παρὸν ἔγκλημα ἁρμόζει, καὶ πρὸς καιρὸν ἐξορίζει. ἀδέγνωθι καὶ νεαρὰν οζ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κβ. τίτλον ε. κεφάλαιον ι. θεμ. ε. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐπὶ χρήμασι κατὰ τοῦ βασιλέως ὀμόσας, καὶ ἐπιορκήσας, ῥοπαλίζεται.

Καὶ κε.

Καὶ κεφάλ. μδ.

Οὐδεὶς κατὰ θεοῦ ὀμόσας κινδυνεύει. ἱκανὸς γὰρ ὁ ὅρκος ἔχειν τιμωρὸν τὸ θεῖον, εἰ κατὰ τοῦ θεοῦ γέγονεν. εἰ δὲ κατὰ βασιλέως κατά τινα θερμότητα ὤμοσέ τις, συγχωρεῖται.

ΠΕΡῚ ὙΠΕΥΘΎΝΩΝ ΕἸΣ ΦΥΛΑΚῊΝ βαλλομένων, ἢ ἐγγυητὰς διδόντων.

Τίτλος λε. κεφ. α.

Ὁ ἄρχων διασκοπείτω πότερον ὁ κατηγορούμενος ὀφείλει φυλακῇ ἐμβάλλεσθαι, ἢ στρατιώταις παραδίδοσθαι, ἢ ἐγγυηταῖς, ἢ ἑαυτῷ καταπιστεύεσθαι. τοῦτο δὲ γίνεται ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ ἐγκλήματος, ἢ διὰ τὴν τιμὴν, ἢ διὰ τὴν εὐπορίαν τοῦ ἐναγομένου, ἢ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἢ διὰ τὸ μηδὲν αὐτὸν ἡμαρτηκέναι.

γ.

Ὁ ἔχων ἐγγύας, οὐ δεσμεῖται, εἰ μὴ βαρύ ἐστι τὸ παρ' αὐτοῦ ἁμαρτηθὲν, ὡς μήτε ἐγγυηταῖς, μήτε στρατιώταις αὐτὸν ὀφείλειν παραδοθῆναι.

δ.

Ὁ ἐγγυησάμενος τὸν κατηγορηθέντα, χρηματικὴν δίδωσι ποινὴν, μὴ παραστῶν αὐτόν. εἰ δὲ κατὰ δόλον οὐ παρίστησι, καὶ ἐξτραορδινέρ κατακρίνεται.

ΠΕΡῚ ΦΥΛΑΚΤΩ͂Ν ΚΑῚ ΦΥΛΆΚΩΝ, καὶ φυλακῆς: καὶ τίνες ὑποβάλλονται τιμωρίαις: οἱ ἀποδιδράσκοντες τῆς φυλακῆς, καὶ οἱ φύλακες αὐτῶν. καὶ περὶ τοῦ μὴ εἶναι φυλακὴν ἰδιωτικήν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. ιβ.

Οἱ ἀποφυγόντες τὴν φυλακὴν, εἴτε κλάσαντες αὐτὴν, ἢ τοῖς λοιποῖς συμπνεύσαντες, κεφαλικῶς κολάζονται. εἰ δὲ κατὰ ῥαθυμίαν τῶν φυλάκων ἀπέφυγον, μετριώτερον τιμωροῦνται.

ιδ.

Ἐὰν συμπνεύσαντες οἱ δέσμιοι ῥήξωσι τὰ δεσμὰ καὶ τὴν φυλακὴν, καὶ ἀποφύγωσιν, εἴτε ἀνεύθυνοι ἦσαν, τιμωροῦνται, εἴτε ὑπεύθυνοι, πλέον κολάζονται, ἢ τὸ ἔγκλημα ἀπῄτει ἐφ' ᾧ συνεσχέθησαν. οἱ δὲ τὴν σκευωρίαν διελέγξαντες, ἀπολύονται.

κα.

Ὁ κατασχεθεὶς, μὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον μενέτω ἐν τῇ φυλακῇ. χρὴ γὰρ αὐτὸν, ἢ συντόμως ἀπολυθῆναι, ἢ συντόμως τιμωρηθῆναι. κελεύομεν οὖν τὸν ὑπομνηματογράφον ἀφ' οὗ ἐμβληθῇ τις ἐν τῇ φυλακῇ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἕως λ. ἡμέρας προσφέρειν τῷ ἄρχοντι τὴν γνῶσιν τῶν ἐγκεκλεισμένων, ἐν ᾗ δεῖ περιέχεσθαι καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἁμαρτημάτων. εἰ δὲ † μετὰ ταῦτα γένηται, ἡ μὲν τάξις κ. λιτρῶν χρυσίου προστιμηθήσεται: ὁ δὲ ἐκπίπτων τῆς ἀξίας ι. χρυσίου λιτρῶν τοῖς ἡμετέροις εἰσαχθῆναι θησαυροῖς. οὐδένα χρὴ ἐμβάλλεσθαι φυλακῇ χωρὶς κελεύσεως τῶν μεγάλων ἀρχόντων τῆς βασιλίδος πόλεως: ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τῶν ταύτας ἰθυνόντων, ἢ τῶν κατὰ τόπον ἐκδίκων. χρὴ δὲ τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τετράδα καὶ παρασκευὴν

(margin: † μὴ ταῦτα.)

Et cap. XLIIII.

Nemo qui per Deum iurauerit, periculum subit. Nam satis est, iusiurandum Deum habere uindicem, si per Deum conceptum fuerit. Sin aliquis per principem calore quodam iurauerit, ueniam consequitur. (margin: l.1.C.eod.)

DE REIS, QVI MITTVNTVR IN carcerem, uel dant fideiussores.

TIT. XXXV. cap. I.

Praeses aestimat, utrum reus debeat in carcerē mitti, an militibus tradi, uel fideiussoribus, uel sibi committi. hoc autem fit ex qualitate criminis, uel propter honorē, uel propter diuitias rei, uel dignitatem, uel propter innocentiam. (margin: D.lib.48.tit.3.)

III.

Qui fideiussores habet, non conijcitur in uincula: nisi graue scelus admiserit, ut neque fideiussoribus, neque militibus debeat tradi.

IIII.

Qui fideiussit pro reo, nisi exhibeat, pecuniariam pœnā praestat. Sin uero dolo non exhibeat, etiam extra ordinem condemnatur.

DE CVSTODIENDIS, ET CVSTOdibus, & custodia: tum qui effugientes carcere, quiue custodes horum puniantur. Item, non debere priuatos esse carceres.

Eod. tit. cap. XII.

Qui euadunt custodiam, siue effracta ea, siue cum alijs facta conspiratione, capitaliter coercentur. Sed si negligentia custodum euaserint, mitius puniuntur. (margin: D. de cust. & exh. reo. leg. ib. ultimu.)

XIV.

Si, qui erant in uinculis, facta conspiratione ruperint uincula & custodiam, & euaserint; siue innocentes erant, puniuntur: siue nocentes, amplius puniuntur, quam crimen posceret, ob quod comprahensi erant. Qui uero conspirationem detexerint, absoluuntur.

XXI.

*Ne diu is, qui comprahensus est, in custodia maneat. Nā oportet eum cito uel absolui, uel puniri. Iubemus igitur Commentariensem, ex quo coniectus quis est in carcerē, singulis diebus usq; ad XXX. dies, offerre iudici notitiam inclusorum, in qua continere oportet & qualitatē delictorum. Quod si non fiat, officium XX. libris auri multatur, iudex autem dignitate amissa, X. libris, quae thesauris nostris inferantur. Neminem * oportet in custodiam conijci, sine iussu magnorum iudicum regia urbis: & in prouincijs, sine iussu rectorum earum, uel defensorum locorum. Episcopum autem oportet quarto septimana ac praeparatorio diebus [custodia datos]* (margin: l.penult.C.eod.)

(margin: * haec debebat esse lex ultima, C. eod. sed desideratur in editis uulgo libris.)

 inspi-

inspicere, cur coniecti sint in carcerem: & si ser ui sint, vos intra XX. dies excludere carcere, uel castigatos, & dominis redditos, uel si non ap pareant domini, dimittere. Quod si liberi sint, propter datas insolenter turbas uincti, statim iudicari. Quod si ex alia quacumque caussa, fidetussores dare. Si fideiussores non habeant, criminis reos, praterquam homicidij, celeriter iudicari. Sin capitale crimē est, intra XXX. dies. Sed si opus sit amplecri dilatione, non prabente caussam eo, qui inclusus est: committi eum iuratoria cautioni, ita ut sententia in eum feratur, si absit. At si crimen sit homicidij, & ex relatione publicarum personarū; intra sex menses iudicari, scientibus publicis personis, si falsa detulerint, se eadem pœna teneri: si uero accusator, qui inscripsit, caussam retentioni dederit, committi eum fideiussoribus: uel si non habeat copiam fideiussorum, manere in uinculis, & litem intra annum definiri. Prasumtione uero de eo facta, quasi nocente, esse eum in custodia, quoad lis terminata sit. Quod si iam de carcere inclusis lata sententia sit, exequi eam, siue corporalis, siue pecuniaria sit.

Lege & tit. LI. cap. LX. them. II. Item tit. LV. cap. I. in quo dicitur:

De priuatis carceribus. Lun. C. de priuat. car.

*Ne in quacumque ciuitate, uel in agris, uel in domibus, sint priuata custodia. qua sane res cura prouinciarum prasidibus esto. Quod si negligentes fuerint, * sacrilegij crimine teneantur: eodemque primates officij, si non simul atq; cognouerunt, prasidi rem detulerint. Ipsi uero facinoris auctores, maiestatis iudicio teneātur. Constitutio iubet, ne priuata custodia fiant, & ut ij qui fecerint, pœna subijciantur, ac tot dies in carcere publico maneant, quot fuerit quis in priuato ab eis inclusus, cuiuscumque sint condicionis, uel dignitatis. Vt etiam caussam amittant, quam habent aduersus inclusos, prouidentia episcopi & prasidis. quod si neglexerit prases, & bonorum & salutis periculum sustinebit.*

* maiestatis.

Lege & lib. III. tit. I. cap. IIII. Item lib. LVI. tit. XVII. cap. XXXVII. quod refertur in titulo de curatoribus publicis.

DE INSIDIATORIBVS, QVI QVOcumq; modo uel contra imperiū, uel rempublicam, uel exercitū, uel eius duces inierint consilia, uel seditiosi fuerint, uel proditores, uel trāsfugæ, uel litteras hostibus miserint, uel milites ad seditionem turbamue sollicitauerint: qui ue castra produnt, uel

ἐπισκέπτεσθαι † διὰ τί ἐνεβλήθησαν. καὶ εἰ μὲν δοῦλοι εἰσὶν, ἔσω κ. ἡμερῶν ἐκβάλλεσθαι αὐτοὺς, ἢ σωφρονιζομένους, † ἢ τοῖς δεσπόταις παραδιδομένους: ἢ ἐὰν μὴ φαίνηται ὁ δεσπότης, ἀπολύειν αὐτούς. εἰ δὲ ἐλεύθεροί εἰσιν † ἐπὶ ταξίᾳ κατεχόμενοι, παραχρῆμα κρίνειν αὐτούς. † ἐὰν περὶ ἀλλοίας δήποτε αἰτίας, παρέχειν αὐτοὺς ἐγγύας. εἰ δὲ μὴ ἔχουσιν ἐγγυητάς, εἰ μὲν ἐπὶ ἐγκλήματι κατέχονται χωρὶς φόνου, ἐν τάχει αὐτοὺς κρίνεσθαι. εἰ δὲ κεφαλικόν ἐστι τὸ ἔγκλημα, ἔσω λ. ἡμερῶν. ἐὰν δὲ χρεία πλείονος ὑπερθέσεως, μηδαμοῦ παρέχοντος αἰτίαν τοῦ ἐγκεκλεισμένου: δοθῆναι αὐτὸν ἐπὶ ἐξωμοσίᾳ, ἵνα ἡ ψῆφος γένηται κατ' αὐτοῦ ἐὰν ἀπολειφθῇ. ἐὰν δὲ φόνου ἐστὶν, εἰ μὲν ἀπὸ ἀναφορᾶς δημοσιευόντων, ἔσω ἓξ μηνῶν κρίνεσθαι: εἰδότων τῶν δημοσιευόντων ὅτι ἐὰν ψεύσωνται, τῇ αὐτῇ ὑπόκεινται τιμωρίᾳ. εἰ δέ τις ἐγγραψάμενος αἴτιος ἐγένετο τῆς ἐνοχῆς, δίδοσθαι αὐτὸν ὑπὸ ἐγγύας: ἢ ἐὰν μὴ εὐπορῇ ἐγγυητῶν, μένειν μὲν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ: τέμνεσθαι δὲ τὴν δίκην ἐντὸς ἐνιαυτοῦ. † προσλήψεως δὲ περὶ αὐτοῦ γενομένης, ὡς ὑπευθύνου, εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ φρουρᾷ † ἕως τι περαιωθῇ ἡ δίκη. εἰ δὲ ἤδη ψῆφος γέγονε περὶ τῶν ἐγκεκλεισμένων, ἐκβιβάζεσθαι αὐτὴν, εἴτε σωματική ἐστιν, εἴτε χρηματική.

† τὰς ἐν φυλακῇ διά τι.

† ἤ.

† ὑπὸ ἀταξίας.

† ὁ περὶ ἄλλου οἱασδήποτε.

† προλήψεως.

† ἕως ἄν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. να. κεφάλ. ξ. θεμ. β. καὶ τίτλ. νε. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

Μὴ ἐν οἱᾳδήποτε πόλει, μήτε ἐν ἀγροῖς, ἔστωσαν ἰδιωτικαὶ φυλακαὶ, ἢ ἐν οἴκοις: ἀλλὰ φροντιζέτωσαν τούτου καὶ οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες. ἐὰν δὲ ῥαθυμήσωσιν, ὑποκείσθωσαν τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι. καὶ οἱ πρῶτοι δὲ τῆς τάξεως, τῷ αὐτῷ ἐγκλήματι ἐνεχέσθωσαν, εἰ μὴ εὐθέως ἅμα ἔγνωσαν, ἀνήγαγον τῷ ἄρχοντι. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἡμαρτηκότες, ὑποκείσθωσαν τῷ περὶ καθοσιώσεως δικαστηρίῳ. ἡ διάταξις κελεύει μὴ γίνεσθαι ἰδιωτικὰς φυλακάς. τοὺς δὲ τοῦτο πράττοντας, ὑποκεῖσθαι καὶ ἐπιτιμίῳ, καὶ διάγειν ἐν τῇ δημοσίᾳ φρουρᾷ τοσαύτας ἡμέρας, ὅσας δήποτ' ἂν γέγονεν ὁ † ἐγκλεισθεὶς ἐν τῇ γενομένῃ παρ' αὐτῶν φυλακῇ, ὁποίας ἂν εἴησαν τύχης ἢ ἀξίας. † ἐκπίπτει δὲ καὶ τῆς δίκης τῆς ἁρμοζούσης αὐτοῖς κατὰ τῶν ἐγκλεισθέντων, προνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος. εἰ δὲ ῥαθυμήσει ὁ ἄρχων, ὑφίστασθαι κίνδυνον καὶ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ περὶ τὴν σωτηρίαν.

περὶ ἰδιωτικῶν φυλακῶν.

† ἐγκλεισθείς.

† ἐκπίπτουσι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. γ. τίτ. α. κεφ. δ. καὶ βιβ. νς. τίτ. ιζ. κεφ. λζ. ὅπερ εἴρηται ἐν τῷ περὶ φροντιστῶν.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΙΒΟΥΛΩΝ ΤΩΝ ΚΑτὰ οἱονδήποτε τρόπον εἴτε κατὰ τῆς βασιλείας, εἴτε κατὰ τῆς πολιτείας, ἢ τοῦ στρατοῦ, ἢ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ μελετησάντων, ἢ στασιασάντων, ἢ προδοσίαν τινὰ πεποιηκότων: ἢ πρὸς τοὺς πολεμίους αὐτομολησάντων, ἢ γράμματα στειλάντων, ἢ ἐρεθισάντων στρατιώτας πρὸς στάσιν καὶ θόρυβον, ἢ προδιδόντων κάστρα, † ἢ αὐτι-

† αὐτομολούντων.

αὐτπρόντων, ἢ συνωμοσίαν ποιούντων: ἢ βλαπτόντων τεῖχος, ἢ δι' αὐτοῦ, καὶ μὴ διὰ τῆς πόρτης εἰσιόντων. καὶ τίνες αὐτῶν ὑπόκεινται τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι, καὶ τίνες τῷ τῶν φονευτῶν.

Τίτλος λϛ. κεφάλ. α.

Ὁ περὶ τῶν ἐπιβούλων νόμος, ὅμοιός ἐστι τῷ περὶ ἱεροσυλίας, καὶ ἐνέχεται αὐτῷ.

ιζ.

(ὁ λ τοῦ ν. τιτ. κεφ. ιθ φησίν, ὅτι καὶ οἱ μάρτυρες βασανίζονται τοῦ πράγματος ἀπαιτοῦντος: ὅπερ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ ζητήσεως τίτλῳ.) Ἐπὶ τῆς καθοσιώσεως καὶ οἱ ἐνάγοντες βασανίζονται, εἰ μὴ φανερούς ἐλέγχους ἔχουσιν.

κ.

Οἱ ἡμαρτηκότες καθοσίωσιν, καὶ μετὰ τελευτὴν ἐνέχονται, καὶ δημεύεται ἡ οὐσία αὐτῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ τιτλ. να. κεφάλ. λδ. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ τὰς ἡμῶν βουλὰς τοῖς πολεμίοις ἀπαγγέλλοντες, καίονται ἢ φουρκίζονται.

Καὶ κεφάλ. λϛ.

Ὁ τὸν πολέμιον φεύγοντα ἐν εἰδήσει ὑποδεξάμενος, περιορίζεται. ὁ δὲ εἰδὼς αὐτὸν εἶναι πολέμιον, καὶ ἐπιπολὺ ἀνασχόμενος κρύπτεσθαι, ἐξορίζεται.

νβ.

Ὁ τοὺς βαρβάρους ναῦς κατασκευάζειν διδάσκων, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑπόκειται.

Ἀνάγνωθι καὶ τιτλ. νβ. κεφάλ. ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις ὡς ἐπὶ τυραννίδι ἐλεγχθεὶς δήμευσιν ὑπομείνῃ, οἱ μὲν ἔχοντες αὐτοῦ πράγματα, καὶ διάγοντες ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, ἔσω δύο μηνῶν ὀφείλουσιν αὐτὰ προσαγγεῖλαι. οἱ δὲ μὴ διάγοντες ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, ἔσω ὀκτὼ μηνῶν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσουσι, μετὰ τῶν πραγμάτων, τὸ τετραπλάσιον παρέχουσι.

ΠΕΡΙ ἘΓΚΛΗΜΑΤΙΚΩ͂Ν.

Τίτλου λϛ. κεφ. ιβ.

Σβέννυνται τὰ ἐγκλήματα τῇ τελευτῇ τοῦ κατηγορουμένου. χωρὶς τοῦ περὶ καθοσιώσεως, ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τῆς προδοσίας, καὶ τοῦ κατὰ βασιλέως ἐπιβουλῆς. ἐπὶ τούτων γὰρ ἐὰν μὴ καθαρισθῇ ἀπὸ τῶν κληρονόμων, δημεύεται ἡ κληρονομία. ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν τοῦ νόμου κεφαλαίων, τῇ τελευτῇ σβέννυται τὸ ἔγκλημα.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. νϛ. τοῦ τινος ἐν τῷ β. κεφ. φησίν.

Ὥσπερ ὁ τελευτήσας ἀπαλλάσσεται τοῦ ἐγκλήματος, οὕτως καὶ ὁ ἐνάγων αὐτὸν μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ μὴ δυνάμενος ἐπεξελθεῖν τῷ ἐγκλήματι, † οὐκ ἐνάγεται. († ἐν ἰσχύ. τω.)

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. να. τιτλ. γ. κεφάλ. ιβ. ὅπερ ἐξέθεμεν ἐν τῷ περὶ δεσποτείας. ἀνάγνωθι καὶ τὸ περὶ κατηγορούντων † ἐγκληματικῶν, καὶ τὸ περὶ καταδίκης. ἴσθι, ὅτι τὰ ἐγκλήματα τῇ εἰκοσαετίᾳ σβέννυνται. († ἐγκληματικῶς.)

ΠΕΡΙ ΜΟΙΧΕΙ'ΑΣ ΚΑΙ ΠΑ'ΣΗΣ ΤΗ͂Σ κατ' αὐτὴν ἐνοχῆς καὶ ἀγωγῆς.

Τίτλος λζ. κεφάλ. α.

Ὁ γήμας τὴν ἐπὶ μοιχείᾳ καταδικασθεῖσαν, ὑπόκειται τῷ περὶ μοιχείας ἐγκλήματι: οὐ μὴν ὁ παλλακευόμενος αὐτήν.

perduelles sunt, uel coniurationem faciūt, uel murum lædunt, uel per eum, non portam, ingrediuntur: tum qui nam horum sacrilegij, qui ue homicidij teneantur.

TIT. XXXVI. cap. I.

Lex maiestatis similis est legi de sacrilegio, & tenetur ea. (l. 1. D. ad leg. Iul. ma.)

XVII.

In † crimine maiestatis etiā accusatores torquentur, nisi manifesta indicia habeant. (Tit. 50. cap. 19. dicitur, etiam testes torqueri, si res exigat. hoc in titulo de quæstionibus positum inuenies. † l. 3. C. eod.)

XX.

*Rei * maiestatis etiam post mortē tenentur, & confiscatur eorum substantia.* (* l. penult. C. eod.)

Lege & tit. LI. cap. XXXIV. in quo dicitur:

Transfugæ, & ij, qui consilia nostra hostibus renūtiant, cōburuntur aut furca suspendūtur. (l. si quis. §. transfug. D. de pæn.)

Item cap. XXXVI.

Qui hostem fugientem sciens suscepit, deportatur: qui uero sciuit hostem esse, ac diu occultari passus est, relegatur. (l. Metrodorum. eod.)

LII.

Qui barbaros naues exstruere docet, capitali pœna tenetur. (l. ult. C. eod.)

Item tit. LII. cap. XV.

Si quis perduellionis crimine conuictus, publicationem bonorum sustineat, ij qui bona eius habent, si uersantur in regia urbe, intra duos menses: si non uersantur in regia urbe, intra octo menses ea deferre debent. quod si non fecerint, cum bonis quadruplum præstant. (l. ult. C. de bon. proscr.)

DE ACTIONIBVS CRIminalibus.

TIT. XXXVI. cap. XII.

Extinguūtur crimina morte rei, excepto crimine maiestatis, ex capite proditionis & insidiarum contra principē. Nam in his, nisi ab heredib. purgetur, hereditas publicatur. Ex alijs uero legis capitibus, morte crimē extinguitur. (l. ult. D. ad leg. Iul. maiest.)

Legito etiam tit. LVI. cap. II. in quo dicitur:

Sicut defunctus crimine liberatur, ita & accusator, qui post mortem eius exsequi crimē non potest, non tenetur.

SCHOLION.

Lege & lib. LI. tit. III. cap. XII. quod exposuimus in tit. de dominio Lege & tit. de accusantibus criminaliter, & de sententiam passis. hoc quidē sciendum, criminales actiones annis XX. extingui.

DE ADVLTERIIS, ET OMNIBVS modis, quibus adulterij se quis obligat, & quibus agitur.

TIT. XXXVII. cap. I.

Qui dānatā adulterij uxorē ducit, adulterij crimine tenetur, nō qui eā in cōcubinatu habet. (l. 1. D. de concub.)

VII.

L.2.D.ad leg. Iul. de adult.

Qui pro adulterio uxoris suæ quid accepit, hac lege tenetur: & qui in adulterio deprehensam non dimittit. non etiam is, qui patitur eam delinquere, uel cōtaminationi non indignatur. Non rectè adulter obijcit uiro, se illo perductore adulterium commisisse, nec posteaquam accusatus est, uiro lenocinij crimen referre potest. Vxor accusata, & obijciens uiro lenocinij præscriptionem, seipsam quidem non liberat, sed potest iudex in eum statuere, quasi lenonem, etiam sine accusatore. Extraneus autem adulterij accusatus, & opponens, lenonem eum fuisse, nec se relevat, nec maritum pœnæ subijcit.

ζ.

Ὁ λαβὼν ὑπὲρ μοιχείας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς, ἐνέχεται τῷ νόμῳ· καὶ ὁ τὴν ἐπὶ μοιχείᾳ φωραθεῖσαν μὴ ἀποπεμψάμενος· οὐ μὴν ὁ ἀνεχόμενος ἁμαρτάνειν αὐτὴν, † εἰ μὴ ἀγανακτήσας ἐπὶ τῷ μύσει. † λ. οὐ καλῶς ὁ μοιχὸς ἀντίθησι τῷ ἀνδρὶ ὡς αὐτοῦ προαγωγοῦ γινομένου, τὴν μοιχείαν ἥμαρτεν· ὅτι μὴν μετὰ τὸ κατηγορηθῆναι, δύναται τοῦ ἀνδρὸς, ὡς προαγωγοῦ, ἀντικατηγορεῖν. ἡ δὲ γυνὴ κατηγορουμένη καὶ ἀντιτιθεῖσα τῷ ἀνδρὶ τὴν προαγωγείας παραγραφὴν, ἑαυτὴν μὲν οὐκ ἐλευθεροῖ· δύναται δὲ ὁ δικαστὴς ὁρίζειν κατ' αὐτοῦ ὡς προαγωγοῦ, καὶ χωρὶς κατηγόρου. ἐξωτικὸς δὲ περὶ μοιχείας κατηγορούμενος, καὶ ἀντιτιθεὶς τῷ ἀνδρὶ τὸ προαγωγὸν αὐτοῦ γενέσθαι, ἑαυτὸν οὐκ ἐλαφρύνει· οὔτε τὸν ἄνδρα ποινῇ ὑποβάλλει.

VIII.

Adulterium quidem dicitur etiam in uirginem aut uiduam stuprum, sed proprie adulterium est nuptæ, stuprum uirginis aut uiduæ.

η.

Λέγεται μὲν μοιχεία, καὶ ἡ πρὸς παρθένον ἢ χήραν φθορά· καὶ κυρίως δὲ μοιχεία μέν ἐστιν ἡ τῆς ὑπάνδρου· φθορὰ δὲ τῆς παρθένου καὶ χήρας.

X.

De lenonibus etiam dicitur cap. XI. & XII.

Qui sciens domum uel habitationem suam præbet, ut adulterium uel stuprum cum muliere uel masculo ibi fiat, & qui quid pro adulterio uxoris suæ acceperit, cuiuscumque condicionis sit, quasi adulter punitur.

ι.

Ὁ διδοὺς ἐν εἰδήσει τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ τὴν οἴκησιν ἐπὶ τὸ γενέσθαι ἐκεῖ μοιχείαν ἢ φθορὰν πρὸς ἄνδρα ἢ γυναῖκα· καὶ ὁ λαμβάνων τι ὑπὲρ μοιχείας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς· οἱασδήποτε αἱρέσεως ἐστιν, ὡς μοιχὸς τιμωρεῖται.

περὶ προαγωγῶν ὁμοίως φησὶ καὶ ἐν τῷ ια. καὶ ἐν τῷ ιβ. κεφαλαίῳ.

XXIII.

Permittitur patri, nō etiam marito, omnem adulterum occidere, & multo magis contumelia adficere. Occidere autem, in domo, in qua ipse habitat, licet filia cum eo non habitet: & in domo generi, si in ipsa actione adulterij eam deprehendat. Sufficit autem, si eo tempore fuerit in potestate, quo occidit: licet tempore nuptiarum non fuerit in eius potestate. Alibi [pater] occidere, quam ubi habitat, uel in domo generi, non potest: nec in sua domo, in qua non habitat. Simul autem debet ambos occidere, non hunc hodie, illum post dies. Sed si dum occidit adulterum, filia fugerit, eo non dissimulante, ac persequutus post horas aliquot apprehenderit, in continenti uidetur occidere. Marito adulterum occidere licet domi suæ tantū, non tamen quemlibet: sed lenonem, & qui artem ludicram ante fecerit, uel qui in scenam prodierit cantādi aut saltandi caussa, & iudicio publico damnatum, nec restitutum, & libertum suum, uel uxoris, uel parentum, uel liberorum suorum, licet partem in eis habeant alij, & seruum. Iubet autem lex, ut is, qui prædictorum quem occiderit, nuptias soluat. Nihil autem interest, sui iuris an filiusfamilias sit maritus. Siue leno sit pater & maritus, siue sint alia ratione infames, siue ipsa mulier infamis, occidēdi ius habent, licet magi-

κγ.

Ἔξεστι τῷ πατρὶ, οὐ μὴν τῷ ἀνδρὶ, πάντα μοιχὸν φονεύειν, πολλῷ δὲ μᾶλλον καὶ ἐνυβρίζειν. φονεύειν δὲ, ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ μένει, κἂν μὴ συνοικεῖ αὐτῷ ἡ θυγάτηρ· καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ γαμβροῦ, ἐὰν † αὐτῷ τῷ ἔργῳ τῆς μοιχείας αὐτὴν καταλάβῃ. † ἐν αὐτῷ. ἀρκεῖ δὲ αὐτὴν ὑπεξουσίαν εἶναι, ὅτε ἐφονεύετο· κἂν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ γάμου μὴ ᾖ αὐτοῦ ὑπεξουσία. ἀλλαχοῦ δὲ φονεύειν, εἰ μὴ ἔνθα μένει, καὶ ἐν τῷ τοῦ γαμβροῦ, οὐ † δύναμαι, οὔτε ἐν ἰδίῳ οἴκῳ ἐν ᾧ μὴ μένει. † δύναται. ἅμα δὲ τοὺς δύο φονεύειν ὀφείλει, οὐ μὴν τὸν μὲν νῦν, τὸν δὲ μεθ' ἡμέρας. εἰ δὲ ἐν ὅσῳ φονεύσει τὸν μοιχὸν, ἔφυγεν ἡ θυγάτηρ, αὐτοῦ μὴ προσποιησαμένου· καὶ ἐπιδιώξας ἐκράτησε μετὰ τινὰς ὥρας, παραχρῆμα δοκεῖ φονεύειν. τῷ δὲ ἀνδρὶ ἔξεστιν ἐν μόνῳ τῷ ἰδίῳ οἴκῳ φονεύειν τὸν μοιχὸν, ἀλλ' οὐ πάντα· ἀλλὰ τὸν προαγωγὸν, καὶ τὸν προεπιδειξάμενον πρώην παιγνιώδη τέχνην, ἢ τὸν ἐν σκηνῇ προελθόντα ἐπὶ τῷ ᾆσαι ἢ ὀρχήσασθαι· καὶ τὸν ἐν δημοσίῳ δικαστηρίῳ καταδικασθέντα καὶ μὴ ἀποκατασταθέντα· καὶ τὸν ἀπελεύθερον αὐτοῦ ἢ τῆς γυναικὸς, ἢ γονέων, ἢ παίδων αὐτοῦ, εἰ καὶ μέρος ἐπ' αὐτοῖς ἔχουσιν ἕτεροι, καὶ δοῦλον. κελεύει δὲ ὁ νόμος τὸν φονεύοντα τινὰ τῶν εἰρημένων, λύειν τὸν πρὸς τὴν γαμετὴν γάμον. ἀδιάφορον δέ ἐστιν, εἴτε αὐτεξούσιος, εἴτε ὑπεξούσιος ἐστὶν ὁ † πατήρ. † ἀνήρ. εἴτε προαγωγός ἐστιν ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἀνήρ, εἴτε ἄλλως ἄτιμοι· εἴτε καὶ ἡ γυνὴ ἄτιμος, ἔχουσι † τοῦ φονεύειν· κἂν ἄρχων ἐστὶν ὁ

† δίκαιον τοῦ φον.

ἐστὶν ὁ μοιχὸς, ἐπὶ μέντοι τῶν γάμων ἐκείνων, ἐφ' ὧν δικαίῳ ἀνδρὸς δύναται κινεῖν.

κδ.

Ἐὰν ἀνὴρ εὕρῃ μοιχὸν, ὃν οὐκ ἔξεστι φονεῦσαι, ἢ οὐ θέλει· δύναται περικρατεῖν αὐτὸν ἐπὶ κ. ὥρας συνεχῶς, καὶ μάρτυρας εἰσάγειν τοὺς ὀφείλοντας ἐν τῇ κατηγορίᾳ μαρτυρῆσαι, ὡς ἐν τῇ μοιχείᾳ συνεσχέθη. εἰ δὲ ἀπολύσει αὐτὸν, οὐκέτι δύναται κρατεῖν αὐτόν. εἰ δὲ ἀποφύγῃ, δύναται ἐπανάγειν καὶ φυλάττεσθαι τὰς κ. ὥρας. τὰ αὐτὰ δὲ ὁ πατὴρ τῆς γυναικὸς δύναται ποιεῖν. συνεστῶτος τοῦ γάμου κατηγορεῖν ἕτερος οὐ δύναται τῆς γυναικὸς, εἰ μὴ πρότερον τοῦ ἀνδρὸς ὡς προαγωγοῦ κατηγορήσει. τὴν μέντοι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐγκαταλειφθεῖσαν κατηγορίαν, ἀνανεοῦν ἕτερος δύναται.

κη.

Ὁ τὴν γυναῖκα καταλαβὼν ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένην, καὶ τὴν μὲν περικρατῶν, τὸν δὲ μοιχὸν ἀπολύων, ὡς προαγωγὸς τιμωρεῖται. καὶ ὁ τὴν ἐπὶ μοιχείᾳ, ἢ ἐπὶ φθορᾷ παρθένον ἢ χήραν καταδικασθεῖσαν λαμβάνων γαμετὴν, τούτῳ τῷ νόμῳ ὑποπίπτει· οὐ μὴν ὁ τὴν ἐξ ἑτέρου κεφαλαίου τῶν περὶ μοιχείας καταδικαζομένην. καὶ ὁ κέρδος διὰ μοιχείαν λαβὼν, εἴτε ἀνήρ ἐστιν, εἴτε ἄλλος. ὁ δὲ κατὰ χάριν ἀπολύων, οὐχ ὑπόκειται τῷ νόμῳ. πόρον δὲ λαμβάνει ἀπὸ μοιχείας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς, ὁ λαμβάνων ἐπὶ τὸ πορνεῦσαι αὐτήν. εἰ δὲ πλημμελοῦσαν αὐτὴν ἀνέχεται, οὐ διὰ πόρον, ἀλλὰ διὰ ῥᾳθυμίαν ἢ ἀμέλειαν, ἢ ἀνεξικακίαν, ἢ ὠμότητα, οὐχ ὑποπίπτει τῷ νόμῳ, ἀλλὰ τυπτόμενος ἐξορίζεται.

λ.

σημείωσαι, ὅτι ἡ περὶ μοιχείας ἀγωγὴ ἐν τῷ ι. βιβλίῳ τοῦ κινεῖται, ἐν δὲ τῷ κθ. κεφ. φησὶν, ὅτι οὐ φυλάττεται τῷ χρόνῳ τούτῳ ὁ κατὰ βίαν γινομένη φθορὰ ἀνδρὶ ἢ γυναικί.

Ἐὰν [ὡς] κατηγορουμένης τῆς γυναικὸς μὴ δυνηθῇ καὶ τοῦ μοιχοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον κατηγορῆσαι, καὶ παρέλθῃ ἡ πενταετία· ἢ ἐὰν εἴσω τῆς πενταετίας αἰτιάσηταί τις καὶ μὴ ἐξέλθῃ, ἢ συμπαίξῃ· καὶ παρέλθῃ ἡ πενταετία, καὶ βούληται κατηγορῆσαι ἕτερος, ὑπεξαιρεῖται τῆς πενταετίας, ὁ εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν δαπανηθεὶς χρόνος. ἀδιάφορον εἴτε πρῶτον μοιχὸν φονεύσῃ, εἴτε τὴν θυγατέρα. εἰ δὲ μόνον τὸν ἕνα φονεύσει, ὑπόκειται τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ, εἰ μὴ τυχηρῶς συνέβη βαρέως τὸν ἕνα τραυματισθέντα διαφυγεῖν.

μδ.

Ἐάν τις καταλάβῃ ἐν νυκτὶ μοιχὸν, ὃν ἔξεστι φονεύειν ἀκινδύνως, καὶ τοῦτον φονεύσει, οὐ τιμωρεῖται. εἰ δὲ καὶ παῖδες αὐτοῦ † πεισθέντος φονεύσωσιν, ἀνεύθυνοί εἰσιν. εἰ δὲ μὴ κελεύοντος τοῦ νόμου τοῦτο ἐποίησε, συγγινώσκομεν αὐτῷ, ὅτι καὶ ἐν νυκτὶ ἥμαρτε, καὶ ὡς ἀπὸ πεπραγμένου ὀδυνηθεὶς, μόνον ἐξορίζεται.

† παιδίοντος.

με.

Ὁ μοιχὸς μετὰ πενταετίαν † εἴπερ ἁμαρτηθείσης ἡ μοιχεία λέγεται (ἥ τις συναπτῶς ἀριθμεῖται) κατηγορεῖσθαι οὐ δύναται.

† θαν.

μθ.

Περὶ τοῦ ἐγκλήματος τῆς μοιχείας συμφωνεῖν οὐκ ἔξεστιν· † καὶ ἴσον ἔγκλημα τοῦ κατηγόρου τοῦτο προδεδωκότος, καὶ τοῦ φεύγοντος τὴν τῆς ἀληθείας ζήτησιν οὐκ ἔστιν. ὅς τις

† πᾶν.

stratus sit adulter, in ijs scilicet nuptijs, in quibus iure mariti accusatio fieri potest.

XXIV.

Si maritus deprahendat adulterium, quem nolit, aut non liceat occidere: potest eum retinere XX. continuis horis, & testes inducere, futuros in accusatione testimonio, deprahensum in adulterio. Sin eum dimiserit, nō potest amplius eum retinere. Quod si euaserit, potest reducere, & custodire XX. horis. Eadem & pater mulieris facere potest. Constante matrimonio alius accusare mulierem non potest, nisi maritum lenocinij prius accusauerit. At derelictam a uiro accusationem alius restaurare potest.

XXVIII.

Qui uxorem deprahensam in ipso adulterio retinet, & adulterū dimittit, ut leno punitur. Et qui adultery uel stupri uirginē aut uiduam damnatam uxorem ducit, in hanc legē incidit: non etiā, qui ex alio capite de adulterys damnatam. Et qui pretiū pro adulterio accepit, siue maritus sit, siue alius. Qui gratis remittit, nō tenetur. Quaestum uero ex adulterio uxoris suae accipit, qui accipit ut ipsa adulteretur. Quod si eā delinquere patiatur, non ob quaestum, sed negligentiam, uel culpam, uel patientiā, uel crudelitatem, non incidit in legem, sed uerberatus relegatur.

XXX.

Si accusata sit mulier, & adulter eodem tempore non potuerit accusari, & quinquennium transierit, uel si intra quinquennium quis postuletur, & nō peragatur, uel collusio interueniat, & quinquennium transeat, aliusq; accusare uelit: eximitur quinquennio consumtum in priorem actionem tēpus. Nihil interest, adulterum prius occidat, an filiam. Quod si unum tantum occidat, tenetur lege de sicarijs; nisi forte contingat unum euadere, grauiter uulneratum.

Nota, quod accusatio adulterij fiat intra quinquenniū. Cap. 29. dicitur, non concludi hoc tempore stuprum per uim illatum mari uel feminæ.

XLIIII.

Si quis noctu deprahendat adulterum, quem impune licet occidere, & eum occiderit, non punitur. Sed & si filij eius ei obtemperantes occiderint, extra noxam sunt. Quod si non praecipiente lege hoc fecit, ignoscimus ei, quia & noctu deliquit, & facti dolore permotus. ideoque tantum relegatur.

l. Gracchus. C. lex iu.

XLV.

Adulter post quinquennium, quam commissum adulterium dicitur, quod quidem cōtinuo numeratur, accusari non potest.

XLIX.

De crimine adulterij pacisci non licet, ac par delictum accusatoris, praeuaricatoris, & fugientis inquisitionem ueritatis non est. Qui

raperet, uel damnum daret, licet ab alio homines coacti sint. Continentur autem & ij, qui cogunt, & ij qui coguntur. Intra annum uerum rei pretium quadruplatur, nō id quod interest.

III.

Etiam familiae nomine agitur, & non cogitur ostendere, qui ex familia sint, qui rapuerūt, uel damnum dederunt.

VI.

l. penul. D. eod. *Raptor oblatione rei ante litem pœna non liberatur.*

Refer huc lib. huius ex tit. VI. cap. XXXV. in quo dicitur:

Nota quod intra annum mouecatur. l. 13. C. de furt. l. 1. D. de incend. *Si quis ex incendio, uel naufragio quid abstulerit, aut minuerit: intra annum utilem in quadruplum tenetur, post annum in simplum, praeter pœnam iam * olim statutam.*

SCHOLION.

* Hoc est, ut etiam fisco tantum pendat, quantum accusatori: ut est lib. 43 tit. 3 cap. 31. & 42.

Huc etiam pertinet tit. XVIII. cap. II. & III. ubi dicitur:

l. 3. D. ad Iul. de ui publ. *Et qui ex incendio rapit aliquid, praeter materiam, & qui ad incendium armatus accesserit rapiendi caussa, uel prohibendi dominum res suas seruare, & qui cum armis possessorem deiecerit domo uel fundo, lege de ui publica tenentur. Eius condemnatio est in metallum perpetua relegatio.*

Et cap. XIII.

Idem est rapere, ac scientem rapta suscipere.

Item tit. XX. cap. I. cuius uerba sunt:

l. 1. D. de incend. l. in omn. C. de furt. *Qui ex incendio uel ruina rapit, aut dolo recipit, aut damnum dat, intra annum continuum, in quadruplum: post annum, in simplum tenetur. Competit autem haec actio in seruum, & in familiam. Competit & criminalis persequutio. Ex incendio uidetur accipere, qui occasione incendij capit, & ex adiacentibus aedibus. Nam & in bello amissum dicimus, quod occasione belli amissum est. Idem obtinet etiam in ruina.*

Et cap. V.

Quare & tit. 39. huius libri, cap. 6. 7. 8. de incendiarijs. l. si quis. D. eod. *Qui rem seruatam ex incendio & ruina, & alio loco positam furatur uel rapit: & fur, & raptor est, maxime si non ignorabat, unde esset.*

Item lege tit. LI. cap. XXVIII. in quo dicitur:

l. capitalium. §. grassatores D. de pœnis. *Grassatores, qui praeda caussa id faciunt, similes sunt latronibus: & si cum ferro id faciāt, & saepius, & in itineribus, capite puniuntur.*

σαι ἢ ζημιώσῃ, κἂν ὑφ' ἑτέρου συνήχθησαν. περιέχονται δὲ καὶ οἱ συνάγοντες καὶ οἱ συναχθέντες. ἔσω ἐνιαυτοῦ, τὸ ἀληθὲς τοῦ πράγματος τίμημα τετραπλασιάζεται: οὐ μὴν τὸ διαφέρον.

γ.

Καὶ ὀνόματι φαμιλίας κινεῖται: καὶ οὐκ ἀναγκάζεται δεῖξαι τίνες ἐκ τῆς φαμιλίας εἰσὶν οἱ ἁρπάσαντες ἢ ζημιώσαντες.

ϛ.

Ὁ ἅρπαξ οὐκ ἀπαλλάττεται τῆς ποινῆς, πρὸ τῆς δίκης παρέχων τὸ πρᾶγμα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίου τούτου τίτλον ϛ. κεφ. λε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις ἀπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ ναυαγίου ἀφέληταί τι, ἢ μειώσῃ: ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὡρισμένου εἰς τετραπλάσιον κατέχεται. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, εἰς τὸ ἁπλοῦν, πρὸς τῇ ἤδη ὡρισμένῃ ποινῇ. ἐν ἐνιαυτῷ ἐν τετραπλῷ κινεῖται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τουτέστιν, ἵνα καὶ τῷ δημοσίῳ τόσον παράσχῃ, ὅσον τῷ ἐνάγοντι. ὡς βιβλίον μγ. τίτλῳ γ. κεφ. λα. καὶ μβ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιη. οὗ τινος ἐν τῷ β. καὶ γ. κεφαλαίῳ.

Καὶ ὁ ἁρπάζων τι ἐξ ἐμπρησμοῦ πλὴν † ὕλης, καὶ ὁ παραγινόμενος ἔνοπλος εἰς ἐμπρησμὸν ἐπὶ τῷ ἁρπάσαι, ἢ κωλύσαι τὸν δεσπότην σῶσαι τὰ ἴδια: καὶ ὁ μετὰ ὅπλων ἐκβαλὼν τὸν νομέα ἐκ τοῦ οἴκου ἢ ἀγροῦ: τῷ περὶ βίας † δημοσίῳ νόμῳ κατέχονται. ἔστι δὲ καὶ ἡ καταδίκη αὐτῆς, ἡ εἰς μέταλλον διηνεκὴς ἐξορία. † ὕλης. † δημοσίας.

Ἐν δὲ τῷ ιγ. κεφαλαίῳ.

Ὅμοιόν ἐστι τὸ ἁρπάσαι καὶ τὸ ὑποδέξασθαι τὰ ἁρπαγέντα ἐν εἰδόσει.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κ. οὗ τινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὅτι ἀπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ καταπτώσεως ἁρπάζων, ἢ κατὰ δόλον ὑποδεχόμενος, ἢ ζημιῶν, ἔσω μὲν συνεχοῦς ἐνιαυτοῦ, εἰς τὸ τετραπλοῦν: μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, εἰς τὸ ἁπλοῦν ἐνέχεται. ἁρμόζει δὲ ἡ ἀγωγὴ, † ἡ κατὰ δούλου καὶ φαμιλίας. ἁρμόζει δὲ καὶ ἐγκληματικὴ ὑπεξέλευσις. καὶ ὅτι: ἀπὸ ἐμπρησμοῦ δοκεῖ λαμβάνειν, ὁ κατὰ πρόφασιν τοῦ ἐμπρησμοῦ λαμβάνων, καὶ ἐκ τῶν παρακειμένων οἴκων. καὶ ἐν πολέμῳ γὰρ ἀπολωλὸς λέγομεν, τὸ κατὰ πρόφασιν τοῦ πολέμου ἀπολλύμενον. ὁμοίως καὶ ἐπὶ καταπτώσεως. † καὶ κατὰ δούλου.

Καὶ ε. κεφάλ.

Ὁ τὸ σωθὲν ἀπὸ ἐμπρησμοῦ καὶ καταπτώσεως καὶ τεθὲν ἐν ἄλλῳ τόπῳ, κλέψας, ἢ ἁρπάσας: καὶ κλέπτης καὶ ἅρπαξ ἐστὶν, μάλιστα ἐὰν μὴ ἠγνόησε πόθεν ἦσαν. ζήτει καὶ τίτλον λθ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, κεφ. ϛ. καὶ ζ. καὶ η. περὶ τῶν ἐμπρηστῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον να. κεφάλαιον κη. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ τὰς ἐφόδους ποιοῦντες διὰ τὸ πραιδεῦσαι, ἐοίκασι τοῖς λῃσταῖς. καὶ ἐὰν τοῦτο μετὰ σιδήρου ποιῶσι καὶ πολλάκις καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς, κεφαλικῶς κολάζονται. οἱ δὲ

οἱ δὲ λοιποὶ ἐξορίζονται ἢ ὑπερορίζονται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νγ. τίτλον γ. οὗ τινος ἐν τῷ κε. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ ἀπὸ ναυαγίου ἢ πλοίου πορθηθέντος ἁρπάζων, ἢ κατὰ δόλον ὑποδεχόμενος, ἢ ζημιῶν· εἴσω μὲν ἐνιαυτοῦ εἰς τὸ τετραπλοῦν· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, εἰς τὸ ἁπλοῦν ἐνέχεται. ἁρμόζει δὲ ἡ ἀγωγὴ, κατὰ δούλου καὶ φαμιλίας. ἁρμόζει δὲ καὶ ἐγκληματικὴ ἐπεξέλευσις. χώραν δὲ τῷ νόμῳ ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον, καὶ ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ τὸ ναυάγιον γέγονεν, ἀφέληται. κατέχεται δὲ τῷ σικαρίοις, καὶ ὁ λαβὼν ἀπὸ ναυαγίου. ἐν δὲ τῷ μγ. κεφαλαίῳ. ὁ ἁρπάζων τι ἀπὸ ναυαγίου, καὶ ὁ βιαζόμενος ναύτας ἢ λαβὼν ἀπὸ ναυαγίου καὶ κρύψας, εἰς τὸ τρίτον τῆς οὐσίας δημεύεται. καὶ ὅτι συγκλητικὸς ἢ ἄρχων γίνεται, ἢ ἄλλην μετέρχεται τιμὴν, ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς τιμωρεῖται.

τὸ δὲ σικαρίοις ἡ ποινὴ, νήσῳ περιορισμός ἐστι, καὶ πάσης τῆς οὐσίας ἀφαίρεσις.

ΠΕΡΙ ΣΤΑΣΙΩΤΩΝ, ἮΤΟΙ ΤΩΝ στάσεις καὶ θορύβους καὶ ὀχλαγώγια ποιούντων, καὶ τῶν διεγειρόντων αὐτοὺς † ὑποδεχομένων.

† ὑποδ.

Τίτλος ιζ. κεφ. γ.

Ἐάν τις κατὰ δόλον ἐν θορύβῳ ζημιώσῃ, εἴσω μὲν συνεχοῦς ἐνιαυτοῦ, εἰς τὸ διπλοῦν ἐνέχεται· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὸ ἁπλοῦν. οὐ μόνος δὲ ὁ ἐν θορύβῳ ζημιώσας ἐνέχεται, ἀλλὰ καὶ ὁ ποιήσας δόλον ἐφ' ᾧ ἕτερον ζημιῶσαι· εἴτε παρῆν αὐτὸς τῷ θορύβῳ, εἴτε μή. καὶ ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν θόρυβον † καὶ τοῦ δόλου καὶ τῆς ζημίας μετεσχὼν, ἐνέχεται.

† καὶ τοῦ δόλου καὶ τῆς ζημίας.

δ.

Ἐάν τις ἐπὶ τῷ γενέσθαι ζημίαν ὠθήσῃ τὸν δοῦλόν μου καὶ θορύβου γινομένου ἀπολέσῃ τι ὁ δοῦλος, ἐνέχεταί μοι ὠθήσας. εἰ δὲ † καὶ ἐπὶ τῷ ζημιῶσαι, ἀλλὰ δὲ ὕβρει τὸν ὄχλον συνήγαγεν ἐπὶ τῷ μαστιγῶσαι τὸν δοῦλον ἐπὶ αὐτῶν, ἐνέχεται τῇ παρούσῃ ἀγωγῇ ἐπὶ τῇ συμβάσῃ ζημίᾳ.

† ἐν ἄλλ.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιη. κεφάλαιον β. ἐν ᾧ φησίν.

Καὶ οἱ βουλευσάμενοι θόρυβον, ἢ ἐπίστασιν ποιῆσαι, καὶ οἱ ἔχοντες ἐνόπλους ἐλευθέρους ἢ δούλους· καὶ ὁ ἔφηβος δημοσίᾳ ξίφος ἐπιφερόμενος· καὶ οἱ ἐξ ἐφόδου ἀγροῖς ἐπιόντες καὶ ἁρπάζοντες πράγματα, τῷ περὶ βίας δημοσίας νόμῳ κατέχονται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἡ καταδίκη τοῦ περὶ βίας δημοσίας ἐγκλήματος, ἡ ἐν μετάλλοις διηνεκὴς ἐξορία ἐστίν. ὁ δὲ καταδικασθεὶς τῷ περὶ βίας ἰδιωτικοῦ νόμῳ καὶ ἐκ τρίτου τῆς οὐσίας δημεύεται· καὶ ὅτι συγκλητικὸς, ὅτι ἄρχων γίνεται, ὅτι ἄλλης μετέρχεται τιμῆς.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον κα. κεφάλαιον ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ποιήσας ὀχλαγώγιον, ἢ κατὰ δόλον παρασκευάσας γενέσθαι, ἐνέχεται. ἔστι δὲ ὀχλαγώγιον πολλῶν ἰχνῶν σύνοδος, ὅτε πολλῶν ἰχνῶν φωναὶ παρὰ τοὺς ἀγαθοὺς τῆς πόλεως τρόπους † εἰς αὐτὸ συντρέχουσιν εἰς

† ἐν ἄλλ.

Ceteri relegantur, uel deportantur.

Item lib. LIII. tit. III. cap. XXV. dicitur:

Qui ex naufragio, uel expugnata naui quid rapit, uel dolo recipit, uel damnum dat: intra annum in quadruplum, post annum in simplum tenetur. Et competit hæc actio in seruum, & in familiam. Competit & criminalis persequutio. Edicto locus est, si quis eo tempore ac loco, quo naufragium accidit, abstulerit. Tenetur & lege Cornelia de sicarijs, qui aliquid ex naufragio accepit. Item cap. XLIII. Qui rapit aliquid ex naufragio, uel uim nautis facit, uel sublatum aliquid ex naufragio celat: eius tertia bonorum pars publicatur, & neque senator uel magistratus fit, aliúmue honorem capit, & acriter punitur.

l. 1. cum seq. D. de incend.

Legis Corneliæ de sicarijs pœna est relegatio in insulam, & omnium bonorum ademtio. l. 3. §. penul. D. ad l. Cor. de sic. l. 1. D. ad l. Iul. de ui priuat.

DE SEDITIOSIS, HOC EST, EXcitantibus turbas, & tumultus, & conuicia facientibus, deque horum instigatoribus & susceptoribus.

TIT. XVII. cap. III.

Si quis dolo in turba damnum dederit, intra annum quidem continuum, in duplum: post annum uero, in simplum tenetur. Non is uero tantum, qui in turba damnum dedit, tenetur: sed & is, qui dolo fecit, ut alius quispiam damnum daret, siue turbæ præsens ipse fuerit, siue non. Et is, qui uenit in turbam, & doli ac damni particeps fuit, tenetur.

l. 4. D. ui bon. rapt.

IV.

Si quis damni dandi caussa pulsauerit seruum meum, & turba facta seruus aliquid amiserit: is, qui pulsauit, tenetur mihi. Si uero non damni, sed iniuriæ facienda caussa, turbam coëgit, ut coram eis seruum cæderet: hac actione damni, si quod inde contigit, tenetur.

Huc pertinet tit. XVIII. cap. II. ubi dicitur:

Qui consilium inierint turbæ uel seditionis faciendæ, & qui liberos uel seruos armatos habuerint, & pubes qui gladium in publico gesserit, & qui agros ex impreßione inuadunt, & bona rapiunt, lege de ui publica tenentur.

l. 3. D. ad l. Iul. de ui publ.

SCHOLION.

Pœna uis publicæ est in metallū perpetua deportatio. De pœna uis priuatæ paulo ante dictū, & exstat in l. 1. D. ad l. Iul. de ui priu.

Item tit. XXI. cap. XV.

Qui conuicium fecit, uel dolo curauit fieri, tenetur. Est autem cōuicium plurium quorumdam conuentus, quum multorum uoces aduersus bonos mores ciuitatis in idem concurrunt, ad

l. item apud. §. ait prætor. De iniur.

inuidiam & infamiam alicuius. Etiam absenti fit conuicium, quum quis ad domum uenit, uel ad stationem, uel tabernam. Et facit conuicium non tantum is, qui uociferatur: sed & qui concitauit alios, aut summisit, ut uociferentur.

Et cap. XXVIII.

Actio iniuriarum ex conuicio nec heredibus, nec in heredes datur.

Item tit. LI. cap. XXXIIII.

l. si quis aliquid. §. 2. D. de pœn. *Qui populum concitant ad seditionẽ uel turbam, pro dignitate uel furca suspenduntur, uel bestijs obijciuntur, uel deportantur.*

Lege item tit. LXI. cap. I. in quo dicitur:

l. 1. & 2. C. de sedit. *Quicumque suscipit plebem, ut quid faciat contra publicam disciplinam, grauißima pœna subijcitur. Qui adclamarunt alicui, & ex eo turbã concitarunt: nihil eorum, quæ postulant, consequantur: & pœnis subijciantur, quibus tumultus auctores tenentur.*

DE INIVRIIS.

TIT. XXI. cap. I.

Lege & nouel. 131. cap. 47. ubi dicitur de iniuria ecclesiæ, uel episcopo, uel clerico facta. *Vide lib. D. 47. tit. 10.*

Generaliter quidem iniuria dicitur, quod illegitimum est: specialiter autem contumelia & damnum, ut in Aquilia: & iniustitia, ut in eo, qui inique & iniuste pronuntiat. Iniuria aut re fit, aut uerbo: & uel in corpus, uel in dignitatem, uel in infamiam. In corpus, ut in eo qui pulsatur. In dignitatem, ut quum matrona comes abducitur. In infamiam, quum alicuius pudicitia adtentatur. Iniuriam uero patitur quis aut per se, aut per alium: ueluti filium, seruum, uxorem, nurum. Et cadauere iniuria adfecto, heredi eius fit iniuria. Sed & si quis uolentem filium meum uendiderit, uel iniuria adfecerit: ei quidem non competit actio iniuriarum, (quippe iniuria non est, quæ in uolentem fit) at mihi competit.

III.

Siue scieris, siue ignoraueris, te filium meum uel uxorem iniuria adficere: habeo nomine meo actionem iniuriarum. Et ex una iniuria tribus personis cõpetit actio iniuriarum. Vxori enim mea facta iniuria, & ipsa, & pater eius, & ego, habemus actionem. Et per unum alterius actio non consumitur. Viro autem iniuria adfecto, uxor non agit. Licet pro regula traditum sit, eos iniuriam pati, qui & facere poßint: tamen sunt quidam, qui iniuriam pati possunt, facere non possunt, ut furiosus & impubes, qui non est doli capax. Iniuria enim adfici & qui non sentit, potest. Nemo autem iniuriam facit, nisi ex adfectu, & qui scit se iniuriam facere, licet ignoret, cui fiat. Quare si ludens

φθόνον καὶ ἀτιμίας τινός. Καὶ τῷ ἀπόντι γίνεται ὀχλαγώγιον, ὅτε τὶς ἐπέλθῃ τῷ οἴκῳ, ἢ τῇ στατίωνι, ἢ τῷ ἐργαστηρίῳ. ὀχλαγώγιον ποιεῖ, οὐ μόνον ὁ κράζων, ἀλλὰ καὶ ὁ συγκαλεσάμενος ἄλλους ἢ ὑποβαλὼν ἐπὶ τὸ κράξαι.

κη.

Ἡ ἀπὸ τοῦ ὀχλαγωγίου περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ, οὔτε κληρονόμοις, οὔτε κατὰ κληρονόμων δίδοται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον να. κεφάλαιον λδ.

Οἱ τὸν δῆμον ἐρεθίζοντες εἰς στάσιμον ἢ θόρυβον, πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἢ φουρκίζονται, ἢ θηριομαχοῦσιν, ἢ περιορίζονται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ξα. ἐν ᾧ φησίν.

Πᾶς ὁ ὑποδεχόμενος δῆμον ἐπὶ τῷ ποιῆσαι τί κατὰ τῆς κοινῆς εὐταξίας, βαρυτάτῃ ὑπόκειται τιμωρίᾳ. οἱ καταβοήσαντές τινος καὶ ἐκ τούτου θόρυβον κινήσαντες, μηδὲν μὲν κερδανέτωσαν ἐξ ὧν αἰτοῦσιν: ὑποβαλλέσθωσαν δὲ ταῖς τιμωρίαις, αἷς ἔσω οἱ θορύβους αἰτιῶντες ὑποβάλλονται.

ΠΕΡΙ ΥΒΡΕΩΣ.

Τίτλος κα. κεφάλ. α.

Γενικῶς μὲν ὕβρις λέγεται, τὸ παράνομον: ἰδικῶς δὲ ἡ περιφρόνησις καὶ ἡ ζημία, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀκυιλίου: καὶ ἡ ἀδικία, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀδίκως καὶ παρανόμως ψηφισαμένου. ἡ ὕβρις ἢ λόγῳ, ἢ ἔργῳ γίνεται: καὶ εἰς σῶμα, ἢ εἰς ἀξίαν, ἢ εἰς ἀτιμίαν. εἰς σῶμα, ὡς ἐπὶ τοῦ πληγέντος: εἰς ἀξίαν, ὡς ὅταν ὁ ἀκολουθῶν τῇ οἰκοδεσποίνῃ ἀφέλκηται: εἰς ἀτιμίαν, ὡς ὅταν ἀποπειρᾶται τῆς σωφροσύνης τινός. ὑβρίζεται δὲ τις, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ δι' ἑτέρων, οἷον υἱῶν, δούλων, γυναικὸς, νύμφης. καὶ λειψάνου ὑβριζομένου, ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ὑβρίζεται. εἰ δὲ καί τις βουλόμενον τὸν υἱόν μου πωλήσει ἢ ὑβρίσει, αὐτῷ μὲν οὐχ ἁρμόζει ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή. ὕβρις γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ γινομένη εἰς τὸν βουλόμενον, ἐμοὶ δὲ ἁρμόζει.

ἀνάγνωθι τὸ τετραχό μα. κεφ. μζ. ἐν ᾧ φησὶ περὶ ὕβρεως εἰς ἐκκλησίαν ἢ πρὸς ἐπίσκοπον γενομένης ἢ κληρικόν.

γ.

Εἴτε ᾔδεις, εἴτε ἠγνόεις ὡς ἐμὸν υἱὸν ὑβρίζεις, ἢ γαμετήν μου, ἔχω ὀνόματί μου τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγήν. καὶ ἐπὶ μιᾷ ὕβρει τρισὶ προσώποις ἁρμόζει ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή. τῆς γυναικὸς γάρ μου ὑβρισθείσης, καὶ αὐτὴ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς, κἀγὼ ἔχομεν τὴν ἀγωγὴν, καὶ οὐκ ἀναιρεῖται διὰ τοῦ ἑνὸς ἡ τοῦ ἑτέρου. ὑβριζομένου δὲ τοῦ ἀνδρὸς, ἡ γυνὴ οὐκ ἐνάγει: κἂν τὰ μάλιστα κεκανόνισται ἐκείνους ὑβρίζεσθαι, τοὺς δυναμένους καὶ ὑβρίζειν. ὅμως εἰσί τινες ὑβριζόμενοι μὲν, μὴ δυνάμενοι δὲ ὑβρίζειν, ὡς ὁ μαινόμενος καὶ ἄνηβος, ὁ μὴ ὢν δόλου δεκτικός. ὑβρίζεσθαι μὲν γὰρ καὶ ὁ μὴ αἰσθανόμενος δύναται. οὐδεὶς δὲ ὑβρίζει, εἰ μὴ ἀπὸ διαθέσεως: καὶ ὁ γινώσκων ὡς ὑβρίζει, κἂν ἀγνοῇ † τίνι γίνεται ἡ ὕβρις. ὅθεν ἐὰν παίζων † τινὶ.

† ἢ ἀγνο.

† ἐνέχετ. ἢ ἀγωνιζόμενος κρούσῃς τινὰ, οὐκ † ἐνέχεται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ: ὅτι μὴν ὁ τὸν ἐλεύθερον ὡς
† ἑκὼν τὸν. δοῦλον τύπτων: ὅτι † μὴν τὸν δοῦλον μου θέλων τύψαι, παρεστῶτά σε, τύψω ἄκων. ϛ.

Ἐπὶ τῆς περὶ ὕβρεως ἀγωγῆς καλῶς ὁ ἐνάγων ὅρκον ἐπιφέρει τῷ ἐναγομένῳ ὡς οὐχ ὕβρισεν.

θ.

Οὔτε αὐτεξουσίῳ υἱῷ κατὰ τοῦ πατρὸς, οὔτε ἀπελευθέρῳ κατὰ πάτρωνος ἁρμόζει ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ, εἰ μὴ σφοδρῶς ὕβρισε, πλήξας τυχὸν ἢ τραυματίσας. ἐφεῖται γὰρ τοῖς πάτρωσι, μετρίως σωφρονίζειν τοὺς ἀπελευθέρους. τῷ δὲ ὑπεξουσίῳ παιδὶ, οὔτε ἀπὸ ὕβρεως τραχείας, ἡ περὶ ὕβρεως ἁρμόζει κατὰ τοῦ πατρός. ια.

Περὶ πάσης ὕβρεως ἔξεστι χρηματικῶς κινεῖν. ἡ τραχεῖα ὕβρις, ἢ ἀπὸ τοῦ προσώπου, ἢ αὐτοῦ τοῦ
† τόπου. πράγματος, ἢ τοῦ † τρόπου κανονίζεται: ἀπὸ προσώπου, ὅταν ἄρχοντι, ἢ πατρὶ γένηται: ἀπὸ τόπου, ὅταν ἐν θεάτρῳ, πάντων ὁρώντων: ἀπὸ τοῦ πράγματος, ὅταν τραῦμα δοθῇ, ἢ ὄψις πληγῇ. οὐ μό-
† πράγματος. νον τὸ μέγεθος τοῦ † πράγματος εἰσάγει τραχεῖαν ὕβριν, ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος: ἐὰν τυχὸν ἐν ὀφθαλμῷ γένηται. καὶ τὸ σχίσαι τὴν ἐσθῆτά τινος, καὶ τὸ ἀποσπάσαι τὸν ἀκόλουθον, καὶ τὸ ποιῆσαι ὀχλαγωγίαν, καὶ τὸ ἐν
† μὴ σφοδρῶς. θεάτρῳ πλῆξαι, εἰ καὶ † σφοδρῶς: τραχεῖαν ὕβριν εἰσάγει: εἴτε αὐτεξουσίῳ γένηται, εἴτε ὑπεξουσίῳ. δούλου τραχεῖαν ὕβριν ποιήσαντος, εἰ μὲν πάρεστιν ὁ δεσπότης, ἐνάγεται: εἰ δὲ μὴ πάρεστιν, ὁ ἄρχων
† φραγγελλίζει. αὐτὸν † φραγγελλίζει. ιγ.

Οὐ μόνος ὁ τύψας ἢ ὑβρίσας, ἀλλὰ καὶ ὁ παρασκευάσας τοῦτο γενέσθαι, κατέχεται.

ιη.

Οὔτε κληρονόμοις, οὔτε κατὰ κληρονόμων ἁρμόζει ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή: κἂν δοῦλος ὑβρισθῇ τοῦ τελευτήσαντος παρόντος αὐτοῦ, εἰ μὴ κατήρχθη.

κε.

Ὁ πολλάκις ἀνατείνας τὴν χεῖρα καὶ μὴ τύψας, οὐ τιλίᾳ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ ἐνέχεται.

κθ.

† προσλαβών. Ὁ † προσβαλὼν γυναικὶ ἐνδεδυμένῃ σχῆμα δούλης, ἢ πόρνης, ἧττον μὲν ἁμαρτάνει: ὑπόκειται δὲ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ: καὶ ὁ ἀποσπάσας τὸν ἀκόλουθον αὐτῆς, εἴτε δοῦλός ἐστιν, εἴτε ἐλεύθερος, ἀνὴρ ἢ γυνὴ, ἐν δημοσίῳ ἢ ἰδιωτικῷ τόπῳ. ἀκόλουθος δέ ἐστιν, ὁ ἀφορισθεὶς ἐπὶ τοῦ συνεχῶς ἀκολουθεῖν αὐτῇ, ὁποῖός ἐστι καὶ ὁ παιδαγωγός. ἀποσπᾷν δοκεῖ, οὐχ ὁ δεξάμενος, ἀλλ' ὁ ἀποτελέσας. ἀποσπᾷν δὲ οὐ
† ἤ. δοκεῖ μόνον † ὁ βιαζόμενος, ἀλλὰ ὁ συμβουλεύ-
* αὐτῶν. σας αὐτῷ καταλιπεῖν * αὐτό. καὶ ὁ † προσλαβὼν
† προσβάλλων. καὶ ὁ συνεχῶς μετὰ σιωπῆς ἐπακολουθῶν ἐνέχεται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ. * προσβαλεῖν δέ ἐστι, τὸ ἀπα-
* προσβάλλειν. τηλοῖς ῥήμασιν ἀποπειρᾶσθαι τῆς ἄλλου σωφροσύνης. ὁ δὲ ῥήμασιν αἰσχρῶς χρώμενος, οὐ προσβάλλει μὲν, ὑπόκειται δὲ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ. πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ πράγματος καὶ τῶν προσώπων, ποιεῖται τὴν ζήτησιν καὶ τὴν ἐπέξελευσιν ὁ ἄρχων.

uel certās percusseris aliquem, iniuriarum non teneris. nec etiam is, qui liberū ut seruum cadit. Nec si seruum meum uolens cadere, adstātem te percussero inuitus. VI.

In actione iniuriarum rectè actor reo iusiurandum defert, ut iuret se iniuriam non fecisse.

VIIII.

Neque filio emancipato aduersus patrē, neq; liberto aduersus patronum competit actio iniuriarū, nisi atrox sit iniuria: ut si uerberauerit, uel uulnerauerit. Licet enim patronis mediocriter castigare libertos. At filio familias nec ex atroci iniuria cōpetit hac actio aduersus patrem.

XI.

*De omni iniuria licet agere ciuiliter. Atrox iniuria uel ex persona, uel ex ipsa re, uel loco definitur. Ex persona, quum magistratus uel patri fit. Ex loco, quum in theatro, cunctis uidētibus. Ex re, quū uulnus infertur, uel facies caditur. Nec solum magnitudo uulneris inducit atrocē iniuriam, sed & locus, ueluti si oculus uulneratus sit. Scindere uestem alicuius, & comitem abducere, & * conuicium facere, & in theatro cadere, licet non atrociter, atrocē iniuriam inducit, siue patrifamilias fiat, siue filiofamilias. Seruo atrocē iniuriam faciente, si dominus præsens est, tenetur: si abest, præses eū flagris cadit.* * ἐγκαλέσαι ποιῶν.

XIII.

Non solum qui percussit, uel iniuriam fecit, sed & qui curauit hoc fieri, tenetur.

XVIII.

Nec heredibus, nec in heredes competit actio iniuriarum, etiam si seruo defuncti fiat iniuria eo superstite, nisi contestata fuerit.

XXV.

Qui sæpe manū extulit, & nō percussit, utili iniuriarū actione tenetur. XXIX.

*Qui † appellat mulierē ancillæ uel meretricis habitu uestitam, minus peccat, tenetur tamen iniuriarū. Et qui abduxit ei comitē, siue seruus sit, siue liber, mas uel femina, in publico uel priuato loco. Comes autem est, qui destinatus est, ut frequenter eā sequatur, qualis est & pædagogus. Abducere autem uidetur, non qui cepit, sed qui perfecit. Nec abducere tantum is uidetur, qui uim facit: sed & qui persuadet ei, ut eā deserat. Et qui appellat, & qui frequenter cum silentio adsectatur, tenetur iniuriarū. Appellare autē, est * blādis uerbis alterius pudicitiā adtentare. Qui turpibus uerbis utitur, non appellat, tenetur tamē iniuriarum. Pro qualitate rei & personæ, rem examinat, & exsequitur Prætor.*

† ἢ προσβαλὼν legitur & προσλαβών.

* ἀπατηλοῖς, subdolis, ad fraudem compositis.

XXXII.

XXXII.

Qui alienum seruum cõtra bonos mores uerberat, uel ignorante domino de eo quæstionem habet, tenetur iniuriarum. Verberare dicitur & pugnum dare. Quæstio autem est, adhibere tormenta & dolorem corpori ad eruendam ueritatem. Item pedes ligno inijcere. Nuda uero interrogatio, & leuis territio, non pertinent ad iniuriarum actionem. Is etiam, qui iussu domini quæstionem habet, si modum excesserit, tenetur. Si uerberetur seruus, uel quæstio de eo habeatur, omni modo competit actio iniuriarum. Sin aliter ei fiat iniuria, non omnino: sed caussa cognita, ex qualitate iniuriæ, & persona serui. Quædã iniuriæ, a liberis factæ, leues & nullius pretij sunt: a seruis autem factæ, sunt atroces. Sicut ex alijs delictis seruorum, ita ex iniuria competit actio noxalis, & electionem habet dominus, ut uel eum uerberandum præstet, uel noxa dedat, uel præstet æstimationem litis.

Quid quæstio sit.

XXXIII.

Modum uerberum, ut uir bonus, iudex arbitrari debet. Si iussu domini seruus iniuriam fecerit, suo nomine tenetur, atq; etiam post libertatẽ ipsus tenetur. Nec enim in omnibus domino parere debet, nec iussu eius occidere. Quod si defendens dominum aliquid fecerit, non est sub querela, sed actori exceptio opponitur.

XXXVI.

Si seruus seruo fecerit iniuriam, perinde est ac si domino eius fecisset.

XLIII.

Si quis stuprauerit ancillã, uel alio quodam furandi consilio detinuerit eam, & iniuriarum & furti tenetur in duplum. Quod si eam immaturam stuprauerit, etiam Aquilia tenetur.

LI.

Qui contemnit actionem iniuriarum ob infamiam suam & egestatem, & ideo atrociorem iniuriam facit, acriter coercetur.

LIII.

Etiam ex lege Cornelia iniuriarum agitur ciuiliter, & æstimatur arbitrio iudicis.

LVII.

Qui appellat, si conuicium iudici fecerit, infamis fit. Qui per calumniam egit iniuriarum, uel relegatur, uel dignitate amouetur.

LX.

*De iniuria extra ordinem statuitur. & serui quidem flagellis cæsi dominis restituuntur, liberi * autem humiliores fustibus cæduntur, reliqui uel ad tempus relegantur, uel re aliqua interdicuntur.*

* Aut etiam multam pecuniariam soluunt, usque ad CL. aureos, taxante hanc iudice pro qualitate iniuriæ.

λβ.

Ὁ τὸν ἀλλότριον δοῦλον παρὰ τοὺς ἀγαθοὺς τρόπους μαστίζων, ἢ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου ἐξετάζων, ὑπόκειται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ. τυπῆσαι λέγεται καὶ τὸ κόνδυλω δοῦναι. κυαίστιον δέ ἐστι, τὸ ἐπαγαγεῖν βάσανον καὶ πόνον τῷ σώματι πρὸς κατάληψιν τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ ἐμβαλεῖν τοὺς πόδας ξύλῳ. ἡ δὲ ψιλὴ ἐρώτησις, καὶ ἡ μετρία καταπτόησις, οὐκ ἀνήκει πρὸς τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγήν. καὶ ὁ κελεύσει δεσπότου ἐξετάζων, ἐὰν τὸ μέτρον παρεξέλθῃ, ὑπόκειται. ἐὰν τυπηθῇ δοῦλος ἢ ἐξετασθῇ, παντὶ τρόπῳ ἁρμόζει ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή. εἰ δὲ ἄλλως ὑβρισθῇ, οὐ πάντως, ἀλλὰ τῆς αἰτίας διαγινωσκομένης, ἐκ τῆς ποιότητος τῆς ὕβρεως καὶ τοῦ προσώπου τοῦ δούλου. τινὲς ὕβρεις ἀπὸ ἐλευθέρων γινόμεναι † ἐλαφραὶ καὶ οὐδενός εἰσιν: ἀπὸ δὲ δούλων, τραχεῖαι εἰσίν. ὥσπερ ἐπὶ ἄλλων ἁμαρτημάτων τῶν δούλων, οὕτως ἐπὶ τῆς ὕβρεως ἁρμόζει νοξαλία. καὶ ἐπιλογὴν ὁ δεσπότης ἔχει, ἢ δοῦναι αὐτὸν εἰς τὸ μαστιγωθῆναι, ἢ εἰς θεραπείαν τῆς ζημίας, ἢ δοῦναι τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης.

τίτι καὶ κυαίστιον.

† ἐλαφραί εἰ.

λγ.

Τὸ μέτριον τῶν βασάνων, ὡς ἀνὴρ ἀγαθὸς ὁ δικαστὴς ὀφείλει δοκιμάζειν. ἐὰν κελεύσει τοῦ δεσπότου δοῦλος ὑβρίσῃ, ἰδίῳ ὀνόματι ἐνάγεται, καὶ μετ' ἐλευθερίαν αὐτός. οὔτε γὰρ ἐν πᾶσιν ὀφείλει τῷ δεσπότῃ πειθαρχεῖν, οὔτε κελεύσει αὐτοῦ φονεύειν. εἰ δὲ τῷ δεσπότῃ βοηθῶν ἐποίησέ τι, οὐκ ἔστιν ὑπὸ μέμψιν, ἀλλὰ παραγραφὴ ἀντίκειται τῷ κινοῦντι.

λϛ.

Δοῦλος δοῦλον ὑβρίζων, οὕτως ἐστὶν ὡσανεὶ τὸν δεσπότην αὐτοῦ ὕβρισεν.

μγ.

Ἐάν τις αἰσχρὸν ποιήσῃ δούλῃ, ἢ ἄλλῳ τινὶ κλοπιμαίῳ λογισμῷ κατάσχῃ αὐτήν, καὶ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν κατέχεται. εἰ δὲ † ἀκμὸν αὐτὴν οὖσαν διαπαρθενεύσει, καὶ τῷ ἀκυϊλίῳ ὑπόκειται.

περί δίκας.

† ἄκμον.

να.

Ὁ περιφρονῶν τῆς περὶ ὕβρεως ἀγωγῆς διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀτιμίαν, καὶ ἀπορίαν, καὶ σφοδρότερον διὰ τοῦτο ἐνυβρίζων, σφοδρῶς τιμωρεῖται.

νγ.

Καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ κορνηλίου νόμου περὶ ὕβρεως ἀγωγή, κινεῖται χρηματικῶς: καὶ ἀποτιμᾶται δοκιμασίᾳ τοῦ ἄρχοντος.

νζ.

Ὁ ἐκκαλούμενος ἐὰν ὑβρίσῃ τὸν δικαστήν, ἄτιμος ἐστὶν ὁ κατὰ συκοφαντίαν κινήσας περὶ ὕβρεως ἀγωγήν, ἢ ἐξορίζεται, ἢ τοῦ ἀξιώματος ἀποκινεῖται.

ξ.

Ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ ἐξτραορδίνως νοεῖται: καὶ οἱ μὲν δοῦλοι † φραγγελιζόμενοι, τοῖς δεσπόταις ἀποδίδονται. οἱ * δὲ ἐλεύθεροι καὶ εὐτελεῖς ῥοπαλίζονται: οἱ δὲ ἄλλοι ἢ πρὸς καιρὸν ἐξορίζονται, ἢ τινὸς κωλύονται πράγματος.

† φραγγελλούμενοι.

* ὁ καὶ χρηματικὴν ποινὴν παρέχουσι μέχρι τῶν ρν. ν ν. παρὰ τοῦ δικαστοῦ τῷ περιόδῳ πρὸς τὴν ποιότητα τῆς ὕβρεως.

ξγ.

Μάχλω τίς ἐποίησε τινὶ· ὁ δὲ ὡς ὑβρισμένος καὶ λέγων, ὅτι φονέα ἐκάλεσεν, ἠπείλει [τινὶ] τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγήν. προσῆλθεν ἐκεῖνος τῷ βασιλεῖ λέγων, ὅτι οὐδὲ ὕβρισα· καὶ παρῆλθεν ὁ ἐνιαυτός. ὅρα οὖν τὸ κατὰ πόδα. ἐὰν ὑβριστικὸν συμβουλεῦσαι † μηδὲν εἰρηκέναι ἀποδεῖξαι δύνασαι, ἡ πίστις τῆς ἀληθείας πρὸς τὴν συκοφαντίαν βοηθεῖ. εἰ δὲ ἐν τῇ μάχῃ προπετῶς τῇ θερμότητι ὀλισθήσας, φόνου ὕβριν ἐπήγαγες, καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐνιαυτὸς παρέδραμεν· * ὅπου ἡ τῆς ὕβρεως ἀγωγὴ ἐνιαυσιαίῳ χρόνῳ γέγραπται, διὰ τὸ τῆς ὕβρεως ὄνομα, ἐναχθῆναι οὐ δύνασαι.

† μᾶλλον, μηδὲν εἰρηκέναι ἀποδεῖξαι δύνασαι.

* σημείωσαι ὅτι ὁ περὶ ὕβρεως ἀγωγή, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ κινεῖται.

ξη.

Ἐὰν ὑβρισθῶσιν ἰλλούστριοι, ἢ † ἔμπρακτοι, ἢ μόνον τῇ ἀξίᾳ τετιμημένοι, ἢ γυναῖκες αὐτῶν ἢ παῖδες, ἢ θυγατέρες, ἢ ἐὰν κατά τινος τούτων τῶν προσώπων κινεῖται ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή, δύνανται καὶ διὰ ἐντολέως . . . . ἀλλὰ κατὰ τοῦ δεδωκότος αὐτόν.

† ἐμπρακτοι.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον γ. τίτλον α. κεφάλαιον μγ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἴ τις τῶν θείων μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων λειτουργιῶν ἐπιτελουμένων ἐν ἁγίᾳ εἰσελθὼν ἐκκλησίᾳ, ἢ τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ τοῖς κληρικοῖς, ἢ τοῖς ἄλλοις ὑπηρέταις τῆς ἐκκλησίας ὕβριν τι ἐπαγάγῃ, κελεύομεν τοῦτον βασάνους ὑπομεῖναι, καὶ εἰς ἐξορίαν πεμφθῆναι. εἰ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ θεῖα μυστήρια, καὶ τὰς θείας λειτουργίας ταράξει, ἢ ἐπιτελεῖσθαι κωλύσει, κεφαλικῶς τιμωρείσθω. † τούτου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ταῖς λιταῖς, ἐν αἷς οἱ ἐπίσκοποι, ἢ κληρικοὶ εὑρίσκονται, φυλαττομένου· ἵνα εἰ μὲν ὕβριν μόνον ποιήσει, βασάνοις καὶ ἐξορίᾳ παραδοθῇ· εἰ δὲ καὶ τὴν λιτὴν διασκεδάσει, κεφαλικὸν κίνδυνον ὑπομείνῃ.

† τὸ αὐτό.

ΠΕΡΙ' Ε'ΚΤΡΩΣΑ'ΣΗΣ Ε'ΠΙ'ΤΗΔΕΣ εἴτε ἐπὶ χρήμασιν, εἴτε διὰ μῖσος τοῦ ἀνδρός.

Τίτλ. κβ κεφάλ. δ.

Ἡ ἐπίτηδες ἐκτρώσασα, τυπτομένη ἐξορίζεται.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον να. κεφάλαιον λε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ ἐπὶ χρήμασιν ἐκτρώσασα, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. ἡ δὲ μετὰ τὸ διαζύγιον πρὸς μῖσος τοῦ ἀνδρὸς τοῦτο ποιήσασα, προσκαίρως ἐξορίζεται.

ΠΕΡΙ' ΠΡΟΔΙΔΟ'ΝΤΩΝ Α'ΛΛΟ'τρια δικαιώματα.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κβ. κεφάλ. η.

Καὶ ὁ προδεδωκὼς ἀλλότρια δικαιώματα, σωφρονίζεται διὰ τοῦ ἄρχοντος. ἔσθ' ὅτε πρὸς τὴν συνήθειαν τῆς ἐπαρχίας ἡ ἐπεξέλευσις γίνεται.

ΠΕΡΙ' ΤΥΜΒΩΡΥ'ΧΩΝ.

Τίτλος κγ. κεφάλ. α. καὶ γ.

LXIII.

Rixam fecit quis alicui. at is tamquam accepta iniuria dicens, Homicidam me uocauit, minabatur se acturum iniuriarum. Adijt ille principem, dicens se iniuriam non fecisse, sed & annũ præteryse Vide igitur * τὸ κατὰ πόδα. *Si te nihil iniuriosum animo cogitasse, neq; dixisse, probare potes: fides ueri a calunia te defendit. Si uero in rixa temere calore prolapsus, homicidij cõuiciũ obiecisti, & ex eo die annus excessit:* † *quum actio iniuriarũ annuo tẽpore circumscribatur, ob iniuriæ nomen cõueniri non potes.* — l. si non conuiciũ. C. de iniu.

* librum iuris intelligit, sic factum, ut Iustinianus antea præceperat.

† Nota, intra annum iniuriarum agi.

LXVIII.

Si iniuria fiat illustribus, uel in actu constitutis, uel dignitate tantum honoratis, uel uxoribus eorum, uel filijs, uel filiabus, uel si aduersus aliquam huiusmodi personam agatur iniuriarum: possunt & per procuratorem litigare, sententia ferenda non in procuratorem, sed in eum, qui procuratorem dedit. — l. ult. C. eod.

Huc pertinet lib. III. tit. I. cap. XLIII. in quo dicitur:

Eum, qui quum diuina mysteria & alij sacri cultus peraguntur, sacram ecclesiam ingressus, uel episcopo, uel clericis, uel alys ecclesiæ ministris quippiam intulerit iniuriæ, uerberari iubemus & exsilio multari. Sin & ipsa diuina mysteria, cultusq; diuinos turbauerit, aut celebrari prohibuerit, capite punitor. Idem & in supplicationibus, quibus episcopi uel clerici intersunt, obseruandum: ut, siquidem iniuriam tantum fecerit, uerberibus & exsilio plectatur: sin autem supplicationem ipsam disturbauerit, capitis periculum sustineat. — l. 10. C. de episc. & cler.

DE EA, QVAE PARTVM ABEgit data opera, siue accepta pecunia, siue odio mariti.

TIT. XXII. cap. IIII.

Quæ data opera partum abegit, uerberata in exsilium mittitur. — l. Diuus. D. de extraord. crim.

Refer huc tituli LI. cap. XXXV. in quo dicitur:

Quæ accepta pecunia partum abegit, capite punitur. Quæ uero post diuortium odio mariti id fecit, temporali exsilio coërcetur. — l. Cicero. D. de pœnis.

DE HIS, QVI PRODVNT ALIEna instrumenta.

Eod. XXII. tit. cap. VIII.

Qui prodidit aliena instrumenta, castigatur a præside. Interdum & pro more prouinciæ fit exsequutio. — l. sæcculariij. §. fin. ll præter. D. extraord. crim.

DE SEPVLCRORVM VIOlatoribus.

TIT. XXIII. cap. I. & III.

Sepulcri

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον μα. κεφάλαιον β. καὶ δ. καὶ ε. ἐν ᾧ φησὶν, ὅτι οὐκ ἔξεστι συνθάπτειν τοῖς τεθνεῶσι χρήματα: καὶ περὶ τῶν ταῦτα ἀφαιρουμένων.

Ἀνάγνωθι βιβλίον νθ. τίτλον α. καὶ β. καὶ γ. καὶ δ.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΣΕΙΣΜΩΝ.

Τίτλος κδ.

Ὅτι ἐὰν πλασάμενός τις κέλευσιν ἄρχοντος, διασείσῃ τινά: καὶ ἀναδίδωσιν ὅπερ ἔλαβε, καὶ σωφρονίζεται. τὸ περὶ τοῦ διασεισμοῦ δικαστήριον, οὐκ ἔστι ποινάλιον. εἰ μέν τοι τὶς ἀπειλήσας ἔγκλημα, λάβῃ χρήματα: ὑπόκειται τῷ κορνηλίῳ ἐκ τοῦ κεφαλαίου τοῦ διαγορεύοντος περὶ τῶν συνιόντων εἰς κατηγορίαν τινὸς ἀναιτίου, ἢ λαβόντων χρήματα ἐπὶ τῷ κατηγορῆσαι ἢ μὴ κατηγορῆσαι, ἢ διὰ τὸ μαρτυρῆσαι, ἢ μὴ καταμαρτυρῆσαι.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον μγ. κεφάλαιον ιβ. θεμ. β.

ΠΕΡΙ ΑΠΕΛΑΤΩΝ.

Τίτλος κε. κεφ. α.

Κυρίως ἀπελάτης λέγεται, ὅστις θρέμματα ἀπὸ βοσκῆς ἢ βουκολίων ὑποσύρει, ἢ ἀπὸ τῶν ἀγελῶν ἵππους. ὁ γὰρ βοῦν καὶ ἵππον πλανώμενον λαβὼν, οὐκ ἔστιν ἀπελάτης, ἀλλὰ κλέπτης. εἰ γάρ τις χοῖρον ἢ αἶγα ἀπελάσῃ, οὐχ οὕτως σφοδρῶς τιμωρεῖται, ὡς ὁ τέλειον ζῶον ἀπελαύνων.

γ.

[† ὁ ἀπελ.] Πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπελαυνομένων ἢ κλέπτης ἐστί τις, † ἀπελάτης. δέκα γὰρ πρόβατα ποιοῦσιν [† γράφεται καὶ, ἀπελάτην.] † ἀγέλην, καὶ χοῖροι πέντε. εἷς δὲ βοῦς καὶ ἵππος ἀπελαθεὶς, εἰσάγει τοῦτο τὸ ἔγκλημα. καὶ ὁ ἀπὸ ἀγέλης, ἢ ὕλης δεδαμασμένον ἄλογον ἀπελαύνων, σφοδρότερον τιμωρεῖται. καὶ ὁ πολλάκις ἀπελάσας, εἰ καὶ ἓν ἢ καὶ δεύτερον θρέμμα, ἀπελάτης ἐστί. καὶ ὅτι: οἱ τοὺς ἀπελάτας ὑποδεχόμενοι ἐπὶ δέκα ἔτη τῆς ἐπαρχίας ἐξορίζονται.

δ.

Οἱ ἀπελάται ἅπαξ μὲν τοῦτο πλημμελοῦντες τυπτέσθωσαν· ἐκ δευτέρου διαπρατ τόμενοι ἐξοριζέσθωσαν. εἰ δὲ καὶ τρίτον φωραθεῖεν τὸ τοιοῦτον κατατολμῶντες, χειροκοπείσθωσαν: τῆς ἀπελαθείσης ἀγέλης δηλονότι τῇ ἰδίᾳ δεσποτείᾳ παρ' αὐτῶν [† ἐπι.] ἀποκαθισταμένης. καὶ † ὅτι δύναταί τις κινῆσαι κατὰ τοῦ ἀπελάτου καὶ ἐγγράφως, καὶ χωρὶς ἐγγραφῆς.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΦΘΟΡΑΣ ἈΝΤΙΔΙΚΩΝ, καὶ τίνες δύνανται αὐτοὺς ὑποφθείρειν, καὶ τίνες οὐ δύνανται.

Τίτλος κϛ. κεφάλ. ϛ.

Ἀντὶ ἐλεγχθέντος ἐστὶν ὁ τὸν κατήγορον ὑποφθείρας, χωρὶς τῶν δι' αἵματος ἐχόντων τὴν καταδίκην.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. νγ. κεφάλ. α. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐν τοῖς ἔχουσι θάνατον τὴν καταδίκην, ἔξεστι

Huc pertinet huius lib. tit. XLV. cap. II. & IIII. & V. in quo dicitur, quod pecuniam cum mortuis sepelire non liceat. Loquitur & de ijs, qui eas auferunt.

Refer huc & lib. LIX. tit. I. & II. & III. & IIII.

DE CONCVSSIONIBVS.

TIT. XXIIII.

Si quis simulans iussum præsidis aliquem concusserit, & quod accepit restituit, & castigatur. Concussionis iudicium non est pœnale. At si quis crimen minatus, pecuniam acceperit: tenetur Cornelia, ex eo capite, quo cauetur de ijs, qui coierint in accusationem innocentis, aut pecuniam acceperint ob accusandum uel non accusandum, ob dicendum testimonium, uel non dicendum. [L. 1. & 2. D. de concuss.]

Legito & tit. XLIII. cap. XII. them. II.

DE ABIGEIS.

TIT. XXV. cap. I.

Proprie abigeus dicitur, qui pecora ex pascuis uel armentis subtrahit, uel ex gregibus equos. qui enim bouem aut equum errantem abduxerit, non est abigeus, sed fur. Si quis porcum uel capram abduxerit, non tam grauiter plectitur, quam qui perfectum animal abigit. [L. 1. C. hoc tit.]

III.

*Pro numero abactorum aut fur quis est, aut abigeus. Nam decem oues * gregem faciunt, & porci quinque. Vnus autem bos & equus abactus hoc crimen inducit. Et qui ex grege uel silua domitum pecus abigit, acrius punitur. Qui sæpius abegit, licet unum uel alterum pecus, abigeus est. Qui abigeos recipiunt, in annos X. prouincia relegantur.* [L. 3. D. eod.] [* al. abigeum, legendo ἀπελάτην pro ἀγέλην] [De pœna.]

IV.

Abigei semel quidem hoc admittentes, uerberantor: iterum uero committentes, relegantor: sin tertium idem ausi deprahendantur, manus amputantor, uidelicet abacto grege suo domino ab eis restituendo. Item [traditur hoc,] posse quem agere in abigeum & cum inscriptione, & sine inscriptione. [l. un. C. hoc tit.]

DE ADVERSARIORVM CORRVPTIONE, & quibus liceat eos corrumpere, quibus non liceat.

TIT. XXVI. cap. VI.

Pro conuicto est, qui accusatorē corrupit, exceptis ijs, quæ sanguinis condemnationē habēt. [L. 1. D. de præuar.]

Huc pertinet tit. LIII. cap. I. in quo dicitur:

In his, quæ mortis condemnationē continent, [L. 1. D. de bon. eor. qui ant. sent.]

reo aduersarium corrumpere licet. Et caput secundum.

Item lib. LVI. hæc reperies.

L. eius qui. D. de iu. fis. *Qui corrupit delatorem, pro uicto est. Nam in fiscalibus caussis id obtinet. hac autem pœna in heredes eius non competit. Nec enim ipse, nisi condemnatus fuerit, de hoc tenetur. Ceterum delatore per corruptelam uicto, recte fiscus litem restaurat.*

DE RECEPTATORIBVS, QVI LAtrones uel alios criminibus obnoxios recipiunt, nec in iudicium proferunt.

TIT. XXVII. cap. I.

L. 1. & 2. D. de rec. *Receptatores latronum ut latrones puniuntur. Et qui, quum possent latrones apprehendere, pecunia accepta, uel parte surreptorum, dimiserunt, perinde puniuntur. Qui uero cognatum uel adfinem latronem custodiuit & conseruauit, medio quodam modo punitur.*

II.

Qui latrones receperit, & eos in iudicium non protulerit, publicator, uel pro qualitate personæ, prout iudici uidebitur, punitor.

DE EFFRACTORIBVS.

TIT. XXVIII. cap. I.

L. 1. D. h. t. *Nocturni effractores fustibus cæsi in metallum dantur, diurni fustibus cæsi in opus perpetuum uel temporarium dantur.*

DE IMPOSTORIBVS SIVE STELlionibus & subdolis, qui rem alij obligatam uenditurue, tamquam suam & non obligatam, ad alium transferunt: qui & stellionatus crimine tenentur, ut antibadiastæ.

TIT. XXX. cap. I.

D. de crim. stell. *Stellionatus crimen neque pœnalibus iudicijs, neque pecuniarijs actionibus continetur, neque famosum est: sed extraordinariam persequutionem habet.*

IV.

L. ult. C. eod. *Qui obligat pluribus easdem res, crimine stellionatus tenetur: quo tamen crimine liberatur, si paratus sit omnibus soluere.*

DE PERIVRIS.

Tit. eod. cap. III.

Legito & nouel. LXXVII. L. ult. D. de crim. stell. *De periurio illius, qui iurauerit in instrumento, suum esse pignus, quod obligat; hoc crimen competit, & ad tempus exsulat.*

Legito & lib. XXII. tit. V. cap. X. them. V. in quo dicitur:

L. 13 §. ult. D. de iureiur. *Qui per principem in re pecuniaria iurauerit, & peierauerit; fustibus castigatur.*

τῷ ἐναγομένῳ ὑποφθείρειν τὸν ἀντίδικον. καὶ κεφάλαιον δεύτερον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. νς. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ὑποφθείρας τὸν μηνυτὴν, αὐτὸς ἡττηθείς ἐστι. τοῦτο γὰρ κρατεῖ ἐπὶ τῶν τοῦ δημοσίου δικῶν. ἡ δὲ τιμωρία αὕτη κατὰ κληρονόμων αὐτοῦ οὐχ ἁρμόζει. ὅτι γὰρ αὐτὸς, εἰ μὴ καταδικασθῇ, περὶ τούτου ὑπόκειται. ἐξ ὑποφθορᾶς δὲ ἡττηθέντος τοῦ μηνυτοῦ, καλῶς ὁ δημόσιος ἀνανεοῖ τὴν δίκην.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΔΕΚΤΩΝ ΤΩΝ ΥΠΟΔΕχομένων λῃστὰς ἢ ἑτέρους ὑπευθύνους, καὶ μὴ προσαγόντων αὐτοὺς τῷ δικαστηρίῳ.

Τίτλος κζ. κεφ. α.

Οἱ ὑποδοχεῖς τῶν λῃστῶν, ὡς λῃσταὶ τιμωροῦνται. καὶ οἱ δυνάμενοι κρατῆσαι τοὺς λῃστὰς, καὶ ἀπολύσαντες χρήματα λαβόντες, ἢ μέρος τῶν λῃστευθέντων, ὁμοίως τιμωροῦνται. ὁ δὲ συγγενῆ ἢ ἀγχιστέα λῃστὴν φυλάξας καὶ διασώσας, μέσως πως τιμωρεῖται.

β.

Ὁ ὑποδεξάμενος λῃστὰς, καὶ μὴ προσαγαγὼν αὐτοὺς τῷ δικαστηρίῳ, δημευέσθω, ἢ τιμωρείσθω κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ προσώπου, ὡς ἂν ὁ δικαστὴς συνειδῇ.

ΠΕΡΙ ΤΟΙΧΩΡΥΧΩΝ.

Τίτλος κη. κεφάλ. α.

Οἱ νυκτερινοὶ τοιχωρύχοι, ῥοπαλιζόμενοι μεταλλίζονται: οἱ δὲ ἡμερινοὶ ῥοπαλιζόμενοι, διηνεκῶς ἢ προσκαίρως εἰς ἔργον βάλλονται.

ΠΕΡΙ ΚΑΚΟΤΡΟΠΩΝ ΗΤΟΙ ΠΕριέργων καὶ δολίων τῶν τὸ ἑτέρῳ ὑποκείμενον ἢ πραθὲν ὡς ἴδιον καὶ ἀνεύθυνον πρὸς ἕτερον μεταφερόντων. οἵτινες καὶ τῷ στελλιονάτους ὑπόκεινται ἐγκλήματι, ὡς † ἀντιβιδιασταί. † ἀντιβαδιασταί.

Τίτλ. λ. κεφάλ. α.

Τὸ κατὰ τῶν περιέργων ἔγκλημα, οὔτε τοῖς ποιναλίοις δικαστηρίοις, οὔτε ταῖς χρηματικαῖς ἀγωγαῖς περιέχεται, οὔτε ἀτιμωτικόν. ἐξτραορδιναρίαν δὲ ἐπεξέλευσιν ἔχει.

δ.

Ὑποτιθέμενος τοῖς πολλοῖς τὰ αὐτὰ πράγματα, κατέχεται τῷ στελλιονάτου ἐγκλήματι. ἕτοιμος δὲ ὢν πᾶσι καταβάλλειν, ἀπαλλάσσεται τοῦ ἐγκλήματος.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΟΡΚΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλ. κεφάλ. γ.

Περὶ τῆς ἐπιορκίας τοῦ ὀμόσαντος ἐν συμβολαίῳ ἐνεχυραστικὸν αὐτοῦ εἶναι ὅπερ ὑποτίθεται, τὸ παρὸν ἔγκλημα ἁρμόζει, καὶ πρὸς καιρὸν ἐξορίζει. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν οζ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κβ. τίτλον ε. κεφάλαιον ι. θεμ. ε. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐπὶ χρήμασι κατὰ τοῦ βασιλέως ὀμόσας, καὶ ἐπιορκήσας, ῥοπαλίζεται.

Καὶ κε-

Καὶ κεφάλ. μδ.

Οὐδεὶς κατὰ θεοῦ ὀμόσας κινδυνεύει. ἱκανὸς γὰρ ὁ ὅρκος ἔχειν τιμωρὸν τὸ θεῖον, εἰ κατὰ τοῦ θεοῦ γέγονεν. εἰ δὲ κατὰ βασιλέως κατά τινα θερμότητα ὤμοσέ τις, συγχωρεῖται.

ΠΕΡῚ ὙΠΕΥΘΎΝΩΝ ΕἸΣ ΦΥΛΑΚῊΝ βαλλομένων, ἢ ἐγγυητὰς διδόντων.

Τίτλου λε. κεφ. α.

Ὁ ἄρχων διασκοπείτω πότερον ὁ κατηγορούμενος ὀφείλει φυλακῇ ἐμβάλλεσθαι, ἢ στρατιώταις παραδίδοσθαι, ἢ ἐγγυηταῖς, ἢ ἑαυτῷ καταπιστεύεσθαι. τοῦτο δὲ γίνεται ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ ἐγκλήματος, ἢ διὰ τὴν τιμὴν, ἢ διὰ τὴν εὐπορίαν τοῦ ἐναγομένου, ἢ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἢ διὰ τὸ μηδὲν αὐτὸν ἡμαρτηκέναι.

γ.

Ὁ ἔχων ἐγγύας, οὐ δεσμεῖται, εἰ μὴ βαρύ ἐστι τὸ παρ' αὐτοῦ ἁμαρτηθὲν, ὡς μήτε ἐγγυηταῖς, μήτε στρατιώταις αὐτὸν ὀφείλειν παραδοθῆναι.

δ.

Ὁ ἐγγυησάμενος τὸν κατηγορηθέντα, χρηματικὴν δίδωσι ποινὴν, μὴ παραστήσας αὐτόν. εἰ δὲ κατὰ δόλον οὐ παρίστησι, καὶ ἐξτραορδινάριον καταδικάζεται.

ΠΕΡῚ ΦΥΛΑΚΤΩ͂Ν ΚΑῚ ΦΥΛΆΚΩΝ, καὶ φυλακῆς: καὶ τίνες ὑποβάλλονται τιμωρίαις: οἱ ἀποδιδράσκοντες τῆς φυλακῆς, καὶ οἱ φύλακες αὐτῶν. καὶ περὶ τοῦ μὴ εἶναι φυλακὴν ἰδιωτικήν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. ιβ.

Οἱ ἀποφυγόντες τὴν φυλακὴν, εἴτε κλάσαντες αὐτὴν, ἢ τοῖς λοιποῖς συμπνεύσαντες, κεφαλικῶς κολάζονται. εἰ δὲ κατὰ ῥᾳθυμίαν τῶν φυλάκων ἀπέφυγον, μετριώτερον τιμωροῦνται.

ιδ.

Ἐὰν συμπνεύσαντες οἱ δέσμιοι ῥήξωσι τὰ δεσμὰ καὶ τὴν φυλακὴν, καὶ ἀποφύγωσιν, εἴτε ἀνεύθυνοι ἦσαν, τιμωροῦνται, εἴτε ὑπεύθυνοι, πλέον κολάζονται, ἢ τὸ ἔγκλημα ἀπῄτει ἐφ' ᾧ συνεσχέθησαν. οἱ δὲ τὴν συσκευὴν διελέγξαντες, ἀπολύονται.

κα.

Ὁ κατασχεθεὶς, μὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον μενέτω ἐν τῇ φυλακῇ. χρὴ γὰρ αὐτὸν, ἢ συντόμως ἀπολυθῆναι, ἢ συντόμως τιμωρηθῆναι. κελεύομεν οὖν τὸν ὑπομνηματογράφον ἀφ' οὗ ἐμβληθῇ τις ἐν τῇ φυλακῇ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἕως λ. ἡμέρας προσφέρειν τῷ ἄρχοντι τὴν γνῶσιν τῶν ἐγκεκλεισμένων, ἐν ᾗ δεῖ περιέχεσθαι καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἁμαρτημάτων. εἰ δὲ † μετὰ ταῦτα γένηται, ἡ μὲν τάξις κ. λιτρῶν χρυσίου προστιμηθήσεται: ὁ δὲ ἐκπίπτων τῆς ἀξίας ι. χρυσίου λιτρῶν τοῖς ἡμετέροις εἰσαχθῆναι θησαυροῖς. οὐδένα χρὴ ἐμβάλλεσθαι φυλακῇ χωρὶς κελεύσεως τῶν μεγάλων ἀρχόντων τῆς βασιλίδος πόλεως: ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τῶν ταύτας ἰθυνόντων, ἢ τῶν κατὰ τόπον ἐκδίκων. χρὴ δὲ τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τετράδα καὶ παρασκευὴν

† μὴ ταῦτα.

Et cap. XLIIII.

Nemo qui per Deum iurauerit, periculum subit. Nam satis est, iusiurandum Deum habere uindicem, si per Deum conceptum fuerit. Sin aliquis per principem calore quodam iurauerit, ueniam consequitur. l.2.C.eod.

DE REIS, QVI MITTVNTVR IN carcerem, uel dant fideiussores.

TIT. XXXV. cap. I.

Præses æstimat, utrum reus debeat in carcerẽ mitti, an militibus tradi, uel fideiussoribus, uel sibi committi. hoc autem fit ex qualitate criminis, uel propter honorẽ, uel propter diuitias rei, uel dignitatem, uel propter innocentiam. D.lib.48.tit.3.

III.

Qui fideiussores habet, non conijcitur in uincula: nisi graue scelus admiserit, ut neque fideiussoribus, neque militibus debeat tradi.

IIII.

Qui fideiussit pro reo, nisi exhibeat, pecuniariam pœnã præstat. Sin uero dolo non exhibeat, etiam extra ordinem condemnatur.

DE CVSTODIENDIS, ET CVSTOdibus, & custodia: tum qui effugientes carcere, quiue custodes horum puniantur. Item, non debere priuatos esse carceres.

Eod. tit. cap. XII.

Qui euadunt custodiam, siue effracta ea, siue cum alijs facta conspiratione, capitaliter coercentur. Sed si negligentia custodum euaserint, mitius puniuntur. D.de cust. & exhi. reo. l.eg. ultima.

XIV.

Si, qui erant in uinculis, facta conspiratione ruperint uincula & custodiam, & euaserint; siue innocentes erant, puniuntur: siue nocentes, amplius puniuntur, quam crimen posceret, ob quod comprahensi erant. Qui uero conspirationem detexerint, absoluuntur.

XXI.

*Ne diu is, qui comprahensus est, in custodia maneat. Nã oportet eum cito uel absolui, uel puniri. Iubemus igitur Commentariensem, ex quo coniectus quis est in carcerẽ, singulis diebus usq; ad XXX. dies, offerre iudici noticiam inclusorum, in qua continere oportet & qualitatẽ delictorum. Quod si non fiat, officium XX. libris auri multatur, iudex autem dignitate amissa, X. libris, quæ thesauris nostris inferantur. Neminem * oportet in custodiam conyci, sine iussu magnorum iudicum regiæ urbis: & in prouincijs, sine iussu rectorum earum, uel defensorum locorum. Episcopum autem oportet quarto septimana ac præparatorio diebus [custodia datos]* l.penult.C.eod.

* hæc debebat esse lex ultima, C. eod. sed desideratur in editis uulgo libris.

inspicere, cur coniecti sint in carcerem: & si serui sint, eos intra XX. *dies excludere carcere, uel castigatos, & dominis redditos, uel si non appareant domini, dimittere. Quod si liberi sint, propter datas insolenter turbas uincti, statim iudicari. Quod si ex alia quacumque caussa, fideiussores dare. Si fideiussores non habeant, criminis reos, praeterquam homicidii, celeriter iudicari. Sin capitale crimē est, intra* XXX. *dies. Sed si opus sit ampliori dilatione, non praebente caussam eo, qui inclusus est: committi eum iuratoriae cautioni, ita ut sententia in eum feratur, si absit. At si crimen sit homicidii, & ex relatione publicarum personarū: intra sex menses iudicari. scientibus publicis personis, si falsa detulerint, se eadem poena teneri: si uero accusator, qui inscripsit, caussam retentioni dederit, committi eum fideiussoribus: uel si non habeat copiam fideiussorum, manere in uinculis, & litem intra annum definiri. Praesumtione uero de eo facta, quasi nocente, esse eum in custodia, quoad lis terminata sit. Quod si iam de carcere inclusis lata sententia sit, exequi eam, siue corporalis, siue pecuniaria sit.*

Lege & tit. LI. cap. LX. them. II. Item tit. LV. cap. I. in quo dicitur:

De priuatis carceribus. *l. un. C. de priuat. car.*

*Ne in quacumque ciuitate, uel in agris, uel in domibus, sint priuatae custodiae. quae sane res curae prouinciarum praesidibus esto. Quod si negligentes fuerint, * sacrilegii crimine teneantur: eodemque primates officii, si non simul atq; cognouerunt, praesidi rem detulerint. Ipsi uero facinoris auctores, maiestatis iudicio teneantur. Constitutio iubet, ne priuatae custodiae fiant, & ut ii qui fecerint, poenae subiiciantur, ac tot dies in carcere publico maneant, quot fuerit quis in priuato ab eis inclusus, cuiuscumque sint condicionis, uel dignitatis. Vt etiam caussam amittant, quam habent aduersus inclusos, prouidentia episcopi & praesidis. quod si neglexerit praeses, & bonorum & salutis periculum sustinebit.*

* maiestatis.

Lege & lib. III. tit. I. cap. IIII. Item lib. LVI. tit. XVII. cap. XXXVII. quod refertur in titulo de curatoribus publicis.

DE INSIDIATORIBVS, QVI QVOcumq; modo uel contra imperiū, uel rempublicam, uel exercitū, uel eius duces inierint consilia, uel seditiosi fuerint, uel proditores, uel trāsfugae, uel litteras hostibus miserint, uel milites ad seditionem turbam'ue sollicitauerint: qui'ue castra prodūt, uel

ἐπισκέπτεσθαι † διὰ τί ἐνεβλήθησαν. καὶ εἰ μὲν δοῦλοι εἰσὶν, ἔσω κ. ἡμερῶν ἐκβάλλεσθαι αὐτοὺς, ἢ σωφρονιζομένους, † ἢ τοῖς δεσπόταις παραδιδομένους: ἢ ἐὰν μὴ φαίνηται ὁ δεσπότης, ἀπολύειν αὐτούς. εἰ δὲ ἐλεύθεροί εἰσιν † ἐπὶ ταξίᾳ κατεχόμενοι, παραχρῆμα κρίνειν αὐτούς. † ἐὰν περὶ ἀλλοίας δή ποτε αἰτίας, παρασχεῖν αὐτοὺς ἐγγύας. εἰ δὲ μὴ ἔχουσιν ἐγγυητὰς, εἰ μὲν ἐπὶ ἐγκλήματι κατέχονται χωρὶς φόνου, ἐν τάχει αὐτοὺς κρίνεσθαι. εἰ δὲ κεφαλικόν ἐστι τὸ ἔγκλημα, ἔσω λ. ἡμερῶν. ἐὰν δὲ χρεία πλείονος ὑπερθέσεως, μηδαμοῦ παρέχοντος αἰτίαν τοῦ ἐγκεκλεισμένου: δοθῆναι αὐτὸν ἐπὶ ἐξωμοσίᾳ, ἵνα ἡ ψῆφος γένηται κατ' αὐτοῦ ἐὰν ἀπολειφθῇ. ἐὰν δὲ φόνου ἐστὶν, εἰ μὲν ἀπὸ ἀναφορᾶς δημοσιευόντων, ἔσω ἓξ μηνῶν κρίνεσθαι: εἰδότων τῶν δημοσιευόντων ὅτι ἐὰν ψεύσωνται, τῇ αὐτῇ ὑπόκεινται τιμωρίᾳ. εἰ δέ τις ἐγγραψάμενος αἴτιος ἐγένετο τῆς ἐνοχῆς, δίδοσθαι αὐτὸν ὑπὸ ἐγγύας: ἢ ἐὰν μὴ εὐπορῇ ἐγγυητῶν, μένειν μὲν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ: τέμνεσθαι δὲ τὴν δίκην ἐντὸς ἐνιαυτοῦ. † προλήψεως δὲ περὶ αὐτοῦ γινομένης, ὡς ὑπευθύνου, εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ φρουρᾷ † ἕως τε περατωθῇ ἡ δίκη. εἰ δὲ ἤδη ψῆφος γέγονε περὶ τῶν ἐγκεκλεισμένων, ἐκβιβάζεσθαι αὐτὴν, εἴτε σωματική ἐστιν, εἴτε χρηματική.

† τὰς ἐν φυλακῇ διὰ τί.

† καί.

† ἐπὶ ἀταξίᾳ.

† ὁ περὶ ἄλλοις εἰσὶ δίκαιον.

† προλήψεως.

† ἕως ὅτου.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. να. κεφάλ. ξ. θεμ. β. καὶ τίτλ. νε. κεφάλαιον α. ἐν ᾧ φησίν.

περὶ ἰδιωτικῶν φυλακῶν.

Μὴ ἐν οἱᾳδήποτε πόλει, μήτε ἐν ἀγροῖς, ἔστωσαν ἰδιωτικαὶ φυλακαὶ, ἢ ἐν οἴκοις: ἀλλὰ φροντιζέτωσαν τούτου καὶ οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες. ἐὰν δὲ ῥαθυμήσωσιν, ὑποκείσθωσαν τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι. καὶ οἱ πρῶτοι δὲ τῆς τάξεως, τῷ αὐτῷ ἐγκλήματι ἐνεχέσθωσαν, εἰ μὴ εὐθέως ἅμα ἔγνωσαν, ἀνήνεγκαν τῷ ἄρχοντι. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἡμαρτηκότες, ὑποκείσθωσαν τῷ περὶ καθοσιώσεως δικαστηρίῳ. ἡ διάταξις κελεύει μὴ γίνεσθαι ἰδιωτικὰς φυλακάς. τοὺς δὲ τοῦτο πράττοντας ὑποκεῖσθαι καὶ ἐπιτιμίῳ, καὶ διάγειν ἐν τῇ δημοσίᾳ φρουρᾷ τοσαύτας ἡμέρας, ὅσας δή ποτ' ἂν γένοιτο ὁ † ἐγκλεισθεὶς ἐν τῇ γινομένῃ παρ' αὐτῶν φυλακῇ, ὁποίας ἂν εἴησαν τύχης ἢ ἀξίας. † ἐκπίπτειν δὲ καὶ τῆς δίκης τῆς ἁρμοζούσης αὐτοῖς κατὰ τῶν ἐγκλεισθέντων, προνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος. εἰ δὲ ῥᾳθυμήσει ὁ ἄρχων, ὑφίστασθαι κίνδυνον καὶ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ περὶ τὴν σωτηρίαν.

† ἐγκλεισθείς.

† ἐκπίπτειν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. γ. τίτ. α. κεφ. δ. καὶ βιβ. νς. τίτ. ιζ. κεφ. λζ. ὅπερ εἴρηται ἐν τῷ περὶ φροντιστῶν.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ἘΠΙΒΟΥ͂ΛΩΝ ΤΩ͂Ν ΚΑτὰ οἱονδήποτε τρόπον εἴτε κατὰ τῆς βασιλείας, εἴτε κατὰ τῆς πολιτείας, ἢ τοῦ στρατοῦ, ἢ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ μελετησάντων, ἢ στασιασάντων, ἢ προδοσίαν τινὰ ποιησάντων: ἢ πρὸς τοὺς πολεμίους αὐτομολησάντων, ἢ γράμματα στειλάντων, ἢ ἐρεθισάντων στρατιώτας πρὸς στάσιν καὶ θόρυβον, ἢ προδιδόντων κάστρα, † ἢ αἰτι-

† αὐτομολησάντων.

αὐτιρόντων, ἢ συνωμοσίας ποιούντων: ἢ βλαπτόντων τεῖχος, ἢ διὰ αὐτοῦ, καὶ μὴ διὰ τῆς πόρτης εἰσιόντων. καὶ τίνες αὐτῶν ὑπόκεινται τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι, καὶ τίνες τῷ τῶν φονευτῶν.

Τίτλος λϛ. κεφάλ. α.

Ὁ περὶ τῶν ἐπιβούλων νόμος, ὅμοιός ἐστι τῷ περὶ ἱεροσυλίας, καὶ ἐνέχεται αὐτῷ . . . .

ιζ.

Ἐπὶ τῶν καθοσιώσεως καὶ οἱ ἐνάγοντες βασανίζονται, εἰ μὴ φανερὰς ἐλέγχους ἔχουσιν.

Ἐν λϛ. τιτ. κεφ. ιθ. φησίν, ὅτι καὶ οἱ μαρτυροῦντες βασανίζονται τοῦ πράγματος ἀπαιτοῦντος: ἅπερ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ ζητήσεως τίτλῳ.

Οἱ ἡμαρτηκότες καθοσίωσιν, καὶ μετὰ τελευτὴν ἐνέχονται, καὶ δημεύεται ἡ οὐσία αὐτῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ τιτλ. να. κεφάλ. λδ. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ τὰς ἡμῶν βουλὰς τοῖς πολεμίοις ἀπαγγέλλοντες, καίονται ἢ φουρκίζονται.

Καὶ κεφαλ. λϛ.

Ὁ τὸν πολέμιον φεύγοντα ἐν εἰδήσει ὑποδεξάμενος, περιορίζεται. ὁ δὲ εἰδὼς αὐτὸν εἶναι πολέμιον, καὶ ἐπιπολὺ ἀνασχόμενος κρύπτεσθαι, ἐξορίζεται.

νβ.

Ὁ τοὺς βαρβάρους ναῦς κατασκευάζειν διδάσκων, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑπόκειται.

Ἀνάγνωθι καὶ τιτλ. νβ. κεφάλ. ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις ὡς ἐπὶ τυραννίδι ἐλεγχθεὶς δημεύσιν ὑπομείνῃ, οἱ μὲν ἔχοντες αὐτοῦ πράγματα, καὶ διάγοντες ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, ἔσω δύο μηνῶν ὀφείλουσιν αὐτὰ προσαγγεῖλαι. οἱ δὲ μὴ διάγοντες ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, ἔσω ὀκτὼ μηνῶν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσουσι, μετὰ τῶν πραγμάτων, τὸ τετραπλάσιον παρέχουσι.

ΠΕΡΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΩΝ.

Τίτλ. λϛ. κεφ. ιβ.

Σβέννυνται τὰ ἐγκλήματα τῇ τελευτῇ τοῦ κατηγορουμένου. χωρὶς τοῦ περὶ καθοσιώσεως, ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τῆς προδοσίας, καὶ τῆς κατὰ βασιλέως ἐπιβουλῆς. ἐπὶ τούτων γὰρ ἐὰν μὴ καθαρισθῇ ἀπὸ τῶν κληρονόμων, δημεύεται ἡ κληρονομία. ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν τοῦ νόμου κεφαλαίων, τῇ τελευτῇ σβέννυται τὸ ἔγκλημα.

Ἀνάγνωθι καὶ τιτ. νϛ. οὗ τινος ἐν τῷ β. κεφ. φησίν.

Ὥσπερ ὁ τελευτήσας ἀπαλλάσσεται τοῦ ἐγκλήματος, οὕτως καὶ ὁ ἐνάγων αὐτὸν μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ μὴ δυνάμενος ἐπεξελθεῖν τῷ ἐγκλήματι, † οὐκ ἐνάγεται.

† ἐνέχε-ται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. να. τιτλ. γ. κεφαλ. ιβ. ἅπερ ἐθέμεθα ἐν τῷ περὶ δεσποτείας. ἀνάγνωθι καὶ τὸ περὶ κατηγόρων τῶν † ἐγκληματικῶν, καὶ τὸ περὶ καταδίκων ἴσθι, ὅτι τὰ ἐγκλήματα τῇ εἰκοσαετίας σβέννυνται.

† ἐγκληματικῶς.

ΠΕΡΙ ΜΟΙΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ κατ' αὐτὴν ἐνοχῆς καὶ ἀγωγῆς.

Τίτλος λζ. κεφάλ. α.

Ὁ γήμας τὴν ἐπὶ μοιχείᾳ καταδικασθεῖσαν, ὑπόκειται τῷ περὶ μοιχείας ἐγκλήματι: οὐ μὴν ὁ παλλακευόμενος αὐτήν.

perduelles sunt, uel coniurationem faciũt, uel murum lædunt, uel per eum, non portam, ingrediuntur: tum qui'nam horum sacrilegij, qui'ue homicidij teneantur.

TIT. XXXVI. cap. I.

Lex maiestatis similis est legi de sacrilegio, & tenetur ea . . . . l. 1. D. ad leg. Iul. ma.

XVII.

In † crimine maiestatis etiã accusatores torquentur, nisi manifesta indicia habeant. Tit. 50. cap. 19. dicitur, etiam testes torqueri, si res exigat. hoc in titulo de quæstionibus positum inuenies.

XX.

*Rei * maiestatis etiam post mortẽ tenentur, & confiscatur eorum substantia.* † l. 3. C. eod. * l. penult. C. eod.

Lege & tit. LI. cap. XXXIV. in quo dicitur:

Transfuga, & ij, qui consilia nostra hostibus renũtiant, cõburuntur aut furca suspendũtur. l. si quis. §. transfug. D. de pœn.

Item cap. XXXVI.

Qui hostem fugientem sciens suscepit, deportatur: qui uero sciuit hostem esse, ac diu occultari passus est, relegatur. l. Metrodorum. eod.

LII.

Qui barbaros naues exstruere docet, capitali pœna tenetur. l. ult. C. eod.

Item tit. LII. cap. XV.

Si quis perduellionis crimine conuictus, publicationem bonorum sustineat, ij qui bona eius habent, si uersantur in regia urbe, intra duos menses: si non uersantur in regia urbe, intra octo menses ea deferre debent. quod si non fecerint, cum bonis quadruplum præstant. l. ult. C. de bon. proscr.

DE ACTIONIBVS CRIminalibus.

TIT. XXXVI. cap. XII.

Extinguũtur crimina morte rei, excepto crimine maiestatis, ex capite proditionis & insidiarum contra principẽ. Nam in his, nisi ab heredib. purgetur, hereditas publicatur. Ex alijs uero legis capitibus, morte crimẽ extinguitur. l. ult. D. ad leg. Iul. maiest.

Legito etiam tit. LVI. cap. II. in quo dicitur:

Sicut defunctus crimine liberatur, ita & accusator, qui post mortem eius exsequi crimẽ non potest, non tenetur.

SCHOLION.

Lege & lib. LI. tit. III. cap. XII. quod exposuimus in tit. de dominio. Lege & tit. de accusantibus criminaliter, & de sententiam passis. hoc quidẽ sciendum, criminales actiones annis XX. extingui.

DE ADVLTERIIS, ET OMNIBVS modis, quibus adulterij se quis obligat, & quibus agitur.

TIT. XXXVII. cap. I.

Qui dãnatã adulterij uxorẽ ducit, adulterij crimine tenetur, nõ qui eã in cõcubinatu habet. l. 1. D. de concub.

VIIII.

l. 2. D. ad leg. Iul. de adult.

Qui pro adulterio uxoris suæ quid accepit, hac lege tenetur: & qui in adulterio deprehensam non dimittit. non etiam is, qui patitur eam delinquere, uel cōtaminationi non indignatur. Non recte adulter obycit uiro, se illo perductore adulterium commisisse, nec postea quam accusatus est, uiro lenocinij crimen referre potest. Uxor accusata, & obyciens uiro lenocinij præscriptionem, seipsam quidem non liberat, sed potest iudex in eum statuere, quasi lenonem, etiam sine accusatore. Extraneus autem adulterij accusatus, & opponens, lenonem eum fuisse, nec se releuat, nec maritum pœnæ subycit.

VIII.

Adulterium quidem dicitur etiam in uirginem aut uiduam stuprum, sed proprie adulterium est nuptæ, stuprum uirginis aut uiduæ.

X.

De lenonibus etiam dicitur cap. XI. & XII.

Qui sciens domum uel habitationem suam præbet, ut adulterium uel stuprum cum muliere uel masculo ibi fiat, & qui quid pro adulterio uxoris suæ acceperit, cuiuscumque condicionis sit, quasi adulter punitur.

XXIII.

Permittitur patri, nō etiam marito, omnem adulterum occidere, & multo magis contumelia adficere. Occidere autem, in domo, in qua ipse habitat, licet filia cum eo non habitet: & in domo generi, si in ipsa actione adulterij eam deprehendat. Sufficit autem, si eo tempore fuerit in potestate, quo occidit: licet tempore nuptiarum non fuerit in eius potestate. Alibi [pater] occidere, quam ubi habitat, uel in domo generi, non potest: nec in sua domo, in qua non habitat. Simul autem debet ambos occidere, non hunc hodie, illum post dies. Sed si dum occidit adulterum, filia fugerit, eo non dissimulante, ac persequutus post horas aliquot apprehenderit, in continenti uidetur occidere. Marito adulterum occidere licet domi suæ tantū, non tamen quemlibet: sed lenonem, & qui artem ludicram ante fecerit, uel qui in scenam prodierit cantādi aut saltandi caussa, & iudicio publico damnatum, nec restitutum, & libertum suum, uel uxoris, uel parentum, uel liberorum suorum, licet partem in eis habeant alij, & seruum. Iubet autem lex, ut is, qui prædictorum quem occiderit, nuptias soluat. Nihil autem interest, sui iuris an filiusfamilias sit maritus. Siue leno sit pater & maritus, siue sint alia ratione infames, siue ipsa mulier infamis, occidēdi ius habent, licet magi-

δ.

Ὁ λαβὼν ὑπὲρ μοιχείας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς, ἐνέχεται τῷ νόμῳ: καὶ ὁ τὴν ἐπὶ μοιχείᾳ φωραθεῖσαν μὴ ἀποπεμψάμενος: οὐ μὴν ὁ ἀνεχόμενος ἁμαρτάνειν αὐτὴν, † εἰ μὴ ἀγανακτήσας ἐπὶ τῷ μύσει. οὐ καλῶς ὁ μοιχὸς ἀντίθησι τῷ ἀνδρὶ ὡς αὐτοῦ προαγωγοῦ γινομένου, τὴν μοιχείαν ἥμαρτεν: ὅτι μὴν μετὰ τὸ κατηγορηθῆναι, δύναται τοῦ ἀνδρὸς, ὡς προαγωγοῦ, ἀντικατηγορεῖν. ἡ δὲ γυνὴ κατηγορουμένη καὶ ἀντιτιθεῖσα τῷ ἀνδρὶ τὴν προαγωγίας παραγραφὴν, ἑαυτὴν μὲν οὐκ ἐλευθεροῖ: δύναται δὲ ὁ δικαστὴς ὁρίζειν κατ' αὐτοῦ ὡς προαγωγοῦ, καὶ χωρὶς κατηγόρου. ἐξωτικὸς δὲ περὶ μοιχείας κατηγορούμενος, καὶ ἀντιτιθεὶς τῷ ἀνδρὶ τὸ προαγωγὸν αὐτοῦ γενέσθαι, ἑαυτὸν οὐκ ἐλαφρύνει: οὔτε τὸν ἄνδρα ποινῇ ὑποβάλλει. † λ.

η.

Λέγεται μὲν μοιχεία, καὶ ἡ πρὸς παρθένον ἢ χήραν φθορά: κυρίως δὲ μοιχεία μέν ἐστιν ἡ τῆς ὑπάνδρου: φθορὰ δὲ τῆς παρθένου καὶ χήρας.

ι.

Ὁ διδοὺς ἐν εἰδήσει τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ τὴν οἴκησιν ἐπὶ τὸ γενέσθαι ἐκεῖ μοιχείαν ἢ φθορὰν πρὸς ἄνδρα ἢ γυναῖκα: καὶ ὁ λαμβάνων τι ὑπὲρ μοιχείας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς: οἱασδήποτε αἱρέσεως ἐστὶν, ὡς μοιχὸς τιμωρεῖται.

περὶ προαγωγῶν ὅμοιον φησὶ καὶ ἐν τῷ ια. καὶ ἐν τῷ ιβ. κεφαλαίῳ.

κγ.

Ἐφεῖται τῷ πατρὶ, οὐ μὴν τῷ ἀνδρὶ, πάντα μοιχὸν φονεύειν, πολλῷ δὲ μᾶλλον καὶ ἐνυβρίζειν. φονεύειν δὲ, ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ μένει, κἂν μὴ συνοικῇ αὐτῷ ἡ θυγάτηρ: καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ γαμβροῦ, ἐὰν † αὐτῷ τῷ ἔργῳ τῆς μοιχείας αὐτὴν καταλάβῃ. † ἐν αὐτῷ ἀρκεῖ δὲ αὐτὴν ὑπεξουσίαν εἶναι, ὅτε ἐφονεύετο: κἂν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ γάμου μὴ ἦν αὐτοῦ ὑπεξουσία. ἀλλαχοῦ δὲ φονεύειν, εἰ μὴ ἔνθα μένει, καὶ ἐν τῷ τοῦ γαμβροῦ, οὐ † δύναμαι, οὔτε ἐν ἰδίῳ οἴκῳ ἐν ᾧ μὴ μένει. † δύναται ἅμα δὲ τοὺς δύο φονεύειν ὀφείλει. οὐ μὴν τὸν μὲν νῦν, τὸν δὲ μεθ' ἡμέρας. εἰ δὲ ἐν ὅσῳ φονεύσει τὸν μοιχὸν, ἔφυγεν ἡ θυγάτηρ, αὐτοῦ μὴ προσποιησαμένου: καὶ ἐπιδιώξας ἐκράτησε μετὰ τινας ὥρας, παραχρῆμα δοκεῖ φονεύειν. τῷ δὲ ἀνδρὶ ἔξεστιν ἐν μόνῳ τῷ ἰδίῳ οἴκῳ φονεύειν τὸν μοιχὸν, ἀλλ' οὐ πάντα: ἀλλὰ τὸν προαγωγὸν, καὶ τὸν προεπιδειξάμενον σκηνικὴν παιγνιακὴν τέχνην, ἢ τὸν ἐν σκηνῇ προελθόντα ἐπὶ τῷ ᾆσαι ἢ ὀρχήσασθαι: καὶ τὸν ἐν δημοσίῳ δικαστηρίῳ καταδικασθέντα καὶ μὴ ἀποκαταστάντα: ἢ τὸν ἀπελεύθερον αὐτοῦ ἢ τῆς γυναικὸς, ἢ γονέων, ἢ παίδων αὐτοῦ, εἰ καὶ μέρος ἐπ' αὐτοῖς ἔχουσιν ἕτεροι, καὶ δοῦλον. κελεύει δὲ ὁ νόμος τὸν φονεύοντα τινὰ τῶν εἰρημένων, λύειν τὸν πρὸς τὴν γαμετὴν γάμον. ἀδιάφορον δέ ἐστιν, εἴτε αὐτεξούσιος, εἴτε ὑπεξούσιος ἐστὶν ὁ † πατήρ. † ἀνήρ. εἴτε προαγωγός ἐστιν ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἀνὴρ, εἴτε ἄλλως ἄτιμοι: εἴτε καὶ ἡ γυνὴ ἄτιμος, ἔχουσι † τοῦ φονεύειν: κἂν ἄρχων ἐστὶν ὁ † δίκαιον τοῦ φον.

ἐστὶν ὁ μοιχὸς, ἐπὶ μέντοι τῶν γάμων ἐκείνων, ἐφ' ὧν δικαίῳ ἀνδρὸς δύναται κινεῖν.

κδ.

Ἐὰν ἀνὴρ εὕρῃ μοιχὸν, ὃν οὐκ ἐφεῖται φονεῦσαι, ἢ οὐ θέλει: δύναται παρακρατεῖν αὐτὸν ἐπὶ κ. ὥρας συνεχεῖς, καὶ μάρτυρας εἰσάγειν τοὺς ὀφείλοντας ἐν τῇ κατηγορίᾳ μαρτυρῆσαι, ὡς ἐν τῇ μοιχείᾳ συνεσχέθη. εἰ δὲ ἀπολύσει αὐτὸν, οὐκέτι δύναται κρατεῖν αὐτόν. εἰ δὲ ἀποφύγῃ, δύναται ἐπανάγεσθαι καὶ φυλάττεσθαι τὰς κ. ὥρας. τὰ αὐτὰ καὶ ὁ πατὴρ τῆς γυναικὸς δύναται ποιεῖν. συνεστῶτος τοῦ γάμου κατηγορεῖν ἕτερος οὐ δύναται τῆς γυναικὸς, εἰ μὴ πρότερον τοῦ ἀνδρὸς ὡς προαγωγοῦ κατηγορήσει. τὴν μέντοι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐγκαταλειφθεῖσαν κατηγορίαν, ἀνανεοῦν ἕτερος δύναται.

κη.

Ὁ τὴν γυναῖκα καταλαβὼν ἐπ' αὐτοφόρῳ μοιχευομένην, καὶ τὴν μὲν παρακρατῶν, τὸν δὲ μοιχὸν ἀπολύων, ὡς προαγωγὸς τιμωρεῖται. καὶ ὁ τὴν ἐπὶ μοιχείᾳ, ἢ ἐπὶ φθορᾷ παρθένον ἢ χήραν καταδικασθεῖσαν λαμβάνων γαμετὴν, τούτῳ τῷ νόμῳ ὑποπίπτει: οὐ μὴν ὁ τὴν ἐξ ἑτέρου κεφαλαίου τῶν περὶ μοιχείας καταδικαζομένην. καὶ ὁ κέρδος διὰ μοιχείαν λαβὼν, εἴτε ἀνήρ ἐστιν, εἴτε ἄλλος. ὁ δὲ κατὰ χάριν ἀπολύων, οὐχ ὑπόκειται τῷ νόμῳ. πόρον δὲ λαμβάνει ἀπὸ μοιχείας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς, ὁ λαμβάνων ἐπὶ τὸ πορνεῦσαι αὐτήν. εἰ δὲ πλημμελοῦσαν αὐτὴν ἀνέχεται, οὐ διὰ πόρον, ἀλλὰ διὰ ῥαθυμίαν ἢ ἀμέλειαν, ἢ ἀνεξικακίαν, ἢ ὠμότητα, οὐχ ὑποπίπτει τῷ νόμῳ, ἀλλὰ τυπτόμενος ἐξορίζεται.

λ.

σημείωσαι, ὅτι ὁ περὶ μοιχείας ἀγωγὴ ἐν τῷ ε. ἐνιαυτῷ κινεῖται. ἐν δὲ τῷ κθ. κεφ. φησὶν, ὅτι οὐ φυλάττεται τῷ χρόνῳ τούτῳ ὁ κατὰ βίαν γενομένη φθορὰ ἀνδρὶ ἢ γυναικί.

Ἐὰν [ὡς] κατηγορουμένης τῆς γυναικὸς μὴ δυνηθῇ καὶ τοῦ μοιχοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον κατηγορῆσαι, καὶ παρέλθῃ ἡ πενταετία: ἢ ἐὰν εἴσω τῆς πενταετίας αἰτιάσηταί τις καὶ μὴ ἐξέλθῃ, ἢ συμπαίξῃ: καὶ παρέλθῃ ἡ πενταετία, καὶ βούληται κατηγορῆσαι ἕτερος, ὑπεξαιρεῖται τῆς πενταετίας, ὁ εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν δαπανηθεὶς χρόνος. ἀδιάφορον εἴτε πρῶτον μοιχὸν φονεύσει, εἴτε τὴν θυγατέρα. εἰ δὲ μόνον τὸν ἕνα φονεύσει, ὑπόκειται τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ, εἰ μὴ τυχηρῶς συνέβη βαρέως τὸν ἕνα τραυματισθέντα διαφυγεῖν.

μδ.

Ἐάν τις καταλάβῃ ἐν νυκτὶ μοιχὸν, ὃν ἔξεστι φονεύειν ἀκινδύνως, καὶ τοῦτον φονεύσει, οὐ τιμωρεῖται. εἰ δὲ καὶ παῖδες αὐτοῦ † πεισθέντος φονεύσουσιν, ἀνεύθυνοι εἰσίν. εἰ δὲ μὴ κελεύοντος τοῦ νόμου τοῦτο ἐποίησε, συγγινώσκομεν αὐτῷ, ὅτι καὶ ἐν νυκτὶ ἥμαρτε, καὶ ὡς ἀπὸ πεπραγμένου ὀδυνηθεὶς, μόνον ἐξορίζεται.

† παιδίοις.

με.

Ὁ μοιχὸς μετὰ πενταετίαν † εἴπερ ἁμαρτηθεῖσα ἡ μοιχεία λέγεται (ἥτις συνεχῶς ἀριθμεῖται) κατηγορεῖσθαι οὐ δύναται.

† ἤγ.

μθ.

Περὶ τοῦ ἐγκλήματος τῆς μοιχείας συμφωνεῖν οὐκ ἔξεστι: † καὶ ἴσον ἔγκλημα τοῦ κατηγόρου τοῦ τι προδεδωκότος, καὶ τοῦ φεύγοντος τὴν τῆς ἀληθείας ζήτησιν οὐκ ἔστιν. ὅς τις

† οὐκ.

stratum sit adulter, in ijs scilicet nuptijs, in quibus iure mariti accusatio fieri potest.

XXIV.

Si maritus deprahendat adulterium, quem nolit, aut non liceat occidere: potest eum retinere XX. continuis horis, & testes inducere, futuros in accusatione testimonio, deprahensum in adulterio. Sin eum dimiserit, nō potest amplius eum retinere. Quod si euaserit, potest reducere, & custodire XX. horis. Eadem & pater mulieris facere potest. Constante matrimonio alius accusare mulierem non potest, nisi maritum lenocinij prius accusauerit. At derelictam a uiro accusationem alius restaurare potest.

XXVIII.

Qui uxorem deprahensam in ipso adulterio retinet, & adulterū dimittit, ut leno punitur. Et qui adulterij uel stupri uirginē aut uiduam damnatam uxorem ducit, in hanc legē incidit: non etiā, qui ex alio capite de adulterijs damnatam. Et qui pretiū pro adulterio accepit, siue maritus sit, siue alius. Qui gratis remittit, nō tenetur. Quaestum uero ex adulterio uxoris suae accipit, qui accipit ut ipsa adulteretur. Quod si eā delinquere patiatur, non ob quaestum, sed negligentiam, uel culpam, uel patientiā, uel crudelitatem, non incidit in legem, sed uerberatus relegatur.

XXX.

Si accusata sit mulier, & adulter eodem tempore non potuerit accusari, & quinquennium transierit, uel si intra quinquennium quis postuletur, & nō peragatur, uel collusio interueniat, & quinquennium transeat, aliusq; accusare uelit: eximitur quinquennio consumtum in priorem actionem tēpus. Nihil interest, adulterum prius occidat, an filiam. Quod si unum tantum occidat, tenetur lege de sicarijs; nisi forte contingat unum euadere, grauiter uulneratum.

Nota, quod accusatio adulterij fiat intra quinquenniū. Cap. 29. dicitur, non concludi hoc tempore stuprum per uim illatum mari uel feminae.

XLIIII.

Si quis noctu deprahendat adulterum, quem impune licet occidere, & eum occiderit, non punitur. Sed & si filij eius ei obtemperantes occiderint, extra noxam sunt. Quod si non praecipiente lege hoc fecit, ignoscimus ei, quia & noctu deliquit, & facti dolore permotus. ideoque tantum relegatur.

l. Gracchus. C. hoc tit.

XLV.

Adulter post quinquennium, quam commissum adulterium dicitur, quod quidem cōtinuo numeratur, accusari non potest.

XLIX.

De crimine adulterij pacisci non licet, ac par delictum accusatoris, praeuaricatoris, & fugientis inquisitionem ueritatis non est. Qui

autem pro comperto stupro pretium accepit, pœna legis de adulterijs tenetur.

LVIII.

Quando quis adulteriũ committens, non teneatur.

Si quis cum ea cõmiserit adulteriũ, quæ multis iam se prostituit: adulterij non accusatur.

LXIII.

Taberna præpositam aliquãdo quis impune, aliquando non impune adulterat. Nam si taberna tantum domina sit, quæ alios habeat ingredientibus ministrantes: non impune cõmittitur in eam adulterium. Si uero ipsa per se ministrabat, & uinum potantibus præbebat: tunc propter uilitatem & seruile ministerium, nec ipsa, nec is, qui cum ea deliquit, adulterij damnatur. Nam leges bonæ existimationis mulierum pudicitiæ prospexerunt, nulla uilium & miseratione dignarum ratione habita.

LXVII.

Adulteri pœna.

Adulteris uerberatis & tonsis nares abscinduntor. Internuntij uero, & impij huiusce facinoris administri, uerberati & tonsi in perpetuũ releguntor. Mulieri nupta, quæ adulteriũ cum seruo proprio commisit, uerberata ac tonsa nares abscinduntor, & ciuitate pulsa, in qua habitat, omnibus suis bonis spoliator, eiq; succedunto uel liberi legitimi, uel propinqui, uel quis alius, quem lex uocat: qui & uindicare possunt, quidquid seruum ex bonis eius accepisse compertum fuerit. Patet autem omnibus copia instituendi huiusce criminis aduersus eam, & officio nuntiandi. Sed & si seruus tale quid detexerit, pro præmio liber esto. Et eorum filij liberi sunto.

Huc etiam pertinet tit. XLII. cap. XIII. in quo dicitur:

l. 13. D. de his quæ ut indig. * lege, quãuis ipsa non sit damnata. inf. in tit. De ijs, quibus ut ingratis, &c.

*Si in adulterio mulieris damnatus, eam duxero, * uel si ipsa sit damnata, matrimoniũ non ualet. Sed & si heredem eam scripsero, uel ipsa me, hereditas publicatur.*

Legendus & lib. VI. tit. XIX. cap. X. in quo dicitur:

Nouel. 134. cap. 14. Item cap. 12.

Si quis de adulterio accusatus, proditione iudicum, uel alio quocumq; modo legis pœnas effugerit, ac postea deprahẽsus fuerit, cum muliere, propter quam fuit accusatus, turpiter conuersari, uel eam in matrimonium accipere, idque marito uiuente fiat, aut post mortem eius: nec matrimonium hoc ualere iubemus, & eius, qui tale quid committere fuit ausus, etiam si prius effugerit, comprahẽdendi licẽtiam cuiuis iudici facimus, ac post tormenta pœnis legitimis subijciendi, ita ut alia nulla uel accusatione uel probatione indigeat. Et mulierẽ ipsam castigatam atq; tonsam in monasterium conijci mãdamus, ut per uniuersum uitæ suæ tempus istic maneat,

δὲ ὑπὲρ τοῦ εὑρεθείσης ἔλαβε τίμημα, τῇ τιμωρίᾳ τοῦ νόμου τοῦ περὶ μοιχείας κατέχεται.

νη.

Ἐάν τις μοιχείαν ἁμαρτήσῃ πρὸς ἐκείνην, πρὸς ἣν ἤδη πολλοὶ ἐπόρνευσαν, οὐκ ἐγκαλεῖται περὶ μοιχείας. — πόρνη ἐκ ἐνδύνεται τῆς μοιχείας ἁμαρτήσας.

ξγ.

Τὴν ἐν ἐργαστηρίῳ προεστηκυῖαν, ποτὲ μὲν ἀκινδύνως, ποτὲ δὲ ἐπικινδύνως μοιχεύει τις. εἰ γὰρ μόνον δέσποινα τοῦ ἐργαστηρίου, ἄλλους ἔχουσα τοὺς ὑπηρετοῦντας τοῖς εἰσιοῦσιν, † ἐπικινδύνως ἡ πρὸς αὐτὴν μοιχεία. εἰ δὲ αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ὑπηρέτει, καὶ τὸν οἶνον παρεῖχε τοῖς πίνουσι, τότε τηνικαῦτα διὰ τὴν εὐτέλειαν καὶ τὴν δουλικὴν ὑπηρεσίαν, οὔτε αὐτή, οὔτε ὁ μετ' αὐτῆς ἁμαρτήσας, μοιχείας κρίνεται. οἱ γὰρ νόμοι τῆς τῶν εὐυπολήπτων γυναικῶν σωφροσύνης προενοήσαντο: οὐδένα λόγον θέμενοι τῶν οἰκτρῶν καὶ εὐτελῶν γυναικῶν. — † ἀκινδύνως.

ξζ.

Οἱ μοιχοὶ τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι, ῥινοκοπείσθωσαν. οἱ δὲ μέσοι καὶ ὑπουργοὶ τῷ τοιούτῳ ἀσεβήματι γεγονότες, τυπτόμενοι, διηνεκῶς ἐξοριζέσθωσαν. γυνὴ ὕπανδρος τῷ ἰδίῳ δούλῳ μοιχευθεῖσα, αὐτὴ μὲν τυπτομένη καὶ κουρευομένη, ῥινοκοπείσθω, ἀπελαυνομένη δὲ καὶ τῆς πολιτείας ἐν ᾗ κατοικεῖ, καὶ ἐκ πάσης τῆς οἰκείας ἐκπιπτέτω περιουσίας, καὶ κληρονομείτωσαν αὐτὴν, ἢ παῖδες αὐτῆς νόμιμοι, ἢ ἐγγίζοντες αὐτῇ, ἤ τις ἕτερος, ὃν ὁ νόμος καλεῖ: δυναμένων αὐτῶν διεκδικεῖν, ὅ, τι ἂν ὁ δοῦλος εὑρεθείη λαβὼν ἀπὸ τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς. ἔστω δὲ πᾶσιν εὐχέρεια τοῦ κινεῖν κατ' αὐτῆς τοῦτο τὸ ἔγκλημα, καὶ τῇ τάξει † τοῦ προσαγγέλλειν. εἰ δὲ καὶ δοῦλος τοιοῦτό τι ἀπελέγξει, ὑπὲρ ἐπάθλου γενέσθω ἐλεύθερος, καὶ οἱ παῖδες † αὐτοῦ, ἐλεύθεροι γενέσθωσαν. — περὶ ποινῆς τοῦ μοιχοῦ. † ἴσως. † αὐτῶν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. μβ. κεφάλ. ιγ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν ἐπὶ μοιχείᾳ γυναικὸς καταδικασθεὶς, ἀγάγωμαι αὐτὴν, † εἰ καὶ αὐτὴ κατεδικάσθη, ὅτι ὁ γάμος ἔρρωται. ἀλλ' εἰ καὶ κληρονόμον αὐτὴν γράψω, ἢ αὐτὴ ἐμέ, δημεύεται ἡ κληρονομία. — † ἢ καὶ αὐτὸ μή.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ϛ. τίτ. ιθ. κεφ. ι. ἐν ᾧ φησίν.

Εἴ τις δὲ κατηγορηθεὶς ἐπὶ μοιχείᾳ, προδοσίᾳ τῶν δικαστῶν ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ τὰς ἀπὸ τοῦ νόμου ποινὰς ἀποφύγοι, καὶ μετὰ ταῦτα εὑρεθείη τῇ γυναικί, περὶ ἧς κατηγορήθη, αἰσχρῶς συναναστρεφόμενος, ἢ εἰς γάμον λαμβάνων αὐτὴν, καὶ τοῦτο γένηται ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, ἢ καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν: οὐδὲ τὸν γάμον ἐρρῶσθαι κελεύομεν, ἀλλὰ καὶ τὸν τοιοῦτο πλημμελῆσαι τολμήσαντα, εἰ καὶ πρότερον διέφυγεν, ὅμως ἄδειαν δίδομεν παντὶ δικαστῇ, καὶ συνέχειν αὐτὸν, καὶ μετὰ βασάνους, ταῖς νομίμοις τιμωρίαις ὑποτιθέναι: μηδεμιᾶς ἄλλης κατηγορίας ἢ ἀποδείξεως δεομένῳ. καὶ τὴν γυναῖκα σωφρονισθεῖσαν, καὶ .... † σαν, μοναστηρίῳ ἐμβληθῆναι κελεύομεν, κἀκεῖ μένειν ἐπὶ ὅλον τὸν χρόνον τῆς οἰκείας ζωῆς. τὴν ἐκα- — νεαρὰ ρλδ. κεφ. ιδ. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ιβ. κεφ. † κουρευθεῖσαν.

τὴν ἑκατέρου τῆς περιουσίας κατὰ τὴν προειρημένην τάξιν διαιρεῖσθαι κινδύνῳ (καθὼς προείπομεν) τοῦ τε κόμητος τῶν πριβάτων, καὶ τῶν κατὰ τὸν τόπον ἀρχόντων.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ι. τίτλον β. κεφάλαιον ζ. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλ. β. κεφάλ. ζ. ἐν ᾧ φησίν.

Εἰ περὶ μοιχείας ὁ ἀνὴρ νομίσοι δύνασθαι ἑαυτοῦ γαμετὴν ἐλεγχθῆναι, προσήκει τὸν ἄνδρα πρότερον ἐγγράφεσθαι τὴν γυναῖκα, ἢ καὶ τὸν μοιχόν. καὶ εἴπερ τὸ τῆς μοιχείας ἔγκλημα φανερῶς ἀποδειχθείη: τηνικαῦτα διαζυγίου πεμπομένου, κελεύομεν ἐκείνας τὰς ποινὰς τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπάγεσθαι, ἃς οἱ νόμοι διατυποῦσι, κἀκείνους τὰς νομίμους ὑπομενόντων ποινάς, οἵ τινες μέσοι ἢ ὑπουργοὶ τῷ τοιούτῳ ἀσεβεῖ ἐγκλήματι γεγόνασιν. ἐκ τῆς οὐσίας δὲ τοῦ μοιχοῦ, εἰ ἔχοι γαμετήν, τὴν προῖκα καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν αὐτῇ περισώζεσθαι, ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου νόμου μοῖραν, εἰ προικῷα συμβόλαια μὴ παρηκολούθησαν. τὴν δὲ λοιπὴν αὐτοῦ περιουσίαν, εἰ μὲν εἰσὶ κατιόντες, ἢ ἀνιόντες, ἕως τρίτου βαθμοῦ λαμβάνειν αὐτοὺς κατὰ τὰς τάξεις καὶ τοὺς βαθμούς. εἰ δὲ μὴ εἰσὶ τοιοῦτοί τινες, τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι ταύτας κελεύομεν. τὴν δὲ μοιχευθεῖσαν γυναῖκα ταῖς προσηκούσαις ὑποβαλλομένην ποιναῖς, ἐν μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι. καὶ εἰ μὲν ἔσω διετίας ἀναλαβεῖν αὐτὴν ὁ ἀνὴρ βουληθείη, ἐξουσίαν αὐτῷ δίδωμεν τοῦτο ποιεῖν, καὶ συνοικεῖν αὐτῇ, μηδένα κίνδυνον ἐντεῦθεν εὐλαβουμένου, μήτε διὰ τῶν ἐν μέσῳ γενομένων καταβλαπτομένου τοῦ γάμου. εἰ δὲ ὁ προειρημένος χρόνος παρέλθῃ, ἢ ὁ ἀνήρ, πρὶν ἀναλαβεῖν τὴν γυναῖκα, τελευτήσει: κελεύομεν κείρεσθαι αὐτήν, καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα λαμβάνειν, καὶ οἰκεῖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, διὰ ὅλον τὸν χρόνον τῆς οἰκείας ζωῆς. καὶ εἰ μὲν ἔχοι κατιόντας, τὰ δύο μέρη λαμβάνειν αὐτοὺς τῆς περιουσίας αὐτῆς κατὰ τὴν τῶν νόμων διαιρουμένα τάξιν, τὸ δὲ λοιπὸν τρίτον μέρος τῷ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἐμβάλλεται δίδοσθαι. εἰ δὲ κατιόντες μὴ εἶησαν, ἀλλ᾽ ἀνιόντες εὑρεθῶσι, μὴ συμπράξαντες τῷ τοιούτῳ ἀσεβήματι: δ Γο αὐτοὺς κατὰ τὴν τοῦ νόμου διάταξιν διαιρουμένας λαμβάνειν, τὰς δὲ η Γο δίδοσθαι τῷ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἐγκλείεται ἡ τοιαύτη γυνή. εἰ δὲ μήτε κατιόντας, μήτε ἀνιόντας ἔχοι, ἢ καὶ ἀνιόντες † ἔπραξαν τῇ αὐτῇ ἀσεβείᾳ, πᾶσαν αὐτῆς τὴν οὐσίαν λαμβάνειν τὸ μοναστήριον, ἐκείνου παραφυλαττομένου, ὥστε διὰ ὅλων τῶν θεμάτων τῷ ἀνδρὶ τὰ σύμφωνα, τὰ τοῖς γαμικοῖς συμβολαίοις ἐμφερόμενα φυλάττεσθαι.

ἀνάγνωθι καὶ τὸ περὶ λύσεως γάμου, ἐν ᾧ φησιν, ὅτι καὶ τὴν προῖκα τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ ἀποκερδαίνει.

† συνέπραξαν τῇ τοιαύτῃ.

ΠΕΡῚ ΦΘΟΡΈΩΝ ΠΑΡΘΈΝΩΝ καὶ συντέκνων.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. β.

Ὁ γυναῖκα σεμνὴν καὶ εὐγενῆ † παρακε-

† παλλακευομένην.

Vtriusque uero bona secundum ordinem indicatum diuidi [uolumus,] tam comitis rerum priuatarum periculo, ceu diximus, quam præsidum locorum.

Item lib. x. tit. II. cap. VII. & lib. XXVIII. tit. II. cap. VII. ubi dicitur:

Si de adulterio maritus uxorem suam conuinci posse putet, debet uir prius uxorem uel mœchum inscribere, ac si quidem adulterij crimen manifesto probatum fuerit: tunc misso repudio, pœnas illas delinquentibus irrogari iubemus, quas leges præscribunt, illis etiam legitimas sustinentibus pœnas, qui uel internuntij, uel impij huiusce facinoris administri fuerint. Ex bonis autem adulteri, si uxorem habeat, dotem ac donationem ante nuptias ei reseruari: uel si dotalia instrumenta non interuenerint, portionem eam, quæ nostra lege defertur. Reliquas eius facultates tam descendentes, quam adscendentes, si qui sunt, ad tertium usq; gradum accipiant, secundum ordines atque gradus. Si uero nulli tales existant, eas fisco addici iubemus. At pollutam adulterio mulierem conuenientibus subditam pœnis, in monasteriũ mitti, ac si quidem intra biennium maritus eam recipere uoluerit, id faciendi potestatem ei cõcedimus, ut eam in matrimonio habeat, nec ullum inde periculum metuat: matrimonio quoque per ea, quæ medio tempore facta sunt, non lædẽdo. Sin prædictum hoc tempus præterierit, aut maritus prius, quã uxorem receperit, defunctus fuerit: tõderi eam præcipimus, & sumto habitu monastico totum uitæ suæ tẽpus in monasterio exigere. Ac si quidem descendentes habeat, duas illi partes, ex legum præscripto diuisione facta, de bonis eius capiant, reliqua tertia parte illi monasterio, in quod mittitur, adsignanda. Si uero nulli descendentes existent, sed adscendentes reperiantur, qui facinus hoc impium non adiuuerunt: quatuor illi uncias secundum legis præscriptum diuidendas capiant, reliquis octo uncijs illi monasterio attribuendis, in quod ipsa mulier includitur. Si nec descendentes nec adscendentes habeat, uel etiam adscendentes impium illud facinus adiuuerint: omnia eius bona monasteriũ accipere uolumus, hoc obseruando, ut per omnes casus marito pacta conuenta, quæ dotalibus instrumentis sunt inserta, seruentur.

Nouel. 117. §. 8. quas uero plurimas.

Lege & tit. de solutione matrimonij, ubi dicitur, quod etiam dotem uxoris maritus lucretur.

DE STVPRATORIBVS VIRGInum, & earum, quas commatres uocant.

Eod. tit. cap. II.

Qui mulierẽ honestam & ingenuam in concubinatu

l. 3. D. de concub.

cubinatu habet, nec id testatione manifestum facit: uel eam uxorem habet, uel hoc recusans, stuprum cum ea committit, non etiam adulterium, si uidelicet corpore suo quaestū non fecerit.

λαβόμενος, καὶ μὴ ποιῶν ἐν ἐκμαρτυρίῳ τοῦτο κατάδηλον, ἢ γαμετὴν αὐτὴν ἔχει, ἢ τοῦτο παραιτούμενος, ἀσέλγειαν πρὸς αὐτὴν πλημμελεῖ, οὐ μὴν καὶ μοιχείαν: δηλονότι ἐν ᾧ πόρον ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐποίησε.

XXIX.

> De stupro uiolento. l. mariti. §. ult. D. ad leg. Iul. de adult.

Stuprum mari uel feminae per uim illatum quinquennio non concluditur. Quippe in infinitum agitur, quum & publica uis committatur.

κθ.

> περὶ κατὰ βίαν.

Ὅτι οὐ περικλείεται τῇ πενταετίᾳ, ἡ κατὰ βίαν γινομένη φθορὰ ἀνδρὶ ἢ γυναικί. ἀπεριορίστως γὰρ κινεῖται, ἐπειδὴ καὶ δημοσίᾳ βίᾳ πλημμελεῖται.

LXIIX.

> De muliere cum seruo suo coeunte. l. un. C. de mul. quae se prop. ser.

Mulier expers mariti, quae seruo suo se commiscuerit, si liberis carens id committat, uerberator ac tondetor: talisque seruus uerberatus & tonsus distrahitor, & pretium eius in fiscum infertor. Sin liberos habuit, quum id admisit: omnia eius bona dominij iure statim liberis sine alienatione conseruantor, solo usufructu apud eam manente. Pretium uero distracti serui ad liberos pertinet.

ξη.

> περὶ τῆς ἰδίῳ δούλῳ συμφθαρείσης.

Γυνὴ μὴ ἔχουσα ἄνδρα τῷ ἰδίῳ δούλῳ μιγεῖσα: εἰ μὲν μὴ ἔχουσα παῖδας τοῦτο διαπράξεται, τυπτέσθω καὶ κουρευέσθω: καὶ ὁ τοιοῦτος δοῦλος τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος πιπρασκέσθω, καὶ ἡ τιμὴ αὐτοῦ ἀποκομιζέσθω. εἰ δὲ ἐπὶ παισὶ τοῦτο διαπραχθῇ καὶ ἡ ὑπόστασις αὐτῆς πᾶσα κατὰ δεσποτείας τρόπον παραυτίκα τοῖς παισὶν ἀνεκποιήτως φυλαττέσθω, τῆς χρήσεως μόνης παρ' αὐτῇ μενούσης, ἡ τιμὴ δὲ τοῦ πραθέντος δούλου, τοῖς παισὶν ἀνήκει.

LXXI.

> De monachis, ascetrijs, & diaconissis.

Qui cum monachis, uel diaconissis, uel ascetrijs libidinem exercent, his nares abscinduntor, quum ecclesiae, sponsae Christi, contumeliam fecerint. Qui cum commatre uel ut cōiuge, uel clam rem habet, una cum ea nares amittat, ipsis personis prius scilicet a se inuicem diremtis. Quod si in commatrem alteri nuptam hoc admittat, poena quidem similiter procedat, & hoc etiam amplius uerberantor.

οα.

> περὶ μοναζουσῶν καὶ ἀσκητριῶν καὶ διακονισσῶν. † ὁ τῇ συντέκνῳ, ἢ ὡς γαμετῇ, ὁ λαθραίως.

Οἱ ταῖς μοναζούσαις ἢ ταῖς διακονίσσαις, ἢ ταῖς ἀσκητρίαις ἐνασελγαίνοντες, ὡς εἰς τὴν νύμφην Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἐνυβρίζοντες, ῥινοκοπείσθωσαν. † λαθραίως συμπλεκόμενος, ἅμα τῇ αὐτῇ ῥινοκοπείσθω: δηλονότι πρότερον αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων διϊσταμένων. εἰ μέν τοι εἰς ὕπανδρον συντέκνον τοῦτο διαπράξοιτο, ἡ μὲν ποινὴ ὡσαύτως προβαινέτω: πρὸς τούτοις δὲ, καὶ τυπτέσθωσαν.

LXXIII.

> De uirginibus.

Qui cum puella uirgine se commiscet, ea consentiente, parentibus ignorantibus; re cognita, si uelit eam uxorem ducere, & parentes consentiant, nuptias contrahere potest. Sin una pars parentum, hoc est, si alterutrius eorum parentes non consentiāt, & stuprator sit locuples: uiolatae puellae auri libram unam; si egentior, dimidium substantiae suae praestato: si pauper omnino, caesus & tonsus relegator.

ογ.

> περὶ παρθένων.

Ὁ παρθένῳ κόρῃ μιγνύμενος, ἐκείνης μὲν προαιρέσει, ἀγνοούντων δὲ τῶν γονέων, τῆς πράξεως διαγινωσκομένης εἰ μὲν θέλει αὐτὴν λαβεῖν εἰς γυναῖκα, καὶ συναινοῦσι καὶ οἱ γονεῖς, γινέσθω τὸ συνάλλαγμα. εἰ δὲ ἓν μέρος τῶν γονέων, τουτέστιν ἑκατέρου προσώπου, οὐ θελήσει, εἰ μὲν εὔπορος ἐστὶν ὁ φθορεὺς, τῇ φθαρείσῃ κόρῃ διδότω χρυσίου λίτραν μίαν: εἰ δὲ ἐνδεέστερος εἴη, τὸ ἥμισυ τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως: εἰ δὲ παντελῶς εἴη ἄπορος, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος ἐξοριζέσθω.

LXXIV.

> De ancilla lege tit. de iniurijs, & tit. de furto.

Qui per uim puellam stuprat, ac uiolat, ei nares abscinduntor, data illi bonorum eius parte tertia.

οδ.

> περὶ δούλης ἀναγνῶθι τὸ περὶ ὕβρεως, καὶ τὸ περὶ κλοπῆς.

Ὁ βιαζόμενος κόρην καὶ φθείρων αὐτὴν, ῥινοκοπείσθω, διδοὺς αὐτῇ καὶ τὸ τρίτον τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ.

LXXV.

Qui uitiat puellam ante pubertatē, hoc est, ante XIII. annum, ei nares abscinduntor, & substantiae suae dimidium uiolatae puellae praestato. Qui sponsam alienam uitiat, si quidem puella uolente, nares ei abscinduntor: sin ea nolente, praeter illam poenam, etiam trientem bonorum suorum ei praestato.

οε.

Ὁ φθείρων κόρην πρὸ τῆς ἥβης, ἤγουν πρὸ τοῦ τρισκαιδεκάτου ἔτους χρόνου, ῥινοκοπείσθω, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ παρεχέτω τῇ φθαρείσῃ κόρῃ. ὁ τὴν ἀλλοτρίαν μνηστὴν φθείρων, εἰ μὴ προαιρέσει τῆς κόρης, ῥινοκοπείσθω: εἰ δὲ ἀπροαιρέτως, μετὰ ταύτην τὴν ποινὴν, καὶ τὸ τρίτον τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ παρεχέτω αὐτῇ.

LXXVI.

> * flagellis. † De ijs, qui habent uxores, & scortantur.

*Qui habet uxorē, & scortatur, duodecim * allactis: qui nō habet, si in idē delictū incidat, sex allactis castigator. † At qui habēs uxorē, ancilla*

ος.

> περὶ τῶν ἐχόντων γυναῖκας, καὶ πορνευόντων.

Ὁ ἔχων γυναῖκα καὶ πορνεύων, διὰ ιβ. ἀλλακτῶν σωφρονιζέσθω. καὶ ὁ μὴ ἔχων δὲ, καὶ τῇ αὐτῇ περιπίπτων ἁμαρτίᾳ, διὰ ἓξ ἀλλακτῶν σωφρονιζέσθω. ὁ μέν τοι γυναῖκα ἔχων, καὶ τῇ ἰδίᾳ

δούλῃ

δούλῃ μιγνύμενος, αὐτὸς μὲν τυπτόμενος σωφρονιζέσθω· ἡ δὲ δούλη ὑπὲρ ἐπαρχίαν πιπρασκέσθω, τῆς τιμῆς αὐτῆς τῷ μέρει τοῦ δημοσίου εἰσκομιζομένης.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτ. να. κεφ. λδ. θεμ. δ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ τὴν ἄνηβον φθείρων, εὐτελὴς μὲν ὤν, μεταλλίζεται· τίμιος δέ, εἰς νῆσον πέμπεται, ἢ ἐξορίζεται. ἀνάγνωθι καὶ τίτλ. νζ. κεφάλ. α. ὃ εἴρηται εἰς τὸ περὶ ἐπιτρόπων. ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. δ. τίτλ. α. κεφ. ις.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ἈΘΕΜΊΤΩΣ ΣΥΝΑπτομένων ἐπὶ μοιχείᾳ ἢ πορνείᾳ, ἢ γάμῳ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. ιε. θεμ. γ. καὶ κεφ. λϛ.

ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ιβ.

Ἔνθα συνῆπται ἀθέμιτον καὶ μοιχεία, ὡς ἐπὶ προγόνης, ἢ νύμφης, ἢ μητρυιᾶς· καὶ ἡ γυνὴ ὁμοίως τιμωρεῖται τῷ ἀνδρί. τοῦτο γὰρ ἐστὶ χωρὶς τῆς μοιχείας συμβαίνει. καὶ ὅτι ἔνθα δὲ καὶ φύσει καὶ νόμῳ μεμισημένον ἁμαρτάνει, ὁμοίως ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ τιμωρεῖται. εἰ δὲ τῷ νόμῳ μόνῳ κεκώλυται, συγγινώσκεται ἡ γυνή. καὶ ὅτι ἔσθ᾽ ὅτι καὶ οἱ ἄνδρες ἀθεμίτως μιγνύμενοι, πρᾳότερον ἤπερ οἱ μοιχοὶ τιμωροῦνται. οἷον εἰ ὡς γαμετῇ συνέλθω τινὶ ἀθεμίτως, καὶ οὐχ ὡς πόρνῃ. καὶ ὁ ἀφῆλιξ δὲ ἐπὶ τοῦ ἀθεμίτου συγγινώσκεται, ἀφιστάμενος μέντοι τοῦ ἀθεμίτου. ἐπὶ δὲ μοιχείας, οὔτε γυνὴ οὔτε ἀφῆλιξ ἔχουσι παραίτησιν. καὶ ὅτι ἀθέμιτος γάμος οὐ βεβαιοῦται. καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν πρὸ κατηγορίας λυθῇ, συγχωρεῖται ἡ ποινὴ αὐτοῦ.

ἀνάγνωθι καὶ τὰ τέλεια ἐν τῷ περὶ γάμων ἀθεμίτων.

Καὶ κεφάλ. λθ.

Τὸ συνεζευγμένον τῇ μοιχείᾳ ἀθέμιτον, οὐ σβέννυται τῇ πενταετίᾳ.

Καὶ κεφάλ. μα.

Ὁ πρόγονος καὶ τῆς μητρυιᾶς ἀποθανούσης, κατηγορεῖται τῷ ἀθεμίτῳ, ὡς ὁ μοιχὸς ἀποθανούσης τῆς γυναικός.

ΠΕΡῚ ΑἹΜΟΜΙΚΤΩ͂Ν.

Τίτλου λζ. κεφάλ. ξθ.

Οἱ αἱμομίκται, εἴτε γονεῖς πρὸς τέκνα εἴτε τέκνα πρὸς γονεῖς, ἢ ἀδελφοὶ πρὸς ἀδελφάς, ξίφει τιμωρείσθωσαν. οἱ δὲ κατὰ ἄλλην συγγένειαν πρὸς ἀλλήλους συμφθειρόμενοι, τοῦτ᾽ ἔστι πατὴρ εἰς γυναῖκα υἱοῦ, ἢ υἱὸς εἰς γυναῖκα πατρὸς ἤγουν μητρυιάν· ἢ πατρωὸς εἰς προγονήν· ἢ ἀδελφὸς εἰς γυναῖκα ἀδελφοῦ· ἢ θεῖος εἰς ἀνεψιάν, ἢ ἀνεψιὸς εἰς θείαν· ἢ εἰς δύο ἀδελφάς, ἢ εἰς μητέρα ξένην καὶ τὴν αὐτῆς θυγατέρα ἐν εἰδήσει μιγνύμενοι, οἱ τοιοῦτοι τυπτόμενοι, ῥινοκοπείσθωσαν αὐτοί τε καὶ αἷς αὐτοὶ συνεφθάρησαν.

ο.

Οἱ δὲ πρὸς γάμον συναπτόμενοι ἢ ἄλλως σαρκικῶς συμπλεκόμενοι ἐξάδελφοι, καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν τικτόμενοι παῖδες μόνον· εἰ καὶ πατὴρ καὶ υἱὸς πρὸς μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ δύο ἀδελφοὶ πρὸς δύο ἀδελφάς.

συνῆλθον: συνεφθάρησαν: συνῆσαν.

sua commiscetur: ipse quidem uerberatus castigator, ipsa uero ancilla extra prouinciam distrahitor, pretio in fiscum illato.

Legito etiam tit. LI. cap. XXXIV. them. IIII. in quo dicitur:

Qui puellam corrumpit impuberem, humilior quidem in metallum damnatur, honestior in insulam mittitur, uel relegatur. Item tit. LVII. *cap.* I. *de quo in tit. de tutoribus. Item lib.* IIII. *tit.* I. *cap.* XVI.   l.38. §.3. D. de pœn.

DE HIS, QVI VEL ADVLTERIO, uel scortatione, uel nuptijs inceste coniunguntur.

Eod. tit. cap. XV. them. III. & cap. XXXVI.

Vbi incestum & adulteriū coniunguntur, ut in priuigna, nuru, uel nouerca: mulier quoque similiter, ut uir ipse, punitur. Id enim etiam sine adulterio eueniret. Item, ubi & natura & lege indignū scelus admittitur, femina similiter ut mas punitur: sed si lege tantum prohibeatur, femina ignoscitur. Nonnunquam & mares inceste cum aliqua se commiscētes humanius, quam adulteri, puniūtur: ut si cum aliqua tamquam cum uxore inceste coeam, non tamquam scorto. Et minori incestum remittitur, si modo ab eo recedat. Verum in adulterio, nec mulier nec minor excusationem habēt. Item, incestum matrimonium non confirmatur. ideoq. si ante accusationem solutum sit, pœna remittitur.

Lege nou. XII. l. si a tutterium cum inc. D. ad leg. Iul. de adult.

Legito & in tit. de incestis nuptijs posita.

Et cap. XXXIX.

Incestum adulterio coniunctum quinquēnio non extinguitur.

Item cap. XLI.

Defuncta quoq. nouerca priuignus accusatur incesti, sicut adulter defuncta muliere.

DE PROPRIO SANGVINI SE miscentibus. Eod. tit. cap. LXIX.

Qui se proprio sanguini miscent, siue parētes cum liberis, siue liberi cū parentibus, uel fratres cum sororibus, gladio puniuntor. Qui autem ex alio cognationis gradu inuicem sibi uitiū attulerint, ueluti pater nurui, uel filius uxori patris, hoc est, nouerca, uel uitricus priuigna, uel frater uxori fratris, uel patruus aut auūculus filia fratris aut sororis, uel filius fratris aut sororis, amita aut matertera, uel qui duabus sororibus, aut matri extera ac illius filia sciens se miscet, his simul & mulieribus, quas uitiarunt, uerberatis nares abscinduntor.

LXX.

Qui matrimonio iunguntur, uel aliter cōplexu carnis sociātur patrueles, & ex eis progeniti liberi dumtaxat, uel pater & filius cum matre ac filia, uel duo fratres cum duabus sororibus,

uel

uel duo fratres cum matre ac filia, uel filius fratris aut sororis cum uxore patrui aut auunculi, uel patruus aut auunculus cum uxore filij fratris aut sororis, præter separationem etiam uerberanter.

DE HIS, QVI SCORTANTVR CVM ancillis suis, uel alienis, uel cum liberis, siue uxores ipsi habeant, siue non: item de ijs, qui audent duas uxores ducere.

Eiusd. tit. cap. LXXVI.

Qui habet uxorem, & scortatur, XII. * *allactis: qui non babet, si in idem delictum incidat, VI. allactis castigator. At qui habens uxorem, ancilla sua commiscetur: re cognita, uerberatus castigator, & pro loco præses ancillam receptam extra prouinciam distrahat, pretio in fiscum illato. Qui uero cum aliena ancilla scortatur, si locuples sit, præstet domino ancillæ pro noxa XXXVI. aureos: si sit inops, uerberator, & quantum facere poterit, pro rata XXXVI. aureorum, præstato. Qui duas uxores habere ausus fuerit, non iure, sed facto & uoluntate sua: recte adulterij crimini subijcietur. Et uero, quæ posterior illi nupsit, si eum ignorauerit habere legitimam uxorem, ignoscetur.*

* flagellis.

l. eum qui duas. C. ad leg. Iul. de adult.

SCHOLION.

Legito & libri huius tit. XI. cap. II. de quo dictũ in tit. de furto. Item tit. XII. cap. XXXVII. eiusdẽ libri, ubi dicitur: Qui [a] rapit uel cælat meretricem alienam ancillam, nec in metallũ damnatur, nec furti actione in duplũ tenetur. quia non furti caussa, sed uoluptatis hoc fecit. In cap. autẽ LXXVII. eiusdem lib. ac tit. ait: Qui [b] ancillam non meretricem libidinis caussa surripuit, furti in duplum tenetur. Quod si cælauerit, etiam actione de plagiarijs. Legito & nouel. XIV. & LI. in qua dicitur, nec satisdationes, nec iusiurandum exigi a mulieribus, quæ in scenam se conferunt.

a l. uerum. D. de furt.

b l. fullo. §. qui ancillam. D. eod.

DE INEVNTIBVS IVMENTA.

Eod. tit. cap. LXXVII.

Eis, qui cum brutis consuescunt, hoc est, qui iumenta ineunt, penis absciditor.

DE LENONIBVS.

TIT. XXXIIX. cap. I.

Si pater filiæ, uel dominus ancillæ leno sit, potestatem, quam in eis habebant, amittunto. Ipsæ uero posthac si hoc uitio liberari uelint, adeant episcopum, & præsidem, & defensorem, auxiliũ consequuturæ. Quod si obnitatur pater aut dominus, præter amissionem potestatis, etiam publicationem bonorum, & relegationem in metallum sustinent. Ne quis posthac lenociniũ exerceat, nullusq; reditus inde largitionibus inferatur. Nullus ancillam ingenuamue prostituat. Alioquin humilior, qui hoc fecerit, coërcitus,

l. 6. & 7. C. de spectac.

ἢ δύο ἀδελφοὶ εἰς μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ ἀνεψιὸς εἰς τὴν γεγαμημένην τοῦ θείου γυναῖκα, ἢ θεῖος εἰς τὴν γεγαμημένην τοῦ ἀνεψιοῦ γυναῖκα, πρὸς τῷ χωρισμῷ καὶ τυπτέσθωσαν.

ΠΕΡΙ ΠΟΡΝΕΥΟΝΤΩΝ ΕΙΣ ΙΔΙΑΣ δούλας ἢ ἀλλοτρίας καὶ ἐλευθέρας, εἴτε γυναῖκας ἐχόντων αὐτῶν, εἴτε μή: καὶ περὶ τῶν πειρωμένων β. γυναῖκας ἔχειν.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. ος.

Ὁ ἔχων γυναῖκα καὶ πορνεύων, διὰ ιβ. ἀλλακτῶν σωφρονιζέσθω. καὶ ὁ μὴ ἔχων δὲ καὶ τῇ αὐτῇ περιπίπτων ἁμαρτίᾳ, διὰ ἐξ ἀλλακτῶν σωφρονιζέσθω. ὁ μέν τοι γυναῖκα ἔχων καὶ τῇ ἰδίᾳ δούλῃ μιγνύμενος, διαγινωσκομένης τῆς πράξεως, οὗτος μὲν τυπτόμενος σωφρονιζέσθω, ὁ δὲ κατὰ τὸν τόπον ἄρχων ἀναλαμβάνων τὴν δούλην ὑπὲρ ἐπαρχίαν αὐτὴν πιπρασκέτω, τῆς τιμῆς αὐτῆς τῷ μέρει τοῦ δημοσίου εἰσκομιζομένης. ὁ δὲ εἰς ἀλλοτρίαν δούλην πορνεύων, των μὲν εὐπόρων ὑπάρχων, παρεχέτω ὑπὲρ τοῦ πταίσματος τῷ δεσπότῃ τῆς δούλης ΝΝ. λς. εἰ δὲ εὐτελὴς εἴη, τυπτέσθω: καὶ καθόσον εὐπορεῖ, κατὰ ἀναλογίαν τῶν λς. ΝΝ. διδότω. ὁ δύο γυναῖκας ἔχειν πειραθεὶς, οὐ νόμῳ, ἀλλὰ φάκτῳ καὶ προαιρέσει, καλῶς ὑποστήσεται τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι. ἡ δὲ ὕστερον αὐτῷ γαμηθεῖσα, εἰ ἠγνόει αὐτὸν ἔχειν νόμιμον γαμετὴν, συγγνωσθήσεται.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίου ξ τίτλ. ια. κεφ. β. ὅπερ εἴρηται ἐν τῷ περὶ κλοπῆς καὶ τίτλ. ιβ. κεφ. λζ τοῦ αὐτοῦ ξ. βιβλίου. φησὶ γὰρ ὅτι ὁ ἁρπάζων ἢ ἀποκρύπτων ἀλλοτρίαν δούλην, πόρνην οὖσαν, οὔτε μεταλλίζεται, οὔτε τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ εἰς τὸ διπλοῦν κατέχεται. οὐ γὰρ κλοπῆς, ἀλλ᾽ ἡδονῆς χάριν ἐποίει τοῦτο. ἐν δὲ τῷ οζ. κεφαλαίῳ τοῦ αὐτοῦ ιβ. τίτλου καὶ βιβλίου φησὶ, ὅτι ὁ ἀφελὼν δούλην μὴ οὖσαν πόρνην κλέψας ἐνέχεται τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ. εἰ δὲ κρύψει, καὶ τῇ τῶν ἀνδραποδιστῶν ἀγωγῇ. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ιδ. καὶ να. ἐν ᾗ φησί, τὸ μήτε ἐγγυητὴν μήτε ὅρκον διδόναι τὰς εἰς σκηνὴν κατιούσας γυναῖκας.

ΠΕΡΙ ΚΤΗΝΟΒΑΤΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. οζ.

Οἱ ἀλογευόμενοι ἤγουν κτηνοβάται, καυλοκοπείσθωσαν.

ΠΕΡΙ ΠΟΡΝΟΒΟΣΚΩΝ.

Τίτλου λη. κεφάλ. α.

Ὅτι ἐὰν πατὴρ θυγατέρα † πορνοβοσκῇ, ἀπολλύτωσαν τὴν † ἐπ᾽ αὐτῆς ἐξουσίαν. λοιπὸν δὲ αὐταὶ βουλόμεναι ἐλευθερωθῆναι τοῦ πάθους τούτου, προσίτωσαν τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ ἄρχοντι καὶ τῷ ἐκδίκῳ, βοηθείας τευξόμεναι. εἰ δὲ πρὸς τοῦτο ἀντιστῇ ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης: πρὸς τῇ ὑπεξουσιότητι, καὶ δήμευσιν καὶ ἐξορίαν εἰς μέταλλον ὑπομένουσι. μηδεὶς πορνοβοσκείτω τοῦ λοιποῦ, μηδὲ πόρος ἐντεῦθεν ταῖς λαργιτιόσιν εἰσαγέσθω. μήτε οὖν δούλην ἢ ἐλευθέραν † προϊστάσθω τίς. ἐπεὶ εὐτελὴς μὲν ὢν ὁ τοῦτο ποιῶν, πρὸς τὸ τιμωρηθῆναι καὶ με-

† ὁ διατιθεὶς δούλην πορνοβ.

† ἐπ᾽ αὐτῶν.

† προστάτω.

καὶ μεταλλίζεται, ἢ ὑπερορίως ἐξορίζεται. στρατείαν δὲ ἔχων ἢ ἐπιτήδευμα σεμνὸν, ἀπόλλυται καὶ αὐτὴν σὺν τῇ οὐσίᾳ: ὡσαύτως καὶ οἱ θυμελικοὶ τούτων ἀπεχέσθωσαν. εἰ δὲ δούλη εἴη τὸ † προστυχθὲν, παρὰ παντὸς ἐκδικείσθω προῖκα, εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνὴ, εἴτε κληρικὸς ἢ μοναχὸς * τοῦτο ἐκδικεῖ.

† πορνευθὲν. * τὸ ἐκδικ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κδ. τίτλ. β. κεφάλαιον ια. καὶ βιβλίον κη. τίτλον δ. κεφάλαιον ια. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ πορνοβοσκία οὐκ ἔστιν ἧττον τῆς ἐν φανερῷ ἐπὶ πόρῳ πορνείας. πορνοβοσκὸς δέ ἐστιν, ὁ προϊστῶν γυναῖκα ἐπὶ μισθῷ τοῖς παρατυχοῦσι συμφθειρομένοις. κἂν ἑτέρῳ προσχήματι, τυχὸν δὲ ὑπηρεσίαν ἐν καπηλείῳ.

ΠΕΡΙ ἈΣΕΛΓΩΝ, ἬΤΟΙ ἈΡΣΕΝΟΚΟΙΤΩ͂Ν.

Τίτλ. λθ. κεφάλ. β.

Ἀκινδύνως τὶς φονεύει τὸν βιαζόμενον αὐτὸν ἢ τοὺς αὐτοῦ πρὸς ἀσέλγειαν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. δ. τῶν ἰνστιτούτων τίτλ. ιζ. διάταξιν ζ. φησὶ γάρ.

Ὅτι ὁ ἰούλιος δὲ ἀδουλτέροις τοὺς μὲν μοιχοὺς καὶ ἀρσενοκοίτας ξίφει τιμωρεῖται: τοὺς δὲ χωρὶς βίας, παρθένον ἢ χήραν αἰσχρουργήσαντας, εὐϋπολήπτους μὲν ὄντας εἰς τὸ ἥμισυ τῆς οὐσίας δημεύει, τοὺς εὐτελεῖς δὲ σωματικῶς σωφρονίζει, καὶ ἐξορίζει.

ΠΕΡΙ ΦΑΡΜΑΚΩ͂Ν ΚΑΙ ΤΩ͂Ν ΔΙΔΌΝΤΩΝ ἢ πωλούντων φάρμακον.

Τίτλ. λθ. κεφάλ. γ. φησίν.

Τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ κατέχεται, καὶ ὁ διὰ τὸ φονεῦσαι ἄνθρωπον φάρμακον ποιῶν, ἢ πιπράσκων, ἢ ἔχων. εἰσὶ δὲ φάρμακα ὑγείαν ἐμποιοῦντα, καὶ τὰ λεγόμενα φίλτρα. οἱ δὲ τὰ φίλτρα ποιοῦντες, δημευόμενοι ἐξοριζέσθωσαν. εἰ δὲ καί τις μὴ κακῷ λογισμῷ δώσει γυναικὶ συλληπτικὸν, καὶ ἀποθάνῃ ἡ λαβοῦσα, ἐξορίζεται. εἴ τις ἐλεύθερος ἢ δοῦλος ἐπὶ οἱαδήποτε προφάσει δώσει ποτὸν εἴτε γυνὴ ἀνδρὶ, εἴτε ἀνὴρ γυναικὶ, εἴτε δούλη δεσποίνῃ, εἴτε δοῦλος δεσπότῃ: καὶ διὰ τῆς τοιαύτης προφάσεως ἀσθένεια περιπέσῃ ὁ τὸ ποτὸν ἐκπιὼν, καὶ συμβῇ αὐτὸν ἐκ τούτου καταρρεῦσαι καὶ ἀποθανεῖν, ξίφει τιμωρείσθω. κατέχεται τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ, καὶ ὁ μυρεψὸς προπετῶς διδοὺς τινὶ κώνειον, ἢ σαλαμάνδραν, ἢ ἀκόνιτον, ἢ πιτυοκάμπην, ἢ βούβρωστιν, ἢ μανδραγόραν, ἢ κανθαρίδας.

Καὶ τίτλον να. κεφάλαιον λδ. θεμ. ς. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ δεδωκὼς πόμα πρὸς φίλτρον ἢ ἀμβλωθρίδιον, καὶ χωρὶς δόλου, εὐτελὴς μὲν ὢν μεταλλίζεται: τίμιος δὲ ἐξορίζεται μετὰ μερικῆς δημεύσεως. εἰ δὲ ἀπέθανεν ὁ πιὼν, ἐσχάτως τιμωρεῖται.

metalli uel exsilij pœna damnabitur: at qui militiam uel honestum uitæ institutum sequitur, dignitatem cum bonis amittet. His etiam thymelici abstineāt. Quod si ancilla prostituta sit, gratuito uindicetur a quouis, siue uiro, siue femina, siue clerico, siue monacho uindicante.

Legito & lib. XXIV. tit. II. cap. XI. Item lib. XXIIX. tit. IV. cap. XI. in quo dicitur:

Lenocinium non minus est scortatione, quæ publice fit quæstus gratia. Est autem lena, quæ mercede mulierem quibusuis cum ea coëuntibus prostituit, quamuis alio prætextu, ueluti ob cauponæ ministerium.

DE STVPRATORIBVS SIVE pædiconibus.

TIT. XXXIX. cap. II.

Impune quis occidit eum, qui sibi uel suis stupri caussa uim infert. l.1.§.4.D.ad l.Corn.de sic.

Refer huc Institution. lib. IIII. tit. XVII. constitut. VII. in qua dicitur:

Lex Iulia de adulteris mœchos quidem & pædicones gladio punit: at eos, qui sine ui uirginem uel uiduam stuprauerint, si honestiores sint, dimidiæ partis bonorum publicatione multat: si humiles, corporaliter castigat, & in exsilium mittit.

DE VENEFICIS, ET IIS, QVI dant, aut uendunt uenenum.

TIT. XXXIX. cap. IV.

Lege de sicarijs tenetur, & qui hominis necandi caussa uenenum facit, uel uendit, uel habet. Sunt autem medicamenta, quæ sanitatem adferunt, & quæ dicuntur amatoria. Qui amatoria faciunt, bonis publicatis deportantur. Sed & si quis non malo animo mulieri dederit medicamentum ad conceptionem, & quæ acceperat decesserit, relegatur. Si quis liber aut seruus quacumque occasione potionem dederit siue uxor uiro, siue uir uxori, siue ancilla dominæ, siue seruus domino, & ex hac caussa in infirmitatem inciderit qui potionem ebibit, & contigerit ex hoc eum labi atque mori, gladio punitor. Lege de sicarijs etiam pigmētarius tenetur, qui temere alicui dederit cicutam, uel salamandram, uel aconitum, uel pityocampen, uel bubrostim, uel mandragoram, uel cantharidas. l.3.D.ad leg. Corn.de sic.

Item tit. LI. cap. XXXIV. dicitur:

Qui amatorium uel abortionis poculum dat, etsi absque dolo, humilior quidem in metallum damnatur; honestior uero relegatur, publicata parte bonorum. Quod si is, qui bibit, eo peryt: ultimo supplicio adficitur. l.si quis.§.qui abortion.s.D. de pœn.

DE MALEFICIS.

TIT. XXXIX. cap. XXIIX.

l. si quis. D. de poen. & l. eorum. C. h. t.

Qui exercuerit magicam, trahentem ad libidinem pudicos mores, uel quid aduersus salutem hominum molitus fuerit, publicatione ac deportatione punitur.

Item cap. XXXI.

Qui in necem hominum dæmones inuocant, gladio plectuntur.

DE DIVINATORIBVS.

TIT. XXXIX. cap. XXXI.

C. eod.

Ne quis eum consulat, qui artem diuinandi profitetur. Chaldæi uero & magi se in diuinationibus consulendos ne præbeant, sed & capitis, & gladij pœna subijciantur.

DE FALSIS, ET IIS, QVI HOC crimine tenentur.

TIT. XLI. cap. I.

l. 1. D. ad leg. Corn. de fals.

Qui fecit falsas testationes, aut testamenta, uel edidit, uel subiecit legenda, lege de falsis tenetur. Item qui pecuniã accepit, aut pactus est, aut societatem coiuit ob instruendam aduocationem, uel testimonium aduersus innocentes. Item qui pecuniam accepit ob accusandum, uel non accusandum: ob testimonium dicendum, uel non dicendum. Falsi & quasi falsi pœna est in insulam deportatio, & plena publicatio: in seruos autem, ultimum supplicium.

Pœna falsi.

XLVII.

l. querela. C. eod.

Falsi crimen non excluditur, nisi XX. annorum tempore, sicut & alia fere omnia crimina.

LIII.

Ex falso possessionem nemo sibi parare potest. Ideo dicentibus se esse dominos potest quis obijcere falsi accusationem, dicens eos ex falsis instrumentis sibi dominium rei parare.

LVI.

Quum constat de crimine falsi, si ex eo maximum quid committatur, capitis supplicio falsarius adficitur: sin minus, in insulam deportatur.

LVII.

Si prolato in lite instrumento, ueluti testamento, uel quo alio, id aliquis reprehendat, quasi falsum: non oportet statim crimen intendi, sed dari spatium, ut criminaliter uel ciuiliter siue pecuniariter experiatur. Constat uero, ciuilis accusationis leuiorem examinationem esse. Iubet constitutio, ut sit cuilibet facultas ciuiliter uel criminaliter arguendi falsi. Ait etiam, in omni instrumento requiri

ΠΕΡΙ ΓΟΗΤΩΝ.

Τίτλ. λθ. κεφ. κη.

Τὸν † ἐπιδεξάμενον γοητείαν, ἕλκουσαν εἰς ἔρωτα τοὺς σώφρονας λογισμοὺς, ἢ κατὰ σωτηρίας ἀνθρώπων μηχανησάμενον, δημεύσει καὶ ἐξορίᾳ τιμωρεῖσθαι.

† ἐπιδεξάμενον.

Καὶ κεφάλ. λα.

Οἱ εἰς βλάβην ἀνθρώπων δαίμονας ἐπικαλούμενοι, ξίφει τιμωρείσθωσαν.

ΠΕΡΙ ΜΑΝΤΕΩΝ.

Τίτλ. θ. κεφ. κθ.

Μηδεὶς ἐρωτάτω τινὰ μαντικὴν ἐπαγγελλόμενον. οἱ δὲ χαλδαῖοι καὶ οἱ μάγοι, μηδὲ ἐν αὐτῆς τῆς μαντείας ἑαυτοὺς παρεχέτωσαν: ἀλλὰ καὶ κεφαλικῇ καὶ τῇ διὰ σιδήρου τιμωρίᾳ ὑποκείσθωσαν.

ΠΕΡΙ ΠΛΑΣΤΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΥθυνομένων τῷ τοιούτῳ ἐγκλήματι.

Τίτλος μα. κεφάλ. α.

Ὁ ποιήσας ἐν μαρτυρίᾳ πλαστὰ, ἢ διαθήκας, ἢ ἐκδεδωκὼς ἢ ὑποβαλὼν εἰς ἀνάγνωσιν: τῷ περὶ πλαστογραφίας νόμῳ ὑπόκειται. καὶ ὁ χρήματα λαβὼν ἢ συμφωνήσας, ἢ κοινωνίαν ποιήσας ἐπὶ τῷ συνθεῖναι συνηγορίαν ἢ μαρτυρίαν κατὰ τῶν ἀνευθύνων. καὶ ὁ λαβὼν χρήματα ἐπὶ τῷ κατηγορῆσαι ἢ μὴ κατηγορῆσαι, μαρτυρῆσαι, ἢ μὴ μαρτυρῆσαι. ἡ τοῦ πλαστοῦ καὶ τοῦ ὡσανεὶ πλαστοῦ τιμωρία, περιορισμός ἐστι καὶ τελεία δήμευσις: κατὰ δὲ δούλων, ἐσχάτη.

περὶ δὲ τοῦ πλαστοῦ ποινῆς.

μζ.

Τὸ τοῦ πλαστοῦ ἔγκλημα, χρόνῳ οὐκ ἐκβάλλεται, εἰ μὴ ἄρα κ. ἐνιαυτοῖς, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα σχεδὸν τὰ ἐγκλήματα.

νγ.

Ἀπὸ πλαστοῦ, νομὴν οὐδεὶς δύναται αὐτῷ κατασκευάσαι. διὰ τοῦτο κατὰ τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς εἶναι δεσπότας, δύναταί τις τὴν περὶ τοῦ πλαστοῦ κατηγορίαν κινῆσαι, λέγων αὐτοὺς ἀπὸ πλαστῶν δικαιωμάτων κατασκευάζειν ἑαυτοῖς τὴν δεσποτείαν τοῦ πράγματος.

νϛ.

Ἡνίκα δὲ συστῇ τὸ τῆς πλαστογραφίας ἔγκλημα, εἰ μὲν μέγιστόν τι ἐκ τούτου ἁμαρτάνεται, ἀποτιμνέτω αὐτὸν, † ἢ περιοριζέτω.

† ὁ δικαστὴς, τὸν πλαστὸν, περιοριζέτω.

νζ.

Ἐὰν προσενεχθέντος ἐπὶ τῇ δίκῃ συμβολαίου τινὸς, οἷον διαθήκης ἢ τινος ἑτέρου, ἐπιλαμβάνηταί τις αὐτοῦ ὡς πλαστοῦ: οὐ χρὴ εὐθὺς τὸ ἔγκλημα κινεῖσθαι: ἀλλὰ δίδοσθαι προθεσμίαν, ἵνα ἐγκληματικῶς ἢ χρηματικῶς κινήσῃ. δῆλον δὲ ὅτι ἡ χρηματικὴ κατηγορία, πρᾳότερον ἐξετάζεται. ἡ διάταξις κελεύει ἐξουσίαν ἔχειν ἕκαστον, ἢ χρηματικῶς, ἢ ἐγκληματικῶς διελέγξαι τὸ πλαστόν. φησὶ δὲ ὅτι ἐπὶ παντὸς συμβολαίου ζητοῦμεν πρό-

τερον

πρὸς τὰς ἀποδείξεις ἐκ τοῦ προσενηνοχότος, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκ τοῦ λέγοντος πλαστὸν εἶναι τὸ συμβόλαιον.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ια. τίτλ. β. κεφάλαιον η. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι καὶ χωρὶς ἐγγραφῆς δύναταί τις κινεῖν τὸ περὶ τοῦ πλαστοῦ συμβολαίου.

ΠΕΡῚ ὙΠΟΒΟΛΙΜΑΊΟΥ ΤΟΚΕΤΟΥ͂.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. λ.

Οὐ πάντες περὶ ὑποβολιμαίου τοκετοῦ κινοῦσιν, ἀλλὰ μόνοι γονεῖς, καὶ οἷς διαφέρει.

Καὶ κεφάλ. λϛ.

Ἡνίκα γυνὴ λέγεται ὑποβολιμαῖον παιδίον προσποιήσασθαι τεκεῖν, δύναται κινηθῆναι κατ' αὐτῆς τὸ ἔγκλημα τὸ περὶ τοῦ πλαστοῦ καὶ πρὸ τοῦ ἡβῆσαι τὸν παῖδα. οὐδὲ γὰρ † ἀπίθανόν ἐστιν ἐκείνην ἐν τῷ ἐγκλήματι ἐξεταζομένην, ἐπίτηδες προδιδόναι τὴν δίκην.

† πιθανόν ἐστιν.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ἈΠΟΛΛΥ͂ΝΤΩΝ ὩΣ ἀχαρίστων καὶ ἀναξίων τὸν ἐκδοθέντα αὐτοῖς κλῆρον ἢ λεγάτον ἢ καὶ τὰ παρανόμως αὐτοῖς καταλειφθέντα ἢ δωρηθέντα.

Τίτλου μβ. κεφ. α.

Ὅτι ὁ τὸν ἴδιον πάτρωνα τελευτήσαντα καταμηνύσας ὡς ἀθέμιτα πραγματευσάμενον, ἐκπίπτει τοῦ ληγατευθέντος αὐτῷ, εἰ καὶ ἔπαθλον ἔλαβεν.

β.

Δημεύεται ἡ κληρονομία, ὅταν ὁ παρῃτημένος τῆς αἰτήσεως τὴν ἐναντίωσιν τῆς διαθήκης, ὑπεισέλθῃ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ κληρονομίαν ἀπὸ τῆς ὀρφανικῆς αὐτοῦ ὑποκαταστάσεως: ἢ ὅτι χειρίζων τις ὀφφίκιον ἐν ἐπαρχίᾳ, παρανόμως ἐξ αὐτῆς † ἀγάγηται: ἢ ἐπίτροπος τὴν ἐπιτροπευθεῖσαν. δημεύεται γὰρ τὸ ἐκ διαθήκης αὐτῆς αὐτῷ προσπορισθέν. ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου, αὐταὶ παρ' αὐτῶν καταλειφθέντων αὐταῖς, οὐκ ἐκπίπτουσιν.

† γυναῖκα.

θ.

Ἐὰν ἔχθρα κεφαλικὴ μεταξὺ τοῦ ληγαταρίου καὶ τοῦ διαθεμένου γένηται: ἢ φανερῶς αὐτὸν ὑβρίσῃ, ὡς † δῆλον εἶναι τὸν διαθέμενον μὴ θέλειν λαβεῖν αὐτὸν τὸ λεγάτον, οὐκ ἀπαιτεῖται. καὶ ὁ περὶ καταστάσεως κινῶν, ἐκπίπτει τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ, † ἐφ' οὗ χώρα τῷ δημοσίῳ.

† δῆλον. † ἐφ' ὧν.

ιγ.

Ἐὰν ἐπὶ μοιχείᾳ γυναικὸς καταδικασθεὶς, ἀγάγωμαι αὐτήν: εἰ καὶ μὴ αὐτὴ κατεδικάσθη, οὔτε ὁ γάμος ἔρρωται, ἀλλ' εἰ καὶ κληρονόμον αὐτὴν γράψω, ἢ αὐτὴ ἐμὲ, δημεύεται ἡ κληρονομία.

κ.

Καὶ ὁ ἀνὴρ μὴ ἐκδικῶν τὸν θάνατον τῆς γυναικὸς, ἀφαιρεῖται τὴν προῖκα: καὶ ὁ πάτρων μὴ ἐκδικῶν τὸν ἀπελεύθερον, ἐκπίπτει τοῦ ἁρμόζοντος αὐτῷ πατρωνικοῦ μέρους. ἐπειδὴ πάντας τοὺς κληρονόμους, καὶ τοὺς ἐν τάξει † κληρονόμους, καθήκοντας εἶναι δεῖ περὶ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ τελευτήσαντος.

† κληρονόμων legendum.

prius probationes ab eo, qui protulit; deinde ab eo, qui dicit falsum instrumentum esse.

Legito etiam lib. XI. tit. II. cap. VIII. in quo dicitur, posse quem etiam sine inscriptione falsi instrumenti accusationem instituere.

DE SVPPOSITO PARTV.

Eod. tit. XLI. cap. XXX.

Non omnes de supposito partu agunt, sed soli parentes, & ij, quorum interest. l. 30. D ad leg. Cor. de fals.

Et cap. XXXVI.

Quum mulier dicitur, suppositum se puerum peperisse: potest in eam intendi crimen falsi, etiam ante pubertatem pueri. Nec enim uerisimile est, eam in crimen deductam data opera caussam prodere. L. 1. C. eod.

DE IIS, QVIBVS VT INGRATIS & indignis aufertur relicta hereditas, uel legatum, uel etiam illa, quæ eis illicite relicta donatáue sunt.

TIT. XLII. cap. I.

Qui defunctũ patronum suum defert, quasi mercis illicitæ negotiatorem, amittit legatum, quamuis & præmium accepit. D. de his, quæ ut indig. aufer.

II.

Publicatur hereditas, quum præteritus filius petita bonorum possessione contra tabulas, adierit fratris hereditatem ex substitutione pupillari: uel quum quis administrans officiũ in prouincia, illicite ex ea duxerit uxorem, uel tutor pupillam. Publicatur enim, quod ex testamento eius ei adquiritur. Ex contrario autem ipsæ relicta sibi ab eis non amittunt.

IX.

Si inimicitiæ capitales inter legatarium & testatorem interuenerint, uel palam eum contumelia adfecerit, ita ut manifestum sit, nolle testatorem ei præstari legatum, nõ patitur. Sed & si de statu eius egerit, amittit testamento relicta, in quibus fisco locus est.

XIII.

Si in adulterio mulieris damnatus, eam duxero, quamuis non damnatam, matrimonium non ualet: sed & si heredem eam scripsero, uel ipsa me, hereditas publicatur.

XX.

Viro, qui mortem uxoris non uindicat, dos aufertur. Patronus quoque non uindicans libertum, patroni iure competentem sibi partem amittit. Quippe omnes heredes, & eos, qui heredum loco sunt, officiose agere circa defunctι uindictam conuenit.

Huc pertinet lib. XXXV. tit. XVI. cap. XV. in quo dicitur:

l. si sequens. §. 1. D. de S.C. Sillan.

Heredi ex parte instituto, si legatum quoque sit, nec uindicauerit, tam hereditas, quam legatum auferuntur. Potest autẽ omnibus, qui quocumque modo heredes sunt, auferri: tametsi patroni fuerint.

Item cap. XXI. & XXIIX. in quo dicitur:

l. 1. C. hoc tit.

Heredes si necem testatoris occisi non uindicarint, res atque fructus reddunt. Nam bonæ fidei possessores soli fructus lucrantur. At hi tales non sunt, quando scientes debitum pietati officium omiserunt.

Item lege cap. XXX. usque ad XXXIIX. In XXXV. quidem dicitur:

l. alia. C. hoc t.

Qui falsi accusationem instituit, si ex sententia uictus fuerit, perdit quod ei relictum est in illo testamento. At qui actione inchoata destiterit, nihil amittit.

Lege & lib. VII. tit. V. cap. XCII. in quo dicitur:

Si quo occiso, prius hereditatẽ adierit heres, quã cædem uindicauerit, publicatur hereditas.

Item lib. XLIIII. tit. I. cap. CX. dicitur:

Si quis illicite duxerit eam, cuius tutor fuerit: ipse quidem ex eius testamento nihil capere potest, at illa ex ipsius testamento accipit.

Item lib. LVI. tit. II. cap. XXIV.

l. quum mariti. D. de iur. fisc.

Quum maritus necem uxoris non uindicat, dos, quantum eius interest, publicatur.

Item lib. VII. tit. LI. cap. XVI.

l. 3. D. de his, quæ pro non script.

Pro non scripto est, quod in testamento reis pœna relinquitur.

DE MONETARIIS, ET * CIRcumcisoribus.

TIT. XLIV. cap. VIII.

* Græc. παραψαλιστάς, qui forficibus numos circũcidunt & uitiãt.

l. ad leg. Cor. de fals.

Eis, qui numos radunt, uel circumcidunt, uel fingunt, manus abscinduntor. Lege tenetur & qui auro miscuerit aliquid uitij, uel adulterinos argenteos numos fecerit: & qui potuit hoc prohibere, nec prohibuit: & qui dolo malo stanneos uel plumbeos numos uendit aut emit.

Refer huc & tit. LX. cap. I. in quo dicitur:

l. 1. C. de fal. mon.

Qui falsam monetam facit, una cum ministris manus amittat. Dominus autem fundi, uel domus, in quo hæc facta sunt, si uideatur admissa rei conscius, deportationi ac publicationi bonorum omnium subijciter. Sin eo factum sit ignorante, domus uel fundus publicator: actor autem fundi, siue colonus, siue ser-

Ἀνάγνωθι βιβλ. λε. τίτ. ιϛ. κεφ. ιε. ἐν ᾧ φησίν.

Τοῦ μερικοῦ κληρονόμου λεγάτῳ τιμηθέντος καὶ μὴ ἐκδικήσαντος: καὶ ἡ κληρονομία καὶ τὸ λεγάτον ἀφαιρεῖται. κατὰ πάντων δὲ τῶν ὁπωσοῦν κληρονομούντων ἔστιν ἡ ἀφαίρεσις, κἂν ὦσι πάτρωνες.

Καὶ κεφάλ. κα. καὶ κη. ἐν ᾧ φησίν.

Οἱ οἱ κληρονόμοι μὴ ἐκδικήσαντες τὸν φόνον τοῦ βιαίως τελευτήσαντος κληροδότου, ἀποδιδοῦσι τὰ πράγματα καὶ τοὺς καρπούς. οἱ γὰρ καλῇ πίστει νομεῖς, μόνοι τοὺς καρποὺς κερδαίνουσιν. οὗτοι δὲ οὐκ εἰσὶν: ἐπειδὴ εἰδότες παρέλειψαν τὸ πρέπον τῇ εὐσεβείᾳ πρᾶγμα.

Ἀνάγνωθι καὶ κεφ. λ. μέχρι τοῦ λη. κεφαλαίου.

Ἐν δὲ τῷ λε. κεφαλαίῳ φησίν.

Οἱ ὁ τὸ πλαστὸν κινήσας, καὶ ἐξ ἀποφάσεως ἡττηθεὶς, ἀπόλλυσι τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ ἐν ἐκείνῃ τῇ διαθήκῃ. ὁ δὲ ἀρξάμενος κινεῖν, ἀποστὰς οὐδὲν ἀπόλλυσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ε. κεφάλαιον ϛβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐὰν βιαίως τινὸς τελευτήσαντος, ὁ κληρονόμος ὑπεισέλθῃ τῇ κληρονομίᾳ πρὶν ἢ τὸν φόνον ἐκδικήσει, δημεύεται ἡ κληρονομία.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον μδ. τίτλον α. κεφάλαιον ρι. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις παρανόμως ἀγάγηται τὴν ἐπιτροπευθεῖσαν παρ' αὐτοῦ: λαβεῖν μὲν αὐτὸς ἐκ τῆς διαθήκης αὐτῆς οὐ δύναται: αὐτὴ δὲ ἐκ τῆς αὐτοῦ λαμβάνει.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον νϛ. τίτλον β. καὶ κεφάλαιον κδ. ἐν ᾧ φησίν.

Τοῦ ἀνδρὸς μὴ ἐκδικοῦντος τὸν φόνον τῆς γυναικὸς, ἡ προὶξ καθ' ὅσον αὐτῷ διαφέρει δημεύεται.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον να. κεφάλαιον ιϛ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἀντὶ μὴ γεγραμμένου ἐστὶ τὸ καταλιμπανόμενον ἐν διαθήκῃ τοῖς ὑπευθύνοις τιμωρίας.

ΠΕΡΙ ΧΑΡΑΚΤΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ παραψαλιστῶν.

Τίτλος μδ. κεφάλ. η.

Οἱ τὰ νομίσματα ξέοντες, ἢ περικόπτοντες, ἢ χαράσσοντες, χειροκοπείσθωσαν. ὑπόκειται τῷ νόμῳ καὶ ὁ ἐπιμίξας ἐπίψογόν τι τῷ χρυσῷ ἢ νόθους ἀργυροῦς νούμμους ποιήσας: καὶ ὁ δυνάμενος τοῦτο κωλῦσαι καὶ μὴ κωλύσας: καὶ ὁ κατὰ δόλον κασσιτερίνους ἢ μολιβδίνους νούμμους πωλῶν ἢ ἀγοράζων.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ξ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν.

Ὁ πλαστὴν μονήταν ποιῶν, μετὰ τῶν ὑπουργησάντων αὐτῷ, χειροκοπείσθω. ὁ δὲ δεσπότης τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ οἴκου, ἐν ᾧ ταῦτα γέγονεν, ἐὰν φανείη συνειδὼς τῷ γινομένῳ: περιορισμῷ, καὶ δημεύσει τῆς ὅλης αὐτοῦ περιουσίας ὑποβληθήτω: εἰ δὲ ἀγνοοῦντος αὐτοῦ τοῦτο γέγονεν, ἡ οἰκία ἤτοι ὁ ἀγρὸς δημευέσθω. ὁ δὲ τοῦ ἀγροῦ διοικητὴς εἴτε γεωργὸς, εἴτε δοῦλος, εἴτε

λος, ἤτι ἔνοικος, ἔτι πάροικος, ὑπηρετήσας τῷ ἁμαρτήματι: μετὰ τοῦ ἁμαρτήσαντος, χειροκοπείσθω. εἰ δὲ ὁ δεσπότης ἐξ ἀρχῆς ἀγνοῶν, μετὰ ταῦτα δὲ μαθὼν καταμηνύσοι, αὐτὸς μὲν οὐ ζημιωθήσεται: ὁ δὲ τοῦ πράγματος αὐτουργὸς, μετὰ τῶν ὑπηρετῶν χειροκοπείσθω. οὐδένα χρὴ παρὰ βασιλέως ἐξαιτεῖν ἐπὶ τῷ ἐκτυποῦν νόμμας: καὶ ὁ τοῦτο τυγχάνων, μὴ μόνον τὸν καρπὸν τῆς ἰδίας αἰτήσεως ἀπολλυέτω: ἀλλὰ καὶ τὴν τιμωρίαν, ἧς ἄξιος νομίζεται, ὑποδεχέσθω ὡς παραχαράκτης.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ὑφελομένων, ἢ εἰς ἰδίας χρείας τρεψάντων, ἢ ὅλως νοσφισαμένων, ἢ δόλον ἐν αὐτοῖς ποιησάντων, ἢ ἐν τῷ ἄρχειν κλοπήν τινα πεπραχότων.

Τίτλος με. κεφάλ. α.

[margin: ὑφῄρηται ἢ εἰς ἴδιον ἐτράπη.]

Ἡ ποινὴ τοῦ [δὲ] πεκουλάτους, περιορισμός ἐστι. καὶ ἐπάγει πάσης τῆς προτέρας καταστάσεως ἐναλλαγὴν καὶ ἀπώλειαν τῆς οὐσίας. κινεῖται δὲ κατὰ τοῦ ὑφελομένου ἐκ τῶν ἱερῶν, ἢ μνημείων, ἢ δημοσίων χρημάτων, ἢ τρέψαντος πρὸς ἰδίας χρείας πλὴν τῶν ἀπὸ νόμου ἐπιτετραμμένων. καὶ τοῦ μίξαντος τῷ δημοσίῳ χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ χαλκὸν, ἢ ἑτερόν τι βλάπτον αὐτόν.

γ.

Τῷ δὲ ῥεσιδούοις κατέχεται ὁ δημόσια χρήματα λαβὼν εἴς τινα χρείαν, καὶ μὴ περὶ αὐτὴν δαπανήσας, ἀλλ' εἰς ἑτέραν παρακατασχὼν.

η.

Ἡ κατὰ τῶν ὑφελομένων δημόσια ἢ ἱερὰ χρήματα καταδίκη, τουτέστιν ὁ περιορισμὸς, μετὰ πενταετίαν τοῦ ἁμαρτηθέντος οὐ κινεῖται.

ις.

Ἐὰν ἄρχοντες ἐν καιρῷ τῆς ἀρχῆς δημόσια χρήματα κλέψωσι, καὶ αὐτοὶ κατεχέσθωσαν κεφαλικῇ τιμωρίᾳ, καὶ οἱ ὑπουργήσαντες αὐτοῖς ἐν τῷ πράγματι καὶ ὑποδεξάμενοι παρ' αὐτῶν ὑποκλαπέντα.

ΠΕΡΙ ΙΕΡΟΣΥΛΙΑΣ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. β. καὶ δ. καὶ ς. καὶ η. καὶ ια. ἐν ᾧ φησιν.

Ὁ ἐν θυσιαστηρίῳ εἰσιὼν ἐν ἡμέρᾳ ἢ νυκτὶ, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἱερῶν τι ἀφαιρούμενος, τυφλούσθω. ὁ δὲ ἔξω τοῦ θυσιαστηρίου ἐκ τοῦ ἄλλου ναοῦ ἀφελόμενος, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος, ἐξοριζέσθω.

ΠΕΡΙ ΚΟΛΑΚΩΝ.

Τίτλος μς. κεφάλ. α.

[margin: † τὸν δῆμον κολακεύσας, μὴ.]

Ἐὰν τις στρατηγὸς ἢ ἱερεὺς ἔν τινι πόλει † τῇ φροντίδι τοῦ βασιλέως γένηται, καταδικάζεται εἰς ρ. ΝΝ. καὶ ἀτιμοῦται. καὶ ἐὰν διελέγξῃ ἕτερον, ἀποκαθίσταται μέν: τὴν δὲ ποινὴν οὐκ ἀναλαμβάνει.

uus, siue inquilinus, siue incola, qui ministeriū huic crimini prabuit, cum eo qui fecit, manus amittat. Quod si dominus ignorans ab initio, postea cognitam rem detulerit: ipse quidem non laedetur, sed fa inoris auctori cum ministris manus abscinduntor. Neminem oportet a principe petere, numos ut sibi formare liceat: & qui hos impetrauerit, non modo fructum sua petitionis amittat; sed etiam pœnam, qua dignus censetur, quasi moneta adulterator excipiat.

DE IIS, QVI PECVNIAM PVBLIcam abstulerūt, uel in rem suam uerterunt, uel prorsus alienarunt, uel eam dolo malo tractarunt, uel furtum aliquod administrationis tempore commiserunt.

TIT. XLV. cap. I.

Pœna peculatus deportatio est, & inducit totius prioris status mutationem, & amißionem bonorum. Ea uerò agitur aduersus eum, qui ex sacris, uel monumentis, uel publicis pecunys aufert, uel in rem suam uertit, prater ea, qua lege concessa sunt: uel in eum, qui auro publico uel argento as miscet, uel quid aliud, quo peius fiat.

[margin: De pœna peculatus. D. ad leg. Iul. peculat.]

III.

Lege uero de residuis tenetur, qui pecuniam publicam accepit in usum aliquem, nec in eum impendit, sed in alium retinuit.

VIII.

Condemnatio eorum, qui publicā uel sacram pecuniam abstulerunt, hoc est, in insulam deportatio, post quinquennium, ex quo crimen admissum est, non infertur.

XVI.

Si magistratus administrationis tempore publicam pecuniam surripuerint, tam ipsi capitali pœna tenentor, quam qui eis in ea re ministerium prabuerunt, & qui ab eis subrepta susceperunt.

[margin: l. un. C. de crim. pecul.]

DE SACRILEGIO.

Lege tit. eiusd. cap. II. IIII. VI. VIII. & XI. cuius uerba sunt:

Qui sacrarium ingressus, interdiu uel noctu, sacrorum aliquid inde aufert, excacator: qui uero extra sacrarium e templo reliquo aufert, uerberatus & tonsus exsilio multator.

DE AMBITVS REIS.

TIT. XLVI. cap. I.

Si quis in aliquo municipio, populi fauore per adsentationem captato, non principis cura, magistratus aut sacerdos fiat: C. aureis, cum infamia, punitur. Et si alium conuicerit, in integrum quidem restituitur, sed multam non recipit.

[margin: l. un. D. de leg. Iul. ambit.]

DE PLAGIARIIS.

TIT. XLIIX. cap. III.

D. ad leg. Fab. de plag. *Qui seruum alienum suscepit & celauit, non euitat pœnam per caussam litis, quam de proprietate acturus sit: sed praestat eum cum alio simili, uel XX. aureis. quoties autem eum susceperit, toties augetur pœna.*

IV.

Si fugitiui apud me inueniātur, qui seruitia sua mihi locauerint, ut pascerētur: non sum plagiarius, praesertim si & apud alios id fecerint.

XII.

L. eum qui. C. eod. *Qui mancipiū alienū celat, lege de plagiarijs tenetur.*

XIII.

Qui emit a plagiario, si delicti socius non sit, nullo quidem crimine tenetur: sed doli tamen actione tenetur.

XVIII.

l. 15. C. eod. *Qui liberum sciens inuitum uendit, plagiarius est. ac si quidē seruus est aut libertinus, uerberato ac tonso manus abscinduntor: sin liber, manus ei dumtaxat abscinduntor. Similiter illi manus abscinduntor, qui liberum sciens emit, uel donauit, uel in dotem dedit, uel permutauit.*

Lege etiam tit. de corruptione ac sollicitatione seruorum.

Pertinet huc & lib. VII. titulus V. caput LXXVIII. cuius haec uerba sunt:

l. 1. D. eod. *Qui sciens liberum uendit, in plagiariorum crimen incidit.*

DE ABSENTIBVS, ET REQVIRENDIS, UT CRIMINIS REIS.

TIT. XLIX. cap. I.

l. 1. D. de requ. reis. *Absens qui nō dānatur magno crimine, puta quod infert pœnā capitalē, uel in opus metalli: sed fit requirēdus, edicto proposito, ut eo cognito ueniat, ac se purget. Fiunt autē & litterae a praeside ad praesidem prouinciae, in qua requirendus degit, ut ei per eum innotescat. Ex quo uero innotuit, annum habet ad se purgandum, ac si intra annū ueniat, ac satisdet, aut moriatur: bona eius non publicantur, sed heredibus competunt.*

SCHOLION.

l. 2. & 3. D. eod. Scire debes, si per annos XX. bona requirendi fiscus non occupauerit, eum praescriptione uel ab ipso, uel ab ipsius heredibus submoueri. Nam omnis quaestio fiscalis intra XX. annos extinguitur, uel praescriptione submouetur.

V.

l. 1. & 2. C. h. t. *Grauissimorū criminum reus, si absit, nō damnatur absēs, sed fit regrēdus: ac si intra annū redierit, & docuerit se innocētē, recipit res suas, arbitrio iudicis obsignatas. Quare deinceps, etsi necdū se illato crimine purgauerit, nihilo minus si moriatur, in heredes suos bona sua trāsmittit.*

ΠΕΡῚ ἈΝΔΡΑΠΟΔΙΣΤΩ͂Ν.

Τίτλ. μη. κεφάλ. γ.

Ὁ τὸν ἀλλότριον δοῦλον ὑποδεξάμενος καὶ ἀποκρύψας, οὐκ ἐκφεύγει τὴν ποινὴν προφάσει τοῦ δικάζεσθαι περὶ τῆς αὐτοῦ δεσποτείας: ἀλλὰ δίδωσιν αὐτὸν μετὰ ἑτέρου ὁμοίου, ἢ τὰ κ. ΝΝ. ὁσάκις δὲ αὐτὸν ὑποδέξεται, τοσαυτάκις αὔξεται ἡ ποινή.

δ.

Ἐὰν φυγάδες εὑρεθῶσι παρ' ἐμοὶ, μισθώσαντές μοι τὰς δουλείας αὐτῶν ἐπὶ τῷ τρέφεσθαι, οὐκ εἰμὶ ἀνδραποδιστής: μάλιστα εἰ καὶ παρ' ἑτέροις τοῦτο ἐποίησαν.

ιβ.

Ὁ τὸν ἀλλότριον δοῦλον κρύπτων, τῷ περὶ ἀνδραποδισμοῦ νόμῳ κατέχεται.

ιγ.

Ὁ ἀγοράσας παρὰ τοῦ ἀνδραποδιστοῦ, μὴ κοινωνήσας τῷ πλάσματι, οὐδενὶ ἐγκλήματι κατέχεται. τῇ δὲ περὶ δόλου ἀγωγῇ ἐνέχεται.

ιη.

Ὁ τὸν ἐλεύθερον ἐν εἰδήσει μὴ βουλόμενον πιπράσκων, ἀνδραποδιστής ἐστι. καὶ εἰ μὲν δοῦλός ἐστιν, ἢ ἀπελεύθερος, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος χειροκοπείσθω: εἰ δὲ ἐλεύθερός ἐστι, χειροκοπείσθω μόνον. ὁμοίως χειροκοπείσθω καὶ ὁ τὸν ἐλεύθερον εἰδὼς ἀγοράσας ἢ δωρησάμενος: ἢ εἰς προῖκα δοὺς ἢ καταλλάξας.

Ἀνάγνωθι καὶ τὸν περὶ διαφθορᾶς ἢ ὑποκλοπῆς τῶν δούλων.

Ἀνάγνωθι βιβ. ζ. τιτ. ε. κεφάλ. οη. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ ἐν εἰδήσει πιπράσκων τὸν ἐλεύθερον, τῷ τῶν ἀνδραποδιστῶν ὑποπίπτει ἐγκλήματι.

ΠΕΡῚ ἈΠΌΝΤΩΝ ΚΑῚ ἈΝΑΖΗΤΟΥΜΈΝΩΝ, ὡς ἐπὶ ἐγκλήματι κατηγορουμένων.

Τίτλ. μθ. κεφάλ. α.

Ὅτι, ἀπὼν τις, οὐ καταδικάζεται μεγάλῳ ἐγκλήματι, τυχὸν ἐπάγοντι ποινὴν κεφαλικὴν, ἢ εἰς ἔργον μετάλλου: ἀλλὰ γίνεται ἀναζητούμενος, προγράμματος προτιθεμένου, ἵνα τοῦτο γνοὺς, ἔλθῃ καὶ ἑαυτὸν καθάρῃ. γίνονται δὲ καὶ γράμματα παρὰ τοῦ ἄρχοντος πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς ἐπαρχίας, ἐν ᾗ διάγει ὁ ἀναζητούμενος: καὶ δι' αὐτοῦ ἐν εἰδήσει γίνεται. ἀφ' οὗ δὲ γνῷ, τὸν ἐνιαυτὸν ἔχει πρὸς τὸ ἑαυτὸν καθάραι. καὶ ἐὰν εἴσω τοῦ ἐνιαυτοῦ ἔλθῃ, καὶ ἀσφαλίσηται, ἢ ἀποθάνῃ, οὐ δημεύεται ἡ οὐσία αὐτοῦ: ἀλλὰ τοῖς κληρονόμοις ἁρμόζει.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ὀφείλεις εἰδέναι, ὅτι ἐὰν ἐπὶ κ. ἔτη ὁ δημόσιος μὴ κατάσχῃ τὰ τοῦ ἀναζητουμένου πράγματα, ἐκβάλλεται παραγραφῇ παρ' αὐτοῦ ἢ διαδόχων. πᾶσα γὰρ δημοσία ζήτησις, κατὰ κ. ἔτη σβέννυται, ἢ [illegible] παραγραφῇ.

ε.

Ὁ ἐπὶ βαρυτάτοις ἐγκλήμασιν ἐνεχόμενος, καὶ ἀπολιμπανόμενος, οὐ καταδικάζεται ἀπὼν, ἀλλὰ γίνεται ἀναζητούμενος. καὶ ἐὰν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ παραγένηται, καὶ ἀποδείξῃ ἑαυτὸν ἀνεύθυνον, παραλαμβάνει τὰ ἴδια πράγματα κρίσει τοῦ δικαστοῦ σφραγισθέντα. ὅθεν καὶ μετὰ ταῦτα, εἰ καὶ μηδέπω ἐκάθηρεν ἑαυτὸν τοῦ ἐπιφερομένου ἐγκλήματος, ὅμως ἐὰν τελευτήσῃ, εἰς τοὺς κληρονόμους τοὺς ἰδίους παραπέμπει τὴν ἰδίαν οὐσίαν.

ὅτις δὴ-

εἴ τις δήποτε ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἐξ ἧς ὑπεύθυνος γέγονεν, ἐν δικαστηρίῳ αἰτιαθεὶς, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ διαστήματος μὴ βουληθῇ παραγγυῆσαι ἐν τῷ δικαστηρίῳ, καὶ τὰ πράγματα τῷ δημοσίῳ διεκδικηθῶσι: καὶ μετὰ ταῦτα, εὑρεθεὶς ὑπεύθυνος, ἐὰν καταληφθείς, αὐστηροτέρᾳ ἀποφάσει ὑποβαλλέσθω. εἰ δὲ καὶ ἐλέγχοις φανεροῖς καὶ ἀποδείξει διαυγεῖ τὴν ἀθωότητα τὴν ἰδίαν καθάραι σπουδάσει, μηδὲν ἧττον αἱ ὑποστάσεις αὐτοῦ παρὰ τῷ δημοσίῳ μενέτωσαν.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. θ. τίτ. α. κεφ. ρμε. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις ἐπὶ ἐγκλήματι γενόμενος ἀναζητούμενος τελευτήσει: τὰ πράγματα αὐτοῦ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ διαφέρουσιν.

ΠΕΡΙ ΖΗΤΗΣΕΩΝ ΗΤΟΙ ΕΞΕΤΑσεων, καὶ πότε καὶ τίνας δεῖ ἐμβασανίως ἐξετάζεσθαι.

Τίτλος ν. κεφάλ. α.

Οὐ δεῖ τῆς ζητήσεως ἀπὸ βασάνων ἄρχεσθαι. τότε γὰρ οἱ δοῦλοι βασανίζονται, ὅτι καὶ ὕποπτός ἐστιν ὁ κατηγορούμενος, καὶ ὕπεισι τεκμήρια, ὥστε μόνην τὴν δούλων ἐλλείπειν κατάθεσιν. πρῶτοι δὲ βασανίζονται οἱ ὕποπτοι, καὶ δι᾽ ὧν δυνατὸν γνωσθῆναι τὸ ἀληθές. οὐ δεῖ δὲ φέρεσθαί τινας ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ κατηγόρου πρὸς ζήτησιν. δ.

Οὐ δεῖ πιστεύειν ταῖς καταθέσεσι τῶν κρινομένων, εἰ μὴ ἀπόδειξις διδάσκει τὸν δικαστήν. οὐκ ἀκούεται ὁ κατήγορος ἀποθέσθαι θέλων τὸ τίμημα τοῦ δούλου, ὥστε βασανισθῆναι αὐτὸν κατὰ τοῦ δεσπότου. ζητήσεως οὔσης περὶ δημοσίων συντελειῶν, καὶ οἰκέται βασανίζονται: ἐπειδὴ καὶ συνειδότες τῇ κατὰ τοῦ δημοσίου περιγραφῇ, εἰς κεφαλὴν τιμωροῦνται. οὐ δεῖ τὸν ἐξετάζοντα ὀνομαστὶ ἐπερωτᾶν, εἰ ὁ δεῖνα φόνον ἐποίησε (τοῦτο γὰρ ὑποβαλεῖν ἐστιν) ἀλλὰ τίς τὸν φόνον ἐποίησε. διὰ τὴν ἰταμότητα ἢ τὴν δειλίαν τῶν βασανιζομένων, οὔτε πάντοτε δεῖ πιστεύειν ἢ ἀπιστεῖν ταῖς καταθέσεσιν αὐτῶν, οὔτε ταῖς τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ τῆς αἰτίας διαγνωσκομένης. ε.

Οἱ συλληφθέντες κατὰ τῶν αὐτοὺς παραδεδωκότων, οὐκ εὐχερῶς πιστεύονται λέγοντες, ἀλλὰ τῆς αἰτίας διαγνωσκομένης. ὁ αὐθαιρέτως ὁμολογήσας περὶ ἁμαρτήματος, εὐχερῶς οὐ πιστεύεται. πολλάκις γὰρ ἢ φόβῳ ἢ ἑτέρᾳ αἰτίᾳ καθ᾽ ἑαυτοῦ πλάττεται. ὅθεν ἐὰν δοῦλος φοβούμενος ὑποστρέψαι πρὸς τὸν δεσπότην, πλαστῶς καθ᾽ ἑαυτοῦ εἴπῃ, καὶ μετὰ καταδίκην ἀληθείας διαγνωσκομένης, ἐλευθεροῦται τῆς ποινῆς, καὶ διὰ τῆς τάξεως πιπράσκεται, ἐφ᾽ ᾧ μὴ ὑποστρέψαι πρὸς τὸν δεσπότην, καὶ τὸ τίμημα δίδοται τῷ δεσπότῃ. δοῦλος δὲ ἄλλως καταδικαζόμενος, ἐὰν ἀποκατασταθῇ, τῷ δεσπότῃ διαφέρει. θ.

Ὁ ἥττων τῶν δεκατεσσάρων ἐτῶν, οὐχ ὑφίσταται ἐμβάσανον ζήτησιν. πάντες οἱ καλούμενοι πρὸς μαρτυρίαν ἐν † τῷ πρὸς βασιλέα φερομένῃ καθοσιώσει, τοῦ πράγματος ἀπαιτοῦντος βασανίζονται. οὔτε ὁ τοῦ πατρὸς δοῦλος κατὰ τοῦ υἱοῦ, οὔτε ὁ τοῦ υἱοῦ, κατὰ τοῦ πατρὸς βασανίζεται.

† τῇ.

Quicumque ex eo die, quo reus fuerit in iudicio petitus intra anni spatium noluerit adesse iudicio: eius & res fisco uindicentur, & si postea repertus, nocens fuerit deprahensus, seueriori sententia subiugetur. Sed & si argumentis euidentibus, & probatione dilucida, suã innocentiam purgare cupiuerit: nihilo minus facultates eius penes fiscum remaneant.

Refer huc lib. IX. tit. I. cap. CXLV. cuius uerba sunt:

Si quis ob crimen requirendus factus, mortuus fuerit: eius bona ad heredẽ ipsius pertinẽt.

DE QVAESTIONIBVS, ET QVANdo, quósue per tormenta subijci quæstionibus oporteat.

TIT. L. cap. I.

Quæstionem a tormentis incipere non oportet. Tunc enim serui torquentur, quum & suspectus est reus, & argumenta sunt talia, ut sola seruorum depositio desit. Primi uero torquentur suspecti, & a quibus uerum sciri potest. Non oportet ullos ad quæstionem produci ex domo accusatoris. D. hoc tit.

IIII.

Reorum confessionibus fides habenda non est, nisi probatio iudicem instruat. Non auditur accusator, qui uult deponere serui pretiũ, ut is torqueatur aduersus dominum. Si quæstio sit de publicis tributis, etiam serui torquẽtur: quoniam & fraudis fisco factæ conscij, capite puniuntur. Qui quæstionem habet, nominatim interrogare non debet, an ille homicidium fecerit: (hoc enim est suggerere) sed quis homicidium fecerit. Propter ferociam, uel formidinem eorum, qui quæstioni subijciuntur, neque semper eorum est habenda, uel non habenda fides; neque inimicorũ depositionibus: sed ubi caussa cognita fuerit.

V.

Non facile fides habetur adprahensis in eos, qui eos tradiderunt: sed caussa cognita. Ei qui ultro de maleficio fatetur, non facile creditur. nam sæpe uel metu, uel alia de caussa in se crimina fingit. Itaque si seruus metu ad dominum reuertendi, falso in se dixerit; & post condemnationem ueritate cognita, pœna liberatur, & per officium distrahitur, ne redeat ad dominum, & pretiũ domino datur. Seruus autem alio quo modo dãnatus, si restituatur, ad dominũ pertinet.

IX.

Minor XIV. annis tormentorum quæstioni nõ subijcitur. Omnes qui in maiestatis crimine, quod ad principem pertinet, in testimonium uocantur, re exigente torquentur. Neq; patris seruus in filium, neq; filij in patrem torquetur.

XVI. Qui

XVI.

Qui de se confessus est, in alium non torquetur. Quum plures eiusdem malefici rei sunt, a timidioribus & iis, qui tenerioris aetatis sunt, inchoare quaestionem oportet. Quando reus euidentibus argumentis conuincitur, etiam secundo torqueri potest: maxime si in tormenta animum corpusq́ durauerit.

XVII.

Deficientibus argumentis reum torqueri non debet, sed accusator, quod intendit, probet. Testes non semper conuincendi mendacij sui, aut ueritatis gratia torquentur: nisi cum facto interfuisse dicuntur. Seruo tametsi ultro contra dominum dicat, non creditur. Contra eum quoque, qui dominus fuit, & seruum uendidit, seruus non torquetur: neq́ si dominus eum offerat ad quaestionem, in eum interrogari debet.

XIIX.

Ante diem unum praedicere oportet, futuram cognitionem, ne rei subito casu perterrefiant. Quamuis uel maxime possunt, quocumq́ tempore, defensionem postulare. adeo ut & differatur, & proferatur quaestio.

Et cap. XXXIII. them. III.

l. 15. C. hoc tit. *Quoties de suo facto seruus interrogatur, etiamsi prosit interrogatio domino, uel noceat, eam admittimus.*

Legito & illa, quae dicta sunt in tit. de seruis, qui per tormenta examinantur.

DE POENIS.

TIT. LI. cap. I.

D. de poen. *Res condicio spectari debet, non quam habet tempore sententiae, sed quam habuit tempore delicti. proinde si quis seruus crimen commiserit, & manumissus condemnetur: ut seruus punitur, & e contrario.*

II.

Qui de publico uel priuato crimine extra ordinem cognoscunt, eum qui pecuniariam poenam praestare non potest, extra ordinem coërcent. Capitalis condemnatio est, quae mortem, uel seruitutem poena, uel ciuitatis amissionem infert.

III.

Praegnas ante, quam pariat, neque punitur, neq́ torquetur.

V.

In omnibus criminibus quaerendum est, consulto an casu crimen admissum sit: & ita uel secundum legem, uel mitior poena inferenda est.

ις.

Ὁ ὁμολογήσας περὶ ἑαυτοῦ, καθ' ἑτέρου οὐ βασανίζεται. πολλῶν τὸ αὐτὸ ἁμαρτησάντων, ἐκ τῶν δειλοτέρων καὶ ἁπαλωτέρας ἡλικίας ὄντων, ἄρχεσθαι δεῖ τῆς ζητήσεως. ὅτε προφανέσι τεκμηρίοις ἐλέγχηται ὁ κατηγορούμενος, καὶ δευτέραν δύναται βασανίζεσθαι: μάλιστα ἐὰν καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι αὐτοῦ, τὴν βάσανον ὑποφέρει.

ιζ.

Μὴ ὄντων τεκμηρίων, οὐ δεῖ τὸν κατηγορούμενον βασανίζεσθαι: ἀλλ' ὁ κατήγορος ὅπερ ἐπιτείνει, δεικνύτω. οἱ μάρτυρες οὐκ ἀεὶ βασανίζονται πρὸς ἔλεγχον τοῦ ψεύδους ἢ τῆς ἀληθείας αὐτῶν, εἰ μὴ ὅτι παρεῖναι λέγονται τῇ ὑποθέσει. ὁ δοῦλος κἂν αὐθαιρέτως λέγῃ κατὰ τοῦ δεσπότου, οὐ πιστεύεται. οὐδὲ κατὰ τοῦ γενομένου δεσπότου καὶ πωλήσαντος αὐτὸν, ὁ δοῦλος βασανίζεται. οὐδὲ εἰ ὁ δεσπότης αὐτὸν ἐπὶ τὸ βασανισθῆναι προφέρει, δεῖ κατ' αὐτοῦ ἐρωτᾶσθαι.

ιη.

Πρὸ μιᾶς ἡμέρας δεῖ λέγεσθαι μέλλειν ἐξέτασιν γίνεσθαι: ἵνα μὴ οἱ κατηγορούμενοι τῷ αἰφνιδίῳ καταπλήσσωνται. εἰ καὶ τὰ μάλιστα δύνανται ἐν παντὶ καιρῷ διεκδίκησιν αἰτεῖν, καὶ ὑπερτίθεται καὶ ἐπεκτείνεται ἡ ζήτησις.

λγ. κεφαλαίῳ, θεμ. γ.

Ὁσάκις δοῦλος ἐρωτᾶται περὶ ἰδίας πράξεως, εἰ καὶ συμβάλλεται τῷ δεσπότῃ, ἢ βλάπτει αὐτὸν ἡ ἐπερώτησις, δεχόμεθα † αὐτόν. † αὐτήν.

Ἀνάγνωθι καὶ τὰ εἰρημένα ἐν τῷ περὶ δούλων ἐμβασάνως ἐξεταζομένων.

ΠΕΡΙ ΠΟΙΝΩΝ.

Τίτλος να. κεφάλ. α.

Τοῦ κρινομένου τὴν αἵρεσιν δεῖ σκοπεῖν, οὐχ οἵαν ἔχει ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀποφάσεως, ἀλλ' οἵαν εἶχεν ἁμαρτάνων. ὅθεν ἐάν τις δοῦλος ἁμάρτῃ, καὶ ἐλευθερωθεὶς καταδικασθῇ, ὡς δοῦλος τιμωρεῖται. καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου.

β.

Οἱ δημόσιον, ἢ ἰδιωτικὸν ἔγκλημα ἐξτραορδινὲμ διαγινώσκοντες, τὸν μὴ δυνάμενον δοῦναι χρηματικὴν ποινὴν, ἐξτραορδινὲμ κολάζουσι. κεφαλικὴ καταδίκη ἐστὶν ἡ θάνατον, ἢ ὑπεύθυνον ποινῆς ἢ πολιτείας ἔκπτωσιν ἐπάγουσα.

γ.

Ἔγκυος πρὶν ἢ τέκῃ, οὐ τιμωρεῖται. οὐδὲ βασανίζεται.

ε.

Ἐν πᾶσι τοῖς ἐγκλήμασι δεῖ ζητεῖν ἐκ προνοίας τις ἢ κατὰ τύχην ἥμαρτε: καὶ οὕτως ἢ πρὸς τὸν νόμον, ἢ † πρᾳοτέραν ἐπιφέρειν τιμωρίαν. † πρᾳοτέραν.

ϛ.

Τῶν ποινῶν αἱ μὲν θάνατον ἐπάγουσιν, αἱ δὲ δουλείαν, αἱ δὲ πολιτείας ἔκπτωσιν, αἱ δὲ ἐξορίαν, αἱ δὲ σωφρονισμὸν εἰς σῶμα, (τουτέστι πληγὰς ἢ δεσμὰ) ἢ ζημίαν σὺν ἀτιμίᾳ, ἢ στέρησιν ἀξίας, ἢ τινὸς πράγματος κώλυσιν. μόνῳ δὲ ξίφει καὶ οὐχ ἑτέρῳ ὀργάνῳ ἢ φαρμάκῳ δεῖ φονεύειν.

κε.

Ἐσχάτη τιμωρία ἐστὶ τὸ φουρκισθῆναι, καὶ καυθῆναι, καὶ ἀποκεφαλισθῆναι, καὶ τὸ μεταλλισθῆναι, καὶ περιορισθῆναι. ταῦτα γὰρ πλησιάζει καὶ μιμεῖται θάνατον. τὸ δὲ προσκαίρως ἢ διηνεκῶς ἐξορισθῆναι, ἢ ἄλλως ὑποστῆναι ποινὴν, οὐκ ἔστι κεφαλικόν.

κϛ.

Μόνοι οἱ εὐτελεῖς ἐλεύθεροι ῥοπαλίζονται.

λζ.

Διὰ τῆς ἑρμηνείας τῶν νόμων, πραΰνεσθαι δεῖ τὰς τιμωρίας, οὐ μὴν τραχύνεσθαι.

μδ.

Οὐδέποτε συγχωρεῖται διὰ τὴν ἡλικίαν ἡ τιμωρία τοῦ ἁμαρτήματος: μόνον ἐὰν ἐστὶ πλησιάζων † τῇ ἥβῃ τις, ὅτι αἰσθάνεται τῶν παρ' αὐτοῦ ἁμαρτανομένων.

† τῇ ἥβῃ τις.

νγ.

Ἡνίκα ὁ κατηγορούμενος ἐπὶ φόνῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ † τούτῳ ἐγκλήματι δι' ἐναργῶν ἀποδείξεων ἐλεγχθῇ, μὴ ὑπερτιθέσθω ὁ ἄρχων τὴν κατ' αὐτοῦ τιμωρίαν. εἰ δὲ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἱκετεύσῃ, ἄχρηστός ἐστιν ἡ δέησις.

† τοιούτῳ.

νε.

Θεσπίζομεν ἐκεῖσε εἶναι τὴν τιμωρίαν, ὅπου καὶ τὸ ἁμάρτημά ἐστι: τοὺς δὲ συγγενεῖς, τοὺς ἐγνωσμένους, τοὺς οἰκειακοὺς, μακρὰν ἀπὸ τῆς συκοφαντίας ἐκβάλλομεν, οὓς ἐνόχους ὑπευθύνους ἡ τοῦ μύσους κοινωνία μὴ ποιεῖ. οὐδὲ γὰρ ἡ συγγένεια ἢ ἡ φιλία ἄδικον ἔγκλημα προσδέχονται. τὰ οὖν ἁμαρτήματα τοὺς ἰδίους κατεχέτω αὐθέντας. καὶ μηδὲ περαιτέρω προέλθῃ φόβος, εἴπερ εὑρίσκεται τὸ ἁμάρτημα: τοῦτο ἑκάστοις δικασταῖς † ἐμβασανιζέσθω.

† ἐμφανιζέσθω.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. ϛ. τιτλ. ιθ. κεφάλ. ια.

ΠΕΡῚ ἘΓΚΎΟΥ, ὍΤΙ ΟΥ̓ ΤΙΜΩρεῖται, οὐδὲ βασανίζεται πρὶν ἢ τέκῃ.

Τοῦ αὐτοῦ τιτλ. κεφάλ. γ.

Ἔγκυος πρὶν ἢ τέκῃ, οὐ τιμωρεῖται, οὐδὲ βασανίζεται.

ΠΕΡῚ ἘΞΟΡΊΣΤΩΝ.

Τίτλου ια. κεφάλ. γ. θεμ. β.

Οἱ μὴ πειθαρχοῦντες τῇ ἐξορίᾳ, ἀλλ' ἢ ἐν ἑτέροις εὑρισκόμενοι τόποις, ἢ μὴ ἀπιόντες εἰς τὴν ἐξορίαν: ἀντὶ μὲν ἐξορίας προσκαίρου, διηνεκῆ ὑφίστανται: ἀντὶ διηνεκοῦς ἐξορίας, περιορισμόν: ἀντὶ δὲ περιορισμοῦ, κεφαλικὴν τιμωρίαν.

VI.

Pœnarum alia mortem inferunt, alia seruitutem, alia ciuitatis amißionem, alia relegationem, alia castigationem corporalem, hoc est, uerbera uel uincula, uel damnum cum infamia, uel dignitatis depositionem, uel actus alicuius prohibitionē. Solo autem gladio, non alio instrumento, neque ueneno, adimenda est uita.

XXV.

Extremum supplicium est, furca suffigi, & comburi, & capitis amputatio, & in metallum damnatio, & in insulam deportatio. Nam hæc morti proxima sunt, ac eam imitantur. Verum ad tēpus, aut perpetuo relegari, aliam'ue quam pœnam sustinere, non est capitale.

XXVI.

Soli tenuiores liberi homines fustibus caduntur.

XXXVII.

Interpretatione legum mollire pœnas debemus, non asperare.

XLIV.

Numquam propter ætatem pœna delicti remittitur, si modo quis proximus sit pubertati, quum sentit ea, quæ ab ipso delinquuntur. l.7.C.hosti.

LIII.

Quum reus homicidij, uel alterius eiusmodi criminis, manifestis probationibus conuictus fuerit: præses pœnam ne differto. Quod si etiam interim supplicauerit, inutilis est supplicatio.

LV.

Sācimus ibi esse pœnam, ubi & delictum est. Propinquos autem, notos, domesticos, procul a calumnia submouemus, quos sceleris societas reos non facit. Nec enim cognatio, uel amicitia, nefarium crimen admittūt. Igitur peccata suos teneant auctores, nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum. Hoc singulis iudicibus intimetur.

Legendus etiam lib. VI. tit. XIX. cap. XI.

DE PRAEGNATE, QVOD ANTE, quam pariat, nec quæstioni subijciatur, nec puniatur.

Eiusd. tit. cap. III.

Prægnas ante, quam pariat, non punitur, nec de ea quæstio habetur. l.3.D.eod.

DE RELEGATIS.

Tit. eiusd. cap. III. them. II.

Qui non obtemperant relegationi, sed uel alijs in locis inueniuntur, uel non abeunt in exsilium, pro temporaria quidem relegatione perpetuam sustinent: pro perpetua relegatione, deportationem in insulam: pro deportatione in insulam, capitalem pœnam. l.4.D.de pœn.

Et cap. XXX.

L.28.§.in exfulib.D.eod.

Ad tempus relegatus, si fugerit, perpetuo relegatur: relegatus autem perpetuo, in metallum damnatur: damnato in metallum, si fugiat, caput amputatur. Itidem qui e custodia temporali aufugit, perpetuo custoditur: qui uero perpetuam custodiam refugit, in metallum damnatur: qui e metallo euasit, ultimo supplicio adficitur.

Refer huc & XLV. cap. & LVI. & LX.

L.1.& 2.D.de interd.& releg.

Item tit. LIIII. in cuius I. cap. dicitur, relegatum non proscribi: deportatum manumittere non posse.

DE HIS, QVI DAMNANTVR in metallum.

TIT. eiusd. cap. IX. & XI.

L.8.§.in calcariam.D.eod.

Pœna metalli est, si quis damnatur ut calcem faciat, uel sulphur fodiat.

Item cap. LII.

L.17.C.h.t.

*Si quis fuerit in metallũ, pro criminũ deprahensorum qualitate, damnatus: eius facies minime inscribatur, quum & in manibus, & in furis possit pœna damnationis una inscriptione
» comprahendi: quo facies, quæ ad similitudinem
» pulcritudinis cælestis est figurata, minime ma-
» culetur.*

DE LATRONIBVS.

TIT. eiusd. cap. XXX. them. II.

L.28.§.famosi.D.eod.

Famosi latrones in ijs locis, quibus latrocinati sunt, furca figuntur.

DE IIS, QVI IN INSVLAM deportantur.

TIT. eiusd. cap. XLV.

Lege etiã cap. II. them. III. eiusd. tit.

L.1.C.de pan.

Deportatorum quidem bona, si pœnam irrogarint ij, qui deportandi ius habent, ad fiscum pertinent: quum & tacita publicatio pœnam hanc comitetur. At relegatorum bona, in eorum dominio manent.

Refer huc & tit. LIV. cap. IV. cuius hæc uerba sunt:

L.6.D.de interd.& releg.

Præfectus urbi deportare potest, non etiam præsides prouinciarum: sed quoties aliquem deportandum putant, ad plenum omnia, quæ ad eum pertinent, & suam opinionem principi referre debent, qui æstimet, an sequenda sit præsidis sententia. medio tempore, dum princeps rescribit, in custodiam conijcitur.

XV.

L.15.D.eod.

Deportatus a præside, sine principe, & heres existere potest, & legata ex testamento capit.

Deportati nec hereditatem, nec legatum capiunt. Relinquuntur tamen eis testamento, quæ

Καὶ κεφάλ. λ.

Ὁ πρὸς καιρὸν ἐξοριζόμενος, ἐὰν ἀποφύγῃ, διηνεκῶς ἐξορίζεται. ὁ δὲ διηνεκῶς ἐξορισθεὶς, μεταλλίζεται. ὁ δὲ μεταλλισθεὶς ἀποφεύγων, ἀποκεφαλίζεται. καὶ ὁ πρόσκαιρον φυλακὴν φυγὼν, διηνεκῶς φυλάττεται, ὁ δὲ διηνεκῆ φεύγων, μεταλλίζεται. ὁ δὲ μέταλλον φυγὼν, ἐσχάτως τιμωρεῖται.

Καὶ κεφάλαιον με. καὶ νϛ. καὶ ξ. καὶ τίτλον νδ. οὗτινος ἐν τῷ α. κεφαλαίῳ φησίν: ὁ ἐξόριστος οὐ δημεύεται: ὁ περιορισμένος ἐλευθεροῦν οὐ δύναται.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΛΛΙΖΟΜΕΝΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. θ. καὶ ια.

Ποινὴ μετάλλου ἐστὶ τὸ καταδικασθῆναι τινὰ ἄσβεστον ποιεῖν, ἢ θεῖον ὀρύττειν.

Καὶ κεφάλ. νβ.

Ὅστις εἰς μέταλλον εἴη κατὰ τὴν τῶν ἐγκλημάτων τῶν καταληφθέντων ποιότητα καταδικασθεὶς, μηδαμῶς ἡ αὐτοῦ ὄψις ἐπιγραφέσθω. ἐπείπερ ἐν ταῖς χερσὶ καὶ ἐν ταῖς κνήμαις δύναται ἡ τιμωρία τῆς καταδίκης μιᾷ γραφῇ περιέχεσθαι: ὥστε ἡ ὄψις, ἥτις πρὸς μίμησιν τῆς ὡραιότητος τῆς οὐρανίας ἐστὶ † πεπλασμένη, μηδαμῶς σπιλωθῇ. † πεπλασμένα.

ΠΕΡΙ ΛΗΙΣΤΩΝ.

Τίτλου να. κεφάλ. λ. θεμ. β.

Οἱ περιβόητοι λῃσταὶ, ἐν οἷς ἐλῄστευσαν τόποις φουρκίζονται.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΖΟΜΕΝΩΝ.

Τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφάλ. με.

Τῶν μὲν περιοριζομένων τὰ πράγματα ἐὰν οἱ δυνάμενοι περιορίζειν ἐπαγάγωσι τὴν τιμωρίαν, τῷ δημοσίῳ διαφέρουσιν. ἐπειδὴ καὶ σιωπηρὰ δήμευσις ἐπακολουθεῖ τῇ τιμωρίᾳ. τὰ δὲ πράγματα τῶν ἐξορίστων ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αὐτῶν μένουσιν.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον νδ. οὗτινος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ φησίν.

† Οἱ ἔπαρχοι τῆς πόλεως * δύνανται περιορίζειν, οὐ μὴν οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες. ἀλλ᾽ ὁσάκις νομίσουσιν ὀφείλειν περιορισθῆναι τινὰ πλείως τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ τὴν οἰκείαν γνώμην ἀναφέρουσι βασιλεῖ: καὶ αὐτὸς δοκιμάζει εἰ δεῖ τῇ ψήφῳ τοῦ ἄρχοντος ἀκολουθῆσαι. ἐν ὅσῳ δὲ ὁ βασιλεὺς ἀντιγράφει, ἐν φυλακῇ βάλλεται. † ὕπαρχοι. * δύναται.

ιε.

Ὁ χωρὶς βασιλέως ὑπὸ ἄρχοντος περιορισθεὶς καὶ κληρονομεῖ, καὶ δωρεὰς κατὰ διαθήκας λαμβάνει.

Οἱ περιοριζόμενοι, οὐδὲ κληρονομίαν, οὐδὲ λεγάτον λαμβάνουσι. καταλιμπάνονται δὲ αὐτοῖς ἐν διαθήκῃ τὰ

θήκῃ τὰ

θήκη τὰ πρὸς ἀποτροφὴν καὶ τὰς ἄλλας ἀναγκαίας χρείας ἀρκοῦντα.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλον ζ. κεφάλαιον κβ.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

[illegible]

ΠΕΡΙ ΔΗΜΕΥΟΜΕΝΩΝ.

Τίτλ. νβ. κεφ. α.

ἀνάγνωθι καὶ τ περὶ ἀπαλ[illegible] ὡς ἀναξίων τὰ [illegible] αὐτοῖς.

Οτι ζωὴ ἡ πολιτεία διὰ ψήφου ἀφαιρεῖται, παρακολουθεῖ ἡ δήμευσις.

ιδ.

Εὰν ὁ ἀνὴρ δημευθῇ, τὰ πράγματα τῆς γυναικὸς οὐ συναποφέρονται· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ προίξ. εἰ δὲ ἔλαβέ τι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, ἢ πρὸ τῶν γάμων δωρεὰν, ἢ ἐν τοῖς γάμοις, ἑαυτῇ κατεχέτω. ἐὰν δὲ ὡς χρεώστου ὁ ἀνὴρ ἐδημεύθη, εἰ τι εὑρεθῇ ἡ γυνὴ παρ' αὐτοῦ λαβοῦσα πρὶν ἄρξεται διοικεῖν, τοῦτο ἐχέτω αὐτή· εἰ τι δὲ μετὰ ταῦτα ἢ αὐτὴ ἔλαβεν, ἢ οἱ παῖδες οἱ αὐτεξούσιοι, τοῦτο παρεχέσθω τῷ δημοσίῳ.

ιε.

Εάν τις ὡς ἐπὶ τυραννίδι ἐλεγχθεὶς δήμευσιν ὑπομείνῃ, οἱ μὲν ἔχοντες αὐτοῦ πράγματα, καὶ διάγοντες ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, εἴσω δύο μηνῶν ὀφείλουσιν αὐτὰ προσαγγεῖλαι. οἱ δὲ μὴ διάγοντες ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, εἴσω ὀκτὼ μηνῶν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσουσι, μετὰ τῶν πραγμάτων τὸ τετραπλάσιον παρέχουσι.

Ανάγνωθι καὶ τίτλον νδ. κεφάλαιον ιζ. θεμ. β. καὶ τίτλον ξζ. ἐν ᾧ φησίν.

Μηδενὶ τῶν δικαστῶν ἐξέστω (ὑπεξῃρημένων ἐκείνων οἵτινες ἐν τῇ ἄκρᾳ τῆς διοικήσεως εἰσὶ κείμενοι ἐξουσίᾳ) τῆς δημεύσεως τῷ χειμῶνι πάσης τῆς ὑποστάσεως † τύπτειν, εἰ μὴ εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοὰς τοῦτο αὐτὸ ἀνενεχθῇ.

† τινὰ τύπτειν.

Ανάγνωθι καὶ βιβλίον ϛ. τίτλον ιθ. κεφάλαιον ιβ. ἐν ᾧ φησίν.

σημείωσαι, ὅτι αὕτη ἡ νεαρὰ ὡς μεταγενεστέρα κρατεῖ.

Ετι θεσπίζομεν, τοὺς ἐπὶ ἐγκλήμασι κατηγορουμένους, ἐφ' ὧν οἱ νόμοι δήμευσιν ἢ θάνατον ὁρίζουσιν, ἐὰν ἐλεγχθῶσιν ἢ κατακριθῶσιν, τὰς αὐτῶν περιουσίας μὴ γίνεσθαι κέρδος τοῖς ἄρχουσιν, ἢ τῇ αὐτῶν τάξει, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους τῷ δημοσίῳ αὐτὰς † προσκυροῦσθαι. ἀλλ' εἰ μὲν ἔχοιεν κατιόντας, αὐτοὺς ἔχειν τὴν † ἐξουσίαν χωρὶς τῶν διὰ τοῦ τοιούτου ἁμαρτήματος αὐτοῖς προσγενομένων. εἰ δὲ μὴ ὑπάρχοιεν κατιόντες, ἀλλ' ἀνιόντες, ἄχρι τρίτου βαθμοῦ αὐτοὺς ἔχειν. εἰ δὲ γαμετὰς ἔχουσιν οἱ οὕτω καταδικασθέντες, πᾶσι τρόποις κελεύομεν ταύτας καὶ τὴν προῖκα, καὶ τὴν γαμικὴν δωρεὰν λαβεῖν. εἰ δὲ καὶ δίχα προικὸς τοῖς τοιούτοις προσώποις

† προσκυροῦσθαι.

† οὐσίαν.

ad uictum, & alios usus necessarios sufficiunt.

Legito & lib. XXVIII. tit. VII. cap. XXII.

SCHOLION.

Lege lib. XLIV. tit. III. cap. I. in cuius them III. dicitur, in insulā deportatos nec legata dare posse: quum sint ἀπόλιδες, hoc est, ciuitate careant. Lege & cap. VII.

DE IIS, QVORVM BONA PVblicantur.

TIT. LII. cap. I.

*Quum * per sententiam uita uel ciuitas adimitur, publicatio sequitur.*

Legito & tit. de ijs, quibus ut indignis auferuntur relicta.

* l. 1. D. de bon. dam.

XIV.

Si † mariti bona publicata fuerint, res uxoris simul non auferūtur. Similiter uero & dos. Sed etsi quid a uiro consequuta sit, uel ante nuptias donatione, uel constāte matrimonio, sibi retineat. Quod si mariti quasi debitoris bona publicata sint, & aliquid ab eo mulier acceperit ante, quam inciperet actum gerere, id ipsa sibi habeat. Sin uero postea quid acceperint, uel ipsa, uel emancipati filij: hoc fisco præstator.

† l. 9. C. h. t.

XV.

Si quis perduellionis crimine conuictus, publicationem bonorum sustineat: ij, qui bona eius habent, si uersantur in regia urbe, intra duos menses: si non uersantur in urbe regia, intra octo menses ea deferre debent. quod si non fecerint, cum bonis quadruplum præstant.

debet esse l. ult. C. h. t.

Refer huc & tit. LIV. cap. XVII. them. II. Item tit. XLVII. in quo dicitur:

Nulli iudicum liceat, exceptis ijs, qui in summa sunt administrationis potestate positi, proscriptionis tempestate totius substantiæ ferire aliquem, nisi nostras ad aures hoc ipsum relatum fuerit.

l. un. C. ne sine iuss. princ.

Item legendus lib. VI. tit. XIX. cap. XII. cuius hæc uerba sunt:

*Præterea * sancimus, ut illorum bona, qui talium criminum rei sunt, quibus leges proscriptionem uel mortem definiunt, si quidem conuincantur aut condemnentur, præsides uel eorum officia non lucrentur, nec etiam secundum priscas leges fisco applicentur: sed si descendentes habeant, ut ij bona istæc obtineant, exceptis ijs, quæ per eiusmodi delictum eis accesserunt. Si nulli sint descendentes, sed adscendentes: ut & illi ad tertium usque gradum ea habeant. Quod si uxores habent, qui sic damnati sunt, omnibus modis iubemus, ut hæc tam dotem, quam donationē propter nuptias capiant. Si uero etiam sine dote talibus personis iuncta*

Nota, nouellā hanc, ceu tempore posteriorem, ualere.

* Nouell. 134. §. ult.

fuerunt,

*fuerunt, * definitam legibus nostris portionem ex uniuersis damnati bonis accipiant, siue liberos habeant, siue non. Quod si neminem prædictorum habeat is, qui deliquit: fisco bona eius applicari nolumus. In ijs tamen, qui maiestatis damnantur, leges ueteres seruari iubemus.*

*SCHOLION.

Nouella 117. §. 5. quia uero legem. Nimirum propter regulam, cuius hæc uerba sunt: Egenis mulieribus partem quartam bonorum mariti damus. Itaq; definitam dicit, hoc est, quartam partem, usque ad tres liberos. Si uero plures fuerint liberi, unius & ipsa filij partem accipit, non tamen excedentem C. libras * temporis quantitate.

* pro χρόνου scribendum χρυσοῦ auri.

Legito etiam lib. VII. tit. V. cap. XCII. Item lib. XIV. tit. I. cap. XXII. them. V. in quo hæc uerba exstant.

l. 22. §. is cuius D. mand. *Is, cuius bona publicata sunt, si mandet alicui, ut ea emat a fisco: habet in eum mandati actionem. Nam quidquid adquiritur postea, quam bona publicata sunt, fiscum non sequitur.*

Item lib. XXX. tit. I. cap. LXXVII. cuius uerba sunt:

l. 24. C. de donat. int. uir. & ux. *Si quis reus criminis, punitus proscriptusque fuerit: uxoris eius bona molestari non debent, sed habeat ea res suas uniuersas, tam paternas, quam maternas, cum ijs, quæcumque donatione mariti ad eam peruenerunt. Et hæc quidem ita sunto, si mortem ei pœna irrogauerit. Nam donatoris prius defuncti morte donatio confirmatur. At si maritus dumtaxat deportatus fuerit, constante scilicet matrimonio, maneat in pendenti donatio. quia nec matrimonium deportatione mariti est dissolutum. Quod si maritus ita mortuus fuerit, ut in donatione adquieuerit: tunc ius mulieris esto, fisco nullam communionem habente.*

DE APOSTATIS AB ORTHODOXA fide deficientibus.

TIT. LIV. cap. XX.

l. 1. C. h. t. *Qui ex Christiano factus est Iudæus, proscribitor.*

Item cap. XXI. & XXII.

l. 3. eod. *Qui sanctum baptisma prodidit, testimonium non dicit, nec testamentum facit, nec alij succedit. nam esse apostata intelligitur.*

Et cap. XXIII.

l. 4. eod. *Qui fidem orthodoxam fallit, neque testator, neque donato, neque uenditione imaginaria fertor in fraudem legis: sed ei ab intestato Christiani tantum cognati succedunto.*

συνάψωσιν: * τὴν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων νόμων ὁρισθεῖσαν μοῖραν ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας τοῦ κατακριθέντος λαμβάνειν, εἴτε τέκνα ἔχουσιν, εἴτε μή. εἰ δὲ μηδένα τῶν προειρημένων ἔχει ὁ πλημμελήσας: τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι τὴν ἐκείνου περιουσίαν βουλόμεθα. ἐπὶ μέν τοι τοῖς † καθοσιώσει κατακρινομένοις τοὺς παλαιοὺς νόμους φυλάττεσθαι κελεύομεν.

† ἐπὶ καθοσιώσει.

*ΣΧΟΛΙΟΝ.

Διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ταῖς ἀπόροις γυναιξὶ τὸ δ. δίδομεν τῆς τοῦ ἀνδρὸς περιουσίας. διὸ καὶ ὡρισμένην εἶπε, τουτέστι τὴν δ. μοῖραν, ἄχρι παίδων γ. εἰ δὲ πλείονες ὦσιν οἱ παῖδες, ἑνὸς καὶ αὐτὴ παιδὸς μοῖραν λαμβάνει: πλὴν μὴ ὑπερβαίνουσαν ρ. λιτρῶν τοῦ χρόνου ποσότητα.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ζ. τίτλον ε. κεφ. ϛβ. καὶ βιβλίον ιδ. τίτλον α. κεφ. κβ. θεμ. ε. ἐν ᾧ φησίν.

Ὁ δημευθεὶς ἐντελλόμενός τινι ἀγοράσαι τὰ αὐτοῦ παρὰ τοῦ δημοσίου, ἔχει κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγήν. τὰ γὰρ ἐπικτώμενα τῷ δημευθέντι, οὐ λαμβάνει ὁ δημόσιος.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον λ. τίτλον α. κεφάλαιον οζ. ἐν ᾧ φησίν.

Ἐάν τις ἁλοὺς ἐπὶ ἐγκλήματι τιμωρηθῇ καὶ δημευθῇ, μὴ ἐνοχλείσθω ἡ ἐκείνου γαμετῆς ἡ οὐσία, ἀλλ' ἐχέτω πάντα τὰ πράγματα τὰ ἴδια, καὶ πατρῷα καὶ μητρῷα, καὶ ὅσα ἀπὸ δωρεᾶς τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν περιῆλθε. ταῦτα μὲν, ἐὰν θάνατον ἐπήγαγεν αὐτῷ ἡ τιμωρία. τῇ γὰρ προτελευτῇ τοῦ δωρησαμένου, ἡ δωρεὰ βεβαιοῦται. εἰ μέν τοι γε περιορισθῇ μόνον ὁ ἀνὴρ, περίεστι δὲ ὁ γάμος: μενέτω ἐκκρεμαμένη ἡ δωρεά. ἐπειδὴ [δὲ] οὐδὲ ὁ γάμος λέλυται τῷ τοῦ ἀνδρὸς περιορισμῷ. καὶ ἐὰν τελευτήσῃ ὁ ἀνὴρ ἐφησυχάσας τῇ δωρεᾷ: τότε τὸ δίκαιον ἐχέτω ἡ γυνὴ μὴ ἐπὶ κοινωνοῦντος τοῦ δημοσίου.

ΠΕΡΙ ἈΠΟΣΤΑΤΩ͂Ν ἈΦΙΣΤΑΜΕ΄ΝΩΝ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Τίτλος νδ. κεφ. κ.

Ὁ ἀπὸ χριστιανῶν ἰουδαῖος γενόμενος, δημευέσθω.

Ἀνάγνωθι καὶ κεφάλαιον κα. καὶ κβ. ἐν ᾧ φησίν.

Ὅτι ὁ προδιδοὺς τὸ ἅγιον βάπτισμα, οὐ μαρτυρεῖ, οὔτε διατίθεται, οὔτε ἄλλον διαδέχεται. ἀποστάτης γὰρ νοεῖται.

Ἀνάγνωθι καὶ κεφάλαιον κγ.

Ὁ † τὴν ὀρθόδοξον πίστιν κλέπτων, μήτε διατιθέσθω, μήτε δωρείσθω, μήτε διὰ πράσεως ὑποκριτικῶς εἰς ἀπάτην τοῦ νόμου φερέτω. διαδεχέσθωσαν δὲ αὐτὸν ἐξ ἀδιαθέτου μόνοι χριστιανοὶ συγγενεῖς.

† τὸν.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ἉΡΠΑΓΗ͂Σ ΠΑΡΘΕ΄ΝΩΝ ΤΕ, καὶ χηρῶν, καὶ καθιερωμένων, καὶ μεμνηστευμένων, εὐγενῶν τε καὶ ἀπελευθέρων, καὶ δούλων: εἴτε μεθ' ὅπλων ἡ ἁρπαγὴ γένοιτο, εἴτε χωρὶς ὅπλων. καὶ τῶν συναγωνισαμένων αὐτοῖς κατὰ οἱονδήποτε τρόπον ἐν τῇ τοιαύτῃ ἁρπαγῇ.

Τίτλος νη. κεφ. α.

Οἱ ἁρπάσαντες γυναῖκα, ἢ μεμνηστευμένην, ἢ ἀμνήστευτον, ἢ χήραν, εἴτε εὐγενής ἐστιν, εἴτε δούλη, εἴτε ἀπελευθέρα, καὶ μάλιστα ἐὰν τῷ θεῷ ὦσιν αἱ γυναῖκες καθιερωμέναι, νομίμως τιμωρείσθωσαν. τουτέστιν οἱ μὲν μεθ' ὅπλων, ἤτοι ξιφῶν ἢ ῥοπάλων τὴν ἁρπαγὴν ποιήσαντες, οἱ τοιοῦτοι ξίφει τιμωρείσθωσαν: οἱ δὲ συνυπουργοῦντες αὐτοῖς ἢ συνειδότες, ἢ ἑκόντες ὑποδεξάμενοι, ἢ οἱανδήποτε σπουδὴν εἰσενεγκόντες, τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι, ῥινοκοπείσθωσαν. εἰ δὲ χωρὶς οἱωνδήποτε ὅπλων τὴν ἁρπαγὴν ἐποιήσαντο: ὁ μὲν τὴν ἁρπαγὴν ποιήσας, χειροκοπείσθω: † οἱ δὲ βοηθήσαντες τοῖς τοιούτοις ἐν τῇ ἁρπαγῇ, ἢ συνειδότες, ἢ ὑπηρετήσαντες, ἢ ἑκόντες ὑποδεξάμενοι, ἢ οἱανδήποτε σπουδὴν αὐτοῖς εἰσενέγκοντες, τυπτόμενοι καὶ † κουρευόμενοι ἐξοριζέσθωσαν. ἐὰν οὖν ἐν αὐτῇ ἁρπαγῇ εἷς ἐκ τούτων καταληφθῇ, ἢ παρὰ τῶν πατέρων τῶν γυναικῶν, ἢ παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ἢ τῶν ἐπιτρόπων, ἢ κουρατώρων, ἢ πατρώνων, ἢ δεσποτῶν † ἐλεγχθέντες, φονευέσθωσαν αὐτοχειρί: μάλιστα ἐὰν καὶ γεγαμημένας γυναῖκας ἐπειράθησαν ἁρπάσαι. τὸ δὲ αὐτὸ λέγομεν, εἰ καὶ μνηστὴν τις ἰδίαν ἥρπασεν. εἰ δὲ δυνηθῶσιν οἱ τοιοῦτοι φυγεῖν, καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ οἱ ἐν πάσῃ χώρᾳ ἄρχοντες καὶ στρατηλάται ἐκδικείτωσαν τὸ γενόμενον: κατέχοντες αὐτούς, καὶ τιμωρούμενοι, καὶ μὴ συγχωροῦντες αὐτοῖς ἐκκαλέσασθαι. καὶ εἰ μὲν δοῦλαι εἰσὶν αἱ ἁρπαγεῖσαι, ἢ ἀπελευθέραι, οἱ ἁρπάσαντες μὲν ὑποκείσθωσαν τῇ τοῦ νόμου ποινῇ. οὐ μέντοι μὲν καὶ οἴκοθεν ζημιούσθωσαν. εἰ δὲ καὶ εὐγενεῖς εἴησαν, τὰ πράγματα τῶν ἁρπασάντων καὶ τῶν βοηθησάντων αὐτοῖς, τῆς δεσποτείας αὐτῶν γινέσθωσαν προνοίᾳ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν γονέων εἰς προῖκα, ἢ ἐὰν μὴ βουληθῶσι γαμῆσαι, κατέχειν ταῦτα τὰ πράγματα. μὴ ἐξέστω δὲ τῇ γυναικὶ αὐτὸν τὸν ἁρπάσαντα ἄνδρα λέγειν: μηδὲ τοῖς γονεῦσιν αὐτῆς τοῦτο αὐτῇ κελεύειν. αἱ δὲ τιμωρίαι τῆς διατάξεως πᾶσαι, ἔστωσαν κατὰ τῶν ἁρπασάντων καὶ τῶν βοηθησάντων αὐτοῖς ἐν τῇ ἁρπαγῇ. οἱ μέντοιγε συνειδότες καὶ οἱ ὑπηρετήσαντες, καὶ οἱ ὑποδεξάμενοι † οἱανδήποτε σπουδὴν αὐτοῖς εἰσενεγκόντες, τῇ εἰρημένῃ τιμωρίᾳ ὑποκείσθωσαν: εἴτε βουλομένων τῶν γυναικῶν, εἴτε μὴ βουλομένων ἡ ἁρπαγὴ γένοιτο. καὶ οἱ γονεῖς δὲ τῆς γυναικὸς ἐὰν ἀνεξικακήσωσι, περιορίζέσθωσαν. εἰ δὲ καὶ δοῦλος εὑρεθῇ ἐν τῷ πράγματι, † καὶ ἔστω, πασῶν τῶν ἄλλων τιμωριῶν σχολαζουσῶν.

Marginal notes: † οἱ δὲ. — † κουρευόμενοι. — † ἐλεγχθέντες. — † καὶ οἱανδ. — † καιέσθω.

DE RAPTV VIRGINVM, ET VIduarum, & sanctimonialium, & desponsarum, tam ingenuarum, quam libertinarum & ancillarum: siue cum armis raptus fiat, siue absque armis. tum de his, qui eos quocumque modo in raptu adiuuerunt.

TIT. LVIII. cap. I.

Raptores feminæ, siue desponsata fuerit, siue non, aut uidua, tam ingenua, quam serua aut libertina, ac maxime si Deo feminæ dedicatæ fuerint, legitime puniuntor: hoc est, ut si quidem cum armis siue gladiys aut fustibus rapuerint, gladio plectantur: ministri autem, & conscij, uel uoluntarij susceptores, aut qui eis qualemcumque operam studiumque præstiterint, uerberati & tonsi naribus mutilentur. Sin autem sine armis quibuscumque raptum commiserint, raptori quidem manus abscinditor; ij uero, qui opem in raptu tulerint, uel conscij fuerint, uel ministri, uel uoluntarij susceptores, uel operam qualemcumque præstiterint, uerberati ac tonsi exsilio puniuntor. Quod si etiam in ipso raptu quis horum comprehensus fuerit a parentibus feminarum, uel fratribus, uel tutoribus, uel curatoribus, uel patronis, uel dominis, conuicti propria manu interficiantur: maxime si rapere nuptas mulieres ausi fuerint. idem dicimus & si quis spōsam suam rapuerit. Quod si tales aufugere potuerint, tam Constantinopolis quam cuiusuis regionis magistratus, & magistri militum uindicent factum, eis adprahensis & punitis, nec sinant eos appellare. Quod si ancillæ raptæ sint, aut libertinæ, raptores quidem pœnæ legitimæ subijciuntor: non tamen etiam bonis multantor. At si fuerint ingenuæ, bona tam eorum, qui rapuerunt, quam qui opem tulerunt, iudicum & parentum prouidentia, earum dominij fiant, in dotem: uel si nubere noluerint, bona retineant. Non autem fas esto mulieri, raptorem maritum nuncupare; nec parentibus eius, id ei mandare. Omnes autem constitutionis huius pœnæ in eos sunto, qui rapuerunt, & opem eis in raptu tulerunt. At conscij, & ministri, & susceptores, & qui quamcumque præstiterunt eis operam, atque studium, dicta pœna teneantur, siue mulieribus uolentibus, siue nolentibus raptus acciderit. Parentes etiam mulieris, si remisso dolore patientiam præbuerint, deportantor. Quod si & seruus in actu inueniatur, concremator: omnibus alijs pœnis cessantibus.

Marginal note: l. un. C. de rap. virg.

Et cap.V.

Lege & lib. XXIIX.tit.VII. cap XX.quod reperies in tit. De matrimonij solutione.
* Auth.de nupt. rap pa.§.§ sancimus.coll.9.

*Si * rapta nuptias raptoris amplectatur, cuiuscumque condicionis ætatis'ue sit, parentibus non consentientibus: statim mariti bonis excidit, eaque parens, qui non consensit, etiamsi mater sit, capit. Sunt enim huiusmodi nuptiæ nefariæ. Quod si parentes mortui sint, uel postea consenserint: bona raptoris, atque etiam mulieris, in fiscum inferuntur.*

Refer huc & lib.huius tit.XIIX.cap. VI.in quo dicitur:

l.5.§.nli D.ad leg Iul.de ui publ.

Raptus maius crimen est, quam adulterium. Et qui rapuit nuptam uel innuptam, legibus coërcetur: etiā extraneo postulante, quum puellæ pater exoratus crimen condonauit. Nec obstat quinquennij præscriptio.

Legendus & lib.IIII.tit.I.cap.XVI. ubi dicitur:

Auth.de sanct. epis.§ si quis rapuerit.coll.9.

Si quis rapuerit, aut sollicitauerit, aut corruperit ascetriā, uel diaconissam, uel monacham, uel aliam quamcumque mulierem, quæ uitam habitum'ue sacrum gerat: tam eius ipsius bona, quam illorum, qui huiusmodi facinoris participes fuerint, iubemus uenerabili loco, in quo fæmina talis habitabat, per sanctissimos locorum episcopos, & eorum administratores, itemque per cuiuslibet prouinciæ magistratus, & eorum officia, uindicari.

SCHOLION.

Legendæ & nouellæ CXLIII. & CXXI.in quibus agitur de rapientibus, uel sollicitantibus, uel corrumpentibus ascetriam, aut diaconissam, aut monacham, aut aliam mulierē uitam habitúmue sacram præ se ferentem. Item tit.XXXIX. huius libri, qui de stupratoribus tractat, & pœnam Iuliæ de adulterio inuenies.

DE EMENDATIONE PROpinquorum.

TIT.LIX. cap.III.

De seruorum emendatione dictum est in tit.De seruis.
* l.un.C.h.tit.

*Quemadmodū * patres liberos suos erratum aliquod committentes, uitamq. non rectè agentes corrigere possunt: sic & propinquis hæc constitutio minorem dissolute se gerentē, infamiq. uita dehonestantem, castigare permittit. Hanc uero castigationem moderatam esse uult constitutio, ac patri conuenientē. Quod si delicta minoris atrociora seuerioris emendationis egeant, iudicialis indignatio locum habet.*

DE FAMOSIS LIBELLIS, HOC est, de pugillaribus, qui abijciuntur, & criminationes quorumdam continent.

TIT.LXIII. cap.I.

l.un.C.h.tit.

Quicūq. famosum libellum, signatū uel non signatum, inuenerit; nec statim concremauerit,

ε.

Ἐὰν ἡ ἁρπαγεῖσα ἀσπάσηται τὸν τοῦ ἁρπάσαντος αὐτὴν γάμον, κἂν οἱασδηποτε αἱρέσεως ἢ ἡλικίας εἴη μὴ συναινέντων τῶν γονέων αὐτῆς παραχρῆμα ἐκ λαμβάνει τι τῶν τοῦ ἀνδρὸς πραγμάτων, ἀλλ' ὁ μὴ συναινέσας γονεὺς, κἂν μήτηρ εἴη, λαμβάνει αὐτά. ἀθέμιτος γάρ ἐστιν ὁ τοιοῦτος γάμος. εἰ δὲ οἱ γονεῖς αὐτῆς ἐτελεύτησαν: ἢ μετὰ ταῦτα συνῄνεσαν, τότε εἰσκομίζεται ἡ οὐσία τοῦ ἁρπάσαντος, † οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ αὐτῆς πράγματα.

ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη. τίτλον ζ. κεφ. κ. ἐν ᾧ περὶ γάμου λύσεως.
† ὁ μὴν ἡ τά.

Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ιη. κεφάλ. ς. ἐν ᾧ φησίν.

Ἡ ἁρπαγὴ μείζων ἐστὶ τῆς μοιχείας. καὶ ὁ ἁρπάσας γεγαμημένην, † νομίμως τιμωρεῖται, καὶ ἐξωτικοῦ κατηγοροῦντος, ἐὰν ὁ τῆς κόρης πατὴρ παρακληθεὶς συνεχώρησε, καὶ ὅτι ἀντίκειται ἡ τῆς πενταετίας παραγραφή.

† ὁ μὴ γεγαμημένην, νομ.

Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον δ. τίτλον α. κεφάλαιον ις. ἐν ᾧ φησίν.

Εἴ τις ἁρπάσει, ἢ ὑποσυλεύσει, ἢ διαφθείρει ἀσκήτριαν, ἢ διακόνισσαν, ἢ μονάστριαν, ἢ ἄλλην οἱανοῦν γυναῖκα, εὐλαβῆ βίον ἢ σχῆμα ἔχουσαν: τὰ τούτου πράγματα καὶ τῶν τοιούτου μίσους αὐτοῦ μετασχόντων κελεύομεν τῷ εὐαγεῖ τόπῳ, ἐν ᾧ ἡ τοιαύτη γυνὴ ᾤκει, διὰ τῶν κατὰ † τῶν τόπων ὁσιωτάτων ἐπισκόπων, καὶ τῶν οἰκονόμων αὐτῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἑκάστης ἐπαρχίας ἀρχόντων, καὶ τῶν αὐτῶν τάξεων ἐκδικεῖσθαι.

† τὸν τόπον.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰς ρμγ καὶ ρκα. ἐν αἷς φησὶ περὶ τῶν ἁρπαζόντων ἢ ὑποσυλευόντων ἢ ὑποφθειρόντων ἀσκήτριαν ἢ μονάστριαν ἢ διακόνισσαν, ἢ ἄλλην γυναῖκα εὐλαβῆ βίον ἢ σχῆμα ἐχούσαν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λθ. τίτλον τοῦ βιβλίου τούτου, ὃς διαλαμβάνει περὶ ἀσελγῶν, καὶ εὑρήσεις τὴν ποινὴν τοῦ ἰουλίου ἀδελτηρίου.

ΠΕΡῚ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ συγγενῶν.

Τίτλος νθ. κεφάλ. γ.

Ὥσπερ * οἱ πατέρες δύνανται τοὺς ἑαυτῶν παῖδας † πταίοντάς τι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον οὐκ ὀρθῶς μετιόντας ἐπιστρέφειν, οὕτω καὶ τοῖς συγγενέσιν ἡ παροῦσα διάταξις ἐπιτρέπει τὸν ἀφήλικα σωφρονίζειν ἀτακτοῦντα καὶ διαβεβλημένως βιοῦντα. τοῦτον δὲ τὸν σωφρονισμὸν προστάττει ἡ διάταξις μεμετρημένον εἶναι, καὶ πατρὶ πρέποντα. εἰ δὲ παρὰ τοῦ ἀφήλικος πταίσματα τραχύτερα ὄντα, αὐστηροτέρας δέονται διορθώσεως, τὸ τηνικαῦτα ἀρχικῆς ἀγανακτήσεως χώραν ἔχει τὸ πρᾶγμα.

* περὶ δὲ τῆς τῶν οἰκετῶν παιδεύσεως προείρηται ἐν τῷ περὶ δούλων.
† πταίοντας.

ΠΕΡῚ ΦΑΤΑΡΙΩΝ ΧΑΡΤΙΩΝ, ΤΟΥτέστι τῶν ῥιπτομένων πιττακίων καὶ ἐχόντων κατηγορίας κατά τινων.

Τίτλος ξγ. κεφ. α.

Πᾶς ὁ εὑρίσκων φλυαρίαν ἐσφραγισμένην ἢ ἀσφράγιστον, καὶ μὴ παραχρῆμα καύσων, ἀλλὰ ἀναγι-

ἀναγινώσκων, ὑποκείσθω τῇ τιμωρίᾳ ἥτινι ὑπέκειτο καὶ ὁ συντιθεικὼς τὴν φλυαρίαν. ὁ εὑρὼν φλυαρίαν, μηδενὶ ἑτέρῳ λεγέτω τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἀλλὰ διαρρήξει αὐτὴν ἢ καύσει. ὁ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσας, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποβληθήσεται. πᾶς γὰρ θαῤῥῶν, ἅπερ ἐνέπλεν ἐν τῇ φλυαρίᾳ, κατηγορείτω, γινώσκων ὅτι ἐὰν ἀποδείξῃ, τιμῆς ἀξιοῦται: μὴ ἀποδείξας δὲ τιμωρεῖται. ὁ δὲ τοιοῦτος χάρτης τὴν καθ' οὗ ἐτέθη ὑπόληψιν μὴ βλάψῃ.

sed recitauerit: eidem pœnæ subijciatur, cui subijciendus erat is, qui famosum libellum composuit. Qui famosum libellum inuenit, nemini alij uim eius exponat, sed eum discerpat, uel exurat. Qui hæc non fecerit, capitali supplicio punietur. Quiuis enim confidenter ea, quæ famoso libello inserit, accusando deferat: sciens se, si probauerit, honorem cõsequuturum: si uero non probauerit, plectendum. Huiusmodi autem libellus opinionem eius, in quem editus est, non lædat.

ΠΕΡΙ ΛΕΙΨΑΝΩΝ ΤΩΝ ΤΙΜΩρηθέντων καταδίκων.

Τίτλ. ξθ. κεφ. α. καὶ δ.

Τὰ λείψανα τῶν τιμωρηθέντων ἄνευ αἰτήσεως καὶ ἐπιτροπῆς, οὐκ ἔξεστι θάπτειν. ἰστέον ὅτι δὲ οὐκ ἐπιτρέπεται: ὡς ἐπὶ τῆς καθοσιώσεως. καὶ τὰ ὀστέα καὶ ἡ κόνις τῶν καυθέντων εἰς ταφὴν αἰτοῦνται.

DE CADAVERIBVS PVnitorum.

TIT. LXIX. cap. I. & IIII.

Cadauera punitorum, nisi petitum permissumque fuerit, sepelire nõ licet. Non numquam autem non permittitur, ut in caussa maiestatis. Tam ossa, quam cineres concrematorum ad sepulturam petuntur. l.1.D.hoc tit.

LIB. LX. ΒΑΣΙΛ.
FINIS.
IMMORTALI ET
OPT. MAX. DEO
TRINO ET VNI
H. ET G.

NOVELLAE CONSTITVTIONES IMPERATORVM X, CVM ALIORVM QVORVMDAM sententijs:

De libris manu exaratis nunc primum erutæ, repurgatæ a mendis, ac Latinam in linguam transscriptæ, per

IO. LEVNCLAIVM.

Imperatorum nomina, cum nouellarum argumentis seu titulis, proœmio subiecta lector inueniet.

M. D. LXXV.

Io. Levnclai

IN NOVELLAS CONSTITVTIONES

ALIQVOT PRINCIPVM, AB SE COLLECTAS, EMENDATAS, *Græco Latinoque sermone publicatas, ad nobilem & præstanti uirtute doctrinaque uirum, Thomam Redingerum, de harum auctoribus, argumentis, usu, & ipsa denique conuersione sua*

Prooemivm.

QVI meus mos fuit hactenus, Thoma Redingere, profectus ille quidem ab occulta quadam propensione ductuq; naturæ, a studijs autem tum ineuntis, tum modo maturescentis aliquantulum ætatis confirmatus; ut maiorem uitæ cottidianæ partem litteris impendam, & honestam ex ijs ingenuamque uoluptatem quæram: eum ego morem, quo magis animi uis crescentibus annis adolescit, eo cónstantius tueor atque retineo. Quid enim potius agam, quum amor otij nó illiterati, nec (uti uidetur) otiosi, sed negotiosi, non patiatur; ut hac animi tranquillitate dimissa, spe honorum ac splendoris in reipublicæ me fluctus immergam? Dabimus hoc alijs, ut decurso studiorum & exercitationum liberalium stadio, magna quædam spectent, & animis inhiantibus ad ea contendant; adeoque nos alios diuersum quasi uitæ sequutos iter, ceu pusillanimos homunciones ex alto despiciant, qui delitescere malimus in umbra, quam in solem & puluerem prodire. nos eum uitæ, quem semel tenere cepimus, quietæ quidem illius, & ab omni ambitione remotæ, sed cum aliquo tamen reipublicæ fructu coniunctæ, cursum animo lubente prosequamur. Mei quidem ut otij ratio constaret, post absolutam Basilicorum tantopere desideratam hactenus eclogam, impetrari a me passus sum, ut elaboratam mensibus hisce proximis harum constitutionum interpretationem, uelut adfine quoddam opus isti, quam diximus, synopsi; cum illis, qui hoc genere scriptorum delectantur, communicaremus. Sunt autem auctores harum, non illi quidem imperatores prisci, sed Byzantini recentiores: quorum qui remotissimi fuerunt ab hoc sæculo nostro, ab annis septingentis; qui propiores, a quadringentis uixerunt. Itaque si quis harum auctoritatem eleuabit, meque pretium operæ nullum eis edendis fecisse dicet; (arbitror autem adeo uel ineptum, uel iniquum fore neminem) ei respondebo, non hos quidem fuisse principes illos quasi maiorum gentium, & iuris nostri conditores; sed Augustos tamen, & illorum successores, hoc est, eos, quibus a Deo dispensatio rerum commissa fuerit, ut cum * Leone, quem philosophum dixere, loquar; & quibus ex ipsis legibus tam condere leges, quam dispensare permissum fuit, ut Alexij † uerbis utar. Nec Augustos fuisse negabit, cui notæ sunt eorum temporum historiæ, quibus ut maxime diuisum fuerit orientis & occidentis imperium; tamen inter utrosq; principes ita transactum constat, ut æquo iure Byzantini & nostri Augustos, adeoque fratres se appellarent. Præterea uidere est, iuris nostri quasdam in his contrarietates tolli, quasdam inter se conciliari, non pauca denique sapienter emendari; quæ si sola subesset caussa, tamen esset idonea, propter quam constitutiones hasce publicatas oportuit. Et fuit profecto Græcæ nationi peculiariter hoc datum, ut ingenijs & sapientia supra mortales ceteros excelleret. ideoq; quum omnis apud nostros homines illis temporibus non modo iuris, sed & aliarum artium doctrina plane quasi sepulta iaceret, illi soli tum ceteris litteratæ sapientiæ thesauris, tum Romanarum legum integritate fruebantur; quarum apud eos uiguisse studia, de libris illis cognoscimus, qui cottidie magis ac magis iam conquiruntur, & in lucem ab optimis quibusque magna cum recte iudicantium adprobatione proferuntur. Quod si quis sepolito animi adfectu uere rem existimare uolet, has nouellas nostras omnino Lógobardicis, Boijs, Alamannicis, atque etiam (dicendum est enim, licet amor patrię nonnihil ab hoc me uerbo uideatur auocare) Saxonicis legibus, & Karulinis denique præferet: quas támen & promi de bibliothecarum latebris uidemus, & a plerisque non omnino contemni. Quanto æquius erat, has minime supprimi, quæ a iuris ciuilis sapientissime constituti fontibus quasi deriuantur, & eiusdem uestigijs insistunt? quum illæ longius ab summa ista æquitate recedant, tamquam a mauortijs profectæ nationibus, quę potius in armis, quam in subtili iuris indagatione, disceptationem omnem ponendam existimabant. Hinc illæ de dirimendis finium controuersijs, de adulteriorum, & alijs purgationibus, leges. Quid nostræ? quanto illis præstabiliores? quæ de fundorum alienationibus, de iure prælationis, de coercendis emtionibus potentium, de prædijs militaribus, de iudicij desertione, de iudicum innocẽtia, de sportularum & consuetudinum modo, de pœnis homicidiorum, de contrahendis dirimendisque sponsalibus atq; nuptijs, de uenditione rescindenda, de modo struendorum monasteriorũ, de præ-

* *Nouella Leonis* CVIIII.

† *inf. nouella Alexij* III. & *l.* I. D. *de constit. princ.*

scriptionibus,alijsque grauissimis rebus sanctissime statuunt. Certè qui primã Constantini, tres Leonis & Constantini,primam Romani Lacapeni,secundam Nicephori, secundam Basilij,secundam, tertiam, & quintam Alexij, secundam & tertiam Manueli attente legerit, in harũ auctoribus nec iudicij acrimonia in constituendis rebus necessarijs,nec in tuendis subditorum fortunis egregiam uolũtatem,nec in legibus ipsis sapientiam & æquitatem desiderabit. Vel unã Manueli secunda constitutio quam uaria,quamque præclara complectitur? de artandis ferijs & dilationibus iudiciorum,de aduocatis,de minuendo spatio temporis, quo adtestationes fieri debent,de appellationibus,de prouincialibus in urbe litigantibus,de antichresi,de testamentorum exequutoribus & piæ caussę priuilegio, de pœnarum stipulationibus incertarum exactione,de iudicum & aduocatorũ distributione. Nicephori Phocæ nouella secunda de non exstruendis nouis monasterijs, per Basilium secundũ est abrogata. sed quo tamdem colore? quaue de caussa? nimirũ ait,a monachis se didicisse, malorũ omnium, quibus eo tempore genus humanum uexaretur, originem ex hac lege Nicephoriana manasse. bona uerba quęso. siccine uafris impostoribus credis imperator? omnino de nouo struenda sunt monasteria. quãmobrem istuc? quoniam ea res ad mitigandam iram Dei,felicitatemque generis humani pertinet. Non ualet constitutio, quæ monasteriorum latifundia uetat ampliari. quis hoc dixit? monachus. o hominem stultum, qui num augendæ sint monachorum opes,nec ne,monachum consulat. Quanto rectius Manueli Comneni imperatoris iudicium fuit,qui hanc Nicephorianam constitutionem abrogatam a Basilio, ueluti postliminio reuocauit? quod eius factum ueteris auctor historiæ recitans,tantũ abfuisse dicit,ut Manuelus eorum institutum probaret, qui solitariam uitam professi, & opibus adfluunt, & multitudine curarum magis distrahuntur, quam ij,qui huius uitæ delicijs occupantur; ut sanctionem Nicephori Phocæ,fortissimi & cordatissimi principis, pridem abolitam (scilicet a Basilio secundo) de non augendis monasteriorum prædijs,in usum reuocarit,& auctoritate sua muniuerit. Insolés & proteruum genus est hominum monachi,quos profiteri paupertatem uerbis non pudet; quum reapse hoc prætextu paupertatis omnes totius mundi diuitias exhauserint. de quibus equidé tacere non possum,quin Zosimi comitis & exaduocati fisci uerba de libro historiæ nouæ quinto proferam. Dicam autem Latine,uti quidem potero, quum auctor Græce loquutus sit; quem nos incognitum hactenus, & dignum qui tamdé liberiori luce fruatur,propediem (si uisum Deo fuerit) edituri sumus. Occupata, inquit, erat ecclesia
„ Christianorum ab ijs qui Monachi uocantur. Hi legitimis nuptijs abstinent, & tam in urbi-
„ bus,quam uicis populosa collegia complent hominibus innuptis, nec ad bellum, nec alium
„ reipublicæ necessarium usum seruientibus. nisi quod uia quadam progressi ab eo tempore,
„ in hunc usque diem,magnam partem orbis terrarum ad se traduxerint;& sub prætextu,quasi
„ cum pauperibus omnia communicent,omnes prope dixerim ad inopiam redegerint. Itaq; non male Nicephorus indicatam legem tulit, præsertim qui compertum haberet,homines specioso cultus diuini titulo circumuentos, pleraque monasterijs donare, de quibus ali publicos exercitus ad uarios reipublicæ casus oportebat. Mitto de alijs constitutionibus singillatim dicere,ne prolixitate lectori molestus sim. Quod si nos nihil mouet ipsorum principum (quos tamen Augustos,& summa cum potestate fuisse diximus) auctoritas, quæ mouere debet;non ipsius gentis sapientia,quam intelligentes admirantur; non ipsarum legum æquitas,quæ inprimis humano generi ius quoduis commendabile reddit; saltem hæc principes nostros excitent, ut horum imperatorum exemplum sequuti, nimiam usurarum licentiam coerceant, præsertim in rebus soli, quas dum pauperes inopia pressi locupletioribus supponunt,omni spe citius,ob infinitam excrescentium usurarum feturam, prorsus amittũt. Quod nisi fiat, uerendum est, ne quos aliquando nouos nouarum tabularum auctores cum magno reipublicæ periculo simus habituri. Romanis quidem & Atheniensibus ea res non leues turbas dedit. Itidem ad horum imitationem alia quoque,prout æquius melius uidebitur,constitui poterunt. Præter hæc aliquis harum nouellarum usus est saltem ad planiorem historiarum intelligentiam,quæ plerarumque mentionem faciunt; sicuti uidere est in lectione Zonaræ, Cedreni,Glycæ,Scylacis,& aliorum. Sunt enim hoc nouellarum libro comprænhensæ leges,intra ducentorum & quinquaginta annorum spatium latæ. Nam tomus unionis factus fuisse traditur anno a mundo condito, secundum Græcorum computationem, sexies millesimo quadringentesimo uigesimo & octauo, sub Constantino, qui primus est inter harum nouellarum auctores: Manuelus autem,qui ultimus,leges duas posteriores anno mundi sexies millesimo sexcentesimo septuagesimo quarto promulgasse notatur. Adiunxi Cosmę magistri officiorum duas sententias,uelut authenticas,partim quod in manu scriptis libris eæ Romani senioris nouellæ primæ subijcerentur, partim quod illam ipsam Romani nouellam dictasse Cosmam,in ipso titulo significetur: de quo licet intelligere, non abs re sententias illas Cosmianas in litteras esse relatas,ueluti quas imperatores ipsi probassent. Duobus au-

bus autem synhodalibus Xiphilini decretis auctoritatem legum Nicephorus Botaniates dedit. Itaque non nullo iure meum hoc opus titulo iuris orientalis ornare potuissem, quo Bonefidius usus est; quod nomen aliquando fortasis hæc cum alijs coniuncta, quæ paramus, rectius quam illa Bonefidiana tuebuntur. Habet quasdam Bonefidius, quas nos de industria maluimus omittere; quia tantum heic eas constitutiones extare uoluimus, quas in manu scriptis reperissemus aut non editas prorsus, aut editas illas quidé, sed partim mutilate, partim uitiose; quibus malis exemplaria nostra medicinam quasi facere possent. Præterea delectum habere uolui, ne lector inueniret, quas editas esse pretium operæ non magnum duceret. Interpretatio qualis sit, equidem dicere supersedeo. tamen cuicuimodi sit, quanto maiori studio melioreque fide, quam Bonefidiana, (in ijs paucis dico, quæ communes sunt utrique nostrum) sit facta; qui conferent nostra cum Bonefidianis, deprehendent; & fortasse nos adiectis notis probabimus: non ut illum insectemur, quem uirum bonum fuisse accepimus, beneque meritum fatemur, & cuius exemplum alios quoque cuperemus imitari; qui denique citius, quam uel ætas ipsius posceret, uel reipublicæ litterariæ caussa fuerat optandum, naturæ debitum persoluit: sed ut lectorem de recta sententia moneamus, & uocum quarumdam uerum usum commonstremus. Has ergo nouellas opera mea collectas partim ex libro quodam Sambuci nostri, V.C. & optime de nobis omnibus merentis, partim ex peruetusto codice Francisci Pithei, tam historiarum, quam iuris ciuilis cognitione præstantis uiri, partim etiam de qualiquali meæ bibliothecæ thesauro, uarijsque repurgatas a mendis, & ciuitate Romana donatas, cur ad te, mi Redingere, mittere uoluerim; caussas certas & iustas habeo. Nam in te cognitionis arduarum rerum & artium ea uarietas est, ut non abs re politissimo iudicio tuo lucubrationem hanc meam offerri & probari uoluerim; quod tanto rectius de hac existimaturum plane mihi policeor, quanto tu uir melior es, & multarum peregrinationum instituto laudabili, ad ueram de huiusmodi rebus sententiam ferendam uelut informatus. Addo quamdam inter nos morum conuenientiam. tu enim honesto contentus otio, rationes amplificandæ apud maximos orbis principes tum existimationis, tum fortunæ, quas ipsa tibi uirtus & eruditio tua suppeditat, æquo despicis animo: consimilis ego studij uoluptate captus, aulicæ tyrannidis splendidam (ut ille dixit) miseriam, præ hoc otio meo apud generosissimum Baronem Kitlizium, ciuem tuum, non unius assis æstimo; quamquam & alias collocupletandi stabiliendique res meas occasiones mihi nó defuerint, & anno superiore princeps meus ad aulam suam me pæne coegerit, ac inuitum multis mensibus secum retinuerit, ut promissis sane non cótemnendis inescaret. Denique γεραρὸν ille Falkeburgius tuus, idemque meus, immo cómunis utriusque nostrum (dabis enim hoc mihi, non minus ut eum ego, quam tu, diligam) hoc a me fieri iampridem uoluit: quem ut de Harmenopulo admoneas, fidem ut suam liberet, ac meum tibi gratificandi studium, cui quam honestissime cupio, gratum & acceptum habeas, etiam atque etiam peto.

D. I X I.

IMPERATORVM NOMINA, QVORVM HAE CONstitutiones sunt, cum aliis, quæ continentur.

CONSTANTINI nati in Porphyra nouellæ XIII.

I. *De alienatione fundorum, ac prælatione cognatorum, & consortium, & permistorum, & sub eodem titulo collationis adiacentium, & coniuncte unitorum; deque prædiis & agris, qui sub eodem titulo pēdere uectigal intelliguntur; & de arcendis personis potentibus, & alienatione fundorum militarium.*

II. *De potentibus in prædia pauperum succedentibus.*

III. *De militibus.*

IIII. *De restitutione pretii militarium prædiorum.*

V. *De fugis mancipiorum, & de iumentis perditis.*

VI. *De non deserendo iudicio ab iis, qui actionem instituunt; & de his, qui ad tres menses uel annum absunt.*

VII. *De eo, quod iudices ciuiles nihil accipere debeant.*

VIII. *De sportulis.*

VIIII. *De consuetudinibus.*

X. *De testamentis aperiendis.*

XI. *De consuetudinibus scribæ.*

XII. *De his qui cædes committunt gladio, uel magnis fustibus, uel lapidibus, idque consulto.*

XIII. *De secundis, tertiis, & quartis nuptiis.*

LEONIS & CONSTANTINI nouellæ III.

I. *De contrahendis & dirimendis sponsalibus, deq; pupillis sponsalia contrahentibus, ac pænitentibus.*

II. *De nuptiis concessis & prohibitis, primis ac secundis, interueniente scriptura, uel non interueniente contractis.*

III. *De solutione matrimonii.*

ROMANI senioris nouellæ II.

I. *De potentibus in consortia pauperum succedentibus; prohibens, ne cum uniuersitate uicorum emtiones contrahant.*

II. *De rescindenda uenditione, deque agentibus duplandi pretii nomine.*

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ὈΝΟΜΑΤΑ, ὯΝ ΑἹ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ εἰσὶ, καὶ ἄλλα τὰ περιεχόμενα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ τοῦ πορφυρογεννήτου νεαραὶ ιγ.

α. περὶ ἐκποιήσεως κτημάτων, καὶ προτιμήσεως συγγενῶν, καὶ κοινωνῶν, καὶ ἀναμεμιγμένων, καὶ συμπαρακειμένων ὁμοτελῶς, καὶ συναπλῶς ἑνωμένων, καὶ τῶν νομένων ὁμοτελῶν χωρίων καὶ ἀγριδίων καὶ κωλύσεως δυνατῶν προσώπων, καὶ ἐκποιήσεως στρατιωτικῶν κτημάτων.

β. περὶ τῶν δυνατῶν, τῶν ὑπεισελθόντων εἰς κτῆσιν πενήτων.

γ. περὶ στρατιωτῶν.

δ. περὶ ἀναδόσεως τιμήματος στρατιωτικῶν.

ε. περὶ φυγῶν ψυχαρίων, καὶ ἀπολωλότων κτηνῶν.

ς. περὶ τοῦ προσεδρεύειν ἐν τῷ δικαστηρίῳ τοὺς κινοῦντας ἀγωγὴν, καὶ περὶ τῶν ἀπολιμπανομένων ἐπὶ τρισὶ μησὶν, ἢ χρόνου.

ζ. περὶ τοῦ μηδὲν τοὺς πολιτικοὺς δικαστὰς λαμβάνειν.

η. περὶ ἐκπαγιαστικῶν.

θ. περὶ συνηθειῶν.

ι. περὶ ἀνοίξεως διαθηκῶν.

ια. περὶ τῶν συνηθειῶν τοῦ σκρίβα.

ιβ. περὶ τῶν φονευόντων μετὰ ξίφους, ἢ ξύλων μεγάλων, ἢ λίθων, ἐκ προνοίας.

ιγ. περὶ δευτέρου, καὶ τρίτου, καὶ τετάρτου γάμου.

ΛΕΟΝΤΟΣ καὶ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ νεαραὶ γ.

α. περὶ συστάσεως μνηστείας, καὶ διαιρέσεως. καὶ περὶ ὀρφανῶν μνηστευομένων, καὶ μεταμελουμένων.

β. περὶ γάμων ἐπιτετραμμένων καὶ κεκωλυμένων, πρώτου καὶ δευτέρου, ἐγγράφου καὶ ἀγράφου.

γ. περὶ λύσεως γάμου.

ῬΩΜΑΝΟΥ τοῦ γέροντος νεαραὶ β.

α. περὶ τῶν ὑπεισερχομένων δυνατῶν εἰς ἀνακοινώσεις πενήτων, εἴργουσα αὐτοὺς ἐξωνήσεις εἰς χωρίων ὁμάδα ποιεῖν.

β. περὶ ἀναλύσεως τοῦ πραθέντος, καὶ τῶν κινούντων τὸν εἰς τὸ διπλοῦν ὑπερθεματισμόν.

ΚΟΣΜΑ

ΚΟΣΜΑ τοῦ μαγίστρου ψῆφοι β.

α. περὶ παροίκων.
β. περὶ……

ῬΩΜΑΝΟΥ τοῦ πορφυρογεννήτου νεαρά.

ἐκ τοῦ ἐκφωνηθέντος βασιλικοῦ ἰδίκτου πρὸς τοὺς ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησίων.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ τοῦ ΦΩΚΑ νεαραὶ ε.

α. περὶ ἀρμενικῶν τόπων, καὶ φονευτῶν.
β. περὶ μοναστηρίων, ξενώνων, καὶ γηροκομείων.
γ. περὶ προτιμήσεως. καὶ περὶ τοῦ ἐξωνεῖσθαι δυνατοὺς ἀπὸ δυνατῶν.
δ. περὶ οἰκημάτων.
ε. βοηθεῖ τοῖς ἐξωνησαμένοις πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐνδείας.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ τοῦ πορφυρογεννήτου νεαραὶ β.

α. περὶ κτίσεως τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων.
β. ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τὸν ἰανουάριον μῆνα, τῆς θ ἰνδικτιῶνος, τοῦ ϛφδ ἔτους, περὶ τεσσαρακονταετίας.

ἸΣΑΑΚΙΟΥ τοῦ ΚΟΜΝΗΝΟΥ νεαρά.

περὶ τῶν ὑπὲρ χειροτονίας διδομένων συνηθειῶν, καὶ τοῦ κανονικοῦ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ τοῦ ΒΟΤΑΝΕΙΑΤΟΥ χρυσόβουλλον, ἐπικυροῦν τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις, τὰς περὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων καὶ τῆς μνηστείας, γεγενημένας ἐπὶ ἸΩΑΝΝΟΥ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τοῦ ΞΙΦΙΛΙΝΟΥ.

Ἀπόφασις συνοδικὴ α.
Ἀπόφασις συνοδικὴ β.

ἈΛΕΞΙΟΥ τοῦ ΚΟΜΝΗΝΟΥ νεαραὶ ϛ.

α. περὶ ἡλικίας τῶν λαμβανόντων ὀφφίκια.
β. περὶ μνηστείας.
γ. περὶ λύσεως μνηστείας.
δ. περὶ τοῦ χαρτοφύλακος, πρὸς τὸν ἁγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην.
ε. περὶ τοῦ μὴ κρατεῖν ἀντιπαρασταστικὴν μαρτυρίαν περὶ τῶν εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνούντων δούλων, καὶ περὶ τοῦ ἱερολογίας καὶ ἐπὶ τῶν δούλων γίνεσθαι, καὶ μὴ ἐκ ταύτης ἐλευθερίας τυγχάνειν αὐτούς.

COSMAE Magiſtri officiorum ſententiæ II.

I. *De incolis.*
II. *De……*

ROMANI nati in Porphyra nouella.

Ex edicto principis, ad eos publicato, qui ſunt in prouincia Thraceſium.

NICEPHORI PHOCAE nouellæ V.

I. *De fundis Armenicis, & homicidarum.*
II. *De monaſterijs, hoſpitalibus, & factis ad curandos ſenes ædificys.*
III. *De iure prælationis. & quod potentes a potentibus emere debeant.*
IIII. *De ædificys.*
V. *Subuenijt ys, qui ante penuria tempus emerunt.*

BASILII nati in Porphyra nouellæ II.

I. *De ſtruendis eccleſijs, & religioſis domibus.*
II. *Publicata menſe Ianuario, indictione* IX. *anno* IↃↃCIↃIↃ IIII. *de annorum* XL. *præſcriptione.*

ISAACII COMNENI nouella.

De conſuetudinibus, quæ pro ordinatione dantur: & de canonico.

NICEPHORI BOTANIATAE *aurea bulla, confirmans decreta ſynhodalia, de inceſtis nuptijs atque ſponſalibus, facta ſub* IOANNE XIPHILINO, *ſanctiſſimo & uniuerſali patriarcha.*

Decretum ſynhodale I.
Decretum ſynhodale II.

ALEXII COMNENI nouellæ VI.

I. *De illorum ætate, qui officia conſequuntur.*
II. *De ſponſalibus.*
III. *De ſolutione ſponſalium.*
IIII. *De chartulario, ad ſanctiſsimum & uniuerſalem patriarcham.*
V. *Ne de ſeruis in libertatem proclamantibus, teſtium aduerſus ipſorum teſtes productorum, dicta ualeant: tum quod ſacra benedictiones etiam ſeruis impertiendæ ſint, nec tamen in illis eos libertatem conſequi.*

ϛ. περὶ δικαστοῦ διὰ ἀντιγραφῆς κωλυθέντος τὴν ἐπ' αὐτῷ καταπεμφθεῖσαν δίκην γυμνάζειν.

ἸΩΑ'ΝΝΟΥ τοῦ κουροπαλάτου ὑπόμνημα.

ΜΑΝΟΥΗ'Λ τοῦ ΚΟΜΝΗΝΟΥ νεαραὶ γ.

VI. *De iudice per rescriptam prohibito iudicium ad se transmissum exercere.*

IOANNIS Curopalatis suggestio.

MANVELI COMNENI nouellæ III.

ΚΩΝ-

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ βασιλέως

ΝΕΑΡΑ Α.

ΠΕΡΙ ΕΚΠΟΙΗΣΕΩΣ ΚΤΗΜΑΤΩΝ, καὶ προτιμήσεως συγγενῶν, καὶ κοινωνῶν, καὶ ἀναμεμιγμένων, καὶ συμπεριακειμένων † ὁλοτελῶς, καὶ συναπλῶς ἑνωμένων, καὶ τῶν νεμομένων ὁμοτελῶν χωρίων καὶ ἀγριδίων, καὶ κωλύσεως δυνατῶν προσώπων, καὶ ἐκποιήσεως στρατιωτικῶν κτημάτων.

† ὁμοτελῶς.

ΠΑΛΑΙΟΣ νόμος ἐστὶν, ἵνα μηδεὶς παρὰ συγγενῶν ἢ κοινωνῶν ἐμποδίζηται πωλεῖν, οἷς ἂν ἐθελήσειεν. ἕτερος δὲ νόμος ἄντικρυς ἀπαγορεύει, μὴ ἐξεῖναί τινι πιπράσκειν ἑτέρῳ, ἢ μόνον τοῖς τῆς ἰδίας μητροκωμίας οἰκήτορσιν. ἡμεῖς δὲ τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν ἅμα, καὶ τῶν δημοσίων φόρων, τῆς τε ἄλλης στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς λειτουργίας καὶ συντελείας πολλὴν τιθέμενοι πρόνοιαν, τὸ ἐναντιοφανὲς αὐτῶν καὶ ἀδιόριστον διὰ ταύτης ἡμῶν τῆς θείας διατάξεως σαφεῖ καὶ συντόμῳ λόγῳ ἐπανορθοῦντες, θεσπίζομεν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν πάσῃ πόλει, καὶ χώρᾳ, καὶ ἐπαρχίᾳ, ἵνα εἴ τινες τύχοιεν ὡς ἀπὸ συγγενείας διῃρημένως ἢ ἀδιαιρέτως, ἢ ὡς ἐκ κοινῆς ἀγορασίας, ἢ ἄλλης τοιουτοτρόπου κτήσεως, ἢ οἱ μὲν ἐκ συγγενείας, οἱ δὲ ἐξ ἐπικτήσεως, ἐπίκοινον οἰκίαν † ἢ ἀγρὸν ἀμπελῶν, ἢ ἕτερον τὸ οἱονοῦν ἀκίνητον ἔχοντες, ἢ ἄλλως, καὶ οὐχ ὡς ἐξ ἐπικοίνου τοῖς ἐγγίζουσι κτήμασι κατά τι μέρος ἀναμεμιγμένοι, ἢ συμπεριακείμενοι ὁμοτελῶς, ἢ ἁπλῶς πλησιάζοντες, βουληθεῖεν ἐκποιῆσαι τὰ ἴδια * μετὰ πράσιν, ἢ ἐμφύτευσιν, ἢ μίσθωσιν, μὴ πρότερον ἑτέρῳ τινὶ ταῦτα ἐκποιείτωσαν, εἰ μὴ πρὸς ἐκείνους διαμαρτύρωνται, οὓς καλοῦμεν κατὰ τάξιν πρὸς τὴν προτίμησιν: ἵνα πρῶτοι κληθῶσιν οἱ ἀναμὶξ συγκείμενοι συγγενεῖς, † εἶτα οἱ οὕτως συμπεπλεγμένοι κοινωνοί, μεθ' οὓς οἱ μόνον ἀναμεμιγμένοι, εἰ καὶ ξένοι * παντελῶς τῷ ἐκχωροῦντι † τυγχάνομεν. ἔπειτα καὶ οἱ συμπεριακείμενοι ὁμοτελεῖς. μετέπειτα οἱ ἁπλῶς ἔν τινι μέρει συναπλῶς ἑνωμένοι. ὁμοτελεῖς δὲ φαμὲν πάντας τοὺς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὑποτιτευγμένον ἀναγραφομένους, καὶ ἐν διαφόροις τόποις τὰ ἴδια τελέσματα καταβάλλωνται. πολλῶν δὲ πέριξ τῶν

† ὁ ἀγρὸν, ὁ ἀμπελῶνα.
* κατὰ πρᾶσιν.
† δὲ ἔπει.
* πάντῃ.
† τυγχάνωσι.

CONSTANTINI IMPERATORIS, IN * PORPHYRA nati,

* palatij nomen, in quo pariebant imperatrices. auctor Cōstant. Manasses in Chron.

NOVELLA I.

DE ALIENATIONE FUNDORUM, ac prælatione cognatorum, & cōsortium, & permistorum, & sub eodem titulo collationis adiacentium, & coniuncte unitorum, deq; prædijs & agris, qui sub eodem titulo pendere uectigal intelliguntur; & de arcendis personis potentibus, & alienatione fundorum militarium.

PRISCA † *lex est, ne quis a cognatis uel consortibus impediatur, quo minus uendat quibus uelit. Alia * uero lex e diuerso uetat, ne cui liceat alteri uendere, quam metrocomia sua dumtaxat habitatoribus. Nos uero pariter & de tributarijs nostris, & de uectigalibus publicis, & reliqua militari & ciuili functione collationeque multum solliciti, quod in his contrarium & necdum esse definitum uidetur, per sacram hanc constitutionem nostram oratione perspicua & compendiaria corrigentes, sancimus ex hoc tempore in quauis ciuitate, loco, prouincia; ut si qui forte uelut ex cognatione, diuise uel indiuise, uel tamquam ex emtione communi, uel alio quodam eiusmodi adquirendi modo, uel partim ex cognatione, partim extranea comparatione, domum aut fundum aut uineã aut aliam quamcumque rem soli communem habentes; aut si qui aliter, quam iure consortij, uicinis fundis aliqua ex parte permisti, uel adiacentes, qui sub eodem titulo uectigal pensitant, uel simpliciter proximi, alienare sua uel distrahendo, uel per emphyteusin, uel locationem uoluerint; ne prius hac in alium quemquã transferant, quam ad eos testationem fecerint, quos ad prælationem ordine uocamus: ut primi scilicet uocentur promiscue coniuncti cognati, deinde consortes inter se connexi, post quos ij qui tantum permisti sunt, licet ei qui rem alienat, omnino sint extranei; deinceps adiacentes, ijsdem pensitationibus obnoxij; secundum quos ij, qui simpliciter ex aliqua parte [rei alienandæ] iuncti sunt. Iisdem uero pensitationibus obnoxios dicimus, quotquot sub eodem censitore descripti sunt, licet diuersis in locis tributa sua soluant. Quum autem plures undique fundi astra-*

† L. 14. C. de contr. em. & uend.
* l. un. C. non lic. habit. lib. 11.

distrahendi fines attingunt, eodem ordine sua cuique per denuntiationem praerogatiua significetur, ut forte repudiantibus ijs, qui iure praeferuntur, qui deinceps uocantur (siquidem uelint) contrahant. Quod si paribus omnes freti priuilegijs accedant, ut in huiusmodi praelatione nihil sibi praeiudicent inuicem: eadem rursus denuntiatio fiat, ut ab eis intra diem trigesimũ iusto pretio, uel quod citra fraudem uerus emtor praestaret, sine mora soluto, pro rata uel per se, uel magistratus alicuius opera, rem partiantur. Quotquot uero non intra diem praestitutum pro rata parte pretium praestiterint, nullum praelationis ius amplius habebunt; extra quam si quis eorum in hostium potestatem uenerit, aut deportatus sit, aut relegatus, aut publicorum suorumue negotiorum caussa citra dolum malum absit, aut nondum XXV aetatis annum impleuerit. Nam qui horum facultates administrandas susceperunt, intra quatuor menses cum adiacentibus nouis emtoribus pro rata portione admittuntur, exsoluto conuenienti pretio cum usuris legitimis & necessarijs impensis: emtores autem extraneos in uniuersum submouent, pretium eis cum ijsdem usuris & impensis restituentes. Quod si personarum indicatarum curatores uereantur, ne forte quod ab se gestum fuerit, ille ratum non habeant: cum legitima cognitione, qua interueniente scriptura fiat, aut omittant aut acceptent contractum. qua in re si negligentes sese gesserint, de suo praestent eis omne lucrum & omne commodum, quod habituri fuerant; si mature contractum hi celebrare perrexissent. Atque haec in cognatis, & consortibus, & sub eodem titulo uectigal pendentibus, ceterisque uicinis possessoribus. Vniuersitatis sunt unius, qui ex eodem uico sunt. *Quin & in uniuersitate uicorum, qui dicuntur, aut agrorum multo magis obtineat, ut & illorum possessores ius inter se praelationis habeant. At si repudiarint omnes, quibus est concessa praerogatiua, uel probatum fuerit eos pecuniarij damni, uel insidiarum corpori structarum, uel infamiae atrocis extitisse auctores illi, qui rem alienat, eiusque familiae; nec id fortuito, sed data opera, per se, uel per homines ad se pertinentes: tales eo inuito, qui eiusmodi perpessus est, nullo modo ad ipsius praedium peruenire uolumus. Occasione tamen dotis, aut donationis propter nuptias, aut simplicis mortisue caussa donationis, aut ex testamento, uel permutatione, uel transactione, tam propinqui omnes, quam extranei alienare possunt: modo ne quis per simulationem re clam ijs uendita uel locata, qui nullum praelationis ius habent, palam se donare, uel le-*

ἐκχωρουμένου κτήματος ὁμορούντων, κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ἑκάστῳ ἡ προτίμησις * διαμαρτυρίας πλείσθω, ἵνα τῶν προτιμωμένων ἴσως παραιτουμένων, οἱ ἐφεξῆς καλούμενοι, εἴγε βούλοιντο, συναλλάξαιεν. (* διὰ διαμαρτυρίας.) εἰ μέντοι πάντες ἐκ τῶν ἴσων ἔρχονται προνομίαν, ὥστε κατὰ μηδὲν ἀλλήλων προκεκρίσθαι ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ † προκλήσει, ἡ αὐτὴ († προτιμήσει.) * πᾶσιν ὁμοίως γενέσθω προφώνησις, ἵνα ἐντὸς λ (* πάλιν.) ἡμερῶν τὸ ἄξιον τίμημα, ἢ ὅπερ ἀραδιουργήτως ὁ ἀληθὴς δίδωσιν ἀγοραστὴς, αὐτοὶ ἀνυπερθέτως καταβαλόντες, ἀναλόγως ἀφ' ἑαυτῶν, ἢ ἔκ τινος ἀρχῆς τοῦτο διαμερίσωνται. ὅσοι δὲ μὴ ἐμπροθέσμως τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτοῖς παράσχοιεν ἀποτίμησιν, οὐκ ἔτι δίκαιον ἕξουσι προτιμήσεως, πλὴν εἰ μή τις αὐτῶν αἰχμάλωτός ἐστιν, ἢ περιορισμένος, ἢ ἐξόριστος, ἢ ἐν δημοσίαις ἢ καὶ ἰδίαις χρείαις ἀδόλως ἀπολιμπάνεται, ἢ οὔπω τὸν κε χρόνον τῆς ἰδίας λύσειεν ἡλικίας. τούτων γὰρ οἱ τὴν διοίκησιν τῶν προσόντων αὐτοῖς ἀναδεδειγμένοι, ἐντὸς δ μηνῶν μετὰ τῶν συμπαρακειμένων νέων ἀγοραστῶν πρὸς ἀναλογίαν συνεισέρχονται, ἀναπληροῦντες αὐτοῖς τὸ ἀνῆκον τίμημα μετὰ τοῦ νομίμου τόκου, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἀναλωμάτων. τοὺς δὲ ξένους ἀγοραστὰς ἀπωθοῦνται τελέως, τὸ τίμημα μετὰ τῶν αὐτῶν τόκων τε καὶ δαπανημάτων ἀναδιδόντες αὐτοῖς. εἰ δὲ οἱ τῶν εἰρημένων προσώπων διοικηταὶ ὑφορῶνται, μήπως τὸ παρ' αὐτῶν πραχθὲν ἐκεῖνοι δεκτὸν οὐχ ἡγήσωνται, μετ' ἐγγράφου νομικῆς διαγνώσεως ἢ ἀποβαλλέσθωσαν ἢ καταδεχέσθωσαν τὸ συνάλλαγμα. εἰ δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ῥαθυμήσουσιν, οἴκοθεν αὐτοῖς παρεχέτωσαν πᾶν κέρδος καὶ πᾶσαν ὠφέλειαν, ἣν ἔμελλον ἕξειν ἐκεῖνοι, εἴπερ ἔσπευσαν ἤτοι πρὸς τὸ συνάλλαγμα. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ συγγενῶν, καὶ κοινωνῶν, καὶ ὁμοτελῶν, καὶ τῶν ἄλλων παρακειμένων. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ὁμάδος τῶν καλουμένων χωρίων ἢ ἀγριδίων πολλῷ μᾶλλον (ὁμάδος μιᾶς ὄντος, οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου.) † κρείττω, ἵνα καὶ * οἱ κτήτορες αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ἔχωσι τὴν προτίμησιν. († κρατείτω.) (* οἰκήτορες.) εἰ δὲ πάντες † παραιτήσονται, οἷς δίδοται ἡ προτίμησις, ἢ δείκνυνται αἴτιοι χρηματικῆς ζημίας, ἢ σωματικῆς ἐπιβουλῆς τε καὶ ἀτιμίας τραχείας τῷ ἐκποιοῦντι καὶ τῇ αὐτοῦ φαμιλίᾳ, οὐ κατὰ τύχην, ἀλλ' ἐκ προνοίας, δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ τῶν προσηκόντων αὐτοῖς γεγονότες, τοὺς τοιούτους ἄκοντος τοῦ πεπονθότος κατ' οὐδένα τρόπον εἰς τὴν ἐκείνου κτῆσιν εἰσενεχθῆναι βουλόμεθα. († παραιτήσονται.) κατὰ πρόφασιν μέντοι προικὸς, ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς, * ἢ ἁπλῶς, ἢ θανάτου αἰτίᾳ δωρεᾶς, ἢ ἐκ διαθήκης, ἢ ἀνταλλαγῆς, ἢ διαλύσεως, καὶ οἰκεῖοι καὶ ἐξωτικοὶ ἅπαντες ἐκποιεῖν δύνανται: μόνον μή τις κατὰ σκῆψιν λάθρα πωλήσας ἢ μισθώσας τοῖς μὴ προτιμωμένοις, ἐν τῷ φανερῷ δωρεῖσθαι ἢ λε- (* ἢ ἁπλῶς.)

gare, uel

γειτνίων, ἤ τι τῶν εἰρημένων προσποιήσονται. Διὰ ταῦτα γὰρ καὶ ὅρκον τοῦ τε διδόντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος, οἱ τὸ προνόμιον τῆς προτιμήσεως ἔχοντες δυνήσονται ἀπαιτεῖν. εἰ δέ γε οἱ ἐκποιοῦντες πρὸς περιγραφὴν τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας ἄλλο τι πρᾶξαι τολμήσουσι, καὶ ἄλλο τι ἐκ τοῦ φανεροῦ προσποιήσονται, εἰ μὲν μετὰ τὸν ὅρκον ἐλεγχθῶσιν, αὐτοί τε καὶ οἱ οὕτω δολερῶς αὐτοῖς συναλλάξαντες, τάς τε τῆς ἐπιορκίας ποινὰς ὑφέξουσι, καὶ ὁ μὲν τοῦ κτήματος, ὁ δὲ τοῦ λάθρα καταβληθέντος τιμήματος ἐκπεσεῖται, καὶ ἀμφότερα τῷ δημοσίῳ εἰσκομισθήσονται, ἵνα ἐκ τοῦ δημοσίου εἰς τοὺς πλησιάζοντας † διαπραθῇ. εἰ δὲ πρὸ τοῦ ὅρκου φωραθεῖεν τοιοῦτόν τι διαπραξάμενοι, καὶ τὸ * πραθὲν ἄκυρον ἔσται, καὶ τὸ κτῆμα ὁ ἅπαξ πειραθεὶς κακῶς ἐκποιῆσαι, καὶ ἄκων ἀπεμπολῆσαι ἀναγκασθήσεται εἰς ἐκείνους, οἷς δεδώκαμεν τὴν προτίμησιν. τοῖς δὲ δυνατοῖς ἀπαγορεύομεν τοῦ λοιποῦ υἱοθεσίας τρόπῳ, ἢ δωρεᾶς ἁπλῆς, ἢ θανάτου αἰτίᾳ, ἢ ἐκ διαθήκης, ἢ κατὰ μόνην χρῆσιν, ἢ ὡς ἐπί τινι προστασίᾳ καὶ συνδρομῇ λαμβάνειν τι παρὰ τῶν εὐτελεστέρων, εἰ μὴ ἄρα συγγενεῖς αὐτῶν εἶεν. ἀλλὰ μηδὲ νέας ἀγορασίας ποιεῖσθαι, ἢ μισθώσεις, ἢ ἀνταλλαγὰς ἔν τισι χωρίοις ἢ ἀγριδίοις, ἐν οἷς οὐκ ἔχουσιν ἴδια κτήματα, ἐκ τῶν κτητόρων αὐτῶν. εἰ δὲ μὴ τούτων αἱ στάσεις, ἀλλ' ἑτέρων προσώπων εἰσὶ τὰ διαπιπρασκόμενα προάστεια, εἴτε ἐκ τοῦ δημοσίου οἱ λεγόμενοι κλασματικοὶ τόποι, ἢ καὶ ἄλλη κτῆσις ἀνήκουσα αὐτῷ ἐκποιεῖται, καὶ ὡσαύτως οἱ αὐτοὶ κτήτορες προτιμάσθωσαν. τούτων δὲ ἑκουσίως ἀποταττομένων, τότε καὶ τοῖς δυνατοῖς ἔξεστι συναλλάττειν. ἐκεῖνοι δὲ νοείσθωσαν δυνατοί, εἴ τινες καὶ εἰ μὴ δι' ἑαυτῶν, ἀλλ' οὖν διὰ τῆς ἑτέρων δυναστείας, πρὸς οὓς πεπαρρησιασμένως ὠκείωνται, ἱκανοί εἰσιν ἐκφοβῆσαι τοὺς ἐκποιοῦντας, ἢ περὶ εὐεργεσίας ὑπόσχεσιν τὴν πληροφορίαν αὐτοῖς παρασχεῖν. εἰ δέ τις ἐκ τῶν δυνατῶν προσώπων τοιοῦτόν τι ἐγχειρήσει διαπράξασθαι, καὶ τοῦ κτήματος στερηθήσεται, καὶ τὴν ἀποτίμησιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ δημοσίου εἰσπραχθήσεται. μετὰ μέντοι δεκαετίαν ἀνεπιφώνητον· κατὰ τῶν ὁπωσοῦν συναλλαξάντων, ἢ δωρεὰς δεξαμένων, ἢ ἐκ διαθήκης τι κτησαμένων, οὐδεμία παρ' οὐδενὸς τῶν ἐντεῦθεν προτιμωμένων, ἢ καὶ ὡς ἐκ τοῦ δημοσίου ζήτησις ἔσται. πρὸς τούτοις δὲ κελεύομεν, ὥστε πάντα τὰ στρατιωτικὰ κτήματα, ὅσα ἐντὸς τριακονταετίας καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐξεποιήθησαν, ἢ μετὰ ταῦτα μέλλουσιν ἐκποιεῖσθαι, ἀναργύρως εἰς τὴν τῆς ἰδίας στρατείας ἐνοχὴν καὶ ὑπηρεσίαν πάλιν ἐπανακάμψαι. εἰ μὴ ἄρα καὶ μετὰ τὴν ἐκποίησιν τοσοῦτον τῷ στρατιώτῃ † περιλαμβάνεται, ὅσον * τὸν στρατευόμενον πρὸς τὴν τῆς νέας στρατείας σύστασιν ἐξαρκεῖ.

† διαπραθῶσιν.

* πραχθέν.

τίνες οἱ δυνατοί.

† περιλιμπάνεται.

* τῷ στρατευομένῳ.

gare, uel quid aliud eorum, quæ commemorata sunt, præ se ferat. Nam propterea qui priuilegiũ prælationis habent, tam ab eo qui dedit, quam qui accipit, iusiurandum exigere possunt. Si uero ij, qui alienant, in fraudem legis nostræ aliud quid agere fuerint ausi, & aliud aperte præ se tulerint; si quidem post iusiurandũ conuicti fuerint, tam ipsi quam qui adeo fraudulenter cum eis contraxerunt, & periurij pœnas sustinebũt, & alter fundo, alter pretio clam numerato excidet; utrisq; fisco inferendis, ut a fisco res ijs, qui proximi sunt, uenumdetur. Sin ante præstitum iusiurandum tale quid egisse deprahẽsi fuerint, & quod actum fuerit irritum erit, & qui semel fundum nequiter alienare conatus est, uel inuitus eum cogetur ijs uendere, quibus ius prærogatiua concessimus. Potentibus autem de cetero interdicimus, ne per modum adoptionis, aut simplicis, aut mortis caussa donationis, aut ex testamento, aut nomine solius ususfructus, aut alicuius patrocinij uel auxilij, quidquam ab humilioribus accipiant, nisi forte cognati eorum fuerint. Nec item nouas emtiones, aut locationes, aut permutationes in uicis uel agris, in quibus proprios fundos nullos habent, cum eorumdem possessoribus instituant. Quod si non horum stationes sunt, sed ad personas alias, quæ distrahuntur suburbana, pertinent; siue a fisco loca, quæ tributaria dicuntur, aliaue prædia ipsius alienantur: similiter ijdem possessores præferantur. At his sponte sua renuntiantibus, etiam potentibus fas est contrahere. Potentes autem intelligantur, qui tametsi non per se ipsos, tamen per aliorum potentiam, quibus cum fiducia familiares sunt, satis uirium ad terrendos alienantes habent, uel ad efficiendum, ut de beneficio sibi promisso certi sint. Si qua uero ex personis potentibus aliquid eiusmodi perpetrare conata fuerit, & fundo spoliabitur, & eiusdem pretium ab ea fiscus exiget. Post decennium tamen atteitatione nulla interruptum, aduersus eos, qui quocumque modo contraxerunt, aut donatione consequuti sunt, aut ex testamento quid adquisierunt; ab eorum nemine, qui prælationis hinc ius habent, nec item a fisco ulla controuersia mouebitur. Præter hæc iubemus, ut omnes fundi militares, qui quocumque modo intra spatium annorum XXX. sunt alienati, uel deinceps alienabuntur, nullo refuso pretio rursus ad obligationem atque ministerium militiæ suæ reuertantur. nisi fortaßis etiam post alienationem factam militi tantum supersit, quantum militanti ad nouam militiam constituendam satis est.

Qui dicantur potentes.

Quæ

Qua enim tenus aliquid deest, eatenus alienatio rescinditur.

Priorem ego authenticam puto, hanc epitomatam, cũ paraphrasi.

EADEM NOVELLA, VERBIS nonnihil immutatis.

Vetus lex est, neminem prohiberi nec a co-
gnatis, nec a consortibus, quo minus rem suam
I. cui uelit uendat, tam diuise, quam indiuise.
quamuis alia lex e diuerso interdicat, ne liceat
alij uendere, quam metrocomiae cuique sua solis
habitatoribus. Nos autem multum pro subditis
nostris solliciti, perspicuam compendiariamque
II. legem sancimus, in quauis ciuitate, loco, atque
prouincia, ut si qui deinceps uelut ex cognatio-
ne diuisa uel indiuisa, uel tamquam ex emtione
communi, uel alio tali dominio aut adquisitio-
ne, uel partim ex cognatione, partim extranea
comparatione, domum aut agrum aut uineam
aut aliam quamcumque rem soli habentes; uel
aliter, quam iure consortij, uicinis fundis ali-
qua ex parte permisti, uel adiacentes, qui sub
eodem titulo uectigal pensitant, alienare sua di-
strahendo, uel per emphyteusin, uel locationem
uoluerint; ne prius hac in alium quemquam
transferãt, quam ad eos testationem fecerint,
quos ad prælationem ordine uocamus: ut primi
scilicet uocentur promiscue coniuncti cognati,
deinde consortes inter se connexi, post quos ij,
qui tantum permisti sunt; licet ei qui rem alie-
nat, omnino sint extranei: deinceps adiacentes,
ijsdem pensitationibus obnoxij; secundum quos
ij, qui simpliciter ex aliqua parte iuncti sunt.
Iisdem uero pensitationibus obnoxios dicimus,
quotquot sub eodem cẽsitore descripti sunt, licet
III. diuersis in locis tributa sua soluãt. Quũ autẽ
De XXX. diebus. plures undiq; ijs adiacent, quæ distrahũtur; aut
fundi qui alienandus est, fines attingunt: ad oẽs
eodem ordine de prælatione denuntiatio fiat, ut
ab eis intra diem trigesimum iusto pretio, id est,
quod alius absq; dolo malo præstaret, sine mora
soluto, pro rata uel per se ipsos, uel alicuius opera
rem partiãtur. Quotquot uero non intra diem
præstitutum pro rata parte pretiũ præstiterint,
nullũ prælationis ius amplius habebunt. extra-
quam si quis eorũ captus sit, aut deportatus, aut
relegatus, aut ob publica uel sua negotia citra
De quadrimestri tempore. dolum malum absit, aut nondum XXV. æta-
tis annum impleuerit. Nam qui horum fa-
cultates administrãdas susceperunt, intra qua-
drimestre spatium cum adiacentibus nouis em-
toribus pro rata portione admittuntur, exsolu-
to eis conuenienti pretio cum usuris legitimis,
& necessarijs impensis. Emtores autem extra-
neos in uniuersum submouent, pretium cum u-
suris, & impensas (ceu par est) eis restituentes.

καθ' ὅσον γὰρ ἐλλείπει, κατὰ τοσοῦτον ἡ ἐκποίησις ἀναιρεῖται.

Ἡ ΑΥΤΗ ΝΕΑΡΑ, ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ὀλίγον τι ἐνηλλαγμένων.

Παλαιὸς νόμος ἐστὶ, μηδένα κωλύεσθαι μήτε α.
† περὶ συγγενῶν, μήτε * περὶ κοινωνῶν, τὸ ἴδιον ὅτῳ † παρὰ συγγ. * παρὰ κοιν.
βούλεται πωλεῖν, καὶ διῃρημένως, καὶ ἐξ ἀδιαιρέ-
του. εἰ καὶ ἕτερος νόμος τοὐναντίον ἀπαγορεύει, μὴ
ἐξεῖναι πιπράσκειν ἑτέρῳ, ἢ μόνοις τοῖς ἰδίας μητρο-
κωμίας οἰκήτορσιν. ἡμεῖς δὲ πολλὴν τιθέμενοι πρό-
νοιαν τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων, σαφῆ καὶ σύντομον
λόγον θεσπίζομεν, ἐν πάσῃ πόλει, καὶ χώρᾳ, καὶ β.
ἐπαρχίᾳ, ἵν' εἴ τινες λοιπὸν ὡς ἀπὸ συγγενείας δι-
ῃρημένης ἢ ἀδιαιρέτου, ἢ ὡς ἐκ κοινῆς ἀγορασίας, ἢ
ἄλλης τινὸς τοιούτου τρόπου δεσποτείας ἢ κτήσεως, ἢ οἱ μὲν
ἐκ συγγενείας, οἱ δὲ ἐξ ἐπικτήσεως ἐπίκοινον οἰ-
κίαν, ἢ ἀγρὸν, ἢ ἀμπελῶνα, ἢ ἕτερον τὸ οἱονοῦν ἀκί-
νητον ἔχοντες, ἢ ἄλλως, καὶ οὐχ ὡς ἐπίκοινα, τοῖς ἐγ-
γίζουσι κτήμασι κατά τι μέρος ἀναμεμιγμένοι, ἢ
συμπαρακείμενοι ὁμοτελεῖς, βουληθεῖεν ἐκποιῆ-
σαι τὰ ἴδια κατὰ πρᾶσιν, ἢ ἐμφύτευσιν, ἢ μίσθω-
σιν, μὴ πρότερον ἑτέρῳ τινὶ ἐκποιείτωσαν, εἰ μὴ
πρὸς ἐκείνους διαμαρτύρωνται, οὓς καλοῦμεν κα-
τὰ τάξιν πρὸς τὴν προτίμησιν, ἵνα πρῶτοι κληθῶ-
σιν οἱ ἀναμὶξ συγκείμενοι † κοινωνοὶ,* μεθ' οὓς † συγγενεῖς. * οὓς ὕστε.
οἱ συμπεπλεγμένοι κοινωνοὶ, μεθ' οὓς † οἱ μόνον † οἱ μόνον.
ἀναμεμιγμένοι,* ἢ ξένοι πάντῃ τῷ † ἐγχωροῦντι * ὦ καὶ ξένοι πάντη.
τυγχάνοιεν. ἔπειτα οἱ συμπαρακείμενοι ὁμοτε- † ἐκχωροῦντι.
λεῖς. μετέπειτα οἱ ἁπλῶς ἔν τινι μέρει συνηνωμέ-
νοι. ὁμοτελεῖς δὲ φαμὲν πάντας τοὺς ὑπὸ τὸν αὐ-
τὸν ὑποτεταγμένον ἀναγραφομένους,* καὶ ἐν δια- * κῆνσον.
φόροις τόποις τὰ ἴδια τελέσματα † καταβαλλο- † καταβάλλοντας.
μένους. πολλῶν δὲ πανταχόθεν τῶν πιπρασκομένων γ.
παρακειμένων, ἢ τοῦ ἐγχωρουμένου κτήματος ὁμο- περὶ τῶν λ' ἡμερῶν.
ρούντων, πᾶσι κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ἡ περὶ τῆς προ-
τιμήσεως διαμαρτυρία * ἐκπληρούσθω, ἵνα ἐντὸς * τελείσθω.
λ' ἡμερῶν τὸ ἄξιον τίμημα, † ὅπερ τουτέστιν ἕτερος † τουτέστιν, ἐγχωρήσει.
χωρὶς δόλου παράσχῃ, ἀνυπερθέτως * καταβά- * καταβαλόντες.
λωνται ἀναλόγως ἀφ' ἑαυτῶν, ἢ ἔκ τινος τὴν
ἐπιμερίσωνται. ὅσοι δὲ μὴ ἐμπροθέσμως τὴν
ἐπιβάλλουσαν παράσχοιεν ἀποτίμησιν, οὐκέτι δί-
καιον ἕξουσι προτιμήσεως. πλὴν εἰ μή τις αὐτῶν
αἰχμάλωτός ἐστιν, ἢ περιωρισμένος, ἢ ἐξόριστος, ἢ
ἐν δημοσίαις ἢ καὶ ἰδίαις χρείαις ἀδόλως ἀπο-
λιμπάνεται, ἢ οὔπω τὸν κε' χρόνον τῆς ἰδίας διήνυσεν περὶ τοῦ τετραμήνου χρόνου.
ἡλικίας. τούτων γὰρ οἱ τὴν διοίκησιν τῶν προσόν-
των † ἀναμεμιγμένοι, ἐντὸς τετραμήνου μετὰ † ἀναδεξάμενοι.
τῶν συμπαρακειμένων νέων ἀγοραστῶν, πρὸς τὸ
ἀναλογοῦν συνεισέρχονται, ἀναπληροῦντες αὐ-
τοῖς τὸ ἁρμόζον τίμημα * τοῦ νομίμου τόκου, καὶ τῶν * μετὰ τοῦ νομίμου.
ἀναγκαίων ἀναλωμάτων. τοὺς δὲ ξένους ἀγορα-
στὰς ἀπωθοῦνται τελέως, τὸ τίμημα μετὰ τόκων,
καὶ τὰς ὡς εἰκὸς δαπάνας ἀποδιδόντες αὐτοῖς.

ἡ δὲ

δ. εἰ δὲ οἱ τῶν εἰρημένων προσώπων διοικηταὶ, † ὑφο-
† ὑφορῶνται. ρῶντες μήπως τὸ παρ' αὐτῶν πραχθὲν ἐκεῖνοι δε-
κτὸν οὐχ ἡγήσωνται, μετ' ἐγγράφου νομικῆς διγ-
νώσεως ἢ ἀποβαλλέσθωσαν, ἢ καταδεχέσθωσαν
τὸ συνάλλαγμα. εἰ δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ῥαθυμήσω-
σιν, οἴκοθεν αὐτοῖς παρεχέτωσαν πᾶν κέρδος, καὶ
πᾶσαν ὠφέλειαν, ἣν ἔμελλον ἐκεῖνοι σχήσειν, εἴπερ
ε. ἐσπεύσαν οὗτοι πρὸς τὸ συνάλλαγμα. ταῦτα μὲν
* ἐπὶ συγγο-νῶν. * ἐπὶ συγκοινωνῶν, καὶ συμπαρακειμένων ὁμοτε-
λῶν. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ὁμάδος τῶν καλουμένων
χωρίων καὶ ἀγριδίων, πολλῷ μᾶλλον κρατείτω,
ἵνα καὶ οἱ οἰκήτορες αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ἔχωσι
ϛ. τὴν προτίμησιν. εἰ δὲ πάντες παραιτήσοιντο,
οἷς δέδοται ἡ προτίμησις, ἢ δείκνυται, ὅτι αἴτιοι
χρηματικῆς ζημίας, ἢ σωματικῆς ἐπιβουλῆς τε
καὶ ἀτιμίας τραχείας τῷ ἐκποιοῦντι καὶ τῇ αὐ-
τοῦ φαμιλίᾳ, ἐκ προνοίας, δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ τῶν
† ἐγένοντο. προσηκόντων αὐτοῖς † γεγονότες, τοὺς τοιούτους
ἄκοντος τοῦ πεπονθότος κατ' οὐδένα τρόπον εἰς
τὴν ἐκείνου κτῆσιν εἰσενεχθῆναι βουλόμεθα.
ζ. κατὰ πρόφασιν μέντοι προικὸς, ἢ προγαμιαίας
* ἁπλῆς, ἢ θανάτου αἰτίᾳ δωρεᾶς, καὶ. δωρεᾶς, ἢ ἐκ διαθήκης, ἢ ἀνταλλαγῆς, ἢ * δια-
θαλάσσης καὶ οἰκείοις, καὶ ἐξωτικοῖς ἅπαντες
ἐκποιείτωσαν, μόνον ἵνα μήτις κατὰ σκῆψιν λά-
θρα πωλήσας, ἢ μισθώσας τοῖς μὴ προτιμω-
μένοις, ἐν τῷ φανερῷ δωρεῖσθαι, ἢ λεγατεύειν, ἢ
ἕν τι τῶν εἰρημένων προσποιῆσηται. διὰ ταῦτα γὰρ
καὶ ὅρκον τοῦ τε διδόντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος
οἱ τὸ δίκαιον τῆς προτιμήσεως ἔχοντες δύνανται
η. ἀπαιτεῖν. εἰ δὲ οἱ ἐκποιοῦντες πρὸς περιγραφὴν
τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας ἄλλο τι πρᾶξαι τολμή-
σωσι, καὶ ἄλλο τι ἐκ τοῦ φανεροῦ προσποιήσωνται,
εἰ μὲν μετὰ τὸν ὅρκον ἐλεγχθῶσιν, αὐτοί τε καὶ οἱ
οὕτως δολερῶς αὐτοῖς συναλλάξαντες, τάς τε τῆς
ἐπιορκίας ποινὰς ὑφέξουσι, καὶ ὁ μὲν τοῦ κτήμα-
τος, ὁ δὲ τοῦ λάθρα καταβληθέντος τιμήματος
ἐκπεσεῖται, καὶ ἀμφότερα τῷ δημοσίῳ εἰσκο-
μισθήσονται, ἵνα ἐκ τοῦ δημοσίου εἰς τοὺς πλησιά-
ζοντας διαπραθῶσιν. εἰ δὲ πρὸ τοῦ ὅρκου φωρα-
θεῖεν τοιοῦτόν τι διαπραξάμενοι, καὶ τὸ πραχθὲν
ἄκυρον ἔσται, καὶ τὸ κτῆμα ὁ ἅπαξ πειραθεὶς κα-
κῶς ἐκποιῆσαι καὶ ἄκων ἀπεμπολῆσαι ἀναγκα-
σθήσεται εἰς ἐκείνους, οἷς δεδώκαμεν τὴν προτί-
μησιν. τοῖς δὲ δυνατοῖς ἀπαγορεύομεν τοῦ λοι-
ποῦ υἱοθεσίας τρόπῳ, ἢ δωρεᾶς ἁπλῆς, ἢ θανά-
του αἰτίᾳ, ἢ ἐκ διαθήκης, ἢ κατὰ μόνην χρῆ-
σιν, ἢ ὡς ἐπί τινι προστασίᾳ καὶ συνδρομῇ λαμ-
βάνειν τι παρὰ τῶν εὐτελεστέρων, εἰ μὴ ἄρα
συγγενεῖς αὐτῶν εἰσιν. ἀλλὰ μηδὲ νέας ἀγορα-
σίας ποιεῖσθαι, ἢ μισθώσεις, ἢ ἀνταλλαγὰς, ἐν τισὶ
χωρίοις ἢ ἀγριδίοις, ἐν οἷς οὐκ ἔχουσιν ἴδια κτή-
† δυνατοὶ, οἱ τοιοῦτοι. ματα. ἐκεῖνοι δὲ νοείσθωσαν † δυνατοὶ ὄντες,
κἂν μὴ δι' ἑαυτῶν, ἀλλ' οὖν διὰ τῆς ἑτέρων δυ-
ναστείας, πρὸς οὓς πεπαρρησιασμένως ᾠκείωνται,

Quod si personarum indicatarum curatores ue- IIII.
reātur, ne forte quod ab se gestum fuerit, illi ra-
tum non habeāt: cum legitima cognitione, qua
interueniente scriptura fiat, aut omittant aut
acceptent contractum. qua in re si negligentes
sese gesserint, de suo prastēt eis omne lucrum &
omne commodum, quod percepturi fuerant, si
mature contractum hi celebrare perrexissent.
Atq. hac in cognatis & adiacentibus qui uecti- V.
gal una pensitāt. Quin & in uniuersitate uico-
rum, qui dicuntur, & agrorū multo magis obti-
neat, ut & illorum habitatores ius inter se pra-
lationis habeant. At si repudiarint omnes, qui- VI.
bus est concessa prarogatiua, uel probetur eos pe
cuniarij damni, uel insidiarum corpori structa-
rum, & infamia atrocis exstitisse auctores illi,
qui rem alienat, eiusq. familia, ac data quidem
opera, per se, uel per homines ad se pertinentes:
tales eo inuito, qui eiusmodi perpessus est, nullo
modo ad ipsius pradium peruenire uolumus. Oc VII.
casione tamen dotis, aut donationis propter nu-
ptias, aut ex testamento, aut permutatione, aut
simplicis mortisue caussa donationis nomine tā
propinquis, quam extraneis omnes alienēt: mo-
do ne quis per simulationem re clam ijs uendita
uel locata, qui nullum pralationis ius habēt; pa
lam se donare uel legare, uel quid aliud eorum,
qua commemorata sunt, pra se ferat. Nam pro-
pterea qui ius pralationis habent, tam ab eo qui
dedit, quam qui accipit, iusiurandum exigere
possunt. Si uero ij, qui alienant, in fraudem le- VIII.
gis nostra aliud quid agere fuerint ausi, et aliud
aperte pra se tulerint; si quidem post iusiurandū
conuicti fuerint, tam ipsi quam qui adeo frau-
dulenter cum eis contraxerunt, & periurij pœ-
nas sustinebūt, & alter fundo, alter pretio clam
numerato excidet; utrisque fisco inferendis, ut a
fisco res ijs, qui proximi sunt, uenumdentur. Sin
ante prastitum iusiurādum tale quid egisse de-
prahēsi fuerint, & quod actum fuerit irritum
erit, & fundum qui semel nequiter alienare co-
natus est, uel inuitus ijs uēdere cogetur, quibus
ius prarogatiua concessimus. Potentibus autem
de cetero interdicimus, ne per modum adoptio-
nis, aut simplicis, aut mortis caussa donationis,
aut ex testamento, aut nomine solius usufru-
ctus, aut alicuius patrocinij uel auxilij, quid-
quam ab humilioribus accipiant, nisi forte co-
gnati eorum fuerint. Nec item nouas emtiones,
aut locationes, aut permutationes in uicis uel
agris, in quibus proprios fundos nullos habent,
instituant. Potentes autem intelligantur, qui
tametsi non per se ipsos, tamen per aliorum po-
tentiam, quibus cum fiducia familiares sunt,

satis uirium ad terrendos alienātes habent, uel ad efficiēdum, ut de beneficio sibi promisso certi sint. Si qua uero ex personis potentibus aliquid eiusmodi perpetrare conata fuerit, & fundo spoliabitur, & eiusdem pretiū ab ea fiscus exiget.

EIVSDEM NOVELLAE ARGVmentum & epitome, de libro Michaeli Proconsulis Ataliensis.

Si de praelatione lis instituta fuerit, puta uenditione a persona pari erga parem facta, sancinit [hic imperator]; ut primum uocentur promiscue coniūcti cognati, deinde connexi consortes, & post eos ij, qui dumtaxat permisti sunt, licet alioqui sint extranei. Secundum hos qui adiacēt, sub eodem titulo uectigal pendētes. Postea simpliciter ex aliqua parte coniuncti. Et uectigal sub eodem titulo pendentes uocauit eos, qui sub eodē censitore descripti sunt. Occasione tamē dotis, aut donationis propter nuptias, aut simplicis, aut mortis caussa donationis, aut ex testamento, aut permutationibus, aut transactione, alienandi licentiam concessit, nec aduersus hos agi nomine praelationis uoluit. Quod si quis intercedere simulationem suspicatur, quasi palam quidem fiat donatio, clam uero uenditio, uel locatio: licet, inquit, ei qui est in consortio, contrahentibus iuramentum deferre.

SCHOLION LEVNCLAI.

Exemplaria quaedam Constantino, quaedā Romano seniori nouellā hanc adtribuunt. Sed sciendum est & hanc, & alias quasdā constitutiones factas esse, quū Constātinus quidē esset imperator, socer autē ipsius Romanus dignitatē eam obtineret, ut imperatoris pater appellaretur. Iccirco Cedrenus etiā legem hanc a Cōstantino scriptā ait.

CONSTANTINI NOVELLA II.

DE POTENTIBVS IN PRAEDIA pauperum succedentibus.

Ex multis cognouit diuinitus constituta maiestas nostra, potentes & locupletiores in prouincia Thracensi, contemta imperiali lege, ipsoque iure naturali, & mādato nostro, non desinere in praedia succedere titulo emtionū, & donationū, & hereditatum: atq; occasione huiusmodi miseros per tyrannidē opprimere pauperes, & sedibus suis expellere. Propterea de cōmuni deliberatione legē atq; decretū commune hanc in sententiā in omnibus prouincijs nostris ferimus ac san-
1. *cimus. Nā licet imperiali constitutione arcerentur tam persona quam domus, augusta pariter & religiosa, quo minus emerent a uicorum uniuersitate, uel a personis singulis; & aliter quidem de ijs, quae ante cōstitutionem latam a praeterita prima indictione contigerant statueretur; grauius autem post legem promulgatam:*

ἱκανοί εἰσιν ἐκφοβῆσαι τοὺς ἐκποιητὰς, ἢ πρὸς εὐεργεσίας ὑπόσχεσιν τὴν πληροφορίαν αὐτοῖς παρασχεῖν. εἰ δέ τις τῶν εἰρημένων δυνατῶν προσώπων τοιοῦτόν τι ἐγχειρήσει διαπράξασθαι, καὶ τοῦ κτήματος στερηθήσεται, καὶ τὴν ἀποτίμησιν αὐτοῦ * τῷ δημοσίῳ εἰσπραχθήσεται. * ἐκ τοῦ δημοσί.

ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΝΕΑΡΑΣ ΥΠΟΘΕΣΙΣ καὶ ἐπιτομὴ, ἐκ τῶν Μιχαὴλ τοῦ ἀνθυπάτου Ἀτταλειάτου.

Εἰ περὶ προτιμήσεως κινηθῇ δικαστήριον, τυχὸν ἀπὸ ἴσου προσώπου πρὸς ἴσον τῆς πράσεως γινομένης, ἐθέσπισεν· ἵνα πρῶτον κληθῶσιν οἱ ἀναμὶξ συγκείμενοι συγγενεῖς. † εἶτα οἱ οὕτως συμπλεκόμενοι κοινωνοί. καὶ μετὰ τούτους οἱ μόνον ἀναμεμιγμένοι, κἂν ξένοι τυγχάνωσιν. ἔπειτα οἱ συμπαρακείμενοι ὁμοτελεῖς. μετέπειτα οἱ ἁπλῶς ἔν τινι μέρει συναπτῶς ἑνωμένοι. ὁμοτελεῖς δὲ ἐκάλεσε τοὺς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὑποτεταγμένους ἀναγραφομένους. κατὰ πρόφασιν μέντοι προικὸς, ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς, ἢ ἁπλῶς, ἢ θανάτου αἰτίᾳ δωρεᾶς, ἢ ἐκ διαθήκης, ἢ ἀνταλλαγῶν, ἢ διαλύσεως, ἄδειαν δέδωκε τὴν ἐκποίησιν γίνεσθαι, καὶ μὴ προτίμησιν κινεῖσθαι κατ' αὐτῶν. εἰ δὲ ὑπολαμβάνει τις προσποίησιν, οὕτω μὲν χαρίζεσθαι φανερῶς, λαθραίως δὲ πράσιν γίνεσθαι, ἢ μίσθωσιν: ἔξεστι φησὶ τῷ ἀνακοίνωσιν ἔχοντι ὅρκῳ καθυποβάλλειν τοὺς συναλλάττοντας. † ἴσως οἱ.

ΣΧΟΛΙΟΝ ΤΟΥ ΛΕΩΓΚΛΑΙΟΥ.

Τὰ μὲν τῶν ἀντιγράφων ὡς Κωνσταντίνου, τὰ δὲ ὡς Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος τὴν νεαρὰν ταύτην ἀναφέρουσιν. ἀλλ' ἰστέον καὶ ταύτην, καὶ ἄλλας τινὰς νομοθεσίας γενέσθαι, τοῦ μὲν Κωνσταντίνου βασιλεύοντος, τοῦ δὲ πενθεροῦ αὐτοῦ Ῥωμανοῦ τὸ τοῦ βασιλεοπάτορος λαχόντος ἀξίωμα. διὸ καὶ ὁ Κεδρηνὸς τοῦτον τὸν νόμον παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου γεγράφθαι φησίν.

ΝΕΑΡΑ Β ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΩΝ, ΤΩΝ ΥΠΕΙΣΕΛΘΟΝΤΩΝ εἰς κτῆσιν πενήτων.

Παρὰ πολλῶν ἀνέμαθεν ἡ ἐκ θεοῦ βασιλεία ἡμῶν, ὡς οἱ ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησίων δυνατοὶ καὶ ὑπερέχοντες καταφρονήσαντες καὶ τῆς βασιλικῆς νομοθεσίας, καὶ αὐτοῦ τοῦ φύσει δικαίου, καὶ τῆς ἡμετέρας προστάξεως, οὐ παύονται ἐπεισερχόμενοι ἐν τοῖς χωρίοις ἕνεκεν ἀγορῶν, καὶ δωρεῶν, καὶ κληρονομιῶν: καὶ τῇ τοιαύτῃ προφάσει τοὺς ἐλεεινοὺς τυραννοῦντες πτωχοὺς, καὶ τῶν ἰδίων ποιοῦντες μεταναστάς. διὰ τοῦτο ἐκ κοινῆς διασκέψεως νόμον καὶ δόγμα κοινὸν ἐντιθέμεθα καὶ ἐκτυπούμεθα ἐν ὅλοις ἡμῶν τοῖς θέμασιν, οὕτως. a.
τῶν γὰρ ἀπὸ τῆς βασιλικῆς νομοθεσίας εἰργομένων ἀγοράζειν προσώπων καὶ οἴκων, βασιλικῶν τε καὶ εὐαγῶν, ἀπὸ τῆς τῶν χωρίων ὁμάδος, ἢ τοῦ καθέκαστον, καὶ ἄλλως μὲν τῶν πρὸ τῆς νομοθεσίας ἀπὸ τῆς παρελθούσης πρώτης. ἰνδικτιῶνος προχωρουμένων, βαρυτέρως δὲ μετὰ τὴν νομοθεσίαν:

ἀλλ' οὐδὲ οὕτως οἱ πλείονες τῶν δυνατωτέρων ἀπέχοντο τῶν πρὸς τοὺς πένητας ὀλεθριωτάτων συναλλαγμάτων, ὡς καὶ τοὺς δικαστὰς ἀνάγκῃ μᾶλλον, ἀλλὰ μὴ προαιρέσει ἐκβιασθέντας, ἄλλοτε ἄλλας περὶ τούτων οἰκονομίας ἐκφέρειν τὰς ἀποφάσεις. ὅθεν κοινὴ περὶ τῶν τοιούτων ἀπόφασις μετὰ βασιλικῆς ἡμῶν ἐπικρίσεως γέγονεν, ὥστε ἀναμφιβόλως καὶ ἀνυπερθέτως πάντας ἀπελαθῆναι τοὺς ἀπὸ τῆς εἰρημένης νομοθεσίας ἀγοράζειν κωλυομένους, μηδένα λόγον μηδὲ περὶ δαπανημάτων ἀπαιτήσεως ἔχοντας. ὅσοι δηλαδὴ ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς αὐτοκρατορικῆς ἡμῶν ἀναρρήσεως κατετόλμησαν ὑπεισελθεῖν ἐν χωρίοις ἢ ἀγριδίοις, ἢ εἰς κτῆσιν πενήτων ἀκίνητον.

ι. περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τῆς πρώτης ἰνδικτιῶνος, ἤτοι ἐκ τοῦ καιροῦ τοῦ λιμοῦ μέχρις ἡμέρας τῆς ἡμετέρας ἀναγορεύσεως, ἀδιαφόρως μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν ἐνταῦθα διωρισμένην ἐνεργεῖν, ὥστε πᾶσαν δωρεάν, καὶ κληρονομίαν, καὶ τὰς ἐπινενοημένας πρὸς περιγραφὴν τούτου τοῦ νόμου ἐπικυρωτικάς τε καὶ διαλύσεις μεταξὺ τῶν ἤδη κεκωλυμένων ἀργεῖν καὶ αὐτὰ μηδὲ γινομένων νομίζεσθαι, μηδὲ τῶν ἐπὶ ταύτης καταβληθέντων οἱανδήποτε ἀνάπραξιν τῶν πεπρακότων εὐλαβουμένων. ἔτι δὲ καὶ τὰς ἀνταλλαγὰς ἀνατρέπεσθαι, ἀναλαμβάνοντος ἑκάστου τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἴδιον. εἰ μή τι ἄρα τοῦτο οὐ βούλεται ὁ πτωχός, ἅτε πρὶν ἀνακεκοινωμένος ὤν, καὶ οὐ μόνον ἰδίᾳ τὴν ἑαυτοῦ κατάσχεσιν ἀφορίσας διὰ τὸ ἀνενόχλητον, ἀλλὰ καὶ τὸ κρεῖττον ἀντιλαβών. περὶ δὲ τῶν διαπράσεων, ἀνατρέπεσθαι μὲν καὶ ταύτας, παραχρῆμα τῶν διαπραθέντων πρὸς τοὺς πεπρακότας ἀναδιδομένων, ἔτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς συγκληρονόμους καὶ συντελεστάς, κατὰ τὴν πρώτην νομοθεσίαν. περὶ δὲ τῶν τιμημάτων, σκοπεῖσθαι τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. καὶ εἰ μὲν δυνατὸς ἦν ἢ προσῳκειωμένος δυνατῷ ὁ ἠγορακώς, εἴτε πολιτικῷ, εἴτε ἐκκλησιαστικῷ, τυχὸν ἐπισκόπῳ, ὁ δὲ πωλήσας τῶν ἀπόρων ἐστίν, ὡς μηδὲ ν NN εὐπορεῖν, σχολάζειν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τιμήματος. εἰ δὲ ὑπὲρ τὰ ν NN εὐπορεῖ, καὶ οὕτως ἀνεξικάκως μετὰ προθεσμίαν τριετίας ἀποδώσει τὸ τίμημα, τῶν αὐτῶν ἀπολαύων μετὰ τῆς ὁμάδος προνομίων, κἂν σχολάριος ἐστίν, ἢ σεκρέτοις ὑπηρετούμενος. εἰ δὲ ὁμὰς ἦν ἡ πωλήσασα, ἀπορεῖ δὲ πρὸς τὴν † ἀνάδοσιν, ἐχέτω πρὸς τοῦτο τοσούτων χρόνων προθεσμίαν, δι' ὅσων ἂν ὁ δικάζων ἀπὸ τῶν μελλόντων καρπῶν συλλογίσηται δύνασθαι εὐλυτωθῆναι τὸ τίμημα. εἰ δὲ ὁπωσοῦν δείκνυται ὁ πωλήσας, ἢ οἱ πωλήσαντες ἐν τῇ πράσει βίαν ἢ δόλον ὑποστάντες, ἢ πρὸ τῆς πράσεως ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ ἢ τῆς φαμιλίας αὐτοῦ ἀδικούμενοι καὶ καταδυναστευόμενοι, μηδὲν ἀναδιδότωσαν, κἂν ὁ ἀγοραστὴς οὐκ ἦν τῶν δυνατωτέρων. τὰ δὲ εὐτελέστερα τῶν μοναστηρίων,

† ἀπόδοσιν.

tamen ne sic quidem plerique potentiorum a perniciosissimis contractibus cum egenis abstinebant, ita ut etiam iudices necessitate potius, quam voluntate coacti, alias alia decreta sententiasque proferrent, quibus haec moderarentur. Quamobrem publicum de his decretum cum imperiali determinatione nostra factum est, ut citra dubitationem & moram omnes expellantur, qui a lata constitutione, quam diximus, emere prohibentur; ita quidem, ut nec impensarum repetitionem habeant. quotquot scilicet ab imperialis nostrae renuntiationis die in vicos, aut agros, aut praedia pauperum succedere fuerunt ausi.

De ijs autem, quae acciderunt a prima indictione, sive a tempore famis, usque ad diem nostrae renuntiationis; citra discrimen unum & idem decretum heic sancitum valeat, ita ut omnis donatio, & hereditas, & ad legis huiusce fraudem excogitata confirmatoria, atque transactiones inter personas iam prohibitas cessent, ac ne quidem pro factis habeantur: non metuentibus ijs, qui vendiderunt, ullam eorum, quae hoc nomine soluta sunt, repetitionem. Praeterea facta permutationes rescindantur, recipiente quolibet id, quod ante ipsius erat. nisi forte nolit id fieri pauperior, ut cui prius esset cum altero consortium, quique non tantum possessionem suam peculiariter segregaverit quietis caussa, verumetiam potiorem partem receperit. Quod distractiones attinet, hae quoque rescindantur, & venditae res statim venditoribus restituantur, itidemque coheredibus, & sub eodem titulo vectigal pendentibus, iuxta primam constitutionem. Pretia quod attinet, tam persona, quam res ipsae considerentur. ac si quidem ex potentibus erat emtor, aut familiaritate coniunctus alicui potenti, sive politico, sive ecclesiastico, puta episcopo; venditor autem adeo inops est, ut ne quinquaginta quidem aureos habeat in bonis: pretij restitutio locum non habeat. Sin amplius quam quinquaginta solidos habet, sane post praestitutum triennij spatium haud gravate pretium restituet, ijsdem cum universitate privilegijs utens fruens; licet scholaris sit, aut secretis inserviat. Quod si distractio facta sit ab universitate, cui pretium ob inopiam restituere difficile sit; tot annorum spatium ad solutionem habeat, quot annis iudex de futuris fructibus pretium facile restitui posse computatione facta collegerit. Quod si probet venditor, aut venditores, in venditione quocunque modo vim dolumve malum intercessisse, vel ante venditionem factam, ab emtore, vel eius familia, se per iniuriam laesos, aut oppressos potentia: nihil restituant, licet emtor ex numero potentiorum non erat. Humiliora vero monasteria, 11.

& omnes inde usque a spatharijs degentibus in hac urbe, quæ diuinitus custoditur, itemque magistratus inferiores, si quid emerint absque ui & iniuria quacumque, nec patrocinijs potentiorum defensi; non pretia dumtaxat recipiunto, uerumetiam lucrosas impensas. puta quæ factæ sunt in consitiones uinearum, & aquariarum molarum exstructionem. Poterunt & materias ædificiorum suorum tollere, modo ne statum priorem lædant: nisi forte pro ijs impensam factam recipiunt. Quod si ob inopiam reddi eis, quæ debentur, nequeant; ad tot annorum spatium sequestrentur ea, quæ alienata sunt: donec ex futurorum liquidorum fructuum perceptione debitum pretium, uel impensa facta, ceu dictum est, colligi possit. Vel ipsum prædium potius ab eo possideatur, qui alienauit; uerum in collectione fructuum cura simul & cautio adhibeatur, ut ipsi fructus ad satisfaciendum ei, qui contraxit, seruentur. atque hac in parte facultatem habebit, ut & ipse prouideat, ne fructus amittantur. ac si quidem is, qui alienauit, aliunde sibi prospicere potest; uniuersi fructus illi tradantur, quo cum contractum fuit. Sin autem, retineatur ab eo, qui alienauit, quantum ad usum ipsius necessarium, agrique cultionem requiritur: reliquum totum restituatur illi, qui cum eo contraxit.

III. Quod si ab illustrioribus uniuersitatis ad pares, uel paulo dignitatibus inferiores, uelut a scholaribus ad milites, uel ab humilioribus ad paulo superiores, uelut ab expertibus militiæ municipibus ad scholares uel secretis inseruientes, alienatio facta, uel adhuc futura sit; inconcussa maneat. Similiter & si ob incumbentem a fisco necessitatem, aut quod fortassis alio in loco dotem filiæ suæ constituere uelit, aliunde quis soluere nequeat id, quod fisco debet, aut quod impositum ei onus est, aut promissam in rebus soli dotem: hac ipsa quoque de caussa fieri alienatio poterit earum rerum, quæ soli sunt; sed dumtaxat ad conuicanos, aut necessario ad ea prædia, quæ sub eadem metrocomia sunt, id est, sub eadem comitura. Quapropter eodem modo & potenti persona uendente, uel aliter alienante, optimum factu uisum est præferri uicanos, quatenus consortes sunt, uel pascuis eius, aut aquis, aut montibus carere nequaquam possunt. Ac pro emtore quidē hoc intelligitur, ut si certū dūtaxat aliquid retinere uelit, & ea, quæ consortij sunt, alienare; potestatē hoc agendi habeat. At licet prædij, quod alienatur, aliqua pars ab alijs separata peculiariter existat;

καὶ ὅσοι ἀπὸ σπαθαρίων τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει διατριβόντων, καὶ κατωτέρω ἀρχόντων ἔτυχον ἀγοράσαντες, χωρὶς οἱασδήποτε βίας καὶ ἀδικίας, μηδὲ προστασίαις δυνατωτέρων διαφεντευόμενοι, μὴ μόνον τὰς τιμὰς ἀναλαμβανέτωσαν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπικερδεῖς δαπάνας. οἷον εἰς ἀμπελώνων καταφυτεύσεις, καὶ ὑδρομύλων κατασκευήν. δυνάσθωσαν δὲ καὶ τὰς ὕλας τῶν ἰδίων οἰκημάτων περιαιρεῖν, μετὰ τοῦ μὴ βλάψαι τὴν προτέραν κατάστασιν, εἰ μὴ τὴν ὑπὲρ τούτων δαπάνην λαμβάνουσιν. ἀπορίας δὲ οὔσης πρὸς τὴν ἀναστροφὴν τῶν χρεωστουμένων, μεσεγγυᾶσθαι τὰ προεκποιηθέντα ἐπὶ * τοσούτων διάστημα χρόνων, μέχρις οὗ ἀπὸ τῆς μελλούσης καθαρᾶς ἐπικαρπίας τὸ ὀφειλόμενον τίμημα, ἢ τὸ εἰρημένον ἀνάλωμα † δυνάσθῃ ἐπισυνάγεσθαι. ἢ μᾶλλον κατέχεσθαι μὲν τὸ κτῆμα παρὰ τοῦ ἐκποιησαμένου, εἰς δὲ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν γίνεσθαι πρόνοιαν καὶ παραφυλακὴν πρὸς τὸ φυλαχθῆναι αὐτοὺς εἰς * ἀποπλήρωσιν τοῦ συναλλάξαντος. ἐξουσίαν ἔχοντος καὶ αὐτοῦ τούτων προνοεῖσθαι, εἰς τὸ μὴ † ἀποβάλλεσθαι τοὺς καρπούς. καὶ εἰ μὲν εὐπορεῖ ἑτέρωθεν ὁ ἐκποιησάμενος διοικεῖσθαι, πάντας ἀναδίδοσθαι πρὸς τὸν συναλλάξαντα. εἰ δὲ μή, τὸ ἀρκοῦν ἐξ αὐτῶν πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν καὶ γεωργίαν τοῦ ἀγροῦ παρακρατεῖσθαι παρὰ τοῦ ἐκποιησαμένου: τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν, εἰς τὸν μετ' αὐτοῦ συναλλάξαντα ἀποκαθίστασθαι. εἰ δὲ ἐκ τῶν περιφανεστέρων τῆς ὁμάδος πρὸς ἴσους, ἢ ὀλίγον ὑποβεβηκότας ἐν ἀξιώμασι, τυχὸν σχολαρίων πρὸς στρατιώτας, ἢ ἐκ τῶν εὐτελεστέρων πρὸς τοὺς * μικρὸν ὑπερέχοντας, οἷον ἀπὸ τῶν ἀστρατεύτων πολιτῶν πρὸς σχολαρίους ἢ σηκρετικοὺς ἐκποίησις γέγονεν ἢ γενήσεται, μενέτω ἀπαρασάλευτος. ὁμοίως δὲ καὶ διὰ ἀνάγκην ἐπικειμένην ἐκ τοῦ δημοσίου, ἢ τυχὸν διὰ τὸ ἐν ἄλλῳ τόπῳ βούλεσθαι προικίσαι θυγατέρα ἰδίαν, ἑτέρωθεν οὐκ ἔχει τις ἀποδοῦναι τὸ πρὸς τὸν δημόσιον ὄφλημα, ἢ τὸ ἐπιτεθὲν βάρος, ἢ τὴν ὑποσχεθεῖσαν προῖκα ἐν κινητοῖς· καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν δύνασθαι ἐκποίησιν γενέσθαι ἐκ τῶν ἀκινήτων, μόνον μέντοι πρὸς τοὺς συγχωρίτας, ἢ ἐξ ἀνάγκης πρὸς τὰ ὑπὸ τὴν αὐτὴν μητροκωμίαν χωρία, ἤτοι ὑπὸ τὴν αὐτὴν κομητοῦραν. διὰ τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον, καὶ δυνατοῦ προσώπου πιπράσκοντος, ἢ ἄλλως ἐκποιουμένου, συνεωράθη προτιμᾶσθαι τοὺς χωρίτας, ἐν οἷς εἰσιν ἀνακεκοινωμένοι, ἢ χωρὶς τῆς ἐκείνου νομῆς, ἢ τῶν ὑδάτων, ἢ τῶν ὀρέων οὐ † δύνανται διοικεῖσθαι. ὑπὲρ δὲ τοῦ ἀγοραστοῦ νοεῖται, ἵν' ἐὰν θέλῃ τοῦτο μόνον παρακρατεῖν, τῶν δὲ ἀνακεκοινωμένων ἐκστῆναι, ἔχῃ ἐξουσίαν. εἰ δὲ ἐκ τοῦ ἐκποιουμένου κτήματος ἔστι τι καὶ ἰδιοσύστατον,

ἢ τὸ

* τοσοῦτον διάστημα χρόνον, μέχρις οὗ ἂν.
† δύνηται.
* ἀναπλήρωσιν.
† ἀπόλλυσθαι.
γρ.
* μικρόν τι.
† δύνανται.

ἢ τὸ ὅλον ἀναγκάζονται ἀγοράσαι, ἢ τοῦ ὅλου ἐξίστασθαι. ἐχέτωσαν δὲ καὶ προθεσμίαν μηνῶν δ' εἰς ἐπισυνάξιν τοῦ τιμήματος, ὁπόσον ἕτερος δίδωσιν, ἢ μᾶλλον ὁπόσου διατιμᾶται, εἴπερ τοῦτο οἱ ἐξωνούμενοι πένητες ἐπιλέξωνται. τούτων οὕτως παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν δογματισθέντων καὶ νομοθετηθέντων, κελεύομέν σοι ὑπαναγνῶναι πᾶσι τοῖς ἐν τῷ θέματι τὴν τοιαύτην ἡμῶν ἐκφώνησιν καὶ νομοθεσίαν, ἀπό τε δυνατῶν προσώπων καὶ ἕως ἐσχάτου καὶ τελευταίου: καὶ κατὰ τὴν ταύτης περιοχὴν καὶ δύναμιν καὶ ἐξετάζειν καὶ διοικεῖν περὶ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν δυνατῶν, ὁρισθείσης εἰς μῆνα μάρτιον, ἰνδικτιῶνος ε.

tamen emtores aut totum emere coguntur, aut toto cedere. Ceterum quatuor mēsium diem habeant ad collectionem pretij, quantum quidem alius daret, uel potius quāti sit æstimatio, si quidem hoc pauperes, qui emūt, optauerint. His in hunc modum ab imperio nostro decretis atq; constitutis, præcipimus tibi, ut omnibus in prouincia promulgationem huiusmodi legemque nostram, a personis potentibus ad extremum & ultimum usque, legi cures: ac prout in ea continetur, iuxtaque uim eius, de pauperibus atque potentibus inquiras & ordines. quæ sancita est mense Martio, indictione V.

ΝΕΑΡΑ` Γ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ´ΝΟΥ.

ΠΕΡΙ` † ΣΤΡΑΤΙΩΤΩ͂Ν.

† στρατευτικῶν.

Ὥσπερ ἐν σώματι κεφαλὴ, οὕτως ἐν πολιτείᾳ ,, στράτευμα. ὧν οὕτως ἢ ἑτέρως ἐχόντων, ἀνάγκη ἐν ,, τὸ πᾶν συμβάλλεσθαι. καὶ ὃς μὴ ταῦτα ὑπὸ πολλὴν τίθεται πρόνοιαν, περὶ τὴν * οἰκείαν σφάλ- ,, λεται σωτηρίαν. εἴπερ οἰκείαν οἴεσθαι χρὴ τὸ κοινόν. καὶ ἐπειδὴ τῷ χρόνῳ τὰ τῶν στρατιωτῶν ἀρρωστήσαντα, ὅθεν αὐτῶν καὶ ἡ τοῦ εἶναι καὶ ζῆν προσῆν ἀφορμὴ, πρὸς τὸ χαλεπώτερον ἐναπέκλινεν, ἡ ἐκ θεοῦ βασιλεία ἡμῶν πρὸς τὸ εὐεκτοῦν καὶ ἀμεινότερον ταῦτα μετήνεγκε, κοινὴν τῷ παντὶ χαρισαμένη τὴν λυσιτέλειαν. θεσπίζομεν τοίνυν αὐτὸ τοῦτο δὴ, ὅπερ ἡ συνήθεια † ἐγγράφως πρώην ἐκύρωσε, μὴ ἐξεῖναι τοῖς στρατιώταις τὰ, ἐξ ὧν αἱ στρατεῖαι ὑπηρετοῦνται, κτήματα διαπωλεῖν. συντηρεῖσθαι δὲ εἰς ἑκάστην στρατείαν, ἱππέων μὲν ἀκίνητον κτῆσιν, δ' λιτρῶν ὕπαρξιν: * ἀριθμεῖσθαι κελεύομεν καὶ τοὺς ἐπὶ τὸν στόλον τεταγμένους πλωΐμους, τοῦ τε Αἰγαίου πελάγους, καὶ τοῦ Σάμου, καὶ τῶν Κιβυρραιωτῶν. αὐτόστολοι γὰρ οὗτοι καὶ αὐτερέται βαρείας μετιᾶσι τὰς ὑπηρεσίας. τοῖς δὲ τὰ βασιλικὰ πλώϊμα ἐπὶ ῥόγαις ὑπηρετουμένοις, καὶ τοῖς λοιποῖς πλωΐμοις, ἤδη νῦν ἐκράτησεν ἐκ συνηθείας β λιτρῶν εἰς ἑκάστην στρατείαν ἀκίνητον διασώζεσθαι κτῆσιν, ὃ καὶ ἡμῖν ἀρκούντως ἔχειν δοκεῖ. εἰ μὲν οὖν ἐν τοσαύτῃ ἀκινήτῳ κτήσει εἰσὶν οἱ ἐν ἑκατέραις στρατείαις κατειλεγμένοι, καὶ σώζοιεν ταύτην συντηροῦντες ἀνεκποίητον, καὶ παραπέμποιεν εἰς τοὺς φυσικοὺς κληρονόμους, καθ' ὃν ἂν βούλοιντο νόμιμον τρόπον, μετὰ τοῦ οἰκείου μέντοι γε βάρους, εἴτε κατιόντες εἰσὶ πρὸς οὓς παραπέμπονται, εἴτε ἀνιόντες, εἴτε ἐκ πλαγίου, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου ἰσοκληρίᾳ τισὶν ἁρμόσει, εἴτε ἀπὸ διαθήκης ἐξ ἀνίσων μερῶν εἰκότως κληθεῖεν, γνήσιοι ἢ φυσικοὶ, ἢ ἐξωτικοὶ † παγανοὶ κληρονόμοι: (τοὺς ἀξιωματικοὺς γὰρ παντὶ τρόπῳ ἀποκλείομεν πρὸς τὰς τοιαύτας

* οἰκεῖον.

† ἐγγράφως.

* οὓς ἀριθμεῖσθαι.

† παγανικοί.

CONSTANTINI NOVELLA. III.

DE MILITIBVS.

al. de militaribus, scilicet prædijs.

Quemadmodum caput in corpore, sic exercitus in republica. quæ si hoc, alioue modo sint adfecta; totum conferre necesse est. Atq; hic qui magna cura nō prospicit, de salute sua periclitatur: si modo suā existimare debet, quod publicū est. Et quoniam paulatim militum res laborantes, unde scilicet ipsis & uiuendi & uictitandi suppetebat opportunitas, in deteriorem ac difficiliorem condicionem deflexerunt; cōstituta diuinitus maiestas nostra hæc ad statum meliorem faciliioremque traduxit, publico ipsam rempublicam commodo adficiens. Sancimus igitur id, quod ipsa consuetudo iamdudum citra scripturam cōfirmauit, ne militibus ea prædia, de quibus exhibentur militiæ, distrahere liceat, sed ad quamlibet militiam, equitum quidem possessio in rebus soli constituta eiusmodi conseruetur, ut quatuor libras æquet. quibus adnumerari iubemus & classiarios, ad classem ordinatos, tam Aegæi maris, quam Sami, & Cibyrraotarum. Nam quū hi & adesse classi, & remiges ipsimet esse cogantur: functiones sane quam graues obeunt. At in ijs, qui ob erogationes imperialibus classibus seruiūt, & in classiarijs ceteris, ex consuetudine iampridē obtinuit, ut in singulis functiones militares seruetur in rebus soli cōstituta duarum librarum possessio. quod nobis etiā satis esse uidetur. Quod si tantum in rebus soli possideant, qui alterutrā harum militiā obeunt, idq; sibi seruent citra ullam alienationē, & ad heredes naturales transmittant, quocumque uoluerint modo legitimo, cum onere tamen suo; siue liberi ac descendētes sint, ad quos transmittūt, siue parentes & adscendentes, siue ex transuerso, siue ab intestato quibusdā portiones æquales competant, siue fortaßis ab inæqualibus portionibus ex testamēto uocētur, sui, uel naturales, uel extranei paganici heredes: (nam in dignitate cōstitutos omni modo ab huiusmodi successionibus excludimus)

excludimus) ut pro rata lucri ex hereditate obuenientis, etiã functionis onus sequatur. De bonis autẽ mobilibus nihil curiose statuimus, sed erũt hæc in potestate possidentis. nisi forte accidat, ut rerũ soli magna facta sit imminutio Tũc.n. arbitrio uiri boni quod in reb. soli constituta possessioni deest, de mobilibus supplendũ erit. Sin autẽ multis soli rebus abũdet miles, ita ut longe * iustam quantitatẽ excedat: si quidem omnia descripta sunt in codicibus militaribus, neque poterit hæc, neq; de his quidquã distrahere miles, quantũuis multo maioris æstimẽtur. Vel potius nemo quidquã horum emere poterit, præsertim spectabilis, aut in dignitate constitutus, aut potens, ad scholares usq; uel metropolis, uel episcopatus, uel monasteriũ, uel alia quæcũq; religiosa domus: scituri, se nullam de pretijs actionẽ habituros. Quin nec impensarum habebitur ratio, quãuis in excolendas res emtas multa expẽderint. Materias tamen suas ita recipiẽt, ut statũ priorem nõ lædãt. Quod si omnia descripta non sunt, sed forte possessionẽ miles peculiariter suis circũscriptam finibus habet, nec ulli militiæ seruituti obnoxiã; facultatem habeat eius alienanda, quocũq; modo uolet: modo descripta in rebus soli possessio eius ad exhibendam functionẽ militarẽ sufficiat. quippe si quid desit, cogetur is, qui a milite prædium nãctus est, quod deficit ex aliqua caussa per rẽ soli supplere. Sin res soli, quas possidet miles, prorsus descripta nõ sunt: quæ magis fertiles sunt, ad IIII usq; libras, tacite sint obligata. Atq; hoc ex prouidentia nostra priuilegio subnixi sunto. Eorũ autẽ, quæ reliqua sunt, permissa sit eis alienatio. Ac si quidem usu uenerit, ut unus fertiliora prius emat, alius minus utilia posterius; & ex priuilegio iã exposita fertiliora fuerint euicta: iura prioritatis aduersus posteriorẽ anterior habeat. Quod si possessiones in rebus soli plures & pretiosas admodũ habentes, eã quæ descripta fuit, alienauerint; posteaq; descriptam hanc euincere uoluerint: euictionis subsidiũ eis damus, & ex alijs possessionib. emtor satis accipiat, quum scilicet ultra IIII quidem libras equites, classiarij uero ultra II in bonis habent. Quod si partem functionis militaris aliquis exhibet, pro rata partis eius & de opulentia ipsius ac facultatibus statuatur. Non aliter autem dominiũ prædiorũ militarium ijs adquiratur, qui ea quocumque titulo possident; nisi annorũ quadraginta tempus adsestatione nulla interueniente effluxerit. Nam propemodum malæ fidei possessoribus hos olim quoque consuetudo adnumerabat. nisi quod ex contractu possidentes, nullum fructuum damnum sentiebant;

*uidelicet IIII. librarum.

διαδοχὰς) καὶ κατὰ ἀναλογίαν τοῦ κέρδους τῆς κληρονομίας ἕπεσθαι ὁρίζομεθα καὶ τὸ βάρος τῆς στρατιλείας. κινητὴν δὲ οὐ περιεργαζόμεθα ὕπαρξιν, ἀλλ' ἐν ἐξουσίᾳ αὐτὴ κείσεται τοῦ κεκτημένου. εἰ μή που κατὰ πολὺ ἡ ἀκίνητος ἐλαττοῦται. δεῖ γὰρ τότε ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίᾳ τὸ ἐλλιπὲς τῆς ἀκινήτου ἐκ τῶν κινητῶν ἀναπληροῦσθαι. εἰ δὲ ἐν περιουσίᾳ πολλῶν ἀκινήτων ὁ στρατιώτης καθεστήκοι, ὥστε κατὰ πολὺ τὴν * δικαίαν ὑπερβαίνειν ποσότητα: εἰ μὲν ἅπαντα ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς κώδιξιν ἀπογέγραφονται, μὴ δύνασθαι μήτε ταῦτα; μήτε ἐκ τούτων τὸν στρατιώτην διαπωλεῖν, κἂν μείζονος † εἶναι ἠξιωμένα τιμῆς. μᾶλλον δὲ μὴ δύνασθαι τινὰ ἐκ τούτων ἀγοράζειν, καὶ μάλιστα περίβλεπτον ἢ ἀξιωματικὸν, ἢ δυνάστην, μέχρι σχολαρίων, ἢ μητρόπολιν, ἢ ἐπισκοπεῖον, ἢ μοναστήριον, ἢ ἕτερον τὸν οἱονδήποτε εὐαγῆ οἶκον, εἰδότας ὡς οὐκ ἔσται αὐτοῖς περὶ τῶν τιμημάτων ἀγωγή. ἀλλ' οὐδὲ ὁ περὶ τῶν δαπανημάτων λόγος, κἂν εἰ τύχοιεν πολλὰ καταναλωκότες εἰς φιλοτιμίαν τῶν ἠγορασμένων. λήψονται μέντοιγε τὰς ὕλας αὐτῶν, μετὰ τοῦ μὴ βλάψαι τὴν προτέραν κατάστασιν. εἰ δ' οὐ πάντα * γεγραμμένα εἰσὶν, ἀλλ' ἔχει εἰκότως ὁ στρατιώτης κτῆμα ἰδιοπεριόριστον, καὶ τῇ στρατείᾳ ἀκαταδούλωτον, ἐξουσίαν ἐχέτω † ᾧ δὴ βούλοιτο τρόπῳ τοῦτο ἐκποιεῖν, ἐν ᾧ μέντοιγε ἡ ἀπογεγραμμένη ἀκίνητος κτῆσις αὐτοῦ ἱκανή ἐστιν ὑπηρετεῖσθαι τῇ στρατείᾳ. εἰ γὰρ ἀπολείπεται, ἀνάγκην ἕξει ὁ ἐκ τοῦ στρατιώτου λαβὼν τὸ κτῆμα, τὸ ἐλλιπὲς ἔκ τινος αἰτίας διὰ ἀκινήτου ἀναπληροῦσθαι. εἰ δ' οὐδ' ὅλως ἀπογεγραμμένα εἰσὶ τὰ τοῦ στρατιώτου ἀκίνητα, τὰ * εὐχρηστότερα σιωπηρῶς ὑποκείσθωσαν ἕως δ λιτρῶν. † καὶ τοῦτο τῷ προνομίῳ ἐξ ἡμετέρας προνοίας συγκροτείσθωσαν. τὰ δὲ περιττὰ ἐφεῖσθαι τούτοις ἐκποιεῖσθαι. καὶ εἴπερ συμβῇ * ὃν μὲν τὰ εὐχρηστότερα ἀγοράσαι πρότερον, ὃν δὲ τὰ ἀχρηστότερα ὕστερον, ἐκνικηθῆ δὲ ἐκ τοῦ προτιθεμένου προνομίου τὰ εὔχρηστα: ἐχέτω τῆς προγενεστέρας δίκαια κατὰ τοῦ μεταγενεστέρου ὁ προγενέστερος. εἰ δὲ πολλὰς † ἔχοντες ἀκινήτους κτήσεις καὶ πολυτίμους, τὴν ἀπογεγραμμένην ἐκποιήσαιεν, ἐκνικεῖσθαι δὲ ταύτην βουληθεῖεν ὕστερον τὴν ἀπογεγραμμένην, * δίδομεν αὐτοῖς τὴν βοήθειαν τῆς ἐκνικήσεως, ἐκ τῆς ἄλλης δὲ τῷ ἀγοραστῇ τὸ ἱκανὸν περιποιεῖσθαι, ὅτι δηλαδὴ εὐποροῖεν ὑπὲρ τὰς δ λίτρας μὲν οἱ ἱππεῖς, ὑπὲρ τὰς β δὲ οἱ πλωτῆρες. εἰ δὲ μέρος στρατείας ὑπηρετεῖταί τις, κατὰ ἀναλογίαν τοῦ μέρους αὐτοῦ καὶ τὴν εὐπορίαν τυποῦσθαι. μηδ' ἄλλως δὲ κυριεύεσθαι στρατιωτικὰ τοῖς ταῦτα οἱῳδήτινι τρόπῳ κτωμένοις, εἰ μὴ ὁ τῆς τεσσαρακονταετίας ἀνεπιφώνητος διαρρεύσει χρόνος. σχεδὸν γὰρ τοῖς κακῇ πίστει νεμομένοις ἠρίθμει τούτους καὶ πάλαι ἡ συνήθεια. πλὴν ὅσον οἱ μὲν ἐκ συναλλάγματος νεμηθέντες, τὴν τῶν καρπῶν ζημίαν διέφυγον:

οἱ δὲ

* τὸν τῶν δ λιτρῶν.

† εἶναι.

* ἀπογεγραμμένα.

† ὃν δ' ἂν βούλοιτο τρόπον.

* ἀχρηστότερα.

† καὶ τοῦτο τὸ προνόμιον ἐξ ἡμετέρας. συγκροτείσθω.

* ἐν μὲν τὰ εὐχρηστότερα.

† ἔχοντες.

* δίδοσθαι αὐτοῖς.

οἱ δὲ πίστει κακῇ νεμόμενοι, καὶ καρποὺς καὶ προσόδους καὶ πᾶσαν βλάβην κατετίθεντο. ὃ καὶ ἡμῖν ἀρέσκει. στρατιώτην δὲ νομίζεσθαι διατυποῦμεν, οὐ τὸν καθωσιωμένον μόνον τοῖς ἱεροῖς λεγεῶσι τῶν στρατιωτῶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τούτους, οἳ διά τινα τύχης *(† ἐν ἀδείᾳ.)* ἐπήρειαν ἐπιδεεῖς ὀφθέντες ἀδωρείας † ἐντύχως τετυχήκασι. καὶ τῶν αὐτῶν τούτοις ἀπολαύειν δικαιοῦμεν προνομίων, οὐ συγχωροῦντες ὑπ᾽ ἐκείνων πιπράσκεσθαι τὰ, ἐξ ὧν αἱ στρατεῖαι ὑπηρε- *(* ἀ γάρ.)* τοῦνται, καὶ πολλῷ πλέον παρὰ τοῦ δημοσίου. * εἰ γὰρ τοῖς κυρίοις δεσπόταις ἐπιτιμῶμεν τοῦ κοινῇ συμφέροντος ἕνεκεν, πῶς ἂν τῷ δημοσίῳ πιπράσκειν ἐπιτρέψωμεν, καὶ τὴν πάλαι ἄγραφον ἀδικίαν ἐκείνην, νόμου τάξιν ἔχειν μεθήσομεν; ἣν ἐχρῆν γῆς τε ἁπάσης ἐξελαύνεσθαι καὶ θαλάσσης, ὡς οὖσαν θηριωδεστάτην καὶ ἀπανθρωποτάτην. οἶμαι γὰρ ὡς οἱ ταύτην εἰσαγαγόντες τὴν αὐτὴν τῇ ἄρκτοις φύσιν τῇ πολιτείᾳ προσένειμαν. λόγος γὰρ ἔχει, μόνας θηρίων τὰς ἄρκτους λιμῷ πιεζομένας τοὺς δακτύλους περιλιχμᾶσθαι. εἰ που καλῶς τις εἰδὼς, χεῖρας ὅλης τῆς πολιτείας, ἀλλ᾽ οὐχὶ δακτύλους τοὺς στρατιώτας δοκοίη. ταῦτα μὲν οὖν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἐντελῶς ἅμα καὶ λυσιτελῶς κατὰ τὸ ἡμῖν δοκοῦν διατυποῦμεν. ἐπὶ δὲ τοῖς προλαβοῦσι, πάλαι μὲν ἐπικρατεῖ ἀδιαίρετος καὶ παχυμερὴς συνήθεια, ἀναργύρους τοὺς ἀγοραστὰς τῶν *(† στρατιωτικῶν.)* † στρατιωτῶν ἐξωθεῖσθαι. ἡ δὲ λεπτομερὴς τῶν καθ᾽ ἕκαστον μέρος διοίκησις ἄλλοτε ἄλλως, ἐν οἷς ἂν αὐτὴν μετῆγον οἱ τῆς ψήφου κύριοι μεταφερομένην, πολλήν τινα λώβην παρεῖχε τοῖς πράγμασι, καὶ πᾶσαν ἀσάφειαν. ἡμεῖς οὖν ἅμα πρόσω καὶ ὀπίσω τοὺς *(* τρέφοντες.)* περὶ τῶν συμφερόντων * τρέφοντες ἀναλογισμοὺς, τὰς κεχυμένας ἐκείνας καὶ ποικιλοτρόπους ἀποδιαπομπούμενοι πράξεις, ἐν ῥυθμῷ καὶ λόγῳ τὴν *(† ἐν πάσῃ διοικήσει.)* † ἐν πάσῃ διοικήσει περιστέλλοντες, θεσπίζομεν, εἰ μὲν εἶεν κληρονόμοι αὐτοῖς τοῖς * γεγραμμένοις *(* ἀπογεγραμμένοις.)* στρατιώταις, κατιόντες τυχὸν ἢ ἀνιόντες, ἢ ἐκ πλαγίου, μέχρις ἕκτου βαθμοῦ, αὐτοὶ πάντως προσδεχθήσονται κατὰ τὴν τοῦ βαθμοῦ συγγένειαν προτιμώμενοι, εἰς τὸ ἐκδικεῖν τὰ παρὰ τῶν στρατιωτῶν *(† δυνάστου.)* ἐκποιηθέντα κακῶς, ἢ παρὰ † δυνάστου βίᾳ κατασχεθέντα. τῶν ἐγγυτέρου δὲ βαθμοῦ συγγενῶν μὴ βουλομένων ἢ μὴ δυναμένων, καὶ οἱ πορρωτέρω *(* ἀνελχθήσονται.)* * εἰσαχθήσονται συγγενεῖς. συγγενῶν δ᾽ οὐχ ὑπόντων, ἢ τῶν ἀπὸ νόμου καλουμένων ἀγχιστέων, οἱ συνδόται καὶ συνάρχμοι τούτων ἀκουσθῶσι προσερχόμενοι, τούτων δὲ οὐκ ὄντων, οἱ συντελεσταὶ ἀπορώτεροι *(† ἀπορίας.)* στρατιῶται, ἵν᾽ ἐξ ἐκείνων τὸ ἐνδέον τῆς † εὐπορίας ἀναπλάζοντες, ἐποικοδομηθῶσι πρὸς ἰσχὺν ἱκανότητος. εἰ δὲ καὶ οὗτοι οὐκ εἶεν, ἀνάγκη καὶ τοὺς πολιτικοὺς συντελεστὰς εἰσακούεσθαι, πρὸς τὸ μὴ διαπίπτειν τὸν ἐκ τοῦ κελεύσου φόρον. εἰ δέ γε στρατιώτης στρατιώτου ἑτέρου κτῆσιν ἠγόρασεν, εἰ μὲν ὁ εὐπορώτερος ἐξ ἀπόρου, τὴν αὐτὴν ὑφέξει ποινὴν τοῖς δυνατοῖς,

at male fidei possessores, & fructus, & reditus, & omne detrimentum restituebant. id quod nobis quoque placet. Militem uero existimandum statuimus, non eum modo, qui sacris militum legionibus est deuotus: sed & hos, qui ex iniuria quadā fortuna inops facti, per edictum immunitatem consequuti sunt. quos ijsdem cum illis frui priuilegijs aequum censemus, non concedentes, ut uel ab eis ea distrahantur, ex quibus functiones militares exhibentur; ac multo quidem minus a fisco. Nam si uere proprieq. dominis, interminamur ob id, quod expedit publice; qui nā fisco distrahere permittemus, & non scriptam illam ueterem iniquitatē, legis obtinere uicem concedemus? quam ubiq. terrarū & maris expulsam oportuit, ut quae maxime belluina sit & immanissima. Nam equidem arbitror eos, qui hanc introduxerunt, eamdem cum ursis naturam reipublicae tribuisse. quippe uulgo perhibetur, solas ex feris ursas fame pressas digitos suos circumlambere. ac recte sane qui rem aestimauerit, manus totius reipublicae, non digitos, esse milites putabit. Atq. haec sequuturis tēporibus plene pariter & utiliter, de nostra quidem sententia, statuimus. Quod attinet praeterita, iā olim quidem obtinet rudis & simplex consuetudo, ut citra pretij restitutionē praedijs militaribus emtores eijciantur. At subtilior singulorum moderatio alias alia, prout eā mutabant illi, qui iudicijs praeerant, magnum quoddā rebus detrimentum, ac nullam nō obscuritatem adtulit. Iccirco nos tam in anteriora, quam posteriora cogitationes de ijs, quae expediunt, conuertentes; & cōfusas illas, atq. uarias actiones ablegantes; & administrationem in rebus omnibus ordine quodam ac ratione munientes, sancimus; ut si quidem heredes exstēt descriptis militibus, descendentes puta uel adscendētes, uel ex trāsuerso, ad sextum usq. gradū; ij prorsus admittātur, iuxta graduū cognationē alijs alij praelati, ad euictionē eorū, quae male a militibus alienata sunt, aut a potēte per uim detēta & possessa. Quod si gradus propioris cognati nolint, aut non possint: etiam cognati remotiores admittentur. Nullis autem cognatis exstantibus, aut adfinibus, qui ex lege uocantur; accedētes eiusdē militiae collationisq. participes audiātur; qui si nulli sint, milites inopes eadem sustinētes onera: ut ex his farciētes id, quod eorū inopia deest, eo usq. proficiāt, ut satis habeāt. Quod si ne illi quidē exstēt, ciuiles quoq. collatores audiri necesse est, ut ne uectigal census intercidat. Si uero miles possessionem militis alterius emit, si quidē opulentior ab inope, poenam cum potentibus eamdem sustinebit,

citra restitutionē pretij res emtas amittens. Sin inops a locuplete, omnino rē emtā habebit, aut pretiū recipiet. Quod si ambo reperiantur inopes, parti damno adfectæ subueniri iubemus, bona fidei rationē in hoc habētes, *quæ neminē cū alterius detrimēto lucrū facere sinit. His de possessionibus militaribus partim ita repertis, partim a nobis excogitatis; ad ipsas quoq; personas militares trāseundū existimauimus, & quæ his cōtigere, paulo altius repetenda. Erat aliquādo id tēpus, quū integra rerū euersio uigeret, ac infrenis impetus exitij; quū quiuis eorū, qui gloria præstabāt, passim fundos citra modū abscindēs, loco mancipiorū miseros possessores haberet, ita qui se nihil existimās facere, sed perpeti potius, si alius ipso superior auaritia foret. adeoq; malorū integrū quoddā certamē erat. quod in potētibus sane nō insistebat, sed inde exorsū, in minus „ ualētes desinebat. Nā superiorū adfectiones in „ uulgus plerumq; propagātur. Inde factū, ut qui exercitui cū imperio præerāt, quasi lex esset, horū facultates ducū esse, omniū omnia rapiētes, rei militaris imperitos homines eis uicissim præberēt, uenales, negligētes, nihil minus quā bellicosos, magis degeneres formicis, & lupis rapaciores. quorū opera quū hostib extorquere tributa nō possent, argēto subditos emungebant. Itaq; nō lōgo ad euertēdā rēpublicā spatio tēporis egebāt, sed impetu solo Romanū imperiū ad extremū periculū impulerunt In horū ergo repressione quantū study posuerimus, multi boni moderatiq; uiri prædicaturi sunt. uel multitudo potius eorū, qui ad patriū solū reuersi sunt, recens seruitute liberata, clamabit. Celebrabūt etiam, opinor, aliæ res in melius cōmutatæ, quarū curis adsidue cruciamur, ipso cū somno bellū gerētes; ne futilis et euanida sit a nobis excogitata rerū, quæ uitiose ferūtur, emēdatio; quā in edicto præsenti, quantū eius fieri potuit, accurate instituimus, & æuo sequuturo ad durationē æternā tradētes sancimus, ut si quis militē coloni loco detinere deprehēsus fuerit, si quidē is ipse fundos etiā, de quibus functiones militares exhibentur, raptos habeat; sex solidos aureos mulctæ loco soluat, quorū dimidiam quidē partem miles accipiet ad recuperationē restitutionis in integrum suæ; dimidiā uero fiscus, eius seruitutis nomine, qua spoliatus est. Quod si eū prædia militaria nō rapuisse, sed emisse cōpertum fuerit; fisco quidē solidos tres soluet, aduersus militē uero actionē de pretio nullā habebit. si uero suis rebus ab alijs expulsos, uel per semet ipsos cessione usos, alij miseriti receperūt, uel ut colonorū obeant munera, uel ut pro mercede seruiāt; extra culpam sunto.

* l. 206. D. de reg. iur.

ἀναργύρους ἐκπίπτων τῶν ἠγορασμένων. εἰ δὲ ἄπορος *ἐξ εὐπόρου, τὸ ἀγορασθὲν ἕξει πάντως, ἢ τὸ τίμημα λήψεται. εἰ δὲ ἀμφοῖν ἀπορία εὑρίσκεται, τῷ ζημιουμένῳ μέρει προσβοηθεῖσθαι κελεύομεν, τὴν ἀγαθὴν πίστιν †ἐνταῦθα τηροῦντες, ἥτις οὐκ ἐᾷ τινὰ κερδαίνειν ἐκ τῆς τοῦ ἄλλου ζημίας. ταύτῃ περὶ στρατιωτικῶν κτήσεων ἃ μὲν εὑρηκότες, ἃ δὲ ἐξευρηκότες, δεῖν ᾠήθημεν μεταβῆναι καὶ ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν στρατιωτικῶν προσώπων, καὶ τὰ συμπεσόντα τούτοις μικρὸν ἄνωθεν ἀναγορεῦσαι. ἦν ὅτε ἦν ὁλοσχερὴς τῶν πραγμάτων ἀνατροπὴ, καὶ φορὰ ὀλέθρου δυσκάθεκτος, καὶ πᾶς τις τῶν ἐν δόξῃ κρατούντων *πανδυδῆς χώρας ἀπεριγράπτως ἀποτεμνόμενος, ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ τοὺς ἀθλίους ἐκέκτητο κτήτορας, σχέτλια ποιεῖν οὐχ ἡγούμενος, πάσχειν δὲ μᾶλλον, εἰ ἕτερος ὑπέρτερος τούτου ἐν πλεονεξίᾳ ὀφθείη. καὶ ἦν ὁλοσχερὴς ἅμιλλα κακῶν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ μέχρι τῶν δυνατῶν ἦν, ἀλλ᾽ ἐκεῖθεν ἀρξαμένη, καὶ εἰς τοὺς ὀλιγοσθενεῖς ἐτελεύτησεν. αἱ γὰρ τῶν ὑπερεχόντων ἕξεις, διαδόσιμοι ὡς ἐπίπαν τῷ πλήθει γίνονται. ἐκεῖθέν τε οἱ ἄρχειν τοῦ στρατοῦ λαχόντες, ὥσπερ ὄντος νόμου, τὰ τούτων εἶναι τῶν στρατηγῶν, ἃ πάντες εἶχον λαμβάνοντες ἀντιδιδόασιν αὐτοῖς ἀστρατεύτους ἀνθρώπους, ὠνίους, ἀμελεῖς, ἀπολέμους, μυρμήκων ἀγεννεστέρους, καὶ λύκων ἁρπακτικωτέρους. δι᾽ ὧν τοὺς ἐχθροὺς δασμολογεῖν οὐκ ἔχοντες, ἠργυρολόγουν τοὺς ὑπηκόους. ὅθεν οὐκ ἐδεήθησαν χρόνου πρὸς τὸ πᾶν ἀνατρέψαι, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς σφῶν καταφορᾶς εἰς ἔσχατον κίνδυνον τὴν τῶν Ῥωμαίων ἤλασαν ἀρχήν. ὅσην μὲν οὖν τὴν σπουδὴν περὶ τὴν τούτων ἀναστολὴν καταβαλλόμεθα, πολλοὶ τῶν χρηστῶν καὶ μετρίων ἀναφωνήσουσιν. ἢ μᾶλλον ἡ πληθὺς τῶν εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος ἐπανεστώτων βοήσεται, ἄρτι τῆς δουλείας ἀπηλλαγμένον. ἀναγγελοῦσι δὲ οἶμαι καὶ αἱ τῶν ἄλλων πραγμάτων πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολαὶ, αἷς προσταλαιπωρούμεθα ταῖς φροντίσιν ὑπνομαχοῦντες, ἵνα μὴ κούφη τις ᾖ καὶ διαπεφορημένη, ἡ ἐπινοηθεῖσα τῶν πλημμελῶς φερομένων διόρθωσις, ἣν ἐν τῷ παρόντι ἐδίκτῳ ὡς οἷόν τέ ἐστιν, ἀκριβῶς ἀνεστοιχειώσαμεν, καὶ τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ εἰς διαμονὴν ἀΐδιον παραδιδόντες, θεσπίζομεν, εἴ τις στρατιώτην ἐν παροίκου λόγῳ εὑρεθείη κατέχων, εἰ μὲν αὐτὸς ἐκεῖνος καὶ τὰ, ἐξ ὧν ἡ στρατεία ὑπηρετεῖται, κτήματα ἁρπάσας ἔχει, ἓξ χρυσοῦ ΝΝ ποινῆς ἕνεκεν ἀποτίσει, ἐξ ὧν ὁ στρατιώτης μὲν τὰ ἡμίσυ λήψεται πρὸς ἐπανάληψιν τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ, τὰ ἡμίσυ δὲ ὁ δημόσιος, ἧς χάριν ἐστερήθη δουλείας. εἰ δὲ οὐχ ἁρπάσας, ἀλλ᾽ ἀγοράσας εὑρεθῇ τὰ στρατιωτικὰ, πρὸς μὲν τὸ δημόσιον γ χρυσοῦ ΝΝ καταθήσει, πρὸς δὲ τὸν στρατιώτην, ἀγωγὴν ὑπὲρ τοῦ τιμήματος οὐχ ἕξει. εἰ δὲ ἑτέρων ἐξελασάντων αὐτοὺς ἐκ τῶν οἰκείων, ἢ αὐτῶν ἐκείνων †ἐκστάσει χρησαμένων, ἄλλοι τούτους κατοικτείραντες ἐδέξαντο, εἴτε παροικεῖν, εἴτε θητεύειν, ἀνεύθυνοι ἔστωσαν.

ὅσοι

* ἐξ εὐπόρου.

† ἐνταῦθα φυλάττοντες.

* πανωλ.

† ἐκστάσει.

σιν. ὅσοι δὲ στρατιώτας ἱκανοὺς εἰς ἰδίας ὑπηρεσίας κατετόλμησαν ἔχειν, τῶν φοσσάτων τούτους ἀποστερήσαντες, εἰς ἕκαστον ἐν ἑκάστῳ χρόνῳ ϛ ΝΝ ὁ ἐξκουσεύσας εἰσπραχθήσεται, καὶ ταῦτα ὁ δημόσιος οἰκειώσεται. εἰ μή πω ἀπὸ στρατηγῶν ἢ τῶν ἄλλων ἀρχόντων τούτους ἔτυχον διαδεγμένοι, καὶ οὗτοι ἐκ τῶν ἀποτεταγμένων εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ στρατηγοῦ ἢ τῶν ἀρχόντων καθεστήκεσαν. εἰ γὰρ ἐκ τῶν ἔξωθεν καὶ τῆς κοινότητος εἰσὶν, οὐκ ἀθωωθήσεται ὁ τούτους ἔχων, εἰ καὶ δεικνύειν ἑτοίμως ἔχει, παρὰ τοῦ στρατηγοῦ ἢ ἄρχοντος ἐπιτραπῆναι κεχρῆσθαι αὐτῷ.

Si qui uero milites idoneos ad exhibenda ministeria sua retinere fuerint ausi, fossatis eos adimentes: pro eorum quolibet ab illo, qui eos excusauit, solidi sex singulis uicibus exigentur, quos fiscus sibi uindicabit. nisi forte ab ipsis ducibus alijsue magistratib. eos acceperint, ipsiq; milites ex eorum sint numero, qui ministerio ducis aut magistratuũ destinãtur. Nã si sint extra hos, & ipsius adeo cõmunitatis; non liberabitur qui eos detinet, licet probare nõ difficulter possit, a duce uel magistratu potestatẽ sibi factã, ut eis utatur.

ΝΕΑΡΑ' Δ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ΄ΝΟΥ.

ΠΕΡΙ' ΑΝΑΔΟΣΕΩΣ ΤΙΜΗΜΑΤΟΣ † στρατιωτῶν.

† στρατιωτικῶν.

α. Θεσπίζομεν, εἰ καὶ ὥρισται διὰ τῆς προτέρας νομοθεσίας, τοὺς ἀπορωτέρους τῶν στρατιωτῶν τὴν αὐθεντίαν τῆς ἀναργυρίας ἔχειν: τοὺς μέχρι ν ΝΝ εὐπορίαν ἔχοντας ἀποδιδόναι τὰς τιμὰς, δηλονότι καλῇ πίστει καταβληθὲν τὸ τίμημα, καὶ ἄνευ βίας. καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τοῦ τόπου προσαπαιτεῖσθαι καὶ αὐτό.

β. Κελεύομεν τοὺς πωλήσαντας στρατιώτας καὶ πολιτικοὺς ἐπαναλαμβάνειν τὰ ἴδια, εἴγε εἰς ὁμάδα χωρίου τυγχάνει. τὸ δὲ τίμημα οὐκ ἔτι διὰ τριετίας, ἀλλὰ καὶ διὰ πενταετίας ἀποδώσουσι πρὸς αὐτοὺς, ἐνάγοντας διὰ τῆς ὡρισμένης πενταετίας.

γ. Ὅσοι τοίνυν ἀπέλαβον τὰ ἴδια ἀναργύρως πρὸ τούτου τοῦ ὁρισμοῦ, ἐὰν κρίσιν ἔχωσι δικαστοῦ, οὗτοι οὐκ ὀφείλουσιν ὀχλεῖσθαι, ἀλλ' ἵνα ταῦτα ἀναφαιρέτως ἔχωσι. διὰ γὰρ τὸ τότε κρατῆσαν ἡ ἀπόφασις ἐξηνέχθη.

δ. Εἰ δὲ ἀπέλαβον ταῦτα ὁρισθέντες ἀποδοῦναι τὰ τιμήματα διὰ προθεσμίας, καὶ παρῆλθεν ἡ προθεσμία, εἰ μὲν καὶ πρὸς μικρὸν ἀποδεδώκασιν ἀπὸ τῶν κτημάτων, ἢ συντίθενται καὶ ἐπαγγέλλονται λαμβάνοντες προθεσμίαν, ταῦτα ἀποδοῦναι, ἵνα διὰ ταῦτα ἐγγράφους ἀσφαλείας ἀπαιτηθῶσι τούτους, ἃς ὀφείλουσιν ἐκτίθεσθαι πρὸς τοὺς ἀγοραστὰς, ὡς δὴ ἑτέρας προθεσμίας, ἣν ἂν δοκιμασθῇ, ἀποδώσουσι τὰ λειπόμενα ἢ καὶ πάντα.

ε. Εἰ δὲ οὐκ ἴσχυσαν ἀποδοῦναί τι ἀπὸ τῶν τιμημάτων, ἵνα ἢ τόπον ἀπὸ τῆς ὁμάδος τοῦ χωρίου ἀποτέμῃς, ἐὰν τοῦτο λυσιτελέστερον τῶν πενήτων κατανοηθείη, ἢ πῶς εἰς αὐτὰ τὰ διαπεπραμένα δημόσια εἰσέλθῃ ὁ ἀγοραστὴς, ἢ πρὸς τὴν τοῦ καταβληθέντος παρ' αὐτοῦ ποσοῦ ἀναλογίαν, καὶ τὸν τῆς ἀπολαύσεως τῶν τόπων καὶ ἐσομένης αὐτῷ εἰσφορᾶς χρόνον ὁρίσεις.

ϛ. Ὡς ἵνα τόπον νεμηθῇ ἐπὶ τρισὶν ἢ πέντε χρόνοις, μὴ περαιτέρω δὲ τῶν ι, καὶ ἰδιόχειρα ἀμοιβαῖα ἀσφαλιζομένου ἑκατέρου, ὡς μὴ πλείονα προβῆναι χρόνον: ὡς ἂν διὰ τοῦ ὡρισμένου χρόνου πλείως πρὸς τὸν χωρίτην παλινδρομῇ ἡ τοῦ τόπου δεσποτεία, καὶ μὴ ἔχωσιν ἄδειαν οἱ τούτους ἀναλαμβανόμενοι κατέχειν.

CONSTANTINI NOVELLA IIII.

DE RESTITVTIONE PRETII militarium prædiorum.

Sancimus, ut tametsi definitum sit per cõstitutionem superiorẽ, debere milites inopes habere ius pretij non refundendi: tamen ij, qui ad L solidos in bonis habent, pretia restituant; id est, bona fide citraque uim numeratum pretium. ideoq; cum loco & illud ipsum repetendum erit. I.

Iubemus, ut milites & municipes, qui distraxerunt, sua recipiãt; si quidẽ in uniuersitate uici accidit. Pretium uero non amplius triennio, sed etiã intra quinquennij spatiũ illis restituẽt, qui eos definito quinquennio cõuenire poterunt. II.

Quotquot itaque sua receperunt ante hanc definitionem pretio non refuso, si sententiam iudicis habent, inquietari non debent; sed ea retineant inademta. Nam ex eo, quod tunc obtinebat, sententia prolata fuit. III.

Sin ea receperunt cum determinatione de refundẽdo ad diem pretio, tamq; dies cessit; si quidem uel paulum persoluerunt ex prædijs, aut diem alium accipientes constituunt atque promittunt se soluturos; eo nomine scripta cautiones exigẽdæ sunt, quas emtoribus exponere debent, se uidelicet ad alium diem, de quo conuenerit, ea quæ desunt, uel omnia soluturos. IIII.

Quod si nihil soluere de pretio potuerunt, uel ipsum locũ ab uniuersitate uici abscindes, si conducibilius hoc esse pauperibus animaduersum fuerit; uel interim emtor in ea, quæ distracta sunt, publice immittatur; uel pro summæ ab eo solutæ portione, tempus etiam definies, quo locis ijs uti frui, reditusque percipere debeat. V.

Si ab utraque parte datis ultro citroque manus propriæ scripturis caueatur, ut locum possideat aliquis ad annos tres uel quinque, non tamen ultra X, neue longius tempus abeat: intra tempus hoc definitum plene loci proprietas ad uicanum redeat, nec potestatem habeant, qui hac loca suscipiunt, ea diutius retinendi. VI.

Si pote-

VII. *Si poterunt aut optauerint pauperes, pretij quidem aliquam partem praestare pro uiribus; partem uero [fundi] certos ad annos emtoribus cedere, cuius illi fructus scilicet percipiant: ubi partem aliquam pretij praestiterint, quantam sane praestare possunt, diem statutum findunt, & quod reliquũ temporis est, habita proportionis ratione, uel ex triente, uel semisse, uel besse permittuntur emtores usumfructum locorum percipere. Nam uerbi caussa C solidorum pretium pauper, qui uendidit, accepit. Heic emtori ad utendum fruendum anni X definiuntur. Atenim L solidos pauper uel statim, uel postea soluere potest. Ergo V dumtaxat annis emtorum fructus emtori percipere permittitur. id est, in annos singulos solidi decem praestantur. Atque haec a tempore primae constitutionis imperialis, usque ad felicissimi imperatoris renuntiationem: quo spatio anni XVIII continẽtur. Ceterum a tempore imperij nostri citra ullam distinctionem milites omnes & municipes in loca sua nullo refuso pretio restitui iubemus.*

CONSTANTINI
NOVELLA V, QVAE IN sacello reposita est.
DE FVGIS MANCIPIORVM, & de iumentis perditis.

I. *Pro mancipio perdito, & in eadem prouincia reperto, solidum unum, * milia IIII dominus praestat. Si uero in ulteriori prouincia reperiatur, solidos II, milia IIII. quod si II aut III prouincias peragrauerit, & captũ fuerit; solidos III, milia IIII. ac prius quidẽ, quã menses XII praeterierint, alibi mancipiũ distrahi non fas est, sed conseruari atq; custodiri caute debet. Si uero duodecim mensibus elapsis, mancipium deperditum a domino suo requisitum non fuerit; liceat ei, qui reperit, certae notaeque personae uendere. pro solidis VI, milijs IIII. Propterea uero tam uili pretio distrahendum erit, quod eius possessor nõ sit perpetuus; sed quod rursus in potestate domini sit, re comperta, totidem solidos praestare, cum IIII milijs, ac seruũ suum recipere.*

* monetae nomen, quae & μιλιαρίσιον. pars scilicet auri duodecima, ut Suidas, siue siliquae (hoc est κεράτια) duae, ut Cedrenus tradit; qui & siliquam ait obolos XII. continere.

II. *Pro iumentis autem perditis, si quidem maiora sint & grandiuscula, puta pro bobus, & equis, & mulis; IIII milia dominus praestet, eaq; recipiat. In minorib. uero, id est, ouibus et porcis, in dominorũ dumtaxat arbitrio sit, ut quod uolunt, praestẽt.*

III. *At nomine uulnerũ in capite, uel iniuriarũ atrociũ, uel scortationis, uel adulterij uel furti; nihil omnino exigatur. Furtina tamẽ inuẽta dominis salua sunto. Quod si nulli exstẽt*

Εἰ δυνάσονται καὶ προαιρῶνται οἱ πένητες, μέρος μὲν ἐκ τοῦ τιμήματος παρασχεῖν, καθὼς ἰσχὺν ἔχουσι, μέρος δὲ παραχωρεῖν τοῖς ἀγορασταῖς ἐπὶ χρόνους ὡρισμένους, καταπολαῦσαι τοὺς ἠγορακότας: καθ' ὃ ἂν δυνάμεως ἔχωσι, μέρος ἐκ τοῦ τιμήματος παρασχόντες, διατέμνουσι τὸν ὁριζόμενον χρόνον, καὶ τὸ λειπόμενον κατὰ ἀναλογίαν, εἴτε κατὰ τὸ τρίτον, εἴτε κατὰ τὸ ἥμισυ, εἴτε κατὰ τὸ δίμοιρον συγχωροῦνται καταπολαύειν οἱ ἀγορασταὶ τῆς τῶν τόπων χρήσεως. τυχὸν γὰρ ρ ΝΝ τίμημα εἴληφεν ὁ διαπεράσας πένης. ι χρόνοι ὁρίζονται τῆς χρήσεως τῷ ἀγοραστῇ. ν δὲ ΝΝ ἰσχύος ἔχει καταβαλεῖν ὁ πένης παραυτίκα ἢ εἰς ὕστερον. ἐπὶ ε μόνοις χρόνοις συγχωρεῖται ὁ ἀγοραστὴς καρποῦσθαι τὰ ἠγορασμένα. τουτέστι, καθ' ἕνα ἕκαστον χρόνον ΝΝ ι εἶναι τὴν ἀπόδοσιν. ταῦτα ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς πρώτης βασιλικῆς νομοθεσίας μέχρι τῆς ἀναρρήσεως τοῦ τρισμακαρίστου βασιλέως, ἐν οἷς εἰσὶν ἔτη ιη. ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου τῆς βασιλείας ἡμῶν ἀδιαστίκτως πάντας στρατιώτας καὶ πολιτικοὺς ἀναργύρως ἀποκαθίστασθαι εἰς τοὺς ἰδίους τόπους κελεύομεν.

ΝΕΑΡΑ' Ε ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ'ΝΟΥ, Η' Α'ΠΟΚΕΙΜΕ'ΝΗ ἐν τῇ σακέλλῃ.

ΠΕΡΙ' ΦΥΓΩ'Ν ΨΥΧΑΡΙ'ΩΝ, ΚΑΙ' ἀπολωλότων κτηνῶν.

Ὑπὲρ ἀπολωλότος ψυχαρίου, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ θέματι εὑρεθέντος, παρέχει ὁ δεσπότης Ν ἕν, μίλια δ. εἰ δὲ ὑπερθεματίσας εὑρεθῇ, ΝΝ β, μίλια δ. εἰ δὲ β ἢ γ θέματα διελθὸν κρατηθῇ, ΝΝ γ, μίλια δ. καὶ πρὸ μὲν τοῦ περιελθεῖν τὸν δωδεκαμηνιαῖον χρόνον, μὴ ἐξεῖναι διαπιπράσκειν αὐτὸ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ συντηρεῖν καὶ φυλάττειν ἐν ἀσφαλείᾳ. εἰ δὲ καὶ τῶν ιβ μηνῶν περιελθόντων οὐκ ἀναζητηθῇ τὸ ἀπολωλὸς ψυχάριον † παρὰ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, τότε ἐξεῖναι τῷ εὑρηκότι διαπιπράσκειν αὐτὸ εἰς ἐμφανὲς πρόσωπον, ἐπὶ καταβολῇ ΝΝ ἕξ, καὶ μιλίων δ. Διὰ τοῦτο δὲ οὕτως εὐώνως διαπιπράσκειν, διὰ τὸ μὴ εἶναι τὴν δεσποτείαν διηνεκῆ, ἀλλὰ πάλιν ἐπ' ἐξουσίας ἔχειν τὸν κύριον αὐτοῦ, ὅταν διαγνῷ, παρέχειν τὰ τοιαῦτα ἓξ ΝΝ, μετὰ τῶν δ μιλίων, καὶ τὸν ἴδιον ἀπολαμβάνειν οἰκέτην. α.

† παρὰ τοῦ.

Ὑπὲρ δὲ κτηνῶν ἀπολωλότων, ἐπὶ μὲν τοῖς μείζοσι καὶ ἀδροτέροις, οἷον βουσὶ, καὶ ἵπποις, καὶ ἡμιόνοις, παρέχειν τὸν ἴδιον αὐθέντην μίλια δ, καὶ λαμβάνειν αὐτά. ἐπὶ δὲ τοῖς μικροτέροις, τουτέστι προβάτοις καὶ χοίροις, μόνοις κεῖσθαι τοῖς κυρίοις αὐτῶν ὃ βούλονται παρέχειν. β.

χάριν δὲ τῶν ἐπὶ κεφαλῇ τραυμάτων, εἴτ' οὖν ἐκτραχωμάτων, ἢ πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ κλοπῆς, μηδ' ὁποιονοῦν ἀπαιτεῖν. τὰ δὲ κλοπιμαῖα εὑρισκόμενα ἀνασώζεσθαι τοῖς ἰδίοις δεσπόταις. δεσποτῶν δὲ μὴ ὄντων, γ.

δ. ὄντων, τῷ δημοσίῳ εἰσκομίζεσθαι. ὡσαύτως δὲ καὶ τελευτώντων τινῶν ἀδιαθέτως, καὶ μηδὲ συγγενεῖς ἐχόντων ἕκτου βαθμοῦ, τὰ διαφέροντα αὐτοῖς τῷ δημοσίῳ εἰσκομίζεσθαι. διαθεμένου δὲ, κἂν συγγενεῖς μὴ εὑρίσκωνται καὶ ἴδιοι, μέχρι τοῦ εἰρημένου βαθμοῦ, φυλάττεσθαι τὰ τῆς διαθήκης.

ε. Ὡσαύτως δὲ ἀδιαθέτου τετελευτηκότος, καὶ συγγενῶν εὑρισκομένων, πρὸς ἐκείνους τὰ τῆς κτήσεως μεταπέμπεσθαι. εἰ δὲ μήτε διάθοιτο, μήτε συγγενεῖς ἔχοι ὁ τετελευτηκὼς, τότε τὸ μὲν τρίτον μέρος τῆς αὐτοῦ κτήσεως δίδοσθαι ὑπὲρ λύτρου τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ τοῖς ἐν χριστῷ ἀδελφοῖς: τὸ δὲ περιττεῦον τῷ δημοσίῳ εἰσκομίζεσθαι.

domini, fisco inferantur. Cõsimiliter si qui moriantur intestati, & ne sexti quidem gradus cognatos habeant; eorum facultates atque bona fisco inferantur. Sin testamentum quis fecerit, licet nulli cognati & necessarij reperiantur ad indicatum usq; gradum; testamenti tamen tabulæ custodiuntor. IIII.

Itidem si defunctus sit intestatus, & cognati reperiantur: ad illos ipsos bona transmittantur. Quod si neque testatus sit, neque cognatos habeat, qui defunctus est; tunc pars bonorum eius tertia pro redimendis eius peccatis fratribus in Christo datur: & quod præterea superat, fisco infertur. V.

ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΝΕΑΡΑΣ ΥΠΟΘΕΣΙΣ μερικὴ, ἐκ τῶν Θεοδώρου τοῦ ἐπιλεγομένου Βαλσαμὼν, τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας.

Ἡ νεαρὰ διαλαμβάνει, τοὺς ἀδιαθέτως τελευτῶντας παίδων χωρὶς, μὴ κληρονομεῖσθαι παρὰ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ τρίτον τῆς οὐσίας τῶν οὕτω τελευτώντων προχωρεῖν εἰς ψυχικὰς διαδόσεις: συνεισαγομένων τούτῳ καὶ τῶν λυτρωμάτων τῶν οἰκετῶν τοῦ τελευτήσαντος, ὡς ἐντεῦθεν ἐλευθερουμένων. καὶ ἐξεφωνήθη αὕτη ἡ νεαρὰ εἰς τοὺς λαϊκοὺς καὶ μόνους, καὶ ὀφείλει κρατεῖν εἰς τούτους: ἐνεργούσης εἰς τοὺς ἀδιαθέτους ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς τῆς ἰουστινιανείου νεαρᾶς.

EIVSDEM NOVELLAE ARGVmentum particulare, de scriptis Theodori cognomento Balsamonis, patriarchæ Antiocheni.

Hac nouella tradit, eis qui ab intestato sine liberis moriantur, cognatos ex transuerso non succedere; sed tertiam partem patrimonij eorum, qui sic defuncti sunt, ad elargitiones animæ salutares expendi: collectis ad eamdem caussam seruorum quoque defuncti pretijs, ut qui ex eo tempore liberentur. Atque hæc nouella de laicis dumtaxat est lata, quorũ in personis rata debet esse: quum de morientibus ab intestato episcopis & clericis, nouella Iustinianea locum habeat.

ΝΕΑΡΑ ΕΚΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΕΔΡΕΥΕΙΝ ΕΝ ΤΩΙ δικαστηρίῳ τοὺς κινοῦντας ἀγωγὴν, καὶ περὶ τῶν ἀπολιμπανομένων ἐπὶ τρισὶ μησὶν, ἢ χρόνῳ.

Μὴ ἄλλως τὸν ἐναγόμενον εἰς δικαστήριον ἕλκεσθαι, εἰ μὴ ὁμολογήσει ὁ ἐνάγων προσεδρεύειν ἐπὶ τῇ κινουμένῃ δίκῃ δι᾽ ἑαυτοῦ ἢ διὰ νομίμου ἐντολέως. καὶ εἰ † μεταῦθις δειχθῇ ἀδίκως τὴν δίκην κινήσας, ὀνόματι ἀναλωμάτων καὶ δαπανημάτων δέκατον μέρος τῆς ἐν τῇ δίκῃ ποσότητος παρέχειν τῷ δικαιουμένῳ. εἰ δὲ ἄπορος ὢν ὁ ἐνάγων εὑρίσκεται, καὶ κατὰ συκοφαντίαν ἄδικον δίκην ἀγωνιζόμενος, μηδὲν αὐτὸν ζημιοῦσθαι λόγῳ συνηθειῶν, ἢ ἀναλωμάτων: μείζονι δὲ τιμωρίᾳ αὐτὸν εἰς σῶμα καθυποβάλλεσθαι. καὶ γὰρ αἱ πληγαὶ μείζους εἰσὶ τῆς χρηματικῆς καταδίκης. Εἰ ἅπαξ κινήσας ὁ ἐνάγων, ὕστερον ὑπερτίθεται * ὑπεξελθεῖν τοῦ πράγματος, καὶ μηδὲ ἐντὸς τριῶν μηνῶν παραγένηται, διδότω αὐτῷ ἑτέρου ἐνιαυτοῦ προθεσμίαν. ἐὰν δὲ μηδὲ οὕτως ἑαυτὸν ἐμφανίσῃ, μηδὲ ἕτερον ἀντ᾽ αὐτοῦ πέμψῃ, τὸν ὀφείλοντα τῷ πράγματι ὑπεξελθεῖν, ἄδεια ἔστω τῷ δικαστῇ καὶ ἀπόντος αὐτοῦ, τὰς τοῦ † ἐνάγοντος μέρους δικαιολογίας

† μετὰ ταῦτα.
* ἐπεξελθεῖν.
† ἐναγομένου.

CONSTANTINI NOVELLA V.

DE NON DESERENDO IVDICIO ab ijs, qui actionem instituunt, & de his, qui ad tres menses uel annum absunt.

Reus in iudicium aliter ne trahatur, quam si promiserit actor, se persequuturum litem institutam per se, uel per legitimum procuratorẽ. Quod si deinde paruerit, iniuste litem ab eo motam; impẽsarum sumtuumq; nomine decimam partem quantitatis in lite comprahensæ uictori præstabit. Si autem deprahendatur actor inops iniustam litem per calumniam exercuisse, nullum quidem sportularum uel impensarum ratione damnum sentiet; sed maiori pœna, nimirum corporali, subycietur. nam uerbera grauiora sunt, quam cõdemnatio pecuniaria. Si semel actor mota lite, postea moram in persequenda caussa faciat, & ne quidem intra tres menses comparuerit: iudex alterius anni diem ei præstituat. At si ne ita quidem semet exhibuerit, nec alium suo loco miserit, qui rem persequi debeat: facultatem iudex habeat, etiam ipso absente, partis eius quæ conuenitur, allegationes secundum

secundum leges examinandi, legitimamq; sententiam ferendi. Eadem & in reo ualeat, si post litis contestationem absuerit, & concessæ dilationes exspirauerint, ac ne sic quidem comparere uel per se, uel per alium uelit. Interim tamen parti iudicium ad tres menses non deserenti res possidenda tradatur. Post annum uero probationes etiam una tantum parte præsente ab eo producta, qui se iudicio stitit, admittantur; & legitima iustaq; sententia liti finis imponatur.

CONSTANTINI NOVELLA VII.

DE EO, QVOD IVDICES CIuiles nihil accipere debeant.

Sancimus, ne quis iudicum ciuilium quidquam, quocumque titulo uel occasione capiat: sed ut manus puras habentes, aurum omne contemnant.

CONSTANTINI NOVELLA VIII.

DE SPORTVLIS.

I. *Iubemus, ut cognitores in qualibet auri libra non ultra tres solidos accipiant, nimirum ab ijs, qui locupletes sunt, tam pro notarijs, quã pro subseruientibus ipsis, nec præterea quidquam aliud.*

II. *Exactio sportularum solidos centum non excedat, quantumcumque fuerit patrimonium, quod petitur; etiamsi centum librarum sit, & amplius; eo excepto, quod cibariorum & itineris nomine, dum peregre abest, exsequutor impendit.*

III. *Rustica plebs, alijque pauperes, siue aduersus seipsos agant propter ea, quæ communiter ad ipsos spectant, siue priuatim singuli contra singulos, aut aduersus potentiores & locupletiores homines, de libra qualibet pro tribus unum modo solidum præstent.*

IIII. *Quod si caussa nullam iuris ambiguitatem & controuersiam habuit, neque res digna lite fuit, sed forte contemtus improbus ius dicentis, uel præda, uel rapina, uel quid eiusmodi commissum est; auctores horum facinorum, si quidem illustres sunt, pro ijs, quæ in iudicium deducta sunt, de qualibet libra definitos III. solidos præstent: humiliores uero, singuli solidum unum; præterquam quod & statutam legibus pecuniariam pœnam exsoluẽt. Itidem ab eis & usuræ, uel fructus, in quibus licet, exigentur.*

V. *Quum restitutio fit in possessionẽ, si quidem in caussa pauperum, nihil; sin illustrium, de libra dimidius solidus præstetur.*

κατὰ τοὺς νόμους ἐξετάζειν, καὶ νόμιμον ἐπάγειν τὴν ψῆφον. τὰ αὐτὰ δὲ κρατείτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναγομένου, εἴπερ μετὰ προκάταρξιν ἀπολειφθῇ, καὶ αἱ διδόμεναι προθεσμίαι παρέλθωσι, καὶ οὐδὲ οὕτως * ἀπαντῇ ἢ δι᾽ ἑαυτοῦ ἢ δι᾽ ἑτέρου βούλοιτο. τέως μὲν τῷ προσεδρεύοντι μέρει ἐπὶ τρισὶ μησὶ, διδότω ἐπὶ νομῇ τὸ πρᾶγμα. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, καὶ τὰς ἀποδείξεις προβαίνειν μονομερῶς παρὰ τοῦ ἐπὶ τῇ δίκῃ προσκαρτεροῦντος, καὶ διὰ νομίμου δικαίου ψήφου τὴν δίκην διαλυτοῦσθαι. * ἀπαντῴη.

ΝΕΑΡᾺ Ζ ΚΩΝΣΤΑΝΤΊΝΟΥ.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΜΗΔῈΝ ΤΟῪΣ πολιτικοὺς δικαστὰς λαμβάνειν.

Θεσπίζομεν, μηδένα τῶν πολιτικῶν δικαστῶν μὴ ὑπὲρ οἱασδηποτοῦν ἀφορμῆς τι λαμβάνειν, ἀλλὰ καθαρὰς † ἔχειν τὰς χεῖρας, παντὸς χρυσίου ὑπερφρονεῖν. † ἔχοντας τὰς χεῖρ.

ΝΕΑΡᾺ Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΊΝΟΥ.

ΠΕΡῚ ἘΚΤΑΓΙΑΤΙΚΩ͂Ν.

Κελεύομεν τοὺς μαθηματικοὺς κριτὰς ἐφ᾽ ἑκάστῃ τοῦ χρυσίου λίτρᾳ μὴ περαιτέρω τριῶν ΝΝ λαμβάνειν, δηλονότι ἐπὶ τῶν εὐπορούντων, ὑπέρ τε νοταρίων, καὶ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῖς, καὶ μηδὲν ἕτερον. α.

Μὴ ὑπερβαινέτω ἡ ἀπαίτησις τοῦ ἐκταγιατικοῦ τὰ ρ ΝΝ, ὅση ἂν ἡ ἀπαιτηθεῖσα περιουσία τυγχάνει, εἰ καὶ ρ λιτρῶν ἐστι, καὶ περαιτέρω, εἰ μὴ καθ᾽ ὅσον ὑπὲρ τροφῆς καὶ ὁδοιπορίας ἐπιξενούμενος ὁ ἐκβιβαστὴς ἐδαπάνησε. β.

Τὸ ἀγροικικὸν πλῆθος, καὶ οἱ λοιποὶ πένητες, εἴτε κατ᾽ ἀλλήλων ἐνάγουσιν ὑπὲρ τῶν κοινῇ διαφερόντων αὐτοῖς, ἢ καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος καθ᾽ ἑτέρου, ἢ κατὰ τῶν δυνατωτέρων καὶ εὐπορωτέρων ἀνθρώπων, καθ᾽ ἑκάστην λίτραν ἀντὶ τριῶν ἓν μόνον παρεχέτωσαν Ν. γ.

Εἰ δὲ μηδεμίαν εἶχε νομικὴν ἀμφιβολίαν ἡ δίκη, μηδὲ πρᾶγμα δίκης ἄξιον ἦν, ἀλλὰ τυχὸν ἀναίσχυντος ἀναρχία, ἢ πραῖδα, ἢ ἁρπαγὴ, ἤ τι τῶν τοιούτων ἐπράχθη, αὐτοὶ οἱ ταῦτα διαπραξάμενοι, εἴπερ εἰσὶ τῶν ἐμφανεστέρων, ὑπὲρ τῶν δικαιωθέντων παρεχέτωσαν τὰ ἐφ᾽ ἑκάστῃ λίτρᾳ ὡρισμένα ΝΝ γ. εὐτελέστεροι δὲ ὄντες, ἀνὰ Ν α, πρὸς τῷ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νόμων χρηματικὴν ποινὴν ἐκτιννύναι. ἔτι δὲ καὶ τοὺς τόκους ἢ τοὺς καρποὺς, ἐν οἷς ἔξεστιν, ἀπαιτεῖσθαι. δ.

† Ἐπινομῆ γινομένης τῆς ἀποδόσεως, εἰ μὲν πρὸς πένητας, οὐδέν: εἰ δὲ πρὸς ἐμφανεστέρους, ἐπὶ τῇ λίτρᾳ τὸ ἥμισυ τοῦ νομίσματος. ε. † ἐπὶ νομῆ γινομένης.

ς. Ἐὰν

ϛ. Ἐὰν τοῦ ἀντιδίκου περιττῶς ἀπολειφθέντος, ἐπὶ νομὴν πεμφθῇ τὸ ἕτερον μέρος, οὐδὲ ὅλως χρὴ πρότερον τῆς δίκης ἀποκατάστασιν γίνεσθαι, μηδὲ ὧδε κἀκεῖσε τὰ πράγματα φέρεσθαι, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἐναλλαγῆς διαφθείρεσθαι: ἀλλὰ αἱ αὐταὶ συνήθειαι ἑστῶσαν.

ζ. Τῶν δὲ ὑπουργούντων ἐν ταῖς γραφαῖς τοῖς ἔξω διαιτηταῖς, ἢ τοῖς ἐνταῦθα δικαστηρίοις, αὐτοτελοῦς ἀπολυομένης, καθὼς ἐπὶ τῶν εὐτελεστέρων ὑποθέσεων ἄχρι λίτρας α ἢ ἐπέκεινα, μέχρι ἑνὸς Ν δίδοσθαι. ἐλάττονος δὲ οὔσης, ὑφαιρεῖν πρὸς ἀναλογίαν τοῦ Ν, ὥσπερ αὐξάνειν πάλιν ἐπὶ τῶν ὑπερβαινουσῶν τὰς τρεῖς λίτρας δικῶν, ἄχρι β ἢ καὶ γ ΝΝ.

η. Μηδέποτε ἀπὸ πενήτων πολιτικῶν μηδὲ μεγίστης οὔσης τῆς ὑποθέσεως, γραφῆς χάριν πλέον παρέχεσθαι τοῦ Ν.

θ. Ἐπὶ ταῖς ἀπολυομέναις ψήφοις, ἤτοι κατὰ κέλευσιν, πρὸς τοὺς ἔξω δικάζοντας, τὸ δέκατον, πολλάκις δὲ καὶ ἕκτον δίδοναι τοὺς * ἀπορωτέρους. τοὺς δὲ ἀπόρους πρὸς τὸ ἀναλογοῦν τῆς ἀναγραφῆς καὶ τοῦ πράγματος, περὶ οὗ ἡ ψῆφος προβαίνει. ἔσθ᾽ ὅτε καὶ πλέον τοῦ Ν, μετὰ διαγνώσεως τοῦ δικάζοντος.

* εὐπορωτέρους.

ι. Εἰ παρόντων ἀμφοτέρων τῶν μερῶν † ἀποκρίσεως ἔγγραφος ἀπόφασις ἀπολυθῇ τῷ μέλλοντι δικάζειν ἐπὶ τοῦ τόπου, εὐπόρου δηλαδὴ περιουσίας ὑποδεικνυμένης, δυνατὸν κατὰ διάγνωσιν καὶ ἕως β ΝΝ ἀναβιβάζεσθαι τὸ μίσθωμα.

† ἀπὸ κρίσεως.

Si aduersario contumaciter iudicium deserente, pars alia fuerit in possessionem missa: nullo modo caussæ restitutio prius fiat, nec res hinc inde ferantur, & per ipsum negotiorum mutationem corrumpantur; sed eadem consuetudines sunto. VI.

Iis, qui iudicibus extraneis, aut tribunalibus urbanis in scripturis seruiunt, si definitiua sententia publicetur, ad unum usque solidum sportulæ dentur, sicut in caussis tenuioribus, ad unã usque libram, & paulo amplius, fieri consueuit. sin minor summa sit, pro solidi ratione detractio fiat; sicuti rursus augmentũ, in caussis tres libras excedentibus, ad II uel III usq. solidos. VII.

Numquã a municipibus, qui pauperes sunt, ne quidem si maxima caussa sit, scripturæ nomine plus uno solido præstetur. VIII.

In sententys, quæ iussu principis ad extraneos iudices remittuntur, locupletiores quidem decumam, sæpenumero sextam quoque partem præstant: inopes autem, pro ratione descriptionis & ipsius rei, quæ de sentẽtia profertur. Nonnumquam & plus uno solido, cum cognitione ius dicentis. IX.

Si ambabus partibus præsentibus ex deliberatione iudiciaria decretum scriptura compræhensum remissum fuerit ad illum, qui ius dicturus est in re præsenti; si locuples esse patrimoniũ pareat, potest interposita cognitione merces etiam ad duos usque solidos augeri. X.

ΝΕΑΡΑ Θ΄ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΗΘΕΙΩΝ.

α. Κελεύομεν μὴ πορίζεσθαι τι κέρδος τῇ μεθέξει τῶν νοταρίων ἢ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν τοὺς μαθηματικοὺς κριτάς, μηδὲ συμμεριστὰς τῶν † ἐκταγιατικῶν εἶναι. μόνοις δὲ τοῖς ὑπηρετουμένοις τάξεσι τῶν κριτῶν περιελευσιμαίοις κατὰ τὴν ὑποκειμένην οἰκονομίαν συμμέτρως ἐπιτρέπομεν τὴν τούτων λῆψιν.

† ἐνταγιατικῶν.

β. Ἱκανοῦσθαι οὖν τῷ μὲν κριτῇ διακελευόμεθα ἐν ἐκείνοις, οἷς ἐκ τῆς βασιλικῆς εὐσεβοῦς χειρὸς, καὶ τῆς τοῦ προσόδου αὐτοῦ παροχῆς: τοῖς δὲ τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ ὑποτεταγμένοις, νοταρίοις τε καὶ ὑπουργοῖς, ἐξ ὧν ὑπὲρ τῶν ἐγγράφων κρίσεων λαμβάνουσιν ἐξ ἐκείνων, οἱ τὴν νικῶσαν ἐπιφερόμενοι ψῆφον, κρίσεσιν ἐγγράφοις κατοχυρῶσαι προῄρηνται. οὕτω γὰρ καὶ ὁ ἀκροατὴς ἐπιπονώτερον πρὸς τελείαν ἀπόφασιν τῶν ζητουμένων διαναστῇ, οὐκ ἔσται ἄλλος αὐτοῖς πορισμὸς, εἰ μὴ ὁ ἀπὸ συντελείας τῆς δίκης. εἰ δ᾽ ἂν μίαν ἀπόφασιν ἐφ᾽ ἑκάστῃ ἡμέρᾳ καὶ κρίσιν ποιήσηται ὑπὲρ τῶν τ ΝΝ, πάντως δὲ ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ κομιεῖται κέρδος.

CONSTANTINI NOVELLA IX.

DE CONSVETVDINIBVS.

Iubemus, ne cognitores lucrum aliquod commune cum notarys aut eorum hominibus percipiant, neue sportularum participes sint: sed ys dumtaxat, qui iudicum officys subseruiunt in faciundis itineribus, pro administrationis proposita ratione perceptionem horum cõcedimus. I.

Itaque iudicem contentum ÿs esse iubemus, quæ ab imperatoris pia manu accipit, adeoque reditus sui præstatione: subditos autem ministerio ipsius, tam notarios, quam ministros ceteros, ÿs; quæ pro iudicÿs in scripta redactis ab illis accipiunt, qui sententiam uictricem consequuti, scriptis iudicÿs munire se cupiunt. Sic enim licet auditor studio maiori ad definitiuam sententiam in rebus controuersis properet, nullum alium fructum capient, quam ex consummatione litis prouenientem. Quod si sententiam unam quolibet die protulerit in caussis CCC solidos excedentibus, omnino lucrum integri anni feret. II.

III. Neque uero confusam in his ei, modoque carentem licentiam concedimus, sed pro quantitate litis etiam merces iudicij scriptura comprehensi constituatur. Quapropter in caussa XXXVI solidorum, sex * milia litis uictorem, qui iudicium scriptis comprehensum accipit, soluere iubemus. In una uero libra, uel duabus, uel tribus, solidū unum. In libris IIII, uel V, uel VI, solidos duos. In VII, uel VIII, uel IX libris, solidos III. In libris X, uel XI, uel XII, solidos IIII. In maiore summa, quantacumque sit, usque ad centenarium, solidos V, non amplius. atque hæc in iudicijs, ubi partitiones sæpenumero, uel restitutiones sequuntur. In quibus autem particularis diuisio, uel mandata, uel notationes quarumdam forte depositionum, aut cognitionis alicuius uersantur, quæ tamen ad impuberes spectāt: in talibus non amplius uno solido præstetur, licet ipsa summa XII libras & centenarium excedat. quin potius minus etiam solido, pro ratione summæ propositæ, ut in libra qualibet milia computētur, & quod ex ijs colligitur, notarijs ac ministris iudicis sufficiat.

* de hac moneta uide quid supra dictum ad nouellā V.

IIII. Ministri iudicum, qui ab eis aliquo mittuntur, præter alia, quibus fruuntur, a fossatis scilicet excusati, & immunes a militia; sportularum quoque commoda percipiāt, ut ex ijs quantum satis est adquirentes, hospitijs religiosas domos, & monasteria, & metropoles non grauent, nec ipsi quoque ceteris accedant, ad magis onerandum eos nouo quorundam more, quorum est hospitia præbere: sed ipsi quidem suis ex lucris, quæ faciunt, emant uictum; iudices autem ubere necessariarum rerum suppeditatio-

V. ne fruantur. Ceterum modus perceptionis sportularum statuatur his non pro quantitate prædiorum uel rerum, quæ redduntur: sed pro ratione laboris, & moræ tum temporis, tum ipsius itineris. Quippe si, uerbi caussa, semel missus X. libras alicui reddat, uel in prædijs, uel alijs rebus: sufficiat ei, si solidum unum accipiat. Sin decies profectus, multas molestias pertulit, itinere longo confecto, nequaquam onerosum est, hunc non solidum unum dumtaxat consequi, (quando iudicibus hinc lucrum uenire prohibitum est) sed pro ratione laboris eorum, qui mittuntur, etiam sportularum æstimationes fieri. Nam si caussa quædam grauis & multi laboris esse comperta fuerit, non amplius tribus solidis in una libra nomine sportularum exigi debere sancimus. ita tamen, ut sportularum præstatio XXIIII solidos non excedat, licet exactio maxime laboriosa sit, & quæ reddantur, summam centum librarum superent. In minori uero quantitate permittimus iudicibus, ut merce-

Οὐκ ἐν τούτοις δὲ διακεχυμένην αὐτοῖς καὶ ἀδιάστατον παρέχομεν ἄδειαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῆς δίκης ποσότητα καὶ τὸν μισθὸν διατυποῦσθαι τῆς ἐγγράφου κρίσεως. ἐπὶ ὑποθέσει οὖν λς NN, ἓξ μίλια τὸν δικαιούμενον καὶ κρίσιν ἔγγραφον λαμβάνοντα κατατίθεσθαι κελεύομεν. ἐπὶ δὲ μιᾶς λίτρας, ἢ δυοῖν, ἢ γ, N ἕν. ἐπὶ δὲ δ, ἢ ε, ἢ ς, NN β. ἐπὶ δὲ ζ, ἢ η, ἢ θ, NN γ. ἐπὶ δὲ ι, ἢ ια, ἢ ιβ, NN δ. ἐπὶ δὲ πλείονος ποσότητος, ὅση δή ποτ᾽ ἐστι, μέχρι κεντηναρίου, NN ε, καὶ μὴ περαιτέρω. ταῦτα ἐν κρίσεσιν, ὅπου μερισμοὶ πολλάκις, ἢ ἀποδόσεις ἐπακολουθοῦσιν. ἐν οἷς δὲ μερικὸς μερισμὸς, ἢ ἐντάλματα, ἢ σημειώσεις καταθέσεων τινῶν εἰκότως, ἢ διαγνώσεως, ἀφηλίκων μέντοιγε: ἐν τοῖς τοιούτοις μὴ πλέον τοῦ N παρέχεσθαι, κἂν ιβ λιτρῶν ἡ ποσότης, καὶ ὑπὲρ κεντηναρίου ἐστίν. ἧττον δὲ τοῦ νομίσματος μᾶλλον, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ὑποκειμένης ποσότητος, ὡς εἶναι μίλια ἐφ᾽ ἑκάστῃ λίτρᾳ, καὶ τὸ ἐκ τούτων συναγόμενον ἱκανὸν ἔστω τοῖς νοταρίοις καὶ τοῖς τοῦ κριτοῦ ὑπουργοῖς. γ

Οἱ πρεσλευσιμαῖοι καθυπουργοῦντες τοῖς κριταῖς, μετὰ τῶν ἄλλων, ὧν ἀπολαύουσι, φοσσάτων τε ἐξκουσσείας, καὶ πολέμων ἀπηλλαγμένοι, ἐχέτωσαν καὶ τὰ τῶν ἐκπραγματικῶν, ἵνα ἐκ τούτων τὰ διαρκῆ ποριζόμενοι, μὴ βαρύνωσιν ἐν * τοῖς πλήκτοις τοὺς εὐαγεῖς οἴκους, καὶ τὰ μοναστήρια, καὶ τὰς μητροπόλεις, μηδὲ προστίθενται καὶ αὐτοὶ, εἰς μείζονα καινοτομίαν τῶν τὴν ὑποδοχὴν ποιουμένων: ἀλλὰ αὐτοὶ μὲν ἐξ ὧν κερδαίνουσιν, ὠνοῦνται τὴν χρείαν, οἱ δὲ κριταὶ ἄφθονον ἔχοιεν τὴν τῶν ἀναγκαίων παροχήν. δ

* τοῖς ἀπλήκτοις.

συμμετρεῖσθαι δὲ τούτοις τὴν τῶν ἐκπραγματικῶν λῆψιν, οὐ πρὸς τὴν ποσότητα τῶν ἀποδιδομένων κτημάτων ἢ πραγμάτων: ἀλλὰ πρὸς τὸν κόπον καὶ τὴν τριβὴν τοῦ τε χρόνου καὶ τῆς ὁδοιπορίας. εἰ γὰρ λόγου χάριν ἅπαξ πεμφθεὶς, ι λιτρῶν † ἀποδίδωσιν ἐπινήσαντι κτημάτων ἢ πραγμάτων, ἓν N λήψεσθαι τοῦτον ἱκανὸν ἔστω. εἰ δὲ δεκάκις παρελθὼν, πολλὰ συνετρίβη, τῆς ὁδοιπορίας μακρᾶς οὔσης, οὐκ ἔστι φορτικὸν τοῦτον οὐχ ἓν N λαμβάνειν, (ἐπεὶ εἰς κέρδος τῶν κριτῶν αὐτὰ ἔρχεσθαι ἀπηγορεύθη) τυποῦσθαι δὲ πρὸς ἀναλογίαν τοῦ κόπου τῶν πρεσλευσιμαίων, τὰς τῶν ἐκπραγματικῶν ἐπιτιμήσεις. εἰ γὰρ μοχθηρά τις ὑπόθεσις καὶ πολύκοπος εὑρεθείη, θεσπίζομεν μὴ πλέον τῶν γ NN ἐπὶ τὴν λίτραν ἐκπραγματικὸν ἀπαιτεῖσθαι. μὴ ὑπερβαινούσης μέντοι τῶν κδ NN τῆς τοῦ ἐκπραγματικοῦ παροχῆς, κἂν εἰ τὰ μάλιστα ἡ εἴσπραξις πολύμοχθος εἴη, καὶ τὰ ἀποδιδόμενα ὑπὲρ ρ λιτρῶν τυγχάνωσιν. ἐν ἥττονι δὲ ποσότητι τοῖς τὰς κρίσεις λαχοῦσιν ε

* ἀπέδωκεν.

ἐφίεμεν συνθμᾶσθαι τῷ κόπῳ τὴν λῆψιν. ὥστε ἢ α, ἢ β, ἢ γ ΝΝ, πρὸς τὴν τῆς ὑποθέσεως δυσχέρειαν προσεφιέναι τοῖς περιελευσιμαίοις. καὶ ταῦτα ἐν οἷς ἀπόδοσις τελεία ἐξ ἀποφάσεως ἐξακολουθεῖ. ἐπὶ δὲ τῆς ἐπὶ νομὴν παραδόσεσι, μηδὲν
* ἐκταγιατικοῦ. καθόλου ὑπὲρ * πηγατικοῦ παρέχεσθαι. εἰ δὲ ἅπαξ ἢ δὶς ἀφίκετο, μὴ πλέον τοῦ Ν ὡς τὸ πολὺ δίδοσθαι αὐτῷ, κἂν ἐκ πολλῆς ποσότητος εἴη τὸ ἀποδιδόμενον.

ΝΕΑΡΑ' Ι ΚΩΝΣΤΑΝΤΊΝΟΥ.

ΠΕΡΙ' ΑΝΟΙ'ΞΕΩΣ ΔΙΑθηκῶν.

α. Ἐπειδὴ αἱ διαθῆκαι παρὰ τῷ κοιαίστωρι ἀνοίγονται, τοῖς ὑπουργοῦσιν ἐν τῇ ἀνοίξει καγκελλαρίοις ἐπί τε τῇ συναγωγῇ τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων, ἢ καὶ ληγαταρίων, καὶ τῶν δὲ ἑτέρας χρείας ὀφειλόντων παρεῖναι, παρέχεσθαι Ν ἓν τῷ πρωτοκαγκελλαρίῳ, ἕτερον Ν α καὶ τοῖς δυσὶ νοταρίοις, ἀνὰ ἥμισυ τοῦ Ν.

β. Ἐλάττονος δὲ τῶν δύο λιτρῶν ἀριθμουμένης τῆς ὑποστάσεως, ὑπεξαιρουμένης μέντοι τῆς τιμῆς τῶν ἴσως ἐλευθερουμένων, πᾶσι τούτοις παρέχεσθαι Ν ἕν. Ἐὰν δὲ τὰ ρ νομίσματα μόνα ἐπισυνάγεται, μηδὲν δίδοσθαι.

γ. Εἰ δὲ ὑπὲρ τὰς γ λίτρας ἔχει τὰ τῆς περιουσίας, καὶ τὰ κληρονομήσαντα πρόσωπα ἀτελοῦς ἡλικίας ᾖ, καὶ χήρα μήτηρ, ἢ μάμμη συγκληρονομοῦσι, ὅσοις τούτων ἔλαττον ρ ΝΝ ἐκ τοῦ κλήρου ἀπέρχεται, μηδὲν συντελεῖν εἰς τὴν τετυπωμένην συνήθειαν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀλλαχοῦ ὁπουδήποτε ἀφορισθείσης περιουσίας ὑπὲρ τὰ ρ ΝΝ συναγομένης, τὸ προδιορισθὲν ποσὸν ἀναλόγως κατὰ τὴν προγεγραμμένην ὑποτύπωσιν καταβάλλεσθαι. ὁ δὲ πλειότερον τῶν διωρισμένων λόγων ἀπαιτῶν, τὸ τριπλοῦν ἀποδώσει.

ΝΕΑΡΑ' ΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΊΝΟΥ.

ΠΕΡΙ' ΤΩ͂Ν ΣΥΝΗΘΕΙΩ͂Ν τοῦ σκρίβα.

Ἐπειδὴ ὁ σκρίβας οὐκ ἔστι δίκαιος δικαστής, ἀλλὰ καὶ τῶν θεματικῶν κριτῶν, καὶ αὐτῶν τῶν ἀντιγραφέων ὑποβέβηκε, καὶ σχεδὸν ἡ πᾶσα φροντὶς τῶν ἀφηλίκων, καὶ ὁ περὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν κίνδυνος ἐκ μεγάλης ἀμελείας εἰς αὐτὸν ἀναφορᾷ, δεῖ καὶ αὐτὸν μετὰ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῷ, ἐν ταῖς αὐτοτελέσι καὶ ἀπηρτισμέναις ὑποθέσεσιν, ἄτερ μερισμοῖς καὶ ἀπαιτήσεσι, καθ' ἑκάστην λίτραν ὁμοίως ἀνὰ β ΝΝ λαμβάνειν.

ut mercedem cum labore trutinent, & apparitoribus itinera facientibus uel unum, uel duos, uel tres solidos, pro difficultate caussæ, concedant. atque hæc in ijs, in quibus integra restitutio de iudicis decreto sequitur. At propter immißiones in poßeßionē, nihil in uniuersum sportularum nomine præstetur. Quod si semel aut bis profectus est, ut plurimum ei non amplius uno solido numeretur; licet id quod redditur, magnæ quantitatis sit.

CONSTANTINI NOVELLA X.

DE TESTAMENTIS APERIENDIS.

Quoniam testamenta apud quæstorem aperiuntur, & in eorum apertione cancellarij seruiunt, tam in colligendis testibus, & heredibus ab intestato succedentibus, aut etiam legatarijs, quam ceteris, qui ob alias caussas atque negotia debent adesse; solidus unus cācellario principi præstabitur, & unus item duobus notarijs, dimidius scilicet singulis. I.

Quod si patrimonium minus sit duabus libris, excepto tamen pretio mancipiorum, quæ forte liberātur; omnibus hisce solidus unus præstabitur. Si uero centum dumtaxat solidorum summa cogitur, nihil detur. II.

At si patrimonium supra tres libras continet, ac persona, quarū est hereditas, ætatis necdum adultæ sunt, & mater uidua uel auia simul hereditatem adeunt: quotquot horum minus centum solidis ex hereditate obuenit, ij nihil ad sancitam consuetudinem conferant; sed ex destinatis alio bonis, quocumque tamdem id fuerit, quæ ultra centū solidos colliguntur, quantitas illa prius definita, proportionis habita ratione, secundum formam antea descriptam, soluetur. Quod si quis amplius, quam statutū sit, exigit; triplum restituet. III.

CONSTANTINI NOVELLA XI.

DE CONSVETVDINIBVS scribæ.

Quoniam scriba non est legitimus iudex, sed ordine tam delegatis iudicibus, quam ipsis etiam rescriptoribus inferior, ac propemodum omnis minorum cura, periculumque de negotijs & rebus eorum, ad ipsum ex magna negligentia respicit: oportet eum quoque cum illis, qui ei subseruiunt, in absolutis instructisque caußis, sine diuisionibus, & petitionibus, consimiliter in singulas libras solidos binos accipere.

nisi forte minus cētum solidis, quemadmodum antea diximus, in bonis & patrimonio quis habeat. Nam de his omnino nec hunc, nec alium quemquam quidquam accipere debere statuimus, sicuti nec in * descriptionibus. quippe mercedem hæ nullam habere debent. nisi forte facultates adsint. Tunc enim pro ratione scribæ, ac officialium ei ministrantium, modica quadam merces erit suppeditanda.

* inuentarijs.

εἰ μὴ ἄρα ἔλαττον τῶν ρ νομισμάτων, καθ' ὃν προειρήκαμεν τρόπον, ἔχῃ τὰ τῆς περιουσίας. ἐκ τούτων γὰρ παντελῶς οὐδὲ αὐτὸν, οὐδὲ ἕτερον τινὰ λαμβάνειν ὁρίζομεν, ὥσπερ οὐδὲ ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς. ἄμισθοι γὰρ αὗται ὀφείλουσιν εἶναι. εἰ μὴ ἄρα εὐπορία ἐστί. τηνικαῦτα γὰρ πρὸς ἀναλογίαν τοῦ γραφέως καὶ τῶν ὑπηρετούντων ταξεωτῶν, μέτριον τινὰ πορίζεσθαι τὸν μισθόν.

CONSTANTINI NOVELLA XII.

DE † HIS QVI CAEDES COMMITTUNT gladio, uel magnis fustibus, uel lapidibus, idque consulto.

† Huius nouellæ correctionem reperies in tertia constitutione Manuelis Comneni.

*Lex * Mosis pronuntiat, homicidam e sacrario abripiendum esse. Nec item † Iustinianus ullum relinquit asylum adulteris, & uirginum raptoribus, & furibus, & homicidis. Hoc ergo qui cognoscamus? qui magnum illud templum asyli locum statuit * * * Hæc igitur iam sancire decreuimus, prioris quidem legis seueritatem cum benigniore decretorum ecclesiasticorum censura commutātes; dissolutionem uero licentiamque delinquentium, quæ illam ipsam ob caussam facilem imitationem habet, non pœnarum dumtaxat uinculo sanantes; uerumetiam patrimonij prope totius ademtione, quod homicida possidet: ipsis quidem homicidis de salute, reipublica uero, ne quis simili quodam feruore rapiatur, utili consilio prospicientes: ut utraque ratione tum ius ipsum saluum sit, tum canonum ecclesiasticorum ingens atque diuinū priuilegium conseruetur; adeoque cautionibus amborum imitationis frequentia coërceatur. Quod igitur attinet uitæ rationem, quam agere homicida debet; ita ordinari hæc iubemus, uti canones accurate statuunt. Nos autem hac eum constitutione perpetuo damnatum exsilio pellimus eo loco, quo piacularis illius cadis facinus admissum fuit: partim ut hoc exsilio puniatur is, qui deliquit; partim ut efficiatur, ne tristitia maior & doloris incrementum occisi propinquis accidat. quod utrimque fortassis haud est inutile, ne umquam eius adsiduo conspectu, qui dolorem attulit, & uita defuncti memoria, sponte concitati ad ultionem necessarij, malum malo sanare conentur, & casum homicidij duplicem faciant. Quapropter omnino damnatus illinc homicida perpetuum exsulet, nec umquam istic uagetur, aut in ea terra domicilium habeat, qua oris rictu*

* Deuter. 19.

† Nouel. 17. cap. 7. quæ & l. 2. est, C. de mād. princ.

ΝΕΑΡΑ' ΙΒ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ'ΝΟΥ.

ΠΕΡΙ' † ΤΩ͂Ν ΦΟΝΕΥΟ'ΝΤΩΝ μετὰ ξίφους, ἢ ξύλων μεγάλων, ἢ λίθων, ἐκ προνοίας.

† ταύτης δὲ παρὰ τοῦ ἀνορθώσιν εὑρήσεις ἐν τῇ τρίτῃ τῶν διατάξεων τοῦ κομνηνοῦ μανουήλ.

Ἡ τοῦ Μωσέως νομοθεσία ἀποφαίνεται, τὸν ἀνδροφόνον ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου λήψῃ. ἀλλὰ καὶ Ἰουστινιανῷ οὐκ ἔστιν ἀσυλίας τόπος μοιχοῖς, καὶ παρθένων ἅρπαξι, καὶ φωρσὶ, καὶ ἀνδροφόνοις. πῶς οὖν τοῦτο γνῶμεν; ὁ τὸν ναὸν τὸν μέγαν ἀσυλίας τόπον διορισάμενος * * * ταῦτα μὲν οὖν νομοθετεῖν προῃρήμεθα νῦν, τὸ μὲν αὐστηρὸν τῆς πρὸ ταύτης νομοθεσίας τῇ φιλανθρώπῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν ἐπιτιμήσει μεταβάλλοντες, τὸ ἀπόλυτον δὲ καὶ ἄνετον τῶν ἐξαμαρτανόντων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸς μίμησιν εὔκολον, οὐ μόνον τῷ καταδέσμῳ τῶν ἐπιτιμίων ἐξιώμενοι, ἀλλὰ καὶ τῆς προσούσης τῷ φονευτῇ περιουσίας μικροῦ δεῖν ἐκπτώσει. τοῖς μὲν ἀνδροφόνοις αὐτοῖς σωτηρίαν, τῷ κοινῷ δὲ τῆς πολιτείας τὸ μὴ πρὸς τὸν ὅμοιον τινὰ ζῆλον ἐλθεῖν, κατὰ τὸ λυσιτελὲς προμηθούμενοι. ὡς ἂν δὴ ἀμφοτέρων καὶ τὸ δίκαιον σώζηται, καὶ τὸ τῶν * ἐκκλησιῶν μέγα καὶ θεῖον συντηρῆται προνόμιον, καὶ τὸ πολὺ τῆς μιμήσεως ἀναστέλληται ταῖς τούτων ἀσφαλείαις. Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς τοῦ φονέως διαγωγῆς, καὶ τῆς εἰσέτι βιώσεως, καθὼς ἡ κανονικὴ ἀκρίβεια τυπώσει, διοικεῖσθαι κελεύομεν. ἀειφυγίᾳ δὲ αὐτὸν διὰ τῆσδε τῆς νομοθεσίας καταδικάζομεν τοῦ τόπου, καθ' ὃν γέγονεν ἡ πλημμέλεια τοῦ φονικοῦ μιάσματος. τοῦτο μὲν, κολαζούσῃ τὸν ἁμαρτήσαντα: τοῦτο δὲ, μὴ πλείονα τὴν ἀνίαν καὶ τοῦ ἀλγήματος αὔξησιν τοῖς τῷ πεφονευμένῳ διαφέρουσι κατεργαζομένῃ. ἴσως δὲ καὶ ἀμφοτέρων οὐκ ἀσυμφόρως, ὡς ἂν μήποτε τοῦ λελυπηκότος συνεχεῖ ὁράσει, καὶ τῇ τοῦ † προβεβιωκότος μνήμῃ εἰς αὐθαίρετον ἐκδίκησιν οἱ * προσήκοντες παρορμώμενοι, κακῷ τὸ κακὸν ἐξιάσασθαι πειραθῶσι, καὶ διπλοῦν ἐργάσωνται τὸ πτῶμα τῆς μιαιφονίας. ἔστω μὲν οὖν ἀειφυγίᾳ πάντως ὁ φονεὺς ἐκεῖθεν καταδικαζόμενος, καὶ μηδέποτε περινοστῶν † ἐκεῖ, ἢ αὐλιζόμενος ἐν τῇ γῇ, ἣ ἔχανε τὸ τοῦ ἀδι-

* ἐκκλησιαστικῶν.

† προαποβιωσάντος.

* προσήκοντες αὐτῷ.

† ἐκεῖσε.

τοῦ ἀδίκως ἀναιρεθέντος ἀδελφοῦ ὑποδέξασθαι αἷμα. καὶ τοῦτο πρῶτον μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιτίμησιν τὸ κατάκριμα δεχέσθω. πρὸς τούτῳ δὲ καὶ τῆς οἰκείας ἔκπτωσιν ὑφιστάσθω περιουσίας, οὐ τῷ δημοσίῳ προσκυρουμένης. εἰ γὰρ ὕπεστι γαμετὴ τῷ φονευτῇ, τήν τε προῖκα δεῖ καὶ τὰ οἰκεῖα πάντα κομίζεσθαι ταύτην, καὶ ἔτι τὴν πρὸ τοῦ γάμου δωρεάν. εἰ τύχῃ δὲ καὶ θεώρετρον ὑποσχεθεῖσα, ἢ ἄλλο τι, καὶ τούτου πάντως ἔχειν τὴν ἀνάληψιν καὶ τὴν κυριότητα, παίδων μὴ ὑπόντων. εἰ δὲ ὕπεισι παῖδες, τῆς χρήσεως τῶν γαμικῶν κερδῶν ἀπολαύειν αὐτήν, πασῶν τῶν ἐπὶ τούτοις νομικῶν παρατηρήσεων συντηρουμένων: τῶν δὲ παίδων ἐκ τῆς ἄλλης πατρῴας περιουσίας τῷ τρίτῳ κληροδοτουμένων. καὶ εἰ μὲν ὁ φονεὺς οἰκείᾳ προθέσει, ἢ τῇ τῶν κανονιζόντων * αὐτὸν συμβουλίᾳ καὶ δοκιμασίᾳ πρὸς τὸν μοναχικὸν (τὸ † πρότερον ἀποσκευαζόμενος μῦσος) μετέλθῃ βίον, λαμβάνειν τὸ μοναστήριον τὸ τρίτον μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας, τοῦ λοιποῦ τρίτου μέρους τῇ γυναικὶ καὶ τέκνοις φυλαττομένου τοῦ τελευτήσαντος, εἰς μικρὰν παραμυθίαν τῆς ἑαυτῶν δυσκληρίας. εἰ δὲ οὐχ ὕπεισι τῷ πεφονευμένῳ παῖδες, τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς ἀνιοῦσιν ἐξ ἴσου διαιρουμένου τοῦ τοιούτου τρίτου. γυναικὸς δὲ * τοῦ βίου προαπελθούσης, καὶ παίδων ὄντων, τούτους προτιμᾶσθαι τῶν ἀνιόντων. εἰ δὲ † μὴ παῖδες, μήτε γυνή, μήτε ἀνιόντες εἰσὶ τῷ ἀναιρουμένῳ, τοὺς ἄλλους ἐκ νόμου καλουμένους συγγενεῖς, καὶ πρὸς τὴν δήλωσιν μὴ ῥᾳθυμήσαντας, τοῦ ἀδικήσαντος λαμβάνειν τὸ τρίτον. εἰ δὲ πρὸς * τὸν μοναδικὸν ὁ φονεὺς † μετέλθῃ βίον, οὐ τὸ τρίτον, ἀλλὰ τὸ δίμοιρον * τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας κατὰ τὴν εἰρημένην διάταξιν τῷ τοῦ πεφονευμένου κληροδοτεῖσθαι μέρει. καὶ † πρὸς τούτῳ, μηδέποτε μηδένα τοιούτῳ ἐγκλήματι ἑαλωκότα, ἢ πολιτικὴν ἢ ἄλλην τὴν οἱανοῦν * πρᾶξιν μεταχειρίζεσθαι, μηδὲ θείας ἀντιγραφῆς † ἀξιούμενον: ἀλλ' εἶναι παντοίως ἀτίμους, * οἷς τὸ ζῆν μόνον φιλανθρώπως συγκεχώρηται. πλὴν τοὺς μὲν περιουσίᾳ κακίας μελέτην θεμένους τὴν τοῦ πλησίον σφαγήν, καὶ αὐτὸ τοῦτο προευτρεπισαμένους καὶ παρασκευασαμένους ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς εἰς τὸν τοῦ ἀδελφοῦ θάνατον, πάντως ἀποκείρεσθαι, καὶ μοναχοῖς ἐγκαταλέγεσθαι: καὶ οὐ μόνον τὸν ἐπ' αὐτοῖς δοκιμασθέντα χρόνον τῆς μετανοίας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἅπαντα τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐν μοναστηρίῳ διοικονομεῖσθαι. τοὺς δὲ ἄλλως ἑκουσίως μὲν ἀνῃρηκότας, προπετείᾳ δὲ καὶ συναρπαγῇ ἀλογίστου θυμοῦ, οὐ μελέτῃ καὶ προπαρασκευῇ καὶ προβουλίοις τὰ τῆς μιαιφονίας ἐπιδεξαμένους, τὴν μὲν ἀειφυγίαν πρὸς ἅπασι τοῖς ἄλλοις ὑφίστασθαι, οὐ μέντοιγε τὸν μονήρη βίον αἱρεῖσθαι καταναγκάζεσθαι.

* αὐτὸν συμβ.
† πρῶτον.
* τὸν βίον προεξελθούσης.
† μήτε παῖδ.
* τὸν μοναχικόν.
† μετέλθοι.
* διαλαχεῖν αὐτῷ μέρος.
† πρὸς τούτοις.
* ἀρχὴν ἢ πρᾶξιν.
† ἀξιοῦσθαι.
* οἷς καὶ τό.

diducto fratris iniuste necati sanguinem excepit. Atque hanc adeo primam secundum ecclesiasticam censuram cōdemnationem ferat. Praeterea uero facultatum suarum amissionem sustineat, quae tamen fisco non addicentur. Nam si uxor sit homicidae, non dotem illa solum, cum rebus suis omnibus, auferet; uerumetiam donationem propter nuptias. Quod si theoretrum quoque promissum ei forte fuerit, aliudue quiddam; etiam illius omnino recuperationē & proprietatem habeat, si liberi nulli exstēt. Iis uero superstitibus, nuptialium lucrorum usumfructum percipiat, obseruatis in hoc omnibus legū praescriptis: quum interim liberi reliquorum paternorum bonorum in trietem heredes sint. Ac si quidem homicida motu proprio, uel ipsum in uiam reuocātium consilio & adprobatione, commisso prius scelere deposito, solitariam ad uitam transierit; tertiam bonorum eius partem monasterium accipiet, reliquo triente uxori & liberis interfecti, ad exiguum calamitatis corū solatium, reseruato. Quod si nulli sint interfecto liberi, pars haec tertia bonorum uxori & adscendentibus ex aequo diuidetur. Vxore uero iam ante uita defuncta, liberis exstantibus; adscendentibus illi praeferantur. Quod si nec liberi, nec uxor, nec parentes interemto superstites sint: cognati ceteri, qui ex lege uocantur ad successionem, nec in detegenda caede negligentes fuerūt, trientem bonorum auctoris iniuriae capiant. Si uero solitariam uitam homicida non fuerit amplexus, non triens, sed bes facultatum ipsius secundum indicatam constitutionem parti eius, qui occisus est, tribuatur. Praeterea nullus umquam huiusmodi criminis conuictus uel ciuilē, uel alium quemcumque magistratum actumue gerat & obeat, ne quidem si sacrum rescriptum impetrauerit: sed infames omnino sint, ueluti quibus uita dumtaxat benigne condonata fuerit. Ii tamen, qui ex abundantia quadam malitiae proximi caedem animo meditato perpetrarunt, & in hoc ipsum instructi, paratique adeo fuerunt in necem fratris, ipso cum anima sua detrimento atque pernicie; citra exceptionē tondeantur, & monachorum coetibus adgregentur; neque tantum ad tempus paenitentiae praestitutum, uerum & per omnem uitam suam in monasterio gubernentur. At uero qui aliter caedem admiserunt, sponte quidem illi, sed temeritate quadam, & ira ratione carētis obreptione; quiq; non meditati, non prius instructi, nō deliberationibus ante habitis homicidiū perpetrarūt; perpetuo quidē exsilio praeter alia subijcientur, solitariā tamē uitam amplecti nō cogētur.

SCHOLION.

Ceterum discrimen homicidiorum, quæ aliter accidunt, in Basilicorum libris reperies.

CONSTANTINI NOVELLA XIII.

EX VNIONIS TOMO, QVI FActus est sub Constantino in Porphyra nato, & annis singulis in suggestu mense Iulio legitur.

Decernimus sententia iudicioque communi, ne ab hoc anno præsenti, (qui est annus mundi IↃↃCIↃ CCCC XXVIII, indictione VIII) quartas nuptias ullus contrahat, sed ut omnino ea reyciātur. Quod si quis ad eiusmodi cōiugium progredi decreuerit, ab omni conuentu ecclesiastico exclusus esto, & ab ipso in sacrosanctam ædem ingressu tantisper alienus, donec in hoc coniugio permanserit. Hoc enim sanctis quoq; patribus, qui ante nos uixere, uisum fuit. Ac nos sane sententiam reddentes apertiorem, eum uelut alienum a republica Christianorum abdicamus. Et in hunc quidē modum de quarto matrimonio. Ceterū ut & illa, quæ ad alia matrimonia pertinent, honestius constituātur, & cōciliationem uitæ Christianorum non indignā habeāt: de tertio quoq; matrimonio definimus, ne simpliciter atque temere perficiatur. Nam permissum id quidem est a patribus, uelut inquinamentum quoddam; quum necdum id temporis, uti nunc, res citra pudorem perageretur, ac late diffusa foret; sed ita cōtingeret, ac si quis in domum forte delatus, sordes in angulo quodam sitas conspiciat. Nunc uero, quum spatium sibi quoddam audaciæ sumserit, & magnam ad frequentiā progrediendo, nihil turpitudinis habere, nihil sordium existimetur: recte uisum est re purgandum, sicuti nec fœdum aliquid, non iam amplius in angulū reiectum, sed per ædes ipsas diffusum, ullo modo relinquimus; sed expurgamus, & nauseā ex eo prouenientem remouemus. Itaq; tam imbecillitati humanæ, quā uitæ Christianorum obsecundando nos accommodantes, hoc in tertijs nuptijs seruandum statuimus, ut si quis ad annum quadragesimum prouectus, & neque natura motus reuerentia, neque uitæ decentis & honestæ, quæ a Christianis requiritur, habita ratione; sed uitiosa tantū libidine uictus, ad tertium se matrimonium proiecerit: omni accuratione ac diligenti obseruatione adhibita perceptionis sacramenti nos sanctificantis in quinquennium exsors esto, neq; de hoc tempore quid ullo modo decidatur. Nam qui post annū ætatis quadragesimū in ecclesia Christi uel esse, uel appellari amat inquinamentum, quodnam in corrigenda uita studij certum præbebit argumētum, propter quod sacramentorū sanctificantium

perceptionis

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τὴν δὲ διαφορὰν τῶν ἄλλως προβαινόντων φόνων, ἐν τοῖς ἑξηκονταβίβλοις εὑρήσεις.

ΝΕΑΡΑ ΙΓ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ, γενομένου ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ πορφυρογεννήτου, ὃς καὶ ἐτησίως ἐπ' ἄμβωνος κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα ἀναγινώσκεται.

Ἀποφαινόμεθα κοινῇ γνώμῃ καὶ κρίσει ἀπὸ γε τοῦ παρόντος ἔτους (ὅ ἐστιν ἔτος ς υ κ η, ἐπινεμήσεως η) τέταρτον γάμον μηδένα τολμᾶσθαι, ἀλλ' εἶναι ἀπόβλητον παντελῶς. καὶ εἴτις ἐπὶ τοιοῦτο ἐλθεῖν συνοικέσιον προθυμηθείη, πάσης ἀπεστερημένον εἶναι συνάξεως ἐκκλησιαστικῆς, καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸν ἅγιον ναὸν εἰσόδου ἀλλότριον, μέχρις οὗ ἐπιμένῃ τῷ συνοικεσίῳ. τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἁγίοις ἔδοξε πατράσι. καὶ ἡμεῖς δὲ τὴν γνώμην ἐκδηλοτέραν ποιοῦντες, ὡς ἀλλότριον αὐτὸν τῆς χριστιανικῆς πολιτείας ἀποκηρύττομεν. ἀλλ' οὕτω μὲν ἐπὶ τοῦ τετάρτου γάμου. ἵνα δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων γάμων εὐσχημονέστερον τυπωθῇ, καὶ τοῦ τῶν χριστιανῶν βίου μὴ ἀνάξιον ἔχῃ τὴν προσαγωγήν, καὶ περὶ τοῦ τρίτου ὁρίζομεν γάμου, ὥστε μηδὲ ἁπλῶς μηδὲ ὡς ἔτυχεν ἐπιτελεῖσθαι αὐτόν. καὶ γὰρ συγκεχώρηται μὲν ὡς ῥύπασμα τοῖς πατράσιν, οὔπω τότε καθὼς νῦν γινομένου τοῦ πράγματος ἀπηρυθριασμένως, οὐδ' εἰς πλάτος ἐξηπλωμένου, ἀλλ' ὥσπερ εἴ τις ἐν οἴκῳ περιπεπτωκὼς, ἐν γωνίᾳ παρίδῃ πολλάκις κείμενον ῥύπασμα. νῦν δὲ ὅταν χώραν ἔλαβε παρρησίας, καὶ ὡς οὐδὲν ἔχον εἰς ἀσχημοσύνην οὐδὲ ῥυπαρὸν λογίζεται, ἐκ τοῦ προβῆναι εἰς πληθυσμόν: καλῶς ἔδοξεν ἀνακαθαίρειν αὐτόν, ὥσπερ καὶ αἶσχος οὐκ ἐν γωνίᾳ περιῤῥιμμένον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐξηπλωμένον οὐδαμῶς ἐῶμεν, ἀλλὰ καθαίρομεν, καὶ τὸ ἐκ τούτου ἀηδὲς ἀποβάλλομεν. καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ συνυπείκοντες ἀσθενείᾳ καὶ τῇ χριστιανῶν ζωῇ, τοῦτο ἐπὶ τῶν τρίτων γάμων παραφυλάττεσθαι διορίζομεν, ὥστε εἴ τις πρὸς τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀναβεβηκὼς, καὶ μήτε τὴν φύσιν αἰδούμενος, μήτε τῆς ὀφειλομένης χριστιανοῖς εὐκόσμου ζωῆς φροντίδα ποιούμενος, ἀλλὰ μόνης τῆς ἐμπαθοῦς ἐπιθυμίας γινόμενος, πρὸς τρίτον ἑαυτὸν ἐπιῤῥίψειε γάμον, τοῦτον μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ παρατηρήσεως μέχρι πενταετίας ἀμέτοχον εἶναι τῆς τοῦ ἁγιασμοῦ μεταλήψεως, καὶ μηδαμῶς ἐπ' αὐτῷ συντέμνεσθαι τὸν χρόνον. ὃς γὰρ μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τὸ ῥύπασμα ἐν τῇ τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίᾳ εἶναι ἢ λέγεσθαι ἠγάπησε, τίνα παρέξει πληροφορίαν τῆς περὶ τὸν βίον αὐτοῦ σπουδῆς, δι' ἣν ὁ χρόνος τῆς μεταλήψεως

τῶν ἁγιασμάτων αὐτῷ συμμεθήσεται; ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἀξιωθῆναι τῆς ἀχράντου μεταλήψεως οὐκ ἔσται συγκεχωρημένον αὐτῷ ἐν ἄλλῳ καιρῷ τῇ μεταλήψει προσιέναι, ἢ ἐν μόνῃ τῇ σωτηρίῳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσει, διὰ τὴν ἐκ τῆς προηγουμένης ἐγκρατείας τῶν νηστειῶν, ὡς δυνατὸν, ἀνακάθαρσιν. ταῦτα δὲ φαμὲν, ὅταν μὴ τέκνα παρῇ ἐκ τῶν προτέρων γάμων τοῖς ἤδη μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τρίτην ἀγαγεῖν προῃρημένοις γυναῖκα. ἐπεὶ ἐὰν τέκνα παρῇ, ἀσυγχώρητος αὐτοῖς ἡ τριγαμία. λίαν γάρ ἐστιν ἄδικον, τὸ μὲν χαρίζεσθαι τῇ ἐξώρῳ ἐπιθυμίᾳ, τοῖς δὲ παισὶ τῶν προτέρων γάμων μὴ προνοεῖσθαι τὸ ἀσφαλὲς, καὶ ἄλυπον, καὶ ἀτάραχον, καὶ ὅσα τὸ ἀνθρώπινον καταλαμβάνει ἐκ τῆς † πολυπόνου τεκνώσεως. καὶ εἴ τις δὲ τριακοντούτης ὢν, καὶ τέκνα ἔχων ἐκ τῶν προλαβόντων γάμων, τρίτῃ γυναικὶ συναφθείη, καὶ οὗτος * ἀσυγχώρητος μέχρι πενταέτους ἔτους τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων ἀμέτοχος ἔσται· διότι δῆλός ἐστιν ἐξ οὐδενὸς ἑτέρου ἀλλ' ἢ ὑπὸ ἀκρασίας κινούμενος, καὶ τοῦ δοῦλος εἶναι σαρκικῆς ἐπιθυμίας, ἐπὶ τὸν τοιοῦτον γάμον ἐλθεῖν. καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν δὲ τῆς μεταλήψεως τῶν μυστηρίων, τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνον ἀξιωθήσεται τῆς ἀπολαύσεως. ἅπαξ μὲν ἐν τῇ σωτηρίῳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσει, δεύτερον δὲ ἐν τῇ κοιμήσει τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ τρίτον ἐν τῇ γενεθλίῳ ἡμέρᾳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν· διὰ τὸ καὶ ἐν ταύταις προηγεῖσθαι νηστείαν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὄφελος. εἰ δὲ παῖδες μὴ περίεισιν, ἐπειδὴ τὸ τεκνογονίας ἐπιθυμεῖν οὐκ ἀσύγγνωστον, τηλικαύτης συγγνώμης ἀξιωθήσεται ὁ τοιοῦτος γάμος, καὶ μόνῳ τῷ ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν κρατήσαντι ἐπιτιμίῳ θεραπευθήσεται. ταῦτα μὲν καὶ περὶ τρίτου γάμου. οὐ μὴν οὐδὲ τὸν δεύτερον οὐδὲ τὸν πρῶτον ἐκτὸς ἀσφαλείας ἐῶμεν, ἀλλὰ κἀκείνους ὁρίζομεν οὕτω συνίστασθαι, ὥστε μηδεμίαν ἔχειν πονηρὰν αἰτίαν, ἢ ἐξ ἁρπαγῆς, ἢ ἐκ προηγησαμένης λαθραίας φθορᾶς, ἀλλὰ νομίμους καὶ καθαρεύοντας τῶν τοιούτων μολυσμάτων, καὶ πορνικῆς ἀκαθαρσίας. εἴ τις οὖν τῶν εἰρημένων καταφρονήσας τύπων πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν πρώτην ἢ δευτέραν συνέλθῃ, τοῦτον ἡ τοῦ χριστοῦ ἐκκλησία, ἡ καθαρὰ καὶ μηδένα σπίλον ἔχουσα ἢ ῥυτίδα, τοῖς σωτηρίοις ὑποβάλλουσα ἐπιτιμίοις, οὐ πρὶν εἰς μετάληψιν τῶν θείων παραδέξεται μυστηρίων, ἢ τὸν ὡρισμένον ἐπὶ τῇ πορνείᾳ χρόνον μάθῃ αὐτὸν ἀκριβῶς ἐκπληρῶσαι, (εἰ μὴ ἄρα ἡ τοῦ βίου ἀναγκαία κατεπείγει ἀναχώρησις) τουτέστι, μέχρις ἂν τὸ ἕβδομον ἐκπληρωθῇ ἔτος. ὁ δὲ τολμῶν ἱερεὺς παρὰ τὴν διατετυπωμένον

† πολυγόνου.

* ἀσυγχωρήτως.

perceptionis tempus ei minuendum sit? Quin ne postea quidem, quam ad puram hanc perceptionem admissus fuerit, ei licitum ac permissum erit, ut ad perceptionem hanc alio tempore accedat, quam in sola salutari Christi Deiq; nostri resurrectione, propter factam (quanta sane fieri potuit) ex praecedenti ieiuniorum temperantia repurgationem. Haec autem dicimus, quum nulli de prioribus matrimoniis exstant iis liberi, qui iam post annum aetatis quadragesimum uxorem tertiam ducere uoluerunt. Quippe si liberi sint, tertium eis coniugium permittendum non erit. Est enim sane quam iniquum, intempestiuae libidini patrem indulgere, nec liberis e prioribus matrimoniis susceptis prospici, ut securi sint, ut expertes maeroris, perturbationis, & aliorum, quae generi mortalium ex faecunda multorum liberum procreatione solent accidere. Quinetiam si quis annos triginta natus, & liberos ex priorib. coniugiis susceptos habens, uxori tertiae copuletur; & ipse citra ullam impetrationem ueniae perceptionis sacramentorum ad annum quartum exsors esto: quum satis pareat, eum alia nulla re, quam intemperantia motum, & quod carnalis libidinis mancipium sit, ad eiusmodi se matrimonium conferre. Itidem postea, quam mysteriorum perceptionem impetrauerit, ter duntaxat iis fruendi quotannis facultatem habebit: semel in salutari Christi atq; Dei nostri resurrectione, secundo in obdormitione immaculatae dominae nostrae deiperae, tertium natalicio die Christi Deique nostri: propterea quod in his quoq; ieiunium praecedat, & emolumentum ex eo proueniens. Quod si liberi nulli superstites sunt, quandoquidem subolis procreationem adpetere non eiusmodi quiddam est, quod ueniam non mereatur; condonandum erit hoc matrimonium, & ea tantum poena, quae dudum & huc usq; fuit in usu, mulctandum. atque haec de tertiis nuptiis. Enimuero nec alteras, nec primas citra cautionem admittimus; sed eas quoque sic contrahendas statuimus, nullam ut improbam caussam habeant, uel ex raptu, uel ex praecedente clandestino stupro: sed ut legitimae sint, & inquinationibus huiusmodi, ac impuritate scortationum careant. Si quis igitur indicatis hisce constitutionibus spretis, ad coniugalem consuetudinem primam uel alteram coiuerit; eum Christi ecclesia, quae pura est, nec labem ullam uel rugam habet, salutaribus censuris subiciens, non prius ad diuinorum mysteriorum perceptionem admittet, quam definitum ob scortationem tempus eum accurate complesse cognouerit; (nisi forte necessarius e uita discessus urgeat) hoc est, donec annus septimus completus fuerit. Sacerdos autem, qui neglecta lege iam sancita quemquam horum ad

sacram aliquam perceptionem audebit admittere, de gradu suo periclitabitur: & is, qui contra sanctionem promulgatam ad communionem sacram admissus fuerit, rursus inter exsortes communionis referetur, donec annus septimus impleatur.

EXPOSITIO LEGVM QVARVNDAM, A PIIS IMperatoribus LEONE & CONSTANTINO confecta, de libris Institutionum, & Digestorum, & Codicis, & Nouellarum illius magni IVSTINIANI, correctione constitutionum ad id, quod æquius melius est, redacta.

DE CONTRAHENDIS ET DIRImendis sponsalibus, deque pupillis sponsalia contrahentibus, ac pænitentibus.

CONSTITVTIO I.

l. 14. D. de spons. Nouel. Leonis 109. *Sponsalia Christianorum contrahuntur ab ijs, qui primæ sunt ætatis, post annum septimũ, & deinceps; tam contrahentium uoluntate, quam parentum & cognatorũ consensu; si quidem legitime cõtraxerint, nec sint ex earũ personarum numero, quæ prohibitæ sunt: hoc † est, contrahuntur per arras, siue per * hypobola, uel per scripturas. Quod si uisum fuerit ei, qui arram dedit, diuertere, nec perficere contractum; arrã ipse amittat: sin puellæ pars diuertere, nec cõtrahere uoluerit, arram duplam præstet, hoc est, arram ipsam, & alterum tantum.*

† l. 7. D. eod. l. 5. C. eod.

* incrementa dotis ante nuptias promissa.

Quod si quis interueniente scriptura rẽ pergerit, & diuertere uoluerit; secundum id, quod scriptura complectitur, puellæ satisfaciet. At si puellæ pars absq; caussa lege cognita diuertere statuit, eamdem summã, cuius ille nomine per scripturam cauit, sponso præstet, una cum promisso ab eo facto, & a contractu discedat.

l. 2. C. eod. *Si quis autem puellam petierit, & fortassis ex odio, uel alio quocumque modo nuptias exsequi supersederit: ad biẽnium puella tenetur hominem exspectare, quo decurso, testationẽ puellæ pars interponat, ut nuptias exsequatur. ac si quidem paruerit, recte est: sin autem, puellæ facultas esto nubendi cui uolet, ea quoque retinentis, quæ a sponso consequuta fuit.*

Quod si pueri sunt, parentibus orbati, siue masculus, siue puella, & hortatu ac suggestione quorumdam sponsalia contraxerunt, quorũ postea pænituit: ad decimum quintum annũ usq; licentiam habeant citra pœnam rescindẽdi contractum, ut qui pupilli sint, nec quid expediat

ὅρον μεταλήψεως † θείας τινὰ τούτων ἀξιώσῃ, περὶ τὸν ἴδιον κινδυνεύσει βαθμόν. δηλονότι τοῦ ἀξιωθέντος παρὰ τὸν ὡρισμένον τύπον τῆς θείας κοινωνίας, πάλιν εἰς τὸ ἀκοινώνητον περιϊσταμένου, μέχρι συμπληρώσεως τοῦ ἑβδόμου ἔτους.

† ἴσως τινὰ τόπος.

ἘΚΘΕΣΙΣ ΝΟΜΩΝ ΤΙΝΩ͂Ν, ΓΕΝΟΜΕ΄ΝΗ παρὰ ΛΕ΄ΟΝΤΟΣ καὶ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ΄ΝΟΥ τῶν φιλευσεβῶν βασιλέων, ἀπὸ τῶν ἰνστιτούτων, καὶ τῶν διγέστων, καὶ τοῦ κώδικος, καὶ τῶν νεαρῶν τοῦ μεγάλου ἸΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ͂, διατάξεων ἐπιδιορθώσει εἰς τὸ φιλανθρωπότερον ἐκτεθεῖσα.

ΠΕΡΙ` ΣΥΣΤΑ΄ΣΕΩΣ ΜΝΗΣΤΕΙ΄ΑΣ, καὶ διαιρέσεως, καὶ περὶ ὀρφανῶν μνηστευομένων, καὶ μεταμελουμένων.

ΔΙΑ΄ΤΑΞΙΣ Α.

Συνίσταται μνηστεία χριστιανῶν τοῖς ἐν πρώτῃ ἡλικίᾳ ἀπὸ ἑπταετοῦς χρόνου, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς, ἔκ τε τῆς τῶν μνηστευομένων ἀρεσκείας, καὶ τῆς ἐκ γονέων καὶ συγγενῶν αὐτῶν συναινέσεως, ἐὰν οἱ συναλλάσσοντες νομίμως συναλλάσσωσι, καὶ μὴ ὦσιν ἐκ τῶν κεκωλυμένων, τουτέστι δι᾽ ἀρραβώνων, ἤγουν ὑποβόλων, ἢ δι᾽ ἐγγράφων. εἰ δὲ δόξει τὸν δεδόντα τὸν ἀρραβῶνα διαστρέψαι, καὶ μὴ συναλλάξαι, ἀπόλλειν αὐτὸν τὸν ἀρραβῶνα: εἰ δὲ τὸ μέρος τῆς κόρης θελήσει διαστρέψαι καὶ μὴ συναλλάξαι, παρεχέτω διπλοῦν τὸν ἀρραβῶνα, τουτέστιν αὐτὸν τὸν ἀρραβῶνα, καὶ ἄλλο τοσοῦτον.

Εἰ δὲ ἐγγράφως στοιχήσει τις, καὶ δόξει διαστρέψαι, κατὰ τὸ ἐπίγραφον αὐτοῦ ἀπολογήσεται τῇ κόρῃ. εἰ δὲ τὸ μέρος τῆς κόρης χωρὶς αἰτίας νόμοις γνωριζομένης δοκιμάζει διαστρέψαι, τὸ αὐτὸ μέτρον, ὅπερ ἐγγράφως ἐκεῖνος ὡμολόγησε, παρεχέτω τῷ μνηστευσαμένῳ, μετὰ καὶ τῆς παρ᾽ αὐτοῦ γενομένης ὁμολογίας, καὶ ἀπαλλασσέτω.

Εἰ δέ τις ὁρμάσεται κόρην, καὶ ἴσως διὰ μῖσος ἢ τρόπον τὸν οἱονδήποτε, ὑπερτίθεται ποιῆσαι τὸν γάμον, ἕως δύο ἐτῶν ὑποκεῖσθαι τὴν κόρην ἐκδέχεσθαι αὐτὸν, καὶ μετὰ τοῦτο ἵνα διαμαρτύρηται αὐτὸν τὸ μέρος τῆς κόρης ποιῆσαι τὸν γάμον. καὶ εἰ μὲν καταδέξεται· εἰ δ᾽ οὖν γε ἄδειαν ἔχειν ζευχθῆναι τὴν κόρην ᾧ τινι βούλεται, ἐγκρατοῦσαν καὶ ἅπερ ἔλαβεν ἐκ τοῦ μνηστευθέντος αὐτῇ.

Εἰ δὲ εἰσὶν οἱ παῖδες μὴ ἔχοντες γονεῖς, εἴτε παλικάριον, εἴτε κοράσιον, καὶ ἐξ ὑποβολῆς τινῶν ἐποίησαν μνηστείαν, καὶ ὕστερον μετενόησαν, ἕως τοῦ πεντεκαιδεκάτου χρόνου ἄδειαν ἔχειν ἀναλῦσαι τὸ συνάλλαγμα ἀζημίως, ὡς ὀρφανῶν αὐτῶν ὄντων, καὶ μὴ γινωσκόντων τὰ συμφέροντα

ρίζοντα αὐτοῖς. εἰ δὲ εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν, ὡς φρόνησιν ἔχοντες, εἴ τι ποιήσουσιν, οὐκ ἔχωσιν ἄδειαν τοῦ λοιποῦ διαστρέψαι.

intelligant. Ad ætatis uero maturitatem si peruenerint, & aliquid peregerint; tamquam intelligentia præditi nullam ex eo tempore diuertendi facultatem habeant.

ΔΙΑ'ΤΑΞΙΣ Β.

ΠΕΡΙ' ΓΑ'ΜΩΝ Ε'ΠΙΤΕΤΡΑΜΜΕ'νων καὶ κεκωλυμένων, πρώτου καὶ δευτέρου, ἐγγράφου καὶ ἀγράφου.

Συνίσταται γάμος χριστιανῶν εἴτε ἐγγράφως, εἴτε ἀγράφως, μεταξὺ τῶν μὴ κεκωλυμένων προσώπων. Κεκώλυνται δὲ, ὅσοι ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ..... ἐγγράφως γάμος συνίσταται, ἢ διὰ ἐγγράφου προικὸς, ἢ συμβολαίου, ὑπὸ τριῶν ἀξιοπίστων μαρτύρων, κατὰ τὰ παρ' ἡμῶν ἀρτίως εὐσεβῶς νομοθετούμενα. ὥστε ἐν αὐτῷ ὁμολογεῖν
† ἴσως λ. τὸν ἄνδρα τήν τε † ἐν τέλει τῆς προικὸς οἰκείωσιν, καὶ ἀδιάπτωτον καὶ ἀμείωτον αὐτῆς παραφυλακὴν καὶ οἰκείωσιν, ἤτοι συντήρησιν, μετὰ καὶ τῆς ὡς εἰκὸς παρ' αὐτοῦ ἐν ἐπαυξήσει ἀποχαρισθείσης αὐτῇ ποσότητος, ἐγγραφομένου ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ ἐκτιθεμένῳ συμβολαίῳ κάσου ἐξ ἀπαιδίας.

CONSTITVTIO II.

DE NVPTIIS CONCESSIS ET prohibitis, primis ac secundis, interueniente scriptura, uel non interueniente contractis.

*Nuptiæ * Christianorum uel interueniente scriptura, uel citra scripturam contrahuntur inter personas non prohibitas. Prohibitæ uero sunt, † quotquot ex sacro baptismo ..... Interueniente scriptura nuptiæ contrahūtur, uel per dotem in scriptis cōstitutam, uel per instrumentum factum sub tribus fide dignis testibus, secundum ea, quæ recens a nobis pie sancita sunt: ita ut in eo maritus de accepta dote integra caueat, deq; certa & omnis imminutionis experte dotis custodia siue conseruatione; una cum ea summa, quæ (ceu par est) illi dotis augendæ nomine ab ipso data est: adscripto denique in hoc instrumento, quod ab eo exponitur, liberorum nō exstantium casu.* * Nouel. 22. & 117. † l. 16. C. de nupt.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Τὸ ἐξ ἀπαιδίας κάσον, τὸ τέταρτον μέρος τοῦ προικώου ὑποβόλου ἐστίν. ὃ καὶ ὑπόβολον λέγομεν. ἔστω ἡ προὶξ τῆς γυναικὸς, λίτραι κ. τὸ δὲ ὑπόσχεσιν παρὰ τοῦ ἀνδρὸς τῇ γυναικὶ ὑπόβολον, λίτραι ι. ἀμφότερα μιγνύμενα γίνονται λίτραι λ. τὸ τέταρτον τῶν τριάκοντα γίνονται λίτραι ἑπτὰ ἥμισυ. ἀπαιτεῖται ὁ ἀνὴρ ἔξωθεν τοῦ ὑποβόλου καὶ ταύτας τὰς ἑπτὰ ἥμισυ λίτρας.

SCHOLIVM.

Casus non exstantium liberorum est pars quarta dotalis hypoboli, siue dotis auctæ. Exēpli caussa. Dos mulieris XX libræ sunto. promissum mulieri a marito hypobolum uel incremētum dotis, libræ X. Vtraque permista fiunt libræ XXX. Harum XXX librarum pars quarta sunt libræ septē semis. Igitur a marito præter hypobolum, hæ quoque libræ VIIS exiguntur.

Τριῶν δηλονότι συμβολαίων μεταξὺ αὐτῶν προερχομένων, δύο μὲν αὐτὶ συγγράφων τῆς προικὸς ἰσοδυνάμων, τοῦ δὲ ἑτέρου * περὶ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα ἐκτιθεμένου. καὶ μὴ ἐπερωτᾶσθαι ἢ καταγράφεσθαι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἰσόμετρον τῆς ἐπαγομένης αὐτῷ προικὸς προγαμιαίαν δωρεάν. * παρὰ τοῦ ἀνδρ.

Quo fiet, ut inter eos instrumenta tria conficiantur, duo quidem pro dotis syngraphis, tenoris eiusdem; tertium uero, quod uxori a marito exponitur. Nec stipulato promittetur aut conscribetur a marito donatio propter nuptias, quæ dotis ad ipsum allatæ summam æquet.

Καὶ εἰ δὲ φθάσει τὴν γυναῖκα παίδων ἄνευ πρὸ τοῦ ἀνδρὸς τελευτῆσαι, τετάρτην μοῖραν καὶ μόνον ἐκ πάσης ὡς εἴρηται ὁμολογηθείσης παρ' αὐτοῦ προικὸς εἰς ἴδιον κέρδος ἐγκρατεῖν αὐτὸν, καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἡμισυτέταρτον τῆς τοιαύτης προικὸς ἢ εἰς τοὺς ἐκ τελευταίας αὐτῆς βουλήσεως κληρονόμους ἀποκαθίστασθαι, ἢ εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένους αὐτῆς κληρονόμους ἀποδίδοσθαι. εἰ δὲ ὁ ἀνὴρ πρὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς παίδων ἐκτὸς ἀποβιώσει, ὁμοίως πρὸς τῇ ἐντελεῖ ἀποκαταστάσει τῆς ὁμολογηθείσης αὐτῇ προικὸς, καὶ τέταρτον μέρος τῆς τοιαύτης προικὸς ἐκ τῶν ἐγκαταλειφθέντων τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς παντοίων πραγμάτων ἐπ' ὀνόματι κάσου εἰς κέρδος οἰκεῖον λαμβάνειν αὐτὴν, καὶ τὴν περιττευομένην αὐτοῦ ἅπασαν ὕπαρξιν ἢ εἰς τοὺς ἐκ τελευταίας αὐτοῦ βουλήσεως, ἢ εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου αὐτοῦ κληρονόμους περιέρχεσθαι.

Quod si fato mulier absq; liberis ante maritum defuncta fuerit, quartam ille dumtaxat partem totius (ut dictum est) ab se cautæ dotis lucri sui nomine retinet, ac reliquum einsdem dotis dodrantem uel ex suprema uoluntate mulieris ipsius heredibus restituat, uel alijs eius heredibus, qui ad successionem ab intestato uocantur reddat. Sin maritus ante coniugem suam sine liberis decesserit, consimiliter illa præter integram restitutionem cautæ sibi dotis, etiam partem quartam dotis ipsius ex relictis a marito suo omnis generis rebus nomine casus non exstantium liberorum pro lucro suo capiet; & omne quodcumque superest, patrimonium eius, uel ad heredes ex suprema ipsius uoluntate, uel ab intestato succedentes perueniet.

Quod

Quod si liberis exstantibus, ante coniugem suam maritus decesserit; uxor, id est, eorumdem liberorum mater, in potestate sua tam dotem ipsam, quam uniuersum mariti patrimonium retineat, & uniuersam domus ipsa curam & administrationem gerat, ubi palam descriptionem publicam fecerit, hoc est, inuentarium totius a marito suo relicti omnis generis patrimonij atque facultatum, adiectis eidem descriptioni uel inuentario cunctis etiam bonis suis dotalibus, & ijs, quas in rebus extra dotem constitutis habet; quæ quidem extradotalia demonstrare per efficaces probationes debet, ea se scilicet in uiri sui domum adtulisse, iamque post mortem illius eas exstare; non habentibus eius liberis, in quo resistant, uel paternam ab ea substantiam reposcant: sed potius e contrario nullum non honorem & obædientiam, iuxta Dei præceptum, ei tamquam matri deferentibus: quum interim haud dubie debeat ipsa, ueluti parentes decet, educare liberos, & collocare nuptum, & dotem constituere, sicut ipsa uoluerit.

Iam si cōtigerit ad aliud eam matrimonium transire, facultatem liberi eius habeant eam dimittendi, & omnia paterna bona sua, nullis deficientibus, recipiendi; modo solam dotem ab ipsa patri eorum allatam, una cum donatione, quam in eam dotis augēdæ caussa contulit, matri præstent. Si uero liberis exstantibus ante maritum suum mulier decesserit, maritus eius, hoc est, ipsorum liberorum pater, tam dotem, quam omnia bona in rebus extra dotem positis constituta, sua in potestate retinebit, quum & illi patris adhuc in potestate sint; qui curam domus & administrationem uniuersam geret, nullam liberis facultatem habentibus aduersandi patri, uel maternam ab eo substantiam reposcendi: sed e contrario potius omnem honorem & obædientiam, sicuti parentibus conuenit, ei uerbis & ipsa re deferentibus, secundum id quod perscriptum legimus: Honora patrem tuum matremque tuam, ut eorum uoto & imprecatione fruaris. quippe uotum patris liberorum familias fulcit, & exsecratio matris earum fundamenta radicitus euertit. Nam eorum procreati sunt opera, & quid eis reddent eiusmodi, quale consequuti sunt ab ipsis? Hæc enim & Paulus apost. confirmās, dixit: Vos liberi parētib. uestris obædite. nā hoc fieri par et æquū est. Vos parētes ne prouocate liberos uestros ad irā, sed eos in doctrina monitisq; Domini educate. Quod si usu ueuerit, ut ad alterū matrimoniū progrediatur, liberis adhuc impuberibus; materna illorū bona

Εἰ δὲ παίδων ὑπόντων ὁ ἀνὴρ πρὸ τῆς οἰκείας γαμετῆς τελευτήσει, τὴν γυναῖκα ἤγουν τὴν τῶν αὐτῶν τέκνων μητέρα ἐγκάτοχον τῆς τε προικὸς αὐτῆς καὶ ἀνδρώας ἁπάσης ὑπάρξεως εἶναι, καὶ αὐτὴν τὴν πᾶσαν τοῦ οἴκου ποιεῖσθαι φροντίδα τε καὶ διοίκησιν, προδήλως δημοσίαν ἀναγραφὴν ποιουμένης αὐτῆς, ἤτοι ἰμβέντιον πάσης τῆς καταλιμπανομένης ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς πατρῴας ὑπάρξεώς τε καὶ περιουσίας, συγκειμένων ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀναγραφῇ καὶ τῶν προικιμαίων αὐτῆς πραγμάτων, καὶ ἃ ὕπεισιν αὐτῇ καὶ ἐν ἐξωπροίκοις, ὀφειλούσης αὐτῆς τὰ ἐξωπροίκα δεῖξαι δὴ ἐνεργῶν συστάσεων, ὡς ταῦτα εἰσήγαγεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ φαίνονται μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν, μὴ δυναμένων τῶν αὐτῆς τέκνων ἀντικαθίστασθαι αὐτῇ, ἢ ἐπιζητεῖν παρ' αὐτῆς πατρῴαν ὑπόστασιν. τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ πᾶσαν τιμὴν καὶ ὑπακοὴν, κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ ἐντολὴν, προσαγόντων αὐτῇ ὡς μητρὶ, προδήλως ὀφειλούσης αὐτῆς, καθὼς πρέπει γονεῦσι, τὰ τέκνα ἐκπαιδεύειν τε, καὶ γαμοστολεῖν, καὶ προῖκα ἐπιδιδόναι, καθὼς ἂν βουληθείη.

Εἰ δὲ συμβῇ αὐτὴν εἰς ἕτερον προσελθεῖν συνοικέσιον, ἄδειαν ἔχειν τὰ τέκνα αὐτῆς περιᾶν αὐτὴν, καὶ πάντα τὰ πατρῷα αὐτῶν πράγματα ἀνελλιπῶς κομίζεσθαι, τὴν εἰσενεχθεῖσαν παρ' αὐτῆς τῷ πατρὶ αὐτῶν προῖκα καὶ μόνον, σὺν τῇ ἀποχαρισθείσῃ παρ' αὐτοῦ ἐν ἐπαυξήσει τῆς προικὸς αὐτῆς δωρεᾷ, παρέχοντας αὐτῇ. εἰ δὲ παίδων ὑπόντων ἡ γυνὴ πρὸ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς τελευτήσει, τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἤγουν τὸν πατέρα τῶν τέκνων αὐτῶν ἐγκάτοχον τῆς τε προικὸς αὐτῆς καὶ τῆς ἐν ἐξωπροίκοις πάσης αὐτῆς ὑπάρξεως εἶναι, ὡς ὑπεξουσίων αὐτῶν τυγχανόντων, καὶ αὐτὸν τὴν πᾶσαν τοῦ οἴκου ποιεῖσθαι φροντίδα τε καὶ διοίκησιν, μὴ δυναμένων τῶν τέκνων αὐτοῦ ἀντικαθίστασθαι αὐτῷ, ἢ ἐπιζητεῖν παρ' αὐτοῦ μητρῴαν ὑπόστασιν. τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ πᾶσαν τιμὴν, καὶ ὑπακοὴν, καθὼς ἁρμόζει γονεῦσι, προσαγαγόντων αὐτῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα ἐπέλθῃ σοι εὐχὴ παρ' αὐτῶν. εὐχὴ γὰρ πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων, κατάρα δὲ μητρὸς ἐκριζοῖ τὰ θεμέλια. δι' αὐτῶν γὰρ ἐγεννήθησαν, καὶ τί ἀνταποδώσουσιν αὐτοῖς, καθὼς αὐτοὶ ἐκείνοις; ταῦτα γὰρ καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος βεβαιῶν ἔφη. τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν. τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. οἱ γονεῖς μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. εἰ δὲ συμβῇ αὐτὸν εἰς ἕτερον ἐλθεῖν συνοικέσιον, τῶν τέκνων αὐτοῦ ἀνηλίκων τυγχανόντων, ἀμείωτα

παρ

παρ' αὐτῷ τὰ μητρῷα φυλάττεσθαι πράγματα. εἰ δὲ τῆς ἐν νόμῳ ἡλικίας παῖδες ὑπάρχουσιν, εἰ θελήσουσιν, ἀδιασκέπτως τὰ τοιαῦτα αὐτῶν πράγματα παρέχεσθαι αὐτοῖς.

Εἰ δὲ θελήσει ἐκ τοῦ ἀνδρογύνου εἴτε ὁ ἀνὴρ, εἴτε ἡ γυνὴ, χωρὶς δευτερογαμίας ἐκ τῶν ἰδίων τέκνων ἐπαναχωρῆσαι, ἀνηλίκων αὐτῶν τυγχανόντων, μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἄδειαν τοῦτο πρᾶξαι, ἀλλὰ τὴν τούτων ποιεῖσθαι φροντίδα τε καὶ διοίκησιν, καθὼς εἶπεν ὁ ἀπόστολος, ὅτι χήρα ἔχουσα τέκνα ἢ ἔγγονα μανθανέτω πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀποδεκτὸν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ τῶν ἐντελῶν εἰσὶ τὰ τέκνα, καὶ εἰς βίον προῆλθον, καὶ δύνανται τὴν ἰδίαν διοίκησιν ποιεῖν, καὶ θελήσει τις ἐκ τῶν γονέων ἐπαναχωρῆσαι ἐξ αὐτῶν, ἐπ' ἀδείας ἔχειν τὸ τοιοῦτον πρόσωπον μετὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων ἐγκρατήσεως, καὶ ἑνὸς παιδὸς μοῖραν λαμβάνειν αὐτὸν, πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων.

Εἰ δὲ κατὰ στένωσιν ἢ διὰ ταπείνωσιν μὴ δυνηθῇ τις εὐπεριλήπτως καὶ ἐγγράφως ποιῆσαι γάμον, καὶ ἀγράφως συνίσταται γάμος ἀδόλως, συναινέσει τῶν συναλλασσόντων προσώπων, καὶ τῶν τοιούτων γονέων, εἴτε ἐν ἐκκλησίᾳ τοῦτο διὰ εὐλογίας, ἢ καὶ ἐπὶ φίλων πέντε γνωρισθείη. ἀλλὰ καὶ εἰ ὁσδήποτε εἰσοικιζόμενος γυναῖκα ἐλευθέραν, καὶ καταπιστεύων αὐτῇ τὴν τοῦ ἰδίου οἴκου διοίκησιν, καὶ ταύτῃ συγκοιταζόμενος, ἔγγραφον συναλλάσσει πρὸς αὐτὴν γάμον. ἐὰν δὲ ἐξ αὐτῆς μὴ παιδοποιήσας πειραθείη ἐκδιῶξαι αὐτὴν ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν συνοικεσίας, αἰτίας νόμῳ ἐγνωσμένης ἐκτὸς, διδόναι αὐτῇ πρὸς τῇ ἀποκαταστάσει τῶν ὡς εἰκὸς εἰσενεχθέντων παρ' αὐτῆς πραγμάτων, καὶ τέταρτον μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας.

Εἰ δὲ ἀπόρῳ γυναικὶ πρὸς γάμον νόμιμον συναφθῇ τις, καὶ τελευτήσει ὁ ἀνὴρ ἄπαις καὶ διαθήκης χωρὶς, κομίζεσθαι τὴν γυναῖκα ἐκ τῆς ἀνδρώας ὑποστάσεως ὑπὲρ ἐξ ἀπαιδίας κάσσου μέρος τέταρτον, κατὰ τὴν εὐπορίαν τοῦ ἀνδρὸς, ἕως τῶν ι λιτρῶν. εἰ δὲ ἐπάνω τῶν ι λιτρῶν εὐπορεῖ ὁ ἀνὴρ, μὴ ἔχειν αὐτὴν ἄδειαν, ἕτερόν τι κομίζεσθαι, καὶ τὰ ὑπόλοιπα περιέρχεσθαι εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου αὐτοῦ κληρονόμους, ἢ μὴ ὑπόντων κληρονόμων, εἰς τὸ μέρος τοῦ δημοσίου.

Δευτερογαμία συνίσταται ἐπὶ τοῖς μὴ κεκωλυμένοις προσώποις, εἴτε ἐγγράφως, εἴτε ἀγράφως, οὕτως. εἰ μὲν παίδων χωρὶς, ἀπεριέργως συναλλάσσειν κατὰ τοὺς ἀνωτέρω διειλημμένους τρόπους. εἰ δὲ παῖδες εἰσὶ τῷ δευτερογαμοῦντι προσώπῳ, μὴ ἔχειν αὐτὸν ἄδειαν χαρίζεσθαι τῇ δευτέρᾳ γυναικὶ πλείονα παιδὸς μοῖραν, τοῦ ἐκ προτέρου αὐτοῦ γάμου,

citra decrementũ & imminutionem apud eum custodiantur. Sin ætatem legitimam attigerunt, citra deliberationem ipsis ea, si quidem ita uoluerint, exhibeantur.

Quod si horum alteruter, siue maritus, siue uxor, absque secundo coniugio suis a liberis secedere uoluerit, ijs necdũ adultis, nullam id agendi licentiam habeat, sed eorum curam & administrationem suscipiat, sicut apostolus dixit: Vidua, quæ liberos aut nepotes habet, primum discat in propriam domum pietatem exercere. Nam id acceptum est coram Deo. Si uero liberi perfectam ad ætatem peruenerunt, & ad tractanda uitæ negotia se contulerunt, iamque suæ administrationi obeundæ sufficiunt, & parentum aliquis ab eis secedere uoluerit: eiusmodi persona licentiam habeat, ut præter rerum suarum retentionem, unius ex liberis portionem, pro numero liberorum, accipiat.

Si uerò quis ob artam rerum suarum conditionem, uel humilitatem, cum existimatione quadam, & interueniente scriptura nuptias exsequi nequeat; etiam citra scripturam matrimonium contrahitur sine dolo malo, contrahentium personarum & parentum earum consensu; siue hoc in ecclesia per sacram imprecationẽ, siue coram quinq; amicis notũ fiat. Sed & quilibet mulierem liberam in domũ suam deducens, & administrationem ei familiæ suæ committens, & cum ea cubans, quasi per scripturã cum ea matrimonium contrahit. Quod si nullis ex ea liberis susceptis, eam remouere conatus fuerit a matrimonio suo, sine caussa legibus adprobata; dabit ei præter restitutionem earum rerum, quas ipsa (ceu credi par est) ad eum adtulit, quartam quoque bonorum suorum partem.

*Quod * si quis inopi mulieri matrimonio legitimo coniunctus fuerit, & maritus absq; liberis & intestatus decesserit: accipiet uxor de mariti bonis, nomine casus liberorum non exstantium, partẽ quartam, pro mariti facultatibus, ad † X usque libras. Quod si mariti facultates ea sint, ut quarta pars X libras excedat; nullã ea licentiam habeat amplius capiendi, & quæ reliqua sunt, ad mariti heredes ab intestato, uel ijs non exstantibus, ad fiscum peruenient.*

*Secunda * nuptiæ contrahuntur a personis non prohibitis, siue in scriptis, siue citra scripturam, in hunc modum. Siquidem liberis careant, citra disceptationem iuxta modos superius expositos contrahant. Sin persona secundas nuptias contrahens liberos habet, ne liceat ei secundæ coniugi plus, quam unius ex liberis de priori matrimonio suscepti portionem,*

* nouel.13.cap.5. & d.nouel.117. cap.5.

† in d.nouel.117. librarum C summa statuitur.

* d.nouel.22. cap.22.

de bonis

de bonis suis quocumque largitionis modo, donaure. Consimiliter & in muliere, quæ secūdo se nuptum collocat, idem hoc obseruetur; nimirum ea duodecim mensium tempus, a tempore mariti prioris mortui, seruante. Quod si hoc tempore necdum finito secundas ad nuptias trāsierit, infamis erit; nec a marito priori quidquā ullo modo lucrabitur. At uero si præstitutum, ceu diximus, temporis spatium seruet; dotem suam accipiet, una cū donatis ei (ceu uero est simile) dotis augēdæ gratia. Eodē modo maritus quoq; secundas ad nuptias sese cōferens, nihil ab uxore priori cōsequetur. Quod si exstent impuberes liberi, tantisper eorum res ipse custodiet, donec ætatis maturitatem attigerint. Sin ætatis iam plenæ fuerint, ab eo ipso tempore statim eis integre bona materna tradantur. Quod si subolem ex altera coniuge susceperit, & ipsum decedere contigerit: facultas esto tam primis, quā secundis liberis patri suo succedēdi, eodēq; modo & matri.

*Mulier * secundas nuptias contrahens, quæ de priori coniugio liberos habet, ante secūdi matrimonij contractum liberis suis tutores petat, & ita contrahat. Quippe si hoc factum non fuerit, tam ipsius, quam secundi mariti bona fient obligata nomine restitutionis earū rerum, quæ ad minores ex successione paterna pertinent.*

* l. 6. C. in quib. cau. pign. uel hypoth. tac.

CONSTITVTIO III.

DE SOLVTIONE MATRIMONIJ.

Indissolubilem eorum, qui coniugaliter una uiuunt in Domino, coniunctionem esse; ipsa nos opificis & creatoris omnium Dei sapientia docuit. Is enim, quum hominē de nihilo rerum in naturam produxisset; non ad eumdem modum & mulierem fingere uoluit, quamuis id facere posset; uerum hanc e uiro cōdidit, ut unitæ copulatæque sapienter unius in personis duabus carnis inseparabilem cōiunctionem sanciret. Quā ob rem nec mulierem, quæ suggestione serpentis illius amaræ uiro degustationis auctor exstiterat, ab eo separauit; nec uicissim uirum, qui herile mādatum una cum coniuge uiolare fuerat ausus, ab ea seiunxit: sed peccatum quidem puniuit, coniugium uero minime dissoluit. Huic ergo nos efficaci, & rursus ipsius cōditoris pronuntiato confirmatæ legi, quum a Pharisæis interrogaretur, an homini qualibet ex caussa suam uxorem repudiare liceat, & ipse responderet, a deo coniunctos nequaquam ab homine separandos, extra caussam scortationis; huic ergo nos et insistentes & obtemperātes, nequaquam aliud quidpiā de hoc statuere uolumus. Sed enim quū

ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας, καθ' οἱανδήποτε φιλοτιμίαν. ὁμοίως δὲ τὸ αὐτὸ παραφυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ τῆς δευτερογαμούσης γυναικὸς, προδήλως ταύτης τὸν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τελευτῆς τοῦ πρώτου ἀνδρὸς παραφυλαττούσης δωδεκαμηνιαῖον χρόνον. εἰ δὲ μὴ περατωθέντος τοῦ καιροῦ τούτου διγαμήσῃ, ἄτιμος ἔσται, μηδὲν ἐκ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς κερδαίνουσα καθ' οἱονδήποτε τρόπον. παραφυλαττούσης δὲ αὐτῆς, ὡς εἴρηται, τὸν ὡρισμένον χρόνον, κομίζεσθαι αὐτὴν τὴν ἰδίαν προῖκα, μετὰ καὶ τῶν ὡς εἰκὸς ἀποχαρισθέντων αὐτῇ ἐν ἐπαυξήσει τῆς προικὸς αὐτῆς. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν ἄνδρα εἰς ἕτερον προερχόμενον συνοικέσιον, μηδὲν ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ λαμβάνειν. εἰ δὲ ὑπάρχουσιν ἀνήλικοι παῖδες, τὰ τούτων πράγματα παραφυλάττειν αὐτὸν, μέχρις ἂν τῶν ἐντελῶν γένωνται. εἰ δὲ καὶ τῶν ἐντελῶν εἰσὶ, παρέχεσθαι αὐτοῖς ἀπεντεῦθεν ἤδη τὰ μητρῷα αὐτῶν ἐντελῶς πράγματα. εἰ δὲ καὶ τέξει ἐκ τῆς δευτέρας γυναικὸς, καὶ συμβῇ αὐτὸν τελευτῆσαι, ἄδειαν ἔχειν καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα τέκνα τὸν ἴδιον κληρονομεῖν πατέρα, ὁμοίως καὶ τὴν μητέρα.

Ἡ δευτερογαμοῦσα γυνὴ, ἔχουσα ἐκ τοῦ πρώτου γάμου παῖδας, αἰτείτω πρὸ τοῦ συναλλάγματος τοῦ δευτέρου γάμου ἐπιτρόπους τοῖς παισὶν αὐτῆς, καὶ οὕτως συναλλασσέτω. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο γένηται, ὑπεύθυνα τὰ αὐτῆς εἰσὶ, καὶ τοῦ δευτέρου αὐτῆς ἀνδρὸς πράγματα γενήσονται ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει τῶν ἀνηκόντων τοῖς νέοις πατρικῶν αὐτῶν πραγμάτων.

ΔΙΑΤΑΞΙΣ Γ.

ΠΕΡῚ ΛΎΣΕΩΣ ΓΆΜΟΥ.

Τῆς ἀδιαλύτου τῶν γαμικῶς ἐν κυρίῳ συμβιούντων ἑνώσεως ἡ τοῦ κτίστου καὶ δημιουργοῦ τῶν ἁπάντων θεοῦ σοφία ὑπάρχει διδάσκαλος. αὐτὸς γὰρ εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν ἐξ οὐκ ὄντων τὸν ἄνθρωπον, οὐ τὸν αὐτὸν καὶ τὴν γυναῖκα πλάσαι τρόπον ἠθέλησε, καίπερ δυνάμενος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀνδρὸς ταύτην ἐδημιούργησεν, ἵνα τῆς ἑνουμένης σοφῶς μιᾶς ἐν δυάδι προσώπων σαρκὸς τῆς συζυγίας νομοθετήσει τὸ ἀδιάζευκτον. ὅθεν οὐδὲ τὴν γυναῖκα τῇ ὑποθήκῃ τοῦ ὄφεως τῆς πικρᾶς τῷ ἀνδρὶ κατάρξασαν γεύσεως, ἀπὸ τούτου ἐχώρισεν. οὐδ' αὖ τὸν ἄνδρα τῆς δεσποτικῆς ἐντολῆς τὴν παράβασιν τῇ ὁμοζύγῳ συνεργασάμενον, ταύτης διέζευξεν. ἀλλὰ τὴν μὲν ἁμαρτίαν ἐκόλασε, τὴν δὲ συζυγίαν οὐκ ἔλυσε. Ταύτῃ τοίνυν τῇ ἐνεργεῖ νομοθεσίᾳ αὖθις καὶ λόγῳ κυρωθείσῃ παρὰ τοῦ κτίσαντος, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν Φαρισαίων πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσεως, εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν ἀπολύειν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀποκριθέντος, τοὺς ὑπὸ θεοῦ ζευχθέντας μηδαμῶς ὑπὸ ἀνθρώπου παρεκτὸς λόγου πορνείας χωρίζεσθαι. ἐξακολουθοῦντές τε καὶ πειθόμενοι, οὐδ' ἡμεῖς ἕτερόν τι νομοθετεῖν ὑπὲρ τούτου βουλόμεθα. ἀλλ' † ἐπειδὰν † ἐπειδὴ.

τὸ τῆς

τὸ τῆς κακίας εἶδος ἐπιμελῶς τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων ἐμπολιτεύεται, καὶ ἐντεῦθεν ἀγαπητικῶς πρὸς ἀλλήλους μὴ διακείμενοι, κατὰ πολλὰς αἰτίας ποιοῦνται τῆς ἑαυτῶν συμβιώσεως τὴν διάπραξιν, ἐκτὸς ἐνθεῖναι τῇ παρούσῃ νομοθεσίᾳ, δι' ὧν τὰ συνοικέσια λύονται, τῶν δεόντων ἐκρίναμεν.

* Nouel. 117. cap. 8. Legito & nou. 127. cap. 4.

Λύεται * ὁ ἀνὴρ ἀπὸ γυναικὸς διὰ τοιαύτας αἰτίας.

α. Ἐὰν ἡ γυνὴ αὐτοῦ πορνεύσῃ.

β. Ἐὰν ἐπιβουλεύσῃ οἱῳδήποτε τρόπῳ τῇ ζωῇ αὐτοῦ, ἢ ἐπισταμένη ἑτέρους ἐπιβουλεύοντας, μὴ καταμηνύσῃ αὐτῷ.

γ. Ἐὰν λωβὴ ἐστιν.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς διὰ τοιαύτας αἰτίας χωρίζεται.

α. Ἐὰν ἀδυνατήσῃ ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τριετίᾳ ἀπὸ καιροῦ τοῦ γαμικοῦ συναλλάγματος τῇ οἰκείᾳ μιγῆναι γυναικί.

β. Ἐὰν ἐπιβουλεύσῃ οἱῳδήποτε τρόπῳ τῇ ζωῇ αὐτῆς, ἢ ἐπιστάμενος ἄλλους † ἐπιβουλεύοντας, μὴ καταμηνύσῃ αὐτῇ.

† ἐπιβουλεύοντας.

γ. Καὶ ἐὰν λωβός ἐστιν.

Εἰ δὲ συμβῇ ἐξ αὐτῶν ἑνὶ ὑπὸ δαίμονος κρατηθῆναι, τούτους ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας μὴ δύνασθαι ἀνθρώπινον διαλύεσθαι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ὅτι οὓς ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

ΡΩΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΝΕΑΡΑ α.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΩΝ δυνατῶν εἰς ἀνακοινώσεις πενήτων, ἀργοῦσα αὐτοὺς ἐξωνήσεις εἰς χωρίων ὁμάδα ποιεῖν. Υπηγόρευσε Κοσμᾶς μάγιστρος, ἰνδικτιῶνος α ἔτους ς υ λ ζ.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ.

Νέον νόμον τίθησι Ῥωμανὸς ἄναξ,
Ὃν καὶ πέπομφε λύτρον ἠδικημένοις.

Ἀνθρώποις ἐστὶ ζηλωτὸν καὶ περισπούδαστον, οἷς μέγα καὶ σεβάσμιον τὸ τῆς πανούργου χειρὸς νομίζεταί τι καὶ ὀνομάζεται φιλοτέχνημα, τὸ πρὸς τὴν τοῦ παραγαγόντος μίμησιν τὴν ψυχικὴν παρασκευάζειν διάθεσιν. οἷς δὲ μέγα τοῦτο καὶ μακάριον λελόγισται, τούτοις ἄρα † μετὰ τῆς πλάσεως καὶ ὁ τῆς κρίσεως ἐξαρνεῖσθαι πρόκειται λόγος, καὶ ἀπολελεῖφθαι ὡς ἐν γῇ τὸ πᾶν ἀποδεξαμένοις τῆς βιώσεως, καὶ μόνοις ἐπὶ τῆς γῆς βιοτεύειν αἱρουμένοις, τὸ τῆς οἰκείας ἐπιδείκνυσθαι προαιρέσεως. ἐντεῦθεν ἡ πολλὴ τῶν πραγμάτων σύγχυσις, ἐντεῦθεν ἡ μεγάλη τῶν ἀδικημάτων ἐπιφορά, ἐντεῦθεν ἡ μεγάλη καὶ μακρὰ τῶν πτωχῶν ταλαιπωρία, καὶ ὁ πολὺς στεναγμὸς τῶν πενήτων, δι' οὓς ἀνίσταται κύριος. ἕνεκα γὰρ

† μετὰ δέ.

ipsa malitiæ species nimiopere pluribus hominibus insideat, eaque de caussa quoties parum amanter erga se inuicem adfecti sunt, ex varijs caussis consuetudinem uitæ mutuam dirimant: extrinsecus inseri constitutioni huic, quibus ex caussis matrimonia soluantur, necessarium duximus.

Maritus ab uxore propter hasce caussas segregatur.

Si uxor eius scortata fuerit. I.

Si quocumque modo insidiata fuerit eius uitæ, uel alios insidiari sciens, idipsum ei non detexerit. II.

Si leprosa sit. III.

Similiter & uxor a marito propter hasce caussas separatur.

Si maritus a tempore matrimonialis contractus cum uxore sua triennio coire nequiuerit. I.

Si quocumque modo uitæ uxoris insidias struxerit, uel quum alios struere sciret, idipsum ei non indicauerit. II.

Si denique leprosus sit. III.

At si cōtigerit, ut eorum alteruter infestetur a malo genio; huiusmodi de caussa matrimoniū soluere non poterunt, secundum id quod scriptū est: Quos Deus coniunxit, homo ne separet.

ROMANI SENIORIS NOVELLA I.

DE POTENTIBVS IN CONSORTIA pauperum succedentibus; prohibens, ne cum uniuersitate uicorū emtiones contrahant: a Cosma officiorum magistro dictata, indictione I, anni CIƆ CCCCXXXVII.

EPIGRAMMA.

Legem imperator sancit Romanus nouā,
Qua liberauit læsa pressos a malis.

Hominibus ijs, qui uafræ manus & fraudulenta sollertiam, eximium quiddam & augustum ducunt atque nuncupant, magni æstimatur, & studio singulari hoc expetitur; ut ad imitationem opificis adfectiones animorum fingere compararéq; possint. Quibus autem hoc magnum ac fortunatum putatur, ijs sane propositum est, tam creationis quam iudicij rationem atque doctrinam infitiari; nec aliud restat, quam ut hoc institutum esse animi sui declarent, ut omnem uitam in terris percipiant, & in orbe soli pro uoto suo uiuant. Hinc ingens illa confusio rerum, hinc ille magnus iniuriarū impetus, hinc grauis & diuturna pauperum calamitas, & ærumna, frequensq; gemitus inopum, quorum caussa Dominus exsurgit, ut dicitur:

Propter ærumnam pauperum, & inopum gemitum nunc exsurgo, dicit Dominus. Si Deus ad uindictam exsurgit, qui & finxit nos, & saluti restituit, & regnat: quo pacto a nobis ea negligetur, & obliuioni perpetua tradetur? quum solos imperatoris oculos pauper ad consolationem sui præstoletur. Quapropter ad horum uindictam, non quod de recens in eos admissis designatisque sanandis dispexerimus, uerum ut & publice perdurātem rei medicinam faceremus, præsentem hanc legem promulgauimus; confectam a nobis, ut sit uelut expulsio quædā & expurgatio cupiditatis insatiabilis; ne iam quis amplius rebus suis spolietur, ne per potentiam pauper opprimatur: quam & publice conducibilem, & acceptam Deo, & commodam fisco, & reipublicæ fructuosam utilitatem habituram perspeximus. Quamquam non ignoremus, hāc caussam olim quoque conuenienti studio diligentiaque tractatam; quum propter eam sententiæ decretaque iudicialia, quibus improbitas animorum coërceretur, omnes subiectas nobis ditiones ac prouincias sint peruagata. Sed quia malitia uersutum quiddam est, & ualde uarium, idque quum de uitijs omnibus, tum non minime de auaritia, uel potius de hac maxime uerū est; ita ut etiam occasiones & ansas struat, quibus legis sanctionem eludat, atque oculum adeo uindictæ diuinæ, quem nihil latet, flocci faciat: iccirco nunc operam dedimus, ut hac longe certius atque diligentius perscriberētur, quo libidinis fraudulenter agentium commenta resecentur atque reijciantur. Sancimus igitur, ut quotquot in uniuersa ditione ac republica, quā secundum Deum, nostrum regit imperium, degunt: in eo quod ipsis obtigit, liberum quietumque domicilium habeant. Nimirum si temporis ea commoditas est, ut suum sibi prædium quisq; seruet; succedant in eo liberi aut cognati, uel possessoris de eo statuentis uoluntas impleatur. Si uero quis locorum suorum uel particularem uel uniuersam alienationem instituat, puta sic humano consilio, uel orta de mutatione tēporis necessitate urgente, uel etiam sola uolūtate suggerente: prædiorum uel agrorum eorumdem, aut etiam confiniū possessoribus exposita permissaq; sit emtio; non quod hoc uel ad odium uel inuidiā potentiorū statuamus, sed ad fauorem ac patrociniū pauperū, salutēq; publicā ita definiamus. Quippe pro eo quod illos, qui diuinitus imperādi potestatē consequuti sunt, quiq; tā gloria quā opibus reliquos antecellūt, ualde de pauperibus esse sollicitos oportebat; inopes ij pro esca sua ducētes, permoleste ferunt, eorū se bona non citius

(φησι) τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν, καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων, νῦν ἀναστήσομαι, λέγει κύριος. εἰ θεὸς εἰς ἐκδίκησιν διανίσταται, ὁ καὶ πλάσας ἡμᾶς, καὶ σώσας, καὶ βασιλεύσας, πῶς ἡμῖν * ὑπεριφθήσεται, καὶ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται; ἐπεὶ μόνους τοὺς τῆς βασιλείας ὀφθαλμοὺς εἰς παράκλησιν ὁ πένης προσδέχεται. διὰ ταῦτα εἰς τὴν τούτων ἐκδίκησιν, οὐ τὰ πρὸς αὐτοὺς ἔναγχος τελεσθέντα τε καὶ τολμώμενα ἰᾶσθαι διασκοπήσαντες, ἀλλὰ καὶ κοινῇ διαμένουσαν τῷ πράγματι θεραπείαν ἐπιτιθέμενοι, τὸν παρόντα νόμον ἐξεθέμεθα, οἱονεί τινα ἐκβολὴν καὶ καθαρμὸν τῆς ἀπλήστου γνώμης τοῦτον ἐπισκευάσαντες, ὡς μηκέτι τινὰ τῶν οἰκείων ἀλλοτριοῦσθαι νῦν, ὡς μὴ καταδυναστεύεσθαι πένητας, ὡς † κοινὴν, καὶ λυσιτελοῦσαν, καὶ θεῷ εὐαπόδεκτον, καὶ τῷ δημοσίῳ πρόσφορον, καὶ τῇ πολιτείᾳ χρήσιμον τὴν χρείαν ἔχειν διασκεψάμενοι: οὐδὲ πάλαι μὲν λαθούσης ἡμῖν τῆς προσηκούσης τυχούσης ἐπιμελείας τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, δι' ἣν καὶ ψῆφοι, καὶ κρίσεις, τὸ κακουργοῦν τῆς γνώμης ἀναστέλλουσαι, ἐν πάσαις ταῖς ὑφ' ἡμῶν τεταγμέναις ἀρχαῖς καταπεφοιτήκασιν. ἀλλ' ἐπεὶ πολύτροπον ἡ κακία, καὶ πολὺ ποικιλώτερον, καὶ ἅπασαν μὲν, οὐχ ἥκιστα δὲ πλεονεξία, εἰ μή γε καὶ μᾶλλον, ὡς καὶ νόμου θεσπίσματος λαβὰς διαδιδράσκειν μηχανᾶσθαι, καὶ τὸν ἀλάθητον παρ' οὐδὲν τῆς θείας δίκης τίθεσθαι ὀφθαλμόν: διὰ ταῦτα νῦν ἀσφαλεστέρας καὶ ἐπιμελεστέρας ἀναγραφῆς ἠξίωται ταῦτα, ἢ τῶν κακουργούντων βουλήσεως τὰ σοφίσματα τέμνονταί τε καὶ ἀποκρίνονται. θεσπίζομεν τοιγαροῦν τοὺς ἐν πάσῃ χώρᾳ καὶ πολιτείᾳ, ἣν μετὰ θεὸν ἡ ὑφ' ἡμῶν διέπει ἀρχὴ διάγοντας, ἐλευθέραν καὶ ἀνενόχλητον τὴν λαχοῦσαν ἔχειν κατοίκησιν. ἀλλ' εἰ μὲν τοῦτο μένει φυλάττων ὁ χρόνος, ἔστω τῆς τῶν τέκνων ἢ συγγενῶν κληροδοσίας τὸ ἐπίκτημα, ἢ τῆς τοῦ κατέχοντος προαιρέσεως τὸ βούλημα συμπληρούμενον. εἰ δὲ οἷα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ τῆς τοῦ χρόνου παλιῤῥοίας ἀνάγκης ἐπικειμένης, ἢ καὶ θελήσεως τυχὸν μόνης ὑποτιθεμένης, τῶν οἰκείων τόπων ἐπεισάγει ἢ μερικῶς ἢ καθόλου ἐκποίησιν: τοῖς τῶν αὐτῶν, ἢ καὶ τῶν ὁμορούντων χωρίων ἢ ἀγρῶν * οἰκήτορσιν ἡ ἐξώνησις προκείσθω, οὐ μίσει καὶ φθόνῳ τῶν ἰσχυροτέρων τούτου θεσμοθετουμένου, ἀλλ' εὐνοίᾳ καὶ προστασίᾳ τῶν πενήτων, καὶ κοινῇ σωτηρίᾳ διοριζομένου. ἀνθ' ὧν γὰρ ἐχρῆν τοὺς ἀρχὴν ἐκ θεοῦ λαχόντας, τοὺς δόξῃ καὶ πλούτῳ τῶν λοιπῶν ὑπερανεστηκότας, περὶ πολλοῦ τὴν τῶν πενήτων ποιεῖσθαι προμήθειαν, οὗτοι κατάβρωμα τούτους ἔχοντες, ὅτι μὴ τάχιον ταῦτα κατέχουσι, δυσχε-

* ὑπεροφθήσεται.
† κοινῇ λυσιτελοῦσαν.
* κτήτορσιν.

διαχαράττουσιν. εἰ δὲ καὶ μὴ πάντων τὸ τοιοῦτον ἀνο-
σιούργημα, ἀλλ' ἔστω πᾶσι κοινὸν τὸ τοῦ νόμου συντή-
† λάθῃ. ρημα: ὡς ἂν μὴ † λάβῃ τῷ σίτῳ συνεισφερόμενον
τὸ ζιζάνιον. Μηδεὶς οὖν μηκέτι μήτε τῶν περιφανῶν
μαγίστρων, ἢ πατρικίων, μήτε τῶν ταῖς ἀρχαῖς ἢ
στρατηγίαις, ἢ πολιτικοῖς ἢ στρατιωτικοῖς ἀξιώμασι
τετιμημένων, μήτε μὴν ὅλως τῶν εἰς σύγκλητον
βουλὴν ἀπηριθμημένων, μήτε τῶν θεματικῶν ἀρ-
χόντων ἢ ἀπαρχόντων, μήτε τῶν θεοφιλεστάτων
μητροπολιτῶν, ἢ ἀρχιεπισκόπων, ἢ ἐπισκόπων, ἢ
ἡγουμένων, ἢ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων, ἢ τῶν τὴν
προστασίαν καὶ ἐπικράτειαν τῶν εὐαγῶν ἢ βασιλι-
κῶν οἴκων ἐχόντων, ἢ εἰς οἰκεῖον πρόσωπον, ἢ τῆς
βασιλικῆς περιουσίας, ἢ τῆς ἐκκλησίας, ἢ δι' ἑαυ-
τῶν, ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου τολμήσει μηκέτι
ἔτι εἰς χωρίον ἢ εἰς ἀγρὸν, ἢ καθόλου ἢ μερικῶς
* ὑπεισελθεῖν. * ἐπεισελθεῖν, ἢ ἀγορᾶς, ἢ δωρεᾶς, ἢ κληροδοσίας,
ἢ ἄλλης οἱασοῦν προφάσεως αἰτίᾳ, ὡς ἀνισχύρου
μὲν διορισθείσης τῆς τοιαύτης κτήσεως, ἀναργύρως
δὲ τῶν ἐπικτωμένων μετὰ τῆς προσγινομένης καλ-
λιεργίας πρὸς τοὺς κατέχοντας, ἢ τούτων ἢ συγγε-
† μὴ παρόντων. νῶν αὐτῶν † μὴ προσόντων, πρὸς τοὺς τῶν χωρίων ἢ
* δικαιωθήσονται. ἀγρῶν οἰκήτορας χωρεῖν * δικαιωθείσης. ἡ γὰρ τοιού-
των ἐπικράτεια προσώπων καὶ τῶν πενήτων τὴν πο-
λλὴν ἐπηύξησε ταλαιπωρίαν, τῷ πλήθει τῶν οἰκετῶν,
† σινόντων. τῶν μισθαρνούντων, τῶν ἄλλως ἐπιτρεχόντων καὶ † σι-
νόντων, τὰς ἐπαναστάσεις, τὰς διώξεις, τὰς ἀγγα-
ρείας ἐπάγουσα, τὰς ἄλλας ἐπακολουθούσας θλί-
ψεις, καὶ στενοχωρίας, καὶ τὴν τοῦ κοινοῦ διαφθορὰν
* γεννωμένων. τοῖς συνόροις * δυναμένοις οὐ μικρὰν, εἰ μὴ προ-
φθάσας ἀναστείλῃ ὁ παρὼν νόμος. ἡ γὰρ τῶν πολλῶν
κατοίκησις πολλὴν δείκνυσι τῆς χρείας τὴν ὠφέ-
λειαν, τὴν τῶν δημοσίων συνεισφορὰν, τὴν τῶν στρα-
τιωτικῶν λειτουργημάτων συντέλειαν. ἃ πάντως
† ἀπολείψει. † ἀπολείψει, τοῦ πλήθους ἐκλελοιπότος. Καὶ χρὴ
τοὺς τῆς πολιτικῆς ἀσφαλείας ἐχομένους καὶ τὸ τα-
ρακτικὸν ἀποτρίβεσθαι, καὶ τὸ βλαβερὸν ἀπωθεῖσθαι,
καὶ τὴν τοῦ κοινοῦ συνιστᾶν ὠφέλειαν. Καὶ ταῦτα μὲν
ὁ μετὰ ταῦτα ἐχέτω καιρὸς, ὑπὲρ κοινῆς ὠφε-
λείας καὶ καταστάσεως τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων.
Δεῖ δὲ οὐκ ἐπὶ τοῖς μέλλουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
τοῖς φθάσασι τὴν ἐνδεομένην ἐπεισάγειν θερα-
* εὐπορίας. πείαν. πολλοὶ γὰρ ἀφορμὴν * ἐμπορίας τὴν
τῶν πενήτων λαβόμενοι ἀπορίαν, ἣν ὁ πάντα
φέρων χρόνος ἤνεγκε, μᾶλλον δὲ ἣν ἡ τῶν ἡμετέ-
† ἐκβιαζομένη. ρων πλῆθος ἁμαρτημάτων θείαν † ἐκβιβαζομέ-
νη φιλανθρωπίαν προεξένησεν, ἀντὶ φιλανθρω-
πίας, ἀντὶ οἴκτου, ἀντὶ χρηστότητος, λιμῷ πιεζομέ-
νους ὁρῶντες τοὺς πένητας, οἱ μὲν ἀργυρίῳ, οἱ δὲ
χρυσίῳ, οἱ δὲ σίτῳ, ἢ ἄλλαις τισὶν ἐπιδόσεσιν εὐώ-
νους τὰς τῶν ἀτυχούντων πενήτων ἐξωνήσαντο
κτήσεις, βιαιότεροι τῆς προκειμένης ἀνάγκης,
καὶ αὐτοῖς τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ τοῖς ἀθλίοις τῶν

*possidere. Quod si non in omnes impium adeo facinus cadit, at legis huius obseruatio communis omnibus esto: ne latenter una cum frumento lolium colligatur. Nullus igitur in posterum nec illustrium magistrorum aut patriciorum, nec magistratibus, aut præturis, aut ciuilibus militaribusue dignitatibus honoratorum, nec eorum omnino, qui Senatorum numero censentur, nec prouincialium præsidum uel expræsidum, nec amantissimorum Dei metropolitanorum, uel archiepiscoporum, uel episcoporũ, uel * antistitum, uel ecclesiasticorum præsidum, uel eorum qui religiosis ædibus, aut augustæ domui cũ potestate præsunt, in persona sua, uel nomine patrimonij principis, uel ecclesiæ, per se, uel per subiectam personã, audeat amplius in prædium uel agrũ uniuerse aut particulariter succedere, uel emtionis, uel donationis, uel hereditatis, uel occasionis alterius cuiuscumq; tituli: quum huiusmodi adquisitio tamquam nullius momenti declarata sit, & absque pretij restitutione res adquisitas una cum expolitione, quæ accessit, ad possessores, aut possessoribus eorumue cognatis non exstantibus, ad habitatores uicorum uel agrorum peruenire, merito statutum sit. Nam huiusmodi personarum potestas magnã illam pauperum miseriam adauxit, ipsa multitudine famulorum, mercenariorũ, & aliter incursantium atque lædentium, insultus, & persequutiones, & angarias inferens: atq; comitantes alias adflictiones, & angustias, & rei communis exitium confinibus non exiguum gignens; nisi lex præsens hæc anticipando coerceat. Quippe plurium incolarum frequentia magna commodorum perceptionis indicium est, & præstationis eorum quæ fisci sunt, & collationis functionum militariũ. quæ omnia defectura sunt, ubi multitudo incolarũ defecerit. Oportet autem eos, qui securitatis reipublicæ studiosi sunt, & perturbationes amoliri, & remouere noxia, & utilitatẽ communem prouehere. Atque hæc sibi sequuturum deinceps habeat æuum, pro communi commodo & statu subditorum nostrorum. Neq; uero futuris dumtaxat rebus, uerumetiam ijs, quæ iam præterierunt, adhibenda est medicina necessaria. Nam plerique ad occasionem negotiationis arripientes inopiã pauperũ, quam ferens omnia tempus secum adtulit, aut potius multitudo delictorũ nostrorũ, diuinæ lenitati uim adferens, peperit; humanitatis, cõmiserationis, benignitatis loco, quũ fame pressos inopes uident, alij quidem argẽto, auro alij, alij frumẽto, alij aly suppeditationibus, per quã uili pretio possessiones infelicium coemunt; ipsamet urgẽte necessitate uiolẽtiores, & qui sequenti tempore miseris*

* sic uocantur abbates.

uicorum habitatoribus instar pestilẽtis cuiusdã morborũ illuuiei fiunt, in morẽ gangrenæ prædiorum corpori se ingerentis, & internicionẽ eis parãtis ac instruẽtis. Quotquot igitur ex personis illustribus, quas arceri traditũ est superius hac lege, ab elapsa prima indictione, uel a tẽpore famis, quæ incidit, agros aut prædia cõsequuti, uel particulatim uel uniuerse possessiones in eis adepti sunt: ij solutũ ab se pretiũ recipientes, exigãtur inde uel a principalib. dominis, uel ab eorum heredibus aut cognatis; aut illi si soluẽdo nõ sunt, ab ijs qui ceteroqui collationes præstãt, uel ab uniuersitate, pretij restitutione locum habente. Pro illis autem, quæ in eis facta sunt exornationes, si locupletes sint iã indicatæ personæ, atq; ita uelint, cõueniens pretiũ soluant: sin fuerint inopes, aut nolint; materias suas alteri recipiẽtes cedant, si quidẽ de suis eas expẽsis adiecerunt, ac non probẽtur hæc quoq; de patrimonio pauperũ & opere profecta esse. Atq; hæc quidem de possessione, quæ uerisimiliter iusta uidetur esse, ueluti quam per emtionem quis nanctus est. Donationes autẽ, uel hereditatẽs, uel alias eiusdem generis & fucatas adquisitiones, aut rapinas potius, nullius esse momenti, & olim, & nũc statuimus: nec earũ nomine quidquã homines illi fraudulenti poscere poterunt, sed sine pretio suis prædia dominis reddãtur, aut illis ex hominum uita sublatis, eorũ liberis uel cognatis; aut si & illi decesserint, contributarijs concedãtur. Quod si qui sunt, quos benignius diuina prouidentia respexit, aut ob alias quasdam rationes incomprehensiles meliorem ad condicionẽ atq; statum huius uitæ traduxit, ex humiliori fortuna ereptos, & euectos ad sublimiorem: hos ipsos etiã in ea tum portione, tum cõdicione manere, quam ab initio nãcti erant, æquũ censemus, nec fortunæ suæ modũ excedẽtes, finitimos miseriores reddere prædãdo. Nã hæc cõtractuũ, quos ij qui in sublimitate gloriaq; splẽdoris huius uitæ superbiũt, cũ humiliorib. ineũt, aptior est appellatia; quũ ipsum discrimẽ personarũ hanc negotiationẽ publice nec cõducibilẽ, & incõuenientẽ esse, nõ rationũ modo præsumtione, uerumetiã cõgruentia rerũ ipsarũ in multis cottidie declaret ac diserte loquatur. atq; hos sane magis oportebat, diuinam erga se clemẽtiam cõsiderantes, patrimonia uicinorũ ijs cõcedere, qui simul prædia possidẽt; sinon & ipsi iudicio proposito subijci uellẽt. Eos autẽ, qui ante tẽpora iã definita in huiusmodi prædiorũ possessione fuerũt, si quidẽ in eodẽ manere statu cõspiciuntur; nos quoq; manere permittimus, eadẽ eis imposita prohibitione cũ ceteris, quæ uicinorũ a prædijs arceantur.

χωρίων οἰκήτορσι γενόμενοι ὥσπερ τις λοιμικῶν νοσημάτων ἐπιφορά, γαγγραίνης δίκην τῷ τῶν χωρίων ἐπεισφρήσασα σώματι, καὶ τὴν πανωλεθρίαν ἐπισκευαζομένη. ὅσοι τοίνυν ἀπὸ τῆς παρελθούσης α ἰνδικτιῶνος, ἢ τοῦ λιμοῦ καταλαβόντος, ἀγρῶν ἢ χωρίων ἐγκρατεῖς γεγόνασι, ἢ μερικὰς ἢ καθόλου ἐν αὐτοῖς κτήσεις προσέλαβον τῶν προειρημένων, οὓς ἄνωθεν κωλύεσθαι ἡ παροῦσα συγγραφὴ γράφει, τούτους ἀπολαμβάνοντας τὸ παρ' αὐτῶν καταβληθὲν τίμημα, ἐκεῖθεν ἐξελαύνεσθαι ἢ παρὰ τῶν πρωτοτύπων δεσποτῶν, ἢ παρὰ τῶν κληρονόμων αὐτῶν, ἢ συγγενῶν: ἢ τούτων ἀπορούντων, παρὰ τῶν ἄλλως συντελούντων, ἢ παρὰ τῆς ὁμάδος, τῆς τοῦ τιμήματος ἀποδόσεως προβαινούσης. ὑπὲρ δὲ τῶν ἐπ' αὐτοῖς καλλιεργημάτων, εὐπορούντων μὲν καὶ βουλομένων τῶν εἰρημένων προσώπων καταβαλλομένων τὸ αὐτῶν, ἀπορούντων δὲ ἢ μὴ βουλομένων, τὰς ὕλας ἐπαναλαμβανομένους ἀναχωρεῖν, εἴπερ ἐξ οἰκείων ἐξόδων ταύτας προσέθεντο, καὶ μὴ καὶ ταῦτα ἐκ τῶν πενήτων περιουσίας καὶ ἐργασίας ἐπιδεικνύωνται. ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὡς εἰκὸς δοκούσης δικαίας ὡς ἐξ ἀγορασίας κτήσεως. δωρεὰς δὲ ἢ κληρονομίας ἢ ἄλλας τοιουτοτρόπους καὶ σεσοφισμένας ἐπικτήσεις ἢ ἁρπαγάς, ἀνισχύρους εἶναι, καὶ πάλαι καὶ νῦν διοριζόμεθα: μηδὲν ὑπὲρ αὐτῶν τῶν κακομηχάνων ἐπιζητεῖν δυναμένων, ἀλλὰ προῖκα τοῖς ἰδίοις ἀναδίδοσθαι ταῦτα δεσπόταις, ἢ τυχὸν τούτων ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντων,* τέκνοις ἢ γονεῦσιν, ἢ καὶ τούτων ἀπολελυμένων τοῖς συντελεστῆς παρέχεσθαι. εἰ δὲ καί τινας εὐνοϊκώτερον τὸ τῆς θείας προνοίας ἐπεῖδεν, ἢ ἄλλοις τισὶν ἀκαταλήπτοις λόγοις πρὸς κρείττονα μετεσκευάζετο τῆς παρούσης βιώσεως κατάστασιν, τῆς ταπεινοτέρας ἀφαρπάσασα τύχης, καὶ πρὸς ὑψηλοτέραν μεταθεῖσα: μένειν καὶ αὐτοὺς ἐφ' ἧς ἐξ ἀρχῆς ἔλαχον κληροδοσίας καὶ καταστάσεως δικαιοῦμεν, καὶ μὴ τὸ μέτρον τῆς οἰκείας παρεκτεινομένους τύχης, ἀτυχεστέρους τοὺς πλησιοχώρους ληλατοῦντας ἀπεργάζεσθαι. τοῦτο γὰρ τῶν ἐν ὕψει καὶ δόξῃ βιωτικῆς λαμπρότητος γαυρουμένων, πρὸς τοὺς ταπεινοτέρους τῶν συναλλαγμάτων ἁρμοδιώτερον ἐπίκλημα, τῆς τῶν προσώπων διαφορᾶς ὡς μὴ † κοινὴν καὶ συμφέρουσαν καὶ σύμφωνον τὴν πραγματείαν, οὐ λογισμῶν μόνον προλήψει, ἀλλὰ γὰρ καὶ πραγμάτων ἀκολουθίᾳ ἐν πολλοῖς ὁσημέραι ὑποτυπουμένης τε καὶ τρανολογούσης. οἷς πλέον ἐχρῆν ἀνασκοπουμένοις τὰ τῆς θείας πρὸς αὐτοὺς εὐμενείας πρὸς τὸ ὁμόχωρον διατίθεσθαι τὰς τῶν πλησίον περιουσίας, εἴπερ μὴ βούλοιντο καὶ αὐτοὶ τῷ προκειμένῳ δικαιοῦσθαι κρίματι. τοὺς δὲ πρὸ τῶν ὡρισμένων χρόνων ἐν κατοχῇ τοιούτων κτημάτων γεγονότας, εἴπερ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρῶνται μένοντες καταστάσεως, μένειν καὶ αὐτοὺς συγχωροῦμεν, τῆς τοῦ πλησίον κτήσεως ἅπασι τοῖς ἄλλοις τὴν κώλυσιν ἐπιφερομένους.

* τέκνοις ἢ συγγενέσιν.

† κοινὴ καί.

ἀ δὲ

εἰ δὲ φορτικοί τινες καὶ ἐπαχθεῖς πρὸς τοὺς πλησίον διαδείκνυνται, βαρείας τινὰς ἢ συνεχεῖς προξενοῦντες βλάβας τοῖς πένησιν, ἐξωθεῖσθαι τούτους καὶ ἀπελαύνεσθαι, μίσθωμα τῆς χαλεπῆς καὶ ἀπλήστου προαιρέσεως τὴν τῶν οἰκείων ἔκπτωσιν ἀπολαμβάνοντας. ἡ δὲ τῶν τιμημάτων ἀνάδοσις ἀνωτέρω εἰρημένη, ἐμμελεστέρας δεομένη καὶ λεπτοτέρας ζητήσεως, οὐ φαύλης καὶ ἀλογίστου ἔτυχε διακρίσεως. ἐλευθέρας γὰρ καὶ * ἀβιάστου συντελεσθείσης τῆς πράσεως, καὶ δικαίας ἐνορωμένης τῆς καταβολῆς τοῦ τιμήματος, δικαίως καὶ ὁ τῆς ἀναστροφῆς φυλαχθήσεται λόγος, μικρᾷ τινὶ προσθήκῃ θεσπίσματος τὸ τῆς πενίας ἄπορον ἀνακτώμενος, τὸ παραυτὰ μὲν τὴν τῶν τόπων ἀναστροφὴν καὶ ἀπόδοσιν γίνεσθαι πρὸς τοὺς πεπρακότας, ἢ κληρονόμους αὐτῶν, ἢ συγγενεῖς, τούτων δὲ μὴ ὄντων, πρὸς τοὺς συντελεστάς. καὶ εὐπόρων μὲν ὄντων αὐτῶν, ἀντιποδιδόναι τὸ ἐξαρχῆς καταβληθὲν τίμημα· ἀπορούντων δὲ, πρὸς τὸ ταχὺ τῆς ἀναδόσεως μὴ † προσβιάζεσθαι, ὡς μὴ φορτικωτέραν αὐτοῖς ὀφθῆναι καὶ δυσαχθεστέραν τῆς πρὸς τὸ μέλλον ἐλπιζομένης ὠφελείας, τὴν νῦν ἐπιβαρυνομένην εἴσπραξιν. ἄλλως τε δὲ καὶ τὸ πανοῦργον καὶ ἀνελεύθερον τῆς τῶν πολλῶν γνώμης διὰ τῆς ταχείας εἰσπράξεως οὐκ ἐρυθριάσει μὴ οὐκ ἀπαράθραυστον μένειν τὴν τῶν πωληθέντων ἔκβασιν διαμηχανήσασθαι. τοῖς γὰρ ἀπληστίας πάθει καὶ ψυχικῇ πενίᾳ πρὸς τοσοῦτον πορισμὸν προσπεπτωκόσι, καὶ μηδὲν αἰσχρὸν τῶν εἰς χρηματισμὸν συντελούντων ὑπολογιζομένοις, καὶ τοσαύτης πολυπραγμοσύνης ἐφόδιον τὴν ἐλευθερίαν ἐπιφορτιζομένοις, οὐδὲν ἀτόλμητον, οὐδ᾽ ἀνεπιχείρητον παραλειφθήσεται εἰς τὴν τῆς οἰκείας συμβαλλόμενον προθέσεως συντέλειαν. ἀλλ᾽ εἰς κώλυσιν τῶν καινῶν ἐφευρημάτων καὶ ἐκπλήρωσιν τῶν διορισθέντων, ὁ τῆς τριετίας εἰς ἀναμονὴν προκείσθω χρόνος, καὶ τῷ ἀπόρῳ τὴν εὐπορίαν φέρειν δυνάμενος, καὶ τὴν ἀπόδοσιν ἀλύπως παρέχειν πειρώμενος. δεῖ γὰρ μετὰ δικαίου καὶ τοῦ συμφέροντος καὶ τὸ φιλάνθρωπον συνεξυφαίνεσθαι τοῖς θεσμοθετουμένοις, καὶ συνεισφέρεσθαι, καὶ ἄλλως δὲ τῆς τοῦ χρόνου ὑπερθέσεως εἰσαχθείσης. ἅπαξ γὰρ τῆς περὶ τούτων ἀποφάσεως ἐξενεχθείσης, τοὺς παρακοῇ τῶν προστεταγμένων ἑαλωκότας οὐ ξένον οὐδὲ ἀλλότριον τῶν οἰκείων * ἐπαπολαύειν πόνων τὰ ἐπίχειρα, καὶ τῶν προσόντων ἀλλοτριοῦσθαι δικαιωμάτων. ἀλλὰ γὰρ ἀεὶ φιλανθρώπῳ τὸ αὐστηρὸν τῆς ἀκριβείας κεραννῦντες γνώμῃ, ἀντὶ τῆς προσηκούσης ἐκπτώσεως τὴν τῆς τριετίας ἀναβολὴν διωρισάμεθα, μετρίως μὲν τοὺς ἐξημαρτηκότας κολάζοντες, ἀξίως δὲ καὶ τοὺς ἐλέους τυχεῖν ἀξίους πένητας τῇ ἀναβολῇ ἀγαθύνοντές τε καὶ παρηγοροῦντες, καὶ σύμμετρον ἑκατέροις τὴν

* καὶ ἀναγκαστῶς.

† προσεκβιάζεσθαι.

* ἀπολαβεῖν.

At si compertum fuerit, eos uicinis graues ac onerosos esse, puta qui grauia continuaque damna uicinis inferant: expellantur & exigãtur, illiusque molesti ac inexplebilis animi mercedem ferant, bonorum scilicet suorum amißionem. Ceterum pretij redditio, de qua supra dictum est, diligentioris ac subtilioris examinationis egens, non prauam nec alienam a ratione dijudicationẽ nancta est. quippe quum libera & uis expers uenditio celebrata est, iustaq; pretij solutio facta cõspicitur: non abs re ratio quoque restitutionis habebitur, modico quodam appendice sanctionis, inopiam pauperum sublenans: nimirum ut statim ipsa loca reddãtur & reuertantur ad eos, qui uendiderunt; uel ad eorum heredes, aut cognatos; uel ijs non existantibus, ad illos, qui sub eodem titulo uectigal pendunt. Qui sane si locupletes sunt solutum ab initio pretium uicißim praestent; at si soluendo non sunt, ni non cogantur ad celerem pretij refusionem: ut ne maiori sit eis oneri, molestiaque superet exactio, qua tunc grauantur, id commodum, quod in posterum sperãt. praesertim quum ceteroqui futurum sit, ut subdola improbitas et illiberalitas in multorum animis per acceleratam exactionem pretij non erubescat moliri, ne quid in peracta semel distractione innouetur. Etenim qui morbo auaritiae inexplebilis, & animi paupertate tãtum ad quaestum cõtabescunt, ac nihil eorum turpe ducunt, quae ad cogendam pecuniae copiam faciunt, tantiq; uiaticũ laboris & operae libertatem grauãt; ijs uero nihil inausum nec intentatum relinquetur, quod ad instituti sui consummationem aliquid adiumẽti adferat. Sed enim ut noua commenta coërceãtur, & ea quae statuta sunt, impleãtur: triennij tempus exspectationi destinatũ esto, quod & inopi facultatem soluẽdi adferre poterit, & efficere, quo pretij citra molestiã praestatio fiat. Oportet enim cum eo, quod iustũ & utile est, humanitatem quoq; coniũgi, eique locum ab ijs dari, qui leges cõdunt: praesertim quum & alioqui mora quaedam tẽporis introducta sit. Nam quũ decretum de his semel promulgatũ fuerit, non insolẽs nec alienũ foret eos, qui mãdatis non obtemperare deprahẽsi sunt, digna factis suis praemia cõsequi, et quidquid habebãt iuris, amittere. Verũ enimuero semper iuris stricti seueritatem leni quadã sententia tẽperantes, pro hac amißione, quae locũ habere debebat, triennij dilationẽ statuimus; modice quidẽ punientes eos, qui deliquerunt: pauperes uero dignos, qui commiserationem impetrẽt, ut dignũ est ipsa dilatione benigne fouentes & cõsolantes; adeoq; conuenientẽ utrisq;

 medici-

medicinam adhibentes & expedientes. Quoniam uero nõnullos ad tantam opum cupiditatem progressos accepimus, ut instituant etiã uili pretio pauperum possessiones, emere dicã? ac nõ potius hianti ore deglutire? ipsum animi factique discrimen effecit, ut & dissimilis hac in parte sentẽtia sit ab ijs, quæ præcessere. Quamobrẽ si reperitur iusta rerũ uenditarũ æstimatio, dati pretij duplũ excedere: nullo pretio reddito emtores expellãtur. Si uero non in tantũ, sed tamen in fraudẽ damnumq; uenditorũ; et iam lucrum prouenientis e fundo reditus pretij dati summã æquauit: nihil emtores præterea requirere debẽt. sin aliquid eis adhuc desit, reliquũ ab ijs capiãt, quib. prædiorũ suorũ recuperatio iure conceditur. Quin nec prætextu alicuius, qui monasticam sit amplexus, uel amplecti uelit, & possessionẽ suam sacræ meditantiũ scholæ addixerit, recte iã decretis quidquã confusionis inferatur: sed quantũ satis est emolumẽti de hac nostra cõstitutione percipiẽtes, iustũ fundi pretiũ sumãt; si quidẽ hoc reapse salutis caussa, non dolo malo, nõ fraude, nõ fucata uafricie factũ est Atq; hoc nõ minus ad utilitatẽ sacrarũ domuum, quam pauperũ fieri reputabitur, quod & a litibus, & contẽtionibus, & illiberali possessionis dominio liberẽtur, simulq; deuitent ac minime incurrãt in lucra & possessiones eiusmodi, quæ ruinarum caussas ijs prabẽt, qui & homines sunt, & carni adhuc alligati; nec tantũ sibi fidunt, ut se immunes a lapsibus humanis esse credant. Sed.n. hæc perhumane sancita sunt, quæ & habendi cupiditatem insatiabilẽ cum moderatione coercent; & quod expedit publice, suadent: ut nemo nec spectabilium magistrorũ aut patriciorum, nec magistratibus, aut potestatibus, aut principalibus omnino dignitatibus honoratorũ, uel ciuilium, uel militariũ, uel prouincialiũ præsidum, uel expræsidũ, uel metropolitanorũ, uel archiepiscoporũ, uel episcoporũ, uel antistitũ, uel eorũ, qui religiosis domibus præsunt, aut aliũ deniq; mundanum honorem cõsequuti sunt, emtionis, aut donationis, aut alio quouis titulo, in prædiorum uel agrorũ possessiones succedat. Eos enim, qui post hanc constitutionẽ, tale quid audere uoluerint; & pretio non restituto prædijs eijci iubemus, & operis impensisq; suis, quas ad rem pretiosiorẽ faciendã ornandamq; cõtulerunt, fraudari; & æstimationem prædij, si quidem illustres uiri sint, fisco applicari; nõ propter commodum aliquod uel reditum fisci, (nam qui auaritiam inexplebilẽ in alijs coërcere studemus, quonam pacto id lucri nostri caussa citra pudorem ullum statueremus, nosque declararemus non publicã,

θεραπείαν προσφέροντές τε καὶ ἀφοσιούμενοι. ἐπεὶ δὲ τινὰς καὶ πρὸς τοσαύτην χρηματισμῶν ἐληλακότας † πρόθεσιν ἀκηκόαμεν, ὡς εὐωνεῖς τὰς τῶν πενήτων, ἀλλὰ πῶς εἴπω; ἐξωνήσασθαι, καὶ μὴ χανδὸν καταπιεῖν κτήσεις προελέσθαι: τὸ τῆς γνώμης καὶ τῆς πράξεως διάφορον, οὐχ ὁμοίαν τῶν προλαβόντων τὴν διάκρισιν ἐξειργάσατο. εἴπερ οὖν εὑρίσκεται ὑπὲρ τὸ διπλάσιον ἡ δικαία τῶν πεπραμένων ἀποτίμησις, ἀναργύρως τοὺς ἀγοράσαντας ἀπελαύνεσθαι. εἰ δὲ καὶ μὴ πρὸς τοσοῦτον, ὅμως εἰς περιγραφὴν καὶ βλάβην τῶν πεπρακότων, ἔφθασε δὲ τῆς ἐκεῖθεν προσόδου τὸ κέρδος ἐξισωθῆναι τῇ καταβολῇ τοῦ τιμήματος, μηδὲν αὐτοὺς ἕτερον ἐπιζητεῖν: ἐλαττουμένους δέ, τὸ λεῖπον ἀπολαμβάνειν παρὰ τῶν δικαιουμένων εἰς τὴν τῶν τόπων ἀπόληψιν. ἀλλὰ μηδὲ προφάσει μονάζοντός τινος, ἢ μονάσαι βουλομένου, καὶ τὴν ἰδίαν προσκυρώσαντος τῷ ἱερῷ φροντιστηρίῳ κτῆσιν, τὰ καλῶς νῦν δόξαντα σύγχυσίν τινα δέχεσθαι: ἀλλ' ἱκανὴν ἐκ τῆς παρούσης διακρίσεως εὐμοιροῦντας ὠφέλειαν, τὴν δικαίαν τιμὴν τοῦ κτήματος ἀπολαμβάνειν, εἰ ἀληθῶς σωτηρίας ἕνεκα τοῦτο, καὶ μὴ δόλῳ καὶ περιεργίᾳ καὶ σεσοφισμένῃ διαπέπρακται περινοίᾳ. τοῦτο δὲ οὐχ ἧττον εἰς λυσιτέλειαν τῶν ἱερῶν οἴκων, ἢ τῶν πενήτων λογισθήσεται, ἀπαλλαττομένων μὲν ἔριδος καὶ φιλονεικιῶν καὶ ἀνελευθέρου κτήσεως, φευγόντων δὲ καὶ οὐκ ἐπιτρεχόντων πλωμάτων αἰτίους εὑρήσεις καὶ * κατίχεις, ἀνθρώποις τε οὖσι, καὶ ἔτι σαρκὶ συνδουμένοις, καὶ οὐκ ἀναλώτοις μένειν πεπιστευκόσι τοῖς ἀνθρωπείοις ὀλισθήμασιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν φιλανθρωπότερον διωρίσθη, καὶ τὸ τῆς φιλοκτημοσύνης ἀκόρεστον μετριώτερον ἐπιτιμώμενα, καὶ τὸ κοινῇ λυσιτελοῦν εἰσηγούμενα, ὡς μηδένα μηκέτι μήτε τῶν περιβλέπτων μαγίστρων ἢ πατρικίων, μήτε τῶν ἀρχαῖς ἢ ἐξουσίαις ἢ ὅλως βασιλικοῖς ἀξιώμασι τετιμημένων, ἢ πολιτικῶν, ἢ στρατιωτικῶν, ἢ θεματικῶν ἀρχόντων ἢ ἀπαρχόντων, μήτε μητροπολιτῶν, ἢ ἀρχιεπισκόπων, ἢ ἐπισκόπων, ἢ ἡγουμένων, ἢ τῶν εὐαγῶν οἴκων προεστώτων, ἤτε ἄλλως κοσμικῆς δόξης τυχόντων, ἀγορᾶς, ἢ δωρεᾶς, ἢ ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ ὑπεισέρχεσθαι εἰς χωρίων ἢ ἀγρῶν κτήσεις. τοὺς γὰρ μετὰ τὴν παροῦσαν διάταξιν τοιοῦτόν τι κατατολμῆσαι βουληθέντας, καὶ ἀναργύρως ἐκεῖθεν ἐξελαύνεσθαι κελεύομεν, καὶ τῶν οἰκείων ἐμποιημάτων καὶ καλλιεργημάτων ἀποστερεῖσθαι, καὶ τῷ δημοσίῳ περιφανεῖς μὲν ὄντας τὴν τοῦ ἐπικτήματος τιμὴν † καταβαλλομένων, οὐκ ὠφελείας ἢ συνεισφορᾶς ἕνεκεν τοῦ δημοσίου, (εἰ γὰρ τὸ τῶν ἄλλων ἀκόρεστον τῆς φιλοκτημοσύνης ἀναστέλλειν σπουδάζοντες, πῶς ἂν εἰς οἰκεῖον κέρδος τοῦτο ἀνελευθερίας διωρισάμεθα, ἢ κοινὴν ὠφέλειαν,

ἀλλ'

† ἐθέσεως

* κατασχέσεις.

† καταβάλλεσθαι.

ἀλλ' ἰδίαν ποιεῖσθαι ἐλεγχόμενοι;) ἀλλὰ τῆς τῶν πενήτων ἕνεκα προμηθείας· τῶν εὐτελεστέρων καὶ ἀναργύρως ἐκδιωκομένων, καὶ διὰ τῆς πρεπούσης τιμωρίας σωφρονιζομένων. Ταῦτα κρατεῖν ὑπὲρ τῆς τῶν ὑπηκόων σωτηρίας βουλόμεθα, ὑπὲρ ὧν πολλὴ καὶ διηνεκὴς ἡμῖν πρόκειται πρόνοια. εἰ γὰρ τοσαύτην ἐθέμεθα τῶν ὑπὸ χεῖρα πρόνοιαν, ὡς μηδενὸς φείσασθαι τῶν συντελούντων εἰς ἐλευθερίαν, δι' ἃ καὶ χῶραι, καὶ κῶμαι, καὶ πόλεις, θεοῦ συνεργοῦντος, ἡμῖν προσετέθησαν τῶν ὑπεναντίων, αἱ μὲν ἔργον πολέμου γενόμεναι, αἱ δὲ τῷ τούτων ὑποδείγματι, καὶ τῷ τῆς ἁλώσεως, καὶ πρὸ τῆς πολεμικῆς ἀλλαγῆς φόβῳ σάλπιγγος προσρυεῖσαι, καὶ τοσαύτην ὑπηκόοις παρασχεθῆναι τῆς πολεμικῆς ἐφόδου τὴν ἐλευθερίαν θεοῦ συνεργοῦντος διηγωνισάμεθα, εὐχῆς καὶ σπουδῆς ἔργον προθέμενοι· οἱ τοίνυν πρὸς τὴν τῶν ἔξωθεν ἐχθρῶν ἐπιφορὰν τοσαῦτα κατεργασάμενοι, τοὺς οἰκείους ἔνδοθεν ὄντας ἐχθροὺς τῆς φύσεως, τῆς πλάσεως, τῆς εὐνομίας, πῶς οὐκ ἀποτριψόμεθα τῷ δικαίῳ τῆς ἐλευθερίας βουλήματι; τῷ τμητικῷ τῆς παρούσης νομοθεσίας ξίφει, δυσχεραίνοντες καὶ βαρυνόμενοι τὸ ἀκόρεστον, τὴν πλεονεκτικὴν ἀποτέμνοντες προαίρεσιν, καὶ τοῦ ζυγοῦ τῆς τυραννικῆς καὶ βαρείας καὶ χειρὸς καὶ γνώμης ἀπαυχενίζοντες τὸ ὑπήκοον. ταῦτα ἐπὶ τῆς αὐτῆς διηνεκῶς μένειν ἰσχύος ἕκαστος τῶν δικάζειν λαχόντων παρασκευαζέτω, εἰς θεοῦ θεραπείαν, καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ βασιλείας ἡμῶν εἰς μόνην λυσιτέλειαν καὶ ὠφέλειαν.

ΡΩΜΑΝΟΥ ΤΟΥ
ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΝΕΑΡΑ β.

ΠΕΡΙ ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΡΑΘΕΝΤΟΣ, καὶ τῶν κινούντων τὸν εἰς τὸ διπλοῦν ὑπερθεματισμόν.

Εἰ μὲν εὑρίσκονται οἱ ἐγκαλέσαντες μετὰ τὴν πρᾶσιν, τὴν γενομένην παρ' αὐτῶν, εἴπερ καὶ μαρτυρηθῇ ὅτι ἐγένετο, † ἔνδοθεν τετραετοῦς χρόνου κινήσαντες καὶ ἐπιμεμψάμενοι, βοηθοῦνται. βοηθοῦνται δὲ, οὐκ εἰς τὸ * ἀναλαβέσθαι τὰ προάστεια, ἀλλ' εἰ μὲν βούλεται ὁ ἀγοραστὴς παρασχεῖν καὶ τὸ λοιπὸν τίμημα πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ δικαίου τιμήματος, ἵνα δύνηται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ποιῶν τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ δικαίου τιμήματος, καὶ τὴν καταβολὴν τῆς δικαίας ποσότητος, ἵνα ἔχῃ μὲν τὰ προάστεια, † ἀπολαμβάνωσι δὲ οἱ ἐγκαλοῦντες τὸ δίκαιον τίμημα, καθ' ὅσον ἀξιοῦται τὸ κτῆμα. εἰ δὲ μὴ βούλεται ὁ ἀγοραστὴς τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ τιμήματος ποιήσασθαι, ἵνα ἀπολάβῃ μὲν παρὰ τῶν ἐγκαλούντων ὅπερ κατεβάλετο [ὁ προκάτοχος αὐτοῦ] τίμημα, καὶ τὰς ἐξόδους αὐτοῦ, καὶ ἀναχωρῇ ἐκ τοῦ κτήματος. τὸ δὲ κτῆμα * ἀποδίδοται τοῖς πωλήσασιν.

† ἔνδον.
* ἀναλαβεῖν.
† ἀναλαμβάνουσι.
* ἀποδίδωνται.

sed priuatim nostram utilitatem quaerere?) sed ut pauperibus prospiciatur: humilioribus absq. pretij restitutione pellendis, & merito praeterea supplicio castigandis. Haec nos pro salute subditorum esse rata uolumus, quorum caussa nobis ingens & perpetua sollicitudo incumbit. Nam si tantopere subiecti nostri curae nobis fuerunt, ut nulli eorũ pepercerimus, quae ad libertatem illorum conducunt; quapropter & hostium ditionibus, & uicis, & opidis, Deo nobis opitulante, potiti sumus; alijs belli iure captis, alijs & priorũ, & ipsius adeo captiuitatis exemplo metuque deditis ante, quam martia tuba clangeret; tantamque subditis ab impressione bellica liberationem, adiutore Deo, summa contentione uirium confecimus, proposito uoti studijque singularis opere: qui ergo aduersus extraneorũ hostium impetum talia tantaque perfecimus, nõ etiam domesticos & internos hostes naturae, creationis, aequitatis legum, iusto libertatis decreto eijceremus? acuto scilicet legis huiusce praesentis gladio, quum permoleste grauiterque cupiditatem illam inexplebilẽ feramus, auarum propositum resecantes, simulque subditorum nostrorum ceruices a iugo tyrannico, perque grauis tum manus, tum animi liberantes. Atq. haec uti perpetuo in eodem robore maneant, quilibet eorum, qui iudicum officijs funguntur, tam ad ipsius Dei cultum, quam imperij nobis ab ipso concessi commodum & utilitatem, efficiat.

ROMANI SENIORIS NOVELLA. II.

DE RESCINDENDA VENDITIONE, deque agentibus duplandi pretij nomine.

Si constet eos, qui post uenditionem a se celebratam, si modo testibus celebrata comprobetur, querelas instituunt, intra quadriennij spatium actione mota questos esse; subuentur eis, sed ita, non ut uendita suburbana recipiant, sed si quidem uelit emtor id quod reliquum est ad iusti pretij complementum, praestare; hoc ut ei facere liceat. atque ita iustum rei pretium supplens, iustaque summae solutionem perficiẽs, suburbana sibi retineat, & qui de uenditione facta queruntur, iustum precium accipiant, quanti praedium scilicet aestimatur. Sin emtor supplere pretium nolit, recipiat ab illis, qui querelas instituunt, id ipsum pretium, quod ab eo solutum fuit, una cum illius fructibus; atq. ita praedio cedat, quod ijs restituitur, qui distraxerant.

*Hæc quoque Romani nouellis adiũctæ reperiuntur. quippe Cosmas hic ex præcipuis apud principẽ erat.

COSMAE * MAGISTRI OFFICIORVM SENtentia I.

DE COLONIS.

Si uel emphyteutico iure, uel per locationem prædium quoddam ab episcopatu iuxta legitimam iuris formam alicui traditum fuerit, ipsaque locatio uel emphyteusis facta probetur: quod actum est robur habeat, & secundum uim eius in rei locatæ, uel per emphyteusim concessæ, tam possessione, quam fruitione maneat is, qui emphyteusin nanctus est, aut rem conduxit. Si uero nec locatio, nec emphyteusis est, sed colonario fortaßis iure locum ad episcopatum pertinentem consequuti sunt, qui ædificium ibidem exstruxerunt; ius illud colonarium tam diu, dum qui eos admisit dominus uoluerit, consistet, ac stabilitatem firmitatemque suam obtinebit. & colonus, qui eum in locum peruenit, non potest prædium sibi concessum alteri tradere. ac propterea si uelut coloni sunt introducti & constituti in locum aliquem episcopatus, nullo modo poterunt eiusmodi loca, licet etiam in eis ædificauerint, ad alios transmittere: sed ipsis migrantibus locum suum recipiat episcopatus, uelut earum rerum dominus; solas ædificij materias colonis restituens. At uero si iam antea quædam a colonis ad alios trãslata sunt, quum nullius momenti sit hæc alienatio, uelut quæ firmitatem ex iure nullam acceperit, ac præsertim quum præter rationem eiusmodi rerum a non domino facta fuerit alienatio; nisi per longi temporis hac præscriptionem confirmentur, puta post alienationem factam annis XL elapsis, adtestatione nulla interposita: suos episcopatus agros recuperabit. Nam alioquin eorum nomine agens, & a subtilitate iuris adiutus, nullo impedimento excluditur, extraquam spatio tanti temporis citra testationem decurso.

EIVSDEM SENTENtia II.

Si unus idemque loci census, & eadem pensitatio sit, partibus inter consortes tributis, nec adhuc anni XXX præterierint, ex quo diuisio facta fuit: rursum totus census effici communis poterit, & confundi limites, & in singulos partitio fieri, sortibus æqualiter ductis, ipsoque fundi solo non tantum iuxta quantitatem diuiso; uerumetiam ex qualitatis comparatione distributo.

ΤΟΥ † ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ ΚΟΣΜΑ ΨΗΦΟΣ α.

† καὶ ταῦτα προστίθενται τοῖς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ νεαραῖς εὑρίσκονται. ἦν γὰρ ὁ Κοσμᾶς ἕνος τῶν πρὸ χρόνων παρὰ τῷ βασιλεῖ.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΙΚΩΝ.

Εἰ μὲν ἐμφυτευτικῶς ἢ μισθωτικῶς ἐξεδόθη ὁ τόπος ὑπὸ τῆς ἐπισκοπῆς κατὰ τὴν νομικὴν ἀκρίβειαν, καὶ δείκνυται ἡ μίσθωσις ἢ ἡ ἐμφύτευσις: ἔχειν τὴν ἰσχὺν τὸ γεγονός, καὶ κατὰ τὴν δύναμιν αὐτῆς τὸν ἐμφυτευσάμενον ἢ μισθωσάμενον ἐν κατοχῇ καὶ ἐν ἀπολαύσει γίνεσθαι τοῦ μισθωθέντος ἢ ἐμφυτευθέντος αὐτῷ. εἰ δὲ οὐκ ἔστι μίσθωσις ἢ ἐμφύτευσις, ἀλλὰ τυχὸν παροικικῷ δικαίῳ καθεστήκασιν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐπισκοπῆς * οἱ ἐπικτήσαντες ἐν αὐτοῖς, τὸ παροικικὸν δίκαιον μέχρι τῆς τοῦ εἰσάγοντος κυρίου καὶ δεσπότου γνώμης καὶ θελήσεως καὶ τὴν σύστασιν, καὶ τὴν τάξιν, καὶ βεβαίωσιν ἔχει. καὶ ὁ εἰσελθὼν πάροικος οὐ δύναται ἐκποιεῖν ἢ μεταδιδόναι τὸν παραχωρηθέντα αὐτῷ τόπον. καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν ὡς πάροικοι εἰσήχθησαν καὶ ἐκαθέστησαν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐπισκοπῆς, ἵνα μὴ δύνωνται τοὺς τοιούτους τόπους, καθ' τάχα καὶ ἐν αὐτοῖς ἐπέκτισαν, εἰς ἑτέρους παραπέμπειν: ἀλλ' ἵνα ἀναχωρούντων αὐτῶν, ἀναλαμβάνηται ἡ ἐπισκοπή, κυριοπράγμων οὖσα καὶ δεσπότις, τὸν οἰκεῖον τόπον, παρέχουσα μόνας τὰς ὕλας τοῦ οἰκοδομήματος τοῖς παροίκοις. εἰ δὲ ἔφθασάν τινα προεκποιηθῆναι ὑπὸ τῶν παροίκων εἰς ἑτέρους, ἐπεὶ ἡ ἐκποίησις ἀσύστατος ὡς μὴ ἐκ τῆς νομικῆς ἀκριβείας τὴν βεβαίωσιν δεχομένη, ἄλλως τε καὶ παρὰ λόγον τὸ τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ μὴ δεσπόζοντος ἐκποιούμενον, διὰ τοῦτο τὰ τοιαῦτα εἰ μὴ ἀπὸ χρόνου ἔλαβεν τὴν τάξιν, τυχὸν μετὰ τὴν ἐκποίησιν μ' ἐνιαυτῶν διελθόντων ἀνεπιφωνήτως, ἀναλαμβάνεσθαι τὴν ἐπισκοπὴν τὰ οἰκεῖα τόπια. ἄλλως γὰρ πρὸς κίνησιν αὐτῶν κινοῦσα, καὶ βοηθουμένη τῆς νομικῆς ἀκριβείας, οὐκ ἐμποδίζεται † ἀποκλείεσθαι, εἰ μὴ διὰ τῆς τοῦ τοσούτου χρόνου ἀνεπιφωνήτου παραδρομῆς.

* οἱ ἐπικτίσαντες.

† οὐκ ἀποκλείεται.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΨΗΦΟΣ β.

Εἴπερ ἐστὶ τοῦ τόπου μία ὑποταγή, καὶ εἷς τελεσμός, καὶ αἱ μερίδες ἀνακεκοίνωνται, οὔπω δὲ διῆλθε τριακονταετία, ἀφ' οὗπερ γέγονε μερισμός: ἵνα καὶ πάλιν κοινῶται πᾶσα ἡ ὑποταγή, καὶ συγχέωνται * τὰ ὅρια, καὶ γίνηται μερισμὸς πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, κατὰ κλήρων ἰσότητα, τῆς γῆς τοῦ ἀγροῦ οὐ μόνον † κατὰ ποιότητα μεριζομένης, ἀλλὰ καὶ κατὰ * σύγχυσιν ποιότητος διατιμωμένης.

* τὰ ἔργα.

† κατὰ ποσότητα.

* σύγκρισιν.

ΡΩΜΑ-

ῬΩΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ νεαρά.

ἘΚ ΤΟΥ ἘΚΦΩΝΗΘΈΝΤΟΣ ΒΑΣΙλικοῦ ἐδίκτου πρὸς τοὺς ἐν τῷ θέματι τῶν Θρᾳκησίων, μηνὶ μαρτίῳ, ἰνδικτιῶνος ε, ἔτους ς υ ο.

α. Θεσπίζομεν, ἐάν τινες μερίδας τινὰς ἀπὸ στρατιωτικῶν κατέχουσι τόπων, εἰ μὲν καλῇ πίστει, τουτέστιν ἀγορᾶς ἢ δωρεᾶς ἢ ἀνταλλαγῆς ἢ ἀντιλήψεως τρόπῳ ταύτας ἐκτήσαντο, καὶ οὐδεμίαν ἀπὸ τοῦ χρόνου † συνήθειαν ἔχωσι, ἐκ τῶν τοιούτων τοὺς μὲν τόπους μόνους ἀφαιρεῖσθαι, καὶ τοῖς ἐγκαλοῦσι στρατιώταις ἀναδιδόναι. ζημίαν δὲ μηδεμίαν τῷ κατεσχηκότι προσφέρειν. οὐδὲ γὰρ βούλεται ἡ βασιλεία ἡμῶν τὸν μὴ ἐξ ἁρπαγῆς καὶ βίας, ἀλλὰ καὶ καλῇ πίστει στρατιωτικοὺς τόπους κτησάμενον, ζημίαν ὑπομένειν, πλὴν μόνην τὴν ἀνάργυρον τῶν τοπίων * ἀνάδοσιν. εἰ δὲ καὶ ἐξ ἁρπαγῆς στρατιωτικοὺς τινὲς δεσπόζουσι τόπους, τότε κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ κατεχομένου τόπου καὶ τὴν ζημίαν τῷ καθαρπάσαντι ἐπιφέρεσθαι. ἐὰν δὲ καί τις στρατιώτης παρ᾽ ἑτέρου στρατιώτου στρατιωτικὸν ἐξωνήσατο τόπιον, ζημίαν μὲν οὐδεμίαν τὸν ἠγορακότα ὑφίστασθαι, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς καλῇ πίστει κτησάμενος φαίνεται. πλὴν εἰ μὲν ὁ πωλήσας τὸ ἱκανὸν ἔχει τῆς στρατείας, ὁ δὲ ἐξωνησάμενος ἀπορεῖ, ἀποστρέφεσθαι πρὸς μὲν τὸν πωλήσαντα ὁ τόπος, πρὸς δὲ τὸν ἠγορακότα τὸ τίμημα. ἐὰν δὲ ὁ πωλήσας μᾶλλον ἀπορεῖ, ὁ δὲ ἠγορακὼς εὔπορος ᾖ, τότε ἀναργύρως τὸν πωλήσαντα ἀναλαμβάνειν τοὺς τόπους. εἰ δὲ καὶ ἀμφότεροι στρατιῶται ὄντες, ἀμφότεροι ἀποροῦσιν, ἀντιστρέφεσθαι μὲν πρὸς τὸν ἠγορακότα τὸ τίμημα, πλὴν μετά τινος προσδιορισμοῦ, τουτέστι τριετοῦς χρόνου.

β. Εἰ δὲ καί τινες παρὰ † ἐπισκόπου ἢ βασιλικοῦ στρατιωτικοὺς διὰ λιβέλλων ἐξωνήσαντο τόπους, καὶ τούτους διωρισάμεθα, εἰ μὴ βοηθοῦνται οἱ κατέχοντες ἀπὸ τοῦ χρόνου, ἐπεὶ στρατιωτικοὶ ὑπάρχουσιν, ἀναργύρως μὲν ἀντιστρέφειν, ζημίαν δὲ μὴ προσαπαιτεῖσθαι. τῷ γὰρ τῆς καλῆς πίστεως δικαιώματι καὶ αὐτοὶ ἐπερείδονται.

γ. Ἀλλὰ καὶ ἐάν τις ἀγορᾶς, ἢ δωρεᾶς, ἢ ἀνταλλαγῆς, ἢ ἀντιλήψεως τρόπῳ ἐκτήσατο τοὺς καρπούς, οὕτοι δὲ ἔτυχον ἢ μερικῶς, ἢ καθόλου στρατιωτικοὶ ὄντες, καὶ ὁ χρόνος οὐ βοηθεῖ τῷ κατέχοντι: αὐτὸν μὲν νῦν τὸν κατέχοντα, ἐπεὶ καλῇ πίστει φαίνεται δεσπόζων, μηδὲν ζημιοῦσθαι, χωρὶς τῆς τῶν τόπων ἀναργύρου ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ πρὸς τὸν πωλήσαντα, ἢ δωρησάμενον, ἢ * ἀπαλλάξαντα, ἢ καὶ τῆς ἀντιλήψεως ἐπιτυχόντα, μετατίμασθαι τὴν ζημίαν.

† βοήθειαν.

* ἀπόδοσιν.

† ἐκκλησίας ἢ βασιλικοῦ οἴκου.

* ἀνταλλάξαντα.

ROMANI NATI IN PORPHYRA, NOuella.

EX EDICTO PRINCIPIS, AD EOS publicato, qui sunt in prouincia Thracensium, mense Martio, indictione V, anno ↀↀCIↃ CCCC LXX.

I. *Sancimus, ut ijs, qui partes quasdam prædiorum militarium posśident, si quidem eas bona fide, hoc eśt, emtionis, aut donationis, aut permutationis, aut defensionis titulo nancti sunt, nec præscriptionis auxiliū habent; ipsa prædia dumtaxat adimātur, & militibus querelas instituentibus reddātur; pœna uero possessori nulla inferatur. Non enim maiestas nostra uult, ut is, qui non rapina, nec ui, sed bona fide militares agros adquisiuit, pœnam aliquā sustineat; extra solam prædiorum absque refusione pretij restitutionem. Quod si qui dominium locorum militarium ex rapina consequuti fuerint, tum uero pro ratione loci, qui detinetur, pœna quoq; raptori infligatur. Si uero miles aliquis ab alio milite fundum militarem emerit, nullam quidem pœnam sustinebit emtor, quum & ipse bona fide comparasse uideatur: si tamen uenditor militiæ nomine satis habet, quum is soluendo nō sit, qui emit; ad uenditorem fundus reuertitur, ad emtorem datum pro fundo pretium. Sin minores illius facultates sunt, qui uendidit, quum emtor sit locupletior; non restituto pretio uenditor loca sua recipiat. Quod si milites ambo sint, & egeant ambo; pretium quidem ipsum ad emtorem reuertatur, sed cum præstituto quodam spatio temporis, uidelicet triennij.*

II. *Si uero quidam ab episcopali, uel augusta domo loca militaria per libellos emerint; hæc quoque sancimus, nisi possessoribus ob longi temporis præscriptionem subueniatur, quādoquidem militaria sunt, pretio quidem non restituto reuerti, sed pœnam præterea nullam exigi. Nam & illi bonæ fidei iure nituntur.*

III. *Quinetiam si quis emtionis, aut donationis, aut permutationis, aut defensionis titulo fructus adquisierit, qui forte uel ex parte, uel in uniuersum militares erant, nec temporis præscriptio possessori succurrat: ipse quidem possessor, quoniam bona fide dominium nanctus uidetur, nihil detrimenti capiet, præter amißionem locorum, sine pretij refusione; sed ad eum qui uendidit, aut donauit, aut permutauit, aut cui obtigit defensio, pœna transmittetur.*

Si uero

Si uero & illum bona fide possedisse cõperiatur,
IIII. *damni omnis expers esto. Ceterum si qui se sub-*
duxerint a militibus, & uniuersam heredita-
tem militarem parentibus, aut fratribus, aut
cõsortibus suis reliquerint, ut illi seruitutes ex-
hibeant, & ipsi prorsus condicione militari re-
licta quasdam ad personas sese contulerint: hos
qui susceperint, nihil propterea damni suis in
rebus capiant; si quidem, ceu dictum est, eorum
militia seruitus ab alijs praestatur, & nullam i-
psos partem ex illis militaribus bonis possidere
constat. Praeterea si qui forte milites quosdam
redactos ad egestatem extremam, quique nullo
modo militare onus subire possunt, denique lu-
gubriter flentes susceperint; nec horum caussa,
nec illorum, id est, militum ad inopiam reda-
ctorum, multam aliquam militarem sustine-
bunt; sed illi potius, qui milites ipsos expulerũt,
eisque tam inopiae, quam fugae & exsilij aucto-
res exstiterunt, poenam hanc ferant. At eum,
qui & locupletem, & saluum incolumemq; mi-
litem recepit, ac sciens prudensque detinet, pro-
clamatione iam a turmae ductore uel a Drun-
gario, uel comite, uel productore, uel ipsius con-
cilio facta, nec ad ignorantiae praetextum con-
fugere potest: eum igitur poenã sustinere suam
statuimus. Quippe si milites incolumes ab ex-
peditionum seruitute arceantur, plus quam ma
nifestum est, non exiguum inde detrimentum
nostros ad exercitus redundaturum.

εἰ δὲ καὶ † οὕτως καλῇ πίστει εὑρίσκεται κατασχὼν, † ὄντ.
μηδὲ αὐτὸν ζημιοῦσθαι. εἰ δέ τινες τῶν στρατιωτῶν δ.
διαιρεθέντες, καὶ τὸν μὲν στρατιωτικὸν ἅπαντα κλῆ-
ρον παρὰ τοῖς πατράσιν, ἢ ἀδελφοῖς, ἢ συνδόταις
αὐτῶν ἐκδουλεύεσθαι καταλελοιπότες, αὐτοὶ δὲ
τέλεον τῆς στρατιωτικῆς μοίρας ἀπαλλαγέντες, ἔν
τισι προσώποις προσῆλθον: μηδὲν τοὺς ὑποδεξα-
μένους αὐτοὺς ζημιοῦσθαι, εἴπερ, ὡς εἴρηται, ἡ στρα-
τεία αὐτῶν παρὰ τῶν ἄλλων ἐκδουλεύεται, καὶ μη-
δεμίαν ἐκεῖνοι μερίδα ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ εὑρί-
σκονται κατέχοντες κλήρου. πρὸς τούτοις καὶ ἐάν τι-
νας τῶν στρατιωτῶν εἰς ἐσχάτην καταστήσαντας
ἀπορίαν, καὶ μηδόλως δυναμένους τὸ στρατιωτι-
κὸν ὑπέρχεσθαι βάρος, ἀλλὰ καὶ * ἠδορδυ- * ὀλυρομέ-
μένους, ἐὰν ὑποδέξαιντό τινες, μήτε ὑπὲρ τούτων, νους.
μήτε ὑπὲρ ἐκείνων, τουτέστι τῶν ἠπορημένων στρα-
τιωτῶν, τὴν στρατιωτικὴν ὑφίστασθαι ζημίαν, ἀλ-
λὰ μᾶλλον τοὺς ἐκδιώξαντας τοὺς στρατιώτας, καὶ
τῆς ἀπορίας αὐτοῖς καὶ τῆς φυγῆς αἰτίους κατα-
στάντας, ἐκείνους καὶ τὴν ζημίαν ὑπομένειν. τὸν δὲ
εὔπορον καὶ σωζόμενον ὑποδεξάμενον στρατιώ-
την, καὶ ἐν γνώσει αὐτὸν κατέχοντα, παρὰ τοῦ τουρ-
μάρχου προφωνηθέντα, ἔτι παρὰ δρουγγαρίου, ἢ
κόμητος, ἢ προαγέτου, † ἔτι ὁ παρὰ συνόδου αὐ- † ἤτοι τοῦ
τοῦ, καὶ μὴ δυνάμενον εἰς ἄγνοιαν καταφεύγειν, παρὰ.
ἐκεῖνον καὶ διορισάμεθα τὴν ζημίαν ὑφίστασθαι.
ἐὰν γὰρ οἱ σωζόμενοι στρατιῶται τῆς τῶν ἐξπεδίτων
διακωλύονται δουλείας, πρόδηλόν ἐστιν ὡς οὐ μι-
κρὰ ἐντεῦθεν βλάβη τοῖς στρατεύμασιν ἡμῶν ἐπι-
νεχθήσεται.

NICEPHORI PHOCAE NOVELLA I.

DE FUNDIS ARMENICIS, ET homicidarum.

I. *Sancimus, ut quotquot ex Armenicis militi-*
bus, qui sese subduxerunt, alibi triennium exe-
gerint, si dati fuerint eorum fundi uel clienti-
bus, uel militibus qui se gessere fortiter, uel pro-
uincialibus aut legionarijs magistratibus, uel
ducibus, quorum uirtus enituit, uel alijs, ob u-
tiles publice seruitutes: elapso triennio reuer-
tentes, nullo modo facultatem habeant, eos fun
dos requirendi.
II. *Quotquot fundi Armeniorum, qui profu-*
gerunt, ex gratia uel adfectione quadam ad-
tributi sunt uel augustis, uel religiosis domibus,
uel monasterijs, uel magistratibus; eos fundos
non ipsi tantum elapso triennio redeuntes, sed
& heredes eorum intra trigesimum annum re-
uersi, recipiant. Ac tametsi libellos inspecto-
rum, & aureas bullas adferant, qui eos accepe-
runt; tamen id pro nihilo duci iubemus.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΦΩΚΑ ΝΕΑΡΑ α.

ΠΕΡΙ ἈΡΜΕΝΙΚΩΝ ΤΟΠΩΝ, καὶ φονευτῶν.

Θεσπίζομεν, ὅσοι τῶν ἀρμενικῶν στρατιωτῶν α.
ἀναχωρησάντων τριετίαν ἀλλαχοῦ πεποιήκασιν,
ἐὰν ἐδόθησαν οἱ τούτων τόποι ἢ πρόσφυξιν, ἔτι δὲ ἀρι-
στεύουσι στρατιώταις, ἢ καὶ ἄρχουσι θεματικοῖς καὶ
ταγματικοῖς, ἔτι στρατηγοῖς ἀνδραγαθήσασιν, ἢ καὶ
ἑτέροις, διὰ κοινωφελεῖς δουλείας, † μὴ ἔχειν ἐπ' † μὴ ἔχειν.
ἀδείας μετὰ τριετῆ χρόνον ἐπαναστρέφοντας τοὺς
ἀρμενίους ἐπιζητεῖν αὐτούς.
Ὅσοι ἐκ τῶν πεφευγότων Ἀρμενίων τόποι διὰ β.
χάριν ἢ προσπάθειαν ἐπεδόθησαν ἔτι βασιλι-
κοῖς οἴκοις, ἢ εὐαγέσιν, ἢ μοναστηρίοις, ἢ ἄρχουσι,
μὴ μόνον ὑποστρέφοντας, εἰ τριετία διῆλθεν, ἀλλὰ
καὶ οἱ τούτων κληρονόμοι ἔνδοθεν τριακονταετίας
ἐπανελθόντες, ἀναλαμβανέτωσαν τοὺς αὐτῶν τό-
πους. κἂν λιβέλλους ἐποπτῶν, καὶ χρυσόβουλλα ἐπι-
φέρωνται οἱ τούτους λαβόντες, ἀντ' οὐδενὸς κελεύο-
μεν λογίζεσθαι.

Ὅσαι

γ. Ὅσαι γεγόνασιν ἀνταλλαγαὶ στρατιωτικῶν τόπων, οἱ μὲν στρατιῶται ἐχέτωσαν τὰ ἴδια· οἱ δὲ ἀνταλλάξαντες δεηθήτωσαν βασιλέως, ἐπιζητοῦντες τὰ αὐτῶν. εἰ δὲ βελτιώσεις πεποιήκασιν ἐν αὐτοῖς, εἰ μὲν χρειώδεις εἰσὶν, οἷον μυλοστάσια, ἀχυρῶνες, οἰκήματα μὴ πολυτελῆ, ἀλλ' ἁρμόζοντα στρατιώταις· ὑπὲρ τῶν τοιούτων χρὴ παρέχειν τοὺς ἀπολαμβάνοντας τοὺς τόπους, τὰς ἀναλογούσας τιμάς. εἰ δὲ πρὸς κάλλος μόνον ἀφορῶσι, τῶν τοιούτων δεῖ τὴν ὕλην μόνην τοὺς κτίσαντας ἀναλαμβάνειν, τοῦ πρωτοτύπου σωζομένου.

δ. Ὅσοι τῶν Ἀρμενίων ηὐτομόλησαν πρὸς Συρίαν, οὗτοι μὴ πρὸ τῆς τριετίας μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸ χρόνου ἑνὸς ὑποστρέφοντες, μὴ τοὺς ἰδίους ἀπολαμβανέτωσαν τόπους, ἀλλὰ γινέσθω ἡ πρόνοια τούτων διὰ παροχῆς ἑτέρων τοπίων.

ε. Τὸν ἐργασάμενον μιαιφονίαν στρατιώτην, τιμωρεῖσθαι κατὰ τὸν νόμον κελεύομεν. τὴν δὲ τῆς στρατείας αὐτοῦ γῆν μὴ ἐπιδίδοσθαι εἰς παραμυθίαν τοῖς τοῦ φονευθέντος ἰδίοις καὶ συγγενέσιν, ἀλλ' * ἐκείνοις μὲν διά τινων κινητῶν παραμυθεῖσθαι· τὴν δὲ ἀκίνητον ὕπαρξιν εἰς στάσιν τῆς στρατείας συντηρεῖν. εἰ δὲ μὴ κινητὰ πράγματα εἶεν, καὶ οὕτως μὲν ὑποκεῖσθαι τοὺς τοῦ πεφονευκότος συγγενεῖς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἀνηκόντων εἰς παραμυθίαν τῶν τοῦ ἀνῃρημένου συγγενῶν· οἱ δὲ τῆς στρατείας αὐτοῦ τόποι μὴ ἐκποιείσθωσαν. εἰ δὲ καὶ πάντες ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου τῷ τοῦ φόνου ἐνέχονται μύσει, οὗτοι τὰς προσηκούσας ἕκαστος παρὰ τοῦ νόμου ποινὰς ὑποδεχέσθωσαν· οἱ δὲ τῆς στρατείας τόποι ἀλλαχοῦ μὴ περιπιπτέσθωσαν. ἀλλὰ καθ' ὃ μή τις ὑπολειφθῇ κληρονόμος, ὁ τὴν στρατείαν ὑπελθεῖν μέλλων, ἕτερος τοὺς τόπους ἀναλαμβανέτω.

* ἱκανῶς.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΦΩΚΑ ΝΕΑΡΑ β.

ΠΕΡΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ, ΞΕΝΩΝΩΝ, καὶ γηρωκομείων.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ἐκ τῶν Θεοδώρου τοῦ ἐπιλεγομένου Βαλσαμῶν, τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας.

α. Ἡ νεαρὰ διορίζεται, μὴ κατασκευάζεσθαι νεωστὶ μοναστήρια, ἢ ξενῶνας, ἢ γηρωκομεῖα, ἢ ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους· ἀλλὰ τῶν παρόντων ἐπιμελεῖσθαι.

Θεσπίζομεν, ὅσοι μοναστήρια, ξενῶνας, καὶ γηροκομεῖα συστῆσαι βουληθῶσιν, ἐκείνων οὗτοι ἐπιμελείσθωσαν, τῶν ἐκ τοῦ πολλοῦ χρόνου γεγενημένων· μὴ ἀγροὺς παρέχοντες, ἢ τόπους, ἢ οἰκοδομὰς ποιοῦντες. ἱκανὰ γὰρ τὰ φθάσαντα γενέσθαι. ἀλλ' ἐκείνων ἐπιμελείσθωσαν τῶν ἐξ ἀρχῆς προσόντων, δηλονό-

Quotquot facta fuerint fundorum militarium permutationes, sua quidē bona retineant milites: at ij, qui cum eis permutarunt, oblatis principi precibus itidem sua reposcant. Quod si meliorationes in eis quasdam fecerūt, siquidem illæ sunt utiles, puta si mola, palearia, non pretiosa, sed conuenientia militibus ædificia: pro ijs debent illi, qui fundos recipiunt, pretia iuste respondentia præstare. Sin ad pulcritudinē tantum spectant, earum solam materiam recipiāt ij, qui ædificarunt: nilla principali salua. III.

Quotquot Armeniorum in Syriam transfugerunt, ij non tantum ante triēnium, sed & ante spatium unius anni redeuntes, loca sua minime recipiant; sed eis ita prospiciatur, ut illorum loco fundos alios habeant. IIII.

Militem, qui homicidium perpetrauit, secundum legem puniri iubemus. At uero terram militia ipsius, minime propinquis & cognatis interfecti, solatij caussa, nolumus adtribui; sed eorum consolatio de quibusdam mobilibus fiat, & bona constituta in rebus soli, ad militia stationem reseruentur. Quod si nulla res mobiles sint, nihilo minus eius cognati, qui cadem admisit, obligati sint ad soluendum ea, quæ ad solamen cognatorum interfecti pertinent: at ipsius militia loca nequaquam alienētur. Quod si omnes ex una eademque domo perpetrata cædis scelere tenentur, meritas eorum quilibet ex lege pœnas subeat; uerum loca militia alium ad usum ne transmittantur. Quinetiam si nullus superstes fuerit heres, qui militiam subiturus sit; alius quispiam fundos ad se recipiat. V.

NICEPHORI PHOCAE NOVELLA II.

DE MONASTERIIS, HOSPITALIbus, & factis ad curandos senes ædificijs.

ARGVMENTVM.

Ex scriptis Theodori cognomento Balsamonis, Antiocheni patriarchæ.

Statuit hac nouella, ne de nouo monasteria, uel xenones, uel gerocomia, uel alia religiosa domus exstruantur: sed iam exstantium cura geratur.

Sancimus, ut quicumque monasteria, xenones, & gerocomia constituere uoluerint; eorum potius rationem habeant, quæ a longo tempore iam facta fuerunt: nec eis fundos aut loca donent, uel ædificia struant. Quippe sufficiunt ea, quæ iam ante facta sunt. Sed eorum bonorum curam gerant, quæ iamdudum possident; loca scilicet I.

scilicet propria mundanis uendentes, & ex eorum pretio restaurationem instituẽtes, hoc est, ædificia pro bobus atque gregibus, & mancipiorum emtiones, & si quid aliud tale fuerit. Eosdem arceri iubemus, ne mansiones nouas, aut
II. *xenones, aut gerocomia faciant. Adeout ab hoc tempore, quod initium est indictionis septimæ, nemini permissum sit agros, nec loca, nec uillas ad monasteria, uel gerocomia, uel xenones, quocumque modo, nec item ad metropoles uel episcopatus transmittere. Nihil enim hoc, nihil eis expedit.*

III. *At uero si quas iam antea conditas religiosas domus, uel monasteria, uel metropoles, uel episcopatus, adeo negligenter administrari curarique contigerit, ut omnes fundos amiserint: ijs de sententia & arbitratu principis, eorum quæ sufficiant, adquisitio non prohibebitur.*

IIII. *Cellas autem, & eas quæ lauræ uocantur, in locis desertis exstruere, non ad possessiones & agros alios se porrigentes, sed intra suum dumtaxat ambitum conclusas, tanto minus illis, qui uolent, prohibemus; quanto magis hanc ipsam rem in laude ponimus.*

NICEPHORI PHOCAE NOVELLA III.

DE IVRE PRAELATIONIS, ET quod potentes a potentibus emere debeant.

I. *Sancimus, ut lex ab ijs lata principibus, qui nos præcessere, uelut i rata ualeat, eamque confirmamus in omnibus; excepto, quod hac dumtaxat in parte iubeamus illam cessare, ne pauperes ad possessionem potentiorum, quæ distrahitur, ius prælationis habeãt, nec propter eiusdem tributi præstationem, nec consortij caussa; siue milites, siue municipes esse reperiantur: sed rursus in illius dominium persona proceris alicuius succedat, quæ uisa fuerit ad quietem & utilitatem pauperum adiacentium comparata.*

II. *Eam personam, si postea, quam prædium adquisiuit, damnũ dare uicinis intelligatur; tamquam uiolentam & malam, non hoc dumtaxat adquisito prædio, uerumetiam patritis expelli iubemus. Ac potentiores quidem cum solis potentioribus emtiones instituere uolumus, itidemque milites & pauperes cum ijs, qui sortis eiusdem cum ipsis sunt. Atque uti prohibuimus, ne hi prædia potentiorum emant: ita rursus illos arcemus, ne cũ pauperibus & militibus contrahant: neue census eiusdem præstatio, uel consortij ius allegetur, hac ipsa lege ad uniuersos lata.*

τι τὰς ἰδίας τόπους ἀπεμπωλοῦντες πρὸς κοσμικοὺς, καὶ ἐκ τῆς αὐτῶν τιμῆς τὴν ἐπανόρθωσιν ποιοῦντες, τουτέστιν οἰκοδομὰς βοῶν, καὶ ποιμνίων, καὶ οἰκετῶν ἐξωνήσεις, καὶ εἴ τι ἕτερον. εἴργεσθαι δὲ κελεύομεν, τοῦ μὴ νέας ἐργάζεσθαι μονὰς, ἢ ξενῶνας, ἢ γηροκομεῖα. ὥστε ἀπὸ τοῦ νῦν, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀρ- β.
χὴ τῆς ζ ἐπινεμήσεως, μηδενὶ ἐξεῖναι, μὴ ἀγροὺς, μὴ τόπους, μὴ οἰκίας μοναστηρίοις, ἢ γηροκομείοις, ἢ ξενῶσιν ὁπωσοῦν περιπέμπειν. ἀλλ᾽ οὐδὲ μητροπόλεσιν, ἢ ἐπισκοπείοις. οὐδὲν γὰρ οὐδὲ ἐκείνοις λυσιτελές.

Εἰ δέ τινα τῶν φθασάντων εὐαγῶν οἴκων, ἢ γ.
μοναστηρίων, ἢ μητροπόλεων, ἢ ἐπισκοπείων, τοιαύτης φαύλης ἔτυχε χειρὸς καὶ προνοίας, ὡς ἔρημα τόπων † καταλελεῖφθαι, τούτοις γνώμη βα- † κατειλημμένα.
σιλικῇ καὶ δοκιμασίᾳ ἡ τῶν ἀρκούντων κτῆσις οὐ κωλυθήσεται.

Κελλία δὲ, καὶ τὰς καλουμένας λαύρας ἐν ἐρή- δ.
μοις * οἰκοδομεῖν, μὴ πρὸς κτήσεις καὶ ἀγροὺς ἑτέ- * οἰκοδομεῖσθαι.
ρους ἐκτεινομένας, ἀλλὰ τῇ περιοχῇ μόνῃ τῇ ἰδίᾳ ὁριζομένας, τοσούτῳ τοὺς βουλομένους οὐκ εἴργομεν, ὅσῳ καὶ δὴ ἐπαίνου μᾶλλον τὸ πρᾶγμα τίθεμεν.

ΝΙΚΗΦΟ'ΡΟΥ ΤΟΥ͂ ΦΩΚΑ͂ ΝΕΑΡᾺ γ.

ΠΕΡΙ' ΠΡΟΤΙΜΗ'ΣΕΩΣ, ΚΑΙ' περὶ τοῦ ἐξωνεῖσθαι δυνατοὺς ἀπὸ δυνατῶν.

Θεσπίζομεν τὴν παρὰ τῶν προβεβασιλευ- α.
κότων ἐκτεθεῖσαν νομοθεσίαν διενεργεῖν, καὶ ταύτην ἐπικυροῦμεν ἐν ἅπασι, πλὴν κατὰ τοῦτο μόνον ἀργεῖν αὐτὴν παρακελευόμεθα, ἵνα μὴ προτιμῶνται οἱ πένητες εἰς τὸ ἀπεμπολούμενον κτῆμα τῶν δυνατῶν, μήτε ἐξ ὁμοτελείας, μήτε ἐξ ἀνακοινώσεως, κἄν τε στρατιῶται, κἄν τε πολιτικοὶ ἐφευρίσκονται: ἀλλὰ τὴν τούτου πάλιν δεσποτείαν
† διαδέχεσθαι ἀρχοντικὸν πρόσωπον, τὸ πρὸς ἀνά- † διαδέχεσθαι.
παυσιν δηλονότι καὶ ὠφέλειαν τῶν συμπαρακειμένων ἐν τούτῳ πενήτων ἀναφαινόμενον.

Ὅπερ καὶ μετὰ τὸ δεσπόσαι τοῦ κτήματος πα- β.
ραβλάπτειν τοὺς γειτονοῦντας κατανοούμενον, ὡς βίαιον καὶ κακὸν, μὴ μόνον ἀπὸ τῆς ἐπικτήσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν γονικῶν ἐκδιώκεσθαι κελεύο-
μεν. καὶ τοὺς μὲν δυνατοὺς * ἐκ δυνατοῦ μόνου * ἐκ δυνατῶν μόνων.
ποιεῖσθαι τὰς ἐξωνήσεις βουλόμεθα, τοὺς δὲ στρατιώτας καὶ πένητας ἐκ τῶν τὴν ὁμοίαν τάξιν λαχόντων αὐτοῖς. καὶ ὥσπερ τούτους ἐκωλύσαμεν τοῦ μὴ ἐξωνεῖσθαι τὰ τῶν δυνατῶν, οὕτως πάλιν ἐκείνους ἀπείργομεν τοῦ μὴ ἐκ πενήτων τε καὶ στρατιωτῶν ἀπόρων ποιεῖσθαι τὰς ἐξωνήσεις, μηδὲ τὴν ὁμοτέλειαν ἢ ἀνακοίνωσιν προβάλλεσθαι εἰς δικαίωσιν, πρὸς ἅπαντας τὴν νομοθεσίαν ποιούμενοι.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΦΩΚΑ ΝΕΑΡΑ δ.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΗΜΑΤΩΝ.

Ἐπειδήπερ τινὲς τῶν κεκωλυμένων ἀπὸ τῶν νεαρῶν νομοθεσιῶν ἐξωνεῖσθαι καὶ πλατύνεσθαι προσώπων, ἔτυχον ἐκ γονικῆς κληροδοσίας ἀκίνητον κτῆσιν ἐν χωρίοις ἢ ἀγριδίοις εἰληφότες, ἐξωνήσαντο δὲ μετὰ ταῦτα ἀπὸ τῶν συγχωριτῶν αὐτῶν σμικρά τινα καὶ ὀλιγοστὰ τόπια, ἐν οἷς οἰκήματα πολύτιμα, καὶ ἀπειρομεγέθη ἐδείμαντο, πλεῖστα εἰς ἀνοικοδομὴν αὐτῶν καταβαλλόμενοι: δεῖν ᾠήθημεν μὴ διὰ τὰ σμικρὰ ταῦτα καὶ ὀλιγοστὰ τόπια καταστρέφεσθαι τὰς ἐπ' αὐτοῖς δομηθείσας ἀπειρομεγέθεις καὶ πολυτίμους οἰκίας, ἀλλ' ἀντὶ τῶν πεπραμένων τόπων λαμβάνειν μὲν τοὺς πεπρακότας, εἴπερ ἐν τοῖς ζῶσιν εἰσὶν, ἢ μὴ ὄντων αὐτῶν, τοὺς τούτων κληρονόμους ἢ συγκληρονόμους, διπλοῦν τὸ ποσὸν τοῦ καταβληθέντος τιμήματος, ἢ γῆν διπλασίονα τῆς αὐτῆς τῶν πεπραμένων ποιότητος καὶ ποσότητος οὖσαν: καὶ μὴ ἀποστερεῖσθαι τοὺς ἠγορακότας τῶν ἰδίων ἐμπονημάτων.

NICEPHORI PHOCAE NOVELLA IIII.

DE AEDIFICIIS.

Quoniam persona quaedam ex earum numero, quae per nouellas constitutiones prohibentur emtiones instituere, praediaque dilatare, de patrita hereditate possessionem quãdam in rebus soli constitutam, uidelicet in fundis aut agris, adepta; postea perexigua minutaque loca quaedam a uicanis emerunt, in quibus pretiosas & ingentis magnitudinis uillas extruxerunt, plurimis in earum structuram expensis: minime committendum putauimus, ut propter istaec exigua minutaque loca, uillae magnitudinis infinitae ac pretiosae, quae in eis extructae sunt, diruantur; sed pro locis distractis uenditores, si quidem adhuc superstites sunt, aut ipsis non exstantibus, eorum heredes uel coheredes, duplam soluti pretij summam accipiãt, aut terram quae duplum eiusdem cum terra uendita qualitatis & quantitatis aequet; nec suis expensis emtores, quas ad res ornandas & pretiosiores reddendas contulerunt, fraudentur.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΦΩΚΑ ΝΕΑΡΑ ε.

ΒΟΗΘΟΥΣΑ ΤΟΙΣ ἘΞΩΝΗΣΑΜΕΝΟΙΣ πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐνδείας.

Ἐπεὶ ἡ τῶν τεσσαράκοντα χρόνων παραδρομὴ, ἀνέγκλητος μὲν καὶ ἀνεπιφώνητος παραδραμοῦσα, τὸ δίκαιον ἐπιβραβεύει τοῖς τὰ ἐκ τῶν στρατιωτῶν προσκτηθέντα κατέχουσι, παρεμποδιζομένη δὲ διὰ τῶν ἐπιφωνήσεων, καὶ ἀναποδίζουσα, καὶ τοὺς πρὸ τῆς ἐνδείας τὰς ἐπικτήσεις ποιησαμένους ἐβάρυνε, καὶ ἀποστερεῖσθαι τούτων ἐποίει πολλάκις, ἀδιαφόρως ἐνεργουμένη: διορίζόμεθα, τοὺς καλῇ πίστει πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐνδείας † εὑρισκομένης ποιῆσαι τὴν ἐπίκτησιν ἀπὸ στρατιωτῶν καὶ πολιτικῶν, ἀμερίμνους διάγειν, καὶ μὴ ἐνεργεῖν τὴν τεσσαρακονταετίαν, καὶ ἐν τούτῳ ἀναποδίζουσαν ἐξ ἐπιφωνήσεως. μηδὲ τὸ καθόλου παρασαλεύεσθαι καὶ μετακινεῖσθαι τὴν δεσποτείαν αὐτῶν, εἰ μὴ εἰς μόνους τοὺς ἐξ ἁρπαγῆς τὰς ἐπικτήσεις ποιησαμένους, καὶ ἐκ βιαίας νομῆς καὶ κακῆς πίστεως, ὡς ἐπιπηδῶντας τοῖς ἀλλοτρίοις, καὶ τοῦ πλείονος ἐφιεμένους.

† εὑρισκομένους.

NICEPHORI PHOCAE NOVELLA V.

QVAE SVBVENIT IIS, QVI ante penuriæ tempus emerunt.

Quandoquidem annorum quadraginta spatium, quod citra querelam & adtestatione nulla interueniente transcurrit, possessoribus eorum praediorum, quae a militibus emta sunt, ius suum tribuit; idemque per adtestationes interruptum, ac nullius momenti factum, etiam illos saepenumero, qui ante penuriae tempus adquisiuerant praedia, grauauit, & ijs ut fraudarentur effecit, dum licentius uim suam obtinet: statuimus, ut qui bona fide ante penuriae tempus comparasse quid a militibus & municipibus comperiuntur, securi sint; neue praescriptio annorum quadraginta locum habeat, etiam haec per adtestationem interrupta: nec in uniuersum proprietas & dominium eorum labefactetur, & transferatur: nisi tantum in illis, qui ex rapina, uiolentaque possessione, ac mala fide praedia quaedam adquisiuerunt, uelut qui res alienas inuadant, & aequo amplius adpetant.

BASILII NATI IN PORPHYRA, NOuella I.

DE STRVENDIS ECCLESIIS, & religiosis domibus.

ARGVMENTVM

Ex Balsamone Antiocheno patriarcha.

Basilius Iunior Nicephori Phocæ legẽ, qua ille statuerat, ne de nouo monasteria, uel xenones, uel gerocomia struerentur, per nouellam hanc abolet; quæ fuit edita mense Aprili, indictione I, anno ꟾↄↄ CIↄ CCCCXCV.

Diuinitus constituta maiestas nostra, quum & a monachis, quorum testata pietas atque uirtus est, & ab alijs multis cognouerit, legem a domino Nicephoro, qui ad imperium peruenit, de ecclesijs Dei, religiosisque domibus latam, quũ præsentium malorum, tum uniuersalis huius euersionis atque confusionis caussam & radicem exstitisse, ueluti non ad iniuriam cõtumeliamque dumtaxat ecclesiarum & religiosarum domuum, sed ipsius quoque Dei conditam; adeoq; re ipsa de hoc facta sit certior: (nam ex quo lex ista robur habuit, nihil boni penitus in hodiernum usque diem uitæ nostræ contigit, sed potius e contrario nullum omnino genus calamitatis intermisit) statuit per auream hanc bullam, cui subscripsit, legem indicatam ab hoc præsenti die cessare debere, ac deinceps irritam nullinsque momenti manere: conditis ante illam legibus, tam de ecclesijs, quam religiosis domibus, uim roburque suum obtinentibus.

BASILII NATI IN PORPHYRA, NOVELla constitutio II.

PVBLICATA MENSE IANVARIO, indictione IX, anno ꟾↄↄCIↄ Iↄ IIII.

ARGVMENTVM

Ex libris Constantini Harmenopuli.

Præscriptionem annorum quadraginta tollit imperator, statuens ne annorum XL præscriptio potentioribus inopes iniuste atque auare opprimentibus quidquam prosit; neue pauperes ab ijsdem potentioribus læsi per annorum XL præscriptionem submoueantur: ne deniq; præscriptiones ullæ robur habeãt, licet aureis bullis contineantur, quæ iniuste fraudulenterque sint impetratę. Fiscum quoque nullo temporis interuallo uult excludi, sed ab Augusto Cæsare ius suum repetere, idque merito recuperare.

ΒΑΣΙΛΕΙ'ΟΥ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗ'ΤΟΥ νεαρὰ α.

ΠΕΡΙ' ΚΤΙ'ΣΕΩΣ ΤΩ͂Ν Ε'ΚΚΛΗσιῶν, καὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων.

ΥΠΟ'ΘΕΣΙΣ

Ἐκ τῶν Βαλσαμῶν τῦ Ἀντιοχείας.

Βασίλειος ὁ νέος τὴν Νικηφόρυ τῦ Φωκᾶ νομοθεσίαν, διοριζομένlω μὴ κατασκευάζεσθαι καινὰ μοναστήρια, ἢ ξενῶνας, ἢ γηροκομεῖα, διὰ νεαρᾶς ταύτης ἀναιρεῖ, ἀπολυθείσης κατὰ μῆνα ἀπρίλλιον, ἐπινεμήσεως α, τῦ ϛφϙε ἔτυς.

Ἡ ἐκ θεῦ βασιλεία ἡμῶν καὶ παρὰ μοναχῶν ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ ἀρετῇ μαρτυρυμένων, καὶ παρὰ πολλῶν ἄλλων ἀναμαθῦσα τὴν περὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῦ θεῦ καὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων παρὰ τῦ τῆς βασιλείας ἐπιβάντος κυρίυ Νικηφόρυ τεθεῖσαν νομοθεσίαν, αἰτίαν καὶ ῥίζαν τῶν παρόντων γενέσθαι κακῶν, καὶ τῆς οἰκυμενικῆς ταύτης ἀνατροπῆς καὶ συγχύσεως, ἅτε μὴ πρὸς ἀδικίαν καὶ ὕβριν τῶν ἐκκλησιῶν μόνον καὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων, ἀλλὰ καὶ αὐτῦ τῦ θεῦ γινομένlω, ἄλλως τε δὲ καὶ ἔργοις τῦτο βεβαιωθεῖσα: (ἐξ ὅτυ γὰρ τὰ τῆς τοιαύτης ἐκράτησαν νομοθεσίας, ὐδ' ὁποιονῦν ὐδ' ὁτιῦν χρηστὸν ἄχρι καὶ τήμερον τῷ καθ' ἡμᾶς ἀπήντησε βίῳ, ἀλλὰ τοὐναντίον συμφορᾶς μᾶλλον ἐπέλιπεν εἶδος ὅλως ὐδέν) θεσπίζει διὰ τῦ παρόντος ἐνυπογράφυ χρυσοβύλλυ, τὴν παρῦσαν νομοθεσίαν ἀργεῖν ἀπὸ τῆς παρύσης ταύτης ἡμέρας, ἄκυρόν τι καὶ ἄπρακτον τῦ λοιπῦ διαμένειν. ἐνεργεῖν δὲ τὺς πρὸ ταύτης κειμένυς περί τε τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων νόμυς.

ΒΑΣΙΛΕΙ'ΟΥ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗ'ΤΟΥ ΝΟμοθεσία νεαρὰ β.

Ε'ΚΦΩΝΗΘΕΙ͂ΣΑ ΚΑΤΑ ΤΟ'Ν ἰανυάριον μῆνα, τῆς θ ἰνδικτιῶνος, τῦ ϛφδ ἔτυς.

ΥΠΟ'ΘΕΣΙΣ

Ἐκ τῶν Κωνσταντίνυ τῦ Ἁρμενοπύλυ.

Ἀνατρέπει τὴν τεσσαρακονταετίαν, μηδὲν ὠφελεῖσθαι διοριζόμενος τὺς δυνατὺς ἀδικῦντας καὶ πλεονεκτῦντας τὺς πένητας τῇ τεσσαρακονταετίᾳ: μηδὲ τὺς πένητας ὑπὸ τύτων τῶν δυνατῶν ἀδικυμένυς ἀποκλείεσθαι τῇ τεσσαρακονταετίᾳ: μηδὲ ἰσχύειν τὰς προθεσμίας, εἰ καὶ χρυσοβύλλοις ἐντὸς εἰσιν, ἀδίκως καὶ πλεονεκτικῶς γεγενημένυς. μηδὲ τὸ δημόσιον ἀποκλείεσθαι χρόνῳ, ἀλλὰ ἀνακαλεῖσθαι τὸ ἴδιον δίκαιον ἀπὸ Αὐγύστυ καίσαρος, καὶ δικαιῦσθαι περὶ τὴν τύτυ ἀνάληψιν.

Ἐπειδὴ-

Ἐπειδήπερ ἡ βασιλεία μου, ἀφ' οὗ ηὐτοκρατόρησε, καὶ τὰς κινουμένας ὑποθέσεις παρά τε τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν ἐπιχείρησε ζητεῖν, εὗρεν ὅτι οἱ θέλοντες πλεονεκτεῖν δυνατοί, εὔλογον ἀφορμὴν ἔχουσι τὴν τεσσαρακονταετίαν, καὶ σπουδάζουσιν ἢ διὰ ξενίων, ἢ διὰ ἰδίας δυναστείας τὴν τοιαύτην τεσσαρακονταετίαν διαβῆναι, καὶ ἔκτοτε κατὰ πλείαν δεσποτείαν ἔχειν, ἅπερ κακῶς ἐπλεονέκτησαν τοὺς πένητας· ἐξέθετο τὴν παροῦσαν νομοθεσίαν, τοῦτο μὲν καὶ τὰ προγεγονότα διορθουμένη, τοῦτο δὲ καὶ τοὺς νῦν δυνατοὺς ἀναστέλλουσα, καὶ τοὺς μετέπειτα κωλύουσα, γινώσκοντας ὡς οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τούτου εὑρήσουσιν, ἀλλ' ἀφαιρεθήσονται τὰ ἀλλότρια οὐχ αὐτοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτῶν. ὅτι μὲν οὖν ἡ βασιλεία ἡμῶν οὐκ ἀσκόπως οὐδ' ἀδοκιμάστως τὴν τεσσαρακονταετίαν ἀναιρεῖ, ἀλλὰ τοὺς πένητας ἐλεοῦσα, καὶ τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς συστάσεως αὐτοῦ φροντίζουσα, καὶ τὸ δίκαιον ἀγαπῶσα, καὶ τὴν πλεονεξίαν ἐκκόπτουσα, φανερὸν ἔσται ἐξ ὧν ἐθέλομεν εἰπεῖν. καὶ γὰρ καὶ πολλὰ παρηνωχλήθημεν παρὰ τῶν πτωχῶν χάριν τούτου, καὶ τὰς γινομένας εἰς αὐτοὺς καθ' ἑκάστην πλεονεξίας καὶ ἀδικίας τοῖς ἰδίοις ἡμῶν ὀφθαλμοῖς εἴδομεν, διερχόμενοι τὰ θέματα τῆς βασιλείας ἡμῶν, καὶ πρὸς τὰ ταξείδια ἀπερχόμενοι. πῶς γὰρ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἐνεργήσει χρόνος, ὅτι δυνατὸς ὢν ὁ τὸν πένητα πλεονεκτήσας, πολὺν χρόνον ποιήσει δυναστεύων καὶ εὐημερῶν, καὶ τὴν δυναστείαν αὐτοῦ καὶ εὐημερίαν εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ παραπέμψει; καὶ τυχὸν οὗτος μὲν πατρίκιός ἐστιν, οἱ δὲ ἐξ αὐτοῦ, οἷον ἔγγονοι καὶ δισέγγονοι, ὁμοίως δυνατοὶ καὶ οἰκειότητα ἔχοντες πρὸς τοὺς βασιλεῖς, καὶ μέχρι τῶν ο ἢ ρ χρόνων τὴν εὐημερίαν αὐτῶν παρεκτεινομένην ἔχοντες. ἆρ' οὖν τούτους οὐ κωλύσομεν; καὶ τοῖς πένησι
† τότι γάρ. δώσομεν ἃ κακῶς ἐπλεονεκτήθησαν; † τοῦτο γὰρ εἰς κοινότητας χωρίων ἐπικρατουμένου, ἢ πλέον
* κτήσαντος. * ἐκτήσατο δυνατοῦ τυγχάνοντος, καὶ τῶν αὐτοῦ διαδόχων πάλιν μετὰ τῆς ὑποστάσεως καὶ τὴν δυναστείαν διαδεχομένων, καὶ μὴ διδόντων χώραν τῷ πένητι πρὸς τὸ κατ' αὐτῶν κινῆσαι περὶ ὧν κακῶς ἐπλεονέκτησαν αὐτόν: πάντως πρόδηλόν ἐστιν, ὅτι ὅσος ἂν χρόνος ἐπὶ τούτοις διαβῇ, ἀκώλυτος ὁ πένης ἔσται πρὸς τὸ ζητεῖν καὶ ἐπαίρειν τὸ ἴδιον. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ποιήσομεν, πρόοδον δώσομεν τῷ πλεονέκτῃ τοῦ λέγειν, ὅτι ἐπεὶ ἐγὼ σήμερον εὐημερῶ, καὶ οὐ δύναται κατ' ἐμοῦ ὁ πένης κινῆσαι, ἐὰν εὐημερήσῃ καὶ ὁ υἱός μου, καὶ διὰ τῆς εὐημερίας ἡμῶν διαβῇ τεσσαρακονταετία,

Quoniam maiestas mea comperit, ex quo cepit imperare, motasque tam ab opulentis, quam pauperibus caussas instituit cognoscere, locupletiores fraudandorum aliorum cupidos occasionem habere probabilem, nimirum XL annorum praescriptionem; & in hoc incumbere siue muneribus, siue uiribus suis, ut hoc annorum XL spatium transeant, & ab eo tempore pleno dominio possideant illa, quibus improbe pauperes fraudarunt: hanc ipsam legem tulit, partim ut ea, quae hactenus accidere, corrigat; partim ut potentes, qui iam uiuunt, reprimat; & uicturos deinceps coërceat: scituros, se nullum hinc commodum percepturos, sed futurum, ut res aliena non tantum ipsis, sed & ipsorum heredibus adimantur. Enimuero non inconsulto, nec absurde maiestatem nostram hanc annorum quadraginta praescriptionem tollere, sed commiseratione tactam erga pauperes, deque republica & statu eius sollicitam, & aequitatis amantem, & exscindendae auaritiae cupidam; perspicuum ex illis fiet, quae dicturi sumus. Magnas enim molestias a pauperibus hoc nomine pertulimus, & quibus cottidie circumueniantur fraudibus ac iniuriis, nostris ipsimet oculis uidimus, dum prouincias imperij nostri peragraremus, & ad expeditiones proficisceremur. Nam quo pacto simpliciter atque temere temporis habenda erit ratio, quum is qui pauperem circumscribit, opibus subnixus, diu potentia felicitateque sua fruatur, eamque potentiam & felicitatem suam ad successores suos transmittat? ac fortassis ipse quidem patricius sit, at nati ex eo, puta nepotes & pronepotes, similiter potentes & familiaritate principibus coniuncti, felicitatem suam ad LXX uel C annos porrectam retineant? non illos nos coërcebimus? non pauperibus ea dabimus, quibus male sunt defraudati? Quippe quum is, qui fundos communes adquirit, uel plus emit, potens est; eiusque heredes rursus tam in patrimonio, quam ipsa potestate succedunt, nec pauperis locum aduersus se experiundi rerum illarum nomine concedunt, quibus rebus eum nequiter fraudarunt: omnino manifestum est, quantumcumque temporis interea transeat, minime prohibendum esse pauperem, quo minus & requirat, & auferat id, quod suum est. Nam nisi hoc faciamus, auaro fenestram aperiemus, ut dicat; Quoniam ego prospera fortuna fruor hodie, nec pauper ille mecum experiri potest; si pari felicitate filius quoque meus utatur, & nobis hac prosperitate fruentibus anni quadraginta praetereant,

aut ipse diu res secundas continuem; inademta retinebimus, quæ adquisiuimus, adeoque mihi rapaciter agere proderit. atque hoc manifestũ est etiam de Maleinorum, itidemque de Phocadum familia. Quippe Constantinus Maleinus patricius, & Eustathius eius filius, officiorum magister, usque ad C, uel CXX annos felicitatem suam continuarunt; Phocades uero, etiam ultra hoc spatium. Nam & auus eorum, & deinceps pater, & postea filij, propemodum a nemine (ut sic dicam) interruptã ad nos usque potentiam obtinuerunt. Et quonam pacto talibus præscriptio temporis subueniet? quo rursum modo non reputabimus potentem pariter & imbecillum, qui ab initio quidem pauper est, deinceps autem honoratus, & ad gloriæ culmen euectus? imbecillum, quam diu est in numero inferiorũ; & tempus huic succurrere permittemus? potẽtem, ex quo tempore consequutus honorem fuerit; & nihil ei prodesse præscriptionem temporis ostendemus? qualia sane sæpenumero cottidie uidere est usuuenire, ac recens a nobis adeo compertum est. Inuenimus enim Philocalem, ab initio fortuna tenuis hominem, & unum ex uicanis; postea splendidum, & opulentum: qui quam diu plebeius erat, eadem cum suis conuicanis onera pẽsitationum sustinebat, nec quidquam in eos noui moliebatur. uerum ex quo Deus eum ad honorem Hebdomarij, deinde Cubicularij, postea Protouestiarij prouexit; totum paulatim prædium obtinuit, ac suburbanum suum reddidit, etiam appellatione prædij commutata. Quoniam igitur in hunc modum euectus fuit, eiusque rerum hic fuit status; fieri ne potest, ut hoc ipsum illi subuenire concedamus, & ea relinquamus ei, quibus nequiter alios fraudauit? non æquum hoc fuerit. ideoque maiestas nostra, quum locum ipsum transiret, ac rem de querelis pauperum cognouisset; uillas eius sane quam pretiosas ad ipsum usque solum diruit, ac pauperibus sua restituit: illi uero reliquit eum fundum publicum, quem initio habebat, & rursus unum ex uicanis effecit. Ceterum potentes existimantor, non huiusmodi dumtaxat homines; sed uniuersi, qui sigillatim perscripti sunt in constitutione proaui nostri & imperatoris Romani senioris. Hic enim & ipsos scholares potentes appellauit. quos sane nos quoque potentes dicimus, & centuriones primos adijcimus. nam & hos potentes esse iam reapse cognouimus. Ob hæc ergo sancimus hac præsenti constitutione nostra, ut quæcumque adquisiuerint bona potentes in communibus consortium prædijs, ante proauum nostrum & impe-

Nota qui dicantur potentes.

ἃ ἐγὼ χρονίσω εὐημερῶν, ἕξομεν ἀναφαίρετα τὰ ἐπικτηθέντα, καὶ συμφέρει μοι τὸ πλεονεκτεῖν. τοῦτο δὲ φανερόν ἐστι καὶ ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῶν Μαλεΐνων, καὶ πάλιν τῶν Φωκάδων. ὁ μὲν γὰρ πατρίκιος Κωνσταντῖνος ὁ Μαλεΐνος, καὶ ὁ μάγιστρος Εὐστάθιος ὁ τούτου υἱὸς, μέχρι τῶν ρ χρόνων ἢ καὶ τῶν ρκ τὴν εὐημερίαν ἔσχον συμπαρεκτεινομένην αὐτοῖς. οἱ δὲ Φωκάδες πολὺ τούτων ἐπέκεινα. ὅ, τι γὰρ πάππος αὐτῶν, εἶτα καὶ ὁ πατὴρ, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ οἱ τούτου υἱοὶ ἀδιάδοχον σχεδὸν εἰπεῖν ἕως ἡμῶν ἔσχον τὴν δυναστείαν. καὶ πῶς οἱ τοιοῦτοι βοηθοῦνται τὸν χρόνον ἔχουσι; πάλιν δὲ πῶς οὐ λογισόμεθα δυνατὸν καὶ ἀδύνατον, τὸν ἐξ ἀρχῆς μὲν πένητα, ὕστερον δὲ τιμώμενον, καὶ πρὸς ὕψος δόξης ἀναγόμενον; ἀδύνατον μὲν, ἕως ὑπάρχει τῶν κάτω, καὶ τὸν χρόνον βοηθεῖν αὐτῷ συγχωρήσομεν; δυνατὸν δὲ, ἀφ' οὗ καιροῦ τιμηθῇ, καὶ τὸν χρόνον μηδὲν αὐτὸν ὠφελοῦντα δείξομεν; οἷα πολλάκις καθ' ἑκάστην ἔστιν ἰδεῖν συμβαίνοντα, καὶ ἄρτι παρ' ἡμῶν εὑρέθη. καὶ γὰρ εὕρομεν τὸν Φιλοκάλην γενόμενον μὲν κατ' ἀρχὰς τῶν εὐτελῶν καὶ χωριτῶν ἕνα, ὕστερον δὲ τῶν περιδόξων καὶ πλουσίων. ὃς ἕως μὲν ὑπῆρχε τῶν κάτω, συνετέλει τοῖς ἑαυτοῦ συγχωρίταις, καὶ οὐδὲν αὐτοὺς ἐκαινοτόμει. ἀφ' οὗ δὲ τοῦτον εἰς τιμὴν ὁ Θεὸς † αὐήξεν ἑβδομαρίου, εἶτα κοιτωνίτου, καὶ μετὰ ταῦτα πρωτοβεστιαρίου, τὸ ὅλον ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἐκράτησε χωρίον, καὶ προάστειον ἴδιον ἐποίησεν, ἐναλλάξας καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ τοιούτου χωρίου. ἐπεὶ οὖν οὕτως αὐήχθη, καὶ οὕτως ἐγένετο τὰ κατ' αὐτὸν, ἐνδεχόμενόν ἐστιν ἵνα δώσομεν τοῦτο εἰς βοήθειαν, καὶ καταλείψομεν ἔχειν ἃ κακῶς ἐπλεονέκτησεν; οὐκ ἔστι δίκαιον. ὅθεν καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν κατὰ τὸν τόπον διαβαίνουσα, καὶ τὸ πρᾶγμα ἐγκλήσει τῶν πενήτων διαγνοῦσα, τὰ τούτου οἰκήματα πολυτελῆ ὄντα κατέστρεψεν ἕως ἐδάφους, καὶ τοῖς πένησι τὰ ἑαυτῶν ἀποδέδωκεν· ἐκεῖνον δὲ κατέλιπεν, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς εἶχε δημόσιον, καὶ τῶν χωριτῶν ἕνα πάλιν αὐτὸν ἐποίει. Δυνατοὶ δὲ λογιζέσθωσαν, μὴ μόνον οἱ τοιοῦτοι, ἀλλὰ καὶ ἅπαντες οἱ ἀναγραφόμενοι κατὰ μέρος ἐν τῇ διατάξει τοῦ προπάππου ἡμῶν καὶ βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος. οὗτος γὰρ καὶ αὐτοὺς τοὺς σχολαρίους δυνατοὺς ὠνόμασεν· ἡμεῖς δὲ λέγομεν καὶ τούτους δυνατοὺς, προστίθεμεν δὲ καὶ πρωτοκεντάρχους. καὶ γὰρ τούτους δυνατοὺς ἤδη πραγματικῶς ἐλέγξαμεν. Διὰ ταῦτα τοιγαροῦν θεσπίζομεν διὰ τῆς παρούσης ἡμῶν νομοθεσίας, * τοῦ προπάππου ἡμῶν

† αὐήγε

Χωριτῶν τίνες λέγονται δυνατοί.

* πρὸ τοῦ προπάππου.

† Διὰ ἐγγράφων.

καὶ βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος τὰ ἐπικτηθέντα τοῖς δυνατοῖς εἰς χωρίων κοινότητας, ἀλλὰ † διαγράφων δικαιωμάτων καὶ συστατικῶν μαρτυριῶν τὸ βέβαιον ἔχοντα, δεσπόζεσθαι παρ' αὐτῶν, καθὰ καὶ οἱ παλαιοὶ νόμοι λέγουσι. διὰ τοῦτο δὲ τὰ ἔγγραφα δικαιώματα καὶ τὰς συστατικὰς μαρτυρίας προκομίζεσθαι βουλόμεθα, ὅπως οἱ δυνατοὶ μὴ προφασίσωνται κατὰ πανουργίαν τὰ νεωστὶ αὐτοῖς ἐπικτηθέντα κρατεῖσθαι παρ' αὐτῶν ἀπὸ παλαιοῦ. ἀπὸ τότε δὲ καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ἥτις ἐστὶν α τοῦ ἰαννουαρίου μηνὸς, τῆς θ ἰνδικτιῶνος, τοῦ ͵ςφδ ἔτους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς, ἐπεὶ καὶ παραγγελία ἔγγραφος ἐγένετο διὰ τῆς δηλωθείσης νομοθεσίας τοῦ προπάππου ἡμῶν καὶ βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος, μηδὲν τὸ σύνολον ἰσχύειν ἢ ἀκούεσθαι τὴν τεσσαρακονταετίαν, μήτι τὸ καθόλου κατὰ τῶν πενήτων ἐνέργειαν τινὰ ταύτην ἔχειν, ὅπου μετὰ τῶν δυνατῶν ἔχουσιν, ἀλλ' ἀντιστρέφεσθαι τοῖς πένησι τὰ ἴδια. μήτι μὴν τοὺς δυνατοὺς δικαιοῦσθαι εἰς τὸ ἀναλαβεῖν τὰ τιμήματα τῶν τοιούτων τόπων, ἢ τὰς βελτιώσεις: ἀλλ' ἀπόλλειν καὶ τὰ τιμήματα, καὶ τὰς βελτιώσεις, διότι καὶ τὴν εἰρημένην νομοθεσίαν παραβαίνοντες εὑρίσκονται, καὶ μᾶλλον ἄξιοι εἰσὶν εὐθύνεσθαι. γράψας γὰρ ὁ ῥηθεὶς πρόπαππος ἡμῶν καὶ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ὁ γέρων, καὶ εἰπὼν, ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν κωλύω τοὺς δυνατοὺς τοῦ μὴ ποιεῖν ἐπικτήσεις εἰς κοινότητας χωρίων, ἔδειξεν ὅτι δι' ὅλου καὶ εἰς ἀπέραντον ἐκώλυσεν αὐτοὺς, καὶ τὴν τεσσαρακονταετίαν οὐ δέδωκεν αὐτοῖς εἰς βοήθειαν. οὐ μόνον δὲ εἰς τοὺς παρέμπροσθεν χρόνους ταύτην νομοθετοῦμεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν διαβάντων χρόνων εἰσάγομεν τὴν νομοθεσίαν ταύτην: δηλονότι ἀφ' οὗ ἡ νομοθεσία τοῦ προπάππου ἡμῶν καὶ βασιλέως τοῦ κυρίου Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος ἐξετέθη. εἰ γὰρ μὴ διορθωσόμεθα ἄρτι ὅσα κινοῦνται ἀπὸ τῶν παρελθόντων, πῶς ἔχουσι φυλαχθῆναι τὰ μέλλοντα; καὶ πῶς ἔχουσι φοβηθῆναι καὶ ἀνασταλῆναι οἱ μετέπειτα;

*   *   *

& imperatorem Romanum seniorem, modo ea, quæ acta sunt, per instrumenta scriptis comprahensa, probabiliaque testimonia robur habeant, in eorum dominio maneant; quemadmodum & uetera iura tradunt. Propterea uero instrumenta scripta, cum probabilibus testimonijs proferri uolumus; ne potentiores uafre caussentur, ea quæ recens compararunt, iam olim ab se possideri. Verum ex eo tempore in hunc usque diem, qui primus est mensis Ianuarij, indictionis VIIII, *anni* IↃↃCIↃ IↃ IIII, *atque etiam deinceps, quandoquidem factum est interdictum scripto comprehensum per indicatam constitutionem proaui nostri & imperatoris Romani senioris, nihil in uniuersum ualeat, nec audiatur annorum* XL *præscriptio; nec prorsus ullam aduersus pauperes efficacitatem habeat, ubi prædia cum potentibus possident; sed sua pauperibus restituantur. Nec item quidquam iuris potentes habeant, ad recipiendum eiusmodi locorum pretia, uel meliorationes: sed tam ipsa pretia, quam meliorationes amittant propterea, quod indicatam constitutionem uiolasse comperiantur, adeoque pœna potius digni sint. Nam quum legem scripserit dictus ille noster proauus & imperator Romanus senior, eique inseruerit, deinceps prohibere se potentibus, ne quid de communitatibus prædiorum comparent; ostendit, in uniuersum & in infinitum se hoc illis prohibuisse, nec præscriptionem annorum* XL *concessisse, quæ ipsis succurreret. Neque tantum nos pro temporibus sequuturis hanc legem ferimus, uerumetiam aduersus ea, quæ præterierunt, eamdem introducimus: ex quo scilicet constitutio proaui nostri & imperatoris, domini Romani senioris, promulgata fuit. Quippe ni modo correxerimus, quæcumque de præteritis lites instituuntur: quonam pacto caueri futura poterunt? & quinam poterunt deterreri coercerique posteri?*

*   *   *

ΣΧΟΛΙΟΝ ΤΟΥ ΛΕΩΓΚΛΑΒΙΟΥ.

Λείπει τὸ τέλος τῆς νεαρᾶς. τοῦτο γὰρ δῆλον ἐκ τῶν Ἀρμενοπούλου, ὧν εἰσι φωναί· μηδὲ ἰσχύειν τὰς παραγραφὰς, ὃ καὶ χρυσοβούλλων ἔνδον ἐστὶν, ἀδίκως καὶ κακοτεχνικῶς γεγενημένων· μηδὲ τὸ δημόσιον ἀποκλείεσθαι χρόνῳ, ἀλλὰ ἀνακαλεῖσθαι τὸ ἴδιον δίκαιον ἀπὸ Αὐγούστου καίσαρος, καὶ δικαιοῦσθαι περὶ τὴν τούτου ἀνάληψιν. τούτων γὰρ τῶν κεφαλαίων οὐδαμῶς ἐνταῦθα μέμνηται.

SCHOLION LEVNCLAI.

Deest finis huius constitutionis. Hoc enim manifesto patet ex his Harmenopuli uerbis: Neue præscriptiones ullæ robur habeant, licet aureis bullis contineantur, quę iniuste fraudulenterque factæ sint. Fiscum quoque nullo temporis interuallo uult excludi, sed ab Augusto Cæsare ius suũ repetere, idque merito recuperare. Quorum capitum heic nulla mentio fit.

ISAACII COMNENI NOVELLA.

DE CONSVETVDINIBVS, QVAE pro ordinatione dantur, & de canonico.

Maiestas mea sancit, ut tam in ordinatione sacerdotum, quam in canonico forma uetus auctoritatem obtineat; neue quid amplius in ordinatione capiat episcopus, qui sacerdotem ordinat, praeter septem numos aureos praestantioris monetae maiestatis meae. uidelicet unum, quando eum simplicem papā siue lectorem facit; tres, quando diaconum ordinat; & alios tres, quando sacerdotem siue presbyterum perficit. Similiter nomine canonici, a uico habente triginta fumaria, similis numus aureus unus exigatur, argentei duo, aries unus, hordei modij sex, uini mēsura sex, farina modij sex, triginta gallina. Ab eo uero, qui fumaria uiginti habet, bes aurei, pro duobus argenteis argenteus unus, agnus dimidiatus, hordei modij quatuor, uini mensura quatuor, farina modij quatuor, gallina uiginti. A uico denique decem habente fumaria, quinq; argentei, agnus unus, hordei modij duo, uini mensura dua, farina modij duo, gallina decem: quemadmodum & in ueterum exactorum sigillis haec perscripta sunt, & maiestati meae consentiens omnium depositio prouincialium probauit.

ΙΣΑΑΚΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΝΕΑΡΑ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΕΡ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ διδομένων συνηθειῶν, καὶ τοῦ κανονικοῦ.

Τυποῖ ἡ βασιλεία μου καὶ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τῶν ἱερέων, καὶ ἐπὶ τῷ κανονικῷ τὸν παλαιὸν ἐνεργεῖν τύπον. καὶ μηδὲν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ λαμβάνειν πλέον τὸν χειροτονοῦντα τοῦτον ἐπίσκοπον, ἀλλ' ἢ μόνα τὰ ἑπτὰ χρυσοῦ νομίσματα τῆς προτιμωμένης χαραγῆς τῆς βασιλείας μου. ἤγουν, ἓν μὲν ὅτι ποιεῖ τοῦτον λιτὸν παπᾶν ἤτοι ἀναγνώστην· τρία δὲ, ὅτι χειροτονεῖ αὐτὸν διάκονον· καὶ ἕτερα τρία, ὅτι πληροῖ αὐτὸν ἱερέα ἤτοι πρεσβύτερον. ὡσαύτως καὶ ὑπὲρ τοῦ κανονικοῦ, ἀπὸ τοῦ ἔχοντος χωρίου τριάκοντα καπνοὺς, νόμισμα ἓν χρυσοῦν ὅμοιον, ἀργυρᾶ δύο, κριὸν ἕνα, κριθῆς μόδια ἕξ, οἴνου μέτρα ἕξ, ἀλεύρου μόδια ἕξ, καὶ ὄρνιθας τριάκοντα. ἀπὸ δὲ τοῦ ἔχοντος εἴκοσι καπνοὺς, τὸ δίμοιρον τοῦ νομίσματος, καὶ ἀντὶ τῶν β. ἀργυρῶν, ἀργυροῦν μέσαρνον ἓν, κριθῆς μόδια δ, οἴνου μέτρα δ, ἀλεύρου μόδια δ, καὶ ὄρνιθας κ. ἀπὸ δὲ τοῦ ἔχοντος ι καπνοὺς χωρίου, ἀργυρᾶ ε, ἀρνίον ἕν, κριθῆς μόδια β, οἴνου μέτρα β, ἀλεύρου μόδια β, καὶ ὄρνιθας ι· καθὼς καὶ ἐν τοῖς σιγιλλίοις τῶν παλαιῶν πρακτικῶν ἀναγράφονται, καὶ ἡ σύμφωνος κατάθεσις τῶν ὅλων θεματικῶν παρέστησε τῇ βασιλείᾳ μου.

AVREA BVLLA LAVDATI PRINCIPIS, DOMINI Nicephori Botaniatae

QVA CONFIRMANTVR DECRETA synhodalia, de incestis nuptijs atque sponsalibus, facta sub IOANNE XIPHILINO, sanctissimo & uniuersali patriarcha, post cuius mortem oblatum fuit ecclesiae subiectum heic aureae bullae scriptum.

» *Semper in maximis administrationibus*
» *Deum concurrere, diuina quadam & sapiens*
» *oratio confirmauit: atque ita perfici res maxi-*
» *mas, quae geruntur, nouimus omnes, minime-*
» *que dubitamus. Iam si quidem ex maximis*
» *Dei operibus etiam uita hominum est, & eo-*
» *rumdem tam procreatio, quam in hac uita*
» *incrementum ab ipsius gubernatione pendet;*
» *multo magis ex eiusdem tum cura, tum man-*
» *dato coniugium agnoscitur, quod legibus lici-*
» *tum sit, nec a Deo reiectum: quemadmodum*

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, κυρίου Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου·

ΕΠΙΚΥΡΟΥΝ ΤΑΣ ΣΥΝΟΔΙΚΑΣ ἀποφάσεις, τὰς περὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων, καὶ τῆς μνηστείας, γεγενημένας ἐπὶ ΙΩΑΝΝΟΥ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τοῦ ΞΙΦΙΛΙΝΟΥ, οὗ μετὰ θάνατον ἐπεβραβεύθη τῇ ἐκκλησίᾳ ὁ ὑποτεταγμένος χρυσοβούλλιος λόγος.

Τὸ τῆς μεγίστης τῶν διοικήσεων θεὸν ἀεὶ συνέρ- «
χεσθαι, λόγος θεῖος καὶ σοφὸς ἐπεκράτησε· καὶ «
οὕτω διεξάγεσθαι τὰ μείζονα τῶν πραττομένων «
οἴδαμεν ἅπαντες, καὶ οὐκ ἀμφιβάλλομεν. εἰ «
δὲ τῶν μεγίστων ἔργων τῶν ἐκ θεοῦ, καὶ ἡ τῶν «
ἀνθρώπων ἐστὶ ζωὴ, καὶ ἡ ἐκ τούτων παιδογόνη- «
σις καὶ εἰς τὸν βίον ἐπαύξησις οἰκονομίᾳ γίνεται «
τῇ ἐξ αὐτοῦ· πολλῷ μᾶλλον ἐκ τῆς τούτου κηδεμο- «
νίας καὶ προστάξεως γνωρίζεται ὁ γάμος, ὁ τοῖς νό- «
μοις θεμιτὸς καὶ μὴ ἐκ θεοῦ χωριζόμενος· ὥσπερ «

ἄρχη

ἄρα γε ἀλλότριός ἐστι καὶ ἐθνικὸς, ὁ τῆς αὐτοῦ προστάξεως ἀλλοτριούμενός τι καὶ διαιρούμενος. εἰ γὰρ αὐτὸς ῥητῶς οὑτωσὶ διετράνωσέ τι καὶ ἐξεφώνησε, τοὺς ἐκ θεοῦ συνηνωμένους παρὰ ἀνθρώπων μὴ χωρίζεσθαι, καθά φησιν ἡ εὐαγγελικὴ καὶ θεία φωνὴ, τίς ἂν ἀπιστήσειε μὴ κατὰ βούλησιν αὐτοῦ κωλύεσθαι τὰ ἀθέμιτα, προβαίνειν δὲ κατὰ τὴν ψῆφον, κατὰ τοὺς θείους καὶ ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας συνηνωμένα, καὶ μὴ κωλυόμενα; † εἰ δ' εἴ τις ἀπαυθαδιάσοι τὸ πρὸς τὰ ἐκ τῆς τῶν θείων νόμων καὶ συνοδικῶν οἰκονομίας καὶ κελεύσεως * ἀρίστης οἰκονομουμένης, οὐκ ἄντικρύς ἐστιν ἀντίστασις θεοῦ, καὶ ἀπόστασις τὸ πραττόμενον; ἀλλὰ μὴ οὕτω τις μανείη, καὶ τῶν οἰκείων ἐκσταίη φρενῶν, ὡς ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας μείζονος καὶ ἀπαραιτήτου κριτοῦ, ἐκ τῆς ἀντινομίας τοῦ καλοῦ, καὶ πρὸς τὸ χεῖρον μεταφορᾶς. εἰ γοῦν ἅπαντας ὁ θεῖος νόμος καὶ συνοδικὸς καταναγκάζει καὶ μὴ βουλομένους μεταφέρεσθαι πρὸς τὰ κρείττονα, ὡς ἂν μὴ τῆς συνόδου τῆς θείας ψήφου ἐξοστρακίζοιντο, πολλῷ τι μᾶλλον ἄξιόν ἐστι μετὰ καὶ τῆς ψηφοφορίας τῆς συνοδικῆς καὶ ἀρχιερατικῆς καὶ τὸν κρατοῦντα ἐπιψηφίζεσθαι, καὶ ὥσπερ δὴ συμπαρεστάναι καὶ συνεδριάζειν τοῖς καλῶς παρὰ τῶν ἱερωτάτων καὶ θειοτάτων ἀρχιερέων, καὶ αὐτοῦ τοῦ πανιέρου πατριάρχου ψηφισθεῖσί τε καὶ οἰκονομηθεῖσι καλῶς. καὶ γὰρ ἐπεὶ διακρίσεως συνοδικῆς τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου γεγενημένης κατὰ τὸν ἀπρίλλιον μῆνα τῆς παρελθούσης τετάρτης ἰνδικτιῶνος, ἔτι τε καὶ τῶν τότε ἐνδημούντων κατὰ τὴν βασιλεύουσαν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων, ἀνέμαθεν ἡ βασιλεία μου, ὅτι συνοδικῶς ἐκρίθη τὰ περὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων, πῶς τε ὀφείλουσιν οἱ κεκωλυμένοι κατὰ τοὺς θείους κανόνας καὶ νόμους ἀνακαιτίζεσθαι, καὶ πῶς προβαίνειν οἱ κατὰ νόμους γινόμενοι, καὶ μὴ συνοδικῶς κωλυόμενοι, καὶ ὑπεμνήσθη τούτου ἕνεκεν ἡ βασιλεία μου, ὥστε ἐπικυρωθῆναι παρ' αὐτῆς τὴν τοιαύτην κρίσιν, ὡς ἂν μὴ παρά τινος κατὰ φόβον τυχὸν, ἢ δόλον, ἢ τρόπον ἄλλον οὐκ ἐπαινετὸν ἀνατρέποιτο, καὶ ἰδοὺ τὸ πρᾶγμα θεῖον καὶ εὐσεβές· ἐπήκουσε τῆς τῶν αἰτουμένων αἰτήσεως, καὶ ἐπεκράτυνε βασιλικῶς τὰ τῷ θεῷ ἀρέσαντα, καὶ κατὰ τοῦτο καὶ τῇ θείᾳ καὶ ἁγίᾳ συνόδῳ συνδοξάσαντα, ὡς ἂν τὰ πάλαι πεπραγμένα καλῶς, ἐκ καινῆς κακῶς μὴ ἀναμοχλεύοιντο, καὶ ἀκίνητα μετακινοῖντο, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀνίερα γίνοιντο. Διορίζεται γὰρ ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβουλλίου λόγου, τὴν γενομένην πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν κρίσιν βεβαίαν εἶναι, καὶ μὴ παρά τινος ἄχρι καὶ ψιλοῦ τοῦ λόγου τολμᾶσθαι ἀνακρίνεσθαί τε καὶ ἀνατρέπεσθαι. αὐτόχρημα γὰρ ὁ ἀντιπίπτων ταύτῃ τῇ θείᾳ καὶ συνοδικῇ κρίσει, τῆς ἡμετέρας πίστεως προσανατρέπει τοὺς οἴακας, καὶ ἀναθέματι καθυποβέβληται,

† ἀ δέ τις ἀπαυθαδιάσαιτο.

* ἀρίστως οἰκονομούμενα.

& alienum, & paganũ est, quod ab ipsius mandato recedit atque disiungitur. Si enim ipse tam diserte rem exposuit, ac pronuntiauit; a Deo coniunctos, ab hominibus separari non debere, sicut euangelica diuinaque uox illa prodidit: quis neget secundum ipsius uoluntatem incestas nuptias prohiberi, deque sententia eiusdem illas habere locum, quæ iuxta sacros & ecclesiasticos canones coëunt, & non prohibentur? Quod si quis contumaciter ea reijciat, quæ de sacrarum & synhodalium legum præscripto & iussu optime geruntur; non id palam fuerit aduersari Deo, & ab eo deficere? Verum enimuero ne quis ita furiosus sit, adeoque de potestate exeat, ut in manus maioris & omni exceptione superioris iudicis, aduersando ei, quod bonum est, & ad malum declinando, incidere uelit. Itaque si cunctos diuina lex & synhodalis, etiam inuitos ad meliora traducit, ne per sacram synhodi sententiam excludantur: multo magis operæ pretium est, una cum suffragio synhodali & pontificali principem ipsum quoque decernere, quasique se præbere socium & adsessorem in ijs, quæ præclare a sanctissimis & diuinissimis pontificibus, ipsoque sanctissimo patriarcha decreta sunt, & præclare constituta. Quoniam ergo synhodale decretum Aprili mense, præterita indictione quarta, factum est a felicis memoriæ patriarcha, domino Ioanne Xiphilino, & a sanctissimis metropolitanis & archiepiscopis, quotquot id temporis ad urbem imperatricem erant; meaque maiestas intellexit, in ea synhodo de incestis nuptijs esse cognitum, quonam scilicet pacto prohibitæ nuptiæ secundum sacros canones atq; leges inhiberi debeant, & qui uicissim ea locum habere, quæ secundum leges fiunt, nec synhodi iudicio prohibentur; atque hoc nomine maiestati meæ suggestum, ut ab ea tale decretum confirmetur, ne ab aliquo forte metu, uel dolo malo, uel alio quodam modo nõ laudabili rescindatur: quum eiusmodi res diuina & pia sit, preces oblatas exaudiuit, & auctoritate principali corroborauit ea, quæ primum Deo placuerunt, postea sacra sancta synhodo comprobata sunt; ut ne recte olim facta, de nouo male subuertantur, neue loco moueantur immota, profanaque (ut ita dixerim) fiant. Sancit enim maiestas mea per hoc aurea bulla scriptũ, ut factũ illud a patriarcha pariter & synhodo decretũ, firmũ ratũq; sit, nec quisquam id uel nudo uerbo in dubium audeat reuocare ac rescindere. Nam qui huic sacræ synhodaliq; sentẽtiæ aduersatur, mox ipso facto fidei nostræ gubernacula subuertit, et anathemati subiacet,

& abdicatus a magna ecclesia remouetur, uelut inhumanus & conscileratus, qui & canonibus aduersetur, & eosdem rescindat atq; conuellat. Quippe maiestas mea præclare dyudicata gestaq; per ipsam synhodum obsignans, præsentem hanc auream bullā promulgauit, ad confirmandum & stabiliendum ea; cui bulla rubris litteris subscripsit, & per eas ueritatem clariorem dictans, uerum ei sigillum, quasi quoddā aureum corollarium, appendit. Anno CIƆ IƆ CIƆ IƆ LXXXVIII, hac ipsa tertia indictione, mense Ianuario; quo & pia diuinitusque constituta maiestas nostra subscripsit.

DECRETORVM SYNHODALIVM, QVAE AVREA BULLA IAM PRÆMISSA CONFIRMAT, PRIMUM.

Mense Aprili, die XXVI, indictione quarta, anni CIƆ IƆ CIƆ IƆ LXXIIII, præsidente Ioanne sanctissimo domino nostro & uniuersali patriarcha, ad dextram Catechumeniorū partem; adsidētibus ei sanctissimis metropolitanis, Cæsariensi, Ephesino, Heracliensi, Ancyrano, Cyziceno, Chalcedonensi, Sebastiensi, Gangrano, Philippensi, Hierapolitano, Cataniensi, Mityleneo, Chonarum, Nacoliensi: & archiepiscopis, Maroneæ, Præconesi, Garellæ, Lemni, Bosporano, Gotthiæ, Heracl.... uenientibus ad extremum & Amasiensi, & Melitenensi, & Claudiopolitano, & Iconiensi, & Hydruntino.

*Quamuis euidenter & expressis uerbis in synhodali tomo, promulgato a clarissimo patriarcha, domino Sisinnio, de prohibitis & incestis nuptijs, nihil de spōsalibus quoq; sit comprahensum; * tamen quum ius ciuile patris atque filij spōsam, filio uel patri omnino coniūgi propterea uetet, quod illa nouercæ locū habeat, hæc nurus, licet nuptiæ sequutæ nō sint; idemque ualeat in sponsa filij adoptiui, licet adoptio soluta sit, ut eā pater adoptiuus uxorē accipere nequeat, ueluti nurum & filij sui coniugem; quum obtinuerit denique in hunc usq; diem, ut qui uirginem sibi desponderit, eamq; uel morte amiserit, uel repudio, uel consensu, pœnarumq; legitimarū solutione, ac deinde duxerit aliā; neq; sacerdos, neque diaconus, aut subdiaconus ordinari possit, quasi qui secūdas cōtraxisse nuptias reputetur: uisum est nūc quoq; mediocritati nostræ, totiq; sanctissimæ synhodo præsenti, ualere in omnibus incestis prohibitisq; nuptijs debere, ut nō modo si nuptiæ sacræq; preces intercesserint, eiusmodi cōtractus prohibeatur, et illicitus appelletur; sed & si spōsalia secūdū legē peracta sint, nuptijs nō impletis,*

* l. 12. §. 1. D. de rit. nupt. Instit. de nupt. §. si uxor.

καὶ ἀποκήρυκτος παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀποκαθίσταται, † καὶ ἀνατρέπων τοῖς κανόσι, καὶ ἀνατρέπων τούτους καὶ διασαλεύων, ἀπάνθρωπός τε καὶ παρανομώτερος. καὶ γὰρ ἐπισφραγίζουσα ἡ βασιλεία μου τὰ κεκριμένα καλῶς καὶ οἰκονομηθέντα συνοδικῶς, καὶ τὸ παρὸν ἐξέθετο χρυσόβουλλον, εἰς ἐπικύρωσίν τε καὶ στερεότητα, ὑποσημειωσαμένη ἐν αὐτῷ διὰ ἐρυθρῶν γραμμάτων, καὶ διὰ τούτων τὴν ἀλήθειαν φανωτέραν ὑπαγορεύουσα, κορωνὴν ὥσπερ δή τινα χρυσῆν τὴν ἀληθῶς σφραγῖδα τούτῳ ἀπαιωρήσασα, ἐν ἔτει τῷ ςφπη, τῆς παρούσης τρίτης ἰνδικτιῶνος, τοῦ ἰανουαρίου μηνὸς, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.

† ὡς καὶ ἀντιπίπτων τοῖς.

ΤΩ͂Ν ΣΥΝΟΔΙΚΩ͂Ν ἈΠΟΦΑ'ΣΕΩΝ, ἋΣ ΤῸ προεπιταγμένον ἐπικυροῖ χρυσόβουλλον, ἡ α.

Μηνὶ ἀπριλλίῳ, κς ἡμέρα, δ ἐπινεμήσεως, ἔτους ςφοδ, προκαθημένου Ἰωάννου τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῶν † κατηχουμένων, συνεδριαζόντων αὐτῷ * πανιερωτάτων μητροπολιτῶν, τοῦ Καισαρείας, τοῦ Ἐφέσου, τοῦ Ἡρακλείας, τοῦ Ἀγκύρας, τοῦ Κυζίκου, τοῦ Χαλκηδόνος, τοῦ Σεβαστείας, τοῦ Γαγγρας, τοῦ Φιλίππων, τοῦ Ἱεραπόλεως, τοῦ † Κατανάτου, τοῦ Μιτυλήνης, τοῦ Χωνῶν, τοῦ Νακωλείας: καὶ ἀρχιεπισκόπων, τοῦ Μαρωνείας, τοῦ Προικοννήσου, τοῦ Γαρέλλης, τοῦ Λήμνου, τοῦ Βοσπόρου, τοῦ Γοτθίας, τοῦ Ἡρακλ.... εἰσελθόντων καὶ ἐν ὑστέρῳ τοῦ Ἀμασείας, τοῦ Μελιτηνῆς, τοῦ Κλαυδιουπόλεως, τοῦ Ἰκονίου, καὶ τοῦ Ὑδροῦντος.

† κατηχουμενείων.
* ἱεροφιλτάτων.
† Καταναίου.

Εἰ καὶ μὴ προδήλως καὶ κατὰ λέξιν ἐν τῷ ἐκτεθέντι συνοδικῷ τόμῳ παρὰ τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου κυρίου Σισιννίου, ἐπὶ τῶν κεκωλυμένων καὶ ἀθεμίτων γάμων, διείληπται καὶ περὶ τῆς μνηστείας: ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὴν τοῦ πατρὸς μνηστὴν καὶ τὴν * τοῦ ἀδελφοῦ κωλύει παντάπασιν ὁ † πολιτικὸς νόμος τῷ υἱῷ ἢ τῷ * ἀδελφῷ ζεύγνυσθαι, διὰ τὸ τὴν μὲν μητρυιᾶς τάξιν ἔχειν, τὴν δὲ νύμφης, κἂν ὁ γάμος μὴ προβέβηκε: τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς μνηστῆς τοῦ θετοῦ υἱοῦ, κἂν † ἡ θέλησις λυθῇ, μὴ δυναμένου τοῦ θετοῦ πατρὸς ταύτην λαβεῖν, ὡς νύμφην καὶ τοῦ ἰδίου υἱοῦ γαμετήν: ἐκράτησε δὲ καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο τὸν μνηστευσάμενον κόρην, καὶ ἢ θανάτῳ ταύτην ἀποβαλόντα, ἢ διαζυγίῳ, ἢ συναινέσει, καὶ * προστίμων καταβολῇ, εἶτα ἑτέραν ἀγαγόμενον μὴ δύνασθαι ἱερέα, ἢ διάκονον, ἢ ὑποδιάκονον χειροτονεῖσθαι, δίγαμον δηλαδὴ λογιζόμενον: ἔδοξε καὶ νῦν τῇ ἡμῶν μετριότητι καὶ πάσῃ τῇ ἐνδημούσῃ ἱερωτάτῃ συνόδῳ, τοῦ κρατεῖν ἐπὶ πάντων τῶν ἀθεμίτων καὶ κεκωλυμένων, μὴ μόνον εἰ γάμος καὶ ἱερολογία † φθάσει προβῆναι, κωλύεσθαί τε καὶ ἄθεσμον τὸ συνάλλαγμα ὀνομάζεσθαι· ἀλλὰ κἂν μνηστεία κατὰ τὸν νόμον τετέλεσται, γάμος δὲ οὐκ ἀπήρ-

* τοῦ υἱοῦ καὶ.
† πρακτικός.
* πατρὶ ἢ υἱῷ.
† ὁ δεσμ.
* νομίμων προστίμων.
† φθάσῃ συμβῆναι.

* διαλύεται. ἀπήρτισαι, θανάτῳ δὲ ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ * διαλέλυται, μὴ ἐξὸν εἶναι θατέρῳ τῶν προσώπων τῷ κατὰ τὴν συγγένειαν ἑνωμένῳ αὐτοῦ προσώπῳ, ἐξ ἧς αἰτίας κώλυμα γίνεται γάμου, ἢ κατὰ ἄλλον τινὰ τρόπον τὸ ἀθέμιτον παρεισάγεται, συνάπτεσθαι τι κατὰ τὸν νόμιμον γάμον καὶ νόμοις ἐγνωσμένον, ἢ θείοις κανόσι τὸ συνάλλαγμα ἢ τὴν συνοίκησιν κεκλῆσθαι τι καὶ ὅλως καθίστασθαι: τῆς νομίμου μνηστείας τοῦ γάμου τάξιν τε καὶ κατάστασιν ἐχούσης. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ προστίμου ἄνευ λύεσθαι ταύτην οὐκ ἔξεστιν, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἀθεμίτων νομικὸς διορίζεται κανὼν, ὡς ἔνθα τὸ συνάλλαγμα νόμοις ἀπρόσδεκτον, ποινὴν ἀπαιτεῖσθαι οὐκ ἔξεστιν. ἐπὶ δὲ τῶν ἐρρωμένων καὶ νομίμων, ὥσπερ ἐν τοῖς γάμοις, αἱ ποιναὶ ἀντιδίδονται: εἰ μὲν ἐξ αἰτίας δηλονότι τῆς γυναικὸς τὸ διαζύγιον πέμπεται, τοῦ ἀνδρὸς κερδαίνοντος. εἰ δὲ παρ' αἰτίαν τοῦ ἀνδρὸς, τῆς γυναικὸς ἀποφερομένης τὸ κέρδος. οὕτω καὶ ἐν ταῖς μνηστείαις, τῆς λύσεως μετὰ προστίμου συνισταμένης, πρόδηλον ὡς ὁ μνηστείαν συστησάμενος καὶ κατὰ νόμους διαλυσάμενος, εἶτα ἑτέραν ἀγαγόμενος, δίγαμός τε ἐστὶ, καὶ οὕτω νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὀνομασθήσεταί τε καὶ ἔσται. τὸ δ' αὐτὸ πάντως καὶ ἐπὶ τῶν θηλειῶν. ἐπεὶ τὰ αὐτὰ ἐφ' ἑκατέρας φύσεως οἱ νόμοι κρατεῖν κἂν τοῖς γάμοις κἂν τοῖς ἑτέροις συναλλάγμασι θεσπίζουσι. Διαῤῥήδην τοίνυν ἀποφαινόμεθα, ὅσα καὶ οἷα πρόσωπα ἀπὸ τῶν πολιτικῶν νόμων, ἢ ἀπὸ τῶν θείων κανόνων, ἢ ἀπὸ τοῦ δηλωθέντος συνοδικοῦ τόμου, ἢ ἀπὸ ἑτέρου τοῦ περὶ τριγαμίας συνοδικοῦ τε ἅμα [διὰ ταῦτα] καὶ βασιλικοῦ θεσπίσματος, εἰς γάμου κοινωνίαν κεκώλυται, τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν μνηστειῶν τὴν κώλυσιν † ἐναργεστάτην ἔχειν, καὶ μηδὲν εἶναι γάμου τε καὶ μνηστείας διάφορον, εἰς σύστασιν τοῦ θεμιτοῦ καὶ ἐρρωμένου.

† ἐναργεστάτην.

sed morte uel alio modo solutis, ne fas sit alterutri harum personarum, iuncta sibi per cognationem persona, cuius caussa nuptiarum nascitur impedimentum, uel alio quodam modo incestus admittitur, copulari iusto legibusque comprobato matrimonio; neue per sacros canones contractus hic uel cōiugium nuncupetur, aut ullo modo subsistat; quum legitima sponsalia matrimonij locum & condicionem obtineant. Nam propterea nec absque pœnis hac dissoluere licet, quū de incestis * regula iuris definiat, ubi contractus legibus interdictus sit, non licere pœnā exigere. In ijs autem, quæ iure legibusque ualent, quemadmodum in nuptijs, pœnæ persoluuntur; ut lucrum uir consequatur, si quidem per caussam mulieris repudium mittatur; sin culpa uiri lucrum mulier auferat. Sic & in sponsalibus, si quidem cum pœna consistat eorum dissolutio, manifestißimum est eum, qui sponsalia contraxit, & secundum leges dissoluit, alia deinceps uxore ducta digamum esse, atque ita nunc, & in posterum nominatum iri, & futurum. Idem uero & in feminis omnino locū habebit, quum eadem in utroque sexu tam in nuptijs, quam ceteris contractibus obtinere, leges sanciant. Itaque diserte pronuntiamus, quæ & qualescumque personæ per iura ciuilia, uel sacros canones, uel iudicatum synhodalem tomum, uel aliam de tertijs nuptijs synhodalem pariter & imperialem sanctionem, a consortio matrimoniali arceantur: easdem & in sponsalibus prohibitionem manifestißimam habere, nec ullum esse nuptiarum & sponsalium discrimen in hoc, ut licite iusteque contrahantur.

* L.5.C.de sponsalib.

ἈΠΌΦΑΣΙΣ ΣΥΝΟΔΙΚΗ β.

Μηνὶ μαρτίῳ, ιθ ἐπινεμήσεως, ἔτους ϛ φ π ε, προκαθημένου Ἰωάννου † τοῦ ἁγιωτάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐν τῷ μικρῷ σεκρέτῳ, συνεδριαζόντων αὐτῷ καὶ τινῶν ἀρχόντων συγκλητικῶν, πρὸς τούτοις δὲ * πανιερωτάτων μητροπολιτῶν, τοῦ Καισαρείας, τοῦ Ἡρακλείας, τοῦ Νικαίας, τοῦ Χαλκηδόνος, τοῦ † Τιτάνων, τοῦ Νεοκαισαρείας, τοῦ Ἀμωρίου, τοῦ * Κοτυαείου, τοῦ Ἀμάστριδος, τοῦ † Κελσηνῆς, τοῦ Κολωνείας· καὶ ἀρχιεπισκόπων, τοῦ Σηλυβρίας, τοῦ Ῥωσίου, καὶ τοῦ Γοτθίας.

† τοῦ ἁγ. ἡμῶν δεσπότου, καὶ.

* ἱερωτάτων.

† Τυάνων.

* Κοτυάου.

† Κελεσηνῆς.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῶν συγκλητικῶν ἁπάντων ὑποχωρησάντων, ἐλθόντος δὲ καὶ τοῦ μητροπολίτου Πατρῶν, καὶ συγκέλλου Νικήτα, προετέθη τὸ τῆς μνηστείας ἀμφιβαλλόμενον· ἆρα χρὴ ἐν τοῖς γαμικοῖς συναλλάγμασιν, ἔνθα συγγενείας ἐστὶ νόμος, κώλυσιν ἐπάγων, * ἀντὶ γάμου ταύτην λογίζεσθαι· καὶ ἢ ἐπιτρέπεσθαι τὸ μετὰ τοῦτο μέλλον προβῆναι συνοικέσιον, ἢ ἀποτρέπεσθαι, ὡς ἀθέσμιόν τι

* ἀντὶ ἀγάμου.

DECRETVM SYNHODALE II.

Mense Martio, indictione XIX, anni ↀCIↃ IↃ LXXV, præsidente Ioanne sanctißimo domino nostro, & uniuersali patriarcha, in minore secreto, adsidētibus ipsi magistratibus quibusdam ordinis senatorij, præterq; hos sanctißimis metropolitanis, Cæsariensi, Heracliensi, Nicæno, Chalcedonēsi, Tyanensi, Neocæsariensi, Amoriensi, Cotyæi, Amastridis, * Celsena, Colonēsi: & archiepiscopis, uidelicet archiepiscopo Selybriæ, Rusij, & Gotthiæ.

* al. Celesena.

Eodem die, quū omnes ordinis senatorij proceres abscessissent, et aduenisset metropolitanus Patrensis, ac Nicetas syncellus, de spōsalibus est proposita quæstio: num scilicet in contractibus nuptialibus, ubi cognationis lex impedimētum adfert, sponsalia pro nuptijs habenda sint; ut uel promittatur, quod subsequuturum est, coniugium; uel prohibeatur, tamquam illicitum, & legibus

& legibus contrarium, & in sacros canones impingens. Interrogati uero cuncti, qui aderant, sanctissimi pontifices, communi sententia de quaestione controuersa responderunt; eiusmodi contractum prohibendum esse, quoties celebratis sponsalibus, nec sequutis nuptijs, cum persona quapiam uel ob cognationem, uel ob adfinitatem manifestam uetita, contractus alius instituitur: partim, quod nonagesimus octauus canon sanctae uniuersalis sextae synhodi sic ad uerbum statuat; QVI ALII desponsatam, uiro adhuc superstite, duxerit uxorem, adulterij crimine tenetor: (quippe nisi patres illi diuini sponsalia loco nuptiarum habuissent, sed pro re quadam diuersa; quonam modo adulterij crimen impegissent ei, qui cum desponsata cum altero matrimonium cōtrahit? Nam haud dubie cum nupta committitur adulterium, nec citra discrimen eamdem poenarum rationem ac modum tam in adulterio, quam scortatione, canones statuunt) partim, quod & ius ciuile titulo V, libri XXVIII Basilicorum, in hanc sententiam loquatur; * Patris filijue mei sponsam, uxorem ducere non possum, licet eorum uxores non fuerint. Nam illa nouerca, haec nurus locum habet. Item post capita quaedam; † Quamuis multas pater meus habuit, nullam earum duco. * nec matrem sponsae quondam meae, quippe mea socrus fuit. Igitur & in hoc perspicuum est, legum conditores habuisse sponsalia pro nuptijs, & illicitum existimasse, quod cōsequitur, sanxisseque non posse coniungi. atque haec de adfinitate dicuntur. nam post enumerata sanguinis impedimenta, subijciunt: Sunt & aliae nuptiae, quae non ob ius cognationis, sed propter adfinitatem non procedunt. & in huiusmodi impedimentorum enumeratione, praedicta quoque capita collocantur. Ac praesentes una sanctissimi pontifices in hanc canonicam legalemque sententiam consenserunt, ita se sentire ac dicere professi; nec diuersum quid se uel cogitatione, uel facto probare, uelut una uoce pronuntiarūt: quandoquidem & in edictis, quae ad sacerdotiū pertinent, ita se tū facere, tum manus imponere dicerent; ut quū quis aliqua sibi desponsata, nec matrimonio copulata, quocunque modo eam deserēs aliud deinde legitimum matrimonium contraxerit; nec sacerdos ordinetur, nec forte per ignorantiam ordinatus, quidquam fructus inde ferat; sed sacerdotio, ueluti digamus, excidat. Nā & qui desponsatā alij duxerit, ad sacerdotij gradum adscendere prohibetur. Sic se tum indicare, tum dicere, pariter omnes deposuerunt, & sic ab omnibus faciundum pronuntiarunt.

* l.12.§.1.D. de rit. nupt.

† l.14.§.nunc uideamus. D. eod.

* d.l.14.§.ult.

καὶ νόμοις ἐναντιούμενον, καὶ θείοις κανόσι προσκόπτον. καὶ ἠρωτήθησαν οἱ † παρουσιάζοντες ἅπαντες πανιερώτατοι ἀρχιερεῖς, καὶ εἶπον κοινῇ γνώμῃ κατὰ τὸ * ἀναμφίβολον, κωλυτέον εἶναι τὸ συνάλλαγμα, ἔνθα μνηστείας προβάσης, καὶ γάμου μὴ ἐπακολουθήσαντος, πρός τι πρόσωπον ἢ ἀπὸ συγγενείας, ἢ ἀπὸ ἀγχιστείας προφανοῦς εἰργόμενον, μέλλει ἕτερον τελεσθῆναι συνάλλαγμα: τοῦτο μὲν, τοῦ ἐνενηκοστοῦ ὀγδόου κανόνος τῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου, οὕτω κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνοντος. ὁ τὴν ἑτέρῳ μνηστευθεῖσαν ἔτι τοῦ ἀνδρὸς ζῶντος εἰς γάμον † ἀγόμενος, τῷ τῆς μοιχείας ὑποκείσθω ἐγκλήματι: (εἰ γὰρ μὴ ἐλογίζοντο οἱ θεῖοι πατέρες τὴν μνηστείαν εἰς γάμου τάξιν, ἀλλ' ἄλλο τι, πῶς ἂν μοιχείας ἐγκλήματι τὸν συναπτόμενον τῇ ἑτέρῳ μνηστευσαμένῃ ὑπέβαλον; πρὸς ὕπανδρον γὰρ * προδήλως καὶ ἡ μοιχεία πλημμελεῖται, καὶ ἀδιαφόρως οἱ κανόνες τὸν τῶν ἐπιτιμίων λόγον καὶ † τρόπον ἐπί τε τῆς μοιχείας καὶ τῆς πορνείας οὐ τίθενται.) τοῦτο δὲ, καὶ τοῦ πολιτικοῦ νόμου ἐν τῷ ε τίτλῳ τοῦ κη βιβλίου τῶν βασιλικῶν οὕτω λέγοντος. τὴν τοῦ πατρός μου, ἢ * τοῦ ἀδελφοῦ μου μνηστὴν οὐ δύναμαι λαμβάνειν, κἂν γαμεταὶ αὐτῶν οὐ γεγόνασιν. ἡ μὲν γὰρ μητρυιᾶς, ἡ δὲ νύμφης τάξιν ἐπέχει. καὶ μετά τινα κεφάλαια. κἂν πολλὰς ἔσχεν ὁ πατήρ μου, οὐδεμίαν αὐτῶν λαμβάνω. οὐδὲ μητέρα τῆς ποτέ μου μνηστῆς. γέγονε γάρ μου πενθερά. Δῆλον οὖν καὶ ἐπὶ τούτου, ὡς αὐτὴ γάμου τὴν μνηστείαν οἱ νομοθέται ἔθεντο, καὶ ἄθεσμον τὸ συμβαῖνον ἡγήσαντο, καὶ μὴ οἷόν τε συναπτεσθαι ἐθέσπισαν. καὶ ταῦτα ἐπὶ ἀγχιστείας. μετὰ γὰρ τὸ ἀριθμήσασθαι τὰς ἐξ αἵματος κωλύσεις, ἐπάγουσιν· εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι οὐ διὰ θεσμὸν συγγενείας, διὰ δὲ ἀγχιστείαν μὴ προβαίνοντες. καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν τοιούτων κωλυμάτων συντάττονται καὶ τὰ εἰρημένα κεφάλαια. καὶ οἱ συμπαρόντες † πανιερώτατοι ἀρχιερεῖς τῇ τοιαύτῃ κανονικῇ τε καὶ νομικῇ γνώμῃ ὁμογνωμόνησαν, καὶ οὕτω φρονεῖν τε καὶ λέγειν ἀνωμολόγησαν, καὶ μηδέν τι ἐναντίον φρονεῖν ἢ πράττειν, * ὁμοφώνως ἐξεῖπον. ἐπεὶ καὶ ἐν ταῖς εἰς ἱερωσύνην παραγγελίαις οὕτω ποιεῖν καὶ χειροθετεῖν ἔφασαν, ὡς ὅτε τις μνηστευσάμενός τινα, καὶ μὴ κατὰ γάμον συναφθεὶς, ἀποσταίη ταύτης οἰῳδήποτε τρόπῳ, † εἶτα καὶ ἑτέρῳ νομίμῳ γάμῳ συναφθῇ, οὔτε ἱερέως χειροτονίαν * ἀναδέχεται, οὔτε χειροτονούμενος ἴσως ἐξ ἀγνοίας ὠφέλειαν τινὰ ἔχει, ἀλλὰ τῆς ἱερωσύνης, ὡς δίγαμος, ἀλλοτριοῦται. ἐπεὶ καὶ τὴν ἑτέρῳ μνηστευθεῖσαν ἐάν τις ἀγάγηται, εἰς ἱερωσύνης βαθμὸν ἐμποδίζεται ἀναβαίνειν. οὕτω καὶ γινώσκειν καὶ λέγειν ὁμοῦ πάντες κατέθεντο, καὶ οὕτω πράττεσθαι ἐκ πάντων χρεὼν ἐξεφώνησαν.

† παρρησιάζοντες.

sortis hospitalitate ...

* ἀμφίβολον.

† ἀναγόμενος.

* προέβαλε ὁ.

† λόγον καί τι.

* τοῦ υἱοῦ.

† εὑρεθέντες.

* ὁμόφρονες.

† ἀναιρέσει.

* δέχεται.

ΑΛΕ-

ΑΛΕΞΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΝΕΑΡΑ α.

ΠΕΡΙ ΗΛΙΚΙΑΣ ΤΩΝ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΩΝ ὀφφίκια.

Πολλοὶ προσαγγείλαντες ὠφέλειαν τῷ δημοσίῳ τινὰ, ἢ αἰτούμενοι κατὰ φιλοτιμίαν λαβεῖν, ἢ ἀνταλλάξαι, ἢ πωλῆσαι ἀξίωμα εἰσοδήποτε, ἢ ὀφφίκιον, μεταβιβάζουσι ταῦτα εἰς παῖδας μικρούς. ἵνα οὖν μὴ τοῦτο γίνηται, μηδὲ δοκῶσι φενακίζειν ἢ ἀπατᾶν οἱ τοιοῦτοι, διορίζεται ἡ βασιλεία μου, ἵνα ὃς ἂν λάβῃ ἀξίωμα ἢ ὀφφίκιον, εἴτε διὰ προσαγγελίας, εἴτε διὰ εὔνοιάν τινα, εἴτε κατὰ ἐναλλαγὴν, εἴτε δωρεὰν καὶ φιλοτιμίαν τῆς βασιλείας μου, ἢ ψυχικὸν αὐτῆς, μὴ δέχεσθαι πρόσωπον τὸ τιμώμενον ἔλαττον τῶν εἴκοσι χρόνων. ἀλλὰ πάντες οἱ διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας ἢ ἀξίωμα, ἢ ὀφφίκιον λαμβάνοντες, ἔστωσαν μείζους τῶν εἴκοσι χρόνων. ὅτε δὲ ἡ βασιλεία μου οὐ διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλὰ ἀμέσως τιμήσῃ τινὰ, ἢ δωρήσηται ὀφφίκιον τινὶ, κἂν ἐλάττων ᾖ τῶν εἴκοσι χρόνων ὁ τιμώμενος, καταστρωννυέσθω † οὕτως ἀναμφιβόλως. καταστρωθήτω οὖν τὸ παρὸν πιττάκιον ἐν τοῖς τῶν ὑφ' ἡμᾶς σεκρέτων χαρτίοις, εἰς δήλωσιν τῆς προστάξεως καὶ οἰκονομίας τῆς βασιλείας μου, ὡς ἂν οὕτως ἐνεργῆται ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν. ὀφείλει δὲ προσκεῖσθαι εἰς τὸ πιττάκιον τοῦ ἀμέσως τιμωμένου, τὸ, ΚΑΤΑΣΤΡΩΘΗΤΩ: μὴ κωλυομένου ἀπὸ τῆς γεγονυίας προστάξεως παρὰ τῆς βασιλείας μου, περὶ τῶν τιμωμένων ἐλαττόνων τῶν εἴκοσιν ἐτῶν. καὶ ἔστω γνώρισμα τοῦτο τῶν ἀμέσως ὡς εἴρηται τιμωμένων, ὡς ἐν εἰδήσει τούτου γινομένης τῆς βασιλείας μου. τῷ μηνὶ ἰανουαρίῳ, ἐπινεμήσεως ε, διὰ τοῦ βασιλέως.

† ὄντως.

ALEXII COMNENI NOVELLA I.

DE ILLORVM AETATE, QVI officia consequuntur.

Multi, commodo quodam fisci nuntiato, uel petentes ex liberalitate nostra quamcumque dignitatem officiumue consequi, uel permutare, uel uendere; uoti compotes facti, ad paruos ea pueros transferunt. Itaque ne hoc fiat, neue tales imponere uel fallere uideãtur; maiestas mea statuit, ut quicumque dignitatem uel officium, siue propter nuntiationem, siue beneuolentiam quamdam, siue per commutationem, siue donationem & liberalitatem maiestatis meæ, siue quasi solatium eius, consequutus fuerit: ne persona, quæ honorem apiscitur, uiginti annis minor admittatur; sed quotquot ob has ipsas caussas dignitatem officiumue consequuntur, annis uiginti maiores sint. Quoties uero maiestas mea nõ ex huiusmodi caussa, sed citra medium aliquod honorem alicui obtulerit, aut officium donauerit: licet is, qui honorem accipit, annis XX *minor fuerit, citra dubitationem inscribitor. Itaq. præsens breuis secretorum nostrorum chartis inseratur, ad indicationẽ edicti ac dispositionis maiestatis meæ; ut ab hoc tempore, deinceps quoq. sic obseruetur. Debet autem in illius breui, qui nulla interueniẽte caussa honoratur, adijci hoc uerbum;* INSERITOR. *atq. hic nõ arcebitur ex edicto, quod a maiestate mea de ijs, qui minores uiginti annis honorẽ cõsequuntur, factum est. adeoq. hoc indicium illorũ esto, qui citra medium aliquod (ceu diximus) honorẽ nãciscũtur; quasi maiestate mea sciẽte res gesta sit. Mẽse Ianuario, indictiõe* V, *per imperatorẽ.*

ΑΛΕΞΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΝΕΑΡΑ β, ἐκτεθεῖσα κατὰ τὸν ἰούλιον μῆνα, τῆς ζ ἐπινεμήσεως, τοῦ ἐνενηκοστοῦ δευτέρου ἔτους.

ΠΕΡΙ ΜΝΗΣΤΕΙΑΣ

Ἡ μὲν παλαιὰ καὶ πρεσβυτέρα νομοθεσία πόρρω τὰ μνηστείας καὶ γάμου ὁρίσματα ἔθετο, καὶ μᾶλλον τούτων τὸ μέσον, ἤπερ τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ἡ παροιμία ἐγνώρισεν: ἡ δ' ἐπὶ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου † συνοδικῇ διασκέψει συντελεσθεῖσα σημείωσις, ἣ καὶ ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος κύριος Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης διὰ * χρυσοβούλλου γραφῆς τὸ κῦρος εὑρίσκει) χαριζόμενος, τὰ διεστῶτα χωρὶς ἀλλήλων, εἰς ἓν συνάπτουσα φαίνεται). καὶ τοῦθεν ὅπερ ἐπὶ τῶν γάμων ὁ συνοδικὸς † ἐξέθετο τόμος, τοῦτο ἐπὶ τῆς μνηστείας

παροιμία. χωρὶς τὰ μυσῶν καὶ φρυγῶν ὁρίσματα. ὁ Naz.
† συνοδικῶς διασκέψεως.
* χρυσοβούλλου.
† ἐψήφισεν. ὅμως, οὕτω,

ALEXII COMNENI NOVELLA II, PROMVLGATA mense Iulio, indictione VII, anni ∞ XCII.

DE SPONSALIBVS.

*Vetus quidem illud, ac superioris ætatis ius, longe fines sponsalium & nuptiarũ a se inuicem remouit; & maius inter hæc discrimen, quam de Mysorum Phrygumque finibus in prouerbio sit, agnouit: uerum quæ sub felicis memoriæ patriarcha, domino Ioanne Xiphilino, confecta est synhodalis deliberationis notatio, quam & clarissimum principem, dominum Nicephorum Botaniatã per aurea bulla scripturam confirmasse constat, a se inuicẽ diremta in unam cõiunxisse cernitur. Eaq. de caussa quod de nuptijs lex synhodalis * sanciuerat, id ista (notatio) de spõsalib. quoque*

Prouerbium. Sunt separati fines Mysorũ & Phrygum. Nazianzenus.

* lata sub patriarcha Sisinnio. de qua supra in principio 1. decreti synhodalis.

quoq; diserte pronuntiat, duobus fratribus duas consobrinas sibi desponsare non permittens. Ac promiscua quidem plebs inconsulto rem aggrediens, & eo non pertingẽs, ut synhodalis statuti mente se prorsus imbueret; imprudenter errabat, nec quid proprie sponsalia forent, & quo pacto potissimũ rata sint, subtiliter perspicere poterat. Nonnumquam & incõsiderantia, quæ in ipsorum hærebat intelligentia, subtilitatem ecclesiasticam insimulabat. Verum maiestatis nostræ pietas cõsiderationem aggressa peritius, ea contrarietate, quæ esse uidetur, recte (quantum eius fieri potuit) ac tuto disceptata; per legẽ hãc, optimam sane conciliationem reperit. Quum enim ius quidem uetus sponsalia dumtaxat in contrahentium uoluntate constituat, nec quidquam amplius, quam de consensu, & subsequentibus hunc instrumentis, ac sponsalicijs arris sol-
* Verba nouellæ Leonis 89. licitum sit; * nobis autem per Dei gratiam ad multo elegantius atque sanctius incrementum uitæ negotia peruenerint, ideoq; non in nuptijs tantum, uerumetiam in spõsalibus sacræ preces concipiantur & adiungantur; quumque per recentiorem sapientissimi principis, domini Leo-
† Nouel. 74. Coniunge 109. nis, † sanctionem certum tempus primæ contrahentium coniunctioni sit promulgatum, uidelicet in marib. decimus & quintus ætatis annus,
* §. 1. Instit. de nupt. in femillis decimus tertius; quod * sane tempus ad plenam coniugum cohabitationem sufficere, ueteris iuris præcepta statuunt: necessarium duxit imperialis nostra potestas, ut per hãc ipsam sanctionem certo definiret, illa esse proprie sponsalia, dubioque procul eãdem cum nuptijs uim habentia, secundum synhodalis subtilitatis considerationem, quæcumque tẽpus illud, quod imperatoris Domini Leonis constitutio determinauit, integrũ habuerunt, sacrasque preces comitantes agnouerunt; quibus in sponsalibus tomi synhodalis obseruatio locũ habere debet. Quippe si fortassis alterutram partium contrahentium morte, uel alio fortunæ casu, uel mutatione sententiæ, recedere contigerit a contractu, & ad aliud uitæ consortiũ transferri; non exiguus heic absurditatis tractus exiſtet, præambulas scilicet nuptiarũ preces in sponsalibus peractas, uelutí uanum quiddã & temere accumulatum duci, & licentius hanc rem accipi; quasi si Deus inter personas coniungendas per sponsalia non foret introductus. Hoc enim princeps ille dignus æterna memoria, cuius mentionẽ fecimus, non abs re sequutus; sanctæ ac uniuersalis sextæ synhodi canonem, qui desponsatam, superstite adhuc sponso, cum alio in matrimonij consuetudinem coire uetuit, manifesto statuẽs, eam rem

διαῤῥήδην αὐτὴ ἀποφαίνεται, δύο ἀδελφοὺς ἐξαδέλφας δύο πρώτας μὴ * ἐφιέναι μνηστεύεσθαι. * ἀφιέναι.
καὶ ὁ μὲν πολὺς ἄνθρωπος ἀνεξετάστως τῷ πράγματι ἐπιβάλλων, καὶ † βάπτων ὅλως μὴ † βλάπτων.
ἐξικνούμενος εἰς τὸν νοῦν τῆς * συνοδικῆς διαγνώσεως, ἀσυλλογίστως ἐπλάζετο, ὅ,τι ποτὲ [κυρίως] ἐστὶν ἡ μνηστεία, καὶ ὅπως ἔχει μᾶλλον τὸ ἀσφαλὲς, διακριβοῦν μὴ δυνάμενος. * ἐκκλησιαστικῆς διασκέψεως.
καί που τάχα τὸ τῆς ἰδίας ἀνεπίσκεπτον διανοίας κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπεγράφετο ἀκριβείας. ἡ δὲ τῆς ἡμετέρας βασιλείας εὐσέβεια ἐπισκεπτικώτερον ἐπιβαλοῦσα τῇ διασκέψει, καὶ τῇ δοκούσῃ ταύτῃ ἐναντιώσει, καλῶς ὡς οἷόν τι καὶ ἀσφαλῶς διαιτήσασα, ἀρίστην τὴν συμφωνίαν διὰ τῆς παρούσης θεσμοθεσίας † ἐξεῦρεν. † ἐξεύρηκε.
ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν παλαιὸς νόμος τὴν μνηστείαν ἐν μόνῃ τῇ τῶν συναλλαττόντων γνωρίζει βουλήσει, καὶ πλέον οὐδὲν διαθέσεως, καὶ τῶν * ἐπὶ ταύτῃ ἀκολουθούντων συμβολαίων καὶ μνήστρων περιεργάζεται· * ἐπὶ ταύτης.
ἡμῖν δὲ Θεοῦ χάριτι πρὸς κοσμιωτέραν πολλῷ καὶ ἱερωτέραν ἐπίδοσιν τὰ τοῦ βίου † προεληλύθασι πράγματα, κἀντεῦθεν οὐχ ὁ γάμος μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μνηστεία ἱερὰν εὐλογίαν ἐπιπλεκομένην ἔχει παρ' ἑαυτῇ· † προεληλύθασι.
καὶ ὁ καιρὸς ὡρισμένος διὰ νεαρωτέρου θεσπίσματος τοῦ φιλοσοφωτάτου βασιλέως κυρίου Λέοντος ἐπὶ τῇ πρώτῃ τῶν συμβαλλόντων συναρμογῇ ἐξετέθη, ἤγουν ἐπὶ μὲν ἀῤῥένων ὁ πεντεκαιδέκατος τῆς ἡλικίας ἐνιαυτὸς, ἐπὶ δὲ θηλειῶν ὁ τρισκαιδέκατος, ὃν δή που χρόνον καὶ πρὸς γαμικὴν συναυλίαν τελείαν ἀποχρῶντας ἔχειν ὁ παλαιὸς νόμος ἐπέσκηψε· † δέον ἔγνω † διέγνω.
διὰ τοῦ παρόντος * θεσπίσματος τὸ ἡμέτερον κράτος ἀσφαλῶς ἀποφήνασθαι, ἐκείνας εἶναι κυρίως μνηστείας, καὶ ἀτέχνως ἰσοδυναμούσας τῷ γάμῳ, κατὰ τὴν τῆς συνοδικῆς ἀκριβολογίας διάσκεψιν, ὅσαι καὶ τὸν χρόνον ὃν ἡ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος θεσμοθεσία ὥρισε, ἀκέραιον ἔσχον παρ' ἑαυταῖς, καὶ τὴν ἱερὰν εὐλογίαν ἐπακολουθοῦσαν ἐγνώρισαν. καὶ * θεσπίσματος ἀσφαλῶς.
† κατ' ἐκείνας τὴν τοῦ συνοδικοῦ τόμου ὀφείλουσι κρατεῖν παρατήρησιν. εἰ γὰρ καὶ θάτερον ἴσως τῶν συμβαλλόντων μερῶν θανάτῳ ἢ περιστάσει τύχης ἑτέρας, ἢ γνώμης μεταβολῇ ἀποδιαστῆναι συμβαίη, καὶ πρὸς ἑτέραν βίου συγκλήρωσιν μεταπήξασθαι, οὐκ ὀλίγον ἐνταῦθα τὸ ἄτοπον ἐπισυρήσεται, τὰς προεισοδίους τῶν γάμων εὐχὰς ἐπὶ μνηστείᾳ συντελεσθείσας † κατ' ἐκείνας.
* ὡς εἰκαίων καὶ συμπεφορημένων λογίσασθαι, καὶ ἀδιαφόρως ἐκλαβέσθαι τόδε τὸ πρᾶγμα. ὥσπερ ἂν εἰ μὴ θεὸς μέσον τῶν συναπτομένων προσώπων διὰ τῆς μνηστείας εἰσήγετο. * ὡς δή τι, ἐνόντα.
τούτῳ γὰρ καὶ † ὁ προμνημονευθεὶς ἀείμνηστος βασιλεὺς ἐπιβόλως ἀκολουθήσας, τὸν τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἕκτης συνόδου κανόνα, ὃς τὴν μεμνηστευμένην ἔτι τοῦ μνηστῆρος ἐν ἀνθρώποις ὄντος πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν ἑτέρῳ συνέρχεσθαι ἀπεκώλυσε, μοιχείαν τὸ πρᾶγμα † ὁ μνημονευθεὶς ἀοίδιμος βασιλεὺς συνετιβόλως.

πρᾶγμα διορθωσάμενος σαφῶς, πρὸς τὴν ἐμφαινομένην * τοῦ παλαιγενοῦς ἐναντίωσιν νόμου, καλῶς † συνεβίβασεν. ὅτι καὶ ἡ μετὰ τὴν ἐπὶ τοῖς μνηστῆρσι γεγενημένην εὐλογίαν διάστασις, αὕτη ἐστὶ κατὰ τὴν ἐκείνου φωνὴν μνηστείας ἀληθὴς λύσις. εἰ δὲ μνηστεῖαί τινες κατὰ τὴν τοῖς * πολλοῖς συνήθη ἀκολουθίαν ἤδη γεγόνασι, καὶ συμβόλαια μὲν ἐξετέθησαν, οὔπω δὲ ὁ τακτὸς ἐπέστη καιρὸς, καθ᾽ ὃν ἡ τοῖς χριστιανοῖς ὀφειλομένη εὐλογία εἴωθε γίνεσθαι· καὶ οὐδ᾽ αἱ συνήθεις ἐπὶ τοῖς μνηστευομένοις εὐχαὶ διὰ τοῦ ἱερέως ἐξεφωνήθησαν: † ταύτας μνηστείας μὲν ἀκριβεῖς, ὅσον κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκριβολογίαν, μηδὲ εἶναι, μηδὲ ὀνομάζεσθαι, μήτε μὴν τὴν συνοδικὴν σημείωσιν κατὰ τούτων ἔχειν τὸ ἐνεργὸν· ὡς * ἁπλῶς δὲ ἀρεσκείας ἀνθρώπων διὰ † ἐπερωτήσεως κατησφαλισμένας τὸ ἐνεργὸν ἀποφέρεσθαι, καὶ τὴν παλαιὰν ἔχειν νομοθεσίαν ἐπὶ τούτων τὸ κύριον. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ καὶ ὁ πρεσβυγενὴς φυλαχθήσεται νόμος ἀκέραιος, ὃς ἐπὶ τῶν μνηστειῶν τὸ πρώην ἐξεφωνήθη, καὶ ἡ τῆς συνόδου διάγνωσις * ἀθιγὴς καθόλου καὶ ἀνεπιχείρητος συντηρηθήσεται, νοουμένη καὶ ἑρμηνευομένη κατὰ τὴν ἐνταῦθα παρατήρησιν. καὶ ἐπεὶ ταῦτα τοῦτον ἡρμηνεύθη τὸν τρόπον, καὶ ἡ διάγνωσις καλῶς ὡς οἷόν τε γέγονε καὶ ἀνεπισφαλῶς, καὶ μνηστείας μὲν † ἀκριβεῖς τε εἶναι καὶ ἀληθεῖς ἐτυπώθησαν, ὅσαι μετὰ τῆς ἱερᾶς εὐλογίας κατὰ τὸν ὡρισμένον δηλονότι καιρὸν τελεσθεῖσαι γνωρίζονται, αἱ δὲ κατὰ τὴν πρεσβυτέραν * νομοθεσίαν γενόμεναι ἀνθρώπων ἀρέσκειαι διὰ ἐπερωτήσεων κατησφαλισμέναι τὸ ἐνεργὸν ἔχειν ἐφείθησαν, καὶ μόνος ὁ παλαιγενὴς ἐπὶ τούτων συνεχωρήθη νόμος κρατεῖν, ὃς ὡρισμένα τὰ κεκωλυμένα ἐπὶ τὴν ἀποζυγεῖσαν μνηστὴν εἰσέρχεσθαι πρόσωπα διετάξατο: δεῖ τι προσθεῖναι καὶ τῷ παρόντι νῦν θεσπίσματι, τῆς χριστιανοῖς πρεπούσης εὐκοσμίας ἐχόμενον. ἐπεὶ γὰρ οὐ κατὰ τὸν ἀκριβῆ καὶ προσήκοντα λόγον τὰ τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας νομοθεσίας ἐκρατεῖτο, ἀλλ᾽ ὁ μὲν πολὺς ὄχλος τῇ παλαιᾷ καὶ † πρεσβυτέρᾳ τῶν νόμων αὐθεντίᾳ ἑπόμενος, μετὰ τὸν * ἑπταετῆ χρόνον τελεσιουργῶν τὰς μνηστείας ἀνυποστόλως ἐτύγχανε, καὶ ἀδεῶς ἐπὶ τὰς μνηστευομένας εἰσήρχοντο, ἑκάστοτε † τῇ συνεχεῖ θέᾳ καὶ τῷ ἐλευθερίῳ τῆς εἰς ὁμιλίαν συνόδου τὸ τοῦ ἔρωτος φλεγμαῖνον προσαναχαίοντες· ἡ δὲ ἱερωτέρα * μερὶς τῇ νεαρᾷ τοῦ βασιλέως ἀκολουθοῦσα διαταγῇ, διαφορὰν μὲν μνηστείας καὶ γάμου ἐτίθετο, τὰς ἐπὶ τοῖς μνηστῆρσιν εὐχὰς πρῶτον, καὶ οὕτως τὰς ἐπὶ τῷ γάμῳ τοῖς συναπτομένοις ἐπᾴδουσα· ταῦτα δὲ ἑνουμένοις ἅμα καὶ κατὰ ταυτὸν ἐτελεῖτο, καὶ μνηστεία καὶ γάμος ἑνὶ † διαστήματι κατεπράττετο, ἀκαριαίου τινὸς ἐν τῷ μεταξὺ συμπίπτοντος: διορθουμένη τοῦτο ὡς ἀβασανίστως γινόμενον ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια, θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος γενικοῦ διατάγματος, τὰ μὲν κατὰ τὸν ἑπταετῆ τῶν συμβαλλόντων χρό-

Margin notes: * τοῦ παλαιοῦ. † ἐνεβίβασεν. * πολλοῖς συνήθη ἀκολουθίαν. † ταύτας μὲν μνηστείας ἀληθεῖς. * ἁπλῶς δὲ. † ἐπερωτήσεων. * ἀληθὴς καθόλου. † ἀκριβῶς τε εἶναι καὶ ἐνομίσθησαν καὶ ἀκριβεῖς. * νομοθεσίαν. † τῇ πρεσβυτέρᾳ. * ἑξαετῆ συντετελεσμένα. † τῇ συνεχείᾳ καὶ τῷ ἐλευθέρῳ τῆς ὁμιλίας τὸ τοῦ ἔρ. * κατάστασις τῇ νεαρωτέρᾳ. † διαστήματι χρόνου συνεγράφοντο.

adulterium esse; cum antiqui iuris contrarietate, qua quidem contrarietatis speciem habet, perpulcre conciliauit. quippe secundum ipsius uocem, separatio facta post conceptas pro sponsis preces, uera sponsalium est solutio. Quod si sponsalia quædam, secundum ordinem ac seriem passim peruulgatam, iam contracta, & instrumenta quidem exposita sint, sed nondum statutum tempus aduenerit, quo debita Christianis benedictio fieri consueuit; nec sollemnes pro desponsatis preces ab sacerdote pronuntiata fuerint: ea sponsalia, quod ecclesiasticam subtilitatem accuratamque loquẽdi rationem adtinet, iusta nec sunt, nec appellantur; neque notatio synhodalis ullam in his uim & efficaciam habet; sed simpliciter uelut hominũ placita, per stipulationes confirmata, robur suum cõsequuntur, & ius uetus in eis ualet. Hoc enim modo tũ prisca lex, quæ de sponsalibus dudum lata fuit, integra seruabitur: tum synhodi iudicium prorsus intactum & intẽtatum custodietur, eo cum intellectu & interpretatione, quã exposita heic obseruatio declarat. Et quoniã hæc ita sunt explicata, recteq; ac citra temeritatem, quantum sane fieri potuit, sic facta dijudicatio; ut accurate contracta ueraque sponsalia esse sancita sint, quæcumq; cum benedictione sacra statuto tempore peracta noscuntur; & ut hominum placita per interpositas stipulationes confirmata, secundum ius uetus habere uim suã permissa sint, & cõcessum, ut prisca lex in his ualeat, quæ certas personas cum repudiata spõsa in matrimonium coire prohibitas ordine recensuit: adijciendũ aliquid erit huic sanctioni, cũ honestate Christianos decente coniũctum. Nam quia non secundũ accuratam & conuenientem rationẽ hactenus tum ueteris tum noui iuris decretis obtemperatum est, sed promiscuũ quidem uulgus hominũ antiquã ueterum legũ auctoritatẽ sequutum, post annũ septimum spõsalia libere cum omni licentia celebrabat, ita ut quisq; pro animi arbitrio ad despõsatas accederet, ac per intuitũ continuum, & liberũ ad colloquia mutua congressum, ipsam amoris flammam magis accẽderet; pars autem religiosior imperatoris nouellæ constitutioni parens, discrimen illa quidẽ inter sponsalia nuptiasq; statuebat, primũ uota spõsalicia, deinceps nuptialia matrimonio copulãdis accinens; sed hæc tamen coniũctim eodemq; tẽpore peragebat, ita ut eodẽ spatio temporis sponsalia nuptiæq; celebrarẽtur, momẽto quasi quodã intercedẽte: hoc ipsum pietas nostra corrigẽs, quã si quod inconsiderate fiat, hac generali constitutione sancit, ut quæ anno contrahentium septi-

mo, & deinceps, usq; ad XIIII uel XII ætatis eorum annum, quasi sub forma spõsalium fiunt instrumẽta; prorsus legitimorũ firmorũq; sponsalium locum non obtineant, sed tantum ueluti cõfirmatæ stipulationes habeantur, & secundũ aliorũ contractuum naturã obligent, nec aliter hæc apud subditos nostros uniuersos obseruẽtur; ueteri lege, quæ de spõsalibus est publicata, integrã retinente suam efficacitatẽ in eas personas, quibus cum repudiata sponsa in matrimonium coire prohibitũ est, idq; propter eius status, qui apud Christianos uigere debet, incrementum. Nam tametsi subtili ratione non sint hæc perfecta spõsalia, quia tamen id, quod agitur, sponsalium finem habere uidetur, & nuptiarum inde fundamentũ incipit iaci; magna profectò ratio est, quamobrem a lege prohibitæ personæ rursus impedimentũ habeant, nec adeo quisquã impudenter iuuenari audeat, ut eã ducere præsumat uxorẽ, quam lex uetus spõsam alicuius factam, solutis sponsalibus in alterius matrimoniũ coire non permisit. Verũtamen ubi tempus aduenit, quod aptum esse sponsalibus pariter atq; nuptijs agnoscimus, (nimirum ubi femilla quidẽ duodecimũ agit, masculus uero decimum & quartũ annum excessit) tunc spõsalia primum cũ sacro precum carmine, cumq; sollẽnibus obseruationibus, ad ea pertinẽtibus, arra uidelicet ac grato spõsis osculo, peragantur; atq; ita uel exiguo, uel longiusculo tẽporis spatio, prout ipsis contrahẽtibus uisum fuerit, interiecto; citra recusationem legitimas quoq; nuptias succedere uolumus, nec in idem tempus, puta in unum diem, uel horam quoq;, ceu sæpius accidit, rerũ magnopere diuersarum effectus cõcurrere. Sic enim ordine quodam in nuptijs locũ habente, lex prisca seruabitur, quæ prohibitas personas recẽsuit, neq; permittit, ut eã cũ repudiata persona proxima spõsa in matrimoniũ coëant; & nouella sapientissimi principis constitutio decenter in omnib. uim suã obtinere, ac uigere uidebitur; & personæ contrahentes ab intẽpestiuis ac indecoris congressibus coërcitæ, castam uitam agent, ac opportuno tempore cum inuocatione sacra cõuenient, quãdo scilicet eis tam sponsalia, quam nuptiæ perficiendæ erũt. Quod si quis aliter, atque præsenti potestatis nostræ cõstitutione sancitum est, sponsalia cõficere fuerit ausus, nec dictæ cõstitutioni generaliter & de uniuersis promulgatæ, ac deinceps ualituræ, parere uisus fuerit, ab ipsis kalendis adpetentis mensis Iulij, septimæ indictionis, quæ instat, anni ꟾↃↃCꟾↃ ꟾↃ LXXXXII, & ante legitimũ tempus sacrãque benedictionẽ arras pacisci præsumserit, aut etiã mutuum ad

νον, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἄχρι τοῦ ιδ. ἢ τοῦ ιβ τῆς ἡλικίας ἐνιαυτοῦ γενόμενα ὡς ἐν τύπῳ μνηστείας συμβόλαια, μὴ τάξιν ὅλως μνηστείας * ἐννόμου καὶ ἀσφαλοῦς ἀποφέρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἐπερωτήσεις μόνον ἠσφαλισμένας κρίνεσθαί τι καὶ ἐνεργεῖν, κατὰ τὴν φύσιν τῶν ἄλλων συναλλαγμάτων, καὶ οὕτως αὐτὰ παρὰ πᾶσι τοῖς † ἐφ' ἡμᾶς πολιτεύεσθαι· τοῦ παλαιοῦ νόμου, ὃς ἐπὶ τῶν μνηστειῶν ἐξεφωνήθη, τὸ ἐνεργὸν εἰς τὰ κεκωλυμένα ἐπὶ τὴν ἀποζευχθεῖσαν μνηστὴν εἰσέρχεσθαι πρόσωπα, ἔχειν ὀφείλοντος τέλεον, διὰ τὸ περιούσιον τῆς παρὰ τοῖς χριστιανοῖς πρεπούσης ἐμπολιτεύεσθαι καταστάσεως. εἰ γὰρ καὶ μὴ μνηστεία ἐστὶ κατὰ τὸ ἀκριβὲς ἐντελὴς τὸ γινόμενον, ἀλλ' ὅτι σκοπὸν μνηστείας ἔχειν δοκεῖ τὸ πραττόμενον, καὶ θεμέλιος γάμου ἐντεῦθεν προκαταβάλλεσθαι ἄρχεται, πολὺ ἂν εἴη τὸ εὔλογον, τὰ κεκωλυμένα τοῦ νόμου πρόσωπα, καὶ αὖθις ἔχειν τὸ κώλυμα. καὶ μηδένα θαρρεῖν νεανιεύεσθαι ἀναιδῶς, ὡς εἰς γυναῖκα λαμβάνειν ἀποτολμᾶν, ἣν ὁ παλαιὸς νόμος μνηστὴν τινὸς γενομένην οὐκ ἀφῆκεν ἑτέρῳ λυομένων τῶν μνήστρων κατὰ γάμον συνέρχεσθαι. ἐνισταμένου μέντοι τοῦ χρόνου, ὃν εἰς μνηστείαν ἅμα καὶ γάμον ἁρμόδιον εἶναι γνωρίζομεν, (ἤγουν τῆς μὲν θηλείας τὸν δωδέκατον * χρόνον διατρεχούσης, τοῦ δὲ ἄρρενος τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον ὑπερβαίνοντος) τηνικαῦτα τὴν μνηστείαν πρώτως μετὰ τῆς ἱερᾶς τῶν εὐχῶν ἐπῳδῆς ἐκτελεῖσθαι, καὶ τῆς συνήθους ταύτῃ παρατηρήσεως, ἤγουν τοῦ ἀρραβῶνος καὶ τοῦ φιλίου τοῖς μνηστῆρσι φιλήματος. καὶ οὕτω βραχέος ἢ πλείονος καιροῦ διαλείποντος, καθὼς ἂν δόξῃ τοῖς συναλλάττουσιν, † ἀπαρατηρήτως καὶ τὸν ἔννομον γάμον * προβαίνειν, καὶ μὴ κατὰ ταυτὸν συμπίπτειν ἐν ἡμέρᾳ ἢ καὶ ὥρᾳ πολλάκις μιᾷ πραγμάτων διῃρημένων ἐκ πλείονος ἀποτέλεσμα. οὕτω γὰρ τῆς ἀκολουθίας προβαινούσης ἐν γάμοις, ὅ τε παλαιὸς φυλαχθήσεται νόμος, ὃς κεκωλυμένων προσώπων ἀπαρίθμησιν ἐποιήσατο, μὴ ἐφιεὶς ταῦτα εἰς τὴν ἀποζευχθεῖσαν μνηστὴν τοῦ ἐγγίζοντος προσώπου εἰσέρχεσθαι· καὶ τὸ νεαρὸν τοῦ φιλοσοφωτάτου βασιλέως διάταγμα κοσμίως ἐν ἅπασι δόξει † κρατεῖν καὶ πολιτεύεσθαι· καὶ τὰ συμβάλλοντα πρόσωπα τῶν ἀώρων καὶ ἀπρεπῶν κωλυόμενα συνελεύσεων, ἁγνεύουσαν ποιήσονται τὴν ἀναστροφήν· ἐν εὐθέτῳ καιρῷ μεθ' ἱερᾶς ἐπικλήσεως * συνερχόμενα, ἡνίκα δέοι μνηστείαν καὶ γάμον αὐτοῖς καταρτίζεσθαι. καὶ εἴ τις παρὰ τὰ διηγορευμένα τῇ παρούσῃ τοῦ κράτους ἡμῶν διατάξει ἄλλως τολμήσειε διαπράξασθαι μνηστείαν, καὶ μὴ ταύτῃ τῇ γενικῶς καὶ κατὰ πάντων ἐκφωνηθείσῃ, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὀφειλούσῃ κρατεῖν, φανείη ἑπόμενος, ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ εἰσιέναι μέλλοντος Ἰουλίου μηνὸς, τῆς ἐνεστώσης ζ ἐπινεμήσεως, τοῦ ςφ καὶ ἐνενηκοστοῦ δευτέρου ἔτους· καὶ ἀρραβῶνας πρὸ τοῦ νενομισμένου καιροῦ καὶ τῆς ἱερᾶς εὐλογίας τολμήσειε διαπράξασθαι, ἢ καὶ εἰς θίαν ἀλλήλοις

* ἐννόμου ἀσφαλοῦς ἀποφέρεσθαι.

† ὑφ' ἡμῶν.

* ὅλον χρόνον διαδραμούσης.

† ἀπαρατηρήτως.

* προβαίνειν κελεύομεν.

† κρατεῖν καὶ τὰ συμβαλλ.

* ἐν ἄλλοις σύνεχ.

† ἴφθασι. λήλοις † ἐφήσει τὰ συναλλάττοντα συνέρχεσθαι πρόσωπα, καὶ ἀδιαφορίαν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς· ὁ μὲν συμβολαιογράφος ὁ τὸ ἀρραβωνικὸν συμβόλαιον ἐκτιθέμενος, τῆς ἰδίας στατίωνος μετακινηθήσεται· οἱ δὲ τὴν μνηστείαν πρὸ ὥρας κατεργαζόμενοι, ἀνθρωπίνῳ καὶ θείῳ ἴστωσαν ἑαυτοὺς ἐνοχοποιοῦντας μηνίματι. ὁ μὲν γὰρ δημόσιος διὰ τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν τὸ τοῖς συμβολαίοις ἐγκείμενον ἐξ ἐπερωτήσεως πρόστιμον * ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν εἰσπράξεται κατὰ τὸ ὁλόκληρον, διὰ τὴν τοῦ παρόντος διατάγματος περιφρόνησιν. πιστεύομεν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν θεὸν κατὰ τούτων διαναστήσεσθαι, † ὅτι πορνείαν κατὰ προαίρεσιν ἄντικρυς ἐπὶ μέσον τῶν νέων εἰσαγαγεῖν οὐκ ἐνάρκησαν. εἰ μὲν γὰρ ὁ παλαιὸς νόμος κατήργηται, καὶ μνηστείαν τελείαν οὐ δύναται * κατεπράξασθαι, τὰ δὲ τῆς νεωτέρας νομοθεσίας εἰς ἔργον ἐξάγειν οἱ συναλλάττοντες ἀπαναίνονται, τί ἄλλο ποιοῦσιν, ἢ ἀνθρώπους οὐδὲν ἀλλήλοις κατὰ νόμον προσήκοντας, ἑαυτοῖς συγχωροῦσι παρὰ τὸν νόμον συμφθείρεσθαι, ἔρωτας ἀσελγεῖς ταῖς τῶν νέων ψυχαῖς διὰ τῆς ἀνέτου κατεργαζόμενοι συναναστροφῆς;

* ἀφ' ἑαυτ.

† ὅτι πορνείαν.

* διαπράξασθαι.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΤΟΥ ΚΟΥΡΟΠΑΛΑΤΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ Δρουγγαρίου τῆς Βίγλας, κυρίου Ἰωάννου τοῦ Θρᾳκησίου· ἐφ' ᾧ καὶ μηνὶ μαρτίῳ, ἐπινεμήσεως ιε, ἔτους ςχ, λύσις ἐξεφωνήθη τοῦ βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὴν προγεγονυῖαν παρ' αὐτοῦ νεαρὰν περὶ τοῦ γάμου ἐπικυροῦσα, καὶ ἄλυτον μένειν ἐπιτάττουσα τὴν μεθ' ἱερολογίας προβαίνουσαν μνηστείαν.

Δέσποτά μου ἅγιε, μνηστείας γάμων ἐπὶ παισὶν ἰδίοις συστησαμένων τινῶν, εἶτα ἀπαρεσθέντων πρὸς τὰ συναλλάγματα, καὶ πειρωμένων λῦσαι τὰ τῆς μνηστείας συμβόλαια· δεηθέντων τε τῆς ἁγίας βασιλείας σου, καὶ τῷ δικαστηρίῳ τοῦ ἱπποδρόμου παραπεμφθέντων, καὶ ἐπειγομένων τὰ ἐγκείμενα τοῖς τῶν μνηστειῶν συμβολαίοις πρόστιμα δοῦναι, καὶ διαρρῆξαι τὰς μνηστείας· τῶν δὲ ἀπ' ἐναντίας μαχομένων, ἄλυτα ταῦτα δεῖν εἶναι, καὶ μὴ ὡς τὸ πρότερον προστίμου δόσει διαρρήγνυσθαι· καὶ τὸ νεαρὸν θέσπισμα τῆς βασιλείας σου προβαλλομένων εἰς βοήθειαν, τὸ περὶ μνηστείας πρό τινος καιροῦ ἐκφωνηθέν, ὅπερ ἀπὸ τῶν παλαιῶν νόμων ἀποστὰν, δέδωκε τὴν μνηστείαν μὴ ἄλλως τελεῖσθαι, εἰ μὴ ὁ ἄρρην τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον χρόνον τῆς ἡλικίας ὑπερβῇ, τὸν δωδέκατον δὲ ἡ θήλεια, τῆς εἰωθυίας εὐχῆς ἐπὶ τῇ μνηστείᾳ τότε ἐπιτελεῖσθαι ὀφειλούσης, μετὰ καὶ τῶν ἄλλων συνήθων παρατηρήσεων, (φαμὲν δὴ τοῦ ἀρραβῶνος καὶ τοῦ φιλήματος, ὡς που καὶ τῷ ἀοιδίμῳ βασιλεῖ κυρίῳ Λέοντι τῷ φιλοσόφῳ νενομοθέτηται) † καὶ βραχὺ διάλειμμα χρόνου, ἢ καὶ ἱκανὸν ἴσως, καθὼς ἂν δόξῃ τοῖς συναλλάττουσι,

† καὶ κατὰ βραχύ.

conſpectum peruenire perſonas contrahentes, atq; omnia inter ſe habere promiſcua permiſeris: tabellio quidem is, qui arrabonicum inſtrumentum confecerit, a ſtatione ſua remouebitur; qui uero ante tempus ſpõſalia peregerint, tã ira diuinæ, quam humanæ culpæ ſe ſua ſciant obnoxios futuros. Fiſcus enim propter huiuſce conſtitutionis contemtũ, inſtrumentis inſertam ex ſtipulatione pœnã per rerum priuatarum ſecretarium a ſingulis eorum in ſolidum exiget; atque præterea credimus ipſum Deum aduerſus hos inſurrecturũ ob eã cauſſam, quod cõſulto manifeſtæ ſcortationis inter perſonas iuniores haud impigri auctores exſtiterint. Quippe ſi lex quidẽ uetus irrita facta ſit, nec plena ſpõſalia poſſit efficere; recẽtioris autẽ ſanctionis decreta cõtrahentes ad effectũ deducere recuſent: quid aliud faciunt, quã quod homines mutuo ſibi nullo uinculo iuris obſtrictos, habere ſtupri cõſuetudinem inter ſe permittant, perq; profanã conuerſationem laſciuos amores in animis iuniorũ excitẽt?

SVGGESTIO CVROPALATIS MAGNIQVE DRVNgarij Viglæ, domini Ioannis Thracenſis; propter quam menſe Martio, indictionis XV, anni ↄↄCIↄ IↄC, promulgata eſt imperatoris Dn. Alexij Comneni explicatio, quæ prius ab ipſo factam nouellam de nuptijs confirmat, & ſponſalia precibus ſacris interuenientibus contracta minime ſoluenda ſtatuit.

Quum quidã, domine mi ſancte, nuptiarum repromiſſiones nomine liberum ſuorum contraxiſſent, deinde pacta conuenta reprobaſſent, & in conatu reſcindendi ſponſaliũ inſtrumẽta ſanctæ maieſtati tuæ preces obtuliſſent, & ad Circi forum remiſſi urgerẽt, ut inſerta ſponſalium inſtrumentis pœna præſtarentur, ipſaq; ſponſalia dirimerẽtur; aduerſaria uero pars e diuerſo contenderet, hæc minime diſſolui debere, nec (uti prius factũ ſit) pœnæ præſtatione dirimi, & ijdẽ nouellã maieſtatis tuæ ſanctionem de ſpõſalibus ante tẽpus aliquod publicatã ſui tuendi cauſſa proferrẽt, quæ a legibus antiquis recedẽs, aliter celebrari ſpõſalia non permiſit, quam ſi mas decimumquartum ætatis annum exceſſerit, duodecimum femina; quo quidem tempore preces in ſponſalibus uſitatæ peragi debeant, una cum ſollẽnibus alijs obſeruationibus, (arra inquam, & oſculo, ſicut a clariſſimo quoque principe, domino LEONE *philoſopho conſtitutum fuit) & modico temporis interiecto ſpatio, uel etiam maiuſculo, prout contrahentibus uiſum fuerit,*

nuptiæ succedere, non eadem die uel hora cõcurrere: diuersas in sententias diuisum iudicium fuit. Nam alij pœnas esse præstandas, dirimendaq; sponsalia censent; allegantes, nisi locum hoc habeat, quodnam futurum sit nuptiarũ & sponsalium discrimẽ? si quidem id, quod nuptijs eximium est, sponsalia quoq; consequantur; præsertim quum talem arra naturã habeat, quemadmodum * lex ait, ut si quidem is, qui eam dedit, pacta conuenta non impleat, datis excidat: sin is qui accepit, duplata restituãtur. E contrario putant alij, debere spõsalia indiremta manere, quum minime conuenire dicãt, ut quæ post liberorum plenam ætatem simul parentibus placuerunt, tam ipsorũ consensu, quam sacris precibus obsignata, pœna præstita rescindantur. Id enim fieri par esse, quoties nudum præcedat uinculũ, aut spõsalia post annum septimum peracta fuerint secundũ ueterem ritum; quæ sponsalia non esse, lex maiestatis tuæ pronuntiat. Sic igitur diuiso tribunali, maiestati tuæ refero, seruus eius indignus; ad utram sententiam sit accedẽdum, quærens. Nam utraq; pars ea proferre uidetur, quæ speciem sane probabilem habeãt. Ac per adorandum rescriptum ut declarationẽ consequar, oro; quæ quidem perspicue pureque dubitationẽ hanc soluat. Quippe legis ea locum deinceps habebit. Et oportet omnino dilucidißimam atq; puram esse sententiam, ne in posterum quoq; rursus in controuersiam reuocetur. Ac de mea quidem interrogatione sacra maiestas tua quod æquius melius erit, statuet. Ego uero etiã de tempore audacter refero. Nã indignus seruus tuus arbitror, nõ æquum esse, ut eodem tempore tam sponsalia, quam nuptias metiamur; sed ut exiguam quamdam prærogatiuam uel in tempore nuptiæ consequantur, & a sponsalib. differant, quæ nuptijs in hoc sint inferiora. Quippe plurimum istuc reipublicæ profuturũ puto. Nam parentes ab amore suos erga liberos uicti, dum quamprimum eis prospicere, seq; curis liberare student; grauiter molesteq; ferunt, a tempore se impediri. Sunt etiã qui pusillanimitate quadã mentiuntur annos, ad periuria liberum amore compulsi. quod si sublatum fuerit, & sponsaliorũ tempus imminutum; tam orta de pusillanimitate parẽtum anxietati remediũ adhibebitur, quam quæ inde prouenire mala ueremur, mendacium atq; periurium, cõuenienti repreßione coërcebuntur: sacra deniq; maiestas tua gloria, magnificentia, prædicationis inexplicabilẽ fructum, una cum adsiduis enixisque uotis animorum, feret; quod semper ea subditis suis conducibilia, fructuosa, salutariaque procuret.

* L. 5. C. de sponsalib.

προβαίνειν τὸν γάμον, καὶ μὴ κατὰ τὴν αὐτὴν συμπίπτειν ἡμέραν τι ἢ ὥραν: διεσχίσθη τὸ δικαστήριον εἰς διαφόρους γνώμας. τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ δεῖν εἶναι τὰ πρόστιμα δίδοσθαι, καὶ λύεσθαι τὰς μνηστείας, προβαλλομένοις ὡς εἰ τοῦτο μὴ προβαίνει, τί αὖ διοίσει γάμος μνηστείας; εἴπερ καὶ τὸ τοῦ γάμου πρεσβεῖον ἔχει καὶ ἡ μνηστεία· καὶ μᾶλλον, ὅτι καὶ ὁ ἀρραβὼν φύσιν ἔχει τοιαύτην, (ὡς ὁ νόμος φησὶν) ἵνα εἰ μὲν ὁ δεδωκὼς μὴ πληροῖ τὰ συνδόξαντα, ἐκπίπτῃ τῶν δεδομένων. εἰ δὲ ὁ λαβὼν, ἀντιστρέφῃ ταῦτα εἰς τὸ διπλοῦν. τοῖς δὲ ἐξ ἐναντίας, ἀλύτους μένειν τὰς μνηστείας νομίζεται, φάσκουσι μὴ προσήκειν τὰ μετὰ τὸν ἐντελῆ χρόνον τῶν νέων συνδόξαντα τοῖς γονεῦσι, συναινέσει καὶ αὐτῶν, καὶ ἱεραῖς εὐχαῖς ἐπισφραγισθέντα, δόσει προστίμου διαλύεσθαι. τοῦτο γὰρ πρέπον εἶναι καὶ πλεῖσθαι ὁπηνίκα δεσμὸς προβῇ μόνος, ἢ καὶ μνηστεία μετὰ τὸν ἑπταετῆ χρόνον ἀποτελεσθῇ κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον· ἣν οὐδὲ μνηστείαν εἶναι ὁ τῆς βασιλείας σου νόμος ἀποφαίνεται· οὕτω δὴ καὶ τοῦ δικαστηρίου σχισθέντος, ἀναφέρω τῇ βασιλείᾳ σου ὁ ἀνάξιος δοῦλος αὐτῆς, ἐρωτῶν ὁποτέρᾳ δεῖ τῶν γνωμῶν προστεθῆναι. φαίνεται γὰρ ἑκάτερον μέρος εὐλογοφανῆ προτεινόμενον. καὶ ἑρμηνείαν λαβεῖν ἐξαιτῶ διὰ προσκυνητῆς ἀντιγραφῆς, σαφῶς καὶ καθαρῶς λυούσης τὸ ἀμφισβήτημα. νόμου γὰρ τάξιν ἐπέχειν μέλλει εἰς τὸ μετέπειτα. καὶ δεῖ πάντως εὐκρινεστάτην εἶναι καὶ καθαρὰν τὴν ἀπόφασιν, ἵνα μὴ καὶ αὖθις ἐς ὕστερον ζυγομαχῆται. καὶ περὶ μὲν τῆς πεύσεως τῇ ἁγίᾳ βασιλείᾳ σου δόξει πάντως φιλανθρωπότερα· ἐγὼ δὲ τολμηρῶς ἀναφέρω καὶ περὶ τοῦ χρόνου. ὑπολαμβάνω γὰρ ὁ ἀνάξιος δοῦλός σου, ὡς οὐκ ἔστι δίκαιον τῷ αὐτῷ χρόνῳ τὴν μνηστείαν καὶ τὸν γάμον μετρεῖσθαι, ἀλλὰ μικρόν τι γέρας κἂν τῷ χρόνῳ τὸν γάμον ἀποφέρεσθαι, καὶ διαφέρειν μνηστείας, τὴν δὲ μνηστείαν ὑπόβασιν * ἔχειν ἐν τούτῳ. καὶ γὰρ δὴ καὶ μάλα λυσιτελήσειν οἶμαι τῷ πολιτεύματι † τούτῳ. οἱ γὰρ γονεῖς τῇ πρὸς τὰ ἑαυτῶν τέκνα φιλοστοργίᾳ κρατούμενοι, καὶ σπεύδοντες ὡς τάχιστα τὴν τούτων ποιῆσαι πρόνοιαν καὶ ἀμεριμνῆσαι, ὑπὸ τοῦ χρόνου δὲ κωλυόμενοι, δυσφόρως καὶ βαρέως φέρουσιν. εἰσὶ δὲ οἱ ἐξ ὀλιγωρίας καὶ χρόνων καταψεύδονται, εἰς ἐπιορκίας διὰ φιλοτεκνίαν συνελαυνόμενοι. ὅπερ εἰ περιαιρεθῇ, καὶ ἐλάττωσιν ὁ τῆς μνηστείας δέξηται χρόνος, ἥ τε ἐξ ὀλιγωρίας ἀθυμία τῶν γονέων ἐξιαθήσεται, καὶ τὰ ἐκ ταύτης ἐπισυμβαίνειν ὑποπτευόμενα κακὰ, ψεῦδος καὶ ἐπιορκία, ἀνασταλὴν τὴν προσήκουσαν δέξονται, καὶ ἡ ἁγία βασιλεία σου δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν καὶ κλέος καρπώσεται ἄρρητον, καὶ εὐχὰς ἀδιαλείπτους καὶ ἐκτενεῖς, τὰ λυσιτελῆ τοῖς ὑπηκόοις ἀεὶ πραγματευομένη, καὶ ἐπωφελῆ, καὶ σωτήρια.

* ἔχειν ἴσ.

† τοῦτο. οἱ γάρ.

ΑΛΕ-

ἈΛΕΞΊΟΥ ΤΟΥ͂ ΚΟΜΝΗΝΟΥ͂ ΝΕΑΡᾺ γ.

ΠΕΡῚ ΔΙΑΛΎΣΕΩΣ ΜΝΗΣΤΕΊΑΣ.

Εἰ μηδὲν ἄλλο ἡ βασιλεία, ἢ ἔννομος ἐπιστασία ἐστί· νόμοι δέ, οἱ τὴν πολιτείαν τηροῦντες ἀδιάλωβητον, πόρρω που ἀπωθοῦντες καὶ ἐκδιώκοντες τὰ τὸ πολίτευμα καταβλάπτοντα, ἀνεῖται δὲ καὶ τὸ νομοθετεῖν βασιλεῦσιν· ἔργον ἄρα βασιλικόν, πρὸς τὸ κοινῇ τῇ πολιτείᾳ συμφέρον τήν τε τῶν νόμων ἔκθεσιν παρὰ τῶν κρατούντων ἀποτελεῖσθαι, καὶ τὴν τῶν λειπόντων † πρὸς ὁλοκληρίας ἐκπλήρωσιν, καὶ διευκρίνησιν τῶν ἀσαφῶς ἐγκειμένων οἷς τε αὐτοὶ νενομοθετήκασι, καὶ οἷς προτεθεσπισμένοις ἐνέτυχον, παρὰ τούτων ἐκτίθεσθαι. κατὰ ταῦτα καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν κατὰ τὸν ἰούλιον μῆνα τῆς παρελθούσης ϛ ἐπινεμήσεως, τοῦ ϛφ καὶ ἐνενηκοστοῦ δευτέρου ἔτους, νομοθεσίαν διανομοθετήσασα, καὶ τῷ νεαρῷ θεσπίσματι τοῦ φιλοσόφου κυρίου Λέοντος καὶ βασιλέως ἐπερειδομένη, διοριζομένῳ ἱερὰν εὐλογίαν ἐπιτελουμένην ἔχειν παρ' ἑαυτῇ τὴν πρώτην τῶν συμβαλλόντων συναρμογήν, ἤγουν αὐτὴν τὴν μνηστείαν, καὶ καιρὸν ὡρισμένον, ὃν δή που καὶ πρὸς γαμικὴν συζυγίαν ἀρκοῦντος ἔχειν ὁ παλαιὸς νόμος διατεθεσμοθέτηκε· διετυπώσατο, ἐκείνας εἶναι κυρίως μνηστείας, καὶ ἀτεχνῶς ἰσοδυναμούσας γάμῳ, ὅσαι καὶ τὸν χρόνον, ὃν ἡ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος θεσμοθεσία ὥρισεν, ἀκέραιον ἔχον παρ' ἑαυτῆς, καὶ τὴν ἱερὰν εὐλογίαν ἐπακολουθοῦσαν ἐγνώρισαν. καὶ ἐπὶ τούτων τῶν μνηστειῶν τὴν ἐπὶ τῶν γάμων τοῦ συνοδικοῦ τόμου κρατεῖν παρατήρησιν· καθὰ καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυρίου Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου ἐκ συνοδικῆς διασκέψεως ἐκτεθεῖσα σημείωσις ἀπεφήνατο, ἣν καὶ ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος κύριος Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης τὸ κῦρος εὑρίσκεται χαρισάμενος. Διαῤῥήδην γὰρ αὕτη καὶ ἐπὶ τῆς μνηστείας ἀποφαίνεται, δύο ἀδελφοὺς ἐξαδέλφας δύο πρὸς ἑαυτοὺς μὴ κατὰ συναρμογὴν μνηστείας ἐπάγεσθαι, μήτε μὴν τὰ ἐν τῷ συνοδικῷ τόμῳ ἐπὶ τῶν γάμων κεκωλυμένα πρόσωπα ἐπὶ τῆς τοιαύτης μνηστείας πρὸς ἄλληλα συναλλάττειν συγκεχωρῆσθαι. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τῶν τοιουτοτρόπως συστησαμένων τὴν μνηστείαν προσώπων, θανάτῳ τυχὸν ἑνὸς τῶν μερῶν τῆς μνηστείας διαλυθείσης, τὸ περιλιμπανόμενον πρόσωπον μνηστείαν ἄλλην κωλυθήσεται συστῆσαι πρὸς ἐκεῖνο τὸ πρόσωπον, πρὸς ὃ, εἰ καὶ κοινωνία γάμου προσεβεβήκει αὐτῷ ἐπὶ τῷ τετελευτηκότι προσώπῳ, συμβαλεῖν * οὐκ ἠδυνήθη. καὶ κατὰ τὰ ἐν ταύτῃ παρὰ τῆς βασιλείας μου περὶ τούτων διατυπωθέντα πολιτεύεσθαι τοὺς ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον καὶ χριστιανικὴν πολιτείαν, διετυπώσατο. μηδ' ὅλως τε μνηστείαν ἀποτελεῖσθαί ποτε, ἢ τὸ τῆς μνηστείας ὄνομα κυρίως ἀποκεκληρῶσθαι τῷ πραττομένῳ, εἰ μὴ καὶ τὴν

† πρὸς ὅλον πληρίαν.

* ἠδύνατο.

ALEXII COMNENI NOVELLA III.

DE SOLVTIONE SPONSALIUM.

Si nihil aliud est regnũ, quam legitima quædam administratio; nihilque leges aliud, quam integritatis reipublicæ custodes, procul remouẽtes & expellentes ea, quæ statui ciuili nocent; si deniq; ferẽdarum legum potestas imperatorib. est permissa: profecto imperatorium opus est, ad commune reipublicæ commodum ab ijs, qui rerum potiuntur, legum expositionem perfici, & ab ijsdem supplementũ eorum, quæ ad illarum integritatem desunt, & declarationem obscure positorum tam in latis ab se, quam ijs legibus, quas ante sancitas repererũt, promulgari. Hoc instituto maiestas quoq; nostra mense Iulio præterita sexta indictionis, anni ꟾↄↄCꟾↄ ꟾↄ XCII, *legem ferens, & Domini Leonis, philosophi & imperatoris, cõstitutioni nouellæ innixa, definienti ut prima contrahentiũ conuentio, uidelicet ipsa spõsalia, sacræ benedictionis initiationem habeant, & statutum certumque tẽpus ætatis, quod nimirum & ad nuptialem coniunctionem sufficere ius antiquũ sanciuit; illa proprie sponsalia statuit esse, dubioque procul eamdem cum nuptijs uim obtinere, quæ & tempus illud, quod imperatoris Dn. Leonis constitutio determinauit, integrum habuerunt, sacrasque preces comitantes agnouerunt; quibus in sponsalibus tomi synhodalis obseruatio de nuptijs ualere debeat: sicut & sub felicis memoriæ patriarcha, domino Ioãne Xiphilino, de synhodali consultatione promulgata notatio pronuntiauit, quam imperatorem clarissimũ, dominum Nicephorum Botaniatam, confirmasse constat. Nam ea diserte de sponsalibus quoque pronuntiat, duos fratres sibi duas consobrinas per conciliationem sponsalium non adiungere; nec item personis in synhodali tomo copulari matrimonio uetitis esse permissum, ut inter se huiusmodi sponsalia contrahant: sed potius ex hisce personis, quæ hoc modo sponsalia contraxerint, si forte per unius mortem sponsalia diremta fuerint, eam quæ superstes sit, alia sponsalia prohiberi contrahere cum illa persona, quacum in matrimonium coire non poterat, si nuptiarum societas illi cum defuncto intercessisset. Ac secundum ea, quæ in ista [nouella] de his sancita sunt a maiestate mea, gubernari eadem subditos orthodoxæ Christianæque reipublicæ nostræ statuit; nec unquam omnino spõsalia peragi, uel actui proprie spõsalium nomen tribui, nisi sacra*

quoque benedictio, nuptialiq; coniunctioni præstitutum tempus accedat. Etenim spõsalia, quæ aliter fiunt, non sponsalia proprie, sed hominum placita, per stipulationem confirmata, ducere subditi nostri debent; nec aliter obligare putent, quam illa soleant; ueterem denique legem in his uim suam obtinere. Atque hæc sunt, quæ id temporis a maiestate mea peraccurate sancita fuerunt.

Quia uero nihil in ea de hoc pronuntiatum est, quod haud abs re nobis suggessisti; quæ dictæ nouellæ constitutioni desunt, nostra potestas adiicit, atque statuit; ut eiusmodi sponsalia, quæ proprie spõsalia sunt, immota rataq; maneant, nec ullo modo dirimantur: quum ipse Deus inter copulãdos quasi medius interueniat, & primam hanc uitæ coniunctionem per sacrarum precum initiationem firmet atq; muniat. Nec unquam hæc spõsalia pœnarum præstationibus dissoluentur. Non enim ab hoc tempore instrumentis, quæ inter contrahentes sponsalia conficiuntur, pœna adscribentur. quippe dum ea solis pœnis confirmabantur, non solum illa adscribebantur; sed & iisdem præstitis, instrumenta elanguescebant & exspirabant. Nunc uero, quum Deus, qui diiuncta copulat, sponsalia stabiliat & firmet; non omnino indissoluta manebunt, nisi faciamus, ut eorũ solutio perfecti coniugii solutio censeatur. Nam qui huiusmodi sponsalia dirimere conabuntur, perfecti matrimonii solutionem facere uidebuntur. Sic igitur haud abs re cognatæ personæ, quibus est prohibitum cum sponsa, uel sponsæ sororibus, nuptias aut sponsalia (quæ prima sunt coëuntium copulationes) celebrare, ab eiusmodi contractibus retrahentur. Nuptiæ autem legitimo tempore, quod antiquæ recentioresque leges, & a nobis promulgata nouella cõstitutio definierunt, una cum sollemnibus earũ obseruationibus celebrabuntur. Nec licebit ulli subditorum reipublicæ nostræ, quidquam aduersus hæc præsenti potestatis nostræ constitutione uetita & interdicta facere. nisi forte (quod frequenter accidit) imperator ipse per dispensationem quamdam sponsalia cum copulatione, quæ fit sacris uotis interuenientibus, personis desponsis intra definitos annos ex
" *decreto permittat. Nam licet iis, quibus a Deo*
" *dispẽsatio rerum mundi huius est cõmissa, supra leges dispensare: ut * cum imperatore sapiẽtissimo, uetustisque legibus loquamur. Itaq; licebit hæc imperatoribus, quotiescumq; uoluerint, in angustius cogere spatium atque contrahere per dispensationem, & utraque sponsalia, (uidelicet tam ea, quæ secundum ius uetus contrahuntur,*

* Nouel. Leonis 109. l. 31. D. de legib. l. 1. in princ. D. de cõst. princ.

ἱερὰν εὐλογίαν ἐπιτελουμένην ἔχει παρ' ἑαυτῇ, καὶ τὸν ὡρισμένον τῇ γαμικῇ συζυγίᾳ καιρόν. τὰς γὰρ ἄλλως γινομένας, οὐ μνηστείας κυρίως, ἀλλά γε ἀρεσκείας ἀνθρώπων διὰ ἐπερωτήσεως κατησφαλισμένας λογίζεσθαι τὸ ὑπήκοον, καὶ ὡς τοιαῦτα τὸ ἐνεργὸν ἀποφέρεσθαι, καὶ τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν ἔχειν ἐπὶ τούτοις τὸ κύριον. καὶ ταῦτα μὲν τῇ βασιλείᾳ μου πεφροντισμένως τῷ τότε διαθεσμοθετηθέντα.

Ἐπεὶ δὲ μή τι περὶ τῆς εὐλογίας τῆς σῆς ὑπομνήσεως ἀνεφωνήθη αὐτῇ, τὰ ἐνδέοντα τῇ δηλωθείσῃ νεαρᾷ νομοθεσίᾳ τὸ ἡμέτερον κράτος προστίθησι, καὶ διορίζεται, τὰς τοιαύτας μνηστείας, αἳ κυρίως μνηστεῖαι τυγχάνουσιν, ἀμετακινήτους τε διαμένειν καὶ ἀδιασπάστους, καὶ τὸ ὅλον ἀλύτους, ἅτε θεοῦ μέσον τῶν συναπτομένων ἱσταμένου, καὶ τὴν πρώτην προσεμπεδοῦντός τε καὶ κρατύνοντος τοῦ βίου συναρμογὴν διὰ τῶν ἱεροτελουμένων εὐχῶν. καὶ οὐδέποτε αὗται ταῖς τῶν προστίμων ἀναλυθήσονται δόσεσιν. οὐδὲ γὰρ ταῦτα ἀπὸ γε τοῦ νῦν ἐν τοῖς μέσον τῶν συναλλαττόντων γινομένοις συμβολαίοις ἐγγραφήσονται. ὅτι μὲν γὰρ προστίμοις μόνοις ἐνεκρατύνοντο, ταῦτά τε ἐνεγράφοντο, καὶ τῇ δόσει τούτων ἐξησθένουν καὶ διελύοντο. νῦν δὲ ὁπότε καὶ ὁ Θεὸς ὁ συνάπτων τὰ διεστῶτα, ταύτας κρατύνει καὶ ἐμπεδοῖ, † ἄλυτοι πάντως διαμενοῦσιν, εἰ μή γε τελείου γάμου δῶμεν τὴν αὐτῶν λύσιν τελουμένην λογίζεσθαι. ὡς τελείου γὰρ γάμου λύσιν διαπραττόμενοι οἱ τοιαύτην λῦσαι μνηστείαν ἐπιχειρήσοντες δόξουσιν. οὕτως οὖν εὐλόγως καὶ τὰ κεκωλυμένα συγγενικὰ πρόσωπα πρὸς τὴν μνηστὴν ἢ καὶ τὰς τῆς μνηστῆς ἀδελφὰς γαμικὴν ἀποτελεῖν συζυγίαν, ἢ καὶ μνηστείας, τὰς πρώτας τῶν συμβαλλόντων συναρμογάς, πρὸς τὰ τοιαῦτα ἀναχαιτισθήσονται συναλλάγματα. ὁ μέντοι γάμος κατὰ τὸν νενομισμένον καιρὸν τοῖς τε παλαιοῖς καὶ νεωτέροις νόμοις, καὶ τῇ παρ' ἡμῶν ἐκτεθείσῃ νεαρᾷ νομοθεσίᾳ, συντηρηθήσεται μετὰ τῶν συνήθων * τούτων παρατηρήσεων. καὶ οὐκ ἐξέσται τινὶ τῶν ὑπὸ τὴν πολιτείαν ἁπάντων, παρὰ τὰ διηγορευμένα τῇ παρούσῃ τοῦ κράτους ἡμῶν διατάξει τι διαπράττεσθαι· εἰ μή γε βασιλεὺς (οἷα πολλὰ συμβαίνει) κατ' οἰκονομίαν τινὰ τήν τε μνηστείαν καὶ τὴν ἐξ ἱερολογίας συνάρμοσιν τοῖς μεμνηστευμένοις ἔνδον τῶν διορισθέντων ἐπιψηφίσεται ἐτῶν. ἔξεστι γὰρ τοῖς ἐκ θεοῦ τὴν οἰκονομίαν τῶν κοσμικῶν ἐγκεχειρισμένοις πραγμάτων, ὑπερτέρως ἢ κατὰ νόμους οἰκονομεῖν, κατ' αὐτὸν φάναι τὸν φιλοσοφώτατον, καὶ τὰς παλαιοτέρας νομοθεσίας. ἐξέσται τοίνυν ταῦτα τοῖς βασιλεῦσι πρὸς τὸ ἔλαττον συνάγειν καὶ συστέλλειν κατ' οἰκονομίαν, ὅτε καὶ βούλοιντο, καὶ τήν τε μνηστείαν ἑκατέραν, (ἤγουν τήν τε κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, μὴ ἐλάτ-

† ἐν ἄλλοις ἀδιάλυτοι.

* τούτῳ παρέσεται.

μὴ ἐλάττονα τῶν ἑπτὰ ἐτῶν ἐκπληρῶσθαι, πεπονημένην, ἥτις καὶ ἁπλῆς μνηστείας λελόγισται, τὴν τε μετὰ ἱεροτελεστίας κατὰ τὴν τοῦ φιλοσοφωτάτου βασιλέως κυρίου Λέοντος νομοθεσίαν συνισταμένην, καὶ τελείας μνηστείας τυγχάνουσαν, ἅτε καὶ τὸν χρόνον τοῦ γάμου σύνδρομον ἔχουσαν,) καὶ τὴν ἐξ ἱερολογίας συνάρμοσιν τοῖς μνηστευσαμένοις, ἤγουν τὸν τέλειον γάμον ἔνδον τῶν νενομισμένων αὐτοῖς καιρῶν περιγράφειν· προτεθεσπισμένη καὶ ταύτη τῇ νομοθεσίᾳ παρὰ τοῦ φιλοσοφωτάτου βασιλέως προτυγχανούσῃ. τὸ γὰρ τήν τε μνηστείαν καὶ τὴν ἐξ ἱερολογίας συνάρμοσιν τοῖς μεμνηστευμένοις ἔνδον τῶν διωρισμένων ἐτῶν παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπιψηφίζεσθαι, ἐκείνῳ νενομοθέτηται. εἰ δὲ οὐκ ἔστι μνηστεία τελεία, ἥτις μὴ ταῖς ἐπὶ τοῖς μνήστροις εὐχαῖς τὴν βεβαίωσιν † ἀπενέγκοιτο, μηδὲ τὸν νενομισμένον τοῖς γάμοις καιρὸν συντρέχοντα κέκτηται, ὁ τοῖς μνηστευομένοις τὴν ἐξ ἱερολογίας τῆς ἐπὶ τῷ γάμῳ τελουμένης συνάρμοσιν ἐπιψηφιζόμενος, τοῖς τελείοις ταύτην καὶ μὴ τελείοις * ἐπιψηφίζεσθαι πάντως μνήστροις. καὶ ταῦτα μὲν τοῖς βασιλεῦσι κατ' οἰκονομίαν ἐκπληρωθήσεταί τινα.

Οὐ μέντοι γε καὶ τὴν φυσικὴν τούτοις συνέλευσιν ἐπιφήσουσιν, ἀλλά γε ταύτης ἐξωθήσονται τούς τε διὰ τῆς μνηστείας ἱεροτελεσθησομένους, καὶ τοὺς διὰ τῆς θείας ἐπῳδῆς τῆς ἐπὶ τῷ γάμῳ τελουμένων εὐχῶν συνάρμοσιν δεχομένους, ἐντὸς τῶν τῇ δηλωθείσῃ μνηστείᾳ † καὶ τῷ γάμῳ ἀπονενεμημένων καιρῶν, κατά τε τοὺς παλαιοὺς νόμους, κατά τε τὰς νεαρὰς τοῦ φιλοσοφωτάτου βασιλέως νομοθεσίας. τότε γὰρ ἡ φυσικὴ τούτοις ἀνετος συνέλευσις ἐαθήσεται, ὁπότε καὶ ἀρχῆθεν νενόμισται: ἤγουν τοῦ μὲν ἄρρενος ὑπὲρ τὰς δεκατέσσαρας διατρέχοντος χρόνους, τῆς δὲ θηλείας τὸν δωδέκατον ὑπερβάσης ἐνιαυτόν. ἕως δ' αὖ ἢ ἀμφότεροι ἢ θάτερος τῆς νενομισμένης τῶν χρόνων κατὰ τὸν τρίχα ποσότητος, οὐκ ἐνδοθήσεται τούτοις τὸ περὶ τὴν φυσικὴν συνέλευσιν ἄνετον, τῶν γονέων ἀπαιτουμένων περὶ τὴν τούτου φυλακὴν μὴ ἀμελῶς καὶ ῥαθύμως διακεῖσθαι· ὡς ἂν μὴ παρὰ τὸν καθήκοντα καὶ ἀρχῆθεν ἀφορισθέντα τῇ φυσικῇ συνελεύσει καιρὸν ἔτι πρὸς ἀλλήλους συνέλθωσιν. εἰ γὰρ παρὰ τὴν τούτων ῥαθυμίαν τοῦτο διαπραχθήσεται, ὅ, τε διαπραξάμενος καὶ οἱ τούτου γονεῖς ὑποπεσοῦνται τοῖς ἐκ νόμων * ὑποκειμένοις ἐπιτιμίοις, τοῖς παρθένον ἐντὸς τῶν νενομισμένων καιρῶν τοῖς γάμοις διαφθείρουσιν. ἀλλὰ † καὶ ὁπότε βασιλεὺς κατ' οἰκονομίαν ἵνα γέ τι τῶν μνηστειῶν καὶ τῶν γάμων ὑποτέμῃ χρόνον, καὶ συμβῇ πρὸ τῆς εὐλογίας τῶν γάμων * καὶ τῶν στεφάνων, μετὰ τὴν ἐξ ἱερῶν εὐχῶν τελεσθεῖσαν μνηστείαν, θανάτῳ τοὺς μνηστεύοντας διατμηθῆναι: τὸ περιλιμπανόμενον πρόσωπον κωλυθήσεται συναλλάξαι γάμον πρὸς ἃ συναλλάττειν κεκώλυται παρὰ

& quæ a minori septem annis non debere peragi legibus cautũ est, adeoq́; imperfecta sponsalia censentur; quam quæ secundum sapientissimi principis, domini Leonis legem conceptis sacris precibus contrahũtur, perfectaq́; spõsalia sunt, utpote concurrens cum nuptijs tẽpus habentia) cum sponsorum coniunctione, per sacras preces efficienda, plenas scilicet nuptias, intra præstitutos eis annos circumscribere: quæ ipsa quoque lex a sapiẽtissimo principe iam ante sancita est. Nam quod tam spõsalia, quam ex sacra benedictione copulatio desponsatis intra definitos illos ætatis annos ex imperatoris decreto permitti possint, ab illo principe lata lege constitutum est. Quod si sponsalia plena non sint, quæ per precationes in arrarum sponsaliciarũ traditione nullam confirmationem nancta fuerint, nec constitutam nuptijs ætatem comitantem habuerint; qui sponsis coniunctionẽ ex uotorum sacrorum cõceptione, quæ fit in nuptijs, decreto suo permittis, idem & adultis hanc & impuberibus spõsis omnino decernit. Et hæc quidem ab imperatoribus per dispensationem quamdam efficientur.

Non tamen naturalem eis coitionem permittent, sed ab ea tam illos arcebunt, qui per sponsaliorum sacram precationem initiabũtur, quam qui per diuinum carmen eorum uotorum, quæ concipiuntur in nuptijs, copulantur intra significatu sponsalibus atque nuptijs destinatos annos, secundum uetustas illas leges, & nouellas pariter imperatoris sapientissimi constitutiones. Nam illa ætate naturalis eis coitio libere concedetur, quæ ab initio legibus est constituta: mare uidelicet annos decem & quatuor excedente, femina uero duodecimũ iam prætergressa. Quam autem diu uel ambo, uel eorũ alteruter, statutum annorum adhuc numerum quasi currendo necdum attigerunt; naturalis congressus libertas eis non permittetur, & a parẽtibus exigitur, ne hac in re cauenda negligenter ac ignaue se gerant: ut ne scilicet illi præter conueniens & iam olim destinatum consuetudini naturali tẽpus inter sese coëant. Quippe si per horum negligentiam id committetur, tam is qui commiserit, quam ipsius parẽtes constitutis per leges pœnis eorũ subijcientur, qui uirginẽ intra definita tempora corrumpunt. Quin & si princeps aliquando per dispensationem quamdam sponsaliorũ nuptiarumue tẽpus deminuerit, & ante benedictionem nuptiarum atque coronas, sponsalibus iam per sacra uota peractis, morte sponsos separari contigerit: superstes persona cũ personis ijs, quibuscum in matrimonium coire per indicatam antea synodalẽ consultationem

 probi-

*prohibetur, nuptias contrahere uetabitur. Non enim licitum superstitibus erit, cum huiusmodi personis in manum coire propterea, quod perfectorum sponsaliũ tempus non cõcurrisse constet. Nam quæ per imperatoriam dispensationẽ peraguntur, ipsam hanc dispensationẽ temporis loco sibi subuenientem adferunt. Ex * legibus enim, ueluti sæpe iam dictũ est, imperatoribus tã condere leges est permissum, quam dispẽsare. Quod si maxime necdum ætate plena tam sponsalia quã nuptiæ fiant, cum eiusmodi tamen personis contrahere uetabuntur, quibuscũ eos perfectæ nuptiæ perfectaque spõsalia sacris initiata contrahere non sinunt. Adeoq; obtinebũt eadem in his, ueluti loco perfectorũ habendis & perfecte contrahendis, quæ & in perfectis nuptijs obtinent, absq; principũ dispẽsatione factis: publicata mẽse Iulio, indictionis VII, anni IↃↃCIↃ IↃXCII, constitutione secundum omnia, quæ in ea sancita sunt, inuiolabiliter uigente. Non enim ex ulla parte per hanc legem est mutilata, sed potius heic suppletur, & ad perfectionẽ ampliorem perducitur.*

* d. l. 1. D. de const. princ.

Quæ uero iam per hanc præsentẽ & in perpetuum ualituram constitutionem nostra statuit serenitas, omnibus omnino manifesta fieri curato, lõge illustrissime Curopalates, & magne Drũgarie Vigle: ut nemo subditorum imperij nostri ea, quæ pro ipsorum cõmodis a nobis sancita constitutaq; sunt, ignoret. Nam uniuersum Christo addictissimorum hominum corpus præsenti constitutione frui uolumus, ne quis ex omnibus aliquando sanctionis huius ignorantiam prætendat: quæ quidem abs te proclamando publicari omnibus in iudicijs, & omnibus imperio nostro subiectis prouincijs, & ad omnes in eis omnium ecclesiarum præsides; adeoque ab uniuersa republica Christiana debet obseruari. Actum mense Martio, præsentis XV indictionis, anni IↃↃCIↃ IↃC. Sed licet tamen sponsalia, sacris interueniẽtibus uotis peracta, manere prorsus indirempta debeãt; non tamen magis etiam, quam nuptiæ, indirempta seruabuntur: sed quibus ex caussis hæ solutionem admittunt, ijsdem & sponsalia dirimentur. Mense Martio, indictionis XV, rubris litteris.

ALEXII COMNENI
NOVELLA IIII.
DE CHARTVLARIO, AD SANctissimum & uniuersalem patriarcham.

Ecclesiastici decori maiestas mea curam gerẽs, & quum in omni ciuili statu bonũ ordinem

τ̃ προῤῥηθείσης συνοδικῆς διασκέψεως. οὐκ ἔστι γὰρ τοῖς περιλιμπανομένοις ἐπ᾽ ἀδείας πρὸς τὰ τοιαῦτα ἐισέρχεσθαι πρόσωπα, ὅτι μὴ χρόνος τ̃ τελείας μνηστείας εὑρίσκεται σύνδρομος. τὰ γ̃ κατ᾽ οἰκονομίαν ἐκτελεσθέντα βασιλικῶ, αὐτὸ τοῦτο τὴν οἰκονομίαν ἀντὶ τοῦ χρόνου φέρουσιν ἐπαρήγουσαν. ἐκ γ̃ νόμων τοῖς βασιλεῦσι, καὶ πολλάκις εἴρηται, τὸ νομοθετεῖν καὶ οἰκονομεῖν συγκεχώρηται. εἰ γ̃ καὶ ἐν ἀτελεῖ τῷ χρόνῳ ἥτε μνηστεία καὶ ὁ γάμος γενήσονται, ἀλλά γε πρὸς τὰ τοιαῦτα συναλλάττειν κωλυθήσονται πρόσωπα, πρὸς ἃ συναλλάττειν τούτους καὶ ὁ τέλειος γάμος καὶ ἡ τελεία ἱερουργημένη μνηστεία οὐ συγχωρεῖ.† καὶ ταῦτα κρατήσουσι καὶ ἐπὶ τούτοις, ὡς τελείοις λογιζομένοις καὶ τελείοις γινομένοις, ἅπερ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄνευ βασιλικῆς οἰκονομίας γινομένοις τελείοις γάμοις κρατεῖ: * τ̃ οὖν προεκφωνηθείσης κατὰ τὸν † ἰούνιον μῆνα, τ̃ ζ ἐπινεμήσεως, ςφ καὶ ἐνενηκοστοῦ δευτέρου ἔτους, διατάξεως κατὰ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ τυπωθέντα ἰσχυούσης ἀπαραθραύστως. οὐ γ̃ κατά τι παρὰ τῆς νῦν νομοθεσίας διαλελώβηται, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναπληροῦται, καὶ ἐπὶ τὴν ὁλοκληρίαν προσεπανάγεται.

† καὶ ταῦτα.
* ἐπεὶ γοῦν.
† ἰούλιον μῆνα.

Καὶ ἅπερ νῦν διὰ τῆς παρούσης καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ὀφειλούσης ἰσχύειν νομοθεσίας ἡ ἡμετέρα διετύπωσε γαληνότης, πᾶσι παντοίως κατάδηλα ποιοῦσιν γενέσθαι μεγαλεπιφανέστατε κουροπαλάτα, καὶ μέγα δρουγγάριε τ̃ βίγλας ὥστε μηδένα ἀγνοεῖν τῶν ὑπὸ τὴν πολιτείαν τὴν ἡμετέραν τὰ ὑπὲρ λυσιτελείας αὐτῶν παρ᾽ ἡμῶν διαθεσμοθετηθέντα τε καὶ νομοθετηθέντα. ἅπαν γ̃ τὸ χριστιανικώτατον πλήρωμα τ̃ παρούσης νομοθεσίας ἐπαπολαύειν βουλόμεθα, ὡς ἂν μή τις τῶν ἁπάντων ἄγνοιαν ποτὲ προβαλεῖται τοῦ τοιούτου θεσμοθετήματος διαβοηθῆναι ὀφείλοντος παρὰ σοῦ εἰς τε πάντα τὰ δικαστήρια, καὶ εἰς πάσας τὰς ὑπὸ τὸ ἡμέτερον κράτος ἐπαρχίας, καὶ τοὺς τῶν ἐν αὐταῖς ἁπασῶν ἐκκλησιῶν προεδρεύοντας, καὶ * τηρουμένους παρὰ παντὸς χριστιανικοῦ πολιτεύματος. Τεθυπωμένον κατὰ τὸν μάρτιον μῆνα, τ̃ παρούσης ιε ἐπινεμήσεως, τοῦ ςχ ἔτους· πλὴν εἰ καὶ ἄλυτοι πάντως αἱ μετὰ ἱεροτελεστίας τελούμεναι μνηστεῖαι διαμένειν ὀφείλουσιν, οὐ πάντως καὶ τ̃ γάμων ἐπέκεινα ἄλυτοι διατηρηθήσονται· ἀλλ᾽ αἷς αἰτίαις οὗτοι τὴν διάλυσιν ἐπιδέχονται, ταῖς αὐταῖς καὶ αὗται διαλυθήσονται. τῷ μηνὶ μαρτίῳ, ἐπινεμήσεως ιε, διὰ ἐρυθρῶν γραμμάτων.

* τηρουμένους.

ΑʼΛΕΞΙʼΟΥ ΤΟΥ
ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΝΕΑΡΑʼ δ.
ΠΕΡΙʼ ΤΟΥ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΟΣ, ΠΡΟʼΣ τὸν ἁγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην.

Ἡ βασιλεία μου τ̃ ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας φροντίζουσα, καὶ τὸ εὔτακτον καὶ ἐν παντὶ μὲν ζητοῦσα τῷ πολι-

τῷ πολιτεύματι, ἐπὶ πλέον δὲ τοῖς θείοις τούτοις ἐμπολιτεύεσθαι διὰ σπουδῆς τιθεμένη, τὰ ἀρχῆθεν ἀπονενεμημένα προνόμια ἑκάστῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν, καὶ τὴν ἄχρι καὶ δεῦρο ἐπικρατήσασαν ἐν τούτοις κατάστασιν κατὰ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ εἰς τὸ ἑξῆς εἶναι καὶ διαμένειν βούλεταί τι καὶ εὐδοκεῖ, ἁγιωτάτη δέσποινα, ὡς καὶ παραδεχθεῖσαν διὰ τοσούτων ἐτῶν, καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ ἐμπολιτευσαμένην, καὶ ταῖς ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλον κατὰ τὸ ἀνεξάλλακτον ἕως τοῦ νῦν μεταβάσεσιν † ἐπικυρωθεῖσαν καὶ βεβαιωθεῖσαν καλῶς. ἐπεὶ δὲ νῦν ἡ βασιλεία μου μάθοι, ὥς τινες τῶν ἀρχιερέων ἀντιφιλοτιμούμενοι πειρῶνται τὸ τοῦ χαρτοφύλακος ἀποβιβάσαι προνόμιον, καὶ κανόνας εἰς μέσον προφέροντες, * διὰ τοῦτο φιλονεικοῦσι μὴ προκαθῆσθαι αὐτὸν τῶν ἀρχιερέων, ὁπηνίκα δέοι τούτους συνέρχεσθαι κατά τινα χρείαν, καὶ συνεδριάζειν κατὰ ταυτὸν, πρὸ τῆς εἰς τὴν ἁγιωσύνην σου εἰσελεύσεως· οὐκ ἀνεκτὸν τῇ βασιλείᾳ μου ἔδοξε, πρᾶγμα διὰ τοσούτου χρόνου βεβαιωθὲν καὶ τοῖς πρὶν πατριάρχαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῖς τοῖς νῦν οὐκ ἐπ' εὐλόγῳ † ἐρίζουσι πράγματι, διὰ τῆς πολυημέρου δεχθὲν σιωπῆς, κατὰ τὸ παρέλκον ἀθετηθῆναι, καὶ ὥς τι τῶν ἠμελημένων παρασυρῆναι. τοίνυν καὶ διορίζεται πρᾶγμά τι εὔλογον καὶ πάνυ δίκαιον τουτί. εἰ μὲν γὰρ αἱροῖντο καὶ πάλιν οἱ ἀρχιερεῖς μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, μηδὲ τὰ τοῖς πρὶν δεδογμένα πατράσι, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῖς διὰ τῆς μακρᾶς συνδόξαντα σιωπῆς, καὶ τῆς ἕως τοῦ νῦν ἀνοχῆς, ἐκ παλιμβολίας ὥσπερ ἀνασπαλαίειν, εὖ ἂν ἔχῃ καὶ χάρις ὅτι τὸ μάχιμον καταθέμενοι, τὸ εἰρηναῖον προτετιμήκασιν. εἰ δὲ καὶ ἔτι τούτων τινὲς τῶν τοῦ κανόνος ῥημάτων ἀντιποιούμενοι (τῆς γὰρ ἐννοίας πόρρω ἀποδιεστήκασι) πειρῶνται τὸ οἰκεῖον συστῆσαι θέλημα, καὶ ἐπὶ τὸ ἄτακτον οὐ καλῶς τὴν τάξιν μεταβιβάζουσιν· ἐᾷ μὲν ἡ βασιλεία μου νῦν τὴν τοῦ κανόνος ἑρμηνεῦσαι καὶ σαφηνίσαι ὑφὴν, ῥᾴστην οὖσαν καταληφθῆναι καὶ διαγνωσθῆναι καλῶς τοῖς βάπτουσιν εἰς ἀκρίβειαν, καὶ κανονικῆς ἐννοίας θιγγάνουσιν· αὐτὸ δὲ τοῦτο τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐπιτιμᾷ, τί δή ποτε τὸν κανόνα εἰδότες, καὶ τὰ ῥήματα τούτου ἐξακριβούμενοι, τὴν ἑαυτῶν συνείδησιν * αὐθαιρέτως ἠπάτησαν, καὶ τοῦ κανόνος παραρριπτουμένου ἠνείχοντο, καὶ τὴν ὑφεδρίαν ἐπὶ τῶν πρὶν χαρτοφυλάκων ἠσπάζοντο; καὶ μισθὸν τούτοις τὸν τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων περιφρονήσεως, τὴν ἐπὶ τὰς λαχούσας αὐτοὺς ἐκκλησίας ἀπέλασιν δίδωσι, κανόνι στοιχοῦσα ἐνταῦθα ἐκκλησιαστικῷ, καὶ τοῖς περιφρονηταῖς τῶν κανόνων ἐκείνους αὐτοὺς τοὺς ἱεροὺς κανόνας εἰς ἄμυναν ἀντεξάγουσα. οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοιεν λέγειν οἱ τῶν δυτικῶν προεστῶτες ἀρχιερεῖς, ἐπὶ χρόνον μακρὸν τῶν ἐμπιστευθέντων αὐτοῖς μὴ † φροντίζοντες ποιμνίων, μηδ' ὡς ἐχρῆν ἐν τούτοις ἐπιστατήσαντες,

† ἐπικυρωθείσης.
* διὰ τοῦτο.
† ἐρίζουσι.
* αὐθαιρέτως.
† φροντίσαντες.

requirens, tum in hoc studiosius incumbens, ut is magis etiam diuinis in rebus obseruetur; priuilegia cuique graduum ecclesiasticorum iam olim tributa, eumque statum, qui hactenus in eis obtinuit, etiam deinceps immutabiliter subsistere ac permanere cupit & aequum censet, sanctissime domine, uelut a tot annis acceptũ, & longo iam spatio temporis obseruatum, & perpetuis ab uno tempore in aliud progreßionibus huc usque citra mutationem praeclare cõfirmatum ac stabilitum. Quia uero nunc maiestas mea didicit, quosdam pontifices ambitione quadam impulsos, Chartularij priuilegiũ deminuere uelle, perque canones in medium productos contendere, non illi seßionem supra pontifices competere, quoties eis alicuius negotij caussa conueniẽdum sit, & una considendũ, ante accessum ad sanctitatem tuam: minime ferendum maiestati meae uisum est, ut res tanto iam tempore probata, & a superioribus patriarchis ac pontificibus alijs, atque illis ipsis adeo, qui iam non iusta de caussa rixantur, diuturno silentio recepta, nunc urgente nulla ratione aboleatur, & quasi neglectum quiddam conuellatur. Quapropter quiddam rationi ualde consentaneum & aequum statuit. Quippe si adhuc põtifices immota non mouere uellent, nec ea quae placuere superioris memoriae patribus, & ipsismet longo silẽtio patientiaque ad hodiernum usque diem comprobata fuerunt, ex inconstantia uelut oppugnare: recte facerent, & habenda ipsis gratia, quod abiecto pugnãdi studio pacem potius amplexi essent. At uero si quidam adhuc uerba canonis usurpãtes (etenim a sententia longe absunt) libidinẽ suam probare nituntur, ordinemque nequiter in confusionem inordinatam transferunt; canonis quidem maiestas mea contextum interpretari ac declarare mittit, perceptu & intellectu facillimum ijs, qui subtilitate sunt imbuti, mentemque canonis adtingunt: uerum hoc in põtificibus reprehendit, quod quum canonẽ noßent, eiusque uerba peraccurate tenerent, suam ipsorum conscientiam praeter rationem conculcarint, & reijci canonem paßi sint, ac inferiorem seßionem sub memoria superioris chartularijs amplexi fuerint. Ideoque pro sacrorũ canonum contemtu mercedẽ hãc eis [maiestas mea] tribuit, ut suas ad ecclesias abigantur; ecclesiastici canonis hac in parte uestigijs insistẽs, & aduersus canonum contemtores ipsos canones sacros in subsidium producẽs. Nec enim põtifices ij, qui occidentalib. ecclesijs praesunt, & a multo iam tẽpore fidei suae creditorum ouilium curam nullam gessere, nec uti conueniebat ijs praefuerũt, dicere poterunt:

rabiem

rabiem hostilē, quæ per orientē grassata fuit, ad ipsos pertigisse, atq; hoc modo sibi ouiū rationis prædictarum inspectionē ademtam esse. Atq; hoc in hunc modum a maiestate mea dispositū, euentus eis iudiciū relinquit. Quia uero & illud ad aures eius relatum est, quosdam scilicet ecclesiæ proceres eximios præteriri, quū suffragia feruntur: eisque præferri nonnullos, tam ætate quam cōditione uitæ melioris inferiores, quiq; non magnos pro ecclesia labores sustinuerūt: ne illa quidē res sacra pontificū synhodo nobis digna uisa est. Quapropter omnibus religiose pariter et imperiali cū auctoritate mādat, ne ludāt in minime ludicris, nec adfectui diuinis in rebus indulgeant. Nā ubi anima uersatur in periculo, cuius quæso rei potior habenda cura est? Illos autē præferant alijs, & honore suffragiorum dignētur; quos inculpata uita præter doctrinā ornat: aut in quibus si doctrina forte uacillet, longi temporis usus, & multi pro ecclesia labores exanclati, quod deest, supplent. Sic enim suffragijs suis rectè statuent, & a Deo sua ad animæ condemnationem suffragia tulisse non arguentur.

ALEXII COMNENI NOVELLA V, AD SANCTISSIMUM & uniuersalem patriarcham.

NE DE SERVIS IN LIBERTATEM proclamātibus, testium aduersus ipsorum testes productorum, dicta ualeant: tum quod sacræ benedictiones etiam seruis impertiendæ sint, nec tamen in illis eos libertatem consequi.

Duo istæc ad aures maiestatis meæ peruenerūt, sanctissime domine, quosdam scilicet eorū, qui ad sacrumsanctum magnūque ac diuinum sapientiæ DEI SERMONIS *tēplum sese conferunt, in libertatē proclamantes, & nationem pro libertate sua prætexētes, (aiunt enim se natos liberis parētibus, puta Bulgaris, uel alijs talibus, quos in seruitutē respublica nostra non redegit) ad probandū ab se dicta dimitti. Quumq; iā testes omni exceptione maiores exhibuerūt, ad alios his testes opponendos eorū dominos progredi. Atq; hoc modo quū ij, qui proclamant, ad finē usq; litē in iudicijs persequi nequeāt, rursus eos onere conditionis seruilis grauari. Præterea matrimoniales quidē seruis cōgressus & cōiunctiones in republica nostra permitti, non tamen & sacrā benedictionē has comitari; cauentibus eorum dominis, ne inuicem sibi cum benedictione sacra seruos copulent; ut ne per hanc ad libertatē absoluātur. Horū igitur utrūq; conuenientē cōsequi debere correctionē censuit, & propte-*

ὡς ἡ τὴν ἕω κατατρέχουσα τῶν ἐχθρῶν λύσσα προσέσχηκε τούτοις, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐντεῦθεν τῶν λογικῶν προβάτων περιῃρέθησαν. καὶ τὸ μὲν οὕτως οἰκονομηθὲν * παρὰ τῇ βασιλείᾳ μου, τὴν κρίσιν αὐτοῖς τοῦ ἀποτελέσματος καταλέλοιπεν. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο εἰς ἀκοὰς ἀνηνέχθη αὐτῇ, ὡς τινὲς τῶν τῆς ἐκκλησίας λογάδων ἐν ταῖς γινομέναις ψήφοις καταλιμπάνονται, προτιμῶνται δὲ τούτων ἔνιοι ὑποβεβηκότες ἴσως καὶ χρόνῳ καὶ καταστάσει βίου τῷ κρείττονι, καὶ μηδὲ πολλὰ περὶ τὴν ἐκκλησίαν πονήσαντες, οὐκ ἔδοξεν οὐδὲ τοῦτο τὸ πρᾶγμα τῆς ἱερᾶς συνόδου τῶν ἀρχιερέων ἐπάξιον. ὅθεν καὶ ἐπισκήπτει πᾶσι φιλοθέως ὁμοῦ καὶ βασιλικῶς, μὴ παίζειν ἐν τοῖς οὐ παικτοῖς, μηδὲ πάθει περὶ τὰ θεῖα χαρίζεσθαι. οὗ γὰρ ψυχὴ τὸ κινδυνευόμενον, τίνος φροντιστέον ἑτέρου; ἐκείνους δὲ προτιθέναι τῶν ἄλλων, καὶ τὴν ἐν ταῖς ψήφοις ἐπιτιμίαν χαρίζεσθαι, οὓς μετὰ λόγου καὶ βίος κοσμεῖ ἀνεπίληπτος· ἢ τοῦ λόγου σκάζοντας ἴσως, ὁ μακρὸς χρόνος καὶ τὸ περὶ τὴν ἐκκλησίαν πολύπονον ἐπαναπληροῦσι τὸ ἐλλιπές. οὕτω γὰρ αὖ τὰς ψήφους καλῶς διαστήσουσι, καὶ ἐπὶ κρίματι τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς οὐκ αὖ ἁλοῖεν ψηφοφοροῦντες τῷ θεῷ.

* παρὰ δὲ βασιλείας.

ἈΛΕΞΊΟΥ ΤΟΥ͂ ΚΟΜΝΗΝΟΥ͂ ΝΕΑΡᾺ Ε, ΠΡῸΣ τὸν ἁγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΜῊ ΚΡΑΤΕΙ͂Ν ἈΝΤΙΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚῊΝ μαρτυρίαν περὶ τῶν εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνούντων δούλων· καὶ περὶ τοῦ ἱερολογίας καὶ ἐπὶ τῶν δούλων γίνεσθαι, καὶ μὴ † ἐν τούτοις ἐλευθερίας τυγχάνειν αὐτούς.

† ἐν ταύταις.

Δύο ταῦτα ἐπὶ τὰς ἀκοὰς τῆς βασιλείας μου ἦλθεν, ἁγιώτατε δέσποτα, ὡς τινὲς τῶν προσερχομένων * τῷ ἁγίῳ μεγάλῳ τε καὶ θείῳ ναῷ τῆς τοῦ θεοῦ λόγου σοφίας, εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνοῦντες, καὶ πρόφασιν τῆς ἐλευθερίας τὸ γένος ποιούμενοι, († φασὶ γὰρ ἐξ ἐλευθέρων γεγενῆσθαι γονέων, Βουλγάρων τυχὸν, ἢ ἄλλων τοιούτων, οὓς εἰς δουλείαν ἡ καθ' ἡμᾶς * παρέλαβε πολιτεία) εἰς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων ἀφίστανται. † κἀπειδὴ παραστήσωνται μάρτυρας ἀδιαβλήτους, εἰς ἀντιπαραστατικὴν μαρτυρίαν οἱ κύριοι τούτων χωροῦσι. καὶ οὕτως * τῶν ἐγκαλούντων διὰ τέλους παραμένειν τοῖς δικαστηρίοις ἀδυνατούντων, ἡ δουλικὴ τύχη πάλιν τούτοις ἐπιφορτίζεται. Καὶ ὅτι γαμικαὶ δούλων ὁμιλίαι τε καὶ συναρμογαὶ παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς γίνονται πολιτεύματι, οὐ μέντοιγε καὶ ἱερολογία † ταύταις ἀκολουθεῖ, τῶν κυρίων αὐτῶν εὐλαβουμένων μεθ' ἱερολογίας ἀλλήλοις συνάπτειν τοὺς δούλους, ἵνα μὴ πρὸς ἐλευθερίαν ἐντεῦθεν * συνέλθωσι. Τῆς γοῦν προσηκούσης † ἄμφω διορθώσεως ἔγνωκε δεῖν, καὶ διὰ τοῦτο

* τῷ μεγάλῳ τε καί.
† φασὶ γὰρ γεγενῆσθαι γονέων.
* ὃ παρέλαβε.
† κἀπειδὰν παραστήσωνται.
* τῶν ἐγκαλούντων.
† τούτοις ἐπακολουθεῖ, τῶν κυρίων.
* ἀπολυθῶσι.
† ἀμφοτέρων διορθ.

* ἀνακαλοῦσι. † καὶ ὅπου μαρτύρων. * δεκτῶν. † πολὺ τῶν ἀντικειμένων μερῶν. * ἐπὶ τῶν χωριτῶν. † μακαρίτου Βασιλείου κυρ. * ἂν τὸ ἐκ τῆς παραστάσεως. [† ἐκτίθεται. * δουλείας. † λογισμὸν ἔχει τινὰ δίκ.

τοῦτο τὸ πικρὸν διάταγμα συντετηρημένως ἐξέθετο, δι' οὗ διορίζεται κατὰ τῶν εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνούντων δούλων ἀντιπαραστατικὴν μαρτυρίαν μὴ κρατεῖν, μηδὲ χώραν ὅλως ἔχειν αὐτὴν παρ' οἱῳδήτινι πολιτικῷ ἢ ἐκκλησιαστικῷ δικαστηρίῳ, ἀλλὰ τοῖς * ἐγκαλοῦσι μόνοις [κατὰ νόμους] τὰς ἀποδείξεις ἐπάγεσθαι· † καὶ εἰ τὴν μαρτυριῶν εὐπορήσαιεν ὅτι νόμοις * δεκτοῖς, καὶ μὴ περιτρεπομένων διαβολαῖς, τῷ τῶν μαρτύρων ὅρκῳ τὴν δίκην λύεσθαι· ἀλλὰ μὴ καὶ ἀντιπαραστάσεις τοῖς κυρίοις αὐτῶν ἐγχωρεῖσθαι, ἵνα μὴ τὸ † πολὺ τῶν ἀντιθέτων ἄνισον, βλάβης αἴτιον τοῖς ἐλαχιστοτέροις γένηται· ἀλλ' ὥσπερ * ἐπὶ τῶν ὁμοτελῶν ἡ τοῦ † μακαριστοῦ κυρίου Βασιλείου νομοθεσία τοῖς δυνατοῖς κατὰ τῶν πενήτων ἀντιπαραστάσεις οὐκ ἐξεχώρησεν, οὕτω κἀνταῦθα τοῖς κυρίοις κατὰ τῶν δούλων ἀπεσβεσμένον * ἔσται τὸ τῆς ἀντιπαραστάσεως ἰσχυρόν, καὶ μόνη κρατήσει παρὰ τούτοις ἡ κατὰ τῶν μαρτύρων διαβολή, τῆς ἀντιπαραστάσεως πάντως μὴ ἀποκλειομένης τοῖς ἐγκαλουμένοις δούλοις, ὅταν τοὺς μάρτυρας κατὰ τῶν ἐν νομῇ ἐλευθερίας ὄντων εἰς πρὸς δουλείαν ἕλκοντας τούτους, παράγωσι. τοῖς γὰρ ἐλαχιστοτέροις καὶ ἀσθενοῦσιν ἡ παροῦσα διάταξις χαρίζεται τὴν ῥοπήν, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τῶν δυνατῶν καὶ [μᾶλλον] ἰσχυροτέρων † ἐκτίθεται. προστίθησι δέ, καὶ τὰς ἱερολογίας μὴ μόνον παρὰ τοῖς ἐλευθέροις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς δούλοις κρατεῖν. καὶ γάμον μὴ ἄλλως ἔννομόν τι καὶ τῆς χριστιανικῆς καταστάσεως ἄξιον εἶναί τι καὶ νομίζεσθαι, εἰ μὴ καὶ ἱερολογία τοὺς συναπτομένους συνδεῖ. ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη, μιᾶς ἐν πᾶσι τῆς χριστιανικῆς κρατούσης πίστεως, καὶ βαπτίσματος ὁμολογουμένου ἑνός, δι' οὗ προσήγμεθα τῷ κυρίῳ, καὶ τῆς αὐτῆς σωτηρίας ἐλπιζομένης πᾶσιν ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν, ὑποτρέχειν ἐνίους ὑπόνοιαν, ὡς τοῖς δούλοις ἧττον μέτεστι τοῦ καλοῦ· καὶ τοὺς μὲν ἐλευθέρους κατὰ γάμον ἀλλήλοις συνάπτεσθαι, θείᾳ συνδουμένους εὐχῇ πρότερον· τοὺς δούλους δὲ τοῦ τοιούτου διαπίπτειν καλοῦ, καὶ μὴ περιλαμβάνειν θεὸν ἐπ' εὐλογίᾳ τῆς συνελεύσεως· οὐ δεδιέναι, ὡς εἰ περιλαμβάνοιτο, ἀδικηθείη ἂν περὶ τὴν δεσποτείαν ὁ τούτων κύριος, τῆς ἐπ' αὐτοῖς στερισκόμενος δεσποτείας. οὕτω γάρ, εἰ τοῦτο κρατοίη, δεδιέναι χρὴ καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα, μὴ δοῦλοι ξενωθεῖεν τῶν δεσποτῶν. ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετάληψιν, μὴ καὶ διὰ ταύτης ἐκείνων ἀλλοτριωθεῖεν. κἀντεῦθεν ἐκ τῶν δούλων οἰχήσεται τὸ μέγα καὶ σεβάσμιον τῆς θείας πίστεως ὄνομα, καὶ οὐ δοῦλοι μόνον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρωποκτόνου γενήσονται ἄνθρωποι. συγκινδυνεύουσι δὲ καὶ οἱ κύριοι τούτων, φόβῳ τοῦ μὴ διαπεσεῖν ὑπηρεσίας ἀνθρώπων, τῆς τοῦ θεοῦ * δόξης ἀποξενοῦν ἑαυτοὺς ἀνεχόμενοι. ἀλλ' ὅτι οὔτε † λόγον ἔχει δίκαιον, καὶ τὴν ἱερολογίαν ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐπὶ τῶν δούλων

rea constitutionem hãc magna cũm obseruatione cautioneque promulgauit, per quã statuit, ne contra seruos in libertatem proclamantes testium ex aduerso productorũ dicta ualeant, nec ullum omnino locũ apud quodcumq. ciuile uel ecclesiasticum tribunal habeãt; sed solis proclamãtibus probationes incũbant. qui si copiam habeant testiũ, qui iure admittũtur, nec per insimulationes confutati reyciuntur; horum ipsorum testium iureiurando lis finiatur, nec aliorũ productiones dominis eorum concedãtur; ne ingens partiũ aduersariarum inaequalitas, tenuiorib. damni caussam praebeat: sed quemadmodũ in ijs, qui sub eodem titulo uectigal pensitãt, laudati principis Dn. Basilij lex potẽtibus aduersus pauperes alteras testiũ productiones non permisit; ita heic quoq. dominis aduersus seruos ius exhibendi cõtrarios testes extinctum erit, & sola ualebit apud eos contra testes illata criminatio; contraria testium exhibitione seruis accusatis omnino non intercludenda, quoties aduersus libertatis possessione fruẽtes ij, qui eosdem in seruitutẽ trahũt, testes produxerint. Nã inferiorib. & imbecillis haec cõstitutio momentum aliquod adferẽdo fauet, non ad usum potentiũ, uiribusq. maiorib. praeditorũ, est promulgata. His adijcit, etiã benedictiones sacras non tãtum in liberis, sed & in seruis locũ habere; nec aliter legitimas & institutione Christiana dignas uel esse, uel existimari posse nuptias, nisi sacra quoq. benedictio colliget eos, qui cõiunguntur. Nam absurdum foret, quũ una Christiana fides in omnib. ualeat, & unus sit in cõfesso baptismus, per quẽ ad dominũ deducti sumus, ac salus eadem ab omnib. nobis credentibus speretur; opinionẽ hanc in aliquos cadere, quasi serui minus sint boni participes, ac liberos quidẽ homines nuptijs inter se cõiungi, uoto sacro prius colligatos; uerum seruos eiusmodi bono non potiri, nec Deũ in benedictione sui cõgressus praesentẽ habere; uel metuere, ne si Deus interueniat, ipsorũ seruorum proprietatis dãnum quis faciat, amittẽdo dominiũ, quod in eos habebat. Eodẽ nãq. modo, si hoc locũ habeat, metuendũ erit et a sacro baptismo, ne serui per hoc dominijs herorũ eximãtur. immo etiã ab inuiolabiliũ sacramẽtorũ perceptione, ne per illã quoq. dominijs liberẽtur. quo fiet, ut serui magnũ illud ac uenerabile diuinae fidei nomen amittãt, nec hominum modo serui fient homines, uerum etiam illius hominum iugulatoris. Quin & eorum domini periclitantur, ne dum hominum ministerio formidant excidere, semetipsos a Dei * seruitute sponte sua remoueant. Verum nec rationi hoc consentaneum est, & necessario sacram benedictionem in seruis * al. gloria.

quoque

quoque locum habere tam aequum est, quam instituto Christiano dignum. Nam alia uenit inter homines fortuna dominorum seruorumque discrimina, & quae respublica nostra a statu [a maioribus] accepit, in his esse rata debent. Vnus autem dominus omniũ, una fides, unum baptisma. Et fidem quod adtinet, nullũ seruitutis ac dominij discrimen agnoscimus; quum omnes ex aequo serui simus illius, qui nos ex seruitute per effusum diuinum uiuificumque sanguinẽ suum redemit.

Et quoniam haec in hunc modum praeclare ac utiliter constituta sunt, magna tua sanctitas ubique sacrarum ecclesiarum ea publicabit, ut illarum praesides in hunc modũ controuersias de libertatibus examinent, cõtrariam testium exhibitionem dominis aduersus seruos nõ permittentes; omnibusq; manifestum suis in finibus faciant, eos qui nõ cum sacra benedictione seruos inter se coniungant, non eis accepti Deo matrimonij auctores esse; sed consuetudinem scortatoriam confirmare. Nam quos Deus per sacrã benedictionem interueniens non coniungit, ij ad peccatum omnino coeunt. Ac si quidem a quocumque nuntiatum hoc fuerit in posterum ita fieri, sciant domini, non diuina se tãtum irae futuros obnoxios; uerum etiam seruos, in libertatem ereptos, amissuros esse. Nam quũ liceat eis secũdum legem Dei seruos inter se matrimonio copulare, integrumq; dominium in eos retinere; nisi hoc fecerint, omnino amissionis dominij merito sibimetipsis auctores erunt. Ceterũ haec constitutio non solum in ijs, quae ubiq; sunt, ecclesijs publicari debet; uerumetiam iudiciorũ ciuilium chartis inscribi, & ad eos quoq; transmitti, qui magistratus in prouincijs gerunt: ut uniuersi noticiam habeant eorum, quae a maiestate mea praeclare sunt constituta. Et quoniam inter seruilis fortunae personas hactenus nuptiae coierunt, eaque secundũ alienam a ratione consuetudinem, quae hactenus obtinuit, cõtractae sunt: in his etiam sacras interuenire preces oportet, ut per eas, quantumuis tarde fiat, uenerandis istis, quas supra diximus, obseruationibus potiantur; quae nimirum & in huiusmodi nuptijs locum habere debent.

ALEXII COMNENI
NOVELLA VI.
DE IVDICE PER RESCRIPTVM prohibito iudicium ad se transmissum exercere, promulgata mense Maio, indictione tertia.

Maiestas mea uobis omnibus, qui iudiciorum

κρατεῖν εὔλογον, καὶ χριστιανικῆς ἐπάξιον καταστάσεως. * ἀλλὰ γὰρ ἐν ἀνθρώποις οἶδεν ἡ τύχη † δεσποτείας καὶ δουλείας διαφοράν· καὶ ἅπερ ἡ καθ' ἡμᾶς πολιτεία παρέλαβε, ταῦτα καὶ ἐπὶ τούτων χρεὼν κρατεῖν. εἷς δὲ κύριος πάντων, μία πίστις, ἓν βάπτισμα. καὶ δουλείας καὶ δεσποτείας, ὅσον γε κατὰ πίστιν, διαφορὰν οὐ γινώσκομεν. ὅτι καὶ πάντες ἐπίσης δοῦλοι ἐσμὲν τοῦ ἐκ δουλείας λυτρωσαμένου ἡμᾶς τῷ * ἐξ αὐτοῦ θείῳ καὶ ζωοποιῷ αἵματι.

* ἀλλ' ἐν γάρ. καὶ ἄλλως.
† δεσποτείας καὶ δουλείας.
* ἐξ αὐτοῦ κενωθέντι θείῳ.

Καὶ ἐπεὶ ταῦτα † καλῶς τούτοις καὶ λυσιτελῶς διατέτακται, δεῖ τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου δῆλα ταῦτα θέσθαι ἁπανταχοῦ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, ὡς ἂν οἱ ἐν αὐταῖς προεστῶτες οὕτω τι τὰ περὶ τῶν ἐλευθεριῶν δοκιμάζωσιν, αὐτὴν παραστατικὴν * μαρτυρίαν κατὰ τῶν δούλων τοῖς δεσπόταις μὴ συγχωροῦντες, καὶ πᾶσι θῶνται καταφανὲς ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοὺς ἐνορίαις, ὡς οἱ μὴ μεθ' ἱερολογίας ἀλλήλοις συνάπτοντες τοὺς δούλους, οὐχὶ θεοφιλῆ γάμον συνιστῶσιν ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκπορνεύουσαν μίξιν κρατύνουσιν. οὓς γὰρ μὴ συνάπτει θεὸς, διὰ ἱερολογίας παραλαμβανόμενος, οὗτοι † πάντως εἰς ἁμαρτίαν συνέρχονται. καὶ εἴπερ προσαγγελθείη τοῦτο παρ' οἱουδήτινος οὕτως τὸ ἀπὸ τοῦδε γενόμενον, ἴστωσαν οἱ δεσπόται ὡς οὐ μόνον θείῳ μηνίματι καταστήσονται ἔνοχοι, ἀλλὰ καὶ τῶν δούλων ἀλλοτριωθήσονται, εἰς ἐλευθερίαν ἁρπαζομένων. ἐξὸν γὰρ αὐτοῖς * κατὰ νόμους θεοῦ συνάπτειν ἀλλήλοις τοὺς δούλους, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς δεσποτείαν ἔχειν † ἀλώβητον, εἰ μὴ τοῦτο ποιοῖεν, ἑαυτοῖς δικαίως πάντως τὴν τῆς δεσποτείας ἐπάγουσιν ἔκπτωσιν. τὸ δὲ παρὸν διάταγμα οὐ μόνον ὀφείλει ἐν ταῖς ἁπανταχοῦ τῶν ἐκκλησιῶν διαγγελθῆναι, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολιτικοῖς δικαστηρίοις καταγραφῆναι. γενέσθαι δὲ διαδόσιμον καὶ εἰς τοὺς τῶν ἐπαρχιωτικῶν προεστῶτας ἀρχῶν· ὡς ἂν εἴδησιν ἔχωσιν ἅπαντες τῶν καλῶς παρὰ τῆς βασιλείας μου ὁρισθέντων. ἐπειδὴ δὲ καὶ γάμοι ἔφθασαν ἤδη γενέσθαι * ἐπὶ προσώποις δουλικὴν ἔχουσι τύχην, καὶ οἱ γάμοι κατὰ τὴν ἕως τοῦ νῦν κρατοῦσαν παράλογον συνήθειαν προβεβήκασι, δεῖ καὶ † ἐπὶ τούτων τὴν ἱερολογίαν γενέσθαι· ἵνα διὰ ταύτης, κἂν ὀψὲ γένηται, τὸ σεβάσμιον ἔχωσι τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων παρατηρήσεων, καὶ * ἐπὶ τῶν τοιούτων γάμων κρατεῖν ὀφειλουσῶν.

† καλῶς οὕτω καί.
* μαρτυρίαν ἐνστάσαι κατὰ τῶν δούλων μή.
† πάντως εἰς ἁμαρτίαν ἀλλήλοις συνέρχ.
* κατὰ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ.
† ἀλώβητον.
* ἐπὶ προσώποις δουλικὴν τύχην.
† ἐπὶ τούτοις.
* ἐπὶ τῶν τοιούτων γάμων.

ἈΛΕΞΙΟΥ ΤΟΥ͂ ΚΟΜΝΗΝΟΥ͂ ΝΕΑΡΑ' ς.
ΠΕΡῚ ΔΙΚΑΣΤΟΥ͂ ΔΙ' ἈΝΤΙΓΡΑΦῆς κωλυθέντος τὴν ἐπ' αὐτοῦ καταπεμφθεῖσαν δίκην γυμνάζειν· ἀπολυθεῖσα κατὰ μῆνα μάϊον, ἐπινεμήσεως γ.

Διορίζεται πᾶσιν ὑμῖν τοῖς τῶν δικαστηρίων προεστῶ-

προσιςῶσιν ἡ βασιλεία μου, μηκέτι τὸ ἀπὸ τῆσδε προσέχειν οἱαδήτινι ἀντιγραφῇ, κωλυούσῃ τινὰ τῶν δικαστῶν τὴν ἐπ' αὐτῷ καταπεμφθεῖσαν δίκην γυμνάζειν. κἂν διὰ κινναβάρεως ὑποσεσημασμένη τυγχάνῃ, κἂν τὴν κηρόβουλλον σφραγῖδα φέρηται: ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ λιβέλλου δόσιν, εἰ μὲν ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν τῆς διασκέψεως ὁ ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἑλκόμενος λύσιν τῆς βασιλείας ἡμῶν πορίσηται, καὶ † ἕτερον δικαστὴν τῷ, ἐφ' ὃν πρότερον παρεπέμφθη ἡ δίκη, παραζευγνύουσαν: συνιέναι τοὺς ὁρισθέντας κατὰ ταυτὸν δικαστὰς, καὶ τὴν νομίμην ἐπάγειν τοῖς ἀμφιβόλοις ἔννομον. εἰ δ' ὁ τῶν εἴκοσιν ἡμερῶν παραδράμῃ χρόνος, μήτε συνδικαστὴν ἕτερον παραδέχεσθαι, ὅτι καὶ τῷ νόμῳ τοῦτο δοκεῖ· μήτε μὴν προφάσει τοῦ ἐπὶ τὸ τῆς βασιλείας βῆμα ὁρισθῆναι ἴσως ἐς ὕστερον τὴν δίκην γενέσθαι εἰσαγώγιμον, ἐμποδίζεσθαι ὅλως εἰς τὴν διάγνωσιν· ἀλλὰ τέμνειν τὴν καταπεμφθεῖσαν τούτῳ ἀμφιβολίαν κατὰ τὴν τοῦ νόμου ἀκρίβειαν, μὴ ἀποκλειομένου πάντως τοῦ δικαζομένου τοῦ τῆς ἐκκλήτου δικαστηρίου, εἴγε βεβλάφθαι οἴεται. Καὶ τοῦτο πάντες ὑμεῖς γινώσκοντες οἱ δικάζοντες, σπεύδετε τὰς ἀνατιθεμένας ὑμῖν δίκας τηρεῖν, καὶ τέλος ταύτης ἐπάγειν ἔννομον. οὐ βούλεται γὰρ ἡ βασιλεία μου μετὰ τὸ παραπεμφθῆναι ὅλως τινὶ τῶν δικαστῶν ὑπόθεσιν, κατὰ πρόσταξιν αὐτῆς, ἐξ οἱασδήτινος μεταγενεστέρας γραφῆς, ἐπιτρεπούσης εἰς τὴν βασιλείαν μου εἰσαχθῆναι τὴν δίκην, τὴν διάγνωσιν ἐμποδίζεσθαι: ἀλλὰ προβαίνειν ταύτην ἕως τέλους ἀνυποστόλως παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ, ἢ τοῖς (ὡς ἀνωτέρω εἴρηται) συνδιδομένοις τούτῳ συνδικασταῖς. ἐντὸς δηλαδὴ τῆς τῶν εἴκοσιν ἡμερῶν διασκέψεως. μετὰ δὲ τὴν τῆς δίκης περάτωσιν, τῷ ἀδικηθῆναι ἴσως οἰομένῳ ἐπ' ἀδείας εἶναι, καὶ ἕτερον ἐπικαλέσασθαι κατ' ἔκκλητον δικαστήριον, ἢ τὴν τοῦ κράτους ἡμῶν ζητήσῃ ἀκρόασιν.

† τὴν ἑτέρου.

ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ, ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ καὶ μεγάλου βασιλέως, νεαρὰ α.

ΠΕΡΙ ΗΜΕΡΩΝ ΑΠΡΑΚΤΩΝ.

Θεσπίζομεν ἐκείνας εἶναι τῶν ἡμερῶν ἀπράκτους, ἃς ἐν τῇ παρούσῃ διατάξει ῥητῶς ἀπαριθμησόμεθα, καὶ τινὰς μὲν αὐτῶν τὸ παντῃ ἄπρακτον ἔχειν, ὡς μηδαμῶς δι' ὅλου τοῦ αὐτῶν διαστήματος συνίστασθαι δικαστήριον, εἰ μὴ βασιλεὺς ἴσως οἰκονομίας τρόπῳ, ἢ ἀνάγκῃ (ὁποῖα πολλάκις τὸ περιπετὲς τῶν πραγμάτων νεανιεύεται) θελήσει καθίσαι καὶ ἐν αὐταῖς δικαστήριον. τινὰς δὲ ἀπὸ μέρους ἄγειν τῶν δικαστηρίων σχολὴν, ὡς οἷον ἕωθεν μέχρι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τῆς θείας λειτουργίας καιρὸν, ἵνα τοῖς δικασταῖς ἐξείη προσανέχειν εὐχῇ, καὶ τῇ περὶ

præsides estis, edicit; ne amplius in posterum cuiuscumque rescripti rationem habeatis, quod alicui iudicum transmissum ad se iudicium exercere prohibet, licet minio forte subscriptum sit, licet bullæ cereæ sigillum habeat: sed si quidem post libelli oblationem, intra uiginti cognitionis dies is, qui in ius pertrahitur, solutionem a maiestate nostra impetrauerit, alterum iudicem ei, ad quem prius transmissa caussa fuit, adiungentem: in unum constituti iudices conueniant, & legitimam de rebus controuersis decisionem proferant. Sin illorum uiginti dierum tempus iam præterierit, nec alter ille index admittatur, quemadmodum idem & legi uidetur; nec eo prætextu, quod in posterum fortasse statui possit, ut ad imperatoriæ maiestatis tribunal caussa reuocetur, ullum prorsus impedimentum cognitioni fiat; sed transmissam prior ad se controuersiam secundum subtilitatem iuris decidat: litigatore, si factam iniuriam sibi putet, ab appellationis foro neutiquam excludendo. Atque hoc omnes uos iudices cognoscentes, ut commissas uobis lites retineatis, legitimumque finem eis imponatis, operā date. Non enim maiestas mea uult, ut postea, quam iussu suo caussa fuerit ad iudicem quempiam transmissa, per ullum rescriptū posterius, cuiuimodi sit, quod litem ad maiestatem meam introduci mandet, cognitio impediatur: sed ut apud eumdem iudicem ea, uel apud adiunctos illi (uelutı supra dictum est) iudices, intra uiginti cognitionis dies ad finem usque citra metum ullum procedat. lite uero finita, facultas ei sit, qui sibi fortasse factam iniuriam putat, ut per appellationem ad aliud tribunal prouocet, uel audientiam potestatis nostræ flagitet.

MANVELI COMNENI, NATI IN PORPHYRA, magnique imperatoris, nouella I.

DE FERIIS.

Sācimus, ut illi dies feriati sint, quos in præsenti constitutione nominatim enumerabimus; & ut alij quidem eorum ferias in uniuersum habeant, ut nequaquam toto ipsorum durante spatio constitui iudicium possit, nisi fortaßis imperator per dispensationis modum, uel ob necessitatem (ut multa sæpenumero subita quædam rerū uarietas licentius nouare solet) in ijs quoq; iudicium constituere uoluerit: alij uero ex parte a iudicijs cessent, ut ea uidelicet exerceantur a matutino tēpore usq; ad tempus sacri cultus; quo iudicibus tā precationi, quā celebrationi diuini

numinis intentis esse liceat, ac peracto sacro iustitiæ curam gerant, & iniurias perpessis iuxta rigorem legum succurrant. Sed tamen, ij quibus in hunc modum post cultum sacrum ius dicere permissum est, in conficiendis ab se notationibus ac instrumentis mentionem temporis facient, quo confecta sint. Ac primo quidem de omnino feriatis agendum erit.

September omnino feriatos dies habet III. *Itaque dies natalis inuiolatæ dominæ deique genitricis, qui celebratur a.d. VI eid. Septemb. feriatus est. Consimiliter & XIIII dies, uiuificæ crucis exaltationi dicatus. Item XXVI, propter apostoli & euangelistæ Ioannis Theologi migrationem.*

October III. *Octobris dies VI, quod in eo sancti apostoli Thomæ memoria celebretur. Item VIIII, propter Iacobum Alphæi F. apostolum. & X, propter Lucam apostolum & euangelistam.*

Nouember V. *Nouembris dies XIII, quod in eo memoria Chrysostomi celebretur. & XIIII, quod Philippo apostolo festus sit. & XVI, in euangelistæ & apostoli Matthæi honorem. & XXI, quod tum Dei genitricis introitus in templum celebretur. & XXX propterea, quod Andreæ apostolo sit festus.*

Decēber XIII. *Decembris dies IX, in quo scilicet conceptio sanctissimæ matris Dei nostri celebratur. & XX dies, usque ad VI Ianuarij, quod in eis dies natalis, itemque baptismi Domini Deique ac seruatoris nostri Iesu Christi, festa celebritate colantur.*

Ianuarius VIII. *Ianuarij dies XIIX, propter diuinos patres ac doctores, Athanasiū & Cyrillum. XXV eiusdem mensis, propter memoriam magni patris, Gregorij Theologi.*

Februarius II. *Februarij dies II, propterea quod obuiam Seruatori sit itum. & III, propter celebrationem memoriæ Symeonis, qui Christum excepit.*

Martius.... Pascha. *Martij dies XXV, propter allatum Deiperæ latum illum nuntium. Item dies Paschales, ab ipsa resuscitatione Lazari, usq; ad diem post sanctum Pascha octauum.*

Aprilis.... *Aprilis dies XXV, propter apostolum & euangelistam Marcum. & XXX, propter apostolum Iacobum, illius theologi & euangelistæ fratrem.*

Maius IIII. *Maij dies VIII, propter memoriam euangelistæ Ioannis theologi. & X, propter Simonis æmulatoris apostoli memoriam. & XXI, propter memoriam sanctorum, & apostolis æqualium, magnorum augustorum, Constantini & Helenæ. & XXVI, propter memoriam Iudæ Alphæi apostoli.*

τὸ θεῖον ἀρξολογίᾳ. καὶ μετὰ τὴν θείαν ἱεροτελεστίαν ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ τοῖς ἄδικα πεπονθόσιν ἐπαρήγειν κατὰ τὴν τῶν νόμων ἰσχύν. εἰ μέν τοι οὕτω μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐπιτετραμμένοι δικάζειν, ἐν τοῖς γινομένοις παρ' αὐτῶν σημειώμασι μεμνήσονται τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν τὰ σημειώματα πράττονται. καὶ δὴ πρῶτον περὶ τῶν τελείως ἀπράκτων διαληπτέον.

Ἡ τοίνυν κατὰ τὴν η τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς γενέθλιος ἡμέρα τῆς παναχράντου δεσποίνης καὶ θεομήτορος, ἄπρακτος ἐστίν. ὡσαύτως καὶ ἡ ιδ τῇ ὑψώσει τετιμημένη τοῦ ζωοφόρου σταυροῦ. καὶ ἡ κς διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου μετάστασιν. σεπτέμβριος ὅλως ἀπράκτους ἔχει γ.

Ἡ ς τοῦ ὀκτωβρίου, διὰ τὸ τὴν μνήμην ἐν αὐτῇ τελεῖσθαι τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ. ἡ θ, διὰ τὸν τοῦ Ἀλφαίου Ἰάκωβον τὸν ἀπόστολον. καὶ ἡ ι διὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν. ὀκτώβριος γ.

Ἡ ιγ τοῦ νοεμβρίου μηνὸς, ὅτι ἐν αὐτῇ ἡ μνήμη τοῦ Χρυσοστόμου τελεῖται. ἡ ιδ, ὅτι ἐν αὐτῇ ὁ ἀπόστολος Φίλιππος ἑορτάζεται. ἡ ις, ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ ἀπόστολος Ματθαῖος τιμᾶται. ἡ κα, ὅτι τὰ εἰς τὸν ναὸν εἰσόδια τῆς θεομήτορος ἐν ταύτῃ πανηγυρίζεται. καὶ ἡ λ, ὅτι ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας ἐν αὐτῇ ἑορτάζεται. νοέμβριος ε.

Ἡ θ τοῦ δεκεμβρίου, ὡς τῆς συλλήψεως ἐν αὐτῇ τελουμένης τῆς ὑπεραγίας μητρὸς τοῦ θεοῦ ἡμῶν. ἡ κ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ς τοῦ ἰανουαρίου, ὡς ἐν αὐταῖς ἑορταζομένων τῶν γενεθλίων καὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. δεκέμβριος ιγ.

Ἡ ιη τοῦ αὐτοῦ ἰανουαρίου, διὰ τοὺς θείους πατέρας καὶ διδασκάλους Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον. ἡ κε τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, διὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου πατρὸς Γρηγορίου τοῦ θεολόγου. ἰανουάριος η.

Ἡ β τοῦ φεβρουαρίου, διὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ὑπαπαντήν. καὶ ἡ γ, διὰ τὴν τῆς μνήμης τοῦ θεοδόχου Συμεὼν τελετήν. φεβρουάριος β.

Ἡ κε τοῦ μαρτίου, διὰ τὸν τῆς θεομήτορος εὐαγγελισμόν. αἱ πασχάλιοι τῶν ἡμερῶν, ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ Λαζάρου ἐγέρσεως, μέχρι καὶ ἐς αὐτὴν τὴν μετὰ τὸ ἅγιον πάσχα ὀγδόην. μάρτιος.... τὸ πάσχα.

Ἡ κε τοῦ ἀπριλλίου, διὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον. καὶ ἡ λ, διὰ τὸν ἀπόστολον Ἰάκωβον τὸν τοῦ θεολόγου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἀδελφόν. ἀπρίλλιος....

Ἡ η τοῦ μαΐου, διὰ τὴν μνήμην τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου. ἡ ι, διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου Σίμωνος τοῦ ζηλωτοῦ. ἡ κα, διὰ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων καὶ ἰσαποστόλων, μεγάλων βασιλέων, Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. ἡ κς, διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου Ἀλφαίου τοῦ Ἰούδα. μάϊος δ.

ἰούνιος ς. Ἡ ια τοῦ ἰουνίου, διὰ τὸν ἀπόστολον Βαρθολομαῖον. ἡ ιθ διὰ τὸν ἀπόστολον Ἰούδαν, τὸν καὶ Θαδδαῖον, καὶ Λεββαῖον, καὶ Ἰάκωβον. ἡ κδ, διὰ τὸ τοῦ προδρόμου γενέθλιον. ἡ κθ, διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς κορυφαίοις τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου πανήγυριν. καὶ ἡ λ, διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς δώδεκα.

ἰούλιος α. Ἡ κε τοῦ ἰουλίου, διὰ τὴν τῆς ἁγίας Ἄννης τῆς μητρὸς τῆς θεομήτορος κοίμησιν.

αὔγουστος ς. Ἡ ς τοῦ αὐγούστου, διὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μεταμόρφωσιν. ἡ θ, διὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ματθίου. ἡ ιε, διὰ τὴν ὑπερένδοξον τῆς ἁγίας θεοτόκου μετάστασιν. καὶ ἡ κ, διὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θαδδαίου. καὶ ἡ κδ, διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου Βαρθολομαίου. καὶ ἡ κθ, διὰ τὴν τοῦ τιμίου προδρόμου ἀποτομήν.

Ταύτης ὡς τέλεον ἀπράκτοις συνεξετασθήσονται καὶ αἱ μεσότητες τῆς τεσσαρακονθημέρου νηστείας, καὶ τῆς πεντηκοστῆς, καὶ ἡ τοῦ σωτῆρος ἀνάληψις, καὶ αἱ πᾶσαι τῶν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἡμερῶν κυριώνυμοι· ὡς ἐν αὐταῖς ἀποκεκλεῖσθαι πᾶσαν πάροδον εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ μηδέν τι μηδένα τῶν δικάζειν λαχόντων δικαστικὸν διαπράττεσθαι.

Αἵ γε μὴν τὸ δικαστήριον ἀπὸ μέρους σχολάσουσι, καὶ μὴ καθ᾽ ὁλόκληρον (ὡς προδιειλήφαμεν) ἀπρακτήσουσι, εἰσὶν αὗται. ἡ ς τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς, ὅτι ἐν αὐτῇ τὸ ἐν Χώναις τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ θαῦμα τερατουργεῖται. ἡ κγ τοῦ ὀκτωβρίου, ὅτι τὴν μνήμην τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου τελοῦμεν. ἡ κς, ὅτι τὸν μέγαν μάρτυρα καὶ μυροβλύτην Δημήτριον ἑορτάζομεν. ἡ α τοῦ νοεμβρίου, διὰ τὸ τοὺς θαυματουργοὺς ἀναργύρους, Κοσμᾶν καὶ Δαμιανὸν, ἑορτάζεσθαι. ἡ η, διὰ τὸ τὴν σύναξιν τῶν ἀσωμάτων τελεῖσθαι. καὶ ἡ κη, διὰ τὸ τὸν ὁσιομάρτυρα Στέφανον τὸν νέον πανηγυρίζεσθαι. ἡ δ τοῦ δεκεμβρίου, διὰ τὴν καλλιμάρτυρα Βαρβάραν. καὶ ἡ ς, διὰ τὸν ἐν θαύμασι περιώνυμον καὶ μυροβλύτην Νικόλαον. ἡ ι τοῦ ἰανουαρίου, διὰ τὸν Νύσσης θεῖον Γρηγόριον. ἡ ις, διὰ τὴν προσκύνησιν τῆς τιμίας τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἁλύσεως. ἡ ιθ, διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ τιμίου νεκροῦ τοῦ θεολόγου Γρηγορίου. καὶ ἡ κζ, διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ σεβασμίου λειψάνου τοῦ Χρυσοστόμου. ἡ ζ τοῦ φεβρουαρίου, διὰ τὸν μεγαλομάρτυρα στρατηλάτην Θεόδωρον. ἡ ιζ, διὰ τὸν ἀθλοφόρον Θεόδωρον Τήρωνα. ἡ θ τοῦ μαρτίου, ὡς τῆς μνήμης τελουμένης τῶν ἁγίων μαρτύρων τοῦ χριστοῦ τεσσαράκοντα. ἡ κγ τοῦ ἀπριλλίου, ὡς τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τιμωμένου. ἡ β τοῦ μαΐου, διὰ τὸν μέγαν

Iunij dies XI, *propter Bartholomaeum apostolum.* & XIX, *propter Iudam apostolum, cognomēto Thaddaeum, & Lebaeum, & Iacobum. Item* XXIIII, *propter natalem praecursoris.* & XXIX, *propter apostolorum principum, Petri & Pauli sollemnitatem.* & XXX, *propter celebrationem apostolorum* XII. Iunius V.

Iulij dies XXV, *propter obdormitionem sanctae Annae, Deiperae matris.* Iulius I.

Augusti dies VI, *propter seruatoris nostri Iesu Christi transformationem.* & IX, *propter memoriam sancti apostoli Matthiae.* & XV, *propter gloriosissimam sanctae Deiperae migrationem.* & XX, *propter memoriam sancti apostoli Thaddaei.* & XXIIII, *propter Bartholomaei apostoli memoriam.* & XXIX, *propter uenerandi praecursoris decollationem.* Augustus VI.

Inter hos omnino feriatos dies computabuntur & medietates ieiunij quadraginta dierum, & pentecostes, & seruatoris adsumtio, & omnes in anno dies a domino nuncupati: ita ut hisce diebus omnis ad iudicium aditus praeclusus sit, nec ullus eorum, qui ius dicūt, quidquam ad iurisdictionem pertinens, peragat.

Ceterum quibus ex parte iudicium cessat, & qui non in solidum (ueluti iam antea diximus) feriati sunt, hi sane fuerint. Dies VI *mensis Septembris, quod tunc Michaëli summi copiarum ducis factum Chonis miraculum prodigiose commemoretur. Octobris* XXIII, *quod Iacobi, Christi fratris, memoriam recolamus.* & XXVI, *quod is magno & unguentis scaturienti Demetrio festus agatur. Nouembris* I, *ob edentium prodigia & argento carentium, Cosmae ac Damiani, festum.* & VIII, *quod corporis expertium conuentus celebretur.* & XXVIII, *propter sancti martyris Stephani iunioris sollemnitatem. Decembris* IIII, *propter egregiam martyrem Barbaram.* & VI, *propter celebrem miraculis & unguentis scaturientem Nicolaum. Ianuarij* X, *propter Nyssae pontificem diuum Gregorium.* & XVI, *propter uenerationem honorandae principis apostolorum Petri cathenae.* & XIX, *propter reportationem pretiosi cadaueris Gregorij theologi.* & XXVII, *propter reportationem uenerabilium reliquiarum Chrysostomi. Februarij* VII, *propter insignem martyrem magistrum militum Theodorum.* & XVII, *propter uictorem certaminum Theodorum Teronem. Martij* VIIII, *quod sanctorum Christi* XL *martyrum memoria tunc recolatur. Aprilis* XXIII, *in honorem magni martyris Georgij destinatus. Maij* II, *propter magnum illum*

Athanasium. Iunij VIII, *propter magnum martyrem Theodorum magistrum militum. &* IX, *propter sanctum patrem nostrum Cyrillum pontificem Alexandrinum. &* XXVII, *propter sanctum & edentem prodigia Samsonem. Iulij* I, *quod tunc sanctorum, & miracula designantium, & argento carentium memoriã celebremus. &* II, *quod depositionem pretiosæ uestis Deiperæ mentionem faciamus. &* VIII, *ob magni martyris Procopij festũ. &* XI, *quod egregiam martyrem Euphemiam concelebremus. &* XX, *ad Eliæ uatis honorẽ. &* XXVII, *quod uictori certaminum & miraculorum auctori* [Ioannis] *misericordi festus sit. Augusti* XXXI, *propter depositionem pretiosi cinguli labis expertis Deiperæ.*

Abrogatio eius, quod l. 7. §. penult. C. de ferijs dicitur.

Atque hi sunt dies illi partim feriati, partim iuridici. Quibus uero diebus propter natalem uel renuntiationem principis cessatur, eos dies inter iuridicos maiestas mea refert; a sese præsentem sanctionem inchoans, & per ea, quæ ipsamet facit, alios instituens. Quippe non perinde præsentis constitutionis oratio quantumuis in illam attentos impellet, ut ipsum maiestatis meæ factum. Nam illos ipsos dies maiestas mea, quibus diebus tum in hãc lucem est edita, tum in imperatorem per Dei prouidentiam renuntiata, iuridicos esse sancit; nec in eis ullas iudicijs indutias esse. Omnes quidem certe, præter descriptos superius anni dies, iuridici erunt, & in eisdem tum iudicia, tum consentanea iudiciarijs sententijs exsequutiones fient & exercebuntur. Persuasum autem habeo, præsentem hanc maiestatis meæ constitutionem Deo quoque gratam esse. Nam ubi Pharisæos Iesus exsecratur, ipsi etiam misericordiæ iudicium antepostuit.

Matth. 23.

MANVELI COMNENI NOVELLA II.

DE DIVERSIS CAVSSIS ac negotijs.

Regnum prisci sapientes legitimam quandam administrationẽ definierunt, rem quidem certe dubio procul diuinam. ideoq; hoc amplam Dei prouidentiam esse sicuti crediderunt, ita etiam tradunt. Quippe si iustus est Dominus, & iustitias dilexit; par est, ut & is, qui ab ipso consequutus est regnum in eos, qui sunt in terris, iustus ipse sit, atq; illorũ, quos iuri dicũdo præficit, recta iudicia dignũ opus studio suo ducat, & exigat. nã quod aliud obsecro regis opus honestius et præstabilius fuerit, ac imperio subiectis utilius?

Ἀθανάσιον. ἡ η. τοῦ ἰουνίου, διὰ τὸν μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον τὸν στρατηλάτην. ἡ θ, διὰ τὸν ὅσιον πατέρα ἡμῶν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας. καὶ ἡ κζ, διὰ τὸν ὅσιον καὶ θαυματουργὸν Σαμψών. ἡ α τοῦ ἰουλίου, ὅτι ἐν αὐτῇ τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν τῶν ἀναργύρων τὴν μνήμην τελοῦμεν. ἡ β, ὅτι τῆς καταθέσεως τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς θεομήτορος μνημονεύομεν. ἡ η, ὅτι τὸν μεγαλομάρτυρα Προκόπιον ἑορτάζομεν. ἡ ια, ὅτι τὴν καλλιμάρτυρα Εὐφημίαν πανηγυρίζομεν. ἡ κ, ὅτι τὸν προφήτην Ἠλίου τιμῶμεν. ἡ κζ, ὅτι τὸν ἀθλοφόρον καὶ θαυματουργὸν παντελεήμονα ἑορτάζομεν. καὶ ἡ λα τοῦ Αὐγούστου, διὰ τὴν τῆς τιμίας ζώνης τῆς ἀχράντου θεοτόκου κατάθεσιν.

Αὗται δὴ, αἱ πῶς μὲν ἄπρακτοι, πῶς δὲ ἔμπρακτοι. τὰς μέντοι διὰ γέννησιν βασιλικὴν ἢ ἀναγόρευσιν σχολαζούσας τῶν ἡμερῶν, καὶ ταύτας ταῖς ἐμπράκτοις ἐγκρίνει ἡ βασιλεία μου, ἀφ' ἑαυτῆς ἀρχομένη τοῦ παρόντος θεσμοθετήματος, καὶ ἐν οἷς αὐτὴ διαπράξοιτο, διδάσκουσα τοὺς λοιπούς. οὐχ οὕτω γὰρ ὁ τῆς παρούσης διατάξεως πείσει λόγος τοὺς αὐτῷ προσανέχοντας, ὡς ἡ παρὰ τῆς βασιλείας μου πρᾶξις. αὐτὰς γὰρ τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς ἡ βασιλεία μου καὶ εἰς τὸν τῇδε βίον προῆκται, καὶ εἰς βασιλέα θεοῦ προνοίᾳ ἀνηγόρευται, ἐμπράκτους εἶναι θεσπίζει, καὶ μηδεμίαν ἐκεχειρίαν ἐν ταύταις ἄγειν τὰ δικαστήρια. πᾶσαι μέντοι αἱ παρὰ τὰς ἄνω καταγραφείσας ἡμέρας τοῦ χρόνου, καὶ ἔμπρακτοι ἔσονται, καὶ δικαστήρια ἐν αὐταῖς γενήσονται, καὶ ἐκβιβασμοὶ, ἀκολούθως ταῖς δικαστικαῖς ἀποφάσεσι. πέπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ θεῷ φίλον ἔσται τὸ παρὸν τῆς βασιλείας μου θεσμοθέτημα. ταλανίζων γὰρ τοὺς Φαρισαίους ὁ Ἰησοῦς, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐλέους τὴν κρίσιν προέταξε.

ΜΑΝΟΥΗ'Λ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ, ΝΕΑΡᾺ Β.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟ'ΡΩΝ ὑποθέσεων.

Ἔννομον ἐπιστασίαν οἱ πάλαι σοφοὶ τὴν βασιλείαν ὡρίσαντο, χρῆμα γοῦν ἀτεχνῶς θεσπέσιον. διὰ τοῦτο καὶ πρόνοιαν θεοῦ μεγαλομερῆ ταύτην εἶναι καὶ πεπιστεύκασι καὶ διδάσκουσιν. εἰ γὰρ δίκαιος ὁ κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησε, προσήκει δή που καὶ τὸν ἐξ ἐκείνου λαχόντα βασιλεύειν τῶν ἐπὶ γῆς, αὐτόν τι δίκαιον εἶναι, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προβαλλομένων εἰς τὸ δικάζειν τὰς εὐθυδικίας περισπούδαστον ἔργον ποιεῖσθαι καὶ ἀποδέχεσθαι. ἢ τί γὰρ ἂν εἴη βασιλέως ἔργον τιμιώτερον ἕτερον, καὶ τοῖς βασιλευομένοις λυσιτελέστερον

ταύτης

ταῦτα τοίνυν ἡ βασιλεία μου οὐκ ἀγνοήσασα, μάλιστα μὲν ἠβούλετο καὶ τυχεῖν, μηδένα μὲν εἶναι τὸν ἀδικούμενον ὑπὸ τὴν αὐτῆς ἐπικράτειαν· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ μὴ ῥαθυμοτέρους εἶναι τῶν τὰ παράνομα δρώντων, περὶ τὴν τῶν ἀδικουμένων ἐκδίκησιν τοὺς εἰς αὐτὴν τεταγμένους παρὰ τῆς βασιλείας. νυνὶ δὲ πολλοὺς ὁρῶσα πλεονεκτικῆς χειρὸς καὶ ἀδίκου τραυματίας γινομένους, καὶ ἀγρῶν ἀφαιρέσεις καὶ οἰκημάτων ὑπομένοντας, καὶ πραγμάτων ἄλλων ἀποστερουμένους, ἔπειτα θυροκρουοῦντας διηνεκῶς τὰ δικαστήρια, καὶ χρονοτριβοῦντας ἀνόνητα, καὶ πρὸς τὸ μηδεμιᾶς ἐκεῖθεν θεραπείας ἐπιτυγχάνειν, εἰς τὸ χεῖρόν τε καὶ ὀδυνηρότερον † τὰς πληγὰς ἐπιξαινομένους, καὶ τὸν τρύγιον ἐντεῦθεν τῆς ἀδικίας ἀπορροφῶντας, ἔνθα τυχεῖν τῆς ἐκδικήσεως ἤλπιζον: (καὶ γὰρ, ἵν' ἐρῶ τὸ τοῦ Σολομῶντος, εἶδον ἀνομίαν ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἄνθρωπον θνητὸν ἀθανάτῳ δίκῃ περιπεσόντα, καὶ ταύτην ὥσπερ τινὰ κλῆρον πατρῷον εἰς τρίτην πολλάκις καὶ τετάρτην γενεὰν τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ κατὰ διαδοχὴν παραπέμψαντα) ταῦτα τοίνυν, ὡς εἴρηται, κατανοοῦσα ἡ βασιλεία μου, ἤλγησε μὲν, ὡς εἰκὸς, ἐπὶ τοῖς γινομένοις, καὶ τὴν ψυχὴν ἠνιάθη, * αἰτιασαμένη μὲν τὴν τῶν δικαστηρίων ῥαθυμίαν, οἰκτειρήσασα δὲ καὶ τοὺς ἀδικουμένους τῆς ἀπογνώσεως. Διὸ καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν τοῦ κακοῦ τρόπου περισκοποῦσα διόρθωσιν, καὶ τοῖς τὰ χείριστα πάσχουσι κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ἐπαμύνουσα, πρὸς τὴν ἐφεξῆς ῥηθησομένην οἰκονομίαν ἀπέβλεψε.

† τὰς πληγάς.

* αἰτιασαμένη.

α. Βούλεται γὰρ ἀπὸ τῆς σήμερον τοὺς ἐφ' ἑκάστῳ δικαστηρίῳ συνεδριάζειν ὀφείλοντας καὶ συνδιαγινώσκειν τῷ τούτου προεστηκότι, τεταγμένους εἶναι καὶ ἀφωρισμένους τοὺς μὲν εἰς τοῦτο, τοὺς δ' εἰς ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον· ἵνα μὴ πάντων εἰς ἓν κατὰ ταυτὸν συνερχομένων, ἀργεῖν ἐπισυμβαίνῃ τὰ λοιπὰ δι' ἐρημίαν τῶν † δικαζόντων. ἔτι δὲ καὶ τὸ νῦν ἐπικρατοῦν ἔθος περιαιρεθήσεται, τὸ * ἐκ διαλειμμάτων δικάζειν αὐτούς. εὐδοκοῦμεν γὰρ τρισάκις ἀπροφασίστως μιᾶς ἑκάστης ἑβδομάδος δικάζειν ἕκαστον τῶν προκαθημένων τῶν δικαστηρίων, συνερχομένων παρ' αὐτοῖς τῶν ὑπ' αὐτοῖς δικαστῶν. ἐπικεῖσθαι δὲ καὶ τοῖς ἐναγομένοις ἀνάγκῃ δόλου παραβάλλειν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, καὶ μὴ ἀπολιμπάνεσθαι, μέχρις ἂν ἐκπερατωθῇ τὰ τῆς ὑποθέσεως· εἴγε τέως καὶ οἱ ἐνάγοντες διηνεκῶς ἐπισπεύδουσι τμηθῆναι τὴν προσαρμόζουσαν αὐτοῖς ἀγωγήν. δεῖσθαι μέντοι τοὺς ἐναγομένους καὶ διαμηνυμάτων οὐχὶ συχνῶν καὶ κατατριβόντων ἐπίτηδες τοὺς ἐνάγοντας, ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ λιβέλλου δόσιν, καὶ τὴν εἴδησιν τῆς κατ' αὐτὸν φερομένης ἀγωγῆς, εἴ τινες ἴσως ἀπειθοῦσι, τριῶν

δεῖ τρισάκις ἑβδομάδος δικάζειν.

† δικαστῶν.

* ἐκ διαλειμμάτων.

Hæc quum maiestas mea non ignoret, maxime quidem cuperet ac optaret, nemini esse subiectus imperio, cui fiat iniuria; uel si hoc cōsieri nequeat, saltem ne ij segniores negligentioresq; forent nefaria cōmittentibus, in exsequenda læsorum uindicta, qui ad eam sumēdam ab imperatoria maiestate sunt constituti. sed quum iam uideat complures ab auara iniustaq; manu uulnerari, dum ademtiones agrorū & uillarū perpetiuntur, alijsq; rebus spoliantur; ac deinde perpetuo iudiciorū ostia pulsant, citraque fructum ullum tempus terunt, & præterquam quod ab eis nihil opis & auxilij ferant, etiam peius atq; acerbius plagis & uerberibus multantur, & iniustitiæ fæces inde hauriunt, unde uindictam consequi sperabant; (Etenim, ut Solomonis uerbis utar, uidi iniquitatem sub sole, hominem scilicet mortalem, in litem immortalem incidentem, eamque uelut hereditatem quamdam patritam ad tertiam sæpenumero quartamque generationem nepotibus suis successione quadam transmittētem) hæc ergo, ceu dictum est, quum maiestas mea animaduerteret, doluit illa quidem, ceu par erat, ob ea quæ fierent, & magnam animo molestiam percepit, uti quæ iudiciorum negligentiam culparet, ac misericordia tangeretur ob desperationem eorum, qui læduntur. Ideoque pro uiribus circumspiciens de mali huius correctione, pessimaque sustinentibus, quantum sane potest, subueniens; tandem ad dispositionem deinceps aperiendam respexit.

Nam ab hodierno die uult eos, qui singulis in iudicijs adsessorum officio fungi debent, & cum præside caussas cognoscere, ordinatos ac destinatos esse, alios quidem ad hoc, alios uero ad illud tribunal: ne omnibus pariter ad unum conuenientibus, reliqua cessare contingat, propter absentiam eorum, qui iuri dicundo præsunt. atque hoc modo mos etiam ille tolletur, qui nunc obtinet, ut per interualla ius dicant. Quippe nobis placet, ut citra ullam excusationem ter in qualibet septimana ius dicant singuli iudiciorum præsides, conuenientibus ad eos illis iudicibus, qui sub eis sunt: & reis incumbat, ut in iudicijs sub necessaria præstatione doli mali compareant, nec absint tantisper, donec caussa finita fuerit; si quidem interim & actores perpetuo urgeant, ut competens ipsis actio decidatur. Non tamen reis opus erit plures adhibere citationes, & quæ data opera fatigent actores; sed post oblationem libelli, quum cognitum fuerit, quænam in eo contineatur actio, si qui fortasse non obtemperant, ij

1. Iudices ter debere iudicare.

per edicta tria, quæ proponantur ad triginta dies, citentur; & si quidem intra hæc spatia se non stiterint, condemnentur secundum ea, quæ constituta sunt a clarissimo maiestatis meæ auo, & felicis memoriæ principe, domino Leone sapiente. atque hoc modo cum quouis agi debere statuimus.

II. De aduocatis. *Præterea maiestas mea infinita garrulitate aduocatorum, ac diuturna eorumdem instantia multum offensa est. Quippe deprahendit sæpius illis hoc esse studio, ut horas quasi deprædentur, & fucate tergiuersentur, dum easdem allegationes multoties repetunt. Et quoniam certus eorum numerus esse debet in iudicio quolibet eius, qui ius ipsis dicit; ad eum necessario conuenient. At si fortassis ob aliquam caussam id iudicium uacet, apud alia iudicia ciuilia munus suum citra cuiusquam impedimentum implebunt.*

III. De adtestationibus. *Ceterum maiestas mea nullum non funem mouens, quod dici solet, ut ortas in iudicio lites tollat, hæc quoque statuit: nimirum tres adtestationes non amplius intra dies triginta fieri debere, quum decretum & cognitio fit, per iuramenta controuersias decidens: sed citationes ad exigenda peragendaq; sacramenta tres quidem esse debere, uerum quæ intra dies quindecim fiāt. intra quos nisi sacramenta præstentur & absoluantur, pro condemnato & iudicij desertore habeatur is, qui per adtestationes interpositas uocatus fuit, & sacramenta non exegit, aut non impleuit.*

IIII. De appellationibus. *Appellationes etiam, quæ in iudicio fiunt tam urbis huiusce principis, quàm aliarum circumiacentium, anno concludantur: & condemnatus ab aliquo, qui prouocauit, intra spatium anni cogatur appellationem exercere ac implere. quod sane ni faciat, tenebitur ad præstandum ea, quæ ex condemnatione debentur. Quod si quis in alia prouincia condemnatus fuerit, & ad maiestatis meæ tribunal prouocauerit, uel ad aliud ciuile iudicium: una cum anno præscripto de liberalitate largitateque nostra legitimum quoq; spatium impetret, quo ad urbem magnam profectus, necessum habeat intra declaratum & indicatum annum appellationem tum exercere, tum finire. uel saltem cogatur esse priori sententiæ contentus, exigendis ab eo rebus ijs, quæ debētur. Præter hæc & illud adÿciatur.*

V. De prouincialibus. *Quidā prouinciales tam ad urbē imperatoriā, quam ad alia loca, quibus in locis maiestas mea degit, appellentes; litis alicuius caussa iudicia constituunt, uel exactiones iniquas, uel alias iniurias quasdā ab exactorib. aut prouincialibus, aut alÿs quibusdā perpessi. Quamobrē statuimus, ut offerendi talibus in iudicÿs libelli*

αὐτὸς τριακονθημέροις καλεῖσθαι προγράμμασι. † καὶ εἰ μὲν ἐντὸς αὐτῶν ἀπαντήσωσι, καταδικάζεσθαι ἀπολύθως τοῖς νομοθετηθεῖσι παρὰ τοῦ ἀοιδίμου πάππου τῆς βασιλείας μου, καὶ τοῦ μακαρίτου βασιλέως, κυρίου Λέοντος τοῦ σοφοῦ. καὶ παντὶ μὲν οὕτω γίνεσθαι διατάττομεθα. † καὶ ὁ μὲν.

β. περὶ συνηγόρων. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ τῶν συνηγόρων ἀπεραντολογίᾳ, καὶ τῇ πολλῇ τούτων ἐνστάσει προσωχθήκει ἡ βασιλεία μου. σπούδασμα γὰρ αὐτοῖς κατεφώρασι πολλάκις ὥρας ἀποσυλᾶν, καὶ σεσοφισμένως φυγοδικεῖν, οἷς τὰς αὐτὰς πολλάκις δικαιολογίας ἀνακυκλοῦσιν. ἐπεὶ δὲ τεταγμένοι ὀφείλουσιν εἶναι ἐφ' ἑκάστου τῶν δικαστηρίων τοῦ κατ' αὐτοὺς δικάζοντος, ἐξ ἀνάγκης παρ' αὐτῷ συνελεύσονται. τούτου δὲ ἴσως διά τινα αἰτίαν μὴ ἐνεργοῦντος, παρὰ τοῖς ἑτέροις πολιτικοῖς δικαστηρίοις ἀκωλύτως ἀποπληρώσουσι τὸ οἰκεῖον λειτούργημα.

γ. περὶ ἐπιμαρτυρήσεων. Πάντα δὲ κάλων (ὅ φασι) κινοῦσα ἡ βασιλεία μου, ἐπὶ τῷ περιαιρεῖν τὰς ἐν δικαστηρίῳ γινομένας ὑποθέσεις, καὶ ταῦτα θεσμοθετεῖ· μηκέτι τριακονθήμερον τὰ τρία ἐπιφωνήματα γίνεσθαι, ὅτε ἀπόφασις καὶ διάγνωσις γένηται, δι' ὅρκων τέμνουσα τὰ ἀμφίβολα· ἀλλὰ τὰ προσκλητικὰ τῆς τε τῶν ὅρκων ὑποδοχῆς καὶ πλεσιουργίας, τρία μὲν γίνεσθαι, πλὴν πεντεκαιδεκαήμερα. καὶ εἰ μὴ ἐντὸς αὐτῶν τὰ τῶν ὅρκων συντελεσθείη, καταδεδικασμένον εἶναι, καὶ ὡς ἀναπόδισοντα λογίζεσθαι τὸν ἐπιφωνηθέντα, καὶ τοὺς ὅρκους μὴ ὑποδεξάμενον, ἢ μὴ πληρώσαντα.

δ. περὶ ἐκκλήτων. ἀλλὰ καὶ τὰς * ἐγκλήτους, τὰς ἐν δικαστηρίῳ γινομένας ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων καὶ ταῖς πέριξ αὐτῆς, ἐνιαυτῷ κλείεσθαι: καὶ τὸν καταδικασθέντα παρά τινος, καὶ ἐκκαλεσάμενον, ἐντὸς χρόνου ἀναγκάζεσθαι τὴν ἔκκλητον γυμνάζειν καὶ συμπληροῦν· ἢ μὴν μὴ οὕτω ποιοῦντα ὑπεύθυνον γίνεσθαι, καὶ τὰ ἀπὸ καταδίκης διδόναι. εἰ δὲ † καὶ ἑτέρᾳ τινὶ ἐπαρχίᾳ καταδικασθῇ, καὶ εἰς τὸ βῆμα τῆς βασιλείας μου ἐκκαλέσηται, ἢ εἰς ἕτερον πολιτικὸν δικαστήριον, σὺν τῷ προγραφέντι ἐνιαυτῷ ἔχειν φιλοτιμηθέντα καὶ τὸ νόμιμον διάστημα, ὥστε διὰ τούτου καταλαβόντα τὴν μεγαλόπολιν, πρὸς ἀνάγκης ἔχειν καὶ αὐτὸν ἐντὸς τοῦ δηλωθέντος ἐνιαυτοῦ καὶ γυμνάζειν καὶ περατοῦν τὴν ἔκκλητον· ἢ μὴν ἀναγκάζεσθαι στέργειν τῇ προτέρᾳ ἀποφάσει, καὶ ἀπαιτεῖσθαι τὰ ὀφειλόμενα. ἔτι καὶ τοῦτο προσκείσθω.

* ἐκκλήτους. † καὶ ἐν ἑτέρᾳ.

ε. περὶ ἐπαρχιωτῶν. τινὲς θεματικοὶ ἔν τε τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, καὶ ἀλλαχοῦ, ἔνθα διάγει ἡ βασιλεία μου, παραβάλλοντες ἐνιστῶσι κατά τινα δίκην δικαστήρια, ἢ παρανοπράξεις, ἢ ἄλλας ἀδικίας τινὰς ὑποστάντες, ἢ παρὰ πρακτόρων, ἢ θεματικῶν, ἢ ἑτέρων τινῶν. ὁρίζόμεθα γοῦν τοὺς μέλλοντας δίδοσθαι λιβέλλους ἐν τοῖς τοιούτοις

δικα-

δικαστηρίοις ἐντεταμένους εἶναι, πάντως ὀφείλοντος τοῦ δικάζοντος τὰς τοιαύτας τῶν ὑποθέσεων ἐπισπεύδειν συντόμως αὐτὰς λύειν· ὥστε μὴ ἀναγκάζεσθαι τοὺς θεματικοὺς διὰ τὸ παρατεταμένον τοῦ καιροῦ καὶ τὴν τῶν δαπανημάτων ἔνδειαν, τὴν τῶν δικαστηρίων ἀποφυγὴν τιμιωτέραν τῆς τούτων γυμνασίας λογίζεσθαι. ἔτι καὶ τοῦτο νομοθετείσθω. Πολλοῖς τὸ οἰκεῖον περίεργον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πανοῦργον, ὑποτίθησι τὴν νεαρὰν τὴν νομοθετήσασαν τὸ περὶ τῆς προτιμήσεως δίκαιον περιγράφειν προσχήματι ἀντιχρήσεως. καὶ τοῦ ὅθεν τὰ ἀκίνητα, ἐφ' οἷς ἕτερος προτιμᾶται, κατὰ ἀντίχρησιν λαμβάνειν τινὲς μηχανῶνται, καὶ ἐκ τούτου * ἀποκλύειν τὸν προτιμώμενον ἐπιχειροῦσιν· ὡς τάχα τοῦ ἀκινήτου, † ἐφ' ὃν ἡ προτίμησις, μέλλοντος πρὸς τὸν δεσπότην ἐπανελθεῖν, μετὰ τὸ ἀντιματρηθῆναι τὸ δάνειον. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν προτιμώμενον περιγράφονται, καὶ τὰ τῆς νεαρᾶς ἀνεπιτέλεστα μένουσι, τοῦ ἀκινήτου ἀπομένοντος * παρὰ τῷ κατὰ ἀντίχρησιν † τάχα τοῦτο λαμβάνοντι. πολλάκις δὲ καὶ ἕτερόν τι ποιοῦσι περίεργον. πεφύκασι γὰρ τῶν ἀνθρώπων οἱ δύστροποι καὶ ἐν τοῖς προδήλοις πράγμασι μηχανὰς ἐπινοεῖσθαι, καὶ δόλους συρράπτειν, καὶ πᾶν ὃ ἂν εἴποι τις, ἐφευρίσκειν ὡς τὴν τοῦ ἀληθοῦς δικαίου ἐπήρειαν, ἢ καὶ τελείως ἀναίρεσιν. ποῖον δὲ τοῦτο; ὅτι μέλλει ἐκποιηθῆναι ἀκίνητον, ἐφ' ᾧ τις ἔχει πλησιασμόν, ἢ ἀνακοίνωσιν, τὸ μέρος τοῦ πωλουμένου ἀκινήτου τὸ πλησιάζον τῷ ἔχοντι τὴν προτίμησιν ἀκινήτου παρακρατοῦντες οἱ κτήτορες, τὸ λοιπὸν πωλοῦσι πρὸς ὃν βούλονται. καὶ ἐκ τούτου τὸ περὶ προτιμήσεως ἀπόλλυται δίκαιον, ἅτε τοῦ πλησιάζοντος μὴ πραθέντος: καὶ συμβαίνει τὰ τῆς νεαρᾶς νομοθεσίας περιγράφεσθαι, ὡς τῆς ἐννοίας τοῦ νόμου παραβαινομένης, τῶν δὲ ῥημάτων τάχα φυλαττομένων. περιγράφει γάρ, φησὶν ὁ νομικός, ὁ ποιῶν ὅπερ ὁ νόμος οὐκ ἐκώλυσεν, οὐ μὴν αὐτὸ βούλεται γίνεσθαι. τὰς τοιαύτας τοίνυν κακοτροπίας καταλαβοῦσα ἡ βασιλεία μου, καὶ τὰς τῶν ἐν κακίᾳ σοφῶν μηχανὰς διακόπτουσα, διορίζεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιχρήσεως τὸ τῆς προτιμήσεως ἰσχύειν δίκαιον, καὶ ἐκεῖνα κρατεῖν, ἃ ἐπὶ τῶν δωρεῶν ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ νεαρᾷ διωρίσθησαν. ὡσαύτως τὸ τοῦ πλησιασμοῦ δίκαιον δοθήσεται, κἂν τις μέρος μὲν ἀκίνητον πωλήσῃ, ἐφ' ᾧ * ἕτερον προτιμᾶται, μέρος δέ τι ἐλάχιστον καταλείψει ἀδιάπρατον, τὸ πλησιάζον τυχὸν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γείτονος, ἢ τῷ ἀγρῷ, ἐν οἷς ὁ πλησιασμὸς θεωρεῖται. καὶ μὴ τὰς τοιαύτας περιεργίας νικᾶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ † ἄπρακτον μένειν τὸ τὰ περὶ τούτων νομοθετῆσαν διάταγμα τῇ πανουργίᾳ νικώμενον καὶ περιγραφόμενον. Σὺν τούτοις

περὶ ἀντιχρήσεως.

* ἀποκλείειν.

† ἐφ' ὃ.

* παρὰ τῷ.

† τάχα τοῦτο.

* ἕτερος.

† ἄπρακτον.

περὶ ἐπιτρόπων, ἤγουν διοικητῶν.

octo dierum interuallum habeant, eo prorsus obligato qui ius in eiusmodi caussis dicit, ut eas uia compendiaria festinet absoluere: ne scilicet cogantur homines prouinciales propter dilationem moramque temporis, & penuriam sumtuum, iudiciorum desertionem pluris existimare, quam eorumdem persequutionem. Praeterea sanciatur & illud. Compluribus sua curiositas, uel uafricies potius, subycit; ut nouella, quae de iure praelationis statuit, sub antichreseos praetextu fraudem faciant. eoque modo res soli, quibus in rebus praelationis ius alius habet, per antichresim quidam accipere conantur, & hac ratione nituntur eum excludere, qui praeferendus erat: quasi scilicet res soli, quae in re ius praelationis locum habet, ad dominum reditura sit, postquã mutuum redditum solutumque fuerit. atque hoc pacto ius praelationis habentem fraudant, & nouellae statuta citra effectum manent, re soli apud eum remanente, qui forte per antichresin eam accipit. Saepius & aliud quiddam astute faciunt. Sic enim a natura comparati sunt homines improbi, ut etiam manifestis in rebus machinas struant, ac dolos consuant, & quidquid dici potest, ad ueri iuris calumniam, uel etiam integram eius euersionem inueniant. At qualenam illud est? Quoties res soli est alienanda, quam ad rem quis proximus est, aut in qua consortium habet, partem illam immobilis rei distrahendae, quae proxima est habenti praelationem in ea re soli, possessores retinentes; reliquum cui uolunt, uendunt. Quo fit, ut ius praelationis alteri pereat, parte scilicet proxima non distracta: adeoque contingit, ut statutis illius nouellae legis fraus fiat, dum mens nimirum legis uiolatur, & uerba fortassis seruantur. Quippe fraudem facit, inquit iurisc̃osultus, qui facit quod lex quidem non uetuit, non tamen fieri uult. Tales igitur improbitates quum maiestas mea deprahenderit, molitiones sapientum in malitia praecidens statuit, ut etiam in antichresi ius praelationis locum habeat, eaque ualeant, quae de donationibus in ea nouella, cuius antea mentionem fecimus, sancita sunt. Consimiliter & proximitatis ius concedetur, etiamsi quis partem quidem in re soli uendiderit, in qua ius praelationis alius habet; partem uero perpusillam non distractam reliquerit, quae forte proxima sit domo uicini, uel agro, in quibus ea proximitas consistit. Nec tales astutiae ueritate sint potiores, aut uigoris expers maneat ea constitutio, quae ad has res pertinentia statuit, hominum nequitia uicta & circumscripta. Praeter haec

VI. De antichresi.

l.30.D.de legib.

VII. De curatoribus seu exsequutoribus.

& illud

& illud iis, quæ ante scripta sunt, sanciẽdo coniungimus. Multi homines in extremis suis elogiis curatores seu exsequutores ab se dispositorum relinquunt, eisque rerum suarum dispensationem & administrationem iniũgunt, scripto herede Christo, illo dulci ac mũdo salutari tum re tum nomine. Hos autem facere uidentur, quum facultates suas in pauperes distribui præ-
» » cipiunt. Nam ubi quid accipit is, qui mẽdicat,
» » adstat ipse Christus, & una cum illo cauam ma-
» » num porrigit. Quippe quãtum, ait, uni horum minimorum fratrum fecistis, mihi fecistis. Iubemus igitur, ut quoties procuratores tales administrationes incidunt, itidemque distributiones, quæ ad pias caussas, & dispensationes animis frugiferas, & pupillorum, impuberumq;, ac pauperum educationes & alimenta tẽdunt; nullum in eis locum iudiciorum dilationes, & prouenientes inde temporis extractiones habeant. Nam hinc contingit, ut defunctorum animis fraus fiat; utque leges ad bonum, & utilitatem adeo publicam latæ, contrariam in partem flectantur. Non enim æquum maiestas mea censet, ut quæ series & ordo reliquis in iudiciis obtinet, in his etiam usurpetur; uerũ ut eiusmodi caussarum controuersia statim dirimantur, non oblato libello, sed ad tres aut summum quatuor dies cognitione porrecta. Quippe si nulla iudiciaria dilatio admittatur, iurium cuique competentium examen instituetur, & ambæ partes citra ullam procrastinationem citabuntur, atque ab iisdem exigetur, ut quæ pro se facere putent, proponant. Sic perexiguo tempore, puta mensem ad unum, uel alterum se porrigente, prout iudici uisum fuerit, res in controuersiam deducta conuenienti ratione dirimetur:
Nouel. 113. legibus scilicet iis locum stabilitatemque suam retinentibus, quæcumq; non statim post defuncti mortem successores eius in ius trahi debere statuunt, sed post dierum aliquot decursum; quemadmodum ea, quæ huc pertinent, latius
lib. 23. tit. 2. quẽ inuenies in titulo eclogæ basilicorum, de debiti petitione. in Basilicis sancita sunt. Quod si procurator ad dilationes se conuertere uisus fuerit, & deprahensus in huiusmodi rebus agere perperam, ad procrastinationes pergens, nec id agens, quod testator iussit; a procuratione rerum defuncti & administratione remouebitur, quæ quidem iniungetur iis, quibus imperator statuerit; aut imperatore fortaßis absente, præfectus urbis una cum sanctißimæ ecclesiæ œconomo rem illam dispensabunt & administrabunt; reddituri rationem eorũ, quæ in huiusmodi caussis gesserint, tam imperatori, quam eius tẽporis sanctißimo patriarchæ, si peregre principẽ abesse cõtingat,

καὶ τοῦτο θεσπίζοντες τοῖς * προγραφεῖσι συντάττομεν. πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιτελευτίοις * προγραφεῖσι. ἢ προειρημένοις.
αὐτῶν διατάγμασιν ἐπιτρόπους ἤγουν διοικητὰς
τῶν παρ' αὐτῶν διορισθέντων καταλιμπάνουσι,
καὶ τούτοις ἀνατιθέασι τὴν τῶν πραγμάτων αὐτῶν
οἰκονομίαν τε καὶ διοίκησιν, τὸν χριστὸν κληρονόμον
γράφοντες, τὸ † γλυκὺ τοῦτο καὶ κοσμοσωτήριον † γλυκὺ καὶ κοσμ. καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα.
ὄνομα. τοῦτο δὲ δοκοῦσι ποιεῖν δι' ὧν τοῖς πένησι
τὰς περιουσίας * αὐτῶν καταμερισθῆναι προστάττουσι. τοῦ γὰρ αἰτοῦντος [καὶ] λαμβάνοντος, ἵσταται * αὐτῶν ταμιεύεσθαι. τὸ γάρ.
ὁ χριστὸς συγκοιλαίνων τούτῳ τὴν χεῖρα. ἐφ' ὅσον
γὰρ, φησὶν, ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. παρακελευόμεθα † οὖν, ὅταν † γοῦν.
ἐπιτροπικαὶ τοιαῦται διοικήσεις προκέωνται, καὶ
εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας διανομαὶ, καὶ πρὸς ψυχικὰς
οἰκονομίας, καὶ ὀρφανῶν, ἀφηλίκων τε, καὶ πενήτων ἀναγωγὰς καὶ διατροφὰς * τείνωσι, μὴ χώραν ἔχειν [καὶ] ἐν ταύταις τοὺς τῶν δικαστηρίων ὑπερβιβασμοὺς, καὶ τὰς ἐντεῦθεν χρονοτριβείας. συμβαίνει γὰρ ἐντεῦθεν τὰς τῶν τελευτώντων ζημιοῦσθαι * τάνωσι.
ψυχὰς, καὶ [τὸ] τοὺς ἐπ' ἀγαθῷ καὶ κοινῇ λυσιτελείᾳ τῶν παντὸς τεθέντας νόμους εἰς τοὐναντίον περιίστασθαι. οὐ γὰρ δίκαιον κρίνει ἡ βασιλεία μου τὴν ἐπὶ τοῖς λοιποῖς δικαστηρίοις κρατοῦσαν ἀκολουθίαν καὶ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις πολιτεύεσθαι, ἀλλὰ τὰς ἐπὶ ταῖς [τοιαύταις] ὑποθέσεσιν ἀμφιβολίας ἀπεντεῦθεν λύεσθαι, μὴ λιβέλλου διδομένου, εἰδήσεως δὲ τριημέρου, † ἢ καὶ ἐπὶ τετάρτῃ παρεκτεινομένης. μή † ὃ καὶ ἐς τετάρτην.
τινος γὰρ δικαστικῆς ὑπερθέσεως * ἐπεισαγομένης, * ἐπαγομένης.
ἡ τῶν προσόντων ἑκάστῳ δικαίων γενήσεται κατεξέτασις. καὶ μετακληθήσεται καὶ ἄμφω τὰ μέρη, δίχα τινὸς ὑπερημερίας, καὶ ἀπαιτηθήσεται ἑκάτερα τὰ μέρη τὰ δοκοῦντα συντείνειν αὐτοῖς προβαλέσθαι. καὶ οὕτω διὰ ὀλίγου καιροῦ, μηνιαίου τυχὸν, ἢ καὶ εἰς δεύτερον παρεκτεινομένου, κατὰ τὸ δόξαν τῷ δικαστῇ, προσηκόντως δέξοιτο λύσιν τὸ ἀνακύψαν ἀμφίβολον: † κυρουμένων δηλονότι τῶν νόμων ἐπὶ τῆς οἰκείας ἕδρας καὶ παγιότητος, ὅσοι μὴ μετὰ τὸν τοῦ τελευτήσαντος θάνατον εὐθὺς τοὺς ἐκείνου διαδόχους εἰς δικαστήριον ἕλκεσθαι διορίζονται, ἀλλὰ μετὰ παραδρομὴν ἡμερῶν τινῶν, καθὼς τὰ περὶ τούτων πλατύτερον τοῖς βασιλικοῖς διηγόρευται. εἰ δή γε ἐπίτροπος εἰς * ὑπέρθεσιν φανείη χωρῶν, καὶ τοιαῦτα σκαιωρῶν φωραθείη, καὶ πρὸς ὑπερβιβασμοὺς χωρήσει, μὴ ποιῶν καθὼς ὁ διαθέμενος διετάξατο, τῆς ἐπιτροπῆς καὶ οἰκονομίας τῶν τοῦ τελευτήσαντος πραγμάτων μετακινηθήσεται, ἀνατιθησεται δὲ αὕτη οἷς ἂν ὁ βασιλεὺς διορίσηται· ἢ τούτου ἴσως ἀποδημοῦντος, ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος, ἅμα τῷ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας οἰκονόμῳ, τὴν τούτου ποιήσονται οἰκονομίαν τε καὶ διοίκησιν, ὀφείλοντες εὐθύνας διδόναι τῶν ἐπὶ τῶν τοιαύτης ὑποθέσεσιν οἰκονομουμένων τῷ βασιλεῖ, καὶ † τῷ κατὰ τὴν ἡμέραν ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ, εἰ τύχῃ τὸν βασιλέα ἀπόδημον εἶναι, † κυρουμένων. * ἀπέρθεσιν. † ὁ τῇ κατά.

καὶ μὴ

καὶ μὴ κατὰ πρόσταξιν αὐτοῦ τὰ τοῦ τελευτήσαντος
η. πληρωθῆναι θελήματα. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ πρόστιμα τὰ τοῖς ἐγγράφοις ἐντιθέμενα ἐξ ὁμολογίας τῶν συναλλαττόντων διʼ ἀσφάλειαν καὶ παραφυλακὴν τῶν συμπεφωνημένων ἐγγράφονται, ὥστε τὸν ἀθετοῦντα τούτοις ὑποπίπτειν, νῦν δὲ καὶ τοῦτο εἰς παντελῆ ἀχρηστίαν ἦλθεν, ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἐφʼ οἷς οὐ χρὴ φιλανθρωπευομένων, καὶ ἐν ἀλλοτρίαις συμφοραῖς μαλακιζομένων καὶ χαυνουμένων· διὰ τῷ τοῦ καλοῦ ζήλῳ καὶ τῇ τῶν ἀδικουμένων ἐκδικήσει διοριζόμεθα καὶ ταῦτα ἀπαιτεῖσθαι ἐκ παρὰ βασιλείας, κατὰ τὴν τῶν νόμων δύναμιν. ναὶ μέντοι καὶ καρποὺς, καὶ πᾶν διαφέρον, καὶ πᾶν ἄλλο τοιοῦτον ἀκολούθως ταῖς νομικαῖς διατάξεσιν. ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ βίαν, ἢ φόβον, ἢ ἁρπαγὴν, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἄλλως ἁμαρτανόντων, μεθʼ ὅπλων ἢ καὶ χωρὶς τούτων * ἀφαιρουμένων, μετὰ τῆς νομίμου ποινῆς ἀντιστρέφεσθαι· ὡς ἂν τῇ τούτων ἀπαραιτήτῳ ἀπαιτήσει ἀνασταλὴ γίνηται τῶν βουλομένων πλεονεκτεῖν, καὶ μὴ πρόχειροι εἰς κακίαν οἱ πολλοὶ γίνοιντο, βλέποντες ἀκόλαστον τὸ κακὸν, καὶ μηδεμίαν ἐπὶ τούτοις γινομένην τὴν ἐπεξέλευσιν. πάντα μὲν γὰρ, εἰ δυνατὸν, ἐβούλετο ἡ βασιλεία μου πρὸς τὸ βέλτιον μεταρρυθμίσαι. ἀλλʼ ἐπεὶ τοῦτο ἐργῶδες, ἢ τό γε ἀληθέστερον καὶ ἀδύνατον, καθʼ ὅσον ἐστὶν ἐφικτὸν διὰ θεσπισμάτων νεαρῶν καὶ τῆς ἀπὸ τούτων ἀνάγκης διορθωτέον τὰ κακῶς γινόμενα καὶ πραττόμενα.

θ. ἐπεὶ δὲ ἀνωτέρω διωρίσατο ἡ βασιλεία μου μερισθῆναι τοὺς πολιτικοὺς δικαστὰς, καὶ ἀφορισθῆναι εἰς ἕκαστον δικαστήριον τοὺς μέλλοντας παρʼ ἐκείνων συνέρχεσθαι, ἐνταῦθα δὲ ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τοὺς συνηγόρους ὁμοίως ἐπιμερισθῆναι. Φροντίσουσιν ὅ τε πανσέβαστος σεβαστὸς καὶ μέγας δρουγγάριος, καὶ οἱ μεγαλοπρεπέστατοι ὅ,τε πρωτοασηκρῆτις καὶ ὁ δικαιοδότης ἑνωθέντες ποιῆσαι τὸν τούτων ἐπιμερισμὸν ἐξ ἴσου ἐφʼ ἑκάστου τῶν τεσσάρων δικαστηρίων, τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου, τοῦ προκαθημένου τῶν δημοσίων δικαστηρίων, τοῦ πρωτοασηκρῆτου, καὶ τοῦ δικαιοδότου· ὡς ἂν οὕτως ἕκαστον τῶν τοιούτων δικαστηρίων ἀνεμπόδιστον τὴν οἰκείαν ἔχῃ ἐνέργειαν, καθὼς ἡ βασιλεία μου διετύπωσε. τῷ μηνὶ μαρτίῳ, ἰνδικτιῶνος ιδ, διʼ ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς † χειρὸς. καὶ ἡ διὰ κηροῦ σφραγὶς εἶχε τό. διὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου, τοῦ Ἁγιοθεοδωρίτου Μιχαὴλ. ἔτους ϛχοδ.

περὶ προστίμων ἀπαιτήσεως.

* ἁρπαζόμενα.

περὶ διαμερισμοῦ τῶν δικαστῶν καὶ συνηγόρων.

† χειρ. δὲ ἡ διὰ κηροῦ σφραγὶς εἶχε τὸ λιθ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΝΕΑΡΑ γ.

ΠΕΡΙ ΦΟΝΕΩΝ ΕΚΟΥΣΙΩΝ.

* * *

Λείπει τὸ προοίμιον, ἐν ᾧ κατὰ λέξιν ἡ ιβ νεαρὰ Κωνσταντίνου τοῦ πορφυρογεννήτου διείληπται. ἔχεις δὲ ταύτην ἐν τοῖς ἄνω, ἐπιδιορθωθεῖσαν διὰ τῆς παρούσης διατάξεως.

nec secundum ipsius mandatū defuncti uolūtas impleta fuerit. Ceterum quia pœna quoq́, scripturis inserta de consensu contrahentium, propter securitatē & cautionem pactorum connentorum inscribuntur, ita ut is, qui contractū irritum reddit, eis teneatur; iamq́ hoc ipsum prorsus in desuetudinem abijt, iudicibus ubi non oportebat humanitatem declarantibus, & alienis in calamitatibus molliter remisseq́, se gerentibus: propter æmulationē eius, quod bonum est, & iniurijs adfectorum uindictā statuimus, ut & ipsæ iussu imperatoris iuxta uim legum exigantur: adeoq́, præter has etiā fructus, & omne quod interest, & quidquid est aliud tale, legum constitutionibus consentaneum. Quin & ui, uel metu, uel per rapinam, uel ab aliter delinquentibus, armata manu, uel absque armis adempta, cum legitima pœna restituantur: ut per horum omnium exactionē auaricia studiosi, coerceantur nec ad malitiam uulgus hominum procliue fiat, dum impunitū scelus esse, nec ullam in his exsequutionē fieri uident. Nā omnia, si fieri posset, in melius cōcinnādo reducere maiestas mea cuperet. sed quoniā hoc operosum est, aut (uerius ut loquar) impossibile; quantū sane fieri potest, per nouellas sanctiones earūq́ coactionē emendanda nobis erūt ea, quæ male fiunt atq́ geruntur. Et quia superius maiestas mea statuit, ut iudices ciuiles distribuantur, & ad singula tribunalia destinentur ij, qui eorum in cōcilio futuri sunt; atq́ heic necessariū est, aduocatus quoque similiter distribui: curabūt tū uenerabilis * Augustus magnusq́ Drungarius, tū lōge illustrissimi uiri, a secretis princeps, & Iuridicus, ut coniuncti distributionem hanc ex æquo faciant in quolibet horū quatuor iudiciorū, uidelicet magni Drungarij, publicorum iudiciorum Præsidis, principis a secretis, & Iuridici: ut hoc modo quodlibet horum iudiciorū citra impedimētum uim suam exerceat, ueluti maiestas mea sancivit. Mense Martio, indictionis XIIII, per rubras litteras imperatoriæ manus, cui sigillum cereum contiguum erat. Per Logothetam sine discussorem Circi, Michaëlum Hagiotheodoritum. anno IↃↃCIↃ IↃC LXXIIII.

VIII. De pœnarum exactione.

VIIII. De distributione iudicum & aduocatorū.

* dignitatis nomē, ab hoc imperatore primum inuentum.

MANVELI COMNENI NOVELLA III.

DE VOLVNTARIIS HOMICIDIS.

* * *

Proœmium deest, cui XII nouella Constantini in Porphyra nati ad uerbum inserta fuit. Eam superius habes, per hanc ipsam constitutionem correctam.

Omnibus

*Omnibus maiestas mea prouinciarum iudicibus, & militaribus copijs, quæ in eis sunt, illarumque ducibus præcipit, ut ubicumque uoluntaria cædes facta fuerit, aliquo tale quiddā auso: confestim omnes ad prehendendum homicidam excitētur, eumque uinctum imperatoriæ circumspectioni mittant, aut si ea peregre absit, ad magnæ diuinitusque custoditæ urbis præfectum: ut publicam in custodiam deducatur, & tam corporales, quam bonorū, aliasq; præterea pœnas, iuxta leges & nouellarum sanctionum uim ferat. Scientibus his uniuersis, futurum, ut si compertum fuerit, aliquem potuisse homicidam adprahēdere, nec id fecisse; non secus is condemnetur, atque si principi fuisset insidiatus. Quod si quis forte clam euaserit, & ad sanctissimam Dei maiorem ecclesiam confugerit; postquam ecclesiasticæ pœnæ aduersus eum processerint, secūdum iuris obseruationem, si quidem princeps ad urbem imperatricem sit, ab eo in illam prouinciā ablegabitur, quam princeps decreuerit, ut omne totius uitæ suæ tempus istic exigat, nec illinc aufugiat, eum ad locum recurrens, quo in loco piaculum cædis admisit. Sin forte peregre princeps absit, a præfecto (ueluti dictum est) in remotiorem quādam regionem deportabitur, & ibi uitæ suæ spatiū peraget. Quod si non uoluntarie tantum, uerumetiam consulto cædem perpetrauerit: non cogendus erit, ut secūdum indicatam prius * imperatoriam constitutionem tondeatur. Nam si sponte sua currentem ad tōsuram, non ideo statim ad eam canonica subtilitas admittit, sed ubi tempus ei sufficiens concessit, eoque durante mentem hominis explorauit, firma sit an incōstans, si quidem compererit eum primo proposito insistentem, ac monastica conuersatione & mortificatione corporis impigre se præparantem; tum demum præclari operis ei complementum & perfectionem offert, ad uitam condicionemque monasticam admisso: quo pacto non alienum a ratione fuerit, & a legibus spiritualibus abhorrens, aliquem per coactionem tonderi, & quidem homicidam, quem usque adeo Deus reliquerit, ut etiam fraterno sanguine manus polluerit? Metuendum enim, ne uitam hanc angelicam aduersante animo ingressus, eaq; ui suscepta, reuerendo habitu ad ludibrium utatur. „ Sic enim comparati sunt homines leuiores, ut ubi semel demētati sunt, pessimas ac maxime temerarias actiones adgrediātur. Quamobrē tonsuræ loco maiestas mea statuit, ut qui cædem sponte sua præmeditatus admisit, in custodia toto uitæ suæ tempore degat, ex ea numquam educendus,*

* Constantinianā scilicet.

Παρακελεύεται ἡ βασιλεία μου ἅπασι τοῖς ἐν θέμασι δικασταῖς, καὶ ταῖς ἐν αὐτοῖς οὔσαις στρατιωτικαῖς δυνάμεσι, καὶ τοῖς τούτων στρατηγοῖς, ἔνθα περ ἂν ἑκούσιος φόνος γένηται, καὶ τολμηθῇ τοιοῦτόν τι παρά τινος, αὐτίκα πάντας διεγείρεσθαι εἰς τὴν τοῦ φονέως κατάσχεσιν· καὶ δέσμιον αὐτὸν ἀποστέλλειν πρὸς τὴν βασίλειον περιωπήν· ἢ ταύτης ἀποδημούσης, πρὸς τὸν ἔπαρχον τῆς θεοφυλάκτου μεγαλοπόλεως: ὥστε εἰς δημοσίαν φυλακὴν εἰσάγεσθαι, καὶ τὰς σωματικὰς καὶ ὑπαρκὰς, κατά τε νόμους καὶ τὴν τῶν νεαρῶν θεσπισμάτων δύναμιν, καὶ ἑτέρας ὑποστῆναι κολάσεις. εἰδότων τούτων ἁπάντων, ὡς εἴ τις φωραθείη δυνάμενος κατασχεῖν τὸν φονέα, καὶ μὴ τοῦτο ποιήσας, οὗτος † μέλλει κατακριθῆναι, ὡς κατὰ * βασιλέως βουλευσάμενος. εἰ δ' ἴσως διαλάθῃ τίς, καὶ προσφύγῃ τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, μετὰ τὸ προβῆναι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπ' αὐτῷ ἐπιτίμια, κατὰ τὴν νομικὴν παρατήρησιν, ἐνδημοῦντος μὲν τοῦ κρατοῦντος τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων, παρ' αὐτοῦ ἀποσταλήσεται εἰς τὸ θέμα, ὅπερ ἂν ἐπικρίνῃ, ὥστε τὸν χρόνον τῆς ὅλης αὐτοῦ ζωῆς ἐκεῖσε διαβιβάζειν, καὶ μὴ ἐκεῖθεν ἀποδιδράσκειν, ὥστε ἐπαναστρέχειν ἔνθα τὸ τοῦ φόνου μύσος εἰργάσατο· ἀποδημοῦντος δ' ἴσως τοῦ βασιλέως, παρὰ τοῦ ἐπάρχου (ὡς εἴρηται) εἴς τινα τῶν πορρωτέρω χωρῶν ἐξορισθήσεται, καὶ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον ἐκεῖσε διανύσει. εἰ δέ γε μὴ μόνον ἑκουσίως, ἀλλὰ καὶ ἐκ μελέτης τὸν φόνον ἐργάσαιτο, οὐκ ἀναγκασθήσεται κατὰ τὴν προρρηθεῖσαν βασιλικὴν διάταξιν ἀποκαρῆναι. εἰ γὰρ τὸν ἑκουσίως τῇ ἀποκάρσει προστρέχοντα οὐκ ἀπεντεῦθεν ἡ κανονικὴ ἀκρίβεια εἰς αὐτὴν παραδέχεται, ἀλλὰ καιρὸν αὐτοῦ τὸν ἀρκοῦντα ἐπιμετρήσασα, καὶ δὴ αὐτοῦ τὸ τῆς γνώμης ἐκείνου βέβαιον, εἴτε καὶ ἀπαγὲς βασανίσασα, εἴπερ εὑρήσει τὸν ἄνθρωπον τῇ ἐξ ἀρχῆς προθέσει στοιχοῦντα, καὶ τῷ μοναχικῷ πολιτεύματι καὶ τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος ἀόκνως ἑαυτὸν παρασκευάζοντα, ἔκτοτε καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἔργου αὐτῷ προσεπιφέρει συμπλήρωσιν, εἰς τὴν μοναχικὴν πολιτείαν τε παραδεξαμένη καὶ κατάστασιν: πῶς οὐκ ἂν εἴη ἄλογον, καὶ τοῖς πνευματικοῖς νόμοις ἀπᾷδον, ἀναγκαστικῶς ἀποκείρεσθαι τινὰ, καὶ ταῦτα φονέα, ὃν μέχρι τοσούτου θεὸς ἐγκατέλιπεν, ὥστε καὶ ἀδελφικῷ χρανθῆναι τὰς χεῖρας αἵματι; δέος γὰρ, μή πως ἀκουσίῳ προαιρέσει τὸν ἀγγελικὸν βίον ὑπελθὼν, καὶ βίᾳ τοῦτον καταδεξάμενος, εἰς ἐμπαιγμὸν τῷ φρικώδει χρήσηται σχήματι. „ πεφύκασι γὰρ οἱ τῶν ἀνθρώπων κουφότεροι, εἰς ἀπόνοιαν ἐμπεσόντες, καὶ ταῖς χειρίσταις καὶ παραβολωτέραις ἐπιτολμᾷν πράξεσιν. ἀντὶ τοίνυν τῆς ἀποκάρσεως νομοθετεῖ ἡ βασιλεία μου, τὸν πεπλημμεληκότα φόνον μεμελετημένον ἑκούσιον, ἐν φυλακῇ παρ' ὅλον τῆς ζωῆς αὐτοῦ διάγειν, καὶ μηδέποτ' ἐκεῖθεν ἐξάγεσθαι.

† μάλα.
* βασιλέως.

μηδ' ἀπὸ

† ἀνειζομένου.

* ἤγουν, ὁ πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος.

μηδ' ἀπὸ βασιλικῆς ἴσως προστάξεως κατὰ λήθην † προελκόμενον. ἐπὶ δὲ τῆς ἑκουσίοις αὐτῶν γίνεσθαι, καθὼς ὁ προμνημονευθεὶς * βασιλεὺς διετάξατο. ἐπεὶ δὲ οἱ πλείους τῶν φονέων ἐκμελέτης καὶ διασκέψεως τοὺς φόνους κατεργαζόμενοι, ἔπειτα τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προσελθόντες, οὐχ ὡς γέγονε παρ' αὐτῶν ὁ φόνος, ἀλλὰ πρὸς τὸ οἰκεῖον συμφέρον ποιοῦνται τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν ἀλήθειαν παρακρύπτοντες: παρακελεύεται ἡ βασιλεία μου γραφὴν γίνεσθαι τοῦ κατὰ καιροὺς ἁγιωτάτου πατριάρχου μετ' ἐπιτιμίου, πρὸς τὸν κατὰ χώραν ἀρχιερέα, καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν κλῆρον, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν τοῦ θέματος δικαστήν. καὶ καθὼς μάθῃ γενέσθαι τὸν φόνον ἀπὸ τῆς ἐκείνων ἀντιγραφῆς, οὕτω ποιεῖν καὶ τὴν ἐπεξέλευσιν. καὶ μὴ τὸν ἐκ μελέτης φονεύοντα, διὰ τὴν ψευδῆ αὐτοῦ ἐξομολόγησιν, τὰς τοῦ κατὰ τύχην καὶ ἀπροόπτως τῷ τοιούτῳ περιπεσόντος ἐγκλήματι δέχεσθαι ποινὰς καὶ ἐπιτίμια. εἴ τις μέντοι τῶν φονέων τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ προσφυγὼν ἐκκλησίᾳ, καὶ τῇ ἀειφυγίᾳ κατακριθεὶς, ἢ δέσμιος εἶναι καὶ ἐν φυλακῇ ἐγκεκλεῖσθαι παρ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν, εὑρεθῇ ἀδέτως ἐμπεριπατῶν ἔνθα τὸν φόνον εἰργάσατο, δέσμιος παρὰ τοῦ κατὰ χώραν πράκτορος ἀποσταλήσεται εἰς τὴν βασιλείαν μου. καὶ ὅσα δὲ τότε περιευρεθῶσιν αὐτοῦ πράγματα, εἰς κέρδος ἔσται τῷ πράκτορι, καὶ τῷ τὸν φονέα καταμηνύσαντι, ἐπίσης παρ' αὐτῶν μεριζόμενα. μελήσει δὲ πάντως καὶ τοῖς ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῶν τοιούτων δικαστικῆς, μετὰ προσηκούσης κανονικῆς αὐστηρίας τὰ φονικὰ κολάζειν ἐγκλήματα, καὶ μὴ τοὺς χρόνους ὡς ἔτυχε συντέμνειν, καὶ μηδὲ ἐφ' οἷς οὐ χρὴ πλέον τοῦ εἰκότος φιλανθρωπεύεσθαι. ἴσα μέν τοι τοῦ παρόντος διατάγματος τῆς βασιλείας μου, ὑπογραφέντα παρὰ τῶν προϊσταμένων τῶν δικαστηρίων, ἀποσταλέντα ταῖς κατὰ χώραν ἐκκλησίαις ἀποτεθήσονται. ὥστε πάντας εἴδησιν ἔχειν τῶν διωρισμένων, ὡς ἂν ποιῶσι κατὰ τὴν τούτων περίληψιν. εἴπερ μέντοι ὁ τὸν μεμελετημένον φόνον ἐργασάμενος, ἑκουσίως ἕλοιτο τὴν ἀπόκαρσιν, οὐκ ἀδοκιμάστως τοῖς μοναχοῖς ἐγκαταλεγήσεται, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας καὶ ἐξετάσεως, τὸν ἀρκοῦντα χρόνον κατὰ τὰς κανονικὰς διατάξεις βασανιζόμενος. τῷ μέντοι μοναστηρίῳ καὶ ἄκων προσμένειν ἀναγκασθήσεται παρ' ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον, μηδέποτε τούτου ἐξέρχεσθαι συγχωρούμενος. πάντως δὲ τὸ μοναστήριον ἐν ἑτέρᾳ ἔσται ἐπαρχίᾳ, καὶ οὐκ ἐν ἐκείνῃ τῇ γῇ, ἣ τὸ † τοῦ θανάτου αἷμα χανοῦσα κακῶς ὑπεδέξατο. τῷ μηνὶ ἀπριλλίῳ, ἰνδικτιῶνος ιδ, ἔτους ϛχοδ.

† τὸ ἰακωνικῶς δοθέν.

TΩN NEAPΩN ΔIATAΞEΩN τέλος.

ne iussu quidem imperatorio, per obliuionem forte principis elicito. De faculcatibus autem ipsorum fiat, quemadmodum prædictus * imperator statuit. Quia uero plerique homicidarum, qui meditato & cum deliberatione cædes committunt, ad sanctißimam Dei maiorem ecclesiam delati, non uti cædes ab ipsis facta est; sed ex commodo suo de ea confitentur, ueritatem occultantes: maiestas mea præcipit, ut a sanctißimo pro tempore patriarcha litteræ pœnam continentes ad loci pontificem, eique subiectum clerum, atque etiam ad ipsum prouinciæ iudicem perscribantur: & prout ex illorum rescripto cædem admissam cognouerit, exsequutionem instituat; nec qui consulto quem interfecit, ob falsam confeßionem suam easdem cum illo pœnas atque castigationes sustineat, qui casu & improuiso in tale crimen incidit. Quod si quis homicidarum, qui ad sanctißimam maiorem ecclesiā confugerat, & exsilio perpetuo condemnatus erat, uel ut in uinculis esset, ac per omnem uitam suam custodia clauderetur, inuentus fuerit eo loco libere uagari, quo cædem perpetrauit: uinctus ab exactore loci ad maiestatem meam mittetur, & quæcumque tunc ipsius bona reperta fuerint, in lucrum tam exactori cedent, quam ei, qui homicidam indicarit, ex æquo inter ipsos diuidenda. Omnino autem curæ erit huiusmodi caussarum iudicibus in sanctißima ecclesia maiore, ut conuenienti seueritate canonica cædes puniant, nec temere tempora contrahant, nec plus, quam par sit, lenes sese præbeant, ubi hoc fieri non oportet. Ceterum huius maiestatis meæ constitutionis exempla, iudiciorum a præsidibus subscripta, missaque prouinciarum ecclesÿs, ibidem reponentur; ut omnes eorum, quæ constituta sunt, scientiam habeant, & agant, ut in eis continetur. Quod si consulto factæ cædis auctor, sponte sua tonsuram expetat, non temere monachorum in numerum referetur, sed magna cum accuratione & exploratione temporis sufficientis secundum sanctiones canonicas examinatus. Et quidem in monasterio uel inuitus per uniuersum uitæ suæ tempus manere cogetur, nec indulgentiam inde rursus exeundi umquam impetrabit. Ipsum uero monasterium omnino erit in alia prouincia, non in eo solo, quod interfecti sanguinem male quasi diducto rictu oris excepit. Mense Aprili, indictione XIIII, anno IↃↃCIↃ IↃC LXXIIII.

* uidelicet Cōstantinus in Porphyra natus.

NOVELLARVM CONSTITVTIONVM FINIS.

IO. LEVNCLAI ADNOTATIONES, siue BREVES QVORVMDAM

LOCORVM IVRIS CIVILIS INDICATIONES,

quæ loca uel declarationem aliquam ex hac Synopsi Basilicorum habent, uel corrupta, partim ex coniecturis, partim certis indicijs restituuntur, uel mutilata redintegrantur, relictis præterea non paucis, quæ lector acutus & ingeniosus eruere per se poterit.

AD LIBROS DIGESTORVM.

I. SVB finē l.5.D. de iust.& iu. post recitationem eorū, quæ de iure gentium sunt introducta: tamdem iurisconsultus ait, eas obligationes excipiēdas, quæ a iure ciuili ueniant. Hoc loco Græci subijciunt, *οἷς ἡ ἀγωγὴ ἡ μετατιθεῖσα τὸ παλαιὸν χρέος εἰς καινὸν, καὶ ἡ περὶ ἐμφυτεύσεως*.id est, qualis est actio, quæ antiquum debitū in nouum transfert, & emphyteutici contractus. Ea uerba nō est quod quisquam existimet a Græcis reperta Latinis in codicibus, sed haud dubie caussa declarationis adiecta sunt: qualia cōplura reperiet, qui diligentius hæc pellegere uoluerit. Eodem pertinet, quod paullo post in l.7.D.eod. generalius quodam modo dictum, Græci restrictius exposuerūt. Nam quum Papinianus ait, esse ius ciuile, quod ex legibus ueniat: eleganter Græci quod latiore quadam accipi significatione poterat, adiecta uoce unica nō ita large intelligendum monuerunt. Leges enim heic interpretantur *τὴν δωδεκάδελτον*, hoc est, leges XII tabularum. quod sane cōcinnum est, & uideri non abs re posset alicui, post eas uoces, *Quod ex legibus*, Latinis etiam in libris uetustis adiectum fuisse, XII *tabularum*: nisi diligentius hæc rimanti planū esset, familiare Græcis interpretibus hoc fuisse, ut inter uertendū obscuriuscula nonnumquam declararent, artarent latiora, priora de posterioribus principum constitutionibus in ipso (quem uocant) uerborum contextu corrigerent. quorum omniū exempla suis locis indicabimus, & obseruare plura poterit, qui uolet. Notarūt & Latini glossatores, iuris appellatione nonnūquā intelligi leges XII tabularū. gl. in l.6.d.t. de Iust. & iu.§. Hoc igitur ius.

II. In l.34.D. de legib. nostrorum interpretum uariæ sunt explicationes ultimorū legis uerborum, ubi dicitur; An etiam contradicto aliquando iudicio consuetudo firmata sit. Dicunt enim negantem particulam Non desiderari, qua adiecta, plana sententia fit, uidelicet ut ita legatur; An etiam non contradicto aliquando iudicio consuetudo firmata sit. id est, quasi nemo cōtradixerit. Hanc lectionem de manu scriptis libris probare debuerant. Florentinum quidem exemplar repugnat. & si quis adtentius paullo uerba iurisconsulti respexerit, facile uidebit eam scripturā locum habere non posse. Quo autem modo se torqueant, si absque negatione uerba retineantur, mitto prolixius dicere. Id quidem cōstat, eos semper uocem Iudicio referre ad cōtradicto, non ad uerbū, firmata sit. At uero si Græcos sequamur, per immutationem unius litteræ sententiam uerborum perspicuam habebimus. Nam quum illi sic uerterint, *τότε χρώμεθα τῇ συνηθείᾳ, ὅτι ἀμφισβητηθεῖσα ποτὲ δικαστικῶς ἐβεβαιώθη*, hoc est, tūc utimur cōsuetudine, quum aliquando in dubium uocata, iudicio firmata fuit: satis intelligitur, in uetustis eos libris, quibus usi fuerunt, scriptum reperisse, An etiam contradicta aliquando iudicio consuetudo firmata sit. Qua lectione probata, paret omnino, sic esse construendas uoces, ut iudicio referatur ad sequens uerbū firmata: & locum habebit interpretatio glossæ prior, quæ iudicium uult accipi pro sententia iudicis. Itaq; planissima uerborum series erit, quū de consuetudine quis confidere uidetur, explorandum esse, an etiam contradicta aliquando consuetudo, iudicio firmata sit. Atque hanc lectionem sequuntur & iuris canonici Græcorum interpretes. ut Ioannes episcopus Citri, cuius responsum primum legem hanc citat, libro Iuris orientalis tertio.

III. Quo loco Græci rescriptum diui Pij ad Ælium Marcianum recitant, quod exstat l.2.§. dominorum. D. de his qui sui, uel al. hisce uer

bis sub finẽ rescripti positis, Veniri iube; subijciunt alia complura, quæ libri Digestorum non habent. ut sunt ista, Quin & bona condicione uendant, ne per quasdam excogitatas astu cõdiciones etiam post alienationem factam seruos lædant, uel ut in uinculis detineantur, paciscẽdo; uel ut in loco degãt, qui aëra pestilentissimum & grauissimũ habeat. In his uerbis, quod primo loco dicitur, Bona condicione uendant; id Græci sumtum ex §. 2. Instit. eod. Digestorum uerbis inseruerunt. Cetera declarationis caussa sunt adiecta, quæ & Theophilus in d. t. & §. Instit. prope uerbis ijsdem posuit.

IIII. Post ultima uerba l. ult. D. de senat. quæ nimirum hęc sunt; Quia & hi soli in senatu sententiam dicere possunt: libri basilicorũ adijciunt, καὶ ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ ὀφείλουσι συνάγεσθαι, hoc est, & Circensibus conuocari debent. Ea uerba num a Leone & Constantino pandectarũ uerbis adposita fuerint, an Latinis etiam in codicibus reperta; cogitandũ alijs relinquo.

V. Diligenter intuenti uerba Græcorũ interpretũ, uidetur hic locus l. 14. D. de offic. præsid. ubi dicitur, Si uero (ut plerumq; adsolet) interuallis quibusdã sensu saniore non forte eo momento scelus admiserit, (nec morbo eius dãda est uenia) diligẽter explorabis: hic ergo locus sic potius scribendus uidetur; Si uero, ut plerumq; adsolet, interuallis quibusdã sensu saniore, nũ forte eo momẽto scelus admiserit, nec morbo eius dãda est uenia, diligenter explorabis. Nam si post uocẽ saniore distinctionem ponas, & Nõ in Num commutes; planus sensus erit, nec ineptã Accursij parenthesim amplius requires.

VI. Non equidẽ auctor sum, ut receptæ lectiones temere mutentur: si tamen uti cõiecturis licet, uidẽtur in l. 11. D. de his qui not. inf. pro eo quod ibi dicitur, Propter turbationẽ sanguinis, Græci suis in libris reperisse, Propter turbationem seminis. Nam γονῆς uocabulum reposuerunt, quod semen est, nõ sanguis. Idẽ & Matthæus Monachus, iuris canonici Gręcorum interpres, sequitur. Eadem lege post damnatos perduellionis, Græci desertores siue προδότας quoq; commemorãt, quam uocem latini codices desiderant.

VII. In lege 42. in princ. D. de proc. legimus eũ, qui de uia publica agit, & priuato damno ex prohibitione adficitur, quasi priuatę actionis dare posse procuratorem. Heic ego dissimulare non possum, pro, de uia publica, Græcos legisse, de ui publica, περὶ βίας δημοσίας. Itidẽ in l. 6. §. 3. D. quod cuiusq. uniuers. pro his uerbis, Et iudicati actio ei ex edicto nõ datur, Græci legisse uidẽtur, iudicati cautio. sic enim reddiderunt, οὐ δίδοται αὐτῷ ἱκανοδοσία, εἰ μὴ συναγωγὴ ἰδία ἐστί, nõ datur ei cautio, nisi in rem suã agat. Equidẽ de his nõ disseram prolixe. nam fieri potest, ut ipsi quoq; uitiosis usi sint exemplaribus. ueluti quum in l. 12. ut si cui. D. de uerb. signif. pro ex populari caussa reposuerunt ex pupillari caussa, ἀπὸ ὀρφανικῆς ἀγωγῆς. Et earumdem uocum permutatio facta est in l. 32. §. 6. in fin. D. de recept. qui arb. ubi quũ nostri legunt, Idem dicẽdum est in populari actione, Græci uerterunt, de pupillari actione, περὶ ὀρφανικῆς ἀγωγῆς.

In l. heres uiri. 33. D. de neg. gest. post illa uerba, Cõpilatæ hereditatis postulare nõ debet; hæc Græci subijciunt: εἰ καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελευτὴν κατέχει, ἅπερ ἦν ἔτι τοῦ ἀνδρὸς περιόντος κατεῖχον. id est, etiamsi post uiri mortẽ habeat in sua potestate, quæ uiro superstite habebat. Ea uerba pro scholio potius quodã esse ducẽda puto, quã in ipsum (ut uocãt) textũ referenda. cuiusmodi scholia licet in textu quoq; Græcorũ nõ exiguo numero reperire. VIII.

In l. 5. D. quod met. caus. Labeo metum definiens, non quemlibet timorẽ hac uoce uult accipi; sed maioris malitatis. Insolẽs uox est malitas. ideo glossatores superiorũ ætatum pro malitatis reposuerunt, maioris mali. Recentiores aliqui legẽdum calamitatis suspicati sunt. utrosq; genuinam lectionẽ corrũpere, uel Græcis testibus probari potest, qui malitatem interpretãtur κακοήθειαν. quæ uox nec malum significat, nec calamitatem; sed malignitatem, quam uerterunt eadem uoce κακοηθείας in l. 22. C. de iu. delib. siue malitiã, siue maliuolentiam, ut est in ueteri glossario. Pro malitia uero malitatem usurpatam, uelut sceleritatem pro scelere, in l. 3. D. de bon. eor. qui ante sent. recte Contius monet. IX.

In l. 14. §. 11. in fin. D. eodẽ, quũ iuriscõsultus ait, Sed & si nõ culpa ab eo, quo cũ agitur, aberit: si tamẽ peritura res nõ fuit, si metum nõ adhibuisset, tenebitur reus: putant aliqui negante particula omissa sic legendum, Sed & si culpa ab eo, quo cũ agitur, aberit: &c. Quę lectio qualis qualis tamdem existimetur, certe pro se nec Florentini exemplaris auctoritatẽ habet, quæ non abs re plurimi facienda est, nec ueterũ glossatorũ, nec interpretũ deniq; Græcorum. Glossarum quidẽ auctores, quos dixi, negationem retinent, & uerbũ aberit ad rem ipsam referũt, nõ ad uocẽ culpa, pro quo uerbo nonnullis etiã in libris reperiri notant obierit, quod propius ad Græcorũ sententiã accedit, qui uerterũt ἀπόλλυται τὸ πρᾶγμα. Consentiunt enim prorsus cũ his, & ita locũ interpretantur: εἰ δὲ καὶ μὴ κατὰ ῥαθυμίαν τοῦ ἐναγομένου ἀπόλλυται τὸ πρᾶγμα, hoc est, Sed & si non culpa eius, qui conuenitur, res perierit, &c. de quo licet intelligere, nõ culpa ab eo, dictũ esse pro nõ culpa eius, id est, sine culpa eius, quo cum agitur. atq; hoc eo magis indicandũ hoc loco putaui, quod sæpissime negantiũ uocularum uel adiectio, uel detractio, mirũ quãtum perple- X.

perplexitatis efficiat. idque deinceps etiã nõnullis ex locis a nobis notatis, parebit. Quod autẽ ijdem Græci ad l.20. D. de rec. qui arb. in fine subijciũt, ψηφισάμενος γὰρ πέπαυται εἶναι δικαστής, hoc est, Lata enim sententia, iudex esse desinit: scholij uicem obtinere arbitror.

XI. In principio l.15. D. de iudic. sunt qui legẽdum existiment, Filijfamilias iudex si litẽ suã faciat. ea lectio quum nostris exẽplaribus repugnet, ne quidem a Græcis admittitur, qui uertũt, ὑπεξούσιος ποιῶν παράνομον ψῆφον. Filiusfamilias iniquam sententiã ferẽs, &c. Eiusdẽ tituli l. 77. uerba, In priuatis negotijs, ita declarantur ab ijsdem, ut in ipso textu significetur, accipiẽda ἐπὶ χρηματικῶν δικαστηρίων, de iudicijs ciuilibus siue caussis pecuniarijs. Leuiusculũ est, quod eodẽ titulo, l. 67. pro fideicõmissam libertatẽ illi fideicõmissariã legũt.

XII. Vbi l.20. § licet autẽ. D. de hered. pet. nostri habent, Si bonorũ possessores se existiment, uel alios successores iustos: Græcorũ ea scriptura est, ut legerint, Si bonos possessores se existiment, uel alios successores iustos. quæ lectio non uidetur temere reijcienda. Consimile quoddam exemplum est in l.2. §. si quarta. D. famil. ercisc. ubi ἀγαθὸς νομεὺς habẽt Græci; nostri, bonorum possessor. Eodem priori titulo, l.22. in princ. pro eo quod nostri legũt, quod eamdem rem emerit: Græci habent ἀνταγοράσας, quod est redemerit. Id propterea notare uolui, quod latinis etiam nõnullis in exemplaribus ea scriptura reperiatur.

XIII. In l.11. §. partus ancillæ, in fin. D. de publ. in rẽ act. pro eo quod editi libri habent, Si modo eo tempore, quo experiar, furtiuam matrẽ ignorem; quidam existimarunt restituendũ, Quo & pariat. Hoc alij non admittunt, quum argumentis alijs adducti, tum l.4. D. pro suo. Ego momentum aliquod horum sententiæ, opinor, adtulero; si Græcos etiam experiar legisse significem. Vertunt enim, ἐν τῷ καιρῷ.

XIIII. In l.27. §.3. si quid. D. de usufr. tam Florentinum, quam exemplaria cetera, fusionum uocem habẽt in hisce uerbis: Solent & fisco fusiones præstare. A. Cõtius notat, in manu scriptis quibusdam reperiri functiones pro fusiones. Hanc ut ego ueram esse lectionem doceam, Græcorum quoq; testimonium adferam; quos usos fuisse libris non paullo correctioribus, quam nostri sint, neminẽ ambigere arbitror. Igitur illi hoc loco δημόσια τέλη uertunt, quę sunt onera siue functiones fiscales. Eodem titulo, l.67. quum dicitur, cui legatus sit usufructus; etiam inuito herede eum extraneo uendere posse: Græci legũt; Etiam inuito domino uel herede.

XV. L.1. in princ. D. de usuf. adcr. uerbum Amittere bis positum, dupliciter interpretantur Græci. Nam primo quum dicitur, An altero repudiante uel amittente usumfructum, &c. heic pro amittente uertunt, ἢ μὴ χρήσηται. Sequenti deinde §. idem ait. amissum usumfructum interpretantur φθειρόμενον. Ex hac diuersitate colligo, posteriori loco scriptum eos reperisse, amissum: priori autem, non amittente, sed omittente. Consimile quiddam de hisce uerbis inter se commutatis lubet hoc loco subijcere. In l.119. D. de reg. iu. dicitur, Non alienat, qui duntaxat omittit possessionem. Hoc Græci reddiderunt, ὁ ἀποβαλλόμενος, qui amittit. igitur ita scriptum in libris suis repererunt. Si legas cum nostris, omittit; eamdem habebis sentẽtiam, quæ est in l.28. D. de uerb. sign. ubi Paulus ait: Qui occasione adquirendi non utitur, non intelligitur alienare: ueluti qui hereditatem omittit. Heic Græci uerbo ἀπαγορεύειν utuntur, quod est omittere ac repudiare; uimque habet eamdem cum eo, quod hoc loco usurpatur, uidelicet μὴ χρῆσθαι. Nam qui non utitur, omittit & repudiat.

In l.12. §. 1. D. de usu & habit. tradit Vlpianus ex sententia Neruæ, eum cui usus datus sit, neque folijs, neque oleo, neque frumento, neque frugibus usurum. Variæ sunt heic de folijs partim opiniones, partim emendationes. Omitto quę scripsere ueteres, ne longum faciam. Cõnanus folijs mutat in dolijs, Cuiacius in oleis. Fornerius lectionẽ & Florentini codicis, & aliorum retinens, ostendit hæc de folijs dici, ex quibus maximi pretij unguenta fiebant. Ego quamdã ut quasi symbolam darem, facere non uolui, quin Gręcos indicarem foliorum uocabulum retinuisse. nam φύλλων meminere. de sententia liberum cuique iudicium esto. XVI.

In l.19. D. de seruit. quum dicitur, Si aquam alicui debere ducere non expediret; item, Quædam debere habere possumus: quidam hoc uerbum, debere, ante ducere & habere positum, inducendum putant, alijs diuersum sentientibus. equidem ut id, quod promisi, præstem: dissimulare non debeo, apud Græcos ea non reperiri. Quæ autem lex in uulgatis ibidem est 21, si intercedat, &c. eam A. Augustinus ostendit esse debere primam tituli sequentis, in quo Græci cum eo consentiunt. Iam in l. penult. D. de seruit. urb. præd. qui paries communis dicitur, eum præstantissimus Cuiacius ostendit esse cæcum, uoce nimirum communis uitiata, quod ex Harmenopulo docet. In hoc etiã auctores Basilicorum adsentiũtur, qui τυφλὸν τοῖχον ἀνοίγειν scripserunt, quod est parietem cæcum aperire. XVII.

In l. si seruus. 27. §. 5. D. ad l. Aquil. fornicarius seruus in pandectis Florentinis scribitur, pro quo ueteres glossatores substituunt fornacarium. idem Budæus facit, & pistrinarium uel pistorem interpretatur. Gręci φουρνάριος habent, quæ uox si reponenda non erit, saltem indicat rectius legi fornacarium, quã XVIII.

formicarium. Eiuſdem legis §.9. dicitur, Si lolium aut auenam in ſegetem alienam inieceris, &c. Equidem ſcio, cur recte uox auenę retineatur. Sed tamen quum Græci ἄγρωστιν uerterint, uideri fortaſsis alicui poſſet, eos uerbenam in libris ſuis reperiſſe, de qua ad Terentij Andriam Donatum conſule. Item Plinius libro XXII, capite II, ſagmina & uerbenam dicit idem ſignificare, uidelicet gramen, quod Græcis eſt ἄγρωστις. Eodem modo Liuius in I ab. V. C. Fetialis, inquit, ex arce graminis herbam puram adtulit, ubi uerbenam intelligit. Et uerbenam Grammatici uelut herbenam dici uolunt. Libet autem hoc loco id etiam adtingere, quod in l. 15. §. 1. D. locat. corruptum uidetur. Ait iuriſconſultus ea uitia, quæ ex ipſa re oriantur, damno coloni eſſe. ſubijcit exempla, ueluti ſi uinum coacuerit, ſi raucis aut herbis ſegetes corruptæ ſint. Prolixe de raucis diſputatur. Quidam ruſcis reponunt, Alciatus erucis. Quum ad Græcos reſpicio, qui ἄγρωστιν uertunt, in eam ſententiam uenio; ut pro raucis, runcis reſtituendum exiſtimem, quæ uetus uox eſt, & herbam noxiam ſignificat. Vnde runcandi & eruncandi uerbum, rei ruſticæ ſcriptoribus notiſsimũ. Certe quæ de raucis, hoc eſt, uermibus quibuſdam terreſtribus, arborum radices lædentibus, traduntur; parum huc meo quidem iudicio quadrant.

XIX. In eiuſdem legis §. 19. mentio fit margaritarum extricatarum. Sic enim libri omnes, quos equidem uiderim, habent. Id quo pacto Budæus & alij declarent & exponant, non lubet repetere. Tantum hoc dicam, uocem extricatas corruptam uideri. hoc mihi Græcorum uerſionem intuenti diligentius, ad animum accidit. Habent enim ἀτρήτους, eamque ipſam uocem heic reponendam cenſeo; ut legatur; Si cum maritus uxori margaritas atretas dediſſet, eaque inuito uel inſcio uiro perforaſſet, ut pertuſis in linea uteretur, &c. Erunt autem atretæ, non perforatæ. Et cur poſtea perforandi uerbo uteretur? cur pertuſas diceret? niſi reſpectu primæ formæ, qua necdum perforatæ erant? præcedenti certe paragrapho diatreti calicis mentio fit, quæ itidem uox Græca eſt, eiuſdem originis, & Græce retinetur. Vnde diatretarij quoq; dicuntur, quorum mentio fit in l. 1. C. de excuſ. artif. Paullo poſt in fine legis pro tectore Budæus uietorem repoſuit. Hoc alij notant, & recte quidem. Nam & Gręci tectori legerunt, quum κονιατὰ uerterint. Et tectores ſunt, qui tectoria faciunt, ac in d. l. 1. C. de excuſ. artif. albini uocantur. Sequenti l. 29. §. 1. dubio procul non ſeruaculum, non uerriculum, nó gubernaculum, ſed ſerraculum legi debet, Græcis etiam auctoribus, qui πριόνιον uertunt.

XX. In l. 1. D. de his qui effud. quum prætor ait, Vnde in eum locum, quo uulgo iter fiet, uel in quo cóſiſteretur, &c. Græci ad poſtremum hoc uerbum adiecerunt κατὰ συνήθειαν, id eſt, ex more. In lege autem 14., ſub finem, D. de nox. act. locus omnino mutilus eſt, & in omnibus quidem exemplaribus, quæ mihi uidere contigit. Verba iſtæc ſunt: Sed & ſi ſtatuliber ſit, & ante deditionem exſtiterit condicio, per fideicommiſſum libertas fuerit ante præſtita, &c. arbitrio iudicis abſolui eum oportet. Heic nemo non uidet, ante illa uerba, Per fideicommiſſum, &c. quiddam deſiderari. eaque de cauſſa fuere qui legendum putarent, Vel per fideicommiſſum. Ego quum Græcos conſulerem, depræhédi eos legiſſe, Quaſi per fideicommiſſum libertas, &c. Nam particulam hanc ὡσπερεὶ habent, quam repperiſſe ſuis in libris uidentur; qua quidem adiecta, ſententia concinna efficitur.

XXI. In l. 13. D. fin. regund. lex Solonis Græca recitatur, quam in actione finium regundorum obſeruari iuriſconſultus ait. Ea lex quũ multo ſit amplius & emendatius expoſita in Baſilicorum noſtrorum ecloga, quam in ullis exemplaribus exſtet: libet integrã heic ſubijcere, notatis ad marginem diuerſis lectionibus, & ijs, quæ deſiderantur in editis hactenus libris, per haſce notas [ ] incluſis.

Ἐάν τις αἱμασιὰν παρ' ἀλλοτρίῳ χωρίῳ ὀρύγῃ, τὸν ὅρον μὴ † περιβαίνειν. ἐὰν τειχίον, * πόδα ἀπολείπειν. ἐὰν δὲ οἴκημα, δύο πόδας. ἐὰν δὲ τάφον ἢ βόθρον ὀρύττῃ, ὅσον τὸ βάθος † ᾖ, τοσοῦτον ἀπολείπειν. [ἐὰν φρέαρ, εἰ μή πω φρέαρ, ὃ προϋπῆρχε τοῦ γείτονος, ἐκ τοῦ ἑνὸς ἔργου βλάπτεται, ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον τὸ βάθος, ὀφείλει ἀποφυγεῖν. εἰ δέ τις ἐν ἀγρῷ βούλοιτο κτίσαι, τόξου βολὴν ἀπὸ τοῦ ἀγρογείτονος ἀπεχέτω.] .... ὀργυιάν. ἐλαίαν δὲ καὶ συκῆν, ἐννέα πόδας ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου † φυτεύειν. τὰ δὲ ἄλλα δένδρα, πέντε πόδας.

† παραβαίνειν.
* ἀπολειπέτω πόδα.
† τὸ βάθος αὐτοῦ, τοσοῦτον ἀπολειπέτω.
† φυτεύειν.

hoc eſt, Si quis ſepẽ ad alienum prædium fodiens duxerit, limitem ne excedat: ſi murum, pedem relinquat: ſi uillam, pedes duos: ſi ſepulcrum aut ſcrobem foderit, quanta profunditas eius erit, tantumdem ſpatij relinquat: ſi puteum, modo puteo, quem prior uicinus habebat, per idem hoc opus non noceatur, ad tantumdem ſpatij, quanta profunditas fuerit, recedere debet: ſin quis in fundo ædificare uelit, a fundo uicini ad arcus uſque iactum abſit .... ulnam. oleam & ficum IX pedes ab alieno feras, arbores ceteras ad pedes V. Quod autem in hiſce uerbis notaui, quiddã ante uocem ὀργυιὰν deeſſe; id quũ exẽplar noſtrum nó habeat, alijs publici cómodi cauſſa perquirendum ex integrioribus libris relinquimus. perſuaſi quidem ſumus, iuris ciuilis ſtudioſos uel ob hanc unã tam inſignẽ

quaſi

quasi lacunam complanatam, nobis aliquam gratiam habituros.

XXII. In l.2.§1. D. famil. ercisc. dicitur, Si quarta ad aliquem deferatur. Heic Græci τὸ τρίτον τῆς οὐσίας uertunt, hoc est, tertiam bonorũ partem. Lege autem 20.§.1. D. eodem, quum dicitur, Sed & si in rẽ patris uertit; Græci uoce δανεισάμενος adiecta, sic legunt: Sed & si mutuum in rem patris uertit. Ceterum in l.14.§.impẽsa. D. de relig. & sumt. fun. legimus, Idemque & si quid ad corpus custodiendum uel etiam commendandum factum sit. Heic alij putãt, reponi debere condẽdum pro commendandum; alij commundandum. Ego lectionem usitatam minime mutandam arbitror, præsertim Græcis me confirmantibus in hac opinione, quorũ hæc in uersione uerba sunt: καὶ τὸ πρὸς τὸ παραθέσθαι αὐτὸ, id est, ad depositionem eius, scilicet apud aliquos. nam commendare est deponere. l.186. D. de uerb. signif. uide & l.40.J. eodem titulo. Eiusdem tituli l.37. in princ. mentio fit uocis uecturæ, quum Macer ait, Et si qua uectigalia sunt, uel sarcophagi, & uectura. Eam uocem heic ego corruptam arbitror. nã Græci τὴν ἔνδυσιν interpretati sunt. de quo conijcere licet, fuisse perscriptum in eorum libris; Vel sarcophagi, & uestiaria.

XXIII. Legis 34.§.3. D. de iureiur. uerba sunt: Hoc iusiurandum de calumnia neq; patrono, neq; parentibus remittitur. His omnino contraria traduntur a Græcis. οὐκ ἐξόμνυσι πατὴρ ἢ πάτρων, inquiunt. id est, non præstat hoc iusiurandum pater aut patronus. Deinceps l.41. D. de pecu. nec seruum quidquã debere posse, nec seruo posse deberi, dicitur. Heic prioribus uerbis Græci κατὰ νόμον inserunt, eamque sentẽtiam reddũt, ut seruus quidquam debere nequeat ex lege, uel legitime. Puto scholiolum quoddam esse. In l.2. D. de in rem uerso, Iabolenus ait; Qui numis acceptum seruum manumisit, agi cum eo de in rem uerso non potest. Sic in editione Florentina legitur. Alij libri habent, Qui numis acceptis. hãc lectionẽ Græci approbant, qui habẽt, ὁ λαβὼν νομίσματα. Ibidẽ pro his uerbis, Agi cũ eo de in rem uerso non potest; notatur ad marginem τῶν βασιλικῶν, etiam legi, τῇ πρὸς τὸ πεκούλιον ἀγωγῇ, hoc est, Agi cum eo de peculio non potest.

XXIIII. In l.52.§. idem respondit. D. pro soc. notat Accursius pro, Cum certis usuris, legi etiam centesimis. Eam lectionem sunt qui probent idoneam, ex l.4. C. de ædific. priu. Sed Græci nostri simpliciter κατὰ τόκων, cum usuris, uerterunt. Quod autem contra reliquorũ exemplarium auctoritatem Florẽtinus codex habet in l.46. in fi. D. de cõtrah. emt. Nisi specialiter quibusdã hoc consensum est: in eo Græci cum alijs libris potius consentiunt, qui concessum est, uertunt; quum uerbo ἐπιτρέπεσθαι utantur.

In l.9.§. Celsus etiam. D. loc. dicitur, si quis uitulos pascendos, uel sarciendum quid, poliendumue conduxit, culpam præstare debere. Hoc loco poliendi uerbum ad agros quidam referunt, & l.52. D. pro soc. citant confirmandæ sententiæ suæ caussa. Sed Græci rectius hæc ad κναφεῖς siue fullones referunt. Iunge l.13.§. si fullo. J. h. t. & l. 25. §. ult. eod. In eiusdem tituli l. 11. §. ultimo legitur, Deinde seruus igne illato se occidit. Ita scriptum est in libro Florentino. Sed rectius alij pro se occidit, restituunt succendit. quod quidẽ Græci quoq; fecerunt, qui καύσας sunt interpretati. XXV.

In l.15.§. Seruius. D. eod. dicitur ex sententia Seruij, dominum colono uim omnem, cui resisti non possit, præstare debere. Mox adijciuntur & exempla, utputa fluminum, graculorum, sturnorũ. Hoc loco Græci ante uocem graculorum, aliam inserunt, quæ nostris a libris abest, uidelicet gruum. arbitror autẽ non sine librorum, quibus usi fuerunt, auctoritate hoc eos fecisse. De uocabulo raucis, qđ paullo post sequitur, supra dictũ a nobis est. XXVI.

Eiusdem tituli lex 25.§. 5. de ui maiore in hæc uerba disserit. Vis maior, quam Græci θεοῦ βίαν appellant, nõ debet conductori damnosa esse. Non dubito Græcam uocem corruptã esse de multo elegantiori, quam ecloga Basilicorum retinuit. Nam pro θεοῦ βίαν in ea legimus θεομηνίαν. de qua uoce prolixius heic nihil adferam. facere tamen non possum, quin locum scriptoris uenustissimi, Zosimi uideli cet comitis & exaduocati fisci, de libro historiæ nouæ secundo proferam; qui locus egregie, quid maior uis sit, quidue θεομηνία, declarabit. Zosimus autem, quem dicimus, necdũ in lucem prodijt; qua per nos propediẽ, deo fauente, cum fructu studiosorum liberalis historiarum cognitionis, fruetur. Eius de Manio Valerio Tarentino longa narratio est, indicantis inter cetera, Valerium hunc ante domum suam habuisse lucum ex arboribus maxime proceris: quibus fulmine tactis & exustis: quidnam arbores istæ ui fulminis ablum tæ portenderent, ambigueris. quumq; morbo liberi eius corriperentur, commemorat eum haruspices adisse. qui quum ex ignis delapsi modo coniecissent, Deum hãc iram siue uim maiorem, ut Caius noster & Plinius loquitur, esse; non abs re cæsis hostijs numẽ ab eo placatum. Hæc postrema uerba sic Græce perscripta sunt: τὴν δὲ διὰ τοῦ τρόπου τῆς τοῦ πυρὸς πτώσεως ὅτι θεῶν ἐστὶ μῆνις τεκμηράμενοι, ἱλάσαντο δὲ θυσιῶν τὸ θεῖον ἱερείων. Diuidit tantum uocem Zosimus, quæ composita retinetur ab auctoribus Basilicorum, uti procul dubio ab eis reperta fuerat. XXVII.

In l. ult. §. Negotiatori. D. qui pot. in pign. scio lectionem hãc tolerari posse, quæ omnibus libris editis communis est. Negotiatori XXVIII.

marmorũ creditor ſub pignore lapidũ, quorum pretia uenditores ex pecunia creditoris acceperant, numerauit. Sed uidetur elegantius eſſe, quod Græcos ſequutos ſuſpicor. Nã pro numerauit, uſurparunt illi uerbũ *ἐδάνεισε*, de quo colligere eſt, eos reperiſſe ſuis in libris ſcriptũ pro numerauit, mutuauit; quod uerbum magis perſpicuam ſentẽtiam efficit, & huc rectius quadrare uidetur.

XXIX. Miror Græcus in l.14. §. ſi quis *ἀστρίδας*. D. de ædilic. ed. Græcum iſtud uocabulũ, quod Latinis in libris eſt, non retinuiſſe; ſed pro eo *χοιράδας* repoſuiſſe. Vocabulum quidẽ ipſum longe aptius eſt huic loco, quam illud alterũ. nam ſtrumas ſignificat, quę uere ſunt inueterati fauciũ tumores, qui amplius diſcuti nequeunt, ut iuriſconſultus loquitur.

XXX. In l.40. D. eod. uerba ſunt ædiliũ: Ne quis canem, uerrem, [uel minorẽ aprum,] lupum, &c. In his uerbis, quæ tamen in omnibus libris exſtant, incluſa notis hiſce [ ] quidam abundare tradunt, argumento tit. Inſtit. Si quadrupes. Aduerſus hos Græcorum quoq; producenda eſt auctoritas, qui utrumq; uerterunt. Nam uerrem *κάπρον* interpretantur, aprum uero minorem *σύαγρον*.

XXXI. In l.11. D. de euict. hæc uerba ſunt: Paulus reſpondit, futuros caſus euictionis poſt cõtractam emtionem ad uenditorem non pertinere. Tolerabilis hæc lectio eſt, ſed aliam Græci ſequuti uidẽtur. Nam *τυχηρὰς αἰτίας* interpretantur. ideoq; pro futuros legerũt fortuitos. ſic ab eis *τὰ τυχηρὰ* dicũtur fatales caſus & damna, quum l.2. D. de per. & com. rei uend. interpretantur. Item libro baſilicorum LVIII, tit. XII, *ὁ μὴν τυχηρῶν* uertunt, ubi Iuriſconſultus in l. 8. C. de oper. publ. dixerat, Exceptis caſibus fortuitis.

XXXII. In l.3. D. de uſur. quod legitimum tempus Papinianus uocauit, Græci de ſuo quaſi declarantes, *τετράμηνον* definiunt, id eſt, quadrimeſtre ſpatium. Sic & in l. 4. D. de teſtibus, quum Paulus ait, lege Iulia caueri, ne inuito denuntietur, ut teſtimoniũ litis dicat aduerſus ſocerum, generum, & ceteros: Græci plenius uertunt, ut teſtimonium in lite criminali dicat aduerſus ſocerum, &c. Ibidẽ l.16. hæc ultima uerba, A iudicibus competenter puniuntur, ita uertũt, ac ſi ſcriptum reperiſſent, A iudicibus competentibus puniuntur, *ὑπὸ τῶν προσφόρων ἀρχόντων*.

XXXIII. In l.12. in princ. D. de ritu nupt. dicitur: Inter me & ſponſam patris mei nuptiæ contrahi non poſſunt: quamquam nouerca mea nõ proprie dicatur. Sed & per contrarium ſponſa mea patri meo nubere non poterit, quamuis nurus non proprie dicatur. Hæc uerba Græci tam heic, in Baſilicis, quam in Inſtitutionibus §. ſi uxor. tit. de nupt. ita mutarunt, Leone puto & Conſtantino eius filio Augg. auctoribus; ut apud eos ubiq; legatur: Patris uel fratris mei ſpõſam ducere nõ poſſũ, quãuis uxores eorum factæ non ſint. Nã illa mihi eſt uice nouercæ, hæc fratriæ. Atq; hoc adeo conſtanter retinuerũt, ut ea uerba ſic immutata reperiãtur etiam in utroq; decreto Synhodali Ioannis Xiphilini, quę decreta nouellis imperatorijs tomo ſecundo inſeruimus.

In l.4. D. de fun. dot. ubi mentio fit de do- XXXIIII.
tali prædio, Græci adijciunt inæſtimato. Iidẽ l. 1. D. de diuor. & rep. quũ dicitur matrimonium dirimi diuortio, morte, captiuitate, uel alia contingente ſeruitute utrius eorum: hæc uerba ſubijciũt, *οὐ μὴν ἐπὶ τῷ περιορισμῷ*, id eſt, nõ etiã deportatione. Rurſus in l.12. D. de imp. in res dot. fac. quũ Paulus ait, nõ debere arbitrũ curare modicas impenſas; Græci *ἀναγκαίας* adijciunt, hoc eſt, neceſſarias. Sic quum in l. 5. §. non tantum. D. de agn. & al. lib. dicitur, a iudice cogi patrem, ut non tantum alimenta, uerum etiã cetera quoq; onera præbeat: poſt onera Græci adijciunt, *ἐσθῆτα καὶ οἴκησιν*, ueſtẽ & habitationem. Hæc ego omnia pro ſcholiolis & declarationibus habenda puto.

Recte doctiſsimus Cuiacius quod in l.8. D. XXXV.
de tutel. ſcribitur, In fraudem debitorum, ita mutandum docuit, ut pro debitorum reponatur creditorum. Sic enim Græci quoq; legerunt, qui *δανειστῶν* uertunt. Ceterum in l.2. quæ Græca eſt, §. *ἀπελεύθεροι*. D. qui per. tut. quum Modeſtinus inquit, libertos accuſatos ex his cauſsis apud præſidem, *ἐπιγραφῶν καταδικασθῆναι*: notabile eſt, pro *ἐπιγραφῶν* a Græcis poni *προσφόρων*. Itidem in l.5. §. Iulianus. D. de adm. & per. tut. omnino Græca uox aneclogiſtos, uti ſcripta reperitur in libro Florentino, corrupta eſt. Nam in Baſilicis Græci uocabulum uerius habent, nimirum *ἀνεγλογίστους*. Sunt qui alogiſtas legant, quod ipſum quoque uitioſum eſt.

In l.6. in princ. D. qui teſt. fac. poſſ. dicitur, XXXVI.
quamuis pater filio, qui eius eſt in poteſtate, permittat ut teſtamentum faciat, nihilo tamen magis illum iure teſtari poſſe. Hoc loco Græci adijciunt, *οὐ τοῖς καστρενσίοις*, ut a caſtrenſi peculio hæc ſeparent. Ibidem l. 8. §. 1. quum dicitur, bona illius, cui aqua & igni eſt interdictum, quæ tunc habuit, quum damnaretur, publicari: habet exemplum lector illius, quod ab initio monebamus, nimirum Græcis eſſe familiare, ut priora de poſterioribus principum conſtitutionibus in ipſo textu corrigant. Nam quum hic locus per nouellam 134. §. ut autem. correctus ſit: ſimpliciter heic Græci eam emendationem textui uerbis hiſce inſerunt: *δίδονται κατιοῦσιν ἢ ἀνιοῦσιν, ἢ δημεύονται*. hoc eſt, dantur eius bona deſcendentibus ſiue liberis, aut adſcendẽtibus ſiue parẽtibus, aut publicantur. Eodem loco dicitur, eos qui ad ferrum, (hoc eſt, gladium, ut Græ-

ut Græci interpretantur) aut ad bestias, aut in metallum damnantur, libertatem perdere. Heic facere non possum, quin Græcorum oscitantiam in uertenda uoce libertatis indicem. Nam quum dicere iurisconsultus uelit, his maximam capitis deminutionem accidere, quum simul & ciuitatem & libertatem amittant, ac serui pœnæ efficiantur, non παῤῥησίαν interpretari libertatem debebant, sed ἐλευθερίαν. Verum ita comparatum est in rebus humanis, ut Homerus quoq; non numquam dormitet.

XXXVII. In l.23.D.qui test. fac. poss. septem testium fit mentio. Basilicorum auctores uertunt ἑπτὰ ἢ πέντε. Pertinet hoc ad illud, quod a me dictum est, solere Græcos ius prius per posterius in ipso quoque Pandectarum textu corrigere. Nam in l.21.§.ult.C.de test. impp. Theodosius & Valentinianus quinque testiū mentionem faciunt. In l.autem 7.D.de lib. & post. ita legisse uidentur Græci, atque si scriptum in eorū libris esset, Etsi uiuo patre decedat. Non enim particulam καὶ, sed κἂν posuerunt.

XXXIIX. Quod in l.48.§.interdum.D.de her.inst.his uerbis legitur, Seruum adulterij accusatum, &c. id alijs in libris Accursius ita scriptum reperiri tradit, ut pro accusatum reponatur maculatum. pro qua lectione citat & legū quædam testimonia. Si Græcis autem fidem habere uolumus, accusatum retinebimus; quum ij ἐγκατηγορηθέντα uerterint. At in l.59.§.quum quis. D.eod. sunt qui negationem in his uerbis tollendam existiment, Quum quis ex institutis, qui non cum aliquo coniūctim institutus sit, &c. Sed ea retinetur etiam a Græcis, qui sic interpretantur, εἰ μή τινι ἐν συνημμένῳ. Et additur, τὸ ἥμισυ τῷ συνημμένῳ προσώπῳ. quæ uerba cū ijs conueniunt, quæ heic in gl. traduntur. Eiusdem tituli l.71.quidam uolunt in his uerbis, Ex ea parte Mæuius heres esto, uoculam Parte superuacaneā esse. Horum opinionem Græci confirmant, qui ἐκ μοίρας uerterunt, nec adiecerunt μέρος.

XXXIX. Rursus heic Græcorum oscitantiam præterire silentio non possum. nam in l.ult.D.de test.mil.quum dicitur, Si in hostico deprehendantur, satis hoc In hostico negligenter uerterūt, ἐν τῷ πολέμῳ, si quidem integra lectio est. Sed paullo diligentiores fuerunt in l.un.ʃ. de bon. poss.ex test.mil.ubi in hostico interpretati sunt ἐν πολεμικῷ τόπῳ.

XL. In l.1.§.hoc autem S.C.D.de S.C.Silan.mentio fit Sexti iurisconsulti. sic enim nostri libri habent. Sed Græci scripserunt, ὁ σοφός. Vtra lectio uerior sit, difficile iudicatu arbitror. Post in l.11.D.de leg.1. diuersitas quædam est scripturę, quum pro extero quidam legant ex toto, alij ex Trebelliano, alij ex testamento, alij extraneo. Gręci horum alterutrum suis in libris inuenerūt, uidelicet aut extero, aut extraneo. nam ἐξωτικοῦ uerterunt.

In his uerbis l.16.in princ.D.eodem, Si duobus res coniunctim legata sit, quamuis alter in rerum natura non fuerit; alteri solam partē deberi puto uerum esse: Græci μόνον τὸ ἥμισυ habent. itaq; legisse uidentur, Alteri solam dimidiam partem deberi. nisi forte quis malit hoc declarationis caussa adiectum esse. XLI.

Eiusdem tituli l.34.§. si duobus. hæc uerba sunt: Vnciarium heredem undecim partes in fundo habiturum, coheredem unciam. Ea uerba corrupta esse, non dubito. Posse autem de Græcis restitui existimo. Nam unciarium mutari debet in unciarum, & undecim bis omnino poni, hoc modo: Vnciarum heredem undecim, undecim partes in fundo habiturum. Error inde fuit ortus, quod librarij parum prudentes & eruditi putarent alterum undecim otiosum esse. Græcorum hæc uerba sunt: ὁ εἰς τὰς ια τὸ κληρονόμος, τὰ ια ἕξει τὰ λεγάτα. quibus ex uerbis cuiuis paret, omnino sic locum restituendum esse, sicut monui. XLII.

In l.40. D.eod.minime debet in his uerbis abesse negatio; Cui ius possidendi non est; si Græcis quidem credimus. Nam illi sic uerterunt, ὁ τινος τὴν νομὴν οὐκ ἔχων, ὅτι δυνάμενος αὐτὸ παρασχεῖν. Eiusdem tituli l.116.in definitione legati traditur, esse legatum deliberationem hereditatis. Recte glossarum auctores delibationem interpretantur deminutionem. Nam Græci quoq; κληρονομίας μείωσιν uerterunt. Sed quod ijdem adijciunt, etiam deliberationem legi: hoc equidem admitti non debere censeo. XLIII.

In hisce uerbis l.34.§.Lucia Titia.D.de leg. 2.Nisi euidenter apparuerit, omittendi fideicommissi caussa hoc eum fecisse: Sunt qui omittendi putent mutandum in amittēdi. sed horum sententiæ Græci aduersantur. Vertunt enim, ὅτι ἀποστῆναι θέλων ἐποίησε τοῦτο. Et uerbum ἀποστῆναι omnino significat renunciare, uel repudiare, uel omittere. De permutationibus autem horum uerborum omittere ac amittere, supra quoque nonnulla dicta sunt. XLIIII.

In l.3.§. si uinum. D.de trit.uin. uel ole.leg. dicitur, uino legato uasa quoque legata uideri. Non quia pars uini sint uasa, quemadmodum emblemata argenti, scyphorum forte, uel speculi. Hæc postrema sic Græci uertunt: ὥσπερ τὰ ἐμβλήματα τῶν ἀργυρίων σκευῶν, ὡς τὰ πάτελλα τῆς οἰκίας. In his si unicam uocem corruptam restituas, legendo ἐσίνελα pro πάτελλα, non dubium est insigne mendum ex latinis codicibus nostris tolli. Nam omnino legi debet, Vel specula domus: hoc est, uel quemadmodum specula pars sunt domus. Et arbitror specula esse, quæ & specularia dicūtur in l.quæsitum. §.si domus. ʃ. de instruct. & instrumen. leg. ubi negat Iurisconsultus instrumento domus XLV.

legato deberi specularia & uela, quæ uoluptatis caussa in domo sunt, frigoris forte per æstatem, uel umbræ arcessendæ caussa. Sed acute, ut omnia, doctissimus Cuiacius contra Vlpianum disputat, propterea quod mox subijciatur, uela tamen cilicia deberi, quæ ideo parantur, ne domus uento aut pluuia laboret; uideri & specularia deberi, quæ in eundem usum parantur. Hoc eo magis locum habebit, quum ex hac restitutione d.l. 3.§. si uinum. D. de trit. uin. & ol. leg. quam ex Basilicis eruimus, pareat specula siue specularia partem domus esse. Paullo post in eadem lege subijcitur, in dolijs hoc uerum non esse, ut uino legato dolia quoque debeantur. maxime si depressa in cella uinaria (quo loco depressa Græci uertunt defossa, κεχωσμένα) fuerint, aut ea sunt, quæ per magnitudinem difficile mouentur. post quæ uerba adijciunt, οὔτε ἀσκοί, hoc est, neque culei, scilicet debentur. Hoc an in textu librorum suorum repererint, equidem ambigo. Culeorum tamen fit mentio in l.12.§. conseruandi. D. de instruct. uel instrum. leg.

XLVI. Titulus secundus libri 34. D. aliter apud Græcos legitur, quam apud nostros. Nam illi post mundo, uocem ornamentis omittunt, & uidetur sane posterius illud adiectum, ut scholion, quo declararetur, quid mundus esset. Itidem Græci & illas uoces, Veste uel uestimentis, omittunt. Eodem titulo, l.19.§. idem Celsus. mentio fit iuncturæ argenteæ, quam Græci μουλῶν κόσμον interpretantur, hoc est, mulorum ornamentum. At l.32. D. eod. de pediculis argenteis dicitur. mallé pendiculis aut pendiclis, uti scribitur in ueteri glossario, quod etiam ἀρπεδίνας interpretatur. Quod autem in l.39. D. ad l. Falcid. his uerbis, Propter iudicium proditæ mortis, Græci adijciunt τοῦ δεσπότου, hoc est, proditæ mortis domini; uidetur ut scholion declarationis caussa irrepsisse.

XLVII. Vitiosam illorum esse lectionem, qui l.1.§. Non solum. D. ut leg. seu fideicom. hanc scripturá sequuntur, Plane si quis omissa stipulatione litem de legato contestatus est, probandum est nec cessare debere stipulationé; iampridem alij quoque monuerunt. Ego meum ut institutum sequar, Græcorum auctoritatem producam; qui quum uerterint, ἀργεῖ ὁ ἀφελᾶν, legerunt omnino sine negatione, Cessare debere stipulationem.

XLVIII. In l.17. D. de bon. possess. cont. tab. negationem in hisce uerbis, Bonorum possessionem contra tabulas non potest filius eius habere, Græci omittunt. sed apparet eos Marcelli potius sententiam sequi, quæ statim subijcitur. Rursus in l.1.§. si ea. D. de uent. in possess. mitt. quum dicitur; Si ea, quæ in possessionem uult ire, uxor negetur, uel nurus, uel esse, uel fuisse, uel ex eo prægnas non esse contendatur: Græci subijciunt, ἢ ζήτησιν αὐτῇ περὶ τύχης ἐπάγηται, hoc est, uel status ei controuersia fiat. Similiter l.3.§. si mater. D. de Carbon. ed. quum Iurisconsultus ait, Ex matrimonio editus; Græci adijciunt νομίμου γάμου, id est, ex matrimonio legitimo.

In l.un. D. de bon. possess. ex test. milit. bis repetitur uox, In hosticolo. Notant quidam in alijs manu exaratis legi In hostili loco. Ea lectio cum Græcorum interpretatione conuenit, qui uerterunt ἐν πολεμικῷ τόπῳ. Meminimus huius loci supra quoque ad l.ult. D. de test. milit. XLVIIII.

In l.3. in princ. D. de suis & leg. hered. hæc uerba, Intestato liberto mortuo primum suis deferri hereditatem uerum est. si hi non fuerint, tunc patrono: Græci aliter interpretati sunt, insertis quibusdam. Sunt enim hæc illorum uerba: Liberto mortuo, primum descendentes siue liberi uocantur; & post eos liberti parentes siue adscendentes; & fratres, qui liberi sunt: qui si non fuerint, patroni. Hæc ad ea loca pertinent, in quibus dixi priora per posteriora corrigi. nam hæc emendatio petita est ex l.ult. C. de iu. patron. quæ quidem integra in C. non exstat. L.

Eadem lege quod dicitur, Qui si necem domini detexerit, aliter a Græcis redditur, atque si scriptum reperissent, Quod si necem domini. Parum hoc certe abest aliorum lectione, Quid si necem domini. Paullo post eodem loco non dubitem ope Græcorum tolli uitiosam lectionem posse. nam quum dicitur, Quod si non addidit, efficietur quidem ciuis Romanus: sed erit eius libertus, &c. Hoc Græci sic uertunt, εἰ δὲ μὴ προσκυρωθῇ τινι. Ergo legerunt, Quod si non addixit. quæ lectio uera est, & ex præcedentibus quoq; probatur, ubi dicitur; Si quidem adsignauit prætor. Etenim adsignare & addicere significationis eiusdem sunt. LI.

In l.1. in princ. D. de oper. nou. nunciat. non est quod dubitem Florentinæ lectioni præferendam eam, quæ in uulgo editis libris retinetur. In Florentina est, Hoc edicto promittitur: in alijs, permittitur. ac recte quidem. nam ita Græci quoque legerunt, κωλύειν ἔξεστιν, id est, hoc edicto permittitur inhibere. Ibidem sequenti §. in his uerbis, Et erit transeundum ad interdictum quod ui aut clam factum erit, ut restituatur: postrema istæc ut restituatur, Græci prorsus omiserunt. LII.

Torquent se glossatores nostri in his uerbis l.1. in princ. D. de publ. tum restituendis, tum exponendis: Quod publicanus, eius publicani nomine ui ademerit. Aiũt enim quosdam LIII.

dam libros habere, Seu publicani nomine: quosdam, Eiusue familia publicani. neutrum admitti potest. Græci nostri uerterunt hæc uerba, Eius publicani nomine, in hunc modum, γνώμαλι τῦ τέλες, id est, uectigalis nomine. quæ uerba quum adtentius considero, in eam sententiam uenio, ut existimem illos pro Eius publicani nomine, reperisse scriptum, Iuris publici nomine. Vel si iuris uocabulum longius a similitudine uocis Eius recedit, saltem legisse uidentur, Eius publici nomine, ut publicum heic simpliciter significet uectigal, quemadmodum paullo post in definitione publicanorum; Publicani sunt, qui publico fruuntur.

LIIII. In l.8. D.eod. sic legitur in Florentino archetypo, Sed si unus ex pluribus heredibus rem munem caussa uectigalis subripiat. Monstrosam hanc uocem sunt etiam qui hoc loco retinendam putent, & explicant. Sed cur non aliorum lectionem potius sequamur, qui rem communem habent, caussam nullam uideo. præsertim quum Græci quoq; uerterint κοινὰ πράγματα, res communes.

LV. In l.9.§.socij.D.eod. quum dicitur, Quod illicite publice priuatimque exactum est; Græci largius interpretantur, Quod illicite a persona publica uel priuata exactum est. Ibidem pœnæ tripli fit mentio, pro qua τὰ βασιλικὰ quadrupli pœnam substituunt. Rursus in §. earum rerum. ibidem, pro eo quod libri nostri uerbum habent, Alius exercere non prohibetur; Græci uidentur reperisse suis in libris, Alius exigere non prohibetur. quod sane meo quidem iudicio elegans est. Et græcum ἀπαιτεῖν aliter interpretari nequeas. In l.10. in princ. D.eod. pro uoce Curatori, puto scribendum Procuratori. Nam Græci uocabulum καθολικὸν usurparunt, quod procuratorem generalem significat.

LVI. In l.3.§.Sed & si argento. D.de statulib. hæc uerba sunt: Sed nec si alijs subripuerit numos. In ijs uerbis, si Græcis credimus, mendum latet. Nam illi uerterunt, εἰ καὶ ἄλλος ὑπέκλεψεν. Ergo nemo non uidet, illos in suis libris inuenisse scriptum; Sed nec si alius subripuerit numos. In proxime sequenti l.4.§. ult. sic omnes distinguunt, & legunt: Item Cassius ait, ei qui seruire iussus est anno, illud tempus, quo in fuga sit, uel in controuersia, pro libertate non procedere. Græci sic uerterunt, ἢ ἀμφισβητῇ ὡς ἐλεύθερος, id est, uel in controuersia sit ueluti liber. Ergo Pro libertate, non ad uerbum Procedere referri debet; sed cum præcedentibus iungendum, ut ita distinguatur: Vel in controuersia pro libertate, non procedere. Distinctio certe uariata, diuersam quoque sententiam efficit.

LVII. Qui in l.29. in princip. D. eod. pro his uerbis, Et ideo in publicis quoque iudicijs, reponendum censent, Sed non in publicis, &c. a Græcis quoque dissident, qui hæc ita uerterunt: καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἐγκλήμασι τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις δίκαιοις ἐφίσταται. Itidem qui orciuum libertum scribunt in l.5.D. qui sine manumiss. pro Orcinum, per N litteram; a Græcis refutantur, apud quos ὄρκινος etiam legitur.

In l.2.D. de cess.bon. quod dicitur, In personalibus actionibus qui postea, &c. id apud Græcos ita scriptum exstat, ut uocabulum actionibus, quasi superuacaneum, relictum sit. In l.10.§. per hanc actionem. D. quæ in fraud. cred. hisce uerbis, Scilicet ut sumtus facti deducantur; a Græcis adiectum quiddam est. habent enim ἀναγκαῖα δαπανήματα, sumtus necessarij facti deducantur. LVIII.

In l.1.§. est autem generale. D. ne uis fiat ei. nec Florentinus codex cum ceteris exemplaribus conuenit, & omnes a Græcis dissident. In Florentino sic legitur: Sed siue rei seruandæ caussa, siue legatorum, aut uentris nomine in possessionem missi fuerint: habent ex hoc edicto in factum actionem, siue doli, siue aliter prohibuerint. Contius subaudiendum putat, doli uia, uel aliud uocabulum. Ego doli crediderim pluralis esse numeri, & coniungendum cum prohibuerint; ut sententia satis aperta efficiatur. Vulgati libri sic legunt hæc postrema; siue dominus siue alter prohibuerint. Denique Græci aliam sequuti lectionem, pro doli uertunt δόλῳ, & loco uerbi prohibuerint, quod actiuum est, passiuum κωλυθῶσι substituunt: ut hæc illorum scilicet fuerit lectio, Siue dolo, siue aliter prohibiti fuerint. Hanc ego tantam diuersitatem indicare uolui, suo cuique iudicio relicto. LVIIII.

In principio l.20.D. Quod ui aut clam. Florentinus codex habet Vi facit, alij Vim facit. Græci βίαν ποιῇ uertunt, tam heic, quam antea in l.11.D. de ui & ui armat. Quapropter alicui fortasse uideri possent legisse, Vim facit: sed ego deprehendi, solere Græcos accusandi casum usurpare, ac βίαν ποιεῖν dicere, sicut & δόλον ποιεῖν, quum Latini dolo facere, non dolum. In l.2. in princ. D. de except. legitur in archetypo Florentino in exceptionis definitione, Quæ opponi actioni cuiusque rei solet ad cludendum id, quod in intentionem deductum est. Putant aliqui pro cludendum scribi posse Elidendum. Ego rectius uulgatas editiones habere arbitror, ad excludendum. Nam Græci quoque uocabulo ἀποκλείειν heic utuntur. LX.

Nō abs re ad titulum, Quarum rerum actio non datur, uulgati codices hæc uerba adijciunt: Et de exceptione iurisiurandi. Nā & Græci hæc uerba in ipso titulo ponunt: Vt est exceptio iurisiurandi, & inutilium stipulationū. Ceterum d.t. l.1. in princ. nostri codices habent, LXI.

bent, Iusiurandum uicem rei iudicatæ obtinet. Græci uero sic interpretati sunt, ut legisse uideantur, Iusiurandum uim rei iudicatæ obtinet. Nam *δύναμιν* uertunt. Et ego animaduerti alterum uocabulum, nimirum uicem, ab eis reddi per uocem *τάξιν*. Quod autem in l.52. in fin.D.de obligat.& act. dicitur, Sed & nutu solo pleraque consistunt: ita Græci reddiderunt, ut aut cogitandum sit eos plerumque legisse; aut pleraque non ut nomen, sed ut aduerbium accipiendum. uertunt enim *ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*.

LXII. Monuimus supra, recte Cuiacium in l.8.D. de tutel. pro In fraudem debitorum, reposuisse In fraudem creditorum. Sic enim ibi Græci legerunt. Consimile exemplum heic rursus adferam. In l.99.D.de solut.& lib. dicitur, Debitorem non esse cogédum in aliam formam numos accipere, si ex ea re damnum aliquid passurus sit. Heic itidem in Basilicis Græci *δανειστὴν* reponunt, id est, creditorem.

LXIII. Legis 40.D.de furt. hæc uerba sunt: Qui iumenta sibi commodata longius duxerit, alienaue re inuito domino usus sit, furtum facit. Non dubium est recte dici, eum qui aliena re inuito domino usus sit, furtum facere: sed hoc nihil ad præcedentia uerba de iumentis. Ideo satis intelligitur, uitium quoddam heic latere: quod uideamus an ope Basilicorum sanare possimus. Sic ergo Græci uerba illa uertunt: *ἢ ἐφ' ἑτέρῳ πράγματι*. legerunt igitur in suis libris, Aliamue ad rem inuito domino usus sit. unde iam sententia sane perspicua colligitur, & ijs consentanea, quæ in l.5.§.quin immo.D. commod. dicuntur his uerbis: Quin immo & qui alias (hoc est, aliter. nam *ἄλλως* Græci uertunt, hoc est, alio modo) re commodata utitur, non solum commodati, uerum furti quoque tenetur. Et apud Gellium (siue is Agellius est, ut plerisque placet) libro VII, cap.XV legimus in eamdem sententiam: Si quod utendum quis acceperit, ad aliam rem, atque accepit, usus est; furti se obligauit.

LXIIII. Legis 3.D.de publ. iudic. uerba sunt: Publica accusatio reo uel rea ante defunctis permittitur. Verbum permittitur interpretari quosdam uideo per remittitur. Accursius & permittitur legi dicit, & perimitur. Hanc posteriorem lectionem Græci nostri confirmant. uertunt enim, *ἀναιρεῖται*.

LXV. Post l.15.D.ad l.Cornel.de sic. Basilica tamquam legem peculiarem, hæc ponunt: *ὁ ἐντειλάμενος τινὶ φονεῦσαι, ὡς φονεὺς κολάζεται*. Mandator cædis pro homicida habetur. Adduntur & alia, quæ libri Pandectarum non habent. Ea lector in ecloges titulo de cędibus ex quacumque caussa factis, &c. inueniet, & in libro LX, quem Cuiacius publicauit.

LXVI. In tit.D.ad l.Iul. pecul. hanc *τὰ βασιλικὰ* tradunt l.11. cuius uerba non exstant in Pandectis editis: *ὁ ἐν ἱεροσυλίᾳ εἰσελθὼν ἐν ἡμέρᾳ ἢ νυκτί, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἱερῶν τι ἀφαιρούμενος, τυφλοῦται· ὁ δὲ ἔξω τοῦ θυσιαστηρίου ἐκ τοῦ ἄλλου ναοῦ ἀφαιρούμενος, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος, ἐξορίζεται*. hoc est, Qui sacrarium ingressus, interdiu uel noctu, sacrorú aliquid inde aufert, excæcator: qui uero extra sacrarium e templo reliquo aufert, uerberatus & tonsus exsilio multator. Equidem scire nequeo, sint ne ueterum hæc iurisconsultorum uerba, an ab recentioribus principibus, qui Basilicorum auctores fuerant, deinceps adiecta sint.

Hæc uerba sunt l.4.D.de pœn. Alioquin in tempus quidem relegato perpetuũ exsilium, in perpetuum relegato insulæ relegationis, in insulam relegato deportationis, in insulá deportato pœna capitis * irrogatur. Ea uerba quum uti uersa sunt a Græcis, diligenter intueor: animaduertere uideor, esse quædam in eis redundantia. Sic enim hæc concisius Græci. *ἀντὶ μὲν ἐξορίας προσκαίρου, διηνεκῆ ὑπομένουσιν· ἀντὶ διηνεκοῦς ἐξορίας, περιορισμόν· ἀντὶ δὲ περιορισμοῦ, κεφαλικὴν τιμωρίαν*. hoc est, Pro temporaria quidem relegatione, perpetuam sustinent; pro perpetua relegatione, deportationem in insulam; pro deportatione in insulam, capitalem pœnam. Ergo explosis his uerbis, [relegationis, in insulam relegato] sic locus hic concinnius restituetur: Alioquin in tempus quidem relegato perpetuum exsilium, in perpetuum relegato insulæ deportationis, in insulam deportato pœna capitis irrogatur. Et quid aliud est obsecro perpetuũ exsilium, quam in insulam relegatio? itaq; gradus unus bis ponitur. Conferat lector cum his ea, quæ de pœnarum gradibus hoc ipso titulo, l.28.§.in exsulibus, prodita sunt: & non abs re deprædhendet hunc locum apud me pro suspecto haberi. Eiusdem tituli d.l.28.§.incendiarij. pro Aliquo lenius, Græci legerunt, Aliquanto leuius, *ἐλαφρότερον*. LXVII.

* al. adrogatur.

In l.4. in princ.D.de appel.& relat. ita nostri codices habent: Ab exsecutore sententiæ appellare non licet. Scio non malam esse lectionem, sed more tamen meo diuersitatem scripturæ, quam Græci sequuntur, indicabo. Sic igitur illi uertunt: *κατὰ τῆς ψήφου τοῦ ἐκβιβαστοῦ οὐκ ἔξεστιν ἐκκαλεῖσθαι*. Legerunt igitur aliter, nimirum hoc modo: Ab exsecutoris sententia, &c. At in l.1.§.1.D.de iu.fis. Florentinus codex habet, uel domum restructam esse; pro quo restituunt alij, destructam. recte. nam & Græci uerbum *καθελεῖν* posuerunt. LXVIII.

Titulum XIIII libri L.D. nostri faciunt, De Proxeniticis, aut Proxeneticis. prius est in titulorum libri Flor. catalogo, posterius in ipso titulo. Rectius hunc ego nobis a Græcis conseruatum arbitror, quorum libri habent; *περὶ προξενητῶν καὶ προξενητικῶν*, De proxenetis & proxeneticis. Proxenetæ personæ sunt, quæ inter- LXIX.

interueniunt; proxenetica, quæ personis hisce dantur. Ceterum l.2. eiusdem tituli, quum dicitur; Idem dico & si aliquid philanthropi nomine acceperit: Græca mihi Philanthropi uox nescio qui fiat, ut insolens sit. Cur enim in Græca translatione Græci eam non retinuissent? Nimirum illi sic uertunt, ὅτι λαμβάνων τὸ ὑπὲρ μεσιτείας, ὑπόκειται: id est, Nec si quid interuentionis nomine acceperit, obligatur. Scio, quid de philanthropo Cuiacius scripserit, nec improbo; sed tamen hæreo.

LXX. In l.5.D.de uerb. signifi. pro, Qua etiam ea, Græci legerunt, Quia etiam ea. nam per ἐπειδὴ reddiderunt. In l.12.D.eod. pro Ex populari caussa, Græcos legisse, Ex pupillari caussa, sicut & in l.32.§.6.D.de recept. qui arbit. supra quoque notatum est. Rursus in l.71.D.eod. nostri legunt; Accipere, & si quis non accepit, ut habeat: Græci, Accipere, & si quis non sic accepit, ut habeat. Ibidem ad illa uerba, His rebus recte præstari, subijciunt uerbum ὡμολόγησεν, Spopondit aut promisit.

LXXI. In l.77. in princ. D. eod. sic nostri, Frugem pro reditu appellari. Græci uerbum ἤρεσεν adiecerunt. Frugem pro reditu appellari placuit. Initium uero l.88.D.eod. in editione Florentina est, Tantum quisque pecuniæ relinquit: apud Græcos σχεδὸν præcedit, sicut & manuscripti quidam habent, Propemodum tantum. Ibidem quod nostri, centies aureorum habere, dicunt; Græci ἑκατοντάκις ἑκατὸν χρυσοῦς ἔχειν interpretantur. In definitione hostium l.118. D. eod. nostri dicunt, Qui nobis aut quibus nos publice bellum decreuimus: Græci, non δημοσίᾳ, sed δημόσιον πόλεμον, publicum bellum.

LXXII. Legis 201. D. eod. hæc uerba sunt: Iusta interpretatione recipiendum est, ut appellatione filij, sicuti filiamfamilias contineri sæpe respondimus, ita & nepos uideatur comprehendi. Hæc sic Græci, τῇ τοῦ υἱοῦ καὶ τῇ τῶν ὑπεξουσίων προσηγορίᾳ καὶ οἱ ἔγγονοι περιέχονται. De quibus colligere licet, eos ita legisse; Vt appellatione filij, sicuti filiumfamilias, &c. non filiam familias. prorsus ut & in l.220. in princ. D. hoc tit. uertunt, τῇ τῶν παίδων προσηγορίᾳ καὶ τῇ τῶν ὑπεξουσίων, ἔγγονοι καὶ δισέγγονοι, καὶ πάντες οἱ ἐξ αὐτῶν κατιόντες ubi nostris in libris illa uerba, καὶ τῇ τῶν ὑπεξουσίων, hoc est, & filiorum familias, desiderantur. Quod si magis lubeat alteram lectionem retinere, referetur ad l.116.§. hoc tit. Labeonisque sententiam contra Proculum confirmabit.

LXXIII. Hæc postrema uerba l.ult.D.d.t. Et tota restitutio, iuris est interpretatio; sic Græci reddiderunt, πᾶσα γὰρ ἀποκατάστασις οὐ μόνον τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ δικαίου ἐστίν, hoc est, Omnis enim restitutio non solum corporis, (id est, rei) sed & iuris est. Hæc ego uerba quum accuratius considero, uel abundare latinis in exemplaribus uocem ultimam Interpretatio suspicor, quam ne Græci quidem posuerunt: uel ita legendum, Et tota restitutio, iuris est præstatio. Iudicium penes eruditiores esto. nam nihil temere mutandum ex coniecturis arbitror.

In definitione regulæ, quæ traditur in l.1.D. LXXIIII.
de reg. iur. inter alia dicitur esse de sententia Sabini, quasi quædam caussæ coniectio. Recte quidam hoc interpretantur, altera lectione reiecta, quæ pro coniectio reponit coniunctio. Græci σύνδεσμον uerterunt, non (ut equidem arbitror) ad alteram istam lectioné respicientes; sed potius ad coniectionis uocabulum, quod σύνδεσμον interpretátur, quasi dicas colligationem rei, uel in breue coactionem, uel constrictioné caussæ. recte sane. ut orationem uerbis apertis constrictam Cicero dixit. At l.3.D.eod. simplicissimam lectionem esse arbitror, si Græcorum auctoritaté sequi uolemus, Eius est nolle, qui potest uelle. Nam his illa respondent, ὁ δυνάμενος θέλειν, δύναται καὶ μὴ θέλειν, Qui potest uelle, potest & nolle. quæ lectio Græcorum Haloandrum excusat.

In l.33.D.eod. postrema istæc uerba sunt, Du LXXV.
rior caussa est petitoris. In his Græci pro Durior legisse uidétur Deterior, quum χεῖρον uerterunt. In l.44. recte notatur his uerbis, Toties in heredem damus, subaudiri actionem. Nam hoc Græcorum quoque more fit. ut in sequenti l.47. h.t. ἐπὶ δὲ τοῖς ἐκ τοῦ δόλου, (scilicet συμβολαίοις) ἀρμόζει ἡ κατὰ δόλου. subauditur enim ἀγωγή. Rursus in l.78.D.h.t. quum nostri legunt, Non quid habeat actor, Basilicorum libri habent, τί ἐκ ἔχει. ut de illorum sentétia reponendum sit, Non quid non habeat actor. L.110. in fin.D.d.t. sic in editione Florétina legitur: Mulieribus tunc succurrendum est, quum defendantur. Postremum hoc alij mutant in defraudentur. Florentina cum Græcis consentit, qui εἰς τὸ ἀπολογεῖσθαι uertút. sed rectius forte, Quú defenduntur.

In l.119.D.h.t. legisse Græcos nó, Qui dum- LXXVI.
taxat omittit possessionem; sed amittit, (nam ea uis est uerbi ἀποβάλλεσθαι) supra notauimus. In l.128.§.2. nostri legút, Qui in uniuersum ius succedunt, heredis loco habentur. Græci ius omittunt, & ita legerunt: Qui in uniuersum succedunt. εἰς ὁλόκληρον.

Paragraphus siue thematiú posterius l.134. LXXVII.
D. hoc t. sic nostris in libris legitur: Nemo ex suo delicto meliorem suam condicionem facere potest. Græci sic interpretantur: οὐδεὶς ἐκ τοῦ ἰδίου δόλου κρείττονα ποιεῖ τὴν ἰδίαν αἵρεσιν. Nemo nó uidet, aliam sequutos lectionem, qui pro delicto substituerint dolo. Nam delictum semper alias interpretátur ἁμάρτημα. Pro Basilicorum lectione facit l.uerú. 63.§. tempus. D. pro soc. ubi totidem prope uerbis idem Vlpianus ait;

Nec

Nec enim æquum est, dolum suum quêquam releuare. Et citantur utraque de libris ijsdem ad Edictum.

LXXVIII. Legis 161. in princ. D. h. t. (sequor autem Florentini exemplaris auctoritatem in serie legum) hæc uerba sunt: In iure ciuili receptum est, quoties per eum, cuius interest condicionem non impleri, fiat quo minus impleatur: perinde haberi, ac si impleta condicio fuisset. Ab initio notarum monui, nõ pauca in libris iurisconsultorum reperiri, in quibus negantium uocularũ uel adiectio, uel detractio, magnam perplexitatem efficiat. Id hoc in loco uidere est. Nam particula negãs, ante uerbum impleri, prorsus à Basilicis abest. Et uide quęso, an non ea lectio magis consentanea sit uerbis l. 157. §. semper. D. h. t. ubi dicitur: Semper qui dolo fecit, quo minus haberet, pro eo habendus est, ac si haberet. Immo quum in l. 24. D. de cond. & demonst. hæc ipsa uerba repetita sint; (incertum, permutato Iuliani & Vlpiani nominibus, an alia quadã obscura caussa) tamen eo loco negatio non exstat. itaque concludo, non abs re hanc ab auctoribus nostris τῶν βασιλικῶν, heic etiam omissam.

LXXIX. Quum uerba legis 184. D. h. t. sicut in nostris libris leguntur, cum ijs confero, quæ Græci reddiderunt; uideo quamdã aliam lectionem illos esse sequutos. Nostri, Vani timoris iusta excusatio non est, inquiunt. Illi, ὁ ἄλογος καὶ μάταιος φόβος οὐ συμβάλλεται. Verbum συμβάλλεσθαι Greci, & nostri præsertim Basilicorum auctores, ita usurpant; ut latini uerbum prodesse. Itaq; sensus erit istorum uerborum, Vanus & absurdus (id est, nulla subnixus ratione) timor nihil prodest, uel pro nihilo ducitur. At quãtum est discrimen inter excusari, & non prodesse, uel pro nihilo duci? Quippe quod pro nihilo ducitur, nec prodest, id nullius quidem æstimatur; sed non continuo etiam excusatur. Quamobrem ut quid ego sentiam, breuiter indicem; puto corruptam scripturam esse, ac more ueteri permutatis inter se litteris X & S, quas hodie Gallica quoque lingua citra discrimen in plurimis uocabulis usurpat, scriptum peruetustis in libris fuisse; uani timoris iusta extimatio nõ est. Ego quidem certe millies extimandi uerbum pro æstimandi, manu scriptis in libris reperi. atq; haud scio, an non ita potius scribendum sit, ut alterius fiat originis, quam uulgo putetur; cuius & intimo, de quo sine ratione dubitant, an uetus & latina uox habenda sit, quum toties in libris de iure ciuili reperiatur. Postea uero librarios scriptores arbitror extimatio mutasse in excusatio. Confirmat opinionem hanc meam l. 13. D. de re iud. ubi eadem uerba repetuntur, sed ita perscripta, sicut ego scribenda puto. Neque enim uani timoris ulla æstimatio est. Auctor & illius legis, & huius citatur Celsus. hoc tantum discriminis est, quod in d. l. 13. D. de re iudic. mentio fit libri sexti Digestorum Celsi, de quo exscripta uerba sint; heic septimi. Sed talem errorem, prẹsertim in librorum numeris indicãdis, a librarijs committi, non insolens est.

AD LIBROS CODICIS IUSTINIANI.

Lex 4. C. de sum. trin. ponitur illa quidem a Græcis etiam in ecloga Basilicorum, sicut a Tribuniano & alijs epitomata fuit; sed quum iampridem nos integram constitutionẽ Græcam in uetusto libro descriptã inuenerimus: gratam rem studiosis antiquitatis nos facturos existimauimus, si eam hoc loco tum Græce, tũ Latine, ex interpretatione nostra, subijceremus. I.

Οἱ βασιλεῖς ΦΛΑΎΙΟΣ ΟΥ̓ΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝΟ`Σ καὶ ΦΛΑΎΙΟΣ ΜΑΡΚΙΑΝΟ`Σ, αἰώνιοι αὔγουστοι, τοῖς πολίταις ἡμῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μόλις ποτὲ τὸ διὰ μεγίστης εὐχῆς ὑπάρχον ἡμῖν καὶ σπουδῆς ἀποβέβηκε, ἐπεὶ περὶ τοῦ νόμου τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐκποδὼν φιλονεικία γεγένηται. μόλις εὕρηται τὰ τῆς ἐπιψόγου πλάνης ἰάματα, καὶ τῶν δήμων ἡ διαφωνοῦσα διάνοια πρὸς μίαν ἀλλήλων συνέλευσιν καὶ ὁμόνοιαν. ἐκ διαφόρων γὰρ ἐπαρχιῶν εὐλαβεῖς κατὰ τὴν * ἐν χαλκηδόνι πόλιν ἐπίσκοποι συνηθροίσθησαν ἐξ ἡμετέρου προστάγματος, καὶ διώρισαν σαφῶς ἐπὶ τῇ θρησκείᾳ τί δέοι παραφυλάττειν ἐδίδαξαν. ἡ βέβηλος τοίνυν ἔρις τοῦ λοιποῦ σχολαζέτω. καὶ γὰρ ἀληθῶς ἀσεβὴς καὶ ἱερόσυλος, ὃς μετὰ τοσούτων ἐπισκόπων ἀπόφασιν, τῇ οἰκείᾳ τινὶ γνώμῃ καταλιμπάνει πρὸς ἐρευνᾶν. ἐπείπερ ἐσχάτης δηλονότι παρανοίας ἐστὶ, τὸ μεσούσης τῆς ἡμέρας φῶς σεσοφισμένον ζητεῖν. ὁ γάρ τι μετὰ τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας διερευνώμενος περαιτέρω, ψεῦδος ζητεῖ. Μηδεὶς οὖν κληρικὸς, ἢ στρατευόμενος, ἤγουν ἑτέρας αἱρέσεως οἱασδήποτε, περὶ τῆς τῶν χριστιανῶν πίστεως δημοσίᾳ συναγομένων ὄχλων καὶ ἀκροωμένων εἰς τὸ ἑξῆς διαλέξεις ποιεῖσθαι τολμάτω, ταραχὰς ἐκ τούτου καὶ κακοδοξίας προφάσεις ἐπινοῶν. τῇ κρίσει γὰρ ὕβριν ποιεῖ τῆς ἁγίας συνόδου, ὅστις ἂν τὰ ἅπαξ κριθέντα καὶ ὀρθῶς τυπωθέντα πάλιν ἀνακυλίειν ἐκ διαλέξεως καὶ δημοσιεύειν φιλονεικοίη, ὁπότε τὰ νῦν περὶ τῆς τῶν χριστιανῶν πίστεως ὁρισθέντα κατὰ τὰς τῶν τιη ἐν νικαίᾳ διδασκαλίας, καὶ τῶν ρν ἐν τῇ βασιλίδι ταύτῃ πόλει, τυπωθέντα γινώσκεται. οὐδὲ γὰρ ἐλλείψει τιμωρία κατὰ τῶν τοῦδε καταφρονούντων τοῦ νόμου· ἐπειδήπερ οὐ μόνον κατὰ τῆς πίστεως τῆς εὖ διατεθείσης ἐναντίοι χωροῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησιν † ἐκ ταύτης τῆς τοιᾶσδε φιλονεικίας τὰ σεπτὰ προδιδοῦσι μυστήρια. εἰ τοίνυν οἱ μὲν εἶεν κληρικὸς, ὃ περὶ θρησκείας δημοσίᾳ

Margin notes: * τῇ χαλκηδονέων πόλει. † [illegible]

Right margin: I.

μοσίᾳ φιλονεικῶν τολμῶν, ἀποκινηθήσεται τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν· εἰ δὲ στρατείᾳ κοσμούμενος, τὴν ζώνην ἀφαιρεθήσεται· καὶ οἱ λοιποὶ δὲ ἔνοχοι τῷ ἐγκλήματι τούτῳ τῆς βασιλίδος αὐτῆς ἐλαθήσονται πόλεως, κατὰ τὴν τῶν δικαστηρίων κίνησιν καὶ ταῖς ἁρμοζούσαις ὑποβληθησόμενοι τιμωρίαις. Δῆλον γὰρ ἐντεῦθεν τῇ μανίᾳ τῇ τῶν αἱρετικῶν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐκκαύσεις παρέχεσθαι, ἐν ὅσῳ τινὲς δημοσίᾳ διαλέγονται καὶ ἐρίζουσιν. ἅπαντες τοίνυν τὰ παρὰ τῆς ἁγίας ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ὁρισθέντα παραφυλάττειν ὀφείλουσι, τοῦ λοιποῦ μηδὲν ἀμφιβάλλοντες. Διὰ τοῦτο τοιγαροῦν ὑπομνησθέντες τοῦ τῆς γαληνότητος ἡμῶν διατάγματος, τῶν δυσσεβῶν φωνῶν ἀπαλλάξατε, καὶ τοῦ περὶ τὸ θεῖον περαιτέρω ζητεῖν, ὅπερ ἀθέμιτον. ἐπειδήπερ οὐ μόνον ἐκ θείας κρίσεως, καθάπερ πιστεύομεν, τὸ ἁμάρτημα τὸ τοιοῦτον τιμωρηθήσεται, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῇ τῶν νόμων καὶ τῇ τῶν δικαζόντων αὐθεντίᾳ σωφρονισθήσεται. ἐδόθη πρὸ ἑπτὰ εἰδῶν Φεβρουαρίων ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Impp. FLAVIVS VALENTINIANVS & FLAVIVS MARCIANVS, perpetui AA. ciuibus nostris urbis Constantinopolitanæ.

*Vix tandem prospere cessit, quod summopere nobis in uotis ac studio fuit: ut orta de Christianorum recte sentientium lege controuersia prorsus exterminaretur: uix errori uituperabili medicamenta reperta sunt, & dissentiens populorum animus ad unam congregationem concordiamq́ redijt. De diuersis enim prouincijs, mandato nostro, Chalcedone religiosi antistites conuenerunt, & perspicue definiendo tradiderunt, quid in religione sit obseruandum. Quapropter in posterum profanum illud rixandi studium conquiescat. Impius enim & sacrilegus reapse fuerit, qui post tot episcoporum sententiam ac determinationem suo quid animo perscrutandum relinquere uelit. Extrema nimirũ est insania, facticiam in ipso meridie lucem quærere. Nam qui post repertam ueritatem aliquid ulterius inuestigat, mendacium quærit. Igitur nemo clericus, uel militaris, uel alterius cuiuslibet conditionis, de Christianorum fide, turbis publice collectis & auscultantibus, in posterum disputationes instituere conetur, ut ex hoc tumultus & peruersa doctrinæ occasiones captet. Nã sacræ sanctæ synhodi iudicio facit iniuriam, qui semel iudicata, recteque constituta, rursum reuoluere disputando, publiceque tractare contenderit: quum ea, quæ nunc de fide Christianorum definita sunt, tam iuxta CCCXVIII Nicææ, quam CL patrum in urbe hac imperatrice collectorum doctrinas esse cõformata constet. Nec enim in legis huiusce contemtores pœna deerit, quum non tantum fidei recte explicatæ aduersando semet opponant: uerumetiam per huiusmodi contentionem Iudæis ac paganis ueneranda mysteria prodant & euulgent. Itaque si clericus erit, qui publice rixari de religione fuerit ausus; numero clericorum expungitor: sin ornamenta militiæ habuerit, cingulo spoliator: ceteri criminis huius rei de urbe hac imperatoria pelluntor, pro uigore iudiciario conuenientibus etiam pœnis subyciendi. * Nam eo ipso, quod publice quidam disputant atque rixantur, manifestum est hæreticorum furori occasiones & flammarum fomites suppeditari. Quapropter uniuersi ea, quæ a sacra Chalcedonensi synhodo definita sunt, de nullo deinceps dubitantes, obseruare debent. Itaque memores huius edicti serenitatis nostræ, impijs uocibus uti, & ulterius de diuino numine perquirere, quod nefas est, desinite: quando non diuino iudicio tantum, uti nos quidem persuasi sumus, huiusmodi peccatũ punietur; sed etiam legum ac iudicum auctoritate castigabitur. Data a.d. VII eid. Febr. Cp̄.*

Heic incipiunt uerba l.4. C. d.t. [margin, at "Igitur nemo clericus"]

* heic d.l. uerba desinunt. [margin]

II. Legem 15. C. de sacros. eccl. A. Augustinus hinc inde collegit. Eius legis breuem & elegantem epitomen tibi suppeditat ecloga nostra Basilicorum, pagina 35.

III. Manifestum mendum est in l.19. C. d.t. quod tamen e nullis hactenus editis libris, quos mihi uidere contigerit, sublatum uideo. Nam quum ibi dicitur, Istæ donationes etiam circa actorũ confectiones conualescant: nemo non uidet, priora cum his conferens, parum idoneam ex his sententiam elici. quare si Græcis obtemperare uolemus, unica uoce mutata locum restituerimus. Nam illi uerterunt, *μὴ χρείαν ἔχειν ἐκφάσεως ὑπομνημάτων*. Ergo legemus; Istæ donationes etiam citra (non circa) actorum confectiones conualescant.

IIII. Legis 20. C. eod. Contius epitomen quamdam edidit. sed hæc in ecloga nostra paullo plenior est. *μηδὲ ἀπὸ θείου τύπου, ἢ ἀρχόντων προστάξεως στρατιωτικὴ σίτησις εἰς εὐκτηρίους οἴκους, ἢ κληρικοὺς, ἢ καὶ μοναστήρια μεταγέσθω, ὡς ἐλλειπόντων δῆθεν τινῶν ἀριθμοῖς στρατιωτῶν.* hoc est, Neque per sacram sanctionem, uel præsidum iussu, militaris annona transferatur ad oratoria, uel clericos, uel monasteria: sub eo prætextu, quasi personæ quædam numeris desint.

V. Legis 22. C. eod. partem tertiã & ultimam Græci sic interpretantur: *καὶ νομιζέσθω ὅλως ἐκκλησιαστικὸς ἢ μοναχὸς, ὁ συλλαβὼν ἐνθέσμως εἰκαίως ἐπισκόπου τὸ ἐμπορικῶν ἐπάγγελμα.* Manifestum est, deesse negationem, ut integre legatur; *καὶ μὴ νομιζέσθω*, Sic enim Imp. Scituri, quod si citra hanc fidu-

ciam (litterarum scilicet episcopalium) accesserint, sibimet imputabunt, quod non clerici uel monachi esse putabuntur. Ceterum quod Græci dixerant, συλλαβῶν ἐκτὸς, hoc est sine syllabis; id per scholion ita declaratur, ut συλλαβαὶ intelligantur γράμματα, litteræ. quod frequens est, ut l.7. quæ Græca est, in princ. C. de sum. trin. & uetus glossarium uocem adfatus exponit συλλαβὴ, γράμματα. ut adfatus sacri pro litteris siue rescriptis principis in l.6. C. de diuer. rescr. Itidem notatur in margine τὸ κομιτάτον significare τὴν πόλιν, hoc est, urbem imperatoriam, uel aulam & prętorium imperatoris, quę plerumque ad urbem erant. sic usurpatur in l.ult. C. de temp. & repar. Item l. un. C. Quando imp. inter pupil. Item l.ult. C. de dign. lib. XII. Sic & Gratianus utitur 23. q. 8. quo ausu. & seq.

Protuli supra in lucem l.4. C. de sum. trin. quemadmodũ ea lata fuit a Marciano A. hoc est, integram & talem, qualis ante confectionem Codicis Iustinianei fuit. Idem lubet hoc loco præstare in restitutione l.23. C. de episc. & cl. Nam & illam ego constitutionem integram manu scriptis in libris reperi, quæ quidem huiusmodi est.

Οἱ αὐτοὶ * βασιλεῖς Παλλαδίῳ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἐπάρχῳ τῶν πραιτωρίων, Οὐαλεντινιανῷ ἐπάρχῳ τοῦ ἰλλυρικοῦ, Τατιανῷ ἐπάρχῳ πόλεως, Βιγγομάλῳ μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων καὶ ὑπάτῳ δεσιγνάτῳ.

* ἤγουν Φλάβιος Οὐαλεντινιανὸς, καὶ Φλάβιος Μαρκιανός.

Περὶ τοῦ ἀνατραπῆναι τὰ κατὰ τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης Φλαβιανοῦ, τοῦ ἐν ἁγίοις ἐπισκόπου τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ βεβαιωθῆναι τὰ μετὰ ταῦτα ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου τυπωθέντα.

Οὐδέποτε δόξα τῷ θανάτῳ τῶν ἐνδόξων ἀπόλλυται, οὐδὲ συναποθνήσκουσι τοῖς τελευτῶσιν αἱ ἀρεταί: μᾶλλον δὲ τῶν ἀγαθῶν ἡ ὑπόληψις αὔξεται τῇ τελευτῇ· ἐπειδήπερ ἅπας ὁ κατὰ τῶν * πλουτούντων ἐκποδὼν γίνεται φθόνος. ἐντεῦθεν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς καὶ ἐπαίνων τὰ τῶν προγόνων εὐφημεῖται κατορθώματα. ἐντεῦθεν ἡμῖν τῶν ἀρίστων ἡ μνήμη μετὰ μεγίστης ἐπιμελεῖται προσκυνήσεως. ἐντεῦθεν τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν αἱ ψυχαὶ πολλάκις τὰς εὐκλεεῖς εἵλοντο τελευτάς. συνωμολόγηται γὰρ ἐκείνους μόνους εἰς τὸ διηνεκὲς ἀποθνήσκειν, ὧν ἥ τε ζωὴ καὶ ὁ θάνατος σεσιώπηται. τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος οὕτως ἔχειν, ἥ τε θεία καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐπιδείκνυσι κρίσις. ὁπότε γὰρ φθόνῳ ψευδεῖ ὑπὸ τῆς ἀναιδοῦς συντεθείσης συκοφαντίας ὁ τῆς ἁγίας καὶ προσκυνητῆς μνήμης Φλαβιανὸς, ὁ ταύτης τῆς ἐνδόξου πόλεως ἐπίσκοπος, τῆς ἀρχιερωσύνης ἦν ἐκβληθεὶς, καὶ ὁπότε κατὰ τὸ ἀληθὲς ἐνίκησεν ἑτέρως τῆς ἐπισκοπῆς πλειότερον ἔχεσθαι, ἢ τῷ

* πλουτούντων

τὴν πίστιν ἣν παρειλήφει φυλάττειν, (οὕτω γὰρ † μόνης ἠξίωται τοῦ τυγχάνειν ἐπίσκοπος) ὅμως τὸ τότε λείψανον ἡ βασιλικωτάτη αὕτη πόλις ἐζήτησε καὶ ἀπέλαβεν, ὡς μακαριώτερον αὐτὸν πάντων τῶν ζώντων ὀφθῆναι. ὥστε τὴν τελευτὴν ἐκείνην τὴν χαλεπὴν νομισθεῖσαν πιστεύεσθαι διὰ εὐχῆς γεγενῆσθαι, δι' ἧς ἐκείνην τὴν ἀθάνατον εὐφημίαν ἐπραγματεύσατο. καὶ δὴ τούτοις ἐπηκολούθησεν ἐκεῖνο, ὅπερ τοῖς αὐτοῦ γέρασιν ὁ θεὸς ἐδωρήσατο, ὥστε προσκυνητὴν σύνοδον ἀναριθμήτων σχεδὸν ἐπισκόπων συνελθεῖν εἰς τὴν χαλκηδονίων, ἥτις ἐν ὅσῳ τὰ κατὰ τὴν πίστιν ἐπιμελῶς ἐκζητεῖ διὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ μακαριωτάτου Λέοντος τοῦ τῆς αἰωνίας τὴν δόξαν ῥώμης ἐπισκόπου, καὶ τῆς θρησκείας κυροῖ τὰ θεμέλια, Φλαβιανῷ τὸ βραβεῖον τοῦτο παρωχηκότος βίου, καὶ τῆς ἐνδόξου παρέσχηκε τελευτῆς. ἐπειδὴ τοίνυν ὁ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Φλαβιανὸς τῇ τοσαύτη κεκόσμηται μαρτυρίᾳ, ὥστε Εὐτυχῆ τὰ ἐναντία πεφρονηκότα μετὰ τῶν μυσαρῶν αὐτοῦ ῥημάτων καταδικασθῆναι παρὰ πάντων ἐν στόματι, ἀπαλειφέσθω τὰ διατάξεως ἐκείνης, ἥτις καθ' ἁρπαγὴν τῶν μυσαρῶν μετὰ τελευτὴν τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης Φλαβιανοῦ κατ' αὐτοῦ τεθεῖσα γινώσκεται, καὶ καθόλου σχολαζέτω τὰ ἐξ ἀδικίας τὴν ἀρχὴν ἐσχηκότα, ἥ τε ἄδικος ἀπόφασις μηδὲν βλαπτέτω μήδε Εὐσέβιον μήδε Θεοδώρητον τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους, οὓς ὁ ὅρος ὁ αὐτὸς περιέχει· ἐπειδήπερ οὐ * δύναται ἐκ διατάξεως ἐπίσκοποι καταχρίνεσθαι, οὓς ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῆς πίστεως συνοδικὴ ψῆφος ἐκόσμησεν. ἐκβληθείσης τοιγαροῦν τῆς νομοθεσίας ἐκείνης, καρπέτω τοῦ βίου καὶ τῆς δόξης τῆς ἑαυτοῦ Φλαβιανὸς, ἧσπερ ἠξίωται, τὸν αἰώνιον ἔπαινον: τῆς εὐσεβείας τῆς περὶ τὴν πίστιν τοῖς λοιποῖς † ἐσομένοις ὑπόδειγμα. ἡ ὑπέρλαμπρος τοιγαροῦν καὶ μεγαλοφυὴς αὐθεντία σου τὸν σωτηριώδη τουτονὶ νόμον, προτεθέντων ἐνδίκων, εἰς τὴν ἁπάντων ποιήσει γνῶσιν ἐλθεῖν. ἐδόθη πρὸ μιᾶς νόνων ἰουλίων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπατείᾳ Σφωρακίου τοῦ λαμπροτάτου, καὶ τοῦ δηλωθησομένου.

† μόνος ἠξίωται

* δύνανται

† ἐσομένοις

Iidem * Impp. Palladio magnificentissimo præfecto prætorio, Valentiano præfecto Illyrici, Tatiano præfecto urbi, Vincomalo magistro sacrorum officiorum & consuli designato.

* uidelicet Fl. Valentinianus, & Fl. Marcianus.

De rescindendis iis, quę statuta fuerant aduersus religiosæ memoriæ Flauianum, uirum sanctum, urbis imperatoriæ Constantinopolis episcopum; deque confirmandis illis, quæ postea

postea pro ipso per sanctam synhodum decreta sunt.

Numquam inclitorum gloria morte extinguitur, nec cum iis, qui uiuendi finem faciunt, uirtutes quoque commoriuntur: sed potius existimatio bonorum morte augescit, quandoquidem omnis aduersus uita functos euanescit inuidia. Hinc tanto studio tantisque cum laudibus præclara maiorum facta deprædicantur. Hinc memoria præstantissimorum a nobis maxima cum beneuolentia colitur. Hinc optimorum uirorum animi sæpenumero gloriosos obitus elegerunt. Nam in confesso est, illos solos in perpetuum mori, quorum uita pariter & mors silentio iacet obruta. Id etiam in caussa præsente sic comparatum esse, diuino simul & humano iudicio paret. Etenim quum falsa grauatus inuidia, per structam impudẽter calumniam, sanctæ ac uenerabilis memoriæ Flauianus, huius almæ urbis episcopus, pontificatu deiectus esset; quumque reuera non posset aliter episcopale munus integrius pleniusque tueri, quam fidem eam seruando, quam accepisset: (hac enim sola ratione pontificatum adeptus fuerat) tamen eius cadauer urbs istæc maxime regia requisiuit, & recepit. Qua quidem re factum est, ut omnibus uiuis beatior exstiterit; & ut illud ei mortis genus, quod graue habitum fuit, ex uoto credi possit accidisse; quo prædicationem & fauorem illum immortalem est consequutus. Atque hæc illud etiam comitatum fuit, quod Deus eximiis eius honoribus concessit, ut uenerabilis synhodus episcoporum prope innumerabilium Chalcedonem conueniret; quæ dum de fidei rebus diligenter inquirit, auctoritate beatissimi Leonis, æternam adepta gloriã Romæ episcopi, dumque fundamenta religionis confirmat; Flauiano tum transacta uita,

Heic incipiunt uerba l.23.C. d.r. *tum gloriosi obitus palmam tribuit. Quoniam ergo uenerabilis recordationis Flauianus tanto fuit testimonio decoratus, ut Eutyches, qui contra senserat, cum sceleratis dictis suis ab omnibus uno sit ore damnatus; aboleatur illa constitutio, quæ per subreptionem sceleratorũ post obitum sanctæ recordationis Flauiani, aduersus eum ipsum sancita cognoscitur; & in uniuersum cessent, quæ originem ex iniuria traxerunt. Nec iniqua sententia quidquam uel Eusebio, uel Theodoreto, religiosissimis episcopis, noceat; quos idem statutum continet. quia per constitutionem episcopi condemnari nequeunt, quos ob fidei custodiam synhodale decretum ornauit. Itaque lege illa reiecta, Flauianus uita gloriaque sua, quam consequutus est, perpetua laude fruatur; exemplum singularis in fide constantiæ ceteris futurus. Magnifica uero & illustris auctoritas tua salutarem hanc legem, præpositis exsequutoribus, ad omnium cognitionem peruenire faciet. Data pridie nonas Iulias* Cp. *Sphoracio* V.C. *& qui nuntiatus fuerit,* CONSS.

Ex hac integræ constitutionis in lucem reuocatione primum corrupta Fabiani uox emendatur, pro quo reponendus est Flauianus. Is Constantinopolis fuit episcopus, hæresis Eutychianæ strenuus oppugnator, & ueritatis defensor. Nam quum Eutyches uel eodem, uel adfini prorsus errore, quem modo propugnant nostri quidam theologi, longius extollendæ humanæ in Christo naturæ studio prouectus, eam cum diuina confunderet, ac in diuinam (sublatis & inter se permistis utriusque naturæ proprietatibus) plane conuersam diceret: fuere nonnulli uiri sancti, qui huic abhorrenti a doctrina ueritatis sectæ semet opponerent, præsertim hic Flauianus & Theodoretus, cuius hodieque præclara quædam scripta leguntur. Hanc ob caussam Theodosius II imp. alteram Ephesi synhodum indixit, in qua iudices armatis militibus septi abominabilem Eutychis opinionem opera potissimum Dioscuri Alexandrini episcopi, sæui hominis, confirmarunt; Flauiano recte sentienti ex consessu eiecto calces impegerunt, ea quidem ui, ut triduo post extingueretur; Theodoreto & Eusebio munus inspectionis ecclesiarum ademerunt; sic egerunt omnia denique, ut huic synhodo nomen a latrociniis inderetur. Nec eo contenti, Eudociæ Augustæ opera Theodosio, ceteroqui bono principi, persuadent; ut promulgato edicto, Flauiani iam extincti caussam, cum Eusebio Theodoretoque superstitibus, damnaret. Huius edicti Theodosiani mentio fit in extrema constitutione Marciani, modo exposita; qua quidem & abrogatur. Ex eadem & inscriptio legis in Codice restitui potest, & in fine quod deerat mensis nomen, adiici. Scribendum enim, Pridie Nonas Iulias. Itidem nomen Asporatii tam heic, quam in fastis Consularibus, mutandum in Sphoracium; quemadmodum & apud Theodoretum id, quodam in eius librorum procemio, scriptum legere memini. Denique lector consideret obiter, quo more tractauerit ueterum principum constitutiones Tribunianus ille noster; recisis interdum necessariis, & quibusdam de suo uicissim adiectis. ut quum heic scripsit, Aboleatur Eutychetis damnosa memoria. quod integra constitutio non habet. Itidem in fine d. l.4. §. de sum. trin. post clericos & milites, ceteros in genere dicit imperator & urbe pellendos, & competenter puniendos. At heic

liberos homines Tribunianus urbe uult exigi, pœnisq; competentibus subiugari: seruos auté seuerissimis animaduersionibus plecti.

VII. Exstat in bibliothecis Michaeli Proconsulis (ἀνθύπατος enim uocatur) Ataliensis epitome siue compendium Basilicorum, quod se iussu Michaeli Ducæ imperatoris, anno imperij eiusdem tertio, collegisse præfatur. In eo compendio memini me legis epitomen, ante legem 30. C. de episc. & cler. positam reperire. quam licet in hac nostra synopsi nusquam uiderim, tamen hoc loco describédam, & cum studiosis legum communicandam putaui; quum integra constitutione amissa, mentem nihilo minus & summam illius inspicere iucundum sit. Tradit igitur Ataliates ante l. 30. d. t. uerba legis præcedentis in Basilicorum libris huiusmodi: Τοῖς ἐπισκόποις ἀπαγορεύομεν, μὴ ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ἢ κοινωνίας, ἄνευ τοῦ δειχθῆναι αἰτίαν εὔλογον. ὁ δὲ παρὰ τοῦτο πράξας ἀφορίζων, ἐκβάλλεται τῆς ἁγίας κοινωνίας ἐπὶ χρόνον. hoc est, Episcopis interdicimus, ne quem a sacra sancta ecclesia uel communione segregent, nisi iusta caussa probata sit. Qui uero citra probationem hanc segregat, a sacra communione quoddam ad tempus arcetur. Elegás mechristus, & nostro quoque sæculo nostrisque moribus utilis ac necessaria lex; quam suo loco restitutam oportet: ne uel nulli sint ἀφορισμοί, sicut omnis antiquitas appellabat, in ecclesia; uel qui esse pastores animorum debent, humano quodam adfectu sacrum illud ministerium suum in tyránidem conuertant.
» Sic enim comparatos animos hominum uidemus, nullum ut modum teneant; sed in id plerumque propendeant, quod aut nimium, aut parum est: quamquam in paucioru actionibus quod parum, in plurium quod nimium est, cernimus. Alij salutare remedium hoc ἀφορισμοῦ, de quo diximus, plane reijciunt; eodem alij contrariam in partem abutuntur.

VIII. In l. 31. C. de epis. & cler. pro Magistrum census Græci legerunt censuum, τῶν κήνσων. Ibidem post illa uerba, Vt pretia eorum, quæ exinde colliguntur, ab eisdem personis custodiantur: hæc subijciunt, uel alias res pro eis emant. ἢ ἕτερα πράγματα ἀντ' ἐκείνων ἀγοράζειν, subauditur τοὺς ὀρφανοτρόφους δυνήσεσθαι. Denique d. l. hæc uerba, Vt minime ratiocinijs tutelaribus seu curationibus obnoxij sint, haud dubie rectius apud Græcos leguntur; qui ἐπιτροπικοῖς ἢ κουρατορικοῖς λογισμοῖς uerterût. quibus ex uerbis colligere licet, eos ita legisse: Vt minime ratiocinijs tutelaribus seu curatorijs obnoxij sint.

VIIII. Epitome l. 11. C. de hæret. hæc ab alijs traditur: πανταχόθεν οἱ μανιχαῖοι εὑρισκόμενοι κεφαλικῶς τιμωρείσθω. Manichæi ubique locorum inuenti capite puniûtur. At ecloga nostra paullo concinniorem habet, ὁ μανιχαῖος ἐν ῥωμαϊκῷ τόπῳ διάγων εὑρεθεὶς ἀποτεμνέσθω. id est, Manichæo in loco Romano degere deprænenso caput amputator. Restrictius scilicet heic & loca prohibita Manichæis, & supplicij genus indicantur. Quid enim hæc ad Manichæos in Persia degentes? quæ sane regio numquam Romani iuris fuit, & plurimos semper Manichæos habuit, ut historiæ testantur.

X. Legem 15. C. eod. uel potius epitomen legis, hanc de synopsi nostra Basilicorum & alij protulerunt: οἱ μανιχαῖοι παῖδας μὲν ἔχοντες ὀρθοδόξους, ἐπ' αὐτοὺς καὶ μόνους τὸ ἀδιαθέτως παραπεμπέτωσαν, &c. Manichæi si liberos habent orthodoxos, in eos, & quidem solos, ab intestato trásmittant. Vitium scripturæ manifestum est in uerbo παραπεμπέτωσαν, pro quo scribendum παραπεμπέτωσαν. deinde nemo non (ut arbitror) aliquid deesse sentit. nostrum quidem exemplû hac in parte nobis succurrit, in quo scriptum est, παραπεμπέτωσαν τὴν οὐσίαν, transmittant facultates siue patrimonium.

XI. Post l. 5. C. de off. præf. præt. orien. notatur in manuscriptis quibusdam libris, Græcam quamdam constitutionem deesse. Huius ego arbitror epitomen illá esse, quæ in ecloga nostra talis exstat: οἱ ἔπαρχοι προκαθεζέσθωσαν ὅλων, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ συγκλητικοί. hoc est, Præfectorû prima sit ante uniuersos sedes, post eos senatorum.

XII. Antonius Augustinus, doctissimus antistes, cum alijs fatetur, in titulo C. de adsessorib. inter l. 12. uti nostris in exemplaribus numerantur, & 13. ponendam legem Zenonianam, cuius mentio fit in nouel. 60. Et quidem eius legis ex d. nou. quoddam uelut argumentum colligit, quo cum egregie consentit epitome legis eiusdem, quæ nostra in synopsi talis exstat: μηδέποτε χωρὶς τῶν ἀρχόντων οἱ σύμβουλοι δικαζέτωσαν, τὰ ἐκείνων τιθέντες ὀνόματα. hoc est, Nûquam sine iudicibus consiliarij, eorum nomina ponentes, ius dicant. Ea certe uerba non dubium est huc pertinere, quum in basilicis post illa subijciatur lex alia, quę in codice decima & tertia est.

XIII. Disputationem de interpretatione l. 18. C. de transact. quæ apud Græcos exstat, pagina libri nostri 144. lubés omitto. Ceterum quod in lege sequente Græci lacunam quasi quamdam in his uerbis complent, Decisionem litis extorsisse probetur; dum legunt, Decisionem litis aduersarius extorsisse probetur: nó possum non probare.

XIIII. In l. 41. C. eod. legimus, Qui nomina nostra placitis inserentes, &c. Frequens hic error est librariorum, nomina pro numina scribentium. Nam Græci hæc ita uertunt: οἱ τὴν ἡμετέραν θειότητα ταῖς συμφώνοις ἐντιθέντες. Qui numen nostrum pactis inserentes. Et singulari numero sunt usi, respicientes ad unum auctorem legis Arcadium: (nam data Constantinopoli legitur. de quo côstat ab Arcadio latam, licet ex more nomen Honorij sit adiectum) nostri

nostri numero multitudinis, ad inscriptionẽ directis oculis.

XV. In l.5.C.de postul.non tertiæ partis, sed certæ cum Græcis legendum, qui uertere φανερὰν τὴν δικῶν μοῖραν. At in l.7.C. de his quæ ui metusue caus. quum dicitur, Vel cuiuscumque alterius contractus obligationis confectum instrumentum, &c. Græci monstrant coniũctionem deesse, συναλλάγματος ἢ ὀχῆς uertentes, id est, contractus aut obligationis.

XVI. In l.6.C.de dol.mal.dicitur, Dolum ex indicijs perspicuis probari conuenit. Heic Græci legerunt, Ex insidijs, ἀπὸ ἐνεδρῶν. quod congruit cum l.8.C.de rescind.uend. Adijciũt autem Græci, ὁ δεῖ γὰρ ἀπὸ ψιλῆς ὑποψίας ὁρίζεσθαι τὴν περὶ δόλου. id est, Nec enim ex quacũq; nuda suspicione actionem de dolo definiri oportet. Itidem in l.3.C.si min.se maior. non legendum est, Ex instrumentorum probatione, sed prolatione. sic enim Græci, συμβολαίων παρὰ σοῦ φερομένων.

XVIII. Legem 12.C.de iudic. ex synopsi Basilicorũ quidam ante nos protulit, sed corruptam. Sic autem repurgetur: πάντες οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ θεῖοι δικασταὶ συντόμως τὰς δίκας [a] τεμνέσθω. [b] καὶ τις τῶν δικαζομένων πολλάκις τῷ προσφόρῳ δικαστῇ προσελθὼν [c] μηδὲ ἀναγκαίαν αἰτίαν ὑπερτίθεσθαι, [d] προσίτω τῷ βασιλεῖ, τὴν ἐκείνου ἐπικουρίαν βοῦλ. Neque recte Contius hæc uerba interpretatus est; Nec aliquis litigatorum frequenter competentem iudicem adiens non necessariam dilationem obtineat. adeat autem ille principem, &c. Nam ita uertere debuit: Omnes magistratus & sacri iudices compendiaria ratione caussas decidant; & si quis litigantium sæpius adito competenti iudice, nullam ob necessariam caussam diuturnis dilationibus uexatus fuerit, principem accedat, & eius opem exspectet.

[a] τεμνέτωσαν. [b] πάντως [c] μὴ διὰ [d] προσίτω

XIX. Legis Zenonianæ de præcipientibus diem solutioni constitutum mentio fit in l.2. C. de plus petit. Item in §.sed hæc quidem. Institut. de action. & §. hodie autem. de except. eod. Ea lex esse debebat prima d.t. C. de plus petit. quæ quum eo loco non exstet, libet hanc eius epitomen ex basilicis nostris restituere. πᾶς τῶν ἐναγόντων, καὶ ἄῤῥενες καὶ γυναῖκες, πρὸ τῆς ὡρισμένης προθεσμίας τῶν χρεῶν ἐνάγοντες, καὶ κατὰ τοῦ ἐναγομένου βλάπτοντες, [*] ἄλλο τοσοῦτον προσεπιτείνουσι χρόνον, μηδὲ τόκους ἐν τῷ μέσῳ λαμβάνοντες, ὅσον αὐτοὶ προλαβόντες τὴν προθεσμίαν ἐπεχείρησαν. καὶ χρόνος δὲ παρατρέχοντος μὴ ἄλλως ἐναγέτωσαν, εἰ μὴ τὰ δαπανήματα τὰ πρῶτα ἀποδώσι τῷ ὑπὲρ τῆς πρόσθεν ὑποθέσεως τῷ [†] ἐναγομένῳ καταβληθέντα. hoc est, Omnes qui agunt, tam uiri quam feminæ, si ante definitum debitis diem petierint, & hoc ipso damnum reo dederint; alterum tantum temporis exspectent, usuras interea nullas accipientes, quanto ipsi præstitutum tempus anticipare conati sunt. Quod si etiam tempus hoc præterlabatur, aliter litem ne suscipiant, nisi sumtus primæ aditionis, in litem factos, aduersario refuderint.

[*] ἄλλον [†] ἐναχθέντι

XX. Post l.libertorum.11.C.de testib. hanc in ecloga nostra legem Græci proximam faciunt, quæ nostro in codice desideratur: ὁ τὰ ψευδῆ μαρτυρήσας, πρότερον μὲν ἐπιορκίας, δεύτερον δὲ καὶ ἐπὶ πλαστογραφίᾳ ἐνάγεται. καὶ εἰ αὐτῷ δὲ τῷ καιρῷ τῆς μαρτυρίας ὑπονοηθείη ψευδέσθαι, βασάνοις ὑπόκειται. εἰ δὲ βουληθείη ὁ ἐπὶ τοῖς ψευδέσι μαρτυρίαις καταδικασθεὶς, πολιτικῶς κινῆσαι κατὰ τοῦ μαρτυρήσαντος, λήψεται παρ' αὐτοῦ πᾶσαν ἣν ὑπέστη ζημίαν, πρὸς τῷ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νόμων ἀφωρισμένην τιμωρίαν ὑφίστασθαι. εἰ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτοτύπῳ δίκῃ ψευδομάρτυς ἐλεγχθείη, ὄφειλον ἔσω τῷ δικάζοντι ἢ εἰς πᾶσαν τὴν ἐπιφερομένην ἐκείνῳ, καθ' οὗ ἐμαρτύρησε, δίκην καταδικάζειν αὐτὸν, ἢ εἰς ἔλαττον, ἢ καὶ τιμωρίαις αὐτὸν ὑποβάλλειν, φυλαττομένων πάντων τῶν ἤδη νενομοθετημένων περὶ τῶν ψευδῆ μαρτυρούντων. id est, Qui falsa in testimonio dicẽdo protulerit, primum quidem de periurio, deinde falsi crimine cõuenitur. Quod si eum in ipso testimonij tempore mẽtiri suspicio sit, uerberatur. Quod si is, qui ex falso testimonio damnatus est, ciuiliter agere cõtra testem uoluerit; quidquid damni fecit, ab eo recipiet, ac præterea falsus ille testis definitam legibus pœnam sustinebit. Quod si etiam in ipsa lite principali conuictus mendacij fuerit, officium iudicis esto, ut eum uel in totam litem, quæ illi mota est, contra quem testimonium dixit, uel in minus condemnet, uel etiam pœnis subijciat, seruatis omnibus, quæ iam statuta sunt de his, qui falsum testimonium perhibent.

XXI. Sequens lex C.d.t. Zenoniana est, cuius aliquam partem Contius ex libello protulit, qui παρὰ κατὰ τεύχεων inscribitur. Ea pars in nostra quoq; citatur ecloga. sed notabile est scholiõ ad illa uerba, πρὸς συγγένειαν ἐπίγεια, quo indicatur, γένεσιν intelligi τῆς συγγενείας, propinquitatis uel natalium. unde scopus totius constitutionis perspicitur. Addit autem Basilicorũ synopsis & aliud caput, quod istic non exstat, uerbis hisce: ἐπιφέρει δὲ καὶ ἕτερον κεφάλαιον ἡ διάταξις αὕτη. ἐάν τις ἐν ὑπομνήμασιν ἢ ἐν συμβολαίῳ προσμαρτυρήσει, ἀνάγκην ἐχέτω πάσι τρόποις, καὶ δίκης ἐπὶ τῷ πράγματι κινηθείσης, μαρτυρῆσαι· κἂν ἑτέρου φόρου δικάζηται. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο εἴποιμεν, βλάπτεται ὁ δεόμενος τῆς αὐτοῦ μαρτυρίας. hoc est, Subijcit & aliud tale caput hæc constitutio. Si quis in actis & instrumẽto testimonium perhibuerit, ei necesse sit omnibus modis etiã lite de negotio mota testimoniũ perhibere, quamuis præscriptione fori utatur. Quippe ni hoc dicamus, læditur is, qui eius testimonio indiget. Ceterũ quum dicto titulo Contius legem 14. fecit, in eius legis fine mendum est, quod propterea libuit indicare, quia præbuit interpreti occasionem halucinandi. Sic igitur in editis. πᾶσι δὲ τοῖς ἐπὶ τούτων δικασταῖς καὶ τοῖς παραγγέλλουσιν ἀφωρίσθαι τὰς μαρτυρίας. Id in hunc modum interpres, Omnibus

autem testibus sine damno & impendio suo uult factas de his interloquutiones & productiones procedere. Tolle mendum, πάσαι pro πᾶσι scribens, & hanc ueram loci sententiam habebis. Omnes uero de his interloquutiones & productiones sine detrimento testium [uult] fieri debere.

XXII. Prolixam sane legem, quæ debet esse numero XVI, C. de fide instru. petito ex hac synopsi nostra, de libro Basilicorum XXII, titulo I, capite LXXIII. Non possunt quidem certe referri hæc ad nouellæ XVIII caput VIII & IX, quæ capita libro sequenti Basilicorũ ponuntur, & ab his diuersa statuunt. Facit & in fine mentionem l. comparationes. C. eod. quam παράλληλον uocat, ut Iustinianeam. nam hoc nomine nó potest accipi. §. si uero nihil. cap. 7. nouel. 73. ubi tamen simile quiddá de cóparatione litterarum traditur. Etenim id nó est noua cóstitutio, sed exigua cóstitutionis particula.

XXIII. Aliam legem non paullo etiá prolixiorem, quæ ad eumdem titulum Codicis pertinet, in hac ecloga nostra reperies pagina 97. Eam ego legem collocandam puto inter 18 & 19, sicuti libri editi numerant; idq; de Basilicis colligi posse arbitror.

XXIIII. In fine l. ult. C. ad S.C. Velleian. Græci legisse uidentur, Omni auctoritate Velleiani S.C. in hoc casu cessante. uertunt enim ἁπλῶς pro quo nostri habent, in hac caussa.

XXV. In tit. C. de usuris lex deest, quæ debet esse numero XXIX. Eam nostra synopsis exponit hisce uerbis: οἱ κατὰ μικρὸν καὶ κατὰ χρόνον καταβαλλόμενοι τόκοι, τῷ διπλῷ συμψηφίζονται· κἂν μὴ καθάπαξ ὑφ' ἓν καταβληθῶσιν. id est, Vsuræ minutim & per interuallum solutæ, cum duplo cópensantur: etiamsi non uniuersæ simul solutæ fuerint.

XXVI. Ibidem & ultima siue XXX. lex desideratur, cuius hæc est sententia. ἡ παροῦσα διάταξις δηλοῖ, ὅτι κατὰ μέρος καταβαλλόμενοι τόκοι, τὸ διπλοῦν τοῦ χρέους οὐχ ὑπερβαίνουσιν. ὑπεξῄρηται δὲ τὸ κείμενον ἐν τῇ ρξ νεαρᾷ περὶ τῶν τόκων τῶν πολιτικῶν χρημάτων. id est, Præsens constitutio declarat, usuras particulatim solutas, duplum debitæ sortis non excedere. Verum excipitur id, quod positum est in CLX nouella, de usuris pecuniæ municipalis.

XXVII. Legis 16. C. de rescind. uéd. hæc uerba sunt: Nec sub nomine subhastationis publicæ locus fraudibus relinquatur, ut possessionibus uiliore pretio distractis, plus exactor ex gratia, quam debitor ex pretio cósequatur. Heic primum leuiusculum est, quod pro, Vt possessionibus, Græci reponunt, Et possessionibus: maius hoc, quod pro exactor ipsorum auctoritate legendũ emtor. Vertunt enim ὁ ἀγοραστὴς. Puto autem hoc uitium irrepsisse de scholio quodam, adiecto uocis, Ex gratia, declarandę caussa. sic nimirum, ut supra uocabulũ Ex gratia, scriptũ fuerit, Exactoris: quod librarius in textum referendum ratus, pro emtore substituerit. Id ita prorsus esse, per sequentia declaratur, quum dicitur: Etenim periniquũ est, ut alienis bonis sub gratiosa auctione distractis, parum accedat publico nomini, quum totum pereat debitori. Ná ubi publicus exactor emtori fauet, tam fisco detrahitur, quod minus ex distractis redigatur; quam debitori sua pereuñt. Idem error & in argumentum irrepsit, quod Baldo adscribitur. nam quũ in eo legatur, publicum exactorem debere res uendere gratiose; nec in subhastationibus fraudé committere: si uerum hoc legis argumentum esse debet, ita mutandum erit, ut scribatur; Publicus exactor non debet res uendere gratiose.

In l. 1. C. de per. & com. rei uend. si Græcis interpretibus fidem habere uolumus, mendũ latet. Nam quod ibi dicitur; Et ita, si ei denuntiatum est, ut caussæ agédę adesset, & non absente emtore contra eum pronũtiatum est; sic Gręci uerterunt: ἔτι καὶ παρήγγειλεν αὐτῷ ὁ ἀγοράσας ἐλθεῖν καὶ δικάσασθαι, καὶ μὴ ἀπόντος αὐτοῦ ἡ καταδίκη γέγονεν. id est, Et quidem ita, si ei (uenditori scilicet) denuntiauit emtor, ut agendæ caussæ interesset, ac non ipso absente pronuntiatum est. Quod aiunt, ipso absente, dubio procul ad uenditorem referunt. ideoque puto in Latinis exéplaribus nostris omnino pro, Absente emtore, reponendum, auctore. XXVIII.

In ecloga Basilicorum nostrorum post l. 4. C. uectig. non. inst. recitatur alia lex eiusdem tituli, quæ in Codice non exstat. eius hæc uerba sunt: τῶν χρεωστούντων δημόσια, πάντα τὰ ὑπάρχοντα ὑπόκεινται. hoc est, illorum qui publica siue fiscalia debent, omnia bona sunt obligata. XXIX.

In libris antiquis manu exaratis notatur post l. 32. C. de loc. & cond. deesse legem Græcá. At in ecloga nostra lex ultima tituli huius recitatur, quæ in libris editis nó exstat. Verba sunt Basilicorum huiusmodi: ἐπιτρέπει ἡ διάταξις ἑκατέρῳ, καὶ τῷ μισθώσαντι καὶ τῷ μισθωσαμένῳ, ἐξεῖναι ἐντὸς ἐνιαυτοῦ λύειν τὴν μίσθωσιν, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις καὶ μηδὲ διδόναι πρόστιμον ὡς ἐκ παραβάσεως. εἰ μὴ ἐν ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος ἀντεῖπαν ἰδικῶς τῷ πάτρῳ συμφώνῳ, ἢ ἀγράφως ἀπεῖπον. Id est, Hæc cóstitutio permittit utriq;, tam locatori, quá conductori, ut liceat intra annum conductionem soluere, tam in Italia, quam in omnibus prouincijs, ac ne pœnam quidem uelut ex transgressione præstare: nisi contractus initio specialiter hanc legé repudiarint, aut citra scripturam ei renuntiarint. Potest autem fieri, ut uel nostri, uel Græci legem transposuerint. XXX.

Vndecumq; tamdem hoc sumtũ sit, quippe mihi locus ex nouellis modo nullus succurrit, tamé Græci post illa uerba l. 2. C. de spósal. Si is, qui puellam suis nuptijs pactus est, intra bienniũ exsequi nuptias in eadem prouincia degens, supersederit; hæc ulterius adijciunt, Sin extra, triennium. uidentur certe quodam ex iure posteriori hoc uoluisse d. l. inferere. XXXI.

Vltima

XXXII. Vltima lex C.d.t. de sponſ. apud nos deſideratur, & quidem eo loco uidit & Accurſius aliquam legem deeſſe, dum in rubrica uocabulum proxenetica declarās ſubijcit, de hoc in nigro nihil reperiri. Sunt autem pleniora, quæ in ſynopſi noſtra exſtāt, quam quæ apud Harmenopulum: & rurſum noſtris integriora, quæ Cuiacius obſeruationū libro XI, capite XIIX tradidit.

XXXIII. In l.1.C. de donat.an.nupt. ſub finem, Nihil actum eſt donatione, legitur. Græci uertunt, ἐπιδόσεως περιλθούσης. de quo colligi poteſt, eos legiſſe, Nihil auctum eſt. Quas autē perſonas legi 26. C. de nupt. ijdem inſerant, quære in titulo ſynopſis huius De prohibitis nuptijs, pag. 275. Eaſdem & ſcriptores iuris Canonici Gręcorū, ut Matthęus Monachus, & alij, hoc loco recenſent. & uidētur hæc ex poſterioris alicuius imperatoris cōſtitutione manaſſe.

XXXIIII. In l.2.C. ne fideiuſ. uel mand. dot. den. duplex mendum eſt, in uno uocabulo commiſſum. Nā pro his uerbis, Vel a marito, uel a patre eius; legēdum, uel a parte eius. & rurſum paullo poſt, Suamq; dotē patri mariti credēdam exiſtimauit; legendum, parti mariti. Sic enim Græci, qui utrobiq; μέρος interpretātur.

XXXV. Corrupta nonnihil eſt l.4. C. de ſeru. fugit. Eam quo pacto Gręci reddiderint, ubi oſtendero; deinde meam emendationis rationem ſubijciam. Sic igitur illi; ὁ τὸν φυγάδα ὑποδεξάμενος, ἀποδιδώσει αὐτὸν μετὰ ἑτέρου ὁμοίου αὐτῷ, ἢ κ νομίσματα. εἰ δὲ ὑποδέξεται αὐτὸν μετὰ ἄλλους δύο ἢ τρεῖς ἐνιαυτούς, ἀναδιδότω αὐτὸν καὶ ἄλλους δύο ἢ τρεῖς δούλους, ἤτοι μ ἢ ξ νομίσματα. De his ego colligo, pro Viginti ſolidis, legendum ſolidos. Poſtea uero pro his uerbis, Si uero ſecundo uel tertio eum ſuſceperit, reponendum; Si uero cum ſecundo uel tertio, &c.

XXXVI. Particulas conſtitutionis 4. C. de bon. libert. aliquas tibi ſuppeditat ecloga noſtra pagina 425 & 426. Nā ea lex alioqui perijt. Cōtius ex Harmenopulo partem eius facit hanc quoq; ὁ ἀσθενήσας ἐλευθεροῦται, &c. Seruus ægrotus, &c. At uero iſta pertinēt ad l.2. D. qui ſine manū. quemadmodū ex Baſilicis colligitur.

XXXVII. In l.3.C. de obſeq. patr. pręſt. quum dicitur, Etiā qui pactione data a dominis manumittuntur, mero iure omne eis obſequiū debēt: priora uerba Gręci reddiderūt, παρέχοντες χρήματα. Legerunt ergo, Qui pecunia data, &c.

XXXVIII. In l. 2. C. de libert. & eor. lib. non dubium eſt, hærere mendum in his uerbis: Si manumiſſus ingratus circa patronum ſuum exſtiterit, & quadam iactantia uel cōtumacia ceruicem aduerſus eum erexerit, aut leuis offenſæ contraxerit culpam, &c. Nam & gloſſatores ueteres mire ſe torquēt, ut lectionem uſitatam defendant. Ego Gręcos ſequendos arbitror, qui pro leuis offenſæ, repoſuerunt δικαίας, hoc eſt, iuſtæ. ſcribendum uero putem ex illorum auctoritate, Non leuis offenſæ.

In l.9.C. qui teſt. fac. poſs. pro actu teſtamēti, uidētur Græci legiſſe, in ipſo actu teſtandi. ſic enim uertūt: ἐν αὐτῷ τῷ διατίθεσθαι. Ceterum ſupra monuimus aliquoties, ſolere Græcos ex legibus poſteriorib. in ipſo cōtextu quædam corrigere. Huius eorū moris heic exempla ſubijciuntur. Sub initiū legis, hac cōſultiſſima. 8. C. d. t. mētio fit ſeptē teſtiū. Græci addūt, ἢ πέντε, uel quinq;. Rurſus in l.27. C. de teſtam. triū fit teſtiū mentio. Græci ponūt ἑπτὰ ἢ πέντε, ſeptē uel quinq;. Itidē in l.2. C. de inſtit. & ſubſtit. mētio fit cōſobrini, ſiue filij ſororis. Heic Græci longe remotiorem gradū ponūt in Baſilicis. Vertunt enim, τρισεξάδελφος, quum cōſobrini ſint ἐξάδελφοι, poſt quos ſequuntur δισεξάδελφοι, ac deinde τρισεξάδελφοι. Vnde diuerſitas hæc? niſi quod de conſtitutionibus principum poſteriorum, & ſynhodorum decretis, quotquot auctoritate principum uim legum obtinuerūt, hæc eis ita mutare libuit? XXXIX.

In l.22. §. Quū igitur hereditas. C. de iu. delib. ſi Græcos ſequi uolumus, in hiſce uerbis, Similique modo ſi non titubante animo, &c. uoculam negantē ueluti ſuperuacaneam expungemus. Ibidem paullo poſt pro, Nec alio circuitu exſpectādo, legemus ſpectādo. Vertunt enim, σκοπουμένου. XL.

In titulo C. Si quis aliq. teſt. proh. lex quarta uel ultima deſideratur, ſic de Baſilicis reſtituenda. ἐάν τις κωλύσῃ τινὰ διαθέσθαι, ἢ ἀρξάμενον αὐτὸν διατίθεσθαι κωλύσῃ πληρῶσαι τὴν διαθήκην, κατέχεται μὲν καὶ τῷ ζημιωθέντι προφάσει τῆς κωλύσεως· καὶ ἅ τι δὲ ἄλλο περισσεύσει, δημεύεται καὶ αὐτὸς ἐξορίζεται. hoc eſt, Si quis aliquē teſtari prohibuerit, uel quum teſtari cepiſſet, teſtamentū prohibuerit perficere: tenetur quidem & læſo ex cauſſa prohibitionis; ſi quid autē ſuperfuerit, fiſco applicatur, & ipſe relegatur. XLI.

In l.1. in princ. C. Si omiſ. ſit cauſ. teſt. pro legatorū Græci habent legatariorum. Iidem in l.5. in fin. C. ad S.C. Orfic. pro, Nulla dubitatio eſt, legūt Nulla inuidia. φθόνος enim uertūt. Rurſus in l.un. C. de S.C. Claud. toll. quū his uerbis utuntur, ἀναβλητέον ἐστίν, haud dubie intelligitur, eos nō legiſſe, In adſcripticio adſerendum eſt; ſed, uerendum eſt. confer l. ult. C. de agric. & cenſ. nam iſtic eadem uerba repetuntur, ſed ita, uti Græcos ſcripſiſſe dixi. XLII.

Rurſus exēpla duo proferā, ubi uidētur ex poſteriorib. emēdaſſe Gręci priora. In l.un. C. de uſuc. transform. dicitur, Vt ſi quis alienam rem mobilē, &c. per continuum trienniū detinuerit, &c. Græci διὰ τετραετίας ſcribunt, hoc eſt, per quadriennium. Itidē in l.34. C. de donat. nō procul a principio trecētorū ſolidorū ſit mentio. Heic Græci quingētos reponunt. XLIII.

In l.3. C. de præſc. 30 uel 40 an. quū dicitur, Viuēdi ulterius nō habeāt facultatē: (loquitur autē de actionibus) rectiſsime notatur a XLIIII.

quibusdã, pro uiuendi quibusdã in libris scriptũ esse mouendi. Nã ita Græci quoq; reddiderunt, τὸ ἔσχατον τῆς ζωῆς μὴ ἐχέτωσαν ἀνάχρησιν. Ceterum in l.ult. C. eod. pro his uerbis; Vel alios quoscunque casus (quum sortes humanæ multæ sint) qui nec dici, &c. Græci legerunt hoc modo: Vel alios quoscumque casus (quũ sortis humanæ multi sint) qui nec, &c. Subauditur autem his uerbis, Multi sint, uide licet casus. sicut & apud Græcos, ὁπόσα τῆς ἀνθρωπίνης τύχης πολλὰ εἶεν, scilicet συμπτώματα, quod præcessit. Ibidem paullo post sequitur. Merito quidem sine remedio ante lugebant. Legendum, Merito quidem, sine remedio autem lugebant. sic enim Græci. ἀξίως μὲν, ἀλλὰ χωρὶς θεραπείας ἐπενθοῦν.

XLV. In l.1.§. ad hæc. C. de annali except. Ital. quum dicitur, Iubemus omnes personales actiones, &c. Græcos aliam lectioné sequutos constat, qui uerterint προσωρινὰς ἀγωγὰς, actiones temporales.

XLVI. Cõstitutionem Zenonianam C.de fructib. & lit.expens. quæ hactenus in libris Codicis desideratur, habes pag. nostræ huius eclogæ 111. Eamdem postea reperi apud Cuiacium Obseru.libro XII, capite 1, paullo emendatiorem & pleniorem. Eo lectorem remitto.

XLVII. In l.3.in princ. C.de temp.& rep. quum Iustinianus ait, Nemo arbitretur in posterũ licentiam futuram consultationibus ultra statuti temporis uiuendi spatia; minime dubito pro uiuendi restituendum utendi. At in l.11. in fin. C.de oper.publ. pro thermarum substitutioni, quid reponédum sit; necdum adhuc peruidere possum. uox quidem substitutionis suspecta redditur ex interpretatione Græcorum, qui ἐκθέσεις uerterunt.

XLVIII. Desideratur hactenus in Codice nostro lex ultima, tit. de infant.exp. sane omnium humanissima. Qui eam desiderat, quærat editionis nostræ paginam 318 & 319, ac dignã reperiet, quæ suo tamdem loco restituatur.

XLIX. In l.5. C. de cust. reor. Græci uidentur pro uarietatem delictorum, legisse qualitaté, ποιότητα. Legis autem sequentis in d.t. epitomen Contius ex libro 60 Basilicorum & Antonio Augustino corruptissimam posuit, quam licet ex collatione nostri huius exemplaris lector repurget. Exstat autem pag.519.

L. Legem 2. C.de priu. carc. hactenus desideratam Contius ex Cuiacij uersione deprompsit, sed latine tantum. Qui græcam desiderat, quærat editionis nostræ pag. 520.

LI. Non sine caussa quis existimet in l. un. C. de rap. uirg. §. & si quidem. post isthæc uerba, Nec sit facultas raptæ uirgini, uel uiduæ, uel cuilibet mulieri raptorem suum sibi maritũ exposcere; Græcos hæc non temere subiecisse, μηδὲ τοῖς γονεῦσιν αὐτῆς τοῦτο αὐτὴ ἐπιτρέπειν. hoc est, nec parentibus eius hoc ipsi mandare.

Consimile quiddam est in l.15. C.ad l. Fab. de plag. nam post uerba legis hæc in Basilicis subijciuntur: καὶ εἰ μὲν δοῦλος εἴη ἢ ἀπελεύθερος, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος χειροκοπείσθω. εἰ δὲ ἐλεύθερός ἐστι, χειροκοπείσθω μόνον. hoc est, Ac si quidem seruus est, aut libertinus, uerberato & tonso manus abscindũtor: sin liber, manus ei dumtaxat abscinduntor. LII.

Auctores Basilicorum hanc l.2. C. de crim. sacril. sententiam faciunt. ὁ τὸν προσφεύγοντα εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἰδίᾳ αὐθεντίᾳ ἀποσπάσας, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος ἐξοριζέσθω. id est, qui confugientem ad sacram ecclesiam abstraxerit auctoritate sua, uerberatus & tonsus deportator. Confer l. 2. C. de his qui ad eccles. Quæ autem secunda est hoc titulo, de crim. sacril. eam Græci tertiam faciunt. LIII.

Integrior est epitome l.ult.C. de bon. proscript. in ecloga nostra, pag.539: quam apud Eustathium, unde suam Contius descripsit. LIIII.

In l.2. C.de his qui ex publ.rat.nõ est quod dubitem Græcorum lectionem nostra integriorem esse. Nostri sic, Quod si quis aurum ex nostro ærario priuatis commodis profuturum, occulte, aut cautionis, &c. Græci sic, λαθραίως, ἢ φανερῶς, ἢ ἐγγράφως, ἢ μετ' ἐγγύης. Ergo ita restituenda nostra, Palam aut occulte, aut cautione, &c. LV.

Post l. 8. C. de exact. tribut. ante l. 9. quæ Græca est, hanc epitomen legis integræ, ut arbitror, Græci nostri ponunt; quam nusquã hactenus reperisse memini. ἰνδουλγεντίαν μηδεὶς λαμβανέτω. ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα παντελῶς ἀναιρείσθω. Indultoria nemo petat. Quin & ipsum nomen horũ prorsus aboleatur. Videtur autem potius esse lex ultima huius tituli. Ceterum sequẽs titulus Codicis apud nostros est, De superexactionibus, apud Græcos περὶ παρασυναπαιτητῶν. itaq; legerunt, De superexactoribus. LVI.

Legem Græcam, quæ numero secunda est, C.ut nem.lic. in emt. qui uolet repurgatam a mendis, tam in Græco textu, quam in uersione non paucis; quærat editionis nostræ paginam 471. Hoc adijcere tantum uolui, quæ uerba in editis antea sic incipiant, Μηδεὶς ποτὲ χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης, ea uerba mea quidé opinione legis tertiæ principium esse. sed μηδεὶς ποτὲ mutandũ in μηδέποτε: uel necessario pro μηδεὶς ποτὲ χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης ἐπιταττέσθω τοῖς ἀνθρώποις σωνεῖν, legendum μηδαμῶς ποτὲ: uel denique pro ἐπιταττέσθω reponendum ἐπιταττέτω, & σωνεῖσθαι pro σωνεῖν. uerum quod primo loco posui, concinnius est. LVII.

De duobus alterum mihi lector dabit; uel legem hanc, quam τὰ βασιλικὰ nostra in ecloga faciunt octauam, C.de murilegulis, deesse nostris in editionibus: (uerba sunt eiusmodi. ὁ φθείρας γυναῖκα ἀφορισθεῖσαν τῷ γυναικείῳ, λίτρας δίδωσι. Qui corruperit mulierem deputatam LVIII.

tatam gynæceo, duas libras soluit) uel si con tendat, esse hæc uerba l.9. C. eod. necesse est fateatur, pro uoce Nauiculam, quæ Latinis in libris est, omnino reponédum auctoribus Græcis Mulierculam. quod nó inelegans est. Sed cur minor sit corruptionis uel sollicitationis, aut usurpationis (ut lex ipsa loquitur) pœna, quæ binarũ heic librarũ statuitur; quã cælationis, quæ ternis libris in l.6. plectitur?

LVIIII. In l.2. C. de canon. frum. urb. Rom. pro hordei legerunt interpretes Græci ἐλαίου, id est, olei. Manifestum uero mendum est in l.un. C. non lic. habit. metroc. in hisce uerbis, Sed si quis ex hisdem uicarijs. nam quũ Græci uerterint, ἀλλὰ τοῖς τῆς αὐτῆς κώμης, omnino reponendum, Ex hisdem uicanis, uel ut alij scribere malunt, uicaneis. Iidem Græci in l.6. C. de censib. & censit. pro Bonorũ iacturam, legendũ monent Honorũ. uertũt enim, τῶν ἀξιῶν ἐκπίπτει. quæ sane quam diuersæ pœnæ sunt.

LX. Facere non possum, quin tot locis expositis, qui nostris in exemplaribus ex interpretatione Græcorum emendari possunt; uicissim ostendam, Græcos etiam libris alicubi uitiosæ scripturæ non expertibus usos esse. ponam autem exemplum unum & alterum, ceteris non paucis lectoris diligétiæ relictis. In l.1. C. de agric. & censit. hæc prima uerba sunt: Numquam sationibus uel colligendis frugibus insistentes agricolæ ad extraordinaria onera trahantur. Heic uocem Sationibus Græci περὶ λογισμὸν interpretantur. Ergo mendosam sequuti sunt scripturã Latinam, legédo rationibus pro sationibus. Iidem ubi uerba Prætoris in l.1. D. de uent. inspic. interpretantur, milites reddiderunt, ubi nostri libri Latini comites habent; qui Græcis sunt ἀκόλουθοι in l.1. §. q puero. D. de extraord. crim. quam legem interpretantur lib. 60. tit. 22. Ac uidentur sane Græci lectionem in d. l. 1. de uent. insp. minus probam sequuti. Nam comites siue pedisequos matribus familias, & pueris quoque solitos adhiberi, de d. l. §. qui puero. alijsq; pluribus locis constat.

LXI. Post l.17. C. de agric. & censit. notatur, Græcam constitutionem desiderari. Eius constitutionis hæc a nobis restituitur epitome. τῶν γεωργῶν οἱ μὲν ἐναπόγραφοί εἰσι, καὶ τὰ τούτων πεκούλια τοῖς δεσπόταις ἀνήκει· οἱ δὲ χρόνῳ τῆς τριακονταετίας μισθωτοὶ γίνονται, ἐλεύθεροι μετὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν. καὶ οὗτοι δὲ ἀναγκάζονται καὶ τὴν γῆν γεωργεῖν, καὶ τὸ τέλος παρέχειν. τοῦτο δὲ καὶ τοῖς δεσπόταις, καὶ τοῖς γεωργοῖς λυσιτελεῖ. Agricolarum, inquit, alij sunt adscripticij, quorum ad dominos peculia pertinent: alij triginta annorum spatio coloni fiunt, liberi cum rebus suis. Atque hi tam terram colere, quam tributum præstare coguntur. Hoc autem & dominis, & ipsis agricolis expedit. Debet auté non eo reponi loco, qui Latinis in libris notatur, sed ante l. licib. C. eod. Quippe l. colonos. eod. Theodosij & Valentiniani est, qui principes Anastasium præcesserunt. Et legẽ hanc, quam restituere nitimur, Anastasianam esse; paret ex uerbis Iustiniani, quæ in l.22. C. eod. huiusmodi legũtur: Quum autem Anastasiana lex homines, qui per triginta annos colonaria detéti sunt condicione, uoluerit liberos quidé permanere; non autem habere facultatem terra derelicta in alia loca migrare, &c.

Censet doctissimus Cuiacius in l.6. C. qui milit. poss. in his uerbis, Licere dominis adire competerem iudicé, & suam ignorantiam (eo quod contrariũ minime probatur) ostédere: pro ignorantiã legendũ innocentiã. nó equidẽ repugno. sed Græci lectionẽ usitatam retinuerũt. uertũt enim ἄγνοιαν, ignorantiã. LXII.

In quibusdã titulis huius eclogæ Basilicorum fit legũ métio, quæ nec exstãt in codice, nec in hac synopsi ad uerbũ ponuntur, uel integræ, uel epitomatæ. Verbi gratia, quod pagina 477 editionis nostræ in titulo VIII, libri Basilicorũ LVII, recitatur his uerbis; De his qui in bello moriuntur, quodq; defuncti militis filius natu maior statim in locum patris sui succedat, & easdé annonas accipiat, usq; ad biarchi gradũ: hoc igitur argumentũ est l. 3. C. de filijs official. quod & Cotius ibidé posuit. Simile quiddam uidere est in præcedéte titulo IIII. Nã quod ibi dicitur, coniugem liberosque defuncti ab erogatore quidquid ei debeatur ad morté usq;, cõsequi: argumentũ legis est ad titulũ Codicis de erogatione militaris annonæ referendæ, quæ non exstat. LXIII.

L.2. in pri. C. de exseq. & exact. dicitur, Quicumq; ex palatio nostro cuiuslibet tituli ad prouincias cómeauerit, &c. Heic Græci uerterunt, ἐν ἀπαιτήσει τίτλων. de quo forte quis cõiecerit, eos legisse; cuiuslibet tituli nomine. quibus in uerbis quę tituli significatio sit, notius est, quam ut indicare libeat. LXIIII.

In ultimo titulo C. public. lætic. &c. nó dubium mihi quidé est, deesse legé uná, quá numero secundá puto. Eius hæc siue uerba, siue sensus, in Basilicorũ ecloga nostra ponũtur: οἱ τὰ διατάγματα κομίζοντες τῶν μελλόντων ἀρχὴν πολιτικὴν ἢ στρατιωτικὴν ἄρχειν, ιε μόνους χρυσοῦς ἐκ τῆς ἐπαρχίας κομιζέσθωσαν. εἰ δὲ πλέον λάβωσι, τὸ τετραπλάσιον ἀποδιδότωσαν, μὴ δυνάμενοι πρὸς ἀπολογίαν προφέρειν, ὡς παρ᾽ ἑκόντων τὸ περιττὸν εἰλήφασιν. hoc est, Qui perferũt cõstitutiones eorũ, qui ciuilé militaremue magistratũ gesturi sunt, aureos duntaxat ex prouincia quindecim accipiãt. quod si plus acceperint, quadruplum reddãt; nec ad excusationem proferre poterũt, se quid amplius ab ipsis lubentibus accepisse. Ceterum qa supra leges duas ultimas in tit. C. de usur. hactenus desideratas indicauimus: facere nó possumus, quin hoc in loco mentionem nouellæ Iustiniani CXXXVIII faciamus. Nã ex ea probatur, dictas leges a Iustiniano quidem latas; sed ampliorem in nouella declaratio- LXV.

clarationem subsequutam, quæ ipsa quoque intercidit. Restituit autem illius epitomen, ab antecessore Iuliano factam, præstantissimi uir ingenij, & doctrinæ summæ pontifex, A. Augustinus. In ea epitome quũ ab initio dicitur, Manifestissima est nostri numinis constitutio: intelligitur ista, quam diximus esse debere legem ult. C. de usur. nec ante me pro ditam a quoquã arbitror. uide synopsin nostram libro 23. tit. 3. cap. 72. Rursus in extrema nouellæ huius epitome dicitur: Similis constitutioni huic Græca subsequitur, &c. Eam uero notãt auctores Basilicorum esse nouellam 160, sicut uerum est. Deniq; uerbum in epitome dicta sub finem corruptum est, Quæ ciuitates muniantur. pro eo lector me monitore reponat mutuantur. Habebam præterea non pauca, quæ in nouellis Iustinianeis restituerem. sed hæc in aliud tempus a me differri præstat. Benignum quidem & humanũ lectorem ea, quæ hoc loco tumultuaria uelut opera tum colligere, tum indicare de multis pauca uolui, uel potius in tanta properatione potui, æqui boniq; facere cupio; adeoq;, nisi uehementer fallor, hunc interpretationis ac notarum laborem, quem ut alacriter suscepimus, ita multis cum molestijs exanclauimus, aliqua cum beneuolẽtia saltem exceptorum confido.

APPENDIX.

Exhibuit mihi typographus interpretationem huius eclogæ nostræ Basilicorum, tentatam a quodam, cuius ego nomen de industria non edendum existimaui. Lubet autem heic eius interpretationis loca quædam indicare, non quod insectandis alijs oblecter; sed potius ut quantũ sit in elaboratione conuersionis uel bonę, uel tolerabilis, operæ studijque ponendum, ex ipsa re pateat. quamquam arbitrer hinc aliquem etiã fructum per cepturos illos, quibus non numquam insolens est recentior Græcorum oratio, non parum a ueteri tum ipsa dictionis elegãtia, tum uocũ nouitate recedens; pæne ut βαρβαρωδὴς esse uideatur. Nec ullus in his ordo seruabitur, sed ut se singula obtulerint, examinabũtur.

Pag. 189. in uerbis thematis XV nõ animaduertit interpres ille noster, hærere uitiũ in lectione Gręca. nã pro ἢ χάριν reponere debuit, ἢ χωρὶς. nec ita uertere, Aut si nomine satisdationis fidẽ habuero emtori; sed, Aut si emtori sine satisdatione fidem habuero. Monere potuisset de uitio latente collatio uerborum in Pandectis, ad Græca diligenter exploratorũ.

Eadẽ pag. them. XVIII, quũ Græci dicunt, πληρωθέντος τοῦ χρόνου, uertit noster, Completo tempore. sed tam frequens est significatũ uocis χρόνος, pro anno, in historiarum & alijs recentioribus Græcorũ libris, ut adferre exempla minime lubeat.

Ὑπερθεματισμὸς Græcis est licitatio, siue τοῦ τιμήματος ἐπαύξησις, auctio pretij. Noster hic alibi meliorem condicionem uertit, alibi in diẽ addictionem, alibi canonis dilationem, alibi aliter, nusquam recte.

Pag. 200, in scholio pertinẽte ad thema XV, quũ uox τοὺς ἐλαίους eleganti quodã complexu ductuq; litterarũ esset expressa; noster, qui legere scripturã Græcã nequiret, satis audacter eam mutauit in λίθους, ridiculamq; fecit interpretationẽ; Torcular est trabs ingens, quã spiris seu cochleæ striatæ uuisque imposita, oleũ & uinũ exprimitur. Quid cõmune spiris & oleo, ut quemadmodũ ex uuis uinũ, ita ex spiris siue striata cochlea oleũ exprimatur?

Pag. 201. cap. 54. uide quã recte noster hæc uerbã, ὁ ἀγοράζων ἀπὸ καιροῦ τῆς παραδόσεως τοῦ πράγματος, χρεωστεῖ τὸν τόκον τοῦ τιμήματος. Emtor (inquit interpres) a tempore rei traditæ, fructus pretij cõsequitur. Cur emtor, qui rem traditã habet, usuras cõsequatur, solutione nõ facta? Non uidit interpres noster, eam esse sententiã thematis, emtorẽ ipsum a tẽpore rei traditæ, usuras pretij debere, quãdiu pretiũ non præstet. Idẽ nec illud intelligebat, quod pag. seq. themat. 74. in fin. dicitur, ὅτι ἰδικῶς ὁ φίσκος τὸ πρᾶγμα πωλήσει, scilicet ὁ δημόσιος, quũ speciali iure fiscus rem ipsemet uendidit. Cur enim interpretaretur, Rem propriam uendidit?

Idem in titulo, De emtione ac uenditione uini, quũ Græci dicũt, ὅσα δυνατόν, hoc est, quãti potest, subauditur uẽdere: uertit, quantũ eius fieri potest. Ibidẽ sequenti quinto capite uertit, Ante nouã uindemiã, pro imminenti uindemia. τὸν ἐπιόντα τρύγην. Rursus them. 9. pręstat utilitatẽ uertit, τὸ διαφέρον, quod iurisconsulti dicunt, quod interest. Rursus ἐν κύβῳ, hoc est, alea; uertit, in aduersione. Item, Quoties (inquit) de re familiari & ciuilis & criminalis actio cõpetit. ubi Gręci, ἀπὸ ἰδικοῦ ζημίας, ex damno priuato. Itẽ εἰ ἐκπέμπειν simpliciter in ecloga dicitur, lib. 58. tit. 19. cap. 1. ubi possessores aquarum frigidus ille noster interpres reddidit. falsò in ipsa uoce ἐκπέμπειν mendũ deprehendisset, nec adiecisset, quod apud Græcos nõ reperiebat, licet in nostris ita libris perscriberetur. Rursus ἱεροσυλίᾳ ἐνεχόμενον uertit, de ui tenetur. at quantũ discrimẽ inter uim & sacrilegium? Is locus est in lib. 6. Basilicorum, tit. 1. cap. 54. & pertinet ad l. 1. C. ut dig. ord. ser. Rursus μαρτυρεῖν simpliciter est testimonium dicere, lib. 7. tit. 18. quod in ipso titulo noster modo uertit, exhibere instrumenta; modo, probare. Rursus λογοθέται non sunt collatores æris, ut ipse uult, sed discussores.

Ἀπαργυρισμὸν, quę est adæratio, nonnumquã uertit æstimationem, mediocriter quidẽ, sed alibi male redemtionẽ. Verbi gratia, quũ Basilicorum lib. 54. tit. 4. dicitur, οὐ δυνατὸν ἀπαργυρίζεσθαι λιταργυρίαν ἢ τιμήν: Nõ licet, inquit, redimere

dimere pecunia munus. Qui cõuenit ea uersio cum adiecto scholio? ὁ χρὴ τὴν διατίμησιν τῆς λειτουργίας προσφέρειν εἰς τὸ μὴ λειτουργῆσαι, id est, æstimatio muneris nõ est offerenda, ut ne quis munere fungatur. At uero redimimus ut habeamus, non ne habeamus.

Facere inuentarium ἀναγράφεσθαι, hoc significat, ut intra diem statutum fiat. id noster, legitime. nec semel id factum.

In libro 22. tit. 1. cap. 22 dicitur: ἐὰν χιάσῃ τὸ γραμματεῖον. heic χιάζεσθαι non dubium est significationem habere cancellãdi, quod uerbum & in uetere glossario cum indicatione significationis eiusdẽ reperitur. Cur igitur interpres noster χιάσῃ mutat in χρυσώσῃ? quod nihil ad rhombum. ἐπιτροπευόμενοι & κουρατορευόμενοι sunt, qui tutores & curatores habẽt. hos ille tutores & curatores interpretatur.

Rapinam ἐξ ἐφόδου facere, non est ex insidijs; sed ex impressione, uel inuasione. Sic ἱπποδρομία non est latine dicẽda uocabulo itidem Græco Hippodromus, sed Circẽses, uel ludi circenses, uel certamẽ circense, quemadmodum alibi semper Græci uoces hasce uertũt. Et hippodromus locũ significat, quem nostri Circũ dixere; hippodromia, ludos ipsos, qui exhibentur in circo. Sic in titulo VI, themate 1, libri VI Basilicorũ, κοιαίστωρ & κυαισίτωρ, quæstor & quæsitor, non idẽ sunt, nec idem significant, quamquam noster hæc confuderit. Nã posterius κυαισίτωρ interpretãtur Græci ἐρευνητὴν, hoc est, inquisitorẽ. Constanter hoc aliquoties obseruatur. de quo paret etiã corrigendum titulũ nouellæ 80, περὶ κοιαίστωρος. & ibidẽ pro ἐρευνάδας forte reponendum ἐρευνητάς, ut in Basilicis. Sic φροντισταὶ τοῦ δρόμου non intelligũtur alij, quam curatores cursus. at noster inepte curiosos in publico cursu interpretatur. Itidem titulus est περὶ ἀπὸ ὑπάρχων, de præfectorijs uel expræfectis. hoc noster, de perfectissimatu.

Insignem mihi uide mutandi licẽtiam, uel impudentiam potius, in ijs, quæ non intelligebat. Aiunt Græci, ignominiosum non uideri, λέγων οὐ τοῖς ὀλυμπίοις τι σύνθεμα. Hoc noster uertit, in olympijs uictoriæ præmia designare. simul σύνθεμα mutat in ἐπινίκια. nec λέγων est designare.

Rursum uide, quã ineptũ sit dicere, Si minor mutuauerit filio familias maiori, secundum edictũ restituitur. Hoc Græci dixerant, παρὰ τὸ δόγμα, id est, contra senatusconsultum. Alibi quum dicitur, Minor qui fundum dedit ob debitum paternũ, recte restituitur, & usuras ita præstat, ut & percepti fructus cum eis compensentur: postremũ istud græce sic exponitur; δίδωσι δὲ τοὺς τόκους, τῶν καρπῶν συλλογιζομένων. Hoc noster ille sic reddidit, Restituit usuras fructuum collectorũ. atqui συλλογίζεσθαι significationem compẽsandi habet, ac si qua gignendi casu sic efferuntur, aliter accipi debere, uel ex grammaticis doctorem iuris cognouisse oportuit.

Βοήθεια συγγενικὴ est indulgẽtia, qua cognatis succurritur. longius hoc noster, Bonorũ possessio unde cognati. nã uerbis inhærendum, quantum eius heri potest. præsertim ubi de Græcis nostra illustrantur. sic tẽpus καταδίκης, non est tẽpus iudicationis; sed iudicati actionis, quod pertinet ad l. 14. §. quid si homo. D. quod met. caussa. In titulo, De ijs, quæ ui donata uel uẽdita sunt; laudo hominẽ in mutatione scripturæ, qui πραχθέντων cõtra fidẽ exẽplaris in πραθέντων uerterit. ὁ καταδουλώσας est, qui retraxit in seruiturẽ. ex hoc noster pœnæ seruũ facit. Natalium incertitudinẽ Græci dicunt, τύχης ἀδηλίαν. hoc noster reddidit, errorem fortunę. quis risum teneat? idẽ quia non intelligebat, quid esset ὑπόβολον; multa uerba non dubitauit omittere, quibus in uerbis de hypobolo ageretur.

Ἰδιωτικοὶ γεωργοὶ sunt haud dubie coloni rei priuatæ. præsertimq; licet hoc pro certo sumere, quũ ita scriptũ sit in Basilicis, περὶ πατριμονιαλίων ἤτοι γεωργῶν ἰδιωτικῶν. nã alterũ ex altero intelligitur. heic noster originarios uertit.

Quũ in Basilicis dicitur, parentes & patronos, quãuis per procuratorem litigent, tamẽ nec actione de dolo, nec iniuriarũ conueniri: subijcitur & illud, Nec interdicto unde ui locus in eos est. Heic corrupte legitur in exemplari Græco, ὅτι τῷ πατρικίῳ ὁδηγοῦντος. corrigere locum noster uoluit, & pro πατρικίῳ scripsit πάτρωνος. uertit etiã, Nec patroni conueniuntur. at uero si diligẽtius rem expendisset, πατρωνίῳ mutasset in τῷ περὶ βίας. sic enim legendum ex Pandectis constat.

Τὴν ἀδελφιδῆν Græci uocant fratris aut sororis filiam. Noster quasi nomen esset collectiuum, ut Grammatici loquuntur, fratris liberos interpretatur.

Προκάταρξις litis est cõtestatio, frequentissimũ Græcis iuriscõsultis uocabulũ. noster interruptionẽ litis ausus est interpretari. Supra quoq; de uerbo συλλογίζεσθαι dictũ est. cum eo significationis eiusdem est συμψηφίζεσθαι, compensari. noster adijci dixit, nulla ratione.

Testamẽta publica nõ facile quis, opinor, dixerit. itaq; cogitare debebat interpres, quũ legeret, δημοσίας διαθήκας, uocẽ alterã esse corruptã, & adhibendũ remediũ. ego quidẽ non dubitaui reponere δημοσίας δίκας. Locus est lib. 51. tit. 3. them. 12. Ibidẽ paullo post φιλοτιμία nõ beneuolẽtia, sed liberalitas est. Nouellę 22 uerba sunt, quæ citantur in Basilicis: καὶ πᾶσαν ἄδειαν ἕξουσιν εἰς τὸ ἐκποιεῖν ταῦτα καὶ ἔτι περιόντες καὶ τελευτῶντες. hoc est, habebuntq; licentiam ea, quocumq; modo uoluerint, alienandi; tam uiui, quam moriẽtes. Prouerbiũ Græcum est, νεκρὸς οὐ δάκνει; & Italicum, mortuum nõ facere guerram,

guerram. Quo igitur pacto noster existimauit, mortuos alienare posse? sic enim uertit: licentiam habebunt alienandi illa & superstites adhuc, & mortui.

Vide quæso, quam secorditer eiusdem nouellæ uerba istæc converterit. εἰ δὲ μὴ ἔχοιεν παῖδας, τὰ τοῦ τελευτήσαντος ἢ τῶν τελευτησάντων μέρη λήψονται πάντως ἀναλόγως οἱ τούτων ἀδελφοί, οἱ προτιμώμενοι τῆς μητρὸς εἰς τὴν ἄλλην οὐσίαν τοῦ τελευτήσαντος παιδὸς, ἢ τῶν τελευτησάντων. Vide quam libere liber hoc interpres ille noster reddiderit, hisce uerbis: Si uero liberos non habent, defuncti defunctorumque partes pro portione fratres horum, quotcumque fuerint, capient: mater uero aliam substantiam eorumdem. atqui sic interpretari posteriora debuit; Defuncti defunctorumq; partes pro rata fratres eorum capiēt, qui & in reliquis defuncti defunctorúue filiorū bonis matri præferūtur.

Facilis est interpretandi modus, quū quis id, quod non intelligit, omittit; atque si perscriptum in archetypo nō esset. Egregie præstitit hoc noster, compluribus in locis. uerbi gratia, in scholio, quod est pag. editionis nostræ 540. Nam quum ibi scriptum esset ἄλλα μὴ ὑπερβαίνουσαν ϛ λιτρῶν τὸ χρέος ποσότητα, partim quod λιτρῶν designatum esset nota quadam artificiosa, qua Græci utuntur; partim quod alias corruptus esset locus; (legendum enim χρυσοῦ pro χρέος) totū hoc prorsus omisit. Mutandam uero uocem χρέος in χρυσοῦ, colligere est de nouellæ CXVII uerbis, quæ his consimilia in V cap. ibidem exstant.

Καθολικοὶ sunt rationales. ad uerbum dixeris Generales, scilicet procuratores. hoc ideo moneo, quia frigidus interpres noster catholicum latinis litteris scripsit, lib. 57. tit. 17.

Ἐπαγγέλλεσθαι δημόσιον ἔργον, non est denuntiare publicum opus, sed polliceri. Sic ἐργεπιστάται sunt operum præfecti, non commentarienses, ut noster uertit. nam commentarienses dicuntur ὑπομνηματογράφοι libro 60. tit. 35. & l. penult. C. de custod. & exhib. reis.

Διαθήκη μυστική siue testamentū arcanum est, quoties nullum scire uult testator ea, quæ in eo scripta sint, ut loquitur lex 21. in princ. C. de testam. Quid igitur in mētem uenit interpreti nostro, ut μυστικὴν διαθήκην diceret testamentum scriptum? uide tit. 2. libri 35. Basilicorum. Ibidē & in textu uocem χρηματισμὸν, quæ prænomen significat, omisit: & scholion totum, quo uoces χρηματισμὸς, & πατρωνυμία, & προσηγορία sane quam eleganter explicantur, nullam ob iustam caussam exclusit.

Libro Basilicorum 35. tit. 16. them. 13. dicitur, cognitionē aperti aduersus senatusconsultum testamenti, & quæstionem, quinquennio concludi, quoties extraneus occidisse dicatur. hæc postrema sic Græci efferunt, ὅτι ἐξωτικὸς λέγεται φονεῦσαι. Nauiter impudentem esse oportet, qui semel uerecundiæ fines transilierit. ideo non ueritus est noster interpres φονεῦσαι mutare in φανῆσαι, atq; ita uertere: Quū extraneus dicitur aperuisse. At minime fecisset hoc, si de l. 13. D. de S.C. Silan. hæc esse descripta cogitasset. ac impudentiā auget, quod φανῆσαι nobis obtrudere uoluit, incognitum Græcis uerbum, ac Barbarum.

Libro 39. tit. 1. in ipso lemmate præparationem testamenti uertit. non enim cogitabat, pro περὶ εὐτρεπισμοῦ διαθήκης legendum εὐτρεπισμοῦ δίκης, hoc est, de præparatione litis.

Libro ecloges nostræ septimo, titulo secūdo, sub ipsum initium, scholion quoddā exstat, quo uerba l. 2. D. de in ius uoc. declarantur. Nam ubi dicitur eos, qui propter loci religionem inde se mouere non possunt, in ius minime uocandos esse: Græci quoddā exemplum his uerbis adijciunt, ὁ ποῖοί εἰσιν οἱ τόποι, οἷς τισιν ἑαυτοὺς περικλείουσιν οἱ λεγόμενοι στυλῖται: hoc est, qualia loca sunt, quibus semet includunt qui Columnarij dicuntur. Heic noster, qui uocis στυλῖται significatum penitus ignoraret, ærarios uertit. scio equidem, quo respexerit; sed ne prolixus sim, sentētiam uerborum ueriorem indicabo. Factum est hoc scholion a iurisconsultis Christianis. Exstiterunt autem auctore Symeone, qui hac de caussa Stylites siue columnarius appellatus fuit, homines quidam religiosi tempore Marciani augusti, qui continuos dies noctesque, septimanas totas & menses, immo complures annos in columnis starent. Plenæ sunt horum mentionis historiæ. Tātum testes citabo duos, quos satis idoneos arbitror. Glycas meus annaliū parte quarta inquit; Marciano regnante Symeon ille magnus columnam adscendit. Is longo tempore nihil omnino cum hominibus habuit commercij propterea, quod eiusmodi rem nouam primus ostēdisset. At enim „ sic comparatū est in rebus humanis, ut multi „ sint repræhensores. Non multo post & hæc „ subijciuntur; Leone regnāte magnus ille Danielus columnam in Anaplo conscendit. Addam & testis grauioris, oculati scilicet, uerba G. Nazianzeni poemata præstantissima, quæ magno a me numero iampridē collecta sunt, & typographo data; qui licet ea magnopere desiderentur a bonis & doctis, tamen hactenus non edidit. In ijs poematis est bene longum quoddam, cuius est inscriptio; πρὸς τὰ τῶν ἀρετῶν, συμφερόντων, καὶ ἐγκρατείας. Heic uersus iambici de columnarijs, in cōparatione uirtutum, quibus aut pagani, aut nostri excelluerunt, tales sunt:

Σάκκοις τις ἄλλος, καὶ σποδῷ, καὶ δακρύοις,
Εἵλκυσεν οἶκτον, καὶ χαμευνίας πόνῳ,
Στάσει τε νυκτῶν ἡμερῶν τε πλειόνων.
Μονῶν, τὸ τούτου μεῖζον. εἰ δ' εἴποιμ' ἴσων,

Ἄπιστον

Ἀπείρων οἴμαι, πλεῖον ἐμοὶ πιθεῖν λίαν,
Ὅπως τ' ἐπίσθαι τῶν φίλων τῦ θαύματος.
Πίστις γὰρ ἐσήλωσε καὶ φόβος θεοῦ.

Eorum uersuum sentẽtia est, quosdã apud Christianos sacco, cinere, lacrymis commiserationem excitasse, atq; etiam humi moleste cubando, perq; complures tum dies, tum noctes stando, per complures (quod maius sit) mẽses. immo si annos quoq; dicturus sit, fortasse futurum, ut incredibile quiddã narrare uideatur; uerum sibi creditu dignissimũ, & ijs amicis suis, quicumque prodigij huius spectatores fuerint. Nã in columnam ut adscenderent, fidem & timorem Dei eos impulisse. De quibus iam intelligi arbitror, qui nã olim *στυλῖται* dicti fuerint.

In tit. de trãsactionibus sub finem hæc uerba leguntur ex l. un. C. de err. calc. *εἰ καί τις κατὰ πλάνην ψήφου νομίσας χρεωστεῖν, ποιήσηται τινά, ὑπὲρ τῶν ἀναβάσεων ἐγχειρίσει, ἀπεροπαδή καταβαλεῖν.* hoc noster ita expressit, Etsi quis per errorem iudicatum se debere existimans, &c. non uidẽs *κατὰ πλάνην ψήφου* legendũ, per errorem calculi.

Ἡ συμφωνήσασα ἐλευθέρα εἶναι, non est quę se liberam dicit, ut noster uult; sed quæ se liberã pacta fuit. pag. 423. Ibidem *ἀπὸ τοῦ συμφώνου* non est, ex adseueratione, sed ex pacto. Ibidẽ *τρεῖς μαρτυρίας δέξασθαι* nõ est ter admoneri, sed ternas testationes accipere. Ibidem quũ ex l. un. C. de S. C. Claud. toll. dicitur, *ὅπερ ἐν ταῖς τῶν ἐναπογράφων συναφείαις ἀναλαβεῖν ἐστίν*, hoc est, quod in adscripticiorum cõiunctionibus uerendũ est: uide quid heic noster. quod in adscripticio adserendũ est, inquit. Cur *συναφείαις* omittit? cur numerum multitudinis mutat? Cur deniq; *ἀναλαβεῖσθαι* uertit adserere? Alicuius homo cerebri, si maxime latinis in libris reperisset Adserendum, tamen ex Græca interpretatione depræhẽdisset legi debere uerendum. Sed non omnino falsum esse uideo, quod H. Stephanus aliquando de nostrorum quorumdã uersionibus dixit, esse scilicet hypocausticas, & ab ijs plerasq; cõfici, quos ipse censet *τὴν ἐγκέφαλον ἐν ταῖς πτέρναις κατατεπατημένον φορεῖν.* typographi certe nostri nullo heic utuntur iudicio, sed ex cõmodo suo metiuntur omnia. quæuis placet uersio, modo parũ in eam sumtus impendatur.

Κατὰ διόπτραν ἐλκόμενον ὕδωρ iurisconsulti uocant aquã, quæ in aperto ducitur. noster, quæ per machinam haustoriam ducatur.

Sic liberare filios dixit, ex græco *ἐλευθερῶσαι*, quod est emancipare. Rursum ubi dicitur, eum qui mortis caussa donauerit, si cõualuerit, donatum recipere *μετὰ καρπῶν, καὶ τοκετοῦ*, cum fructibus & partu: noster, cum usuris. at illi *τόκοι* sunt, non *τοκετοί*. Idem & alio loco cõmisit, in titulo de fructibus.

Editionis nostræ pag. 35 legitur *συντίθεσθαι δωρεαστικόν*. hoc noster reddidit, donationem facere. atqui *δωρεαστικὸν* est instrumentum donationis, & *συντίθεσθαι δωρεαστικόν*, instrumentũ donationis conficere.

Apertissimum mendum erat pagina editionis nostræ 108. *καὶ αἰτεῖται ἀναπλήρωσιν τῆς συγκλήτου.* Tractatur de appellationibus, ex l. 2. C. de temp. & repar. Post elapsos quatuor fatales dies, intra tres alios menses se principem adiri uult, & appellationis reparationem peti. Cur heic interpres non aperiebat oculos, ut leuem scripturæ mendam tolleret, *ἀνανέωσιν τῆς ἐκκλήτου*, quod ipse reparationem senatus petere dixit, in *συγκλήτου* mutans? nihil heic de senatu, tantum de appellationibus agitur. non tam secordem esse decet interpretem.

In lemmate pag. 30 *κατὰ πρόφασιν* reliquit, absurdum & manifestum scripturæ uitium: nam legi debet, *κατὰ πρᾶσιν*, de conductionibus & alienationibus non per necessitatem, (sic enim uertit, ut pariter & Græcam & Latinam uerborum sententiam corrumperet; quum *πρόφασις* numquam sit necessitas, sed occasio) sed per uenditionem, aut donationem, aut emphyteusin factis. Sic *περιοικίδα* dicimus urbis cõtinentia. ueluti quum in l. absentem. D. de uerb. signif. dicitur, Si forte extra continẽtia urbis sit, abest: Græci uertunt, *ὁ μὴ παρὼν ἐν τῇ περιοικίδι*. At noster in uerbis auth. de alien. & emphyt. quæ in Basilicis citantur, *περιοικίδα τῆς βασιλίδος πόλεως*, urbis regiæ territorium dixit. quam uocẽ Græci Latinam retinuerũt in l. pupillus. §. territorium. D. de uerb. sig. de cuius loci uerbis perspicue patet, aliud esse continentia urbis, aliud uniuersitatẽ agrorũ intra fines cuiusq; ciuitatis.

Ex l. 3. C. de fund. patrim. dicitur in Basilicis nostris pag. 168. non posse fundum à fisco in emphyteusin datum à conductore auelli, etiamsi licitatio fiat, sed apud ipsum & posteritatem eius perpetuo fundũ manere. Quod heic Græce dicitur, *κἂν εἰ ὑπερθεματισμὸς γένηται*, etiamsi licitatio fiat, turpiter corrupit noster non uertendo, sed peruertendo; Etiamsi canonem distulerit. quasi *ὑπερθεματισμὸς* sit canonis dilatio. Idem uocabulum supra quoque monui non recte intellectum.

Pag. 420 editionis nostrę dicitur ex l. 15. D. qui & à quib. man. eũ qui maiestatis crimine reus factus sit, ex quo tẽpore cogitationẽ facinoris habuerit, manumittere nõ posse. Hoc ita Græci, *ἀφ' οὗ χρόνου γνώμην τοῦ ἁμαρτήματος*, &c. Noster sic, Donec de crimine sentẽtia feratur.

Libro 1. Basil. Gentiles uertit, quos Græci *ἕλληνας* ecclesiastico more, nostri iurisconsulti paganos dicunt. Ibidem *φωτίζεσθαι* per illuminari exposuit. non omnino male id quidem. sed ignorabat *φωτίζεσθαι* Græcos etiam usurpare pro *βαπτίζεσθαι*; quod Nazianzeno præsertim, & alijs frequens est.

Pag. 422. dicitur ex l. 2. D. qui sine manum. *ὁ προειπὼν ἐλευθερώσει.* Id noster, Qui præmo-

 nuit,

nuit, liber fit. Adijcere litterã unam debuit, & προμηνύτης scribere, nõ προμηνυτής; & uerã sentẽtiã habuisset: seruo scilicet, cuius abiecta cura sit, libertatẽ competere. Et quis προμηνύτην obsecro Græce diceret eũ, qui præmonuisset?

Citantur ex nouella 52 quædam pag. 262. quæ mire corrupit hic interpres. crassissima paucis notabo. ἐνεχυράζοντες sunt pigneratores, uel qui pignera capiunt. noster de oppignerationibus uertit, περὶ ἐνεχυραζόντων. ἐνεχυρασμὸς est pigneratio, uel pignerum captio. noster pro alio factã oppignoratione reddidit. πανηγύρεις sunt nũdinæ. noster cõuentus dixit. πολῖται sunt municipes uel opidani, nostro ciues. κωμῆται sunt uicani, nostro rustici, &c.

Lib. Basilic. 60. in lemmate tituli 36 male repenit scriptum περὶ ἀντιρρητῶν, & male uertit, de contradicentibus. quasi ἀντιρρεῖν græcum uerbum esset. saltem de ἀντερωτᾶν deduxisset ἀντερωτώντων, quod esset, de uicissim interrogantibus. sed ne illud quidem huc quadrat. si materiam, quam uocant, loci respexisset, qua de agitur, facile deprehendisset scribẽdum περὶ ἀντιπαρόντων, id est, de perduellibus. Nam crimẽ perduellionis Græci ἀντιπαρίαν uocant, & ἀντιπαρεῖν perduellem fieri. atq; hoc loco facere non possum, quin eadem opera tum fidẽ uerbis meis faciã, tum ueteris & elegantis Glossarij locum restituam. Delliones, inquit, ἀντάρται καὶ δυσμενεῖς, τύραννοι, ἢ τυραννίδες. Hæc ego uerba sic restituo, ἀντάρται, ὁ καθοσιώσεις, τύραννοι καὶ τυραννίδες. Nimirum hoc dicere uult, Delliones (qui duelliones & perduelles) græcis dici ἀντάρτας, &c.

Pag. 474. in lemmate περὶ ἐκβολῆς, de adiectione, multa simul occurrunt ἀμαθείας indicia. dicitur ἐκβολὴ esse ἐπίδοσις ἀκάρπου κτήσεως. noster interpretatur ἐπίδοσιν traditionem, quum sit translatio. quis autem possessionem umquam dixit non esse soluendo? sic tamen ille noster ἄκαρπον uertit, quum possessionem sterilem dicere deberet. ὁλογενεῖμας ex Harmenopulo in συγκληρονόμους mutandum erat. συντελεσταὶ non sunt, qui eadem onera seruitutis sustinent, sed qui tributa sub eodem titulo pendunt. ὁμοχώρους omisit, quæ uox significat eos, qui habent communia prædia.

De uocabulo ἀλογοδότητος restituẽdo ex Basilicis in l. quidam. D. de adm. & per. tut. supra diximus. Vide quæso, an nõ hæc lata culpa sit interpretis. Pro uoce bona & Græca, recteq; uerbis antecedentibus ac subsequentibus conueniente, qua significantur immunes à reddendis rationibus; malã, & barbarã, & minime huc quadrantẽ, alogistas, reposuit.

Ἀντίλογος significat compensationem. Sic pag. 360 dicitur de tutore, ἐὰν μείζονας τόκους ἔλαβε, δέδωκεν αὐτοὺς, μὴ δεδώκως ἀντίλογον τῶν χρεῶν, id est, si maiores usuras accepit, easdem soluit; nulla debitorum compensatione facta. Quæ postrema noster interpres more suo sic reddidit, Si non dederit rationem debitorum. Non multo post ἀποδοῦναι τὴν ἐπιτροπὴν est restituere tutelam. id noster, reddere rationes. ibidem μονόβιβλος nõ est simpliciter liber, sed liber singularis. Rursus ubi dicitur, τῷ ἐπιτρόπῳ κινδυνεύοντι ἀπορία, noster ἀπορίαν uertit damnum quod accidit; quum hæc sententia sit, debitoris inopiam periculo tutoris esse.

Ἐργολάβοι pag. 156. Græci uocant, quos Latini redemtores. noster Græcam uocem retinuit, quæ Latine tamen efferri poterat. quũ autem ibi dicitur, ἐργολάβον esse, τὸν χρήματα λαμβάνοντα ἐπὶ τῷ ἐγχειρισθῆναι ἀλλοτρίαν ἀγωγήν, uerbum ἐγχειρισθῆναι significat cessionem fieri, nõ redimere, quod noster posuit. Ibidẽ ἐγχειρισθεὶς est, in quem cessio facta est, non redemtor.

Pag. 208. ex l. 14. D. de præscr. uerb. ponuntur hæc: ἐὰν ἀποστείλω σοι τὸν ἐμὸν ἀγρὸν πίσσῃ, καὶ καταβαλεῖν αὐτὰ, χώρα τῇ ἰν φακτοὺμ, ἢ μὴν τῷ περὶ πραγμάτων. Heic noster, Locus est (inquit) actioni in factum, non interdicto. quid ais? ergo περὶ πραγμάτων interdictum est? uitiosam esse lectionem cogitare debebas, ac si quidẽ Pandectarum uerba cum Basilicis cõtulisses; deprehendere potuisses, pro πραγμάτων esse legẽdum πρεκάτων, aut δεσμευμάτων. Ibidem illa uerba, quæ sequuntur, ἐὰν δὲ μὴ εἰς τὸν σὸν ἀγρὸν ἐξέκοψα, prorsus omisit; quia præcedentia nõ intellexerat, nec qui cum interdicto hæc cohærerent, perspiciebat.

Pag. 3. in titulo de Iudæis dicitur, ἐὰν Ἰουδαῖος περὶ χριστιανισμὸν ἰδὼν, λίθοις βαλεῖ, ἢ ἑτέραν τινὰ ὕβριν παρὰ Ἰουδαίων ὑπομείνῃ, hoc est, Si Iudæus, qui ad Christianismum respexit, &c. heic uerbum ἰδὼν male correxit, mutatum in ἰὼν. Vertit autem, Si Iudæus ad Christianismum conuersus. quid? an ἰέναι conuerti est? Saltem imperatoris ipsius uerba considerasses, qui dixit: Ad Dei cultum respexerit.

Supra monui, facillimam interpretandi rationem sequutum esse nostrum hũc frigidum interpretem; qui si quid occurreret, quod nõ intelligeret, non dubitauit omittere. Habes aliud eius exemplum audaciæ. Mentio fit ἀντιφαδειστῶν libro 60. Basilicorum, in lemmate tituli περὶ ἀντιφαδειστῶν. Id uocabulũ noster prorsus exclusit. ego Græcum retinere malui, ne alterius inuerecundiam imitarer. Dicam autem, quid mihi de hoc uerbo constet. Aiunt Græci iurisconsulti, de uerbo ἀντιφαδεῦσαι cõsulendum esse Stephanum iurisconsultum libro XIIII. cap. XXVIIII. ubi de stellionatu tractet. mox subijciunt, Qui ἀντιφαδεύει, hoc est, qui uidens quemdam ementem aliquid, arte decipit uenditorem, uel traducens (διαβάλλων) emtorem, uel pecuniam, uel alio modo, & ipse postea emit. Cuiacius putat esse id, quod iurisconsulti nostri dicũt auertere. quẽ si sequemur, erũt ἀντιφαδευταὶ auersores. Facere non possum, quin hoc loco meam quamdã cõiecturam exponam. locatur ad Trebatium

scribens M. Cicero, uerbis hisce: Sed tu in re militari multo es cautior, quam in aduocationibus; qui neq; in oceano natare uolueris, studiosissimus homo natandi: neq; spectare essedarios, qué antea ne andanabatam quidé defraudare poteramus. Varie se torquent homines eruditi, dum quæ uera sit lectio, qui'ue sensus uerborũ, quęrunt. Alij legunt andabatam, quos Erasmus sequitur, cuius erroré quidam indicarunt. Alij malũt andanabatam, in quibus est Lambinus; qui postea notat ἀντιπαρβάτην scribẽdum, quam uocé ait significare eum, qui equum aduersus alium conscendat. ego meas ut cogitationes aperiam, puto Ciceroné uoce hac antibadiastarum esse usum, uelut usitata iurisconsultis. Iocatur enim ita cũ Trebatio, tamquã iuriscõsulto, ut iocandi occasiones ex uerbis iuris captet. Verbi gratia, quũ inquit; Tu qui ceteris cauere didicisti, in Britannia ne ab essedarijs decipiaris, caueto. Itẽ, Quod scribis de illo Preciano iureconsulto. Itẽ, Tu in re militari multo es cautior, quam in aduocationibus. Mouet etiam me, quod defraudare dixit; quod uerbum ad gladiatores, siue certatores, siue pugnãtes in equis non pertinet. Dixi quid mihi ad animũ accidisset, qui existimarem, coniecturis uti libere quemuis posse.

In l.170.D.de reg. iur. quũ Gręci dicũt à iudice factũ ἔξω τῆς δικαιοδοσίας, nõ esse ratũ: nemo non uidet, δικαιοδοσίαν esse uel iurisdictionẽ, uel iudicis officiũ. At noster caussã uertit.

Pag.46. dicitur in titulo de deferẽtibus thesauros, καὶ μηδείς τις σφραγὶς, ἢ ἀπογραφὴ, ἢ καινισμὸς ὁ τυχὼν, ἐπὶ τοῖς προσαγγέλλουσι προεχείσθω προάγμασι πρὸ διαπαλήσεως ἐγγράφου. uidebat esse corruptam uocem διαπαλήσεως, sed male mutauit in διακελεύσεως, uertens etiam, Ante iussionem scriptam: quum legi debeat διαγνώσεως.

In eodẽ titulo, pag.47. sunt hæc uerba; οἰκέτης ἐπὶ δημοσίᾳ αἰτίᾳ, ἢ ἐπὶ ἄλλῃ τινὶ τοῦ δεσπότου κατηγορῶν, ἐν αὐτῷ τῷ φθέγγεσθαι τὴν κατηγορίαν ἀποτεμνέσθω, εἰ καὶ ἀληθεύει κατὰ τοῦ δεσπότου. eorum uerborum hæc est sententia: Seruo, qui dominũ in caussa fiscali, uel alia quadã accusat, in ipsa accusationis pronuntiatione caput amputator; etiamsi uera cõtra dominũ proferi. Heic ἀποτέμνεσθαι noster interpretatur uetari. Sunt enim hæc ipsius uerba, uarijs referta mendis: Famulus ex publica caussa, aut alia aliqua dominum accusans, per se proferre accusationé uetatur, etsi uere accuset dominũ. Atqui ἀποτέμνεσθαι Græci utuntur pro eo, quod nos dicimus, capite plecti, uel caput amittere. Doctissimus antistes A. Augustinus in eiusdé uerbi significato lapsus est, quũ legẽ 8. C. de delat. uertit, cuius epitome illa est, quam modo tractamus. hæc enim uerba, οἰκέτης τοῦ δεσπότου κατηγορῶν ἐν αὐτῷ τῷ φθέγγεσθαι τὴν κατηγορίαν ἀποτεμνέσθω: sic reddidit, Seruus si dominũ accusauerit, eius uox in ipsa accusationis oratione opprimatur. Leuis hæc sane pœna foret, impediri seruũ, quo minus accusationem absoluat. Licet autẽ uidere, quodnã significatũ huius uerbi sit, ex l.11.C. de hæret. nam ibi nostra in ecloga legitur, ὁ μανιχαῖος ἐν ῥωμαϊκῷ τόπῳ διάγων ὀφθεὶς, ἀποτεμνέσθω. alij uero eamdé legẽ recitantes pro ἀποτεμνέσθω dixerunt, κεφαλικῶς τιμωρείσθω. noster suo more, mutiletur, inquit. Idẽ est in legis ibidẽ sequentis initio. Vide & titulũ περὶ ἀπελάσεως libro LIIII, ubi hæc uerba leguntur: εἰ δὲ πρῶτοι τῶν τάξεων ἀποτμηθήσονται. Id Latino in Codice, libro XI, tit. de can. frum. urb. Rom. l.3. uerbis his effertur: Primates officiorũ capitali supplicio subiugabuntur. Addam & cõsimilis uocabuli declarationẽ. ἀποκεφαλισμὸν Græci uocant suppliciũ capitale, in expositione l.[illegible].C. ad l. Corn. de fals. Iidẽ uerbum ἀποκεφαλισθῆναι usurpãt titulo 51, libri 60 Basilic. ex l. 28. D. de pœn. ubi Iurisconsultus capitis pœnã Latine dixit, hoc est, amputationem. Doctissimus noster Cuiacius capite minui uertit. uera certe istæc est capitis deminutio. Habeo Græcas leges militares, in quibus idem uerbũ exstat. Καὶ στρατιώτης δὲ τὸν συστρατιώτην αὐτοῦ ξίφει τραυματίζων, ἀποκεφαλίζεται. nimirũ gladio puniri uult militem, qui gladio commilitonem uulnerat.

Θεῖοι διαιτηταὶ non recte dicũtur diuini arbitri, sed à principe dati. Nonnumquam sacros nostri dicũt. sic ἐπιγινώσκειν δαπάνας nõ est sumtus dependere, sed agnoscere. Sic βίκαλοι non simpliciter sunt figulinũ opus, sed laterculi. Sic πληροῦν τὴν κατηγορίαν nõ est accusationem ꝓsequi, sed implere. Sic παραγγελία non est nũtiatio, sed interdictũ. Sic κανάλην Græci recẽtiores non aquæ canalẽ, sed cloacam uocant.

Supra quædam in l.ult.D. fin.reg. præclare restituimus, quę antea desiderabãtur. Ea prorsus omisit in uersione sua liberrimus interpres noster, & adiecit hęc uerba: Textus Græcus à uerbis legis dissidet. Appello ad exemplar emẽdatius. Atqui nostrũ exẽplar emẽdatius est illo loco, quã sint Pãdectæ Florẽtinæ, uel ullæ aliæ, quæ quidẽ in lucem prodierint.

Aedificia πολιτικὰ non sunt publica, sed urbana, quæ uillis opponuntur. sic ἀποκατάστασις pro fideicõmisso usurpatur, noster substitutionem uertit, alibi restitutionem. sic αἵρεσις ἐπικληθεῖσα non est adiecta condicio, sed indicta. sic οἱ ἔγγονοι non sunt nepotes, sed neptes. sic κωλύειν non est prohibere, sed iubere. sic ἐπιτρέπειν non est admonere, sed mãdare, uel imperare.

Ex l.si possessor.D. de petit.hered. in ecloga dicitur, à malæ fidei possessore, si exstent res uenditæ, easdem præstari. si uero nõ possit eas ab emtore recipere, iureiurando in litem eum teneri. Hæc postrema uerba in synopsi corrupta reliquit. Nam ἐκεῖνος pro ἐνδίκως scriptum est.

Αἱρέσεις κληρονομικαὶ sunt hereditariæ condiciones,

ditiones, non diuisiones hereditatis, ut noster somniat.

Quum Græci dicūt in titulo de legitimorū liberorū hereditate, &c. περὶ παλλακῶν γνησίων γενομένων, intelligūt cōcubinas, quę per instrumenta nuptialia legitimæ factæ sunt uxores. Ea uerba noster sic reddidit: De his qui ex cōcubinis legitimantur.

Ex l.3.C. de hered. dec. Græci uerterūt hęc: ἐὰν ὀφφικιάλιος τελευτήσῃ ἀδιάθετος, καὶ μὴ ἔχων συγγενεῖς ἐξ ἀδιαθέτου, ἐκ τῶν ἄλλων ὀφφικιαλίων κληρονομεῖται. hoc est, Si cohortalis sine testamento, nec cognatos ab intestato successores habēs, decesserit; hereditas eius ad alios cohortales pertinet. Quid heic liber ille noster interpres? ὀφφικιάλιος & ὀφφικιαλίων impudētissime mutat in ἀτελής & ἀτελῶν, ac pari uertit inuerecūdia; Si immunis quis intestatus decedat, & non habēs cognatos ab intestato, ab alijs immunibus eius hereditas aditur. flagris hæc digna esse nemo negauerit.

Κοινότητα Basilicorū interpretes uocāt communionē. κοινοπραξία uero nō est, ut noster putauit, communio: sed communiter gestum. sic κατὰ χάριν est gratuito, non donandi caussa, ueluti noster uertit.

Κόλακας gręci dicūt reos ambitus. Simpliciter hoc noster adulatores uertit. locus est lib. 60. tit. 46. Ibidē στρατηγὸς nō est miles, sed magistratus. Itē πόλις non urbs, sed municipium.

Προὶξ ἀντιλεγατευθεῖσα nō est dos plegata, sed relegata. sic διαλαλιαὶ sunt interloquutiones, uel interloquutoriæ sentētiæ, nō testationes.

Exstat in codice titulus de incertis psonis. Hūc Græci sic uerterūt, περὶ ἀφανῶν προσώπων. noster, de personis mortuis. perbelle uero.

Ἰατρίνας uocant auctores Basilicorum non mulieres, quę medicinam exhibent, ut noster uertit, sed obstetrices. sic ἀπόφασις non est renuntiatio, sed decretum iudicis.

In titulo de nauticis obligationibus καναβίων fit mētio, quæ stuppæ sunt, nō rudentes. Ibidē σιρῶν segestrorū uertere debuit, non græcā uocē retinere. καράβων mutandū erat in καραβίων. Nec locū corruptū restituit, & audacissime carbasos interpretatur: quū sint καράβια nauiculæ uel scaphæ, de quibus, an instrumēto cōtineantur, paullo ante disputatū fuit ex l. ult. D. de instruc. & instrum. leg. Ibidē πηρώσῃ interpretatur mutilauerit. at uerbū istud excæcādi significationē habet, uti uetus etiā glossariū testat. ideoq; seqtur heic, ὑπὲρ ὀφθαλμοῦ χρυσίνους ιβ, ὑπὲρ δὲ κώλου ς. nā de his duob. tantum loquitur. Ibidem ὑπερφορτίσαι nō est accipere onera, sed onere nimio grauare.

Δικολόγοι non sunt litigantes, sed caussarum patroni uel aduocati. sic προκάταρξις est litis contestatio, non electio.

Παραχαράκται nō simpliciter sunt falsarij, sed qui forficibus numos resecando uitiant. sic τὰ πρωτότυπα θρέμματα nō sunt proprietas, sed capita pecoris, ut Latini loquuntur. sic ἐπινέμησις est indictio, nō mentio. sic τὰ συγχαρίκια Græcis recentioribus sunt pręmia nuntiatæ lætitiæ, non publicæ læticiæ nuntij.

In lemmate tituli de consuetudinibus, quę dantur à prouincialibus, &c. uocem ἐπαναγνωστικά omisit, quod eam non intelligeret. sunt autem ἐπαναγνωστικὰ litteræ iudiciales.

Περὶ χαραπτῶν non de argētarijs uertere debuit, quum ij μονετάριοι dicātur libro 54 & 60. sic χαλκεῖς non sunt fabri, sed ærarij, testimonio l.1.C. de excus. artific.

In titulo de iniurijs, libro 60, dicitur, ἐὰν ὑβρισθῶσιν ἰλλούστριοι, ἢ ἔμπρακτοι (pro quo legendū ἐμπράκτοις) ἢ μόνον τῇ ἀξίᾳ τετιμημένοι & cet. ἔμπρακτοι nō sunt simpliciter militantes, sed in actu cōstituti, quibus opponūtur οἱ μόνον τῇ ἀξίᾳ τετιμημένοι, hoc est, quib. nomine tenus aliqua dignitas est concessa. sic οἱ ἔμπρακτοι ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν dicūtur libro 43, tit. 7. ex l.6.C. de mo. mult. hoc est, in actu cōstituti, uel (ut ibi dicitur) q ordinario ꝑuincias iure moderātur. uide & l.3.C. ubi Sen. uel cla. His opponūtur uacātes, qui tantū codicillos (ὑπατικὰ συμβόλαια, quemadmodū in nouella 81 dicitur) habēt, & cingulo carēt, quod administrationis est insigne. ὑπατικοὶ ἔμπρακτοι dicūtur libro Basilicorū VII, ubi ὕπατοι ἔμβαθμοι, ex nouel. 81. Basilic. lib. 31. tit. 5. ubi ordinarios editæ nouellæ etiā in gręco exēplari habēt. uide & l.10.C. de metat.

Pag. 374. in primo scholio scriptura talis erat in exemplari nostro: διὰ τὸ ἐν θνήσκειν ἐν τῇ ἰδίᾳ μου, μὴ. Hanc nostro uisum est ita mutare, qa nō intelligebat, διὰ τὸ οὐ θνήσκειν ἐν τῇ ἰδίᾳ μου. Deleuit autē μὴ, quia legere non poterat nec sciebat significare μόνου. Vertit hoc modo, Quia immoritur in meis bonis, non in donatarij bonis. Quæ uera sententia sit, ex nostra interpretatione depræhendes.

In lemmate tituli libri 60 de stupratoribus uirginū, fit etiā mentio συντέκνων. Id uocabulū commatres significat, ut uulgo uocāt. noster quia non intelligebat, omisit. Idem & in ipso textu, multis uerbis omissis, factum.

In titulo 35. libri 60. ἐν ταξίᾳ corrupte scriptum est. id uertit, in dignitate cōstituti, quasi legisset ἀξίᾳ. sed præstabat mutare ταξίαν in ἀταξίαν. quod nos sequuti sumus.

Αὐθεντικὸς ὀχὴ principalis est obligatio. noster αὐθέντης diuisit, & αὐτὸ τοῦ scripsit, simul ita uertēs; p nouationē obligatione trāslata. quæ uerba uelut à somniāte dicūtur. προτίμησις nō est priuilegiū, sed prælatio. uide titulū, de debito fiscali, & dotali, & priuato.

Deniq; pudet ac tędet referre plura, ne diutius patiētia lectoris abutar; q si notare corruptelas oēs puersionis huius uellē, multas adhuc chartas implere cogerer. Sed eruditū lectorē uel his cognitis, quæ iā recitata sunt, de tali genere interpretum dicturum arbitror.

O' uere Phrygiæ, nec enim Phryges.

ADNOTATIONVM FINIS.

RERVM ET VERBORVM, IN LX BASILICORVM LIBRIS PRAECIPVE memorabilium

INDEX

ciuitatum

ex Con-

crimina

delatorem

dote

non

matris

Q

R

V

INDICIS BASILICORVM FINIS.

RERVM

RERVM ET VERBORVM, IN NOVELLIS CONSTITVTIONIBVS ET Adnotationibus interpretis, præcipuè memorabilium

INDEX.

ἐνεχυ-

October

uirginum

INDICIS IN NOVELLAS CONSTITVTIONES & Annotationes interpretis,

FINIS.

BASILEAE,

EX OFFICINA EPISCOPIANA, ANNO Salutis humanae M. D. LXXV. Mense Martio.